BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
68
13 G
59

Digitized by Google

iste Vna cum alijs Romę emptus fuit
a Dno. Georg.o Philipo sua ainucel
Syluq. Atnigardabq

Friis Aug.ni a beto stephano
ordini diui Aug.ni

Digitized by Google

68 - 13 - B - 10 ?

SCRIPTVM
D. BONAVENTVRAE CARD. AC DOCT. SERAPHICI ORD. MIN. S. FRANCISCI,

In quatuor libros ſententiarum Petri Lombardi.

Ex antiquiſſimis exemplaribus, nunc primũ ſtudio F. ANTONII Poſij à Monteilicino Ord. Min. Con. ab innumeris penè erroribus emendatum, ſingulis quæſtionibus argumentis adiectis, collationeque locorum, atque controuerſiarum D. Thom. Io. Scot. & S. Bon. in albis appoſita illuſtratum,

Munificentia, & liberalitate S. D. N. PII V. necnon ſolertia congregationis Fratrum Capucinorum, præſertim Fratris HIERONYMI Piſtorienſis, nouiſſimè impreſſum.

Adiecto duplici indice diſputatarum quæſtionum alphabeti ſerie, & locorum ſacræ ſcripturæ a S. Bon. ſparſim expoſitorum.

Domus Piarum Scholarum Polonensis

ROMAE, Apud Hæredes Antonij Bladij Impreſſores Camerales. 1569.

Digitized by Google

SANCTISSIMO PATRI, ET D.N, PIO V. PONT. MAX,

Fr. Antonius Poſius à Monteilicino, Ord. Min. Conu.

CONQVEREbantur multi ſacrę Theologię ſtudioſi P.B.&quidem nō immeritò, quòd D.Bonauenturam in ſententias Petri Lombardi vel non inuenirent, vel erroribus penè innumeris ſcatentem haberent. Intelligebant enim quanta ſit huius Seraphici Doctoris in enodandis ſapientiæ diuinæ quæſtionibus Reipublicæ Chriſtianæ vtilitas; cum eius doctrina non modo mentem ſacris illuſtret fidei radijs, ſed affectum quoque ad benè beateq́ue viuendum accendat ardentiſſimis charitatis igniculis. Vtinam tanti viri puriſſimam doctrinam non paruifeciſſent ſcioli, vel ſequuti fuiſſent noſtratum quàm plures: qui ſi ipſam ea qua decebat complexi fuiſſent animi ęquitate; nec in plurimos certè fidei errores in eo-

Digitized by Google

rum perniciem,& eccleſiæ Dei ſcandalo inci diſſent ;& Theologi Chriſtiani potius quàm profani Metaphyſici euaſiſſent . Dũ.n.vafritijs quibuſdã , atque garrulitatibus inhiant; omnibuſq; neruis incũbunt,dum videri,atq; oſtentari nimium conantur; & ad captandam auram popularem omnem operam impen-dũt; nihil de vera Theologia,quę fidei lumẽ, & charitatis ardorẽ cõplectitur,curant. Cum igitur tua munificẽtiſſima liberalitate,qua bo narũ artiũ ſtudia virtutibus coniuncta foues, ac pietatis zelo amplecteris; Patres Ordinis Capuccinorũ D.Franciſci patris noſtri,S.Bo nauenturę doctrinę,ac morum alumni,opera imprimenda calcographo dederint; volui & ego in hoc literario ſtadio anhelãtibus aſpergere frigidam;& tanti viri doctrinam ad priſti num candorem, errores non paucos exempla rium purgando,reſtituere: ſimulq; initiatorũ Theologiæ cõmoditati pro viribus operã nauãs,loca ſingula in quibus D.Thomas ſanctæ Eccleſiæ lumẽ ſplendidiſſimũ,& Ioannes Sco tus Theologorum acutiſſimus, cum D. Bon. diſſident,aut conſentiunt,in albis accuratiſſimè annotare.Nã ſi quis Angelici illius patris doctrinam cum ea quæ eſt S. Bon. conferat, in paucis eos diſcrepare nemo non iudicabit: et qui D. Thomę fundamenta aſſequutus eſt, D.Bon.facile a calumnia vindicare ſe poſſe in telliget. Sed quid mirum ſi doctrina conſentiant;cum ambo cęleſti illuſtrati ſpiritu,pieta

te, &

te,& ſanctitate ſint ſimiles? Hos autē quales quales ſint labores, non faſtu, ſed bono genio ductus, tuę Beatitudini dicare ſum auſus, qui Ieſu Chriſti, in quo omnia, & per quem omnia in hoc corpore catholico vnicè vicem geris: vt ſicut a domino noſtro Dei verbo vitam, & pulchritudinem ſuſcipiunt omnia; ſic D. Bonauenturę doctrina per te fœlicius viuat; & cunctis ſtudioſis catholicis iocundior ſit & grata. Vale.

SVMMARIVM PRIVILEGII

SAnctiſſimus D. N. Pius diuina prouidẽtia Papa V. ad ſupplicationem venerabilium Fratrum Capucinorum ordinis S. Franciſci, conceſſit domino Fabritio Galletto Ciui Romano, & dominæ Paulæ Bladæ priuilegium, quòd nemo commentaria D. Bonauenturæ in quatuor libros ſententiarum durante quinquennio a quoquã abſque ipſorum Fabritij, & Paulæ licentia imprimere, aut ab alijs eodem quinquennio durante impreſſa vendere, ſeu venalia tenere audeat, ſub excõmunicationis latæ ſentẽtiæ, & quingentorum ducatorũ auri, & amiſſionis librorum pœnis, prout in Motu proprio deſuper confecto, ſub Datum Romæ Apud Sanctum Petrum Quarto Idus Decembris Pontificatus prælibati ſanctiſſimi Anno Tertio plenius cõtinetur.

IN LAVDEM OPERVM
DIVI BONAVENTVRAE.

IOANNES Gerſon Cancellarius Pariſienſis Doctor Chriſtianiſſimus in laudem Bonauenturę in opuſculo de libris legendis a religioſis conſideratione quinta ſic ait. Ille (ſcilicet Euſtachius Bonauētura) ſingulariter inter omnes Doctores Catholicos (pace omnium ſalua) videtur idoneus, & ſecuriſſimus ad illuminandum intellectum, & ad inflammandum affectum. Et idem Iohann. Gerſon de examinatione doctrinarum. Porro ſi quæratur a me, quis inter ceteros Doctores plus videatur idoneus; reſpōdeo ſine pręiudicio, quòd dominus Bonauentura: quoniam in docendo ſolidus eſt & ſecurus, pius, iuſtus, & deuotus. Præterea recedit a curioſitate quantum poteſt: non immiſcens poſitiones extraneas vel doctrinas ſęculares dialecticas, aut philoſophicas terminis theologicis obumbratas more multorum: ſed dum ſtudet illuminationi intellectus; totum refert ad pietatem & religioſitatem affectus. Vnde factū eſt, vt ab indeuotis ſcholaſticis, quorū (prò dolor) maior eſt numerus, ipſe minus extiterit frequentatus: cum tamen nulla ſublimior, nulla diuinior, nulla ſalubrior atque ſuauior pro theologicis ſit doctrina. Præterea ſicut apud grammaticos donatus de partibus orationis, & apud logicos ſummulæ Petri hiſpani traduntur ab initio nouis diſcipulis ad memoriter recolendam, & non ſtatim intelligant: ſic apud theologicos diſcipulos breuiloquium Bonauenturæ, quod incipit: Flecto genua, videretur valde ſalubriter imponendum: iuncto itinerario ſuo mentis in deum: quod incipit, In principio primum principium. Itaque laus omnis inferior eſt his duobus opuſculis. Et infra. Sortitus eſt ſecundum laudem vitę ſuæ pariter & doctrinæ nomen ipſe Bonauentura, vt antonomaſtice doctor ſeraphicus nominetur. Docet hoc lectura ſua grandior igne ſuo cum lumine. Vnde mirum imo miſerum & miſerabile videtur (ne dicamus damnabile) quo pacto prælatę ſunt doctrinę quędam aliæ ſub ſpecie ſubtilitatis, plus inquietātes quàm ſciniphes Aegyptię &c. Secutus eſt doctor iste, ſe teſtāte, doctrinā cōmunem & ſolidam, quę Pariſiis vigebat ſuo tempore. Et paulopoſt Gerſon dicens de facili obitu vere ſancti

re ſancti

re ſancti & glorioſi Domini Bonauenturę, ait eum obijſſe idus Iulij tempore Concilij generalis Lugdunen. per Gregorium decimum celebrati anno m.cclxxiiij. Et iterū. Progreditur hęc cedula latius quàm propoſitum fuerat ab initio, ſuper laude noſtri Euſtachij bene fortunati, & doctoris ſeraphici: cum deploratione quòd ita poſtpoſitus eſt (non dicam abſque canonizatione, viderint hoc Summi Pōtifices) ſed abſque ſcholaſticorum frequētatione in vſu continuo ſtudioſitatis ſuę. Sint alij doctores qui dicantur cherubici: hic veriſſimo nomine ſeraphicus ſimul & cherubicus: quia inflammat affectum, & erudit intellectum. Item Ioan Gerſon in epiſtola ad patrem Oſualdum Carthuſien. Denique doctrinam theologicam proprie dicendam eximij & ſeraphici doctoris domini Bonauenturę Cardinalis &c. Poſtremo idem Gerſon in ſermone de ſpiritu ſancto ita dicit. Deduxit hanc reductionem dominus Bonauentura Cardinalis in itineratio ſuo mentis in deum: quo libello, & auctore ſuo laus omnis terræ inferior. Et in alijs denique locis cancellarius Pariſien. dominum Bonauenturam apprime commendat.

¶ CELEBRATISSIMI Patris domini Bonauenturæ ordinis Minorum artis diuinæ ſummi diſcuſſoris, & apoſtolicę Sedis Epiſcopi Cardinalis Prologus in primum librum ſententiarum.

PROFVNDA fluuio-
rum ſcrutatus eſt, & ab
ſcōdita produxit in lu-
cem. Verbū iſtud ſum-
ptum ex Iob 28. dili-
gentius conſideratum aperit nobis
viam ad præcognoſcendum quadru
plex genus cauſæ in libro ſententia-
rum, ſcilicet materialis, formalis, effi-
cientis, & finalis. Cauſa namq; mate-
rialis innuitur in nomine fluuiorū.
Cauſa formalis in pſcrutatione pro-
fundorum. Cauſa finalis in reuelatio
ne abſconditorum. Cauſa vero effi-
ciens intelligitur in ſuppoſito duo-
rum verborum, ſcilicet ſcrutatus eſt,
& produxit in lucem. Innuitur.n.
cauſa materialis nomine fluuiorum
pluraliter non ſingulariter, vt nō ſo-
lum tangatur libri totius materia, vel
ſubiectum in generali, ſed etiam par
ticularium librorum in ſpeciali. Pro
pter quod notandum, φ iuxtaqua-
druplicem proprietatem fluuij mate
rialis, quadruplex eſt fluuius ſpiritua
lis, de quo ſm quadruplicem differen
tiā ſunt quatuor lib. ſenten. Cōſidero
1 namq; fluuiū materialē quo ad dura
tionē, & inuenio pennitatē. Nā ſicut
lib. Ethimologiarum. dicit Iſidorus. Fluuius eſt pennis flu
xus. Cōſidero q̄tum ad extenſionem,
& iuenio ſpacioſitatē. In hoc.n. diſtin
guitur fluuius a riuulo. Cōſidero q̄tū
ad motum, & inuenio circulationē.
Sicut.n. dr̄ Eccleſiaſtes j. Ad locum
4 vnde exeunt fluuia reuertuntur &c.
Conſidero effectum, & inuenio. emū
dationem. Nam fluuius pp aquarū
2 abundantiam mundat terras p quas
currit, ita φ non inquinanē. Et qm̄
oēs transferentes ſm aliquam ſimili
tudinem transferunt, ex hac quadru
plici conditione methaphora qua-
druplex in ſpiritualibus fluuius in-
uenitur, ſicut colligere poſſumus ex
ſcripturis. Primo pp perennitatem
dicitur fluuius perſonarum emana-
tio, qm̄ illa emanatio ſola ē ſine prin
cipio, ſine fine. De hoc fluuio Dan.
vij. Antiquus dierum ſedit, & fluuius
igneus rapiduſq; egrediebatur à facie
eius. Antiquus iſte dierum, eſt pater
æternus, cuius antiquitas eſt æterni-
tas. Iſtæ antiquus ſedit, quia nō ſolū
eſt in eo æternitas, ſed ēt immutabili-
tas. A facie illius antiqui egrediebaē
fluuius igneus rapiduſq;, id ē de ſub-
limitate diuinitatis eius procedebat
plenitudo amoris, & plenitudo virtu
tis. Plenitudo virtutis in filium, ideò
fluuius erat rapidus. Plenitudo amo
ris in ſpiritum ſanctum, ideò fluuius
erat igneus. Secundo propter ſpacio
ſitatem dr̄ fluuius rerum mūdanarū
productio, ob quam cauſam non tm̄
fluuius, ſed mare à Propheta dicitur
in ps. Iſte mūdus. Hoc mare magnū,
& ſpacioſum &c. De hoc fluuio Eze-
chiel. xxix Ecce ego ad te Pharao rex
Aegypti draco magne, q cubas in me
dio fluminum, qui dicis, meus eſt flu
uius, & ego feci memetipſum, ponam
frenum in maxillis tuis &c. Draco
iſte magnus quem dn̄s alloquitur, &
cui cōminatur in figura, & perſona
Pharaonis, diabolus eſt, qui eſt rex
Aegypti, quæ interpīaē tenebrę, qm̄
regnat in eis quos excęcauit tenebris
erroris, vt puta ſunt hǣtici. Ad quē
ēt dicit, Meus eſt fluuius, & ego feci
memetipſum, quaſi ipſe fecerit mun
dum iſtum, & ipſe non habeat aliud
principium. Hunc errorem ipſe di-
xit, & ſuggeſſit impijs Manichæis q
totam machinam viſibilium à Deo
malo eſſe conditam aſſerunt, & cōten
dunt. Huius draconis maxillas dn̄s
infrenabit, qn̄ ablata ſibi poteſtate
ſuggerendi falſa, oſtēdet ſe eſſe huius
fluuij cōditorem. vnde in eadem au-
ctoritate ſequitur. Scient oēs habita-
tores Aegypti qm̄ ego dn̄s. Tertio p-
pter circulationē dr̄ fluuius filij Dei
icarnatio. Qm̄ ſicut i circulo vltimū
cōiungiē principio, ſic in īcarnatiōe
ſupremū coniūgiē imo, & primum
poſtremo, vt filius Dei æternus hoī
cōdito die ſexta. De hoc fluuio Eccle.
xxiiij. Ego quaſi fluuius Dorix, & ſi-

cut aq̄ductus exiui de paradiſo. Do
rix interꝑtat̄ gn̄rationis medicamē-
tū, & eſt ibi figuratiuus ſermo, vt cō
uerſim intelligat̄, id eſt generatio me-
dicamenti. Incarnatio .n. filij Dei ni
hil aliud fuit q̄ gn̄ratio medicamēti,
verè .n. lāguores nr̄os ipſe tulit, & in
firmitates nr̄as ipſe portauit. Rectè
igit̄ filij īcarnatio fluui⁹ Dorix dicit̄.
Et ipſe verè d̄ ſe dicit. Ego quaſi flu-
ui⁹ Dorix, id eſt medicinalis fluui⁹, &
ſicut aquæductus exiui de paradiſo.
Natura aquæ huius, eſt φ tm̄ aſcēdit,
quantum deſcendit, talis fuit exitus
incarnationis, ſm quod dicit̄ in p̄s.
A ſummo cœlo egreſſio eius, & occur
ſus eius vſq; ad ſummū eius. Et Ioā.
xvj. Exiui à patre, & veni in mūdū.
Iterum relīquo mundum, & vado ad
patrem. & ita fecit circulū. De hoc ēt
fluuio quātū ad egreſſum eius ex ma-
tre, pōt exponi illud qđ dr̄ Heſter. x.
in ſomnio Mardochæi. paruus riuul⁹
creuit in fluuiū, & ī lucem ſolemq; cō
uerſus eſt. Quis obſecro ē paruulus
riuul⁹ iſte, niſi humillima virgo? hęc
creuit in fluuium cū generauit Xp̄m,
qui non ſolum fluuius ꝑ abundātiā
gratiæ, ſed ēt lux ſapientiæ, & ſol iu-
ſtitiæ dr̄, ſm φ Ioa. j. de ipſo dr̄. Erat
lux vera &c. Quarto ꝑꝑ emūdatio-
nem dr̄ fluuius ſacramentorū diſpen
ſatio, quæ ſine ſui pollutione mūdat
nos a coinquinationib⁹ pc̄tōrū. De hoc
fluuio Apoc. 22. Oſtēdit mihi fluuiū
aq̄ viuæ ſplendidū tanq̄ criſtallū, pro
cedentē de ſede Dei, & agni. Sacramē
torū diſpenſatio dr̄ fluui⁹ ſplēdidus
tanq̄ criſtallus, ꝑꝑ claritatē, & nitorē
quē relinq̄t in animabus q̄ in hoc flu
mine depurant̄. Dr̄ ēt fluuius aquę vi
uæ ꝑꝑ efficaciam gr̄æ, quæ viuificat
animā. Hic ēt procedit de ſedē Dei, &
agni. Nam ſacramētalis gr̄a procedit
à Deo tanq̄ ab actore, & efficiente, à
Xp̄o tanq̄ à mediatore, & à promerē-
te, ꝑꝑ qđ dicunt̄ oīa ſacramenta effi-
caciā habere à paſſione Xp̄i, vt teſtat̄
Aug. De latere Xp̄i dormientis fluxe-
rūt ſacramenta, dum inde fluxit ſan-
guis, & aqua. De oībus iſtis fluuijs ſi-
mul, & ꝑ ordinē habet Gen. ij. Vbi
dicitur φ fluuius egrediebat̄ de loco
voluptatis qui inde diuidit in qua-
tuor capita. Nomen primi Phiſon.
Nomen ſecundi Gihon. Nomē tertij 3
Tigris. Et nomen quarti Euphrates.
Fluuius iſtæ egrediens de paradiſo ē
totius libri huius materia. Quatuor
fluuij ex iſto procedentes ſunt ſpecia
les materiæ quatuor librorum, ſicut
facilè pōt aptare, qui prædictorū no
minum interpretationes vult diligē
ter exponere. Phiſon .n. interpretat̄
oris mutatio, & in hoc ſignificat̄ ꝑ-
ſonarū emanatio. Sicut .n. ex ore ma-
teriali procedit verbū, & ſpiritus, ita
ex ore patris filius, & ſpirit⁹ ſanctus
Eccli. xxiiij. Ego ex ore altiſſimi pro-
dij primogenita ante oēm creaturā.
Hoc dicit ipſe filius qui eſt verbū, &
ſapientia patris. Et in pſal. Verbo
dn̄i cœli firmati ſunt, & ſpiritu oris
eius &c. Gihon interꝑtat̄ arena, & in
hoc ſignificat̄ rerum mundanarū ꝓ-
ductio. Sicut enim vniuerſitas crea-
turarū cōparat̄ mari ꝑꝑ ſpacioſitatē,
ita arenæ propter innumeroſitatem
Eccleſiaſti. j. Arenam maris, & pluuię
guttas, & dies ſæculi quis dinumera-
uit? Tigris interpretat̄ ſagitta, & in
hoc ſignificatur filij Dei incarnatio.
Sicut .n. in ſaggita ferrum coniunctū
eſt ligno, ſic in Chriſto fortitudo di-
uinitatis cōiuncta ē molliciei huma
nitatis. Et ſicut ſagitta ex arcu, & li-
gno volat ad percutiendum aduerſa
rios, ſic Chriſtus de cruce ſaliens cō-
fregit aduerſariū. Hæc eſt illa ſagitta
de qua dicitur iiij. Reg. xiij. Sagitta
ſalutis dn̄i, & ſagitta ſalutis contra
Syriā. Euphrates īterꝑtatur frugifer.
in quo ſignificatur ſacramentorū di-
ſpenſatio, q̄ non tm̄ animā purgant à
culpa, ſed ēt fęcundant in gr̄a. Quod
ſignatū eſt Apoca. vlt. vbi dr̄ φ iuxta
fluuiū criſtallinū erat lignū afferens
fructū, cui⁹ folia erāt in medicinā. Cū
igit̄ quatuor ſint fluuij, quatuor ſunt 4
fluuiorū ꝓfunda ꝑdictis fluuijs cor-
reſpōdentia. Profundū æternæ ema-
nationis eſt ſublimitas eſſe diuini, de
quo pōt intelligi illud Eccleſ. 7. Alta
ꝓfunditas, qs inueniet eā? Verè ꝓfun
ditas alta, & altitudo ꝓfunda, ita vt ex
clamet Apoſt. Roma. xj. & dicat. O al
titudo diuitiarū ſapiētiæ, & ſciētiæ
Dei, q̄ incōprehēſibilia ſunt iudicia
eius.

Digitized by Google

ei⁹. Verè iudicia incõprehẽſibilia, q̄a
ꝓfunda. Iudicia.n. Dei abyſſus mul-
ta. Et Eccli. j. Profundũ abyſſi quis di
menſus ẽ? Hęc ꝓfunditas innuit̃ Iob
xj. Forſitã veſtigia Dei cõpͥhendes,
& vſq; ad ꝑfectũm oĩpotentem repe-
ries. Excelſior cœlo ẽ, & quid facies?
profundior inferno, & vnde cogno-
ſces? quaſi di. ex te non potes. iõ con-
ſulit Apoſtolus Ephe. iij. In charita-
te radicati, & fundati, vt poſſitis com
prehendere &c. Et hoc ꝓfundũ per-
ſcrutat̃ Mag̃r in j. lib. Subtilitas.n. di
uini eſſe cõſiſtit in duobus. ſ. in nobi
liſſimis emanationibus, quæ ſunt ge-
neratio, & proceſſio. In nobiliſſimis
conditionibus, quæ ſunt ſumma ſa-
pientia, oĩpotentia, & ꝑfecta volun-
tas. de quibus eſt primus liber. Nam
in prima parte agit de ſacratiſſima
vnitate, & trinitate. In ſecunda verò
quæ incipit diſtin. xxxv. Cumq; ſu-
pra diſſerui &c. ſpeciali tractatu agit
de ſupradicta eius triplici cõditione,
ſiue proprietate. Profundum crea-
tionis eſt vanitas eſſe creati. Creatu-
ra.n. q̃tomagis euaneſcit, tãtomagis
in ꝓfundũ tẽdit, ſiue euaneſcat ꝑ cul
pã, ſiue per pœnã. Propter hoc dr̃ ꝑ
Prophetã in ps. in ꝑſona hoĩs q̄ eua
nuit ꝑ culpã. Infix⁹ ſum ĩ limo ꝓfun
di, & nõ eſt ſubſtãtia. Et rurſus orans
ꝓpheta ne euaneſcat ꝑ pœnam dicit.
Nõ me demergat tẽpeſtas aquæ, neq;
abſorbeat me ꝓfundũ &c. Hoc ꝓfun
dũ ſcrutat̃ Mag̃r in ij. lib. Nã vanitas
eẽ creati in duobus cõſiſtit, vз. in mu
tatione de non eſſe in eſſe, & rurſum
in reuerſione in non eſſe. Et q̃uis nul
la creatura oĩno cedat in non ens ꝑ
naturã, verũtñ (ſicut dicit Aug.) pec-
cator tendit ad non eſſe ꝑ culpam. &
de his duobus eſt totus ſecundus. Nã
in prima parte agit de rerũ egreſſu.
In ſcd̃a vero parte quę ĩcipit diſtin.
21. Videns igit̃ diabolus &c. agit de
lapſu, vt de tentatione diaboli, de pec
cato originali, & actuali, vſq; ad finẽ.
Profundũ incarnationis eſt meritũ
humilitatis Xp̃i, quod tm̃ fuit vt verè
poſſit dici ꝓfundũ quaſi nõ habens
terminũ, nec fundũ. De quo põt itelli
gi illud Ionę ij. Proiecisti me ĩ ꝓfun
dum in corde maris, & flumen circũ
dedit me. Hoc põt dici de Chriſto, q̄
tm̃ humiliatus eſt, vt verè poſſit dici
proiectus, & abiectus Eſa. 53. Et vidi
mus eum, & nõ erat ei aſpectus, & de
ſiderauimus eum deſpectum, & no-
uiſſimũ virorum &c. verè ig̃r dicit
ſe ꝓiectũ, ſed vbi? in profundũ maris
& fluminis. Nam paſſio Chriſti com
parat̃ mari ꝑꝑ pœnalitatis amaritu-
dinem, flumini ꝑꝑ charitatis dulce
dinem. Dulciſſimũ .n. cor Ieſu Chri-
ſti tanta circa nos afficiebat̃ teneritu
dine amoris, vt non videretur ei gra
ue ꝓ nobis ſuſtinere extremũ, & acer
biſſimũ genus mortis. Et hoc ꝓfun-
dum ꝑſcrutat̃ Mag̃r in tertio. Nam
meritum Xp̃i in duobus cõſiſtit. ſ. in
paſſione ꝑ q̄ nos redemit, & in actiõe
per quã nos informauit, quæ cõſiſtit
in operib⁹ virtutũ, donorũ, & p̃cepto
rum. de quibus duobus ẽ terti⁹ liber.
Nam in prima parte agitur de incar-
natione, & paſſione, in qua conſiſtit
nr̃a redẽptio. In ſecunda quæ incipit
diſt. 23. Cũ verò ſupra habitũ ſit &c.
agitur de virtutib⁹, donis, & p̃ceptis
in quibus conſiſtit nr̃a informatio.
Profundũ ſacramẽtalis diſpenſatiõis
eſt efficacia ꝑfecti medicamenti. Tãta
enim ẽ efficacia medicinæ ſacramẽta
lis, ꝙ humanã mentem excedit, vt ve
rè ꝓfundũ poſſit dici. De hoc Eſa. li.
poſuiſti ꝓfundũ maris viã tuam, vt
tranſirent liberati. Profundũ iſtud ĩ
quo Aegiptij demergunt̃, & filij libe
rati tranſeunt, & ſaluant̃, eſt efficacia
ſacramẽtorũ, in q̄bus deſtruunt̃ op̃a
tenebrarũ, & conferunt̃ arma lucis,
& dona g̃rarũ, ꝑ quæ hõ transfert̃ de
põtate tenebrarũ in regnũ filij chari
tatis Dei. Hæc efficacia ſacramentorũ
ẽ ꝓfundũ maris. in q̃tũ primo liberat
a culpa, & ĩtroducit ĩ amaritudinẽ pę
nitẽtiæ. fluminis, ĩ q̃tũ liberat à miſe
ria, & ĩtroducit ĩ dulcedinẽ g̃ræ. Q đ
optimè p̃figuratũ fuit in filiis Iſrael,
q̄bus exeuntib⁹ ex Aegypto diuiſa eſt
aqua, & trãſierũt ꝑ mediũ ſicci maris.
Sicut dicit̃ Exo. 14. Et introeuntib⁹
in terrã promiſſionis ꝑ arentẽ alueũ
tranſiuit Iſrael Iordanem iſtũ ſiccãte
dño Deo nr̃o aquas eius &c. Simile
dicit̃ Ioſue 4. Hoc ꝓfundum ꝑſcru-
tatur Mag̃r in 4. lib. Nam efficacia

pfecti medicamenti in duobus conſiſtit.ſ.in ſanatione à varietate infirmitatũ deprimentium,& in liberatione ab vniuerſitate miſeriarũ aggrauantium·& de his duobus eſt totus quartus liber. Nam in prima parte agit de multiplici ſanatione quam efficiunt 7.ſacramenta. In ſecunda quæ incipit diſt. 43. poſtremò de conditione reſurrectionis &c.agit de perfecta ſanitate ad quã pducunt; ſicut de gloria reſurgentium,q veraciter,& fideliter eccleſiæ pceperunt: & per oppoſitũ de pœna malorũ qui ſacrta eccle-
5 ſiæ cõtẽpſerunt. Ex pſcrutatione aũt quatuor profundorũ in quatuor libris elicit̃ finis .ſ. reuelatio quatuor abſconditorũ. Primũ eſt magnitudo diuinæ ſubſtantiæ. De qua Eſa. 45. Verè tu es Deus abſconditus, Deus Iſrael ſaluator. Verè magnitudo diuinæ ſubſtantiæ abſcõdita, ſm illud Iob. 26. Cum vix paruã ſtillã ſermonis eius audierim⁹,magnitudinẽ tonitrui eius qs poterit intueri? certè nullus põt intueri,niſi ille cũ quo ſapientia Dei inhabitat. ꝓhoc petebat ille ſapientiæ amator. Sap. 9. Mitte illã de cœlis ſanctis tuis, & à ſede magnitudinis tuæ. Hoc abſconditũ Magiſter repletus ſapientia de ſupernis per primũ libri pſcrutationem pduxit in lucem. Nam viſis, & intellectis nobiliſſimis emanationibus,& nobiliſſimus proprietatib⁹, innoteſcit nobis viatoribus (ſm ꝙ poſſibile eſt) diuinæ ſubſtantiæ magnitudo. Secundum abſconditũ eſt ordo diuinę ſapientiæ. De quo Iob. 28. Vbi inuenit̃ ſapientia? & quis eſt locus intelligentiæ? abſcondita eſt ab oculis oĩm viuentiũ, volucres quoq; cœli latet. Verè abſcõdita. Q̃ ma ſicut dicit̃ ibidẽ. Sapientia trahit de occultis: ita ꝙ ſi cognoſci optat̃,indiget perſcrutatiõe profunditatis non in ſe, ſed in operibus in qbus ipſa relucet. Vñ dicitur Eccli. 1. ꝙ vnus eſt altiſſimus creator, qui effudit illã ſuper oĩa opera ſua. Hoc ergo abſconditũ manifeſtat Magiſter in pſcrutatione ſecundi. Nam viſo ordine bonoꝛũ,& malorũ,patet nobis qnomõ ab æterno ſapientia Dei ordinata eſt,& ex antiquis anteq̃ terra fieret. Tertiũ abſconditum eſt fortitudo diuinæ potentiæ. De qua Abac. 3. Cornua in manibus eius: ibi abſcondita eſt fortitudo eius: legitur de Chriſto pendente in cruce vbi latuit fortitudo virtutis ſub palio iñfirmitatis. Et hoc eſt ſacramentũ abſconditũ a ſeculis. De quo Ephe. 3. Mihi oĩum ſanctorum minimo data ẽ grã hæc in gentibus euangelizare inueſtigabiles diuitias Xp̃i,& illuminare omnes q̃ ſit diſpenſatio ſacramenti abſconditi à ſeculis in Deo. Hoc ẽ ſacramentũ abſconditũ, ſacrũ ſecretũ:quo Deus fortis vt hoſtẽ vinceret, indut⁹ eſt armis noſtræ infirmitatis,quod ẽ inauditum à ſeculis. In perſcrutatione tñ tertij libri vbi oſtendit̃ ꝙ Xp̃s in ſua infirmitate vicit contrariã poteſtatẽ, manifeſtat̃ fortitudo diuinæ potentiæ. Si .n. vicit per infirmitatẽ, quid feciſſet ſi pugnaſſet p virtutem? Et ſi infirmũ Dei fortius eſt hominibus,brachiũ Dei qs poterit infirmare? Verè igit̃ patet inenarrabilis eius fortitudo, cuius eſt tã fortis infirmitas. Quartũ abſconditũ eſt dulcedo diuinæ miſericordiæ. De quo pſalm⁹. Quammagna multitudo dulcedinis tuæ dñe, quã abſcõdiſti timentib⁹te. Verè abſcõdita,& reſeruata timẽtib⁹ dulcedo miæ. Quia ſicut dr̃ ĩ pſal. Miſericordia dñi ab æterno,& vſq; ĩ æternũ ſup timentes eũ, & in eis q ſperant ſup miſericordia ei⁹. Hæc dulcedo manifeſtat̃ in pſcrutatione quarti libri. Nã viſo qualiter Deus dimittit peccata in pſenti, & qualia nr̃is vulneribus adhibet medicamina,& qualia in futuro dat præmia,nobis dulcedo diuinæ miſericordiæ aperit̃. Horũ igit̃ abſconditorũ propalatio eſt finis libri generalis:ad quẽ pduci,& pducere volens Magr̃ ſententiarũ,pſcrutatus ꝓfunda fluuiorum pui a gr̃a ſpiritusſancti. Ille.n. eſt pcipuus perſcrutator ſecretorum, & ꝓfundorũ, ſm ꝙ dr̃. 1. Corin. 2. Spũs oĩa pſcrutatur,& ꝓfunda Dei. Huius ſpũs agitatus charitate,& luce,& claritate illuſtratus, cõpoſuit Magr̃ hoc opus; & ſcrutatus ꝓfunda fluuiorũ, hoc etiã ſpiritu adiuuãte factus eſt reuelator abſconditorũ. Ipſe.n.eſt de quo ſcribitur

bitur Danielis 2. Ipſe reuelat ꝓfun-
da, & abſcōdita· & nouit in tenebris
conſtituta. Et hæc fuit intentio, & fi-
nis Magiſtri, ſm ꝙ ipſe dicit in prolo
go, Lucernam veritatis in cādelabro
exaltare volentes, in ſudore, ac labo-
re multo hoc volumen Deo præſtāte
cōmpegimus ex teſtimonijs veritatis
in ęternum fundatis. Et pauloante di
xerat, ꝙ propoſitū ſuum eſt theologi
carū inquiſitionum abdita pandere.
Patet ergo in verbo propoſito præ-
ſentis libri cauſa materialis, forma-
lis, efficiens, & finalis.

AD itelligētiā eorū q̄ primo ta
cta ſunt quatuor poſſunt q̄ri
iuxta quatuor prædicta. Primo
quæ ſit huius libri materia, vel
ſubiectum.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Deus eſt ſubiectum Theologiæ, radicale: Chriſtus ē ſubiectū integrale. Res, & ſigna ſunt ſubiectū vniuerſale, vel dicas credibile, vt probabile.

Fundamenta.

QVOD Deus ſit ſubiec-
tum videtur. Illud .n.
ſubiectum eſt in ſcien-
tia, de quo, & de cuius
ꝓprietatibus eſt ſcien-
tia tota. Sed de Deo, & de eius opib⁹,
vt puta creatione, & reparatione, eſt
totus iſte liber, ergo &c. Item vr̄ ꝙ
ſubiectum iſti⁹ libri ſint res, & ſigna.
Illud .n. eſt ſubiectum in ſciētia, ſm
cuius diuiſionem diuidit̄ illa ſciētia
ab alijs: quia ſcientiæ ſecant̄ vt res,
hoc eſt quia diuiduntur ſecundū di-
uiſionem ſubiectorū: ſed hæc eſt res,
& ſignū, ſicut manifeſtū eſt. ergo &c.
Itē videtur quod credibile ſit ſubie-
ctū huius libri. Illud enim eſt ſubie-
ctum in libro, circa quod verſat̄ auc
toris intentio, & tractatus. Sed credi
bile eſt huiuſmodi. Vnde Magiſter di
cit in prologo, quod propoſitū ſuum
eſt fidem noſtrā clypeis dauidicæ tur
ris munire: hoc eſt ad probandum fi
dem rationes adducere: non in quam
fidem ſecundum habitum, ſed ſecun
dū creditum, ergo &c. Sed cōtra. Su Ad opp.
biectū in ſcīa debet cōmplecti omne
quod determinatur in illa: ſed hoc in
libro non tm̄ determinat̄ de Deo, ſed
etiam de creaturis. ergo Deus nō eſt
ſubiectū hui⁹ totius libri generalit̄,
ſed ſolum primi libri. Itē aliter oſten
dit̄ illud idē ſic. Licet tres cauſæ coin
cidant in vnam, tamen materia non a.Phy.70
coincidit ſimul cum fine. Quia mate
ria dicit quid in completum, finis
autem dicit totius operis complemē-
tū. Sed Deus eſt finis totius iſti⁹ ope-
ris, quia finis totius Theologiæ· ergo
non eſt ſubiectum, vel materia. Item
ꝙ res, & ſigna non ſint ſubiectū, vi-
detur. Oīs enim ſcīa eſt de rebus, &
ſignis: ergo ſi res, & ſigna ſunt ſubie
ctum huius libri, liber iſte eſt genera
lis ad oēs. Quod ſi ſpecialis ſcīa, &
doctrina traditur in libro hoc, patet
ꝙ res, & ſigna non habent aſſignari
in eo pro ſubiecto. Itē conſtat ꝙ alia
eſt ſciētia de rebus, & alia de ſignis,
vt patet, differt .n. ſermocinalis ſcien
ttia a naturali. ergo aut ſcientia tradi
ta in hoc lib. nō eſt vnius generis, aut
non eſt ſimul de rebus, & de ſignis.
ſed eſt vnius generis. ergo &c. Itē ꝙ
credibile non ſit ſubiectum videtur.
Quia ſcientia, & veritas ſunt diuerſi
habitus, ergo habent diuerſa obiecta,
ergo cum credibile in quātum huiuſ
modi ſit obiectum veritatis, non erit
obiectum ſcientiæ in quātum hmōi.
ergo &c. Item ſicut cōſideratio hui⁹
libri verſat̄ circa fidem, ita circa ſpē,
& charitatem, ergo ſi ſperādū, vel di-
ligēdū, ſiue ſperabile, vel diligibile nō
eſt ſubiectū hui⁹ libri, pari rōne nec
credibile eſt ſubiectum in eo.
RESP. dicendū ꝙ ſubiectū ī aliqua
ſcīa; vel doctrina tripliciter pōt acci
pi. Vno mō dicit̄ ſubiectum in ſcīa, 6
ad quod oīa reducūtur ſicut ad prin
cipium radicale. Secundo mō ad qđ
oīa reducunt̄ ſicut ad totū integrale.
Tertio mō ad qđ oia reducūtur ſicut
ad totum vniuerſale. Exemplū huius
manifeſte patet in grammatica. Nā
ſubiectum primo mō ad quod oīa
reducuntur ſicut ad primum elemen
tale, vel radicale, eſt litera: quam ideò

vocat Priſcianꝰ elementum, quia eſt minimum in quo ſtat reſolutio grammatici. Subiectum, ad quod oĩa reducuntur ſicut ad totum integrale, eſt oĩo cõgrua, & perfecta. Subiectũ vero ad quod omnia reducuntur ſicut ad totũ vniuerſale, eſt vox literata, articulata, ordinabilis ad ſignificandũ aliquid in ſe, vel in alio. Per hunc modum eſt diſtinguere in quadriuialibus. Nam ſubiectum in geometria, ad quod oĩa reſoluuntur vt ad principiũ, eſt punctus. Subiectum ad quod omnia reducunt̃ vt ad totũ integrum, eſt corpus quod cõtinet in ſe omne genus diuiſionis. Subiectum ad quod omnia reducuntur vt ad totum vniuerſale, eſt quantitas cõtinua immobilis. Per hunc modum & in hoc libro eſt aſſignare ſubiectum ſm triplicem differentiã. Nam ſubiectũ ad quod omnia reducunt̃ vt ad principium, eſt ipſe Deꝰ. Subiectũ ergo ad quod omnia reducũtur, q̃ determinãtur ĩ hoc libro vt ad totum integrũ, eſt Chriſtus, prout cõprehendit diuinam naturam, & humanã, ſiue creatam, & increatã. De quibus ſunt duo primi libri. & caput, & membra, de quibus ſunt duo ſequẽtes. Et accipio hic large totum integrũ, quod multa cõplectitur non ſolum per compoſitionem, ſed etiam per vnionem, & per ordinem. Subiectum quoq; ad quod oĩa reducuntur ſicut ad totũ vniuerſale, poſſumus nominare dupla nominatione, ſiue ſubdiſiunctione, & ſic eſt res, vel ſignum. Et vocatur hic ſignum ſacramentum. Poſſumus & vnico vocabulo nominare, & ſic eſt credibile, prout tamen credibile tranſit in rationem intelligibilis, & hoc per additionem rõnis. & hoc modo propriè loquendo credibile eſt ſubiectum in hoc libro. Cõcedendæ ergo ſunt rationes probãtes & Deum eſſe ſubiectum, & res, & ſigna, & credibile, diuerſimodè, ſicut dictum eſt.

Materia quatuor lib. ſent.

7 Quod ergo obijcitur in contrariũ ꝙ de Deo nõ agitur ꝑ totum in hoc libro, dicendum, ꝙ quamuis nõ agatur de Deo quantum ad ſubſtantiam tantum, agitur tamen quantũ ad ſubſtantiam, vel quãtum ad opera eius, & ideò non eſt ſubiectum vt totum, ſed vt primum. Quod obijcitur, ꝙ materia non coincidit in vnum cum fine, dicendum, quod materia tripliciter dicit̃. ſcilicet materia ex qua, materia in qua, & materia circa quã, & hæc vltima materia magis dicitur obiectum, quam materia. Quando ergo dicit̃ quod materia nõ coincidit cum fine, verum eſt de materia ex qua, q̃ proprie eſt materia, ſed nõ de materia circa quam, quæ proprie eſt obiectum. Nam idem põt eſſe obiectum habitus, & finis, & tali modo accipitur materia in ſcientia pro obiecto virtutis cognoſcẽtis.

8 Quod obijcitur de rebus, & ſignis, quod ſint ſubiecta oĩum ſcientiarum, dicendũ ꝙ res, & ſignum poſſunt accipi in ſua generalitate, & ſic non pertinent ad ſcientiã ſpecialem, nec ad librum, nec ad eãdem ſcientiam. Poſſunt iterum accipi ſm ꝙ induunt rõnem credibilis, & ſic quemadmodum vna eſt virtus, & vnus eſt habitus de omnibus credibilibus, ſiue ſint res, ſiue ſint ſigna, vt fides, ſic vna eſt ſciẽtia ſpecialis de omnibus inquantum induunt hanc rationem ſcilicet credibilis, ſiue ſint res, ſiue ſigna. Aliter poteſt dici, quod dupliciter eſt loqui de rebus, & ſignis, aut abſolute, aut in relatione ad fruitionem, ſiue ad illud quo fruẽdum eſt. Primo quidem modo ſpectant ad ſpeciales ſciẽtias, & diuerſas. Secũdo modo ad vnam ſcientiam, ſiue doctrinã. Vnde quemadmodũ de omnibus entibus inquantum reducũtur ad vnum primũ ens, eſt vna ſciẽtia, aut vnus liber, ſic de oĩbus rebus, & ſignis inquantum ordinantur ad vnum, quod eſt alpha, & o. eſt vna ſciã.

9 Quõ credibile eſt obiectum fidei, & ſacræ ſcripturæ.

Quod obijcitur, ꝙ credibile eſt obiectum veritatis, eſt dicendum, ꝙ alio modo eſt credibile obiectum veritatis, alio modo ſcientiæ. Credibile enim ſm ꝙ habet in ſe rationem primę veritatis, cui fides aſſentit propter ſe, & ſuꝑ oĩa, pertinet ad habitum fidei. Secundum vero, ꝙ ſuper rõnem veritatis addit rationẽ auctoritatis, pertinet ad doctrinam ſacrę ſcripturę. De qua dicit Auguſti. ſuper Gẽ. ad literã, ꝙ maior eſt eius auctoritas, q̃ hu-

ſubiectum lib. ſent. Fides diffe rēter reſpi cit credi-bile a doc trina ſcol. Sūpto ex his.s.Bon. tractare ſubiectum Theolo-gię viato-rū qđ ex 2. q. prol. etiā patet.

q̃ humani ingenij perſpicacitas. Sed ſm ꝙ ſupra rationē veritatis, & auc toritatis addit rōnem probabilitatis, pertinet ad conſiderationem pręſen-tis libri,in quo ponūtur rationes pro bantes fidē noſtram. & ſic patet quo-modo differenter eſt fides de credibi-li, & libri de canone ſacrę ſcripturę, & præſens ſcriptura. & ideo non va-let illa obiectio de ſperabili, vel diligi bili, quoniam iſte liber non eſt ſic ad defenſionem ſpei, & charitatis, ſicut fidei. vnde non eſt ſimile.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Modus procedendi in hoc libro eſt perſcrutatorius, atque in-quiſitiuus.

DE cauſa formali, ſiue mo do agendi huius libri. Et dictum eſt quod eſt pſcrutatorius, & inqui ſitiuus ſecretorum. Sed

Ad opp.

contra Eſa. 40. Deus dat ſecretorum ſcrutatores quaſi non ſint. Itē ꝓuer. 25. Scrutator maieſtatis opprimetur a gloria. Item Eccli. 3. Altiora te ne quæſieris, & fortiora te ne ſcrutatus fueris. Ergo ſi ea quæ Magiſter pſcru tatur ſunt ſecreta, ſunt magna, ſunt alta, & fortia, male Magiſter ꝓcedit. Item. ratione oſtenditur ſic. Modus procedendi in parte ſciētiæ debet eſ-ſe vniformis modo totalis ſcientiæ, ſed modus procedendi in ſacra ſcri-ptura eſt typicus, & per modum nar rationis, non inquiſitionis. cum ergo iſte liber pertineat ad ſacram ſcriptu ram, nō debet procedere inqrendo. Item, modus agēdi debet eſſe conue-niēs materiæ de qua eſt. Vnde in pri mo ethicorum dicit. Sermones inqui

cap. 3

rendi ſunt ſecundum materiam. Sed materia huius doctrinę eſt credibile, & credibile eſt ſupra rationem, ergo modus procedendi per rationes non conuenit huic doctrinę. Item, mo-dus agendi debet eſſe conueniens fi-ni ad quem ordinatur ſcientia. Sed hęc ſcientia, vt dicit Magiſter in li-tera, ordinatur ad fidei promotio-nem, ſed rationes fidem non promo uent, ſed euacuant. Vnde Grego.

In homil. ſup Io. 20

Fides nō habet meritū, cui humana ratio præbet experimentū. ergo talis modus contrariatur fini, ergo non ē conueniens. Vnde & Hierony. Tolle

Hiero. ad Paulinū d diuin. hiſto. cap. 7

inquit argumenta cū de fide agitur. Paſtoribus, & piſcatoribus creditur, non dialecticis. Vanus ergo, & inuti-lis videtur hic modus. Sed contra j. Petri iij. Parati omni poſcenti redde re rationē de ea quæ in vobis ē fide,

Fundamenta.

& ſpe. Cum ergo multi ſint qui fi-dem noſtrā impugnant, vtiq; ratio-nē de ea poſcunt, vtile, & congruum videtur per rationes eam aſtruere, & modo inquiſitorio, & ratiocinando procedere, ergo &c. Item Richardus de Sancto Victo. in lib. de trini. Cre-do ſine dubio ad quorūlibet expla-nationē neceſſe eſſe non modo pro-babilia, ſed ēt neceſſaria argumenta non deeſſe, licet contingat nr̃am in-duſtriam latere. Ergo cū fides noſtra credat neceſſaria, & illa habeant ra-tiones latentes, & talia indigeāt per-ſcrutatione, vt enodentur, patet ꝙ modus perſcrutatorius maxime con uenit huic ſcientiæ. Item, non eſt pe ioris conditionis veritas fidei nr̃æ q̃ aliæ veritates, ſed in alijs veritati-bus ita eſt, ꝙ omnis quæ pōt per ra-tionem impugnari, pōt & debet per rationē defendi, ergo pari ratione & veritas fidei nr̃æ. Item, non eſt mō fides noſtra peioris conditionis, q̃ in principio, ſed in principio quando impugnabatur ꝑ falſa miracula ma-gorū, defendebatur per vera ſancto-rum, ergo cum modo impugneē per falſa argumenta hæreticorum, debet defendi ꝑ vera argumenta doctorū.

Quia verſatur circa credibile probabile ꝑ ſacram Scripturā.

R E S P. dicendū ꝙ modus pſcruta-torius conuenit huic doctrinæ, ſiue libro. Cum .n. finis importet neceſſi-tatem his quæ ſunt ad finem (Quia ſicut dicit Philoſophus. Serra eſt den tata, quia eſt ad ſerrandum) ſic iſte li ber, quia eſt ad promotionē fidei ha-bet modum inquiſitiuum. Modus enim ratiocinatiuus, ſiue inquiſiti-uus valet ad fidei promotionē, & hoc tripliciter ſm tria genera hominum. Quidā .n. ſunt fidei aduerſarij. Qui-

rō

Ariſt. 1. de part. ani. capit. 5.

dam ſunt in fide infirmi. Quidam vero pfecti. Modus inquiſitiuus valet primo ad cõfundendũ aduerſarios. Vnde Aug. j. de trinitate. Aduerſus garrulos ratiocinatores elatiores magis q̃ capaciores, rationibus catholicis, & ſimilitudinibus congruis ad defenſionem, & aſſertionem fidei, eſt vtendũ. Secundo valet ad fouendum infirmos. Sicut .n. Deus charitatem infirmorũ fouet p beneficia temporalia, ſic fidem infirmorum fouet per argumenta probabilia. Si .n. infirmi viderent rationes ad fidei probabilitatem deficere, & ad oppoſitum abũdare, nullus pſiſteret. Tertio valet ad delectandum pfectos. Miro .n. modo anima delectatur in intelligendo qđ perfecta fide credit. Vnde Berñ. Nihil libentius intelligimus, q̃ ꝙ iam fide credimus. Quod ergo obijcitur in contrariũ, dicendũ ꝙ oẽs illæ auctoritates intelligũtur de perſcrutatione curioſa, nõ de perſcrutatione ſtudioſa. Nam ipſe Dominus dixit Iudęis. Ioan. v. Scrutamini ſcripturas &c.

11 Quod obijcitur ꝙ illæ modus non competit Sacræ ſcripturæ.

Doctrina ſcholaſt. quaſi ſubalternatẽ ſacræ Scripturæ. caue à Diony. primo ſenten. q. 3

Dicendum ad hoc ꝙ liber iſte ad ſacram ſcripturam reducitur p modũ cuiuſdam ſubalternationis, non partis principalis. Similiter & libri doctorum qui ſunt ad fidei defenſionẽ, quod patet ſic. Quia non qualibet determinatio trahens in partem, facit ſubalternationem ſcientiæ, ſed determinatio quodãmodo diſtrahens. Nam ſcientia de linea recta non dicitẽ ſubalternari geometriæ. ſed ſcientia de linea viſuali, quoniam hæc determinatio quodammodo trahit ad alia principia. Quoniã ergo ſacra ſcriptura eſt de credibili, vt de credibile, hęc eſt de credibili vt facto, ĩtelligibili, & hæc determinatio diſtrahit. Nam qđ credimus debetur auctoritati. & qđ intelligimus rationi. Hinc eſt ꝙ ſicut alius modus certitudinis eſt in ſcientia ſuperiori. & inferiori, ita alius modus certitudinis eſt in ſacra ſcriptura, & alius in hoc libro, & ideò alius modus procedendi. Et ſicut ſcĩa ſubalternata vbi deficit redit ad certitudinem ſcĩę ſubalternãtis, quæ major eſt, ſic etiam cum Magr̃o deficit certitudo rõnis, r̃currit ad auctoritates ſacræ ſcripturæ q̃ excedit omnem certitudinẽ rõnis.

Caue hic à ſco. q. 4. & 5. collater. & 3. ſent. diſt. 24

Quod tu obijcis ꝙ modus debet conuenire materiæ, Dicendum ꝙ conuenit. Et quod obijcitur ꝙ credibile eſt ſuper rõnem, verũ eſt ſup rõnẽ q̃tum ad ſcientiã acquiſitã, ſed nõ ſupra rõnem eleuatã per fidẽ, & per donũ ſcĩę, & intellect⁹. Fides enim eleuat ad aſſentiendum, ſcĩa, & intellectus eleuant ad ea quæ credita ſunt intelligendũ. 12

Quod obijcitur ꝙ non cõuenit fini, quia euacuatur meritum, dicendum qñ aſſentitur propter ſe rationi, tunc aufertur loc⁹ fidei, quia in anima hominis dominatẽ violentia rationis. Sed quando fides non aſſentit propter rationem, ſed ꝓpter amorem eius cui aſſentit, deſiderat habere rõnes, tũc nõ euacuat ratio humana meritũ, ſed auget ſolatiũ & primo mõ intelligit Grego. ſimiliter, & Hiero. ꝙ non ſunt inducenda argumenta dialectica, quibus homo principaliter innitatur, quia innitendum eſt auctoritati principalius, q̃ rationi. 13

vid. 3. ſẽt. diſtin. 35. q. 1. prol. & 3. ſent. diſtin. 24. q. 4.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Theologia eſt ſcientia affectiua, vt ipſa boni fiamus.

Fuudamenta.

De cauſa finali. Et cum dictũ ſit ꝙ liber iſte eſt ad reuelandum abſcondita, quæritur vtrũ op⁹ hoc ſit cõtemplationis gr̃a, vel vt boni fiam⁹. Et quod ſit vt boni fiamus videtẽ ſic. Omnis doctrina quæ eſt de his, ſine quorũ cognitione non cõtingit recte viuere, eſt vt boni fiamus, ſed iſte liber eſt ad cognitionem nr̃ę fidei, ſine qua impoſſibile eſt placere Deo, nec recte viuere. vt dr̃ Heb. xj. ergo iſte liber eſt, vt boni fiamus. Item, oĩs doctrina quæ cõuenit cũ virtute in obiecto, eſt vt boni fiamus. hęc p ſe manifeſta eſt, ſed hæc doctrina conuenit cum fide in obiecto, quia eſt de credibili, de quo etiam eſt fides ſiue in quo, ergo &c.

Item

Item doctrina particularis cõuenit cum totali i fine, ſed finis totalis ſcri- pturæ ſacræ non eſt tantum vt fiamus boni, ſed etiam, vt fiamus beati, & beatitudo eſt optimum, igitur fi-
Ad opp. nis iſtius ſciẽ eſt, vt boni fiamus. Contra Magr̃ dicit in litera ꝙ, finis ſiue intẽtio ſua eſt theologicarũ inqſitionũ abdita pãdere, ſed hoc ꝑtinet ad eũ, cuius finis eſt ſpeculatio, ergo &c.

Item ſcia quæ eſt, vt boni fiamus, pertinet ad mores, ſed cum theologia ſit de fide non de moribus, liber autem iſte dẽ his quę ſpectant ad fidem, non de his quę ſpectant ad mores, ergo opus hoc non eſt vt boni fiamus. Item, omnis ſcientia quæ eſt, vt boni fiam⁹ eſt practica, ſed omnis talis eſt
2. Meth. quia practicę finis eſt opus. de his quæ ſunt ab operæ noſtro, ſed hæc non eſt de his quæ ſunt ab operæ noſtro, ſed à Deo, ergo eſt contemplationis gratia, non vt boni fiamus.

RESP. ad intelligentiam prædictorum notandum eſt, ꝙ perfectibilis eſt intellectus noſter à ſcientia.
Scot. q. 4. prol. videtur contradicere, caute tamẽ loqtur. Hunc autem contingit conſiderare tripliciter, ſcilicet in ſe, vel prout extendit̃ ad effectũ, vel ꝑut extenditur ad opus. Extendit̃ aũt intellectus ꝑ modum dictantis, & regulantis ſm̃ hũc triplicem ſtatũ, & qa errare põt
14 habet triplicem habitũ directiuum. Nam ſi conſideremus intellectũ ĩ ſe, ſic eſt propriè ſpeculatiuus, & ꝑficit̃ ab habitu qui eſt contẽplationis gratia, quæ dicit̃ ſpeculatiua ſcientia. Si aũt conſiderem⁹ ipſum vt natũ extẽdi ad opus, ſic ꝑficit̃ ab habitu vt boni fiamus, & hæc eſt ſcientia practica ſiue moralis. Si aũt medio mõ conſideret̃ vt natus extendi ad effectũ, ſic ꝑficitur ab habitu medio inter purè ſpeculatiuũ, & practicum, qui cõplectitur vtrunq;, & hic habit⁹ dicit̃ Sa-
vide 3. ſenten. diſt. 35. q. 1. pientia, quia ſimul dicit cognitionẽ & affectũ. Sapientia .n. doctrinæ eſt ſm̃ nomen eius. Eccl. 6. Vnde hic eſt contemplationis grã, & vt boni fiamus, principaliter tñ, vt boni fiam⁹, talis eſt cognitio tradita ĩ hoc libro. Nam cognitio hæc iuuat fidem, & fides ſic eſt in intellectu, vt q̃tum ẽ de ſui rõe, nata ſit mouere affectum, & hoc patet. Nam hæc cognitio, Xp̃s ꝓ nobis mortuus ẽ, & conſimiles, niſi ſit hõ peccator, & durus, monet ad amorem, & deuotionẽ. non ſic iſta, circulus vincit diametrũ &c. Concedendũ eſt ergo ꝙ ſcientia præſentis libri eſt vt boni fiamus.

Quod obijcitur, ꝙ eſt ad pandendum abſcondita, dicendũ ꝙ ibi non eſt ſtatus, quia illa reuelatio ordinat ad effectũ. Quod obijcit ꝙ nõ eſt de moribus, nec de his q̃ ſunt ab operę nr̃o, iam patet reſponſio ad illud, qa ipſe loquit̃ de illa ſcientia quę ꝓpriè eſt vt boni fiamus, vt de practica.

QVAESTIO IIII.

CONCLVSIO.

Petrus lombardus eſt auctor huius libri.

DE cauſa efficiente. Et dicitur fuiſſe Magr̃ Petr⁹
Ad opp. Lombardus Pariſieñ. Ep̃s. Sed ꝙ non debeat dici auctor hui⁹ libri videt. Ille ſolus dicẽdus eſt auctor libri qui eſt doctor, ſiue actor doctrinæ. Sed ſicut dicit Aug. in lib. de magiſt. ſolus Xp̃s eſt doctor. Matth. 23. ergo ſolus debet dici huius libri auctor. Itẽ ſicut dicit Philoſophus in
2. Ethi. cap. 4. ethicis. Non quicunq; facit grãmaticalia, vel muſicalia debet dici grãmaticus, vel muſicus, vt pote ſi faciat caſu, vel fortuna, vel alio ſupponente, ſiue dicente. Sed Magr̃ hoc opus cõpoſuit ex aliena doctrina, ſicut ipſe dicit in litera, ꝙ in hoc opere maiorũ exẽpla doctrinamq; repies, ergo non debet dici auctor. Si tu dicis ꝙ non tm̃ hic eſt doctrina ſanctorum, ſed ẽt ſua, cuius rõne debet dici auctor. Contra, à maiori, & digniori debet fieri denominatio. Sed Magr̃ dicit ꝙ ſi paulisper vox ſua inſonuerit & tunc à paternis limitibus non diſceſſit, ergo nõ debet iſte liber dici eẽ Magr̃i. Contra, conſtat ꝙ Deus hoc op⁹ non ſcripſit digito ſuo, ergo habuit aliũ doctorem. Sed non eſt dare aliũ niſi Magr̃m, ergo &c. Item auctoritas Magr̃i in hac parte recipit̃, 15
ideò

ideò cum ipſe dicat in litera,ī multo labore, & ſudore hoc volumen Deo præſtante compegim⁹, ergo videtur ꝙ ipſe fuit auctor præſentis libri.

RESP. ad ītelligentiā dictorum notādū, ꝙ quadruplex eſt mod⁹ faciē di librum. Aliquis.n.ſcribit alienam materiam nihil addendo,vel mutando,& iſte merè dicit̃ ſcriptor. Aliqs ſcribit aliena,addendo, ſed non de ſuo,& iſte cōpilator dr̃. Aliquis ſcribit & aliena & ſua, ſed aliena tanq̃ principalia,& ſua tanq̃ ānexa ad euidētiam, & iſte dr̃ cōmentator. Aliqs ſcribit & ſua,& aliena, ſed ſua tanquam principalia, aliena tanquā annexa ad confirmationē,& talis debet dici auctor. Talis fuit Magr̃, qm̃ ſententias ſuas ponit, & patrum ſenten-
16 tijs confirmat. Vnde vere debet dici auctor huius libri. Quod ergo obijcitur ꝙ ſolus Xp̃s eſt doctor, & auctor, dicendū ꝙ ſicut dicit Augu. in lib. de doctrina chriſtiana, Docere eſt dupliciter, ſicut dr̃ dupliciter aliquis facere,& videre. Aliter .n. facit videre qui viſum reſtituit: aliter qui viſibile digito oſtendit. Primū facit De⁹, ſm̃ homo. Similiter aliter docet, qui ſcientiā quā habet, in aliū verbo, vel ſcripto offert, vel oſtendit, aliter qui habitū ſcientiæ imprimit, vterq; tñ di it doctor,& auctor, ſed De⁹ principalius, ſicut in propoſito. Quod obijcitur ꝙ fecit librū alio ſupponēte, dicendum ꝙ non ideò dicitur facere aliquis ſupponente alio, quia ab alio didicit (tunc enim pauci eſſent doctores, vel grāmatici) ſed ſi oīno ſcientia eius dependeat ab alio, ita ꝙ non habet habitum intra, ſicut illi q faciunt bonū latinū, quia alij ei dixerunt, ſed ipſi ignorāt artem, hoc mō non fecit Magr̃ librū iſtū. Nā à ſcia quā acquiſierat longo tpe, vel labore hoc opus cōpoſuit,& p doctrinas patrū ſuas ſententias cōfirmauit. & ꝙ ſunt ibi multa dicta aliorū, hoc non tollit Magr̃o auctem, ſed potius eius auctem, & humilitatē cōmendat &c.

PROLOGVS.

CVPIENTES aliquid de penuria, ac tenuitate nr̃a
cum paupercula in gazophylacium domini mittere, Luc. 21
ardua ſcandere, opus vltra vires noſtras agere præſum Mar. 12
pſimus, conſummationis fiduciam, laboriſq; mercedem
in Samaritano ſtatuentes, q prolatis in curationē ſemiuiui duob⁹ Luc. 10
denariis., ſupereroganti cuncta reddere profeſſus eſt. Delectat nos
veritas pollicentis, ſed terret immenſitas laboris. Deſideriū hortat̃
pficiendi, ſed dehortat̃ infirmitas deficiendi, quā vincit zelus dom⁹
Dei. Quo inardeſcentes, fidē nr̃am aduerſus errores carnaliū atq; Ex Augu.
animalium hominum, Dauidicæ turris clypeis munire, vel potiùs 3. lib. de
munitā oſtendere, ac theologicarum inqſitionū abdita aperire, nec Trini. in
non & ſacramentorum Eccleſiaſticorum pro modulo intelligentiæ proœmio.
nr̃æ notitiā tradere ſtuduimus. Non valentes ſtudioſorū fratrum Can. 4
votis iure reſiſtere, eorum in Chriſto laudabilib⁹ ſtudijs, lingua, ac Ex eodem
ſtylo nos ſeruire flagitantiū, quas bigas in nobis agitat Chriſti cha Auguſt. loco citato.
ritas. Quamuis non ambigamus oēm humani eloquij ſermonem Ex Hila-
calumniæ, atq; contradictioni æmulorū ſemp fuiſſe obnoxiū, quia rio in prin
diſſentientibus voluntatū motibus, diſſentiens quoq; fit aīmorum cipio 10. de
ſenſus, vt cùm oē dictū veri ratione pfectum ſit, tñ dum aliud alijs Trin.
aut videt̃, aut complacet, veritati vel non intellectæ, vel offendenti,
& impietatis error obnitit̃, ac voluntatis inuidia reſultat, quā De⁹ 2. Cor. 4
ſeculi huius opatur in illis diffidentiæ filijs, q non rationi volunta- Eze. 2

tem

tem ſubijciunt, nec doctrinæ ſtudium impendunt, ſed his quæ ſo-
mniarunt ſapientiæ verba coaptare nitunť, non veri, ſed placiti ra
tionē ſectantes, quos iniqua volūtas non ad intelligentiā veritatis,
ſed ad defenſionem placentiū incitat, non deſiderantes doceri veri-
tatē, ſed ab ea ad fabulas cōuertentes auditū. Quorū ꝓfeſſio eſt ma 2. ad Ti. 4.
gis placita, q̄ docenda conqrere, nec docenda deſiderare, ſed deſide- Colo. 2
ratis doctrinā coaptare, quę habēt rōnem ſapientiæ in *ſuperſtitio 1. ad Ti. 4
ne. Quia fidei defectionē ſequiť hypocriſis mendax, vt ſit in verbis * ſupficie.
pietas, quā amiſerit conſcientia, ipſamq́; ſimulatā pietatē omni ver
borū mendacio impiā reddunt, falſæ doctrinæ inſtitutis fidei ſancti
tatē corrumpere molientes, auriumq́; pruriginē ſub nouello ſui de 2. Timo. 4
ſiderij dogmate alijs ingerentes, qui cōtentioni ſtudentes cōtra ve
ritatē ſine fœdere bellant. Inter veri namq; aſſertionē, & placiti de
fenſionē ꝑtinax pugna eſt, dum ſe & veritas tenet, & ſe volūtas erro
ris tueť. Horū igiť & Deo odibilem eccleſiā euertere, atq; ora oppi
lare, ne virus nequitiæ in alios effundere queant, & lucernā verita
tis in candelabro exaltare volentes, in labore multo, ac ſudore hoc Matth. 5
volumen (deo præſtate) cōpegimus ex teſtimonijs veritatis in æter
num fundatis, in quatuor libris diſtinctū. In quo maiorū exempla
doctrinamq́; reperies, in quo per dn̄icæ fidei ſynceram ꝓfeſſionē vipe
reæ doctrinæ fraudulentiā prodidimus, aditū demonſtrandæ verita
tis cōplexi, nec periculo impiæ ꝓfeſſionis incerti, temperato inter
vtrunq; moderamine vtētes. Sicubi verò parū vox nr̄a inſonuit, nō
à paternis diſceſſit limitibus. Nō igiť debet hic labor cuiquā pigro, Ex Aug. I
vel multū docto videri ſupfluus, cū multis impigris, multiſq́; indo- proœm. 3
ctis, inter quos ēt & mihi ſit neceſſarius locus, breui volumine cōp'i de Trinit.
cans patrū ſententias, appoſitis eorū teſtimonijs, vt non ſit neceſſe
quærenti librorū numeroſitatē euoluere, cui breuitas quod quæriť
offert ſine labore. In hoc aūt tractatu non ſolū piū lectorē, ſed etiā Ex loco ſu
liberū correctorē deſidero, maximè vbi profunda verſatur veritatis pra citato.
quæſtio, quæ vtinā tot haberet inuentores, quot habet cōtradicto-
res. Vt aūt quod quæriť facilius occurrat, titulos, quibus ſingulorū
Librorum capitula diſtinguuntur, præmiſimus.

¶Beati Bonauenturæ ad proœmium ſententiarum aptata interpretatio.

Cupientes aliqd de penuria &c.

Expoſitio text.
Diuiſio.

TOTALI libro præmittit Magiſter prologum, in quo tangit cauſas ſuſcepti operis. Diuiditur aūt ī duas partes. In prima parte ponit rationes quæ mouerunt ipſum ad aggrediendum præſens negocium ſiue opus. In ſecunda, rationes quæ debent mouere diſcipulos ad benigne audiendum, circa finem, In quo maiorum &c. vbi incipit alloqui auditores. Prima pars diuiditur in duas, quia duplex ratio pōt mouere aliquem ad opus faciendum, ſcilicet amor boni, & odium mali. Primo ergo ponit rationes ſumptas ex parte amoris boni, ſcilicet catholicæ veritatis. Secundo ex parte odij mali .ſ. hæreticæ prauitatis. ibi. Quamuis nō ambigamus &c. Prima

pars

pars habet quatuor particulas. In
prima tangit cauſam excitantem. &
hæc eſt deſiderium mercedis, & ſpes
auxilij ſub exemplo viduæ, & para-
bola Samaritani. In ſecunda ponit
cauſam retrahentem, quæ duplex eſt
.ſ.laboris immenſitas, & propria in-
firmitas, ibi. Delectat nos &c. In ter
tia ponit cām propellentē. Et hæc eſt
zelus ipſum accendens. ibi. Quā vin
cit zelus. In quarta ponit cām com-
pellentē, & ꝑualentē. ibi. Non valen-
tes &c. Et hæc eſt petitio fratrum ſtu-
dioſorū, quibus non pōt quis iure re
ſiſtere, ſed quodammodo neceſſario
oportet collum ſubijcere.

Dubia literalia,

Opus vltra vires noſtras agere ꝑſumpſimus &c.

Dub. 1 Hic obijcitur. præſumptio eſt pec-
Reſpon. catū, ergo peccauit. Reſpon. Eſt ꝑſum
17 ptio confidētiæ de diuino adiutorio,
& ꝑſumptio ſuperbiæ q̃ eſt de ꝓprio
ingenio. prima nō eſt peccatū. ſed eſt
virtutis indiciū. ſecūda vero eſt pec-
catū, ſed de prīa loquitur Magr̄. Vel
aliter. Eſt ꝑſumptio ſm veritatē, & ē
ꝑſumptio ſm ꝓpriā æſtimationem.
Prima eſt reprehēſibilis, qa ſupbię ſe-
cūda laudabilis, qa humilitatis. Nec
eſt culpabilis q in oībus opib⁹ ſuis ſe
reputat īdignū, & quaſi ꝑſūptuoſū.

Prolatis duobus denarijs ſupererroganti &c.

Dub. 2 Hic q̃ritur quæ ſit iſta ſupereroga
tio. Si tu dicas ꝙ ſit magiſtrorum, &
ſanctorum ſuper additio ad ſacram
ſcripturā. Contra Dan̄. quæ tradita
ſunt nobis p legem, & prophetas ve
neremur nihil vltra inquirentes. Item
18 Apoca. vlti. Siqs appoſuerit ad hæc,
Reſpon. apponat ei dn̄s plagas. RESP. dicēdū
ꝙ eſt additio diſtrahēs, & eſt additio
cōplens. Addēs primo modo nō ſup
erogat, ſed magis diminuit, & ſubuer
tit, & tales ſunt hæretici qbus datur
maledictio. Addens ſecundo mō ſup
erogat, qa ſaluo ſenſu ſcripturam ip
ſā dilucidat. Per duos igit denarios,
duo intelligo teſtamēta, per ſamarita
nū Chriſtum per ſemiuiuū hominē
gratuitis expoliatū, & vulneratū in
naturalibus. & ſuperogationē intel-
ligo doctorem exponētem. Vel aliter
dicendum ꝙ eſt additio in qua addi
tum eſt contrariū, & eſt in qua addi-
tum eſt diuerſum, & eſt in qua addi-
tum, eſt conſonum. Prima additio
eſt erroris. Secunda ꝑſumptionis, qa
ꝑſumptio eſt dicere in ſacra ſcriptu-
ra aliquid oīno diuerſum ab his, q̃
in ea expſſa ſunt. Tertia fidelis inſtru
ctionis: qa qđ implicitū eſt explicat.

Quam vincit zelus domus Dei.

Hic q̃ritur quis ſit iſte zelus: & qua Dub. 3
re magis hoc zelo accēdit contra ani
males, & carnales, quam cōtra ſuper-
bos, & alios peccatores: & cum zelus
ſit amor priuat⁹, nō videtur ꝙ debe-
ret zelo accēdi. Præterea cū maius ſit
peccatū ſuperbia: videtur ꝙ magis
deberet accendi contra ſuperbos.

RESP. ad primum dicendum, ꝙ Reſpon.
zelus eſt amor nolēs habere conſor- 19
tiū in amato: zelus malus vitat oē cō
ſortiū, ſed zelus bonus vitat tm̄ ma-
los: vn̄ veri zelatores dom⁹ Dei non
poſſunt videre in Eccleſia vicia quæ
inſurgunt contra ipſam. Vn̄ Iohan.
2. dicit gloſa. Zel⁹ bonus eſt, quo ani
mus abiecto humāo timore accēdit,
& eo tēdit, vt q̃libet praua q̄ viderit
corrigere ſatagat. & ſi nequerit, tole-
ret, & gemat. AD ſecūdū dicendū, ꝙ
Magr̄ ſpecialiter in Eccleſia zelabat fi
dē: & iō Magr̄ accēdebat cōtra fidei
corruptores. Dupliciter aūt corrum- 20
pit qs fidē, aut motus peruerſitate vo
lūtatis, & affectionis: & hic dr̄ carna
lis. Nā caro dicitur hic carnalis affe-
ctio, ſm illud Gala. 5. Manifeſta ſunt
opera carnis &c. Alio mō corrūpit,
quis motus peruerſitate iudicij: &
hic dicit aīalis, quaſi fantaſticus: qa
fantaſiæ peruertunt iudicium rōnis.

Quas bigas agitat ī nobis Chriſti charitas.

Contra Eccleſiaſtes. 9. Nemo ſcit Dub.
an odio, an amore dignus ſit. 21
RESP. dicendum ꝙ charitas vno Reſpon.
mō dicit virtutē gratuitam. Alio mo
do dicit large amorem multū appre-
ciantem amatū. Vnde charitas dicit
quaſi

Digitized by Google

quaſi amor carus Primo modo ſumpta charitate, verũ ẽ certitudinaliter
ꝙ neſcit aliquis:põt tñ aliquo experimento dulcedinis diuinę mię hoc cõ
ijcere probabiliter. Secundo mõ põt
ſcire: & ſi prio modo dicit Magr̃,nõ
dicit aſſerendo ſed cõijciendo. Si ſecundo modo, tunc aſſertiue poteſt
intelligi: & ſic patet illud.

Quamuis non ambigamus &c.

Supra poſuit Magiſter rõnes mouẽtes ex approbatione boni: hic ponit rationes mouentes ex odio,& deteſtatione mali: & hoc eſt malum
Diuiſio hæreticæ peruerſitatis. Habet autem
sex. hæc pars quatuor particulis. In prima parte tangit eorum peruerſitatẽ,
quæ cõſiſtit in calũniando bonum,
& verũ ex erroris cecitate,& inuidię
pari malignitate. In ſecunda tangit
huius peruerſitatis radicẽ, q̃ eſt ſuggeſtio diabolica, & propria ſupbia,
ibi. Quã Deus hui⁹ ſeculi. In tertia
tangit huius erroris defenſionẽ,quę
eſt per falſam ſuperſtitionẽ, & mẽdacẽ,& contentioſam locutionẽ,ibi. Habẽt rõnem ſapiẽtiæ in ſuperſtitione.
In quarta infert rõnem q̃ ipſum mouit ad præſentis opis cõpilationem,
ibi. Horũ igitur Deo odibilem. Et ratio hæc,eſt ſubuerſio erroris.

Veritati, vel non intellectæ.

Dub. 5. Videtur ꝙ dicat male,quia veritas
eſt lux intelligibilis, ſicut lux corporalis ſenſibilis. Sed oculus habens viſum,non poteſt ignorare lucẽ ſenſibilem:ergo pari ratione nec intellectus
ignorabit lucẽ intelligibilẽ. Si tu dicas ꝙ non eſt ſimile, quæritur quare
nõ eſt ſimile: & quare magis deficit
Reſpon. natura intellectui q̃ ſenſui. R E S P.
dicendũ ꝙ ſimile eſt ſi quis attẽdat.
Triplex .n. eſt cauſa quare aliqs non
22 videt viſibile. Aut .n. non videt,quia
nõ vult reſpicere, aut ſi vult impedit
propter defectũ organi, aut propter
Adde aut abſentiam lucis. hoc manifeſtũ eſt. Si
pp altera- militer in ſpiritualibus, intellectus
tionẽ me- frequenter aliqua non intelligit,quia
dij,nõ be- non vult cõſiderare. Aliquãdo vero
ne videt. nõ intelligit propter impedimẽtum
ex parte corporis: vt patet ĩ phreneticis,& ſtultis. Aliqñ ꝑpter abſentiam
lucis. Licet .n. lux increata ſe nõ ſubtrahat quantum ad eſſentiã,vel quantũ ad qualẽcũque influentiã: ſubtrahit tamen ſe homini cũ peccauit,quãtum ad influentiã perfectã. vnde dicitur inflixiſſe ei ignorãtiam. Vñ ſicut
ocul⁹ in tenebris errat,ſic hodie miſer humanus intellectus. cum aũt plene reſtituet̃ in lucẽ,ſicut oculus videre poterit omne viſibile,ſic intelliget
omne intelligibile.

Veritati offendenti, impietatis error.

Contra,oẽs hoĩes natura ſcire deſi Dub. 6
derãt ſicut ẽt eſſe beati. Sed beatitudo 23
neminẽ offendit, q̃a oẽs eã deſiderãt.
ergo nec veritas offendit aliquem.
R E S P. Dicendũ ꝙ eſt loqui de veri Reſpon.
tate q̃tũ ad primũ effectũ,q̃ eſt illuminare: & q̃tum ad iſtum nemo ipſam
odit:oẽs .n. naturaliter deſiderãt illuminari. Eſt iterũ loqui q̃tũ ad effectũ
conſequentẽ:qui eſt arguere,& hunc
habet in malis. Manifeſtatio .n. mali
redarguit facientẽ:& inde eſt ꝙ mali
odiunt veritatẽ. Quia ſicut dr̃ Ioa. 3:
Qui male agit odit lucem.

Qui cõtentioni ſtudentes cõtra veritatẽ ſine fœdere bellant.

Contra 2. Eſdre. 4. cap. Magna eſt Dub. 7
veritas & fortior oĩbus. Omnis terra
veritatem inuocat,& oẽs tremunt eã.
Reſpon. Dicendũ eſt loqui de verita Reſpon.
te ſimpliciter,vel de veritate q̃tum ad 24
hoc,ſiue in ſpeciali. Primo mõ veritas eſt inexpugnabilis,& ideò præualet,& ſic intelligit illud Eſdre. Eſt iterum loqui de veritate ſecũdo mõ: ſic
cõtingit eã ꝑ rõnes fantaſticas obũbrari,& per contentionẽ impugnari.
Vñ Ambro. ſup illud verbũ,cõtentione. Rom. 1. dicit. Cõtentio eſt ĩpugnatio veritatis cũ confidentia clamoris.

Ex teſtimonijs ueritatis inęternum fundatis.

Contra 1. Corint. 13. Scientia de- Dub. 8
ſtruetur, ergo & teſtimonia R ñ. ꝙ te Reſpon.
ſtimonia veritatis ſunt inæternũ fundata. Sicut dr̃ in pſal. Initio cognoui

de[1]

Digitized by Google

de teſtimonijs tuis &c. Quod obijci-
5 tur, ꝙ ſcīa deſtruet. Dicendum ꝙ ve-
rum eſt quātū ad modum docēdi, &
cōſiderādi, ſed nō quantum ad cogni
tū, & rōnem cognoſcendi. Pſal. In
ęternū dn̄e permanet verbū tuū &c.

In quo maiorū exempla.

Expoſitio. Hæc eſt pars vltima, in qua ponit
Magr̄ rōnes mouentes diſcipulos ad
Diuiſio. audiēdū. Et diuidit̄ hæc pars in qua-
tuor partes, ſm̄ quatuor quę mouent
diſcipulos ad audiendū. Duo q̄ ſunt
ex parte operis, vȝ, auctoritas, &
vtilitas: duo vero ex ꝑte docentis. ſ.
humilitas, & facilitas. In prima ꝑpa
rat docilitatē. ſ. ī auctoritate. In ſecū
da in vtilitate ſuſcitat attentionem.
In duobus aūt ſequentibꝰ. ſ. humili-
tate, & facilitate captat beneuolētiā.
26 In prīa igitur parte oſtendit opꝰ ſuū
eſſe autenticū. In ſecunda cōpendio-
ſum, ibi. Nō igitur debet hic labor.
In tertia oſtendit modū docendi eſſe
humilem, in hoc ꝙ vult corrigi, ibi.
In hoc autem tractatu &c. In quarta
oſtendit eſſe facilē ad inueniendū, &
memorandū, ibi. Vt aūt quod quærit̄
facilius occurrat.

Liberum correctorē.

Quæritur quid vult dicere ꝑ hoc Dub. 9
nomen liberū. RESP. dicendum ꝙ Reſpon.
liber corrector dicit̄, ſicut homo li-
ber, qui ſui tm̄ cauſa eſt, vt dicit Phi- 6. Polit.
loſophus. ſic corrector liber dicit̄ q cap. 2
tm̄ gratia correctionis, non inuidiæ
vel ſubſannationis corrigit. hunc de
ſiderat exemplo Auguſt. 2. de Trinit.
cap. 1. Vbi dicit. Magis amabo inſpi-
ci à rectis, q̄ timebo morderi a puer-
ſis. gratanter. n. ſuſcipit oſculum co
lumbinū pulcherrima, & caſtiſſima
charitas, dentem verò caninū euitat
cautiſſima humilitas, vel retundit ſo
lidiſſima veritas. magiſq; optabo à
quolibet reprehēdi, q̄ ſiue ab errāte,
ſiue ab adulante laudari.

DE MYSTERIO TRINITATIS

LIB. I. DISTINCTIO I.

VETERIS, ac nouæ legis continentiam diligenti in- De materia huius
dagine etiam atq; ēt conſiderātibus, nobis præuia Dei libri, & li-
gratia innotuit ſacræ paginæ tractatum circa res, vel brorū di-
ſigna præcipuè verſari. vt enim egregius doctor Augu uiſione.
ſtinus ait in libro de doctrina Chriſtiana. Omnis doctrina vel re-
Lib. 1. c. 2 rum eſt, vel ſignorum. Sed res ēt per ſigna diſcuntur. Propriè aūt
Res hic res appellant̄, quæ non ad ſignificandū aliquid adhibent̄, ſigna
Signa. verò, quorū vſus eſt in ſignificando. Eorū aūt aliqua ſunt, quorum
oīs vſus eſt in ſignificando, non in iuſtificando. quibus non vtimur̄,
niſi aliquid ſignificandi grā, vt aliqua ſacramenta legalia. Alia, quę
non ſolum ſignificant, ſed conferunt quod intus adiuuet, ſicut euan
gelica ſacramenta. Ex quo aptè intelligit̄, quæ hic appellent̄ ſigna,
res illæ, vȝ, quæ ad ſignificandū aliquid adhibent̄. Omne igitur ſi-
Li. & locis gnum ēt res aliqua eſt. Quod. n. nulla res eſt, vt in eodem Auguſt.
citatis. ait, omninò nihil eſt. Non aūt e diuerſo oīs res ſignū eſt, quia nō ad-
hibetur ad ſignificandū aliquid. Cumq́; his intenderit theologorū
ſpeculatio ſtudioſa atq; modeſta, diuinā ſcripturā formā præſcriptā
in doctrina tenere aduertet. De his ergo nobis, aditū ad res diuinas
aliquatenus intelligendas, Deo duce, aperire volentibus, diſſerendū
eſt. & primum de rebus, poſtea de ſignis diſſeremus.

De rebus communiter agit.

ID ERGO in rebus conſiderandum eſt, vt in eodem Aug. ait, quòd res aliæ ſunt, quibus fruendum eſt, aliæ, quibus vtendum eſt, aliæ, quę fruuntur, & vtuntur. Illæ, quibus fruendum eſt, nos beatos faciunt. Iſtis, quibus vtendum eſt, tendentes ad beatitudinem adiuuamur, & quaſi adminiculamur, vt ad illas res, quæ nos beatos faciunt, peruenire, eisq́; inhærere poſſimus. Res verò, quæ fruuntur & vtuntur, nos ſumus quaſi inter vtraſq; conſtituti, & angeli, & ſancti. Frui autem eſt amore alicui rei inhærere propter ſeipſam. Vti verò, id quod in vſum venerit referre ad obtinendum illud quo fruendum eſt, aliàs abuti eſt, non vti, nam vſus illicitus abuſus, vel abuſio nominari debet. Res igitur quibus fruendum eſt, ſunt Pater, & Filius,& Spiritus ſanctus. Eadem tamen Trinitas quædam ſumma res eſt, communisq́; omnibus fruentibus, ea ſi tamen res dici debet, & non rerum omnium cauſa, ſi tamen & cauſa. Non enim facilè poteſt inueniri nomen, quod tantæ excellentiæ conueniat, niſi quòd melius dicitur. Trinitas hæc, vnus Deus. Res autem, quibus vtendum eſt, mundus eſt, & in eo creata. Vnde Auguſt. in eodem. Vtendum eſt hoc mundo, non fruendum, vt inuiſibilia Dei per ea quæ facta ſunt intellecta conſpiciantur, i. vt de temporalibus æterna capiantur. Item in eodem: In omnibus rebus illæ tantùm ſunt, quibus fruendum eſt, quæ æternæ & incommutabiles ſunt, cæteris autem vtendum eſt, vt ad illarum fruitionem perueniatur. Idem Aug. in 10. lib. de Trinitate. Fruimur cognitis, in quibus ipſis propter ſe voluntas delectata conquieſcit: vtimur verò eis, quæ ad aliud referimus, quo fruendum eſt.

Lib. 1. c. 3. — Quid ſit frui, & q̃d vti. — Idem eod. lib. cap. 4. — Idem lib. 1 cap. 5. qb⁹ reb⁹ fruendum eſt. — Lib. 1. c. 5 — Quib⁹ rebus vtendum eſt. — Lib. 1. c. 4. — Rom. 1. c. — Cap. 22 — Cap. 10

Item quid interſit inter Frui, & Vti aliter quam ſupra.

NOTANDVM verò quòd idem Aug. in lib. 10. de Trinitate aliter quam ſupra accipiens, Vti & Frui, ſic dicit, Vti, eſt aſſumere aliquid in facultatem voluntatis: Frui autem, eſt uti cum gaudio non adhuc ſpei, ſed iam rei: ideoq́; omnis qui fruitur, vtitur: aſſumit enim aliquid in facultatem voluntatis cum fine delectationis. Non autem omnis qui vtitur, & fruitur, ſi id quod in facultatem voluntatis aſſumit, non propter ipſum, ſed propter aliud appetit. Et attende quia videtur Auguſt. dicere illos frui tantùm, qui in re gaudent; non iam in ſpe: & ita in hac vita non videmur frui, ſed tantùm vti. vbi gaudemus in ſpe, cum ſupra dictum ſit, Frui eſſe amore inhærere alicui rei propter ſe: qualiter etiam hic multi adhærent Deo.

Cap. 11. — hui⁹ diſt.

Hæc

Determinatio eorum quę videntur contraria.

1.Cor. 13. HAEC ergo, quæ ſibi contradicere videntur, ſic determinamus, dicentes nos & hic, & in futuro frui, ſed ibi propriè, & perfectè, & plenè, vbi per ſpeciem videbimus quo fruemur, hic autem, dum in ſpe ambulamus, fruimur quidem, ſed non adeò plenè. vnde in lib. 10. de Trinitate. Fruimur cognitis, in quibus voluntas eſt. Idem in lib. de Doctrina Chriſt. ait, Angeli illo fruentes iam beati ſunt, quo & nos frui deſideramus, & quantum in hac vita iam fruimur, vel per ſpeculum, vel in ænigmate, tanto noſtram peregrinationem & tolerabiliùs ſuſtinemus, & ardentiùs finire cupim⁹.

Cap. 10. Li. 1. c. 34.

Alia determinatio.

POTEST etiam dici, quòd qui fruitur etiam in hac vita non tantùm habet gaudium ſpei, ſed etiam rei, quia iam delectatur in eo quod diligit, & ita iam rem aliquatenus tenet. Conſtat igitur quod debemus Deo frui, & non vti. Illo enim, vt ait Auguſt. frueris quo efficieris beatus, & in quo ſpem ponis, vt ad id peruenias. De hoc idem ait in lib. de Doctrina Chriſt. Dicimus nos ea re frui, quam diligimus propter ſe, & ea re fruendum nobis eſſe tantum, qua efficimur beati. cæteris verò vtendum. Frequenter tamen dicitur frui, cum delectatione vti. Cum enim adeſt quod diligitur, etiam delectationem ſecum gerit, ſi tamen per eam tranſieris, & ad illud vbi permanendum eſt, eam retuleris, vteris ea, & abuſiuè non propriè diceris frui. Si verò inhæſeris, atque permanſeris, finem in ea ponens lætitiæ tuæ, tunc verè & propriè frui dicendus es. quòd non eſt faciendum, niſi in illa Trinitate, ideſt, ſummo & incommutabili bono.

Lib. 1. de Doctrina Chri. c. 31 Augu. lib. eod. c. 33.

Vtrum hominibus ſit vtendum, an fruendum.

CVM autem homines, qui fruuntur & vtuntur aliis rebus, res aliquæ ſint, quæritur vtrum ſe frui debeant, an vti, an vtrunque. Ad quod ſic reſpondet Aug. in lib. de Doctrina Chriſt. Si propter ſe homo diligendus eſt, fruimur eo, ſi propter aliud, vtimur eo. Videtur autem mihi propter aliud diligendus. Quod enim propter ſe diligendum eſt, in eo conſtituitur beata vita, cuius etiam ſpes hoc tempore nos conſolatur. In homine autem ſpes ponenda non eſt, quia maledictus eſt, qui hoc facit. Ergo ſi liquidè aduertas, nec ſeipſo quiſquam frui debet, quia diligere ſe propter ſe non debet, ſed propter illud quod fruendum eſt. Huic autem contrarium videri non debet, quod Apoſto. ad Philemonen loquens, ait. Ita frater ego te fruar in domino. Quod ita determinat Auguſt. Si dixiſſet tantum te fruar, & non addidiſſet, in domino, videretur finem dilectionis, ac ſpem conſtituiſſe

Cap. 22 Hie. 17. Cap. Vni. co Aug. in li. d doctr. Chri. c. 33

in

in eo, ſed quia illud addidit, in domino, ſe finem poſuiſſe, eodemq; frui ſignificauit.. Cum enim (vt idem Auguſt. ait) homine in Deo frueris, Deo potiùs, quàm homine frueris. Ibidem.

Hic quæritur an Deus fruatur, an vtatur nobis.

SED cùm Deus diligat nos, vt frequenter ſcriptura dicit, quæ eius dilectionem erga nos multùm commendat, quærit Aug. quomodo diligat, an vt vtens, an vt fruens & procedit ita. Si fruitur, eget bono noſtro, quod nemo ſanus dixerit, ait enim propheta, Bonorum meorum non eges. Omne enim bonum noſtrum vel ipſe eſt, vel ab ipſo eſt, non ergo fruitur nobis, ſed vtitur. Si enim nec fruitur, nec vtitur, non inuenio quõ diligat nos. Neque tamen ſic vtitur nobis, vt nos aliis rebus. Nos enim rebus quibus vtimur, ad id referimus, vt Dei bonitate perfruamur, Deus verò ad ſuam bonitatem vſum noſtrum refert. ille enim miſeretur noſtri propter ſuam bonitatem, nos autem nobis inuicem, propter illius bonitatem. ille noſtri miſeretur, vt ſe perfruamur, nos uero inuicem noſtri miſeremur, vt illo fruamur. Cum enim nos alicuius miſeremur, & alicui conſulimus, ad eius quidem facimus vtilitatem, eamq; intuemur, ſed & noſtra fit conſequens, cum miſericordiam, quam aliis impendimus, non relinquit Deus ſine mercede. Hæc autem merces ſumma eſt, vt ipſo fruamur. Item quia bonus eſt, ſumus, & inquantum ſumus, boni ſumus. Porrò etiam quia iuſtus eſt, non impunè mali ſumus, & inquantum mali ſumus, intantum etiam minus ſumus, Ille ego vſus, quo nobis vtitur Deus, non ad eius, ſed ad noſtram vtilitatem refertur, ad eius verò tantummodo bonitatem.

Ad Eph. 2. Aug. in li. 1. de Doct. Chri. c. 31 & 32. Pſal. 15. Aug. lib. 1 de Doctri. Chriſtia. cap. 30. Ex eodem lib. cap. 33. Matth. 5.

Vtrum vtendum, an fruendum ſit virtutibus.

HIC conſiderandum eſt, vtrum virtutibus ſit vtendum, an fruendum. Quibuſdam videtur quod eis ſit vtendum, & non fruendum, & hoc confirmant authoritate Auguſt. qui, vt prætaxatum eſt, dicit non eſſe fruendum niſi Trinitate, id eſt, ſummo & incommutabili bono. Item dicunt ideo non eſſe fruendum eis, quia propter ſe amandæ non ſunt, ſed propter æternam beatitudinem. Illud autem quo fruendum eſt, propter ſe amandum eſt. Sed ꝙ virtutes propter ſe amandæ non ſint, imò propter beatitudinem ſolam, probant authoritate Auguſt. qui in lib. 13. de Trin. contra quoſdam ait, Fortè virtutes, quas propter ſolam beatitudinem amamus, ſic nobis perſuadere audent, vt ipſam beatitudinem non amemus. quod ſi faciunt, etiam ipſas vtique amare deſiſtimus, quando illam, propter quam ſolam iſtas amauimus, non amamus. Ecce his verbis videtur Auguſti. oſtendere quòd virtutes non propter ſe, ſed propter ſolam beatitudinem amandæ ſint. Quod ſi ita eſt; ergo eis fruendum non eſt. Aliis verò

Lib. 1. de Doct. chr. cap. 33. Cap. 8.

B contra

Non repe ritur in Amb.com mētariis, ſed in gloſſa interlineari, ſuper hoc verbo ad Gal. Cap. 5

contra videtur, ſcilicet quòd fruendum eis ſit, quia propter ſe petendæ, & amandæ ſunt. Et hoc confirmant authoritate Ambr. qui ait ſuper illum locum Epiſtolæ ad Gal. Fructus autem ſpiritus, eſt charitas, gaudium, pax, patientia &c. At hic non nominat opera, ſed fructus, quia propter ſe petenda ſunt, ſi verò propter ſe petenda ſunt, ergo & propter ſe amanda. Nos autem harum quæ videtur authoritatum repugnantia de medio eximere cupientes, dicimus, quòd virtutes propter ſe petendæ, & amandæ ſunt, & tamen propter ſolam beatitudinem. Propter ſe quidem amandæ ſunt, quia delectant ſui poſſeſſores ſyncera, & ſancta delectatione, & in eis pariunt gaudium ſpirituale. Veruntamen non eſt hic conſiſtendum, ſed vltra gradiendum. Non hic hæreat delectionis greſſus, neq; hic ſit dilectionis terminus, ſed referatur hoc ad illud ſummum bonum, cui ſoli omnino inhærendum eſt, quia illud propter ſe tantum amandum eſt, & vltra illud nihil quærendum eſt, illud eſt enim ſupremus finis, Ideo Augu. dicit quòd eas diligimus propter ſolam beatitudinem, non quod eas propter ſe diligamus, ſed quia id ipſum quòd eas diligimus, referimus ad illud ſummum bonum, cui ſoli inhærendum eſt, in eo permanēdum, finisq; lætitiæ ponendus, quare virtutibus non eſt fruendum. Sed dicet aliquis, Frui eſt amore inhærere alicui rei propter ſeipſam, vt prædictum eſt. Si ergo propter ſe virtutes amandæ ſunt, & eis fruendum eſt. Ad quod dicimus, In illa deſcriptione, vbi dicitur, propter ſeipſam, intelligendum eſt tantummodo, vt ſcilicet ametur propter ſeipſam tantùm, vt non referatur ad aliud, ſed ibi ponatur finis, vt ſuprà oſtendit Auguſt. dicens, Si inhæſeris, atquè permanſeris, finem ponens lætitiæ, tunc verè, & propriè frui dicendus es, quod non eſt faciendum, niſi in illa Trinitate, ideſt ſummo & incommutabili bono. Vtendum eſt ergo virtutibus, & per eas fruendum ſummo bono, ita & de voluntate bona dicimus. vnde Auguſt. in lib. 10. de Trinit. ait: Voluntas eſt per quam fruimur, ita & per virtutes frnimur, non eis, niſi fortè aliqua virtus ſit Deus, vt charitas, de qua poſt tractabitur.

Li. de Doctr. Chriſtiana. 1. Cap. 33

Cap. 1. 1. Ioan. 4. c. diſtin. 7. 1. lib. 1

Epilogus.

OMNIVM igitur quæ dicta ſunt, ex quo de rebus ſpecialiter tractauimus, hæc ſumma eſt, Quòd aliæ ſunt, quibus fruēdum eſt, aliæ quibus vtendum eſt, aliæ quę fruuntur, & vtuntur. & inter eas, quibus vtendum eſt, etiam quædam ſunt per quas fruimur, vt virtutes, & potentiæ animi, quæ ſunt naturalia bona. De quibus omnibus, antequam de ſignis tractemus, agendum eſt, ac primum de rebus quibus fruendum eſt, ſcilicet de ſancta, atque indiuidua Trinitate.

De

De materia huius libri, & librorum diuiſione.

DISTINCTIO I.

Veteris, ac nouæ legis continentiam &c.

Expoſitio

Diuiſio.

IN parte iſta incipit tractatus libri, qui diuidit in quatuor libros partiales. Prima pars habet duas partes. In prima parte venatur Magiſter materiã huius libri, & per conſequens aliorum. In ſecunda exequitur diuiſionem ſuã, & hoc diſtinctio. ij. quæ incipit ibi. Hoc itaq; vera, ac pia fide &c. Item prima pars, in qua venatur materiam, habet tres partes. In prima parte venatur materiã per diuiſiones, & ideò primo ponit diuiſionem, per quã diſtinguuntur tres libri a quarto .ſ. per res & ſigna. In ſecunda ponit diuiſionẽ per quã diſtinguitur primus liber à tribus alijs, quæ eſt per frui, & vti. ibi. Id ergo in rebus conſiderandum. In tertia determinat dubitationes quaſdam ex præmiſſis ortas. ibi. Cum autem homines qui fruuntur. Item prima pars habet tres particulas. In prima ponit diuiſionem, & auctorit. Augu. confirmat eam, quæ eſt, ꝙ tota doctrina theologica eſt de rebus, vel de ſignis, ideſt ſubiectum cõe theologiæ in hæc duo diuiditur. In ſecunda, mẽbra diuiſionis explanat, ibi. Propriè aũt hic res appellantur. Oſtendẽs quid ſit res, & quid ſignum ſm membra prædictæ diuiſionis. In tertia vero particula, diuiſionem ad propoſitũ applicat. ibi. Cumq; his intenderit theologorũ ſpeculatio, dicens, ꝙ de rebus. & ſignis fuerit dicturus, primo tamen de rebus &c. Item pars illa in qua ponit diuiſionem per frui, & vti, per quã primus liber diſtinguitur ab alijs tribus, habet duas partes In prima ponit diuiſionem. In ſecunda quæ dicta ſunt epilogat. ibi, Omnium ergo q̃ dicta ſunt. Prima pars habet tres partes. In prima ponit diuiſionem in res quibus fruendum, & res quibus vtendũ. In ſecunda ad euidentiã maiorẽ, aſſignat quaſdã diffinitiones. ibi, Frui eſt &c. In tertia verò proponit, & determinat quaſdam dubitationes. ibi. Cũ aũt hoies &c.

Frui aũt eſt amore inhærere.

Hec eſt ſecunda particula illius partis, in qua ponit diuiſionẽ per quã diſtinguitur primus liber ab alijs tribus, quæ eſt de quibuſdã notificationibus, & quatuor habet particulas. Primo .n. ponit notificationes frui, & vti. Secũdo applicat eas ad propoſitũ .ſ. ad res quibus fruendũ, & vtendum. ibi. Res igitur quibus fruendũ. Tertio cõparat ad alias aſſignationes. ibi. Notandũ verò ꝙ idem Auguſt. Quarto, quia videretur ſibi cõtradicere, monet, & determinat quãdã dubitationẽ. ibi. Et attende quia videtur Auguſtinus dicere &c.

Cum autem hoies qui fruuntur, & vtuntur alijs rebus, res aliq &c.

Hæc tertia pars, in qua mouet & tractat dubitationes quaſdam, habet tres partes, ſm tres dubitationes. Prima eſt, vtrum homo homine debeat frui. Secunda, vtrũ Deus hoĩe fruatur, & vtatur, & hanc mouet, ibi. Sed cum Deus diligat &c. Tertia eſt, vtrũ virtutibus ſit fruendũ vel vtendũ, ibi. Hic conſiderandũ eſt vtrum virtutibus &c. Et in qualibet iſtarum trium partiũ primo mouet quæſtionẽ, ſecũdo motã determinat, tertio determinationẽ per auctoritatẽ cõfirmat. Et particulæ i ſuis locis ſunt manifeſtę.

Eorum aũt aliqua ſunt quorum vſus ois eſt in ſignificando, nõ in iuſtificando.

Cõtra. oĩa ſacramẽta ſunt medicinę, quia ſm Hugonem de ſctõ victore, Sacramẽta oĩ tpe fuerunt medicinæ, ſed oĩs medicia habet effectũ in curãdo. ergo & ſacramẽta ſimilr. ſed iſta curatio eſt iuſtificatio. ergo oĩ tpe ſacramenta habuerũt iuſtificare. Reſp. dicẽdũ ꝙ dupliciter eſt cõſiderare ſacramenta veteris legis, ſcilicet in ſe ſiue rõne opis operati, & ſic erant tantum ad ſignificãdũ, vel ratione fidei

Dub. 1

Hugo de ſacramen. lib. 2. ca. 3

Reſpon.

1

annexę, ſiue charitatis, ſiue rōne operis operantis, & ſic erant ad iuſtificā-dum ſacra legalia, ꝑter circūciſionē.

Omne igit̄ ſignum etiam res aliqua eſt.

Dub. 2 Opponit̄ de iſta diuiſione. Videt̄ enim Magr̄ male diuidere, quia ſuperius non diuidit̄ contra ſuū inferius, ſed res eſt ſuperius ad ſignū, ergo &c.

Reſpon. 2 RESP. dicendū, ꝙ verum eſt ꝙ ſuperius in ſua generalitate acceptū, non diuidit̄ contra ſuum inferi⁹, ſed contractum, bene pōt diuidi. Hic autem, res contrahitur ad ſtandū pro re nō ſignificante.

Non aūt e conuerſo omnis res ſignum.

Dub. 3 Videtur male dicere, quia ſignum eſt quod ducit in aliud cognoſcendū, ſed oīs res ducit in aliud, quia omnis res eſt cauſa, vel effectus. Cauſa autē ducit i cognitionē effect⁹, & e cōuerſo. Si dicas ꝙ non omne quod ducit eſt ſignū, ſed quod ducit in pri⁹, tūc oīs creatura eſt ſignum cum ducit in Deū.

Reſpon. 3 RESP. dicendū ꝙ duplex eſt ſignum. ſ. naturale, & inſtitutum. De primo nō intendit̄ hic, ſed de ſcdo, vn̄ non valet obiectio ad ꝓpoſitum, qm̄ hoc intēdit̄ de ſigno ex inſtitutione, ſicut ſunt ſigna vocalia, & ſacramētalia, tale ergo ſignū nō eſt omnis res, licet oīs res ſit ſignū primo mō.

Primum de rebus, poſtea de ſignis.

Dub. 4 Cōtra. Vr̄ dicere debuiſſe poti⁹ ecōuerſo, qa ſignum ducit in cognitionē rei, ergo prius eſſet agēdū, vel dicēdū de ſignis q̃ de rebus.

Reſpon. RESP. dicendū ꝙ prior eſt cognitio ſigni q̃ rei reſpectu cui⁹ eſt ſignum, ſed nō oportet ꝙ oīs rei. Vnde ipſe prio agit de rebus quarū ſacramenta non ſunt ſigna.

Res aliæ ſunt qbus fruendū &c.

Dub. 5 Videt̄ ꝙ iſta diuiſio rerum ſit male aſſignata reſpectu diuiſi, quia diuiſum ſimplicius eſt diuidētibus: & diuidentibus, & diuiſis debet aliqd eſſe cōmune, ſed Deo nihil ē ſimplicius, nec eſt aliquid cōe Deo, & creaturę, ergo &c.

Reſpon. 4 RESP. dicendū ꝙ eſt diuiſio vni⁹ coīs ſm nomen tm̄, & ſic eſt diuiſio ęquoci, & eſt alia diuiſio coīs ſm nomen, & rē, & hæc diuiſio vniuoci eſt. Eſt tertia medio mō, & iſta ē analogi, ſicut iſta eſt vbi non eſt cōmunitas creaturę, & creatori ſm naturæ participationē, ſed ſm ſimilitudinem ꝓportionis, & hæc coītas eſt rōnis.

Dub. 6 Itē vr̄ mala diuiſio quantum ad membra, vr̄ enim ꝙ tertium membrū ſit ſuperfluū. oī .n. re aut eſt vtendū, aut fruendū, ergo tertiū ſupfluit. Item, ſicut eſt res q̃ fruit̄, & vtitur, ita eſt res qua fruendū eſt, & vtendum, vt eſt Chriſtus. ergo qua rōne ponit tertiū membrū, deberet poni quartū.

Reſpon. 5 RESP. Oīs res q̃ ē natura aliqua, aut eſt finis, & ſic eſt res qua fruendū. aut deducens ad finem, & ſic eſt res qua vtendum. aut ad finem perueniens, & ſic eſt res q̃ fruitur, & vtit̄, vt hō, & ſic accipiūtur mēbra. & eſt iſta diuiſio ſatis conueniēs huic ſciētiæ, quia cū theologia ſit de creatore, & de creaturis, vtile eſt vt theologus doceat, quomodo homo per alias res tendat in Deum.

Res igitur quibus fruendum.

Dub. 7 Contra. quia tres ſunt res per ſe, & non per accñs, & a diuerſitate rerum eſt diuerſitas, ſiue multiplicitas fruitionis, ergo ſicut ſunt tres res, ſic erūt tres fruitiones. Itē tres articuli ſunt de trib⁹ perſonis, ergo a ſimili & tres fruitiones.

Reſpon. 6 RESP. ꝙ res accipit̄ hic cōiter ad eſſentiā, & perſonam ꝓpter ſui generalitatē, & quia aſſumptum eſt hoc vocabulum, res, ab actu aīę, iō tres dicunt̄ res, quia tres perſonæ, ſed tn̄ ęque bn̄ vna res, quia vna bonitas eſt in eis, quia ergo vna bonitas, iō & vna fruitio quamuis tres res. Et qm̄ articul⁹ dicit qd̄ a pte aīę diſtinguentis. ſ. intellect⁹, & fruitio reſpicit diuinam eſſentiā, & bonitatem, & vnionē effectus communiter, ideò fruitio eſt vna.

Ideoq; omnis qui fruitur, utit̄.

Dub. 8 Hoc vr̄ falſum, qm̄ mali hoīes ſimiliter, & beſtię fruunt̄, quia ꝓpter ſe delectant̄ in delectabili ſed non vtunt̄.

Si dicas

Si dicas ꝙ dr̃ translatiue, Tūc quærit̃,
7 quare non ſimiliter trāſferē verbum
Reſpon. vtendi? R ñ. vti īportat libertatē in ſua generali acceptione, in ſpeciali importat libertatem cum relatione ad aliud. Frui īportat libertatem cū delectatione, & licet nec libertas, nec relatio conueniat brutis, conuenit eis tū delectatio. Et iō vti nullo mō cōuenit brutis, frui autem cōuenit eis aliquo modo, licet improprie.

In homine ſpes ponenda non eſt.

Dub. 9 Contra, quia & de beata Virgine
8 cantat̃, vita dulcedo, & ſpes, ab eccleſia quæ nō errat. Itē Ione. 1. Acceſſit ad eū gubernator. Gloſſa. Naturale ē hoī magis de alijs, q̄ de ſe in periculis
Reſpon. confidere. Rñ. dicendū ꝙ ſperare de aliquo eſt dupliciter, aut ſicut de adiutore, aut ſicut de ſaluatore. Prima ſpes poteſt eſſe in hoīe, ſecunda non. Vel eſt ſperare finale præmiū, & hoc debet eſſe tantū in Deo. Vel temporale bñficium, & hoc pōt eſſe in hoīe. Primum ſi ponitur in hoīe meretur maledictionem, ſecundum vero non.

Ita frater.

Dub. 10 Quærit̃ quare dicit de hoīe, ita frater ego fruar te ī dño, magis ꝙ de aſino, vel de alia creatura, cum in omnibus creaturis reluceat veſtigium di-
Reſpon. uinę bonitatis. Reſpon. ꝙ dr̃ aliquis aliquo frui in Deo, nō facit repræſentatio, ſed magis inhabitatio. Vnde cōuerſa ꝑ conſequēs eſt propria, videlicet hęc, Ego fruar dño in te, dē per
Dub. 11 opera ſciā Deū habitare in te, & eſt figuratiua locutio. Itē quærit̃ de hac ſolutiōe Aug. qua ſoluit auctoritatē prædictā per illā determinationē in dño. Sed Eccl. 8. Simpliciter dr̃ fruere in agnitis. Itē. Deut. 28. Filios generabis, & filias, & nō frueris in eis, ex hoc implicat, ꝙ ſi non peccarent,
Reſpon. fruerentur eis. R ñ. dicendum quod prædicta ſolutio nō eſt generalis, ſed ſolum ad ꝓpoſitam auctoritatem. Et ideo recurrendum eſt ad ſolutionem prædictā extra litterā in quæſtionibus, ꝙ cum frui accipiatur communiter, & ꝓprie, in ꝓdictis auctoritatibus accipitur communiter tantum.

Si enim nec fruitur, nec vtitur. &c.

Hoc nō videtur valere, quia De⁹ diligit ſe, non tñ vtit̃, quia non diligit ſe ꝑpter aliud, nec fruit̃, quia vbi fruitio, ibi inhærentia, & indigentia, vt dicit Auguſt. Deus autem vtroq; caret, &c. Reſpon. dicendū ꝙ fruitio de ſui generali rōne dicit amoris vnionem. ſ. fruibilis cū fruente. Q m̄ ergo cōtingit aliqd vniri ſibi, & alij, cōuenit non tātum frui alio, ſed etiā ſeipſo. ſed vbi eſt vnio ad alterum, ibi eſt dependentia, inhærentia, & indigentia. vbi vero ad ſeipſum, ſi ipſum eſt ſummū bonū, non eſt inhęrētia nec dependentia, vel indigētia, ſed oīmoda ſufficiētia. Si vero ipſum bonū deficiens eſt, indiget, & inde eſt ꝙ ſolus Deus ſeipſo ꝑfecte fruitur, nihil antē aliud ab ipſo pōt ꝑfecte ſeipſo frui. Solus. n. Deus eſt ſummū bonum, & diligit ſe, fruēdo ſe, diligit etiam alia fruēdo ſe, & ita nec fruitio Dei, nec vſus, eſt cū indigētia ſicut noſtra fruitio, & vſus. Dub. 12 Reſpon.

Itē quia bon⁹ eſt, ſum⁹. 10

Obijcit̃. videtur. n. falſum, quia ſi bonus, ſumus ergo quia ab ęterno bon⁹ eſt, ab ęterno ſum⁹. R ñ. dicēdum breuiter ꝙ hoc, quia bonus eſt, dicit cām. Sed eſt aliqua cauſa naturalis ēt neceſſaria, & eſt aliqua cā volūtaria. Bonitas aūt diuina eſt cā noſtri eſſe, & boni eſſe per modū voluntatis, nō naturę, & neceſſitatis, hæc aūt cā nō ponit effectum ſtatim cum eſt. Dub. 13 Reſpon.

Porro etiam.

Obijcit̃ quare ſimiliter nō ſequit̃, 11 Dub. 14
quia iuſtus, eſt iuſti, ſumus, ſicut quia bonus eſt boni ſumus. Si dicas ꝙ iuſticia non eſt eius diſpoſitio in quantū cauſa eſt, Contra. Sapientia eſt diſpoſitio Dei in qnātum cā, ergo pari ratione, quia ſapiens eſt, ſapiētes ſum⁹. Si tu dicas ꝙ nō eſt diſpoſitio immediata ſicut bonitas, obijcit̃ de voluntate q̄ eſt imediatiſſima, & tamen nō ſequitur, quia volēs eſt volentes
ſumus. R ñ. dicendum ꝙ ratio huius cōſequentiæ triplex eſt. Vna eſt quia Reſpon.

bonitas eſt diſpoſitio cauſæ inquãtũ cauſa. Secunda, eſt quia eſt proxima ad actũ, q̃a cum bonũ ſit ſui communicatiuũ de ſui ratione importat cõmunicabilitatẽ, importat etiã voluntatem, quę duo ponũt effectũ in actu. Tertia. quia diſpoſitio generalis in qua cõſiſtit veſtigij ratio, dicit reſpectũ ad finem. Vñ ſicut Deus vnꝰ imprimit vnitatẽ, ita bonꝰ bonitatem.

Vt ſcilicet ametur propter ſeipſam tantum.

Dub.15 Contra. Quia ſicut per ſe ad per accidẽs, ita ꝓpter ſe ad ꝓpter aliud. Sed nihil quod conuenit alicui per accidens cõuenit ꝑ ſe, ergo nihil q̃d conuenit alicui ꝓpter aliud, cõuenit propter ſe. Si ergo virtutes ſunt appetendę ꝓpter aliud, nõ ergo ꝓpter ſe.

Respon. R ñ. ſicut dicit Philoſ. Idem eſt finis,
12 & propter q̃d. Finis aũt dupliciter
Ariſt. 1 eſt. Vnomodo finis vltimꝰ qui pro-
13 prijſſime eſt finis, ĩ quo eſt ſtatꝰ. Alio
Phy. 29. mõ finis ſub fine dicitur proprie ter
& 1. Eth. minꝰ. Sic & ꝓpter quod diuerſificat̃.
cap. 2 Vnde vno mõ excludit finẽ, alio mõ
14 nõ vt dicit Magr̃. Quod ergo obijcit̃
de ꝑſe, dico ꝙ ſicut per ſe vno modo
opponit̃ ei quod eſt per aliud, & ſic
15 idem eſt per ſe, quod ſm quod ipm, ſi
Ariſt. pri. ue primũ vniuerſale. Alio mõ oppo-
poſter. nit̃ ei quod eſt per accidens. Sic & ꝓ
pter ſe dupliciter accipit̃. Vno modo opponit̃ ei quod eſt ꝓpter aliud, alio mõ ei quod eſt ꝑ accidens: quia ad illud accidẽtaliter ordinatur, ſm hoc diſtinguit Magr̃ propter ſe, & conſequẽt̃ honeſtũ ſiue fruibile, & ipſam denique fruitionem.

Etiam quædam ſunt res ꝑ quas fruimur, vt virtutes.

Dub.16 Contra. Videtur ꝙ ſolis potentijs poſſit frui aĩa ſine oĩ virtute. Sine oĩ .n. virtute poteſt frui bono creato, ergo cũ magis ſit fruibile bonum increatũ, & aĩa magis ad hoc nata eſt,
Respon. poterit eo frui ſolis potentijs. Reſpõ.
16 dicendũ ꝙ ſummum bonũ eſt quod ſuper nos eſt, ad hoc ergo ꝙ illi vniamur, neceſſario interuenit duplex mediũ. Mediũ vnum ꝑ quod aĩa nata, eſt vniri alij a ſe diuerſo, & hoc eſt potẽtia. Aliud ſpeciale, vel ſpirituale ſupra hoc quod ipſam ſubleue, & hoc eſt virtꝰ. Quod obijcitur nõ eſt ſimile, quia potentia per ſe põt deficere, & inclinari, ſed nõ ꝑ ſe eleuari.

AD euidentiam diffinitionum, Artic.
& aliorum q̃ Magr̃ ponit d̃ his verbis frui, & vti. vj. q̃runt̃ in parte iſta, quorũ tria ꝑtinent ad vti, tria ad frui. De vti tria q̃runtur. Primo q̃ritur quid ſit vti per eſſentiam. Secundo vtrũ omni creato cõtingat vti. Tertio vtrum ſolo bono creato ſit vtendum. De frui ſimiliter q̃runt̃ tria. Primo quid ſit frui ꝑ eſſentiam. Secundo vtrum bono increato ſit fruendum. Tertio vtrum fruendum ſit ipſo ſolo bono increato.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Vti propriè eſt actus ipſius volũtatis, licet cõiter sũptũ poſſit eſſe actus potẽtiæ cuiuslibet.

DE vti quid ſit per eſſentiã, vtrũ ſit actꝰ volũtatis aut rationis, ſic proceditur. Quod ſit actus Fundamenta.
volũtatis oſtẽditur ſic.
Ab actu vtẽdi denominatur vnuſq̃ſque bonus, ſed nullus dicit̃ bonus niſi ab actu volũtatis, ergo actꝰ vtendi 1. Eth. c. 3
pertinet ad voluntatem. Item Auguſtinus. 10. de trinitate. Vti eſt aſſumere aliquid in facultatem volũtatis, ergo vti eſt actus voluntatis. Item. hoc videtur ꝑ diuiſionẽ ipſiꝰ vti contra alia, q. 1. 11. de tri. diuidit Augu. hæc tria ingenium, doctrinã, & vſum. & dicit ꝙ ingeniũ reſpicit quid hõ poſ Ingeniũ,
ſit, doctrina q̃d homo ſciat, vsꝰ quid ſcia, & vsꝰ
velit, ergo vſus eſt actus voluntatis quid reſpi
Itẽ. oppoſita nata ſũt fieri circa idẽ, ciant.
ſed vti, & ab vti ſunt oppoſita, ergo 4. Phi. 84.
cũ abuti ſit ſolius voluntatis. q̃a eius ſolіꝰ eſt peccare, ergo & vti ſimiliter erit actus ſolius voluntatis. Contra. Vſus ſiue aſſuefactio eſt, uia in habitũ acquirendũ. Sed oĩs potẽtia nata eſt acq̃rere habitũ, ergo vti videtur eſſe

oĩs

Google

oĩs potentiæ Item.oĩs potẽtia mediã
te opatione ſua ordinatur ĩ finẽ, ſed
Ad opp. eo dicitur aliqd vtibile, ſiue vti, quo
in finẽ eſt ordinabile. Sed ordinari
in finẽ mediante operatione propria
eſt oĩs potentiæ, ergo & vti ſimiliter.
Itẽ ſicut Augu.dicit, & habeẽ infra,
vti eſt id, quod in vſum venerit refer
re &c. Sed eius eſt referre, cuiꝰ eſt con
ferre; ſed conferre eſt ſoliꝰ rõnis, er-
go referre, & per conſequẽs vti a dif
finitione. Itẽ.ars vtiẽ ſuis inſtrumen
Augu.de tis, ſed ars eſt in potentia rõnali ſiue
doctrina cognitiua: cũ ſit ſciẽtia, ergo cum ha
Chriſtia- bitus, & actus ſint eiuſdẽ potẽtiæ, ſic
na. ars eſt in potentia rationali, & vſus
ſiue vti ſimiliter erit in eadem.

RESP. dicendũ ꝙ vti quinq; mo
dis accipit, & ſm hoc diuerſificatur
ſm rem, & ſm diffinitionem. Accipi
tur.n. vſus ſiue vti cõmuniſſime, ſm
ꝙ diuiditur contra ociũ vel ocioſita
tem, ꝓ naturali opatione debita cui
17 libet rei, ſiue ad quã vnaqueque res
ordinatur, & ſm hoc dicit Philoſo.
Ariſt. 2. Cuiꝰ vſus bonus &c. Secũdo mõ di-
topicorũ. cit cõmuniter, & ſic vſus diuiditur
contra diſſuetudinẽ, & hoc mõ diffi-
nitur a Victorino. Vſus eſt actus fre-
quenter elicitꝰ a potẽtia, & hoc mõ
põt dici ꝙ eſt actꝰ oĩs potentiæ, nec
addit ſup actũ niſi frequentiã. Tertio
mõ accipitur vti proprie, & ſic diui-
diẽ contra habitus memoriæ, & in-
Habitum telligentiæ.ſ.cõtra ingeniũ, & doctri
memoriæ nam, & ſic diffiniẽ ab Aug. 10. de Tri
ingenium ni. Vti eſt aſſumere aliquid in facul
appellat. tatem voluntatis, & ſic dicit actũ vo
luntatis proprie. Quarto mõ accipi
tur magis proprie, & ſic diuidiẽ con
tra actũ quietatiuum.ſ. cõtra frui. Et
ſic diffiniẽ ab Augu. Vti eſt aſſume-
re aliqd in facultatem volũtatis pro
pter aliud, & ſic eſt actus volũtatis,
vt ad aliud relatiue. Quinto accipi-
tur ꝓpriiſſime, & ſic diuiditur cõtra
actũ inordinatũ.ſ.cõtra abuti, & ſic
diffinitur ab Augu.de doct.Chriſtia
na. Vti eſt id quod in vſum venerit,
referre ad id quo fruendum eſt, & ſic
vti dicit actum voluntatis relatum,
& ordinatũ in finẽ. Ratio ergo diuer
ſarũ notificationum eſt multiplex ac
ceptio eius quod eſt vti, & ratio mul
tiplicis acceptionis, eſt operatio eius
ad diuerſa. Si ergo quæratur cuiꝰ po
tentiæ eſt actus, dicendũ ꝙ duobus
primis modis eſt actꝰ oĩs potẽtiæ: tri
bus vero vltimis eſt actus ipſiꝰ volun
tatis cõiſſime, & communiter loquẽ 18
do, eſt actꝰ oĩs potẽtiæ, & ſic non lo-
quitur Aug. Proprie vero actus eſt ip
ſius volũtatis, & ſic patet primo obie
ctum in contrariũ.ſ. ꝙ ſit omnis po
tentiæ. Quod obijciẽ ſecundo, ꝙ oĩs
potentia referẽ in finẽ per actũ ſuum,
dicendũ ꝙ illa potentia dr̃ vti ſuo a-
ctu, q̃ eſt dña ſui actꝰ, & talis potẽtiæ
eſt referre actũ ſuũ, non tm̃ referri. Et
qm̃ ſola voluntas eſt dña ſui actꝰ, &
ſola eſt ſeipſam mouens, ideo ipſa ſo-
la eſt cuiꝰ eſt actiue vti. Alijs aũt po-
tentijs cõtigit vti materialiter, & paſ
ſiue, quia habent referri, & non refer
re. Et hinc eſt quod Auguſt.dicit, vti
eſt aſſumere aliqd ĩ facultatem volũ- 19
tatis, facultas.n. diciẽ eius dñiũ, quo Quid fa-
faciliter poteſt in actũ ſuũ tamquam cultas vo-
illiꝰ princeps. Ad illud quod obijci- luntatis.
tur, ꝙ rõnis eſt referre, dicẽdũ ꝙ du-
pliciter eſt referre.ſ.per collationem,
& illationem, ſicut præmiſſę referun
tur ad concluſionem, & hoc eſt ra-
tionis, & hoc nõ eſt vti. Et eſt refer-
re per inclinationẽ, & ordinationem
ad aliud, & hoc eſt proprie volunta-
tis, quia põt aliquid aſſumere quieſcẽ
do ibi, vel aliud intẽdẽdo, & hoc eſt
referre quo, vel per quod diffinitur
vti, &c. Ad illud quod obijcitur de
arte, dicẽdũ ꝙ ars dicit quod eſt ope-
rationis, & quod eſt ſpeculationis. Se
cundum ꝙ dicit quod eſt ſpeculatio
nis, non habet vti, quia ſic eſt ratio-
nis, ſm vero quod dicit quod eſt ope
rationis, ſic extenditur ad volunta-
tem, & eam regulat in vtendo.

QVAESTIO II,

CONCLVSIO.

Vti creato quocunq; poſſumus vt obiecto, ad quod inclinamur, licet non quocunq; vt inſtrumento, vel actu.

Funda-menta. VIſo quid ſit vti per eſſentia, Quæritur đ vtibilitia, vtrũ.ſ. oĩ creato ſit vtẽdũ. Et quod ſic, videtur hoc modo. Prouer. 16 Vniuerſa ꝓpter ſemetipſum operat⁹ eſt Deus, ergo omnia ſunt ordinabilia in Deũ. Sed omne ordinabile in Deum conuenit ordinare, ſed ordinãdo ad Deũ ordinabile recte vtimur, ergo ſi oĩa conuenit ordinare, oĩbus

De diuinis nomi. eſt vtendum. Itẽ ens, & bonũ conuertuntur, ſicut vult Diony. ſed oĩa ſunt entia, ergo oĩa ſunt bona. Sed omne bonũ diligendũ, ergo omne creatum diligendũ, ſed non eſt diligendũ propter ſe, ergo proptẽ aliud, ſed hoc eſt vti, ergo vti conuenit oĩ creato. Itẽ omni virtuti cõuenit recte vti, ergo opus oĩs virtutis eſt rectus vſus, ſed vſus alicuius uirtutis eſt reſpectu mali pœnę, alicui⁹, reſpectu mali culpę, vt patientiæ, & pnię, ergo mal⁹ oĩbus ſcilicet culpæ, & pœnæ cõtigit rectæ vti, ergo multo forti⁹ bonis, ergo &c.

4. Phi. 84. Itẽ oppoſita nata ſunt fieri circa idẽ, ſed omnibus malis contingit abuti, ergo omnibus bonis contingit recte vti, ergo vtendum eſt omni creato.

Ad opp. Contra. Charitas eſt per quam recte vtimur, q̃a omnia ordinanẽ in finem per charitatem quęcunq; recte ordinanẽ, ſed dicit Auguſt. de doctrina Xp̃iana. Tm̃ quatuor diligenda ſunt ex charitate, & tria tm̃ creata, vt nos, ꝓximus, & corp⁹ proprium, ergo tm̃ tria referunẽ, ſiue ordinanẽ in finem per charitatem, cũ nõ ſit vti recte niſi per charitatẽ, ergo tm̃ tribus eſt vtendũ, ergo nõ oĩ creato. Item oĩa q̃bus vtimur ſubiacent nr̃ę voluntati, ſed quædam ſunt quæ non ſubiacent no-

9. Eth. c. 2 & 5. ſtrę volũtati, vt neceſſaria, & ꝑpetua, ergo illis non eſt vtendũ. Itẽ omne illud quo recte vtimur, bono fine facim⁹, ſed q̃dam ſunt q̃ nullo bono fine poſſunt fieri, vt mentiri, & talia quæ

8. Eth. c. 6 mox noĩata coniuncta ſunt malo, er

20 go talibus nõ eſt vtendũ. Item virtute nõ cõtingit male vti ſicut patet ex eius diffinitiõe, ergo ab oppoſitis, malo culpę, ſiue vitijs nõ cõtingit recte vti, ergo non omnibus alijs a Deo eſt vtendum.

RESP. dicendum ꝙ vti aliquo quatuor diciẽ modis. Aut ſicut inſtrumẽto quo operamur, ſicut vtimur inſtrumento, vel organo, & ſic non omnibus contingit vti, vt puta potentijs quæ ſunt pure naturales, accipiendo vti proprie ſicut accipiẽ Auguſt. Aut ſicut habitu quo regulamur vtputa virtute, & ſic non oĩbus cõtingit recte vti, vt habitu vicij quo poti⁹ contĩgit obliquari. Aut ſicut actu quo mouemur, & ſic nõ oĩ actu conuenit vti, ſicut illis quæ mox noĩata cõiuncta ſunt malo. Aut ſicut obiecto ad quod inclinamur, & ſic oĩbus contingit vti, & abuti. Omnia .n. poſſunt ſumi in facultatẽ volũtatis ad approbãdũ, vel reſpuendũ, & hoc patet ꝑ Augu. lib. 83. quæſtionũ. Vtimur reſpuẽdis ad valitudinem, tolerandis ad iuſticiã. Item Auguſt. 10. de Tri. c. 10. Voluntas totam intelligentiam capit, dum vtor oĩ eo quod intelligo. ſed mala intelligũtur, ergo cõtingit vti malis. Aliter tamen vtimur bonis; aliter malis. Rõ .n. ordinationis in bonis nõ tm̃ ẽ ex ꝑte ordinãtis, ſed etiã ex parte ordinati, quia per ſe bona ſunt vtibilia, & ordinabilia, & de ſui natura, ſed in malis ratio ordinationis non eſt ex parte ordinatorum, ſed potius ex parte ordinãtis, & ideo mala nõ dicunẽ vtibilia. Vnde nota ꝙ cum vti ſit aſſumere aliquid in facultatem voluntatis, hoc poteſt eſſe quadrupliciter, vel in facultatem voluntatis imperantis, ſicut eſt de his quæ proprie pertinent ad vſum humanum. Vel in facultatem voluntatis acceptantis, ſicut eſt dilectõ ꝓximi, & huiuſmodi. Vel in facultatem voluntatis tolerantis, ſicut ſunt mala pœnę. Vel in facultatẽ uoluntatis reſpuentis, & ſic aſſumuntur mala culpæ, & ordinãtur. Primis duobus modis intelligitur illud, cuius vſus bonus &c. AD illud ergo ꝙ obijciẽ de charitate ꝙ tm̃ tria ſunt diligẽda, dicendũ ꝙ diligere aliquid ex charitate eſt ordinari in ſummum bonũ, ꝗ per ſe charitas diligit. hoc autẽ contingit dupliciter. Aut enim contingit ordinare quod natum eſt deuenire in finem, & ſic tantum tria crea-

Vt adulterinum.

Vide prio ſent. diſt. 47. q. 5.

28

ta

Digitized by Google

ta diligenda ſunt ex charitate. Aut
22 illud per, quod deuenire eſt in ſummum bonum, & quia hoc poteſt eſſe
ſuo modo per omnem creaturam, omnis creatura pōt diligi ex charitate,
& oī creatura cōtingit vti. AD illud
quod obijcitur ꝙ non oīa ſubiacent
voluntati, dicendū ꝙ aliquis dr̄ ſubeſſe dominio volūtatis dupliciter. Aut
q̄tum ad eſſe ipſiꝰ rei, & ſic non oīa ſubiacent. Aut q̄tum ad actum voluntatis, q eſt in reſpuēdo ipſā rem, vel approbādo, & hoc ꝓpter ſe, vel propter
aliud, & tali mō oīa ſubiacent voluntati nr̄ę.ſ. quantum ad actum appetitionis, vel reſpuitionis licet non primo modo. A D illud quod obijcit ꝙ
q̄dā nullo bono fine poſſunt fieri, ſimiliter ꝙ ſemper vicijs abutimur, dicendum ꝙ obijcitur ſm vīā, qua contīgit vti aliquo vt actu medio, & hoc
mō non cōuenit vti peccato, vel ſicut
habitu regulante ſimiliter, conuenit
tamen eo vti ſicut obiecto recto per
modum cōtritionis, & deteſtationis.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Solo bono creato eſt vtendum, & bono increato vti, eſt abuti.

Fundamenta. 3. Eth. c. 4

OStenſo vtrum oī creato ſit vtendū, & oī alio a Deo eſt quæſtio, Vtrum ſolo bono creato ſit vtēdum. Et ꝙ ſic videtur. Omne bonū, aut eſt finis aut ad finem ſed ſolo bono quod eſt ad finem eſt vtendum, quia ratio vtilis eſt ducere in finem, ergo cum ſolū bonum creatum ſit ad finē, ſolo bono creato eſt vtendum. Item omne bonum aut eſt creatū, aut increatum. Sed ſi cōtingit vti bono increato, contingit illud referre ad aliud, aut ergo ad creatū, aut increatum, ſed nō ad increatum, quia non eſt niſi vnū, ergo ad creatū. Sed ſic refertur terminus ad uiā, & cauſa ad effectū. ſed hoc eſt abuſio nō vſus, ergo ſolo bono creato, ſiue creatura. eſt vtendum. Itē Auguſti. in lib. 83. q. diuidit honeſtum contra vtile, ergo nullum vtile honeſtum, & e cōuerſo. Sed deus eſt quid honeſtum per eſſentiā, ergo Deo non eſt vtendū. Item videtur quod non ſolum non ſit vtendum Deo, ſiue bono increato, ſed vti eo ſemp ſit peccatū mortale, quia Auguſt. dicit in lib. 83. quæſtionū. Summa peruerſitas eſt frui vtendis, & vti fruendis, ſed qui vtiť bono increato vtiť bono fruendo, ergo &c. Contra. Ad opp.
Contingit Deo recte ſeruire intuitu mercedis, quia multi ſunt boni mercennarii, vt dicit Ambro. ſed non cōtingit Deo ſeruire niſi amando, ergo cōtingit Deū recte amare intuitu mercedis, ſed ſic amans vtiť Deo, quia refert ad aliud, ergo. Item ſicut ſumma bonitas habet ſe ad amorem. ſic ſumma veritas ad cognitionem, ſed cōtingit veritatem creatā cognoſcere clariꝰ ſine ꝑiudicio ſummę veritatis, & ſine errore, ergo ſimiliter contingit aliquā aliā bonitatem quam ſummā, ardentiꝰ diligere ſine præiudicio ſummę bonitatis, & de ordinatione, ergo contingit amore ordinato aliud plus diligi q̄ Deum, ergo cōtingit Deū diligi ꝓpter aliud ordinate, & ita vti eo. Item videtur ꝙ nullū pctm̄ ſit, cū qs vtiť Deo ꝓpter ſuam ſalutem, qa cuiꝰ finis bonꝰ eſt. i ꝑm quoq; bonum, ſed huius finis vſus bonꝰ eſt. ſ. nr̄a ſalꝰ, ergo vſus eius bonꝰ, ergo non erit peccatum. Item vſus Dei aut eſt bonus, & ſic vtendū Deo, aut eſt malꝰ, & ſic Deus malꝰ, quia cuius vſus malus, ipſum malum, quia ſi Deus bonꝰ. & eius vſus bonꝰ, ergo Deo eſt vtendū. Rñ.
dicendū ꝙ ſolo bono creato eſt vtendum, qa ſi bono increato vtimur, ſem 23
per eſt abuſus, & abuſus talis eſt mortale pctm̄, propter auerſionē a fine, cum delectatione, & ꝓpter voluntatis inordinationem, quæ minꝰ diligit ipm̄ quo vtimur, q̄ propter quod vtimur. A D illud ergo qđ obijcitur ꝙ contingit recte ſeruire Deo intuitu mercedis, Dicendū ꝙ illa merces, aut eſt ipſe, ſicut dn̄s dixit ad Abraham. Gen. 15. Ego merces tua, & ſic ītuens mercedem nō vtiť Deo, quia non refert ad aliud. Aut merces illa ē aliud, & tunc pōt eā quis intueri, aut vt cauſam mouentem, & ſic eſt malꝰ mercēnarius, & ſic vtitur, aut vt rationem

Digitized by Google

ir ducentem, & ſic bonus, & hoc mō
24 nō vtitur. Ad illud ꝙ obijcitur, ꝙ cla
rior cognitio creaturæ non præiudi-
cat creatori, ergo &c. dicendū ꝙ non
eſt ſimile: quia claritas cognitionis
non eſt in noſtra poteſtate, ſed ardor
affectionis eſt in nr̄a poteſtate, iō req
ritur a nobis ꝙ iſtum amorem ordi-
nemꝰ, non illā cognitionem. Aliquis
tamen actꝰ cognitionis eſt in nr̄a po-
teſtate, vtpote actus fidei. quo ſi aliqs
aſſentiat veritati primæ ꝓpter aliud,
bn̄ præiudicat veritati, ſicut amare ꝓ
25 pter aliud bonitati. Ad illud quod
obijcit̄ ꝙ finis vſus Dei eſt bonus, di-
cendum ꝙ finis dr̄ bonus dupliciter,
aut q̄tum ad ſubſtantiā, aut quantum
ad intentionem finiendi. & ꝓpoſitio
illa intelligit̄ q̄tum ad intentionem
finiendi, & hæc conſiſtit in recta ordi
natione, & illo mō non contingit vti
Deo, qa non cōuenit ordinari. Ad vl
timum .ſ. vſus Dei, aut eſt bonus, aut
malus &c. dicendum ꝙ illa ꝓpoſitio
intelligit̄ de hūtibus ordinationem
ad finem, ſed non de ipſo fine. Vel in-
telligitur de actu naturali ipſarum re-
rum, & proprio, qui frequentius ab ip
ſa re elicitur, non de ordinatione ad
finem, & ſic non valet propoſitio ad
propoſitum.

Habito de vti, & vtibili, conſequen-
ter quæritur de frui, & fruibili.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

**Frui ꝑ eſſentiā eſt actus volun-
tatis: licet actus aliarum viriū
ad hunc diſponant.**

Fundamenta: QVid ſit frui per eſſentiā, vtrum .ſ. ſit actus volū tatis, an aliarum viriū. Quod ſit actꝰ voluntatis, videtur ꝑ primā diffinitionem q eſt, frui ē amore inhærere &c. ſed amor eſt voluntatis, ergo & frui ſimiliter. Si dicas ꝙ amor ſumitur ibi coīter, ſm̄ ꝙ eſt in qualibet vi reſpectu ſui actus. Contra. In oībus alijs diffinitionibꝰ idem dr̄. Vnde dicitur in ſequenti, fruimur cognitis, in quibus voluntas delectata cōquieſcit. Quietatio autem voluntatis eſt. Et in alia diffinitione ꝓbatur idipſum ſimiliter, frui eſt vti cum gaudio. Gaudiū autem ad voluntatem proprie pertinet. Item oſtendit ratione, quia fruitione delectamur, ſm̄ ꝙ delectabile eſt differentia boni. cum ſit bonū honeſtum conferens, & delectabile, bonum aūt, obiectum eſt voluntatis, ergo frui eſt ſolius bonitatis. Item. eo 3.Eth. c.4 fruimur quo quietamur, ſed quietatio reſpicit rationem finis, & finis rationem boni, & bonum eſt obiectum voluntatis ergo fruitio quæ ordinat ad illud ſimiliter. Sed contra. Oīs virtus 3. Eth. cap.11 appetit vniri ſuo obiecto, quo habito delectat̄, ſi cognoſcit. & quieſcit, ergo motꝰ cum quietatione, & delectatione eſt oīm virium, ergo cum talis ſit fruitio, fruitio erit in oībus, non tantum in voluntate. Item. abſentia rei amatę potius contriſtat amantem q̄ delectet, quod. n. delectat ipſum, hoc eſt ꝙ videt ipsā, & habet. Si ergo motus fruitionis eſt cū delectatione, etiā eſt ipſa delectatio, ergo hoc delectare eſt quia videt illud in quo eſt ipſa delectatio, ſed viſio reſpicit cognitiuā, ergo &c. Item Aug. in lib. de doctrina Chriſtiana. hæc eſt sūma tota merces, vt ipſo perfruamur. Sed ſup illud ps. Oſtendam illi ſalutare &c. Dicit glo. quod viſio eſt tota merces, ergo ſi fruitio eſt merces. fruitio eſt viſio ꝑ eſſentiā. Sed viſio eſt in cognitiua, ſiue ī ratione, ergo &c. Item. fide, & ſpe tendimꝰ in Deum. Aut ergo fruendo aut vtendo, ſed nō vtendo cū Deo non ſit. vtendū, ergo fruendo, ergo fide, & ſpe fruimur, ſed fides eſt habitus rationis cognitiuę, ſed cuius eſt habitus, eiꝰ eſt actus, ergo actus fruitionis eſt actꝰ rōnis, ſimiliter vr̄ de iraſcibili, ergo &c.

RESP. ſm̄ aliquos frui pertinet ad omnes vires, & hoc dicunt, quia omnes vires remunerabunt̄, q dicunt etiā ꝙ in gloria erit magis ꝓprie rōnis, quia immediate ſe habet ad delectationem. Sed aliter videt̄ dicendū ſm̄. Aug. ſ. ꝙ ſit actus ipſius voluntatis. Cum .n. tres dentur diffinitiones de frui. omnes dantur penes actum voluntatis, quem tripliciter eſt conſiderare.

derare. Primo mõ communiter, ꝓut
dicit motum cum delectatione, & ſic
26 diffinit Aug. Frui eſt vti cum gaudio.
Secundo prout dicit motũ cum quie-
tatione, & hoc mõ diffinitur ab Aug.
de doctrina Chriſtiana. Frui eſt amo
re inhęrere alicui rei ꝓpter ſeipſam,
& hoc mõ accipitur proprie. Tertio
mõ accipitur prout cõplectitur vtrũ-
que .ſ. quietationem, & delectationẽ,
& hoc mõ diffinitur ab Aug. 10. de tri
nita. Frui eſt quieſcere in cognitis vo
luntate ꝓpter ſe delectata, & ſic acci-
pitur ꝓpriſſime. Quia ergo frui ſm
omnem acceptionem dicit delectatio
nem, vel quietem, vel vtrunq;, & om̃e
tale habet rõnem boni, & hoc eſt ob-
iectũ voluntatis: ideo loquendo eſſen
tialiter, frui eſt actus voluntatis. Sed
quia uoluntas nec delectať, nec quie-
tať niſi in eo, quod cognoſcit vel per
fidem, vel ꝑ ſpem, & ĩ eo quod habet
ꝑ ſpem, vel in re, ideo actus aliarũ vi-
rium ad hunc diſponunt, nõ tñ ſunt
ipſum frui eſſentialiter loquendo.
27 Ex hoc patet ſolutio ad illud quod
cõmuniter cõſueuit q̃ri, quare frui nõ
diffinitur ꝑ actũ cognitionis, ſicut de
lectationis, cum hæc q̃ſtio fundata eſt
ſuper falſum. Aug. n. ponit in notifi-
catione vna ꝙ eſt cognitionis cum di
cit, Frui eſt quieſcere ĩ cognitis. cadit
tamen ibi ſicut diſpoſitio. Ex hoc etiã
patet, quare non diffiniť per fidem, &
ſpem, ſicut ꝑ charitatem, quia chari-
tas informat concupiſcibilem, cuiꝰ eſt
frui. Tñ iſta quæſtio ſimiliter fundata
eſt ſuꝑ falſum, quia amor quo diffiniť
frui, eſt cõmunis ad amorem caſtum,
& libidinoſum, vel quo auarus fruiť
auro, non ꝓprius ipſius charitatis.
28 AD illud ergo qđ obijciť, ꝙ omnis
virtus habet delectari. & quietari cũ
vniť ſuo obiecto, dicendum ꝙ ipſa vo
lũtas, vt dicit Aug. amat ſibi, & aliis.
Et ſicut etiã dicit Anſel. Voluntas in-
clinat alias vires, & alijs mereť, ideo
eius quietatio, & delectatio redundat
in alias vires. Vnde ſicut voluntas nõ
ſibi cognoſcit: ſed ratio ſibi cogno-
ſcit, & voluntati, ita voluntas ſibi, &
rõni delectať, & ipſam quieſcere facit.
29 AD illud qđ obijcitur ꝙ amans nõ
fruiť niſi videat, vel habeat, dicendũ
ꝙ videre, & habere requiruntur ad
frui, ſimiliter & amare. Nam ſi quis
videt aliquid, & habet, numq̃ delecta
tur niſi amet, aliter tamen requiritur
viſio q̃ amor. Nam viſio diſponit, ſi-
militer & tẽtio, ſed amor delitias ſug
gerit. Vnde eſt quaſi acumen pene-
trans, & ideo ei maxime cõuenit vni-
re, & per cõſequens delectare, & quie
tare, ideo eſſentialiter nõ diſpoſitiue
eſt fruitio. Propter quod eſt intelli-
gendum, ꝙ actus volũtatis poteſt du
pliciter conſiderari. ſ. per modũ appe
titus, & complacentiæ. Primo modo
antecedere põt ipſam viſionem, Secũ
do vero cõſequiť, & in hoc eſt ꝑfecta
ratio ipſius fruitionis. ſ. in cõplacen
tia rei viſę, & habitę. AD illud. viſio 30
eſt tota merces, dicendum ꝙ illud nõ
diciť ꝓprie, ſed per cõcomitationem,
quia viſio, & complacentia in qua
eſt ꝑfecta ratio fruitionis inſeparabi-
liter ſe habent. AD illud qđ obijci- 31
tur, ꝙ fide, & ſpe fruimur, dicendum
ꝙ illud non eſt verum ꝑ ſe, quia quæ-
libet harũ accipit rationem tenden-
tiæ a charitate, vnde fruitio nõ eſt ex
iſtis, niſi ꝑ charitatem. Sola. n. chari-
tas conſiderat finem in ratione finis,
& obiecti, vnde non diciť aliquis ſpe
rare Deum, ſicut amare.

OStenſo quid ſit frui ꝑ eſſentiã, Artic.
q̃ſtio eſt de fruibili. Et primo
vtrum Deo contingat frui. Se-
cũdo vtrum fruendum ſit ipſo ſolo.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Deo eſt fruendum, cum ipſe ſo-
lus perfectè finiat.

QVod Deo ſit fruendum Funda-
oſtendiť ſic. Eo fruen- menta.
dũ eſt, quod beatos nos
facit, quia in beatitudi-
ne eſt recta fruitio, ſed
Deo beati efficimur, quia ipſe eſt nr̃a
beatitudo, ergo Deo eſt fruendum.
Item bonum eſt amabile, ergo magis
bonũ magis amabile, & ſumme bo-
nũ ſumme amabile, ſed eo fruimur ꝙ
ſumme amamus, ergo &c. Item pul-
chrũ delectat, magis pulchrũ magis
dele-

delectat, ergo ſumme pulchrum ſum
me delectat, ſed eo fruimur in quo
Ad opp. ſumme delectamur, ergo &c. Sed cõ-
1.Eth. c.8 tra. Vbi eſt fruitio ibi eſt delectatio,
ſed delectatio eſt coniunctio conue-
nientis cũ conuenienti, Dei autem ad
facturam nulla eſt conuenientia, imo
ſumma diſtantia, ergo nec delecta-
tio, ergo nec fruitio. Item excellens
Ariſt.2.de ſenſibile corrumpit ſenſum, vel ſal-
ani.123 tem contriſtat, quia vera delectatio
3.Phy. non eſt niſi in medijs, ergo pari ra-
tex.63. tione excellens intelligibile corrum-
pit, vel contriſtat intellectum. ſed
Deus eſt excellentiſſima lux, ergo cõ-
triſtat, non delectat, ergo &c. Si dicas
ꝙ ſenſibilis potentia eſt corruptibilis
non intellectus, hoc non ſoluit, quia
intellect⁹ dum eſt in carne fatigatur,
& impeditur in actu corpore corru-
10.Eth. pto. Item vbi fruitio ibi quietatio, ſed
cap.vlt. in infinito non eſt qetatio, quia ſemp
eſt aliquid extra accipere, ergo cum
Deus ſit infinitus in Deo, nõ eſt quie-
tatio, ergo non fruitio.

RESP. dicendum ꝙ Deo fruendũ
eſt, eo ꝙ ipſe ſolus pfecte finit, & dele
ctat ipſam animã propter ſe, & ſuper
oĩa. AD illud ergo ꝙ obijcit quod
delectatio eſt coniunctio conuenien-
tis &c. dicendum ꝙ eſt conuenientia
per vnius naturę participationem, &
per comparationem. Prima conue-
nientia facit cõmunitatem vniuoca-
tionis. Secunda cõmunitatem ana-
logiæ ſiue pportionis, & hoc eſt ſm
triplicem differentiã, aut ſm ſimilem
comparationem duorũ ad duo, vt ſi-
cut ſe habet hõ ad animal, ita albedo
ſe habet ad colorem. Aut ſm diſſimi-
lem cõparationem duorum ad vnũ,
vt animalis, & cibi ad ſanitatem. Vel
ſm comparationem duorum ad inui
cem, vtputa cũ vnum eſt imitatio, vel
Et ſic ha- ſimilitudo alterius. Similitudo.n. nõ
bent Deus conuenit cum conſimili in tertio ſed
& anima ſeipſa aĩa. Sic eſt in ppoſito, quia ani
proportio ma eſt expreſſa ſimilitudo Dei, hæc
nem ſimi- conuenientia in vno extremo ponit
litudinis inclinationem, & indigentiã, in alio
licet ſco. quietationem, & ſufficientiam, quia
q.1. diſt.1 vnum factum eſt propter alterum, vn
videat̃ ne- de ordinatur ad alterum. Et quoniã
gare dicẽs ad inclinationis quietationem, & in-
digentiæ ſuppletionem, vbi eſt ſen- ibi eſſe re-
ſus. eſt delectatio ſiue ſequit̃, ideo ani lationem
ma cum tali modo quietatur a Deo, proportio
fruitur eo. nis, & nõ

AD illud qđ obijcitur, quod ex- ſimilitudi
cellentia ſenſibilis corrũpit ſenſum, nis vid.
ergo &c. dicendum ꝙ non eſt ſimile hunc diſt.
de intelligere, & ſentire. Et ad hoc eſt 3. q. 1. ad
triplex rõ. Vna eſt ex parte virtutis primum.
apprehẽſiuæ. Alia ex parte apphenſi, 33
ſiue obiecti. Tertia ẽ ex parte modi ap
prehendendi. Ex parte virtutis app-
henſiuę, quia ſenſus poteſt corrũm-
pi, intellectus autem non. Cuius ratio
eſt, quia ſenſus dependet ab organo,
in quo eſt quædam medietas, & armo
nia quæ non tantum corrũpitur per
contrarium ſed per excellens, ſed in-
tellectus non dependet ab organo, qa
vis eſt immaterialis, ideo nõ triſtatur
in excellenti. Et parte obiecti non eſt 3.de ani.
ſimile, quia obiectũ intelligentiæ ex- tex.4
cellens iuuat, & cõfortat, quia influen
tia talis cognoſcibilis procedit ab inti
mis, & intrat ipſam potentiã, & ideo
ipſam corroborat, & confortat. Sicut
ſi magnus mõs daret virtutem portã
di ſe, facilius ferretur ꝙ paruus, Sic eſt
in intelligibili, quod Deus eſt. Senſi-
bile aũt obiectum tũ extra excitat, &
ideo hoc corrumpit, illud autem non.
Ex parte modi apprehendendi ſimili
ter eſt diſſimilitudo, quia ſenſus ĩ ap-
prehenſione ſui obiecti tendit ad ex-
terius, vñ per illud diſpergitur exte-
rius, nec fortificatur interius, ideo de
bilitatur. Sed obiectum intellectus cũ
ſit intimũ ipſi intellectui, in eius pce-
ptione virtus non diſpergitur, ſed col
ligitur, & quãto virtus eſt magis uni
ta, tanto fortior. AD illud qđ obijci 34
tur de infinito, Dicendum ꝙ infini-
tum dr̃ dupliciter. ſ. per priuationem
perfectionis, & ſic materia dicitur in-
finita, & talis infiniti non eſt finire,
ſed potius finiri indiget, ſm quod eſt
poſſibile. Alio mõ infinitum dicitur
per priuationem limitationis, & qđ
ſic infinitũ eſt, proprie habet finire,
qm̃ vltra ipſum cum non ſit mai⁹ co
gitare, non conuenit aliquid appete-
re. vnde talis infinitas conuenit vlti-
mo fini, quæ maxime habet finiendi
rationem.

Quæ

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Solo Deo proprie frui poſſum⁹, communiter autem frui licet ijs quæ ſpiritualiter delectāt, & coniungunt fini.

Funda-
menta.
1.Eth. c.8

VTRVM ſoloDeo, ſiue
bono increato ſit fru-
endum. & ꝙ ſic videť.
Illo ſolo eſt fruendum
quod eſt propter ſe dili
gendum. ſed illud eſt propter ſe dili-
gendum, quod eſt propter ſe bonum,
illud aũt propter ſe eſt bonum, quod
bonitatem quam habet nec habet ab
alio, nec bonitas illa eſt ad aliud. hoc
autem eſt ſolus Deus ergo &c. Item il
lo ſolo eſt fruendũ, quod quietat aīę
appetitum. Sed aīę appetitus nõ quie-
tatur ſufficienter niſi in eo quod eſt il
la perfectius, & maius bonum, hoc
autem eſt ſolus Deus, ergo &c. Item
appetitus aīę non ſufficienter quie-
tatur, niſi per aliquid quod aīam im-
plet, quia ex ea parte aīa deficit in
quiete, qua deficit in plenitudine, ſed
eſt capax Dei ſecundum appetitum.
ergo ſi omne creatum eſt in infinitũ,
minus illo, nullum creatum ſupplet
animæ appetitum. Et hoc eſt ꝙ dicit
Aug. Animam totius trinitatis capa
cem, nihil minus q̃ trinitas pōt im-
plere. Item, bonum quod pōt cogita-
ri, pōt appeti, ergo ſi aliquo mai⁹ bo-
num pōt cogitari, maius illo pōt ap-
peti, ſed omni finito maius pōt cogi-
tari, ergo maius pōt appeti, ergo nul
lum finitum terminat aīæ appetitum
ſufficienter, ergo ſolo bono infinito
quod eſt Deus eſt fruendum, quo ha
bito non pōt amplius cogitari, nec
deſiderari. Contra. vr̃ ꝙ bono creato
contingat frui, quia q̃uis appetit⁹ ma
teriæ ſit infinitus, tñ per formã crea-
tam incorporalem, & incorruptibi-
lem ſufficienter finiť, ergo ſimiliter
vr̃ ꝙ ſit aliquod bonum creatum, qđ
ſufficienter finiet aīæ appetitum, ſed
omni tali eſt fruendum, ergo aliquo
bono creato eſt fruendum. Item ap-
petitus humanus eſt finite capacita-
tis, ergo non capit niſi finitum, vel ſi
capiat infinitum, capit finite, ergo ſi
finiatper illud qđ capit, finitur per
bonum finitum, ergo videtur quòd
aliquo bono finito ſit fruendũ. Item
ſpecialiter videť quòd hoīe ſit fruen 35
dum, quia omni eo eſt fruendum quo
Deus fruitur: ſed Deus hoīe fruitur,
quia hominem amat, ſed amore illo
quo amat ſe amat hominem, quia nõ
eſt in eo duplex amor, ſed primus eſt
fruitionis, ergo & ſecundus. Item vr̃
ſpecialiter đ virtute. Quia omni illo 36
eſt fruendum quod eſt propter ſe ap-
petendum. hæc eſt manifeſta per ſe,
ſed omne bonum honeſtum eſt pro-
pter ſe appetendum. Quia honeſtum
eſt quod ſua vi nos trahit, & digni-
tate ſua nos allicit, ſicut dicit Tulli⁹,
& Aug. diuidit honeſtum contra vti-
le, ſed virtus cadit in genere honeſti,
ergo virtute eſt fruendum. Item vide
tur ſpecialiter đ beatitudine, omni eo
eſt fruendum, quo habito animus qe
ſcit, & delectat, & nihil vltraq; pōt
q̃rere, ſed beatitudo creata eſt hmōi,
ergo &c. RESP. Dicendum, ꝙ ſo-
lo Deo eſt fruendum ꝓprie accepto
frui, prout dicit motum cum delecta
tione, & quietatione. Sed coīter acce-
pto frui prout dicit motum cum dele
ctatione tñ, omnibus q̃ ſpiritualiter
delectant, & coniuncta ſunt fini, cu-
iuſmodi ſunt fructus, dona, & beati-
tudines, pōt frui homo nõ indebite,
ſed primo modo, ſolo Deo. Et ratio
huius eſt, quia nihil poteſt animam
ſufficienter finire, niſi bonum ad qđ
eſt creata. Hoc autem eſt bonum ſum
mum quod ſuperius eſt aīa, & bonũ
infinitum qđ excedit aīæ vires. Co-
gnitio enim animæ rationalis eſt co-
gnitio non arctata, vnde nata eſt quo
dammodo oīa cognoſcere, & vnde
non impleť cognitio eius aliquo co-
gnoſcibili, niſi quod habet in ſe oīa
cognoſcibilia, & quo cognito omnia
cognoſcuntur. Similiter affectio eius
nata eſt diligere omne bonum, ergo
nullo boно ſufficienter finitur affec-
tus, niſi qđ eſt bonum oīs boni, & qđ
eſt ad omnia in oībus. De quo bono
Exo. 23. Oſtendam tibi omne bonũ.
hoc aũt eſt ſummum bonũ ergo &c.

Hanc in-
frigit ſco.
q.1. diſt.1.
lib.1

Ad opp.

Tullius in
Rhetorica
lib.83.q.

Similiter

Similiter nihil ſufficienter finit ani-
mam, niſi bonum infinitum, quia ad
hoc vt finiatur neceſſe eſt ipſam fini-
ri ſecundũ exiſtimationem, alioquin
non eſſet beata, niſi ſe exiſtimaret bea
tam. Exiſtimatio autem ſupergredit̃
omne finitum: quia omni finito põt
maius cogitari aliquid, ergo cum affe
ctio poſſet ſe extendere eo vbi eſt exi-
ſtimatio, neceſſario affectio animę ſu
pergreditur omne finitum. & ſi hæc
nullo bono finito ſufficienter finitur,
fruẽdum eſt ergo ſolo Deo, quia ſum
mum bonum, & infinitum. & non ſo
lum Deo fruendum propter perfectã
finitionem, ſed etiam propter perfe-
ctam delectationem. Ad delectatio-
nem. n. concernitur delectabile, & cõ
iunctio eius cum eo quod delectat.
Omne autem quod delectat animam
delectat in ratione boni, & pulchri,
& quoniã ſolus Deus eſt bonitas, &
pulchritudo, ideo in Deo ſolo eſt p-
fecta delectatio. Item, quia ibi eſt con
iunctio, ſolus autem Deus eſt qui per
fectiſſime coniungitur. Nam coniun-
gitur ſm veritatem, & intimitatem.
Solus enim deus propter ſummã ſim-
plicitatem, & ſpiritualitatem illabit̃
animæ, ita ꝙ ſecundum veritatem eſt
in anima, & intimior animæ q̃ ipſa ſi
bi. Omnes. n. hę quattuor rõnes, ad
vnam reducuntur. ſ. ad hãc, quia na
ta eſt aĩa ad percipiendum bonũ infi
nitum, quod Deus eſt, ideo in eo ſolo
debet quieſcere, & eo frui.
37 A D illud vero quod obijcitur de
appetitu materiæ, dicendum, quod
appetitus materiæ ordinatur ad for-
mam tanq̃ ad perfectionem ſubſtan-
tialem, ex qua & materia fit vnum:
& ideo neceſſe eſt, formam eſſe eiuſ-
dem generis cum materia, nec eſt om
nino ſupra materiam ideo finita eſt
omnis talis forma, talis autem ſi ſit
incorruptibilis, propter neceſſariam
ſui vnionem arctat appetitum mate-
riæ, & arctatum finit. Vnde non fini-
tur in ſua amplitudine. Appetitus au
tem animæ non ſic arcetur propter
vnionem cum appetibili, imo dila-
tatur, & ideo oportet ꝙ perficiat̃ ali-
38 quo omnino ſummo. A D illud quod
obijcitur, ꝙ nõ capit niſi finite, dicen
dum ꝙ infinitum bonum finite capit,
q̃m ipſa eſt finita. ſed quoniam bonũ
illud eſt infinitum, ideo ab ipſo totali
ter abſorbetur, & iam eius capacitas
vndique terminatur. vnde non tan-
tum gaudebit, ſed ſicut dicit Anſel-
mus, in gaudium domini introibit.
Quod ſi totum caperet, & non vince
retur, nec abſorberetur, adhuc poſſet
inſurgere appetitus ad amplius ali-
quid capiendũ. Patet ergo ꝙ ad hoc
ꝙ anima compleatur, q̃uis capacita-
tem habeat finitam, tamen neceſſe eſt
adeſſe bonum infinitum. A D illud 39
vero qđ obijcitur de hoĩe, dicendũ
ꝙ Deus diligit hoĩem, & amor Dei
eſt amor fruitionis, tñ homine non
fruitur, quia diligendo ſe diligit ho-
minem, id eſt fruendo ſe vtitur hoĩe.
Quod patet ſic, quia dilectio Dei ad
creaturam nõ eſt affectio, ſed affectus
communicatio. Cõmunicatio autem
ſecundum rationem habitualem, at-
tenditur ſm bonitatem, quia bonum
eſt quod natum eſt ſe communicare,
ſm rationem vero actualem attẽdit̃,
ſiue reſpicit voluntatem. Quia enim
vult, ideo facit. Ratio ergo communi
candi venit ex voluntate, & bonitate,
ſicut ratio cognoſcendi ab exempla-
ri, & intelligentia. Quia ergo ex con
uerſione voluntatis ſupra ſuã bonita
tem nos diligit, ideo ſe fruendo nos
diligit. A D illud quod obijcitur de 40
virtute, quòd virtus eſt bonum hone
ſtum, dicendum ꝙ bonum honeſtum
dicitur dupliciter Aut quod eſt pure
bonum, aut in quo relucet eius ſimili
tudo. Primo modo honeſto eſt fruen
dum propriæ accepto frui, quia hoc
ſolum terminat, & quietat. Secundo
modo non, niſi communiter accipiat̃
prout dicit delectationem. Huiuſmo-
di. n. ꝓpter aſſimilationem ad Deum,
habent pulchritudinem qua nos dele
ctant, & alliciunt. tamen in ipſis non
eſt quieſcendum, quia tunc amittunt
pulchritudinem, quia virtutes cum
ad ſe referuntur ſuperbę ſunt, & in-
flatę. A D illud quod obijcit̃ de bea- 41
titudine, dicendum ꝙ beatitudo crea
ta non finit appetitum per ſe, ſed per
coniunctionem cum increata, vnde
aĩa ipſa diligit ꝑꝑ Deum nõ, ꝑꝑ ſe.

DE MYSTERIO TRINITATIS & vnitatis.

DISTINCTIO II.

HOC quoq; vera ac pia fide tenendum eſt, quòd Trinitas vnus ſit & ſolus verus Deus, vt ait Augu. in 1. lib. de Trinit.ſ. Pater, & filius, & Spiritus ſanctus, & hæc Trinitas vnius eiuſdemq; ſubſtantiæ, vel eſſentiæ dicitur, creditur, intelligitur, quæ eſt ſummum bonum; quòd purgatiſſimis mentibus cernitur. Mentis enim humanæ acies inualida in tam excellenti luce non figitur, niſi per iuſtitiam fidei emundetur. Item in lib. 1. retract. c. 3. Non approbo ꝙ in oratione dixi. Deus qui non niſi mundos verum ſcire voluiſti, responderi.n. poteſt, multos etiam non mundos multa ſcire vera, De hac re ergo ſumma & excellentiſſima cum modeſtia & timore agendum eſt, & attentiſſimis auribus, atq; deuotis audiendum; vbi quæritur vnitas Trinitatis, Patris .ſ. & Filij, & ſpiritus ſancti, quia nec periculoſius alicubi erratur, nec laborioſiùs aliquid quæritur, nec fructuoſiùs aliquid inuenitur. Proinde omnis, qui audit, & legit ea quæ de ineffabili & inacceſſibili luce diuinitatis dicuntur, ſtudeat imitari, atq; ſeruare quod venerabilis doct. Aug. in 1. lib. de Trin. de ſeipſo ait. Non pigebit me, inquit, ſicubi hæſito quærere, nec pudebit ſicubi erro, diſcere. Quiſquis ergo audit hoc, vel legit, vbi pariter certus eſt, pergat mecum, vbi pariter hæſitat, quærat mecum, vbi errorem ſuum cognoſcit, redeat ad me, vbi meum, reuocet me. Ita ingrediamur ſimul charitatis viam tendentes ad eum, de quo dictum eſt, Quærite faciem eius ſemper.

De trinitate & vnitate ſecundum quod creditur. Cap. 2. Augu. tomo 1. in lib. 1. Soliloqo c. 1 Sumptum ex Aug. li. 1. de Tri. Cap. 3. 1. Tim. 6 Cap. 2 Lib. 1. de Trini. c. 3. Pſal. 104. Aug. ī lib. retr. ad 1. cap. 4. vbi dixi, de patre & filio qui gignit & quem gignit vnū eſt, dicēdū fuit vnum ſunt.

Quæ fuerit intentio ſcribentium de Trinitate.

OMNES autem catholici tractatores, vt in eodem 1. lib. de Trinit. cap. 4. Auguſt. ait, qui de Trinitate, quæ Deus eſt, ſcripſerunt, hoc intenderunt, ſecundum ſcripturas docere, ꝙ Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus vnius ſit ſubſtantiæ, & inſeparabili æqualitate, vnus ſint Deus, vt ſit vnitas in eſſentia, & pluralitas in perſonis. ideòque non ſunt tres dii, ſed vnus Deus, licet pater filium genuerit, & ideò filius, non ſit qui pater eſt, filiuſq; à patre ſit genitus, ideò pater non ſit qui filius eſt, & Spiritus ſanctus, nec pater ſit, nec filius, ſed tantum patris, & filij ſpiritus, vtriq; coæqualis, & ad Trinitatis pertinens vnitatem. Teneamus ergo patrem & filium & Spiritum ſanctum vnum eſſe naturaliter Deum, vt ait Auguſt. in lib. de fide ad Petrum, neq; tamen ipſum patrem eſſe, qui filius eſt, nec filium ipſum eſſe, qui pater eſt, nec ſpiritum ſanctum ipſum eſſe, qui pater eſt aut filius.

Sicut ipſa veritas apertè loqtur. Ioan. 1. dicens. Ego & Pater ſum⁹.

Vna

De conſc. diſt.3.c.omnes. 1. Vna eſt enim patris, & filij & ſpiritus ſancti eſſentia, quam Greci * homouſion vocant, in qua non eſt aliud pater, aliud filius, aliud ſpiritus ſanctus quanuis ſit perſonaliter alius pater, alius filius, alius ſpiritus ſanctus.

* vſian

Quis ordo ſit ſeruandus cùm de Trinitate agitur.

Cap.2 CAETERVM vt in primo lib. de Trinit. Augu. docet, primo ſecundum authoritates ſanctarum ſcripturarum, vtrum fides ita ſe habeat demonſtrandum eſt. Deinde aduerſus garrulos ratiocinatores, elatiores magis quàm capaciores, rationibus catholicis, & ſimilitudinibus congruis ad defenſionem & aſſertionem fidei vtendum eſt, vt eorum inquiſitionibus ſatisfacientes, manſuetos pleniùs inſtruamus, & illi, ſi nequierunt inuenire quod quęrunt, de ſuis mentibus potius quàm de ipſa veritate, vel de noſtra aſſertione conquærantur.

Teſtimonia ſanctorum de Trinitate.

PROPONAMVS ergo in medium veteris, ac noui teſtamenti authoritas, quibus diuinæ vnitatis atq; Trinitatis veritas demonſtretur, ac primum ipſa legis exordia occurrāt, vbi Moſes Deut.6. ait, Audi Iſrael, dominus Deus tuus, Deus vnus eſt. Item Ego Exo.20. ſum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Aegypti, non erunt tibi alij dij præter me, Ecce hic ſignificauit vnitatem diuinæ naturæ. Deus enim vt ait * Ambro. in 1. lib. de Trinit. nomen eſt naturæ, dominus verò nomen eſt poteſtatis. Item alibi Deus loquens Exod. 3. ad Moiſen, ait, Ego ſum qui ſum, & ſi quæſierint nomen meum, vade & diceis, Qui eſt, miſit me ad vos. Dicens enim Ego ſum, non, Nos ſumus, & Qui eſt, non, Qui ſumus apertiſſimè de- Exod. 15. clarauit vnum ſolum Deum eſſe. In cantico etiam Exodi legitur, Dominus omnipotens nomen eius. non ait, domini. vnitatem volens ſignificare. Perſonarum quoq; pluralitatem, & naturæ vni Gen. 1. ad finē cap. 1 tatem ſimul oſtendit dominus in Gen. dicens, Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram. Dicens enim faciamus ad noſtram, pluralitatem perſonarum oſtendit, dicens verò imaginem, vnitatem, eſſentiæ. Vt enim dicit Augu. in lib. de fide ad Petrum. Si in illa natura patris & filij & ſpiritus ſancti vna eſſet tantùm perſona, non diceretur, Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram. Cùm enim dicit ad imaginem, oſtendit vnam naturam eſſe, ad cuius imaginem homo fieret: cum verò dicit noſtram oſtendit eundem deum non vnam, ſed plures eſſe perſonas.

* de fid ad Gratianū cap.1.& 2.

Apertè oſtendit quòd nec ſolitudo, nec diuerſitas, nec ſingularitas ibi eſt, ſed ſimilitudo.

Circa finem. HILARIVS quoque in lib. tertio de Trinit. dicit his verbis ſignificari quòd in Trinitate, nec diuerſitas eſt, nec ſingularitas, vel

vel ſolitudo: ſed ſimilitudo, & pluralitas, ſiue diſtinctio, ait enim ſic, Qui dixit: Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram: inuicem eſſe ſui ſimiles, in eo quòd dicit, imaginem & ſimilitudinem noſtram, oſtendit. Imago enim ſola non eſt, & ſimilitudo ſibi non eſt, neque diuerſitatem duobus admiſceri alterius ad alterum ſimilitudo permittit. Item, idem in quarto lib. abſolutius voluit intelligi ſignificationem hanc non ad ſe eſſe referendam tantum, dicendo: Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram. profeſſio enim conſortij ſuſtulit intelligentiã ſingularitatis: quia conſortium aliquod, nec poteſt eſſe ſibi ipſi ſolitario, neque rurſum ſolitudo ſolitarij recipit, faciamus: neque quiſquam alieno à ſe, loquitur, noſtram. Vterq; ergo ſermo, ſcilicet, faciamus, & noſtram, vt ſolitarium, eundemq; non patitur; ita neq; diuerſum à ſe alienumq; ſignificat. Solitario conuenit, faciam, & meam; non ſolitario verò conuenit dicere, faciamus. & noſtram. vterq; ſermo vt non ſolitarium tantum, ita neq; differentẽ eſſe, vel diuerſum eſſe ſignificat. Nobis quoq;, nec ſolitarius, nec diuerſus eſt confitẽdus, Ita ergo Deus ad communem ſibi cum Deo imaginem eandemque ſimilitudinem hominem reperitur operari: vt nec ſignificatio efficientis admittat intelligentiam ſolitudinis, nec operatio conſtituta ad eandem imaginem, vel ſimilitudinem patiatur diuerſitatem diuinitatis. In his verbis Hila. pluralitatem perſonarum voluit intelligi nomine conſortii: atque ſignificauit nomine conſortij, vel pluralitatis non poni aliquid, ſed remoueri. Pluralitas enim, vel conſortium perſonarum cum dicitur, ſolitudo, vel ſingularitas negatur: cum dicimus plures eſſe perſonas, ſignificamus quòd non eſt vna ſola, Ideò Hilarius volens iſta ſubtiliter, & ſane intelligi, ait: Profeſſio conſortij ſuſtulit intelligentiam ſingularitatis; non dicit, poſuit aliquid: ita etiam cum dicimus tres perſonas, ſingularitatem, & ſolitudinem tollimus, & quòd pater non eſt ſolus, nec filius eſt ſolus, nec ſpiritus ſanctus eſt ſolus, ſignificamus: & quòd nec pater tantum eſt & filius, nec pater tantum, & ſpiritus ſanctus, nec filius tantum, & ſpiritus ſanctus, De hoc autem in ſequenti plenius agetur, vbi etiam ſecundum quid ſimiles dicantur tres perſonæ, & vtrum aliquo modo ſit ibi diuerſitas, vel differentia oſtendetur.

Circa medium.

Quid ex verbis Hilarii intelligi debeat.

Diſtin. videlicet 19. huius primi, & 24. 31. ac. 34.

Ad idem quod cœperat, redit, vt alias authoritates ſupponat.

NVNC verò ad propoſitum redeamus, & ad oſtendẽdum perſonarum pluralitatem, atque eſſentiæ diuinę vnitatem, alias ſanctorum authoritates inducamus. Moyſes dicit: In principio creauit Deus cælum & terram: per Deum ſignificans patrem: per principium, filium. Et pro eo quod apud nos Deus dr̃, Hebraica veritas habet heloym: quod eſt plurale huius ſingularis, quod eſt hel. Quod ergo non eſt dictum hel, quod eſt Deus: ſed heloym, quod interpre

Gene. 1.

tari poteſt dij,ſiue iudices: ad pluralitatem perſonarum refertur. Ad quam etiam illud attinere videtur, quod diabolus per ſerpen-
Gene. 3. tem dixit:Eritis ſicut dij. Pro quo in Hebraico habetur heloym: ac ſi diceret: Eritis ſicut diuinæ perſonæ. Ille etiam maximus prophetarum,& regum Dauid,qui ſuam cæteris præfert intelligentiã,
Pſal. 118. dicens: Super ſenes intellexi: vnitatem diuinæ naturæ oſtendens
Pſal. 67. ait: Dominus nomen eſt illi: non dicit. Domini. Alibi etiam eiuſdem vnitatem, & æternitatem ſimul oſtendens, ait ex perſona Dei
Pſal. 80. Iſrael,Si me audieris, non erit in te Deus recens, neque adorabis
vel de fide ad Gratianũ.c.5. Deum alienum. Aliud horum,vt dicit Amb.in lib.1. De Trini. ſignificat æternitatem:aliud vnitatem ſubſtantię indifferentis:vt neque poſteriorem patre, neque alterius diuinitatis filium, vel ſpiritum ſanctum eſſe credamus. nam ſi patre poſterior eſt filius, vel ſpiritus ſanctus, recens eſt:& ſi vnius non eſt diuinitatis,alienus eſt: ſed nec poſterior eſt,quia recens non eſt: nec alienus, quia ex patre natus eſt filius,ex patre procedit ſpiritus ſanctus. Alibi quoque di-
Pſal. 32. ſtinctionem perſonarum inſinuans ait,Verbo Domini cæli firmati ſunt,& ſpiritu oris eius omnis virtus eorum. Alibi etiam ait,Be-
Pſal.66. nedicat nos Deus Deus noſter,benedicat nos Deus, & metuãt eum omnes fines terræ. Trina enim confeſſio Dei,trinitatem exprimit perſonarum:vnitatem verò eſſentiæ aperit, cùm ſingulariter ſubiũ
Eſa. 6. git,eum. Eſaias quoque dicit ſe audiſſe Seraphim clamãtia, Sãctus, ſanctus,ſanctus,dominus Deus. Per hoc quod dicit ter ſanctus,Trinitatem ſignificat: per hoc quod ſubdit, dominus Deus, vnitatem eſſentiæ. Dauid quoque æternam filij generationẽ apertè inſinuat
Pſalm.2. ex perſona filij,dicens.Dominus dixit ad me, Filius meus es tu,ego
Eſa. 53. hodie genui te. De hac generatione ineffabili Eſaias ait. Generationem eius quis enarrabit? In lib. quoque Sap. æternitas filij cum Patre monſtratur, vbi Sapientia ita loquitur, Dominus poſſedit me
Prou. 8. ab initio viarum ſuarum,antequam quicquam faceret à principio: ab æterno ordinata ſum,antequam terra fieret,necdum erant abyſſi,& ego iam concepta eram,nec dum fontes,nec dum montes, aut colles,& ego parturiebar: adhuc terram non fecerat, & cardines orbis terræ,quando præparabat cœlos, aderam, quando appẽdebat fundamenta terræ, cum eo eram cuncta componens, & delectabar per ſingulos dies ludens coram eo. Ecce aptum de æterna genitura teſtimonium,quo ipſa Sapientia perhibet ſe ante mundum conceptam eſſe,& parturiri, ideſt genitam, & apud Patrem æternaliter
Eccle. 24. exiſtere. Ipſa etiam alibi ait,Ego ex ore altiſſimi prodij primogeni
Michæ. 5. ta ante omnem creaturam. Michæas quoque propheta æterna verbi generationem, & temporalem ex Maria ſimul inſinuauit,dicẽs, Ecce tu Bethleem Ephrata,paruulus es in millibus Iuda,ex te egredietur, qui ſit dominator in Iſrael, & egreſſus eius ab initio a diebus æternitatis.

Specialia

Specialia teſtimonia de ſpiritu ſancto.

DE Spiritu ſancto etiam expreſſa documenta in veteri Teſtamento habemus. In Gen. enim legitur, ſpiritus domini ferebatur ſuper aquas. Gene. 1. Et Dauid dicit, Quò ibo à ſpiritu tuo? Pſal. 138. In lib. Sap. dicitur, ſpiritus ſanctus diſciplinæ effugiet fictum, Sap. 1. benignus eſt enim ſpiritus ſapientiæ. Eſaias quoque ait, Eſa. 61. Spiritus domini ſuper me.

De teſtimoniis noui teſtamenti.

NVNC verò poſt teſtimonia veteris teſtamenti de fide ſanctæ trinitatis, & vnitatis, ad noui teſtamenti authoritates accedamus, Abac. 3. Eſa. 6. vt in medio duorũ animalium, ideſt teſtamentorum cognoſcatur veritas, & forcipe de altari ſummatur calculus, quo tangantur ora fidelium. Mat. vlt. Dominus itaque Chriſtus vnitatem diuinæ eſſentiæ, ac perſonarum Trinitatem apertè inſinuat, dicens Apoſtolis, Ite, baptizate omnes gentes in nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti. In nomine vtique ait, vt Ambr. ait in li. 1. de Trini. non in nominibus, vt vnitas eſſentiæ oſtendatur. Per nomina tria quæ ſuppoſuit, tres eſſe perſonas declarauit. Ipſe etiam ait, Ego & pater vnum ſumus, Ioan. 10. vnum dixit, vt ait Ambro. in eodem, cap. eodẽ. ne fiat diſcretio poteſtatis naturæ, & addidit, ſumus, vt patrem, filiumquè cognoſcas, ſcilicet vt perfectus pater, filium perfectum genuiſſe credatur: & quòd pater & filius vnum ſint, non confuſione perſonæ, ſed vnitate naturæ. Ioannes quoque in epiſtola canonica ait; 1. Ioã. 5. Tres ſunt qui teſtimonium perhibent in cælo, pater, verbum, & ſpiritus ſanctus, & hi tres vnum ſunt. Ipſe etiam in initio euangelij ſui ait, In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, Ioan. 1. & Deus erat verbum. vbi apertè oſtendit filium ſemper, & æternaliter fuiſſe apud patrem, vt alium apud alium. Apoſtolus quoq; apertè Trinitatem diſtinguit dicens. Gal. 4. Miſit Deus ſpiritum filij ſui in corda noſtra. & alibi, Si ſpiritus eius qui ſuſcitauit Ieſum, habitat in nobis, &c. Rom. 8. Item alibi Trinitatem atquè vnitatem euidentiſſimè commendat, dicens. Quoniam ex ipſo, & per ipſum, & in ipſo ſunt omnia, ipſi gloria. Rom. 11. Ex ipſo ait, Vt Auguſt. in lib. de Trin. ait, propter patrem: per ipſum dicit, propter filium: in ipſo, propter Lib. 1. c. 6 ſpiritum ſanctum. Per hoc verò quod non ait, ex ipſis, per ipſos, & in ipſis, nec ait, ipſis gloria, ſed ipſi, inſinuauit hanc Trinitatem vnum Deum eſſe. Sed quia ſingulæ penè ſyllabæ noui teſtamenti hanc ineffabilis vnitatis, atque Trinitatis veritatẽ concorditer inſinuant, inductioni teſtimoniorũ ſuper hac re ſuperſedeamus, & rationibus, congruiſque ſimilitudinibus ita eſſe, prout infirmitas noſtra valet, oſtendamus.

De trinitate, & vnitate ſecundum ꝙ creditur &c.

DISTINCTIO II.

Hoc itaq; vera, ac pia fide tenendum eſt.

Expoſitio. SECVNDA pars primi libri in qua materia indagata, incipit eam Magr̃ proſequi. Diuiditur autem hæc

Diuiſio. pars ĩ duas partes. qm̃ dupliciter eſt conſiderare res quibus fruendũ eſt, ſcilicet in ſe, & in comparatione ad creaturas. In ſe rõne trinitatis, & vnitatis. In comparatione ad creaturas ratione ſcientiæ, potentię, & voluntatis. Primo ergo agit de ſancta trinitate, & vnitate. Secundo de ſcientia, & potentia, & voluntate, infra Diſtinct. xxxv. Cumque ſupra diſſeruerimus. De ipſa autem ſacratiſſima trinitate tripliciter contingit tractare, Quoniã primo contingit ipſam credere, Secũdo creditam intelligere, Tertio intellectã dicere, ſiue enunciare. Credere autem eſt per auctoritatem, intelligere per rationem, dicere catholicam, & rationabilem locutionem. Ideo primo de ipſa trinitate, & vnitate agit ſm ꝙ creditur. Secundo de ipſa ſm quòd credita per rationem intelligitur, infra diſtinc. 3. Apoſtolus namque ait. Tertio ſm quod credita, & intellecta, rationabiliter & catholice exprimitur, infra diſtinc. 22. Poſt prædicta nobis diſſerendum videtur de noĩm diuerſitate. Et patet ordo. Prius enim & verius eſt eam credere q̃ intelligere, multi enim credunt qui non intelligunt, & prius ſimiliter eſt intelligere, q̃ ſermone exprimere. Prima pars .ſ. ſm quod creditur, continet præſentem diſtinctionem: & quoniã materia eſt difficillima, Primo ponit modum procedendi. Secundo vero exequitur ibi. Proponamus ergo in medium. Item prima pars habet tres partes. In prima præmiſſo prohęmio de myſterio trinitatis, & vnitatis, tangit modum agendi, qm̃ debet eſſe cum modeſtia, timore, & diligentia, ꝓmittens materiam circa quam agere intendit. In ſecunda ſubiungit intentionem ſcribentium de trinitate, ibi. Omnes aũt catholici tractatores. Tertio tangit ordinem, ibi. Cæterum, vt in primo libro. Modus ſcribendi de trinitate debet eſſe fundatus ſupra intellectum fidei, & cũ modeſtia, & timore propter periculũ. Intentio ſcribentium de trinitate eſt, quòd pr̃, & fili⁹, & ſpũs ſanctus ſunt tres perſonæ, & vnus De⁹. Ordo ſcribendi eſt, primo per auctoritates oſtendere veritatem, deinde per rõnes, & congruas ſimilitudines. Similiter ſecunda pars in qua Magiſter auctoritatibus ſacræ ſcripturæ intendit oſtendere trinitatem, & vnitatem, habet duas partes ſm quòd ſacra ſcriptura habet duas partes, ſcilicet nouum, & vetus teſtamentum. Ideo primo oſtendit hoc ꝑ auctoritates ve. teſ. deĩde per auctoritates noui. ibi. Nunc vero poſt teſtimonia &c. Et qm̃ vetus teſtm̃ duas habet partes. ſ. legem, & prophetas, in quibus fides explicatur, iõ oñdit primo per teſtiõnia legis. Secundo per teſtimonia prophetarum, ibi. Ille etiã maximus prophetarum. Prima iterum pars in qua probat per teſtimonia legis, duas habet partes. Primo .n. probat eſſentiæ vnitatem. Secundo vnitatem ſimul, & trinitatem, ibi. Perſonarum quoque pluralitatem. Similiter illa pars de teſtimonijs prophetarũ habet duas partes. In prima ꝓbat eſſentiæ vnitatem, & perſonarũ pluralitatem in cõmuni. Secundo vero ſpãliter oſtendit filij generationem, & ſpiritus ſancti proceſſionem, ibi. Dauid quoq; eternã filij gñationem. Similiter illa pars in qua ꝓbat per auctori. no. teſt. habet duas partes. Primo. n. probat per auctori. ſiue per teſtimonia Ieſu Chriſti. Secũdo ꝑ auctoritates Apoſtolorum, ibi. Iohannes quoque in epiſtola ca. Auctoritates, & earum explanationes, & numerus, & diuerſitates ſatis patent in littera.

Purgatiſſimis mentibus cernitur.

Dub. 1 Videtur hoc male dicere, quia nulla mens dum eſt in via purgatiſſima

eſt,

Reſp. eſt,ſed tantum in patria. R ñ. Dicendũ
ꝙ mens ad hoc ꝙ Deum contempletũ
perfectè, indiget purgari quo ad intel
lectum, & affectum: ideo dicit per iu-
ſticiam fidei, id eſt per fidem quæ facit
iuſtum in opere, & per ſe purgat intel
lectum: ſed iuſticia affectũ. Vtriuſque
autem purgationis triplex eſt grad⁹.
Nam intellectus purgatus eſt cum ab
ſtrahitur a ſenſibilibus ſpeciebus, pur
gatior cũ mundatur a phãtaſticis ima
ginibus, purgatiſſim⁹ cum a phyſicis
rationibus. Gradus purgationis affe-
ctus, ſunt iſti. purgatus eſt affectus cũ
mundatur a culpa, purgatior cũ a ſe-
quela, purgatiſſimus cum ab occaſio-
ne. hoc autem poſſibile eſt fieri iñ via:
iõ dicit Magr̃ &c. & in hoc ſtatu ido
neus eſt contemplari.

Mentis. n. humanæ acies inualida, in tam excellẽti luce nõ figitur &c.

Dub. 2 Contra. Videtur enim ꝙ mundata
nõ figatur, ibi. quia quantuncunque
mundetur, adhuc excedit lux illa im-
proportionabiliter aciem mentis, er-
go ſi propter ſui excellentiam non po
teſt videri a non hñte fidem, nec etiã
Reſpon. ab hñte. Reſpon. Differt dicere con-
ſiderari, & figi, & cõphendi. Conſi-
derari poteſt lux diuina a mente non
munda, vt a philoſophis, ſed figi nõ
poteſt in illa, niſi mens a vicijs pura,
comprehendi non poteſt, niſi in pa-
tria. Ratio autem quare non põt figi,
2 eſt duplex. Vna, quia eſt ſupra intelle
ctum, & iõ intellectus in ea non figiẽ,
niſi habeat gluten affectus, ſed ſtatim
recedit. Alia ratio, quia oculus ſanus
eſt illi luci proportionabilis ſm qua-
litatem, & ſic non ſm quantitatem;
ſed ſi oculus ſit infirmus, ſiue lippus,
ſicut eſt in non habente fidem, vtro-
que modo eſt improportionabilis, &
ideo non figitur.

Deus. n. & dominus, nomen eſt naturæ, & nomen poteſtatis.

Dub. 3 Obiicitur contra hoc verbum Am
bro. quia vt dicit Damaſcenus, Hoc
nomen Deus imponitur ab operatio-
ne, vnde dicitur ab ethin, quod eſt ar
dere, vel a thein, quod eſt fouere, vel a 3
theaſthe, quod eſt videre. Reſpondeo Reſpon.
dicendum, ꝙ de hoc noĩe, & conſimi
libus eſt loqui dupliciter. Aut quantũ
ad id cui imponitur, & ſic eſt nomen
naturæ, quia ei imponitur quod eſt
ſumma natura. Aut quantum ad id a
quo imponitur, & ſic eſt nomen ope-
rationis, quia imponitur ab opere.

Ego ſum, qui ſum. 4

Quæritur de hac circumlocutio- Dub. 4
ne. vtrum hoc nomen, ego ſum qui
ſum, ſit nomen eſſentiæ, vel perſonæ.
Et quod perſonæ, videtur, quia pro-
nomen demõſtratiuum certam ſigni
ficat perſonam. Et iterum, loqui eſt
actus perſonæ. Si forte dicas ꝙ Ego,
quia ſignificat originem, ſtat ꝓ perſo
na patris, Sum, quia ſignificat actum
egredientem, ſtat pro perſona filij,
Qui, relatiuum nectens vtrumq; ſtat
pro pſona Spiritus ſancti. Hoc nihil
eſt, quia pro eodem ſtat relatiuum, &
añs. R ñdeo. Dicendum, ꝙ illud no- Reſpon.
men qui eſt, & ego ſum qui ſum, eſt
nomen eſſentiæ ꝓprie, hic. n. eſt quæ
dam circumlocutio, ſignificans enti-
tatem in omnimoda perfectione, & ab
ſolutione, & hoc eſt nomen propriũ
diuinæ ſubſtantiæ. Et quod obijcitur
ꝙ pronomen ſignificat certam perſo
nam, dicendum ꝙ pſona ibi dicitur
certum ſuppoſitum verbi, & hoc eſt
ſubſtantia, & natura.

Faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram.

Quæritur vtrum imago ſtet ibi ꝓ 5 Dub. 5
eſſentia, aut pro pſona. Si ꝓ eſſentia,
ergo idem eſt dicere imaginem no-
ſtram, quod eſſentiam noſtram. Si pro
pſona, nõ debet dici noſtra, ſed mea.
Si pro imagine creata, nihil ad propo
ſitum, quia per hoc nõ probatur vni
tas naturæ. R ñdeo, Dicendum, quòd Reſpon.
ſecundum ꝙ doctores ſancti hic acci-
piunt, imago, & ſimilitudo dicit eſſen
tiam, & relationem. Importat. n. ima-
go vnitatem cum diſtinctione, & ſimi
litudo ſimiliter, propter intrinſecam
relationem. Et iõ in hoc noĩe, imago,
& ſimilitudo, quãtum ad aliquid ſum-

ſignificationis notatur vnitas eſſentiæ, quantum ad aliquid notatur pluralitas perſonarum. Et ideo aliter exponit Augu. aliter exponit Hilarius. Augu. conſiderat partem ſignificati ſecundum eſſentiæ vnitatem, ſed Hilarius totum: vnde dicit, ꝙ noīe imaginis, & ſimilitudinis ſimul intelligit vnitas, & pluralitas. ſed Aug. in hoc quòd eſt faciamus, & noſtram, conſiderat ſolum ſignificatum: & ideo pluralitatem. Hilarius vero conſiderat & ſignificatum, & conſignificatum. Ideo in vtroquè dicit intelligi pluralitatem, & vnitatem.

Nequè diuerſitatem duobus admiſceri alterius ad alterum ſimilitudo permittit.

Dub. 6 Contra iſta verba Hilarij obijcit. Similitudo eſt rerum differentium. eadem qualitas. ergo ſimilitudo compatitur ſecum differentiam. R ñdeo, dicendum, quòd eſt ſimilitudo ſecundū accidens, & ſimilitudo ſecūdum ſubſtantiam. Et hæc eſt duplex, ſm totū, & ſm partem. Similitudo ſecundum accidens, vel ſm partem, ſubſtantiæ admittit diuerſitatem: ſed non ſimilitudo ſecundum totum. & quoniā in diuina eſſentia eſt ſumma ſimplicitas, ideo non poteſt eſſe ſimilitudo ſecundum accidens, nequè ſecundum partem, & ideo ſimilitudo non compatitur diuerſitatem naturæ.

Reſpon. 6

Significauit nomine conſortii, uel pluralitatis nō poni aliquid, ſed remoueri.

Dub. 7 Cōtra. quia ex his verbis Magiſtri vr̄, ꝙ oīs numeralis dictio ſm ipſum nihil ponit, ſed tm̄ priuat: ſed hoc vr̄ falſum. Cum. n. in diuinis ſit vera pluralitas pſonarum, non tantum priuatiuè, ſed etiā poſitiuè, videntur dici. R ñdeo, Hęc fuit poſitio Magiſtri quæ cōiter non tenetur, quia nō habet veritatem ſicut infra melius patebit. Tñ Mgr̄ excuſatur, quia dixit quòd non ponunt aliquid noīa numeralia, quia important numerum, qui non eſt propriè in diuinis. Numerus. n. cātur ex vnitatum aggregatōe, & diſtinctione, & diſtinctio vnitatum fit tripliciter, continui diuiſione, formarum diſperſione, gradu, ſiue ordine. Quoniam igitur in diuinis non eſt aggregatio, nec taliter diſtinctio, ideo nec numerus proprie.

7

Reſpon.

In prīcipio creauit Deus cęlum & terram.

Dub. 8 Quæritur quare magis hoc nomen Deus conſiſtet ſiue ſupponat pro perſona patris, quàm ꝓ perſona filij? & quomodo trinitas intelligatur ex hoc? Ad hoc dicendum, octo modis innuit nobis perſonarum pluralitas in ſcriptura. Primo modo ſignificatione. Mat. vlt. In nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti, Secundo conſignificatione. Ge. 1. In principio creauit. vbi habem⁹ nos, Deus, hæbrei heloym, quod eſt nominatiuus pluralis huius nominatiui ſingularis hel. Tertio modo ſuppōne, vt cum dicitur Deus genuit Deum, Prouerb. 8. Añ omnes colles ego perturiebar. i. generauit me dñs. Quarto modo appropriatione, vt Gene. 1. ibi. In principio creauit Deus &c. Deus. n. ibi patri appropriatur, & principium filio. Quinto modo iteratione, vt Eſa. 6. Sanctus, ſanctus, ſanctus, dñs Deus ſabaoth. Sexto modo ordine verborum. Pſalmus. Benedicat nos Deus Deus noſter, benedicat nos &c. Septimo modo connotatione in actu miſſionis, vt cum dicitur Gal. 4. Miſit Deus &c. Octauo modo apparitione ſicut apparuerāt Abrahæ tres uiri. Geneſis. 18.

8

Reſpon.

Ille etiam maximus prophetarum.

Dub. 9 Contra, quia ſuper illud Matt. 17. Apparuerunt illi Moyſes, & Helias dicit gloſ. Helias fuit maximus prophetarum. non ergo dicendum. R ñ. Spiritus propheтiæ in maiori abundantia datus, prophetam dñi facit excellentiorem. Pōt ergo dupliciter dari in maiori abundātia. aut quia ad plura, aut quia ad altiora. Heliæ, dat⁹ eſt ad plura, quia ad futurorum prouiſionem, & miraculorum operationem,

9

Reſp.

tionem. Sed Dauid ad altiora, quia ſicut patet ex eius prophetia, plura vidit clarius, quia prophetia intellectuali.

Dominus poſſedit me in initio &c.

Dub. 10 Obijcitur, quia poſſeſſio eſt rei inferioris: ordo rei poſterioris conceptio. ſimiliter ſonat in ſexus fragilitatem, & ptus ſimiliter, quæ oĩa non

Reſp. 16 conueniunt diuinis. R ñ. Sapientia deſcribitur per comparationem ad effectus, & per comparationem ad principium. Et qm̃ per cõparationem ad effectus habet in ſe theſaurum infinitum innumeroſitate, & habet ordinem in diſcretione, ideo deſcribitur per verbum poſſidendi, & ordinãdi. Deſcribitur etiã per comparationem ad ſuum principium a quo emanat emanatione intrinſeca, in eo ꝙ eſt de ſubſtantia emanantis. Ideo deſcribitur per verbum conceptionis, & parturitionis.

Artic. AD declarationem eorum quæ de ſacra trinitate, & vnitate dicit Magiſter, quatuor poſſunt quæri circa partem iſtam. Primo quæritur, vtrum in Deo ſit ponere eſſentiæ, ſiue naturæ vnitatem. Secundo vtrum in Deo ſit ponere perſonarum pluralitatem. Tertio vtrum ĩ diuinis pſonis ſit ponere infinitatem. Quarto & vltimo, vtrum in diuinis perſonis ſit ponere trinitatem.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Plures Deos eſſe, non ſolum nõ eſt poſſibile, ſed nequè intelligibile.

Fundamenta. Boet. lib. primo de Ebdom. Ariſto. 12. meth. & 8. phy. 34

QVod in Deo ſit ponere eſſentiæ, ſiuæ naturæ vnitatem, videt̃ ratione oſtenſiua, triplici habita ſuppoſitione quã oportet poni. Tum propter eius ſimplicitatem, Tum propter communẽ animi conceptionem: q̃ eſt ꝙ Deꝰ eſt, quo maius excogitari non põt. Tum ratione ſtatus, qui non non eſt niſi in ſummo, & primo. Suppoſitio prima eſt, ꝙ Deus eſt ſimpliciſſimus. Ex hac arguitur, ꝙ cum nullo alio diuerſo poſſit cõmunicare, quia ſi communicat, & differt, ergo non ſunt idem, ergo eſt ibi cõpoſitio. Si nihil põt communicare, ergo nec deitatem, nec entitatem, ergo ſi ſunt duo Dij, cũ vnꝰ ſit ens, & alter non eſt ens, ſi vnus eſt Deus, alter non eſt Deus, ergo ſi duo ſunt Dij, nõ ſunt duo Dij. Item, ſecũda ſuppoſitio eſt, ꝙ Deus eſt omnipotentiſſimus. Ex hac arguitur, ergo poterit facere ꝙ omnis alia potentia a ſua nihil poſſit: ergo ſi ſunt duo diuerſi in natura, hoc põt facere vnus de altero, ꝙ alter nihil poſſit, & e conuerſo. Sed cui poteſt potẽtia auferri, nõ eſt Deus, ergo ſi duo ſunt Dij, nullus eſt Deus. Itẽ, tertia ſuppoſitio eſt, ꝙ Deus eſt ſimpliciter ſummus. Ex hac arguitur, ergo oĩa ſunt infra ipſum, ergo oĩa alia ad ipſum, & ab ipſo. Si ergo ſunt duo Dij, vnus eſt iſra alterũ, & e conuerſo, vnus eſt ab alio, ſm naturam diuerſam, & e conuerſo vnus eſt ad alterum, & ecõuerſo, ſed quod eſt infra aliud in natura, & ab alio, & ad aliud, nõ eſt Deꝰ, ergo &c. Itẽ, hoc poteſt probari per deductionem ad impoſſibile. Si ſunt duo Dij, aut vnus eſt vbi alius, aut non eſt. Si vnus vbi alter, ergo vnus in altero, cũ ſint eodẽ mõ eſſendi, ergo vnus eſt alteri materialis, ergo alter non eſt Deꝰ. Si vnus eſt non vbi alter, ergo vterq; limitatus, ergo neuter infinitus. Item ſi plures ſunt dij boni, aut vnus intelligit alterum, aut non. Si non, ergo vterq; eſt ignorans. Si intelligit, aut ergo per pñtiam, aut per ſpẽm, aut ꝑ ſeipſum. Si per pñtiam, ergo vnus in altero, ergo deus illabitur Deo, & pficit Deũ. Si per ſpẽm, ergo cõpoſitus. Si per ſeipſum, ergo vnus exemplar alterius, ergo & principium. Item, ſi duo ſunt dij diuerſi, quorum vterq; eſt ſummũ bonum, aut vnus diligit alterum, vt diligendus eſt, aut nõ. Si ſic, cum vterque ſit ſummum bonũ, vterquà eſt diligendus amore fruitionis, ergo vterquè fruitur altero: ſed q fruitur alio bono a ſe, illo indiget, er-

go vnus indiget alio, ergo vterq; eſt
Ad opp. indigens, ergo neuter Deus. Sed con-
tra, ergo plus poteſt deus facere, q̃ in
tellectus noſter poſſet cogitare. Sed in
tellectus humanus (vtpote gentium)
intelligit plures Deos omnipotẽtes,
ergo Deus põt hoc facere. Sed quicq̃d
põt eſſe in diuina natura, eſt ibi: quia
æterna ergo &c. Item, plura bona
ſunt meliora paucioribus: ſed plures
dij ſunt plura bona, ergo melius ali-
Monolog. quid erunt duo, q̃ vnus. Sed ſm An-
cap. 15. ſel. Oẽ quod melius eſt circa Deũ eſt
ponẽdũ, ergo eſt ponere plures Deos.
Item, quorũ eſt diuerſa opatio, diuer
3. Phy. 20 ſa eſt virtus, & diuerſa eſt natura, ſed
opatio trium perſonarum eſt diuer-
ſa, quia apparitio in columba fuit ſo-
lius ſpiritus ſancti, & ſolus filius aſ-
ſumpſit humanã naturam, ergo ſunt
diuerſi in ſecunda, ergo ſunt plures
dij. Item, magna potentia eſt, quæ po-
teſt magnum, & maior quæ maius, &
maxima q̃ maximum: ſed Deus ſuper
omnia eſt ſumme potens, ergo poteſt
producere ſummum bonũ. Sed hoc
eſt Deus, ergo cum in æternis ſit idem
eſſe & poſſe, ergo &c.

RESP. Dicendum, ꝙ impoſſibile
11 eſt plures Deos eſſe, & ſi recte accipia
tur ſignificatũ huius nominis Deus,
non ſolum eſt impoſſibile, ſed etiam
non intelligibile. Deus. n. dicit ſimpli
citer ſummũ, & in re, & in opinione
cogitãtis. Quia in re, ideo oĩa ab ip-
ſo, & in ipſo, & ad ipſum, & in ipſo
omnino eſt ſtatus, ideo ĩpoſſibile eſt
intelligere, ſaluo hoc intellectu, ꝙ
aliquid ſibi parificetur aliud ab ipſo.
Item, nihil maius Deo cogitari põt,
nec etiam æquale, quia ſummũ in opi
nione. ideo impoſſibile, & non intel-
ligibile eſt ponere plures deos.

AD illud ergo quod objicitur de
gentibus, dicendum, ꝙ non fuit intel
lectus, ſed fictio, præterea non intelli
gebat Deum ſm nobilitatem diuinã,
ideo non valet. Et ad illud, plus
poteſt Deus facere &c. Dicendum, ꝙ
duplex eſt intellectus. ſ. rationalis, &
12 phãtaſticus. De primo verum eſt, ſed
de ſecundo non: quia multa poſſumꝰ
cogitare ſm phãtaſiã, quæ Deus nõ
põt facere: quia non conuenit illi in
quo inconueniens minimum eſt, &
impoſſibile. AD illud quod objicit,
ꝙ plura bona ſunt meliora paucioři
bus. Dicendum, ꝙ iſtud habet verita
tem in bono creato, & finito, quod ra
tione ſuæ finitatis recipit bonitatis
augmentum per additionem alterius
boni. non aũt habet veritatem in bo
no infinito, quia q̃tumcunque addas
bonum infinitum infinito, ſemp ego
intelligo de bonitate tm̃ in vno, quã
tũ in pluribus. AD aliud quod obij 13
citur de diuerſitate operationum. Di
cendum, ꝙ pater & filius & ſpiritus
ſanctus in omni operatione conue-
niunt, ſed in relatione differunt. Vn-
de in incarnatione eſt operatio ꝓdu-
ctionis illius naturæ, & eſt vnio. In
primo conueniunt tres pſonæ. In ſe-
cundo non. Similiter in columba eſt
columbæ formatio, & eius ſignatio.
In primo conueniũt. In ſecundo nõ.
Exemplum Aug. de trini. eſt, ꝙ ad for
mationem huius nois, memoria, con
currit memoria, intelligentia, & vo-
luntas: hoc tñ nomen memoria, ſigni
ficat alteram potentiarum, ſimili mo
do eſt in propoſito. AD illud quod
objicitur ꝙ magna potentia &c. Di 14
cendum, ꝙ producere aliquid eſt tri-
pliciter. Vel de ſe ipſo, vel de aliquo
creato, vel de nihilo. De ſeipſo poteſt
Deus producere ſummũ ſimpliciter,
ſed ille non erit alius in natura pro-
pter naturæ ſimplicitatẽ. De alio, vel
de nihilo non poteſt producere ſum-
mum ſimpliciter, ſed in gñe, nõ pro-
pter defectũ potentiæ agentis, ſed ꝓ-
pter defectũ creaturæ, quã neceſſe eſt
eſſe limitatam, & ita non poteſt pro-
ducere alium Deum.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Perſonarũ pluralitas, in diuinis
eſt ponenda, vt docet fides.

VTRVM ſit ponere in Funda-
Deo perſonarũ plurali- menta.
tatem. Et ꝙ ſic, oſtendi-
tur, ſupponẽdo de Deo
quattuor. Primum eſt,
ꝙ in ipſo ſit ſumma beatitudo. Secun

Vide hic à Sco. q. 3. 2. par. diſtin. 2. lib. pri. ibi. qa pluralitas ſecundi.

dum eſt, ſumma perfectio. Tertiū eſt, ſumma ſimplicitas. Quartū eſt, ſumma primitas. Ex prima ſuppoſitione, arguitur ſic. Ibi eſt ſumma btitudo; ſed vbicunq; eſt ſumma btitudo, eſt ſumma bonitas, ſumma charitas, & ſumma iocunditas. Sed ſi eſt ſumma bonitas, cum bonitatis ſummæ ſit ſe communicare, & hoc eſt maximè in producendo ex ſe ęqualē, & dādo eſſe ſuū, ergo &c. Si ſumma charitas, cum charitas nō ſit amor priuatus, ſed ad alterū, ergo relinquit pluralitatē. Itē, ſi ſumma iocunditas, cū nullius boni ſine ſocio ſit iocūda poſſeſſio, ergo ad ſummā iocunditatem requiritur ſocietas, & ita pluralitas. Ex ſecūda ſuppōne arguitur ſic. Ibi eſt ſumma perfectio, ſed perfectionis eſt producere talem qualis ipſe eſt in natura, ergo neceſſe eſt ibi eſſe multiplicationem, ſed hoc non pōt eſſe ſm aliam eſſentiam, ergo oportet ꝙ ſit ſm aliā perſonam, ſiuē ſuppoſitum. Ex tertia ſuppōne arguitur ſic. Ibi eſt ſumma ſimplicitas, ſed ſimplicitatis eſt ꝙ aliqua natura ſit in pluribus, vt patet in vniuerſali, ſed ex defectu ſimplicitatis ē ꝙ numeretur in illis, ergo ſi in Deo eſt ſimplicitas in nihilo deficiēs, eſt in pluribus non numerata eſſentia, ergo &c. Ex quarta ſuppōne argr̄ ſic. Ibi eſt ſumma primitas, ſed quanto aliquid eſt prius, tāto fœcundius eſt, & aliorum principiū. ergo ſicut eſſentia prima eſt principium aliarū eſſentiarum, ſic perſona p̄ris cū ſit prima: quia a nullo eſt principio, & habet fęcunditatē reſpectu perſonarū, ſed fœcunditas in Deo reſpectu Dei, nō pōt eſſe niſi actui coniuncta, ergo neceſſe

Ad opp. eſt plures eſſe perſonas. Sed cōtra, vr̄ ꝙ ex eiſdem ſuppoſitionibus poſſet argui contrarium, & ita deſtruuntur rōnes, & concluſiones iam poſitæ. Si eīm ibi eſt ſumma btitudo; cum beatum per eſſentiā ſibi ſoli ſufficiat ad beatitudinem, ergo nō eſt neceſſe ponere aliam perſonam ad btitudinem, ſiue iocunditatē. Item, contra ſecundam ſuppoſitionem ſic obijcitur. Si eſt ibi perfectio ſumma, ergo æq plena, & perfecta eſt eſſentia in vna perſona, vt in pluribus. Si aūt vltra perfectionem additio eſt ſuperflua, pluralitas non eſt in diuinis. Itē, contra tertiam rōnem ſic. Si eſt ibi ſumma ſimplicitas; cum pluralitas opponat̄ ſimplicitati; & oppoſita non pn̄t eſſe circa idē, ergo ſi Deus eſt vnus, & in eo eſt ſimplicitas, nō ergo pluralitas, cum per oīa ſit ſimplex. Item, contra quartā ſuppoſitionē ſic. Si ibi eſt ſumma primitas, ergo cū ſtatus ſit in primo principio, & ſtatus eſt in vnitate, ergo primitas non ponit pluralitatem, ſed vnitatem, ergo vr̄ ꝙ vna ſit tantum perſona.

15 R E S P. Dicendum ꝙ in diuinis eſt ponere perſonarum pluralitatem, ſicut fides dicit, & rōnes prædictæ oſtēdunt, ſi quis ſine cōtradictione cōſideret. Nam ratione ſimplicitatis eſſentia eſt communicabilis, & potens eſſe in pluribus. Rōnē primitatis, perſona ex ſe nata aliam producere; & voco hic primitatem, innaſcibilitatē, rōnę cuius, vt dicit antiqua opinio, eſt fontalis plenitudo in patre ad omnem emanationem, & hoc infra patebit. Ratione perfectionis, ad hoc eſt apta & prompta. Rōnē beatitudinis, & charitatis, eadē eſſentia diuina eſt voluntaria. Quibus conditionib⁹ poſitis neceſſe eſt ponere perſonarū pluralitatem.

16 A D illud ergo quod obijcitur in contrarium, ꝙ beatum per eſſentiam ſibi ſoli ſufficit, ergo non indiget &c. Dicendum, quòd verū eſt ꝙ non indiget, nec ponendus eſt alius ꝓpter indigentiam tanq̄ beatificās, ſed in beatitudine cōicans. Similiter ad illud quod obijcitur, quòd deitas eq̄ plena, & perfecta eſt in vno, vt in pluribus: Dicendū, quòd & ſi ſit eq̄ plene, non tn̄ ita plene declaratur: & prætereà eo ipſo quo plene eſt in p̄re, redūdat in alias perſonas redundantia perfectionis. A D illud quod obijcitur ꝙ

17 pluralitas repugnat ſimplicitati. Dicendum, quòd eſt quędā pluralitas ꝑ additionem, & hæc repugnat; quædam per originem; & hæc non addit, nec cōponit, nec repugnat ſimplicitati: ſed potius ſolitudini, & ſic eſt in diuinis, vt infra patebit. A D illud quod obijcitur, quòd in primo eſt ſtat⁹. Di

redūdā

cendũ, quòd ſicut in eſſentijs vna eſt eſſentia prima, a qua ſunt aliæ, & ad quam, ſic in perſonis eſt vna pſona a qua ſunt aliæ, & ad quam: & in illa ē ſtatus originis, qa illa à nullo, & hæc eſt perſona pr̄is. Vnde Aug. illi perſonæ appropriat vnitatem, dicẽs, in patre vnitas &c.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Perſonarum diuinarum numerus finitus eſt: quia numeralis infinitas repugnat perfectioni, & ordini.

VTRVM in diuinis ꝑſonis ſit ponere infinitatem? & quod ſic oſtẽditur hoc mõ: quia creatura cũ ſit finita, quicquid eſt in ipſa, eſt actu finitum, ergo ab oppoſitis, quia diuina eſſentia eſt infinita, quicquid eſt in ipſa, eſt infinitè, ergo cũ in Deo ſit numerus perſonarum, erit infinitus, & ita erunt infinitę perſonæ. Item, cũ duplex ſit infinitas, virtualis, & numeralis, infinitas virtualis eſt in Deo, ergo pari rõne ĩfinitas numeralis: ergo in Deo ſunt infinitæ perſonæ. Item infinita virtus cũ emanet ſm ſuã totã infinitatem, nõ tm̃ producit infinitum intẽſiuè, ſed ẽt extenſiuè. Sed virtus patris in productione pſonarũ emanat ſm oĩmodam ſui ptãtem; ergo nõ tm̃ producit pſonas infinitas in virtute, imo infinitas ĩ numero. Itẽ hoc ipſm oſtenditur ſic. Multiplicatio perſonarũ aut eſt virtutis, aut nõ. Si nõ, ergo nõ dʒ in diuinis poni. Si eſt virtutis per ſe, ergo maior multiplicatio erit maioris virtutis, & ſummę virtutis infinita multiplicatio, ergo &c. Contra hoc oñdiť quadruplici conditione, q̄ ſumitur ab hoc, ꝙ ſemꝑ Deo eſt attribuendũ quod nobilius eſt, ꝙ neceſſe eſt ponere finitatem ꝑſonarum. Prima eſt diſtinctio: ſecunda ordo: tertia cõnexio: quarta ſumma cõpletio. Ex cõditione prima oſtendiť ſic. Si eſt ibi diſtinctio, nõ ergo cõfuſio: ſʒ vbi ē ĩfinitas ibi ē cõfuſio, ergo &c. Itẽ, ex ſecunda ſic. vbi eſt ordo, ibi ē terminatio; quia vbi deficit terminatio, deficit mediatio, & ꝑ conſequens ordo; ſʒ vbi eſt terminatio, nõ eſt infinitas, ergo ſi in diuinis ē ordo, nõ eſt infinitas. Item, ex tertia ſic. vbi ē cõnexio, neceſſe ē ꝙ om̃s ꝑſonę procedant ab vna: nã ſi vna ab alia, & ita cõſequenter: tunc eſt infinita diſtãtia ĩter primã, & vltimã: & hoc eſt ĩcõueniens, ergo oẽs ab vna. Aut ergo eiſdẽ modis, aut diuerſis. Si eiſdẽ, ergo nulla diſtĩctio. Si diuerſis & diuerſi modi emanãdi ſunt finiti, ergo &c. Itẽ, ex quarta ſic. Si eſt ibi ſumma cõpletio, ergo nata eſt diuinitas pſonas cõplere, cũ cõpletio pſonarum ſit ĩ beatitudine. nata eſt illas cõplere. Sʒ ſi eſſent perſonæ infinitæ, ĩpoſſibile eſſet aliquẽ beatificari a Deo; cognitio eñ cuiuslibet pſonæ eſt de ſubſtãtia beatitudinis, cũ tota bonitas q̄ eſt ſubſtãtiale p̃mium, ſit in q̄libet pſonarum; ergo aut aĩa oẽs cognoſceret, aut nõ eẽt btã; ſed ĩpoſſibile eſſet oẽs cognoſcere, cũ virtꝰ eius ſit finita, ergo &c.

Ad opp.

Fundamenta.

Caue hic a Sco. diſt. 1. 1. q. 2. vbi tenet ꝙ poſſumus frui eſſentia nõ fruendo de perſona.

RESP. Dicendũ, ꝙ in diuinis ꝑſonis q̄tum ad numerũ, nõ eſt poneꝛ infinitatem, ſʒ finitatem. Rõ aũt huiꝰ eſt, qa infinitas numeralis repugnat ꝑfectioni, & ordini: qa eſt ꝑ receſſũ ab vnitate, ſiue a ſua origĩe. Similiter infinitas molis, & ideo neutra eſt in Deo. Infinitas aũt virtutis eſt ꝑ acceſſum ad vnitatem, & ideo iſta cum ſit perfectionis, ponenda eſt in Deo. 18

AD illud ergo qđ obijciť, quòd quicquid eſt in Deo eſt ĩfinite, Dicendum quòd verum eſt infinite; ſed nõ qualibet infinitate, ſed illa qua Deus eſt infinitus: & hęc eſt infinitas ĩmenſitatis: & tali mõ eſt trinitas infinita, nõ infinitate numerali, quæ nõ congruit Deo. Et per hoc patet rñſio ad ſm. ſ. q̄re infinitas numeralis nõ eſt ponenda in Deo, ſicut virtualis. 19

AD illud ꝙ obijciť, quòd infinita virtus ĩ infinitate emanãs ꝓducit infinita, Dicendum, quòd diuinę virtuti nõ cõuenit ꝓductio, niſi perfecti; & ideo nõ cõuenit ei ꝓductio alicuiꝰ infinitatis, niſi illius quæ ſtat cũ ſumma perfectione: hæc aũt nõ eſt infinitas

tas

Digitized by Google

tas numeralis, & ideo nō eſt in Deo.

20 AD vltimum ꝙ obijcitur, quòd potētiæ eſt ſe multiplicare. Dicendū, quòd nō omni mō multiplicare ſe eſt potentiæ, ſed perfecte multiplicare ſe, potentiæ eſt, & cōuenit Deo: nō ſequitur ergo, magis ſe multiplicare eſt maior perfectio; niſi intelligat̃ ꝑfectè ſed infinitè ſe multiplicare ſm̄ numerū, eſt imꝑfectè; ideo nō cōuenit deo.

QVAESTIO IIII.

CONCLVSIO.

Tres tantum ſunt perſonæ diuinæ, vt fides catholica docet.

Ad opp.

VTRVM in diuinis pſonis ſit pōere trinitatem? Et ꝙ nō, imo magis dualitatem, oñdit̃ ſic. Pater totū quod pōt dat filio: ſed q dat totū quod pōt, non pōt amplius dare; ergo nec aliā perſonā ꝓducere, cū illud ſit dare. Item, pater gñrat filiū tanq̃ verbū per oīa ęquale, & per oīa dicens, & exprimens ipſum: ſed multiplicatio perſonarum eſt ad declaratiōem virtutis: ergo vr̃ ꝙ ſuperfluat aliū ꝓducer̃. Item, oſtendit̃ ꝙ ibi debeat eſſe quaternitas per rōnem emanationis. Quia em̄ filius emanat per gñrationem, non per ꝓceſſionem, iō q̄uis nō gñret, tamē ſpirādo ꝓducit; eadem rōne vr̃ ꝙ ſpūs ſanctus q̄uis nō ꝓducat ſpirādo, poſſit gñrare, ſiue gñret, cū nō gñretur. Item cū in diuinis ſit duplex modus ꝓducendi .ſ. vnus per modum naturæ, alius per modū voluntatis, & ibi debeat eſſe cōpleta rō ꝓductionis: vr̃ ꝙ ibi debeat eſſe modus ꝓducendi tertius per modum artis. Si ſic, erit ibi ponere quartā perſonam ſm̄ hunc modū ꝓducendi.

Fundamenta.

Sed contra, ꝙ ſit ibi trinitas tm̄, oñdit̃ ex ſuppōnibus ſuperius factis: quia neceſſe eſt in illa trinitate eſſe beatitudinem, ꝑfectionem, ſimplicitatem, primitatē. Ex prima ſuppoſitione oſtendit̃ ſic. Si eſt ibi ſumma btitudo: ergo ſūma cōcordia, ergo eſt ſūma germanitas, ſumma charitas. Sꝫ ſi eſſent plures, q̃ tres, nō eſſet ibi ſumma germanitas. Si pauciores, non eſſet ibi ſumma charitas: ergo ſunt tres tm̄. Probatio minoris. Si eſt ibi quarta perſona, aut procedit ab vna, aut a duabus, aut a tribus. Si ab vna, vel duabus tm̄, tūc nō perfectè, & æqualiter cōuenit cū oībus. Si aūt a tribus, tunc duæ perſonæ intermediæ magis cōueniunt ad inuicem, quā cum extremis; qa ꝓducunt̃, & ꝓducunt, & ita non eſt ibi ꝑfectus nexus. Item, ſi eſſent pauciores q̃ tres, nō eſſet ibi perfecta charitas; qa perfectus amor, & eſt liberalis, & eſt cōis. Quia liberalis, iō tendit ad alterū. Quia cōis, iō vult aliū diligi ab altero, & diligere alterū ſicut ſe, & a ſe: ergo eſt ibi dilectio, & cōdilectio. hoc āt nō pōt eſſe minus q̃ in trib⁹. Ex ſecūda ſuppoſitione ſic. Si eſt ibi ſumma perfectio: ergo perſona ꝓducens perfectè, ꝓducit, & q̃tum ad modum ꝓducendi, & q̃tum ad eum qui ꝓducit̃. Sꝫ nō reperitur niſi duplex modus producendi nobilis. Oīne em̄ agēs, aut agit per modū naturæ, aut per modū voluntatis: ſicut vult Philoſophus: ergo his duobus modis, & tm̄ his producit: ſꝫ perſona producta quolibet iſtorū modorū eſt perfectiſſima: ergo ſi vltra perfectionem eſt omne quod ſuperfluit, & quod eſt citra, deficit: neceſſe eſt eſſe tm̄ duas ꝑſonas emanātes, & nō plures, nec pauciores: & vnā a qua emanāt, ergo tm̄ tres. Item, ex tertia ſic. Si eſt ibi ſumma ſimplicitas; pr̄ totū dat cuilibet: ergo ꝓcedentes, ſiue emanātes nō diſtinguunt̃ penes ea q̄ accipiunt: ſed penes modū accipiendi, & emanādi: ſed duo tm̄ ſunt modi emanādi, ergo nō pñt eſſe niſi duę perſonę emanantes, & tertia ꝓducens, ergo &c. Itē, ex quarta ſic. Si rōne primitatis, ē ibi ſūma fęcunditas, nulla perſona pōt ꝓducere aliquo gñre producendi quo producit̃: qa reſpectu illius nō eſt prior: ergo cū duę perſonę emanent ſm̄ duos modos emanādi, impoſſibile eſt ꝙ his modis ꝓducit̃, & nō ſunt alij modi, ergo nō pñt ꝓducere aliā perſonā: ergo ſunt tantum tres.

Ariſto. 2. phi. 49.

Caue hic a Sco. 1. ri. ſent. diſt. 2, par. 2. q. 4. ibi Ad argu. quæ probāt ꝙ in Deo ſūt tantū duo principia ꝓductiua. vbi ipſe dicit Ariſto. nō loquutum eſſe d voluntate diſtincte ab intellectu.

RESP. dicendum, ꝙ ſicut fides catholica dicit, ponere eſt tm̄ tres ꝑſonas, nō plures, nec pauciores, & ad 21

hoc

hoc ſumiť rō neceſſitatis, & cōgruita
tis. Rō neceſſitatis quare nō pñt eſſe
pauciores q̃ tres, eſt ſumma btitudo,
& ſumma perfectio. Nā ſumma btitu
do exigit dilectionem, & cōdilectio-
nem: ſumma perfectio duplicem ema
nationem .ſ. naturæ, & liberalitatis:
& ad hoc ad minus exiguņť tres p-
ſonæ. Item, rō neceſſitatis quare non
pñt eſſe plures, ē ſumma ſimplicitas,
quæ nō patiť perſonas diſtingui, niſi
ſm modos emanādi. Eſt iterū prin-
cipalis fęcunditas, q̃ nō permittit p-
ſonā ꝓducere aliquo gñre emanatio
nis, niſi ſm rōnem intelligēdi ſit pri-
or illo. Vnde prima perſona q̃ eſt in-
naſcibilis, & inſpirabilis, generat, &
ſpirat. Secunda vero perſona, qa in-
ſpirabilis ſʒ genita, nō generat, ſʒ ſpi
rat. Tertia perſona qa ſpirat, & proce
dit a gñrante, nec gñrat, nec ſpirat:
& ideo ĩpoſſibile eſt eſſe, plures perſo
nas q̃ tres. Rō congruitatis ſumiť ex
ſufficientia cōbinationum, & ex per-
fectione numeri ternarij. Ex ſufficien
tia cōbinationū, qa cū amor ſit in om
nibus perſonis. vt dicit Richar. & nō
ſit niſi triplex amor, vʒ gratuitus, de
bitus, & ex vtroq; permixtus, tantū
erunt tres perſonę. Vna q̃ tm̃ dat, in
qua eſt amor gratuitus. Alia quæ tā-
tum accipit, in qua eſt amor debit⁹.
22 Et media quæ dat, & accipit, in qua ē
amor permixtus ex vtroq;. Item, trio
mō poſſunt cōbinari, ſm rōnem ori-
ginis, & hmōi cōbinationis ſufficien
tia in tribus cōſiſtit. Nā cōtingit in-
telligere perſonā q̃ eſt principiū per-
ſonæ, & nō eſt principiatū: & rurſum
perſonā q̃ eſt principiatū, & nō prin-
cipium perſonæ: & tertio mō perſo-
nā q̃ eſt principiatum, & principiū.
Quartus aūt modus, ꝙ nec ſit princi
pium, nec principiatum, eſt oīno im-
poſſibilis, nec intelligibilis. Rō cōgru
itatis ex parte numeri eſt, qa numer⁹
iſte .ſ. ternarius habet in ſe primam
perfectionem, qm̃ primus numerus
eſt, q cōſtat ex oībus partibus ſuis .ſ.
vnitate & dualitate, q̃ ſimul iunctę
faciūt tria. Senarius aūt diciť primus
perfectorum, qa cōſtat ex oībus par-
Aliquotæ partes sūt — tibus ſuis aliquotis .ſ. tribus, duob⁹,
& vno. Item, ſumma perfectio eſt in
eo, qa vnitas quæ eſt principium, &
cōpletio oīs numeri, reflexa ſupra ſe
reduplicatiōe perfecta quadrata, qua
lis in ſolido quadrato triplicatur ſm
rōnem remanens vna ſm vnitatem;
vt ſi dicať ſemel vnū, ſemel: & iſtud ē
valde ſimile trinitati increatæ, ĩ qua
in vnitate ſubē eſt trinitas rationū.
Nō tñ eſt oīno ſimile, quia ibi cū vni
tate ſubſtātiæ, eſt trinitas rōnum, &
rerum .ſ. perſonarum. hic tm̃modo
rōnum. Similiter ſi cōſidereť nume-
rus iſte in quātitate cōtinua, habet ĩ
ſe primā pfectionē, & ſummā. Primā
quia oīs quātitas habet principium,
medium, & vltimum. Summam, qa
pfectio q̃titatis cōtinuę. Supma cō-
ſiſtit ĩ trina dimēſione .ſ. lōgitudine,
latitudine, & altitudine. & hoc ē qd
dicit Philoſophus ĩ principio de cœ — Tex. 2.
lo, & mundo. Omne eñ perfectum ĩ
tribus dicimus, & hoc numero adhi
buimus noſmetipſos magnificaŕ Deū
vnum creatorem, oīum eminentem
proprietatibus eorum q̃ ſunt creata.
Similiter ſi cōſidereť iſte numerus in
creatura, habet in ſe primā perfectio
nem, & ſummā. Primā, qa trinitatem
veſtigij cōtingit reperire i qualibet
creatura, quātumcunq; parua, quan-
tumcunq; minima. Perfectā, qa ſm
trinitatem imaginis reformatam, &
deiformem attendiť ſumma, & nobi
liſſima perfectio creaturæ .ſ. btitudo.

A D illud ergo ꝙ obijciť quòd pŕ 23
dat filio totū ꝙ pōt dicendū ꝙ verū,
eſt, ſʒ nō dat omni mō quo pōt. Et iō
in illatione ē accñs, nō pōt āplius da
re: ergo nec aliā pſonā ꝓducere, quia
hoc nō ē daŕ āpli⁹, ſʒ alio mō. Simili
ter ſequēs obiectio p, hoc patet: qa fili⁹
nō oī mō declarat; qa & ſi ſm rōnem
naturæ, nō tñ ſm liberalitatē volūta-
tis, niſi in̄tum ex ipſo verbo ꝓcedit
ſpūs. A D illud quod obijciť quod 24
ſpiritus ſanctus debet gñrare. Dicen
dū ꝙ nō eſt ſimile, qa perſona filii ꝑ
cedit ſpirationē, iō hʒ rōnem primi-
tatis, perſona aūt ſpiritus ſancti ſeq-
tur gñrationē, & iō nō gñrat: qa nō
eſt ĩnaſcibilis. A D illud quod obij 25
ciť de tertio mō emanādi .ſ. de arte.
Dicendū ꝙ ars non hʒ fęcunditatē
ad emanādum, ſiue ad producendū,
niſi

quæ plu-
ries acce
ptæ r'ddi
eundē nu
merum, v
bis tria ſe
terbis, tri
ſex & ſe.
vuum ſex

niſi per voluntatem, & iõ modus ille non debet diſtingui a mõ procedẽdi per modũ liberalilatis, ſiue volũtatis. Vel aliter, & melius. Modus producẽdi per artem conuenit cũ mõ producendi per naturã in hoc, ꝙ vtrobiq; producit ſimile. Differt aũt, qa in ꝓductione naturali producit̃ ſimilis ĩ ſubſtantia, & naturali alius in perſona. In productione autem artis producitur ſimile ſecundum rõnem formæ exemplaris, diſſimile vero in ſubſtãtia, & natura: talis aũt modus producendi eſt impoſſibilis diuinæ eſſentiæ, quæ non compatitur diuerſitatem eſſentiarum.

INCIPIT OSTENDERE QVOMODO PER creaturam potuerit cognoſci Creator.

DISTINCTIO III.

APOSTOLVS namq; ait, ꝙ inuiſibilia Dei à creatura mundi, per ea quæ facta ſunt intellecta conſpiciuntur, ſempiterna quoq; virtus eius, & diuinitas. Per creaturam mundi intelligitur homo, propter excellentiam, qua excellit inter alias creaturas, vel propter conuenientiã, quam habet cum omni creatura. Homo ergo inuiſibilia Dei intellectu mentis conſpicere potuit, vel etiam conſpexit, per ea quæ facta ſunt, id eſt, per creaturas viſibiles, vel inuiſibiles. A duobus enim iuuabatur: ſcilicet à natura quæ rationalis erat: & ab operibus à Deo factis, vt manifeſtaretur homini veritas. Ideoq; Apoſtolus dixit, Quia Deus reuelauit illis, ſcilicet dum fecit opera: in quibus artificis aliquatenus relucet indicium.

[Rom. 1. De trinitate & vnitate, ſecundũ quod credita p rationem intelligitur.] [Rom. 1.]

Prima ratio, vel modus quomodo potuit cognoſci Deus.

NAM ſicut ait Ambroſius, Vt Deus, qui natura inuiſibilis, eſt, etiam à viſibilibus poſſet ſciri: opus fecit, quod opificem viſibilitate ſui manifeſtauit, vt per certum, incertum poſſet ſciri, & ille Deus omnium eſſe crederetur, qui hoc fecit, quod ab homine impoſſibile eſt fieri. Potuerunt ergo cognoſcere, ſiue cognouerunt vltra omnem creaturam eſſe illum, qui ea fecit, quæ nulla creaturarum facere, vel deſtruere valet. Accedat quæcunq; vis creaturę, & faciat tale cœlum, & terram: & dicam quia Deus eſt. Sed quia nulla creatura talia facere valet, conſtat ſuper omnem creaturam eſſe illum, qui ea fecit: ac per hoc, illum eſſe Deum humana mens cognoſcere potuit.

[Tomo. 4. In commẽtario primi capitis ẽpiſto. ad Roma. circa illud, Quod notũ eſt dei. Prima reſpõſio, vel mod⁹ quo potuit cognoſci Deus.]

Secunda ratio qua potuit cognoſci, vel modus quo nouerunt,

ALIO etiam modo Dei veritatem ductu rationis cognoſcere potuerunt, vel etiam cognouerunt. vt enim Auguſtinus ait in lib. de Ciuitate Dei, Viderunt ſummi philoſophi nullum corpus eſſe Deum, & ideo cuncta corpora t anſcenderunt quærentes Deum. Viderunt etiam quicquid mutabile eſt, non eſſe ſummum Deum, omniumq;

[Lib. 8. c. 6.] [Idem in eodem.]

omniumq; principium: & ideo, omnem animam mutabilesq; ſpiritus tranſcenderunt. Deinde viderunt omne quòd mutabile eſt, non poſſe eſſe niſi ab Illo, qui incommutabiliter, & ſimpliciter eſt. Intellexerunt ergo eum & oïa iſta feciſſe, & à nullo fieri potuiſſe.

Tertia ratio, vel modus.

CONSIDERAVERVNT etiam quicquid eſt in ſubſtantijs, vel corpus eſſe, vel ſpiritum: meliusq; aliquid ſpiritum eſſe, quàm corpus, ſed longe melioré, qui ſpiritum fecit, & corpus.

Quartus modus, vel ratio.

INTELLEXERVNT etiã corporis ſpeciem eſſe ſenſibilem, & ſpiritus ſpeciem intelligibilem, & intelligibilem ſpeciem ſenſibili prætulerunt. Senſibilia dicimus, quæ viſu, tactuq; corporis ſentiri queunt. Intelligibilia, quæ conſpectu mentis poſſunt intelligi. Cum ergo in eorum conſpectu & corpus, & animus magis minusq; ſpecioſa eſſent: ſi autem omni ſpecie carere poſſent, omnino nulla eſſ...: viderunt eſſe aliquid, quo illa ſpecioſa facta ſunt, vbi eſt prima & incommutabilis ſpecies, ideoq; incomparabilis: & illud eſſe rerum principium rectiſſimè crediderunt, quod factum non eſſet, & ex quo cuncta facta eſſent. Ecce tot modis potuit cognoſci veritas Dei. Cum ergo Deus vna ſit, & ſimplex eſſentia, quæ ex nulla aduerſitate partium, vel accidentium conſiſtit, pluraliter tamen dicit Apoſtolus, Inuiſibilia Dei: quia pluribus modis cognoſcitur veritas Dei per ea, quæ facta ſunt Ex perpetuitate nanq; creaturarum intelligitur conditor ęternus: ex magnitudinę creaturarum, omnipotens: ex ordine, & diſpoſitione, ſapiens: ex gubernatione, bonus. Hæc autem omnia ad vnitatem deitatis pertinent moſtrandam.

Ex Augu. lib. de ci. ui. 8. c. 6.

Rom. 1.

Quomodo in creaturis apparet veſtigium Trinitatis.

NVNC reſtat oſtendere, vtrum p ea, quæ facta ſunt, aliquod trinitatis veſtigiũ, vel indiciũ exiguum haberi potuerit. De hoc Auguſt. in lib. 6. de Trini. ait: Oportet vt creatorem per ea, quæ facta ſunt, intellecta conſpicientes, Trinitatem intelligamus. Huius enim trinitatis veſtigium in creaturis apparet. Hæc .n. oïa quę arte diuina facta ſunt, & vnitatem quandam in ſe oſtendunt, & ſpeciem, & ordinem. Nam quodque horum creatorum & vnum aliquid eſt, ſicut ſunt naturæ corporum, & ingenia animarum: & aliqua ſpecie formatur, ſicut ſunt figuræ, vel qualitates corporũ, ac doctrinæ, vel artes animarum, & ordinem aliquem petit, aut tenet, ſicut ſunt pondera, vel collocationes corporum, & amores, vel delectationes animarum: & ita in creaturis prælucet veſtigium Trinitatis. In illa enim Trinitate ſumma origo eſt omnium rerum, & perfectiſſima pulchritudo, & beatiſſima delectatio. Sũma

Cap. 10

autem origo, vt Augu. oſtendit in lib. de vera religione, intelligiť. Deus pater, à quo ſunt omnia: a quo filius, & ſpiritus ſanctus. Perfectiſſima pulchritudo intelligiť filius, ſcilicet veritas patris, nulla ex parte ei diſſimilis: quem cum ipſo, & in ipſo patre veneramuř: quæ forma eſt omnium quæ ab vno facta ſunt, & ad vnum referuntur, quæ tamen omnia, nec fierent à patre per filium, neq; ſuis finibus ſalua eſſent, niſi Deus ſummè bonus eſſet, qui & nulli naturæ, quæ ab illo bona eſſet, inuidit: & vt in bono ipſo maneret, alia quā tū vellet, alia quantū poſſet, dedit. quæ bonitas intelligitur Spiritus ſanctus, qui eſt donū patris, & filij. Quare ipſum donū Dei cū patre, & filio æquè incommutabile colere, & tenere nos conuenit. Per cōſiderationem itaq; creaturarū vnius ſubſtantiæ, Trinitatem intelligimus. ſ. vnum Deum patrem, à quo ſumus, & filium, per quē ſumus, & ſpiritum ſanctum, in quo ſumus. ſ. principium ad quod recurrimus, & formam quam ſequimur, & gratiam qua reconciliamur. vnum. ſ. quo authore conditi ſumus, & ſimilitudinē eius, per quam ad vnitatem reformamur: & pacem, qua vnitati adhęremus. ſ. Deum qui dixit, Fiat lux: & verbum, per quod factum eſt omne, quòd ſubſtantialiter, & naturaliter eſt: & donum benignitatis eius, qua placuit quod ab eo per verbum factum eſt, & reconciliatum eſt authori, vt non interiret. Ecce oſtenſum eſt qualiter in creaturis aliquatenus imago Trinitatis indicatur: non. n. per creaturarum contemplationem ſufficiens notitia Trinitatis poteſt haberi, vel potuit, ſine doctrinæ, vel interioris inſpirationis reuelatione. Vnde illi antiqui philoſophi quaſi per vmbram, & de longinquo viderunt, deficientes in contuitu Trinitatis, vt Magi Pharaonis in tertio ſigno. Adiuuamur tamen in fide inuiſibilium, per ea quæ facta ſunt.

In tomo. 1. c. 7. ſed plenius. c. 4. & 55. circa finē.

Gene. 1.

Exod.

De trinitate, & vnitate ſm ꝙ credita per rationem intelligitur.

DISTINCTIO III.

Apoſtolus namq; ait. quod inuiſibilia Dei &c.

Expoſitio

SVPERIVS egit Magr̄ de ſctā Trinitate inq̄tū crediť. In hac ſecunda parte agit de ipſa inq̄tū intelligiť. Et hæc pars diuidiť i tres partes. In quarū prima ī intelligēdū trinitatē, adducit cōgruas ſimilitudines, & rōnes. In ſcđa ſoluit emergētes dubitationes. infra 4. diſt. in princi. Hic oritur quō ſatis neceſſaria &c. In tertia illis dubitationibus ſolutis, determinat trinitatis, & vnitatis proprietates, & conditiones ī. diſt. 8. Nunc de veritate ſiue de ꝓprietate. Item, prima pars hʒ duas. In prima adducit ſimilitudines longinquas. In ſecūda ſimilitudines ꝓpinq̄s, ſiue expreſſas q̄ attenduntť in imagine, ibi. Nunc vero iam ad eam perueniamus diſputationē. Itē prima pars habet duas. In prima oñdit vnitatem. In ſecunda trinitatem, ibi. Nunc reſtat oñdere &c. Prima pars habēt quatuor particulas. In prima probat auctoritate apoſtoli. Ro. 1. ꝙ Deus eſt cognoſcibilis per creaturā. In ſecunda vero adducit varios modos cognoſcendi, & rationes, ibi. Nā ſic ait Ambr. In tertia dicit illos modos in auctoritate apoſtoli īplicari, ibi. Ecce tot modis. In quarta tāgit

Diuiſio.

quid per prædictas rões poſſit probari.ſ.eſſe tñ vnitas, nõ trinitas.ibi. Hæc aũt oĩa ad vnitatẽ.Similiter ſecũda pars in qua oñdit trinitatẽ per ſimilitudinẽ longinquã. q̃ attendit in veſtigio, habet quatuor particulas. In prima oñdit Magiſter rõnem veſtigij in creatura. In ſecunda oñdit quid rñdeat veſtigio in creatore,qm̃ trinitas appropriatorũ .ſ. originis, pulchritudinis,& delectatiõis,vt reddant ſingula ſingulis &c.ibi. In illa .n.trinitate ſũma &c. In tertia docʒ cõtemplari in Deo trinitatẽ per cõſiderationẽm veſtigij in creatura. ibi. Per conſideratiõnẽ itaq; creaturarũ &c.vbi oñdit trinitatẽ appropriatorum in Deo,& quantũ ad actũ conditionis,& quãtũ ad actũ reformatiõis. In quarta ãt particula oñdit,ꝙ conſideratio trinitatis p veſtigium nõ eſt ſufficiẽs, ſʒ lõginqua . ibi. Ecce oñſum eſt qualiter ĩ creaturis.Ordo rationũ formatarũ ex littera, & earundem impugnationesq̃tum ad rõnem probãdi,& vim inferendi,qa videnẽ oẽs nõ valere vel dubiũ ſupponere. Prima ratio.Q ui poteſt ꝙ nulla alia creatura põt,eſt ſuper oẽm creaturã, ſʒ q fecit mundũ iſtũ, fecit quod nulla alia creatura poteſt, ergo nõ ẽ creatura,ſʒ ſuper oẽm creaturã.In iſta ra-
Dub. 1 tione vr̃ ſupponi dubiũ dupliciter .ſ. ꝙ mundus ille ſit factus, & ꝙ creatura ipſm nõ poſſit facere:quorum vtrũque eſt valde dubiũ.Secunda rõ.Q ui fecit corporalia,& ſpũs mutabiles,eſt ſuper oĩa corporalia,& mutabilia. Deus eſt huiuſmodi ergo Deus ẽ ſpirituale immutabile. Hic ſimiliter vr̃
Dub. 2 ſupponi dubiũ, ꝙ Deus fecerit ſpũs, & iterũ non ſequit̃ ex hoc, ꝙ qa fecit mutabilia,ꝙergo ſit ĩmutabilis:imo potius videtur ſequi oppoſitum .ſ. ꝙ ſit mutabilis. Tertia ratio. Q ui fecit bona & meliora, eſt optim⁹; ſed De⁹ fecit corporalia q̃ ſunt bona, & ſpiritualia q̃ ſunt meliora:ergo Deus ẽ op-
Dub. 3 timus. Hæc ratio ſimiliter vr̃ nullã habere apparentiã. Q uia tunc ſimiliter,qlibet artifex q facit bona & meliora, eſt optimus,quod eſt falſum . Q uarta ratio. Q ui facit pulchra , & pulchriora,eſt ipſa pulchritudo,ſiue ſpẽs,& hoc ẽ ſpecioſiſſimũ. Sʒ Deus facit pulchra, ſiue ſpecioſa, qa corporalia,& ſpecioſiora,qa ſpũalia,ergo qui fecit hæc ſpecioſiſſimus eſt. Similiter vr̃ ratio iſta non valere pp prædictã inſtantiã. Item q̃ritur de dr̃ia iſtarũ Dub. 4
rationũ,& quõ diſtinguanẽ. Si dicas ſicut dicunt aliq, ꝙ ſunt quatuor, penes quatuor gñra cãrum:hoc nihil ẽ qa genus cauſæ materialis non cadit in Deo. Si dicas ꝙ penes modos cognoſcẽdi.Contra,Non ſunt niſi tres, ,ſ.in ratione cauſæ oblationis, & excellentiæ. Ad obiectiones contra quatuor rationes iã dictas. Reſpondeo, Reſpon.
Dicendũ ꝙ oẽs iſtæ ratiões vt pbẽt & inferãt, ſupponunt aliqd certum. Prima enĩ ratio ſupponit,ꝙ pductio rei de nihilo non poteſt eſſe niſi a potentia infinita.hoc ſuppoſito, cũ certum ſit nullã creaturã habere potentiã infinitã,ſequit̃ quòd actus productionis rerum de nihilo,ſit eius q̃ eſt ſup oẽm creaturã, & ita ex hoc actu, tanquã ex proprio cognoſcitur Deus omps inmenſus . In alijs tribus ratio nibus ſupponitur ſtatus,ſicut in tota philoſophia ſupponiẽ ſtatus in cauſis , & ideo omne mutabile reducitur ad immutabile. Q uia in mutabili nõ Ariſt. 6.
eſt ſtatus in gñre efficientis,niſi ĩ mo phy. tex.
uente nõ moto.Omne enĩ quod mo- 34.
uetur,ab alio moueẽ. Similiter bonũ 1
& melius reducuntur ad optimũ, qa non eſt ſtatus in gñre finis, niſi ĩ optimo.Similiter pulchrũ,& pulchrius, 2
ad pulcherrimũ. qa non eſt ſtatus in gñre ſpeciei & formę,niſi ineo quod eſt ipſa ſpecies p eſſentiã. A D illud quod quæriẽ de diſtinctiõe rationũ, ex dictis iã pʒ rñſio. Non enĩ pñt di- 3
ſtingui penes genus cauſarũ tm̃ , nec penes modos cognoſcendi tm̃, ſʒ penes vtraq;. Prima aũt ratio ſumitur ſm rationem cauſæ. Aliæ ſumunẽ penes rationẽ cauſæ, & excellentiæ, qa conſiderãt ordinem, & diſtinguunẽ ſm ordinẽ in triplici gñre cauſæ efficientis, ſiue mouentis , finientis , & exemplaris.

Ex perpetuitate creaturarum, intelligit conditor ęternus.

Contra, neq; effectus eſt ppetuus , Dub. 5
ergo

Digitized by Google

ergo neq; efficiens eſt æternus. Item. quæritur de hoc quod dicit, ex magnitudine creaturarum omnipotens. nihil .n. valet, fecit magna, ergo eſt omnipotens, vel poteſt facere omnia.

Reſpon. Rñ. Ad hoc dicunt aliqui, ꝙ tñ eſt quædã pſuaſio ꝑ ſignũ, nõ neceſſaria argumentatio. Dicũt enim quòd omnipotentia, & æternitas cũ ſint infinitæ, non pñt ſufficienter probari per creaturas, q̃ ſunt finitæ. Aliter tñ põt dici, ꝙ q̃uis nõ ſequatur in quolibet efficiente, tñ neceſſario ſequit̃ ĩ efficiente, ſiue perpetuãte primo. Impoſſibile eñ eſt ꝙ creatura habeat ita magnũ eſſe, & ita diſpoſitũ, & hoc totũ ab aliquo, q nõ poſſit in totũ: & qua rõne in hoc totũ, & ĩ quolibet. Similiter ſi ẽ primũ perpetuãs, ẽ oĩno in actu, & nihil in potẽtia: & ſi hoc cũ poſſit facere durare aliud in infinitũ, ipſum eſt actu infinitũ duratione, ergo æternum.

Hæc enim omnia quę arte diuina facta ſunt, vnitatem quandam in ſe oſtendunt, & ſpeciẽ, & ordinem.

Dub. 6. Videt̃ primo dicere falſum, ꝙ quæ condita ſunt, ſiue facta, habeant iſta tria .ſ. vnitatem ſpeciem, & ordinẽ: quia aliqua condita ſunt, quæ hęc nõ habẽt, ſicut diabolus, & reprobi. Itẽ, vt̃ male enumerare. quia Aug. enumerat iſta tria .ſ. modum, ordinem, & ſpẽm, & hæc alia. vnitatem, veritatem, & bonitatem. Quæritur ergo de diuerſis modis enumerandi. vnde veniant? Rñ.

Reſpon. Ad hoc dicunt aliqui, ꝙ hoc intelligit̃ de creaturis perfectis, vel ſi de omnibus, tunc illa tria non dicunt conditiones in re creata, ſed in exemplari increato. Poteſt tamen dici, ꝙ in primis intentionibus, & gñalibus, eſt reflexio, & ideo ſtatus, nec eſt vltra procedendũ. A D illud quod quæritur de enumeratione illorum trium ꝙ nõ videtur conueniẽs. Dicendum. ꝙ res creata habet tripliciter conſiderari. Aut in ſe, aut in cõparatione ad alias creaturas, aut in comparatione ad cauſam primã. Et ſecundũ hos omnes modos cõtingit

3 Inde Scotiſtę dicũt quod in ſecũdis intẽtionibus datur proceſſus in

reperire trinitatem dupliciter. Si .n. infinitum, conſideratur quantum in ſe, vel quan tum ad ſe, hoc eſt, aut quãtum ad ſubſtantiam principiorum, & ſic eſt illa Trinitas, materia, forma, compoſitio quæ ponunt̃ in libro de regulis fidei. Aut quantum ad habitudines. Sic eſt illa. Sap. 11. Omnia in numero, pondere, & menſura diſpoſuiſti. In numero .n. intelligitur principiorũ diſtinctio. In põdere, propria ipſorum inclinatio. In menſura, eorum adinuicem proportio. Item. ſi cõſideretur vna creatura in cõparatione ad alias creaturas, hoc poteſt eſſe, Aut inquantum agit actione naturali, ſic ſumitur illa trinitas Dionyſij. ſubſtantia, virtus, & operatio: aut inquantum agit actione ſpirituali, & ſic illa Augu. de. 83. q. quod conſtat, quod congruit, quod diſcernitur, & vltimum refert ad animam. Si autem conſiderant̃ in comparatione ad Deum, hoc poteſt eſſe dupliciter. Aut inquantum referuntur tantum, & ſic eſt illa, modus, ſpẽs, & ordo. Aut inquantum referuntur & aſſimilantur, & ſic eſt illa, vnitas, veritas, bonitas. Qm̃ ergo veſtigium attenditur in comparatione ad Deum ꝓprie, ideo in his vltimis conditionibus ꝓprie accipitur veſtigiũ. Et quia magna eſt inter iſtas comparationes conuenientia, ideo Magiſter miſcet hęc adinuicem ꝓpter multam conuenientiam, & rñdentiam. Quia vnitas reſpondet modo, qui reſpicit Deum vt cauſam efficientem. Veritas ſpeciei, quæ reſpicit ipſum vt exemplar. Bonitas ordinis, q̃ reſpicit Deum vt finem.

ſed ad q̃d?

Liber de regulis fidei.

Perfectiſſima pulchritudo intelligitur filius, ſcilicet veritas patris.

Dub. 7. Contra. Hoc dicit. Aug. in ſoliloquijs. Veritas eſt id quod eſt, ſed ens nulli pſonæ appropriatur, ergo nec veritas. Item, vt̃ male appropriare ordinem ſpirituiſancto, quia in præcedenti capitulo dicit. ꝙ ex ordine intelligitur ſapiẽs, ſed ſapientia appropriatur filio, ergo & ordo. Rñ.

Reſpon. Dicendum, ꝙ veritas dupliciter poteſt conſiderari

ſiderari,ſicut color.Nam vno mõ co
lor conſideratur ſecundũ id in quo
Cap. 3. eſt,& ſic diffinit̃ in li.de ſenſu & ſen-
4 ſato.Color eſt extremitas perſpicui in
corpore terminato. Alio modo in cõ
Tex. 67. paratione ad viſum quem mouet, &
5 ſic diffinitur in li.2.de anima. Color
eſt motiuum viſus ſecundum actum
lucidi. Similiter veritas poteſt cõſide
rari in comparatione ad illud in quo
eſt, & ſic verum eſt quod dicit Aug.
Veritas eſt id quod eſt. Alio modo p
comparationem ad intellectum quẽ
mouet,& ſic veritas,ſicut dicit Philo
Tex. ſophus in 2.Met.eſt finis intelligen-
tiæ ſpeculatiuæ. Secundum primum
modum dicit Anſel. Veritas patris,
eſt eſſentia patris. Quantum ad ſecũ
2.cap.1. dum modum dicit Hilar. Quòd veri
tas eſt declaratiuum eſſe.Et qm̃ filius
eſt qui procedit vt verbũ, cui appro-
priatur ratio declarandi,iõ ei appro-
priatur ratio exemplaris,& per conſe
quens ratio veritatis, quantum ad ſe-
cundum modum veritatis, ipſe autẽ
accipit primo modo. AD illud quod
obijcitur de ordine.Dicendum,ꝙ eſt
ordo rerum in vniuerſo,& hic appro
priatur ſapientiæ. Et eſt ordo rerum
in finem,& hic appropriatur bonita-
ti, & ſic patet quod non eſt contra-
rietas.

AD intelligentiam eorum quæ in hac parte prima præſentis diſtinctionis tanguntur, quatuor q̃runtur. Primum, vtrum Deus ſit cognoſcibilis a creatura. Secũdũ, vtrum ſit cognoſcibilis per creaturã. Tertium vtrum modus cognoſcendi per creaturam conueniat homini q̃tum ad omnem ſtatum .ſ. ſtatum innocentiæ,ſtatum naturæ lapſæ,& ſtatum naturæ glorificatę. Quartũ quid ſit de Deo cogniſcibile per creaturã.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Deus à creatura eſt cognoſcibilis, & clariſſimè cognoſcibilis quantum eſt de ſe.

VTRVM Deus ſit cognoſcibilis a creatura? Et quòd non, oſtẽditur p auctoritatem Dionyſij de di.no. Deum neque dicere, neq; intelligere poſſibile Art. pri.
eſt.Item,oſtenditur rõne per quadru Ad opp.
plicem ſuppoſitionem, quam neceſſe
eſt eſſe in cognitione .ſ. proportionẽ,
vnionem,ſiue receptionem, iudiciũ,
informationem.Intellectus.n.nõ in- Cognitio
telligit niſi quod eſt ſibi proportio 4.requirit
nabile,& quod ſibi aliquo modo vni proportio
tur,& de quo iudicat, & a quo acies tionẽ vnio
intelligentiæ informatur. Ex prima nem, indi
ſuppoſitione arguitur ſic. Neceſſe eſt ciũ,infor-
eſſe proportionem cognoſcentis ad mationem
cognoſcibile, ſed Dei ad intellectum ex. 3. de
non eſt proportio, quia Deus eſt infi ani.tex.36
nitus,ſed intellectus finitus,ergo &c.
Pręterea,ſi eſt aliqua proportio,videtur ꝙ non ſit ſufficiens, quia plus diſtat verum increatũ ab intellectu humano,q̃ quodlibet creatũ intelligibile,a ſenſibili.Sed ſenſus qui eſt perceptiuus ſenſibilis, nunquam eleuatur ad cognitionem intelligibilis creati, ergo nec intellectus vnquam eleuabitur ad cognitionem intelligibilis increati.Item, ex præſuppoſitione ſecũda ſic.Neceſſe eſt eſſe vnionem cognoſcibilis ad cognoſcentem,ita ꝙ vnum ſit in altero, ſed cognoſcens non eſt in cognoſcibili,ſed e cõuerſo,ſed impoſſibile eſt infinitum capi ab ipſo finito, ergo impoſſibile eſt eſſe in illo, ergo Deum eſſe in intellectu eſt impoſſibile, cum ſit infinitus. Item, ex tertia ſuppoſitione ſic. Ad cognitionem,neceſſe eſt in cognoſcente eſſe iudicium de cognito, ſed omne iudicans habet poſſe ſuper iudicatum, finitum autem non habet poſſe ſuper infinitum, ergo de illo non iudicat, ſed ad cognitionem requirebatur iudicium, ergo intellectus finitus non cognoſcit Deum infinitum,ſup quem non habet poſſe. Item, ex quarta ſic. Neceſſe eſt intellectum cognoſcentem informari,a cognito,ſed oẽ quod alterum informat,aut informat per eſſentiam,aut per ſimilitudinem·ſed Deus non informat per eſſentiam,quia nulli vnitur vt forma, nec per ſimilitudi

nem

nem abſtractam, quia ſimilitudo abſtracta eſt ſpiritualior eo a quo abſtrahitur: Deo autem nihil eſt ſpiritualius, nec poteſt eſſe, ergo &c. Cõtra. aïa rationalis eſt ad imaginem Dei. Sed ſicut dicit Augu. in lib. de Trini. & eſt in lr̃a p̃ntis di. in parte ſecunda. Mens eo eſt imago Dei, quo capax Dei eſt, eiuſq; particeps eſſe poteſt. Capere aũt non eſt ſm ſubſtantiam, vel eſſentiam, quia ſic eſt in omnib⁹ creaturis, ergo per cognitionem, & amorem, ergo Deus põt cognoſci in creatura. Item, rõne oſtendit ſic. Oĩs cognitio ſpũalis fit rõne lucis increatæ, vt dicit Auguſt. in ſoliloquijs, ſed lux eſt maxime cognoſcibilis ipſi aïę, ergo &c. Itẽ cũ ſit cognitio aliquorũ p̱ pſentiã, aliquorũ p̱ ſimilitudinẽ, illa cognoſcunt verius, quæ cognoſcũtur p̱ præſentiã, vt dicit Augu. ſed Deus ẽ ipſi aïæ vnitus p̱ pñtiam, ergo de⁹ verius cognoſcit q̃ alia, quæ cognoſcunt p̱ ſimilitudinẽ. Itẽ, ſicut ſe habet ſumma bonitas ad dilectionẽ, ſic ſumma veritas ad cognitionẽ. Sed ſumma bonitas ẽ ſumme amabilis ab effectu, ergo ſumma veritas eſt ſumme cognoſcibilis ab itellectu. Itẽ, vnũ quodq; efficaci⁹ põt ĩ id ad qđ naturaliter ordinat; ſed intellectus nr̃ naturaliter ordinat ad cognitionẽ ſumme lucis, ergo illam maxime cognoſcibilis ẽ.

Fundamenta.
Lib. 15. c. 17.

RESP. Dicendum, q̧ Deus in ſe tanq̃ ſumma lux, eſt ſumme cognoſcibilis, & tanq̃ lux ſumme intellectum nr̃um cõplens, & q̃tum eſt de ſe, eſſet ſumme cognoſcibilis etiam nobis, niſi eſſet aliquis defectus a parte virtutis cognoſcentis, qui quidem non tollitur perfecte niſi p̱ Deiformationem gloriæ. Concedende ergo ſunt rõnes, q̧ De⁹ ſit cognoſcibilis a creatura, & etiam clariſſime cognoſcibilis q̃tum eſt de ſe, niſi aliud eſſet impediens, vel deficiens ex parte intellectus, ſicut poſt patebit.

En lumen gloriæ.

7 AD obiecta in cõtrariũ dicendũ, q̧ eſt cognitio p̱ cõp̱henſionem, & apprehenſionẽ. Cognitio p̱ apprehẽſionẽ cõſiſtit ĩ manifeſtatione veritatis rei cognitæ. Cognitio vero cõp̱hẽſionis in incluſione totalitatis. Ad primã cognitionẽ requirit proportio cõuenientiæ, & talis eſt ĩ aïa reſpectu Dei, quia quodãmodo ẽ aïa omnia p̱ aſſimilationẽ ad oĩa, qa nata ẽ cognoſcere oĩa. Et maxime eſt capax Dei p̱ aſſimilationem, qa eſt imago & ſimilitudo Dei. Quantum ad cognitionẽ cõp̱henſionis, requiritur proportio æqualitatis, & æquiparentiæ, & talis nõ eſt in aïa reſpectu Dei, quia aïa eſt finita; ſed Deus eſt infinitus, & ideo hanc non habet, & de hac intelligit Dionyſius, & de illa certat obiectio, de alia vero non. AD illud quod 8 obijcit de diſtantia intelligibilis, & ſenſibilis. Dicendum qđ duplex eſt diſtantia, ſm rõnem entis, & ſm rõnem cognoſcibilis, Primo modo eſt maior diſtantia. ſecundo modo non, quia vtrunq; eſt intelligibile. ſ. Deus, & anima. Non ſic eſt de intellectu & ſenſu: qa ſenſus eſt potentia determinata, ſed intellectus non. AD illud 9 quod infinitum non capit a finito. Dicunt aliqui, q̧ capere infinitum eſt dupliciter. ſ. q̃tum ad eſſentiam, & ſic capitur, & q̃tum ad virtuoſitatem, & ſic non capitur: ſicut punctus a linea totus attingit ſm ſubſtantiam, ſed nõ totaliter ſm virtutem. Sed iſta ſolutio non videtur ſoluere, quia in Deo idem eſt eſſentia qđ virtus, & vtraq; eſt infinita. Ideo dicendum, q̧ duplex eſt infinitum. Vnum qđ ſe habet per oppoſitionem ad ſimplex, & tale non capitur a finito, quale eſt infinitũ mo lis. Aliud eſt qđ habet infinitatem 10 cum ſimplicitate, vt Deus, & tale infinitum qa ſimplex eſt, vbiq; totũ: qa vero infinitum in nullo ſic eſt, qn extra illud ſit, & ſic ĩtelligendum eſt in cognitione Dei. Et ideo non ſequitur, q̧ ſi cognoſcitur totus, q̧ comprehendatur, qa intellectus eius totalitatem nõ includit, ſicut nec creatura ĩmmenſitatem. AD illud qđ obijcitur, iudicãs habet poſſe &c. Dicendũ 11 q̧ iudicare de aliquo eſt dupliciter. Primo mõ diſcernẽdo, vtrum ſit, vel non ſit: & hoc mõ conuenit iudiciũ omni intellectui cognoſcenti, reſpectu oĩs obiecti. Alio modo ap̱bando, vel rep̱bando, vtrũ ita debeat eſſe & ſic non iudicat de veritate, ſed ſm ipſam de alijs, ſicut dicit Augu. de ve

ra reli. ꝙ iudex non iudicat de lege, ſed ſm ipſam iudicat de alijs. Et de hoc mõ verum eſt qđ dicit Auguſt. ꝙ nullus de illa veritate iudicat, nullus tñ ſine illa iudicat, & de hoc mõ verum eſt qđ opponit, ꝙ iudicans põt ſuper iudicatum. De ſecundo vero nõ eſt verum ꝙ poſſit ſuper, põt tñ dirigi vt ĩ obiectum, adminiculo illius.

12 AD illud qđ vltimo obiicit̃ de informatione. Dicendum, ꝙ Deus eſt pñs ipſi aĩæ, & omni intellectui ꝑ veritatem, & ideo non eſt neceſſe ab ipſo abſtrahi ſimilitudinem ꝑ quam cognoſcatur: nihilominus dum cognoſcitur ab intellectu, intellectus informatur quadã notitia, quæ eſt velut ſimilitudo q̃dam non abſtracta, ſed impreſſa inferior deo, quia in natura inferiori. Eſt ſuperior tñ aĩa, quia facit ipſam meliorem. Et hoc dicit Aug. 9. de Trin. cap. 11. Quemadmodũ cum ꝑ ſenſus corporum diſcutimus corpora, fit eorum aliqua ſimilitudo in aĩo noſtro, ita cum deum nouimus, fit aliqua ſimilitudo dei: illa notitia tñ inferior eſt, quia ĩ inferiore natura eſt.

Tágit hic lumen gratię.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Deus eſt cognoſcibilis per creaturas quantum ad conditiones generales.

Ad opp.

VTRVM De⁹ ſit cognoſcibilis ꝑ creaturas. Et ꝙ non vr̃. Quia via ad errorem, non eſt via ad cognitionẽ, ſed cognitio ꝑ creaturã ẽ via erroris, ergo &c. Probatio minoris Sap. 14. Creaturæ dei factæ ſunt in deceptionem animę hominum, & in odiũ, & in muſcipulã pedib⁹ inſipientium. Pręterea Aug. in lib. de li. ar. loquit̃ de his, Qui occupantur in creaturis, dorſum ad te vertentes in corporali oꝑe, tanq̃ in vmbra ſua defigunt̃. Item, tenebra & tenebroſum, nõ eſt via ad cognoſcendum luminoſum, ſiue lucem. ſed creatura eſt tenebra, Deus autem eſt lux, ergo De⁹ nõ eſt cognoſcibilis ꝑ creaturam. Item, mediũ ꝑ quod cognoſcitur aliquid, vel probatur đ extremo, debet cõmunicare in aliquo cum eo quod cognoſcendum eſt: ſed creatura & creator nihil hñt cõe, ergo De⁹ nõ cognoſcitur ꝑ creaturas. Item, oẽ medium ꝑ quod aſcendit̃ ad extremum diſtat ab illo gradibus finitis, ſed oĩs creatura quantũcũq; nobilis diſtat a Deo gradibus infinitis; quia quantũcunq; duplicetur nunq̃ peruenitur ad eius nobilitatem, ergo per creaturam non aſcenditur in cognitionem dei. Contra. Sap. 13. A magnitudine ſpẽi, & creaturæ cognoſcibiliter poterit creator horum videri. Vñ Iſido. de ſum. bo. Ex pulchritudine circumſcriptæ creaturę, pulchritudinẽ ſuam q̃ circunſcribi nõ põt, facit Deus intelligi. Item, rõne oñditur ſic. Contingit nõ ſolum effectum cognoſci ꝑ cãm, ſed cãm ꝑ effectum: ergo ſi De⁹ eſt cauſa operans ſm ſuam nobilitatem, & creatura effectus, poterit De⁹ cognoſci ꝑ creaturã. Item, ſenſibile eſt via cognoſcendi intelligibile: ſed creatura eſt ſenſibilis, Deus eſt intelligibilis, ergo ꝑ creaturã eſt deuenire in cognitionem creatoris. Item, contingit ſimile cognoſci per ſimile, ſed oĩs creatura eſt ſimilis Deo, vel ſicut veſtigium, vel ſicut imago, ergo per oẽm creaturã cõtigit cognoſci Deũ. Quæritur ergo q̃ ſit differentia inter veſtigium, & imaginem: & cum in oĩ creatura ſit veſtigiũ, q̃ritur quare nõ ſimiliter imago: & ſm quid attendit̃ veſtigium.

Fundamenta.

1. de ani.

RESP. dicendum ꝙ quia relucet cauſa in effectu, & ſapientia artificis manifeſtatur in oꝑe, ideo Deus q̃ eſt artifex, & cauſa creaturæ, per ipſum cognoſcitur. Et ad hoc duplex eſt rõ, vna eſt propter conuenientiã, alia ꝑꝑ indigentiã. Propter conuenientiam, quia oĩs creatura magis ducit ĩ Deũ, q̃ in aliquid aliud. Propter indigentiã, q̃a cũ De⁹ tanq̃ lux ſumme ſpiritalis non poſſit cognoſci in ſua ſpiritualitate ab intellectu quaſi materiali luce, ĩdiget anima vt cognoſcat ipſum. ſ. per creaturam.

AD illud qđ obijcitur, ꝙ cognitio creaturę eſt via in errorem, dicendum ꝙ dupliciter eſt cognoſcere creaturam. 13

turã. Vel quantum ad ꝓprietates ſpe
tiales, q̃ ſunt iperfectionis. Vel quan-
tum ad conditiones generales, q̃ ſunt
completionis. Si q̃tum ad ſpẽles con-
ditiones imperfectionis, hoc eſt dupli
citer, aut attribuendo Deo, aut remo-
uendo. primo mõ eſt via erroris, ſecũ
do mõ eſt via cognitionis, & ſic co-
gnoſcit Deus per ablationem. Si aũt
cognoſcatur quoad conditiones pfe
ctionis, ſic põt eſſe dupliciter, ſicut pi
ctura dupliciter cognoſcit, aut ſicut
pictura, aut ſicut imago. Vñ aut ſiſtit
in pulchritudine creaturæ, aut ꝑ illa
tenditur in aliud. Si primo mõ, tunc
eſt ĩ via deuiationis. Vñ Au. de li. ar.
Veh his qui nutus tuos ꝓ te amant, &
oberrant in veſtigijs tuis, & derelin-
quunt te ducem. Si ſecundo mõ ꝓut
eſt via in aliud, ſic eſt rõ cognoſcendi
ꝑ ſuperexcellentiã, quia oĩs ꝓprietas
nobilis in creatura Deo eſt attribuen
da in ſummo, & ſic patet illud.
14 AD illud qđ obijcitur ꝙ tenebroſũ
medium non eſt via cognoſcendi lu-
cem, dicendum, ꝙ eſt oculus bene di-
ſpoſitus, & oculus lippus. De oculo
bene diſpoſito verum eſt, ſed non de
lippo, cui nubes obtegens, vel terra
ſuſcipiens luminis claritatem, eſt me
dium videndi ſolem. Sic intellectui
nr̃o qui ſe habet ſicut oculus noctuę
15 ad manifeſtiſſima naturę. AD illud
quod obijcitur de defectu cõitatis, di
* Deuiat à Scoto. cendum, ꝙ ſi nõ eſt cõe per vniuoca-
tionẽ, tñ eſt cõmune per analogiam,
q̃ dicit habitudinem duorũ ad duo,
vt in nauta, & ductore, vel vnius ad
vnum, vt exemplaris ad exemplatũ.
15 AD illud quod obijcitur quod ſem
per ſunt infiniti gradus, dicendum,
ꝙ aſcenſus in Deum poteſt eſſe dupli
citer. Aut quantum ad aſpectum prę
ſentiæ, & ſic quælibet creatura nata
eſt ducere in Deum, nec ſic ſunt infi-
niti gradus. Aut quantum ad æqua
litatem æquiparantiæ, & ſic eſt ve-
rum quod ſunt infiniti, quia bonum
creatum quantumcunque duplicatũ,
nunquam æquiparatur increato.
Primus autem gradus, quantum ad
aſcenſum ad aſpectum præſentiæ, eſt
in conſideratione viſibilium. Se-
cundus in conſideratione inuiſibiliũ
vt aĩæ, vel alterius ſubſtantiæ ſpũalis.
Tertius eſt ab aĩa in Deum, quia ima
go ab ipſa veritate formatur, & Deo
immediate coniungitur. AD illud 16
quod vltimo quæritur de differentia
veſtigij, & imaginis, quidam aſſignãt
talem differẽtiam: ꝙ veſtigium eſt in
ſenſibilibus, imago in ſpiritualibus.
Sed iſta poſitio, vel diſtinctio non va
let, quia veſtigium eſt & ĩ ſpũalib⁹.
Nam vnitas, veritas, bonitas, ĩ quib⁹
conſiſtit veſtigium, ſunt conditiones
maximè vniuerſales, & itelligibiles.
Alij aũt dicunt ꝙ veſtigium dr̃, quia
repſentat ſm partem, ſed imago ſm
totum. Sed hæc iterum differentia
non valet. Quia cum Deus ſit ſim- 17
plex, non habet repſentans ſm par-
tẽ. Cũ iterũ ſit infinitus, a nullo oĩno
creatura, nec etiã a toto mundo põt
repręſentari ſm totum. Et ideo intel-
ligendum, ꝙ cum creatura ducat in
cognitionem Dei ꝑ modum vmbrę,
& ꝑ modum veſtigij, & ꝑ modũ ima-
ginis, differentia eorum notior, a qua
etiã denominatur, accipit penes mo-
dum repręſentandi. Nam vmbra di-
cit inquantum repręſentat in quadã
elongatione, & confuſione: veſtigi-
um in quadam elongatione, ſed di-
ſtinctione, imago vero in quadam
ꝓpinquitate, & diſtinctione. Ex hac
differentia colligitur ſecunda, quę eſt
penes conditiones, in quibus attendũ
tur hæc. Nam creaturę dicuntur vm
bra q̃tum ad ꝓprietates, q̃ reſpiciunt
Deum in aliquo genere cauſæ, ſm ra
tionem cauſę indeterminatam. Veſti-
gium q̃tum ad proprietatem, q̃ reſpi-
cit Deum ſub rõne triplicis cauſæ, effi
cientis, formalis, & finalis: ſicut ſunt
vnum, verum, & bonũ. Imago quan-
tum ad conditiones q̃ reſpiciunt Deũ
non tm̃ in rõne cauſæ, ſed & obiecti,
q̃ ſunt memoria, intelligentia, & vo-
luntas. Ex his cõcluduntur aliæ duę
differentiæ, q̃tum ad ea ad q̃ ducunt.
Nam creatura vt vmbra, ducit ad co-
gnitionem cõium, vt cõia: veſtigium
in cognitionẽ cõium, vt ap ꝓpriata:
imago ad cognitionem ꝓpriorum, vt
ꝓpria. Alia differentia eſt penes ea in
quibus reperiuntur. Quoniam enim
omnis creatura comparatur ad Deũ

in ratione cauſæ,& in ratione tripli-
cis cauſę,ideo omnis creatura eſt vm
bra, vel veſtigium. Sed quoniam ſo-
la rationalis creatura comparatẽ ad
Deum vt obiectum, quia ſola eſt ca-
pax Dei ꝑ cognitionem, & amorem,
ideo ſola eſt imago.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Deus cognoſcitur à viatoribus per creaturas,á compræhenſoribus in creaturis, ſed non per creaturas.

Ad opp.

VTRVM cognitio Dei
per creaturas ſit homi
nis quantum ad omnẽ
ſtatum. Quia ſit homi
nis quantũ ad primum
ſtatum,ſic oſtenditur.Homo in ſtatu
innocẽtiæ nõ cognoſcebat Deũ facie
ad faciẽ,ergo ſi cognoſcebat Deũ,co
gnoſcebat per effectum, ergo per ve-
ſtigium, ergo per creaturam. Item, in
hoĩe in ſtatu innocẽtiæ, cognitio ſen
ſibilis nõ erat in impedimentum, ſed
in adminiculum cognitionis intelle
ctiuæ: ſed cognitio intellectiua pro-
pter quam factus eſt homo, eſt cogni
tio Dei, ergo omnis cognitio ſenſibi-
lis in primo homine ordinabatur ad
hanc. Sed cognitio Dei per admini-
culum ſenſibilium eſt cognitio per
creaturam, ergo &c. Item, quod ſit
hominis quantum ad ſtatum beatitu
dinis,videtur, quia beati cognoſcunt
creaturam,ſed non ſiſtunt in illa,ſed
referunt ad Deum, ergo cognoſcunt
Deum per creaturam. Item,oẽs bea-
tæ animæ laudant Deum per creatu-
ras:ſed laudare Deum per creaturas,
eſt cognoſcere ꝑ creaturas, ergo &c.
Sed contra, ꝙ non ſit hominis inſti-
tuti ſic oſtenditur.Cognitio per veſti
gium eſt cognitio per mediũ:ſed mẽs
vt dicit Aug.immediate ab ipſa veri-
tate formatur,ergo talis cognitio nõ
conuenit humanæ naturæ quantum
ad illum ſtatum, nec etiam quantum
ad alium.Item,non eſt rectus ordo ꝙ
propinquius perueniatur in finẽ per

Funda-
menta.

medium magis diſtans: ſed homo in
ſtatu primo erat propinquior Deo cę
teris creaturis, ergo non cõueniebat
ei peruenire ad cognitionem Dei per
alias creaturas.Item, ꝙ non ſit homi
nis talis cognitio quãtum ad ſtatum
beatitudinis,vr̃,quia cognitio per ve
ſtigium eſt cognitio per manuductio
nem, ergo non eſt cognitio perfecta,
& ſi nõ eſt cognitio perfecta,ergo eſt
ex parte, & ſi eſt ex parte, ergo non
manet in beatis: quia in ipſis euacua
bitur quod eſt ex parte. Item, veſti-
gium ſiue creatura eſt ſicut ſcala ad
aſcendendum,vel ſicut via ad perue-
niendum ad Deum: ſed cum peruen-
tum eſt ad terminum nõ eſt vſus viæ
alterius,ergo ſimiliter cum homo eſt
ſurſum, non indiget ſcala: nam co-
gnitio beatorum immediate eſt in
Deum,ergo non eſt per creaturas.
RESP. Ad intellectum prædicto 18
rum notandum, ꝙ aliud eſt cogno-
ſcere Deum in creatura,aliud ꝑ crea
turas.Cognoſcere Deum in creatura,
eſt cognoſcere ipſius pręſentiam, &
influentiam in creatura,& hoc quidẽ
eſt viatorum ſemiplene,ſed compræ-
henſorum perfecte.Vnde dicit Aug.
in fi.li.de Ciui. Dei, ꝙ tunc expreſſe
Deus videbitur, qñ Deus erit omnia
in omnibus. Cognoſcere autem Deũ
per creaturam, eſt eleuari a cognitio
ne creaturę,ad cognitionem Dei,qua
ſi per ſcalam mediam:& hoc eſt pro-
prie viatorũ, ſicut dicit Ber. ad Eug.
Aliter tamen conuenit homini in ſta
tu naturæ inſtitutæ,& naturæ lapſæ:
quia ĩ ſtatu primo cognoſcebat Deũ
per creaturam tanquam per ſpeculũ
clarum, ſed poſt lapſum cognouit tã
quam per ſpeculum,& ęnigma, ſicut
dicit Apoſtolus 1.Corinth.13.ꝓpter
obnubilationem intellectus, & peio-
rationem rerum.
AD illud ergo quod obijcitur de 19
ſtatu beatitudinis,dicendum,ꝙ ſicut
dictum eſt, beatorum non eſt cogno
ſcere per creaturas, ſed potius in crea
turis,& rõnes quæ videntur probare
contrariũ,non probant:ſed potius ꝙ
cognoſcatur ab eis in creaturis. AD 20
illud quod obijcitur de ſtatu innocen
tiæ, ꝙ mens immediate formatur &c.
Dicendum

Dicendum, ꝙ duplex eſt medium .ſ. diſponens, & efficiens. De primo medio debet intelligi quod dixit Aug. ſed de ſecundo non, q̄m Deus eſt medium efficiens. & obiectum ipſius mētis. Illud autem verbum dicit Aug. contra Philoſophos, quorum opinio erat ꝙ mens non coniungeretur ęternæ veritati immediate: ſed mediante
21 aliqua intelligentia. AD illud quod obijcitur ꝙ non eſt rectus ordo, dicēdum, ꝙ dupliciter poteſt conſiderari homo, vel ens, in ſe, vel extra. primo modo non peruenit per creaturas a ſe in Deum: ſed ens extra ſe per cognitionem creaturarum recolligitur in ſe, & eleuatur ſupra ſe. Vel dicēdum, ꝙ aliæ creaturæ poſſunt conſiderari vt res, vel vt ſigna. primo mō ſunt inferiores homine, ſecūdo mō ſunt media in deueniendo, ſiue in via, nō in termino, quia illæ non perueniūt, ſed per illas peruenit homo ad Deum illis poſt ſe relictis.

QVAESTIO. IIII.

CONCLVSIO.

Trinitas perſonarum in diuinis cum vnitate eſſentiæ non eſt cognoſcibilis ꝑ creaturas, ſed benè trinitas appropriatorū.ſ. veritas, vnitas, bonitas.

Ad opp. Ad Rom. pri.

QVID ſit de Deo cognoſcibile per creaturas. Et dicit Apoſtolus quòd ſempiterna virtus, & diuinitas. Et quæritur vtrum per creaturas poſſit cognoſci perſonarum pluralitas, & vr̄ quòd ſic, quia philoſophi non habuerunt cognitionem de Deo niſi per creaturas, & cognouerunt trinitatem, ergo &c. Minor patet per Aug. de Ciui. Dei. Philoſophi tripartitam dicunt eſſe philoſophiam, in qua eſt cognitio trinitatis. Item, magi defecerunt in tertio ſigno. Exo. 8. Et exponitur ꝙ defecerunt in cognitione tertiæ perſonæ. Aut ergo quantum ad ꝓpria, aut quantum ad appropriata. Non quantum ad appropriata, quia bonitas maximè nobis relucet ī creatura, ergo quantum ad propria, ergo ſaltem duas perſonas cognouerunt. Item, hoc idē videtur per rationem, quia veſtigium cum dicat diſtinctionem, eſt rō cognoſcēdi Deum diſtinctiue, ſiue indiſtinctiue, ſed non eſt in Deo niſi diſtinctio perſonarum, ergo per veſtigium potuerunt cognoſcere diſtinctionem perſonarum. Item, per imaginē eſt cognitio trinitatis quantum ad ordinē, diſtinctionē, & æqualitatem: ſed cognitio per imaginē eſt cognitio per creaturam, ergo ꝑ creaturam potuerunt cognoſcere trinitatem. Item, difficilior eſt cognitio proprietatum occultarum creaturæ, q̄ cognitio pluralitatis perſonarum: q̄a illa non capitur niſi a magnis, & ſubtilibus, hæc autem capitur a rudibꝰ, & inſipientibus, ergo ſi potuerunt ꝑ proprietates creaturarum viſibiles ꝑuenire ad inuiſibiles, multo fortius ad cognoſcendum perſonas eſſe plures. Et hoc eſt quod dicitur Sap. 13. Si.n. tantum potuerint ſcire, ꝙ poterant ſeculum mēſurare, quomodo huius dn̄m non facilius inuenerunt? Cōtra, cognitio trinitatis eſt cognitio fidei; ſed cognitio fidei eſt de his quæ ſunt ſupra rationem, & quæ ſupra rōnem ſunt, non poſſunt cognoſci per creaturas, ergo &c. Item, non eſt niſi duobus modis de Deo cognoſcere per creaturam, aut affirmando qđ eſt in creatura, aut ſimile, aut remouendo, ſed trinitas non cognoſcitur per remotionem, ſed per poſitionē, ſed in nulla creatura inuenitur pluralitas ſuppoſitorum cum vnitate eſſentiæ, ergo &c. Item, lex ſcripta eſt ſuper legem naturæ, ſiue liber ſacræ ſcripturæ ſuper librū mundanæ creaturę: ſed nullus fide carens, per ſacrā ſcripturam venit in cognitionem pluralitatis perſonarū, ergo multominꝰ per librum mundanæ ſcripturæ.

Fundamenta.

RESP. Dicendum, ꝙ pluralitas perſonarū cū vnitate eſſentiæ eſt proprium diuinæ naturæ ſolius, cuius ſimile nec reperitur in creatura, nec poteſt reperiri, nec rationabiliter cogitari, ideo nullo modo trinitas perſonarum eſt cognoſcibilis per creaturam, rationabiliter aſcendendo a 22

creatura ĩ Deum: ſe l licet nõ habeat
omnino ſimile, habet tñ aliquo mo-
do quod creditur ſimile in creatura.
Vnde dico, ꝙ Philoſophi nunquam
cognouerunt per rationem perſona-
rum Trinitatẽ, nec pluralitatem, niſi
haberent aliquem habitum fidei, ſi-
cut habent aliqui hęretici. Vnde qui
dixerunt, aut locuti ſunt non intelli-
gentes, aut fidei radio illuſtrati. Eſt
alia trinitas appropriatorum.ſ. veri-
tas, vnitas, & bonitas, & hanc cogno
uerunt, quia habent ſimile.

23 A D illud ergo quod obijcitur per
tripartitam philoſophiam cognoue-
rũt Philoſophi Trinitatem, dicendũ
quòd verum eſt, ꝙ per illud, & ꝑ alia
venerunt ad cognitionem appropria
torum, credentes vero in cognitionẽ
24 vtriuſque trinitatis. A D illud quod
obijcitur de tertio ſigno, dicitur, &
bene: quia ſapientes ideo dicunt̃ de-
feciſſe in tertio ſigno, quia defecerunt
in cognitione effectus potiſſimæ bo-
nitatis.ſ. redemptionis. A D aliud di 25
cendum, ꝙ veſtigium dicit diſtinctio
nem proprietatum eſſentialium, &
huic reſpõdet Trinitas appropriato
rum, non propriorum, ſiue perſona
rum. A D illud quod obijcit de ima- 26
gine, dicendum, ꝙ eſt cognoſcere ani
mam ſm id quod eſt, & cognitio iſta
eſt rationis, vel ſm id quod imago,
& cognitio iſta eſt ſolius fidei. A D il 27
lud quod vlterius obijcitur, difficiliꝰ
eſt cognoſcere mundum, dicendum,
ꝙ iſtud intelligitur ſuppoſito diuino
adminiculo, ſimpliciter autem loquẽ
do, falſum eſt. Citius.n. homo diſpo
neretur ad fidem, q̃ acquireret cogni
tionem philoſophię. Intellectus ta-
men noſter plus põt in cognitionem
rerum mũdanarum q̃ Trinitatis: qa
illa ẽ ſupra rationẽ, & contrariũ eius
videt ĩ ſenſu, & ideo indiget noua ele
uatiõe, vtpote cognitiõe ꝑ infuſionẽ.

QVOMODO IN ANIMA SIT imago Trinitatis.

Cap. 8.

NVNC verò ad eam iam perueniamus diſputationem, vbi in mente humana quæ nouit Deũ, vel poteſt noſſe Trinitatis imaginem, reperiamus. Vt.n. ait Auguſt. in 14. libro de Trinitate. Licet humana mens non ſit eius naturæ, cuius Deus eſt, imago tamen illius, quo nihil melius ẽ, ibi quęrẽda, & inuenienda eſt, quo natura noſtra nihil hẽt melius, ideſt in mente. In ipſa etiam mente antequã ſit particeps Dei, eius imago reperitur. etſi enim amiſſa Dei participatione deformis ſit, imago Dei tamen ꝑmanet. Eo enim ipſo imago Dei eſt mens, quo capax eius eſt, eiuſq; particeps eſſe poteſt. Iam ergo in ea Trinitatem, quæ Deus eſt, inquiramus. Ecce enim mens meminit ſui, intelligit ſe, diligit ſe: hoc ſi cernimus, cernimus Trinitatẽ, nondum quidem Deum, ſed imaginem Dei. Hic enim quędam apparet Trinitas memorię, intelligentiæ, & amoris. Hæc ergo tria potiſſimũ tractemus, memoriam, intelligentiam, voluntatẽ. Hæc ergo tria vt Auguſti. ait in lib. 10. de Trinit. non ſunt tres vitæ, ſed vna vita: nec tres mentes, ſed vna mens, vna eſſentia. Memoria verò dicitur ad aliquid, & intelligentia, & voluntas, ſiue dilectio ſimiliter ad aliquid dicitur: vita verò dicitur ad ſe ipſam, & mens & eſſentia. Hæc ergo tria eo vnum ſunt, quo vna vita, vna mens, vna eſſentia: & qc quid aliud ad ſeipſa ſingula dicuntur: etiam ſimul, non pluraliter, ſed ſingulariter dicũtur. Eo verò tria ſunt, quoad ſe inuicẽ referunt̃.

Tria oſtendit eſſe in anima q̃ relatiue dicuntur, & æqualia ſt̃ ſcilicet memoriam, intelligentiã, & dilectationẽ.

Aug. li. 14 de Trinitate. c. 7. & 8

Quomodo

Digitized by Google

Quomodo æqualia ſint, quia capiuntur a ſingulis omnia, & tota.

Cap. 11. Subtiliſſima, & congrua ſimilitudo Hic oſtendit quomodo oia a ſingulis capiũtur.

AEQVALIA etiam ſunt non ſolum ſingula ſingulis, ſed & ſingula omnibus: alioqui non ſe inuicem caperent: ſe autem inuicẽ capiunt. Capiunt enim & à ſingulis ſingula, & à ſingulis omnia. Memini enim me habere memoriam, & intelligentiam, & voluntatem: & intelligo me intelligere, & velle, atque meminiſſe: & volo me velle, & meminiſſe, & intelligere.

Quomodo tota illa tria memoria capiat.

Ex eodem Augu. lib. de Trinit. Cap. 11.

TOTAMQVE meam memoriam, & intelligentiam, & voluntatem ſimul memini. Quòd enim memoriæ meæ non memini, illud non eſt in memoria mea: nihil autem tam in memoria eſt, q̃ ipſa memoria: totam ergo memini. Item quicquid intelligo, intelligere me ſcio: & ſcio me velle quicquid volo, quicquid autem ſcio, memini. Totã ergo intelligentiã totamq; voluntatẽ meã memini.

Quomodo illa tria tota capiat intelligentia.

Ex eodem Augu. lib. & c. citatus.

SIMILITER cùm hæc tria intelligo, tota ſimul intelligo: neque enim quicquam intelligibilium eſt quod nõ intelligam, niſi quod ignoro. Quod autem ignoro, nec memini, nec volo. Quicquid ergo intelligibilium non intelligo, conſequenter etiam nec memini, nec volo. Quicquid ergo intelligibilium memini, & volo, conſequenter intelligo.

Quomodo illa tota capiat voluntas.

VOLVNTAS etiam mea totam intelligentiam, totamq; meam memoriam capit, dum vtor toto eo, quod intelligo, & memini. Cũ itaque inuicem à ſingulis & omnia, & tota capiantur, æqualia ſunt tota ſingula totis ſingulis, & tota ſingula ſimul omnibus totis: & hæc tria vnum, vna vita, vna mens, vna eſſentia. Ecce illius ſummæ vnitatis, atq; Trinitatis, vbi vna eſſentia, & tres perſonæ, imago eſt humana mens, licet impar. Mens autem hic pro animo ipſo accipitur, vbi eſt illa imago Trinitatis. Propriè verò mens dicitur, vt ait Auguſt. non ipſa anima, ſed quod in ea eſt excellentius, qualiter ſæpe accipitur. Illud & ſciendum eſt, quòd memoria non ſolùm eſt abſentium, & præteritorum, ſed etiam præſentium, vt ait Auguſt. in 14. lib. de Trinita. alioquin non ſe caperet.

Li. de Tri. 15. cap. 7. Cap. 11.

Ex quo ſenſu illa tria dicantur eſſe vnum, & vna eſſentia quæriſ.

HIC attendendum eſt diligenter, ex quo ſenſu accipiendum ſit quòd ſuprà dixit, illa tria ſcilicet memoriam, intelligentiam, & voluntatem eſſe vnum, vnam mentem, vnam eſſentiam, quod vtiq; non videtur eſſe verum iuxta proprietatem ſermonis. Mens enim, id eſt, ſpiritus rationalis, eſſentia eſt ſpiritualis, & incorporea. Illa verò tria, naturales proprietates, ſeu vires ſunt ipſius mentis, & à

ſe inuicem

ſe inuicem differunt: quia memoria non eſt intelligentia, vel voluntas nec intelligentia voluntas, ſiue amor.

Quòd etiam ad ſe inuicem dicuntur relatiuè.

Ca.2.& 3. Aug. lib. de Trin. 9 cap. 4. ET hæc tria etiam ad ſeipſa referuntur, vt ait Auguſt. in 9. lib. de Trinita. Mens enim amare ſeipſam, vel meminiſſe non poteſt, niſi etiam nouerit ſe. Nam quomodo amat, vel meminit quod neſcit? Miro itaq; modo tria iſta inſeparabilia ſunt à ſeipſis: & tamen eorum ſingulum, & ſimul omnia vna eſſentia eſt, cùm & relatiuè dicantur adinuicem.

Hic aperitur quod ſupra quærebatur, ſcilicet quomodo hæc tria dicantur vnum.

SED iam videndum eſt quomodo hæc tria dicantur vna ſubſtantia. Ideo quia ſcilicet in ipſa anima, vel mente ſubſtantialiter exiſtunt, non ſicut accidentia in ſubiectis, quæ poſſunt adeſſe, Cap. 4. vel abeſſe. vnde Auguſt. in 9. lib. de Trinita. ait, Admonemur, ſi vtcunq; videre poſſumus, hæc in animo exiſtere ſubſtantialiter, nō tanquam in ſubiecto, vt color in corpore: quia etſi relatiuè dicuntur adinuicem, ſingula tamen ſubſtantialiter ſunt in ſua ſubſtantia. Ecce ex quo ſenſu illa tria dicantur eſſe vnum, vel vna ſub- Cap. 20. ſtantia. Quæ tria, vt Auguſt. ait in 15. lib. de Trini. In mente naturaliter diuinitus inſtituta quiſquis viuaciter perſpicit, & q̃ magnum ſit in ea, vnde poteſt etiam ſempiterna, immutabiliſq; natura recoli, conſpici, concupiſci. Reminiſcitur enim per memoriā, intuetur per intelligentiam, amplectitur per dilectionem: profectò reperit illius ſummæ Trinit. imaginem.

Quod in illa ſimilitudine eſt diſſimilitudo.

Ex Augu. Li. de Tri. 15. ca. 20. VERVNTAMEN caueat, ne hanc imaginem ab eadem Trinitate factam ita ei comparet, vt omninò exiſtimet ſimilem. ſed potiùs in qualicunq; iſta ſimilitudine, magnam quoque diſſimilitudinem cernat.

Prima diſſimilitudo.

QVOD breuiter oſtendi poteſt. Homo vnus per iſta tria meminit, intelligit, diligit: qui nec memoria eſt, nec intelligentia, Ex eodem lib. ca. 22. nec dilectio, ſed hæc habet. Vnus ergo homo eſt, qui habet hæc tria, non ipſe eſt hæc tria. In illius verò ſumma ſimplicitate naturæ, quæ Deus eſt, quàuis, vnus ſit Deus, tamen tres perſonæ ſunt, pater, & filius, & ſpiritus ſanctus, & hæ tres perſonæ ſunt vnus Quod propter illa tria homo dicitur imago. Deus. Aliud eſt itaq; Trinitas rès ipſa, aliud imago Trinitatis in re alia: propter quam imaginem etiam illud in quo ſunt hæc tria, imago dicitur, ſcilicet homo. Sicut imago dicitur & tabula, & pictura quæ eſt in ea: ſed tabula nomine imaginis appellatur propter picturam quæ eſt in ea.

Altera

Altera diſſimilitudo.

RVRSVS iſta imago, quæ eſt homo, habens illa tria, vna perſona eſt. Illa verò Trinitas non vna perſona eſt, ſed tres perſonę, Pater filij, & filius patris, & ſpiritus patris, & filij. Itaq; in iſta imagine Trinitatis non hæc tria vnus homo, ſed vnius hominis ſunt. In illa verò ſumma Trinitate, cuius hæc imago eſt, non vnius Dei ſunt illa tria, ſed vnus Deus: & tres ſunt illæ perſonæ, non vna perſona. Illa enim tria non homo ſunt: ſed hominis ſunt, vel in homine ſunt: Sed nunquid poſſumus dicere Trinitatem ſic eſſe in Deo, vt aliquid Dei ſit, nec ipſa ſit Deus? Abſit vt hoc credamus. Dicamus ergo in mente noſtra imaginem Trinitatis, ſed exiguam, & qualemcunq; eſſe: quæ ſummæ Trinitatis ita gerit ſimilitudinem, vt ex maxima parte diſſimilis. Sciendum verò eſt quod hæc Trinitas mentis, vt ait Augu. in 14. lib. de Trini. non propterea tantum imago Dei eſt, quia ſui meminerit mens, & intelligit, ac diligit ſe: ſed quia poteſt etiam meminiſſe, & intelligere, & amare illum à quo facta eſt.

Ex eodem lib. c. 25.

Ibi. c. 23.

Ibid. c. 23.

Cap. 12

Alia aſſignatio Trinitatis in anima, ſcilicet mens, notitia, amor.

POTEST etiam alio modo alijsq; nominibus diſtingui trinitas in anima, quæ eſt imago illius ſummæ & ineffabilis Trinitatis. vt enim ait Auguſt. in 9. lib. de Trinit. Mens, & notitia eius, & amor, tria quædam ſunt. Mens enim nouit ſe, & amat ſe: nec amare ſe poteſt, niſi etiam nouerit ſe. Duo quædam ſunt, mens & notitia eius. Item duo quædam ſunt mens, & amor eius. Cùm ergo ſe nouit mens, & amat ſe, manet trinitas, ſcilicet mens, amor, & notitia. Mens autem hic accipitur non pro anima, ſed pro eo quod in anima excellentius eſt. Hæc autem tria cùm ſint, diſtincta à ſe inuicem, dicuntur tamen eſſe vnum, quia in anima ſubſtantialiter exiſtunt.

Cap. 4.

Ibidem. Vt habet in libro & Trinit. 15 c. 6. & 7.

Quomodo dicanẽ eſſe vnum

Quia mens, vice patris: notitia, filij: amor, ſpiritus ſancti accipitur.

ET eſt ipſa mens quaſi parens, & notitia eius quaſi proles eius. Mens enim cùm ſe cognoſcit, notitiam ſui gignit, & eſt ſola parens ſuæ notitiæ. Tertius eſt amor, qui de ipſa mente, & notitia pcedit, dum mens cognoſcit ſe, & diligit ſe: non enim poſſet ſe diligere, niſi cognoſceret ſe. Amat etiam placitam prolem, id eſt, notitiã ſuã: & ita amor quidam complexus eſt parentis, & prolis.

Idẽ lib. 9. c. 4. de tri.

Ex Augu. li. de Tri. 9. cap. 12.

Quod non eſt minor mente notitia, nec amor vtroque.

NEC eſt minor proles parente, dum tãtam ſe nouit mens, quãta eſt, nec minor eſt amor parente & prole, id eſt, mente & notitia, dum tantum ſe diligit mens, quantum ſe nouit, & quanta eſt.

Ex eodem Aug. li. & c. citatis.

Ex eodem lib. cap. 5.

Quòd

Quòd hæc tria in ſeipſis ſunt.

SVNT etiam hæc ſingula in ſeipſis: quia & mens amans in amore eſt: & amor in amantis notitia: & notitia in mente noſcente eſt. Ecce in his tribus qualecumque veſtigium Trinitatis apparet.

Quomodo mens per iſta proficit ad intelligendum Deum.

MENS itaque rationalis conſiderans hæc tria, & illam vnam eſſentiam in qua iſta ſunt, extendit ſe ad contemplationem creatoris: & videt vnitatem in trinitate, & trinitatem in vnitate. Intelligit enim vnum Deum eſſe vnam eſſentiam, vnum principium. Intelligit enim, quia ſi duo eſſent, vel vterque inſufficiens eſſet, vel alter ſuperflueret: quia ſi aliquid deeſſet vni quod haberet alter, non eſſet ibi ſumma perfectio. Si verò nihil vni deeſſet quod haberet alter, cùm in vno eſſent omnia, alter ſuperflueret. Intellexit ergo vnum eſſe Deum omnium authorem: & vidit quia abſque ſapientia ſit quaſi res fatua: & ideo intellexit eum habere ſapientiam, quæ ab ipſo genita eſt: & quia ſapientiam ſuam diligit: intellexit etiam ibi eſſe amorem.

Hic de ſumma Trinitatis vnitate.

QVAPROPTER iuxta iſtam conſiderationem, vt ait Auguſt. in 9. lib. de Trinita. credamus patrem, & filium & ſpiritum ſanctum vnum eſſe Deum, vniuerſæ creaturæ conditorem, & rectorem: nec patrem eſſe filium, nec ſpiritum ſanctum: vel patrem eſſe, vel filium: ſed trinitatem relatarum ad inuicem perſonarum. Vt enim ait ipſe in libro de fide ad Petrum: Vna eſt natura, ſiue eſſentia patris, & filii, & ſpiritus ſancti, non vna perſona. Si enim ſic eſſet vna perſona, ſicut eſt vna ſubſtantia patris, & filii, & ſpiritus ſancti, veraciter Trinitas non diceretur. Rurſus quidē Trinitas eſſet vera, ſed vnus Deus trinitas ipſa nō eſſet, ſi quemadmodū pater, & filius, & ſpiritus ſanctus perſonarum ſunt abinuicē proprietate diſtincti, ſic fuiſſent quæque naturæ diuerſitate diſcreti. Fides autem patriarcharum, prophetarum, atque apoſtolorum vnum Deum prædicat trinitatem eſſe. In illa ergo ſancta Trinitate vnus eſt Deus pater, qui ſolus eſſentialiter de ſeipſo filium vnum genuit: & vnus filius eſt, qui de vno patre ſolus eſſentialiter natus: & vnus ſpiritus ſanctus, qui ſolus eſſentialiter à patre filioque procedit. Hoc autem totum non poteſt vna perſona, ideſt, gignere ſe, & naſci de ſe, & procedere de ſe, vt enim ait Auguſt. in primo libro de Trinitate. Nulla res eſt, quæ ſeipſam gignat vt ſit.

Cap. 1.

Ibidem. Sed ſententia potius quam verbis ipſis.

Cap. 2.

Nunc

Nunc vero ad eam &c.

Expoſitio lit. HAEC eſt ſecunda pars huius diſtinctionis, in qua Magr̃ probat trinitatem, & vnitatem per ſimilitudinem propinquã, & expreſſam, cuiuſmodi eſt imago. Diuiſio. Et diuiditur hæc pars in duas. In prima oſtendit trinitatem, & vnitatẽ in creatore, per trinitatem, & vnitatem conſideratã in potentijs animæ. In ſecunda vero in habitibus, ibi. Pōt ēt alio modo &c. Prima iterum pars hʒ quatuor particulas. In quarũ prima oſtendit vbi q̃renda ſit imago in anima, q̃m in parte ſuperiori, & tribus potentijs. ſ. memoria, intelligentia, & voluntate. In ſecunda vero tangit imaginis conditiones, quæ ſunt trinitas, vnitas, & æqualitas. ibi. Hæc ergo tria, vt ait Augu. In tertia vero mouet & ſoluit dubitationem q̃ oritur ex p̄dictis. Vtrum. ſ. aĩa ſit ſuę potentiæ. ibi. Hic attendendũ eſt diligenter. In quarta aũt docet cauere errorem, qui poſſet cauſari & oriri ex oſtenſione trinitatis creatæ, ꝙ omnimoda ſimilitudo eſſet ad increatam: vbi oſtendit ꝙ maxima eſt diſſimilitudo imaginis ad Deum. ibi. Verũtamen caueat. Similiter ſecunda pars in qua Magr̃ intẽdit inueſtigare imaginem in habitibus animæ ſm̃ ꝙ poſſibile eſt, diuiditur in quatuor particulas. Primo. n. illa tangit in quibus imago trinitatis attendit, quæ ſunt, mens, notitia, & amor. Secundo illis p̄tactis oſtendit ꝙ in his attenditur imago pp̄ conſubſtantialitatem, ordinem, & æqualitatem. ibi. Hęc aũt tria &c. Tertio oñdit q̃ro mens rõnalis in cõtẽplatione trinitatis creatæ proficit ad videndũ, & cognoſcẽdum trinitatem increatã in vnitate, ibi. Mens itaq; rõnalis. Quarto vero breuiter recolligit q̃ ſupra ſunt demõſtrata, ibi. Quapropter iuxta iſtam conſiderationem.

Imago Dei tñ permanet.

Dub 8 Contra. hoc obijcitur auctoritate
28 Pſal. Dñe in ciuitate tua imaginem eorũ
Reſpon. ad nihilum rediges. Reſpon. Imago dicitur dupliciter. Vno modo quantum ad ſubſtantiale eſſe, & hoc reſpicit trinitatem perſonarũ, & ordinẽ, & æqualitatem, & ſic ſemꝑ p̄manet. Alio mō prout ſupra eſſe addit bene eſſe, vt decorem, & honorem, & hoc pōt perdi. Quia hõ cum in honore eſſet, non intellexit.

Memoria vero dr̃ ad aliquid.

Obijcitur, ergo memoria, intelligentia, 29
& voluntas ſunt in p̄dicamẽto relationis. Item q̃ritur quare mẽs Dub. 9
dicitur magis ad ſe, q̃ memoria, vel intelligentia? Rñ. dicendum, ꝙ dici Reſpon.
ad aliquid eſt dupliciter. Vel ꝓprie & per ſe, ſicut pr̃ & filius, vel rõne alicuius annexi, quia habet reſpectum annexum, & inclinationẽ, & ſic memoria dr̃ ad aliquid, quia innatum habet reſpectum ad memoriale: ſimiliter intelligentia ad intelligibile, & voluntas ad volibile, & hæc obiecta ad inuicem hñt reſpectum. Et ſic patet obiectio. AD illud quod q̃ritur 30
de mente, dicendum, ꝙ mens dr̃ ab actu eſſentiali: ꝓpterea eſt intelligendum, ꝙ quo eſt, pōt intelligi in quantum dat aĩæ eſſe generaliſſimũ, & ſic dr̃ eſſentia. Vel inq̃tum dat eſſe generale, & ſic dr̃ vita: quia aĩa eſt in gñe viuentiũ. Aut inq̃tum dat eſſe ſp̃uale, & ſic dr̃ mens. Mens. n. non dr̃, niſi q̃d viuit vita intellectiua. Vel aĩa in ſe dr̃ eſſentia, vt actus corporis, vita, vt perfectibilis a Deo, mens.

In illa vero sũma trinitate &c.

Innuit Magr̃, ꝙ tres perſonæ non ſunt vnius Dei. Contra. vr̃ dicere fal Dub. 10
ſum. Quia cũ ſint vnius eſſentiæ, & eſſentia ſit Deus, ergo ſunt vniꝰ Dei. Si dicas ꝙ non ſequitur, ego quæro, quare nõ cõcedit ꝙ tres pſonæ ſunt vnius Dei? Si dicis ꝙ propter hoc, ꝙ obliquus notat diuerſitatẽ, ergo cum eſſentia non ſit diuerſa à perſona, nõ pōt dici, tres pſonæ ſunt vnius eſſen 31
tiæ. Rñ. dicendũ ꝙ gtũs aliq̃n con Reſp.
ſtruitur in rõne poſſeſſionis, vt ſi dicatur, bos Petri, vel Ioan. Aliquando ex vi declarationis, vt mulier egregiæ formæ, aliq̃n intrãſitiuè, vt creatura ſalis. Intranſitiuæ, conſtruitur

Digitized by Google

gn̄ale cum ſpāli, & ſic pōt dici ſub-
ſtantia, vel pſona Dei. Ex vi declara
tionis eſſentiæ, vt importans formã
p modum formę, & ſic dicuntur tres
pſonæ vnius eſſentiæ, quia ergo qñ
dr̄ tres pſonæ ſunt vnius Dei, Deus
non ſignificat nec per modũ formę,
nec p modum ſpecificantis, ideo in-
telligitur p modum poſſidentis, vel
principiantis, & ideo ſimpliciter eſt
falſa.

Vt ex maxima parte ſit diſſi-milis.

Dub. 11. Contra. hoc vr̄ falſum. Quia ima
go eſt ſimilitudo expreſſa, ergo ſi ma
xime eſt diſſimilis, non eſt imago.
Reſpon. Rñ. dicendum, ꝙ eſt exceſſus ſimpli-
31 citer, vel in gn̄e. Si ergo loquamur de
exceſſu ſimpliciter, ſic dico, ꝙ aīa rō-
nalis nō eſt valde ſimilis Deo. Si aũt
loquamur in genere creaturæ, quia
tm̄ excedit, quantũ pōt natura crea-
ta, ſic dicitur valde ſimilis, & ex-
preſſa ſimilitudo Dei.

Si duo eſſent, vel vterq; inſuffi-ciens eſſet.

Dub. 13. Contra. Quia ſm̄ viam iſtam mō-
ſtrari poſſet, ꝙ non ſit vna perſona.
Reſpon. Rñ. dicendum ꝙ in pſonis non pōt
33 eſſe ſupfluitas: quia in eis eſt vna ſuffi
cientia. Vñ ſi vna eſſet ſupflua, & oēs.
Sed non pōt ibi eſſe aliqua inſufficiē-
tia, quia nihil plus hñt tres, q̃ vna.
Sed ſi eſſent duæ eſſentiæ, duæ eſſent
ſufficientiæ: & q̃libet p ſe eſſet ſuffi-
ciens. Si aũt altera cum altera, q̃libet
eſſet inſufficiens, & ita patet ꝙ nō eſt
ſimile de duabus eſſentiis, ſicut de
duabus perſonis.

Et vidit, quia abſq; ſapientia nō ſit &c.

Dub. 13. Contra. ſm̄ hoc vr̄ ꝙ pater ſit ſa-
piens ſapientia genita. Dicendum, ꝙ
34 iſta conſequentia nō eſt intelligenda
Reſpon. immediate. ſ. quia non eſt res fatua,
ergo habet ſapientiam genitam. Sed
hoc intelligendũ eſt ſic. Deus eſt ſub
ſtantia ſpūalis, ergo eſt nata cognoſce
re, ergo ſi non habet ſapientiã, eſt res
fatua. Sed non eſt res fatua, ergo ha-
bet ſapientiam. Sed non eſt ſapientia
ſine verbo, & non eſt verbũ niſi pro-
cedat à mente, & ita generet. ergo à
primo, ſi habet ſapientiam, neceſſe eſt
ſapientiam eſſe genitam. Et oēs iſtas
conſequentias oportet intelligere im
mediate.

Conſequenter ad intelligentiam Art. 2.
iſtius partis ſecundæ præſentis
diſtin. q̃tum ad primã aſſignationem
imaginis q̄ eſt per memoriã, intellgē-
tiam, & voluntatem, tria q̃runt. Pri-
mo vtrum in his tribus. ſ. memoria,
intelligentia, & voluntate attendatur
rō imaginis. Secundo de cōparatio-
ne iſtarum ad obiectum. Tertio de
comparatione earum ad animã, vel
ſubiectum.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Ratio imaginis attēditur in his tribus potentijs cum cōparatione ad vnitatē eſſentię, memoria, intellectu, & volũtate.

Qvia in oibus ſimul ſit Ar. 1.
vr̄. Ad rōnem. n. ima- Funda
ginis requirit expreſ- menta
ſa conformatio in di-
ſtinctione, ſed diſtin-
ctio in diuinis attendit quantum ad
tres pſonas, ergo neceſſario in imagi
ne creata attenditur q̃tum ad tres po-
tētias. Itē, ratio imaginis conſiſtit ī
pfecta capacitate, quia ſm̄ Aug. 14. de
tri. c. 4. eo ē mens imago, quo pōt eſſe
capax, & particeps Dei: ſed Deus nō
capit ab aīa plene niſi amet, neq; ama
tur, niſi intelligatur, nec intelligitur,
niſi phs apud aiam habeat. ſed pri-
mum eſt p voluntatē, ſm̄ per intelli
gentiã, tertium p memoriã, ergo &c.
Item, notitia ſiue intelligentia appro
priatur filio, volũtas ſpiritui ſancto.
ergo aut trũcata & diminuta erit aſſi
gnatio imaginis, aut neceſſe eſt pone-
re potentiam rñdentē patri. Sed con- Ad o[
tra, ad eſſe imaginis reqritur repſen-
tatio in diſtinctione originis, & ordi
nis: ſed in iſtis potentijs non eſt talis
diſtinctio, quia ſimul ſunt cum aīa
con-

concreatę, nec vna eſt ab alia, nec vna
pōt aliam, ergo in iſtis non eſt reperi
re rōnem imaginis. Item, imago eſt
repręſentatio ſm exteriorem diſpoſi-
tionem, vt patet, ſed iſtę tres potentiæ
ſunt intimæ ipſi aīæ, ergo in ipſis nō
eſt ratio imaginis. Item ꝙ ſpetialiter
memoria nō ſit de ratione imaginis,
vr̄, quia cū imago ſit aīæ eſſentialis,
& ſm potentiam rōnalem ſit in ipſa,
memoria autem, vt dicit Philoſo. eſt (Ariſt. de mem. & remin. c. 1.)
ſenſibilium, quia eſt in brutis, ergo
vr̄ ꝙ memoria non pertinet ad ima-
ginem. Præterea cū memoria ſit ſenſi
bilium, ſiue intelligibilium, cōcernit
differentiam tēporis, q̄a eſt acceptio
pn̄s de præteritis, ſed imago abſtra-
hit à cōditionibus ſenſibilibus, & tē-
poralibus, ergo &c. Itē, imago atten-
ditur in his q̄ ſunt nata recipere ima
ginem reformationis, ſiue ſimilitudi-
nis, ſed imago illa conſiſtit in tribus
virtutib⁹ theologicis, quarum nulla
eſt in memoria, ergo &c. Item, ꝙ vo-
luntas nō ſit de integritate imaginis,
vr̄, quia dr̄ in lib. de ſpiritu & anima,
imago eſt in potentia cognoſcendi, ſi
militudo eſt in potentia diligendi.
Sed voluntas non ꝑtinet ad potentiā
cognitiuam, ergo &c. Item, oīs poten
tia q̄ eſt de imagine, debet aliis æqua-
ri, quia ad rōnem imaginis reqritur
æqualitas, ſed voluntas non æquatur
alijs, quia multa intelligimus q̄ non
volumus, ergo &c. Si dicas ꝙ non at-
tendit̄ æqualitas reſpectu obiectorū
ſed reſpectu actuū, vt ſit ſenſus, quic
quid ītelligo, volo me intelligere, ad
huc non eſt verū, quia multorum me
minimus, q̄ nollemus meminiſſe.

35 RESP. dicendum, ꝙ ſicut dicit
Augu. & Magiſter recitat, imago at-
tenditur in his tribus potentiis cum
comparatione ad vnitatem eſſentiæ,
& pluralitatem actuum in quibus eſt
diſtinctio, & ordo, & origo vnius ab
altero per modum quēdā diſponen-
di. Nam retentio ſpēi diſponit ad in-
telligendum, & intelligentia ad amā
dum, ſecundum ꝙ intelligit̄ eſſe bo-
num, & per hoc patet ſolutio ad il-
lud quod objicitur in iſtis potentijs
non eſt diſtinctio per originem, er-
go &c.

AD illud quod objicitur, ꝙ ima- 36
go attenditur ſm exteriorem diſpoſi
tionem, dicendū, quòd eſt imago rei
corporalis, & ſenſibilis, & hæc quia
offert ſe cognitioni per exteriora, ha
bet imaginem repræſentātem ſecun
dū exteriorem diſpoſitionem. Eſt ite
rum imago rei ſpiritualis, quę eſt in-
tima cuilibet rei, & q̄ cognoſcitur ſe-
cundum ꝙ virtus recolligitur ad in
tima, & habet imaginē repſentantem
quantum ad intimas diſpōnes. AD il 37
lud ergo quod objicitur ꝙ memoria
eſt ſenſibilium, dicendum, ꝙ memo-
ria accipitur tripliciter. Vno modo
prout eſt receptiua, & retentiua ſenſi
bilium, & præteritorum. Alio modo
prout eſt retentiua præteritorum ſi-
ue ſenſibilium, ſiue intelligibilium,
Et tertio modo ꝓut eſt retentiua ſpe- (Platonici hunc tertium agnoſcunt memoriæ modū, & non peripatetici.)
cierum abſtrahendo ab omni differē
tia temporis, vtpote ſpecierum inna-
tarū, & hoc tertio modo eſt pars ima
ginis, ſed obiectio currit de alijs pri-
mis duobus modis. Primo mō me-
moria ſequitur ſenſum, ſecundo mo
do ſequitur ipſam intelligentiam, &
voluntatem, tertio modo antecedit,
& reſpondet patri. AD illud quod 38
objicitur ꝙ memoria non reformat̄,
dicendum, ꝙ imo memoria reforma
tur, & quantum ad ſtatum viæ, &
quantum ad ſtatum patrię. In primo
per ſpem, & hoc patet per expoſitio-
nem Aug. ſuper illud verbum Mat.
22. diliges do. Deū tu. ex to. cor. tuo.
i. intellectu ſine errore. Ex tota aīa
.i. ex volūtate ſine cōtradictione. Ex
tota mente .i. memoria ſine obliuio-
ne. In ſecundo ſtatu reformatur quā
tum ad tentionem. Vnde. Ber. dicit.
Quis Deus eſt futurus intelligentiæ
plenitudo lucis, voluntati multitudo
pacis, memoriæ continuatio ęterni-
tatis. Nec eſt etiā inconueniens quòd
memoria q̄uis ſit prima reformetur
per dotem vltimam: quia ordo refor
mationis, & deformationis incipit à
poſteriori, ordo autem formationis
incipit à ſuperiori, ideo à voluntate
incipit reformatio, & tendit vſque in
memoriam. AD illud quod objicit̄ 39
ꝙ imago eſt in potentia cognoſcen-
di, dicendum, ꝙ ſimilitudo dicit qd

gratuitū,

gratuitũ, & ideo dr̃ eſſe per appropriationem in volũtate, ſiue in dilectione. Imago vero non dicit gratuitum, ideo dr̃ eſſe in potentia cognoſcendi. Vel aliter de imagine: quia in filio eſt prima imago, & filio appropriatur intelligentia, q̃ eſt in potentia cognitiua, ideo dr̃ imago eſſe in potẽtia cognoſcendi. A D illud, voluntas non æquatur intelligentię, dicẽdum, quòd voluntas ꝑut communiter accipit ad velle, & nolle, quorũ vtrũq; eſt actus voluntatis, bene æquatur, ſm quòd dicitur vti eſſe cõmune ad vtrũq;, ſicut dicit Aug. & hr̃ in litera, quòd voluntas capit illam dum vtor &c. Quicquid .n. recordamur, vel intelligimus, in facultatẽ voluntatis accipimus ad eligẽdum, vel ad reſpuendũ, & iſtud eſt ſm ꝙ dicit actũ cõmunem voluntatis, ſed ſm actum ſpecialem qui eſt velle tm̃, non æquatur. de iſto eſt oppoſitio quomò ſic velle non cõprehendit totã voluntatem, ſicut meminiſſe totam memoriã, & intelligere totam intelligentiam.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Imago attenditur in habitibus animæ connaturalibus, in relatione tamẽ ad actus ſuos, & non abſolutè.

Ad opp. DE potentijs in comparatione ad obiectum, vtrum videlicet attendatur imago in eis per comparationem ipſarum ad Deum. Et videtur ꝙ ſic, quia eo eſt anima imago, quo capax Dei, & particeps eſſe põt, vt dicit Aug. 14. de Tri. ſed eſt capax quantum ad partem ſuperiorem, ergo &c. Item, in eodem imago illius quo nihil melius eſt inquirenda eſt, & inuenienda, quo mens noſtra nihil melius habet: ſed hoc eſt ſupior pars, ergo &c. Item, hoc idem videt ratione, quia imago dicitur eo quod ducit in prototypum, ergo cum illud ſit Deus, non attenditur imago in potentijs his, niſi ſm quòd ducunt in Deum. Sed per has potentias homo ducitur in Deum, dum per eas cõuertitur in eum, ergo &c. Item, Deus eſt obiectum virtutũ theologicarum in quibus cõſiſtit imago reformationis, ergo cum idem ſit obiectum vtriuſq; imaginis: quia vna eſt ductiua alterius, & perfectiua, ꝓpterea ſi Deᵒ eſt obiectum vnius, ergo & alterius. Contra Aug. 9. de tri. aſſignat imaginem in mente, intellectu, & amore ſm ꝙ anima meminit ſui, intelligit ſe, diligit ſe, ergo videtur ꝙ imago atendat per conuerſionem ſui ſupra ſe. Item, Aug. 12. de tri. c. 4. cum in natura mẽtis humanæ quærimus trinitatem, in tota quærimus, non ſeparantes actionem temporalium a contemplatione æternorum, vt tertium aliquid iam quęramus, ergo Trinitas imaginis attẽditur ſm actionem temporalium, & ita per conuerſionem ad inferiora. Item, ſecundum ꝙ anima conuertitur ſupra inferiora, vel ſupra ſe, eſt æqualitas, & ordo, & origo, & omnia quæ cõcurrunt ad rõnem imaginis. Itẽ, imago eſt in peccatoribus a Deo auerſis, & in illis etiã qui nullo modo pñt reuerti, vt ſunt damnati, ergo ratio imaginis nõ attenditur penes conuerſionem ad Deum. Item, neceſſe eſt quantum ad perfectam rationẽ imaginis æquari cognoſcentem, & cognitum, ſiue dicentem, & dictum. Nam iſta duo patrem, & filiũ repræſentant: ſed in conuerſione ad Deum non eſt talis æquatio, ergo &c. Fundamenta.

R E S P. ad intelligentiam prædictorum, tria oportet in imaginis ratione præſupponere. Primo .n. imago attenditur ſecundum expreſſam conformitatem ad imaginatum. Secũdo ꝙ illud quod conformat imagini per conſequens conformetur imaginato: vnde qui videt imaginem Petri, per conſequens videt & Petrum. Tertio, ꝙ anima ſm ſuas potentias conformis redditur his, ad quæ conuertitur, ſiue ſm cognitionem, ſiue ſecundum amorem. Q m̃ ergo cum anima conuertitur ad Deum ſibi cõformatur, & imago attenditur ſm cõformitatem: ideo imago Dei cõſiſtit

in

in his potentijs quæ habent obiectū Deum. Rurſum qm̄ anima eſt imago Dei ſecundum ꝙ conſormatur imagini, & imaginato, ideo anima ſecundum ꝙ conuertitur ſupra ſe, non recedit a conformitate, & ideo imago conſiſtit in his potētijs ſm quòd habent animam pro obiecto. Sed cum conuertitur ad creaturas inferiores illis conformatur, in quibus non eſt imago Dei, ſed veſtigium: ideo potentiæ animæ ſm quòd habent inferiora pro obiectis, recedūt a ratione imaginis: quia recedunt a conformitate expreſſa. Licet itaque in huiuſmodi potentijs ſecundum ꝙ conuertuntur ad inferiora, ſic reperire trinitatem, & aliquam conformitatem: ſimiliter in potentijs ſenſitiuis, ſicut oſtendit Aug. quia tamen deficiunt ab expreſſa conformitate, non reperitur ratio imaginis in eis. Vnde Augu. inueſtigat in omnibus potentijs animæ trinitatem, nō quia in eis ſit imago, ſed vt à rōne imaginis excludat. Vnde q̄rens trinitatem in tota anima, quærit eam in ſuperiori, & inferiori parte rōnis, & in ſenſu. Et hoc eſt quod dicit in illa auctoritate. Cum in natura mentis humanæ quęrimus trinitatem, in tota quærimus. non dicit quærimus imaginem. Vnde Aug. 13. de tri. q̄uis in inferiori parte rationis inueniri trinitas poſſit, imago tamē inueniri non poteſt. Concedendum eſt ergo ꝙ imago conſiſtit in his potentijs ſecundum ꝙ ad animam conuertuntur, primo tamen & principaliter, vt oſtendunt primę rationes, ſecundum ꝙ conuertuntur ad Deum. Vnde Auguſt. his duobus modis aſſignat imaginem. Prima eſt in mente, notitia, & amore ſecundum ꝙ mens nouit, & amat ſe. Secunda eſt in memoria, intelligentia, & voluntate. & in fine libri oſtendit completiſſimam rationem imaginis eſſe in comparatione ad Deum.

Ex his patet reſpōſio ad primum, ſecundum, & tertium: quia primum argumentum concedendū eſt, ſecundum vero concludit, ꝙ in inferiori parte ſit trinitas, & tertium quòd cōformitas. ſed hæc ſoluta ſunt: q̄a non eſt expreſſa. AD illud quod obijcit de conuerſione peccatorum. R n̄deo, quòd imaginem in his potentijs ſm cōuerſionem non actualem, ſed aptitudinem, quæ nunq̄ relinquit potentias, ſicut greſſibilis etiam dr̄ homo qui habet pedes truncatos, q̄uis non gradiatur. 41 AD illud quod obijcitur ꝙ neceſſe eſt in imagine cognoſcens, & cognitum adęquari. 42 Dicendum, ꝙ non oportet cognitum adæquari cognoſcenti adæquatione rei ad rē, ſed ſub ratione cognoſcibilis. vnde tantum eſt cognitum in intelligētia, quantum repręſentatur a memoria. Quod autem ſimpliciter adæquetur non oportet, adequatur, tamen ſm ꝙ anima conuertitur ſupra ſe. Vnde rō imaginis quo ad quid, eſt in conuerſione ad Deum: quo ad quid eſt, in cōuerſione animæ ſupra ſe. In conuerſione ad Deum eſt plus, quia plus habet de ratione venuſtatis, & conformitatis: in conuerſione ad ſe, plus habet de ratione conſubſtantialitatis, & æqualitatis.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Imago, perfectè cognita vt imago, ducit in cognitionem ſanctiſſimæ trinitatis, non autē ſimpliciter.

DE comparatione iſtarum potentiarum ad animam, ſiue ad ſubiectum, vtrum videlicet ſint idem in eſſentia cum anima. Ad opp. Et videtur ꝙ ſic. Quia Aug. dicit. 10. de tri. hæc tria memoria, intelligentia, & voluntas ſunt vna mēs, vna vita, vna eſſentia, ac ꝑ hoc vna ſubſtantia. Cap. II. Itē Ber. ſuper cātica canti. Quædā in anima intueor memoriam, intelligentiam, & voluntatem. hæc tria ipſa eſt. Si tu dicas ꝙ hoc dicit per cauſam, hoc nihil eſt, quia Aug. de ſpiritu, & anima dicit, ꝙ anima eſt quędam ſua, vt potētiæ, & quædam nō ſua, vt virtutes. quòd ſi per cauſam eſſet, vtrumque poſſet dici. Item, hoc ipſum videtur velle di

Ariſt. 2.d cere Philoſophus, quia idem dicit eſ
ani.24. & ſe principium eſſendi,& operandi,er
3.Phy. 17 go cum principiū eſſendi ſit ipſa for
ma ſubſtantialis,principium operan
di ergo erit ipſa, ſed principium ope
randi eſt potentia , ergo potentia eſt
principium eſſendi,ſed non eſt prin-
cipium eſſendi niſi forma ſubſtantia-
lis in homine, ergo potentia, & for-
ma ſubſtantialis ſunt idem in ſubſtā
4.ſ Gen.2 ſtia. Item,rōne oſtenditur. Sicut mate
ria prima eſt omnia nata recipere p
veritatem , ſic anima ſm ſimilitudi-
4.Phy.15 nem . Sed potentia materiæ primæ
reſpectu formarum ſuſcipiendarum
non differt per eſſentiam ab ipſa,er-
go ſimiliter videtur ꝙ potentiæ aīæ.
Probatio minoris.Si .n. per eſſentiā
differret,aut eſſet ſubſtantia,aut acci
dens. Non accidens : quia antecedit
oēm formam , & omne accidens . Si
ſubſtantia,aut ergo materia, aut for-
me . Præterea , ſi differret illius eſſet
materia capax.Item, forma acciden-
talis non eſt ſimplicior forma ſubſtā
tiali.Sed potentia operandi non dif-
fert a potentia accidentali,vtpote po
tentia calefaciendi , non differt per
eſſentiam a caliditate,nec potentia il
luminandi ab ipſa luce, ergo ſimili-
ter videtur ꝙ nec potentia animę ab
2.Phy. 27 ipſa anima . Item, quod vni eſt acci-
dens,nulli ſubſtantia eſt: ſed iſtæ po-
tentię ſunt ipſi animæ ſubſtantiales,
ergo non ſunt ei accidentales,& per
conſequens non ſunt accidentia , er-
go ſunt ſubſtantia , conſtat autem ꝙ
non alia q̄ anima . Probatio mino-
ris,quia anima rōnalis ſenſibilis, &
vegetabilis in homine, non dicit di-
uerſitatem ſubſtantiarum, ſed poten-
tiarum,ergo cōſtat ꝙ in homine iſtę
drīæ, vegetabile, ſenſibile , rationale
accipiuntur a potentijs, & huiuſmo-
di differentiæ ſunt ſubſtātiales , ergo
Funda- & potentiæ,ergo &c. Contra. Augu.
menta. in 15.de Trin. aſſignat drīam imagi-
nis creatæ ad trinitatem illam .ſ. in-
creatam,qa in illa trinitate eſt hn̄s id
quod hr̄,hic aūt habens.nō eſt id qđ
hr̄ , ergo ſi aīa habet tres potentias,
Diony. de ergo eſſentialiter non eſt ille . Item ,
Ang.hier. Diony.dicit ꝙ ī quolibet creato diffe
cap.11. runt hæc tria,ſubſtātia,virtus, & ope
ratio,ergo in aīa differunt ſubſtātia ,
& potentiæ,Item, Boetiꝰ in quolibet
creato differunt quo eſt,& qđ eſt,ſiue
qd eſt,& eſſe, ergo ſimiliter imo mul
to fortius quod pōt,& quo pōt.Item,
rōnibus oſtenditur ſic. Quæ differūt
gn̄e,differunt eſſentia,& vnum de al
tero nō ꝓdicatur eſſentialiter, ſed po
tentiæ , & anima ſunt hmōi,quia aīa
eſt in gn̄e ſubſtātiæ,ſed potentię ſunt
in ſecunda ſpecie qualitatis .ſ. natura-
lis potentię,ergo &c. Item,illa quorū
vnum eſt extra,alterū differunt eſſen
tialiter, & ſubſtantialiter , ſed virtus
egreditur ſubſtantiā, quia operatur ī
obiectum qđ eſt extra, ſed impoſſibi-
le eſt ꝙ operet̄ vbi non eſt,ſi ergo vir
tus eſt vbi operatur,& operatur extra
ſubſtantiā cuiuſlibet,ergo virtus egre
ditur extra ſubſtantiā,ergo &c. Item,
ad hoc eſt alia rō. Quia ſi eadem per
eſſentiam eſſent aīa & potentiæ,vnū,
non multiplicaretur niſi ſm multipli
cationem alterius , & ſic cum vnum
tm̄ ſit aīa, haberet tantum vnam po-
tentiam,ſed hoc eſt falſum, ergo &c.

AD ꝓdictorum intelligentiam no
tādū eſt,ꝙ potentia naturalis dr̄ tri-
pliciter. Primo mō prout dicit modū
exiſtendi naturalis potentiæ in ſubie
cto,ſm quem dr̄ ſubiectum facile,vel
difficilè,ad aliquid agendū,& ſic na-
turalis potentia dicit modū qualita-
tis,& eſt generaliter in ſecunda ſpe-
cie qualitatis , vt patet cum dr̄ curſor
& pugillator, quorū vtrunq; dicit fa
cilitatem,quæ ſequit̄ modum exiſten-
di potentiæ gradiendi , & reſiſtendi ,
ſiue agendi in ſubiecto. Secundo mō
potentia naturalis dr̄ potentia natu-
raliter egrediens à ſubſtantia. Et hoc
pōt eſſe dupliciter. Vno mō aliqua po
tentia egredit̄ à ſubſtantia cum acci-
dente,vt potentia calefaciendi. Ignis
enim per ſuā ſubſtantiā non calefacit
ſine caliditate , & hæc potentia nō eſt
alterius gn̄is q̄ ſit qualitas à qua egre
ditur, vnde potentia q̄ eſt calefacien-
di, eſt in eodem gn̄e cum caliditate.
Alio modo dr̄ naturalis potētia, quæ
naturaliter egredit̄ de ſubſtantia im-
mediatè,ſicut potentia generādi quā
tum ad inductionem vltimæ formæ ,
& hæc qdem non eſt alterius generis
cum

ſum ſubſtantia, ſed reducitur ad ge-
nus ſubſtantiæ tanquam ſubſtantialis
differentia. Per hunc modum intelli-
gendum eſt in potentijs aĩæ. Nã vno
modo conuenit nominare potentias
aĩæ, ſm primum modũ, vt dicunt fa-
cilitatem q̃ dicit modũ potentiæ exi-
ſtendi in ſubiecto, ſicut ingenioſitas,
& tarditas, & hęc quidẽ ſunt in ſecũ-
da ſpecie qualitatis. Alio mõ cõuenit
potentias noĩare, prout dicunt ordi-
nem ſubſtantiæ ad actũ, q̃ eſt median
te aliqua ꝓprietate accidentali, vt po
tentia ſyllogizandi, q̃ eſt in anima cũ
habet habitũ ſyllogizandi, & hæc eſt
in eodem gñe in quo eſt ſcientia ſyllo
gizãdi, vt in prima ſpecie qualitatis.
Contingit iterũ nominare potentias
aĩæ, vt immediate egrediuntur à ſub-
ſtantia, vt p hæc tria memoriã, intelli
gentiam, & voluntatẽ. & hoc patet.
Quia omni accidente circumſcripto,
intellecto ꝙ aĩa ſit ſubſtantia ſp̃ũalis,
hoc ipſo q̃d eſt ſibi p̃ſens, & ſibi con-
iuncta, habet potentiã ad memoran-
dum, & intelligendum ſe. Vnde iſtæ
potentiæ animæ ſunt ſubſtãtiales, &
ſunt in eodem gñe p reductionẽ, in
quo eſt anima: attamen qm̃ egrediun
tur ab aĩa [potentia .n. ſe habet per
modũ egredientis] nõ ſunt oĩno idẽ
per eſſentiam, nec tñ adeo differunt,
vt ſint alterius generis, ſed ſunt ĩ eo-
dem genere per reductionem. Et põt
ſatis manifeſtũ exemplum dari in re,
& in ſimilitudine eius. Nã res nõ ha-
bet tantã identitatem cũ ſua ſimilitu
dine, vt ſint vnum numero: nec tan-
tam diuerſitatẽ vt differant numero.
Similitudo .n. Martini non adeo di-
ſtat à Martino, vt penitus differat ab
eo. Et ideo ſimilitudo rei in eodem ge
nere eſt p reductionem cũ eo, cuius ẽ
ſimilitudo. Quia .n. egreditur, ideo
differt, ſed nõ tranſit in aliud genus.
Et loquor de ſimilitudine ſm rõnem
ſimilitudinis, non intentionis .i. ꝓut
à ſubiecto exijt, & nõ recedit vt ſplen
dor à luce. Concedendæ ergo ſunt ra
tiones probantes ꝙ anima nõ eſt ſuæ
potentiæ per eſſentiam.
44 AD illud ergo ꝙ obiicitur in con
trarium de Augu. & Ber. ꝙ anima eſt
ſuæ potentiæ, dicendũ, ꝙ non eſt ibi
prędicatio accidentis de ſubiecto, nec
eiuſdem per eſſentiam, ſed ſubſtantia
lis, vel eſſentialis. Propter q̃d notan-
dum ꝙ eſſentiale dr̃ quatuor modis.
Primo mõ eſſentiale, q̃d dicit rei eſſen
tiam tm̃, ſicut ſpecies ſingularis. Secũ
do mõ dr̃ eſſentiale, quod eſt de eſſen-
tia, & conſtitutione rei, vt materia &
forma. Tertio modo dr̃ eſſentiale, ſine
quo res non põt eſſe, nec põt intelligi
eſſe, vt ſunt illa in quibus attenditur
ratio veſtigij, vt vnitas, veritas, boni
tas. Quarto mõ dr̃ eſſentiale ſine quo
res non põt cogitari habere ꝑfectum
eſſe, vt ſunt potentiæ in aĩa, in q̃bus
attenditur imago, & hoc eſt minimo
modo ſubſtantiale, ſiue eſſentiale, nõ
tñ tranſit in aliud genus, ideo anima
dr̃ ſuæ potentiæ, quia non tranſit in
aliud genus. AD illud quod obiicit 45
ꝙ idem eſt principium eſſendi, & ope
randi, dicendũ, quod verũ eſt de prin
cipio remoto, ſed de proximo eſt im-
poſſibile. Nã ſi idẽ omnino eſſet prin
cipium ꝓximũ, tunc idem eſſet in re
eſſe, & operari. Similiter ſi idem eſſet
principium ꝓximum, cũ res ſemper
habeat eſſe, ſemper haberet operari.
Quia ergo forma dicit ꝓximũ, & im-
mediatũ principium eſſendi, potentia
vero proximũ & immediatum prin-
cipium operandi, patet ꝙ impoſſibile
eſt eſſe oĩno idem. AD aliud quod 46
obijcitur de potentia materiæ, dicen-
dum, quòd materia non eſt ſua poten
tia per eſſentiam, qm̃ non eſt ipſa or-
dinatio ad formã, eſt tñ ipſa potentia
materiæ, eſſentialis ipſi materiæ, ſicut
potentia actiua ipſi ſubſtantiæ: & mi-
nus quidem elongatur potentia ma-
teriæ a materia, q̃ potentia actiua à
ſubſtantia. Qm̃ potentia materiæ eſt
potentia paſſiua, quæ dicit ordinẽ ad
aliud cũ priuatione. Sed potẽtia acti-
ua dicit ordinem cũ poſitione, & ideo
minus addit potentia materiæ ſupra
materiam, q̃ potẽtia actiua ſupra ſub
ſtantiam: & hinc eſt ꝙ non ita diſtin
guuntur diuerſę potentiæ in eadẽ ma
teria, ſicut in eadem ſubſtantia.
AD illud quòd obijcitur de forma 47
accidentali, dicendũ, quòd forma ac-
cidentalis nõ eſt ſua potentia. Nã po-
tentia eius eſt inq̃tum influit in alte-

rum attamen potentia illa non tantú addit, quantú potentia formæ ſubſtãtialis, qm̃ potentia formæ accidẽtalis dicit ordinationem ad actũ: ſed non ſufficientem p ſe, ſed per virtutẽ ſubſtantiæ. Sicut n. accidens non eſt per ſe, ita non habet virtutem operandi per ſe, ſed per virtutem ſubſtantiæ. & ita hoc patet. AD illud qđ obijcit̃ vltimo, dicendum ꝙ potentiæ animę non ſunt accidentales, tñ argumentũ non valet, quia fortaſſis rõnale ſenſibile vegetabile nõ accipiunt̃ à potentijs, ſed à diuerſis naturis repertis in anima. Illud aũt argumentũ quod factum eſt ad oppoſitũ, quòd differunt, quia ſunt in diuerſis generibᵘˢ, ſoluẽdum eſt, per interemptionem, qa nõ ſunt in diuerſis generibus, ſed in eodem per reductionem &c.

Artic. 3 Conſequenter eſt quæſtio de ſecũda aſſignatione imaginis p mentem, notitiam, & amorem. Circa hãc quæruntur tria. Primum eſt de iſtis abſolute, vtrum vꝫ. imago attendat̃ in iſtis vt in potentijs, aut in habitibus, aut in potentijs, ſimul & habitibus, aut in ſubſtantia & habitibus. Secundum eſt de iſtis in comparatione adinuicem. Tertium verũ hæc trinitas imaginis, ducat neceſſirio in co-
2. gnitionem trinitatis quantum ad perſonas.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Imago attenditur in mente, notitia, & amore, non vt in potẽtijs, neq; vt in habitibus, ſed q̃tum ad ſubſtantiam animæ ſe noſcentis, & amantis; & quãtum ad habitus rõne notitię, & amoris, qui ſunt habitus cõnaturales, licet nõ acquiſiti.

Fundamenta. CIRCA hanc ſic ꝓceditur, & oſtendit primo ꝙ non in his, vt in potẽtijs attẽdatur imago, quia ꝑdicta aſſignatio fuit in potentijs, ergo ſi hic ẽt eſſet in potentijs, nõ eſſet niſi inculcatio verborũ. Pręterea, notitia, & amor, non dicunt potentiam, ſed habitus, licet mens poſſit dicere potentiã, ergo prædicta tria non poſſunt poni ſub rõne potentiarũ. Item, oſtendit̃ ꝙ nõ dicunt habitus: quia Aug. dicit ĩ imaginis aſſignatione mens nouit ſe, diligit ſe: ſed nulliᵘˢ habitᵘˢ eſt noſſe, nec amare, ergo &c. Item, ſi mens ſtat ꝓ habitu, q̃ro pro quo habitu? Si pro habitu memorię, de quo magis videtur, quia non eſt aliũ dare, ſed actus habitus huius eſt meminiſſe, & non alius. Sed Augu. aſſignat menti hos actᵘˢ. ſ. noſſe, & amare, ergo &c. Item, oſtendit̃ ꝙ non in potentijs & habitibus. Cum. n. potentię ſint tres, & habitus tres: tunc non eſſet ternarius, ſed ſenarius. Item, q̃ro pro qua potentia ſtat ibi mens: aut. n. ſtat ꝓ omnibus, aut ꝓ duabus, aut pro vna. Si ꝓ omnibus, tunc non ẽ ibi trinitas. Si ꝓ duabus, tunc ẽ ibi quaternitas, cum duo ſint habitus. Si pro vna, nõ poteſt habere iſtos duos actus, noſſe, & amare. ergo non ſumitur trinitas ſm habitus, & potentias ſimul. Item, oſtenditur qđ non ſm ſubãm, & habitus. Cum. n. habitus cognoſcendi, & amandi ſequant̃ ipſam ſubſtãtiam tpe, & ſubſtãtia ẽt poſſit eſſe ſine his, ratio aũt imaginis ſit ipſi aĩæ perpetua, & inſeparabilis, & concreata, ergo non ẽ in habitibus, & ſubſtantia ſimul. Item, ſi ſubſtantia cõnumerat̃ habitibus, & habitus ſunt tres, & ſubſtantia vna, ergo erit ibi quaternitas. Si tu dicas, ꝙ non differt notitia ſm ꝙ eſt habitus intellectiuæ, & memo-
riæ, Contra. habitus ſunt diſpoſitio- Ad opp.
nes potentiarum: cũ ergo ſint tres potentiæ, erunt tres habitus. Item, Magr̃ dicit in litera, ꝙ mens accipit nõ pro animę ſubſtantia tota, ſed pro eo qđ eſt in ea eminentius.

RESP. dicendum, ꝙ differt ſm
quoſdam aſſignatio hæc à pręcedẽti: 49
quia prior fuit in potẽtijs, hæc eſt in habitibus. Et reſpõdent obiectionibᵘˢ per diſtinctionem mentis. Mẽs enim ſm quadruplicem modũ accipiendi diuerſificat. Dicitur. n. vno modo à mene, quod eſt luna, ſiue defectus, & ſic

ſtē dr̄ de tota animæ ſubſtantia, pró-
pter tranſmutationes quas habet. Se
cundo modo dr̄ à metiēdo, & ſic ſtat
pro iudicatiua vi. & ſic accipit eam
Dam. ponens ipſam inter potentias
cognitiuas. Tertio modo dr̄ ab emi-
nendo, & ſic ſtat pro ſuperiori parte
rationis. & ſic accipit eā Aug. frequē
ter. Quarto mō dicitur à meminiſſe,
& ſic ſtat ꝓ memoria & quantum ad
actum, & quantum ad habitum. Di-
cunt ergo, ꝙ in aſſignatione hui⁹ tri-
nitatis, mens ſtat ꝓ habitu memorię,
ſed in adaptatione. Cū dicit econtra,
mens nouit ſe, & diligit, ſtat pro po-
tentia memorandi. Sed iſtud non vi-
det̄ conuenienter dictū: quia adapta-
tio debet reſpondere aſſignationi: &
præterea cum actus ꝓprius mentis
ſtat pro memoria, ſic meminiſſe ibi
deberet tangi, ſed Aug. in hac aſſi-
gnatione nunq̄ facit mentionem niſi
de duobus actibus. ſ. noſſe, & amare,
q non ſunt memoriæ, ſed aliarū potē
tiarū. Reſp. ergo, ꝙ trinitas iſta non
eſt in potētijs: quia amor & noticia,
non dicuntur potentiæ. Nec in habi-
tibus: quia mens non poteſt ſtare ꝓ
habitu, cū ipſa accipiatur vt agens.
Nec poteſt eſſe in potentijs, & habiti
bus: quia mens non pōt ſtare ꝓ vna
potētia, cum aſſignentur ei actus dua
rum potentiarum. Non pōt ſimiliter
ſtare pro pluribus potentijs: quia nō
eſſet trinitas: reſtat ergo ꝙ neceſſe eſt
ponere, ꝙ trinitas iſta attendatur q̄-
tum ad ſubſtantiā animæ ratione mē
tis ſe noſcentis, & amantis, & q̄tum
ad habitus, rōne noticiæ & amoris, &
ſic eſt trinitas, cum ī ſbſtātia ſit vna,
& habitus ſint duo. Differt ergo hæc
aſſignatio a præcedenti: quia præce-
dens fuit per vniformitatem in potē
tijs, per comparationē ad habitus, &
ad actus, ſed hæc eſt in ſubſtantia, &
habitibus. Differt etiā in hoc, quia ꝓ
cedens fuit per conuerſionē animæ
ad Deū. Hæc eſt per conuerſionem
animę ſupra ſe, & pluribus modis nō
attendit imago in homine, vt ſupra-
dictum fuit. Differt etiā: quia præce-
dens aſſignatio imaginis magis eſt ꝓ
pria, & conueniens, q̄ hæc. Nam pro-
prie loquendo, imago conſiſtit in vni
tate eſſentiæ, & trinitate potentiarū,
ſm quas anima nata eſt ab illa ſum-
ma trinitate ſigillari imagine ſimili-
tudinis, quæ conſiſtit in tribus virtu
tibus theologicis. Vnde Augu. hanc
aſſignationē primo ponit inueſtigan
do, vt per hāc deueniat ad illā in qua
finit ſpeculationem ſuam. Vnde hæc
aſſignatio non eſt propria ſicut alia.
Vnde Magiſter ſecundo eā ponit tan
quam non principalem.

Caue à Sco. diſt. 3 q. 9. 1. lib. ibi de pri. & ſec. iſti⁹ artic. vbi tenet ꝙ imago cōſiſtat i actib⁹ primis, & ſecūdis ipſius aiæ.

A D illud ergo quod obijcit̄ quòd
habitus non ſunt coęui &c. Dicen- 50
dum, ꝙ triplex eſt habitus. Quendā
enim habitū habet animæ potentia
ab acquiſitione. quendā ab innata di
ſpoſitione, tertiū habet à ſui ipſi⁹ ori
gine. Hoc aūt patet, quia habitus eſt 51
quo potentia facilis eſt in actū, poten
tia autem his tribus modis eſt facilis.
verbi gratia. Affectus noſter habet
facilitatem ad diligendū bonum alie
num per acquiſitā diſpoſitionem, vt
per virtutem, ad diligendum vero bo
num ſuū, per innatā diſpoſitionem:
& ad diligendum ſeipſum, ꝑ ſui na-
turalem originem. Cū enim ſit ſibi
indiſtāter vnitus, ſemper eſt habilis
ad ſe amandū, ſimiliter cum ſemper
ſit ſibi præſens, ſemper eſt habilis ſi-
bi ad ſe cognoſcendū, & ſic patet il-
lud quod obijcitur de coęuitate, nam
quo ad tales habit⁹ eſt bene coęuitas.
A D illud quod obijcitur, ꝙ tres di- 52
cuntur eſſe habitus ſm tres potētias,
dicendum, ꝙ in hac trinitate non ca
dit, nec habet locum habitus memo-
riæ: qa attenditur in ipſa anima ſm
ꝙ conuertitur ſupra ſe, & ideo ipſa
animæ ſubſtantia tenet locum memo
riæ, & ipſa pñtia, & oblatio qua ani-
ma offert ſe ſemper ſuæ intelligentię,
tenet locum habitus, & actus memo
riæ: & ita patet ꝙ ibi cadunt tm̄ ha-
bitus duarum potentiarum, & ideo
eſt ibi trinitas. A D illud quod vlti- 53
mo obijcitur de verbo Magiſtri, dicē
dum, ꝙ intelligitur non pro animæ
ſubſtantia tota: ꝙ ſi aliter intelligat̄,
nō habet veritatem verbū Magiſtri.
Quod patet per Augu. qui occaſione
huius imaginis quaſi per totum deci
mum de trinitate, oſtendit animā ha
bere cognitionem ſui innatam, q̄ eſt

Cōtra Magiſtrum.

creatura ĩ Deum: ſe l licet nõ habeat
omnino ſimile, habet tñ aliquo mo-
do quod creditur ſimile in creatura.
Vnde dico, ꝙ Philoſophi nunquam
cognouerunt per rationem perſona-
rum Trinitatẽ, nec pluralitatem, niſi
haberent aliquem habitum fidei, ſi-
cut habent aliqui hęretici. Vnde qui
dixerunt, aut locuti ſunt non intelli-
gentes, aut fidei radio illuſtrati. Eſt
alia trinitas appropriatorum. ſ. veri-
tas, vnitas, & bonitas, & hanc cogno
uerunt, quia habent ſimile.
23 A D illud ergo quod obijcitur per
tripartitam philoſophiam cognoue-
rũt Philoſophi Trinitatem, dicendũ
quòd verum eſt, ꝙ per illud, & ꝑ alia
venerunt ad cognitionem appropria
torum, credentes vero in cognitionẽ
24 vtriuſque trinitatis. A D illud quod
obijcitur de tertio ſigno, dicitur, &
bene: quia ſapientes ideo dicunẽ de-
feciſſe in tertio ſigno, quia defecerunt
in cognitione effectus potiſſimæ bo-
nitatis. ſ. redemptionis. A D aliud di 25
cendum, ꝙ veſtigium dicit diſtinctio
nem proprietatum eſſentialium, &
huic reſpõdet Trinitas appropriato
rum, non propriorum, ſiue perſona
rum. A D illud quod obijcit de ima- 26
gine, dicendum, ꝙ eſt cognoſcere ani
mam ſm id quod eſt, & cognitio iſta
eſt rationis, vel ſm id quod imago,
& cognitio iſta eſt ſolius fidei. A D il 27
lud quod vlterius obijcitur, difficilius
eſt cognoſcere mundum, dicendum,
ꝙ iſtud intelligitur ſuppoſito diuino
adminiculo, ſimpliciter autem loquẽ
do, falſum eſt. Citius. n. homo diſpo
neretur ad fidem, q̃ acquireret cogni
tionem philoſophię. Intellectus ta-
men noſter plus põt in cognitionem
rerum mũdanarum q̃ Trinitatis: qa
illa ẽ ſupra rationẽ, & contrariũ eius
videt ĩ ſenſu, & ideo indiget noua ele
uatiõe, vtpote cognitiõe ꝑ infuſionẽ.

QVOMODO IN ANIMA SIT imago Trinitatis.

Cap. 8.

NVNC verò ad eam iam perueniamus diſputationem, vbi in mente humana quæ nouit Deũ, vel poteſt noſſe Trinitatis imaginem, reperiamus. Vt. n. ait Auguſt. in 14. libro de Trinitate. Licet humana mens non ſit eius naturæ, cuius Deus eſt, imago tamen illius, quo nihil melius ẽ, ibi quęrẽda, & inuenienda eſt, quo natura noſtra nihil hẽt melius, ideſt in mente. In ipſa etiam mente antequã ſit particeps Dei, eius imago reperitur. etſi enim amiſſa Dei participatione deformis ſit, imago Dei tamen ꝑmanet. Eo enim ipſo imago Dei eſt mens, quo capax eius eſt, eiuſq; particeps eſſe poteſt. Iam ergo in ea Trinitatem, quæ Deus eſt, inquiramus. Ecce enim mens meminit ſui, intelligit ſe, diligit ſe: hoc ſi cernimus, cernimus Trinitatẽ, nondum quidem Deum, ſed imaginem Dei. Hic enim quędam apparet Trinitas memorię, intelligentiæ, & amoris. Hæc ergo tria potiſſimũ tractemus, memoriam, intelligentiam, voluntatẽ. Hæc ergo tria vt Auguſti. ait in lib. 10. de Trinit. non ſunt tres vitæ, ſed vna vita: nec tres mentes, ſed vna mens, vna eſſentia. Memoria verò dicitur ad aliquid, & intelligentia, & voluntas, ſiue dilectio ſimiliter ad aliquid dicitur: vita verò dicitur ad ſe ipſam, & mens & eſſentia. Hæc ergo tria eo vnum ſunt, quo vna vita, vna mens, vna eſſentia: & qc quid aliud ad ſeipſa ſingula dicuntur: etiam ſimul, non pluraliter, ſed ſingulariter dicũtur. Eo verò tria ſunt, quoad ſe inuicẽ referunt.

Tria oſtendit eſſe in anima q̃ relatiue dicuntur, & æqualia ſũ ſcilicet memoriam, intelligentiã, & dilectationẽ. Aug. li. 14 de Trinitate. c. 7. & 8

Quomodo

Quomodo æqualia ſint, quia capiuntur a ſingulis omnia,& tota.

Cap. 11. Subtiliſſima,& congrua ſimilitudo Hic oſtendit quomodo oĩa a ſingulis capiũtur.

AEQVALIA etiam ſunt non ſolum ſingula ſingulis, ſed et ſingula omnibus: alioqui non ſe inuicem caperent: ſe autem inuicẽ capiunt. Capiunt enim & à ſingulis ſingula, & à ſingulis omnia. Memini enim me habere memoriam, & intelligentiam, & voluntatem: & intelligo me intelligere, & velle, atque meminiſſe: & volo me velle, & meminiſſe, & intelligere.

Quomodo tota illa tria memoria capiat.

Ex eodem Augu. lib. de Trinit. Cap. 11.

TOTAMQVE meam memoriam, & intelligentiam,& voluntatem ſimul memini. Quòd enim memoriæ meæ non memini, illud non eſt in memoria mea: nihil autem tam in memoria eſt, q̃ ipſa memoria: totam ergo memini. Item quicquid intelligo, intelligere me ſcio: & ſcio me velle quicquid volo, quicquid autem ſcio, memini. Totã ergo intelligentiã totamq; voluntatẽ meã memini.

Quomodo illa tria tota capiat intelligentia.

Ex eodem Augu.lib. & c. citatus.

SIMILITER cùm hæc tria intelligo, tota ſimul intelligo: neque enim quicquam intelligibilium eſt quod nõ intelligam, niſi quod ignoro. Quod autem ignoro,nec memini,nec volo. Quicqd ergo intelligibilium non intelligo,conſequenter etiam nec memini, nec volo. Quicquid ergo intelligibilium memini, & volo,conſequenter intelligo.

Quomodo illa tota capiat voluntas.

VOLVNTAS etiam mea totam intelligentiam,totamq; meam memoriam capit,dum vtor toto eo,quod intelligo,& memini. Cũ itaque inuicem à ſingulis & omnia, & tota capiantur,æqualia ſunt tota ſingula totis ſingulis, & tota ſingula ſimul omnibus totis: & hæc tria vnum,vna vita,vna mens,vna eſſentia.Ecce illius ſummæ vnitatis,atq; Trinitatis, vbi vna eſſentia, & tres perſonæ, imago eſt humana mens,licet impar. Mens autem hic pro animo ipſo accipitur, vbi eſt illa imago Trinitatis. Propriè verò mens dicitur, vt ait Auguſt. non ipſa anima, ſed quod in ea eſt excellentius, qualiter ſæpe accipitur.Illud et ſciendum eſt, quòd memoria non ſolùm eſt abſentium,& præteritorum, ſed etiam præſentium, vt ait Auguſt.in 14.lib. de Trinita. alioquin non ſe caperet.

Li.de Tri. 15.cap. 7.

Cap. 11.

Ex quo ſenſu illa tria dicantur eſſe vnum, & vna eſſentia quærit.

HIC attendendum eſt diligenter, ex quo ſenſu accipiendum ſit quòd ſuprà dixit,illa tria ſcilicet memoriam, intelligentiam,& voluntatem eſſe vnum,vnam mentem,vnam eſſentiam,quod vtiq; non videtur eſſe verum iuxta proprietatem ſermonis. Mens enim, id eſt,ſpiritus rationalis, eſſentia eſt ſpiritualis,& incorporea. Illa verò tria,naturales proprietates, ſeu vires ſunt ipſius mentis, & à

ſe inuicem

Digitized by Google

ſe inuicem differunt: quia memoria non eſt intelligentia, vel voluntas nec intelligentia voluntas, ſiue amor.

Quòd etiam ad ſe inuicem dicuntur relatiuè.

Ca. 2. & 3. Aug. lib. de Trin. 9. cap. 4. ET hæc tria etiam ad ſeipſa referuntur, vt ait Auguſt. in 9. lib. de Trinita. Mens enim amare ſeipſam, vel meminiſſe non poteſt, niſi etiam nouerit ſe. Nam quomodo amat, vel meminit quod neſcit? Miro itaq; modo tria iſta inſeparabilia ſunt à ſeipſis: & tamen eorum ſingulum, & ſimul omnia vna eſſentia eſt, cùm & relatiuè dicantur adinuicem.

Hic aperitur quod ſupra quærebatur, ſcilicet quomodo hæc tria dicantur vnum.

SED iam videndum eſt quomodo hæc tria dicantur vna ſubſtantia. Ideo quia ſcilicet in ipſa anima, vel mente ſubſtantialiter exiſtunt, non ſicut accidentia in ſubiectis, quæ poſſunt adeſſe, Cap. 4. vel abeſſe. vnde Auguſt. in 9. lib. de Trinita. ait, Admonemur, ſi vtcunq; videre poſſumus, hæc in animo exiſtere ſubſtantialiter, nō tanquam in ſubiecto, vt color in corpore: quia etſi relatiuè dicuntur adinuicem, ſingula tamen ſubſtantialiter ſunt in ſua ſubſtantia. Ecce ex quo ſenſu illa tria dicantur eſſe vnum, vel vna ſub- Cap. 20. ſtantia. Quæ tria, vt Auguſt. ait in 15. lib. de Trini. In mente naturaliter diuinitus inſtituta quiſquis viuaciter perſpicit, & q̄ magnum ſit in ea, vnde poteſt etiam ſempiterna, immutabiliſq; natura recoli, conſpici, concupiſci. Reminiſcitur enim per memoriā, intuetur per intelligentiam, amplectitur per dilectionem: profectò reperit illius ſummæ Trinit. imaginem.

Quod in illa ſimilitudine eſt diſſimilitudo.

Ex Augu. Li. de Tri. 15. ca. 20. VERVNTAMEN caueat, ne hanc imaginem ab eadem Trinitate factam ita ei comparet, vt omninò exiſtimet ſimilem, ſed potiùs in qualicunq; iſta ſimilitudine, magnam quoque diſſimilitudinem cernat.

Prima diſſimilitudo.

QVOD breuiter oſtendi poteſt. Homo vnus per iſta tria meminit, intelligit, diligit: qui nec memoria eſt, nec intelligentia, Ex eodem lib. ca. 22. nec dilectio, ſed hæc habet. Vnus ergo homo eſt, qui habet hæc tria, non ipſe eſt hæc tria. In illius verò ſumma ſimplicitate naturæ, quæ Deus eſt, quāuis, vnus ſit Deus, tamen tres perſonæ ſunt, pater, & filius, & ſpiritus ſanctus, & hæ tres perſonæ ſunt vnus Deus. Aliud eſt itaq; Trinitas rès ipſa, aliud imago Trinitatis in re alia: propter quam imaginem etiam illud in quo ſunt hæc tria, imago dicitur, ſcilicet homo. Sicut imago dicitur & tabula, & pictura quæ eſt in ea: ſed tabula nomine imaginis appellatur propter picturam quæ eſt in ea.

Quòd propter iſta tria homo dicitur imago.

Altera diſſimilitudo.

RVRSVS iſta imago, quæ eſt homo, habens illa tria, vna perſona eſt. Illa verò Trinitas non vna perſona eſt, ſed tres perſonę, Pater filij, & filius patris, & ſpiritus patris, & filij. Itaq; in iſta imagine Trinitatis non hæc tria vnus homo, ſed vnius hominis ſunt. In illa verò ſumma Trinitate, cuius hæc imago eſt, non vnius Dei ſunt illa tria, ſed vnus Deus: & tres ſunt illæ perſonæ, non vna perſona. Illa enim tria non homo ſunt: ſed hominis ſunt, vel in homine ſunt: Sed nunquid poſſumus dicere Trinitatem ſic eſſe in Deo, vt aliquid Dei ſit, nec ipſa ſit Deus? Abſit vt hoc credamus. Dicamus ergo in mente noſtra imaginem Trinitatis, ſed exiguam, & qualemcunq; eſſe: quæ ſummæ Trinitatis ita gerit ſimilitudinem, vt ex maxima parte diſſimilis. Sciendum verò eſt quod hæc Trinitas mentis, vt ait Augu. in 14. lib. de Trini. non propterea tantum imago Dei eſt, quia ſui meminerit mens, & intelligit, ac diligit ſe: ſed quia poteſt etiam meminiſſe, & intelligere, & amare illum à quo facta eſt.

Ex eodem lib. c. 25. Ibi. c. 25. Ibid. c. 25. Cap. 12

Alia aſſignatio Trinitatis in anima, ſcilicet mens, notitia, amor.

POTEST etiam alio modo alijsq; nominibus diſtingui trinitas in anima, quæ eſt imago illius ſummæ & ineffabilis Trinitatis. vt enim ait Auguſt. in 9. lib. de Trinit. Mens, & notitia eius, & amor, tria quædam ſunt. Mens enim nouit ſe, & amat ſe: nec amare ſe poteſt, niſi etiam nouerit ſe. Duo quædam ſunt, mens & notitia eius. Item duo quædam ſunt mens, & amor eius. Cùm ergo ſe nouit mens, & amat ſe, manet trinitas, ſcilicet mens, amor, & notitia. Mens autem hic accipitur non pro anima, ſed pro eo quod in anima excellentius eſt. Hæc autem tria cùm ſint, diſtincta à ſe inuicem, dicuntur tamen eſſe vnum, quia in anima ſubſtantialiter exiſtunt.

Cap. 4. Ibidem. Vt habetur in libro Trinit. 15 c. 6. & 7. Quomodo dicant eſſe vnum

Quia mens, vice patris: notitia, filij: amor, ſpiritus ſancti accipitur.

ET eſt ipſa mens quaſi parens, & notitia eius quaſi proles eius. Mens enim cùm ſe cognoſcit, notitiam ſui gignit, & eſt ſola parens ſuæ notitiæ. Tertius eſt amor, qui de ipſa mente, & notitia ꝓcedit, dum mens cognoſcit ſe, & diligit ſe: non enim poſſet ſe diligere, niſi cognoſceret ſe. Amat etiam placitam prolem, id eſt, notitiã ſuã: & ita amor quidam complexus eſt parentis, & prolis.

Idẽ lib. 9. c. 4. de tri. Ex Augu. li. de Tri. 9. cap. 12.

Quod non eſt minor mente notitia, nec amor vtroque.

NEC eſt minor proles parente, dum tãtam ſe nouit mens, quãta eſt, nec minor eſt amor parente & prole, id eſt, mente & notitia, dum tantum ſe diligit mens, quantum ſe nouit, & quanta eſt.

Ex eodem Aug. li. & c. citatis. Ex eodem lib. cap. 5.

Quòd

Quòd hæc tria in ſeipſis ſunt.

SVNT etiam hæc ſingula in ſeipſis: quia & mens amans in amore eſt: & amor in amantis notitia: & notitia in mente noſcente eſt. Ecce in his tribus qualecumque veſtigium Trinitatis apparet.

Quomodo mens per iſta proficit ad intelligendum Deum.

MENS itaque rationalis conſiderans hæc tria, & illam vnam eſſentiam in qua iſta ſunt, extendit ſe ad contemplationem creatoris: & videt vnitatem in trinitate, & trinitatem in vnitate. Intelligit enim vnum Deum eſſe vnam eſſentiam, vnum principium. Intelligit enim, quia ſi duo eſſent, vel vterque inſufficiens eſſet, vel alter ſuperflueret: quia ſi aliquid deeſſet vni quod haberet alter, non eſſet ibi ſumma perfectio. Si verò nihil vni deeſſet quod haberet alter, cùm in vno eſſent omnia, alter ſuperflueret. Intellexit ergo vnum eſſe Deum omnium authorem: & vidit quia abſque ſapientia ſit quaſi res fatua: & ideo intellexit eum habere ſapientiam, quæ ab ipſo genita eſt: & quia ſapientiam ſuam diligit: intellexit etiam ibi eſſe amorem.

Hic de ſumma Trinitatis vnitate.

QVAPROPTER iuxta iſtam conſiderationem, vt ait Auguſt. in 9. lib. de Trinita. credamus patrem, & filium & ſpiritum ſanctum vnum eſſe Deum, vniuerſæ creaturæ conditorem, & rectorem: nec patrem eſſe filium, nec ſpiritum ſanctum: vel patrem eſſe, vel filium: ſed trinitatem relatarum ad inuicem perſonarum. Vt enim ait ipſe in libro de fide ad Petrum: Vna eſt natura, ſiue eſſentia patris, & filii, & ſpiritus ſancti, non vna perſona. Si enim ſic eſſet vna perſona, ſicut eſt vna ſubſtantia patris, & filii, & ſpiritus ſancti, veraciter Trinitas non diceretur. Rurſus quidẽ Trinitas eſſet vera, ſed vnus Deus trinitas ipſa nõ eſſet, ſi quemadmodũ pater, & filius, & ſpiritus ſanctus perſonarum ſunt abinuicẽ proprietate diſtincti, ſic fuiſſent quæque naturæ diuerſitate diſcreti. Fides autem patriarcharum, prophetarum, atque apoſtolorum vnum Deum prædicat trinitatem eſſe. In illa ergo ſancta Trinitate vnus eſt Deus pater, qui ſolus eſſentialiter de ſeipſo filium vnum genuit: & vnus filius eſt, qui de vno patre ſolus eſſentialiter natus: & vnus ſpiritus ſanctus, qui ſolus eſſentialiter à patre filioque procedit. Hoc autem totum non poteſt vna perſona, ideſt, gignere ſe, & naſci de ſe, & procedere de ſe, vt enim ait Auguſt. in primo libro de Trinitate. Nulla res eſt, quæ ſeipſam gignat vt ſit.

[Margin: Cap. 1. — Ibidem. — Sed ſententia potius quam verbis ipſis. — Cap. 1.]

Nunc

Nunc vero ad eam &c.

Expoſitio lit. HAEC eſt ſecunda pars huius diſtinctionis, in qua Magr̃ probat trinitatem, & vnitatem per ſimilitudinem propinquã, & expreſſam, cuiuſmodi eſt imago.
Diuiſio. Et diuiditur hæc pars in duas. In prima oſtendit trinitatem, & vnitatẽ in creatore, per trinitatem, & vnitatem conſideratã in potentijs animæ. In ſecunda vero in habitibus, ibi. Pōt ẽt alio modo &c. Prima iterum pars hꝫ quatuor particulas. In quarũ prima oſtendit vbi q̃renda ſit imago in anima, qm̃ in parte ſuperiori, & tribus potentijs. ſ. memoria, intelligentia, & voluntate. In ſecunda vero tangit imaginis conditiones, quæ ſunt trinitas, vnitas, & æqualitas. ibi. Hæc ergo tria, vt ait Augu. In tertia vero mouet & ſoluit dubitationem q̃ oritur ex ꝑdictis. Vtrum. ſ. aĩa ſit ſuę potentiæ. ibi. Hic attendendũ eſt diligenter. In quarta aũt docet cauere errorem, qui poſſet cauſari & oriri ex oſtenſione trinitatis creatæ, ꝙ omnimoda ſimilitudo eſſet ad increatam: vbi oſtendit ꝙ maxima eſt diſſimilitudo imaginis ad Deum. ibi. Verũtamen caueat. Similiter ſecunda pars in qua Magr̃ intẽdit inueſtigare imaginem in habitibus animæ ſm̃ ꝙ poſſibile eſt, diuiditur in quatuor particulas. Primo. n. illa tangit in quibus imago trinitatis attendit̃, quæ ſunt, mens, notitia, & amor. Secundo illis ꝑtactis oſtendit ꝙ in his attenditur imago ꝑꝑ conſubſtantialitatem, ordinem, & æqualitatem. ibi. Hęc aũt tria &c. Tertio oñdit qũo mens rõnalis in cõtẽplatione trinitatis creatæ proficit ad videndũ, & cognoſcendum trinitatem increatã in vnitate, ibi. Mens itaq; rõnalis. Quarto vero breuiter recolligit q̃ ſupra ſunt demõſtrata, ibi. Quapropter iuxta iſtam conſiderationem.

Imago Dei tñ permanet.

Dub 8 Contra. hoc obijcitur auctoritate
28 Pſal. Dñe in ciuitate imaginem eorũ
Reſpon. ad nihilum rediges. Reſpon. Imago dicitur dupliciter. Vno modo quantum ad ſubſtantiale eſſe, & hoc reſpicit trinitatem perſonarũ, & ordinẽ, & æqualitatem, & ſic ſemꝑ ꝑmanet. Alio mõ prout ſupra eſſe addit bene eſſe, vt decorem, & honorem, & hoc pōt perdi. Quia hõ cum in honore eſſet, non intellexit.

Memoria vero dr̃ ad aliquid.

Obijcitur, ergo memoria, intelli- 29
gentia, & voluntas ſunt in ꝑdicamẽ-
to relationis. Item q̃ritur quare mẽs Dub. 9
dicitur magis ad ſe, q̃ memoria, vel
intelligentia? Rñ. dicendum, ꝙ dici Reſpon.
ad aliquid eſt dupliciter. Vel ꝓprie & per ſe, ſicut pr̃ & filius, vel rõne alicuius annexi, quia habet reſpectum annexum, & inclinationẽ, & ſic memoria dr̃ ad aliquid, quia innatum habet reſpectum ad memoriale: ſimiliter intelligentia ad intelligibile, & voluntas ad volibile, & hæc obiecta ad inuicem hñt reſpectum. Et ſic pa-
tet obiectio. AD illud quod q̃ritur 30
de mente, dicendum, ꝙ mens dr̃ ab actu eſſentiali: ꝓpterea eſt intelligendum, ꝙ quo eſt, pōt intelligi in quantum dat aĩæ eſſe generaliſſimũ, & ſic dr̃ eſſentia. Vel inq̃tum dat eſſe generale, & ſic dr̃ vita: quia aĩa eſt in gñe viuentiũ. Aut inq̃tum dat eſſe ſpũale, & ſic dr̃ mens. Mens. n. non dr̃, niſi qd̃ viuit vita intellectiua. Vel aĩa in ſe dr̃ eſſentia, vt actus corporis, vita, vt perfectibilis a Deo, mens.

In illa vero sũma trinitate &c.

Innuit Magr̃, ꝙ tres perſonæ non
ſunt vnius Dei. Contra. vr̃ dicere fal Dub. 10
ſum. Quia cũ ſint vnius eſſentiæ, & eſſentia ſit Deus, ergo ſunt vniꝰ Dei. Si dicas ꝙ non ſequitur, ego quæro, quare nõ cõcedit ꝙ tres ꝑſonæ ſunt vnius Dei? Si dicis ꝙ propter hoc, ꝙ obliquus notat diuerſitatẽ, ergo cum eſſentia non ſit diuerſa à perſona, nõ
pōt dici, tres ꝑſonæ ſunt vnius eſſen 31
tiæ. Rñ. dicendũ ꝙ gtũs aliq̃ñ con- Reſp.
ſtruitur in rõne poſſeſſionis, vt ſi dicatur, bos Petri, vel Ioan. Aliquando ex vi declarationis, vt mulier egregiæ formæ, aliq̃ñ intrãſitiuè, vt creatura ſalis. Intranſitiuæ, conſtruitur

gñale

gñale cum ſpāli, & ſic pōt dici ſubſtantia, vel pſona Dei. Ex vi declarationis eſſentiæ, vt importans formā p modum formę, & ſic dicuntur tres pſonæ vnius eſſentiæ, quia ergo qñ dr̃ tres pſonæ ſunt vnius Dei, Deus non ſignificat nec per modū formę, nec p modum ſpecificantis, ideo intelligitur p modum poſſidentis, vel principiantis, & ideo ſimpliciter eſt falſa.

Vt ex maxima parte ſit diſſimilis.

Dub. 11. Contra. hoc vr̃ falſum. Quia imago eſt ſimilitudo expreſſa, ergo ſi maxime eſt diſſimilis, non eſt imago.

Reſpon. 31 Rñ. dicendum, ꝙ eſt exceſſus ſimpliciter, vel in gñe. Si ergo loquamur de exceſſu ſimpliciter, ſic dico, ꝙ aīa rōnalis nō eſt valde ſimilis Deo. Si aūt loquamur in genere creaturæ, quia tm̃ excedit, quantū pōt natura creata, ſic dicitur valde ſimilis, & expreſſa ſimilitudo Dei.

Si duo eſſent, vel vterq; inſufficiens eſſet.

Dub. 13. Contra. Quia ſm viam iſtam mōſtrari poſſet, ꝙ non ſit vna perſona.

Reſpon. 33 Rñ. dicendum ꝙ in pſonis non pōt eſſe ſupfluitas: quia in eis eſt vna ſufficientia. Vñ ſi vna eſſet ſupflua, & oēs. Sed non pōt ibi eſſe aliqua inſufficiētia, quia nihil plus hñt tres, q̃ vna. Sed ſi eſſent duæ eſſentiæ, duæ eſſent ſufficientiæ: & q̃libet p ſe eſſet ſufficiens. Si aūt altera cum altera, q̃libet eſſet inſufficiens, & ita patet ꝙ nō eſt ſimile de duabus eſſentiis, ſicut de duabus perſonis.

Et vidit, quia abſq; ſapientia nō ſit &c.

Dub. 13. Contra. ſm hoc vr̃ ꝙ pater ſit ſapiens ſapientia genita. Dicendum, ꝙ

Reſpon. 34 iſta conſequentia nō eſt intelligenda immediate. ſ. quia non eſt res fatua, ergo habet ſapientiam genitam. Sed hoc intelligendū eſt ſic. Deus eſt ſubſtantia ſpūalis, ergo eſt nata cognoſcere, ergo ſi non habet ſapientiā, eſt res fatua. Sed non eſt res fatua, ergo habet ſapientiam. Sed non eſt ſapientia ſine verbo, & non eſt verbū niſi procedat à mente, & ita genereṫ. ergo à primo, ſi habet ſapientiam, neceſſe eſt ſapientiam eſſe genitam. Et oēs iſtas conſequentias oportet intelligere immediate.

Consequenter ad intelligentiam iſtius partis ſecundæ præſentis diſtin. q̃tum ad primā aſſignationem imaginis q̄ eſt per memoriā, intellgētiam, & voluntatem, tria q̄runṫ. Primo vtrum in his tribus. ſ. memoria, intelligentia, & voluntate attendatur rō imaginis. Secundo de cōparatione iſtarum ad obiectum. Tertio de comparatione earum ad animā, vel ſubiectum. Art. 2.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Ratio imaginis attēditur in his tribus potentijs cum cōparatione ad vnitatē eſſentię, memoria, intellectu, & volūtate.

Qvia in oibus ſimul ſit vr̃. Ad rōnem. n. imaginis requiriṫ expreſſa conformatio in diſtinctione, ſed diſtinctio in diuinis attendiṫ quantum ad tres pſonas, ergo neceſſario in imagine creata attenditur q̃tum ad tres potētias. Itē, ratio imaginis conſiſtit ī pfecta capacitate, quia ſm Aug. 14. d tri. c. 4. eo ē mens imago, quo pōteſſe capax, & particeps Dei: ſed Deus nō capiṫ ab aīa plene niſi ametṫ, neq; amatur, niſi intelligatur, nec intelligitur, niſi phs apud aiam habeat. ſed primum eſt p voluntatē, ſm per intelligentiā, tertium p memoriā, ergo &c. Item, notitia ſiue intelligentia appropriatur filio, volūtas ſpiritui ſancto. ergo aut trūcata & diminuta erit aſſignatio imaginis, aut neceſſe eſt ponere potentiam rñdentē patri. Sed contra, ad eſſe imaginis reqritur repſentatio in diſtinctione originis, & ordinis: ſed in iſtis potentijs non eſt talis diſtinctio, quia ſimul ſunt cum aīa con- Ar. 2. Fundamenta. Ad opp.

çoncreatę, nec vna eſt ab alia, nec vna
pōt aliam, ergo in iſtis non eſt reperi
re rōnem imaginis. Item, imago eſt
repręſentatio ſm exteriorem diſpoſi-
tionem, vt patet, ſed iſtę tres potentiæ
ſunt intimæ ipſi aīæ, ergo in ipſis nō
eſt ratio imaginis. Item ꝙ ſpetialiter
memoria nō ſit de ratione imaginis,
vr̄, quia cū imago ſit aīæ eſſentialis,
& ſm potentiam rōnalem ſit in ipſa,
Ariſt. de memoria autem, vt dicit Philoſo. eſt
mem. & re ſenſibilium, quia eſt in brutis, ergo
min. c. 1. vr̄ ꝙ memoria non pertinet ad ima-
ginem. Præterea cū memoria ſit ſenſi
bilium, ſiue intelligibilium, cōcernit
differentiam tēporis, qa eſt acceptio
pn̄s de præteritis, ſed imago abſtra-
hit à cōditionibus ſenſibilibus, & tē-
poralibus, ergo &c. Itē, imago atten-
ditur in his q̄ ſunt nata recipere ima
ginem reformationis, ſiue ſimilitudi-
nis, ſed imago illa conſiſtit in tribus
virtutib⁹ theologicis, quarum nulla
eſt in memoria, ergo &c. Item, ꝙ vo-
luntas nō ſit de integritate imaginis,
vr̄, quia dr̄ in lib. de ſpiritu & anima,
imago eſt in potentia cognoſcendi, ſi
militudo eſt in potentia diligendi.
Sed voluntas non ptinet ad potentiā
cognitiuam, ergo &c. Item, oīs poten
tia q̄ eſt de imagine, debet aliis æqua-
ri, quia ad rōnem imaginis reqritur
æqualitas, ſed voluntas non æquatur
alijs, quia multa intelligimus q̄ non
volumus, ergo &c. Si dicas ꝙ non at-
tendit̄ æqualitas reſpectu obiectorū
ſed reſpectu actuū, vt ſit ſenſus, quic
quid itelligo, volo me intelligere, ad
huc non eſt verū, quia multorum me
minimus, q̄ nollemus meminiſſe.

35 RESP. dicendum, ꝙ ſicut dicit
Augu. & Magiſter recitat, imago at-
tenditur in his tribus potentiis cum
comparatione ad vnitatem eſſentiæ,
& pluralitatem actuum in quibus eſt
diſtinctio, & ordo, & origo vnius ab
altero per modum quēdā diſponen-
di. Nam retentio ſpēi diſponit ad in-
telligendum, & intelligentia ad amā
dum, ſecundum ꝙ intelligit̄ eſſe bo-
num, & per hoc patet ſolutio ad il-
lud quod objicitur in iſtis potentijs
non eſt diſtinctio per originem, er-
go &c.

A D illud quod objicitur, ꝙ ima- 36
go attenditur ſm exteriorem diſpoſi
tionem, dicendū, quòd eſt imago rei
corporalis, & ſenſibilis, & hæc quia
offert ſe cognitioni per exteriora, ha
bet imaginem repræſentātem ſecun
dū exteriorem diſpoſitionem. Eſt ite
rum imago rei ſpiritualis, quę eſt in-
tima cuilibet rei, & q̄ cognoſcitur ſe-
cundum ꝙ virtus recolligitur ad in
tima, & habet imaginē rep̄ſentantem
quantum ad intimas diſpōnes. A D il 37
lud ergo quod objicitur ꝙ memoria
eſt ſenſibilium, dicendum, ꝙ memo-
ria accipitur tripliciter. Vno modo
prout eſt receptiua, & retentiua ſenſi
bilium, & præteritorum. Alio modo
prout eſt retentiua præteritorum ſi-
ue ſenſibilium, ſiue intelligibilium,
Et tertio modo ꝓut eſt retentiua ſpe- Platonici
cierum abſtrahendo ab omni differē hunc ter-
tia temporis, vtpote ſpecierum inna- tium agno
tarū, & hoc tertio modo eſt pars ima ſcunt me-
ginis, ſed obiectio currit de alijs pri- moriæ mo
mis duobus modis. Primo mō me- dū, & non
moria ſequitur ſenſum, ſecundo mo peripateti
do ſequitur ipſam intelligentiam, & ci.
voluntatem, tertio modo antecedit,
& reſpondet patri. A D illud quod 38
objicitur ꝙ memoria non reformat̄,
dicendum, ꝙ imo memoria reforma
tur, & quantum ad ſtatum viæ, &
quantum ad ſtatum patrię. In primo
per ſpem, & hoc patet per expoſitio-
nem Aug. ſuper illud verbum Mat.
22. diliges do. Deū tu. ex to. cor. tuo.
i. intellectu ſine errore. Ex tota aīa
.i. ex volūtate ſine cōtradictione. Ex
tota mente .i. memoria ſine obliuio-
ne. In ſecundo ſtatu reformatur quā
tum ad tentionem. Vnde. Ber. dicit.
Quis Deus eſt futurus intelligentiæ
plenitudo lucis, voluntati multitudo
pacis, memoriæ continuatio ęterni-
tatis. Nec eſt etiā inconueniens quòd
memoria q̄uis ſit prima reformetur
per dotem vltimam: quia ordo refor
mationis, & deformationis incipit à
poſteriori, ordo autem formationis
incipit à ſuperiori, ideo à voluntate
incipit reformatio, & tendit vſque in
memoriam. A D illud quod objicit̄ 39
ꝙ imago eſt in potentia cognoſcen-
di, dicendum, ꝙ ſimilitudo dicit qd
gratuitū,

gratuitū, & ideo dr̄ eſſe per appro-
priationem in volūtate, ſiue in dile-
ctione. Imago vero non dicit gratui
tum, ideo dr̄ eſſe in potentia cogno-
ſcendi. Vel aliter de imagine: quia in
filio eſt prima imago, & filio appro-
priatur intelligentia, q̄ eſt in potentia
cognitiua, ideo dr̄ imago eſſe in potē
39 tia cognoſcendi. A D illud, voluntas
non æquatur intelligentiç, dicēdum,
quòd voluntas ꝓut communiter ac-
cipit̄ ad velle, & nolle, quorū vtrūq;
eſt actus voluntatis, bene æquatur,
ſm quòd dicitur vti eſſe cōmune ad
vtrūq;, ſicut dicit Aug. & hr̄ in lite-
ra, quòd voluntas capit illam dum
vtor &c. Quicquid .n. recordamur,
vel intelligimus, in facultatē volunta
tis accipimus ad eligēdum, vel ad re-
ſpuendū, & iſtud eſt ſm ꝙ dicit actū
cōmunem voluntatis, ſed ſm actum
ſpecialem qui eſt velle tm̄, non æqua-
tur. de iſto eſt oppoſitio quomò ſic
velle non cōprçhendit totā volunta-
tem, ſicut meminiſſe totam memoriā,
& intelligere totam intelligentiam.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Imago attenditur in habitibus animæ connaturalibus, in relatione tamē ad actus ſuos, & non abſolutè.

Ad opp.

DE potentijs in compa-
ratione ad obiectum,
vtrum videlicet atten
datur imago in eis per
comparationem ipſa-
rum ad Deum. Et vide
tur ꝙ ſic, quia eo eſt anima imago,
quo capax Dei, & particeps eſſe pōt,
vt dicit Aug. 14. de Tri. ſed eſt capax
quantum ad partem ſuperiorem, er-
go &c. Item, in eodem imago illius
quo nihil melius eſt inquirenda eſt,
& inuenienda, quo mens noſtra ni-
hil melius habet: ſed hoc eſt ſupior
pars, ergo &c. Item, hoc idem videt̄
ratione, quia imago dicitur eo quod
ducit in prototypum, ergo cum illud
ſit Deus, non attenditur imago in po
tentijs his, niſi ſm quòd ducunt in
Deum. Sed per has potentias homo
ducitur in Deum, dum per eas cōuer
titur in eum, ergo &c. Item, Deus eſt
obiectum virtutū theologicarum in
quibus cōſiſtit imago reformationis,
ergo cum idem ſit obiectum vtriuſq;
imaginis: quia vna eſt ductiua alte-
rius, & perfectiua, ꝓpterea ſi Deꝰ eſt
obiectum vnius, ergo & alterius. Con
tra Aug. 9. de tri. aſſignat imaginem
in mente, intellectu, & amore ſm ꝙ
anima meminit ſui, intelligit ſe, dili-
git ſe, ergo videtur ꝙ imago atendat̄
per conuerſionem ſui ſupra ſe. Item,
Aug. 12. de tri. c. 4. cum in natura mē
tis humanæ quærimus trinitatem, in
tota quærimus, non ſeparantes actio
nem temporalium a contemplatione
æternorum, vt tertium aliquid iam
quçramus, ergo Trinitas imaginis at
tēditur ſm actionem temporalium,
& ita per conuerſionem ad inferio-
ra. Item, ſecundum ꝙ anima conuer-
titur ſupra inferiora, vel ſupra ſe, eſt
æqualitas, & ordo, & origo, & omnia
quæ cōcurrunt ad rōnem imaginis.
Itē, imago eſt in peccatoribus a Deo
auerſis, & in illis etiā qui nullo mo-
do pn̄t reuerti, vt ſunt damnati, ergo
ratio imaginis nō attenditur penes
conuerſionem ad Deum. Item, neceſ
ſe eſt quantum ad perfectam rationē
imaginis æquari cognoſcentem, &
cognitum, ſiue dicentem, & dictum.
Nam iſta duo patrem, & filiū repræ-
ſentant: ſed in conuerſione ad Deum
non eſt talis æquatio, ergo &c.

Fundamenta.

RESP. ad intelligentiam prædi- 40
ctorum, tria oportet in imaginis ra-
tione præſupponere. Primo .n. ima-
go attenditur ſecundum expreſſam
conformitatem ad imagintaum. Secū
do ꝙ illud quod conformat̄ imagini
per conſequens conformetur imagi-
nato: vnde qui videt imaginem Pe-
tri, per conſequens videt & Petrum.
Tertio, ꝙ anima ſm ſuas potentias
conformis redditur his, ad quæ con-
uertitur, ſiue ſm cognitionem, ſiue
ſecundum amorem. Qm̄ ergo cum
anima conuertitur ad Deum ſibi cō
formatur, & imago attenditur ſm cō
formitatem: ideo imago Dei cōſiſtit
in

Digitized by Google

in his potentijs quæ habent obiectũ Deum. Rurſum qm̃ anima eſt imago Dei ſecundum ꝙ conſormatur imagini, & imaginato, ideo anima ſecundum ꝙ conuertitur ſupra ſe, non recedit a conformitate, & ideo imago conſiſtit in his potẽtijs ſm quòd habent animam pro obiecto. Sed cum conuertitur ad creaturas inferiores illis conformatur, in quibus non eſt imago Dei, ſed veſtigium: ideo potentiæ animæ ſm quòd habent inferiora pro obiectis, recedũt a ratione imaginis: quia recedunt a conformitate expreſſa. Licet itaque in huiuſmodi potentijs ſecundum ꝙ conuertuntur ad inferiora, ſic reperire trinitatem, & aliquam conformitatem: ſimiliter in potentijs ſenſitiuis, ſicut oſtendit Aug. quia tamen deficiunt ab expreſſa conformitate, non reperitur ratio imaginis in eis. Vnde Augu. inueſtigat in omnibus potentijs animæ trinitatem, nõ quia in eis ſit imago, ſed vt à rõne imaginis excludat. Vnde q̃rens trinitatem in tota anima, quærit eam in ſuperiori, & inferiori parte rõnis, & in ſenſu. Et hoc eſt quod dicit in illa auctoritate. Cum in natura mentis humanæ quærimus trinitatem, in tota quærimus. non dicit quærimus imaginem. Vnde Aug. 13. de tri. q̃uis in inferiori parte rationis inueniri trinitas poſſit, imago tamẽ inueniri non poteſt. Concedendum eſt ergo ꝙ imago conſiſtit in his potentijs ſecundum ꝙ ad animam conuertuntur, primo tamen & principaliter, vt oſtendunt primæ rationes, ſecundum ꝙ conuertuntur ad Deum. Vnde Auguſt. his duobus modis aſſignat imaginem. Prima eſt in mente, notitia, & amore ſecundum ꝙ mens nouit, & amat ſe. Secunda eſt in memoria, intelligentia, & voluntate. & in fine libri oſtendit completiſſimam rationem imaginis eſſe in comparatione ad Deum.

Ex his patet reſpõſio ad primum, ſecundum, & tertium: quia primum argumentum concedendũ eſt, ſecundum vero concludit, ꝙ in inferiori parte ſit trinitas, & tertium quòd cõformitas. ſed hæc ſoluta ſunt: q̃a non eſt expreſſa. AD illud quod obijcit de conuerſione peccatorum. R̃ndeo, 41
quòd imaginem in his potentijs ſm cõuerſionem non actualem, ſed aptitudinem, quæ nunq̃ relinquit potentias, ſicut greſſibilis etiam dr̃ homo qui habet pedes truncatos, q̃uis non gradiatur. AD illud quod obijcitur 42
ꝙ neceſſe eſt in imagine cognoſcens, & cognitum adæquari. Dicendum, ꝙ non oportet cognitum adæquari cognoſcenti adæquatione rei ad rẽ, ſed ſub ratione cognoſcibilis. vnde tantum eſt cognitum in intelligẽtia, quantum repræſentatur a memoria. Quod autem ſimpliciter adæquetur non oportet, adequatur, tamen ſm ꝙ anima conuertitur ſupra ſe. Vnde rõ imaginis quo ad quid, eſt in conuerſione ad Deum: quo ad quid eſt, in cõuerſione animæ ſupra ſe. In conuerſione ad Deum eſt plus, quia plus habet de ratione venuſtatis, & conformitatis: in conuerſione ad ſe, plus habet de ratione conſubſtantialitatis, & æqualitatis.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Imago, perfectè cognita vt imago, ducit in cognitionem ſanctiſſimæ trinitatis, non autẽ ſimpliciter.

DE comparatione iſtarum potentiarum ad animam, ſiue ad ſubiectum, vtrum videlicet ſint idem in eſſentia cum anima. Et videtur ꝙ ſic. Quia Aug. dicit. 10. de tri. hæc tria memoria, intelligentia, & voluntas ſunt vna mẽs, vna vita, vna eſſentia, ac ꝑ hoc vna ſubſtantia. Itẽ Ber. ſuper cãtica canti. Quædã in anima intueor memoriam, intelligentiam, & voluntatem. hæc tria ipſa eſt. Si tu dicas ꝙ hoc dicit per cauſam, hoc nihil eſt, quia Aug. de ſpiritu, & anima dicit, ꝙ anima eſt quędam ſua, vt potẽtiæ, & quædam nõ ſua, vt virtutes. quòd ſi per cauſam eſſet, vtrumque poſſet dici. Item, hoc ipſum videtur velle di

Ad opp.

Cap. 11.

Ariſt. 2.d cere Philoſophus, quia idem dicit eſ
ani.24. & ſe principium eſſendi,& operandi,er
3.Phy. 17 go cum principiū eſſendi ſit ipſa forma ſubſtantialis,principium operandi ergo erit ipſa, ſed principium operandi eſt potentia , ergo potentia eſt principium eſſendi,ſed non eſt principium eſſendi niſi forma ſubſtantialis in homine, ergo potentia, & forma ſubſtantialis ſunt idem in ſubſtā
4.d Gen.2 ſtia. Item,rōne oſtenditur. Sicut materia prima eſt omnia nata recipere ꝑ veritatem , ſic anima ſm ſimilitudi-
4.Phy.115 nem. Sed potentia materiæ primæ reſpectu formarum ſuſcipiendarum non differt per eſſentiam ab ipſa,ergo ſimiliter videtur ꝙ potentiæ aiæ. Probatio minoris. Si .n. per eſſentiā differret, aut eſſet ſubſtantia, aut accidens. Non accidens: quia antecedit oēm formam , & omne accidens. Si ſubſtantia,aut ergo materia, aut formę. Præterea , ſi differret illius eſſet materia capax. Item, forma accidentalis non eſt ſimplicior forma ſubſtātiali. Sed potentia operandi non differt a potentia accidentali, vtpote potentia calefaciendi , non differt per eſſentiam a caliditate,nec potentia illuminandi ab ipſa luce , ergo ſimiliter videtur ꝙ nec potentia animę ab
8.Phy. 27 ipſa anima . Item, quod vni eſt accidens,nulli ſubſtantiæ eſt: ſed iſtæ potentię ſunt ipſi animæ ſubſtantiales, ergo non ſunt ei accidentales,& per conſequens non ſunt accidentia , ergo ſunt ſubſtantia , conſtat autem ꝙ non alia q̄ anima . Probatio minoris,quia anima rōnalis ſenſibilis, & vegetabilis in homine, non dicit diuerſitatem ſubſtantiarum, ſed potentiarum,ergo cōſtat ꝙ in homine iſtę drīæ, vegetabile, ſenſibile , rationale accipiuntur a potentijs, & huiuſmodi differentiæ ſunt ſubſtātiales , ergo

Funda-menta. & potentiæ,ergo &c. Contra. Augu. in 15.de Trin. aſſignat drīam imaginis creatæ ad trinitatem illam .ſ. increatam,qa in illa trinitate eſt hn̄s id quod hr̄,hic aūt habens.nō eſt id qđ hr̄ , ergo ſi aīa habet tres potentias,
Diony. de ergo eſſentialiter non eſt ille . Item ,
Ang.hier. Diony.dicit ꝙ ī quolibet creato diffe
cap.11. runt hæc tria,ſubſtātia,virtus, & operatio,ergo in aīa differunt ſubſtātia & potentiæ. Item, Boetu. in quolibet creato differunt quo eſt,& qđ eſt,ſiue qđ eſt, & eſſe, ergo ſimiliter imo multo fortius quod pōt,& quo pōt. Item, rōnibus oſtenditur ſic. Quæ differūt gn̄e,differunt eſſentia,& vnum de altero nō ꝑdicatur eſſentialiter, ſed potentiæ , & anima ſunt hmōi,quia aīa eſt in gn̄e ſubſtātiæ,ſed potentię ſunt in ſecunda ſpecie qualitatis.ſ.naturalis potentię,ergo &c. Item, illa quorū vnum eſt extra,alterū differunt eſſentialiter, & ſubſtantialiter , ſed virtus egreditur ſubſtantiā, quia operatur ī obiectum qđ eſt extra, ſed impoſſibile eſt ꝙ operet vbi non eſt,ſi ergo virtus eſt vbi operatur,& operatur extra ſubſtantiā cuiuſlibet,ergo virtus egreditur extra ſubſtantiā,ergo &c. Item, ad hoc eſt alia rō. Quia ſi eadem per eſſentiam eſſent aīa & potentiæ, vnū non multiplicaretur niſi ſm multiplicationem alterius , & ſic cum vnum tm̄ ſit aīa, haberet tantum vnam potentiam, ſed hoc eſt falſum, ergo &c.

AD ꝑdictorum intelligentiam notādū eſt, ꝙ potentia naturalis dr̄ tripliciter. Primo mō prout dicit modū exiſtendi naturalis potentiæ in ſubiecto, ſm quem dr̄ ſubiectum facile, vel difficile, ad aliquid agendū, & ſic naturalis potentia dicit modū qualitatis, & eſt generaliter in ſecunda ſpecie qualitatis , vt patet cum dr̄ curſor & pugillator, quorū vtrunq; dicit facilitatem, quæ ſequit̄ modum exiſtendi potentiæ gradiendi , & reſiſtendi , ſiue agendi in ſubiecto. Secundo mō potentia naturalis dr̄ potentia naturaliter egrediens à ſubſtantia. Et hoc pōt eſſe dupliciter. Vno mō aliqua potentia egredit̄ à ſubſtantia cum accidente, vt potentia calefaciendi. Ignis enim per ſuā ſubſtantiā non calefacit ſine caliditate, & hæc potentia nō eſt alterius gn̄is q̄ ſit qualitas à qua egreditur, vnde potentia q̄ eſt calefaciendi, eſt in eodem gn̄e cum caliditate. Alio modo dr̄ naturalis potētia, quæ naturaliter egredit̄ de ſubſtantia immediatè, ſicut potentia generādi quātum ad inductionem vltimæ formæ , & hæc qdem non eſt alterius generis

cum

eum ſubſtantia, ſed reducitur ad ge-
nus ſubſtantiæ tanquam ſubſtantialis
differentia. Per hunc modum intelli-
gendum eſt in potentijs aīæ. Nā vno
modo conuenit nominare potentias
aīæ, ſm primum modū, vt dicunt fa-
cilitatem q̃ dicit modū potentiæ exi-
ſtendi in ſubiecto, ſicut ingenioſitas,
& tarditas, & hęc quidē ſunt in ſecū-
da ſpecie qualitatis. Alio mō cōuenit
potentias noīare, prout dicunt ordi-
nem ſubſtantiæ ad actū, q̃ eſt median
te aliqua ꝓprietate accidentali, vt po
tentia ſyllogizandi, q̃ eſt in anima cū
habet habitū ſyllogizandi, & hæc eſt
in eodem gñe in quo eſt ſcientia ſyllo
gizādi, vt in prima ſpecie qualitatis.
Contingit iterū nominare potentias
aīæ, vt immediate egrediuntur à ſub-
ſtantia, vt ꝑ hæc tria memoriā, intelli
gentiam, & voluntatē. & hoc patet.
Quia omni accidente circumſcripto,
intellecto ꝙ aīa ſit ſubſtantia ſpūalis,
hoc ipſo qđ eſt ſibi ꝑſens, & ſibi con-
iuncta, habet potentiā ad memoran-
dum, & intelligendum ſe. Vnde iſtæ
potentiæ animæ ſunt ſubſtātiales, &
ſunt in eodem gñe ꝑ reductionē, in
quo eſt anima: attamen qm̄ egrediun
tur ab aīa [potentia .n. ſe habet per
modū egredientis] nō ſunt oīno idē
per eſſentiam, nec tn̄ adeo differunt,
vt ſint alterius generis, ſed ſunt i eo-
dem genere per reductionem. Et pōt
ſatis manifeſtū exemplum dari in re,
& in ſimilitudine eius. Nā res nō ha-
bet tantā identitatem cū ſua ſimilitu
dine, vt ſint vnum numero: nec tan-
tam diuerſitatē vt differant numero.
Similitudo.n. Martini non adeo di-
ſtat à Martino, vt penitus differat ab
eo. Et ideo ſimilitudo rei in eodem ge
nere eſt ꝑ reductionem cū eo, cuius ē
ſimilitudo. Quia .n. egreditur, ideo
differt, ſed nō tranſit in aliud genus.
Et loquor de ſimilitudine ſm rōnem
ſimilitudinis, non intentionis.i. ꝓut
à ſubiecto exijt, & nō recedit vt ſplen
dor à luce. Concedendæ ergo ſunt ra
tiones probantes ꝙ anima nō eſt ſuæ
potentiæ per eſſentiam.
44 AD illud ergo ꝙ obiicitur in con
trarium de Augu. & Ber. ꝙ anima eſt
ſuæ potentiæ, dicendū, ꝙ non eſt ibi
prędicatio accidentis de ſubiecto, nec
eiuſdem per eſſentiam, ſed ſubſtantia
lis, vel eſſentialis. Propter qđ notan-
dum ꝙ eſſentiale dr̄ quatuor modis.
Primo mō eſſentiale, qđ dicit rei eſſen
tiam tm̄, ſicut ſpecies ſingularis. Secū
do mō dr̄ eſſentiale, quod eſt de eſſen-
tia, & conſtitutione rei, vt materia &
forma. Tertio modo dr̄ eſſentiale, ſine
quo res non pōt eſſe, nec pōt intelligi
eſſe, vt ſunt illa in quibus attenditur
ratio veſtigij, vt vnitas, veritas, boni
tas. Quarto mō dr̄ eſſentiale ſine quo
res non pōt cogitari habere ꝑfectum
eſſe, vt ſunt potentiæ in aīa, in q̄bus
attenditur imago, & hoc eſt minimo
modo ſubſtantiale, ſiue eſſentiale, nō
tn̄ tranſit in aliud genus, ideo anima
dr̄ ſuæ potentiæ, quia non tranſit in
aliud genus. AD illud quod obiicit 45
ꝙ idem eſt principium eſſendi, & ope
randi, dicendū, quod verū eſt de prin
cipio remoto, ſed de proximo eſt im-
poſſibile. Nā ſi idē omnino eſſet prin
cipium ꝓximū, tunc idem eſſet in re
eſſe, & operari. Similiter ſi idem eſſet
principium ꝓximum, cū res ſemper
habeat eſſe, ſemper haberet operari.
Quia ergo forma dicit ꝓximū, & im-
mediatū principium eſſendi, potentia
vero proximū & immediatum prin-
cipium operandi, patet ꝙ impoſſibile
eſt eſſe oīno idem. AD aliud quod 46
obijcitur de potentia materiæ, dicen-
dum, quòd materia non eſt ſua poten
tia per eſſentiam, qm̄ non eſt ipſa or-
dinatio ad formā, eſt tn̄ ipſa potentia
materiæ, eſſentialis ipſi materiæ, ſicut
potentia actiua ipſi ſubſtantiæ: & mi-
nus quidem elongatur potentia ma-
teriæ a materia, q̃ potentia actiua à
ſubſtantia. Q̄m potentia materiæ eſt
potentia paſſiua, quæ dicit ordinē ad
aliud cū priuatione. Sed potētia acti-
ua dicit ordinem cū poſitione, & ideo
minus addit potentia materiæ ſupra
materiam, q̃ potētia actiua ſupra ſub
ſtantiam: & hinc eſt ꝙ non ita diſtin
guuntur diuerſę potentiæ in eadē ma
teria, ſicut in eadem ſubſtantia.
AD illud quèd obijcitur de forma 47
accidentali, dicendū, quòd forma ac-
cidentalis nō eſt ſua potentia. Nā po-
tentia eius eſt inq̄tum influit in alte-

rum attamen potentia illa non tantũ
addit, quantũ potentia formæ ſubſtã-
tialis, q̃m potentia formæ accidẽtalis
dicit ordinationem ad actũ: ſed non
ſufficientem ꝑ ſe, ſed per virtutẽ ſub-
ſtantiæ. Sicut n. accidens non eſt per
ſe, ita non habet virtutem operandi
per ſe, ſed per virtutem ſubſtantiæ. &
ita hoc patet. AD illud qđ obijciẽ
vltimo, dicendum ꝙ potentiæ animę
non ſunt accidentales, tñ argumentũ
non valet, quia fortaſſis rõnale ſenſi
bile vegetabile nõ accipiunt à poten
tijs, ſed à diuerſis naturis repertis in
anima. Illud aũt argumentũ quod fa
ctum eſt ad oppoſitũ, quòd differunt,
quia ſunt in diuerſis generibꝰ, ſoluẽ-
dum eſt, per interemptionem, qa nõ
ſunt in diuerſis generibus, ſed in eo-
dem per reductionem &c.

Artic. 3 Conſequenter eſt quæſtio de ſecũ
da aſſignatione imaginis ꝑ men
tem, notitiam, & amorem. Circa hãc
quæruntur tria. Primum eſt de iſtis
abſolute, vtrum vz. imago attendaẽ
in iſtis vt in potentijs, aut in habiti-
bus, aut in potentijs, ſimul & habiti-
bus, aut in ſubſtantia & habitibus.
Secundum eſt de iſtis in comparatio-
ne adinuicem. Tertium vtrũ hæc tri-
nitas imaginis, ducat neceſſario in co
gnitionem trinitatis quantum ad per
ſonas.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

**Imago attenditur in mente, no-
titia, & amore, non vt in potẽ-
tijs, neq; vt in habitibus, ſed
q̃tum ad ſubſtantiam animæ
ſe noſcentis, & amantis; & quã
tum ad habitus rõne notitię,
& amoris, qui ſunt habitus cõ
naturales, licet nõ acquiſiti.**

Fundamenta. CIRCA hanc ſic ꝓcedi-
tur, & oſtendit primo
ꝙ non in his, vt in po-
tẽtijs attẽdatur imago,
quia ꝓdicta aſſignatio
fuit in potentijs, ergo ſi hic ẽt eſſet in
potentijs, nõ eſſet niſi inculcatio ver
borũ. Pręterea, notitia, & amor, non
dicunt potentiam, ſed habitus, licet
mens poſſit dicere potentiã, ergo præ
dicta tria non poſſunt poni ſub rõne
potentiarũ. Item oſtendiẽ ꝙ nõ di-
cunt habitus: quia Aug. dicit ĩ ima-
ginis aſſignatione mens nouit ſe, di-
ligit ſe: ſed nulliꝰ habitꝰ eſt noſſe, nec
amare, ergo &c. Item, ſi mens ſtat ꝓ
habitu, q̃ro pro quo habitu? Si pro
habitu memorię, de quo magis vide-
tur, quia non eſt aliũ dare, ſed actus
habitus huius eſt meminiſſe, & non
alius. Sed Augu. aſſignat menti hos
actꝰ. ſ. noſſe, & amare, ergo &c. Item,
oſtendiẽ ꝙ non in potentijs & habi-
tibus. Cum. n. potentię ſint tres, & ha
bitus tres: tunc non eſſet ternarius,
ſed ſenarius. Item, q̃ro pro qua po-
tentia ſtat ibi mens: aut. n. ſtat ꝓ om-
nibus, aut ꝓ duabus, aut pro vna. Si
ꝓ omnibus, tunc non ẽ ibi trinitas.
Si ꝓ duabus, tunc ẽ ibi quaternitas,
cum duo ſint habitus. Si pro vna, nõ
poteſt habere iſtos duos actus, noſſe,
& amare. ergo non ſumitur trinitas
ſm habitus, & potentias ſimul. Item,
oſtenditur qđ non ſm ſubãm, & ha-
bitus. Cum. n. habitus cognoſcendi,
& amandi ſequanẽ ipſam ſubſtãtiam
tpe, & ſubſtãtia ẽt poſſit eſſe ſine his,
ratio aũt imaginis ſit ipſi aiæ perpe-
tua, & inſeparabilis, & concreata, er-
go non ẽ in habitibus, & ſubſtantia
ſimul. Item, ſi ſubſtantia cõnumeraẽ
habitibus, & habitus ſunt tres, & ſub
ſtantia vna, ergo erit ibi quaternitas.
Si tu dicas, ꝙ non differt notitia ſm
ꝙ eſt habitus intellectiuæ, & memo-
riæ, Contra. habitus ſunt diſpoſitio- Ad opp.
nes potentiarum: cũ ergo ſint tres po
tentiæ, erunt tres habitus. Item, Magr̃
dicit in litera, ꝙ mens accipiẽ nõ pro
animę ſubſtantia tota, ſed pro eo qđ
eſt in ea eminentius.

RESP. dicendum, ꝙ differt ſm
quoſdam aſſignatio hæc à pręcedẽti: 49
quia prior fuit in potẽtijs, hæc eſt in
habitibus. Et reſpõdent obiectionibꝰ
per diſtinctionem mentis. Mẽs enim
ſm quadruplicem modũ accipiendi
diuerſificat. Dicitur. n. vno modo à
mene, quod eſt luna, ſiue defectus, &

ſic dr̄ de tota animæ ſubſtantia, pró-
pter tranſmutationes quas habet. Se
cundo modo dr̄ à metiēdo, & ſic ſtat
pro iudicatiua vi. & ſic accipit eam
Dam. ponens ipſam inter potentias
cognitiuas. Tertio modo dr̄ ab emi-
nendo, & ſic ſtat pro ſuperiori parte
rationis. & ſic accipit eā Aug. frequē-
ter. Quarto mō dicitur à meminiſſe,
& ſic ſtat ꝓ memoria & quantum ad
actum, & quantum ad habitum. Di-
cunt ergo. ꝙ in aſſignatione hui⁹ tri-
nitatis, mens ſtat ꝓ habitu memorię,
ſed in adaptatione. Cū dicit econtra,
mens nouit ſe, & diligit, ſtat pro po-
tentia memorandi. Sed iſtud non vi-
det̄ conuenienter dictū: quia adapta-
tio debet reſpondere aſſignationi: &
præterea cum actus ꝓprius mentis
ſtat pro memoria, ſic meminiſſe ibi
deberet tangi, ſed Aug. in hac aſſi-
gnatione nunq̄ facit mentionem niſi
de duobus actibus. ſ. noſſe, & amare,
q non ſunt memoriæ, ſed aliarū potē
tiarū. Reſp. ergo, ꝙ trinitas iſta non
eſt in potētijs: quia amor & noticia,
non dicuntur potentiæ. Nec in habi-
tibus: quia mens non poteſt ſtare ꝓ
habitu, cū ipſa accipiatur vt agens.
Nec poteſt eſſe in potentijs, & habiti
bus: quia mens non pōt ſtare ꝓ vna
potētia, cum aſſignentur ei actus dua
rum potentiarum. Non pōt ſimiliter
ſtare pro pluribus potentijs: quia nō
eſſet trinitas: reſtat ergo ꝙ neceſſe eſt
ponere, ꝙ trinitas iſta attendatur q̄-
tum ad ſubſtantiā animæ ratione mē
tis ſe noſcentis, & amantis, & q̄tum
ad habitus, rōne noticiæ & amoris, &
ſic eſt trinitas, cum ī ſbſtātia ſit vna,
& habitus ſint duo. Differt ergo hæc
aſſignatio a præcedenti: quia præce-
dens fuit per vniformitatem in potē
tijs, per comparationē ad habitus, &
ad actus, ſed hæc eſt in ſubſtantia, &
habitibus. Differt etiā in hoc, quia p̄
cedens fuit per conuerſionē animæ
ad Deū. Hæc eſt per conuerſionem
animę ſupra ſe, & pluribus modis nō
attendit imago in homine, vt ſupra-
dictum fuit. Differt etiā: quia præce-
dens aſſignatio imaginis magis eſt ꝓ
pria, & conueniens, q̄ hæc. Nam pro-
prie loquendo, imago conſiſtit in vni
tate eſſentiæ, & trinitate potentiarū,
ſm̄ quas anima nata eſt ab illa ſum-
ma trinitate ſigillari imagine ſimili-
tudinis, quæ conſiſtit in tribus virtu
tibus theologicis. Vnde Augu. hanc
aſſignationē primo ponit inueſtigan-
do, vt per hāc deueniat ad illā in qua
finit ſpeculationem ſuam. Vnde hæc
aſſignatio non eſt propria ſicut alia.
Vnde Magiſter ſecundo eā ponit tan
quam non principalem.

Caue à Sco. diſt. 3 q. 9. 1. lib. ibi de pri. & ſec. iſti⁹ artic. vbi tenet ꝙ imago cōſiſtat i actib⁹ primis, & ſecūdis ipſius aiæ.

AD illud ergo quod obijcit̄ quòd
habitus non ſunt coæui &c. Dicen- 50
dum, ꝙ triplex eſt habitus. Quendā
enim habitū habet animæ potentia
ab acquiſitione. quendā ab innata di
ſpoſitione, tertiū habet à ſui ipſi⁹ ori
gine. Hoc aūt patet, quia habitus eſt 51
quo potentia facilis eſt in actū, poten
tia autem his tribus modis eſt facilis.
verbi gratia. Affectus noſter habet
facilitatem ad diligendū bonum alie
num per acquiſitā diſpoſitionem, vt
per virtutem, ad diligendum vero bo
num ſuū, per innatā diſpoſitionem:
& ad diligendum ſeipſum, p ſui na-
turalem originem. Cū enim ſit ſibi
indiſtāter vnitus, ſemper eſt habilis
ad ſe amandū, ſimiliter cum ſemper
ſit ſibi præſens, ſemper eſt habilis ſi-
bi ad ſe cognoſcendū, & ſic patet il-
lud quod obijcitur de coæuitate, nam
quo ad tales habit⁹ eſt bene coæuitas.
AD illud quod obijcitur, ꝙ tres di- 52
cuntur eſſe habitus ſm̄ tres potētias,
dicendum, ꝙ in hac trinitate non ca
dit, nec habet locum habitus memo-
riæ: qa attenditur in ipſa anima ſm̄
ꝙ conuertitur ſupra ſe, & ideo ipſa
animæ ſubſtantia tenet locum memo
riæ, & ipſa p̄ntia, & oblatio qua ani-
ma offert ſe ſemper ſuæ intelligentię,
tenet locum habitus, & actus memo
riæ: & ita patet ꝙ ibi cadunt tm̄ ha-
bitus duarum potentiarum, & ideo
eſt ibi trinitas. AD illud quod vlti- 53
mo obijcitur de verbo Magiſtri, dicē
dum, ꝙ intelligitur non pro animæ
ſubſtantia tota: ꝙ ſi aliter intelligat̄,
nō habet veritatem verbū Magiſtri.
Quod patet per Augu. qui occaſione
huius imaginis quaſi per totum deci
mum de trinitate, oſtendit animā ha
bere cognitionem ſui innatam, q̄ eſt

Cōtra Magiſtrum.

agnitio ſuæ ſubſtantiæ, & propterea nihil vnum in anima cognoſcit, & diligit, niſi ſubſtantia, ergo ſi mens ſtaret pro vna potentia, non haberet illos duos actus, ſcilicet noſſe, & amare.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Mens, notitia, amor, habent ordinem, çqualitatẽ, & conſubſtantialitatem; nam connaturales habitus, in comparatione ad actus, habẽt ordinem: & ſecundũ quod ſunt pfecti habitus, ſunt çquales: conſubſtantialitas quoq; apparet, cũ anima ſupra ſe conuertitur.

Fundamenta. QVAERITVR de iſtis ĩ comparatione ad inuicem, ſm triplicem comparationem quã ponit Aug. videlicet ordinis, æqualitatis, & conſubſtantialitatis, & Magr̃ recitat in littera. Ordo aũt inter hæc eſt ꝙ mens eſt parens, noticia eſt ples, ſpũs eſt amor ab vtroque pcedens. Aequalitas eſt etiã ibi. Quia mens ſe tantũ nouit, quantum eſt, & tantum diligit, quantum ſe nouit. Eſt etiã ibi conſubſtantialitas. Vnde Augu. 9. de tri. Cap. 4 Admouemur [ſi vtrunque videre poſſumus] ſubſtantialiter hæc in anima conſiſtere, non tanq̃ in ſubiecto, vt dolor in corpore, aut vlla qualitas, aut quantitas. Quicquid .n. tale eſt, non excedit ſubſtantiam in qua eſt. Mens aũt amore quo ſe amat, põt amare etiam aliud, & ita vult ꝙ amor ſit conſubſtantialis mẽti. Ad opp. Sed objicitur contra hoc. Primo videt̃ ꝙ in his nõ ſit ordo, vel origo. Aut .n. accipiuntur pro habitibus innatis, aut acquiſitis. Si pro innatis, nullus eſt ordo: quia ſimul ſunt cum ipſa anima. Si pro acqſitis, ſic amor præcedit noticiam, nullus .n. acquirit vel ſtudet aliquid addiſcere, niſi amet ſcire. Vñ Aug. in fi. noni de tri. partum mentis antecedit appetitus, quo ad id quod noſcere volumus. Quærendo, & inueniendo naſcit̃ ples, quæ eſt ipſa notitia, aut ergo non eſt ordo, aut non eſt talis ordo. Item, videtur ꝙ nõ ſit ibi æqualitas. Aut .n. noticia, & amor accipiuntur per comparationem ad res inferiores, aut ad animam. Si ad res inferiores, manifeſtum eſt ꝙ non eſt ibi çqualitas, multa .n. nouimus, quæ non amamus. Si per comparationem ad animam, aut eſt æqualitas quantũ ad intenſionem, aut quantum ad extenſionem. Quantũ ad extẽſionem, non illud conſtat: quia vnum tm̃ eſt ibi. ergo quantum ad intenſionẽ, ſed quod hoc ſit falſum, vr̃, quia cũ ſciamus animam minorem Deo, & maiorem corpore, contingit quandoq; ꝙ eam amamus magis q̃ Deum, & minus q̃ corpus, & ita quãtitas amoris, non ſequitur quantitatem notitiæ. Item, ꝙ non ſit ibi conſubſtantialitas, vr̃, quia amor & noticia ſunt habitus, & qualitates, ergo videtur ꝙ eſſentialiter differant ab ipſa mente. Item, ratio Augu. eſt, ꝙ non ſint in anima ſicut eſſentia: quia ſe extendunt extra, ſed hoc nihil eſt. Accidẽtia .n. ſe extendunt extra, vt calor calefaciendo, & color ĩmutando viſum. Præterea, homo cognoſcit aliqua cognoſcibilia ſcientia acquiſita, quę eſt accidens, & ita ſe extendunt extra.

RESP. dicendum, ꝙ ſicut Augu. 56
aſſignat, in his eſt ordo, æqualitas, & conſubſtantialitas. Ordo autem attẽditur in his habitibus animæ connaturalibus in comparatione ad actus, ſicut ponitur ordo in fide, & ſpe, & charitate: licet ſimul infundãtur, & ſic patet quod objicitur in contrarium: quia non eſt ordo in ipſis habitibus abſolute conſideratis, ſed per relationem ad actus. Similiter eſt ibi æqualitas ſm conuerſionem animæ ſupra ſe, & prædictorum habituum perfectionem. Vnde dicit Augu. in 9. de trini. quòd non eſt in his habitib⁹ æqualitas, niſi ſm ꝙ perfecti ſunt. Et ſic patet ſolutio ad illud quod de amore objicitur: quia ille amor non eſt perfectus amor, ſed libidinoſus, & inordinatus. Vel dicendum, quòd æqualc-

æquales ſunt ſm quòd ſunt connaturales. Quantum .n. eſt quis habilis, vel facilis ad cognoſcendū ſe, tantum ad ſe amandū. De habitibus vero acquiſitis malis vel bonis, non eſt verū, & de his non intelligitur. Similiter eſt ibi tertiū .ſ. conſubſtantialitas: quia ſm quòd dictū eſt ſupra, amor, & noticia animę, connaturales ſunt, ſm quòd ſupra ſe conuertitur, & ſic nihil omnino addunt ſuper ipſas potentias. Per hoc .n. quòd anima ſibi pręſens eſt, habet notitiā, per hoc ꝙ eſt vnū ſibi, habet habitū amoris: & ideo ſicut potentiæ ſunt conſubſtantiales animæ, vt ſupra viſum eſt, ita & huiuſmodi habitus. Vnde & ſi videantur dicere modum habitus, vel qualitatis, realiter tamen nihil ſupra potentias addunt, & ſic patet reſponſio ad obiectum, quòd non ſunt qualitas iſto modo.

55 AD quod obijcitur de ratione Aug. dicendum, quòd illa ratio non concludit principaliter, quòd amor, vel notitia ſunt ſubſtātialiter in aīa, & hoc qa tunc pari rōne poſſet dici, & obijci de omni amore, ſed concluſit ex conſequenti, quod patet ſic. Cū enim amor extenditur extra ſuum ſubiectum aliū amando, hoc eſt per virtutem ſubſtātiæ, ſicut per ſe, non eſt per ſubſtantiam. Si ergo amor, & notitia extenduntur per virtutem ſubſtantialem, & hæ ſunt intelligentia, & volūtas, & amor: quo anima amat ſe, eſt idem cum ipſa voluntate: ſic noticia qua cognoſcit, non eſt aliud ꝗ intelligentia, reſtat ergo ꝙ amor, & noticia reſpectu ſui, ſunt ipſi menti ſubſtantiales.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Mens, notitia, amor, ducunt nos in cognitionē ſanctiſſimę trinitatis (ſi ſecundum ſubſtantiam concipiantur) per viam appropriationis; ſi aūt trahantur ad Deum in rōne ꝓprietatum, ordinis, originis, & diſtinctionis, ducunt in cognitione trinitatis (quo ad propria) hominem fidelem.

VTRVM hæc trinitas imaginis .ſ. mētis, notitiæ, & amoris, ducat neceſſario in cognitionem trinitatis quātum ad pſonas. Et videtur quòd ſic, qa in hac trinitate imaginis eſt relatio, ſed in Deo nō ē relatio, niſi quo ad pſonas, ergo &c. Item, in hac trinitate ē diſtinctio: qa notitia non eſt amor, &c. ſed in Deo non eſt diſtinctio niſi perſonarū, ergo &c. Item, in hac trinitate eſt origo vnius ab vno, & tertij ab vtroq; ergo cum iſta ſint propria perſonarū, patet &c. Item, in hac trinitate tertio repit amor, q ē ꝓpriū ſpiritus ſancti, & qui eſt ad alterum, ergo vr̃ quòd neceſſario ducat in trinitatem perſonarū. Contra. hæc trinitas intelligitur in creatura ſine diſtinctione perſonali, ergo pōt intelligi & ī Deo, ſed hoc eſt falſum, ergo &c. Item, noticia, & amor ſunt in qualibet perſonarum, ſed per ea q̄ ſunt in omnibus non venitur in cognitionē diſtinctionis perſonalis, ergo &c. Itē, intellecto quòd vna tm̄ eſſet perſona, adhuc noſceret, & amaret, ſe ergo &c. Item Philoſophi iſtam trinitatem cognouerunt, & tñ non cognouerunt trinitatē perſonarum, ergo hæc non ducit in illam. Fundamenta. Ad opp.

RESP. dicendū, quòd per hanc trinitatem contingit cognoſcere trinitatem in Deo, & hoc eſt attribuēdo ea quæ in hac trinitate ſunt, illi ſummæ trinitati. Sed hoc poteſt eſſe dupliciter. Aut .n. iſta tria poſſunt Deo attribui ſm ſubſtantiam, vt per mentem, intelligamus mentē in Deo, & ꝑ noticiā in anima, notitiā in Deo, & ſic de tertio, & ſic non ducit in cognitionem trinitatis, niſi quantū ad appropriata, & ſic intellexerunt Philoſophi. Poſſunt etiam iſta trahi ad Deū ratione proprietatū, quę ſunt, ordo, & origo, diſtinctio, & relatio, & ſic ducunt in cognitionem trinitatis quo ad ꝓpria, ſed iſta ponere, vel in- 56

Hæc accepit Scotus diſt.3. pri mi lib.q. vlt, ibi.
Ad primũ argu. principale.

telligere in Deo põt fides, & non ratio, & ita perfecta cognitio imaginis, non habet niſi à fide. Vnde bene concedendum eſt ꝙ imago perfecte cognita, vt imago, ducit in cognitionẽ trinitatis, non autem ſimpliciter, & per hoc patet vtraq; pars.

AD illud quod obijcitur de amore, dicendum, quòd amor poteſt dicere complacentiam, & ſic eſt commune, vel poteſt dicere connexionẽ, ſiue communionem, vel donum, & ſic habet rationem perſonæ &c.

HIC QVAERITVR VTRVM CONCEDENdum ſit, quod Deus ſe genuerit.

DISTINCTIO. IIII.

De comparatione generatiõis ad terminum eſſentialem cõcretum. qualis eſt hoc nomẽ Deus

HIC oritur quæſtio ſatis neceſſaria. Conſtat enim, & irrefragabiliter verum eſt, quòd Deus pater genuit filium. Ideo quæritur vtrum concedendum ſit, ꝙ Deus genuit Deum. Si enim Deus genuit Deum, videtur ꝙ aut ſe Deum, aut alium Deum genuerit. Si verò alium Deum genuit, non eſt tantum vnus Deus. Si autem ſeipſum Deum genuit, aliqua res ſeipſam genuit. Ad quod reſpondentes dicimus, ſanè catholicè concedi ꝙ vnus vnum genuit, & quod Deus Deum genuit; quia Deus pater Deum filium genuit. In ſymbolo quoq; ſcriptum eſt. Lumen de lumine, Deum verum de Deo vero. Quod verò additur, ergo genuit ſe Deum, vel alium Deum: neutrum concedendum eſſe dicimus. Quod alium Deum non genuit, manifeſtum ẽ: quia vnus tantum Deus eſt. Quòd autem ſeipſum non genuit, oſtẽdit Aug. in 1. li. de Trin. dicens, Qui putant eius potentiæ eſſe Deũ, vt ſeipſum ipſe genuerit: eò plus errant, quod non ſolum Deus ita non eſt, ſed nec ſpiritualis, neque corporalis creatura. Nulla enim res eſt, quæ ſeipſam gignat vt ſit: & ideo non eſt credendum, vel dicendum quòd Deus genuit ſe.

Solutio.
Niceno.
Cap. 1

Alia queſtio de eodem.

SED adhuc opponunt garruli ratiocinatores dicentes: Si Deus pater genuit Deum, aut genuit Deũ, qui eſt Deus pater, aut Deum, q non eſt Deus pater. Si genuit Deum, qui non eſt pater: ergo Deus eſt qui non eſt Deus pater: non ergo vnus tantum Deus eſt. Si verò genuit Deum, qui eſt Deus pater: ergo genuit ſeipſum. Ad quòd reſpondemus determinãtes iſtam propoſitionem, quã ſic proponunt. Si Deus pater genuit Deum, aut Deum qui eſt Deus pater, aut Deum qui non eſt Deus pater. Hoc enim ſane, & praue intelligi poteſt: & ideo reſpondendum eſt ita. Deus pater genuit Deum: qui eſt ipſe pater. Hoc dicimus eſſe falſum, & concedimus alterum, ſcilicet genuit Deum, qui non eſt pater: nec tamen genuit alterum Deum: nec ille qui genitus eſt, eſt alius Deus quam pater, ſed vnus Deus cum patre. Si verò additur, genuit Deum, ꝙ non eſt Deus pater: hic diſtinguimus, quia dupliciter poteſt intelligi:

Reſponſio

ligi: Genuit Deum, qui non eſt Deus pater, ſcilicet Deum filium: qui filius non eſt pater, qui Deus eſt: hic ſenſus verus eſt. Si verò intelligatur ſic, genuit Deum, qui non eſt Deus pater, ideſt, qui non eſt Deus qui pater eſt, hic ſenſus falſus eſt. Vnus enim & idem Deus, eſt pater, & filius, & ſpiritus ſanctus: & e diuerſo, pater, & filius & ſpiritus ſanctus vnus eſt Deus.

Opinio quorundam dicentium tres perſonas eſſe vnum Deum, vnam ſubſtantiam: ſed non e conuerſo, ſcilicet vnum Deum, vel vnam ſubſtantiã eſſe tres perſonas.

QVIDAM tamen veritatis aduerſarij concedunt patrem, & filium, & ſpiritum ſanctum, ſiue tres perſonas, eſſe vnum Deum, vnam ſubſtantiam, ſed tamen nolunt concedere, vnum Deum ſiue vnam ſubſtantiam eſſe tres perſonas, dicentes diuinam ſubſtantiam prædicari de tribus perſonis, non tres perſonas de ſubſtantia diuina. Fides autem catholica tenet ac prædicat, & tres perſonas eſſe vnum Deum, & vnam ſubſtantiam, ſiue eſſentiam, ſiue naturã diuinam: & vnum Deum ſiue eſſentiam diuinam eſſe tres perſonas. Vnde Augu. in 1. lib. de Trini. ita ait, Rectè ipſe Deus Trinitas intelligitur, beatus, & ſolus potens. Ecce quã expreſsè dixit, ipſe De⁹ Trinitas: vt oſtenderet & ipſum Deum eſſe trinitatem, & Trinitatem ipſum Deum. Item in eodem, In verbis, inquit, illis Apoſtoli quibus de aduentu Chriſti agens, dicit: Quem oſtendit beatus, & ſolus potens, rex regum, & dominus dominantium, qui ſolus habet immortalitatem, &c. nec pater propriè nominatus eſt, nec filius, nec ſpiritus ſanctus: ſed beatus & ſolus potens, id eſt, vnus & ſolus Deus verus, qui eſt ipſa Trinitas. Ecce & hic apertè dicit vnum ſolum verum Deum eſſe ipſam Trinitatem: & ſi vnus Deus Trinitas eſt, ergo vnus Deus eſt tres perſonæ. Item, in lib. 5. de Trini. Non tres Deos, ſed vnum Deum dicimus eſſe ipſam præſtantiſſimã Trinitatem. Item in libro qui dicitur Enchyridion ad Laurentium cap. 9. Satis eſt Chriſtiano rerum creatarum cauſam viſibilium, ſiue inuiſibilium, non niſi bonitatem credere creatoris, qui eſt Deus verus, & vnus: nullámq; eſſe naturam, quæ non aut ipſe ſit, aut ab ipſo: eúmque eſſe Trinitatem, patrem ſcilicet, & filium, & ſpiritũ ſanctum. Item Aug. in ſermone de fide, Credimus vnum Deum, vnam eſſe diuini nominis Trinitatem. Item in 6. lib. de Tri. Dicimus Deum ſolum eſſe ipſam Trinitatem. Ecce & his & alijs pluribus authoritatibus euidenter oſtenditur, dicendum eſſe, & credẽdum, quòd vnus Deus eſt Trinitas & vna ſubſtantia tres perſonæ: ſicut e conuerſo Trinitas dicitur eſſe vnus Deus, & tres perſonæ dicuntur eſſe vna ſubſtantia.

Cap. 6

Aug. de Tri. lib. 1. cap. 6.

1. Tim. 6

Cap. 8.

Sermone 129. feria 5. Cœnæ Domini. cap. 7

Redit ad præmiſſam quæſtionem, ſcilicet, an Deus pater ſe Deum, an alium Deum genuerit.

NVNC ad præmiſſam quæſtionem reuertamur: vbi quærebatur

batur an Deus pater genuerit ſe deum, an alium deum. Ad quod dicimus, neutrum fore concedendum. Dicit tamen Augu. in epiſtola ad Maximum, quòd deus pater ſe alterum genuit, his verbis, Pater vt haberet filium de ſeipſo, non minuit ſeipſum: ſed ita genuit de ſe alterum ſe, vt totus maneret in ſe, & eſſet in filio tantus, quantus & ſolus. Quod ita intelligi poteſt, id eſt, de ſe alterum à ſe genuit: non vtique alterum deum, ſed alteram perſonam: vel genuit ſe alterum, id eſt, genuit alterum, qui hoc eſt quod ipſe. Nã etſi alius ſit pater quàm filius, non eſt tamen aliud quàm filius, ſed vnum.

Epiſt. 66. Maximo medico.

De comparatione generationis ad terminum eſſentialem concretum, qualis eſt hoc nomẽ, Deus.

DISTINCTIO IIII.

Hic oritur quæſtio ſatis neceſſaria.

Expoſitio. IN præcedenti diſtinctione probauit Magiſter trinitatem, & vnitatem per ſimilitudines congruas, & rõnes. In præ-

Diuiſio. ſenti diſtinctione ponitur ſecunda pars, in qua ſoluit incidentes dubitationes. Et incidit dubitatio ex hoc, ꝙ in diuinis eſt trinitas, & vnitas, & ita aliquid diſtinguens, & diſtinctum, aliquid indiſtinctum, vt termini ſubſtantiales. Incidit ergo dubitatio ex comparatione proprietatis diſtinguẽtis, ad terminũ ſubſtantialem. Habet aũt hæc pars duas. In prima mouet dubitationem ex cõparatione ꝓprietatis diſtinguentis ad ſubſtãtiam, vel eſſentiã. In ſecunda ad eius potentiã, infra diſt. 6. Pręterea quæri ſolet. Itẽ, prima pars habet duas: quia ſubſtantia poteſt ſignificari in concretione, vt per hoc nomen Deus, vel in abſtractione, vt per hoc nomẽ eſſentia. Primo ergo mouet quæſtionem ex comparatione generationis ad hoc nomẽ Deus. Secundo ad hoc nomen eſſentia, infra. diſt. 5. Poſt hæc quærit vtrũ cõcedendũ ſit &c. Hæc aũt diſtinctio habet quatuor particulas, & hoc ſm quatuor quæ ibi tãguntur. In prima ſuppoſito ꝙ hęc ſit vera, De⁹ genuit Deum, q̃rit de hac, genuit ſe, vel aliũ, quã ſoluit interimendo. In ſecunda q̃rit de hac, genuit Deum qui eſt De⁹ pr̃, vel qui non eſt Deus pr̃. & ad hoc ſoluit diſtinguendo ex parte ꝑdicati, & hoc, ibi. Sed adhuc opponunt. In tertia q̃rit de hac, Deus eſt trinitas, & ꝓbat multis auctoritatib⁹ ꝙ eſt vera, & hoc occaſione prædictorum, ibi. Quidam tñ veritatis aduerſarij. In quarta ad ſuum propoſitũ redit. ſ. ad primo q̃ſitũ, addẽs primę ſolutioni, ꝙ quãuis non ſit concedendũ genuit ſe, vel alium diuiſim, tñ põt concedi coniunctim, ibi. Nunc ad ꝓmiſſam quæſtionem.

Deũ de Deo, lumen de lumine.

Quærit̃, quia cum ꝑpoſitio de, notet tranſitionem, & ita diuerſitatem, & ita diſtinctionẽ, vr̃ ꝙ pari ratione & ab æquipollenti, iſtę ſunt verę, De⁹ eſt alius à Deo, Deus diſtinguitur à Deo. Rñ. dicendũ, ꝙ dupliciter eſt importare diſtinctionem, ſiue diuerſitatem. ſ. vel vt modũ, vel vt rem, vel vt exercitã, vel vt conceptã, qm̃ ergo præpoſitiones importãt diſtinctionẽ vt exercitã, & diſtinctio ẽ in diuinis q̃tum ad ſuppoſita, facit terminũ ſtare pro diuerſis ſuppoſitis: quoniã ergo circa id ponit modũ, circa qđ exercet diſtinctionem, & tales ſunt pſonę, ideo eſt vera locutio. Quia vero hoc nomẽ, alius, importat diſtinctionem vt conceptam, ſimiliter hoc verbum, diſtinguere, ideo ſimpliciter ponit diſtinctionẽ circa terminũ rõne ſuæ formæ, ideo ſunt falſæ.

Dub. 1

Reſpon. 1

Quòd vero additur. Ergo genuit ſe Deum &c.

De

Dub. 2 2 De hac rñſione Magr̃i quæritur, ꝙ cum Magr̃ ſoluit interimendo cõcluſionẽ, videtur non rectè ſolnere. Cũ .n. idem, & diuerſum ſufficienter diuidant ens, vr̃ neceſſario ſequi, genuit Deum, ergo ſe, vel alium. Rñ. dicendum, ꝙ Magr̃ ſuſtinendo primam, & interimendo cõcluſionem, innuit cõcluſionem non ſequi ex præmiſſis: & ꝙ nõ ſequatur, oſtendit ferendo inſtantiam contra illud disiunctum.

Ariſt. 11 Meth.

Reſp.

AD illnd vero ꝙ obiicitur, qđ idem & diuerſum ſufficienter diuidũt ens. Dicendũ, ꝙ ſimpliciter loquendo falſum eſt. Nam pars, nec eſt eadem toti omnino, nec ſimpliciter diuerſa, habet tñ veritatẽ ſm idem, vnde ſi non eſt idem alij, eſt diuerſum. Verum eſt ſm illud, ſm quod non eſt idem, filius aũt nõ eſt idem patri in perſona, & ideo in perſona alius: nec tñ ſequit̃ alius Deus, quia ſignificat̃ alietas in eſſentia.

Deus pater &c.

Dub. 3 3 Quęrit̃ de hac diſtinctione quam ponit Magr̃ de hoc prædicato, Deus pater, quòd põt eſſe cõſtructio appoſitiua immediata, vel mediata. Primo .n. videtur quòd iſta diſtinctio non ſit intelligibilis, qm̃ quæ ex eadẽ parte intranſitiue conſtruunt̃, videntur ſolum immediate conſtrui. Item, videtur quòd non ſoluat, quia recta ſolutio ẽ, cuius dantẽ oppoſitum non conuenit ſoluere, ſed iſta diſtinctione remota, adhuc manet ſophiſma, ſi loco eius qđ eſt Deus pr̃, ſolum pr̃ ponatur, ergo &c. Reſp. dicendũ, quòd diſtinctio Magiſtri bona eſt, & ſecundã artem. Nam ſicut vult Priſcianꝰ, inter adiectiuum, & ſubſtantiuũ, intelligitur media copula ens, vel quod eſt ens: qm̃ hoc qđ eſt ens, ſiue quod ẽ pater, põt teneri implicatiue, & ſic reſtringitur & tanet locũ appoſitiuę cõſtructionis, & æqualet vni termino, ideo dr̃ ꝙ põt teneri, ſiue conſtrui immediate, & ſic Deus pater, non eſt aliud q̃ ipſe pater. Vel ipſum relatiuũ põt intelligi relatiue, & ita in quadã diſtantia, & tunc non reſtringitur, & ſenſus eſt, Deus pater, id eſt Deus qui eſt pater, ꝙ tãtum valet, eſt Deus, & ille eſt pater. Hæc aũt ſolutio Magr̃i ſoluit quoddam ſophiſma q̃tum ad vnam deceptionem, & ideo eſt bona. Sed rurſus cadit ibi alia deceptio de relatiuo, & ideo adhuc oportet ſoluere non ad illã deceptionẽ, ſed ad aliã, ideo Præpoſitiuus ſoluit, ad hoc argumentũ alio mõ, ergo Deus qui eſt pater, vel qui nõ eſt pr̃, & dicit ꝙ nõ ſequitur, & ꝙ non ſunt condictorię, quia ſuppoſitio huius relatiui non ẽ eadem. In affirmatiua .n. ſupponit p Deo genito, quia non confundit̃. In negatiua vero, ſimpliciter. Vnde ſicut hæ nõ cõtradicũt, ſed ambæ ſunt falſæ, nullus hõ eſt Petrus, Ioannes ẽ Petrus, ita dicit in ꝓpoſito, quia negatio confundit̃. Vñ iſtæ duæ ambæ ſunt falſæ, Deus filius eſt pr̃, Deus nõ eſt pater. Sed licet ſolutio Prępoſitiui locum habeat in ꝓpoſito, quia non differt ꝓponere, & poſtponere negationem huic termino, Deꝰ, tñ in alijs nõ habet locũ. Negatio .n. poſtpoſita relatiuo ipſum non, confundit, & iõ moderni aliter ſoluunt, diſtinguẽdo hoc relatiuum qui, quod põt facere relationem ſimplicem, vel perſonalẽ. Si ſimplicem, affirmatiua vera eſt, negatiua falſa. Si perſonalem, econuerſo, negatiua vera, affirmatiua falſa. Quòd patet, quia hæc eſt falſa, perſona filij eſt pater, & hęc eſt vera, perſona filij non eſt pater.

Reſpon.

Vnus enim, & idem Deus eſt pater, & filius, & ſpiritus ſanctus.

Contra, quęcunq; prædicãtur de vno & eodem, prædicantur de ſe inuicem, ergo ſi vnus Deus eſt pater, & filius, ergo pater eſt filius. Si tu dicas, ꝙ verum eſt quando prædicantur de vno ſingulari, ſed non eſt verum, qñ prædicantur de vno communi. Contra, nihil ſubijcitur duobus in vna ſuppoſitione, q̃uis ſit commune ad illa, vnde hæc eſt falſa, homo eſt Sortes & Plato, ergo ſimiliter in propoſito. Reſp. dicendum, quòd ſicut patet de ſuppoſitione huiꝰ nominis, Deus, ſecus eſt q̃ de ſuppoſitione alicuius alterius termini: quia cum habet natu- 4 Dub. 4

ram

ram termini communis, & diſcreti,
ideo ſimul ſtat ꝓ pluribus, ſicut pro
vno, & ideo non ſequitur, Deus eſt
pater, & filius, ergo Deus pater eſt fi-
lius, vel econuerſo, Similiter nec licet
inferre ex hoc ꝙ pater ſit filius. Et no
tandum, quòd talis prædicatio eſt ꝑ
identitatem, ideo ſuppoſitum de ter-
mino formali vere prædicatur.

Vnum ſolum verbum Deum eſſe ipſam trinitatem.

Dub. 5. Videtur eſſe contra id quod dicit
inferius .ſ. quòd trinitas eſt nomen
collectiuū vnus, & ſolus nomen par-
titiuum, & diſcretiuū: ergo ſicut hęc
eſt falſa, vnus ſolus homo eſt omnis
Reſpon. homo, ita & hęc. Reſp. dicendū, ꝙ
hoc nomen trinitas, eſt collectiuum
perſonarum, vnus autem, & ſol⁹, ad-
dita huic termino Deus, non dicunt
diſcretionem perſonæ, ſed naturæ ab
alijs. Vnde vnus ſolus Deus dr̄ vna
ſola natura, & qm̄ in diuinis eſt idem
natura, & res naturæ, ſiue ſuppoſitū,
ideo ꝓdicatione per identitatem, tri-
nitas de eo prædicatur. Nec eſt ſimile
de hoc quod eſt omnis homo, & vn⁹
ſolus homo. Nā iſte terminus homo,
eſt terminus qui pōt cōfundi, & mul
tiplicari, & ideo hæc eſt uera, omnis
homo, & hō: nec ſtat ſimul pro pluri
bus, niſi confundatur, & ideo hęc eſt
falſa, homo eſt oīs homo: qa nec ra-
tione ſupponendi eſt vna, nec per idē
titatem, nec eſt idem in homine natu
ra, & res naturæ.

Satis eſt Chriſtiano rerum creatarum cauſam, &c.

Dub. 6. Videtur dicere falſum. Quoniam
aut dicit ſatis quantum ad fidem, &
ſic eſt falſum, quia multa alia opor-
tet credere. Aut ſatis quātū ad ſciam,
& illud ſimiliter eſt falſum, qa nunq̄
9 ſcitur ex hoc, cauſa rei ſufficienter.
Reſpon. Reſpon. dicendum ꝙ intelligitur ſa-
tis quantū ad ſciam, non quamlibet,
ſed neceſſariam ad ſalutem.

Deus pater ſe alterum genuit.

Dub. 7. Videtur male iungere illa duo, qa,
ſe, dicit oīmodam identitatem, & al-
terum, diuerſitatem, & ſic ſunt oppo-
ſita, & illa oppoſita implicantur. Si
dicas ꝙ vnū diminuit de altero. qro 10
quid, & de quo. Reſpon. dicendum, Reſpon.
quòd oppoſitio directa intelligitur
ſemper circa idem: qm̄ ergo in diui-
nis ſimul eſt identitas in natura, &
alietas in ſuppoſito, & hoc ſine oppo
ſitione, ideo nomē identitatis, & alie-
tatis in ſermone vno, vniuntur ſine
oppoſitione ad ſingularis modi ex-
preſſionem.

Pater vt haberet filium de ſeipſo, non minuit ſeipſum.

Videtur dicere falſum, quia illud Dub. 8.
argumentum ualet, quicunque ſic ge
nerat vnum filium, vt non poſſit am
plius generare, minuitur eius poten- 11
tia, ſed ſic eſt in patre. ergo. Reſpon. Reſpon.
ꝙ illud verum eſt, ſi generare alterū
ſit potentiæ, ſed quòd vno genito al-
terū poſſit gn̄are, dicit imperfectionē
potentiæ in gn̄ando, quia ex hoc oñ-
ditur, quòd totum dedit vni.

De ſe alterum a ſe genuit, non vtique alterum deum, ſed alteram perſonam.

Quæritur vtrum dicatur magis Dub. 9.
proprie alterum, vel alium. videtur
quòd alterum, quia minorē dicit di-
uerſitatem, quia Sortes dicitur alter a
ſe: ſed in diuinis minima eſt diuerſi- Porph. in
tas. Sed contra. differentiæ accidenta- cap. de dif
les faciunt dici alterum: ſed in diui- ferent.
nis nullum eſt accidens, ergo non de
bet dici alterum.

Item videtur quòd neutrum bene
dicatur. ſi. n. differentiæ ſubſtantiales
faciunt dici aliud, & accidentales al-
terum, cum neutrū cadat in diuinis,
neutrū videtur eſſe dicendum. Reſp. 12
dicendum, quòd quia pater differt a Reſpon.
filio & in ſuppoſito, & in proprieta-
te: ideo poteſt dici alius, & pōt dici
alter. Sed qm̄ proprietas illa nō acci-
dit perſonæ: ideo magis proprie dr̄
alius. Et quia, ali⁹, reſpicit ſuppoſitū,
aliud, eſſentiam, ideo recipitur ibi ali⁹
in maſculino, nō tn̄ aliud in neutro.

AD intelligentiam eorum quæ
tangit Magiſter in pn̄ti diſtin-
ctione

ctione quatuor quęrunt. Primo verũ
hæc locutio ſit cõcedenda in diuinis.
Deus genuit Deum. Secundo vtrum
vnitas eſſentiæ admittat hãc locutio-
nem, Deus genuit alium Deum, vel
Deus eſt alius a Deo. Tertio quæritur
de ſignificatione huius nominis Dij,
vtrum videlicet grammatice poſſi-
mus dicere plures Deos. Quarto &
vltimo quæritur de ſuppoſitione il-
lius nominis deus. vtrum ſupponat
pro perſona, vel pro eſſentia.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Dicere Deum genuiſſe Deum, eſt ſententia, & loquutio catholica.

Fundamenta. QVOD hæc locutio De⁹
genuit Deum ſit conce
denda, videtur per hoc
quod dicit in ſymbolo.
Deum de Deo, ſed hoc
non eſt, niſi per gignitionem: ergo
deus gñatur de Deo: ergo iſta locu-
tio eſt concedenda, Deus genuit Deũ.
Item, gñatio eſt reſpectu ſimilis in na
Ariſt. pri. tura. Vnde homo gñat hoiem, vnde
de gener. ſi in diuinis eſt gñatió, producit ſimi
ani. cap. 1 lis in natura. ergo cum pater ſit De⁹,
non gñ at niſi Deum: ergo hæc eſt ve
ra, Deus gñat Deum. Item quicquid
habet fili⁹, aut habet a ſe, aut ab alio.
Sed habet deitatem, & nõ a ſe, qa ſic
eſſet ingenit⁹, ergo habet ab alio, ſed
non habet niſi ꝑ generationem, ſed
non habet deitatem niſi ab habente
deitatem. & habẽs deitatem eſt Deus.
Ad opp. ergo, &c. Contra, hoc nomen Deus
ſignificat eſſentiam, ſiue ſubſtantiã;
cum ſit terminus ſubſtantialis, ſed
hęc non conceditur, imo eſt falſa, eſ-
ſentia generat eſſentiam, ergo ſimili-
ter & iſta, Deus genuit Deum. Item,
hoc nomen Deus, aut ſupponit pro
omni perſona, aut determinate pro
aliqua. Si determinate ꝓ aliqua, ergo
reſtringitur eius ſignificatio ab ali-
quo. Nec eſt dare ꝙ ab alio, niſi ab
hoc verbo genuit, vel generat. Sed re
gula eſt, ꝙ terminus poſitus in præ-
dicato, non reſtringit terminũ a par
te ſubiecti rõne ſignificationis. ergo
ſtat pro omni perſona. Non ergo vi
detur locutio vera ſm quòd pro per-
ſona filij. ergo, &c. Item, iſte termi-
nus Deus, quantum de ſe æque bene
ſupponit pro filio, ſicut pro patre. er-
go cum filij ſit non generare, ſicut &
patris eſt gñare, ſi hæc eſt vera Deus
generat pro patre: eadẽ rõne, & hęc
Deus non gñat pro filio. ſi ergo hæc
non conceditur, nec prima. Item, cõ- 1. Perih.
tradictorie oppoſita ſunt vera, de quo 4. Meth. 9
libet ſub diſiunctione. Quia de qua-
libet affirmatio, vel negatio: ergo ſi
Deus genuit Deum, aut Deum q eſt
pater, aut Deum, qui non eſt pater.
Sed quod implicatur contingit ſim-
pliciter inferri, vt ſi dicatur homo, q
nõ currit diſputat, ergo homo non
currit: ergo ſimiliter ſi genuit Deum,
qui nõ eſt pater, Deus nõ eſt pater, ſed
ſi nõ eſt pater, non gñat, ergo, &c.

RESP. dicendum ꝙ prædicta lo 13
cutio ſalua eſſentiæ vnitate recipitur
tam a magiſtris, q̃ a ſanctis. Ad cuius
intelligentiã quatuor regulæ ſunt no
tandæ. Prima eſt, ꝙ nomẽ abſtractũ
imponitur formæ, & a forma, vt albe
do imponitur a forma albedinis. No
men vero concretum imponit a for-
ma, ſed non formæ: ſed ſuppoſito, vt
albũ, imponitur a forma albedinis:
ſed non formæ, ſed ſuppoſito, vt ali-
cui rei albæ. homini, vel cygno. Scđa 14
regula eſt, ꝙ terminus hñs multitudi
nem ſuppoſitorũ, ſine diſtributione
acceptus, ſtat pro illo, pro quo red-
dit locutionem veram, vt cum dicit
homo currit, vera eſt locutio ꝓ cur-
rente, ſi aliquis ſit currens. Tertia re- 15
gula eſt, ꝙ termino habenti formam
non multiplicabilem, non differt p̃-
ponere, & poſtponere negationem.
vnde non differt dicere, Petrus non
currit. Quarta regula eſt iſta, quòd 16
relatiuum refert ãns ſub eodẽ modo
ſupponẽdi, ſub quo ãns pceſſit ipſum
relatiuum, niſi faciat relationem ſim-
plicem. Ex prima regula patet

RESP. ad primum. Cum. n. iſte
terminus, deus, ſit cõcretus, & impo
natur a forma eſſentiali. ſ. deitate, tñ
imponitur perſonæ, ſiue ſuppoſito,
ſicut

ſicut albũ imponitur ab albedine rei albę, & ideo ſupponit & reddit locutionem veram pro pſona, non ꝑ forma. Hoc autem nomen eſſentia, vel deitas eſt abſtractũ, & ideo imponit formæ, & a forma ſicut albedo: & ideo eſſentiã ſignificat, & ſupponit: & ideo hæc eſt falſa: eſſentia generat eſſentiam, quia generatio non eſt formæ, ſed ſuppoſiti: ſed hæc eſt vera, deus genuit deum, pro perſona. Ex ſecunda regula patet. Reſpon. ad ſecundũ. Quãuis.n. ſuppoſitio termini nõ artetur: tñ pro illo ſtat, ꝑ quo eſt locutio vera, vt homo currit, pro Petro, vel Ioanne: ſi pro illo eſt locutio vera: nec tñ ad illũ reſtringitur. & hoc patet: qa ſi addat diſtributio, confunderet illũ terminum pro oibus, ſed ſi eſſet reſtrictus, non confunderet niſi pro illis ad quos ſe extẽderet reſtrictio. vnde aliud eſt terminum reſtringi ad vnum, aliud eſt reddere locutionem veram pro vno. Ex tertia regula patet. Reſpon. ad tertium. licet.n. hæc ſit uera pro patre: Deus generat Deum. tñ hæc, Deus non generat Deum: non eſt vera pro filio. Cum.n. iſte terminus, Deus, dicat formam non multiplicabilẽ, non differt ei præponere negationem, & poſtponere: ideo cum negatio præpoſita totaliter, & oino a ſubiecto remoueat pdicatum, ſic & negatio poſtpoſita remouet totaliter prędicatum ab hoc termino, Deus, cum dicitur, Deus nõ generat, quia remouet a quolibet ſuppoſito: & ideo alium modum habet ſupponendi in affirmatiua, q̃ in negatiua: quia in affirmatiua erat locutio vera pro patre: in negatiua vero non poteſt eſſe veritas, quia negatio remouet totaliter prædicatum illud. Ex quarta regula patet quartum. Cũ enim relatiuum oino habet ſuppoſitionem antecedentis, & iſte terminus in prædicato ſupponat ꝑ Deo genito, relatiuum refert pro illo. & ita ſenſus eſt, Deus genuit Deum, qui Deus genitus eſt pater, vel non eſt pater. & hæc eſt vera pro negatiua: nec licet inferre, ergo Deus nec eſt pater: quia mutatur ſuppoſitio. imo eſt ibi figura dictionis.

Quia plꝰ deſtruit negatio, q̃ ponat affirmatio.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Artificialiter loquendo, non eſt admittenda hæc ſententia, Deus genuit alium Deum.

VTRVM vnitas eſſentię admittat hãc, Deus generat alium Deum, & q non, videtur. Anſel. in proſol. Cum dicimus Deum de Deo: nõ intelligimꝰ alium Deum, ſed eundem de ſeipſo. Item, ſi genuit alium Deum, ſed ubi eſt ynus, & alius ſunt duo. ergo ſi genuit alium, ſunt duo dij. Item, alius dicit alietatem in generali: ergo cum generale ſpecificetur per adiunctum. hoc nomẽ Deus ſpecificat ipſum, ſed ſi ſpecificat, ſpecificat rõne formę: ergo notatur alietas in forma, ergo nõ eſt admittenda talis locutio, cum nõ ſit ibi alietas in forma. Sed contra. Generatio importat diſtinctionem, & diſtinctio alietatem aliquam, ergo & gñatio: ergo ſi hæc eſt vera, Deus genuit Deum, & hæc per cõſequens, deus diſtinguitur a deo, vel genuit alium deũ. Si dicas, quòd nõ ſequit: quia gñare importat diſtinctionem, vt modum, ſed diſtingui, vel eſſe aliũ, vt rem. Contra. ad cõſequentiam, vt modum ſequitur conſecutio, vt res. vnde ſi hæc eſt vera, homo, eſt animal: cum ad hominem ſequitur animal, & præterea conſtat quòd diſtinctio gñationis non tm̃ eſt a parte intelligentis, verumetiam a parte rei: ergo illi diſtinctioni, vt exercitæ, reſpondet diſtinctio realis. Item, affirmatiua eſt falſa. Deus genitus eſt deꝰ generãs: ergo negatiua eſt vera. Deus genitus, non eſt deus gñans. Sed ſicut affirmatiua ſignificat identitatẽ. ita negatiua diuerſitatem: ergo ſicut deum gñantem, & genitum contingit adinuicem comparari mediãte negatione, ita mediante alietate. ergo hæc eſt vera, deus genuit alium deũ. Item, pater, ſine deus genuit aliũ. hęc eſt vera. conſtat ergo, aut alium deũ, aut alium non deum, ſed non alium non

Ad opp. Cap. 2.

Fundamenta.

non Deum,ergo &c. Item, alius eſt
terminus maſculini gñis, igitur ſtat
pro perſona in partitiuis terminis.
ergo alius dicit alietatē perſonalē:ſed
hæc eſt vera.Deus genuit deum aliū
in perſona.ergo ſimiliter hæc eſt ve-
ra.Deus genuit alium deum.

17 RESP. dicendum, quòd hæc cō
ſueuit diſtingui, Deus genuit alium
deum.Quia alius poteſt teneri adie-
ctiue,& ſic ponit alietatem circa for-
mam iſtius termini,Deus.& ſic locu
tio eſt falſa.Poteſt etiā teneri ſubſtā-
tiue,vt ſubſtantiuetur,& tunc eſt ap-
poſitiua cōſtructio, ſicut aīal homo.
& eſt ſenſus. hoc modo deus genuit
aliū deum.i.genuit aliū, qui eſt de⁹.
& in hoc ſenſu eſt locutio vera. Sed
licet iſta diſiunctio in locutionibus
theologicis propter quendam pro-
prium modum loquendi locum ha-
beat,tñ quantum eſſet de virtute ſer-
monis non eſſet diſtinguenda. quia
adiectiuum adiunctum ſubſtantiuo,
vt homo albus,nō dicitur ſubſtanti-
uari,nec appoſitiua conſtructio dici-
tur ibi eſſe,maxime cum illa ſit min⁹
coīs,reſpectu magis coīs. vnde cum
hoc nomen,alius,ſit adiectiuum ha-
bens ſubſtantiuum coniunctum, in
prædicta locutione ponit alietatem
circa ipſum rōne ſuppoſiti,& formę.
Et propterea ſi velimus artificialiter
procedere,iudicanda eſt talis locutio
18 falſa. Propter hoc ad intelligentiam
dictę locutionis, notanda eſt regula
cōmunis.Non habet locū diſtinctio.
vbi nō eſt ex diuerſis cāis vnio,verbi
gratia,pater,& filius, & ſpiritus ſan-
ctus,vniuntur in hoc noīe Deus, nō
ex diuerſis cauſis, ſiue rōne diuerſo-
rū,ſed rōne vnius deitatis,ſiue eſſen
tiæ, vnio ex diuerſis cauſis eſt, vt in
hoīe vniunť Petrus, & Ioānes rōne
diuerſarum humanitatū,quia alia eſt
humanitas Petri,& alia Ioannis. Et
iuxta hāc regulā ab oppoſito,eſt alia
19 regula accipienda. Non habet locū
omnimoda vnio, vbi eſt ſimul cum
vnione diſtinctio, vt pater, & filius,
& ſpiritus ſanctus vniunť in vna dei-
tate,ſiue eſſentia,ſed diſtinctionē ha
bent rōne pluralitatis perſonarū.Se-
20 cundū hoc eſt attendendū, ꝙ in diui-
nis quædam vocabula important di-
ſtinctionem ſolum,q̄dam omnimodā
vnionem,q̄dam medio modo. Quo-
niam ergo Deus generans,& Deus ge
nitus,& ſi ſint perſonaliter diſtincti,
tñ in deitate vniunť,ex eadem cauſa,
quia vna deitate,ideo nō recipiūt no
mina importātia ſimpliciter diſtin-
ctionem.Ideo hęc non admittiť,De⁹
diſtinguiť à Deo, ſimiliter Deus ge-
nuit alium Deum. Item,rōne diſtin-
ctionis nō recipiuntur vocabula om
nimodā importantia vnionē in ſup-
poſito & forma:vñ hæc non recipiť,
Deus genuit ſe, ſed illa q̄ medio mō
ſe hñt,recipiunť,quale ē hoc verbū,
generat, quia dicit diſtinctionem in
perſona cum vnitate eſſentiæ.Simili
ter hæc cōceditur,pater generat alte-
rū ſe,vnde Augu.ad Maxi.pr̄ genuit
alterū ſe, & ſimiliter ſup Ioan. pater
mittens filiūm miſit alterum ſe,& ex
hoc eſt ꝙ non ſeqtur ad gñationem,
verbū ſimpliciter importans diſtin-
ctionem,& ſic patet primum.

AD illud quod ſecundo obijcitur 21
de negatione,bene cōcedo,ꝙ eſt alie-
taš: ſed tñ non ſequitur ꝙ poſſit dici
alietas in eſſentia,ſiue forma deitatis.
Vnde nō ſequitur, genitus eſt alius à
generāte,ergo alius Deus, quia muta
tur ſuppoſitio huius termini, Deus.
AD illud quod obijcitur tertio, aut 22
alium Deū,aut aliū non Deum,dico,
ꝙ non ſufficienter diuidit, quia non
ē cōtradictio,niſi accipiať negatio re
ſpectu totius. In hac.n. genuit alium
Deum,duo dicuntur.ſ. ꝙ Deus Deū,
& ꝙ alium in deitate: & ideo ad hoc
ꝙ ſumať cōtradictio,neceſſe ē ꝙ fera
tur ſupra totū. Vnde ſicut non valet
demonſtrato monacho nigro,qui eſt
albus ꝑ naturā, iſte aut eſt albus mo-
nachus, aut albus nō monachus, qa
vtraq; falſa: ſimiliter intelligendum
eſt in ꝓpoſito. Nec valet,ē Deus, &
eſt aliud: ergo eſt Deus alius,imo eſt
ibi accidens. Sicut hic eſt bonus,& ē
citharedus,ergo eſt bon⁹ citharedus.
AD illud qđ vltimo obijcitur, dicē
dum ꝙ alius q̄uis ſit maſculini gene-
ris:tamen quia ponit rem circa ſubie
ctum ab illo trahit ſuppoſitionem:&
ideo nō tenetur perſonaliter, niſi ſm

Ariſto. 2. Priher. à diuiſis ad coniuncta non ſemp valet.

ꝙ

ꝓ ſubſtantiuatur, ſicut & hoc nomẽ
vnus dicit vnitatem ſubſtãtialem, ita
ſi dicatur alius Deus, alius dicit alie-
tatem ſubſtantialẽ,& ratio huius ve-
nit,non tantum quia adiectiuũ , ſed
quia generale, quod ſpecificatur per
adiunctum .

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

**Dei nomen(ſecundum artem lo
quendo) non habet plurale,
nec poſſumus dicere plures
Deos.**

VTRVM hoc nomen
Deus grammatice ſi-
gnificet pluralem nu-
merũ,ſiue an congrue
poſſit dici plures dij.
Ad opp. Quod ſic videtur . Quia ſm Philo
Ariſt. 1. ſophũ,intellectus ſunt idẽ apud om
Perher. nes,quamuis voces ſint diuerſę, ſed
modi ſignificandi conſequuntur mo
dos intelligendi,ergo cum apud he-
bręos congrue dicatur heloi , quod
æquipollet ei quod eſt dij , ergo &
apud nos. Item , ſicut vult Philoſo-
phus, verũ pſupponit congruum,vñ
Catonis eſt,vel nõ eſt,nec verum nec
falſum ſignificat:ſed hęc vera eſt, nõ
ſunt plures dij,ergo cõgrua, ergo &
hęc congrua,plures ſunt dij,quia ne
gatio non remouet incongruitatem.
Item , ſicut Deus conuenit vni ſoli,
ita principium creaturarũ vni ſoli ,
ſed quamuis falſo dicanẽ plura prin
cipia,tamen dicuntur congrue , ergo
pari rõne poſſum⁹ dicere plures dij.
Itẽ hoc nomen phœnix,nõ habet ni
ſi vnicum ſuppoſitũ, tñ congrue di-
citur plures phœnices. Si tu dicas, ꝓ
ſuppoſitũ plurificatur per ſucceſſio-
nem tpis,obijcio tibi de hoc nomine
ſol,quod nullo tempore plurificatur,
& tñ congrue dicitur plures ſoles, er
Funda- go & plures dij.Cõtra. omne nomẽ,
menta. quod habet plurale nomen eſt appel
latiuum,propria.n.nomina nõ plu-
rificantur. Non.n. dicitur plures Pe
tri,vel Ioa. ſed hoc nomen De⁹,non
eſt nomen appellatiuũ : quia non ſi-
gnificat formam multiplicabilem ,
ergo &c. Item , hoc nomen Deus eſt 24
proprium diuinę naturę,ſed nullum
tale multiplicatur, ergo &c.

AD prædictorum intelligentiã eſt
notandũ,quòd hoc nomen Deus, dr̃
tripliciter.ſ. nuncupatiue, adoptiue,
naturaliter . Primis duobus modis
plurificatur,vnde Apoſtolus. 1 .Cor.
8 .Si quidem ſunt dij multi, & domi-
ni multi. ſed tertio mõ non, quia ſic
hoc nomen Deus ſignificat diuinam
naturã, cum conditionibus,quarum
collectiones impoſſibile eſt in alio re
perire,& iõ ſicut nomen ꝓprium nõ
habet plurale ſm artem loquẽdo , ſic
nec nomen Dei .

AD illud ergo quod obijcitur , ꝓ 25
apud hebræos habet plurale quod ẽ
heloĩ,dicendũ quòd modi ſignificã-
di nõ tm̃ requirunt diuerſos modos
intelligendi generales,ſed etiam mo-
dos exprimendi, qm̃ ergo ipſi habẽt
articulos, & modos exprimẽdi diuer
ſos, quos nos nõ habemus , ideo illi
poſſunt dicere,ſed nos nõ. AD illud 26
quod obijcitur, ꝓ verum pręſuppo-
nit congruũ,dicendum quòd duplex
eſt incongruitas, vna eſt ex diſcohę-
rentia adiacentiũ vt Catonis eſt, alia
ex diſcohęrentia intellectuũ, vt cum
dr̃ plures Petri. Prima incongruitas
tollit veritatem,& falſitatem. Secũda
vero incongruitas habet falſitatem
coniunctam , & ideo quia per nega-
tionem remouetur falſitas , & ſancti
malunt loqui vere, q̃ proprietatẽ ſer
monis ſeruare . & loqui minus vere,
ideo negant plures Deos . Poteſt tñ
dici ꝓ quamuis,hęc vox Dij non ſit
vox ſignificatiua ſm artem,& impo
ſitionem, tñ eſt vox ſignificatiua ex
accõmodatione vſus , vt olli pro illi,
& ideo generat falſum intellectũ affir
matiua,& negatiua verũ,quãuis non
grãmatice . AD illud quod obijcit, 27
quòd principium vni ſoli conuenit,
ſimiliter & phœnix,dicendũ ꝓ con-
uenire vni ſoli eſt tripliciter . Aut.n.
eſt quia imponitur nomen a forma
immultiplicabili , vt in proprijs no-
minibus, & ſic tollit pluralitatem re,
& conſignificatione. Aut imponitur
a forma

Digitized by Google

a forma q̃ nata eſt communicari,quã
uis non communicetur propter de-
terminationem, vt cũ dicitur princi-
pium creaturarũ . Aut propter defe-
ctũ materiæ,vt phœnix, & tale tollit
pluralitatem ſm rem,non ſm conſi-
gnificationem: quia poteſt conſigni-
ficari talis forma, vt poteſt multipli-
cari per ſuppoſita.

QVAESTIO. IIII.

CONCLVSIO.

Hoc nomen Deus,ſupponit naturam,& ſuppoſitum,quia habet naturam termini communis,& termini diſcreti.

DE ſuppoſitione huius
Ad opp. nominis Deus. Et quæ-
rit̃ vtrum hoc nomen
Deus de ſe ſupponat p-
ſonam , vel naturam .
Quod pſonam , vr̃ per illud Ambr .
ſup pſal. Bñdicat nos Deus, De⁹ noſter , bene
dicat nos Deus. Amb. trina Dei pro
feſſio. trinitatem indicat pſonarum,
ergo cum Deus ſit ibi ſine adiuncto,
de ſe ſupponit perſonam . Item rõne
obiicitur ſic, hoc nomen homo, ſup
ponit ꝓ omni eo cui ĩeſt humanitas,
ergo a ſimili & hoc nomen Deus,ſup
ponit ꝓ omni eo cui ineſt Deitas:ſed
hoc eſt pſona, ergo &c. Item,hoc no
men Deus ſignificat deitatem in con
cretione, ſed non niſi in concretione
ad ſuppoſitum qđ eſt perſona:ſed ter
minus concretus ꝓprie ſupponit pro
eo,reſpectu cuius importat formam,
vt album magis proprie ſupponit ꝓ
re alba, quã pro forma , ergo &c. Cõ
Fundamenta. tra , ꝓnomen refert rem ꝓ proprio
ſuppoſito,ſed cum dr̃, benedicat nos
Deus, & metuant eum , hoc pro no-
men eum, refert naturã , non perſo-
nam,ergo &c. Item,quia iſte termi-
nus homo proprie ſupponit ꝓ indi-
uiduo, iſta eſt falſa, homo eſt Sor. &
Pla. quia idẽ indiuiduum non reci-
pit illam ꝓdicationem. Sed hæc eſt
vera , Deus eſt trinitas , vel Deus eſt
pr̃, & filius.ergo cum illud ꝓdicatum
non conueniat vni pſonę , patet &c .
Item,terminus q̃ proprie ſupponit p
ſonã , addito ſibi termino partitiuo ,
ſtat ſolum ꝓ vno,vt cum dr̃ vnus hõ
currit,ergo ſimiliter cũ dr̃ vnus De⁹:
ergo hæc eſt ſimpliciter falſa , vnus
Deus eſt pr̃, & filius .

RESP. dicendum , ꝙ hic conſue 28
uit eſſe duplex opinio . Vna quidem
eſt,ꝙ hoc nomen Deus ſignificat pro
prie naturam , & ſupponit pſonam ,
aliquando vnam,vt cum dr̃,Deus ge
nerat, aliquando duas,vt cũ dr̃, De⁹
ſpirat, aliquando tres,vt cũ dr̃ , De⁹
eſt trinitas . Et rõ huius eſt, vt dicũt,
quia cum multa ſuppoſita habeat in
natura termini cõis,terminus autem
cõis proprie ſupponit ꝓ indiuiduo ,
ꝓ natura vero,vel pro forma,nõ ſup
ponit niſi trahatur, vt ſi dicamus,hõ
eſt ſpecies, ſic dicunt in propoſito .
Vlterius dicũt , ꝙ quia ſuppoſita oĩa
ſunt in illo vna ſuppoſitione : ideo ſi
mul põt ſupponere ꝓ multis perſo-
nis , licet illud non poſſit iſte termi-
nus hõ, vel alius termin⁹ cõis, & ſic
ſoluerunt obiecta. Alia opinio eſt,ꝙ
proprie ſupponit naturã ſicut ſignifi
cat, & non ſupponit pſonam niſi tra
hatur ab alio, vt cum dr̃ Deus gene-
rat, & hi dicunt ꝙ cum dr̃ Deus ẽ tri
nitas, ibi ſtat ꝓ natura non pro pſo-
na,& vna natura eſt tres pſonæ, ideo
vna eſt locutio. Et rõ huius poſitio-
nis eſt, quia hoc nomen Deus, habet
naturam termini diſcreti, cum non
habeat plurale, iõ idem ſignificat, &
ſupponit proprie . cum ergo ſignifi-
cet naturam illam proprie ſupponit.
Sed melius ẽ dicere vtrumq;,quia ha
bet naturam terminis cõis, & termi-
ni diſcreti . Termini cõis,pp plurali
tatem ſuppoſitorum, termini diſcre-
ti,rõne formæ non multiplicabilis,
quia proprie ſupponit tam naturam
q̃ perſonam . tamen rationes ad vtrã
que partem concludunt verum ſuo
modo, hoc autem non poteſt in alio
termino inueniri , & ideo nec conſi-
milis modus ſupponendi .

HIC QVAERITVR AN PATER GENVIT diuinam eſſentiam, uel ipſa filium, an eſſentia genuerit eſſentiam vel ipſa nec genuit, nec genita eſt.

DISTINCTIO V.

De cõparatione gñationis ad terminum eſſentialẽ abſtractũ, qui eſt eſſentia.

POST hæc quęritur vtrum concedendum ſit, Quòd pater genuit diuinam eſſentiam, vel quòd diuina eſſentia genuit filium, vel eſſentia genuit eſſentiam, an omnino non genuit, nec genita eſt diuina eſſentia. Ad quod catholicis tractatoribus conſentientes dicimus, ꝙ nec pater genuit diuinam eſſentiam, nec diuina eſſentia genuit filium, nec diuina eſſentia genuit diuinam eſſentiam. Hic autem nomine eſſentiæ intelligimus diuinam naturam, quæ communis eſt tribus perſonis, & tota in ſingulis. Ideò non eſt dicendum, quòd pater genuit diuinam eſſentiam: quia ſi pater diceretur genuiſſe diuinam eſſentiam, diuina eſſentia relatiuè diceretur ad patrem, vel pro relatiuo poneretur. Si autem relatiuè diceretur, vel pro relatiuo poneretur, non indicaret eſſentiam. Vt enim ait Aug. in 5. lib. de Trin. Quod relatiuè dicitur, non indicat ſubſtantiam.

Ratio prima quare ita ſit.

Cap. 7. circa finẽ eiuſdẽ pri. li. de Tri.

Secunda ratio.

Cap. 1. Di. 1. lit. G lib. 6.

ITEM cum Deus pater ſit diuina eſſentia, ſi eius eſſet genitor, eſſet vtique genitor eius rei, quæ ipſe eſt: & ita eadem res ſeipſam genuiſſet, quod Auguſt. negat, vt ſupra oſtendimus.

Tertia ratio, & potior.

ITEM, ſi pater eſt genitor eſſentiæ diuinæ, cum ipſe eſſentia diuina ſit & Deus ſit, eo quod generat, & eſt, & Deus eſt. Ita ergo non illud quod generatur, eſt a patre Deus, ſed pater eo ꝙ generat, & ē, & deus eſt. & ſi ita eſt, nõ genito gignens, ſed gignenti genitus cauſa eſt, vt & ſit, & Deus ſit. Simili rõne probat Aug. in lib. 7. de Trin. ꝙ pater non eſt ſapiens ſapientia quam genuit: quia ſi ea ſapiẽs eſt, ea eſt: hoc enim eſt ſibi eſſe quod ſapere. Quòd ſi hoc eſt, ſibi eſſe quod ſapere: non per illam ſapientiam, qua genuit pater, ſapiẽs eſt. Quid enim aliud dicimus, cũ dicimus, hoc illi eſt eſſe quod ſapere: niſi, eo eſt, quo ſapiens eſt? Ergo quæ cauſa illi eſt, vt ſapiens ſit, etiam ipſa illi cauſa eſt vt ſit. Si ergo ſapientia, quam genuit, illi cauſa eſt, vt ſapiens ſit, & cauſa illi eſt, vt ſit. Sed cauſam patri, qua ſit, à patre genitam, nullo modo quiſquam dixerit ſapientiam: quid enim eſt inſanius? Ita ergo ſi pater genuit eſſentiam, qua eſt eſſentia quam genuit, cauſa eſt illi, vt ſit. Non ergo ipſam, quæ eſt, eſſentiam genuit.

Cap. 10.

Ibidem. Nam in illa ſimplicitate, vt inquit Auguſt. quia non eſt aliud ſapere quàm eſſe, eadem eſt ibi ſapientia, quæ eſſentia, ideoque quod de ſapientia, hoc de eſſentia dicimus. Sicut ergo non genuit ſapientiã, qua ſapiens eſt: ita nec eſſentiam, qua eſt. Vt enim ſapientia ſapiẽs eſt, & potentia potens: ita & eſſentia ipſe eſt. Eademq; ſapientia eſt,

& potentia

& potentia, quæ eſſentia. Patet itaque ex prædictis, quia pater eſſentiam diuinam non genuit.

Huic aduerſari videtur Auguſtinus.

HVIC autem videt contrarium quod Auguſ. ait in lib. vnico de Fide, & Symbolo cap. 3. Deus cum verbum genuit, id quod ipſe eſt genuit, nec de nihilo, nec de aliqua iam facta conditaq; materia, ſed de ſeipſo id quod ipſe eſt. Item, Deus pater, qui veriſſime ſe indicare animis cogniturís, & voluit, & potuit, hoc ad ſeipſum indicandum genuit, quod eſt ipſe, qui genuit. Ecce aperte dicit his verbis, Deum patrem genuiſſe illud quod ipſe eſt. Illud autem quod ipſe eſt, non eſt niſi diuina eſſentia: videt ergo diuina eſſentiam genuiſſe. Ad quod reſpondemus, illa verba ſic intelligēda eſſe, dicentes: Pater de ſeipſo genuit illud qđ ipſe eſt, ideſt, filium, qui eſt illud quod pater eſt, & filius hoc eſt. Nā qđ pater eſt, ſed nō q̃ pater eſt, & fili⁹ hic eſt. Ibidem.

Alias partes quæſtionis exequitur.

ITA etiam non eſt dicendum ꝙ diuina eſſentia genuit filium, quia cum filius ſit diuina eſſentia, iam eſſet filius res a qua generat: & ita eadem res ſeipſam generaret. Ita etiam dicimus, ꝙ eſſentia diuina non genuit eſſentiam. Cum.n. vna & ſumma quædam res ſit diuina eſſentia, ſi diuina eſſentia eſſentiam genuit, eadē res ſeipſam genuit, quod omnino eſſe non poteſt: ſed pater ſolus genuit filium, & à patre & filio procedit ſpiritus ſanctus.

Quæ videantur prædictis eſſe contraria.

PRAEDICTIS autem videtur contrarium eſſe, quod dicit Aug. in lib. 7. de Trin. Hoc, inquit, eſt Deo eſſe, quod ſapere. vnde pater, & filius ſimul ſunt vna ſapientia, quia vna eſſentia: & ſigillatim ſapientia de ſapientia, ſicut eſſentia de eſſentia. Ecce his verbis aperte dicit Aug. Sapientiam de ſapientia, & eſſentiam de eſſentia. Vbi videtur ſignificare, ꝙ ſapientia ſapientiam, & eſſentia genuerit eſſentiam. Idem in lib. de Fide ad Petrum ait: Sic Chriſtum Dei filium, ideſt, vnam ex Trinitate perſonam, Deum verum crede, vt diuinitatem eius de natura patris natam eſſe nō dubites, Hic uidet dicere, ꝙ natura filij ſit nata de natura patris. Idē in lib. xv. de Tri. ait. Dicitur filius conſilium de conſilio, & voluntas de volūtate, ſicut ſubſtantia de ſubſtantia, ſapientia de ſapientia. Et hic videtur dicere, ꝙ ſubſtantia ſit genita de ſubſtantia, & ſapientia de ſapientia. Sed hoc ita determinamus, Sapientia de ſapientia, & ſubſtantia de ſubſtantia eſt, id eſt, filius qui eſt ſapientia, qui eſt ſubſtantia, eſt de patre, qui eſt eadem ſubſtantia, & ſapientia: & filius, qui eſt diuinitas, natus eſt de patre, qui ē natura diuina. Et vt expreſſius dicam⁹, dicimus filium ſapientiam eſſe de patre ſapientia, & dicimus filium ſubſtantiam eſſe genitum de patre, & a patre de ſubſtantia. Quod autem ita intelligi debeat, Aug. oſtendit in lib. 7. de Trinit. dicens:

Auguſ. de Trin. li. 7. cap. 1. & 2

Cap. 2.

Cap. 20.

Determinatio eorū quæ videātur contraria.

Auguſ. de Trin. li. 7.

cap.1.circa finē capitis. Eodē lib. cap.3. 1. Cor. 1.

Pater ipſe ſapientia eſt:& dicitur filius ſapientia patris, quō dicitur lumen patris,ideſt,ſicut lumen de lumine,& vterque vnum lumen: ſic intelligatur ſapientia de ſapientia:& vterq; vna ſapientia,& vna eſſentia. Itē ideo Chriſtus dr̄ virtus,& ſapientia Dei,quia de patre virtute,&ſapientia,etiam ipſe virtus,& ſapientia eſt,ſicut ipſe lumē de patre lumine eſt , & ipſe fons vitæ eſt apud Deum patrem fontē vitæ. Filius ergo ſapientia de patre ſapientia eſt , ſicut filius lumen de patre lumine,& Deus filius de Deo patre,vt & ſingulus ſit lumē, & ſingulus Deus,& ſingulus ſapientia , & ſimul vnum lumen, vnus Deus,vna ſapientia . Ecce manifeſte his verbis aperit Aug. ex quo ſenſu accipienda ſint prædicta verba,& his ſimilia,ſ.cū dicitur ſubſtantia de ſubſtantia,vel ſubſtantia genuit ſubſtantiam.

Quod videtur prædictæ expoſitioni contrarium.

Non lōge à pricipio libri,circa finē lib.5.

HVIC vero etiam id contrarium videtur,quod Hilarius ait in 4.lib.de Trin.Nihil,inquit,niſi natum habet filius:& geniti honoris admiratio in honore generantis eſt. Cum ergo filius eſſentiā habeat(tota enim in eo eſt diuina eſſentia)videtur,ꝙ ipſa diuina eſſentia nata ſit. Itēm,in 5.lib.ait,Natiuitas Dei nō poteſt eam, ex qua prouecta eſt,nō tenere naturam,nec.n.aliud q̄ Deus ſubſiſtit,quod non aliunde quàm de deo ſubſiſtit . Ecce hic dicit natiuitatem Dei prouectam ex natura,& ita videtur ex his verbis, atq; prædictis natura Dei,& genita,& genuiſſe.Quod apertius dicit in lib.9.de Tri. Nos, inquit,vnigenitum Deum in forma Dei manentem in natura hois manſiſſe profitemur,nec vnitatem formæ ſeruilis in naturā diuinæ vnitatis refundimus,nec rurſum corporali inſinuatione patrem in filio prædicamus,ſed ex eo eiuſdem generis genitam naturam,naturaliter in ſe gignentem habuiſſe naturam , quæ in forma naturæ ſe gignentis manens,formam naturę,& infirmitatis corporalis accepit.Non enim defecerat Dei natura, ne eſſet,ſed in ſe humilitatem terrenæ natiuitatis manens ſibi Dei natura ſuſceperat, generis ſui poteſtatē in habitu aſſumptæ humanitatis exercens.Ecce hic apertè dicit,& naturam genuiſſe, & naturam genitam,& naturam aſſumpſiſſe naturam :quod a pleriſque negatur. Item in eodem.Nunquid vnigenito deo contumelia eſt,patrem ſibi innaſcibilem Deum eſſe , cum ex innaſcibili Deo natiuitas vnigenita,in naturam vnigenitā ſubſiſtat? Ecce & hic dicit vnigenitam naturam.

Quod natura Dei ī forma ſua manēs formā naturæ, & infirmitatis corporalis accepērit.

Quòd natura Dei nō eſt minuta in aſſumptione paulo inferius.

Quomodo ſint intelligenda præmiſſa verba Hilarij.

Circa mediū eiuſdē quarti.

SED quia hæc verba ſane vult intelligi,ipſe idem dicit in 4.lib. Intelligentia dictorum ex cauſis eſt aſſumenda dicendi , quia non ſermoni res,ſed rei ſermo ſubiectus eſt. Hæc ergo verba ita intelligi poſſunt,Nihil habet filius niſi natum,ideſt,nihil habet ſecundū, ꝙ Deus eſt,niſi quod naſcendo accepit , & ipſe naſcendo patris in ſe ſubſiſtentem naturam habuit, vnde Hilarius addit in 5. libro.

Circa finē quinti.

Eandem

Eandem naturam habet genitus, quam ille qui genuit: ita tamen, vt natus non ſit ille qui genuit. Nam quomodo erit pater ipſe, cùm genitus ſit? Sed in his ipſis ſubſiſtit ille qui genitus eſt, in quibus totus eſt ipſe qui genuit: quia non eſt aliunde qui genitus eſt: & ideo non refertur ad aliud quod in vno ſubſiſtit, & ex vno. Ac ſic in generatione filij & naturam ſuam, vt ita dicam, ſequitur indemutabilis Deus indemutabilem Deum gignens, nec naturam ſuam deſerit ex indemutabili Deo indemutabilis Dei perfecta natiuitas. Subſiſtentem ergo in eo Dei naturam intelligamus, cùm in Deo Deus inſit, nec præter eum qui Deus eſt, quiſquam Deus alius ſit: quia ipſe Deus, & in eo Deus. Naturæ ergo Dei patris veritas, in Deo filio eſſe docetur, cùm in eo Deus intelligitur eſſe qui Deus eſt. Eſt enim vnus in vno, & vnus ab vno.

Circa fine quinti. Expoſitio nem confirmata p verba eiuſdem.

Ioan. 4. Ego in patre & pater in me.

Quòd legitur, pater de ſua ſubſtantia genuiſſe filium, & filium ſubſtantię patris.

DICITVR quoq; & frequenter in ſcriptura legitur Patrē de ſua ſubſtantia genuiſſe filium. vnde Auguſti. in lib. de fide ad Petrum ait, Pater Deus de nullo genitus Deo, ſemel de ſua natura ſine initio genuit filium Deum ſibi æqualem, & eadem qua ipſe naturaliter æternus eſt, diuinitate coæternum. Ecce hic dicit Auguſti. filium genitum de natura patris. Eſt autem vna natura patris, & filij, & ſpiritus ſancti. Si ergo de natura patris genitus eſt filius, genitus eſt de natura filij & Spiritus ſancti, imò de natura trium perſonarum. Idem quoq; Auguſt. in lib. 15. de Trini. dicit Chriſtum eſſe filium ſubſtantiæ patris, & de ſubſtantia patris genitum, tractans illud verbum Apoſtoli loquentis de Deo patre ſic. Qui eruit nos de poteſtate tenebrarum, & tranſtulit in regnum filij charitatis ſuæ. Quod dictum eſt, inquit, filij charitatis ſuæ, nihil aliud intelligitur, quam filij ſui dilecti, quam filij ſubſtātiæ ſuę. Charitas quippe patris, quæ in natura eius eſt ineffabiliter ſimplici, nihil eſt aliud, quàm ipſa natura atq; ſubſtantia, vt ſæpe dixim⁹, & ſæpe iterare non piget, ac per hoc filius charitatis eius nullus alius eſt, quàm qui de ſubſtantia eius eſt genitus. Ecce hic apertè dicit Augu. filium eſſe genitum de ſubſtantia patris, & filium ſubſtantię patris. Idem quoq; Auguſt. in lib. 3. contra hæreticū Maximinū, ſubſtantiam Dei genuiſſe filium, & filium genitum de ſubſtantia patris aſſerit, dicens: Carnalibus cogitationibus pleni, ſubſtantiam Dei de ſe ipſa gignere filium non putatis, niſi hoc patiatur, quod ſubſtantia carnis patitur quando gignit. Erratis non ſcientes ſcripturas, neq; virtutem Dei. Nullo enim modo verum Dei filium cogitatis, ſi eum natum eſſe de ſubſtantia patris negatis. Non enim iam erat hominis filius, & Deo donante fact⁹ eſt Dei filius ex Deo natus, gratia non natura. An fortè etſi non hominis filius erat, ta-

Cap. 2. Cap. 19. circa fine. Colo. 1 Tomo 9. Cap. 14 Matth. 22 Contra Paulian. Contra Arrium & Donatū.

men iam aliqua erat qualiſcunq; creatura, & in Dei filium Deo mutante conuerſa eſt? Sed nihil horum eſt: ergo aut de nihilo, aut de aliqua ſubſtantia natus eſt. Sed ne crederemus vos putare de nihilo eſſe Dei filium, affirmatis, non vos dicere de nihilo eſſe Dei filium. De aliqua ergo ſubſtantia eſt: & ſi non de ſubſtantia patris, de qua ſit dicite: ſed non inuenietis. Iam ergo vnigenitum Dei filium Ieſum Chriſtum de patris eſſe ſubſtantia, non vos nobiſcum pigeat confiteri. Idem in eodem. Vtriq; legimus, vt ſimus

1. Ioan. 5. in vero filio eius Ieſu Chriſto. Dicite ergo nobis, Vtrum ille verꝰ Dei filius, ab eis qui gratia filij ſunt, quadam proprietate diſcretus, de nulla ſubſtantia ſit, an de aliqua? Non dico (inquis) de nulla: nec dicam de nihilo, ergo de aliqua ſubſtantia eſt. Quæro, de qua? ſi non de patris ſubſtantia eſt, aliam quære. Si aliam non inuenis, patris agnoſce ſubſtantiam, & filium cum patre homouſion confitere. Idem in eodem. Confiteor Deum patrem omnino incorruptibiliter genuiſſe, ſed quod eſt ipſe genuiſſe. Item, Dico quod ſæpe dicendum eſt, Aut de aliqua ſubſtantia eſt natus Dei filius, aut de nulla. Si de nulla, ergo de nihilo, quod vos iam non dicitis: ſi vero de aliqua, nec tamen de patris ſubſtantia, nõ eſt verus filius, ſi verò de patris ſubſtantia, vnius eiuſdemq; ſubſtantiæ ſunt pater & filiꝰ. Vos autem, nec filium Dei de ſubſtantia patris genitum vultis, & tamen eum, nec ex nihilo, nec ex aliqua materia, ſed ex patre eſſe conceditis: nec videtis quàm neceſſe ſit, vt qui non eſt ex nihilo, nec ex aliqua alia re, ſed ex Deo, niſi ex Dei ſubſtantia eſſe non poſſit, & hoc eſſe quod Deus eſt, de quo eſt, id eſt Deus de Deo natus: quia non alius priùs fuit, ſed natura coæterna de Deo eſt.

Paulo inferius in eodem ca.

Ex eodem cap. circa principiũ.

Colligens ſummam prædictorum, aperit ex quo ſenſu accipienda ſint.

HIS verbis præmiſſis innui videtur, quòd diuina ſubſtantia filium genuerit: & quod filius ſit genitus de ſubſtãtia patris, & quòd de Deo eſt natura coæterna, & quòd pater id quod ipſe eſt genuit. Id autem quod ipſe eſt, diuina eſſentia eſt: & ita putari poteſt diuinam eſſentiam genuiſſe. Vehementer mouent nos hæc verba, quæ quomodo intelligenda ſint, mallem ab alijs audire, quàm ipſe tradere. Vt tamen ſine præiudicio atque temeritate loquar, ex hoc ſenſu dicta poſſunt accipi. Natura coæterna de Deo eſt, id eſt, filius coæternus patri de patre eſt, ita quòd eſt eadem cum eo natura, vel eiuſdem naturæ. Quem ſenſum confirmat Augu. ibidem ſubiiciens, & quod dixerat quaſi explanãs. Dicto enim, Natura coæterna eſt de Deo, addit, Non eſt aliud filius quàm illud de quo eſt, id eſt, vnius eiuſdemq; ſubſtantiæ eſt. Deinde apertiùs tamen intellectum ex prædictis verbis fore habendum aperit in eodem libro contra Maximinũ, dicens: Trinitas hæc vnius eiuſdemq; ſubſtantiæ

Lib. 3. cõtra Maximinum. 14. Circa principiũ capitis.

ſubſtantiæ eſt: quia non de aliqua materia, vel de nihilo eſt filius,
ſed de quo eſt genitus. Item, Spiritus ſanctus non de aliqua ma- Eodē cap.
teria, vel de nihilo eſt, ſed inde eſt, vnde procedit. His vtiq; ver- Au. ibidē.
bis apertè oſtendit ea ratione dici filium eſſe de ſubſtantia patris,
qua eſt de patre genitus, ita quòd eſt eiuſdem ſubſtantiæ cum eo:
Spiritum ſanctum eſſe de ſubſtantia patris & filij, quia ab vtroq;
procedit, ita quòd eſt eiuſdem ſubſtantiæ.

Quòd nec filius, nec Spiritus ſanctus eſt de nihilo, ſed de aliquo,
non tamen de materia.

OSTENDITVR quoq; ex illis verbis filium & ſpiritum
ſanctum non eſſe de nihilo, ſed de aliquo, nec tamen de aliqua ma- Nō longè
teria. Vnde etiam Hilarius in 12. lib. de Trinitate ait, Vnigeni- à medio.
tus Deus cùm natus ſit, patrem teſtatur authorem: cùm ex ma-
nente natus eſt, non eſt natus ex nihilo: & cum ante tempus natus
eſt, omnem ſenſum præuenit naſcendo. Hic aperte dicitur, quòd
filius non eſt natus ex nihilo. Similiter & Spiritus ſanctus non eſt
dicendus eſſe, vel procedere ex nihilo: quia filius de ſubſtantia pa-
tris natus eſt, id eſt, à patre eſt, cum quo eiuſdem ſubſtantiæ eſt, &
eadem ſubſtantia. Ex quo ſenſu etiam accipiendum eſt illud, Pater
genuit id quod ipſe eſt, id eſt filium, qui eſt hoc quod pater. Et hoc
ita debere intelligi Augu. aperit dicens in 1. lib. contra Maximinū, Ex. c. 3. li.
Hoc genuit pater quod eſt: alioquin non eſt verus filius, ſi quod de fide &
eſt pater, non eſt filius. Item, ſubſtantia Dei genuit filium, id eſt, symbolo ?
pater ſubſtantia genuit filium, qui eſt eadem ſubſtantia, & eiuſdem paulo an-
ſubſtantiæ. Quod ſic eſſe intelligendum Auguſt. oſtendit dicens tè citatū.
ad Maximinum, Sicut dicis, Spiritus ſpiritum genuit: ita dic, ſpi- Circa me-
ritus eiuſdem naturæ, vel ſubſtantiæ ſpiritum genuit. Item ſicut dium pri-
dicis, Deus Deum genuit: ita dic, Deus eiuſdem naturæ, vel ſub- mi libri.
ſtantiæ Deum genuit. Hoc ſi credideris, & dixeris, nihil de hac re Ex lib. 3.
vlteriùs accuſaberis. His enim verbis, aperit quomodo prædicta contra Maximinum.
debeant intelligi. Similiter filius natus eſt de ſubſtantia patris, vel cap. 14.
pater genuit filiū de ſua natura, ſiue eſſentia, id eſt, de ſe natura & Li. 3. c. 15
eſſentia genuit filium eiuſdem ſubſtantiæ, ac naturæ, & qui eſt ea-
dem eſſentia, ac natura. Similiter expone illud, filius ſubſtantiæ
patris, & filius patris ſubſtantiæ, id eſt, qui eſt ſubſtantia, cum quo
& filius eadem ſubſtantia eſt, quia conſubſtantialis eſt patri filius.
Et hic ſenſus adiuuatur ex his verbis Augu. qui in lib. 5. de Trini. Cap. 6.
ait, Tres perſonas eiuſdem eſſentiæ, vel tres perſonas vnam eſſen-
tiam dicimus. Tres autem perſonas ex eadem eſſentia non dicimꝰ,
quaſi aliud ibi ſit quod eſſentia eſt, aliud quod perſona. His verbis
oſtenditur non eſſe dicendum perſonam eſſe ex eſſentia, niſi ex ſen
ſu prædicto. Qui ſenſus confirmatur etiam ex eo quod in lib. 15. Cap. 13.
de Trin. idem ait. Sicut noſtra ſcientia ſcientiæ Dei, ſic & noſtrum & 14.
verbum, quod naſcitur de noſtra ſciētia, diſſimile eſt illi verbo Dei,

quod natum eſt de patris eſſentia. Tale eſt autem, ac ſi dicerem, de patris ſcientia, de patris ſapientia: vel (quod eſt expreſſius) de patre Ex c.14 eſſentia, de patre ſcientia, de patre ſapientia. Ex hoc itaque intellectu, verbum Dei patris vnigenit⁹ filius per omnia patris ſimilis, & æqualis rectè dicitur Deus de Deo, lumen de lumine, ſapientia de ſapientia, eſſentia de eſſentia: quia hoc eſt omnino, quod pater, non tamen pater: quia iſte filius, ille pater.

Quare verbum patris dicatur filius naturæ.

INDE eſt quòd ſolus vnigenitus Dei dicitur natura filius, quia eiuſdem naturæ eſt, & eadē natura eſt cum patre. vnde Hila. in lib. 1. de Trin. de Chriſto loquens ait, Natura filius eſt, quia eandem naturam quam ille qui genuit habet.

De comparatione, generationis ad terminum eſſentialem abſtractum, qui eſt eſſentia.

DISTINCTIO. V.

Poſt hæc quæritur, vtrum concedendum ſit.

Expoſitio

Diuiſio.

IN præcedenti di. mouit Magiſter quæſtionem de comparatione generationis ad terminum eſſentialem cōcretum, qualis eſt hoc nomen Deus. In præſenti mouet quæſtionē de comparatione generationis ad terminum eſſentialem abſtractum, q̄ eſt eſſentia. Et diuiditur hæc pars in duas partes. In prima parte mouet quæſtionem ex cōparatione generationis ad eſſentiam in ratione termini, videlicet vtrū eſſentia generetur. In ſecunda in ratione principij. Vtrū eſſentia generet, &c. ibi. Non eſt etiam dicendum quòd diuina eſſentia genuit filium &c. Itē, prima pars habet quatuor partes. In prima parte proponit problemata, videlicet vtrum eſſentia generet, vel generetur. In ſecūda adducit rationes tres probantes ꝙ eſſentia non generatur a patre, ibi. Ideo non eſt dicendum ꝙ pater genuit &c. In tertia adducit rationes in contrariū ibi. Huic aūt videtur cōtrarium. In quarta, & vltima ſoluit, & exponit, ibi. Ad quod reſpondemus. Similiter ſecunda pars iſtius diſtinctionis in qua Magiſter determinat ſecundā partem quæſtionis, quæ eſt in comparatione gñationis ad eſſentiam in rōne principij. Habet tres partes. In prima determinat iſtam q̄ſtionem dicens, ꝙ eſſentia non generat, ſed & hoc confirmat per rationē ducentem ad impoſſibile. In ſecunda vero adducit auctoritates quæ ſunt directe contrariæ prædictæ ſolutioni, ibi. Prędictis autem videtur contrarium eſſe. In tertia vero adducit auctoritates, ex quibus poteſt elici cōtrarietas, ibi. Dicitur quoque, & frequenter &c. Prima pars habet quatuor partes. In prima parte adducit auctoritates Aug. contrarias prædictę ſolutioni. In ſecūda auctoritates adductas exponit ibi. Sed hęc ita determinamus. In tertia vero cōtra ꝓdictas expoſitiōes adducit auctoritates alias Hilarij, in quibus notat̄ expreſſior contrarietas, ibi. Huic vero etiā contrariū videtur eſſe. In quarta vero auctoritates ꝓdictas explanat, & expoſitionem ſuā per verba Hilarij confirmat, ibi. Sed quia hęc verba ſane vult. Similiter pars illa, dicit̄ quoque, & frequēter in ſacra ſcriptura legit̄, in qua obijcitur contra ſolutionē p auctoritates, ex quibus elicitur prædictę ſolutionis contrarietas [quia in his non dr̄ quòd eſſentia generet, vel generet̄, ſed ꝙ de eſſentia, vel de ſubſtātia patris filius generet̄] quatuor habet particulas. In prima adducit auctoritates in cōtrariū. In ſecunda vero adductas explanat ibi.

His

His verbis præmiſſis innuitur, vbi reſumit prædictā expoſitionem. In tertia ex pdictorũ opinione elicit quoddam correlariũ ibi. Oſtẽditur quoq; ex illis verbis &c. In quarta, & vltima redit ad ꝓpoſitum, & oſtendit expoſitionem ſuā bonam eſſe per auctoritatem. Aug. ibi. Et hoc ita debere intelligi &c.

Ideo non eſt dicendum quòd pater genuit diuinam eſſentiam.

Dub. 1 Iſta ratio videtur ducere ad hoc inconueniens. ſ. ꝙ ſi eſſentia generaretur a patre, eſſentia poneretur pro relatiuo. Sed hoc nullum vr̃ inconueniens. Si .n. magis conuenit eſſentia cũ ſuppoſito, q̃ vniuerſale cũ ſingulari, ſi non eſt inconueniens, cum vniuerſale ponitur pro ſingulari, nec eſt inconueniẽs ꝙ eſſentia ponatur pro relatiuo. Reſpon. dicendum, quòd ſi

Reſpon. 1 eſſentia poneret̃ pro relatiuo eſſet inconueniens, nõ à parte rei, ſed à parte expreſſionis fidei. Tunc.n. videretur, & notaret̃ vnitas eſſentię in quadam diſtinctione. Eſſet etiam inconueniens, quia quod ponit pro relatiuo inquantũ huiuſmodi, non indicat eſſentiam. Si enim eſſentia poneretur pro relatiuo, eſſentia aliquando non indicaret eſſentiā, quod eſt omni rationi contrarium.

Item, cum Deus pater.

Dub. 2. Iſta ratio vr̃ ducere ad hoc inconueniens. ſ. ꝙ cum Deus pater ſit diuina eſſentia, ſi eius eſſet genitor, vtiq; eſſet genitor eius quod ipſe eſt. Contra, eſſentia dicit quid commune, ſicut & hoc nomen Deus, ſed ſi dicat̃ homo Petrus generat hominem, & ipſe eſt homo, ergo generat ſe. Argumentum illud non valet. Similiter vr̃ hic, pater generat Deum, ergo &c. pa

Reſpon. 2 ri ratione nec in propoſito. Reſpon. dicendũ, quòd commune dicit̃ quòd eſt in multis, ſed hoc poteſt eſſe tripliciter. Aut quia plurificatur in multis & quantum ad formam, & quantum ad ſuppoſitum, vt hoc nomẽ homo, & tale habet vnitatem rationis, quæ admittit diſtinctionem, & quantum ad rem, & quantum ad modum. Vnde bene dicit̃, homo eſt ab homine, & duo homines. Alio modo eſt commune quod plurificatur quãtum ad ſuppoſitum, non quantum ad formam, vt hoc nomen Deus, & tale habet vnitatem rei ſm̃ quòd res nominat naturā cum multiplicatione ſuppoſitorum, & ideo recipit diſtinctionem, ꝙ importat diſtinctionẽ, vt modum, non vt rem. Vnde conceditur. Deus de Deo, ſed non, Deus eſt alius à Deo. Tertio modo eſt commune ſm̃ nomen quod eſt in multis, nec tamẽ plurificatur quantum ad formam: qa eſt vnũ in multis, nec quantũ ad ſuppoſita, quia ꝓ illis non ſupponit, vt hoc nomen eſſentia. de tali communi verũ eſt dicere ꝙ nõ recipit diſtinctionem, nec quantum ad modum, nec quantũ ad rem, tunc enim notaretur idem diſtingui a ſe, & ita argumentum Magiſtri eſt bonũ. Si pater genuit eſſentiam, pater genuit ſe, qa loquitur de communi à parte vocis ſignificantis, non à parte rei: quia à parte rei, eadem communitas eſt in hoc quòd eſt Deus, & in hoc quòd eſt eſſentia.

Et ſi ita eſt, non genito gignens &c.

Obijcitur contra tertiam rationẽ. Dub. 3 Si pater genuit diuinam eſſentiam, tunc genitum gignenti cauſa eſt vt ſit, & Deus ſit. Sed hæc ratio nihil videtur valere, quia ratio cauſæ non cadit in diuinis. cā enim eſt ad cuius eſſe ſequitur aliud, ſed in diuinis non eſt aliud, ergo &c. Item, non ſequit̃, pater genuit ſapiam, ergo eſt ſapiens ſapiā genita, ergo pari ratione, nec prædicta ſolutio valet. R ñ. dicendũ, quòd ſumendo nomen cauſæ ꝓprie, Reſpon. 3 non cadit in diuinis, cadit tamen & recipitur ratio principiantis, & ratio informantis, & pro his accipitur nomen cauſæ. Q m̃ ergo ratio eſſendi ſignatur per hoc nomen eſſentia, ideo eſſentia ſignat̃ quodãmodo in ratione cauſæ reſpectu entis. Si ergo eſſentia eſſet genita ab ente, ſignificaretur in

in ratione effectus, ſiue principiati, & idem eſſet tunc principium, & principiatum reſpectu eiuſdem, quod eſt impoſſibile, & in hoc fundatur ratio Magiſtri. AD illud qd obijcitur de ſapientia, dicendum ꝙ tactum eſt de ipſa in quæſtionibus extra literam, quia nomen ita abſtractum ſicut eſſentia, non ſupponit pro relatiuo, & ita eſt accidens. Pater eſt ſapiens ſapientia, & genuit ſapientiam, ergo eſt ſapiens ſapientia quam genuit, vel ſapientia genita. In nomine autem eſſentiæ non eſt accidens: quia idem ſignat, & ſupponit. & ita non eſt dicendum ꝙ diuina eſſentia genuit filium.

Dub. 4. Contra hoc obijcit Ioachim tam contra poſitionem, q̃ contra rationem. Cõtra poſitionem, quia ſi eſſentia nõ generat, nec generatur, nec procedit, ergo in diuinis eſt res generans, & genita, ꝓcedens: & res nec generãs, nec genita, nec ꝓcedens, & ita eſt quaternitas, ſi ſunt ibi quatuor res. Item, irridet rationẽ Magiſtri, ſi eſſentia generat eſſentiã, & eſſentia eſt vna res, ergo vna res generat ſeipſam. Similiter inquit Ioachim, potuiſti dicere pe tre, Deus generat Deũ. vnus eſt Deus, ergo vna, & eadem res generat ſeipſam.

Reſpon. Rñ. dicendum, ꝙ Ioachim nõ recte arguit, & deficit ſua ratio: quia res non accipitur vniformiter. Quia cum dr̃ res primo modo, ibi accipitur res ꝓ re naturæ, ſed cum accipitur ſecundo mõ, accipitur ꝓ ipſa natura diuina. præterea, deficit ab inſufficiẽti, quia non valet. Si aliquid dr̃ de altero, & non dr̃ de alio, ꝙ propter hoc illa faciant numerum. Vnde non valet. Petrus eſt indiuiduum, hõ non eſt indiuiduum. ergo homo, & Petrus ſunt duo. Habere enim ꝓprietatem & non habere, non ſufficit ad diſtinguendum. Ad inſtantiam eius dicendum, ꝙ non recte inſtat: quia eſſentia eſt res vna quantum ad ſuppoſitum, & ſignificatũ, nõ. n. ſupponit perſonas. Sed Deus eſt res vna quantũ ad ſignificatũ, ſed plures quantum ad ſuppoſitum. Et ideo ignoranter Ioachim reprehẽdit Magiſtrum, & quia cum eſſet ſimplex, non eſt reueritus Magiſtrũ. Et ſic iuſto Dei iudicio dãnatus fuit libellus eius in lateranẽſi concilio, & poſitio Magiſtri approbata.

Nihil niſi natum habet filius, ideſt nihil habet ſecundum ꝙ Deus eſt, niſi quod naſcendo accepit.

Dub. 5 Quæritur circa hec verba Hilarij de hoc verbo accepit, vtrũ dicat ſubſtantiam, vel relationem. Si ſubſtantiam, ergo pater ſimiliter accepit. Si relationem, cum eſſentia acceperit filius, eſſentia eſt accepta, ergo eſſentia refertur.

Reſp. 5 Rñ. dicendũ, quod accipere dicit duo .ſ. habere, & eſſe ab alio, quantũ ad habere, reſpicit ad eſſentiam, ſed quantum ad hoc quod eſt eſſe ab alio, reſpicit perſonam. vnde per verbum accipiẽdi, ſignificatur ꝙ eſſentia habetur a perſona quę eſt ab alio.

Et ideo non refertur ad aliud quod in vno ſubſiſtit.

Dub. 6 Ex vno hoc videtur falſum, qm̃ filius ſubſiſtit à patre, tñ referi ad ſpiritum.

Reſpon Reſp. hoc poteſt intelligi dupliciter. Vno modo, ꝙ filius non habet reſpectũ niſi ad vnam perſonam, & hoc intelligitur inquantũ filius, quia inquantũ ſpirãs eſt, refertur ad alium. vel ꝙ perſona filij non habet reſpectum niſi ad vnam naturam, & hoc verũ eſt. quia filius non habet in ſe niſi naturam patris.

Et naturam ſuam (vt ita dicam) ſequitur indemutabilis Deus &c.

Contra. In diuinis non eſt prius nec poſterius, & ita nec præcedere, nec ſequi. Si tu dicas ꝙ eſt ſm̃ rationem intelligendi. hoc nihil eſt, quia Deus gigneus, nec ſm̃ rem, nec ſecundum intellectũ ſequitur aliud. Reſp. quod Hilarius improprie loquitur, & ideo addit determinationem, vt ita dicam, & tm̃ vult dicere ſequi, quãtum inſeparabiliter cõmunicare, & conſonare, & ab illo non recedere, & hoc patet per ſequens.

Semel

Dub.7. **Semel &c. genuit filium.**

Videtur male dicere ſemel, Quia
ſemel dicit viciſſitudinē, ſed in gene-
ratione æterna, nulla cadit viciſſitu-
Reſpon. 6 do, ergo &c. Reſp. dicendum, quòd ſe
mel, poteſt dicere, vel nunc tpis, vel
nūnc æternitatis. Et ſi dicat nūc tem-
poris, cum tps habeat diuerſa nunc,
denotat intercisionem. Si autem nūc
æternitatis, cum illud nunc ſemper
eſt, & eſt inuariabile, & vnum, ſemel
dicit omnimodam inuarietatem, per
ſectionem, & vnitatem.

Filij charitatis ſuæ.

Dub.8 Quęritur, vtrū charitas accipiatur
ibi eſſētialiter, aut notionaliter. Si eſ
ſentialiter, ergo Chriſtus filius eſt eſ-
ſentiæ, quod non conceditur. Si tu di
cas ꝙ eſt impropria locutio, & eſt ſen
ſus, filij eſſentiæ, ideſt qui eſt eſſentia,
tunc nullus videtur ſenſus, & pro ni
hilo additum eſt hoc. quod eſt chari
tatis. Et rurſus Aug. exponit filij cha
ritatis, ideſt dilecti, ſed pater diligit
filiū ſpiritu ſancto. ergo &c. Si ꝓpter
hoc dicas, ꝙ tenetur notionaliter,
tunc ergo filius Dei eſt filius ſpiritus
ſancti, quod omnino eſt abſurdum.
Reſpon. 7 Reſp. ꝙ propter hoc dicunt aliqui
ꝙ ille genitiuus, nec proprie eſſentia-
liter, nec ꝓprie notionaliter, ſed me-
dio mō tenetur. ideſt appropriate. Li
cet. n. charitas ſit omnibus commu-
nis, & proprium ſpiritus ſancti, vno
tamen modo appropriate conuenit
patri, quia charitas amor gratuitus
eſt, qui tm̄ dat, & non accipit. & hoc
eſt in perſona patris, ideo appropriat
patri. Alio modo dici poteſt ꝙ chari
tas ibi tenetur eſſentialiter, ſicut di-
15. de Tri. cap. 10. cit Aug. quia nihil aliud eſt dicere fi-
lij charitatis, q̄ filij ſubſtātię. Sed ge
nitiuus nō conſtruitur in rōne prin-
cipij, ſed ex vi declarationis eſſentiæ,
& eſt ſenſus, & filij charitatis, ideſt
filij chari, & filij ſubſtantiæ, vel etiā
naturæ, hoc eſt filij conſubſtantialis,
& naturalis.

Filium cum patre homouſion confitere.

Dub.9. Cōtra. quia cū filius naturalis par-
tem ſubſtantię trahit à patre, partē à
matre, in his inferioribus, & in Deo
totā ſubſtantiam trahat à patre, vide
tur ꝙ pater non tm̄ deberet dici pa-
ter, ſed & mater, & multo fortius mr̄,
quia mater plus dat q̄ pater. Itē, fili9
Dei vocat ſe ſapientiā, & ſapientia eſt
quę concipitur, & parturitur. Pro-
uerb. 8. ergo cū hoc ſit proprium ma
tris, videtur ꝙ pater proprius debe-
ret dici mater, q̄ pater. Reſp. dicen- Reſpon. 8
dum, ꝙ nomen matris non transfer-
tur ad diuina. Et vnā rationem aſſi-
gnat Anſelmus in monologio. quia
principium maternum ꝑexigit aliud
principium prius. Ratio huius eſt,
q̄a mater eſt principium paſſiuum, &
omne tale mouetur ab alio. ergo ante
ipſum eſt principium aliud. qm̄ ergo
principiū generationis filij eſt prin-
cipiū, & eſt pure actuale, ideo nullo
modo transfertur maternum princi-
piū. Transfertur tñ actus maternus
vt concipere, & parturire, pro eo ꝙ
ibi agit vnum principiū, & hic duo.

Filium & Spiritum ſanctum nō eſſe de nihilo.

Videtur hoc falſum. quia id quod Dub. 10.
de nulla præiacenti materia eſt, de ni
hilo eſt, ſed filius, & ſpiritus ſanctus
ſunt huiuſmodi, ergo &c. Si tu dicas
quòd filius, & ſpiritus ſanctus ſunt
de aliquo vt de patre. Quæritur tunc
vtrū pater ſit de nihilo. & videtur ꝙ
ſic, quia non aliquod, & nihil, cōuer
tuntur, ſed pater non eſt ex aliquo, er
go eſt ex nihilo. Item, quia pater nō
habet principiū effectiuum. ideo dici
tur eſſe a nullo. Simili mō cum non
habeat materiā, debet dici de nihilo,
ſi conceditur de patre. Cōtra, omne
quod habet eſſe de nihilo eſt creatu-
ra, ergo &c. Item quod eſt ex nihilo,
eſt vertibile in nihilum. ergo &c. Re Reſpon.
ſpon. dicendum, ꝙ cum dicitur ali-
quid eſſe de nihilo ſm Anſel. in mo-
nolo. tripliciter poteſt intelligi. Vno
modo vt nihil accipiatur ſimpliciter
priuatiue, vel negatiue, vt cum dici-
tur de tacente, ille loquitur de nihi-
lo. Alio mō poſitiue, vt ſi ita dicatur,
aut intelligatur aliquid fieri ex nihi-
lo, ſicut cultellus de ferro. Tertio mō
partim

Digitized by Google

partim poſitiue, partim priuatiue, vt ſi dicatur aliquid fieri ex nihilo, quia poſt nihil eſt aliquid, ſicut dicitur de
Ariſt. pri. paupere fit diues. Ratio autem huius
Phy. & 5. multiplicitatis eſt hæc. Nã primo di
Meth. ca. ſtinguendum eſt, quia negatio ãtus
de De, quod eſt nihil poteſt ſiſtere intra, vel extra ad verbum ferri. Si feratur ad verbum, tunc fieri de nihilo, eſt non fieri de aliquo, ſicut loqui de nihilo, id eſt de nulla re. Si autem nõ feratur ad verbũ, tunc affirmatur fieri, & tũc duplex eſt: quia de, poteſt intelligi materialiter, & tunc ſignificatur ꝙ nihil fit de materia alicuius, & habetur ſecundus ſenſus. Item poteſt teneri ordinaliter, & tunc habetur terti⁹ ſenſus ſic, creatura dr̃ fieri de nihilo. Dicendum ergo, ꝙ ſecundum primũ ſenſum, Deus põt dici de nihilo eſſe, ſiue pater ſiue diuina eſſentia, tamẽ hic modus non eſt vſitatus. Quantũ ad ſecundum modum, omnino fit nihil ex nihilo. Quantum ad tertium modum ſm quem loquitur Aug. ꝙ ſola creatura fit de nihilo, ſed pater non eſt de nihilo, quia de, notat ibi ordinem, vt eſſe habeat, poſt non eſſe hoc quod eſt de nihilo, priuat materiã præiacentem. quis ergo pater, & filius, & ſpiritus ſanctus non habent materiã præiacentẽ: quia cum non habent eſſe poſt non eſſe, ideo dicunt non eſſe ex nihilo, & ideo non valet primum argumentum: quia procedit ab inſufficienti. Secũdum vero, & tertiũ argumentum de patre factũ procedit ſecundum ꝙ negatio eius quòd eſt nihil, fertur extra ad verbum, & facit orationẽ negatiuam. Alter. n. non æquipollet non eſſe de aliquo, & de nihilo: & ſm hunc ſenſum ſicut conceditur ꝙ pater à nullo fit, ita ꝙ fit de nihilo, tamen ſicut dictum eſt, ſenſus ille non eſt vſitatus, communiter. n. vtimur hac locutione, ſm ꝙ negatio de nihil, ſiſtit intra, & hoc eſt quod dr̃ accipitur ordinaliter.

IN parte iſta ad intelligentiã duarum principalium partium hui⁹ diſtinctionis, duo principaliter
Artic. pri. quærũtur. Primo quæritur de cõparatione generationis ad ſubſtãtiam, ſiue eſſentiam in rõne principij. Secũdo quæritur de cõparatione eiuſdem ad eſſentiam in ratione termini. Et duo quæruntur, quantũ ad primum. Duo vero quantum ad ſecundum. Quantum ad primum, quæritur primo, vtrum ſubſtantia, vel eſſentia generet. Secundo vtrum de ſubſtantia generetur aliquis.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Dicere quod eſſentia generet, eſt ſermo improprius, & negandus, q ſicubi legatur, piè interpretandus eſt.

QVIA ſubſtantia non generet oſtenditur ſic. Fundamenta.
Generare dicit relationem, ergo cui cõuenit generare, conuenit referri, ſed eſſentiæ nõ cõuenit referri, ergo nec conuenit generare. Item, generare importat diſtinctionem, ergo cui conuenit generare, & per conſequens etiã diſtingui, ſed eſſentia cum ſit vna non diſtinguitur, ergo &c. Aut ſi generat, plures ſunt eſſentię, & hæc ad duo inconueniẽtia ducit Magiſter. Itẽ generare dicit actionẽ perſonalem, ergo de illo ſolo dr̃, quod ſignificat perſonam, vel ſupponit eſſentiam, ſed eſſentia non ſupponit perſonam, cum ſit communis, nec perſonã ſignificat, cum ſit omnino abſtractũ, ergo &c. Item, generare eſt ꝓprietas perſonæ, communicabilitas eſt eſſentiæ, ergo ſicut ſe habet communicabilitas ad perſonam, ita proprietas perſonalis ad eſſentiã, ſed communicabilitas nunꝙ eſt perſonæ, quia hęc eſt falſa, pater eſt cõmunicabilis, ergo nec ꝓprietas perſonalis erit eſſentię, ergo nec generare, cũ ſit perſonę.
Contra. Quæcunque ſic ſe habent ꝙ vnum eſt idem ali, & non habent diuerſas proprietates, quicquid dicitur de vno, & de altero, ſed perſona, & eſſentia ſunt huiuſmodi: quia perſona eſt eſſentia, nec habent diuerſas proprietates: quia proprietas in diuinis Ad opp.

eſt

eſt relatio diſtinguens, ſed ſi eſſentia
haberet aliquã proprietatem, tũc di-
ſtingueretur, & referretur, ergo &c.
Si dicas, ꝙ quamuis perſona, & eſſen
tia non habẽt diuerſas proprietates,
tñ differunt per habere proprietatẽ,
& non habere. Contra, ſumma oppo
ſitio eſt contradictio, ſed talis diuerſi
tas eſt per contradictionem, ergo ma
gis differunt eſſentia, & perſona, quã
perſona, & perſona, ſed perſona non
prædicatur de perſona, ergo nec per
ſona de eſſentia, hoc autẽ eſt falſum.
ergo &c. Item, quęcunque ſic ſe hñt
quòd vnum prædicatur de altero,
vnum ſupponit ꝓ altero, quia ſubie
ctum vere ſubijcitur prædicato, ſed
eſſentia vere prædicatur de patre: Vn
de hæc eſt vera, pater eſt eſſentia, er
go & ſupponit, ergo ſicut Deus pater
generat, ſic põt dici eſſentia gñat. Itẽ
de quocunque prædicatꝰ ſubiectum,
& propria paſſio, ſed generare eſt ſi-
cut propria paſſio patris, ſed hæc eſt
vera, diuina eſſentiá eſt pater, ergo
& ſimiliter illá eſt vera, diuina eſſen-
2. Topic. cap. 2. tia generat. Item de quocunque præ
dicatur diffinitio, & diffinitum, ſed
diffinitio patris eſt filij pater. Cum
ergo ſit hęc vera, diuina eſſentia eſt
pater, & hęc erit vera, diuina eſſentia
eſt filij pater, ergo à conuertibili, fi-
lius eſt filius eſſentię.

10 RESP. ad prædictorum intelli-
gentiã eſt notandum, ꝙ fides vera di
cit quaſi fundamentũ Deum eſſe tri-
num, & vnum, & ita trinum, ꝙ trini-
tas non confunditur, & ita vnum, ꝙ
vnitas non multiplicatur. Si ergo qđ
credimus oportuit ſignificare, oppor-
tune inuenta ſunt nomina in diui-
nis, immo a Deo nobis manifeſtata,
quæ ſignificent trinitatem ſub diſtin
ctione, & vnitatem ſine omni multi-
plicatione. Sicut ergo nomina impo
ſita perſonis omnino ſunt incommu
nicabilia, & quantum ad ſuppoſitũ,
& quantum ad ſignificatũ: vnde hęc
oratio eſt falſa, pater eſt filius, vel pr̃
eſt cõmunicabilis, ita ex parte eſſen-
tiæ vel naturæ, oportuit nomina im-
poni, q̃ non diſtinguerentur, nec quã
tum ad ſignificatum, nec quantũ ad
ſuppoſitum. Notandum autem ꝙ tri
plex eſt genus nominũ ſignificãtium
eſſentiam. Quædam .n. ſignificant 11
in concretione, vt hoc nomen Deus.
Quædam in omnimoda abſtractio-
ne, vt hoc nomen eſſentia. Quædam
medio modo, vt lumen, ſapientia, vo
luntas, & conſimilia, & iſta dicuntur
medio mõ ſignificare, quia nõ cõcer
nunt ſuppoſitũ per modum inhæren
tiæ, ſed concernũt ſuppoſitum ratio-
ne eius ꝙ dicunt aliquam rationem
actus, vel originis quæ ſunt ipſorum
ſuppoſitorum. Cum igitur tres ſint
nominum differentiæ, nomen cõcre
tum ſupponit ꝓ perſona proprie: no
men medium ſupponit partim pro-
prie, partim improprie: nomẽ abſtra
ctum, & abſolutum, nõ ſupponit om
nino, niſi improprie, vnde hæc eſt
propria, Deus generat, & in vſum ad
ducenda. Hæc aũt, ſapientia generat,
de ſapientia, partim propria, partim
impropria, ideo eſt ſuſtinenda. Hęc
autem, eſſentia gñat, omnino impro
pria, & ideo negãda eſt. Et ſi legatur
alicubi, eſt exponenda. Sancti enim
quãdoq; ad confundendas hęreſes,
expreſſius loquuntur, q̃ proprietas
ſermonis ſuſtineat.

AD illud ergo quod primo obij- 12
citur, ꝙ eſſentia, & perſona non ha-
bent diuerſas ꝓprietates, dicendum,
quòd diuerſitas rationis dupliciter
eſt in diuinis. Vno modo per habere
diuerſas proprietates, & per illud in
ducit diſtinctionem, & ſic differũt re
latione, nec prædicantur de eodẽ, vt
pater, & filius. Alio mõ eſt per habe-
re proprietatẽ, & nõ habere, & illud
non inducit diſtinctionem, nec facit
quòd vnum non prædicetur de alte-
ro, facit tamen ꝙ aliquid dr̃ de vno
quod non dicitur de altero, vt patet
in Petro, & homine, Petrus eſt indi-
uiduum, homo non, & tamen homo
vere pręadicatur de Petro. AD illud 13
quòd ſumma oppoſitio, eſt affirma-
tionis, & negationis, dicendum, ꝙ
verum eſt, vbi negatio nihil ponit, ſi
cut inter aliquid, & nihil, ſed vbi po
nit extrema, minima põt eſſe, & ſur-
git ex quantulacunque parua diffe-
rentia ſiue rei, ſiue rationis, vnde nõ
ſufficit ad diſtinguendum. AD il- 14
lud

Digitized by Google

lud quod ſecundo obijcitur ꝙ prędi
catum ſupponit ꝓ ſubiecto, dici po-
teſt vno modo, ꝙ ſicut in inferiori-
bus eſt prędicatio ſecundum ſubſtan
tiam, vt hō eſt animal. & eſt prędica-
rio ſm rationem, vt animal eſt gen⁹,
& prædicatum ſupponit ꝓ eo de quo
ꝑdicatur ſm ſubſtantiam, ſed muta-
ta prædicatione ſm ſubſtantiam in
prædicatione quæ eſt ſm rōnem, eſt
ibi accidens, vnde non ſequitur, aīal
eſt genus, homo eſt aīal, ergo homo
eſt genus. Similiter dicunt in diuinis,
ꝙ cum ſint ibi res, & ratio, eſt ibi præ
dicatio ſm ſubſtantiā, & illa ſaluata,
quicquid dr̄ de ꝑdicato, & de ſubie-
cto: ſed mutata prædicatione ſm ſub
ſtantiā, in prædicationem ſm ratio-
nem, eſt ibi accidens, & talis eſt hæc,
pater generat, ſed diuina eſſentia eſt
pater, ergo diuina eſſentia generat.
Sed iſta ſimilitudo nō vr̄ conueniēs,
quia in diuinis ratio ꝑdicat de eſſen-
tia, vnde hæc eſt vera, eſſentia eſt pa-
ternitas, & generatio, quod quidem
15 in inferioribus non reperitur. Pro-
pterea aliter dicendū, ꝙ in diuinis eſt
duplex modus ꝑdicandi, per identi-
tatem, & per inhærentiam Per identi
tatem, vt cum dr̄ eſſentia eſt pater.
Per inhęrentiā, ſiue denominationē,
ſicut faciunt adiectiua, & verba. Præ
dicatio ꝑ identitatem eſt in diuinis
ratione ſummæ ſimplicitatis, quæ nō
patitur ꝑſonam minus eſſe ſimplicē,
q̄ eſſentiam, q̄ quia non eſt in creatu-
ris, ideo in eis non reperitur ꝑdicatio
per idētitatem omnimodā, niſi idem
enuncietur de ſe, vt cum dr̄, humani-
tas eſt humanitas. Sed omnis ꝓpria
rædicatio eſt per inhærentiam, quia
ihil eſt omnino ſimplex, vnde hæc
ſt falſa, humanitas eſt animalitas.
n prædicatione vero per inhæren-
ā terminus aliud ſignificat, & aliud
ipponit. Quia ſignificat formam
mmunem, & ſupponit ꝓ inferiori, &
tali uerum eſt, ꝙ illud quod ꝑdica
r de altero, ſupponit ꝓ illo, ſed in
dicatione per identitatē, idem ſigni
cat, & ſupponit. Vnde tunc eſt ſen-
s, ꝙ ſignificatum ꝑ hunc terminū
ater, eſt idem quod ſignificatum per
hunc terminum eſſentia; & ideo pa-
ternitas eſt eſſentia: & quia hoc nomē
eſſentia, non ſignificat perſonā, ideo
pro ipſa nō ſupponit, cum nullo mō
de ſeipſa ꝑdicetur, niſi prædicatione
per identitatem. AD illud qđ obij- 16
citur tertio de paſſione, & ſubiecto, &
conſimilibus, dicendū, ꝙ quædā ſunt
vocabula in diuinis ſubſtantialia, q̄
claudunt intra ſe rem, circa quam po
nunt formam importatā per ipſa, vt
hoc nomē pater, & talia poſſunt præ
dicari per identitatē, vt cum dr̄ eſſen-
tia eſt pater. i. ille qui eſt pater. Quæ-
dam ſunt quæ ſunt oīno inadiacen-
tia, vt generat, & genitus, & natus, &
talia ponunt rem ſuā circa ea de qui-
bus prædicantur: ideo tm̄ per inhæ-
rentiā ꝑdicantur, & ideo generare po
nit diſtinctionem quā importat circa
eſſentiam cū de ea dr̄, & ideo hæc eſt
falſa, eſſentia generat, hæc tamē vera,
eſſentia eſt generatio. Et qn̄ prædi-
catione per identitatem, itur ad ꝑdi-
cationem per inhærentiam, pōt eſſe
ibi accidens. Quod ergo dr̄, de quo
cunq; ꝑdicatur ſubiectū, & ꝓpria paſ
ſio, iſtud habet inſtantiam, vbi ꝓprie
tas eſt extranea ei de quo prædicatur
ſubiectum, vt hac intentio, ſpecies,
q̄uis ſit proprietas hoīs, & homo di-
catur de Petro, non tn̄ dr̄ de eo hoc,
ꝙ eſt ſpecies. Et ſi obijcias, in diuinis
non cadit ratio extranei, quia nō ca-
dit ibi accidens, Dicendū, ꝙ ſi nō ſit
extraneitas, nec diuerſitas q̄tum ad
rem, eſt tn̄ quo ad rationem, ſiue quo
ad modu ꝑdicandi: qui tripliciter eſt
in diuinis, ſicut infra patebit. Vnde
ſicut hic eſt accidens, eſſentia eſt ꝑſo-
na, ſed perſona diſtinguitur, ergo &
eſſentia, ita in propoſito. AD illud 17
quod vltimo obijcit de hac, eſſentia
diuina eſt filij pater, diſtinguit a Prę
poſitiuo, ꝙ pr̄ pōt ponere ſuam rem,
ſine reſpectu per ipſum importatū cir
ca ipſum ſubiectū quod eſt eſſentia, &
tunc eſt locutio falſa. Eſt .n. ſenſus, ꝙ
eſſentia refert ad filium. Vel pōt clau
dere intra ſe rem ſui ſubſtātiui, vt ſit
ſenſus, eſſentia eſt pater filij. i. eſſentia
eſt ille qui refert ad filium, & hoc mō
vera eſt locutio, & non valet argumē
tum, ergo filius eſt filius eſſentiæ, imo
eſt ibi accidens. Sicut .n. non ſequit,
filius

filius refertur ad illum qui eſt pr̄, & ille eſt eſſentia, ergo refertur, vel diſtinguit̄ ab eſſentia, ſic & in ꝓpoſito.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Concedendum eſt filium generari de ſubſtantia patris.

Fundamenta.

VTRVM ſit concedendum ꝙ aliquis gñetur de ſubſtantia patris, vt filius. Et ꝙ ſic, videt̄ per multas auctoritates in litera, & maxime per illã, quæ dr̄ quoque, & frequenter ĩ ſcriptura, & legitur: pater de ſua ſubſtantia genuiſſe filium, ſed ſcriptura non dicit niſi verum, nec frequentat niſi proprium, ergo prædictus ſermo eſt ver⁹ & proprius. Item, ratione oñditur ſic. Quicunque eſt ab alio, & eſt ei conſubſtantialis, eſt de eius ſubſtantiã: ſed filius eſt a patre, & eſt ei conſubſtantialis, ergo eſt de eius ſubſtãtia. Item, pater generat filium, aut ergo de aliquo, aut de nihilo, Non de nihilo, quia tunc eſſet creatura, ergo de aliquo, & non de aliquõ alio a ſe, ergo de ſui ſubſtãtia. Item, in inferioribus, filius, qui habet partem ſubſtantiæ a patre, dr̄ eſſe de ſubſtantia patris: ergo multo fortius, qui habet totam ſubſtãtiam, dr̄ eſſe de ſubſtantia gñantis, ergo hæc eſt vera, filius eſt de ſubſtantia patris.

Ad opp.

Contra, ꝓpoſitiones ſunt trãſitiuæ, & vbi trãſitio, ibi ẽt ẽ diſtinctio & diuerſitas: ergo cũ dr̄ filius de ſubſtãtia patris, hæc præpoſitio denotat diſtinctionem inter ſubſtãtiam patris, & filiũ, ergo cum nulla ſit diſtinctio, quia filius eſt ſubſtantia patris, propoſitio prædicta eſt falſa. Si dicas, ꝙ hæc ꝓpoſitio de, cadit a gñali ſignificato præpoſitionũ, retinens ſpeciale, ergo eſt ibi ſolecismus, ſicut ſi dicat, ſublime volat ꝓ ſublimiter, quod ſtultum

18 eſt dicere. Item, obijcitur de ſignificato ſpeciali. hæc ꝓpoſitio de, ꝓut accipitur ſpecialiter, aliquando tenet̄ materialiter, vt cultellus de ferro. Aliquando ordinaliter, vt de mane fit meridies. i. poſt mane. Aliquãdo originaliter, vt ſi dicat̄, radius de ſole, vel ſplendor de igne. Sed quocũque iſtorum modorum accipiatur, falſa eſt locutio. Si materialiter, eſt falſa, quia filius caret materia. Si ordinaliter, falſa; quia ſenſus eſt, ꝙ filius ſit poſt patrem, ſiue poſt ſubſtantiam patris. Si originaliter, ſimiliter falſa: quia tunc eſt ſenſus, ꝙ filius habeat ortum a ſubſtantia patris. ſed iſta nõ admittitur; ſubſtantia patris gñat filium, ergo eſt oĩno falſa. Si dicas, ꝙ nullo iſtorum modorũ: ſed tenetur quarto modo ſubſtantialiter: quærit̄ vnde ortum habeat hæc ſignificatio, & vbi ſimiliter accipit̄, & videtur, ꝙ hoc nihil ſit, quia tunc hæc eſſet vera, pater eſt de ſubſtantia filij: quam nemo concedit. Item, hoc idem oſtẽ- 19

1. Phy. 58

ditur ſic, differt hæc præpoſitio de, & a: quia a, proprie dicit habitudinem principij actiui, ſed hæc præpoſitio de, dicit habitudinem principij paſſiui: ſed Deo, & eius ſubſtantiæ magis conuenit ratio principij actiui, q̃ paſſiui, ergo hæc eſt magis vera, filius eſt a ſubſtantia patris, q̃ de: ſed hæc non recipitur, ergo nec alia debet recipi. Item, de, aut dicit identitatem, aut diuerſitatem. Si identitatem, ergo cum ſumma identitas ſit in eſſentia, vel ſubſtantia, hæc erit vera, ſubſtantia eſt de ſubſtantia, quam negat Magiſter. Si diuerſitatem, ſed non diſtinguitur ſubſtantia patris a filio: quia filius eſt ipſa ſubſtantia patris, ergo omnino eſt falſa.

20 RESP. dicendum, ꝙ prædicta locutio eſt concedenda. Et ad intelligẽtiam prædictorum notandum, quod præter prædictos tres modos, quibus hæc præpoſitio de, accipitur. Quarto modo põt etiam accipi. ſ. ſubſtantialiter, vt dicat ſubſtantialem conuenietiam inter extrema: ſed hanc nũquam pure dicit, cum ſit præpoſitio,

21 & importat aliquam habitudinem, & reſpectum ad extrema. Si. n. tantum ſubſtantialiter tenetur, ſicut cũ, filius de ſubſtantia patris, ita diceret̄, pater de ſubſtantia filij, quod abſurdũ eſt. Propterea notandum, ꝙ ſubſtantialiter accipi conſueuit tripliciter. Aliquando. n. accipitur ſubſtantialiter,

Hæc militant cõtra Magiſtrũ, & ita exponentem filius eſt de ſubſtantia

patris.ſ. à patre, qui eſt ſuba.

liter,& partialiter:vt cum dicitur, ꝙ partes ſunt de toto.ſiue de ſubſtantia totius,vt vrceus vini de dolio. Aliqñ
22 accipitur ſubſtantialiter, & ordinaliter,vt cum dicitur de pane fit corpus Chriſti,ibi.n.eſt ordo: quia ſubſtantia panis non manet in corpore Chriſti, ſicut nec mane ın meridie: ſed vlterius ſubſtantialiter,quia ſubſtantia panis tranſit in ſubſtantiam corporis Chriſti. Aliquando dicitur ſubſtantialiter, & originaliter, vt cũ dicitur,filius de ſubſtantia patris, ratione ablatiui tenetur ſubſtãtialiter, ratione genitiui originaliter:& ideo importat aliquam diſtinctionem filij ad patrem,non ad eius ſubſtantiam, & ita præpoſitio tenet ibi generale ſignificatum,& ſpeciale.

Caue hic a Sco. diſ. 5. q. 2. q vult ꝙ nõ ſuffi-ciat talis reſpeꝛꝰ,niſi addas aliũ ad particularem perſonã pris.

ET ſic patet reſponſio ad primũ argumentum , & ſecundum. Tamen quod dr̃ quòd ꝑpoſitiones ſunt tranſitiuę, non intelligitur,quòd notent ex hoc diuerſitatem neceſſario.ſed ſicut dr̃, quòd obliqui ſunt tranſitiui quantum ad modum:quia tranſitiue conſtruuntur cũ verbis,vt videt me. Similiter hoc de prępoſitionibus dr̃, quę etiam cum obliquis conſtruunt̃. Patet etiam tertium , quòd de,nõ tñ dicit habitudinem principij actiui, nec tñ habitudinem principij paſſiui: ſed habitudinem conſubſtãtialem,cum habitudine originis , quod non facit hæc ꝑpoſitio a : & ideo nõ eſt ſimile. AD illud qđ vltimo obijcitur, patet reſponſio, quod non dicit ibi penitus identitatem , nec diuerſitatem:ſed conſubſtantialitatem cum habitudine originis.

Artic. 2.

CONſequenter circa ſecundum articulum huius quęſtionis,qui eſt per comparationem generationis ad eſſentiam in rõne termini, duo quæruntur. Primo quærit̃ vtrũ ſubſtantia ſiue eſſentia generetur. Secundo vtrum per gñationẽ cõicetur.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Subſtãtia nõ gñtur ſi ꝑ eſſentia, & forma intelligatur, ſed ſuppoſitũ, vel perſona gignitur.

QVOD ſubſtantia generetur, ſic obijcitur. Generatio in inferioribus eſt motꝰ ad ſubſtantiam,quòd motus eſt, hoc eſt imperfectionis , quòd ad ſubſtantiam eſt,hoc eſt perfectionis . Si ergo qđ eſt perfectionis,eſt transferendum ad diuina, ergo gñatio terminatur ad eſſentiam. Item, gñatio in diuinis terminatur ; aut ergo ad ſubſtantiam , aut ad accidens , quia omne ens eſt ſubſtantia, vel accidẽs: ſed in diuinis non terminat̃ ad accidens,cum non ſit ibi, ergo ad ſubſtãtiam. Si tu dicas,ꝙ in diuinis quãuis non ſit accidens , eſt tñ relatio, quæ diſtinguitur a ſubſtantia : tunc arguitur ſic. Aut generatio terminabit̃ ad ſubſtantiam, aut ad relationem ; ſed non ad relationem , quia in ad aliquid per ſe non eſt origo, nec terminatur productio , ergo terminatur ad ſubſtantiam , ergo ſubſtantia generatur. Item , ſicut dicit Philoſophus,mouentibus nobis mouẽtur ea , quę in nobis ſunt, & corruptis nobis corrumpuntur ea , quæ in nobis ſunt,& hoc eſt quia vniuerſale habet idem eſſe cum ſingulari, ergo cum multo magis ſit eadem ſubſtantia cum perſona,& ſubſtantia ſit in perſona, generatur & ſubſtantia. Item, gñare tã in diuinis, q̃ in creaturis,eſt ſimile ſibi ꝑducere:ſed non eſt ſimilitudo in perſona:ſed in ſubſtãtia,& natura, ergo cum terminet̃ ad ſimile,inquantum eſt ſimile, ergo ad ſubſtantiam ſcḋm quam attenditur ſimilitudo. Contra. omne quod generatur, ab alio gñatur : quia nihil ſeipſum gignit:ſed ſubſtantia diuina non habet aliũ;nec aliud in diuinis, ergo non gñatur. Item,omne quod generatur habet principium a quo : ſed omne quod habet principium eſt principiatum:ſed principiũ,& principiatum diſtinguuntur.ſi ergo ſubſtantia gñatur,diſtinguitur,aut ergo a ſubſtãtia,aut a perſona , ſed vtrũq; eſt impoſſibile,ergo &c. Item.omne quod gñatur eſt de ſubſtantia generantis,ſi ergo ſubſtantia,vel eſſentia, gñatur, ſubſtantia,vel eſſentia eſt de

5.Phyſi.7

Ad opp.

Ariſtot.in pdica.cap. de ſuba.

Fundamenta.

Ariſt.1.de gene. ani. cap.1.

ſubſtantia

ſubſtantia gñantis : ſed non eſt niſi
vna ſubſtantia, ergo idem de ſeipſo,
quod eſt impoſſibile. Item, gñatio
eſt productio:ſed productio eſt quæ-
dam actio, & omnis actio creaturæ
terminatur ad ſingularia, ergo cum
gñatio ſit quædam actio, in diuinis
2.Ethic.& terminabitur ad ſingulare, ſiue ſup-
6.Eth.c.8. poſitum, ſed tale non eſt ſubſtantia,
ergo non terminabitur ad ipſam.
RESP. quòd gñatio de ſua com
23 muni rõne ad ſubſtãtiam terminat̃:
ſed attendendum, quòd ſubſtãtia dr̃
dupliciter. Prima quę eſt indiuiduũ,
& hypoſtaſis, ſiue pſona, & ſecunda
quę eſt commune. dico ergo, quòd eſt
loqui de termino gñationis duplici-
24 ter. Aut quantum ad productionem,
aut quantum ad intentionem. Quã-
tum ad productionem, cum ſit circa
ſingulare, terminatur ad ſubſtantiã
primam. quantum vero ad intẽtio-
nem, ad naturam communem, quia
hæc natura producens hunc homi-
nem, intendit formam cõmunem da
re ei. Sed qm̃ in creaturis forma cõ-
munis numeratur in ſuppoſitis: ideo
in illis forma cõis producitur, & cor
rumpitur, & ideo in creaturis gñatio
non tantum ſm intentionẽ, ſed etiã
ſm productionem ad ſubſtantiã cõ-
munem terminatur: & ideo vniuer-
ſale in ſingulari generatur: quia na-
tura producens hunc hoĩem, inten-
dit formam communẽ, quia nume-
ratur. Sed qm̃ in diuinis ſubſtantia
non numeratur, nec aduenit ei nouũ
eſſe: ideo generatio ſm productionẽ
terminatur ſolum ad ſubſtantiã pri-
25 mam, quæ eſt perſona. Quia perſona
Boetius d̃ ſm Boetium, eſt rõnalis naturę indi
duabus na uidua ſubſtantia, quia & illud ſolũ
turis, & dicitur generari proprie, ad qd̃ ter-
vna pſona minatur gñatio ſm rõnem produ-
cendi: ideo perſona gñatur, non ſub
ſtantia, vel eſſentia, & ideo hæc non
recipitur, eſſentia gñatur. & ſic pa-
tent omnia obiecta ad vtrãque par-
tem. procedunt. n. de diuerſis vijs.
Patet etiam quare in diuinis non ſe-
quitur, ꝙ gñata perſona, ſubſtãntia
generetur, ſicut in creaturis. Poſſet
tñ aliter dici, ꝙ non gñetur cõmune,
niſi vt in hoc: & non tm̃ in creaturis
hoc verum eſt: ſed etiam in diuinis:
cõmune autem vt in hoc, non ſigni-
ficatur in abſtractione, ſed in concre
tione, & ideo quia hoc nomen Deus
ſignificat ſubſtantiam in concretio-
ne; ideo in concretione Deus gene-
ratur, & Deus generat Deum. Quia
vero ſubſtantia, vel eſſentia ſignifi-
cat in abſtractione: ideo nec generat,
nec generatur, & ita procedunt ra-
tiones ad partes oppoſitas.

QVAESTIO II.
CONCLVSIO.

Eſſentia diuina per generationẽ cõmunicatur, quia p generationẽ fit, vt ſit in plurib⁹ vna.

VTRVM ſubſtantia p
generationem commu Funda-
nicetur, & quòd ſic vi- menta.
detur hoc modo. Per
idem res cõicatur, per
quod fit in pluribus, ſed ſubſtantia
eſt in pluribus perſonis, & non eſt
niſi per generationem, & per proceſ-
ſionem, ergo per gñationem cõmu-
nicatur. Item, cauſa eſt, qua poſita
ponitur res, & qua remota remouet̃.
ſed poſita emanatione in diuinis po
nitur cõitas, & diſtinctio. remota ge
neratione, vel emanatione, eſſentia
eſt in vno ſolo, ſicut hypoſtaſis, ergo
generatio eſt ratio cõicandi eſſentiã.
Item, quod datur alicui, & non deſi-
nit haberi a dante, per idẽ per quod 1. Poſter.
datur, per illud cõicatur. Sed ſubſtan
tia a patre datur filio per gñationẽ,
& non deſinit haberi a patre dũ da-
tur filio, ergo per gñationem cõica-
tur. Item, generatio in his inferiori-
bus eſt ratio cõicandi ſubſtantiam,
ſiue naturam. ſed in diuinis natura
eſt illis multo cõicabilior, quia ſim-
plicior, ergo in diuinis per genera-
tionem ſubſtantia, vel eſſentia com-
municatur. Contra. Generatio eſt Ad opp.
principium diſtinguendi, ſed non
eſt idem principium diſtinguendi,
& cõicandi, ergo gñatio non eſt ra-
tio cõicandi in diuinis, ergo per ge-
nerationem nihil cõicatur. Item, qđ
facit aliud eſſe in hoc, non eſt ratio
cõicandi: ſed appropriandi & indi-

Digitized by Google

Ariſtot.7. Meth. forma inſit, nō fit tex. 31.

uiduandi:ſed gn̄atio facit eſſe ſub-
ſtantiā in tali perſona, vtpote in per
ſona filij,ergo non eſt ratio cōican-
di,ſed appropriandi. Item, per gn̄a-
tionem cōicatur omne illud quod
per gn̄ationem eſt cōe. Si ergo ſub-
ſtantia per gn̄ationem cōicatur, per
gn̄ationem eſt cōis. Si ergo ſubſtan-
tia per generationem cōicatur, gene
ratione circūſcripta, non erit cōis,er
go propria. Sed proprium per gene
rationem nō poteſt coīcari,ergo nec
ſubſtantia. Item, quod per gn̄atio-
nem cōicatur, per gn̄ationem datur,
& recipitur:& omne tale, ſi non eſt
gn̄ationi accidentale,gn̄atur,ſed ſub
ſtantia,nō accidit gn̄ationi,ergo &c.

26 RESP. ad hæc intelligendū,no-
tandum eſt, ꝙ cōmune quantum eſt
de ſe indifferēter ſe habet ad actum,
& potentiam.Cómune.n.pōt dici il-
lud quod eſt cōicabile, quāuis nō ſit
in pluribus: ſicut patet ī multis vni-
uerſalibus, vt in ſole, & luna, & hu-
iuſmodi. Cōmune.n.dicitur cōicatū,
quod eſt actu in pluribus: dico ergo,
ꝙ quemadmodum forma vniuerſa-
lis quātum eſt de ſe cōicabilis eſt: ſed
tn̄ actu non cōicatur niſi per propa-
gationē, vel aggregationem pluriū:
ſic natura diuina, vel eſſentia de ſe
quidem cōmunicabilis eſt:ſed ꝙ actu
cōmunicatur, non eſt niſi per id qđ
multiplicat,vel plurificat ei ſuppoſi-
ta. hæc aūt eſt gn̄atio. Qm̄ ergo per
generationem perſonę plurificātur,
& ſubſtantia in illis non numeratur,
hinc eſt,ꝙ veriſſime ſub̄a,vel eſſentia
per gn̄ationē cōicatur: q̄a per gn̄a-
tionem fit, vt ſit in pluribus vna.

27 AD illud quod obijcitur, ꝙ ge-
neratio eſt principium diſtinguendi.
Dicendum,ꝙ generatio eſt ꝑ ſe prin-
cipium diſtinguendi ſuppoſitum a
ſuppoſito;quia ad id terminatur per
ſe,& eſt principium cōicandi naturā
cōmunem: quia cōſimilem ex ſimili.
Sed qm̄ natura in inferioribus nu-
meratur in ſuppoſitis:ideo eſt princi-
pium diſtinguendi etiam cōmune:
ſed per accidens: in Deo aūt, nec eſt
per ſe,nec per accidens. Ad illud qđ 28
obijcit̄, ꝙ facere cōmune eſſe in hoc,
eſt ratio appropriandi. Dicendum,
ꝙ illud habet veritatem. qn̄ eſt cōe
appropriabile, vel appropriatū per
eſſe in hoc. diuina autem eſſentia nō
eſt ſic appropriabilis,vel appropria-
ta per eſſe in hoc: quia non eſt appro
priabilis, quo ad ſignificatum, nec
quo ad ſuppoſitum,quia idem ſigni-
ficat,& ſupponit, ſicut ſupra oſten-
ſum eſt:ſignificatum autem eius nul-
la additione diſtinguitur. Hæc enim
eſt vera,eſſentia patris, & eſſentia, q̄
eſt in patre, eſt filius. Vel aliter pōt 29
dici, ꝙ facere in hoc, eſt dupliciter,
aut abſolute, & ſic eſt ratio appro-
priandi. Aut in comparatione, vbi
illud quod erat prius in vno,fiat po-
ſtea in alio, & ſic eſt ratio cōicandi
naturam. Sed quædam natura eſt, q̄
diuiditur in ſuppoſitis, vtputa illa,
cui fit additio,quædam non vt diui-
na,& in prima eſt ratio cōicandi, &
diſtinguendi. in diuina ſolum com-
municādi. Ad illud quod obijcitur,
ꝙ ſi cōmunicatur ſubſtantia, fit per
generationem cōis ſubſtantia. Dicē-
dum, ꝙ verum eſt ſm ꝙ commune
dr̄ ſm actum, quia in pluribus: ſed
non ſm potentiam, vnde circūſcri-
pta generatione, ſubſtantia eſt cōis:
quia cōicabilis,ſed non eſt cōmunis,
quia communicata. Ad illud quod 30
obijcitur,ꝙ per generationem datur
generari. Dicendū,ꝙ falſum eſt:quia
generari dicit productionem, & di-
ſtinctionem:ſed datio dicit auctori-
tatem,& cōicationē:quia ꝑ gn̄ationē
ſubſtantia non diſtinguitur, quāuis
communicetur,ergo &c.

VTRVM PATER VOLVNTATE GENVIT FILIVM: au neceſſitate:& an volens,vel nolens ſit Deus.

DISTINCTIO VI.

De cōparatione act⁹ generandi ad poten.

PRAETEREA quæri ſolet, vtrum pater genuerit filiū voluntate, an neceſſitate. De hoc Oroſius ad Aug. ita ait. Voluntate genuit pater filium, vel neceſſitate: ſed

ſed nec voluntate, nec neceſſitate: quia neceſſitas in Deo non eſt, præire voluntas ſapientiã non potuit. Quocirca, vt Aug. ait in 15. lib. de Trin. ridenda eſt dialectica Eunomij, à quo Eunomiani hæretici orti ſunt, qui cum non potuiſſet intelligere, nec credere voluiſſet vnigenitũ Dei filium verbum Dei eſſe naturę. i. de ſubſtantia patris genitum, non naturæ, vel ſubſtantiæ dixit eſſe filium, ſed filium voluntatis Dei: volens aſſerere, accedentem Deo voluntatem, quia gigneret filium, ſicut nos aliquando aliquid volumus, quod antea nõ volebamus, propter quod mutabilis intelligitur noſtra natura, ꝙ abſit, vt in Deo eſſe credamus. Dicamus ergo verbum Dei eſſe filium Dei natura, non voluntate, vt docet Aug. in 15. lib. de Trinit. vbi quẽdam catholicum hæretico reſpondentem cõmendat, dicẽs: Acute ſanè quidam reſpondit hæretico verſutiſſime interroganti, vtrum Deus filium volens, vel nolens genuerit: vt ſi diceret nolens, abſurdiſſima Dei miſeria ſequeretur: ſi autem, volens, continuo qđ intendebat concluderet. ſ. non naturæ eſſe filium, ſed voluntatis. At ille vigilantiſſime viciſſim quæſiuit ab eo, vtrum Deus pater volẽs, aut nolens ſit Deus, vt ſi reſponderet, nolens, ſequeretur grãdis abſurditas, & miſeria, quam de Deo credere magna eſt inſania: ſi aũt diceret, volens, reſponderetur ei, ergo & ipſe volũtate ſua Deus eſt, non natura. Quid ergo reſtabat, niſi vt obmuteſceret, ſua interrogatione obligatum indiſſolubili vinculo ſe videns? Ex prædictis docetur non eſſe concedendum, ꝙ Deus voluntate, vel neceſſitate, vel volens, vel nolens, ſit Dèus. Item, ꝙ voluntate, vel neceſſitate, vel volens, vel nolens genuerit filium.

tiã cap. 20. In tom. 4. In dialog. 65. quæ. 7. Opinio cuiuſdam hęretici. Auguſt. de Tri. li. 15. cap. 20. Et in quęſtionibus ad Oroſiũ.

Oppoſitio contra prædicta.

SED contra hoc opponitur ſic. Voluntas Dei eſt natura, ſiue eſſentia Dei, quia non eſt aliud Deo eſſe, aliud velle: & ideo ſicut vna eſt eſſentia triũ perſonarum, ita & vna voluntas. Si ergo Deus natura Deus eſt, & voluntate Deus eſt: & ſi verbũ Dei natura filius Dei eſt, & voluntate filius Dei eſt. Hoc autem facile eſt refellere: nam & præſcientia Dei, ſiue ſcientia, qua ſcit, vel præſcit bona, & mala, diuina natura, ſiue eſſentia eſt, & prædeſtinatio, ſiue voluntas eius eadem diuina eſſentia eſt, nec eſt aliud deo ſcire, & velle, quam eſſe, & cum ſit vnum, & idem ſcientia Dei, vel voluntas, non tamen dicitur de voluntate quicquid dicitur de ſcientia, & econuerſo. Nec omnia illa ſua voluntate Deus vult, quæ ſua ſcientia ſcit, cum ſua ſcientia nouerit tam bona, quam mala: voluntate autem non velit niſi bona. Scientia quippe Dei, & præſcientia de bonis eſt, & malis: voluntas vero & prædeſtinatio de bonis eſt tantum, & tñ vnũ & idem in Deo eſt ſcientia, & voluntas, & præſcientia, & prædeſtinatio. Ita cũ vnum ſit natnra Dei, & voluntas, dicitur tamen pater genuiſſe filiũ natura, non voluntate: & eſſe deus natura, non voluntate.

Reſpõſio. Hilarius 5 lib. de ſynodis. Eos quis dicũt de non extantibus eſſe filiũ Dei ſimiliter, & dicunt, ꝙ neque con ſilio, neq; voluntate pr̃ genue-

rit filium anathematizat ſãcta eccleſia. Item ſi qs nolẽte pr̃e dicat natũ filiũ, anathema ſit. Non enim nolente, patre coactus pater, vel naturali neceſſitate ductus, cum nollet genuit filiũ: ſed mox, vt voluit ſine tpe, & impoſſibiliter ex ſe vnigenitũ demonſtrauit. Ephe. & Eccl. 1.

Qualiter intelligenda ſunt illa verba, pater nec nolens, nec volens Deus eſt, nec volens, nec nolens genuit filium.

PRAEDICTA tamen verba, quibus prudenter dictum eſt, quod Deus pater nec volens, nec nolens eſt Deus, nec nolens, nec volens genuit filiũ, ſiue voluntate, ſiue neceſſitate, ex tali ſenſu mihi videntur accipienda, vt voluntatem præcedentem, vel accedentem intelligamus: qualiter Eunomius intelligebat. Non enim ipſe De⁹ eſt voluntate præcedenti, vel efficienti, vel volens priuſquam Deus: nec voluntate præcedenti, vel accidenti genuit filium, nec prius volens, quam generans genuit filium, nec prius generans, quam volẽs, genuit filium: volens tamen genuit, ſicut potens genuit, & bonus genuit filium, & ſapiens genuit, & huiuſmodi. Si enim pater ſapiens, & bonus, dicitur genuiſſe filium, cur non & volens? cum ita ſit Deo idem eſſe volentem, quod eſt eſſe Deum: ſicut idem eſt eſſe ſapientẽ, quod eſt eſſe Deum. Dicamus ergo, quia pater ſicut ſapiens, ita volens genuit filium, ſed non voluntate præcedenti, vel accedenti. Quem ſenſum aperit Hiero. & confirmat ita dicens, ſuper epiſtola ad Ephe. De filio Dei. i. domino noſtro Ieſu Chriſto ſcriptum eſt, quia cum patre ſemper fuit, & nũquam eum vt eſſet, paterna voluntas præceſſit, & ille quidem natura filius eſt.

De comparatione actus generandi ad potentiam.

DISTINCTIO VI.

Præterea quæri ſolet, vtrũ pater genuerit filiũ voluntate, &c.

Expoſitio.

Diuiſio.

IN parte iſta ponit Magiſter dubitatiões emergentes ex cõparatione actus generandi ad potentiã. Et qm̃ contingit comparari ad actum generandi ad potentiam, & potentiam generandi ad ſuppoſitum, & ex vtraq; comparatione incidit dubitatio circa eſſentiæ vnitatem: ideo primo ponit dubitationem ex comparatione actus generandi ad potentiam. Secũdo ponit dubitationem ex comparatione potentię generandi ad perſonam. infra diſtin 7. Hic ſolet quęri a quibuſdam, &c. Item prima pars, quæ continet pręſentem diſtinctionẽ habet quatuor particulas. In prima ꝓponit quæſtionem. Vtrum potentia, vel virtus generandi ſit producens neceſſitate, vel voluntate, & determinat veritatem huius quęſtionis. Secundo ad iſtam quæſtionem rñdet contra hæreticum hoĩem arguendo. ibi. Dicamus ergo, verbum Dei eſſe filium Dei. Tertio vero opponit contra prædictam ſolutionem, & reſpondet ibi. Sed contra hoc opponitur ſic, voluntas Dei, &c. Quarto, & vltimo redit ad explanationem primæ ſolutionis. ibi. Prædicta tamen verba, quibus prudenter dictum eſt, vbi explanat ſolutionem pręhabitam.

Nec voluntate, nec neceſſitate.

Videtur inſufficiẽs diuiſio. Omne enim quod Deus facit, aut facit naturaliter, & ſic neceſſario, aut voluntarie. Si tu dicas, ꝙ ipſe reſpondet ad intellectum hæretici, & hæreticus intelligit de voluntate antecedente, & neceſſitate ineuitabilitatis. Obijcitur ꝙ oratio nihilominus in ſe eſt multiplex. Sed qui reſpondet orationi multiplici, ſimpliciter affirmãdo, vel negando, male reſpondet, ſm quòd dicit Philoſophus, 1 ergo &c. Reſpõ. dicendum ꝙ Aug. reſpondet ſm intellectum hæretici: quauis aũt oratio in ſe ſit multiplex, quia tñ hæreticus in vno ſenſu eam accipit, iam multiplicitas illa nõ faceret ad ſoluendũ, quia Dub. 1 Reſpon. 1. Elẽcho.

1 quia non procedit ſm illam. Sed di-
ſtinctio ꝑpoſitionis multiplicis, qñ
ſm illam multiplicitatem non cadit
deceptio, magis eſt ad oſtẽtationem,
quàm ad veram reſponſionem.

Verbum Dei, eſſe filium Dei natura, non voluntate.

Dub.2 Videtur non benedicere, quia p̃r
alio eſt Deus, alio eſt pater, qa diuini-
tate eſt Deus, & paternitate eſt pater:
vt dicit Auguſtinus. Sed filius eſt
Deus, natura diuinitatis, ergo hac
2 non diceretur filius, ſed ipſa filia-
Reſpon. tione. Reſpondit dicendum, quòd
ille ablatiuus, poteſt conſtrui forma-
liter, & ſic falſa eſt· quia formaliter
alio eſt Deus.ſ. natura, & alio filius.
Poteſt iterum conſtrui originaliter,
& in ratione principij, & ſic vera eſt,
& eſt ſenſus, quia filius ortum habet
a patre naturali.

Acute ſane quidã reſpondit, &c.

Dub.3 Contra. Aug. cõmendat iſtam ſo-
lutionem, quæ non eſt cõmendanda,
Reſpon. quia multiplicare inconueniens, non
eſt ſoluere. Reſpon. dicendum, ꝙ eſt
ſolutio ad hominem, & eſt ſolutio ad
orationem, & aliqñ melius, & vtilius
eſt ſoluere ad hoiem, q̃ ad orõnem,
veputa, qñ reſpondẽs eſt diſcolus, &
non vult intelligere veritatem, & qñ
aſſiſtentes ſunt ſimplices, & non poſ-
ſunt capere veritatem, & ſubtilitatẽ:
ideo quia hæreticus veritatem reſpue
bat, & aduerſabatur, idcirco aduer-
ſanti erat aduerſandũ. & tali modo,
quo magis priuaretur gloria, & aſſi-
ſtentes fallacia. Ideo cõmendat iſtã
reſponſionem Aug. ꝙ manifeſte op-
ponentẽ ſua quæſtione ligauit. Hunc
ergo modum reſpõdendi docuit do-
min⁹. Matth. 21. vbi dixit? Baptiſm⁹
Iohan. de cęlo erat an de hoibus, &c.
Item, quæritur cum non ſit reſpon-
ſum ad orationem, quomodo reſpon
dendum ſit. Videtur, ꝙ diuiſio hæ-
retici ſit per immediata, quia velle,
& nolle opponuntur contradictorie:
inter quæ non cadit medium. & di-
cendum ad hæc, ꝙ hæreticus quærit
de voluntate accedente, ſiue de ante-
cedente, & tunc, neutra pars eſt vera,
nec ſunt membra oppoſita contra-
dictorie: ſed contrarie. Nolle.n. &
velle, dicunt actus voluntatis con-
trarios, inter quos cadit medium.
Aliquid enim eſt reſpectu cuius vo-
luntas non habet rationem cauſæ,
nec repugnantię, & ita patet illud.

Nam & præſcientia.

Videtur falſum dicere de ſcientia
Dei, & præſcientia de bonis, & ma-
lis. Dicit enim gloſſ. ſuper illud Pſal.
Quæ ignorabã, interrogabãt me, &c.
Ars neſcit vitium: ſed in Deo eſt ars
artium, ergo, &c. Si dicas quòd ne-
ſcit per modum practicum, ſed ſpecu
lationis. Contra, illud ſolum ſcit hoc Dub. 4
modo quod in eo relucet: ſed in Deo
non relucent mala, ergo &c. Item,
videtur Magiſter non ſoluere argu-
mentum. multiplicare enim incon-
ueniens, non eſt ſoluere. dicendum
quòd ſicut recte dr̃, Deus cognoſcit
mala per ſcipſum, ſic rectum iudicat
de obliquo, & lux de tenebra: nec
oportet, ꝙ in Deo luceat malum, ſed
ſufficit, quòd luceat mali oppoſitum.
A D illud quod obijcit de ſolutione Reſpon.
Magiſtri. dicendum quòd ſolutionẽ
non ponit: ſed innuit cõtra arguen-
do, quaſi dicat ex illo, idem non põt
inferri ex altero: quia quãuis ſint idẽ
in eſſentia, tñ diuerſa ſunt cõnotata.

Item quæritur de hoc quod dicit Hilarius in notula. circa iſtum §.

Prædicta tamen ꝙ ſancta eccleſia Dub. 5.
anathematizauit eos qui dicunt Deũ
non generare conſilio, &c. Videtur
enim contradicere Damaſcen. dicen lib.2.c.28
ti, quia in Deo non eſt conſiliũ, quia
conſiliũ eſt ignorãtis naturæ. Reſpõ. Reſpon.
dicendum, ꝙ conſiliũ dr̃ dupliciter.
Vno modo dicitur conſulere accipe-
re conſilium, & ſic dicit ignorantiã,
& ſimiliter cõſilium dictum ad hoc.
Alio modo conſulere dicitur dare
conſilium, & hoc modo dicit ſcien-
tiam, & poteſt transferri ad diuina.
Deus enim nullo modo accipit con-
ſilium aliunde. Vnde notandum ꝙ
in conſilio duo ſunt. Eſt ibi cognitio

rei occultæ,& eſt ibi diſpoſitio firma: quoniam ergo in Deo eſt veriſſima cognitio occultorũ,& inuariabilitas, ideo recte in ipſo dicitur eſſe conſilium. vnde Grego. Deus mutat ſententiam, ſed non conſilium.

Art.vnic⁹ AD euidentiã huius partis tria principaliter quæruntur. Primo quęritur vtrum generatio filij ſit ſecundum conditionem neceſſitatis. Secundo, vtrum ſit ſecundũ rationem voluntatis. Tertio, vtrum ſecundum conditionem exemplaritatis.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Generatio neceſſario eſt in diuinis, neceſſitate immutabilitatis, non exigentiæ, aut coactionis.

Fundamenta. QVOD generatio ſit ſm conditionem neceſſitatis ſic oſtenditur. Fęcũdior,& actualior eſt natura in patre ad producendum filium, q̃ ſit in luce ad producendum radium: ſed lucem neceſſe eſt radium producere, ita ꝙ productio in ipſa eſt ſm conditionem neceſſitatis, ergo multofortius in patre reſpectu filij. Item, omne quod emanat ab alio, emanat ſm conditionẽ neceſſitatis, aut contingentię, ergo & filius emanat altero iſtorũ duorũ modorum; ſed nõ ſm conditionem contingentiæ, quia tunc contingens eſſet filium generari, ergo. Item, ab omnipotente detrahere maximum poſſe, eſt impoſſibile: ſed Deus pater eſt oĩpotens, cuius maximum poſſe eſt generare filium, ergo detrahere ei poſſe generare filium, eſt impoſſibile.

3.Phy.32 Sed in æternis potentia eſt coniuncta actui, ergo pari rõne impoſſibile eſt auferre actũ gñationis, ergo impoſſibile eſt non gñare: ſed impoſſibile non eſſe,& neceſſe eſſe cõuertuntur. ergo neceſſe eſt generare.

Ar.2. Pe. Ad opp. quæſt.7. Cõtra, Aug. ad Oroſium, & Magiſter dicit in littera Nec volũtate, nec neceſſitate genuit pater filium, quia neceſſitas in Deo non eſt, ideo, &c. Item, Hilarius in libro de ſynod. Non naturali neceſſitate ductus pater genuit filium, ergo nõ fuit ibi neceſſitas naturalis, nec neceſſitas alia, vt videtur, ergo,&c. Item, nobilius producens eſt illud quod dominatur ſuæ actioni, q̃ quod ſubiacet: ſed agens ſm rationem neceſſitatis ſubiacet actioni: quia velit, nolit, oportet ipſum facere, ergo ſimpliciter pater, qui eſt nobiliſſimum agens nobiliſſimo modo producit filium. non igitur ſm conditionem neceſſitatis. Item, hoc idẽ poteſt oſtẽdi ſic. Quod gratis datur, non de neceſſitate datur. Sed Ricardus dicit, ꝙ in pr̃e eſt amor gratuit⁹, quo dat eſſe filio,& ſpirituiſancto: ſi ergo gratis dat, non dat neceſſario.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, ꝙ multiplex eſt neceſſitas. Quædã.n. eſt neceſſitas ꝓueniens ex principio diſconueniente. Quædam ex principio deficiente. Quędam ex principio conueniente, & ſufficiente. Illa autem, quæ prouenit ex principio diſconueniente, eſt duplex. Aut enim eſt ex ipſo mouente contra naturam, & hæc eſt neceſſitas violentiæ. Aut contra voluntatem,& eſt neceſſitas coactionis, & de illis duobus modis quærit hæreticus, quæ ſunt valde vſitati. Illa ſimiliter, quæ eſt ex principio deficiente, eſt duplex. Aut.n. eſt reſpectu eius quo res eſt nata compleri, & hęc eſt indigentiæ neceſſitas, vt cibi,& pot⁹, & de hac dicitur Ioh.3. Qui viderit fratrẽ ſuum neceſſe habere, &c. Aut reſpectu eius quod incurrit ex ipſo defectu, & hæc eſt neceſſitas ineuitabilitatis, qualis eſt in morte,& in primis motibus: hanc neceſſitatem incurrit homo ex carentia originalis iuſtitiæ. Pſal. De neceſſitatibus meis erue me. Tertia eſt ſimiliter duplex, q̃ eſt ex principio ſufficiente, & conueniente. Aut.n. ex principio ſufficiente in diſponendo, & hæc eſt neceſſitas materiæ diſpoſitæ, quæ põt dici neceſſitas exigentiæ. Aut in complendo,& hoc immutabilitatis eſt neceſſitas. Et hoc vltimo modo neceſſitas cadit in Deo, & principaliter in

Deo: quia ipſe ſolus eſt, qui principaliter ſibi oīno ſufficit, & qui ſecum oīno cōuenit. Hæc autem neceſſitas non repugnat libertati volūtatis: ſed ſolū vertibilitati, qualis nō eſt ī Deo.

AD illud quod obijcitur de litera. Dicendum, ꝙ illud intelligitur de neceſſitate coactionis, quæ nullo modo cadit in Deū, & de hac quærebat hæreticus. Similiter, & Hilarius intelligit de hac eadem: vnde ſubiungit in litera. non naturali neceſſitate, cum nollet: tunc ibi enim eſſet coactio, dū
6 repugnaret volūtas. AD illud quod obijcitur, ꝙ agens per neceſſitatem ſubiacet ſuæ actioni, Dicendum, ꝙ falſum eſt, niſi ſit neceſſitas repugnās voluntati. Cum. n. eſt neceſſitas repugnans, neceſſe eſt volūtatem ſubijci, quia nō poteſt præualere. Sed qñ eſt neceſſitas ſumme conſonans, non potens diſcordare a volūtate, tunc nullam inducit ſubiectionē, ſicut patet. Deus neceſſario eſt beatus, & neceſſario vult eſſe btūs, & ſicut neceſſariū eſt ipſum eſſe beatum, ita & velle. ſic intelligēdum eſt in generatione filij.
7 AD illud quod obijcitur de amore gratuito. Dicendum, ꝙ duo ſunt in gratuito amore, vnum eſt quod dat liberalitate æterna, ita ꝙ nulla eſt exigentia, ſiue debitum meriti, vel naturę. Aliud, quia dat ſine retributione, & quantum ad hoc ſecundū, dicitur amor gratuitus in patre, nō quantū ad primū. Naturæ. n. fœcūditas pr̄is neceſſario eſt ratio cōicandi naturā.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Generatio filij eſt ſecundum voluntatem cōplacentiæ, & non ſecundum voluntatem quę ſit principium cum communicante natura.

Fundamenta.

VTRVM gñatio filij ſit ſm rationem voluntatis. Et ꝙ non. Vr̄ primo per auctoritates, ſecundo p rōnes. Primo oſtēditur per auctoritatē Hilarij qui dicit ī lib. de Synodis, oībus creaturis ſubſtantiā Dei voluntas attulit, ſed filio natura dedit. Item, Aug. 15. de Trin. reprehendit Eunomium qui poſuit filiū Dei eſſe filiū voluntatis, ergo ſi recte reprehendit gñatio filij non eſt ſm rationem voluntatis. Item, rōnibus oſtenditur ſic. Generatio q̄tum eſt de ſe eſt exitus naturalis, ſiue per modū naturæ. Sed ille eſt alius modꝰ ꝓducendi q̄ per voluntatē, ergo &c. Item, filius eſt ſapientia patris, ergo ſi præcedit ſm rationem voluntatis, voluntas eſt prior ſapiā, ſed hoc eſt inconueniens, quia cognitio ſm rationem intelligendi, præcedit affectionem, ſiue voluntatem, Sed contra. In omni natura ordinata potentia naturalis ſubiacet voluntati, vel ſaltē conformat̄ volūtati, ſicut patet in primo homine, ſed in Deo eſt natura ordinatiſſima, ergo nihil a natura, vel per naturā, qđ nō ſit p voluntatem. Itē, conſimilis eſt modus ꝓducendi in trinitate creata, & in trinitate increata, ſed in imagine, notitia orit̄ mediante voluntate à mente, ergo filius à patre mediante voluntate, ſiue p voluntatem. Minor patet p Augu. 9. de Trin. Partū mentis ꝑcedit appetitus, quo dum q̄rendo inuenimus quod noſſe volumus, naſcit̄ proles ipſa notitia. Item, vbi eſt maior cōicatio, ibi eſt liberalitas maior: ſed pater plus cōmunicat filio, q̄ omnibus creaturis, ergo maior eſt ibi liberalitas, ergo cū creaturæ ꝓcedant per modū liberalitatis, multo magis filius & ſic &c. Item, in creaturis exiſtentibus in actu generationis, ſimul mouet natura & voluntas, & nihil ex hoc filio derogatur, ergo ſi pr̄ magis ꝓducit ſm ſe totum, q̄ creatura, ergo multofortius p naturam, & voluntatē. Item, ad hoc eſt auctoritas Hila. in 3. de Trini. pater ante omne tempus filiū ꝓcreauit, omne quod eſt Deꝰ p charitatem natiuitati eius impartiens: ſi per charitatē, ergo per voluntatem. Item, Orige. loquens de mente diuina dicit, germen proferens voluntatis ſit verbi pater, ergo videtur ꝙ filius generetur à patre p volūtatem, & ꝙ ſit filius voluntatis.

Ad opp.

RESP. dicendū, ꝙ voluntas pōt 8

 dupli-

dupliciter conſiderari reſpectu voliti.ſ.vt in ratione approbantis, & diligentis, & ſic eſt reſpectu oĩs boni, ſiue ſit neceſſarium, ſiue ſit cõtingens, ſiue creatum, ſiue increatum, ſiue ab alio, ſiue non ab alio, vt patet. Hęc.n. vera eſt, pater vult eſſe Deũ. Alio mõ conſideraĩ vt in ratione ꝓducentis. Et hoc dupliciter, aut prout eſt principium diſtinctũ contra naturã, ſm ꝙ dicitur, ꝙ alia ſunt natura, alia voluntate, aut prout eſt coniunctum. Si prout eſt principium diſtinctũ, ſic diſtinguitur voluntas dupliciter .ſ. accedens, & antecedens voluntas accedens eſt qua aliquis de nõ volente fit volens, hæc non eſt in Deo, nec reſpectu Dei, Deus enim non habet aliam nouam voluntatem, nec reſpectu ſui, nec reſpectu alterius. Voluntas antecedens præcedit effectum cauſalitate, & duratione, hæc quidem eſt ĩ Deo, ſed nõ reſpectu Dei, ſed reſpectu creaturæ ſolum, oẽs enim diuinæ pſonæ ſunt ſimul. Alio modo prout voluntas cõſideratur vt principiũ coniunctum naturę, põt eſſe dupliciter, quia tunc natura & voluntas ſunt principium. aut igitur natura eſt ꝓducens principaliter voluntate cõmunicãte, aut econuerſo. Vtrunq; .n. principaliter eſſe non põt. Si voluntas eſt principium cũ cõmunicante natura, ſic eſt proceſſio Spiritus ſancti qui, ꝓcedit p modum amoris tñ ſimilis in natura. Si vero natura eſt principiũ cũ cõmunicãte voluntate, ſic eſt gñatio filij qui producitur vt oino ſimilis & per modũ naturæ, nihilominus vt dilectus, & ideo diciĩ ꝙ ſibi in eo complacet pater. Et 2. Pe. 1. dicitur filius dilectionis.

Caue à Scoto diſt. præſenti q.1. ibi de quarto dico, vbi videtur cõcedere ꝙ voluntas antecedens habeat locũ in productione filij. Contradicit his Sco. diſtin. iſta qſt. 1. ibi ter quantum ad 2. artic. vbi negat voluntatẽ neq; principaliter, neq: ſecundario concurrere ad generationem.

A D illud qđ obijciĩ in contrariũ,
9 ꝙ generatio eſt p modũ voluntatis, ſiue ſm rõnem voluntatis, dicendum ꝙ hoc intelligiĩ, aut de voluntate approbante, vt oſtendunt duæ auctoritates Hil.i. & Orige. aut de voluntate cũ cõmunicante natura, vt ratio quæ
10 poſita eſt primo. A D illud vero qđ obijciĩ de ſimilitudine imaginis, dicendum ꝙ in hoc eſt diſſimilis imago creata ipſi trinitati increatæ, vt dicit Augu. 15. de Trini. quia ibi nõ naſciĩ verbũ per inquiſitionẽ, ſicut põt naſci in nobis, vnde potius valet ad oppoſitũ, q̃ ad propoſitum. A D illud 11
quod obijcitur ꝙ maior eſt cõmmunicatio in generatione filij &c. Dicendũ ꝙ maior cõmunicatio, vel minor, nõ facit modum emanandi eſſe ſm liberalitatem, vel ſm modum voluntatis, ſed modus, ſiue ratio cõmunicandi. Et quia pater cõmunicat creaturis per voluntatẽ, ita ꝙ voluntas eius eſt cauſa ꝓducens filium p fœcũditatem naturæ, ideò non ſic dr̃ filius produci per voluntatem, ſicut creaturæ. A D illud, ꝙ in generatione hominis ſimul mouet natura & voluntas, dicendũ ꝙ hoc eſt pp defectum, magis q̃ propter cõplementum, quia pater per ſe non põt generare, ſed ex cõmunicatione cũ alio diſtante, quod fit ad imperium voluntatis, Deus autẽ alio adiuuante non indiget, & ideo non eſt ſimile.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Filius generatur à patre per modum naturæ & exemplantis, ſicut ratio exemplandi, non exemplati.

VTRVM gñatio filij à patre ſit ſm rationem exemplaritatis. Et ꝙ ſic vr̃ hoc modo, ſup illud pſal. Semel locut⁹ eſt Deus, glõ. i. filium genuit, in quo oĩa diſponit, ſed diſpoſitio æterna dicit rõnem exẽplaris, ergo ſi filius ꝓcedit vt verbum, procedit p modum exemplaritatis. Item generatio filij a patre eſt ſimilis ꝓductioni notitiæ ex mente, ſed notitia procedit ex mẽte ſm rationem exemplaris, quia exẽplar eſt ratio cognoſcendi, ergo &c. Item, qđ eſt imago in producto, hoc eſt exẽplar in producẽte, Quando.n. productũ expreſſe repñtat, imago dr̃. Similiter cum producens expreſſe repræſentat, exemplar dr̃, ergo cũ filius procedat vt imago, eadem rõne per modũ exemplaritatis. Itẽ, omne principium cognitiuum rei producendæ producit

Ad opp.

Baſili lib. 2. contra Euno.

producit ſm rationem exemplandi, ſed pater eſt principium filij cognitiuum, ergo producit filium ſm rõnẽ exemplaris. Si dicas ꝙ illud non ſufficit, imo neceſſe eſt ꝙ exemplar & exẽplatum differant in forma & natura, hoc nihil eſt, quia ſi homo dum gñrat hominem, poſſet talem generare qualem cogitat, tunc generatio illa non tñ eſſet ſm naturam, ſed etiam ſm exemplar. Sed pater omnino ꝓduxit filium vt ſciuit & voluit, ergo &c. Si dicas ꝙ nec illud ſufficit, ſed neceſſe eſt exemplar ꝓcedere. Obijcit. Si Deus ab æterno creaſſet mundum per impoſſibila, nihilominus mũdus eſſet ꝓductus ſm rõnem exemplaritatis. Contra. in inferioribus, agens ꝑ naturam, & agens per exemplar ex oppoſito diuiduntur, ſicut natura & intellectus, ergo quod ꝓducitur ſm naturam, non producitur ſm rationem exemplaritatis, ſed filius ſm naturam producitur à patre, ergo &c.

Fundamenta.

Item, omne producens aliud ſm rationem exemplaritatis, producit ſm rõnem voluntatis. Sed pater [vt oſtẽſum eſt ſupra] non producit filium ꝑ voluntatem, ergo &c. Item formę nõ eſt forma, ergo nec exemplaris exemplar, ſed filius eſt ars & exemplar omnium, ergo non habet exemplar in patre, ergo nõ procedit ſm rationem exemplaritatis. Item, quod eſt in alio ſm veritatẽ non eſt in illo ſm exemplar, ſed filius eſt in patre ſm veritatem, ergo non procedit ſm rationem exemplaritatis, ergo &c.

12 RESP. dicendum, ꝙ ſicut procedere per modũ voluntatis & liberalitatis eſt dupliciter. vno. n. modo procedit per modum liberalitatis ipſum quod non eſt liberalitas, ſed quod fit, vel datur ex liberalitate, & ſic creaturæ procedunt a Deo. Alio modo ſicut id quod eſt ratio liberalitatis, vt amor, & ſic procedit Spiritus ſanct⁹ vt amor, qui eſt donũ, in quo omnia

13 dona donantur. Sic per modũ exemplaritatis eſt procedere dupliciter. Vno modo ſicut exemplatũ proprie, ſic creatura procedit a Deo, tanquam exemplatum ab exemplari, & ſic importat exemplar cauſalitatẽ formalẽ reſpectu exemplati. Alio modo dr̃ procedere per modum exemplantis, ſicut rõ exemplandi, & ſic vr̃ procedere ipſe filius, qui dicitur verbum patris quo ſe non tantum loquitur: ſed ẽt cætera diſponit. Vnde fili⁹ ſm Augu. 7. de Trinita. dicitur plena ars omnium rõnum viuentium. Et hinc habet ortum illud qđ conſueuit dici, ꝙ qui negat ideas eſſe, negat filium Dei eſſe. Et ille mod⁹ procedendi ſm exemplaritatem non repugnat proceſſui naturali, ideo non põt eſſe niſi naturalis. Alius vero mod⁹ repugnat proceſſui naturali, eſt. n. ſm voluntatis imperiũ, ita ꝙ producens & productum differunt ſicut cauſa & cauſatum. Sed vnum ſecundũ veritatem nõ eſt in alio, vnde rationes inductę ad hanc partem procedunt ſm hanc viam, & ſecundũ hanc verum cõcludunt, ſecundum aliã verò nulla concludit, imo ad oẽs rñdendum eſt per interpretationem. Illę aũt quæ obijciuntur in cõtrarium oẽs procedunt ſecundũ aliam viã, quia dicunt ꝙ procedit ſecundũ modum exemplaritatis, quod eſt ratio exemplandi, quod patet, quia ſumuntur à rõne æternæ diſpoſitionis, cognitionis. & imaginis. Vltima vero ratio cõcludit ꝙ ꝓcedit per modũ exemplaritatis: ſicut exemplatũ, & præterea ſoluenda eſt per interpretationem.

AD illud quod obijcitur ꝙ omne 14
principium rei producendæ ſi habet cognitionẽ producit ꝑ exemplar, dicendũ eſt, ꝙ illud falſum eſt niſi ratio cognitionis ꝓcedat, ita ꝙ habet præcognitionem, ſaltem ſecundũ rõnem cauſę ad effectum, q̃ ordinatio exigit aſſentialem diuerſitatẽ, ſiue ſpecialẽ, ſiue ſubſtantialem. Exemplatũ enim ſecundũ ꝙ exemplatũ. non eſt in exẽplante ſecundum veritatẽ, ſed per ſimilitudinem, quæ inquã ſimilitudo cum ſit ratio cognoſcendi & exẽplan-
di, dr̃ exemplar. Procedit ergo filius 15
ſecundũ rationẽ exemplaritatis, non ſicut exemplatũ per exemplar, ſed ſicut ipſum exemplar, vel rõ exemplandi cetera. Et ſi tu obijcias ꝙ exemplar commune eſt toti trinitati. Reſp. ad hoc Altiſiod. de mundo archetypo, ſiue

ſiue de ideis, ꝙ idea, ſiue mundus archetipus non tm̄ appropriatū eſt ipſi
16 filio, verumetiā proprium. Vel aliter pōt dici, quia ſecundū ꝙ exemplar dicit rationem cognoſcendi, ſic commune eſt toti trinitati, & appropriatur filio, ſicut ſapientia. ſecundū vero vltra hoc dicit rōnem emanandi ſic eſt propriū filij, & ſic importatꝰ per hoc nomen verbū, vt meliꝰ patebit infra.

HIC QVAERITVR AN POTVERIT, vel voluerit gignere filium.

DISTINCTIO VII.

De cōparatione potētiæ generādi ad perſonam.

HIC. ſolet quæri à quibuſdam, vtrum pater potuerit, vel voluerit generare filium. Si enim, inquiunt, potuit vel voluit generare filium, ergo potuit aliquid, & voluit, quod nec voluit, nec potuit filius: nam filius nec potuit nec voluit generare filium. Cui verſutiæ facilè reſpondemus, dicentes: Poſſe vel velle generare filium, non eſt aliquid poſſe vel velle ſubiectum potentiæ, vel voluntati. Eſt tamen aliqua potentia vel voluntas, ſcilicet poſſe, vel velle gignere filium, & ideo diſtinguenda eſt intelligentia propoſiti verbi, poſſe vel velle gignere filium, & poſſe vel velle aliquid. Ne q; enim generatio filij aliquid eorum eſt, quæ ſubiecta ſunt diuinæ potentiæ & voluntati: nec eſt aliquid inter omnia, vel de omnibus, ſed ſuper omnia, & ante omnia. Non enim antè voluit vel potuit, quàm genuit: ſicut nec antè fuit, quàm genuit: quia ab æterno fuit, & ab æterno genuit. Ex ſimili quoq; hoc videre poſſumus. Pater enim poteſt eſſe pater, & vult eſſe pater: filius autem non poteſt, nec vult eſſe pater: ergo pater poteſt vel vult eſſe aliquid, quod non poteſt, vel vult eſſe filius: non ſequitur: quia eſſe patrem non eſt eſſe aliquid, ſed poteſt eſſe ad aliquid, vt in ſequenti oſtendetur.

Ponit quędam verba Aug. vnde poteſt moueri auditor.

Diſt. 28. huius primi 3. ſi. 12. c.

SED vehementer nos mouet quod Auguſt. ait in lib. contra Maximinum, qui aſſerebat patrem potentiorem eſſe filio, eò quòd filium genuit Deum creatorem, filius autem non: dicebatq; patrem potuiſſe gignere non filium: & ideo potētiorem eſſe filio. Ad quod reſpondens Augu. dicere videtur, quòd filius etiam potuit gignere, volens oſtendere patrē eſſe non potētiorem filio, his verbis. Abſit vt ideo potentior ſit pater filio, ſicut putas, quia creatorem genuit pater, filius autem non genuit creatorem: neque enim non potuit, ſed non oportuit. Vide & diligenter attende hæc verba, non enim non potuit, ſed non oportuit. Videtur enim dicere quòd filius potuit gignere, ſed non oportuit, & ita potuit quod non oportuit. Quare autem non oportuit, ſubdit dicens, Immoderata .n. eſſet diuina generatio, ſi genitus filius nepotem gigneret patri, quia

&

& ipſe nepos niſi auo ſuo pronepotem gigneret, ſecundum veſtram mirabilem ſapientiam impotens diceretur. Similiter etiam ille, ſi nepotem non gigneret auo ſuo, & pronepotem proauo ſuo, non à vobis appellaretur omnipotens, nec impleretur generationis ſeries, ſi ſemper alter ex altero naſceretur: nec eam perficeret vllus, ſi non ſufficeret vnus omnipotens. Itaq; omnipotentem genuit filium patris natura, non fecit.

Opponitur prędictis verbis Auguſtini.

HOC autem videtur quibuſdam non poſſe ſtare, ſcilicet quòd filius potuerit gignere. Si enim potuit filius gignere, potuit eſſe pater: & ſi potuit eſſe pater, potuit ergo eſſe pater vel ſui, vel patris, vel ſpiritus ſancti, vel alicuius alius. Sed alicuius alius non: quia nullus alius ſemper fuit. Nec patris: quia pater eſt ingenitus & innaſcibilis. Nec ſui: quia nulla res ſeipſam gignere poteſt. Nec ſpiritus ſancti: quia naſci non potuit: Si enim naſci potuit, potuit eſſe filius, & ita mutabilis eſſe potuit. Li. de Tri. 1. cap. 1.

Hic quæritur quomodo intelligenda ſint.

QVOMODO ergo accipiatur quod ſuprà dictum eſt, Non enim non potuit gignere, ſed non oportuit: quaſi potuit, ſed non oportuit. Non eſt nobis perſpicuum aperire quòmodo ſit hoc verum, & ideo ſub ſilentio potiùs eſſet prętereundum, niſi me ſuper hoc aliquid loqui cogeret inſtantia quærentium.

Hic aperitur ex quo ſenſu accipienda ſint.

POTEST ergo ſic intelligi. Non enim non potuit, ſed non oportuit, id eſt, non ex impotentia ſui fuit quòd filius non genuit, ſed ei non conueniebat: ſicut Deus filius non eſt Deus pater, nec tamen hoc ex impotentia ſui eſt. Nam & pater ſimiliter non eſt filius, nec hoc eſt ex impotentia patris. Sed quærit Maximinus Arrianorum epiſcopus. Vnde ergo eſt quòd pater non poteſt eſſe filius, vel filius pater? non vtiq; ex impotentia, ſed pater proprietate generationis pater eſt, qua oportet eum non eſſe filium, & filius proprietate natiuitatis filius eſt, qua oportet eum non eſſe patrem. De quibus proprietatibus poſteà pleniùs tractabitur. Diſtin. 26 huius pri

Vtrum pater natura ſit potens gignere filium, & an hoc ſit aliqua potentia, quę ſit in filio.

ITEM quęritur à quibuſdam. Si pater potens ſit natura gignere filiũ, & an hæc ſit aliqua potentia quæ nõ ſit in filio. Ad quod dicimus, quod pater non eſt potens niſi natura: eius enim potentia natura eſt vel eſſentia, At, inquiunt illi, ſi potens eſt gignere, habet ergo potentiam gignendi. Filius autem non habet potentiam gignendi, ſi non poteſt gignere. Habet ergo aliquampo-

tentiam

tentiam pater, quam non habet filius. Non ſequitur. Eandem enim potentiam habet penitus filius, quam & pater: qua pater potuit gignere, & filius gigni potuit. Eadem enim potentia eſt in filio, qua potuit gigni, quæ eſt in patre, qua potuit gignere. Sed contra hoc opponitur. Aliud eſt poſſe gignere, aliud eſt poſſe gigni, quia aliud eſt gignere: & aliud gigni. Hic diſtinguendum eſt. Si enim cum dicitur, aliud eſt poſſe gignere, aliud poſſe gigni, aliam ſignificas potentiam, qua pater potens eſt gignere, & aliam, qua filius potens eſt gigni, falſus eſt intellectus. Si autem dicas, patrem poſſe habere aliam proprietatem, ſiue notionem, qua genitor eſt: & filium aliam, qua genitus eſt: verus eſt intellectus. Aliam enim habet pater proprietatem, qua pater eſt: aliam filius, qua filius eſt. Oppoſitio

Quomodo intelligendum ſit, filius habet, vel non habet potentiam generandi.

ITA etiam cum dicitur, filius non habet potentiam generandi, quam pater habet, dupliciter intelligi poteſt. Si enim dicatur, filius non habet potentiam generandi quam & pater, ſcilicet qua potens ſit ad generandum, id eſt, vt genuerit, vel vt generet ſicut pater, verum eſt. Si verò intelligatur ſic, non habet potentiam qua poſſit gigni, vel genitus eſſe, qua eadem pater potens eſt vt genuerit, vel vt generet: falſum eſt. Sicut dicitur, pater habet potentiam, qua poteſt eſſe pater: filius verò non habet potentiam, qua poſſit eſſe pater; & econuerſo filius habet potentiam, qua poteſt eſſe filius: habet ergo aliquam pater, quam non habet filius, & econuerſo. Abſit: quia eadem eſt potentia patris: qua poteſt eſſe pater, & filij, qua poteſt eſſe filius. Ita etiam eadem eſt voluntas, qua pater vult eſſe pater, non filius: & filius vult eſſe filius, non pater: & eadem eſt voluntas filij, qua vult eſſe genitus, & patrem genuiſſe: & patris, qua vult eſſe genitor, & filium genitum eſſe.

De comparatione potentiæ generandi ad perſonam.

DISTINCTIO VII.

Hic ſolet quæri a quibuſdam, vtrum pater potuerit, vel voluerit &c.

Expoſitio. IN præſenti diſtin. ponit Magiſter dubitationem ex comparatione potentię generandi ad perſona, vtrum ſcilicet, ſicut eſt in pſona patris, ita ſit in perſona filij. Et habet hæc pars duas. In prima Magiſter quęrit, & determinat vtrũ filius poſſit generari. In ſecũda vtrum potentia generandi ſit in filio ibi. Itẽ, quæritur à quibuſdã ſi pater potẽs ſit &c. Item, prima pars habet quatuor particulas. In prima mouet quaſtionem, vtrũ poſſe, & velle generare, ſimiliter comparentur ad perſonam patris, & filij. Secundo opponit contra ſolutionem per auctoritatem Aug. ibi. Sed vehementer nos mouet quòd Augu. &c. Tertio opponit contra prædictam auctoritatẽ per rationem ibi. Hoc aũt non videtur à quibuſdam. Quarto redit ſupra, dictam auctoritatẽ exponens, ibi. Quomodo ergo accipitur quod ſupra dictũ eſt.

Diuiſio.

Item.

Item,pars ſecunda huius diſt. in qua quærit Magiſter vtrum potentia generandi ſit in filio, habet duas particulas. Primo quęrit,& determinat hāc quæſtionem,vtrum aliqua potētia ſit in patre quæ non in filio.Si .n. pater natura potens eſt generare filium, & filius non,patet &c. Sol.ad hāc quæſtionem reſpondit Magiſter, ꝙ omnino eadē eſt potentia in patre, & filio. Sed quia hoc erat dubiū, ideo opponit contra prædictam ſolutionem. & determinat per diſtinctionem.Secundo reſpondet ad primam quæſtionē diſtinguendo vtrum .ſ. filius habeat potentiam generandi, ibi. Ita etiam cum dicitur filius non habet &c. Si enim intelligatur actiue,falſus eſt intellectus.ſ. quòd filius poſſit generare. Si vero intelligitur paſſiue,ſcilicet quòd habet potentiā qua poſſit generari,vera eſt. Et fundatur illa diſtinctio ſm alios ſuper hoc,quòd li. generandi poteſt intelligi in ſignificatione paſſiua,vel actiua.Si in paſſiua, tunc vera eſt.&eſt ſenſus,filius habet potentiā generandi.i.potentiam qua generatur. Sed in actiua pōt eſſe dupliciter, quia poteſt eſſe gerundium verbi perſonalis, & tunc habet ſuppoſitum determinatum, & eſt falſa. Eſt enim ſenſus, fili⁹ habet &c.ideſt filius habet potentiam qua ipſe filius generat. Vel impersonalis, & tunc non habet certum ſuppoſitum,& eſt locutio vera. Eſt enim ſenſus, filius habet potentiam generandi.i. habet potentiā qua aliquis generat, tamen hunc ſenſum non ponit Magiſter.

Si enim inquiunt.

Dub. 1 Dubitatur de ſolutione Magiſtri qua hic innuit, nō ſequitur,pater poteſt generare, quod nō filius,ergo poteſt aliquid quod non filius.Et reſpódet ꝙ poſſe generare non eſt poſſe aliquid ſubiectum diuinę potentiæ. Sed hoc non videtur ſoluere,ſed aggrauare argumentū. Cum enim generare eum poſſe,ſit poſſe maximum, videtur ꝙ maius inconueniens ſequatur, & magis derogetur potentiæ filij ſi in hoc deficit,quaſi eum generare filium,eſſet aliquid ſubiectu potentiæ diuinę. Reſp. dicendum quòd Magiſter bene ſoluit.Potentia enim patris habet comparari ad inferius, & ad æquale, ſed ad ſuperius non,cum careat ſuperiori. Cum comparatur ad inferius, tunc eſt potentia eſſentialis, & eſſentialiter tenta, quia connotat effectū,ſeu reſpectum in creatura, & reſpectu talis potentiæ inconueniens eſſet ꝙ aliquid poſſet pater, quod nō poſſet filius,quia tunc differrent per eſſentiam. Cum autem comparatur ad æquale, vt ad perſonam,cum trahitur ad perſonam, & tunc nullum inconueniens eſt,ſi aliqua proprietas perſonalis eſt in patre, quæ nō eſt in filio, ideo non ſequitur ꝙ aliqua potentia ſit in patre quæ nō ſit in filio. Reſpon.

Generatio filij &c. non eſt de omnibus.

Videtur enim Richar. de ſancto Victore dicere contrarium,qui dicit, quòd quia omnipotens eſt, excuſari non poteſt quin filium genuerit, ergo generatio filij continetur ſub omnipotētia,ergo filius inter omnia cōtinetur,& eſt. Rñ. dicendum ꝙ ſicut dicit Magiſter, gñatio filij non continetur ſub omnipotentia,niſi accipiatur oipotentia per appropriationem.Et quod dicit Richar.non intelligitur tanquā filius ſit inter omnia, ſed tanquam ante oia, vnde arguit ex poſteriori. Si enim emanatio naturæ ſm rationem intelligēdi,præcedit emanationem ſm rationem voluntatis, nunquam Deus eſſet potēs producere creaturā per voluntatem,niſi etiam produxiſſet filium per naturam. Dub. 2. Reſpon. 2

Eſſe patrem, non eſt eſſe aliquid.

Contra,quia cum inter aliquid,& nihil,non cadit mediū,ſi pater nō eſt eſſe aliquid, ergo eſſet nihil. Rñ. eſſe aliquid dicitur dupliciter,vel cōmuniter ad eſſentiam,& perſonam,& ſic non cadit mediū,& in hoc ſenſu eſſe patrē eſt eſſe aliquid. Alio mō prout trahitur ad eſſentiā, & ſic cadit inter eſſe aliquid, & eſſe nihil medium.ſ. eſſe aliquem: perſona .n. prædicatur, vt quis,non vt quid. Dub. 3. Reſpon 3

Si

Si enim naſci potuit, potuit eſſe filius &c.

Videtur illa illatio Magiſtri non
Dub. 4. valere, quia in creaturis vbi magis
differt relatio à ſuppoſito, poteſt dici
ꝙ idem ſimilis, poteſt eſſe alteri diſſi-
milis, ſine ſui mutatione: ergo cum
filiatio, & ſpiratio ſint relationes, pa-
ri ratione filius poterit eſſe ſpiritus
ſanctus, & e cõuerſo ſine mutatione.
Item, omne mutabile eſt aliquid præ-
ter illud ſm quod mutatur, vt ſi nõ
albũ fiat album, eſt aliud q̃ albedo, er
go ſi intelligatur ſpiritus ſanctus mu
tari ſi generetur, tunc aliud eſſet in
eo generatio, aliud ille qui generaẽ.
Reſpon. 4 ſed hoc eſt falſum, ergo &c. Reſp. ſe-
cus eſt in relationibus creaturę, &
Dei, qm̃ relationes in creatnris non
dant relatiuis exiſtere, vnde ſine illis
poteſt res eſſe, & cum illis. In diuinis
autem dant perſonis exiſtere, & ideo
ſi in perſonis intelligatur ꝙ proprie
tas inſit hypoſtaſis, ĩtelligit eſſe hypo
ſtaſis, & ſimiliter ſi intelligitur non
ineſſe, intelligitur hypoſtaſis nõ eſſe:
cum ergo ſpiritus ſanctus non poſſit
ſimul ſpirari, & generari, quia quã-
uis vna perſona poſſit duobus mo-
dis producere, tñ vna perſona nõ po
teſt niſi vno mõ produci, ſequitur de
neceſſitate, ſi põt ſpiritus ſanctus eſſe
filius, vel potuit, poteſt non eſſe ſpũs.
Siue non ſpirari, & ſi potuit non ſpi
rari potuit non eſſe: & iterũ ſi potuit
generari potuit eſſe, & ita potuit fieri
de ente non ens, & de non ente ens,
ac per hoc mutari, & ſic patet vltimũ,
quia non dr̃ mutari propter diuerſi-
tatem proprietatum circa idem ſup-
poſitum, ſicut eſt in mutatione natu-
rali, ſed propter corruptionẽ, & ince-
ptionem eiuſdem. Nec eſt illud ſimi-
le, pater poteſt generare, & ſpirare ſi-
ne ſui mutatione, ergo ſpiritus ſan-
ctus generari, & ſpirari, quia non eſt
inconueniens vnũ principium pluri
bus modis producere, ſed vnum prin
cipiatum pluribus modis produci, eſt
impoſſibile, & incõpoſſibile, & ideo
patet illud.

Pater non eſt potens &c.

Dub. 5 Contra, quia ſecundũ hoc genera-
re quod nullo mõ eſt eſſentiæ, nullo
modo eſſet potentiæ Reſp. quamuis Reſp. 5
potentia abſolute cõſiderata, ſit idem
quod eſſentia, tamen potentia, q̄a nõ
eſt nomen adeo abſtractũ, ſicut eſſen
tia, trahitur ad perſonã, vnde potẽtia
generandi non dicit naturam diui-
nam ſimpliciter, ſed naturam vt in ta
li perſona .ſ. innaſcibili, ideo non eſt
ſimile de hoc nomine eſſentia, & de
hoc nomine potentia.

Aliam ſignifices potentiam qua pater &c.

Dub. 6

Contra. quia potentiæ diuiſio ſuffi-
ciens eſt per actiuam, & paſſiuam. Sed
poſſe gignere dicit potentiam actiuã,
poſſe gigni potentiam paſſiuam, er-
go non põt alia potentia ſignificari.
Si tu dicas ꝙ generare non eſt agere
proprie, ſimiliter nec generari pati,
obijcitur ꝙ potentiæ diſtinguuntur Ariſ. 2. de
per actus, ſed aliud eſt gignere, & ani. te. 33.
aliud gigni, ergo alia eſt potentia hu
ius, & illius. R̃ndeo. Iſta diſtinctio q̃ Reſpon. 6
ponit Magiſter de potentia gignendi
actiue, & paſſiue, fundatur ſup hoc,
quòd potentia põt conſiderari ſm
id quod eſt, & ſic dicit naturam, &
ſic vna natura eſt in generãte, & ge-
nito, ſed alio, & alio modo. Sic eadem
potentia, poteſt iterũ conſiderari ſm
id ad quod eſt, & ſic dicit modũ exi-
ſtendi naturã in perſona in compa-
ratione ad aliũ, qui eſt principiũ, vel
principiatum, & ſic cũ diuerſi modi
ſint, diuerſę dicunẽ ꝓprietates, poſſe
generare, & poſſe generari, & diſtin-
guuntur ſm actus perſonales, ſed pri
mo modo non.

Filius habet potentiam qua poteſt eſſe filius, ſiue qua poteſt gigni.

Videtur hoc dubium, vel falſum, Dub. 7.
quia gigni omnino eſt à gignere, &
gignere eſt à potentia patris, ergo &
gigni. Reſp. ſicut potentia gignendi Reſpon. 7
in patre non dicit niſi naturã in per
ſona, vt natã ex ſe producere aliam,
ſic potentia gignendi in filio, non di
cit niſi naturam in perſona, vt natã
ꝓduci ab alia. ſicut. n. hypoſtaſi prĩs
conuenit

cõuenit generare, ſic hypoſtaſi filij conuenit generari. Nec valet quod obijcitur in contrariũ. Nam omne quod habet filius, ſiue eſſentiale, ſiue perſonale, habet a patre. Ideo quis ipſum gigni ſit à potentia pr̃is, non excluditur tñ quin potentia gignẽdi paſſiua ſit in filio. Sed iſta potẽtia nõ eſt principium gñationis, ſed idonei tas pſonę, ſiue hypoſtaſis, cũ ſua proprietate ad gñari. Vnde quòd dicitur poſſe gigni potentia: põt intelligi originaliter, & ſic eſt in ſolo patre, vel formaliter, & ſic ponitur eſſe in filio. Alio autem modo non &c.

Arti. vnicus. AD euidentiam eorum quę dicit Magiſter de potentia generãdi, quatuor quærũtur. Primo quæritur vtrum poſſe generare in diuinis, dicat quid, vel aliquid. Secundo vtrum pater communicet potentiam generandi, ideſt vtrũ in filio ſit potentia generãdi. Tertio vtrũ poſſe generare, & creare ſit vnicum poſſe, vel non. Quarto vtrum poſſe generari, & creari ſit poſſe vnicum.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Potentia generandi, quamuis ſecundum opinionem Maigſtri dicat quid, verius tamen dicitur ad aliquid.

Ad opp. QVOD generare dicat quid, oſtenditur primo per auctoritatem Magiſtri in litera. Pater non eſt potens niſi natura eius, quia potentia natura eſt, vel eſſentia, ſed natura & eſſentia dicunt quid, non ad aliquid, ergo & potẽtia generandi. Item, rõne oſtenditur ſic, generare eſt ſibi ſimile in natura producere, ſed ſm Iſaac nr̃a eſt vis inſita rebus ex ſimilia, ſimilibus procreãs, ergo vis generãdi reſpicit ipſam naturam, ſiue eſſentiam de ſe, non perſonã, ſed omne tale dicit quid, ergo &c. Item, in perpetuis non differt eſſe, & poſſe, & potentia, & eſſentia, ſed eſſe, & eſſentia in diuinis dicunt quid, nõ ad aliquid, ſiue p ſe dr̃, ſiue cum adiũcto, vnde eſſentia patris dicit quid, ergo pari rõne potentia generandi. Item, in diuinis idem eſt ſm rẽ poſſe ſcire, & velle. Sed in diuinis non eſt ſcientia ꝓpria, vel volũtas propria, ſiue eſſentia ad aliquid, imo ſcientia dicit quid, & eſt triũ, ſimiliter & voluntas, ergo potentia generandi dicit quid, ſiue eſſentiã. Sed contra Mag̃r dicit in littera poſt principiũ. Poſſe generare non eſt poſſe aliquid, ergo non dicit quid. vel ad aliqd, ergo &c. Item, rõne oſtẽditur ſic. potentię diſtinguũtur per actus, ergo ſi actus potentiæ dicit quid, & potẽtia ſimiliter. Sed conſtat ꝙ generare in diuinis nõ dicit quid, ſed ad aliquid, ergo nec poſſe gñare. Item, quamuis in creaturis differant virtus, & operatio, tamẽ in Deo idẽ ſunt ſicut vult Dion. ergo in Deo idem eſt poſſe gñare, & gñari. Sed generare in diuinis dicit ad aliquid, & non qd, ergo ſimiliter poſſe. Item, pater generat, & põt generare, aut ergo ideo põt, quia generat, aut ideo generat, quia põt. Conſtat quòd non ideo poteſt gñare, quia generat, ſed econuerſo. Si ergo rõ proprij debet eſſe ꝓpria, ergo potentia generandi debet eſſe propria, & nihil eſt propriũ in diuinis, niſi quod dicit ad aliquid, ergo &c. Item, omnis potentia actiua quæ ineſt creaturæ, ineſt ſm aliquas conditiones, & proprietates, vt patet. Poſſe. n. illuminare ineſt luminoſo per lucẽ, poſſe calefacere calido per caliditatem. quis aũt potentia generandi non ſit actiua, tamen actiuę ſimilis eſt, ergo cũ inſit patri, ineſt per aliquã proprietatẽ. Illa ꝓprietas autẽ dicit quid, aut ad aliquid. Si qd ineſt oĩbus perſonis, & ita poſſet generare, quod manifeſte negat Mag̃r: ergo dicit ad aliquid, ergo & potẽtia quæ ineſt ſecundnm illam. ergo &c.

Fundamenta.

2. de anima. 33.

In diffinitionibus.

3. Phy. 32

RESP. dicendum, ꝙ circa hoc problema tres fuerũt poſitiones. Fuerunt quidã qui diſtinxerunt potentiam generandi, dicentes, ꝙ potentia generandi põt dici potentia nuda, vel potentia diſpoſita. ſi dicatur potẽtia nuda. ſic voluerunt aliqui dicere, quòd dicit quid, & in oĩbus perſonis eſt

eſt,qm̃ hæc potentia ſic dicta,cõſequitur naturã,vñ cum natura ſit in qualibet perſona,ſimiliter & potẽtia huiuſmodi Secundũ autem ꝙ dicit potẽtiam diſpoſitã,quia non habet diſpoſitionem,nec conuenientiã, vt exeat in actum gñationis niſi in ſola perſona patris,voluerunt dicere, ꝙ dicit ad aliquid. Sed verba iſtius poſitionis nõ videntur vera,nec ſana. Non inquam vera, qm̃ cuius potentia eſt nuda,nata, ẽ pariter diſpoſita eſſe,ſi ergo triũ eſt potẽtia generãdi,vt eſt potentia nuda,ſimiliter & diſpoſita, & ita quælibet poſſet generare. Præterea non vr̃ ſana:ponere .n. potentiam nudã quę ſimiliter ſe habet ad eſſe, & nõ eſſe reſpectu generationis, quam oĩno neceſſarium eſt eſſe, non videtur ſane dictũ eſſe,ſiue proprie. Fuerunt etiam alij,qui dixerũt, ꝙ cũ in diuinis ſit idem poſſe,& eſſe,& potentia,& eſſentia, ꝙ quemadmodum potentia, & eſſentia dicunt quid, ſimiliter eſſe & poſſe.Et quemadmodũ cum dico eſſentiam patris,& eſſentiã filij,& ſpiritusſãcti:ſiue eſſe patrem, ſiue eſſe filium,ſiue eſſe ſpiritumſanctum,non dico aliam eſſentiam, nec aliud eſſe, ſed alterius, ita ꝙ qñ dico potentiam patris,ſiue patrẽ poſſe generare, filium poſſe gigni, non dico aliud,& aliud poſſe, ſed alterius. &

Cõtra Magiſtrum. huiuſmodi poſitionis fuit Magiſter ſicut euidenter apparet in litera. vnde iſti dicebant,ꝙ poſſe gñare nõ dicit quid,ſed reſpectum ad aliquid,qa eſt eſſentiale tractum ad perſonam. Cum .n. non ſit oĩmodę abſtractionis,põt ad perſonã trahi, & iſta poſitio ſatis eſt probabilis, & ſatis bene

Sco.q.pręſenti diſ.7 impugnat hanc opinionẽ ibi. contra,in determinatio eſt duplex,& fuit opinio Hen. qnol..3. q.3.

videtur ſuſtineri poſſe. Fuerunt etiã tertij moderniores, qui dixerunt, ꝙ potentia gñandi dicit ad aliquid in diuinis de ſe. & ratio eorum eſt, qm̃ potentia dicit habitudinem originalis principij ad principiatum. Et qm̃ habitudo põt eſſe perſonę ad perſonam:& tunc vere eſt habitudo,& eſſentiæ ad creaturam. & tunc ſm̃ modum dicendi,ſiue intelligendi, hinc eſt ꝙ principium de ſui ratione, non tm̃ eſt eſſentiale appropriatũ per additionem,imo etiam dicit proprium perſonæ. Pari ratione,cum potentia dicat originalem habitudinem non tm̃ eſſentialem,dr̃,vel terminatur ad perſonam, vt dicat eſſentiam ꝑſonaliter:imo dicit proprium,& ita ad aliquid de ſe.& poſitio iſta ſine præiudicio videtur probabilior. Nam potentia gñandi nõ videtur dicere niſi fœcunditatem ad actum gñationis, & illa eſt proprium perſonæ,vnde ſimiliter & potentia. Nec eſt ſimile de poſſe, & eſſe niſi vno modo. Hoc.n. verbum eſt,aliqñ per ſe ꝑdicatur, aliquando eſt tertium adiacens. Qñ per ſe dr̃,tunc dicit actum abſolutum,qa dicit actũ entis rõne eſſentiæ: & tũc oportet,ꝙ dicatur abſolute,& ꝙ dicat quid. Qñ vero eſt tertium adiacens:vt qñ dr̃ pater eſt pater:tũc hoc verbum,eſt,dicit habitudinem prædicati ad ſubiectum. Et qm̃ põt dicere habitudinem ad prędicatum eſſentiale,vel pſonale, ideo põt dicere eſſe eſſentiale, & modum eſſendi perſonalem.Poſſe aũt ſui rõne đ propria, dicit habitudinem ſm̃ originem. & hinc eſt,ꝙ ſpecificatur per adiunctũ: vt dicat conditionem principij eſſentialis,vel perſonalis. Hanc ergo poſitionem ſuſtinendo, Reſpon. argumentis probantibus, ꝙ dicit quid. Quod.n. primum objicitur, patet. concedo.n. Magiſtrum fuiſſe huius poſitionis. vnde dixerunt, ꝙ eadem potentia põt filius gigni, qua pater põt gignere: ꝙ non eſſet niſi potẽtia diceret quid. Vnde dixit,ꝙ potentia generandi eſt in filio,ſed non ad generare:ſed ad gñari.Hęc aũt potẽtia dicit,ꝙ eſt in ſolo pr̃e:qa nõ eĩn reſpicit naturã, ſed ꝓprietatem perſonæ. 10 Ariſt. 2. periher. 11

12 AD illud quod objicitur quomodo generare conſequitur naturã,dicẽdum ꝙ in diuinis non ſequitur naturã ſimpliciter,ſed naturã vt in perſona, quia non in qualibet perſona eſt natura fœcunda, ſed ſolum in perſona patris, & hoc eſt per aliquam proprietatẽ q̃ eſt ſolius illius perſonæ:nõ ſic eſt in inferioribus, ſicut iam patebit, ideo patet ꝙ illud non valet.

13 AD illud quod objicitur ꝙ in æternis eſt idẽ eſſe,& poſſe, dicendum ꝙ verum eſt,ſed tamen argumentũ non valet

valet. Quamuis enim omnino ſit idē in diuinis eſſe, & eſſe patrem non tamen ſequitur ꝙ ſi eſſe patrem eſt proprium, ꝙ eſſe ſit proprium. Similiter
14 dicendum in propoſito. AD illud quod obijcitur de ſcientia ꝙ dicit ꝗd ſiue per ſe dicatur, ſiue cū alio, dicendum ꝙ non eſt ſimile de ſcientia, & potentia. Scientia .n. quantum eſt de ſe, dicit qualitatē abſolutam, & ideo quantum eſt de ſe, ſemper dicit quid, niſi trahat, ſed potentia dicit habitudinem, & originē, & ideo pōt dicere habitudinē propriam, & perſonæ ad perſonam. Vnde illud ſimile Magiſtri non valet ſm hanc poſitionem. Quia ſicut vna eſt voluntas qua pater vult eſſe pater, & nō vult eſſe fili⁹, & econuerſo ſimiliter vna eſt potentia, vt vř.

Defenſio Magiſtri.

Si quis autē vult ſuſtinere poſitionem Magiſtri, de facili pōt ad omnes rōnes in oppoſitum reſpondere. Nam nulla rō probat ꝙ potentia de ſe dicat propriū, ſed ꝙ potentia generandi actiue dicta, ſiue poſſe generarē, dicat ex adiuncto reſpectum ad perſonam, & ita dicit ad aliquid, ſed
15 hoc eſt ſolū ratione additi. Itē, notandum ꝙ quatuor ſunt genera nominū in diuinis.

Nominū in diuinis quatuor genera.

Quædam .n. eſſentialia ſunt dicta eſſentialiter, vt diuinitas, deitas, & maieſtas. Quædā eſſentialia perſonaliter dicta, vt potentia generandi. Quædā perſonalia dicta perſonaliter, vt generās, & genitus. Quędam perſonalia dicta eſſentialiter, vt miſſus, incarnatus, & huiuſmodi, quæ dicunt reſpectū ad perſonā, & ideo perſonalia, & effectū in creatura, & ideo eſſentialiter ſunt dicta. Duabus rōnibus ſequentibus facile eſt rńdere, quia illud non habet veritatem, niſi qñ actus cōplectitur totā potentiā, non ſic eſt in potentia Dei, quia eadē eſt potentia gignere, & gigni in Deo. AD illud quod obijcitur ꝙ idē eſt poſſe generare, & generari, dicendum ꝙ non valet. Quāuis enim idem & pater, & ſubſtantia, nō tamen ſequitur ꝙ ſi pater dicitur ad aliquid, ꝙ & ſubſtantia, ſicut melius patebit infra. Duabus vltimis rōnib⁹ difficile eſt bene rńdere, tamen pōt quis dicere, ꝙ rationes illę non concludunt ꝙ potentia dicat ad aliquid de ſe, ſed ſolum rōne adiuncti, quod eſt generare, & ſic patent &c.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Potentia generandi non eſt in filio, quāuis habeat eandem patris eſſentiam cum in ipſo, & pleniſſima per generationē communicatio.

VTRVM potentia generandi ſit in filio, & quod ſic videtur auctoritatibus, & rōnibus. Primo ſic. Hila. 9. de tri. dicit. Filius habet in ſe naturaliter naturam gignentem, ergo natura in filio eſt nata generare. Item, Aug. in li. contra Maximi. Non pōt filius nō generare, ſed duę negationes ęquiualent vni affirmationi, ergo potuit gńare. Itē, rationibus oſtenditur ſic. plus ordinatur generare ad generandi potentiam, ꝗ ad potentiam ſpirandi, ſed pater generans filiū communicat potentiā ſpirādi, ergo multo fortius potentiam generādi. Item, filius eſt expreſſiſſima imago patris, ergo tātum imitatur patrē quōd non poteſt cogitari ſimilior, ſed ſi filius cogitatē vt generās, magis cogitatur imitari, ergo ſi imitatur amplius ꝗ poſſit ꝗs cogitare, ergo & in actu generandi. Itē, per ſimile videtur ſic. Maior communicatio, & diffuſio eſt in luçe ęterna, ꝗ in luce creata, ſed lux creata dat ſplendori potentiā producēdi alium, & ſic procedēdo, & ſi eſſet infinitæ virtutis, pduceret infinitos ſplendores, ergo &c. Item, in gńatione carnali, pater non dř perfectum filiū generare, niſi det ei potentiā generandi, ergo pari rōne, imo multo fortiori non erit filius perfectus niſi habeat potentiā ad id quod pater pōt, ergo ad generandū. Aut ſi nō eſt ita in diuinis, tunc ego quęro rōnem quare de perfectione generationis æternæ nō ſic eſt cōmunicatio potentiæ generandi ſicut generatione creata. Sed contra Aug. contra Maxi. dicit ꝙ non oportuit

Fundamenta.

Ad opp.

H

Digitized by Google

tuit filium generare, ſe l ſi non fuerit oportunũ nec conueniens, ſed omne inconueniens in Deo eſt impoſſibile, ergo impoſſibile fuit filium generare, ergo filius non põt generare, ergo non habet potentiam generandi, q̃a omni potentia eſt potens' ille qui habet eam, ergo &c. Item, Anſel. in monolo. Qui põt quod ſibi nõ cõuenit, quãto magis hoc põt, tãto magis aduerſitas, & peruerſitas poſſunt in eũ, ergo cũ filio nõ conueniat generare, ſi poſſet, potẽtia illa eſſet in eo miſeria, ſed nullã habet miſeriã, ergo nec potentiã generandi. Itẽ, ratione probatur hoc idem. Sicut omne illud in quo aliqua duo neceſſario diſtinguũtur, ſi neceſſario conuenit vni, impoſſibile eſt vnquã conuenire alij, ſicut patet. Si Petrus, & Iohannes neceſſario differũt in albedine, & albedo cõuenit Petro, impoſſibile eſt ꝙ Iohãni conueniat, ſed pater, & filius ſunt pſonaliter diſtincti, ita quòd neceſſe eſt eſſe diſtinctos, & non eſt dare in quo diſtinguũtur, niſi in hoc ꝙ ille eſt generãs, iſte genitus: ergo cum generare conueniat patri impoſſibile eſt quòd conueniat filio, ergo filius non poteſt generare, ergo non habet potentiam generandi. Item, gñatio filij à patre ſimilis eſt expreſſe ipſi generationi verbi à mente, ſed verbum genitum non habet potentiã generandi aliud verbum, imo oportet ꝙ omne verbũ immediate ſit à mente, ergo ſi recte ſimile eſt verbum increatum, non habet potentiam generandi, ſed generãdi potentia eſt in ſolo patre. Itẽ, fiat argumentatio Aug. ducẽs ad impoſſibile. Si filius habet potentiam ſiue poſſe generandi, ponatur ꝙ generet, quæro ne ſecundo ſimiliter, & ſi non eſt ſtare in primo, oportet ponere infinitos filios. Quia qua rõne nõ ſtat in primo, ergo nec in aliquo, ergo ſi eſt ſtare, quia hoc repugnat diuinę completioni. ſ. qua rõne ſtatur in aliquo, ſtatur in primo, ergo prim⁹ nõ habet potentiã generandi. Item, fiat argumentatio Richar, vt cũ ſi generaret filius aliũ filium, ergo cũ filius genitus magis attineat patri q̃ aliu, ſecundum hoc nõ eſſet ibi ſumma, & æqualis connexio, ergo nec ſumma, & æqualis diſtinctio, ergo nec perfecta beatitudo, q̃ omnia tanq̃ ſumme impoſſibilia reſpuit pia fides.

RESP. Opinio aliquorũ eſt ꝙ in filio eſt potẽtia generandi, ſed nõ generat. Hoc aũt non eſt, quia non põt, ſed quia non conuenit ei. Et ponunt ſimile in creaturarũ productione ſiue creatione. De⁹ põt infinitas creaturas producere, ſed ꝙ non producit, hoc non eſt ex impotentia, ſed quia nõ cõuenit ei, ſic & in propoſito. ſed contra. Ponatur tunc quòd illa potẽtia q̃ eſt in filio ad generandũ ducat in actũ, conſtat quòd filius generabit Deũ æternum, ergo aliquid poterat incipere habere eſſe, & eſſe ęternum, hoc aũt eſt impoſſibile, & non intelligibile, propter hoc dicendũ, quòd pr̃ non cõmunicat filio potentiã generãdi propter duo. Vnũ eſt quia nõ põt 16 aliud, quia nõ debet. Ratio aũt quare non poteſt, hæc eſt, quia fęcũditas ad generandum eſt in patre, quia principium, & ideo principiũ, quia primũ. Impoſſibile aũt eſt ꝙ principium cõmunicet alij primitatem. Nam hoc eſt oppoſitio in adiecto, quòd pſona producta ſit prima. Quia ergo fęcunditas ad generandũ ex primitate patri inerat, ideo non põt eam cõmunicare filio, & hanc credo propriã eſſe rõnem huius, ſicut infra patebit di. 27. vbi agetur quare pater generat. Similiter non debet communicare, quia in emanatione diuina perſonarũ debet attẽdi originalis diſtinctio, & pleniſſima cõmunicatio. Originalis diſtinctio, quia neceſſe eſt ea, quæ communicãt in natura, diſtingui vel per materiam, vel p originem. Per materiam diſtingui perſonas eſt impoſſibile: quia vbi eſt talis modus diſtinguendi, eſt compoſitio & variatio, & formæ multiplicatio: quæ oĩa Deo repugnant qui eſt ſimplex, & inuariabilis, & vere vnum, & ideo neceſſe eſt diſtingui p originem, ſiue habitudinem: ergo p generare & generari: ergo ſi filius põt generare, põt etiã nõ diſtingui. Si tu dicas, ꝙ adhuc eſt diſtinctio: quia vnus tm̃ pater, ali⁹ tm̃ filius, alius pr̃ & filius. Tunc ego oppono

Scotus inquit, quod principiũ generãdi eſt in ſuppoſito conuenienti, & d. Bon. rõnem huius conueniẽtiæ aperit.

ſono tibi, ꝙ ſecundus filius poſſet ge
nerare eadẽ rõne qua primus, & tunc
duo eſſent, quorũ vterq; eſſet pater, &
filius. Similiter propter pleniſſimam
cõmunicationem non debet commu
nicare, quia multiplicatio ſuppoſito-
rum ſm ſimilem modum egrediẽdi,
non eſt niſi aut propter defectum du
rationis, ſicut dictũ eſt in generabili-
bus, & corruptibilibus, vt per ſucceſſi
uã generationẽ perpetuetur eſſe, aut
propter defectũ perfectę actionis, vt
fiat per plures quod non poteſt per
vnũ, ſicut ſunt perfecte plures ſtellæ,
quia non ſufficeret vna ad hoc quod
faciũt omnes. Sic etiã plures Angeli,
& plures animæ ad implẽdam illam
ciuitatem, & manifeſtandã Dei boni
tatem, quã nec anima, nec vnus An-
gelus poterat ſufficienter manifeſta-
re. Cum ergo in filio Dei ſit pleniſſi-
ma cõmunicatio, quia totam infinita
tem ſuã dat ſibi pr̃, non fuit conue-
niens ꝙ communicaret filio illam po
tentiam, & ideo fuit impoſſibile, qa
inconueniens quodlibet in diuinis
eſt impoſſibile.
17 AD illud autẽ quod obijcitur in
contrariũ per auctoritatem Hila. ꝙ
filius habet in ſe naturã gignentem,
dicẽdum, ꝙ verbum illud eſt impro-
prium, & ex verbis improprijs non
eſt arguendum, ſed magis eorum im-
proprietas exponenda, & Magr̃ ſupe
rius expoſuit. Eſt enim ſenſus, habet
18 in ſe naturã gignentẽ, ideſt naturam
patris gignẽtis. AD illud quod obij-
citur quod non potuit, dicendum ꝙ
Magiſter bene expoſuit. i. non fuit ex
hoc impotens. Vnde ſm artem diſtin
guẽdũ eſt qñ dicitur, filius nõ potuit
generare, quia, non, põt teneri priua-
tiue, & tunc eſt ſenſus non potuit .i.
impotens fuit, & tunc negatur poten
tia, & relinquitur aptitudo, ſicut de
truncato dicitur ꝙ nõ poteſt gradi:
hoc modo non põt dici de filio, quia
non habet ad hoc aptitudinem, & in
hoc ſenſu ſequitur Aug. Alio modo
non poſſe, tenetur negatiue, & in hoc
ſenſu concedendũ eſt, quòd filius nõ
19 potuit generare. AD illud qđ obij-
citur quòd pater cõmunicat filio po
tentiã ſpiratiuam, patet reſponſio,
quia cum filius generetur, non poteſt
habere primitatẽ reſpectu generatio
nis, ſed cũ non ſpiretur eſt inſpirabi
lis, & ideo potuit habere primitatẽ, &
fęcunditatem reſpectu illius, & ſic pa
tet ꝙ non valet ratio. AD illud quod 20
obijcitur quòd filius eſt expreſſiſſi-
ma imago &c. Dicendũ, quòd filius
eſt expreſſiſſima imago, quia reprę-
ſentat in oĩbus in quibus imago na-
ta eſt repræſentare, ſed tamen imago
ſic nata eſt repræſentare, vt tamen ip
ſa non ſit imaginatum, alioquin non
eſſet imago. Si aũt filius repræſenta-
ret in actu generandi, iam eſſet pater:
& ideo nec intelligibile; nec poſſibile
eſt filiũ generare, ſiue in gñatione pa
trem imitari. AD illud quod obijcit 21
de luce, & ſplendore, dicendũ, quòd
non eſt ſimile, quia lux non perfecte
ſe multiplicat in primo ſplendore,
ideo in pluribus facit quod non põt
in vno. Similiter, & in filio carnali
intelligendum. Vnde vnus pater ge-
nerat plures filios carnales. Hæc tñ
ratio non eſt principalis, ſed illa quæ
dicta eſt ſupra, quia in his inferiori-
bus non eſt fęcunditas per rõnem pri
mitatis, ſed per rationẽ perfectionis.
In Deo autẽ quia eſt perfectiſſimum,
& primum, non tñ eſt per naturam
perfectionis, quia tunc in omnibus
perſonis eſſet, & ſtatus eſſe non poſ-
ſet, ſed per rationem primitatis. Itẽ,
rõnes iſtę non procedunt per ſimile,
imo magis per diſſimile.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Poſſe generare, & poſſe creare, eſt vnicum poſſe re ipſa, licet ratione differant.

VTRVM poſſe genera
re, & creare ſit vnicũ Ad opp.
poſſe, & ꝙ non ſit vni
cum videtur per Aug.
Alio eſt pater, alio eſt
Deus, ergo alio eſt generans, alio cre-
ans: ſed potentia generandi eſt gene-
rans, potentia creandi eſt creans, er-
go &c. Itẽ, potentiæ diſtinguuntur 2. de ani.
per actus, & actus per obiecta, ergo ſi

generatio terminatur ad Deum, &
creatio ad creaturã, & hæc ſunt om-
nino diuerſa, ergo &c. Itẽ, potentiæ
plurificãtur per ſubiecta, quia in plu
ribus ſubiectis plures ſunt potentiæ,
ſed potentia creandi eſt in filio ſine
poſſe creare, in eo aũt non eſt poſſe
generare, ergo non ſunt vnum poſſe.
Item, quæcunque ſic ſe hñt ꝙ vnum
poteſt intelligi altero non intellecto,
& econuerſo, illa non ſunt vnũ. Sed
poſſe generare põt intelligi circũſcri
Fundamenta. pta potentia creandi, ergo &c. Con-
tra. vnius potẽtis oĩno ſimplicis vni
cum tm̃ eſt poſſe, pater eſt potẽs om-
nino ſimplex, ergo vnicũ tm̃ habet
poſſe, ſed habet poſſe generare, &
poſſe creare, ergo illa duo ſunt vnicũ
poſſe. Item, ſi poſſe eſt aliud, & aliud,
cum poſſe generarẽ reſpiciat perſonã,
poſſe creare naturã, ergo natura, &
perſona ſunt duo, ergo nec natura de
perſona, nec econuerſo dicitur, quod
eſt omnino falſum. Item, ſi eſt diſtin
ctio inter poſſe generare & poſſe crea
re, ergo eſt ibi ordo. quæro ergo
quid ſit prius ſecundum rationem
intelligendi. Et ꝙ potentia generandi
vr̃, quia eſt reſpectu æterni, & ęternũ
ante tp̃ale. Sed contra, Intellectus cõ
munis eſt ante intellectum proprij:
ſed potentia creandi dicit cõmune tri
bus, potentia generãdi proprium pa-
tris, ergo &c.

22 RESP. dicendũ ꝙ poſſe gñare &
poſſe creare, eſt poſſe vnicum, tñ du-
pliciter dictũ. Vnum. n. eſſe eſt in re,
eſſe patrem, & eſſe Deũ; differens aũt
ſm rõnem intelligendi: quia eſt abſo
lutũ, cum dico eſſe Deum, idẽ eſt rela
tũm, cũ dico eſſe patrem: ſimiliter &
r̃ poſſe eſt intelligendũ, vñ ſicut eſſen
tia & perſona vnũ ſunt in re, tñ eſt
differentia rõnis in intelligẽdo, & in
dicendo. Similiter dicendum eſt de
potentia generandi, & creandi, &
ſicut eſt ibi differentia non re, ſed ſm
rõnem, ita eſt ibi ordo ſecundum rõ-
nem intelligendi. Vnde ſecundũ di-
uerſas cõparationes habẽt alium, &
alium ordinem. Comparando enim
poſſe creare, & poſſe generare ad il-
lud cuius ſunt, cum poſſe creare ſit
naturæ, poſſe generare ſit perſonę, &
intellectus communis eſt ante intelle
ctum proprij, ſic abſque calumnia,
prior eſt ſecundum rationem intelli-
gendi potentia creandi. Comparãdo
autem ad illud ad quod terminatur,
cum potentia creandi reſpiciat tem-
porale, potentia vero generandi æter-
num, prior eſt ſecundum rationem
intelligendi potentia generandi, q̃
potentia creandi, & ſic patent obie-
cta de ordine. Concedendæ ſunt er-
go rationes oſtendentes quòd diffe-
rũt poſſe generare, & poſſe creare dif
ferentia ſecundum rem, ſiue ſecun-
dum eſſentiam.

AD illud quod obijcitur ꝙ alio 23
eſt Deus, alio pater, dicendum quòd
Aug. loquitur de alio, & alio alietate
rõnis, & non rei. Et intelligitur alie-
tas rationis per illum modum quo ſu
pra dictum eſt diſt. 5. vbi quæritur
vtrum eſſentia generet. AD illud qđ 24
obijcitur quòd potentiæ diſtinguun
tur per actus, &c dicendum quod ve
rum eſt hoc de illis actibus qui ha-
bent completionem ab obiectis, ſed
non ſunt ſic actus diuini. Vnde quã-
uis creatura, & filius omnino diffe-
rant, attamen generatio, & creatio
idem ſunt, ſicut eſſentia, & perſona,
Deus enim in agendo nõ completur
ab obiecto, quia ſeipſo agit. AD illud 25
quod obijcitur, quòd potentię plurifi
cantur per ſubiecta, dicendum, quòd
iſtud verum eſt de ſubiecto proprio,
ſed filius non inquantum filius, eſt ſu
biectum potentiæ creandi, ſed inquã
tum Deus. Et conſtat quòd ſicut na-
tura diuina non facit numerum cum
patre, ita nec potentia reſpiciens na-
turam cum potentia patris. AD illud 26
quod vltimo obijcitur, quòd vnum
poteſt intelligi ſine altero, & econ-
uerſo, dicendum, quòd aut loqueris
quantum ad ſignificatum, aut quan-
tum ad connotatum. Si quantum ad
connotatum, verum dicis quòd crea-
tura põt intelligi non intellecta per-
ſona filij, & econuerſo. Si quãtum ad
principale ſignificatũ, dicis falſum,
Impoſſibile eſt. n. intelligi potentiam
generandi, ſine potentia creãdi, ſicut
impoſſibile eſt intelligere perſonam
ſine eſſentia.

Quæ-

QVAESTIO IIII.

CONCLVSIO.

Poſſe generari, & poſſe creari, quo ad principale ſignificatũ vniuoce dicuntur, quo vero ad connotatum analogice.

Ad opp. VTRVM poſſe gñari & poſſe creari ſit poſſe vniuocum. Et ꝙ non videtur, quia quãuis idem ſit gñare, & creare quantum ad principale ſignificatũ, aliud tñ eſt gñari, & creari, ſicut creator, & creatura, ergo cum non habeat eſſe vniuocum creatura, & creator, ergo &c. Item, creatio dicit egreſſum, & mutationem, gñatio vero oẽm excludit mutationem, ergo cum poſſe creari importet potentiam tranſmutandi, poſſe gñari non, cum potentiæ differant in ſua generalitate in potentia tranſmutãdi, & in hac non conuenitur, ergo in nulla. Item, omne diſtribuit terminum pro oĩb⁹, quæ vniuocantur, vel analogantur in illo: ſed cum dico oĩpotens, nõ ſit diſtributio pro illo, quod põt gñari, quia tunc filius non eſſet oĩpotens, ergo manifeſtum eſt, quòd vtrumq; poſſe nec eſt vniuocũ, nec analogũ. aliquin oĩpotentia non conuenit filio. Sed contra. **Fundamenta.** Res eſt commune ad fruibile, & vtibile, ergo cum æqualis ambitus, vel maioris ſit poſſibile, quàm res, & non ſit maior differentia inter generatum, & creaturam, ꝗ inter fruibile, & vtibile, pari rõne poſſibile, ſiue poſſe eſt commune ad vtrũq;. Item, in æternis nõ põt eſſe multiplicitas, nec diuerſitas, ergo cum poſſe creari, & poſſe gñari ab æterno ante conditionem creaturæ fuerunt, ergo non habent multiplicationem in ipſa potentia. Item, cum dico, creatura põt creari, nihil dicit creatum quia illud vere dicitur de eo, quod oĩno nihil eſt, ſicut de anima Antichriſti, ergo ſolum dico potentiam agentis, ſed potentia Dei eſt vnica, non habens aliquam multiplicitatem, ergo eius poſſe vniuocũ eſt ad poſſe creari, & poſſe generari.

RESP. dicendum, ꝙ cum dico poſſe creari, & poſſe gñari, dico principale ſignificatum, & dico connotatum. Quantum ad principale ſignificatum, dico, quòd poſſe creari idem dicit re, quod poſſe creare, differens ſolum in modo loquendi, vel dicendi: quia quod dicitur per modũ actionis per poſſe creare, dr̃ per poſſe creari per modũ paſſionis. Quantũ vero ad connotatum, dicit effectum in creatura: quomodo ergo comparantur poſſe creari, & poſſe generari? Si comparentur rõne principalis ſignificati, dico, quòd non tm̃ eſt vniuocum, imo & vnicum, vt viſum eſt: aliter tñ, & aliter intellectũ, & enunciatũ, ſicut poſſe gñare, & poſſe creare. Si autem rõne connotati comparentur, ſic concedo, ꝙ eſt analogum, ſicut hoc nomen res ad fruibilia, & vtibilia. Quãuis.n. creator, & creatura non habent cõmune vniuocum, habent tñ analogum. Notandum
aũt ꝙ duplex eſt analogia. Eſt quædã 27
ꝑ reductionẽ ad vnitatem naturę ſm prius, & poſterius, & hæc põt eſſe cõparando creaturã ad creaturã, & in hac ſignũ diſtribuit ꝓ oĩbus contentis, niſi ſit diſtributio reſtricta ex additione, vel ex vſu, ſiue modo loquẽdi, ſicut diſtributio dr̃ accõmodata, vt ſi dicatur cœlũ tegit oĩa. Alia eſt analogia per reductionem ad vnitatem ſimilitudinis proportionis, non naturæ, & quod ſic analogatur, non eſt ĩter alia. Vnde diſtributio ꝓprie pro illo non diſtribuit, niſi ſit extenſa. Vnde Deus non eſt ens inter oĩa. Et hinc eſt, ꝙ oĩpotens nõ diſtribuit pro potentia gñandi proprie accepta diſtributione, niſi fiat quædam extẽſio, & ex illa per conſequẽs fiat quædam appropriatio circa ſuppoſitum: vnde proprie oĩpotens conuenit tribus: quia non diſtribuit pro potẽtia gñandi, appropriate, autem ſecundũ quòd ſit ampliatio ex parte ſigni, ſolius eſt patris. Ex his patent omnia obiecta, procedunt enim per diuerſas vias, vt patet intuenti.

DE VERITATE, ET PROPRIETATE, & incommutabilitate, & ſimplicitate eſſentiæ Dei.

DISTINCT. VIII.

De proprietatibus, et cōditionibus eſſentialib⁹ trinitatis, & vnitatis. Cap. 2.

NVNC de veritate,ſiue proprietate,ſiue incommutabilitate,atque ſimplicitate diuinæ naturæ,ſiue ſubſtantiæ,ſiue eſſentiæ agendum eſt. Eſt itaque Deus, vt ait Aug.in 5.lib.de Trin. ſine dubitatione ſubſtantia, vel ſi melius hoc appellatur,eſſentia:quam Græci vſiam vocant. Sicut enim ab eo,quod eſt ſapere dicta eſt ſapientia,& ab eo,quod eſt ſcire,dicta eſt ſcientia: ita ab eo,quod eſt eſſe,dicta eſt eſſentia.Et quis magis eſt,q̃ ille,q dixit famulo ſuo,Ego ſum,qui ſum?& dices filijs Iſrael. Qui eſt,miſit me ad vos? Ipſe vere,ac proprie dicitur eſſentia,cuius eſſentia non nouit præteritum, vel futurum. Vnde Hier. ad Marcellā ſcribens ait, Deus ſolus,qui exordium nō habet,veræ eſſentiæ nomen tenet:quia in eius cōparatione qui vere eſt,quia incommutabilis eſt,quaſi non ſint,quæ mutabilia ſunt. De quo enim dicitur fuit,non eſt: & de quo dicitur erit,nondum eſt.Deus autem tantum eſt,qui non nouit fuiſſe,vel futurum eſſe. Solus ergo Deus vere eſt, cuius eſſentiæ comparatum noſtrum eſſe, non eſt.

Exod.3.d Hieron.in epiſto. ad Marcellā, de decem noībus,ut tigit qđ nomē eſſentiæ Dei, ſimiliter i epiſto. ad Damaſū, cuius initium: Q̃m vetuſto,ſatis iudicat hæc ſententia, ſed ad verbū habet Iſido. lib.7. etymol.ca.1. & in Rabano ſup illud Exo. Qui eſt, miſit me ad vos.

Qualiter intelligenda ſint verba Hieronymi, quærendum eſt.

HIC diligenter aduertendū eſt,q̄uo intelligi debeant illa verba Hierony.ſ.Deus tantum eſt,& non nouit fuiſſe, vel futurum eſſe, tāquam non poſſit dici de Deo,fuit,vel erit:ſed tantum,eſt: cum de eo ſcriptum frequenter reperiamus,fuit ab æterno, fuit ſemper, & erit in ſæcula,& huiuſmodi: vnde videtur, quia non eſt tantum dicendum de Deo fuit,vel eſt,vel erit. Si enim diceretur tantū,fuit: putaretur,ꝙ deſierit eſſe: ſi diceretur tantum, eſt, putaretur, quod non ſemper fuerit,ſed eſſe cœperit:ſi tantum diceretur,erit:putaretur non eſſe modo.Dicatur ergo,quia ſemper fuit,eſt,& erit:vt intelligatur,quia nec cœpit,nec deſijt,nec deſinet eſſe. De hoc Aug.ſuper Iohā.ita ait: Cū de ſempiterna re proprie dicatur,eſt: ſm nos bene dr fuit,& erit: fuit,q̄a nūquā deſijt:erit,q̄a nūquā deerit:eſt,quia ſemper eſt: non præteriit,quaſi quod nō maneat: non erit, quaſi qđ nō erat.Cum ergo noſtra locutio per tēpora varietur,de eo vere dicūtur verba cuiuslibet tēporis,qui nullo tēpore defuit,vel deeſt,vel deerit: & ideo non eſt mirum ſi de ſpiritu veritatis, veritas loquens dixit p futurum: quæcūq; audiet,loquetur: audiet.ſ.ab eo, a quo procedit. Audire illius eſt ſcire,idem etiam eſſe. A quo ergo eſt illi eſſentia, ab illo audientia,ideſt,ſcientia,q̃ non eſt aliud,quàm eſſentia. Audiet ergo dixit de eo,quod audiuit: & audit.i.qđ ſemper ſciuit, ſcit, & ſciet. Ecce hic dicit Aug.verba cuiuslibet temporis dici de Deo; ſed tamen proprie,eſt.Illud ergo quod Hieronymus dicit ita intelligendum

In tom.9. i tract.99. ad 16.cap.

Hic aperit quomodo ſint intelligenda.

ligendum eſt. Non nouit fuiſſe, vel futurũ eſſe, ſed tantum eſſe. i. cũ dicitur de Deo ꝙ fuit, vel erit, non eſt intelligẽdum, ꝙ præterijt, vel futurum ſit, ſed ꝙ exiſtat ſimpliciter ſine aliquo tẽporali motu. Licet enim verba ſubſtantiua diuerſorum temporum de Deo dicanẽ (vt fuit, erit, eſt, erat) non tñ temporales motus eſſe diſtingunt. ſ. præteritum, vel futurum, vel præteritum imperfectum, vel præteritum perfectum, vel præteritum pluſquamperfectum: ſed eſſentiam, ſiue exiſtentiam ſuæ diuinitatis ſimpliciter inſinuant. Deus ergo ſolus proprie dicitur eſſentia, vel eſſe, Vnde Hilarius in 7. de Trinit. ait, eſſe non eſt accidens Deo, ſed ſubſiſtens veritas, & manens cauſa, & naturalis generis proprietas. Non lõge a principio lib. 7.

Hic de incommutabilitate.

DEI etiam ſolius eſſentia incommutabilis dicitur proprie, q a nec mutatur, nec mutari poteſt. Vnde Aug. in 5. lib. de Trini. Aliæ, inquit, eſſentiæ, vel ſubſtantiæ capiunt accidentia, quibus in eis fiat vel magna, vel quantacũque mutatio: Deo autẽ aliquid huiuſmodi accidere non poteſt: & ideo ſola ſubſtantia, vel eſſentia, quæ eſt Deꝰ, incõmutabilis eſt, cui profecto maxime, ac veriſſime competit eſſe. Quod. n. mutatur, non ſeruat ipſum verum eſſe: & quod mutari poteſt, etiam ſi non mutetur, poteſt quod fuerat non eſſe. Ideoq; illud ſolum quod non tantum non mutatur, verumetiã mutari oĩno non poteſt, veriſſime dicitur eſſe. i. ſubſtantia patris, & filij, & ſpiritus ſancti. Ideoq; Apoſtolus loquens de Deo ait. Qui ſolus habet immortalitatem. Vt enim ait Aug. in lib. 1. de Trin. Cũ anima quodãmodo immortalis eſſe dicatur & ſit, non diceret Apoſtolus, Solꝰ Deus habet immortalitatem: niſi quia vera immortalitas incõmutabilitas eſt, quam nulla poteſt habere cratura, quoniã ſolius creatoris eſt. Vnde Iacobus ait, Apud Deum non eſt tranſmutatio, nec viciſſitudinis obumbratio. Et Dauid. Mutabis ea, & mutabuntur: tu autem idem ipſe es. Ideo Aug. ſuper Gen. dicit ꝙ Deus nec per loca, nec per tempora mouetur: creatura vero per loca, & tempora. Et per tempora moueri, eſt per affectiones commutari, Deus autẽ nec loco, nec affectione mutari poteſt, qui per Prophetam ait: Ego Deus, & non mutor. qui eſt immutabilis ſolus. Vnde recte ſolus dicitur habere immortalitatem. In omni enim mutabili natura, vt ait. Auguſtinus contra Maximinum, nonnulla mors eſt ipſa mutatio, quia facit aliquid in ea non eſſe quod erat. Vnde & ipſa anima humana, quæ ideo dicitur immortalis, quia ſecundum modum ſuum nũquam deſinit viuere, habet tñ quandam mortem ſuam: quia ſi iuſte viuebat, & peccat, moritur iuſtitiæ: ſi peccatrix erat & iuſtificatur, moritur peccato: vt alias eius mutationes taceã, de quibus modo longum eſt diſputare. Et creaturarum natura cœleſtium mori potuit, quia peccare potuit. Nam & angeli peccaue-

Cap. 2.

1. Tim. 6. c

Cap. 1. Quę ſit vera immortalitas, q̃ ĩ ſolo creatore eſt.

Iacob. 1. c

Pſal. 101.

li. 8. c. 20. 21. 22. & 26.

Mal. 3. b.

Li. 3. c. 12.

runt,& dæmones facti ſunt, quorum eſt diabolus princeps: & qui non peccauerunt, peccare potuerunt: & cuicunque rationali creaturæ præſtatur, vt peccare non poſſit, non eſt hoc naturæ propriæ, ſed Dei gratiæ. Et ideo ſolus Deus, vt ait Apoſtolus, habet immortalitatem: qui non cuiuſquam gratia, ſed natura ſua nec potuit, nec poteſt aliqua conuerſione mutari: nec potuit, nec poterit aliqua mutatione peccare. Proinde, vt ait Augu. in 1. lib. de Trini. ſubſtantiam Dei ſine vlla ſui commutatione mutabili facientem, & ſine vllo ſuo temporali motu temporalia creantem, intueri & noſſe, licet ſit difficile, oportet. Verè ergo ac propriè incommutabilis eſt ſola diuinitatis eſſentia: quæ ſine ſui mutatione cunctas condidit naturas.

1. Tim. 6

Cap. 1

Hic de ſimplicitate.

Quare creaturæ ſit multiplex & nõ ſimplex. Cap. 6. Hic de corporali oſtẽditur quare ſit multiplex.

EADEMQVE ſola propriè, ac vere ſimplex eſt, vbi nec partium, nec accidentium, nec quarumlibet formarum vlla eſt diuerſitas, ſiue variatio, vel multitudo. Vt autem ſcias quomodo ſimplex ſit illa ſubſtantia, te docet Aug. in 6. lib. de Trin. Animaduerte primò, quare omnis creatura ſit multiplex: & nullo modo verè ſimplex, & primum de corporali, poſtea de ſpirituali creatura. Corporalis vtique creatura ex partibus conſtat, ita vt ſit ibi aliqua pars minor, alia maior: & maius ſit totum quàm quælibet pars: & in vnoquoq; corpore aliud eſt magnitudo, aliud color, aliud eſt figura. Poteſt enim imminuta magnitudine manere idem color, & eadem figura: & colore mutato, manere eadem figura, & eadem magnitudo. Ac per hoc multiplex eſſe conuincitur natura corporis: ſimplex autem nullo modo.

Hic de ſpirituali creatura oſtendit quomodo ſit multiplex, & non ſimplex.

Ex eodem lib. 6. cap. eodem.

CREATVRA quoq; ſpiritualis, vt eſt anima, in comparatione quidem corporis eſt ſimplex: ſine comparatione verò corporis, eſt multiplex, & non ſimplex. Quæ ideo ſimplex dicitur reſpectu corporis, quia moles non diffunditur per ſpatium loci, ſed in vnoquoq; corpore, & in toto tota eſt, & in qualibet eius parte tota eſt. Et ideo cum ſit aliquid in quauis exigua particula corporis, quod ſentiat anima, quamuis non fiat in toto corpore, illa tamen tota ſentit, quia totam non latet. Sed tamen nec in ipſa tota anima vera ſimplicitas eſt. Cum enim aliud ſit artificioſum eſſe, aliud inertem, aliud acutum, aliud memorem, aliud cupiditas, aliud timor. aliud lætitia, aliud triſtitia: poſſintq; hæc & alia huiuſmodi innumerabilia in animæ inueniri natura, & alia ſine aliis, & alia magis, & alia minùs: manifeſtum eſt animæ non ſimplicem, ſed multiplicem eſſe naturam. Nihil enim ſimplex mutabile eſt: omnis autem creatura mutabilis eſt: nulla ergo creatura verè ſimplex eſt.

Ibi. cap. 7.

Deus

Deus verò etſi multiplex dicatur, verè tamen & ſummè ſimplex eſt. Dicitur enim magnus, bonus, ſapiens, beatus, verus, & quicquid aliud non indignè dici videtur: ſed eadem magnitudo eius eſt, quæ ſapientia. Non enim mole magnus eſt, ſed virtute, & eadem bonitas eius eſt, quæ ſapientia, & magnitudo, & veritas: & non eſt ibi aliud ipſum beatum eſſe, & aliud magnum, aut ſapientem, aut verum, aut bonum eſſe, aut omnino eſſe. Quomõ Deus ſimplex eſt.

Qualiter Deus cùm ſit ſimplex, multiplex tamen dicatur.

HIC diligenter notandum eſt cum dicat Augu. ſolum Deum verè ſimplicem eſſe: cur dicat eundem multipliciter dici. Sed hoc non propter diuerſitatem accidentium, vel partium dicit, ſed propter diuerſitatem, ac multitudinem nominum, quæ de Deo dicuntur: quæ licet multiplicia ſint, vnum tamen ſignificant, ſcilicet diuinam naturam. Hæc enim non ita accipiuntur, cùm de illa incommutabili æternaque ſubſtantia incomparabiliter ſimpliciore quàm eſt humanus animus, dicũtur, quemadmodum cùm de creaturis dicuntur. Vnde Auguſt. in 6. lib. de Trini. Deo, inquit, eſt hoc eſſe, quod eſt fortẽ eſſe, vel ſapientem eſſe, vel iuſtum eſſe, & ſi quid de illa ſimplici multiplicitate, vel multiplici ſimplicitate dixeris, quod ſubſtantia eius ſignificetur. Humano autem animo non eſt hoc eſſe, quod eſt fortem eſſe, aut prudentem, aut iuſtum: poteſt .n. eſſe animus, & nullam iſtarum habere virtutum. Cap. 4

Tanta eſt Dei ſimplicitas, quòd nulli prędicamentorum ſubijcitur.

QVOD autem in natura diuina nulla ſit accidentium diuerſitas, nullaq; penitus mutabilitas, ſed perfecta ſimplicitas, oſtendit Auguſt. in lib. 5. de Trinit. dicens. Intelligamus Deum quantum poſſumus, ſine qualitate bonum, ſine quantitate magnum, ſine indigentia creatorem, ſine ſitu præſidentem, ſine habitu omnia continentem, ſine loco vbiq; totum, ſine tempore ſempiternum, ſine vlla ſui mutatione mutabilia facientem, nihilq; patientem. quiſquis Deum ita cogitat, etſi nondum poteſt omnino inuenire quid ſit ipſe: piè tamen caueat quantùm poteſt aliquid de illo ſentire, quod non ſit. Ecce ſi ſubtiliter intendas ex his atque prædictis aperitur, illa prædicamenta artis dialecticæ Dei naturæ minimè conuenire, quæ nullis eſt ſubiecta accidentibus. Cap. 1

Quòd Deus non propriè, ſed abuſiuè dicitur ſubſtantia.

VNDE nec proprie dicitur ſubſtantia. vt Augu. oſtendit: in lib. 7. de Trini. Sicut ab eo quod eſt eſſe appellatur eſſentia, ita ab eo quod eſt ſubſiſtere ſubſtantiam dicimus: ſi tamen dignum eſt, vt Deus dicatur ſubſiſtere. Hoc enim de his reb⁹ rectè intelligitur, in quibus, vt ſubiectis, ſunt ea quæ in aliquo ſubiecto eſſe dicuntur: ſicut in corpore color, aut forma. Corpus enim ſubſiſtit: & Cap. 4. & 5.

ideo

ideo ſubſtantia eſt. Res verò mutabiles, neq; ſimplices propriè dicuntur ſubſtantiæ. Deus autem ſi ſubſiſtit, vt ſubſtantia propriè dici poſſit, ineſt in eo aliquid tanquam in ſubiecto · & non eſt ſimplex. Nephas eſt autem dicere vt ſubſiſtat Deus, & ſubſit bonitati ſuæ : atque illa bonitas non ſubſtantia ſit, vel potius eſſentia, neq; ipſe Deus ſit bonitas ſua, ſed in illo ſit tanquam in ſubiecto. Vnde manifeſtum eſt Deum abuſiuè ſubſtantiam vocari, vt nomine vſitatiori intelligatur eſſentia, quod verè ac propriè dicitur, ita vt fortaſſe ſolum Deum dici oporteat eſſentiam. Eſt enim verè ſolus, quia incommutabilis eſt.

Quod non eſt aliquid in Deo, quod non ſit Deus.

Paulò post me- HVIVS autem eſſentiæ ſimplicitas, ac ſynceritas tanta eſt,
diū 4. lib. ꝙ non eſt in ea aliquid, quod non ſit ipſa : ſed idem eſt habens, &
Nō longe quod habetur. vnde Hilarius in 7. lib. de Trini. ait, Non ex com-
à fine lib. poſitis Deus, qui vita eſt, ſubſiſtit : neque qui virtus eſt, ex infirmis continetur : neque qui lux eſt, obſcuris coaptatur : neque qui ſpiritus eſt, ex diſparibus formalis eſt. totū quod in eo eſt, vnum eſt. Idem in 8. lib. de Trini. Non humano modo ex compoſitis Deus eſt, vt in eo aliud ſit quod ab eo habetur, & aliud ſit ipſe qui habeat, ſed totum vna eſt natura, ſcilicet, perfecta & infinita, & nō ex diſparibus conſtituta, ſed viuens per totum ipſa. De hoc eodem
Cap. 3. Boetius in primo lib. de Trin. ait. Quo circa hoc verè vnum eſt, in quo nullus numerus, nullum in eo aliud præter id quod in eo eſt : neque enim ſubiectum fieri poteſt. Augu. quoque in lib. de fide &
Cap. 9. circa finem eiuſdem. Symbolo dicit: In Dei ſubſtantia non eſt aliquid quod non ſit ſubſtantia : quaſi aliud ſit ibi ſubſtantia, aliud quod accidit ſubſtantiæ. Sed quicquid ibi intelligi poteſt, ſubſtantia eſt. Verùm hęc dici poſſunt facilè, & credi : videri autem niſi puro corde omnino non poſſunt. Item Auguſti. 15. lib. de Trinitate. Sic habe-
Cap. 17. tur in natura vniuſcuiuſque trium, quod qui habet, hoc ſit quod habet, ſicut immutabilis ſimplexque ſubſtantia. Vnde Iſidor.
Lib. 1. de ſum. bo. c. 1, & cap. 7 Eth. ca. 1. ait, Deus ſimplex dicitur, ſiue non amittendo quod habet, ſeu quod aliud non eſt ipſe, & aliud ꝙ in ipſo eſt. Et cùm tantæ ſimplicitatis atque ſynceritatis ſit natura diuina, eſt tamen in ea trinitatis perſonarum. Vnde Auguſti. in lib. 11. de Ciuitate Dei.
Cap. 10 Non propter hoc naturam ſummi boni ſimplicem dicimus, quia eſt pater in ea ſolus, aut filius in ea ſolus, aut ſpiritus ſanctus in ea ſolus : aut quia eſt ſola iſta nominum Trinitas, ſiue ſubſtantia perſonarum, ſicut Sabelliani putauerunt. Sed ideò ſimplex dicitur, quia eſt hoc quod habet : excepto quòd relatiuè quæque perſona ad alteram dicitur, nec eſt ipſa. Nam vtique pater habet filium, ad quem relatiuè dicitur, nec tamen ipſe eſt filius: & filius habet patrem, nec tamen ipſe eſt pater. In

quo

quo vero ad ſemetipſum dicitur, non ad alterum, hoc eſt quod habet, ſicut ad ſemetipſum dicitur viuus habendo vitam, & eadem vita eſt ipſe. Propter hoc vtique natura hæc dicitur ſimplex, quod non ſit aliud habẽs, & aliud id quod habet, ſicut in cęteris rebus eſt. Non enim habens liquorem liquor eſt, nec corpus color, nec anima eſt ſapientia. Ecce quanta eſt identitas, quanta eſt vnitas, immutabilitas, ſimplicitas, puritas diuinæ ſubſtantiæ, iuxta infirmitatis noſtræ valitudinem aſſignauimus.

De proprietatibus, & conditionibus eſſentialibus trinitatis, & vnitatis.

DISTINCTIO VIII.

Nunc de veritate, ſiue proprietate, &c.

Expoſitio. TERMINATIS ſuperius duabus partib⁹ iſtius partis principalis, quę eſt de trinitate, ſm̃ q intelligit, in quibus ad probandam trinitatem adduxit rationes, & remouit dubitationes, In hac tertia parte determinat Magiſter iſtius trinitatis, & vnitatis proprietates, & conditiones. Et qm̃ quædam ſunt proprietates reſpicientes eſſentiam, vt veritas, quędam perſonas, vt gñatio, quædam vtraque, vt æqualitas: ideo hæc pars tres habet partes. In prima parte agit Magiſter de proprietatibus eſſentialibus. In ſecunda, de proprietatibus perſonalibus .ĩ. diſt. 9. Nunc ad diſtinctionem perſonarum, &c. In tertia, de proprietatibus, & conditionibus, quodammodo eſſentialibus, & quodãmodo perſonalib⁹, ſicut eſt æqualitas perſonarum, in æternitate, magnitudine, & veritate. ĩ. diſ. 19. Nũc poſt q̃ coæternitatem trium perſonarum, &c. Prima pars, quæ continet præſentem diſtinctionem, tres habet partes, ſm̃ tres proprietates, quas aſſignat. Prima eſt de veritate. Scd̃a eſt de immutabilitate. Et hæc ponit̃ ibi. Dei etiam ſolius eſſentia proprie incõmmutabilis dr̃. Tertia, de ſimplicitate. Et hæc ponit̃ ibi. Eademq; ſola proprie, ac vere ſimplex eſt, &c. Item, prima pars habet duas partes, quia primo attribuit Deo proprietatem veritatis. Secundo remouet dubitationem habentem ortum ex prędictis. ibi. Hic diligenter aduertendũ eſt, &c. Similiter ſecunda pars habet duas. In prima aſſignat Deo proprietatem incõmutabilitatis, & probat auctoritate Auguſt. In ſecunda, confirmat per Apoſtolũ. ibi. Ideoq; Apoſtolus loquens, &c. Tertia, de ſimplicitate infra ſubdiuidetur.

Nunc de veritate, ſiue proprietate, &c. diuinæ eſſentiæ, &c.

Videtur male dicere, quia omne quod habet proprium diſtinguitur: ſed diuina eſſentia non eſt diſtinguibilis, ergo non habet proprium. Dub. 1. Ad quod dicendum, ꝙ diuina eſſentia eo modo eſt diſtinguibilis, quõ hẽt proprietates, & econuerſo. Reſpon. Quia quamuis in ſe nõ ſit diſtinguibilis ꝑ plurificationem ſui, nec a perſona per diuerſitatem, eſt tñ diſtinguibilis reſpectu eſſentiæ creatæ, reſpectu cuius habet has proprietates. Item, quæritur de illis tribus proprietatibus, quas ponit. ſ. de veritate, immutabilitate, ſimplicitate, cum multæ aliæ cõditiones ſint diuinæ eſſentiæ, quare ſolum de his tribus agit. Dub. 2. Reſpon. dicendum, ꝙ per has tres proprietates ſufficienter diſtinguitur eſſe increatũ, a creato. Reſpon. Nam creatum eo ipſo. quod creatum, habet eſſe poſt nõ eſſe, & ita eſſe vanum, & poſſibile: ideo habet eſſe permixtum cum poſſibilitate, & ꝑꝑ hoc deficit a veritate, a ſtabilitate, & ſimplicitate. Increatũ vero eſſe habet contrarias proprietates, & in his ſufficienter diſtinguitur. Nam veritas reſpicit, quod eſt: immutabilitas, quo eſt: ſimplicitas, vtrunque. Ideo patet ſufficientia, & ordo.

Sicut

Sicut enim ab eo quòd eſt ſapere dicitur ſapientia.

Dub. 3. Non videtur dicere verum. Sicut
enim albedo ſe habet ad albũ, ita ſa
pientia ad ſapere: ſed albedo non dr̄
ab albo, imo magis ecõtra, ergo, &c.
Reſpon. Reſpon. dicendum, ꝙ ſm intellectũ
3 componentem, ſapere dr̄ a ſapientia,
quia intellectus componens procedit ab abſtracto ad concretum. Secundum vero intellectum reſoluentẽ, eſt econuerſo, & quãtum ad hunc
5. diſt. c. 2. loquitur Aug. Vel poſſet dici, ꝙ loquitur ſecundum conſiderationem
Grammatici, non Logici.

Quis magis eſt quàm ille, qui dixit famulo.

Dub. 4. Videtur male dicere, q̃a eſſe non
recipit magis, & minus, & maximũ
Reſpon. in Deo. Reſpon. dicendum, Quòd
4 magis, & minus dupliciter poſſunt
conſiderari. ſ. in cõparatione ad idẽ, & ſic non dicunt intenſionem, & remiſſionem. Vel in comparatione ad diuerſas ſubſtantias, & naturas, & ſic dicunt gradum, & exceſſum, & ſic eſt bene ponere magis, & minus in ente, reſpectu creatoris, & creaturæ, & reſpectu creaturarũ adinuicẽ: ſed in comparatione creaturæ ad creatorem, eſt exceſſus improportionabilis, & infinitus: reſpectu creaturarũ ad ſeinuicem, eſt proportionabilis.

Cuius eſſentia non nouit præteritum, vel futurum.

Videtur enim eſſe iſta proprietas
Dub. 5. & angelorũ, quia Aug. de Ciuit. Dei
Li. 2. c. 15. dicit, ꝙ immortalitas angelorũ non
eſt præterita, quaſi non ſit, nec futura quaſi nondum ſit, ſed ſemper eſt pſens, ergo non eſt proprium ſolius
5 Dei. Reſpon. quidam dicunt, ꝙ du-
Reſpon. ratio cui eſt ſimplex, & tota ſimul, nõ
habens præteritum, & futurum: nihilominus ipſum æuiternũ, ſeu æternum habet præteritum, & futurum quantum ad affectiones; & ita proprium eſt ſolius Dei. Alij dicunt, ꝙ in omni duratione creata qm̃ differt a durante, etiam habet eſſe poſſibile cum priori, & poſteriori: ſed diſtinguit in priori, & poſteriori. Quod- 6
dam enim eſt quod dicit durationis ſucceſſionem, quoddam ſucceſſionis durationem cum variatione, & innouatione. Primum eſt in æuo. Secun-
dum in tempore, & hoc vult Anſel- Anſel-
mus expreſſe. & hoc credo probabilius, & patet reſponſio ad verbum Aug. Ipſe. n. loquit̃ de priori, & poſteriori, quod quidem dicit innouationẽ, & variationẽ, & corruptionẽ.

Cuius eſſentiæ comparatum noſtrum eſſe, non eſt.

Videtur hoc falſum. Quia quod
ineſt alicui ſubſtantialiter, non adi- Dub. 6.
mitur comparatione aliqua. ſed eſſe eſt ſubſtantiale rei cuilibet, ergo, &c.
Item, ex comparatione ad Deũ crea- 7. lib. cõf.
tura melioratur, vt dicit Auguſ. ergo cap. 11.
magis eſt, q̃ ſi non cõparet̃, ergo, &c. Reſpon.
Reſpon. dupliciter eſt accipere talẽ 7
comparationem. Vno modo ſm rationem influentiæ, & receptionis, & ſic creatura ad Deum comparata eſt magis q̃ ſi non comparetur. Alio modo comparatur ſecundum habitudinem æquiparantiæ, & proportionis. & hoc modo verum eſt, ꝙ nulla eſt ratio proportionabilis ſm conditionem veritatis, & nobilitatis eſſe diuini: & ideo quaſi nihil eſt, non oĩno in ſe, ſed nihil a proportione: quia non poteſt inueniri aliqua proportio quantitatiua.

Dicatur ergo, quòd ſemper fuit, eſt, & erit.

Videtur hæc verba non debere di 8
ci de Deo: quia dicunt diuerſa tẽpora: ſed in Deo non cadit diuerſitas
temporum. Reſpon. Quidam volue- Reſpon.
runt dicere, ꝙ actus iſti non prædicant de Deo diuerſa tempora ſm eſſentiam, ſed ſm concomitantiam, q̃a diuinum eſſe oĩno inuariatũ, omne tempus concomitatur: ſed hæc poſitio non ſoluit plene. Dicitur. n. vere ꝙ Deus fuit ante omne tempus, ergo concomitantiam non poteſt dicere. Ideo dicunt alij, ꝙ tempus conſignificatum non eſt diſpoſitio rei acceptæ, ſiue intellectæ, qñ dr̄ de Deo, ſed

ſolum

ſolum modi intelligendi; qñ vero de re mobili, vtroq; modo, exemplum. patet de maſculino gñe in lapide, & viro, qm̃ in viro eſt vt diſpoſitio rei acceptę, in lapide, vt modus intelligendi ſolum. Sed hæc poſitio non videtur ſufficiens; quia intellectus non potuit preteritum circa ſuum intelligere, qñ intelligit Deum fuiſſe. ergo oportet, ꝙ ponat circa rem. Propter hoc notandum, ꝙ verba diuerſorum temporum aliter dicuntur de æterno, aliter de æuiterno, aliter de temporali. Nam reſpectu temporalis important mutabilitatem, & ſucceſſionem, & durationem. Secundum vero, ꝙ de æuiternis dicuntur, duo tantum important, ſucceſſionem, & durationem, ſicut vult Hieron. Aug. & Anſel. Secundũ vero ꝙ dñr de Deo, important ſolum durationem. Vnde dicitur Deus fuit: quia eius duratio non cœpit. Deus eſt, quia duratio eius non interrumpitur. Deus erit, quia non deſinit, nec corrumpitur. Proprie ergo loquẽdo non dñr de Deo, vt dicit Hiero. Large aũt loquendo dñr, vt dicit Magiſter, & Auguſt. & ad hoc vadit opinio Magiſtri.

Hierony. ad Dama. ſce. tom. 2 epiſ. Aug. ſup Io. 99 Anſel. lib. de Deo attributis. 1. Thi. 6.

Eſſe non eſt Deo accidens, &c.

dub. 8. Quæritur, quia cum eſſe nec creaturæ ſit accidẽs [nulli. n. omnino rei accidit eſſe] quõ ergo per hoc notat Deus differre a creatura. Reſpon. dicendum, ꝙ accidens dicit quid natũ in alio eſſe, ab alio exire, & ab alio recedere. Accidens. n. dr̃ quod ineſt ſubiecto, ab illo trahit ortum, & propterea poteſt adeſſe, & ab eſſe. In his tribus proprietatibus coicat eſſe creatum, licet non eodẽ modo oĩno. Nã eſſe noſtrum pẽdet ab alio ſuſtinẽte, oritur ab alio efficiente. Creatura etiã nata eſt ſuũ eſſe perdere: ideo eſſe eiꝰ eſt quaſi accidens, non tñ vere accidens, quia cum pendeat a Deo, non pendet ſicut a ſubiecto, econuerſo eſt in Deo, & ideo dicit Hilarius, ꝙ eſſe non eſt accidens Deo: & hoc ꝓpter contrarias proprietates. Quia accidens natũ eſt alij ineſſe, propter hoc dicit ſubſiſtens veritas. Quia natum eſt ab alio exire, contra hoc, dicit ma nẽs cauſa. Quia natũ eſt etiã ab alio recedere, contra hoc dicit naturalis generis ꝓprietas, q̃ nõ dimittit eſſe.

Reſpon. — li. de Tri.

Solus Deꝰ habet immortalitatẽ.

Quæritur, quõ hoc intelligat immortalitas cum hic dicat Aug. ꝙ accipitur pro incommutabilitate: ſed hoc non videtur conueniens. Mors enim non dicit oẽm mutabilitatem: ſed ſolum corruptibilitatẽ viuentiũ, ergo non idem eſt dicere. Reſpon. Sicut vita accipitur cõiter, & proprie ita & mors, ita & immortalitas. Vno enim modo dr̃ vita actus continuus, & internus, qui eſt a forma ſpũali, & ſic dr̃ proprie, & ſic immortalitas dicit vitam talem cum poſſibilitate ad eius priuationem. Alio modo dr̃ vita actus completus potẽtiæ, quæ eſt ſm rei naturam, ſicut dr̃ aqua viua, quæ habet operationem aquæ conuenientem, & hoc modo importat, repugnãtiam ad corruptionem: & ideo debet dici ſm hanc vitam immortalem, qđ eſt ita in actu completo, ꝙ nullo modo poteſt aliquã peiorationem recipere, & ſic accipit Apoſtolꝰ, & exponit.

Dub. 9. li. 1. d Tri.

Reſpon. 10

Nec viciſſitudinis obumbratio.

Quæritur, quæ differentia eſt inter viciſſitudinẽ, & obumbrationẽ, & quæ conuenientia rõne, cuius dicatur viciſſitudo obumbrare. Dicendum, ꝙ viciſſitudo importat numerũ vicis, & iſte eſt numerꝰ cũ interruptione. Sed obũbratio dr̃ ꝑ priuationem actus lucis. Qm̃ ergo actꝰ formæ, lux eſt priuatio eiꝰ, recte dr̃ obũbratio, & quia viciſſitudo rõne numeri dicit interruptionẽ, & rõne interruptionis dicit priuationẽ, & rõne priuationis obũbrationẽ, & hinc eſt quod recte dicitur viciſſitudinis obumbratio.

Dub. 10.

Reſpon.

IN hac parte iſte ad euidentiam duarum primarum proprietatũ quas Magiſter primo aſſignat. ſ. veritatis, & incommutabilitatis, duo principaliter quæruntur. Primo de ipſa veritate. Secundo de immutabilitate. De veritate iterum quæruntur duo. Primo vtrũ veritas ſit proprietas diuini eſſe. Secundo vtrum ſit eius ꝓprietas in ſummo, ideſt a Deo ꝙ non poſſit cogitari non eſſe.

Artic. 1.

QVAE-

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Veritas pro vt diſtinguitur cõtra impuritatem, diſſimilitudinem, & obſcuritatem, eſt proprietas diuini eſſe.

QVOD veritas ſit proprietas diuini eſſe oſtẽditur auctoritatibus, & rõnibus. Primo modo ſic auctoritate Hie. ad Marcellam, & habet̃ in litera. Sol⁹ Deus vere eſt, cuius eſſentiæ comparatum n̄rum eſſe, non eſt: ſed qđ alicui ſoli cõuenit, eſt propriũ illi, ergo veritas eſt proprium diuini eſſe. Itẽ, Aug. de vera religi. Falſitas eſt in illis rebus, quę imitãtur illud vnũ, quo eſt vnũ, q̃cquid eſt, in quãtũ illud implere non poſſunt. Si ergo nulla creatura põt illud ſumme unũ implere, veritas nõ eſt in aliqua creatura: ſed in oĩbus falſitas. Item, Aug. in ſolil. & de vera relig. dicit, ꝙ lux increata eſt rõ cognoſcẽdi, & ſola lux increata eſt veritas, ergo veritas eſt proprietas Dei ſolius. Itẽ, Anſel. in li. de veritate dicit, ꝙ oĩa ſunt vera prima veritate, aut ergo intelligit effectiue, aut formaliter. Non effectiue, quia ſimiliter omnia poſſunt dici bona prima bonitate, ergo intelligitur formaliter, ergo non eſt alia veritas, q̃ veritas increata, ergo ſi illa eſt, eſt in Deo, &c. ergo veritas eſt ſolius Dei proprietas. Item, rõnibus probatur ſic. Veritas, & vanitas opponunt̃, ſed oĩs creatura habet vanitatem, & permixtionem cũ non eſſe, cũ ſit ex nihilo, & ſolus De⁹ hac caret oĩno, ergo in ſolo Deo eſt veritas. Item, veritas opponitur vmbræ. Quod enim eſt vmbra rei non habet veritatem: ſed creaturæ ſunt vmbræ illius ſummi, ergo non habent veritatẽ in eſſe. Item, veritas eſt qua aliquid eſt verum: ſed veritas eſt vera, cum ſit cognoſcibilis: ſed conſtat ꝙ non alio, q̃ ſe, quia alias eſſet abire in infinitum; ſed quod eſt verum ſeipſo, eſt verum per eſſentiam, ergo oĩs veritas eſt vera per eſſentiam: ſed ſola veritas increata eſt vera per eſſentiam, ergo veritas eſt proprietas Dei ſolius.

Fundamenta.

Contra. Ad opp. Si veritas eſt Dei proprietas, aut ergo veritas complexa, aut incõplexa. Non complexa; quia talis eſt cũ cõpoſitione: in Deo aũt nõ eſt cõpoſitio aliqua. Nõ incõplexa, q̃a hæc conuertitur cum ente: ergo cum entitas non ſit Dei proprietas, pari ratione, nec veritas erit. Item, verum æque commune eſt, vt bonum, & quodammodo magis: ſed bonitas non eſt Dei proprietas, ergo pari ratione, nec veritas. Item, veritas eſt ratio diſcernendi creatorem a creatura, & creaturam a creatura: ſed quod eſt ratio diſcernendi, & diſtinguendi, eſt diuerſum in diuerſis, ergo alia veritas eſt in Deo, q̃ in creatura, & in vna creatura, q̃ in alia, ergo non eſt propriũ ſolius Dei. Item, Aug. in ſolilo. Verum eſt id quod eſt, ergo veritas eſt ipſa entitas, ergo non eſt propriũ eſſentiæ, quia ſi ſic, qua ratione dicit̃ veritas eſt proprietas eſſentiæ, poſſet dici ecõuerſo, cum oĩno idem ſint.

RESP. Dicendum, ꝙ veritas ha- 12
bet triplicem comparationem. Habet enim comparari ad ſubiectum quod informat, ad principium quod repræſentat, & ad intellectum quem excitat. In comparatione ad ſubiectum veritatis dicitur veritas actus, & potentiæ indiuiſio. In comparatione ad principium, dicitur veritas ſummæ veritatis, & primæ repræſentatio, ſiue imitatio. In comparatione ad intellectum, dicitur veritas ratio diſtinguendi. Et in oĩbus illis comparationibus dupliciter poteſt accipi veritas. Vno modo prout diſtingui-
tur contra falſitatẽ. Alio modo put, 13
diſtinguitur contra permixtionem, ſm ꝙ verum dicitur purum, & im-
permixtum: prout veritas diuiditur 14
contra falſitatem, qua eſt priuatio indiuiſionis, imitationis, expreſſionis, ſic cum in creatura ſit aliquo modo inuenire, & indiuiſionem, & imitationem, & expreſſionem, ſic eſt veritas, non tantum in creatore: ſed etiã in creatura, & ſic non aſſignatur Dei proprietas. Alio modo prout veritas diuiditur

Digitized by Google

diuiditur contra permixtionem,ſiue
impuritatem,ſiceſt in ſolo Deo. Nam
in ſolo Deo eſt indiuiſio pura non
permixta, alicui diuerſitati. In ſolo
Deo eſt imitatio, & ſimilitudo pura
non permixta,alicui diſſimilitudini.
Et in ſolo Deo eſt expreſſio luminis
non permixti obſcuritate. In creatu-
ra autem eſt indiuiſio, cum actus,&
potentiæ diuerſitate, & imitatio cum
diſſimilitudine. Eſt vlterius in ea ex-
preſſio cum obſcuritate, & ideo hoc
modo eſt veritas diuini eſſe proprie-
tas,& ſic accipit Magiſter,& Aug.&
Hieron. Vocant.n.verum eſſe quod
nihil habet de poſſibilitate,nihil ha-
bet de vanitate, nihil de nõ entitate:
& ideo in Deo non cadit præteritio,
& futuritio, quæ aliquo modo non
entia ſunt,& ſic procedunt duæ pri-
15 mæ auctoritates,& rõnes. AD illud
vero quod obijcitur, ꝙ non ſit alia
veritas q̃ æterna, quia ipſa ſola facit
intelligere,dicendum, ꝙ ſicut color
eſt obiectum viſus,& motiuũ viſus:
tñ non ſine actu lucis, & differt ipſa
a luce; ſic dicendũ, ꝙ veritas creata
quãuis nõ poſſit mouere ſine verita-
te increata, nihilominus eſt motiua
ſuo modo, & alia veritas eſt ab illa.
16 AD illud quod obijcitur de Anſel.ꝙ
oĩa ſunt vera veritate prima,dicẽdũ,
ꝙ verum de ſui impoſitione dicit cõ
parationem ad cauſam exemplarem,
ſicut bonum ad cauſam finalem. Si-
cut.n.dicitur bonum rõne ordinis,
ſic verum rõne expreſſionis,& ratio
exprimendi eſt ipſius exemplaris:ſi-
cut ergo cum dr̃ de bonis creatis, ꝙ
ſunt bona bonitate increata,bonitas
prædicat finem in ablatiuo,non for-
mam, quia bonitas nullius creati eſt
forma. Similiter cum dr̃ ꝙ oĩa ſunt
veritate increata, vera, ablatiuus di-
cit cauſam formalem, exemplarem.
Oĩa.n.vera ſunt, & nata ſunt ſe ex-
primere,expreſſione illius ſummi lu-
minis.quod ſi ceſſaret influere, cæte-
ra deſinerent eſſe vera:ideo nulla ve
ritas creata eſt vera per eſſentiã ſed p
pticipatione, & p hoc patẽt vltima.
17 AD illud vero quod obijcitur in
contrarium ꝙ non eſt proprietas,pa
tet Reſpõ. qm̃ obijcit de veritate ſm
ꝙ hẽt oppoſitionẽ ad defectũ falſita
tis,nõ ad pmixtionẽ poſſibilitatis:p-
dicto.n.mõ cõuenit nõ tm̃ creatori:
ſed ẽt creaturę. AD illud qđ obijcit 18
ꝙ veritas eſt idẽ,ꝙ diuina eſſentia. Di
cẽdũ,ꝙ de rõne ꝓprietatis i creatura
ſunt iſta tria. Primũ eſt qđ cõuenit ſo
li. Scđm eſt,ꝙ eſt rõ innoteſcẽdi. Ter
tiũ eſt, ꝙ differt ab eo,cuiꝰ eſt ꝓprie-
tas. Duo prima ſunt pfectionis. Vlti
mũ vero imperfectionis,q̄a excludit
ſimplicitatẽ: & ideo veritas dr̃ diui-
nę eſſentię ꝓprietas, nõ q̄a differat,
vel ſit inhęrẽs diuinæ eſſentiæ, ſicut
añs ſubiecto. ſed q̄a ſoli conuenit, &
eſt rõ cognoſcẽdi eã. Et hæc eſt cauſa
quare ecõuerſo eſſentia nõ eſt ꝓprie-
tas veritatis,q̄a nõ eſt rõ innoteſcẽdi
eã,ſicut ecõuerſo. Si aũt quæras cum 19
idẽ ſignificãt,eſſentia,& veritas,qua
re vnũ eſt rõ cognoſcẽdi alterum,&
nõ ecõuerſo: Ad hoc dixerũt aliqui,
ꝙ q̃uis idẽ ſignificent eſſentia, & ve-
ritas,tñ vnum.ſ.veritas eſt magis rõ
cognoſcẽdi,rõne connotati. Sed hoc
nõ põt ſtare,q̄a veritas nihil cõnotat.
Dicendũ ergo,ꝙ hoc eſt rõne modi
ſignificãdi,& intelligẽdi. Et notãdũ,
ꝙ dupliciter eſt loqui de his noĩbus.
Vno mõ rõne eius qđ noĩant, ſeu ſi-
gnificant,alio modo rõne eius,i quo 20
ſignificat poni qđ noĩant. Vnde dif-
fert dicere ſenſum,& ſenſum hois:q̄a
primo dr̃ cõe ad ſenſum hois, & bru
ti, deinde ꝓprium. Quia ſi ergo ac-
cipimus hmõi noĩa ſm ſe, alia eſt rõ
eſſentię,alia veritatis:qm̃ eſſentia di-
cit quid, veritas cõditionẽ entis. Cũ
vero eſſentiã,& veritatẽ trahimus ad
Deũ,quãuis idem ſint, tñ rõne gñra-
lium ſignificatorũ, vnum accipitur
vt ꝓprietas alterius, & nõ eſt ibi ſy-
nonymia, nec ſunt noĩa ſynonyma:
ſed manet ratio ſubiecti, & ꝓprieta-
tis ſm modũ ſignificãdi,& manet ẽt
ſm modũ intelligendi. Quia p eſſen
tiã in creatura, intelligimus eſſentiã
i cratore,& p veritatã creaturæ, intel
ligimꝰ veritatẽ increatã. Vñ ſicut ve
ritas creata eſt ꝓprietas,& rõ cogno
ſcẽdi eſſentiã creatã,ſic veritas incre
ata ſm rõnem ſignificandi, & intel-
ligendi eſt ratio cognoſcendi, & in-
telligendi eſſentiam increatam.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Deum eſſe eſt adeo verum, quod non poteſt cogitari non eſſe.

Fundamenta.

VTRVM hæc proprietas conueniat Deo in ſummo, id eſt verũ diuinum eſſe ſit adeo verum, quòd non poſſit cogitari non eſſe. Et quòd ſic videtur per Anſel. qui dicit ꝙ Deus ſecundũ communem animi acceptionem eſt, quo nihil maius cogitari poteſt. Sed maius eſt, quod non poteſt cogitari non eſſe, quã quod poteſt, ergo cum Deo nihil maius cogitari poſſit, diuinum eſſe ita eſt, quòd non poteſt cogitari non eſſe. Item, Dam̃. dicit quòd cognitio eſſendi Deũ nobis naturaliter eſt impreſſa, ſed naturales impreſſiones non relinquunt, nec aſſueſcũt in contrarium, ergo veritas Dei impreſſa menti humanæ eſt inſeparabilis ab ipſa, ergo non poteſt cogitari nõ eſſe. Item, maior eſt veritas in eſſe diuino, q̃ in aliqua dignitate, ſed aliqua dignitas ita eſt vera, ꝙ non eſt ei contradicere corde, vt omne totum eſt maius ſua parte, & ſimilia. Vnde non põt cogitari non eſſe, ergo multofortius hoc erit verũ dicere de prima veritate. Item, intellectus noſter nihil intelligit niſi per primam lucẽ, & veritatem, ergo omnis actio intellectus quæ eſt in cogitando aliquid eſſe, eſt per primam lucem, ſed per primam lucem non conuenit cogitare primam veritatem nõ eſſe, ergo. Itẽ, quod non conuenit enunciare, hoc non conuenit cogitare, ſed non conuenit enunciare primã veritatem nõ eſſe, ergo nec cogitare. Probatio mediæ, omnis ſermo enunciatiu9 aſſerit ſe eſſe verum, vnde ſequitur. Si homo eſt aſinus, hominem eſſe aſinum eſt verũ, ſed omne quod ponit veritatem ponit primam veritatem, quia omnis veritas infert illam, ergo oĩs ſermo aſſerit primam veritatem eſſe, ergo &c. Item, omnis ſermo enunciatiuus, aut affirmatiuus eſt, aut negatiuus, ſed affirmatiuus affirmat hoc de hoc, quia ſequitur, ſi eſt ens, quod eſt hoc, eſt ens quod non eſt hoc, quia cũ dico ens hoc, dico ens limitatum, finitum, & arctatum, & tali poſito, ponitur ens ſummũ, ergo omnis ſermo affirmatiuus circa creaturam infert Deum. Item, negatiuus ſimiliter, q̃a nullus ſermo eſt magis negatiuus q̃ iſte, nulla eſt veritas. Sed Aug. in ſolilo, ꝓbat quòd ſermo iſte ponit primam aliquam veritatem eſſe. Quia ſi nulla veritas eſt, verum eſt nullã veritatem eſſe, & ſi hoc eſt verum, aliquid eſt verum, & ſi aliquid eſt verũ, aliqua veritas eſt, ergo &c. Sed cõtra Dam̃. dicit in tantum præualuit pernicioſa hoĩm malitia, vt dicat Deum non eſſe, ſecundum illud Pſal. Dixit inſipiens &c. Item, idolatra dicit ꝙ nõ eſt alius Deus niſi idolum, & hoc credit, & cogitat, ſed conſtat idolum non eſſe Deum, ergo &c. Item, omne illud quo intellecto non eſſe põt aliquid intelligi, põt cogitari non eſſe. Sed dicit Boetius ĩ li. de hebdomatibus, quòd intellecto per impoſſibile ſummum bonũ nõ eſſe, adhuc poteſt aliquid intelligi rotundum, & albũ, ergo ſimiliter in ſummo vero, & ſic poterit cogitari non eſſe. Item, illud quod maxime nos latet, de facili põt cogitari non eſſe, ſed veritas diuini eſſe eſt huiuſmodi, quia Deus habitat lucem inacceſſibilem, ergo &c. Item, quæro, quid eſt dicere Deũ non poſſe cogitari non eſſe? Si quia non poteſt aliquo mõ cogitari, nec vere, nec falſe, illud eſt manifeſte falſum. Si quia non poteſt vere, ſimiliter nec anima, nec cœlum &c. huiuſmodi. Itẽ, quod contingit exprimere, contingit & cogitare, ſed contingit exprimere diuinum eſſe non eſſe, ergo & cogitare. Quia contingat hoc patet cum dicit in ſpeciali, Deus non eſt, & in generali, nihil eſt, & quòd neutra iſtarum inferat Deum eſſe, patet, quia oppoſitum non infert oppoſitũ, & quod nihil ponit, nihil infert, quælibet autem iſtarum nihil ponit.

Anſel. in proſolo. c.2.& ſeq.

Damaſ. 1. de ortho. fide. cap.3

i.periher.

Ad opp. vbi ſupra.

RESP. dicendum, quòd aliquid 22
cogitare non eſſe, eſt dupliciter. Aut in ratione falſi, ſicut cogito de hac, homo

Digitized by Google

homo eſt aſinus, & hoc cogitare, ni-
hil aliud eſt quam quid eſt, quod dr̄
intelligere, hoc modo poteſt cogitari
non eſſe veritas diuini eſſe. Alio mo-
do eſt cogitare cum aſſenſu, ſicut co-
gito aliquid non eſſe, & credo non
eſſe, & hoc mō aliquid cogitare non
eſſe, quod eſt, poteſt venire aut ex de-
fectu intelligentis, aut ex defectu in-
telligibilis. Defectus autem intelligē-
22 tis eſt cęcitas, vel ignorantia, ob quā,
quia ignorat rem, ideo cogitat ipſam
non eſſe. Conuenit aūt dupliciter eſſe
cogitationem de aliquo ente, videli-
cet ſi eſt, & quid eſt. Intellectus autem
noſter deficit in cogitatione diuinæ
veritatis quantum ad cognitionem
quid eſt, tamen non deficit quantum
ad cognitionem, ſi eſt. Vnde Hugo.
Deus ab initio ſic cognitionē ſuam
in homine temperauit, vt ſicut nunq̄
quid eſſet poterat ab homine cōpre-
hendi, ita nunquā quia eſſet poterat
ignorari. Quia ergo intellectus no-
ſter nunquam deficit in cognitione
Dei ſi eſt, ideo nec poteſt ignorare ip
ſum eſſe, ſimiliter non cogitare non
eſſe. Quia vero deficit in cognitione
quid eſt, ideo frequenter cogitat Deū
eſſe, quod non eſt ſicut idolū, vel non
eſſe quod eſt, ſicut Deum nō iuſtum.
& quia qui cogitat Deum non eſſe
quod eſt, vt non iuſtum, per conſe-
quens cogitat ipſum non eſſe: ideo ra
tione defectus intellectus, Deus pōt
cogitari non eſſe, ſiue ſumma veritas
non tā ſimpliciter, ſiue generaliter,
ſed ex cōſequenti. ſicut qui negat bea
titudinem eſſe in Deo, negat eū eſſe.
Hoc autē modo procedunt rationes
probantes quòd aliquis intellectus
cogitat, vel cogitari poteſt diuinum
eſſe non eſſe. Alio mō poteſt cogitari
aliquid non eſſe propter defectum à
parte intelligibilis, & huiuſmodi de-
fectus poteſt eſſe dupliciter. Aut defe-
ctus præſentiæ, aut defectus euiden-
tiæ. Defectus præſentiæ, vt pote, quia
non ſemper, quia non vbique. Aut
quia ſemper, & vbique, non vbique
totaliter. Quia non ſemper eſt, aliquā
do eſt, aliquando non, & ideo aliquā
do vere poteſt cogitari non eſſe. Si-
militer de eo quod nō eſt vbiq;, quia
eadē ratione qua poteſt cogitari nō
eſſe, hic poteſt cogitari nō eſſe alibi.
Similiter de eo quòd ſm partē adeſt,
ſecundum partem abeſt. Deus autem
eſt ſemper, & vbique, & totus ſemper
& vbique, ideo non pōt cogitari nō
eſſe. Hanc rationem aſſignat Anſel.
in lib. contra inſipientem. Nō ſolum
propter defectum præſentiæ, pōt co-
gitari aliquid nō eſſe, ſed etiam pro-
pter defectum euidētiæ, quia non eſt
euidens in ſe, nec eſt euidens in pro-
bando. Sed diuini eſſe veritas eſt eui-
dens & in ſe, & in probando. In ſe,
quia ſicut principia cognoſcimus in-
quātum terminos, & quia cauſa prę-
dicati clauditur in ſubiecto, ideo ſeip
ſis ſunt euidētia, ſic & in propoſito.
Nam Deus, ſiue ſumma veritas eſt ip pri. poſt.
ſum eſſe, quo nihil melius cogitari
poteſt, ergo non pōt non eſſe, nec co
gitari non eſſe. Prædicatum .n. clau-
ditur in ſubiecto. Nec tamen habet
euidentiam in ſe, ſed etiam ex proba-
tione, quoniā diuinam veritatem eſſe
probat, & cōcludit, omnis veritas, &
natura creata: quia ſi eſt ens: per par-
ticipationem, & ab alio, eſt ens per
eſſentiam, & non ab alio. Probat etiā
ipſam, & concludit. omnis intelligen
tia recta, quia omni animæ eius co-
gnitio eſt impreſſa, & omnis cogni-
tio eſt per ipſam. Probat iterum ip-
ſam, & concludit. omnis propoſitio
affirmatiua. omnis .n. talis aliquid po
nit, & aliquo poſito ponitur verum,
& vero poſito ponitur veritas, quæ
eſt cauſa omnis veri. Propoſitio au-
tē negatiua non infert ipſam niſi ſo
phiſtice, vt dicunt. Vnde ex hoc ꝙ
eſt nihil eſſe, vel nullā veritatem eſſe,
non contingit concludere, nec infer
re veritatem eſſe. Hæc .n. propoſitio,
nihil eſt, deſtruit omnem veritatem,
& ideo ad ipſam nō ſequitur aliqua
affirmatiua, & hæc eſt falſa, ſi nihil
eſt, nulla propoſitio eſt, nec aliquid,
Aug. aūt tale argumentum non facit
approbando, ſed inquirendo. Conce
dendum eſt ergo, ꝙ tanta eſt veritas
diuini eſſe, quòd cum aſſenſu non po
teſt cogitari non eſſe, niſi ꝓpter igno
rantiam cogitantis, qui ignorat quid
eſt, quod per nomen Dei dicitur. Et

concedendæ ſunt rõnes ad hoc, licet
23 aliquę ſint ſophiſticæ. AD illud, ergo quod obijcitur in contrarium, intantum prçualuit &c. dicendũ, quòd Dam. loquitur de cogitatione quę venit ex ſecatione, quod patet ex ipſo verbo eius cum dicit malitia. Similiter ad illud de idolo, dicendum, ꝙ ideo errat, quia ignorat quid ſit, vnde non cogitat Deum non eſſe, in vniuerſali. AD illud quod obijcitur, ꝙ intellecto Deo non eſſe, poſſunt alia non eſſe intelligi, dicendum, ꝙ Boetius loquitur de intellectu quo ꝑ impoſſibile aliquid cogitamus, ſed non aſſentimus. AD illud quod obijcitur quòd maxime nos latet, patet reſponſio, quòd maxime nos latet, quid eſt, ſed tñ maxime patet, ſi eſt. AD illud quod obijcitur quid eſt dicere diuinã veritatem non poſſe cogitari non eſſe, dicendum, ꝙ aliquis non poteſt credere quòd Deus non ſit, dummodo vtatur ratione. Non ſic de creaturis. Quia & ſi certum eſt, vnam creaturam eſſe vni, non tñ omnibus, qa non eſt veritatis tãtæ, vt ſe omnibus offerat çqualiter, ſicut prima veritas.
24 AD illud quod obijcitur, quòd conuenit exprimere, conuenit & cogitare, dicendum, quòd poteſt accipi cogitare generaliter pro actu mentis, ſiue errantis, ſiue non, ſiue aſſentientis, ſiue non, & tunc eſt illud verum: vel pro cogitatione cum aſſenſu, tunc eſt falſum: quia dignitatibus. i. præpoſitionibus per ſe notis contingit rationem contradicere quantum ad exterius, non tamen quãtum ad interius,
pri. lib. vt dicit Philo. in lib. poſteriorum.

Artic. 2 COnſequenter ſecundo loco eſt quæſtio de ſecunda proprietate diuini eſſe, ſcilicet immutabilitate. De qua duo quæruntur. Primo quęritur vtrum immutabilitas ſit in Deo. Secundo vtrum ſit proprietas Dei.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Deus cum ſit ſimplex, æternus, purus actus, & immenſus, eſt immutabilis.

QVIA immutabilitas ſit in Deo oſtenditur hoc modo. Omnis mutatio, aut eſt ſm ſubſtãtiam, aut ſecundum accidens, ſed Deus non mutatur ſecundum ſubſtãtiã, quia omne tale eſt corruptibile: Deus aũt, ſiue diuina ſubſtantia, cum non habeat principiũ, eſt incorruptibilis, ergo &c. Itẽ, nec ſecundum accidens, quia in Deo non eſt accidens, ergo nulla in eo eſt mutatio. Item, omne quod mutatur, per prius eſt in potentia, q̃ in actu, & in tali differt actus à potentia, ſed Deus eſt purus actus, ergo nullo modo mutatur. Item, fiat deductio Richar. Oĩs mutatio, aut eſt in ſtatum meliorem, aut deteriorem, aut parem, ſed nullo iſtorum modorum mutatur diuina natura. Quia non in meliorem, quia veriſſime eſt. Nõ in deteriorem. quia à ſemetipſa eſt. Nõ in æqualem, quia perfecta eſt, ergo nullo modo conuenit diuino eſſe mutabilitas. Contra. Sap. 7. omnibus mobilibus mobilior eſt ſapientia, ergo &c. Si dicatur quòd ſapientia dicitur mobilis per cauſam eo quòd facit alia moueri. Contra, nihil dat quod non habet, ſed Deꝰ dat omnibus motum, ergo motus, vel mutatio maxime eſt in Deo. Item, omne quod nunc eſt, aliquid quod nõ fuit prius eſt mutatum, ſed filius Dei homo eſt, ab ęterno aũt non fuit homo, ergo eſt mutatus. Si dicas, quòd homo prædicatur de filio Dei, non per inhærentiam, ſed per vnionẽ, & vnio eſt relatio, & relatio aduenit ſine mutatione, vt de nummo fit pretium, vt dicit Aug. in 5. de tri. Contra. Amb. ita arguitur contra hęreticũ qui poſuit filiũ ex tẽpore genitum à patre: quia ſi hoc, tunc factus eſt de non patre, pater, ergo mutatur, ergo ſimiliter in propoſito. Itẽ, quicunq; de non agente fit agens, mutaẽ mutatione q̃ eſt ab otio in actũ, ſed Deus de non creante factus eſt creans, ergo eſt mutatus. Si dicas, ꝙ Deꝰ de nõ agente fit agens, non propter mutationem ſui, ſed propter mutationẽ effectus ꝓducti, ſicut ſol de non illuminãte fit illuminans. Cõtra, nõ quia creatura eſt, ideo

5. Phy.
Fundamenta.
Ad opp.
8. Phy.

Digitized by Google

ideo Deus creat, ſed quia Deus creat, creatura fit, ſiue producitur. Per pri⁹ eſt ergo Deum agere q̃ creaturam fieri, ergo cum poſterius non ſit cauſa prioris, non quia creatura fit de non ente, ens, Deus fit de non creante creans, ſed econuerſo, & ita mutatio eſt ratione agentis, non effect⁹. Item, Deus aliquid vult quod prius nõ voluit, quia ex tẽpore voluit creare, qđ non voluit ab æterno, ſed quicũque vult aliquid quod non prius voluit, mutatus eſt, ergo &c. Si tu dicas, ꝙ ab æterno voluit creare mundum in illo inſtãti, ſicut ego volo audire miſſam cras: Contra, voluntas Dei eſt cauſa rerum proxima, & immediata, ſed poſita cauſa ꝓxima, & immediata, ponitur effect⁹, ergo ſi ab ęterno voluit, ab æterno mundus fuit.

25 RESP. dicendum, ꝙ ſicut dicit Boetius, Deus ſtabilis manẽs dat cuncta moueri, vnde diuina eſſentia eſt immutabilis. Non .n. mutatur loco, quia vbique eſt. Non tempore, quia æternitas ſimul eſt. Non forma, quia purus actus eſt. Vnde mutationẽ ſm formã tollit ſimplicitas, ſecundũ tempus tollit æternitas, ſm locum tollit immẽſitas, & ideo in Deo eſt ſumma ſtabilitas, & inde omnis motus cauſalitas. Quia ſicut probat Aug. & vult Philoſophus. Omnis motus procedit ab immobili, vt cum mouetur manus ſtat cubitus, & mouetur cubitus ſtante humero, quia ergo Dei ſapientia eſt ſtabilis, ideo omnia mouet.

Libro de philo. meteo. q. 3. li.

Aug. 1. de Tri. cap. 1. Ariſto. de īceſſu ani. & de motibus ani.

26 Quod obijcitur ergo de ſapiẽtia, quod dr̃ mobilis, dicendum, ꝙ mobile dicitur actiue de ea, quia facit motum,

27 non paſſiue, ſicut ſenſibile de animali. Et ad illud quod obijcitur, nihil dat alteri quod non habet, dicẽdum ꝙ triplex eſt aliquid habere, ſcilicet formaliter, exemplariter, cauſaliter, & quolibet iſtorum modorũ, quod habet dare põt. Primo autem modo non habet Deus motum, ſed ſecundo, & tertio ſic.

28 AD illud quod obijcitur de relatione, dicendũ, quòd relatio cum dicitur de nouo, de neceſſitate ponit mutationem in altero extremorum; nec oportet ꝙ in vtroque: ideo iſta relatio quæ eſt perſonæ ad perſonã, ponit mutationem in altera perſonarũ, & vna mutata, mutatur & reliqua, quia eadem ſunt eſſentia, ideo de neceſſitate ſi de non patre fieret pater, mutaretur. Relatio autem eſſentiæ ad eſſentiã, non de neceſſitate põnit mutationẽ, niſi in altero extremorum. Quia cum diuerſæ ſint eſſentiæ, põt vna mutari altera non ꝑmutata, ideo in relatione ad creaturam ſemper intelligitur in creatura facta mutatio, non in Deo. Tamẽ ꝓprie loquẽdo, ſicut alibi patebit, Deus non refertur ad creaturam, niſi ſm dici, & modum loquendi. Poſſet tamen aliter dici, ſicut ſupra tactum eſt ſimile, quia relatio perſonalis dat perſonæ exiſtere, non ſic aũt relatio ad creaturam, & ideo ſequitur, ſi incipit eſſe pater, incipit eſſe. Non autem ſequitur hic, Deus incipit eſſe homo, igitur incipit eſſe, & ideo bene valet argumentum Ambro. ꝙ ſi pater incepiſſet gignere, ꝙ eſſet mutatus, quia incępiſſet eſſe, non quia ab vno ſtatu in alterum mutatus eſſet.

29 AD illud quod obijcitur, quando de non agẽte &c. dicendum, quod eſt agens qđ eſt ſua actio, & eſt agens quod nõ eſt ſua actio. Agens qd non eſt ſua actio ſic agit, quòd inter ipſum, & effectum cadit medium, quod diſponit ipſum, & tale agens nunquã fit agens de nõ agente quin mutetur, quia nouum quid ſibi aduenit. Sed agens quod eſt ſua actio, agit ſeipſo, & ideo inter ipſum, & effectum nõ cadit aliquod medium ipſum diſponens, & ideo cum de non agẽte fit agens, quia nihil nouum ſibi accidit, ideo non mutatur, tale agens Deus eſt.

30 AD illud quod obijcitur de voluntate, dicendum, ꝙ cauſa proxima, & immediata dicitur tripliciter. Aut reſpectu ſubſtantiæ, aut diſpoſitionis, aut actus. Reſpectu ſubſtantiæ, cum inter eam, & effectũ non cadit alia ſubſtantia media cauſans. Reſpectu diſpoſitionis, cum nõ additur noua diſpoſitio ad effectum producendum. Reſpectu actus, quando actui coniungitur. Dico ergo, ꝙ Dei voluntas fuit cauſa proxima, & immediata ab æterno reſpectu ſubſtãtię, & diſpoſitionis, & nõ reſpectu

actus, quia actui non coniungitur voluntas, niſi pro tempore in quo vult agere. vt patet cum dicitur, volo cras legere, voluntas nó copulatur actui, niſi pro tempore craſtino.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Inuariabilitas, & immutabilitas per ſe, eſt proprium ipſius Dei.

Fundamenta. VTRVM immutabilitas ſit diuinæ eſſentiæ proprietas, ita ꝙ nulli creaturæ conueniat. Et quòd ſic videt̃. Quia 1. Thi. 6. dicitur de, Deo ꝙ ſolus habet immortalitatem. Et Aug. dicit cõtra Maximinũ. In omni natura mutabili, nonnulla mors eſt ipſa mutatio, ergo ſi ſolus Deus habet immortalitatem, ſolus habet immutabilitatem. Itẽ, omne vertibile eſt mutabile, ſed omnis creatura eſt vertibilis. Vñ
Damaſ. li. de ortho. fide lib. 1. cap. 3 Dañ. Omne quod à verſione incipit, in verſionem tendit &c. Item, omne quod ſibi relictum in nihilum cędit, quãtum eſt de ſe eſt mutabile, ſed omnis creatura eſt huiuſmodi. Vnde
Grego. ſuper Iob. Greg. Cuncta in nihilum tenderent niſi manus conditoris ea retineret, ergo &c. Item, nullum accidens de ſe habet ſtabilitatem, ſed eſſe omni
7. de Tri. creaturæ accidit, ſicut dicit Hilarius, & habetur in litera, quia ab alio venit, ergo omnis creatura quantum ad eſſe eſt inſtabilis. Item, omne vanum eſt ſubiectum variabilitati, ſed omnis creatura vana, cum ſit ex nihilo. Vñ Rom. 8. Vanitati ſubiecta eſt creatura &c. ergo ſi omnis creatura vana, nulla immutabiliter. Item, omne mutatum habet in ſe mutabilitatem, ſed omnis creatura facta eſt, ergo omnis creatura mutata, ergo nulla immuta-
Ad opp. bilis. Contra, immutabilitas non di-
32 citur niſi tripliciter. Dicitur .n. immutabilitas, aut inuariabilitas, aut incorruptibilitas, aut inuertibilitas. Oſtenditur autem ꝙ inuariabilitas conueniat creaturis, vtpote principijs. Nam Aug. oſtendit in 11. conſeſſ. ꝙ materia informis eſt inuariabilis. Cap. 1. Quia quod caret forma, caret ordine, etiam quod caret ordine, caret viciſſitudine, ergo variatione. Author aũt ſex principiorũ dicit hoc de forma, ꝙ eſt in ſimplici, & inuariabili eſſentia conſiſtens. Item, videtur quòd inuariabilitas conueniat beatis, quia vbi pfecta beatitudo, ibi nulla deperditio, & vbi hæc, nulla variatio eſt. Item, variatio attenditur ſicut dicit Aug. ſuper Gen. ad literam, aut ſecundum locum, aut ſm tempus, ſed aliqua creatura caret determinato loco, & tempore, vt vniuerſale quod eſt ſemper, vt vbique, & cœlũ empyreũ quod eſt extra tempus, & locum, ergo &c. Item, ſi immutabilitas dicatur incorruptibilitas, idem oſtenditur, nam omnis corruptio naturalis venit ex contrarietate, ſicut dicit Philo- 1. Cap.
ſophus in libro de morte, & vita, ſed multæ creaturæ carent contrarietate, ergo & corruptibilitate. Item, oĩs corruptio eſt in aliquid prius ſe, quia corruptio naturalis in aliquid eſt, ſed principia non habent aliquid prius, vtpote materia, ergo ſunt incorruptibilia. Itẽ, omne perpetuum eſt incorruptibile, ſed aliqua creatura naturaliter eſt perpetua, ergo &c. Minor pbari poteſt ſic. perpetuitas eſt de ra- 32
tione imaginis. Vnde Aug. Non eſſet 14. de Tri.
anima imago, ſi mortis termino clau cap. 4
deretur, cum ergo anima naturalis ſit imago, ergo naturaliter eſt immortalis ſiue perpetua. Item, oſtenditur ꝙ creatura ſit inuertibilis, ſic. vertibilitas eſt in non eſſe, ſed nihil eſt quod creaturam aliquam poſſit vertere in non eſſe, quia a ſe non vertitur, cum nihil ſe corrumpat, ab alio nõ, quia actio creaturæ in id terminatur ex quo icipit, ſed nullius creaturæ actio
incipit ante eſſe, ergo &c. Præterea, Caue à Sco
diſtantia infinita eſt inter eſſe creatu to.
ræ, & nihil, ſed inter extrema in infinitum diſtantia non poteſt fieri mutatio per virtutem finitam, ergo nihil poteſt cædere in nihil, niſi Deo faciente. Item vertibilitas dicitur per corruptionẽ in non eſſe omnino, ſed nihil quod corrumpitur cædit omni-

no

no in non ens,ergo nullum corrupti
bile vertibile ſolum. Si tu dicas,quòd
inuertibilitatem non habet creatura
per naturam,ſed per gratiam. Cõtra.
Quod omnibus ineſt, eſt naturale,
quoniam gratia ſpeciale eſt.ſed natu-
rale eſt, quod eſt idem apud omnes,
ſed fere omnis creatura eſt inuertibi-
lis, quia nulla redigitur in nihilum,
ergo hoc naturale. Item, oſtenditur
quòd nec per gratiam,quia gratia eſt
perfectio naturæ, ergo quod repu-
gnat naturę, non datur per gratiam,
ergo ſi inuertibilitas eſt contra natu-
ram creaturæ, ergo nõ datur per gra
tiam. Item, obijcitur de illa gratia,
quia ſi eſt creatura, eſt vertibilis,ſi er
go conueniat ei inuertibilitas, opor-
tet ꝙ per aliam gratiam,& ſic erit abi
re in infinitum. Si ergo oportet ſta-
re,patet ꝙ non per gratiam. Si dicas
quòd gratia illa non dicitur habitus,
ſed Deus gratis conſeruans, hoc ni-
hil eſt, quia ſine Deo operante nulla
creatura operatur, ergo ſicut nulla
creatura eſt inuertibilis niſi per gra-
tiam, ſic nulla creatura operatur niſi
per gratiã,ergo nulla operatio eſt na
33 turalis,quod ſtultum eſt dicere.
RESP. dicendum quòd immu-
tabilitas dicitur per priuationem mu
tabilitatis. Mutatio autem dicitur tri
pliciter. Vno modo ab ente in ens,&
hæc eſt mutatio ſecundum accidens,
& dicitur variatio,alio modo ab en-
te ſimpliciter in ens potentia,ſiue ſe-
cundum quid,& hæc eſt mutatio ſm
formã, & dicitur corruptio:alio mo-
do eſt mutatio ab ente in ſimpliciter
non ens, & hæc eſt ſm totum rei ſub
ſtantiam,& dicitur verſio. Secundum
hoc intelligendum,ꝙ immutabilitas
dicitur tripliciter. Vno modo inuaria
bilitas,alio mõ incorruptibilitas, &
tertio modo inuertibilitas. Si ergo
immutabilitas dicatur inuariabili-
tas, ſic dico, quòd in nulla omnino
eſt creatura,neque per naturam,neq;
per gratiam. Nam omne creatũ, aut
eſt accidens, aut habet accidens, &
ita variabile:ſic accepta inuariabili-
tas ꝓprie, proprium ipſius Dei eſt.
Si autẽ dicatur immutabilitas, incor
ruptibilitas, ſic dico, ꝙ in aliquibus
eſt creaturis. In quibuſdam per natu
ram, vtputa in ſimplicibus. In qui-
buſdam per gratiam,vtputa in glori
ficatis corporibus,nec ſic eſt proprie
proprium diuinæ eſſentiæ. Si vero ter
tio modo dicatur immutabilitas, ſic
omnibus creaturis ineſt per gratiam,
nulli autem per naturã niſi ſoli Deo.
Inuertibile.n.per naturã eſt,quod ex
ſeipſo habet,vt poſſit ſtare,hoc autẽ
eſt in quo nulla eſt vanitas, vel varie
tas, & in quo oĩno nulla eſt eſſentiæ
mutatio, nec ad eſſe, nec ad non eſſe,
& hoc eſt ſolum æternum, ideo hæc
inuariabilitas eſt in ſolo Deo, & eſt
proprie proprium ei⁹. Inuertibilitas
autem per gratiam, ineſt omnibus,
vel pluribus creaturis, quia Deus ſua
gratuita bonitate cętera continet,ne
in nihil cedant, & loquor de creatu-
ris quæ dicunt quid completum, &
per ſe exiſtens. Concedendũ ergo, ꝙ
immutabilitas ꝓut priuat variationẽ
ſecundũ accidens, quantum ad natu
ram,& potentiam,ſolius Dei eſt. Simi
liter, vt priuat mutationẽ in non eſſe
ſecundum actum,& potentiam,quan
tum eſt de natura ſolius Dei eſt, licet
per gratiam conueniat multis creatu
ris,& ſic ꝓcedunt rationes ad primã
partem,vnde concedendæ ſunt. 34
A D illud ergo quod obijcitur in con
trarium, ꝙ principia rerũ ſunt inua-
riabilia, dicendũ, quòd verum eſt ſi
conſiderentur ſm eſſentiam abſtra-
ctam,ſed ſi conſiderentur ſm eſſe na
turæ,ſic de neceſſitate habent accidẽ
tia coniuncta, & poſſunt variari,va-
riatio autem accidẽtalis reſpicit eſſe.
A D illud quod obijcitur ꝙ in beatis
non poteſt eſſe variatio, dicendum,
quòd verum eſt quantum ad ſubſtan
tiã præmij, ſiue quantũ ad præmium
ſubſtantiale,cadit tñ quantum ad cõ
uerſionem ad inferius,tum quantum
ad affectiones, ſicut patet in angelis,
tum quantũ ad actiones. Vnde beati
erunt agiles,& poterũt moueri. A D 35
illud quod obijcitur de vniuerſali,&
empyreo. Dicendum, quòd vtrunq;
recipit variationem, ſed vniuerſale
ratione eius in quo eſt, quia mouen-
tibus nobis, mouentur ea quæ in no
bis ſunt. Empyreum vero ratione

Cõcordat S. Thom. 1.par.q.9. art.2.& q. de poten. q.5.art.1. 2. & 3. 2. contra. Gen.c.39.

contenti. Poteſt enim aliquid conti-
nere quod non continet, & aliquid
36 non continere quod continet. AD il-
lud quod obijcitur de incorruptibili
tate, dicendum, ſicut prætactum eſt,
quòd conuenit creaturis: aliquę enim
creaturæ ſunt ita ſimplices, & ita bo-
na coniunctione cõiunctæ, quòd nul
la cadit in eis contrarietas, nec eſt in
eis maior ratio corruptionis quam in
principijs. Vnde ſicut principia non
ſunt reſolubilia in aliquid, tñ cæde-
rent in nihil ſi ſibi relinquerētur, ſic
intelligendum in aliquibus ſubſtan
tijs. Vnde non eſt dicendum, ꝙ ſit ve
rum quòd omne cõpoſitum ſit reſo-
Anſel. in lib. ſimil. lubile ſm rem, ſed ſicut dicit Anſel.
eſt reſolubile re, vel intellectu. Vnde
concedendæ ſunt rationes ad hoc in-
37 ductæ. AD illud vero quod obijcit̄
de vertibilitate, dicendum, ꝙ quæli-
bet creatura vertibilis eſt per natu-
ram, ſi ſibi relinquatur. Si quæritur
cauſa huius, dicendū, quòd huius ver
ſionis cum ſit defectus purus, non eſt
reddenda cauſa efficiens, vel reducēs
38 in non eſſe, ſed ſolum deficiens. Pro-
pter quod notandum, ꝙ natura dicit̄
naturalis origo. Origo autem creatu
ræ & eſt ex nihilo, & eſt ex ſuis prin-
cipijs: ſm hoc dupliciter dicitur ali-
quid ipſi creaturæ naturale, vel quia
ineſt ei ex eo quod eſt ex nihilo, vel
quia ineſt ei ex eo q̄d eſt ex ſuis prin-
cipijs. Et quia nihil, nullius eſt cauſa
efficiens, ſed deficiens, ideo ꝓprieta-
tes quæ inſunt creaturæ ratione eius
quod eſt ex nihilo, non ſunt poſitio-
nes, ſed defectus, nec ſunt à virtute.
ſed à defectu virtutis, nec habēt cau-
ſam efficientem, ſed deficientem, &
tales ſunt, vanitas, inſtabilitas, verti-
bilitas. Si ergo quæratur à quo eſt ver
tibilis creatura, dico ꝙ nō ab aliquo
efficiente, ſed per defectum in ſeipſa,
Secundum autem ꝙ naturale dicitur
ineſſe rei per ꝓpria, & intrinſeca prin
cipia, ſic non dicuntur naturaliter
ineſſe priuationes, vel defectus, ſed
habilitates: & ideo hoc mō accipien-
do naturale, nulla creatura eſt verti-
bilis in non eſſe, nec tamen dicit̄ in-
uertibilis naturaliter, quia naturale
eſt in quod poteſt natura, ſed princi-
pia rei non poſſunt in rei conſerua-
tionem, nec cōſeruationē ſui, & ideo
inuertibilitas non eſt huiuſmodi na-
turalis, nec tñ eſt contra naturā, imo
eſt ei conſona, quia omnis natura ap-
petit ſaluari, quāuis ex ſe non poſſit,
& maxime illa creatura quæ appetit
beatificari, & hæc eſt illa quæ ad Dei
imaginem facta eſt. Et quia deſideriū
naturæ non eſt fruſtra, vbi deficit na
tura, ſupplet Dei gratuita influentia,
& ſic patet ꝙ vertibilitas ineſt per na
turam, ſed inuertibilitas per gratiā.
AD illud quod obijcitur de compa- 39
ratione gratiæ ad naturam, intelligē
dum eſt, ꝙ gratia dicitur adiutorium
veniens à ſuperiori, reſpectu eius q̄d
eſt ſupra poſſe naturę. Hoc autem
adiutorium eſt duplex. Aut reſpectu
eſſe ſimpliciter, aut reſpectu eſſe per-
fecti. Si reſpectu eſſe ſimpliciter,
vtputa conſeruationis eſſe, quia nul-
la principia cum ſint vana, de ſe poſ-
ſunt ſeipſa conſeruare, ſic nō eſt me-
diante aliquo habitu infuſo, vel da-
to, quia reſpicit eſſe, quia eſſe eſt com
mune omnibus, ideo hæc gratia eſt
omnibus communis. Vnde hæc eſt
gratia habēs modum naturæ, & hæc
eſt gratia qua dantur cætera vertibi-
lia. Alio modo dicitur gratia adiu-
torium reſpectu perfecti eſſe, & quia
perfectio eſſe eſt in his quæ ad bea-
titudinem ordinantur, reſpicit be-
ne eſſe, vel eſſe quod non eſt om-
nium, ideo hæc eſt habitus ſpecia-
lis aliquorum, non omnium, & hæc
eſt gratia per modum gratię. Ex his
patet quod obijcitur de gratia. Obij-
cit enim ſecūdum ꝙ gratia eſt ſpecia
lis habitus diuiſus contra naturam,
& ſic dicit aliquid de nouo creatum:
ſed gr̃a ꝓdicto modo non. Et ex hoc
patet vltimo obiectum: quia gratia
dr̄ adiutorium reſpectu eius quod eſt
ſupra poſſe naturæ, & quia conſerua-
tio principiorū ē ſupra poſſe naturæ,
non aūt egreſſus actionum, imo in-
fra, ideo patet &c.

Eademq; ſola ꝓpriè, ac verè.

Supra oſtendit Magr̄ duas proprie- Expoſitio.
tates diuinæ eſſentię, ſ. veritatem, & Diuiſio.
incō-

incõmutabilitatem. Hic oſtendit ſim
plicitatem diuinæ eſſentiæ, vel natu-
ræ. Et habet hæc pars tres partes. In
prima oſtẽdit ꝙ propriè eſt ſimplex.
In ſecunda ꝙ vere. ibi. Hic diligenter
notandum eſt, cum dicat Auguſti-
nus, &c. In tertia ꝙ ſumme, ibi. Hu⁹
autem eſſentiæ ſimplicitas. Prima ite-
rum pars habet tres partes. Primo, ꝓ-
ponit ꝙ proprie eſt ſimplex. Secun-
do oſtendit ꝙ non conuenit naturæ
corporali, ibi. Vt autem ſcias quomõ
ſimpliciter &c. In tertia ꝙ non con-
uenit naturæ ſpirituali, ibi. Creatura
quoq; ſpiritualis &c. Similiter pars ĩ
qua oſtendit ꝙ eſt vere ſimplex, ha-
bet tres partes. In prima oſtendit ꝙ
in Deo eſt pure multiplicitas nomi-
num. In ſecunda oſtendit ꝙ in eo nõ
eſt diuerſitas prædicamentorum, ibi.
Quod autem in natura diuina nulla
ſit accidentium &c. In tertia conclu-
dit ꝙ nomina prædicamentorum in
diuinis non poſſunt dici ꝓprie, & ẽt
nomen primi prædicamenti, ibi. Vn-
de nec proprie dicitur ſubſtantia. Si-
militer tertia pars in qua oſtendit, ꝙ
eſt ſumme ſimplex, habet tres. Primo
enim oſtendit, ꝙ tanta eſt ibi ſimpli-
citas, quòd nulla eſt ibi rerum diuer-
ſitas. Secundo ꝙ cum hac ſimpli-
citate ſtat pſonarum pluralitas, ibi.
Et cum tantę ſimplicitatis &c. Tertio
vero & vltimo epilogat ꝙ oſtenſa eſt
in diuina eſſentia triplex proprietas,
ibi. Ecce quanta eſt identitas.

Eademq; ſola.

Dub. 11 In parte iſta circa literam incidit
40 hęc quæſtio de ordine. Cum enim cõ
poſitio in creatura ſit ratio, & cauſa
mutationis, ſimplicitas eſt cauſa im-
mutabilitatis: q͞a ſi affirmatio ſit cau-
ſa affirmationis, & negatio cauſa ne-
gationis, ergo cum cauſa ſit ante effe-
ctum, debuit primo Magr̃ ponere ꝓ-
Reſpon. prietatem ſimplicitatis. Reſpon. dicẽ-
dum, ꝙ reuera cõpoſitio ſm rõnem
intelligendi, prior eſt q̃ mutatio: ſed
quoniã negationes ſe habent econ-
uerſo affirmationibus, hinc eſt, ꝙ im
mutabilitas eſt prior: ita volunt aliq
dicere. Põt tamen aliter dici, & me-
41 lius, ꝙ eſt prius notius nobis, & pri⁹
notius ſimpliciter, & quia ſimplici-
tas eſt maxime nobis occulta, propter
hoc quòd ſimplex inquantum ſim-
plex habet rõnem principij, & nos
venimus a cognitione poſterioris in
cognitionem prioris ideo prius agit
de immutabilitate, q̃ ſimplicitate.

Iterũ quæritur de hoc quod dicit in Dub. 12
litera. Eademq; ſola propriè, ac ve- 42
rè ſimplex, quia nec habet cõpoſitio-
nem partiũ &c. videt̃ ſuperflua dice-
re, quia ſimplex eſt cuius pars nõ eſt,
ſicut cõpoſitum dr̃ quod habet par-
tes. Reſpon. dicendũ, ꝙ Magr̃ noti- Reſpon.
ficat hic ſimplex ſm quod eſt Dei ꝓ-
prium, & ita opponitur cõpoſitioni,
& multiplicitati. Quantũ ergo ad pri
uationem cõpoſitionis. dicit, ꝙ non
habet multitudinem partiũ: quãtum
vero ad priuationẽ multiplicitatis ex
traneæ, dicit, ꝙ non habet varietatẽ
accidentium: quantum vero ad pri-
uationẽ multiplicitatis intrinſecæ, di
cit, ꝙ non habet varietatẽ formarũ,
vt generis & ſpeciei differentiæ: &
hoc modo ſimplex eſt ſimplex verè,
& propriè, quod ſolius Dei eſt.

Cũ.n.aliud ſit artificioſum eſſe, & inertem &c.

Probat hic Augu. animam eſſe cõ Dub. 13
poſitam pp multitudinẽ ꝓprietatũ. 43
Sed contra. Nulla ſubſtantia compo- lib. 6. de
nitur ex proprietatibus, nec per ſe, Tri. cap. 6
neq; cum alio, ergo ex hoc non ꝓba-
tur, ꝙ anima ſit compoſita. Reſpon. Reſpon.
dicendũ, ꝙ Aug. hoc non probat niſi
a poſteriori. Compoſitio.n. acciden-
tis ad ſubiectum, & diuerſitas, neceſ-
ſario ꝓſupponit aliã cõpoſitionem:
quia, vt dicit Boetius, quod eſt pure lib. 1. de
forma, ſubiectum eſſe non põt: ergo Trini.
ad hoc ꝙ aliquid ſit ſubiectũ acciden
tium pluriũ, oportet in illo præexiſte
re compoſitionem intrinſecã: ſed ani
ma capit in ſe multitudinem acciden
tium, & ideo neceſſario infertur a po
ſteriori, ꝙ ipſa ſit compoſita, licet nõ
ex accidentibus.

Sine qualitate bonum, ſine quantitate magnum &c.

Videtur male dicere: quia à quocũ- Dub. 14

quę remouetur ſuperius, & inferius,
ergo ſi non habet qualitatẽ, nec boni
tatem. Si tu dicas, ꝙ bonitas illa non
eſt ſpecies qualitatis, quæritur, quare
non ſimiliter dicitur in diuinis quali
Reſpon. tas diuina, ſicut bonitas diuina? Rñ.
44 quidam volunt dicere, ꝙ nomen ge-
neris non transfertur ad diuina, tum
quia non dicit rei complementũ ſicut
ſpecies, tum quia ſignat in concretio-
ne ad ſubſtãtiam, & in dependentiã.
Noĩa aũt ſpecialia connotant effectũ
in creatura, & ideo dicitur ſine quali
tate bon9. Sed ſi quis velit inſpicere,
inuenit hoc non habere veritatẽ. Si
ergo quæratur, quomõ differt ĩ Deo
magnitudo, & bonitas: dicendũ, ꝙ
magnitudo ſignificat diuinam eſſen-
tiam, per modũ quantitatis, bonitas
per modum qualitatis, ergo iſti modi
cadunt in Deum. Et iterum. Si quęrañ
qualis eſt Deus. Rñ. bonus, & ma-
gnus: & ideo dicendũ, ꝙ noĩa generũ
in diuinis reperiuntur: ſed non ꝓut
habent rõnem generis: quia Deus in
nullo genere eſt, & ad hoc ſignifican-
Lib. 7. de dum remouet Augũ. nomina 9. gene
Tri. cap.4 rum inquantum ſunt genera.

Si tamen dignum eſt vt Deus dicatur ſubſtare.

Dub. 15 Videtur ſatis dignum: quia ſumma
Reſpon. nobilitas eſt ꝑ ſe ſubſiſtere. Rñ. dicẽ
45 dum, ꝙ duplex eſt proprietas ipſius
ſubſtantiæ. ſ. per ſe ſtare, & alii ſub-
eſſe: primũ eſt perfectionis, ſecundum
imperfectionis, & ideo rõne primæ,
dicitur digne, non rõne ſecundæ.

Non ex compoſitis Deus, qui vita eſt, ſubſiſtit &c.

Dub. 16 Quæritur quæ differentia eſt inter
illas differentias. Quia ſi nulla eſt, vi
Reſpon. detur facere inculcationem. Rñ. di-
46 cendũ, ꝙ quidam voluerunt ꝙ ꝑ illa
quatuor excludantur quatuor gene-
ra compoſitionum. Prima. n. eſt eſſen
tiæ ex principiis eſſentialibus, ratiõe
cuius dr̃ ꝙ Deus non eſt in compoſi-
tis. i. ſimul poſitis. Secunda eſt ſubſtã
tiæ ex principiis naturalibus, q̃ ſunt
materia & forma: ratione cuius dicit,
neq; ex infirmis: quia materia ſubie
cta eſt priuationi, quę facit formã mu
tabilem, & infirmã, & ſimiliter mate-
riam. Infirma. n. dicuntur inſtabilia.
Tertia eſt cõpoſitio mixti ex miſcibi-
libus. rõne cuius dicit, neq; ex obſcu
ris: quia vbi mixtio, ibi quædam for-
marum confuſio, & ita obſcuratio.
Quarta eſt cõpoſitio animati ex par-
tibus diſparibus, ex anima videlicet,
& corpore, ratione cui9 dicit, nec ex
partibus diſparibus, quia ipſe eſt ſpi-
ritus. Aliter tamen põt dici, ꝙ exclu-
dit eandẽ compoſitionem, rõne diuer
ſarum conditionũ. Ad hoc. n. ꝙ prin
cipia aliquid conſtituant, oportet ꝙ
principia ſint differentia, ſint depen-
dentia, ſint imperfecta, ſint etiã diffor
mia. Si. n. eſſent omnino cõformia, & 47
perfecta, non poſſent aliquid conſti-
tuere: quia ex duobus entibus actu ni
hil fit. Quia ergo differentia, iõ ſunt
compoſita, quaſi cum aliis poſita.
Quia dependentia, ideo informia, vel
infirma. Quia imperfecta, ideo obſcu
ra. Quia diſſimilia, ideo diſparia.
Deus autem non põt eſſe ex dependẽ
tibus, & diuerſis: quia eſt vita ꝑ eſſen-
tiam. Non põt eſſe ex infirmis, quia
virtus per eſſentiã. Non põt eſſe ex im
perfectis, & obſcuris, quia lux eſt. Si-
militer non põt eſſe ex diſparibus, &
diſſimilibus: quia ſpũs per eſſentiã.
Summa ergo actualitas, ſumma pote-
ſtas, ſumma claritas, ſumma ſpiritua-
litas, non permittunt in Deo eſſe ali-
quam cõpoſitionẽ. Vnde ex his qua-
tuor conditionibus, quatuor ratio-
nes eliciuntur probantes Deum ſim-
pliciſſimum.

AD intelligentiam eorum q̃ di-
cit Magr̃ in litera quatuor quæ
runtur. Primo q̃ritur, vtrũ in Deo
ſit ſumma ſimplicitas. Secundo vtrũ
ſimplicitas ſit Dei proprietas. Tertio
propter illud quod dr̃ in litera de ani
ma rationali, Quæritur vtrũ anima
rationalis ſit ĩ toto corpore, ita quòd
in qualibet parte. Quarto quæritur,
vtrum Deus ſit in aliquo determina-
to genere.

QVAE.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Summa ſimplicitas eſt in Deo, cum ſit eſſentia in tribus cõmunicata:

Fundamenta. QVIA in Deo ſit ſumma ſimplicitas, ſic probat. Omne primum eſt ſimpliciſſimum, quia quanto aliquid prius, tanto ſimplicius, ſed Deus eſt primũ in gñe entium, eo ꝙ nec eſt, nec eſſe poteſt, nec cogitari pri⁹, ergo eſt ita ſimplex, quòd ipſo nihil ſimplicius eſſe põt, vel cogitari, ergo eſt ſimpliciſſimum. Item, omne quod eſt, quicquid habet eſt ſimpliciſſimum, Deus eſt qcquid habet, ergo &c. Prima patet in ſe. Minor probatur ſic. Deus habet potentiam, ſapientiam, & ſic de alijs, aut ergo eſt ſua potentia, aut non. Si ſic, habeo propoſitum. Si non eſt ſua potentia. cum ſit potẽs potẽtia, habet poſſe ab alio, ergo Deus eſt ab alio, quòd ſi hoc eſt falſum, ergo illud ex quo ſequitur. Itẽ, in eſſe nobiliſſimo, debet omnis conditio nobilitatis poni in ſummo. ſed Deus eſt ens nobiliſſimũ, & ſimplicitas eſt cõditio nobilitatis, ergo ponenda eſt in Deo in ſummo, ergo Deus eſt ſumme ſimplex. Item, quanto aliquid ſimplicius, tanto potentius in virtute, & econuerſo, quia virtus vnita plus poteſt q̃ multiplicata, ſed Deus eſt infinitus, & immẽſus virtute, ergo eſt infinitus ſimplicitate, ergo in Deo eſt ſumma ſimplicitas.

Ad opp. Cõtra. Simplicius cogitatur aliquid, cum cogitatur, vt abſtractum à pluribus, q̃ quod cogitatur, vt contentum in pluribus, ergo cum fides noſtra cogitet Deum, vt in pluribus, non cogitat eum, vt ſimpliciſſimum, ergo ſi fides vere cogitat, Deus non eſt ſimpliciſſimus. Item, maior eſt ſimplicitas vbi eſt identitas ſine diuerſitate, quam cum diuerſitate. ſed in Deo eſt identitas cũ diuerſitate ſuppoſitorũ, ergo in Deo non eſt ſumma ſimplicitas. Itẽ, maior eſt ſimplicitas, vbi eſt vnitas ſine pluritate, quia numerus dicit aliquo modo compoſitionẽ reſpectu cuius vnitas eſt ſimplex, ergo cum in Deo ſit vnitas cum pluralitate perſonarum, patet &c. Item. maior eſt ſimplicitas, vbi non tantũ ſubiectum, ſed etiam proprietas eſt eadem cũ proprietate, quia quãdo proprietas differt à proprietate in vno, ſunt plura differẽtia, ergo non eſt ſimplex, ſed in diuinis perſonis, in eadẽ perſona differt proprietas à proprietate, vnde innaſcibilitas differt à paternitate, ergo &c.

48 RESP. dicendum, ꝙ ſicut primæ rationes probant, in Deo ponenda eſt ſumma ſimplicitas. AD illud, ergo quod obijcitur, ꝙ fides non intelligit ipſum, vt ſimpliciſſimum. Dicendum, quòd fides intelligit eũ, vt ſimpliciſſimum, & qui aliter intelligit. non intelligit, vt ſumme ſimplex, quod patet ſic. Quoniam eſt intelligere vnũ in vno. & vnum in plurib⁹ multiplicatum, & vnum in pluribus non multiplicatum. Simplicius autẽ intelligitur vnum in pluribus eſſe multiplicatum, q̃ vnum i vno, quod patet, quia vniuerſale eſt ſimplicius ſingulari, & adhuc multo ſimplicius intelligitur, quod eſt vnum in pluribus non multiplicatum. hoc modo intelligit fides noſtra Deum, & ideo ſimplicior eſt Deus, quia eſt in omnibus non multiplicatus, quàm ſi eſſet in vno ſolo, vel in pluribus multiplicatus. Hinc eſt quòd Deus ſimpliciſſimus eſt. & fides noſtra eum, vt ſimpliciſſimum intelligit, & qui intelligit Deum plurificatum in eſſentia, vel vnum in ſuppoſito, derogat ſummæ ſimplicitati eius, derogat etiam nobilitati eius, quoniam vbi ſumma ſimplicitas intelligitur, oportet ſummam actualitatem intelligi, ſi ſumme nobilis eſt. Et vbi eſt ſumma actualitas, ſumma diffuſio, & communicatio debet poni, & iſta non poteſt eſſe niſi in ſempiterna productione rei omnino infinitæ, & æqualis in virtute: & hoc non poteſt eſſe in alietate eſſentiæ, ergo non poteſt intelligi diuina eſſentia ſimpliciſſima, niſi in tribus perſonis intelligatur tota eſſe, quarũ vna ſit ab alia.

Quan-

Quando ergo obijcitur, quòd ſimplicius eſt abſtractū a pluribus quàm in pluribus, verum eſt, ſi in illis pluribus plurificetur. Si autem non plurificatur, non eſt verum.

AD illud quod obijcitur quod maior eſt ſimplicitas, vbi nulla diuerſitas. Dicendū, quòd diuerſitas dupliciter poteſt venire. Vel ex additione, vel ex origine. Ex additione, cum eſt diuerſitas in proprietatibus abſolutis, quæ diuerſæ ſunt in diuerſis, vt albedo in Petro, Paulo, & Gregorio, & hęc priuat ſimplicitatē, quia ponit cōpoſitionē. Eſt alia diuerſitas veniēs ex ſola origine, vt puta, quia vna perſona emanans ab alia, differt ab ea, & hec non repugnat ſimplicitati, quia nullam ponit compoſitionem: ſed ſolum ordinem, & reſpectum ad aliū, & hoc non proprie dr̄ diuerſitas, ſed diſtinctio, & diſcretio: & hoc manifeſtum eſt ſi intelligamus patrem ſeipſo gn̄are filium, & intelligamus eū gn̄are, & iterum non gn̄are, nulla eſt hic cōpoſitio, quia nulla additio.

50 AD illud quod obijcit, ꝙ maior eſt ſimplicitas, vbi nulla pluralitas. Dicendū, ꝙ duplex eſt pluralitas. Quædam, in qua plus eſt in duobus ꝗ in vno, vt in duobus hoībus plus eſt de bonitate, ꝗ in vno, & iſta pluralitas repugnat ſimplicitati: qa vnitas addit ſupra vnitatem. Quædam autem eſt pluralitas, in qua tm̄ in pluribus eſt quantum in vno, & hæc eſt ī diuinis: quia tm̄ de eſſe, & bonitate, & virtute eſt in vna perſona, quantum in pluribus, & iſta pluralitas nihil addit ad vnitatē, & iō nullā oīno ponit compoſitionem, nec priuat ſimplici-
51 tatem. AD illud quod obijcitur, ꝙ in patre differt proprietas a proprietate. Dicendū, ꝙ proprietas differt a proprietate tripliciter. Aut reſpectu ſubiecti, aut reſpectu ſui, aut reſpectu obiecti. Si reſpectu ſubiecti, quia cauſantur ex diuerſis naturis in ipſo repertis, ſic ponit cōpoſitionem, quia ponit ſubiectum eſſe in pluribus. Si reſpectu ſui, ſic differt muſica, & grammatica in Petro, & ſic ponit ſimiliter compoſitionem: quia ponit ſubiectum ſubeſſe pluribus. Si reſpectu obiecti, ſic ponit ſubiectum comparari pluribus, & hoc modo non ponitur compoſitio, ſed diſtinctio. Exemplū eſt in puncto, quod eſt principium, & finis reſpectu diuerſarum linearū, hoc modo eſt differentia proprietatum in diuinis, &c.

Caue a Scoto diſt. 2. p. 2. q. 4. & diſt. 34. & q. 43.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Simplicitas eſt in ſolo Deo eſſentialiter, cum in eo nullā ſit compoſitio, nec differentiæ multiplicitas.

VTRVM ſimplicitas ſit Dei proprietas. Et ꝙ ſic videt̄ hoc modo. Nulla creatura eſt actus pur⁹, quia in omni creatura, [vt dicit Boetius] differt quo eſt, & quod eſt, ergo in omni creatura eſt actus cum poſſibili: ſed omnis talis habet in ſe multiformitatem, & caret ſimplicitate, ergo, &c. Item, omnis creatura habet eſſe finitum, & limitatum, ergo habet eſſe artatum, ſed vbicūque eſt eſſe limitatum, eſt ibi aliqd quod contrahit, & aliquid quod contrahitur, & in omni tali eſt compoſitio, & differentia, ergo omnis creatura eſt compoſita, ergo nulla ſimplex. Item, omnis creatura habet eſſe datū aliunde, ergo habet eſſe aliunde acceptum, ergo nulla creatura eſt ſuum 27
eſſe, ergo in omni creatura eſt dependentia, ſine differentia: ſed nullum tale eſt ſimplex ſimpliciter, ergo, &c. Item, omne quod eſt poſt primā vnitatem deficit ab illa, ergo ſtatim cadit in dualitatem, ſicut dicit Diony. ꝙ poſt monadem, dyas eſt, ergo omnis creatura eſt a prima vnitate, ergo oīs creatura eſt ab illa deficiens. Contra. Ab vno non procedit niſi vnum, & a vero non procedit niſi verum: ſed vnitas, & ſimplicitas, eādem rōnē habent in Deo, ergo ſicut ab vno vnū, ita a ſimplici, ſimplex. Item, videtur ſpecialiter, ꝙ ſimplicitas ſit in creaturis: quia ſimplex eſt quod non habet partem: ſed punctus non ha-

Fundamenta. 7. Meth. & 3. de ani. De hebd. & de trin.

Dionyſius de diuinis nomi.

bet

bet partem,quia ita diffinitur. Punctus eſt,cuius pars non eſt, ergo,&c. Item, omne illud ante quod non eſt aliud, eſt ſimplex, quia ſi cõpoſitum eſt,neceſſario habet ante ſe aliud: ſed ens eſt primum, ſicut dicit auctor de cauſis: ſed primum rerum creatarum eſt eſſe,ergo, &c. Item omne illud eſt ſimplex, in quo ſtat reſolutio,ſed reſolutio ſtat in principijs, quæ ſunt materia,& forma,quia materia vlterius non reſoluitur,cum ſit ſtatus in cauſis, alioquin eſſet ire in infinitũ, ergo cum reſolutio ſtet in creato,aliquod creatũ eſt ſimplex. Si tu dicas, ꝙ principia non habent oĩmodam ſimplicitatẽ,quia q̃uis non componantur ex alijs, tñ componuntur alijs.

Ad opp. Contra. Hoc non videtur facere cõtra ſimplicitatem, ꝙ cõponatur alij. Nam ꝙ aliquid non ſit componibile alij,non facit aliquam ſimplicitatem, cum iſta ꝓprietas ſit in indiuiduis completis,quæ maxime ſunt cõpoſita, ergo hoc quod dico componibile alijs, non tollit ab eis ſimplicitatem, & ſic,&c.

52 RESP. Dicendum, ꝙ ſimplicitas eſſentiæ priuat compoſitionẽ, & priuat eſſentialem differentiam, ſiue multiplicitatem. Vnde ſimplex eſt qđ non habet compoſitionem partium, nec multiplicitatem actionum, ſiue formarum. In ſolo autẽ Deo eſt priuatio compoſitionis,& differentiæ,ſiue multiplicitatis: ideo ſimplicitas in ſolo Deo eſt eſſentialiter. Vnde notãdum, ꝙ multiplex eſt compoſitio. Vna compoſitio eſt ex partibus eſſentialibus,& hęc eſt in oĩbus per ſe en-
53 tibus. Alia eſt ex partibus integrantibus,& hęc eſt in oĩbus corporibus. Tertia eſt ex partibus diſſimilibus, ſiue repugnantibus,& hæc eſt in oĩbꝰ animatis, & viuentibus. Vnde in oĩ ſubſtantia per ſe ente, quæ dr̃ creatura,eſt cõpoſitio. Quia omnis creatura, aut eſt corporalis, aut ſpũalis, aut compoſita ex vtroque. Similiter eſt conſiderare triplicem differentiã
54 in creaturis. Prima eſt ſubſtantiæ, virtutis,& operationis,ſiue ſubſtantiæ, & accidentis. Secunda eſt differentia ſuppoſiti, & eſſentiæ. Tertia eſt differẽtia entis,& eſſe. Prima differentia eſt rei prout eſt agens. Secunda prout eſt ens in genere. Tertia prout eſt ens in ſe. Prima differẽtia eſt in omni ſubiecto,qm̃ eſſe ſubiectũ habet eſſe mixtum: ideo non agit ex ſe toto: & ideo differt in eo,quo agit & ꝙ agit,& actio,ſiue ſubiecti ꝓprietas. Secunda differentia eſt in omni indiuiduo: quia omne indiuiduum habet eſſe limitatũ: & ideo in aliquo conuenit,in aliquo differt cum alio; & ideo in omni indiuiduo differt eſſentia,& ſuppoſitum, multiplicatur enim eſſentia in ſuppoſitis. Differentia tertia eſt in omni creato, & concreato: quia omne quod eſt præter Deum, accipit eſſe aliunde, ſiue principiũ ſit,ſiue principiatũ; ideo nihil eſt ſuum eſſe, ſicut lux non eſt ſuum lucere. Si ergo dicatur ſimplicitas ꝑ priuationem compoſitionis, ſic proprium eſt ſolius Dei in rõne ſubſtantiæ,quia nulla alia eſt ſubſtantia,quę non habet compoſitionem ex poſſibili,& actuali ſaltem. Si autẽ ſimplicitas dicat priuationẽ eſſentialis differentiæ,& dependentiæ: ita ꝙ in eſſentia nulla ſit diuerſitas,nec dependentia,eſt proprium Dei in rõne entis,quia nullum aliud ens eſt, in quo non cadat aliqua diuerſitas, vel dependentia. Concedendum ergo eſt, ꝙ ſimplicitas eſt Dei proprium, vt viſum eſt: creaturæ aũt cõpoſitæ ſunt nec vere ſimplices: quia habent eſſe mixtum ex actu,& potentia,quia habent eſſe limitatum, & ita in genere, & ſpecie per additionem cõtrictum: quia habent eſſe aliunde datum,quia habent eſſe poſt Deum vnum, a quo deficiunt: & ita cadunt in cõpoſitionem Aliter poteſt dici. & verius, ꝙ 55
ſimplex dr̃ per priuationem compoſitionis. Et notãdum, ꝙ compoſitio dr̃ dupliciter. Vno modo alicuius ex aliquibus. Alio modo quo aliquid dr̃ componi alij. Si ergo ſimplicitas priuet compoſitionem ex alijs, ſic conuenit etiam creatis, vtpote primis, q̃ non componuntur ex alijs. Si autem priuet compoſitionem cum alijs, & ex alijs, ſic ſolius eſt Dei. Omnis.n. creatura,aut eſt ens per ſe, & in ſe,&

ita

ita compoſita ex alijs. Aut eſt ens cũ alio,& in alio,& ita alij compoſita. Et iterum eſſe creatum, aut eſt principium, & ita componibile alij. Aut principiatum, & ſic compoſitum ex alijs, & ſic accipitur ſimplicitas ꝑut eſt rei proprietas per priuationem, videlicet vtriuſque compoſitionis.

56 A D illud ergo quod obijcitur, ꝙ ab vno non eſt niſi vnum,&c. Dicendum, ꝙ ſimplex non eſt conditio generalis entis,ſicut vnum. Nam ſimplicitas dicit modum vnitatis nobiliſſimum, quem Deus nulli communicat creaturæ: quia creatura nõ põt eum recipere,cum eſſe eius ſit limitatum,ſit mixtum:ſic etiam eſſe depen

57 dens,& aliunde datum. A D illud, quod obijcitur de ſimplicitate puncti,& entis, & principij. Dicendum, ꝙ ibi eſt ſimplicitas per priuationem compoſitionis ex alijs,non aũt prout ſimplicitas dicit indifferentiam omnimodam. In oibus.n. vt dictum eſt, cadit aliqua differentia,& dependentia:quãuis.n.non ſint compoſita. tñ eorum eſſe dependet a compoſito, ſiue compoſitione. Vnde bene concedendum eſt illud quod vltimo dicebat,ꝙ illud derogat ſimplicitati rei, ꝙ ſit alteri componibilis, inquantũ ſimplicitas priuat multiplicitatem,et differentiam in re ſimplici, quãuis non deroget inquantum priuet cõpoſitionem ex alijs. Omnis enim dependentia facit ipſum quod depẽdet a ſumma ſimplicitate,& in differentia recedere. Solus aũt Deus eſt independens. Oĩa autem alia ſunt dependentia, ſiue cõparatione ad principia ex quibus ſunt, ſiue vnũ principium cõponens cõplicetur ad aliud, ſiue eſſe dependens comparatione ad Deum, ſiue ab ipſo Deo. Nihil autem quod dependet eſt ſua dependentia: ideo nihil tale eſt ſummeſimplex, quia omne ſimpliciſſimũ eſt abſolutiſſimũ, &c.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Anima rationalis eſt in toto corpore.

VTRVM anima rõnalis ſit in toto corpore, ita ꝙ in qualibet parte. Et ꝙ ſic videt. Aug. dicit. ꝙ ſicut Deus eſt in maiori mũdo, ſic anima in minori,ſed Deus ſic eſt in maiori mundo, ꝙ in qualibet parte totus, ergo anima ſic eſt in minori. ſ. in corpore. Item,quod dat eſſe toti, & partibus, vnitur toti, & partibus ſm eſſentiã: quia forma per ſui eſſentiam dat eſſe, & hoc non niſi ei, cui eſſentialiter vnitur:ſed anima dat eſſe toti corpori,& omnibus partibus,ergo &c. Item, in oculo eſt videre, ſentire, & viuere. Quæro ergo vtrum ſint hæc vnus actus, vel differentes? Non vnus, hoc conſtat,quia priuato viſu, adhuc ſentit per tactum:priuato ſenſu,adhuc viuit,ſicut in paralitico:cũ ergo viuere ſit a ſubſtantia, videre à potentia, in oculo eſt anima ſm ſubſtantiam, eadem rõne põt probari & in oibus partibus eſſe. Item,anima operatur in toto corpore, ergo eſt ꝑ potentiam.ſed potentia animæ ſimplex eſt,ergo ſi potẽtia vna eſt in manu,& pede, idem eſt in diuerſis partibus:ſed non eſt ſimplicior potẽtia, q̃ ſubſtantia, ergo, &c. Item, anima eſt in corpore, aut in qualibet parte, aut in vna determinate, aut in puncto. Si in qualibet parte, habeo propoſitum. Si in vna, cum illa habeat plures partes, & anima ſit ſimplex, erit in pluribus partibus, ergo non eſt inconueniens animam eſſe in pluribus partibus. Sed qua rõne eſt in partibus partis,eadẽ rõne eſt in partibus totius. Si eſt in puncto corporis,ergo cum punctus non habeat ꝓportionem ad totum corpus, anima eſt improportionabilis toti corpori, ergo non poteſt eſſe perfectio, cum ꝓportio ſit perfectionis ad perfectibile. Similiter punctus eſt ſubſtantia poſita,ſiue habens poſitionem, ergo

anima

Fundamenta.

Auguſt. de ſpiritu, & aĩa. ca. 19.

1. 3 aia 90

anima habet ſitum in corpore: ſed nulla forma ſitualis eſt motor ſufficiens, ergo, &c. Sed contra. Forma quæ eſt in toto, & in partibus vna, denominat partes, & totum rõne conſimili. Vnde quęlibet pars ignis, eſt ignis. ergo ſi anima eſt in qualibet parte, quęlibet pars aĩalis dr̃ aĩal. cũ quælibet pars eſt ſubſtantia animata ſenſibilis. Item, exiſtentia animæ rõnalis non dependet ab aliqua parte corporis, cum ſit fixa in ſe, ergo non eſt in qualibet. Item, operatio eius non dependet ab aliqua parte corporis, nec alicui cõicatur, ergo in nulla parte corporis eſt, nec in quãtũ perfectio, nec in quantum motor. Vnde Philoſophus dicit, ꝙ anima nullius corporis eſt act⁹. i. nullius partis corporis, ſed in quo eſt, eſt ſicut actus. Item, corpus organicum eſt diuerſarum rõnum in partibus, & toto, ergo habet diuerſam perfectionem, ergo cũ anima perficiat totum quantum ad eſſentiam, perficit partes quãtum ad potentiam, ergo anima rõnalis non eſt in partibus, niſi ſolum quantum ad rõnem potentiæ. & hoc etiam dicit Philoſophus, ſicut anima ad corpus, ſic partes animæ ad partes corporis. Item, ſi anima eſt tota in qualibet parte corporis, ergo tota eſt in manu: ſed qñ aliquod totũ eſt in aliquo, mouet̃ illo moto, ergo mota manu, mouet̃ anima: & ſimiliter manu quieſcente, quieſcit, ergo cum manus vna poſſit moueri altera exiſtente in quiete, anima vna, & eadem numero ſimul quieſcit, & mouetur ſm idem. Item, ſi anima eſt in plurib⁹ tota, qua rõne in tribus, ea rõne in pluribus, & ita in infinitis, & quantũcumque extendatur corpus: ergo anima nata eſt eſſe vbiq;. & ita videtur, ꝙ anima non ſit limitata, ſed immenſa. Item, ſi tota anima eſt in manu, ſicut ĩ alijs partibus, ergo cum vita ſit ab anima, non magis recipit motum, & ſenſum manus a corde, quæ econuerſo. Hoc aũt eſt cõtra oẽs Philoſophos, & ſequit̃ ex hoc tale inconueniens, ꝙ ſicut læſo corde perit vita, ita læſa manu.

Ad opp.

Ariſt. 2. de anima. 9.

58 RESP. Aliqui dicunt, ꝙ anima ſm eſſentiam eſt in aliqua parte determinate, ſm potentiam vero eſt, & fluit in toto corpore, ſicut aranea eſt in tela. Vnde dixerunt, quod eſt in corde: quia cor eſt domicilium vitæ, & eius inhabitator eſt anima. Et ad hoc ponendũ mouit eos experimentum cum defectu rationis. Experimẽtum, quia viſibiliter apparet, ꝙ læſo corde ſeparatur anima, & ab ipſa infinit ſenſus, & motus, & eſt membrũ nobile exiſtens in medio, ſicut cẽtrũ corporis. Defectus rationis, quia nõ potuerunt intelligere quomodo aliquid limitatum ſit vnum, & idem totum in pluribus, & quia fides non cogit credere, & ratio non intelligit: ideo dicunt non eſſe ponendum, ꝙ ſit in toto ratione cuiuſlibet partis. Sed aliorum opinio eſt, vt Aug. quòd anima in qualibet parte corporis ſit tota, & ad hoc ponendum mouet experimentum, exemplum, & rationabile argumentum. Experimentum, quia anima in partibus diſtantibus a corde ita cito ſentit, ſicut & in propinquis. Item, quia ſimul quaſi in ictu oculi ſentit læſionem in partibus diſtantibus, & cum anima ſeparatur, dolor eſt in ſingulis partibus, & reſolutio. Exemplũ ſimiliter mouet, ſicut dicit Auguſt. Videmus. n. ꝙ in animali perfecte ſano eſt vna ſanitas in ſingulis partibus, nec maior in maiori, nec minor in minori. Si ergo hoc eſt in forma corporali, quã to magis in ſpũali? Mouet rationis argumentum: quia anima eſt forma ſimplex, & motor ſufficiẽs. Quia forma totalis corporis eſt in toto. Quia vero ſimplex non eſt ſm partem, & partem ſui. Quia motor ſufficiens, ideo non habet ſitum, & ideo nec eſt in puncto, nec in parte determinata. Et quia magis rationalis eſt opinio, quæ fundatur ſupra rationem, quæ quę fundatur ſupra defectus rationis, & quia Auguſt. hoc dicit hanc approbo tãquam meliorem. 59

AD illud ergo quod obijcitur in contrariũ, forma quę eſt in toto, &c. Dicẽdum ꝙ triplex eſt genus formæ. Eſt. n. quædam quæ perficit, & extenditur, & dependet, & hæc quia totum pficit, eſt in toto. Quia vero extẽdit perfectionem 60

perfectionem totius,cõicat partibus,
Quia vero dependet, nec agit per ſe
operationem totius,cõicat partibus,
vt patet in forma ignis, quia ǭlibet
pars ignis eſt ignis,& quælibet cale-
facit.Eſt alia forma, quæ perficit, &
dependet,ſed non extenditur,& talis
forma, qa totũ perficit eſt in toto, &
qualibet parte. Quia vero nõ extẽdi-
tur:ideo actũ totius nõ attribuit par-
tibus.Quia vero dependet,operatio-
nem totius communicat partibus,&
talis eſt anima vegetabilis,& ſenſibi-
lis,quia nulla pars aĩalis eſt animal,ta
men quælibet pars animalis viuit, &
ſentit. Eſt iterum forma quæ totum
perficit,tamen nec extenditur,nec de
pendet quantum ad operationem, &
talis,quia perfectio eſt,eſt in toto, &
partibus. Quia vero non extenditur,
perfectionem totius non communi-
cat partibus. Quia non dependet,iõ
nec operationem cõmunicat, & talis
eſt anima rationalis. Quia nulla pars
hominis eſt homo,& nulla pars ho-
minis intelligit:tamen,& ſi nõ com-
municet actum totius vt toti, cõmu-
nicat,vt partibus:quia quælibet pars
hominis viuificatur à perfectione ho
minis, & ideo perfectio hominis, eſt
in qualibet parte,& ſic patet reſpõſio
ad illud, quòd nullius corporis eſt
actus, quia nulli communicat ꝓpriã
operationem, nec perfectionem toti⁹,
61 cum omnes partes perficit in toto. Si
militer ad aliud de forma: quia for-
ma quæ eſt in partibus non denomi-
nat ſimul totum, & partes,niſi ſit for
ma dependens, & extenſa, & loquor
hic de forma ſubſtantiali tantum, nõ
62 de accidentali. AD illud quod obij-
citur,ꝙ non ſunt eiuſdem rõnis totũ
& partes. Dicendum, ꝙ in partibus
eſt conſiderare organi rationem, &
complexionẽ.Ratione complexionis
ſunt vniformes toti,& ſunt diſpoſitæ
ad idem genus vitæ, & perficiunt ab
vno.Ratione organizationis ſunt di
63 uerſę.& perficiuntur à potentijs.AD
illud quod obijcitur,ꝙ mouetur mo-
ta manu &c. dicendum, quòd perfe-
ctio poteſt ſupra totum perfectibile,
& quantum ad ſubſtantiam, & quan
tum ad potentiam: & cum anima ſit
perfectio totius corporis, ſuper totũ
poteſt, & ideo nullo minori ǭ ſit to-
tum corpus diffinitur eius ſubſtãtia,
nec potentia.diffinitur autem corpo
re ſuo quod perficit, & ideo corpore
moto, mouetur per conſequens:par-
tibus autem non diffinitur,quia ſunt
minores toto, & ita eſt in vna:quod 2.de ani.
non eſt extra aliã. Etiam ideo quia in tex.
nulla parte eſt diffinitiue, non moue-
tur ad motum alicuius partis, ſicut
nec Deus mouetur ad motum alicu-
ius creaturæ. & per hoc patet ſequẽs, 64
quia totum corpus comparatur ipſi
animæ tanquam vnus locus, & ideo
in pluribus partibus non eſt niſi in-
quantum in vno loco. Vnde ſi ſepa-
rentur,non erit in illis. Nec ſequitur
ex hoc ꝙ ſit infinita, quia omniũ na-
tura conſtantium terminus eſt, & ra
tio magnitudinis, & augmenti,& ita
corpus humanum non poteſt cogita
ri tam magnum corpus, ꝙ nõ poſſit
viuificari ab anima. AD illud quod
obijcitur vltimo,ꝙ tunc vna pars nõ
recipit ab alia.Dicendum,quòd ſicut
Deus in maiore mũdo immediate eſt
in omni creatura ipſam continẽs, tñ
per ordinem vniuerſi influit aliquid
vna creatura in aliam, ſic intelligen-
dum,ꝙ anima per ſui præſentiam eſt
in qualibet parte immediate quã con
tinet,& conſeruat,non tamen omni-
no, ſed influit in omnes partes per
vnã,& ideo ceſſante illa parte,& eius
influentia,perit ordo corporis eſſen-
tialis,& ita anima ſeparatur. Ad opp.

QVAESTIO IIII.

CONCLVSIO.

**Deus cum ſit illimitatæ natu-
ræ, in nullo eſt determinato
genere.**

VTRVM Deus ſit in
aliquo determinato ge
nere. Et quòd ſit,oſtẽ-
dit hoc modo. Quod
diſtinguitur ab alijs
entibus, eſt aliqua natura determina
ta, ſed De⁹ eſt huiuſmodi, quia diſtin
guitur

guitur à creaturis omnibus, quia nullum creatum eſt Deus, ergo eſt natura determinata, ſed quod eſt natura determinata eſt in genere determinato, ergo &c. Item, quod habet ſuper ius vniuocum, & eſſentiale, habet eſſe in genere determinato, ſed Deus habet ſuperius ſe, vt ſubſtantiã q̃ dicitur de deo, & creaturis, & eſſẽtialiter, & vniuoce, quia ſecundum iſtam rationem quæ eſt res per ſe exñs, ergo &c. Item, quòd ſit in quolibet genere videtur. Quia omne quod eſt completionis in creatura, attribuẽdum eſt Deo, ſed omne prædicamentũ habet aliquid completionis, ergo res omnium prædicamentorum ſunt in Deo, ſed quicquid eſt in Deo eſt Deus, & econuerſo, ergo Deus eſſentialiter ſubijcitur rei omnis prædicamenti, ergo eſt in quolibet. Item, ſummo bono nihil deficit de bonitate, ergo ſummo enti nihil de entitate, ergo in Deo eſt omnis entitas, & omnis differentia entitatis, ergo cum differentiæ entiũ ſint decem prædicamenta, omnia ſunt in Deo. Contra. Aug. in li. 5. de tri. Deus eſt bonus ſine qualitate, magnus ſine quantitate, ergo magnitudo Dei non eſt in genere quantitatis, nec bonitas in genere qualitatis, ergo nec ſubſtantia in genere ſubſtantiæ, ergo in nullo genere. Item, videtur ꝙ non eſt in genere determinato, quia omne qđ eſt in genere determinato, habet eſſe finitum, & limitatum, Deus autem eſt infinitus, ergo &c. Item, quòd non in quolibet genere videt̃, quia quod habet in ſe res plurium generum, eſt compoſitum, Deus autem eſt ſimpliciſſimus, ergo &c.

Fundamenta. Cap. 1.

Hàc penultimã rõne magne facit Scotus, diſt. pſenti q. 3. ibi teneo opinionẽ meã.

RESP. dicendum, quòd non cõuenit Deo eſſe in vno genere determinato, quia omne tale habet eſſe limitatum, & arctatũ, & cõpoſitum in pluribus generibus non poteſt eſſe. Aut enim aliquid eſt in pluribus propter naturarum, & proprietatum diuerſitatem, vt album inquantum dicit ſubiectum aliquod, ſiue rem aliam eſt in genere ſubſtantiæ, ſed inquantum dicit formam quæ eſt albedo, eſt in prædicamento qualitatis. Aut propter generalitatem, ſicut vnum, & ens. Et propter naturarum multiplicitatem nõ poteſt Deus eſſe in pluribus, quia omne tale compoſitũ eſt, & multiforme, Deus autem ſimplex. Non propter generalitatem, quia ens tale nihil eſt habens diſtinctum à rebus creatis. Deus autem eſt habẽs in ſe ens diſtinctum à rebus, & habẽs eſſe ſimplex & infinitum & ideo, nec in vno gñe, nec in pluribus eſſe põt. 65

Cõcordat S. Thom. 2. contra Gent. cap. 93. & 1. par. q. 50. art. 2. & 1. par. q. 3. art. 5

66 AD illud ergo quod obijcitur, qđ diſtinguit ab alijs, eſt natura diſtincta &c. Dicendum ꝙ verum eſt ſi diſtinguatur per aliquid quod ipſum contrahat & arctat, ſicut per differentiam cadentem in genere, Deus autẽ non ſic diſtinguitur ſed ſeipſo.

67 AD illud quod obiicit̃, ꝙ Deus habet ſuperius vniuocum. Dicendũ ꝙ Deo non eſt ſuperius, quia eo non eſt ſimplicius, nec vniuocum, quia ſubſtantię ratio non conuenit vniformiter creaturæ & creatori. Deus enim eſt ens per ſe, quia nullo egens, creatura eſt ens per ſe, quia non eſt in alio vt in ſubiecto, eget tamen alio ad ſui conſeruationem. 68 AD illud qđ obijcitur, ꝙ omne quod eſt perfectionis & bonitatis ponendum eſt in Deo. Dicendum, ꝙ hoc põt eſſe dupliciter. Vel per diuerſitatem, & hoc facit eſſe in diuerſis generibus, vel ẜm omnimodã vnitatem, & hoc facit eſſe extra omne genus. 69 AD illud qđ obijcitur vltimo, ꝙ Deo nihil deficit de bonitate. Dicendum ꝙ Deus non dicitur non deficiens à bonitate, propter hoc, ꝙ omnis differentia boni particularis, ſit in Deo per differentiam, ſed quia eſt in eo per æquiualentiã, quia enim eſt ſummum bonum, complectitur ĩ ſe bonum omne, ſic intelligendũ eſt de entitate, & ſic patet illud.

DE DISTINCTIONE TRIVM perſonarum.

DISTINCTIO. IX.

De ꝓprietatibus & cōditionibus pſonalibus trinitatis & vnitatis. Cap. 1

NVNC ad diſtinctionem trium perſonarum accedamus. Teneamus ergo, vt docet Aug. in lib. de fide ad Petrum, patrem, & filium, & ſpiritum ſanctum vnum eſſe Deum naturaliter: nec tamen ipſum patrem eſſe, qui filius eſt: nec filium eſſe ipſum, qui pater eſt: nec ſpiritum ſanctum eſſe ipſum, qui pater eſt, aut filius. Vna enim eſt eſſentia patris, & filij, & ſpiritus ſancti, in qua non eſt aliud pater, aliud filius, aliud ſpiritus ſanctus: quamuis perſonaliter alius ſit pater, alius filius, alius ſpiritus ſanctus.

Hic de coæternitate filij cum patre.

GENITVS eſt enim à patre filius, & ideo alius: nec tamen antè fuit pater, quàm filius: coæternæ.n. ſunt ſibi tres perſonæ.

Argumentatio Arrianorum.

Cap. 5. circa mediū eiuſdem.

SED contra hoc inquit hæreticus, vt refert Ambr. in lib. 1. de fide ad Gratianum: Omne ꝙ natum eſt, principium habet: & ideo quia filius natus eſt, principium habet, & eſſe cœpit: quod hæreticorum ore ſic dictum eſt. Nam ipſe Arrius, vt meminit Augu. in 6. lib. de Trinit. dixiſſe fertur, Si filius eſt, natus eſt: ſi natus eſt, erat tempus, quando non erat filius.

Cap. 1

Aug. ibi.

Reſponſio Auguſtini catholica.

QVI hoc dicit, non intelligit etiam natum eſſe de Deo ſempiternum eſſe, vt ſit coæternus patri filius: ſicut ſplendor qui gignitur ab igne atq; diffunditur, coæuus eſt illi, & eſſet coæternus, ſi ignis eſſet.

Oppoſitio Auguſtini contra hæreticum.

Lib. 6. Cap. 1 1. Cor. 1.

ITEM, Si Dei filius, inquit Auguſtinus, virtus & ſapientia Dei eſt, nec vnquam fuit Deus ſine virtute & ſapientia: coæternus eſt ergo Deo patri filius. Dicit autē Apoſtolus Chriſtum eſſe Dei virtutem, & Dei ſapientiam. Aut ergo non fuit, quando non fuit filius: aut aliquando Deus nō habuit virtutem & ſapientiam: quod dementis eſt dicere. Conſtat enim quia ſemper habuit ſapientiā: ſemper ergo habuit filium.

Reſponſio Ambroſij ad idem, authoritate fulta.

In. 1. lib. de fid. ad Gratianū, circa mediū cap. 5.

EIDEM quoque Arrianicæ quæſtioni Ambr. in hunc modū reſpondet, Ego, inquam, filium eſſe natum confiteor: quod reliquū eſt impietatis horreſco. Scriptum eſt enim in veteri Teſtamento, vt vel vnum è pluribus dicam, Ante me non fuit alius Deus, & poſt

me

Digitized by Google

me non erit. Quis ergo hoc dicit? pater, an filius? Si filius, ante me, inquit, non fuit alius Deus. Si pater: poſt me, inquit, non erit: hic priorem, & ille poſteriorem non habet. Inuicem enim in ſe, & pater in filio, & filius in patre cognoſcitur. Cum enim patrem dixeris, eius etiam filiũ deſignaſti, quia nemo ipſe pater eſt ſibi: cùm filium nominas, etiam patrem fateris, quia nemo ipſe ſibi filius eſt. Itaque nec filius ſine patre, nec pater poteſt eſſe ſine filio: ſemper ergo pater, ſemper & filius eſt. Eſaiæ 43. Ioan. 13. Rõne vtẽ Amb. contra hæreticum.

Inuectio Ambroſij contra hæreticum.

ITEM dic, inquam, mihi hęretice, fuitne quando omnipotens Deus pater non erat, & Deus erat? Nam ſi pater eſſe cœpit, Deus ergo primò erat, & poſtea pater factus eſt. Quomodo ergo immutabilis Deus eſt? Si enim antè Deus, poſtea pater fuit, vtiq; generationis acceſſione mutatus eſt, ſed auertat Deꝰ hanc amentiã, Lib. & ca. citatus.

Ineffabile eſt quomodo filius ſit, & non habeat patrem priorem: ſicut modus generationis non intelligibilis, & ineffabilis eſt.

SED quæris à me, inquit Ambroſius, quomodo ſi filius ſit? non priorem habet patrem. Quæro item abs te, quandò vel quomodo filium putes eſſe generatum; Mihi enim impoſſibile eſt generationis ſcire ſecretum. Mens deficit, vox ſilet, non mea tantùm. ſed & angelorum: ſupra poteſtates, & ſupra angelos, & ſupra cherubin, & ſupra ſeraphin. Supra omnem ſenſum eſt: quia ſcriptũ eſt, Pax Chriſti ſupra omnem ſenſum eſt. Et ſi pax Chriſti ſupra omnem ſenſum eſt, quomodo non eſt ſupra omnem ſenſum tanta generatio? Tu ergo ori manum: admoue ſcrutari non licet ſuperna myſteria. Licet ſcire quòd natus ſit, non licet diſcutere quo modo natus ſit. Illud mihi negare non licet, hoc quærere metus eſt. Ineffabilis enim eſt illa generatio. vnde Eſaias, Generationem eius quis enarrabit? Vbi ſuprà. Phil. 4 Eccleſ. 5.

Quidam præſumunt diſcutere generationis ſeriem.

QVIDAM tamen de ingenio ſuo preſumentes, dicunt illam generationem poſſe intelligi, & alia huiuſmodi: inhærentes illi authoritati Hier. ſuper Eccleſiaſten, In ſacris ſcripturis, quis, ſæpiſſimè non pro impoſſibili, ſed pro difficili ponitur: vt ibi, Generationem eius quis enarrabit? Sed hoc non dicit Hier. ideò quòd generatio filij æterna plenè intelligi vel explicari poſſit à quoquã mortalium: ſed quia de ea ali quid intelligi, vel dici poteſt: quidam tamen hoc accipiunt dictum de temporali Chriſti generatione. Eſaia 53. Tomo. 7. cõmentario ad 3. Eccleſiaſt. circa illud quis ſcit ſi ſpiritus. Leo Papa & Diony.

Vtrum debeat dici, ſemper gignitur, vel ſemper genitus eſt filius.

HIC quæri poteſt cùm generatio filij à patre nec principium habeat, nec finem, quia æterna eſt, vtrum debeat dici, filius ſemper

gignitur, vel ſemper genitus eſt, vel ſemper gignetur. De hoc Gre go. ſuper Iob ait, Dominus Deus Ieſus in eo quòd virtus & ſapien tia Dei eſt, de patre ante tempora natus eſt: vel potiùs quia nec cœ pit naſci, nec deſiit, dicamus veriùs ſemper natus: non autem poſ ſumus dicere ſemper naſcitur, ne imperfectus eſſe videatur. At ve rò, vt æternus deſignari valeat & perfectus, & ſemper, dicamus & natus, quatenus & natus ad perfectionem pertineat, & ſemper ad æternitatem: quamuis per hoc ipſum quod perfectũ dicimus, mul tum ab illius veritatis expreſſione deuiamus: quod factum non eſt non poteſt dici propriè perfectum: ſed balbutiendo, vt poſſumus, excelſa Dei reſonemus. Et dominus noſtræ infirmitatis verbis cõ deſcendens: Eſtote, inquit, perfecti, ſicut & pater veſter cœleſtis ꝑ fectus eſt. Super illum locum etiam Pſal. Ego hodie genui te. De hac generatione filij ita loquitur Aug. Quanquam per hoc quod dicit hodie, poſſit intelligi dies ille quo Chriſtus ſecundum hominẽ natus eſt: tamen quia hodie præſentiam ſignificat, atque in æter nitate neque præteritum quicquam eſt, quaſi eſſe deſierit: neque fu turum, quaſi nondum ſit: ſed præſens tantùm: quia quicquid æter num eſt, ſemper eſt: diuinitus tamen accipitur de ſempiterna gene ratione ſapientiæ Dei. Ecce his verbis oſtendit Auguſt. quòd ge neratio filij ſemper eſt, nec præterijt, nec futura eſt, quia æterna eſt. Ideo dixit genui, ne nouum putaretur, ſcilicet ne videretur in cœpiſſe, hodie dixit, ne præterita generatio videretur. Ex his ergo verbis Prophetę, vt ait Ioannes Chryſoſt. nihil aliud manifeſtat, niſi quia ex ipſa eſſentia patris ſemper genitus eſt filius.

Lib. 29. Moralium cap. 1. — Matth. 5 — Pſal. 2. — In tom. 8. in expoſitione pſalmi ſecũdi.

Origenes videtur dicere contrarium: ait enim quòd ſemper generatur filius à patre.

ORIGINES verò ſuper Hieremiam dicit, quòd filius ſem per generatur à patre, his verbis: Saluator noſter eſt ſapiẽtia Dei: ſapientia verò eſt ſplendor æternæ lucis. ſaluator ergo noſter ſplen dor eſt caritatis. Splendor autem non ſemel naſcitur & deſinit: ſed quoties ortum fuerit lumen ex quo ſplendor oritur, toties oriẽ etiam ſplendor claritatis: ſic ergo ſaluator ſemper naſcitur. Vnde ait in lib. Sap. Ante omnes colles generat me Dominus. non, vt quidam malè legunt, generauit. His verbis apertè oſtendit Orige nes, ſanè poſſe dici & debere, filius ſemper naſcitur: quod videtur contrarium illi verbo Gregorij præmiſſo, ſcilicet, non poſſumus dicere, ſemper naſcitur.

Ori. tom. 2. homi. 1 Hiere. 6. circa illud Hier. 11 Reuerſi ſunt. — Prouer. 8. ſecundum 70.

Exponit præmiſſa verba Gregorij, ne putetur inter doctores eſſe contrarietas.

SED ne tanti auctores ſibi contradicere in re tanta videantur, verba Gregorij benigne interpretemur. Dominus, inquit, Ieſus an te tempora natus eſt de patre: vel potius, quia nec cœpit naſci, nec deſijt: dicamus verius, ſemper natus. Sed quomodo verius dicitur hoc

hoc.ſ. ꝙ filius ſemper natus eſt, quàm illud.ſ. ꝙ de patre ante tẽpora natus eſt? Illud.n.ſyncera, & catholica fides tenet, ac prædicat, vt iſtud. Quare ergo ait, dicamus verius, cum vtrũque pariter ſit vnũ? niſi quia volebat intelligi hoc ad maiorem euidentiam, & expreſſionẽ veritatis dici, quàm illud? His etenim verbis omnis calumniandi verſutis hæreticis obſtruitur aditus: quibus Chriſti ſecundũ deitatem generatio ſine initio, & ſine fine eſſe, ac perfecta monſtratur. Non autem adeò aperte ſemper manifeſtatur veritas, cum dicitur, filius ante tempora genitus eſt de patre, vel filius ſemper naſcitur de patre. Et ideo dicit Greg. quòd non poſſumus dicere, ſemper naſcitur. Non, inquã, ita conuenienter, non ita congrue ad explanationem veritatis, poteſt tamen dici, ſi ſane intelligatur: ſemper enim naſcitur filius de patre, vt ait Orig. non quòd quotidie iteretur illa generatio, ſed quia ſemper eſt. Semper ergo naſcitur, ideſt, natiuitas eius ſempiterna eſt.

Quòd filius ſemper generatur, confirmatur ex dictis Hilarij.

HILARIVS quoque dicit filium naſci ex patre, in lib. 7. de Trin. his verbis, Viuens Deus, & naturæ æternæ viuentis poteſtas eſt: & quod cum ſacramento ſcientiæ ſuæ ex eo naſcitur, non potuit aliud eſſe quàm viuens. Nam cum ait, Sicut miſit me viuens pater, & ego viuo propter patrem: docuit vitam in ſe per viuentem patrẽ ineſſe. Ecce hic habes, quia filius naſcitur ex patre. Item, in eodem cum dicit Chriſtus, Sicut pater habet vitam in ſe: ſic & filio dedit vitam habere in ſemetipſo, omnia viua ſua ex viuente teſtatus eſt. Quod autem ex viuo viuum natum eſt, habet natiuitatis profectũ ſine nouitate naturæ. Non enim nouum eſt quod ex viuo generatur in viuum, quia ex nihilo eſt: & vita, quæ natiuitatem ſumit ex vita, neceſſe eſt per naturæ vnitatem, & perfectæ natiuitatis ſacramentum, vt & in viuente viuat, & in ſe habeat vitam viuentẽ. Ecce & hic habes, quia generatur ex viuo viuens filius. Item, in eodem; In Deo totum quod eſt, viuit: Deus enim vita eſt, & ex vita non poteſt quicquam eſſe niſi viuum: neque ex deriuatione, ſed ex virtute natiuitas eſt. Ac ſi dum totũ quod eſt viuit, & dum totum quod ex eo naſcitur virtus eſt, habet natiuitatem filius, non demutationem. Et hic dicit, quia naſcitur. Item, in nono lib. de Trin. Donat pater filio tantum eſſe, quantum eſt ipſe: cui innaſcibilitatis eſſe imaginem ſacramento natiuitatis impartit, quem ex ſe in ſua forma generat. Hic dicit quia generat pater filium.

[Margin: paulòpoſt li. mediũ. | Ioan. 6. | Ioan. 5. | Idẽ in eodem paulopoſt. | Paucis interpoſitis. | Attẽde in totũ quod in Deo eſt viuit. | Pene in loco pri⁹ citato. | Multo poſt libri medium.]

Breuiter docet quid de hoc concedendum ſit.

DICAMVS ergo filium natum de patre ante tempora, & ſemper naſci de patre, ſed congruentius ſemper natum. & eundem fateamur ab æterno eſſe, & patri coæternum, id eſt, auctori. Pater enim generatione auctor filij eſt, vt in ſequenti oſtendetur. Vt ergo

[Margin: Hac diſt. Itẽ 15. di.]

pater eſt æternus, ita & filius æternus eſt: ſed pater ſine auctore, fi-
Pene ĩ medio libri. lius vero non: quia pater innaſcibilis, filius natus. Et vt ait Hilarius in 12. lib. de Trini. aliud eſt ſine auctore ſemper eſſe æternum, aliud patri. i. auctori eſſe coæternum. Vbi autem pater auctor eſt, ibi & natiuitas eſt, quia ſicut natiuitas ab auctore eſt, ita & ab æterno auctore æterna eſt natiuitas. Omne aũt quod ſemper eſt, etiam æternum eſt, ſed tamen non omne quod æternum eſt, etiam innatũ eſt: quia quod ab æterno naſcitur, habet æternum eſſe quod natum eſt. Quod autem non natum eſt, id cum æternitate non natũ eſt: quod vero ex æterno natum eſt, id ſi non æternũ natũ eſt, iam non erit & pater auctor æternus. Si quid ergo ei, qui ab æterno patre natus eſt, ex ęternitate defuerit, idipſum non eſt auctori ambiguum defuiſſe, quia gignenti eſt infinitum gignere, & naſcenti etiam infinitũ naſci eſt. Medium enim quid inter natiuitatem Dei filij, & generationem Dei patris, nec ſenſus, nec ratio admittit, quia & in generatione natiuitas eſt, & in natiuitate generatio eſt, quia ſine vtroque neutrum eſt, vtrumque ergo ſine interuallo ſui eſt.

Argumentatio Hæretici.

Reſpõſio Hilarij li. ſupradicto. SED inquiet hæreticus, Omne quod natum eſt non, ſemper fuit; quia in id natum eſt, vt eſſet. Nemo ambigit quin ea, quæ in rebus humanis nata ſunt, aliquando non fuerint. Sed aliud eſt ex eo

Quid ſit proprium patri, & filio. naſci, quod ſemper non fuit, aliud eſt ex eo natũ eſſe, quod ſemper eſt. Ibi nec ſemper fuit, qui pater eſt, nec ſemper pater eſt & qui non ſemper pater eſt, non ſemper genuit: vbi autem ſemper pater eſt, ſemper filius eſt. Quòd ſi ſemper Deo patri proprium eſt, ꝙ ſemper eſt pater, neceſſe eſt filio ſemper proprium eſſe, quòd ſemper eſt filius. Quomodo ergo cadet in intelligentiam noſtram, vt non fuerit ſemper, cui proprium eſt ſemper eſſe quod natum eſt? Natum ergo vnigenitum Deum confitemur, ſed natum ante tempora, nec ante eſſe quàm natum, nec ante natum quàm eſſe, quia naſci quod erat iam, non naſci eſt, ſed ſeipſum demutare naſcendo. Hoc aũt humanũ ſenſum, & intelligentiã excedit mundi, non hoc capit ratio humanæ intelligentiæ, ſed prudentiæ fidelis ꝓfeſſio eſt.

De proprietatibus, & conditionibus perſonalibus trinitatis, & vnitatis.

DISTINCTIO IX.

Nunc ad diſtinctionem perſonarum accedamus, &c.

Expoſitio. Diuiſio. SVPRA egit Magiſter de proprietatibus, quæ reſpiciunt eſſentiã. Hic agit de his, quæ reſpiciunt perſonas. Et hæc pars habet duas partes. Quia enim diſtinctio perſonarum attẽditur ſm duplicem emanationẽ. ſ. generationis, & proceſſionis. Ideo primo agit de generatione. Secundo vero de ꝓceſſione. ĩ. diſt. x. Nunc poſt filij æternitatem de ſpiritu ſancto, &c. Item, prima pars habet duas partes. In prima oſtendit quid de generatione filij eſt ſentiendum. Secundo ex incidenti, quo ſermone eſt ipſa exprimenda. ibi. Hic quæri poteſt cum generatio filij a patre, &c. Prima iterum

pars

Digitized by Google

pars habet quatuor partes. Primo proponit veritatem, quæ eſt a catholicis retinenda. ſ. ꝙ generans, & genitus ſunt per generationem diſtincti, & coæterni, ita ꝙ generatio eſt diſtinctiua, & æterna. In ſecunda cō tra hoc opponit per oppoſitionē hæreticorum. ibi. Sed contra hoc inquit hæreticus. In tertia determinat contra arguendo per rationes catholicorum doctorum. Auguſ. & Amb. ibi. Qui hoc dicit non intelligit etiam natum eſſe, &c. In quarta, & vltima reſpondet compeſcendo inquiſitionem ſuperfluam hęreticorum, & etiā catholicorum ſuperborum. ibi. Sed quęris a me inquit Amb. vbi oſtēdit, ꝙ inſcrutabile eſt ſacramentum generationis. Similiter ſecunda pars huius diſtinctionis, in qua Magiſter determinat quo ſermone generationis æternitas cōgruentius exprimatꝛ, habet quatuor partes. In prima ponit doctorum apparentem controuerſiam. Nam quidam dicunt eam debere exprimi per verba præteriti temporis, alij per verba præſentis. In ſecunda prædictam controuerſiā reducit ad concordantiā. ibi. ſed ne tanti auctores in re tanta ſibi contradicere videantur. In tertia p verba Hilarij confirmat reſponſionem ſuam ne videatur dictis Orige. inniti. ibi. Hila. quoque dicit filium naſci ex patre, &c. In quarta cōcludit ſummatim quid dicendum, ſiue quō loquendum, & quō etiā de generatione æterna ſentiendum ſit. ibi. Dicamus ergo filium natum de patre, vbi confirmat veritatem per auctoritatem Hilarij, per quam etiam ſoluit obiectionem hæretici.

Non eſt aliud pater.

Dub. 1. Videtur falſum quod dr̄, quia bene ſequitur. Petrus eſt albus homo, ergo eſt animal album: quia idem ſignificant albus, & album, ergo pari ratione, quia idem ſignificant alius, & aliud. ſequitur, eſt alius, ergo eſt aliud ens. Si tu dicas, ꝙ non eſt ſimile de hoc noīe aliud, & de hoc noīe ens. Cōtra. bene ſequitꝛ, eſt al9 homo, ergo eſt aliud animal, ergo a ſimili illud ſequitur. Reſpon. Dicendum, ꝙ quia in Deo eſt ſingularis alietas: qa alietas eſt ſuppoſiti cū oīmoda vnitate naturæ: ideo ſingulari modo oportet exprimi, & qm̄ maſculinum gen9 importat quādam diſtinctionē, vel diſcretionē, ideo reſpicit pſonam: ſed neutrum, propter indiſtinctionē reſpicit naturam, & ideo alius, importat alietatem in perſona, aliud, alietatem in natura: & ideo in diuinis nō idem ſignificant. Poſſet etiam dici, ꝙ in creaturis aliud ſignificat, cum dico, iſte eſt alius ab illo, & aliud, cum dico eſt aliud, & vnum ſequitur ad aliud, non ſic in diuinis, & non eſt ſimile de albo, quia album imponitur a forma ſpeciali, quæ eſt albedo.

Reſpon. 1

Coæternæ enim ſunt ſibi tres perſonæ.

Videtur hoc falſum, quia ſi coæternæ, & æternæ, ergo tres æterni, quod eſt contra ſymbolum, vbi dr̄ nō tres æterni. Et iterum, contra rationem, quia numerus pluralis multiplicat formam. Vnde non vere dr̄ tres ſunt Dij. Reſpon. Dicendum, ꝙ nomen ſignificans ſubſtantiam in diuinis, reperitur ſm triplicem modū. Quædam. n. ſignificant ſubſtantiam, & p modū ſubſtantiæ, vt nomē ſubſtātiuū, ut Deus, & tale nullo modo pluraficatur, nec dr̄ pluraliter, ſiue ſit ſubſtantiuum, ſiue ſubſtantiuatum. & hoc nomen æternus ſic accipitur in ſymbolo. Quædam ſignificant ſubſtantiam p modum adiacentiæ, ſicut nomina adiectiua adiectiue tenta, & talia quæ trahunt numerum a ſubſtantiuis, dn̄r pluraliter, & de genere talium ſunt verba, & participia. Alia ſunt noīa, quæ important ſubſtantiam in adiacentia, connotando intra relationem mutuā, qualia ſunt coæterni, & talia ex duplici cauſa pñt dici pluraliter. Tum rōne ſignificationis, ſiue modi ſignificandi. Tum rōne connotationis, & ſic patet, ꝙ nulla eſt contradictio. Quod autem obijcitur, ꝙ pluralis numerus pluriſicat formam. Dicendum, ꝙ hoc nō eſt verum in adiectiuis.

Dub. 2

Reſpon.

Qui hoc dicit, non intelligit, etiam natum eſſe, &c.

3 Hic ponit Magiſter quatuor rõnes demonſtrãtes filium coæternum patri:& ita argumentum Arrii non valere,quod eſt tale. Filius eſt natus,ergo non æternus.

Sicut ſplendor.

Dub. 3. Hic innuit prima ratio,quæ ſumpta eſt a ſimili, & eſt talis. Splendor eſt eiuſdem durationis cum igne ſiue æqualis,& tñ eſt gñatus ab igne,ergo multo fortius,cum filius ſit ſplendor patris, & quãuis ab ipſo genetetur, erit ei coæternus, ergo concluſio dictæ rationis eſt falſa, & illa conſequẽtia interimenda: ſi natus eſt, erat qñ non erat. Sed contra. ſi emanatio ꝓcedẽs a Deo eſt ei coæterna,ſicut emanatio procedens a creatura eſt ei coæqua,ergo cum res exierint a Deo
Reſpon. videtur, ꝙ ab æterno. Reſpon. Dicendum, ꝙ egreſſus ſplendoris a ſole a luce,vel igne, eſt egreſſus connaturalis,& talis eſt egreſſio filij a patre, non autem egreſſus creaturæ a creatore,imo eſt uoluntarius,& argumẽtum eſt bonum in propoſito.

5 Item ſi Dei filius, inquit Augu.

6. de Tri. Cap. 1. Dub. 4. Hæc eſt ſecunda ratio Auguſ. filius Dei eſt virtus,& ſapientia, ergo ſi nõ eſt æternus, aliqñ fuit Deus ſine virtute,& ſapientia: ſed hoc eſt impoſſibile, ergo &c. Sed contra hanc rõnẽ ſic obijcitur. Si.n. ſequitur, ſi pater non habet ſapientiam genitam, non eſt ſapiens, videtur, ꝙ ſit ſapiens
vbi ſupra ſapientia genita,quod expreſſe negat
Reſpon. Aug.in 6.de Trini. Reſpon. Auguſt. iſtam rõnem redarguit in 6.de Trin. oſtendens illam procedere ex malo intellectu verbi: attamen,quia Magiſter adducit eam, poteſt dici ꝙ ratio valet,non quia pater ſit ſapiens filio, qui eſt ſapientia genita,ſed quia eadẽ eſt ſapientia genita,& ingenita,& ita ſi vna incipit,& alia.

Eidẽ quoque Arrianicæ qõni.

6 Hæc eſt tertia ratio quam adducit,
Amb.li.1. & eſt Ambroſ. ſumpta ab auctoritate Eſa. Ante me non eſt Deus, & poſt me non erit,ergo nec pater ante filiũ, nec filius poſt patrem. Sed contra. In diuinis perſonis eſt ordo: ſed ordo non eſt niſi prioris ad poſterius, ergo &c. Reſpon. Dicendum, ꝙ ſicut infra patebit non eſt ibi ordo durationis,quo alter eſt altero prius: ſed ordo originis,quo alter ex altero. de fide ad Gratianũ cap. 5. Dub. 5. Reſpon.

Inuicem enim in ſe, & pater in filio,& filius in pr̃e cognoſcit.

Hæc eſt quarta ratio, & eſt talis. Relatiua ſimul ſunt natura: ſed pater & filius ſunt relatiua, ergo ſimul: ſi pater eſt æternus, ergo filius coæternus. Probatio, ꝙ pater eſt æternus, quia ſi prius fuit Deus, & poſtea pater,mutatus eſt. Sed contra iſtam rationem poteſt argui pari rõne,prius Dub. 6.
fuit Deus,& poſtea dñs,ergo mutatꝰ eſt. Reſpon. Aliqui volunt dicere, Reſpon.
ꝙ iſta ratio valet, quia generatio eſt de ſubſtantia generantis: & ideo ſi incipit gñare ſubſtantia mutatur: ſed hoc non videtur, quia generatio in diuinis non dicit motum. Alij dicũt, ꝙ quia genitus eſt conſubſtantialis gignenti,ſi mutatur genitus, & gignens: ſed genitus mutatur ſi de nouo generatur, ergo & generans per conſequens. Alius modus dicẽdi eſt, 7
ꝙ paternitas veram dicit habitudinem in patre,non ſic creatio, vel dominatio, & ideo paternitas veniens mutat,non ſic dominatio. Sed nulla prædictarum rationum dat vigorem huic rationi contra hæreticos: quia hæreticus dicebat, ꝙ filius non erat coæternus patri,ac per hoc non conſubſtantialis,nec idem in ſubſtantia. Propter hoc notandum, ꝙ dicta rõ bona eſt contra hæreticum facta eius ſuppoſitione,quia hæreticus dicebat patrem, & filium differentes in ſubſtantia, & natura ſicut in generatione carnali, pari rõne contra eum dicit Ambroſius, cum ita ſit, ꝙ pater vbi ſupra.
iſte carnalis mutetur, acceſſione generationis,qui generat alium in ſubſtantia, & in diuinis ſimiliter pater generat alium in ſubſtantia,ergo acceſſione generationis mutatur & iſte: quocũqꝫ tñ mõ dicat, nõ eſt magnũ periculum,

periculum, quia non omnia argumenta quæ fiunt, ad veritatem ſunt neceſſaria.

Vox ſilet non mea tantum, ſed & angelorum.

Dub. 7. 8 Videtur male dicere angelorũ, q̃a vox non eſt niſi habentium organa, & reſpirationem, ſed angeli hæc non habent. Si dicas, ꝙ habent voces ſpirituales, non prolatas, ſicut dicit Damaſcenus, ꝙ tradant ſibi intelligentias ſuas ſine voce prolata, quæro, q̃ ſit neceſſitas vocis ſpũalis, & q̃s modus loquendi, & quis modus audiendi. Reſpon. Breuiter hic dicendum eſt. [quia hoc extra principale propoſitum eſt, quantum ad partem iſtã, quia in angelis neceſſitas locutionis] quia ſicut vnicuiq; naturæ rõnali data eſt voluntas libera, ſic conſcientia ſecreta. Vnde ſicut non poteſt aliquis voluntatem alterius in aliud vertere, ſed ſolum inducere, niſi ipſa ſe inclinet, præter ſolum Deum, in cuius manu ſunt corda hoium, ita nemo põt cõceptiones alterius cognoſcere, ſed ſolum conijcere, præter Deũ, niſi ipſa intelligentia exprimat, & ipſa expreſſio locutio nuncupatur. Ratio autem huius eſt, quia ſolus Deus format mẽtem & quantum ad intellectum, & quantum ad effectum: & modus loquendi ſimilis eſt modo addiſcendi. Sicut enim nos per ſenſum addiſcimus, ita ꝙ ſpecies per interiorem ſenſum peruenit ad intellectum, ſic exprimimus: quia verbũ cogitationis internæ vnitur voci in excogitatione, & poſtmodum voci ſenſibili in pronunciatione, & ex hoc fit expreſſio in actu. Angelus autẽ vnica virtute facit, quod nos pluribus. Vnde Aug. ſicut per applicationem ſpeciei innatæ ad ipſum cognoſcibile ipſum cognoſcit, ſic ordinando ſpeciem innatam ad alium angelum cognoſcentem, conceptus ſuos aperit, ſimiliter alius mutua conuerſione recipit, & ſic vnus loquitur, alter audit. Simile eſt de duobus ſpeculis ſibi oppoſitis, ſi voluntarie poſſent abſcõdere alijs, & auferre, quæ in ſe relucent.

Lib. 2. de ortho. fide cap. 3.

Reſpon.

Dicamus verius, ſemper natus. 9

Dub. 8. Gregorij ratio hæc eſt, vt Deus æternus, & perfectus valeat deſignari. Sed contra hoc eſt, ꝙ inter omnia tempora præſens maiorem conuenientiam habet cum æternitate. quia verius dr̃, eſt, de Deo, q̃ fuit, aut erit, ſicut exponit Aug. ſicut habitum eſt in præcedenti diſtinctione. Ratio huius eſt, quia præſens dicit ens in actu, alia tempora non. Reſpon. Dicendũ, ꝙ ſicut ſupra tactum eſt, quòd verba diuerſorum temporum dicta de Deo non ſignificant aliquos temporales actus, ſed important durationem diuini eſſe, ſine initio, vt præteritum: ſine internallo, vt præſens ſine termino vt futurum: & quia omnia iſta æque vere reperiuntur in Deo: ideo omnia æque vere dñr de Deo. Sed tñ quia multi errauerunt in generatione quantum ad initium, pauci vel nulli quantum ad interuallum vel terminum: ideo ſacri doctores, vt ora hæreticorum obſtruerent, eam per verbum præteriti temporis qđ ſemper ſignificat, vt præteritum, & ita nũquam habere principium, expreſſerunt. Alia ratio eſt, quia nos generationem diuinã manuductione quadam intelligimus per gñationem, q̃ circa nos eſt, & quia videmus in hac generatione, quia genitus dum generatur eſt imperfectus, ne credere poſſet aliquis, quòd Dei filius eſſet imperfectus, ideo decreuerunt dici ſemper genitus. Dicendum ergo, quòd quantum eſt ex parte rei, æque vere, ac proprie dr̃ vnum, ſicut reliquum. Quod vero dicit Grego. dicit quantum ad maiorẽ fidei explanationẽ, ne error habeat locum, & ſic exponit Magiſter. Magis ergo conuenit dicere ſemper genitus, q̃ ſemper generaĩ. Neceſſe ſimile de hoc verbo eſt, & fuit, quia hoc verbum, eſt, ſignificat per modum quietis: & ideo eſſe, dũ eſt, perfectum eſt: ſed hoc verbum generari, penes hæc inferiora, per modum fieri: & quia in pluribus hoc verum eſt, quòd aliquid dum fit nõ habet eſſe perfectum, ideo non eſt ſimile ſm rationem intelligentiæ.

Reſpon.

Super lib. 29. mo. c. 1

Ego hodie genui te.

Quæritur quõ hoc intelligitur.
Dub.9. Quia hoc poteſt intelligi de die, quo
ex matre natus eſt:ſed hoc nihil vi-
detur valere, quia ſm hanc genera-
tionem non habuit patrem, ſed tm̃
Reſpon. matrem. Reſpon. Dicendum, verbũ
illud intelligendum eſt cauſaliter.
Secundum.n. generationem ex ma-
tre dr̃ genuiſſe, quia fecit gñari. Si-
milis expoſitio ſuper illud Matth.4.
Potens eſt de lapidibus illis ſuſcitare
filios Abrahæ. Glo. in huius teſti-
monium rei Deus de Sara genuit fi-
lium, ideſt fecit generari.

Splendor autem non ſemel.

Dub.10. Contra. ſi hoc ſimile rectum eſt
videtur quòd filius non ſemel na-
ſcatur, ergo quæritur, quare magis
generatio filij aſſimilatur ſplendori,
q̃ alijs rebus, maxime cũ non gene-
retur a luce ſplendor, niſi ad præſen
tiam corporis obiecti? Præterea fili⁹
Reſpon. dr̃ lux, non ergo ſplẽdor lucis. Reſp.
11 Dicendum, ꝙ gñatio filij habet in ſe
perfectam conformitatem, coæterni-
tatem, & æqualitatẽ: & quia in crea-
tura vna ſimul hæc non poſſumus in
uenire, ideo capim⁹ ex multis, & ideo
multas iſti aſſimilamus. Quantum
ergo ad conformitatem, ſimilis eſt
gñationi verbi quod eſt proles, per-
fecte repræſentat illum a quo eſt,
Quantum ad coæternitatem, ſimilis
eſt egreſſui ſplendoris a luce, in quo
eſt coæternitas, propter lucis actua-
litatem. Quantum ad æqualitatem,
ſimilis eſt gñationi viuentis ex viuen
te, q̃ generat ſibi æquale oĩno, & ſic
diuerſimode comparatur a ſanctis.
Comparat ergo Orige. ad egreſſum
ſplendoris, non quantũ ad iteratio-
nis aſſimilationem, ſed quantum ad
priuationem intermiſſionis, ſiue in-
12 terpolationis. Et nota, quòd differũt
ſplendor, radius, & lumen, cum oĩa
dicant influentiam a luminoſo, quia
radius dicit emiſſionem ſm diame-
tralem diſtantiam: lumen, ſm circũ-
ferentiam: vtrinque tñ in profundũ
traſferentis, ſplendor dicit repercuſ-
ſionem ad corpus tranſparens, ter-
ſum, & limitatum, ſed tñ hic Orige.
notat ſplendorem, lumen ꝓgrediẽs
a luce. Ad illud ergo quod obijcitur,
ꝙ filius eſt lux, dicendum, ꝙ lux ha-
bet in ſe naturam manifeſtandi, &
ita reſpicit cognitionem, & appro-
priatur filio. Habet in ſe vim multi-
plicandi, ſiue generandi ſplendorẽ,
& ita appropriatur patri.

Et quod cum ſacramento ſcien-tiæ ſuæ ex eo naſcitur.

Videtur enim male dicere, quia Dub.11
ſm hoc quòd pater ſm ſacramentũ
ſcientiæ generat filium, ergo ſcientia 13
eſt ratio generandi. Reſpon. dicen- Reſpon.
dum, quòd Hilarius vocat hoc ſacra
mentum ſacrum ſecretum, dicit aũt
filium naſci cum ſacramento ſciẽtiæ,
quia filij generatio non tm̃ ſacra, ſed
etiam ſecreta eſt: non inquam Deo ſe
creta, ſed nobis, quia nos eam nõ cõ-
prehendimus, ipſe autem perfecte no
uit eam: ideo dicit cũ ſacramẽto, &c.

Quod autem ex viuo.

Videtur hoc falſum, quia puer na Dub.12
ſcitur de patre, & matre viuentibus,
& tamẽ vtrumque habet. ſ. imperfe- 14
ctionem, & nouitatem. Reſpon. Ra- Reſpon.
tio Hila. ſicut patet per literam ſequẽ 7. de Tri.
tem intelligenda eſt de viuo per eſſen a medio.
tiam: vbi enim eſt viuens per eſſen-
tiam, non fit ex non viuo viuens, ſi-
cut fit in viuente per participationẽ,
vbi non generatur viuum ex viuo,
niſi per non viuum, vt patet, quia ho
mo non generatur ex homine niſi
mediante ſemine.

Neque ex deriuatione, ſed ex virtute natiuitas eſt.

Videtur male dicere, quia ſm Dio- Dub.13
nyſium, & Anſelmum, pater ſe habet
ad filium, & ſpiritum ſanctum, vt
fons, & illi, vt riuuli: ſed riuus eſt a
fonte per deriuationem. Reſpon. Di- Reſpon.
cendum, ꝙ natiuitas, quæ eſt per de- 15
riuationem, attenditur quantum ad
tranſmutationem aliquam circa il-
lud quod tranſmutatur, & ita dicit
paſſionem quandam, ac per hoc in-
firmitatem, ſed viuens quod eſt vita,
eſt

eſt actus purus,& ita vita pura,ĩ qua non eſt infirmitas , ſed pura actualitas,& ideo vult.Hilar.dicere ꝙ pater generãs eſt tota vita,& quod generat nou eſt per paſſionem,vel demutationem,ſeu diminutionem,quę attendiť in deriuatione, ſed per omnimodam virtutem,ergo filius genitus eſt virtꝰ non per mutationem natus .

Vbi autẽ pater auctor eſt , ibi & natiuitas eſt.

Dub.14 Videtur ꝙ improprie dicat , quia auctoritas dicit cauſalitatẽ , ſed hæc
16 nõ recipitur in diuinis,ergo &c. Di-
Reſpon. cẽdum, ꝙ auctoritas dicit quandam principalitatẽ , ſiue auctoritatem in perſona,quæ nihil habet ab alio, ſed ab ipſo omnes,&iſta auctoritas in patrem eſt innaſcibilitas, vnde nõ dicit cauſalitatem , ſed priuationem principij , & per hoc ſummam principalitatem .

Quod ab æterno.

vbi ſupra. Innuit.Hilar.hic tale argumentũ. Si filius non eſt generatus,ſiue natus ab æterno, generatio eius nõ eſt æterna,& ſi hoc,pater nõ generat ab ęterno,ergo pater non eſt ęternus , ergo qui derogat æternitati filii derogat
Dub.4 æternitati patris . Sed iſta ratio non videtur valere , quia ſimilter ego arguam ex parte creatoris , & creaturæ , ſed creatura non eſt æterna , non enim ab ęterno creauit Deus, & ita non eſt creator æternus .
Reſpon. Reſpon.dicendum, ꝙ non eſt ſimile,
17 ſicut patet ex ſequenti eius quod Hilarius ſupponit , ꝙ eſſe patrẽ ſit proprie propriũ illius pſonæ , ergo cum tale ſemper conueniat, Aut aliter res non habet eſſe perfectum , ſequiť de neceſſitate, aut filius eſt æternus , aut pater ab æterno non habet eſſe perfectum,creare vero,& ſi ſolius Dei ſit, tñ ratione connotati habet imperfectionem coniunctam, ſm quam non tñ impoſſibile, ſed ẽt non intelligibile eſt aliquid ab æterno creari.

Sed ſeipſum demutare naſcendo .

Dub. 15 Contra.quia ſm hoc cum filiꝰ Dei prius eſſet, & poſtea ex virgine natꝰ, ſic ergo eſſet mutatus . Reſpond. di- Reſpon.
cendum,quòd Hila.intelligit ſm eandem naturam , ſm quam prius erat : 18
ſi.n.ſm eandem naturam prius erat, & poſtea natus eſt,neceſſe eſt quòd ſecundum illam naturam mutatus ſit: ſed ſi ſecundum aliã naturã, oportet mutationẽ fieri in illa natura , ſed nõ in perſona , cum illa natura non dicat aliquid in perſona , ſed magis aliquid cum perſona. Vnde nulla fit mutatio in illa natura.

AD intelligentiam eorum quæ dicit Magiſter de generatione Artic. vniCUS.
æterna,in præſenti diſ. quatuor principaliter quæruntur. Primo quæriť, vtrum in diuinis ſit ponẽda gñatio. Secundo,dato quòd ſit , vtrum gñatio in diuinis ſit ponenda pſonarum diſtinctiua. Tertio q̃ritur , vtrum illa generatio ſit æterna. Quarto & vltimo quęritur,vtrum illa generatio ſit terminata .

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Cum natura diuina ſit communicabilis, ibique ſit aptitudo actui,coniuncta in diuinis eſt perfecta generatio .

QVOD generatio ſit in diuinis,oſtenditur primo à minori. Multo fortius debet eſſe generatio in eo qui generationem alijs tribuit , q̃ in his quæ recipiunt , ſed generatio eſt in creaturis, ergo & in Deo qui tribuit . Et hoc eſt quod dicitur in Eſa.vl.Si ego qui generationem alijs tribuo ſterilis ero ? dicit dominus,quaſi dicat non . Item, oſtenditur illud idẽ à poſteriori. Per prius enim eſt paternitas in Deo,q̃ in creatura, ſed paternitas,& generatio vere eſt in creatura, ergo & in Deo. Quod prius ſit ibi, dicit Apoſtolus Ephe. 3. Ex quo omnis paternitas in cœlo,& in terra nominatur. Itẽ,oſtẽditur hoc ipſum à ſimili.Quia omne quod perfectionis eſt attribuendum eſt Deo, ĩ quo eſt ſumma omnis perfectionis

Fundamenta.

fectionis, ſed generatio eſt perfectio-
Ariſt. 5. Meth. c. de perf. nis in creatura, vt vult Philoſophus,
quia perfectum eſt quod poteſt gene-
rare quale ipſum eſt, ergo &c. Item,
illud idem oſtenditur illa ratione. Di
uina natura eſt ſūme bona, & actua-
liſſima, ergo ſumme poteſt, & vult ſe
communicare, ſed prima, & ſumma
ratio communicandi eſt in genera-
tione, ergo neceſſe eſt in diuinis pone
Ad opp. re generationem. Contra. Generatio
in creaturis, aut eſt perfectionis, aut
imperfectionis. Si perfectionis, tunc
ergo cum ſubſtantiæ ſpirituales, &
incorporales ſint nobiliſſimæ, debet
in eis generatio eſſe, ergo cum non ſit
in eis, non eſt nobilitatis, ſed quod
non eſt nobilitatis non eſt in Deo, er
go &c. Item, vbi eſt generatio, ibi eſt
variatio: generatio enim eſt ſpecies
motus, & inter omnes ſpecies motus
maior eſt variatio in motu ſecūdum
ſubſtantiam, quia eſt entis in potētia,
minor in motu ſm locum: ergo cum
in Deo nō ſit variatio, nec aliqua ſpe
cies motus, etiā illa quæ minima eſt,
vt loci mutatio, ergo nec generatio.
Item, vbi eſt generatio, ibi eſt corru-
ptio. Vñ Auctor d̃ cauſis, ꝙ ꝑꝑ longe
ſtare à prīcipio reliquo mō cōpleuit
eſſe Deus continuam etiam in his fa-
ciens generationem & huiuſmodi ſi
gnum eſt quòd ſola corruptibilia ge-
nerant, & generantur in creaturis,
ſed in Deo nulla cadit corruptio, er-
go nec generatio. Item, vbi eſt gene-
ratio, ibi nutritio. Vñ ad tot, & plu-
res ſe extendit vis nutritiua, quā ge-
neratiua, ſed in Deo non eſt vis nu-
tritina, ergo nec generatiua, ergo nec
nutritio, nec generatio, ergo genera-
tio non eſt in diuinis.
19 RESP. dicendum, quòd genera
tio ponenda eſt in diuinis eſſe, huius
ratio potentiſſima eſt, vt credo, quia
omnis natura eſt communicabilis, &
quia in Deo propter ſui nobilitatem
eſt aptitudo actui coniuncta, immo
ipſe actus, oportet ꝙ natura ſit pluri
bus communicata, ſed non poſſunt
eſſe plures ab vna natura, quin vnus
ſit ab alio, vel ambo à tertio, ergo cū
ante diuinas perſonas nihil ſit, opor
tet quòd vna ſit ab alia, & quoniam
ſunt conformes in natura, & genera
tio eſt emanatio ſm conformitatem
naturæ, ideo credo quòd neceſſe eſt
in diuinis ponere generationem. Vt
autem intelligatur per quem modū,
Notādum, quòd generare de ſui pro-
pria ratione eſt ſimilem ſibi in ſub-
ſtantia, & natura producere. Sibi ve- 20
ro ſimilem in natura producere tri-
pliciter eſt. Aut per impreſſionē ſuæ
ſimilitudinis in alio, & ſic generatur
caracter à ſigillo, lumen à luminoſo,
ſpecies ab obiecto. Alio modo ꝑ edu-
ctionem ſpeciei conſimilis ab alio, &
ſic generatur elementum ab elemen-
to. Tertio modo per productionem
ſimilis de ſimili, ſiue de ſeipſo, & ſic
generatur animatum ab animato, &
iſte tertius modus eſt perfectior. Vn- 21
de non reperitur niſi in ſubſtantijs
habētibus formam nobilem quæ eſt
vita. Et iſte modus generationis eſt
ſecundum naſcentiam, & eſt in Deo,
& creaturis, ſed differenter, quia pro-
ducere alium ex ſeipſo, poteſt eſſe du
pliciter, vel ex ſe toto, vel ex parte
ſui. Ex ſe toto, non poteſt producere,
niſi ille cuius eſſentia poteſt eſſe in
pluribus vna, & tota. Nam ſi nō pōt
eſſe in pluribus vna, & tota, ſi gene-
rans dat totam ſuam ſubſtantiam, ge
nerato, tunc ſubſtantia tota tranſit in
generatum, & generans perdit ſub-
ſtantiam totam generando, quod eſſe
non poteſt. Ideo adhuc neceſſe eſt ꝙ
talem habeat ſubſtantiā, quæ vna, &
tota ſit in pluribus, talis autem ſubſtā
tia nō eſt niſi ſubſtantia habens ſum
mam ſimplicitatem, hæc autem eſt
ſola diuina eſſentia, in qua propter
ſummam ſimplicitatem ſuppoſitum
non addit ad eſſentiam. Vnde nec ip-
ſum coarctat, nec limitat, nec formā
multiplicat, & ideo in eo poteſt eſſe
generatio communicans eandem ſub
ſtantiam totam, & talis generatio eſt
omnimodæ perfectionis, & in ſolo
Deo reperitur, ratione iā dicta. Alio
modo contingit aliquem ex ſe pro-
ducere quantum ad partem ſui, ſic
pater naturalis generat filium, partē
ſubſtantiæ tranſmittendo, & deſcen-
dendo, & hęc generatio neceſſario eſt
cum tranſmiſſione, quia enim pars
decíſa

diciſa, non habet actum totius, neceſſe eſt quòd per mutationem acquirat, ſed quod acquirit quod non habet variatur, ideo hæc generatio eſt mutatio, & habet variationem coniũctam, & etiã cum corruptione adnexa. Quia enim aliqua pars generãtis deperditur, generans eſt à quo poteſt fieri ablatio, & ita corruptio. Eſt etiã cum conſeruatione adiuncta; quia .n. fit deperditio, neceſſe eſt quòd p nutrimentum fiat reſtauratio, & ideo generatio in creatura & perfectionis, & imperfectionis eſt. Perfectionis à parte virtutis producentis, imperfectionis à parte ſubiecti diuiſibilis, & ideo eſt in ſolis animatis quæ habent formam perfectionis .i. animam. & ipſum .ſ. corpus, & animam, defectibile, & reſtaurabile. Generatio vero in diuinis eſt omnimodæ perfectionis. Quod enim nõ eſt ex parte, ideo eſt, quia habet actu ſpeciem. Et ideo nec ibi eſt in natura imperfectio, nec variatio; quia nihil nouum acquirit. Nec corruptio, quia nihil adimitur. Nec nutritio, quia nihil reſtituitur, & ex hoc patet ſolutio obiectorũ, quia gñatio de toto eſt tantę perfectionis, quòd non poteſt eſſe in creatura aliqua generatio vero ex parte, tantam habet imperfectionem adiunctam, vt non poſſit eſſe circa ſubſtantiã inuariabilem, & incorruptibilem, & ſimplicem, nõ ſolum in natura increata, verumetiam in natura creata. Aliæ rationes probãt de generatione, quæ eſt ex parte &c.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Generatio in diuinis facit realẽ diſtinctionem inter generantem, & genitum contra Sabellium, non tamen eſſentialem contra Arrium.

Fundamenta. 1. de trin. cap. 1

VTRVM generatio in diuinis ſit perſonarum diſtinctiua. Et quòd ſic oſtenditur hoc modo. Aug. dicit circa principium de tri. Nulla res eſt quę ſeipſam gignat, vt ſit, ſi ergo gignit, aliam gignit, ſed inter aliam rem, & aliam, eſt diſtinctio, ergo &c. Item, generatio eſt emanatio, ſed vbi eſt emanatio, ibi eſt multiplicatio, ſiue plurificatio, vbi autem multiplicatio, ibi & diſtinctio, ergo vbi gñatio, ibi neceſſario eſt diſtinctio. Item, gñatio in diuinis eſt relatio, ſed relatio importat reſpectum, & ordinem, ſed vbi reſpectus, & ordo, ibi ſuppoſitorum, & relatorum, ſiue ordinatorũ diſtinctio, & ſic &c. Item, minor diuerſitas ſuſtinetur à ſuppoſito, vel in ſuppoſito compoſito, & multiplici, q̃ ſubſtantia ſimplici, & vniformi, ſed relatiua oppoſita non ſtant ſimul in eodem indiuiduo creato, ergo nec ĩ ſimplici hypoſtaſi. Probatio mediæ. Bene ſequitur, Sortes eſt pater Platonis, ergo non eſt filius eius, vel eſt diſtinctus ab eo, ergo multo fortius in diuinis. Contra. Pater generando filium. dat ei totũ qđ habet, ſed habet eſſentiam, & perſonam, ergo dat ei eſſentiam, & perſonam, ergo ſicut filius non diſtinguitẽ à patre eſſentialiter, ita nec perſonaliter, vt videtur. Item, pr̃ communicat filio eſſentiam ſuã propter ſummam ſuam ſimplicitatẽ, ſed æque ſimplex eſt perſona, & eſſentia, ergo qua ratione communicat eſſentiam, communicat & perſonam. Item, in patre idem eſt natura, & perſona, ergo impoſſibile eſt quòd communicet vnum, quin communicet aliud, ergo ſi dat naturam, & perſonam. Itẽ, videtur qđ relatio non diſtinguat aliqua ratione, quia vnus, & idẽ punctus eſt principium, & finis, reſpectu diuerſarum linearum, ergo ſi iſtæ relationes non ſunt diſtinctiuæ, videtur ſimiliter q̃ nec paternitas & filiatio. Si dicas, q̃ non omnes relationes diſtinguunt, ſed ſolum mutuæ, vt principium, & principiatum, finis, & finitum. Contra, pater & filius ſe habent, vt intelligens, & intellectum, vt dicit Anſel. ſed idem non poteſt eſſe intelligẽs, & intellectum, ergo &c. Item, maior eſt repugnantia in contrarijs q̃ in relatiuis, ſed albedo, & nigredo q̃ ſunt contraria non faciunt diſtinctionem circa

Ad opp.

Anſel. in Monolog. cap. 60.

ītro eſt pluralitas eſſentiarum,ſiue naturarum, tunc cum intellectus naturæ præcedit perſonam,& non natura ex perſonis, ſed perſona ex natura ſic neceſſe eſt pſonam eſſe compoſitā, & inde eſt ꝙ in diuinis magis eſt vnitas naturę, cum pluralitate perſonarum,quàm econuerſo.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Generatio in diuinis eſt æterna propter ſummam generantis fœcunditatem,& geniti ſummam equalitatem.

Fundamenta. 9. Meth. VTRVM diuina generatio ſit æterna. Quod ſic, oſtendit̄ hoc mō. In creaturis operās naturaliter operatur q̄ citius pōt,& de perfectione agentis eſt, ꝙ citiſſime poſſit operari, ergo cum productio filij à pr̄e ſit per naturam, & ſummam potētiā,q̄cito fuit pater, genuit:ſed fuit ab æterno, ergo &c.
12. Meth. Item,de perfectione generationis eſt, vt quod generatur æquetur generanti, ergo cum diuina ḡnatio ſit perfectiſſima,filius erit patri per oia æqualis,ſed pater eſt infinitus duratione, ergo & filius. Itē, intelligere ſe coęternū,eſt mentis diuinæ. Nunq̄.n.eſt ponere ꝙ de non intelligente ſit Deꝰ factus intelligens, ſed verbum eſt coæternum mēti intelligenti,ex hoc.n. ꝙ mens ſe intelligit, verbū gignit. Si ergo ꝓpriiſſime filius eſt verbū,eſt coæternum patri,ex hoc eſt ꝙ dicit beatus Ioha. In principio erat verbum. Item,idem oñditur p impoſſibile, oē quod cœpit eſſe, eſt mutatum ſecundum ſubſtantiā,ſed omne quod incipit generari, incipit eſſe, ergo omne quod incipit generari,eſt mutatū ſm ſubſtantiam,ſed generatio eſt de ſubſtantia generantis, ergo vbi incipit eſſe generatio, ſubſtantia generantis mutatur, ſed ſubſtantia Dei patris ſm eſſe eſt immutabilis, ergo ḡnatio
Ad opp. 5. Phy. non incipit in diuinis. Contra. Sicut ſe habet corruptio ad non eſſe ex parte finis,ſic ḡnatio ex parte principij, ſed omne qd̄ corrūpitur definit eſſe, ergo oē quod generatur incipit eſſe, ſed nullū tale eſt æternum,ergo &c. Item,quicquid producit diuina eſſentia,eſt ipſi poſterius tempore,ſiue duratione, ergo pari rōne quicquid ꝓducit diuina perſona, cū eſſentia, & perſona ſint idem. Item, in Deo idē eſt ſuum eſſe,& ſua duratio, ſed filius habet principium eſſendi,ergo habet principium durationis,ſed quod habet principiū eſſendi, incipit eſſe,ergo &c. Item,pater caret principio, & caret initio, ergo qua ratione communicat filio non habere initiū, eadem ratione coicat ei non habere principium,aut ſi non hoc,nec illud.

RESP. dicendum,ꝙ ḡnatio filij 31
eſt æterna,tum rōne generantis,tum ratione geniti. Ratione generantis, pp ſummam & perfectam fœcunditatem.Ratione geniti,pp ſummam, & perfectam ęqualitatē:quarū vtraq; conditio tollit ne filius ſit poſterius patre,ſicut viſum eſt in opponendo. Alia rō eſt pp ſummā in vtroq; actualitatem,in qua non diſtat actus à potentia,nec poſſe antecedit eſſe.

AD illud quod obijcitur ꝙ corru 32
ptio ponit terminū finalem. Dicendum, ꝙ corruptio ſemper dicit variationem & mutationē, & ita conuerſionem entis in non eſſe,& ideo ponit terminū finalem. Sed ḡnatio aliquando dicit mutationē, vt in creaturis,& ſic ponit terminum initialē, ſed in diuinis non dicit mutationem ex non ente,ſed emanationē ab ente.
AD illud quod obiicit,ꝙ eſſentia ni 33
hil producit niſi ex tpe. Dicendū, ꝙ ſicut perſona ꝓducit aliam perſonā, ſic eſſentia aliam eſſentiam. Aliam aūt creaturam eſſentia ex ſeipſa non producit,cum ipſa ſit immutabilis. Nec ex alia,quia ſimiliter eſſet q̄rere, vnde producit illam aliam: & ſic neceſſe eſt in productione prima creaturæ,ꝙ producat ex nihilo & omne ſic productum,habet eſſe poſt non eſſe, & ita initium. Perſona aūt non de nihilo producit perſonam, & ideo non facit de non ente ens, ꝙ ideo nullum ponit initium talis productio.
AD aliud quod obiicitur,ꝙ filius ha 34
beat

Digitized by Google

beat principium eſſendi. Dicendũ, ꝙ principiũ dr̃ duplex .ſ. originale, & initiale. Secundum ꝙ principium dr̃ originaliter, ſic filius tam quantũ ad eſſe, q̃ quantum ad duratiõe, habet principium: quia vtrunq; habet ab alio. Si autem principium dicat̃ initium, ſic dico, ꝙ nec habet principiũ eſſendi, nec durandi. Primum principium nõ aufert rationem ęterni, ſm
35 vero ſic. A D illud quod obiicitur vltimo, quare pater cõmunicat filio carentiam initii, non principii, patet iam reſponſio, quia tẽporale, & æternum differunt de neceſſitate p eſſentiam, principium & principiatũ non ſic, ideo non eſt ſimile de hoc, & illo quia ergo quod habet initium, eſt tẽporale, quod caret eſt æternum, ideo cum pater & filius ſint vnius eſſentiæ, patet &c. Rurſum cũ habere principium, & non habere dicat differentiam perſonę, & hæc eſt inter patrem & filium, ideo ſicut pater non cõmunicat filio perſonã, ſed tñ naturam, ſiue eſſentiam, ſic cõmunicauit ei nõ habere initium, ſed non communicauit non habere principium.

QVAESTIO IIII.

CONCLVSIO.

Generatio filij in diuinis eſt terminata, ſi perfectionem eius reſpiciamus, quod ſi durationem intueamur, cum ſemper duret, interminata dici debet.

Funda-
menta.
q.37.

VTRVM gñatio filij ſit terminata. Et ꝙ ſic videtur. Aug. in lib. 83. q. Qui ſemper naſcit̃, nunquam eſt natus, ac per hoc nunq̃ eſt filius. Nullus ergo per gñationem dicendus eſt filius, quouſq; gñatio ſit terminata, ſed verbum patris recte dr̃ perfectus filius, ergo gñatio eius eſt terminata. Item, rõne oſtenditur ſic. Produci terminatur ad productum eſſe, ergo gñari ad generatũ eſſe, ſed filius Dei eſt generatus & natus, ergo eius ꝓductio, ſiue generatio eſt terminata. Item, nobilius eſt eſſe generatum, q̃ generari, quia generari eſt via ad generatum eſſe, & non econuerſo, ſed quod nobilius eſt, Deo eſt attribuendum, ergo magis debet ei attribui gñatum eſſe, q̃ generari, ergo gñatio filij dr̃ in terminatione. Item, gñatione quæ ſemp eſt in generando, ſemper aliquid, vel aliquis producitur, ſed non producit̃ id quod productũ eſt ſm id quod eſt productum, ergo oportet vel ꝙ iteretur, vel ꝙ ſuccedat generatum in tali gñatione, ſed in filio Dei nec eſt ſucceſſio, nec ibi iteratio, ergo nec continua gñatio, ergo filij Dei generatio eſt terminata. Contra. Damaſ. Deus infinite, & ſine tpe ens, infinite, & inquieſcibiliter generat, ergo gñatio nunq̃ terminatur. Item, rõne videt̃ hoc idem poſſe monſtrari, æternũ nõ habet ſe aliter nunc q̃ prius, ſed ſemp omnino vniformiter, ergo ſi ſemp pr̃ a principio generat, adhuc gñat: alioquin aliter ſe haberet nunc q̃ prius, & ita generatio æterna mutaretur. Item, ſimplex & infinitũ caret omni termino, ſed gñatio filii eſt ſimplex, & iſinita, ergo gñatio filii caret omni termino. Quod ſit infinita patet, qa filius eſt infinitus, & iterum ipſa generatio eſt æterna, & æternum eſt duratione infinitum. Item, perfectior eſt potentia ſemper actui coniuncta, q̃ quæ non ſemper, ergo perfectior eſt fœcunditas ſemper actui generatiõis coniuncta, maxime cum fœcunditas generandi non perditur, ſed perficiatur, ſi ergo in Deo eſt fœcunditas ꝑfecta, ſemper ergo generat, ſed nõ generat alium niſi filiũ, ergo filius ſemper generatur.

Ad opp.
Damaſ.

R E S P. ad prædictorũ intelligen 36
tiam, notandum, ꝙ quædam ſunt in quibus idem eſt eſſe, & factum eſſe, differt tñ fieri, & eſſe, vt ſunt illa quorum eſſe eſt permanens, nec dependet omnino a principio producente, & hoc proximo producente in facto eẽ, imo habent rõnem ſubſiſt̃di aliquã intra ſe, ſiue per principia ꝓpria ſui ſubiecti, vt ſubſtantia & accidentia innata. Quædam ſunt in quibus differt eſſe, & factum eſſe, idem tamen ẽ fieri & eſſe, vt ſunt ſucceſſiua, quorũ eſſe

eẽ depẽdet omnino a principio producente exiſtente in ſua actualitate,
vt ſunt motus, & mutationes. Quædam ſunt in quibus eſt idem fieri, &
eſſe, & factũ eſſe, vt ſunt illa quæ habent eſſe permanens, & totaliter dependent
a principio producente, exiſtente in ſua actualitate p eundẽ modum per quẽ ſunt in principio, non
tm̃ in ſe, ſed etiã reſpectu producti, ita
ꝙ conſimilis modus actualitatis attẽdatur q̃tum ad vtrunq; & talia ſunt
influentiæ, ſiue corporales, ſiuẽ ſpirituales. vnde Auguſt. 6. ſuper Gen. ad
literam dicit, ꝙ lumen ſemp naſcit, & dum naſcitur eſt, vnde aer ſemper
eſt illuminatus, & ſemper illuminat. Similiter omnino dicendũ de lumine
ſpũali quod eſt gratia. Si igitur filius Dei habet eſſe permanentiſſimum, &
eſſe coniunctiſſimũ principio productiuo, vt in ſui actualitate exiſtenti,
quia ipſe eſt filius, & purus actus, omnino idem eſt in ipſo naſci, & natum
eſſe, & ideo ſemp naſcitur, & ſemp eſt natus, & ſemper eſt, & nunq̃ deſinit
nec ceſſat generari, nec pater gñare.
37 Cum ergo quæritur, an gñatio filii ſit terminata, diſtinguendũ eſt terminatum,
quia aut excludit imperfectionẽ; & ſic gñatio filii eſt terminata, quia
perfecta, cum ſimile, imo idem ſit generari, & generatũ eſſe. Si vero excludat
durationẽ, falſa eſt, quia ſemper durat. Concedo ergo ꝙ gñatio filij ẽ
interminata rõne deſitionis: q͞a nunquam deſinit gñrari, ſicut probant
rõnes ad ſecundam partem adductę.
AD illud qđ obiicitur in contra- 38
riũ, ꝙ qui ſemper naſcitur nunq̃ eſt natus, dicendũ, ꝙ verum eſt in illa generatione
in qua differt naſci & natũ eſſe, ſed nõ talis eſt generatio diuina;
attamen, quia generatio diuina intelligitur per gñationem creatam, & in
creaturis de pfecto nato non dicitur naſci, ſed natum eſſe, ideo vult Aug.
ꝙ melius dr̃ filius natus eſſe, quia intelligibilius eſt, non quia ei non con-
ueniat naſci. AD illud quod obiici 39
tur ꝙ produci terminatur ad productum eſſe, & ſimiliter nobilius eſt generatum
eſſe q̃ generari. Dicendũ. ꝙ oĩa iſta tm̃ ibi habẽt locũ, vbi differt
gñari, & generatum eſſe. In illa autẽ generatione locum non habent.
AD illud quod vltimo obiicitur in 40
generatione quę ſemper eſt in generando &c. Soluendũ eſt per interemptionem,
non enim eſt verum ꝙ generatio ſemper ens, ſemper de nouo aliquid
producat: q͞a radius ſemper orit̃ a ſole, nec tñ ſemper eius productio
iteratur, nec ſuccedit, ſed a ſua origine continuatur in eſſe.

HIC DE SPIRITV SANCTO AGITVR, ET priùs, quid ſit amor patris, & filii dicitur.

DISTINCTIO X.

De æterna pceſſione ſpirit⁹ ſancti quãtũ ad pſonã quæ procedit. Cap. 17

NVNC poſt filij æternitatem de ſpiritu ſancto, quantum Deo donante videre conceditur: diſſeramus. Spiritus ſanctus amor eſt, ſiue charitas, ſiue dilectio patris, & filij. Vnde Augu. in 15. lib. de Trin. ait, Spiritus ſanctus nec patris eſt ſolius, nec filij eſt ſolius, ſed amborum, & ideo communem, qua inuicem ſe diligunt pater & filius, nobis inſinuat charitatem.

Quòd ſpiritus ſanctus propriè dilectio dicatur, & tamen trinitas ſit dilectio.

1. Ioan. 4. Augu. lib. & ca. prædictis.

IOANNES autem in epiſtola canonica ait, Deus charitas eſt: non dixit, Spiritus ſanctus charitas eſt. Quod ſi dixiſſet, abſolutior eſſet ſermo, & non parua pars quæſtionis deciſa: ſed quia dixit, Deus charitas eſt, incertum eſt, & ideo quęrendũ eſt,

vtrum

vtrum Deus pater ſit charitas, an filius, an ſpiritus ſanctus: an Deus ipſa trinitas, quia & ipſa non tres Dij, ſed vnus eſt Deus. Ad hoc Auguſtinus in eodem libro ita dicit. Neſcio cur ſicut ſapientia & pater dicitur,& filius,& ſpiritus ſanctus, & ſimul omnes non tres,ſed vna ſapientia: non ita,& charitas dicatur pater, & filius,& ſpiritus ſanctus,ſimul omnes vna charitas. Non ideo tamen quiſquam nos inconuenienter æſtimet charitatem appellare ſpiritum ſanctum: quia & Deus pater,& Deus filius poteſt charitas nuncupari: ſicut propriè verbum Dei etiam ſapientia Dei dicitur, cùm & pater & ſpiritus ſanctus ſit ſapientia.

Sicut verbum Dei propriè dicitur ſapientia & tamen tota trinitas dicitur ſapientia: ita & ſpiritus ſanctus propriè dicitur charitas: & tñ pater & filius & ſpiritus ſanctus dicitur charitas.

Ex eodem lib. c. eodẽ ſed paulo inferius.

SI ergo propriè aliquis horum trium charitas nuncupari debet, quis aptiùs quàm ſpiritus ſanctus? vt ſcilicet illa ſumma ſimplicicq; natura non ſit aliud ſubſtantia, & aliud charitas: ſed ſubſtãtia ipſa ſit charitas, & charitas ipſa ſit ſubſtantia, ſiue in patre,ſiue in filio, ſiue in ſpiritu ſancto: & tamen ſpiritus ſanctus propriè charitas nuncupatur. Ecce his verbis apertè dicit Augu. quod in trinitate charitas aliquando refertur ad ſubſtantiam, quæ communis eſt trium perſonarum & tota in ſingulis: aliquando ſpecialiter ad perſonam ſpiritus ſancti: ſicut ſapientia Dei aliquando pro ſubſtantia diuina, aliquãdo pro filio propriè accipitur, & hoc in multis fieri reperitur.

Exemplis firmat eadem nomina propriè & vniuerſaliter accipi.

PLVRIBVS enim exemplis doceri poteſt,multa rerum vocabula & vniuerſaliter poni,& propriè quibuſdam rebus adhiberi: ſicut Legis nomine aliquando ſimul omnia Veteris Teſtamenti ſignificantur eloquia: aliquando autem propriè vocatur Lex, quæ data eſt per Moyſen. Multa alia ſuppetunt exempla; ſed in re aperta vitanda eſt longitudo ſermonis. Sicut ergo vnicum Dei verbum propriè vocamus nomine ſapientiæ, cùm ſit vniuerſaliter & ſpiritus ſanctus & pater ipſa ſapientia: ita ſpiritus ſanctus proprio vocabulo charitas nuncupatur, cùm ſit pater & filius vniuerſaliter charitas.

Eiſdem li. & capite. Ioan. 1.

Authoritatem ponit quòd filius propriè dicitur ſapientia.

SED Dei verbum, id eſt, vnigenitus Dei filius, apertè dictus eſt Dei ſapientia, ore Apoſtoli dicentis, Chriſtum Dei virtutem & Dei ſapientiam. Spiritus autem ſanctus vbi ſit dictus charitas,inuenimus: ſi diligenter Ioannis Apoſtoli eloquium ſcrutemur: qui cùm dixiſſet, Diligamus inuicem, quia ex Deo eſt dilectio: adiunxit, Et omnis qui diligit,ex Deo natus eſt, quia dilectio

De ſpiritu ſancto teſtimoniũ quærit, &

ctio Deus eſt. Hic manifeſtauit ſe dixiſſe eam dilectionem eſſe Deum, quam dixit ex Deo. Deus ergo ex Deo eſt dilectio: ſed quia & filius ex Deo patre natus eſt, & ſpiritus ſanctus ex Deo patre procedit, quem potius eorum hic debeamus accipere, dictum eſſe dilectionem, meritò quæritur. Pater enim ſolus ita Deus eſt, vt non ſit ex Deo: & ideo dilectio, quæ ita Deus eſt vt ex Deo ſit, non ipſe pater eſt, ſed aut filius, aut ſpiritus ſanctus. Sed in conſequentibus cùm Dei dilectionem commemoraſſet Ioannes, quia dilexit nos, & hinc hortatus eſſet vt & nos inuicem diligamus, atque ita Deus in nobis maneat: quia vtique dilectionem Deum dixerat, ſtatim volens de hac re apertiùs aliquid eloqui, inquit. In hoc cognoſcimus, quia in ipſo maneamus, & ipſe in nobis: quia de ſuo ſpiritu dedit nobis. Spiritus itaq; ſanctus, de quo dedit nobis, facit nos in Deo manere: & ipſum in nobis. Hoc autem facit dilectio. Ipſe ergo Deus eſt dilectio. Deus ergo ſpiritus ſanctus, qui procedit ex Deo, ſignificatur vbi legitur, Deus dilectio, & dilectio ex Deo eſt. Ecce his verbis apertè dicit Auguſt. ſpiritum ſanctum eſſe charitatem patris & filij: & in tantum quoque ſermonem produxit, vt videatur dixiſſe ſpiritum ſanctum non ſolùm eſſe dilectionem patris & filij, qua ſe inuicem & nos diligunt: ſed etiam qua diligimus Deum. Sed vtrum ipſe ſit charitas, qua nos diligamus Deum, in ſequenti explicatur.

[Margin: inuenit, vbi dicat eſſe charitas. 1. Ioan. 4 — In eodē c. — Diſtin. 17. primi.]

Redit oſtendere quod propoſuerat. ſ. quod ſpiritus ſanctus ſit amor, quo pater à filio, & filius à patre diligitur.

NVNC verò quod incœpimus oſtendere curemus, ſcilicet ſpiritum ſanctum dilectionem eſſe, ſiue amorem patris & filij: quo ſcilicet pater diligit filium & filius patrem. De hoc Hieron. ſuper 17. pſal. ait, Spiritus ſanctus nec pater eſt, nec filius: ſed dilectio, quam habet pater in filium, & filius in patrem. Augu. quoque in 6. lib. de Trinit. ait, In omnibus ęqualis eſt patri filius, & eſt vnius eiuſdemq; ſubſtantiæ. Quapropter etiam ſpiritus ſanctus in eadē vnitate ſubſtantiæ, & æqualitate conſiſtit.

[Margin: In tom. 8. circa illud Diligā te domine. — In fi. 4. c. — In principio 8. cap.]

Quid ſit ſpiritus ſanctus hic aperitur.

SIVE enim ſit vnitas amborum, ſiue ſanctitas, ſiue charitas, manifeſtum eſt, ꝙ non aliquis duorum eſt, quo vterque coniungitur: quo genitus à gignente diligatur, genitoremq; ſuum diligat, ſintq; non participatione, ſed eſſentia ſua: neque dono ſuperioris alicuius, ſed proprio ſuo ſeruantes vnitatem ſpiritus in vinculo pacis. Ecce hic habes ſpiritum ſanctum eſſe, quo filius diligitur à patre, & pater à filio: & quo illi duo ſeruant vnitatem pacis. Spiritus ergo ſanctus, vt ait, Augu. in eodem, commune eſt aliquid patris & filij, quicquid illud eſt. At ipſa communio conſubſtantialis, & coæterna eſt: quæ ſi amicitia conuenienter dici poteſt, dicatur: Sed

[Margin: Ad Eph. 4]

Lib.6.de Trin.ca.5 aptiùs dicitur charitas,& hæc quoq; ſubſtantia: quia Deus ſubſtantia eſt, & Deus charitas eſt. Tria ergo ſunt,& non amplius: vnus diligens eum qui de illo eſt, & vnus diligens eum de quo eſt,& ipſa dilectio, quæ ſi nihil eſt quomodo Deus ſubſtantia eſt?

Quòd ſpiritus ſanctus ſicut communis eſt patri & filio, ita commune nomen habet proprium.

HIC notandum eſt,quòd ſicut ſpiritus ſanctus in trinitate ſpecialiter dicitur charitas,quæ eſt patris & filij vnio: ita & nomen tenet propriè, quod patri & filio communiter quodam modo congruit. Ca.16. circa finē c. Ca.19. circa finē ca. Vnde Augu.in 15.lib. de Trinit.Si charitas,inquit, qua pater diligit filium,& patrem diligit filius,ineffabilem communionē demonſtrat amborum, quid conuenientius, quàm vt ille propriè dicatur charitas, qui ſpiritus eſt communis ambobus? Hoc enim ſanius creditur & intelligitur, vt non ſolùm ſpiritus ſanctus charitas ſit in illa trinitate. Sed non fruſtra propriè charitas nuncupatur,propter illa quæ dicta ſunt: ſicut non ſolus in illa trinitate, vel ſpiritus eſt,vel ſanctus.quia & pater ſpiritus,& filius ſpiritus:& pater ſanctus,& filius ſanctus: & tamen ipſe non fruſtra dicitur ſpiritus ſanctus. Qui enim eſt communis ambobus, id vocatur ipſe propriè, quod ambo communiter. Alioquin ſi in illa trinitate ſolus ſpiritus ſanctus eſt charitas, profecto & filius non ſolius patris, Coloſ. 1. ſed etiam ſpiritus ſancti filius inuenitur. Ait enim Apoſtolus de Deo patre, Transtulit nos in regnum filij charitatis ſuæ. Si ergo non eſt in iſta trinitate charitas Dei,niſi ſpiritus ſanctus, filius eſt etiam ſpiritus ſancti. Sed quia hoc abſurdiſſimum eſt, reſtat vt non ſolus ibi ſit Charitas ſpiritus ſanctus: ſed propter illa, de quibus ſatis diſſerui, propriè ſic vocatur.

De æterna proceſſione Spiritus ſancti quantum ad perſonam quæ procedit.

DISTINCTIO X.

Nunc poſt filij æternitatem de ſpiritu ſancto quantū Deo donante &c.

Expoſitio. Diuiſio. SVPRA egit Magr̃ de gn̄atione filij, hic autē agit de proceſſione ſpiritus ſancti. Et quia gemina eſt ꝓceſſio ſpirit⁹ ſācti, ęterna, & tēporalis, primo agit de proceſſione ęterna, ſecundo de tēporali. ĩ. diſtin. 14. Præterea diligenter annotandum eſt, ꝙ gemina eſt ꝓceſſio ſpiritus ſancti &c. Et qm̄ proceſſio ſpiritus ſancti tripliciter pōt cōparari. ſ. ad perſonam ad quā eſt, & ad principium a quo eſt, & ad generationem a qua differt, ideo hæc pars habet tres. In quarum prima Magr̃ agit de ꝓceſſione ſpiritus ſancti qt̄ū ad perſonam quæ procedit. In ſecunda quantum ad principium a quo. ĩ. diſt. 11. Hic dicendū eſt ſpiritū ſanctum &c. In tertia vero agit de ſeipſa per comparationem ad gn̄ationem a qua diſtinguitur. ĩ. diſt. 13. Poſt hæc conſiderandum eſt quantū a talibus, quales nos ſumus. Item, prima pars quæ continet p̄ſentem diſtinctionem habet quatuor partes. In prima dicit ꝙ ſpiritus ſanctus procedit vt amor, ſiue charitas, vel dilectio, & hoc probat auctoritate Augu. In ſecunda vero, quia hic erat dubium ꝙ ſpiritus ſanctus erat charitas, mouet quęſtionem,

nem,& ſoluit ibi. Et ideo quęrēdum, vtrum Deus pater. In tertio vero ſolutionem per auctoritatē confirmat, tum quātum addiſtinctionē, quæ eſt per communem acceptionem,& propriam,tum etiam quantum ad veritatem,ibi. Pluribus exēplis doceri &c. In quarta vero, & vltima prædictæ ſolutionis aſſignat rationem, oſtendens ꝙ ſpiritus ſanctus proprie dicatur charitas, cum charitas ſit nomen cōe,& hoc ibi. Hic notandum eſt,ꝙ ſicut ſpiritus ſanctus in trinitate.

Spiritus ſanctus amor eſt,ſiue charitas.

Dub. 1. Quæritur vtrū charitas & dilectio differant, & ꝙ ſic videtur per Hiſid. dicentem. Amor eſt rationalium & irrationalium, dilectio rationalium tantum. Sed contra. Diony. de diui. no. c. 4. Mihi videntur theologi commune quid dicere dilectionis & amoris nomine. & ibidem rephendit diſtinguentes,dicens,ꝙ faciunt vim in leuibus ſonis, quaſi nos non poſſim⁹ quatuor per bis duo, & patriam per natale ſolum ſignificare. Reſp. Aliq 1 voluerunt dicere ꝙ differunt,quia dilectio dicitur illa ꝓprie quæ eſt ex voluntate ordinata, ſed amor ē affectio libidinoſa,ſed hæc diſtinctio eſt contra Diony.& contra Aug. ſup Ioha. & contra canonem ſacræ ſcripturæ: quia dominus primo quæſiuit à Petro, Simon Iohannis diligis me? & poſtea dicit amas me? & ita pro eodē accipiuntur,& hanc differentiam reprehendit Diony. Pōt tamen nihilo minus aliqua differentia aſſignari. Quamuis enim de vna & eadem poſſint dici affectione,tñ alia, & alia ratione. Amor .n. dicit affectus adhæſionem reſpectu amati. Vnde Diony. amorem mutuū dicimus, dilectio vero,vltra hoc addit electionem, vnde dilectio ex diuerſis electio. Vñ. Cant. 5. Dilectus meus electus ex millibus, charitas autem vltra illa addit magnam appreciationē. Charum enim dicitur illud quod magni precij æſtimatur,ſecundum ꝙ Apoſtolus in epiſtolis ſuis vocat fideles chariſſimos 2. ad Timo. j. &c.

Lib. Etymolo. | Reſpon. | Super Ioa. | De diuin. nomin.

Propriè verbum Dei,etiam Dei ſapientia dicitur.

Dubitatur de hac voce proprie,qa aut accipitur ꝓprie, quia ſoli conuenit,aut propriè, quia appropriate. Quia ſi ſoli,hoc eſt falſum,quia ſapiētia nullo mō dicit ꝓprietatē pſonalē. Si proprie,quia appropriate, hoc nihil facit ad propoſitum, quia Magr̄ vult inquirere proprietatem ſpiritus ſancti, nō appropriatum. Et iterum. Charitas vr̄ magis appropriari patri ſm ꝙ dr̄ in illa proſa,charitas pater eſt. Item,hic vr̄ per Richar.ꝙ amor gratuitus eſt in patre,in ſpiritu ſancto debitus, i filio ex vtroq; pmixt⁹, ergo cum charitas dicat amorē gratuitum, debet ergo appropriari pr̄i. Reſp.dicendum,ꝙ non eſt omnimoda ſimilitudo,ſed in hoc eſt ſimilitudo,nam cōgrue pōt appropriari manente vnitate vocis, vel ſignificationis. Pōt ſimiliter aliquod nomen ſimul dici per ꝓprietatem,& per eſſentiam,manente vnitate vocis, & ſignificationis,& tamē eſt de ſe cōe, & tale eſt hoc nomen charitas. Aliter pōt dici,ꝙ charitas eſt cōmune,& ꝓpriū, & appropriatum.& Aug. primo oſtēdit,ꝙ eſt appropriatū per ſimilitudinem ad ſapientiā,& poſt oñdit ꝙ eſt proprium. infra ea. di. Nunc vero qđ incæpimus oñdere,&c. Vnde ex hac auctoritate non hr̄ quòd charitas ſit ꝓprium,ſed ſolum quòd appropriatum. Sed tñ ex alijs verbis Augu. hr̄, quòd charitas non ſolum eſt appropriatū, ſed ēt proprie proprium ſpiritus ſancti. A D illud quod obijcitur, quòd charitas appropriatē patri, dicendum, quòd charitas habet duplicem comparationē ad virtutes alias. Comparatur enim vt mater, vt dicit Ambro. comparatur vt vinculum, vt dicit Apoſtolus Coloſ. 3. Charitas eſt vinculū perfectionis, ratione primi appropriatur patri, ratione ſecun di ſpiritui ſancto. A D illud qđ obijcitur de Richar dicendum quòd gratuitum non dicit proprietatem amoris,ſiue amandi, ſed proprietatē perſonæ,quæ dat,& non recipit.

Dub. 2. | 2 | 15. de Tri. cap. 17. | 3 | 4

Spiritus ſanctus eſt dilectio qua pater & filius ſe inuicē, & nos diligunt.

Dub.3. Quæritur vtrū pater,& filius dili-
5 gant nos ſpiritu ſancto. Vtrum.n.ſe diligant ſpiritu ſancto, q̃ritur di.32. vbi iſtā quæſtionem ſpāliter mouet, ſed prima vr̄ omnino falſa, & impropria. Cum .n. dr̄, pater & filius diligunt nos &c. conſtat ꝙ verbum diligendi tenetur eſſentialiter, ergo ſi diligāt ſpiritu ſancto, ſunt ſpiritus ſanctus. (vbi ſupra.) Et iterū dicit Aug. ꝙ hoc nullo modo conceditur, pater diligit ſe.ſ.ſ. quia diligere tenet̄ eſſentialiter, ergo ſimiliter in ꝓpoſito. Reſpon- Reſp. ꝙ quidam
6 dicunt ꝙ ablatiuus ille exponitur ꝑ hanc præpoſitionem, ꝑ, cum accuſatiuo.i.ꝑ ſpiritum ſanctum, & regula eſt, ꝙ hæc præpoſitio per, cum verbis trāſitiuis dicit ſubauctoritatem, cū abſolutis autem, auctoritatem. Vnde cum diligere ſit tranſitiuū, ſenſus eſt, quòd pater, & filius diligunt nos per ſpiritū ſanctum, quaſi diceret, pater operatur ꝑ filium. Sed hæc expoſitio non vr̄ conueniēs, quia ſimiliter pōt dici pater, & filius puniūt, ſiue odiūt nos. ſ. ſ. quod non vult dicere Aug.
7 Propterea notandū, ꝙ diligere aliqñ tenetur pure eſſentialiter, vt cum dr̄ pater, & filius diligunt ſe, aliquando pure notionaliter, vt cum dr̄ pater, & filius diligunt ſe ſpiritu ſancto, ſicut patebit. Aliquando partim eſſentialiter, partim notionaliter, ſicut cū dr̄ diligunt nos. ſ. ſ. & ex hoc patet, quia idem eſt patrē, & filium diligere nos. ſ. ſcilicet ſpiritum ſanctum nobis mittere, ſiue inſpirare. Mittere, ſiue inſpirare aūt importat actum notionalem, & eſſentialem, qa ſenſus eſt quòd ſpiritum producunt, & donum eius nobis conferunt, vñ dicit ſimul ſ.ſ. ꝓductionem, & gratiæ collationē, & q̃uis reſpectu actus eſſentialis non recipiatur habitudo ablatiui, recipit tñ ratione notionis, ſicut & hic, pater dicit ſe ſuo verbo, dicit etiā creaturas verbo, ſimili modo intelligendum eſt in propoſito.

Siue enim ſit vnitas.

Dub.4 Quæritur quid dicatur per hoc
8 nomen vnitas. Aut vnitas dicit vnitatem eſſentialem, aut notionalem, aut perſonalē. Non eſſentialem, quia tunc nō eſſet amborum, ſed triū. Nō notionalē, qa ſ.ſ. nō eſt cōis ſpiratio. Non pſonalem, quia pater, & filius non ſunt vnum in pſona. Item, quæritur, quomodo hæc diſtinguantur vnitas, ſanctitas, charitas. Reſp. dicendum, ꝙ vnitas perſonaliter tenetur. Reſpon. 9
Sed attendendum, ꝙ vnitas aliquorū dr̄ dupliciter. Aut qua aliqui ſunt vnum, & ſic patris, & filij nō eſt vnitas pſonalis. Aut qua aliqui ſunt vniti, & ſic pater, & filius vnica perſona vniuntur, ſicut pſona ſpiritus ſancti quæ eſt amor, & vinculum nectens. 10
AD illud quod quæritur, quomodo differunt illa tria, dicendum, quòd vnum addit ſupra alterum. Nā vnitas dicit conditionem omnis amoris, qm̄ omnis amor eſt vis vnitiua. Sanctitas dicit conditionē amoris caſti, contra libidinoſum, qui nō eſt purus. Charitas dicit conditionem amoris præcipui, ideo.n. charitas dr̄, quia eſt amor inæſtimabiliter habens charū amatum.

Sintque non participatione.

Videtur non bene dicere, quia ſeruare vnitatem ſpūs, eſt ꝓducere ſpiritū ſanctum, ergo ſm̄ hoc pater, & filius ſpiritū ſanctū ſua eſſentia ꝓducūt, & ita vr̄ eſſentialiter ſpirare. Itē, vr̄ etiam falſum, ꝙ dicitur non participatione, quia pater, & filius participatione ſpirationis ſeruant vnitatem. Dub.5
Reſp. dicendum, quod Aug. vult oſtendere duplicem modum vnitatis eſſe inter patrem, & filium, qui eſt inter mēbra Chriſti. ſ. naturæ, & voluntatis, ſed differenter, qa in nobis eſt vnitas naturæ ꝑ participationē vni' cōmunis eſſentiæ, ſed non ſumus ipſa eſſentia. Pater.n.& filius non participant eſſentiā quaſi diuerſum, imo ſunt ipſa eſſentia. Similiter in nobis eſt conformitas voluntatis per donū Dei quod vnit nos, ſed pater, & filius vniuntur non dono accepto ab alio, ſed ſpiritu proprio, & ſic patet rñſio. 11 Reſpon, 6.de Trin. cap.5

Qui

Qui enim communis eſt ambobus.

Dub.6 Contra, ergo ſm̃ hoc, pari ratione ſpiritus ſanctus dr̃ Deus proprie, cũ

Reſpon. Deus ſit cõmune ambobus. Reſp. di-
12 cendum, q̃ æquiuocatio eſt in cõmunitate. Nã Aug. non vocat commune quod eſt in pluribus, & de pluribus, ſed quod à pluribus, & ita commune dr̃ magis à cõione, q̃ à cõmunitate, vt fiat vis in verbo, ſicut ſit inter vnionem, & vnitatem. Et qm̃ charitas nõ tm̃ dicit cõmunitatem, quia in pluribus, ſed cõmunionem per vnitatem diſtinctorum, ideo quamuis dicatur eſſentialiter, poteſt nihilominus dici perſonaliter.

Artic. pri. AD euidentiam eorum quæ dicũtur de ſpiritu ſancto, in hac parte, duo principaliter quærũtur. Primo q̃ritur de modo ꝓcedendi ipſius ſpiritus. Secundo de ꝓprietate ipſius. Circa primum quærũtur tria. Primum eſt vtrum in diuinis ſit neceſſe ponere pſonam procedentem p modũ liberalitatis. Secundũ, vtrũ ſit neceſſe ponere perſonam procedẽtem per modum amoris. Tertiũ, ſi ſit neceſſe ponere perſonam procedere per modum mutuæ charitatis.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Ponendum eſt in diuinis perſonam produci per modum liberalitatis, tãquam per rationẽ volendi, quæ dicitur donum.

Fundamenta. QVOD ſit neceſſe ponere perſonam procedentem p modum liberalitatis, oſtẽditur hoc modo. Perfectior eſt dilectio mutua, q̃ reflexa, & perfectior adhuc mutua communicata, q̃ non cõmunicata, quia talis .ſ. non communicata, videtur ſapere amorem libidinoſum, ergo ſi in Deo eſt ſumma dilectio, & ſumma delectatio, & ſumma beatitudo, non eſt ibi perſona q̃ mutuo nõ ametur, nec cui amor mutuus nõ communiceť, ſed communicatio amoris mutui eſt p liberalitatẽ, ergo &c. Item, in his inferioribus duplex inuenitur modus ꝓducendi nobilis .ſ. per modum naturæ, & p modum volũtatis. primo modo emanat filius à patre, ſecundo modo, donum à datore. Sed omnẽ quod nobilitatis eſt in creatura, eſt attribuendũ Deo, ergo &c. Itẽ, in Deo eſt ponere naturam, & voluntatem, & ſicut naturam perficit fœcunditas, ita voluntatem ſumma liberalitas, ſed natura perfecta fœcunditate pſona producit aliã perſonam, ergo pari ratione voluntate perfecta liberalitate, ꝓducit aliam perſonam, & ſic &c. Item, oẽs creaturæ à Deo ꝓcedunt per cognitionem, aut volũtatẽ, ſed ante creaturarũ productionẽ, ponere fuit in diuinis emanationem verbi ab æterno, in quo pater oĩa fienda diſpoſuit, ergo pari ratione neceſſe fuit emanare perſonam in qua oĩa vellet, & donaret, ſed talis procedit per modum liberaritatis, ergo &c. Contra, non eſt ſimilis mod⁹ producẽdi in creaturis reſpectu Dei, Ad opp. & in perſonis. Nam creaturæ ſunt extrinſecus, perſonæ vero in eſſentia vnum, ſed exitus creaturarum à Deo eſt p modum liberalitatis, ergo non eſt ponere perſonam hoc modo procedere. Item, exiẽs p modum voluntatis ab aliquo, nõ aſſimilatur in ſubſtantiam ꝓducenti, nec æquatur, nec neceſſario producitur, ſed perſona ſi procedit in diuinis, eſt in ſubſtantia ſimilis, & in poteſtate ęqualis, nec potens ſe aliter habere, ergo &c. Item, in his inferioribus non tm̃ ſunt iſta principia nobilia .ſ. natura, & voluntas, verumetiam ratio, ſiue operans p artem, ergo ſi ponuntur duæ pſonæ his duobus modis ꝓcedentes, debet poni tertia, quæ tertio modo procedat, ſed illa non ponitur, ergo nec p modum volũtatis ponitur aliqua, pari ratione. Item, quanto pluribus cõmunicatur dilectio, tanto perfectior, quia omne bonum in commune deductum, pulchrius eluceſcit, ergo nõ ſolum eſt ponere tertiam perſonam cui amor ſecundæ communiceť, ſed etiam quartã, cui amor communiceť tertiæ, & ſic in infinitum, ſed hoc eſt im-

Digitized by Google

Ego hodie genui te.

Quæritur qūo hoc intelligitur.
Dub.9. Quia hoc poteſt intelligi de die, quo
ex matre natus eſt: ſed hoc nihil vi-
detur valere, quia ſm hanc genera-
tionem non habuit patrem, ſed tm̄
Reſpon. matrem. Reſpon. Dicendum, verbū
illud intelligendum eſt cauſaliter.
Secundum.n. generationem ex ma-
tre dr̄ genuiſſe, quia fecit gn̄ari. Si-
milis expoſitio ſuper illud Matth.4.
Potens eſt de lapidibus illis ſuſcitare
filios Abrahæ. Glo. in huius teſti-
monium rei Deus de Sara genuit fi-
lium, ideſt fecit generari.

Splendor autem non ſemel.

Dub.10. Contra. ſi hoc ſimile rectum eſt,
videtur quòd filius non ſemel na-
ſcatur, ergo quæritur, quare magis
generatio filij aſſimilatur ſplendori,
q̄ alijs rebus, maxime cū non gene-
retur a luce ſplendor, niſi ad præſen
tiam corporis obiecti? Præterea filiꝰ
Reſpon. dr̄ lux, non ergo ſplēdor lucis. Reſp.
11 Dicendum, ꝙ gn̄atio filij habet in ſe
perfectam conformitatem, coæterni-
tatem, & æqualitatē: & quia in crea-
tura vna ſimul hæc non poſſumus in
uenire, ideo capimꝰ ex multis, & ideo
multas iſti aſſimilamus. Quantum
ergo ad conformitatem, ſimilis eſt
gn̄ationi verbi quod eſt proles, per-
fecte repræſentat ilium a quo eſt,
Quantum ad coæternitatem, ſimilis
eſt egreſſui ſplendoris a luce, in quo
eſt coæternitas, propter lucis actua-
litatem. Quantum ad æqualitatem,
ſimilis eſt gn̄ationi viuentis ex viuen
te, q̄ generat ſibi æquale oīno, & ſic
diuerſimode comparatur a ſanctis.
Comparat ergo Orige. ad egreſſum
ſplendoris, non quantū ad iteratio-
nis aſſimilationem, ſed quantum ad
priuationem intermiſſionis, ſiue in-
12 terpolationis. Et nota, quòd differūt
ſplendor, radius, & lumen, cum oīa
dicant influentiam a luminoſo, quia
radius dicit emiſſionem ſm diame-
tralem diſtantiam: lumen, ſm circū-
ferentiam: vtrinque tn̄ in profundū
traſferentis, ſplendor dicit repercuſ-
ſionem ad corpus tranſparens, ter-
ſum, & limitatum, ſed tn̄ hic Orige.
notat ſplendorem, lumen ꝓgrediēs
a luce. Ad illud ergo quod obijcitur,
ꝙ filius eſt lux, dicendum, ꝙ lux ha-
bet in ſe naturam manifeſtandi, &
ita reſpicit cognitionem, & appro-
priatur filio. Habet in ſe vim multi-
plicandi, ſiue generandi ſplendorē,
& ita appropriatur patri.

Et quod cum ſacramento ſcien-tiæ ſuæ ex eo naſcitur.

Videtur enim male dicere, quia Dub. 11
ſm hoc quòd pater ſm ſacramentū
ſcientiæ generat filium, ergo ſcientia 13
eſt ratio generandi. Reſpon. dicen- Reſpon.
dum, quòd Hilarius vocat hoc ſacra
mentum ſacrum ſecretum, dicit aūt
filium naſci cum ſacramento ſciētiæ,
quia filij generatio non tm̄ ſacra, ſed
etiam ſecreta eſt: non inquam Deo ſe
creta, ſed nobis, quia nos eam nō cō-
prehendimus, ipſe autem perfecte no
uit eam: ideo dicit cū ſacramēto, &c.

Quod autem ex viuo.

Videtur hoc falſum, quia puer na Dub. 12
ſcitur de patre, & matre viuentibus,
& tamē vtrumque habet. ſ. imperfe- 14
ctionem, & nouitatem. Reſpon. Ra- Reſpon.
tio Hila. ſicut patet per literam ſequē 7. de Tri.
tem intelligenda eſt de viuo per eſſen a medio.
tiam: vbi enim eſt viuens per eſſen-
tiam, non fit ex non viuo viuens, ſi-
cut fit in viuente per participationē,
vbi non generatur viuum ex viuo,
niſi per non viuum, vt patet, quia ho
mo non generatur ex homine niſi
mediante ſemine.

Neque ex deriuatione, ſed ex virtute natiuitas eſt.

Videtur male dicere, quia ſm Dio- Dub.13
nyſium, & Anſelmum, pater ſe habet
ad filium, & ſpiritum ſanctum, vt
fons, & illi, vt riuuli: ſed riuus eſt a
fonte per deriuationem. Reſpon. Di- Reſpon.
cendum, ꝙ natiuitas, quæ eſt per de- 15
riuationem, attenditur quantum ad
tranſmutationem aliquam circa il-
lud quod tranſmutatur, & ita dicit
paſſionem quandam, ac per hoc in-
firmitatem, ſed viuens quod eſt vita,

eſt actus purus,& ita vita pura,ĩ qua
non eſt infirmitas , ſed pura actuali-
tas,& ideo vult.Hilar.dicere ꝙ pater
generãs eſt tota vita,& quod generat
non eſt per paſſionem,vel demutatio
nem,ſeu diminutionem,quę attendit
in deriuatione, ſed per omnimodam
virtutem,ergo filius genitus eſt virt⁹
non per mutationem natus .

Vbi autẽ pater auctor eſt , ibi & natiuitas eſt.

Dub.14 Videtur ꝙ improprie dicat , quia
auctoritas dicit cauſalitatẽ , ſed hæc
16 nõ recipitur in diuinis,ergo &c. Di-
Reſpon. cẽdum, ꝙ auctoritas dicit quandam
principalitatẽ , ſiue auctoritatem in
perſona,quæ nihil habet ab alio, ſed
ab ipſo omnes,& iſta auctoritas in pa
trem eſt innaſcibilitas, vnde nõ dicit
cauſalitatem , ſed priuationem prin-
cipij , & per hoc ſummam principa-
litatem .

Quod ab æterno.

vbi ſupra. Innuit.Hilar.hic tale argumentũ.
Si filius non eſt generatus,ſiue natus
ab æterno, generatio eius nõ eſt æter
na,& ſi hoc,pater nõ generat ab ęter
no,ergo pater non eſt ęternus , ergo
qui derogat æternitati filii derogat
Dub.4 æternitati patris . Sed iſta ratio non
videtur valere , quia ſimilter ego ar-
guam ex parte creatoris , & creatu-
ræ , ſed creatura non eſt æterna ,
non enim ab ęterno creauit Deus, &
ita non eſt creator æternus .
Reſpon. Reſpon.dicendum, ꝙ non eſt ſimile,
17 ſicut patet ex ſequenti eius quod Hi-
larius ſupponit , ꝙ eſſe patrẽ ſit pro-
prie propriũ illius pſonæ , ergo cum
tale ſemper conueniat, Aut aliter res
non habet eſſe perfectum , ſequit̃ de
neceſſitate, aut filius eſt æternus , aut
pater ab æterno non habet eſſe perfe-
ctum,creare vero,& ſi ſolius Dei ſit,
tñ ratione connotati habet imperfe
ctionem coniunctam, ſm quam non
tm̃ impoſſibile, ſed ẽt non intelligibi
le eſt aliquid ab æterno creari.

Sed ſeipſum demutare naſcendo .

Dub. 15 Contra.quia ſm hoc cum fili⁹ Dei
prius eſſet, & poſtea ex virgine nat⁹,
ſic ergo eſſet mutatus . Reſpond. di- Reſpon.
cendum,quòd Hila.intelligit ſm ean 18
dem naturam , ſm quam prius erat :
ſi.n.ſm eandem naturam prius erat,
& poſtea natus eſt,neceſſe eſt quòd ſe
cundum illam naturam mutatus ſit:
ſed ſi ſecundum aliã naturã, oportet
mutationẽ fieri in illa natura , ſed nõ
in perſona , cum illa natura non di-
cat aliquid in perſona , ſed magis ali-
quid cum perſona. Vnde nulla ſit mu
tatio in illa natura.

AD intelligentiam eorum quæ Artic.vnĩcus.
dicit Magiſter de generatione
æterna,in præſenti diſ. quatuor prin
cipaliter quæruntur. Primo quærit̃,
vtrum in diuinis ſit ponẽda gñatio.
Secundo,dato quòd ſit , vtrum gña-
tio in diuinis ſit ponenda pſonarum
diſtinctiua.Tertio q̃ritur , vtrum illa
generatio ſit æterna. Quarto & vlti-
mo quęritur,vtrum illa generatio ſit
terminata .

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Cum natura diuina ſit communicabilis, ibique ſit aptitudo actui,coniuncta in diuinis eſt perfecta generatio .

QVOD generatio ſit in Fundamenta.
diuinis,oſtenditur pri-
mo à minori. Multofor
tius debet eſſe genera-
tio in eo qui generatio
nem alijs tribuit , q̃ in his quæ reci-
piunt , ſed generatio eſt in creaturis,
ergo & in Deo qui tribuit . Et hoc eſt
quod dicitur in Eſa.vl.Si ego qui ge-
nerationem alijs tribuo ſterilis ero ?
dicit dominus,quaſi dicat non. Item,
oſtenditur illud idẽ à poſteriori. Per
prius enim eſt paternitas in Deo,q̃ in
creatura, ſed paternitas, & generatio
vere eſt in creatura , ergo & in Deo.
Quod prius ſit ibi, dicit Apoſtolus
Ephe. 3. Ex quo omnis paternitas in
cœlo,& in terra nominatur. Itẽ,oſtẽ
ditur hoc ipſum à ſimili. Quia omne
quod perfectionis eſt attribuendum
eſt Deo, ĩ quo eſt ſumma omnis per-
fectionis

fectionis, ſed generatio eſt perfectionis in creatura, vt vult Philoſophus, quia perfectum eſt quod poteſt generare quale ipſum eſt, ergo &c. Item, illud idem oſtenditur illa ratione. Diuina natura eſt ſũme bona, & actualiſſima, ergo ſumme poteſt, & vult ſe communicare, ſed prima, & ſumma ratio communicandi eſt in generatione, ergo neceſſe eſt in diuinis ponere generationem. Contra. Generatio in creaturis, aut eſt perfectionis, aut imperfectionis. Si perfectionis, tunc ergo cum ſubſtantiæ ſpirituales, & incorporales ſint nobiliſſimæ, debet in eis generatio eſſe, ergo cum non ſit in eis, non eſt nobilitatis, ſed quod non eſt nobilitatis non eſt in Deo, ergo &c. Item, vbi eſt generatio, ibi eſt variatio: generatio enim eſt ſpecies motus, & inter omnes ſpecies motus maior eſt variatio in motu ſecũdum ſubſtantiam, quia eſt entis in potẽtia, minor in motu ſm locum: ergo cum in Deo nõ ſit variatio, nec aliqua ſpecies motus, etiã illa quæ minima eſt, vt loci mutatio, ergo nec generatio. Item, vbi eſt generatio, ibi eſt corruptio. Vñ Auctor d causis, ꝙ pp longe ſtare à pricipio reliquo mõ cõplevit eſſe Deus continuam etiam in his faciens generationem & huiuſmodi ſignum eſt quòd ſola corruptibilia generant, & generantur in creaturis, ſed in Deo nulla cadit corruptio, ergo nec generatio. Item, vbi eſt generatio, ibi nutritio. Vñ ad tot, & plures ſe extendit vis nutritiua, quã generatiua, ſed in Deo non eſt vis nutritiua, ergo nec generatiua, ergo nec nutritio, nec generatio, ergo generatio non eſt in diuinis.

Ariſt. 5. Meth. c. de perf.

Ad opp.

19 RESP. dicendum, quòd generatio ponenda eſt in diuinis eſſe, huius ratio potentiſſima eſt, vt credo, quia omnis natura eſt communicabilis, & quia in Deo propter ſui nobilitatem eſt aptitudo actui coniuncta, immo ipſe actus, oportet ꝙ natura ſit pluribus communicata, ſed non poſſunt eſſe plures ab vna natura, quin vnus ſit ab alio, vel ambo à tertio, ergo cũ ante diuinas perſonas nihil ſit, oportet quòd vna ſit ab alia, & quoniam ſint conformes in natura, & generatio eſt emanatio ſm conformitatem naturæ, ideo credo quòd neceſſe eſt in diuinis ponere generationem. Vt autem intelligatur per quem modũ, Notãdum, quòd generare de ſui propria ratione eſt ſimilem ſibi in ſubſtantia, & natura producere. Sibi vero ſimilem in natura producere tripliciter eſt. Aut per impreſſionẽ ſitæ ſimilitudinis in alio, & ſic generatur caracter à ſigillo, lumen à luminoſo, ſpecies ab obiecto. Alio modo p eductionem ſpeciei conſimilis ab alio, & ſic generatur elementum ab elemento. Tertio modo per productionem ſimilis de ſimili, ſiue de ſeipſo, & ſic generatur animatum ab animato, & iſte tertius modus eſt perfectior. Vnde non reperitur niſi in ſubſtantijs habẽtibus formam nobilem quæ eſt vita. Et iſte modus generationis eſt ſecundum naſcentiam, & eſt in Deo, & creaturis, ſed differenter, quia producere alium ex ſeipſo, poteſt eſſe duppliciter, vel ex ſe toto, vel ex parte ſui. Ex ſe toto, non poteſt producere, niſi ille cuius eſſentia poteſt eſſe in pluribus vna, & tota. Nam ſi nõ põt eſſe in pluribus vna, & tota, ſi generans dat totam ſuam ſubſtantiam, generato, tunc ſubſtantia tota tranſit in generatum, & generans perdit ſubſtantiam totam generando, quod eſſe non poteſt. Ideo adhuc neceſſe eſt ꝙ talem habeat ſubſtantiã, quæ vna, & tota ſit in pluribus, talis autem ſubſtãtia nõ eſt niſi ſubſtantia habens ſummam ſimplicitatem, hæc autem eſt ſola diuina eſſentia, in qua propter ſummam ſimplicitatem ſuppoſitum non addit ad eſſentiam. Vnde nec ipſum coarctat, nec limitat, nec formã multiplicat, & ideo in eo poteſt eſſe generatio communicans eandem ſubſtantiam totam, & talis generatio eſt omnimodæ perfectionis, & in ſolo Deo reperitur, ratione iã dicta. Alio modo contingit aliquem ex ſe producere quantum ad partem ſui, ſic pater naturalis generat filium, partẽ ſubſtantiæ tranſmittendo, & deſcendendo, & hęc generatio neceſſario eſt cum tranſmiſſione, quia enim pars

20 (beside: ſtantia, & natura producere. Sibi vero)

25 (beside: iſte tertius modus eſt perfectior. Vnde)

decisa, non habet actum totius, neceſſe eſt quòd per mutationem acquirat, ſed quod acquirit quod non habet variatur, ideo hæc generatio eſt mutatio, & habet variationem coniũctam, & etiã cum corruptione adnexa. Quia enim aliqua pars generãtis deperditur, generans eſt à quo poteſt fieri ablatio, & ita corruptio. Eſt etiã cum conſeruatione adiuncta; quia .n. fit deperditio, neceſſe eſt quòd p nutrimentum fiat reſtauratio, & ideo generatio in creatura & perfectionis, & imperfectionis eſt. Perfectionis à parte virtutis producentis, imperfectionis à parte ſubiecti diuiſibilis, & ideo eſt in ſolis animatis quæ habent formam perfectionis .i. animam. & ipſum .ſ. corpus, & animam, defectibile, & reſtaurabile. Generatio vero in diuinis eſt omnimodæ perfectionis. Quod enim nõ eſt ex parte, ideo eſt, quia habet actu ſpeciem. Et ideo nec ibi eſt in natura imperfectio, nec variatio; quia nihil nouum acquirit. Nec corruptio, quia nihil adimitur. Nec nutritio, quia nihil reſtituitur, & ex hoc patet ſolutio obiectorũ, quia gñatio de toto eſt tantę perfectionis, quòd non poteſt eſſe in creatura aliqua generatio vero ex parte, tantam habet imperfectionem adiunctam, vt non poſſit eſſe circa ſubſtantiã inuariabilem, & incorruptibilem, & ſimplicem, nõ ſolum in natura increata, verumetiam in natura creata. Aliæ rationes probãt de generatione, quæ eſt ex parte &c.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Generatio in diuinis facit realẽ diſtinctionem inter generantem, & genitum contra Sabellium, non tamen eſſentialem contra Arrium.

Fundamenta. 1. de trin. cap. 1

VTRVM generatio in diuinis ſit perſonarum diſtinctiuã. Et quòd ſic oſtenditur hoc modo. Aug. dicit circa principium de tri. Nulla res eſt quę ſeipſam gignat, vt ſit, ſi ergo gignit, aliam gignit, ſed inter aliam rem, & aliam, eſt diſtinctio, ergo &c. Item, generatio eſt emanatio, ſed vbi eſt emanatio, ibi eſt multiplicatio, ſiue plurificatio, vbi autem multiplicatio, ibi & diſtinctio, ergo vbi gñatio, ibi neceſſario eſt diſtinctio. Item, gñatio in diuinis eſt relatio, ſed relatio importat reſpectum, & ordinem, ſed vbi reſpectus, & ordo, ibi ſuppoſitorum, & relatorum, ſiue ordinatorũ diſtinctio, & ſic &c. Item, minor diuerſitas ſuſtinetur à ſuppoſito, vel in ſuppoſito compoſito, & multiplici, q̃ ſubſtantia ſimplici, & vniformi, ſed relatiua oppoſita non ſtant ſimul in eodem indiuiduo creato, ergo nec ĩ ſimplici hypoſtaſi. Probatio mediæ. Bene ſequitur, Sortes eſt pater Platonis, ergo non eſt filius eius, vel eſt diſtinctus ab eo, ergo multo fortius in diuinis. Contra. Pater generando filium, dat ei totũ qđ habet, ſed habet eſſentiam, & perſonam, ergo dat ei eſſentiam, & perſonam, ergo ſicut filius non diſtinguit̃ à patre eſſentialiter, ita nec perſonaliter, vt videtur. Item, pr̃ communicat filio eſſentiam ſuã propter ſummam ſuam ſimplicitatẽ, ſed æque ſimplex eſt perſona, & eſſentia, ergo qua ratione communicat eſſentiam, communicat & perſonam. Item, in patre idem eſt natura, & perſona, ergo impoſſibile eſt quòd communicet vnum, quin communicet aliud, ergo ſi dat naturam, & perſonam. Itẽ, videtur quòd relatio non diſtinguat aliqua ratione, quia vnus, & idẽ punctus eſt principium, & finis, reſpectu diuerſarum linearum, ergo ſi iſtæ relationes non ſunt diſtinctiuæ, videtur ſimiliter q̄ nec paternitas & filiatio. Si dicas, q̄ non omnes relationes diſtinguunt, ſed ſolum mutuæ, vt principium, & principiatum, finis, & finitum. Contra, pater & filius ſe habent, vt intelligens, & intellectum, vt dicit Anſel.* ſed idem non poteſt eſſe intelligẽs, & intellectum, ergo &c. Item, maior eſt repugnantia in contrarijs q̃ in relatiuis, ſed albedo, & nigredo q̃ ſunt contraria non faciunt diſtinctionem circa

Ad opp.

*Anſel. in Monolog. cap. 60.

ſtro eſt pluralitas eſſentiarum,ſiue na
turarum, tunc cum intellectus natu-
ræ præcedit perſonam,& non natura
ex perſonis, ſed perſona ex natura ſic
neceſſe eſt pſonam eſſe compoſitã, &
inde eſt ꝙ in diuinis magis eſt vni-
tas naturę, cum pluralitate perſona-
rum,quàm econuerſo.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Generatio in diuinis eſt æterna propter ſummam generantis fœcunditatem,& geniti ſummam ęqualitatem.

Fundamenta. 9. Meth. VTRVM diuina gene-
ratio ſit æterna. Quod
ſic, oſtendit hoc mõ.
In creaturis operãs na
turaliter operatur q̃ ci
tius põt,& de perfectione agentis eſt,
ꝙ citiſſime poſſit operari, ergo cum
productio filij à pr̃e ſit per naturam,
& ſummam potẽtiã,q̃ cito fuit pater,
genuit:ſed fuit ab æterno, ergo &c.
12. Meth. Item,de perfectione generationis eſt,
vt quod generatur æquetur generan-
ti, ergo cum diuina gñatio ſit perfe-
ctiſſima,filius erit patri per oia æqua
lis,ſed pater eſt infinitus duratione,
ergo & filius. Itẽ, intelligere ſe coę-
ternũ,eſt mentis diuinæ. Nunq̃.n.eſt
ponere ꝙ de non intelligente ſit Deꝰ
factus intelligens, ſed verbum eſt co-
æternum mẽti intelligenti,ex hoc.n.
ꝙ mens ſe intelligit, verbũ gignit. Si
ergo ꝓpriiſſime filius eſt verbũ,eſt co
æternum patri,ex hoc eſt ꝙ dicit bea
tus Ioha. In principio erat verbum.
Item,idem oſtenditur p impoſſibile, oẽ
quod cœpit eſſe, eſt mutatum ſecun-
dum ſubſtantiã,ſed omne quod inci-
pit generari, incipit eſſe, ergo omne
quod incipit generari,eſt mutatũ ſm
ſubſtantiam,ſed generatio eſt de ſub-
ſtantia generantis, ergo vbi incipit
eſſe generatio, ſubſtantia generantis
mutatur, ſed ſubſtantia Dei patris
ſm eſſe eſt immutabilis, ergo gñatio
Ad opp. 5. Phy. non incipit in diuinis. Contra. Sicut
ſe habet corruptio ad non eſſe ex par
te finis,ſic gñatio ex parte principij,
ſed omne qđ corrũpitur deſinit eſſe,
ergo oẽ quod generatur incipit eſſe,
ſed nullũ tale eſt æternum,ergo &c.
Item,quicquid producit diuina eſſen
tia,eſt ipſi poſterius tempore,ſiue du-
ratione, ergo pari rõne quicquid ꝓ-
ducit diuina perſona, cũ eſſentia, &
perſona ſint idem. Item, in Deo idẽ
eſt ſuum eſſe,& ſua duratio, ſed filius
habet principium eſſendi,ergo habet
principium durationis,ſed quod ha-
bet principiũ eſſendi, incipit eſſe,er-
go &c. Item,pater caret principio, &
caret initio, ergo qua ratione commu
nicat filio non habere initiũ, eadem
ratione coicat ei non habere princi-
pium,aut ſi non hoc,nec illud.

RESP. dicendum,ꝙ gñatio filij 31
eſt æterna,tum rõne generantis,tum
ratione geniti. Ratione generantis,
pp ſummam & perfectam fœcundi-
tatem. Ratione geniti,pp ſummam,
& perfectam ęqualitatẽ:quarũ vtraq;
conditio tollit ne filius ſit poſterius
patre,ſicut viſum eſt in opponendo.
Alia rõ eſt pp ſummã in vtroq; actua
litatem,in qua non diſtat actus à po
tentia,nec poſſe antecedit eſſe.

AD illud quod obijcitur ꝙ corru 32
ptio ponit terminũ finalem. Dicen-
dum, ꝙ corruptio ſemper dicit varia
tionem & mutationẽ, & ita conuer-
ſionem entis in non eſſe,& ideo po-
nit terminũ finalem. Sed gñatio ali-
quando dicit mutationẽ, vt in crea-
turis,& ſic ponit terminum initialẽ,
ſed in diuinis non dicit mutationem
ex non ente,ſed emanationẽ ab ente.
AD illud quod obiicit,ꝙ eſſentia ni 33
hil producit niſi ex tpe. Dicendũ, ꝙ
ſicut perſona ꝓducit aliam perſonã,
ſic eſſentia aliam eſſentiam. Aliam
aũt creaturam eſſentia ex ſeipſa non
producit,cum ipſa ſit immutabilis.
Nec ex alia,quia ſimiliter eſſet q̃rere,
vnde producit illam aliam: & ſic ne-
ceſſe eſt in productione prima creatu
ræ,ꝙ producat ex nihilo & omne ſic
productum,habet eſſe poſt non eſſe,
& ita initium. Perſona aũt non de ni
hilo producit perſonam, & ideo non
facit de non ente ens, ꝙ ideo nullum
ponit initium talis productio.
AD aliud quod obiicitur,ꝙ filius ha 34
beat

ſẽ depẽdet omnino a principio pro-
ducente exiſtente in ſua actualitate,
vt ſunt motus, & mutationes. Quæ-
dam ſunt in quibus eſt idem fieri, &
eſſe, & factũ eſſe, vt ſunt illa quæ ha-
bent eſſe permanens, & totaliter de-
pendent a principio producente, exi-
ſtente in ſua actualitate ꝑ eundẽ mo
dum per quẽ ſunt in principio, non
tñ in ſe, ſed etiã reſpectu producti, ita
ꝙ conſimilis modus actualitatis attẽ-
datur q̃tum ad vtrunq; & talia ſunt
influentiæ, ſiue corporales, ſiue ſpiri-
tuales. vnde Auguſt. 6. ſuper Geñ. ad
literam dicit, ꝙ lumen ſemꝑ naſcit̃,
& dum naſcitur eſt, vnde aer ſemper
eſt illuminatus, & ſemper illuminat̃.
Similiter omnino dicendũ de lumine
ſpũali quod eſt gratia. Si igitur filius
Dei habet eſſe permanentiſſimum, &
eſſe coniunctiſſimũ principio produ
ctiuo, vt in ſui actualitate exiſtenti,
quia ipſe eſt filius, & purus actus, om
nino idem eſt in ipſo naſci, & natum
eſſe, & ideo ſemꝑ naſcitur, & ſemꝑ eſt
natus, & ſemper eſt, & nunq̃ deſinit
nec ceſſat generari, nec pater gñare.
37 Cum ergo quæritur, an gñatio filii ſit
terminata, diſtinguendũ eſt termina-
tum, quia aut excludit imperfectionẽ;
& ſic gñatio filii eſt terminata, quia
perfecta, cum ſimile, imo idem ſit ge-
nerari, & generatũ eſſe. Si vero exclu-
dat durationẽ, falſa eſt, quia ſemper
durat. Concedo ergo ꝙ gñatio filij ẽ
interminata rõne deſitionis: q̃a nun-
quam deſinit gñrari, ſicut probant
rões ad ſecundam partem adductę.
AD illud qđ obiicitur in contra- 38
riũ, ꝙ qui ſemper naſcitur nunq̃ eſt
natus, dicendũ, ꝙ verum eſt in illa ge
neratione in qua differt naſci & natũ
eſſe, ſed nõ talis eſt generatio diuina;
attamen, quia generatio diuina intel
ligitur per gñationem creatam, & in
creaturis de ꝑfecto nato non dicitur
naſci, ſed natum eſſe, ideo vult Aug.
ꝙ melius dr̃ filius natus eſſe, quia in-
telligibilius eſt, non quia ei non con-
ueniat naſci. AD illud quod obiici 39
tur ꝙ produci terminatur ad produ
ctum eſſe, & ſimiliter nobilius eſt ge-
neratum eſſe q̃ generari. Dicendũ. ꝙ
oĩa iſta tñ ibi habẽt locũ, vbi differt
gñari, & generatum eſſe. In illa autẽ
generatione locum non habent.
AD illud quod vltimo obiicitur in 40
generatione quę ſemper eſt in gene-
rando &c. Soluendũ eſt per interem
ptionem, non enim eſt verum ꝙ gene
ratio ſemper ens, ſemper de nouo ali
quid producat: q̃a radius ſemper orit̃
a ſole, nec tñ ſemper eius productio
iteratur, nec ſuccedit, ſed a ſua origi-
ne continuatur in eſſe.

HIC DE SPIRITV SANCTO AGITVR, ET priùs, quid ſit amor patris, & filii dicitur.

DISTINCTIO X.

De æterna ꝓceſſione ſpirit⁹ ſancti quãtũ ad pſonã quæ procedit. Cap. 17

NVNC poſt filij æternitatem de ſpiritu ſancto, quantum Deo donante videre conceditur: diſſeramus. Spiritus ſanctus amor eſt, ſiue charitas, ſiue dilectio patris, & filij. Vnde Augu. in 15. lib. de Trin. ait, Spiritus ſanctus nec patris eſt ſolius, nec filij eſt ſolius, ſed amborum, & ideo communem, qua inuicem ſe diligunt pater & filius, nobis inſinuat charitatem.

Quòd ſpiritus ſanctus propriè dilectio dicatur, & tamen trinitas ſit dilectio.

1. Ioan. 4. Augu. lib. & ca. prædictis.

IOANNES autem in epiſtola canonica ait, Deus charitas eſt: non dixit, Spiritus ſanctus charitas eſt. Quod ſi dixiſſet, abſolutior eſſet ſermo, & non parua pars quæſtionis deciſa: ſed quia dixit, Deus charitas eſt, incertum eſt, & ideo quęrendũ eſt,

vtrum

vtrum Deus pater ſit charitas, an filius, an ſpiritus ſanctus: an Deus ipſa trinitas, quia & ipſa non tres Dij, ſed vnus eſt Deus. Ad hoc Auguſtinus in eodem libro ita dicit. Neſcio cur ſicut ſapientia & pater dicitur,& filius,& ſpiritus ſanctus, & ſimul omnes non tres,ſed vna ſapientia: non ita,& charitas dicatur pater, & filius,& ſpiritus ſanctus,ſimul omnes vna charitas. Non ideo tamen quiſquam nos inconuenienter æſtimet charitatem appellare ſpiritum ſanctum: quia & Deus pater,& Deus filius poteſt charitas nuncupari: ſicut propriè verbum Dei etiam ſapientia Dei dicitur, cùm & pater & ſpiritus ſanctus ſit ſapientia.

Sicut verbum Dei propriè dicitur ſapientia & tamen tota trinitas dicitur ſapientia: ita & ſpiritus ſanctus propriè dicitur charitas: & tñ pater & filius & ſpiritus ſanctus dicitur charitas.

Ex eodem lib. c. eodẽ ſed paulo inferius.

SI ergo propriè aliquis horum trium charitas nuncupari debet, quis aptiùs quàm ſpiritus ſanctus? vt ſcilicet illa ſumma ſimpliciq; natura non ſit aliud ſubſtantia, & aliud charitas: ſed ſubſtãtia ipſa ſit charitas, & charitas ipſa ſit ſubſtantia, ſiue in patre,ſiue in filio, ſiue in ſpiritu ſancto: & tamen ſpiritus ſanctus propriè charitas nuncupatur. Ecce his verbis apertè dicit Augu. quod in trinitate charitas aliquando refertur ad ſubſtantiam, quæ communis eſt trium perſonarum & tota in ſingulis: aliquando ſpecialiter ad perſonam ſpiritus ſancti: ſicut ſapientia Dei aliquando pro ſubſtantia diuina, aliquãdo pro filio propriè accipitur, & hoc in multis fieri reperitur.

Exemplis firmat eadem nomina propriè & vniuerſaliter accipi.

PLVRIBVS enim exemplis doceri poteſt,multa rerum vocabula & vniuerſaliter poni,& propriè quibuſdam rebus adhiberi: ſicut Legis nomine aliquando ſimul omnia Veteris Teſtamenti ſignificantur eloquia: aliquando autem propriè vocatur Lex, quæ data eſt per Moyſen. Multa alia ſuppetunt exempla; ſed in re aperta vitanda eſt longitudo ſermonis. Sicut ergo vnicum Dei verbum propriè vocamus nomine ſapientiæ, cùm ſit vniuerſaliter & ſpiritus ſanctus & pater ipſa ſapientia: ita ſpiritus ſanctus proprio vocabulo charitas nuncupatur, cùm ſit pater & filius vniuerſaliter charitas.

Eiſdem li. & capite. Ioan. 1.

Authoritatem ponit quòd filius propriè dicitur ſapientia.

SED Dei verbum, id eſt, vnigenitus Dei filius, apertè dictus eſt Dei ſapientia, ore Apoſtoli dicentis, Chriſtum Dei virtutem & Dei ſapientiam. Spiritus autem ſanctus vbi ſit dictus charitas, inuenimus: ſi diligenter Ioannis Apoſtoli eloquium ſcrutemur: qui cùm dixiſſet, Diligamus inuicem, quia ex Deo eſt dilectio: adiunxit, Et omnis qui diligit, ex Deo natus eſt, quia dilectio

De ſpiritu ſancto teſtimoniũ quærit, &

ctio Deus eſt. Hic manifeſtauit ſe dixiſſe eam dilectionem eſſe Deum, quam dixit ex Deo. Deus ergo ex Deo eſt dilectio: ſed quia & filius ex Deo patre natus eſt, & ſpiritus ſanctus ex Deo patre procedit, quem potius eorum hic debeamus accipere, dictum eſſe dilectionem, meritò quæritur. Pater enim ſolus ita Deus eſt, vt non ſit ex Deo: & ideo dilectio, quæ ita Deus eſt vt ex Deo ſit, non ipſe pater eſt, ſed aut filius, aut ſpiritus ſanctus. Sed in conſequentibus cùm Dei dilectionem commemoraſſet Ioannes, quia dilexit nos, & hinc hortatus eſſet vt & nos inuicem diligamus, atque ita Deus in nobis maneat: quia vtique dilectionem Deum dixerat, ſtatim volens de hac re apertiùs aliquid eloqui, inquit. In hoc cognoſcimus, quia in ipſo maneamus, & ipſe in nobis: quia de ſuo ſpiritu dedit nobis. Spiritus itaq; ſanctus, de quo dedit nobis, facit nos in Deo manere: & ipſum in nobis. Hoc autem facit dilectio. Ipſe ergo Deus eſt dilectio. Deus ergo ſpiritus ſanctus, qui procedit ex Deo, ſignificatur vbi legitur, Deus dilectio, & dilectio ex Deo eſt. Ecce his verbis apertè dicit Auguſt. ſpiritum ſanctum eſſe charitatem patris & filij: & in tantum quoque ſermonem produxit, vt videatur dixiſſe ſpiritum ſanctum non ſolùm eſſe dilectionem patris & filij, qua ſe inuicem & nos diligunt: ſed etiam qua diligimus Deum. Sed vtrum ipſe ſit charitas, qua nos diligamus Deum, in ſequenti explicatur.

inuenit, vbi dicat eſſe charitas. 1. Ioan. 4

In eodē ca.

Diſtin. 17. primi.

Redit oſtendere quod propoſuerat. ſ. quod ſpiritus ſanctus ſit amor, quo pater à filio, & filius à patre diligitur.

NVNC verò quod incœpimus oſtendere curemus, ſcilicet ſpiritum ſanctum dilectionem eſſe, ſiue amorem patris & filij: quo ſcilicet pater diligit filium & filius patrem. De hoc Hieron. ſuper 17. pſal. ait, Spiritus ſanctus nec pater eſt, nec filius: ſed dilectio, quam habet pater in filium, & filius in patrem. Augu. quoque in 6. lib. de Trinit. ait, In omnibus æqualis eſt patri filius, & eſt vnius eiuſdemq; ſubſtantiæ. Quapropter etiam ſpiritus ſanctus in eadē vnitate ſubſtantiæ, & æqualitate conſiſtit.

In tom. 8. circa illud Diligā te domine. In ſi. 4. c. In principio 8. cap.

Quid ſit ſpiritus ſanctus hic aperitur.

SIVE enim ſit vnitas amborum, ſiue ſanctitas, ſiue charitas, manifeſtum eſt, & non aliquis duorum eſt, quo vterque coniungitur: quo genitus à gignente diligatur, genitoremq; ſuum diligat, ſintq; non participatione, ſed eſſentia ſua: neque dono ſuperioris alicuius, ſed proprio ſuo ſeruantes vnitatem ſpiritus in vinculo pacis. Ecce hic habes ſpiritum ſanctum eſſe, quo filius diligitur à patre, & pater à filio: & quo illi duo ſeruant vnitatem pacis. Spiritus ergo ſanctus, vt ait, Augu. in eodem, commune eſt aliquid patris & filij, quicquid illud eſt. At ipſa communio conſubſtantialis, & coæterna eſt: quæ ſi amicitia conuenienter dici poteſt, dicatur: Sed

Ad Eph. 4

Lib.6.de Trin.ca.5 aptiùs dicitur charitas,& hæc quoq; ſubſtantia: quia Deus ſubſtantia eſt, & Deus charitas eſt. Tria ergo ſunt,& non amplius: vnus diligens eum qui de illo eſt, & vnus diligens eum de quo eſt,& ipſa dilectio, quæ ſi nihil eſt quomodo Deus ſubſtantia eſt?

Quòd ſpiritus ſanctus ſicut communis eſt patri & filio, ita commune nomen habet proprium.

HIC notandum eſt,quòd ſicut ſpiritus ſanctus in trinitate ſpecialiter dicitur charitas,quæ eſt patris & filij vnio: ita & nomen tenet propriè, quod patri & filio communiter quodam modo congruit. Vnde Augu. in 15. lib. de Trinit. Si charitas,inquit, qua pater diligit filium,& patrem diligit filius,ineffabilem communionē demonſtrat amborum, quid conuenientius, quàm vt ille propriè dicatur charitas, qui ſpiritus eſt communis ambobus? Hoc enim ſanius creditur & intelligitur, vt non ſolùm ſpiritus ſanctus charitas ſit in illa trinitate. Sed non fruſtra propriè charitas nuncupatur,propter illa quæ dicta ſunt: ſicut non ſolus in illa trinitate, vel ſpiritus eſt,vel ſanctus. quia & pater ſpiritus,& filius ſpiritus:& pater ſanctus,& filius ſanctus: & tamen ipſe non fruſtra dicitur ſpiritus ſanctus. Qui enim eſt communis ambobus, id vocatur ipſe propriè, quod ambo communiter. Alioquin ſi in illa trinitate ſolus ſpiritus ſanctus eſt charitas, profecto & filius non ſolius patris, ſed etiam ſpiritus ſancti filius inuenitur. Ait enim Apoſtolus de Deo patre, Tranſtulit nos in regnum filij charitatis ſuæ. Si ergo non eſt in iſta trinitate charitas Dei,niſi ſpiritus ſanctus, filius eſt etiam ſpiritus ſancti. Sed quia hoc abſurdiſſimum eſt, reſtat vt non ſolus ibi ſit Charitas ſpiritus ſanctus: ſed propter illa, de quibus ſatis diſſerui, propriè ſic vocatur.

Ca.16. circa finē c. Ca.19. circa finē ca. Coloſ. 1.

De æterna proceſſione Spiritus ſancti quantum ad perſonam quæ procedit.

DISTINCTIO X.

Nunc poſt filij æternitatem de ſpiritu ſancto quantū Deo donante &c.

Expoſitio. Diuiſio.

SVPRA egit Magr̄ de gn̄atione filij, hic autē agit de proceſſione ſpiritus ſancti. Et quia gemina eſt ꝓceſſio ſpirit⁹ sācti, ęterna,& tēporalis,primo agit de proceſſione ęterna,ſecundo de tēporali. ꝟ. diſtin. 14. Prætere i diligenter annotandum eſt, ꝙ gemina eſt ꝓceſſio ſpiritus ſancti &c. Et qm̄ proceſſio ſpiritus ſancti tripliciter pōt cōparari. ſ. ad perſonam ad quā eſt, & ad principium a quo eſt, & ad generationem a qua differt,ideo hæc pars habet tres. In quarum prima Magr̄ agit de ꝓceſſione ſpiritus ſancti q̄tū ad perſonam quæ procedit. In ſecunda quantum ad principium a quo. ꝟ. diſt. 11. Hic dicendū eſt ſpiritū ſanctum &c. In tertia vero agit de ſeipſa per comparationem ad gn̄ationem a qua diſtinguitur. ꝟ. diſt. 13. Poſt hæc conſiderandum eſt quantū a talibus, quales nos ſumus. Item, prima pars quæ continet p̄ſentem diſtinctionem habet quatuor partes. In prima dicit ꝙ ſpiritus ſanctus procedit vt amor, ſiue charitas, vel dilectio,& hoc probat auctoritate Augu. In ſecunda vero, quia hic erat dubium ꝙ ſpiritus ſanctus erat charitas, mouet quęſtionem,

nem,& ſoluit ibi. Et ideo quęrẽdum, vtrum Deus pater. In tertio vero ſolutionem per auctoritatẽ confirmat, tum quãtum ad diſtinctionẽ, quæ eſt per communem acceptionem,& propriam,tum etiam quantum ad veritatem,ibi. Pluribus exẽplis doceri &c. In quarta vero, & vltima prædictæ ſolutionis aſſignat rationem, oſtendens ꝙ ſpiritus ſanctus proprie dicatur charitas, cum charitas ſit nomen cõe,& hoc ibi. Hic notandum eſt, ꝙ ſicut ſpiritus ſanctus in trinitate.

Spiritus ſanctus amor eſt,ſiue charitas.

Dub. 1. Quæritur vtrũ charitas & dilectio differant, & ꝙ ſic videtur per Hiſid. dicentem. Amor eſt rationalium & irrationalium, dilectio rationalium tantum. Sed contra.Diony. de diui. no.c.4. Mihi videntur theologi commune quid dicere dilectionis & amoris nomine. & ibidem rephendit diſtinguentes,dicens,ꝙ faciunt vim in leuibus ſonis, quaſi nos non poſſim⁹ quatuor per bis duo, & patriam per natale ſolum ſignificare. Reſp. Aliq voluerunt dicere ꝙ differunt,quia dilectio dicitur illa ꝓprie quæ eſt ex voluntate ordinata, ſed amor ẽ affectio libidinoſa,ſed hæc diſtinctio eſt contra Diony.& contra Aug. ſup Ioha. & contra canonem ſacræ ſcripturæ: quia dominus primo quæſiuit à Petro, Simon Iohannis diligis me ? & poſtea dicit amas me? & ita pro eodẽ accipiuntur,& hanc differentiam reprehendit Diony. Põt tamen nihilo minus aliqua differentia aſſignari. Quamuis enim de vna & eadem poſſint dici affectione,tñ alia, & alia ratione. Amor .n.dicit affectus adhæſionem reſpectu amati.Vnde Diony. amorem mutuũ dicimus, dilectio vero, vltra hoc addit electionem, vnde dilectio ex diuerſis electio.Vñ. Cant. 5.Dilectus meus electus ex millibus, charitas autem vltra illa addit magnam appreciationẽ. Charum enim dicitur illud quod magni precij æſtimatur,ſecundum ꝙ Apoſtolus in epiſtolis ſuis vocat fideles chariſſimos 2. ad Timo.j.&c.

Lib. Etymolo. — Respon. 1 — Super Ioa. — De diuin. nomin.

Propriè verbum Dei,etiam Dei ſapientia dicitur.

Dub. 2. Dubitatur de hac voce proprie,qa aut accipitur ꝓprie, quia ſoli conuenit,aut propriè, quia appropriate. Quia ſi ſoli,hoc eſt falſum,quia ſapiẽtia nullo mõ dicit ꝓprietatẽ pſonalẽ. Si proprie,quia appropriate, hoc nihil facit ad propoſitum, quia Magr̃ vult inquirere proprietatem ſpiritus ſancti, nõ appropriatum. Et iterum. Charitas vr̃ magis appropriari patri ſm ꝙ dr̃ in illa proſa,charitas pater eſt. Item,hic vr̃ per Richar.ꝙ amor gratuitus eſt in patre,in ſpiritu ſancto debitus, ĩ filio ex vtroq; pmixt⁹, ergo cum charitas dicat amorẽ gratuitum, debet ergo appropriari pr̃i. 2

Reſp.dicendum,ꝙ non eſt omnimoda ſimilitudo,ſed in hoc eſt ſimilitudo,nam cõgrue põt appropriari manente vnitate vocis, vel ſignificationis. Põt ſimiliter aliquod nomen ſimul dici per ꝓprietatem,& per eſſentiam,manente vnitate vocis, & ſignificationis,& tamẽ eſt de ſe cõe, & tale eſt hoc nomen charitas. Aliter põt dici,ꝙ charitas eſt cõmune,& ꝓpriũ, & appropriatum.& Aug.primo oſtẽdit,ꝙ eſt appropriatũ per ſimilitudinem ad ſapientiã,& poſt oñdit ꝙ eſt proprium.infra ea.di. Nunc vero qđ incæpimus oñdere,&c. Vnde ex hac auctoritate non hr̃ quòd charitas ſit ꝓprium,ſed ſolum quòd appropriatum.Sed tñ ex alijs verbis Augu. hr̃, quòd charitas non ſolum eſt appropriatũ, ſed ẽt proprie proprium ſpiritus ſancti. A Dillud quod obijcitur, quòd charitas appropriaẽ patri, dicendum, quòd charitas habet duplicem comparationẽ ad virtutes alias. Comparatur enim vt mater, vt dicit Ambro. comparatur vt vinculum, vt dicit Apoſtolus Coloſ.3. Charitas eſt vinculũ perfectionis, ratione primi appropriatur patri,ratione ſecundi ſpiritui ſancto. A Dillud qđ obijcitur de Richar dicendum quòd gratuitum non dicit proprietatem amoris,ſiue amandi, ſed proprietatẽ perſonæ,quæ dat,& non recipit.

15.de Tri. cap. 17. — 3 — 4

Spiritus ſanctus eſt dilectio qua pater & filius ſe inuicē, & nos diligunt.

Dub. 3. Quæritur vtrū pater,& filius dili-
5 gant nos ſpiritu ſancto. Vtrum.n.ſe
diligant ſpiritu ſancto, q̄ritur di. 32.
vbi iſtā quæſtionem ſpālitér mouet,
ſed prima v̄r omnino falſa, & impro
pria. Cum .n. dr̄, pater & filius dili-
gunt nos &c. conſtat ꝙ verbum dili
gendi tenetur eſſentialiter, ergo ſi di
ligāt ſpiritu ſancto, ſunt ſpiritus ſan-
vbi ſupra. ctus. Et iterū dicit Aug. ꝙ hoc nullo
modo conceditur, pater diligit ſe.ſ.ſ.
quia diligere tenet̄ eſſentialiter, ergo
Reſpon- ſimiliter in ꝓpoſito. Reſp. ꝙ quidam
6 dicunt ꝙ ablatiuus ille exponitur ꝑ
hanc præpoſitionem, ꝑ, cum accuſa-
tiuo. i. ꝑ ſpiritum ſanctum, & regula
eſt, ꝙ hæc præpoſitio per, cum verbis
trāſitiuis dicit ſubauctoritatem, cū
abſolutis autem, auctoritatem. Vnde
cum diligere ſit tranſitiuū, ſenſus eſt,
quod pater, & filius diligunt nos per
ſpiritū ſanctum, quaſi diceret, pater
operatur ꝑ filium. Sed hæc expoſitio
non v̄r conueniēs, quia ſimiliter pōt
dici pater, & filius puniūt, ſiue odiūt
nos. ſ. ſ. quod non vult dicere Aug.
7 Propterea notandū, ꝙ diligere aliqñ
tenetur pure eſſentialiter, vt cum dr̄
pater, & filius diligunt ſe, aliquando
pure notionaliter, vt cum dr̄ pater,
& filius diligunt ſe ſpiritu ſancto, ſi-
cut patebit. Aliquando partim eſſen-
tialiter, partim notionaliter, ſicut cū
dr̄ diligunt nos. ſ. ſ. & ex hoc patet,
quia idem eſt patrē, & filium diligere
nos. ſ. ſ. ſcilicet ſpiritum ſanctum no
bis mittere, ſiue inſpirare. Mittere, ſi-
ue inſpirare aūt importat actum no-
tionalem, & eſſentialem, qa ſenſus eſt
quòd ſpiritum producunt, & donum
eius nobis conferunt, vñ dicit ſimul
ſ.ſ. ꝓductionem, & gratiæ collationē,
& q̄uis reſpectu actus eſſentialis non
recipiatur habitudo ablatiui, recipit̄
tñ ratione notionis, ſicut & hic, pa-
ter dicit ſe ſuo verbo, dicit etiā crea-
turas verbo, ſimili modo intelligen-
dum eſt in propoſito.

Siue enim ſit vnitas.

Dub. 4 Quæritur quid dicatur per hoc
nomen vnitas. Aut vnitas dicit vni- 8
tatem eſſentialem, aut notionalem,
aut perſonalē. Non eſſentialem, quia
tunc nō eſſet amborum, ſed triū. Nō
notionalē, qa. ſ. ſ. nō eſt cōis ſpiratio.
Non ꝑſonalem, quia pater, & filius
non ſunt vnum in ꝑſona. Item, quæ
ritur, quomodo hæc diſtinguantur Reſpon.
vnitas, ſanctitas, charitas. Reſp. dicen
dum, ꝙ vnitas perſonaliter tenetur. 9
Sed attendendum, ꝙ vnitas aliquorū
dr̄ dupliciter. Aut qua aliqui ſunt
vnum, & ſic patris, & filij nō eſt vni-
tas ꝑſonalis. Aut qua aliqui ſunt vni
ti, & ſic pater, & filius vnica perſona
vniuntur, ſicut ꝑſona ſpiritus ſancti
quæ eſt amor, & vinculum nectens. 10
AD illud quod quæritur, quomodo
differunt illa tria, dicendum, quòd
vnum addit ſupra alterum. Nā vni-
tas dicit conditionem omnis amoris,
qm̄ omnis amor eſt vis vnitiua. San
ctitas dicit conditionē amoris caſti,
contra libidinoſum, qui nō eſt purus.
Charitas dicit conditionem amoris
præcipui, ideo .n. charitas dr̄, quia eſt
amor inæſtimabiliter habens charū
amatum.

Sintque non participatione.

Videtur non bene dicere, quia ſer- Dub. 5
uare vnitatem ſpūs, eſt ꝓducedere ſpi
ritū ſanctum, ergo ſm̄ hoc pater, &
filius ſpiritū ſanctū ſua eſſentia ꝓdu
cūt, & ita v̄r eſſentialiter ſpirare. Itē,
v̄r etiam falſum, ꝙ dicitur non parti
cipatione, quia pater, & filius parti-
cipatione ſpirationis ſeruant vnita-
tem. Reſp. dicendum, quod Aug. vult 11
oſtendere duplicem modum vnitatis Reſpon,
eſſe inter patrem, & filium, qui eſt in- 6. de Trin.
ter mēbra Chriſti. ſ. naturæ, & volun cap. 5
tatis, ſed differenter, qa in nobis eſt
vnitas naturæ ꝑ participationē vniꝰ
cōmunis eſſentiæ, ſed non ſumus ip-
ſa eſſentia. Pater. n. & filius non par
ticipant eſſentiā quaſi diuerſum, imo
ſunt ipſa eſſentia. Similiter in nobis
eſt conformitas voluntatis per donū
Dei quod vnit nos, ſed pater, & filius
vniuntur non dono accepto ab alio,
ſed ſpiritu proprio, & ſic patet rñſio.

Qui

Qui enim communis eſt ambobus.

Dub.6 Contra, ergo ſm̃ hoc, pari ratione ſpiritus ſanctus dr̃ Deus proprie, cũ

Reſpon. Deus ſit cõmune ambobus. Reſp. di-

12 cendum, q̃ æquiuocatio eſt in cõmunitate. Nã Aug. non vocat commune quod eſt in pluribus, & de pluribus, ſed quod à pluribus, & ita commune dr̃ magis à cõione, q̃ à cõmunitate, vt fiat vis in verbo, ſicut fit inter vnionem, & vnitatem. Et qm̃ charitas nõ tm̃ dicit cõmunitatem, quia in pluribus, ſed cõmunionem per vnitatem diſtinctorum, ideo quamuis dicatur eſſentialiter, poteſt nihilominus dici perſonaliter.

Artic. pri. AD euidentiam eorum quæ dicũtur de ſpiritu ſancto, in hac parte, duo principaliter quærũtur. Primo q̃ritur de modo ꝓcedendi ipſius ſpiritus. Secundo de ꝓprietate ipſius. Circa primum quærũtur tria. Primum eſt vtrum in diuinis ſit neceſſe ponere pſonam procedentem p modũ liberalitatis. Secundũ, vtrũ ſit neceſſe ponere perſonam procedẽtem per modum amoris. Tertiũ, ſi ſit neceſſe ponere perſonam procedere per modum mutuæ charitatis.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Ponendum eſt in diuinis perſonam produci per modum liberalitatis, tãquam per rationẽ volendi, quæ dicitur donum.

Fundamenta. QVOD ſit neceſſe ponere perſonam procedentem p modum liberalitatis, oſtẽditur hoc modo. Perfectior eſt dilectio mutua, q̃ reflexa, & perfectior adhuc mutua communicata, q̃ non cõmunicata, quia talis .ſ. non communicata, videtur ſapere amorem libidinoſum, ergo ſi in Deo eſt ſumma dilectio, & ſumma delectatio, & ſumma beatitudo, non eſt ibi perſona q̃ mutuo nõ ametur, nec cui amor mutuus nõ communicet̃, ſed communicatio amoris mutui eſt p liberalitatẽ, ergo &c. Item, in his inferioribus duplex inuenitur modus ꝓducendi nobilis .ſ. per modum naturæ, & p modum volũtatis. primo modo emanat filius à patre, ſecundo modo, donum à datore. Sed omnẽ quod nobilitatis eſt in creatura, eſt attribuendũ Deo, ergo &c. Itẽ, in Deo eſt ponere naturam, & voluntatem, & ſicut naturam perficit fœcunditas, ita voluntatem ſumma liberalitas, ſed natura perfecta fœcunditate pſona producit aliã perſonam, ergo pari ratione voluntate perfecta liberalitate, ꝓducit aliam perſonam, & ſic &c. Item, oẽs creaturæ à Deo ꝓcedunt per cognitionem, aut volũtatẽ, ſed ante creaturarũ productionẽ, ponere fuit in diuinis emanationem verbi ab æterno, in quo pater oĩa fienda diſpoſuit, ergo pari ratione neceſſe fuit emanare perſonam in qua oĩa vellet, & donaret, ſed talis procedit per modum liberalitatis, ergo &c. Contra, non eſt ſimilis modꝰ Ad opp. producẽdi in creaturis reſpectu Dei, & in perſonis. Nam creaturæ ſunt extrinſecus, perſonæ vero in eſſentia vnum, ſed exitus creaturarum à Deo eſt p modum liberalitatis, ergo non eſt ponere perſonam hoc modo procedere. Item, exiẽs p modum voluntatis ab aliquo, nõ aſſimilatur in ſubſtantiam ꝓducenti, nec æquatur, nec neceſſario producitur, ſed perſona ſi procedit in diuinis, eſt in ſubſtantia ſimilis, & in poteſtate æqualis, nec potens ſe aliter habere, ergo &c. Item, in his inferioribus non tm̃ ſunt iſta principia nobilia .ſ. natura, & voluntas, verumetiam ratio, ſiue operans p artem, ergo ſi ponuntur duæ pſonæ his duobus modis ꝓcedentes, debet poni tertia, quæ tertio modo procedat, ſed illa non ponitur, ergo nec p modum volũtatis ponitur aliqua, pari ratione. Item, quanto pluribus cõmunicatur dilectio, tanto perfectior, quia omne bonum in commune deductum, pulchrius eluceſcit, ergo nõ ſolum eſt ponere tertiam perſonam cui amor ſecundæ communicet̃, ſed etiam quartã, cui amor communicet̃ tertiæ, & ſic in infinitum, ſed hoc eſt im-

impoſſibile in diuinis, vt oſtēſum eſt
ſupra, ergo eſt ſtare in prima ꝑſona
producente, ergo non eſt perſona ꝓ-
cedens per modum liberalitatis.

13 RESP. dicendum, ꝙ ſicut ꝓba-
tum eſt, in diuinis eſt ponere tertiam
perſonam ꝓcedentem per modum li
beralitatis, quæ dr̄ donū. Et ratio hu
ius, eſt perfectio dilectionis, perfectio
emanationis, & perfectio voluntatis:
qua exiſtente liberaliſſima, non pōt
non producere perſonam, ſicut natu
ra exiſtente fœcundiſſima, non poteſt
non producere perſonam, & hæc eſt
ratio propria huius emanationis.

14 AD illud quod obijcitur in cōtra-
rium, ꝙ creaturæ emanāt per modū
liberalitatis, dicendum, ꝙ per modū
liberalitatis emanare, eſt dupliciter,
aut ſicut volitum, aut ſicut ratio vo-
lēdi. Siue ſicut datum, ſiue ſicut ratio
donandi. Primo modo emanāt crea-
turæ quæ ſunt extra. Secundo modo
emanat tertia in trinitate perſona.
Quia ratio volendi, & donādi eſt in-
trinſeca perfectiſſimæ voluntati.

15 AD illud quod obijcitur, ꝙ volū-
tas non eſt principium aſſimilās, nec
neceſſario emanans, dicendum, quòd
voluntas, ſiue liberalitas dupliciter
eſt principium. Vno modo diſtinctū
in natura, & ſic non aſſimilat in ſub-
ſtantia. Alio modo cum cōicante na-
tura, & ſic in ſubſtātia aſſimilat: qm̄
ergo perſona ſic procedit ꝑ modum
liberalitatis, vt comunicetur natura,
ideo ſimilis eſt in ſubſtantia, quāuis
ipſe modus procedendi non ſit ꝑ mo
16 dū ſimilis, & ſic patet illud. AD illud
quod obijcitur, quare non procedit
aliqua ꝑſona per modū rationis, di-
cendum, ꝙ omnis modus ꝓducendi
nobilis, ad iſtos reducitur duos, quia
omne agens, aut agit naturaliter, aut
per voluntatem. Agens. n. per violen
tiam, aut per fortunam, eſt agens im-
perfectum, & modus producendi mi
nus nobilis. Vnde ratio nō diſtingui
tur contra naturam, & voluntatem,
quantum ad modum agendi, & ideo
non eſt perſona tali modo ꝓcedens.
Sed tñ hoc non videtur plene ſolue-
re, quia nos diſtinguimus in his crea
turis egreſſum per modum liberalita
tis, ab egreſſu per modum artis. Pro-
pterea dicendū, ꝙ proceſſus per mo-
dum liberalitatis eſt dupliciter, aut ſi
cut ratio liberalitatis ſiue ipſa libera
litas, aut ſicut liberaliter factum. Simi
liter & in arte, aut ſicut ipſa ars, ſiue
ratio artificiendi, aut ſicut artificiatū,
& primo modo pōt cadere in diuina
perſona, ſecundo modo nō, & primo
modo ꝓcedit filius qui eſt verbū, &
ars plena omniū rationum viuentiū,
ſed iſte modꝰ emanandi, non diſtin-
guitur à modo emanādi per modum
naturæ, quia emanat vt oīno ſimilis,
& per modum ſimilitudinis ꝑfectæ.
Alius aūt modus nō pōt eſſe, qa duas
perſonas neceſſe eſt communicare in
eadē natura, & qa neceſſe eſt ꝙ om-
nis modus emanandi qui eſt in diui-
nis, ſit per modum naturæ principali
ter, vel illa cōmunicante, vnde cum
proceſſus per modum voluntatis poſ
ſet eſſe intrinſecus, ſic ꝓcedit amor
ab amante. Per modū vero artis, ſem-
per eſt extrinſecus inquantū huiuſ-
modi, ideo impoſſibile eſt ꝙ cadat in
Deo reſpectu ꝑſonæ, ſed cadit ſolum
reſpectu creaturæ. AD illud quod 17
vltimo obijcitur, ꝙ ſi eſt ponere tertiā
perſonam ob cōmunicationem, pari
ratione & quartā, dicendum, ꝙ oīs
ratio, & natura concordat, ꝙ nō fiat
per plures, quod pōt ſufficientiſſime
fieri per vnū, alioquin eſſet ibi ſuper
fluum. Si ergo mutua dilectio nō pōt
eſſe minus q̄ ad vnum, & communi-
catio illius mutuæ non minus quàm
ad vnū, & in vno eſt mutua dile-
ctio, & in altero mutuæ dilectio
nis communicatio perfectiſſi
me, cum vtrunq; accipiat
totum infinite, patet ꝙ
non eſt vltra procede
re, ſed ibi eſt ſtare.
Vnde ipſa eadē
ratio q̄ ponit
perſonarum
pluralitatē,
aufert in
finita-
tem
& ponit trinitatem.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Perſonam produci per modum amoris eſt ponendum in diuinis, quę productio eſt prima, & ſumma, inter emanationes ꝑ modũ voluntatis, cũ amor ſit prima affectionum animi.

Fundamenta. VTRVM in diuinis ſit neceſſe ponere perſonam ꝓcedentem per modũ amoris, ſiue charitatis. Et ꝙ ſic videt. Non eſt enim perfecta cognitio ſine dilectione, ergo nec perfectum verbũ ſine amore, ergo nec ꝑfecta emanatio verbi ſine emanatione amoris, ergo neceſſe eſt ponere emanationem per modum amoris, ergo &c. Item, amor eſt donum in quo alia dona donant. Nihil.n. ꝓprie donatur niſi ex amore, ſi ergo perſona ꝓcedit per modũ liberalitatis, cum ipſa ꝓcedat non ꝑ aliud, ſed per ſe, ergo per modũ amoris, ſiue charitatis. Item, oĩs & ſumma perfectio pluralitatis eſt in vnitate, ergo & diſtinctionis in vnione, ſed inter omnes vniones quæ ſunt inter diſtantes, ſumma, & iocundiſſima eſt vnio charitatis, ſi ergo eſt ibi diſtinctio, eſt vnio, & ſi vnio, eſt charitatis emanatio. Item, ſpiritus ſanctus in nobis exiſtens, & habitans, facit nos ſimiles illi ſummæ trinitati, ſicut dicit dominus Ioh. 17. vt ſint vnum, ſicut, & nos, ſed ſpiritus ſanctus in nobis exiſtens ꝓducit primo amorẽ charitatis. Rom. 5. Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris &c. Ergo neceſſe eſt in illa ſumma trinitate reperiri per prius emanationem charitatis.

Ad opp. Sed cõtra, ꝑſonæ diuinæ ſunt hypoſtaſes ꝑfectæ, vt pater, & filius, nullꝰ aũt amor dicit hypoſtaſim, ſed eius proprietatem, ſiue habitũ, ergo nulla perſona in diuinis procedit per modum amoris. Item, amor eſt eius in quo requieſcit affectus, ergo ſemper accipitur vt in aliũ tendens, ſed omnis ꝑſona eſt in ſe perfecte ens, & diſtincta, ergo nulla perſona procedit per modum amoris. Item, non ob aliud ponitur in diuinis emanatio ꝑ modum amoris, niſi quia pater amat filium, cũ ergo filius amet ſpiritum ſanctum, pari ratione erit ponere vlteriorem perſonam emanantem per modum amoris, & ſic in infinitum, & hoc eſt inconueniẽs, ergo &c. Itẽ, cum in natura intellectuali ex parte motiuæ potentię ſit accipere iraſcibilem, quæ reſpicit honorem, ſic concupiſcibilis amorem, Quæſtio eſt, quare in diuinis non accipitur perſona ſecundum actum iraſcibilis, ſicut ſm actum cõcupiſcibilis. Item, cum ſint aliæ affectiones in anima, vt gaudiũ ſpes, & huiuſmodi, quare ſolum per modum amoris procedit ꝑſona in diuinis. Si tu dicas, ꝙ amor non tenet rationem affectionis, tunc obijcio, q̃a ſicut amor diuinus non eſt affectio, ita nec gaudium. Item, cũ ſint alij habitus in anima importantes complemẽtum, cuiuſmodi ſunt. ſ. dona ſpũs ſancti, vt intelligentia, & ſapiẽa, quare magis ꝓcedit ꝑſona ꝑ modũ amoris, q̃ per modũ alterius habitus, ꝙ ſi nõ alius, nec iſte debet poni, vt videtur.

RESP. dicendum, ꝙ ſicut ꝓbatum eſt ſupra, neceſſe eſt aliquam ꝑſonam in diuinis ꝓcedere per modum liberalitatis, & illam dicimus ſpiritũ ſanctum: hanc aũt neceſſe eſt procedere ꝑ modum amoris, quia ſi ponaẽ in diuinis emanatio per modum voluntatis, neceſſe eſt ꝙ inter omnes ſit prima, & nobiliſſima, emanatio autẽ per modum amoris, eſt huiuſmodi, quod patet ſi reſpiciamus in anima. Affectio enim amoris eſt prima inter omnes affectiones, & radix omnium aliarũ, ſicut dicit. Aug. in pluribus locis, maxime in 14. de tri. Et iſta affectio nobiliſſima eſt inter omnes, quoniam plus tenet de ratione liberalitatis. Vnde hoc eſt donum in quo oĩa alia dona donantur, & in quo conſiſtunt omnes delicię ſubſtantiæ intellectualis, vnde nihil in creaturis eſt conſiderare ſic delicioſum, ſicut amorem mutuũ, & ſine amore nullæ ſunt delitiæ. propter hoc dicit Philoſophus, ꝙ amicitia aut eſt beatitudo, aut nõ ſine beatitudine. Si ergo emanatio eſt per modum liberalitatis in

Ariſto. 8. Eth. cap. 1 & 1. Reth. in cap. 5.

diuinis, neceſſe fuit eſſe primam, & ſummam, & ſic neceſſe fuit per modum amoris.

18 AD illud ergo quod obijcitur, ꝙ amor nominat habitũ, non ſubſtantiam, dicendum, ꝙ eſt loqui de amore rõne eius quod nominat, & ſic nõ dicit ſubſtantiam, vel ratione ei⁹ circa quod ponitur, & quia ponitur in Deo in quo nullũ eſt accidens, ſed totum in Deo ſubſtantia eſt, ideo nõ dicit habitũ, vel ꝓprietatem, ſed magis ſubſtantiã, & cum dicat egreſſum, dicit hypoſtaſim, ſiue pſonam. Similiter dicendũ eſt de verbo, quamuis. n. verbum in nobis ſit accidens, eſt ta-
19 men ſubſantia in Deo. AD illud qđ obijcitur, ꝙ amor charitatis ſemper in alium tendit, & ita ꝓcedit in aliũ, & non ſtat in ſe. Dicendum, ꝙ procedere in alium eſt dupliciter, aut quia aliud reſpicit, vt obiectum, aut quia in aliud tendit, & recipit. Primo modo bene conuenit pſonæ in diuinis, quia bene conuenit habere reſpectũ ad aliã pſonam, vnde ſpiritus ſanct⁹ eſt amor quo pater amat filiũ. Si autẽ dicatur tendere ſecundo modo, ſic non habet locum in propoſito, quia qñ ego amo alium, amor non exit à me, ita vt recipiatur in alio, ſed tñ à voluntate ꝓcedit, & q̃a eſt accidens, ideo non recedit, ſed in volũtate ſubſiſtit. In diuinis vero, q̃a hypoſtaſis eſt, ideo in ſe ſubſiſtit.
20 AD illud quod obijcitur, ꝙ ſimiliter filius amãs ſpiritum ſanctum produceret aliam pſonam, dicendum, ꝙ hoc non tñ facit quòd pater, & filius ꝓducant aliam perſonam q̃ eſt amor, q̃a ſe amãt, ſed etiã, quia in eis voluntas eſt fœcundiſſima. Ratio huius dicetur infra, & illa nõ eſt in ſpiritu ſancto. Nihilominus tñ põt dici, ꝙ ſtatus ſit in primo amore. Nam primo amore ꝓducto cum ille ſeipſo amet alium, & amet, non oportet alium amorem produci, ſiue aliã perſonam per modũ amo-
21 ris. AD illud quod quæritur, quare non eſt emanatio quantũ ad actum iraſcibilis. Quidã reſpondẽt, ꝙ hæc vis non habet locũ in ſubſtantia pure ſpirituali, tñ ſuppoſito ꝙ ſit in ſubſtantia intellectuali, adhuc actus ei⁹ non competit ꝓductioni pſonæ, tum quia naturaliter ſequitur actum concupiſcibilis: ira. n. eſt vindex læſæ cõcupiſcentiæ, vt dicit Dam. tum etiam, quia actus eius conſiſtit aut reſpectu ſuperioris, & hoc non põt eſſe vbi nihil eſt ſuperius, aut reſpectu inferioris & hoc ſimiliter non, q̃a nulla eſt inferioritas in reſpectu patris, non ſimiliter põt eſſe in Deo, q̃a ſic eſt cum quadã diſconuenientia in victorioſa repulſione. In pſonis aũt diuinis ſummam vnionẽ, & conuenientiã eſſe neceſſe eſt. Et ſi tu obijcias, quòd non omnis actus iraſcibilis eſt reſpectu diſconuenientis, quod patet in ſpe, & quia i beatis habebit iraſcibilis actũ, dicendum ꝙ vel conſiſtit reſpectu diſconuenientis vincendi, vel reſpectu ardui aggrediẽdi, & ita vel gradum, vel diſconuenientiã dicit, ſed neutrũ põt eſſe in diuinis pſonis. AD illud 22
quod obijcitur de alijs affectibus, & habitib⁹, iam patet rñſio, quia amor eſt affectus intimus, & primus, & nobiliſſimus, quia origo omnium aliorum, ideo complectitur in ſe totam nobilitatem emanationis per modũ liberalitatis, ideo nulla pſona debuit emanare per modum alterius habitus, cũ talis modus nõ ſit principalis.

Hic digladiant Sco. & S. Tho, 1. par. q. 37. an. ſ. ſ. ꝓcedit vt impreſſio, vel vt act⁹ amandi, Sco. poſteriorem ſequitur modum dicẽdi.

lib. 3. de fi de ortho.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Cum amor perfectionem delectationis, vnionis, & rectitudinis habeat ex mutualitate, eſt ponendum vnam perſonã in diuinis procedere per modum mutuæ charitatis.

VTRVM ſit neceſſe ponere tertiam perſonam procedentem per modum mutuæ charitatis. Et ꝙ ſit videẽ Iohã. 17. Vt ſint vnum, ſicut, & nos. dñs orat, & petit diſcipulis vnitatem, non naturę, ſed dilectionis per conformitatem ad illam ſummam vnitatem, ſed membra Chriſti vniuntur per amorem mutuum: ergo in diuinis eſt exẽplar huius. ſic &c. Item, Hierony. ſuper

Fundamenta.

ſuper Pſalm. 14. Spiritus ſanctus eſt amor, quem habet pater in filium, & filius in patrẽ, ergo eſt amor mutuꝰ. Item, ratione oſtenditur hoc ipſum, quia perfectior eſt dilectio, q̃n eſt mutua, quia ſi non eſt mutua, ex altera parte claudicat, ſed in illa dilectione eſt ſumma perfectio, & nulla claudicatio, ergo, &c. Item, qui non amat viciſſim amantem ſe recte, & liberaliter, aut eſt iniquus, aut ingratus: cũ ergo in diuinis nulla ſit iniquitas, nulla ingratitudo, neceſſe eſt ibi eſſe amorem mutuũ.

Ad opp. Contra. ſi eſt amor mutuus, ergo filij in patrẽ, & patris in filium, ergo pater aliquid recipit a filio, quod abſurdum eſt. Item, qui amat amantem, facit quod debet, q̃a hoc eſt debitum quod rependendũ eſt, ergo ſi eſt in diuinis amor mutuus, ergo eſt debitus, ergo non eſt liberaliſſimus, quod abſurdũ eſt. Item, nullus amor mutuus eſt amor vnicꝰ. hæc per ſe nota eſt: ergo ſi ſpiritus ſanctus eſt amor mutuus, vnicus nõ eſt amor. Item, ſi amor eſt mutuus, ergo eſt amor patris ad filium, ſed iſte, vt dicit Richar. eſt amor gratuitus, ergo ſimiliter erit filij ad patrem, & ille, vt ipſe dicit, eſt amor debitus, ergo ſi tertia perſona procedit ꝑ modum amoris gratuiti, & debiti, ergo eſt amor ex vtroque permixtus, ergo non eſt amor purus. Et iterum, cum iſte amor ſit filius, videtur ꝙ filius ſit ſpiritus ſanctus, quia vt dicit in filio eſt amor ex vtroque permixtus.

RESP. Dicendum, ꝙ cum amor perfectionem delectationis, & vnionis, & rectitudinis habeat ex mutualitate, aut non eſt perſonam ponere in diuinis procedere per modũ amoris, aut ſi procedit, procedit per modum mutuæ charitatis.

23 AD illud ergo quod obijcitur in cõtrarium, ꝙ tunc filius aliquid dat patri. Dicendum, ꝙ ex hoc, ꝙ amans per amorem tendit in amatum, nihil dat ei: alioquin nos daremus aliquid Deo, cum ipſum amamus. Ad illud quod obijcitur, ꝙ amor mutuus eſt debitus. Dicendum, ꝙ debitus eſt: quia rectus, ſed tamen amor non cõſiderat debitum. Vnde quantumcũq; debeatur, dum tñ debitum non attẽdatur, non minuitur ratio liberalitatis, imo oſtenditur ratio rectitudinis. Ad illud quod obijcitur ſi mutuus, non vnicus. 24 Dicendum, ꝙ verũ eſt in amantibus, quorũ affectus ſunt diuerſi, non ſic eſt in Deo. 25 Ad illud quod obijcitur, ꝙ non eſt amor purus, Dicendum, ꝙ ex vtraq; parte liberalis eſt: & ideo omnino purus. Et ꝙ dicit ꝙ eſt amor debitꝰ, & gratuitus. Dicendum, ꝙ iſtæ conditiones non dicunt modum amandi circa amorem, ſed dicunt modum emanandi, ſiue originis circa perſonas.

Artic. 2.

SEcundo principaliter quæritur de ſecunda parte. ſ. de proprietate ſpiritus ſancti, & circa hoc quæruntur tria. Primo quæritur vtrum amor, ſiue charitas ſit propriũ ſpiritus ſancti. Secundo vtrum ſpiritus ſanctus ſit proprie nexus. Tertio vtrum ſpũs ſanctus proprie ſit ſpiritus.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Charitas perſonaliter accepta eſt proprium ſpiritus ſancti.

Fundamenta. Cap. 19.

QVOD charitas ſit ꝓpriũ ſpiritusſancti, ſic oñdit Aug. 15. de Trin. Sicut in illa trinitate. non ſolus ſ. ſ. eſt ſpiritus, tamen proprie dicitur ſpiritus ſanctꝰ, ita quamuis pater ſit charitas, & filius charitas: tamen proprie charitas dicitur illa perſona, ſicut ꝓprie dr̄ ſpiritusſanctus. Item, hoc idem oſtenditur per eundem ſuper canonicam Iohan. vbi intendit proprietatẽ ſ. ſ. inuenire, & ad hoc perducit ſermonem, ꝙ ſpiritusſanctus eſt charitas. Item, ratione oſtẽdit illud idẽ, ꝙ illud eſt proprie proprium perſonæ, quod dicit modũ emanãdi ipſiꝰ, ſed amor eſt huiuſmodi, vt probatũ eſt, ergo, &c. Item, ſicut verbũ ſe habet ad filium, ita amor ad ſpiritum ſanctum, ſed verbum eſt proprium filij, ergo & amor proprium ſ. ſ.

Ad opp. Cap. 17.

Cõtra Aug. in 15. lib. de Trin. Pater eſt charitas, & filius eſt charitas, & ſpiritus ſanctus

ſanctus eſt charitas, & ſimul omnes vna charitas, ergo charitas non dr̃ proprie de ſ.ſ. Item, amor non procedit aliter, q̃ amando, ergo cū amor de neceſſitate inſit amāti, & pater, & filius amando producant ſ.ſ. impoſſibile vr̃, ꝙ ei cōueniat proprie. Aut ergo ſ.ſ. nō eſt pſona, aut nō ē amor proprie, ſiue non procedit per modū amoris. Item, ſicut ſe habet ſapientia ad filium, ita amor ad ſpiritum ſanctū, ſed ſapientia non eſt filij proprium, imo appropriatum ſolū. ergo amor, & ſimililer. ſ.ſ. ergo &c. Item, omne illud quod dr̃ proprie importat aliquam relationē, ergo ſi amor. proprie dr̃, importat relationem. Si ad amantē, ergo amans nō eſt amor Similiter ſi ad amatū: tunc ergo. ſ.ſ. aut non amaret, aut non amaretur: hoc autem eſt impoſſibile.

26 RESP. Dicendum, ꝙ dilectio in diuinis poteſt accipi, & accipitur neceſſario eſſentialiter, notionaliter, & perſonaliter. Eſſentialiter, quia quilibet diligit ſe. Notionaliter vero, qa pater & filius concordant inſpirādo ſpiritumſanctū, quæ cōcordia amor, ſiue dilectio eſt. Perſonaliter vero, quia ille, qui producitur per modum perfectæ liberalitatis, non poteſt eſſe niſi amor, ſiue dilectio, vnde eſſentialiter dictum, dicit complacentiam. notionaliter vero concordiā inſpirando: perſonaliter. vero, proceſſum in illa concordia. Huius autē exemplū poteſt poni in amore creato quo ſponſus, & ſponſa ſe diligunt. Nam diligunt ſe amore ſociali ad cōuiuendum, diligunt ſe vlterius amore coniugali ad prolem procreandā, & illa ſi ꝓduceretur ex ſola concordiæ voluntate amor eſſet, nunc vero eſt amatus. niſi dicatur amor per emphaticum loquendi modum. In diuinis vero, vere, & proprie amor eſt, habens rationem amoris, & hypoſtaſis. Amoris propter hoc, quia ex voluntate liberaliſſima primo procedit per modū perfectæ liberalitatis: hypoſtaſis, quia cum diſtinguatur a ꝓducente, & non poſſit diſtingui eſſentialiter, diſtinguitur perſonaliter, non ſic autem eſt in amore creato.

EX hoc patet illud quod obijcit primo & ſecundo, cum dicitur, ꝙ eſt proprietas amantium, ſiue producentium, quia accipitur notionaliter: nā prout ab eis procedit, non poteſt eſſe proprietas, ſed perſona diſtincta, vnde non omnino eſt ſimilis proceſſus amoris creati, & amoris increati, qa hic eſt proprietas, ibi hypoſtaſis, & 27
ſubſtantia. Ad illud quod obijcitur de ſapientia, dicendum, ꝙ non eſt ſimile, quia ſapientia non dicit reſpectum ad alium, & ideo ſemper de ſe, dr̃ ad ſe, & eſt eſſentiale, niſi approprietur, ſed amor reſpectum dicit ad eos, qui amore nectuntur. vnde ſicut verbum eſt proprium filij, & non appropriatur, quia connotat reſpectū ad dicentem, ſic etiam amor, ſiue charitas non tantum eſt appropriatum, verumetiam proprium ſ.ſ. Et ſicut ꝓcedit filius a patre per modū verbi, ita ſ.ſ. per modum amoris, & ex hoc eſt ſicut melius patebit infra, ꝙ hæc admittitur, pater, & filius diligunt ſe ſ.ſ. non autem ꝙ pater ſit ſapiens ſapientia genita. Ad illud quod vltimo 28
obijcitur, ad quid, dicit reſpectum, dicendum, ꝙ ad amantes ſm hoc. ꝙ eſt amantes, tenetur notionaliter, ſicut prætactum eſt. Vno enim modo diligere ſe, idem eſt ꝙ cōcorditer ſpirare. hoc modo ſpiritus nō eſt amās, quia non ſpirat, ipſe autem obijcit de eſſētiali, qa nō dicit egreſſum ab amāte, ſed ſolū dicit complacentiā voluntatis, qua quilibet amat, & amatur.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Amor cum ſit proprijſſime nexus, dicitur vnitas pr̃is, & filij. 1

VTRVM ſpiritus ſanctus proprie ſit nexus, vel vnitas amborum. Et ꝙ ſic, videtur hoc modo. Aug. 6. de Tri. Cap. 7. Non eſt aliquis duorum, quo vterq; coniungitur; ſed coniungitur nexu. ergo nexus non eſt aliquis duorum ergo eſt tertia perſona proprie. Item amor in creaturis eſt nexus, ſed ſicut probatum

Fundamenta.

probatum eſt ſ.ſ. eſt amor perfectiſ-
ſimus, ergo &c. Quod autem amor
De diuin. no. c. 4. ſit nexus, patet per Diony. Amorem
ſiue diuinum, ſiue intellectualẽ, vni-
tiuam dicimus virtutem. Item, ſpi-
ritus ſanctus ſm Græcos, procedit a
patre ſolum, ſm Latinos a patre, &
filio. Sed quocumque iſtorum modo
rum procedit, vniuntur in ſpiritu pa
ter, & filius, ſed ille in quo vniuntur
eſt nexus amborũ, ergo ſ.ſ. eſt nexꝰ.
Item, aut ſpiritus patris eſt ſpiritus
filij, aut non. Si non, ergo cum nemo
ſciat, quæ ſunt in hoĩe niſi ſpiritus
eius, qui eſt in illo, ſicut dicit Apoſto-
lus, pater non nouit voluntatem fi-
lij, nec filius patris, ergo ſi idem eſt
ſpũs amborum, in ſpũ vniũtur. Con-
Ad opp. tra. non eſt nexus niſi ſeparatorum.
Quæ enim non ſeparata ſunt, nõ in-
digent aliquo connectente, ſed pater
non eſt ſeparatus a filio, nec econuer
ſo: quia filius in patre, & pater in fi-
lio, ergo &c. Item, nexus eſt, in quo
duo aliqui conueniunt, ſed pater, &
filius non conueniunt in perſona, er
go nulla perſona eſt nexus patris, &
filij. Item, necti dñr illa, quæ conue-
niunt in aliquo, in quo vniuntur.
Si ergo filius, & ſ.ſ. originaliter con-
ueniunt in patre, ergo pater eſt nexꝰ
filij, & ſ.ſ. non ergo ſ.ſ. eſt nexus.
Item, nexus dicitur, aut quia necti-
tur, aut quia nectit. Si ergo ſpiri-
tuſſanctus eſt nexus, aut ergo quia
nectitur, aut quia nectit. Non quia
nectitur, quia tunc ſimiliter alia per
ſona eſſet nexus, ſimiliter pr̃ eſſet ne-
xus. Si quia nectit patrem, & filium,
ergo dat aliquid patri, & filio: ſed
hoc eſt inconueniens, ergo &c.

29 RESP. dicendum, ꝙ nexus pro-
prie dr̃ de ſ.ſ. ſiue vnitas amborum.
Ratio autem huius eſt, quia pater, &
filius coicant in ſpiritu: & ideo am-
borum eſt vnitas. Et rurſum, ille ſpi-
ritus eſt amor, & ideo cõicant in eo
vt in vno amore, & quia amor pro-
priiſſime nexus eſt; ideo ſ. ſ. proprie
nexꝰ eſt, quia amor mutuus eſt amor
vnicus, & ſubſtantificus.

30 AD illud ergo quod obijcitur in
contrarium, ꝙ non eſt nexus niſi ſe-
paratorum, dicendum, ꝙ ſeparatio
dr̃ tripliciter. Secundum diſtantiam,
& ſic dicitur ſeparatio localis: & ſe-
cundum differentiam, & ſic dicitur
ſeparatio ſubſtantialis: et ſecundum
differentiam proprietatis relatiue, &
ſic non dr̃ ſeparatio proprie, ſed di-
ſtinctio. In quolibet iſtorum modo-
rum contingit eſſe nexum: quia ergo
pater, & filius ſunt diſtincti, & ideo
recte dicuntur connecti. AD illud ꝙ 31
obijcitur, ꝙ nexus eſt, in quo aliqui
duo conueniunt, dicendum, ꝙ eſt cõ
uenientia eſſentialis, & conueniẽtia
originalis, & nexus vtroq; modo po
teſt dici eſſe: & quãuis pater, & filius
non cõicant formaliter in perſona
vna, tñ originaliter conueniunt: quia
vna perſona oritur ab vtroq; vno, &
eodem modo. AD illud quod obij- 32
citur, ꝙ filius, & ſ.ſ. conueniunt in
patre, dicendũ, ꝙ conuenientia ori-
ginis dr̃ dupliciter, aut quia oriun-
tur ab vno, aut quia ab eis orit̃ vnus.
Si quia ab vno, ſic non dicitur ne-
xus, quia nexus eſt vnio conſequens
diſtinctionem, ſed vnitas in origine
antecedit diſtinctionem. Si vero quia
a duobus vnius origo ſit, cum ibi ſit
diſtinctio, & conſequens vnio, pro-
priiſſime eſt nexus: & ſic eſt in patre
& filio reſpectu ſ. ſ. Aliter tñ poteſt
dici, ꝙ nõ eſt ſimile, quia filius, & ſ.ſ.
non eodem modo producuntur a pa
tre, ſed pater & filius eodem modo
ſpirant ſ.ſ. Et iterum, patris, & filij cõ
uenientia eſt in ſ.ſ. vt in amore cuius
eſt nectere, ſic non conueniunt filius
& ſpiritus ſanctus in patre. AD il- 33
lud quod obijcitur, ꝙ nexus dr̃, aut
quia nectit, &c. Dicendum, ꝙ quædã
ſunt verba, quæ in voce actiua ſigni-
ficãt paſſionem, vt verba ad ſenſum
pertinentia, vt video, audio, & ſimi-
lia. Quædam in voce actiua ſignifi-
cant actionem, vt facio, & percutio,
ſimiliter in paſſiua. Dicendum igit̃,
ꝙ hoc quod eſt nectere, cum nectere
dicatur ſpũs, quia ab vtroque proce-
dit, recte in voce actiua paſſionem ſi-
gnificat, & in paſſiua actionẽ: & ideo
non ſignificatur, ꝙ aliquid det patri
& filio, ſed ꝙ magis recipiat.

QVAE-

Digitized by Google

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Spiritus ꝑ vt a ſpiratione dicit̃, eſt propriũ ſ.ſ. licet pro vt dicitur a ſpiritualitate, ſit proprium ipſius Dei.

Fundamenta.

VTRVM ſpiritus ſanctus proprie ſit ſpũs. Et ꝙ ſic videt̃ hoc modo, quia perſona ſpũs ſancti iſto noĩe propriiſſime deſignat̃, ꝙ dr̃. ſ.ſ. ſed hoc nomen ſctũs, nõ coarctat hoc, ꝙ eſt ſpũs, cum ſit æque cõmune, ergo ſpiritus proprie dr̃ illa perſona. Item, ſpũs dr̃ quod ſpiratur: ſed quod ſpiratur, non generatur, nec econuerſo, ergo cum ſpirari non conueniat patri, nec filio, ergo conuenit. ſ.ſ. Item, hoĩes cõcordes in vno malo dñr cõſpiratores, non quia idem cogitent, ſed quia idem malum appetunt, & ad idem malum vnus oĩum eſt colligatus affectus, ergo cũ ſpiratio a ſpiratione veniat, non dicit̃ ſpirari niſi amor, ergo nec. ſ.ſ. dicitur niſi amor ergo &c.

Ad opp. Contra. ſpũs eſt Deus, & eos, qui adorant eum in ſpũ & veritate oportet adorare. Iohan. 4. ſed tota trinitas eſt adoranda, ergo tota trinitas eſt ſpũs: hoc idem dicit Auguſ. Item, ratione oſtẽditur hoc idem ſic. Spiritus diuiditur contra corpus, ergo quod non eſt corpus, eſt ſpũs, ergo eſt nomen abſolutum, non relatiuum, ergo &c. Itẽ, ſpũs dr̃, aut a ſpiritualitate, aut a ſpiratione. Si a ſpiritualitate, ſic diuiditur contra corpus, & conſtat ꝙ conueniat trinitati. Si a ſpiratione, Contra. ſpirare actiue dictum, conuenit toti trinitati, quia tota trinitas dicit̃ inſpirare, ergo actiue dictũ, non dr̃ relatiue, ergo nec paſſiue. Item, ſm̃ ꝙ dicitur a ſpiratione, videtur ꝙ magis proprie conueniat filio, & hoc patet per auctoritatem Iob. 32. Inſpiratio oĩpotentis dat intellectum: ſed hoc appropriatur filio, ergo &c. Item, ſpiratio eſt actus naturalis: ſed ſolus filius ꝓcedit per modum naturæ, ergo ſolus filius ſpiratur.

Ar. lib. de reſpiratione.

34 RESP. dicendum, ꝙ hoc nomẽ ſpiritus, reperitur in corporibus, in ſubſtãtijs rationabilibus, & in Deo: & licet in Deo ſit propriiſſime: quia ꝓpriiſſime eſt in eo ſpũalitas, & ſpiratio, tamen ratio cognoſcendi, & dicendi, tãquam a poſteriori incipit a ſubſtantia corporali.

35 In ſubbſtantia autem corporali ſpũs dr̃ dupliciter, aut a ſpiritualitate, cõtra corpulẽtiã, & ſic dr̃ abſolute, & vocatur ſpiritus corpus ſubtile, ſicut accipitur in libro de differẽtia ſpũs, & animę. Aut a ſpiratione, & ſic dr̃ ſpũs flatus, ſicut accipit Chryſ. in omilia ſup Iohã. 3. Spiritus vbi vult ſpirat, &c. Et in Pſ. Ignis, grando, ſpiritus, &c. Scd̃m modum hunc duplicẽ, accipitur in ſubſtantia ſpũali, ſiue rationali, aut a ſpiritualitate contra corporeitatem, & ſic ſubſtantia rationalis, vel eius potentia interior dicitur ſpũs. Eccl. 3. Quis nouit ſi ſpũs filiorum &c. Aut a ſpiratione, & ſic affectus, vel amor dicitur ſpiritus. Et ratio huius eſt, quia actus ſpirationis in corpore eſt actus internus, actus continuus, actus viuificus, & habet originem a calore: qa ergo egreſſus amoris, vt amor eſt, venit ab intrinſeco, & amor eſt actus viuificus, quia amor eſt vita. Et iterum, amor eſt actus continuus, qa continue debet reddi amor, & tunc eſt perfectus, qñ homo ſic amat. Rurſus, eſt calor ſpũalis, ideo ſolus amor dr̃, ſpũaliter ſpirari, & ſic accipitur. j. ad Theſ. 5. Vt integer ſpũs, &c. Secũdum hunc duplicem modum accipitur in diuinis. Nam ſm̃ ꝙ ſpũs dr̃ a ſpũalitate, ſic conuenit toti trinitati. Nam tota trinitas caret corporeitate, & materialitate. & ſic eſt nomen abſolutũ. Iohan. 3. Spiritus eſt Deus. Secundum autem ꝙ dicitur a ſpiratione, ſic conuenit illi ſoli perſonæ, quæ procedit vt amor, ratione iam dicta. Spirare enim in ſpiritualibus ſolius eſt amoris, & qm̃ amor poteſt ſpirari recte, & ordinate, & ſic eſt purus, vel indirecte, & immunde, & ſic eſt libidinoſus: ideo perſona illa, q̃ eſt amor, non tantum dicitur ſpũs, ſed. ſ.ſ. nõ ſic filius dr̃ ſpũs ſanctus: quia generatio eſt motus naturalis,

Ariſto. in lib. de ſpiritubus.

circa quem non attenditur ſanctitas, vel puritas, ſicut attenditur circa amorem voluntatis.

36 AD illud quod obijcitur ꝙ ſpirare eſt totius trinitatis, dicendum, ꝙ ſpirare dr̃ dupliciter. Vno modo eſt ſpirare, idem quod ſpiritum ſanctũ producere, & ſic non conuenit toti trinitati. Alio modo eſt ſpirare idem quod inſpirare, & illa conuenit toti trinitati: quia inſpirare dicit effectũ ſpiritus, qui eſt a tota trinitate, dicitur enim inſpirari, ꝙ in ſpiritu noſtro ſpiritualiter immittitur, ſiue affectio ſiue cognitio. AD illud quod obijcitur, ꝙ motus eſt naturalis, dicẽdum, ꝙ ſic eſt in corporalibus, quæ inſpirant propter naturæ indigentiã, ſed non ſic in ſpiritualibus ſubſtãtijs, q̃ ſpirant ex liberalitate voluntatis. vñ ratione huius, nõ transferuntur, ſed ratione aliarum proprietatum.

QVOD SPIRITVS SANCTVS procedit a patre, & filio.

DISTINCTIO XI.

HIC dicendum eſt ſpiritum ſanctum a patre eſſe, & filio: & procedere a patre, & filio, quod multi hæretici negauerunt. Quòd autem de vtroque procedat, multis diuinorum eloquiorum teſtimonijs comprobatur. Dicit enim Apoſtolus: Miſit Deus ſpiritum filij ſui in corda noſtra. Ecce hic dicitur ſpiritus filij. Et alibi. Qui autem ſpiritum Chriſti non habet, hic non eſt eius. Ipſe etiã filius de ſpiritu ſancto dicit in euãgelio. Quem ego mittam vobis a patre. Patris autem ſpiritus dicitur eſt, vbi legitur. Si ſpiritus eius, qui ſuſcitauit Chriſtũ a mortuis, habitat in vobis. Et ipſe Chriſtus dicit, Non.n. vos eſtis, qui loquimini, ſed ſpiritus patris veſtri, qui loquitur, Et in alio loco, Quẽ mittet pater in noĩe meo. Et alibi ipſe filius de ſpiritu ſancto ait. De patre procedit. His & alijs auctoritatibus pluribus oſtenditur, ꝙ ſpiritus ſanctus a patre, & filio procedit.

[Margin: Aug.li.15 de Trini. 26. has ſcripturas ad idem adducit. Gal.4. Roma.8. Iohan.18 Matth.10 Iohan.14 Iohan.15]

Quòd Græci non concedunt ſpiritum ſanctum procedere a filio.

GRAECI tamen dicunt ſpiritum ſanctum procedere tantũ a patre, & non a filio. Quod ideo dicunt, quia veritas in euangelio fidem integram continente, de proceſſione ſpiritus loquens, ſolum patrem commemorat dicens, Spiritus, qui a patre procedit. Et etiã ideo quia in principalibus concilijs, quæ apud eos celebrata ſunt, ita ſymbola eorum ſubiunctis anathematibus ſancita ſunt, vt nulli de trinitatis fide aliud docere, vel aliter prædicare, quam ibi continetur, liceat, In quibus quidem ſymbolis cum ſpiritus ſanctus commemoretur procedere a patre, & non a filio, Quicunq;, inquiunt, a filio eum procedere addunt, anathema incurrunt: vnde & nos arguunt anathematis reos. Addunt etiam ad aſſertionem ſuæ opinionis, & in teſtimonium noſtræ damnationis, de ſymbolo fidei, quod ſecundũ traditionem prædictorum conciliorum Leo III. Romæ tranſcriptum in tabula argentea poſt altare beati Pauli poſita poſteris reliquit, pro amore (vt ipſe ait) & cautela fidei orthodoxæ. In

[Margin: Quare dicatur. Prima cã. Iohan.15 Scda cã. Niceno, Epheſino. Calcedonenſi, & Conſtantinopolitano. Tertia cã.]

Digitized by Google

quo quidem ſymbolo in proceſſione ſpiritus commemoratur pater, his verbis: Et in ſpiritum ſanctum dominum, & uiuificatorem, ex patre procedentem: cum patre & filio coadorandum, & glorificandum, &c. Illud eſt ſymbolum quod in miſſa cantatur, editum in Niceno concilio: in fine cuius, ſubiunctum eſt, Qui aliud docuerit, vel aliter prædicauerit, anathema ſit. Ideoque Græci nos anathematizatos dicunt, quia dicimus ſpiritum ſanctum a filio procedere, quod ibi non continetur. Quod enim ſecundum nos ibi dicitur, Quia a patre filioque procedit: alterum a Latinis eſt additum, ſcilicet, filioque.

Reſponſio, vbi determinantur prædicta.

NOS autem illa verba ita determinamus. Qui aliud docuerit, vel aliter prædicauerit, ideſt, contrarium docuerit, vel contrario modo prædicauerit, anathema ſit. Aliud ergo poſuit, pro oppoſito,
Gal. 1. qualiter & Apoſtolus in epiſtola ad Gal. Si quis aliud euangelizauerit, ideſt, contrarium, anathema ſit. Non dicit, ſi quis addiderit. Nam ſi illud diceret, ſibi ipſi, vt ait Aug. præiudicaret, qui cupiebat
Theſſ. 3. venire ad quoſdam, quibus ſcribebat, ſicut ad Theſſal. vt ſuppleret, quæ illorum fidei deerant. Sed qui ſupplet, quod minus erat, addit. non quod inerat, tollit. Qui autem prætergreditur fidei regulam, non incedit in via, ſed recedit a via. Ad illud autem quod de euangelio opponunt, reſpondemus ita: quia cum dicat in eo veritas ſpiritum ſanctum a patre procedere, non addit ſolo, & ideo etiam a ſe procedere non negat: ſed ideo patrem tantum nominat, quia ad eũ ſolet referre etiam quod ipſius eſt, quia ab illo habet.

Quòd Græci in ſenſu nobiſcum conueniunt, & ſi verbis differant.

SCIENDVM eſt tamen, ꝙ Græci confitentur ſpiritum ſan
Gala. 4. ctum eſſe filij: ſicut & patris: quia & Apoſtolus dicit. Spiritum filij.
Iohan. 16 Et veritas in euangelio. Spiritum veritatis. Sed cum non ſit aliud ſpiritum ſanctum eſſe patris, vel filij, quàm eſſe a patre & filio, etiã in hoc in eãdem nobiſcum fidei ſententiam conuenire videntur, licet in verbis diſſentiant.

Auctoritatibus Græcorum oſtendit ſpiritum ſanctum etiam procedere a filio.

Vnde etiam quidam eorum catholici doctores intelligentes vnã eandemque fore ſententiam prædictorum verborum, quibus dicitur ſpiritus ſanctus procedere a filio, & eſſe filij, profeſſi ſunt ſpiritũ
Post medium libri ſanctum etiam procedere a filio, Vnde Athanaſius in ſymbolo fidei. Spiritus ſanctus a patre, & filio, non factus, nec creatus: ſed pro
Iohan. 16 cedens. Ecce ſpiritum ſanctum aperte dixit procedere a patre & fi-
Didymus lib. eodẽ. lio. Didymus etiam eorum maximus doctor in lib. 2. de ſpiritu ſancto, ſpiritum ſanctum a filio procedere dicit. Saluator, inquit, qui eſt veritas,

Digitized by Google

eſt veritas, Non.n.loquetur a ſemetipſo, hoc eſt, non ſine me, & ſine meo, & patris arbitrio, quia inſeparabiliter eſt a me, & a patris voluntate: quia ex ſe non eſt, ſed ex patre, & me eſt. Hoc .n. ipſum qđ ſubſiſtit, & loquitur, a patre, & a me illi eſt. Item ſpiritus ſanctus, q eſt ſpiritus veritatis, ſpirituſque ſapientiæ, non poteſt audire a filio loquente, quæ neſcit, cum hoc ipſum ſit quod profertur a filio.i. procedens Deus de Deo, ſpiritus veritatis procedens a veritate, conſolator manans ex conſolatione. Nam Cyrillus epiſcopus in epiſtola Neſtorio directa ait: Spiritus intelligitur per ſe ſecundum ꝙ ſpiritus eſt, & non filius: ſed tamen non eſt alienus ab eo. Spiritus enim veritatis nominatur, & profluit ab eo ſicut ex Deo patre. Io-
1.Cor.12. hannes quoque Chryſ.in homilia quadam de expoſitione ſymboli ſic ait: Iſte eſt ſpiritus procedens de patre, & filio, qui diuidit dona propria prout vult. Idem in alia homilia. Credendum & ſpiritum ſanctum patris eſſe, & filij. Iſtum ſpiritum ſanctum dicimus patri, & filio coæqualem, & procedentem de patre, & filio. Hoc credite, ne
1.Cor.15. colloquia mala corrumpant bonos mores. Ecce a doctoribus Græcorum aperta habemus teſtimonia, quibus ſpiritus ſanctus a patre, & filio procedere oſtenditur. Omnis ergo lingua confiteatur ſpiritum ſanctum procedere a patre, & filio.

De æterna proceſſione ſpiritusſancti quantum ad principium, a quo procedit.

DISTINCTIO XI.

Hic dicendum eſt ſpiritum ſanctum a patre eſſe, & filio.

Expoſitio. SVPRA egit Magiſter de proceſſione ſpiritus ſancti in comparatione ad ipſum procedentem. hæc eſt ſecunda pars, in qua agitur de eadem in cōparatio-
Diuiſio. ne ad principium a quo. Et diuiditur hæc pars in duas. In prima oſtendit ꝙ ſpiritus ſanctus procedit a patre, & filio. In ſecunda determinat qualiter procedit ab eis, infra diſ.12. Item, quæritur cum ſpiritus ſanctus procedat a patre, & filio. Prima pars habet quatuor. In prima oſtēdit Magiſter per multas auctoritates, ꝙ procedit a patre, & filio. In ſecunda vero econtra per rationes Grecorum oſtēdit, ꝙ a ſolo patre. ibi. Græci tamen dicunt ſpiritumſanctum tantum ꝓcedere a patre. In tertia auctoritates, & rōnes Græcorum ſoluit, & determinat ibi. Nos autem illa verba ita determinamus. In quarta oſtendit confeſſionem fidei Græcorum implicite conuenire cum noſtra. ibi. Sciendū tamen ꝙ Græci confitentur.

In principalibus concilijs.

Quæritur quæ ſunt illa quatuor principalia concilia, & dicendum, ꝙ fuerunt quatuor concilia Apoſtolorū in eccleſia primitiua, vt dicit quædam gloſa ſuper actus. Primum fuit ad electionem Mathiæ. Act. 1 o. Secundum ad electionem ſeptem diaconorum. Act. 7. Tertium fuit ad non imponenda legalia gentibus. Act.15 Quartum ad tolerandum legalia ad tempus. Act.21. Concilia vero patrū principalia apud Græcos ſimiliter fuerūt quatuor.ſ. Nicęnū, Epheſinū, Calcedonenſe, & Cōſtātinopolitanū. Dub.1. 1 Reſpon.

Qui aliud docuerit, vel aliter prædicauerit &c.

Exponit iſta verba .i. contrarium docuerit, vel contrario modo &c. Non vr̄ iſta expoſitio ꝓbabilis, eo ꝙ ipſe qui contradicit articulis excommunicat⁹ eſt ipſo iure, ergo nō oportebat Dub.2. 2

tebat per contrario dare ſententiam,
ergo vř ꝙ pro diuerſo tulerunt ſen-
tentiam. Præterea, vnde venit iſta ex
3 Reſpon. poſitio? & quæritur quare non dixe
Lib. de ve runt. Quiſquis contradixerit? Reſp.
ritate. dicendum, ꝙ ſicut dicit Anſel. Omnis
veritas, ſacræ ſcripturæ pōt dici q̄ ſa-
cræ ſcripturæ, non contradicit, ꝑpter
ſuam generalitatem & dignitatem, &
ideo ꝑdicta expoſitio habet hic locū.
Nec fuit inconueniens exprimere ex-
communicationem hæreticorū, quia
ſancti patres in concilijs ordinabant
quæ iuris erāt, & præterea ad terrorē
eſt dictum, & maluerunt dicere aliud
quamuis intellexerunt contrarium,
vt magis cōpeſcerēt ora præſumptuo
ſorum, ne adinuenirent nouitates in
fide. Secundum veritatem autem ex-
communicationis ſententia nō ſe ex-
tendit niſi ad contradicentes, qa non
fuit eorum intentio præcludēdi viā,
ad explanationem fidei faciendam
maiorem, ſi deus alios magis illumi-
naret, & ſi hoc dixiſſent, cōſtat quòd
non bene moti fuiſſent, & ſententia
eorum merito abolenda eſſet.

Sed cum non ſit aliud.

Dub. 3. Contra, aliud eſt dicere cappa Sor-
tis q̄ cappa facta à Sorte, ergo ſimili-
ter vř in propoſito. Aut ſi non, quæri
Reſpon. tur ratio. Reſp. dicendū, ꝙ genitiuus,
4 quamuis denominetur ab habitudi-
ne principij, tamen aliam habitudi-
nem importat, vt poſſeſſionis, ſed cū
in diuinis non cadit diuerſitas, nec
habitudo niſi originis, rōne materiæ
in diuinis determinatur ad habitudi
nem principij, & ideo in Deo idem
eſt dicere ſpiritus filij, quod ſpiritus
procedit à filio. Præterea alia eſt ra-
tio, quia ſpiritus, ſm ꝙ eſt nomen ab
ſolutum, ſicut hoc nomen Deus, non
habet propriæ conſtrui cū genitiuo,
quia tunc idem eſſet dicere ſpūs filij,
quod Deus filij, ergo oportet, quòd
accipiatur ſpiritus, ſm ꝙ dicitur à ſpi
ratione, & ſic eſt nomen importans
originē, ergo ſicut ſequitur, filius pa-
tris, ergo filius qui eſt à patre, & ita
eſt dicere ſpiritus filij, ideſt ſpiritus
qui eſt à filio.

Non ſine me, & ſine meo, & pa-tris arbitrio &c.

Videtur male dicere, quia qui ha- Dub. 4
bet arbitriū ſup aliquid, habet domi 5
nium ſuper illud, ergo vř ſm hoc, ꝙ
ſpiritus ſanctus ſit inferior filio. Si tu
dicas, ꝙ arbitrium dicat voluntatem,
hoc nihil eſt, quia ſimiliter cum vna
voluntas ſit triū, ſimiliter filius non
loquitur ſine arbitrio ſpiritus ſancti,
& pater ſimiliter, quod non dř pro-
prie. R ñ. dicendū, ꝙ ſpiritus ſanctus Reſpon.
eſt patri, & filio cōſubſtātialis, ita ꝙ
à patre, & filio ꝓcedit operatio, ergo
ſpiritus ſanctus cōis eſt patri, & filio,
& ſimiliter æque habet eſſe à patre, &
filio, ita ꝙ nō eſt dicere ꝙ habeat lo-
cutionē propriam, nec ꝙ habeat lo-
cutionē à ſe, & hæc duo voluit exclu
dere dñs cum dixit, non loquitur à
ſemetipſo, vt excludat ratio proprij,
& ratio primi principij, & hoc expo
nens Didimus, contra propriū dicit.
Nō ſine me. Cōtra rōnem primi prin
cipij dicit, ſine meo, & pr̄is arbitrio,
& arbitriū nō importat dñium, ſiue
cauſalitatem, ſed ſolum auctoritatē
in patre, & filio reſpectu ſpiritus ſan
cti, vel eius operationis.

AD intelligentiam huius partis Art. vnic.
duo principaliter quærunt. Pri
mo quæritur de proceſſione ſpi
ritus ſancti quantū ad principium, &
quæritur vtrū ſpiritus ſanctus proce
dat à patre, & filio. Secundo vtrum
procedat à patre, & filio inquantum
ſunt vnum, aut inquantum ſunt dif-
ferentes.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Spiritus ſanctus procedit à pa-tre, & à filio.

QVIA ſolum à patre
procedant probāt
Græci ratione, &
auctoritate. Ratio-
ne ſic. Emanatio ſpi
ritus ſancti eſt ꝓceſ
ſio, ſed proceſſio eſt motus ab vno in
aliū, ergo ſi recte proceſſio eſt in diui
nis,

Digitized by Google

nis, ſpiritus ſan. æterna proceſſione
procedit ab vno in alium. Si ergo pro
cedit à filio, aut procedit in patrē, aut
in aliam perſonam, non in patrē, qa
pater nihil accipit à filio, nec in aliā
perſonam, cum nō ſit dare quartam,
ergo non procedit à filio. Itē, alia ra-
tione ſic, quia ſpiritus ſanctus proce
dit p modum ſpirationis, ſicut verbū
per modum locutionis, ſed ita vide-
mus in creaturis ꝙ exitus locutionis
non pcedit ſpirationem, nec egreſſus
ſpiritus eſt à verbo, ergo nec in diui-
nis. ſ. ſ. à filio. Item, ſpiritus ſanctus,
(vt omnes dicūt) pcedit per modū
nexus, ſed nexus tenet rōnem medij,
ſed ſi procederet à filio, teneret ratio
nem tertij, & extremi, non medij, er-
go non pcedit à patre, & filio, ſed à
patre in filium. Itē, ſpiritus ſanctus
procedit à patre, aut ſufficienter, aut
non. Si nō ſufficienter, & plene, ergo
pater imperfectus in ſpirando. Si ſuf-
ficienter, ergo ſuperfluum eſt fieri per
duo, quod poteſt fieri per vnum ſuffi
cienter, ergo ſi à filio pcedit, cum p-
cedat plene à patre, in illa ſumma tri
nitate eſt ſuperfluitas, quod abſurdū
eſt. Item, hoc ipſum nituntur græci
oſtēdere per auctoritatem, ſed nō poſ
ſunt per ſacræ ſcripturæ introductio
nem, ideo arguunt per priuationem
in euangelijs, & maxime in euange-
lijs Iohānis, & epiſtolis, vbi integre
traditur noſtra fides, ſed in nullo dr̄
quōd ſpiritus ſanctus procedat niſi à
patre tm̄. Ioh. 15. Spiritum veritatis
qui à patre procedit, ergo aut euange
lia inſufficienter fidem docent, aut
ſpiritus ſan. tm̄ procedit à patre. Itē,
in quatuor concilijs apud græcos ce
lebratis, vbi fides à patribus ſufficiē-
ter eſt explicata, dicit, ꝙ ſpiritus ſan-
ctus procedat à patre, & nihil dr̄ de
filio, ergo ſi Deus illis ſufficienter fi-
dem reuelauit, ergo &c. Item, hunc
errorem imitari nituntur per Docto
res, qui non ſolum apud eos, ſed etiā
apud nos celebres ſunt. Et primo p
Gregorium nazanzenum. Qui dicit
theologus. Filius, & ſpiritus ſanctus
geminus patris radius, vſque ad nos
miſerunt claritatē ſuam, ergo exeunt
à patre, vt duo radij. Et Diony. etiam
dicit in li. de diui. nomi. Ex immate-
riali, & impartibili bono, cordialia
exorta ſunt lumina, loquitur de pa-
tre, ergo exeunt, vt lumina: ſed talia
ſic ſe habent ꝙ vnum non eſt ab alte
ro, ergo &c. Item, Dama. expreſſius. libr. 3. de Orth. c. 15
Spiritum ſanctum ex patre dicimus,
& ſpiritū patris nominamus, ſpiritū
vero ſanctum ex filio nō dicimus, &
tn̄ ſpiritum filij nominamus. Item, ſi
latini hoc cognouerunt, tn̄ græci nō
cognouerunt, aut fuit hoc ſcripturæ
auctoritate, aut prædicatione, aut ra
tione, aut reuelatione. Scripturæ au-
ctoritate non, quia eandem p omnia
ſcripturā habet græci. Similiter nec
prędicatione, qa idem doctor græco-
rum qui eſt, & latinorū, qui eis fidē
perfecte tradidit ſcilicet Paulus Apo
ſtolus. Si ratione, ſed ratione non ſuf
ficit aliquid affirmare in his quę ſunt
fidei, Vnde Diony. & Dam̄. dicunt ꝙ De diui. nom. ca. 2
nihil eſt dicendum, nec cogitandum
de illa ſumma trinitate, præter id qđ
nos ſacra eloquia docuerūt. Et Hier. Super Ieſ.
Nil credatur mihi niſi confirmaue-
ro p nouum, & vetus teſtamentum.
Si reuelatione, quæritur cui fuerit re-
uelatū, & cum Deus velit omnes ho-
mines ſaluos fieri, quare hoc non re-
uelauit græcis? Et iterum, quomodo
conſtat ꝙ hoc fuerit à Deo. Contra- Fundamenta.
rium arguitur ratione oſtenſiua ſic.
Spiritus ſanctus ſm omnes fideles p-
cedit vt donum, ſicut ex multis locis
ſcripturæ probatur, & iterum om-
nes tam græci, q̄ latini dicunt ſpiritū
ſanctū à filio nobis donari, ergo om-
nes concedunt procedere ab vtroq;,
cum non detur niſi à quo procedit.
Item, ſpiritus ſanctus ſm omnes, &
ſicut ſupra oſtenſum eſt, procedit vt
amor, ſed amare non tm̄ eſt patris,
ſed etiā filij, vnde & per omnia amat
filius, ſicut & pater, ergo ſi à patre
amante amor procedit, eadem ratio-
ne à filio. Item, ſpiritus ſanctus ſm
omnes procedit vt nexus, ſed perfe-
ctior nexus eſt qui ab extremo vtro-
que procedit, q̄ qui ab altero, ergo ſi
ſpiritus ſanctus eſt nexus perfectiſſi-
mus, non ſolum à patre procedit, ſed
etiam à filio. Item, hoc idem oſtendi
tur ratione ducente ad impoſſibile

Caue a Sco. diſt. 11.q. 2.tenet op po. Cõcor dat cũ D. Bonau. S. Thom. 4. cõt.gẽtes, cap. 24. & 1. part. q. 36. ar. 2. Qui dicit pp actum ghandi, q filio repugnat.

hic ſic. Omnis diſtinctio perſonarum in diuinis attenditur ſm relationem, & originem, ergo ſi ſpiritus ſanctus nõ procedit à filio, nec econuerſo, nulla eſt ibi origo, ergo nulla eſt ibi mutua relatio, ergo nec diſtinctio. Itẽ, maior germanitas eſt inter duos, quando vnus procedit ab altero, & ambo a tertio, q̃ ſi vnus nihil habeat ab altero, hæc eſt per ſe nota: ergo ſi Spiritus ſanctus non eſt a filio, nec econuerſo, nec eſt perfecta vnio: ergo nec ſumma, nec perfecta beatitudo. Item, perfectior eſt expreſſio qñ generans cõmunicat genito non tm̃ ſubſtãtiã, ſed etiã actũ qui naturæ geniti nõ repugnat, ſed actus ſpirãdi nõ repugnat filio, quia nullum ex hoc incõueniens ſequitur ſi ſpiret, ergo ſi pater hunc actũ ei nõ cõmunicat, filius non eſt perfecta imago. Itẽ, hoc ipſum oſtenditur auctoritatibus, & primo auctoritate Apoſtoli Gal.iiij. Miſit Deus ſpiritũ filij ſui, &c. ergo cum pater non mittat ſpiritum niſi filij, idẽ eſt ſpiritus patris & filij. ſed eius eſt ſpiritus a quo procedit: ergo ſpiritus procedit a patre & filio. Si dicas, ꝙ non ſequitur, quia nõ dicitur filij, quia procedit a filio, ſed quia eſt in filio: ergo eadẽ ratione cum filius ſit in Spiritu ſancto poteſt dici filius ſ.ſ. Item, Ioan.xv. Quem ego mittã vobis ſpiritũ veritatis. Ex hoc arguitur ſic. Nullus mittit alium niſi habeat auctoritatem ſupra illum: nullus aũt habet auctoritatẽ ſupra aliũ, niſi aliquid tribuat ei: ſed nulla perſona tribuit niſi ab ipſa procedat, ergo a primo, Spiritus ſanctꝰ procedit a filio. Si dicas, ꝙ a filio mittitur ex tempore, & ex tempore procedit. Cõtra. Filius nõ ideo habet auctoritatẽ, quia mittit, ſed ideo mittit, quia habet auctoritatẽ: ergo ante habet auctoritatẽ, quã mittat temporaliter: ergo antequã mittat tẽporaliter, neceſſe eſt ſpiritum ſanctũ procedere a filio: ergo &c. Item, Ioan.xvi. Ille me clarificabit, quia de meo accipiet. Ex quo arguitur ſic. Quiſquis eſt omne quod habet, eſt omne qđ accipit. ſed Spiritꝰ ſanctus cum ſit Deus ſumme ſimplex, eſt omne qđ habet. ergo omne qđ accipit: ergo ſi accipit aliqđ ab aliquo, accipit eſſe: ſed a quo accipit eſſe, ab illo procedit, ergo ſi aliqđ accipit a filio, procedit a filio. Si dicas, ꝙ accipere illud, eſt temporaliter: tunc obijcitur ex hoc, quia omne qđ tẽporaliter accipit, aliquid ab aliquo, mutatur &c.

RESP. dicendũ, ꝙ ſicut oſten- 6
ſum eſt auctoritatibus, & rationibus
fidei, veritas eſt, ꝙ ſ.ſ. procedit a pa-
tre & filio. Ad intelligentiam autem
cõtrouerſiæ Latinorũ, & Græcorum,
& originẽ eius, notandũ eſt, ꝙ circa
proceſſionẽ Spiritus ſancti de filio eſt
duo conſiderare. ſ. articuli cognitio-
nem, & eiuſdẽ cogniti profectionẽ.
In primo tota eſt differentia. In ſecũ
do cõtrouerſia. Cognitio autẽ huius
articuli fundamentũ habet a ſcriptu
ra, profectũ vel incrementũ a ratiõe,
ſed conſeruationẽ a reuelatione. In
ſcripturæ auctoritate, Græci & Lati
tini conueniunt: quæ dicit. ſ.ſ. eſſe fi
lij, & mitti a filio, ſed in ratione, &
reuelatione differũt. In ratione qui
dem intelligendi. Nam cũ ſcriptura
dicat Spiritũ ſanctũ procedere, Græ
ci ad intelligendum vſi ſunt alio mo
do, & alia ſimilitudine proceſſionis, 7
alio modo Latini. Nã cũ proceſſio di
catẽ in creaturis motus localis ab vno
in aliũ, & dicatẽ motus cauſalis vnius
ex alio: Græci intellexerũt proceſſio
nẽ primo modo, ab vno in aliũ. Lati
ni vero ſecũdo modo. & in hoc me-
lius intellexerunt Latini q̃ Græci, qa
cõparauerunt proceſſionẽ æternam,
proceſſioni magis ſpirituali, & ideo
magis ſimili cõparauerunt, & ſic me
lius. Similiter ſcriptura dicit ſpiritũ
ſanctũ per ſpirationẽ procedere. Sed 8
cum duplex ſit ſpiratio. ſ. flatus exte-
rioris, & amoris interioris: Græci cõ
parant ſpiritum ſpirationi flatus ex-
terioris: ſed Latini ſpirationi inte-
rioris amoris: & ideo Latini melius,
quia ſpiritualiori, & ſimiliori ſimili-
tudini aptauerunt. Similiter cũ ſcri-
ptura dicat Spiritũ ſanctũ ꝓcedere
ut nexũ, & cõtonem: et duplex poſſit 9
eſſe nexus, vel ſicut medium iungens
alteri, vel ſicut extremũ in quo cõiun
guntur: Græci cõparauerunt primo
modo,

modo, Latini ſecūdo modo: & ideo ſpiritualiori, & ſimiliori, quia ille nexus magis habet ſimilitudinē perſo-
8 nę: quia ergo differentiā habuerunt in ratione, & Latini ſpiritualius, & cōuenientius cōparauerunt: ideo ex ratione ſua ſunt eleuati, & ꝑ hoc ad intelligentiā ſcripturę diſpoſiti, & iō manifeſta reuelatione edocti ſunt de Spiritus ſancti proceſſione. Græci vero, quia ſimilitudines differentes, & minus proprias aptabāt, iō ſunt ſua ratione depreſſi, & non ualētes intelligere ſpiritum a verbo procede-
9 re, nec in aliū ab æterno ꝓcedere, arctauerūt ſcripturā ad intelligēdū de proceſſione tēporali; & iō ſibi viā reuelationis clauſerūt. Hæc eſt ergo ratio diuerſitatis in hui⁹ articuli cognitione. Cōtrouerſia vero venit ex hu-
10 ius articuli profeſſione. Profeſſio vero articuli venit ab eccleſia latinorū, ex triplici cauſa, videlicet ex fidei veritate, ex periculi neceſſitate, ex eccleſiæ auctoritate. Fides dictabat hoc, & periculi neceſſitas īminebat, ne forte aliqui hoc negarent: in qđ periculum inciderunt Græci. et eccleſiæ auctoritas aderat: et ideo ſine mora exprimi debebat. Negatio vero huius articuli venit ex triplici cauſa. ſ. ex ignorantia, ex ſuꝑbia, & ꝑtinacia.
11 Ex ignorātia, quia nec ſcripturā intellexerunt, nec habuerūt cōgruā rationem, nec apertā reuelationē. Ex ſuꝑbia, quia cū reputarent ſe ſciolos, & vocati nō fuerūt, noluerūt ꝓfiteri, qđ nō erat per eos inuentū. Ex ꝑtinacia, ne cōuincerētur, & irrationabiliter moueri uiderētur, inuenerūt ꝓ ſe rōnes cōtra veritatē, & ideo ſuā ſentētiā defendere auſi ſunt, & auctoritati eccleſiæ Romanę obuiare, & ideo facti ſunt hęretici: qa negant fidei ve-
12 ritatē: & ſchiſmatici, qa receſſerūt ab eccleſię vnitate. Sed quia mos eſt hæreticorū, & ſchiſmaticorū, cū ſe nō ꝑſſīt rōnib⁹ cōmunire, aduerſam partē accuſare, ideo nos accuſant, & redarguūt tanq̄ curioſos, & tanq̄ excōicatos, & ſchiſmaticos. Curioſos, quia ſine huius articuli ꝓfeſſione ſalus erat, quare ergo intromiſerūt ſe Latini hoc ꝑquirere, qđ non fuit neceſſariū? ſed ad hoc patet rñſio, quia oportunū fuit ꝑꝑ periculum qđ ipſi inciderunt. Similiter dicūt nos excōicatos, qa ſymbola corrūpimus in quibus per ſanctos patres ſub excōicationis pœna hoc erat prohibitū. Et ad hoc patet rñſio per ꝓdicta, qa nō corrūpimus; ſed ꝑficimus: nec ſententia lata eſt contra ꝑficientes, ſed cōtra corrūpentes. Vel poteſt dici ſicut dicit Anſel. ꝙ nouū edidimus. qđ quidē facere potuimus: quia Romana eccleſia plenitudinē poteſtatis a Petro apoſtolorū principe accepat, in quā nulla patrū ſententia, nec interdictū ponere, nec arctare potuit, nec ei ꝑiudicare, nec ligare eā ad aliqđ. Similiter dicūt nos ſchiſmaticos, qa a nobis incipit diuiſio. Cū enim hoc vellemus aſſerere; nolumus eos vocare. Et ad hoc rūderi poteſt ꝓ Latinis, ꝙ eos vocare nō fuit opportunū, quia eccleſia ſine eis hoc poterat, & qa erat laborioſum ꝑꝑ diſtantiā, erat infructuoſum propter inſipientiam, quia iam nō erat in Gręcis ſapientia tanta, ſicut fuerat, immo ad Latinos tranſierat. Erat nihilominus periculoſum, quia qđ pro certo habendū erat, periculum erat ducere in dubiū, & ſic patet ꝙ friuolę ſunt eorū accuſationes. Ad rōnes autē, intellectis quæ dicta ſunt, facile eſt reſpondere.

Lib. de proceſſ. Spir. ſanct.

13 AD illud ergo qđ obijcitur, quod proceſſio eſt ab vno in alium, dicendum, quòd verum eſt de proceſſione locali, ſed non eſt verum de proceſſione cauſali, ſicut infra melius patebit; cum procedere in alium, eſt dupliciter, aut quia in alium tēdit ſicut obiectum, & ſic ſpiritus ſanctus eſt amor, quo filius amat patrem: ſicut econuerſo. Si autem dicatur ſic procedere in aliquē, vt ab eo recipiatur, oīno ſtultus eſt intellectus. Eſt enim dicere, quòd amor, q eſt ſpiritus ſanctus oriatur a patre, & ſubſiſtat in filio, ſicut riuus oritur a fonte, & requieſcit in lacu profundo. AD illud quod obijcitur de ſpiratione, quòd præcedit verbum, dicendum ꝙ verū eſt de exteriori verbo, & non de interiori: & ideo non eſt ſimile. AD illud quod obijcitur de nexu, dicendum,

Digitized by Google

ꝙ nexus non habet rationem medij, ſed rationem tertij, q̄q̄ aliqui voluerunt dicere, ꝙ locum tenet & medij, & tertij: & voluerunt iſti ſuſtinere opinionem Græcorum, & Latinorū: & diſtinguunt duplicem modū procedendi. ſ. in alium, & ſic procedit a patre, vel ab alio, & ſic procedit a patre, & filio, & iſtud eſt exuſſlandū hodie: quia nō habet intellectum ſanū, imo oīno eodem modo procedit ab vtroque, & tamen vtriuſque nexus eſt, ſicut ponitur exemplum de duobus lignis ex quibus procederet vna flamma. AD illud quod obiicitur, ꝙ ab altero ſufficienter, ergo &c. Dicendum, ꝙ iſtud verum eſſet, ſi eſſēnt diuerſa principia ſ. ſ. quod non eſt ve-
16 rum, ſicut infra patebit. Vnde ſicut nō valet hoc argumentū, pater creat, & filius ſimiliter, & pater eſt ſufficiēs in creando, ergo filius ſuperfluit, qa ſunt vnum principium in creando.
17 ſimiliter ſoluendum eſt in propoſito.

Tritum hæreticorum argumentum, nullius roboris.

AD illud quod obiicitur, ꝙ non reperitur in ſcriptura. Dicendum, ꝙ ſi verba non reperiantur, reperitur tñ ſenſus, ſicut in obiiciendo monſtratum eſt. Tamen argumentum nō valet, non reperitur in ſcriptura, ergo non eſt verū, quia ſcripturæ mos eſt, quædam tacere propter inſinuandā humilitatem. vnde Dñs volens nos erudire ad humilitatem, omne quod ſuum eſt patri attribuit, ſicut Iohā. 7 Mea doctrina non eſt mea. Similiter dicit Iohā. 16. Qui a patre procedit, loquens de ſpiritu ſancto, & tamen ipſe ſubiungit, omnia quæ pater habet mea ſunt, & ideo argumentū non valet. AD illud quod obiicitur de conciliis, dicendum, ꝙ nec in conciliis illis ſunt omnia inſtituta, quæ ſpectānt ad mores: nec etiam omnia dicta, quæ ad fidem pertinent, ſicut in ſymbolo quod cantatur in miſſa, nihil dr̄ de deſcenſu ad inferos. Sed numquam latuit ſanctos patres proceſſio ſpiritusſancti a filio, & ſi non latuit, quare nō dixerunt? Credo quòd non latuit, ſicut per antiquos Græcorum, quorum Magiſter adducit auctoritatem in litera, ſed tamen non fuit expreſſum, quia non erat opus. Nullus enim negabat, nec negare volebat. Sed hæretici multa quæ erant implicita fidei noſtræ, ſua importunitate compulerunt explicare, & ſic
patet illud. AD illud quod obiicitur 18
de auctoritate Dionyſii, & Greg. Dicendum, quòd non eſt oīmoda ſimilitudo, ſed maior diſſimilitudo. Attenditur autem diſſimilitudo in hoc, ſcilicet quantum ad plenitudinē fontalitatis in patre. & in diuiſione pſonarum emanantium ab eo, & in receptione influentiæ in creatura, non tñ eſt omnimoda ſimilitudo quantū ad modum emanandi, & ſic patet il-
lud. AD illud quod obiicit̄ de Dam. 19
Dicendum, ꝙ non eſt in iſta parte ei aſſentiendum, ſicut enim intellexi, ipſe fuit in tempore quando orta eſt contentio. vnde non eſt in hoc ſuſtinendus, quia ſimpliciter fuit Grȩcus, Tamen ipſe caute loquitur. Vnde nō dicit ꝙ ſpiritus non ſit a filio, ſed dicit, non dicimus a filio: quia Græci non confitebantur, nec tamen negabant, ſed modo eorū maledicta progenies addidit ad paternam dementiam, & dicit, ꝙ non procedit a filio niſi temporaliter; & ideo tamquam hȩreticos, & ſchiſmaticos Romana damnat eos eccleſia.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Spiritus ſanctus procedit a patre, & a filio, inquantum ſunt vnum in fœcunditate voluntatis, quæ vna eſt in patre, & filio ſpirantibus.

Fundamenta.

VTRVM ſpiritus ſanctus procedat a patre, & filio inquantū ſunt vnum, aut inquantum differētes, & ꝙ inquātum vnum, videtur per Anſel. in lib. de proceſſione. ſ. ſ. Nullus intellectus capit ſ. ſ. eſſe patris, & filii, ſecundum ꝙ alter eſt pater, alter filius, ſed ſecundum ꝙ vterque eſt idem Deus. Item, rōne oñdit̄ ſic. vnitas effectus eſt ab vnitate actus, & vnitas actus, ab vnitate potentiæ, vel ſubiecti, ergo cum

vna

Digitized by Google

vna ſit perſona producta a patre & filio,ergo per vnum actum producitur,& per vnam potentiam,ergo ſpirant inquantum ſunt vnum. Item, quod eſt a duobus inquantum duo, aut eſt inſufficienter a quolibet, aut ab altero ſuperflue: ſed ſpiritus ſanctus a nulla perſona eſt inſufficiēter, nec ſuperflue, quia neutrum conuenit naturæ perfectæ, ergo &c. Item, quod eſt a duobus inquantum duo, eſt compoſitum, ſi ſubſtantialiter eſt ab illis:quia a duobus inquantū duo procedit vnum, & ita oportet quod illud vnum habeat differentiam,ſed ſſ.non eſt compoſitus,ergo &c.Item, nihil vnum procedit a duobus ſimilibus in natura inquantū duo, niſi alter ſit ſicut principium actiuum, alter ſicut principium paſſiuum, ſiue alter,vt pater,alter,vt mater:ſed hoc non eſt in diuinis, ergo &c. Contra.

Ad opp. qui procedit a duobus ita ꝙ ab vno principalius, q̃ ab alio, procedit inquantum ſunt duo,ſed ſpiritus ſanctus principaliter procedit a patre, ſicut dicit Aug.& habetur in ſequenti diſtin.ergo &c. Item,qui procedit a duobus inquantum ſunt diſtincti, procedit a duobus inquantum ſunt duo,ſed nexus nō eſt niſi diſtinctorum,ergo qui procedit,vt nexus, ꝓcedit ab eis, vt a diſtinctis, & ita vt a differentibus. Item, ab vnitate ſubiecti,eſt vnitas actus, ſed pater, & filius ſunt duo,ergo ſpirant duplici ſpiratione,ergo ſpiratur.ſſ.ab eis inquantum ſunt duo,ergo &c. Item, ſi ſpirant.ſſ. inquantum ſunt vnum, aut inquantum ſunt vnum in ſubſtātia,aut in notione,aut in perſona. Si inquātum ſunt vnum in ſubſtantia, ergo cum ſpiritus ſan. ſit idē in ſubſtantia,ſſ.procedit a ſe.Si inquantum ſunt idem in notione, hoc nihil eſt, quia non ideo ſpirant,quia ſunt ſpiratores:ſed econuerſo. Nec inquantum ſunt vnum in perſona, quia in perſona non vniuntur.

15.deTri. cap.17.

Cōcordat S. Tho. in prima par. q.36.ar.4.

RESP. Dicendum,ꝙ ſpiritus ſanctus procedit a patre, & filio inquantum ſunt vnum in fœcunditate voluntatis. Vna autem eſt in patre, & filio volūtas,quia pater,& filius ſunt vna ſubſtantia. ſi ergo eſt in eis voluntatis fœcunditas, vna eſt fœcunditas in eis. Voluntatis autem fœcunditas eſt in patre, & filio, quia vterque Deus improceſſibilis. Sicut enim ſuperius dictum fuit de numero perſonarum,& infra melius patebit cum agetur de innaſcibilitate, quæ idem eſt in patre quod primitas, & primum,& principium ſunt idem, & ratio primitatis eſt ratio principiandi. ſiue fœcunditatis. Quoniam ergo pater prior eſt in omni emanatione.ſ. proceſſione,& generatione, quia nec generatur, nec procedit. hinc eſt,ꝙ vtroque modo eſt principium.Quia vero filius prior eſt emanatione proceſſionis,non generationis, quia generatur,tamen eſt inſpirabilis, hinc eſt,quòd eſt principium ſpirandi,nō generandi. Quia vero.ſſ.neutro modo ſe habet, neutro modo eſt principium. Inde eſt ergo, quòd quamuis, ſpiritusſan. a duobus procedat,quia tamen procedit non vt ſunt differentes, ſed vt eſt in eis vna fœcunditas voluntatis, patet quod ſpiritusſan. procedit ab eis inquantū ſunt vnum.

Innaſcibilitas idem quod primitas.

AD illud quod obiicitur ꝙ principaliter procedit a patre, dicendum quod principaliter poteſt dici dupliciter, aut reſpectu ſecundarij, & ſic importat ordinem prioris, & poſterioris, & ſic ponit diuerſitatem, & hoc modo non accipitur hic. Alio modo vt principalitas dicit quandā auctoritatem, ſicut pater dicitur operari per filium. vnde vna creatura producitur a patre per filium inquantum ſunt vnum,& ſic intelligendum eſt in ꝓpoſito. AD illud quod obiicitur quod nexus procedit a plurib⁹ &c. dicendum, quod ratio nexus incipit a diſtinctione, & tendit, ſiue ꝓcedit in vnitatem. Vnde vltima, & completiua ratio eſt vnitas. Licet ergo nexus ſit duorum, & a duobus, ſi eſt perfectus nexus,eſt ab eis inquantum ſunt vnum, non inquantū ſunt plures. AD illud quod obiicitur,ꝙ ab vnitate ſubiecti eſt vnitas actus, & a pluralitate pluralitas, dicendum, quod iſtud non habet inſtantiam ſm modum loquendi, quia ſi duo ſunt

Non conſentit vndequaque Sco. diſt. 12. huius, quæſt .1. qui videt innuere, quod i eo ſigno originis, in quo pater ꝓcedit filium, habeatq; virtutem ſpiratiuam ꝑfecte poſſit ſpirare, & ſic non ſit neceſſe, quòd ſit a duobus,vt ſunt vnū in aliquo.

Digitized by Google

termini copulati, actus numeratus debet ei reddi, ſed ſm rem diſtinguendum eſt, quia ſubiectũ dicitur dupliciter, aut per ſe & primo, aut non primo, & illud verum eſt de ſubiecto per ſe & primo, nõ de alio, & ſic accipiendo, pater & filius nõ ſunt unum principium, ſeu primum ſubiectum ſpirationis, quia non ſpirant ſm quod pater & filius, ſed ſm quod i eis eſt una fœcunditas voluntatis, & ita inquantum vnũ. Vel aliter dicendũ, ꝙ eſt loqui de actu, vt eſt actus, vel origo, &
23 de actu vt eſt accidens. Si loquamur de actu vt eſt accidẽs, de neceſſitate numeratur ad numerum ſubiecti, quia non eſt unum accidens in duobus ſubiectis. Si autem loquamur de actu, vt eſt actus uel origo, ſic comparatur ad ſubiectum vt ad principium, & ſic non numeratur ad numerum ſubiecti ſecũdum quod ſubiectũ, ſed ſm ꝙ principium. Quoniam ergo in diuinis ſpiratio non eſt accidens, ſed ꝓductio, vel relatio, ideo ſequitur vnitatem ſubiecti, vt eſt principium, quare pater & filius, quamuis duæ ſint ꝑſonæ, tamen ſunt principium unum, quia per eandem virtutẽ ſpirant, ideo actus non numeratur in illis, ideo ſpirant vna ſpiratione, quãuis ſint duo.

Caue hic.

24 AD illud quod q̃ritur vltimo, aut inquantum unum in ſubſtantia &c. Dicendum, quod inquantum vnũ in fœcunditate voluntatis, put illa volũtas tracta eſt ad notionem per fœcunditatem, quę fœcunditas eſt ratione primitatis: quę primitas ſignificatur per hoc quod eſt improceſſibilis. Et hoc eſt quod dicit Anſel. quod pater & filius ſpirant ſm quod vterque eſt idem Deus, non ſm quod Deꝰ ſimpliciter, ſed ſm quod Deus in vtroque, hoc eſt conſiderare voluntatem in ꝑſonis. Si ergo quæras vtrum inquantum vnum in ſubſtãtia, aut notione, aut perſona, dicendum, quod reſponderi poteſt dupliciter, ſm duas opiniones prius poſitas de potẽtia generandi. vij. diſt. quia potentia generãdi nõ differt a generatione ſiue paternitate, niſi in modo loquẽdi, & ita dicit notionem, ſcilicet perſonalem proprietatẽ, vt generatio, licet alio modo. Similiter iſti dicunt quod fœcunditas voluntatis, ſiue vis ſpiratiua, dicit eãdem notionem quam ſpiratio, licet alio modo, quia vis ſpiratiua dicit vt in ratione aptitudinis, ſed ſpiratio in ratione actus, & ita ſm hos inquantum ſunt unum notione. Alij dicunt quod ſicut potentia generãdi dicit naturam in perſona, ita eſſentiã perſonaliter: ſic vis ſpiratiua voluntatem dicit, vt volũtas eſt in perſonis in quibus eſt fœcunda, & ita pater & filius ſpirant inquantum vnum in eſſentia, ſiue natura, ſiue volũtate. vt dicatur ꝓprius voluntate conſiderata ĩ perſonis. Quælibet illarum poſitionũ mihi videtur ſatis probabilis.

VTRVM SPIRITVS SANCTVS prius, vel plenius procedat a patre, quàm a filio.

DISTINCTIO XII.

Argumentatio hæretici.

ITEM quæritur, cum ſpiritus ſanctus a patre procedat & a filio, vtrum prius, vel magis proceſſerit a patre quã a filio, quod nititur hæreticus oſtendere, ita dicens: Si proceſſit ſpiritus ſanctus a patre, proceſſit vtique, aut nato iam filio, aut non nato filio. Si vero iam nato filio proceſſit, ante natus eſt filius, quam proceſſerit ſpiritus ſanctus: præceſſit ergo natiuitas filij proceſſionem ſpiritus ſancti. Si autem proceſſit a patre non genito filio, ante proceſſit quàm filius genitus fuerit.

Cap. 26.
Ibidem.

Reſponſio Auguſtini ad id quod primo quærebatur ſcilicet an prius a patre, quàm a filio proceſſerit.

HIS & huiuſmodi quæſtionibus magis laborioſis, quàm fructuo ſis

ctuoſis reſpondet Aug. in 15. lib. de Trin. dicens: In illa ſumma trinitate, quæ Deus eſt, interualla temporum nulla ſunt, per quæ poſſet oſtendi, aut ſaltem requiri. vtrum prius de patre natus ſit filius, & poſtea de ambobus proceſſerit ſpiritus ſanctus. Numquid ergo poſſumus quærere, vtrum iam proceſſerat de patre ſpiritus ſanctus, quando natus eſt filius; an nondũ proceſſerat, & illo nato de vtroq; proceſſit? Non poſſunt prorſus ibi iſta quæri: vbi nihil ex tempore inchoatur, vt ex conſequenti perficiatur in tempore. Ideo qui poteſt intelligere ſine tempore generationem filij de patre, intelligat ſine tempore proceſſionem ſpiritus ſancti de vtroque. Ecce his verbis abſoluta eſt queſtio illa, qua quærebatur, vtrum prius proceſſerit ſpiritus ſanctus a patre, quàm a filio.

Hic agitur de eo quod ſecundo quærebatur, ſcilicet, an plenius vel magis proceſſerit a patre, quàm a filio.

NVNC tractandum eſt, quod ſecundo quærebatur. ſ. an plenius, aut magis procedat ſpiritus ſanctus a patre, quàm a filio. Ad quod dicimus, quia ſicut non ante procedit a patre, quàm a filio, ita non plenius, vel magis procedit a patre, quàm a filio. Auguſ. tamen in 15. de Trin. dicens, quod ſpiritus ſanctus principaliter procedit de patre, Non fruſtra, inquit, in hac trinitate non dicitur verbum Dei, niſi filius: nec donum Dei, niſi ſpiritus ſanctus, nec de quo genitum eſt verbum, & de quo procedit ſpiritus ſanctus principaliter, niſi Deus pater. Ecce audiſtis, quia ſpiritus ſanctus principaliter procedit a patre. Sed ne te hoc turbaret, ipſe continuo ex quo ſenſu hoc dixerit, aperit dicens: Ideo addidi principaliter, quia & de filio ſpiritus ſanctus procedere reperitur: ſed hoc quoque illi pater dedit, non iam exiſtenti, & nondũ habenti. Sed quicquid vnigenito verbo dedit, gignendo dedit. Sic ergo eum genuit, vt etiam de illo donum commune procederet, & ſpiritus ſanctus ſpiritus eſſet amborum. Ecce expoſuit ipſemet quomodo ſpiritus principaliter procedat a patre: non quia prius, vel magis procedat a patre, quàm a filio: ſed quia cum procedat a filio, hoc ipſum habet filius a patre.

Cap. 17. Ex quo ſit dixerit, principaliter procedere a patre.

Ex eodem ſenſu etiam dicitur ſpiritus ſanctus proprie procedere a patre.

EX eodem ſenſu etiam dicitur procedere proprie de patre. Vnde Hiero. in expoſitione catholicæ fidei Nicæniq; ſymboli ait: Credimus in ſpiritum ſanctum, qui de patre procedit proprie. Itẽ Spiritum ſanctum verum Deum inuenimus in ſcriptura, & de patre eſſe proprie. Et item, De patre filius, & ſpiritus ſanctus proprie, & vere de patre procedit. Ecce aperte dicit ſpiritum ſanctum proprie eſſe de patre, & proprie procedere a patre. Quòd non eſt ita intelligendum, tãquam prius, vel plenius a patre procedat, quàm a filio: ſed quia hoc habet pater a ſe, non ab alio, vt de ipſo ſit, & procedat ſpiritus ſanctus. Filius autem non a ſe, ſed a patre hoc habet, vt de ſeipſo ſit, & procedat ſpiritus ſanctus.

Tom. 4. ad Cyrillum ſcribẽs, in epiſ. cuius initium: Credimus in vnum Deum patrem.

Digitized by Google

Ex eodem ſenſu dicitur ſpiritus ſanctus eſſe, & mitti a patre per filium.

FORTE etiam iuxta hanc intelligentiam dicitur ſpiritus ſanctus mitti per filium, & a patre eſſe per filium. Vnde Hilarius ad

In fine 12. libri.

Deum patrem de ſpiritu ſancto,& filio loquens in 12.lib. de Trinit. ait. In ſpiritu ſancto tuo ex te profecto,& per eum miſſo. Item: Ante tempora vnigenitus tuus ex te natus manet, ita ꝙ ex te per eum ſpiritus ſanctus tuus eſt: ꝙ & ſi ſenſu non percipiam, tamen teneo

Ibidem.

conſcientia. In ſpiritualibus enim rebus tuis hebes ſum. Item in eodem: Conſerua hanc oro fidei meæ religionem,vt quod in regenerationis meæ ſymbolo profeſſus ſum,ſemper obtineam: te patrē ſcilicet,& filium tuum vna tecum adorem: ſpiritum ſanctum tuū, qui ex te per vnigenitū tuum eſt,promerear. Ecce aperte dicit ſpiritum ſanctum a patre per filium & mitti,& eſſe:quod non eſt intelligendum quaſi a patre per filium minorē mittatur, vel ſit, ſed quia ex patre,& filio eſt, mittitur ab vtroque, ſed hoc ipſum habet filius a patre, vt ab ipſo ſit, & mittatur ſpiritus ſanctus. Hoc ergo voluit ſignificare Hilarius diſtinctionem faciens in locutione, vt oſtenderet in patre eſſe auctoritatem. Inde eſt etiam, quòd veritas oſtendens patrem eſſe auctorem proceſſionis,qua procedit ſpiritus a filio,dixit in euangelio, De patre procedit, cum & de patre,

Ratio cur filius dixit de ſpiritu ſancto. Iohan. 15 a patre ꝓcedere, cū ab vtroq; procedat. Cap.27. Iohan. 7.

& filio procedat ſpiritus ſanctus. Vnde Aug.in 15.lib.de Tri.quærit, Si de patre & filio procedit Spiritus ſanctus: cur filius dixit,De patre procedit? Cur putas, niſi quia ſolet ad eum referre etiam qđ ipſius eſt,ſicut & de quo ipſe eſt: ſic ait, Mea doctrina non eſt mea, ſed eius,qui miſit me? Si ergo hic intelligitur eius doctrina, quam tamen non dixit ſuam,ſed patris: quanto magis illic intelligendus eſt ſpiritus ſanctus de ipſo procedere,vbi ſic ait, de patre procedit, vt non diceret de me non procedit. A quo autem habet filius,vt ſit Deus(eſt enim Deus de Deo)ab illo vtiquè habet)vt etiam de illo procedat ſpiritus ſanctus. Et ideo ſpiritus ſanctus vt etiam de filio

Iohan. 5. Augu.lib. de Tri.15. cap.26.

procedat,ſicut procedit de patre,ab ipſo habet patre. Quapropter, qui poteſt intelligere in eo quod ait filius: Sicut habet pater vitam in ſemetipſo,ſic dedit & filio vitam habere in ſemetipſo:non ſine vita exiſtenti iam filio vitam patrem dediſſe, ſed ita eum ſine tempore genuiſſe,vt vita,quam pater filio gignendo dedit coæterna ſit vitæ patris,qui dedit: intelligat etiam ſicut habet pater in ſeipſo, vt de illo procedat ſpiritus ſanctus:ſic dediſſe filio, vt etiam de iſto procedat idem ſpiritus ſanctus,& vtrumque ſine tempore. Ita ergo dictum eſt ſpiritum ſanctum de patre procedere,vt intelligatur quod etiam procedit de filio,de patre eſſe,& filio. Si enim quicquid habet de patre habet filius,de patre habet vtique, vt de illo procedat ſpiritus ſanctus, ſed nulla ibi tempora cogitentur, quæ habeant prius,& poſterius: quia ibi omnino nulla ſunt.

De æterna

De æterna proceſſione ſ.ſ. qualiter a patre, & fili o procedit.

DISTINCTIO XII.

Item quæritur, cum ſpiritusſ. procedat a patre & filio.

Expoſitio. HAEC eſt ſecunda pars in qua Magiſter determinat qualiter ſpiritusſ. procedit a patre & filio & hæc pars habet quatuor partes ſm quatuor quæ deter-
Diuiſio. minat. In prima querit vtrũ ſ.ſ. prius procedat a patre, & determinat quod non. In ſecunda quærit vtrum principalius, & plenius, ibi. Nunc tractandum eſt. Tertio vtrum ꝓprie a patre procedat ibi. Ex eodem ſenſu dicitur etiã proprie procedere a patre. Quarto determinat vtrum ſpiritusſ. ꝓprie procedat a patre per filium ibi. Forte etiam iuxta hanc intelligentiam: ubi confirmat auctoritate Hila. quod ſpiritusſan. mittitur a patre per filium, & procedit.

Aut a nato iam filio, aut, &c.

Dub. 1 Videtur iſtud argumentum neceſſarium, quia cuiuslibet contradictionis
Primo Periher. cap. neceſſarium eſt alteram partem eſſe veram, ſed natum, & non natum op-
ultimo. ponuntur contradictorie, ergo neceſſe eſt alteram partẽ dare quod ſ.ſ. ꝓcedat aut nato iam filio, aut nõ nato, cum ergo Magiſter & Aug. reſpondeant interimendo vtrãque partẽ, vi-
Reſpon. dentur male reſpondere. Reſpõ. dicẽdum, quod hæreticus in ſua quæſtione quærebat de ordine generationis filij ad proceſſionem ſ.ſ. & quærebat de ordine ſm durationẽ & tempus, non ſecundum rationem intelligẽdi, & quærebat vtrum prius natus eſt filius, quam proceſſit ſ.ſ. aut ecõuerſo
15. De trinit. ca. 26. & vtrũq; falſum erat: ideo Magiſter & Aug. conſiderantes intentionem hæretici, ſiue interrogationem ſecundum ſenſum ĩ quo eam proponit, ſimpliciter, & bene reſpondent eam interimendo. AD illud ergo quod obijcitur, qđ diuiſio hæretici eſt ꝑ contradictoria, dicendum, quod falſum eſt: qa propoſitio cõtradictoria accipitur negando compoſitionem principalẽ, ſed ipſe fert negationem ad compoſitionem non principalem, ſed intellectã in hoc quod eſt nato, & ideo cauſa falſitatis ſemper remanet: hæc enim eſt falſa ſ.ſ. procedit nato filio, quia notatur quod natiuitas filij prę cedat proceſſionẽ ſ. ſ. Hęc iterum eſt falſa: proceſſit non nato filio: quia notatur quod natiuitas filij non fuerit ſimul cum proceſſione ſ. ſ. ſed hæc eſt vera ſ.ſ. nõ proceſſit nato prius filio, quia ſimul fuit natiuitas filij, & proceſſio ſ. ſ.

Quicquid unigenito uerbo dedit &c.

Videtur male dicere, qa ſi hoc eſſet Dub. 2
verũ dedit ei ſpirationem, ergo dedit eã gignẽdo, ergo ſpiratio eſt genita: ſed quicquid dicitur in diuinis cõcrete, dicitur & abſtracte: ſed non conuertitur, ergo ſi ſpiratio eſt genita, ſpiratio eſt generatio, quod eſt cõtra mo-
dernos omnes. Reſpondeo dicen- Reſpon.
dum, quod defectus eſt in vtroque argumento, nam illud non valet, dedit generando ſpirationem, ergo generauit ſpirationem, ſicut non ſequitur, generando dedit filio eſſentiam, ergo eſſentia eſt genita. Aliqua enim per generationem dicuntur dari, quæ nõ dicuntur generari. Et iterum alia rõ non valet. Spiratio eſt genita, ergo ſpiratio eſt generatio. Sicut enim infra patebit de duabus notionibꝰ vnius perſonæ, verũ eſt dicere quod vna prædicatur de altera denominatiue, non in abſtractione, & ideo non ualet illa ratio, immo eſt ibi accidens. Quod ergo dicitur, quicquid prædicatur denominatiue & abſtracte, verum eſt de eſſentia: ſed non eſt verum de proprietate perſonæ, & hoc infra patebit.

Credimus in ſ. ſ. q de patre. &c. 3

Videtur falſum dicere, quia ꝓpriũ Dub. 3
eſt quod conuenit uni ſoli, ergo ſi de Ariſto. 1.
patre procedit proprie, non ergo de Topicorũ
filio. Si tu dicas quod non dicitur ꝓprie contra communitatem, ſed cõtra improprietatem, & ergo videtur ꝙ
improprie procedat a filio. Reſpon- Reſpon.
deatur,

Digitized by Google

dens, dicendum, quod proprie nõ dicit ꝓprietatem ſiue ſolitudinem, ſed ſonat auctoritatem, ſicut principaliter: ſicut enim pater principaliter dicitur ſpirare, quia hoc non habet ab alio: ita etiam proprie: quia hanc conditionem nõ habere ab alio, nulli cõicat. ita videtur dicere Magi-
4 ſter. Poteſt tamen dici, quod vno modo proprium dicitur contra communitatem. Aliomodo cõtra improprietatem. Tertio modo accipitur pro appropriatione, & ſic accipitur hic. Quamuis enim ſpiratio ęque vere & propriæ cõueniat patri & filio, tamẽ filius appropriat eum patri, propter auctoritatem.

Dub. 4 Hilarius.

Per eum .ſ.ſ. tuus eſt.

Videtur Hilarius hic referens verba ad Deum male dicere, dicendo ꝑ eum, quia vt dicit Priſcia, per, cũ verbis tranſitiuis ſignificat ſub auctoritatem: ſed cum abſolutis, auctoritatẽ, vt patet cum dicitur. Ego ſum ſapiẽs per Deũ, in Deo notatur auctoritas: cum ergo dicitur quod .ſ.ſ. eſt a patre per filium, in filio notatur ſubauctoritas.

Reſpon. Reſpondeo dicendum, quod aliqui voluerunt dicere quod hæc eſt impropria, Spiritusſanctus eſt a patre per filium, ſiue procedit, & debet reſolui in hanc, ſpũſſanctus ſpiratur a patre per filium: & conſentiunt rationi prædictæ: ſed cum iſta ſit vera, creatura procedit a patre per filium: & hæc ſimiliter, exit, vel procedit: nõ
5 video rõnẽ quare ſimiliter illa verba Hilar. non poſſint proprie dici. Propterea eſt dicendum, quod quamuis procedere non ſit verbum tranſitiuũ quantum ad modum ſignificandi, quia non cõſtruitur cum accuſatiuo, quia tamen æquiualet tranſitiuo, ut cũ dicitur procedit a patre per filium, iudicandum eſt ſicut de verbo tranſitiuo, & ideo dicit ſubauctoritatem.

SVpposito ex præcedentibus ꝙ ſpiritus ſanctus procedat a patre & filio. Ad intelligẽtiam huius partis, quatuor quæruntur de proceſſione ſpiritus ſancti in cõparatione ad utrunque. Primo quæritur utrũ .ſ.ſ. prius procedat a patre quã a filio. Secundo, vtrũ plenius a patre quam a filio. Tertio utrum procedat a patre mediante filio. Quarto, & vltimo, vtrũ ꝓceſſio filii prior ſit ſm ordinem intelligendi, proceſſione ſpiritus ſancti, vel econuerſo.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Spiritus ſanctus procedit prius a patre quàm a filio, auctoritate, non tempore, vel cauſalitate, vel origine.

Q VOD pri⁹ eſt a pr̃e q̃ a filio ſic oſtẽdit. Cauſa prima eſt in qua eſt ſtatus. ergo & principiũ primũ in quo ẽ ſtatus, ſed ſtat⁹ eſt in pr̃e, ergo pr̃ ẽ principium primum, ſed primũ ſupponit prius, ergo prius procedit a patre q̃ a filio. Itẽ, cauſa prima eſt quæ agit alia non ſuppoſita: ergo ſi pater producit nõ per ſuppoſitionem alterius principij, filius per ſuppoſitionem, prius producit pater q̃ filius. Item, qđ habet aliqs ex ſe, per prius habet quã quod habet ex alio: ſed producere ſpiritum ſanctum habet pater a ſe, & filius a patre, ergo per prius habet pater quã filius. — Ad opp.

Fundamenta. Contra, vbi non eſt ponere poſterius, nec prius, quia prius reſpectu poſterioris dicitur, ſed in trinitate nõ eſt ponere poſterius. ergo nec prius. Si ergo proceſſio ſpiritus ſancti a patre, & filio eſt æterna, patet &c. Item, vbi eſt ponere prius & poſterius eſt ponere diuerſitatem principiorũ: ſed pater & filius producunt ſpiritum ſanctum inquantũ vnũ, vt ſupra monſtratũ eſt, ergo non eſt ibi ratio prioris: Itẽ, ſi per prius procedit a patre quã filio, aut a filio non procedit, aut bis procedit: ſed procedit a filio & non procedit bis, ergo &c. Itẽ, cõtingit intelligere prius, non intellecto poſteriori, ergo ſi per prius ꝓcedit a patre, ergo contingit intelligere qđ procedit, non cointellecto filio.

Sed cõtra. Spiritus ſanct⁹ eſt amor veniens, & amor nectens: ſed non eſt

accipe-

accipere mutuũ amorẽ ad minus quã inter duos, ergo nec ſpiritus ſanctus eſſet niſi a duobus, ergo nec ꝑ prius procedit ab vno, quam ab alio.

RESP. dicendum, ꝙ prius dicitur multipliciter. Dicitur.n. prius duratione, prius cauſalitate, prius origine, prius auctoritate. Et primis duobus modis prius nullo modo cadit in Deo, quia prius duratione contrarium eſt æternitati, prius cauſalitate contrarium eſt eſſentiæ vnitati. Sed prius origine quo alter ex altero, & prius auctoritate, quo alter accipit ab altero cadit ibi. Sed prius origine cadit reſpectu producentis & producti, cum alter oritur ex altero. cũ vero vnum oritur a duobus non cadit ibi prius origine, quia tunc ambo ſunt vnum originale principiũ, tamen cadit ibi prius auctoritate, quia quãuis pater, & filius ſint vnũ in ꝓducendo, tamen hoc accipit fili⁹ a patre. Si ergo quæritur, vtrũ ꝑ prius procedat ſ.ſ. a patre quã a filio: ſi intelligatur duratione, falſum eſt, ſimiliter ſi prius cauſalitate, ſicut probãt primæ rõnes ad hoc inductæ. Si autem prius auctoritate, vt prius idem ſit quod principium, veritatẽ habet.

7 AD illud qđ primo obijcitur ꝙ pater eſt primũ principiũ & cauſa, dicendum, ꝙ illę rõnes habent veritatẽ vbi eſt pluralitas cauſarũ, vel principiorum, ſed reſpectu ſ. ſ. nec eſt pluralitas cauſarum, nec principiorum.

Et Sco. inquit nõ ẽ ordo inter ſpirationẽ pr̄is, & filij, ſed eſt ordo ſpirãtium in ſpirando, cum vnus habeat ab alio quod ſpiret.

8 AD illud quod obijcitur ꝙ prius habet, quod habet ex ſe, dicendum quòd ſi intelligatur prius, ideſt principalius, verum eſt, ſi autem alio modo, falſum, quia unum & idem poteſt haberi a plurib⁹ perſonis, ita quòd ab vna per aliam, nec talis eſt prioritas aliquo trium prædictorum modorum.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Spiritus ſanctus non plenius procedit a patre quam a filio, neque immediatius.

VTRVM plenius procedat a patre quã a filio. Et quod ſic videtur, qa propter vnũquodq;, & illud magis: ergo cum filius ſpiret per patrẽ, quia hoc a patre, ergo pater magis ſpirat. Item, omnis cauſa prima plus influit q̃ ſecũda, ſed pr̄ eſt primũ principiũ ſpirandi: ergo plus influit quam filius. Item, plenius procedit aliquid a quo procedit proprie & principaliter, q̃ a quo nec principaliter, nec ꝓprie, ſed ſ.ſ. procedit a patre ꝓprie & principaliter, ſicut dicitur in littera, & Aug. dicit, ergo &c. Itẽ, plenius ꝓcedit aliquis ab eo a quo habet qcqd habet. ſ. ſubſtantiã, & proprietatẽ, q̃ a quo non habet, ſed ſ.ſ. habet a pr̄e & ꝙ ſit, & ꝙ procedat a pr̄e & filio & a filio autẽ nõ habet ꝙ ꝓcedat a patre, quia tunc filius daret aliquid ſ. ſ.: ergo &c. Contra. ſi plenius a patre, ergo perfectius: ergo a filio non procedit perfectiſſime: ergo in trinitate eſt aliquid imperfectionis. Item. ſi plenius a patre quã a filio, plus accipit a patre, quã a filio. ſed vbi eſt ponere plus & min⁹, ibi eſt diuerſitas: ergo in perſona. ſ. ſ. eſt diuerſitas. Itẽ, videtur ꝙ nec principalius a patre, quia qui perfecte dat aliquid alicui, dat ei vim & iuriſdictionem, ſiue auctoritatem, ſi ergo dat pater filio poſſe ſpirare: ergo dat ei auctoritatem ſpirandi: ergo æque principaliter procedit a filio & vt a patre.

Ad opp. Ariſ. poſt.

Auctor de cauſis.

Fundamenta.

RESP. dicendum, qđ ſ.ſ. dr̄ procedere a patre principaliter & per ſe. Principaliter, quia auctoritas eſt i patre. Per ſe, quia non tantum mediante filio, ſed etiam immediate: non tamen plenius procedit a patre, nec perfectius, quia plenius ponit gradũ perfectionis, ponit etiam compoſitionem

nem ſubſtãtiæ in producto: quorum neutrum eſt in diuinis. Vnde ſi ponatur hæc, quod illud quod procedit ab aliquo, plenius procedit, aut non principalius, ſimpliciter eſt neganda.

AD illud ergo quod obiicitur de cauſa prima, & propter quod &c. Dicendum, quod ſicut dictum eſt prius, illud ſolum habet locum vbi pluralitas cauſarum eſt: hic autem non eſt pluralitas, nec cauſarum, nec principiorum, ideo non habet hic locum.

9 Ad illud quod obiicitur, quod non habet .ſſ. a filio quod procedat a patre. Dicendum ad hoc, quod non habere a ſe, vel ab alio, non ponit gradũ plenitudinis. Vnde quamuis filius diuinitatem habeat a patre, tamen eſt perfectus Deus, vt pater, & ideo non ſequitur quod, plenius a patre procedat, quia principalius. Quod obiicĩt plenius habet, quod habet eſſentiam & proprietatem. Reſponderi poteſt interimẽdo minorem; habet enim .ſſ. a filio proprietatem, licet non habeat ſecundum omnem reſpectum: habet enim proceſſionem a filio, ſed non vt

10 a patre. AD illud quod obiicitur ꝙ pater dat filio auctoritatem, dicendũ quod dando auctoritatem ſuper .ſſ. nihilominus ex ipſo habet auctoritatem, quia ex hoc debet filius eam referre ad patrem, quia habet a patre, & inde eſt, qđ in filio eſt auctoritas,

11 & ſubauctoritas. Vnde etiam principaliter producit .ſi. ſed pater principalius, quia in eo eſt tantum auctoritas, non ſubauctoritas, principalitas autem, auctoritas dicatur in diuinis.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Spiritus-ſanctus procedit a prẽ immediate, cũ ipſe etiã ſpiret, licet poſſit dic i mediate, quia procedit a filio, qui eſt a prẽ.

Funda-menta. VTrum ſpirituſſ. procedat a patre mediante filio, & quod ſic videtur per Hila. xii. de tri. qui loquens ad patrem ait. Spirituſſ. qui ex te per eum eſt promerear, ergo ſpirituſſ. eſt a patre p filiũ, ergo mediante filio. Item Rich. dicit quod in diuinis eſt ꝓceſſio immediata tantum, & mediata & immediata. Mediata tantum eſſe non poteſt, & dicit quod mediata & immediata eſt ꝓceſſio .ſſ. ex patre, ergo cum nõ poſſit cedere medium niſi filius .ſſ. procedit a patre mediante filio. Item ſimilis eſt proceſſus in illa trinitate ꝓceſſui imaginis creatæ, ſed amor procedit a mente mediante intelligẽtia, ergo .ſſ. procedit a patre mediante filio. Si dicas quod non eſt ſimilitudo quãtum ad hoc, ergo deſtruitur ratio imaginis, quia imago debet repreſentare ordinem, & originem perſonarum, nõ tantum numerum in perſonis, quia hæc etiam eſt in veſtigio.

Ricardus. 3. de Trini. cap. 8

Item ſi ſolus filius ſpirat ita quod non pater, tunc pater diceretur ſpirare, ſed mediante filio, ita quod eſſet proceſſio mediata tantum: ergo cum ſpiratio conueniat patri per ſe, & cõueniat ei per hoc quod eſt principiũ filij ſpirantis, ergo conuenit ei & mediate, & immediate, ſed ſi hoc .ſſ. procedit a patre mediante filio. Contra, nobilius eſt immediatum principium, quam mediatum, ſed omne nobilius eſt Deo tribuendum, ergo ſi pater eſt nobiliſſimum principium .ſi. ergo tantum immediate, non mediate producit per ipſum. Si tu dicas ꝙ producit ſimul mediate & immediate. Contra mediatum & immediatum ſunt oppoſita, ſed oppoſita non ſunt ſimul vera de eodem & reſpectu euiſdem, ergo impoſſibile eſt quod ſimul producit mediate & immediate. Ad opp.

Item ſicut ſe habet per ſe ad per accidẽs, ita mediatum ad immediatum, ſed Deus nullius cuius eſt cauſa per ſe, eſt cauſa per accidens, ergo nullius cuius eſt principium immediatũ, eſt principium mediatum. Item, magis eſt immediatũ, quod nullo modo recipit medium, quam quod recipit medium, ſed filius nullum medium recipit inſpirando, ergo immediatius ꝓducit quam producat pater: non ergo vniformiter omnino producunt, pater & filius ſpirituſſ.

RESP. dicendum, ꝙ ſicut vult Richar.

Digitized by Google

Ibid. vbi ſupra.

Richar. productio ſ.ſ. eſt mediata ſimul & immediata. Mediata inquantum eſt a filio, & filius a patre, ſed immediata inquãtum ipſe ſpiritus ſ. ab ipſo patre ſpiratur. Et hujus exẽplũ ponitur i exitu Abel de Adam. Abel immediate exiit de Adam, quia ipſe ex lumbis ſuis genuit eum, nihilominus exiit mediate: quia exiit ab Eua q̃ fuit ab Adã ſiue de Adam deducta, & hũc modum oportuit eſſe in Deo propter ſummam germanitatem. Si enim tãtũ mediata eſſet proceſſio ſ.ſ. vt tantũ eſſet a filio, non eſſet ſumma germanitas ſ.ſ. cum patre. Similiter ſi omnino immediata, vt eſſet a patre tantum, nõ eſſet ſumma germanitas cum filio, & ſic concedendũ quod mediante filio.

13 AD illud quod obiicitur in contrarium, ꝙ nobilius eſt immediatum principium, dicendum, quod mediatio eſt tribus modis; quedã enim eſt mediatio quæ excludit immediationem tantum, vt quando effectus vltimus non continuatur influentiæ cauſæ prioris, ſed per medium omnino producitur priori non cooperante, & hæc dicit ordinem, & diuerſitatem agentium, & ſeparationẽ. Alio modo dicitur mediatio prout dicit ordinẽ cauſarum adinuicem, non ſeparationem in agendo, ſed ſolum diuerſitatem agẽtium, & ordinem. Tertio modo pro ut dicit ordinem, non tamen ſeparationem virtutum agentiũ, nec diuerſitatem. Prima mediatio nõ cadit in Deo: quia Deus eſt cauſa ſimpliciter prima: cuius influentia eſt tãta, quod nulla creatura agit aliquid ei⁹ influentia remota, & ideo nihil exit de Deo mediate tantum. Secunda mediatio cadit in Deo reſpectu effectus producti a cauſa creata, quia ibi eſt ordo cauſarum, & diuerſitas virtutũ, ſed tamen nõ eſt ſeparatio, quia Deus intime agit, quia per ſeipſum agit: nihilominus per virtutem creatam quę ab ipſo eſt. Tertia mediatio cadit in operatione diuina, in qua ſunt agẽtes perſonæ, in quibus attenditur ordo, quia vna, habet ab alia ꝙ agat: ſed tamen nec eſt ibi virtutum diuerſitas, nec ſeparatio, vel diſtantia aliqua, imo vna uirtute, & æque intime agũt & ſic pater mediante filio ꝓducit ſpiritus ſ. nõ quia ſit medium diſtantiæ vel differentiæ, ſed quia ꝙ filius producat hoc habet a patre, ita quod eſt ibi quidam ordo. Et ſic patet reſponſio ad ſequens, cum dicit, quod mediatũ & immediatum ſunt oppoſita, verum eſt enim primo modo, & ſecundo, ſed non tertio. AD illud quod 14
obiicitur, quod De⁹ nullius eſt cauſa per accidens, ergo nec mediate: dicendum quod per accidẽs aliquid cauſare derogat veritati cauſæ ſupremæ. Illius enim dicitur aliquid cauſa eſſe per accidẽs, cuius eſt cauſa per aliqd aliud, quod nõ eſt ab ipſo, ſed aliunde; ſi ergo Deus alicuius eſſet cauſa ꝑ accidens, non eſt cauſa vniuerſaliſſima & prima: & ita nec nobiliſſima: ſed mediatio non repugnat nobilitati cauſę ſupremę. Cauſare enim aliud per ſe, & per id quod ab ipſo eſt, non dicit indignitatem: imo dignitatem, quia dignitas eſt nõ tantum per ſe aliquid poſſe, ſed poſſe alii communicare: ita tamẽ quod ille ſine eo nihil poſſit. AD illud quod vltimo obiicitur quod fili⁹ eſt immediatior cauſa. Dicendum quod nõ valet, quia iſta mediatio quæ predicta eſt, nõ repugnat immediationi, & ideo nõ diminuit eã.

QVAESTIO IIII.

CONCLVSIO.

Generatio filij ſecundum rationem intelligendi, eſt prior ſpiratione, cum filius ſit principium s. s. & procedat per modum naturæ.

Fundamenta.

QVAE iſtarum duarum emanationum ſcilicet generationis, & proceſſionis, ſit prior ſecundum rationem intelligẽdi. Et quod generatio filij, oſtenditur ſic. In imagine creata ſic eſt, quod ſecundum ordinem intelligendi, prior eſt emanatio noticiæ a mẽte, quam amoris, ſicut vult Auguſtinus, quia incognita non poſſumus diligere, ſicut dicit Auguſtinus in .x. de trini. ergo-

ergo ſi ordo attenditur in imagine ſecundum conformitatem ad trinitatẽ increatam,ergo ſecundum rationem intelligendi prior eſt proceſſus verbi quam amoris in diuinis,maxime cũ per imaginem creatam intelligamus trinitatem increatam. Item ſicut vult Philoſophus, voluntas eſt cuius principium eſt in ipſo cognoſcente ſingularia, ergo voluntas vt voluntas præſupponit,ergo emanationẽ verbi emanatio amoris. Item, omne principium ſecundum rationem intelligendi prius eſt,quàm principiatum, ſed filius eſt principium.ſ.ſ.ergo ſm rationem intelligendi oportet pintelligere filium,ꝗ. ſ.ſ.ergo & generationem,quæ eſt emanatio filij, prius ꝗ proceſſionem,quæ eſt. ſ.ſ. Item, in omni agēte per modum naturæ, & voluntatis, productio per modũ naturæ intelligitur ante productionem voluntatis, ergo cum pater ſit natura intellectualis producens filium cõ naturalem,& per modum naturæ,& ſ.ſ.per modum voluntatis, vt ſupra tactum eſt,ergo emanatio filij prior eſt ſm rõnem intelligendi, emanatione ſpũs ſancti.

Ariſto. de motibus animæ.

Ad opp. Contra. Auguſt. 9.de Trini.partum mentis præcedit appetitus,quo id quod noſſe volum⁹, quærendo naſcitur proles ipſa notitia, ergo ante eſt in imagine creata appetitus, ꝗ ſit proles notitia, ergo ante amor ꝗ verbum,ergo & proceſſio ante generationem. Item, nullus videns rem cognoſcit ipſam,niſi intentio volũtatis applicet vim cognoſcentem ipſi cognoſcibili, vt patet de hõie eunte per viam,qui cum init,& alibi cogitauit, perfecte neſcit quo tranſierit,ſicut dicit Auguſt. in 9. de Trini.ergo voluntas præcedit ipſam cognitionem,ergo amor verbum in creaturis,ergo pari ratione in Deo, ſaltem ſm intellectum. Item, ſicut vult Philoſophus, primum, & immediatum eſt idem. Vnde ipſe in lib. Poſteriorum diffiniens propoſitionem immediatam,dicit,ꝙ immediata propoſitio eſt illa, qua non eſt altera prior, ſed æque immediate.ſ.ſ. procedit a patre, vt filius, ergo æque primo,ergo nec ſm rem, nec ſm rõnem intelligendi, generatio filij præcedit proceſſionem.ſ.ſ.Item, quanto aliquid cõius, tanto prius eſt ſm rõnem intelligẽdi,ſed ſpiratio eſt cõior ꝗ generatio,quia conuenit patri, & filio,ſed gñatio ſoli patri, ergo prior eſt ſecundum rationem intelligendi generatio, quàm ſpiratio.

Ariſto. de ſenſu, & ſenſ.

Ariſto. 1. Poſter.

Caue a Scoto de primo cognito.

15 RESP. Dicendum, ꝙ quicquid ſit de ordine reali,ď quo infra dicẽ, ſm rationem intelligendi, prior eſt emanatio verbi, tum quia verbũ eſt ſ.ſ.principium,tum etiam, quia verbum procedit per modum naturæ: ſed.ſ. ſ. per modum liberalis voluntatis,tum etiã,quia intelligimus emanationes in perſonis per emanationes repertas in imagine. In imagine autem conſtat,ꝙ cognitio,& intelligentia præcedit amorẽ, & voluntatẽ, non tñ volo dicere, ꝙ in diuinis ſit emanatio natura poſterior emanatione,ſicut reperim⁹ in imagine creata.

16 AD illud ergo quod obijcitur in contrariũ,ꝙ appetitus præcedit partum mentis, dicendum, ꝙ ille appetitus habet ſm ſtatum duplicem conſiderari. Vno modo ſm rõnem inhiantis,ante habitam cognitionem. Alio modo ſm rõnem complectentis,& hoc eſt poſt habitã cognitionẽ, & ſm primum ſtatum eſt imperfectionis,quantum vero ad ſm,eſt perfectionis; & ideo quia quod perfectionis eſt in deo ponimus, nõ quod eſt imperfectionis,ideo appetitus ſecundo modo aſſimilatur. ſ. ſ. & hic tenet rõnem tertij. Et ꝙ primus ſit imperfectionis: patet, quia eſt ignorantis, & deſiderantis ſcientiam acquirere, quod non conuenit Deo.

17 AD illud quod obijcitur,ꝙ intẽtio præexigitur ad cognitionem, dicendum, ꝙ verum eſt ad cognitionem acquirẽdam, ſed notitia prout eſt in acquirendo, non habet plenitudinẽ cum illo verbo,vt vult Aug.in 13.& 15.de Trini. AD illud quod obijcitur ꝙ æque immediate procedit.ſ.ſ.dicẽdum,ꝙ verum eſt,ſed tñ ſpiritusſan. ita procedit immediate, quod etiam mediãte filio,& ita ex illa rõne oportet præintelligi emanationem filij.

18 AD illud quod obijcitur, ꝙ quanto aliquid

aliquid communius, tanto prius: dicendum, ꝙ verum eſt in abſolutis: ſed non tantum in reſpectiuis, vt in generatione, & creatione. Poteſt tamen dici, ꝙ iſtud intelligitur de eo quod eſt commune cõmunitate prædicationis, ſed cõis ſpiratio eſt cõis cõitate non tantum prædicationis, quia dicitur de patre, & filio, ſed etiã cõitate cuiuſdam concordiæ, & connexionis, & tale cõmune ſm rõnem concordiæ, & amicitiæ, præſupponit concordantes, & connexos non pñt. & ſic patet illud.

QVARE SPIRITVS SANCTVS cum ſit de ſubſtantia patris nõ dicatur genitus vel filius, ſed tantum procedens.

DISTINCT. XIII.

POST hæc conſiderandum eſt, quantum a talibus quales nos ſumus intelligi poteſt, cum ſpiritus ſanctus procedat de patre, & ſit de ſubſtãtia patris, cur non dicatur eſſe natus, ſed potius procedere, & cur dicatur filius. Quare autem ſpiritus ſanctus non dicatur, vel ſit natus, & ideo non ſit filius. Aug. oſtendit in 15. lib. de Trin. dicens: Si ſpiritus ſanctus filius diceretur, amborum vtique filius diceretur, quod abſurdiſſimũ eſt. Filius quippe nullus eſt duorum, niſi patris, & matris. Abſit autem vt inter Deum patrem, & Deum filium tale aliquid ſuſpicemur. Abſurdiſſimue ergo filius diceretur amborum, id eſt, patris, & filij. Amborum enim filius diceretur, ſi eum ambo & genuiſſent, quod abhorret omnium ſanorũ ſenſus. Non ergo ab vtroque eſt genitus, ſed procedit ab vtroq; amborum ſpiritus. His verbis oſtenditur, cur ſpiritus ſanctus, cum ſit de patre, non tamen dicatur genitus, vel filius. Cap. 27.

Cum ſpiritus ſanctus non dicatur genitus, cur filius dicatur procedere.

CVM autem ſpiritus ſanctus non dicatur genitus, ſed tantum procedens, quæri ſolet cur filius non dicitur tantum genitus, ſed & procedens, ſicut ipſe in euangelio Iohannis ait: Ego ex Deo proceſſi, vel exiui, & veni in mundum. Non ergo tantum ſpiritus ſanctus procedit a patre, ſed etiam filius. Ad quod dicimus, ꝙ cum vterque procedat a patre, diſſimiliter tamen. Nam ſpiritus ſanctus, vt ait Aug. in 5. lib. de Trin. procedit a patre, non quomodo natus, ſed quomodo datus, vel donum. Filius autem proceſſit naſcendo, exijt, vt genitus. Ac per hoc illud eluceſcit, vt poteſt. ſ. cur ſpiritus ſanctus etiam non ſit filius, cum & ipſe a patre exeat. Ideo ſpiritus non dicitur filius, quia neque natus eſt ſicut vnigenitus, neque factus, vt per Dei gratiam in adoptionem naſceretur, ſicut nos. Iohan. 16 Cap. 14.

Quòd non poteſt diſtingui a nobis inter generationem filij, & proceſſionem ſpiritus ſancti.

INTER generationem vero filij, & proceſſionem ſpiritus ſanct., dum hic viuimus, diſtinguere non ſufficimus. Vnde Auguſ. Maximino Quæſtio Maxim.

Digitized by Google

To. 6. lib. cõtra Maxi. 3. c. 14. Reſpõſio. Auguſ. q̃d pr̃ eſt auctor proceſſionis filii & ſ. ſ. Iohan. 15 Iohan. 20

Maximino præmiſſam quæſtionem refricanti. ſ. quærenti cur ſpiritus ſanctus non diceretur filius, cum de patris eſſet ſubſtantia: reſpondens ſic ait. Quæris a me ſi de ſubſtantia patris eſt filius, de ſubſtantia patris eſt etiã ſpiritus ſanctus: cur vnus filius ſit, & alius non ſit filius. Ecce reſpondeo ſiue capias, ſiue non capias. De patre eſt filius, de patre eſt ſpiritus ſanctus: ſed ille genitus eſt, iſte procedens. Ideo ille filius eſt patris, de quo eſt genitus: iſte autem ſpiritus eſt vtriuſque, quoniam de vtroque procedit: Sed ideo cum de illo loqueretur ait, De patre procedit, quoniam pater proceſſionis eius auctor eſt, qui talem filium genuit, & gignendo ei dedit, vt etiã de ipſo procederet ſpiritus ſanctus. Nam niſi procederet etiam de ipſo, nõ diceret diſcipulis. Accipite ſpiritum ſanctum; eumque inſufflando daret, vt a ſe quoque procedere ſignificans, aperte oſtenderet flando, quod ſpirãdo dabat occulte. Quia ergo ſi naſceretur, non tantum de patre, nec tantum de filio, ſed de ambobus vtique naſceretur, ſine dubio filius diceretur amborum. Ac per hoc, quia filius amborũ nullo modo eſſet; non oportuit naſci eum de ambobus. Amborum eſt ergo ſpiritus ſanctus, procedendo de ambobus.

Hic dicit quòd non valet inter illa duo diſtingnere.

Ex eodẽ. Augu. aduerſus Maximinum lib. & capitatis. Eſa. 53.

QVID autem inter naſci, & procedere interſit, de illa excellentiſsima natura loquens explicare quis poteſt? Non omne quod procedit, naſcitur, quãuis omne procedat, quod naſcitur. Sicut nõ omne quod bipes eſt, homo eſt; quãuis bipes ſit omnis qui homo eſt. Hoc ſcio: diſtinguere autem inter illam generationem, & hanc proceſſionem neſcio, non valeo, non ſufficio. Ac per hoc quia & illa, & iſta eſt ineffabilis, ſicut Propheta de filio loquens ait, Generationem eius quis enarrabit? ita de ſpiritu ſancto veriſsime dicitur Proceſsionem eius quis enarrabit? Satis ſit ergo nobis, quia non eſt a ſeipſo filius, ſed ab illo, de quo natus eſt; non eſt a ſeipſo ſpiritus ſanctus, ſed ab illo, de quo procedit. Et quia de vtroque procedit, ſicut iam oſtendimus. De ſpiritu ſancto quomodo ipſe de Deo ſit, nec tamen ipſe filius ſit, quoniam procedendo non naſcendo legitur eſſe de Deo: iam ſuperius, quantum viſum eſt, diſputauimus.

An ſpiritus ſanctus debeat dici ingenitus.

Tomo 4. in dialogo q. 2. Cap. 26.

NVNC conſiderandum eſt, cum ſpiritus ſanctus non ſit genitus, vtrum debeat dici ingenitus. Ad quod dicimus, ſpiritum ſanctum nec genitum, nec ingenitum debere dici. Vnde Aug. ad Oroſium ait, Spiritum ſanctum nec genitum, nec ingenitum fides certa declarat, quia ſi dixerimus ingenitum, duos patres videbimur affirmare: ſi autem genitum, duos credere filios culpamur. Sicut enim ſolus filius dicitur genitus, ita & ſolus pater dicitur ingenit⁹, eo ꝙ ab alio non ſit. Vnde Aug in 15. lib. de Trini. Pater, inquit, ſolus non eſt de alio. Ideo ſolus appellatur ingenitus, non quidem in

ſcripturis,

ſcripturis,ſed in conſuetudine diſputantium, & de re tanta ſermonem qualem valuerint proferentium. Filius autem de patre natus eſt: & ſpiritus ſanctus de patre principaliter, & communiter de vtroque procedit. Ideoq; cum ſpiritum ſanctum genitum non dicamus,dicere tamen ingenitum non audemus, ne in hoc vocabulo vel duos patres in illa Trinitate, vel duos, qui non ſunt de alio, quiſpiam ſuſpicetur. Ecce his verbis aperte oſtendit ſpiritum ſanctum nec genitum,nec ingenitum debere dici.

Quòd Hieronymus dicit ſpiritum ſanctum ingenitum, quod videtur prædictis aduerſari.

HIERONYMVS tamen in regulis definitionum contra hæreticos,dicit ſpiritum ſanctum ingenitum eſſe,his verbis, Spiritus ſanctus pater non eſt,ſed ingenitus, atque infectus. Pater non eſt,quia patris eſt,& in patre eſt: proceſsionem habet ex patre, & non natiuitatem. Filius autem non eſt,quia genitus non eſt. Ecce ijs verbis dicitur ſpiritus ſanctus eſſe ingenitus: quod videtur aduerſari præmiſsis verbis Auguſtini.

Determinatio,in qua ſecundum diuerſas acceptiones dicit eos locutos.

SED vt iſtam(quæ videtur)repugnãtiam de medio abigamus, dicimus ꝙ Hierony.aliter accepit nomen ingeniti,& aliter Auguſ. Lib. 5. de Accepit enim Aug.ingenitum, qui,vel quod de alio non eſt, & ſecundum hoc de ſolo patre dicitur. Hieronymus vero ingenitum Tri.cap.7 dicit,non genitum, & ſecundum hoc de ſpiritu ſancto poteſt dici, cum ſpiritus ſanctus non ſit genitus.

Ex verbis Hieronymi oſtenditur, ex quo ſenſu dixit, ſpiritum ſanctum ingenitum.

QVOD autem Hieronymus ita acceperit, oſtenditur ex verbis eius,quibus in eodem tractatu vtitur,faciens talem diuiſionem. Diuiſio hæc notãda eſt diligenter. Omne quod, eſt aut ingenitum eſt,aut genitum, aut factum. Eſt ergo quod nec natum eſt,nec factum: & eſt quod natum eſt, & factũ non eſt: & eſt qđ nec natũ eſt,nec factũ eſt,& eſt qđ. factum eſt, & natũ non eſt: & eſt qđ factũ eſt,& natũ eſt, & renatum eſt:& eſt quod factum eſt,& natum eſt, & renatum non eſt. Nunc præpoſitorũ ſingulis rebus ſubſiſtentiam deſtinemus. Quod ergo nec natũ,nec factũ eſt,pater eſt: non.n. ab alio aliquo eſt. Quod autẽ natum eſt,& factum non eſt, filius eſt: qui a patre genitus eſt,non factus. Quod iterum nec factum,nec natum eſt, ſpiritus ſanctus eſt, qui a patre procedit. Quod etiam factum eſt,& natum non eſt,cçlum,& terra,cæteraque quæ inſenſibilia ſunt. Quod autem factũ, & natum,& renatum eſt, homo eſt. Quod verò factum eſt,& natũ eſt,& renatum non eſt,animalia ſunt. Ecce his verbis oſtendit Hieronymus ſe ingenitum accipere, non genitum. Aliter enim non eſſet præmiſſa diuiſio vera, ſcilicet omne quod eſt, aut ingenitum eſt,aut genitum,aut factum. Atque in diuiſionis huius proſecutione,in aſsignatione ingeniti,vbique ponit non natum.

De æterna proceſſione ſpiritus ſancti quantum ad generationem a qua diſtinguitur.

DISTINCTIO XIII.

Poſt hæc conſiderandum, &c.

Expoſitio. SVPRA egit Magiſter de proceſſione per comparationem ad illum ad quem, & a quo eſt. Hic tertio loco agit de ipſa ſm comparationem, & generationē a qua differt. Et hæc pars habet duas ptes. Diuiſio. In prima Magr quærit, & determinat vtrum. ſ. ſ. debeat dici genitus. In ſecunda vtrum debeat dici ingenitus. ibi. Nunc conſiderandum eſt cū. ſ. ſ. non ſit genit⁹. Itē, prima pars habet quatuor. In prima oſtendit, ꝙ ſ. ſ. nō debeat dici natus, vel genitus, vel filius. In ſecunda oſtendit, ꝙ cū ſ. ſ. non dicatur genitus, cur filius, q dr genitus, etiam dicitur procedere. ibi. cum autem. ſ. ſ. non dicatur genitus, & ratio eſt, ꝙ aliter dicitur filius procedere, q̃. ſ. ſ. In tertia vero tentat aſſignare differentiam inter generationem, & proceſſionem. ibi. Inter generationem vero filij, & proceſſionem, &c. In quarta vero, & vltima oſtendit humanam inſufficientiā ad illam differentiam indagandam. ibi. Quid autem inter naſci, & procedere interſit. Similiter ſecūda pars in qua Magiſter quærit, & determinat, vtrum. ſ. ſ. debeat dici ingenitus. habet quatuor partes. In prima oſtē dit Magiſter, & probat auctoritate Aug. ꝙ ſpūſſan. non debet dici ingenitus. In ſecunda vero oſtendit contrarium auctoritate Hierony. ꝙ debet dici ingenitus, & ponitur. ibi. Hierony. tamē in regulis diſtinctionum &c. In tertia vero prædictam controuerſiā determinat per diſtinctionē. ibi. Sed vt iſtā, quæ videtur repugnantiam. In quarta auctoritate Hiero. confirmat ſuā ſolutionem. ibi. Quod autē Hiero. ita acceperit, &c.

Si ſpiritus ſanctus filius diceretur, amborū vtiq; fili⁹ diceret.

Dub. 1 Videtur iſta ratio Auguſti. magis ad oppoſitum, q̃ ad propoſitum, ex hoc enim ſimilior eſſet generationi in creaturis, q̃ eſt ex duobus. Reſpō. dicēdum, ꝙ quāuis ſimilior ſit quātum ad dualitatem producentium, non tamen quantum ad modū producendi poſſet eſſe ſimilitudo, quia ſic oporteret, ꝙ altera perſonarum eſſet principium paſſiuum, quantum autem ad hoc nō pōt eſſe ſimilitudo. Reſpon.

Nam ſpiritus ſanctus, &c.

Videtur male dicere, quia cum nō ſit datus niſi ex tempore, videtur ꝙ non procedit niſi ex tēpore. Reſp. ſicut infra patebit, ſi intelligitur de pceſſione tēporali, datus dicit actum. Si autem de æterna, datus dicit aptitudinem. Item, quæritur de hoc, vnde Aug. reſpondet Maximino præmiſſam quæſtionem refricanti ſic. Spiritusſan. eſt Deus, & non eſt Deus naſcendo, ergo nō Deus naturaliter, ergo adoptiue. & quòd hoc argumētum ſit bonum, videtur, quia quod ineſt alicui naturaliter, ineſt ei a natiuitate, ergo quod non ineſt a natiuitate, non ineſt naturaliter, ergo cum. ſ. ſ. non procedat vt natus, non ineſt ei eſſe Deum a natiuitate, ergo non eſt Deus naturaliter. Reſpon. dicendum ad hoc ſm Aug. ꝙ argumentum iſtud non valet, niſi in eis, quæ generantur, in alijs non. Et hoc patet, quia Adam erat homo natura, ſicut vnuſquiſque noſtrum, & tamen ipſe habuit per creationem, qđ nos habemus per generationem, ſic De⁹ pater cōicat naturam ſuā ſ. ſ. per ſpirationem, ſicut filio per gñationem. Dub. 2 Reſpon. Dub. 3 Reſpon.

Pater proceſſionis eius, &c.

Dub. 4. Videtur male dicere, quia aut hoc quod eſt auctor dicit eſſentiam, aut notionem. Non eſſentiam, quia tunc diceretur de. ſ. ſ. Si notionem, quæro quam. Non innaſcibilitatem, quia illa non dicit reſpectum ad proceſſionem. Item, non ad gñationem, nec ad ſpirationem, quia nihil eſſet dictu vt videtur. Item, quæritur vtrum pater poſſet dici auctor generationis. Et ꝙ non videtur, quia pater dicitur auctor filij, ergo ſicut ſupra dixit Hila.

Hila. diſt.9. ſenſus eſt, ideſt genitor
filij, ergo tunc idem eſſet dicere eſt
3 auctor generationis, quod genitor.
Reſpon. Reſpon. dicendum, ꝙ auctor dicit in
patre fontalem plenitudinem, quia
ipſe non eſt ab alio, ſed alij ab ipſo,
& inde dicit (vt credo) eandem no-
tionem, quam dicit innaſcibilis, ſed
differenti modo. Quia innaſcibilis
dicit priuationem prioris, ſed auctor
dicit fœcunditatem, & plenitudinē
reſpectu procedentium ab ipſo, quā
habet non aliunde, & ideo dr̄ auctor
ab auctoritate. Auctoritas autē eſt in
patre: quia quod habet, ab alio non
habet, & hoc eſt, quòd eſt innaſcibi-
lis, & ita patet, quòd poteſt dici au-
ctor oīum perſonarum, quæ ſunt ab
ipſo. Ex his patet reſponſio. Dico.n.
quòd dicit eandem notionem quam
innaſcibibilitas, ſed alio modo. Ex
hoc patet, quòd nunquam dicitur
filius auctor ſpirationis, quamuis ſpi
ret: quia non habet a ſe, ſed ab alio:
vnde auctor proprie dicitur princi-
pium alterius non ab alio.

Diſtinguere inter illam generationem, & iſtam proceſſionem neſcio.

Dub. 5. Videtur talis ignorantia eſſe pec-
catum, quia diſtinctio perſonarum
de neceſſitate eſt fidei, & ſalutis: ſed
qui ignorat ea, quæ ſunt de neceſſi-
tate fidei damnabiliter ignorat, er-
Reſpon. go &c. Reſpon. Dicendum, ꝙ du-
4 plex eſt ſcire. ſ. ſi eſt, & ſicuti eſt. Sci-
re ſi eſt, hoc modo certitudinaliter
credere diſtinctionem de neceſſitate
ſalutis eſt large ſumpto ſcire. Scire
autem ſicuti eſt non pertinet ad ſta-
tum meriti, ſed prꝑmij, & de hac ſciē
tia loquitur hic Magiſter, & Auguſt.
Et nota, quòd tria dicit. Neſcio, quā-
tum ad habitum ſcientiæ: non va-
leo, quantum ad ingenium: non ſuf-
ficio: quantum ad vtrumque. Ideo
obijcitur de hoc quod dicit appella-
tur ingenitus, non quidem in ſcri-
pturis, ſed in conſuetudine diſputan
Dub. 6. tium. Contra. Diony. Non eſt au-
Dionyſius dendum aliquid dicere de illa ſuper
cap. 1. de ſubſtantiali, & ſancta trinitate, præ-
diui. noi. ter ea, quæ diuinitus nobis ex ſacris
eloquijs claruerunt, ergo male fe
cerunt, qui nomen hoc inuenerunt.
Reſpon. quamuis iſtud verbum non dicatur in ſcripturis, dicitur tamen Reſpon.
verbi huius intellectus, & quia ver-
bum non eſt profanum, nec erro-
ri coniunctum, cum intellectus ver-
bi ex ſcriptura, & fide habeatur, nō
fuit contra fas illud Deo attribuere,
vt ipſam trinitatem cōferendo aper-
tius poſſimus intelligere.

Et aliter Auguſtinus.

Hoc non videtur verum, quia hoc Dub. 7.
modo ingenitum conuenit eſſentiæ, 5
ergo non eſt patris proprium. Reſp. Reſpon.
Dicendum, quòd licet Magiſter dicat
intellectum Auguſt. tamen non to-
tum. Ingenitum enim ſecundum ꝙ
dicitur proprietas patris priuat eſſe
ab alio, nec hoc ſufficit ad hoc vt ſit
notio, niſi etiam conſequenter dicat,
ꝙ alius ſit ab ipſo, quia ſicut obiectū
eſt, non eſſe ab alio, ſiue non genera-
ri, conuenit eſſentiæ.

Et eſt quod natum eſt, & factum non eſt.

Obijcit Arrius, ꝙ duodecim ſunt 6
modi generationis, quorum quoli-
bet dato, ſequitur, ꝙ filius non tm̄ na
tus, ſed etiā factus eſt, & hos modos
ponit diſputans contra Victorianū.
Primus modus eſt per defluxū lineæ
a puncto. Secundus eſt penes emiſſio
nem radij a ſole, vel ab alio lumino-
ſo corpore. Tertius eſt penes ſigilla-
tionem caracteris, ſicut figura fit in
cera a ſigillo. Quartus eſt penes im-
miſſionem, vt quādo a Deo datur bo
na voluntas. Quintus eſt penes exi-
tū proprietatis, vel accidentis a prin
cipiis ſubiecti quę ſunt materia & for
ma. Sextus eſt penes intentionis, ſi-
ue ſpeciei abſtractionē, ſicut ſpecies
rerum generātur in anima. Septimus
eſt penes excitationem, ſicut liberum
arbitrium excitatum a gratia proce-
dit in bona opera. Octauus eſt penes
transfigurationem, ſicut ex ęre fit ſta
tua, vel ſicut in figura inciſionis. No
nus eſt penes productionem, ſicut a
primo mouēte immobili producitur

motus. Decimus,eſt penes exitũ ſpecierũ in genere per differentias diuidẽtes genus & conſtituentes ſpeciẽ. Vndecimus,eſt penes ideationem, ſicut arca exterior, ab arca quæ eſt in mente artificis. Duodecimus,eſt penes naſcentiam, vt homo generatͭ ab homine. Quocũque autem prędictorum modorum generetur filius, non tantum genitus eſt,ſed etiam factus eſt. Ad hoc eſt reſpõſio, quia aut Arrius accipit generationem cõmuniter ad creatam & diuinam,aut ſpecialiter in creatura. Si communiter, tunc dico,quod inſufficiẽter diuidit, quia vltra iſtos modos ẽ generatio filij a patre ſecundũ modum ſingularem, qui eſt de tota ſubſtantia generãtis,ſicut ſupra dictum fuit.ix. diſt. vbi,quia non poteſt eſſe mutatio,nullo modo poteſt eſſe factio. Si autẽ diuidat generationem vt eſt ĩ creaturis. Dicendum, quod diuiſio illa inſufficiens eſt adhuc,quia omittit generationem æquiuocam, quæ eſt ſecundũ putrefactionẽ. Sed eſto quod cõprehendat eam ſub generatione quæ eſt ſecundum naſcentiam, tamen adhuc non valet ad propoſitum,quod ſi nõ generatur ſicut creatura dicitur generari,nullo modo generatur, quãuis enim creatura ſit Deo ſimilis: tamen plus eſt diſſimilis quam ſimilis, ſicut dicit Augu.xv.de triñ. & Hilarius. Similiter cum omnis comparatio inferiorum plus habeatur hominibꝰ vtilis quam Deo apta: & ideo hęretici errauerunt qui credebant omnino eſſe in Deo,ſicut videbant in creatura,& hoc bene tãgitur in glo. ſuper primũ ad Hebrę. vbi dicitur. Non poſſunt temporalia cõparari æternis integra collatione,ſed aliqua tenui ſimilitudine,& ideo ſicut ſupra oſtenſum eſt,ſecundum diuerſas conditiones,diuerſę generationes illam reprę̨ſentãt. Ratione enim conformitatis eſt ſimilis generationi verbi a mente. Ratione coęuitatis,ſimilis generationi ſplẽdoris a ſole,ſiue de luce. Ratione æqualitatis, generationi viuẽtis de viuẽte.

Hic videtͭ ſub innuere generationẽ ęternam eſſe æquiuoce generationẽ cũ humana: quare caue a Franc. de Mairo. 1. ſent. diſt. 4.q.5. Art.vnic.

AD intelligentiã eorũ quæ dñr in littera,quatuor quærũtur. Primo quæritͭ vtrũ in diuinis ſit ponere proceſſionẽ. Secundo vtrũ proceſſio Spiritus ſancti ſit generatio. Tertio vtrũ proceſſio Spiritus ſancti realiter differat a gñatione. Quarto vtrũ ſ.ſ. debeat dici ingenitꝰ aut nõ.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Proceſſio in diuinis ponẽda eſt, cũ ſit ibi reſpectus principii, à quo,& reſpectus termini ad quem. quanquam elongatio nõ adſit,quæ ex accidenti proceſſioni contingit.

Fundamenta.

QVOD proceſſio ſit ponenda in diuinis,oñditͭ primo auctoritate Ioh. xv. vbi dicit ſaluator. Mittã vobis ſpiritũ veritatis qui a pr̃e procedit. Si ergo veritas nõ dicit niſi verũ, & verba Dei nõ loquitͭ niſi proprie vera: ergo ꝓprie eſt ꝓceſſio in diuinis. Itẽ,in diuinis veriſſime eſt origo: ergo & ꝓductio, ſed omni productioni actiuæ reſpondet productio paſſiua: ſed productio paſſiua eſt proceſſio: ergo a primo ad vltimum in diuinis vere & proprie eſt proceſſio. Itẽ, amor noſter & eſt amor,& ab alio, & exitꝰ eius ab alio,vere & proprie exprimitͭ in verbo ꝓcedẽdi, cũ ergo amor diuinus, q eſt ſ.ſ. vere & ꝓprie amor ſit,& ab alio ſit,ſicut nomẽ amoris ei cõpetit propriiſſime,ita videtͭ ei cõuenire & proceſſio. Itẽ,ad cõpletã rõnem proceſſiõis iſta duo requiruntͭ, ꝙ ſit ab alio,& in aliũ tẽdat: ſed amor qui eſt ſ.ſ. nõ procedit a pr̃e inquãtũ amat ſe,nec a filio inquantũ amat ſe: ſed inquantũ vnus amat alterũ, quia nexus eſt. ergo ſ.ſ. eſt amor quo amãs tẽdit in aliũ, & iſta duo cõplectũtur rõnem ꝓceſſionis perfectæ: ergo ꝓceſſio eſt in diuinis.

Ad opp.

Cõtra. ꝓceſſio de ratione ſui nominis dicit elongationẽ,& receſſionẽ. Vnde ꝓceſſio quaſi procul ceſſio,ſicut præceſſio diciťanteceſſionẽ. Sed ſicut in diuinis nõ eſt anteceſſio pp ſummã ſimultatẽ, ita nõ eſt elõgatio pp ſummã vnitatẽ: ergo ſicut in diuinis nõ ponitur nomẽ

prę-

præceſſionis, ita nõ debet poni nomẽ proceſſionis. Itẽ, in creaturis proceſſio de rõne ſui generis dicit motum, & ita indigentiã, & imperfectionem: ſed nullũ tale nomen debet trãſferri ad Deũ: ergo nec proceſſio. Itẽ, creatio dicit ſpetialẽ differentiã proceſſionis, & differentiã addentem nobilitatem: quia dicit egreſſum rei a creatore qui eſt cauſa nobiliſſima: ſed creatio paſſiua nullo modo reperiẽ in diuinis, nulla enim perſona dicit̃ crea-
7 ri: ergo pari rõne nec proceſſio. Itẽ, proceſſio in creaturis nõ dicitur niſi dupliciter, videlicet localis, & cauſalis. Localis quæ eſt in motu progreſſiuo. Cauſalis, quæ eſt effectus a cauſa. ſed localis nõ poteſt transferri ad diuina, quia nulla mutatio ſm locũ, nec in generali, nec in ſpeciali, cadit in Deo: & ꝓterea cũ talis ſit ab vno in aliũ, oporteret ponere, ꝙ ſpirituſſ. æternaliter nõ procederet a pr̃e & filio: non ergo inuenitur proceſſio localis: ſed hæc nobilior eſt q̃ cauſalis, quia iſta eſt entis completi & a principio intrinſeco: ergo ꝑ locũ a maiori, nec cauſalis inuenitur in Deo, & ita nullus modus proceſſionis repit̃.

RESP. dicendum, ꝙ proceſſio in creaturis dicit reſpectũ ad principiũ a quo, vt radius dicitur ꝓcedere a ſole, ſiue flos ab arbore, & ꝙ dicit motũ, hoc accidit ei. Et ſimiliter rõne nominis dicit reſpectũ ad terminũ ad quẽ, & ꝙ dicit elongationẽ, hoc accidit ei. Q̃m ergo in diuinis vterq; reſpectus reperitur: Nã pſona procedens reſpectũ habet ad principium a quo, vt amor procedẽs ab amante reſpectũ habet ad amatũ, amor. ſ. ille q eſt nexus & charitas, ideo vere, & ꝓprie, & perfectæ ratio proceſſionis inuenitur in diuinis, vnde cõcedendæ ſunt rationes ad hoc adductæ.

8 AD illud ergo qđ obiicit̃ in contrariũ, ꝙ proceſſio dicit elongationẽ, dicendũ, ꝙ hoc verũ eſt in creaturis, in quibus per appropriationẽ ad terminum ad quẽ ſit elongatio a termino a quo, ꝓpter ſui finitatẽ, & circũſcriptionẽ, & diſtantiã, & ſic nõ eſt in Deo. AD illud qđ obijcitur, ꝙ ꝓ-
9 ceſſio dicit motũ in creaturis, dicẽdũ, ꝙ nõ transfertur rõne motus, ſed rõne duplicis reſpectus, qui quãuis non poſſet eſſe in creaturis ſine motu ꝓp imperfectionem, nihilominus eſt in creatore. AD illud qđ obijcitur de 10 creatione, dicendũ, ꝙ creatio de principali impoſitione dicit exitũ de nihilo, & ideo nullo modo ſignificatũ ei⁹ poteſt in Deo ſaluari, nec ꝓprie, nec tranſſumptiue, nõ ſic autẽ eſt de generatiõe & proceſſione. AD illud qđ 11 obijcitur, ꝙ nec cauſalis, nec localis, dicendũ, ꝙ imo ad modum cauſalis. Et cauſalis vno modo conuenientiã habet cũ locali; nã cauſalis ꝓceſſio vno modo terminatur in procedentẽ, & ita, ꝙ nihil vltra reſpicit, vt cum dicitur, filius ꝓcedit a patre. Alio modo prout effect⁹ reſpicit aliquẽ vt terminũ, & ſic procedit amor ab amãte in amatũ, & aliquo modo cõuenit cũ ꝓceſſione locali, quia reſpicit terminũ ad quẽ. Aliquo modo differt, q̃a nõ reſpicit tanquã in illo recipiatur, ſed tanquã obiectũ, & q̃m reſpect⁹, & emanatio vere reperiũtur in diuinis, hinc eſt, ꝙ illa emanatio dicitur ad ſimilitudinẽ emanationis cauſalis, ſed ſimilitudo localis proceſſionis ibi nõ cadit, niſi longinque, & ideo Græci decepti ſunt. Et ad illud, ꝙ proceſſio 12 localis eſt perfectior, dicendũ, ꝙ proceſſio localis ſemp habet imperfectionẽ coniunctam rõne nominis, non ſic originalis: & verum eſt, ꝙ perfectior eſt inter motus, ſed proceſſio in diuinis nõ dicit motum: ſed originẽ ſine motu, & mutatione, ſicut ſupra dictum eſt de generatione.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Quemadmodum Spiritus ſanctus non eſt filius, ſic ſ. ſ. proceſſio non eſt generatio.

VTRVM proceſſio ſpiritus ſancti ſit generatio. Et ꝙ non videtur. Aug. de trin. xv. Sicut filio præſtat eſſentiã ſine vllo initio temporis, & ſine vlla mutatione generatio, ſic ſpirituiſancto Fundamenta.

Digitized by Google

proceſſio · ergo ſi non eſt idem quod præſtat eſſentiã duabus perſonis &c. Item, hoc ipſum videtur rõne, quia gñatio eſt emanatio ſm modũ fœcũditatis naturæ, ſed ſicut ſupra probatum, eſt ſ.ſ. procedit per modũ liberalitatis & amoris: ergo nõ generatur: ergo generatio nõ eſt proceſſio. Itẽ, nihil vnum exit a duobus ſimilibus per viã generationis, niſi alter ſit vt pr̃, alter vt mater, alter vt principiũ actiuũ, alter vt principiũ paſſiuum: ſed ſ.ſ. ꝓcedit a duobus ſimilibus: ergo ſi per viã generationis, alter eſt ei vt pater, alter vt mater, qđ omnino abſurdum eſt. Itẽ, filius eſt ſua generatio, & ſ.ſ. eſt ſua proceſſio: ergo ſi procedere eſſet generari, ſpiritus ſanctus eſſet filius: ſed Spiritus ſanctus procedit a filio, & dicitur ſpiritus filij, ſicut filius dicitur patris: ergo ſi filius non eſt pr̃, nec ſpiritusſanct⁹ eſt filius: ergo nec proceſſio eſt generatio.

Ad oppo. Contra, in his inferioribus generatio eſt motus ad ſubſtãtiam. Vnde generatio eſt ſubſtãtię productio: ſed proceſſio ſpiritusſ.ſ. eſt ſubſtantiæ ſm hypoſtaſim productio. ergo eſt generatio. Item, generare ſic diffinitur a

13 Damaſ. lib. 2.c.8: Damaſ. Generare eſt ſibi ſimilem in ſubſtantia producere, ſed ſpiratione vel proceſſione producitur ſpiritus ſimilis in natura, ergo & ꝓceſſio eſt generatio.

Ariſt. 5. Phy. 4 Item, actiones & mutationes denominantur a termino, ergo quęcunque cõueniunt in eo quod habetur per emanationem, cõueniũt in modo emanãdi, ſed fili⁹, & ſpiritusſ.ſ. conueniunt in ſubſtantia quã habẽt per emanationem, ergo conueniunt in emanatione, ergo ſi modus emanãdi filij eſt generatio, & ſpiritusſ.ſ. ſimiliter. Item, productio eſt ſuperius ad generationem: ſed quæcunque producuntur, procedunt, ergo proceſſio eſt ſuperius ad generationem, ergo generatio eſt proceſſio, ergo pari ratione proceſſio eſt generatio. Si dicas, quod proceſsio appropriatur ſpiritui ſ. quę ro rationẽ. & videtur quod magis debeat appropriari filio, qa ſi rõ ꝓcedẽdi ſecundum rationem intelligendi per prius eſt in filio, ergo proceſſio magis debet ei appropriari. Item, ſi generans eſt ſpirans, ergo genitus eſt ſpiratus, & econuerſo, ſed ſpiratio paſſiua eſt proceſſio, ergo &c.

RESP. dicendum, ꝙ ſicut ſpiritus ſanctus non eſt filius, ita nec ꝓceſſio ſpiritus ſancti eſt generatio.

AD illud ergo qđ objicitur in contrariũ, ꝙ generatio eſt productio ſubſtantiæ, dicẽdũ, ꝙ eſt producere ſubſtãtiã ſimilẽ ſm volũtatẽ, & eſt ꝓducere ſubſtãtiã ſimilẽ ꝑter naturã, & ẽ producere ſubſtantiã ſimilẽ per modum naturæ. Iſti tres modi diſtinguũtur, & diuerſi, & ſeparabiles ſunt quantũ eſt de ſe: quod patet, quia in productione Adã fuit ſubſtantię productio, & tñ nõ fuit gñatio. Deus.n. nõ gñauit Adam, ſed creauit. In productione Euę de Adã, fuit ſimilis ſubſtantiæ productio: nõ tñ generatio, quia Adam nõ genuit Euam. Sed in productione Abel fuit ſubſtãtiæ ꝓductio ſm viam naturæ, & ideo fuit ibi generatio ſm rem: ergo iſti tres modi diſtinguuntur in Deo. Tamẽ in actione creaturæ non diſtinguuntur: quia creatura nõ poteſt ſubſtantiam producere niſi ſimilem, & hoc per virtutẽ naturalem. Et ratio huius eſt imperfectio potentiæ, & limitatio in creatura, ſed in Deo eſt ſumma potentia, & ideo in eius operatione iſti tres modi habẽt diſtinctionem. Ideo quamuis in iſtis inferioribus gratia materiæ ſit cõpleta ratio generationis, productio ſubſtantiæ ſimilis, vel productio ſubſtantiæ, nõ tamen in diuinis, imo oportet addi, per modum fœcunditatis naturæ. Et quia iſta cõditio defecit in productione ſpiritusſancti, patet, ꝙ non ſequitur. 14

AD illud quod objicitur, ꝙ ſimile habet vtrique emanationẽ: dicendum, ꝙ differt emanatio in his inferioribus, & in Deo, quia in his inferioribus terminatur ad eſſentiã vel ſubſtantiam, quæ multiplicatur: ſed in diuinis terminatũ ad hypoſtaſes. qm̃ ergo hypoſtaſis ad quã terminatur proceſſio, eſt amor, hypoſtaſis, ad quam terminatur gñatio, eſt imago: & amoris, & nexus eſt ſpirari, non generari: ecõuerſo: imaginis eſt generari, nõ ſpirari: cũ nõ ſit cõſimilis 15

16 lis ratio ꝓpria hypoſtaſum ſm ſe. nec
erit conſimilis emanatio, ipſe uero
procedit, ac ſi ad ſubſtantiã proprie
terminaretur. AD illud qđ obijci
citur ꝙ proceſſio eſt cõe generatiõi.
Dicendum, ꝙ eſt cõe generationi, &
proceſſioni proprie dictæ, & nos hic
loquimur de proceſſione prout tan-
tum ſpiritui ſancto conuenit, ſic au-
tem non eſt communis, nec hoc mo-
do prædicatur, nec ſubiicitur, nec eſt
17 intelligenda ibi communitas rei, ſed
ſolũ proportionis, ſiue modi loquen
di. Quod ergo quæritur, quare magis
ſpiritui ſancto appropriatur. Quidã
voluerunt dicere, quod ſicut hoc no-
men proprium, cõmune eſt diffinitio
ni, & proprie paſſioni, tamẽ quia diſ-
finitio addit ſupra nomen proprii, ꝓ
pria paſſio non ideo diffinitio habet
nomen, propria paſſio non, ſed no-
men commune retinuit, ſic, & dicunt
in propoſito. Sed hoc eſt abſurdum
dicere, quod ſpiritus non habet pro-
prium, & ſingularem modum ema-
nandi ſicut filius. Ideo volunt alii,
quod addit alium modum, ſed quia il
le modus in creaturis non eſt, quia
aut raro, aut nunquã procedit ali-
qua hypoſtaſis aliter quã ꝑ generatio
nem, ideo ſacri doctores nolũt nomẽ
propriũ, vel nouum fingere, ſed ma-
gis cõe appropriare. Sed illud adhuc
nõ videtur verũ, quia ſicut emanatio
filij rectæ exprimitur verbo generan
di, ita emanatio ſpiritus verbo ſpirã
di. Et propter hoc aliter dicendum,
quia ſicut pater dr̃ ingenitus, quia
ab eo remouetur omnis generatio,
quia nec generatur, nec eſt a genera
to, ſimiliter ecõuerſo, ꝓceſſio ꝓprie
de eo dicitur, in quo eſt omnino ra-
tio ꝓcedendi, & talis eſt ſ. ſ. quia ꝓ-
cedit, & eſt a procedente: nõ ſic au-
tem filius, ideo ſpiritui ſancto attri-
buitur. Aliter poteſt dici, ꝙ comple-
ta ratio proceſſionis cõſiſtit in cõpa-
ratione ad principium a quo, & ad
terminũ ad quẽ, & quia ſpiritus in
ſua emanatione, quia nexus eſt, vtrũ-
que reſpicit, filius alterum, ideo cõ-
pletiſſima ratio huius nominis repe
ritur in ſpiritu ſancto, quãuis aliquo
modo reperiatur in filio, & ideo ſpi-
ritui ſancto appropriatᵉ. AD illud 18
qđ obijcitᵉ vltimo, ꝙ generãs eſt ſpi-
rans, dicẽdum, ꝙ illa prædicatio nõ
eſt formalis, ſed ſolum rõne ſuppoſi-
ti, & quia vna perſona, ſiue vnũ ſup-
poſitũ põt generate & ſpirare, ideo
hæc eſt vera, generans eſt ſpirans, ſed
nulla perſona vnica poteſt ſimul plu
ribus modis emanare, ideo nõ ſequi
tur, ꝙ genitus ſit ſpiratus.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Generatio & ſpiratio non tantũ ratione, dicendi differunt, ſed habitudinis, & originis etiã, quæ vnitati eſſentiæ non repugnat.

VTRVM proceſſio ſpi-
ritus ſancti realiter dif- Funda-
ferat a generatione filij, menta.
an ſolum ſm rõnem in-
telligendi. Et, ꝙ realiter
videtur. Perſonæ differunt ſm ſuas
emanationes, cũ perſonæ realiter dif
ferant, non tm̃ intellectualiter, quia
omni intellectu circũſcripto, adhuc
remanet trinitas: ergo emanationes
quæ ſunt proceſſio & generatio, dif-
ferunt realiter. Item, quæ, ſunt a di-
uerſis principijs, realiter differnnt,
ſed generatio eſt ab vno in diuinis,
proceſſio ſpiritus ſancti a duobus, q̃a
a p̃re & filio: ergo realiter differũt.
Itẽ, ſm rem & veritatem aliquorum
eſt principium diuina ſubſtantia, vt
voluntas, quorũ non eſt principium
ut natura: ſicut patet, quia creaturæ
ſunt a Deo agente per modũ volũta-
tis, non ꝑ modũ naturæ, ſi ergo pro-
ceſſio eſt voluntatis ꝑ modũ volunta
tis, generatio ꝑ modũ naturæ, vt na
turę: proceſſio & gñatio realiter dif
ferunt. Itẽ, in imagine creata egreſ-
ſus verbi, & egreſſus amoris diſtin-
guuntur, quia differũt realiter: hoc
enim perfectionis eſt, quia ex hoc fa-
ciunt imaginis trinitatem: ſed ſm,
ꝙ differunt eſſentialiter, hoc eſt im-
perfectionis, ſed omne qđ perfectio-
nis eſt, ponendũ eſt in diuinis: ergo
proceſſio & generatio realiter diffe-
runt, quãuis non eſſentialiter. Con- Ad opp.

tra. pater ſpirat, & generat. Aut er
go inquantũ vnus, aut inquantũ plu
res, vel plura. Si inquantũ plures,
vel plura, ſic pater eſt compoſitus. Si
inquantũ vnus, ſed quia pater & filiꝰ
ſpirãt inquantũ vnũ, non ſunt duæ
ſpirationes, ſed vna: ergo ſimiliter ſi
pater ſpirat, & generat inquantum
vnum, ſpiratio & gñatio eſt vna pro
ductio. Item, ſm omnes verum eſt,
ꝙ pater rõne fœcunditatis naturæ in
tellectualis generat, rõne fœcundita-
tis volũtatis ſpirat: ſed in Deo idem
eſt voluntas & natura: ergo &c. Itẽ,
emanationes patris penes terminos
diſtinguũtur, ſed p̃ oĩno idem, totũ
qđ dat filio p gñationẽ, dat ſpũi ſan
cto p ꝓceſſionẽ: ergo ſpiratio & gña
tio ſunt omnino vna emanatio. Itẽ,
hoc ipſum oſtenditur per impoſſibi-
le. Si differũt, aut ſeipſis, aut aliis. Nõ
ſeipſis, qa emanationes nec ſunt a ſe,
nec ad ſe, ergo ſi vnum quodque di-
ſtinguitur p illud qđ eſt, vel a quo,
emanationes huiuſmodi ſeipſis non
diſtinguũtur. Si aliis, aut eſſentia, aut
notiõe, aut pſona. Nõ eſſentia, cõſtat,
qa illa nõ diſtinguit, nec diſtingnit.
Nõ pſona, qa eius eſt diſtingui, nõ di
ſtinguere. ergo ſi differunt, hoc erit
aliis notionibꝰ, & ſimiliter erit quæ-
rere de illis aliis, & ſic in infinitũ, er-
go &c. Itẽ, ſi differũt, aut differentia
ſubſtantiali, aut accidentali. Non ſub
ſtantiali, quia talis differentia nõ eſt
in diuinis. Nõ accidẽtali, qa in Deo
non eſt accidens, ergo &c. Item, plus
differt filius a creatura, quam a ſpiri
tu ſancto, ergo plus differt generatio
a creatione, quam proceſſione. Sed ge
neratio non diſtinguitur a creatione,
ergo nec a proceſſione. Probatio me-
diæ, creatio eſt diuina eſſentia, ſed per
ſona & eſſentia non diſtinguuntur
abinuicẽ, ergo nec gñatio & creatio.

RESP. dicendum, quod genera-
tio & ſpiratio ſiue proceſſio, differũt
non tantum ſecundum rationem di-
cendi, ſed etiam ſecundum differentiã
originis, & habitudinis, quia diuer-
ſus eſt modus ſe habendi, & differens
modus originis, talis autem differen-
tia vnitati eſſentię nõ repugnat. Si au
tem quæratur ratione differentiæ ha
rum emanationum, dicend um, quod
prima ratio differendi non poteſt
aſſignari a parte terminorum. Termi
ni enim ſunt perſonæ quæ nõ impor
tant rationẽ differẽdi actiue, ſed paſ-
ſiue. Si ergo perſonæ differunt, quare,
& in quibus differant, ſi oſtendere vo
luerimus, neceſſe eſt redire ad emana
tiones, & relationes, quæ ſunt genera
tio & proceſſio, & ita in hac aſſigna-
tione erit circulus. Similiter ex parte
principiorum. Si enim dicatur quod
differant hæ duæ emanationes ſecun
dum fœcunditatem duplicem, natu-
ræ & volnntatis, quæro, quomodo
differat fœcunditas a fœcunditate. Si
dicas, quod fœcunditas naturę eſt in
ſolo patre, volũtatis in patre & filio,
hoc vlteriorem habet quæſtionẽ vn-
de veniat hæc differentia. & oportet
ad hoc venire, quod fœcũditas natu-
ræ eſt in vno, quia imago procedens
per illam, nata eſt eſſe ſolum ab vno,
fœcunditas volũtatis in duobus. qa
nexus ſiue proceſſio per modum ne-
xus, eſt in duobus, & ita redit differen
tia in primũ, & eſt ibi rõ circularis:
ergo patet ſecundum hoc, quod harũ
emanationum differentia prima, nec
eſt ſumẽda a parte termini, nec a par-
19 te principij. Et ideo notãdum, quod
eſt loqui de huiuſmodi emanationi-
bus quantum ad eſſe, & quantum ad
diſtingui. Si quantum ad eſſe, ſic ha-
bent rationem eſſendi a ſuis perfectis
principiis, & fœcũdis. Quia enim in
Deo eſt perfectiſſima natura, & natu
ra vera: ideo perfecta, & vera fœcũ-
ditas in hypoſtaſi quæ habet rationẽ
principij. Et quia vera, & perfecta, &
propria eſt fœcunnditas naturę, ideo
veram, & propriam habet emanatio
nem, & hæc eſt generatio. ſimiliter in
tęlligendum eſt de ſpiratione quan-
tum ad voluntatem. Vnde ratio
quare huiuſmodi vere ſiunt ĩ Deo, eſt
vera fœcũditas naturæ, & voluntatis.
Si autem loquamur quantum ad dif-
ferre, dicẽdnm, quod ſeipſis differũt,
ſicut oſtenſum eſt: quia omnis diſtin
ctio ĩ diuinis venit a modis originis,
& relationis. Vnde ſicut duæ differen
tiæ ſeipſis differunt, vt rationale, &
irrationale, ſimiliter in diuiſs hæ duæ
ema-

Hanc ſen-
ten. ſequi-
tur S. Th.
q. de por.
q. 10. ar. 2

Hanc do-
ctrinã ac-
cepit Sco.
diſt. 13. q.
vnica. ibi

ad queſtionē Dicordat.S.Th. q. de pot. q.10. ar.2

emanationes. Et ſicut differētiæ diffe
rentiarum innoteſcunt nobis ꝑ alias
differentias,quæ ab illis oriuntur. Sic
& in diuinis. quia enim ſeipſis diſtin
guuntur generatio & ſpiratio, ad eas
20 conſequitur ſecundú rationem intel-
ligendi differentia duplex. Vna quia
generatio ē ab vno,ſed ſpiratio a duo
bus. Quia enim generatio eſt emana-
tio per modum perfectæ aſſimilatio-
nis,ideo ad vnum principium reſpi-
cit. Quia vero ſpiratio eſt emanatio
per modú cōnexionis,ideo eſt a duo
bus. Alia differentia eſt in compara-
tione ad nos. Quia enim ſpús.ſ. ſpi-
ratur vt nectens,& ita in alterum ten
dēs:ideo ſpiritus.ſ.vt donabilis: filiꝰ
vero generatur,& generatio non re-
ſpicit tertium,per has differentias ne
ceſſario elicitur harum emanationú
cōcomitantia. Quia ſpiratio dat præ
intelligere generationē,non enim ne
ctuntur niſi diſtincti,& ſimiles,& ita
illi quorum vnus eſt ab alio per ge-
nerationē. Similiter genaratio dat cō
ſequēter intelligere ſpirationē: Neceſ
ſe eſt enim diſtinctos,& omnino ſimi
les per delitioſum amorem cōiungi.
Concedendæ ergo ſunt rationes pro-
bantes quod differunt,ſicut eſt mani
feſtatum in rationibus. ſed illę ratio
nes non ſunt ſumptæ a priori. Aliqui
tamen voluerunt aſſignare alias diffe
rentias,& quidam per vim ſpiratiuā,
& generatiuam dicunt differre: ſed
hæc differentia declarat ignotum ꝑ
ignotius. Alii etiam dixerunt,quod
filius ꝓcedit per modum,eſſe:ſ. ſ.per
modum bene eſſe,ſed hæc verba non
sūt ſana,nec tali materiæ cōuenietia.
21 AD illud ergo quod primo obijci
tur,verum pater ſpiret inquantú unꝰ
&c. dicendum,quod nec inquantum
vnus,nec inquantum plures,ſed inq̄
tum alio & alio modo ſe habens,quia
alio modo ſe habet ad filiū, alio mo-
do ad ſpiritus.ſ. Iſte autē alius & aliꝰ
modus ſe habendi,non repugnat vni
tati ſubſtantiæ vel perſonæ,ſed pater
& filius ſpirant in eo, quod vnum,
vno modo ſe habens. Inde eſt quod
duplex eſt proceſſio filij & ſpiritꝰ.ſ.a
patre,ſed vna eſt ſpiratio,ſiue proceſ
ſio ſpiritꝰ.ſ. a patre & filio. AD il-
lud quod obiicitur,ꝙ natura & volú 22
tas in Deo ſunt idem. Dicendú,quod
& ſi natura & voluntas in Deo con-
ſiderata abſolute ſint idem,tamen ali
quid reſpicit volútas vt voluntas in
ratione principij,quod non reſpicit
natura vt natura. Et inde eſt,quod ſi
cut non ſequiť creatura eſt a Deo per
modum voluntatis, ꝙ ideo ſit etiam,
per modú naturæ. Similiter quia na-
tura & voluntas comparātur ad has
emanationes ſub ratione principii, i
deo nihil prohibet has emanationes
differre,quamuis idem ſint in ſubſtā-
tia natura,& voluntas. AD illud ꝙ 23
obiicitur quod emanationes differūt
penes tertminos. Dicendum,quod ī
his inferioribus eſt verum, vbi ema-
natio dicit ens in potentia,& ita imꝑ
fectum,non autem eſt verum in Deo,
quia ibi non dicunt ens in potentia,
nec imꝑfectionē. Vn̄ indiuinis ſunt
ratio diſtinguendi. Tamē ſi velimus
dicere,quod differūt penes terminū,
non accipiemus terminū pro ſubſtā
tia,vel eſſentia, ſed hypoſtaſi,vt priꝰ
habitum eſt. AD illud quod quæri 24
tur,vtrú ſeipſis,vel aliis, patet quod
ſeipſis. Et ad id quod obijcitur, ꝙ
non habent eſſe a ſe,ergo, nec diſtin-
gui, dicendum,quod illud non tenet
in eſſe originali,quamuis enim a ge-
nere differentiæ hebeant ortū,tn̄ nō
diſtinguūtur a gn̄e,ſed a ſeipſis. AD
illud quod obiicitur, quomodo diffe 25
runt,aut ſubſtantiali,aut accidentali
differētia. Dicendum qđ inſufficiēter
diuidit,quia in diuinis eſt relationū
differētia,vt dicit Aug.in v. li. de tri
ni.quæ nec accidentalis,nec ſubſtan-
tialis eſt,ſed magis diciť originalis.
AD illud quod obijcitur de crea 26
tione. Dicendú,quod ratione conno-
tati,magis differt creatio: ſed ratione
principalis ſignificati,non tantú dif-
ferunt:quia non tantum differt eſſen
tia a perſona,quantum perſona a per
ſona. Vnde prædicatur eſſen-
tialiter de perſona, nec fa
cit aliquo modo ali-
quem numerum
perſona,
ergo diſtinguitur ab alia perſona, &
ideo non valet argumentum.

QVAE-

Digitized by Google

QVAESTIO IIII.

CONCLVSIO.

Spiritus ſanctus dicitur ingenitus priuatiue, ſed non ingenitus, quod ipſe a nullo, & ab ipſo alij.

Ad opp.

SVppoſita differentia generationis & proceſſionis, Quæritur hic quarto, vtrum ſpirit⁹ ſ. ſit ingenit⁹. Et φ ſic, videtur auctoritate Hierony quam Magiſter ponit in litera. Item, hoc ipſum oſtẽditur ratione Hierony. Quia omne quod eſt aut eſt ingenitum, aut genitum, aut factum, ſed ſpirituſ.ſ. nõ eſt genit⁹, aut factus, ergo eſt ingenitus. Item, negatio priuatiua cum conſtantia ſubiecti, æquipollet priuatiuo termino. Vnde non par circa numerum, idẽ eſt quod impar, & ſic cum ſpiritus genit⁹ nõ ſit, ergo eſt ingenitus. Item, plus diſtat a ratione generationis ſpirituſ.ſ. quam pater, quia pater generat, quamuis non generetur, ſpirituſ.ſ. vero ſanctus, nec generat, nec generatur, ergo æque vere priuatur generatio a ſpiritu.ſ. vt a patre, ergo ſicut pater dicitur ingenitus, ſic & ſpirituſ.ſ. Contra Aug. ad Oroſium dicit, quod ſolus pater eſt ingenitus, ergo ſecundum hoc non conuenit ſpirituſ.ſ. Item, ingenitus, aut dicitur ſecũdum ſubſtantiam, aut ſecundum relationem. Si ſecundum relationem, ergo eſt notio, ergo ſpiritus ſan. habet duas notiones, & ita erũt ſex: quod eſt contra communem opinionem. Si ſecundum ſubſtantiam, ergo pari ratione diceretur de filio, cum illud φ ſecundum ſubſtantiam dicitur, cõuenit tribus. Item, cum diuina eſſentia non ſit genita, nec ſpiritus ſan. ſit genitus, nec pater ſit genitus, nec etiã aliquod iſtorum ſit factũ, ergo ratio ingeniti ſecundum Hieronymum omnibus conuenit. quæritur ergo quomodo differunt.

Hierony. in libro d regula diſtin. cõtra hereticos.

Ariſt. 2. periher. c. 1.

Fundamenta. quæſt. 2.

RESP. Dicendum, quod aliqui voluerunt diſtinguere de hoc nomine ingenitum. quod poteſt ſcribi per vnum. N. & ſic tantum valet quantum increatum, vel per duo. N. & ſic opponitur ei quod eſt genitum ꝓpriedictum. Sed hæc diſtinctio, & ſi valeat apud Græcos, non tamen valet apud Latinos, quia ingenitum per duo N. eſt vox non ſignificatiua apud nos. Damaſcen⁹ autem aſſignat hanc differentiã in lingua ſua, quia Græcus erat. Præterea non valet ad propoſitum: quia nihil quæritur hic de ingenito prout tantum valet quantum increatum, ſed vt tantum valet quãtum non genitum, ſiue innaſcibi-
le. Et propterea aliter dicendum eſt, & 27
breuiter. quod ingenitum vno modo prout accipitur priuatiue. ſ. pro eo qđ non generatur, & hoc modo dicitur de ſ. ſ. & de eſſentia. Alio modo, ꝓut ingenitum tantum valet quantũ non ens ab alio, & a quo alii, & hoc modo dicit notionem ſolius patris, quia dicit proprietatem, & dignitatem in patre. Et ſecundum primum ſenſum loquitur Hierony. ſecundum alium loquitur Auguſt. Vnde autem habeãt ortum iſti ſenſus, & quare innaſcibilis ſit notio, & non improceſſibilis, infra dicetur. Ex his patet ſolutio contrarietatis: patent etiam obiecta.

Hieron.

Quod ergo obiicitur, quod negatio 28
cum cõſtantia ſubiecti æquipollet termino priuatiuo, verum eſt, ſi ſit vere priuatiuum, ſed illa ratio cõcludit ſolum de hoc nomine ſecundum quod priuat, non ſecundum quod ali-
quid ponit. AD illud quod obiici- 29
tur, aut priuat eſſentiam, aut relationem. dicendum, quod ſecundum quod dicitur de eſſentia, ſolum priuatiue, ſiue negatiue tenetur. Et ideo non prædicat aliquid, ſicut quando dicitur, eſſentia non generat. Cetera manifeſta ſunt, &c.

QVOD

QVOD GEMINA EST PROCESSIO ſpiritus ſancti.
DISTINCTIO XIIII.

PRAETEREA diligenter adnotandū eſt, quòd gemina eſt proceſſio ſpiritus ſancti: æterna videlicet, quæ ineffabilis eſt, qua à patre & filio æternaliter & ſine tẽpore proceſſit: & temporalis, qua à patre & filio ad ſanctificandam creaturam procedit. Et ſicut ab æterno cõmuniter ac ſimul procedit à patre & filio: & ita, & in tempore communiter & ſimul ab vtroque procedit ad creaturā, nõ diuiſim à patre in filiū, & à filio ad creaturā. Vnde Auguſt.in 15.lib.de Trinit.ait, Spiritus ſanctus non de patre procedit in filium, & de filio procedit ad ſanctificandam creaturam: ſed ſimul de vtroque procedit, quamuis hoc filio pater dederit, vt ſicut de ſe, ita etiā de illo procedat. Cap. 2

De temporali proceſſione ſpiritus ſancti ſpecialiter agitur.

DE temporali autem proceſſione, Beda in homilia Dominicæ primæ poſt aſcenſionem ita loquitur, Cum gratia ſpiritus ſancti datur hominibus, profecto mittitur ſpiritus à patre, mittitur & à filio: procedit à patre, procedit & à filio: quia & eius miſſio eſt ipſa proceſſio. His verbis apertè oſtendit, donationem gratiæ ſpiritus ſancti dici proceſſionem vel miſſionem eiuſdem. Sed cùm donatio vel datio non ſit niſi temporalis, conſtat quia & hæc proceſſio, ſiue miſſio temporalis eſt. Hanc quoque temporalem ſpiritus ſancti proceſſionem Auguſt.in 15.lib.de Trinit.inſinuat dicẽs, Spiritus ſanctus proceſſit à Chriſto, quando poſt reſurrectionem inſufflauit in diſcipulos, his verbis. Cum reſurrexiſſet Chriſtus à mortuis, & apparuiſſet diſcipulis, inſufflauit, & ait, Accipite ſpiritū ſanctū: vt etiam eum de ſe procedere oſtenderet: & ipſe eſt uirtus, quæ de illo exhibat (vt legitur in Euangelio) & ſanabat omnes. Et vt oſtenderet hanc proceſſionẽ ſpiritus ſancti non eſſe aliud, quàm donationẽ vel dationem ipſius ſpiritus ſancti, addidit: Poſt reſurrectionẽ dominus Ieſus bis dedit ſpiritum ſanctum: ſemel in terra propter dilectionẽ proximi: & iterum de cœlo, propter dilectionẽ Dei: quia per ipſum donū diffunditur charitas in cordibus noſtris, qua diligimus Deum & proximum.

(Libro homiliarū. 2 homilia vndecima; Cap. 26; Ioan. 20; Luc. 6; Ioan. 10; Act. 2)

Quod aliqui dicunt ipſum ſpiritum ſanctum non dari, ſed dona eius.

SVNT autem aliqui, qui dicunt ſpiritum ſanctū ipſum Deum non dari, ſed dona eius, quæ non ſunt ipſe ſpiritus: & vt aiunt, ſpiritus ſanctus dicitur dari cum gratia eius, quæ tamen non eſt ipſe qui datur hominibus. Et hoc dicunt Bedam ſenſiſſe in ſuperioribus verbis, quibus dicit ſpiritū ſanctum procedere, cùm ipſius gratia datur hominibus: tanquam non ipſe detur, ſed gratia eius. Sed quod ipſe ſpiritus ſanctus, qui Deus eſt, & tertia in trinitate perſo-

(Quod ipſe ſpiritus ſanctus, q De⁹ eſt datur & mit)

perſona, detur, apertè dicit Aug. in 15. lib. de Tri. ita dicẽs, Eundẽ
Cap. 26. Matth. 28 ſpiritum ſanctum datum cum inſufflaſſet Ieſus: de quo mox ait, Ite, baptizate omnes gentes in nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti, ambigere non debemus. Ipſe eſt ergo, qui etiam de cælo datus
Act. 2 eſt die Pentecoſtes. Quomodo ergo Deus non eſt, qui dat ſpiritum ſanctum? imo quantus eſt Deus, qui dat Deum? Ecce his verbis aperte dicit ſpiritum ſanctum, ipſum ſcilicet Deum dari hominibus a patre & a filio. Et quod ipſe ſpiritus ſanctus, qui Deus eſt ac tertia in trinitate perſona, nobis detur, noſtriſque infundatur atque il
Tomo 2 & cap. 4 labatur mentibus, aperte oſtendit Amb. in 1. lib. de Spiritu ſancto dicens, Licet multi dicantur ſpiritus: quia legitur, Qui facit angelos ſuos ſpiritus: vnus eſt tamen Dei ſpiritus. Ipſum ergo vnum
Pſal. 103 Act. 9 ſpiritum & Apoſtoli, & Prophetæ ſunt conſecuti: ſicut etiam vas
Libro de ſpũ. cap. 5 electionis dicit, Quia vnum ſpiritum potauimus: quaſi eũ qui non queat ſcindi, ſed infundatur animis, & ſenſibus illabatur, vt ſecularis ſitis reſtringat ardorem: qui ſpiritus ſanctus non eſt de ſubſtantia rerum corporalium, nec de ſubſtantia inuiſibilium creaturarũ. His verbis aperte dicit ſpiritum ſanctum ipſum, qui creatura non eſt, infundi mentibus noſtris. Item in eodem, Omnis creatura mutabilis eſt, ſed non mutabilis ſpiritus ſanctus. Quid autem dicere dubitẽ, quia datus eſt ſpiritus ſanctus, cum ſcriptum ſit, Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritum ſanctum, qui datus
Ad Ro. 5. Eiſdem li. & cap. 1. Cor. 12. eſt nobis? Qui cum ſit inacceſſibilis natura, receptibilis tamẽ propter bonitatem ſuam nobis eſt, complectẽs virtute omnia: ſed qui ſolis participetur iuſtis, ſimplex ſubſtantia, opulens virtutibus, vnicuique præſens, diuidens de ſuo ſingulis, & vbique totus. Incircunſcriptus ergo & infinitus eſt ſpiritus ſanctus: qui diſcipulorum ſenſus ſeparatorum infudit, quem nihil poteſt fallere. Angeli ad paucos mittebatur, ſpiritus ſanctus autem populis infundebatur. Quis ergo dubitet quin diuinum ſit quod infunditur ſimul pluribus, nec videtur? Vnus eſt ergo ſpiritus ſanctus, qui datus eſt omnibus, licet ſeparatis Apoſtolis. Et hic aperte dicit Ambroſius, quod ſpiritus ſanctus, qui eſt ſubſtantia ſimplex, cum ſit vnus, datur pluribus. Alia quoque auctoritate hoc idem aſtruitur, ſcilicet quod ſpiritus
Sermone 43. in to. 10. Ad Ro. 5 ſanctus qui eſt æqualis filio, hominibus detur. Ait enim Auguſtinus ſde verbi Apoſtoli ſic, Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritum ſanctum, qui datus eſt nobis. A quo datur? Ab illo qui dedit dona hominibus. Quæ dona? Spiritum ſanctum: qui tale donum dat, qualis eſt ipſe. Magna eſt miſericordia eius: donum dat ſibi æquale, quia donum eius ſpiritus ſanctus eſt. Præmiſſis his & aliis pluribus auctoritatibus, apte monſtratur qđ ſ. ſ. æqualis patri & filio nobis datur: nec ideo tamen minor eſt patre & fi-
Ca. vlt. circa finem. lio. Vnde Aug. in 4. lib. de Trin. ait, Non ideo, inquit, minorẽ ſpiritum ſanctum, quia & eum pater miſit & filius, arbitrandum eſt.

An

An viri ſancti. & eccleſiæ prælati dent, vel dare poſint ſpiritum ſanctum, Et quod non dent hic oſtendit.

HIC quæritur, vtrum & viri ſancti dent vel poſſint dare aliis ſpiritum ſanctum. Quem ſi aliis dant, cum eius donatio ſupra ſit dicta proceſſio, videtur ab eis procedere ſpiritus ſanctus, vel mittit: ſed creator a creatura non mittitur vel procedit. Reſtat ergo vt ſpiritum ſanctum ipſi non dent, nec poſſint dare. Vnde Auguſtinus in 15. lib. de Trinitate, Non aliquis diſcipulorum Chriſti dedit ſpiritum ſanctum. Orabant quippe vt veniret in eos, quibus manum imponebant, non ipſi eum dabant. Quem morem in ſuis præpoſitis etiam nunc ſeruat eccleſia. Denique & Simon magus offerens Apoſtolis pecuniam, non ait, Date mihi & hãc poteſtatem, vt dem ſpiritum ſanctum: ſed cuicunque, inquit, impoſuero manus, accipiat ſpiritum ſanctum: quia nec ſcriptura ſuperius dixerat, Vidẽs autem Simon quia Apoſtoli darent ſpiritum ſanctum: ſed dixerat, Videns autem Simon quia per impoſitionem manuum Apoſtolorum daretur ſpiritus ſanctus. Ecce his verbis oſtendit Auguſt. nec Apoſtolos, nec alios eccleſię prælatos dediſſe, vel dare ſpiritũ ſanctũ. Cap. 27 Act. 8

Quod non poſſint dare ſpiritum ſanctum hic docet.

ET quod plus eſt, nõ poſſe etiam dare dicit in eodem libro, ſubdens, de Chriſto ſcriptum eſt quod acceperit a patre promiſſionem ſpiritus ſancti, & effuderit. in quo vtraque natura monſtrata eſt humana ſcilicet & diuina. Accepit quippe vt homo, effudit vt Deus. Nos autem accipere quidem hoc donum poſſumus pro modulo noſtro: effundere vero ſup alios, nõ vtique poſſumus: ſed vt hoc fiat, Deũ ſup eos, a quo id efficitur, inuocamus. His verbis expreſſe dicit, nos ſpiritũ ſanctũ nõ poſſe ſuper alios effundere, ideſt, aliis dare. Ca. eodem Ioan. 1. & Iohelis 3.

Quod videtur contrarium.

SED huic videtur contrarium, quod Apoſtolus ad Gal. de ſe loquens ait, Qui tribuit vobis ſpiritum, & operatur virtutes in vobis. Ecce euidenter dicit ſe tribuiſſe ſpiritum. Sed intelligẽdum eſt hoc dixiſſe Apoſtolum, non quia haberet poteſtatem & auctoritatem dãdi ſpiritum ſanctum, ſed quia miniſterium habuerit, in quo dabatur a Deo ſpiritus ſanctus. Vt enim ait Aug. ſuper eundem locum, exponens illud Apoſtoli verbum, Ab Apoſtolo prædicata eſt eis fides: in qua prædicatione aduentum & præſentiam ſpiritus ſancti ſenſerant, ſicut illo tempore in nouitate inuitationis ad fidem, etiam ſenſibilibus miraculis præſentia ſpiritus ſancti apparebat, vt in Actibus Apoſtolorum legitur. Aperte hic oſtendit quomodo illis ſpiritum ſanctum Apoſtolus tribuerit: non vtique ipſum mittẽdo in eos, ſed prædicando eis fidem Chriſti: quam illis recipientibus: quod ſpiritus ſanctus in eis eſſet, aliquibus ſignis viſibilibus monſtrabatur. Non ergo homines quantumcunque ſancti dare poſſunt ſpiritum ſanctum. Cap. 3 Determinatio. Tomo 4 in explanatiõe tertij ad Gal. Act. 2. 8. 9. 10. & 11.

De

Digitized by Google

De temporali proceſſione ſpiritus ſancti quantum ad principium a quo.

DISTINCTIO XIIII.

Expoſi. PRAETEREA diligẽter notandum eſt quod gemina eſt ꝓceſſio .ſ.ſ. Terminata parte, quæ eſt de proceſſione æterna: hic incipit ſecunda pars quę eſt de ꝓceſſione temporali. Et qm̃ in hac proceſſione eſt tria conſiderare. ſ. principium a quo procedit ſpiritus. ſ. & modus ſecundum quem, & proprietas ꝑ quam aptus natus eſt procedere, ideo hæc pars habet tres partes. In quarũ prima agit Magiſter de proceſſione tẽporali per comparationem ad principium a quo. In ſecunda agit de ipſa in comparatione ad modum ſecundũ quem. infra, diſtin. xvi. Nunc de ſpiritu ſ. ſ. videndum eſt &c. In tertia per comparationem ad proprietatem ꝑ quam natus eſt temporaliter procedere, & hoc eſt donum, ſiue donabilitas. infra diſt. xviii. in princi. Hic quæritur, cum ſpiritus. ſ. per quem diuiduntur dona. Prima pars iterum habet duas. In prima parte oſtendit, quod ſpiritus. ſ. temporaliter mittatur, ſiue procedat a patre & filio. Secũdo quæritur, vtrum mittatur, ſiue procedat a ſe, infra. diſt. xv. in prin. Hic cõſiderandum eſt, cum ſpiritus. s. detur hominibus &c. Prima pars eſt præſentis diſtinctionis, & habet duas partes. In prima oſtendit, ꝙ procedit tẽporaliter a patre & filio. In ſecũda quæritur, vtrum ſpiritus ſanctus detur a ſanctis hominibꝰ, ibi. Hic quęritur, vtrum & ſancti viri dent, vel pſit &c. In prima iterũ parte tria facit, ſm̃ tres partes. In prima oſtendit, ꝙ gemina eſt proceſſio ſpiritus. ſ. In ſecunda, ꝙ vtraque proceſſio eſt a patre & filio, ibi. De temporali autẽ proceſſione. Beda in homil. &c. In tertia, quia ſpiritus. ſ. temporalis proceſſio eius eſt donatio, oſtendit ipſe, ꝙ ſ. ſ. in propria pſona donetur, nõ tantum in effectu, ibi. Sunt aliqui q dicunt ſpiritum ſanctũ. Similiter ſecunda pars, quæ incipit, ibi. Hic quæritur, vtrũ & ſancti viri dent vel &c. In qua oſtenſo, ꝙ ſpiritus ſanctus ꝓcedat temporaliter, ſiue donetur à patre, & filio, quærit Magiſter: vtrũ donetur ab aliquo ſancto viro. Et hęc pars habet tres partes ſm̃ tria, quæ oſtendit. Primo nanque declarat, & probat, ꝙ ſpiritus. ſ. non detur ab aliquo ſancto viro. Secundo vero oſtendit auctoritate Aug. ꝙ nõ poteſt dari, ibi. Et ꝙ plus eſt non poſſe etiam dari &c. In tertia opponit ad cõtrarium, qa videtur datus a Paulo, ibi. Sed huic videtur cõtrariũ quod Apoſtolus, &c. vbi ſoluit quod nõ eſt datus ab ipſo, ſed ab eius miniſterio.

Diuiſio.

Præterea diligenter.

Dub. 1. In parte iſta ſunt dubitationes circa literam, & primo de ſitu huius partis, quia nõ vr̃, ꝙ hic deberet agere de proceſſione tẽporali, quia in hac parte agit de his quæ æternaliter Deo cõueniunt. Præterea, cũ generatio filij æterna & temporalis in alio, & alio libro determinetur, quia æterna in primo, ſed temporalis in tertio, quare non ſimiliter facit de proceſſione ſpiritus ſ. Reſpon. dicendum, ꝙ proceſſio tẽporalis & æterna ab eodẽ principio ſunt, ſicut dicit Magiſter, & iterum eſt ibi quodammodo modus ꝓducendi conformis, & ideo vna facit ad declarationem alterius, & ideo incidentaliter ponitur hic tractatꝰ de proceſſione temporali, ad manifeſtationem proceſſionis æternæ. Sed ſic non eſt de generatione filii temporali, quia non eſt ab eodem principio, imo à matre tm̃, & reſpicit duas naturas ſcilicet diuinam, & humanam: ideo debuit de ea determinari poſt diuinam, de qua agit in primo, & poſt humanã naturam, de qua in ſecũdo. Reſpon.

Et temporalis qua a patre & filio ad ſanctificandam creaturam procedit.

Dub. 2 Videtur dicere falſum, quia proceſſio temporalis eſt eius miſſio, ſed ſpiritus ſanctus eſt miſſus in colũba, & in linguis igneis quas non ſanctificauit. Si tu dicas, ꝙ non eſt miſſus ad linguas, ſed in linguis miſſus ad

Apo-

Apoſtolos, quos ſanctificauit. Con-
tra. miſſus eſt in columba ſuper Chri
1 ſtum, nec ſanctificauit columbã, nec
Reſpon. Chriſtum Reſpon. poteſt ad hoc di
ci, ꝙ Magiſter non generaliter diffi-
nit. hic proceſſionem temporalem,
ſed ſpecialiter, prout eſt idem quod
miſſio inuiſibilis, in qua datur ſpiri-
tus ſanctus, & ſanctificatur creatura.
Vel poteſt dici, ꝙ generaliter accipit
ſanctificationem. Sanctificare enim
tripliciter accipitur. Vno modo ſm
ꝙ eſt de non ſancto ſanctum facere.
Secundo modo iam ſanctum in ſan-
ctitate confirmare. Tertio modo iam
ſanctum, & confirmatum manifeſta
re, & ſm aliquem iſtorum modorum
reperitur ſanctificatio in omni ſpiri-
tus ſancti miſſione ratione termini
ad quem, & ſic accipit Magiſter.

Et ipſe eſt virt⁹, q̄ de illo exibat.

Dub. 3 Videtur hoc de ſpiritu ſancto ma-
le dicere, quia aut virtus accipitur
proprie, aut appropriate. Primo mo-
do non conſtat. non ſecundo modo
videtur. Quia .j. Cor. j. dicim⁹ Chri-
2 ſtũ Dei virtutẽ, & Dei ſapientiã, &c.
Reſpon. Ad hoc poteſt dici, ꝙ ſpiritui ſancto
non appropriatur virtus ſimpliciter,
ſed virtus ſanatiua, & hoc, quia gra-
tia ſanitatum eſt donum ſpiritus ſan
cti, & gratia eius eſt ipſius animæ me
dicina, ſed filio appropriatur virtus
operandi, quia oĩa per ipſum facta
3 ſunt. Aliter poteſt dici, ꝙ virtus vel
habet comparationem ad illud quod
eſt, & ſic tantum rationem principij,
vel ad id cuius eſt, & ſic tenet ratio-
nem complementi, vel ad vtrumque,
& ſic tenet rationem medij. Sicut er-
go ex ipſo appropriatur patri, per
ipſum filio, in ipſo ſpiritui ſancto, ita
virtus inquãtum tenet rationẽ prin-
cipij appropriatur patri: inquantum
tenet rõnem medij, filio: inquantum
rõnem completionis, ſpiritui ſancto:
quia completio eſt in bonitate, & de-
lectatione. ſ. ſed hoc. j. meli⁹ dicet.

Poſt reſurrectionem dominus Ieſus bis dedit ſpiritũ ſanctũ.

Dub. 4 Videtur. n. ꝙ ter dederit, quia pri
4 mo dedit eis ante paſſionem cum de-
dit eis poteſtatem eijciẽdi dæmonia,
& curare languores. Matth. 10. Item,
poſt reſurrectionem. Iohan. 20. Acci
pite ſpiritum ſanctũ. Item, poſt aſcẽ-
ſionem. Act. 2. ergo inſufficienter
enumerat Aug. Reſpon. ad præſens 15. de Tri
Dicendum, ꝙ poſſunt numerari da- ni. cap. 26
tiones. ſ. ſ. quantum ad actum, & ef- Reſpon.
fectum, & ſic numerat Rabanus, &
fuerunt tres, quia ter dedit, & q̃a ad
tria dedit. Primo ad miraculorum
operationem. Secundo ad peccato-
rum abſolutionem. Tertio ad infide-
lium conuerſionem. Poſſunt etiam
alio modo numerari, quantum ad lo
cum, & ſignatum, & ſic dedit bis, ſci-
licet in terra, & in cœlo. Item, in ter-
ra ad commendandum præceptum
dilectionis ad proximũ. In cœlo ad
commendandum affectum dilectio-
nis ad Deum, & ſic patet cõtrouerſia.

Vnum ſpiritum potauimus.

Queritur quo tropo dictum eſt. Dub. 5
Et videtur ꝙ conueniat magis filio, 5
quia Eccle. 15. dr̄. Aqua ſapientiæ ſa-
lutaris. Et Prouerb. 9. Venite, bibite
vinum, & hoc dicit ipſa ſapientia. ſ.
Dei filius, ergo &c. Reſpon. Dicen- Reſpon.
dum, ꝙ ſpiritus ſanctus dr̄ potus in-
quantũ ſæcularis ſitis reſtringit ar-
dorem. Hic autem appropriatur ſpi-
ritui ſancto, quia ſicut dicit Gregori⁹ In homi.
guſtato ſpiritu, deſipit omnis caro. ſup Iohã.
Inquantum autem per potum eſt de-
legatio nutrimenti ad ſingula mem-
bra, ſic appropriatur filio, cuius eſt
ſapientia, & prudentia appropriatũ,
quæ quodammodo habent vim re-
gitiuam, & ordinatiuam paſtus om-
nibus viribus animæ.

Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris.

Videtur improprie dictum, quia Dub. 6.
quod diffuſum eſt, diſperſum eſt, & 6
virt⁹ diſperſa, minor eſt. ſi ergo cha
ritas potens eſt, non ergo debet dici
diffuſa. Reſpon. Dicendum, ꝙ infun Reſpon.
di, & diffundi proprie dicitur humo
ris: ipſa autem charitas humori com
paratur, quia ſicut arbor fomentum,
& vitam, & viriditatem habet ab hu
more, ſic tota ſpiritualis machina ab

amore

Digitized by Google

amore. Iſte autem amor infunditur,
inquantum intra recipitur. Diffun-
ditur vero inquantū ex intimis pro-
cedens dilatat affectum ad dilectio-
nem multorum, & mouet omnes ani
mæ vires ad bonas operationes. ope-
ratur enim magna, ſi eſt: ſi vero ope-
rari renuit, amor non eſt. Sicut dicit
Gregorius. Et ideo dicit Dñs Iohā.7
Flumina de ventre eius fluent aquæ
viuæ. Quod ergo dr̃, quod minuit.
dicendum, ꝙ verum eſt in his, quæ
habent ortum ab origine deficiendi,
ſicut eſt in puteis, in quibus non vi-
uit aqua. Sed charitas habet originē
indeficientem, ſicut fluuius.

Artic. pri. AD intelligentiam eorum, quæ
dñr in præſenti diſtinctione,
duo principaliter quęrūtur. Primo,
quęritur de proceſſione tēporali ſpi-
ritus ſancti. Secundo, de eius notio-
ne, Quantum ad primum, quærunt
duo. Vtrum ſit ponere proceſſionem
temporalem ſ.ſ. Secundo vtrum pro-
ceſſio temporalis ponat in numerum
cum æterna.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Spiritus ſanctus procedit ex tē-
pore, cum in creaturis ſit eius
receptio per influentiam bo-
ni gratuiti.

Funda-
menta. QVOD ſit ponenda pro-
ceſſio temporalis, videt
per Bedam, qui dicit in
homilia. & habetur in
litera. ſ. ſ. miſſio eſt pro-
ceſſio, ſed miſſio eſt temporalis, ergo
eſt ponere proceſſionē ſpiritus ſan-
cti temporalem. Item, hoc ipſum oſtē-
ditur ratione ſic. Procedere eſt ab
vno in alium, cū ergo. ſ. ſ. ſit a Deo,
& ſit in creatura, a Deo procedit in
creaturam, hoc autem non eſt ante-
quam creatura ſit: ſed hoc eſt ex tem
pore, ergo &c. Item, donum ſiue da-
tum a dante procedit in accipientem
cum datur. ſed ſ. ſ. ex tempore datur,
ergo ex tempore procedit a dante in
recipientem, ergo eſt ponere proceſ-
Ad opp. ſionem temporalem. Contra. ſ. ſ. ꝓ-
ceſſio idē eſt, quod eius ſpiratio: ſed
non dicitur eius ſpiratio aliqua tem
poralis, ergo nec proceſſio. Item, ſi-
cut proceſſio ſe habet ad ſpiritū ſan-
ctum, ſic generatio ad filium, & quē-
admodum ſpiritus ſanctus mittitur
in mentem, ita filius, & vtrumque ex
tempore: ſed generatio filij ratione
talis miſſionis nullo modo dr̃ tēpo-
ralis, ergo nec proceſſio ſpiritus ſan-
cti. Item proceſſio ſ.ſ. nō dr̃ tempo- 7
ralis, niſi ſm ꝙ eſt ꝓceſſio ab aliquo
in aliquid, vtpote in creaturam: ſed
proceſſio ab aliquo in aliquid non
eſt niſi dupliciter, aut ſm proceſſum
ab agente in ſuſcipiens, aut ſm pro-
ceſſum a loco in locum. Sed primo
modo non eſt temporalis proceſſio,
quia. ſ. ſ. eſt perſona in ſe fixa, & ſtās,
ergo non producitur in ſuſcipiente,
ſed in ſe. Secundo modo non, quia
quod tali modo procedit, a principio
recedit, & ad terminum accedit. hoc
autem non conuenit ſpiritui ſancto.
Item, omne quod temporaliter pro-
cedit ab alio, habet initiū eſſendi ex
tempore, ſi ergo ſ. ſ. tēporaliter pro-
cedit, ergo eſſe incipit. Item, proceſ-
ſio temporalis, aut dr̃ temporalis ra-
tione. ſ. ſ. aut gratiæ. Non ratione ſpi
ritus ſancti: quia perſona æterna eſt.
Similiter videtur ꝙ nec ratione gra-
tiæ, quia Aug. dicit. 4. de Trin. ſm ꝙ
aliquid ęternum mente capimus, nō
ſumus in hoc mundo, ergo ſi gratia
eleuat ad capiendum æternum, eſſe
eius, & proceſſio non eſt temporalis,
ergo nec proceſſio. ſ. ſ. rõne gratiæ.
Item, in proceſſione. ſ. ſ. in creaturā
eſt proceſſio doni increati, quod eſt
ſ. ſ. & doni creati quod eſt gratia: ſed
donum increatum eſt nobilius, ergo
cum a nobiliori debeat fieri denomi
natio, proceſſio. ſ. ſ. in creaturam de-
bet dici proceſſio increata: ſed omnis
talis eſt æterna non tp̃alis, ergo &c.

RESP. Dicendum, ꝙ proceſſio,
ſm ꝙ cōiter accipitur de filio, & de
ſ. ſ. dicitur emanatio ab hoc. ſ. a pa-
tre. Secundum, ꝙ dicitur de ſ. ſ. dr̃
proceſſio ab vno in alium: ſed proce-
dere ab vno in alium eſt dupliciter,
aut ſicut in obiectum in quod pro-
tenditur, aut ſicut in ſuſceptiuum, in
quo

quo recipitur,& primus quidem mo-
dus eſt in proceſſione æterna: quia
enim.ſ.ſ. procedit vt amor mutuus:
ideo procedit a duobus,ita ꝙ ab vno
in alium. Spiritus.n. ſanctus vt dicit
Hiero.& Auguſt. amor eſt quo pater
amat filium, & filius amat patrem.
Secundus modus in illa eſſe non po-
9 tuit,quãuis ita intellexerũt Græci, ꝙ
in filio recipitur.ſ.ſ.& a patre produ
citur: ſed penes ſecundum modum
[cum receptio.ſ.ſ.ſit per influentiam
boni gratuiti quod ex tempore eſt.]
attenditur proceſſio temporalis,ſm
quod.ſ.ſ. dr procedere ab aliquo in
aliquem, non tantum ſicut in obie-
ctum,ſed ſicut in habitaculum, & ſic
concedendum eſt, ꝙ eſt proceſſio tẽ-
poralis.ſ.ſ.nõ ratione eius a quo,ſed
ratione eius,in quod procedit.

A D illud ergo quod obijcitur de
ſpiratione,& generatione, iam patet
reſpon. quia neutrum horum nomi-
numreſpectum dicit in terminum,in
10 quem ſit proceſſio. A D illud quod
obijcitur,ꝙ proceſſio.ſ.ſ. non poteſt
eſſe ab aliquo,vt in receptiuum. Di-
cendum,ꝙ verum eſt ratione ipſius
perſonæ,ſed tamẽ ratione cõnotati,
quod eſt gratia,in qua datur. ſ.ſ.ſu-
ſcipitur, quia gratia eſt in aliquo ſi-
11 cut in ſuſceptiuo. A D illud, quod
obijcitur,quod temporaliter proce-
dit,incipit eſſe. Dicendum,ꝙ hæc eſt
duplex, quia hæc determinatio tem-
poraliter,poteſt poni circa actum ꝓ-
cedendi per comparationem ad prin
cipium a quo, vel in comparatione
ad terminum in quem. Primo modo
vera eſt propoſitio:ſed ſic non dicit
ſpũs procedere tẽporaliter, eo ꝙ ex
tempore producatur. Alio modo ꝑ
comparationem ad terminũ in quẽ,
ſic non habet veritatem, ſi procedit
in hoc ex tempore,ꝙ habeat initiũ:
ſed ſolum, ꝙ incipiat eſſe in hoc.

12 A D illud qđ obijcitur, ꝙ gratia
non procedit temporaliter, quia ele-
uat ad æternum, dicendum, ꝙ tẽpo
rale dr̃ tripliciter. Vno modo dr̃ tẽpo
rale quod habet initium,& variatio-
nem,& actum in tempore,& hoc mo
do dicitur temporale, quod ſubiacet
tempori,& eſt corruptibile,& varia-
bile. Secundo modo dicitur tempo-
rale,quod habet initium in tempore
eſſendi:ſed non variationem, vt ani-
ma. Tertio modo dicitur temporale, A
quod habet initium in tempore, ſed
actum extra tempus,& ſupra tempus
eleuatum,& hoc tertio modo dicitur
temporalis proceſſio, vel gratiæ do-
natio. Poteſt tamen dici,ꝙ gratia ha
bet eſſe temporale rõne eius in quo
eſt.ſ. lib. arb. qđ mutatur & variaẽ.
& verbum Aug. quod dicit, ꝙ non
ſumus in hoc mũdo, eſt intelligendũ
quantum ad conformitatẽ. A D illud 13
qđ obijcitur, ꝙ denominatio debet
eſſe a digniori. Dicendũ,ꝙ totum co
pulatũ, quia deſtruitur deſtructione
cuiuslibet partis, habet denomina-
tionem a parte imperfectiori. Vnde ſi
vna pars copulationis eſt falſa, totũ
copulatum dicitur falſum. Si vna cõ-
tingens, totum iudicatur contingẽs.
Si vna temporalis, & totum tempo-
rale. Quia ergo proceſſio temporalis
includit emanationem æternam per-
ſonæ, & emanationem gratiæ, quæ
temporalis eſt, ideo dicitur tempora-
lis,& non æterna. Et quod dicitur,ꝙ
denominatio debet fieri a digniori.
Dicendum,ꝙ non eſt verũ, niſi in eo
in quo illud,quod minus dignum eſt
conformatur digniori.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Temporalis proceſſio. ſ. ſ. licet non geminet ſubiectũ,ponit tamen in numerũ cũ æterna.

Fundamenta.

VTRVM proceſſio tẽporalis ponat in numerum cum æterna. Et ꝙ ſic, videtur per hoc, qđ dicit Magiſter,quòd gemina eſt proceſſio.ſ.ſ.æterna,& tẽporalis. Item, rõne videtur ſimiliter, quia plus diſtat temporale ab æterno,ꝙ̃ æternum ab æterno, illud conſtat,ſed proceſſio æterna facit numerum cum æterna,quia proceſſio filij, & proceſſio. ſ.ſ.ſunt duæ, ergo, &c. Item,quæcumque habent ordinem, habent numerum, & diſtinctionem,

Digitized by Google

ſed proceſſio æterna, & temporalis
habent ordinē, quia æterna ante tē-
poralē, ergo habent diſtinctionem,
ergo faciunt numerum, ergo ꝓceſſio
Ad opp. tpalis,& æterna ſunt duæ. Cōtra. Nu
merata proceſſione, numerat̃ proce-
dens, quia vnum, & idem non proce
dit bis, ergo ſi ſunt duæ proceſſiones,
ſunt duo procedentes, ergo.ſ.ſ. ſunt
duo: ſed hoc eſt falſum, quia vnus
eſt.ſ.ſ. procedens, ergo & primum.
Item, proceſſio temporalis, & æterna
ſi differunt, aut hoc eſt ex hoc quòd
ſunt diuerſæ emanationes, aut quia
diuerſus modus emanandi. Non qa
diuerſæ emanationes, quia tunc eſ-
ſent diuerſi emanantes. Nec quia di-
uerſus modus, qa pater, & filius ſem-
per vno modo ſpirant, ergo.ſ.ſ. vno
modo procedit, ergo &c. Item, ho-
mo pictus, & homo verus non ſunt
duo hoīes, non.n. numerantur niſi
vniuoca, & quod dr̃ de duobus ſm
vnam naturam, ſed tēporale, & æter-
num minus cōicant, q̃ homo pictus,
& homo verus, ergo proceſſio tempo
ralis, & æterna non eſt dicenda ge-
mina. Item, proceſſio temporalis nō
addit ſuper æternam niſi reſpectum,
vel effectum in creatura, ſed reſpectꝰ
vel effectus cauſæ additus, ipſam nō
numerat. Vnde ſol lucens, & ſol illu-
ſtrans, ſiue illuminans non ſunt duo.
ſimiliter Deus ens, & Deus creans,
ergo nec proceſſio æterna, nec tēpo-
ralis erit dupliciter.

14 RESP. Ad prædictorum intelli-
gentiam eſt notandum, ꝙ proceſſio
dr̃ geminari, aut rōne procedentiū,
vtputa cum procedunt duo filij, aut
ratione modi, vt amor, & verbum
dupliciter procedunt, vel ratione
modi dicendi, vt dicatur proceſ-
15 ſio gemina.i. dupliciter dicta. Sed at-
tendendum eſt, ꝙ modus dicendi eſt
triplex.ſ. vniuocus, ęquiuocus, & ana
logus. Cum eſt modus æquiuocus, ibi
eſt geminatio circa dici, & non circa
eſſe. Vnde homo pictus, & homo ve-
rus dupliciter dr̃ homo, ſed non eſt
duplex homo, vel duo hoīes. Cū eſt
modꝰ dicēdi vniuocus, eſt geminatio
circa eſſe, & nō circa dicere. Vnde ho
mo verus in Sorte, & Platone nume
ratur, quia ſunt duo homines: ſed nō
multipliciter dicitur. Vbi eſt modus
dicendi analogus, quia partem tenet
de natura vniuoci, partem de natu-
ra ęquiuoci, ibi eſt enumeratio in eſ-
ſendo, & dicendo. Secundum hunc
ergo modum, Dicendum, ꝙ proceſ-
ſio ſm ꝙ dicta eſt, de proceſſione tē-
porali, & æterna nō eſt vniuoce, nec
æquiuoce, ſed analogice, quia vnus
modus claudit̃ in alio. Procedere.n.
ab hoc in hoc, vt in obiectū, eſt æter-
num. Sed procedere ab hoc in hoc,
vt in habitaculum, eſt tēporale. Q̃m
ergo analogū eſt, ſicut dictū eſt, & ſic
ideo eſt ibi duplex dici, & vna ꝓceſſio
dr̃ dupliciter, & ita per conſequens
dupliciter eſſe, vt non inconuenien-
ter dicatur proceſſio.ſ.ſ. eſſe duplex.

AD illud ergo, quod obijcitur in 16
contrarium, ꝙ multiplicata proceſ-
ſione, multiplicatur procedens, Di-
cendum, quòd verum eſt, ſi accipiat̃
de multiplicatione ſm vnum modū
dicendi. Vnde ſi gemina eſſet pro-
ceſſio, ſm quòd proceſſio dr̃ exitus
ab aliquo, vtique duo eſſent procedē
tes, nunc non ſic, ſed gemina: quia
vno modo eſt ab aliquo in aliquem,
vt in obiectū. Alio modo ab aliquo
in aliquem, vt in habitaculum. AD 17
illud quod obijcitur ſecundo: aut eſt
duplex proceſſio, quia duplex ema-
natio, vel duplex modus, Dicen-
dum quòd non ſufficienter diuidit,
debet enim tertium membrum ad-
dere.ſ. aut quia duplex modus dicen
di non ęquiuocus. Et per hoc patet
ſequens de hoīe picto, & vero, quia
ibi nō eſt analogia, ſed æquiuocatio
pura. AD illud quod obijcitur vlti- 18
mo, quòd reſpectus additus non nu-
merat, &c. Dicendum, quòd reſpectꝰ
additus ſubiecto nō numerat ſubie-
ctum. Vnde non dicitur.ſ.ſ. duplici-
ter, quia ſpiratur, & inſpiratur, ſed
quando reſpectus additur ſignifica-
tioni termini, tunc neceſſe eſt aliter,
& aliter illum dici, & ſi ſit reſpectus
non diſtrahens, ita quòd non faciat
omnino diuerſam ſignificationem,
ſed ad illam ordinatus facit analogiā
in termino, & numerum ſm dici, &
etiam numerū ſm eſſe. Vnde ſi hoc
nomen

nomen illuminatio ſignificaret actũ lucendi abſolutum, & actum lucendi comparatum, ſol dupliciter diceretur illuminare, & eſſet illuminatio ſolis gemina, ſed tamen magis proprie ibi eſſet geminatio in dicendo, q̃ in eſſendo. Vnde Magiſter magis ꝓprie loqueretur, ſi diceret proceſſio ſpiritus ſancti, dicitur dupliciter, q̃ cum dicit, quòd eſt gemina, quia nõ cadit ibi proprie geminatio.

Artic. 2. CONſequenter eſt ſecundo loco quæſtio principalis de datione ſpiritus ſancti. Et circa hoc quærunt̃ duo. Primo quęritur, vtrum ſ. ſ. detᷓ in propria perſona hoĩbus, An tñ dicatur ideo dari, quia datur eius effectus. Secundo, vtrum ſpiritus ſanctus detur ab aliquo ſancto viro.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Spiritus ſanctus datur in propria perſona, & in dono creato, quod eſt gratia.

Funda menta. QVOD detur in ꝓpria perſona ſic oſtenditur ad Roma. 5. Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritum ſanctum, qui datus eſt nobis, ſed nihil diffundit charitatem, niſi ſpiritus increatus, ergo &c. Item, Auguſ. Cap. 5 dicit. 5. de Trini. quòd ſ. ſ. eſt donũ, & eo dicitur donum, quia datur, ergo ſi perſonaliter eſt donum, perſonaliter datur. Item, hoc ipſum oſtenditur rõne. Spiritꝰ ſanctus eſt amor, & primus amor, ſed amor eſt donũ primum, in quo alia dona donãtur, ergo ſi non eſt poſterius ſine priori, non eſt ponere dona ſ. ſ. dari, quin detur proprie ſ. ſ. Item, ſ. ſ. datur ad vniendum, & colligandum membra corporis myſtici, ſed membra corporis myſtici ſunt membra inuicem vnita, ſicut ipſe dñs petit. Iohan. 17. vt ſint conſummati in vnũ: ſed perfecta vnio non eſt niſi in vno ſimplici, ergo membra vniuntur per aliquod quod eſt vnum & idem in oĩbus, hoc autem non põt eſſe donũ creatum, ſed increatum, ergo neceſſe eſt cum dono creato dari increatum.

Ad opp. Contra. Gr̃a eſt ars recte viuendi, & gratia eſt donum ſufficienter dirigẽs, animam in finem, ergo videt̃ ꝙ aliud donum quam donum gratiæ creatæ non ſit animæ opportunum: ergo ſi 15 nõn eſt in operibus Dei ponendum ſuperfluum, patet quod non eſt neceſſe dari ſ. ſ. Item, cum aliquis ſanctificatur per gratiam, nihil eſt in eo ꝙ non eſſet prius niſi gratia, ergo cum dare ſit facere quod aliquid ſit i iſto quod non erat prius, non datur niſi gratia. Si dicas quod ſ. ſ. eſt in eo vt ſanctus, prius erat vt ſpiritus, ergo nihil aliud eſt quam ſpiritus ſ. faciẽtem gratiam ſanctificantem in hoc. Itẽ ꝙ datur poſt donationem, eſt in poteſtate accipiẽtis, ſed ſ. ſ. ſub nulla poteſt redigi poteſtate, ergo non poteſt dari. Item, quod datur alicui differẽti per eſſentiam, aut de nouo creatur, aut multiplicatur, aut eius poſſeſſio trãsfertur, vt patet cum do alicui cappam: ſed perſona ſ. ſ. non creatur, nec multiplicatur, nec poſſeſſio eius trãsfertur: quia Deus ſemper habet ſ. ſ. ergo ſ. ſ. non datur.

RESP. dicendum, quod dare eſt ad aliquid habendum, vel poſſidendum. habere autem aliquid vel poſſidere, eſt cũ aliquid eſt in facultate habentis vel poſſidentis. Eſſe autem in facultate habentis vel poſſidentis, eſt eſſe præſto ad fruendum vel vtẽdum. Perfecta autem poſſeſſio eſt cum homo habet illud quo poſſet vti, & quo poſſet frui, ſed recte frui non eſt niſi Deo, & recte vti non conuenit niſi ꝑ gratiam gratum facientem, ergo perfecta poſſeſſio eſt in qua Deus habet, & eius gratia, ſed perfectum donum eſt ad perfectã poſſeſſionem, ergo nõ eſt datum optimum, & donum perfectum, niſi detur donum increatũ ꝙ eſt ſ. ſ. & donum creatũ quod eſt gratia. Concedendũ ergo vtrunque dari. 19

AD illud ergo quod obiicitur de gratia, quod eſt ars bene viuendi, patet rñſio, quãuis enim ſit ars qua vtimur, non tamen eſt poſſeſſio qua fruimur, vt obiecto, & ideo non eſt perfectum donum ſine illo. AD illud ꝙ 20

obiicitur, nihil plus eſt in iſto quã
prius. Dicendum, quod dari non or-
dinatur ad eſſe, ſed ad habere, licet e-
nim ſ. ſ. eſſet prius in peccatore, non
tamen habebatur ab eo, quia pecca-
tor non habebat facultatem fruendi
21 ipſo. A D illud quod obiicitur, quod
datum eſt in poteſtate accipientis. Di
cẽdum, quod aliquid datur alicui vt
finiens, ſicut præmium merenti. Ali-
quid vt perficiens, vt gratia cõſentien
ti. Aliquid vt ſubſeruiens, vt equus
militi. Quod autẽ dicitur, quod da-
tum eſt in poteſtate accipientis, verũ
eſt de donatione tertio modo dicta,
non primo, & ſecundo: quia illi ſunt
modi habendi, in quibus habẽs & ha
bet, & habetur. Vnde homo habetur
a gratia: & habetur a dono quo frui-
tur. Ex hoc patet vltimũ, quod illud
verum eſt de eo quod datur vt poſſeſ
ſio limitata. Sed de eo, quod datur vt
finiens, non quia tale ſimul poteſt da
ri multis, & haberi a multis, quia ad
idem tendunt, & ideo cum datur, nõ
transfertur.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Spiritus ſanct⁹ datur a viro ſan-
cto non effectiue, ſed impetra
tiue per orationẽ, & miniſte-
rialiter quoque p ſacramẽta.

Ad opp. VTRVM ſpiritus ſ. detᷓ
ab aliquo viro ſancto.
Et quod ſic, probatur
hoc modo. Spiritũ ſan
ctum dari non eſt aliud
quam gratiam gratum facientem da-
ri. Sed oſtenditur quod gratiam gra-
tum facientem ab homine dari ſiue
infundi, eſt poſſibile, & conueniens,
& verum. Et quod ſit poſſibile vi-
detur a minori. Quia maioris virtu-
tis eſt producere formam ſubſtan-
tialem, quam accidentalem, & gratia
eſt forma accidentalis: cum ergo crea
tura habeat virtutem producẽdi for
mam ſubſtantialem, multo fortius vi
detᷓ de gratia quæ eſt forma acciden
talis. Itẽ, hoc ipſum videtᷓ poſſe oſtẽ-
di a ſimili, quia gratia eſt lumen ſpiri
tuale, ſed ita videmus in lumine cor-
porali quod aliquid eſt luminis dati
uum, & aliquid datiuum, & recepti-
uum, aliquid tantum receptiuum, er-
go ſi lumen ſpirituale eſt æque potẽs,
pari ratione videtᷓ de ipſo. Sed dati-
uum cum ſit Deus, non poteſt eſſe re-
ceptiuum, qa nihil recipit ab aliquo,
ergo hoc eſt reperiri ĩ creatura, quod
recipiat lumẽ ſpirituale, quod eſt gra
tia, & det ipſum, & ſic de aliis. Item,
duo ſunt quæ faciunt creaturam ha
bere poſſe producendi ſibi ſimile. ſ.
corruptibilitas, ob quam indiget cõ-
ſeruari ĩ alio, & perfectio in natura,
ob quam poteſt in actum perfectum,
qui eſt producere ſibi ſimile. Perfectũ Ariſt. 2. de
enim dicitur vnũquodque quod po- gene. ani.
teſt generare tale quale ipſum eſt. Si cap. 7.
autem gratia eſt forma quæ citiſſime
corrumpitur, & forma magne perfe-
ctionis, ergo debet habere virtutem
pducendi ſibi ſimile, ſed non in ſu-
biecto in quo eſt, ergo in alio. Item,
quod poteſt perfecte expellere, cõtra-
rium, poteſt perfecte generare habitũ
contrarium: quia cõtrarium non ex
pellitur prefecte niſi per cõtrarium,
ſed gratia poteſt perfecte expellere
culpam, ergo gratia in homine poteſt
ex ſe generare gratiam, ſed nõ in ha-
bente, ergo in alio. Oſtenditur autem
quod ſit congruum, quod gratia pro
cedat ab vno homine in alium. Et ſic
oſtenditur. Ratio ſuperbiendi, fuit ra
tio amittendi gratiã, ergo ab oppoſi-
tis, humiliatio eſt ratio recuperandi.
Sed ſi gratia datur ab homine, plus
humiliatur homo, quam ſi tantum a
Deo, quia ſi datur ab hoie, humiliatᷓ
homo ſub Deo, & ſub homine. Non
autẽ ſi a ſolo Deo datur, humiliatur
ſub vtroque, ergo videtur quod ille
modus conueniat magis. Item, ſi cũ 5. Eth. c. 7
actu iuſticię [qui eſt punitio] ſubiici
tur anima peccatrix creaturę corpo-
rali, vt ordinetᷓ ĩ vniuerſo, ergo ĩ actu
miſericordiæ debet ſubiici alicui crea
turæ vt reordinetᷓ: ergo ſicut ab ali-
qua creatura recipit pœnam, ſic vide-
tur congruũ vt recipiat & gratiam.
Item, perfectũ agens nõ tantum dat
ſuſcipienti formam, ſed etiã dat potẽ-
tiam cõſimilem: & hoc eſt in manife
ſtat onẽ ſuæ potentiæ: ergo ſi Deus

eſt

eſt agens nobiliſſimum, & qui maxime debet laudari in ſua actione, congruum eſt, vt non tm̃ det formã gratiæ, ſed etiam potentiã dandi. Item, ſicut a Deo eſt eſſe, ita & bene eſſe, ſed in nullo derogatur Deo, cũ dat potẽtiã creaturæ dandi eſſe: ergo in nullo derogatur cum dat potentiam dandi bene eſſe: ergo & eſſe gratuitum. Oſtenditur autem, quòd ſit verum, quia Ioh. 20. dixit dñs. Accipite ſpiritũ ſanctum, quorũ remiſeritis peccata remittuntur eis &c. Itẽ, Act. 8. dicitur, ꝙ per impoſitionẽ manuũ Apoſtolorum, dabatur ſpiritus ſanctus, nõ ꝑ impoſitionem manuũ aliorũ, vt dicit gl. ibidem de Philippo diſcipulo: ergo aliqua virtus erat in apoſtolis, quæ nõ erat in alijs: ſed per illã dabatur ſpiritus ſanctus: ergo ab homine dabatur ſpiritus ſanctus. E conuerſo oſtẽditur, quòd donũ ſpiritus ſancti dari ab homine ſit falſum, ſit incõgruum, ſit etiã impoſſibile. Qđ ſit falſum, videtur per Aug. 5. de trini. Non aliquis diſcipulorum dabat ſpiritũ ſanctum, ſed orabant vt veniret in hominẽ. Item, quicunque dat vel donat aliquid, habet poſſe aliqđ actiuũ ſupra illud: ſed ſupra donum ſpirit⁹ ſ. nullus homo habet poſſe: ergo &c. Item, ꝙ ſit incõueniens videtur, quia ſi anima ab alio quã a Deo gratificatur, alius quã Deus cadit medium inter animã & Deum. Sed quũcunque aliquid cadit inter animã, & Deum: anima hominis eſt peruerſa: ergo ſm hoc dũ daretur animę gratia, peruerteretur. Itẽ, gratia poteſt ſuper liberum arbi. ergo ſi poſſet homo dare gratiã, homo haberet poſſe ſuper alterius arbitrium: ſed arbitriũ quod eſt alij ſubiectum, non eſt liberum, ergo talis donatio tollit arbit. libertatem. Item, maxima eſt gloria Dei de impij iuſtificatione, ſed maxima gloria Dei non debet alij cõicari: ergo ſi cõmunicatur, diuinæ gloriæ derogatur: ſed ſi alius quã Deus dat gratiã: alius quã De⁹ iuſtificat: ergo talis donatio minuit Dei gloriam. Item, iuſtum eſt in eo ſperare, qui poteſt dare meritum ſalutis, ſed ſi homo poſſet dare gratiam, poſſet dare meritum ſalutis: ergo iuſtum eſſet ſperare in homine: ſed homo eſt vanitas: ergo donatio talis daret fiduciã vanitatis. Ex his quatuor medijs patet, ꝙ donatio ſpiritus ſ. ab homine, tollit ordinem animæ ad Deũ, tollit arbi. libertatem, minuit gloriã Dei, & inducit in vanã confidentiã, q̃ omnia ſunt inconuenientia. Oſtẽditur etiã, ꝙ impoſſibile ſit dari talem potentiã creaturæ. Quia ſicut dicit Auguſti. Magis eſt de impio facere pium, q̃ creare cælum &c. Sed potentia creandi nõ potuit a creatura recipi. ergo nec potẽtia dandi gratiam. Item, productio gratiæ per præſentiã agentis ab anima ſuſcipitur, ſed ſolus Deus poteſt animę illabi, ergo ſolus Deus poteſt gratiã infundere in animã. Item, gratia eſt forma ſimplex, & deiformis, & ſpiritualis, nõ habens ortum a principijs ſubiecti: ergo cũ anima rationalis rõne deiformitatis & ſpiritualitatis nõ poſſit eſſe niſi a Deo: patet, ꝙ nec gratia q̃ æque ſpiritualis, imo ſpiritualior eſt ipſa aĩa. Itẽ, gratia immediate vnit Deo: ergo nõ poteſt eſſe a Deo niſi immediate: ergo nullo cooperãte: ergo creatura nõ poteſt ꝓducere gratiã.

Funda- menta.

RESP. dicendum, ꝙ ſicut iſtæ vltimæ rationes oſtendũt gratiam ſiue ſpiritum ſanctum dari ab homine, ſicut a principio effectiuo, ſiue productiuo, omnino eſt falſum & impoſſibile. Tamen propter intelligẽtiã obie- 22
ctorum in cõtrarium, eſt notandum, ꝙ gratiam dari ab aliquo eſt tripliciter. Vel ſicut a præparante, ſiue miniſtrante ſacramenta: ſeu ſicut ab annunciante ſalutaria documenta. Vel ſicut ab impetrante per orationem, ſiue per bona opera. Vel ſicut a producente. Primo modo datur gratia a bonis & a malis. Secundo modo tantum a bonis. Tertio modo tantum a Deo: & per hæc manifeſta eſt reſponſio ad duo vltima obiecta, quæ probant ſpiritum ſanctum dari, quia ibi datio nihil aliud eſt quã præparatio.

AD illud ergo qđ obijcitur pri- 23
mo, ꝙ agens creatum poſſit in formam ſubſtantialem. Dico, ꝙ nõ poteſt in omnem ſubſtantialem, vtpute

in eam quę eſt deiformis,ſicut eſt ani
ma rationalis. Et quia gratia eſt dei-
formis,ſicut eſt anima ratiõalis, ideo
non poteſt ab agente tali produci. Si
aútem de alijs formis naturalibus ar
24 guat , non eſt locus a minori . A D
illud quod obijcitur de lumine cor-
porali . dicendum , ꝙ non eſt ſimile.
Lumen enim corporale diffunditur
per medium deferens , & per idẽ me
dium poteſt iterum generari per qđ
defertur , gratiā autem nõ eſt per di-
lationem , vel delationem , ſed per il
lapſum agentis , & per omnimodam
indiſtantiam. A D illud quod obii-
citur,ꝙ creatura corruptibilis debet
habere potentiam generandi : dicen
dum,ꝙ verum eſt de illa quæ corru-
ptibilis eſt de ſe : ſed gratia de ſe nũ-
quam corrumpitur, vel ſeneſcit . Vel
dic,ꝙ illa non eſt tota cauſa,maxime
in his quæ non dicunt ſubſtantiã,cõ-
pletam,ſed magis diſpoſitionem .
25 A D illud quod obijcitur , ꝙ gratia
poteſt expellere culpam , dicendũ , ꝙ
expellere culpam eſt dupliciter , vel
effectiue,vel formaliter. Quod poteſt
expellere effectiue,poteſt efficere gra-
tiam , ſed non oportet.ꝙ illud quod
formaliter,quia illud ſeipſo expellit :
quoniam ergo gratia expellit forma-
liter & ſeipſa , ideo non ſequitur , ꝙ
26 poſſit generare illam gratiã. A D il-
lud quod obijcitur,ꝙ in iuſtificatio-
ne debet peccator humiliari : dicen-
dum,ꝙ verum eſt quia humiliari de-
bet & ſub homine , & etiam ſub viſi-
bilibus ſignis,tamen aliter quam ſub
Deo,quia alius honor debetur Deo
quã homini : & ideo , quia ſub Deo
humiliatur vt ſub principio ſalutis,
& a quo ſaluatur. Et ſic nõ debet ſub
creatura humiliari,vt a qua ſalus de-
tur ei : ſed vt a qua ſalus miniſtrat .
Et ſic patet etiã ſequens de humilia-
tione in pœna,nõ enim eſt ſimile de
humiliatione illa , quia ibi anima
peruerſa manens in ſua peruerſita-
te, ratione illius ſubijcitur inferio-
ri per naturam,vel quia habet reli-
quias peruerſitatis : ſed in gratiæ do
natione,anima peruerſa a peruerſita-
te mutatur, & ad Deum immediate
ordinatur. A D illud quod obiicitur 27
quod agens perfectum dat potentiã
agendi ſimile. Dicendum,quod verũ
eſt ſi patiens conuenienter poſſet ſu-
ſcipere,ſed ſicut oſtẽſum, eſt ex parte
hominis non eſt poſſibile vt talis po-
tentia ab eo recipiatur , propter talis
formę nobilitatem,quæ non poteſt eſ
ſe niſi a nobiliſſimo agente. A D il- 28
lud quod obiicitur,quod dare poten
tiam ad bene eſſe non derogat Deo ,
Dicẽdum,quod ordo eſt in eſſentiis,
quia aliquę creaturæ ſunt ita nobiles
quod nõ decet eas niſi a nobiliſſimo
agẽte ꝑduci,vt ſũt illæ q̃ ſunt ad ima
ginem. quoniã ergo gratia eſt de no-
biliſſimis,patet quod non poteſt pro
duci ab homine,ſicut nec eſſe animę.
Quæ vltimo obiiciuntur,ſoluta ſunt
ſupra per diſtinctionem dationis ſe-
cundum naturam trimembrem.

VTRVM SPIRITVS SANCTVS a ſeipſo detur.

DISTINCT. XV.

HIC conſiderandum eſt,cum ſpiritus ſanctus detur hominibus à patre & filio , quod eſt ipſum temporaliter procedere ab vtroque vel mitti , vtrum etiam à ſeipſo detur . Si datur à ſe,& procedit vel mittitur à ſe. Ad quod dicimus, quia ſpiritus ſanctus & Deus eſt,& donum ſiue datum : & ideo dat,& datur . Dat quidem , inquantũ Deus : & datur inquantum donum ſiue datum . Cum autẽ donatio ſiue datio ſpiritus ſancti ſit operatio Dei , & cõmunis ſit & indiuiſa operatio triũ perſonarum : datur itaque ſpiritus ſanctus non tantũ à patre & filio

ſio ſed etiam à ſeipſo. Vnde Aug. in 15. lib. de Tri. dicit ꝙ ſeipſum dat. Sicut, inquit, corpus carnis nihil eſt aliud quã caro: ſic donum ſpiritus ſancti nihil eſt aliud quã ſpiritus ſanctus. Intantum ergo donum Dei eſt, inquantum datur eis quibus datur. Apud ſe autẽ Deus eſt, etſi nemini datur: quia Deus erat patri, & filio coæternus ante quam cuiquã daretur: nec quia illi dant & ipſe datur, ideo minor eſt illis. Ita enim datur, ſicut Dei donum, vt etiã ſeipſum det, ſicut Deus. Non enim dici poteſt non eſſe ſuæ poteſtatis, de quo dictũ eſt, Spiritus vbi vult ſpirat. Ecce apertè dicit quòd ſpiritus ſanctus ſeipſum dat. Si enim ſpiritus ſanctus ſeipſum dare non poteſt, & eum pater dare poteſt, & filius: poteſt vtique pater dare aliquid & filius, quod non poteſt ſpiritus ſanctus. Itẽ, Si pater & filius dant ſpiritum ſanctũ, nec ipſe dat: aliquid ergo pater operatur & filius, quod non operatur ſpiritus ſanctus: dat ergo ſpiritus ſanctus ſeipſum. Si autem ſeipſum dat, tunc à ſeipſo procedit & mittitur: qđ vtique verum eſt. Nam proceſſio temporalis ſpiritus ſancti vel miſſio, ipſius eſt donatio, & ipſa Dei operatio. Procedit ergo ſpiritus ſanctus temporaliter à ſe, & mittitur à ſe: quia datur à ſe.

Cap. 9

Ioan. 3

Non eſt mirum, ſi ſpiritus ſanctus dicatur mitti vel procedere à ſe, cum etiam filius dicatur mitti à ſe.

NE autem mireris quòd ſpiritus ſanctus dicitur mitti vel procedere à ſe. Nam & de filio dicit Aug. in 2. lib. de Trinit. quòd non tantum à patre miſſus eſt, ſed etiã à ſeipſo & à ſpiritu ſancto: quærens quomodo filius vel ſpiritus ſanctus ſit miſſus, cum vterque ſit vbique tanquam Deus. Nam vterque, inquit Aug. legitur miſſus. Ioan. 14
De ſpiritu ſancto enim legitur, Quẽ mittet pater in nomine meo. Ioan. 16
Et iterum, Si abiero, mittam eum ad vos. Et filius de ſe dicit, Exiui à patre, & veni in mundũ. Et Apoſtolus dicit: Miſit Deus filiũ ſuum. In propheta autem ſcriptum eſt ex perſona Dei, Cælum & terram ego impleo. Itaque, ſi vbique Deus eſt, vbique ergo eſt filius, vbique etiam eſt ſpiritus ſanctus. Illuc ergo miſſus eſt filius & ſpiritus ſanctus, vbi erant.

Ibidem. Gal. 4 Hier. 23

Quomodo intelligenda ſit miſſio vtriuſque.

QVOCIRCA quærẽdum eſt, quomodo intelligatur miſſio filij vel ſpiritus ſancti. Pater enim ſolus, inquit Aug. in eodẽ, nuſquam legitur miſſus, ſed filius, & ſpiritus ſanctus. Et de filio primo videamus quomodo miſſum eũ Apoſtolus dicat, Miſit Deus filium ſuum factum ex muliere: vbi ſatis oſtendit eo ipſo miſſum filium, quo factũ ex muliere. Proinde mitti à patre ſine ſpiritu ſancto non potuit, quia pater intelligitur miſiſſe eum, cùm fecit ex fœmina: quod vtique non fecit ſine ſpiritu ſancto. Ecce hic dicit filium miſſum à patre & ſpiritu ſancto.

Cap. 5 Prius de miſſione filij. Gal. 4

Lib.& ca. eiſdem. Quod a ſpiritu ſancto filius ſit miſſus, auctoritatibus confirmatur.

Eſa.48 ET quòd à ſpiritu ſancto filius ſit miſſus, vt ait Auguſt. in eo-
Cap.1 dem,auctoritatibus confirmatur. Ipſe Chriſtus dicit per Eſa. Nũc
miſit me dominus,& ſpiritus eius. De hoc Ambr.in lib. 3.de Spi-
ritu ſancto ita ait, Quis eſt qui dicit,Me miſit dominus & ſpiritus
eius: niſi qui venit à patre, vt ſaluos faceret peccatores,ideſt,Chri
Cap.2 ſtus? ergo & pater filium miſit,& ſpiritus ſanctus. Idem in eodẽ,
Datus eſt à patre, vt Eſa.dicit, Puer natus eſt nobis, & filius datus
eſt nobis. Datus eſt,audeo dicere,& à ſpiritu, quia & à ſpiritu ſan
cto miſſus eſt. Dicit enim filius Dei, ſpiritus domini ſuper me,p̄-
Eſa.9 pter quod vnxit me: euangelizare pauperibus miſit me, prædica-
Eſa.61 re captiuis remiſſionem,&c. Quod cum de lib.Eſa.legeret, ait in
Ambr.in prologo. lib.3 euangelio, Hodie completa eſt hæc ſcriptura auribus ueſtris, vt de
ſe dictum eſſe ſignaret. Bene autem dixit, ſuper me: quia quaſi fi-
Luc.4 lius hominis,& vnctus eſt, & miſſus ad prædicandum. Nam ſecun
dum diuinitatem non ſuper Chriſtũ eſt ſpiritus,ſed in Chriſto. Ec
ce his verbis oſtendit Ambroſius filium eſſe miſſũm & datũ nobis,
non tantum à patre, ſed etiam à ſpiritu ſancto.

Quod filius ſit datus etiam à ſeipſo.

DEINDE oſtendit eſſe datum etiam a ſeipſo, ita dicens in
eodem lib. Cum enim non definitum fuerit per prophetam à quo
Cap.2 datus eſt filius, oſtenditur datus gratia Trinitatis, vt etiam ipſe fi-
lius ſe dederit. Ecce hic dicit ꝙ filius ſe dedit, quia Trinitas eũ de-
dit. Si autem filius à ſe datus eſt,a ſe ergo miſſus eſt, & a ſe proceſ-
ſit.Et hoc vtique verum eſt,& concedi oportet, cum eius miſſio ſit
diuina operatio.

Cap.5 Quod filius ſit miſſus à ſe.

QVOD autem à ſe mittatur Auguſt.aſtruit in lib.2. de Tri.
dicens, Forte aliquis cogitat,vt dicamus etiã a ſeipſo miſſum eſſe fi
lium: quia & Mariæ conceptus & partus,operatio Trinitatis eſt.
Sed inquit aliquis, quomodo pater eum miſit,ſi ipſe ſe miſit? Cui
reſpondeo quærens vt dicat, quomodo eum pater ſanctificauit,
Ioan. 10. Ioan.17 ſi & ipſe ſe ſanctificauit? Vtrunque enim dominus ait. Quem pa
ter, inquit, ſanctificauit,& miſit in hunc mundum. Et alibi, Ego
pro eis ſanctifico meipſum. Item quæro,quomodo pater eum tra-
didit, ſi ipſe ſe tradidit? vtrunque enim legitur. Credo reſponde-
bit, ſi probe ſapit, quia vna voluntas eſt patris & filij,& inſepara-
Libr.2.de Trin.ca.5 bilis operatio. Sic igitur intelligat,illam incarnationem,& ex vir
gine natiuitatem,in qua filius intelligitur miſſus, vt eadẽque ope
ratione patris & filij inſeparabiliter eſſe factam,non inde ſepara
to ſpiritu ſancto. Ergo a patre & filio miſſus eſt idem filius, quia à
patre & verbo eius factũ eſt vt mitteretur, id eſt, incarnatus homi-
nibus appareret. Non enim miſſus eſt mutãdo locum,quia in mun

do

do erat. Quapropter pater inuiſibilis, vnà cum filio ſecum inuiſibili, eundem filium viſibilem faciendo, miſiſſe eum dictus eſt, qui ſi ita viſibilis fieret, vt cum patre inuiſibilis eſſe deſiſteret, id eſt, ſi in ſubſtantia inuiſibilis verbi in creaturam viſibilem mutata & tranſiens verteretur: ita miſſus à patre intelligeretur filius, vt tantùm miſſus, non etiam mittens cum patre inueniretur. Cùm verò ſic eſt accepta forma ſerui, vt maneret incommutabilis forma Dei: manifeſtum eſt, quòd à patre & filio non apparentibus factum ſit quòd appareret in filio, id eſt, ab inuiſibili patre cum inuiſibili filio, idem ipſe filius viſibilis mitteretur. ad Phil. 2

Summatim colligit quæ ex prædictis aſtruantur.

EX prædictis aperte monſtratur quòd filius miſſus eſt a patre, & ſpiritu ſancto, & a ſeipſo, & quæ ſit ipſa miſſio, ſcilicet incarnatio, id eſt, ꝙ factus eſt homo, per quod viſibilis apparuit: quod eſt opus commune patris, & filij, & ſpiritus ſancti.

Quæſtio cur dicit, a meipſo non veni.

SED ad hoc opponitur, ſi filius a ſeipſo miſſus eſt, cur ergo ait, A meipſo non veni? Ad hoc Aug. reſpondet in 2. lib. de Trini. dicẽs, Hoc dictum eſſe ſecundum formam ſerui. ſecundum quam non fecit vt mitteretur, id eſt, non operatus eſt incarnationem, ſed ſecundum formam Dei. Iohan. 8. Solutio. Cap. prius citato.

Vtrum ſemel tantum miſſus ſit filius, an ſæpe.

HIC quæritur, vtrum ſemel tantum miſſus ſit filius, an ſæpe mittatur? Si enim miſſio filij ipſius tantum incarnatio eſt, cum ſemel tantum incarnatus ſit, & ſemel tantum videtur miſſus. At ſi ſæpe mittitur, eſt, & alia eius miſſio quam incarnatio. Sed quæ eſt illa? Nunquid ęterna genitura miſſio eius dicenda eſt, an etiã alia miſſio quærenda eſt?

Quòd duobus modis dicitur filius mitti.

AD quod dicimus, ꝙ duobus modis dicitur filius mitti pręter illam ęternam genituram, quę ineffabilis eſt, ſm quam etiam miſſus poſſet dici, vt videtur quibuſdam; ſed melius, ac verius ſm eam dicitur genitus. Præter eam ergo duobus modis dicitur mitti, ſcilicet, vel cum viſibiliter mundo apparuit carne indutus, vel cum ſe in animas pias ſic transfert, vt ab eis pcipiatur, ac cognoſcatur. Hos duos miſsionis modos aperte Aug. diſtinguit in 4. lib. de Tri. dicẽs, Non eo ipſo quòd de patre natus eſt, miſſus dicitur filius: ſed eo, ꝙ apparuit huic mundo, verbum caro factum. Vnde dicit: A patre exiui, & veni in mundum: vel eo, ꝙ ex tempore cuiuſquam mente percipitur, ſicut dictum eſt de ſapientia, E mitte illam de cœlis ſanctis tuis, & a ſede magnitudinis tuæ, vt mecum ſit, & mecũ laboret, id eſt, doceat me laborare. Et tunc vnicuique mittitur, cum a quoquam cognoſcitur atque percipitur, quantum cognoſci, & percipi Sap. 7. Cap. 20. Iohan. 16 Sap. 9.

poteſt

poteſt,pro captu,vel proficiens in Deum,vel perfectæ in Deo animæ rationalis.

Quòd ſecundum alterum ſemel, ſecundum alterum ſępe ſit miſſus: & ſecundum alterum vt ſit homo,& ſecundum alterum vt ſit cum homine.

Ecce, diſtincti ſunt duo modi miſsionis filij, & ſecundum alterũ ſemel tantum miſſus eſt Dei filius,ſecundum alterum ſæpe miſſus eſt,& mittitur quotidie. Nam ſecundum alterum miſſus eſt, vt ſit homo,quod ſemel tantum factum eſt: ſecundum alterũ vero mittitur,vt ſit cum homine,quo quotidie mittitur ad ſanctos,& miſſus eſt etiam ante incarnationem,& ad omnes ſanctos,qui ante fuerũt, Cap.20. Sap.7. & etiam ad Angelos.Vnde Aug.de filio,ideſt, de ſapientia patris loquens 4.lib.de Trin.ait, Aliter mittitur ſapientia,vt ſit cũ homine: aliter miſſa eſt,vt ſit homo. In animas ſanctas ſe transfert, & amicos Dei,& prophetas conſtituit,ſicut implet etiam ſanctos angelos. Sed cum venit plenitudo temporis,miſſa eſt, non vt impleret angelos,nec vt eſſet angelus,nec vt eſſet cum hominibus, vel in hominibns, vt antea in patribus erat,& in prophetis,ſed vt ipſum verbum fieret caro, ideſt,homo.

Quòd ſecundum alterum modum dicitur miſſus in mundum, ſecundum alterum non.

PRAETEREA notandum eſt:quod cum his duobus modis mittatur filius,ſm alterum dicitur miſſus in mundum:ſm alterũ vero non. Eo enim modo miſſus dicitur in mundum, quo viſibilis mundo apparuit. Vnde Aug.in eodem lib.ait. Cum ex tempore Cap. 20. Vbi ſupra cuiuſquam mente percipitur,mitti quidem dicitur,ſed non in hũc mundum. Non enim ſenſibiliter apparet,ideſt, corporeis ſenſibus præſto eſt.Nam & nos ſm quod mente aliquid æternum capimus, nõ in hoc mundo ſumus,& omnium iuſtorum ſpiritus etiam in carne viuentium,inquantum diuina ſapiunt,non ſunt in hoc mundo.Ex prædictis liquet,quòd præter ineffabilem genituram, duobus modis mittitur filius,ſcilicet cum viſibiliter apparuit, vel inuiſibiliter percipitur mente.

Cur pater non dicitur miſſus,cum ab aliquo cognoſcitur,vt filius.

HIC quæritur cur pater non dicitur miſſus, cum ex tempore a quoquam cognoſcitur,ſicut filius.Ad quod dicimus,quia in eo eſt principij auctoritas,quæ non habet de quo ſit,a quo filius, & ſpiritus Lib.& ca. citatis. ſanctus. Pater enim eſt,vt ait Aug.in eodem lib.principium totius diuinitatis,vel ſi melius dicitur,deitatis; quia principium eſt Cap.21. in fin.li.4 filij,& ſpiritus ſancti. Nam vt ait Aug.in eodem, Si voluiſſet etiã Deus pater,per ſubiectam creaturam viſibiliter appareret, abſurdiſsime tamen aut a filio quem genuit,aut a ſpiritu ſancto, qui de illo procedit,miſſus diceretur. Congruenter autem ille miſſus dicitur,qui in carne apparuit:miſiſſe autẽ ille,qui in ea non apparuit.

Putauerunt

Putauerunt quidam filium & ſpiritum ſanctum minores fuiſſe patre, quia miſſi dicuntur.

IDEOQVE putauerunt quidam hæretici, cum pater non ſit miſſus, ſed filius, & ſpiritus ſanctus, patrem eſſe maiorem, ac filiũ minorem eſſe, & ſpiritum ſanctum, atque patrem, quaſi maiorem, miſiſſe vtrumque quaſi minorem. Quod Aug. improbat in 4. lib. de Tri. illis contradicens. (Cap. 21. in fine libri.) Non ideo, inquit, arbitrandum eſt minorem eſſe filium, quòd miſſus eſt a patre, nec ideo minorem ſpiritum ſanctum, quòd & pater eum miſit, & filius: ſiue enim propter viſibilem creaturam, ſiue potius propter principis auctoritatem, vel cõmendationem, non propter inæqualitatem, vel imparilitatem, vel diſsimilitudinem ſubſtantiæ, in ſcripturis hæc poſita intelliguntur. Non ergo ideo dicitur pater miſiſſe filium, vel ſpiritum ſanctum, quod ille eſſet maior, & illi minores; ſed maxime propter auctoritatem principij commendandam, & quia in viſibili creatura non ſicut ille apparuit. Ecce oſtenſum eſt, quæ ſit miſſio filij, & quibus modis mittatur.

Vtrum tẽporali proceſſione ſpiritus ſ. procedat a ſeipſo.

DISTINCTIO XV.

Expoſi. Hic cõſiderandũ eſt cũ ſ. ſ. detur hominibus a patre, & filio.

SVPRA egit Magiſter de ꝓceſſione temporali ipſius ſpiritus ſancti ſecundum quod eſt a patre & filio. Hic ſecundo (Diuiſio) oñdit, qđ tẽporaliter ꝓcedit a ſeipſo, & hoc intẽdit in tota iſta parte vſque ibi. Hic q̃ritur, vtrũ ſemel tantũ ſit miſſus filius: vbi incipit agere de modo ꝓceſſionis ſeu miſſionis filii, q eſt viſibilis & inuiſibilis. Et hoc quodãmodo accidentaliter, cũ iſta miſſio & filio conueniat, & ſpiritui ſancto. Habet autem hæc pars quatuor partes. In prima oñdit, quod ſ. ſ. temporaliter a ſe mittitur, datur, & procedit, & hoc deducẽdo ad impoſſibile, quia aliter non eſſent indiuiſa opera trinitatis. In ſecunda oñdit a minori per auctoritatem, quod pater miſit filium vna cum ſpiritu ſ. ita quod ſpiritus ſ. miſit filium, in quem nullo modo habet auctoritatem, ergo multo fortius mittit ſe, & hoc facit ibi. Ne autem mireris, quod ſ. ſ. dicitur mitti, vel ꝓcedere a ſe. In tertia vero parte oñdit hoc a ſimili. Si enim filius miſit ſe pari rõne & ſ. ſ. ſe. & hoc facit ibi. Deinde oſtendit datum etiam a ſeipſo eſſe. In quarta vero & vltima opponit contra prædicta, & hoc ibi. Sed adhoc opponitur, ſi filius a ſeipſo &c. vbi etiam ſoluit, & breuiter epilogat prædeterminata.

Donatur itaque ſ. ſ. non tantum a patre & filio, ſed etiã a ſeipſo.

Videtur dicere falſum: quia ſupra fecit argumentum, ꝙ non poteſt dari a ſanctis viris, quia non poteſt ab ipſis procedere, ſed non poteſt a ſeipſo procedere: ergo pari ratione non poteſt dari a ſe. (Dub. 1) Reſpon. dicendum, ꝙ Magiſter arguebat de ꝓceſſione temporali, & de hac bene concedit ipſe ꝙ procedit a ſe, eo ꝙ propriẹ poteſtatis eſt, vt ſpiret in eum in quem vult, ſed ſancti viri non hñt poſſe in eũ. (Reſpon.)

Sicut inquit corpus carnis nihil aliud eſt quam caro, ſic donũ ſpiritus ſ. ſ. nihil aliud eſt quam ſpiritus ſ. ſ.

Videtur, ſi ſimilitudo bona eſt, vt omne quod eſt donũ ſpiritus ſ. ſit ſpiritus ſanctus. Sed contra. Timor eſt donum ſpiritus ſancti, & nõ eſt ſpiritus ſ. (Dub. 2) Reſpon. dicendum. ꝙ donũ (Reſpon.) cum dicit relationẽ, ac per hoc quodam-

dammodo diſtinctionẽ poteſt illam importare tripliciter. Aut ſecundum modum intelligendi, aut ſm modũ eſſendi: aut ſm eſſentiã. Primo modo idem eſt dans & datum, ſicut idẽ intelligens. & intellectũ, & differẽs ratione modi dicendi, quia datur idem a ſe: & ſic intelligit Aug. Alio modo ſm modũ eſſendi, ſiue ſe habẽdi, qui alius eſt & alius in perſonis, & ſic dicit relationem perſonę ad perſonã. Tertio modo importat diſtinctionẽ ſm eſſentiã, & reſpectum creaturę ad eſſentiã increatã, & hoc modo amor dicitur donũ ſpiritus ſ. ſed hoc infra melius patebit.

Si pater, & filius dant.

Dub. 3 Quia iſta ratio, vt ſupra dictũ eſt nõ valet. Pater poteſt generare filiũ, & filius nõ poteſt: ergo pater poteſt aliquid quod filius non poteſt, ergo pari rõne, cũ ſpiritus ſ. dicit perſonã vt filius, non valet. Si tu dicas, ꝙ nõ eſt ſimile propter actum dãdi, qui eſt operatio in creatura. Contra, ſicut dicit Magiſter in litera. ſpiritus ſancti donatio eſt eius ꝓceſſio, ſed illud argumentum non valet: ſpiritus ſ. ꝓcedit, & pater non: ergo aliquid facit ſpiritus ſ. quod non pater: ergo ſimiliter nec in propoſito. Si tu dicas mihi, ꝙ non eſt ſimile de actiua & paſſiua. Contra, inflexio nominis ꝑ caſus, non vitiat ſignificationem: ergo ſimiliter videtur, ꝙ nec ibi ſit variatio per actiuum & paſſiuũ. Et ſi tu dicas, ꝙ nõ eſt ſimile, oſtenditur, ꝙ ſic, quia omnis actiua infert paſſiuã: ergo videtur, ꝙ ſi in voce actiua tenetur eſſentialiter, ꝙ ſimiliter in paſſiua. Reſpon. Reſpon. dicendum, ꝙ ſicut prædeterminatum eſt, rationes Magiſtri bonæ ſunt, quia ipſe accipit dare, ſm ꝙ dicit effectũ in creatura, & ſm hoc commune eſt tribus perſonis neceſſario, & hoc in actiua ſignificatione. 3 Dare enim ſpiritũ ſanctum alicui, eſt facere, ꝙ inhabitet in eo: & ideo nõ eſt ſimile de potentia generãdi. AD illud quod obijcitur, ꝙ Magiſter dicit, ꝙ donatio idem eſt quod proceſſio. Dicendum, ꝙ loquitur de donatione paſſiua, ſm quod arctaẽ ad ſpiritum ſanctum, & argumentum ſuũ bonum eſt: quia ab eodem principio eſt actio, & paſſio: ergo ſi donatio actiua eſt a patre, ſimiliter & donatio paſſiua, ſimiliter ſi donatio actiua eſt a ſ. ſ. & paſſiua. AD illud qd 4
obijcitur, ꝙ in actiua tenetur eſſentialiter, ergo & in paſſiua ſimiliter ergo poteſt dici, ꝙ pater procedat, dicendum, ꝙ argumentum iſtud non valet: quia ſpirare in voce actiua cõuenit duobus, in voce paſſiua conuenit vni ſoli. Sic mittere poteſt conuenire tribus: procedere vero ſine mitti, duobus tantum.

Si autem ſeipſum dat: tunc & a ſeipſo procedit.

Videẽ falſum: quia procedere eſt produci: ergo ſi ſpiritus ſ. procedit Dub. 4
a ſe, producitur a ſe. Si tu dicas, ꝙ non dicitur ſine determinatione, videlicet temporaliter, contra temporaliter, eſt determinatio non diminuens, ergo ſequitur de neceſſitate, ſi temporaliter ꝓcedit a ſe, quod procedat a ſe. Reſpon. Dicendum ꝙ Reſpon.
ſicut dictum eſt ſupra, proceſſio rõne comparationis ad terminum in quo ſuſcipitur creatura, ſcilicet, quæ ſanctificatur, de ratione nominis, connotat temporale. & ideo dicitur temporalis: & quia ille effectus temporalis eſt a ſpiritu ſancto, ideo & ꝓceſſio: licet non ita proprie ſicut de patre. Et non valet de productione, quia ꝓductio ſolum dicit cõparationem ad principiũ a quo non & cõnotat effectum. Vnde ſicut non valet, procedit temporaliter, ergo producitur tẽporaliter ſic & in propoſito.

Ne autẽ mireris, ꝙ ſpiritus ſanctus dicitur mitti &c.

Videtur, ꝙ male probet miſſionem Dub. 5
ſpiritus ſancti per miſſionem filij, quia miſſio dicit ſubauctoritatẽ in miſſo, ſed plus eſt de ſubauctoritate in ſpũ ſancto, quã in filio: ergo plus de ratione miſſionis: ergo videtur ꝙ potius deberet procedere ecõtrario. Itẽ, miſſio dicit manifeſtationem: ſed miſſio filij manifeſtata eſt per miſſionem ſ. ſ. ergo manifeſtior eſt miſſio ſ. ſ. ergo videtur

videtur quod probet ignotũ p ignotius. iuxta hoc quæritur, de quo dicitur mitti proprius. ſ. de filio, an de
Reſpon. ſpirituſancto. Reſponſi. Dicendum, quod Magiſter probat miſſionem ſ.ſ. per miſſionem filij, quia magis expreſſas habet auctoritates. Adhuc poteſt tamen nihilominus alio modo dici quod etiam rõcinãdo bene procedit.
6 In miſſione enim perſonę eſt duo cõſiderare .ſ. emanationem, ratione cuius eſt ſubauctoritas in miſſo, & quãtum ad hoc magis conuenit ſpiritũ ſanctum mitti: & quantum ad hoc arguit Magiſter a minori, quod ſi filius mittitur a ſpirituſancto a ſe, multofortius & ſ.ſ. Eſt autem cõſiderare manifeſtationem, & ratione huius cõuenit filio magis: quia magis euidenter apparuit mundo: & quãtum ad hoc arguit Magiſter a manifeſtiori, & ita ꝑ
7 optime ꝓcedit. AD illud quod obijcitur quod ſ.ſ. manifeſtat filiũ, & eiꝰ miſſionem dicendum quod hoc non eſt propter defectum euidentiæ a parte miſſionis filij, ſed propter cæcitatẽ a parte videntium quam remouet ſ.ſ. gratia, & ſic patet de quo prius. Vno enim modo magis competit filio, alio modo ſpirituiſancto, ſecundum duas prædictas conditiones.

Satis oſten dit &c.

Dub.6 Secundum hoc videtur, quod cum ſ.ſ. non ſit factus ex muliere videtur quod non ſit miſſus. Præterea ſi filiꝰ eſt factus ex muliere, ergo eſt factus.
Reſpon. Contra, in ſymbolo non factus. Rñ. iſta non eſt communis ratio miſſionis, ſed ſolum miſſionis viſibilis ipſiꝰ
8 filii, & ideo non valet de ſe. AD illud quod obijcitur, quod non eſt factus. Dicẽdum quod illud non eſt intelligẽdum ſecundum humanam naturam, & ideo oportet addere determinationem, vt dicatur factus ex muliere, vel ſecũdum humanam naturã, quia ſimpliciter propter errorem Arrij vitãdum, non recipit eam eloquiũ eccleſiaſticum.

Ad Phy. AD intelligentiam huius partis quatuor quęruntur. Primo quæritur, vtrũ miſſio ſit in diuinis. Secundo dato quòd ſit, vtrum miſſio ſit ex tempore, vel ęterna. Tertio quæritur cuius ſit miſſio vt miſſi. Quarto cuius ſit miſſio vt mittentis.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Miſſio eſt in diuinis, cum ibi reperiatur principium mittens, terminus ad quem miſſionis, & miſſum.

QVOD miſſio ſit in diuinis oñditur primo per ſcripturam ve. teſt. Sap. ix. Mitte illam de cœlis, & loquitur de ſapientia, quæ eſt Dei filius. Item, per ſcripturam no. te. ad Gala. iiij. Cum venit plenitudo temporis, miſit Deus filium ſuum: & poſt, quoniam eſtis filii Dei, miſit Deꝰ ſpiritum filij ſui in corda veſtra. Item, hoc oſtenditur per teſtimonium veritatis. Io. xvj. Cum autem abiero, mittam vobis ſpiritum veritatis. Item, ratione videt̃ iſtud idem, quia mittere non eſt aliud quã ex ſe aliquem producere in alium; ſicut ſol radium mittit in aere, ſed ſ.ſ. a patre & filio procedit in creaturã, ergo ab eis mittitur. Item, qñcũque datur aliquid alicui, vt abñti, conuenienter dicitur mitti, ſed tota trinitas eſt abñs peccatoribus quãtum ad gratiam inhabitantem, ergo qñcunque datur ſ.ſ. quantum ad gratiam inhabitantem, nõ incongrue dicitur mitti: ſi ergo dari ẽ i diuinis hoc modo vt dictum eſt, ergo & miſſio. Contra. vbicũque eſt miſſio, ibi eſt ſeparatio. Vnde Hiero. ſuper Ezech. Quod coniunctum eſt, & i vno corpore copulatum mitti non poteſt, ſed quod extra eſt. Vnde non mittitur manus, ſed iaculum. Sed in diuinis eſt omnimoda indiuiſio, & nulla ſeparatio, ergo &c. Item, vbicunque eſt miſſio, eſt miſſi ad mittẽtem ſubiectio quod patet: dominus enim mitit ſeruũ, & non ſeruus dominum. Sed in diuinis eſt omnimoda æqualitas, & nulla ſubiectio, ergo ibi non eſt miſſio. Item, vbicunque eſt miſſio, ibi eſt mutatio, q̃a non dicitur aliquid mitti, vbi eſt, ſed in

Funda-menta.

Ad opp.

in diuinis, nulla omnino cadit mutatio, ergo &c. Item, miſſio paſſiue dicta inquantum talis, eſt opus miniſterii, ſed in nobiliſſima natura inquantum talis, non cadit miniſterium, ergo &c.

RESP. Dicendum, quod miſsio eſt in diuinis, ſicut oñdunt prædictæ auctoritates & rationes, & transferẽ a creaturis ad Deum. Secundum autẽ
9 quod miſsio in his inferioribus conſideratur, habet reſpectum ad tria. ſ. ad principium, & ad terminũ, & miſſum. Ad principium ſiue ad mittentem, ſub triplici habitudine comparari conuenit, vt ad dantem eſſe, & ſic mittitur radius a ſole. Vt ad dantẽ virtutem, & ſic mittitur iaculum a ꝓiectore. Vt ad dantem iuriſdictionem ſiue auctoritatem, & ſic mittitur nuncius a prętore. Secundũ omnem hãc comparationẽ eſt in diuinis miſſio, quia ſpiritus mittitur a patre & filio tanquam habens eſſe, & virtutem, & auctoritatem in operando ab eis, & ideo miſsio ſecũdum hunc reſpectũ, eſt complectiſsime ĩ diuinis. Non.n. eſt ponere quod vna perſona recipiat auctoritatem, niſi a quo recipit virtutem, nec virtutem, niſi a quo recipiat eſſe. Similiter ad terminum ſub triplici habitudine comparatur. Mittitur enim aliquid alicui, vbi videlicet quietatur, vt lapis mittitur deorſum. Mittitur etiã alicui, vt a quo habeatur, ſicut aliquis mittit alicui donum. Mittitur etiam alicui vt ad aliquid, ſcilicet quod operetur. Secundũ hanc triplicem cõparationem eſt miſſio in diuinis. Mittitur enim filiꝰ vel ſpũs ſ. vt alicui ad inhabitandum, vt alicui, ad poſsidendum vt donum, vt ad aliquid, ſcilicet ad effectũ operandum: & ideo miſsio per comparationem ad terminum reperitur completiſsime in diuinis, multomagis quã in creaturis. Si autem loquimur de miſsione in cõparatione ad miſſum, ſic in his inferioribus ponit triplicẽ conditionem imperfectionis, ſcilicet ſeparationem, ſubiectionem, & mutationem, quæ quidem non ſunt in diuinis, eſt tamen aliquid perfectionis ibi iſtis correſpondens, & ratio huiꝰ patet ſic. In iſtis inferioribus ſeparatẽ miſſus a mittẽte propter diſtantiam termini ad mittentem, vt patet cum mitto aliquem Romam: quia Roma diſtat a me, ſi ille debet eſſe Romæ, oportet quod ſeparetur a me. In diuinis vero, quia Deus mittens eſt vbiq; nulla eſt diſtantia, & ideo nulla eſt ſeparatio, loco tamẽ huiuſmodi ẽ miſſi a mittente egreſsio, ſiue emanatio, & ſic patet reſponſio ad illud ꝙ obijcitur de conditione ſeparationis. Similiter in his inferioribus eſt in miſſo ſubiectio propter differentiã mittentis ad miſſum: quia enim miſſus recipit a mittente, vel eſſe, vel virtutem, vel operationẽ, & eſt ſeparatus ab eo in ſubſtantia: quia ſubſtantia omnino eadem non participatur a pluribus, neceſſe eſt quod aliam virtutem recipiat ab eo, & aliam iuriſdictionem illa inferiorem: ſed ĩ diuinis non eſt ſubſtantialis differentia, & ideo omnia ſunt æqualis nobilitatis in mittente & miſſo, ſed tamen loco huius eſt ſubauctoritatis origo, & ſic patet ſecũda obiectio. Similiter in his inferioribus eſt in miſſo mutatio. ꝓpter diſtãtiam miſsi a termino. cum enim non eſt in termino ad quẽ mittitur, ideo oportet quod mutet locũ, & quod fit in eo mutatio: quia vero in diuinis miſſus nulli loco abeſt: nõ oportet quod perſonaliter accedat, & ideo non eſt ibi mutatio. Sed tamẽ loco eius eſt alicuius effectus de nouo productio, & ſic patet tertia obiectio. Quamuis enim in diuinis non ſit ſeparatio, ſubiectio. & mutatio, tamen loco horum eſt emanatio, ſubauctoritatis origo, & noui effectus ꝓductio.

AD illud quod vltimo obijcitur, 10
quod pertinet ad myſterium. Dicendum quod hoc verum eſt, vbi miſsio dicit ſubiectionem, ſed hoc nõ eſt in diuina natura, ſed in creaturis &c.

QVAESTIO. II.

CONCLVSIO.

Cum terminus ad quem miſſionis diuinæ ſit creatus, Miſſio eſt de neceſſitate temporalis.

Ad opp.

VTRVM miſsio in diuinis ſit ex tempore tātum, an etiam ab æterno. Et quod ab æterno oſtēditur auctoritate, & ratione. Auctoritate ſic. Greg. eo mittitur filius quo generatur: ſed generatur ab æterno, ergo mittitur ab æterno, ergo miſsio in diuinis eſt ab æterno. Itē Beda in hom. Spūs ſancti miſsio eſt proceſsio, ſed procedit ab æterno, ergo mittitur ab æterno. Itē, ratione ſic. Miſsio ſiue actiue ſiue paſſiue dicta eſt Deus, ſed omnis actio q̄ actiue & paſsiue eſt, Deus eſt ab æterno, ergo &c. Item, omnis actio quæ habet Deum vt terminum, & vt principium eſt ab æterno, vt patet cum dicitur Deus intelligit, Deus generat, ſed miſsio eſt huiuſmodi, quia Deus mittit Deum, ergo miſsio eſt æterna. Si dicas, quod miſsio requirit duplicem terminum. ſ. eum qui mittitur, & eum ad quem mittitur, & ille ad quem fit miſsio, eſt temporalis. Cōtra. Deus poteſt eſſe, qui mittit, Deus qui mittitur, ergo pari ratione Deus ad quem mittitur, & videt quod iſte cōparationes principii & termini maxime Deo conueniāt. Deus enim eſt alpha & o, principiū & finis, ergo magis proprio dicitur Deus ad quē mittitur, quam Deus qui mittitur. Item, quicquid eſt Deus eſt æternum, miſſio eſt Deus, ergo eſt æterna, ſed præmiſſę ſunt verę, ergo & cōcluſio. Cōtra. Ioā. xvi. Si non abiero, paraclet[9] non veniet ad vos: cum autē abiero mittā vobis eum. Cū ergo ſpiritus ſ. poteſt mitti, & promitti, ſed quod eſt æternū nō poteſt promitti, ergo &c. Item Aug. 4. de Trini. Mittitur filius vel. ſ. ſ. cum ex tempore cuiuſquā mēte percipitur. Item omnis miſſio eſt aliquid poſterius mittente: ſed vbi cadit poſterius neceſſario interuenit ratio principij, & temporis, ergo &c.

Gregori[9]. ſuper Io. & 20. mo.

Fundamenta.

Prima propoſitio per ſe eſt vera, q̄a mittens per prius habet ipſum quod mittit, q̄ habet ille ad quem mittit. Item omnis miſſio, vel eſt ratione mutationis, vel ratione operationis, ſed in diuinis non eſt mutatio: ergo ad hoc, quòd miſſio ſit, neceſſe eſt, quòd interueniat operatio, & ſi operatio, & effectus, & ſi effectus & tempus: ergo omnis miſſio eſt ex tēpore.

RESP. Dicendum ad prædicta,
quòd miſſio in diuinis nullo modo 11
dr̄ niſi ex tempore. Et ratio hui[9] eſt:
quia dicit comparationem, non tantum ad principium, nec tantum ad miſſum: ſed etiam ad terminum: ſed terminus ille de neceſſitate creatus eſt: quia miſſio in Deo cum non dicat mutationem, dicit aliquam circa terminum operationem, & ita aliquem effectum: & quia omne quod recipit effectum eſt creatum, & temporale, ideo miſſio de neceſſitate eſt tp̄alis.

AD illud ergo quod dicit Greg. 12
eo mittitur filius, quo generatur, Dicendum quòd ipſe loquitur præſuppoſita manifeſtatione in creaturis, pater enim manifeſtatur in creatura: ſed non mittitur: ſed filius mittitur. Et Grego. reddit rationem, quia nulla alia cauſa eſt, niſi quòd ille generatur, ille non. i. pater. AD illud quod 13
obijcitur de Beda. Dicendum quòd Beda loquitur de proceſſione ſpiritus ſancti, prout eſt in creatura, & ita
ſemper eſt temporalis vt miſſio. AD 14
illud, quod obijcitur, quòd omne q̄d actiue, & paſſiue in Deo ponit, æternum eſt, Dicendum, quòd verū eſt, niſi habeat vlteriorem reſpectum ad creaturā: ſed miſſio præter reſpectū, qui eſt mittentis ad miſſum, importat
aliquem effectum in creatura. AD il
lud, quod obijcitur, quòd miſſio acti 15
ue, & paſſiue eſt Deus, dicendū quòd eſt quædam actio, quæ ſolum reſpicit paſſum, vt percutio te: quædam quæ paſſum, & alium terminum, vt doceo te grammaticam, ſimiliter & mitto te ad illum. Et quod obijcitur, verū eſt ī actione, & paſſione, quæ nihil aliud reſpiciunt niſi principium, & obiectum, ſed non in alijs, quæ requirūt alium terminum, & ideo habet in-

ſtantiam

Digitized by Google

ſtantiam in propoſito. Similiter ſol-
uendum eſt ad ſequens, quòd verum
eſt ſi actio illa omnino terminaretur
in Deum. Sed quod obijcit, quòd
miſsio reſpicit Deum, vt terminum
ad quem. Dicendum, quòd ſi termi-
nus ad quem eſt miſſio: eſſet ſolum
in ratione finientis: ſic verum eſſet.
nunc autem non eſt ſic. ſed magis in
26 ratione ſuſcipientis. A D vltimum
obiectum dicendum quòd ibi eſt pa-
ralogiſm⁹ accidētis, ſicut hic. Omne
ęs eſt naturale, ſtatua eſt ęs: ergo &c.
quia quod erat materiæ, attribuitur
ſtatuæ ratione artificij. Similiter hic,
quòd erat diuinę eſſentiæ attribuitur
miſſioni ratione connotati.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

**Miſsio paſsiue, non eſt ipſius pa-
tris, qua miſsio emanationē
connotat in ſuo ſignificatu.**

Ad opp.

QVAERITVR cuius
ſit miſſio, vt miſsi. Et
videtur, quòd ſit totius
trinitatis. Auguſ. 4. de
tri. Mittitur filius, cum
ex tempore cuiuſquam mente perci-
pitur. Sed tota Trinitas ex tempore
mente percipitur: ergo tota Trinitas
27 mittitur, ergo pater. Item, mitti per-
ſonam, eſt ipſam de nouo venire ad
habitandum, ſed tota Trinitas de no
uo venit ad habitandum in peccato-
re, cum gratia datur ei, ergo &c. Mi-
nor patet Iohan. 14. Ad eum venie-
mus, &c. Item miſsio connotat effe-
ctum in creatura, ſed ita eſt, quòd oē
connotans effectum dr̄ eſſentialiter,
ergo miſsio paſsiue dicta, dr̄ eſſentia-
liter, ſed quod eſſentialiter dr̄, conue
nit toti trinitati, ergo &c. Item qn̄
aliquid mittit̄, mittit̄ cū eo omne qd̄
inſeparabiliter eſt coniunctum, ſed
pater eſt inſeparabiliter coniunctus
cum filio, ergo qn̄ mittitur filius, mit
titur & pater. Item, mittere & mitti,
aut ſunt æqualis nobilitatis, aut nō.
Si æqualis, ergo qua ratione. dr̄ mit-
tere de patre, eadem ratione & mitti.
Si eſt inæqualis, ergo mittens eſt ma-
ior miſſo, ergo filius eſt inæqualis pa-
tri. Contra Aug. 4. de Tri. pater nuſ-
quam legitur miſſus, ſed non debem⁹
aliquod aſſerere de Deo quod nō ha-
bemus ex ſcriptura, ergo mitti non
conuenit toti trinitati. Item. Auguſ.
dicit, quòd pater abſurdiſsime dicit̄
miſſus, ſed ſermones veri non ſunt
abſurdiſsimi, ſed potius falſi, ergo
mitti non vere dicitur de patre. Item
Auguſ. dicit quòd mitti eſt cognoſci
eſſe ab alio, ſed pater non cognoſcit̄
eſſe ab alio, ergo pater non mittitur.
Item omne mobile reducitur ad im-
mobile, ergo miſsibile ad imiſsibile,
ergo in diuinis eſt alia pſona immiſ-
ſibilis, ſed non niſi pater, ergo &c.

Fundamenta.

8. Phyſ. tex. 34.

R E S P. dicendum, ꝙ miſsio ſicut 18
patet ex ratione Aug. & melius infra
patebit, ſemper duo habet ex ſuo in-
tellectu. ſ. emanationem, & manife-
ſtationem per effectum, Quia ergo
importat emanationem paſsiue miſ-
ſio dicta, hinc eſt, quòd cū pater oī-
no careat principio, quòd de ipſo
nullo modo poteſt dici miſsio paſsi-
ua, vnde non inuenitur, & ſi inueni-
retur, eſſet tanquam falſa, & velut im
propria exponenda.

Cōcordat S. Thom. 1. Par. q. 43. art. 4.

A D illud ergo quod obijcitur pri 19
mo, & ſecundo, quòd miſsio eſt per-
ceptio ab intellectu, vel inhabitatio
de nouo, dicendum, quòd non dicit
totam rationem miſsionis, ſed ſolum
a parte termini in quem, vnde debet
addi, cū illis emanatio ab alio, & tūc
nō valet. AD illud quod tertio obij-
citur, quòd cōnotat effectum, ergo eſt 20
eſſentiale, dicendum, quod nomen
connotans effectum, aut dicit ſolum
reſpectum ad effectum, & tunc eſt pu
ro eſſentiale, vt creare, aut dicit etiam
cum hoc reſpectum ad perſonam, &
ſic pōt eſſe notionale, ſicut creare per
filium, ſolius eſt patris, ſic eſt de hoc,
quod eſt mitti. Quia non dicit tan-
tum comparationem miſſi ad ſuſci-
pientem effectum, ſed etiam ad prin-
cipium. Significat enim ipſum eſſe
ab alio, & in alium, & ſic patet.
A D illud quod obijcitur, ꝙ inſepa
rabilia ſimul mittuntur, dicendum 21
quòd illud eſt verum de illa miſsio-
ne, quæ eſt per ſeparationem, ſed de
illa

Controuerſia tā eſt inter S. Thom. & Sco. in diſtin. hac, an ita ſit mittere ꝓducere, ſicut mitti ꝓduci, & an mitti ſit formaliter originari.

illa miſsione, quæ eſt per diſtinctionem, non eſt dicere, quòd ſic mittantur neceſſario illi, qui diſtinguuntur, ſicut nec in alia miſsione illa, quæ ſeparantur, & qm̃ pater diſtinguitur a filio, & miſsio in diuinis dicit diſtinctionem, ideo non oportet, quòd cū
22 mittatur filius, mittatur pater. AD illud, quod obijcitur vltimo, quòd æqualis nobilitatis eſt mitti, vt mittere, dicendum, quòd mitti non remouetur a patre, quia dicit ignobilitatem, ſed quia dicit emanationem, & ſubauctoritatem, q̄ quāuis non ſit ignobilitatis, tn̄ nō conuenit patri.

QVAESTIO IIII.

CONCLVSIO.

Mittere, & mitti, cum de ratione ſui nominis importent ſub auctoritatem, auctoritatem, & diſtinctione, ideo una perſona non poteſt dici quod mittat ſe ipſam.

Fundamenta.

VLTIMO quærit̃ cuiꝰ ſit miſſio, vt mittentis. Et quòd ſit totiꝰ trinitatis, oſtendit̃ ſic. Miſſio idem eſt ꝙ temporalis donatio, ſed temporaliter dare conuenit toti trinitati, quia tota trinitas dat ſpiritum ſanctum, vt dicit Aug. &c. Item Augu. 4. de trinitate. Mitti a patre filiꝰ ſine ſpiritu ſancto non potuit, ergo miſſio filij conuenit ſpiritui ſancto, ergo eadem ratione miſſio ſui. Si dicas ſicut dicunt quidam, ꝙ illud intelligitur de miſſione ſm humanam naturā, qua miſſus eſt ad prædicandum, ſm illud. Eſa. 61. Ad annunciandum manſuetis miſit me: non autem de miſſione ſm diuinam naturam. Contra. miſſio ſm diuinam naturam, eſt miſſio in mentē, vel in carnem: ſed Aug. intelligit de miſſione in carnem, vnde ſtatim ſubditur, quia pater intelligitur eum miſiſſe cum fecit ex fœmina, ergo cōſtat ꝙ loquitur de miſſione ſm diuinam naturam.

15. de Trinit. 19.

Item, Magiſter facit tale argumentum. Si pater poteſt dare, vel mittere ſpiritum ſanctum, & hoc nō facit. ſ. ſ. aliquid facit pater quod non facit. ſ. ſ. ergo diuiſa ſunt opera trinitatis.

Ad opp.

Contra. datum dicitur relatiue ad dantem, ſicut dicit Aug. 15. de trini. ergo ſ. ſ. non datur niſi ab his ad quos relatiue dr̃, ſed non dicitur relatiue ad ſe, ergo non dat ſe, ergo nec mittit ſe. Item, ſicut pater eſt prima perſona in trinitate, ante quā non eſt alia, ita. ſ. ſ. poſt quem nō eſt alia. Sed pater quia non habet perſonam ex qua ſit, nullo modo dicit miſſus, ergo cum. ſ. ſ. non habeat pſonam ex ſe emanātem, nullo modo dr̃ mittere. Item, vbicumq; eſt miſſio paſſiua, ibi eſt ſubauctoritas reſpectu alicuius principij in miſſo ſicut dr̃ ab Aug. & Magiſtro, ergo vbi eſt miſſio actiua, ibi notatur auctoritas reſpectu perſonæ, ſed. ſ. ſ. non habet auctoritatem reſpectu ſui, nec alterius perſonæ, ergo &c. Item, vbicōque eſt miſſio, ibi vere notatur diſtinctio, ſicut in creaturis ſeparatio, ſed perſona. ſ. ſ. nō diſtinguitur a ſe, ergo a ſe nō mittitur, nec filiū mittit, cū non habeat auctoritatē in ipſum, ergo non mittit. Item, omnis actus, ſm quē perſona refectitur ſupra ſe, eſt eſſentialis, & eſſentialiter dictus, ſi ergo filius mittit ſe, vel ſ. ſ. ſe, ergo mittere, vel mitti eſſentialiter dicit, ſed omnis talis actus dr̃ de tribus, ergo pater mittit ſe.

23 RESP, dicendum, quòd in hac quæſtione, ſapientes opinantur contrarie ſapientibus. Nam Magiſter dicit expreſſe, & nititur probare auctoritate, & ratione, ꝙ ſ. ſ. mittat ſe, & dat ſe, nec oportet ſm ipſum, ꝙ inter mittentem, & miſſum cadat perſonalis diſtinctio, ſed ſolum quantū ad rationem intelligendi, vt ipſe ſit mittens inquantum Deus, & idē ipſe ſit miſſus inquantum donum. Aliorum magiſtrorum, & antiquorū fuit poſitio, ꝙ mittere, & mitti de ratione ſui nominis important ſubauctoritatem, & auctoritatem, & diſtinctionē, & ideo nullo modo poteſt dici, ꝙ vna pſona mittat ſe, vel mittatur a ſe. vnde locutiones iſtę ſunt improprię, & exponēdę, quæ hoc dicere vident, & poſitionem ſuam confirmant per

Diſſentiūt Theol. a magiſtro in hac poſitione.

Augu.qui dicit, ꝙ pater nullo modo
mittitur,nec legitur miſſus:hoc non
eſt ob aliud , niſi quia hoc, quod eſt
miſſus importat ſubauctoritatē, ergo
ꝑ oppoſitū mittere importat auctori
tatē, & vna ꝑſona nō hēt auctorita-
tē ſupra ſe. Et rñdent rōnibus Magi
24 ſtri,ꝙ non eſt ſimile de hoc, quod eſt
dare,& de hoc,qđ eſt mittere . Quia
dare vno mō eſt ex liberalitate, ſiue
amore communicare, & ſic eſt eſſen-
tiale omnino.& nullam connotat di
ſtinctionem,& ſic conceditur ꝙ tota
trinitas dat ſeipſam , & pater ſimili-
ter. Alio modo dare eſt alicui donū
communicare,non tantum ex libera
litate,ſed etiam ex auctoritate , & ſic
dare dicit notionem,ſiue tenetur no
tionaliter, & hoc modo non valent
illę rationes ſi pater dat ſpiritum ſan
ctum,& ſpiritus ſanctus non dat ſe,
ergo aliquid facit pater quod nō.ſ.ſ.
quia dicit notionem, & in hoc ſenſu
ęquipollet ei,quod eſt mittere : ſimi-
liter donatio paſſiua,ei quod eſt pro
25 cedere. Similiter ad ſimile quod in-
ducit Magiſter de filio, dicunt quòd
non eſt ſimile , quia in filio duplex
eſt natura.ſ. diuina , & humana , &
quantum ad humanam poteſt mitti,
& mittitur a tota trinitate , quia mi-
nor eſt Deo, & inferior, & non tan-
tum ſubauctoritatem habet , ſed etiā
ſeruitutē, quia eſt ſeruus Dei,quāuis
per vnionem ſit Deus . Quantum ad
diuinam autem mittitur a ſolo pa-
tre,quia a ſolo patre producitī. Quia
ergo ſpiritus ſanctus producitur & a
patre,& a filio,& non a ſeipſo, hinc
eſt,quòd non mittitur niſi a patre,&
a filio,& propter hoc rationes Magi-
ſtri non valent,quia omnes auctori-
tates , quæ dicunt filium mitti a ſpi-
ritu ſancto,vel a ſe ſm humanam na
turam intelliguntur . Sed licet hæc
poſitio rationabilior videatur, & fa-
cilior ad ſuſtinendum , tñ quia non
debemus auctoritates ſanctorum ad
noſtram trahere rationē , ſed magis
econuerſo rationem noſtram aucto-
ritatibus ſanctorum ſubijcere , vbi
non continent expreſſam abſurdi-
tatem : et Sancti dicunt & Magiſter
dicit,& maxime Auguſt.qui plus ſu-
per hac materia locutus eſt, filium
mitti a ſpiritu ſancto,& a ſe, qđ non
poſſunt exponere ſm humanam na-
turam: ideo alia poſitio tum ob re-
uerentiam Sanctorum ; tum ob re-
uerentiam Magiſtri, videtur magis
eſſe tenenda. Illud enim verbū Aug.
quod dicit ꝙ filius eſt miſſus in car-
nem a ſpiritu ſancto ſm humanam
naturam,nullo modo poteſt intelligi
vt videtur,quia miſſio hęc fuit ad hu
manitatis.ſiue carnis aſſumptionem,
ergo ſm rōnem intelligendi præce-
dit humanā naturam , vt iam vnitā ,
ergo ſi filius hoc modo dr̄ miſſus,
oportet ꝙ attribuaī diuinę naturæ,
& ita rōne diuinæ naturæ miſſus eſt
a ſpū ſcō, multo fortius ergo a ſe, ac
per hoc & ſpiritus ſanctus a ſe.Et ꝓ- 26
pterea ad intelligentiam obiectorū
in contrarium notandum eſt,ꝙ miſ-
ſio de ſe duo importat.ſ.emanatio-
nem,& manifeſtationem , & princi-
paliter de ratione ſuæ ſignificationis
importat manifeſtationem.Et hoc pa
tet per Aug.in 4.de trini.qui dicit ꝙ
mitti eſt cognoſci eſſe ab alio , & ha-
betur in præſenti diſtin.quia tunc fi-
lius mittitur,cum ex tēpore cuiuſquā
mente percipitur. Quia ergo princi-
paliter importat manifeſtationem,&
connotat in miſſo emanationē, ideo
manifeſtatio ſignificatur per hoc qđ
eſt mittere per modum actionis,& ꝑ
hoc quod eſt mitti per modum paſ-
ſionis,ſed emanatio vtrobique vni-
formiter. Vnde ſenſus eſt,pater mittit
filium.i.declarat,ſiue manifeſtat filij
emanationem , ſiue filium emanare.
In paſſiua vero,ſenſus eſt, filius, ſine 27
ſ.ſ.mittiī.i.manifeſtatur ab alio ema-
nare.Et qm̄ ablatiuus reſpectu paſſi-
ui , & nominatiuus reſpectu actiui,
important rōnem principij, & ſigni
ficatio huius verbi mittere,& mitti,
eſt manifeſtatio,& emanatio,ideo il-
la eſt , propriiſſima , quando abla-
tiuus,vel nominatiuus importat ha-
bitudinē principij reſpectu vtriuſq;,
vt cum dr̄ pater mittit filium,& filiꝰ
mittitur a patre, quia filius emanat a
patre , & manifeſtatur a patre. Quia
vero principale ſignificatum horum
verborum eſt manifeſtatio non ema-
natio,

natio, qm̃ nominatiuus, vel ablatiu⁹
eſt principium manifeſtationis quã-
uis non emanationis propria eſt, ſed
minus prædicta, & in hoc ſenſu con
ceduntur iſtę. Filius mittit ſe, & .ſ.ſ.
mittit ſe. Quia vero tam mittere, q̃
mitti importãt emanationem circa
miſſum, & perſona patris nõ emanat
ab aliquo, ſimiliter nec trinitas, ideo
perſona patris nuſquã legitur miſſa,
nec ipſa trinitas. Ex hoc patet, quòd
hæc eſt ſimpliciter, & omnino impro
pria, pater mittit ſe, ſiue ipſa trinitas
quia receditur a proprietate perſo-
narum, & trinitatis. Illa vero eſt ſim
pliciter, & omnino propria. Pater
mittit filium, cum a nullius proprie-
tate recedatur.

28 AD illud quod objicitur in con-
trarium de dato quod dr̃ relatiue, di
cendum ꝙ verum eſt, ſm quòd dare
dicit per quãdam auctoritatem cõi-
care, hoc modo nõ accipit Magiſter,
ſed inquantum dare idem eſt quod
liberaliter, & voluntarie communi-
29 care. AD illud quod objicitur quòd
pater nõ mittitur, quia non ab alio,
dicendum quòd non eſt ſimile, quia
tam mittere, q̃ mitti important ema-
nationem in miſſo, vt patet exponen
ti: ſenſus. n. eſt, hæc perſona mittit
illam. i. manifeſtat eius emanationẽ,
& hæc, mittitur ab illa. i. eius emana
tio manifeſtatur ab illa, ſed hæc ema
natio non ſemper importat reſpectũ
omnis perſonæ mittentis, quia ab ali
quo poteſt eſſe manifeſtatio emana-
tionis, a quo tñ non eſt ipſa emana-
tio, & ideo ſic non ponitur produ-
ctio in mittente, ſicut emanatio in
miſſo, & ideo non ſequitur, quòd ſi
pater non mittitur, quòd .ſ.ſ. nõ mit-
tatur. AD illud quod objicitur vbi
eſt miſſio paſsiua, ibi eſt ſubauctori-
tas, dicendum, quòd verum eſt non
ratione qua paſſiuum, ſed ea ratione
qua tam paſſiuum, q̃ actiuum notat
emanationem in miſſo, ſicut patuit
in expoſitione. Et quia emanatio nõ
ſemper eſt reſpectu mittentis, ideo
non oportet, quòd ſemper importe-
tur auctoritas in mittente, ſed ratio
iſta valeret bene, ſi ita eſſet, vt princi
pale ſignificatum eius quod eſt miſ-
ſio, eſſet emanatio, ſiue productio.
AD illud quod objicitur quòd mit- 30
tere importat diſtinctionem, dicen-
dum quòd mittere vno modo impor
tat dr̃iam ſubſtantialem, ut cum im-
portat dominium, vt cum dicitur,
Deus mittit angelum. Alio modo di
ſtinctionem perſonalem, vt cum im-
portat auctoritatem in mittente, &
ſubauctoritatẽ in miſſo reſpectu mit
tentis, vt cum dr̃, pater mittit filium,
Tertio modo importat diſtinctionẽ
ſolum quantum ad modum intelli-
gendi. Sicut cum dicitur, voluntas
eſt inſtrumentum ſeipſum mouens,
quia idem eſt mouens, & motum. Si-
militer cum dicitur. Spiritus ſan- 31
ctus mittit ſe, idem eſt mittens, &
miſſum, ratione differens. Mittens,
inquam ſm quòd Deus, ſed miſſum
ſm quòd donum, ſicut prædictum
eſt. AD illud quod objicitur vltimo 32
de reflexione actus dicendum, quòd
verum eſt quo ad principale ſignifi-
catum, ſed non oportet quantum ad
connotatum, & ratione principalis
ſignificati eſt reflexio pſonæ mittẽtis
ſupra ſe, vt dicatur, mittẽs eſt miſſus.

Expoſitio

De miſſione filii, & .ſ.ſ. quantum ad
modũ, qui duplex eſt, uiſibilis
.ſ. & inuiſibilis.

Diuiſio.

Hic quæritur verum ſemel tan-tum miſſus ſit filius.

Supra egit Magiſter de miſsione
q̃tum ad principium, hic agit de miſ
ſione quantũ ad modũ, qui duplex
eſt .ſ. viſibilis, & inuiſibilis. Et qm̃
iſti modi conueniunt miſsioni filii, et
ſ.ſ. ideo Magiſter primo aſsignat eos
circa miſsionem filii. Secundo circa
miſsionem .ſ.ſ. in principio. 16. diſ.
Nunc de ſ.ſ. videndum eſt, &c. Pri-
ma pars habet quatuor partes. In
prima [præmiſſà quæſtione] oſtendit
auctoritate Aug. quòd filius duobus
modis miſſus eſt .ſ. uiſibiliter & inui-
ſibiliter. ibi. Ad quod dicimus. In ſe
cunda aſsignat duplicem dr̃iam iſto
rum duorum modorum: vnam ibi.
Ecce diſtincti ſunt duo modi miſsio-
nis filii. Aliam ibi. Præterea notan-
dum. In tertia vero mouet dubium
quoddam, quod habet ortum ex prę

determinatis. ibi. Hic quæritur cur
pater non dicitur miſſus. In quarta
vero remouet, ſiue docet errorem ca
uere, procedentem ex illius dubii ſo
lutione. Ibi. Ideoque putauerunt,
quidam hæretici. Ex hoc enim quòd
dixerat patrem non mitti, poſſet qs
credere in diuinis non eſſe æqualita-
tem. Ad hoc reſpondens Magiſter
dicit, ꝙ hoc non eſt propter inæqua-
litatem, ſed propter principii aucto-
ritatem, ſiue connotationem.

Hic quæritur vtrum ſemel tan- tum miſſus ſit filius, an &c.

Dub. 7. In parte iſta ſunt dubitationes cir
ca literam, & primo dubitatur de ſi
tu. ca. 1. huius partis. Videtur enim
quòd Magiſter non debeat hic pone
re tractatum de miſsione filii, quia
miſsio filii eſt incarnatio, ſed de eius
incarnatione agitur in tertio. ergo
ibi deberet agere ď miſsione, nō hic.
Reſpon. Reſp. quòd Magiſter incidenter in-
troducit hunc tractatum de miſsio-
ne filii propter explicationem miſ-
ſionis. ſ. ſ. Poſſet tñ dici, quòd Magi-
ſter hic agit de miſſione filii in men-
te principaliter, ſed de miſsione filii
in carnem per accidēs, vt diſtinguat
a miſsione filii in mentem. De illa au
tem miſsione quæ eſt in carnem, ſpe
cialiter, & principaliter agit in ter-
tio, & ideo aliter ibi, quàm hic.

Non eoipſo, quòd de patre nat9 eſt, miſſus dicitur filius.

33
Dub. 8. Videtur dicere falſum, & contra
Grego. 29 Moral. Greg. qui dicit, eo mittitur filius, quo
generatur. Reſpon. dicendum, quòd
Reſpon. Aug. loquitur cum præciſione, vt in
telligatur non eoipſo tantū, Greg. au
tem cum præſuppoſitione manifeſta
tionis. Vel aliter, Aug. loquitur de ge
neratione æterna, Grego. de tempo-
rali. vnde nulla eſt oīno cōtradictio.

Miſſus eſt etiam ante incarna- tionem, & ad omnes ſanctos.

Dub. 9. Quæritur vtrū poſt incarnationē
plenius ſit datus filius, & ſpiritus ſan
ctus. Et quòd ſic videtur, quia ſtatus
legis fuit ſtatus imperfectionis, ſta-
tus euāgelii, ſtatus perfectionis. Lex
enim neminē ducit ad perfectionē,
ſed euangelium dicit. eſtote perfecti.
Matth. 5. ergo &c. Item, de ſ. ſ. vide-
tur hoc ſpecialiter, q̄ ſcribitur Io. 7.
Spiritus nondū erat datus, quia Ieſus
nondum erat glorificatus, hoc non
dicitur, quòd nullo modo ante fuerit
datus, ſed quia non ita abundanter,
ergo &c. Item, maior cognitio, &
dilectio eſt tempore legis gratiæ,
q̄ tempore legis ſcriptæ, ergo &c. 34
Reſpon. Dicendum, quòd plenius Reſpon.
dari, poteſt dupliciter intelligi. Aut
intenſiue, aut extenſiue. Si extenſiue,
ſic pluribus datus eſt. ſ. ſ. tempore le-
gis gratiæ, quia in oēm terram exiuit
ſonus eorum, &c. non tñ ad vnā gē-
tem. Si intenſiue, hoc eſt dupliciter,
aut quantū ad generalē ſtatū, aut quā
tum ad ſpeciales perſonas. Quantū
ad generalem ſtatum in no. te. quan-
tū ad ſpeciales perſonas in vete. te. &
ſic ſe habent, vt excedentia, & exceſ-
ſa, quia in vete. te. fuerunt aliqui vi
ri euangelici. & ſic procedunt rōnes
ad vtrāque partē. In vete. teſta. fue-
runt aliqui abundantes in ſapientia,
vt Salomon. Aliqui in patientia, vt
Iob. Aliqui in manſuetudine, vt
Moyſes. Aliqui in fide, vt Abraham.
Aliqui in deuotione, vt Dauid. Ali-
qui in miraculorum opere, vt Helias.

Et etiam ad angelos.

Vr̄ falſum, q̄a angelus dr̄ nuncius 35
ſeu miſſus, ſed ad miſſum non eſt miſ Dub. 10.
ſio, ergo &c Si. tu dicas qđ alio mo-
do mittitur. Cōtra, qui ſemper eſt præ
ſens, non indiget miſſione, ſed ange-
lus ſemper contēplatur Deum vt præ
ſentem, ergo &c. Reſpon. dicendum,
quod miſſio ſapientiæ ſiue filij eſt Reſpon.
ad creaturam illuſtrandam, ſicut
miſſio ſ. ſ. ad creaturam ſanctifican-
dam. Et quoniam angeli nec ex ſe fue
runt ſapiētes, nec ex ſe fuerūt ſancti,
ideo oportuit quod a principio mit-
teretur eis ſapientia, quæ eſt filius &
ſ. ſ. Vnde Aug. loquitur pro ſtatu glo 4. de Tri.
rificationis, proprie autem non dici- cap. 20.
tur mitti nunc, niſi dicatur large mit
ti ad manifeſtationē alicuius occulti.

Nam & nos ſecundū quod men- te aliquid æterne capimus, non in hoc mundo ſumus.

Digitized by Google

Videtur falſum dicere. Quia aut dicit ſecundum animam, aut ſecundum carnem. Non ſecundum carnem hoc conſtat, ergo ſecundum animam, ergo videtur quod anima quãdo Deum cognoſcit ſit in cœlo, ſiue extra mundum. Item, hoc videtur ratione, quia capere æternum eſt magis capi. ergo ſi quod capit a capiente locatur, ergo anima locatur in æternitate, ergo extra tempus. Præterea, quod cognoſcit & amat, aut trahitur a cognoſcente & amante aut econuerſo, ſed dum
36 Deum amamus & cognoſcimus non trahimus Deum ad nos, ſed nos ad Deum, ſicut dicitur in iiij. de diui. no
Reſpon. minibus. Reſp. dicendum quod locus habet naturam continentis & quietantis. Eſſe ergo in hoc mundo eſt dupliciter. Aut quantum ad veritatem & continentiam, aut quantum ad quietem. Aug. autem loquitur non proprio modo, quod anima & corpus vere egrediatur hunc mundum dum mẽte capit Deum, ſed intelligit quantum ad quietem. Quia affectus animæ non requieſcit in temporalibus, ſed æternis quibus ſuperfertur. & quantum ad hoc intelligitur Dio. & intelligitur ſecunda ratio, quod amatum trahit non localiter mutando, ſed ſibi conformando, quia amans transformatur in amatum, & cognoſcens confirmatur cognito.

Pater enim eſt &c. principium totius diuinitatis, vel ſi meli' dicitur, deitatis.

Dub. 12 Videtur male dicere, quia aut hoc
37 eſt per generationem, aut per ſpirationem. Sed ſi hoc, ergo pater generat vel ſpirat deitatem, quod eſt contra Magiſtrum ſupra di. v. vbi dicit, quod eſſentia nec generat, nec generatur. Præterea quæritur quare dicit, vel ſi melius dicitur deitatis, Reſp. dicen-
4. de Tri. cap. 20. dum, quod Au. non ſimpliciter dicit, quod ſit principium diuinitatis, ſed cum hac determinatone totius. Et quoniam in ſimpliciſſimo non cadit aliqua totalitas, niſi extenſo nomine totalitatis ad perſonarum pluralitatem, ideo deitas ſiue diuinitas, ſtat vt in perſonis, tamẽ quia non poteſt trahi ad perſonas, cum ſit nomen abſtractum, prædictus ſermo exponendus eſt ſicut ſupra exponit Magiſter locutiones conſimiles. Quod quærit, 38
quare dicitur deitatis melius, dicendum quod diuinũ poteſt dici de creaturis, ſecundum quod dicitur homo diuin' ſed Deus ſolius Dei proprium, ideo deitas magis propriẽ dicit formam Dei quam diuinitas, ideo melius dicitur deitatis quam diuinitatis.

AD intelligentiam eorum quæ dicunt in parte iſta, tria quærũtur de miſſiõe filij inuiſibili, quia de viſibili agetur in tertio. Et quia miſſio inuiſibilis filij, ſimilis eſt miſſioni inuiſibili ſ. ſ. ideo ſimul quæritur de vtraque. Primo quæritur vtrum hæc miſſio ſit ſecundum dona gratię gratum facientis, vel ſecundum gratię datę. Secundo quæritur vtrum ſecundum eadem dona gratię, dicatur mitti filius, & ſ. ſ. Tertio vtrum vtraque miſſio ſit, ſecundum eadem dona gratiæ augmentata. Artic. 2

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Spiritus ſanctus ſi datur quo ad vſum, & quo ad fructum, ſic datur ſecundum dona gratiæ gratũ facientis, ſi vero datur quo ad hoc, tunc datur ſecundum dona gratiæ gratis datæ.

QVOD hæc miſſio ſit ſecundum dona gratię gratis datę, oñditur ſic. Rabanus dicit de ſ. ſ. quod ter dat' eſt ſ. ſ. & primo dicit ipſum eſſe datum ad miraculorũ operationem, conſtat autem quod miraculorum operatio eſt gratia gratis data, ergo &c. Item, ſ. ſ. datur cum datur donũ prophetiæ, vnde. j. Reg. xi. Factus eſt ſpiritus domini ſuper Saul & prophetabat: ſed donum prophetiæ datur frequenter his qui non habent gratiam gratum facientem, ſicut patet de Saul per textum, ergo &c. Item quod filius mittatur ſecundum dona gratię gratis datę, videur. Tunc Fundamenta.

Digitized by Google

enim filius dicitur mitti, quando fit reuelatio occultorũ, ſed reuelatio occultorum poteſt fieri ſine dono gratiæ gratum facientis, ergo &c. Item, Aug. dicit & habetur in pñti di. quod tunc ſapientia mittitur, cum a cuiuſquam mente percipitur, ſiue cum alicui innoteſcit, ſi ergo percipitur & innoteſcit per dona gratiæ gratis datę, vt per fidem informem, ergo videtur in illis dari, ergo &c.

Ad opp. Auguſt.

Contra Aug. dicit ꝙ tunc datͤ ſ.ſ. alicui cum ſic datur vt eum faciat Dei & proximi dilectorem, hoc eſt dicere, quando datur hominibus charitas, ſed charitas non eſt niſi gratia gratum facientis, ergo &c. Itẽ, hoc ipſum vr̃ de filio, qa dicitur Sap. vii. In animas ſanctas ſe trãsfert, & amicos Dei cõſtituit, ſed amici Dei nõ dñr ſine gr̃a gratũ faciẽte, ergo &c. Itẽ, rõne oñditur, tunc datur vel mittitur ſ.ſ. quando habitat in homine, ſed non dicitur habitare in homine ſine gratia gratum faciente, ergo &c. Item cum mittitur filius vel ſ.ſ. ad aliquem, nõ mittitur vt ſit ibi vbi prius non erat, ſed vt ſit in eo aliter quam prius, ſed nouus modus eſſendi, addens ſupra eſſe per naturã non eſt niſi per gratiam gratum facientem, ergo &c.

39 RESP. ad hoc diſtinguunt aliqui, ꝙ ſpiritũ ſ. dari vel mitti inuiſibiliter poteſt eſſe vel inquantũ ſpũs vel inquantum ſanctus. Inquantum ſpiritus datur per donum gratiæ gratis datę. Inquantum ſanctificans datur per dona gratiæ gratum facientis. Similiter ſapientia, vel filius poteſt mitti, vel prout faciens ſapere, & ſic per dona gratiæ gratis datę, vel prout ſapientia dicta eſt a ſapore, & ſic per dona gratię gratũ facientis.

40 Sed iſtud non vr̃ ſoluere, quia dantem oppoſitum iſtius ſolutionis eſt poſſibile ad hũc ſoluere, & quærere de ſpiritu, & verbo, quomodo dicatur dari & non inhabitare. Propter hoc aliter dicendum tam de filio quam de ſpiritu ſancto, quod dari vel mitti eſt dupliciter vel ſimpliciter, vel ad hoc. Tunc datͤ ſimpliciter quãdo ſimpliciter habetͤ videlicet non tantum ad vſum, ſed ad fructum, hoc autem eſt ſolum per dona gratiæ gratum facientis, & ideo in illa ſolum datur ſimpliciter vel filius vel ſ.ſ. Alio modo dicitͤ dari ad hoc, quando non ad fructum, ſed ad auxilium ſiue ad aliquem vſum aliqua dona donantur, & hoc fit cum dantur aliqua dona gratię gratis datę in quibus manifeſtatur filius vel ſ.ſ. & ſic ꝓcedunt rationes ad primam partem. Nam ſic intelligendum eſt verbum Rab. Ipſe enim communiter loquitͤ de miſſione. Vnde dicit ſ.ſ. ter datur. Aug. autem loquitur de datione vel miſſione quæ eſt ad habitandum, vel ſimpliciter habendum.

AD illud quod obijcitur de prophetia, dicẽdum ꝙ vno modo datur in ea ſ.ſ. ſimpliciter prout ipſa dicit cognitionem ſecundum idoneitatem ſuſcipientis, & ſecundum pietatẽ exequentis. Alio modo prout eſt reuelatio, & ſic non datur in ea ſpiritus ſimpliciter, ſiue nõ mittitur niſi ad hoc. Vnde nõ dicitur in li. Reg. quod ſ.ſ. ſit miſſus ad Saul, vel factus in Saul, ſed ſuper Saul. 41

AD illud quod obijcit. ꝙ mittitͤ filius cũ fit reuelatio occultorũ, dicẽdũ, ꝙ hoc nõ eſt in quacunque reuelatione, nam aliqua fit reuelatio, nõ per miſſionẽ filij, ſed per miſſionem angeli, multa enim reuelantur angelis, ſed intelligitur de illa reuelatione in qua eſt animæ illuſtratio per gratiam: & ſi per gratis datã, non ſimpliciter mittitur, ſed ſi ꝑ gratum facientem tunc ſimpliciter mittitur, & habetur. 42

AD illud quod vltimo obiicitur, quod tunc mittitur quando percipitur, dicendum quod non ſufficit cognoſcere filium quod ſit ab alio, imo oportet quod cognoſcat quod ſit in ipſo vt in ſuo habitaculo. Hoc autem dico non cognitione neceſſitatis ſed coniecturę, nec de cognitione actuali, ſed de habituali. 43

QVAE.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Miſſio filij, & ſ.ſ. ſunt indiuiſę quãtũ ad actus conſequentes, quę ſunt illuminatio intellectus, & affectus inflãmatio.

Ad opp. VTRVM ſecundum eadẽ dona gratię dicatur mitti fili⁹ & ſ.ſ. Et quod nõ videtur hoc modo. Miſſio ſ.ſ.eſt eius donatio,& ſimiliter filij,ſed alia eſt miſſio filij & ſ.ſ. ergo alia donatio,ergo ſecundum aliud donum. Item, hoc ipſum videtur per ſimile, quia ſicut ſe habet miſſio viſibilis filij ad miſſionem viſibilem ſ.ſ.ita etiam & inuiſibilis,ſed miſſio viſibilis filij & ſ.ſ.eſt ſecundum alium & alium effectum, & ſignum in creatura, ergo inuiſibilis ſecundum aliud & aliud donum. Itẽ miſſio eſt ad cognoſcendum emanationem & diſcernendum,ſi ergo fili⁹ diſcernitur ab effectu in quo mittitur, & ſ.ſ. & huiuſmodi ſunt dona gratię ergo quantum ad aliud donum mittitur filius,quantum ad aliud ſ.ſ.Itẽ, non eſt idẽ appropriatum filio & ſ.ſ. ſed aliud in creatura,ergo cum filius dicatur mitti ĩ effectu ſibi appropriato,in alio effectu vel dono mittitur filius quam ſ.ſ.

Fundamenta. Cõtra. omnis donorũ diſtributio tam gratiæ gratis datę q̃ gratiæ gratum facientis, attribuitur ſpirituiſancto maxime dona gratiæ gratum facientis. Sicut patet.j. Cor. xii.ergo cum ſ.ſ. mittatur in donis ſibi appropriatis, in omnibus donis mittitur,ergo in eiſdem in quibus filius. Item filius mittitur cum ſapientia datur,& ſimiliter ſ.ſ. quia præcipuum donum ſ.ſ. eſt ſapientia, ergo &c. Item quandocunque datur cognitio dicitur mitti filius. ſed in hoc dono datur vel mittitur ſ.ſ.Ioh.xvj. Cum venerit ille docebit vos om. ve. ergo &c. Item quandocunque charitas datur mittitur ſ.ſ. ſed in hoc dono datur filius.Sap. vij. In animas ſanctas ſe transfert,& amicos Dei cõſtituit,& Aug.in iiij. de tri. exponit illud de miſſione filij ergo &c.

RESP. dicendum quod in miſſione inuiſibili eſt donorum collatio, in quibus eſt manifeſtatio & inhabitatio. 44 Et ſecundum hoc intelligendũ eſt quod eſt loqui de donis Dei quantum ad radicem,vel quantum ad habitum,vel quantum ad actum conſequentem. Loquendo autem quãtum ad radicẽ,ſic quia vna eſt gratia gratum faciens,per quam inhabitat fili⁹ & ſ.ſ. quæ eſt radix donorum gratuitorum, ſic dantur vel mittuntur eodem dono. Loquendo autem quantũ ad habitũ, ſic diſtinguendum, quia quidam habitus ſunt pure affectiui quidam pure cognitiui,quidam medij. In habitibus pure affectiuis datur ſiue mittitur ſ.ſ. quia ei appropriatur. In habitibus pure cognitiuis nec filius nec ſ.ſ.proprie, ſicut dictum eſt, mittitur. In habitibus autẽ partim cognotiuis partim affectiuis ſecundũ quod diuerſa in ſe continent,& filius mittitur & ſ.ſ. Nam cognitiui ducunt in manifeſtationem verbi, affectiui in manifeſtationem amoris. Si autem loquamur quantum ad actus conſequentes qui ſunt illuminatio intellectus & affectus inflammatio, ſic vocando donum in aliis & aliis donis mittuntur,ſed quoniam iſta coniuncta ſunt,ideo miſſio filii & ſ.ſ. inuiſibiles ſunt indiuiſe,& ſecundum hoc procedunt rationes ad oppoſitas partes. Tamen illud quod adducit ꝑ ſimili in miſſione ſenſibili, nequaquã eſt ſimile,quia non eſt tanta vnio & connexio in ſignis exterioribus,quãta eſt in habitibus interioribus.

Conſentit S. Thom. 1. par.q.43. art.3

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Spiritus ſancti miſſio dicitur augeri in nobis,non ſecundũ profectum in gratia prius habita ſolum, ſed per collationẽ noui doni, & noui uſus,quia tũc abundantius datur.

Fundamenta. VTRVM miſſio filij & ſ.ſ. ſit ſecũdum eadem dona gratiæ augmentata.Et quod ſit videtur exemplo,auctoritate & ratio-

Digitized by Google

ratione. Exemplo ſic. Conſtat in die
penteooſtes apoſtolis eſſe ſ. ſ. miſſum
44 non tantum viſibiliter, ſed etiam in-
uiſibiliter, quia miſſio viſibilis, ſine
inuiſibili non confert, ſed ipſi prius
habebant gratiam, ergo &c. Item,
hoc videtur auctoritate Rabani. In
baptiſmo datur ſ. ſ. ad habitationem
Deo conſecrandā, ſed in confirmatio
ne cum omni plenitudine ſanctita-
tis venit in hominem, ergo datur
in confirmatione poſt baptiſmum,
ergo &c. Item, augmentum gratię eſt
per gratię additionē, ſed vbi eſt gra
tię additio, ibi gratię donatio, ſed ſ. ſ.
mittitur vel datur, cum datur ei⁹ gra
Beda lib. Homil. tia, vt dicit Beda, ergo in augmento
gratię datur, vel mittitur ſ. ſ. Item nō
minus donum eſt charitatem conſer
uare quam inchoare, ergo ſi mittitur
filius vel ſ. ſ. cum gratia inchoatur,
multofortius cū conſeruatur, ſed con
ſeruatur per augmentum, ergo mitti-
Ad opp. tur in augmēto. Contra. ſpirituſſan.
non mittitur in hominem vt de nouo
ſit in eo, ſed vtaliter ſit in ipſo, ſed in
eo in quo augetur gratia non eſt ali-
ter vt prius, ergo ad illud, non mitti-
tur. Item, ſi mittitur in augmēto gra
tię, aut ergo quia de nouo mittitur.
aut quia abundantius mittitur, non
quia de nouo, ergo quia abundātius.
Sed contra. mitti eſt procedere, ergo
abundantius mitti, eſt abundātius ꝓ
cedere, ſed ſemper ęqualiter procedit,
ergo &c. Item, ſi mittitur in gratiæ
augmento, cum ergo gratia in nobis
quotidie augeatur etiam homine ne-
ſciente, videtur quod ſ. ſ. vel filius mit
tatur homine neſciente, & quod quo
tidie mittatur hōi, quod nō eſt dicen
dum. Item, conuenit gratiam charita
tis in aliquo per negligentiam remit-
ti, ergo ſi ſ. ſ. mittitur in augmento, &
recedit in remiſſione, ergo quando ali
quis peccat venialiter, perdit ſpiritum
ſanctum, quod falſum eſt.

45 RESP. ad hoc dicunt aliqui, ꝙ
gratiam augeri eſt dupliciter ſ. perce
ptibiliter, & imperceptibiliter. Si per-
ceptibiliter tūc dicunt in tali augmen
to dari vel mitti filium & ſpiritū ſan
ctum. Si autem imperceptibiliter, tūc
dicunt ipſum non mitti. Et ratio hu-
ius eſt, quia tunc dicitur dari vel mit-
ti cum mente percipitur. Sed aliter
poteſt dici, quod augmentum gratię
eſt dupliciter. aut ſecundum profectū
in gratia prius habita, aut ei⁹ vſu, aut
per collationem noui vſus, vel etiam
doni gratuiti. Si ſolum per profectū
ſicut oſtendunt vltimę rationes, non
dicitur mitti ſ. ſ. Si autem per collatio
nem noui doni ſicut fuit apoſtolis in
die pentecoſtes, vel noui vſus, ſicut
eſt in confirmatione, tunc poteſt dici
mitti vel dari ſ. ſ. quia aliquo modo
eſt ibi de nouo quantum ad illud do-
num vel vſum doni, & quia abundan
tius eſt.

AD illud quod obijcitur, ꝙ non 46
eſt ibi alio modo eſſendi, dicēdum ꝙ
& ſi hoc nō ſit alio modo eſſendi, eſt
tamē perfectiori modo inhabitandi,
& alio modo vtendi, & ideo nouo mo
do. AD illud quod obijcitur, ſi abun
dantius mittitur, abundantius proce
dit, dicendū quod mitti abundantius
vel ꝓcedere eſt dupliciter, vel ab hoc,
vel in hoc, primo modo vniformiter
eſt mitti, ſecundo modo non. AD il- 47
lud quod obijcitur quod quotidie au
getur, dicendum, quòd quotidie au
getur quantum ad feruorem, ſed non
quantum ad nonorum donorū vel
vſuum collationem. AD illud quod 48
obijcitur, quod gratia remiſſa debet
recedere, dicendum quod ſicut infra
patebit, gratia augetur quantū ad
ſubſtantiam, ſed non remitti-
tur niſi ſolūquantum ad fer-
uorem, ſpiritum autē ſan-
ctum mitti non dicitur
in augmento feruo-
ris, ſed ſolum ſub-
ſtantiæ cha-
ritatis.

DE MISSIONE SPIRITVS SANCTI, quæ fit duobus modis viſibiliter.

DISTINCTIO XVI.

NVNC de ſpiritu ſancto vidẽdum eſt, præter illam ineffabilem & æternam proceſſionem, qua procedit à patre & filio, & non à ſeipſo: quæ ſit eius temporalis proceſſio, quæ dicitur miſſio ſiue datio. Ad quod dicimus, quia ſicut filius duobus modis dicitur mitti: vno, quo viſibiliter apparuit: altero, quo inuiſibiliter caſtis mentibus percipitur: ita & ſpiritus ſanctus à patre & filio ac à ſeipſo duobus modis procedere ſiue mitti, ſiue dari dicitur: vn, o viſibiliter, altero, inuiſibiliter. Datus eſt enim viſibilis creaturæ demonſtratione, ſicut in die Pentecoſtes, alijſque vicibus, & datur quotidie inuiſibiliter, illabendo mentibus fidelium.

Prius de illo modo miſſionis, qui fit viſibiliter agit.

ET primo agamus de illo miſſionis modo, qui fit viſibili ſpecie. De hoc Aug. in 2. lib. de Trinit. ait. In promptu eſt intelligere de ſpiritu ſancto cur miſſus & ipſe dicatur. Facta eſt enim quædã creaturæ ſpecies ex tempore, in qua viſibiliter oſtẽderetur ſpiritus ſanctus: ſiue cum in ipſum dominũ corporali ſpecie columbæ deſcendit, ſiue cum in die Pentecoſtes factus eſt ſubito de cælo ſonus quaſi ferretur flatus vehemẽs, & viſæ ſunt illis linguæ diuiſæ ſicut ignis, qui & inſedit ſuper vnumquemque eorũ. Hæc operatio viſibiliter expreſſa & oculis oblata mortalibus, miſſio ſpiritus ſancti dicta eſt: non vt appareret eis ipſa ſubſtantia, qua & ipſe inuiſibilis & incommutabilis eſt, ſicut pater & filius: ſed vt exterioribus viſis corda hominum commota à temporali manifeſtatione venientis, ad occultam æternitatẽ ſemper præſentis conuerterentur. Ecce his verbis aperit Augu. illum modũ miſſionis, qui viſibiliter exhibetur, cum tamen ipſe ſpiritus in ſui natura non videatur, qui nec in illis creaturis magis erat, quã in alijs, ſed ad aliud. In illis enim erat, vt per eas ad homines veniens oſtenderetur eſſe in illis, ad quos illæ creaturæ veniebant. Non enim ſpiritus ſanctus temporali motu tunc venit, vel in homines deſcendit, ſed per temporalem motum creaturę ſignificata eſt ſpiritualis & inuiſibilis ſpiritus ſancti infuſio. Et vt apertius dicam, per illum modum miſſionis ſpiritus ſancti corporaliter exhibitum, mõſtrata eſt ſpiritualis & interior miſſio ſancti ſpiritus, ſiue donatio, de qua agendum eſt. Cap. 5

Cum filius ſit minor patre ſecundum formam creatam, in qua apparuit, cur non & ſpiritus ſanctus ſimiliter?

SED prius quærendum eſt, cum filius dicatur minor patre ſecundum miſſionẽ qua in forma creata apparuit, cur & ſpiritus ſanctus non dicatur ſimiliter minor patre, cum in forma creata apparuit. De filio probat. Cap. 19. Gal. 4.

ruit. Nam de filio ꝙ minor ſit patre ſecundum formã qua miſſus apparuit, aperte oſtendit Aug. in 4. lib. de Trin. dicẽs, Miſit Deus filium ſuum, factum ex muliere, factum ſub lege: vſque adeo paruum, ut factum: eo itaque miſſum, quo factum. Fateamur ergo factum, minorem: & intantũ minorẽ, inquantũ factum: & intantum factum, inquantũ miſſum. Ecce habes, quia filius inquantum eſt miſſus, ideſt, factus, minor eſt patre. Cur ergo ſpiritus ſanctus non dicatur patre minor, cum & ipſe creaturã aſſumpſerit, in qua apparuit? quia aliter ſpiritus aſſumpſit creaturã in qua apparuit, aliter filius: Nam filius accepit per vnionem perſonæ, ſpiritus vero non. Flius enim accepit hominem, ita vt fieret homo. Spiritus vero ſanctus non ita accepit columbam, vt fieret columba. De hoc Aug. in 2. lib. de Tri. ait, Ideo nuſquam ſcriptum eſt, ꝙ Deus pater maior ſit ſpiritu ſancto, vel ſpirit⁹ ſanctus minor patre: quia nõ ſic eſt aſſumpta creatura, in qua appareret ſpiritus ſanctus, ſicut aſſumptus eſt filius hominis: in qua forma ipſius Dei, verbi perſona præſentaretur, non vt haberet verbum Dei, ſicut alij ſancti ſapientes, ſed quod ipſum verbum erat. Aliud eſt enim verbũ in carne, aliud verbũ caro, ideſt, aliud eſt verbũ in homine, aliud verbũ eſt homo. Caro enim pro homine poſita eſt in eo quod ait: Verbum caro factum eſt. Non ergo ſic aſſumpta eſt creatura, in qua apparuit ſpiritus ſanctus: ſicut aſſumpta eſt caro illa & humana forma ex virgine Maria. Non enim columbam, vel illum flatum, vel illum ignem beatificauit, ſibique in vnitatem perſonæ coniunxit in æternum; Ex prædictis aperte oſtenſum eſt, ſecundum quid filius dicatur minor patre, & quare filius dicatur minor patre, & non ſpiritu ſancto.

Cap. 6

Ioan. 1

Quod filius ſecundum quod homo factus eſt, non modo patre, ſed ſpiritu ſancto, & etiam ſeipſo minor eſt.

NOTANDVM autem quod filius ſecundum quòd homo factus eſt, non tantum patre, ſed ſpiritu ſancto, & etiam ſeipſo minor dicitur. Et quòd etiam ſeipſo minor dicatur ſecundum formã ſerui, Aug. oſtendit in 1. lib. de Tri. dicens, Errauerunt homines, ea quæ de Chriſto ſecundum hominem dicta ſunt, ad eius ſubſtantiam quæ ſempiterna eſt transferentes: ſicut illud quod ipſe dominus ait: Pater maior me eſt: quod propter formam ſerui veritas dicit: ſecundum quẽ modum etiam ſeipſo minor eſt filius. Quo modo enim nõ etiã ſeipſo minor factus eſt, qui ſeipſum exinaniuit, formam ſerui accipiens? Non enim ſic accepit formam ſerui, ut amitteret formam Dei, in qua erat æqualis patri. In forma ergo Dei vnigenitus patris æqualis eſt patri: In forma ſerui etiam ſeipſo minor eſt. Non ergo immerito ſcriptura dicit vtrunque, ſcilicet, & æqualem patri filium, & patrem maiorem filio, Illud enim propter Dei formam, hoc autẽ propter formam ſerui intelligitur. De hoc

Cap. 7. 8. & 11

Ioan. 14

Phil. 2.

Cap. 1. & hoc eodem in 2. libr. de Trin. Aug. ait Dei filius eſt æqualis patri ſe
ſimiliter de verbis dñi ſermone. 58. cundum Dei formam, in qua eſt: & minor patre ſecundum formā
ſerui, quam accepit: in qua non modo patre, ſed etiam ſpiritu ſan
cto: nec hoc tantum, ſed etiā ſeipſo minor inuentus eſt. Propter
Tomo 2. quod, ut idem in lib. epiſt. contra Maximinum ait, nō tantum pa-
Epi. 69. ad Maximi. medicum quæ incipit domino eximio. tre, ſed etiam ſeipſo, & ſpiritu ſancto minor factus eſt, & etiam mi-
noratus paulominus ab angelis. Eſt ergo Dei filius, vt ipſe ait in 1.
libr. de Trin. Deo patri in natura æqualis, habitu minor in forma
ſerui quā accepit. His auctoritatibus oſtenditur aperte filius ſe-
cundum formam ſerui minor patre, & ſeipſo, & ſpiritu ſancto.

Cap. 7 *Hilarius aliter dicit, ſcilicet, quod pater ſit maior, nec filius tamen minor.*

Ioan. 14 HILARIVS autem dicere videtur, ꝙ pater maior ſit filio,
Philip. 2 nec tamen filius minor patre. Pater enim dicitur maior propter
Poſt libri medium. auctoritatē, quia in eo eſt auctoritas generationis: ſecundū quam
dicit, Pater maior me eſt. Et Apoſtolus, Donauit ei nomen quod
eſt ſuper omne nomen. Cum ergo ait, Pater maior me eſt, hoc eſt
ac ſi diceret, donauit mihi nomen. Si ergo, inquit Hilarius, in 9.
lib. de Trin. donantis auctoritate pater maior eſt, nunquid per doni
Ioan. 1 confeſſionem filius minor eſt? Maior itaque donans eſt, ſed minor
iam non eſt cui vnum eſſe donatur. ait enim. Ego & pater vnū ſu-
mus. Si non hoc donatur Ieſu, vt confitendus ſit in gloria Dei p̄ris,
minor patre eſt: ſi autē in ea gloria ei donatur eſſe qua pater eſt, ha
bes & in donantis auctoritate, quia maior eſt: & in donātis cōfeſſio
ne, quia vnum ſunt. Maior itaq; pater & filio eſt, & plane maior:
cui tantum donat eſſe, quātus eſt ipſe: cui innaſcibilitatis eſſe ima
ginem ſacramento natiuitatis impartit, quam ex ſe in forma ſua
Hilarius. Ibidem. generat. Audiſti lector quid ſuper hoc dicat Hilarius: cuius verba
vbicunque occurrerint diligenter nota, pieque intellige.

De temporali proceſſione, vel miſſione ſ.ſ. quantum ad modum ſecundum quem.

DISTINCTIO XVI.

Nunc de ſ.ſ. videndum eſt præter illam ineffabilem &c.

Expoſi. Diuiſio. SVPRA egit Magiſter de temporali proceſſione ſ.ſ. qua procedit vel mittitꝰ a ſeipſo, hic agit de eadem quantum ad modum. Et quoniam miſſio ſ.ſ. duobus modis eſt ſ. viſibilis & inuiſibilis ſicut miſſio filij, ideo hæc pars habet duas partes. In prima agit Magiſter de miſſione ſpiritus ſancti viſibili. In ſecunda agit de inuiſibili, & hoc infra di. xvii. Iam nunc accedamus ad aſſignādum miſſionem ſ.ſ. Prima iterum pars habet duas. In prima Magiſter explicat miſſionem ſ.ſ. viſibilē In ſecunda ad maiorem explanationem mouet & determinat dubitationem quandam ibi. Sed prius quærendum eſt cum filius dicatur minor patre &c. Prima pars habet duas. In prima Magiſter aſſignat duplicē modum miſſionis ſpiritus ſancti ſm duplicē modum miſſionis filij. Secūdo vero pſequitur de altera. ſ. miſſione viſibili ibi. Et primo agamus de illo modo miſſiōis qui fit viſibiliter &c. vbi dicit ꝙ miſſio eſt viſibilis apparitio facta in exteriori ſigno, per quod monſtratur miſſio interior. Similiter ſecunda pars in qua Magiſter mouet

dubi-

Digitized by Google

dubitationem quæ habet ortum ex comparatione miſſionis filij & ſ.ſ cũ enim ſpiritus ſanctus mittatur viſibiliter ſicut & filius. quæſtio eſt quare non dicitur minor patre vt filius, habet tres partes. In prima opponit & determinat, ꝙ ſpiritus ſanctus non debet dici ex miſsione minor ſicut filius; quia ſpiritus ſanctꝰ nõ eſt vnitus. Secundo occaſione huius adiungit quoddam verũ huic annexum, ſcilicet, ꝙ filius ratione miſsionis dicitur minor ſeipſo, ibi. Notandum autẽ quod filius ſm ꝙ homo factus eſt. Tertio docet ſane itelligere quoddam verbum dubiũ quod eſt præſenti conſiderationi coniunctum, qđ dicit Hilarius, ſcilicet, ꝙ pater ſm diuinitatem eſt maior filio, filius ſm diuinitatem non eſt minor, ibi. Hilarius autem dicere vr̃, ꝙ pater ſit &c.

9. de Tri.

Nam de filio &c.

Dub. 1. Contra hoc, ꝙ filius inquantũ miſſus factꝰ minor ſit, ſic obijcitur. Omnis actus ſm quem aliquem cõtingit fieri minorem, eſt indignitatis. Si ergo filius ratione miſsionis eſt minoratus: ergo miſſio pertinet ad Dei indignitatem. Itẽ quicũque aliquis de æquali fit minor, mutatur, ſed filius ante miſsionem erat æqualis, & modo eſt minor: ergo &c. Reſpon. dicendum, ꝙ quædam dicuntur de filio Dei per eſſentiã, quædã per vnionem quæ tanta fuit vt faceret hominem, Deum & Deum hominem. Eſſentialiter loquendo, nullo modo filius Dei eſt minor; ſed hoc dictum eſt per vnionem, quia omnia quæ dicuntur de hoĩe poſſunt dici de filio Dei, & ita patet quod nulla ex hoc eſt indignitas, nulla mutabilitas in eius pſona, & ſic ſoluit vtrũq; obiectũ, quia vtraque ratio ꝓcedit intellecto quod ſecundum eãdem naturam fieret minor ſecundum quam æqualis erat, & ita deſineret eſſe æqualis. Nunc autẽ ſimul eſt minor & æqualis.

Reſpon.

Etiam ſeipſo minor dicitur &c.

Dub. 2. Videtur male dicere, quia maior
2 diuerſitas importatur per hoc quod eſt maior & minor, quam per hoc ꝙ eſt alius & alius, quia prima nõ cadit in diuina natura, ſecunda ſic. Si ergo hæc eſt vera, filius eſt minor ſe, ergo & hæc, filius eſt alius & alius, & ita duæ perſonæ, quod non conceditur. Reſp. dicendũ quod verum eſt quod maiorem diuerſitatem dicunt maior & minor, quia diuerſitatem virtutis & naturarum, ſed ad diuerſitatem naturæ quamuis ſit maior, nõ ſequitur diuerſitas in perſona, quia plures naturæ pñt eſſe in vna perſona: quoniã ergo in Chriſto cadit diuerſitas naturarum, & ita virtutum non autẽ perſonarũ, ideo dicitur maior & minor ratione diuerſarum virtutum, nõ autem alius & alius, cum non habeat diuerſas perſonas.

Reſpon.

Minoratus paulominus ab angelis.

Dub. 3 Videtur eſſe falſum. Quia ſuper illud Heb. ij. eũ qui modico ab angelis minoratus eſt, dicit glo. Natura humanæ mentis quidem Chriſtus aſſumpſit, quę nullo peccato potuit deprauari, ſuper omnes maior eſt. Itẽ, beata virgo quæ eſt pure creatura, eſt ſuper omnes angelos exaltata, ergo &c. Reſp. dicendum, quod eſt loqui de Chriſto in comparatione ad angelos quantum ad quatuor .ſ. quantũ ad gratiam, & quantum ad naturam mentis, & quantum ad naturam corporis, & quãtum ad ſtatum poſſibilitatis. Quantum ad gratiam eſt ſimpliciter maior. Quantum ad naturã mentis, ſaltem non fuit minor, quia ſicut dicit gloſa. Minor angelis fuit corpore non mente. Quãtum ad naturam corporis minor fuit, Quantũ autem ad naturam paſſibilitatis fuit minor & modico minoratꝰ, quia ſtatus paſſibilitatis in ſtatum glorię & honoris paulopoſt cõuertẽdus erat.

Reſpon. 3

Videtur quod pater ſit maior filio.

Dub. 4. Contra, ſi verum eſt quod dicit cũ idem ſit in Deo ſapientia potentia bo- 4
nitas & magnitudo, ergo ſi maior eſt & eſt potentior & ſapientior & melior. Præterea in Deo non eſt magni

tudo

tudo molis ſed virtutis, ergo ſi pater eſt maior, eſt potentior, quod ſtare nõ poteſt. Item, maior, aut dicit eſſentiã, aut notionem. Nõ eſſentiam, quia eſſentia ſunt æquales. Si notionem, quęro quam. Si tu dicis quod paternitatem. Contra. comparatio ſecundum maius aut minus non attenditur niſi in comparticipantibus, unde non dicitur cygnus eſt albior coruo, ſed filius non eſt comparticipans paternitatẽ, ergo &c. Item, quæritur, quare non

Reſpon. dicitur maior ſ. ſ. Reſp. dicendum ꝙ in patre eſt auctoritas reſpectu filij, & ſ. ſ. in filio reſpectu ſ. ſ. & ideo in patre maior auctoritas, & maior fœcunditas, & quia nullum nomen ita competit ad exprimendum auctoritatem, ſicut hoc nomen, magnus, ideo dicit Hilarius, quod pater eſt maior filio, ex hoc patent obiecta quia maior non dicit eſſentiam, ſicut potentia & ſapientia, ſed dicit notionẽ. Si quæras, quam, dico dicit notionem communiter, ſed tamen in ratione principij, ſicut ſubauctoritas ĩ ratione emanantis, & hinc eſt quod pater dicitur maior filio, quia & ſi vterque habeat notionem in ratione principij, pater tamen in ratione principij, tantum, & ideo plus habet de ratione auctoritatis, ſpiritus autem ſanctus nullius perſonæ eſt principium, & ideo non comparatur eis ſecundũ auctoritatẽ.

Maior itaque donans eſt, ſed minor &c.

Dub. 5. Videtur dicere falſum, quia quocunque modo accipiatur maior, dicitur relatiue ad minorẽ, ergo ſi eſt ponere patrem maiorem, eſt ponere filium minorem. Item, pater dicitur maior, quia habet auctoritatem ſupra filium, ergo cũ filius habeat ſubauctoritatẽ reſpectu patris, debet dici

Reſpon. minor. Reſp. dicendum quod nihil impedit, quare filius non dicatur minor patre ratione ſubauctoritatis, ſicut pater maior, niſi quia nomina, indignitatis in Deo non debent ad vſum trahi. Vel quia ſancti doctores quantum poſſunt ſe elongãt ab hæreticorum fallacia, ideo cum Hilarius dixiſſet patrẽ maiorem, noluit quod filius diceretur minor, ne videretur illa maioritas, non tantum auctoritatis, ſed etiam inęqualitatis, & quamuis Hila. diceret in patre auctoritatem, non tamen legitur in filio dixiſſe ſubauctoritatem, ſed illud verbum a magiſtris eſt additum in conſuetudine diſputantium.

AD euidentiam huius partis quæruntur tria de miſſione viſibili, primo quid ſit, ſecũdo ad quid ſit vtilis, tertio quæritur quibus modis facta ſit. — Arti. vnicus.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Miſſio viſibilis eſt apparitio, in qua manifeſtatur diuina perſona, vt operans, & inhabitans, & vt emanans.

OSTenditur primo, ꝙ viſibilis miſſio non eſt aliud, quã apparitio exterior. — Fundamenta.
Aug. dicit, ꝙ tunc — 4. de Tri. cap. 20.
ſpiritus ſanct9, vel filius mittitur, cum ex tempore cuiuſquã mente percipitur, ergo tunc viſibiliter mittitur, cum viſibiliter percipitur, ſed viſibiliter percipitur, cum apparet in creatura viſibili, ergo viſibilis miſſio non eſt aliud quam apparitio. Item, hoc ipſum videtur per ſimile, quia mitti inuiſibiliter non eſt aliud quã per effectum inuiſibilẽ inuiſibiliter manifeſtari, ergo mitti viſibiliter, nõ eſt aliud quã per creaturã viſibiliter manifeſtari, hoc autem non eſt aliud quam viſibiliter apparere, ergo &c. Item, hoc iterum videtur exemplo, quia ſpiritus ſanctus in columbæ ſpecie dicitur miſſus ad filium, ſicut dicit Augu. & habetur in litera, ſed tũc non fuit facta aliqua donatio filio, quia plenus fuit ſemper ſpiritus ſancto, ſed ſolum exterior apparitio, ergo &c. Sed contra. ꝙ miſſionis viſibilis non ſit tota ratio ipſa apparitio viſibilis videtur, quia, pater in ſubiecta creatura apparuit, & tamen non dr̃ viſibiliter miſſus, ergo plus eſt miſſio, quã apparitio. Maior patet, quia

Augu.

Auguſt.dicit.7. de trin. Temerarium
eſt dicere patrem prophetis & patri-
bus per aliquas viſibiles formas nun
quam apparuiſſe. Item filius,& ſpiri
tus ſanctus in veteri teſtamento mul-
totiens apparuerunt viſibiliter, & ta
men tēpore illo neuter viſibiliter di-
citur miſſus, ſicut dicit Augu.iiij.de
Trinit. vbi hanc quæſtionem mouet
&c. Item, omne quod viſibiliter ap-
paret eſt corporale, cum ſenſu perci
piatur, ſed Deus cum ſit ſimplex, eſt
oīno incorporalis: ſi ergo ad Deum
nō ſpectat viſibiliter apparere: ergo
ſi viſibiliter mittiť miſſio viſibilis nō
apparitio. Si dicas, quòd non appa
reret in ſe, ſed in effectu. Contra, ſic
Ad opp. appareret in omni creatura, & vbi-
que, & ſemper; ergo ſm hoc viſibili
ter mittitur in omni creatura ſemper
& vbique, quod ſtultum eſt dicere.
Item, vbi eſt miſſio ibi eſt manifeſta-
tio perſonæ, vt dicit Aug. ſed per ſo
lam apparitionē nunquā eſt manife-
ſtatio niſi aſſit reuelatio, ergo de ra-
tione miſſionis viſibilis non tantum
eſt apparitio, ſed etiam reuelatio, er-
go apparitio non eſt tota ratio.

6 RESP. dicendū, ꝙ miſſio viſibi-
lis præſupponit miſſionem tāquā ſu-
perius, & ſuperaddit differentiā quę
eſt viſibile. Miſſio autem cōmuniter
vt dictū fuit ſupra in præcedenti di-
ſtinctiōe, prēſupponit circa miſſum
emanationem, & ſuperaddit manife-
ſtationem. Et qm̄ manifeſtatio ema-
nationis ſm quā attēditur miſſio, nō
fit niſi ſuper eum quem ſpiritus ſan-
ctus inhabitat per effectū gratiæ in-
habitantis, hinc eſt ꝙ miſſio de ratio
ne generali dicit manifeſtationē ema-
nationis & inhabitationis. Hæc autē
differentia viſibilis ſuperaduenіens
miſſioni, contrahit ipſam quantum
ad principale ſignificatum quod eſt
manifeſtatio, ideo dicit manifeſtatio
nem cum apparitione, ſiue apparitio
nem manifeſtantem perſonæ emanā-
tis inhabitationem, vel perſonę inha
bitātis emanationem. Vnde concedo
quod viſibilis miſſio ē apparitio, ſed
hæc non eſt tota ratio, ſed apparitio
in qua manifeſtatur diuina perſona,
non tantum vt operans, ſed etiam vt
inhabitans, nec tantum vt inhabitās
ſed etiam vt emanans, quaſi ab alio
veniens. Per primum excludit appa-
ritionem Dei in qualibet creatura, p
ſecundum apparitionem in ve. te. p
tertium apparitionem patris, quia pa
ter non apparuit vt emanans, ſiue ab
alio veniens, filius vero vel ſ.ſ. in ve.
te. non apparuit vt inhabitans, ſed
vt ſe inhabitaturum præmonſtrans,
vnde angelus apparebat in illis crea-
turis in perſona Dei. Et hoc probat
Aug. in iij. de tri. dicens, Cōſtat fir-
mitate auctoritatis & ꝓbabilitate rō
nis, cū antiquis patribus dicitur Deꝰ
apparuiſſe, voces illas ab angelis eſſe
factas. Et adducit auctoritates apo-
ſtoli ad Gal.iij. lex ordinata per an-
gelos. Et ad Heb.ij. ſi enim q per an-
gelos dictus eſt ſermo &c. Nec tamē
dico quod iſta ſit ratio quare non eſt
miſſus, quia apparitio fiebat miniſte-
rio angelico, quia ſicut dicit Aug. iiij.
de tri. probabile eſt quod illa colum-
ba in qua apparuit ſ.ſ. ſecundum mi
niſterium angeli moueretur. Vnde
idē in iiij. de tri. in fine dicit, Super
hoc aliqd inuenire difficile eſt, & te
mere affirmare non expedit. Quomo
do tamen iſta ſine rationali ſiue intel
lectuali creatura potuerunt fieri, nō
video. Et ita patet quod nō quęlibet
apparitio eſt miſſio, patet etiam re-
ſponſio ad duas rationes primas.

AD illud quod obiicitur tertio, 7
ꝙ non ſit apparitio, quia Deus eſt
inuiſibilis, dicendum, ꝙ apparere
eſt dupliciter: vel in ſe, & ſic conue-
nit corporali, vel in alio, & hoc du
pliciter, vel ſicut cauſa in effectu,
vel ſicut ſignatum in ſigno, & hoc
tertio modo, miſſio eſt apparitio, &
ſm hunc modum non conuenit om
ni creaturę. AD illud quod vltimo 8
obijcitur, ꝙ apparitio non eſt mani
feſtatio, dicendum, ꝙ cum dicitur
miſſio, nō eſt manifeſtatio, nō intelli
gitur actu ſed habitu, quia aliquid
fit vel oſtendiť in quo poteſt perſo-
nę emanatio manifeſtari, & hoc q-
dem de ſe importat apparitio. AD
illud quod obijcitur in contrarium,
ꝙ pręciſe ſit apparitio, dicendum, ꝙ
non accipit totam rōnem miſſionis,
quia

Digitized by Google

quia mitti non eſt tantũ mente perci
pi, ſed mente pcipi, vt ab alio ema-
nans, & in aliquo inhabitans. Simi
9 liter ad illud, mitti inuiſibiliter, eſt
manifeſtari per effectũ inuiſibilem,
dicendũ, ꝙ manifeſtari non dicit to
10 tam rõnẽ. AD illud quod obijcitur,
ꝙ in miſſione ſpiritus ſancti in ſpe-
cie columbæ non fuit niſi apparitio,
dicẽdum ꝙ quãuis ibi nõ fuerit do-
natio ſpiritus ſancti, fuit tamẽ ma-
nifeſtatio prius dati, & tunc inhabi
tantis in Chriſto, & quieſcentis, &
ab alio procedentis, & ita tota & p-
fecta ratio miſſionis, ſed ex hoc non
ſequitur, ꝙ qualiſcunque apparitio
ſit miſſio viſibilis, omnis tamen viſi
bilis miſſio eſt apparitio &c.

QVAESTIO. II.

CONCLVSIO.

Spiritus ſancti viſibilis miſſio vtilis fuit ad manifeſtandum emanationem & inhabitationem, ſecundum ſanctificationis ſufficientiam, & plenitudinis redundantiam.

Ad opp. AD quid ſit vtilis miſ
ſio viſibilis, & con-
ſtat, ꝙ ad efficiendũ
nihil confert, quia
exterior apparitio,
nihil interius ope-
ratur. Quod etiam non ſit vtilis ad
innoteſcendum oſtenditur ſic. Aut
eſt ad manifeſtãdum pſonæ alicuius
emanationem, aut inhabitationem.
Non inhabitationẽ, quia nemo ſcit
vtrum odio vel amore dignus ſit, &
ita nemo vtrum Deus in eo habitet
cognoſcit. Et iterũ quæ vtilitas eſt,
eſto ꝙ ſciat Deum aduenisse, tamen
cum ignoret permanſurũ, nulla vi-
detur. Non ad manifeſtandũ alicu-
ius perſonæ emanationẽ, quia cũ illa
noticia omni tempore ſit neceſſaria,
ſcilicet tempore legis ſcriptę, & nũc,
videtur ꝙ & tunc & nunc deberet eſ
ſe miſſio viſibilis. Quærit ergo qua
re ſolum tempore eccleſiæ primitiuę.
Item quantũcunque appareat in crea
tura, non innoteſcit niſi reuelatio
adſit, ſed cũ adeſſet reuelatio iterior,
ventũ eſt ad cognitionem veriorem,
& certiorẽ quã quę eſt a ſenſu, ſi er-
go habens cognitionem certam non
indiget occupari circa cognitionem
imperfectã, ergo videtur, ꝙ exterior
apparitio omnino ſuperfluat. Item
probatur etiam, ꝙ impediat ſic. Affe
ctus circa bona viſibilia occupatus,
minus ſurgit ad bona in inuiſibilia,
ergo ſimiliter intellect9, ergo ſi debet
ad perceptionem inuiſibilium eleua
ri, non debet ei fieri oſtenſio viſibi-
lium, ꝙ ſi fiat, videtur potius impedi
ri quã iuuari. Item ſi miſſio eſt ad in
noteſcẽdũ, cũ triplex ſit in nobis vis
cognitiua. ſ. ſenſus exterior, & imagi-
natio, & intellectus, & ſm hanc tri-
plicem vim triplex aſſignetur viſio
prophetalis, pari ratione videtur ꝙ
triplex miſſio deberet diſtingui. Præ
terea cum miſsio ſit ad manifeſtatio
nem inhabitationis, & filius inhabi
tet ſicut ſ. ſ. quare non eſt miſsio vi
ſibilis ad manifeſtãdũ illam? Sed cõ- Fundamenta.
tra, ꝙ ſit vtilis ad innoteſcendum vr̃
qa cognitio nr̃a incipit a ſenſu, ergo
ſi debemus eleuari ad perceptionem
intelligibilium, congruum & perutile
eſt quod aliquo modo præuia ſit exci
tatio in ſenſu per ſignum. Et hoc eſt Grego. in præfat.
quod dicit Greg. dum viſibiliter Deũ
cognoſcimus, per hunc in uiſibilium
&c. Item, ſicut miracula oſtẽdunt di
uinam potentiam, ita ſigna diuinam
præſentiam, ſed vtile fuit & per neceſ-
ſariũ fidẽ nr̃am manuduci p miracu-
la ad cognitionem diuinæ potentiæ,
ergo pari ratione per aliqua ſigna vi
ſibilia ad cognitionem diuinæ præ-
ſentiæ. Item, miſſio eſt ad redimendũ
hominem perditum, ſed homo eſt p-
ditus ſecundum naturam viſibilem,
& inuiſibilem, ergo miſſio ſecundum
vtrãq; eſt vtilis. Item, familiarius of-
fert ſuam præſentiam, qui ſe offert ſe-
cundum ſenſum & intellectum, quam
qui ſecundum alterum tantum, ſed
hoc maxime expediebat homini auer
ſo, vt cõuerteretur ad Deum, ergo &c.
RESP. dicendum, quod miſſio fi 11
lij viſibilis propriam & maximam ha
buit vtilitatem, ſicut patebit i iij. Sed
nunc de ſpiritu ſancto dicendũ, quod
eius

Digitized by Google

eius miſſio viſibilis vtilis eſt ad manifeſtandum & emanationem,& inhabitationem,ſed non qualēcunque inhabitationem,nec in omni genere perſonæ.
12 Propterea intelligēdum quod eſt inhabitatio duplex.ſ. ſecundū ſanctificationis ſufficientiam,& ſecundū plenitudinis redundantiam. Illa quæ eſt ſecundū ſanctificationis ſufficientiam,interius inuiſibiliter latet. Quæ vero ſecundum redundantiam,exterius apparet,& ideo talis inhabitatio in ſigno viſibili & exteriori manifeſtari debet,ſicut factum eſt in apoſtolis. Similiter intelligendum quod du-
13 plex eſt genus credentium. Quidam enim volunt ſigna,vtputa ſenſuales. Quidam intelligentiam quærentes, vtputa,iam prouecti. Quærentes ſigna,vt per hæc manuducantur ad intelligibilia, ꝓpter tales vtilis eſt miſſio viſibilis ad manifeſtandum inhabitationem plenitudinis redundantis,& hoc perſonis manuducendis p ſenſum. Ex hoc patet primum, quare ſ. non fuit miſſio uiſibilis tempore legis ſcriptæ,quia nō erat miſſio in plenitudine,quouſque venit plenitudo temporis. Patet etiam quare modo nō datur ſiue mittitur viſibiliter, qa iam manuducti ſumus ad fidem, unde ſicut ceſſauerunt miracula, ita exteriora ſigna.

14 Quod dicitur,quod nemo ſcit vtrū odio vel amore dignus ſit: verum eſt, niſi Deus dignetur oſtendere,& tunc oſtendebat,& hoc perutile erat ad fidem roborandam,& deuotionem ex-
15 citandam. AD illud quod obijcitur quod neceſſaria eſt aliqua reuelatio, dicēdum,quod verum eſt, nec tamen ſuperfluit apparitio, quia excitat intellectum ad inquiſitionem,& ſic excitando præparat ad reuelationē, & poſt reuelationem,excitat ad dilectionem,reuelatio autē & ſi ſit interior, cognitio,tñ adhuc ē viatoris,& ideo nō euacuat cognitionē apparitionis.
16 AD illud,quod obijcitur,ꝙ viſibilia impediunt affectum,dicēdum, ꝙ viſibilia poſſunt dupliciter conſiderari,vel vt res abſolute, vel vt ſigna, & nutus ducentia in aliud. Primo modo ſi amentur,vel ſi conſiderentur, retardant intellectum, & affectum. Secundo modo iuuant, & ſic eſt in apparitione viſibili,quia ibi conſideratur creatura, vt ſignum faciens aliud in intellectum venire. AD il- 17
lud,quod obijcitur, quare nō eſt triplex genus miſſionis, ſm triplex genus cognitionis: dicendum, ꝙ & ſi cognitio ſit de ratione miſſionis,non tamen quæcūque,vel cuiuslibet, ſed inhabitantis. Et quia duplex eſt modus inhabitandi,vt præhabitum eſt: ideo tñ eſt duplex modus mittendi, licet plures ſint modi cognoſcendi. Vel aliter dicendum, ꝙ Deus in via non cognoſcitur, niſi aut in effectu, aut in ſigno. Si in effectu,cum effect9 18
ille ſit gratia gratumfaciens, quę in ſola cadit mente,ſic eſt miſſio inuiſibilis. Si in ſigno, cum ſignum ſit qđ offert ſe ſenſui, ſic eſt viſibilis. Quia vero imaginaria,eſt earum rerū quarum imagines in interiori ſenſu exprimūtur,Deus aūt nō eſt talis, ideo de eo non eſt ponere huiuſmodi cognitionem. AD illud, quod vltimo 19
quæritur,quare non fuit miſſio viſibilis ad manifeſtādam inhabitationem filij; dicendum ꝙ filium inhabitare eſt dupliciter,aut per gratiam vnionis, aut per gratiam ſanctificationis. Primo modo non fuit neceſſaria manifeſtatio,ſiue viſibilis miſſio, quia pleniſſime erat in homine ſibi vnito,in quo operabatur opera viſibilia, in quibus manifeſtabatur, & ideo non oportebat alia ſigna viſibilia adhiberi. Secundo vero modo non habuit miſſionem manifeſtantem inhabitationem talem,quia ſanctificatio appropriatur ſpiritui ſancto,vnde ſufficiebat eſſe miſſionē viſibilem ad manifeſtandū ipſius inhabitationem, cui ſanctificatio appropriatur, cum inhabitatio filij, & ſpiritus ſancti ſiut indiuiſę, manifeſtato, ꝙ in homine inhabitet ſpiritus ſ. ſufficienter oſtenditur, quod & filius, &c.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Filij miſſio viſibilis in forma rationali facta, ſolum fuit vt eſſet mediatoris manifeſtatio; ſ.ſ. vero in igne, & columbæ ſpecie, vt manifeſtaretur inſtructor.

QVIBVS modis fit miſſio viſibilis. Et accipitur diuerſi modi ex ſcripturis. Filius enim viſibiliter apparuit in creatura rationali, vt in hoīe, ſpiritꝰ vero ſanctus in irrationali, vtputa in columba, igne, & flatu. Quæritur ergo de diuerſitate horum modorū apparendi, & videtur, ꝙ non fuerunt

Ad opp. cõuenientes hoc modo. Spiritus ſanctus eſt æque nobilis perſona, vt filiꝰ, ergo in æque nobili creatura debet manifeſtari, vt filius. Item, ſi filius propter aſſumptionem humanitatis, ſiue apparitionem in forma ſerui eſt minor patre, imo factus minor angelis, ergo multofortius. ſ.ſ. ex apparitione in igne non tm̄ minor Deo, ſed hoīe etiam, ſed hoc nullo modo congruit, ergo non congruit ſpiritui ſancto apparere in creatura irrationali: Si tu dicas, ꝙ filius apparuit in hoīe aſſumpto, & vnito: ſpūs aūt ſanctus

Fundamenta. non eſt colūba vnitus, vel igni. Contra. vnio nihil auſert diuinitati, ergo propter vnionem non debet dici minor. Si ergo dr̄ minor, hoc eſt propter apparitionem, ergo &c. Item, videtur, ꝙ. ſ. ſ. fuit vnitus, quia ſpiritus ſanctus apparebat in illa colūba, & non in alia, & rurſus apparebat ipſe ibi nō alia perſona, ergo alio modo erat in illa q̄ pater, & filius: & aliter in illa, q̄ in alia, ſed aliter non potuit eſſe in illa, q̄ alia perſona quātum ad ſubſtantiam, nec quantū ad operationem, quia eadem eſt ſubſtantia, & operatio in trinitate, ergo quātum ad vnionem, ergo &c. Si tu dicas, ꝙ apparuit ſicut in ſigno, tunc quæro. aut illud ſignū fuit a natura, aut ab inſtitutione. Si a natura, tūc pari ratione, & oīs alia columba. Si ab inſtitutione: quæritur quis inſtituit. Item, filius apparuit viſibiliter vno modo tantum, & in vna creatura, quæritur quare non ſimiliter. ſ.ſ. & videtur, ꝙ ita deberet eſſe, quia ſicut in filio nulla cadit varietas, imo omnimoda vniformitas, ita & in. ſ.ſ. ergo debuit apparere tm̄ in vna ſpecie. Item, filius tm̄ ſemel apparuit viſibiliter, quia tm̄ ſemel eſt incarnatꝰ non amplius. Quæritur ergo vnde hoc eſt; ꝙ. ſ.ſ. pluries apparuit, vtputa, non tantum ſemel in igne, ſed etiā in ſpecie columbæ. Si dicas, ꝙ illa in quibus. ſ.ſ. apparuit ſtatim eſſe defierunt poſt apparitionē, & ideo oportuit rurſum alia fieri: tunc ergo videt̄ ꝙ nec illa columba fuerit vera, nec ignis, cum tam columba, q̄ ignis habeat virtutem permanendi, & ſi hoc in illa apparitione non fuit. tunc ergo non fuerunt vera, ſed falſa, & nō fuerunt apparitiones, ſed præſtigia, & illuſiones, ſicut ſunt phātaſmata dæmonum, & aliorum magorum. Vltimo quæritur quare tot modis apparuit. ſ.ſ. & quare in alia ſpecie in capite, q̄ in membris, vt in Chriſto, & Apoſtolis.

RESP. Dicendum, ꝙ finis imponit neceſſitatem his, quæ ſunt ad finem, ideo modus apparendi ſumendus eſt iuxta finem apparitionis. Ap- 20 paruit autem filius in carne, vt eſſet mediator, ſpūs vero ſanctus, vt doctor. Iohān. 16. Cum venerit do. vo. o. ve. Ad mediationem autem neceſſaria eſt extremorum ſeparatorū concurſio, & in vnum vnio, ſicut patet, & ideo filius in creatura apparuit, vt vnitus. Ad eruditionem autem ignorantium interuenit ſignum, ideo. ſ.ſ. apparuit in creatura, vt ſignatum in ſigno. Qm̄ ergo nihil eſt Deo perfecte vnibile niſi beatificabile, & hoc ſolum eſt ſubſtantia rationalis, ideo filius in ſola ſubſtantia rationali apparuit. Quia vero vſui ſignificationis puræ, conuenit creatura irrationalis magis, q̄ rōnalis, ne forte crederetur vnita, non tm̄ ſignificans: ideo. ſ.ſ. apparuit in creatura irrationali, quæ aliquo modo haberet rōnē

ſignificandi,& exprimendi,ſicut fla-
tus ſignificat ſpirationem,ignis vero
dilectionem. Rurſus,qm̃ ad perſectã
mediationem requiritur, ꝙ media-
tor ſit vnus, & ꝙ vnio ſit inſepara-
bilis: filij apparitio ſingularis fuit
& indiuiſibilis. Sed ecõtra, quia nõ
põt.ſ.ſ. perfecte ſignificari in vno
ſigno, ideo oportuit per plura: &
ideo filius vno modo apparuit,ſed.ſ.
ſ.pluribus.His viſis facile eſt reſpon
dere ad obiecta.

21 Nam ad illud,quod primo obijcit̃
quòd æque nobilis eſt perſona.ſ.ſ.
dicendum,quòd nihil facit ibi nobi-
litas apparentis, ſed finis apparitio-
nis,quia ille vt mediator,iſte vt eru-
ditor,ſiue doctor, ideo filius, vt in
hoĩe aſſumpto. ſ.ſ.vt in creatura, &
22 ſigno. AD illud quod obiicitur, ꝙ
ſ.ſ.debet dici minor, ſicut & filius;
dicendum, quòd minoritas illa non
dicitur de filio ratione diuinitatis,
ſed rõne vnionis,& cõionis idioma-
tum,quia filius factus eſt homo paſ-
ſibilis, ſed.ſ.ſ.non eſt factus colũba.
23 AD illud quod obiicitur, quòd eſt
vnitus columbæ,dicendum,quòd eſt
vnio ſm veritatem, & eſt vnio ſm
intentionem,primo modo vniuntur
illa,quę vniuntur in natura,vel per-
ſona, ſecundo modo vniuntur ſigni
ficatum,& ſignum, & hoc modo vni
ta eſt perſona.ſ.ſ.illis formis in qui-
24 bus apparuit. Si autem quęratur vn
de veniebat talis vnio,dicẽdũ, quòd
diſpoſitiue a proprietatibus creaturę
in quibus nata erat pſona.ſ.ſ.decla-
rari,ſicut flatꝰ ſpiritũ: ignis amorẽ,
columba donum propter fœcundita
tem.Sed completiue veniebant hæc a
diuina ordinatione, quæ ordina-
uit creaturas ad hoc,non inſtituen-
do ſed ſimul formãdo & inſtituẽdo,
& ad hoc ſolum formabat,quia tam
columba quam ignis ſimul cum ap-
paritione etiam incepit & deſijt. Ex
hoc patet quod ſ.ſ. non tãtum ſemel
apparuit,ſed pluries, filiꝰ autem nõ,
quia columba & ignis ſtatim poſt ap
paritionem eſſe deſierunt, non autẽ
homo.Ex hoc patet etiam,quod ſi co 25
lumba illa,& ignis eſſent verum cor-
pus,tamen nec columba fuit vera co-
lumba,quia ſtatim deſijt,ſed ſimilitu
do columbæ.Similiter nec ignis.verꝰ
ignis,quia non comburebat.Nec ta-
men ibi erat aliqua illuſio, quia non
erat ibi aliqua falſitas in ſignifican-
do.Offerebatur enim ſenſui ad ſigni-
ficandum quod vere ibi erat, & quia
magis attendebatur ratio ſignifican-
di,quam exiſtendi,ideo tamdiu dura
uit quamdiu ſignificare potuit, vel
officium ſigni impleuit.Et quia eadẽ
vi formata eſt columba,mota,& con
ſeruata,ſtatim vt vis illa deſijt moue
re,columba & ignis deſijt eſſe. AD 26
illud quod vltimo quærit̃, quare tot
modis apparuit ſ.ſ. dicendum quod
apparitio ſ.ſ.fuit ad manifeſtandam
plenitudinem redundantiæ,vt prius
habitum eſt,& quoniam redundan-
tia poteſt eſſe triplex,ideo tribus mo-
dis apparuit,poteſt enim eſſe hæc ple
nitudo per redemptionem,& ita fuit
in Chriſto,& hæc eſt pfecta gr̃a per
oẽm modũ. Ideo ĩ Chriſto apparuit
in columba,quia erat pretium redem
ptionis primogenitorum, & erat ani
mal integrum & perfectum. Poteſt
etiam eſſe per vitæ influentiam quan
tum ad ſenſum & motum,& hoc me
diantibus ſacramentis,& hæc pleni-
tudo eſt in ſacerdotibus,& ideo da-
tus eſt eis ſ.ſ. in ſpecie flatus.Ioh.xx.
Inſufflauit in eos dicẽs. Accipite ſ.ſ.
quorũ remiſ.peccata &c. Poteſt etiã
tertio modo eſſe per cognitionis ad-
miniſtrationem ſiue doctrinam,
& hæc plenitudo eſt in apoſto-
lis & doctoribus, & ideo ſ.ſ.
apparuit eis in linguis
igneis. Ex his patet re-
ſpõſio, & ſufficientia
modorum appa-
rendi, & obie-
ctorum.

Digitized by Google

DE MISSIONE SPIRITVS SANCTI, qua inuiſibiliter mittitur.

DISTINCT. XVII.

IAM nunc accedamus ad aſſignandā miſſionē ſpiritus ſancti, qua inuiſibiliter mittitur in corda fideliū. Nā ipſe ſpiritus ſanctus, qui Deus eſt, ac tertia in Trinitate perſona (vt ſupra oſtēſum eſt) à patre, & filio, ac ſemet ipſo temporaliter procedit, ideſt, mittitur ac donatur fidelibus. Sed quæ ſit iſta miſſio ſiue donatio, vel quō fiat, conſiderandū eſt.

De inuiſibili . ſpiritus ſancti miſſione.

Præmittitur quiddam ad hanc oſtenſionem neceſſarium, ſcilicet quod ſpiritus ſanctus eſt charitas, qua diligimus Deū & proximum.

HOC autē vt intelligibilius doceri, ac plenius perſpici valeat, præmittendum eſt quiddam ad hoc valde neceſſarium. Dictū quidem eſt ſupra, & ſacris auctoritatibus oſtenſum, ꝙ ſpiritus ſanctus amor eſt patris, & filij, quo ſe inuicem amant, & nos. His autē addēdum eſt, quòd ipſe idem ſpiritus ſanctus eſt amor, ſiue charitas, qua nos diligimus Deum, & proximū: quæ charitas cum ita eſt in nobis, vt nos faciat diligere Deū & ꝓximū, tunc ſpiritus ſanctus dr̄ mitti vel dari nobis: & qui diligit ipſam dilectionē qua diligit proximum, in eo ipſo Deum diligit: quia ipſa dilectio Deus eſt, ideſt, ſpiritus ſanctus.

Hic magiſter cōmuniter non tenetur, vt videre eſt in erroribus ſelectis. — 1. Ioan. 4

Auctoritatibus ita eſſe confirmat.

NE autem in re tanta aliquid de noſtro influere videamur, ſacris auctoritatibus quod dictum eſt corroboremus. De hoc Augu. in 8. lib. de Trin. ait, Qui proximum diligit, conſequens eſt vt ipſam præcipue dilectionē diligat. Deus autē dilectio eſt: conſequēs ergo eſt, vt præcipue Deum diligat. Itē in eodē, Deus dilectio eſt, vt ait Ioannes Apoſtolus: Vt quid ergo imus & currimus in ſublimia cælorum, & ima terrarū, quærentes eū qui eſt apud nos, ſi nos apud eum eſſe velimus? Nemo dicat, non noui quid diligā, diligat fratrem, & diligat eandem dilectionē. Magis enim nouit dilectionem qua diligit, quā fratrem quē diligit. Ecce iam potes notiorē Deum habere, quā fratrem. Plane notiorē, quia præſentiorē, quia interiorem, quia certiorē. Amplectere dilectionem Deum, & dilectione amplectere Deū. Ipſa eſt dilectio, quæ omnes bonos angelos, & omnes Dei ſeruos conſociat vinculo ſanctitatis. Quanto ergo ſaniores ſumus à tumore ſuperbiæ, tāto ſumus dilectione pleniores: & qua niſi Deo, plenus eſt, qui plenus eſt dilectione? His verbis ſatis oſtendit Aug. ꝙ dilectio ipſa qua diligimus Deum vel proximum, Deus eſt. Sed adhuc apertius in eodem libro ſubdit, Dilectionem quantum commendat Ioannes Apoſtolus, attendamus. Qui diligit, inquit, fratrem, in lumine manet, & ſcandalū

Cap. 7 Circa medium. — 1. Ioan. 4 — *Aug. libr. prædicto ca. 7. & 8.* — 1. Ioan. 2 — *Libro & c. eiſdem.*

Q 2 in

Trid.m Concilium aliud decreuit addi illud et relig. ... hanc. 17.

in eo non eſt. Manifeſtū eſt ꝙ iuſtitiæ perfectionem in fratris dilectione poſuerit. Nam in quo ſcandalum nō eſt, vtiq; perfectus eſt. Et tamen videtur dilectionem Dei tacuiſſe: quod nunquā faceret, niſi quia in ipſa fraterna dilectione vult intelligi Deum. Apertiſſime enim in eadem epiſtola paulo poſt ait ita: Dilectiſſimi diliga-
1. Ioan.4 mus inuicem, quia dilectio ex Deo eſt: & omnis qui diligit, ex Deo natus eſt, & cognouit Deum. Qui non diligit, non cognouit Deum, quia Deus dilectio eſt. Iſta contextio ſatis aperte déclarat eandem ipſam fraternam dilectionē (nam fraterna dilectio
6. eſt, qua diligimus inuicē) non ſolum ex Deo, ſed etiam Deū eſſe, tanta auctoritate prædicari, ſcilicet Ioannis. Cū ergo de dilectione diligimus fratrem, de Deo diligimus fratrē: nec fieri poteſt vt eandem dilectionem non præcipue diligamus, qua fratrem diligimus, quoniam Deus dilectio eſt. Item, Qui non diligit fratrem, non eſt in dilectione: & qui non eſt in dilectione, non eſt in Deo,
Paulò inferi⁹in c.8 quia Deus dilectio eſt. Ecce aperte dicit, fraternam dilectionem Deum eſſe.

Quod fraterna dilectio cum ſit Deus, non eſt pater vel filius, ſed tantum ſpiritus ſanctus.

CVM autem fraterna dilectio ſit Deus, nec pater eſt, nec filius, ſed tantū ſpiritus ſanctus, qui proprie in Trinitate dilectio vel charitas dicitur. Vnde Aug. in 15. li. de Tri. Si in donis Dei nihil eſt maius charitate, & nullum eſt maius donum Dei quam ſpiritus ſanctus, quid conſequentius eſt, quam vt ipſe ſit charitas, quæ dicitur & Deus, & ex Deo? Ita enim ait Ioan. Dilectio ex Deo eſt. Et paulo poſt, Deus dilectio eſt. Vbi manifeſtat eam ſe dilectionem dixiſſe Deum, quam dixit ex Deo. Deus ergo ex Deo eſt dilectio.
Ca.19. circa finem. Angu.lib. de Tri. eodem ca.17 1.Ioa.4.b. Eodem c. Item, in eodem Ioannes volens de hac re apertius loqui, In hoc, inquit, cognoſcimus quia in ipſo manemus, & ipſe in nobis, quia de ſpiritu ſuo dedit nobis. Spiritus itaque ſanctus, de quo dedit nobis, facit nos in Deo manere, & ipſum in nobis, hoc autē facit dilectio. Ipſe eſt ergo Deus dilectio. Ipſe igitur ſignificatur vbi legitur, De⁹ dilectio eſt. Ex his ergo apparet, quod ſpiritus ſanctus charitas eſt.

Quod non eſt dictum per cauſam illud, Deus charitas eſt, ſicut illud: Tu es patientia mea, & ſpes mea.

SED ne forte aliquis dicat illud eſſe dictum per expreſſionem cauſę, Deus charitas eſt, eo ſcilicet quod charitas ſit ex Deo, & non ſit ipſe Deus: ſicut dicitur, Deus noſtra patientia eſt, & ſpes: & non quod ipſe ſit iſta, ſed quia iſta ex Deo ſunt: occurrit Aug. oſtendens hoc non eſſe dictum per cauſam, ſicut illa, in 15. lib. de Trin. dicēs,
Cap. 17. Non dicturi ſumus charitatem non propterea eſſe dictum Deum, quod ipſa charitas ſit vlla ſubſtantia, quæ Dei digna ſit nomine,
Pſal.70. ſed quod donum ſit Dei: ſicut dictū eſt de Deo, Tu es patientia mea.
Pſalm.61 Pſalm.58 & 90 Non vtique ideo dictum eſt, Tu es patientia mea, quod Dei ſubſtātia eſt noſtra patientia, ſed quia ab ipſo nobis eſt. Vnde alibi: Ab ipſo eſt

ſu eſt patientia mea. Hunc enim ſenſum facile refellit ſcripturarũ ipſa locutio. Tale eſt enim, Tu es patientia mea: quale eſt, Domine ſpes mea: &, Deus meus miſericordia mea: & multa ſimilia. Nõ eſt autem dictum, Domine charitas mea, aut tu es charitas mea, aut Deus charitas mea: ſed ita dictum eſt, Deus charitas eſt, ſicut dictũ eſt, Deus ſpiritus eſt. hoc qui non diſcernit, intellectum a domino, non expoſitionem quærat a nobis. Non enim apertius quicquam poſſumus dicere: Deꝰ ergo charitas eſt. Ex prædictis clareſcit, quod ſpiritus ſanctus charitas eſt, qua diligimus Deum & proximum, vnde facilius eſt nobis oſtendere quomodo ſpiritus ſanctus mittatur, ſiue detur nobis. 1. Ioã. 4. c. Ioan. 4. c.

Quomodo ſpiritus ſanctus mittatur, vel detur nobis.

TVNC. n. mitti vel dari dicitur, cum ita in nobis eſt, vt faciat nos diligere Deum & proximum: per quod manemus in Deo, & Deus in nobis. Vnde Aug. hunc miſſionis modum inſinuans in 15 libr. de Trin. ait, Deus ſpiritus ſanctus qui procedit ex Deo, cum datus fuerit homini, accendit eum ad diligẽdum Deum & proximũ, & ipſe dilectio eſt. Non enim habet homo vnde diligat Deum, niſi ex Deo. Ecce quomodo datur, vel mittitur nobis ſpiritus ſanctus, ſecundum quod dicitur datum, ſiue donum. Quod donum commendat Aug. explanans apertius quomodo detur, in eodem libro. Dilectio, inquit, Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris, vt ait Apoſtolus, per ſpiritum ſanctum qui datus eſt nobis. Nullum eſt iſto dono Dei excellentius. Solum eſt quod diuidit inter filios regni, & filios perditionis. Dantur & alia per ſpiritum munera, ſed ſine charitate nihil proſunt. Niſi ergo tantum impartiatur cuiquam ſpiritus ſanctus, vt eum Dei & proximi faciat amatorem, a ſiniſtra non transfertur ad dexteram. Neque ſpiritus ſanctus proprie dicitur donũ, niſi propter dilectionem: quam qui nõ habuerit, & ſi loquatur omnibus linguis, & habuerit prophetiam, & omnem ſcientiam, & omnem fidem, & diſtribuerit omnem ſubſtantiam ſuam, & tradiderit corpus ſuum ita vt ardeat, non ei prodeſt. Quantum ergo bonũ eſt, ſine quo ad æternam vitam neminem tãta bona perducunt? Ipſa vero dilectio vel charitas (nam vnius rei nomen eſt vtrunque) perducit ad regnum. Dilectio ergo, quæ Deus eſt, proprie ex Deo eſt, ſpiritus ſanctus eſt, per quem diffunditur in cordibus noſtris Deus charitas, per quam nos tota inhabitat trinitas. Quocirca rectiſſime ſpiritus ſanctus, cum ſit Deus, vocatur etiam donũ Dei. Quod donum proprie quid niſi charitas intelligendum eſt, quæ perducit ad Deum, & ſine qua quodlibet aliud Dei donum non perducit ad Deum? Ecce hic aperitur quod ſupra dictum erat, ſcilicet quod charitas ſit ſpiritus ſanctus, & donum excellentius: & quomodo hoc donum id eſt, ſpiritus ſanctus detur nobis, ſcilicet cum ita impartitur alicui, id eſt ita habet eſſe in aliquo, vt eum faciat Dei & Cap. 17. Idem vbi ſupra ca. 17. & 18. Rom. 5. Matth. 25 Quõ ſpũs ſanctus de tur hic no tatur.

Digitized by Google

proximi amatorem. Quod cum facit, tunc dari dicitur ſiue mitti alicui: & tunc ille dicitur proprie habere ſpiritum ſanctum.

Vtrum concedendum ſit, quod ſpiritus ſanctus augeatur in homine, vel magis vel minus habeatur vel detur.

An ſpirit' ſanctus detur habenti, & non habenti.
Luc. 19.
Hic ponit illi' dubij ſolutionē.
Pſal. 63
In antiquo habēt Caſſiodori.

HIC quæritur, ſi charitas ſpiritus ſanctus eſt, cum ipſa augeatur & minuatur in homine, & magis & minus per diuerſa tempora habeatur, vtrum cōcedendū ſit, ꝙ ſpiritus ſanctus augeatur, vel minuatur in homine, vel magis & minus habeatur. Si enim in homine augetur, & magis vel minus datur & habetur, mutabilis eſſe videtur, Deus autem omnino immutabilis eſt. Videtur ergo, ꝙ vel ſpiritus ſanctus non ſit charitas, vel charitas non augeatur, vel minuatur in homine. Item, charitas & nō habenti datur vt habeat, & habenti, vt plenius habeat. Si ergo ſpiritus ſanctus charitas eſt, & non habenti datur vt habeat, & habenti vt plenius habeat. Sed quomodo datur non habenti, cū ipſe vt Deus ſit vbique, & in omnibus creaturis totus? & quomodo plenius datur vel habetur ſine ſui mutatione?

Reſponſio ad primam quæſtionem.

HIS itaque reſpondemus, dicentes ꝙ ſpiritus ſanctus ſiue charitas penitus immutabilis eſt, nec in ſe augetur vel minuitur, nec in ſe recipit magis, vel minus: ſed in homine, vel potius homini augetur & minuitur, & magis, vel minus datur vel habetur. Sicut Deus dicitur magnificari & exaltari in nobis, qui tamen in ſe nec magnificatur, nec exaltatur. Vnde Propheta, Accedat homo ad cor altum, & exaltabitur Deus. Super quē locum ait auctoritas, Deus non in ſe, ſed in corde hominis grandeſcit. Si ergo ſpiritus ſanctus homini datur, & datus amplius datur, ideſt, augetur, & magis & minus habetur: & tamen immutabilis exiſtit.

Reſponſio ad ſecundam.

CVMQVAE vbique ſit & in omni creatura totus, ſunt tamen multi qui eum non habent. Non enim omnes ſpiritum ſanctum habēt, in quibus eſt: alioquin & irrationabiles creaturæ haberent ſpiritum ſanctum, quod fidei pietas non admittit.

Auctoritate confirmat vtranque reſponſionem.

Hic ponit confirmationē prædictæ concluſionis.
Tomo 9 Trac. 74. ſuper illo. Si diligitis me &c.
4. Reg. 2

VT autem certius fiat quod diximus, auctoritate cōfirmemus. Quod ſpiritus ſanct' magis ac minus percipiatur & homini augeatur, & non habenti detur, & habenti vt plus habeatur, Aug. oſtendit ſuper Ioannem dicens. Sine ſpiritu ſancto conſtat nos Chriſtū non diligere, & eius mandata ſeruare non poſſe: & id nos poſſe atque agere tanto minus, quanto illum percipimus minus: tanto vero amplius, quanto illum percipimus amplius. Ideoq; nō ſolum non habenti, verum etiam habenti non incaſſum promittitur. Nō habenti quidem, vt habeatur: habenti autem, vt amplius habeatur.

tur. Nam ſi ab alio minus, & ab alio amplius non haberetur, ſanctus Heliſæus ſancto Heliæ non diceret, Spiritus qui eſt in te, duplo ſit in me. Chriſto autem qui eſt Dei filius, non ad menſurã datus eſt ſpiritus. Neq; enim ſine gratia ſpiritus ſancti eſt mediator Dei & hominum homo Chriſtus, ꝙ enim eſt vnigenitus Dei filius æqualis patri, non eſt gratiæ, ſed naturæ. Quòd autem in vnitatem perſonæ vnigeniti aſſumptus eſt homo gratiæ eſt, non naturę. Ceteris autem ad menſuram datur, & datus additur, donec vnicuique pro modo ſuæ perfectionis propria menſura compleatur. Ecce expreſſe habes, ꝙ ſpiritus ſanctus magis & minus datur vel accipitur, & homini datus augetur, & habenti & nõ habenti datur, quia ſpiritus ſanctus eſt charitas, quæ non habenti datur, & in habente augetur & proficit. Imo, vt verius & magis proprie loquar, homo in ea proficit, & deficit aliquando: & tunc ipſa dicitur proficere vel deficere: quæ tamẽ nec proficit, nec deficit in ſe, quia Deus eſt. vnde Aug. in homil. 9. ſup epiſtolã Ioan. ait. Probet ſe quiſque, quãtũ in illo profecerit charitas, vel potius quãtũ ipſe in charitate profecerit. Nam ſi charitas Deus eſt, nec deficit, nec proficit. Sic ergo in te proficere dicitur charitas, quia tu in ea proficis. Ecce quomodo intelligendnm ſit, cum dicitur ſpiritus ſanctus augeri in nobis, quia nos in eo ſcilicet proficimus, ſic & alia huiuſmodi.

Ioan. 3
1. ad Ti. 2.

Tomo 9. Tract. 9 In principio eiuſdẽ

Quod aliqui dicunt ſpiritum ſanctum non eſſe charitatem, qua diligimus Deum & proximum.

SVPRA dictum eſt, quòd ſpiritus ſanctus charitas eſt patris & filij, qua ſe inuicem diligũt & nos: & ipſe idem eſt charitas quæ diffunditur in cordibus noſtris, ad diligendum Deum & proximũ. Horum alterum omnes catholici concedunt, ſcilicet ꝙ ſpiritus ſanctus ſit charitas patris & filij. Quòd autem ipſe idem ſit charitas, qua diligimus Deum & proximum, à pleriſque negatur. Dicunt enim, Si ſpiritus ſanctus charitas eſt patris & filij & noſtra, eadem ergo charitas eſt, qua Deus diligit nos, & qua nos diligimus eum. Hoc autem ſanctorũ auctoritates negare videntur. Dicit. n. Aug. in li. de Spiritu & litera, Vnde eſt dilectio, niſi vnde & ipſa fides, id eſt, à ſpiritu ſancto? Nõ eſſet. n. in nobis, niſi diffunderet in cordibus noſtris per ſpiritũ. Charitas autẽ Dei dicta eſt diffundi in cordibus noſtris, non qua nos ipſe diligit, ſed qua nos facit dilectores ſuos. Sicut iuſtitia Dei dr̃, q̃a nos iuſti eius munere efficimur: & domini ſalus, qua nos ſaluat, & fides Chriſti, qua non fideles facit. His verbis videtur monſtrari diſtinctio inter charitatem, qua nos Deus diligit, & qua nos diligimus. Et ſicut iuſtitia noſtra dicitur Dei, nõ quod ipſe ſit ea iuſtus, ſed quia ea nos iuſtos facit: ſimiliter, & fides, & ſalus: ſic videtur dicta Dei charitas, quæ eſt in nobis, non quòd ipſe ea diligat, ſed quia ea nos diligere facit. De hoc etiam idẽ Aug. in lib. 15. de Tri. ait, Cùm Iohannes commemoraſſet Dei dilectio-

Hac di. li. cap. 1
Rom. 5

Auctoritates quæ videtur pro eis facere.

Tomo 3 cap. 23. in fine cap.

Cap. 17
1. Ioan. 4.

Ex verbis auctoritatum argumentando procedit. nem,non qua nos eum,ſed qua ipſe dilexit nos, & miſit filium ſuũ liberationem pro peccatis noſtris. Ecce & hic videtur manifeſte diuidere dilectionem,qua nos diligimus Deum,ab ea,qua ipſe diligit nos, Si ergo,inquiunt,ſpiritus ſanctus dilectio eſt,qua Deus diligit, & qua nos diligimus,duplex dilectio eſt,imo duo diuerſa eſt, quod abſurdum & a veritate longe eſt. Non eſt ergo dilectio, qua diligimus,ſed qua Deus tantum diligit nos.

Reſponſio ad prædicta determinans auctoritates.

De ſpiritu & litera. Cap. 32 His reſpondemus prędictarum auctoritatem verba determinantes hoc modo. Charitas dei dicta eſt diffundi in cordibus noſtris, non qua ipſe nos diligit,ſed qua nos diligere facit, &c. His verbis non diuiditur,nec diuerſa oſtenditur charitas,qua Deus nos diligit ab ea qua nos diligimus:ſed potius cum ſit vna, & eadẽ charitas,& dicatᷣ ipſa Dei charitas,& diuerſis de cauſis,& rationibus Dei charitas appellari in ſcriptura oſtenditur. Dicitur enim Dei charitas, vel quia Deus ea diligit nos,vel quia nos ea ſuos dilectores facit.

Determinatio primæ auctoritatis.

Rom. 5 CVM ergo ab Apoſtolo dicitur charitas Dei diffundi in cordibus noſtris,non eſt dicta charitas Dei qua diligit nos, ſed qua facit nos diligere:ideſt,nõ ibi appellatur charitas Dei, eo ꝙ Deus nos ea diligit,ſed eo quod nos ea ſui dilectores facit. Et quòd ea ratione Pſal. 18 Pſal. 32 Galat. 2 poſſit dici charitas Dei,quia nos ea diligere facit,ex ſimili genere locutionis oſtenditur: ſicut dicitur iuſtitia Dei, quà nos iuſtificat: & domini ſalus,qua nos ſaluat: & fides Chriſti,qua nos fideles facit.

Determinatio ſecundæ.

Ex lib. 16 de Trinit. Cap. 17 SIMILITER, & aliam exponimus auctoritatem, vbi ait dilectionem Dei commemorari,non qua nos eum, ſed qua ipſe dilexit nos: ac ſi diceret,commemorat dilectionem Dei,non ſecundum ꝙ ea nos diligimus Deum,ſed ſecundum ꝙ ipſe ea diligit nos.

Aliud obiiciunt.

Lib. de ſpirit. & li. cap. 32. in tomo 3. Reſpõſio. Diſt. 15. SED aliud eſt,inquiunt, quod magis vrget. dixit enim ſupra Aug. ꝙ dilectio eſt a ſpiritu ſancto ,a quo fides. Sicut ergo fides nõ eſt ſpiritus ſanctus a quo eſt , ita nec charitas. Quomodo ergo ſpiritus ſanctus eſt,ſi ab ipſo eſt? Nam ſi ab ipſo eſt,& ipſe eſt, ergo ſpiritus ſanctus a ſeipſo eſt. Ad quod dicimus, Spiritus ſanctus quidẽ a ſeipſo non eſt,ſed tamen a ſeipſo datur nobis,vt ſupra dictum eſt. Dat enim ſeipſum nobis ſpiritus ſanctus. Et ex hoc ſenſu dictum eſt,ꝙ charitas ab ipſo eſt in nobis,& tamen ipſa ſpiritus ſanctus eſt, Fides autem eſt a ſpiritu ſancto,& non eſt ſpiritus ſanctus, quia donum,vel datum ſolummodo eſt,non Deus dans.

Quod alias inducunt rationes,& auctoritates ad idem probandum.

ALIAS quoque inducunt rationes ad idem oſtendendum.

ꝙ charitas non ſit ſpiritus ſanctus,quia charitas affectio mentis eſt, & motus animi: ſpiritus ſanctus vero non eſt affectio animi, vel motus mentis,quia ſpiritus ſanctus immutabilis eſt, & increatus: non eſt ergo charitas.

Quòd charitas eſt motus,vel affectio animi.

QVOD autem charitas ſit affectio animi, & motus mentis, auctoritatibus confirmant. Dicit enim Auguſt.in 3. lib. de doct. Chriſtiana. Charitatem voco motum animi ad fruendum Deo propter ipſum,& ſe,ac proximo propter Deum. Idem in lib.de moribus eccleſiæ catholicæ:tractans illud verbum apoſtoli,Nec mors, nec vita,poterit nos ſeparare a chritate Dei, Charitas Dei,inquit, hic dicta eſt virtus,quæ animi noſtri rectiſſima affectio eſt, quæ coniungit nos Deo, qua eum diligimus. Ecce his verbis exprimitur, quòd charitas eſt affectio & motus animi,ac per hoc non videtur eſſe ſpiritus ſanctus. Cap. 10 Cap. 18 Rom. 8

Reſponſio determinans auctoritates.

AD quod dicimus, hoc ita dictum eſſe, ſicut dicitur Deus eſt ſpes noſtra,& patientia noſtra,quia facit nos ſperare, & pati. Ita charitas dicitur eſſe motus,ſiue affectio animi, quia per eam mouetur, & afficitur animus ad diligendum Deum. Non autem mireris ſi charitas,cum ſit ſpiritus ſanctus,dicatur motus mentis,cum etiã in lib. Sap. dicatur de ſpiritu ſapientiæ, Qui attingit a fine vſque ad finem,qui eſt actus mobilis,certus, incoinquinatus. Quod non ideo dicitur,ꝙ ſapientia ſit mobile aliquid vel actus aliquis, ſed q̃a ſui immobilitate omnia attingit,non locali motu,ſed vt vbiq; ſemper ſit,& nuſquam incluſa teneatur. Sic ergo charitas dicitur mot' animi,non ꝙ ipſa ſit motus,vel affectio,vel virtus animi, ſed quia per eam,quaſi eſſet virtus afficitur mens, & mouetur. Sed ſi charitas ſpiritus ſanctus eſt,qui operatur in ſingulis prout vult, cum per eum mens hominis afficiatur,& moueatur ad credendum, vel ſperandum,& huiuſmodi,ſicut ad diligendum: quare non ſic dicitur charitas, motus,vel affectio mentis ad credendum,vel ſperandum, ſicut ad diligendum? Ad quod ſane dici poteſt,quia alios actus,atq; motus virtutem operatur charitas,ideſt,ſpiritus ſanctus mediantibus virtutibus,quarum actus ſunt:vtpote actum fidei, ideſt credere fide media,vt actum ſpei,ideſt,ſperare media ſpe. Per fidem enim, & ſpem prædictos operatur actus. Diligendi vero actum per ſe tantum,ſine alicuius virtutis medio operatur, ideſt, diligere. Aliter ergo hunc actum operatur,quàm alios virtutum actus. Ideoque differenter de hoc,& de alijs loquitur ſcriptura, quæ iſtum ſpecialiter charitati tribuit. Eſt ergo charitas vere ſpiritus ſanctus. Vnde Aug.præmiſſum verbum Apoſtoli tractans in eodem lib.charitatem dicit eſſe bonum,quo nil melius eſt: & per hoc ipſam eſſe Deũ ſignificat, Sap. 8 1. Cor. 12 De moribus eccleſiæ Cap. 11 Rom. 8 1. Cor. 13 Tomo 9 Tracta. 74 circa expoſitionẽ illius.

ſignificat,dicens: Si nulla res ab eius charitate nos ſeparat,quid eſſe non ſolum melius,ſed etiam certius hoc bono poteſt? Ecce dicit, quia charitate nihil melius eſt. Charitas ergo ſpiritus ſanctus eſt, qui Deus eſt,& donum Dei,ſiue datum,qui diuidit ſingulis fidelibus dona,nec ipſe diuidit,ſed indiuiſus ſingulis datur. Vnde Augu. vbi Iohannes dicit non ad menſuram Chriſto dari ſpiritum, ait. Cæteris vero diuiditur,non quidem ipſe ſpiritus,ſed dona eius.

An concedendum ſit quòd per donum dentur dona.

Nõ enim ad menſuram dat Deus ſpiritum.

HIC quæritur,cum ſpiritus ſanctus, per quem diuiduntur dona,ipſe ſit donum,vtrum concedendum ſit ꝙ per donum diuidanẽ, ac dentur dona? Ad quod dicimus, quia per donum quod eſt ſpũs ſanctus,ſingulis propria diuiduntur, & ipſum communiter omnes boni habent. Vnde Aug.in 15.li.de Tri.ait, Per donum, quod eſt ſpiritus ſanctus,in commune omnibus membris Chriſti multa dona,quæ ſunt quibuſque propria, diuiduntur. Non enim ſinguli quique habent omnia, ſed hi illa,alij alia: quamuis ipſum donum, a quo cuique propria diuiduntur,omnes habent:ideſt,ſpiritum ſanctũ. Ecce aperte dicit,per donum dona donari.

De inuiſiblii ſ.ſ. miſſione.

DISTINCTIO XVII.

Iam nunc accedamus ad aſſignādam miſſionem ſpiritusſ. qua viſibiliter &c.

Expoſi.

TERMINATA parte in qua magiſter egit de proceſſione ſ.ſ. viſibili in hac parte agit de inuiſibili. Et diuidiẽ hæc

Diuiſio

pars ĩ duas. In prima determinat Magiſter ſ.ſ.inuiſibilem miſſionem ſecũdum ſuam opinionem. In ſecunda vero quia ſua opinio habuit multos impugnatores, ponit opinionis ſuæ defenſionem ibi. Hic quæritur ſi charitas ſ.ſ. eſt. Prima iterum pars habet duas. In prima miſſionem ſ.ſ.inuiſibilem notificat. In ſecunda confirmat ibi. Ne autem in re tanta aliquid de noſtro &c. Item,prima pars in qua notificat habet duas, in quarum prima prędicit ſuã intentionẽ, ibi. Iam nunc accedamus ad aſſignādam. In ſecunda ſuppoſito, ꝙ ſpiritus ſanctus,ſit amor quo diligimus Deum, & proximum,oſtendit ipſum inuiſibiliter mitti,quando in nobis efficit hunc effectũ,& hoc facit ibi. Hoc autem intelligibilius &c Similiter ſecunda pars in qua poſitionem ſuam confirmat habet quatuor partes. In prima oſtendit, ꝙ amor quo diligimus Deum, eſt ſimiliter amor quo diligimus proximũ. In ſecunda vero oſtendit, ꝙ amor ille proprie eſt ſpiritus ſanctus, ibi. Cum autẽ fraterna dilectio ſit Deus &c. In tertia oſtendit, ꝙ ſpiritus ſanctus eſt charitas non cauſaliter,ſed eſſentialiter & formaliter loquendo, ibi. Sed ne forte aliquis dicat illud dictum. Quarto & vltimo oſtendit tanquam manifeſtatum iam, ꝙ ſpiritus ſanctus, & tunc mittiẽ inuiſibiliter quando nos facit Dei & proximi dilectores, ibi. Ex prędictis clareſcit, ꝙ ſpiritus ſanctus charitas.

Qui proximum diligit, conſequens eſt vt ipſam dilectionem diligat.

Dub. 1.

Videtur iſta conſequentia non valere. Quamuis enim poſſibile ſit dilectionem diligi,non tamen eſt neceſſe quod

quod aliquis diligat eam: multa eñ frequenter amamus, quæ nollemus, amare. Item, dubitat de iſta conſequẽtia: qui diligit dilectionẽ conſequens eſt, vt Deum diligat. Quia, aut ĩtelligit de increata, aut creata. Si de creata, nihil valet, diligit qd creatũ, ergo increatũ. Si de increata, tunc in nullo cõcordat cũ priori ſentẽtia: quia dilectio qua diligit proximum, eſt dilectio creata.

Reſpon. Reſpon. dicendũ, quod vtraque conſequentia bona eſt in propoſito. Quidã enim eſt amor in quo non eſt quietatio, nec delectatio, nec complacentia: vt puta ille qui eſt ex pronitate corruptionis, cui ratio obſiſtit. Quidam vero eſt amor q eſt cum delectatione, complacentia, & quietatione, & in tali amore non eſt tantum acceptio rei amatę, immo & ipſius amoris, & talis amor eſt charitas. & ideo ſequitur, qui amat proximum, amat dilectionem, id eſt acceptat. Sed quoniam bene ſequitur, qui acceptat aliquid ex ſe, multo magis acceptat illud in quo innititur ratio dilectionis, ſi dilectio eo ipſo quo dilectio acceptatur, maior dilectio magis acceptatur. Cum ergo dilectio noſtra ſit dilectio exemplata, & dilectio diuina ut exemplar omnis rectæ dilectionis, & in illa eſt prima, & ſumma ratio omnis acceptionis: hinc quod ſequitur, quod qui diligit dilectionẽ,

8. de Tri. cap. 8. diligit Deum. Vnde Auguſtinus arguit ex hac ſuppoſitione, quod prima ratio acceptionis eſt ĩ dilectione exemplãte, non exemplata, & ex hoc patet ſecunda.

Ecce iam potes notiorem Deũ habere quam fratrem.

Dub. 2 Videtur hoc falſum: quia j. Thim. vj. dicitur de Deo quod lucem habitat inacceſſibilem. Præterea de fratre nouit quid eſt, de Deo vero nõ nouit quid eſt, ſed ſi eſt: ipſe autem nõ loquitur quantum ad cognitionem ſi eſt.

Reſpon. Reſpon. Dicendum eſt, quod aliquid magis certitudinaliter cognoſci, eſt dupliciter, quia certitudo cognitionis eſt ſecundum præſentiam; aliquid autem præſens eſt dupliciter aut quantum ad rationem cognoſcẽdi, aut quantum ad ſubſtantiam cognoſcibilis. Quantum ad ſubſtantiã Deus eſt præſentior cuilibet rei, quã aliqua alia res, quantum autem ad rationem cognoſcendi hoc eſt dupliciter. Aut a parte cognoſcibilis ſicut ſol eſt præſens cęco, & tamẽ cęcus eſt abſens lumini, ſic Deus eſt pręſentior quam frater. Si autem a patre cognoſcentis, ſic præſentior eſt frater, quia præſens eſt oculis carneis, quorum cognitio viget ſecundum ſtatum præſentem.

Aliter poteſt dici, quod pręſentius eſt aliquid dupliciter in ratione cognoſcibilis, vel ſecundum effectum, 3 vel ſecundum ſe. Secundum ſe, notior eſt frater, ſecundum effectũ, notior eſt Deus. Quia effectus diuinus qui eſt dilectio, intrat ipſam animam, & ei eſt præſens, & magis cognoſcitur quam frater.

Qui diligit inquit fratrem in lumine manet.

Videtur hoc verbum. j. Iohan. ij. poſitum improprie dictum, quia lumen reſpicit cognitionem, ſicut calor affectionem, ergo magis deberet dicere, manet in calore, quam manet in lumine. Dub. 5

Reſpon. dicendum, quod luminis eſt manifeſtare. Manifeſtare autẽ aliqd alicui eſt dupliciter, aut ſicut viã cognoſcendorum, aut ſicut viã agendorum. Reſpon. 4 Primum eſt per ſcientiam, & contra illud lumen opponitur tenebra ignorantiæ ſimplicis. Secundum eſt per gratiam. vnde. j. Iohannis. ij. vnctio docebit vos de omnibus, & contra illud eſt tenebra maliciæ, ſiue peccati, & de hoc lumine, & de his tenebris loquitur beatus Iohannes, ꝙ patet in textu. Et Eccleſiaſtici xi. Error, & tenebræ peccatoribus concreata ſunt. & quoniam charitas ſemper eſt cum gratia, aliæ virtutes nõ, ideo dicit, Qui amat manet in lumine, per appropriationem.

Si in donis Dei nihil eſt maius charitate &c.

Videtur dicere falſum, quia ſapientię Dub. 4

donum

donum ponitur excellentiſſimum inter omnia dona, vel ſi idem eſt charitas & ſapientia, charitas non retinet prærogatiuam inter dona. Item, quęritur de conſequentia, ſi charitas eſt pcipuum inter dona Dei, & nullum maius eſt quam ſ.ſ. ergo ſ.ſ. eſt charitas. Aut ergo loquitur de charitate creata, aut increata. Si de increata, túc ergo probat idem p idem. Si de creata, tunc nulla videtur conſequentia: quia non valet, quod ſi creata eſt charitas maior inter dona creata, quod ſit ſ.ſ.

Reſpon. Reſpon. dicendum, quod prædicta auctoritas Auguſtini poteſt intelligi de charitate creata, & increata & pro vtraque habet veritatem. Si de increata, certum eſt. Si de creata, maximum eſt inter dona, quia plus habet in ſe de ratione bonitatis, ſiue de ipſa bonitate, quam aliquid donum loquendo præciſe. Quædam enim dona sũt quæ ſunt ſine charitate. & hoc quidem certũ eſt, quod minora ſunt. Quædam præſupponunt charitatẽ, velut donum ſapientiæ. Charitas eñ eſt quæ dat ſenſum guſtui, vt ſapiant ei bona æterna. Vnde ſapientia ſuperaddit quandam vlteriorem virtutem, quæ habilitat, quę comparata ad charitatem minus bona eſt, ſed pnt claudit charitatem, maius bonum eſt ratione eius quod præſupponit, & ita patet quod charitas (præciſe loquendo) eſt excellẽtiſſimum donũ ſapientia vero præſupponendo ſiue implicando donum charitatis dicitur excellentiſſimum. Ad illud, quod obijcitur de conſequentiã, dicendum, ꝙ vtroque modo bona eſt. Si enim intelligatur de charitate increata, ſic ipſa eſt donum primum & præcipuum, & ſ.ſ. eſt huiuſmodi, ergo oportet ꝙ ipſa ſit ſ.ſ. quia quod per ſuperabundantiam dicitur, vni ſoli conuenit. Si autem de charitate creata, tunc cõſequentia Aug. intelligenda eſt a parte nominis ſic. Si charitas creata eſt maximum inter dona creata, & ſ.ſ. maximum eſt donorum, ergo melius nominatur nomine doni excellentiſſimi, quam alio: conſequens ergo eſt vt ſ.ſ. ſit charitas, ſed non creata, immo illa quæ Deus eſt.

Non vtique ideo dictum eſt &c.

Quod Dei ſubſtantia eſt noſtra patiẽtia. Videtur male dicere, quia charitas qua nos diligimus Deum, non eſt ipſe Deus. niſi intelligamus quo diligim⁹ exemplariter, vel cauſaliter, ergo cũ ſimile ſit de patiẽtia, videtur quod Aug. male deſtruit illud ſimile. Item, cum Deus faciat nos diligẽtes, ſicut patientes, quare non dicitur De⁹ charitas noſtra, ſicut patientia noſtra. Reſpon. dicendum, quod Deus eſt charitas & eſſentialiter, & cauſaliter. Eſſentialiter, quia in ſe amor eſt. Cauſaliter, quia in nobis amorem efficit. Sed Deus non eſt patientia eſſentialiter, ſed ſolum cauſaliter, & ideo ſcriptura iſtum diuerſum modum inueniens, dicit Deum eſſe patientiam noſtram, & Deum eſſe charitatẽ, ſine additione. Ratio autem huius eſt, ꝙ quidã habitus dicunt incompletionẽ, ſicut patiẽtia, ſpes, & huiuſmodi, quæ non cadunt in Deo per eſſentiã, ſed per cauſam, quia huiuſmodi ſunt a Deo. Quidam autẽ ſunt habitus dicentes complementum, & huiuſmodi ſunt in Deo eſſentialiter, ſicut charitas, & ſapientia, & huiuſmodi. Notandum autem quod Aug. vult dicere, quod Deus eſt charitas eſſentialiter, ſed ipſe non vult dicere, quod ſit charitas noſtra eſſentialiter, ſed cauſaliter, & exemplariter. Quamuis.n. omnes virtutes habeãt exemplar cognoſcitiuũ in Deo, & omnes habent exemplar ſecundum ſimilitudinẽ longinquã: tamen quædam virtutes nõ habent ſibi correſpondens in Deo p omnia, ſicut patientia, quæ duo dicit ſ. paſſionem, & ſuperferri paſſionib⁹ Quantum ad primum, non habet in Deo correſpondens, ſed quantum ad ſecũdum ſolum. Charitas autem habet amorem ſibi in Deo per omnia correſpondentem, & amorẽ nõ tantum eſſentialem, ſed etiã perſonalẽ: & ideo dicunt auctoritates, quod ſ.ſ. eſt charitas qua diligimus Deum, & ablatiuus qua, dicit habitudinem nõ tãtum cauſæ efficientis, ſed etiam formalis, non perficientis, ſed exemplantis.

Dub. 5

6

Reſpon.

7

Solum

Solum eſt quod diuidit inter filios regni, & filios pditionis.

Dub.6 Videtur hoc male dicere de dono charitatis, quia aut loquitur de diuiſione quantum ad cognitionem, aut quantum ad veritatem. Si quantum ad veritatem, hoc falſum eſt, quia nõ ſolum in charitate, ſed etiam in fide gratuita, & ſpe differunt. Si quantũ ad cognitionem, tũc minime diuidit, quia neſcitur quis hoc donum habeat.

Reſpon. Reſpon. dicẽdum, quod omnia dona virtutum poſſunt eſſe informia præter charitatem, & quoniam poſſunt eſſe informia, poſſunt eſſe in iuſtis, & peccatoribus, & ideo in illis nunquam ſeparãtur abinuicem, ſed charitas nunquam poteſt eſſe informis, nec eſſe cum peccato, quia actus eius eſt diligere propter ſe, & ſuper omnia, qui remouetur per omne peccatum, & ideo dicit Augu. quod ſola charitas diſtinguit, loquendo de diſtinctione in vniuerſali. Quod obijcitur de fide gratuita, ſiue formata, concedo, quod diſtinguit, ſed tamen hoc non habet quia fides, ſed quia gratuita, & ita ex hoc, quod charitati coniuncta, & ſic patet illud.

Et tradiderit corpus ſuum ita vt &c.

Dub.7 Videtur male dicere, quia domin⁹ dicit. Iohannis xv. Maiorem hac dilectionem nemo habet, vt animã ſuã ponat pro ouib⁹ ſuis &c. ergo ſi hoc eſt maximum opus charitatis, impoſſibile, eſt quod fiat ſine charitate.

Reſpon. Reſpõ. Aliqui dicunt, quod Apoſtolus dicit per impoſſibile: poſito enim ad hoc, quòd aliquis hanc pœnam pateretur ſine charitate pro Chriſto, adhuc non prodeſſet ſibi. Credo tamen, ꝙ ex induſtria naturalium, & aliqua gratia gratis data, poſſent ſuſtinere pro fide Chriſti mortem etiã ſine charitate, ſicut hæreticus ſuſtinet per errorem, & ꝙ dicit domin⁹, quod illud eſt ſummę charitatis, hoc dicit quantũ ad ſignum, & exteriorem oſtenſionem: ſigna tamen ſunt fallibilia, & ideo nõ neceſſario oportet, ꝙ ſi aliquis mortem ſuſtinet pro Chriſto, ſiue pro eius fide, ꝙ habeat charitatem. credo tamen, quòd ſi aliquis pro Chriſto ſuſtineret mortẽ, qui non magnum haberet obicem, ꝙ diſponeret ſe ad gratiæ ſuſceptionem, ita ꝙ daretur ſibi charitas.

AD intelligentiam huius partis quatuor quæruntur. Primo & principaliter propter poſitionẽ Magiſtri quæritur. Vtrũ præter donum charitatis increatę, ſit ponere donũ charitatis creatę. Et hoc eſt quærere. Vtrum charitas qua diligimus Deum ſit ſ. ſ. Secundo, dato ꝙ ſit creata charitas, quæritur. Vtrũ illa charitas ſit diligenda ex charitate. Tertio, vtrum charitas certitudinaliter poſſit cognoſci ab habente charitatem. Quarto, ſi poſſit cognoſci ab aliquo non habente. Artic.3

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Et ſi Deus ſit charitas effectiue, & ſpiritus ſanctus appropriãte, & ipſe ſpiritus ſ. amborũ vnio, ſit charitas exẽplariter quo Deum diligimus, & affectio, vel motio excitata a ſ. ſ. dicatur charitas: ponẽdus eſt tamen habitus creatus animã informans, quæ dicatur charitas formaliter.

QVOD non ſit ponere aliam charitatem a creata, ſuppoſita probatione per auctoritates multas quas adducit Magiſter in litera, probatur rationibus, & primo rationibus ſumptis ab eſſentia charitatis, quæ eſt bonitas hoc modo. Nullum accidens eſt melius ſubſtantia rationali, ſed charitas eſt melior anima rationali, quia eam facit meliorem, ergo non eſt accidens, ergo eſt ſubſtãtia. Sed cõſtat, ꝙ nõ irrationalis, ergo rationalis, ergo anima, vel angelus, vel Deus, ſed non anima, vel angelus, ergo Deus. Item, nulla bonitas creata æquiualet beatitudini, Ad opp.

ſed

ſed charitas æquivalet beatitudini, quia per charitatem meretur homo, & efficitur dignus vita eterna, ſiue beatitudine, ergo charitas nõ eſt bonitas creata, ergo &c. Item, omne bonum creatum eſt bonum per participationem, ſed omne bonum alio bono bonum, poteſt intelligi nõ bonũ, & ſic caderet in ipſo malum ꝑ diminutionẽ ſpeciei, modi, & ordinis, ergo ſi charitas eſt bona creata bonitate, poteſt eſſe mala, vel ſaltem intelligi mala, vel etiam fieri informis, quod falſum eſt. Itẽ, hoc ipſum oſtẽditur rationibus ſumptis a virtute, ſic. Quanto aliquid virtuoſius, tanto paucioribus medijs indiget, ergo ſi aliquid, eſt potentiſsimum, nulla alia virtute a ſe indiget, ergo ſi ſpiritus ſanctus eſt potentiæ infinitæ, & ipſe eſt charitas, ergo ſeipſo nõ alio inflammat affectũ ad amorẽ, nõ eſt ergo ponere charitatem creatam neceſſario, quæ ſit habitus. Item, plus diſtat virtus naturalis a Deo quã volũtas, ſed Deus dirigit virtutem naturalem non alio quã ſit ipſe, ergo ſi ibi non cadit medium, nec in voluntate cadet, ergo &c. Item, vbi mouet virtus motoris primi ſemper præſens, & non potens errare, ſuperfluit aliam virtutem ſuperaddere, vt puta, ſi manus eſſet ſemper cõiuncta temoni, non oporteret ibi eſſe aliã virtutẽ, ſed ſpiritus ſ. eſt dirigens, & adiuuans ipſam voluntatẽ, & eſt cõiunctus ſemper, & non potens errare, ergo ſuperfluit aliam charitatem ponere, ſed omne ſuperfluum eſt reſecandũ, ergo &c. Item, rationibus ſumptis ab actu oſtenditur illud idẽ, quia actus charitatis eſt animã recreare, ſed nõ minoris virtutis eſt recreare, quam creare, ergo ſi creare ſolum eſt ab increato, quod eſt infinitæ potentiæ, ergo & recreare, ſed hoc ꝓpriũ eſt charitatis, ergo eſt increata. Item, aliquis actus charitatis eſt vnire, ſed nulla creatura per vanitatẽ vnitur veritati, & omnis creatura vanitas, ergo nulla creatura eſt medium vniendi Deo, ſi ergo charitas eſt medium vniendi, ergo non eſt vanitas, nec creatura. Item, actus charitatis eſt vnũquodque ordinatæ diligere, ergo ſi ordinatæ diligere eſt diligere vnũquodq; ſm ꝙ ſibi cõuenit, cum bonum increatum ſit meli⁹ creato in infinitum, ergo ipſum magis in infinitum diligibile, ergo ſi charitas facit Deum diligere vt diligẽdus eſt, charitas facit Deum in infinitum diligere: ſed ꝙ exit in actum infinitũ eſt infinitũ & increatũ, ergo &c. Sed cõtra, charitas eſt principiũ reformandi animam quantum ad potentiã voluntatis, ſed anima quantum ad alias potentias ſ. iraſcibilem, & rationalẽ reformatur per virtutes creatas, ergo pari ratione & concupiſcibilis, ſed ei⁹ reformatio eſt charitas, ergo &c. Item, vbi eſt reformatio, ibi eſt conformatio, & informatio, & vbi eſt informatio, ibi ẽ aliquid informans, ꝙ ſe habet per modum formæ, ſed omnis forma rei creatæ eſt creata: Deus enim nullius eſt forma perficiens, ergo &c. Item, charitas eſt principium vniendi. Vnde Hugo de ſancto Vict. Scito anima mea, quod amor eſt vita tua: ſed omnis vita exiſtens per participationem, in aliquo eſt ab aliquo informante, ex quo, & viuific bili fiat vnum: ſed ex Deo & anima non poteſt fieri vnum, ergo neceſſe eſt ponere in anima aliquam charitatem creatam quæ viuificet. Item, omne quod eſt in aliquo poſſibile ad mortem, eſt in illo per aliquod ſeparabile, ſed vita gratiæ eſt in anima poſſibili ad moriẽdum morte culpę, ergo ꝑ aliquod ſeparabile, hoc autem non eſt Deus, quia impoſſibile eſt Dei præſentiam ſeparari ab aliquo, ergo eſt aliqd creatum. Item, charitas eſt principium gratificandi, ſed gratificatio eſt id in quo diſtinguitur bon⁹ a malo, iuſtus ab impio, nõ tantum in actu, ſed etiã in quiete, vt paruulus & adultus, ergo cum diſtinctio non ſit boni a malo per bonitatem increatam, quia illa omnibus eſt communis, charitas nõ dicit quid commune. Et iterum, cum diſtinctio quieſcentium non ſit per actum, vel per vſum, ſed habitum, patet quod charitas dicit habitum creatum. Item, charitas eſt principiũ merendi, ſed nõ quia bona facimus, ideo

Fundamenta.

Hanc rõnem acci-

boni

pit Scotus pro fundamēto.q.2. præſentis diſt.ibi. Ad ſolutionē huius q̄ſtiones.

boni ſumus,ſed magis econuerſo charitas prius facit bonum,quam eliciat actum, ſed cum aliquis de non bono fit bonus,neceſſe eſt aliquid poni in ipſo de nouo, & hoc non poteſt eſſe actus,ergo habitus. Item,Deus alio modo cooperatur in operatione meritoria quam naturali,quia ſi nō alio modo,tunc redit error Pelagii, quod ex naturalibus poſſet homo mereri, ſi ergo aliomodo, cum per virtutem increatam omni naturæ cooperetur, neceſſe eſt quod in operatione creata meritoria cooperetur mediāte alia virtute, ſed hæc non poteſt eſſe niſi creata.ergo &c. Item, videtur, quod Magiſter errauit, quia q diuidit opera trinitatis,hæretic⁹ eſt,ſed Magiſter poſuit,quod charitas qua nos diligimus Deum,ſit ſ.ſ.proprie,ergo ponit quod noſtrum diligere(quod eſt effetus in creatura) ſit ſolius ſ. ſ. & ita diuidit opera trinitatis. Item, qui dicit qd creatum eſſe increatum,errat: ſed charitas qua diligimus Deum & proximum(vt communiter tenetur) eſt quid creatum, ſed Magiſter dixit hanc eſſe ſ ſ. ergo errauit.

10 RESP. ad prædictorum intelligentiā eſt notandū, quod circa hoc, eſt,& fuit ab antiquo duplex opinio. Quorundam enim vt Magiſtri,& ſequacium ſuorum eſt opinio, quod ſ. ſ. eſt eſſentialiter charitas qua pater & filius diligunt nos,& etiā qua nos diligimus Deum.Et quidā voluerunt dicere quòd intellectus huius poſitionis poteſt demonſtrari per ſimilitudinem. Dicunt enim, quòd ſicut lux tripliciter poteſt conſiderari.ſ.in ſe,& in tranſparenti,& in extremitate perſpicui terminati. Primo modo eſt lux: ſecundo modo lumen: tertio modo hypoſtaſis coloris. Ita ſpiritus ſanctus poteſt conſiderari in ſe,& ſic eſt amor patris,& filij.Poteſt rurſum conſiderari, vt in humana anima inhabitans,& ſic ſ.ſ.dicitur gratia. Poteſt etiam conſiderari vnitus voluntati,& ſic eſt charitas, qua nos diligimus Deum. Vnde dicunt,quòd ſ.ſ.eſt noſtra charitas,non per appropriationem,ſed per vnionem. Quēadmodum.n. ſolus filius eſt homo, vel incarnatus, & tñ tota trinitas eſt incarnationem operata: ſed tñ ſolus filius vnitus,ſic quāuis tota trinitas faciat vnionem. ſ. ſ. cum voluntate, ſolus tñ.ſ.ſ.vnitur voluntati,& ideo ſolus eſt charitas. Ratio autem mouens ad ponendum hoc, eſt auctoritas Apoſtoli.2.Corin.6.Qui adhæret Deo, vnus ſpūs eſt. Et etiam mouet eos ſimilitudo. Dicunt enim,quòd ſicut filius procedit per modum naturę,& ita naturæ vnitur: ſic ſpiritus ſanctus per modū voluntatis,& ideo voluntati vnibilis,& vnitus, & quia voluntas vertibilis eſt,non ſic naturæ:ideo.ſ.ſ.vnitur ſeparabiliter: ſed filius inſeparabiliter, & ideo longe inferiori modo,q̄ filius,& quibus ſic vnitur,ſeipſo facit diligere. Sed hæc poſitio non poteſt ſtare,quia.ſ.ſ.non eſt vnibilis,& præterea ſi eſſet vnibilis,aut per naturam, aut per gratiā. Non per naturam,ergo per gratiam, ergo adhuc oportet eſſe habitū gratiæ diſponentem animam ad ſuſceptionem talis vnionis,& ita redit cōtrarium. Ideo non credo, quòd Magiſter hoc modo fuerit hui⁹ opinionis.Et propter hoc aliter dicendum, 11 quòd iſtud quo diligimus Deum,tripliciter eſt accipere. Aut quo diligim⁹ effectiue,& ſic charitas,ſiue amor eſt trinitatis,&.ſ.ſ.appropriate. Aut quo diligimus exēplariter, & ſic.ſ.ſ. eſt vnio patris,& filij, & nexus amborum,& vnitas. Ad cuius imitationem charitas nos nectit,ſm quòd dicit Dñs.Iohan.17.vt ſint vnum, ſicut & nos vnum ſumus. Aut quo diligimus formaliter, & ſic ſm opinionem Magiſtri eſt animi affectio. Sed in his omnibus verum dixit,nec errauit,ſed defecit, quia præter hoc eſt ponere charitatem ſm cōem opinionem,quæ eſt habitus creatus animā informans. Et ratio huius, ſumitur a parte eſſentiæ eius,virtutis, & operationis.a parte eſſentiæ,quia charitas eſt bonitas creaturæ rationalis, ipſam perficiens, & diſtinguens, & ordinans,& diſponens ad vitā æternam, ergo neceſſe eſt quòd ſit formalis perfectio.

AD illud ergo, quòd obiicitur primo 12

Digitized by Google

primo,quòd charitas eſt melior ani-
ma rationali,dicendum, quod,nõ eſt
ibi comparatio : quia vbi vnum pp
alterum,ibi tantum vnum : vnde ha
bens charitatem , bonus eſt propter
charitatem. Vel non cadit ibi com-
paratio·quia non vniformiter dicit̃
bonum . Nam ſubſtantia rationalis
dicitur bona, quia ordinabilis in fi-
nem, charitas bona, quia ordinans.
13 A D illud,quòd obiicit , quod æqui-
ualet beatitudini. Dicendum , quòd
ęquiualet ſm diuinam ęſtimationem,
quæ opus charitatis æſtimat dignum
vita æterna, ſiue tanta remuneratio-
ne. A D illud quòd obiicitur,quòd ſi
eſt bonum per participationem,tunc
eius bonitas eſt permutabilis in in-
formitatem,dicẽdum , quòd aliquid
dicitur bonum per participationem
dupliciter . Aut quia participans , &
ordinatum, Aut quia participatio,&
ordinatio . Primo modo eſt bonum
habens charitatem . Secundo modo
charitas,& ideo poteſt non eſſe, quia
non eſt ipſa eſſentia bonitatis , ſed
participatio : tñ non poteſt non eſſe
bona,vel ordinata,quia eſt ipſe ordo
amoris . Vnde ſoluendum ad illud
per diſtinctionem, & in hoc patent
rationes ſumptę ab eſſentia . A parte
etiam virtutis neceſſe eſt ponere cha
ritatem habitum creatum. Nã cha-
ritas qua diligimus Deum, eſt virt⁹,
non tm̃ qua Deus cooperatur nobis,
ſed etiam qua noſtra voluntas coope
ratur Deo. Auditores enim Dei ſu-
mus,& quia cum cooperamur Deo,
neceſſe eſt nos ſimiliter conformari,
neceſſe eſt,quòd ab illa ſumma cha-
ritate relinquatur in nobis aliquod
exemplatum in noſtro affectu , per
quod moueat illi conformiter. Volũ-
tas enim libera eſt,& nata moueri ad
oppoſita: & ideo ponitur virtus cha
ritatis creatę in nobis , non propter
defectum a parte Dei nobiſcum ope
rantis,ſed volũtatis noſtræ ſibi coo-
14 perantis. A D illud quod obiicitur,
quòd virtus potentiſſima non indi-
get virtute media,verum eſt,ſed cha
ritas non eſt propter illius virtutis
indigentiam,ſed potius voluntatis iu
ſcipientis,quæ indiget aliquo habitu
diſponente. A D illud quod obijcit: 15
quod Deus comparatur naturæ ſine
virtute creata: dicendum,quod Deus
regit naturam ſicut inſtituit,& natu-
ra vniformiter currit,& ideo non in
diget aliquo regulante . Non ſic eſt
de volũtate, quę mouet̃ difformiter,
& ideo indiget aliquo habitu regu-
lante, & diſponente ipſam . Vel di-
cendum,quòd aliud eſt de natura, &
voluntate . Quia natura non habet
moueri niſi iuxta ſe, vel infra,ſed vo
luntas ſupra ; & ideo indiget aliquo
eleuante ipſam. A D illud quod obii 16
citur,quòd virtus primi motoris eſt
præſens,dicendum, quòd non ſuffi-
cit præſentia , ſed neceſſe eſt , quòd
recipiens influentiam habeat habili-
tatem, & conformitatem : & hoc eſt
per virtutem creatam.a parte etiã ope
rationis ponitur neceſſitas , quia re-
formatio,vel recreatio,vnio, & dile-
ctio,non tm̃ ſunt ab aliquo, vt ab ef-
ficiente,ſed etiam ab informante. In
formans autem charitas creata eſt,&
ex hoc patent obiecta ex parte actus,
ſiue operationis. Nam quod obiicit̃,
quòd creatio eſt ab increato , verum
eſt per modum efficientis, ſicut & re
creatio,ſed reformatio vlterius relin
quit formam , & ideo neceſſe eſt po-
nere habitum informantẽ . A D il- 17
lud quod obiicitur, quod vanitas nõ
vnit veritati,dicendum,quòd gratia
poteſt conſiderari ſm quòd ex nihi-
lo,& ſic eſt vanitas , & ſic non vnit.
Vel ſm,quòd eſt influentia, ſm diui-
nam præſentiam, & ſic habet verita-
tis expreſſam ſimilitudinem , & tali
modo vnit. A D illud quod obiicit̃, 18
quòd charitas facit diligere Deum
quantum eſt diligendus, &c. Dicen-
dum , quòd hoc poteſt intelligi du-
pliciter. Vel quantum Deus deberet
diligi in ſe,& ſic eſt falſum,quia cum
ſit bonum infinitum, deberet in infi-
nitum diligi, & tali modo Deus ſol⁹
ſeipſum diligit . Vel inquantum eſt
diligendus ab hoc, & ſic verum eſt ,
& tunc diligit in infinitum,non ſim
pliciter,ſed ſm æſtimationem haben
tis charitatem. Tantum enim diligit
charitas Deũ pluſquam bonum crea
tum,quòd ſi bonum creatum in in-
finitum

Sco. addit in lin ãte ad determinatum actum.

finitum multiplicaretur, adhuc magis diligeret Deum. Quod autem obijcitur in contrarium, concedendum eſt, præter duo vltima, quæ oſtẽdunt Magiſtrum erraſſe. Quod aũt obiicitur, quia diuidit opera trinitatis: dicendum, ꝙ falſum eſt, quia ꝙ ſ.ſ. ſit charitas, qua diligimus Deum, aut dictum eſt per appropriationẽ, aut per vnionem, aut certe per exemplaritatem, & ſic intelliguntur oẽs auctoritates, quas Magiſter adducit pro ſe: formaliter autem loquendo, non intelliguntur veræ, nec credo, ꝙ Magiſter intellexerit ſic, & per hoc patet illud, ꝙ Magiſter non dicit, ꝙ creatum ſit increatum: ſed ꝙ ſufficiat donũ increatũ, ſine creato; & in hoc non fuit error, ſed defectus tantum.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Charitas quæ habitus eſt, amabilis eſt amore concupiſcẽtiæ, non amore amicitiæ; eſt etiã amabilis amore cõplacẽtiæ, cum diligens ipſam dilectione acceptet, qua Deũ diligit.

Fundamenta. VTRVM charitas ſit amabilis ex charitate, & quod ſic oſtenditur hoc modo. Aug. 8. de trini. Nemo dicat non noui quid diligam: diligat fratrem & diligit ipſam dilectionem: ergo dilectio eſt diligenda, ergo &c. Item, hoc ipſum videtur ratione: quia nõ eſt perfecta cognitio, niſi illa qua qs nouit ſe noſſe, ſiue nouit ipſam noticiam, ergo nec perfectus amor niſi ille quo quis amat ſe amare, ſiue amorem, ſed charitas eſt pfectus amor, ergo &c. Item, aliquis diligit proximum, & recte, q. i. videt eum habere charitatẽ: ſed propter, quod vnumquodque tale, & illud magis ergo magis debet diligere charitatem, ſiue dilectionem.

Ar. 1. poſ.

Ad opp. Contra. Auguſtinus in li. de doctrina chriſtiana, dicit tantum quatuor diligenda ex charitate. ſ. Deum, ſe ipſum, proximum, & corpus proximi, & corpus proprium: ſed charitas ſiue dilectio non eſt aliquod horum, ergo non eſt diligenda ex charitate. Item, duplex eſt dilectio ſ. concupiſcentiæ & amicitiæ: ſi ergo charitas, ſiue dilectio diligitur, aut ergo dilectione concupiſcentiæ, aut amicitiæ. Nõ amicitiæ, conſtat, quia amicitia eſt inter ſimiles, & amor quo aliquis optat ali bonum, charitati autem nemo optat bonum. Item, nec concupiſcentiæ, quia concupiſcentia eſt rei nõ habitæ, ergo cum ex charitate nemo diligat niſi habens charitatem, ergo ex charitate non poteſt quis concupiſcere charitatem. Si tu dicas, quod concupiſcit augmentum charitatis, hoc non ſoluit, quia ego non quæro niſi vtrum charitas, habita ſecundum, quod habita eſt, poſſit amari. Item, ſicut ſe habet fides ad credere, & ſpes ad actum ſperandi, ita dilectio ſiue charitas ad actum diligendi, ſed nullus habens fidem, credit fidem vel in fidem: quia ſicut dicit. Auguſtinus. Credens ſcit ſe credere, & videt ſe credere, credulitas autem eſt de non viſis, ſimiliter autem null9 ſperat ſpem ipſam, ſed habet, ergo a ſimili, nec diligit charitatem, vel ſi non eſt ſimile, quæritur, quare non. Item, ſi diligẽs diligit dilectionem, aut eadẽ, aut alia. Si alia, tunc pari ratione & aliam dilectionem diligit alia, & ſic erit abire in infinitum. Si ergo ſtare eſt, & nõ conuenit abire in infinitum, ſi diligit, diligit eadem. Sed ſi hoc, contra. Nulla forma ſpecialis ſuper ſeipſam reflectitur niſi de primis intentionibus, ſicut vnitas, veritas, bonitas. Vnde nullo modo dicit albedo alba, ergo nec dilectio dilecta, & ſic &c.

RESP. dicendum, quod accipiẽ
do dilectionem ſecundũ quod Deus 20
dilectio eſt, conſtat vtique, quod ex charitate eſt diligenda, ſed accipiendo dilectionem ſecundum quod eſt habitus gratuitus, ſic vtique diligenda eſt, ſed non ſuper omnia. AD intelligentiam autem obiectorum, notandum, quod triplex eſt amor, ſcilicet amicitiæ, quo aliquis alicui optat bonum. Concupiſcentiæ, quo aliquis ſibi deſiderat aliquid. Et complacentiæ, quo aliquis requieſcit & delectat

in re deſiderata cum præſens eſt. Di-
co ergo, quod charitas amore amici-
tiæ nullo modo eſt amabilis, quia nõ
eſt beatificabilis. Amore cõcupiſcen
tiæ eſt amabilis ex charitate, ſecundũ
quod diligens deſiderat amplius di-
ligere. Amore complacentiæ, ſcilicet
quo diligens acceptat ipſam dilectio-
nem, qua Deũ diligit, hoc modo cha-
ritas diligenda eſt, ſecundum quod
iam habetur, eo quod ipſa eſt bonum
valde acceptabile. His viſis, patet re-
ſponſio ad duo prima. Nam ratio il-
la ex auctoritate Auguſt. de doctrina
Chriſtiana, currit ſolum quantum ad
dilectionem amicitiæ, quia Auguſti-
nus loquitur de amabili cui aliquis
optat donum. Quod ſecundo quęri
tur, ſimiliter patet. Quãuis enim cha
ritatis habitæ, ſecundum quod habi-
ta, non ſit concupiſcentia, nihilomi-
nus tamen eſt complacentia. Poſſet
tñ dici, quod ſpiritualis dilectio, &
poſſeſſio excitat ad deſiderãdũ dũ re
ficit, & reficit dũ excitat, ideo ſimul
manẽt cõcupiſcentia & cõplacentia.

AD illud, quod obiicitur tertio de
fide & ſpe, dicendum, quod non eſt
ſimile. Act⁹ enim fidei de ſe dicit im-
21 perfectionem, ſimiliter & ſpei. Alter
enim eſt rei non viſæ, alter rei nõ ha
bitę, & ideo ſi talis actus reflecteretſ,
diminueret de ratione habitus. Vn-
de qui credit credulitatem non habet
eam, & ſpem ſimiliter, & ideo hę vir
tutes euacuantur in patria, ſed dile-
ctio eſt actus completionis & perfe-
ctionis, ſicut ſcientia, vnde ſicut per-
fecte ſcit, qui ſcit ſe ſcire, ita perfecte
diligit, qui amat dilectionem. AD
22 illud quod obiicitur, aut eadem, aut
alia &c. dicendum; quod eadem
quantum ad habitum: ſed alia quan
tum ad actum. Et quod obijcitur,
ꝙ ſpecialia non reflectuntur, Dicen
23 dum, ꝙ reflexio in forma aliquando
venit ex natura, & ſic eſt in generali-
bus, aliquãdo venit rõne eius in quo
eſt, & ſic eſt in formis quæ ſunt in po-
tentijs natis ſupra ſe conuerti, & in-
quantũ ſupra ſe cõuertuntur, & qm̃
potẽtia cognitiua ſeipſam cognoſcit,
& voluntas eſt inſtrumentũ ſeipſam
mouens, ideo per ſcientiam ſcit ali
quis, & ſcientiã ſuã nouit, & ꝑ cha-
ritatẽ ſe, & ipſam diligit. Et ſic quæ-
ritur ratio, quare potentia intellecti
ua nata eſt ſupra ſe redire, & volun-
tas, alibi dicitur, ſed hoc modo tantũ
ſufficiat, quia ſunt ſimplices potẽtiæ,
& in ſubſtantia ſimplici fundatæ, &
organo non alligatæ: ideo patet, ꝙ
non eſt ſimile illud quod obijci con-
ſueuit in ſenſibus: alia eſt potentia
quæ videt, & alia qua videt ſe videre,
ꝙ ſimiliter debeat eſſe in intellectu.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Homo quam diu uiuit, nec de ſe, nec de alio poteſt ſcire certitudinaliter quod ſit in charitate, niſi per reuelationem, quã quam per ſigna probabilia, ꝓbabiliter poſſit cognoſcere.

VTRVM charitas ſit certitudinaliter cognoſcibilis ab habente. Et ꝙ ſic videtur auctoritate Auguſt. in 8. de trinit. & habetur in litera. Qui fratrẽ diligit, magis nouit dilectionẽ qua diligit, quẽ fratrẽ quem diligit, ſed fratrem nouit certitudinaliter, ergo & charitatem. Item, 1. Iohan. 2. Qui diligit fratrem ſuũ in lumine manet, ergo ſi charitas eſt lumen, cum nihil certius videatur quã lumẽ, ergo &c. Item, 1. Ioh. 2. Vnctio docebit vos de omnibus, non inquã de omnibus cognoſcibilibus, ſed de omnibus neceſſarijs ad ſalutẽ, ergo maxime nos docet vnctio ſpiritus ſancti. Itẽ, quãto aliquid animæ eſt præſentius, tãto certius videtur, & cognoſcitur, ſed charitas animæ eſt prçſentiſſima, qa eſt in ipſa anima, ergo &c. Itẽ, habens fidem, certus eſt ſe habere fidẽ, nihil enim certius eſt homini ſua fide, vt dicit Augu. ergo pari ratione habens charitatẽ, ſcit ſe habere charitatem. Contra, Eccle. ix. Nemo ſcit vtrum odio, vel amore dignus ſit. ergo cum habens charitatẽ ſit dignus amore, neſcit ſe dignum, ergo &c. Item, 1. Corinth. iiij. nihil mihi conſcius ſum, ſed non in hoc iuſtificatus ſum.

Ad opp.

Cap. vlti.

Fundamenta.

ſum, ergo videtur, ꝙ homo non habens remorſum, poſſit non eſſe iuſtificatus, ergo non habere charitatem, ſed nullum ſignum euidẽtius eſt charitatis, quam carentia omnis remorſus, ergo ſi illud eſt fallibile, cetera ſunt fallibilia. Item, charitas eſt diligere Deum propter ſe, & ſup omnia, infra quod nihil æque, vel ſupra, vel contra, ſed nemo ſcit vtrum præ omnibus diligat Deum, ergo nemo ſcit vtrũ habeat certitudinaliter charitatem. Item, habens charitatẽ eſt Deo accept⁹, & conſtat nobis, & omnibus, ꝙ iſta ſunt conuertibilia: ſed nemo ſcit vtrũ Deo ſit acceptus niſi per reuelationem: ergo nemo ſcit ſe habere charitatem niſi per reuelatio-
24 nem. Item, dicit Apoſtolus, ꝙ neſciebat vtrum haberet culpã, cum dicit, ſed non in hoc iuſtificatus ſum, ergo ab oppoſitis, neſciebat ſe habere gratiam, ergo cum charitas non ſit ſine gratia, ergo &c.

RESP. dicendum, ꝙ charitatẽ cognoſci eſſentialiter, eſt dupliciter. Vel in vniuerſali quid ſit, & qualis eſſe debeat, & ſic vtique cognoſci poteſt. Alio modo eſt cognoſci charitatẽ in ſpeciali, ſiue in hoc, & hoc modo nec de ſe, nec de alio, quandiu homo viuit, poteſt certitudinaliter ſcire. De alio nõ, quia nemo nouit quæ ſunt in homine, niſi per ſigna, quæ
25 fallibilia ſunt. De ſe non, & huiuſmodi poteſt eſſe quadruplex ratio. Vna & præcipua eſt diuinæ acceptationis implicatio: quia charitas iũcta eſt gratiæ gratum facienti, quæ ideo dicitur gratum faciens, quia reddit hominẽ Deo acceptũ, & ideo charitas ſic vocatur, non tantũ quia habet carum amatum, ſed quia etiã facit hominẽ Deo carum, & quia neſcimus Dei acceptationem certitudinaliter, niſi ꝑ reuelationem, ideo neſcimus nos habere charitatem, niſi per reuelationem doceamur. Secunda ratio eſt ſimilitudo ipſius ad dilectionẽ acquiſitam. Poteſt enim contingere aliquẽ inflãmari ad amãdum Deũ per aſſuefactionẽ, qui corruet per aliquod peccatum ſpirituale, & tamen ſemꝑ aſſicietur, ſicut expreſſe patet per beatum Bernardũ in lib. de amore Dei, vbi reprehendit ſuperbientes de deuotione. Tertia ratio eſt noſtri oculi lippitudo, quia oculus noſter eſt ſicut oculus noctuæ ad manifeſtiſſima naturæ, ſicut dicit Philoſophus. Vnde ſicut oculus lipp⁹ neſcit diſtinguere inter lumen dici, & lumen flãmæ, vel lunæ, ita oculus noſter ſpiritualis inter lumen gratię gratis datæ, & gratum facientis. Quarta ratio eſt diuinorum iudiciorũ diſpenſatio. Deus enim claudit oculos ſeruorũ ſuorũ, quantum ad ea quæ ſpectant ad eorũ dignitatem, & de quibus poſſunt efferri. Vnde gratia contraria eſt ſuperbis. Superbia enim aperit oculos ad videndum prærogatiuas, & claudit ad videndum indigentias, & defectus. Iuxta illud Apoca. iij. Dicis quia diues ſum, & locupletatus, & nullius indigeo, & neſcis quia pauper es, & cęcus &c. Sed econtra. vir ſanctus dicit ſe nihil eſſe, qa claudit oculos ſuos Deus ad bona, & aperit ad videnda mala. Et hæc eſt ratio quare homo non cognoſcit charitatem, quæ quãuis per ſe non ſufficiat, tamen cum alijs bona eſt. Credo tamen, ꝙ illa eſt præcipua, quæ primò dicta eſt. Quamuis enim charitas non poſſit certitudinaliter cognoſci eſſe in aliquo eam habente reſpectu ſui, tamẽ poteſt per ſigna probabilia cognoſci, maxime per mortificationem concupiſcentię, & amoris vani ſine mundani, & per multa alia ſigna probabilia, quæ ſancti dicunt, & ponunt.

AD illud ergo quod obijcitur in contrariũ, ꝙ certior eſt dilectio quã frater. dicendum, ꝙ charitas non tantũ dicit dilectionẽ, ſed vltra hoc addit, ꝙ gratuita eſt. Et quãtũ ad habitum dilectionis certitudinaliter eſt 26
cognoſcibilis, quantũ vero ad illud quod dicit gratuitum, non. Ad illud quod obijcitur, ꝙ charitas eſt lumẽ, dicendum, ꝙ quamuis de ſe charitas ſit cognoſcibilis, tamen non cognoſcitur a nobis, qa oculus noſter lippus eſt. AD illud quod obijcitur, ꝙ vnctio docet nos de omnibus neceſſarijs ad ſalutem, dicendum, ꝙ verum eſt eo modo quo neceſſaria ſunt,

2. Meth.

Vide quõ diſtinguit charitatẽ, a gra, idẽ ſupra dubio litera. li. 3. cõtra Scot.

ſed ſcire ſe habere charitatem, nō eſt
neceſſarium ad ſalutē, ſed ſolum ha-
27 bere. AD illud quod obijcitur de
præſentia charitatis, dicendum, ꝙ
quamuis ſubſtantia habitus ſit præ-
ſens, tamē conditio quæ concomi-
tatur habitum, ſcilicet diuina acce-
ptatio, nō eſt præſens, imo latens in
Dei cognitione, & iudicio, Ad illud
qđ obijcitur de fide, dicēdū, ꝙ non
eſt ſimile, qa fides dicit habitū purū,
non ſuperaddēdo acceptaionē, ſicut
charitas, & ideo patet ꝙ nō ē ſimile.

QVAESTIO IIII. CONCLVSIO.

Charitas, experientię cognitio-
ne non poteſt cognoſci pre-
terquam ab habente, ſpecu-
lationis uero, etiā a nō hn̄te.

Ad opp.

VTRVM charitas ſit
cognoſcibilis a nō ha-
bente. & quod non, vi
detur, quia omne qđ
cognoſcitur, aut co-
gnoſcitur per eſſentiam, aut p ſimili
tudinem. Non per eſſentiam, quia
non eſt eſſentialiter in anima pecca-
trice. Si ergo cognoſcitur, hoc eſt per
ſimilitudinē. Sed contra 2. Cor. 12.
dicit glo. Tertiū genus viſionis quo
dilectio intellectiua conſpicitur, eas
res continet, quæ non habent ſui ſi-
miles imagines, quæ non ſunt ipſæ,
ergo ſimililudo charitatis nō ē aliud
quam charitas, ergo ſi caret qs cha-
ritate, caret & ſimilitudine eius, &
ita nunquā cognoſcit charitatem.
Item, ſi non habens charitatem co-
gnoſcit eam: aut ergo per ſpeciē in-
natam, ſeu lucem propriam, aut per
acquiſitam, aut per effectū. Non per
innatam, quia creata eſt ſicut tabula
Arti. 3. de am. tex. raſa. Non per ſpeciē acquiſitā, quia
omnis ſpecies acqſita acquiritur me-
diante ſenſu, & imaginatione, ſed ſpe
cies charitatis non cadit in ſenſu, nec
in imaginatione. Item, non per effe
ctum, quia nemo cognoſcit per ef-
fectum aliquid, niſi ſciat, quod
ſit cauſa illius effectus. Vnde nullus
cognoſcit per eclipſim interpoſitio-
nem terræ, niſi ſciat, ꝙ interpoſitio
eſt illius cauſa. Si ergo per effectū co-
gnoſcit, oportet ꝙ ſciat prius quoni
illius eſt cauſa charitas, & ita præco
gnoſcit charitatem, non ergo per ef
fectū. Si tu dicas quod cognoſcit in
illa veritate æterna: aut hoc erit ef-
fectiue, aut formaliter. Si effectiue,
ſic omnia cognoſcūtur in ea quæ om
nia facit ſcire quęcunque ſciuntur. Si
autē formaliter, ſiue exemplariter,
ergo videtur, ꝙ vel imprimit aliquā
ſpeciem in intellectu, vel neceſſe eſt,
ꝙ ipſa veritas, vel exemplar cōſpicia
tur, quorū alterum eſt ſupra impro-
batum. Sed contra. peccatores deſide Fundamenta.
rant charitatem, ſed nullus deſiderat
quod non cognoſcit, quia incognita
non poſſunt diligi, ſicut dicit Augu-
ſtinus, ergo ipſi cognoſcunt charita-
tem. Item, aliquis habens charitatē
poteſt habere cognitionem de illa:
ſed omne quod cadit in intellectu ap
prehendente, poteſt in memoria con
ſeruari. ponatur ergo, ꝙ imprima-
tur hæc cognitio memoriæ, & quod
demum cadit a charitate, conſtat ꝙ
lapſus a charitate memoriā eius reti-
nuit, ergo adhuc cognoſcit eam, er-
go charitas poteſt cognoſci a nō ha-
bente. Item, ſi charitas cognoſcitur
ab habēte, aut hoc eſt per eſſentiam,
aut per ſimilitudinem. Per eſſentiā
non conſtat. Sed probatio, ꝙ per ſi-
militudinē, qa nihil cognoſcit intelle
ctus, niſi ab illo informetur, ſed chari
tas habitus eſt affectus, ergo ſm eſſentiā
illam nō egreditur, ergo ſi vnitur in
tellectui & illū informat, hoc eſt per
ſimilitudinem, & hæc ſimilitudo po
teſt haberi a non habente charitatē,
ergo &c. Item, Augu. dicit. ix. de tri-
nit. ꝙ ad hoc, ꝙ intellectus intelli-
gat quod eſt in memoria, neceſſe eſt
aciem intellectus informari: ergo mul
tofortius ad hoc, ꝙ intelligat quod
eſt in voluntate, ergo ſi intelligit cha
ritatem, informatur intellectus ali-
quo, & non ſubſtantia charitatis, er-
go ſimilitudine, ergo idem qđ prius.
Reſpon. dicendum, ꝙ cognitione ex
perientiæ, non cognoſcitur charitas 28
niſi ab habēte, cognitione vero ſpe-
culationis, certum eſt cognoſci chari-
tatem etiā a non habente. Modus au
tem

rem huius cognitionis nõ poteſt eſſe per charitatis eſſentiam, nec per ſimilitudinem a ſenſibus acquiſitã, ergo neceſſe eſt, ꝙ ſit per ſimilitudinẽ infuſam, vel innatam: vtraque autem quæ ſic cognoſcuntur ab homine, dicuntur ab Auguſtino cognoſci in veritate æterna, aut quia veritas cognitionem infundit, vt in prophetis, aut quia a conditione imprimitur, ſecundum illud Pſalmiſtæ, Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui dñe &c. Charitas autem non cognoſcitur a peccatoribus per ſpeciem infuſam, ergo oportet, ꝙ per innatã cognoſcat.

29 Species autem innata poteſt eſſe dupliciter, aut ſimilitudo tãtũ, ſicut ſpecies lapidis, aut ita ſimilitudo, quod etiam quędam veritas in ſeipſa. Prima ſpecies eſt ſicut pictura, & ab hac creata eſt anima nuda. Secunda ſpecies eſt impreſſio aliqua ſummę veritatis in anima, ſicut verbigratia, aĩæ a cõditione ſua datũ eſt lumẽ quoddã directiuũ, & quædã directio naturalis, data eſt etiam ei affectio voluntatis: cognoſcit ergo anima quid ſit rectitudo & qd affectio, & ita qd rectitudo affectiõis, & cũ charitas ſit, hoc cognoſcit charitatem per quandam veritatem, quæ tamen veritas eſt ſimilitudo charitatis, & tũc recte habet rationem ſimilitudinis, dum accipitur ab intellectu, habet tamen rationem veritatis, prout eſt in anima. Vnde ꝙ Auguſtinus dicit, ꝙ huiuſmodi habitus cognoſcuntur in ipſa veritate, & per ſimilitudines quæ ſunt idem quod ipſe, nõ dicit hoc quia nõ ſit aliqua ſpecies in ĩtellectu cognoſcentis, ſed qa in aĩa non eſt pura ſpecies, ſed veritas quædã ab ipſa veritate impreſſa, & ſic patet rñſio ad obiecta.

Ponit defenſionẽ ſuæ opinionis.

Hic quæritur ſi charitas. ſ.ſ. eſt, cum ipſa augeatur, &c.

Expoſi. Supra egit Magiſter de miſſione ſpũs ſancti inuiſibili ſecundum opinionẽ

Diuiſio. ſuam. Hic ſecundo ponit opinionis ſuæ defenſionem, & hoc facit reſpondẽdo obiectionibus quæ poſſunt opinionem ſuam improbare. Et quoniã ſua poſitio improbari poteſt & ratione, & auctoritate, & vtroq; modo, ideo hẽt hęc pars tres ptes. In prima parte per rationem impugnat, & improbat hoc quod dixerat, quod ſ.ſ. eſt charitas qua diligimus Deum & proximum. Secundo vero per auctoritatem ibi. Supradictum eſt, quod ſpiritusſ. Tertio per auctoritates & rationes ibi. Alias quoque inducunt &c. Prima ratio contra Magiſtrum ſumpta eſt ex hoc; ꝙ charitas augeatur. Secũda ratio cõtra ipſum ſumpta, eſt ex hoc ꝙ charitas eſt a ſpũ ſancto, ſicut dicit Auguſtinus: Tertia ratio ſumpta eſt ab hoc ꝙ charitas eſt animi affectio, & hoc quidem rationi & auctoritati cõſonat. In qualibet autem iſtarũ partium Magiſter primo opponit, & ſecundo determinat, & partes manifeſtæ ſunt.

Chriſto autẽ qui eſt Dei filius non ad mẽſurã datus eſt ſpũs.

Videtur hoc falſum, quia omne finitum habet menſuram, ergo ſi Chriſto datus eſt ſpiritus non ad menſuram, Chriſto datus eſt ſpiritus infinitus. Sed cõtra hoc eſt, ꝙ omnia creata ſunt finitæ capacitatis. Reſp. hoc infra melius patebit, modo tantum ſufficiat, ꝙ hoc vel eſt dictũ propter gratiam vnionis, qua fecit, ꝙ omnia quæ Dei ſunt, ſint illius hominis, vel ꝓpter gratiã capitis, quia in Chriſto eſt gratia ad omnes actus non artata, ſicut in capite vigent omnes ſenſus. Vnde illa determinatio nõ priuat finitatem, ſed priuat determinationem ad aliquem actum, ſiue ſpeciale bonum. Dub. Reſpon.

Charitas Dei, inquit, dicta eſt virtus &c.

Videtur male dicere, quod charitas eſt affectio, quia nullus habitus eſt affectio, charitas eſt virtus, & ita habitus, ergo non eſt affectio. Reſp. dicendum, quod affectio dicitur quadrupliciter. Vno modo ipſa vis affectiua. Alio modo dicĩ affectio. paſſio vis affectiuæ, vt gaudium & dolor & huiuſmodi. Tertio modo dicitur actus potentiæ affectiuę. Quarto modo di- Dub. Reſpon.

 citur

citur habitus affectiuus ſicut intellectus vnomodo dicitur habitus principiorum,& eſt regula intellectus,& hoc modo accipitur cum dicitur, ꝙ charitas eſt affectio,& ſimiliter accipit Bernardus,cum dicit quod virtus eſt affectio ordinata.

Dub.10. Alios actus &c.

Contra,per hoc,quod dicit, quod charitas intus operatur alios actus,atque motus, mediantibus aliis virtutibus · uidetur dicere contra illud, ꝙ

Reſpon. dicitur ad Gal. v. Fides per dilectionem operatur. Reſp. dicendũ, quod quamuis illud poſſit ſuſtineri, quod charitas operatur mediantibus aliis virtutibus tanquam miniſtris,& aliæ nihilominus per charitatem adiuuãtem,& dirigentem,tamen ſolutio Magiſtri quam hic facit,non valet, quia Magiſter petit principium in ſoluendo,ſupponit enim in ſolutione oppoſitum eius,quod probatur,cum enim ſ.ſ.non efficiat in nobis opera aliarũ virtutum ſine habitibus mediis,quomodo efficit in nobis opus dilectionis. Si tu dicas, quod ipſe dilectio eſt ſimiliter poſſum dicere,quod filiꝰ eſt ſapientia & verbum,ergo pari ratione ſine habitu medio debet illuminare intellectum,& propter hoc Magiſtri opinio non eſt ita probabilis,nec quantum ad rationes, nec quantum ad auctoritates,quod patet ſi attendãtur prędictæ ſolutiones.

Dub.10. Nec ipſe diuiditur.

Videtur dicere falſum,quod ſ.ſ.nõ diuidatur,quia Numeri xi.dicitur,ꝙ dominus dixit Moyſi. Auferã de ſpiritu tuo &c. Item.j.Iohan.iiii.De ſpi

Reſpon. ritu ſuo dedit nobis.ſi dedit de ſpiritu,videtur quod vel totum dedit, vel diuiſit in partes. Reſp. dicendum,ꝙ ſ.ſ.eſt in ſemetipſo ſimplex,& ideo in ſe indiuiſus,ſed in effectibus eſt multiplex,& ideo quantum ad effectum diuiditur, quia nõ datur ſingulis ad omnia,& hinc eſt, quod plenius datꝰ eſt Moyſi quam aliis,& quod ideo dicit,auferam de ſpiritu tuo:& quia nõ ad omnia datur nobis ideo dicit beatus Iohannes, de ſpiritu ſuo dedit nobis.

AD intelligentiam huius partis eſt quæſtio de augmento charitatis,& circa hoc quæruntur quatuor. Primo quæritur vtrũ charitas poſſit augeri ſecundum ſubſtantiam. Secundo quæritur de modo augmẽti ipſius charitatis. Tertio quæritur de oppoſito, augmenti ipſius,ſ. de diminutione,vtrum charitas poſſit diminui. Quarto de augmẽto charitatis quãtum ad terminum, ſiue ad ſtatum.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Charitas ſecundum ſubſtãtiam augeri poteſt,cum virtus,quæ augetur, ſit ſubſtantia charitatis.

QVANTVM ad primum oſtenditur,quod charitas poſſit augeri, ſm ſubſtãtiam per Auguſtin.ad Bonifacium. Fundamenta.
Charitas meretur augeri,vt aucta mereatur perfici. Item, hoc ipſum videtur ratione,charitas viæ ſecundũ ſubſtantiam minor eſt charitate patriæ, ſed a charitate vię ad charitatem patriæ conuenit deuenire, ipſa ſaluata in eſſe,quoniam charitas viæ nunquã excidit,ſed motus a minori ad maiꝰre ſalua,eſt augmentum, ergo conuenit charitatęm augmentari. Item, cõſtat,quod diuerſis maiora & minora præmia dabuntur. Vnde apoſtolus.j. Chor.xv. Alia claritas ſolis,alia claritas lunæ &c. & conſtat, quod vni & eidem ſecũdum diuerſos ſtatus,debẽt diuerſum præmiũ .ſ. maius & minꝰ, ſed magnitudo præmij ſubſtantialis reſpondet quantitati charitatis, non ſecundum feruorem,ſed ſecundũ ſubſtantiam,ergo ſi contingit maius præmium alicui deberi,ergo & charitatẽ ſubſtantialiter augeri. Item, contingit charitatem meliorari, cum non ſit ſummum bonum,ſed charitas eſt bona ſubſtantialiter, ergo contingit charitatem ſecundum ſuam ſubſtan-

tiam

tiam fieri meliorem. Sed vt dicit Aug.
in vii. de trini. viii. ca. In ſpirituali-
bus idem eſt maius & melius, ergo cũ
charitas ſit quid ſpirituale, poſſibile
eſt ſecundum ſubſtantiam ipſam effi-
ci amorem. Item, cõſtat quod in vno
& eodem charitas poteſt in maiorem
effectum & actum, ergo cum maiori-
tas effectus veniat a magnitudine vir
tutis, poſſibile eſt charitatem maiorẽ
effici ſecundum virtutem. Tunc quæ
ro, aut charitas eſt ſua virtus, aut nõ.
Si ſic, ergo augmentata virtute, neceſ
ſe eſt augeri eſſentiam charitatis. Si
non, tunc quæro de illa virtute, aut
habet eſſentiam, aut non. Si ſic, ſimili
ter quero de illa, ergo vel erit abire in
infinitum, vel neceſſe eſt poni, quod
aliquid augeatur ſecundum ſubſtan-
tiam, ſed qua ratione alia virtus, &
Ad opp. charitas. Sed contra, charitas eſt for
ma, ſed omnis forma cõſiſtit in eſſen-
tia inuariabili, ergo & charitas, ſed ni
hil inuariabile ſecundum eſſentiam,
1. de ge. 31 augetur ſecũdum eſſentiam, ergo nec
charitas. Item, vbi augmentum, ibi
maius & minꝰ, ſed vbi eſt ſimplicitas
ibi nõ eſt maius & minꝰ: ſi ergo cha-
ritas eſt forma ſimplex & non exten-
ſa, in charitate non erit augmentum.
5. Phy. 8 Item, augmẽtum in corporalibus eſt
ſecundum accidens, & nõ ſecundum
ſubſtantiam, ergo pari ratione & in
ſpiritualibꝰ, ergo ſi charitas augetur,
hoc eſt ſecundum accidens nõ ſecun
dum ſubſtantiam. Item, quod augeẽ
mutatur, & quod augetur ſecundum
ſubſtantiam, mutatur ſecundum ſub-
ſtantiam, ſed quod ſubſtãtialiter mu-
8. Phy. 55 tatur, eſt aliud nũc quam prius, ergo
quod augetur ſecundum ſubſtãtiam
non manet, ſi ergo charitas nũquam
excidit, niſi per peccatum, ſed ſemper
manet, ergo non augetur.
34 RESP. dicendum, quod ſecun-
dum communem opinionem verum
eſt charitatem ſubſtantialiter augeri.
AD intelligentiam autẽ obiectorum,
diſtinguunt quidam augmentum ſe-
cundum duplicem differentiam. Aug
mentum enim eſt quando minori ſuc
cedit maius, hoc autem poteſt eſſe du
pliciter, vel ita quod illud idem quod
prius fuit minus, poſtea fiat maius, ſi-
cut homo dicitur augeri, vel aliquid
aliud quantum, & hoc modo chari-
tas non augetur vt dicunt: vel ideo, ꝙ
minori ſuccedat maius, non idem in
numero, ſed conſimile in forma, ſicut
dies dicuntur augeri, non quia idem
dies primo ſit minor, & poſtea ma-
ior, ſed qui a minori ſuccedit maior,
ſic dicunt augeri charitatem, ac per
hoc poſſe euadere oppoſitiones. Sed
poſitio iſta (vt ſupra probatum eſt)
non poteſt ſtare. Oſtenſum eſt enim
quod charitate manente eadem, con-
tingit circa eadem fieri crementum,
& perfectionem. Et ideo aliter dicen
dum, quod augmentum ſequitur
quantitatem. Quantitas autem dr̃ 35
dupliciter. ſ. proprie, & metaphori-
ce. Proprie dr̃ quanitas molis, & hęc
eſt in corporalibus. Metaphorice,
quantitas virtutis, & hæc in ſpiritua-
libus. Sic & augmentum dr̃ duplici-
ter, proprie. ſ. ſm magnitudinem mo
lis, & metaphoricæ ſm quantitatem
virtutis. cũ ergo in charitate ſit quã-
titas virtutis, & non in ſummo: con-
ſtans eſt charitatẽ augeri poſſe. Rur-
ſus, cum virtus ſit idem, quòd ſubſtã
tia charitatis, & ſit quantitas virtu-
tis, hinc eſt quòd de neceſſitate ſequi
tur charitatem augeri ſm ſubſtãtiã,
cum enim ſit virtus eius ſubſtantia,
non eſt alia a virtute.
AD illud ergo quod obijcitur in
contrarium, quòd eſſentia formæ eſt
inuariabilis, dicendum, quòd verum
eſt de forma vniuerſali, ſi autem dicaẽ
de forma ſingulari, verum eſt in ſe Hoc eſt cõ
conſiderata, ſed non prout in alio. tra Sco. q
AD illud quod obijcitur quòd ſim- 1. Senten.
plicitas non admittit magnitudinẽ: di. 17. q. 4
dicendum, quòd verum eſt ꝙ nõ ad- tenet opp.
mittit magnitudinem molis, admit-
tit tñ magnitudinẽ virtutis. AD il- 36
lud quod obijcitur quòd in corpo-
ralibus eſt motus augmenti ſm acci-
dens, patet reſponſio. Nam quanti-
tas molis eſt accidens eſſentialiter,
differens a quanto, non autem ſic eſt
in quantis quantitate virtutis, imo
quantitas virtutis eſſentialis eſt, vt
in opponendo probatum eſt. Poteſt 37
tñ dici, quòd cum dr̃ motus in cor-
poralibus eſt motus ſm accidẽs, du-

Digitized by Google

pliciter poteſt accipi hoc, quod eſt ſecundum. Aut quod dicat habitudinem termini per ſe, ſiue termini formalis, & ſic vtique terminus augmenti eſt quantitas perfecta. Aut ita quòd dicat terminum per accidens, & hoc modo augmentum reſpicit ſubſtantiam, quod patet. Cum enim additur quantitas maior minori, niſi fiat per rarefactionem, vel per protenſionem, oportet ꝙ addatur ſubſtantia, in qua ſit illa quantitas, & ita augmentum plus habet de ſubſtãtia, & ita per conſequens ad ſubſtantiam terminatur etiam in corporalibus: & per hoc patet quod obijcitur quod mutatur ſm ſubſtantiam, eſt aliud, & aliud: verum eſt ſi dicat terminum formalem, ſed non ſic dicit.

38 AD illud quod obiicitur, quod augmentatur ſecundum ſubſtantiã, & mutatur ſecundum ſubſtantiam: dicendum, quia rei non tantum eſt eſſe ſubſtantiale, ſed etiam perfectum eſſe mutari, ergo ſecundum ſubſtantiam hoc poteſt eſſe dupliciter, vel reſpectu eſſe ſimpliciter. & ſic mutatum eſt aliud, & aliud, vel reſpectu eſſe perfecti. quia cum de imperfecto ſit perfectum, nõ eſt aliud, ſed idem. Et hinc eſt quia charitas quãuis ſubſtantialiter augeatur, nõ eſt alia, ſed eadem ſecundum ſubſtantiam, vnde non valet obiectio.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Charitas augetur per appoſitionem, & non per deputationem, vel impermiſtionẽ; augetur tamen diuina virtute, ſicut ab ea creatur.

Fundamenta.

DE modo augmenti ipſius charitatis. Et ꝙ augmentum eius ſit aliunde, oſtẽditur per Auguſtinũ; qui dicit, quòd charitas meretur augeri: ſed quod aliquis meretur, habet ab alio, quàm a ſe, ergo ſi charitas meretur augmentum, habet ipſum aliunde.

Item, quòd augmentetur per appoſitionem, videtur per rationem Aug. Augmentum enim eſt præexiſtẽtis quantitatis additamentũ, ergo vbi eſt augmentum, ibi eſt appoſitio alicuius eiuſdem generis, & vbi appoſitio, ibi additio, ergo &c. Itẽ, hoc videtur poſſe oſtendi per ſimile, ꝙ charitas eſt in anima, ſicut lux in aere, ſed lux in aere non augetur per additionem noui luminis, vt patet ſi vni cãdelę illuminatæ ſupuenit alia, ergo & in charitate erit ſimiliter reſpectu animæ. Item, hoc videtur per principium augmenti, quia ex eiſdẽ vnumquodque & nutritur, & augeť, ergo per conſimilem modum habet charitas augeri, generari, & conſeruari, ſed generatur in nobis per diuinam influentiam, ergo & per eandẽ maiorem augetur, ſed vbi maior influentia, aliquid plus influit, q̃ prius, & vbi hoc, ibi eſt additio, ergo &c. 39 2. de ani.

Ad opp. Cõtra. Maioris virtutis eſt calor amoris ſpiritualis, q̃ ignis materialis, ſed ignis ſeipſo augetur, ergo & charitas, quæ eſt ignis ſpũalis. Item, quòd non per appoſitionem, videtur: quia ſi ſimplex ſimplici addať, nihil mai' efficitur, nec mole, nec virtute, vt ſi punctus puncto, ergo nec ſi charitas addatur charitati, erit maior. Item, ſi additur aliquid, cum additionem ſequatur compoſitio, & ad maiorem compoſitionem virtutis diminutio, ergo quanto maior ſit additio, tanto efficitur charitas impotentior, & quanto impotentior, tanto minor, ergo cum augmentum charitatis ſit quantum ad virtutem, charitas non augetur per additionem. Item, ſi aliquid addatur priori charitati, aut additum eſt charitas, aut non. Si non, ergo non auget charitatem. Si vero eſt charitas, ſed charitas non eſt materialis reſpectu charitatis, ergo cum ex aliquibus duobus non fiat vnum, niſi vnum ſit materiale reſpectu alterius, ex charitate præexiſtente, & ſuperaddita non ſit vnum, ſed ad augmentum neceſſe eſt fieri vnum ex augente, & aucto, ergo nullo modo poteſt per additionem augeri.

RESP.

40 RESPON. Ad prædictorum intelligentiam notandum, quòd circa hoc fuit duplex opinio. Vna eſt, quòd augmentum charitatis eſt per depurationē, ſiue per impermiſtionem cum contrario. Contrarium autem amoris Chriſti eſt amor concupiſcentiæ, vnde quantò magis in nobis extinguitur concupiſcentia, tanto magis depuratur charitas, & quā to magis depuratur, tanto magis aſſimilatur Deo, & accedit ad terminum, & quanto magis accedit, tanto magis augetur: & iſti poſuerunt charitatem per ſe poſſe augeri per aſſuefactionem in bono, & debilitationem concupiſcentiæ. Ratio autem quæ iſtos mouit, fuit auctoritas Philoſophi, qui dicit formas intendi per acceſſum ad terminum, & impermiſtionem cum contrario. Fuit etiam cum hoc auctoritas Auguſtini, qui dicit in libro 83. quæſ. quòd ſicut minuitur concupiſcentia, ſic creſcit charitas, & tale augmentum per maiorem depurationem, ſimplici non repugnat. Sed iſta poſitio non eſt conueniens, quia cōſtans eſt charitatem maiorem, & minorem eſſe omni ſublata concupiſcentia, ſicut in primo homine, & etiam in angelis, ergò cum omnino ſit ibi impermiſta in quolibet angelo, & etiam ſtatu innocētiæ, eſſet in ſummo, quod ſtultum eſt dicere. Vnde non eſt dicendum, quantum ad remiſſionem concupiſcentiæ augeri ſm ſubſtantiam: concedendum eſt tñ quantum ad remiſſionem concupiſcentiæ intendi per feruorem, & hoc modo intelligit Augu. & hoc modo loquitur etiam Philoſophus de formis quantum ad intenſionem, non quantū ad augmentum. Alia poſitio eſt, ꝙ charitas augetur per appoſitionē, & hui⁹ ſimile habet in lumine, quod expreſſe charitati aſſimilatur. Vnde ſicut maius lumē additum minori, ipſum auget, ſic charitas ſuperaddita auget minorem: & hęc poſitio ponit charitatem nō augeri virtute propria, ſed diuina. Idem.n. eſt principium augēdi, & gñandi. Vnde ſicut a ſolo Deo habet ortum, ita & augmentum. Ex hoc patet illud quod obiicitur per ſimile in igne. Ignis enim habet poteſtatem ſe faciendi in alio, & augendi, non ſic charitas.

Ariſt.

Et in Enchiri.

Non conſentit S. Tho. hic. q.2. ar.2.

2.dani.34

A D illud quod objicitur ſecūdo, ꝙ charitas ſit ſimplex, dicendum ꝙ quāuis charitas ſit ſimplex, quia nō habet partes quantitatiuas quantitate molis, habet tñ quantitate virtutis, & quantum ad illā poteſt augeri. 41
Si objiciatur de puncto, ꝙ habet quā titatem virtutis, & tñ non augetur: dicendum, ꝙ ad hoc quod aliquid ſit natum augeri per appoſitionem con ſimilis quantitatis, duo ſunt neceſſaria. ſ. quantitas, & vnibilitas. Vnibilitas aūt venit ex imperfectione, perfecto.n. inquantum huiuſmodi, non eſt poſſibilis additio: ideo puncto non poteſt fieri additio. Licet ergo punctus habeat quantitatem virtutis, non tamen habet vnibilitatem, quia eſt quoddam perfectum in ſuo genere. 42
Aliter poteſt dici, ꝙ punctus eſt ſimpliciſſimum in genere quanti molis: & ideo non eſt infinitum virtute, charitas autem nulla eſt ſimpliciſſima in genere quāti virtualis, niſi diuina; & ideo illa eſt infinita: & quoniam illa non pōt augeri per additionem, ita nec virtus puncti. Et ſi obiicias mihi, quòd virtus puncti eſt creata, ergo non eſt infinita: dicēdum, quòd quia punctus eſt ſimpliciſſimum in genere, nō ſimpliciter: ideo non habet infinitam virtutem ſimpliciter, ſed in genere reſpectu linearum. Præterea, punctus non eſt oīno actus, ſed terminus reſpectu linearum: ideo non habet potentiam actiuam infinitam, ſed paſſiuam: quia non proprie dr̄ punctus poſſe lineas producere, ſed pōt ſtatui terminus lineæ: & hoc non eſt inconueniens ponere in creatura: ideo virtus puncti non eſt augmentabilis, vt virtus charitatis. 43
A D illud qđ obiicitur, quòd quanto aliquid eſt magis compoſitum, tanto eſt impotentius: dicendum, quòd illud generaliter intellectum eſt falſum: propter hoc diſtinguendum, ꝙ ſunt partes materiales, & ſunt partes formales, quæ dant actum, & virtutē toti. Simplex 44

igitur

igitur magis pōt dici p̄ priuationem partium materialium: & tunc habet propoſitio veritatem: quia tales partes potius dant pati, q̄ agere. Vnde quanto aliquid magis elongatur a materia, tanto eſt potentius. Si autē dicatur magis ſimplex, quia pauciores habet partes formales, ſiue actiuas, falſum eſt: quia tūc ignis minor, potentior eſſet quàm maior. Sirupus compoſitus ex paucis virtuoſior eſſet, quàm ille, qui conſtat ex multis: quorum vtrumque falſum eſt: & ideo prædicta propoſitio eſt ſimiliter falſa, quoniam tam charitas præexiſtēs, quàm adueniens vtraque habet rationem actiui. Poteſt tñ & aliter reſponderi ſm̄ veritatē, quòd charitas augmentata non eſt magis cōpoſita, imo magis ſimplex: & hoc ſic patet, quia contrario modo eſt in quanto molis, & quanto virtutis. In quanto molis, ſimpliciſſimū eſt minimum, vt punctus: & ideo in hoc genere quanti acceſſus ad ſimplicitatem eſt per diminutionem, receſſus eſt econtrario per additionem: in quanto vero virtutis, ſimpliciſſimum eſt maximum: & ideo acceſſus ad ſimplicitatem eſt p̄ additionem, & hinc eſt, quòd charitas augmentata eſt purior, & ſimplicior, & Deo ſimilior. Nec videatur hoc inconueniens, quia addere puritatem, & ſimplicitatem, & ſpiritualitatem alicui, non facit receſſum a ſimplicitate, ſed magis acceſſum.

45 A D illud, quod obijcitur, vtrum ex eis fiat vnum: Dicunt quidam, quòd ſicut diuerſa lumina ſunt in aere diſtincta, & inconfuſa, attamen vnum maius lumen reddunt propter concurſum in vnum ſuſceptibile: ſic in lumine ſpirituali, quod eſt gratia, vel charitas, dicendū, quòd diſtincta ſunt eſſentialiter: tñ vnum maius efficiunt in monendo virtutē li.ar. Sed tñ illud non eſt ſimile: q̄a diſtinctio luminariū in aere, venit a parte originum diuerſarum, vtputa qñ plura ſunt lucentia, non ſic eſt in gratia. Et ideo dicendū, quòd ex eis
46 fit vnum. A D illud quod obijcitur, quod ſe non habet in ratione materialis: dicendum, quòd augmentationem dupliciter cōtingit fieri. Aut per virtutem ipſius augmentabilis, vt patet in animali, & tunc augmentabile habet ſe in rōne formalis, & actiui, augmentans in ratione materialis, & paſſiui. Contingit & augmentum fieri per virtutem extrinſecam, poſſibilitate ſola, & vnibilitate exiſtente in augmentabili, & tunc augmentabile, quia imperfectum, ſc. habet in ratione paſſiui: augmentans, quia perficiens, in ratione formalis, & completiui, quia dat quātitatē perfectam. Quod ergo obijcit, quòd vnum non eſt in potentia ad aliud; dicendum, quòd nō eſt in potentia ad conuerſionem, ſed eſt in potentia ad vnionem, & potētia iſta eſt in charitate rōne ſuę imperfectionis, quia enim imperfecta eſt, ideo poſſibilis perfici: & ideo vnibilis rei perficienti, vnde non habet poſſibilitatē ad illud, quod additur inquantum charitas, ſed inquantum imperfecta: & ſic patet illud.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Charitas ſecundum ſubſtantiā non minuitur, cum non habeat niſi peccatū mortale pro oppoſito, a quo nō minuitur, ſed tota tollitur.

VTRVM charitas poſſit diminui. Et quòd ſic, videtur per naturā ſui oppoſiti, ſic. Sicut dixit Aug. venenum charitatis eſt cupiditas: vnde & dicit, quòd vbi magna cupiditas, ibi parua charitas. & in li. Confeſſ. Minus te amat, q̄ aliqd tecū amat, qd nō pp te amat. Si ergo contingit cupiditatem nō tm̄ remitti, ſed etiam augeri: per contrarium contingit charitatem diminui. Item, veniale eſt malum, ſed non eſt malum, niſi quod adimit aliquid de bono: ergo veniale adimit aliquid. Sed naturalis habilitas eſt multo maioris Ad opp.

foris inhærentiæ, q̃ charitas: ergo cũ veniale adimat de bonitate naturali, ergo & de charitate, ergo &c. Item hoc ipſum oſtenditur per naturã ſui ſubiecti. Quia ſicut hominem contingit proficere, ita retroducere: ſed per profectum li. ar. contingit in nobis charitatem augeri, dum aſcendit ad perfectionem, ergo cũ conueniat eiſdem gradibus redire ad imperfectionem, conuenit charitatem diminui. Item, omne illud quod ſui dehabilitatione in termino eſt cauſa corruptionis, per ſui dehabilitationem citra terminum, eſt cauſa diminutionis, ſed li. ar. dehabilitatum per auerſionem eſt cauſa corruptionis charitatis: ergo dehabilitatio ei⁹ ſub Deo, eſt cauſa diminutionis. Item, hoc ipſum oſtenditur per naturam ipſi⁹ charitatis ſic. Oppoſita nata ſunt fieri circa idem: ſed augmentum, & diminutio ſunt oppoſita, ergo ſi conuenit charitatem augeri, conuenit & diminui. Item, quod poteſt ſaluari in eſſe ſine coniunctione ſui ad aliquid, poteſt illud ab illo poſt coniunctionem ſeparari: ſed charitas ante additionem habet eſſe ſine additamento, ergo põt ſeparari: & ſi hoc, ergo & diminui, ergo &c.

Ariſtot. 5. Meth. 10.

Funda- menta.

Contra. Charitas eſt forma ſimplex, & vniformis per totum, ergo quod adimit de charitate, qua rõne adimit vnam partem, adimit & totũ: & ſi hoc, ergo numquam diminuiť. Item, magnitudo charitatis eſt ſm magnitudinem diuinæ influentiæ: ergo diminutio eius eſt per diminutionem influentię, ſed Deus non ſubtrahit influẽtiam ſuam, niſi offenſus, & non offenditur, niſi per auerſionẽ ab ipſo, & contemptum: ergo non diminuitur charitas niſi per peccatum mortale, ſed hoc non eſt aliud, quàm charitatem tolli, ergo &c. Itẽ omne illud quod diminuit alterum, eſt illi oppoſitũ: ſed veniale, vel cupiditas, ſiue concupiſcentia citra Deum, non opponitur charitati, imo eſt omnino illi incontingens, ergo nõ diminuiť. Item, quod diminuit alterum, habet poſſe ſuper illud, ſed veniale non habet poſſe ſupra charitatem, quia plus diligit charitas Deum, q̃ cupiditas. t.m.an. ergo, &c. Item hoc ipſum oſtenditur per impoſſibile hoc modo. Si veniale diminuit charitatem, ergo aliquid diminuit ab ipſa, ergo ſi charitas non eſt infinitæ magnitudinis, ergo veniale aliquotiens iteratum totam adimit charitatem, quod falſum eſt. Item, ſi diminuit charitatem ſm ſubſtantiam, ergo minuit pmium ſubſtantiale ei debitum, ſed præmium ſubſtantiale eſt bonũ æternum, ergo veniale aliquid aufert de bono æterno, ſed ablatio boni æterni, vel ſimpliciter, vel ſm partem eſt pœna æterna, ergo veniale meretur pœnam æternã, quod eſt contra cõmunem opinionem. Si ergo veniale non minuit vnum, nec aliud.

47 RESP. Dicendũ, quòd circa hoc duplex opinio eſt fundata ſuper duplicem opinionem præcedentem, de modo augmentandi charitatẽ. Quidam enim dicunt charitatem augeri per impermixtionem, & cum impermixtio maior ſit ſm maiorem li. ar. habilitationem, & ſm concupiſcẽtiæ diminutionẽ, & ecõtrario permixtio per dehabilitationẽ li. ar. & augmentationem concupiſcentiæ, dicunt per conſequens eam diminui, ſm quòd augetur cupiditas, vel concupiſcẽtia, & dehabilitatur li. ar. & hoc eſt per veniale peccatũ, ſed qm̃ veniale peccatum manens veniale nunq̃ totiens iteratur, quòd concupiſcentiam augeat, ita quòd aliquid diligat ſupra Deum: ideo charitas per venialia poteſt diminui, ſed non tolli: tolliť aũt per mortale, quod auget concupiſcẽtiam ſupra Deum. Sed hæc opinio, vt ſupra probatum eſt, non habet ſtabile fundamentum: qm̃ ſubſtantiale augmentum charitatis non venit a li. ar. nec concupiſcentia: ideo nec diminutio. & propter hoc poniť alia opinio probabilior, quòd charitas non minuitur ſubſtantialiter; & hæc opinio fundatur ſuper hoc, ꝙ augmentũ charitatis fieri habet per additionem, vel incrementũ maioris influentiæ: quo ſuppoſito dicẽdũ, quòd charitas ſm ſubſtantiã nõ minuiť, ſed augeť. Et ratio hui⁹ ſumiť a parte oppoſitiũ

oppoſiti, ſiue agentis. Nam charitas non habet oppoſitum, niſi mortale peccatum: per illud autem nõ minuitur, ſed tollitur: cõcupiſcentia autẽ, ſiue cupiditas, & veniale peccatũ opponuntur charitati ſecundum feruorem ſolum, quia ſimul ſtãt, & ſubſtantialiter ſunt ſeſe cõtingentia. Et ideo ſoluẽdũ ad duo prima qđ illud Aug. de cupiditate, & minori amore, ſimiliter ad illud de veniali diminutione, locum habet ſolũ quantũ ad feruorẽ charitatis: & ſic patent duo prima. Sumitur & ratio quare charitas non minuitur a parte ipſius ſubiecti, qđ eſt lib. arbit. ſecundum conuerſionem ad Deum: lib. autem arbit. ad augmentum charitatis ſe diſponit p habilitatem: ſimiliter ad diminutionem per dehabilitatem citra mortale, ſed hæc diſpoſitio eſt de cõgruo, non de condigno: & quoniam Deus eſt pronior ad miſerendum, quam ad condemnandum, & ad donandum quam ad abſtrahendum hinc eſt, ꝙ charitatem tribuit cum ſe lib. arb. diſponit de congruo: ſed nõ abſtrahit, niſi quando neceſſario ſe diſponit ad abſtractionem, vel ſubtractionem gratiæ: hoc autem ſolũ eſt per auerſionem, & tunc totũ tollit. Et hinc eſt, quod charitas nunquam minuitur, ſed augetur, quia ſolum de congruo poteſt ſe præparare ſubiectum ad diminutionem.

AD illud quod obijcitur, ꝙ ſicut homo proficit, ita deſcendit frequẽter, dicendum, ꝙ nõ ſic diminuitur per deſcenſum ſubſtantialiter charitas, ſicut augetur per aſcenſum. Qđ autem obijcitur, ꝙ lib. arb. poteſt totum priuare per dehabilitationẽ &c. dicendũ, ꝙ iſtud falſum eſt: quia forma ſubſtãtialis oĩno priuatẽ p diſpoſitionẽ ad oppoſitũ in termino, nõ tñ minuitẽ p diſpoſitionẽ citra terminũ. Præterea, illud habet locũ quãdo diſpoſitio in termino, & citra terminũ ſunt eiuſdem generis: non ſic autem eſt in propoſito: quia vna eſt mortale peccatum, alia veniale. Sumitur etiam ratio quare non poteſt minui a parte naturæ ſuę: ipſa enim eſt influẽtia ſecundum diuinã acceptationẽ: ſed ꝙ Deus acceptet, hoc eſt ab ipſo: & ita, ꝙ magis & magis acceptet, & ita de ſua natura poteſt augeri: ꝙ autem minutim acceptet, hoc non eſt ex ſe, ergo oportet ꝙ veniat a nobis, ergo charitas de ſe habet augeri: minui vero non habet niſi a nobis, vt ſupra oſtenſum eſt: per nos autem non poteſt minui, & ideo charitati debetur augmentum naturaliter.

AD illud ergo quod obijcitur: ꝙ oppoſita nata ſunt &c. dicendum, ꝙ verum eſt, niſi alterum inſit per naturam. AD illud quod obijcitur, poteſt eſſe ſine additione, ergo ſeparari: dicendum, ꝙ iſtud verum eſt 48
ſi eſſet aliquid ſeparans: ſed nihil eſt quod ſeparat.

QVAESTIO IIII.

CONCLVSIO.

Charitas habet terminũ in augmento tum a parte agentis a propoſito operantis, tum ex parte ſuſcipientis.

DE augmento charitatis quantum ad terminum: vtrũ habeat ſtatum, vel terminum vltra quem nõ poſſit augeri. Et ꝙ ſic oſtenditur hoc modo. Omne quod eſt in aliquo, non excedit capacitatem eius in quo eſt, ſed charitas eſt in anima: ergo non excedit animę capacitatem. Sed capacitas animæ eſt finita, quia omnis potẽtia finita habet capacitatẽ finitã: ergo & charitas. Itẽ, augmentũ charitatis attenditur ſecundum quantitatem virtutis: ſed quantitas virtutis ſimilis eſt quantitati molis, & perfectior. Sed in quantitate molis in augmẽtãdo eſt ſtatus, vnde Philoſoph⁹ Omniũ natura conſtantiũ terminus eſt, & ratio magnitudinis, & augmẽti, ergo ſimiliter eſt in quãtitate virtutis. Item, augmentũ charitatis attenditur per acceſſionem ad charitatem perfectam, ergo ꝙ ſemper augetur, nunquã venit ad pfectũ. Perfectũ autẽ eſt, cui non eſt poſſibilis additio, ſed charitatẽ, cũ ſit op⁹ Dei, nõ cõuenit pfici, Dei enim pfecta ſunt opera,

Fundamenta.

Ariſ. 2. de ani. 41.

Digitized by Google

opera, ergo &c. Item, augmentum
charitatis attenditur ſecundum ap-
proximationem ad finem: nam quã
to charitas maior, tanto fini proxi-
mior, ergo nunquam peruenit ad fi
nem, aut ſi ſic, neceſſe eſt ſtare: quia
Ad opp. alias eſſet fruſtra, ergo &c. Contra,
quòd non ſit ſtatus, oſtenditur a par
te virtutis augmentantis. Tantũ.n.
extenditur augmentum, quantũ vir
tus augmentatiua: ſed virtus augmẽ
tans charitatem, eſt virtus diuina,
quę nõ habet terminum, & ſtatum,
ergo &c. Item, hoc ipſum videtur a
parte ſuſcipientis. Sicut enim ſe ha-
bet tranſparens ad lumẽ corporale,
ſic capacitas animæ ad lumen gra-
tię, ſiue charitatis. Sed aer nunquã
tantum recipit de lumine, quin ad-
huc poſſit plus recipere, ergo &c.
Itẽ, hoc videtur oſtendi poſſe a par-
te augmentabilis, quod eſt charitas,
quia ipſa eſt æque in actu, vel am-
plius, ſicut ignis materialis, ſed ignis
materialis ratione ſuæ actualitatis
augetur in infinitum, ſi adſit combu
Ariſt. 2. de ſtibile, ſicut dicit Philoſophus, er-
de ani. 41. go ſimiliter charitas de ſe. Item,
hoc ipſum oſtenditur a parte obie-
cti charitatis, quod eſt ſummum bo-
nũ non habens menſuram: ergo ſi
menſura charitatis debet attendi per
magnitudinem obiecti, & illud ca-
ret modo & menſura, ergo & chari
tas, & ſi hoc, ergo non habet ſtatũ,
nec terminum.

RESP. dicendum, quod ſtatus
49 eſt in augmento charitatis, ſecundũ
omnem modum, ſecundum quẽ cõ-
uenit eſſe ſtatum, & perfectionem in
motu augmenti. Augmentum enim,
ſicut patet in corporalibus, habet ſta
Diſſentit, tum a tribus, videlicet a virtute agẽ
S. Thom. te, & potentia ſuſcipiente, & forma
diſtin. prę perficiente, ſicut eſt in homine: cu-
ſen. q. 4. ius augmentum ſtat, quando virtus
Conſentit caloris, & carnis ſecundum ſpeciem
Scot. hic. non poteſt amplius conuertere, quã
q. 4. qui te deperdatur, quando potentia humi
net chari- di radicalis non poteſt plus exten-
tatem nõ di: quando corpus perfectum eſt ſe-
poſſe auge cundum quod congruit perfectio-
ri in infi- ni animæ. Sic dicendũ, ꝙ charitas ſtat
nitum. a parte virtutis agẽtis, ſed huiuſmo-
di ſtat⁹ poteſt eſſe dupliciter. Nam il
la virtus, aut eſt operans naturali-
ter, aut a propoſito. Si naturaliter,
tunc ſtat, quando non poteſt ampli⁹.
Si a propoſito, tunc ſtat quando non
diſponit amplius, & hoc modo ſtat
charitatis augmentum, cum deuentũ
eſt ad menſurã, quam menſus eſt De⁹
homini ſecundum diſtributionẽ ſuæ
ſapientię: & ideo licet virtus augmẽ
tans ſit infinita, tamen operatur ſecũ
dum diſpoſitionem ſapientię limitan
tis effectus varios, ſecundum quod
placet ſibi. Non enim operatur ſm
omnimodam poſſibilitatem. Stat etiã
a parte ſuſcipientis, quia ſicut dicitur
Matth. xxv. Dedit vnicuique ſecun- 51
dum propriam virtutem. Et huiuſmo
di ſtatus poteſt intelligi tripliciter.
Aut ſecundum actum, cum amplius
non procedit, & nunc ſtat in viris ꝑ
fectis, qui non aſſurgunt ad maiora.
Aut ſecũdum aptitudinem, & ſic ſtat
in beatis qui amplius non poſſunt ſe
diſponere, & tantum habent, quantũ
ſe diſpoſuerunt: vnde ſtat⁹ eſt in eis.
Aut ſecundum poſſibilitatem ſuſci-
pientis, & ſic ſtatum habent in Chri
ſto, & credo etiam quod in beata vir
gine, & aliqui dicunt, quod in ange-
lis, vtrum in aliquibus aliis neſcio.
Sciò tamen de Chriſto, quia tantum
habet de gloria, quantum poteſt reci-
pere creatura vnica, & credo hoc ip-
ſum de matre dulciſſima. Stat etiam 52
a parte augmentabilis, cum peruenit 53
ad quantitatem perfectam. Sed no-
tandum, quod quantitas virtutis per
fecta eſt dupliciter: uel ſimpliciter,
vel in genere. Simpliciter perfecta eſt
in ſummo & ſimpliciſſimo, vt ĩ Deo.
In genere vero, omnibus qui pertin-
gunt ad actum completum ad quem
ſunt, & hoc eſt diligere Deum ex toto
corde, & ex tota anima, & ex tota vir
tute. Primo modo non eſt ſtatus, ſed
ſecundo ſolum.

AD illud, quod obiicitur primo
de infinitate virtutis agentis, dicen-
dum, quod illa ratio teneret, ſi virtus
charitatem augmentans ageret natu-
raliter, & ſecũdum impetum, ſiue ſm 54
totum ſuum poſſe, nunc autem agit ſa
pienter, & ita ponit vnicuique limitẽ
ipſa

ipſa in ſe non limitata. A D illud, qđ obiicitur per ſimile in àere, quod ſuſcipientis potentia eſt ad infinitum, dicendũ, ꝙ lumen augeri in aere hoc eſt dupliciter. Vel ꝑ ipſiꝰ clarificatio-
55 nem, vel ꝑ luminum aggregationem.
Primo modo credo, quod ſtatum habeat. adeo enim poſſet aer illuminari, quod ſi etiam ſuperueniret aliud lumen, non magis clareſceret. Alio modo poteſt augeri lumen in aere per luminum aggregationẽ, & ſic quia lumina diuerſarum luminariũ ſunt in eodem puncto aeris, non ſe anguſtãt, nec ſe expellũt, ſicut multæ ſpecies in vno medio, & ita nunquam ſunt tot ſpecies, quin plures poſſint eſſe: ſimiliter de luminibus. Sed tunc nõ eſt ſimile de charitate, quoniã, ſicut prius tactum eſt, in vna anima tantum eſt vna charitas: non ſic eſt de lumine, ꝙ egreditur a diuerſis luminaribus.

A D illud, qđ obiicitur a parte aug- 56
mentabilis, quod ignis in infinitũ eſt augmentabilis, dicendum, quod calor poteſt augeri dupliciter. Vel intenſiue, & ſic ſtatum habet, & ſummum. Vel extenſiue, & vt ſic in plutibus, & ſic non habet ſtatum a parte ſua, ſed a parte conbuſtibilis, quod finitum eſt. Similiter dico, quod charitas poteſt augeri intẽſiue, vt magis diligat, & ſic habet ſtatum, ſicut ignis. Alio modo extenſiue, vt a parte dilectorũ, & ſic non habet ſtatum ex parte ſua, quia nũquam tot diligit, quin adhuc
nata ſit diligere plures. A D illud, ꝙ 57
obiicitur a parte obiecti charitatis, dicẽdum, quod obiectum nihil ad hoc facit, quia obiectum ſemper eſt idem non mutatum, & eſt infinitũ, & ideo nunquam ei charitas commenſuratẽ, nec ad eius menſurã recipit augmentum nec decrementum.

VTRVM EADEM RATIONE SPIRITVS ſanctus dicatur donum, & datum, ſiue donatum.

DISTINCTIO XVIII.

De temporali pceſſione ſpiritus ſancti quantũ ad proprietatem, per quã natus eſt temporaliter ꝑcedere. Cap. 19.

PRAETEREA diligenter conſiderandum eſt, cum ſpiritus ſanctus dicatur donum & datum, vtrum & eadem ratione vtrunque nomen ei conueniat: quod vtique videri poteſt.

Quare ita eſſe videtur.

CVM enim idem ſit ſpiritum ſanctum dari, & ſpiritum ſanctum donari, ex eadem ratione videtur ſpiritus ſanctus dici datũ, & donum. Hoc etiam videtur Aug. ſignificare in 15. libr. de Trin. cum ait. Spiritus ſanctus intantum donum Dei eſt, inquantũ datur eis, quibus datur: apud ſe autem Deus eſt, etſi nemini datur. Ecce aperte dicit ſpiritum ſanctum donum appellari, quia datur. Si autem ex eo tantum appellatur donum, quia datur, nõ ab æterno fuit donum, quia non datur niſi ex tempore.

Reſponſio quare datum, ſiue donatum dicatur ſpiritus ſanctus.

A D quod dicimus, quia ſpiritus ſanctus & donum dicitur, & datum ſiue donatum: ſed datum ſiue donatum ex eo tantum dicitur, quia datur vel donatur, quod habet tantum ex tempore.

Hic quare donum.

Quid ſit ſi hoc eẽ à patre, & ſpũ ſancto. Cap. 20

DONVM vero dicitur non ex eo tantum quod donetur, ſed ex proprietate quam habuit ab æterno: unde & ab æterno fuit donum. Sempiterne enim donũ fuit, non quia daretur, ſed quia proceſſit à patre & filio. Vnde Aug. in 4. lib. de Tri. ait, Sicut natũ eſ-

ſe eſt

ſe eſt filio a patre eſſe, ita ſpiritui ſancto donum Dei eſſe, à patre & à filio procedere. Hic aperte oſtẽditur quòd ſpiritus ſanctus eo donum eſt, quod procedit à patre & a filio, ſicut filius eo eſt a patre, qđ natus eſt ab eo. Non enim idem eſt filio eſſe a patre, & ſpiritui ſancto, ideſt non ea proprietate filius dicitur eſſe a patre, qua ſpiritus ſanctus. Nã filius dicitur eſſe a patre, quia genitus eſt ab eo. Spiritus ſanctus vero dicitur eſſe a patre & a filio, quia ſpiritus ſanctus eſt donum patris & filij, ideſt, quia procedit ab vtroque. Eo enim dicitur ſpiritus, quo donum: & eo donum, quo procedens. Cap. 11
Vnde Aug. in 5. de Tri. ait, Spiritus ſanctus qui non eſt trinitas, ſed in trinitate intelligitur, in eo quod proprie dicitur ſpiritus ſanctus, relatiue dicitur, cum & ad patrem & filium refertur: quia ſpiritus ſanctus & patris & filii ſpiritus eſt, ſed ipſa relatio non apparet in hoc nomine. Apparet autẽ cum dr donũ Dei: donum eſt enim patris & filij, quia & a patre procedit, & a filio. Ecce his verbis aperte oſtenditur, eadem relatione dici ſpiritum ſanctum, & donum. Lib. & ca. eiſdem.
Donum autem, quia procedit a patre & filio. Proprietas ergo qua dicitur ſpiritus ſanctus vel donum, proceſſio ipſa eſt, de qua poſt plenius agemus cum aliis. Cum ergo ab æterno proceſſerit ab vtroq; & ab æterno donum fuit: non ergo ſpiritus ſanctus eo tantum dicitur donum, quia donatur, nam & ante fuit donum quam donaretur. Vnde Auguſt. in 5. lib. de Trini. Semper ſpiritus ſanctus procedit, & non tempore, ſed ab æternitate procedit. Sed quia ſic procedebat, vt eſſet donabile, iam donum erat antequam eſſet cui donaretur. Aliter enim intelligitur, cum dicitur donum, aliter cum dicitur donatum: nam donum poteſt eſſe etiam antequam detur, donatum autem, niſi datum fuerit, nullo modo dici poteſt. Sempiterne ergo ſpiritus ſanctus eſt donum, temporaliter autem donatum. His verbis aperte oſtenditur, quod ſicut ſpiritus ſanctus ab æterno procedit: ita ab æterno donum eſt, non quia donaretur a patre filio, vel a filio patri, ſed quia ab æterno proceſſit donabilis. Hac diſt. lite. g. & ſequen. & diſtin. 26. & 29. Cap. 15. Quod ſemper procedit ſpiritus ſanctus.

Quæritur cui donabilis.

SED quæritur cui donabilis: vtrum patri & filio, an tantum nobis, qui nondum eramus? Si autem non erat donabilis patri, & filio, ſed tantum nobis, & ex eo donum erat, quia ſic donabilis procedebat, videtur quod filius ſemper eadem ratione donum fuerit: quia ab æterno proceſſit a patre donabilis nobis in tempore, nam & de filio legitur, quod datus eſt nobis. Ad quod dicimus, quia ſpiritus ſanctus nobis tantum, non patri vel filio donabilis proceſſit, ſicut & nobis tantum datus eſt. Et filius vere datus eſt nobis, & ab æterno proceſſit a patre, non vt donabilis tantum, ſed vt genitus qui & donari poſſet. Proceſſit ergo vt genitus & donabilis: ſed ſpiritus ſanctus non procedit vt genitus, ſed tantum vt donum. Donum autem ſemper fuit, non ſolum quia donabilis, ſed quia ab vtroque proceſſit, & donabilis fuit. Vnde Aug. in 5. lib. de Trini. ait, Eſa. 9. Cap. 14 circa finẽ.

Eo ipſo quod daturus erat eum Deus, iam donum erat etiam antequam daretur, & ideo donabilis eſt, ſed aliter donabilis, quã filius, nam & aliter datur, & aliter proceſſit quam filius: filij.n. proceſſio genitura eſt, vel natiuitas: ſpiritus ſancti vero proceſſio, natiuitas non eſt. vtraque vero ineffabilis eſt.

Quod ſicut filius naſcendo accepit non tantum vt eſſet filius, ſed etiam eſſentia: ita & ſpiritus ſanctus procedendo accepit non tantum vt eſſet donum, ſed etiam vt eſſet eſſentia.

ET notandum, quod ſicut filius naſcendo accepit non tantum vt filius ſit, ſed omnino vt ſit, & vt ipſa ſubſtantia ſit: ita & ſpiritus ſanctus a patre, & filio procedẽdo, accepit non tantũ vt ſpiritus ſanctus ſit, vel donum, ſed etiam vt omnino ſit, & vt ſubſtantia ſit, quod vtique non accepit ex eo quod datur, nam cum non detur niſi ex tẽpore, ſi hoc haberet ex eo quod datur, accepiſſet ergo ex tempore vt eſſet. Vnde Aug. in 5. libr. de Trin. Filius non hoc tantum habet naſcendo, vt ſit filius, ſed omnino vt ſit. Quæritur ergo, vtrum ſpiritus ſanctus eo quod datur, habeat non tantum vt donum ſit, ſed omnino vt ſit: Quod ſit, non niſi quia datur, id eſt, ſi non habet eſſe niſi eo quod datur, ſicut filius naſcendo habet non tantum vt ſit filius, quod relatiue dicitur, ſed omnino vt ſit ipſa ſubſtantia, quomodo iam ſpiritus ſanctus erat ipſa ſubſtantia, cum non prius daretur, quam eſſet cui daretur? Non ergo eo, quod datur, ſed procedendo habet vt ſit donum, & vt ſit eſſentia: ſicut filius non eo, quod datus eſt, ſed naſcendo accepit non tantum vt ſit filius, ſed vt eſſentia. Vnde Aug. in 15. lib. de Trin. ait, Sicut filio præſtat eſſentiam ſine initio temporis, ſine mutabilitate naturæ de patre generatio, ita ſpiritui ſancto præſtat eſſentiam ſine vllo initio temporis, ſine vlla mutabilitate naturæ de vtroque proceſſio.

Cap. 15 (margin)

Cap. 26 (margin)

Quod ex prædictis videtur, quod filius non tantum ſit filius natiuitate, ſed etiam de ſimili eſſentia, & ſpiritus ſanctus proceſſione.

Cap. 2 HIC oritur quæſtio. Si filius naſcendo habet non tantum vt ſit filius, ſed vt ſit eſſentia: & ſ. ſ. procedendo non tantum vt ſit donũ, ſed vt ſit eſſentia: ergo & filius natiuitate eſſentia eſt, & ſ. ſ. proceſſione eſt eſſentia: cũ alibi dicatur quod nec pater eo pater eſt quo Deus, nec filius eo filius quo Deus, nec ſpiritus ſanctus eo donũ quo Deus: quia vt ait Aug. in 7. libr. de Trin. His nominibus relatiua eorum oſtenduntur, non eſſentia. Vnde poſt plenius agemus. Ad qđ breuiter reſpõdentes dicimus, quia nec filius natiuitate eſſentia eſt, ſed tantum filius: nec ſpiritus ſanctus proceſſione eſſentia eſt, ſed donum tantum: & tamen vterque, & ille naſcendo, & iſte procedendo accepit vt eſſet eſſentia. Non enim, vt ait Hilarius in 5. libr. de Trin. per defectionem, aut protenſionem, aut deriuationem ex Deo Deus eſt, ſed ex virtute naturæ in naturam eandẽ

Diſtin. 26. 27. & 29. Reſpõſio. (margin)

Penè in calce libri (margin)

natiuitate

natiuitate ſubſiſtit filius; & ex virtute naturæ in naturam eandem proceſſione ſubſiſtit ſpiritus ſanctus.

Exponit verba Hilarij.

QVOD ita intelligi poteſt, Ex patre, qui eſt virtus ingenita, naturam quam habet eandem filius natiuitate, id eſt, naſcendo, & ſpiritus ſanctus proceſſione, id eſt, procedendo habet. Vnde ipſe idem apertius eloquens, quod dixerat aperit, dicens: Natiuitas (inquit) Dei non poteſt non eam, de qua profecta eſt, tenere naturam. Non enim aliud quam Deus ſubſiſtit, quod non aliunde, quàm de Deo ſubſiſtit. Ecce his verbis aperitur, quomodo intelligendum ſit illud, De patre generatio præſtat eſſentiam filio, & de vtroque proceſſio, præſtat eſſentiam ſpiritui ſancto. Non quia ille eſſentia ſit filius, & iſte eſſentia ſit ſpiritus ſanctus, imo proprietate perſonali, ſed quia & ille naſcendo, & iſte procedendo eſſentiã habet eandem, & totam, quæ in patre eſt. Ibidẽ paulò inferi⁹. Ex An. 15. li. de Tri. Cap. 26.

Quòd ſpiritus ſanctus dicitur donum, & donatum, ſecundum duos prædictos modos proceſſionis.

EX prædictis patet, quòd ſpiritus ſanctus ſempiterne donum eſt, & temporaliter datum, vel donatum. Ex quo apparet illa diſtinctio geminæ proceſſionis, de qua ſupra egimus. Nam ſecundum alteram proceſſionem dicitur donatum, vel datum, ſecundum alteram vero dicitur donum. Diſtin. 14

Secundum hoc quòd donum eſt, refertur ad patrem, & filium, ſecundum quòd datum, ad eum, qui dedit, & ad eos, quibus datum eſt.

ET ſecundum hoc, quòd ſempiterne donum eſt, refertur ad patrem, & filium: ſecundum hoc vero, quòd dicitur datum, vel donatum, & ad eum, qui dedit refertur, & ad eos, quibus datur: & eius dicitur eſſe, qui dat, & illorum, quibus datur. Vnde Auguſtinus in quinto libro de Trinitate ait. Quod datum eſt, & ad eum, qui dedit refertur, & ad eos, quibus dedit. Itaque ſpiritus ſanctus non tantum patris, & filij, qui dederunt, ſed etiam noſter dicitur, qui accepimus. Spiritus ergo & Dei eſt, qui dedit, & noſter, qui accepimus: non ille ſpiritus noſter, quo ſumus, quia ipſe eſt ſpiritus hominis, qui in ipſo eſt: quamuis & illum ſpiritum, qui hominis dicitur, vtrique accepimus: ſed aliter iſte, aliter ille, noſter dicitur. Aliud eſt enim quod accepimus, vt eſſemus, aliud quod accepimus vt ſancti eſſemus. Quòd autem ſpiritus ſanctus noſter dicatur, ſcriptura oſtendit. Scriptum eſt enim de Iohanne, quòd in ſpiritu He- Cap. 14 Quòd aliter. ſ. ſ. dr noſter, aliter nãlis. 1. Cor. 2. Luc. 1. Num. 11.

liæ veniret. Ecce dictus eſt Heliæ ſpiritus, quem accepit Helias.ſ. ſpiritus ſanctus, Et Moiſi ait dominus, Tollā de ſpiritu ſancto quem iam dedi tibi. Ecce & hic dictus eſt ſpiritus Moiſi. Patet igitur, quia ſpiritus ſanctus noſter dicitur ſpiritus; ſed quia nobis datus, & datus vtique ad hoc vt ſancti eſſemus. Spiritus vero creatus ad hoc eſt datus, vt eſſemus.

An filius cùm ſit nobis datus poſſet dici noſter, vt ſpiritus ſanctus.

HIC quæritur, vtrum & filius cum ſit nobis datus, dicatur, vel poſſit dici noſter? Ad quod dicimus, quia filius dicitur noſter panis, noſter redemptor, & huiuſmodi: ſed non dicitur noſter filius, quia filius dicitur tantum relatiue ad eum, qui genuit. Et ideo noſter filius non poteſt dici, ſed patris tantum. In eo autem quòd dicitur datus, & ad eum qui dedit, & ad eos, quibus datus eſt, refertur. Vt & ſpiritus ſanctus, qui etiam cum in ſcriptura (vt ſupra dictum eſt) dicatur ſpiritus noſter, vel ſpiritus tuus, vel illius (vt de Moiſe, & Helia dictum eſt) nuſquam tamen in ſcriptura occurrit ita dici, ſpiritus ſanctus noſter, vel tuus, vel illius, ſed ſpiritus noſter, vel tuus, vel illius, quia ſpiritus ſanctus eo dicitur, quo donū, & vtrūque relatiuè dicitur ad patrem, & filium, & hoc ſempiterna relatione. Si tamen aliquando dicitur donum noſtrum, accipitur donum pro donato, vel dato. Cum vero donum accipitur eō modo, quo ſpiritus ſanctus donum patris, & filij dicitur, nōn hominis: ita & filius ſub hac appellatione non poteſt dici noſter, vt dicatur filius noſter: ſicut nec dicitur ſpiritus ſanctus noſter; & tamen de filio dicitur, panis noſter: & de ſpiritu, ſpiritus noſter. Ille noſter panis, quia nos reficit, nobis datus: Iſte noſter ſpiritus, quia nobis inſpiratur a patre, & filio, & ī nobis ſpirat ſicut vult. Vnde Aug. in 5. lib. de Trin. ait, Quod de patre natum eſt, ad patrem ſolum refertur cum dicitur filius. Et ideo filius patris eſt, & non noſter. Dicimus tamen & panem noſtrum da nobis, ſicut dicimus ſpiritum noſtrum.

Quòd nō dicitur ſpiritus ſanct⁹ noſter, ſed ſpūſnī̄ eſt. Proximo paragrapho.

Cap. 14. Matth. 6. & Luc. 11

Vtrum ſpiritus ſanctus ad ſeipſum referatur.

POST hæc quæritur, vtrum ſpiritus ſanctus ad ſeipſum referatur: hoc enim videtur ex prædictis poſſe probari. Si enim quod datur refertur ad eum qui dat, & ad eum cui datur, & ſpiritus ſanctus datur a ſeipſo, vt prædictum, eſt, ergo refertur ad ſeipſum. Huius quæſtionis determinationem in poſterum differimus, donec tractemus de his, quæ relatiue dicuntur de Deo ex tempore: in quibus datum, & donatum continentur.

De proprietatibus, & cōditionib⁹ quodāmodo eſſētialib⁹, & quodāmodo perſonalib⁹ trinitatis. Cap. 1.

De tem-

De temporali proceſſione ſpiritus ſancti quantum ad proprietatem, per quam natus eſt temporaliter procedere.

DISTINCTIO XVIII.

Hic quæritur cum ſpiritus ſanctus per quem diuiduntur dona, ipſe ſit donum, &c.

Expoſitio HAEC eſt tertia pars hui⁹ partis, in qua Magiſter agit de proceſſione ſpiritus ſancti temporali. Determinato .n. principio a quo ſpiritus ſanct⁹ procedit: determinato etiam modo ſm quem procedit: determinat hic Magiſter proprietatem ſm quam conuenit ei temporaliter procedere, & hæc proprietas eſt donum: & de hac in tota
Diuiſio. præſenti diſtin. intendit agere. Diuiditur autem hęc pars in quatuor partes, ſecundum quatuor quæſtiones quas mouet. In prima quærit, & determinat vtrum. ſ. ſ. ſit donū, in quo alia dona donantē. In ſecunda quærit vtrum. ſ. ſ. ſit eadem ratione datū, & donum: ibi. Pręterea diligenter conſiderandum eſt, cum. ſ. ſ. dicatur donum, & datum. In tertia quærit, cūm non ſolum. ſ. ſ. ſed etiam filius ſit datus: quare non dicitur filius noſter ſicut ſpiritus noſter: ibi. Hic quęritur vtrum & filius cum ſit nobis datus, &c. In quarta, & vltima quærit cum. ſ. ſ. ſit donū relatiue, qūo poſſit a ſe dari. ſi enim a ſe donatur, videtur. ſ. ſ. ad ſe relatiue dici; & hoc facit ibi. Poſt hoc quæritur vtrum. ſ. ſ. ad ſeipſum referatur. Cæteris partibus indiuiſis remanentibus, quia ſpecialiter proſequitur quæſtiones prædictas. Media, ſiue ſecunda pars, quę eſt de differentia doni. vel dati, habet quatuor partes. In prima quærit, & determinat, quòd nō eadem ratione ſ. ſ. dicitur donum, & datum, quia donum eſt ab æterno, ſed datum ex tēpore. In ſecunda vero contra hoc, ſcilicet, quòd. ſ. ſ. ſit donum æternaliter, obijcit, ibi. Sed quæritur cui donabilis, vtrum patri, vel filio. In tertia vero, qa in ſolutione dixerat qddam dubium, ideo incidēter mouet, & determinat illud: ibi. Hic oritur quæſtio, vtrum filius naſcendo, &c. In quarta vero, & vltima redit ad primā ſolutionem: oſtendens, quòd ſ. ſ. æternaliter donū eſt, quia eo ipſo eſt donum, quo procedit a patre, & filio, & ꝙ, temporaliter eſt datū, vel donatum & hoc facit ibi. Ex prædictis patet, quòd ſpiritus ſanctus, &c.

Relatio non apparet in hoc nomine ſpiritus.

Videtur dicere falſum, quia ſpiritus dicitur, quia ſpiratur, ergo refertur ad ſpirantem, ergo apparet in eo relatio. Item, videtur ꝙ magis appareat q̄ in hoc nomine donum, qa relatiua dicuntur, quæ hoc ipſum ꝙ ſunt, aliorum ſunt, ſed ſpiritus eo ꝙ ſpiritus habet eſſe a ſpirante. donum vero non oportet, quòd habeat eſſe a donante, ergo non videtur in hoc tantum apparere relatio. Reſpon. Dicendum, quòd tam donum, q̄ ſpiritus dicitur relatiue, ſed tamen relatio magis apparet in hoc nomine donū, quàm in hoc nomine ſpiritus, quia donum ſemper dicit reſpectum ad dantem, ſpiritus autem non: imo poteſt accipi abſolute. Vel aliter dicendum, ꝙ Aug. non dicit quòd relatio non appareat in hoc nomine ſpiritus, ſed quod nō appareat in hoc nomine ſpūs. ſ. Quamuis enim dicatur eſſe ſpūs ſpiratoris, nō tamen dicitur eſſe ſpiritus ſanctus ſpiratoris. **Dub. 1.** **1 Reſpon.**

AD illud, quòd obijcitur, quòd ſpiritus magis dicit habitudinem reſpicientem eſſe q̄ donum: dicēdum, quòd verum eſt in his, quibus accidit donum, ſed in. ſ. ſ. quia ideo eſt qa donum, non habet locū iſta obiectio.

Filius naſcendo accepit, &c. vt ſit ipſa ſubſtantia.

2 Dub. 2 Videtur male dicere, quia in omni eo quod ineſt filio per natiuitatem, diſtinguitur filius a patre, quia natiuitas eſt proprietas diſtinctiua, ergo ſi

filius naſcendo accepit, vt ſit eſſentia, vel ſubſtantia, ergo pater in ſubſtantia diſtinguitur a filio. Itē, quòd filius naſcendo accepit, ſiue quod filius eſt, naſcendo eſt natum, ergo ſubſtātia eſt nata, ſi filius naſcendo eſt ſubſtantia. Omne enim quod naſcendo accepit a natiuitate habet ortum. 3

Reſpon. Reſpon. Dicendum, quòd aliqui diſtinxerunt iſtam locutionem. Filius naſcendo eſt diuina ſubſtantia, ſiue Deus, quia gerundium poteſt dicere concomitantiam, & ſic ſimpliciter eſt vera; vel cauſam, & ſic multiplex: quia cum dico filius eſt Deus, ſiue diuina ſubſtantia, tria dico, ſcilicet ſubiectū, compoſitionem, & prædicatum. Poteſt ergo hoc gerundium naſcendo, dicere cauſalitatem reſpectu ſubiecti, vel reſpectu compoſitionis, vel reſpectu prędicati. Si reſpectu ſubiecti, tunc eſt ſenſus: filius naſcendo, &c. id eſt, qui eſt filius naſcendo, vel qui naſcendo habet, vt ſit filius, eſt Deus, & ſic eſt vera. Si reſpectu compoſitionis, ſic eſt ſenſus. Filius eſt Deus naſcendo, id eſt hoc prædicatum conuenit ſubiecto per natiuitatem: & ſic adhuc eſt vera locutio. Si reſpectu prædicati, ſic eſt ſenſus. filius eſt Deus, ſiue ſubſtantia diuina naſcendo, ita quòd naſci, ſiue natiuitas ſit principium, ſiue origo deitatis, & in hoc ſenſu eſt falſa. Magiſter tamen iſtam locutionem non diſtinguit, ſed ſimpliciter concedit, & ſatis probabiliter, quoniam prædicta diſtinctio nō videtur habere radicem. Cum enim gerundium natum ſit determinare compoſitionem, quia omnino nihil eſt dicere homo naſcendo, & huiuſmodi, & cum compoſitio prædicati ſiue eſſentiæ, ſiue omnium, quæ attribuuntur filio, conueniant ſubiecto per natiuitatem: ideo habet veritatem. Nec valent obiectiones in contrarium adductę, quia natiuitas non diſtinguit illud, quod per natiuitatem habetur, ſiue quod eſt in naſcente, ſed eum ſolum, qui naſcitur, & ideo non ſequitur, ꝙ ſubſtātia ſit diſtincta, nec quòd ipſa naſcitur, quāuis per generationem habeatur.

Nec filius natiuitate eſſentia eſt.

Videtur falſum dicere, quia cum naſcendo ſit eſſentia, pari ratione videtur, quòd natiuitate, & hoc videt per auctoritatem Hilarij in litera. Dub. 3

4 Reſpon. Reſpon. Dicendum, quòd abſque dubio iſta eſt diſtinguenda. Filius natiuitate eſt diuina eſſentia, quia ablatiuus poteſt conſtrui in ratione formæ, vel in ratione principij. Si in ratione formæ, ſic eſt falſa, quia natiuitas non eſt cauſa formalis reſpectu ꝑdicati eſſentialis. Si in ratione principij, ſic habet veritatem, quia omnia quæ conueniunt filio, conueniunt ei per natiuitatis originem. Sed Magiſter quia accipit gerundium in ratione principij: ideo cum gerundio ſimpliciter concedit. Et quia accipit ablatiuum in ratione formæ: ideo cum ablatiuo ſimpliciter negat: magis enim iudicat ſecundum vſum loquēdi, quàm ſecundum virtutem ſermonis.

Non enim, &c. per defectionem, aut protenſionem, aut deriuationem.

Quæritur quomodo differunt illa tria. Reſpon. Quidam dicunt ſic, quòd per defectionē producitur aliquid de materia per formæ præexiſtentis corruptionem, ſicut ex grano frumenti herba. Per protenſionem producitur aliquid per præexiſtentis formæ permanentiam, & inductionem formæ artificialis, ſicut vas fit de argento. Per deriuationem, quod producitur per præexiſtentis formæ permanentiam ſola locali mutatione, vt riuus ex fonte, & lacus ex riuo. Aliter poteſt dici, quòd materiale principium ex quo res eſt, aut eſt materiale, & tranſiens formaliter, & ſic eſt defectio. Aut eſt materiale, & permanens, & ſic eſt protenſio. Aut eſt materiale, & permanens, & agens: & ſic eſt deriuatio, & horum exempla ſunt manifeſtā. Dub. 4 Reſpon. 5

Aliud eſt enim quod accepimus vt eſſemus, &c.

Videtur male dicere, quia ſicut ſine ſpi-

Digitized by Google

ne ſpiritu Dei non poſſumus ſancti eſſe, ita nec eſſe ergo videtur, quòd ſpiritum ſanctum non tantum ac-
6
Reſpon. cepimus, vt eſſemus ſancti, ſed etiam vt eſſemus. Reſpon. Poteſt ad hoc dici, quòd hoc dictum eſt per appropriationem. Quamuis enim a ſpiritu ſancto habeamus eſſe, & ſanctum eſſe, appropriate tamẽ habemus ſanctum eſſe: ideo non ſic accipi dicitur in noſtri eſſe productione, ſicut in ſanctificatione. Aliter tamen poteſt dici, quòd ſicut dare ordinatur ad habendum, ita & accipere: & quia nullus habet ſpiritum ſanctum, quantũcunque ſpiritus ſanctus operetur in eo, niſi qui poteſt eo frui, & omnis talis eſt ſanctus: ideo ſpiritus ſanctus non dicitur proprie loquendo dari, nec accipi, niſi ſanctis, & a ſanctis.

Tollam de ſpiritu tuo.

7
Dub. 6. Contra. hoc non poteſt dici quantum ad ſubſtantiam, ergo quantum ad effectum, ſiue gratiam, ergo videt̃ quòd gratia transferatur ab vno in alium. Si tu dicas hoc eſſe dictũ per conformitatem. Obiicitur, quòd pari ratione poſſet dici, quòd tolleret de ſpiritu aliorum, & daret Moyſi.

Reſpon. Reſpon. Dicendum, quòd illud intelligitur de ſpiritu quantum ad effectum, & hæc præpoſitio de, importat conformitatem ſimiliter & partialitatem, ſed non quantum ad partem conferrentem, vel continentem ſecundum veritatem, ſed ſecundum proportionem, quoniam effectus ſpiritus ſancti multoplus abundauit in Moyſe, q̃ in alijs, vt quòd alij quaſi partem gratiæ ſuæ viderentur habere: & dicitur tollere quantum ad ſollicitudinem, quia dum dona.ſ.ſ. alijs ſunt cõmunicata, ſolicitudo Moyſi eſt diminuta, & pars illius ſolicitudinis eſt alijs commiſſa, &c.

Artic. 2 Suppoſito ex præcedẽtibus, quòd ſ.ſ. ſit donum, & quòd donetur: ad intelligentiam huius partis ſex quærũtur. Primo quæritur vtrũ ſ.ſ. ſit donum, quo omnia alia dona donantur. Secundo vtrum.ſ.ſ. ſit donum vel ab æterno, vel ex tempore. Tertio quæritur quid conuenientius dicatur de.ſ.ſ. donum.ſ.an datum. Quarto vtrum dona proprie conueniant ſpiritui ſancto. Quinto vtrũ donum ſit proprietas ſpiritus ſancti diſtinctiua. Sexto vtrum ratione donabilitatis dicitur.ſ.ſ. noſter.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Spiritus ſanctus eſt donum, quo omnia dona nobis donantur gratuita, per concomitantiã, & quo omnia dona Dei donãtur per exẽplaritatis cauſam.

QVOD ſpiritus ſanctus ſit donum, quo omnia alia donantur, oſtenditur auctoritate, & ratione ſic. Apoſtolus. 1. Cor. 12. Diuiſiones gratiarum ſunt: idem autem ſpiritus diuidit ſingulis prout vult, & loquitur de donis non tantum gratiæ gratum facientis, ſed etiam, quæ ſunt gratis datæ, ergo ſi p̃ ſ.ſ. dantur vtraque, cum non ſit alia differẽtia donorum, ipſe eſt donum, in quo omnia alia donantur. Item, Auguſtinus 15. de Trini. per donum quod eſt.ſ.ſ. commune omnibus mẽbris Christi propria quibuſque dona Dei dantur. Item ratione oſtenditur ſic. Spiritus ſanctus eſt primũ donum, ſed omne poſterius ad prius reducitur, ergo omne donum reducitur ad donum quod eſt ſpiritus ſanctus, ergo in omnibus donis ratio donationis eſt per.ſ.ſ. ergo &c. Item, omne donum inquãtum donum ex amore datur, alioquin non habet rationem doni, ſed.ſ.ſ. eſt amor patris, & filij, vt dicit Auguſtinus, & habitum eſt ſupra, ergo &c. Contra. Iſido. Multis indignis ſpiritu ſancto dantur dona.ſ.ſ. ergo contingit alia dona donati ſine hoc, ergo non eſt donum, in quo omnia alia donantur. Item, aliqua ſunt dona, quæ appropriantur filio, vtputa ſunt illa, quæ dantur ad illuſtrationem intellectus, ergo ſi loquamur a proprietate, talia dona donantur in filio, ſiue per filium, non dono quod eſt ſpiritus ſanctus.

Fundamenta.

Cap. 19.

Reſpon.
Lib. Ethi.

ctus. Item, filius datꝰ eſt nobis. Eſa. 9 Paruulus natus eſt nobis, filius datus eſt nobis, ergo ſi datur per. ſ. ſ. videtur, quòd. ſ. ſ. aliquam auctoritatem, vel influentiam habeat in filium: hoc autem eſt falſum, ergo non omnia alia dona donantur per. ſ. ſ. Item, hoc oſtenditur per impoſſibile, eſto ꝙ intelligatur per impoſſibile ſpiritum ſanctum non eſſe, adhuc pater, & filius intelliguntur, vt liberales: alioquin ineſt eis liberalitas a ſpiritu ſancto, quod falſum eſt, ergo ſi intelliguntur liberales, ergo & donatores.
8 Item, ſi ſpiritus ſanctus eſt donum, in quo alia donantur, ergo doni eſt donum, & donationis eſt donatio: & ſi hoc, motus eſt motus, &
8. Phy. 9 relationis relatio, & hoc habet Philoſophus pro inconuenienti. Cum enim dependens non poſſit alterum determinare, erit ibi proceſſus in infinitum.

RESP. Dicendum, quòd cum dicitur, quòd ſpiritus ſanctus eſt donum, in quo omnia alia donantur, ablatiuus iſte poteſt accipi dupliciter, vel ita, quòd dicat cõcomitantiã, vel ſic quòd dicat cauſalitatem. Si dicat cõcomitantiam, ſic intelligendo vniuerſaliter falſum eſt, quia eſt ſenſus, quòd detur cum omnibus donis. Quædam enim ſunt dona, quæ ſemper ſunt cum ſpiritu ſancto, vt charitas, & ſapientia. Quędam quæ nũquam ſunt cum ſpiritu ſancto, vt timor ſeruilis. Quædam quæ aliquando ſunt cum ſpiritu ſancto, aliquando ſine, vt fides, prophetia, & huiuſmodi. Si autem particulariter intelligatur de donis gratum facientibus, ſic vera eſt, & non habet inſtantiam. Poteſt iterum ablatiuus importare cauſalitatem, & hoc tripliciter. Vel ita, quòd dicat ſimpliciter cauſalitatem: & hoc non diſtinguitur nec a patre, nec a filio, quia omnia dona ſunt a patre, & a filio, & a ſpiritu ſancto. Vel ita vt dicat cauſalitatem, & ſubauctoritatem, & in hoc diſtinguitur a patre, ſed non a filio, quia pater & per filium, & per ſpiritum ſanctum donat. Vel ita vt dicat cauſalitatem, & ſubauctoritatem, & exemplaritatem, & ſic proprie ſpiritu ſancto cõuenit. Ipſe enim procedit per modũ primi doni: ita quòd omnis donatio recta & gratuita, poſt illam eſt, & ab illa accipit rationem donationis. Cõcedendum eſt ergo, quòd ſpiritus ſanctus eſt donum, quo omnia dona, ſcilicet gratuita, donantur per concomitantiam, & quo omnia Dei dona donantur per exẽplaritatis cauſam.

AD illud quod obiicitur primo de Iſido. iam patet reſponſio, quòd ipſe loquitur de donis gratiæ gratis datę, non gratum facientis. 9
AD illud quod obijcitur ſecundo, quòd quædam dona appropriantur filio, dicendum, quòd de donis eſt loqui dupliciter, aut ratione eiꝰ quod ſubeſt, aut ſub ratione donationis. Ratione vero eius quod ſubeſt, aliqua dona appropriantur filio, vt ſapientia, & intelligentia, aliqua ſpiritu ſancto, vt charitas. Ratione vero donationis, omnia appropriantur. ſ. ſ. ratione iã dicta, quia per ipſum tanquam per primum donũ donantur alia. 10
AD illud quod obiicitur, quòd filius eſt datus, & non a ſpiritu ſancto, reſponderi poteſt, quòd filius eſt datus ſm humanam naturam, & hoc fuit per amorem. Iohan. 3. Sic Deus dilexit mundum, vt filium ſuum, &c. 11
AD illud quod obiicitur, quòd ſpiritu ſancto circunſcripto, adhuc manet ratio doni: dicendum, ꝙ circunſcripto. ſ. ſ. eſt intelligere in Deo donorum cauſalitatem, & ſubauctoritatẽ, ſed non exemplaritatem donationis ſub ratione donationis, quia non intelligitur proceſſus amoris, & hoc vltimo dicitur proprie conuenire ſpirituiſancto. 12
AD illud quod obiicit, ꝙ tunc eſt donum doni: dicendum, ꝙ motus non eſt motus, vt termini, ſimiliter nec relationis relatio, tamẽ vt principij, & motus eſt motus. quia motus eſt principiũ motus, & relatio relationis, & ſic dr̃ donũ doni: & quia in cauſando ſtatur in primo, cum ſit primum donum, non eſt abire in infinitum. Præterea donum in diuinis veram hypoſtaſim dicit.

QVAE-

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Spiritus ſanctus dicitur donum
ab æterno, quia donabilis, &
dicitur ex tempore, q̃a dat̃.

Ad opp. VTRVM ſpiritus ſan
ctus ſit donũ ab æter-
no vel ex tempore. Et,
ꝙ ex tẽpore, videtur.
Aug. xv. de tri. Eo do-
nũ eſt quo datur quibus datur, ſed
datur ex tempore, ergo &c. Item. v.
de trin. eo donum dicitur quo datu-
rus ipſum erat Deus, ſed cõſtat, ꝙ da
turus erat ex tempore, ergo ſi donum
eſt ęternum, temporale eſt cauſa æter
ni. Item, videtur per rationem. Do-
num enim non tantum dicit compa
rationem ad dantem, ſed etiã ad cũ
cui datur, ergo poſito dono, ponitur
dans & recipiens, quia relatio ponit
extrema, ſed recipiens eſt creatura,
ergo &c. Item, donũ addit ſupra da-
tum, quia donum eſt datio irredibi
lis, ergo ſi ſ. ſ. non eſt datus niſi ex
tempore, nec eſt donũ niſi ex tempo-
re. Item, ſicut filij eſt generari, ita do
ni eſt donari, ſed non eſt filius ante-
quam generetur. ergo nec donũ an-
tequam donetur, ſed donatur tantũ
Funda- ex tempore, ergo &c. Contra. Aug.
menta. v. de tri. quia ſpiritus procedebat vt
eſſet donabilis, iam donum erat, ſed
procedere vt donabile, hoc eſt æter-
num, ergo & donũ ab æterno. Itẽ,
idem expreſſius. ſ. ſ. ſempiternæ do-
num eſt, temporaliter vero datur.
Item, hoc ipſum videtur ratione, q̃a
vbi eſt amor gratuitus, ibi eſt gratia
doni, ſed ab æterno eſt in Deo pone
re amorem gratuitum. ergo & donũ.
Item, vbi eſt perfecta ratio liberalita
tis, ibi eſt donum. Sed in diuinis ab
æterno eſt ꝑfecta ratio liberalitatis,
ergo &c. Item, ſicut ſe habet rõ ver-
bi ad rerũ productionẽ, ſic ſe habet
ratio doni ad gratiarum diſtributio
nem, ſed ante rerum productionẽ in
principio fuit verbum: ergo ante gra
tiarum collationem in principio
fuit donum.

RESP. dicendum, ꝙ cum donũ 13
dicat reſpectum ad eũ cui datur, hoc
poteſt eſſe tripliciter, vel ſm actũ, vel
ſm habitudinẽ, vel ſm aptitudinẽ. Si
ſm actum, hoc modo dicitur donũ,
quia datur. Si ſm habitudinem, hoc
modo dicitur donum, quia donãdũ
aliquando. Si ſm aptitudinem, hoc
modo dicitur donũ, quia donabile.
Secuudum primam acceptionẽ, dici
tur temporaliter, ſed ſm ſecundam
& tertiã dicitur æternaliter, & in his
tribus ſenſibus accipit Aug. Conce- 15. de tri-
dendum eſt ergo, ꝙ ſm aliquã acce- ni. ca. 19.
ptionem donum Dei dicitur æterna-
liter, ſicut probant rationes inductæ
ad ſecundam partem.

AD illud vero quod obijcitur in 14
contrarium, dicendum, ꝙ procedit
de dono, vt dicit actum donationis,
& ſic ex tempore dicitur, vnde nõ va
let obiectio. AD illud, ꝙ ſecundo
obijcitur, ꝙ eo dicitur donũ quo da
turus &c. dicẽdũ, ꝙ ſm iſtã acceptio
nem dicitur æternaliter, quia nõ di-
cit reſpectum ad creaturã ſm actũ:
ſed ſecundum habitum, ſicut & præ-
deſtinatio. Quod ergo obijcitur, ꝙ
tunc temporale eſt cauſa æterni, dicẽ
dum, ꝙ illud participium daturum,
duo importat. ſ. ordinationẽ ad dan
dum, & actum ordinationis, & ordi-
natio eſt æterna, licet actus ſit tempo
ralis, & tũc ablatiuus non dicit cau
ſalitatẽ ratione actus, ſed ratione or-
dinationis. Poſſet tamen dici, ꝙ di
cit cauſam conſequentem, non conſe
quentis. AD illud quod obiicitur,
ꝙ dicit relationem ad extrema, di-
cendum, quòd relatio actualis ponit 15
vtrunque extremum in actu, non au
tem relatio habitu, ſicut patet, ꝙ Deus
æternaliter dicitur exemplar creatu-
rę temporalis. AD illud quod obij 16
citur, ꝙ donum addit ſupra datum,
dicendum, ꝙ donum in quibuſdam
conſequitur rationem dati; vtputa
ſunt illa, quę de ſe non dicunt libera
litatem, niſi pront additur eis ratio
cõmunicationis, vt liber, cultellus, &
huiuſmodi. In aliquo datũ cõſequi
tur rationem doni, vt puta in eo qđ 17
ex ſe importat liberalitatem etiam ſi
nũquam detur donum, vt eſt amor,

& ſic conuenit ſpiritui ſancto. AD illud quod obijcitur, ꝙ ſicut filij eſt generari &c. dicendũ, ꝙ falſum eſt, quia generari dicit emanationẽ filij, quæ ſm rationem intelligendi præcedit filium. Vnde impoſſibile eſt, ꝙ ſit niſi generetur. Donari autẽ non ſolum dicit doni emanationem, ſed amplius dicit eius cõmunicationem, & hoc conſequitur eſſe doni, & ideo non dicitur donũ ex tempore, quamuis donetur ex tempore.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Spiritus ſanctus conuenientius dicitur donum, quam datum, cum donum a tempore ſubtrahat.

Ad opp. VTRVM cõueniẽtius dicatur de ſpiritu ſancto donũ, quam datum. Et ꝙ tam conuenienter dicatur datum vt donũ, videtur, quia Iaco. j. Omne datum optimũ & omne donum perfectũ de ſurſum eſt, ergo a ſpiritu ſancto ſunt data ſicut & dona ergo ſicut ad ipſum transfertur ratio doni, ita & dati. Item mobilis & moti eſt eadem ratio, ergo ſimiliter dati & donabilis, ergo ſi donum dicitur in ratione donabilis, datum vero in ratione actualitatis dati, ergo eadem eſt ratio doni & dati, ergo &c. Item in quolibet genere ꝑfectior eſt actus quam potentia, ergo cum datum dicat in actu donum in potentia, perfectius exprimitur aliquid cum dicitur datum, quã donũ, ſed quod maioris eſt perfectionis, magis proprie conuenit Deo, ergo &c. Item, quando aliqua duo dicũtur de aliquo quorum vnum eſt ratio dicendi alterum de eodem, illud cõuenientius dicitur quod eſt ratio dicendi, ſed datum & donum dicitur de ſ. ſ. & vt vult Aug. eo donum dicitur, quia datur, ergo magis proprie dicitur datum. Contra, datum conuenit ſ. ſ. ſolum ex tempore, ſed donum æternaliter, ergo magis ꝓprie dicitur donũ. Item, ſi nũquã actu daretur donũ eſſet, & ſpũs eſſet: ergo videtur, ꝙ magis proprie cõuenit ei donũ. Itẽ, gl. ſuper illud Iaco. j. Omne datũ optimum &c. dicit, ꝙ datum dicitur quo ad naturalia, donum quo ad gratuita. Si ergo gratuita aptius appropriantur ſ. ſ. qui ſanctificat, quã naturalia, ergo melius in diuinis dicitur de ſ. ſ. donum, quam datum. Itẽ, donum eſt datio irredibilis, ſed quicquid Deus dat irredibiliter dat, quia cũ det nihil poteſt recipere, ergo in diuinis datum rationem habet doni, & induit eius rationem: ergo conuenientius ibi dicitur donũ quã datũ. 18

Ariſto. 3. Phy. 12

a. meth. 4

15. de tri. 9

Funda-menta.

RESP. dicendum, ꝙ quamuis in diuinis vtrunque dicatur & datum, & donum, tamen conuenientius dicitur donum. Et huius duplex eſt ratio. Vna quidem eſt, quia datũ cum ſit participium, vel nomen verbale, concernit tempus, donum autem a tempore ſubtrahit, & ideo qa omnia dona ſupra tempus ſunt, conuenientius dicitur in diuinis donum quam datum. Alia ratio eſt, quia donum ſupra rationẽ dati addit conditionẽ liberalitatis, ſiue irredibilitatis quæ eſt conditio magnę nobilitatis, & iõ maxime competit diuinis: & hæc eſt ratio quare donum appropriatur gratuitis donis non tantum ipſi ſ. ſ. qui eſt principium gratuitorũ donorũ, & ex hoc patet reſponſio ad illud de auctoritate bea. Iaco. AD illud qđ obijcitur, ꝙ mobilis, & moti eadem eſt ratio, dicendum, ꝙ non eſt ſimile de mobili & moto, & de dono & donato. Quia motum eſſe addit ſupra mobile actum, & dicit totũ quod dicit mobile. Sed datum non dicit totũ quod dicit donũ quantum eſt de generali intellectu nominis, niſi approprietur. Donum eſt enim datio irredibilis, & hoc melius patebit in iiij. probleumate. AD illud quod obijcitur, ꝙ actus eſt perfectio potentiæ, dicendum, ꝙ aliquid eſt in potentia ad actũ dupliciter. Aut propter imperfectionem agentis. Aut propter defectum ſuſcipientis. Si ſit potẽtia, primo modo, tũc actus eſt perfectio poten- 19 20

potentiæ. Si autem ſecundo modo,
non eſt perfectio. Vnde ſi dicatur,
21 ꝙ ſol actu lucens poteſt domum illu
minare quæ non eſt aperta, & domũ
apertã illuminat, nulla omnino ma-
ior notatur perfectio quàm ante. Sic
intelligendum eſt de donabilitate &
actuali donatione. A D^m illud quod
obijcitur, datum eſt ratio dandi do-
num, quia ideo donum, quia datur.
dicendum, ꝙ non eſt tota ratio, ſicut
dicitur in litera, ſed ſolum in compa
ratione ad eum cui datur. Vel poteſt
dici quantum a parte noſtri intelle-
ctus, ideo donũ dicitur, quia datur,
ſed tamen a parte rei eſt econuerſo,
quia ideo datur, quia donum eſt.

QVAESTIO IIII.

CONCLVSIO.

**Donum in diuinis dicitur pro-
prie de ſpiritu ſancto, & do-
num dicit datum ex liberali-
tate, & auctoritate communi
catum & productum.**

Funda- menta. 15. Cap. VTRVM donum
proprie cõueniat
ſpirituiſancto, &
ꝙ ſic videtur. Au
guſt. v. de trini. Si
cut in trinitate nõ
eſt verbum niſi fi
lius, ita nec donum niſi ſ. ſ. Itẽ, do-
num dicit emanationem per modum
liberalitatis, hoc autem eſt propriũ
ſolius ſ. ſ. ergo &c. Item donũ Dei
dicitur relatiue ad donantem. ſed do
nans nõ tantũ eſt pater, immo etiam
filius, quia vterque eſt mittens, ergo
donum dicitur relatiue ad patrem &
filium, & ſi hoc diſtinguitur ab vtro
que. ergo nec pater, nec filius, ſed ſo
lum ſ. ſ. dicitur proprie donum.

Ad opp. Contra. donum dicitur in habitu, ſed
datum dicitur in actu, ergo datum
addit ſupra donum, ergo cui con-
uenit eſſe datum, & ratio doni. Sed
datum conuenit trinitati, quia tota
trinitas dat ſe, ergo & donum, non
ergo proprie ſpiritui ſancto. Item,
donum dicit reſpectum ad dantem,
& ad eum cui datur, ſi ergo eſt
proprium ſpiritus ſancti, aut pro-
ter reſpectum ad dãtem, aut recipien
tem. Non propter reſpectum ad reci
pientem, quia ſimiliter filius dat⁹ eſt
nobis, & magis etiam datus quã ſpi-
ritus. Si vero ad dantem. Contra. fi-
lius dicitur procedere a dante ſ. a pa-
tre, ergo videtur ſecundum commu-
nem rationem filio conuenire. Si di-
cas, quod filius non procedit per mo
dum donabilis, neque quomodo dat⁹
eſt, ſed quomodo natus. Contra, filius
ſic ab ęterno procedit, vt temporali-
ter eſſet miſſibilis, quia eo mittitur fi
lius quo generatur, ſed miſſio non eſt
aliud quam donatio, ergo filius pro-
ceſſit vt donabilis. Item, ſi datus eſt
filius ex tempore, aut erat ad hoc ha-
bilis ab æterno aut non. Si ſic, ergo
proceſſit vt donabilis. Si non, ergo
aliquid conuenit ex tempore filio, ꝙ
repugnat æternę emanationi, quod
eſt inconueniens. Item, regula eſt, ꝙ 22
omne nomẽ dicens reſpectũ vel effe
ctum ad creaturas, eſt cõmune tribus,
ſed donum eſt huiuſmodi, ergo &c.

R E S P. dicendum, quod ſicut pa
tet ex verbis Aug. Donum dicitur in 15. de tri. cap. 19.
diuinis proprie ſiue perſonaliter, nõ
eſſentialiter, ſicut verbum proprie di
citur de filio: datum autem poteſt acci
pi & eſſentialiter, & perſonaliter ſiue
proprie, & communiter. tota enim tri
nitas dat ſe, & tamen pater & filius
proprie dant ſ. ſ. Propter hoc notan
dum, quod datum de ſui ratione idẽ
eſt, quod communicatum. Poteſt igi-
tur hoc, quod eſt datum dici commu
nicatum ex liberalitate, & ſic eſt com-
mune toti trinitati. Vel ex liberalita- 23
te & auctoritate, & ſic conuenit ſ. ſ. &
filio qui habent ſubauctoritatem re-
ſpectu patris: vel poteſt dici datũ ex
liberalitate & auctoritate non tantũ
communicatum, ſed etiam productũ;
& hoc modo proprium eſt ſ. ſ. cuius
proprium eſt procedere ſecundum ra
tionẽ liberalitatis, & iſta ſecundum
rationem doni vel donabilis, & hoc
modo donum vel datum æquiualẽt.
Differunt tamen. quia datũ dicit cõ- Idẽ ſentit D. Tho. 1 par. q. 38. art. 2
municationem in actu. ſed donum in
habitu. Et concedendum eſt, quod do
num proprie dicitur in diuinis de ſ. ſ.

Digitized by Google

AD illud, quod obiicitur, quod
datum addit ſupra donum, dicendū
quod ſecūdum communem acceptio
nem dati & doni aliquid dicit donū,
vltra quam datum, & datum vltra q̃
donum. Donum vltra quam datum,
importat emanationem per modum
liberalitatis. Datum vero vltra quam
donum importat actum communica
tionis, quia donum dicit habitum, &
ideo quia illud quod addit donum
ſupra datum eſt perſonale, ideo do-
num eſt proprie perſonæ ſ.ſ. AD il-
lud quod quæritur ratione cuius re-
ſpectus dicatur donum proprie, iam
25 pater reſponſio, quia ratione reſpectꝰ
ad dantem non inquam ratione reſpe
ctus ſimpliciter, ſed ratiōe talis reſpe
ctus, quia emanat per modum dona-
bilis, quod eſt proprium ſ.ſ. Quod, er
go obiicitur, quod emanat per modū
donabilis filius, dicendum, quod fal-
ſum eſt. Quamuis enim donabilitas
ſiue libaralitas communicetur filij
generationi, non tamen eſt ratio ema
nandi, qa cōicatur æternaliter, ideo
datur tēporaliter, ſed quia non eſt rō
emanandi, ideo nō emanauit filiꝰ vt
26 donum, ſed ſolum ſ.ſ. AD illud, qđ
vltimo obiicitur de reſpectu ad crea-
turam, dicendum, quod hoc intelligi
tur de illo nomine, quod importat ſo
lum reſpectum ad creaturam, non ꝑ
ſonæ ad perſonam, donum autē vtrū
que importat, ideo non habet hæc re
gula locum.

QVAESTIO V.

CONCLVSIO.

**Donum eſt proprietas diſtincti-
ua ſecundum quod dicit actū
proceſſionis.**

Fundamenta.

VTRVM donabilitas,
ſiue donū ſit proprie
tas diſtinctiua ſ.ſ. Et ꝙ
ſic videtur, dicit enim,
Augu. v. de Tri. eo eſt
donum quo ſpiritus, ſed ſpiritus eſt
proprietas diſtictiua, ergo & donum.
Cap. 19 Item, Aug. xv. de Trin. aſſignans dif
ferentiam proceſſionis filii & ſ.ſ. hāc
ponit, quod ille ꝓcedit per modum
nati, ſed iſte per modum doni, ergo ſi
hæc differentia attenditur penes pro
prietates diſtinctiuas vt patet, quia na
tiuitas eſt proprietas filii, ergo & do-
nabilitas, ſiue donum eſt proprietas
ſ.ſ. Item, hoc ipſum videtur ratione,
quia omnis proprietas ſecundū quā
perſona differt ab omnibus aliis eſt
perſonę proprietas diſtinctiua, ſed do
num ineſt ſoli perſonę ſ.ſ. & ſemper,
ergo eſt proprietas eius perſonalis.
Itē, proprietates in diuinis ſunt rela-
tiones, ſed Aug. dicit in v. de tri. ꝙ Cap. 17
relatio ſecundum quam refertur ſ.ſ.
ad patrem & filium, magis apparet in
hoc nomine donum, quā in hoc nomi
ne ſpūs, ergo vtraq; eſt pſonalis. Con
tra, nihil dicens reſpectum ad creatu Ad opp.
ras eſt ꝓprietas diſtinctiua perſonę,
quia omni reſpectu ad creaturam cir
cūſcripto, tenet diſtinctio perſonalis,
ſed donum dicit reſpectum ad eum
cui datur, ergo &c. Si dicas, quod nō
eſt porprietas ſecundum comparatio
nem quam habet ad creaturas, ſed ad
dantem, pari ratione miſſio erit pro-
prietas diſtinctiua cum dicat reſpe-
ctum ad mittentem. Item, omnis ꝓ-
prietas diſtinctiua dicitur ab actu nō
ab habitu. Vnde pater dicitur, quia
generat, filius quia generatur, ſpiritus
vero ſ. quia ſpiratur, ſed donum non
dicitur ab actu donandi, ſed ab habi
tu, alioquin diceretur ab ęterno, ergo
&c. Item, nullius alterius perſonę ꝓ
prietas diſtinctiua accipitur in rela-
tione ad creaturā, vel dicit reſpectū,
ſed donum dicit hoc. & ergo non eſt
proprietas diſtinctiua. Item, ſi donū
eſt proprietas diſtinctiua ſ.ſ. & eius 27
notio, tunc ergo ſ.ſ. amor non eſt ꝓ-
prietas, quia ſi ſ. & amor eſt proprie
tas, ergo ſunt ſeptem notiones, quod
eſt contra communem opinionē oīm
Si dicas, quod eadem importantur ꝑ
hæc tria nomina, ergo videntur no-
mina Synonyma vt Marcꝰ Tullius, ꝙ
eſt æque magnū incōueniēs, ergo &c.

RESP. dicendum, quod ad hoc
dixerunt aliqui, quod donum dupli-
citer, eſt in diuinis conſiderare, vno
modo prout dicit reſpectum ſolū ad
donatorem, & hoc modo dicit Aug.
quod eo dicitur donum, quo proce-
dit, & ſic dicunt, quod donum eſt pro

prietas diſtinctiua ſ.ſ. Alio modo di-
citur donũ prout dicit reſpectum ad
eum cui datur, & ſic nõ dicit proprie
tatem diſtinctiuã, ſed conſequens ad
proprietatem diſtinctuam. Sed illud
non videtur poſſe ſtare, nam donum
ſemper aliquam comparationem di-
cit ad eum cui datur. Intellecto enim
quod non ſit donabilis alicui, impoſſi
bile eſt intelligere, quod ſit donum.
Et propter hoc eſt aliter dicendum, ſi
cut prius tactum eſt, quod donũ præ-
28 ter reſpectum quem importat ad dan
tem, importat reſpectum ad eum cui
datur. Sed hoc poteſt eſſe tripliciter.
Vel ſecundum actum, vt quia datus.
Vel ſecundum habitum, vt quia dan
dum. Vel ſecundum aptitudinem, vt
quia donabile. & iſte reſpectus a deo
coniunctus eſt primo, vt primus ſine
hoc non poſſit eſſe, nec intelligi, imo
de neceſſitate ſequitur ſi procedit per
modum doni, ꝙ ſit donabilis, & ideo
ſequens reſpectus non aufert primo,
quin ſit proprietas diſtinctiua. dicen
dum ergo, quod eſt proprietas diſtin
ctiua ratione primi reſpectus, ſecun-
do reſpectui nõ repugnante, ſed con
ſonante. Ex hoc patet reſponſio ad
primum, quia ille reſpectus talis eſt, ꝙ
non poteſt circunſcribi ſecundũ apti
tudinem ob emanationem per modũ
liberalitatis. Et patet, qđ non eſt ſimi
le de miſſione, quia dicit reſpectum
ſecundum actum, nõ ſm aptitudinẽ.
29 AD illud, quod obiicitur, quod pro
prietas diſtinctiua debet dicere actũ,
dicendum, quod donum dicit dupli-
cem reſpectum, & ratione huius di-
cit comparationem ad duplicẽ actũ,
Ratione primi reſpectus dicit actum
proceſſionis, ratione ſecundi dicit a-
ctum communicationis. Primum a-
ctum importat in actu, ſecundum in
habitu, & ratione primi eſt proprie-
30 tas diſtinctiua, non ratione ſecundi.
AD illud, quod obiicitur, quod in
alia perſona hoc non eſt, reſpondet q
dam, quod ſ.ſ. eſt tertia perſona, ideo
nobis ſecundum rationem intelligen
di immediatior, & ideo ꝓprietas ei⁹
ſumitur in comparatione ad nos, nõ
ſic in aliis. Aliter poteſt ſolui per in-
terceptionem, quia ſicut donum re-
ſpectum dicit ad creaturas, ita & hæc 31
proprietas, quæ eſt verbum, vt infra
patebit. AD illud, quod obiicitur de
pluralitate notionum, dicendum, qđ
ſpiritus, amor, & donum eandem pro
prietatem dicũt ratione differentem.
Eandem inquam notionem dicunt,
quia dicũt comparationem ad idem,
& dicunt eandem emanationem, ſed
tamen differenter eam nominant. Nã 32
ſpiritus dicit eã principaliter per com
parationem ad vnum producentem
quæ eſt vis ſpiratiua. Amor principa
liter quantum ad modum emanãdi,
quia vt nexus. Donum vero quan-
tum ad reſpectum conſequentem. Et
ſimiliter emanationem verbi contin-
git tripliciter ſignificari, ſcilicet per
hoc nomen filius, imago, & verbum.
Quia a vi naturę, filius. Quia per mo
dum expreſſiuum, imago. Quia aliis ex
preſſiuum, ideo verbum. Similiter a
vi ſpiratiua, ſpũs. Quia per modũ ne
xus, amor. Quia nos natus conne-
ctere, donum. Et ſic patet, quod vna
eſt notio aliter, & aliter nominata
ſecundũ rationes conſequentes, ideo
non eſt ibi Synonyma.

QVAESTIO VI.

CONCLVSIO.

Spiritus ſanctus ratione donabi
litatis appropriate dicitur ſpi
ritus noſter.

VTRVM ratione dona Fundamenta.
bilitatis dicatur ſpirit⁹
noſter. Et quod ſic vi
detur, quia noſter dicit
poſſeſſionẽ, ſed nos nõ
habuimus aliquid diuinum niſi per
largitionem & donationem, ergo cũ
ſ.ſ. dicat quid diuinum, quod dicitur
noſter, hoc eſt ratione donabilitatis.
Item, hoc etiam videtur, quia etiam
dicitur ſ. noſter, non autem dicitur fi
lius vel pater noſter, ergo propter ali-
quam proprietatem quæ eſt in ſ.ſ. &
non in patre & filio, ſed hoc non eſt
niſi donabilitas. ergo &c. Item, ante-
quam ſ.ſ. habitet in nobis non dici-
tur noſter, ſed inhabitat per donatio
nem. ergo dicitur noſter ratione do-
nabilitatis. Contra. ſi ratione donabi- Ad opp.
litatis, ergo cum donabilitas ſit pro-
prietas

prietas perſonalis, non eſſentialis; videtur ſolum dici de perſona ſ.ſ. hoc autem falſum, quia dicitur Deus no-
33 ſter. Item, ſi ratione donabilitatis, ergo conſtat, quod nõ per comparationem ad dãtem, ſed ad eum cui datur: ſed filius datus eſt nobis etiam magis quam ſ.ſ. ergo &c. Item, ſi ratione donabilitatis, ergo debet conuenienter dici donum noſtrum. Item, ſi ratione donabilitatis, cum ergo donabilis ſit nobis magis inquantum ſanctus, quam inquantum ſpiritus, melius debet dici ſ.ſ. noſter, quod tamen non dicitur. Quæritur ergo generaliter q bus poſſet dici noſter.

RESP. dicendum, quod meum, & noſtrum dupliciter poſſunt attribui alicui, vel mediante compoſitione, vel immediate. Si mediante compoſitione, ſic de ſe ponunt propriam habitudinem circa terminum ſ. habitudinem poſſeſſionis, vt cum dicitur, hoc eſt meum, & hoc modo: quia omnis qui habet ſpiritũ Dei, habet Deũ, & omnia quæ ſunt Dei, hoc modo meum, & noſtrũ vel tuum, poteſt dici de omni, quod in Deo eſt communiter, ſed magis proprie de filio, quia datus eſt nobis p incarnationem: maxime autem de ſ.ſ. qui eſt pignus ęternæ hæreditatis. Vnde cõcedendum, quod ratione donabilitatis poteſt inter alias perſonas ratio poſſidendi appropriari ſ.ſ. Poteſt etiam hoc, quod eſt noſtrum attribui alicui immediate, & ſic non dicit habitudinem poſſeſſionis, ſed tantum rationem habitudinis importatæ per terminum cui vnitur, ſic enim nulli vnitur, niſi qđ importat reſpectum explicite vt pater noſter, vel meus, vel implicite, vt liber meus, id eſt poſſeſſio mea. Secun-
34 dum hoc notandum, quod non dicitur meus, vel noſter de aliquo, niſi ſecundum illud nomen, ſecundum qđ dicitur hoc eſſe huius: hoc autem eſſe huius poteſt dici ſecundum triplicẽ habitudinem. Aut informationis, vt albedo Petri. & hanc habitudinẽ important nomina, quæ ſignificant in abſtractione: & quia nihil diuinũ cõparatur ad nos ſecundum habitudinam informationis, ideo non poteſt dici de nominibus abſtractionis, noſter, ideo nõ dicitur deitas noſtra, nec æternitas noſtra. Poteſt etiam ſecundo dici hoc eſſe huius ſecundum habitudinem cauſalitatis, & hanc habitudinem important nomina quæ dicunt actum, vt creator, & quia hãc habitudinem omnino habẽt diuina ad nos, ideo bene de talib⁹ omnibus nominibus dicitur noſtrum. Poteſt etiã tertio modo hoc eſſe huius ſecũdum habitudinem correlationis, & hãc habitudinem important noĩa relatiua. Sed hæc ſunt dupliciter, quia quędã dicunt reſpectum perſonæ ad ꝑſonã: Quędam autẽ reſpectũ ad creaturã: De his quæ dicunt reſpectum ad perſonam, non dicitur meus, vel noſter: De his autem quę ad nos, vt domin⁹, magiſter, recte dicitur noſter. Dicendum, ergo quod donabilitas quantũ ad ſecũdum modum dicendi noſtrũ, nihil facit, ſicut probant rationes ſecũdo inductæ: ſed hoc facit reſpect⁹, quia ſpiritus dicit reſpectũ ad illũ cui inſpiratur, & hoc ſumus nos, ideo dicitur ſpiritus noſter. Similiter Deus, quia imponitur ab actu quem habet circa nos, vt dicit Damaſ. ideo dicitur Deus noſter. Eſt ergo regula, qđ de his dicitur noſter, quę dicũt reſpectum ad nos ſecundum habitudinem cauſalitatis, vel correlationis, & ſic patent omnia obiecta.

HIC DE QVALITATE TRIVM perſonarum.

DISTINCT. XIX.

NVNC poſtquam coæternitatem triũ perſonarũ pro modulo facultatis noſtræ inſinuauimus, iam de earũdem æqualitate aliquid eloqui ſupereſt. Fides enim catholica ſicut coæternas, ita & coæquales tres perſonas

ſonas aſſerit. Aequalis eſt enim in omnibus patri filius, & patri & filio ſpiritus ſanctus. Quia (vt Aug. in lib. de fide ad Petrum, breuiter aperiens quomodo intelligatur æqualitas, docet) nullus horum alium aut præcedit æternitate, aut excedit magnitudine, aut ſuperat poteſtate: quia nec filio, nec ſpiritu ſancto (quantum ad naturæ diuinæ vnitatem pertinet) aut anterior, aut maior eſt pater: nec filius ſpiritu ſancto. Aeternum quippe & ſine initio eſt, quod filius de natura patris extitit: & æternum ac ſine initio eſt, quòd ſpiritus ſanctus de natura patris filijque procedit. Ob hoc ergo tres vnum recte credimus, & dicimus Deum: quia vna prorſus æternitas, vna immenſitas, vna naturaliter eſt trium perſonarum diuinitas. Ecce breuiter aſſignauit Aug. in quo trium perſonarum conſiſtat æqualitas, ſcilicet quia alia aliã non excellit, aut æternitate, aut magnitudine, aut poteſtate.

eſſentialibus, & quodammodo perſonalibus trinitatis. Cap. 2

Quod æternitas, & magnitudo, & poteſtas in Deo ſunt vnum, licet ponantur quaſi diuerſa.

CVMQVE enumerentur iſta quaſi diuerſa, in Deo tamen vnũ & idem ſunt: ſcilicet eſſentia diuina ſimplex, & incommutabilis. Vnde Aug. in lib. 7. de Tri. Non alio magnus, alio Deus eſt, ſed eo magnus, quo Deus: quia non eſt illi aliud magnum eſſe, aliud Deum eſſe. Eadem quippe eius magnitudo eſt, quæ virtus, & eadem eſſentia, quæ magnitudo. Pater ergo & filius ſimul vna eſſentia, & vna magnitudo. Ita etiam & potentia Dei, eſſentia diuina eſt. Vnde Aug. in 7. lib. confeſ. Volũtas & potentia Dei, Deus eſt. Aeternitas quoque Dei eſſentia diuina eſt. Quod Aug. oſtẽdit ſuper illum locum Pſal. In generatione & generationem anni tui. Eſt generatio generationũ quę non tranſit, collecta de omnibus generationibus, id eſt, ſanctis. In illa erunt anni Dei, qui nõ tranſeunt, id eſt, æternitas Dei. Non enim ſunt aliud anni Dei, aliud ipſe, ſed anni Dei, æternitas Dei eſt. Aeternitas vero ipſa Dei ſubſtantia eſt, nihil habens mutabile. Inconcuſſe ergo teneamus, qđ vnũ & idem eſt. ſ. eſſentia diuina, Dei æternitas, potentia, magnitudo, & tamen cõſueuit ſcriptura hæc, & his ſimilia quaſi diſtincte ponere. In his ergo verbis trium perſonarum æqualitatem breuiter complexus eſt Aug. Quia alius alium nec æternitate, nec magnitudine, nec potentia ſuperat. Quod autem æternitate aliqua trium perſonarũ alium non excedat, ſupra oſtenſum eſt, vbi coęternitas trium perſonarum inſinuata eſt.

Cap. 3 Quod magnitudo e Dei eſſentia. Quod potentia Dei Deus eſt. Cap. 4 Pſal. 100. Q đ æternitas Dei, Deus eſt. Supra egit de æternitate diſt. 9 & 11.

Hic de magnitudine, quòd ea aliqua perſonarum aliam non excedit.

NVNC igitur ſupereſt oſtendere, quod magnitudine vel potentia, alius alium non excedat: & prius de magnitudine videam⁹.

Quod non eſt maior vna perſona alia, nec maius aliquid duę quã vna, nec tres vel duæ quam vna.

SCIENDVM eſt ergo quia pater non eſt maior filio, nec

pater,

Lib. 6. de Tri. c. vlt. pater vel filius maior ſpiritu ſancto, nec maius aliquid duæ perſonæ ſimul ſunt, quam vna: nec tres ſimul maius aliquid quã duæ: nec maior eſt eſſentia in tribus quam in duabus, nec in duabus quam in vna: quia tota eſt in ſingulis. Vnde Iohan. Damaſ. ait, Lib. 4. de orthodoxa fide c. 6 Confitemur deitatis naturam omnem perfecte eſſe in ſingula ſuarum hypoſtaſeon, ideſt, perſonarum: omnem in patre, omnẽ in filio, omnem in ſpiritu ſancto. Ideoque perfectus Deus pater, perfectus Deus filius, perfectus Deus ſpiritus ſanctus.

Quomodo dicatur eſſe Deus pater in filio, & filius in patre, & ſpiritus ſanctus in vtroque, & ſingulus in ſingulis.

ET inde eſt quòd pater dicitur eſſe in filio, & filius in patre, & ſpiritus ſanctus in vtroque, & ſingulus in ſingulis. Vnde Augu. in Cap. 1 lib. de fide ad Petrum, Propter vnitatẽ naturalem totus pater in filio & ſpiritu ſancto eſt, totus quoque ſpiritus ſanctus in patre & filio eſt. Nullus horum extra quemlibet ipſorum eſt, propter diuinæ naturæ vnitatem. Et hic aperit aliquatenus: non enim plene poteſt tantum ab homine reſerari arcanum, ex qua intelligentia dicatur ſingula perſonarum tota eſſe in alijs. Vnde etiam Hila In exordio libri. rius iſta vlterius perquirens in lib. 3. de Trin. ait, Affert pleriſque obſcuritatẽ ſermo domini cum dicit, Iohan. 14 Ego in patre, & pater in me eſt: nec immerito. Natura enim intelligentiæ humanæ rationem dicti huius non capit: nec exemplum aliquod rebus diuinis cõparatio humana præſtabit. Sed quod non intelligibile eſt homini, Deo poſſibile eſt. Cognoſcendum itaque, atque intelligendum eſt quid ſit illud, Ego in patre, & pater in me eſt: ſi tamen cõprehendere hoc ita vt eſt valebimus, vt quod natura rerum pati nõ poſſe Paulo inferius. æſtimatur, id diuinæ veritatis ratio conſequatur. Patrem ergo in filio, & filium in patre eſſe, plenitudo in vtroque diuinitatis perfecta eſt, quia plenitudo diuinitatis eſt in filio: quod in patre eſt, hoc & in filio eſt: quod in ingenito eſt, hoc in genito: alter ab altero, & vterque vnum. Is ſcilicet qui eſt nihil habens, quod non Parũ poſt medium lib. ſit etiam in eo a quo eſt, non duo vnus, ſed alius in alio: quia non aliud in vtroque, vt vnum ſint in fide noſtra, vterque non vnus. Nec eundem vtrunque, nec aliud confitemur, quia Deũ ex Deo Iohan. 14 natum, nec eundẽ natiuitas, nec aliud eſſe permittit. Eandem ergo in vtroque & virtutis ſimilitudinem, & deitatis plenitudinem cõfitemur: quia veritas dicit, Ego in patre, & pater in me eſt. Omnia enim filius accepit a patre: nam ſi partem eiuſdem qui genuit Hec verba diligenter attende. accepit, neuter ergo perfectus eſt: deeſſet enim ei vnde deceſſit, nec plenitudo in eo erit, qui ex portione conſtiterit. Neuter ergo perfectus eſt, ſi plenitudinem ſuam & qui genuit, amittit, nec Non longe a fine libr. qui natus eſt conſequitur, Fateamur ergo quod pater eſt in filio, & filius in patre, & Deus in Deo, vt idẽ Hilarius ait in 7. lib. de tri.

non

non per duplicẽ conuenientiũ generum coniunctionẽ,nec per inſitam capacioris ſubſtantiæ naturam: ſed per naturæ vnitam ſimilitudinem, per natiuitatem viuentis ex viuẽte natura: dum res nõ differt, dum naturam Dei non degenerat natiuitas, dum nõ aliud aliquid ex Deo quã Deus naſcitur: dum nihil in his nouum eſt,nihil alienum, nihil ſeparabile. Ecce his verbis, prout humana permittit infirmitas aperitur, ex quo ſenſu Chriſtus dixerit ſe eſſe in patre, & patrem in ſe. Ex eodem etiam ſenſu intelligitur ſpiritus ſanctus eſſe in vtroque, & ſingula perſonarũ in ſingulis: quia ſcilicet in ſingulis eſt eadem plenitudo diuinitatis, & vnita ſimilitudo naturæ, quia non eſt maior diuina natura in aliqua harum perſonarũ, ſed vnius & indifferentis naturæ ſunt hæ tres perſonæ. Ideoque altera in altera eſſe dicitur, vt prædictum eſt. Vnde Ambroſius prædictorum verborum ſententiam nobis aperiens ſuper epiſtolam, 2. ad Corint. 5. ait, Per hoc intelligitur pater eſſe in filio, & filius in patre, quia vna eſt eorum ſubſtantia. Ibi enim eſt vnitas, vbi nulla diuerſitas. Ecce tribus illuſtrium virorum teſtimonijs, ſcilicet Auguſtini, Hilarij, atque Ambroſij in eodẽ concurrentibus reuelatione ſpiritus ſancti in eis loquentis, pie credere volentibus oſtenditur (tñ quaſi per ſpeculum & in ænigmate) qualiter accipiendum ſit, cum dicitur pater in filio eſſe, vel filius in patre, vel ſpiritus ſanctus in vtroque.

In to. 4 explanatione ad 5. c. 2. ad Cor. circa finẽ commentarij illius ca. vbi explanat illud, Deus erat i Chriſto &c.

1. Cor. 13.

Ad id quod cœperat redit, ſcilicet vt oſtendat quod magnitudine alius alium non ſuperat.

SED iam nunc ad propoſitum redeamus, cœptoque inſiſtamus, oſtendentes quòd magnitudine nulla trium perſonarum aliã ſuperat: quia nulla maior alijs, nec maius aliquid ſunt duæ quam vna, nec tres quam duæ, nec maior Deus quam ſinguli horũ, quia ſingulus horum perfectus eſt, nec eſt quo creſcat illa perfectio.

Quod nulla perſonarum pars eſt in trinitate.

NEC eſt aliqua triũ perſonarũ pars Dei, vel diuinæ eſſentiæ, quia ſingula harum verus & plenus Deus eſt, & tota & plena diuina eſſentia eſt, & ideo nulla iſtarũ in trinitate pars eſt. Vnde Aug. in lib. 4. contra Maximinum hæreticũ ſic ait, Putas Deũ patrem cum filio & ſpiritu ſancto, vnum Deum eſſe nõ poſſe. Times enim ne pater ſit pars vnius Dei, qui conſtet ex tribus. Noli hoc timere: nulla enim ſit partiũ in deitatis vnitate diuiſio: vnus eſt Deus pater, & filius, & ſpiritus ſanctus, idest ipſa trinitas vnus eſt Deus, Ergo, inquis, Deus pater eſt pars Dei, abſit. Tres enim perſonæ ſunt pater, & filius, & ſpiritus ſanctus: & hi tres, quia vnius ſubſtantiæ ſunt, vnum ſunt, & ſumme vnum ſunt, vbi nulla naturarum, nulla eſt diuerſitas voluntatum. Si enim natura vnũ eſſent, & con-

Cap. 10

Ibidẽ multis interpoſitis.

Digitized by Google

& conſenſione vnum non eſſent, non ſumme vnũ eſſent. Si vero natura diſpares eſſent, non ſumme vnum eſſent. Hi ergo tres, quia vnum ſunt propter ineffabilem coniunctionẽ deitatis, qua ineffabiliter copulantur, vnus Deus eſt. Pars ergo trinitatis eſſe nõ poteſt, quicunque vnus eſt in tribus. In trinitate ergo quæ Deus eſt, & pater Deus eſt, & filius Deus eſt, & ſpiritus ſanctus Deus eſt, & ſimul hi tres, vnus Deus. Nec huius trinitatis tertia pars eſt vnus, nec maius aliquid duo quã vnus eſt ibi: nec maius aliqd ſunt omnes quam ſinguli: quia ſpiritalis, non corporalis eſt magnitudo. Qui poteſt capere, capiat: qui autem non poteſt, credat, & oret vt quod credit, intelligat. Verum eſt enim quod per prophetam dicitur, Niſi credideritis, non intelligetis. His verbis aperte oſtẽdit indifferentem magnitudinem trium perſonarum. Item in eodem capite, Tu nempe dixiſti vnum Deũ non ex partibus eſſe compoſitum, & hoc de patre tantum vis intelligi. Ille, inquis, virtus eſt ingenita, ſimplex, & tamen in hac ſimplici virtute multa videris commemorare, cum dicis, Deus Deum genuit, bonus bonum genuit, ſapiens ſapientem, clemens clementem, potens potentẽ. Nunquid ergo bonitas, & ſapientia, & clementia, & potentia partes ſunt vnius virtutis, quã ſimplicem eſſe dixiſti? Si dixeris, partes ſunt, ſimplex ergo virtus ex partibus conſtat. Et ſimplex iſta virtus, te definiente, vnus eſt Deus: ergo Deum ex partibus compoſitum eſſe dicis. Non dico, inquis, non ſunt partes. Si ergo in vna perſona patris, & illa inuenis quæ plura videntur, & partes nõ inueneris, quia vna virtus ſimplex eſt, quanto magis pater & filius & ſpiritus ſanctus & propter indiuiduam deitatem vnus Deus eſt, & propter vniuſcuiuſque proprietatem tres perſonæ ſunt, & propter ſingulorum perfectionem partes vnius Dei non ſunt? Virtus eſt pater, virtus eſt filius, virtus eſt ſpiritus ſanctus. Hoc verum dicis, ſed quòd virtutem de virtute genitam, & virtutem de virtute procedentem non vis eandem habere naturam, hoc falſum dicis, hoc contra fidem rectam & catholicã dicis. His verbis aperte docetur, quod tres perſonæ illæ nõ ſunt partes Dei, vel diuinæ eſſentiæ. Nullaque illarum trinitatis pars dicenda eſt, nec vna, maior eſt alijs.

Ibidẽ paucis interpoſitis. — *Ma. 9* — *Eſa. 7* — *Argumentatio Aug. contra hæreticũ, qua oſtẽdit patrem & filium & ſpiritum ſanctum non eſſe partes in trinitate.*

Cum dicimus tres perſonas eſſe vnam eſſentiam, nec vt genus de ſpeciebus, nec vt ſpeciem de indiuiduis prædicamus, quia non eſt eſſentia genus, & perſona ſpecies, vel eſſentia ſpecies, & perſona indiuiduum.

HIC adijciendum eſt, quod tanta eſt æqualitas trium perſonarum atque indifferens magnitudo, quod cum dicamus tres perſonas vnam eſſentiam vel ſubſtantiam, neque vt genus de ſpeciebus, neque vt ſpeciem de indiuiduis prædicamus. Non.n. eſſentia diuina genus eſt, & tres pſonæ ſpecies: vel eſſentia diuina ſpecies, & tres

Prius probat quod non illud dicatur, vt genus de

& tres perſonæ indiuidua. Quod Auguſt. rationibus probabilibus, atque irrefragabilibus aperte demonſtrat in lib. 7. de Trin. dicens, Si eſſentia genus eſt, ſpecies autem perſona (vt nonnulli ſentiunt) oportet appellari tres ſubſtantias, vt appellantur tres perſonæ. Sicut cum ſit animal genus, & equus ſpecies, appellantur tres equi, idemque tria animalia. Non enim ibi ſpecies pluraliter dicitur, & genus ſingulariter, vt ſi diceretur, tres equi ſunt vnum animal: ſed ſicut tres equi ſpeciali nomine, ita tria animalia nomine generali dicuntur. Cum ergo tres perſonas vnam fateamur eſſe eſſentiam, non tres eſſe eſſentias, cum tres equi tria animalia dicantur, non vnum: patet nomine eſſentiæ non ſignificari genus, nec nomine perſonæ ſpeciem. ſpeciebus. Cap. 6.

Hic probat quòd non dicitur vt ſpecies de indiuiduis.

SI vero dicunt nomine perſonę non ſpeciem ſignificari, ſed aliquid ſingulare, atque indiuiduum, & nomine eſſentiæ ſpeciem intelligi, vt perſona non dicatur ſicut homo, ſed quomodo dicitur hic homo, velut Abraham, Iſaac, Iacob, vel quis alius, qui etiam digito præſens demonſtrari poſſit: ſic quoque illos eadem ratio confutabit. Sicut enim dicuntur Abraham, Iſaac, Iacob tria indiuidua: ita tres homines, & tria animalia. Cur ergo pater, & filius, & ſpiritus ſanctus, ſi ſecundum genus, & ſpeciem, & indiuiduum iſta differimus, non ita dicuntur tres eſſentiæ, vt tres perſonæ? Lib. & ca. eiſdem.

Alio modo probat idem.

ALIO quoque modo idem probat Auguſtinus, ſcilicet quòd eſſentia diuina non eſt genus, nec perſonæ ſpecies: vt eſſentia non eſt ſpecies, nec perſonæ indiuidua. Vna, inquit, eſſentia non habet ſpecies, ſicut vnum animal non habet ſpecies. Pater ergo, & filius, & ſpiritus ſanctus non ſunt tres ſpecies vnius eſſentiæ: diuina ergo eſſentia genus non eſt. Sed nec ſpecies eſt eſſentia diuina, & perſonæ indiuidua, ſicut homo ſpecies eſt, indiuidua autem Abraham, Iſaac, & Iacob. Si enim eſſentia ſpecies eſt, vt homo, ſicut non dicitur vnus homo eſſe Abraham, Iſaac, & Iacob, ita non dicitur vna eſſentia eſſe tres perſonæ. Non itaque ſecundum genus, & ſpecies iſta dicimus. Lib. & ca. eiſdem.

Nec ſecundum materialem cauſam dicuntur tres perſonæ vna eſſentia.

NOTANDVM etiam quòd eſſentia diuina non eſt materia trium perſonarum, vt Auguſt. in eodem libro docet, tanquam ſecundum communem eandemque materiam tres perſonæ dicantur eſſe vna eſſentia, ſicut ex eodem auro ſi fierent tres ſtatuæ, diceremus tres ſtatuas vnum aurum. Non autem ſic trinitatē, ideſt, tres perſonas dicemus vnam eſſentiam, & Deum vnum, tanquam Idem. Cap. 6.

ex vna materia tria quædam ſubſiſtant. In ſtatuis enim æqualibus plus auri eſt tres ſimul, quàm ſinguli, & minus auri eſt vna, quàm duæ. In illa vero eſſentia trinitatis nullo modo eſt ita. Non ergo ſecundum materialem cauſam tres perſonas vnam dicimus eſſe ſubſtantiam, vel eſſentiam, ſicut tres ſtatuæ dicuntur vnum aurum.

Nec ita dicuntur tres perſonæ vna eſſentia, vt tres homines vna natura, vel vnius naturæ.

Lib. & ca. eiſdem. HIS quoque addendum eſt, quòd tres perſonas nõ ita dicimus eſſe vnam eſſentiam, vt Auguſtinus in eodem ait, vel vnius eſſentiæ, ſicut dicimus aliquos tres homines eiuſdem ſexus, & eiuſdem temperationis corporis, eiuſdemque animi, vnam eſſe naturam, vel vnius naturæ. Nam in his rebus non tantum eſt vnus homo, quantum tres homines ſimul, & plus aliquid ſunt homines duo, quàm vnus homo, ſicut in ſtatuis eſſe diximus: at in Deo non eſt ita. Non enim maior eſſentia eſt pater, & filius ſimul, quàm ſolus pater, vel ſolus filius: ſed tres ſimul illæ perſonæ æquales ſunt ſingulis. Ex præmiſſis patet quòd tres perſonæ dicuntur diuina eſſentia, nec ſecundum materialem cauſam, vt tres ſtatuæ vnum aurum, nec ſecundum complexionis ſimilitudinem, vt tres homines vnius naturæ, nec vt gen⁹ prædicatur de ſpeciebus, vel vt ſpecies de indiuiduis, ideſt, continens de contentis, maius de minoribus.

Quæ videntur aduerſari prędictis.

Lib. 3. de orthodoxa fi. ca. 6. in princ. capitis. HIS autem vidētur aduerſari, quæ quidam ſacræ ſcripturæ tractatores catholici in ſuis ſcriptis tradiderunt. In quibus ſignificari videatur, quòd eſſentia diuina ſit quiddam commune, & vniuerſale velut ſpecies: tres vero perſonæ ſint tria particularia, tria indiuidua numero differentia. Vnde Io. Damaſ. inter Doctores Græcorum maximus in libro quem de trinitate ſcripſit, quem & papa Eugenius transferri fecit, ait: Communia, & vniuerſalia prædicantur de ſubiectis ſibijpſis particularibus. Commune ergo ſubſtantia eſt, particulare vero hypoſtaſis: ideſt perſona. Particulare autem dicitur, non quod partem naturæ habet: ſed particulare numero, vt atomus, ideſt indiuiduum. Numero enim non natura differre videntur hypoſtaſes. Item in eodem, Subſtantia ſignificat communem, & circumplectiuam ſpeciem homoideon, ideſt ſimilium ſpecie, hypoſtaſeon, ideſt, perſonarum, vtputa Deus, homo, hypoſtaſis autem indiuiduum demonſtrat, ideſt, patrem, filium, & ſpiritum ſanctum. Petrum, Paulum, & huiuſmodi. Ecce aperte dicit ſubſtãtiam eſſe vniuerſale, hypoſtaſim vero particulare, & quod Deus eſt ſpecies vt homo; & quòd pater, & filius, & ſpiritus ſanctus ſunt indiuidua, ſicut Petrus, & Paulus, eo quòd numero differunt, quæ præmiſſæ ſententiæ Auguſt. penitus contradicere videntur. Quid ergo dicimus ad hæc? Hoc vtique dicere poſſumus, atque debemus,

Lib. 3. c. 4. (margin)

Verba Augu. tenēda dicit. (margin)

quòd

quòd ea quæ Auguſtinus tradidit ſuperius, ſine omni hæſitatione tenenda ſunt.

Quòd ſane poſſunt intelligi, quę Iohannes dicit, & quomodo, oſtendit.

HAEC autem, quæ hic dicuntur, licet in ſermonis ſuperficie aliquid a fide alienum reſonare videantur, ſane tamen intelligi queunt, piumque lectorem atque intellectorem plurimum efflagitant. In quorum explanatione mallem ſilens alios audire, quàm loquendo maleuolis detrahendi occaſionem præſtare. Videtur tamen mihi ita poſſe accipi, cum ait. Subſtantia eſt commune, & hypoſtaſis eſt particulare. Non ita hęc accipit cum de Deo dicuntur, vt accipiuntur in philoſophica diſciplina. Sed per ſimilitudinem eorum, quæ a philoſophis dicuntur, locutus eſt, vt ſicut ibi commune, vel vniuerſale dicitur, quod prædicatur de pluribus: particulare vero, vel indiuiduum, quod de vno ſolo; ita hæc, eſſentia diuina dicta eſt vniuerſale, quia de omnibus perſonis ſimul, & de ſingulis ſeparatim dicitur. Particulare vero ſingula quælibet perſonarum: quia nec de alijs communiter, nec de aliqua aliarum ſingulariter prædicatur. Propter ſimilitudinem ergo prædicationis, ſubſtantiā Dei dixit vniuerſale, & perſonas particularia, vel indiuidua. propter hoc idem eandem diuinam eſſentiam dixit eſſe ſpeciem communem, & circumplectiuam ſimilium ſpecie perſonarum, quia ſicut hęc ſpecies homo, de ſuis prædicatur indiuiduis, velut de Petro, & Paulo, & aliis, nec iſta ſpecie differunt, ſed cōueniunt per omnia; ita Deus de tribus prædicatur perſonis, quæ in diuinitate non differunt, ſed per omnia conueniunt. Hāc ergo ſimilitudinem inter res ſempiternas, & res temporales perpendens Iohannes, vniuerſalitatis, & particularitatis nomina, quæ rebus temporalibus proprie cōueniunt, ad res æternas tranſtulit: Aug. vero maiorem videns diſſimilitudinem, quàm ſimilitudinem inter res prædictas, ab excellentia trinitatis prædicta nomina remouit.

Ex quo intellectu dixerit, quā ſubſtantia Dei ſit ſpecies, vel vniuerſale, & indiuidua.

Ex quo ſenſu dixerit perſonas differre numero.

QVOD autem Iohannes dicit hypoſtaſes differre numero, non natura. In eo quòd non differre natura ait, veriſſime, & ſine ſcrupulo loquitur. Quòd vero dicit differre numero, cauendum eſt quomodo intelligatur. Diuerſis enim modis dicuntur aliqua differre numero.

Quibus modis dicantur differre numero, & ſecundum quem modum poſſit conuenire perſonis.

DICVNTVR enim aliqua differre numero, quando ita differrunt, vt hoc non ſit illud, nec aliquid quod illud eſt, vel in ipſo eſt; qualiter differunt Socrates, & Plato, & huiuſmodi, quæ apud Philoſophos dicuntur indiuidua, vel particularia; iuxta quem mo-

dum non poſſunt dici tres perſonę differre numero. Dicuntur quoque differre numero, quæ in enumeratione: ſiue computatione non ſibi à diunguntur, ſed a ſe inuicem diſcernuntur, vt cum de aliquibus rebus loquentes dicimus, vna, duæ, tres; & ſecundum hunc modum forte dixit Iohannes hypoſtaſes, ideſt, perſonas differre numero. Poſſumus enim dicere, pater eſt vnus, & pater, & filius ſunt duo, & pater, & filius, & ſpiritus ſanctus ſunt tres. Et item, Hæc perſona eſt vna, & hæc, & illa ſunt duæ, & hæc, & illa, & alia ſunt tres. Conuenientius tamen tres illæ perſonæ proprietatibus tantum diſtingui dicuntur: de qnarum diſtinctione ſecundum proprietates in ſe-
Diſt.26. quenti tractabitur. Nunc vero ad incœptum redeamus, quæ dicta ſunt repetentes, vt ſæpius verſando familiarius innoteſcant.

Quòd vna perſona non eſt maior alia, nec tres ſimul quàm vna, & hoc, ratione oſtendit catholica.

SCIENDVM eſt ergo tantam æqualitatem eſſe in trini-
In plogo. tate, vt ait Aug. in 8. lib. de Trini. vt non ſolum pater non ſit maior quam filius, ſed nec pater, & filius ſimul maius aliquid ſunt quàm ſpiritus ſanctus, aut quælibet perſona minus aliquid ſit quàm ipſa trinitas. Quòd autem ita ſit, aliquo modo ſi fieri poteſt, demonſtrandum eſt, quantum ergo creator ipſe adiuuat, attendamus. In-
Cap.1 quit Auguſtinus, in eodem, quomodo in hnc trinitate duæ, vel tres perſonæ non ſunt maius aliquid, quàm vna earum.

Ratione vtitur ſubtiliſſima ad oſtendendum, quòd ita ſit.

QVOD ibi magnum dicitur, aliunde magnum non eſt, quã eo quo vere eſt: quia ibi magnitudo ipſa veritas eſt, & veritas eſſen-
Lib. & ca. eiſdem. tia: non ergo ibi maius eſt, quod verius non eſt. Non autem verius eſt pater, & filius ſimul, quam pater ſolus, vel filius. Non ergo maius eſt aliquid vterque ſimul, quam ſingulus eorum. Et quia æque vere eſt etiam ſpiritus ſanctus: ideo pater, & filius ſimul non ſunt aliquid maius quàm ipſe, quia nec verius ſunt. Item in eſſentia veritatis hoc eſt verũ eſſe, qđ eſt eſſe: & hoc eſt eſſe, quod eſt magnũeſſe. Hoc eſt ergo magnũ eſſe qđ verũ eſſe. Quod igitur ibi æque verum eſt, & æq; magnũ eſt. Qđ ergo ibi plus veritatis non habet, plus nõ hẽt magnitudinis. Plus aũt veritatis nõ habet, ꝙ verius nõ eſt. Nõ eſt autem verius vna perſona quàm alia, vel duæ quam vna, vel tres ſimul quàm ſingula. Non ergo plus veritatis habet vna quàm alia: vel duæ q̃ vna, vel tres ſimul q̃ ſingula. Sic ergo & ipſa trinitas non eſt maius aliquid, quàm vnaquæque ibi perſona, ſed tam magnum quàm ſingula. Non enim ibi maior eſt, quæ verior non eſt, vbi ipſa veritas eſt magnitudo. Ecce modo conuenienti, & ratione catholica oſtenſum eſt quomodo indifferẽs ſit magnitudo trium perſonarum,

rum,quia nec vna maior eſt alia,nec duæ maius aliquid quàm vna, nec tres ſimul maius aliquid quàm ſingula.

Quòd Deus non eſt dicendus triplex, ſed trinus.

PRAETEREA cum Deus dicatur trinus,non tamen debet dici triplex. Ibi enim non eſt triplicitas, vbi ſumma eſt vnitas, & indifferens æqualitas:vnde Aug.in lib.6.de Tri.ait,Non quoniã Deus trinitas eſt,ideo triplex putandus eſt, alioquin minor eſſet pater ſolus,vel filius ſolus,quàm ſimul pater,& filius.Cum itaque tantus eſt pater ſolus, vel ſolus filius,vel ſolus ſpiritus ſanctus,quantus eſt ſimul pater,& filius,& ſpiritus ſanctus,nullo modo triplex dicẽdus eſt Deus. Non enim pater cum filio, & ſpiritu ſancto maior Deus eſt quam ſinguli eorum, quia non eſt, quo creſcat illa perfectio. Perfectus autem eſt & pater,& filius, & ſpiritus ſanctus, & perfectus dicitur Deus ſingulus eorum.Et ideo trinitas,potius quã triplex dici debet. Cap. 7. Ca.8.eiuſdem lib.

Quod non eſt ita in rebus corporeis, vt in trinitate.

IN rebus corporeis non tantum eſt vna,quantum tres ſimul, & plus ſunt duæ,quàm vna res. In trinitate vero ſumma,tantum eſt vna perſona,quantum tres ſimul,& tantum ſunt duę, quantũ vna, & in ſe infinitæ ſunt,quia non eſt finis magnitudinis earum. Ac per hoc aperitur quod ſuperius dictum eſt,quomodo ſingula ſunt in ſingulis,& omnia in ſingulis,& ſingula in omnibus, & omnia in omnibus,& vnum in omnibus eſt,& vnum omnia. Ecce iam oſtendimus ſufficienter,qualiter in trinitate aliqua perſona aliam non ſuperet magnitudine. Cap. 10. eiuſdẽ lib.

De proprietatibus, & conditionibus quodammodo eſſentialibus, & quodãmodo perſonalibus trinitatis,& vnitatis.

DISTINCTIO XIX.

Nunc poſtquam æternitatem trium perſonarum,&c.

Expoſi. TERMINATIS duabus partibus,in quib⁹ Magiſter egit de his, quę pertinent ad eſſentię vnitatẽ, & perſonarũ pluralitatem ſigillatim: hic incipit tertia pars, in qua determinat perſonarum æqualitatem,quæ ſimul recipit pluralitatem, & vnitatem. Et hęc pars habet tres partes principales. in prima proponit, in quibus cõſiſtit æqualitas. In ſecunda probat ſpecialiter. ibi. Nunc igitur ſupereſt oſtendere,&c. In tertia, quia in probando propoſitiones dubias dixerat in quib⁹ dictio excluſiua generat ambiguitatem:ideo determinat qualiter dictiones excluſiuæ accipiuntur in diuinis,inf.diſt.21. Hic oritur quæſtio trahens originem ex prædictis. Diuiſio Prima pars principalis, in qua proponit ea,in quibus æqualitas conſiſtit,habet duas partes.In prima parte proponit, ꝙ conſiſtit in his tribus de æternitate,magnitudine,& ptãte. In ſcđa ne crederent hæc tria diuerſa, oſdit, ꝙ hæc ſunt idẽ in Deo.ibi. Cũque enumerent iſta quaſi diuerſa,&c. Similiter ſcđa pars principalis,in qua probat æqualitatẽ, diuidit̃ i duas. Suppoſito.n.ꝙ in diuinis ſit ęqualitas quantũ ad æternitatẽ, oſtẽdit primo æqualitatẽ quantũ ad magnitudinẽ: ſcđo quantũ ad ptãtem. inf.diſt.20. Nunc oſdere reſtat quõ

aliqua,&c.Prima iterum pars habet duas.In prima probat æqualitatẽ magnitudinis p eſſentiæ vnitatẽ. Sc̃do ꝓbat æqualitatẽ,excludẽdo inæqualitatẽ. ibi. Sed iã nunc ad ꝓpoſitum redeamus. Prima pars, in qua ꝓbat pſonarum æqualitatẽ quantũ ad magnitudinem habet duas. In prima ꝓbat p eſſentiæ indiuiſionẽ,ſiue vnitatem. In ſc̃da p illã eandem oſtendit eſſe in perſonis circumincẽſſionẽ. ibi. Et ĩde eſt, ꝙ pater dr̃ eſſe in filio. Nũc poſtq̃. In parte iſta ſunt dubitatiões circa literã. Et primo dubitaẽ de ſitu

Dub.1 huius partis. cum.n.vnitas in ſubſtã tia faciat identitatẽ,vnitas in quantitate æqualitatẽ. vnitas in qualitate ſimilitudinem,pari rõne vr̃,ꝙ deberet determinare de identitate, & ſimilitudine,quia ſi de his non determinat⁹ vr̃, ꝙ nec de æqualitate deberet facere ſpecialẽ tractatum. R ñ. Dicen

Reſpon. dum,ꝙ oſtenſa pfecta æqualitate,oñditur. ꝙ oĩmoda ſit in natura identitas,& ſimilitudo: & ideo determinata æqualitate, non eſt opportunũ de alijs determinare, ſed magis de æqualitate determinat pp hęreſes extirpandas: Arrianorũ maxime, qui poſuerunt inęqualitatem in diuinis: & ideo difficilior,& vtilior circa hoc verſatur diſputatio.

Dub.2 Coæternitatẽ trium perſonarũ.

Videẽ male dicere, ꝙ coęqualitas conſiſtat in æternitate,quia ipſe diuidit coæternitatẽ cõtra æqualitatem: ergo ſi ab ea diſtinguiẽ,& quantũ ad æternitatẽ non attendiẽ æqualitas.

Reſpon. R ñ.Dicendũ, ꝙ æqualitas pfecta in his tribus conſiſtit, & Magiſter cõdiuidit æqualitatẽ cõtra coæternitatẽ. quantũ ad alia duo mẽbra.ſ.magnitudinem,& potentiam.

Non alio magnus.&c.

Dub.3. Vr̃ pari rõne,cũ alio ſit De⁹,alio pr̃ ꝙ alio ſit De⁹,alio m ign⁹.Si dicas ꝙ quãtitas trãſit in ſubſtã: relatio nõ.

7. de Tri. Cap. 1. Obiciẽ,ꝙ illud nõ ſoluit: Aug.n. loquiẽ de formali pdicatione, & cõſtat ꝙ formaliter loquẽdo, ꝙ ſicut iſta eſt falſa. De⁹ eſt magnus deitate, vel De⁹ eſt De⁹ magnitudine, ſic & iſta, pater eſt magn⁹. R ñ. Dicẽdũ ꝙ quis ſm cõ

Reſpon. 2 ne loquẽdi, vel intelligẽdi a pte nr̃a

magnitudo in diuinis dicaẽ p modũ q̃titatis,& deitas p modũ ſubſtãe,tñ a pte rei nulla eſt oĩno dr̃ia. Nihil.n. de magnitudine dr̃, qd nõ dicaẽ de ſubſtã. In reſolutione aũt paternitatis nõ eſt ita. Aliquid.n. pdicaẽ de paternitate,quod non poteſt dici de eſſentia, ſicut diſtinguere,& diſtingui.

In gñatiõe,& gñationẽ anni tuí.

Vr̃ male dicere,quia in æternitate nulla cadit variatio,ergo cũ ann⁹ variationẽ habeat, nõ debet transferri ibi. Itẽ in illa æternitate eſt oĩmoda ſimplicitas,& impartialitas, ergo nõ deberet pluraliter dici annos. R ñ. Di cendũ,ꝙ iuxta modũ nr̃æ infirmitatis & intelligimus diuinã trinitatẽ, vel ęternitatẽ,& noĩamus,qm annus dicit cõpletã tpis reuolutionẽ ſm de curſum ſolis in zodiaco.& regreſſum ad idẽ punctũ, & diuina ęternitas p fecta eſt,& durationes cęteras circũplectens:ideo ad ipſam trãſtulit ſcriptura nomẽ anni. Rurſus,qa interminata & a pte ante, & a pte poſt, ideo nõ annũ dicit quaſi terminũ habeat, nec gñationẽ ſingulariter, ſed pluraliter annos,& gñationes ſimiliter. Ratione ergo perfectionis, & interminationis trãſfertur,nõ rõne variationis. Dub.4. Reſpon.

Eſt generatio generationum. 4

Vr̃ falſum dicere, & innuere, ꝙ in gñatione ſc̃orum ſint anni Dei ęternitas,quia duratio ſc̃orũ eſt finita a pte ante.ſed ęternitas Dei eſt infinita a pte ante et poſt,ergo ſancti nõ ſunt in illa. Item quo eſſendi in,eſt gñatio ſc̃orum in illa? Sicut mẽſura nõ:qa Dei æternitas ſolius Dei eſt mẽſura. Si ſicut cauſa ĩ effectu,ſed hoc mõ eſt in cęteris creaturis. R ñ. Dicẽdũ,illud verbũ nõ eſt dictũ p cõmẽſurationẽ, neq; p ęqualitatẽ,ſed p cõcomitantiã, & cõformitatẽ. Quia.n.gñatio ſc̃orũ a pte poſt durat in infinitũ durat etiã ſine variatione: ideo illã ſummã æternitatẽ in ęternũ comitaẽ, & ei expreſſe cõformaẽ, & ideo ſic exponit illud ps.beatus Aug. In gñatione, & gñationẽ anni tui, ſiue in gñatione interminata,q̃ eſt gñatio ſcẽi,ſiue ſcẽi ſtilla gñatio,& qa ĩ ppetuũ durat,& qa ex multis gñationib⁹ ſunt collecti Dub. 5. Reſpon.

Pater

Pater dicit eſſe in filio, & ſi &c.

Dub. 6 Contra, quia ſi quicquid eſt ī Deo Deus eſt propter ſummā ſimplicitatem, ergo quicquid eſt in filio eſt fili⁹, ergo ſi pater e. in filio, pater ē filius.

Reſpon. Reſpon. dicendum, quod non eſt ſimile, quia cum dicitur aliquid eſſe in Deo, hæc pꝑpoſitio in, aut dicit diſtinctionem eſſentialem, & ſic non quicquid eſt in Deo eſt Deus, quia nos in Deo viuimus mouemur & ſumus. Aut nullam dicit diſtinctionem, niſi ſecundum modum intelligendi, & hęc ponit omnimodā identitatem, & ideo ſequitur, quod ſit Deus quod eſt in Deo. Sed cum dicitur de perſona hæc præpoſitio in, dicit diſtinctionē perſonalem, & vna perſona de alia nō prædicatur, & ideo patet, quod non eſt ſimile.

Nec exemplum aliquod rebus diuinis &c.

Dub. 7 Videtur falſum, quia imago eſt expreſſa ſimilitudo, & veſtigium eſt in omni creatura, ergo videtur, ꝙ exemplum ſit in omnibus. Reſp. dicendū, quod eſt exemplum exprimens perfecte conſimiliter omnino, & tale nullum eſt in creaturis, quia imago & cęterę creaturæ, plus habent diſſimilitudinis quam ſimilitudinis, & eſt exemplum aliquomodo manuducēs, & ſic multa ſunt, & ex multis colligitur vnum, nec tamen omnino perfectum.

Reſpon.

Quod non intelligibile eſt homini &c.

Dub. 8 Videtur falſum, qa anima noſtra quodāmodo eſt omnia, & intellectus noſter non tot intelligit quin plura poſſit intelligere. Reſp. dicendum, ꝙ eſt loqui de intellectu comprehendente, & ſic non eſt verum, quod omnia intelligere poſſit, quia nec Deus, nec aliquid Dei eſt comprehenſibile nobis, quia omnino infinitus. Et eſt loqui de intellectu apprehendente, & hoc dupliciter. Aut in ratione poſſibilitatis & ſuſcipientis, & ſic omne, ꝙ poteſt fieri, poteſt intelligere, qa poſſibile eſt ad intelligendum. Aut in ratione agentis, & quia non habet lumen tantæ potentiæ, quod poſſit ſuper omnia, ſcilicet præſentia & futura, qa multa ſunt ſupra eius iudicium, ſic non eſt omnium.

Reſpon.

Nam ſi partem eiuſdem qui genuit &c.

Videtur nō ſequi hoc, quia homo perfect⁹ generat filium perfectum, & tamen non dat ei niſi partem. Reſp. dicendum, quod eſt perfectio ſimpliciter, & perfectio in genere. Perfectio in genere bene compatitur ſecum dationem, & receptionem partis, quia in dante ſuppletur per reſtaurationē, in accipiente per augmentum, & addictionem. Sed perfectio ſimpliciter nō patitur ſecum reſtaurationem, nec additionem, & quoniam in Deo perfectio eſt ſimpliciter, ideo ſi daret partem, in dante remaneret defectus, ſimiliter & in accipiente. Dub. 9 Reſpon.

Non per duplicem conuenientiam &c.

Contra, aut tangit modos eſſendi, aut generandi. Nō eſſendi, quia multo plures ſunt quam iſti. Non generandi, & ita in vtroque modo eſt inſufficiens. Reſpon. Aliqui dicunt, ꝙ Hila. aſſignat hos modos generationis, qui ſunt in creaturis, vt excludat eos a filio. Sed non aſſignat niſi duos modos, quia non loquitur niſi de generatione viui, viuens autem generabile diuiditur in vegetabile, & ſenſibile, & ſecūdum illud duplex genus, duplex eſt modus generandi, quē tangit Hilarius. Nam animalia generantur per coniunctionem maris, & fœminæ, & plantæ per inſertum, & primum tangit cum dicitur. Non per duplicem conuenientium generationē, quia maſculus, & fœmina ſunt duplicis generis quantum ad ſexum, & tamen conuenientes ſunt quantum ad formam, & materiam. Secundum modum tangit cum dicit. Nec per inſitiuam capacioris ſubſtantiæ naturam, ſed per &c. ſicut ſurculus inſeritur arbori, ſed per naturæ vnitā ſimilitudinem. i. ſimilitudinem non in natura differentem. Aliter poteſt dici, ꝙ Dub. 10 Reſpon.

20 Hila. non loquitur de modo generandi, ſed loquitur quomodo pater ſit in filio, & excludit modū eſſendi in, quo creatura dicitur eſſe ī creatura ſecundum modum vſitatum, ad quem modum concurrit duplex conditio creaturarum. Prima eſt quo ad naturam diuerſitas. Secunda eſt continentis capacitas: & has excludit ab illo modo exiſtendi, qui eſt in diuinis per illa duo quæ dicit, quod filius eſt in patre non per coniunctionem duorum generum, neque per inſitiuā capaci ſubſtantiæ naturam, hoc patet per literā Hila. quoniam immediate ſubiungit in originali, & Magiſter obmittit.

Quia inquit Hyla. per corporalem neceſſitatem exteriora fieri his quib9 continentur interiora non poſſunt. Vult, qđ illud eſt impoſſibile in creaturis corporalibus, quod mutuo ſint in ſeipſis, ſicut pater eſt in filio. Quia propter corporalem neceſſitatē & imperfectionem interiora non poſſunt fieri exteriora his quibus cōtinētur: vt ſi aqua eſt in vaſe, dū eſt intus, nō poteſt fieri extra, & ita non continetur vas, vt vas ſit in aqua.

Dum naturam Dei non degenerat natiuitas.

Dub.9 Quæritur quid hoc ſit dicere, quia non tantum in Deo, ſed in creaturis Reſpon. pluribus non degenerat. Reſpon. dicendum, quod degenerare eſt extra genus generantis exire. Exire autem extra genus generantis hoc eſt, aut quantum ad formam communem, & naturam, & ſic eſt degeneratio ī ęquiuocis, ſicut equ9 ex aſina generat burdonem, & aſinus ex equa mulum, vnde mulus degenerat. Aliomodo degenerare eſt proprietates generantis relinquere retenta natura, ſicut filius qui generatur ex patre nobili, & pulchro, eſt ruſticus & turpis. Tertio eſt degenerare, naturam generantis relinquere, non per diſſimilitudinem, ſed p diuerſitatem, & hoc modo omnis natiuitas creata degenerat, quia in omni creatura generans eſt aliud a generante, & in ſola diuina generatione degeneratio non eſt, quia nihil naſcitur nouū, nihil additur alienum: & ideo generans a generante in ſubſtantia non ſeparatur, & ideo ſola illa generatio eſt nobiliſſima &c.

AD intelligentiam huius partis quæruntur quatuor. Primo quæritur, vtrum in diuinis ſit ponere æqualitatem. Secundo dato quod ſit, vtrum ſit ibi ſumma ęqualitas. Tertio, vtrum in diuinis ſit æqualitas cum conuerſione. Quarto, vtrum ſit ibi æqualitas cum circumince ſſione, Art.1

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Cum in diuinis virtutis quantitas reperiatur, ponenda eſt ibi æqualitas.

QVOD ſit ibi ęqualitas oſtenditur primo per illud, quod dicitur ī ſymbolo, Totę tres perſonæ coęternæ ſibi ſunt, & coæquales. Item, hoc ipſum oſtenditur ratione ſic. Fundamenta. Omnis multitudo reducitur ad vnitatē, ergo omnis inæqualitas ad æqualitatem, ſed vnitas a qua eſt omnis multitudo, eſt vnitas increata, ergo & æqualitas ad quam reducitur omnis inæqualitas eſt ęqualitas increata, ergo, &c. Item, omne, quod perfectionis eſt, transferēdum eſt ad diuina, ſed æqualitas eſt perfectionis in creatura, & ergo &c. Item 5. Metha. cap.16 vnum in ſubſtantia facit identitatem, vnum in quantitate ęqualitatem, vnū in qualitate facit ſimilitudinem, ſed in diuinis non tantum eſt vnitas in ſubſtantia, ſed etiā in quantitate, alioquin non eſſet ibi perfecta vnitas, ergo non tantum eſt ibi identitas ſubſtantiæ, ſed & æqualitas. Contra. vbi Ad opp. æqualitas ibi diuiſibilitas, quia ſimplex ſimplici non æquatur, ſed in diuinis non eſt ponere diuiſibilitatē, ergo nec æqualitatē. Itē, vbi æqualitas ibi quātitas, quia proprium eſt quantitatis ſecundum eam æquale, vel inæquale dici, ſed in diuinis non eſt ponere quantitatem: quia ſecundū Aug.

Deus

Deus magnus ſine quantitate, ergo
&c. Item. Vbi æqualitas, ibi finitas,
quia ibi eſt commenſuratio, ergo vbi
eſt menſura, ibi eſt finitas, ſed in diui
nis eſt infinitas, ergo &c. Item. Vbi,
æqualitas, ibi diuerſitas, quoniam ni-
hil eſt ſibi æquale, ſed in diuinis eſt oĩ
moda vnitas, ergo nõ ē ibi ęqualitas.

RESP. dicendum, quod æquali
tas ponitur in diuinis ſecundum, qđ
Athanaſii dicitur in ſymbolo, et dicit Auguſt.
12 AD hoc intelligendum, notandum,
quod æquale, & inæquale eſt propria
paſſio conſequẽs quantitatem. Quãti
tas autem dicitur dupliciter, proprie,
ſ. quantitas molis & translatiue quan
titas virtutis: & quia illa eſt propria
paſſio quantitatis, ęqualitas conſequi
Illud idẽ tenet D. Thom. 1. part. q. 42. art. 1 tur vtranque quantitatem, ergo vbi
eſt ponere quantitatem virtutis, ibi
eſt ponere æqualitatem vel inæquali-
tatem. Hæc autem quantitas virtutis
ponitur in ſpiritualibus, & ſumme re
peritur in diuinis, quia hæc quãtitas
non repugnat ſimplicitati, ſed conſo
nat, ſimiliter nec æqualitas cõſequẽs
iſtam quantitatẽ. Et quia altera pars
contradictionis completior attribuẽ
da eſt Deo, & æqualitas præit inæqua
litatem, ideo ponenda eſt æqualitas in
diuinis, & concedendæ ſunt rationes
ad hoc.

AD illud, ergo, quod obiicitur in
13 contrarium, quod vbi æqualitas, ibi
diuiſibilitas, dicendum, quod verum
eſt de æqualitate quæ cõſequitur quã-
titatem molis. AD illud, quod ſecun
14 do obiicitur, vbi æqualitas ibi quan-
titas, dicendum, quod verum eſt ſecũ
dum genus, vel ſm ſpeciẽ, & quamuis
nomẽ quãtitatis nõ transferatur, trãſ
fertur tamen nomen ſpeciei, vt ma-
gnitudo. AD illud, quod obiicitur,
vbi æqualitas, ibi finitas, dicẽdum, ꝙ
15 æqualitas in creaturis duo importat,
ſcilicet cõterminationem, & exceſſus
priuationem. Primum eſt incomple
tionis ratione limitationis. Secun-
dum perfectionis, ideo transfertur ra
tione ſecundi, non primi. Poſſet ta-
men dici, quod infinitum, quod eſt in
comprehenſibile, ſecundum veritatẽ
ab infinito eſt comprehenſibile, &
ideo commenſurabile infinito, & ex
hoc non ſequitur, eſt commenſurabi-
le infinito, ergo finitum, imo magis
infinitum, & eſt ibi quid & ſimplici 16
ter. AD illud, quod obiicitur, vbi æ-
qualitas, ibi diuerſitas, dicendum
quod eſt diuerſitas ſuppoſitorum, &
diuerſitas formæ. Ad æqualitatem &
ſimilitudinem, requiritur diuerſitas
ſuppoſitorum, non autem formæ di-
uerſitas, ſed vnitas. Quod autem con
ſequitur in inferioribus ad diuerſita
tem ſuppoſitorum, numeratio formę
vel quãtitatis hoc eſt imperfectionis:
& ideo totum, quod eſt perfectionis
transfertur in Deum. Non tamen eſt
in ſuppoſitis (proprie loquendo) di-
uerſitas, ſed diſtinctio.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Cũ in perſonis diuinis reperia-
tur æternitatis, potẽtię, & ma
gnitudinis quantitas ſumma,
etiam ſumma æqualitas ibi-
dem ponenda eſt.

VTRVM in diuinis ſit
ſumma æqualitas. Et
qđ ſic videtur hoc mo-
do ſicut dicitur ab Au. Fundamenta.
in lib. de fide ad Petrũ
Non dicitur aliquis maior alio, niſi
aut qa præcedit ætate, aut qa excedit
magnitudine, aut quia ſuperat pote-
ſtate, ſed nihil horũ eſt in diuinis, vt
probat Aug. & Magiſter, ergo nihil
eſt ibi inæqualitatis, ergo eſt ibi ſum 6. de trin.
ma æqualitas. Itẽ, nõpõt maior æqua ca. 4. & li.
litas excogitari, quã vbi vnũ æquatẽ 8. cap. 1.
vni, & vnum pluribus, & vnũ oĩbus.
Sed in diuinis tantus eſt filius quan-
tus eſt pater, & tantus filius quantus
pater & ſ. ſ. & tantus etiã filius quan 5. met. ca.
tus omnes tres, ergo &c. Item, vnitas de ſimili.
in quantitate (ſicut dictum eſt) facit Ad opp.
æqualitatem, ergo vbi ſumma vnitas,
ibi ſumma ęqualitas, ſed hoc eſt in di
uinis, ergo &c. Item, ſtatus non eſt ni
ſi in ſummo, ſed ſtatus eſt ĩ illa ęqua-
litate per reductionem omnium ad
ipſam, ergo &c. Contra. Auguſt. in li.
lxxxiij. q. ſi omnia eſſent æqualia, nõ
eſſent omnia, ergo omnimoda æqua
litas

Digitized by Google

litas tollit perfectionem in diuinis. Si
ergo nihil eſt ponendum in Deo, qđ
repugnet perfectioni in diuinis, non
eſt ibi omnimoda æqualitas. Item, ma
ior eſt ęqualitas quæ attenditur ſecun
dum quantitatem continuam, & di-
ſcretam, quam ſecundum continuam
tantum, ſed in diuinis non eſt æqua-
litas ſecundum quantitatem diſcretã,
qa ibi eſt trinitas, & ita imparilitas,
ergo in diuinis non eſt omnimoda ę-
qualitas. Itẽ, maior eſt æqualitas quæ
attenditur ſecundum potẽtiam, & ſa
pientiam, & bonitatem, quam quæ ſe
cundum ſapientiam, & potentiam tã
tum, ſed in diuinis non eſt æqualitas
ſecundum bonitatem, ergo nõ eſt ibi
ſumma æqualitas. Probatio minoris.
bonum eſt diffuſiuum ſui, ſed magis
diffundit ſe filius quam ſ. ſ. quia pro
ducit ſibi æqualem, & etiam pater q̃
(De fide ad Petrum. cap. 1) filius, ergo &c. Quæritur ergo, qua-
re Aug. non oſtendit æqualitatem in
ſapientia, & bonitate, & iterum quare
nõ ex parte loci, ſicut magnitudinis,
& etiam aliarum differentiarũ quan
titatis, quod cum non faciat, non vi-
detur aſſignare omnimodam æquali
tatẽ, ſed ſolũ in partẽ, aut ſi omnimo-
dam oſtendit, inſufficienter procedit.
17 RESP. dicendum, quod in diui
nis eſt ſumma æqualitas, & ſumma ẽt
aſſignatur ab Auguſt. quoniam ſuffi
cienter oſtenditur remotio omnis in
æqualitatis per illa tria, quæ ſunt æter
nitas, & magnitudo & potentia. Ho-
rum trium diſtinctio, & ſufficientia
ab aliquib⁹ accipitur ſic. Quia enim
in diuinis non eſt extenſio molis, nec
aggregatio multitudinis, ideo non eſt
ibi quantitas continua extenſiua, nec
diſcreta, ſed loco eius eſt quantitas vir
tutis, quæ tangitur per hoc membrũ,
quod eſt potentia. Quia vero Deus
ſuo ambitu complectitur omnem du
rationem, ideo eſt ibi quantitas æter
nitatis correſpõdens tempori. Quia
vero ambitu ſuæ immenſitatis com-
plectitur locum omnem & locatum,
ideo eſt ibi quantitas magnitudinis
correſpondens loco. Et ſic patet, qđ
cum non ſit aliam quantitatem acci-
pere ibi, quod ſufficiẽter in illis oſten
ditur æqualitas & conſiſtit. Sed hæc
diſtinctio non eſt conueniens. tũ quia
nõ eſt in Deo niſi quantitas virtutis,
& ita non deberet ibi eſſe niſi vnum
membrũ, nec debet illa diſtingui con
tra alias. tum etiam, quia magnitudo
in diuinis nõ tantũ attenditur quan
tum ad ambitum localitatis, ſed etiã
quantum ad intenſionem bonitatis.
Vnde dicitur in vi. lib. de trin. quod (Cap.)
in ſpiritualibus idem eſt maius & me
lius, & propter hoc quantitas virtu-
tis non tantum attenditur in opera-
tione, ſed etiam vt res conſiderata, in
omnimoda abſolutione. Ideo poſſu-
mus aliter horum trium diſtinctio-
nem & ſufficientiã aſſignare: in omni
enim quod eſt, conuenit hanc tripli-
cem conſiderationem habere. Poteſt
enim aliquid conſiderari in compa-
ratione ad ſuĩ originem, ſiue a par-
te ante, & ſic vnum maius eſt altero,
quando origo eius eſt prior, et con-
tra hoc eſt æqualitas æternitatis. Po
teſt iterum conſiderari in ſe, & ſic di-
citur vnum altero maius, quia maio 18
ris extenſionis, vel quia maioris valo
ris. Contra hanc eſt in Deo ęqualitas
magnitudinis, vt hæc æqualitas non
tantum dicatur per comparationem
ad localitatem, ſed etiam ad ſapientiã
& bonitatem, & ad omne, quod facit
alterũ altero dici maius, quia melius.
Vnde Aug. & Magiſter in hac diſtin
ctione probant æqualitatem magni-
tudinis, per æqualitatem virtutis, ſiue
in virtute. Poteſt etiam tertio conſi-
derari per cõparationem ad effectũ,
& ſic dicitur maius, quia potentius. Et
contra hoc eſt æqualitas potentiæ.
Quoniam ergo ratio æqualitatis nõ
contingit pluribus modis conſidera
ri, ſi æqualitas eſt in iſtis, ſumma eſt: &
cum oſtenditur in iſtis, ſumma oſten-
ditur, & perfecta inductione procedi
tur, & ſic patet, qđ vltimo quęrebat.
AD illud, quod obiicitur primo,
quod ęqualitas repugnat perfectioni,
dicendum, quod verum eſt perfectio-
ni vniuerſi, quæ aggregata eſt ex di-
uerſitate, non ſic eſt in Deo. AD il-
lud, quod obiicitur, quod maior eſt
æqualitas ſecundum vtranque quan
tiatem &c. dicendum, quod ſumma
æqualitas non eſt in quantitate conti

nua

nua nec diſcreta, quia ibi vnum non
ęquatur pluribus, ſed hęc eſt perfecti
ſima æqualitas, ideo ſolum ſecundum
quantitatem virtutis attenditur.
19 A D illud, quod obiicitur de bonita-
te, quia diffuſiuum &c. dicendum, ꝙ
emanatio perſonę non attenditur ſe-
cundum rationem bonitatis eſſentię,
ſed magis fœcunditatis perſonæ, vel
in perſona, & ideo nō ſequitur, quod
ſi ſ.ſ. non producit, qđ propter hoc
habeat minus de bonitate. Vnde no-
tandum, quod duplex eſt diffuſio ſ. in
20 tra vel extra. Diffuſio intra, eſt quan
do perſona procedit a perſona vnita
te naturę, & hæc non eſt proprie dif-
fuſio: & hoc non conſequitur bonum
quia bonum, ſed bonū in hypoſtaſi,
quę aliam producere nata eſt: & ideo
ſecundum hanc diffuſionem non di
citur vna perſona altera melior. Eſt
alia diffuſio extra quæ attenditur in
productione effectus, & ſecundū hanc
rationem attenditur diffuſio proprie
& ratio boni, & quia in hac vna per
ſona alteram non excedit, quia indi-
uiſa ſunt opera trinitatis, ideo hac nō
eſt vna melior altera.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

In diuinis reperitur æqualitas ſecundum conuerſionem, cum reciprocatio ſit de ratione æqualitatis.

Ad opp. Aug. 6. de tri. ca. 10. Diony. de diuin. no. cap. 9 5. met. ca. de ſimili. Hila.

VTRVM in diuinis ſit æqualitas cum conuerſione. Et quod non videtur hoc modo Chryſoſt. ſuper illud Heb. i. Qui cū ſit ſplendor &c. Filius eſt æqualis pr̄i, non p̄r filio. Itē Hila. Imago ſi perfecte implet illud cuius eſt ipſa, coæquatur ei, non illud ſuæ imagini. Item Aug. in i. lib. de doct. Chriſtiana, In patre vnitas, in filio æqualitas, ergo videtur, quod pater nō ſit æqualis filio, vt fili⁹ patri. Itē, Diony.

De diuin. nom.

In cauſis & cauſatis non recipimus reciprocationem, ſed pater eſt principiū filii, ergo &c. Cōtr 1. Omne relatiuum ęquiparantię denominat extremum ſecundum modum conſimilem, ſed æqualitas eſt relatio æquiparantię, ergo ſimilis reciprocatio. Itē, vnum in quantitate facit æqualitatē, ſed ſicut fili⁹ eſt vnum cum patre, ita pater vnum cum filio quantū ad ſubſtantiam, & quantitatem, ergo ſicut filius eſt æqualis patri, ita pater filio, ergo eſt ibi reciprocatio. Item, æqualitas mutua, & reciproca, maior eſt quā non reciproca, ergo ſi in diuinis eſt ſumma æqualitas, patet &c. Item, omne quātum comparatum quanto, aut eſt maius, aut minus, aut ęquale, ſed pater eſt quantus virtute, & ſimiliter filius, aut ergo pater eſt maior virtute filio, aut minor, aut æqualis.

Funda-menta.

RESPON. dicendum, quod æqualitas eſt ibi non tantum quia diuina, ſed etiam quia æqualitas & cū æqualitas de ſui ratione dicat reciprocationem inquantum æqualitas, & ſm hoc credendū eſt, ꝙ pater eſt
æqualis filio, & filius patri. Et ad in 21
telligentiam obiectorum notādum, ꝙ dupliciter eſt loqui de æqualitate. Aut prout dicit reſpectum æquiparātiæ, aut prout vltra reſpectū concernit actum coæquationis. Inquantū dicit reſpectum æquiparantiæ, ſicut oſtendunt rationes, neceſſe eſt, ꝙ ſit ibi reciprocatio, ſed inquantū vlterius cōcernit actum coæquationis, ſic dicit rationem imitationis, & ſic non conuenit patri reſpectu filij, quia importat auctoritatem in patre. Vnde non dicitur pater coæquari filio, quia filiū non imitatur, nec perfecte, nec imperfecte. Et ſic eſt ſimile, ſi dicatur hoc cum illo. Poteſt enim dupliciter intelligi. Aut ꝓut dicit duorum cōiunctionem, & ſic de neceſſitate attēditur ſm cōuerſionē, ſi enim iſte vadit cum illo, neceſſe eſt etiam, ꝙ verū ſit ecōuerſo. Alio modo hoc cum illo dicit aſſociationē, & ita quandam ſubauctoritatem in aſſociante, & ſic dicitur, ꝙ miles vadit cū rege, econuerſo ſimiliter intelligendum eſt cum æqualitate.

Hanc doctrinā ſequtur. d. Tho. 1. par. q. 42. art. 1 22

Et ex his patent auctoritates ſanctorum quę loquuntur de æqualitate ſecundo modo, præter illam Dio. ad quam reſpondendum, ꝙ non habet locum in propoſito, quia Dio. loqui

tur

tur proprie de cauſa, ſm ꝙ cauſa dicitur illud ad cuius eſſe ſequit̃ aliud, & ita differt per eſſentiam ab affectu: & hoc modo non cadit in Deo reſpectu perſonæ.

QVAESTIO IIII.

CONCLVSIO.

Inter perſonas diuinas eſt æqualitas ſecundum circũinceſſionem, quia habent cum diſtinctione, naturæ vnitatem.

Fundamenta. VTRVM in diuinis ſit æqualitas cum circuminceſſione. Et ꝙ ſic oſtẽditur primo auctoritate Domini, Ioã. 17. Ego in patre, & pater in me eſt. Item, Aug. de fide ad Petrum, Propter vnitatẽ naturæ totus pater eſt in filio & ſpiritus ſanctus. Item, hoc ipſum oſtẽditur ratione, quia in quocunque eſt ſubſtantia vel eſſentia patris, eſt pater, ſed ſubſtãtia patris eſt in filio, ergo pater eſt in filio, eadem ratione eſt filius in patre. Item, omne cognitum eſt in cognoſcente vel per veritatem, vel per ſimilitudinẽ. Sed pater cognoſcit filium quantũ ad Hypoſtaſim & proprietatẽ, ergo fili⁹ eſt in patre, aut quantum ad veritatẽ, aut quantũ ad ſimilitudinẽ veritatis. Nõ quantum ad ſimilitudinẽ, quia tunc eſſet filius in patre ſicut creatura, ergo quantũ ad veritatem, eadẽ rõne pater in filio, ergo circũinceſſio eſt ibi. Itẽ, oẽ quod eſt cõparatũ ad alterum, aut eſt in illo, aut extra illũ. lum. Si ergo filius comparatur ad patrem, aut eſt in illo, aut extra. Si in eo, eadem ratione & pater in eo. Si extra eum, ſed illa quorum vnũ eſt extra alterum differunt per ſubſtantiã, ergo pater & filius ſubſtãtialiter differunt. Item, maior eſt conuenientia in diuinis, quã ſit generis ad ſpecies, vel totius ad partes: ſed ꝓpter conuenientiam generis ad ſpecies, genus eſt in ſpeciebus & ecõuerſo, ergo multo fortius in diuinis, pater eſt in filio & econuerſo.

9. de ani.

Ad opp. Contra. ſi pater eſt in filio, & econuerſo, ergo pater eſt in patre. Sicut enim ſequitur in prædicando, ꝙ quicquid prędicatur in plus vel æque de aliquo, prædicatur de omni eo quod eſt ſub eo, ergo ſimiliter, ſi aliquid eſt in aliquo, neceſſe eſt, ꝙ in eodem ſit omne qđ eſt in eo, ergo ſi filius eſt in patre, omne quod eſt in filio eſt in patre, ſed pater eſt in filio, ergo pater eſt in patre. Item, quandocunque duo ſimplicia eiuſdem generis ſimul ſunt, ita quod vnum eſt in altero, nõ diſtinguuntur ab inuicem, ſicut punctus eſt in puncto. Si ergo pater & filius ſunt omnino ſimplices, ſi pater eſt in filio, & filius in patre, non videtur ꝙ diſtinguantur. Item, ſi duę eſſentię diuinę eſſent, impoſſibile eſſet ꝙ vna eſſet in alia, quia vna non poſſet illabi ali, quoniã vtraque eſſet æque ſpiritualis & ſumme ſpiritualis, ergo ſi duæ perſonæ ſint ęque & ſumme ſpirituales, impoſſibile eſt, ꝙ vna ſit in altera, & ita videtur, ꝙ Deus nõ poſſit eſſe in creatura quin ei illabatur. Si ergo perſona eſt in perſona, videtur omnino ei illabi. Itẽ, quæro qđ ſignificet hoc ꝙ eſt eſſe in pr̃e, vtrum dicatur ſm ſubſtantiam, aut ſm relationẽ. Si ſm relationẽ, hoc eſt cõtra Aug. qui dicit in littera, ꝙ ꝓpter vnitatẽ naturæ totus pater eſt in filio & ſpiritu ſancto. Si ſm ſubſtantiã, quæ ſm ſubſtantiam dicuntur, conueniunt tribus, ergo hoc quod eſt eſſe in patre conuenit filio, & ſpiritui ſancto, & patri, ergo pater eſt in patre, quod non cõceditur. Itẽ, cum dicitur pater eſt in filio; & filius in patre, aut importatur eadem habitudo, aut altera. Si eadem, cum filius ſit in patre vt in principio, tunc ſimiliter pater eſſet in filio vt in principio, ꝙ ſimpliciter eſt abſurdum. Si importatur altera habitudo, ergo ſicut non eſt circũinceſſio, cum dicitur genus eſt in ſpecie, & ſpecies in genere, ſimiliter nec in propoſito eſſet circũinceſſio. Itẽ, filius eſt de patre & apud patrem, & nõ conuertitur, ergo pari ratione videtur, ꝙ nõ cõuertatur, ꝙ ſi pater eſt in filio, ꝙ filius ſit in pr̃e. Item, ix. modi eſſendi ſunt in creaturis. Primo modo, ſicut pars in toto.

Digitized by Google

Secundo modo ſicut totum in parti-
bus. Tertio modo ſicut ſpecies in ge
nere. Quarto modo ſicut genus in
ſpecieb⁹. Quinto modo ſicut forma
in materia. Sexto modo ſicut rectum
ſiue motum in regẽte. Septimo mo-
do ſicut res in ſuo fine. Octauo mo-
do ſicut contentum in cõtinente. Et
nonum addit Boetius, ſed ſicut acci
dẽs in ſubiecto. Quæritur, ergo quo
iſtorum ſit pater in filio, & ecõuerſo,
& cum nullo illorum ſit dare, vide-
tur, ꝙ nullo modo ſit.

RESP. dicendum quia ſicut au
ctoritates probant & rationes, in di
uinis eſt ſumma & perfecta circũin-
24 ceſſio. Et hic notatur circunínceſſio
qua dicitur, ꝙ vnus eſt in alio & ecõ
uerſo, & hoc proprie & perfecte in
ſolo Deo eſt, quia in circũinceſſio in
eſſendo ponit diſtinctionem ſimul,
& vnitatẽ. Et qm̃ in ſolo Deo eſt vni
tas cũ diſtinctione, ita ꝙ diſtinctio
eſt inconfuſa, & vnitas indiſtincta,
hinc eſt, ꝙ in ſolo Deo eſt circũinceſ-
ſio perfecta. Et patet ratio huius, qa
ratio circũinceſſionis eſt perfecta vni
tas eſſentiæ cum diſtinctione perſona
rum, & qm̃ hoc eſt ꝓpriũ ſolius Dei
ideo & circũinceſſio talis, ſm̃ qđ dicit
Hyla. & Magiſter inducit in litera.

AD illud ergo quod obijcitur,
ꝙ pater eſt in filio & filius in patre,
ergo pater eſt in ſe, dicunt quidam,
ꝙ argumentum non valet, quia mu
tatur habitudo eius qđ eſt in. Quia
in vno dicit habitudinem principia-
ti ad principium, in alia autẽ habitu
dinem principij ad principiatũ. Ta-
men, illud non oportet dicere, quia ſi
cut iam patebit, in, nõ dicit diuerſam
habitudinẽ, nec tamen ſequitur, imo
eſt accidẽs ibi, eo ꝙ notat diſtinctio-
nem, ſicut accidens eſt hic, Petrus eſt
ſimilis Paulo & Paulus Petro, ergo
Petrus eſt ſimilis Petro, ita & in ꝓ-
25 poſito intelligendum. AD illud ꝙ
obiicit, ſimplicia ſimul exiſtẽtia cõ
funduntur in vnũ, dicendũ, ꝙ illud
verum eſt, qñ ſimplicia habent diſtin
guí penes illud in quo ſunt, ſicut pun
ctus & vnitas, ab eo in quo eſt. Sed
qñ ſeipſis diſtinguuntur & in ſeipſis
ſubſtantificantur, tũc quãuis ſint ſi-
mul, non cõfunduntur, & tales ſunt
Hypoſtaſes diuinæ. Et huius ſimile,
quamuis perfecte non poſſit in crea-
tura inueniri, tñ Diony. ponit exem Dionyſi⁹.
plum in luminibus, quæ multa ſunt
in eodem aere inconfuſa, & huius ſi-
gnum eſt, quia quando luminare au-
fertur, trahit lumẽ ſuũ, nihil de alijs
conuellens, & ratio huius eſt, quia lu
mina in aere non diſtinguuntur pe-
nes id in quo. AD illud qđ obijci 26
tur, ꝙ eſſentia non eſt in eſſentia niſi
per illapſum &c. dicendũ, ꝙ non eſt
ſimile, quia vbi eſt eſſentiarum diuer-
ſitas, ſi vna eſt in altera, oportet qđ
vna ſit aliquomodo materialis alte-
ri, ſed quando perſonæ differũt ſal-
ua eſſentiæ vnitate, vna eſt in alia,
quia eſſentia vnius eſt, eſſentia alte-
ri⁹, & ita ſicut idẽ non illabitur ſibi, 27
ita nullus poteſt eſſe ibi illapſus. AD Hic nõ vř
illud quod quæritur, quid ſignificet cõſentire
hoc quod eſt eſſe in patre, dicendũ, Scot. q. 2.
ꝙ ſicut ſancti innuunt, ſicut æquale huius, nõ
dicit reſpectum ſm̃ vnitatẽ quantita- enim vult
tis, & ſimile ſm̃ vnitatem qualitatis, admitte-
ſimiliter hoc quod eſt eſſe in patre, re ipſe, ꝙ
ſm̃ vnitatem ſubſtantiæ: vnde ſicut eſſẽtia ali
æquale ſimul importat ſubſtantiã cũ quomõ ſit
relatiõe, ſicut patebit infra, ita & hoc ratio, qua
quod eſſe in. & ſicut quod eſt æqua- vna perſo
lis patri arctatur ad ſtãdũ ꝓ alijs per na ſit in
ſonis, & ita & in propoſito intelligẽ- alia, D.
dum. AD illud quod quæritur, Tho. con
vtrum importetur eadẽ habitudo, di uen t cũ
cendũ ſine præiudicio, ꝙ ſic, quantũ S. Bonau.
eſt de ratione nominis. Sicut enim 28
cum dicitur pater eſt ſimilis filio, &
econuerſo: non importatur alia &
alia habitudo, ita nec in hoc quod
eſt eſſe in, quia importat relationem
identitatis ſiue conſubſtantialitatis.
Vnde ſi dicatur pater eſt ſimilis filio
& econuerſo, non dicitur alia habitu
do, ſic in propoſito, quia ſignificat
hoc quod eſt eſſe in patre, idem quod
eſſe patri conſubſtantialem. Et vni-
formiter accipitur conſubſtantialis,
cum dicitur de patre & filio: & hoc
patet, quia ſi non diceret conſimilẽ
habitudinem, nõ eſſet circũinceſſio,
ſicut nec eſt quando dicitur creatura
eſſe in Deo, & Deus eſſe in creatura,
qa alia importatẽ habitudo in vtro-
que.

Digitized by Google

ſecundo modo conſequitur, quia nulla ratio humana ſufficit ad manifeſtãda credibilia niſi intellectus fide illuſtretur & captiuetur.

Aliqua differre numero quæ in enumeratione, ſiue computatione non ſibi adiunguntur.

Dub. 11 Videtur male dicere, quia illi cõputationi, aut reſpõdet aliquid in re, aut nihil. Si aliquid reſpondet, ergo non differt a præcedenti differentia. Si nihil reſpondet, ergo diſtinctio ſiue comparatio noſtra ſuper nihil & vanum, fundata eſt.
Reſpon. Reſpon. dicendũ quod computationi noſtræ cum dicimus vnus duo tres, aliquid reſpondet. Sed illud non eſt diuerſitas numeralis, ſed diſtinctio perſonalis, vnde in diuinis non dicitur eſſe numerus, nec differentia ſm numerũ niſi addatur ſm numerũ perſonarũ. qui dicit diſtinctionem in hypoſtaſibus, non in natura: ideo quamuis dicantur tres perſonæ, tamen nõ eſt ibi ternarius, ſed trinitas.

Cum Deus dicatur trinus, non tamen debet dicit triplex.

Dub. 12. Videtur dicere contra illud, quod dicitur. Sap. vij. Quod ſpiritus ſapientię eſt multiplex, ergo duplex vel quadruplex, ergo &c. Item Iſido. dicit, ꝙ trinitas eſt multiplex & numerabilis.
Iſido. de ſum. bon. Item, ratione videtur, quia pannus vnus in ſubſtãtia duplicatus duplex, dicit, triplicatus triplex, ergo ſi vna eſt ſubſtantia in tribus hypoſtaſib⁹, videtur triplicari in eis & triplex dici.
Reſpon. Reſp. dicendum, quod diſtinctio perſonarum non poteſt ſignificari ꝑ additionem termini numerabilis ad hoc nomen Deus, niſi huius nominis trinus, qđ ſpecialiter ad hoc inuentum eſt, vt ſignificet pluralitatem in ſuppoſitis cum vnitate formæ. Quia ergo hoc nomen triplex, dicit diſtinctionem ſimpliciter in termino cui additur, vel quantum ad formam, vel quantum ad partium multiplicationem, & quia in Deo non cadit multiplicatio, nec quãtum ad formam, nec quantum ad partes, ideo nullo modo poteſt dici triplex. Quod ergo obiicitur, quod dicitur multiplex, dicendum, quod iſtud eſt dictũ cauſaliter, quia eſt cauſa multorum, & quia variorum donorum, vel dictorum effectiuum eſt principium, in quibus eſt vera diuerſitas, non ſic in perſonis. Et quod dicit Iſido. improprie dictũ eſt, & exponendum eſt. Ad illud, ꝙ idem pann⁹ dicitur multiplex, dicendum, quod verum eſt, ſed tamen ſecundum alias & alias partes, & quia in Deo nõ eſt alietas partium, nec formæ, ideo non poteſt dici triplex.

In rebus enim corporeis.

Dub. 13 Videtur male dicere, quod ĩ rebus corporeis plus ſunt duæ quam vna. Videtur enim inſtãtia, quia ignis cũ ferro non eſt maius quam ferrũ per ſe, ſiue lux cum aere. Si dicas, quod non ſunt corpora, obiicitur, qđ corpus glorificatum ſimul eſt cum non glorificato, & tantum locum occupat non glorificatum per ſe, quantum cũ glorioſo, ergo non ſunt maius, quia corpus mai⁹ maiorem occupat locũ.
Reſpon. Reſpon. dicendum, quod Auguſtin⁹ loquitur de rebus corporeis quarum quęlibet eſt corpus, ſed ignis in ferro, lux in aere, non eſt corpus, ſed ꝓprietas corporis. Præterea notandum, ꝙ Aug. nõ accipit ibi maius extenſiue, ſed accipit plus quantum ad veritatẽ exiſtentię vel eſſentię, cum enim non ſit ſumma veritas in qualibet re, plus eſt de veritate exiſtentię in duabus rebus quam in vna, quamuis nõ ſit ibi plus de latitudine diſtantię, ſiue extenſiuę magnitudinis, vel capacitatis contentiuę &c.

Artic. 2 Ad intelligentiam huius partis quatuor quæruntur. Primo, vtrum in diuinis ſit ponere totum integrale. Secundo, vtrum ſit ponere totum vniuerſale. Tertio, vtrum in diuinis perſonis ſit principium materiale. Quarto, vtrum in diuinis ſit differentia ſecundum numerum.

QVAE.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Ratio totius, prout dicit perfectum atque abſolutum, reperitur in Deo, non autē vt dicit reſpectum ad partes, uel compoſitionem.

Ad opp.

QVOD ſit ponere totalitatem integritatis, videtur per Augu. primo,& habetur in littera. Tota trinitas eſt in ſingulis perſonis, ergo aut eſt ibi implicatio falſi, aut eſt ibi, totalitas, ſed nō ē ibi implicatio falſi, ergo eſt ibi totalitas. Item, hoc ipſum oſtenditur ratione, quia vbi quantitas, ibi totalitas & integritas. Sed in diuinis eſt quantitas virtutis, ergo ſaltem ſecundum illam & integritas. Item, vbi praralitas ibi integritas, quia omnis pluralitas cōſtat ex vnitatibus, ſed in Deo eſt pluralitas, quia trinitas, ergo in Deo eſt integritas. Si dicas, quod illa pluralitas nō integratur, quia nihil plus eſt in tribus quam in vno, ergo ſi tantū eſt in tribus quantum eſt in vna, ergo tantum credit & eque plene credit, qui credit vnū ſolum eſſe ſuppoſitum, ſicut qui credit tres eſſe perſonas: ſed hoc falſum. eſt ergo &c. Itē, ſi aliquid eſt æquale alicui, eodem addito, adhuc erit æquale, ergo ſi aliquid, eſt totum ad aliquid, eodē addito adhuc erit totum, ſed tres eſt totum ad vnum, ergo tres perſonę ad vnam pſonam. Item, omne, quod prędicatur de aliquibus ſimul, & de nullo p ſe, eſt totum integrum ad illa, iſtud conſtat & non habet inſtantiam, ſed trinitas prædicatur de tribus perſonis ſimul & de nulla per ſe, ergo &c. Itē, omne, quod remouetur ab aliquo differt ab illo genere, vel ſpecie, vel numero, vel eſt totum ad illud, ſed trinitas remouetur a patre, quia pater nō eſt trinitas, nec differt genere, vel ſpecie, vel numero, ergo &c.

Fundamenta.

Cōtra. Ambro. in libro de trini. In diuinis nullam ponimus totalitatem, quia nō eſt ibi quantitas, nec numerus. Item, ratione videtur, quia omne integrū eſt compoſitum ex partibus, ſed Deus eſt ſummę ſimplex, ergo in Deo nulla eſt totalitas, nec integritas, ergo &c. Itē, omnis pars ſub ratione partis habet eſſe imperfectum reſpectu toti⁹, quia ex aliquibus omnino perfectis non reſultat tertium, ergo cum in diuinis nihil imperfectionis ſit ponendum, non eſt ibi pars, ergo a relatiuis nec totum. Item, omne totum eſt maius ſua parte, ſed vbi infinitas, ibi non eſt maius & min⁹, ergo nec totalitas, ſed in diuinis eſt infinitas, ergo. Item, omne totum eſt reſolubile vel ſecūdum rem, vel ſecūdum intellectum, & omne reſolubile eſt corruptibile, ergo cū in Deo nihil ſit corruptibile, nō erit reſolubile, & ita nec totum.

RESP. totum ſiue totalitas vno 34
modo dicitur abſolute, & ſic totū idē eſt, quod perfectum. Alio modo dicitur totum per comparationem ad partem, & ſic dicitur totum, quod habet partem, & partem ſiue partes. Primo modo bene eſt ponere totalitatem in Deo, ſecundo non. Nec etiam partialitatem. Non totalitatem, quia aufert ſimplicitatem. Non partialitatē, qa tollit perfectum. Neutrum, quia tol-
lit æqualitatem ſummam. 36

AD illud, ergo, quod obiicitur de Auguſt. qui dicit quod tota trinitas &c. dicendum, quod totū accipit pro perfecto, vel totum ibi accipitur priuatiue, quia priuat hoc, quod eſt eſſe partem extra partem. Vnde tantum valet tota eſſentia, quātum valet nō habens partem extra vel intra. AD illud, quod ſecundo obiicitur, quod eſt ibi quantitas virtutis, dicendum, quod quantitas virtutis ſtat cū ſumma ſimplicitate, ideo abſtrahit a totalitate & integritate. AD illud, quod obiicitur, quod vbi pluralitas, ibi &c. dicendum, quod pluralitas in creaturis duo dicit, dicit enim aliquorum diſtinctionem, & ex ipſis vnius multiplicationis conſtitutionem. Primum quidem reperitur in diuinis, quia ibi eſt diſtinctio vere. Secundum non, qa vbi conſtitutio eſt, ibi conſtituētia minus habent, quam totum, quod conſtituunt, & ita eſſentialiter differunt

ab

ab inuicem. In diuinis autem nõ ſic, quia cum pater habeat totã eſſentiã, non partem, non põt minus hr̃e, nec eſſentialiter differre: & ideo dicendũ ꝙ in diuinis reperit pluralitas rõne diſtinctionis. Sed quia pluralitas eſt totũ rõne conſtitutionis, & hoc non eſt in diuinis: ideo non ſequit, ꝙ ſit ibi totalitas: eſt tñ naturæ vnitas, & pſonarum pluralitas, & tm̃ eſt in vnitate, quantũ in pluralitate, ſed non tot modis. Sed quia fides non tantũ eſt reſpectu eſſentiæ, vel magnitudinis, ſed etiam modi eſſendi: patet qđ objcitur, ꝙ non tm̃ credit, qui credit vnã pſonã, quantũ qui credit plures. Ex hoc patent ſequentia, quia vnum eſt ps triũ ſm̃ ꝙ dicit vnitatẽ, & tria trinitatem. Sed cũ addit̃ hoc nomen pſona, diſtrahit̃, & nõ manet illa rõ vnitatis. ideo nec ratio partialitatis.

37 AD illud qđ objcit̃, ꝙ oẽ qđ pdicat̃ ſimul, & de nullo, &c. Et ad ſequens, oꝫ ꝙ remouetur, &c. Dicendũ ꝙ hoc non ſolum conuenit totalitati reſpectu partis, ſed etiam pluralitati reſpectu vnitatis, quæ quãuis non teneat rõnem partis pp diminutionem, & imperfectionem, tenet tñ rõnem vnitatis pp principium, & diſtinctionẽ: vnde quod totum remoueat̃ a partibus, & non differat, hoc non eſt rõne conſtitutionis principaliter, ſed rõne diſtinctionis, & qm̃ in diuina pluralitatẽ quãuis non ſit vnius maioris conſtitutio, quia tñ eſt ibi diſtinctio, ideo ſic remouetur, & ſic prædicatur ſicut totum in creaturis.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Vniuerſale, vel particulare non cadit in diuinis, quia non eſt additio ad materiam, nec tractio ad partem.

Ad opp.

VTRVM in diuinis ſit ponere totum vniuerſale. Et ꝙ ſic videtur p Dam. qui dicit, ꝙ in diuinis eſt cõe, eſt vt ſubſtantia. Particulare vt Antoni⁹, ergo ſi eſt ibi cõe, & particulare, ergo vniuerſale, qa particulari nõ rñdet aliud cõe q̃ vniuerſale. Item, hoc ipſum vr̃ p diſtinctionẽ vniuerſalis, & particularis. Vniuerſale.n. eſt qđ pdicat̃ de pluribus, particulare de vno ſolo, ſed has rõnes eſt inuenire in diuinis ergo &c. Item, oẽ qđ eſt in plus, & eſt vniuocũ, eſt vniuerſale ad illa reſpectu quorũ eſt in plus, ſed eſſentia, ſiue ſubſtãtia eſt in plus q̃ perſona, & in pl⁹ vniuocũ, quod dicit vnã naturã repertã in illis ſm̃ identitatẽ, ergo &c. Itẽ, in diuinis eſt cõicabile, & incõicabile, aut ergo eodem, aut alio, & alio. Non eodem, quia illud non eſt intelligibile, ꝙ ex eodem veniat cõitas, & proprietas, conuenientia, & dr̃ia perſonalis, ergo alio, & alio, ergo ſi alio eſt cõicabile, alio incõicabile, ergo cũ cõicabile ſit rõne eius quo eſt, incõicabile rõne eius, qđ eſt, ergo quo eſt & quod eſt i diuinis, ſunt per dr̃iam, ſed vbi hæc ſunt per dr̃ia, ibi eſt vniuerſale, & particulare, ergo, &c. Itẽ, quanto aliquid ſimplicius tanto vniuerſalius, ſed diuina eſſentia eſt ſimpliciſſima, ergo ibi eſt maxima ratio vniuerſalis. Contra. Boetius dicit, ꝙ nec eſt vniuerſale, nec particulare. Item, hoc ipſum vr̃ rõne, quia vbicũque eſt vniuerſale ibi eſt vna forma multiplicabilis, vel multiplicata, in cuius rei ſignum, omne quod ſignificat vniuerſaliter põt addi omni vniuerſali, ſed in Deo nõ eſt vna forma, vel natura multiplicabilis, nec multiplicata, nec recipit ſignum vniuerſale, vt dicat̃ oĩs Deus, ergo &c. Itẽ, vbi eſt particulare, ibi eſt forma, vel natura, vt hic, & nunc, ſed diuina natura ſiue in ſe, ſiue in hypoſtaſib⁹ nõ eſt hic, & nunc, ſed ſemper & vbique ergo nec in ſe, nec in hypoſtaſibus eſt ibi paticulare. Item, vbi eſt particulare, & vniuerſale: vniuerſale eſt ſimplicius particulari, ergo cum in Deo non ſit ſimplicior eſſentia, quàm perſona, quia in perſona nullum eſt accidens, nullum principium conſtitutiuum, ergo &c. Item, omnis natura, in qua eſt vniuerſale & particulare, eſt in genere determinato, & omnis talis eſt limitata, ergo cum diuina natura ſit infinita, patet, &c.

Dam. li. 3. cap. 6.

1. Periher.

Fundamenta.

1. Periher.

V RESP.

38 RESPON. Ad prædictorum in
telligentiã eſt notandum, quòd cum
fides noſtra ponat trinitatem,& vni
tatem in diuinis, neceſſe ponit con-
uenientiam,& diſtinctionem,& quia
conuenientia non eſt niſi in commu
nicabili a pluribus,& communi, di-
ſtinctio autem non eſt niſi in ꝓprio,
& incommunicabili, neceſſario in
diuinis ponitur ratio communis, &
proprij cõicabilis, & incõicabilis.
Sed cum in Deo, & in creaturis ſit
diſtinctio ſuppoſitorum; aliter eſt in
Deo,q̃in creaturis. Diſtinctio.n.ſup-
poſitorum maior eſt q̃ diſtinctio ac-
cidentalis. Vnde quãuis innoteſcat ꝑ
accidentia, tñ non ſit ꝑ accidentia.
Accidentibus.n.circũſcriptis,adhuc
eſt intelligere ſuppoſita differre,& cũ
non fiat per accidentia cõſequentia
oportet,ꝙ fiat ab origine, vel origi-
ginali principio. Ab origine eſt, qñ
vnũ differt ab altero,quia emanat ab
eo: idem.n.a ſe emanare non poteſt,
tali,diſtinctio ſuppoſitorũ eſt ĩ Deo.
ſed hoc non põt eſſe in creatura.ſ.di
ſtinctio ſolũ per originem, nã nulla
creatura põt alteri totam ſuã eſſentiã
dare. Si ergo dat partem,neceſſe eſt,
ꝙ alia dr̃ia ſit ibi q̃ originis: & ideo
eſt dr̃ia ab originali principio. Hæc
aũt non eſt forma in ſe, quia dicit cõ
municabile. Nec materia in ſe, quia
dicit quid indiſtinctum:ergo hoc fa-
cit forma vt adueniẽs materię. Quia
enim aduenIens materiæ accipit par-
tem nõ materiã, hinc eſt ꝙ ipſam di-
ſtinguit, & ipſam diſtinguendo tra-
hit in partem,& limitatur,& ſic hic,
& nunc,& vnum numero, & particu
lare. Qm̃ ergo in diuinis non eſt ad-
ditio ad materiã, nec tractio ad par-
tem: ideo nõ cadit in diuinis vniuer-
ſale,vel particulare,ſicut oñdunt rõ-
nes ad hoc inductę in opponendo.
39 AD illud ergo quod primo obij-
citur de Damaſ. Dicendum ꝙ impro
prie dr̃ particulare ꝓ incommunica-
bili. AD illud quod obijcitur,ꝙ vni-
40 uerſale eſt quod prędicatur de pluri-
bus: dicendum ꝙ iſta eſt ratio com-
municabilis, vniuerſalis aũt non eſt
niſi ſm ꝙ realiter intelligitur multi-
plicatum in illis. Similiter ſoluendũ
de particulari. AD illud quod obii- 41
citur,quod eſt in plus, & eſt vniuo-
cum, &c. Dicendũ ꝙ vniuerſale eſt
in plus ita ꝙ ſimplicius,& ſic minus
per additionem ad illud, non autem
ſicut in Deo. AD illud quod quęrit̃, 42
vtrum eodem cõicabile, & incõica-
bile. Dicendum ꝙ alio, & alio, quia
ſicut dicit Aug. alio eſt Deus, & alio
pater,ſed nõ alio,& alio ſm rem, ſed
ſm rõnem,quia deitate eſt Deus,pa-
ternitate pater, & paternitas non eſt
aliud re ab eſſentia,qm̃ paternitas eſt
eſſentia. Eſt tñ aliud rõne. Et q̃a abla
tiuus dicit rõnem: ideo non eodem
eſt Deus quo pater. Et ſi obicias, aut
tunc illi rõni rñdet aliquid in re,aut
nihil,dicendum, quòd ratio illa per
comparationem ad eſſentiam nõ eſt
niſi,modus, ſed per comparationem
ad aliam perſonam eſt res,& hoc pa-
ret,quoniã habere eſſentiam ab alio,
& non habere,non dicit rem aliam,
ſed ſolũ modum, habere aũt ab alio,
& non habere ab alio, dicit realem
differentiam, quia nullus eſt a ſe, &
ab alio. AD illud quod vltimo obii- 43
citur de ſimplici:dicendum quòd eſt
ſimplex poſſibile ad additionem, &
tali mõ vniuerſale eſt ſimplex. Alio
modo ſimplex,quia priuat compoſi-
tionem,& additionem,& hæc repu-
gnantia nõ conſonat vniuerſalitati,
& tali modo diuina eſſentia eſt ſim-
plex, quæ nullo modo trahibilis eſt
in partem per additionẽ ſicut trahit̃
vniuerſale:& ideo nõ eſt vniuerſale.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

In Deo nec proprie, neque tran ſumptiue recipitur materiale principium.

VTRVM in diuinis per- Ad opp.
ſonis ſit ponere prin-
cipium materiale. Et
quòd ſic oſtendit̃ hoc
modo. Quandocũq;
aliquis, vel aliquid eſt de aliquo. ita
quòd ipſum eſt diſtinctiuum,& illud
de quo eſt indiſtinctiuum, eſt de illo
tãquam de materiali principio, ſed

perſona filij eſt de ſubſtantia patris,
& perſona diſtinguitur, ſubſtantia di
1.Phy.26 cit quid indiſtinctiuū, ergo eſt ſicut
materiale principium. Item, ſicut ef-
ficiens, & finis ſunt cauſæ correlariç:
ita forma, & materia. Forma.n. dicit
reſpectu materiæ, ſed in Deo eſt po-
nere cauſam formalem, ipſe.n. eſt for
Boetius. ma, vt dicit Boetius, ergo in Deo eſt
ponere materiam. Item, vr̃ ꝙ cauſa
materialis magis cōpetat Deo, q̃ ali-
quod cauſarum genus, quia materia
in his inferioribus dat exiſtentiam,
& permanentiam ꝑꝑ ſui incorruptio
nem: Vnde fundamentū eſt exiſten-
tiæ creaturç, cum ergo Deus, ſiue Deū
eſſe habeat exiſtentiā, ſiue ꝑmanen-
tiam ꝑ fundamentū incorruptibile.
vr̃, quòd Deo maxime competat rō
3.Phy.72 materialis principij, ergo &c. Item,
in reb⁹ creatis finitas a forma venit,
ſed infinitas a materia, ſed omne qđ
eſt in Deo eſt infinitum, ergo cū Deo
maxime conueniat paſſio, maxime
conſequens principium materiale,
maxime competit & ipſum. Item,
quamuis in Deo ſit ſumma, & omni-
moda ſimplicitas, tamen nos poni-
mus in Deo, quod eſt, & quo eſt vere,
ſed tm̃ per indifferentiam, ergo pari
rōne videt̃ quòd in Deo poſſet poni
materia, & forma, tñ ꝑ indifferentiā.
Ariſtot.7. Item, omnis diſtinctio eſt a forma,
Meth.49. ergo circūſcripta omni forma creata,
materia non diſtinguitur, ergo non
eſt aliud a Deo, ergo eſt Deus, quia oē
quod eſt, & non diſtinguitur a Deo,
eſt Deus, videtur ergo quòd materia-
le principium ſit ipſe Deus, & ita cō-
Funda petere diuinis perſonis. Contra. Boe-
menta. tius in lib. de Trini. Forma ſine ma-
teria non pōt eſſe ſubiectum, & loqui
tur de Deo, ergo in Deo non erit ra-
tio principij materialis. Item, mate-
ria inter omnia entia eſt imperfectiſ-
ſimū. Vnde & Aug. dicit in lib. con-
feſ. quòd prope nihil eſt, ſed Deus
eſt omnino perfectiſſimū, ergo omni
no in eo nihil inuenitur imperfectio
Ariſtote.4 nis, ergo nec quòd eſt materiæ. Item,
Phy. 86. materia eſt principiū patiendi: vnde
1.de gene. pati eſt a materię. Vnde omne in quo
eſt materia eſt natum pati, & recipe-
re, ſed nihil tale eſt omnipotens. In
hoc.n. quòd pati pōt, deficit a poſſe,
ergo in oīpotēte nullo modo eſt ma
teriale principium. Item, ſi materia
in Deo eſt, aut reſpectu ſui, aut alio-
rum. Si reſpectu aliorū, cū ergo mate-
ria ſit ens in potentia ad alia, nec di-
ſtinguat̃ ab alijs rebus, ſed per eas ꝑ-
ficiatur, tunc Deus reciperet comple-
mentum a creatura, nec ab ea diſtin-
gueretur, quòd abſurdum eſt. Si autē
materia ſit in Deo reſpectu ſui, aut
purè eſt materia, aut ad aliud. Si pu-
re materia, ergo non eſt ens &, præ-
terea nihil eſt materia ſuijpſius, ergo
oportet, quòd ſit ibi aliquid cum ma
teria, & ſi hoc, ergo eſt compoſitū, &
mixtum, ergo nec Deus habet eſſe ſim
plex, ac per hoc nec eſſe primum, &
ita non eſt Deus.

RESP. Dicendum, quòd in Deo 44
nullo modo, nec proprie, nec tran-
ſumptiue recipitur materiale prin-
cipiu. Et ratio huius eſt, qm̃ materia
dicit principium paſſiuum, & ita in-
completum, & qm̃ a diuino eſſe oīs
incompletio, & omnis paſſio penitus
remouēda eſt: ideo nullo modo gen⁹
materialis principij ī Deo eſſe ponit.

AD illud ergo quod obijcitur, ꝙ
perſona eſt de ſubſtantia, & ipſa eſt
diſtincta, & ſubſtantia non, dicendū
quòd hic eſt defectus quantū ad vtrā
que conditionem. Nam primo hæc
non recipitur, quòd perſona ſit de
ſubſtantia ſicut vult Aug. quia non
dicimus tres perſonas ex eadem eſſen
tia, licet hæc communiter recipiatur,
quòd filius eſt de ſubſtantia patris,
vbi non materia ſed originis cōſub-
ſtantialitas deſignatur, ſicut ſupra
oſtenſum eſt diſt. 5. Alia eſt conditio
quæ deficit, nam materia eſt indiſtin
cta, & paſſibilis ad diſtinctionem per
formam, ſed ſubſtantia, vel eſſentia,
nullo modo diſtinguitur, nec per ſe,
nec per accidens, & ita patet, quod
non conuenit ei ratio materiæ.

AD illud quod obijcitur, quòd ef 45
ficiēs ad finem refertur, & forma ad
materiam: dicendū, quòd nullius cau
ſæ habitudo cadit in Deum reſpectu
ſui, ſed reſpectu creaturarū, & aliarū
cauſarum habitudines in Deo reci-
piuntur circūſcripta dependentia,

propter hoc, ꝙ ſonant imperfectio-
nem, ſed materia ſonat omnino im-
46 perfectionem. Et quòd obijcitur, ꝙ
forma dr̄ ad materiam, dicendum, ꝙ
eſt forma conſtitutiua, & forma exē-
plaris, & forma cōſtitutiua dr̄ ad ma
teriam, & hæc non cadit in Deo, ſed
forma exemplaris, ſicut ſi dicatur, ꝙ
Deus eſt forma in ſe, hoc eſt dictum,
quia eſt actus purus non dependens
a poſſibili. Nec tn̄ ſimile eſt de corre-
ſpondentia formæ, & materiæ, & ef-
ficientis, & finis. Efficiens.n.& finis
poſſunt incidere in idem numero, ſed
forma, & materia nunq̄. Forma vero
tantum conſtitutiua incidit cum ef-
ficiente, & fine in idem ſpecie, non-
numero, forma vero exemplaris in
47 idem numero. AD illud, quod obij
cit̄, ꝙ materia eſt fundamentum exi-
ſtentiæ, dicendū, ꝙ modus illius fun-
damenti Deo non competit, quia eſſe
fundamentum eſt eſſe quod recipit
aliud, & aliūde perficitur. ſ. a forma:
48 Deus autem a nullo recipit: ideo nō
cadit in eo materia. AD illud quod
obijcit̄ de infinitate: dicēdum, quòd
eſt infinitas ex defectu perfectionis,
& hæc competit materię, ſed non
Deo. Et eſt infinitas ex priuatione li
mitationis, & hæc Deo, & formæ li-
berrime non materiæ competit, & ita
49 patet illud. Ad illud qđ obijcit̄, quār
materia, & forma nō ponunt̄ p in-
differentiam, dicendū quòd iſta duo
quo eſt, & qđ ē, de rōne ſua, nullā im
portant imperfectionem, ſed rōne ei⁹
quod differunt. Vnde ſublata eorū
drīa, manet completio, & ideo in di-
uinis recipiunt̄. Sed materia non tm̄
quia differt a forma dicit incomple
tionem, ſed etiā quia materia eſt, &
ideo nullo modo ponit̄ in Deo.

50 AD illud quod vltimo obiicitur,
quòd circumſcripta omni forma ma
teria nō diſtinguitur: dicendū, quòd
iſta propoſitio, omnis diſtinctio eſt
a forma, non habet veritatem niſi in
telligat̄ de diſtinctione pfecta. Quod
enim habet eſſe diſtinctum habet eſſe
completum, diſtinctione autem qua
licūque falſum eſt. Materia.n. differt
a forma, & conſtat quòd ſeipſa diſtat
ab ea. Sic poteſt dici & in propoſito,
quòd materia differt a Deo ſeipſa, ta-
mē ex parte ſua, quia non eſt perfe-
cta, non cadit perfecta diſtinctio, ſed
ex parte Dei, quia perfectiſſimus eſt,
perfecta cadit diſtinctio, in cauſatum
enim diſtinguitur a cauſato, ens actu
ab ente in potentia, & iſtę ſunt pri-
mæ differentiæ, & ſummę.

QVAESTIO IIII.

CONCLVSIO.

In diuinis non eſt ponenda differentia ſecūdum numerum, cū eſſentia diuina nullo modo ſit multiplicabilis.

VTRVM in diuinis ſit Ad opp.
ponere differrentiā ſm
numerum. Et quòd ſic
videtur. Damaſc. in pri Lib. de or
mo libro. In numero tho. fide.
non natura differunt hypoſtaſes, &
loquitur de diuinis hypoſtaſibus.
Item, omnia quæ contingit vere nu-
merari, neceſſe eſt differre numero,
ſed hypoſtaſes vere contingit nume-
rari, vt dicantur duæ, & tres, ergo ve
re cadit in eis differentia ſecundum
numerū. Itē, oīa quæ differūt re, aut 1. Topica.
differunt genere, aut ſpecie, aut nu-
mero, aut nullo modo differunt. Sed
impium eſt dicere, quòd hypoſtaſes
nullo modo differunt, ergo ſaltem
numero differunt. Item, vnitas ſe-
cundum materiam, ſiue numerum
non reſpicit vnitatē formæ, ſed ſup-
poſiti, & hoc patet. Hoc enim album,
& hic ſedens, demonſtrato, Petro eſt
vnum numero, ergo ab oppoſitis, di-
uerſitas ſecundum numerum non re
ſpicit diuerſitatem naturæ, ſed ſuppo
ſitorum, ſed in Deo eſt pluralitas ſup
poſitorum, quāuis non ſit diuerſitas
naturarum, ergo &c. Item, idem & 9. Meth.
diuerſum, ſufficienter diuidunt ens,
ergo omne quod eſt ad alterū cōpa-
ratum, aut eſt idem ſpecie, aut diuer-
ſum, aut idē numero, aut diuerſum.
Si ergo pater comparatur filio, aut
eſt idem numero, aut diuerſus. Si idē,
quandocumque aliqua duo ſunt ea-
dem numero, vnū vere pdicatur de
altero, ergo poſſum dicere, pater eſt
filius,

filius, quod eſt contra fidem. Si diuerſus numero, ergo in diuinis cadit diuerſitas ſecundum numerum. Sed contra. Ambroſius ſuper 2. epiſtola ad Corinthios, & Magiſter recitat in litera, ibi vere vnitas, vbi nulla diuerſitas, ergo non eſt ibi diuerſitas ſecundum numerum. Item, Boetius in libro de Trinitate cap. 5. Nulla eſt in Deo diuerſitas, nulla ex diuerſitate pluralitas, nulla ex accidẽtibus multitudo, ergo nec differentia ſecundũ numerum. Item, diuerſitas ſecundũ numerum ſolum venit ex parte materiæ. Vnde dicit Philoſophus, quòd omnino materia numerabiliter eſt, ſed in diuinis non cadit materia aliqua, ergo nec diuerſitas ſecundum numerum. Item, quæcunque differunt numero, numerant omnia quæ ſunt in ſeipſis, ſaltẽ omnia, quæ ſunt ibi ex parte principij formalis: hoc patet, quia enim Petrus, & Paul⁹ ſunt duo: ideo duo homines, duo animalia, duo alba, & ſic de ſingulis: ergo ſi pater, & fili⁹ ſunt numero differẽtes, ergo habent duas naturas, & duas eſſentias, ergo ſunt duo Dij, quod eſt contra catholicam fidem. Item, quęcunque differunt numero, ſunt ſeparabilia imaginatione, vel intellectu, ſed pater, & filius nullo modo ſunt ſeparabiles nec re, nec modo, nec intellectu in diuinis: quia vna perſona eſt in alia, & ecõuerſo, ergo nec differunt numero. Item, qđ non eſt multiplicabile, nec multiplicatũ, eſt vnũ numero, ſed diuina natura nõ eſt multiplicabilis, nec multiplicata, ergo eſt vnum, ſed quæcunq; vnum ſunt numero, non poſſunt differre numero, ergo ſi eſſentia, vel natura diuina cæteras complectitur perſonas, impoſſibile eſt ꝙ perſonæ numero differãt.

Fundamenta.

Ariſt. 12. met. t. 49. & met. t. 28.

RESP. Dicendum, quòd in diuinis non eſt ponere differentiam ſecundum numerum. Et huius ratio ſumi poteſt & a poſteriori, & a priori. A poſteriori, quoniam omnia quę differunt numero, conſequitur iſta paſſio, quæ eſt numerus; numerus autem eſt aggregatio multitudinis, in qua plus eſt in toto, quàm in ſingulis partium. Hęc autem aggregatio eſt ex his ſolum, quæ habent vnitatem limitatam, quæ plus eſt cũ alio, quàm per ſeipſam. Limitatio autem venit per additionem. Additio autem perducit ad compoſitionem cum materia, quæ facit eſſe hic, & nunc, & tantum, & plus, & ita non eſt diuerſitas ſecundum numerum, niſi in his, in quibus eſt diſtinctio ꝑ additionem, & compoſitionem, & materiam, ſed hæc diſtinctio non cadit in Deo, ideo nec diuerſitas ſecundum numerum. Alia ratio eſt a priori, quia in quolibet quod intelligimus vt completum, intelligimus ſub iſta duplici conditione, ſcilicet per modum, qui eſt, & quòd eſt, & vnitas quidem ſiue identitas ſecundum ſpeciem, vel genus eſt vniens a parte eius quod eſt quo, ſecundum diuerſos ſtatus, ſiue completionem maiorem, & minorem. Vnitas vero, vel diuerſitas ſecundum numerum, venit a parte ipſius quod eſt ſecundũ eſſe, ſiue prout eſt in ſuppoſito indiuiduo, ſic autem iſta duo coniuncta ſunt in omnibus, quòd numerato ipſo quod eſt, neceſſe eſt numerari ipſum quo eſt, cum ergo in omnibus quæ differunt numero numeretur ipſum quod eſt, neceſſe eſt, quòd in illis multiplicetur ipſum quo eſt, quia ad diuerſitatem ſecundũ numerum, concurrit diuerſitas ipſius quod eſt, & quo eſt, & qui ẽſt, id eſt naturæ, & ſupppoſiti, ſiue hypoſtaſeon, ſed principaliter ipſius quod eſt, cum ergo in diuinis quo eſt, ſiue eſſentia propter ſummã ſimplicitatem nullo modo ſit multiplicabilis: ideo neceſſe eſt quòd ipſum quod eſt, ſimiliter remaneat indiſtinctum, & ideo impoſſibile eſt, quòd cadat ibi diuerſitas ſecundum numerum, nec tamen eſt vnum numero, quia ipſum quod eſt vnum numero in creaturis, non eſt dicibile de pluribus, ſed in diuinis ipſum quod eſt quamuis ſit vnum, tamen de pluribus dicibile. Et ratio huius eſt, quia idem eſt ibi quo eſt, & quod eſt quãtum ex parte rei, & ideo ſicut quo eſt, eſt communicabile pluribus, quãuis non multiplicabile, ita ipſum quod eſt. Vnde poſſumus dicere,

cere quòd pluralitas perſonarum me
dium tenet inter idem numero, &
diuerſum. Quamuis enim ipſum
quod eſt, non numeretur: numera-
tur tamen ipſe qui eſt. Vnde ſunt
ibi plures qui. Et hoc vult dicere
Damaſ. cum dicit, Numero, non na
tura differunt hypoſtaſes. Per hanc
enim additionem, non natura, ipſe
contraxit differentiam ſecundũ nu-
merum, ſiue diſtinxit a propia ratio-
ne, vt ipſe dicit primo lib. cap. 11.
Oportet ſcire, quòd aliud eſt differ-
re re, aliud ratione. In omnibꝰ crea-
turis hypoſtaſum diuiſio re conſide-
ratur, communitas vero ratione.
In ſumma vero, & in superſubſtan-
tiali trinitate, eſt econuerſo. Vnde
cum diuerſitas ſecundum numerum
faciat, ſiue notet diuerſitatem in re
& natura, proprie loquendo, niſi
nomen diuerſitatis diſtrahatur ſecũ-
dum numerum ad diſtinctionẽ ſup-
poſitorum, non eſt concedendum
quòd ſit ibi diuerſitas ſecundum nu-
merum perſonarum, ſiue hypoſta-
ſum. Et hoc vult dicere Dam. quan-
do dicit, quòd hypoſtaſes differunt
numero, non inquam numero, qui
dicit diuerſitatem in re, & natura, ſed
qui dicat differentiam in proprieta-
tibus, & relatione, natura ſemper
manente vnica, & indiuiſa. Ex hoc
patet illud Damaſce.

51 AD illud, quod ſecundo obii-
citur, quòd numero differunt ea, quę
numerantur. Dicendum, quòd ve-
rum eſt, quia eo modo differunt, quo
modo numerantur, ſed non nume-
rantur niſi quantum ad perſonas, &
ita non differunt, niſi numero hy-
poſtaſum, & proprietate. AD illud 52
quod obiicitur, quòd quæ diffe-
runt, &c. Diſtinguendum eſt in hoc
nomine re, quia poteſt dicere natu-
ram, ſiue eſſentiam, & poteſt dicere
perſonam. Si dicat eſſentiam, & na-
turã, verum eſt. Si perſonam, falſum
eſt, & non habet locum illa diuiſio.
AD illud quod obiicitur, quòd vni-
tas numero reſpicit identitatem ſup- 53
poſiti. Dicendum, quòd ſi ſuppoſitũ
dicatur ipſum quod eſt: tunc verita-
tem habet. Si autem dicatur ipſe
qui eſt, ſiue perſona, non habet ve-
ritatem, niſi in his, in quibus dif-
fert quo eſt, & quod eſt. Vnde proprie
loquendo, diuerſitas ſecundum nu-
merum, ſequitur ipſum quod eſt, &
in diuinis non habet locum. AD il-
lud, quod idem & diuerſum ſufficien 54
ter diuidunt ens, ergo idem numero,
vel diuerſum. Dicendum, quòd illud
verum eſt in ente quod natum eſt nu
merari, ſicut ens creatum, ſed in en-
te increato, hoc deficit. Vnde Hi-
larius de Trinitate, Deum ex
Deo natum, nec eundem na-
tiuitas, nec alium eſſe na-
tura permittit, & ita ſi-
cut dictum eſt, tenet
medium inter idẽ
& diuerſum
nume-
ro.

OSTENSO

OSTENSO QVOD ALIQVA PERSONArum aliam non ſuperat magnitudine : nunc oſtendit, quod alia non excellit aliam potentia.

DISTINCTIO XX.

NVNC oſtendere reſtat, quomodo aliqua harũ pſonarum aliam non excellat potẽtia : vt ſicut vna & indifferens eſt magnitudo trium, ita vna & indifferens monſtretur potentia trium. Sciendum eſt ergo, quia non eſt potentior pater filio, nec filius, vel pater ſpiritu ſancto, nec maiorem potentiam habent duo vel tres ſimul, quam ſingulus eorum : quia nec plus poteſt pater & filius ſimul, quam ſolus ſpiritus ſanctus. Nec hi tres ſimul plus poſſunt, quã ſingulus eorum, quia omnipotentiam quã habet pater, & filius accepit naſcendo, & ſpiritus ſanctus procedendo. Quod Aug. rationibus & auctoritatibus probabiliter aſtruit in lib. 3. contra Maximinum, qui dicebat patrem meliorem, ac potentiorem filio. De triũ perſonarũ æqualitate quãtũ ad ptãtem. Cap. 14

Quod non poteſt minus filius, quam pater.

NIHIL, inquit, patre minus habet ille qui dicit, Omnia quæ habet pater, mea ſunt. Nam ſi minus habet in poteſtate aliquid quã pater, nõ ſunt eius omnia quæ habet pater. Sed eius ſunt omnia, quæ habet pater : tantam ergo habet poteſtatẽ filius, quãtam pater, æqualis ergo eſt patri. Nõ enim poteſt qui accepit, inæqualis eſſe ei qui dedit. Tu autem hoc de potentia ſapis quòd potens ſit filius, ſed potentior pater : vt ſecundum doctrinam veſtram potens potentem potuerit generare vel gignere, & nõ omnipotẽs omnipotentem. Habet ergo pater omnipotentiam, quam non habet filius : & ſi hoc eſt, falſum eſt, quod ait filius, Omnia quæ habet pater, mea ſunt. Li. 3. c. 12. Hic ponit falſam traditionem hæretici. Cap. 12. Eiuſdẽ li. Ioan. 16 Lib. & ca. eiſdem.

Hoc verum fatebatur hæreticus, ex quo progrediebatur ad falſa.

SED inquis, pater potentiã a nemine accepit, filius autem a patre. Fatemur & nos filium accepiſſe potẽtiam ab illo de quo natus eſt potens : patri vero potentiam nullus dedit, quia nullus eũ genuit. Gignendo enim dedit pater potentiam filio, ſicut omnia quæ habet in ſubſtantia ſua gignendo dedit ei quem genuit de ſubſtantia.

Quæſtio Auguſtini qua arctat hæreticum. Ibidem.

SED quæritur, vtrũ ei tantã quanta ipſi eſt, potentiam pater filio dederit, an minorem. Si tantam, non ſolũ potentem, ſed etiã omnipotentem genuiſſe omnipotens intelligitur : ſi vero minorẽ, quo modo omnia quæ habet pater, filij ſunt? Si patris omnipotẽtia filij non eſt, nõ omnia proculdubio quæ habet pater, filij ſunt.

At omnia quæ habet pater, filij ſunt: omnipotentia ergo patris etiam eſt filij: non eſt ergo pater potentior filio.

Aliter probat filium æqualem patri.

Lib. 3. c. 7 in libr. 3. q. 50 ITEM, alio modo probat filium æqualem patri contra Maximinum, ita dicens: Tu dicis quòd pater genuit filium minorem ſeipſo, in quo & patri derogas: qui ſi filium vnicum minorē genuit, aut non potuit, aut non voluit gignere æqualem. Si dicis, quia nō voluit, eum inuidum eſſe dixiſti: ſi autem non potuit, vbi eſt omnipotentia Dei patris? Prorſus ad hunc articulum res colligitur, vt Deus pater æqualem ſibi gignere filium, aut non potuerit, aut noluerit. Si non potuit, infirmus, ſi noluit, inuidus inuenitur. Sed vtrunque hoc falſum eſt: patri ergo filius verus æqualis eſt. Genuit ergo pater ſibi æqualem filium, & ab vtroque procedit vtrique æqualis ſpiritus ſanctus. Si enim formam ſuam (vt ait Aug. Li. 3. c. 13 contra eundem) pater in vnico filio plenam gignere potuit, nec tamen plenam genuit, ſed minorem, cogimini patrem inuidū dicere. Plenum ergo Deum, & æqualem ſibi genuit filium.

Per ſimile oſtendit, quod non minorem pater filium genuit.

Li. 3. c. 15 HOC autem per ſimilitudinem humanā ita eſſe demonſtrat, inquiens, Homo pater ſi potuiſſet, æqualem filiū genuiſſet. Quis ergo audeat dicere quòd hoc omnipotens non potuit? Addo etiā, ſi poſſet homo, maiorem melioremque ſeipſo gigneret filium. Sed maius vel melius Deo quicquam eſſe nō poteſt. Deus ergo cur nō æqualem (vt ais) filium genuit: cui nec anni neceſſarij fuerunt, per quos adimpleretur æqualitas, nec omnipotentia defuit. An forte noluit? ergo (quod abſit) inuidit. Sed non inuidit: æqualē ergo genuit filium. Credamus ergo filium ei eſſe æqualem.

Opinionem hæretici ponit, vt deſtruat.

Hic ſoluit obiectionē. Ex eodem lib. 3 cap. 28 SED forte dicis, eo ipſo pater eſt maior filio, quia de nullo genitus, genuit tamen æqualē. Ad quod cito reſpondebo: imo ideo non eſt pater maior filio, quia æqualem ſibi genuit. Originis enim quæſtio iſta eſt, quis de quo ſit: æqualitatis autem, qualis aut quātus ſit: quod eſt dicere, Ad originem pertinet quæſtio qua quæritur, quis de quo ſit: ad æqualitatem vero illa qua quæritur, qualis aut quantus quis ſit. Nec cum dicitur filius a patre genitus, oſtēditur inæqualitas ſubſtantiæ, ſed ordo naturæ, non quo alter prior eſſet altero, ſed quo alter eſt ex altero. Non ergo, ſecūdum hoc ꝙ pater genuit, & filius genitus eſt, vel ſpiritus ſanctus ab vtroq; ꝓcedit, æqualitas vel inæqualitas ibi exiſtit: quia non ſecundū hoc alia perſona alij æqualis vel inęqualis dicitur. Ecce æqualitas trinitatis, & vna eadḗq; ſubſtātia, quātū breuiter potuimus, demōſtrata eſt in ſuperioribus: qualiter. ſ. aliqua trium pſonarum quālibet aliam nec æternitate, nec magnitudine, nec potentia excellat. A diſt. 19 hucuſq;.

De

De trium perſonarum æqualitate quantum ad poteſtatem

DISTINCTIO XX.

Nunc oſtendere reſtat quomodo aliqua harum perſonarum &c.

Expoſi.

Diuiſio. SVPRA oſtendit Magiſter æqualitatem perſonarum quantum ad magnitudinem: hic oſtdit quantum ad potentiam & virtutem. Et habet hæc pars, tres partes. In prima proponit quod intenditur ſ. quod alia perſona non excedit aliam potentia. In ſecunda probat ibi. Nihil inquit patre minus habet &c. In tertia dubium ſiue obiectionem in contrarium ſoluit, ibi. Sed forte eo ipſo maior eſt &c. Prima & vltima parte manentibus indiuiſis. Media diuiditur in tres, ſecundũ tres ꝓbationes ſiue rationes, quarum prima ſumpta eſt ab auctoritate Domini, Iohannis xvj. Quia quæ habet pater, mea ſunt. Secunda ſumpta eſt per deductionem ad impoſſibile, quia ſi non genuit æqualem, aut potuit & noluit, & ita fuit inuidus. Aut voluit & nõ potuit, & ita fuit impotens, & hęc ponitur ibi. Item, alio modo probat filium æqualem patri. Tertia ratio eſt oſtenſiua ſumpta per ſimile in generatione creata, & ponitur ibi. Hoc autem per ſimilitudinem humanam.

Oĩa quæ habet pr̃ mea ſunt, &c.

Dub. 1 Ex littera formatur prima ratio, qđ aliqua perſonarum non excellit aliã potentia, tali modo. Omnia quæ habet pater, filius habet, ergo quantam potentiam habet pater, habet filius. Iſtud argumentum non videtur valere, quia mutatur quid inquantũ, nam omnia, diſtribuit pro ſubſtãtia, quantum autem, dicit quantitatem. Reſp.

Reſpon. Dicẽdum, quod quamuis talis modus arguendi nõ valeret ſi differret quantitas & ſubſtantia, tamen vbi idẽ eſt, omnimodam habet neceſſitatem, & quia hoc in diuinis, ideo argumentũ bonum. Poſſet tamen dici, quod prædictum argumentum in qualibet materia eſt bonum. Habere enim non dicitur aliquis ſolum ſubſtantialia, ſed etiam proprietates, ergo ſequitur cũ omnia, diſtribuat pro omnibus habitib⁹, qđ habeat & etiam ꝓprietates: ergo cum nullam potentiam habeat vnus quam non habeat alter, ergo nihil poteſt vnus quod nõ poteſt alter, ergo ſi vnus omnipotens, & alter, & ita patet, quod hic non eſt figura dictionis, quia omnia diſtribuit hic ꝓ rebus omnium generum.

Non enim poteſt qui accipit, inæqualis eſſe ei q dedit.

Videtur dicere falſum, quia ſi hoc. cum omnis creatura ſit accipiẽs nulla eſſet inęqualis Deo, ſed hoc falſum, ergo & primum. Reſpon. dicendum, quod Aug. non loquitur generaliter & de quolibet accipiente, ſiue de quolibet modo, ſed de eo qui accipit omnia, & talis accipiens nõ poteſt eſſe inæqualis. Dub. 2 Reſpon.

Non potuit, vbi eſt ergo omnipotentia Dei patris?

Ex littera formatur ſcđa rõ ad idẽ tali modo. Si pater non potuit gignere filium æqualem, ergo pater nõ eſt omnipotens. Videtur male arguere, qa ſimiliter poſſet argui de filio &c. ſ. ſi non potuit filium æqualem producere, ergo &c. Reſp. ad hoc, quod nõ competit generatio niſi hypoſtaſi patris ſicut alibi tactum eſt, ideo nõ valet, nec eſt ſimile. Item, dubitatur de alia parte rationis, quia illud argumẽtum non videtur valere. potuit producere æqualem & non produxit ſiue genuit. ergo inuidus fuit quia ſimiliter poteſt argui, potuit iſtam creaturam facere meliorem & non fecit, ergo innidit. Si tu dicas, quod inuidia ſemper conſiderat parem vel ſuperiorem, ſicut dicit Grego, ſup illud Iob. Paruulum occidit inuidia: obiicitur tunc, quia ſi filium genuiſſet minorẽ, non habuiſſet ibi locum inuidia. ergo videtur, quod iſta ſolutio non ſoluit. Item, in creaturis non valet, Iſte artifex potuit facere iſtam rem meliorem & non fecit, ergo fuit inuidus: quare etiam Dub. 3 Reſpon. Dub. 4

Reſpon. etiam non tenet in Deo. Reſpon. dicẽdum, quod inuidia artificis producentis non attenditur in productione rei inæqualis vel minus bonæ, ſed vbi res de ſui natura exigit talis eſſe: tunc enim neceſſario concluditur, ꝙ aut producens nõ potuit aut inuidit: ſi potuit & non produxit quia non fecit vt debuit. & quoniam filius eo ipſo quo filius eſt, natus eſt perfecte imitari, ſi non genuit filium in perfecta imitatione, concluditur, qđ aut producens impotens fuit aut inuidit, & ideo patet, qđ non eſt ſimile de creatura & creatore, arca, & artifice.

Homo pater ſi potuiſſet &c.

Dub. 5 6 Ex litera formatur tertia rõ ad idẽ tali modo. Homo pater ſi potuiſſet, æqualem filiũ genuiſſet, ergo & Deus. Cõtra illud argumentũ nõ valet, Homo habet aliũ hominẽ ſibi æqualem vel habere poteſt, ergo & Deus ſimiliter: quoniam Deus de ſua nobilitate hoc habet, quod nullus poteſt ei æquari: & ita videtur ratio Ang. non
Reſpon. valere. Reſp. dicendum, quod ſi æqualitas poneret de neceſſitate in æqualibus diuerſitatem in natura, quod tũc non valeret. Sed ſuppoſito, ꝙ Deus generet filium connaturalem ſibi, de neceſſitate ſequitur, quod ſi homo æqualem genuit, quod Deus multo fortius. Quamuis enim imperfectionis ſit æquari diuerſo in natura, tamen æquari cõnaturali, pfectionis eſt: alioquin diuina natura eſſet ĩ aliquo imperfecte, quod ſi hoc eſt impoſſibile, patet &c.

Aequalitati autem qualis aut quantus ſit.

Dub. 6 Contra. Videtur dicere falſum quia quale dicit qualitatem, & ſecundum eam attenditur ſimilitudo
Ariſt. c. de quali. non æqualitas, quia proprium eſt qualitatis ſecundum eam ſimile vel diſſimile dici.
Reſpon. Reſpon. dicendum, quod de æqualitate eſt loqui dupliciter. Vno modo prout dicitur denominãs. Alio modo prout dicitur diſpõ nobilitatis, & ſecundum hanc attenditur maior & minor nobilitas, & ita nobilior res dicitur. Et quia in ſpiritualibus idem eſt maiꝰ & melius, ideo quæſtio de qualitate ſpectat ad æqualitatem, nõ ex propria ratione nominis, ſed ex conſequenti, vt viſum eſt.

Artic. 1 AD intelligentiam eorum quæ dicuntur in præſenti diſt. duo principaliter quæruntur. Primo quæritur, vtrum in diuinis ſit ponere potentiæ adequationẽ. Secundo vtrum ĩ diuinis ſit ponere ordinem. Quãtum ad primũ, quæruntur duo. Primo quæritur vtrum in diuinis ſit ponere adæquationem quantum ad extenſionem poſſibilium. Secundo vtrum ſit ibi æquatio quantum ad intenſionem potentiæ.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

In diuinis eſt ponenda potentiæ eſſentialis, ſecundum numerũ poſſibilium adæquatio.

Fundamenta. QVOD ſit ibi ponere adæquationẽ potẽtiæ quãtum ad numerum poſſibilium, oſtẽditur ſic. Quæcunque habent eandem naturam, habent eandem potentiam naturalẽ, ſed quæcunque habẽt omnino eãdem potentiam, quicquid poteſt vnum, & alterum, ſed pater & filius & ſ.ſ. habent eandem potentiã ergo &c. Item, quæcunque habent omnino eandem operationem, nihil poteſt vnum operari ſine altero, ſed pater & filius habent eandem operationem, ergo nihil poteſt pater ſine filio. Iohan. vj. Quæcunque pater facit, hæc omnia ſimiliter filius facit. Item, nullus poteſt plura omnipotente, ſed verbum Dei eſt omnipotens, ſicut dicitur Sap. xviij. Omnipotẽs ſermo tuus domine. Maior patet, quia qui omne dicit, nihil excipit. Item, in infinitis non eſt ponere aliqua eſſe plura, ſed filius poteſt infinita, quia non poteſt tot quin plura, ergo pater non poteſt plura quam filius, pari ratione nec quam ſ.ſ. Contra. Quanto Ad opp.

pro-

producta ſunt magis diſtantia, tanto potentia producens eſt latior, ſiue amplior, ſed potentia patris ſe extendit ad creatum & increatum, potentia filii ad creatum tãtum, & magis diſtat creatum & increatum quam creatura ſolum, ergo &c. Item, filius Dei & creatura ſunt aliud & aliud, quia creatura eſt quid creatum, ſed filius eſt eſſentia increata, ergo filius & creatura ſunt aliud & aliud, ergo plura, ergo potentia quæ poteſt in filium, & creaturam, potentior eſt quã quæ poteſt in creaturam tantum, ſiue potens eſt in plura, ſed potentia patris eſt talis, ergo &c. Item, tantum vel æque magnum vel maius eſt producere perſonam æqualem ſicut creaturam, ſed pater poteſt ſine filio producere perſonam, ergo & producere creaturam, ergo videtur, quod potentia in patre ſe extendat ad plura. Item, quamuis ſ. ſ. & filius non ſint aliquid plus, tamen plures ſunt quã filius ſol⁹, ergo cum in patre potentia poſſit in productionem vtriuſque, in filio in alteram tantum, in plura poteſt potentia in patre quam in filio, ergo extenſione poſſibilium eſt maior.

7 R E S P. dicendum, quod loquendo de potentia eſſentiali quæ eſt reſpectu actus eſſentialis ſiue productionis, ad nihil ſe extendit in patre, ad quod pariter non extendat ſe in filio, & ideo quia æqualitas perſonarũ conſiſtit quantum ad potẽtiam eſſentialem, concedendũ eſt ſine calumnia quod pater & filius æqualiter ſint potentes quantum ad extenſionem poſſibilium.

8 A D illud, ergo, quod obiicitur in contarium, quod latior eſt potentia quæ poteſt in magis diſtantia. Dicendum, quod iſtud verum eſt de potentia eodem modo dicta, & quãtum ad conſimilem modum producendi, ſed patrem poſſe producere quid creatũ, eſt potentię eſſentialis & operis creationis patrem vero poſſe producere filium, eſt potentiæ vt in perſona & generationis, ideo illa ratio nõ valet. A D illud, quod obiicitur, quod creatura & filius ſunt plura. Dicendum, quod verum eſt, quod ſunt plura, tamen non plura producta. quamuis enim filius ſit aliud quam creatura, tamen non eſt aliud productum: filius enim eſt eſſentia & natura, ſed tamen non eſſentia vel natura producta, q. d. producere filium non eſt producere aliquid, ſed aliquem, & ideo non ſequitur, quod producere filium & creaturam ſit poſſe ꝑducere plura quam
poſſe producere alterum. A D illud 9
quod obiicitur, quod producit perſonam ſine filio. Dicendum, quod non eſt ſimile, quia cum producere creaturam ſit producere eſſentiam, tam productio quam potentia eſt eſſentialis, & quia eſſentia eſt indiuidua in patre & filio, ideo & potentia & actio: proinde & illa productio quia vero producere filium eſt ꝑducere perſonam, ideo productio illa & potentia, dicit quid perſonale: & quoniam pater & filius non conueniunt in perſona, ſed in eſſencia patet &c. A D illud, quod obiicitur, quod filius & ſ. ſ. ſunt plu-
res &c. Dicendum, quod verum eſt, ꝙ 10
poteſt etiam in plures, ſed quantum ad hoc non attenditur æqualitas, vel inæqualitas, vt viſum eſt.

Thom. 1. par. q. 42. ar. 3. ad. 6. q̃d oĩpotẽtia ſimpliciter, eſt reſpectu cuiuslibet abſolute, gñare vero cũ ſit reſpectiuũ, nõ clauditur ſub oĩpotentia. Cõcedit tñ ĩ q. de potent. q. 2. arti. 5. q̃d ꝑtinet ad oĩpotentiã pris.

Et ea rõne inquit, D.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Perſonę diuinę ſunt ęquales quãtum ad intenſionem potẽtię, cum in omnibus ſit æque nobilis atque ſumma.

VTRVM in diuinis ſit æqualitas quantum ad intenſionem potentię. Et quòd ſic, oſtenditur hoc modo. Nihil eſt potẽtius ſua virtute: ſed Chriſtus eſt Dei virtus, ergo pater non eſt potentior filio, ſimiliter pari ratione, nec filius ſpiritu ſancto. Item, ſubſtantiæ æque nobili, æque nobilis & excellens eſt potentia ſed ſubſtantia æque nobilis eſt in filio vt in patre, ergo & potentia æque nobilis, ergo nihil potẽtius poteſt pater quam filius. Item, ea potentia qua quis poteſt ſupra infinitam

Fundamenta.

finitã & ſummã diſtãtiã nihil eſt potentius, ſed potentia verbi poteſt ſu per infinitam & ſummam diſtãtiam, quæ eſt inter ens & non ens, quia ꝑ ipſum oĩa facta ſunt, ergo &c. Itẽ, ea potẽtia cui nil poteſt reſiſtere, nec aliquid poteſt eã retardare, nihil eſt potentius, ſed potentiam filij nihil poteſt retardare, nec aliquid poteſt ei reſiſtere, quia ſubito facit & libere: patet, quia dixit & facta ſunt, ergo &c.

Ad opp. Contra, potentior eſt potentia in eo qui ſolũ poteſt agere, quam in eo qui agere & pati, ſed in patre eſt ſolum agere, in filio agere & pati, ergo &c. Item, potentius aliquid poteſt quod eſt primum principiũ, quã quod non eſt primũ, quia omnis cauſa primaria plus influit quam ſecunda, ſed pater eſt primum principiũ, ergo vnum & idem potentius poteſt pater, quam filius. Itẽ, potentius poteſt qui habet potentiam a ſe, quam cui ab alio. Qui enim aliquid a ſe habet, multo melius habet quam ſi ab alio recipiat, ergo cum filius habeat poſſe a patre, pater autem per ſe & a ſe, ergo &c. Itẽ, plus poteſt aliquis, qui poteſt & per ſe & per alium, quã qui tantum per ſe, ſed pater poteſt operari ꝑ filium, ſpiritus ſanctus nõ poteſt per filium, nec etiam ipſe filius proprie loquendo, ergo &c.

12 RESP. dicendum, ꝙ potentia in patre & filio eſt æque intenſa, quia in vtroque ſumma eſt, & æque nobilis, quia in vtroque vna per naturã non degenerans, ſimiliter & in ſpiritu ſancto eſt, & hoc loquendo de filio ſm diuinam naturam, ſecundũ quam æqualis eſt patri.

13 AD illud ergo quod obicitur, ꝙ filius poteſt pati, dicendũ ꝙ iſtud nõ eſt ſm potentiam diuinã, ſed ſm infirmitatẽ humanã, & ſm illã inferior eſt patre & minus potens, ſm autem diuinã nõ poteſt pati ſicut nec pater.

14 AD illud quod ſecundo obijcitur, ꝙ primum principium magis poteſt. Dicendum, ꝙ primum principiũ aut ſolum dicit ordinem, aut ſubſtantialem differentiã. Si ſolũ ordinem, cũ vnum & idem ſit vtrobique, non eſt potentius hic quam ibi. Si autẽ differentiam ſubſtantialẽ cũ ordine, ſic verum eſt, ꝙ potentius eſt primũ quã ſecũdũ, quia ſm addit aliquid ſupra primũ, quod dum facit magis cõpoſitum, magis reddit limitatum, & ita minus potens.

AD illud quod obijcitur tertio, iam ſolutũ eſt: quia habere ab alio, hoc eſt aut differente ſubſtantialiter, aut perſonaliter. 15 Si ſubſtantialiter, ſic verum eſt, quia cũ habeat ab alio per eſſentiam, nõ habet eſſentialiter ſed participatione, ſed quando habet ab alio perſonaliter, eodem tamen eſſentialiter, tunc habet æque nobiliter, quia totaliter & eſſentialiter. Vnde Ioan. vi. Sicut pater habet vitã in ſemetipſo, ſic dedit & filio &c. AD illud qđ obijcitur quarto, ꝙ pater poteſt per ſe & ꝑ alium. Dicendum, ꝙ poſſe per alium 16 eſt dupliciter. Aut per aliquam cauſam inferiorem ſimul agentẽ: aut ꝑ aliam perſonã. Primo modo potentius eſt poſſe per ſe & per alium, quã per ſe tantũ, quia poſſe per alium dicit dñiũ, & ita poteſtatem, ſed poſſe ꝑ alium, per perſonam conſubſtantialem non dicit dominium, ſed tantum auctoritatem. Auctoritas autem nõ dicit maioritatem, ſed ſolũ dicit originem, ſicut poſſe ab alio & non ab alio, non dicit minoritatẽ in potẽtia, ſed ſolum ſubauctoritatẽ & originẽ: & ſic intelligendum eſt in propoſito de poſſe per aliũ, & nõ poſſe ꝑ aliũ.

Art. 2 CONſequẽter eſt quæſtio ſcđo loco de ſcđo articulo. vtrũ in diuinis ſit ordo. Et circa hoc q̃runtur duo. Primo quæritur, vtrum in diuinis ſit ordo ponendus, Secundo, vtrũ in diuinis ſit ordo naturæ.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Cũ inter perſonas diuinas ſit rõ producẽtis, & producti, inter eas ordo originis eſt ponẽdus.

Fundamenta. QVOD in diuinis ſit ordo oſtenditur primo ꝑ Aug. ad Maxi. vbi dicit. Cũ dicit filius a patre, non ſignificatur inæqualitas ſubſtãtiæ, ſed ordo naturæ. Item,

Itē, hoc vr̄ auctoritate eccleſiæ, quia
eccleſia nominationem trinitatis ex-
primit ordinate. Dicitur enim in no-
mine patris,& filij,& ſ.ſ. & hic ordo
nunquam mutatur,ergo &c. Item, or
17 do dicit rationem completi eſſe & bo
ni,eſſe enim vt dicit Boe. eſt,quod or
dinem retinet,ſeruatque naturam,ſi-
militer & bonum,ſed in diuinis eſt p
fectiſſime ratio boni & eſſe, ergo ibi
eſt ratio ordinis. Itē,vbicunque ſunt
plura inter quos non eſt ordo,ſunt in
ordinati,ſed ĩ diuinis perſonis eſt plu
ralitas,ergo ſi non eſt ibi ordo,eſt in
ordinatio & confuſio,ſed inordina-
tio & confuſio repugnat diuinis, er-
go eſt ibi ordo Contra. Euſebius. In
Ad opp. diuinis eſt numerus,ſed non ordo.
Item, hoc ipſum videtur ex ratione
ordinis. Aug. de trinitate dicit, Ordo
eſt partium diſparium ſua vnicuique
tribuēs loca diſpoſitio, ſed in diuinis
non eſt diſtinctio locorum,ergo &c.
Item,ordo contrariatur ſimultati, er
go vbi eſt ordo,non eſt omnimoda ſi
multas,ſed vbi non eſt omnimoda ſi-
multas,non eſt perfecta æqualitas,er
go cum in diuinis ſit omnimoda &
perfecta æqualitas,nullus eſt ibi or-
do. Item, ſi ordo eſt in diuinis, aut
eſt quid eſſentiale,aut notiale. Non
eſſentiale, qa vbi ordo ibi diſtinctio,
in diuinis autem nō eſt diſtinctio ſm
eſſentiam,ergo &c. Nec quod notio-
nale, qm̄ idem eſt notio & proprie-
tas, ſed ordo nullius perſonæ eſt p-
prietas, ergo &c. Item, vbi eſt ordo,
ibi eſt dependentia & inclinatio, ni-
hil enim ordinatur ad aliqd,niſi ad
illud habeat inclinationem, in diui-
nis autem nulla eſt dependentia, er-
go ibi nullus oīno ordo. Itē, ordo
præſupponit numerū, ſed in diuinis
nō cadit differentia ſm numerū, vt
oſtenſum eſt ſupra, ergo nec ordo.
19 RESP. Dicendum, ꝙ triplex
eſt ordo, ſcilicet ſm poſitionem, ſm
anteceſſionem, & ſm originem. Or-
do ſm poſitionem, dicitur aliquorū
quorum vnum eſt ſuperius, aliud in
ferius. Et hoc poteſt eſſe dupliciter.
Vel in loco vel in dignitate, & hic or
do non cadit in diuinis, ſicut oſten
dit prima ratio ſumpta ab Euſebio,
& ſecunda ſumpta ab Auguſtino, ſi-
cut patet. Ordo vero ſm anteceſſio-
nem dicitur eſſe eorum quorum vnū
prius eſt,alterum vero poſterius, &
hoc dicitur dupliciter. Aut quia an-
tecedit duratione ſiue tempore. Aut
prius naturali intelligētia ſiue cogni
tione, & hic ordo nō eſt in diuinis,
ſicut probat ratio tertia, quia hic or
do tollit æqualitatem & ſimultatem,
quorum vtrunque perfecte eſt in diui
nis. Ordo autem ſm originem ſiue
ſm emanationem,eſt producentis ad
productū,& iſte ordo eſt in diuinis,
quia ibi eſt ordo principij & princi-
piati, ſiue producentis, & producti,
& hunc ordinem eſſe in diuinis pro-
bant rationes primæ.
AD illud quod obijcitur quarto, 20
ꝙ ordo non eſt quid notionale, nec
eſſentiale. Dicendum, ꝙ eſt notiona-
le, ſed notionem contingit duplici-
ter ſignificare, aut ſub propria ratio
ne,vt cum dicitur generatio: aut ſub
cōmuni ratione: cōmunitate inquā
rationis, vt cum dicitur ordo, notio,
proprietas,ſicut indiuiduū eſt cōmu
nis intentio,& ſub hac cōitate nō di
ſtinguit, tamen in ſuis inferioribus
diſtinctionem ſupponit. AD illud 21
quod obijcitur,vbi eſt ordo ibi depē
dentia, dicendum,ꝙ ordo importat
habitudinē,& quia habitudo in crea
turis ratione imperfectionis dicit de-
pendentiā ideo in creaturis importat
dependentiā, in diuinis autem ſolū
ponit cōparationem & connexionē,
& nullam dependentiā & inclinatio
nem. AD illud quod vltimo obijci 22
tur,ꝙ ordo præſupponit numerum.
Dicendum,ꝙ ſicut in diuinis nume-
rus diſtrahit a ratione numeri, quia
ibi eſt diſtinctio hypoſtaſum tantū,
ita ordo a ratiōe ordinis ſimpliciter,
quia quamuis ſit ibi ordo, nō tamen
eſt ibi anteceſſio, ſed ſolum originis
emanatio. Vel aliter dicendū, ꝙ nō
ſemper præſupponit diſtinctionē ſm
numerum,niſi intelligatur de ordi-
ne locali, ſiue ſm poſitionem. Nam
ordo ſecundum naturam & ſm natu
ralem intelligentiam, attenditur in-
ter ſuperius,& inferius,inter quæ nō
cadit numerus. Et ita patet illud.

QVAE

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Diuinæ perſonæ habent ordinē naturæ, nō quod altera ſit poſterior altera, ſed quod altera ex alterā: vel ordinem naturæ.i.naturalis originis.

Fundamenta.

VTRVM in diuinis ſit
ordo naturæ. Et ꝙ ſic
videtur ꝑ Auguſtinū,
q dicit in litera, ꝙ cū
dicitur fili⁹ a patre, nō
dicitur inæqualitas ſubſtantiæ, ſed or
do naturæ. Item, vbi eſt naturalis
origo, ibi eſt naturalis ordo, ſed in di
uinis eſt naturalis origo, ergo & na
2.Phy.24 turalis ordo ergo eſt ibi ordo natu-
ræ. Itē, vbi eſt cauſa, & effectus, ibi eſt
prius & poſterius, ſed vbicunq; hoc,
ibi eſt ordo naturæ, ergo cum in di
uinis contingat reperire cauſam & ef
fectum, ſicut dicit Chryſoſtomus, ſup
principium ad Hebræ. & Damaſc. j.
lib. cap. viij. Pater eſt cauſa filii, patet
Ad opp. &c. Contra. Cuiuſcunque eſt ordo, ip
ſum ordinatur, ergo ſi in diuinis eſt
ordo naturæ, natura ordinatur, ſed
quod ordinatur, diſtinguitur & nu-
4.met.43 merat̄. Si hoc, ergo in diuinis natura
diſtinguit̄ & numerat, ſed hoc falsū,
ergo &c. Itē, in diuinis idē eſt natura
& eſſentia, qa natura nomen eſt eſſen
tiale, ſed in diuinis nullo mō poni or
do eſſentię, ergo nec naturæ. Itē, vbi
eſt ordo naturæ ibi eſt prius & po-
ſterius ſecundum naturam, ergo ſi
in poſt ꝑdicam. in diuinis eſt ordo naturæ, ibi eſt
prius & poſterius, ſed hoc nullo mo
Ariſt. in ꝑdic. cap. de rela. do recipitur, ergo nec ordo naturæ.
Quod autem in diuinis nō ſit prius
& poſterius, oſtenditur ſic. Relatiua
ſunt ſimul natura, ergo pater, & fili⁹
ſecundum quod pater & filius, ſimul
ſunt natura, quia relationes in diui-
nis non ſunt aduenientes, nec tātum
ſunt ratio referendi, ſed etiam exiſten
di, ergo pater & filius ſecundum ſuas
hypoſtaſes: ſimul ſunt natura, ergo
nō eſt ibi ordo naturæ. Itē, in cauſis
creatis videmus gradus, quia quanto
ſubſtantia creata citius poteſt, velo-
cius operatur. Vnde quadam operan
tur in tempore, quædam repente, quę
dam ſubito. Et illa cauſa quæ operat̄
ſubito, aliquando non præcedit tem-
pore, ſed natura. Si ergo Deus produ
cit filium ſecundum omnem nobilita
tem, & virrutem ſuæ potentiæ, & vir
tus ſuæ potentiæ infinitæ maior eſt ǭ
finitæ, non ergo tantum ſimul dura-
tione, ſed etiam ſimul natura produ-
cit, ergo non eſt ibi ordo naturæ. Itē,
videmus in cognoſcibilibus, qđ quæ
dam habent ſui cognitionem inueſti-
gando, & poſterius tēpore. & loquor
de actuali, non de habituali, vt ani-
ma humana & quædam ſimul dura-
tione vt angelus, ergo ſi Dei cognitio
& dictio ſiue locutio, non eſt accidēs,
ſed multo nobilus & virtuoſius quā 23
omnis creatura, habet verbū intelli
gentię, non tantum ſimul duratione,
ſed etiam natura, ergo &c.

RESP. dicendum, quod ordo di
citur eſſe alicuius dupliciter. Aut ſi-
cut ordinati, aut ſicut rationis ordi-
nandi. Ordo in diuinis ſicut ordina
ti dicitur perſonæ patris & filii & ſ.ſ.
Sicut rationis ordinandi, dicitur na-
turæ. Natura enim dicit vim produ Ariſto. 1. mag. mor. cap. 10.
ctiuam ſecundum quod dicit Philo-
ſophus, quod eſt vis inſita rebus ex
ſimilibus ſimilia procreans. In diui-
nis autem eſt ordo ſecundum produ
ctionē, id eſt dicitur ibi ordo natur̄.i.
naturalis originis. Vnde genitiuus il
le, nō conſtruitur ſubiectiue ſicut cū
dicit̄ albedo parietis, ſed ex vi decla-
rationis eſſentiæ, vt cum dicitur albe-
do claritatis. Et ideo reſoluit̄ in duos,
vt ſit ſenſus, ordo naturæ.i.naturalis
originis. Ex hoc patet primum, quod
obiicitur, quia obiicit, ac ſi diceretur 14
ordo eſſe naturę vt rei ordinatę. Pa-
tet etiam ſecundum, quod eſſentia
dicitur in abſolutione omnimoda, nō
vt alterius principium, natura vero
dicit vt alterius principium, ideo di-
cit comparationem ad ꝑductionem
ſiue emanationem naturalem. Vnde
vlterius attendendum, quod ordo ſe-
cundum naturalem originem in his
inferioribus duo dicit, ſcilicet emana
tionē, & anteceſſionē: & ratio huius
eſt, quia emanatio in his inferiorib⁹
ponit diuerſitatem ſubſtantialem.

Vnde

Penſanda Vnde omne, quod emanat in his inſe-: do poſterioritaté ponat, nõ tamen in nis atque
é ſũt. Sco. rioribus eſt effectus, & quod producit Deo, & quãuis nõ ſit ibi poſterioritas, inſtantia,
qui in 2. eſt cauſa, & ideo dicitur cauſa ad cu- nõ ſequit̃ qn bñ ſit ibi ordo. ex his pa vbiq; ſe-
diſt. 1. & ius eſſe ſequitur aliud, & quia aliud tent obiecta ad vtranque partẽ. Con rens: quia
alibi fre- in natura, ideo poſterius in natura. cedendum ergo, quod aliquo modo imo vr̃ cõ
quẽter nõ In diuinis autem eſt emanatio ad q̃ reperitur in diuinis ordo naturæ, ſi- tradictio ĩ
vereẽ po- non conſequitur eſſentię diuerſitas, cut oſtendunt primę rationes. Tertia dictis D.
nere prio vel naturæ, ideo nec prius nec poſte tamen ratio deficit, quia nomen cau- Bona. hic
ritaté ori- rius natura, ſed ſimul natura. & ideo ſæ nõ reperitur in diuinis ſecundum & ſupra
ginis, quæ in diuinis non accipit ratio cauſę, vel latinos proprie. Quod obiicitur ad diſt. 12. ar
nulla exi- effectus ſm latinos, ſed noĩe princi oppoſitum patet, quia ordo non eſt tic. 2. q. 1.
ſtente in- pij, quãuis græci extenſo noĩe vtanẽ naturæ, vt rei ordinatę. Patet etiam eſt tñ ibi
tellectus nomine cauſæ pro noĩe principij, & quod obiicitur de diuina eſſentia, qa cõſonus,
operatiõe, ideo in diuinis eſt ordo naturæ, non eſt nomen abſolutum, nec impor-
ſequitur p quo alter ſit poſterior altero, ſed quo tat rationem originis. Vltimum pa-
ſonas diui alter ex altero. Et hoc eſt, quod dicit tet, quia non eſt ibi ordo naturę, quo
nas, ſigna Aug. in lr̃a, & ex hoc patet, qđ tertio alter prior altero, ſed quo alter ex al-
... gi- obiicit. Quamuis .n. in creaturis or- tero.

QVAERITVR QVOMODO POSSIT dici ſolus pater, vel ſolus filius, vel ſolus ſpiritus ſanctus, cum ſint inſeparabiles.

DISTINCTIO XXI.

Diſt. 19 diſt. 20 HIC oritur queſtio trahens originem ex predictis. Dictum eſt enim ſupra, quod tantus eſt ſolus pater, vel ſolus filius, vel ſolus ſpiritus ſanctus, quantum ſimul illę tres: & quod duę, vel tres perſonę ſimul, non ſunt maius aliquid, quam vna perſona ſola. Ideo quęrit Auguſt. in 6. libr. de Trin. quomodo hęc ſane dici poſſint, cum nec pater ſit ſolus, nec filius, nec ſpiritus ſanctus, ſed ſemper & inſeparabiliter & filius cũ patre, & pater cum filio, & ſpiritus ſanctus cum vtroque: inſeparabiles enim ſunt hę tres perſonę. Ad quod ita reſpondet Aug. in eodem. Solum Deum patrem dicimus, non quia ſeparatur a filio, vel a ſpiritu ſancto, ſed hoc dicentes ſignificamus, quia illi ſimul cum eo non ſunt pater. Solus enim pater eſt. Quod non dicitur, quia ipſe ſit ſolus, id eſt, ſine filio vel ſpiritu ſancto, ſed per hoc filius vel ſpiritus ſanctus a paternitatis conſortio excluduntur. Ita & cum dicitur, ſolus filius filius eſt, vel ſolus ſpiritus ſanctus eſt ſpiritus ſanctus, nõ diuiditur filius a patre, vel ſpiritus ſanctus ab vtroque, ſed a conſortio filialis proprietatis excluduntur pater & ſpiritus ſanctus, & a conſortio proceſſibilis proprietatis pater & filius. Cũ ergo dicitur, tantus eſt ſolus pater quantum ſimul illi tres, per hoc quod dicitur ſolus, non ſeparatur pater ab aliis, ſed hic eſt ſenſus, ſolus pater, i. pater qui ita pater eſt, quod nec filius nec ſpiritus ſanctus, tantus eſt, &c. Similiter intellige cum dicitur, ſolus eſt filius, vel ſolus eſt ſpiritus ſanctus. Solus ergo pater dicitur, vt ait Aug. in eodem, quia non niſi ipſe ibi pater eſt, & ſolus filius, quia non niſi ipſe

Qualiter dictionis excluſiuæ capiantur in diuinis Cap.

Reſponſio Auguſtini Ibidem.

Lib. 6. c. 9

ſi ipſe ibi filius eſt,& ſolus ſpiritus ſanctus, quia non niſi ipſe ibi ſpiritus ſanctus eſt

Vtrum poſſit dici, ſolus pater eſt Deus, ſolus filius eſt Deus, vel ſolus ſpiritus ſanctus eſt Deus,vel pater eſt ſolus Deus, vel ſpiritus ſanctus eſt ſolus Deus.

Senſus horum habetur cap. 7. 8 & 9 libr. 6 de Trin. 1. ad T. 6. Cap. 9.

POST hęc quęritur, vtrum ſicut dicitur,ſolus pater eſt pater vel ſolus filius eſt filius,ita poſſit dici,ſolus pater eſt Deus,vel ſolus filius eſt Deus, ita & de ſpiritu ſancto. Aut, pater eſt ſolus deus, filius eſt ſolus Deus Ad quod dicimus,quia pater & filius & ſpiritus ſanctus dicitur,& eſt vnus Deus,hęc trinitas ſimul proprie dicitur eſſe ſolus Deus,ſicut ſolus ſapiens,ſolus potens. Sed non videtur debere dici a nobis verbis noſtris vtentibus,niſi vbi ſermo auctoritatib9 occurrit,ſolus pater eſt De9,vel pater eſt ſolus Deus, ita de filio & ſpiritu ſancto dicimus. Vnde Auguſtinus in ſeptimo libr. de Trinitate ait, Quoniam oſtendimus quomodo poſſet dici ſolus pater, vel ſolus filius,conſideranda eſt illa ſententia qua dicitur,Non eſſe ſolum patrem Deum verum ſolum, ſed patrem, & filium, & ſpiritum ſanctum. Ecce habes,quia non ſolus pater dicendus eſt eſſe verus Deus. Item in eodem, Si quis interrogat vtrum pater ſolus ſit Deus,quomodo reſpondebimus non eſſe,niſi forte dicamus ita eſſe quidem patrem Deum,ſed non eum eſſe ſolum Deum?Eſſe autem ſolum Deum dicamus patrem,& filium,& ſpiritum ſanctũ. Ecce & hic habes,quia pater non debet dici ſolus Deus: atque hic ſolum in parte ſubiecti tantum accipere quidam volunt, in parte vero prædicati ſic concedunt, quod pater eſt ſolus Deus. Sed ex verbis Auguſt. videtur oſtendi,quod proprie ſolus Deus,dici debeat tota trinitas. Hæc trinitas, vt ait Aug. contra Maximinum, intelligitur cum Apoſtolus dicit, Beatus & ſolus potens, & ibi. Soli ſapienti Deo:& ibi,Inuiſibili ſoli Deo. Non enim de ſolo patre hæc accipienda ſunt, vt cōtendebat Maximinus & alij hæretici,ſed de trinitate. Sicut & illud, Solus habet immortalitatem, quia ſecundum rectam fidem,ipſa trinitas eſt vnus ſolus Deus,beatus, potens,ſapiens,inuiſibilis. Vnde Aug. in eodem, Cum vnus Deus ſit trinitas,hæc ſit nobis ſolutio queſtionis,vt intelligam9 ſolū Deum ſapientem,ſolum potentem,patrem & filium,& ſpiritum ſanctum qui eſt vnus & ſolus Deus.

Quod nō dicitur ſolus pater Deus eſt. Ibidem.

Quod pater non eſt ſolus Deus ſed trinitas Libr. 3 contra Maxi. cap. 9. Lib. ca. 11 12. & 13. 1. Ti. 9 Rom. 16 1 Tim. 1 1 Ti. 6. Cap. 13. & li. 1 de trini. c. 6.

Quomodo dicitur trinitas ſolus Deus, cum ipſa ſit cum ſpiritibus & animabus ſanctis.

Cap. 7

SED iterum queritur,quomodo ipſam trinitatem dicimus ſolum Deum,cum ſit cum ſpiritibus, & animabus ſanctis. Ad quod reſpondet Auguſt. in 6. libr. de Trini. dicens, Trinitatem dicimus Deum ſolum,quamuis ſemper ſit cum ſpiritibus & animabus ſanctis, ſed ſolum dicimus, quia non aliud quam ipſa trinitas Deus eſt.

Digitized by Google

eſt. Non enim illi cum illa Deus ſunt, vel aliqua alia, ſed ipſa trinitas tantum, non illi, vel alia Deus eſt.

Et ſi de patre ſolo prædicta dicerentur, non tamen excluderetur filius, & ſpiritus ſanctus.

1. Ioan. 5. Lib. 3. contra Maxi. Cap. 13. — VERVNTAMEN vt ait Aug. & ſi de ſolo patre prædicta dicerentur, non tamen excluderetur filius, vel ſpiritus ſanctus, quia hi tres vnum ſunt: ſicut in Apocalypſi de filio legitur, quòd habet nomen ſcriptum quod nemo ſcit niſi ipſe: non enim inde ſeparatur pater, vel ſpiritus ſanctus. Et cum dicitur, nemo nouit patrem niſi filius, non inde ſeparatur pater, vel ſpiritus ſanctus, quia inſeparabiles ſunt. Apoſt. 19. Aliquando etiam nominantur pater, & filius, & tacetur ſpiritus ſanctus: vt veritas ad patrem loquens ait, Matt. 11. Luc. 10. Ioan. 17. Vt cognoſcant te, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum eſſe vnum verum Deũ. Cur ergo (inquit Aug.) tacui de ſpiritu ſancto? quia conſequens eſt, Lib. 6. de tri. c. 9. vt vbicunque nominatur vnus, ſicut pater, & filius tanta pace vni adhærens, intelligatur etiam ipſa pax, quãuis non commemoretur: vno ergo iſtorum nominato, etiam reliqui intelliguntur, quod in pluribus ſcripturæ locis occurrit.

Qualiter dictiones excluſiuę accipiantur in diuinis.

DISTINCTIO XXI.

Hic oritur quęſtio trahens originem ex prædictis.

Expoſitio Diuiſio. — SVPRA probauit Magiſter æqualitatẽ perſonarum. Hic quia in probatione dubias rationes dixerat propter dictiones excluſiuas, mouet illas dubitationes, & ſoluit. Et habet hæc pars tres partes, ſm tria dubia, quæ proponit. Primo .n. quærit de hac rõne, tantus eſt ſolus pater, quantus pater, & filius. Secundo ꝓponit hãc, ſiue quęrit de hac, ſolus pater eſt Deꝰ, & hoc facit ibi. Poſt hoc quæritur, vtrum ſicut dicitur ſolus pater, &c. Tertio quæritur de hac. Trinitas eſt ſolus Deus: & hoc facit ibi. Sed iterũ quęritur quõ ipſam trinitatem. Et in qualibet iſtarum partiũ primo mouetur dubitatio, ſecundo ſoluitur.

Hæc trinitas ſimul proprie dicitur eſſe ſolus Deus.

Dub. 1. — Contra. Videtur per hoc velle nenegare iſtam. Pater eſt ſolus Deus, ſed videtur hæc eſſe vera per expoſitionem, quia pater eſt Deus, & non alius a Deo, vel aliud, ergo &c. Item, prædicatum quod dicitur de tota trinitate, non poteſt eſſe niſi prædicatũ eſſentiale, quia aliter non diceretur de tota trinitate, & eſſentiale prędicatum dr̃ de qualibet perſona ſigillatim, ergo pater eſt ſolus Deus.

Reſpon. — RESP. Dicendum, ꝙ quando ſolus, per ſe additur ad prędicatũ, ita ꝙ non intelligitur a parte ſubiecti, impropriusest ſermo, ſiue dicatur de trinitate tota, ſiue de patre. Nec vult dicere Aug. ꝙ ſolus Deus prædicetur de tota trinitate, ita ꝙ non de patre. Sed in illis locutionibus, ſoli Deo honor & gloria, & conſimilibus, ſolus Deus nõ accipit̃ ꝓ vnica perſona excludendo alias perſonas, ſed pro tota trinitate, excludendo alias naturas, & Magiſter ita accipit. ac ſi Aug. vellet dicere, non ꝙ hoc. ſ. ſolus Deus, prædicaret de trinitate, & non de patre: ſed ipſe vult, ꝙ ſupponat pro ipſa trinitate. Pro patre vero ſi ſupponat, non tñ præciſe ſupponit pro ſolo patre: & ideo Aug. cõcedit, ꝙ ſola trinitas eſt ſolus vnus Deus, non tñ ſolus pr̃. Vnde & Magiſter non dicit, ꝙ pater nõ ſit ſolus

Deus,ſed ꝙ non proprie dr̄ : & illud manifeſtum eſt, ſi inſpiciatur qualiter ſolus debet addi ad prædicatum.

Qũo ipſam trinitatem dicimus ſolum Deum, cum ſit cũ ſpiritibus, & animabus ſanctis.

Dub.2 Quærit cum inſeparabilis ſit a rebus aliis, & intimus oĩbus,pp quid magis dr̄ eſſe cũ ſanctis, q̃ cum aliis.

Reſpon. Reſp.dicendũ ꝙ quãuis Deus ſit cum oĩbus,& in oĩbus,tñ ſpecialiter dr̄ eſſe cum ſanctis,pp effectum gratiæ inhabitantis, per quã ipſi cõformant, & cari,& ſimiles ei fuerũt.Vñ Pro.8 Delitiæ meę eſſe cũ filijs hoĩum,dicit ſapientia Dei. Vnde,dñs vobiſcum, dicitur hominibus,non beſtijs.

Nemo nouit patrem niſi filius.

Dub.3. Cõtra. Cũ nemo cõponat ex non & homo, ergo, Nemo idẽ eſt qđ nullus homo, ſed dictio exceptiua non excipit niſi contentum ſub termino. Vnde nihil eſt dictũ , Nullus homo currit niſi aſinus.cum ergo pater nõ cõtineat in ſuppoſitione huius nois homo pater,&c.Si tu dicas ꝙ ampliatur ex vſu diſtributio importata per iſtum terminũ nemo,vltra quàm ad homines, Tunc ego quæro pro quo ſtat,aut pro creato,aut ꝓ increato.Si pro creato,nulla eſt exceptio , quia ſimpliciter vera,& præterea pater nõ eſt ibi contentum. Si pro increato, ſimpliciter,& totaliter eſt falſa, ergo per exceptionem non põt verificari. Si tu dicas ꝙ pro vtroque , qũo põt hoc eſſe,cũ nihil habeãt cõe?Et ſi habēt cõe,aut hoc, ꝙ hoc eſt nemo diſtribuit ꝓ eſſentiis, aut ꝓ pſonis, Si ꝓ eſſentiis,ergo nõ debet excipi pr̄. Si ꝓ pſonis ergo debet excipi.ſ.ſ.ſicut & pr̄ , alioquin locutio eſt falſa.

Reſpon. Reſp.dicẽdũ,quòd,Nemo diſtribuit cõiter ꝓ cõi cognoſcente,ſiue habente vim cognitiuam,& diſtribuit, Nemo,non ꝓ ſuppoſito tm̃, ſiue ꝓ perſona,ſed pro natura, vnde pr̄ nõ excipitur quia pſona,ſed quia eiuſdem naturę cum filio, & ideo implicatur in illa exceptione filius,& ſpirit⁹.ſ.& ideo locutio habet veritatẽ, vel dic,ꝙ Nemo diſtribuit ꝓ hoib⁹, & tenetur ly. Niſi nõ exceptiue,ſed aduerſatiuę ſicut dr̄ 2.Timo.2.Ad nihil vtile eſt, niſi ad ſubuerſionem audientium.

Artic.1. AD intelligentiam huius partis eſt hic quæſtio de dictionibus excluſiuis. Et circa hoc principaliter quærenda ſunt duo. Primo quærit. Vtrum dictio excluſiua in diuinis vere addatur termino ſubſtantiali. Secundo vtrum vere addatur termino relatiuo.Et quãtum ad primum quæruntur duo. Primo, Vtrum dictio excluſiua vere addat termino ſubſtãtiali a parte ſubiecti. Secundo , ſi vere addatur a parte prædicati.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Hæc dictio ſolus, categorematice.i.pro vt dicit ſolitudinẽ in diuinis non dicitur:ſyncategorematice vero , ita vt vel perſonali,vel ſubſtantiali ſubgat pdicato, vtiq; dici poteſt.

Ad opp. QVOD vere addat huic termino Deus. a parte ſubiecti,oñdit hoc mõ Deus habet aliquid ꝓpriũ, ſed proprium eſt qđ ineſt ſoli,ergo &c. & quia cõſtat, ꝙ excluſio vere addit termĩo ſubſtãtiali reſpectu pdicati eſſentialis, vnde bene dr̄.Solus Deus non creat , quæritur,vtrum vere addatur ei reſpectu pdicati ꝓprii, ſicut termini relatiui : vtrũ.ſ.vere dicat,Solus Deus eſt pater.Et quòd ſic, videtur p ſuã expoſitionẽ,quæ eſt,ſolus Deus eſt pater.i. nõ alius q̃ Deus eſt pr̄,ergo ſol⁹ De⁹ eſt pater . Et ꝙ ſit iſta eius expoſitio, hoc habetur a cõi vſu , & a Philoſopho, qui dicit , quòd ſolus idem eſt quod non cum alio. Item, hoc videt a conuertibili,qm̃ iſtę duę conuertũtur . Nihil pter Petrum currit , ergo ſolus Petrus currit,ergo & iſtę duæ, nihil pter Deũ eſt pr̄,ergo ſolus Deus eſt pr̄. Sed prima eſt vera, quia hæc eſt falſa, Nihil eſt pr̄,& non habet in ſtitiam niſi in Deo,ergo &c. Item,a quocunq; remouet hoc qđ eſt i pl⁹, remouet quod eſt in minus : ſ d eſſe 1.elen. cap.4.

Deum

Deum,eſt in plus,q̃ eſſe p̄rem, ergo a
quocũq; remouet̄ Deus,& pater. Sed
quæcũq; ſic ſe habent,quòd a quocũ
que remouetur vnum,& alterũ: vnũ
p̄ciſe p̄dicatur de altero,nec habet in
ſtantiam,ergo pr p̄ciſe,prædicatur d̄
2 Deo,ſed ſi præciſe, ergo cum exclu-
ſione,ergo &c.Contra. Terminus ac
cidentalis implicat rem ſuam circa
ſuum ſubiectum, vt patet cum dicit̄,
Homo albus currit, circa hunc termi
num homo implicatur albedo : ergo
ſimiliter cum dr̄ ſolus Deꝰ eſt pater,
circa Deum implicatur ſolitudo. Sed
Hilarius dicit,ꝙ Deus non eſt ſolita-
rius confitendus,ergo &c. Et rõ iſta
concludit,ꝙ nõ poſſit vere addi nec
cũ prædicato proprio,nec cõi.Item,
oſtenditur quòd non poſſit vere ad-
di reſpectu p̄dicati cõis, vt cũ dicit̄.
Solus Deus creat: hoc enim nomen
Deus de ſe habet ſuppoſitionẽ quaſi
indefinitam reſpectu perſonarũ , er-
go reddit locutionem veram pro
aliquo , ſed ꝓ quolibet eſt falſa. Hæc
eſt enim falſa,Solus pater creat. ergo
cum omne p̄dicatum eſſẽtiale con
ueniat tribus , & non ſolum vni,
nullo poteſt modo addi dictio exclu
ſiua reſpectu talis prædicati ſubie-
cto cõi. Item,quòd non reſpectu ꝓ-
prij,videt̄. Quia ſi hęc eſt vera, So-
lus Deus eſt pater:ergo a ſimplici cõ
uerſa:& hæc,Solus pater eſt Deus ſed
iſta eſt falſa: ergo &c.Si dicas , quòd
non conuertit ſimpliciter . Contra.
Habet itellectũ vniuerſalis negatiuę,
& particularis affirmatiuę , & vtra-
que conuertitur ſimpliciter, &c.

Ariſto. 1. elen c.ca.4 R E S P. Dicendum,quòd hæc di-
ctio ſolus , poteſt eſſe categorema ,
vel ſyncategorema . Secundũ quòd
eſt categorema , ſic eſt nomen adie-
ctiuum abſolutum ponens rem ſuam
circa ſuum ſubſtantiuũ,& res ſua eſt
ſolitudo,vnde tantũ valet hic ſolus,
quãtum ſolitarius . Et quia ſolitudo
nullo modo recipit̄ in diuinis quan
tum ad ſubſtantiam, quia eſt in mul-
tis p̄ſonis,hoc nomen ſolus nõ reci-
pitur in diuinis ſubſtantialibus,ſicut
oſtendit prima ratio . Si autem acci-
piatur inquantum eſt ſyncatego -
rema , ſic priuat aſſociationem , &
importat aliquam negationem . Et
ſic cum aliquod p̄dicatum,& ſubſtã-
tiale,& perſonale p̄ciſe dicatur de no
mine ſubſtantiali, ſic vere dr̄ in diui
nis & reſpectu p̄dicati ſubſtantialis,
vt cum dr̄,ſolus Deus creat, & reſpe-
ctu p̄ſonalis,vt cũ dr̄,Solꝰ Deꝰ eſt p̄r.

A D illud ergo quod obijcitur , ꝙ
ponit rem ſuam circa ſubſtantiuum. 5
Dicendum,ꝙ nõ eſt ſimile ſm quòd
hoc nomen ſolus tenet̄ ſyncatego-
rematice , quia albus eſt diſpoſitio
ſubiecti abſoluta,vnde abſolute po-
nit rem ſuã circa terminum , ſed ſo-
lus rõne negationis non abſolute, &
ideo non ponit ſolitudinem,ſed prę-
ciſionem . Ad illud quod obiicitur
ſecundo,quòd terminus ſubſtantia- 6
lis debet reddere locutionem veram
pro aliqua perſona. Dicendum,quòd
terminus,cui additur excluſio,reſpe-
ctum habet ad p̄dicatum, & reſpectũ
habet ad excluſionẽ,& licet reſpectu
p̄dicati poſſit hr̄e ſuppoſitionẽ p̄ſo-
nalem,vt cũ dicitur,Solus homo cur
rit,tñ regula eſt apud ſophiſtas,quòd
per comparationem ad dictionẽ ex-
cluſiuam talis terminus habet ſuppo
ſitionem ſimplicem,vnde nullo mo-
do licet deſcendere . & hoc eſt quod
dicitur in lib.de regulis fidei , quòd
dictio excluſiua facit excluſionẽ quã
tum ad genus rei , non quantum ad
rem generis,quia rõne formæ com-
munis,quæ eſt genus rei,non ratione
ſuppoſiti, quę eſt res generis. A D il-
lud quod obijcitur vltimo,quòd con 7
uerſa eſt falſa . Dicendum,quòd illa
non eſt ſua conuerſa,quia iſta , Solus
Deus eſt pater,habet intellectum af-
firmatiuę , ſcilicet Deus eſt pater , &
hæc conuertitur ſimpliciter habet
intellectũ negatiue huius nullus aliꝰ
a Deo eſt pater.& hæc ſimiliter con-
uertitur ſimpliciter , ſed hęc non eſt
ſua conuerſa, nullus alius a patre
eſt Deus , ſed hæc , Nihil quod
eſt pater eſt aliud a Deo : idẽ
enim quod ſubiiciebatur
in prima, debet præ-
dicari in ſecunda,
& ſic patet
illud.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Dictio excluſiua poteſt addi ad prædicatum termini ſubſtantialis vere, ſed nõ proprie, niſi cum additione termini partitiui, & numeralis.

Fundamenta.

VTRVM dictio excluſiua vere poſſit addi termino ſubſtantiali a parte prædicati. Et ꝙ ſic oñdit hoc modo. Aug. 7. de trini. Patrem dicimus eſſe Deum, ſed non eſſe ſolum Deum, eſſe autem ſolum Deũ dicimus prẽm, & filium & ſpiritum ſanctum. Si tu dicas, ꝙ ly ſolũ, intelligitur a parte ſubiecti, obijcit̃ expreſſius per hoc quod dicit

Libr. 3.

Aug. contra Maxim. Ipſa trinitas eſt vnus ſolus verus Deus. conſtat ꝙ in hac, ſolus Deus, non põt eſſe diſpoſitio ex parte ſubiecti, quia ſic eſſet ſermo incongruus, ergo &c. Item, hoc videtur ꝑ expoſitionem. Trinitas eſt Deus, & non aliud, q̃ Deus, ergo trinitas eſt ſolus Deꝰ, pręmiſſæ ſunt veræ, ergo & concluſio. Item, rõne videt̃ per ſimile, qñ prædicatũ nõ ineſt alij, q̃ ſubiecto vere, hæc dictio ſolus, accipit̃ ex parte ſubiecti, ergo quãdo ſubiectũ non ſubeſt alij q̃ prædicato, vere accipit̃ a parte ꝑdicati, ſed iſtud ſubiectum trinitas, non ineſt alij, q̃ Deo, ergo &c.

Ad opp.

Cõtra. Hęc dictio ſolus, eſt diſpoſitio ſubiecti, ſicut hoc ſignum oĩs, ſed qñ oĩs, additur ad ꝑdicatũ, locutio ẽ falſa, & impropria, ergo ſimiliter qñ hęc dictio, ſolus. Item, hęc dictio ſolus, addita alicui termino, excludit alium. Vnde ſenſus eſt, ſolus homo, homo & non alius. ſed alius reſpicit ſuppoſitum, & terminus ſubijcitur rõne ſuppoſiti, & prędicatur rõne formę, ergo hæc dictio ſolus, de ſui rõne reſpicit ſubiectum, ergo falſo, & improprie addit̃ prædicato. Itẽ, ſecundum quod additur prædicato, aut tenet̃ categoreumatice, aut ſyncategoreumatice. Si categoreumatice, tũc eſt nomẽ adiectiuum, & non recipitur in diuinis. Si ſyncategoreumatice, ſic importat negationem implicitam, ſed negatio antecedit, quod negat. ergo neceſſe eſt, quòd antecedat cõpoſitionem quã negat. ſed cũ dr̃, Pater eſt ſolus Deus, non ſequitur cõpoſitionẽ, ergo, videtur, ꝙ non poſſit ipſam negare, ergo &c. Itẽ, ego quæro quid excludat qñ addit̃ ad prædicatum. Si aliud a prædicato vt ſit ſenſus, eſt ſolus Deus .i. Deus, & non aliud, tunc eſt ibi ſuperfluitas, quia forma prædicati excludit aliam formam diſparatam quantũ eſt de ſe. Vnde ſequitur. Iſte eſt homo, ergo non eſt aliud ab hoĩe: ergo videt̃ ꝙ dictio excluſiua facit ſuperfluitatẽ, & nugationẽ, non ergo tenet̃ excluſiue: & ita videtur ꝙ teneatur adiectiue ſolum, & ꝙ importet ſolitudinem circa hunc terminum Deus, & ſic iſtæ ſunt falſæ.

RESP. Ad hoc voluerunt aliqui dicere, ꝙ hęc dictio ſolus, ꝓprie nõ debet addi ad prædicatum, ſed tm̃ ad ſubiectũ, & cum additur ꝑdicato, improprię ſunt locutiones, & tunc idẽ eſt dicere ſolus, & tantum, & tñ ſi aliquis inſpiciat, non tm̃ cũ hac dictione ſolus, ſed cũ hac dictione tm̃ videbit improprietatem, & ſuperfluitatem. Quid. n. aliud eſt dicere. Trinitas eſt tm̃ Deus, niſi eſt Deus, & non aliud q̃ Deus? hoc improprie ſatis dictum eſt, quia hoc ipſo, quod Deus eſt, excluditur, ꝙ non ſit aliud a Deo. Si. n. Deus eſt, ergo non eſt aliud a Deo, & nullus hæreticus vnq̃ dixit trinitatem eſſe Deũ, qui diceret aliud ipſam eſſe a Deo: & ideo nõ videtur magnum quid Augu. dicere ſi hoc voluit dicere. Propterea aliter dicendum eſt, ꝙ hæc dictio ſolus, dupliciter põt addi termino ſubſtantiali, aut per ſe, aut cum termino numerali, ſiue partitiuo. Per ſe improprie additur, & ſi addatur ſm vocem, tñ ſm intellectum ſtat a parte ſubiecti. Idem. n. eſt dicere, Homo albus eſt, & eſt albus homo. Vnde ſenſus eſt, non dicimus patrem eſſe ſolum Deũ, ideſt non dicimus ſolum prẽm eſſe Deum. Si aũt aliter ponatur, videtur ſermo habere ſuperfluitatem, & improprietatem, quia hoc excludit qđ

excludebatur

excludebatur ex natura ipſius prædicati. Aliter addit̃ hæc dictio ſolus termino ſubſtantiali cũ termino numerali, ſicut cũ termino vnus, & tũc excludit pluralitatem, & hoc modo bene additur prædicato, & ſic accipit
4 Aug. contra Maxi. cum dicit. Trinitas eſt vnus ſolus verus Deus, ita ꝙ non plures, & tunc eſt verus ſermo, & proprius, & contra hæreticos, qui dicebant trinitatem eſſe plures Deos: & importatur ꝑ iſtũ terminũ ſolus, priuatio multitudinis, & ita diſtinctio: & magis proprie dr̃ de trinitate, ꝙ trinitas ſit vnus Deus, q̃ de p̃re, cũ tñ poſſet dici de vtroq;, q̄a p̃r eſt vnus Deus, & nullus vnq̃ dixit p̃rem eſſe plures. ſed de trinitate, ſiue de tribus aliqui dixerunt: & ideo congruẽtius dr̃ trinitas eſt vnus ſolus Deus. Concedendum eſt ergo, ꝙ ſolus, põt addi ad prædicatum termini ſubſtãtialis vere in diuinis, ſed non ꝓprie, niſi cũ determinatione, & adiunctione termini partitiui.

9 . AD illud ergo quod obijcitur, ꝙ ſolus, eſt diſpoſitio ſubiecti, ſicut hoc ſignum omnis, dicendũ ꝙ nõ eſt ita propria diſpoſitio ſubiecti ſicut hoc ſignum oĩs, quia oĩs diſtribuit pro ſuppoſitis, pro quibus terminus ſubijcitur, nõ pro quibus prędicatur, ſaltẽ ſimul ſumptis. Solus aũt, nõ ſolum dr̃ ratione ſuppoſiti, verumetiã rõne formę, q̄a excludit aliũ, & etiã põt excludere aliud. Et per hoc patet ſequens, quia non ſemper excludit alium maſculine, ſed etiã põt excludere aliud neutraliter, vel etiã pluralitatem qñ additur termino numerali, vt viſum eſt. Ad illud qđ quærit̃, vtrũ teneatur ſyncategoreumatice, vel ꝓut eſt nomen importans formã denominantem, vt idem ſit ſolus qđ ſolitarius. Dicendũ, quòd ſyncategoreumatice. Quod obijcitur, quòd ſequitur cõpoſitionẽ. Dicendũ quòd ſolus, importat duo in ſe. ſ. intellectũ huius nominis alius, & intellectum negationis. Quantum ad intellectũ huius nominis alius. reſpicit terminum circa quẽ ponitur, & ſequitur
10 actum. Quantum ad intellectum negationis ꝑcedit, & hoc non eſt inconueniens quantum ad diuerſa ꝑcedere, & ſequi: hoc patet exponenti. Si enim dicam. Video ſolum Conradũ: Senſus eſt video Conradũ, & non video alium a Conrado. Similiter intelligendũ eſt in ꝓpoſito. AD illud quod quæritur quid excludit cũ additur ꝑdicato. Dicendũ, ꝙ qñ addit̃ ſine determinatione, excludit aliam formam, & tunc reuera eſt ibi ſuperfluitas, & improprietas, eſt nihilomi- 11
nus veritas, ſed qñ additur cũ termino partitiuo, tunc excludit pluralitatem, & tunc poteſt locutio h̃re veritatem: pater. n. & filius ſunt vnꝰ Deus & nõ plures, & ita vnus ſolꝰ Deꝰ, &c.

Conſequenter ſecundo loco eſt quæſtio de ſcđo articulo quæſtionis. ſ. vtrũ dictio excluſiua poſſit addi termino relatiuo. Circa hoc q̃runtur duo. Primo quæritur, vtrum dictio excluſiua vere addatur termino perſonali reſpectu prædicati pro- Artic. 2.
prij. Secundo, vtrũ vere addat̃ termino ꝑſonali reſpectu ꝑdicati cõis, vt vere dicatur, Solus pater eſt Deus.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Hęc dictio ſolus, categorematice. i. pro vt dicit ſolitudinẽ in diuinis non dicitur: ſyncategorematice uero, ita vt vel perſonali, vel ſubſtantiali iungatur prædicato, vtique dici poteſt.

QVOD reſpectu ꝑdicati proprij vere addatur vt. ſ. hæc ſit vera. Solꝰ pater eſt pater. Videt̃ ꝑ Aug. 7. de trinitate. In illa trinitate ſolus p̃r dr̃ p̃r, quia nullus niſi ipſe eſt ibi p̃r. Itẽ, hoc videt̃ ꝑ expoſitionem, quia ꝑſona p̃ris eſt p̃r, & nulla alia eſt p̃r, ergo hæc eſt vera, Solꝰ p̃r eſt pater. Itẽ. Nihil eſt magis proprium alicui, q̃ quod eſt idem ſibi re, & rõne, ergo propriiſſime dicitur de ſe, ſed quod proprie cõuenit alicui, conuenit ſoli. ergo pater dicitur de ſolo patre. Contra. Solus.

1.elenc. vt vult Philoſophus, idem eſt quod
cap.4. non cum alio, ſed impoſſibile eſt pa-
trem non eſſe cum alio, ergo ſemper
qñ addit huic termino pater, vel ali
termino perſonali, eſt locutio falſa.
Item, ſolus excludit aliũ, ſed alio eſt
Deus, alio eſt pater, ergo addita huic
termino pater, excludit Deum, ergo
ſi hæc eſt vera, Solus pater eſt pr̃, &
hæc ſimiliter, Deus non eſt pr̃: ꝙ ſi
hæc eſt falſa, ergo & prima. Item, ſo-
lus includit hoc relatiuum alius, ſed
alius ita eſt relatiuum diuerſitatis,
quòd nihilominus implicat aliquam
identitatem. Vnde ſequitur, Iſte va-
dit cũ alio hoĩe, ergo iſte eſt homo:
ſi ergo excludit alium, ab hoc quod
eſt pater, aut alium patrem, aut aliũ
Deum, ſed quocũque modo dicatur,
eſt locutio falſa, & implicatio falſa,
ergo, &c.

RESPON. Dicendum, quòd ſe-
cundum quòd hæc dictio, Solus, te-
netur ſyncategorematice, importat
priuationem aſſociationis, & lo-
cutio ſimiliter eſt vera, excluſo il-
lo ſenſu quo importat ſolitudinem,
quia ſic non accipitur in diuinis, ſi-
cut ſupra dictum eſt. Secundum.n.
quòd importat priuationem aſſocia
13 tionis vera eſt. Quia cum tripliciter
poſſit eam importare, in quolibet ſen
ſu locutio eſt vera. Poteſt enim hæc
dictio Solus, importare priuationẽ
aſſociationis reſpectu formę termini
ſubiecti, vt dicatur ſolus pater, ideſt
ille qui eſt ſolus pater, & ſic abſque
dubio veritatem habet, ſolus pater
eſt pater. Vel poteſt importare priua
tionẽ aſſociationis reſpectu prædica-
ti, & hoc dupliciter, vel in participan
do, vt quia ali non conueniat, & ad-
huc vera eſt, quia hoc prædicatum
quod eſt pater, ſoli perſonæ patris
conuenit, illa enim proprietas patri
conuenit, & ita ꝙ nulli ali. Vel po-
teſt importare priuationem aſſocia-
tionis in comparticipando, vt cum
dicitur Petrus comedit ſolus, vel
vadit Romam ſolus, non quia alius
non vadit Romam, vel non comedit,
ſed quia nullus comparticipat cum
eo, quamuis participet, & ſic locu-
tio adhuc eſt vera, quia perſona pa-
tris non participat, vel compartici-
pat cum alia in proprietate paterni-
tatis, & ideo ſecundum quòd ſolus
excluſiue tenetur, iudicatur locutio
vera.

AD illud ergo quod obijcitur, ꝙ 14
Solus, idem eſt, quod non cum alio.
Dicendum, quòd negatio illa non
ſimpliciter excludit alium in exclu-
dendo, ſed excludit alium reſpectu
formæ ſubiecti, vel prædicati, vt vi-
ſum eſt, & quamuis pater cum alijs
exiſtat, & nõ poſſit ſine alio eſſe, quia
tamen proprietatem paternitatis cũ
alio non communicat: ideo habet
ſimpliciter locutio veritatem. AD il- 15
lud quod obijcitur, ꝙ alio eſt Deus,
alio eſt pater. Dicendum, quòd ſicut
dictum eſt ſupra, aliud dicit diuerſi-
tatem ſecundum rationem dicen-
di, vel intelligendi in verbo propo-
ſito, ſed in expoſitione huius dictio-
nis Solus, dicit diuerſitatem, ſiue di
ſtinctionem in ſuppoſito. Et quia
Deus in ſuppoſito non differt a pa-
tre, imo ſupponit pro patre: ideo nõ
ſequitur quod dictio excluſiua addi-
ta patri, excludat Deum. AD illud 16
quod obijcitur, quòd, Ali⁹ implicat
formam aliquam ſecundum quam
conueniat: Dicendum, quòd iſtud
non oportet, quòd iſta ſit forma per
terminum importata, vere enim di-
citur, homo eſt aliud ab aſino, niſi
quando aduenit illi termino imme-
diate, vt cum dicitur alius aſinus, in-
cluditur conuenientia in natura cõ-
muni, ſed cum dicitur ſolus pater,
non eſt dicere, quòd pater, & non
alius pater, ſed pater, & non alius a
patre: & ideo non importatur conue
nientia in forma proprietatis pa-
ternitatis cum alietate, ſed ſuf-
ficit, quòd ſit alia perſona,
pater enim eſt alia perſo-
na, vel etiam alia eſſen
tia, & iſta excludit
hoc, quod eſt
ſolus, & ſic
patet il-
lud.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Dictio excluſiua uere additur termino perſonali reſpectu ꝑdicati communis, ſi faciat excluſionem compoſitionis intellectę circa ſubiectum, non autem excluſionem reſpectu compoſitionis principalis.

Ad opp. VTRVM dictio excluſiua vere addatur termino perſonali reſpectu prędicati communis, vt vere dicatur, ſolus pater eſt Deus. Et quod ſic, videtur auctoritate & ratione. Auctoritate ſic, eccleſia cantat, Tu ſolus altiſſimus Ieſu Chriſte. Et illud, Deo patri ſit gloria eiuſque ſoli filio &c. & conſimiles multę inueniũtur. Item, Mat. xj. Nemo nouit filium niſi pater. ſed nemo niſi pater & ſolus pater cõuertuntur, ergo ſolus pater nouit, & hoc prædicatum eſt eſſentiale, ergo &c. Itẽ, ratione videtur, quia dictio excluſiua addita alicui, non excludit niſi alium, ſed tres perſonę non habent alietatem reſpectu prædicati ſubſtantialis, ergo addita vni non excludit aliam reſpectu talis prædicati, ſed ſi nõ excludit, locutio eſt vera, ergo &c. Itẽ, dictio excluſiua addita alicui, nõ excludit, quod eſt in eo vt pars, vt ſi dictio excluſiua additur Petro, nõ excludit pedem Petri, ergo cum maiori identitate ſit filius in patre, quam pes in Petro, dictio excluſiua addita pr̃i

Fundamenta. non excludit filium. Contra. nec pater ſolus, nec filius ſolus, nec ſ.ſ. ſolus Deus eſt, ergo nõ vere additur reſpectu termini communis. Item, omnis propoſitio in qua prædicatum communiꝰ eſt ſubiecto, addita excluſione ad ſubiectum eſt falſa, quia nullum tale præciſe conuenit ſubiecto, ſed talis eſt hoc & conſimiles, ſolus pater eſt Deus, ergo &c. Item, dictio excluſiua addita alicui, excludit omne illud, qđ ponit aſſociationem cum termino, & hoc patet, quia priuat aſſociationem, ſed filius ponit aſſociationem cũ patre, vnde pater cum filio, eſt pater cũ alio. Item, dictio excluſiua excludit omne aliud, & maxime oppoſitum, ſed relatiua ſunt vna differentia oppoſitionis, ergo addita vni relatiuo excludit aliud, ergo addita patri excludit filiũ, & ſi hoc, omnes tales ſunt falſæ.

RESP. quod hic eſt duplex poſi 17
tio. Quidam enim ſimpliciter & ſine diſtinctione concedunt & has conſimiles, ſolus pater eſt Deus, & poſitio eorum eſt, qđ dictio excluſiua addita vni relatiuorum non excludit reliquum. Et ratio huius poſitionis eſt, quia non excludit, quod conſequitur ad terminum, & intelligitur in termino, vt addita homini, nõ excludat animal, ſed vnum relatiuorum intelligitur in altero, & cõſequitur alterum, ergo addita vni, non excludit alterũ. Et ſi opponatur, quod ſolꝰ, excludit oppoſitum, dicunt, quod relatiua ſunt differentię oppoſitiõis, & entis. Oppoſitionis, ſecũdum quoad idem, & ſic addita vni excludunt aliud. Vnde ſequitur. Iſte eſt tantum pater,
ergo non eſt filius. Secundum, quod 18
ad diuerſos comparantur, ſunt differẽtię entis, & ſic poſito vno, ponitur & reliquum, & vnum nõ excluditur ab alio, quia dictio excluſiua illud ſolum aliud excludit, quod non neceſſario concomitatur. Sed hęc poſitio nõ videtur conueniens. Dictio enim excluſiua priuat aſſociationem, ergo excludit omne illud, quod ponit circa ipſam aſſociationem, & ideo addita patri, excludit filium. Et propter hoc alia eſt opinio, quod dictio excluſiua addita patri, excludit filium, & hæc poſitio magis eſt probabilis. Secundũ hanc poſitionem procedendo diſtinguendæ ſunt huiuſmodi locutiones, ſecundum quod diſtinguit Auguſt. & Magiſter tangit, quia ſolus, poteſt facere excluſionem reſpectu compoſitionis intellectę circa ſubiectũ, vel reſpectu compoſitionis principalis. Si primo modo, tũc eſt ſenſus, Solus pater eſt Deus. i. ille qui ſolus eſt pater eſt Deus, & tũc remouet formam termini ſubiecti ab aliis, non formã prædicati,

dicati & ſub hoc ſenſu veræ ſunt omnes. Et ſub hoc ſenſu accipit Auguſt. Solus f.ſ. eſt tantus, quantus eſt pater & filius. Si autem faciat excluſionem reſpectu principalis compoſitionis, locutio eſt falſa, & omnes falſę ſunt, proprie loquendo, niſi addatur determinatio vt arcetur excluſio, vt patet cum dicitur, Tu ſolus altiſſimus Ieſu Chriſte cum ſancto ſpiritu, & ſic pa-
19 tet primum.

AD illud, quod obiicitur ſecundo, quod ſolus pater ęquipollet huic, Nemo niſi pater. Dicendũ, quod falſum eſt, quia nemo, diſtribuit pro natura, nõ pro perſona, ſolus autem, additur termino perſonali, ideo excludit perſonam, ideo proprie loquẽdo, hæc eſt falſa, Solus pater nouit filiũ, quamuis hæc ſit vera, Nemo nouit filium niſi pater, q̃ ſenſus eſt, Nemo, ideſt nulla creatura, niſi ille qui eſt
20 eiuſdem naturę, vt pater. AD illud, quod obiicitur, quod dictio excluſiua excludit alium. Dicendum, quod excludit omne aliud vel alium, quod non prædicatur, nec ſubiicitur, ſed aſſociatur, ſiue ſit aliud in forma, ſiue in ſuppoſito, & quoniam pater cum filio reſpectu prædicati ſubſtantialis aſſociantur, ideo reſpectu illius excluduntur, inuicem, & quia pars nõ aſſociatur, ideo non excluditur, vnde identitas maior vel minor nihil facit ad excluſionem, ſed ratio aſſociandi, vel non aſſociandi. Et ſi obiiciatur, quod addita diffinitio non excludit diffinitionem, & antecedens non excludit conſequens, breuiter dicendum, quod ſi conſequens ita ſequitur quod non ponat aſſociationẽ, & diffinitio non claudat in ſe diuerſum, tũc non excludit. Si vero aliter eſt, tunc excludit, & contradictorie oppoſita implicantur in antecedente. Vnde hic implicatur contradictio, Tãtum pater eſt. Huic autem poſitioni concordat Aug. qui negat hanc, Solus pater eſt Deus, & conſimiles.

DE NOMINVM DIFFERENTIA, quibus vtimur loquentes de Deo.

DISTINCTIO XXII.

De trinitate & vnitate ſecundũ quod credita & intellecta rationabiliter & catholice exprimitur. In principio prologi. In prologo. Hebr. 1. Sapient. 7

POST prædicta nobis differendum videtur de nominum diuerſitate, quibus loquentes de vnitate ac trinitate ineffabili vtimur. Deinde demonſtrandũ eſt, quibus modis de ea aliquid dicatur. Illud ergo præcipue teneamus, quædam eſſe nomina diſtincte ad ſingulas perſonas pertinentia, vt ait Aug. in 8. de Trin. quæ de ſingulis tantum dicuntur perſonis. Quædam vero vnitatem eſſentiæ ſignificantia ſunt, quæ & de ſingulis ſigillatim, & de omnibus communiter dicũtur. Alia vero ſunt quæ tranſlatiue, ac per ſimilitudinem de Deo dicũtur. vnde Amb. in 2. lib. de Trin. ait, Quo purius niteat fides, tripartita videtur deriuanda diſtinctio. Sunt enim noĩa quædam, quæ euidẽter proprietatem, perſonamq; deitatis oſtendunt. Et ſunt quædã, quæ perſpicuam diuinæ maieſtatis exprimunt veritatem. Alia vero ſunt quæ tranſlatiue & per ſimilitudinem de Deo dicũtur. Proprietatis itaque indicia ſunt, generatio, filius, verbũ, & huiuſmodi. Vnitatis vero æternæ, ſapientia, virtus, & veritas, & huiuſmodi. Similitudinis vero, ſplendor, character, ſpeculum, & huiuſmodi. Prę-

Præmiſſis addit quædam eſſe nomina, quæ temporaliter Deo conueniunt, & relatiue dicuntur.

HIS adijciendum eſt, quædam eſſe nomina, vt Augu. ait in 5. lib. de Trin. quæ ex tempore Deo conueniunt, & relatiue ad creaturam dicuntur: quorum quædam de omnibus dicuntur perſonis, vt dominus, creator, refugium: quædam autem non de omnibus, vt donatus, datus, miſſus. Cap. 16

De hoc nomine, trinitas, addit.

PRAETEREA eſt vnum nomen, quod de nulla perſona ſigillatim dicitur, ſed de omnibus ſimul, ideſt Trinitas, quod non dicitur ſecundum ſubſtantiam: ſed quaſi collectiuum pluralitatem deſignat perſonarum.

De alijs nominibus quæ temporaliter Deo congruunt, & non relatiue dſr.

SVNT etiam quædam nomina, quæ ex tempore Deo conueniunt, nec relatiue dicuntur, vt humanatus, incarnatus, & huiuſmodi. Ecce ſex nominum differentias aſſignauimus, quibus vtimur loquentes de Deo, de quibus ſingulis agendum eſt.

Quod nomina, quę ad ſingulas pertinent perſonas, proprie relatiue dicuntur, ea uero quæ vnitatem eſſentiæ ſignificant, ad ſe dicuntur, & de ſingulis, & de omnibus communiter dicuntur perſonis, & ſingulariter nō pluraliter in ſumma accipiūtur.

SCIENDVM eſt ergo, quod illa quæ proprie ad ſingulas perſonas pertinēt, relatiuè adinuicè dicuntur, ſicut pater, & filius, & vtriuſque donum ſpiritus ſanctus. Ea vero, quæ vnitatem eſſentiæ ſignificant ad ſe dicuntur, & ea quæ ad ſe dicuntur ſubſtantialiter vtique dicuntur, & de omnibus cōmuniter, & de ſingulis ſigillatim dicuntur perſonis, & ſingulariter non pluraliter accipiuntur in ſumma, vt Deus, bonus, potens, magnus, & huiuſmodi. Quæ autem relatiue dicuntur, ſubſtantialiter non dicuntur. vnde Aug. in 5. lib. de Trin. ait. Quicquid ad ſe dicitur, præſtantiſſima illa, & diuina ſublimitas ſubſtantialiter dicitur. Quod autem ad aliquid dicitur, non ſubſtātialiter dicitur, ſed relatiue. Tantaq; eſt vis eiuſdem ſubſtantiæ in patre & filio & ſpiritu ſancto, vt quicquid de ſingulis ad ſe ipſos dicitur, non pluraliter in ſumma, ſed ſingulariter accipiatur. Dicimus.n. pater eſt Deus, & filius eſt Deus, & ſpiritus ſanctus eſt Deus, quod ſecundum ſubſtantiam dici nemo dubitat. Non tamen dicimus hanc trinitatem eſſe tres deos, ſed vnum Deum. Ita dicitur pater magnus, filius magnus, & ſpiritus ſanctus magnus: non tamen tres magni, ſed vnus magnus. Ita enim omnipotens pater, omnipotens filius, omnipotens ſpiritus ſanctus: non tamen tres omnipotentes, ſed vnus omnipotens. Quicquid ergo ad ſeipſum dicitur Deus, & de ſingulis perſonis ſimiliter dicitur, & ſimul de ipſa trinitate, non pluraliter, ſed ſingulariter dicitur. Ca. 6. & 8

Et

Libr.6.de Trin.ca.8 Et quoniam non eſt aliud Deo eſſe,& aliud magnum eſſe,ſed idem eſt illi eſſe quod eſt magnum eſſe: propterea ſicut non dicimus tres eſſentias,ſic non dicimus tres magnitudines: ſed vnam eſſentiam, & vnam magnitudinem.

Quod Deus magnus eſt in magnitudine, qua Deus eſt, ſic de bonitate, & de omnibus quę ſecundum ſubſtantiam dicuntur.

DEVS enim non eſt magnus ea magnitudine, quæ non eſt qđ ipſe,vt quaſi particeps eius ſit,alioquin maior eſſet illa magnitudo quã Deus. Deo aũt nõ eſt aliquid maius: ea ergo magnitudine
Libr.5.de Tri.ca.11 magnus eſt qua ipſe eſt. Ideoq; nec tres magnitudines dicimus, ſed vnã magnitudinẽ: nec tres magnos,ſed vnũ magnũ: qa nõ participatione magnitudinis Deus magnus eſt, ſed ſeipſo magno magnº eſt, qa ipſe eſt ſua magnitudo. Ita & de bonitate,& æternitate, & omnipotentia Dei dicendũ eſt,& de omnibus omnino quæ de Deo poſſunt pronunciari ſubſtantialiter: quibus ad ſeipſum dicitur, nõ translatiue ac per ſimilitudinem,ſed proprie, ſi tamen de illo proprie aliquid ore hominis dici poteſt. Ecce aperte docuit, quod nomina vnitatem diuinæ maieſtatis ſignificantia, & ad ſe,dicũtur de Deo,id eſt,ſine relatione, & de omnibus perſonis cõmuniter, & de ſingulis diuiſim dicuntur, nec pluraliter, ſed ſingulariter in ſumma
Cap. 12 accipiuntur. Illa vero nomina, quæ proprie ad ſingulas pertinent perſonas,relatiue, non ſubſtantialiter dicuntur. Quod enim proprie ſingula in trinitate perſona dicitur,vt ait Augu. in eodem, nullo modo ad ſeipſum,ſed ad aliam inuicem,vel ad creaturam dicitur. Et ideo relatiue non ſubſtantialiter dici manifeſtum eſt.

De trinitate & vnitate ſecundum quod credita & intellecta rationabiliter & catholice exprimitur.

DISTINCTIO XXII.

Poſt prædicta nobis differendũ videtur de nominum diuerſitate.

Expoſitio SVPRA egit Magiſter de ſacra trinitate, ſecundum qđ catholice creditur & ĩtelligitur. In hac
Diuiſio parte agit de ea ſecũdũ quod credita & intellecta per catholicos ſermones exprimitur. Vnde ſicut ipſe Magiſter dicit in litera, intendit hic agere de nominum diuinorũ diuerſitate. Et hęc pars habet duas partes. In prima parte determinat de nominibus diuinis ĩ generali. In ſecunda in ſpeciali,& hoc diſt. xxiiij. prædictis adiiciendum eſt, quod cũ etiã nomine &c. Prima pars diuiditur in duo. In prima parte ponit Magiſter multiplices nominum diuinorũ differentias. In ſecunda omnes reducit ad duas,ſecundum illud Boetij in libro diuiſionum. Quod omnis diuiſio eſt bimembris,vel ad bimembrem reducibilis,& hoc ibi. Sciẽdum et igitur, quod illa quæ proprie pertinent. Itẽ, prima diuiditur ĩ duas. In prima ponit Magiſter differentias nominum diuinorum ſecundum Aug. & ſecundum Ambro. In ſecunda ad maiorẽ explanationem ſuperaddit alias tres differentias,ibi. His adiiciendum eſt quædam nomina eſſe &c. Similiter ſecunda pars in qua reducit hęc membra ad duo,habet duas partes. In prima oſtendit quod nomina in diuinis

quæ-

quædam dicuntur relatiue,& hęc pertinent ad perſonas,quædam ad ſe,& hæc dicuntur de omnibus ſimul. In ſcđa oſtēdit hoc eſſe verū ibi. Deꝰ.n. non eſt magnus ea magnitudine.

His adiiciendum eſt, quædam etiam nomina &c.

Dub. 1 Obiicit, q͂a aut diuiſiones Aug. & Amb. ſic ſufficiētes aut nō. Si ſic,ergo Magiſter ſuperflue addit. Si dicant inſufficientes,pro inconuenienti eſt habendum. Reſpon. Dicendum,quod nec diuiſio Aug. nec Ambroſij eſt diminuta, nec additio Magiſtri ſuperflua. Nam membra diuiſionis Magiſtri includuntur in membris diuiſionis Ambroſii.illa enim eſt per immediata,cum enim ſit trimembris, reducitur ad has diuiſiones,q̃ omne nomen Dei aut eſt proprium,aut tranſlatiuum. Si proprium, aut ſpectat ad ſubſtantiam,aut ad perſonas. Magiſter autem iſta membra magis ſpecificat,quia nomen aliquod poteſt ſpectare ad vnitatem ſubſtantiæ,vel ab æterno,vel ex tempore,ſimiliter ad perſonas vel ab æterno vel ex tempore. Et ad perſonas dupliciter, vel diuiſim vt hoc nomen pater,vel ſimul & coniunctim,vt hoc nomē trinitas,& iſta ſunt ſex membra.

Reſponſ.

Quaſi collectiuum.

Dub. 2 Videtur male dicere,quod trinitas eſt quaſi collectiuum,quia vnitas collectiua,vt dicit Bernardꝰ,eſt minima vnitas,ſed vnitas trinitatis arcem tenet inter omnes vnitates, ergo &c. Reſp. quod hoc nomen trinitas differt in duobus a nomine proprie collectiuo. Primo,quia illa quæ nomen collectiuum colligit,habēt ſimpliciter diuerſitatem,& ſecundo,quia habent vnitatem ſecundum quid, & econtra eſt in nomine trinitatis.tamen in hoc eſt ſimilitudo,quia ſicut nomen collectiuum plures ſimul dicit, & de nullo per ſe prædicatur,ita nec hoc nomen trinitas prędicatur de aliqua perſonarum,& tamē omnes ſimul importat, ideo Magiſter non dicit,quod ſit col-

Reſponſ.

3 lectiuum ſimpliciter,ſed quaſi.

Sciendum eſt,ergo quod illa quę proprie &c.

Circa hoc notandum,quod ex verbis Aug. quæ hic ponuntur & in lib. de trini. eliciuntur quædam regulæ de nominibꝰ diuinis. Prima eſt hęc. Omne nomē quod dicitur de Deo, dicitur vel ſecundum ſubſtantiam, vel ſecundum relationem, excepto hoc nomine homo. Secūda eſt hæc. Omne nomen,quod dicitur de tribus perſonis,ita quod de qualibet,ſingulariter dicitur ſecundum ſubſtantiam, exceptis noībus partitiuis. Tertia ē hæc. Omne nomen dictum ſecūdum ſubſtantiam,prædicatur de tribus perſonis ſimul ſumptis ſingulariter, excepto hoc nomine, perſona. Quarta eſt hęc. Omne nomen dictum de Deo reſpectu creaturæ,indicat eſſentiam,exceptis his quæ pertinēt ad vnionem. Quinta eſt hæc. Oē nomen,quod dicitur de Deo ex tempore,& non dicitur de perſonis ſingulis prædicat notionem vel quaſi,& hoc dicitur propter hoc nomen miſſus, quod dicit eſſe ab alio.

Nō tamē tres omnipotētes &c.

Contra,quia cum dicamus tres potētes, videtur quod pari ratione poſſumus dicere tres omnipotentes. Dub. 3

Reſpon. Dicendum,quod verbū ſemper adiectiue & in adiacentia ſignificat,& ideo ſemper trahit numerum a ſuppoſito. Similiter participium manens participium,quia habet naturā verbi,ſed nomen,quia inquiete ſignificat,aliquando ſubſtantiuat,& quando numeratur, tunc numeratur ſicut nomen ſubſtantiuum a parte ſuæ formæ, & ideo quia potēs,poteſt eſſe participium,omnipotens eſt nomen tantum,ideo non ſic recipitur tres omnipotentes,ſicut tres potentes,niſi omnipotens ſit adiectiuum,& adiectiue tentum. Ratio autem quare omnipotens non poteſt eſſe participium, eſt propter compoſitionem quam non admittit verbum. Participium enim vt dicit grāmaticus tranſit in nomen quatuor modis. compoſitione, vt indoctus,comparatione,vt doctior, cōſtructione,vt amans illius,temporis amiſſione,vt amandus,ſecundum q̄ Repon.

idem

idem ſignificat vel idem ſonat, quod
amari dignus.

Deus enim non eſt magnus ea magnitudine &c.

Dub. 4 Quęritur de iſta rõne Aug. Si Deꝰ,
eſt participatione magnus, ergo ma
gnitudo eſt maior quam Deus. Et vi
detur iſta ratio non valere. Non .n.
valet. Iſte eſt albedine albus per par
ticipationem, ergo albedo eſt albior
Reſponſ. quam ipſe. Reſpon. dicendum, quod
ratio Augu. bona eſt, & fundatur ſu-
pra ipſam nominis expoſitionem,
quia participare eſt partẽ capere, & ſi
partem capit, ergo minus eſt quam
totum. Quod ergo obijcitur de albe
7 dine, dicendum, ꝙ eſt maius dupli-
citer, vel quantũ ad eſſe, vel quantum
ad poſſe: dicendum ergo eſt ꝙ parti
cipatio ſubiecti attenditur reſpectu
formæ vniuerſalis, & quãuis ipſa ſit
tota in ſubiecto quantum ad eſſe, nõ
tamẽ quantũ ad poſſe, quia poteſt in
aliis eſſe. Deo tamen nihil poteſt eſ-
ſe maius nec quantũ ad eſſe, nec quã-
tum ad poſſe, & ideo argu. Aug. bene
tenet ꝙ Deꝰ nihil poſſit participare.
Aliter poteſt dici, ꝙ argu. Aug. bene
tenet in his formis q̃ natæ ſunt ali-
quid denominare per eſſentiam, &
in talibus quod eſt per participatio-
nem, reducitur ad illud quod eſt ꝑ
eſſentiam: & qñcũque ſic eſt, ꝙ illud
quod eſt ens per eſſentiã, excellit il-
lud quod habet ens per participatio-
nem. Si ergo magnitudo eſt magna
per eſſentiam, & Deus per participa
tionem, neceſſario ſequitur, ꝙ magni
tudo eſt maior quam Deus. nõ ſic eſt
de albedine, quia non eſt nata ſe de-
nominare, nec de aliquo per eſſentiã
prædicari denominando illud.

Art. vnicꝰ AD intelligentiam eorum quæ
in hac parte dicuntur de no-
minibus diuinis, quatuor quæ
runtur. Primo, quæritur vtrũ Deus
ſit nominabilis. Secundo, vtrum ſo-
lo nomine vel pluribus debeat nomi
nari. Tertio, ſuppoſito ꝙ plura ſint
nomina diuina, quęritur vtrũ om-
nia dicantur tranſlatiue, aut etiam
quædam dicantur proprie. Quarto,
vtrum nomina dicta de Deo dican-
tur ſecundum ſubſtantiam, an etiam
aliquo alio modo.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Deus, licet ſecundum perfectam expreſſionem innominabilis ſit, ſecundum vero ſemiplenam nominationem, nominabilis dicitur.

QVOD Deus ſit inno- Ad opp.
minabilis oſtẽditur au
ctoritatibus & rationi
bus. Auctoritatibꝰ ſic.
Dionyſiꝰ de diuinis no
minibus, Deum neque dicere, neque
intelligere poſſibile eſt. Et iterũ. Dei
neque nomen eſt, neque verbum, ne-
que ratio, neque opinio, neque phãta
ſia, ergo Deus eſt omnino innomina
bilis. Item, Philoſophus in lib. de
cauſis. Prima cauſa ſuperior eſt om-
ni narratione, ſed quod eſt ſuperius
omni narratione, eſt inenarrabile, &
omne tale innominabile, ergo &c.
Item, ratione oſtenditur ſic. Nomen
proportionem & ſimilitudinem ali-
quam habet ad nominatũ, vt vox ad
ſignificatũ, ſed Deus eſt infinitus om
nino, vox autem omnis finita, ergo
cum nulla ſit proportio finiti ad in-
finitum, nulla per vocẽ erit expreſ-
ſio, ergo nec nominatio. Item, omne 7. Meth.
nomẽ imponitur a forma aliqua, ſed
in Deo nõ eſt ponere certã formam.
Vnde Aug. Deus omnẽ formam Sup Ioã.
ſubterfugit, intellectui peruius eſſe ſermo. 38.
non poteſt. ergo &c. Item, omne no-
men ſignificat ſubſtantiã cum quali-
tate, ſed in Deo eſt ſubſtãtia mera ſi-
ne quantitate, & qualitate, ergo non
cõuenit Deum ſignificari per nomẽ.
Item, ꝙ nec Deus ſit nominabilis per
pronomen. Pronomẽ .n. non habet
ſignificationẽ determinatam niſi per
demonſtrationem, vel relationẽ. De
monſtratio autem fit mediãtibus ac-
cidentibus quæ poſſunt oculis cõſpi-
ci, ſed hæc non ſunt in Deo, ergo vr̃
ꝙ Dei neque ſit nomen, neque prono Funda-
men. Contra. in pſal. Dominus no- menta.
men

men eſt illi. Et iterum. Quã admirabile eſt nomen tuum in vniuerſa terra, ergo Deus habet nomen. Itẽ, Diony. fecit librum de diui. nomi. Aut ergo Deus eſt nominabilis, aut ſcientia ibi tradita caſſa eſt & inutilis. Itẽ, ratione videtur, quia omne quod ſe exprimit verbo, poteſt ſe exprimere ſigno verbi, ſed ſignũ verbi eſt vox, ergo cum Deus ſuo verbo exprimat, poteſt exprimi voce, ſed quod poteſt voce exprimi, poteſt nominari, ergo &c. Item, quod conuenit intelligi cõuenit ſignificari ſiue enunciari, ſed cõtingit Deũ a nobis cognoſci, hoc certum eſt, & ſupra probatũ eſt, ergo &c. Item, quod cõuenit laudare, cõuenit & noĩare, ſed Deũ cõuenit laudare, imo ipſe ſumme laudabilis, ergo & nominabilis.

8 RESP. dicendum, ꝙ ſicut intelligere dicitur dupliciter, ſic effabile & nominabile. Vno enim modo intelligere dicitur per perfectã. cõprehenſionem. Alio modo per ſemiplenam cognitionem. Sic effabile dupliciter dicitur. Vno modo per perfectã expreſſionem. Alio modo per ſemiplenam narrationem. ſic etiã nominabile, ſi dicatur effabile ſiue nominabile ſm perfectionẽ expreſſionis, ſic dicendum, ꝙ ſicut Deus ſibi ſoli eſt intelligibilis, ſic ſibi ſoli eſt effabilis & nominabilis, non alio nomine quam ipſe ſit, nec alio verbo quam ipſe ſit, & ſicut nobis eſt incõprehenſibilis, ita & ineffabilis, ita etiã & innoĩabilis, & per hũc modũ loquitur Diony. & Philo. Si vero dicat effabile & nominabile ſm qualẽcunque noĩationem, ſic quemadmodum Deus eſt nobis cognoſcibilis, ita & effabilis & nominabilis, & qui meli⁹ cognoſcit, melius effatur, & melius noĩat & expreſſius. Vnde expreſſi⁹ noĩat fidelis, & ſcriptura quæ fidei ſuffragat̃ vt ſacra ſcriptura, quam ratio vel philoſophia. & hoc modo procedunt rationes & auctoritates ad ſecũdã partẽ.

Diſſentit hic a Scoto, q vult ꝙ aliquid diſtinctius poſſit ſignificari, quam intelligi diſ. 22. q. 1. ibi poteſt dici Cõcordat D. Bon. S. Tho. 1. cõtra. gent. cap. 30. 1. par. q. 13. art. 1.

AD illud ergo quod ſecundo obiicitur de Diony. & Philoſopho iam patet reſponſio, per hoc quod loquũtur de nominatione in qua eſt perfecta expreſſio.
9 AD illud quod obiicitur, ꝙ vox in homine eſt ꝓportionabilis verbo interiori, ſiue ſignificato, dicendum, ꝙ hoc intelligitur de nominatione quæ totam rei ſignificationem includit, aliter nõ habet veritatem, niſi intelligatur eſſe proportio ad rem ſub ratione cognoſcibilis, & ſic poteſt eſſe nominabilis. quãuis enim Deus ſit infinitus, tamen finite cognoſcitur a nobis. AD illud qđ 10
obijcitur, ꝙ Deus non habet formã, dicendum, quod non habet formam peruiam noſtro intellectui, cuiuſmodi eſt forma, cuius eſt imago in ſenſu, habet tamen formam, quia ipſe eſt forma quæ eſt ratio cognoſcendi, qm̃
& ſi nos non cognoſcimus in ſe, ipſe 11
cognoſcit ſe in ſe, & nos eũ in forma creata. Vnde a forma creata nos nomina imponimus quã intelligimus & videmus. AD illud quod obiicitur, ꝙ nomen ſignificat ſubſtantiam & qualitatem, dicendum, ꝙ ſubſtantia & qualitas non accipiuntur proprie, ſed communiter, prout ſubſtantia dicitur quod cognoſcitur, qualitas dicitur quo cognoſcitur, & hoc per modum quietis, & hoc dico ꝓpter verbum, & participium, & aduerbium qđ eſt diſpoſitio verbi. & qm̃ in creaturis vt plurimum differt qđ cognoſcitur. & quo, ideo nomen in creaturis vt plurimũ hoc importat per diuerſitatem. In deo vero idem eſt cognitum & rõ cognoſcendi quãtum eſt de ſe, ideo ſignificat nomen diuinum illa duo per differentiã rei: & ita ſaluatur ibi ratio ſubſtantiæ, & qualitatis, vt congruit nomini.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Deus habet plura nomina quibus nominari poteſt, ſi nomẽ pro voce ſignificante cõcipiatur: ſi vero nomen rationẽ innoteſcendi ex parte Dei ſignificet, illud vnũ eſt, & magnũ.

VTRVM Deus habeat vnum ſolum nomẽ, an plura. Et ꝙ plura videtur auctoritate ſcripturæ, quæ ipſum diuerſis nomi-

Fundamenta.

creata. Si per excellentiã multa, quia in multis, in omnibus. ſ. conditionibus nobilitatis excedit creaturas.

13 Ex prædictis patent obiecta. Q̃d enim obijcit, ꝙ ſcriptura nomen Dei exprimit ſingulariter, dicendum, ꝙ ſcriptura vt plurimũ nomen Dei prædicat magnum, admirabile, ſanctũ, & laudabile, & ſic non loquitur de nomine ſm ꝙ vox, ſed ſm ꝙ ratio innoteſcendi a parte Dei, & ſic vnum: tamen non ſequitur, loquitur ſingulariter, ergo vnũ ſolum, quia frequẽter quod dicitur ſingulariter, dicitur & vniuerſaliter, vt patet in multis exemplis in lege cum dicebatur, homo de Iſrael, vel homo q̃ fecerit hoc vel illud, intelligebatur de quolibet

14 homine. AD illud, quod obiicitur, quod pluralitas a parte rei eſt, dicendum, quod pluralitas a parte rei eſt, ſi vt accipiatur res pro perſona. Si autem pro natura, & ſic ſi non ſit pluralitas in ſe, tamen inquantum innoteſcit. Et ideo plura nomina. AD illud, quod obiicitur, quod nomina talia ſunt ſynonyma, dicendum, quod tunc ſunt ſynonyma cum dicuntur a parte vocis ſolum. Hic autem eſt differentia, ſecundum rationem innoteſcendi, & ideo non ſynonyma. Alia ratio dicta fuit ſupra diſt. viij. in primo proble-

15 mate. AD illud, quod obiicitur, q̃d ſi venit a parte intelligendi ſolum, ergo talia nomina ſunt vana, dicendũ, quod non venit ab hoc ſolum, quoniam illi rationi innoteſcẽdi, reſpondet pluralitas in creaturis, & in Deo reſpondet vera vnitas complectẽs illam totam pluralitatem, vnde quia intelligimus Dei potentiam, & ſapientiam per diuerſa, diuerſimode nominatus, & quia in Deo vera eſt ſapientia, & potẽtia, ideo non eſt ibi vanitas.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Non oĩa nomina quæ de Deo dicuntur translatiua cenſeri debent, cum quædam proprio dicantur, licet nonnulla ſecundum ſimilitudinem de ipſo verificentur.

VTRVM omnia nomina diuina dicãtur trãſlatiue, an etiam quædã dicantur proprie. Et ꝙ omnia dicantur tranſlatiue, videtur. In regulis fidei dicitur, Omne ſimplex proprie eſt, & improprie dicitur, ſed quod improprie dicitur, improprie nominatur: cum, ergo Deus ſit ſimplex, nominatur improprie, ſed improprietas reducitur ad proprietatem, ergo nomina diuina de Deo dicũtur improprie, de aliis proprie, ſed quod dicitur de aliquo improprie, dicitur tranſlatiue, ſi de alio proprie, ergo &c. Item, vnum ꝙ que ſicut contingit intelligere, contingit & ſignificare, ſed non contingit Deum intelligi niſi per proprietates, & cõditiones creaturarum, ergo nec nominare, ſed q̃d nominatur ſecundũ alienas proprietates, ſemper tranſlatiue nominatur, ergo &c. Item, nõ eſt niſi duplex theologia ſcilicet miſtica & ſymbolica, ſecũdũ quod vult Dionyſi⁹, ſed vtraque Deum nominat tranſlatiue. Nam myſtica per creaturas ſpirituales & inuiſibiles, ſed ſymbolica per corporales, ergo omnis nominatio dei tranſlatiua eſt. Itẽ, omne nomen diuinum eſt impoſitum propter noſtram inſtructionem, ſed omnis noſtra doctrina incipit a ſenſu, ergo omne nomen Dei accipitur ſecundũm aliquod ſenſibile, ſed in Deo nulla eſt proprietas ſenſibilis ſecundum veritatem, ſed ſolum tranſlatiue, ergo &c. Contra hoc dicit apoſtolus. Eph. iiij. loquens de Deo, Ex quo oĩs paternitas in cælo & in terra nominatur, ſed ſi paternitas in terris nominatur, a paternitate Dei, ergo Deus propri⁹

Ad opp.

Diony. lib. de miſti. Theol.

Fundamenta.

&

& principaliꝰ dicitur pater, quã alia,
non ergo tranſlatiue. hoc ipſum di-
De diui. nomi. cit Diony.& Damaſcenus innitentes
huic auctoritati apoſtoli. Inquit eñ
Damaſce Sciendum, quod non eſt a
nobis tranſlatum ad beatam deitatẽ
paternitatis, & filiationis, & ꝓceſſio
nis nomẽ, ſicut ait diuinꝰ apoſtolus,
ex quo omnis paternitas, ergo &c.
.de trin. Item, beatꝰ Ambroſius dicit & habe-
tur in litera, quod triplex eſt nomi-
num diuinorum differentia, & vna
ex illis ſunt nomina tranſlatiua, non
ergo omnia dicuntur tranſlatiue. Itẽ,
quædam dicuntur de Deo quę habẽt
oppoſitum in omni creatura, vt æter
nitas, & immẽſitas, ſed nomen tranſ
latiuum attenditur ſecundum aliquã
ſimilitudinem, ergo talia nomina nõ
ſunt tranſlatiua. Item, quædã dicun-
tur de Deo quorum ſignificatum eſt
proprie in ſolo Deo, vt hoc nomen
bonum, & qui eſt. Matth. xix. Nemo
bonus niſi ſolus Deus. Et Aug. dicit,
quod ſolus Deus vere eſt, cuius com-
paratione cætera non ſunt.
17 RESP. ad hoc voluerunt quidã
dicere, quod quædam ſunt nomina
quæ Deus ſibi impoſuit, quædam quę
nos ei impoſuimus. Si loquamur de
nominibus quæ Deus ſibi impoſuit,
cum ipſe ſe proprie intelligat, huiuſ-
modi nomina ſunt propria, & talia
dicuntur eſſe, bonum, & qui eſt. Vnde
Diony. videtur velle, quod illud no
men bonum, ſolum ſit proprium &
principale. Damaſc. quod illud, no-
men, qui eſt, ſolũ eſt propriũ & prin-
cipale, & vnus attendit in nomine p-
fectionem, alter abſolutionem, vterq;
tamen proprietatem. Si autem loqua
mur de nominibus quæ nos ei impo-
ſuimus, ſic cum nos non cognoſca-
mus Deum niſi per creaturas, nos cũ
nõ nominamꝰ niſi ꝑ nomina creatu-
rarũ, ideo ſolum tranſlatiue, ſiue qa
proprius & prius conueniunt creatu
ræ, ſiue quia prius impoſita ſunt crea
turæ, quamuis non proprius conue-
niãt creaturę, & hęc eſt tranſlatio quę
dam, quamuis proprie loquendo ſit
tranſlatio, quando prius conueniunt
his a quibus transferuntur, vt ridere
hominibus proprius, quam pratis.

Sed hæc poſitio non videtur ſtare. Cũ
enim nos cognoſcamus Deum tripli-
citer, ſcilicet per effectum, per excel-
lentiam, & per ablationem, conſtat,
quod omnibus his modis contingit
Deum nominare. Si per effectum, nul
la eſt ibi tranſlatio. Pariformiter ſi ꝑ
excellentiam. Similiter ſi per ablatio
nem, quoniam translatio attenditur
ſecundum aliquam ſimilituuinem.
omnes enim transferentes, ſecũdum
aliquam ſimilitudinem transferunt. 18
Et propterea aliter dicendum, quod
quædam ſunt nomina quæ ſignificãt
rem, cuiꝰ veritas eſt in Deo, & oppo
ſitum in creatura, vt immenſus & æ-
ternus, & talia nullo modo trãsferun
tur, nec ſecundum rem, nec ſecundũ
impoſitionem. Quædam ſignificant
rem cuius veritas eſt in Deo, & ſimili
tudo eius in creatura, vt potentia ſa-
pientia, & voluntas, & talia nomina
transferuntur a creaturis ad Deũ, nõ
ſecundum rem, ſed ſecundum impoſi
tionem, quia prius impoſita ſunt crea
turis quam Deo, licet priꝰ ſint in Deo.
Quædam ſunt nomina quæ ſignifi-
cãt rem cuius veritas eſt in creatura,
& conſimilis proprietas in Deo, vt la
pis & leo, res enim ſignificata eſt in
creatura, ſed ſimilitudo proprietatis
vt ſtabilitas & fortitudo eſt in Deo, &
iſta ſunt proprie translatiua. Conce-
dendum, ergo, quod in diuinis ſunt
aliqua nomina trãslatiua, nõ omnia.
AD illud ergo, quod obiicitur, 19
quod ſimplex improprie dicitur,
dicendum, quod dicere ibi non eſt
nominare, ſed enunciare, quia in ſim
plici non eſt compoſitio in eſſendo,
ſed compoſitio eſt in enunciando, &
ideo improprie, non ſic in nominan-
do, vel dic, quod non omne dictum
improprie, eſt dictum translatiue.
AD illud, quod obiicitur, quod ſolũ 20
per creaturas intelligitur, dicendum
quod quamuis intelligatur ſolum ꝑ
creaturas, non tamen ſolũ ꝑ ſimilitu-
dinem, imo per negationem, & diſſi
militudinem eſt cognoſcibilis. AD il 21
lud, quod obiicitur, qđ ſymbolica,
& myſtica theologia nominant Deũ
translatiue, dicendum, quod quãuis
myſtica nominet Deum translatiue
quantum

Digitized by Google

quantum ad proprietates excellen-
tię,non tñ ſolum ſic noiat, ſed etiam
22 ꝑ abnegationē & ideo non ſolũ trã-
ſlatiue. AD illud quod obiicit, ꝙ oĩs
noſtra doctrina incipit a ſenſu,dicen
dum quòd verum eſt,quòd oē nomē
habet aliquid ſenſibile ſm vocem,vt
audiatur,ſed non opportet ꝙ habeat
ſenſibilē ſignificationē,quia verbum
intelligentiæ quod eſt inſenſibile,in
duit vocem ſenſibilem.

QVAESTIO IIII.

CONCLVSIO.

Nomina quæ de Deo dicuntur, non oĩa ſm ſubſtantiã de ipſo prædicantur, cum quædam ſecundum relationem de ipſo vere,& propriè dicantur.

Fundamenta.

VTRVM oĩa noĩa dicta de Deo dicanť ſm ſubſtantiam. Et quòd non, imo aliter, oſtēdiť auctoritate Aug. 5. de tri. Illud ꝓcipuę teneamus, quicquid ad ſe dr̃, ꝓſtantiſſima illa, & diuina ſublimitas, ſubſtantialiter dr̃, qđ aũt dr̃ ad aliud, non ſubſtãlialiter, ſed relatiue dr̃, ſed pr̃, & fili⁹ dr̃ ad aliud, ergo &c. (Ca. 6. & 8) Itē, Boetius in lib. de tri. Deus eſt ſine quantitate magnus, ſine qualitate bonus, ſed non eſt ſine relatione relatus, ergo relatio vere, & proprie manet in Deo, ergo & modus dicēdi relatiue. Item, hoc ipſum videtur rõne, quia in diuinitate ſunt aliqua noĩa incõicabilia, vt patet in oĩbus ꝑſonalibus, ſed ſubſtantia eſt cõicabilis, cũ ſit vna in tribus, ergo talia noĩa non indicant ſubſtantiam, ergo in diuinis eſt alius modus dicendi q̃ ſm ſubſtantiam. Item, in diuinis eſt alio, & alio mõ ſe hr̃e, quia aliter ſe hēt ad pr̃em filius, q̃ ſ.ſ. ſed non eſt aliud, & aliud eſſe ſiue ſubſiſtere, ergo cũ hoc contingat intelligere, & intellectũ dicere, neceſſe eſt quòd ſit ibi alius modus dicēdi, & intelligendi, q̃ ſm ſubſtantiã, ergo &c.

Ad opp.

Contra. oē qđ dr̃, aut dr̃ ſm ſubſtantiam, aut ſm accidens, quia ſubſtantia, & accidens ſufficienter diuidunt ens, ſed in diuinis nihil dr̃ ſm accidens, ergo ſm ſubſtantiam. Item, oē qđ dr̃, aut dr̃ per ſe, aut non ꝑ ſe. Si per ſe, tunc ſm ſubſtantiã; ſi non per ſe, tunc ergo ꝑ aliud, & in alio, ſed oĩa quæ dñr de Deo dñr per ſe, ergo oĩa dñr ſm ſubſtantiam. Item, dici ſm ſubſtantiam, aut ſm relationem, aut dicit diuerſitatem a parte rei, aut a parte modi intelligendi, ſiue modi dicendi. Si a parte rei, ergo in Deo eſt diuerſitas & compoſitio. Si a parte modi dicendi, tunc cum diuerſus ſit modus dicēdi, in hoc ꝙ eſt bon⁹, & in hoc quòd eſt magnus, & in hoc ꝙ eſt Deus, qa ſi quæratur quantus eſt Deus, reſpõdetur magnus, non reſpondetur bonus. Similiter ſi quæratur, qualis eſt Deus, reſpõdetur bonus, nõ magn⁹, ergo non tm̃ eſſent duo modi, ſed ēt multo plures, q̃ duo. Item, qđ rñdeť ad quæſtionem factã per quid, diciť ſm ſubſtantiam & quantum ad rem, & quantum ad modum, ſed noĩa relatiua reſpondentur ad quæſtionem factam ꝑ quid de Deo, ergo dñr ſm ſubſtantiã. Probatio minoris. Aug. in lib. de doctrina Chriſtiana. Si quæratur quid eſt Deus, conuenienter reſpõdetur pater, & filius, & ſ.ſ. Item, cum quædam ſint in diuinis, quæ nõ dñr ſm ſubſtantiam, ſed nec ſm relationem, vt hoc nomē incarnatus, hoc nomē ingenitus, videtur ꝙ iſta diuiſio non complectitur omnia nomina diuina.

RESP. Ad prædictorum intelli- 23
gentiam eſt notandum, ꝙ ēſt dici diuerſimode ſm triplicem differentiã. Vno modo dici diuerſimode attenditur ſm diuerſum modum eſſendi, qui eſt per ſe, & per accidens, & hoc quidem modo non eſt dici diuerſimode in diuinis, quia iſta diuerſitas modi, ponit diuerſitatem eſſentialē in re dicta, & quantum ad hoc vnus ſolus modus dicendi eſt in Deo. Nam oĩa quæ dicũtur de Deo, ſunt ipſe Deus, & eius ſubſtantia. Alio modo dici diuerſimode eſt ſm diuerſum modũ intelligendi, qui quidem attenditur ſm aliam, & aliam rõnem, ſiue modum cognoſcendi, & ſic non tantum eſt dici diuerſimode in nominibus diuinis, imo omnimode, quia Deus nõ

Deus non tantum cognoſcitur p di-
uerſa: imo per oĩa rerum genera, &
ſic noĩa dicta de Deo quædam dicun
tur p modũ ſubſtantiæ, vt Deus, quæ
dam per modum qualitatis, vt bon⁹,
& ſic de alijs oĩbus. Tertio modo di
ci diuerſimode eſt ſm diuerſum mo
dum ſe habendi, quod quidẽ attendi
tur quantum ad abſolutum, & ad cõ
paratum, ſiue relatum, & hic quidem
modus diuerſitatis minor eſt q̃ prim⁹,
& maior q̃ ſecũdus. Minor q̃ pri
mus, quia ſm primum attenditur di
uerſitas eſſentialis, & cõpoſitio. Ma-
ior q̃ ſecundus, quia ſm illum non
omnino attenditur in re diſtinctio.
Secundum autem iſtum modum at-
tenditur in eo vnitas, & pluralitas:
Vnitas ſm abſolutum, pluralitas ſm
receptum, & quantum ad hunc mo-
dum ſolum ſunt duo modi dicẽdi. ſ.
ſm ſubſtantiam ad ſe, & ſm relatio
nem, vt illa quę dicuntur ad aliquid.
Quia vero non dicunt alium mo-
dum eſſendi: ideo hæc prædicantur
de illis, & ſunt vnum. Et quia dicunt
alium modum ſe habendi: ideo ſm
hoc vnitas, ſecundum illa pluralitas.
Ex his patent obiecta.
24 Quod enim obijcitur, ꝙ omne q̃d
dicitur, dicitur ſecundum ſubſtan-
tiam, vel ſecundum accidens: dicen-
dum, quod in diuinis habet inſtan-
tiam, vbi relatio non eſt accidẽs, nec
25 tamen dicitur ſm ſubſtantiam. AD
illud quod obijcitur ſecundo, ꝙ om-
ne quod dicitur in diuinis, eſt ens
per ſe, dicendum ꝙ verum eſt, ſed ta-
men non ſequitur, dicitur vt ens per
ſe, ergo ſm ſubſtantiam, quia non di
citur nomen dici ſm ſubſtantiam,
vt ſubſtantia dicitur per ſe, ſed vt di-
citur ad ſe. Ad illud quod obijcitur,
qualis ſit hæc diuerſitas, aut ſecun-
dum rem, aut ſecundum modum in-
telligendi; dicendum, ꝙ ſecundum
modum habendi, qui non tantum
eſt in noſtro intellectu, ſed etiam in
26 re. AD illud quod obiicitur quarto,
ꝙ nomina relatiua reſpondentur ad
interrogationem factam de ſubſtan-
tia, dicendum, ꝙ ſubſtantia dicitur
dupliciter, aut ens per ſe, aut ad ſe. Si
vt ens per ſe, tunc omnia, & relatiua
& abſoluta dicunt in Deo ſubſtan-
tiam, & quia hoc modo ſubſtantia re
ſpondetur ad quæſtionem factam p
quid, ideo omnia poſſunt reſponde-
ri. Si autem dicatur ſubſtãtia vt ens
abſolutum non comparatum, ſic di-
citur ſecundum ſubſtantiam quod
dicitur ad ſe. Et ſic non accipit Au-
guſt. & ſic pater, & filius, & relatiua
ſecundũ ſubſtantiam non dicuntur.
AD illud quod vltimo obiicitur, ꝙ
multa dicuntur de Deo, quæ non di-
cuntur ſecundum ſubſtantiam, nec
ſecundum relationem: dicendum, ꝙ
dici relatiue in diuinis poteſt eſſe du
pliciter. Quædam enim nomina di-
cuntur relatiue ex principali nomi-
nis intellectu, quædam ex conſe-
quenti. Prima differentia diuidi-
tur in tres. Quia quædam ſignificãt
relationem, & dicuntur relatiue, vt
pater, quędam ſignificant relationẽ,
vt paternitas, quæ non dicitur ad al-
terum, ſed eſt ipſum quo alterum re-
fertur. Quædam dicuntur relatiue,
quia priuant relationem, vt ingeni-
tus, improceſſibilis, tamen iſta non
eſt priuatio pura, vt infra videbi-
tur. Quæ autem important rela-
tionem ex conſequenti intellectu, ſi-
militer ſunt ſecundum triplicem dif
ferentiam. Quædam enim dicun-
tur dici relatiue, quia ponuntur pro
relatiuis; vt cum dicitur, Deus gene-
rat Deum, ideſt pater filium. Quæ-
dam dicuntur relatiue, quia claudũt
in ſuo ſignificato interius relatio-
nem, vt cum dicitur incarnatus, ſen
ſus enim eſt, ideſt carni vnitus: v-
nio enim dicit relationem, quæ ſin-
gularem perſonam recipit, ſiue aſ-
ſumere carnem, & huiuſmodi.
Quædã dicuntur relatiue, quia
claudunt relationem in ſup-
poſitis, vt ſimilis, & æqua-
lis, non enim ſunt ſi-
miles niſi qui re-
feruntur, &
diſtin-
guun
tur.

DE HOC NOMINE QVOD EST perſona, quod cum ſecundum ſubſtantiam dicatur, tamen pluraliter non ſingulariter in ſumma accipitur.

DISTINCTIO XXIII.

PRAEDICTIS adiiciendum eſt, quod cum omnia nomina, quæ ſecundum ſubſtantiam de Deo dicuntur, ſingulariter, & non pluraliter de omnibus in ſumma dicantur perſonis, vt ſupra oſtenſum eſt, eſt tamen vnum nomen, ſcilicet perſona, quod ſecundum ſubſtantiam dicitur de ſingulis perſonis, & pluraliter, non ſingulariter in ſumma accipitur. Dicimus enim pater eſt perſona, filius eſt perſona, ſpiritus ſanctus eſt perſona, & hoc ſecundum ſubſtantiam dicitur. Nec tamen dicitur pater, & filius, & ſpiritus ſanctus ſunt vna perſona, ſed tres perſonæ. Hoc ergo nomen excipitur a prædicta regula nominum, quę ſecundum ſubſtantiam de Deo dicuntur, quia cũ hoc ad ſe dicatur, & ſecundum ſubſtantiam, pluraliter tamen, non ſingulariter in ſumma accipitur.

De ſubſtãtialib⁹ nominib⁹ dimtis i ſpeciali. diſt. præcedẽti

Auctoritas quod perſona ad ſe dicatur, & ſecundum ſubſtantiam.

QVOD autem perſona ſecundũ ſubſtantiam dicatur, Aug. oſtendit in 7. libro de Tri. dicens, Non eſt aliud Deum eſſe, aliud perſonam eſſe, ſed omnino idem. Item; in hac trinitate cum dicimus perſonam patris, non aliud dicimus quàm ſubſtantiam patris. Quocirca vt ſubſtantia patris ipſe pater eſt, non quo pater eſt, ſed quo eſt: ita & perſona patris, non aliud, quàm ipſe pater eſt. Ad ſe quippe dicitur perſona, non ad filium, vel ſpiritum ſanctum; ſicut ad ſe Deus dicitur, & magnus, & bonus, & iuſtus, & huiuſmodi. Et quemadmodum hoc illi eſſe, quod Deum eſſe, quod magnum eſſe, quod bonum eſſe: ita eſt hoc illi eſſe, quod perſonam eſſe. Ecce expreſſe habes, quod perſona ſecundum ſubſtantiam dicitur, vt cum dicitur, pater eſt perſona, hic ſit ſenſus, pater eſt diuina eſſentia. Similiter cum dicitur, filius eſt perſona, ſpiritus ſanctus eſt perſona, ideſt, eſſentia diuina.

Cap. 6.

Quod pater non eo eſt pater, quo eſt.

Cur pater, & filius, & ſpiritus ſanctus non dicantur una perſona, vt vna ſubſtantia, & vnus Deus.

IDEO oritur hic quæſtio difficilis quidem, ſed non inutilis, qua quęritur: Cur non dicantur hi tres vna perſona, ſicut vna eſſentia, & vnus Deus. Quam quæſtionem Aug. diligenter tractat, atq; congrue explicat in 7. lib. de Tri ita dicens, Cur non hæc tria ſimul vnam perſonam dicimus, ſicut vnam eſſentiam, & vnum Deũ, ſed dicimus tres perſonas, cum tñ tres Deos, aut tres eſſentias non dicamus. Quia volumus vel vnum aliquod vocabulũ ſeruare huic

Cap. 6.

Solutio.

Digitized by Google

ſignificationi qua intelligitur trinitas, ne omnino taceamus interrogati quid tres eſſent, cũ tres eſſe fateamur. Cum ergo quæritur,
Cap.9. quid tres, vt ait Aug. in lib. 5. de trinitate, Magna prorſus inopia humanum laborat eloquium: dictum eſt tamen tres perſonæ, non vt illud diceretur, ſed ne taceretur omnino. Non enim rei ineffabilis eminentia hoc vocabulo explicari valet. Ecce oſtendit qua neceſſi-
Lib.7.c.4. tate dicatur pluraliter perſonæ, videlicet, vt hoc vno nomine quęrentibus de tribus reſpondeamus.

Qua neceſſitate dictum ſit tres perſonæ a Latinis, & a Græcis, tres hypoſtaſes, vel ſubſtantiæ.

QVA neceſſitate non ſolum Latinus ſermo, ſed etiam Græcus, eadem pene ſuper hac re laborans nominum penuria coarcta-
Cap.4. tur. Vnde Aug. quid a Gręcis, vel Latinis neceſſitate de ineffabili trinitate dictum ſit, aperiens. in 7. libro de trinitate ait. Loquendi cauſa de ineffabilibus, vt fari aliquo modo poſſemus, dictum eſt a Græcis, vna eſſentia, tres ſubſtantiæ, ideſt, vna vſia, tres hypoſtaſes. Aliter enim Græci accipiunt ſubſtantiam, quàm Latini. A Latinis autem dictum eſt, vna eſſentia, vel ſubſtantia, tres perſonæ: quia non aliter in ſermone noſtro, ideſt Latino, eſſentia quàm ſubſtantia ſolet intelligi. Et vt intelligatur ſaltem in ænigmate, placuit ita dici, vt cum quęreretur quid tria ſint, aliquid diceretur, quę tria, tria eſſe fides vera pronunciat, cum & patrem non dicit eſſe filium, & ſpiritum ſanctum, ſcilicet donum Dei, nec patrem dicit eſſe, nec filium. Cum ergo quæritur, quid tria, vel quid tres, conferimus nos ad inueniendum aliquod nomen, quo complectamur hæc tria. Neque occurrit animo, quia ſupereminentia diuinitatis vſitati eloquij facultatẽ excedit. Verius enim cogitatur Deus, quàm dicitur, & verius eſt, quàm cogitatur.

Qđ Deus verius cogitatũ quã dicatur, & verius eſt, quã cogitatur.

Ibidem.

Quid hoc nomine tres, ſignificetur.

PATER ergo, & filius, & ſpiritus ſanctus, quoniam tres ſunt, quod tres ſint quæramus, & quid cõmune habeant. Nõ enim poſſunt dici tres patres, quia tantum pater ibi pater eſt, nec tres filii: cum nec pater ibi ſit filius, nec ſpiritus ſanctus, nec tres ſpiritus ſancti, quia ſpiritus ſanctus propria ſignificatione, qua donum Dei dicitur, nec pater eſt, nec filius. Quid ergo tres? Si tres perſonæ eſſe dicuntur, commune eſt eis id quod perſona eſt. Certe enim quia pater eſt perſona, & filius eſt perſona, & ſpiritus ſanctus eſt perſona: ideo tres perſonę dicuntur. Propterea ergo dicimus tres perſonas, quia commune eſt eis id quod perſona eſt. Ex prædictis aperte intelligi poteſt, qua neceſſitate dictum ſit a Latinis tres perſonæ, cum perſona ſecundum ſubſtantiam dicatur. Vnde & tribus commune eſt id quod perſona eſt, ideſt, hoc nomen perſona.

Quare

Quare non dicimus tres Deos eſſe, patrem, & filium,& ſpiritum ſanctum, vt dicimus tres perſonas, cum id quod Deus eſt, ſit eis commune: quia pater eſt Deus, & filius eſt Deus, & ſpiritus ſanctus eſt Deus.

SED quæritur hic, cum dicamus patrem, & filium, & ſpiritum ſanctum eſſe tres perſonas, quia commune eſt eis quod perſona eſt, ideſt, quia pater eſt perſona, & filius eſt perſona, & ſpiritus ſanctus eſt perſona: cur non dicamus ſimiliter tres Deos, cum & pater ſit Deus, & filius ſit Deus, & ſpiritus ſanctus ſit Deus. Quia ſcilicet illud ſcriptura contradicit: hoc autem, & ſi non dicit, non tamen contradicit: vnde Auguſtinus hanc mouens quæſtionem, atque definiens in libro ſeptimo de trinitate ait, Si ideo dicimus patrem, & filium, & ſpiritum ſanctum eſſe tres perſonas, quia commune eſt eis id quod perſona eſt: non etiam tres Deos dicimus? Certe, vt prædictum eſt, quia pater eſt perſona, & filius eſt perſona, & ſpiritus ſanctus eſt perſona, ideo tres perſonæ dicuntur. Quia ergo pater eſt Deus, & filius eſt Deus, & ſpiritus ſanctus Deus, cur non dicuntur tres Dij? Ecce propoſuit hãc quæſtionem, attende quid reſpondeat ſubdens, An ideo non dicuntur tres Dii, quia ſcriptura non dicit tres Deos? Sed nec tres perſonas alicubi ſcripturæ textus commemorat. An ideo licuit loquendi, & diſputandi neceſſitate tres perſonas dicere, non quia ſcriptura dicit, ſed quia ſcriptura non contradicit? Si autem diceremus tres Deos, contradiceret ſcriptura dicens, Audi Iſrael, Deus tuus Deus vnus eſt. Ecce abſolutio quæſtionis: quare potius dicamus tres perſonas, quàm tres Deos; quia ſcilicet illud non contradicit ſcriptura.

Ibi Aug. Cap. 4. Deut. 6.

Alia quæſtio, cur non dicimus tres eſſentias, vt tres perſonas, cum ſcriptura non contradicat.

VERVM, & hic alia emergit quæſtio, quam Auguſtinus conſequenter annectit dicens, Cur (inquit) & tres eſſentias non licet dicere; quod ſimiliter ſcriptura ſicut non dicit, ita non contradicit? At ſi dicis, quòd propter vnitatem trinitatis non dicuntur tres eſſentię, ſed vna eſſentia; quæro, cur non propter eandem vnitatem trinitatis dicantur vna perſona, & non tres perſonæ. Vt enim eſt illis commune nomen eſſentiæ, ita vt ſingulus quiſque dicatur eſſentia: ſic illis commune eſt perſonę vocabulum. Quid igitur reſtat, niſi vt fateamur loquendi neceſſitate a Græcis, & Latinis parta hæc vocabula aduerſus inſidias, vel errores hereticorum? Cumque conaretur humana inopia loquendo proferre ad hominum ſenſus, quod in ſecretario mentis de Deo tenet, ſiue per piam fidem, ſiue per qualemcunque intelligentiam, timuit dicere tres eſſentias, ne intelligeretur in illa ſumma æqualitate

Lib. & ca. eiſdem.

vel ſolitarius confitendus eſt Deus, quia ſingularitas, vel ſolitudo
Cap. 2 perſonarum pluralitatem excludit,& diuerſitas vnitatem eſſentiæ
tollit. Diuerſitas inducit ſeparationē diuinitatis,ſingularitas adimit diſtinctionem trinitatis. Ideo Amb. in 2. lib. de fide ait, Non eſt diuerſa,nec ſingularis æqualitas. Nec iuxta Sabellianos, patrē filiumque confundens: nec iuxta Arrianos patrem, filiumque ſecernens. Pater enim & filius diſtinctionem habent, ſepara-
Lib. 1. c. 2 tionem vero non habent. Item in eodem, Pater & filius diuinitate, ſunt vnum, nec eſt ibi ſubſtantiæ differentia,nec vlla diuerſitas: alioquin quomodo vnum Deum dicimus? diuerſitas enim plu-
Diuerſę dicātur aliq̃ñ pſonę. 1. diſtinc. res facit. Conſtat ergo ex prædictis,quia in trinitate nulla eſt diuerſitas: ſi tamen aliquando in ſcriptura inuenitur dictū, tres diuerſæ perſonæ,& huiuſmodi, diuerſas, dicit diſtinctas.

Quod non debet dici Deus multiplex.

ET ſicut in trinitate non eſt diuerſitas, ita nec multiplicitas, & ideo non eſt dicendus Deus multiplex,ſed trinus & ſimplex. Vn-
Cap. de Amb. in 1. lib. de fide ait. Eſt in patre & filio non diſcrepans, ſed vna diuinitas: nec confuſum quod vnum eſt, nec multiplex eſſe poteſt quod indifferens eſt. Multiplex itaque Deus non eſt.

De ſubſtantialibus nominibus diuinis in ſpeciali.

DISTINCTIO XXIII

Prędictis adiiciendum eſt, quod cum omnia nomina quæ ſecundum ſubſtantiam &c.

Expoſi. SVPRA egit Magiſter de diuerſiate diuinorū nominum in generali. Hic incipit ſecūda pars in qua agit de eadem in
Diuiſio. ſpeciali. Et quoniam quędam ſunt nomina ſubſtātialia, quædam relatiua, & hęc contingit conſiderare abſolute,& ad ſe, ideo hæc pars habet tres partes. In prima agit de nominibus ſubſtantialibus. In ſecunda de relatiuis, infra diſt. xxvj. Nunc de proprietatibus perſonarum quas frequenter &c. In tertia de his relatiuis ad inuicem, infra diſt. xxxiii. Poſt ſupra dicta interius conſiderari. Et quoniā inter nomina ſubſtātialia, hoc nomē perſona excipitur a generali regula, quæ eſt, quod ſubſtantiale dicitur de tribus ſingulariter, ideo nomen iſtud primo à generali regula excipit, oſtendens, quod debemus dicere tres perſonas. & hoc in preſenti diſtinctione. Secundo vero determinat quid ſignificetur per hoc nomē tres, & per hoc nomen perſonas, cum dicimus tres ꝑſonas, infra diſtinctione proxima ibi. Hic diligēter inquiri oportet. Prima pars habet quatuor. In prima Magiſter illud nomen excipit a generali regula. In ſecunda rationē huius exceptionis inueſtigat ibi. Ideo oritur hic quæſtio difficilis: oſtendens, quod fuit inopia humani eloquij. In tertia Magiſter contra aſſignationem opponit, & determinat ibi. Sed quęritur cū dicamus patrē & filiū & ſ. ſ. In quarta epilogat determinata vt addat, ibi. Iam ſufficienter, vt puto oſtēſum eſt. Harum partium ſubdiuiſiones per ſe patent.

vna vſia, tres hypoſtaſes.

Vr̄ hoc eſſe contra id, ꝙ dicit Hierony. Taceamus tres hypoſtaſes. non bonæ ſuppoſitionis nomen eſt, igitur non debet dici. Præterea videtur, ꝙ nomē hypoſtaſis nullo modo debeat recipi, vel nomen vſia, quia Boetius dicit ſuper libro prædicamentorum,

ꝙ hypoſtaſis eſt materia, vſioſis forma, vſia cõpoſitum, ſed in diuinis nõ recipitur materia nec compoſitum, igi-
Reſpon. tur &c. Reſponſ. dicendum, ꝙ Hieronym. non dicit non tres eſſe hypoſtaſes, quia falſum eſſet vel erroneũ, ſed quia nomen erat inſuetum, & videbatur ſonare idem, quod ſubſtantia, & ſubſtantia, ſecundum communem acceptionem, non dicitur pluraliter de perſonis, & ideo volebat tunc tacere, ne hæretici acciperẽt occaſionem malignandi. Nunc autem illud nomen ſpecificatũ eſt & expreſſum, ideo modo conceditur. AD illud, quod obiicitur ſecundò, dicendum, quod huiuſmodi nomina aliter accipiuntur in philoſophia, aliter ĩ rhetorica, & hoc patet per Boetium qui aliter accipit loquẽs vt philoſophus, aliter loquẽs vt theologus in libro de duabus naturis, & vna perſona Chriſti.

Verius enim cogitatur Deus, quam dicitur.

Videtur falſum, quia omnis fidelis
Dub. 2 cogitat Deum eſſe trinum & vnum, & nihil eſt verius iſto: igitur non eſt verius quam cogitatur. Item, videtur falſum, quod dicit, quod verius cogitatur, quam dicatur, multa enim dicimus quę nõ intelligimus, igitur plus ſe extendit veritas ſermonis, quam interioris cogitationis. Item, ego dico Deum eſſe ſumme verum, ſed nihil poteſt verius cogitari, nec eſſe magis
Reſpon. 2 ſumme verum, igitur, &c. Reſpon. dicendum, quod ſermo Aug. eſt duplex. Poteſt enim eſſe cõparatio entis ad ipſum cogitatum, & cogitati ad dictum, & ſic non habet veritatem, quia vnus & idem eſt Deus qui eſt, & qui cogitatur, & qui dicitur, & æqualiter uerus. Poteſt iterum fieri comparatio ad actum eſſendi, & cogitandi, & loquendi, & ſic habet ſermo Auguſt. veritatem quoniam Deus in ſuo eſſe habet ſummam veritatem. Cogitatio vero noſtra cũ ſit creata, & exẽplata a ſumma veritate, non poteſt eſſe ſumme vera. ſimiliter nec locutio, & ideo minus de veritate habet. Et rurſus cũ magis aſſimiletur ſummo vero actus cogitandi interior, quã actus loquendi exterior, magis habet de veritate cogitatio quam locutio, quia Deo eſt ſimilior. Rationes vero ad oppoſitũ procedunt ſecundum primam viam.

An ideo licuit loquendi diſputandiue neceſſitate tres perſonas dicere &c. quia ſcriptura non contradicit.

Cõtra, quia ſcriptura nõ cõtradicit Dub. 3
igitur licet dicere patrem filium & ſ. ſ. non eſſe tres perſonas, ſed non licet dicere niſi verum, igitur huiuſmodi oppoſitum falſum. Reſpon. quod Reſpon. 3
iſta non fuit tota ratio dicti, ſed Aug. ſubticet partem cauſæ. Ratio enim fuit ſicut ipſe aperit in ſequentibus, quia ratio conſonabat, & ſcriptura non contradicebat. Nam ſi ſcriptura cõtradiceret, quantumcunque ratio dictaret, non eſſet dicendum, & propter hoc non licuit dicere tres eſſentias, quia ratio non conſonabat. Quare autem ratio magis cõſonat in hoc nomine perſona, quam in hoc nomine eſſentia, patet ſi attendatur ſignificatum vtriuſque ex verbis Auguſtini quę Magiſter dicit. Quare dictũ eſt 4
ab eccleſia tres perſonę, patet quia triplex fuit ratio. Prima fuit, quia neceſſitas imminebat. Secunda, quia ratio cõſonabat. Tertia, quia ſcriptura in nullo contradicebat, immo etiã conſonabat. Vnde minus dicit, & plus intelligit quando dicit, quod ſcriptura non contradicit.

Ibi nulla penitus eſt diuerſitas, ſicut nec ſingularitas.

Contra, quia ſi hoc eſt verum, igitur ibi eſt omnis identitas, igitur na- Dub. 4
turæ, & perſonæ. Reſpon. dicendum, Reſpon.
quod facienda eſt vis in verbo. Diuerſitas enim attẽditur quantum ad principia eſſentialia ſiue ſubſtantialia, quia igitur in diuinis quãtum ad ſubſtantialia nulla cadit differentia, ideo dicit, quod nulla diuerſitas, ideo non ſequitur, quod penitus omnino eſt identitas, niſi addatur determinatio. ſcilicet quo ad eſſentialia, & ſic patet illud.

Ad

Artic. 1

AD intelligẽtiam eorũ quæ dicuntur in præſenti diſt. de his nominibus perſona, ſubſtantia, & eſſentia, duo principaliter quæruntur. Primo quæritur de translatione iſtorum nominum ad diuina. Secundo, denumeratione eorundem in diuinis. Circa primum quæruntur tria Primo, vtrum ad diuina debuit transferri nomen perſonæ. Secundo vero, vtrum nomen ſubſtantię. Tertio, vtrum nomen eſſentiæ.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Perſonę nomen, non incongrue ſpiritu ſancto dictante, ad ſupposita diuina eſt translatum, cum in illis dignitas & diſtinctio vere reperiatur.

Ad opp.

VTRVM debuerit trãſferri nomẽ perſonæ ad diuina. Et quod nomẽ perſonæ non debeat dici in diuinis, oſtẽditur

Ca. 4

ſic. Augu. vij. de tri. & habetur in litera. Dictum eſt tres perſonæ, non vt illud diceretur, ſed ne taceretur: ergo videtur, quod ſolum ad fugam hæreticorum & non ſecundum veritatẽ & proprietatem dicatur perſona in diuinis. Item, hoc ipſum videtur ratione, quia perſona nominat particulare, & non quodcunque, ſed rationalis naturæ, ſed a quocunque remouetur ſuperius, & inferius, ergo cum in diuinis non ſit dicere particulare, ſimiliter nec erit dicere perſonã. Item, particulare rationalis creaturæ eſt cõpoſitiſſimum inter omnia creata. Nã compoſitum eſt ex ſubſtantia corporali & ſpirituali, & rurſus, corporalis inter omnes videtur habere maiorẽ compoſitionem, ergo cũ perſona ſit nomen particularis, & hoc ſumme compoſiti, & ĩ diuinis eſt ſumma ſimplicitas, patet, quod in diuinis non oportet dici nomen perſonæ. Item, vocabula noſtra debent reſpondere Græcis, vt vnitas fidei oſtendatur, ſed Græci nó vtũtur vocabulo proſopon in diuinis; quod eſt idem, quod perſona, ergo cum ipſi proprius habeãt vocabula quam nos, & nõ vtuntur, nec nos debemus vti. Contra, perſona dicitur quaſi per ſe ſonans, ſiue per ſe vna, ſed per ſe vnum propriiſſime recipitur in Deo, ergo & perſona ſecundum ſuum nomen. Item, perſona dicitur habens ſuam naturam intellectualem ab aliis diſtinctã, ſed in Deo eſt ponere habentem naturam intellectualem ab aliis diſtinctam, ſicut ſupra oſtenſum eſt de pluralitare perſonarum, ergo &c. Item, perſona nominat mihi vltimum in genere rationalis naturę, ſed rationalis, ſiue intellectualis natura eſt nobilior inter creata, & rurſus, vltimum in illa eſt completiſſimum, qa ei nulla poteſt fieri additio, ergo ſi quicquid completionis eſt. ponendum eſt in Deo ꝓpriiſſime, ergo patet &c. Item, perſona dicit dignitatem. Vnde in eccleſiis perſonæ dicuntur habentes dignitatem aliquam notabilem, ergo cum dignitas propriiſſime ſit in Deo, nomẽ perſonæ propriiſſime in Deo ponendum eſt.

Fundamenta.

6 RESP. dicendum, quod perſona de ſui ratione dicit ſuppoſitum diſtinctum proprietate ad dignitatem pertinens, & hoc patet in ſua ethymologia, & in ęquipollenti ſuo. In ethymologia, quia perſona dicitur quaſi per ſe vna, per ſe autem vnum, proprie dicitur vnum, quod eſt omnino diſtinctum ab aliis, & in ſe indiſtinctum. Rurſum, perſona dicitur a perſonando, quaſi per ſe reſonando, reſonare autem dicitur, quod in ſono prę eminet aliis, & ideo perſona dicitur ſuppoſitum diſtinctum habẽs dignitatem, & ratione huius dignitatis cũ deberet per naturam vocabuli dici ꝑſona penultima correpta, dicitur perſona penultima producta. Similiter ratio huius ſignificationis accipitur ab æquipollenti in lingua Gręca, qđ eſt proſopon. Apud Græcos ꝓſopon dicebatur ſicut narrat Boetius, homo larnatus, qui quidem ſolebat fieri in tragœdiis, & hoc fiebat ꝓpter duo. Vna ratio erat ad diſtincte reprę ſentandum eũ de quo fiebat ſermo. Alia ratio erat ad melius perſonandum, vel reſonandũ. & iſta deo conuenniũt prædictis duabus proprietatibus, &

Eandẽ potes habere doct. a D. Thom. 1. par. q. 29. artic. 1

De duab. ꝑſonis naturis & vna ꝑſona Xpi. cap.

ideo

ideo ab hoc nomine proſopon apud
Grçcos,tractum eſt hoc nomen per-
ſona apud Latinos:& quia in eccle-
ſiis maxime attendiiur diſtinctio di-
gnitatũ , tractum eſt primo ad ſigni
ficandum honorem in eccleſiis. dein-
de quia indiuiduum rationalis natu-
ræ diſtinctum eſt abaliis,& hoc pro-
prietate dignitatis inter creaturas,
hinc eſt,quod extenſum eſt ad ſigni-
ficandum ſuppoſitum rationalis na-
turæ. Deinde quia in Deo eſt reperi-
re ſuppoſitum diſtinctum proprieta-
te nobiliſſima,ſ.ſ. dictante,translatũ
eſt ad diuina,quia ibi res nominis ꝓ
priiſſime inuenitur quamuis ipſum
nomen prius aliis ſit impoſitum.Con
cedendum eſt ergo quod in diuinis
proprie & conuenienter nomen per-
ſonæ accipitur.
7 A D illud ergo quod obiicitur, ꝙ
dictum eſt non vt diceretur,dicendũ
quod Aug. loquitur de tempore illo
in quo nomẽ perſonæ ſecundũ vſum
æqualebat ſubſtantiæ,& ideo dictum
eſt non vt diceretur,qđ perſona con-
ſueuerat ſignificare,ſed dictũ eſt qua-
ſi translatum ne taceretur , ideſt ne
confeſſio fidei diminuta eſſe probare
8 tur. A D illud quod obiicitur,quod
perſona nominat particulare,dicẽdũ,
quod particulare de ratione ſui no-
minis importat partẽ,& imperfectio-
nem,ſed perſona de ratione ſui nomi
nis importat completionem,ideo po
nitur in diuinis quamuis non parti-
culare,& bene : quia in diuinis nomẽ
ſpeciei proprie dicitur, & nomen ge
9 neris improprie. A D illud, ꝙ obii-
citur,quod perſona nominat compo
ſitiſſimum,dicendum,quod hôc acci
dit,quia indiuiduum rationalis natu
ræ creatæ eſt in genere,& ideo multis
differentiis diſtat, cum diſtinguatur
qualitate,ſed in diuinis eſt diſtinctio
ſola origine,& præterea non eſt in ge
nere,& ideo non oportet,quod ſit ibi
10 aggregatio differentiarum . A D il-
lud,quod obiicitur, quod apud Græ
cos non vtuntur æquipollenti ſ. pro
ſopon,dicendum,quod ratio vtendi
apud Latinos non tam fuit proprie-
tas quam penuria,quia non habebãt
quod reſpõderẽt. & ratio huius fuit,
quia ſubſtantia ſecundum communẽ
vſum idem ſonat,quod eſſentia. Grç
ci autem habebant proprium voca-
bulum ſcilicet hypoſtaſis,quo vtun-
tur , & ideo non ſunt vt nos coacti
transferre.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

**Cum in diuinis ſit vere , & ma-
gis quam in creaturis exiſten
tia , quanquam nihil ibi ac-
cidentibus ſubiaceat , nomen
ſubſtantia nihilominus ibidẽ
attribui debet.**

VTRVM nomẽ ſubſtã Fundamenta.
tiæ dici debeat in diui-
nis,vel etiam ſubſiſten
tiç. Et quod ſic videt᷑. Cap. 5.
Auguſt. lib. v. de tri-
nit. Deus abſque vlla dubitatione
dicitur ſubſtantia, vel ſi melius appel
latur eſſentia. Item,tam Boetius,quã Lib. 7. c. 5
Aug. de tri. dicunt,quod aliorum no
minum genera,vt magnitudo,boni-
tas &c. tranſeant in ſubſtantia, ſi er-
go ſubſtantia non tranſeat in aliud,
conſtat ſubſtantiæ nomen proprie di
ci : nam ſi nõ proprie,ęque bene di-
ceretur , quod ſubſtantia tranſeat in
alia,ſicut econuerſo. Item,ratio ſub- In prædica. de ſub.
ſtantiæ ſecundum Philo. eſt,quod eſt
ens ꝑ ſe,ſed ſolus Deus propriiſſime
eſt per ſe. Item , ratio ſubſtantiæ ſe-
cundum Aug. eſt dici ad ſe,& abſolu
te,ſed ibi eſt ꝓprie dici ad ſe,vbi nul-
la eſt dependentia,ergo ſi hoc eſt in
Deo,ergo &c. Contra. Augu. vij. de Ad opp.
tri. Inconueniens eſt dicere de Deo,
quod ſubſtet bonitati ſuç. ſed ſi de bo
nitate. eadẽ ratione & de qualibet pro
prietate,ergo ſimpliciter loquẽdo,in-
conueniens eſt dicere ipſum eſſe ſub
ſtantiam. Item, Boetius in lib. de tri.
Deꝰ non eſt ſubſtantia,ſed ſupra oẽm
ſubſtantiã, ergo hoc nomen ſubſtan-
tia proprie eſt in creaturis & non in
Deo. Item, hoc ipſum videtur ratio-
ne,omne,quod ſubſtat,habet aliquid
inhçrens,ſed in Deo non eſt inhçrẽs.
Item

Item, omne, quod ſubſtat, aliquid illi-
componitur, ergo vbi non eſt compo
ſitio, nec nomen compoſitionis, ibi
nec nomen ſubſtantiæ, ergo cũ in di-
uinis non ſit compoſitio, patet &c.

11 RESP. dicendum, quod nomen
ſubſtantiæ a duplici proprietate po
teſt dici, videlicet a per ſe ſtando, nõ
per aliud ſi ſic, proprie eſt in diuinis,
& magis proprie quam in creaturis.
Vel a ſubſtando ali, vel aliis. Et hoc
eſt tripliciter. Vel ali inhęrenti, & ſic
falſę & improprie dr̃ in diuinis, qa
proprietates in diuinis non ſunt acci
dentes, nec inhęrentes. Vel ali diſtin
guenti, & ſic dicitur in diuinis non
omnino improprie, nec omnino pro
prie, quia proprietas illa nõ inhęret,
& ideo non facit ſubſiſtere ſiue ſub-
ſtare quaſi ſub alio ſtare, ſed exiſtere,
quia ab alio eſſe. & hinc eſt quod Ri-
chardus dicit in libr. de tri. qđ me-
lius dicitur exiſtentia quam ſubſtan-
tia. Vel quia ſubſtat vt perficienti, &
ſic dicitur res naturæ ſubſtare reſpe-
ctu eſſicutiæ, & iſte modus magis eſt
circa noſtrum intelligere, quam circa
diuinũ eſſe, & ſicut patebit in ſequen
ti problemate, ex noſtro ĩtellectu eue-
nit talis modus dicendi, non ex pro-
prietate diuini eſſe.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Eſſentię nomen, quod vſię Grę-
co vocabulo correſpondet, ſi-
cut vſioſis ſubſtantię, hypo-
ſtaſis ſubſiſtentię, & proſopon
perſonæ, congrue in diuinis
dicitur.

Funda-
menta
Cap. 2.

VTRVM nomen eſſen-
tiæ dici debeat in diui-
nis. Et quod ſic videt̃.
Auguſt. in vj. de trini.
Eſſentia vere ac proprie
dicitur in diuinis, ita vt forte ſolum
Deũ dici oporteat per eſſentiam. Itẽ,
hoc nomen, qui eſt, eſt nomen, quod
ipſe Deus ſibi impoſuit, ergo ſi ipſe
proprie ſe nominat, Deus proprie di
citur qui eſt, ſed de quocunque pro-
prie dicitur qui eſt, proprie poteſt di-
ci de ipſo eſſentia, ergo & in diuinis
dicitur eſſentia. Item, inter omnia no
mina, nomen eſſentiæ eſt abſolutiſſi-
mum. Vnde eſſentia ſecundum Aui-
cẽnam dicitur rei quidditas nomine
abſoluto, cum ergo in diuinis ſit om-
nimoda abſolutio, ergo nomen eſſen
tiæ. Contra. Non intelligimus Deum Ad opp.
niſi in creaturis & per creaturas, ſed
nominatio Dei eſt per noſtrum intel-
ligere, ergo nullum abſolutum nomẽ
omnino debet poni in Deo. Item, 12
quæro in quo differant nomen ſub-
ſtantiæ, & nomen eſſentiæ. Nam ſub-
ſtantia aut dicit commune, aut ſuppo
ſitum. Si ſuppoſitum, ergo ſuperfluit
nomen perſonæ. Si commune, ergo
ſuperfluit nomen eſſentiæ, ergo cum
debeamus labia noſtra circuncidere
in loquendo de Deo, nequaquam de-
bet poni hoc nomen in Deo. Item,
quæritur gratia huius de neceſſitate,
& ſufficientia, & differentia iſtorum
quatuor nominum eſſentia, ſubſiſten
tia ſubſtantia, & perſona.

RESP. Ad intelligentiam prędi 13
ctorum eſt notandum, quod iſta qua
tuor nomina, ſiue vocabula reſpon-
dent quatuor vocabulis in Græco,
quæ ſunt vſia, vſioſis, hypoſtaſis, &
proſopon, vt vſia reſpõdeat eſſentię,
vſionis, ſubſtantiæ, hypoſtaſis, ſubſi-
ſtentiæ, proſopon, perſonæ. Ratio au-
tem & ſufficientia iſtorum quatuor
nominum aliquando accipitur ſic.
In diuinis eſt accipere communica-
bile & incommunicabile, & hoc ex
veritate & neceſſitate fidei, quæ dicit
Deum trinum & vnũ: & cum debea
mus intelligere in Deo, quod vere eſt
per illud quod videmus in his infe-
rioribus, maxime ſecundum notabi
les & primas & præcipuas conditio-
nes, cum in cõmuni in inferioribus
inuenpiatur, quod eſt & quo, ratione
cuius ſignificatur in concretione &
in abſtractione. vt dicatur homo, &
humanitas, ſic ĩ diuinis intelligimꝰ,
quamuis non intelligamus in diffe-
rentia illa duo, ideo & in abſtractio-
ne ſignificatur per hoc nomẽ deitas,
& in cõcretione per hoc nomẽ Deus:
& ideo impoſuimus ei nomen quo ſi
gnificaremus ipſum quo eſt, & hoc
eſt eſſen-

Digitized by Google

eſt eſſentia, & ipſum quod eſt, & hoc eſt ſubſtantia, & ita hæc duo nomina accipiuntur ex parte communis. Et eſt in diuinis accipere, quod eſt incommunicabile, & hoc eſt quid diſtinctum, ſiue quis diſtinctus. Et hoc quidem dupliciter contingit intelligi ſiue ſignificari. Vel inquantum diſtinguibile, & hoc per nomen ſubſiſtentiæ ſiue hypoſtaſis. Vel inquantum diſtinctum, & hoc per nomen perſonæ. Et licet in Deo nihil differant diſtinguibile & diſtinctũ. quia potentia in eo ſemper actui eſt coniuncta, tamen contingit duplici nomine ſignificari. Vnde differunt
9. iſta quatuor nomina ſm modum intelligendi ſicut quo eſt, & quod eſt, & qui eſt, & qs eſt, & qm̃ in Deo idẽ eſt quo eſt & quod eſt ex vna parte, & diſtinguibile & diſtinctũ ex alia ſm rem, ſancti accipiunt & ſubſtantiam & eſſentiam pro eodem, ſimiliter & hypoſtaſis nomine vtũtur Græci pro ſuppoſito actu diſtincto. Vnde diſtinctio per quo, & quod eſt, & per diſtinguibile & diſtinctũ, in omnibus diuinis non facit diuerſitatem niſi ſm rõnem intelligendi. Fuerũt etiam alij volentes dicere ꝙ ſubſtantia & eſſentia accipiũtur ex parte cõmunis, ſed differenter, quia illud cõmune contingit intelligi ſub duplici ratione. Vna eſt. ꝙ omnia indigent eo vt ſint. Alia eſt, ꝙ ipſum nõ eget alijs. Primo modo dicitur eſſentia a qua, & per quã omnia ſunt. Secũdo modo ſubſtantia, qm̃ per ſe ſtat alijs circũſcriptis. Subſiſtentia vero ſiue hypoſtaſis, & perſona accipiuntur ex parte incõicabilis, & differunt, quãuis enim vtrunque nomen dicat qd diſtinctũ, tamẽ hypoſtaſis dicit ſuppoſitum ſubſtantiæ diſtinctũ, ſed pſona dicit diſtinctũ proprietate nobili. Fuerunt alij qui voluerunt dicere ꝙ iſta quatuor nomina diſtinguũtur per cõmunicabile & incõmunicabile, ſecundum quod poteſt vnũquodque dupliciter ſignificari. ſ. vel in abſtractione, vel in concretione. Nã cõmunicabile poteſt ſignificare in abſtractione, & ſic dicitur eſſentia, vel in concretione ad ſuppoſitum, & ſic dicitur ſubſtantia. Similiter incõmunicabile poteſt ſignificari in abſtractione, & ſic dicitur ſubſiſtentia ſiue hypoſtaſis, vel incõcretione, & ſic dicitur perſona. Sed tamẽ omnes iſti modi habẽt calumniam. Primus quidem qui ſumitur per diſtinguibile & diſtinctum, quia Græci vtuntur vocabulo hypoſtaſis vbi nos vtimur perſona. & ita pro ſuppoſito diſtincto, & Damaſ. dicit, ꝙ hypoſtaſis eſt Dama,
ſubſtantia cum proprietatibus, & ita ſignificat actu diſtinctum. Secũdus, modus ſimiliter habet calumniam, quia eſſentia non videtur alio modo ſignificari vt in ratione cauſæ reſpectu aliorũ, cum ſit nomen abſolutiſſimum. Tertius modus habet calumniam, quia ſubſtantia ſignificatur in abſtractione ſicut eſſentia, & ꝑterea eſt dubium, vtrum ſit intelligere hypoſtaſes in abſtractis proprietatibus, & ideo ſi nõ eſt intelligere, quo modo contingit ſignificare? Et propterea quartus modus dicendi eſt, ꝙ cum fides dicat Deum eſſe trinum & vnum, inquantum dicit vnũ, nõ poſſumus intelligere vnum, quin intelligamus quod eſt & quo eſt vnum, & quo eſt vnũ eſt id quo eſt, & quod eſt vnum eſt illud, quod eſt, primum eſt eſſentia, ſecũdum ſubſtantia. Si intelligamus trinum, neceſſe eſt ꝙ intelligamus eũ qui diſtinguitur, & quo diſtinguitur. Quo diſtinguitur, eſt proprietas, ille autem qui diſtinguitur ſemꝑ ſignificatur vt diſtinctus. Et hoc poteſt eſſe dupliciter, vel vt diſtinctus proprietate quacunque, vel vt diſtinctus proprietate nobili ſiue notabili, primum ſignificatur nomine ſubſtantiæ, quæ dicitur prima ſubſtantia & non tantum conuenit indiuiduo hominis, ſed etiam aſini. Secundum, ꝙ ſignificatur per hoc nomen perſona, quod importat nobilẽ proprietatem, non conuenit niſi ſuppoſito rationalis creaturæ, quia Græci vtuntur hypoſtaſis noĩe, ſicut nos nomine perſonæ. vt dicit Boetius ꝙ Græci vtuntur nomine hypoſtaſis ꝓ ſuppoſito rationalis creaturæ. His viſis patent obiecta.

Quod autem obijcitur, ꝙ non de-

Digitized by Google

bemus Deum nominare abſolutæ, dicendum, ꝙ quãuis nominemus Deũ per creaturas, tamen etiam per creaturas cognoſcimus eum habere eſſe abſolutum, alia patent.

Artic. 2 CONſequenter eſt quæſtio ſecundo de numeratione nominum prædictorum, & ſuppoſito ꝙ numeretur hoc nomen perſona, quęritur, verũ in diuinis numeretur hoc nomen ſubſtantia. Secundo, quæritur, ſi numeretur eſſentia. Tertio, ſi hoc nomen Deus, vtrum. ſ. catholice poſſimus dic re plures deos.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Subſtantia, vt dicit naturam vel vſia, numerari non eſt dicendum: quod ſi ad proprietatem habeat reſpectum, cum tantundem valeat hypoſtaſi, numeratur & plurificatur.

Fundamenta. QVOD numeretur hoc nomen ſubſtantia, oſtenditur ſic. Hila. de ſynodis, Sunt quidem per ſubſtantiam tria, ſed vnũ p̃ conſonantiam. Item. Anſel. in fine mono. Aptius tres dicuntur ſubſtantiæ. Itẽ, Boetius in lib. de duabus naturis & vna perſona, Chriſti, dicimꝰ vnam eſſentiam, & tres ſubſtantias.

Itẽ, hoc ipſum videtur ratione, quia ſubſtantia eſt medium inter eſſentiã & perſonam, ſed medium ſapit naturam extremorum, ergo pari ratione qua dicitur vna ſubſtantia ab vnitate eſſentiæ, poterit dici plures a pluralitate perſonarum. Item, omnis numerus ad ſubſtantiam reducitur originaliter, nunquam enim accidentia vel proprietates numerantur niſi p̃ ſubſtantiam, ſed actus numerantur, & pluraliter dicuntur in diuinis, ergo neceſſe eſt ponere numerum ſecũdum ſubſtantiam, ꝙ autem pluraliter dicãtur, patet, dicitur enim pater & filius & ſpiritus ſanctus creant. Item, idem eſt relatiuũ ſubſtantiæ. ſicut talis & qualis qualitatis, ſed hæc eſt falſa pater eſt idem cum filio, quia dicit Hilarius, ꝙ non poſſumus dicere Deum eundem, ergo neceſſe eſt ꝙ cadat diſtinctio in ſubſtantia, ſi ergo propter diſtinctionem perſonarũ dicamus plures perſonas, ergo & plures ſubſtantias. Cõtra. Nihil magis Ad opp. dicitur ſecũdũ ſubſtantiã quam hoc nomen ſubſtãtia, ſi ergo nomina ſubſtantialia dicũtur de omnibus ſingulariter, ſicut patet ex regula Augu. ſu 5. de tr. pra poſita, ergo &c. Item, inter quæ- cap. 8. cunque cadit diſtinctio ſm ſubſtantiã, cadit vera diuerſitas: ſed inter patrem & filium non eſt confitenda diuerſitas, ergo nec numerus ſm ſubſtantiam, ergo non eſt dicere plures ſubſtantias. Item, Aug. dicit ꝙ idẽ eſt Deo ſubſiſtere & eſſe, ergo cũ vnũ ſit eſſe, vnum ſubſiſtere eſt, ergo ſicut ab vno eſſe dicit vna eſſentia vel ecõuerſo, ita & ab vno ſubſiſtere debet dici vna ſubſtantia, ſiue ſubſiſtentia. Item Hieronymus ad Damaſum Papam. Quis vnquam niſi ore ſacrilego tres ſubſtantias prędicauerit.

RESP. dicendum, ꝙ tam nomẽ 14
ſubſtantiæ quam ſubſiſtentiæ dupliciter accipitur in diuinis, quia quodlibet iſtorum habet in ſe intellectũ actus & proprietatis, poteſt ergo dici ſubſtantia quaſi per ſe ſtans, ſiue ſub alio, ſiue ſub proprietate. Primo modo vna tantum eſt, ſiue non numeratur, quia vnum eſt ibi quod eſt. Alio modo prout dicit reſpectum ad proprietatem, tunc numeratur ſiue plurificatur. Primo modo tantum valet quantum vſioſis, ſecundo modo tãtum valet quantum hypoſtaſis. Omnino eodem modo diſtinguitur ſubſiſtentia, & ſm alterum intellectũ ęquipollet vſioſi, & ſm alterum hypoſtaſi. Et ſm alterum plurificatur, ſm alterum vero minime. Et quia ſubſtantia dicitur dupliciter, & ſubſiſtentia, iõ venit diuerſitas modi loquẽdi inter doctores. Nã Tullius & Boe. dñt, ꝙ ſubſiſtẽtia & ſubſtãtia æquipollẽt hypoſtaſi, & ideo dicit ipſe Boetius eam non plurificari, & ſm hũc modum loquitur Hilarius, Aug. & Boe- 7. de trin. tius, & Hiero. &c. Aug. volunt quòd cap. 4. ſubſtantia æquipolleat vſioſi, & ideo

dñt

Digitized by Google

dñt eã nõ plurificari, & ſubſiſtẽtia hypoſtaſi, & iõ dñt eã plurificari. Ex his patet reſponſio ad vtrãque partẽ. Patet etiam quare Græci non tranſtulerunt nomen Proſopon ſicut Latini, quia oportuit nos transferre nomen perſonæ propter ambiguitatem, & ideo maluit eccleſia etiam reſpõdere tres perſonas, quam tres ſubſiſtentias
15 ſiue ſubſtantias. Tamen ad argumentum quod facit, ꝙ ſubſtãtia tenet medium, dicendum, ꝙ ſubſtantia prout æquipollet hypoſtaſi, plus ſe tenet cũ perſona, & ideo numeratur ſicut perſona ſiue plurificatur, prout tamen ęquipollet vſioſi plus ſe tenet cũ eſſentia, & ideo non numeratur, nec plurificatur, ſicut nec eſſentia. Omnes autem illæ rationes præcedẽtes & ſequẽtes loquuntur de ſubſtantia: prout æquipollet hypoſtaſi, ſiue ſuppoſito, & hoc modo plurificatur. Rationes autem ad oppoſitam partem currũt ſm aliam acceptionẽ huius nominis ſubſtantia. Similiter iudicandum eſt de hoc nomine ſubſiſtentia. Sed qm̃ Aug. auctoritas, & mos vtentium nomine illo (ſubſtãtia.ſ.) accipitur magis in illa acceptione in qua dicit ipſum qd eſt, ſiue vſioſim, ſiue ipſum cõmune, ideo cõiter nõ recipitur vt dicantur tres ſubſtantiæ in diuinis.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Quãuis in creaturis plurificatis habẽtibus eãdem natura, ipſa quoque eſſentia multiplicetur, in diuinis tamen propter ſummam ſimplicitatem, multiplicatis perſonis, eſſentia nõ multiplicatur, neq; numerat.

Fundamenta.

DE enumeratione illi⁹ nominis eſſentia. Et ꝙ nõ numeret oſtẽditur ſic, quia in diuinis eſt vnitas abſolutiſſima quæ non multiplicatur, ergo cũ nullum nomẽ ſit adeo abſolutũ ſicut nomen eſſentiæ, ergo per illud ſignificatur vnitas non multiplicata, ergo nomen eſſentię nõ numeratur, & hoc eſt quod dicit Aug. ꝙ ratio repugnat. Item, hoc ipſum videtur a minori. Hoc enim nomen Deus eſt nomẽ eſſentiæ in cõparatione ad perſonam, ſed ſm ſcripturam in lege.ſ. Deut. vj. Deus dicitur vnus & non plures, & ſm ſymbolum, non tres dij ſed vnus eſt Deus, ergo hoc nomẽ eſſentia minus plurificatur, cum dicatur abſolutius. Item, natura diuina nõ multiplicatur in tribus, ſed hoc nomen eſſentia eſt nomẽ naturę diuinę, vt hoc nomen ſubſtantia, ergo nec eſſentia, nec ſubſtantia multiplicatur ſub proprijs nominibus, vt videtur. Cõtra. Aug. li. vi. de tri. Cur hæc tria nõ dicantur vna perſona, & loquiſ de tribus perſonis, ſed tria in neutro genere reſpicit eſſentiam proprie, ergo cũ dicantur tria, ergo tres eſſentię. Itẽ, ratione videtur. Aug. in eodem libro dicit ꝙ pater & filius & ſpiritus ſanctus dicantur tres perſonæ, quia cõmune eſt eis hoc qđ eſt perſona, ſed hoc nomẽ eſſentia eſt cõe, ergo poteſt dici tres eſſentiæ. Item, ibidem dicit & habetur in litera, ꝙ ideo dicuntur tres perſonæ, quia pater eſt vna perſona, & filius vna perſona, & ſpiritus ſanctus vna perſona. Similiter tres eſſentiæ ſunt, qa pater eſt eſſentia &c. Item, pater & filius ſunt entes plures, ergo plures habentes entitatẽ. Sequitur enim ſunt plures dij, ergo plures deitates. Similiter pater & filius ſunt, ergo plura eſſe, ergo plures eſſentiæ.

Ad opp. cap. 4.

RESP. dicendũ, ꝙ in oĩ ſubſtantia cuius eſt eſſe & operari, neceſſario
intelligimus naturam, & habentẽ na- 16
turam. Cum ergo hoc ſit in Deo, intelligimus in Deo naturam & habentem naturã. Et naturam dicimus eſſentiam vel ſubſtantiã, habentẽ naturã, dicim⁹ pſonã, qũo ergo in creatura rõnali õtingit vni perſonã habere plures naturas.ſ. corporalem & ſpiritualem, ſic & a cõtrario ſenſu, cõtingit in Deo, ꝑpter ſummã ſimplicitatẽ vnã naturã haberi a plurib⁹, qa contingit eam haberi alio & alio modo, & hoc non poteſt eſſe ab eodem. Quia ergo eadem eſt natura tũ habi-

ta &

tā & nō numerata, ideo tantū dr̄ vna ſubſtantia & eſſentia, quia vero plures habētes, ideo plures pſonæ nulla omnino repugnantia exiſtente.

17 AD illud ergo quod obijcitur de eſſentia per hoc quod Aug. dicit hæc
18 tria, dicendū ꝙ miſſus expreſſe loquitur & improprie, & ideo verbū eius eſt exponendum. AD illud qđ obijcitur, ꝙ ideo tres, quia pſona eſt cōe, & quælibet eſt perſona &c. dicendū ꝙ non dicit totā rōnem, ſed partem quantū ad verbū exterius, ideo oportet intelligere quod ibi additur, quia eſt cōe quod diſtinguitur. Vnde pater eſt perſona, & filius eſt perſona,
19 non eadem ſed alia & alia. Ad vltimum quod obiicitur, dicendum quod ens aliquando dicitur ſubſtantiue, & ſic non trahit numerum aliūde. Aliquādo tenetur adiectiue & ſic trahit numerū a ſuppoſito, & ſic nō numeratur forma, & hoc modo non ſequitur ꝙ ſint plures entitates, nec de hoc verbo ꝙ plura eſſe.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Catholicé plures deos non poſſumus dicere, tā etſi una quæque perſona ſit Deus, cū forma importata per hoc nomē Deus, non multiplicetur.

Ad opp. VTRVM catholice poſſimus dicere plures deos, & ꝙ ſic oſtenditur hoc modo. Hoc nomē deus recipit diſtinctū terminū rōne ſuppoſitorū, vt cū dr̄, Deus generat Deum, ergo cū eadem diſtinctio importetur per hoc quod eſt generat, & per hoc quod eſt tres, quia perſonalis, ergo hæc pari ratione eſt catholica, tres dij ſunt. Itē, idē eſt Deus quod habens deitatē, ſed plures ſunt habentes deitatē, hoc dr̄ catholice, ergo ſimiliter plures dij ſūt. Itē, hoc nomen Deus quāuis ſit ſubſtantiale, tamē impoſitū eſt ab operatione. Sed contingit operationē pluraliter dici de perſonis, vt patet Gen. j. Faciamus hominem &c. ergo hoc nomen dij. Item, ad numerationem alicuius ver, non plura requiruntur quam vna multiplicatio ſuppoſitorū & formæ, ſed hæc eſt in Deo, qa tres ſunt perſonæ diuinę, pſona, dicit ſuppoſitū, diuinę, dicit formā, ergo &c. Itē, cū omne generale contingat ſpecificari, & perſona ſit nomen generale, videtur ꝙ poſſit ſpecificari cum dicitur tres perſonæ, vt dicat adhuc ſpecialius, qui tres, ſed hoc non poteſt eſſe niſi addatur nomen cōe tribus, nec eſt aliud dare quam hoc no- Funda- men Deus, ergo &c. Contra, ꝙ non menta. dicatur catholice patet ex mandatis. Deut. vj. Audi Iſrael, Deus tuus Deus vnus eſt. Vnde in ſymbolo. Non tres Dij, ſed vnus eſt Deus. Item, hoc ipſum videtur ratione, quia hoc nomē Deus, dicit diuinam naturam, ſed diuina natura non numeratur ſine ſpecificatur, ergo nec hoc nomen Deus.

RESP. dicendum, quod nō eſt 20
dicere plures Deos catholice, qa numerus pluralis ſignificat pluriticatione nem termini ſecundum ſuppoſitum, & formam in nomine ſubſtantiuo, cū plurale geminet ſuum ſingulare, & ideo, cum forma importata per hoc nomen Deus, non ſit multiplicata, nō debet dici plures Dij.

AD illud quod obiicitur, quod ca 21
tholice dicitur Deus generat, dicendum, quod non eſt ſimile, quia generat, ſimul importat diſtinctionem cū conuenientia, ſed plures Deos, ſimpliciter importat diſtinctionem quantū ad ſuppoſitum & formam. AD il- 22
lud quod obiicitur, quod idem eſt Deus, & habens deitatem. Reſpon. quod iſta locutio eſt duplex, quia habens deitatem vno modo poteſt dici neutraliter, & ſic eſt vnū ſolum, & æquipollet ei, quod eſt Deus, quod quidē dicit, quod eſt. Alio modo maſculine, & ſic non habet æquipollens, & ſic multiplicatur. Poteſt tamen aliter dici, quod Deus non ſignificat habētē, ſed ſignificat deitatem in comparatione ad habentem, & ideo non multiplicatur. AD illud, quod dicitur 23
de operatione, dicendum, quod nomen, vel poteſt ſignificare operatio-

nem

Digitized by Google

nem per modum adiacentis,& ſic trahit numerum aliunde, vel per modũ ſubſtantiui,& ſic non multiplicatur, & taliter ſignificat hoc nomen Deus. AD illud, quod obiicitur, quod ibi eſt multiplicatio ſuppoſitorum & formę, dicendum, quod hoc nomen diuinum, eſt quaſi poſſeſſiuum: vnde imponitur a duplici forma ſcilicet poſſeſſionis & poſſeſſoris. Et forma diuinitatis eſt in rõne poſſeſſoris,& forma poſſeſſoris exiſtente indiuiſa, numeratur forma poſſeſſionis, vt oues Socraticę,& ſic in propoſito. Vnde nõ numeratur forma habita. AD illud, ꝙ obiicitur, quod generale cõtingit ſpecificari, dicendum, quod perſona cũ nominat indiuiduum intellectualis naturæ, dupliciter poteſt ſpecificari ſ. per propria perſonarum, vt cum dicitur tres perſonæ, ideſt pater filius & ſ. ſ. poteſt etiam ſpecificari per naturæ determinationem, vt ſi dicatur perſonæ diuinę vel angelicę, vel humanæ. Et ſi tu quæris, quare non ſpecificatur per vnũ nomen, ſicut eſt in creaturis vbi tres perſonæ angelicæ dicũtur tres angeli, Reſponderi poteſt, ꝙ hoc eſt propter inopiam humani eloquij: qua laborat tam lingua Græca quam Latina, ſed magis Latina. Vel poteſt dici, ꝙ hoc non permittit natura ipſorũ nominum, qm̃ nomẽ ſpeciale a ſpeciali forma imponitur. Aut igitur impoſitum eſt a natura cõmuni, aut a proprietate perſonæ. Si eſt impoſitum a natura cõi, cum illa non multiplicetur, non potuit p vnũ nomen ſpecificari. Si autem eſt impoſitum a proprietate perſonæ, tunc cũ illa non conueniat tribus, nõ poteſt p illud ſpecificari,& ideo eccleſia cõpulſa neceſſitate imponit nomen generale, ſiue quod importat communitatem nominis quod eſt commune & multiplicabile,& ideo nõ eſt quærenda ſpecificatio p aliud nomẽ niſi per nomen adiectiuum, & per nomina perſonarum.

QVID SIGNIFICETVR HIS nominibus vnus vel vna, duo vel duę, tres vel tria, trinus vel Trinitas, plures vel pluralitas, diſtinctio vel diſtinctæ, cum his vtimur de Deo loquentes.

DISTINCTIO XXIIII.

Quid ſignificetur per nomẽ numerale cum loquimur de diuinis.

HIC diligenter inquiri oportet, cum in trinitate nõ ſit diuerſitas, vel ſingularitas, nec multiplicitas, vel ſolitudo, quid ſignificetur his nominibus, ſcilicet vnus vel vna, duo vel duę, tres vel tria, trinus vel trinitas, plures vel pluralitas, diſtinctę vel diſtinctio, cum dicitur vnus Deus, duę perſonę, vel tres perſonę, plures perſonę, diſtinctę ſunt perſonę. Vel cum dicitur, diſtinctio perſonarum, pluralitas perſonarum, trinitas perſonarum,& huiuſmodi. Videmur enim hoc dicentes, numerorum quantitates, & rerum multitudinem, vel multiplicitatẽ in Deo ponere. Quid ergo iſta ſibi ſignificẽt, ipſo de quo loquimur aperiente, inſinuare curemus.

Magis illa dicuntur ad excludendum ea quæ non ſunt in Deo, quam ad ponendum aliqua.

SI diligenter premiſſis authoritatum verbis intendimus, vt dictorum intelligentiam capiamus, magis videtur horum verborum vſus introductus ratione remouendi, atque excludendi a ſimplicitate deitatis, quę ibi non ſunt, quam ponendi aliqua.

Quid

Quid per vnum ſignificetur cum dicitur, vnus Deus.

CVM enim dicitur, vnus Deus, multitudo Deorum excluditur, nec numeri quantitas in diuinitate ponitur: tanquam ſi diceretur, Deus eſt, nec multi ſunt, vel plures Dij. Vnde Ambroſius in lib. de fide ait, Cum vnum dicimus Deum: vnitas excludit numerum Deorum, nec quantitatem in Deo ponit, quia nec numerus, nec quantitas ibi eſt. Lib. 1. c. 2 & lib. 3. de ſpũ ſancto Cap. 14.

Quo ſenſu dicitur, vnus eſt pater, vel vnus eſt filius.

SIMILITER cum dicitur, vnus eſt pater, vel vnus eſt filius, & huiuſmodi; ratio dicti hæc eſt: quòd non ſint multi patres, vel multi filij, ita & de ſimilibus. Item, cum dicimus plures eſſe perſonas, ſingularitatem, atque ſolitudinem excludimus: nec diuerſitatẽ, nec multiplicitatem ibi ponimus, quaſi diceretur, Sine ſolitudine, ac ſingularitate perſonas confitemur. Vnde Hilarius in 4. lib. de Trin. ſic ait, Dixit Deus, Faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram. Quæro nunc, an ſolum Deum ſibi locutũ exiſtimes, an hunc ſermonem eius intelligas ad alterum extitiſſe. Si ſolum fuiſſe dicis, ipſius voce argueris, dicentis, Faciamus, & Noſtram. Suſtulit enim ſingularitatis, ac ſolitudinis intelligentiam profeſſio conſortij, quia aliquod conſortium eſſe non poteſt ipſi ſolitario, neque ſolitudo ſolitarij recipit, Faciamus, nec alieno a ſe diceret, Noſtram. Attende lector his verbis, & vide, quia nomine cõſortij pluralitatem ſignificauit. Profeſſio ergo conſortij eſt profeſſio pluralitatis, quam profeſſus eſt dicens, Faciamus, & Noſtram. Pluraliter enim vtrunque dicitur. Sed hac profeſſione pluralitatis non diuerſitatem, vel multitudinem poſuit, ſed ſolitudinem, & ſingularitatem negauit. Sic ergo cum dicimus plures perſonas, vel pluralitatem perſonarum, ſingularitatis, & ſolitudinis intelligentiã excludimus. Ex qua intelligentia dicanẽ p̃ plures. In medio quarti. Gen. 1. ca.

Quid per ternarium ſignificetur cum dicitur, tres perſonę.

ITA etiam cum dicimus tres perſonas, nomine ternarij non quantitatem numeri in Deo ponimus, vel aliquam diuerſitatem; ſed intelligentiam, non ad alium niſi ad patrem, & filium, & ſpiritum ſanctum dirigendam ſignificamus, vt ſit huius dicti intelligentia, Tres perſonæ ſunt, vel tres ſunt pater, & filius, & ſpiritus ſanctus, ideſt, nec tantum pater, nec tantum filius, nec tantum pater, & filius in deitate ſunt, ſed etiam ſpiritus ſanctus, & non alius ab his. Similiter non tantum eſt ibi hæc perſona, vel illa, vel hæc & illa, ſed hæc, & illa, & non alia. Et hoc fore ita intelligendum Auguſt. ſatis oſtendit, vbi dicit, quòd illo nomine, nõ diuerſitatem intelligi voluit, ſed ſingularitatem noluit. Lib. 7. de trin. ca. 4.

Quid per duo, cum dicitur duæ perſonæ, vel pater, & filius duo ſunt.

SIMILITER cum dicitur, duo ſunt pater, & filius, non dualitatis quantitatem ibi ponimus, ſed hoc ſignificamus, quòd nõ eſt tantum pater, nec tantum filius, ſed pater, & filius, & hic non eſt ille: ita & de alijs huiuſmodi. Ita etiam cum dicimus, pater, & filius ſunt duæ perſonę, hoc ſignificamus, quòd non tantum pater eſt perſona, nec tantum filius eſt perſona, ſed pater eſt perſona, & filius eſt perſona, & hæc non eſt illa.

Ex quo ſenſu dicitur in perſonis diſtinctio, vel perſonæ diſtinctæ.

CVM autem dicimus diſtinctę perſonę, vel diſtinctio eſt in perſonis, confuſionem, atque permixtionem excludimus, & hanc non eſſe illam ſignificamus. Cumque addimus, diſtinctæ ſunt perſonæ proprietatibus, ſiue differentes proprietatibus, aliam eſſe hãc perſonam, & aliam illam ſuis proprietatibus ſignificamus. Et cum dicimus, aliam, & aliam, non diuerſitatem, vel alienationem ibi ponimus, ſed confuſionem Sabellianam excludimus.

Quomodo ibi accipiatur diſcretio.

ITA & cum dicuntur diſcretę perſonæ, vel cum dicitur diſcretio in perſonis eſſe, eandem intelligentiam facimus. Eodem enim modo ibi accipitur diſtinctio, quo diſcretio. Et congrue dicitur ibi
C eſſe diſcretio, vel diſtinctio, non diuerſitas, vel diuiſio, ſiue ſeparatio. Vnde Ambro. in 1. lib. de Tri. Non eſt ipſe pater, qui filius, ſed inter patrem & filium expreſſa diſtinctio eſt.

Quomodo Trinitas ibi accipiatur.

CVM vero dicitur, Trinitas, id ſignificari videtur quod ſignificatur, cum dicitur, tres perſonæ: vt ſicut non poteſt dici pater eſt tres perſonæ, vel filius eſt tres perſonæ, ita non debet dici pater eſt Trinitas, vel filius eſt Trinitas.

Hoc videtur contrarium eſſe prędictis.

HIC non eſt prætermittendum, quòd cum ſupra dictum ſit Deum, nec ſingularem, nec multiplicem eſſe confitendum, idque ſanctorum auctoritatibus ſit confirmatum, in contrarium videtur ſentire Iſidor. dicens: Diſtinguendum eſt inter Trinitatem, & vnitatem. Eſt enim vnitas ſimplex & ſingularis, Trinitas vero multiplex, & numerabilis; quia Trinitas eſt trium vnitas. Ecce vnitatem dicit eſſe ſingularem, & Trinitatem multiplicem, & numerabilem. Sed ad hoc dicimus, quia ſingularem accepit, ſicut & alij accipiunt vnum: multiplicem vero, & numeralem, ſicut dicunt trinum.

[Margin: ..diſtin. 23 & i pricipio huius diſt. in 1. lib. Ethy. Cap. 4.]

Quid

Quid ſignificetur per nomen numerale cum loquimur de diuinis.

DISTINCTIO XXIIII.

Hic diligenter inquiri oportet, cum in Trinitate.

Expoſitio

SVPRA excipit Magiſter hoc nomen perſona a generali regula nominum ſubſtãtialium, oſtendens, ꝙ dicendum

Diuiſio. eſt tres perſonæ, non tres eſſentiæ, vel tres Dij, vel tres ſubſtantiæ. Hic incipit ſecunda pars, in qua determinat quid ſignificeẽ cum dr̃ tres pſonæ, & hęc pars habet duas ptes. In prima oñdit quid ſignificeẽ p nomen numerale, ſiue per dictionem numeralem. In ſecunda quid ſignificetur per hoc nomen perſona, infra diſt. 25. conſiderãdum eſt cum hoc nomen pſona, vt prædictũ eſt. Prima pars iterũ habet duas. In prima quærit, & ſoluit generaliter. In ſecunda ſolutionem ſuã adaptat noĩbus diſtinctis in ſpeciali ibi. Cum. n. dicitur vnus Deus. Et hæc pars habet quatuor partes. In prima determinat quid ſignificetur per vnus, & plures. In ſecunda quid ſignificetur pęr duo, & tres, ibi. Ita etiam cum dicimus tres perſonas nomen ternarij. Tertia quid ſignificet diſcretus, & diſtinctus, ibi. Cum autẽ dicimus diſtinctæ ſunt perſonæ. In quarta quid ſignificent trinitas, & trinus. ibi. Cum vero dr̃ Deus trinꝰ.

1 Cum dicimus plures eſſe perſonas, ſingularitatem, atque ſolitudinem excludimus.

Notãdum, ꝙ in diuinis recipimꝰ vnitatem, non ſingularitatem, nec ſolitudinem, quia ſingularitas excludit cõmunicabilitateẽ, ſolitudo excludit pluralitatem, & nos ponimꝰ vnã eſſentiam in pluribus: ideo hoc non recipimus. Similiter notandũ ex parte pluralitatis, ꝙ recipimus iſta quatuor, alietatem, pluralitateẽ, diſcretionem, atque diſtinctioneẽ, ſed hæc quatuor econtrario non recipimus. ſ. diuerſitatem, multiplicitatem, diuiſionem, & ſeparationem. Ratio autem huius eſt, quia ſeparatio ſupponit diuiſioneẽ, diuiſio multiplicitateẽ, multiplicitas diuerſitatem, diuerſitas autem ponit formæ, vel naturæ diſtinctionem. Et quia in diuinis eſt naturæ omnimoda vnitas: ideo cum nõ recipiatur diuerſitas, nec aliquod iſtorum quatuor. Econtra. diſcretio ſupponit diſtinctionem, diſtinctio pluralitatem, pluralitas alietatem. Alietas autem non tantum attenditur, quantum ad formam, ſed etiam quantum ad ſuppoſitum, quia ſunt plures hypoſtaſes, ideo prędicta quatuor ĩ 2 diuinis recipiuntur. Diſtinctio auteẽ nominum prædictorum hæc eſt. Nã de primis quatuor alietas, & pluralitas, important diſtinctionem a parte rei, ſed diſtinctio, & diſcretio per cõparationem ad noſtram cognitioneẽ, ſed alietas per modum ſubſtãtiæ, pluralitas per modum quantitatis, quãuis non ſit ibi vere quantitas. Diſtinctio autem, & diſcretio differunt, qa diſcretio dicitur in comparatione ad viſum, ſed diſtinctio in comparatione ad tactum. Alia autem quatuor differunt ſic, quia diuerſitas attendiẽ ſecundum ſubſtantiam, multiplicitas quantum ad veram quantitatem. diuiſio quantum ad poſitionem, ſiue ad diſcontinuationem, ſed ſeparatio quantum ad vbi. vel aliter, diuerſitas quantum ad principium intrinſecũ, multiplicitas quãtum ad numerum, diuiſio ad terminum, ſeparatio vero attendiẽ quantũ ad mediũ interiectũ.

AD intelligentiam eorum quæ dicuntur in pręſenti diſtinct. eſt quęſtio de terminis numeralibus qualiter accipiantur in diuinis. Et circa hoc principaliter tria quæruntur. Primo quæritur de termino numerali, & partitiuo, ſicut eſt hoc nomen, vnus. Secundo de termino ſimpliciter numerali, ſicut eſt hoc nomen tres. Tertio de nomine complectente vtrunque, ſicut hoc nomen trinus. Et quantum ad primum duo quæruntur. Primo quæritur vtrum hoc nomen vnus dicatur poſitiue, vel priuatiue in diuinis. Secundo vtrum dicatur ſecundum ſubſtantiam, vel ſecundum relationem. Artic. 1.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Vnum in Deo poſitiue dicitur, & non priuatiue, quin imo, cum vbi ſit vnum omnino ſecundum formam, ſolũ de Deo poſitiue dicitur.

Ad opp. Ariſ. 4. Methe. t. 4. Cõmentator trac. 3. meth.

3 QVOD priuatiue dicatẽ in oĩbus vr̃ p ei⁹ rõnẽ. Nam Philoſophus dicit, ꝙ vnũ eſt qđ non diuidit̃, ſed iſta ratio data eſt per priuationem, igit̃ vnum dr̃ priuatiue. Item, Cõmentator dicit ſup Metaphiſicã, ꝙ vnũ, & multa opponunt̃ ſicut priuatio, & habitus, qa vnũ dicit priuationẽ, multitudo dicit habitũ, ꝙ ſi verũ ẽ, vnũ nõ tm̃ ĩ Deo, ſed in oĩbus dicit prinationẽ. Item, hocipſum vr̃ rõne, quia vnũ opponitur ei qđ eſt multa, aut ergo contradictorie, aut relatiue, aut contrarie, aut priuatiue. Non contradictorie, hoc patet. Item, nec relatiue, quia relatiua ſunt ſimul, & vnũ depẽdet ab alio mutuo, ſed vnũ non dependet a multis. Nec contrarie, quia vnũ contrariorum nõ eſt alterius principiũ. Sed vnũ eſt principiũ multorũ, igitur ꝑ locũ a diuiſione, opponit̃ priuatiue. Sed conſtat, ꝙ multa dicit poſitionẽ, igitur vnũ non dicit niſi priuationẽ. Item, ꝙ in Deo ſpecialiter dr̃ priuatiue, vr̃, quia vnum qđ dr̃ poſitiue eſt principium multitudinis, & quantitatis: ſed in Deo nulla eſt oĩno quantitas, igitur nec vnũ poſitiue dicitur. Item, hocipſum vr̃: quia ſi Deus eſt poſitiue vnus, & lapis eſt vnus, vr̃ igitur, ꝙ lapis, & Deus ſunt duo: igitur Deus, & creatura cõſtituũt numerũ. & ſi hoc, Deus eſt pars numeri, quod ſupra improbatũ eſt. Si dicis, ꝙ non ſequit̃, quia vnũ non dr̃ vniuoce. Illud certe nihil eſt, vt v r̃, qa ſi aliqd ponit, cũ illud ẽt poſſit cõuenire creaturę, ad minus analogice, & ſm analogiã attendat̃ numeratio, vt cum dr̃ humanitas, & albedo ſunt duę eſſentię, ergo hoc non ſoluit.

Fundamenta.

Contra. Ab eodem habet aliquid eſſe, & vnũ, qꝛ̃ forma, quæ dat eſſe, dat eſſẽ diſtinctũ: ſi igit̃ ens non dr̃ priuatiue, ſed poſitiue, pari rõne nec vnũ de aliquo dr̃ priuatiue. Item, qđ ſonat in complementũ, ſonat in habitũ, nõ priuationem, ſed vnũ ſonat in cõplementum, qa quãto aliquid ꝑfecti⁹, tãto magis accedit ad vnitatẽ: igit̃ vnũ non priuatiue dr̃. Item, ſi vnũ eſt priuatiuũ, conſtat, ꝙ non niſi reſpectu multitudinis. Sed contra, nulla priuatio antecedit habitũ naturaliter, ſed vnum naturaliter anteccdit multa: igit̃ vnũ 4
nõ eſt priuatio. Item, nulla priuatio conſtituit ſuũ habitũ, nec ſaluat̃ in illo, ſed vnũ ſaluat̃ in multis, & illa cõſtituit: igit̃ nõ opponit̃ vt priuatio: igit̃ non accipitur priuatiue.

Ariſtot. 1. Phyſ. 42. & Auerr. in Poſter. ꝑdicamẽt.

Reſpõ. ꝙ quorundã opinio fuit, & Magiſtri principaliter, ꝙ quicquid ſit in creaturis de hoc noĩe vnũ, in Deo nõ dr̃ poſitiue, ſed priuatiue, vt dicit in litera, & aſſumit auctoritatem ab Hilar. quãuis Hilarius non dicat expreſſe, niſi ꝙ horum noĩum vſus in Deo inuentus eſt magis cauſa priuandi, q̃ aliquid ponendi. Et rõ ſua fuit, quia vnũ poſitiue dictũ eſt principiũ quãtitatis, & numeri, Deus aũt in ſe non habet quãtitatem, nec in ſe eſt numerabilis, nec alij connumerabilis. Sed quãuis hæc poſitio probabilis habeatur: tñ cõmuniter nõ tenetur. Et ratio huius eſt, quia cũ vnum multo cõpletius ſit in Deo, q̃ in creaturis, multo formalius ibi dr̃ poſitiue. Et rurſus, cum oĩs vnitas ad primã vnitatem reducatur, & nõ eſt reductio habitus ad priuationem, neceſſe eſt, ꝙ vnum in Deo aliquid ponat. Et ꝓpterea dicendum, ꝙ eſt loqui de hoc noĩe vnus in creaturis, vel quantum ad rem intellectam, vel quantum ad rationẽ intelligendi. Si.n. loquamur quãtũ ad rõnem intelligẽdi, ſic dico, ꝙ dr̃ priuatiue vnũ, & rõ eius pręaſſignatur per priuationem diuiſionis, ſiue multitudinis, & hoc eſt quia vnũ eſt primũ, & prima non habent intelligi a nobis, & notificari niſi per poſteriora, & inde eſt, quod priuatiue dr̃ vnum, vnitas in ſubſtantia, quantitate, & qualitate, & quia habet aliquid prius per quod poſſit intelligi, dr̃ poſitiue, vt identitas, æqualitas, ſimilitudo

Digitized by Google

militudo, & eorum oppoſita priuatiue. Si aũt loquamur quantum ad rẽ intellectam, ſic vnum habet reſpectũ ad materiã, & habet reſpectũ ad formam. Rõne reſpectus ad materiam, eſt in ſe indiuiſum, tñ potentia diuiſibile, & quia potentia materialis ſe habet per modum priuationis, ſimiliter & vnum. Rõne reſpectus ad formam, quæ dat eſſe diſtinctum, & limitatum, ſic dicit poſitionem. Quoniã igitur in Deo eſt vnum oĩno ſm formam, in creaturis attenditur & ſm formam, & ſm materiam, hinc eſt, ꝙ ſolum in Deo poſitiuè, in creaturis vero aliquãdo accipitur poſitiue, aliquando priuatiue, & ſecundum rem.

6 AD illud quod obijcitur primo, ꝙ diffinitur, ſiue notificatur priuatiue, patet reſponſio. quia ſm rõnem ſui noĩs, eo quod primum, ſic debet
7 notificari. AD illud quod obiicitur ſecũdo, quod opponitur vt priuatio, dicendum, ꝙ vnum ꝑ reſpectum ad numerum accipitur priuatiue, & ſic accipit Commentator. Per reſpectum ad formam, contrarie accipitur ſecundum quòd multitudo formaliter accipitur. Per reſpectum ad actum conſequentem, qui eſt menſurare accipitur relatiue, & ſecundum genus relatiuorum, in quo vnum non depẽdet ab altero, ſicut patet in ſcientia, &
8 ſcibili, & ſic diuerſæ ſuper hoc opiniones ſunt veræ. AD illud qđ obijcitur, quòd in Deo non eſt principiũ numerandi, &c. dicendũ, ꝙ vnum dicit priuationem multitudinis ſm generalem noĩs rõnem, ſed illa priuatio, & ſi noĩe tenus eſt priuatio, tamẽ realiter eſt poſitio, quia quanto magis eſt priuatio diuiſionis in aliquo, tanto illud eſt completius, & perfectius: cum igitur in Deo ſit perfectiſſima vnitas, ibi accipitur ſm omnimodã priuationẽ multitudinis: hoc autem modo dr̃ vnum quod non habet actũ multitudinem, nec eſt in potentia ad multitudinem, neq; ꝑ diffinitionem, neque per aggregationem. Hoc autem vnum eſt perfectiſſimũ, & ſummũ, & infinitum, & illud non eſt in potentia ad numerum, & hoc non eſt alij connumerabile, & hoc modo eſt in ſolo Deo. Et ſic patet, ꝙ dr̃ Deus vnus poſitiue, & quõ differat vnitas eius a creatura. Quod igi- 9
tur obijcitur quòd vnum eſt principium multitudinis. Dicendũ, quòd verum eſt in vnitate creata: ſed non eſt verum in vnitate perfecta, & increata. Dico principium intra ſe ſicut pars. Vnde non eſt verum ſi dicatur Deus, & creatura ſunt duo, aut hoc improprie dictum eſt, & duo cadit a rõne numeri, ſecundum rem. Aut ſi dicat numerum, hoc eſt ſolum a parte intelligentis, quia cum intelligit diuerſa, & diſtincta, accipit ſub rõne numeri, ſicut cum intelligit intellectus noſter, concernit tempus.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Vnum in diuinis poteſt dici & ſecundum ſubſtantiam, ſi cũ eſſentia concipiatur, & ſecundum relationem, ſi cum perſona intelligatur.

VTRVM vnus dicatur ſm ſubſtantiã, an ſm relationẽ. Quod ſm ſubſtantiam vr̃, quia ens, & vnum conuertunt̃ ſicut vult Philoſophus, & Boetius, ſed ens dicitur ſm ſubſtantiam, igitur & vnũ. Item, hæc conceditur pater, & filius, & ſpiritus ſanctus ſunt vnus Deus, ſed ſi ſunt vnus Deus, cum Deus non diminuat de rõne vnius, ergo ſunt vnus. Sed nihil dr̃ in ſumma de tribus ſingulariter. quod non dicatur ſubſtantialiter: igitur, &c. Si dicatur, ꝙ qñ adiectiue tenet̃, tunc non dicit̃ ſubſtantialiter: Contra. eadem eſt ſignificatio termini qñ tenetur ſubſtantiue, & qñ tenetur adiectiue. Itẽ, cum ſubſtantiuat̃ in neutro gñe, dicit̃ ſubſtantialiter, cum igit̃ eadem ſit ſignificatio termini in maſculino, & in neutro, cum eadẽ ſit impoſitio, igitur dr̃ ſubſtãtialiter in maſculino. Præterea alia noĩa in maſculino dñr ſubſtantialiter, vt hoc nomẽ æternꝰ.

Funda-menta.

Ariſt. 4. Meth. 3. & 10. meth. 8.

Ad opp.

 Vnde

Vnde in Symbolo. Non tres æterni, ſed vnus æternus: ſimiliter ergo vnꝰ. Item, cũ dr̃ pater eſt vnus, aut tenet̃ ſubſtãtialiter, aut notionaliter. Si ſubſtantialiter, habeo propoſitum. Si notionaliter, ſed pater habet duas notiones: igitur nõ debet vnus dici, ſed duo. Item, notio & proprietas ſunt idem, igitur cum proprietas dicatur, ꝙ conuenit vni ſoli, nulla notio põt dici de tribus, ſed hoc nomen vnus prædicatur de qualibet perſona, igit̃ non dicit notionem. Contra. Regula eſt ſuperius habita. diſt. 22. Omne quod ꝑdicat ſubſtantiam, vel eſſentiã, dr̃ de tribus ſingulariter in ſumma, ſed hoc non conuenit huic nomini vnus: igitur &c. Item, nihil ꝑtinens ad eſſentiam, ſiue ſubſtantiã multiplicatur, ſiue plurificat̃, ſed hoc quod eſt vnus plurificatur, quia pater eſt vnus, & filius eſt vnus, & ſunt duo, q̃a vnꝰ, & vnꝰ, ergo, &c. Itẽ, idẽ eſt eſſe vnum, & eſſe diſtinctũ; ſed cũ dr̃ pater eſt diſtinctus, hoc quod eſt diſtinctus non dr̃ ſubſtantialiter, igit̃ nec hoc, ꝙ eſt vnus. Item, reſpectu cuiuſcũque termini eſt dicere alium in diuinis, ille terminus dicit relationem: vnde non dĩ alius Deus; ſed reſpectu eius, quòd eſt vnus, eſt dicere alium. Nam pater eſt vnus, & filius eſt alius, ergo, &c.

10 RESP. Dicẽdum, quòd cũ ratio vnitatis ſit ratio diſtinctionis cũ indiuiſione, in diuinis aũt ponamus eſſentiam diſtinctam ab alijs eſſentiis ꝑ ſeipſam, & perſonã diſtingui ab alijs ꝑ proprietatem, neceſſe eſt etiam in diuinis ponere & vnitatem eſſentialem, & perſonalem. Quoniã igitur perſona nõ eſt aliud ab eſſentia, vnitas eſſentiæ, & perſonæ non ſunt duę vnitates ſm rem, ſed vna rõne differens, ideo vnitas de hac & illa non dr̃ ęquiuoce, qm̃ nec illi, nec iſti imponitur ſpecialiter. Quia ergo concretum non accipit ſpecialem ſignificationem ab abſtracto, hoc nomen vnus importat in diuinis vnitatem eſſentialem, & perſonalem, & cũ adiectiue teneatur, indifferenter importat vtrãque, determinatur aũt ꝑ adiunctum; cum enim additur termino eſſentiali, importat eſſentialem: cum additur termino notionali, importat ꝑſonalem: cum aũt ſubſtantiuatur, neceſſe eſt, ꝙ ſeipſo determinet̃. Et ideo cum neutrum genus importet quòd dicit ſub indiſtinctiõe, in neutro cõuenienter attributum eſt, ſine appropriatum vnitati eſſentiali. In maſculino vero, quia importat diſtinctionem, & ſuppoſitum certum, & quia dicit rõnem producentis, appropriatum eſt vnitati perſonali. Et ideo patet, quòd ſic non accipitur vt ens, neque vt conuertibile cum eo: ſed ſolũ in neutro. Patet etiam ſecundum, ꝙ ibi eſt fallacia figuræ dictionis ex cõmunicatione iſtius termini vnus. Quamuis enim non varietur ſignificatio per ſubſtantiuationem, neque per generis diuerſitatem, poteſt tamẽ nihilominꝰ diuerſificari modus ſupponẽdi, maxime ſi vſus hoc facit, & ratio ſit conueniens vſui.

AD illud quod obiicitur, quòd æternus dicitur eſſentialiter, patet reſponſio, quia ęternitas dicitur ſolum eſſentialiter: ſed vnitas perſonaliter. Aliqui tamen dicunt, quòd hoc eſt in hoc nomine vnus, quia eſt nomen partitiuum, & habens in ſe articulũ. 12

AD illud quod obiicitur, aut prædicat notionem, &c. Dicendum, quòd prædicat notionem; ſed attendendũ, quòd nõ quãcũque, ſed perſonalem, quæ facit eſſe vnum, & illa eſt vna in qualibet perſona. AD illud quod obiicitur, notio dicitur de vno. Dicendum, quòd eſt ſignificare notionẽ ſub ratione propria, vt per hoc nomen paternitas. Et cõiter, vt per hoc nomẽ relatio, notio, vnitas, & ꝓprietas, quæ idem dicunt ſub rõnibus diuerſis, ſenſus eſt enim perſona vna, id eſt vnica perſonali proprietate in ſe indiſtincta, & ab alijs diſtincta. 13

11 Quia ergo (see above)

SEcundo principaliter quæritur de nominibus pure numeralibus, vt ſunt duo, & tres, &c. Et circa hoc ſimiliter quæruntur duo. Primo, vtrum dicantur poſitiue, aut priuatiue. Secundo, vtrum dicantur ſecundum ſubſtantiam, aut ſecundum relationem. Artic. 2.

QVAE-

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Noĩa numeralia vt duo & tres, non tantum priuatiue (vt cenſuit Magiſter) ſed etiã poſitiue in diuinis prædicantur.

Ad opp. QVOD dicantur priuatiue ſolum videtur auctoritate Magiſtri q dicit, quod hõĩ vſus magis eſt induct⁹ cauſa priuandi, quam ponendi, & videtur per auctoritates aliorum firmari auctoritas Magiſtri. Dicit enim Boetius in lib. de trini. Illud vere eſt vnum in quo nullus eſt numerus, ſed in diuinis vnum eſt veriſſime, igitur in diuinis non eſt numerus, ergo iſti termini in diuinis aut falſo dicuntur, aut non prædicant numerum. Sed non dicunt aliud quam numerum ſi aliquid ponunt, igitur &c. Item. Iſido. dicit. Numerus virtus eſt memeris, ideſt diuiſionis ſecundum ethymologiam, ſed in Deo non cadit diuiſio, ergo numerus, igitur idem qđ prius. Item. Dicit Philoſ. quod numerus eſt multitudo menſurata per vnum, ſed in Deo non cadit menſuratio cum ipſe ſit immenſus, igitur &c. Item; videtur hoc per rationẽ. A quocunque remouetur genus, & ſpecies, ſed genus quãtitatis remouetẽ a Deo, ergo &c. Item, in quocunque eſt genus, neceſſe eſt ponere aliquam ſpecierum, igitur ſi numerus eſt in Deo, vel ibi eſt trinarius, vel binarius, vel aliquis alioꝝ. Sed ſancti omnes ſpecies negant, igitur & genus, igitur idẽ quod prius. Contra. ſi tantum priuatiue tres diceretur, qa nõ ſunt vnus, vel duo, tũc igitur pari ratione poſſet dici chimeræ ſunt tres, quia nõ ſũt vna, vel duę, ſed illud non dicitur, igitur &c. Item, quod dicat numerum vidttur. Euſebius dicit, In diuinis eſt numerus, ſed non ordo. Sed ſi eſt ibi numerus, tunc contingit illum ſignificare, & ſi hoc, ergo poſitiue tenẽtur dictiones quę illum ſignificãt. Item, Bernard. Si vna eſt eſſentia, & tres perſonę, quis numerum neget? q.d. nullus, igitur &c. Itẽ, hoc ipſum videtur ratione, quia diſcreta quantitas eſt maioris abſtractionis, quam continua, igitur diſcretio magis quã duratio. Sed nomẽ dicens in diuinis durationẽ, dicit poſitiue, vt ęternus, igitur & nomẽ dicens diſcretionem. Item, in quocunque eſt ponere speciẽ poſitiue, eſt ponere genus, ſed in Deo eſt ponere trinitatem, igitur & pluralitatem.

Isido. lib. Ethymo.

Ariſt. 3 met. tc. 16

Ar. 2. To.

Funda-menta.

Euſebius.

RESP. Ad prædictorum intelli- 15
gentia notandum, quod poſitio Magiſtri fuit, quod huiuſmodi nomina numeralia non ponerent aliquid in diuinis, ſed priuarent, ſicut patet in litera. Et ratio hui⁹ poſitionis fuit, qa huiuſmodi nomina ſi aliquid ponũt, vtique numerum ponunt, ſed numerum dicit non eſſe ponendum in diuinis, & ideo dicit, & auctoritas ſanctorum comfirmat. Cum enim in diuinis non ſit diuiſio & ſeparatio, non ſit etiam aggregatio, non ſit etiã menſuratio, & numerus ſeparationẽ importat antecedenter, & aggregationẽ & menſurationem conſequenter, numerus in diuinis non eſt ponendus, ideo etiam dictiones numerales in diuinis non dicunt aliquid, ſed magis priuant, maiorẽ ſcilicet numerum & minorem. Sed nec poſitio, nec ratio poſitionis videtur eſſe conueniens ſi interius attendatur. Poſitio enim deſtruit ſeipſam. Ponit enim, quod nomina deſignantia pluralitatem dicantur priuatiue, ſimiliter & nomina ſignificantia vnitatẽ. & ſi hoc, ſic inuicem opponuntur, vt vtrumque ſit priuatio alterius, erit ibi circulatio in notificando. & ſi vtrunque alteri⁹ priuatio eſt, cum priuatio nõ ſit priuationis ſed habitus, vtrunque aliqd ponit. & ita ſi dicuntur priuatiue, dicũtẽ poſitiue & ſic poſitio nõ eſt cõueniens. Ratio ſimiliter poſitionis non eſt conuenienter aſſumpta. Nam numerus importat diſtinctionem, & ſuper hoc compoſitionem aggregationis; & quamuis in diuinis non ſit aggregatio, nihilomin⁹ eſt diſtinctio ideo numerus non ſimpliciter remouendus eſt a diuinis, ſed numerus talis. Et Magiſter oĩno remouet, ideo in po-

in poſitione ſua defecit. Et in illo articulo communiter nõ tehetur a Magiſtris Pariſieñ. Cõcedendum igitur quod huiuſmodi nomina dicuntur poſitiue, ſicut probãt rationes ad hoc inductę, & concedendum, quod in diuinis aliquo modo eſt numerus, aliquo modo non. Nam ſecundum qđ dicit diſtinctionem perſonalem ſecundum originem, ſic dicendum eſt numerum eſſe in diuinis: ſecundum autem quod aggregationem, & diuiſionem ſubſtantialem dicit, non eſt ponendus numerus in diuinis.

Hanc ſententiam ſequitur Scot. & conſentit D. Th. in diſtin. præſenti.

EX his patent obiecta. Nam rationes ad primam partem procedunt de numero, ſecundum eam acceptionem qua ſumitur in iſtis inferioribus quantum ad conditiones prædictas. Vnde in ſenſu ſuo verum concludũt quod ibi non eſt numerus. Similiter rationes ad partem oppoſitam procedunt ſecundum quod numerus diſtinctionem certam importat, & hoc quidem eſt ponere in diuinis, & ideo verum concludunt in ſuo ſenſu. Vnde in diuinis negandum eſt eſſe nu-
16 merum ſimpliciter, ſed cõcedendum eſt numerũ eſſe pſonarũ. AD illud tñ qđ obiicitur de quantitate continua, & ſpecie numeri, dicendũ, qđ nec quantitas continua eſt in Deo, quia æternitas non eſt quantitas, nec trinitas eſt ſpecies numeri.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Nomina numeralia dicuntur in diuinis ſecũdum relationem, & notiones important

Ad opp.

VTRVM prædicta nomina dicantur in diuinis ſecundum ſubſtantiam, aut ſecundum relationẽ. Et qđ ſm ſubſtantiã videtur. Quia ſicut dicit Boetius, & Auguſtinus, Quantitas in ſubſtantiam tranſit, ſed numerus quãtitatem dicit, ergo tranſit in ſubſtantiam, ergo dictiones numerales ſecundum ſubſtãtiam dicuntur. Item, omne nomen, quod dicit̃ ad ſe, dicitur ſecundum ſubſtantiam, ſed duo, & tres eſt nomen, quod dicitur ad ſe, non ad aliud, ergo dicũtur, ſm ſubſtantiã. Item, cũ dicit̃ pater, & filius, & ſ.ſ. ſunt hoc, qđ eſt tres, aut dr̃ notionaliter aut eſſentialiter. Nõ notionaliter, quia nulla eſt notio quę communiter dicatur de tribus, igitur dicitur eſſentialiter. Item, notiones ſunt quinque, ſed ſi termini numerales important pluralitatem notionũ, igitur erit numerus quinarius in diuinis, igitur nõ tres, ſed quinque ſunt: ſed hoc eſt falſum, igitur non dicuntur notionaliter, ſed dicuntur eſſentialiter, ſiue ſubſtantialiter. Contra. oẽ nomen pertinens ad ſubſtantiam nõ dicitur pluraliter, ſed ſingulariter, ſed tres tantum dicitur pluraliter, ergo nullo modo dicitur ſecundum ſubſtantiam, ergo dicitur ſecundum relationem. Item, omne nomen ſubſtantiale prædicatur de qualibet pſona, ſed tres de nulla perſona prædicatur, ergo &c. Item, ſi hoc nomen tres, ſecundum ſubſtantiam dicitur, ergo licet addere terminum ſubſtantialem, igitur poſſumus dicere tres Deos, vel tres ſubſtãtias, quorum vtrunque eſt contra fidem.

Te trinit. 7. de trin. cap. 1.

Fundamenta.

RESP. dicendum, quod aliqui voluerũt dicere, quod huiuſmodi ter- 17
mini numerales nihil aliud dicant in Deo quam hoc nomen perſonæ pluraliter. Vnde ſi dicatur, perſonæ ſunt tres, idem ſubiicitur, & prædicatur, & ratio & modus intelligendi hic eſt, quia ſi ponerentur formę eſſe ab ęterno, ſicut imponitur Platoni quod poſuit, tunc plures eſſent, & in aliquo certo numero, ſed numerus ille, nec eſſet proprietas, nec paſſio conſequens, ſed ipſę formę numerales, & per hũc modum dicere tres, in diuinis non eſt dicere niſi tres perſonas. Sed illud non oportet dicere, quoniam ſi idem eſſet, omnino, tũc videretur eſſe nugatio, ſi dicerentur tres perſonæ vna perſona, & videretur non plus dici cum dicitur tres ſunt perſunæ, & perſunæ ſunt perſonæ. Et propter hoc alius modus dicendi eſt, quod huiuſmodi termini numerales dicuntur ſecundũ relationem, & importãt notiones, &

hoc

Digitized by Google

hoc patet, quia in diuinis important diſtinctionem, diſtinctio autem eſt a proprietatibus. Vnde tres, importãt proprietatem trium perſonarum in concretione. Notio autem inquantũ cõuenit ſoli Deo, dicitur eſſe proprietas, inquãtũ vero ab alio diſtinguit: dicitur eſſe vnitas. Vnde dicuntur ꝑſonæ tres tribus proprietatibus diſtinctæ. Et ſi tu quæris, quid dicitur quãdo dicitur tres notiones. Dicendum, quod ſeipſis diſtinguuntur proprietates, ideo non dicit niſi notiones ipſas.

18 AD illud igitur quod obiicitur, quod quantitas tranſit in ſubſtantiã, dicendum, quod numerus in creaturis eſt quantitas, ſed in Deo dicit relationem, & hoc patet ſic. Diſtinctio in creaturis eſt per alicuius proprietatis, vel qualitatis appoſitionem, & ita ꝑ additionem, vbi autem additio, ibi limitatio, vbi limitatio, ibi vnius ab alio diuiſio, & vbi hęc ſunt, ibi aggregatio diuerſorum, & menſuratio: & quia quantitatis eſt menſurare, ad diſtinctionem in inferioribus ſequitur numerus, & eſt modus eſſendi conſequens materiam cum forma. In diuinis autẽ eſt diſtinctio per originem, non per additionem alicuius, & ideo nulla additio, nulla limitatio, & vbi hoc non eſt, nec menſuratio, & ideo nec quantitas. Sed vbi origo, ibi habitudo & relatio, & ideo in diuinis numerus non dicit quantitatem, ſed magis relationem, ſed quoniam relatio non tranſit in ſubſtantiam, igitur

19 nec termini numerales. AD illud ꝙ obiicitur, quod dicuntur ad ſe, dicendum, quod nomen dici ad aliud, poteſt eſſe dupliciter. Vno modo intra, vel extra, vel implicite, vel explicite. Et illud nomen ſubſtantialiter dicitꝰ, quod non dicitur ad aliud, nec intra nec extra, nec implicite nec explicite. Sed terminus numeralis dicit relationem ad aliquid intra, quia importat diſtinctionem numeratorum, & im-

20 plicat relationem. AD illud quod obiicitꝰ. Nulla notio dicitur de tribꝰ Dicendum, quod verum eſt nulla notio determinata, ſed commune ad notiones ſecũdum rationem dicitur de tribus, vt hoc nomen relatus, & hoc nomen diſtinctus, & alia nomina cõſimilia. AD illud quod obiicitur, ꝙ 21 notiones ſunt quinque. Dicendum, quod tres non quaſcunque notiones importat, ſed ſolum perſonales. Illa enim notio quæ facit illam perſonam eſſe perſonam, & ab omnibus diſtinctam, illa dicitur vnitas perſonæ inquantum dat eſſe diſtinctum, & illa notio eſt vna vnius, ſicut vna eſt vnitas vnius, & illę ſunt tantum tres, & ideo cum ſint tres vnitates in tribus perſonis, hinc eſt, quod perſonæ ſolummodo tres dicuntur.

TErtio principaliter quæritur de differentia nominum numeralium, ſicut eſt hoc nomẽ trinus, vel trinitas. Et circa hoc quæruntur duo. Primo, vtrum huiuſmodi nomina importent vnitatem. Secundo, dato quod ſic, quæritur cuiuſmodi ſit illa vnitas quam importãt. Artic. 3

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Nomina numeralia in diuinis important vnitatem & pluralitatem: non tamen ſunt nomina collectiua, ſed quaſi collectiua, vt dicit Magiſter.

QVOD importent vnitatem, videtur primo per ethymologiã, Trinitas enim dicitur quaſi triũ vnitas, ſimiliter & trinus. Item, hoc videtur, quia in diuinis reperitur hoc nomen trinitas, ſed non hoc nomen trinarius. Sed hæc duo eandem pluralitatem importãt: ergo hoc nomẽ trinitas, ſi recipiatur in diuinis, hoc non eſt ratione pluralitatis, ergo hoc nomen trinitas vltra pluralitatem aliquid importat, & non niſi vnitatem. ergo &c. Item, in diuinis recipitur hoc nomen trinus, ſed non recipitur hoc nomen triplex, non enim dicitur Deus triplex, ſicut dicitur multipliciter in litera: ſed fides communiter dicit Deum trinũ, igitur aliquid dicit vltra hoc, quod eſt triplex, ſed non pluralitatem, igitꝰ Ad opp.

vnita-

vnitatem. Item, Magiſter dicit ſupra diſt. xxij. trinitas eſt nomen quaſi collectiuum, ſed nomen collectiuum non tantum importat pluralitatem, ſed etiam vnitatem, ergo &c. Contra. ex tribus perſonis nihil vnum fit, ſed ex pluribus vnitatib⁹ creatis aliquid fit, ſiue reſultat, ergo numerus in creaturis dictus, potius debet importare vnitatem quam in diuinis, ſed cum dicitur in creaturis binarius vel trinarius, ita importat numerũ, quod nec vnitatem, ergo nec hoc nomen trinitas, debet in diuinis importare. Item, ſi trinus & trinitas important pluralitatem & vnitatem, cum nullum nomen ſit diſtinctum & indiſtinctum, nec habeat pluralitatem diſtinctionis, & vnitatem idiſtinctionis, de nullo nomine in diuinis poterit dici. Itẽ ſi vnitatem importat, ergo cum idem non debeat ſibi copulari, male, & nugatorie dicitur in hymno confeſſorũ in fine, Qui ſupra cæli reſidens cacumen, totius mundi machinam gubernat trinus & vnus.

Fundamenta.

22 RESP. dicendum, quod quia in
diuinis ſingulari modo eſt numerus,
ſcilicet ex diſtinctione ſuppoſitorum
cum vnitate formæ ſpeciali, debuit ex
primi nomine, quod ſimul dicit pluralitatem & vnitatem, quia ergo huiuſmodi nomina important pluralitatem & vnitatem, ideo ſunt ſimilia
23 nominibus collectiuis. Sed quia vnitas collectiuorum eſt vnitas aggregationis quæ cõſequitur pluralitatem, hic autem eſt vnitas formæ quæ non eſt pluralitatem conſequens, ideo nõ eſt collectiuum tale nomen. Et ideo dicit Magiſter, quod eſt quaſi collectiuum. Et per hoc patet primũ in contrarium. Concedendum, ergo, quod importat pluralitatem & vnitatem.

AD illud quod obiicitur, nullum nomen importat ſimul vnitatem, & pluralitatem. Dicendum, quod hoc verum eſt ratione formæ, ſed cum ſit
24 vnum in forma, poteſt habere pluralitatem ſuppoſitorum, & hoc non eſt inconueniens vel impoſſibile. AD illud quod obiicitur de nugatione, dicẽdum, quod ſicut hoc verbum cede, habet intellectum huius verbi dãdi & loci, ſed cum dicitur cede locum cadit ab intellectu, ſimiliter in propoſito, & ſimiliter intelligendum de relatiuis cum dicitur filij pater.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Nomen numerale quod eſt Trinitas, ſignificat vnitatem triũ, non autem trinam vnitatem, vel vnum ter.

CVIVSMODI ſit illa vnitas quam importat hoc nomen trinitas, vel trinus, vtrum videlicet ſuppoſiti vel eſſentiæ. Et quod eſſentiæ videtur, quia hoc, quod eſt trinitas, dicitur de omnibus ſimul in ſingulari. Sed hoc conuenit ſolum termino importanti vnitatem ſubſtantialem, ergo &c. Item, nulla vnitas eſt trium niſi eſſentia vel eſſentialis vnitas, ſed trinitas eſt triũ vnitas, ergo hoc nomen trinitas dicit eſſentialem vnitatem, pari ratione, & hoc nomen trinus. Item, nec hoc nomen trinitas, nec hoc nomen trinus, dicitur de perſona, ergo non importat vnitatem perſonalem. Non enim hæc conceditur, perſona eſt trina, vel perſona eſt trinitas. Contra. Huiuſmodi nomina ſimul important vnitatem & pluralitatem ſed ſola vnitas perſonæ eſt pluriſicabilis non eſſentiæ, ergo importat vnitatem perſonę. Item, vnitas eſſentiæ prædicatur de patre, ſed neque hoc nomen trinus, neque hoc nomẽ trinitas prædicatur de patre, igitur &c. Item, vnitas eſſentiæ prædicatur de eſſentia, ſed nequaquam dicitur eſſentia diuina eſt trina, igitur non dicit vnitatem eſſentialem. Quæritur igitur quam vnitatẽ importent, & vtrum dicantur iſta nomina ſecundum ſubſtantiam, an ſecundum relationem. Et cum dicantur de omnibus ſimul in ſingulari, videtur dici ſecundum ſubſtantiam: cũ iterum non dicantur de aliquo ſigillatim, non videntur dici ſecundum ſubſtantiam.

Fundamenta.

Ad opp.

RESP. Ad prædictorum intelli- 25
gentiam

Digitized by Google

gentiam dicendum, quod ad hoc conuenit dici, quod hoc nomen trinitas duplicem habet ethymologiam, Vno modo trinitas dicitur vnitas ter, & ſic nomen numerale cadit in eo vt cõplementum, & ſic dicitur ſecundum relationem, ſicut termini numerales, & vnitas quã importat, eſt vnitas perſonalis, non eſſentialis, quia illa plurificatur. Alia ethymologia eſt, trinitas eſt vnitas trium, & tunc vnitas nõ numeratur, ſed ſignificatur vt cõmunicabilis tribus, & quoniam hęc vnitas eſt eſſentialis, ideo importat vnitatem eſſentialẽ, & hęc quidem ethymologia abſque dubio habet veritatem. Sed prima non videtur habere veritatem. Nam cum eandem ſignificationem habeat trinus & trinitas, ſi illa eſt ethymologia trinitas vnitas ter, tunc trinus diceretur vnus ter. Hoc autem modo poteſt dici de Deo, videlicet ter vnus, cum tamẽ dicatur trinus, propter, quod dicẽdum, quod huiuſmodi nomina important vnitatem formalem ſiue eſſentiæ, cum pluralitate ſuppoſitorum, & ideo habent quodammodo naturam termini ſubſtantialis in hoc, quod dicuntur de tribus ſingulariter, & termini numeralis in hoc, qđ dñr de nullo per ſe.

A D. illud quod obiicitur, ꝙ ſola 26
vnitas perſonæ eſt plurificabilis, di-
cendum, ꝙ trinitas nõ importat plu
ralitatẽ circa vnitatem in recto, ſed
ſolum in obliquo, ꝙ ſit triũ, vel in tri
bus, & hoc eſt eſſentię. A D illud 27
quod obiicitur, ꝙ vnitas eſſentię ꝓ-
dicatur de patre, dicendum, ꝙ verũ
eſt, ſed non ratione hac quia plures
in ea conueniunt, ſicut animal præ-
dicatur de homine non ea rõne qua
diuerſa ſpecie in eo cõueniunt: & qa
trinitas importat illam vnitatẽ vt in
pluribus, ideo &c. A D illud quod 28
obijcitur, ꝙ non dicitur eſſentia tri-
na, neque trinitas trina. Dicendum,
ꝙ hoc nomen trinus importat vnita
tem vt in concretione, & ita inhęren
tem pluribus. Et ideo de eo ſolo dici
tur, ꝙ importat vnitatem vt in con-
crẽtione vt hoc nomẽ Deus, qđ qui-
dẽ ſupponit perſonas, & quia tale eſt
hoc nomen Deus, ideo conceditur,
Deus eſt trinus, nec deitas eſt trina:
quia deitas non ſupponit perſonam,
ſimiliter nec hoc nomen trinitas, &
ſic patent obiecta.

QVID SIGNIFICATVR CVM DICITVR pluraliter tres perſonæ, vel duæ perſonæ.

DISTINCTIO XXV.

PRAETEREA conſiderandum eſt, cum hoc nomẽ perſona (vt prædictum eſt) ſecundum ſubſtantiam dicatur, quę ſit intelligentia dicti cum pluraliter proferatur, tres perſonæ, vel duæ perſonæ: & cũ dicitur, Alia eſt perſona patris, alia eſt perſona filij, alia eſt perſona ſpiritus ſancti. Sic enim in his locutionibus perſonæ vocabulum eſſentiæ intelligentiam facit, plures eſſentias confiteri videmur, & ita plures deos. Si vero eſſentiæ ſignificationem ibi non tenet, alia eſt huius nominis ratio, cum dicitur, Pater eſt perſona, vel filius eſt perſona, vel alia cũ dr̃ pr̃ & filius & ſpiritus ſanctus ſunt tres perſonæ: & cum dicitur, Alia eſt perſona patris, alia filij, & huiuſmodi.

Diſtin. 23. Quid ſignificetur hoc noie perſonæ.

Quod videtur ſecundum eſſentiam dici, alia eſt perſona patris, alia filij, ſiue tres perſonæ, vt cum dicitur, pater eſt perſona, filius eſt perſona.

PERSONA enim, vt ſupra ait Augu. ad ſe dicitur, & idẽ eſt Diſtin. 23.

Deo

Deo eſſe perſonam quod eſſe: ſicut idem eſt ei eſſe, quod Deũ eſſe. Vnde manifeſte colligitur, ꝙ eſſentiam diuinam prędicamus, dicẽtes, Pater eſt perſona, filius eſt perſona, ſpiritus ſanctus eſt perſona, ideſt, eſſentia diuina: & omnino vnum & idem ſignificatur nomine perſonæ, ideſt eſſentia diuina, cum dicitur, pater eſt perſona, & filius eſt perſona, quod ſignificatur nomine Dei, cum dicitur, pater eſt Deus, filius eſt Deus. Ita etiam idem ſignificatur, cum dicitur, Deus eſt Deus, & Deus eſt perſona. Vtroque .n. noĩe eſſentia diuina intelligitur, quia vtrunque ſecundum ſubſtantiã dicitur. Cum vero dicitur, pater & filius & ſpiritus ſanctus ſunt tres perſonæ, quid nomine perſonæ ſignificamus? an eſſentiam? hoc.n videtur, ſi ſupra poſita verba Aug. diligenter ſcrutemur. Supra enim dixit, ꝙ ideo tres perſonas dicimus, quia id quod pſona eſt, cõe eſt tribus. Et itẽ, quia pr̃ eſt perſona, & fili⁹ eſt pſona, & ſ.ſ. eſt perſona, ideo tres perſonæ dicuntur. Videtur ergo eandem tenere ſignificationem hoc nomen perſona, cum dicitur, tres perſonæ, quam habet cum dicitur, pater eſt perſona, filius eſt perſona, ſpiritus ſanctus eſt perſona. Quia, vt oſtendit Aug. hoc dicitur, id eſt, tres perſonæ, propter illud, quia id quod perſona eſt, commune eſt eis. Id ergo quod commune eſt eis, ideſt, patri & filio & ſpiritui ſancto, videtur ſignificari nomine perſonæ, cum dicitur, tres perſonæ.

Quod nomine perſonæ id ſignificatur cũ dicitur pater eſt perſona quod ſignificat noĩe Dei cũ dicitur, pater eſt Deus.

Aliter etiam videtur poſſe oſtendi, quod ſecundum eſſentiam dicatur etiam cum pluraliter profertur.

Diſtin. 23 ALITER etiam videtur poſſe oſtendi, quòd ibi nomine pſonæ ſignificetur eſſẽtia, cum dicitur, tres perſonæ. Vt enim ſupra dixit Aug. Ea neceſſitate dicimus tres perſonas, vt reſponderemus quærentibus quid tres, vel quid tria. Cum ergo quæritur quid tres, vel quid tria, conuenienter reſpondetur, cum dicitur, tres perſonæ. At cum quęritur, quid tres vel quid tria, per quid de eſſentia quęritur. Non enim inuenitur quid illi tres ſint, niſi eſſentia. Si ergo quęſtioni recte reſpondemus, oportet vt reſpondendo, eſſentiam ſignificemus: alioquin non oſtendemus quid tres ſint. Si vero reſpondentes eſſentiã ſignificamus, ipſam eſſentiam perſonæ nomine intelligimus, cum dicitur, tres perſonæ.

Opinio quorundam, qui putant eſſentiam' ſignificari nomine perſonæ, cum dicimus tres perſonas.

Lib. 7. de Trin. c. 4 QVIBVSDAM videtur quòd nomine perſonę ſignificetur eſſentia cum dicitur, tres perſonæ, propterea quia Aug. dicit ideo dici tres perſonas, quia cõmune eſt eis id quod eſt perſona: vt ſit talis intelligẽtia, Pater & filius & ſpiritus ſanctus ſunt tres perſonæ, id eſt, ſunt tres id habentes cõe quod eſt perſona, ideſt, tres ſunt quorum quiſque eſt perſona, ideſt, eſſentia. Sed quomodo iuxta hanc intelligentiam dicetur, alia eſt perſona patris, alia filij? Et hoc

hoc etiam ita volunt intelligere, ſcilicet alius eſt pater, & alius eſt filius, id tamen cõmune habentes quod eſt perſona. Et hoc confirmant auctoritate Aug. qui in 7. lib. de Trin. ait. Tres perſonas eiuſdem eſſentiæ, vel tres perſonas vnam eſſentiam dicimus. Tres autem perſonas ex eadem eſſentia non dicimus: quaſi aliud ibi ſit q̃d eſſentia eſt, aliud quod perſona eſt. Hac auctoritate & præmiſſis conantur aſſerere in prædictis locutionibus nomen perſonæ eſſentiã ſignificare. Sed quid reſpondebunt ad id quod ipſe Aug. in lib. de fide ad Petrum dicit, ſcilicet quod alius eſt pater in perſona ſiue perſonaliter, alius perſonaliter filius, alius perſonaliter ſpiritus ſanct⁹? Quomodo enim alius perſonaliter pater, alius perſonaliter filius, alius perſonaliter ſpiritus ſanctus, ſi in eſſe perſonam omnino conueniunt, ideſt, ſi perſona eſſentiæ tantum intelligentiã facit? Ideo non nobis videtur aliter hoc poſſe dici congruentius iuxta catholicorum doctorum auctoritates. Cap. 6. In hac diſtinctione. Cap. 2.

Quod hoc nomen, perſona, tripliciter in Trinitate accipitur: & hęc eſt vtilis & catholica doctrina de perſona & perſonis.

SCIENDVM eſt igitur, quod hoc nomen perſona multiplicem intelligentiam facit, non vnã tantũ. Et vt Hilarius ait in lib. 4. de Trin. Intelligentia dictorum ex cauſis eſt aſſumenda dicẽdi, quia non ſermoni res, ſed rei ſermo ſubiectus eſt. Diſcernentes ergo dicendi cauſas huius nominis, ſcilicet perſona, ſignificationẽ diſtinguimus dicentes, ꝙ hoc nomen, ſcilicet perſona, proprie ſecundum ſubſtantiam dicitur, & eſſentiã ſignificat, ſicut ſupra oſtẽdit Auguſt. cum dicitur Deus eſt perſona, pater eſt perſona. Quadam tamen neceſſitate (vt ſupra dixit Aug.) tranſlatũ eſt hoc nomen, vt pluraliter diceretur tres perſonæ, cũ quæreretur, q̃d tres, vel quid tria: vbi non ſignificat eſſentiam, ideſt, naturam diuinã, quę cõmunis eſt tribus perſonis, ſed ſubſiſtentias vel hypoſtaſes ſecundum Græcos. Gręci quippe (vt ſupra dicit Augu.) aliter accipiunt ſubſtantiam, ideſt, hypoſtaſim, aliter nos. Nos enim ſubſtantiam dicimus eſſentiam ſiue naturam. Perſonas autẽ dicimus, (ſicut illi dicunt) ſubſtãtias, ideſt, hypoſtaſes. Si ergo nos ita accipimus perſonas, vt illi accipiunt ſubſtantias vel hypoſtaſes, at illi aliter accipiunt hypoſtaſes, quam nos ſubſtantiam: aliter ergo nos accipimus perſonas, quã ſubſtantiam. Cum ergo dicimus tres perſonas, non ibi perſonæ nomine eſſentiam ſignificamus. Quid ergo dicimus? Dicimus, quia tres perſonæ ſunt, id eſt, tres ſubſtantiæ, ſcilicet tres entes: pro quo Græci dicunt tres hypoſtaſes. In medio libri. Diſtinc. 5. In diſt. 23 huius. Ibidem id eſt lib. 7. de Trinit. cap. 4.

Oſtendit verba Auguſtini conuenire huic ſententiæ.

ET hic ſenſus adiuuatur ex verbis Augu. præmiſſis, ſi interius intelligantur. Quia enim pater eſt perſona, id eſt, eſſentia, & fili⁹ perſona, & ſpiritus ſanctus perſona: ideo dicũtur tres perſonæ, tres ſubſi- Hæc diſt.

ſubſiſtentiæ, tres entes. Nō enim poſſunt dici tres ſubſiſtentię vel entes, niſi ſingulus eorum eſſet perſona, id eſt, eſſentia. Quia ergo eis cōmune eſt id quod eſt perſona, id eſt, eſſentia: ideo recte dicūtur tres perſonæ, ideſt ſubſiſtentiæ vel ſubſiſtentes: vt ſicut eſſentia quæ eſt eis cōmunis, vere ac proprie eſt: ita illi tres vere ac proprie
Ibidem. ſubſiſtentiæ vel entes intelligantur. Ideoque Augu. cauſas dictorū diſcernens, dicit tres perſonas eſſe vnam eſſentiā, vel eiuſdem eſſentiæ, nō ex eadē eſſentia: ne aliud intelligatur ibi eſſe perſona, aliud eſſentia. Tres enim perſonæ, id eſt, ſubſiſtentiæ vna ſunt eſſentia, & vnius eſſentię, non autem ſunt vna perſona, vel vnius perſonæ: licet perſona ſecundum ſubſtantiam dicatur aliquando. Nam ſi hoc diceretur, confuſio fieret in perſonis.

Obiectioni illorum hic reſpondet, qua nituntur probare perſonas ſecūdum eſſentiam accipi: quia reſpondemur quærentibus quid tres, vel quid tria.

AD hoc autem quod illi dicunt, cū quæritur, quid tres, vel tria, de eſſentia quæritur, quia non inuenitur quid illi tres ſint niſi eſſentia: per hoc volentes nos inducere vt nomine perſonæ eſſentiā intelligamus, cū reſpondemus tres perſonas: ita dicimus. Indubitabiliter verum eſt, quia non inuenitur vnū aliquid quod illi tres ſint, niſi eſſentia. Vnum enim ſunt illi tres, ideſt, eſſentia diuina. Vnde veritas ait, Ego & pater vnum ſumus. Veruntamē cū quæ-
Ioan. 10. ritur, quid tres vel quid tria, non de eſſentia quæritur, nec ibi quid ad eſſentiam refertur. Sed cum fides catholica tres eſſe profitere-
1. Ioan. 5 tur, ſicut Ioannes in epiſtola canonica ait, Tres ſunt qui teſtimonium perhibent in cælo: quærebatur quid illi tres eſſent, ideſt, an eſſent tres res, & quæ tres res, & quo nomine illæ tres res ſignificarentur. Et ideo loquendi neceſſitate inuentum eſt hoc nomē (perſona) ad reſpondendum, vt dictum eſt, tres perſonæ.

Quid tres res, & quid vna res hic dicitur.

NON autem te moueat quod dicimus tres res. Nō enim hoc dicentes diuerſarum rerum numerū ponimus in Trinitate, ſed ita tres res dicimus, vt eaſdem eſſe vnam quandam ſummam rem con
Cap. 3. & fiteamur. Vnde Aug. in 1. lib. de doct. Chriſtiaua ſic ait, Res qui-
5. in. 3. bus fruendum eſt, nos beatos faciunt, Res ergo quibus fruendum
tom. eſt, ſunt pater & filius & ſpiritus ſanctus. Eademque Trinitas vna quædam ſumma res eſt, cōiſque fruentibus ea, ſi tamen res, & non rerum omnium cauſa ſit. Non enim facile poteſt inueniri nomen, quod tantæ excellentiæ cōueniat: niſi quod melius dicitur, Trinitas hæc vnus Deus. Sicut ergo tres res dicūtur, & hæ ſunt vna res: ita tres ſubſtantiæ dicuntur, & hę ſunt vna eſſentia. Ecce oſtēſum eſt quæ ſit intelligētia huius nōis, perſona, cū dicimus tres pſonas.
Ex

Digitized by Google

Ex quo ſenſu dicatur, alia eſt perſona patris, alia filij, alia ſpiritus ſancti.

NVNC inſpiciamus, vtrum ſecundum eandem rationem, & cauſam dicatur, alia eſt perſona patris, alia filij, alia ſpiritus ſancti. Quod vtique ſane intelligi poteſt: vt ſit ſenſus talis, Alia eſt ſubſiſtentia vel hypoſtaſis patris, alia ſubſiſtentia filij, alia ſubſiſtentia ſpiritus ſancti. Et alia ſubſiſtentia pater, alia filius, alia ſpiritus ſanctus.

Quomodo hæc intelligantur, alius in perſona pater, alius filius, alius ſpiritus ſanctus.

DEINDE quæritur, vtrum ſecundum eandem rõnem accipiatur cum dicitur, Alius eſt pater in perſona, alius in perſona filius, alius in perſona ſpirit⁹ ſanctus: ſiue, alius perſonaliter pater, alius perſonaliter filius, alius perſonaliter ſpiritus ſanctus. Ad qđ dicimus, quia etſi poſſit eodem modo accipi: congruentius tamen ex ratione dicti alia variatur intelligentia, vt hic perſonę nomine proprietas perſonæ intelligatur, vt ſit ſenſus talis, Alius eſt in pſona vel perſonaliter pater, id eſt, proprietate ſua pater alius eſt quam filius, & filius proprietate ſua alius quam pater paternali.n. proprietate diſtinguitur hypoſtaſis patris, ab hypoſtaſi filij, & hypoſtaſis filij filiali proprietate diſcernitur a patre, & ſpiritus ſanct⁹ ab vtroque proceſſibili proprietate diſtinguitur. Quod aliter hic accipitur pſona, quã ſupra, hic proprietate accipit.

Quomodo ſm hunc modũ etiã in prædictis locutionibus poteſt accipi.

HOC etiam modo ſane poteſt accipi perſona in præmiſſis locutionibus cum dicitur, alia eſt perſona patris, alia filij, ideſt, alia eſt ꝓprietas, qua pater eſt pater: alia qua filius eſt filius: alia qua ſpiritus ſanctus eſt ſpiritus ſanctus. Ita etiam nomine perſonæ quidam proprietates intelligere volunt, cum dicuntur tres perſonæ, ſed melius eſt vt ſubſiſtentias vel hypoſtaſes intelligamus, cũ dicimus tres perſonas. Ex prędictis colligitur, quod nomen perſonæ in Tri. triplicem tenet rationem. Eſt enim vbi facit intelligentiã eſſentiæ, & eſt vbi facit intelligentiam hypoſtaſis, & eſt vbi facit intelligentiam proprietatis. Summã dictorũ colligit. Diſtin. 23. Eadẽ diſt. Diſtin. 23. Et in præſenti. In to. 4. in ſymboli explanatione.

Auctoritatibus ſanctorum oſtendit quod dixit.

QVOD autem ſecundum ſubſtantiã dicatur, & eſſentiã aliquando ſignificet, ſupra ex dictis Aug. aperte oſtendimus. Qđ vero pro hypoſtaſi atque ꝓprietate accipiatur, ex auctoritatibus ſanctorum oſtendi oportet, ne cõiecturis noſtris aliquid auſi dicere videamur. De hoc Hier. in expoſitione fidei catholicæ ad Damaſum ita ait, Non eſt prorſus aliquis in trinitate gradus, nihilque quod inferius ſuperiuſue dici poſſit, ſed tota diuinitas ſui perfectione æqualis eſt, vt exceptis vocabulis, quæ proprietatem indicant perſonarum, quicquid de vna perſona dicitur, de tribus poſſit digniſſime intelligi. Atque vt confutantes Arrium, vnam eandemq; Trin. dicimus

cimus eſſe eſſentiam vel ſubſtãtiam,& Deum vnum in tribus perſonis fatemur: ita etiam impietatem Sabellij declinantes, tres pſonas expreſſas ſub proprietate diſtinguimus: non ipſum ſibi patrẽ, ipſum ſibi filium, ipſum ſibi ſpiritũ ſanctum eſſe dicentes, ſed aliã patris,aliam filij, aliam ſpiritus ſancti eſſe perſonam. Non enim nomina tantummodo,ſed etiam nominũ proprietates, ideſt, perſonas,vel (vt Græci exprimunt) hypoſtaſes, ideſt, ſubſiſtentias cõfitemur. Nec pater filij,vel ſpiritus ſancti perſonam aliquando excludit. Nec filius,vel ſpiritus ſanctus patri nomen,perſonamq; recipit, ſed pater ſemper pater, & filius ſemper filius, & ſpiritus ſanctus ſemper ſpiritus ſanctus. Itaque ſubſtantia vnũ ſunt,ſed perſonis ac nominibus diſtinguntur, Ecce hic aperte dicit Hieron. proprietates eſſe perſonas,& perſonas eſſe ſubſtantias. Vnde manifeſtum fit quod diximus,ſcilicet perſonæ nomine ſignificari & hypoſtaſim & proprietatem, Ioannes etiam Dam. perſonas dicit eſſe hypoſtaſes,& eas dicit entes, ita inquiens, In deitate vnam naturã confitemur, & tres hypoſtaſes ſecundũ veritatẽ entes.i.perſonas.

Lib. 3. de orthodoxa fide c.5

Quid ſignificat hoc nomen perſona.

DISTINCTIO XXV.

Preterea conſiderandum, quod cum hoc nomen perſona &c.

Expoſi. SVPRA reſpondet Magiſter quid ſignificatur per terminum numeralem cum dicitur tres pſonas, hic ſubdit quid ſignificetur per iſtum terminum perſona. Et diuiditur hæc pars in duas. Diuiſio In prima quærit & opponit. In ſecunda ſoluit ibi,quibuſdam videtur, quod nomine perſonæ. Prima pars habet tres partes. In prima mouet dubitationem. In ſecunda opponit per auctoritatem Aug. oſtendens, ꝙ dicitur ſecũdum ſubſtantiã, ibi,perſona enim vt ſupra Aug. Tertio opponit per rationem, ibi. Aliter etiam videtur poſſe oſtendi, quod nomine perſonæ,vbi monſtret illud idem. Similiter ſecunda pars in qua ſoluit diuiditur in duas. In prima ſoluit ſecundum opinionem aliorum qui dicunt,quod perſona accipitur ſecundum eſſentiam,tamen relatam ad ſuppoſitum In ſecunda ſoluit ſecundum opinionem ſuam per diſtinctionem, ibi. Sciendum eſt igitur,quod hoc nomen perſona multiplicem intelligentiam facit. Et hæc pars diuiditur in duas. In prima parte oſtendit quomodo accipitur hoc nomen perſona in plurali. Secundo quomodo accipitur in ſingulari, cum dicitur alius eſt pater,alius eſt filius,ibi. Nũc inſpiciamus vtrum ſecundum eandẽ rationem. Prima pars habet tres partes. In prima ponit diſtinctionem ꝑ quam ſoluit. In ſecunda confirmat per auctoritatem Aug. ibi, Et hic ſenſus adiuuatur ex verbis. In tertia ad obiectionem reſpondet ibi. Ad hoc autem,quod illi dicunt. Similiter ſequens pars habet tres partes. In prima determinat quomodo accipitur perſona,cum dicitur alia eſt perſona patris. Secundo quo modo accipitur cum dicitur. Alius eſt pater in perſona. Tertio hoc confirmat auctoritatibus. primum facit ibi. Nunc inſpiciamus &c. Secundum ibi, Deinde quæritur vtrum ſm eandem rõnem. Tertium ibi, quod autem ſecundum ſubſtantiam dicatur.

Tres perſonæ.i. ſubſiſtentiæ.

Dub. 1 Contrarium dicit Boetius in lib. de duabus naturis & vna perſona Chriſti,aſſignans differentiam inter ſubſiſtere,& ſubſtare. Quod ſubſiſtit illud

quod

Digitized by Google

quod indiget alio, ꝙ ſit. Subſtat vero
quod ſubiectum alijs, vt eſſe valeat,
ſubminiſtrat. Videtur ergo ꝙ ſubſi-
ſterę ſit idem quod eſſentia, ergo nul
lo modo pōt dici, ꝙ ſint plures ſub-
Reſpon. ſiſtētiæ. Reſpon. Dicendum, ꝙ Boe-
tius accipit ibi hoc nomen ſubſiſten
tia ſm Marcum Tulium, prout acci-
pit ſignificationem ſm actum ſub-
ſiſtendi, ſiue per ſe ſtandi, & ſic tantū
vna eſt ſubſiſtentia. Sed nunc Docto
res ſcripturæ accipiunt prout magis
importat reſpectum ad proprietatem
cui ſubeſt, & ſic plurificatur. Ratio
aūt huius eſt cōmunis vſus. Quia ac-
cipiunt ſubſtantiam pro natura rei:
ideo pro ſuppoſito magis voluerunt
accipere ſubſiſtentiam.

Tres perſonas eſſe vnam eſſentiam, vel eiuſdem eſſentię, nō ex eadem eſſentia.

2
Dub. 2 Videtur hoc falſum, quia pater ge-
nerat filium de ſua ſubſtantia, & ſpi-
rat ſpiritum ſanctum, ergo videtur,
ꝙ omnes perſonæ ſint de eadem ſub-
ſtantia. Item, quæritur quare nō con
ceditur iſta, ꝙ perſonæ ſunt ex eadē
eſſentia, ſicut conceditur iſta, perſo
næ ſunt eiuſdem eſſentiæ. Et videtur,
ꝙ debeat concedi. Quia ex, dicit in
diuinis habitudinem originis, & ſi-
militer genitiuus originē importat.
Si tu dicas, ꝙ propter tranſitiones,
quia ſicut præpoſitiones ſunt tranſi-
tiuę, ita & obliqui caſus ſunt tranſi-
tiui. Præterea hæc recipitur, perſonę
3 ſunt in eadem eſſentia, & tñ hoc, ꝙ
Reſpon. dico in, eſt præpoſitio. Reſpon. Di-
cendum, ꝙ aliquando aliquid cōpa-
ratur ad aliud, vt informans, ſiue de-
nominans, & tñ non ponitur ꝓpter
hoc diuerſitas, ſiue diſtinctio vnius
ad alterum: ſic. n. comparatur Deitas
ad Deum. Alio modo cōparatur ali-
quid ad aliud, ſicut principium ad
principiatum, & tunc de neceſſitate
4 importatur diſtinctio. Qm̄ ergo hæc
præpoſitio ex, importat habitudinē
cauſæ, vel ſaltem principij: ideo de ne
ceſſitate dicit diſtinctionem inter ex-
trema; ideo hæc non poteſt eſſe vera,
ꝙ perſonæ ſunt ex eadem eſſentia.

Sed quia genitiuus non tantum con-
ſtruitur in ratione principij, imo ex
vi declarationis eſſentiæ, cum dicit̄
mulier egregię formæ, vt dicit Pri-
ſcian⁹, ideo cū genitiuo hęc eſt vera,
tres perſonæ ſunt eiuſdem eſſentiæ.

Tres res.

Accipit hoc ab Auguſ. in 1. lib. de Dub. 3
doctrina Chriſtiana. Et videtur male
dicere, dicendo tres res, quia res eſt
nomen abſolutum, & generale: ergo
videtur, ꝙ ſi aliquid dicat in diuinis
ꝙ dicat eſſentiā, ſiue ſubſtantiam, er-
go ſicut nullo modo accipitur tres
eſſentiæ, ita nullo modo debet recipi
tres res. Et ſi tu dicas tres entes. Hic 5
nō eſt ſimile, quia ens eſt participiū;
& ita trahit numerū aliunde, & non
numeratur ſm formam propriæ en-
titatis: res autem eſt nomen ſubſtan-
tiuum. Si tu dicas mihi, ꝙ res nomi-
nat formam a parte animæ, vel iſtud
nomen impoſitum eſt a parte animę;
hoc nihil eſt, quia illa ſunt nomina
intentionum. & res diuiditur contra
intentionem. Reſpon. dicendum, ꝙ 6
res pōt conſiderari tripliciter. Aut ſe
cundū proprietates, quas habet in ꝓ
pria natura. Aut ſm modū, per quē
ſit apud animam. Aut ſm proprieta-
tem cōmunem, quę ineſt ei ab actib⁹
animæ, qui ſunt ſubijcere, & prædi-
care, cōponere, & diuidere: ſm hanc
ergo triplicem acceptionem contin-
git rem tripliciter nominari. Vno mo
do per nomen, quod indicat exiſten-
tiam a parte ſuæ naturæ, ſicut dicit̄
album, & nigrū, & huiuſmodi. Alio
modo ſm ꝙ anima accipit per modū
entis, hoc modo nominat res. Vnde
oē illud res dr̄, ꝙ anima cogitat, vt
exiſtens in natura. Alio modo cōtin-
git nominare per intentiones ſecun-
das, ſicut dr̄ genus ſpecies, ſubiectum
ꝓdicatum, qm̄ ergo hoc nomē res, di
cit medium inter nomen, quod dicit
pure formā naturæ, & nomen quod
dicit formā intentionis: ideo non tm̄
eſſentiæ conuenit, ſed etiā pſonis: &
ideo tres res, dicim⁹ tres pſonas, nō
ſic tres eſſentias, & huic ſignificatio-
ni alludit ipſum nomen. Res. n. dr̄ a
reor reris, qđ dicit actū a parte aīæ,

& alio modo res venit ab hoc, quod eſt ratus, quod dicit ſtabilitatẽ a parte naturę, & ſic res dicit ſtabilitatem, ſiue ratitudinem ex parte entitatis, & ſic patent obiecta, quia vno modo eſt nomen naturæ, alio modo eſt nomen rationis.

Non eſt prorſus aliquis in trinitate gradus.

7 Dub. 4 Vr̃ hic Hieron. dicere cõtra illud, qđ dicit Aug. 9. Confeſſ. Pr̃, & filius non differunt ſubia, ſed cauſa, & gradu. Item, in diuinis eſt ſubia· igit̃ ibi eſt ſub, ſed ſub dr̃ relatiue ad ſuperiꝰ igit̃ ibi eſt ſub, & ſup, ergo inferius, & ſuperius, igitur gradus. Item, vbicunque eſt auctoritas, & ſubauctoritas, ibi eſt gradus: ſed hæc eſt in pr̃e, & filio, ergo &c. Reſp. Dicendũ ſicut dicit gloſa. Exo. 20. Nõ aſcendas per gradꝰ ad altare, &c. Per gradus aſcẽdit ad altare, qui dicit pr̃em maiorẽ filio, & filium. ſ. ſ. ſicut Arrius dixit. Vnde cum gradus de rõne ſui noĩs

8 tollat pſonarum æqualitatem, ideo bene dicit Hiero. Quod nõ eſt prorſus in diuinitate gradus, nihilominꝰ ponit̃ ordo. Differunt. n. gradus, & ordo, ſicut punctus, & vnitas. Nã punctus eſt ſubia poſita: ideo ſolum eſt in corporalibus. Vnitas vero eſt ſubia non habens poſitionem, ideo eſt in ſpiritualibus. Sic gradus dicit ſuperpoſitionem, vel loci, vel dignitatis. Ordo vero dicit habitudinẽ ad principium ſine poſitione. A D illud igit̃ quod dicit Augu. Dicendũ, ꝙ improprie loquit̃ in vtroque verbo, & cauſa ſumit̃ ibi ꝓ principio, gradus vero ſumit̃ pro ordine. A D illud quod obiicit̃ de ſub. Dicendũ ꝙ ſub, in diuinis non dicit ſubauctoritatem, ſed ſolum habitudinẽ ſm rõnem intelligendi. A D illud quod obiicit̃ de auctoritate, dicendum ꝙ verum eſt ſm ꝙ auctoritas ſonat in rõnem dñij qđ ponit gradũ. ſed ſic nõ eſt in diuinis, ſed ſolũ ꝓut ſonat ĩ rõnem principij, & hóc ponit ordinẽ in cognoſcẽdo.

Artic. 1. AD intelligentiam huius partis duo principaliter quærũtur. Primo quæritur de quidditate huiꝰ noĩs pſonæ. Secundo quærit̃ de cõitate eiuſdẽ. Quantũ ad primum duo quærunt̃. Primo de perſona ſm rem qđ ſit. Scđo quid ſit ſm diffinitionẽ.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Perſona in diuinis dicitur ſm ſubſtãtiam, & ſm relationẽ, principalius tñ ſm ſubſtantiã, quàm ſm relationem.

QVOD perſona dicatur ſm ſubſtantiam, vr̃ ex verbis Aug. in 7. de tri. Idem eſt Deo eſſe, & pſonam eſſe. Et iterum, cum dicimus perſonam pr̃is, nõ aliud dicimus, q̃ ſubſtantiam pr̃is, ergo pſona dr̃ ſm ſubſtantiam. Item, Anſel. in fine Mono. quot ſunt perſonæ tot ſunt ſubſtantiæ, igitur nomen pſonæ dr̃ ſm ſubſtantiã. Item, Hugo de ſancto Victore in lib. de ſacramentis, in prima parte libri tertij. Vnum ſolum nomen eſt ſubſtantiale quod de ſingulis dr̃ ſingulariter. In ſumma tñ non dr̃ ſingulariter, ſed pluraliter pronunciat̃, vt perſona, igit̃ hoc nomen perſona eſt nomen ſubſtantiale. Item, Boetius in lib. de duabus naturis, & vna pſona Chriſti, perſonam diffiniens dicit, ꝙ eſt rõnalis naturæ ſubſtantia indiuidua, ſed ſi ſubſtantia ꝑdicatur in recto, & non per accidens, ſed ſm ſe, tunc ergo perſona dicit ſubſtantiam ſm oẽs Doctores. Item, hocipſum vr̃ rõne, & hoc ꝑ diffinitionem. Boetius. n. venando diffinitionẽ perſonæ dicit, ꝙ aut eſt ſubſtantia, aut accidens, & dicit, ꝙ non eſt accidens, ergo ſubſtantia. Si ergo perſona in his inferioribus dicit ſubſtãtiam, & quid per ſe exiſtẽs, ergo & in Deo. Item, hocipſum videtur per eius abſolutionem, qm̃ oẽ nomen quod dr̃ ad ſe, dicit ſubſtantiam in diuinis, quia tale non ſm relationem dr̃, ſed hoc nomen perſona eſt huiuſmodi, vt patet. Et Auguſtin. dicit 7. de trini. Ad ſe quippe dicitur perſona, vt bonus magnus, &c. Item, hoc etiam videtur per eccleſię reſpõſionem, quia omne nomen quod conuenienter reſpondetur ad interrogationem

Fundamenta Cap. 5.

Cap. 4.

tionem factam per quid, indicat ſub-
ſtantiam, quia quid quærit ſubſtan-
tiã: ſed hoc nomẽ perſona ab eccleſia
hæreticis reſponſum eſt, quærentib⁹
quid tres ſicut dicit Auguſtinus, &
Magiſter, ergo indicat ſubſtantiam.
Item, hoc ipſum videtur relationis
abſtractione. Intelligam⁹, quòd nul
la relatio ſit in diuinis, & quòd in
vna ſola hypoſtaſi ſit natura diuina,
ſicut intelligunt Gentiles: tunc con-
tingit, quòd adhuc eſt intelligere na
turam intellectualem, & habentem il
lam: ergo & perſonam, & naturam:
igitur ſi circumſcripta omni relatio-
ne ſaluus eſt intellectus perſonæ: p-
ſona non dicitur ſecundum relatio-
nem, & dicitur ſecundum relationẽ,
vel ſecundum ſubſtantiam, ergo di-
Ad opp. citur ſecundum ſubſtantiam. Con-
tra. Boetius in libro de trinitate, in
fine. Si perſonæ diuiſæ ſunt, neceſſe
eſt vocabulum, quod ex partibus tra
hit originem ad ſubſtantiam nõ per
tinere. Si ergo quæ trahunt originẽ
à partibus non pertinent ad ſubſtan
tiam: multofortius nec nomen per-
Richard⁹ ſonæ. Vnde Richardus de ſancto Vi
3. de trin. ctore dicit, quòd perſona idem eſt,
cap. 18. quod per ſe exiſtens, iuxta quendam
ſingularis exiſtentiæ modum natu-
ræ rationalis, ſed ſingularis modus
exiſtentiæ eſt relatio in diuinis, &c.
Item, ratione videtur, quia omne no
men quod recipit multitudinem, vel
plurificationem, pertinet ad relatio-
nem, quia ſecundum omnes ſubſtan-
De duab⁹ tia remanet indiuiſa. Et Boetius di-
naturis. cit, quòd ſubſtantia continet vnita-
tem: relatio multiplicat trinitatem:
ſi ergo nomen perſonæ eſt multipli-
cabile, patet quòd dicitur ſecundum
relationem. Item, omne nomen de
ſe importans diſtinctionem dicitur
ſecundum relationẽ, ſed nomen per-
ſonæ importat diſtinctionẽ, quia per-
ſona eſt hypoſtaſis proprietate diſtin
cta. Et Boetius dicit, quòd eſt indi-
uidua, & indiuiduatio non eſt aliud,
quàm diſtinctio, ergo &c.

9 RESPON. Dicendũ, quòd ali-
qui voluerunt ſoluere diſtinguendo
ſignificationem perſonæ ſecundum
diuerſitatem numeri, vt in ſingula-
ri diceretur ſm ſubſtantiam, in plu-
rali ſm relationem. Sed hæc ſolutio
non valet, quia dicitur in ſingulari,
alia perſona patris, alia filij, quod di-
ci non poſſet ſi eſſet terminus ſub-
ſtantialis, cum non ſit alia perſona
ſubſtantia patris, alia filij. Alij volue-
runt per diſtinctionem ſignificatio-
nis ſoluere ſm diuerſa tempora, vi-
delicet, quòd ante reſponſionem ec-
cleſiæ diceretur ſubſtantialiter, & ſe-
cundum ſubſtantiam, poſt reſpõſio-
nem, diceretur ſecundum relationẽ.
Sed hæc ſolutio non valet nec in ſe,
nec ad propoſitum. In ſe non valet,
qa eccleſia aliqua ratione rñdet ma-
gis illud nomen, quàm aliud ſubſtan
tiale, & tunc non impoſuit ſignifica-
tionem: ergo reſpõſio eccleſiæ nihil
facit ad mutationem ſignificationis.
Ad propoſitum non valet, quia ſm
ſignificationem quam habet poſt re-
ſponſionem eccleſiæ loquuntur Do-
ctores, & currunt rationes ad vtrã-
que partem. Et propterea eſt intelli-
gendum, quòd perſona dicitur ra-
tionalis naturæ ſuppoſitum proprie
tate diſtinctum, ſecundum omnes,
qui intelligunt eius ſignificationem
ſpecialem, ſed ſuppoſitum rationalis
naturę conſtat eſſe ſubſtantiam, pro-
prietatem diſtinguentem conſtat eſ-
ſe relationem, ergo cũ perſona vtrũ-
que importet, ſcilicet ſuppoſitum, &
proprietatem, neceſſe eſt dici ſecun-
dum ſubſtantiam, & ſecundum rela-
tionem. Et cum dicatur ſecundum
ſubſtantiam, & ſecundum relationẽ,
principalius dicitur ſm ſubſtantiã
quantum eſt de generali, & primo no
minis intellectu. Perſona enim dicit
ſuppoſitum certum ſubſtãtię ſiue in Non con-
Deo, ſiue in creaturis. Et huic conſo- ſentit Sco.
nat modus dicendi a parte nominis. qui diſ. 25
Sed quantum eſt de ſpeciali, & vlti- tenet q̃ no
mo nominis intellectu, quia dicit ſup mine per-
poſitum diſtinctum proprietate, quę ſonę nihil
eſt relatio: dicitur in Deo ſecundum poſitiuum
relationem. Et hinc eſt, quòd ſancti, ſignificat,
& Doctores dicunt nomen perſonæ neque re-
ſecundum ſubſtantiam dici, licet etiã latiuũ, ne-
ſecundum relationem dicatur. Sed que abſo-
obiiciet aliquis cum iſti modi dici ſe- lutum, in
cundum ſubſtantiam, & dici ſecun- diuinis.

dum relationem, diuidant nomen di
uinum, vt videtur ex oppoſito, aut
non potuerunt inueniri in eodem,
aut illud nomẽ implicat in ſe oppo-
ſita. Et propterea intelligendum ſi-
cut dicit Richardus de ſancto Victo
re, dici ſecundum ſubſtantiam, eſt du
pliciter. Aut indicando ſubſtantiam
ſecundum naturam cõmunem, & ſic
dicitur homo ſecundum ſubſtantiã.
10 Aut indicando ſubſtantiam, vt ſup-
poſitum certum, vt quidam homo.
Primo modo dicere eſt quid, ſecũdo
modo eſt dicere aliquid. Dico ergo,
ꝙ nomen eſſentiæ, vel ſubſtantiæ di-
citur ſm ſubſtãtiam, quia indicat na-
turam cõmunem: ſed perſona dicit̃
ſecundum ſubſtantiam, quia indicat
ſuppoſitum certum, & diſtinctum.
Natura autem cõmunis non multi-
plicatur, nec refertur, & ideo quod
dicit ſubſtantiam ſm naturam cõ-
munem, ita dicitur ad ſe, ꝙ nullo mo
do poteſt dici ſecundum relationem,
& hoc quidem modo diuidit̃ ex op-
poſito. Suppoſitum autem, ſiue hy-
poſtaſis, natum eſt plurificari, & ad
aliud comparari, & ita referri. Et qđ
ſic dicitur ſecundum ſubſtantiam,
nihil impedit ratione relationis ſu-
peradditæ dici ſecũdum relationem,
& hoc vult dicere Richardus de ſan
cto Victore. Patet ergo reſponſio ad
obiecta ſm vtrãque partem. Conce-
dendum eſt enim nomen perſonæ ſe
cundum ſubſtantiam dici, vt expli-
catum eſt, ſicut dicunt ſancti, & ra-
tiones probant. Ita enim intelligunt
dici ſecundum ſubſtantiam. Conce-
dendum eſt nihilominus dici ſecun-
dum relationem, licet non ita prin-
cipaliter, ſicut probant rationes ſe-
quentes, quoniam multitudo rela-
tionum plurificat ipſam perſonam.
11 AD illud tamen quod obiicitur,
quòd reſpondetur ad interrogatio-
nem factam per quid, & ex hoc po-
teſt concludi, quòd non tantum di-
cit ſubſtantiam, vt ſuppoſitum, ſed
etiam, vt naturam communem. Di-
cendum, quòd quid aliquando quæ-
rit eſſentiam ſuppoſito quid eſt quod
per nomẽ dicitur, vt quid eſt homo,
& quod reſpondetur ad hanc quæ-
ſtionem indicat ſubſtantiam pure,
& eſſentiam, & quando eſt quęſtio de
ſubſtantia. Aliquando ſuppoſita vo
ce indeterminate quærit quid per no
men dicitur, ſicut ſi dicatur Brunellꝰ
currit, & quæratur quid Brunellus,
vtrum ſcilicet homo, vel aſinus. Ali-
quãdo ſuppoſita quidditate, & ſigni-
ficatione, quærit de eo reſpectu cuius
dicitur nomen dependens, vt ſi di-
cat̃ albi currunt, & ſi quæratur quid
albi poteſt reſpondere hoĩes, vel aſi-
ni, & hoc modo quæſierunt hæretici
quid tres, quia beatꝰ Io. dicit in ca-
nonica. 5. Tres ſunt qui teſtimonium
dant, &c. quæſierunt quid tres cum
ſit adiectiuum, ſine ſubſtantiuo, &
tunc magis quærit ſuppoſitũ, quàm
eſſentiam: & ideo ſuppoſitum eſt re-
ſponſum, & ſic per hoc nomen per-
ſona. Vnde ſpiritu ſancto ſuggeren-
te per optime, & nobiliter, & catholi-
ce ſicut dicit Richardus reſpondet ec
cleſia, & valde bene, & inſtinctu ſpi-
ritus ſancti ſicut dicit Richardus,
magis reſpondet hoc nomen, quàm
aliud. Sed tũc poſſet quæri, quare hæ-
reticus non quæſiuit per hoc inter-
rogatiuum, qui & videtur quòd de-
buiſſet. Si enim quærebat de ſuppo-
ſito, & q quærit de ſuppoſito, debuit
quærere qui tres. Et ad hoc eſt reſpõ 12
ſio, quod qui quærit de ſuppoſito cer
to, ſiue reali, & de illo non quęrebãt,
quia in eadem auctoritate ſubditur,
pater, verbum, & ſpiritus ſanctus,
ſed quærebant de ſuppoſito reſpectu
cuius hoc quod eſt tres, ſignificat in
adiacientia: & ideo magis quęſierũt
quid tres, quàm qui tres. Si. n. opor-
tet vnico nomine reſpondere, & ipſi
hoc quærebant. AD vltimum argu- 13
mentum quòd nõ recte procedat, pa
tebit melius infra reſponſio. Tamen
poteſt dici, quòd etſi intellectus per-
ſonæ poſſit abſtrahi ab hac proprie-
tate determinate, tamen de ſuo ge-
nerali intellectu, claudit intelle-
ctum proprietatis, & quia in diuinis
proprietas eſt relatio: ideo de gene-
rali intellectu claudit relationẽ. Vn-
de ſicut hæc perſona in diuinis, quæ
eſt pater, non poteſt abſtrahi a pa-
ternitate, quæ eſt relatio perſonalis
ſalua

Ex iſta di-
diſtinctio-
ne quã af-
fert. S. Bo-
na. hoc in
loco. Sco.
diſt. 26. q.
Vnica vi-
detur im-
pingere ei
ꝙ teneat
pſonas cõ
ſtitui per
abſolutas
realitates,
tñ non eſt
neceſſariũ
illatum,
nec ad mẽ
te. S. Bon.
vt patet di
ſti. 26. q. 3.

ſalua perſonalitate,ſic nec perſona a relationis intellectu in ſpeciali, & ſic patet quòd non ſequitur quòd dicatur ſecundum ſubſtantiam.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Perſona eſt rationalis naturæ indiuidua ſubſtantia,eſt definitio,quę conuenit diuinis perſonis.

Fundamenta. Boetius de duabus natu. cap. 2.

DE hoc nomine perſona quid ſit ſecundum diffinitionem, & diffinit eam Boetius ſic. Perſona eſt rationalis naturę indiuidua ſubſtantia. Sed ꝙ iſta diffinitio ſit conueniens diuinę perſonæ oſtenditur per intentionem auctoris: quia Boetius intendit agere de perſona Chriſti·conſtat autem perſonam Chriſti eſſe increatam: ergo intendit aſſignare rationem perſonę diuinę,ſiue increatæ. Item,quòd hæc ſit ratio in diuinis videtur. Nã in Deo conſtat ponendum eſſe ſuppoſitum incommunicabile, & hoc ſuppoſitum eſt ſubſtantia diuina,& hoc etiam eſt rationalis naturæ, & non conuenit ei niſi de quo dicitur perſona: igitur eſt eius ratio, vt videtur. Cõtra. Omnis diffinitio dicit aggregationem cum conſtet ex pluribus,alioquin eſſet ibi nugatio. In ſimplici autem nulla eſt aggregatio, igitur nullum ſimplex eſt diffinibile,ſed perſona in diuinis eſt omnino ſimplex, ergo, &c. Si dicas ſecundum ꝙ aliqui,quòd quãuis ſit ſimplex ſecundũ rem,tamen non eſt ſimplex ſecundũ rationem. Contra. Aut illi rationi reſpondet aliquid in re, aut nihil. Si aliquid: ergo aliqua compoſitio eſt in re. Si nihil: ergo ratio omnino vana eſt, ſed propter rationem vanam non eſt aliquid diffiniendum, ergo &c. Item ratione ſuarum partium non uidetur conuenire diuinæ perſonę. Nam rationale eſt differentia animalis: ergo cui non conueait eſſe animal, non conuenit natura rationalis. Sed animal non conuenit Deo cum ſit ſpecies corporis, ergo nec hoc quod eſt rationale. Itẽ. videtur quòd ſubſtantia non dicatur in recto de perſona, quia multiplicato diffinito neceſſe eſt multiplicare diffinitionem, & partes diffinitionis,ergo ſi perſona eſt ſubſtantia: cum ſint plures perſonæ: igitur plures ſubſtantiæ. Si tu dicas,quòd ſubſtantia ſtat ibi pro hypoſtaſi. Cõtra. hypoſtaſis dicitur ſubſtantia indiuidua,ſicut dicit Boetius,ergo ſicut eſt nugatio ſi diceretur homo rationalis,ſic & in prædicta notificatione. Ad opp.

Quæritur ergo vtrum hoc nomen ſubſtantia ſtet pro communi,vel pro hypoſtaſi. Item videtur eſſe non conuertibilis. Nam anima hominis eſt naturæ rationalis ſubſtantia indiuidua:ergo &c. Vltimo quæritur cum diuerſæ ſint diffinitiones, ſiue aſſignentur de perſona quomodo differant.

RESPON. Dicendum, quòd ſicut patet ex intentione auctoris, hæc diffinitio conuenit, & aſſignatur diuinæ perſonæ.

AD illud vero quod obiicitur, 14 quòd ſimplex non eſt diffinibile, dicunt aliqui, quòd dupliciter eſt aliquid diffinibile. Vno modo in recto & per differentiam dicentem poſitionem, vt cum dicitur homo eſt animal rationale mortale, & hoc modo verum eſt, quòd diffinitio dicit aggregationem, & compoſitionem, & hoc modo ſolum aggregatum eſt diffinibile. Alio modo contingit ali- 15 quid diffinire in obliquo, & per differentiam dicentem priuationem,vt cum dicitur ſimietas eſt curuitas naſi: & tunc non ſignificatur ſubſtantia rei aggregari ex diuerſis, quoniã quod ponitur in obliquo non intrat eſſentiam de neceſſitate. Vlterius,differentia priuans non ponit aliquam compoſitionem, ſiue appoſitionem, & talis eſt dicta ratio. Nam hoc quod eſt rationalis cadit in obliquo, & hæc differentia indiuidua non ponit: ſed priuat. Sed hæc reſponſio non poteſt ſtare. Primum quidem quia quod diffinitur per obliquum,

aut diffinitur, ſicut accidens per ſub ſtantiam, aut ſicut per rem eiuſdem generis, ſed ſiue ſic, ſiue ſic, eſt ibi additio. Nam diffinitiones accidentiũ, ſicut dicit Philoſophus ſunt ex additamento. Similiter ſi per rem eiuſdem generis: tunc ergo intrat eſſentiam, & nõ dicit totam, cum ſit pars diffinitionis, ergo neceſſe eſt illud quod apponitur aliquid addere ſecundum rem, & ita ſiue in recto, ſiue in obliquo neceſſe eſt dicere aggregationem. Et propterea dicendũ Ariſtot.7. meth.

16 aliter, quòd hæc ratio intellecta de perſona creata, eſt notificatio dicens aggregationem. In Deo autem non dicit aggregationem ſecundum rem, ſed ſecundum intelligendi rationem, quæ tamen non eſt vana, eo quòd omnia quę dicuntur in ratione perſonæ inueniuntur in Deo, licet non per diuerſitatem, & hoc quidem poteſt intelligi ſic. In creaturis ſpecificatio per additionem complentem, eſt indiuiduatio per additionem, ſiue appoſitionem contrahentem. Et ideo cum dicitur ſubſtantia indiuidua, in diuiduum realiter addit ſupra ſubſtantiam, vnde & ſubſtantia indiuidua ſupra naturam: & ideo neceſſe eſt eſſe compoſitam perſonam in creatura. Sed indiuiduatio, vel diſtinctio eſt in Deo per ſolam originem. Et quia perſona oritur ſeipſa, & ideo nulla eſt ibi additio, ſed pluriſicatio, & per pluriſicationem diſtinctio, & indiuiduatio, & ideo nec indiuidua addit ſupra ſubſtantiam, nec ſubſtantia ſupra naturam: ideo vere dicitur, & vera eſt ratio intelligendi, & notificatio iſta conuenit perſonæ diuinæ, nec ſignificatur in ea aliqua compoſitio, vnde tenet rationem cuiuſdam notificationis, & cadit a ratione diffinitionis, quia nec Deus, nec diuina perſona eſt diffinibilis, & tamen cognoſcibilis, & notificabilis.

17 Ad illud quod obiicitur de differentijs poſitis, ſiue de membris, dicendum quod rationale dicitur vno modo, quod habet potentiam diſcernendi bonum a malo, verum a falſo, & ſic Deo, & creaturæ conuenit. Alio modo quod habet potentiam diſcernendi per inquiſitionem, & collationem diſcurſum, & hoc eſt proprium animæ coniunctæ carni, & ſic differentia talis. Primo modo ponitur in diffinitione, ſed ſecundo modo obijcit.

18 AD illud quod obiicitur, ſubſtantia indiuidua dicitur in recto. Dicendum, quòd numeratur, ſicut perſona, quia ſicut dicit Anſelmus plures ſubſtantiæ ſunt indiuiduæ, ſicut plures perſonæ. De verbo incar.

19 Ad illud quod quæritur, vtrum hoc nomen ſubſtantia ſtet pro communi, aut pro hypoſtaſi, conſueuit dupliciter reſponderi. Primo modo, quòd ſubſtantia ſtet pro communi. Et ſi tu obiicis, quòd illa non indiuiduatur: Dicunt, quòd differentia adueniens reſpicit ſubſtantiam ratione ſuppoſiti, & non ratione formæ, vt patet cum dicitur, indiuiduum animal. Hæc autem reſponſio non videtur conueniens; quia hoc nomen ſubſtantia ſecundum quòd ſtat pro communi, non ſupponit perſonam. Vnde hæc eſt falſa, eſſentia generat, ſimiliter hæc, ſubſtantia, generat.

20 Secundo modo dicitur, quòd ibi ſubſtantia tantum valet, quantum hypoſtaſis, nec eſt nugatio. Nam indiuiduatio attenditur in perſona quantum ad triplicem incommunitatem, ſcilicet per prædicationem, & hæc conuenit hypoſtaſi. Et per compoſitionem: quia non eſt alteri componibilis. Et per vnionem; prout aliquid vnitur digniori. Et ita differentia indiuidua dicit iſtas duas incommunitates. Vnde patet, quòd non eſt ibi nugatio; patet etiam, quia diffinitio eſt conuertibilis. Per iſtam duplicem incommunitatem excluditur anima hominis, quæ eſt alteri componibilis, & humana natura in Chriſto, quæ eſt vnita digniori. Hac accepit doctrinam Scot. 3. ſentent. diſt. 1. Sed tamen illud licet rationabiliter ſit dictum, adhuc reſtat quæſtio de hypoſtaſi, quia hypoſtaſis eſt ſubſtantia indiuidua. Quæritur ſimiliter quomodo ibi accipiatur ſubſtantia, & non poteſt accipi nec pro communi, nec pro hypoſtaſi, & propter hoc dicitur tertio, quòd hoc nomen

nomen ſubſtantia ſtat ibi ſecundum
quod hoc nomen ſubſtantia diuidi-
tur in primam, & ſecundam, & ita
in quadam communitate ad ſubſtan
tiam vniuerſalem, & particularem, &
illud colligunt ex verbis Boetij, quan
do venatur diffinitionem perſonæ p
prædictam diuiſionem ſubſtantię, vt
ibi patet. Vnde hoc nomē indiuidua
coartat illam indifferentiam illius no
minis ſubſtantia, vt ſtet pro ſubſtan-
tia prima, & ſic non eſt ibi nugatio,
nec ſubſtātiæ communis indiuidua-
21 tio. AD illud, quod vltimo quæri-
tur de aſſignatione diffinitionum. Di
cendum, quod perſona diffinitur a
Lib. d tri. Boet. Perſona eſt rationalis creaturæ
indiuidua ſubſtantia. Rich. ſic. Per-
ſona eſt intellectualis naturæ incom-
municabilis exiſtentia. Diffinitur etiā
alio modo ſic. Perſona eſt exiſtens p
ſe iuxta ſingularem quēdam rationa
lis exiſtentiæ modum. A Magiſtro
Perſonæ tres diffinitiones. diffinitur ſic. Perſona eſt hypoſtaſis
diſtincta proprietate ad noſcibilitatē
pertinente. Et notandū eſt differen-
tia harum diffinitionum, quia Boe-
tius & Magiſtri diffiniunt perſonā, ſe
cūdum quod communiter dicitur in
Deo, & in creaturis, ſed Boetius ma-
gis conſiderat rationem rei, Magiſtri
vero addunt rationem tranſlationis.
Diffinitiones vero Richar. ſunt per-
ſonæ, prout eſt in diuinis præcipue,
ſed vna eſt propria aſſignatio, alia
vero, diffinitionis Boetij expoſitio, ſi-
ue correctio. Poſſet tamen dici, quod
omnes idem dicunt differunt tamen
ſecundum modum dicendi, quia diffi
nitio Boetij fuit data, & videbatur im
proprietatem ſonare, ideo poſuit. Ri-
chard. aliam magis per propria ver-
ba, & ſic vſque ad quartam.

Secundo quæritur de ſecundo arti
culo ſ. de communitate huius no
minis perſona. Et circa hoc quæ
runtur duo. Primo quæritur,
vtrum hoc nomen perſona
ſit vere commune perſonis
increatis. Secundo, vtrū
ſit commune vniuocū
perſonis creatis,
& increa-
tis.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Perſonę nomen eſt vere commu
ne perſonis increatis, quę cō-
munitas cum ſit diuerſa ab ea
quæ eſt diuinæ eſſentiæ, dicit
communitatem priuationis,
& proportionis.

QVOD hoc nomen Fundamenta.
perſona ſit vere com
mune pſonis increa-
tis, oſtenditur p Au. Cap. 4.
vij. de tri. Ideo in-
quit dicūtur tres per
ſonæ, quia commune eſt eis, quod eſt
perſona, ſed conſtat, quod ad plurifi
cationem non ſufficit communitas
nominis, ſolum, ergo vere eſt commu
ne ſecundum rem. Item, hoc ipſum
videtur ratione, quia omne nomen,
quod recipit ſupra ſe nomen diſtribu
tiuum, eſt vere cōmune ad illa in quæ
diſtribuitur, ſed tale eſt hoc nomen p
ſona, ergo eſt cōmune ad tres. Item,
omne quod eſt ſecundum idem no-
men, & ſecundum eandem rationem
dicitur de pluribus, eſt vere cōe ad il
la, ſed pſona eſt huiuſmodi, ergo &c.
Itē, cū dico, pater eſt perſona, hoc no
mē pſona prædicatur, aut ergo tan-
quā ens de rōne pr̃is, aut tanquā acci
dentale. Conſtat, quod non tāquam Ad opp.
accidentale, ergo tanquam ens de ra-
tione patris, aut ergo dicit totum qđ
eſt pater, aut non. Si totum, ſicut, er-
go pater prędicatur de ſolo patre, ita
& perſona, quod falſum eſt, ergo non
dicit totum, ergo in plus eſt hoc, qđ
eſt perſona, quam pater, & in plus, qđ
eſt de ratione patris, & ſimiliter de
ratione filij, ergo eſt vere commune.
Contra. Omne commune ad aliqua,
quod numeratur in illis eſt vere vni-
uerſale ad illa, maxime ſi non dicitur
accidentaliter de illis, hoc patet, quia
Auguſt. dicebat ſupra diſt. xviij. qđ
non ob aliud eſſentia non eſt vniuer
ſale, niſi quod non numeratur in ſin
gularibus, ſi ergo perſona eſt commu
ne ad tres, & vlterius numeratur ſiue
plurificatur in illis, ergo eſt vniuer-

Digitized by Google

ſale,ergo i diuinis eſt ponere vniuerſale,quod eſt contra prædeterminata & contra Aug. Qui vult,quod in diuinis non ſit vniuerſale,nec particulare. Itē, nihil eſt commune, quod de ſua ratione,& nomine priuat communitatem,ſed perſona dicit indiuiduum.ſiue incommunicabile de ratione ſui nominis,ergo &c. Item,omne,qnod dicitur ſecundum ſubſtantiam,& eſt commune, dicitur ſecundum ſubſtantiam communem,ſed nihil,quod dicitur ſecundum ſubſtantiam communem plurificatur, ergo perſona non plurificatur. Conſtat autem,quod plurificatur,& tamen dicitur ſecundum ſubſtantiam,ergo non dicit quid commune. Item, ſi dicit quid commune, aut nominis tātum, aut nominis & rationis tantum, aut nominis,& rationis,& rei,Si tantum nominis,ergo eſt æquiuocatio, ergo non eſt commune. Si tantum nominis, & rationis,ita,quod nihil eſt cō mune in re,ergo eſt vnitas ſolum. Si vero nominis,& rationis,& rei, ſed communitas realis,vt vult Damaſce. non eſt niſi communitas ſubſtantiæ, & naturæ,& hæc nullo modo plurificatur,ergo hoc nomen perſona nullo modo poteſt eſſe commune.

Dama.

22 RESP. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum,quod perſona abſque dubio eſt communis tribus, & eſſentia communis.ſed tamen alius modus communitatis eſt in eſſentia, & perſona,& huius ſignum eſt,quod plurificatur perſona,non eſſentia:differentia autem communitatum differenter accipitur a diuerſis. Quidam
23
enim dicunt,quod dupliciter contingit aliquid eſſe commune ſ.ſecundum poſitionem,& ſecundum priuationē. Secundum poſitionem dicūt animal eſſe cōmune ad hominem, & aſinū. Secundum priuationem vero,vt non animal eſt cōe ad lapidē,& ad lignū, & dicunt,quod communitas ſecundum poſitionem,eſt i natura,& eſſentia,& in nomine hoc ſignificante. Communitas vero ſecundum priuationem eſt in perſona,quia dicitur pſona quaſi incommunicabilis, ideſt ſecundum priuationem communitati. Alij dicunt,quod duplex eſt communitas. Quædam ſecundum vnitatem naturæ abſolute.Quędam ſecundum ſimilitudinem habitudinis cōparatæ. Communitas ſecundum vnitatem naturę abſolute,eſt humanitas reſpectu Petri,& Pauli,quia vna natura vniuerſalis reperitur in vtriſque. Communitas vero ſecundum ſimilitudinem habitudinis relatæ,eſt illa quæ attenditur in conſimili operatione,ſicut modus regendi communis eſt nautæ ad regendum nauem,& doctoris ad regendas ſcholas,quia vterque non debet eſſe ſorte, ſed arte peritus. Et primus quidem modus attenditur in eſſentia. Secundus vero attenditur in perſona. Nam perſona dicitur qnaſi proprietate diſtincta,& ita dicit habitudinem ad proprietatem,quæ conſimilis eſt in qualibet pſonarum. Non enim dicit quantum eſt de ſe vnam formam naturalem,niſi in obliquo,ſed ſubſtātia ſiue eſſentia dicit formam, & naturam abſolutam in qua communicant. Alij dicūt tertio modo,quod duplex eſt communitas,rei ſcilicet,& rationis.Rei,ſicut vniuerſale ad ſingularia. Rationis vero ſicut aliqua intentio accepta ab anima ſecundum conſimilem modū accipiendi,& ſic hoc nomen indiuiduum eſt commune ſecundum rationem ad Petrum, & ad Paulum. Primo modo dicunt eſſentiam eſſe cummunem. Secundo modo dicunt eſſe communem perſonam. Quia hoc dicit perſona in diuinis, quod indiuiduum in creaturis. Omnes autem iſti modi dicendi ſi diligentius attendamus conuenīētes ſunt,& ſumpti ſunt ex ſignificatione huius nominis, qđ eſt perſona,ſiue ex diſtinctiōne. Perſona enim dicit incommunicabile ſecundum rationem,& hoc dicit priuationem communitatis. Perſona vlterius, quia incommunicabilitatem habet ratione eius,quod ſubeſt proprietati diſtinguenti.dicit habitudinem ad proprietatem,ſicut per nomen hypoſtaſis.Rurſus ex his habetur,quod perſona ponit circa ſuppoſitum, de quo dicitur intentionem ſubiiciendi & non prædicādi de pluribus, & ita patet

24

25 Hunc modum ſequitur.S.Th. 1. part. q. 30

patet, quod ratione ſui nominis im-
portat habitudinis priuationem, &
intentionem rationis. Et quia com-
munitas eius accipitur ſecundum ra
tionem nominis, ideo importat com
munitatem ſecundum priuationem,
& proportiouem, ſiue analogiam, &
rationem. Tamen inter omnes hos
modos medius magis accedit ad na
turam rei, quia reuera priuatio illa
in perſona magis eſt poſitio quã pri-
uatio, rurſus nominis intentio fun-
damentum, & radicem habet in re.
Concedendæ ergo ſunt rationes, qđ
perſona dicit commune in diuinis.

Quia proprietas diſtinguens eſt fundamentum.

26 AD illud, quod obiicitur, quod
plurificatur, iam patet reſponſio, qa
vniuerſale dicit communitatẽ ſecun-
dum poſitionem, & ſecundum vni-
tatem naturæ, & ſecundum rem, nõ
ſolum ſecundum rationem, & quo-
niam perſona hoc modo non impor-
tat communitatem, ideo non eſt vni-
uerſale. Nihilominus tamen ratio nõ
valet, quia vniuerſale plurificatur, &
vere numeratur propter veram addi
tionem, propter quam cõtrahitur ad
indiuiduum, & hic perſona nõ addit
ſupra perſonam, quoniam vt prædi-
ctum eſt, non eſt diſtinctio in diuinis
per additionem, ſed per originẽ. ideo
perſona nec vere numeratur, nec tra
hitur in partem illo modo quo vni-
27 uerſale. AD illud, quod obiicitur,
quod priuat communitatem. Dicen-
dum, quod illud, quod priuat com-
munitatem, non eſt commune ſecun
dum illam communitatam, quam pri
uat, ſed perſona priuat communitatẽ
rei, ſed non cõmunitatem rationis, &
ſecundum illam non eſt communis,
ſed ſecundum communitatem ratio-
28 nis. AD illud, quod obiicitur, quod
eſt commune, & dicitur ſecundum
ſubſtantiam communem. Dicẽdum,
quod hic eſt accidens, ſicut hic eſt al
bus & iſte eſt monachꝰ, ergo eſt albꝰ
monachus, ergo aliam rationem de-
nominãdi importat iſte terminus al-
bus in præmiſſa, & in concluſione.
Sic recte dicendum de hoc termino,
commune, quia primo ſecundum ha
bitudinem, ſecundo ſecundum natu
ræ vnitatem accipitur. Quod quæri-
tur, aut eſt communitas rei, aut no-
minis, aut rationis. Dicendum, quod
omnibus his modis, ſed communitas
realis duplex eſt, ſicut vſum eſt ſ. ſe-
cundum naturæ vnitatem, & ſecun-
cundum ſimilem habitudinem, &
primo modo loquitur Damaſcenus,
& ideo patent cętera.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Perſona dicitur Analogice de creatis atque increatis perſonis, quę tamen analogia reſpicit res diuerſorum generum, in diuinis vero perſonis nequaquam, ideo ibi non eſt prius neque poſterius.

Fundamenta.

VTRVM hoc nomen perſona ſit commune vniuocũ creatis, & increatis perſonis. Quod ſic videtur, quia eadem eſt ratio, & idem nomen perſonæ ſecundum quod dicitur de his, & de illis. Item, hoc videtur, quia communitas perſonæ eſt communitas conſimilis habitudinis, ſed conſimilis habitudo quæ reperitur in Deo, reperitur & in creatura. Quia ſicut pater eſt ſuppoſitum diuinæ naturæ, ita Petrus humanæ, ergo &c. Item, complementũ rationis perſonæ conſiſtit in communicabilitate, ſed incommunicabilitas communis eſt perſonis diuinis, & creaturis, ergo &c. Contra. Deus, & creaturæ ſumme diſtant, ergo nihil habent commune, ergo nihil vniuocum. Item, perſona eſt ſubſtantia, ergo quæ vniuocantur in perſona, vniuocantur in ſubſtantia. Sed creator, & creatura non vniuocantur in ſubſtantia, quia tunc Deus eſſet in genere, ergo nec in perſona. Item, quę vniuocantur in aliquo, æqualiter ſunt in illo, ſed nihil participat ęqualiter creatura cum Deo, ergo hoc ipſum, quod eſt perſona non dicitur vniuoce de Deo, & creatura. Item, quæritur ergo de quo per prius dicatur perſona. Et videtur, quod per prius perſona dica-

Ad opp.

dicatur de creatura, quia inde tranſlatum eſt ad diuina. Contra, Natura intellectualis, & ſubſtantia, & diſtinctio eſt in Deo per prius, quam in creaturis, & non ſunt plura de ratione perſonæ, ergo &c.

29 RESP. dicendum, quod hoc nomen perſona, ſicut prius viſum eſt, non dicit niſi communitatem habitudinis, ſuper quam fundatur communitas rationis, quoniam ergo conſimilis habitudo reperitur in perſonis
30 creatis, & increatis, hinc eſt, qd hoc nomen perſona non dicitur æquiuoce. ſed analogice. Sed attendendum, quod cōmunitas habitudinis poteſt eſſe per reſpectum ad res eiuſdem generis, & tunc eſt vniuocatio. & analogia ſecundum æqualitatem. vt Petrus eſt indiuiduum, & Paulus, & æqualiter conuenit eis ratio indiuidui. Poteſt etiam eſſe per comparationē diuerſorum generum vt Petrus, & albedo Petri, in hoc, quod eſt eſſe indiuiduum vniuntur, & per prius conuenit ratio indiuidui Petro, quàm eius albedini. Sic dicēdum, quod hoc nomen perſona dictum de perſonis diuinis dicitur ſecundum comparationem rerum eiuſdem naturę, ideo analogice, & æqualiter, & ideo quodammodo vniuoce, ſimiliter cum dicitur de perſonis creatis. Cum autem dicitur de perſonis creatis, & increatis, dicitur per comparationem rerum diuerſarum naturarum, & ideo p prius & per poſterius. Et ſic perſona prius dicitur de perſonis creatis ſecūdum nomen, ſed ſecundum rem nominis per prius dicitur de perſonis increatis. Et quod quęritur, vtrum perſona ſit communis perſonis creatis & increatis. Dicendum, quod ſi dicatur commune vniuocum, non, & rationes ad hoc concedendę ſunt.

QVOD ergo obiicitur, quod eadem eſt ratio &c. Dicendum, quod 31
non eſt eadem ratio, niſi ſecundū analogiā, quia longe nobilius, & aliter eſt natura intellectualis, & hypoſtaſis, & diſtinctio, & proprietas in Deo, quā in creaturis. AD illud, quod obiicitur, quod eſt habitudo conſimilis. Di 32
cendum, ꝙ non eſt ſimilitudo æqualitatis, & præterea talis ſimilitudo non facit vniuocationem, ſed analogiam ſolum. AD illud, quod obiicitur de incommunicabilitate. Dicendum, qd non eſt pura priuatio, immo importat diſtinctionem, & cum alia ratio diſtinguendi diſtans multum ab illa ſit in Deo, & hoc non tantum ſecundū rem, immo etiam ſecundum rationē rectam, intellectus non attribuit Deo modum diſtinguendi, qui competit compoſitis. ideo nec ratione vniuocū eſt, ſed ſolum analogum.

DE PROPRIETATIBVS PERSONARVM, ſed prius de hoc nomine, hypoſtaſis.

DISTINCTIO XXVI.

De his quę ꝓprie & ęternaliter dicūt de Deo ſecūdum relationē ſiue proprietatē perſonalem.

NVNC de proprietatibus perſonarum, quas frequenter in hoc tractatu commemorauimus, aliquid loqui nos oportet. Sed primū audiamus quid de hoc nomine hypoſtaſis Hiero. dicit: Ait enim ſub hoc nomine venenum latere: ſed hoc dicit ſecundum quod hæretici eo vtebantur vt ſimplices ſeducerent, ſcilicet pro perſona & pro eſſentia, vt ſiue diceretur vna tantum hypoſtaſis, ſiue tres, minus peritos ad inconueniens deducerent: cū non erat hoc nomen ita apud catholicos vulgatum, nec ita eius ſignificatio determinatæ vt modo. Et ideo Hieron. dicit hoc nomine non vtendum fore ſine diſtinctione vel expoſitione, tunc ſcilicet quando cum hæreticis cōtendebatur,

ita ſcribens de fide catholica ad Damaſum Papam, Ab Arrionorũ præſule hypoſtaſion nouellũ nomen a me homine Romano exigitur. Interrogamus, quid tres hypoſtaſes arbitrentur intelligi: tres perſonas ſubſiſtentes aiunt. Reſpondemus nos ita credere. Nõ ſufficit eis ſenſus: ipſum nomen eſflagitãt: quia neſcio quid veneni in ſyllabis latet. Clamamus, Si quis tres hypoſtaſes, ideſt, tres ſubſiſtentes perſonas non confitetur, anathema ſit. Si quis autẽ hypoſtaſim vſiam intelligens, nõ tribus perſonis vna hypoſtaſim indicit, alienus a Chriſto eſt: qui ſcilicet tres hypoſtaſes dicens, ſub nomine pietatis, tres naturas conatur aſſerere. Sufficiat nobis dicere vnã ſubſtantiam, & tres perſonas perfectas æquales: taceamus tres hypoſtaſes, ſi placet. Nomen hoc non bonæ ſuſpicionis eſt, cũ in eodem verbo ſenſus diſſentiunt. Aut ſi rectum putatis, tres hypoſtaſes cũ interpretationibus ſuis debere nos dicere, non negamus. Sed mihi credite, venenum ſub melle latet. Transfigurat enim ſe angelus Satanæ in angelum lucis. His verbis non negat vtẽdum eſſe noie hypoſtaſis, ſed hæreticos eo praue vſos oſtendit: contra quos cautela opus erat in diſtinctione ſignificationis: alioquin ſibi contradiceret, qui ſupra tres hypoſtaſes confitetur.

To. 2. epiſtola ad Damaſum cuius initium eſt. Quoniam vetuſ

2. Cor. 11

De proprietatibus perſonarum, & de nominibus earum relatiuis.

IAM de proprietatibus perſonarum videamus (quæ etiã notiones ſiue relationes in ſcriptura plerunque dicuntur) in illa ſancta trinitate: quæ ideo à nobis repetitur, vt cordi noſtro tenacius infigatur. Ait Auguſtinus in libro de fide ad Petrũ, Aliud eſt genuiſſe, quam natum eſſe: aliudque eſt procedere, quã genuiſſe, vel natum eſſe. Vnde manifeſtum eſt, quod alius eſt pater, alius filius, alius ſpiritus ſanctus. Et eſt proprium ſolius patris, non quia non eſt natus ipſe: ſed quia vnum filium genuerit: propriumque ſolius filij, non quia ipſe non genuit: ſed quia de patris eſſentia natus eſt. Proprium vero ſpiritus ſancti eſt, non quia nec natus eſt ipſe, nec genuit, ſed quia ſolus de patre filioque procedit. Ecce breuiter aſſignauit tres proprietates trium perſonarum: quarum vna non eſt alia. Hoc enim ſignificauit cum dixit, Aliud eſt genuiſſe quã natũ eſſe, aliudque procedere: ideſt, alia proprietas ſiue notio eſt generatio, & alia natiuitas, alia proceſſio, quæ alijs nominibus dicuntur paternitas, filiatio. Hæ proprietates deſignant nomina perſonarum, ſcilicet pater, filius, & ſpiritus ſanctus: quæ relatiua ſunt: & ad ſe inuicem dicuntur: quia notant relationes, quæ non ſunt Deo accidentales, ſed in ipſis perſonis ab æterno ſunt immutabiliter, vt non modo appellationes ſint relatiuæ, ſed etiam relationes ſiue notiones in rebus ipſis, ſcilicet in perſonis ſint.

Ca. 1. & 2

Hic de nominib⁹ relatiuis, q̃ notãt ipſas relationes.

Quod

Quod non omnia quæ de Deo dicuntur, ſecundum ſubſtantiam dicuntur: quædam enim ſecundum relationem dicuntur, nihil tamen ſecundum accidens.

QVOCIRCA ſciendum eſt, non omne quod dicitur de Deo, dici ſecundum ſubſtantiam, quia quędam dicuntur ſecundum relationē, quę non eſt accidens, quia non eſt mutabilis. vnde Au- Ca.4. & 5 gu. in 5. lib. de Tri. ait, Nihil in Deo ſecundū accidens dicitur, quia nihil ei accidit. Nec tamen omne quod dicitur ſecundum ſubſtantiam, de Deo dicitur. In rebus creatis atque mutabilibus quod nō ſecundum ſubſtantiā dicitur, reſtat vt ſecundum accidens dicatur. In Deo autem nihil quidē ſecundū accidens dicitur, quia nihil in eo mutabile eſt aut amiſſibile: nec tamen oē quod dicitur de Deo, ſecundum ſubſtantiam dicitur. Dicitur enim ad aliquid, ſicut pater ad filium, & filius ad patrem, quod non eſt accidens: quia & ille ſemper eſt pater, & ille ſemper eſt filius, & ita ſemper: quia ſemper natus eſt filius, nec cœpit vnquam eſſe filius. Quod ſi aliquando eſſe cœpiſſet, aut aliquando defineret eſſe filius, ſecundum accidens diceretur. Et quia pater non dicitur pater, niſi ex eo ꝙ eſt ei filius: & filius non dicitur filius, niſi ex eo ꝙ habet patrem: non ſecundum ſubſtantiam hæc dicuntur, ſed adinuicem iſta dicuntur: neque tamen ſecundum accidens: quia & quòd dicitur pater, & quod dicitur filius, & ęternum atque incommutabile eſt eis. Ecce aperte his verbis oſtenditur, quædam dici de Deo ſecundū ſubſtantiā, quædam ſecundum relationem, nihil tamen ſecundū accidens. Oſtenditur etiam proprietas patris eſſe, quod habet filium, & proprietas filij, quod habet patrē. Ideoque cum dixerit æternū & incōmutabile eſſe ꝙ pater dicitur, & quod filius dicitur: ita intelligi voluit, id eſt proprietas, qua pater eſt pater: & proprietas, qua filius eſt filius, æterna eſt & incōmutabilis: quia & pater ſemper pater, & filius ſemper filius. Vnde & Hilarius proprietates perſonarum aſſignans in 12. lib. de Trin. ait, Si ſemper patri propriū eſt, ꝙ ſemper eſt pater, neceſſe eſt ſemper filio proprium eſſe, ꝙ ſemper eſt filius. Vbi enim ſemper pater eſt, ſemper & filius eſt: ergo qui non ſemper pater eſt, non ſemper genuit. Item in eodem, Nato Deo manifeſtum eſt proprium eſſe quòd filius eſt.

In medio libri.

Paulo ante mediū.

Quare dicatur eſſe proprium vnigeniti quod eſt filius Dei, cum etiam homines ſint filij Dei.

HIC quæritur, quomodo dicatur proprium nato Deo quod eſt Dei filius vel genitus ex Deo: cum etiam homines filij Dei dicantur & fiant ſecundum illud, Filij excelſi omnes. Et ad Moyſen de populo Iſrael dominus ait, Filius meus primogenitus Iſrael. Sed magna eſt diſtantia, Homines enim filij Dei ſunt factura, nō natiuitatis proprietate: Deus autem filius originis proprietate filius eſt, & veritate natiuitatis, non factura vel adoptione & filij quidem

Pſalm. 81

Exod. 4.

dem

dem ante ſunt, quam filij Dei ſunt; fiunt enim filij, non naſcuntur filij Dei. Vnde Hilarius ſolum Deum natum originis proprietate Dei filium oſtendens, inter ipſum & homines filios Dei euidẽtiſſime diſtinguit in 12. lib. de Tri. ita dicens, Vero patri ſolus qui ex eo naſcitur vere filius eſt: & nos quidem filij Dei ſumus, ſed per facturam. Fuimus enim aliquando filij iracundiæ, ſed filij Dei ꝑ adoptionem effecti ſumus potius quam naſcimur: & quia omne ꝙ fit, antequam fiat non fuit, nos cum filij nõ fuiſſemus, efficimur. Ante enim filij non eramus, ſed per gratiam facti ſumus, non nati neque generati, ſed acquiſiti. Acquiſiuit enim nos Deus ſibi, & per hoc dicitur nos genuiſſe. Genuiſſe enim Deum filios nunquã cũ proprietatis ſignificatione cognoſcimus dici. Ex adoptione.n. homo fact⁹ eſt filius Dei, nõ ex generatione: neq; ei proprietas eſt, ſed nuncupatio: ac per id non vere filius eſt, quia nec proprie natus dicitur, nec ſemper fuit filius. Vnigenitus autem Deus nec fuit aliquando non filius, nec fuit aliquid antequam filius, nec quicquam ipſe niſi filius. Atque ita qui ſemper eſt filius, naſcibilitatis proprietate ac veritate filius eſt eius ſolius qui genuit, & ille tantũ qui genuit, pater ipſius eſt: quia ſicut ille filius origine, ita ille pater generatione.

Non longe a principio libr.

Ad Ephe. 2. a

Quod homo dicitur filius trinitatis, & trinitas poteſt dici pater hominũ.

HOMO vero, qui filius Dei eſt factura, non tantum patris, ſed filij, & ſpiritus ſancti filius eſt, id eſt totius trinitatis: & trinitas ipſa pater eius dici poteſt. Vnde Augu. in 5. lib. de Trini. dicit, Non poteſt dici trinitas pater, niſi forte translatiue ad creaturam, propter adoptionem filiorum. Quod.n. ſcriptũ eſt, Audi Iſrael, dominus Deus tuus Deus vnus eſt: non vtique excepto filio aut ſpiritu ſancto oportet intelligi: quem vnum dñm Deum noſtrũ recte dicimus, etiam patrem noſtrum, per gratiam ſuã nos regenerantẽ. De hoc etiam Hilarius in 6. li. de Trin. ait, Omnibus per fidẽ De⁹ pater eſt, quib⁹ eſt pater per eam fidẽ, qua Ieſum Chriſtũ Dei filiũ confitemur. Ecce oſtenſum eſt, quare proprium dicatur eſſe Dei nati, quod filius eſt, quia.ſ. ipſe ſolus natus proprie dicitur. Vnde Hilarius in lib. 3. de Trin. ait, Dominus dicens, clarifica filiũ tuũ, non ſolo nomine conteſtatus eſt ſe eſſe filiũ, ſed & proprietate. Nos filij Dei ſumus, ſed nõ talis hic filius. Hic enim verus & proprius eſt filius origine, nõ adoptione, veritate nõ nuncupatione, natiuitate non creatione.

Capit. 11.

Deute. 6.

paulo poſt medium.

Non longe a principio.

Ioan. 17.

Quod ſpiritus ſanctus dicitur proprie donum Dei, quia proprietate eſt donum, vt filius natiuitate: & vtroque modo dicitur relatiue, & ſecundum eandem relationem.

ITA etiam de ſpiritu ſancto dicendum eſt, qui proprie dicitur donum Dei, cũ tamen & alia plura ſint dona Dei. Sed ſpiritus ſanctus in proprietate immutabili & æterna donũ eſt, ſicut filius proprietate

prietate eſt filius. Eo enim dicitur donum,quo ſpiritus ſanctus, & vtroque vtique nomine relatiue dicitur: eademque relatione dicitur ſpiritus ſanctus & donum: licet ipſa relatio non ita appareat in hoc nomine ſpiritus ſanctus, ſicut in hoc nomine, donum. Vnde

Cap. 11. Aug. in 5. lib. de Tri. ait, Spiritus ſanctus, qui non eſt trinitas, ſed

Quid ſit Spirit⁹ſanctus. in trinitate intelligitur, in eo ꝙ proprie dicitur ſpiritus ſanctus, relatiue dr̃, cũ ad patrem & filiũ refertur: quia ſpiritus ſanctus & patris, & filij & ſpiritus eſt. Sed ipſa relatio non apparet in hoc nomine, apparet autem cum dicitur donum Dei. Donum.n.eſt patris & filij, quia: a patre procedit & a filio, ergo ſpiritus ſanctus ineffabilis quædam patris filijque cõmunio eſt. Et ideo fortaſſe ſic appellatur, vt iam diximus, nec iterare piget, quia patri & filio põt eadem appellatio conuenire. Nam hoc ipſe proprie dicitur, quod illi communiter, quia etiam pater ſpiritus, & filius ſpiritus, & pater ſanctus, & filius ſanctus. Vt ergo ex nomine quod vtrique cõuenit, vtriuſque communio ſignificetur, vocatur donum amborum ſpiritus ſanctus. Ecce habes quare ſpiritus ſanctus proprie dicatur donum, & quod relatiue dicitur, ſiue donum, ſiue ſpiritus ſanctus, & ꝙ nomen ſibi proprium tenet, quod cõmuniter patri & filio cõuenit, ſed diuiſim. Et eſt ſciendum quod cum pater vel filius dicitur ſpiritus, ſiue ſanctus, neutrũ relatiue dicitur, ſed ſecũdũ ſubſtãtiã.

An pater, vel filius, vel trinitas ipſa poſſit dici ſpiritus ſanctus.

HIC quæri poteſt, vtrum pater, vel filius, vel etiam ipſa trini

Capit. 11. tas poſſit dici ſpiritus ſanctus, ſicut diſtinctim dicitur & ſpiritus ſanctus. De hoc Aug. in 5. lib. de Trin. ſic ait, Trinitas nullo modo poteſt dici filius: ſpiritus vero ſanctus poteſt quidem vniuerſaliter di

Ioan. 4. ci, ſecundum id quod ſcriptum eſt, Quonia Deus ſpiritus eſt. Itaq; pater & filius & ſpiritus ſanctus, quoniam vnus Deus eſt, & vtique Deus ſanctus eſt, & Deus ſpiritus eſt, poteſt appellari trinitas, & ſpiritus ſanctus. Sed tamen tunc ſpiritus ſanctus relatiue nõ dicitur, ſed ſecundum eſſentiam, quia proprie ſpiritus ſanctus, qui non eſt trinitas, ſed in trinitate dicitur relatiue.

Quidam putant ſpiritum ſanctum nõ dici relatiue ad patrem & filiũ: quia non viciſſim reſpondent ſibi vocabula, ſed falſo.

QVIDAM tamen putant ſpiritum ſanctum, vel donum nõ dici relatiue ad patrem vel ad filium. Si enim inquiunt, hæc relatiue ad ſe dicuntur, ſuis inuicem ſibi reſpondent vocabulis: vt ſicut dicitur pater filij pater, & filius patris filius: ita dicatur pater ſpiritus ſancti, vel doni pater: & ſpiritus ſanctus vel donum patris ſpiritus vel donum. Sed non ita eſt in omnibus relatiuis. Non.n. omnia quæ relatiue dñr ſuis ad ſe inuicem reſpondent vocabulis:

Capit. 12. Vnde Aug. horum elidens opinionem, in 5. lib. de Tri. Non te moueat,

ceat, inquit, quoniam diximus ſpiritum ſanctum non ipſam trinitatem, ſed eum qui eſt in trinitate, relatiue dici, licet nõ ei reſpõdeat viciſſim vocabulum eius ad quẽ refertur. Dicimus enim ſpiritum ſanctum patris, ſed non viciſſim dicimus patrem ſpiritus ſancti, ne filius eius intelligatur ſpiritus ſanctus. Item dicimus ſpiritum ſanctum filij, ſed non dicimus filium ſpiritus ſancti, ne pater eius intelligatur ſpiritus ſanctus. In multis enim relatiuis hoc cõtingit, vt nõ inueniatur vocabulum quo ſibi viciſſim reſpondeat. Cum ergo dicimus donum patris & filij, non quidem poſſumus dicere patrem doni aut filium doni: ſed vt hæc viciſſim reſpondeat, dicimus donum donatoris, & donatorem doni: quia hic potuit inueniri vſitatum vocabulum, illic non potuit. Donum ergo donatoris, & donator doni cũ dicimus, relatiue vtrumque ad inuicem dicimus: donator tamen non fuit Deus, niſi ex tempore, cum ſpiritus ſanctus ſit donum, & ab æterno.

Libro eodẽ, ſed capit. 11.

De his quæ proprie, & æternaliter dicũtur de Deo ſecundum relationem, ſiue proprietatem perſonalem, ſecundum quod ipſis perſonis aſſignantur.

DISTINCTIO XXVI.

Nunc de proprietatibus perſonarum quas frequenter &c.

Expoſi.

Diuiſio.

SVPRA Magiſter multipliciter egit de his q̃ dicuntur de Deo ſecundum ſubſtantiam. Hic ſecũdo agit de his quę dicuntur de eodem ſecundum relationem, Diuiditur autem hęc pars in duas. In prima agit de his quæ dicũtur de Deo proprie, & æternaliter. In ſecunda agit de his quæ dicuntur de Deo proprie, & temporaliter, infra diſtinct. xxx. Sunt enim quædam quæ ex tempore. Prima pars iterum diuiditur in duas. Quia quædam ſunt proprietates, ſiue relationes perſonales, & de his agit primo. Quędam nõ perſonales, & de his agit ſecundo infra diſt. xxviij. Præterea conſiderari oportet, quod non tantum tres &c. Prima pars iterum diuiditur in duas. In prima aſſignat proprietates perſonarum ſecundum, quod in ipſis perſonis aſſignantur, In ſecunda vero agit de ipſis ſecundum quod e contingit diuerſis nominibus exprimi. infra diſt. xxvii. Hic quæri poteſt vtrum proprietates &c. Prima pars habet duas. In prima Magiſter aſſignat proprietates perſonarum. In ſecunda vero circa aſſignationem mouet dubitationem, ibi. Hic quæritur, quomodo proprium dicatur eſſe nato &c. Prima pars habet tres partes. In prima determinat quib⁹ aſſignentur proprietates, quia hypoſtaſibus. In ſecunda aſſignat quæ ſint illę proprietates, ibi. Iam de proprietatibus perſonarum videamus. Tertio oſtendit quid ſunt illæ proprietates, quoniam ſunt relationes, ſiue dictæ ſecũdum relationem, nõ tamen ſecundũ accidens, ibi. Quo circa ſciendum eſt non omne &c. Similiter ſecũda pars in qua mouet dubitationes iuxta pręd ictas aſſignationes habet duas. In prima mouet dubitationes contra aſſignationem proprietatis filij. In ſecunda contra aſſignationem proprietatis ſ.ſ. ibi. Hic quæri poteſt vtrum pater. Prima pars habet duas. In prima proponit quæſtionem, & ſoluit auctoritate Aug. & Hila. In ſecunda illam ſolutionem applicat etiam circa proprietatem ſ.ſ. quæ eſt donum, ibi. Ita etiam de ſ.ſ. dicendum eſt. Similiter ſecunda pars habet duas partes. In prima quærit, & ſoluit. In ſecunda quorũdam poſitionem improbat.

bat. Primum facit ibi. Hic quæri poteſt vtrum pater &c. Secundum facit ibi, quidam tamen putant ſ.ſ.

Ab Arrianorum præſule hypoſtaſion nouellum nomẽ a me homine Romano exigitur.

Dub. 1 Obiicitur, ſi eſt nouellum nomen, cum apoſtolus dicat. j. Timoth. vlti. Vocum nouitates eſſe vitandas, nullo modo debuit concedere. Præterea Dama. Dama. dicit, quod hypoſtaſis eſt ſubſtantia cum accidentibus, ſed in diuinis non cadit accidens, igitur nec nomen hypoſtaſis, igitur &c. Reſpon. Reſpon. Dicendum, quod nouitas vno modo ſonat in vitiũ, alio modo non. Quando eſt talis adiunctio, quod ſententiã etiam facit quæ non habet ortum ex veritate antiqua, tunc eſt vere nouellum, & ſic dicit apoſtolus eſſe fugiendum, vnde addit prophanas, ergo quantum ad intellectum ſanum, non erat nouum, ſed quantum ad intellectum quem hæretici ſupponebant. Quod obiicitur de auctoritate Dam. Dicendum, quod nomen hypoſtaſis de ſe non importat reſpectum ad accidens, ſed ſolum ad proprietatem diſtinguentem, quæ (inquam) in creaturis eſt accidens. Ideo dicit ſubiectum cum accidentibus, non ſic autem eſt in Deo.

Venenum ſub melle latet &c.

Dub. 2 Obiicitur, quia cum hoc non dicat 2 niſi per errorem conuictus, videtur, quod talia nomina omnino eſſent fugienda. Reſpon. Reſpon. Dicendum, quod venenum non latebat ſub nomine, ſed ſub eorum intentione, ſiue occaſione, qui ex hoc occaſionaliter volebat inducere in hæreſim. Vel poteſt dici, quod venenum latebat non quãtum ad ſignificationem, ſed propter dubitationem, ideo nũc cum determinata eſt eius ſignificatio, abſque dubio eſt tenendum.

Aliud eſt genuiſſe, quam natum eſſe.

Dub. 3 Videtur maledicere, quia cũ aliud 3 dicat diuerſitatem in eſſentia, ſecundum hoc videtur, ꝙ generatio actiua & natiuitas differant per eſſentiam, quod eſt contra fidem. Reſpon. Reſpon. Dicendum, quod aliud non dicit ibi diuerſitatem a parte rei abſolute, ſed ꝑ comparationem ad dicentem, & intelligentem. q. d. aliud eſt intelligere, ſiue dicere patrem generare, & huiuſmodi, & huic alietati nõ ſubeſt diuerſitas eſſentiæ, ſed alietas proprietatis.

Et eſt proprium ſolius patris, nõ quia non eſt natus ipſe.

Videtur dicere contra illud, quod Dub. 4 dicitur infra diſt. xxviij. vbi dicitur 4 quod hoc, quod eſt ingenitus, eſt proprium patris, ſed ingenitum non eſt aliud dicere, quã non genitum. Reſpon. Reſpon. quod Aug. loquitur de hoc, ꝙ eſt non natus, ſecundum quod dicit puram negationem, & ſic non dicit proprietatem. Ingenitus enim prout eſt proprietas, nõ eſt pura negatio.

Nihil in Deo ſecundum accidẽs dicitur, quia nihil eſt in Deo mutabile, aut amiſſibile.

Videtur iſta ratio non valere, quia Dub. 5 aliqua ſunt accidentia inſeparabilia, & talia non ſunt amiſſibilia. Reſpon. 5 Reſpon. dicendũ. Sicut ipſe Aug. dicit, oẽ accidens aut eſt ꝑ ſuã naturã mutabile, aut amiſſibile, aut poteſt circa ſubiectũ ſuum intendi, vel remitti. Et ipſe non dicit, quod ſit accidens tñ, quia poteſt amitti, ſed quia potuit aduenire rei prius exiſtenti, vel recedere a re iam exiſtente, vel ſaltem intendi, vel remitti, ſiue variari. Et ſi tu obiicias, quod accidentia non poſſunt 7 variari, ſecundum Boetium, verum eſt de alteratione a ſubiecto in ſubiectũ, tamen certum eſt, quod in eodem intenduntur, & remittuntur. Aliter poteſt dici, quod accidens poteſt compa 8 rari ad ſubiectum primum, & ad ſubiectum proximum. Et habito reſpectu ad ſubiectum primũ, omne accidens dicitur aduenieus, quod eſt poſſibile etiam abeſſe, quamuis nõ reſpectu ſubiecti, quod eſt ſubiectum, & ſcã. Tertius modus dicendi eſt ille, quod id ſolum eſt per naturã immutabile,

quod

quod eſt omnino ſimplex. Si igitur Deus eſt omnino immutabilis, igitur eſt omnino ſimplex: & in nullo ſimplici eſt accidens: igitur in nullo immutabili accidens eſt ponere, Si igitur pater eſt immutabilis, & in eo eſt paternitas, igitur non eſt accidens.

Homines enim filij Dei ſunt factura.

Dub. 6 Obijcitur, quòd ſecundum illum modum dicendi, cum aſinus ſit factus, videtur quod poſſit dici Dei filius. Et ſimiliter, quòd arca, quæ facta eſt ab artifice, poſſit dici filia artificis, quorum neutrum cõceditur. Si tu dicas, quòd oportet, quòd ſit ad imaginem Dei factus. Contra. Diabolus eſt ad imaginem Dei fa-
9 ctus: igitur Diabolus eſt filius Dei.

Reſpõſio. RESPON. Dicendum, quòd hoc, quòd dico filius, duo dicit, ſcilicet ortum, & imitationem. Dicendũ igitur, quòd eſt imitatio per omnimodam aſſimilationem, & ſic filius naturalis imitatur patrem, & quia non habet ſocium imitando, ſic ideo ſolus ipſe eſt filius naturalis. Et iterum eſt imitatio expreſſa. Et hæc conſiſtit in imagine, & hæc tenet adhuc rationem filij, & facturæ. Et ita eſt iterum imitatio longinqua, & hæc tenet tantum rationem facturæ, non filij. Sed attendendum eſt, quòd imitatio expreſſa, vt conſiſtit in ſua conditione, aut eſt inſignita vlterius ſua perfectione, & decore, aut eſt priuata honore, & deformata a ſua conditione. Primo modo dicitur filius factura. Secundo modo filius factura, & adoptione. Tertio modo neutro modo dicitur filius, niſi valde improprie, & cum additione diſtrahente, quia Dominus Johan. 8. dicit, peccatores habere patrem diabolũ, propterea quòd a Deo recedunt, & imitantur eum.

Deus autem filius originis.

Dub. 7. Ponit tres proprietates nominũ, quibus Deus filius Dei eſt, ſcilicet originem, veritatem, & natiuitatem: quæritur ergo de diſtinctione illorum nominum. Dicendum, quòd tria dicit ad excludendũ tres hæreſes. Contra Fotinum dicit origine, non adoptione: quia Fotinus dicebat Chriſtum eſſe filium Dei adoptiuum. Contra Sabellium dicit veritate, non nuncupatione, quia ipſe dicebat, quòd idem ipſe primo pater nuncupabatur, poſtea filius. Contra Arrium dicit natiuitate, non creatione, quia Arrius dicebat eſſe Dei filium creaturam. Reſpon.

Sed eum qui eſt in trinitate relatiue dici, licet non ei reſpondeat viciſſim vocabulum.

Videtur hoc falſum, quia propriũ eſt relatiuorum dici ad conuertentiam: ergo ſi non dicuntur ad conuertentiam: non dicuntur relatiue. Reſpon. Dicendum, quòd illud verum eſt, ſi nomen impoſitum eſt vtrique extremo: alioquin ſi deficit ex vna parte, non dicitur, vt ſi dicatur remus nauis. Similiter vult dicere Aug. ſub iſtis nominibus pater, & filius non referuntur ad ſpiritum ſanctum. Sed tamen vbi deficiunt nomina, decet fingere: ſed in diuinis melius eſt tacere, quàm fingere, propter vitandum errorem. Dub. 8. Ari. in pd c. de rela. Reſpon.

Quia hic potuit inueniri vſitatũ vocabulũ: illic non potuit.

Videtur hoc falſum, quia ita bene ſpirator dr̃ ad ſpiritũ, ſicut donator ad donum. Reſp. Vnus modus dicẽdi eſt, ꝙ Aug. non loquit̃ ſimpliciter de hoc nomine ſpũs, ſed de hoc toto. ſ. ſ. Vel aliter, hoc dicit quia ſpirator tũc non erat nomen vſitatũ, vt donator. Dub. 9. Reſpon.

Donator tamen non fuit Deus, niſi ex tempore.

11

Obijcitur, quia ſm hoc nec donũ dr̃ niſi ex tpe, cũ relatiua ſint ſimul natura. Ad hoc dicendum, ꝙ poteſt dici ab actu donandi, vel ab habitu. Primo modo dr̃ ſolum ex tpe, & ſic donum. Secundo dicitur ab æterno. Dub. 10. Reſpon

AD intelligentiam eorum, quæ in iſta diſtinctione dicuntur, quatuor quæruntur. Primo, vtrum

Digitized by Google

in diuinis ſit ponere proprietates ꝑſonarum. Secundo, dato ꝙ ſic, Quæritur quid ſint illæ proprietates. Tertio, quęritur quis ſit actus ipſarum. Quarto, & vltimo, quæritur de numero ipſarum.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Proprietates perſonales non ſolum ſecundum vocem ſunt in diuinis, ſed realiter a ſe inuicem, & a perſonis aliquo modo differentes.

Fundamenta.

In expoſi. ſymbo. ad Damaſce. Cap. 1.

QVOD in diuinis ſit ponere proprietates perſonarum, non ſolũ vocaliter, ſed etiam realiter, oſtẽditur ſic. Hiero. dicit, & habetur in fine præcedentis diſt. Non tantum nomina, ſed etiã nominũ proprietates confitemur: ergo &c. Item. Aug. dicit in li. de fi. ad Petrum. Proprium eſt patris, ꝙ vnũ filium genuit: ergo a coniugatis, generatio eſt proprietas patris, ſed cõſtat, ꝙ generatio realiter eſt ĩ Deo, & conſtat ꝙ conuenit ſoli patri: ergo ſm rem eſt proprietas patris. Itẽ. Proprietatis eſt diſtinguere: ergo vbi eſt vera diſtinctio, ibi eſt vera proprietas, ſed in diuinis eſt vera diſtinctio. vnde Dam. Differentiam hypoſtaſeon. i. perſonarum in tribus proprietatibus, paternali, filiali, & proceſſibili cognoſcimus. Item. Hocipſum videtur rõne, quia ſicut eſt alius modus quærendi de eſſentia, & perſona, ita eſt alius modus quærendi de eſſentia, & proprietate. De eſſentia enim quæritur per quid, de proprietate ꝑ quomodo ſe habet: ergo ſicut ponit̃ eſſentia in diuinis, & perſona ſm veritatem, ita debet poni proprietas. Item. Supra probatum eſt ꝙ differũt generatio, & proceſſio realiter, alioquin non differrent perſonæ: ergo generatio, & ſpiratio differunt realiter: ſed tam generatio, q̃ ſpiratio eſt in vna perſona non multiplicata, vt eſt in perſona patris: ergo cum perſona ſit realiter vna, & ꝓprietates realiter plures, ergo eſt ponere proprietates realiter in diuinis differentes, ſed non dr̃ia eſſentiali, ſed nec perſonali, cum ſint in eadem perſona, ergo notionali, ꝙ ſi non differunt generatio, & ſpiratio, ſicut hæc eſt vera, pr̃ ſpirat. ſ. ſ. & hæc, pr̃ generat. ſ. ſ. & tũc ſequeretur, ꝙ. ſ. ſ. eſſet filius. Itẽ, Pr̃, & filius ſunt vnum principium. ſ. ſ. hoc ſupra probatum eſt, & eſt rõ in promptu, quia vnus oĩno eſt, qui ſpiratur, & hoc quod eſt vnũ dicit vnitatem. Non eſſentiæ, nec perſonæ: ergo oportet, ꝙ proprietatis: & ſi hoc, neceſſe eſt poni proprietates in diuinis realiter, non nominaliter, nec tm̃ in voce. Item. In patre eſt paternitas, & innaſcibilitas: aut ergo eadem proprietas, aut alia. Si eadem proprietas: ergo & relatio eadẽ: ſed ſm paternitatem refertur ad filium, ergo & ſm innaſcibilitatem: ſed hoc eſt falſum, igitur alia, & perſona eſt vna: ergo neceſſe eſt ponere proprietates in diuinis perſonis, etiam realiter differentes.

Lib. 1. de orto. c. 11.

Ad op.

Lib. 4.

Contra. Hila. de tri. Pater, & filius, & . ſ. ſ. ſolis differunt noĩbus: igitur ſi differunt ſolis nominibus, non ſunt ibi reales proprietates, ſed vocales. Item. Damaſ. dicit in 1. lib. Oportet ſcire, ꝙ aliud eſt differre re, aliud ratione: & dicit, ꝙ in creaturis eſt differentia re, & conuenientia ratione: ſed in diuinis econtrario: cum ergo ſit diſtinctio ſm proprietates, videtur igitur, ꝙ ſint ibi ſolũ ſm modum loquendi, vel intelligendi, non a parte rei. Item. Hocipſum videtur ratione, quia in ſummo ſimplici non cadit differentia aliqua, ſed diuina perſona eſt ſumme ſimplex. Aut igit̃ ibi non eſt proprietas, aut ſolo modo loquendi, ergo &c. Item. Ita ſimplex eſt perſona, ſicut eſſentia: ſed proprietates eſſentiæ non differunt niſi ſolo modo loquendi, non ſm rem: ergo ſimiliter proprietates perſonæ. Item. Diuina eſſentia propter ſummam ſimplicitatem ſeipſa referẽ ad creaturam, & ideo relatio eſſentialis ſolo modo loquendi differt ab eſſentia, vt cum dicitur Dominus: omnino enim in ſubſtantiam tranſit:

ſit: ergo pari ratione perſona ſeipſa refertur ad perſonam. Item. Creatura propter eſſentialem cõparationẽ ad ſuum principium, ſeipſa refertur ad ſuum creatorẽ. Alioquin in creaturam, & creatorem caderet mediũ, quod non eſſet nec creatura, neque creator: ergo ſi multo eſſentialior eſt comparatio perſonæ ad perſonã, ergo ſeipſa refertur: & ſi hoc, igitur videtur, quòd ipſa proprietas, vel relatio non differat niſi ſolo modo loquendi a perſona.

12 RESPON. Dicendum, quòd omnes catholici tractatores poſuerunt proprietates perſonarum in diuinis. Cũ enim ſint plures perſonæ, & diſtinctæ, neceſſe eſt, quòd ſit ibi diſtinguens: hoc autem proprietatem appellamus, ſed diuerſificati ſunt in modo poſitionis. Quoniam ergo viderunt aliqui ſummam ſimplicitatẽ in perſona; ſicut in eſſentia poſuerũt, quòd ſicut in eſſentia omnino eſt idẽ quo eſt, & quod eſt, ita in perſona omnino idem, qui diſtinguitur, & quo, & ita ſuppoſitum, & proprietas omnino eſt idem, differens autem ſolo modo loquendi: ſicut ſi dicatur, Rogo te benignum, vel benignitatẽ tuam. Sed iſta poſitio non poteſt ſtare, quoniam ſicut in opponendo ꝓbatum eſt, in eadem perſona ſunt ꝓprietates differentes, non ſolum modo loquendi, ſed & realiter. Videmus enim, quòd vno modo vna perſona comparatur ad vnam, vt pater ad filium, & videmus vnam perſonã, vno modo, ſiue vna habitudine comparari ad plures, vt ſpiritus ſanctus ad patrem, & filium. Et iterum vnam perſonam pluribus modis comparari ad plures, vt filium ad patrem, & ſpiritum ſanctum. Similiter videmꝰ plures perſonas eodem modo comparari ad vnam, vt pater, & filius ad ſpiritum ſanctum: ergo vnitas habitudinis non poteſt accipi a parte eſſentiæ: certũ eſt, nec a parte perſonæ, quæ refertur, nec ex parte perſonæ ad quam refertur. Reſtat ergo, quòd ſit alius modus dicendi a parte rei ſumptus. Et ideo nunc communis opinio tenet in diuinis eſſe proprietates perſonarum realiter differentes a ſeinuicem, & per hoc etiam differentes a perſonis aliquo modo. Sicut enim quia in vna eſſentia nõ pluríficata, plures ponimus perſonas, modi dicendi eſſentialiter, & perſonaliter differunt, non ſolum differentia ſumpta a parte noſtra, ſed etiam a parte rei. Sic & dicendum de modo dicendi perſonaliter, & notionaliter Et ideo diſtinguũt Magiſtri tres modos dicendi in diuinis, qui ſunt a parte rei, ſcilicet eſſentialem, perſonalem, & notionalem. Et dicitur communiter, ꝙ tres ſint modi prædicandi, ſcilicet in quid, in quis, & in quæ, ſiue in quo modo ſe habet. Et incidit in peccatum. ſ. figuram dictionis ex commixtione horum modorum, ſicut in creaturis ex cõmutatione prædicamentorum. Sicut igitur in diuinis vera eſt eſſentia, & veræ ſunt perſonæ, ita ſunt perſonarum proprietates. Ad illud quod obijcitur in contrarium, primo de Hilar. Dicendum quód ipſe non accipit nomina pro ipſis vocibus, ſed pro intellectibus, ſiue ſignificatis importatis per illa tria nomina. Important.n. proprietates. Nam ſolum ibi non excludit proprietatis veritatem, ſed excludit diuerſitatem formæ, vel ſubſtantiæ, vel naturæ. AD illud quod obijciẽ 13
de Damaſceno, quòd differũt ſolum ratione. Dicendum, quòd differre ratione eſt tripliciter. Vno modo a parte noſtræ apprehenſionis, ſicut differunt in Deo bonitas, & magnitudo. Alio modo differre ratione eſt ſm differentiam attributionis, quia aliquis modus ponitur circa vnum, vel attribuitur vni, qui non attribuitur alteri, & ſic differunt ratione eſſentia, perſona, & notio. Tertio modo differre ratione, eſt differre ſecundum pluralitatem diſtinctionis, quę non inducit diuerſitatem in eſſentia, vel in natura, tamen tantam inducit differentiam, quod vnum non dicitur de altero: & ſic differt ratione perſona a perſona, & proprietas a proprietate. Et prima quidem differentia ſecundum rationem eſt minima: quia nihil ei reſpondet a parte rei,

ſed vltimę reſpondet. Non vult Damaſcenus igitur diuidere rem contra rationem, niſi ſecundum qnòd res accipitur pro natura, nec etiam ſic omnino diuidit, ſed quaſi a principali denominat. Nam in creaturis non ſolum eſt communitas rationis, imo etiam naturalis. Nam Petrus, & Paulus non tantum in ratione conueniunt, ſed etiã in natura cõmuni.

84 AD illud quod obijcitur, quòd hæc tollit ſummam ſimplicitatem. Dicendum, quòd differentia rationis quædam fundatur ſuper quid abſolutum, ſiue ſubſtantiale, ſiue accidentale. Qnædam autem ſuper reſpectũ, ſiue modum ſe habendi. Et prima differentia omnino repugnat ſimplicitati, & non poteſt eſſe in Deo: ſecunda vero non repuguat, Nam videmus reſpectum aliquem de nouo eſſe circa aliqd, illo nullo modo mutato. Videmus etiam aliquid habere plures reſpectus, ipſo ſine compoſitione exiſtente. Dicendum igitur, quòd proprietates perſonales ſunt reſpectiuę non abſolutæ: & ideo poſſunt differre ratione reſpectuum, qa perſona ſuppoſitum, ſiue hypoſtaſim dicit: ſed proprietas dicit habitudinem ad alterũ. Ex hoc patet ſequẽs: Quia enim prodrietates eſſentiales ſunt abſolutæ, non poſſunt dicere realem differentiam, niſi eſſentialem habeant: ideo ſolo modo loquendi differunt. Non ſic proprietates ꝑſonales. Vnde proprietates eſſentiales omnino tranſeunt in eſſentiam,

85 ſed perſonales non. AD illud quod obiicitur, quòd eſſentia ſeipſa refertur. Dicendum, quòd eſſentia diuina non poteſt referri niſi ad aliam eſſentiam: ad aliam autem non refertur, qm̃ relatio dicit ordinẽ, & habitudi-

Ariſt. 12. nem. Sicut autẽ vult Philoſophus,

meth. 52. Deus non ordinatur ad res, ſed res ad ipſum, & ideo ibi non eſt relatio niſi ſolo modo loquendi: ſed cũ perſona ad perſonam refertur, ibi vere eſt ordo originis: & ideo habitudo, & ideo vera relatio: & ſic patet illud.

86 AD illud quod obiicitur, quòd creatura ſeipſa refertur. Dicendum, quòd referri ſeipſo poteſt intelligi tripliciter. Aut quia inter rei reſpectum, & eſſentiam non cadit medium, quia ipſa eſſentia eſſentialiter dependet: & ſic quidem reperitur in creaturis: ſic enim refertur materia ad formam, & forma ad materiam. Vnde dicit Philoſophus, quòd materia hocipſum quod eſt, ad alterum eſt: tamen nec materia eſt ſuus reſpectus, nec forma eſt ſuus reſpectus, quia non habet omnimodam ſimplicitatẽ. Alio modo eſt referre ſeipſo; quia inter id quod refertur, & ſuum correlatiuum non cadit aliquod medium, quod non ſit alterum illorum: & ſic pater refertur ſeipſo ad filium, & ecõuerſo. Nam pater eſt ſua paternitas, & hoc propter ſummã ſimplicitatẽ. Tertio modo referri ſeipſo eſt, quia ipſum quod refertur non eſt niſi relatio, & reſpectus purus, & hoc eſt impoſſibile eſſe neque in Deo, neque in creatura. Quia ſicut dicit Auguſtinus, Omne quod refertur eſt aliquid, excepto eo quod relatiue dicitur. Alioquin relationis eſſet relatio, & ſic patet quòd omnis proprietas relatiua, ſiue ſit in Deo, ſiue in creaturis, neceſſario differt ab aliquo modo ab eo cuius eſt proprietas, & magis in creatura quàm in creatore, & intelligantur omnia hęc ſicut prius aſſignatum eſt, quoniam omne reſpectiuum fundatur ſuper aliquod abſolutum.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Proprietates perſonales ſunt relationes, cum incommunicabiles ſint. ſolique conueniant, realiter, & differant.

DE proprietatibus quid ſint. Et quód ſint relationes videtur, quia dicit Hilarius 12. de trinitate. Proprium eſt Deo nato eſſe filium, ſed filiatio eſt relatio: igitur &c. Item. Damaſcenus. Dicamus diuinam verbi hypoſtaſis

Fundamenta.

Dam. c. 9.

Li. 1. c. 11.

poſtaſis naturam modo, & habitudine a paternali hypoſtaſi differentem, ſed modus habitudinis eſt relatio, igitur, &c. Item. Richardus de ſancto Victore, in libro de trinitate dicit, quòd perſonæ diſtinguuntur proprietate originis, ſed origo in diuinis non eſt motus, ſed habitudo: ergo & relatio. Item. Hocipſum videtur ratione, quia proprium eſt, quod conuenit ſoli, ſed nibil abſolutum eſt incommunicabile in diuinis, & conueniens ſoli: igitur omnis proprietas perſonalis eſt relatio.

Ad opp. Contra. Sicut paternitas eſt relatio, ſic magnitudo quantitas, & bonitas: qualitas, ſed magnitudo Dei non eſt quantitas, nec bonitas qualitas: igitur nec paternitas eſt relatio, ſed paternitas eſt proprietas: igitur &c. Si dicas quòd non eſt ſimile, quia alia tranſeunt in ſubſtãtiam, relatio non, contrarium oſtenditur primo ſic. Sicut quantitas eſt vnum genus diſtinctum a ſubſtantia, ita & relatio, ſed quia in Deo nõ cadit diuerſitas, ideo neceſſario genus quantitatis tranſit in ſubſtantiam, cum ibi non ſit accidens, nec diuerſitas generum: igitur pari ratione relatio. Item. Sicut Deus eſt ſua magnitudo, ita Deus eſt ſua paternitas, ſed quia Deus eſt ſua magnitudo, ideo quantitas non differt a ſubſtantia, ſed in eam tranſit: ergo & paternitas ſimiliter. Item. Videtur, quòd relatio magis tranſit, quia inter omnia genera accidentium, relatio importat maiorem dependentiam, quia ad obiectum, & ſubiectum: ſed Deus omnino eſt independens, igitur & relatio minime manet in Deo. Item. Inter omnia genera entium, relatio minus habet de entitate, ſicut patet, quia aduenit, & recedit ſine mutatione illius ad quod refertur: ſed in ſummo ente non debet poni niſi quod multum habet de entitate, igitur &c. Reſpon. Dicendum, quòd proprietates perſonales neceſſe eſt eſſe relationes, & hoc duplici ratione, tum quia ſunt incommunicabiles, & ſoli conueniunt, tum etiam quia realiter differunt, vt oſtenſum eſt prius. Sola autem relatio manet in diuinis. AD cuius intelligentiam notandum, quod relatio in aliquibus conuenit cum alijs prædicamentis, in aliquibus differt. Conuenit enim in hoc, quòd eſt prædicamentum, & genus entis, & in hoc quod eſt accidens: & diſconuenit in hoc, quòd præter alia genera habet reſpectum non ſolum ad ſubiectum, ſed etiam ad obiectum, ſecundum habitudinem, & dependentiam. Quantum ad primas conditiones impoſſibile eſt relationem manere in diuinis, ſicut alia genera, & hoc propter ſummam ſimplicitatem. In Deo.n. relatio non eſt prædicamentum, nec accidens, ſed ſubſtantia eſt. Quantum vero ad conditiones quas habet reſpectu obiecti, neceſſe eſt quodammodo manere, & hoc propter veram diſtinctionem, quæ eſt in diuinis, & veram originem, & habitudinem. Et neceſſe eſt quodammodo non manere, ſcilicet quantum ad dependentiam, & hoc propter omnimodam abſolutionem, quæ eſt in diuinis. Alia igitur genera ſimpliciter tranſeunt, ſed relatio quodammodo manet, & quodammodo trãſit. Quia alia genera reſpectum ſolum ad ſubiectum dicunt: & ſecundum illum tranſeunt. Sed relatio vltra dicit reſpectum ad obiectum. Et ſecundum illum reſpectum dicit pluralitatem, quæ vere eſt in diuinis, & illa relatio manet. Patet etiam quomodo tranſit, videlicet quãtum ad omne quod dicit compoſitionem. Vnde non eſt genus, neque in genere, nec eſt accidens, nec aliud, & ſic patent prima tria obiecta circa hoc, quia vnum ſumitur a natura generis, aliud a natura accidentis, tertium a prędicatione identitatis. Patet etiam quomodo manet, ſcilicet quantum ad illud quod dicit diſtinctionem, non quantum ad illud quod dicit dependentiam, & inclinationem, quia ſicut priuat abſolutionis omnem perfectionem, & per hoc patet quartum argumentum, quod obiicit de dependentia relationis.

AD illud quod obiicitur, quòd 19 minus habet de ente. Dicendum, quòd

Margin notes (left column): Auer. 12. meth. 19. — 17 (beside "titate, ſicut patet") — Cõcordat S. Tho. 1. par. q. 41. ar. 1. — 18 (beside "dum, quòd proprietates")

quòd hoc eſt verum cum differt eſſentialiter a ſubſtantia: in Deo non ſic eſt. Poſſet tñ præter rõnem prædictam hæc ratio reddi, ꝙ non tranſit: quia enim minimum habet de ente, ideo minimam vel nullam facit compoſitionem, & tamen manet ſecundum ſuam proprietatem. Alia vero quæ habent aliquid de ente abſolute, faciunt compoſitionem: & hinc eſt quòd relatio melius valet in ſummo ſimplici, quàm aliquod aliorum.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Proprietates perſonales ſunt rationes non tantum innoteſcendi diſtinctionem, verum etiam diſtinguendi.

Fundamenta. De proprietatibus quantum ad actum. Et quæritur vtrum actus huiuſmodi propietatum ſit hypoſtaſes diſtinguere, aut diſtinctas oſtendere. Et quòd ſit diſtinguere, videtur per Li.1.c.10 Boetium in libro de trinitate. Subſtantia continet vnitatem, relatio multiplicat trinitatem: ſed ſi multiplicat, igitur diſtinguit. Item. Richardus de ſancto Victore de trinitate dicit, quòd perſona diſtinguitur proprietate originis: ſed proprietas dicit originem, & relationem, igitur, &c. Item. Hocipſum videtur ratione, quia cum perſonæ, diſtinguantur, aut diſtinguuntur per aliquod abſolutum, aut reſpectiuum. Per abſolutum non, quia ſicut vult Auguſtinus, quod ad ſe Sexto de tri.c.2. & 5. de tri.c.8 dicitur, de ſingulis dicitur: igitur neceſſe eſt, quòd differant per aliquod reſpectiuum. Item, Proprietas patris, aut accidit ipſi hypoſtaſi, aut eſt conſubſtantialis ei: quia ſi accidit, igitur ſunt ibi accidentia, igitur eſt ibi aliqua compoſitio. Si autem cõſubſtantialis, & connaturalis: igitur cum non conſequatur eſſe hypoſtaſis, non tantum eſt ratio innoteſcendi, ſed etiam diſtinguendi. Item. In ſummo ſimplici idem eſt omnino ratio eſſendi, & cognoſcendi, ſed perſona patris eſt ſumme ſimplex: igitur eodem modo diſtinguitur, quo diſtingui cognoſcitur: hoc autem eſt per proprietatem: igitur, &c. Contra. Omne reſpectiuum reducitur ad abſolutum, ſed quod reducitur ad aliquid ſecundum rationem intelligendi, ſequitur illud: igitur cum proprietates ſint reſpectiuæ, hypoſtaſes abſolutæ, proprietates reducuntur ad hypoſtaſes: igitur hypoſtaſes ſunt priores. Sed quod prius eſt, non diſtinguitur ab eo quod eſt poſterius, quia ab eodem eſt eſſe, & eſſe diſtinctum: ergo &c. Item. Omne quod diſtinguit aliquid, dat ei tale eſſe, quale ipſum eſt, vel habet, ſed proprietates habent de ſe ſolum eſſe reſpectiuum: igitur ſi hypoſtaſes per proprietates diſtinguuntur, habent ſolum eſſe reſpectiuum: ſed hoc eſt falſum, quia cum ſint ſuppoſita eſſentiæ: habent eſſe ſubſtantiæ abſolutum. Item, in diuinis perſonis eſt plurificatio per originem: igitur & diſtinctio. Sed origo dicit emanationem, vel exitum: relatio autem per ſe non emanat niſi prius alio emanante, quia in ad aliquid non eſt motus: igitur prius oritur hypoſtaſis ab hypoſtaſi ſecundum rationem intelligendi, quàm ſit intelligere relationem eſſe: & ſi hoc, relatio conſequitur eſſe diſtinctum in hypoſtaſibus: ergo &c. Item, Omne quod relatiue dicitur, eſt aliquid excepto eo quod relatiue dicitur, ſicut ratio dictat, & Auguſtinus in quinto libro de trinitate. Sed pater, & filius dicuntur relatiue: igitur vterque eorum eſt aliquid, excepto eo quod relatiue dicitur, igitur abſtracta relatione contingit aliquid intelligere, quæro igit, quid ſit illud, aut eſſentia, aut hypoſtaſis. Si eſſentia, igitur relatio eſt in eſſentia, igitur multiplicat eam. Si hypoſtaſis, aut igitur vna, aut duę. Ad opp.

Non

Non vna, quia impoſſibile eſt intelli
gere, quod patet, & filius, ſint vna hy
poſtaſis, igit duæ & ſi hoc, patet &c.
Item, ſi abſtractis omnibus proprie-
tatibus duorum indiuiduorum, ſcili-
cet Petri & Pauli, hypoſtaſibus rema
nentibus adhuc contingit intelligere
remanere diſtinctionem, igitur pari
ratione in hypoſtaſib⁹ diuinis, quod
ſi verum eſt, tunc igitur non ſunt ſo-
lum ratio diſtinguendi quo ad nos.

20 RESP. Dicendum, quod circa
hoc duplex opinio fuit. Quidam eñ
dixerunt, quod abſtractis proprieta-
tibus impoſſibile eſt intelligere hypo
ſtaſes diſtinctas, quia huiuſmodi pro
prietates in diuinis non ſolum dant
perſonis innoteſcere, immo dant etiã
eſſe, vnde ipſis abſtractis abſtrahitur
eſſe, & eſſe diſtinctum. Aliorum opi-
nio fuit, quod proprietatibus abſtra-
ctis, adhuc eſt intelligere diſtinctio-
nem in hypoſtaſibus, quoniam pro-
prietas ſecundum ipſos non eſt ratio
diſtinguendi ſecundum rem. Vnde
dicũt, quod abſtracta paternitate, &
filiatione, adhuc contingit intellige-
re qui ab alio, & a quo ali⁹. Et ſi quæ
ras quomodo diſtinguuntur. Dicũt
quod ſeipſis ſicut principia & genera
liſſima ſeipſis diſtinguuntur, & diffe
runt. Vnde hæc eſt immediata, ſub-
ſtantia non eſt quantitas. Et ſi reſpi-
ciamus interius, vtraque opinio con-
tinet aliquid probabilitatis, & hoc
patet ſic. In diuinis enim hypoſtaſi-
bus intelligimus originem, ſiue ema
nationem, intelligimus etiam habitu
dinem. Secundum rationem intelli-
gendi, origo præcedit ipſum qui ori
tur, & ſecundum rationem intelligen
di, relatio conſequitur ipſum qui re-
fertur, poteſt igitur proprietas relati-
ua importare ſolum habitudinem, &
hoc modo conſequitur rationem di-
ſtinctionis, & eſt ratio innoteſcendi
diſtinctionem, non diſtinguendi, ſi-
cut ſecunda opinio dicit, & probant
rationes inductæ ad ſecundam par-
tem de ipſa relatione. Poteſt enim in
telligi tunc diſtinctio, quia intelligiẽ
qui ab alio, & quo alius, poteſt etiã
vtrunque proprietas importare ſ. ha
bitudinem, & originem, & tunc non
tantũ eſt ratio innoteſcẽdi, ſed etiam
diſtinguẽdi: circunſcripta enim ori-
gine, ſiue emanatione, impoſſibile eſt
in diuinis intelligere pluralitatẽ; im-
mo ſicut eſſentia eſt vna, ſic & intelli-
gitur hypoſtaſis vna. Et ſic procedit
prima opinio, & rationes ad primam
partem. Sed notandum, quod cum
idem ſit in diuinis oriri, & eſſe, & ad
alterum ſe habere, tamen ſecundum
rationem intelligendi ſunt ordinata, 21
vt primum ſit oriri, deinde eſſe intel-
ligatur in his quæ habẽt eſſe ab alio,
& deinde ſe ad alterum habere, quia
vero idem ſunt ĩ Deo, ideo eodem no
mine deſignantur. Vnde generatio di
cit originem, & habitudinem, tamen
proprie loquendo generatio dicit ori
ginem, & paternitas habitudinẽ, quo
niam igitur proprietas diuina ſecun-
dum communem vſum loquendi im
portat habitudinẽ, & originem, ideo
tenendum, quod propritates nõ ſolũ
ſunt ratio innoteſcendi diſtinctionẽ,
ſed etiam diſtinguendi.

ET ad illud, quod obiicitur, quod
reſpectiuum reducitur ad abſolutum 22
Dicẽdum, quod reduci ad aliquid eſt
dupliciter. Aut ſicut ad principium,
aut ſicut ad terminum. Proprietas
originis his duobus modis reducitur
ad abſolutum. Ad hypoſtaſim patris
reducitur innaſcibilitas ſicut ad prin
cipium, ad hypoſtaſim autem geniti,
& ſpirati, ſicut ad terminum, quoniã
igitur quod reducitur ad aliquid ſi-
cut ad principium ipſum cõſequitur,
ideo abſtracta origine ſolum intelli-
gitur Deus innaſcibilis, non ens ab
alio, & ita in vnitate hypoſtaſis, quia
vero, quod reducitur ad aliud ſicut
ad terminum, intelligitur præcedere,
hinc eſt, quod abſtracta origine iam
non eſt intelligere hypoſtaſim proce
dentem. Vel illud intelligendum vbi
reſpectiuum dicit dependentiam, ra-
tione cuius deficit a ſumma ſimplici
tate, quod non eſt in Deo. AD illud
quod obiicitur, quod eſſe reſpectiuũ
ſolum dat eſſe reſpectiuum. Dicendũ,
quod hoc verum eſt de reſpectiuo, q
dicit ſolum habitudinem, ſed non eſt
verũ de reſpectiuo, quod dicit origi
nem. AD illud, quod obiicitur, qđ 24

Aduerſatur ijs Scotus diſtin. 28. q. 3. ibi aliter diſtiguitur.

Sunt Arg. Scot. diſt. præſent. q. vnica ibi, cõtra iſtã concluſionem.

Cõcordat S. Thom. 1. part. q. 36. ar. 2 & q. de pote. q. 3. art. 3.

relatio non oritur per ſe. Dicendum, quod relatio eſt proprietas ſecundũ quod ipſa eſt, origo vero prout eſt id ꝙ oritur, & quia origo proprię non oritur, ſed eſt illud quo oriẽs oritur: ita quod non conſequitur tempore, vel natura, ſed ſecundum rationẽ in

25 telligendi, vel eſt ſimul neceſſario, vel præcedit, ideo patet illud. AD illud, quod obiicit, quod omne quod relatiue dicitur eſt aliquid, excepto eo, ꝙ relatiue dicitur. Dicendum, quod illud non habet veritatem in ſummo ſimplici, quod ſic differat eſſe, & referri, quod vnum poſſit ab altero ſeparari ſiue abſtrahi ſecundum rem, qa ibi vnum ſunt, ſed ſolum ſecundum intellectum noſtrum, nec adhuc intellectus noſter ſic abſtrabit, vt intelligat hypoſtaſes diſtinctas abſtractis proprietatibus, & relationibus. Si em̃ ab hypoſtaſi patris abſtraheretur paternitas, vel econuerſo, iam non haberet aliquid ſpeciale, quod ſit principium intelligendi ipſam, & ita conſideratur ſub ratione generali, & in-

26 completa. Vnde & bene videntur mihi dicere qui dicunt, quod remanet intellectus huius nominis res, ſecundum quod eſt generale vocabulum, & ſic patet, quod abſtractis proprietatibus non remanet diſtinctio nec re, nec intellectu, & ideo vtroque modo ſunt ratio diſtinguendi. AD illud, quod vltimo obiicitur, quod Petrus & Paulus diſtingui intelliguntur abſtractis proprietatibus. Dicendum, quod non eſt ſimile. Nã diſtinctio eſt ibi a parte proprię materię, & a parte propriæ formæ, quæ innoteſcit per proprietates accidentales, ſed in diuinis ſolum eſt diſtinctio per originem. Ideo patet illud.

Ex his patet falſio Sco. imponere S. B. quod perſonæ conſtituant̃ p abſoluta diſt. 26. q. vnic. ibi. Tertia opinio. . . .

QVAESTIO IIII.

CONCLVSIO.

Proprietates in diuinis non ſunt infinitę, ſed ſecundum numerum notionum numerari debent, quæ notiones quinario numero complectuntur.

DE Proprietatibus quantum ad numerum. Et videtur, quod ſint infinitę, quia proprietates ſunt reſpectus per quos Deus innoteſcit, ſed illi ſunt infiniti, ſicut patet ex reſpectibus idealibus, ergo &c. Item, pater, & filius adinuicem aſſimilantur ſecundum omnes conditiones eſſentiales, igitur ſecundum omnes comparantur, & ſecundum omnes innoteſcunt nobis, ſed illæ ſunt in numero infinito, ergo &c. Item. Quanto aliquid eſt ſimplicius, tanto plures habet reſpectus, vt punctus quam linea, & linea quam ſuperficies, ſed diuinum eſſe eſt ſimpliciſſimum, igitur in eo ſunt infiniti reſpectus, ſed omnes ſunt ratio innoteſcendi, igitur notiones ſunt infinitę. Ad opp.

Sed quod tres ſint tantum, videtur per Dama. qui dicit, quod in diuinis omnia ſunt vnum præter generationem in generationẽ, & proceſſionẽ ſed iſtæ non ſunt niſi tres proprietates, igitur &c. Item. Videtur ratione, quia proprietas conuertitur cum eo cuius eſt proprietas, ſed proprietas eſt perſonæ, ſed perſonæ ſunt tres, igitur &c. Item. Fiat talis ratio. omnis perſona eſt aliqua trium proprietatũ, hæc eſt vera. Omnis notio eſt perſona, ſed omnis proprietas, ſiue notio eſt aliqua trium, igitur &c. Quod autem ſint plures tribus ſic oſtenditur. Notiones, ſiue proprietates ſunt relationes. In omni autem habitudine ſunt duæ relationes ſecũdum duo extrema, ſed in diuinis ſunt duæ origines, igitur ſaltẽ quatuor relationes. Item. Proprietas eſt quæ cõuenit vni ſoli, ſed innaſcibilitas conuenit ſoli

Fundamenta. Damaſce. Li. 1. ca. 8 vel 11.

patri

patri, igitur eſt proprietas, & nõ eſt aliqua illarum quatuor relationũ,igitur ſunt quinque. Quæritur ergo ſufficentia,& numerus notionum in diuinis,& penes quid accipiantur, & vtrum ſit idem numerus proprietatum,& relationum.

27 RESP. Notandũ,quod vis conſueuit fieri inter iſta tria nomina, ꝓprietas,relatio,& notio. Nam ꝓprietas dicitur inquantum cõuenit ſoli: relatio inquantum dicit habitudinẽ ad alterum:notio inquantum principium cognoſcendi. Et quia omnis ꝓprietas eſt ratio cognoſcendi,ſimiliter & omnis relatio,ideo nomen notionis eſt in plus, quã iſta duo. Quia quædam proprietas eſt relatio,vt paternitas. Quædam non,vt innaſcibilitas quæ non dicit reſpectum,ſed priuat. Similiter quædam relatio eſt ꝓprietas,vt filiatio. Quædam non,vt actiua ſpiratio, ideo quia pluribus, non vni ſoli conuenit. Et hinc eſt, ꝙ nomẽ proprietatis,ſiue relationis habent ſe vt excedentia & exceſſa. Nomen vero notionis eſt in plus. Vnde plures ſunt notiones,quam proprietates,plures etiam quam relationes. Sed proprietates,& relationes mutuo ſe excedũt,& æqualiter,ideo ſunt numero æquales;non tamen oportet facere vim. Nam omnis relatio diſtinguit aliquo modo ab alio, & ita eſt aliquo modo proprietas. Similiter omne quod diſtinguit, aliquo modo importat relationẽ, igitur oĩs relatio proprietas,& omnis proprietas relatio. Sed omnis notio eſt proprietas, vel relatio,igitur omnis notio eſt proprietas,& ſimiliter relatio. Et ita extenſo nomine ſunt æqualia, ideo idẽ eſt numerus,& eadem ratio aſſignandi numerum in omnibus iſtis nominibus.

Sentit idẽ S. Thom. 1. par. q. 41.art.1

28 Intelligendum igitur, quod circa numerum proprietatũ tres fuerũt opiniones. Quidam dixerunt,ꝙ infinitæ,quidam,quod tres,quidam, quod quinque. Ratio autem diuerſæ opinionis fuit,quia diuerſimode notiones conſiderauerunt. Qui conſiderauerunt illas in comparatione ad eos quibus innoteſcunt,dixerunt eas infinitas eſſe,quia per infinitas comparationes,& ſimilitudines,& reſpectus Deus nobis innoteſcit. Qui vero conſiderauerunt in comparatione ad hypoſtaſes quæ diſtinguuntur, vel innoteſcunt, dixerunt tantũ tres, quia tantum tres ſunt perſonæ, ideo tantum tria ſunt propria per quæ ſufficienter innoteſcunt. Qui vero conſiderauerunt quantũ ad rationes quibus innoteſcunt,dixerunt eſſe quinque. Eadem enim eſt ratio innoteſcẽdi,& diſtinguendi. Sed ratio diſtinguendi accipitur a parte originis,aut igitur poſitiue,aut priuatiue. Si priuatiue,aut priuat originem per modum producentis, & hoc non dicit nobilitatem, ſcilicet non producere, ideo non eſt notio. Aut priuat originem ꝑ modum producti, & hoc vel ſpecialiter,vel generaliter. Si ſpecialiter,non dicit nobilitatem. Si generaliter,ſic dicit nobilitatem, & ideo notio eſt vna ſola,ſcilicet innaſcibilitas. Si autem accipiatur a parte originis poſitiue,cũ duplex ſit origo, & cuilibet rñdeat de neceſſitate duplex habitudo,de neceſſitate erunt quatuor, generatio actiua, & paſſiua,& ſpiratio actiua,& paſſiua,& i vniuerſo quinque. Prima opinio ſumpſit rationem magis e longinquo, & ideo magis a veritate receſſit. Secunda magis dẽ propinquo, ideo magis veritati appropinquauit. Tertia ſicut debuit, ideo veritatem dixit,poſuit, & inuenit. Et hæc eſt poſitio,quam tenet cõmunis opinio Magiſtrorum notiões eſſe quinque,&ratio hui⁹ pri⁹ viſa eſt.

AD Illud igitur, quod obijcitur de reſpectibus, & comparationibus infinitis. Dicẽdum, quod nec proprietates,nec relationes ſunt notiones, niſi quæ important reſpectũ diſtinguentem perſonam a perſona, & hoc eſt reſpectus originis,qui tantum quinque modis ſpectantibus ad dignitatem poteſt cõparari, ideo patet illud.
AD illud,quod obiicitur, 30
quod tantum tres per verbum Dam. Dicendum,quod ſub generatione cõprehendit duas relationes, ſimiliter
ſub proceſſione. AD illud, ꝙ obii- 31
citur,quod proprietas debet connecti cum perſona. Dicendum,quod verum

rum eſt de illa quæ eſt proprietas perſonalis faciens perſonam eſſe perſonam, tamen non ſequitur, ſi conuertitur, quod tot ſint, & non plures, quoniam vnum & idē poteſt habere plura conuertibilia. 32 AD illud, ꝙ obiicitur de ſyllogiſmo illo, dicendum, ꝙ in proceſſu illo eſt fallacia accidentis ſicut hic. pater eſt innaſcibilitas, & pater eſt paternitas, igitur paternitas eſt innaſcibilitas, quia quod attribuitur ſubiecto ſiue hypoſtaſi, attribuitē habitudini. Poſſet tamen poni figura dictionis ex modi prædicandi mutatione, quia in diuinis eſſentia prædicatur vt quod, perſona vt quis, notio vt quæ, & proceditnr a perſona ad notionem.

AN EASDEM PROPRIETATES ASSIgnent Auguſtinus & Hilarius: & an iſtæ ſint quæ dicuntur paternitas, filiatio, & proceſſio.

DISTINCTIO XXVII.

De præcedente.

De ꝓprietatibus ꝑſonarū ſm quꝫ diuerſis noībus exprimuntur per vocabula magis vſitata Diſt. 26.

HIC quæri poteſt, vtrum proprietates, quas Hilarius ſupra aſſignauit, ſcilicet, ꝙ pater ſemper eſt pater, & filius ſemper eſt filius, ſint illæ eædē proprietates, quas Aug. ſuperius diſtinxit, dicens: proprium eſſe patris, quòd genuit filium, & proprium filij quòd genitus eſt a patre, & ſpiritus ſancti quòd ab vtroque procedit. Ac deinde vtrum & iſtæ ſint illæ quæ dicuntur paternitas, filiatio, proceſſio. Videtur qđ non ſint eædem proprietates, quas ponit Hilarius: & illæ, quas ponit Aug. Si enim eædem ſunt, idem eſt ergo patri eſſe patrē, & genuiſſe filium: quod vtique quidam concedunt. Si autem hoc eſt, cui ergo conuenit vt ſit pater, ei cōuenit genuiſſe filiū. Natura ergo diuina ſi pater eſt, genuit filium, ſi verò non genuit, pater non eſt. Sed quis audeat dicere, aut quòd ipſa genuit filium, aut ꝙ ipſa pater non ſit. Si autē ipſa pater eſt, nec filium genuit, non eſt ergo idem dicere aliquid eſſe patrem, & gignere filium. Et ita non videbitur vna eademque eſſe proprietas.

Reſponſio, vbi oſtendit eaſdem eſſe proprietates.

Quomodo ſint intelligenda ꝑdicta verba Hila.

AD quod ſine præiudicio aliorum dicimus, quod eaſdē proprietates notauit vterque, licet diuerſis verbis. Quod enim Hilarius ait, ita intelligi debes. Proprium patris eſt quòd ſemper pater eſt, id eſt, proprietas patris eſt, qua ſemper pater eſt, ſemper vero pater eſt, quia ſemper genuit filium. Ita & propriū filij eſt, quod ſemper filius eſt, id eſt, proprietas filij eſt, qua ſemper filius eſt. Filius vero ſemper eſt, quia ſemper genitus eſt. ergo proprietas qua pater pater eſt, eſt quia ſemper genuit: & hæc eadem dicitur paternitas, vel generatio. Et proprietas, qua filius ſemper eſt filius, eſt quia ſemper genitus eſt a patre, & hæc eadem dicitur filiatio, vel genitura, vel natiuitas, vel origo, vel naſcibilitas. Sic & proprietas qua ſpiritus ſanctus eſt ſpiritus ſanctus vel donum, eſt quia procedit ab vtroque: & hæc eadem dicitur proceſſio. In pręmiſſis ergo locutionibus eædem ſignificatæ ſunt proprietates.

Quomo-

Quomodo non eſt omnino idem dicere, eſſe patrem & genuiſſe, vel habere filium, ita & de alijs.

NEC tamē videtur nobis omnino eſſe idem dicere aliquid eſſe patrem, & genuiſſe filium, vel aliquid eſſe filium, & habere patrem: vel eſſe ſpiritum ſanctū, & procedere ab vtroq;: alioquin pater non eſſet nomen hypoſtaſis, id eſt, perſonæ, ſed proprietatis tātum: ſimiliter filius, & ſpiritus ſanctus, & ita non per tria nomina ſignificarentur tres perſonæ. ideoque dicimus, quia patris nomen non tantum relationem notat, ſed etiam hypoſtaſim, i. ſubſiſtentiam ſignificat, ita & filius, & ſpiritus ſanctus. Relationū vero vocabula, ſcilicet paternitas, filiatio, proceſſio, vel gignere, gigni, vel procedere ipſas tm̄ relationes, non hypoſtaſes ſignificant, ſiue habere filium, & habere patrē, vt verbi gratia, cum dicimus Deus eſt pater, nomine patris & relationem notamus, & diuinā hypoſtaſim ſignificamus: vt ſit intelligentia talis, Deus vel diuina eſſentia eſt pater, ideſt, ille qui genuit, ideſt, hypoſtaſis quæ habet filium. Similiter, Deus eſt filius, i. hypoſtaſis genita vel habens patrem. Ita etiam Deus eſt ſpiritus ſanctus, i. hypoſtaſis procedens ab vtroque, ſiue ille qui procedit. Cum vero nomina relationū ponimus in prædicatis, notiones ipſas tantum ſignificamus, non hypoſtaſes: vt cum dicimus, Deus genuit, ideſt, habet filium, & Deus genitus eſt, ideſt, habet patrem. Et tunc oportet intelligi in ſubiectis hypoſtaſes tantum non eſſentiam, quæ illis proprietatibus determinantur.

Hæc noīa pater & filius & ſpiritus ſanctus non tm̄ relationes, ſed & hypoſtaſes ſignificāt. Relationū vero vocabula ſunt, paternitas filiatio, & ceſſio. Quid intelligat cū dr̄. ſ. deus eſt pater, & Deus eſt ſpirit⁹ ſanctus. Quid intelligatur cum dicit Deus genuit & Deus genitus eſt. Lib. 3 de orthodoxa fide ca. 6. ca. 7. eiuſdem.

Quod proprietates determinant hypoſtaſes, non ſubſtantiā, ideſt, naturā.

ILLAE enim proprietates ſingulæ ſingulis proprie cōueniūt perſonis, & per eas perſonæ determinātur, & a ſe inuicem differūt, ſed a ſe non ſecedunt. Vnde Ioannes Dam. Non differunt ab inuicem hypoſtaſes ſecundū ſubſtantiā, ſed ſecundū characteriſtica idiomata, ideſt, determinatiuas proprietates. Characteriſtica vero, i. determinatiua ſunt hypoſtaſeon, & non naturæ: etenim hypoſtaſes determinant. Item eſſe quidem intemporaliter & æternaliter dicimus diuinam verbi hypoſtaſim, ſimplicem, omnia habentem, quæ habet pater, vt eius homouſion, ideſt, conſubſtantialē, natiuitatis modo & habitudine à paternali hypoſtaſi differentē, nunquam verò a paternali hypoſtaſi ſecedentē. Idem apertius exprimens perſonales proprietates, in eodem ait, Differentiam hypoſtaſeon. i. perſonarum in tribus proprietatibus, ideſt, paternali & filiali & proceſſibili recognoſcimus. Inſeceſſibiles autem ipſas hypoſtaſes & indiſtabiles inuicem & vnitas quidem inconfuſibiliter: tres enim ſunt, etſi vnitæ: diuiſas autem indiſtanter. Etenim ſingula perfecta eſt hypoſtaſis, & propriam proprietatem, ſcilicet, exiſtentiæ modum proprium poſſidet: ſed vnitæ ſunt ſubſtātia, & nō

Vbi loco eſſe in vero exēplari legitur cōcedere. Li. 3. ca. 5.

diſtanꝫ

Diſtin.26. diſtant neque ſecedunt a paternali hypoſtaſi. Ecce hic habes diſtinctas tres illas ꝓprietates, quæ ſupra diuerſis ſignificatę ſunt modis.

Quod ſunt alia nomina perſonarum eaſdem proprietates notantia, ſcilicet genitus, genitor, verbum, imago.

HIC non eſt prętermittendum, quod ſicut pater & filius & ſpiritus ſanctus nomina perſonarum ſunt, & proprietates perſonales deſignant, ita etiam ſunt & alia nomina perſonarum, ideſt, quæ ipſas perſonas ſignificant, & earum proprietates denotant, & eaſdem quas & nomina prędicta. vnde & relatiue dicuntur, ſ. genitor, genitus, verbum, imago. Vnde Aug. in 5. lib. de Trin. ait, Videndum eſt, inquit, hoc ſignificari cum dicitur genitus, quod ſignificatur cum dicitur filius. Ideo enim filius, quia genitus, & quia filius vtique genitus. Sicut autem filius ad patrem, ſic genitus ad genitorem refertur, & ſicut pater ad filium, ita genitor ad genitum. Idē in 6. lib. de Tri. Verbum quidem ſolus filius accipitur, nō ſimul pater & filius, tanquam ambo ſint vnum verbum. Sic enim verbum dicitur, quomodo imago, non autē pater & filius ſimul ambo imago: ſed filius ſolus eſt imago patris, quemadmodū filius. Idem in 7. lib. de Trini. Verbum, ſecundum quod ſapientia eſt & eſſentia, hoc eſt quod pater, ſecundum quod verbū, non hoc eſt quod pater, quia verbum non eſt pater, & verbum relatiue dicitur, ſicut filius. Item in eodem, Sicut filius ad patrem refertur, ita & verbum ad eum cuius eſt verbum refertur, cum dicitur verbum. Et propterea non eo verbū, quo ſapientia dicitur: quia verbum non ad ſe dicitur, ſed tantum relatiue dicitur ad eū cuius eſt verbum, ſicut filius ad patrem. Eo quippe eſt filius, quo verbū, & eo eſt verbum quo filius, ſapientia vero, quo eſſentia: & ideo quia pater & filius ſunt vna eſſentia, & vna ſapientia. Item in eodem, Non eſt pater ipſe verbum, ſicut nec filius, nec imago. Quid autem abſurdius quā imaginem ad ſe dici? Idem in 5. Dicitur relatiue filius, relatiue dicitur verbum, & imago, & in omnibus his vocabulis ad patrem refertur, nihil autem horum pater dicitur.

(Margin: Cap.7. — cap.2. — Cap.3 — Libr.7. de Tria. c. 2. — 7. Cap. 1 — Cap. 13.)

Breuiter ſummam colligit intelligentiæ prædictorum.

APERTE oſtenſum eſt, ꝙ ſicut filius vel genitus relatiue dicitur ad patrem, ita verbum & imago: & quod eo dicitur verbum ſiue imago, quo filius, ideſt, eadem proprietate, ſiue notione dicitur verbum & imago qua filius, ſed non eo quo verbū, dicitur ſapientia vel eſſentia, quia non notione qua dicitur verbum, dicitur ſapientia. Nam ſapientia dicitur ſm eſſentiam, non ſm relationē.

Generalis regula eorum quæ ad ſe, & eorum quæ relatiue dicuntur: Quicquid enim ad ſe, ſimul ambo dicuntur, ſed non ita in prædictis relatiuis.

ET eſt hic aduertenda quædam generalis regula eorū quæ ad ſe, &

ſe, & eorum quæ relatiue dicuntur de patre & filio. Quicquid.n. ad ſe dicuntur, vt ait Aug.in 6.lib.de Trin. non dicitur alter ſine altero, ideſt, quicquid dicuntur quod ſubſtantiam eorũ oſtendat, ambo ſimul dicuntur. Ergo nec pater eſt Deus ſine filio, nec filius ſine patre, ſed ambo ſimul Deus, ſed non ambo ſimul pater, non ambo ſimul filius, vel verbum, vel imago.

Cap. 2.

An ſecundum ſubſtantiam dicatur Deus de Deo, & huiuſmodi.

HIC quæritur, cum dicitur Deus de Deo, lumen de lumine, & huiuſmodi, vtrum dicantur ſecundum ſubſtantiam, nam ſecundum relationem conſtat iſta non dici. Si vero ſecundum ſubſtantiam dicũtur ſimul ambo, ſcilicet pater & filius, poſſunt dici Deus de Deo, lumen de lumine, ſecundum prędictam regulam. Ad qđ dicimus, quia licet Deus ſecundũ ſubſtantiã dicatur & lumen, & ſapientia, & huiuſmodi, & nunquam relatiue accipiantur: aliquando tamen pro relatiuis, ideſt, pro perſonis, ſed non relatiue accipiuntur, vt cum dicitur, Deus genuit Deum, alterũ pro patre alterum pro filio ponimus: ſimiliter cum dicitur, Deus de Deo, lumen de lumine. In alijs quoque locutionibus ſæpe reperiuntur nomina eſſentiæ ad ſignificationem perſonarum deducta, vt cum dicitur, Deus natus, Deus mortuus, Deus paſſus, vbi filius tantum ſignificatur. Ita & de ſolo filio intelligitur cum dicitur, Deus de Deo, & huiuſmodi. Vnde Aug. quærens quomodo huiuſmodi dicantur, in 6.lib.de Tri.ait, Quomodo Deus de Deo, lumen de lumine dicitur? non enim ſimul ambo Deus de Deo, ſed ſolus filius de Deo, ſ. patre, nec ambo ſimul lumen de lumine, ſed ſolus filius de lumine patre.

Reſpõſio, vbi nomina ſubſtãtiæ dicuntur aliquã do poni ꝑ perſonis.

Li. 6. ca. 2

Quod tantum ſecundum nomen ſubſtantiæ dicitur illud de illo, non ſecundum nomina perſonarum.

ET eſt ſciendum ꝙ ſecundum nomina ſubſtantiæ tantum dicitur illud de illo, licet ibi illa nomina ſubſtantiam non ſignificent. Secundum vero eadem nomina perſonarum nunquam dicitur illud de illo, ſicut verbũ de verbo, vel filius de filio: quia huiuſmodi nomina diuerſis perſonis conuenire non poſſent. Quod Augu. licet obſcure, in eodem lib. ita dicit, Hoc ſolum de eis dici non poteſt illud de illo, quod ſimul ambo non ſunt, ideſt, illo ſolo nomine nõ poſſumus vti ad oſtendendum vnum de vno, quod ſimul ambobus non conuenit: ſicut verbum de verbo dici nõ poteſt, quia nõ ſimul ambo verbum, nec imago de imagine, nec filius de filio, qa non ſimul ambo filius vel imago. Et ſicut nomina ſubſtantiæ aliquando intelligentiam perſonarum diſtincte faciunt, ita etiã interdum totius trinitatis ſimul. Vnde Aug. in eodem libro ait, In patris nomine, ipſe pater per ſe pronunciatur, in Dei vero nomine, & ipſe pater, & filius, & ſpiritus ſanctus, vt cũ dicitur, Nemo bonus niſi ſolus Deus, quia trinitas eſt vnus ſolus Deus.

Libr. 6. de Trin. ca. 2

Quod nomina ſubſtãtia aliqñ trinitatis intelligentiam ſignificant.

Li. 5. ca. 8

Luc. 18.

De

De proprietatibus perſonarum ſecundum quod diuerſis nominibus exprimuntur per vocabula magis vſitata.

DISTINCTIO XXVII.

Hic quæri poteſt. Vtrum proprietates.

Expoſi. Diuiſio. SVPRA aſſignauit Magiſter proprietates perſonales, hic agit de ipſis ꝓprietatibus ſecundum ꝙ per diuerſa vocabula exprimuntur. Et quoniã contingit eas exprimi per vocabula magis vſitata, & minus vſitata, ideo hęc pars habet duas partes. In prima agit de expreſſione proprietatum per vocabula magis vſitata. In ſecunda per vocabnla minus vſitata, intra diſt. eadem. Hic non eſt prætermittendum. Prima pars habet quatuor. Cum enim Hila. & Aug. proprietates alijs, & alijs vocabulis aſſignent, vterque tamẽ conſuetis, quia vnus ſcilicet Aug. per generare, & generari, alter ſcilicet Hila. per eſſe patrem, & eſſe filium. Et ideo Magiſter primo quærit, vtrum ſint eędem proprietates ab vtroque aſſignatæ. Secundo, ſoluit, oſtendẽs quod ſint eędem, ibi. A D quod ſine præiudicio aliorum. Tertio, ne credat aliquis, quod omnino ſint eędem oſtendit, quod re eędem ſunt, ſed differunt quantum ad modum ſignificandi, ideſt in concretione, & in abſtractione, ibi. Nec tamen videtur nobis omnino idem. Quarto vero, qa dixerat proprietates ſignificari in cõcretione, quæri poſſet reſpectu cuius, & oſtendit, quod reſpectu hypoſtaſum, ibi. Illę enim proprietates ſingulæ ſingulis,

Proprium patris eſt, quod ſemper eſt pater.

Dub. 1 Videtur dicere falſum. Omnis eñ proprietas differt ab eo cuius eſt proprietas, vel re. vel ratione, ſed pater, & pater conueniunt re. & ratione, & nomine, ergo vnum non eſt proprietas alterius. Reſpon. Dicendum, qđ in patre intelligimus & illum qui eſt pater, & quo eſt pater, quando ergo pater prædicatur de ſe, ratione vnius ſubiicitur, & ratione alterius prędicatur. Similiter quando aſſignatur eſſe patrem proprium patris, quia aſſignatur vt in ratione attributi, ideo ratione ipſius proprietatis attribuitur ipſi hypoſtaſi. Vnde dicit, quod eſſe patrem eſt proprium patris, non quod pater ſit pater. — Reſponſ.

Vel natiuitas, vel origo.

Videtur dicere contra illud, quod dictum eſt ſupra diſt. iij. cap. de veſtigio. Et tractum eſt ab Auguſtino de vera religione, ſcilicet, quod origo appropriatur patri. Reſpon. Dicendum, quod origo ſemper dicitur relatio, poteſt ergo accipi origo, vel reſpectu creaturę, vel reſpectu perſonę. Si reſpectu creaturæ, ſic & reſpectu totius trinitatis, & appropriatur patri. Si autem reſpectu perſonæ, ſic poteſt accipi actiue, vel paſſiue. Si actiue, ſic eſt patris, & filij, ſed appropriatur patri. Si paſſiue, ſic filij, & ſ. ſ. & appropriatur filio, non ſecũdum quod ſimpliciter dicitur, ſed ſecundũm qđ origo dicit emanationem ꝑ modum naturæ. Sic enim cum id ſit propriũ filij, ſimiliter & origo ſecundũ quod ſic accipitur, & hoc modo accipitur hic, & ideo non eſt contra illud. — Dub. 2 — Reſpon.

Gignere, vel gigni, vel procedere, ipſas tantum relationes non hypoſtaſes ſignificant.

Videtur hoc falſum, quia relationes ſignificant in concretione, & nõ tantum importãt relationes, ſed etiã ſuppoſitum. Sed quando tantum important relationes, ſignificant abſtracte. Si ergo hoc quod eſt gignere non importat relationem abſtracte, ſed concrete, videtur, quod non tantum importent relationes. Reſpon. Dicendum, quod differenter importatur concretio. Aliter enim importatur per verbum, aliter per nomen adiectiuum. Quia enim verbum importat actum, vt egredientem, ideo in quadam diſtantia, & ideo importat — Dub. 3 — Reſpon.

Digitized by Google

tat ſub quadam inclinatione. Et propter hoc quia in diſtantia importat, non claudit intra ſe ſuppoſitum, imo oportet, quod addatur extra, niſi locum exterioris additionis ſuppleat demonſtratio, quæ eſt in actu proprie primæ, & ſecundæ perſonæ, quoniam ſemper ſunt præſentes, & demonſtratiuæ, & ideo quamuis importet in concretione, tñ non importat niſi relationem quantũ eſt de ſe, non ſuppoſitum: ſed nomen adiectiuum idem ſignificans, ſignificat vt proprietatem informantem, & ideo in quadam vnione, & indiſtantia, & ideo formã ſimul importat & ſuppoſitum, vt cum dicitur album, niſi ſignificetur in abſtractione, vt cum dicit̃ albedo. Hoc attendens Magiſter dicit, ꝙ paternitas, & filiatio, gignere, & gigni dicũt tm̃ relatiões.

Cum vero nomina relationum ponimus in prædicatis, notiones ipſas tantum ſignificamus, non hypoſtaſes.

Dub. 4 Contra, quia ſi hoc verum eſt, qñ dicitur eſſentia eſt pater, cum pater ponatur in prædicato, ſtat tantum pro notione: ergo idem eſt dicere eſſentia eſt pater, ac ſi diceretur, eſſentia generat, ſed hæc eſt falſa: ergo

Reſpon. 4 &c. Reſpon. dicendum, ꝙ quædam ponuntur in prædicato per naturam propriam, & ſignificationẽ, & talia ſunt quę important compoſitionem, ſicut verba, & de talibus loquit̃ Magiſter. Quædã ita ponuntur in prædicato, ꝙ ſunt nata ſubijci, vt hoc nomen pater, & hoc nomẽ filius, & talia, quia non ſolum nata prædicari, verumetiam ſubijci, poſſunt importare intellectum hypoſtaſis, vnde verbum Magiſtri intelligendum eſt cũ præciſione. ſ. de illis quæ ita nata ſunt prædicari, ꝙ non ſubijci, & ita non habet inſtantiam.

Characteriſtica vero. i. determinatiua ſunt hypoſtaſeon, & non naturæ &c.

Dub. 5 Videtur male dicere, quia proprietates quæ nõ determinant naturam, ſunt non naturales: quia omnis proprietas naturalis, eoipſo ꝙ naturalis eſt, naturam determinat: ergo ſi proprietates in diuinis non determinant naturam, non ſunt naturales: ergo præter naturam, ergo accidentales. Reſpon. dicendum, quod ſicut ordo naturę dicitur dupliciter, aut quo natura ordinatur, aut in quo natura eſt ratio ordinandi, ſic etiam de proprietatibus intelligendum: & quoniam dicimus proprietatem naturalem, non oportet ꝙ proprietas habeat naturam vt ſubiectum, ſed ꝙ ſit conſonans naturæ ipſius ſubiecti; ſicut filius naturalis nõ dicitur, quia ſit a natura vel eſſentia, ſed a patre naturaliter producente. ſic & in propoſito eſt intelligendum. Reſpon.

AD intelligentiam hujus partis quatuor quæruntur. Primo. quæritur vtrum eſſe patrem, & generare, ſit vna notio. Secundo, quæritur quæ illarum ſit alterius ratio. Tertio, vtrum proprietates cõtingat abſtrahi. Quarto, vtrum circa eas liceat contrarie opinari. Artic. 1

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Paternitas & generatio ſunt vna Notio ſecundum rem, licet generatio vario modo ſignificet.

QVOD ſit eadem notio, oſtenditur ſic. Vna ſola proprietas eſt hypoſtaſis, quę dat eſſe diſtinctum. Nam non eſt in ratione accidentis, ſed formæ, ſed illa eſt vna ſola vnius: ſed generare eſt vna proprietas, per quam hypoſtaſis patris diſtinguitur, ſimiliter & eſſe patrem: igitur ibi eadem eſt notio. Item. Patris ad filium eſt vna ſola relatio, quia vna tantum origo, & vnus modus emanandi. Sed generare dicit relationem patris ad filiũ, ſimiliter & eſſe patrem: igitur eadẽ relatio, vel notio: vel ſi ſint diuerſę proprietates, tũc igitur notiones erũt plures, quam quinque, immo infinitæ. Sicut enim ad generare ſequitur eſſe patrem, ita ſequitur referri ad patrem, diſtingui a patre &c. quæ ſi ſint Fundamenta.

notiones

eſt generari quàm eſſe, & prius eſt eſſe, quàm referri: igitur prius eſt generari, quàm eſſe filium: igitur pari ratione prius eſt generari, quàm eſſe patrem ſecundum ordinem intelligendi. Si igitur prius eſt ratio poſterioris, & non econuerſo, igitur, &c. Item hypoſtaſis patris eſt pater, aut ergo quia Deus, aut quia Deus generans. Non quia Deus, quia pari ratione & filius: ergo quia Deus generans: igitur &c. Contra. Non generat niſi perſona diſtincta, quoniam generare non conuenit eſſentiæ, ſed perſonæ: ſed perſona patris non eſt diſtincta niſi per paternitatem: igitur non conuenit generare illi hypoſtaſi niſi per paternitatem: igitur non generat niſi quia pater. Item. In his, quæ non acquiruntur per actum, prius eſt habitus, quàm actus ſm rationem intelligendi, quia enim non ſumus boni per opus, ſed magis econuerſo: prius etiam ſumus boni, quàm operemur bona: ſed paternitas non acquiritur in Deo per actum: ergo prius ordine intelligendi intelligitur eſſe pater, quàm generet. Item. Pater generat, iſte eſt quidam act⁹ diuinus, qui per ſe ineſt ſoli patri: quæro per quid. Aut enim quia Deus, aut quia Deus pater, aut quia innaſcibilis. Non quia Deus, quia tunc etiam ineſſet filio. Non quia innaſcibilis: quia innaſcibilitas dicit natiuitatis priuationem, non poſitionem: igitur a diuiſione, quia Deus pater.

Ad opp.

9. meth.

10 RESP. Ad intelligentiam huius notandum; quòd hic eſt duplex opinio. Quidam dicunt, quòd cum proprietates relatiuæ econtrario ſint in Deo quàm in creaturis, quia in creaturis, vt aduenie̅tes, in Deo vt inſiſte̅tes. In creaturis enim actus eſt relationis ratio. Vnde in inferioribus ideo eſt pater, quia generat. Sed in diuinis ecõtrario, relatio eſt ratio actus. Vnde ſimpliciter cõcedunt quòd pater generat, quia pater, & negant conuerſim. Sed quamuis illud poſſet aliquo modo capi ab intellectu ex parte patris, tamen ſi illud conſideramus in filio, omnino non videtur intelligibile, quòd ideo ſit pater, quia filius generetur. Nam communiter dicitur, & ratio concordat, q̄ filius, & quòd ſit, & quòd filius ſit hoc habet per generationem: igitur generatio ſecundum rationem intelligendi præcedit filiationem, & relatiua ſunt ſimul natura in intellige̅do, non tantum in eſſendo: igitur generatio eſt ratio dicendi paternitatem in Deo patre. Sicut enim ſe habet generatio paſſiua ad filiationem, ita actiua ad paternitatem. Et propterea eſt alia opinio, quòd ideo eſt pater, quia generat, & quòd illud ſit bene dictum patet per differentiam aſſignatam inter generationē, & eſſe patrem. Nam ſecundum propriam rationem, generatio dicit notionem, ſiue originem: paternitas dicit habitudinem. Conſtat autem quòd origo eſt ratio habitudinis, non habitudo ratio originis eſt. Et ideo generatio eſt ratio paternitatis, non econuerſo: ideo conceduntur rationes ad hoc.

11 AD illud igitur quod obijcitur in contrarium, quòd non generat niſi perſona diſtincta. Dicendum, quòd verum eſt ſecundum rationem intelligendi. Neceſſe eſt enim ante generationem eſſe hypoſtaſim, ſecundum rationem intelligendi loquor, ſed nõ oportet præintelligere eam actu diſtinctam: quia ipſa diſtinguitur per proprietatem generationis diſtinctione completa, ſicut melius patebit infra: tamen ſecundum rationem intelligendi ratio diſtinguendi incohatur innaſcibilitate. ideo generat, non vt prius diſtincta paternitate, ſed vt diſtincta quodammodo innaſcibilitate.

Cõcordat S. Tho. 1. Par. q. 41. ar. 1. vbi docet q̄d paternitas vt eſt con ſtitutiua patris pce dit ſm ratione̅ ipſū generare.

12 AD illud quod obiicitur, quòd non acquiritur per actum: dicendum, quòd in diuinis nulla proprietas acquiritur, quia quælibet eſt eſſentia: tamen ſecundum rationem intelligendi, origo, ſiue emanatio originis, eſt ratio relationis, ſicut in his inferioribus eſt ratio ſecundum eſſe. Vnde ſicut actus generationis eſt æternus, ita & proprietas paternitatis æterna. Vnde quamuis non acquiratur per actum, ineſt tamen per actum: vnde illa propoſitio eſt

Digitized by Google

falſa, & debet generaliter exponi in eis ſic, quæ ibi non inſunt p actũ, &c. & tunc minor eſt falſa. Poteſt tamen dici, quòd illud eſt verum de actu, qui elicitur ex habitu, ſicut op⁹ meritorium ex gratia: ſed actus generationis non elicitur, nec intelligitur elici ex paternitate, ideo nō oportet præintelligere paternitatẽ ad hoc
13 quòd intelligat generare. A D illud. Aut generat, quia Deus, aut quia pater, &c. Dicendum, quòd generat, quia Deus innaſcibilis: & eſt inſpirabilis, quia improceſſibilis. Quod obijcitur, quòd innaſcibilitas dicitur ſecundum priuationem, dicunt aliqui, quòd priuatio non eſt ratio habitus, ſcilicet pura: ſed priuatio aliqua cum habitu ſubſtrato eſt ratio. Vnde ſicut aliquis homo liberalis inuitat ad comedendum, quia ſolus, ſic pater generat ex liberalitate, & ne ſit ſolus, & ideo cum ſemel generauit, & ſpirauit, non amplius generat, quia iam non amplius eſt ſolus, quamuis ſit liberalis. Aliter tamen eſt dicendum ſicut dictum fuit, quòd innaſcibilitas eſt priuatio, quæ ſecundum rẽ eſt perfecta poſitio. Innaſcibilis enim dicitur pater, quia non eſt ab alio, & non eſſe ab alio eſt eſſe primũ, & primitas eſt nobilis poſitio. Primum enim ratione primi, adeo dicit nobilem poſitionem, & conditionem, vt videbitur, quòd ad poſitionem primi ſequitur poſitio ſecundi. Vnde quia primum, ideo principium, quia principium, ideo vel actu, vel habitu eſt principiatum. Quoniam igitur ratio primitatis in aliquo genere eſt ratio principiati in illo, ideo quia pater eſt primum reſpectu emanationis, generationis, & proceſſionis, generat, & ſpirat. Et quoniam primũ in genere generationis, quia innaſcibilis, primum in genere ſpirationis, quia Deus improceſſibilis: ideo generat quia Deus innaſcibilis, & vltra non eſt ponere quare eſt innaſcibilis. Cum enim innaſcibilitas dicat primitatem, & ſtatus ſit in primo, & ideo &c. Et hoc eſt quod dicitur infra, diſtinc. 29. circa principium. Pater eſt principium totius

InſtatSco. cõtra hoc dictũ. q. 4 q. ibi contra iſtam rationem.

diuinitatis, quia a nullo, & hoc eſt, quod in pluribus locis ſupra poſitũ eſt. Quod autem mouet ad hoc, dicendum, primum eſt antiqua poſitio magnorum Doctorum, qui dixerũt, quòd innaſcibilitas ĩ patre dicit fontalem plenitudinem, fontalis autem plenitudo conſiſtit in producendo. Sed conſtat, quòd non, ideo quia creaturam producit, dicitur in eo fontalis plenitudo, quia hoc conuenit tribus: nec ideo quia producit ſpiritum ſanctum, quia hoc conuenit filio: igitur fontalis plenitudo in patre, ponit generationem in eodem. Si ergo innaſcibilitas eſt fontalis plenitudo, patet &c. Mouet etiam communis opinio, quæ dicit innaſcibilitatem eſſe proprium patris: ſed non poteſt eſſe proprium, & maxime quia proprium importat notionem, ſecundum quòd importat puram priuationem, ſic enim conuenit eſſentiæ, & ſpiritui ſancto: igitur aliquid ponit. Non abſolutum: conſtat quia ratione illius non poteſt eſſe proprietas, ſed non poteſt ponere reſpectiuũ poſitiuum reſpectu producentis: igitur de ratione ſua ponit reſpectu producti, ſed ſecundum rationem intelligendi. Prima ratio reſpiciendi aliquem, vt productum, eſt generatio: ergo ad innaſcibilitatis poſitionem ſequitur poſitio generationis: igitur &c. Mouet etiam verbum Hilarij 12. de trinitate, vbi dicit, quòd pater eſt auctor filij. Conſtat autem, ꝙ per auctorem intelligit non factorẽ, ſed genitorẽ: eo ergo conuenit patri eſſe genitorẽ, quo cõuenit ei eſſe auctorem. auctorẽ autẽ conuenit ei per id quòd dicit auctoritatem eſſe in patre. Sed ſumma auctoritas eſt in patre ratione innaſcibilitatis: ergo conuenit hypoſtaſi patris ratione innaſcibilitatis generare: & hoc videntur dicere verba Hilarij. 12. de trinitate, ſi quis attendat, & ſimiliter in quarto. Mouet etiam verbum Philoſophi, qui dicit, quòd principia quanto ſunt priora, tanto potentiora, & quòd cauſa prima plus influit, & quòd quæ eſt ſimpliciter prima, ſumme habet influere per omnem

Ariſto. in li. d cauſis

nem modum. Si ergo videmus in ordine cauſarum, inter quas eſt ordo eſſentialis, quòd primitas facit eſſe ſummam influentiam in cauſa, & maiorem influentiam ſecundum eſſentiam, pari ratione vbi eſt ordo perſonarum, primitas in prima perſona eſt ratio producendi alias, & quia innaſcibilis dicit primitatem, hinc eſt, quòd dicit fontalem plenitudinem reſpectu productionis perſonalis. Et huius ſignum videmus, quòd prima in generibus ſunt principia aliorum, & quæ ſunt ſimplicia, vt in pluribus, ita quòd in eis ſit ſtatus, habent potentiam infinitam, ſicut punctus reſpectu linearum, & vnitas reſpectu numerorum: ſic etiã diuina eſſentia, quia prima reſpectu, creaturarum. Vnde fortaſſis, quia diuina eſſentia eſt prima, ideo eſt omnipotentiſſima. Et quia omnis eſſentia ſequitur eſſentiam trium perſonarum, impoſſibile eſt quòd vna perſona producat aliquid ſine altera. Quamuis autem potentia producendi reſpectu perſonarum infinitarum non debuerit eſſe, ſicut ſupra demonſtratum eſt: attamen ſi per impoſſibile poneretur, quòd mille perſonæ producerentur, neceſſe eſſet, quòd omnes immediate procederent a perſona patris. Quia ſicut cauſa prima neceſſario in omni productione ſequenti immediate operatur, ſic ſuo modo in perſonis. AD hoc autem mouet ratio. Sicut enim poſſibile eſt intelligi hypoſtaſim patris, & filij, non intellecta hypoſtaſi ſpiritus ſancti, ſic etiam poſſibile eſt intelligi hypoſtaſim patris nulla alia perſona intellecta, & tunc quidem intelligeretur non intellecta paternitate, & certum eſt quòd poſſibile eſt hoc intelligi, poſſumus enim non intellecta perſonarum pluralitate intelligere diuinam naturam habentem illam, & ꝙ illam non habeat ab alia, ita intelligunt gentiles: igitur ſic intelligendo, contingit de iſto dicere, & intelligere, quód poſſit generare. Per quid ergo poteſt nihil inuenio in illa hypoſtaſi non commune præter innaſcibilitatem. Si ergo generatio non poteſt ei ineſſe per illud quod eſt commune, id eſt ei per illud quod eſt proprium, hoc autem eſt innaſcibilitas: ergo &c. Rurſus ſicut videmus plures perſonas in vna natura, ſic plures proprietates in vna perſona: ergo ſicut ad perfectionem completiſſimam neceſſe eſt omnes perſonas reduci ad vnam, quæ ſit principium aliarum; ſic omnes proprietates perſonæ reduci ad vnam, quæ ſit ratio illarum. Sed in patre eſt paternitas, & innaſcibilitas, & ſpiratio, ſed innaſcibilitas nõ eſt reducibilis ad alias, ergo neceſſe eſt quòd aliæ reducantur ad innaſcibilitatem, quæ eſt (ſicut dixerunt) fontalis plenitudo. Amplius. Paternitatis, & generationis proprietas quantum eſt de generali ſua ſignificatione cõmunicabilis eſt, vt patet in creaturis, quia genitus generat, & filius vnus ſit pater alterius. In diuinis autem paternitas eſt incommunicabilis; ergo cum hoc non ſit de ratione paternitatis inquantum paternitas, erit de ratione alicuꝰ quod eſt incommunicabile, hoc autem erit innaſcibilitas, ſiue primitas, qa primum non poteſt dare alij primitatem, & innaſcibilis non poteſt generare innaſcibilem, ergo videtur, quòd in diuinis hypoſtaſis patris ideo generet, quia innaſcibilis. Poſtremo. Cum idem ſit primum, & principium, ſicut patet, & Philoſophus dicit, aut ideo eſt primum quia principium, aut econuerſo. Conſtat quòd ei conuenit ratio principij qa eſt primum, ideo per ſe hoc habet. Et conſtat quòd ſtatus eſt in primo principio, non quia principium, ſed quia primum. Et conſtat, quòd illa eſt conditio nobiliatis; ergo cum pater ſit totius deitatis principium, vt dicit Aug. hoc eſt quia primum, ac per hoc quia innaſcibilis. Hoc ſine præiudicio aliorum dictum eſt, vtraque enim harum poſitionum magna eſt, & neutra eſt contemnenda: hæc autem videtur magis cadere in intellectu quàm prima: maxime ſi reſpiciatur ipſius paternitatis propria acceptio, quæ eſt vere relatio, & Ariſtot. 1. Poſter.

ſimul natura cum filiatione, nec po teſt abſtrahi a natura, & proprietate relationis: vnde ita importat habitudinem ad filium, ſicut & generare, ideo & iſta poſitio intelligibilior videtur, & melius patebit infra cum agetur de innaſcibilitate.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

In diuinis perſonis realis abſtractio non reperitur, quanquã ſecundum quendam modum intelligendi abſtrahatur communicabile ab incommunicabili.

Fundamenta.

VTRVM contingat proprietates abſtrahi. Et quòd non, videtur, quia omnis abſtractio ſupponit concretionem, ſed in eis ſolum proprie eſt concretio, in quibus eſt determinatiua prædicatio: ergo ſi hoc eſt in accidentibus tãtum, videtur, ꝙ vbicũq; eſt ponere proprietatem abſtrahibilem, ibi eſt etiam ponere proprietatem accidentalem, ſed talis nullo modo ponitur in diuinis, ergo &c. Item. Vbicunque eſt abſtractio, abſtractum eſt ſimplicius concreto, hoc non habet inſtantiam: ſed in diuinis non eſt maior ſimplicitas, & minor, cum omne quod eſt ibi ſit ſimpliciſſimum, & in fine totius ſimplicitatis eſt: ergo in diuinis non cadit abſtractio. Item. Omnis abſtractio, aut eſt vniuerſalis a particulari, aut formæ a materia. Sed in diuinis nec eſt vniuerſale, nec particulare, nec forma, nec materia: ergo in diuinis non eſt abſtractio. Item. Quandocumque abſtrahitur aliquid ab aliquo, minus eſt quòd remanet, quàm ante abſtractionem erat, quia vtrumq; aliquid eſt, nihil.n. non abſtrahitur ab aliquo, nec nihil a nihilo, ſed aliquid ab aliquo: ergo ſi paternitas a perſona, vel hypoſtaſi eſt abſtrahibilis, ergo minus haberet de entitate, quàm cum paternitate. Sed contra. Paternitate abſtracta intelligitur hypoſtaſis eſſe Deus: ergo ſi minus haberet de entitate, quam cum paternitate, intelligeretur Deus non habere ſummũ eſſe. Contra. Magiſter dicit in litera, Paternitas, filiatio, proceſſio, ipſas tantum relationes ſignificant, aut ergo aliquid adhuc reſpondet in re, aut nihil. Si nihil, ergo falſo, & inaniter ſignificant. Si aliquid, ergo videtur quòd abſtrahibiles a parte rei. Item. Non intellecto filio non minus poteſt intelligi hypoſtaſis patris eſſe, ſed non intellecto filio non poteſt intelligi paternitas, ergo abſtracta proprietate adhuc poteſt intelligi hypoſtaſis illa eſſe, cuius erat proprietas. Sed quandocumque aliqua duo ſic ſe habent, quòd vnum poteſt intelligi ſine alio, vnũ poteſt abſtrahi ab altero: ergo vere poteſt intelligi proprietas abſtrahi ab hypoſtaſi. Item. Cum dico perſonam, intelligo habentem naturã cum proprietate incommunicabili, ſed conſtat hoc totum non ſimul intelligi, ergo prius vnum, poſtea alterum: ergo prius intelligo naturam, deinde habentem, & tertio proprietatem incommunicabilẽ: ergo vnumquodque per ſe eſt intelligibile, ergo & proprietas ſine ſubiecto: ergo ab ipſo eſt abſtrahibilis. Si tu dicas mihi quòd a parte intellectus poteſt abſtrahi non a parte rei. Contra. Secundum hoc ſi abſtractio eſt a parte modi intelligendi, ergo notio, & perſona non differunt niſi ſolo modo loquendi, & hoc eſt ſupra improbatum. Item. Relatio in diuinis eſt vera relatio, quia vt dicit Boetius, Deus non eſt ſine relatione relatus, Sed vbi eſt vere quantitas, & quantum, ibi vera abſtractio, non tantum a parte intellectus, ſed etiam a parte rei, ergo etiam pari ratione vbi eſt vera relatio, & vere relatus, ibi eſt abſtractio. Item. Quandocunque aliqua proprietas habet diſtingui ab alia ſecundum rem a qua non diſtinguitur ſecundum ſuppoſitum, ibi eſt abſtractio non ſolum

Auer. 3. de ani. 8.

a parte

a parte intellectus, ſed etiam a parte rei, ſed paternitas differt ab innaſcibilitate, non autem differt ab innaſcibili patre. ergo vere, & proprie eſt abſtrahibilis proprietas, ſiue notio a perſona, non ſolum a parte noſtra, ſed etiam a parte rei.

14 RESPON. Dicendum, quòd abſtrahi aliquid ab aliquo eſt dupliciter. Vno modo abſtractione, quæ habet totum a natura rei, & ſic abſtrahitur vniuerſale a particulari, & forma a materia, quoniam vtrobique eſt compoſitio, & diuerſitas. Alio modo eſt abſtractio, quæ totum habet ab intellectu noſtro. Intellectus enim noſter cum intelligit aliquid completum, de neceſſitate dupliciter intelligit, ſiue ſub duplici ratione, ſcilicet per modum ipſius quod eſt, & ipſius quo. Semper enim cum aliquid intelligit, conſiderat ipſum intelligibile per aliquam rationem, per quam etiam ipſum capit, & ita intellectus noſter eſt reſolubilis in intellectu ipſius quod eſt, & ipſius quo, quia compoſitio erat circa ipſum. Quoniam igitur realis abſtractio præſupponit compoſitionē, quæ nullo modo eſt in Deo, nec quātum ad eſſentiam, nec quantum ad perſonam, ideo nullo modo eſt ibi abſtractio a parte rei. Rurſus. Quoniam Deum intelligimus ſecundum poſſibilitatem intellectus noſtri, intellectus noſter intelligit Deum per modum ipſius quod, & ipſius quo, & intellectus noſter eſt reſolubilis, & quia reſolubilis etiam compoſitus, quamuis res non ſit compoſita, quantum ad ipſum poteſt eſſe abſtractio, & ſeparatio, ut intelligat ipſum quo eſt, quod eſt non intellecto. & quoniam modus ſignificandi conſequitur modum intelligendi, ideo contingit ſignificare ipſum quo in abſtractione, & hoc ex parte communicabilis, vt cum dicitur Deus, & deitas, & ex parte incommunicabilis, vt cum dicitur paternitas. Concedo ergo, ſicut manifeſtant primæ rationes, quòd non eſt ibi realis abſtractio.

AD illud quod obiicitur in contrarium de ſignificatione. Dicendū, quòd aliquid reſpondet a parte noſtri intellectus, nec oportet quòd reſpondeat abſtractio. Sicut enim intellectus noſter, licet ſit compoſitus, vere intelligit ſimplex per modum compoſiti, quia ponit illam compoſitionem circa ſe, non circa rem intellectam, ita eſt omnino intelligendum de abſtractione: & ita patent duo ſequentia, quæ ſunt ſumpta a ratione intelligendi. AD illud quod obijcitur, quòd tunc differunt ſolum modo loquendi. Dicendum, quòd ſicut tactum fuit in diſtinctione præcedenti, relatio ſecundum cōparationem ad ſubiectum tranſit, ſecundum comparationem ad obiectum, ſiue terminum manet, quia abſtractio eſt formæ a ſubiecto, non a termino, quia paternitas abſtrahit a patre, non a filio, & quantū ad cōparationem ad ſubiectum eſt omnino idem, ideo nullo modo eſt abſtrahibilis a parte rei. Nihilominus tamen differre poteſt aliquo modo per comparationem ad obiectum, quæ quidē differentia ſumitur a parte rei, ſed ſicut illa differentia nihil facit ad compoſitionem, ita nihil facit ad abſtractionē, & ſic patent duo ſequentia, quia relatio manet, & diſtinguitur ab alia: ſed hoc eſt per comparationē ad obiectum nō ad rem, & hoc eſt ſubiectum, &c. 15

16

Nō placet iſtā Sco. q. 1. quoli.

QVAESTIO IIII.

CONCLVSIO.

De notionibus licet aliter opinari ſine peccato, non tamen aſſerere, quia vbi eſt præſumptio, non deeſt peccatum.

Fundamenta. VTRVM peccatum ſit contrarie de notionibus, ſiue proprietatibus opinari. Et quòd non videtur, quoniã ſancti contrarias opiniones habuerunt de ſcripturis, & tamen non peccauerunt, ſed ſolum erat eis pœna. Vnde Aug. Falſa pro veris approbare non eſt natura hominis inſtituti, ſed pœna damnati. Item. Hierony. Quod de ſcripturis veritatem non habet, eadem facilitate contemnitur, qua probatur. ſed notiones non habent veritatem a ſcripturis, ſed inuentæ ſunt a magiſtris: ergo licet multa ibi eadem ratione contemnere, qua probare. Item, Hoc videtur ratione, quia numerus notionum, & huiuſmodi non ſunt de illis, quæ ſunt neceſſaria ad ſalutem: ſed contrariæ opinari licet in his, quæ non ſpectãt ad viam ſalutis, & hoc ſine peccato. Item. Si eſt ibi peccatum, ergo aut fidei, aut morũ. Non fidei, quia non eſt contra articulos. Non morum, quia credere falſum non reſpicit mores: ergo nullum peccatum. Contra. De duobus contrariæ opinantibus circa notiones, neceſſarium eſt alterum dicere falſum circa diuina, ſed mendacium circa diuina eſt mendacium in Chriſtiana religione, & hoc eſt grauiſſimũ peccatũ: ergo &c. Item. Duobus contrariè opinantibus circa notiones, neceſſe eſt alterum decipi, & errare, Sed error circa diuina eſt periculoſiſſimus: vnde Auguſt. 1. de trini. Nec periculoſius alibi erratur, nec fructuoſius aliquid inuenitur. Si ergo error circa humanitatẽ Chriſti eſt peccatum, ergo & circa notiones multofortius. Item. Cum proprietates ſint ipſe Deus, qui dicit vel credit proprietates eſſe quod nõ ſunt, vel non eſſe quod ſunt, dicit de Deo, quod non eſt. Sed qui dicit Deum nõ eſſe quod eſt, vel econuerſo, errat errore peccati: ergo cum alter opinantium ſit huiuſmodi, ergo &c. Item. Sicut dicit Aug. non ſolum ille mentitur, qui dicit falſum, ſed etiam qui aſſerit dubium: ſed vterque opinantium dicit quid dubium, quiá nulla opinio duorum eſt certa, ergó vterq; mentitur, ſed qui mentitur circa verum peccat moraliter, vel venialiter, ſed plꝰ mortaliter, ergo vterq; peccat.

Hiero. ſup Mat. c. 23. in quadã Homilia.

Ad opp.

RESP. Dicendum, ꝙ contrarie opinari, vel poteſt eſſe circa ea, quæ ſpectant ad doctrinam Chriſtianæ religionis, vel circa ea, quæ ſpectant ad doctrinam humanæ inquiſitionis. 17 Circa ea, quæ ſpectant ad doctrinam humanæ inquiſitionis licet contraria opinari, & contra aſſerere, quia illa non faciunt ad ſalutem. Aſſerere autem contraria in his, quæ ſpectant ad doctrinam religionis diſtinguendum. Nam quædam ſunt de neceſſitate fidei, quædam de neceſſitate ſcripturæ, quædam ſunt his annexa, vt ſunt quæ faciunt ad fidei explicationem, & ſcripturæ expoſitionem. Circa ea quæ ſunt de neceſſitate fidei opinari cõtraria ſimpliciter eſt peccatum in altero, ſcilicet qui falſum opinatur. Et ſi ſit ſimplex opinio, eſt peccatum erroris: ſi autem aſſertio, & defenſio, non tantum error, ſed hæreſis dicenda eſt. In his autem quæ ſunt de certitudine ſcripturæ, ignorantes ſcripturas licet contrarie opinari, nec eſt culpa, vt ſi vnus ſimplex homo credat, quòd Iacob fuit pater Iſaac, alter non, ſed econuerſo. Et licet hic primus ſuſpicetur, vel opinetur, tamen non peccat, quia ignorat ſcripturam. Scienti autem ſcripturam non licet: imo peccat ſi ſimpliciter opinetur. Si autem defendat hæreticus eſt iudicandus, quoniam contradicit ſcripturæ ſacræ. In his autem, quæ ſunt annexa fidei, vel ſcripturæ, aut vna opinio ſequitur ad fidem, & ſcripturam, & ad alteram ſequitur oppoſitum, & tunc dicendum, quòd ante percunctationem

nem

nem licet contrarie opinari, ſed poſt per cunctationem nõ licet, imo peccatum eſt, ſicut in his quæ determinata ſunt per fidem & ſcripturam, ſicut fuit de opinione Porretani circa proprietates, dicebat enim illas non eſſe Deum, & ad hoc conſequitur contrariũ fidei. Cum enim eccleſia adoret proprietatem, tunc adoraret non Deum, & non Deus eſſet adorandus. Vnde poſtquam oſtenſum eſt ſibi incõueniens, niſi retractaſſet errorem, fuiſſet ab eccleſia hæretic⁹ iudicatus, ſed hoc retractauit in cõcilio Remenſi vt dicit Bernard. In his quæ ſunt annexa fidei non ſequuntur nec repugnant, quia dubia ſunt licet opinari, ſed non licet aſſerere dubium circa Deum, quia opinari eſt rationis conſerẽtis, ſed aſſerere dubium circa Deũ, eſt rationis ſuperbientis. Concedendum ergo, quod vterque opinãs ſi aſſerat peccat, non proper errorem, ſed propter præſumptionem, & ſic concedendum, quod licet ibi contrarium opinari.

18 AD illud, quod obiicitur, ꝙ mendacium in Chriſtiana religione &c.
Dicẽdum, quod non eſt mẽdacium,
quia neuter dicit contra credulitatẽ
in Chriſtiana religione, quia non eſt
de neceſſitate fidei, vel morum. AD
19 illud, quod obiicitur, quod error ille
eſt periculoſus, dicendum, quod verũ
eſt inquantum eſt cõtrarius fidei, ſed
ſi eſt de his quæ non ſpectant ad fidem, non eſt verum. AD illud, quod
obiicitur, quod peccat qui dicit Deũ
20 non eſſe, quod eſt &c. Dicendum, q́d
illud verum eſt ſi ſit determinatum
per fidem vel ſcripturam, aliter non
21 peccat niſi aſſerat, vel defendat. Q́d
vltimo obiicitur concedendum eſt, nam qui propria auctoritate de Deo aſſerit vel affirmat, quod nec ſcriptura nec fides dicit, nec ad illa ſequitur, præſumptuoſus eſt iudicandus etiam ſi verum dicat, & ſi dubitet corde, & affirmet ore, mendax eſt, ſi vtroque modo aſſerit ſuperbus eſt.

De proprietatibus perſonarũ ſecundum, quod diuerſis nominibus exprimuntur per vocabula minus vſitata.

Hic non eſt prætermittendum, quod ſicut pater, & filius &c.

Exposi.

Supra egit Magiſter de proprietatibus perſonalibus ſecundum, quod exprimuntur per nomina magis vſitata, hic agit ſecundo de eiſdem prout exprimuntur per vocabula minus vſitata. Et habet hæc pars quatuor partes. Diuiſio. In prima Magiſter aſſignat nominum differentias, per quæ conuenit ipſas proprietates exprimi, auctoritatibus confirmans nomina illa eſſe propria. In ſecunda vero aſſignat quandam regulam in qua diſcernuntur propria a cõmunibus, ibi. Et hic eſt aduertenda quædam generalis regula. In tertia opponit contra prædictam regulam, & determinat, ibi. Hic quæritur cum dicitur Deus de Deo. In quarta ex illa ſolutione elicit aliã regulam, ibi. Et eſt ſciendum, quod ſecundum nomina ſubſtantiæ.

Secundum quod ſapientia eſt, & eſſentia, hoc eſt quod pater: ſecundũ quod verbum, non hoc eſt quod pater.

Contra, quia aut hoc tenetur eſſentialiter, aut perſonaliter. Dub. 6. Si eſſentialiter, non ſolum ſecũdum quod ſapientia eſt vnum per eſſentiã cum patre, ſed etiam inquantum verbum. Si perſonaliter, tunc eſt falſum, quod ſecundum quod ſapiẽtia, ſit hoc quod perſonaliter pater. Item. Cum hoc ſit neutri generis videtur quod ſtet pro eſſentia, & ita verbum ſemper eſt hoc quod pater, ſcilicet vnum per eſſentiã vel ſubſtantiam. Reſpon. Reſpõſio. Dicendum, quod hoc ſtat ibi pro ſignificato termini, vt ſit ſenſus. Verbum ſecundum quod ſapiẽtia, hoc eſt, quod pater, quia ſecundum quod ſapientia aliquid ei attribuitur, quod etiam patri, ſcilicet ſignificatum huius nominis ſapiẽtia. Similiter altera eſt vera, filius ſecundum quod verbum nõ eſt hoc, quod pater, quia aliquid attribuitur filio ſecundum quod verbum quod non cõuenit patri. Vnde ſecundum dicit ibi habitudinem ſub ratione formali, & pronomen hoc impor-

tat,& demonſtrat proprium ſignificatum termini,& ideo quia ſapientia ſignificat eſſentiale, tenetur in prima eſſentialiter, quia ſignificatum verbi eſt perſonale,tenetur in ſecunda perſonaliter. Vel aliter poteſt dici,quod tenetur eſſentialiter,& ſecundũ quod dicit habitudinem p modum formalis,vnde ſicut alio eſt Deus,alio eſt pater,quia diuinitate eſt Deus, paternitate pater,ita q nec paternitate De⁹, nec deitate pater,ita accipit Augu.cũ dicit ſecundum quod verbum nõ eſt hoc quod pater,vt non negetur vnitas in natura,ſed vt negetur habitudo eius,quod eſt ſecundum,quia verbum inquantum verbum non dicit vnitatem eſſentiæ, ſed diſtinctionem perſonæ,econtra ſapientia.

Eadem proprietate ſiue notione dicitur uerbum,& imago,qua filius.

Dub.7. Contra,quia ſi hoc eſt verum, ergo ibi eſt ſynonymia , vel inculcatio verborum, aut aliqua differentia.

Reſpon. Reſpon.dicendum,quod differentia 23 eſt, & vna differentia poteſt accipi ſic,vt verbum dicatur, quod procedit ab interioribus:imago, quod imitatur in exteriorib⁹,& filius complectitur vtrumque,& ideo magis , & cõius dicitur filius quam aliquid aliorum. Vel aliter , omnia hæc tria importãt ſimilitudinem alterius,ſed filius importat illam ſimilitudinem naturaliter emanantem,imago vt expreſſe imitantem,verbum vt aliis exprimentem quantum eſt de ſe ſiue natum exprimere,ideo filius frequẽtius nominatur illa perſona propter hoc quod ipſam emanationem & habitudinem illam nomine importat proprio. Vel aliter. Imago importat illã ſimilitudinem vt conformem, verbũ importat illam vt mentalem,ſiue ſpiritualẽ,ſed filius connaturalem,& ſic patet diuerſa ratio ſignificandi eandem habitudinem,& illa eadem proprietas eſt,nec tamen ſynonyma . Et in prima acceptione præit intentio verbi . In ſecunda intentio filii . In tertia intentio imaginis . Tamen intentionis modus medius eſt conuenientior.

Ita & de ſolo filio &c.

Videtur falſum dicere,quod ſolus filius eſt Deus de Deo, quia ſ.ſ. Deus eſt de Deo,non ergo ſolus filius. Reſpon. dicendum , Quod iſta excluſio arctatur ex modo loquẽdi, quod patet,quia non dicit ſimpliciter hoc, ſed loquens de patre & filio dicit, nõ ambo De⁹ de Deo,ſed ſolus filius,ita quod ex ipſo modo loquendi ſolus arctatur ad faciendum excluſionem pro patre. Dub.8. 24 Reſpon.

Secundum nomina ſubſtantiæ tantum dicitur illud de illo.

Videtur hoc falſum,quia bene dicitur filius de patre per nomina quæ non ſunt nomina ſubſtantiæ. Si tu dicas,quod intelligit ſecũdum idem nomen. Obiicitur,quod bene dicitur p cedens de procedente, & principium de principio, ſiue ſpirans de ſpirãte, hæc tamen nomina non dicuntur ſecundum ſubſtantiam. Item. Quæritur de hoc , quod ſtatim addit ibi,licet illa nomina ſubſtantiam nõ ſignificent,quia ſi hoc,ergo ſignificant relationem , ergo hoc nomen Deus ſignificat relationem . Et iterum ſi nõ ſignificat ſubſtantiam,ſed relationẽ, ergo poſſent pro eis poni nomina relatiua,ergo pater de patre . Reſpon. dicendum , quod dici hoc de hoc,eſt dupliciter ſ.ſecundum idem nomen, vel ſecundum aliud. Secundum idem non poteſt eſſe niſi cõueniat duobus: & quia nomina duabus perſonis cõueniẽtia fere omnia ſunt eſſentialia , licet aliqua ſint notionalia,ideo regula Magiſtri vt in plurimum veritatẽ habet. Tamen quidam libri habent maxime,in quibus non eſt,poteſt poni pro gloſa.& ſic ceſſat obiectio , qa Magiſter non intendit excludere niſi nomina propria quæ dicũtur de vno ſolo. Quod obiicitur, quod nomina non ſignificant ſubſtantiam , dicendum,quod ſignificationem accipit p ſuppoſitione,& tantum valet non ſignificant,quantum non ſupponunt. Dub.9 Reſpon.

AD

Art ic. AD intelligentiam eorum, quæ
dicũtur de verbo in parte iſta
quatuor quæruntur. Primo
de verbi ſignificatione. Secundo de
connotatione. Tertio de ipſius com-
paratione. Quarto de tranſlatione.

QVAESTIO I

CONCLVSIO.

**Verbum ęternum in diuinis tan
tum notionaliter, & nõ eſſen-
tialiter dicitur.**

Funda- menta. VTRVM verbũ dicatur
eſſentialiter, vel notiona
liter. Et quod dicatur no
tionaliter oſtenditur pri
mo auctoritate canonis
beati Ioh. elegantiſſime exprimentis
incarnationem, verbum caro factum
eſt, ſed vnio non eſt facta niſi in per-
ſona filij, ergo verbum non exprimit
niſi perſonam filii, & proprie, ergo
Cap. 17 &c. Item. Aug. xv. de trin. In trini-
tate non dicitur verbum niſi filius, ne
Cap 38 que donum niſi ſ. ſ. Item, Anſel. in mo
no. Apertiſſimum eſt quia nec ille cu
ius eſt verbũ poteſt eſſe verbũ ſuũ, nec
verbum põt eſſe ille cuiꝰ eſt verbum.
Item, ratione videtur, quia verbum
eſt, quod emanat a mẽte per modum
conceptionis, ergo verbum de ſe di-
cit conceptum, ſed eſſe conceptum, &
genitum ſunt idem, ſed genitum eſt
notionale, ergo &c. Item, verbum di
citur, quod emanat per modum perfe
ctæ expreſſionis: ſed eſſe imaginẽ eſt
proprium filii, ergo & verbum. Item
omne verbum dicit reſpectum ad di-
centem, ſed eſſe reſpectiuum in diui-
nis eſt notionaliter dictum, ſi dicat
reſpectum ad perſonam, ſed dicens
Ad opp. poteſt eſſe niſi perſona, &c. Contra.
quod dicitur eſſentialiter oſtenditur
ſic, ſicut dicit Auguſt. ix. de tri. c. x.
verbum eſt cum amore noticia, ſed
noticia eſt eſſentialiter dictum, ergo
&c. Item, verbum eſt quo res manife
ſtatur, & exprimitur, ſed manifeſtari
1. eſt cuiuſlibet perſonæ, & manifeſtatio
eſt æqualis, ergo & verbum. Si tu di-
cas, quod nõ dicitur manifeſtatio ſim
pliciter, ſed manifeſtatio alteriꝰ, obii-
citur tunc, *quia ſ. ſ. eſt manifeſtatiuus*
filij. Ioh. xvj. *Ille me clarificabit* &c.
Item, hoc ipſum oſtenditur per com
parationem ad dicentem, quia verbũ
dicitur reſpectu dicentis, ſed dicentes
ſunt tres, ſicut dicit Anſel. in mono.
Vnuſquiſque in trinitate ſe dicit, er-
go verbum eſt trium, ſed nihil eſt triũ
niſi eſſentiale, ergo &c. Item, ſicut di
cit Anſelmus in monol. Dicere nihil
aliud eſt quam cogitãdo intueri, ſed
hoc eſt eſſentiale, ergo & verbum. Si
dicas, quod dicere ſecundum quod eſ
ſentialiter dicitur non habet corre- Anſelmus
ſpondens verbum. Contra. ſicut dicit in mono.
Anſelmus, Pater ſe dicendo, generat cap. 32.
verbum, ſed omnis actus ſecundum
quem perſona reflectitur ſupra ſe eſt
eſſentialis, ergo & dicere prout eſt eſ-
ſentiale reſpondet verbum. ergo &c.
Item, hoc oſtenditur per comparatio
nem. AD id, quod per verbum dicĩ
tur, nihil mediũ inter creaturam &
creatorẽ eſt notio vel notionale, quo-
niam medium æqualiter diſtat ab ex-
tremis, ſed verbum eſt medium, quo
niam omnia per verbum facta ſunt,
ergo &c.

RESP. Ad hoc dixerunt aliqui 26
quod dicere tripliciter accipitur in
diuinis. Vno modo dicere eſt idem
quod intelligere. Alio modo, quod
generare. Vnde Aug. exponit illud
Gen. j. dixit, ideſt filium genuit in quo
omnia diſpoſuit. Tertio modo dicere
idem eſt, quod creare, & verbum non
reſpondet ei, quod eſt dicere inquan
tum increatum, niſi ſecundum quod
dicere idẽ eſt, quod generare, & ita
conuenit ſoli patri. Sed iſtud non vi
detur intelligibile, quod ſit loqui ſine
uerbo, & quod aliquid ſit dicere, cui
non reſpondeat verbum, ſicut nec ge
nerare ſine genito, nec noſci ſine no-
ticia & hoc etiam ipſe modus loquen
di & intelligendi abhorret, quod di-
cat & loquatur ſine omni verbo. Ideo
voluerunt aliqui dicere, quod dicere
accipitur eſſentialiter, & perſonali-
ter, quia tres ſunt qui dicunt, ſicut di
cit Anſel. quod verbum dicitur eſſen
tialiter & perſonaliter, & ſecundum
iſtam viam ſoluere nituntur obiecta
ad vtranque partẽ. Sed hoc eſt cõtra
Aug.

Aug. & contra Anſel. expreſſe. Nam
Aug. dicit ꝙ verbum eo ipſo ꝙ ver-
bum, dicitur ad alterũ. Similiter An
ſel. Apertiſſimum eſt ꝙ verbum non
eſt ille cuius eſt verbum. Et hoc pa-
tet etiam per auctoritates Aug. quas
27 Magiſter adducit in litera, & Anſel.
in monol. hoc expreſſe negat. Pro-
pter hoc intelligendum, quòd dicere
eſt idem quod loqui, loqui autem eſt
dupliciter, vel ad ſe, vel apud ſe, vel
ad alterum. Loqui ad ſe, nihil aliud
eſt quam aliquid mente concipere.
Mens autem concipit intelligẽdo, &
intelligendo aliud cõcipit ſimile ali:
intelligendo ſe concipi ſimile ſibi, qa
inteligentia aſſimilatur intellecto.
Mens igitur dicendo ſe, apud ſe conci
pit per oĩa ſimile ſibi, & hoc eſt ver-
bum conceptum. Alio modo dicere
ad alterum eſt conceptum mẽtis ex-
primere, & huic dicere rñdet verbũ
prolatum: dicendum ergo, ꝙ ſicut
in nobis dupliciter accipitur dicere,
ita in Deo. Nam dicere Dei apud ſe
vel ad ſe, hoc eſt intelligendo conci
28 pere, & hoc eſt generare prolem ſimi
lem, & huic dicere reſpondet verbũ
natum .i. verbum æternum. Alio mo
do dicere eſt exterius ſe exprimere &
ſic idem eſt dicere ꝙ ſe per creaturã
declarare, & huic dicere reſpondet
verbum creatum & verbum tempo-
rale. Concedendum ergo ꝙ verbum
ſicut & dicere dupliciter accipitur. ſ.
æternaliter & temporaliter. Et ver-
bum temporaliter eſt creatum, nec
eſt Deus, nec eſt in Deo, ſed creatura
reſpectu Dei. Verbum æternum eſt
Deus, & eſt illius ſolius cuius eſt con
cipere, ideo rationes probantes ver
bum dici notionaliter, ſunt ſimplici-
ter concedendæ.

29 AD illud, quod obiicitur, quod
verbum eſt noticia & verbum eſt ma
nifeſtatiuum. Dicendum, quod iſta
non eſt tota ratio verbi, ſicut nec noſ
ſe eſt tota ratio dicere & manifeſtare,
ſed neceſſe eſt, quod cadat ibi conce-
ptum, & quia noticia concepta & ma
nifeſtatio per conceptum fit per ſolũ
filium non ſ. ſ. ideo patet illud, quod
obiicitur. AD illud quod obiicitur
de verbo in comparatione ad dicen-
tem. Dicendum, quod dicere non di-
citur eſſentialiter niſi ſecundum qđ
dicitur reſpectu verbi creati, & ſecun
dum quod notat effectum temporalẽ,
ſecundum vero quod dicit reſpectum
æternum, ſic ſolus vnus eſt dicens.
Quod ergo obiicitur, quod dicere nõ
eſt aliud quam cogitando intueri. Di
cendum, quod verum eſt vbi intuitus
non eſt ſine concepto, vt in nobis, &
in patre, ſed in filio non eſt, nec simili
ter in ſ. ſ. Quamuis enim ſe intelligãt,
tamen non concipiunt prolem, quia
non eſt in eis fœcunditas ad generan
32 dum. Si quęras rationem huius, Aug.
te docet. xv. de tri. quia nos non in-
telligimus niſi per intelligentiã, & il-
la ſemper eſt genita. In illa autem tri
nitate beata, aliter eſt quam in ima-
gine, quia quęlibet perſona intelligit.
Et ideo intelligere non dicit ibi ratio
nem concipiendi, ac per hoc nõ com
plectitur totam rationem dicẽdi, vel
verbi in Deo, vt in nobis. AD illud
quod obiicitur quod actus reflexus ſu
pra ſe. Dicendum, quod ſiue dicatur
apud ſe, ſiue exterius ad alterum, vtro
que modo implicat apud ſe actum
abſolutum, & reſpectiuum. Dicere. n.
apud ſe eſt cogitãdo, ſiue intelligen-
do ſe, conceptum gignere, & ratione
primi eſt reflexio, ſed ratione ſecundi
eſt relatio. Similiter dicere exterius,
eſt ſe, vel conceptum declarando ali-
quid extra formare. Vnde dicere vtro
que modo reflectitur ſupra dicentem
& dictum. Supra dicentem, ratione
abſoluti, ſupra dictum, ratione cõpa-
rati, & ſic manifeſta eſt illa obiectio,
quoniam dicere non tantum eſt abſo
lutum, & ideo non tantum eſſentiale
ſemper. AD illud, quod obiicitur, ꝙ 33
verbum eſt medium. Dicendum, qđ
duplex eſt mediũ ſ. eſſentię, & in-
telligentię, & verbum non eſt
medium in eſſendo, ſed ex-
tremum, quoniã ipſum
verbum omnia fecit,
ſed ſolum intel-
ligendo, quia
pater ꝑ ver
bũ omnia
fecit:
& hoc infra melius dicetur.

Cõcordat. S. Tho. 1. par. q. 34. ar. 1. ad 3. cum apud ipſum, dicere ſupra ĩtelligere addit tantũ expreſſionẽ, licet idẽ ſint, & iõ diſſẽtit a Sco. diſt. 2.1. li. par. 2. q. 4. et quol. q. 1. arti. 2. vbi tenet dicere eſſe actum intellect⁹, & nõ actum intelligendi.

QVAE-

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Verbum æternũ de ſe connotat reſpectum ad creaturam per modum exemplaritatis, diſpoſitiuç virtutis, & operatiuç in potentia, & non in actu.

Fundamenta. DE verbi æterni connotatione, & eſt queſtio vtrũ verbum æternum connotet aliquid ex parte creaturæ. Et quod ſic videtur primo auctoritate Pſal. Dixit, & facta ſunt, ergo cum dicere, non ſit aliud quam verbum proferre, & ad dicere ſequatũ facere, & ad facere ipſum factum, ergo ad verbum ſequitur factum, ergo videtur, quod verbũ connotet aliquid creatum. Si tu dicas hoc eſſe dictum de dicere prout accipitur temporaliter, & reſpõdet ei verbum

Prope medium. creatum. Contra. Aug. xj. confeſſio. Verbo tibi coæterno dicis quæcũque dicis, & ſic quicquid dicis, nec aliter quam dicendo facis: ergo videtur ꝙ illud ſit intelligendũ de verbo æterno. Itẽ. Aug. in lib. lxxxiij. q tractans illud euangelij, In principio erat verbum, dicit melius in hoc loco verbum interpretamur, vt ſignetur non tantũ ad patrem reſpectus, ſed etiam ad ea quæ facta ſunt operatiua potentia, ergo verbum dicit reſpectũ ad facta, ſed conſtat ꝙ de verbo æterno loquitur. ſ. qđ erat in prin

Pſalm. cipio. Item. Super illud Pſal. Semel locutus eſt Deus, dicit Aug. i. filiũ genuit in quo omnia diſpoſuit. Si ergo verbũ non tantum importat generationem, imo etiam diſpoſitionem omnium, ergo ad omnia dicit reſpectũ. Item. Anſel. in mono. Cum ſummus ſpirit⁹ ſeipſum dicit, dicit omnia quç facta ſunt, ergo eodem verbo dicit ſe, & creaturas, ſed verbum dicit reſpectum ad illud quod per verbũ dicitur, ergo non tantum ad patrẽ, ſed etiam ad ea quç facta ſunt dicit reſpe

Ad opp. ctum, ergo &c. Contra. Omne quod connotat temporale, dicitur temporaliter, ſed verbum non dicitur temporaliter in diuinis, quia in principio erat verbum, ergo verbum non connotat temporale, quia oĩs creatura vel creatum temporaliter incipit, accipiendo large tempus, ergo verbum nihil connotat in comparatione ad creaturas. Si tu dicas quod cõnotat in habitu nõ in actu, ſicut æterna diſpoſitio & prædeſtinatio. Contra. ſi nũquam aliquid fieret vel fiendum eſſet, adhuc pater ſeipſum diceret, ergo & verbum mente cõciperet, ergo verbum eſſet ſi nunquam vlla creatura eſſet futura vel præſens, ergo &c. Item. dicere verbum eſt neceſſarium, qm̃ ſicut in præcedentibus probatum fuit diſt. vj. productio pſonæ eſt neceſſaria, ſed ꝓductio creaturæ eſt cõtingens, vnde cum producit eam poſſet non producere, ſi ergo ſimpliciter neceſſarium nõ claudit in ſe contingens, verbum non dicit reſpectum aliquem ad creaturã. Item. creator & creaturæ ſumme ſunt diſtãtia, ergo in nullo communicant, ſi ergo verbum patris eſt vnum, & ſumme vnum, ergo illo verbo cum dicatur Deus pater, impoſſibile eſt creaturam dici, ergo ſi creatura non dicitur illo verbo, non ergo dicit reſpectum ad creaturam. Item. Si verbũ dicit reſpectum ad creaturam, ergo poterit dici verbum creaturæ, qđ expreſſe negat Anſel. in mono. verbum quo creaturam dicit, nequaquam eſt verbũ creaturæ. Si tu dicas mihi ꝙ dicit reſpectũ ad dicẽtẽ principaliter, vnde non poteſt dici niſi verbum patris, eadem ratione cum ſpiritus dicat reſpectum ad creaturam, cum omne nomen dicens reſpectum ad creaturam ſit eſſentiale non perſonale, verbum nullo modo dicitur perſonaliter, quod eſt contra prædeterminata.

RESP. Dicendum ſicut dicit 34
Auguſt. Tunc verbum dicitur vel generatur, quando mẽte ſimilitudo, vel imago alicuius cognoſcibilis concipitur & verbum illud reſpicit, quod reſpicit ſimilitudo cõcepta, quoniam igitur mẽs noſtra, nec ſimul, nec vno, & eodem videt ſe & alia, ideo alio verbo dicit ſe, & alio alia, immo aliis, tot enim in eo ſunt verba quot intellecta,

ǎa,ſummus autem ſpiritus in patre
ſe,& omnia vno aſpectu & eodem co
gnoſcit,& cum intelligit ſe & alia, co
gnoſcit ſe vt aliorum principium, &
ergo in ipſo vis conceptiua concipit
ſimilitudinem omnia circumplecten
tem ſub intuitu vno,ſiue aſpectu , &
concipit ſiue generat vnum verbum,
quod eſt ſimilitudo patris imitatiua,
et ſimilitudo rerum exemplatiua , &
ſimilitudo operatiua,& ita tenet qua
ſi medium & dicitur pater operari p
verbum,& vlterius ipſi verbo attri-
buitur,quod ſit Dei virtus, & Dei ſa-
pientia. Et ita patet,quod verbum di
uinum dicit reſpectum ad patrem, di
centem ipſum a quo generatur p om
nia conſimilem. Dicit etiam reſpectũ
ad creaturam per modum exemplari
tatis diſpoſitiuę & virtutis operatiuę
& quia iſta non dicunt reſpectum in
actu,ſed ſolum in habitu,dico, quod
ſicut exemplar dicit reſpectum in ha-
bitu & potentia ſimiliter,quia multa
ſcit Deus , & poteſt,quæ non facit,ſic
& verbum æternum . Vnde ſicut ſu-
pra dictum eſt de dono,ita etiam nũc
intelligendũ de verbo . Concedendæ
igitur ſunt rationes probantes, ꝙ di
cit reſpectum,ſed non connotat effe-
ctum actualiter . Vnde prima ratio
quæ probat de effectu actuali,ſoluen
da eſt ſicut in opponendo tactũ eſt ,
q̄a ibi loquitur de dicere ſm ꝙ ei re-
ſpondet verbum creatũ,qđ eſt quaſi
verbum prolatum , ſed tamẽ illud di
cere eſt per verbum increatum, ſicut
pater dicitur operari per filiũ, & hoc
eſt quod dicit Auguſt. ꝙ æterno ver- Li.11.con
bo dicis quęcunque dicis,& fit quic- ſeſ. cap.7.
quid dicis . Poteſt tamen dici , ꝙ il-
lud dicere eſt æternum,& tantum va
let quantum diſponere , ſed hoc non
dicit effectum, ſed reſpectum in habi
tu,& hoc conceſſum eſt,ꝙ verbũ di-
cit . Et ꝙ iſte ſit intellectus Auguſti-
ni,patet per litteram ſequẽtem , & ſi-
mul & ſempiterne dicis , Nec tamen
ſimul & ſempiterna ſunt quæcunque
facis . Ex hac auctoritate patet veri-
tas reſponſionis, ꝙ verbum dicit ha
bitualem reſpectum .
35 AD illud quod obijcitur in con
trarium,ꝙ nullum æternum conno-
tat temporale , dicendum, ꝙ verum
eſt in actu,vnde verbũ proprie loquẽ
do non connotat effectũ,ſed dicit re-
ſpectum , non ad creaturam iam exi
ſtentem vel etiam futuram tantum ,
verumetiam poſſibilem fieri , & ſic
patet reſponſio ad inſtantiam quam
inducit in contrarium . AD illud 36
quod obijcitur,ꝙ ꝓductio verbi eſt
neceſſaria & æterna, ſed creaturę,cõ
tingens,dicendum,ꝙ quamuis actua
lis productio creaturę ſit volũtaria ,
tamen potentia producendi,& ſcien
tia,eſt neceſſaria. Impoſſibile enim eſt
Deum non poſſe , & impoſſibile eſt
Deum neſcire creaturas producere .
AD illud quod obijcitur,ꝙ non cõ 37
municãt in aliquo , dicendum ꝙ ve
rum eſt de communitate eſſentiali,&
prędicatione,& hoc modo nõ cõicãt
in verbo , quia verbum eſt Deus,nõ
creatura,nihilominus tamen ſm ali
quam rõnem poſſunt habere reſpe-
ctum ad idem . Nihil enim impedit,
ꝙ vnius & eiuſdem Deus ſit princi-
pium , & creatura ſit effectus , & ita
eſt de verbo æterno quod dicit reſpe
ctum ad patrem vt ad principiũ , ad
creaturam autem vt ad effectũ . AD 38
illud quod obijcitur, ꝙ tũc poteſt di
ci verbum creaturæ . Dicendum , ꝙ
ſicut patet ex ratione nominis , ver-
bum,dicit reſpectum vt ad producen
tem , quia dicitur verbum dicentis ,
ſimiliter donum , & quia principalis
reſpectus importatur per nomen,ſo-
lum dicitur reſpectu perſonæ , ideo
nec filius dicitur verbum creaturæ ,
nec ſpiritus ſanctus donũ creaturæ .
Et ſi tu obijcias de hoc nomine ſpiri-
tus , dicendũ , ꝙ prout de ſpiritu He
liæ dicitur , non accipitur ſub actu
perſonali , quia ſpiritus ſanctus dici
tur ſpiritus patris & filij tantum, ſed
accipitur ab actu ſpirandi. De quo
Ioan.iij. Spiritus vbi vult ſpirat , &
iſte eſt actus eſſentialis, vnde ſicut di
citur Deus Heliæ, quia fouet Heliam,
vel ab aliquo alio actu,ita dicitur ſpi
ritus Heliæ, quia ſpirat Heliæ : ita
etiam poſſet dici ſpiritus ſanctus He-
liæ , ſicut dicitur Dan. vlti. Suſcita-
uit Deus ſpiritũ pueri iunioris . Nec
hoc eſt contra Magiſtrum , quia ipſe
loquitur

Propter hæc q̄ dicit S. Bo cauẽdum eſt à Scot. 1.ſent. di. 32. q. 1. vbi videt̃ qđ verbũ primo explicet velle eſſentiam, & concomitanter perſonam patris, q̄a verbũ ꝓcedit de ſcientia ipſius eſſentiæ.

loquitur de ſpiritu, prout eſt nomen impoſitum a proprietate perſonali, & magis determinatum, & illud totale nomen, ꝙ ſtet pro perſona quam hoc nomen ſpiritus per ſe, & ideo frequentius inuenimus ſpiritum dici alicuius hominis quam ſpiritum ſanctũ alicuius hominis, attamẽ inuenitur alicubi, quia ſicut dicitur ſpirit⁹ Heliæ, quia in eum ſpirat & inſpirat, ita ſpiritus ſanctus Heliæ, quia ei ſancta inſpirat, & ideo fortaſſis ibi dictum eſt, ꝙ ſuſcitauit ſpiritum, quia non fuit ad futura prædicendum, ſed ad iniquum iudicium retractandum.

39 AD illud quod obijcitur, ꝙ nomẽ dicens reſpectum ad creaturam non eſt notionale. Dicendum, ꝙ verũ eſt ſi illum pure dicat, ſed verbũ nõ tñ ipſum dicit, nec principaliter dicit, ſed principaliter dicit reſpectũ ad patrẽ, ſicut & de dono dictũ eſt. Magis autẽ filius & ſ.ſ. nominãtur nominibus dicẽtibus reſpectũ ad creaturã quã pater, qm̃ ſm rõnem intelligendi & appropriandi quaſi mediũ ſunt inter nos & Deum, & ſm rõnem appropriandi ſunt reducentes ad Deũ. Vnde ſm Aug. pater eſt principium ad quod reducimur, filius forma quã ſequimur, & ſpiritus ſanctus gratia qua reconciliamur, vnde & ipſi magis proprie nobis dari dicuntur quam pater &c.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Notitię atque ſapientę intellectus in filio, eſt prior ſecundum rationem intelligendi, ipſius verbi intellectu.

Fundamenta. DE comparatione verbi ad ſapientiam. Et cum filius ſit verbum & ſapientia, quæritur quod iſtorum ſit prius ſm rationem intelligendi. Et ꝙ ſapientia prius ſit videtur. Aug ix. de trin. c. x. Verbum eſt cum amore notitia, ergo verbum ſm rationẽ intelligendi addit ſupra noticiam ſed quod ſe habet per additionem ad aliud, pręſupponit, illud, ergo &c. Item. Noticia dicit eſſentiale, ſed verbum perſonale, ergo cum eſſentiale ſit communius, & eſſe communius ſm rationẽ intelligendi ſit prius, ergo &c. Itẽ, verbum dicit reſpectum ad creaturas, ſapientia autẽ dicit quid abſolutum de rõne ſui nominis, ergo cũ abſolutũ ſm rationem intelligẽdi ſit prius reſpectiuo, ergo & ſapientia quam verbum. Contra. Eccl. i. Fons ſapientię verbum Dei in excelſis, fons dicit rationem principij, ergo verbum eſt principium ſapiẽtiæ, ſed quod eſt principium, eſt prius ſm rationẽ intelligẽdi neceſſario, ergo verbũ prius quam ſapientia. Item, verbum ſicut dicit Aug. in lib. 83. quęſtionum. dicit operatiuam potentiã, ſed potẽtia ſicut dicit Richar. ſm rationem intelligendi prior eſt quam ſapientia, ergo &c. Item, verbum dicit ſimilitudinem interius conceptam, ſapientia dicit habitum vel habilitatem ad cognoſcendum. Sed conceptio ſimilitudinis & ſpecierũ pręcedit ipſam habilitatem, ergo & verbum præcedit ſapientiã in intelligendo. Iuxta hoc quæritur, cũ filius dicatur verbum & ſapientia, propter quid ſapientia ſolũ eſt appropriatum non propriũ, verbum autem eſt proprium. Et iterũ, cũ filius ſit filius & imago, & verbũ proprie, quæritur quæ ſit differentia iſtorum nominum. Si enim non eſt differentia niſi in voce, tunc videntur eſſe nomina ſynonyma. Ad opp. Quæſt. 63

RESP. Dicendum, qđ in intellectu verbi cadunt iſtæ conditiones ſ. intelligentis cognitio, ſimilitudinis conceptio, & alicuius expreſſio. Et hoc patet ſi conſideremus generationem verbi ſecundũ Anſel. in ſu o mono. qui dicit ſic. Cum cogito notum hominem abſentem, format acies cognitionis in ſe talem imaginem eius qualem illam per viſum oculorum in memoriam contraxi, quæ imago in cogitatione verbum eſt eiuſdem hominis quem cogitando dico. Habet igitur mens rationalis cum cogitando ſe intelligit ſecum imaginem ſuam ex ſe natã, id eſt cogitationẽ ſui ad ſui ſimilitudinem quaſi ſua impreſſione forma- 40 Cap. 32.

formatam quæ imago eius verbum
eſt. Hoc itaque modo quis negat ſum
mam ſapientiam cum ſe dicendo in-
telligit̃, gignere conſubſtantialem ſi-
bi ſimilitudinem, ideſt verbũ ſuum?
Verbum autem non eſt aliud quam ſi
militudo expreſſa, & expreſſiua, cõce
pta in ſpiritu intelligentis, ſm quod
ſe vel aliud intuetur. Vnde patet, qđ
intellectus verbi præſupponit intelle-
ctum noticię, & generationis, & ima-
ginis. Intellectum noticię, intuitu
ſpiritus intelligentis. Intellectum ge
nerationis, in conceptioue interiori.
Intellectum imaginis, in ſimilitudine
per omnia conformi, & ſuperaddit
his omnib⁹ intellectum expreſſionis.
Quoniam igitur intuitus intelligen-
tis non dicit reſpectum, ideo ipſa ſa-
pientia & noticia non dicit propriũ.
Sed quoniam conceptio, & ſimilitu-
do dicunt proprium, ideo neceſſe eſt
tam nomen filij, quã imaginis, quã
etiam verbi proprie dici. Et rurſus
patet ordo in dicendo. & patet etiam
differentis modi dicendi ratio. Nam
ſapientia vel noticia dicit primum in
intelligendo, deinde filius qui dicit
ipſum emanationem ſiue conceptio-
nem, deinde imago quę dicit modum
expreſſum emanandi, & tertio modo
verbum, quod dicit hæc omnia & ſu-
peraddit rationem exprimẽdi, & ma
nifeſtandi. His viſis, facile eſt ad obie
cta reſpondere. Concedo enim, quod
ſecundum rationem intelligendi intel
lectus noticię, & ſapientię eſt prior.

41 AD illud, quod obiicitur, quod
eſt fons ſapientię, dicendum, quod il-
lud intelligit de ſapientia creata.

42 AD illud, quod obiicitur, quod di-
cit potentiam operatiuam, dicendum,
quod verbum & ſi habeat omnipo-
tentiam ſicut pater, tamen ipſum ver
bum non dicit potentiam operatiuã
de ratione ſui nominis, niſi inquan-
tum illa potẽtia eſt operatiua præuia
diſpoſitione, & quoniã diſpoſitio eſt
actus ſapientiæ, ideo ſapientia prior
43 in intelligendo eſt. AD illud quod
obiicitur, quod ſimilitudo eſt prior
habilitate in intelligendo, dicendum,
quod iſtud verum eſt in quibus eſt ſa
pientia per acquiſitionem, ſicut in no
bis, ſed non ſic in Deo, imo econuer-
ſo, quia ex intuitu mentis ſumme ſa-
pientis oritur verbum, quod dicitur
eſſe ſumma ſapientia, ita, quod ſimili
tudo concepta nõ dat ſapientiam cõ
cipienti, imo magis accipit. quod vl-
timo quæritur iam determinatũ eſt.

QVAESTIO IIII.

CONCLVSIO.

Verbi creati interioris nomen, conuenienter ad diuina dicitur translatum.

DE Trãſlatione huius no Ad opp.
minis verbũ ad diuina.
Et quod nullo modo de
beat transferri videtur.
Omnis tranſlatio eſt ſe-
cundum ſimilitudinem, ſed nihil in
creatura vanius eſt verbo, quia ſtatim
dum fit tranſit, & non eſt, verbũ au-
tem Domini manet in æternum, ergo
&c. Item, cum ſit verbum intelligibi
le & ſenſibile ſecundum duplex dice
re, quæritur, quod iſtorum transfera-
tur. Et quod non exterius vult Aug.
xv. de tri. Verbum exterius non eſt
verbum, ſed ſignum verbi, ergo ſi ver
bum diuinum eſt verum verbũ, ergo
&c. Item, exterius verbum exit a di-
cente, verbum autem diuinum ſemp
eſt in dicente, quia ego in patre, di-
cit veritas Ioh. xiiii. ergo &c. Itẽ, vi-
detur, quod nec ad ſimilitudinem in
terioris cogitationis, quia dicit Aug.
xv. de tri. Cogitatio eſt quid volubile,
in Deo autem nihil eſt volubile, ergo
&c. Item, cogitationes mortaliũ timi
dę ſunt Sap. ix. & incertę prouiden-
tię noſtrę, ſed in verbo diuino nulla
eſt falſitas, nulla dubietas, ergo &c.
Item, multa cogitamus quæ nobis di-
ſplicent, ſed verbum diuinum eſt per
omnia placens, ergo &c. Item, multa
cogitamus quæ nõ poſſumus, ſed ver-
bum diuinũ eſt omnipotens, ergo &c.
Contra. Inter omnia creata imago eſt Fundamenta.
expreſſior, ergo inter oẽs emanatiões
ea eſt expreſſior quæ eſt in imagine,
ſed emanatio ſimilis verbo increato
in imagine, eſt emanatio verbi a men
te, ergo expreſſiua, ergo cõuenienter
trans-

transfertur. Itẽ, ꝙ dicatur per cõpa-
rationem verbi intellectꝰ, hoc vr̃ per
cõparationẽ ad res extra, qm̃ Eccle-
ſiaſticus ſm aliã translationem. 70.
Principiũ oĩs operis verbum: ſed per
Dei filium omnia ſunt facta, ergo &c.
Item, ꝙ verbum vocis ſit ſimile, vide
tur, quia verbum dr̃, quia expreſſiuũ,
& manifeſtatiuũ, vnde nec patrẽ qs
nouit niſi filius, & cui voluerit fi-
lius reuelare Matth. xi. ſed hoc maxi
me eſt in verbo vocis. Nam verbum
interius nõ patet niſi ꝑ verbũ vocis,
ergo verbũ increatum dr̃ ad ſimilitu
Baſilius contra Eu no. lib. 2. dinem exterioris verbi. Itẽ, Baſilꝰ,
Filio Dei attribuitur ſenſus, ſapiẽtia,
virtus, verbũ, & lumen. Senſus quo
cogitantur omnia, ſapientia qua oĩa
diſponuntur, virtus qua cũcta fiũt,
verbũ quo annũciantur lumen quo
clareſcunt. Si ergo verbum dr̃ rõne
annunciationis, & hoc pertinet ad
verbum vocis, patet ꝙ illud verbum
dicitur ad ſimilitudinẽ verbi ꝓlati.
44 RESP. dicendum ꝙ ſicut ratio
paternitatis per prius reperit̃ in Deo
quam creaturis, tñ ipſum nomen eſt
translatum a nobis ad Deũ, ſic rõ lu
cis, ſic ſapientiæ, & horũ ſimilium, ſic
etiã rõ verbi & ſignificati, ꝑ prius &
nobilius eſt in Deo quam in homini-
bus vel in nobis, tñ nomen translatũ
eſt a nobis ad Deũ. Translatio autẽ
45 fit propter duo. Vna rõ eſt propter ſi
militudinẽ expreſſam. Alia rõ eſt ꝓ-
pter inſtructionẽ noſtrã, & hæc duo
hic ſunt. Primum quidem eſt expreſ
ſa ſimilitudo verbi creati ad increa-
tum, ad quam inſinuandam diſtin-
guit beatus Augu. in lib. xv. de trini.
verbum ſm triplicem differentiam.
46 Nam vnum eſt verbũ ſenſibile, aliud
eſt verbũ intelligibile, tertiũ eſt ver-
bum medium. Verbum ſenſibile at-
tenditur in prolatione vocis, verbũ
intelligibile in cogitatione rei, verbũ
medium in cogitatione vocis. Et eſt
ordo, quia primo cogitat aliquid ho
mo quid ſit, ſecundo qualiter debeat
cogitatum pronunciare, tertio ꝓnũ-
ciat. Sicut ergo rõ trinitatis reperit̃
in ſenſu, reperitur in ratione cõuer
ſa ad ſenſum, reperitur in ratione ſm
ſe, ſic & rõ verbi. Et quẽadmodũ tri
nitas in qua conſiſtit expreſſa ſimili-
tudo non eſt in ſenſu, nec in inferio-
ri parte rõnis, ſed in rõne ſecundum
ſe, ſic cum tripliciter dicatur verbum
in nullo conſiſtit ſimilitudo expreſſa
niſi in verbo intelligendi, & hoc eſt
verbum quod ad nullam pertinet lin
guam. Vnde dicit, ꝙ qui hoc poteſt
videre, aliquo modo videt illius ver
bi ſimilitudinem. Similitudinẽ autẽ 47
illius verbi ad illud aſſignat quantũ
ad tria. ſ. quantum ad emanationem
ſiue originem, quantũ ad diſpoſitio-
nem, quantum ad vnionem. Nã hæc
tria in filio Dei eſt conſiderare. Ori-
ginem, ſm quam dr̃ filius, diſpoſitio
nem æternam, ſm quã dr̃ mũdus ar-
chetypus & ars plena omnium rõnũ
viuentiũ, & vnionẽ, ſm quam dr̃ ho-
mo factus. Similitudo eſt in origine.
Nam ſicut filius ꝑ modũ naturæ ꝓ-
cedit per omnia patris ſimilis, ſic ver
bum intellectus a mente procedit ꝑ
modũ naturæ per oĩa ei ſimile & æ-
quale, vnde dicitur mentis conceptꝰ.
Quantum ad diſpoſitionem eſt ſimi
litudo, nam ſicut homo nihil opera-
tur rõnabiliter quod nõ præcogitet
& mente cõcipiat, ſic Deus pater in
verbo omnia diſpoſuit. Et ſicut di-
poſitio noſtra vel præconceptio po-
teſt eſſe etiam ſi nõ ſequatur opus, ſic
& diſpoſitio æterna, & præcognitio
non ab opere dependet. Quantũ ve
ro ad vnionem, eſt ſimilitudo. Nam
ſicut verbum mentis vnitur voci vt
innoteſcat, & tamen non tranſit in
vocem, ſed manet integrum in men-
te, ſic per omnia in verbo æterno in-
telligendum eſt, ꝙ vnitum eſt carni,
& non tranſit in carnem, ſed manet 48
integrũ apud patrẽ, & hæc igitur eſt
ſimilitudo. Sed tñ hæc ſimilitudo nõ
attenditur in verbo mentis generali-
ter. Nam ſicut dicit idẽ Aug. frequen
ter cogitamus q̃ neſcimus, & ſic ver-
bo noſtro coniuncta eſt fallacia. Fre-
quenter quæ nolumus, & tunc cõiun
cta eſt diſplicentia, Frequenter quæ
non poſſumus: & tunc iũcta eſt in po
tentia. Diuinum autem verbũ eſt ve-
riſſimum, placentiſſimũ omnipoten-
tiſſimum, ideo expreſſa eiꝰ ſimilitudo
non conſiſtit in verbo noſtro niſi ſit
verbum

verbum certę noticię & complacétię,
& potentię,& hoc eſt verbum, quod
cõſiſtit in cogitatione iuncta ſibi af-
cap.10. fectiua,& operatiua. Vnde Augu.ix.
de tri. verbum eſt cũ amore noticia,
& ſi addatur virtus,tunc eſt ratio per
fecta,& ſic verbum eſt cum amore,&
virtute,& noticia. Transfertur igitur
verbum a verbo interiori,ſm prædi-
ctas ſimilitudines, & pdeterminatas
conditiones, & hæc eſt ratio ex parte
rei. Ratio autem ex parte noſtra eſt,
quia diuina intelligimus p creata,er-
go cum audimus patrem, & filium
cogitamus de patre carnali & filio,vt
ſubleuemur ad cogitandũ gñationẽ
ſpiritualẽ.ideo diuiniſſimus Ioh.qui
totus erat in contemplatione diuinita
tis eleuatus,verbi nomine vſus eſt di-
cens. In principio erat verbum.quod
verbum,qui intelligit, multum profi
cit in cognitione filij Dei.His viſis pa
tent obiecta. Cõcedo enim,quod ver
bum exterius non habet expreſſam
ſimilitudinem,tum quia vanum, tũ
quia procedit exterius,tum etiam,qa
non eſt verbum,ſed verbi ſignũ, ver-
bum autem interius habet horũ op-
poſita. Concedo etiam,quod verbum
interius dubiũ, vel falſum, vel impo
tens,vel diſplicens non habet expreſ-
ſam ſimilitudinem,ſed verbum, qđ
habet oppoſitas conditiones.

AD illud, quod obiicitur ad op- 49
poſitũ,quod verbum intelligibile ha
bet ſimilitudinem,concedendum eſt.
Quod autem obiicitur de verbo ſen
ſibili,dicendum,quod aliquã habet ſi
militudinem,ſed non expreſſam,ideo
tranſlatio non eſt ſecundum ipſum,
ſed ſecundum interius, quod eſt ſi-
milius,vt patet. Nullum autem ver-
bum poteſt illi aſſimilari, nam illud
ſolum habet cũ dicente identitatem
ſubſtantialem,& ſimultatem natura-
lem,quia eſt ſimul natura & duratio-
ne,quę cõditiones,vt dicit beat⁹ Aug. 15.de Tri.
non inſunt noſtro verbo,& ideo quã cap.11.
uis ſit ſimilitudo,eſt tñ non nulla diſ
ſimilitudo,& ideo põt recte dici trãſ-
latio,quia non eſt per omnia ſimilis,
& ſic omnia patent.

QVOD NON TANTVM TRES PRAEDIctæ proprietates ſunt in perſonis, ſed etiam alię quæ de alijs ſignificantur nominibus, vt ingenitus.

DISTINCTIO XXVIII.

De his q̃ proprie & æternaliter dñr de Deo ſecundum relationẽ, ſiue proprietatem nõ pſonalem,q̃ eſt innaſcibilitas.

PRAETEREA conſiderare oportet, quod nõ tantum tres prædictæ proprietates ſiue notiones in perſonis ſunt, verumetiam aliæ,quæ alijs notantur nominibus. Nam etiam hoc nomen ingenitus, relatiue dr̃ de patre tantum,& aliã deſignat notionẽ quam pater vel genitor. Non eſt enim idem eſſe patrẽ & eſſe ingenitum, ideſt non ea notione pater dicitur qua ingenitus. Pater enim (vt prædictum eſt) dicitur ſecundum proprietatem generationis, ingenitus autem ſecundum proprietatem innaſcibilitatis. Differt ergo pater à filio auctoritate generationis, differt etiam proprietate innaſcibilitatis, ideſt, quia ingenitus. Vnde Augu. diſtinguens inter proprietatem qua pater dicitur, & illam qua dicitur ingenitus in 5. libr. de Trini. ſic ait, Non eſt hoc dicere ingenitum, quod eſt patrem dicere: quia etſi filium non genuiſſet, nihil prohiberet dicere eũ ingenitum. Et ſi gignat quiſque filium, non ex eo ipſe eſt ingenitus, quia geniti homines gignunt alios, Non ergo ideo dicitur

Cap.6
De ingenito plana aſſignatio ſ. licet qđ relatiue dr̃ & alia eſt notio qua

pater

Digitized by Google

pater quia ingenitus. Idem cum de Deo patre vtrumque dicitur, alia notio eſt qua intelligitur genitor, alia qua ingenitus. Genitor enim dicitur ad genitum, ideſt, filium. Cum verò ingenitus dicitur, non quid ſit, ſed quid non ſit oſtenditur. Hoc exemplis planum faciendum eſt. Quòd dicitur ingenitus, hic oſtenditur, quòd non ſit filius: ſed genitus, & ingenitus commode dicitur, filius autem latine dicitur: Sed vt dicatur, in filius, non admittit loquendi conſuetudo, nihil tamen intellectui demitur ſi dicatur, non filius: quemadmodum etiam ſi dicatur non genitus pro eo quòd dicitur ingenitus nihil aliud dicitur. Ideo non eſt in rebus conſiderandum quid vel ſinat, vel non ſinat dici vſus, ſermonis noſtri, ſed quis rerum ipſarum intellectus eluceat. Non ergo iam tantum dicamus ingenitum, ſed etiam non genitum, quod tantum valet. Nunquid ergo aliud dicimus, quam non filium? Negatiua porro particula non, id efficit, vt quod ſine illa relatiue dicitur, eadem præpoſita, ſubſtantialiter dicatur, ſed id tantum negatur quod ſine illa aiebatur: ſicut in alijs prædicamentis cum dicimus homo eſt, ſubſtantiam deſignamus. Qui ergo dicit non homo eſt, non aliud genus prædicamenti enunciat, ſed tantum illud negat. Sicut ergo ſecundum ſubſtantiam aio, homo eſt: ſic ſecundum ſubſtantiam nego, cum dico, non homo eſt. At ſi tantum valet quod dicitur genitus, quantum valet quod dicitur filius: tantundem ergo valet quod dicitur non genitus, quantum valet quod dicitur non filius. Relatiue autem negamus dicendo, non genitus. Ingenitus porrò quid eſt, niſi non genitus? Non ergo receditur a relatiuo prædicamento, cum ingenitus dicitur. Sicut enim genitus non ad ſe dicitur, ſed quòd ex genitore ſit: ita cum dicitur ingenitus, non ad ſe dicitur, ſed quòd ex genitore non ſit oſtenditur, vtrumque tamen relatiue dicitur. Quod autem relatiue pronunciatur, non indicat ſubſtantiam. Quamuis ergo diuerſum ſit genitus, & ingenitus, non tamen indicat diuerſam ſubſtantiam, quia ſicut filius ad patrem, & non filius ad non patrem refertur, ita genitus ad genitorem, & non genitus ad non genitorem referatur neceſſe eſt. Ecce euidenter oſtendit quòd ingenitus relatiue dicitur, & de ſolo patre accipitur: alia notio eſt qua dicitur ingenitus, alia qua pater. Atque tantum valet cum dicitur ingenitus: quantum non genitus, vel non filius.

[Margin: dicitur ingenitus, alia qua pr. Eodē cap. Lib. 5. c. 7 — Quod tātum valet non genitus quātū ingenitus, & tantum dē non filius. Lib. & ca. eiſdem. — Lib. & ca. eiſdem.]

An ſicut ſolus pater dicitur ingenitus, dici debeat non genitus, vel non filius.

IDEO ſolet quæri, Vtrum ſicut ſolus pater dicitur ingenitus, ita ipſe ſolus debeat dici non genitus, vel non filius. vt nec etiā ſpiritus ſanctus poſſit dici non filius, vel non genitus. Quibuſdam videtur quòd pater ſolus debeat dici non genitus, vel non filius: [Margin: Opinio quorūdā.]

ſpiritus vero ſanctus ſicut non dicitur ingenitus, ita (inquiunt) non eſt dicendus non genitus, vel non filius. Debet quidem dici, & credi ſpiritus ſanctus non eſſe genitus, vel non eſſe filius, ſed non debet dici eſſe non genitus, vel non filius. Aliis autem videtur, quòd cum ſpiritus ſanctus non poſſit dici ingenitus, poteſt tamen dici non genitus, vel non filius. Quòd autem Auguſ. ſupra ait, tantum valere cum dicitur, ingenitus, quantum cum dicitur non genitus, vel non filius, etymologiam nominis oſtendendo eum hoc dixiſſe dicunt, non ratione prędicationis.

Aliorum opinio.

Quæ ſit proprietas ſecundum quam dicitur pater ingenitus.

Non lõge à fine.

SI autem vis ſcire quæ ſit proprietas ſecundum quam dicitur pater ingenitus, audi Hilarium ipſam vocantem innaſcibilitatē in 4. libro de Trinitate, ita aientem, Eſt vnus ab vno, ſcilicet ab ingenito genitus, proprietate videlicet in vnoquoque & originis, & innaſcibilitatis. Significata ergo in ſcripturis perſonarū intelligentia, & diſtincto innaſcibilitatis, natiuitatiſque ſenſu, ſolitarius Deus non eſt opinandus. Diſcretio ergo, vel diſtinctio perſonarum in ſcripturis poſita eſt, in nullo autem naturę diſtinctio.

Arriani nitebantur probare alterius ſubſtantię patrem, alterius filium, quia ille ingenitus iſte genitus, quibus reſpondens Ambroſius, dixit ſe hoc nomen in ſcripturis non legiſſe diuinis.

ILLVD etiam taceri non oportet, quòd Arriani ex eo probare nitebantur alterius ſubſtantiæ eſſe patrem, alterius filium, quia ille ingenitus, & iſte genitus dicitur, cum diuerſum ſit eſſe ingenitum, & eſſe genitum. Vnde Ambroſius eorum quæſtioni reſpondens, dicit ſe in diuinis ſcripturis hoc nomē, ſcilicet ingenitus, non legiſſe, ita inquiens in libro de incarnationis dominicæ ſacramento. Cum dudū audierint quidam, dicentibus nobis filiū Dei, qui generatus eſt, patri qui generauit inæqualem eſſe non poſſe, quamuis ille generatus ſit, iſte generauit, quia eſſentia, vel generatio eſt naturæ, aduerſus quidem illam quęſtionem vocem ſibi arbitrantur occluſam, ſed tergiuerſatione damnabili in eodem loco veſtigium vertunt, vt putent mutationem fieri quęſtionis mutatione ſermonis, dicentes, Quomodo poſſunt eſſe ingenitus, & genitus vnius naturæ atque ſubſtantiæ? Ergo vt reſpondeam mihi propoſitæ quęſtioni, Primo omnium in diuinis ſcripturis ingenitus nuſquam inuenio, non legi, non audiui. Cuius ergo mutabilitatis ſunt homines huiuſmodi, vt nos dicant ea vſurpare, quæ non ſunt ſcripta, cum ea quę ſunt ſcripta dicamus, & ipſi obiiciant quod ſcriptum non ſit? Nonne ipſi aduerſantur, & auctoritatē calumniæ

Cap. 8. In tom. 2.

lumniæ ſuæ derogant? Attende lector, quoniam hoc nomine ingenitus, nolebat vti Ambroſius propter hæreticos. Ita & nos ſubticere quædam oportet propter calumniantium inſidias, quæ catholicis ac pijs lectoribus ſecure credi poſſunt. Sunt etenim quædam quæ non tantæ ſunt religionis, & auctoritatis, vt eis nō oporteat ſemper confitendo ac recipiendo inſeruire, verum ſilentio aliquando præteriri queunt, nec illius tamen ſunt peruerſitatis, quin (cum opportunum fuerit) ei vti liberum habeamus.

An diuerſum ſit eſſe patrem, & eſſe filium.

PRAETEREA quæri ſolet, cum ſupra dictum ſit, quia aliud eſt dicere ingenitum, aliud patrem, & quòd diuerſum ſit genitus, & ingenitus, vtrum ſimiliter diuerſum ſit eſſe patrem, & eſſe filium, an idem. Ad quod dicimus, quia ex eodem ſenſu quo dicitur diuerſum genitus, & ingenitus, & quo dicitur non eſſe idem dicere genitum, & ingenitum, poteſt dici non eſſe idem, ſed diuerſum, eſſe patrem, & eſſe filium, vel eſſe ſpiritum ſanctum: quia non ea notione pater eſt pater, qua filius eſt filius, vel qua ſpiritus ſanctus eſt ſpiritus ſanctus. Ideoque ex hoc ſenſu concedimus, quòd aliud eſt eſſe patrem, & aliud eſt eſſe filium, quia alia notio eſt, qua pater eſt pater, alia qua filius eſt filius. Sed ſi tranſponas, vt dicas, aliud eſt patrem eſſe, aliud filium eſſe, variatur intelligentia: & ideo non conceditur. Eſt enim ſenſus talis acſi dicatur, aliud eſt quo pater eſt, non quidem pater, ſed eſt aliud quo filius eſt, non quidem filius, ſed eſt: quod penitus falſum eſt. Eo enim pater eſt; quo pater Deus eſt, id eſt per eſſentiam vel naturam; at filius eo Deus eſt, quo pater Deus eſt. Eo ergo filius eſt, quo pater eſt, & ita idem eſt patrem eſſe, quod filium eſſe: ſed non eſt idem eſſe patrem, & eſſe filium. Vnde Auguſtinus in quinto libro de Trinitate ait, Quamuis diuerſum ſit eſſe patrem, & eſſe filium, non eſt tamen diuerſa ſubſtantia, quia non hoc ſecundum ſubſtantiam dicitur, ſed ſecundum relatiuum, quod tamen relatiuum non eſt accidens, quia non eſt mutabile. Ecce diuerſum eſſe dicit eſſe patrem, & eſſe filium, quod iuxta rationem prędictam accipi oportet, quia ſcilicet alia notio eſt qua eſt pater, alia qua eſt filius. Non enim ſecundum eſſentiam pater dicitur pater, vel filius, filius; ſed ſecundum relationem.

Aug. li. 5. de tri. c. 6.

Reſponſio vbi dicit eſſe diuerſum eſſe pātrem, & eſſe filiū, ſed non pātrem eſſe, & filium eſſe.

Cap. 5.

Quomodo dicatur ſapientia genita, vel nata, an ſecundum relationem, an ſubſtantiam.

SCIENDVM quoque eſt, quòd ſicut ſolus filius dicitur verbum, vel imago, ita etiam ipſe ſolus dicitur ſapientia nata, vel genita. Et ideo quæritur vtrum hoc relatiue dicatur, & ſit relati-

ue dicitur, an ſecundum eandem relationem qua dicitur verbum, & imago. De hoc Auguſtinus in ſeptimo libro de Trinitate, ita ait, Id dici accipiamus cum dicitur verbum, ac ſi dicatur nata ſapientia, vt ſit filius, & imago. Et hæc duo cum dicuntur, id eſt, nata ſapientia, in vno eorum, eo quòd eſt nata, & verbũ, & imago, & filius intelligatur. Et in his omnibus nominibus non oſtendatur eſſentia, quia relatiue dicuntur. At in altero quod eſt ſapientia, etiam eſſentia demonſtretur, quoniam & ad ſe dicitur, ſeipſa enim eſt ſapiens, & hoc eſt eius eſſe quod ſapere: vnde pater & filius ſimul vna ſapientia, quia vna eſſentia. Caue lector qualiter hoc intelligas, quod hic dicit Auguſtinus. Videtur enim dicere, quòd cum dicitur nata ſapientia, ibi ſapiẽtia, eſſentiam ſignificet, & nata, relationem notet. Quod ſi ita eſt, cogimur dicere eſſentiam diuinam eſſe natam: quod ſuperioribus repugnat. Sed ad hoc dicimus, quòd in altero, id eſt, in eo quòd nata eſt, eadem notio intelligatur, quæ notatur cum dicitur verbum, & imago. In altero vero, ſcilicet ſapientia, demonſtratur eſſentia, id eſt demonſtratur quòd filius ſit eſſentia, quia ſapientia ſecundum eſſentiam dicitur. Et ideo cum dicitur nata ſapientia, intelligitur quòd ipſe, qui natus eſt, eſſentia eſt: ibi tamen ſapientia non pro eſſentia, ſed pro hypoſtaſi facit intelligentiam, vt ſicut quando dicitur verbum, vel filius, intelligitur hypoſtaſis cum ſua proprietate. Item cum dicitur nata ſapientia, idẽ intelligitur, id eſt, genita hypoſtaſis. Ideo vigilanter ait idem eſſe intelligendũ cum dicitur verbum, & cum dicitur nata ſapientia, id eſt eadem relatio, eademque hypoſtaſis. cui ineſt illa proprietas. Et ex hoc adiuuatur illud quod ſuperius diximus, ſcilicet cum dicitur pater, vel filius, vel ſpiritus ſanctus, non tantum illæ proprietates ſignificantur, vt cum dicitur paternitas, filiatio, ſed etiam hypoſtaſis cum ſuis proprietatibus.

Cap. 2. — *Qualiter intelligenda ſint pmiſſa verba Auguſ. diſtinc. 5.* — *Quõ dicatur ſapiã genita, vel nata, & an ſecundum ſubſtantiã diſtin. 27.*

Quòd imago aliquando dicitur ſecundum eſſentiam.

ILLVD etiam ſciri oportet, quia cum ſupra dictum ſit imaginem relatiue dici de filio, ſicut verbum, vel filius, interdum tamen reperitur ſecundum ſubſtantiam dici. vnde Auguſtinus in libro de fide ad Petrum dicit, quod vna eſt ſanctæ trinitatis eſſentialiter diuinitas, & imago, ad quam factus eſt homo. Hilarius etiam in quinto libro de Trinitate ait, homo fit ad communem imaginem. Nomen non diſcrepat, natura non differt. Vna eſt enim, ad quam homo creatus eſt, ſpecies. Ex his verbis oſtenditur quod imago aliquando eſſentiæ intelligentiam facit, & tunc ad ſe dicitur, & non relatiue.

Diſtin. 27. Cap. 1. Non lõge a prĩcipio libri.

De his,

De his quæ proprie, & æternaliter
dicuntur de Deo, ſecundum rela-
tionem, ſeu proprietatem non
perſonalem, quæ eſt in-
naſcibilitas.

DISTINCTIO XXVIII

Præterea conſiderari oportet,
quòd non tantum, &c.

Expoſitio SVPRA egit Magiſter
de proprietatibus, quæ
ſunt perſonarum, & ꝑ-
ſonales hic incipit ſe-
cunda pars, in qua agit
de proprietatibus, ſiue relationibus
Diuiſio. non perſonalibus. Et diuiditur hæc
pars in duas, quia proprietas non ꝑ-
ſonalis eſt duplex. ſ. innaſcibilitas,
& cõmunis ſpiratio, quæ ſignifican-
tur per hoc nomen principium, ideo
primo agit de innaſcibilitate, ſecun-
do de cõmuni ſpiratione infra diſ. 29
Eſt præterea aliud nomen, &c. Prima
pars habet duas. In prima determi-
nat de ꝓprietate innaſcibilitatis. In
ſecunda, quia oppoſita circa oppoſi-
ta clarius eluceſcunt, tangit inciden-
ter de proprietate innaſcibilitatis, &
naſcibilis infra diſtinctione eadem.
Sciendum quoque eſt ꝙ ſicut filius.
Item. Prima pars habet quatuor par
tes. In prima oſtendit quid ſit ſigni-
ficatum huius nominis ingenitus, in
ſe oſtendens, ꝙ ſit proprium perſonę
patris, & differens a paternitate & di
ctum ſm relationem. Secundo deter
minat ſignificationem in ęquipollen
ti, ſicut in hoc nomine non genitus,
& in hoc nomine innaſcibilis. ibi.
Ideo ſolet quæri vtrũ, ſicut ſolus, &c.
Adiungẽs quæ ſit proprietas ſm quã
pater dicitur ingenitus. ibi. Si autem
vis ſcire. Tertio determinat huius no
minis vſum, oſtendens ꝙ quãuis non
habeat ortum ex ſcriptura, ꝙ tamen
8. de ſacr. incarna. licet eo vti. quãuis Ambro. videatur
dicere contrarium: hoc. n. facit ad re
prehendendum hæreticos, & hoc fa-
cit ibi. Illud etiam tacere non opor-
tet. In quarta vero determinat quod-
dam dubium quod ex prædetermina
tis habet ortum. ibi. Præterea quæri
ſolet, &c. Similiter ſcđa pars, in qua
incidenter determinat de proprieta-
te filij, ſiue nati, habet duas, ſm duo,
quæ ibi tangit. Quia. n. ſupra dictum
fuerat, ꝙ ſapientia diceret cõmune, &
imago proprium: ideo quia hoc poſ-
ſet generare dubium, quia inuenimꝰ
econtrario aliquando: ideo primo
oſtendit, ꝙ ſapientia nata proprie di-
citur de filio. Secundo vero oſtendit
ꝙ imago aliquando accipitur eſſen-
tialiter. ibi. Illud etiam ſciri oportet.

Si filium non genuiſſet, nihil ꝓ-
hiberet dicere eum ingenitũ.

Videtur ſm hoc ꝙ accidat perſo- Dub. 1
næ ingenitę generare, & ita eſſe pa-
trem. Item ex hoc videt̃ ſequi, ꝙ re-
mota paternitate adhuc remaneat
perſona patris, & ita paternitas non 1
eſt proprietas perſonalis. Reſp. Dicen Reſpon.
dum, ꝙ eſt loqui de intentione hu-
ius nominis ingenitus & pater, vel
ſimpliciter, vel prout ponunt̃ in pſo
na diuina. Si loquamur ſimpliciter,
ſic diuerſæ ſunt intentiones, & vna
ꝑter aliam eſt intelligibilis, & ſepara
bilis ſm rõnem, ſicut patet in gene-
ratione hoĩum. Alio modo eſt loqui
de his prout ponunt̃ circa pſonam
diuinam, & ſic dicunt aliam rõnem
innoteſcendi, & illæ duæ ſm rẽ om-
nino ſunt inſeparabiles. tñ ſm intel-
lectum vna poteſt accipi præter alte-
ram, & ſic loquitur Aug. non ꝙ re ſe
parari poſſit, ſed quantum ad intel-
lectum noſtrum. Sed ꝙ poſſit intel- 2
ligi aliquid præter alterum, hoc po-
teſt eſſe multipliciter, aut quantum
ad intellectum apprehendentem, aut
quantum ad intellectum reſoluent̃.
Si primo modo, ſic non poteſt intel-
ligi aliquid ſine aliquo quod eſt ei ra
tio intelligendi, ſicut Deus præter
deitatem, & homo præter humanita
tem: poteſt tñ intelligi effectus non
intellecta cauſa, & inferius non intel
lecto ſuperiori, quia poteſt quis ap-
prehendere hominẽ non intellecto
aliquo ſuperiorum, & ſicut dicit Phi Ariſtot. 5.
loſophus, ꝙ qui vnum dicit, quodã- meth. 12.
modo multa dicit, non ſimpliciter,
ſed quodãmodo, quia implicite. Alio
modo contingit aliquid intelligere,
præter alterum intellectu reſoluente

& iſte intellectus conſiderat ea, quæ ſunt rei eſſentialia, ſic poteſt intelligi ſubiectum ſine propria paſſione. Et hoc poteſt eſſe dupliciter, aut intellectu reſoluente plene: aut intellectu ſemipleno, & indeficiente. Intellectu reſoluente ſemiplene, poteſt intel-
3 ligi aliquid eſſe non intellecto primo ente. Intellectu autem reſoluente perfecte, non poteſt intelligi aliquid, primo ente non intellecto. Secundum hunc triplicem intellectum, de comparatione patris & ingeniti, contingit loqui tripliciter: ſi.n. loquamur de intellectu apprehendente, poſſibile eſt vnum iſtorum duorum intelligi altero non apprehenſo, eo ꝙ aliud eſt ſignatum vnius, aliud alterius. Si loquamur de intellectu reſoluente, adhuc ſemiplene reſoluit, accipiẽdo intellectum huius nominis ingenitꝰ ſolum priuatiue, ſicut accipiunt gentiles: ſic pôt intelligi vnum ſine altero. Si loquamur de intellectu plene reſoluente, cum ingenitus, ſm ꝙ eſt proprietas patris non dicatur ſolum priuatiue, imo ponat reſpectum poſitiuum, de neceſſitate ponit paternitatem, & ſic verum eſt, ꝙ ad eſſe ingenitum, neceſſario ponat eſſe pr̃, cum ponat plenitudo fontalis per ipſum tantum. Quando ergo dicit Augu. ꝙ non ideo dicitur pr̃, quia ingenitus: ipſe loquit̃ de intellectu apprehendẽte, quia vnum non eſt propria ratio, & prima intelligendi alterum: imo vtrunque. ſ. ingenitus, & pr̃, dicunt aliam rationem innoteſcendi: tamẽ ſm aliam relationem vna ponit aliã neceſſario. Vnde diſtinctio perſonæ patris quaſi incohatur in innaſcibilitate, & conſummat̃ in paternitate: & ideo non intellecta paternitate, non poteſt intelligi perſona illa complete diſtincta: & ideo p̃nitas eſt notio perſonalis, quamuis in rõne intelligendi prius cadat innaſcibilitas.

Negatiua porro particula nõ id efficit, vt quod ſine illa, &c.

Dub. 2. Videt̃ hoc falſum: quia homo dr̃ ſm ſubſtantiam: tñ albedo pôt dici non homo, ergo quia homo, & non homo contradictorie opponuntur, & de quolibet affirmatio, vel negatio: ergo albedo eſt non homo, & albedo eſt qualitas ergo &c. Si tu dicas, quòd Auguſt. loquitur ſecundum ꝙ facit negationẽ in genere, Tunc obiicitur de hoc quod eſt nõ ſubſtantia, conſtat ꝙ non pôt facere negationem in genere, ergo cum nõ ſubſtantia non dicatur niſi de alijs generibus, patet &c. Reſpon. Dicendum, ꝙ modus dicendi ſm ſubſtantiam circa terminum negatum, ſiue infinitum, eſt dupliciter accipere, aut quantum ad ſignificatum, aut quantum ad ſuppoſitum. Si quantum ad ſignificatum, qñ tunc terminus negatus trahit ſignificationem ab affirmato, idem eſt modꝰ dicendi quantũ ad ſignificationẽ in termino negato, & affirmato. Vnde ſicut homo dr̃ ſm ſubſtantiã quantũ ad ſignificationẽ, ita & non homo. Qñ.n. dr̃ hoc eſt homo, ſubſtantiam ꝓdico. Qñ autem dr̃, hoc eſt non homo, ſubſtantiã remoueo. Si aũt loquamur quãtum ad ſuppoſitũ, tunc ꝓ alio ſupponit terminus negatus, & affirmatus: ſic opponit, & ſic nõ intelligit Auguſtinꝰ. **4 Reſpon.**

Non genitus ad non genitorem referatur.

Videtur dicere falſum: quia oĩs relatio ponit duo extrema: ergo ſi non genitus referĩ ad non genitorẽ, neceſſe eſt ad hoc ꝙ aliqs ſit ingenitꝰ, ꝙ ſint duo, quorũ vnus ſit non genitus, alter non genitor. Contra. Eſto, ꝑ impoſſibile, ꝙ nullus eſſet niſi vnꝰ ſolus, ille vtique eſſet non genitor. **Dub. 5.**

Reſp. Dicendũ, ꝙ referri ad aliquẽ, hoc pôt eſſe dupliciter, aut ſm rõnẽ exiſtendi, aut ſm rõnem intelligẽdi. Scḋm rõnem exiſtendi, qñ importat̃ habitudo realis: ſm rõnem intelligẽdi, qñ priuat̃ habitudo realis. Ad hoc.n. ꝙ intelligatur priuatio habitudinis, neceſſe eſt itelligere habitudinẽ: & ad hoc, ꝙ habitudo intelligat̃, neceſſe eſt intelligi duo extrema, vt affirmata, & ita ad hoc, vt intelligatur priuatio habitudinis, ſiue relationis, neceſſe eſt intelligi duo extrema negata: & quantũ ad hoc dicit Aug. nõ genitum referri ad non genitorẽ, q̃a nõ pôt **Reſpon. 5**

nō pōt capi intellectus eius niſi ꝑ in-
tellectū illius, & ita quantū ad rōnē
dicendi, dicitur ſm relationem, ſicut
non homo dicitur ſm ſubſtantiam.

Cum dicitur nata ſapientia, ibi
ſapientia eſſentiam ſignificet.

Dub.4. Contra, ergo ſm hoc licebit loco
ſapiētiæ ponere eſſentiam, cum faciat
Reſpōſio. eius intellectum, quod falſum eſt. Re-
6 ſpon. dicendū, quod eſt loqui de no-
mine ſapientiæ vel quantū ad ſignifi
catum, vel quantum ad ſuppoſitum.
Quantum ad ſignificatū, dicit eſſen-
tiam, ſed tamen ſupponit perſonam,
& ita adiectiuum reſpicit ipſum ratio
ne ſuppoſiti, cum dicitur ſapiētia na-
ta, nō ratione ſignificati, nec ſequitur
propter hoc, quod loco ſapientię po-
ni poſſit eſſentia, quia cū ſapientia ſit
de noībus mediis, poteſt ſupponere ꝓ
perſona, & trahi ad ſuppoſitum, ſed
eſſentia cum ſit abſtractiſſimum no-
men, non.

Imago aliquando eſſentię intelli
gentiam facit &c.

Videtur hoc falſum, qa imago ſem
per connotat imaginatum: ſed nō po
Dub.5 teſt eſſe idem imago & imaginatū, er-
7 go ſemper dicitur relatiue. Reſp. di-
cendum, quod imago ſemper dicit re
Reſpon. ſpectum ad increatum, vel ad creatū,
& quando dicit reſpectum ad increa
tum, dicitur perſonaliter, & relatiue,
ſm rem. Quando autem reſpectum
creaturæ, eſſentialiter dicitur & ad ſe,
non quantum ad modum dicēdi, ſed
quia toti trinitati conuenit.

Artic.5 AD intelligentiam eorum quæ
dicunē in præſenti diſtinctio
ne, quatuor quæruntur. Pri-
mo quæritur, vtrum hoc nomē inge-
nitus, ſiue innaſcibilis dicatur ſecun-
dum ſubſtantiam, vel ſm relationem.
Secundo, ſuppoſito ꝙ ſecundum rela
tionē dicatur, quæritur, vtrum dicat
eandem relationem, quam hoc nomē
pater. Tertio quæritur vtrum inna-
ſcibilitas ſit proprietas, ſiue relatio ꝑ
ſonalis perſonę patris. Quarto & vl-
timo quæritur, vtrum improceſſibili-
tas dicat aliquam notionem in patre.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Nomen ingenitus, dicitur ſecun
dum relationem priuatiue, &
poſitiue, ſecundum quod pro
prie ipſi perſonæ patris con-
uenit.

QVOD Hoc nomen in Funda-
genitus dicatur ſecun menta.
dum relationem, oſten
ditur per Auguſt. qui
dicit x. de Tri. & habe Cap.5.
tur in litera, non receditur a relati-
uo prædicamento cum ingenitus dici
tur, ergo dicitur ſecūdum relationē.
Item, in eodem libro, ſicut dr̄ genitus
ad genitorē, ita ingenitus ad non ge
nitorem, ſed ꝙ dicitur ad aliud, dicitē
relatiue, ſiue ſm relationem, ergo &c.
Item, hoc ipſum videtur rōne, quia
omne illud in quo differt perſona a
perſona, dicitur ſm relationem, hoc
patet: ſed ſecundum hoc, ꝙ eſt ingeni
tus, differt pater a filio, ergo &c. Itē,
nulla negatio priuat modum ſignifi-
candi, ſiue dicendi, ſed genitus ſm re
lationē dicitur, ergo addita negatio-
ne, adhuc dicetur, ergo &c. Contra. Ad opp.
ōis relatio in diuinis aliquid ponit,
illud certum eſt, ſed ingenitꝰ nihil po
nit, ergo &c. Probatio mediæ, ſi hoc
nomen aliquid ponit, aut ergo ſecun
dum ꝙ negatiue, aut ſm quod priua
tiue tenetur. Non ſecundum, qđ ne-
gatiue, hoc conſtat. Si ergo ſecundum
quod priuatiue tenetur, ſed priuatio
tollit actum, & ponit aptitudinem, er
go ſm hoc ingenitus idem erit quod
aptus generari, ſed nondum genitus,
ſed hoc nulli conuenit, ergo &c. Item
omnis relatio in diuinis in concretio
ne ſignificata importat diſtinctionē,
& ideo nulla dicitur de eſſentia ſecun
dum modū denominationis, hæc enī
eſt falſa, eſſentia generat, ſed ingenitꝰ
dicitur de eſſentia, nam diuina eſſen
tia eſt non genita, cum eius oppoſitū
de eſſentia non prædicetur ſ. genitus
ergo &c. Item, negationes ſe habent
econtrario affirmationibus, ſed geni
tus eſt in minus quam relatus, & ge-
neratio quam relatio, ergo ingenitus

eſt in plus quàm non relatus, & ingeneratio quam non relatio, ſed non relatus vel nonrelatio non dicitur ſm relationem, quia tunc oppoſita implicaret, ergo cum in plus ſit hoc quod eſt ingenitus, non eſt ĩ genere relationis, ergo &c. Itē, oĩs relatio in diuinis aut eſt reſpectu principiati, ergo ſi hoc quod eſt ingenitus dicit relationem, aut reſpectu principii, aut reſpectu principiati. Sed non reſpectu principii, quia tunc pater haberet principium, quod eſt inconueniēs. Si reſpectu principiati, tunc non eius eſt negatio cuius fuit affirmatio, nā genit⁹ dr̄ reſpectu principii, q̄a ab aliquo: ergo ſi ingenitus nō dr̄ reſpectu principij, tūc negatio nō dr̄ reſpectu ei⁹, reſpectu cuius fuit affirmatio, ergo non dicit relationem ad principiatum, q̄a non permittit nomen, nec ad principium, quia non permittit res,

8 RESP. Dicendum, ꝙ circa hoc diuerſæ ſunt poſitiones, omnes em̄ poſuerunt, ꝙ hoc quod eſt ingenitus dicitur ſm relationē, ſed differenter. Quidam enim dixerunt, quod ingenitus ſolum dicit relationis priuationem, & illud ſolum ſufficit ad hoc, ꝙ dicatur notionaliter, quoniam priuatio poteſt eſſe principium diſtinguendi & innoteſcendi, ſicut ouis non ſignata a ſignata. Et iterum negatio dicit nobilitatem, ſicut nō regi in rege, non cauſari in cauſa, non produci in principio. Sed iſta poſitio non poteſt ſtare, quia pura negatio nec diſtinguitur, nec dicit nobilitatem, nec diſtinguit. Non diſtinguitur, nam negatio relationis dicitur de eſſentia. Non dicit nobilitatem, nam omnis nobilitas ponit aliquid per modum poſitionis. Non diſtinguit, quia non eſt relatio. Alii poſuerunt quod hoc ꝙ eſt ingenitus, dicitur ſm relationē, & poſitiue, quia priuando vnam, ponit aliā, ſicut inęquale priuat ęqualitatem, & ponit relationem illi oppoſitam. Similiter & hoc quod eſt diſſimile, vnde & relationem importat poſitiue. Sic hoc ꝙ eſt ingenitus, priuādo relationem ad genitorem, ponit relationem oppoſitam ad non genitorem, & hoc dicit ſenſiſſe Auguſtinum qui dicit, quod ſicut genitus ad genitorem, ita nō genitus ad non genitorem dicitur. Sed iſta poſitio non poteſt ſtare, quia non genitus, aut dicitur ad principiū, aut ad principiatum. Si ad principiatum ergo reſpectu illi⁹ nō poteſt dici hoc nomen ingenit⁹, cum genitus dicatur in reſpectu ad principium, & idem ſignificatum ſit ĩ hoc nomine genitus & ingenit⁹, & ingentius differat ſola negatione, ergo neceſſe eſt ꝙ hoc nomen ingenitus dicatur reſpectu principii. Si autem hoc eſt verum, ergo ſecūdū hoc poneret pater habere principium reſpectu cuius dicatur, & iterum illud principium dicitur non genitor, ſed non generare non dicit principium, ſed priuationem illius.

Tertius modus dicendi eſt, ꝙ hoc nomen ingenitus ſm ꝙ aſſignatur notio patris, dicitur ſm relationem partim priuatiue, parti poſitiue. Propter hoc notādum, quod ſicut dicit Aug. idem eſt ingenitus, & non genitus. Non genitus autem tripliciter poteſt accipi, ſicut non albū, quia poteſt eſſe negatio in genere, vel extra genus, vel partim in genere, & partim extra genus. Et ſm quod eſt negatio extra genus, ſic generaliter priuat, & non ponit aliquā qualitatem, ſicut poteſt dici non album, ꝙ non eſt in genere coloris, vel qualitatis. Secundum ꝙ eſt negatio in genere, ſic priuat albedinem, & ponit qualitatem contrariā vt non album, quia caret albedine, ſed tamen eſt nigrum. Secundum ꝙ partim in genere partim extra gen⁹, in genere ſcilicet, & extra genus proximum, ſic non album dicitur ꝙ caret tam albedine quam colore, habet tamen qualitatem. Per hunc modum intelligendum eſt in propoſito, nam hoc quod eſt ingenitum, importat ordinem in rōne generis remoti, & ordinem ad principium in rōne proximi. & ordinem talem per modum naturæ in rōne completiui. Si igitur ingenitus ſit negatio extra genus, ſic dicitur ingenitus quod non generatur, nec etiam habet ordinem vel relationem, & hoc modo pure dicit priuationem, & dicitur de eſſentia, nec dicitur ſecundum ſubſtantiam, nec ſecundum

Marginal notes: 5. de trin. cap. 7. — 5. de trin. cap. 6. & 7 9 — Hic impugnatur a Scot. diſt. 28. q. 2. ar. 2. & q. 4. quol. ibi. Cōtra iſtā rationem.

dum relationem, eo quod priuatio ſolum eſt. Alio modo poteſt eſſe negatio in genere, & tunc ingenitus dr̄ ꝙ non generatur, habet tamen ordinē ad principium, & hoc modo dicit relationem ſubſtratam, ſed tamē ex hoc non dicit nobilitatem, & ſic cōuenit ſpiritui ſancto, nec tamen eſt notio. Tertio modo poteſt eſſe negatio quodammodo in genere, quodāmodo extra genus, & ſic dicitur ingenitus ꝙ non generatur, habet tamen ordinē, ſed non ad principium, & hoc modo dicit priuationem relationis reſpectu principij. Si enim habet ordinem, & non ad principiū, ergo ipſum eſt primum & principium, & hoc modo dicit nobilitatem, ſicut & principiū, & decuit illam p negationē ſignificari, quia prima cognoſcuntur per negationē. & hoc modo eſt notio. Sed quoniam ingenitus de rōne ſui nominis non videtur dicere niſi priuationem vel negationē generationis, propter hoc dicendū eſt quarto modo, ꝙ hoc nomen ingenitus ſm quod conuenit patri, proprie dicit relationem priuatiue, ſed ex hoc ipſo ex cōſequenti dicit relationem poſitiue. Quod patet ſic. Non generari em̄ dicitur qui ſimpliciter non gn̄atur, & ſic conuenit non tantum patri, ſed eſſentiæ, & ſ.ſ. ſed vltra hunc intellectum, prout ꝓprie conuenit patri, addit, quia pater non generatur, nec per generationē accipitur, & ſic excludit eſſentia quæ per generationē accipitur, ſed adhuc conuenit ſpūiſctō. Prout autem conuenit ſoli patri, ſic dicitur ingenitus quia non gn̄atur, nec per generationem accipitur, nec generationē conſequitur. Per primum membrum excluditur filius, p ſm, eſſentia, per tertium ſ.ſ. cuius ꝓceſſio præſupponit gn̄ationem ſecundū ordinē originalem, quia procedit vt nexus a patre,

Videtur cōcordare S. Thom. hic artic. 1

10 & filio. Quamuis enim in diuinis nō ſit prius & poſterius, tamen ſecūdū originem, & rōne intelligendi prior eſt generatio filij quam proceſſio ſ.ſ. vt ſupra oſtenſum fuit, & tamen ſunt ſimul natura. Sic ergo large accepto verbo conſequendi, cum ibi proprie non ſit præcedere & ſequi, tripliciter dicitur aliquis eſſe ingenitus, aut qa non producitur per generationē, nec per generationem accipitur ſiue habetur, aut quia nec ꝓducitur nec accipitur, nec conſequitur. hoc igit modo ingenitus importat nullo modo eſſe ab alio, & ita primitatē, ac p hoc fontalem plenitudinem, ſicut oſtenſum fuit in principio di. præcedentis & ſicut patet ex principio di. ſequentis, vbi dicitur, quod pater eſt principiū totius diuinitatis, qa a nullo eſt, & ita in principali intellectu dicit relationem priuatiue, ex cōſequenti poſitiue, & ita non dicit negationē quæ nihil ponit, vnde concedēdæ ſunt rationes ad hoc.

AD illud, quod obiicitur ꝙ nihil ponit ſm quod negatiue, dicendū ꝙ falſum eſt, quia non eſt negatio extra genus, ſicut ſi dicatur chimęra eſt in genita, imo eſt negatio cum conſtantia ſubiecti, & talis negatio in ſubiecto ſummā relinquit nobilitatem. 11

AD illud, quod obiicitur, quod dicitur de eſſentia, dicendum quod verū eſt, ſed ſm quod ſolum dicitur priuatiue, & ſic non eſt proprietas patris, ſecūdum autē qđ proprietas patris, non dicitur de eſſentia. 12

AD illud qđ obiicitur, qđ negationes ecōtrario ſe habent affirmationibus, dicendum, quod illud non ſemper eſt verū de negatione in genere, ſed extra genus. Non album enim prout eſt negatio in genere, non dicitur ſuperius ad hoc quod eſt non quale, ſimiliter ingenitum ad hoc quod eſt nō relatū non eſt ſuperius. 13

AD illud ꝙ obiicitur vltimo, quod dicit relationem, dicendum quod ſecundum quod importat relationem priuatiue dicitur reſpectu principij, & ex hoc nō ſequitur quod pater habeat principium, imo quod non habeat, quia non dicitur ſm poſitionem, ſed ſecundum remotionem. Vnde bene dicit Auguſt. quod dicitur ad nō genitorem, quia ingenitus ſignificat remotionem genitoris. Secundum vero quod importat relationē poſitiue, & ex cōſequenti, ſic reſpectu principiati, & ſic non eſt inconueniens, quod aliquod nomen priuatiuum aliquid ex conſe- 14

quens

quenti importet, quod non importat affirmatiuum ſibi oppoſitum, & ſic patent cetera.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Innaſcibilitas aliam rationẽ importat in perſona patris, ſiue quantum ad principalem, ſiue quantum ad conſequentẽ intellectum, cum ex principali dicat reſpectum ad principiũ per modum priuationis, pater vero dicit habitudinẽ ad principiatum per modum poſitionis.

Fundamenta. SVppoſito qđ hoc nomen ingenitus dicatur ſecundum relationem, quæritur vtrum importet eandem relationem quã hoc nomen pater, vtrum ſcilicet eadẽ relatio ſit innaſcibilitas, & paternitas.

Cap. 6. Et quod non, oſtenditur ſic. Aug. 5. de Trinit. Aliud eſt patrem eſſe dicere, & aliud ingenitum, ſed non ſecundum eſſentiam, ergo ſecundum relationem. Item hoc videtur per rationem, quia poſſibile eſt aliquem intelligi eſſe ingenitum, & non eſſe patrem, vt in Adã, & econuerſo, vt in Chaim. Si ergo vna relatio poteſt intelligi altera nõ intellecta & econuerſo, & poni altera non poſita, ergo ſunt diuerſæ relationes. Item, relationes diuerſificantur penes terminos, quia relatio ſecundum quod huiuſmodi ad alterum, ſed ingenitus dicitur per priuationem prioris ſ. patris, & pater ſecũdum poſitionem germinis vel filii, ergo dicunt reſpectum ſm aliam, & aliam partem, ergo &c. Item, plus differt generatio & ingeneratio, quã generatio, & ſpiratio: nam hic eſt oppoſitio propria, ibi autem ſolum diſperatio, ſed alia relatio eſt generatio, & ſpiratio, ergo & generatio & ingeneratio, ſed generatio, & paternitas eſt eadem vt ſupra oſtenſum eſt, ergo innaſcibilitas & paternitas non eędem relationes.

Ad opp. Contra. Omnis relatio in diuinis eſt perſonę ad perſonam, ſi ergo ingenitus dicit relationem, aut ergo ad filium, aut ad ſ.ſ. aut ad vtrunque. Non ad vtrunque, quia pater nõ comparatur vnica relatione, ſed diuerſis ad filium, & ſ.ſ. Non ad perſonam ſ.ſ. hoc conſtat, ergo ad filium, ſi ergo relatio ad filium eſt paternitas, ergo innaſcibilitas eſt eadem relatio. Itẽ, relationes in diuinis perſonis nõ accidunt, ſed eſſe tribuunt perſonę, ergo ſi vnius perſonæ vnicũ eſt eſſe, vnica eius erit relatio, ſed pater eſt vna ꝑſona, & conuenit ei innaſcibilitas, & paternitas, ergo &c. Item, ſicut ſe habet naſcibilitas in filio ad filiationẽ, ita innaſcibilitas in patre ad paternitatem, ſed in filio eadem eſt relatio, naſcibilitas, & filiatio, ergo &c. Itẽ, Philoſophus, primum & principiũ idem dico: ſed innaſcibilis dicit illud quod dicit in rõne primi, pater in ratione principij, ergo dicunt eandem habitudinem, & non relationem, ergo nõ ſunt duæ relationes, ſed vna tantum. Ariſt. 1 poſt.

RESP. Dicendum, quod hoc qđ 15
eſt innaſcibilitas aliam rõnem importat, quã hoc quod eſt pater, ſiue quãtum ad principalem intellectum, ſiue quantum ad conſequentem. Quantũ ad principalem, manifeſtum eſt, quia importat reſpectum ad principiũ per modum priuationis, pater autem importat reſpectum ad principatum per modũ poſitionis, & generationis: & ita dicunt diuerſas habitudines, quorum vna eſt habitudo vera, altera priuatio habitudinis. Quantum ad conſequentem intellectum ſimiliter differunt, licet non tantum. Nam pater dicit rationem principij ſolum reſpectu filii, & per modum generationis, ſed innaſcibile vniuerſalem dicit principalitatem, ſiue fontalem plenitudinẽ in producendo, non tantum quantũ ad generationem, ſed etiam quãtum ad ſpirationem, non tantum reſpectu filij, ſed etiam reſpectu ſ.ſ. Et hoc patet, quia innaſcibilis dicitur eo quod non generatur, nec generationẽ conſequitur, ergo ĩ nomine innaſcibilis aufertur ratio naſcendi & producendi, & ſi hoc, ponit rõ oĩmodę principalitatis, & iõ fontalis plenitudinis.

Obijcit cõtra hæc Scot. q. 2. ar. 2. diſt. 28.

AD

16 AD illud ergo quod obiicitur, quod dicit respectum personæ ad personam, dicendum, quod priuatiue ſiue negatiue non dicit reſpectum ad perſonā. Et quod dicit, quod omnis relatio dicit reſpectum ad perſonam, intelligit de illa quæ dicit poſitionem. Secundum autem quod accipitur quantum ad conſequentem intellectum, dicit reſpectum ad vtranque perſonam. Quod obiicitur, quod non eſt vna cōmunis relatio, dicendum, quod verū eſt quātum ad principalem intellectū, tamen bene poteſt eſſe quātum ad cōſequentem, vt aliquod nomen dicat plenitu-
17 dinem reſpectu vtriuſque. AD illud quod obiicitur, quod relatio dat perſonæ exiſtere, dicendum, quod non quæcunque, ſed quæ eſt relatio perſonalis. Quæ autem ſit illa, infra patebit.
18 AD illud quod obiicitur, quod in filio idem eſt naſcibilitas & filiatio, ergo &c. Dicendum, quod nō ſequitur, quia non opponuntur eodem genere oppoſitionis, quia paternitas & filiatio opponuntur relatiue, non ſic naſcibilitas, & innaſcibilitas, imo magis
19 contradictorie vel contrarie. AD illud quod obiicitur, quod primum, & principium eſt idem, dicendum quod primū, dicitur dupliciter, aut per priuationem prioris, & ſic primum, & principium idem ſunt in re, & non ratione. Alio modo primum dicitur reſpectu ſecundi, & ſic primum & principium idem ſunt re, & ratione, & ſic nō ſignificatur primum per hoc nomen innaſcibilis, importat enim primitatem per priuationem prioris, vt patet ex ipſa nominis impoſitione.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Paternitas, & non innaſcibilitas eſt proprietas ſiue relatio perſonæ patris, cum primā dicat habitudinem per modum poſitionis, & completionis.

Fundamenta.

VTRVM Innaſcibilitas ſit proprietas, ſiue relatio perſonæ patris, an paternitas. Et quod ſit paternitas, videtur, quia illa eſt proprietas perſonalis per quam perſona ab omnibus ſeparatur, ſed talis eſt hæc relatio paternitas, ergo &c. Item, illa eſt proprietas perſonalis per quam perſona propriiſſime nominatur & exprimitur, ſed perſona patris ꝓpriiſſime exprimitur per paternitatem, ergo &c. Item ſicut filiatio ſe habet ad filium, ſic paternitas ad patrē, ſed filiatio eſt perſonalis relatio perſonæ filij, ergo & paternitas patris. Item illa eſt proprietas perſonæ quæ dicitur per modum poſitionis, & propriæ habitudinis, ſed inter omnes relationes quę dicuntur de patre, ſola paternitas eſt talis, ergo &c.

Ad opp.

Contra proprietas ſiue relatio perſonalis dat eſſe perſonæ, ſed paternitas non dat eſſe perſonæ patris. quia nihil habet eſſe ex hoc quod alteri dat eſſe, ſed perſona patris dicitur pater quia alteri dat eſſe, ergo &c. Item, nō intellecta proprietate perſonali, impoſſibile eſt intelligere perſonam, ſed non intellecta paternitate eſt intelligere habentem diuinitatem, & innaſcibilitatem, cum innaſcibilitas ſit ꝓprietas perſonæ patris, ergo &c. Itē, proprietas perſonalis debet dicere totum eſſe perſonæ, ſed paternitas non nominat perſonam patris ſecundum omnem plenitudinem fœcunditatis, & innaſcibilitatis, ergo &c. Item, Damaſc. In diuinis omnia ſunt vnū præter generationem, ingenerationē & proceſſionem. Conſtat quod non nominat omnes proprietates, ergo ſolum perſonales, ergo ingeneratio eſt proprietas perſonalis, & non niſi patris, ergo &c. 1. de orth. fide c.11.

20 RESP. dicendum quod ſicut dicit communis opinio & habetur ex verbis Magiſtri & ſanctorū ſcilicet Hilarij & Auguſt. paternitas eſt notio perſonalis patris. Ad hoc enim ꝙ aliqua relatio ſit perſonalis, oportet ꝙ dicat illius perſonę primā, & propriam habitudinem, & per modum poſitionis, & completionis: ſed conſtat ꝙ innaſcibilitas quantum ad primum intellectum non dicit poſitionem, quantū ad conſequentē intellectum non dicit ſpecialem relationē, ſed fontalem plenitudinem, ſimiliter 5. de Tri.

ſpira-

ſpiratio non dicit propriam relatio-
nem : & ideo neceſſe eſt ꝙ paternitas
dicat : vnde & rationes ad hoc indu
ctæ concedendæ ſunt.

22 AD illud ergo quod obiicitur, ꝙ
proprietas dat eſſe perſonę: dicendũ.
ꝙ illud non eſt intelligendum de eſ-
ſe ſimpliciter, ſed de eſſe perſonali,
ſiue de eſſe diſtincto : & ipſa paterni-
tatis auctoritas in diuinis nõ accidit
illi hypoſtaſi, quia dicit illius perſo-
næ complementũ, ratione cuius eſt
hoc. Quamuis ergo pater non ha-
beat eſſe ad hoc ꝙ dicat alteri eſſe, ta
men nihil impedit ipſum ex hoc eſſe
23 perſonam diſtinctam. AD illud ꝙ
obijcitur ꝙ eſt intelligere perſonam
patris &c. Dicẽdum ꝙ intellectu ple
ne apprehẽdente & ratio nabiliter ꝓ-
cedente, non eſt intelligere perſonam
patris ſine paternitate : quia ſi intelli
gatur innaſcibilis, ita quòd nõ adſit
paternitas, innaſcibilis dicit priua-
tionem, nec aliquid dicit circa patrẽ
qđ nõ dicat ẽt circa eſſentiã, & iõ nõ
intelligiť vt ꝓprietas pſonalis, nec
eſt alia, & iõ nõ intelligitur pſona pa
tris vt diſtincta, ſiue hypoſtaſis illa.
Nã proprietas innaſcibilitatis, vt ꝓ-
prietas, includit proprietates, & rela-
tiones reſpectu principiati : alioquin
(vt ſupra oſtenſum eſt) non eſt pro-
24 prietas. AD illud quod obijcitur
quòd proprietas perſonalis dicit to-
tum eſſe perſonæ : dicendum quòd
ſi dicatur totum eſſe, ideſt perfe-
ctum, completum, & proprium : ſic
habet veritatem. Si autem intelliga-
tur, quòd dicit totum eſſe, ideſt om
nem habitudinem, ſic falſum eſt :
quia non debet dicere omnem, ſed
neceſſe eſt, ꝙ dicat vnam determina-
25 tam, aut nullã determinate diceret :
& ita non erit notio perſonalis. AD
illud quod obijcitur de Dam. dicen-
dum quòd nõ enumerat omnes pro-
prietates perſonales, ſm quod per-
ſonales, ſed intendit relationes ſub il
lis comprehendere · & ſub generatio
ne duas perſonales comprehendit :
ſub proceſſione duas vnam perſona-
lem, aliam non perſonalem, ſed in
generatione dicit ſolum innaſcibili-
tatẽ, q ꝓprietas eſt, licet nõ pſonalis.

QVAESTIO IIII.

CONCLVSIO.

Improceſſibilitas, notio ipſius patris dici non debet, cum neque primo, neq; ex conſequẽti poſitiue ſignificet aliquid.

VTRVM improceſſibi- Ad opp.
litas ſit notio patris, ſi-
cut innaſcibilitas. Et
ꝙ ſic videtur : qa ſicut
pater differt à filio p in
naſcibilitatem, ita a ſpiritu ſancto p
improceſſibilitatem ; ergo ſicut inna
ſcibilitas eſt notio patris, ſimiliter vr
ꝙ improceſſibilitas. Item, ſicut nobi
litas eſt patris nõ generari, ita eſt nõ
ſpirari : ergo ſi propter rõnem nobi-
litatis, eſt patris non generari, ita eſt
non ſpirari : ergo ſi propter rationẽ
nobilitatis ponitur innaſcibilitas eiꝰ
notio, ſimiliter debet poni improceſ
ſibilitas. Item, ſicut generare conue-
nit patri per hoc ꝙ innaſcibilis, ita
& ſpirare per hoc ꝙ eſt improceſſibi
lis ſiue inſpirabilis : ergo ſicut inna-
ſcibilitas notio eſt, quia non tantum
dicit priuationem ſed etiam poſitio-
nem, ita videtur ꝙ improceſſibilitas.
Si tu dicas ꝙ improceſſibilitas clau-
ditur ſub innaſcibilitate, obiicitur :
quia filio conuenit improceſſibilitas,
& tñ nũquã innaſcibilitas : ergo eſt
alia notio ſaltem in filio, ergo ſaltẽ
in eo debet eſſe notio. Si tu dicis ꝙ
non dicit nobilitatem. Contra. om-
ne quod dicitur in diuinis ad nobili
tatem pertinet, alioquin non dicitur
ibi : ergo ſi dicitur improceſſibilitas
de filio, videtur ſonare nobilitatem.
Iuxta hoc quæritur, cum pater com
municet alicui improceſſibilitatẽ ſi-
ue inſpirabilitatem, quare non ſimi
liter communicat innaſcibilitatem.
Cõtra. ſi improceſſibilitas eſt notio, Fundamenta.
ergo notiones plures ſunt quã quin-
que, quod eſt cõtra cõem opinionẽ.
Item, ſi ĩproceſſibilitas eſt notio, aut
hoc eſt quia ſimpliciter priuat eſſe ab
aliquo, aut quia ponit ſpirationẽ. Si
primo modo, non differt ab inna-
ſcibilitate. Si ſecundo modo, tunc
non

non differt a ſpiratione actiua, quia non ſpirator qui ſpirat. Item, Si non procedere, eſſet notio, eadem ratione non producere, ſed hoc falſum, ergo &c. Si dicatur quòd non eſt ſimile, quia non producere non dicit nobilitatem. Contra. Non producere perſona dicit ſtatum emanationis: & ſicut ratio principij ante quod non eſt aliquid dicit nobilitatem, ſimiliter ratio ſtatus vltra quē non eſt procedere: ergo nobilitatem dicit: ſi ergo non eſt aliud quare nō dicatur notionaliter: videtur ꝙ non producere, ſit notio vt non ſpirari.

26 RESP. ad prædictorum intelligentiam eſt notādum, ꝙ nihil poteſt eſſe notio in diuinis niſi dicat reſpectum poſitiuū, vel ex primo intellectu, vel ex conſequenti. Si enim ſolū priuat relationem, ita dr̄ de eſſentia ſicut de perſona. Vnde ſicut dr̄, ꝙ pater nō producitur, nec ſpiritus ſanctus perſonam producit: ita etiā eſſentia produci non dicitur: & etiam perſonam nō producere: & ſicut nō poteſt eſſe notio hoc quod eſt ingenitus niſi ponat reſpectum poſitiuū, ex conſequenti & hunc ponit ſicut viſum eſt: ſimiliter nec hoc quod eſt inſpirabilis poteſt eſſe notio niſi ponat reſpectum poſitiuum: hunc autē non ponit niſi ſm̄ ꝙ ponit primitatem reſpectu ſpirationis, ſicut innaſcibilitas reſpectu generationis: vt ſicut innaſcibilis dr̄ qui nec generatur, nec generationem conſequitur: ita improceſſibilis qui nec procedit, nec proceſſionē conſequitur. Et qm̄ omnis emanatio vel eſt generatio, vel ad generationē cōſequitur: quia generatio dicit primam emanationem, ideo innaſcibilis priuat oēm emanationem: & ideo dicit fontalem plenitudinem, nec tantū reſpectu generationis, ſed ſpirationis: & ideo innaſcibilitas nec generatio eſt, nec ſpiratio. Sed improceſſibilitas dr̄, q̄a nec ſpiratur, nec ſpirationem cōſequitur: & ſic non excluditur filius ſiue generatus. Filius enim generatur, & tamen non ſpiratur, nec ſpirationem conſequitur. Improceſſibile igitur non priuat niſi vnam ſolā emanationem: & ideo dicit ſolum partē iſtius fontalis plenitudinis: & ideo improceſſibilitas non poteſt eſſe notio diſtincta in pr̄e ab innaſcibilitate, nec in filio a ſpiratione, nec importat fontalem plenitudinem, ſed ſolum inſpirando. Quamuis igitur improceſſibilitas poſſit dicere nobilitatem, tamen quia non diſtinguit ab alijs aſſignatis, iam non ponit in numerum cū alijs: & ſic patent tria prima obiecta, ꝙ improceſſibilitas diſtinguit, & dicit nobilitatem, & dicit fœcunditatem: quia rationes non valent, eo quòd hoc totum in alijs rationibus aſſignatis clauditur: ideo cōtra alias non diſtinguit.

AD illud quod quæritur, quare nō cōicatur innaſcibilitas, ſicut improceſſibilitas: dicendum, quòd ſicut patet, quia improceſſibilitas non claudit in ſuo intellectu non eſſe ab alio, ſicut facit innaſcibilitas: ſed ſolum dicit non ſpirari. Patet autē nulli poteſt cōicare quod nō ſit ab alio: poteſt tñ cōicare ali, ꝙ non ſpiretur. 27

AD illud quod obijcitur, quare nō producere non eſt notio: dicendum ꝙ non eſt nobilitatis: & eſto ꝙ eſſet, quia illud non videtur principaliter conſiderari in rōne ſui nominis: dicendum, ꝙ illud eſt ratio, quia nō dicit reſpectum poſitiuum quantum eſt de ratione ſui nominis, & ideo ſimpliciter poteſt conuenire eſſentię, & ideo non eſt notio. Non ſic autem eſt de innaſcibilitate, vt in præcedentibus viſum eſt. 28

DE PRINCIPIO QVOD RELATIVE dicitur,& multiplicem notat relationem.

DISTINCTIO XXIX.

De his quę proptie & ęternaliter dicunt de Deo ſecũdum relationẽ ſeu proprietatẽ non perſonalẽ quę eſt communis ſpiratio ſignata p hoc nomen principium. Cap. 20

EST præterea aliud nomen multiplicem notans relationem, ſcilicet principium. Dicitur enim principiũ ſemper ad aliquid: & dicitur pater principiũ, & filius principiũ,& ſpiritus ſanctus principium: ſed differenter. Nã pater dicitur principium ad filium,& ad ſpiritum ſanctũ. Vnde Aug. in.4.lib.de trin.ait, Pater eſt principium totius diuinitatis, vel ſi melius dicitur, deitatis: quia ipſe a nullo eſt. Nõ.n. habet de quo ſit vel de quo procedat, ſed ab eo & filius eſt genitus, & ſpiritus ſanctus procedit. Non ergo dicitur principiũ totius deitatis, quod vel ſui, vel diuinæ eſſentiæ principium ſit, ſed qa principium eſt filij, & ſpiritus ſancti, in quibus ſingulis tota diuinitas eſt. Filius ad ſpiritum ſanctum dicitur principium. Spiritus vero ſanctus non dicitur principiũ niſi ad creaturas: ad quas pater etiã dicitur principium, & filius, & trinitas ipſa ſimul, & ſingula perſonarum principium dicitur creaturarum. Pater ergo principium eſt ſine principio: Filius principium de principio: Spiritus ſanctus principium de vtroque, ideſt, de patre & filio.

Quod ab æterno pater eſt principium, & filius, ſed ſpiritus ſanctus non: imo cœpit eſſe principium.

Quomodo filius & ad quid dicatur principium, & ſpirit⁹ ſanctus & etiã Trinitas.

ET pater ab æterno principium eſt filij, & pater & filius principium ſpiritus ſancti: quia filius eſt a patre, & ſpiritus ſanctus ab vtroque. Spiritus vero ſanctus non ab æterno principium eſt, ſed eſſe cœpit: quia non dicitur principium niſi ad creaturas. Cũ ergo creaturæ eſſe cœperunt, & ſpiritus ſanctus eſſe cœpit principiũ earum. Ita etiam pater & filius eſſe cœpit cum ſpiritu ſancto vnũ principium creaturarum: quia creaturæ eſſe cœperunt a patre & filio & ſpiritu ſancto: & dicuntur hi tres, non tria, ſed vnum principium omnium creaturarum: quia vno eodemq; modo principiũ rerũ ſunt. Non.n.aliter ſunt res a patre,& aliter a filio, ſed penitus eodem modo. Ideo Apoſtolus intelligens hanc trinitatem eſſe vnũ principium rerum ait, Ex ipſo,per ipſum,& in ipſo ſunt omnia.

Quomodo hi tres ſunt creaturæ principium. Rom. 11

Quomodo accipiẽdum ſit omnia eſſe ex Deo.

Cum vero audimus omnia eſſe ex Deo,vt ait Aug.de natura boni, omnes vtique naturas intelligere debemus,& omnia quæ naturalia ſunt. Non enim ex ipſo ſunt peccata, quæ naturam nõ ſeruãt, ſed vitiant, quæ ex voluntate peccantium naſcuntur. Omniũ ergo quæ naturaliter ſunt, vnum principium eſt pater cũ filio & ſpiritu ſancto,& hoc eſſe cœpit. Ab æterno autem pater principiũ eſt filij generatione,& pater & filius vnum principiũ ſpiritus ſancti.

Tomo 6 Cap. 29 eiuſdẽ lib.

Vnde Aug.in 5.lib.de Trin.ait, Dicitur relatiue pater, idemque relatiue dicitur principium. Sed pater ad filium dicitur, principiũ vero

vero ad omnia quæ ab ipſo ſunt'. Et principium dicitur filius. Cũ enim diceretur ei, 'Tu qui es? Reſpondit, Principium, qui & lo quor vobis. Sed nunquid patris principium eſt? imo creatorem ſe voluit oſtendere, cum ſe dixit eſſe principium: ſicut & pater principium eſt creaturæ, quia ab illo ſunt omnia. Cum vero dicimus & patrem principium, & filium principiũ, non duo principia creaturæ dicimus, quia pater & filius ſimul ad creaturam vnũ principium eſt, ſicut vnus creator. Si autem quicquid in ſe manet & gignit vel operatur aliquid, principium eſt eius rei quàm gignit, vel eius quam operatur, non poſſumus negare etiam ſpiritum ſanctũ recte dici principium: quia non eũ ſeparamus ab appellatioue creatoris: quia ſcriptum eſt de illo, quod operetur, & vtique in ſe manens operatur. Nõ enim in aliquid eorum quæ operatur, ipſe mutatur & vertitur. Vnum ergo principium ad creaturã cũ patre & filio eſt ſpiritus ſanctus, nõ duo vel tria principia. Ecce aperte oſtẽdit Augu. patrem & filium & ſpiritum ſanctum eſſe vnum principium rerum creatarum, ideſt, vno eodemque modo eſſe principiũ, & illum modum ſatis aperit, quia ſcilicet operãtur omnia, & quia ſimiliter operantnr hi tres, ideo vnum principium eſſe dicuntur.

Capit. 13 Quod pater ab æterno eſt principium filii, & pater & filius ſpirit[9] ſancti. Ioan. 8 1 Cor. 12 Lib. & ca. eiſdem.

Hic oſtendit quomodo pater ſit principium filii, & ipſe & filius principium ſpiritus ſancti.

DEINDE in eodem libro continue oſtendit quo modo pater dicatur principium ad filium, & ad ſpiritum ſanctum ipſe & filius, dicens ideo eſſe patrem principium filij, quia genuit eum, & patrem & filium eſſe principium ſpiritus ſancti, quia ſpiritus ſanctus procedit vel datur ab vtroque, ait enim ita, Si gignens ad id quod gignitur principium eſt, pater ad filium principium eſt, qa genuit eum. Vtrum autem & ad ſpiritũ ſanctum principiũ ſit pater, quia dictũ eſt, de patre procedit, non parua quæſtio eſt. Quod ſi ita eſt, non iam principium eius tantum erit rei quam gignit, vel facit, ſed & eius quam dat, & quæ procedit ab ipſo. Si ergo quod datur vel quod procedit, principium habet a quo datur vel procedit, fatendum eſt patrem vel filium vnum principium eſſe ſpiritus ſancti, non duo principia. Sed ſicut pater & filius ad creaturam relatiue vnus creator & vnus dominus dicitur, ſic relatiue ad ſpiritũ ſanctum vnum principium. Ad creaturã vero pater & filius & ſpiritus ſanctus vnum principium ſunt, ſicut vnus creator & vnus dominus. Ecce habes quod pater principiũ filij dicitur, quia genuit eum, qua ergo notione eſt pater, ea principium filij dicitur, ideſt generatione, ſecundum quam etiam dicitur auctor filij. Vnde Hilarius in 4. lib. de Trin. ita ait, Ipſo quo pater dicitur, eius quem genuit auctor, oſtenditur, id nomen habens, quod neque ex alio profectum intelligatur, & ex quo is qui genitus eſt ſubſtitiſſe doceatur. Nouit eccleſia vnum innaſcibilem Deum, nouit vt ingenitum

Augu. lib. 5. de Trin. Cap. 14

Ex his colligitur q̃ pr eſt principium filii quo pater, generationem ſcilicet, & eodem etiam auctor filii Non lon-

tum

ge a li. principio. Nota ꝙ dicit filium nõ eſſe ab initio, ſed initiabili. Aperit ex quo ſenſu illa dixerit Hilarius.

tum Dei filium. Confitetur patrem ab origine liberum, confitetur & filii originem ab initio, non ipſum ab initio, ſed ab initiabili, non per ſe ipſum, ſed ab eo qui a nemine eſt natum ab æterno, natiuitatem ſcilicet ex paterna æternitate ſumentem. Edita eſt hic fidei profeſſio, ſed profeſſionis ratio nondum expoſita eſt, & ideo quęrenda, ſcilicet quomodo intelligendum ſit quod ait, filii originem eſſe ab initio, & non ipſum eſſe ab initio, ſed ab initiali. Hoc vtique ſubdens determinauit, quomodo acceperit initium, inquiens originem filii eſſe ab initio, ac ſi diceret, Nõ ita intelligas originem filii eſſe ab initio, quaſi ipſe filius habeat initium, ſed quia ipſe eſt ab initiabili, id eſt a patre, a quo ſunt omnia. Nam licet filius ſit principium de principio, non eſt tamen concedendum quod filius habeat principium. Cumque filius ſit principium de principio, & pater principiũ non de principio, non eſt principiũ de principio, principiũ ſine principio, ſicut filius non eſt pater, neque tñ duo principia, ſed vnũ, ſicut pater & filius, non duo creatores, ſed vnus creator.

Cum pater & filius ſunt vnum principium ſpiritus ſancti, quæritur an eadem notione.

Reſpõſio.

Quæritur quæ ſit notio qua pater & filius dicit principium ſpiritus ſancti. Di. 26

VNVM Autem principium ſunt pater & filius, non tantum creaturarum, vt dictum eſt ſupra, ſed etiam ſpirit⁹ ſancti, ideo quæri ſolet, vtrum eadem ratione pater ſit principium ſpiritus ſancti, & filius, an ſit alia notio, qua pater dicatur principium ſpirit⁹ ſancti, & alia qua filius. Ad quod dicimus, cum pater dicatur principium ſpiritus ſancti, & filius, quia ſpiritus ſanctus procedit vel datur ab vtroque, nec aliter procedit vel datur a patre quam a filio, ſane intelligi poteſt patrem & filium eadem relatione, vel notione principium dici ſpiritus ſancti. Si vero quæritur quæ ſit illa notio, quam ibi notat principium. Nomen eius non habemus, ſed nõ eſt ipſa paternitas vel filiatio, imo notio quædam patris eſt & filij, qua ab æterno pater & filius vnum principium eſt ſpiritus ſancti. Donator autem (vt prædictum eſt) dicitur pater vel filius ex tempore, ſicut ſpiritus ſanctus datum vel donatum.

De his quæ proprie & æternaliter dicuntur de Deo ſm relationem ſeu proprietatem non perſonalem quæ eſt communis ſpiratio ſignificata per hoc nomen principium.

DISTINCTIO XXIX.

Eſt præterea aliud nomen multiplicem notans relationem.

Expoſi.

SVPRA egit Magiſter de proprietate non perſonali, quæ eſt innaſcibilitas. Hic ſecũdo agit de proprietate ſiue notione non perſonali, quæ eſt communis ſpiratio ſignificata per hoc nomẽ principium. Et qm illud nomen non tantum notionaliter accipitur, immo etiã eſſentialiter, ideo diſtinguit primo huius nominis multiplicitatem, ſecundo manifeſtat huius noĩs vnitatem ſecundum quod dicitur de patre & filio reſpectu ſ.ſ. oſtendens quod ſunt vnum principium ſ.ſ. & hoc ibi deinde in eodem libro, continue.

Diuiſio.

Prima pars habet duas. In prima diſtinguit huius nominis multiplicitatem. In ſecunda vero membra ſuæ diſtinctionis explanat; oſtendens per auctori-

auctoritates, ꝙ principiũ habet oẽs illas acceptiones, & hoc ibi. Et pr̃ ab æterno principium eſt filij. Similiter ſecunda pars, in qua agit de hoc nomine principiũ ſpecialiter prout dr̃ notionaliter, & eſſentialiter, habet duas. In prima oſtendit, ꝙ pater, & filius ſunt vnum principium: ibi, deinde in eodẽ lib. In ſecunda qua vnitate ſunt vnũ. ſ. vnitate notionis: ibi. Vnum aut principium ſunt, &c. vbi oſtendit, ꝙ eadẽ notione ſunt principium, & ꝙ illa notio eſt ſpiratio.

Pater eſt principium totius diuinitatis, &c.

1 Dub. 1 Quæritur ꝓ quo ſtat ibi hoc nomen principium. Non. n. põt ſtare ꝓ eſſentia, nec ꝓ perſona, quia vtrunq; dicit quantum eſt de ſe abſolutũ, aut ergo ſtat ꝓ paternitate, & hoc falſum quia nõ eſt pr̃ ſ. ſ. Nec ꝓ ſpiratione, quia ſpiratio non eſt reſpectu filij. Nec cõiter ad vtrunque, quia nihil habent cõe niſi eſſentiam. Nec pro innaſcibilitate, quia innaſcibilitas nõ dicit reſpectum ad perſonam, ſed priuationẽ reſpect⁹, ergo oĩ mõ eſt falſa.

Reſpon. Reſpõ. Dicendũ, ꝙ ſenſus locutionis hic eſt, pater eſt principium totius deitatis. i. oium perſonarum in deitate, & eſt diſtributio accõmoda, ſicut dr̃ cœlum continet oĩa, ſe. ſ. excepto. Si autẽ quæratur ꝓ quo ſtat hoc nomen principium, dicendum ꝙ ſtat ꝓ paternitate ſimul, & ſpiratione, qa per paternitatem eſt principium filij, per ſpirationem principium. ſ. ſ. per vtrunque principium vtriuſque. Quod ergo obijcitur, ꝙ non habent commune: dicendum, ꝙ non conueniunt in notione vnica conueniẽtia formali: tñ conuenientia originali, in eadem perſona, & eiuſdem perſonæ proprieta te. Quia enim perſona patris a nullo eſt, vt dicitur in litera: ideo omni modo productionis producit: & ideo eſt principium totius deitatis. Vnde idem importatur nomine principij cum dicitur principium deitatis intellectu principali, quod importatur nomine innaſcibilitas quantum ad intellectum conſequentem, & ex hoc verbo, & ex hac ratione verbi cõfirmationem recipit iſta poſitio, quæ dicit, quòd innaſcibilitas dicit in patre plenitudinẽ fontalitatis, ſiue fontalem plenitudinem, licet ex conſequẽti intellectu.

Pater ergo principium eſt ſine principio, &c.

2 Dub. 2. Quæritur de huiuſmodi locutionibus qualiter accipitur ibi hoc nomen principium cum dicitur, principium ſine principio, principium de principio. Aut enim accipitur eſſentialiter, aut perſonaliter. Non perſonaliter, vt videtur, quia. ſ. ſ. dicitur eſſe principium de principio, & principium non conuenit ei niſi temporaliter. Præterea ſicut dicit Magiſter diſtin. 27. non poteſt dici hoc de illo niſi quantum ad nomina ſubſtantialia, ergo principium non poteſt accipi notionaliter. Et iterũ pro qua notione acciperetur cum dr̃, filius principium de principio? quia non pro filiatione, quia hoc conuenit ſpiritui ſancto. ſ. eſſe principium de principio. Non pro communi ſpiratione, quia communis ſpiratio conuenit patri, cui non cõuenit eſſe principiũ de principio. Si tu dicas, ꝙ accipitur eſſentialiter. Contra. eſſentia nõ eſt perſonæ principium, hẽc dicit reſpectum ad perſonam, ergo cũ principium dicat reſpectum ad perſonã, non poteſt accipi eſſentialiter: & ita nullo modo. Reſpon. Poſſet dici, ꝙ Reſpon. hoc nomen principium accipitur in comparatione ad creaturam, & trahitur ad perſonas per præpoſitiones additas, ſicut cum dr̃ Deus de Deo, & Deus non de Deo, & conſimilia, & ſic ceſſant obiectiones. Aliter poteſt dici, quòd hoc nomen principium non eſt impoſitum ad ſignificandũ reſpectum eſſentialem, vel perſonalẽ quantum eſt de ſe, ſed indifferenter ſe habet ad vtrunque, & eius acceptio determinatur per adiunctum, quando ergo dicitur de patre, ſtat ꝓ notione paternitatis, & ſpirationis communiter, & arctatur per proprietatem innaſcibilitatis per hoc quod dicitur non de principio. Similiter in filio ſtat pro communi ſpiratione

cum filiatione, quæ importatur per hoc, quòd dicitur de principio. De ſpiritu ſancto vero dicendum, quòd ſtat eſſentialiter tm̃, & hoc arctat ad perſonam per hoc ꝙ dr̃ de vtroque.

Spiritus ſ. eſſe cœpit principiũ earum, ſcilicet creaturarum.

3 Dub. 3 Videtur dicere contra illud quod[d] dictum eſt ſupra. diſt. 3. Ex perpetuitate creaturarum intelligitur conditor æternus: ſi ergo ſpiritus ſanctus eſt æternus conditor, ergo æternaliter principiũ. Item in hymno. Aeternæ rerum conditor. Item. ratione videtur, quia res ab æterno fuerunt in Deo, ſed non niſi in ſicut principio, Reſpon. ergo ab æterno fuit principiũ. Reſp. Dicendum, quòd nomina, quæ dicunt effectum in creatura, poſſunt illum dicere actu, vel habitu. Si actu, ex tempore dicuntur. Si habitu, poſſunt dici æternaliter. Et quoniam principium poteſt ſonare in actum, vel in habitum: ideo non poteſt dici ſolum temporaliter, imo etiam æternaliter: ſed quoniam vſus magis accipit hoc nomen principium prout dicitur in actu, quàm in habitu: ideo dicit Magiſter, quòd dicitur temporaliter. Quod obijcitur ꝙ dr̃ conditor æternus: dicendũ, ꝙ locutio duplex eſt. Tum ex parte eius quod eſt conditor, quia põt dicere actum, vel habitũ. Tum ex parte eius ꝙ eſt æternus, quia poteſt teneri adiectiue, vel ſubſtantiue. Et ſi æternus teneatur ſubſtantiue: ſic non ponit æternitatẽ circa conditionem, ſed circa ſuppoſitum, & eſt locutio vera. Si adiectiue, & conditor tenetur habitualiter, adhuc eſt locutio vera. Si actualiter, tũc falſa. Senſus ſunt manifeſti. Nã vno modo ſenſus eſt, æternus conditor, id eſt conditor, qui eſt æternus. Alio modo æternus conditor. i. ab æterno põt condere in tpe. Et tertio modo æternus conditor, quia æternaliter condidit. Duobus primis ſenſibus eſt vera locutio, ſed tertio ſenſu eſt falſa.

Ab æterno autem pater principium eſt filij.

4 Dub. 4. Obijcitur. pater, & filius, & ſpiritus ſanctus non ſunt principium niſi ex tpe: ergo ſm hoc cum æternũ ſit ante tpale, per prius dr̃ principium notionaliter in diuinis, q̃ eſſentialiter. Sed contra: omne eſſentialiter dictum eſt communius, & quanto aliquid communius, tanto prius: ergo per prius debet dici principium eſſentialiter, quàm notionaliter. 5 Reſp. Reſpon. Dicendum, ꝙ dupliciter eſt loqui de hoc nomine principium, aut reſpectu ſubiecti, ſic cum intellectus eſſentiæ ſit ante intellectum perſonæ, ſic principium eſſentialiter dictum ſm rationem intelligendi præit principium notionaliter dictum, ſicut opponit. Si aũt reſpectu termini, ſic principium eſſentialiter dictum reſpicit, quod eſt diuerſum per eſſentiam, & creatum: ſed principium notionaliter dictum reſpicit perſonã conſubſtantialem, & increatam, & æternã: & ideo principium notionaliter dictum, dr̃ æternaliter, & quantum ad hanc viam prius dr̃ in Deo non ſolum quãtum ad intellectum, ſed etiã quantum ad rem: & ſic patet de qua acceptione hoc nomen principiũ dr̃ ꝑ prius ſm diuerſas comparationes.

Creatorem ſe voluit oſtendere.

Videtur falſum, ꝙ cum filius ſe dixerit principium, creatorẽ ſe voluit oſtendere, quia ipſe reſpondit ad q̃ſtionem Phariſæorum quærentium, Tu quis es? ſed quis, quærit de perſona, ſed principium ſm ꝙ pro creatore accipitur, tenetur eſſentialiter: ergo aut dñs non reſpondit conuenienter, aut principium non ſtat pro creatore ibi. Si dicas, quòd appropriatur filio. Contra. tam ratio creationis quàm ratio principij appropriatur patri, ergo non filio. Reſp. Dicendũ, ꝙ principium tenetur eſſentialiter, ſicut dicitur in litera: ſed tractum eſt ad perſonam filij. Sed quòd obiicis, quòd appropriatur patri: dicendum quòd principium de ratione ſui nominis non appropriatur filio, niſi per additionem, & ſic in propoſito, quia appropriatur per actum verbi. Nõ. n. dixit ſimpliciter ego prĩcipiũ, ſed ego principiũ, q & loquor vobis. Du. 6 Reſpon.

Nam

Digitized by Google

Nam licet filius ſit principium de principio, non eſt tamen concedendum, quòd filius habeat principium.

Dub. 6 Contra. Videtur debere concedi, quia omne relatiuum debet habere correlatiuum ſibi correſpondens: ergo ſi filius cum dicitur principium de principio dicitur relatiue, debet 7 habere correlatiuum quod eſt principium. Reſpon. Dicendum, quòd habere principium dicitur dupliciter. Aut ſicut correlatiuum, ſicut filius dicitur habere patrem, & ſic filius habet principium. Aut ſicut diſpoſitionem ſui, & ſic dicitur habere principium, quod incipit eſſe, & ſic filius non incipit eſſe, quia nõ incipit. Vel aliter eſt habere principium eſſendi, aut durandi. Primo modo filius habet principium, ſecundo modo non.

Artic. 1. AD euidentiam eorum, quæ dicuntur in præſenti diſtinct. duo quæruntur de hoc nomine principium. Primo quærit de ipſo quantum ad multiplicitatem. Secundo, quantum ad vnitatem. Et quantum ad primum, duo quæruntur. Primo; ſuppoſito, quòd hoc nomen principium accipiatur eſſentialiter, quæritur, vtrum poſſit accipi perſonaliter, ſiue notionaliter. Secundo, dato ꝙ eſſentialiter, & notionaliter: quæritur, vtrum de illis duobus modis accipiatur vniuoce, vel æquiuoce.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Principij nomen abſque vlla imperfectione recipitur in diuinis, ibidemq; tũ notionaliter, tũ eſſentialiter accipi poteſt.

Fundamenta. QVOD hoc nomen principium accipiatur notionaliter videtur ſic. Aug. 5. de Trini. Pater ad filium principium Cap. 16. eſt quia genuit eum: ergo idẽ importatur noĩe principij quod noĩe generationis: ergo teneẽ perſonaliter, ſiue notionaliter. Item, hoc videtur ratione, quia vbicunque eſt ratio emanationis, & originis, ibi eſt vna ratio principij, ſed in diuinis vere & proprie eſt ratio emanationis, ergo ibi vere & proprie eſt ratio principij. Contra. Principium & primũ Ad opp. ſunt idem, ergo vbi cadit ratio principij, eſt dicere primum, & vbi eſt dicere primum, eſt dicere prius, quia ſu perlatiuus præſupponit comparatiuum, & vbi prius, ibi poſterius ergo a primo, vbi eſt ratio principij, ibi eſt ratio poſterioris: ſed in diuinis nullo modo recipitur, ꝙ vna perſona ſit poſterior alia, ergo nullo modo perſona eſt principiũ perſonæ. Item. In creaturis idem eſt principium & initium, ſicut patet per Philoſophum: ergo vbi non recipitur initium, nec principium, ſed oẽs perſonæ in diuinis ſunt ſine initio, ergo & ſine principio: ergo principium non dicit reſpectum perſonæ ad perſonam: ergo non accipitur perſonaliter, ſiue notionaliter. Item. Idem eſt cauſa, & Ariſtot. 5. meth. c. 2. principium re, differens rõne, quia principium dr̃ quantum ad fieri, cauſa quantum ad eſſe, ergo ſi maioris nobilitatis eſt eſſe, quàm fieri, proprius debet ibi accipi ratio cauſæ, ꝙ principij, ſed non recipitur, ꝙ vna perſona ſit cauſa, & alia ſit effectus: ergo nec debet ibi recipi intẽtio principij. Item. Deus eſt alpha, & omega, principium, & finis, & vtrunque eſt æqualis nobilitatis. Sed intentio finis ita dicitur de Deo eſſentialiter, quòd nullo modo perſonaliter: Deus eſt enim ita finis creaturæ, quòd non eſt finis perſonæ: ergo ſimiliter videtur quòd ita eſt principium creaturæ, ꝙ nullo modo ſit principium perſonę.

8 Reſpon. Dicendum, ꝙ in diuinis eſt vera origo, ſiue emanatio, non tãtum vera, ſed etiam completiſſima. Ad hoc autem ꝙ ſit perfectiſſima, neceſſe eſt quòd emanans habeat cum producente æqualitatem omnimodam, ac vnitatem in ſubſtantia, quia nihil poteſt ęquari Deo niſi Deus: ſi ergo emanatio, & origo debet exprimi conuenienter, & catholice, debent

debent recipi nomina dicentia originis veritatem, & non recipi nomina importantia imperfectionem, vel diuerſitatem, vel inæqualitatē. Quoniam ergo principium, & principiatum dicunt originis veritatem, ideo vtrunque recipitur in diuinis, maxime autē intentio principij. Sed quoniam poſterius dicit imperfectionē, & initium ſimiliter, quia dicit imperfectam durationem, ſcilicet inceptionem, & intentio cauſæ importat diuerſitatem, quia cauſa eſt ad cuius eſſe ſequitur aliud, & intentio finis inæqualitatem, quia finis melior eſt his, quę ſunt ad finem: ideo nec intentio prioris & poſterioris, nec initij & initiati, nec cauſæ & effectus, nec finis & eius quod eſt ad finem, recipitur in perſona reſpectu perſonæ, ſed intentio producentis & producti, quia poſſibile eſt, quòd productus ſit ſumme perfectus, & æquetur producenti: ideo recipitur in diuinis, ſimiliter & intentio principij.

9 AD illud quod obiicitur, quòd ad principium ſequitur prius, & ad prius poſterius: dicendum, quòd ſicut dicitur ſecundum Hilarium, pater maior eſt filio, nec tamen filius minor, quia ſonat imperfectionem hoc quod eſt minor: ideo quamuis recipitur, quód pater ſit prior filio, quia ille eſt ab illo, non econuerſo: non tamen recipitur, quòd iſte poſterior. Attamen nec ratio prioris omnino recipitur proprie, quia cum in diuinis ſit origo, proprius eſt origo, & minus proprie ordo, nec eſt niſi ſolum ratione originis. Quoniam ergo principium principaliter importat originem, & prius, ordinem: ideo ſimpliciter recipitur intentio principij. Intentio vero prioris minus proprie, & cum determinatione. Intentio autē principij prout priuat anterius, propriiſſime recipitur in Deo: maxime quantum ad perſonam patris: & ideo non ſequitur, quòd ita proprie dicatur prius, quòd tantum dicet reſpectum ad po-

9. de trin.

10 ſterius. AD illud quod obijcitur de initio: dicendum, quòd initium vno modo accipitur large ad principium eſſendi, & durandi. Alio modo proprie ad principium durandi, vt illud dicatur habere initium quod incipit eſſe. Primo modo poteſt accipi in diuinis, & ſic accipit Hilarius in litera: ſecundo vero modo non poteſt, &
ſic non æquiualet principio. AD il- 11
lud quod obijcitur de cauſa, quòd idem eſt, quòd principium: dicendū quòd in creaturis idem eſt principium & cauſa, & hoc eſt, quia productum differt a producēte: & ideo poteſt dici effectus eius, & iſtud poteſt dici cauſa, & in idem concurrit intentio cauſæ, & principij, & ſimiliter nomen, ſed non ita in diuinis, quia ibi poteſt eſſe vnius ſubſtantiæ producens cum producto: ideo non
valet illud. AD illud quod obijci- 12
tur de fine, iam patet reſponſio, quia finis quantum eſt de ſe dicit exceſſum bonitatis reſpectu eius quod eſt ad finem, non ſic principium reſpectu eius quod eſt ex illo, & ideo Deus non poteſt eſſe finis niſi creaturæ inæqualis: poteſt tamen eſſe, & eſt principium perſonæ omnino æqualis: & ideo vna perſona non eſt finis alterius, eſt tamen principium.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Principij nomen ſecundū quod commune eſt ad notionale, & eſſentiale dictum, non vniuoce, neque æquiuoce, ſed analogice dicitur.

VTRVM hoc nomen principium cum accipiatur eſſentialiter, & notionaliter, dicatur vniuoce, vel æquiuoce. Et quòd vniuoce videtur. Baſilius dicit, quòd filio Dei accipere, cum creaturis eſt commune, ſed habere per eſſentiam, proprium. Si igitur commune eſt accipere, ergo & dare, & ſi hoc, cum penes hoc accipiatur ratio principij, reſpectu filij, & reſpectu creaturæ, videtur quòd dicatur

Ad opp.

tur

Digitized by Google

tur vniuoce. Item ſic differt principium eſſentialiter dictum, & notionaliter, ſicut ſapientia, & ſapientia genita, ſed non dicitur æquiuoce ſapiẽtia ſic & ſic, ergo, &c. Itẽ nihil dr̃ multipliciter ex hoc, quòd dr̃ de genere, & de ſpecie, ſiue ex hoc, ꝙ habet vnum ſuppoſitum, & plura, & quia multiplicitas reſpicit ſignificationes diuerſas, non ſuppoſita, ſed principium eſſentialiter dictum eſt in plus, & pluribus conuenit quàm notionaliter conuenit eiſdem ipſis, ergo non dr̃ multipliciter, ſed vniuoce. Item, quòd non dicatur analogice, videtur, quia vbi eſt analogia, ibi eſt prius, & poſterius, ſed in diuinis non eſt prius, & poſterius, ergo nec analogia. Et iterum quòd nec æquiuoce. Quia vbi eſt æquiuocatio, ibi eſt diuerſitas ſignificationis, ſed perſona, & eſſentia non ſunt diuerſa, ergo nec poteſt æquiuoce. Sed cõtra, quòd dicatur multipliciter, videtur primo per Magiſtrum in litera, qui dicit, quòd hoc nomen principium multiplicem facit intelligentiam, ergo dr̃ multipliciter. Item. Hoc ipſum videtur ratione, quia iſti actus generare, ſpirare, creare, ſunt ipſius principij ſm quòd differenter accipitur, ſed non eſt vnam communem rationem inuenire ad iſtos actus, ergo nec ad principium quod dicit reſpectum ſic differẽtem. Item. regula eſt Philoſophi, quòd ſi aliquid in vna ſui acceptione habet vnum oppoſitum, & in alia aliud, dicitur multipliciter, ſed principium eſſentialiter dicitur reſpectu creati, & notionaliter reſpectu increati, ergo multipliciter ſic, & ſic. Item. Principium eſſentialiter dictum dr̃ temporaliter, notionaliter dictum æternaliter, ſed nihil eſt cõmune vniuocum æterno, & temporali, ergo &c. Reſpon. Dicendum, ꝙ nomen accipi differenter in diuinis poteſt eſſe tripliciter. Aut quantum ad ſuppoſitum, aut quantum ad ſignificatum, aut quantum ad connotatum. Primo modo accipitur differenter hoc nomen Deus, quia cum dicitur Deus eſt æternitas, & Deus generat, in prima ſtat pro natura, in ſecunda pro perſona, & illud non inducit aliquam multiplicitatem. Alio modo contingit terminum differenter accipi quantum ad ſignificatum, ſm ꝙ ipſe terminus in una ſui acceptione ſignificat eſſentiã, in alia perſonam, ſicut hoc nomen pater prout dr̃ Deus pater filij, & prout dr̃ pater noſter, & hoc inducit æquiuocationem, q̃a eſt diuerſitas ſignificationis non in re ipſa, ſed in ſignificando. Tertio modo contingit differenter accipi ratione connotati, vt pote hoc nomen principium dictum eſſentialiter, connotat effectum, dictum perſonaliter, nihil connotat creatum, & illud inducit multiplicitatẽ ſm analogiam, non ſm æquiuocationem. Secundum analogiam quidem, quia accipitur pro diuerſis, ſiue diuerſa importat, quæ non habent niſi vnitatẽ proportionis, & iõ neceſſario oportet quòd incidat ibi analogia, ſed nõ æquiuocatio, quia æquiuocatio habet plures inſtitutiones, & determinate accipitur pro qualibet, ſicut patet in hoc nomine canis, ſed non ſic ſe habet hoc nomen principium. Nam principium de ſua impoſitione impoſitum eſt ab actu producendi, non creandi, nec generandi. Vnde ſicut producere, de ꝓductione filij, & creaturæ non dicitur æquiuoce, ſed analogice, ita & hoc nomen principium ſm has tres accipitur comparationes differenter. Concedo ergo ꝙ ibi eſt multiplicitas quædam, quamuis non ſit multiplicitas ſimpliciter, ſicut æquiuocationis proprie dictæ, & concedendæ ſunt rationes ad hoc, quia non concludunt, quòd ſit æquiuocatio vera. Tamen illud verbum Philoſophi intelligitur quando nomen habet diuerſa oppoſita, quæ non vniuntur in aliquo, nec vniuoce, nec analogice, quod ſit illi termino oppoſitum, ſed primo, & per ſe, opponuntur, non ſic autem eſt in propoſito, quia principium non dicitur primo ad filium, vel ad creaturam, ſed ad quod eſt productum, ſiue principiatum, & quidem dicitur de filio, & creatura, quamuis non vniuoce, ſed analogice.

Fundamenta.

Ariſtot. 1. Topicorũ.

Idem ſentit S. Tho. hic ar. 2.

Scot. diſt. pſenti. q. videt̃ declinare ad eam partẽ videlicet qđ ſit æquiuocum.

13 A D illud quod obicijcitur de Ba-
ſilio, dicendum quòd Baſilius acci-
pit commune pro analogo, quod eſt
medium inter pure vniuocũ,& æqui
14 uocum. A D illud quod obijcitur de
ſapientia,& ſapientia nata, dicendũ,
quòd non eſt ſimile, quia ibi non eſt
diuerſificatio niſi ſolum quãtum ad
ſuppoſitum, hic autem eſt quantum
ad connotatum,& per hoc patet ſe-
15 quens. A D illud quod obiicitur vl-
timo, ꝙ nõ cadit prius ibi, &c. dicen-
dum, quòd quamuis non cadat ibi
prius,& poſterius in ſe, cadit tamen
reſpectu effectus, quia in comparatione ad effectũ accipitur analogia. Quod autem dicitur quòd non eſt ibi diuerſitas, dicendum, quòd verũ eſt in re, tamen in ſignificando, & intelligendo aliud eſt intelligere eſſentiam, aliud intelligere perſonam, ita & dicere, ac per hoc & ſignificare, & ideo quãuis non ſit diuerſitas a parte rei abſolute, nihilominus poteſt eſſe a parte ſignificationis.

Artic. 2. CONſequenter eſt quæſtio de ſecundo articulo, ſcilicet de vnitate huius nominis principium, & circa hoc quæruntur duo. Primo quæritur, vtrũ pater,& filius poſſunt dici vnum principium ſpiritus ſancti. Secundo, vtrum poſſunt dici vnus ſpirator, vel idem principium ſpiritus ſancti.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Recipitur a patribus orthodoxis hæc ſententia, pater,& filius ſunt vnum principium ſpiritus ſancti, quod quidem principium dicit vnitatem cõmunis notionis, in comparatione ad eſſentiæ,& vis ſpiratiuæ vnitatem.

Fundamenta. QVOD poſſunt dici vnũ principium eſſe. ſ. ſ. videtꝰ in litera vbi dr̃: fatendum eſt patrẽ & filium vnũ principiũ eſſe. ſ. ſ. Item. Ratione videtur, quia vnius principiati vnum eſt principium in vno genere, ſed ſpiritus ſanctus vnus eſt, ergo habet vnum principium, ergo ſi immediate, & perfecte eſt a patre, & filio, ſunt ergo pater,& filius vnum principium. Item. Pater, & filius ſpirant, aut ergo vna potentia, aut duabus. Conſtat quòd vna, quia cum in eis eſt vna eſſentia, eſt & vna potentia: ergo cum ipſi dicantur eſſe principium ratione potentiæ, & vna ſit potentia in patre,& filio, patet &c. Item. Sicut tres perſonæ vnica creatione creant, ita duæ vnica ſpiratione ſpirant, ſed tres, quia vnica creatione creant, ſunt vnũ principium creaturæ, ergo duę, vnum principium ſpiritus ſancti.
Contra. Cum dicitur ſunt vnũ prin- Ad opp.
cipium ſpiritus ſancti, aut vnum dicit vnitatem eſſentiæ, aut vnitatem perſonæ, aut notionis. Non eſſentiæ, quia tunc ſpiritus ſanctus eſſet principium ſpiritus ſancti. Non perſonę, quia tunc pater, & filius eſſent vna perſona. Ergo notionis. Sed contra. Si pater & filius propter vnitatem notionis dicuntur vnum principiũ, ergo ab oppoſitis pater propter pluralitatem notionis poteſt dici plura principia. Item. Si pater eſt principium ſpiritus ſancti,& filius princi-
pium,& hoc principium non eſt il- 16
lud: ergo duo principia. Item. Pa-
ter,& filius ſunt vnum principium, ergo vnum principium eſt pater, & filius,& ſi hoc, ergo pater eſt filius. Item. Si vnum ſunt principium, aut vnum quod eſt pater, aut vnũ quod non eſt pater. Si vnum quod eſt pater, ergo pater, & filius ſunt pater. Si vnum quod non eſt pater, ergo principium ſpiritus ſancti non eſt pater, ergo pater non eſt principiũ ſpiritus ſancti.

Reſpondeo dicendum, quòd omnes iſtam concedunt, pater, & filius ſunt vnum principium ſpiritus ſancti, quoniam Auguſtinus iſtam ꝓponit,& dicit, ſed in modo intelligendi diuerſificatur. Nam quidã dicunt, ꝙ hoc nomẽ principiũ non dicit ibi eſſentiã, nec notionẽ, nec pſonã, ſed dicit conuenientiam duarum pſona-

rum

rum in vnica notione. Et dicũt: ſicut
hoc nomen trinus ſpecialiter eſt im-
poſitum ad inſinuandum trinitatem
ſuppoſitorum vt conueniunt in vni
tate naturæ, ſic in propoſito dicũtur
ſe habere. Sed tamen cum non ſit fa-
cile huiuſmodi poſitionem ſiue tranſ
lationem ex virtute vocabuli accipe-
re, hęc poſitio nullam dignoſcitur ha
bere firmitatem. Et ideo fuerunt alii
qui dixerunt quod hoc nomen prin
cipium importat notionem ĩ adiacen
tia, & eſt nomen adiectiue tentum, &
ideo hoc adiectiuum nominis nume-
rale quod eſt vnum cadit a ratiõe no-
minis & tenetur aduerbialiter, vt ſit
ſenſus, pater & filius ſunt vnum prin
cipium, ideſt vno modo producunt ſi
ne ſpirant ſ.ſ. Sed quoniam hoc no-
men principium de ſua impoſitione
eſt nomen ſubſtantiuũ (vt patet) non
videtur adhuc poſitio iſta rationabi
lis. Et ideo fuerunt tertij qui dixerũt
quod hoc nomen principium quan-
tum eſt de ſe, ſtat pro eſſentia, & con
uenit ipſum per additionem trahi ad
perſonam, & cum dicitur pater eſt
principium filii, trahitur ad perſonã
patris, quando vero dicitur pater, &
filius vnum ſunt principium ſ.ſ. ſtat
pro eſſentia vel natura, inquantum ta
men eſt in duabus perſonis, & illud
Anſel. videtur conſonare Anſel. dicenti ꝙ
pater & filius ſpirant inquantũ vter-
que idem Deus. Et dicunt, quod vnũ
dicit vnitatem circa hunc terminum
principium non perſonæ, ſed eſſentię
vel naturæ vt eſt in duabus perſonis.
Sed quoniam Auguſtinus videtur di-
cere quod principium dictum de pa-
tre & filio dicat notionem cõmunẽ,
ſimiliter Magiſter dicit vltimo capi.
quod dicit vnitatem notionis, & prin
cipium, importat relationem, & eſſen
tialiter non refertur, ideo nec iſte mo
dus eſt adhuc omnino conueniens, li
cet ſit aliis probabilior. Et ideo eſt
quartus modus dicẽdi, quod hoc no-
men principium ſtat pro notione, nõ
tamen in comparatione ad ſuppoſi-
tum, ſed ad naturam, & vim ſpirati-
uam, & vnum importat vnitatem cir
ca ipſum, ſm quod competit eius ac-
ceptioni. Et hoc patet ſic. Cum enim
pater & filius ſpirãt ſ.ſ. inquãtũ vn⁹
Deus ĩproceſſibilis, & inquantũ vnus
Deus ſit in eis voluntatis vnitas, in- 17
quantum improceſſibilis ſit volunta
tis vna fœcunditas, & vna fœcundi-
tas dicat vnitatem principii, dicendũ
quod ſine diſtinctione concedendum
eſt quod pater & filius ſunt vnũ prin
cipium ſ.ſ. Et ad illud quod quęritur
quã vnitatem dicat hoc quod eſt vnũ
circa principium, dicendum ꝙ cum
hoc nomen principium de pluribus
ſimul dicatur, non poteſt ſtare pro ꝑ-
ſona, & cum iterum dicat reſpectum
ad perſonam, non poteſt ſtare pro eſ-
ſentia, ergo neceſſe eſt quod ſtet pro
notione, cum ergo dicitur pater & fi-
lius ſunt vnum principium, vnum, di
cit vnitatem notionis, in comparatio
ne tamen ad vnitatem naturæ, & vis
ſpiratiuæ, ſicut patet ibi in alio pro-
blemate, & patet ex prædictis.

18 AD illud quod obiicitur poſtmo-
dum, quod hoc principium non eſt
illud, demonſtrato p̃re & filio, reſpon
deri poteſt dupliciter. Primo q̃d nõ
poteſt dici hoc, & illud, quia ꝑ regu-
lam non cadit diſtinctio niſi vbi eſt
ex diuerſis cauſis vnio, quoniam igĩ
vnio omnimoda eſt in communione
principii, ita quod nõ multiplicetur,
ideo non eſt ibi hoc & illud. Aliter
poteſt dici, quod cum dicitur hoc, &
illud, aut demõſtrat formam, aut ſup
poſitum, aut vtrũque. Si formam, fal-
ſa eſt. Si ſuppoſitum, vel vtrunque, ve
ra eſt ratione ſuppoſiti, & ideo non ſe
quitur quod duo, quia forma nõ mul
tiplicatᷣ. Similiter poteſt argui in hoc 19
nomine Deus. AD duo ſequentia re
ſpondent quidam quod hoc nomen
principium nõ poteſt ſubiici, nec ad
ipſum poteſt fieri relatio, quia tenetᷣ
adiectiue. Sed illud nihil eſt, quia no
men eſt ſubſtantiuũ, ergo poteſt ſubii
ci & prædicari, & ad eum relatio fie-
ri. Et ſi dicant quod ad hoc inuẽtum 20
eſt illud, nihil eſt, quia non poteſt prę
dicari, & iterum inuẽtio debet habe-
re rõnem; & nos videmus q̃d poteſt
fieri relatio, vt ſi dicatur, In pricipio
erat verbũ, in quo principio erat ſpi-
ritus quia nõ in alio erãt ſed in eodẽ.
Etiam poteſt ſubiici; quia ſi pater eſt

Digitized by Google

principium ſ.ſ. a ſimplici conuerſa, principium ſ. ſ. eſt pater. Propter ꝙ aliter reſpondendum eſt, quia cum dicitur vnum principium, vnum dicit vnitatem notionis, quæ communis eſt duobus, & quia vnitatem dicit communem, ideo eſt hic conſequens, vnum principium ſ.ſ. eſt filius & pater, ergo filiꝰ eſt pater, ſicut hæc, vnus Deus eſt pater & filius, ergo pater eſt
20 filius. AD vltimum quod obiicitur, aut vnum quod eſt pater &c. Dicendum ꝙ quia vnum dicit communem ſpirationem vt eſt in pluribus, ideo non contingit diuidere aut vnum ꝙ eſt pater, aut vnum quod non eſt pater, vt ſi dicatur, omnis homo eſt animal, aut animal quod eſt album, aut animal quod non eſt album, neutrū eſt dari, quia animal cōmuniter ſtat pro animali albo & non albo, ita qđ ꝓ vtroque ſimul reddit locutionem veram. Similiter in propoſito, principium ſtat pro principio quod eſt pater & quod eſt filius, & ideo non licet ibi diuidere & deſcendere, imo eſt ibi figura dictionis ex mutatione ſuppoſitionis &c.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Tam & ſi concedatur quod pater atque filius ſint vnum principium ſ.ſ. non tamen illud eſt concedendum quod pater & filius ſint vnus ſpirator.

Ad opp VTRVM Sint iſtæ concedendæ, pater & filius ſunt vnus ſpirator, vel ſunt idem principium ſ.ſ. Et quod hæc ſit cōcedenda, ſunt vnus ſpirator, videtur, quia pater & filius non ſunt vnum principium niſi quia ſpirāt vnica ſpiratione, ergo cum hoc nomen ſpirator importet ipſam ſpirationē, pr̄ & filius ſunt vnus ſpirator. Item, quia pater & filius vnica creatione creāt, non tantum dicuntur vnum principium creaturæ, ſed etiam vnus creator, ergo cum ſimiliter vnica ſpiratione ſpirant, ſunt vnus ſpirator. Item, quod ſint idem principium videtur, quia vnitas nō multiplicata facit identitatem omnimodam, ſed pater & filiꝰ ſunt vnum principium ſ.ſ. ita quod vnitas principij nullo modo multiplicatur, ergo ſunt idem principium. Item, hæc eſt vera, pater & filius eadē ſpiratione ſpirant, ſed idem importatur hoc nomine principiū quod hoc nomine ſpiratio, ergo ab æquipollenti, pater & filius ſunt idem principiū.

Contra. ſpirator & qui ſpirat æquipollēt, ergo ſicut vnus ſpirator, ergo vnus & qui ſpirat, ſed hæc eſt falſa, vnus ſpirat, quia non vnus ſed duo ſunt qui ſpirant, ergo &c. Item, ſpirator importat ipſam ſpirationem in concretione ad ſuppoſitum, aut ergo illud eſt eſſentia, aut perſona. Nō eſſentia, ergo perſona, ergo ſi pater, & filius ſunt vnus ſpirator, ſunt vna perſona vel hypoſtaſis. Item, quod non ſit concedendum quod ſint idē principium, videtur. Si eñ ſunt idem principium, ſunt idē, ſed hæc eſt falſa qđ pater & filius ſunt idem, ergo & prima eſt falſa. Quod autem ſequatur, manifeſtū eſt, bene ſequitur ſunt idem animal, ergo idem. Quod iterum hęc ſit falſa, ſunt idem, patet, quia ſunt diſtincti, ergo non ſunt idem. Itē, hoc quod eſt idem, eſt pronomē relatiuū, ergo cum pronomen certam deſignet perſonam, & relatiuū ſit notās identitatem, in eo pro quo refert ſignificat identitatē in ſuppoſito, ſed illud non eſt eſſentia, ſed perſona, ergo ſignificat quod ſint eadem perſona, quod cū ſit falſum, reſtat quod illa locutio ſit falſa.

RESP. Dicendum quod hæc locutio pater & filius ſunt vnum principium ſ.ſ. ſimpliciter recipitur, hæc autem pater & filius ſunt vnus ſpirator, non recipitur, & hæc ſimiliter nō admittitur, pater & filius ſunt idem principium, quamuis enim videātur æquipollere illi, non tamen æquipollent, differenti enim modo in his locutionibus ſpirationis notio ſignificatur. Propter quod notādum, quod 2B

notio

notio poteſt ſignificari dupliciter, ſcilicet in abſtractione, vel in concretione. In abſtractione, vt ſi dicatur ſpiratio. In concretione, vt ſi dicatur, principium vel ſpirator. In concretione autem poteſt ſignificari uel in comparatione ad ſubiectum in rõne ſuppoſiti, vel in comparatione ad ſubiectũ in rõne actiui, vel vtroque modo. Significat ergo notio ſpirationis in concretione ad ſubiectum in rõne ſuppoſiti per hoc nomen ſpirator, ꝙ eſt nomẽ verbale, & quia ſuppoſitum huius nominis eſt perſona, non vna pſona, ſed duæ, ideo dicimus ſpiratores non vnum. Nec eſt ſimile de hoc quod eſt creator, quia cum ſit nomen eſſentiale ſignificat in cõcretione ad ſubiectum quod eſt ſubſtantia. Et illud eſt vnum in tribus, ſed notio ad perſonam quæ de ſe multiplicatur, nõ eſt vna in duabus. Significatur etiam notio in comparatione ad ſubiectum in ratione actiui, vt p hoc nomẽ principium quod dicit originem, & quoniam ſubiectum agit per virtutem, & virtus reſpicit naturam, cum in patre, & filio ſit vna natura & vna virt⁹ nõ multiplicata, per hoc nomen principiũ ſignificatur notio ſpirationis vt nullo modo multiplicata, ideo dicimus pater & filius ſunt vnum principium ſ.ſ. vt vnum dicat vnitatem notionis, & vis ſpiratiuæ, & naturæ i ſpirantibus. Hinc eſt quod pater non dicit plura principia, licet plures habeat notiones, quia non habet diuerſas vires & naturas. Significatur etiam in comparatione ad ſubiectum vt in ratione ſuppoſiti & actiui, cum dicitur idem principium, quoniã pronomen idem, quod certam deſiderat perſonã ſignificare, reſpicit ſuppoſitũ & principium ſicut dictũ eſt, reſpicit ipſum, vt actiuum, & quoniam ſuppoſitum non eſt idem, nec vnum, ergo hæc eſt falſa, pater & filius ſunt idem principium. Hæc igitur eſt vera, pater & filius ſunt vnum principium. Hæc autem eſt falſa, ſunt vnus ſpirator. Hæc iterum falſa, ſunt idem principium ſpiritus ſancti, & ratio horum omnium patet ex prædictis.

AD illud ergo quod obiicitur pri 23
mo, quod ſint vnum principium, quia
vnica ſpiratione ſpirant, dicendum ꝙ
hæc non eſt tota rõ, ſed hæc eſt tota
ratio, quia vnica ſpiratione, & vnica
virtute, & in vnitate naturæ ſpirant
eundem, & principiũ hoc modo importat
illam notionem, & ideo ſunt
vnum principium. Non ſic autem ſignificatur
illa notio per hoc nomen
ſpirator quod eſt nomen verbale, &
deſcendit a verbo quod cõcernit ſuppoſitum
perſonale. Spirator enim dicitur
ille qui ſpirat, & ille eſt pſona.
AD illud quod obiicitur de creatio- 24
ne, iam patet reſponſio, quia creatio
non tantum habet vna virtute fieri,
ſed etiam habet vnum ſuppoſitum,
& ipſum eſt ſubſtantia, pater enĩ non
creat tanquam proprium ſubiectum,
ſed ipſa ſubſtantia diuina quæ vnica
eſt, ſed ſuppoſitum ſpirationis nõ poteſt
eſſe ſubſtantia, ſed perſona, ideo
dicitur, quod pater & fili⁹ vnus ſunt
ſpirator. AD illud quod obiicitur, 25
quod identitas eſt vnitas non multiplicata,
dicendum quod illud nõ ſufficit
niſi ſit talis vnitas quod nõ multiplicetur,
nec cõpatiatur ſecum pluralitatem
ſuppoſitorum, quam excludit
identitas, & quia vnitas principii
compatitur pluralitatem perſona 26
rum, ideo patet illud. AD illud ꝙ
obiicitur, quod eadem ſpiratione ſpirant,
dicendum quod nõ ſequitur ex
hoc quod ſint vnus ſpirator, quamuis
enim eadem ſit notio, tamen ſuppoſitum
nõ eſt idem. Et cum dicitur
idem principium, notatur identitas
in vtroque. Cum dicitur eadem
ſpiratione, notatur identitas in altero,
ideo hæc nõ ſequitur ex illa, nec
vna infert aliam.

Digitized by Google

DE HIS QVAE TEMPORALITER DE Deo dicuntur, & relatiue ſecundum accidens, quod non Deo, ſed creaturis accidit.

DISTINCTIO XXX.

De his q̃ proprie tẽporaliter dicũtur de Deo.

SVNT enim quædam quæ ex tempore de Deo dicuntur, eique temporaliter conueniunt ſine ſui mutatione: & relatiue dicuntur ſecundũ accidens, non quod accidit Deo, ſed quòd accidit creaturis, vt creator, dominus, refugium, datum, vel donatũ, & huiuſmodi. De his Aug. in 5. lib. de Tri. ait. Creator relatiue dicitur ad creaturam, ſicut dominus ad ſeruum. Item, Non aliquem moueat ꝙ ſpiritus ſanctus cum ſit coæternus patri & filio, dicitur tamen aliquid ex tempore: veluti hoc ipſum quod donatũ diximus. Nam ſempiterne ſpiritus ſanctus eſt donum, temporaliter autem donatum. Et ſi dominus non dicitur, niſi cum habere incipit ſeruum, etiam iſta appellatio relatiua ex tempore eſt Deo. Non. n. ſempiterna creatura eſt, cuius ille dominus eſt: ergo dominũ eſſe non ſempiternum habet, ne cogamur etiam creaturã ſempiternã dicere: quia ille ſempiterne non dominaretur, niſi etiam iſta ſempiterne famularetur. Sicut autem non poteſt eſſe ſeruus qui nõ habet dominum, ſic nec dominus qui non habet ſeruum.

Cap. 15. Cap. 16. Ibidem.

Oppoſitio quod non ex tempore ſit dominus, quia eſt dominus temporis, quod non eſt ex tempore.

Rñſio qñ tempus cœpit, Deus cepit eſſe dominus, nec ante tẽpus fuit dñs, ſed cũ tempore, nõ ex tp̃e vel in tp̃e, quia non ante fuit quam ipſe dñs, ſed ſimul. Quomodo intelligendũ ſit nihil dici de Deo ſm accidens p ſimilitudinẽ oñdit

SED hic aliquis dicet, quod non ex tempore cõpetit Deo hæc appellatio qua dicitur dominus, quia non eſt tantum dominus rerum quæ ex tempore cœperunt, ſed etiam illius rei quæ non cœpit ex tempore, ideſt, ipſius temporis, quod non cœpit ex tempore, quia non erat ante tempus quã inciperet: & ideo nõ cœpit eſſe dominus ex tempore. Ad quod dici poteſt, quia licet nõ cœperit ex tempore dominus eſſe temporis, cœpit tamen eſſe dñs temporis: quia non ſemper fuit tempus: & ipſius hominis ex tẽpore cœpit eſſe dominus. De hoc Augu. in eodem libro continue ita ait, Quiſquis extiterit qui æternum Deum ſolum dicat, tempora vero non eſſe æterna propter varietatem & mutabilitatẽ: ſed tamen ipſa tempora non in tẽpore eſſe cœpiſſe, quia non erat tempus antequam tempora inciperent: & ideo nõ in tempore accidere Deo vt dominus eſſet, quia ipſorum temporũ dñs erat, quæ vtique nõ in tempore eſſe cœperunt: quid reſpondebit de homine qui in tempore factus eſt, cuius vtique dñs non erat antequã eſſet? Certe vt dñs hominis eſſet, ex tempore accidit Deo: & vt omnis amoueatur cõtrouerſia, certe vt tuus dominus eſſet vel meus, qui modo eſſe cœpimus, ex tempore habuit. Quomodo ergo obtinebimus nihil ſecundum accidens dici de Deo, niſi quia ipſius naturæ nihil accidit quo

quo mutetur? vt ea ſint accidentia relatiua, quæ cum aliqua mutatione rerum de quibus dicuntur, accidunt: ſicut amicus relatiue dicitur. Non enim amicus eſſe incipit, niſi cũ amare cœperit. Fit ergo aliqua mutatio voluntatis, vt amicus dicatur. Nummus vero cum dicitur precium, relatiue dicitur: nec tamen mutatus eſt cum eſſe cœperit precium, nec cum dicitur pignus & huiuſmodi. Si ergo nummus poteſt nulla ſui mutatione toties dici relatiue, vt neque cum incipit dici, neq; cum deſinit, aliquid in eius natura vel forma qua nummus eſt, mutationis fiat: quanto facilius de illa incommutabili Dei ſubſtantia debemus accipere, quòd ita dicatur relatiue aliquid ad creaturam, vt quãuis temporaliter incipiat dici, non tamen ipſi ſubſtantiæ Dei accidiſſe aliquid intelligatur, ſed illi creaturæ ad quam dicitur? Qualiter etiam refugium noſtrum dicitur? Refugium.n.noſtrum dicitur Deus relatiue, ad nos enim refertur: & tunc refugium noſtrum fit cum ad eũ refugimus. Nũquid tunc fit aliquid in eius natura, quod antequã refugeremus ad eum, non erat? In nobis ergo fit aliqua mutatio, qui ad eum refugiendo efficimur meliores: in illo autem nulla. Sic & pater noſter eſſe incipit, cum per eius gratiam regeneramur, qui dedit nobis poteſtatem filios Dei fieri. Subſtãcia ergo noſtra mutatur in melius, cũ filij eius efficimur. Similiter & ille pater noſter eſſe incipit, ſed nulla ſui commutatione ſubſtantię. Quod ergo temporaliter dici incipit Deus, quod antea non dicebatur, manifeſtũ eſt relatiue dici: non tamen ſecundum accidens Dei, quòd aliquid ei acciderit: ſed plane ſecundum accidens eius ad quod dici aliquid Deus incipit relatiue. Ex his aperte oſtenditur, ꝙ quedã de Deo temporaliter dñr relatiue ad creaturas, ſine mutatiõe deitatis, ſed nõ ſine mutatione creaturæ: & ita accidens eſt in creatura, non in creatore: & appellatio qua creatura dicitur relatiue ad creatorem, relatiua eſt, & relationem notat quæ eſt in ipſa creatura. Appellatio vero illa qua creator relatiue dicitur ad creaturam, relatiua quidem eſt, ſed nullam notat relationem quæ ſit in creatore.

quod poteſt Deꝰ dici qđ ante non dicebatur ſine ſui mutatione.

Pſal. 9

Qđ Deus dr̃ relatiue & ex tempore ſine ſui mutatione. Qđ pater dicitur relatiue.

Ioan. 1

Sũmatim prędictorum intelligentiam pſtringit.

Hic ſoluitur quæſtio, qua quærebatur, vtrum ſpiritus ſanctus dicatur datum relatiue ad ſe, cum ipſe det ſe.

HIC poteſt ſolui quęſtio ſuperius propoſita, vbi quærebatur, cum ſpiritus ſanctus datum dicatur vel donatum (quod autem datur, refertur & ad eum qui dat, & ad illum cui datur) & cum ſpiritus ſanctus det ſeipſum, vtrum ad ſeipſum relatiue dicatur, cũ dicitur dari vel donari. Cui quæſtioni reſpondentes, dicimus ſpiritũ ſanctum dici datum vel donatum relatiue & ad dantem, & ad illũ cui datur. Dans autem ſiue donator, eſt pater cum filio & ſpiritu ſancto. Nec tamen dicimus ſpiritum ſanctum referri ad ſe, ſed appellatio dati vel donati refertur & ad dantem & ad recipientẽ: ꝗ a

Diſt. 18.

Solutio.

non

non poteſt aliquid dici datum, niſi ab aliquo, & alicui detur. Cum autem Spiritus ſanctus dari a ſe, vel datus a ſe dicitur, relatiue quidem dicitur ad illum cui datur, & eſt appellatio relatiua: & in illo cui dicatur mutatio fit, non in dante.

De his quæ proprie & temporaliter dicuntur de Deo.

DISTINCTIO XXX.

Sunt enim quædam quæ ex tempore de Deo dicuntur.

Expoſi. SVPRA egit Magiſter de relatiuis quæ conueniunt Deo proprie, & eternaliter. Hic agit de his quæ cõueniũt Deo proprie & temporaliter, & habet hæc

Diuiſio. pars duas. In prima Magiſter agit de relatiuis quæ ex tempore de Deo dicunt. In ſecunda de his quæ pluribꝰ perſonis conueniunt, ſed tamẽ appropriari poſſunt, vt ſimilis & æqualis, infra diſt. xxxj. præterea conſiderari oportet, cum tres perſonæ. Prima pars habet quatuor partes. In prima oſtendit aliqua nomina dici de Deo ex tempore exẽplificans de pluribus. In ſecũda quia exemplum videbatur inconueniens de hoc nomine dominus, opponit & ſoluit, ibi. Sed hic aliquis diceret quod non ex tempore. In tertia vero quia dictum videbatur falſum quod aliquid ex tempore diceretur de Deo, & ideo mouet & ſoluit dubium, ibi. Quomodo ergo obtine

1 bimus nihil ſecundum accidens. In quarta vero ex prædeterminatiõe ſoluit quoddam dubium in præcedentibus quæſitum, ibi, Hic poteſt ſolui quæſtio ſuperius propoſita.

Creator dominus &c.

Dub. 1 Videtur quod Magiſter falſe dicat iſta nomina Deo ex tempore conuenire, quia dominiũ (vt dicit Boetius) eſt poteſtas coercendi ſubditos, ſed hoc eſt in Deo ab æterno, ergo &c. Item, dominus (vt dicit Amb.) eſt nom naturæ, ergo ſi natura eſt æterna, ergo & dominium. Item, de hoc nomine creator obiicitur, quia non dicitur lector quia actu legit, ſed quia habilis eſt ad legendum, ſed Deus ab æterno habilis eſt ad creandum, ergo &c. Iuxta hoc quæritur de horum nominũ ſignificatione, & connotatione, & vnde habuit rationem connotandi, cũ diuina eſſentia ſit principale ſignificatum:

Reſpon. Reſp. dicendum quod quãuis diuina eſſentia non habeat vere reſpectum ad creaturam, tamen contingit eam intelligere & ſignificare per modum reſpectus, nec tamen intellectus eſt vanus propter hoc quod totam rationem reſpectus realis ponit in creatura. Quoniam igitur hũiuſmodi nomina dicunt reſpectum a quo imponuntur, quamuis imponantur eſſentiæ, ideo dicunt ſecũdum exigentiam illius reſpectus, ideo intelligendum quod quædam dicunt reſpectum ſolum vt dominus, quædam eſſectum, vt creator & iuſtus, & vtraq; ſunt ſub duplici differentia, quia aut important reſpectum ad rem præſentem, aut ad rem futuram, ſiue ad rem in actu vel habitu. Primo modo, q̃ ponunt creaturam in actu, dicuntur ſolum cum creatura incipit. Secundo modo ab æterno. Secundum hoc ergo, ſi dominus & creator important reſpectum in actu, ab æterno nõ poſſunt dici. Si autem in habitu, poſſunt Tamẽ vſus communis accipit huiuſmodi nomina vt cõnotant in actu, & ideo dicit Augu. ea dici cum tempore. 5. de trin. ap. 16. Quod ergo dicit Boetius, intelligendum quod non eſt poteſtas coercendi ſubditos habitos, ſed nõ habẽdos. Quod dicit Ambro. patet quod non cogit, quia quamuis imponatur naturæ, tamen imponitur a proprietate naturæ, vt dicit reſpectum ad creaturas, & ideo connotat quid creatum, & ſic patent omnia, quia ratio connotandi eſt modus ſignificandi.

Temporis quod non cepit ex tẽpore &c.

Dub. 2 Videtur hoc falſum, quia omne q̃ incipit, eſt temporale, & omne temporale

rale menſuratur tempore, & omne ta le cœpit in tempore &c. Si tu des inſtantiam in perpetuis, obiicitur quod nihil magis eſt variabile quam tẽpus, ſed omne tale eſt temporale, ergo &c. Item, ſi tempus non incepit in tempore, ergo cepit extra tempus, ergo fuit tempus extra omne tempus. Reſp. dicendum quantum ad præſens pertinet, quia de initio temporis debet dici in ſecundo, differt incipere ex tempore, & in tempore, & cum tempore. Quia ex, dicit ordinem, & ita præſupponit tempus tanquam anterius, & ideo nihil cepit ex tempore niſi quod ſequitur tempus. In tempore dicit temporis exiſtẽtiã, ſed tempus nõ fuit in ſui initio cũ ſit ſucceſſiuum, ideoque ſunt æqualis durationis, cũ tempore non ceperũt, nec ex tempore, nec in tempore, ſed cum tempore, id eſt cũ tempus cepit. Si quæras, quomodo tempus cepit, breuiter dicendum quod nullo prædictorum modo rũ, ſed cepit in ſuo principio, & ideo non cepit extra tempus. AD illud quod obiicitur, quod ex tempore mẽſuratur temporale, dicendum ꝙ temporale quod extollitur a tẽpore, menſuratur, & incipit a tempore, ſed illud non extollitur quod incipit cum tempore, & ratio prædicta eſt.

Reſpon.

Nummus vero cum dicitur precium &c.

Dub. 3

Videtur falſe dicere, quod nummus mutatus non eſt, cum ceperit eſſe precium, quia eſſe precium eſt accidens nummi, & modo ineſt, & prius non inerat, ergo nummus mutatus eſt. Reſpon. dicendum ꝙ relatio non prædicat quid abſolutũ, ſed prædicat ordinem ad alterum: ordo autem reſpicit diſpoſitionem ordinatorum. Quædam igitur ſunt ordinabilia, ita ꝙ vtrunque eſt in potentia: & tunc relatio introducitur per mutationem factam in vtroque. Quædam ſunt ordinabilia ita ꝙ alterum quantum eſt de ſe in actu eſt, ſed alterum in potentia, ſicut patet de duobus, quorũ vnus qui eſt actu albus, actu habet proprietatem ſm quã attenditur ſimilitudo: & ideo altero de non albo facto albo fit perfecta ſimilitudo. Nõn ergo oportet ꝙ relatio ſemper inducat mutationem in vtroque extremorũ propter ſui corruptionem vel defectionem, ſed ſufficit, ꝙ in altero. Et ratio viſa eſt, quia reſpicit duplex extremum. Et quia vnũ poteſt eſſe de ſe in actu, altero exiſtẽte in potẽtia, ſicut in nummo qui eſt in poteſtate poſſidentis ꝙ fit pignus, vel pretium, vel arrha, ſm mutationem factam in ipſo. Nec aduenit nũmo aliquid abſolutum, ſed ordo qui ex parte nummi erat in actu, ex parte illius quod erat in potentia fit in actu: ideo mutatur illud non mutato nummo.

Reſpon.

Accidens eſt in creatura.

Dub. 4

Obijcitur, cũ relatio eſt creaturæ ad creatorẽ, vr̃ hoc falſum: quia contingit rẽ intelligi accidẽte remoto: ergo ſi relatio ad creatorẽ accidit creaturę, ergo illo remoto cõtingit rem creatam intelligi circunſcripto reſpectu ad creatorem. Item, relatio qua creatura refertur ad creatorem, eſt accidens, cum illud ſit creatum refertur, & ita per accidens: & ſic de alio, & ita eſt abire in infinitum. Reſpon. dicendum, ꝙ creatura quantum ad eſſe primum eſſentialiter dependet, & talis relatio quæ exprimit illam dependentiam nõ eſt creaturæ accidentalis, ſed magis eſſentialis. Quantum autem ad eſſe ſecundũ ſiue ad bene eſſe, dependet accidentaliter, quia illud bene eſſe accidentale eſt: ideo talis relatio ſm accidẽs dicitur, vt filiatio ſm quod dicit adoptionem, & de tali intelligit Anguſt. AD illud quod obijcitur, ꝙ relatio relatione alia refertur: aliqui volunt dicere ꝙ creatura ſeipſa refertur: tamen illud videtur eſſe dicendũ, quia nulla creatura eſt ſua relatio, cũ nõ ſit ſumme ſimplex, imo hoc ipſum quod refertur antefert ſimplicitatẽ: ideo dicendum ꝙ ſicut relatiua referũtur proprie, quæ dicunt rem ſubſtractam cum reſpectu, ipſę autem relationes ſiue reſpectus non referuntur, imo magis alia referunt, quia non ſunt entia ſed entiũ. Sic in propoſi o

Reſpon.

Digitized by Google

poſito dicendum, ꝙ ipſę relationes per ſe non referuntur, ſed cũ ſubſtantijs, ita ꝙ vnum cum alio & ꝑ aliud: ideo non eſt vltra quærere aliud quo referuntur.

Nec tamen dicimus ſpiritũ ſanctum referri ad ſe.

Dub. 5 Contra videtur poſſe referri ad ſe, quia ſpiritus ſanctus eſt donum: & donum refertur ad donantem, & ipſe eſt donans: ergo neceſſario concluditur quod refertur ad ſe. Reſpon. 6 Reſpõ. dicendum, quòd hoc nomen ſpiritus ſanctus dicit relationem, ſecundum eſſe: & ideo quia relatione ſecũdũ eſſe nihil refertur ad ſeipſum, idẽ nullo modo ſpiritus ſanctus inquantum ſpiritus ad ſe refertur: ſed donũ non tãtum importat relationem ſm eſſe, vt puta cum dicit auctoritatẽ in dante, ſed etiam ſecũdum modum dicendi, vt quando dicit largitatem & poteſtatem in donante: & quia taliter poteſt ſm modum intelligendi cõparari ad ſe, datum inquantum datum dicitur ad ſe, inquantum dans, nõ: ideo concedit quòd appellatio dati vel donati ſequitur ad ſpiritum ſanctum, non autem ſpiritus ſanctus.

Artic. I. AD intelligentiam eorum, quæ dicuntur in hac diſtinctione, tria quæruntur. Primo vtrum aliquid dicatur de Deo ex tempore. Scdo dato quod ſic, quæritur vtrum ea quæ dicuntur de Deo ex tempore dicantur per ſe vel per accidens. Tertio, vtrum dicantur ſecundum ſubſtantiam, an ſecundum relationem.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Nihil eſt incõmodi quod de Deo qui æternus eſt, aliqua nomina ex tempore dicantur, quæ ex principali ſignificatione eſſentiam in reſpectu tamen ad creaturas ſignificant.

Fundamenta. QVOD aliqua dicantur de Deo ex tẽpore oſtenditur ſic. Non eſt dominus niſi habeat ſeruũ, ſicut dicit Auguſtinus: ſed Deus dicitur dominus, & non habuit ab æterno ſeruum, ergo ex tempore: ergo &c. Item, actioni reſpõdent paſſio, ita quòd ſunt ſimul: ſed Deus creat, ergo aliquid creatur: ſed non creatur aliquid niſi ex tempore, ergo non creat niſi ex tempore, ergo &c. Ariſt. in prædicamentis, & 8. Phi. Item, nulli conuenit eſſe hominem niſi ex tempore, eo quòd eſſe humanum habet principium: ſed Deo conuenit eſſe hominẽ, ergo ex tempore. Item, ſicut ſe habet temporale ad temporale, ita æternum ad æternum: ergo mutata proportione, ſicut ſe habet æternum ad temporale, ita temporale ad æternum: ſed æternum ſic ſe habet quòd dicitur de tẽporali, vt cum dicitur Petrus eſt prędeſtinatus: ergo & temporale poterit dici de ęterno. Cõtra. Omne temporale eſt creatum: ſed Deus eſt increatus, & horum eſt ſumma diſtantia, ſed illorum inter quæ eſt ſumma diſtantia vnũ prædicatur de altero, ergo &c. Ad opp. Item, omne temporale eſt mutabile & variabile: ſed omne illud de quo prædicatur mutabile, ipſum eſt mutabile: cum igitur De⁹ nõ ſit mutabilis & variabilis, patet &c. Item, nihil æternum eſt ex tempore, ſed omne quod prædicatur de Deo, eſt De⁹, & ita æternum, ergo nihil poteſt tale dici ex tempore. Item, omne quod eſt aliquid ex tpe, incipit eſſe aliquid quod non erat pri⁹, & omne tale eſt mutabile, ergo nihil tale eſt ĩ Deo, ergo &c. Si dicas quod non prædicatur aliquid de Deo ex tẽpore prædicatione per eſſentiam vel inherentiam, ſed per cauſam quæ non ponit aliquid in Deo ſed in effectu. Cõtra. cum dicitur Deus eſt creator, hoc dicitur ex tempore, & nõ per cauſam: ergo reſponſio illa nulla. Probatio. Omne quod dicitur de aliquo ꝑ cauſam, de alio dicitur ꝑ eſſentiam, vel inhęrẽtiam, ſed creator de nullo alio a Deo dicitur, nec per eſſentiam, nec per inhęrentiam, ergo &c. Itẽ, quod dicitur de alio per cauſam, poteſt inferri per modum habitudinis cauſalis, vt dies eſt ſol lucens ſuper terrã, ergo dies eſt a ſole, ergo ſi per cauſam Deus eſt creator, pari ratione Deus a crea-

creatura vel econuerſo. Item ꝙ prædicatur ſolũ per cauſam, nõ eſt idem illi de quõ ꝑdicatur, ſed cum dicitur Deus creat, actio Dei eſt De⁹, ergo nõ prædicatur per cauſam. Item, cum dicitur Deus, dominus, vel conſimilis, dominus non dicit aliquod gen⁹ cauſæ, & tamen dicitur de Deo, ergo prædicta reſponſio non eſt ſufficiens.

7 RESP. dicendum quod aliquid dici ex tempore, eſt dupliciter: aut quia ipſum eſt temporale, aut quia dicit reſpectum ad temporale. Primo modo, nihil prædicatur de Deo per eſſentiam vel per inhęrentiam, ſicut probát quatuor rationes ad hoc inductæ: prædicatur tamen per cauſam, vt ſi dicatur Deus eſt creator: vel per vnionem, vt ſi dicatur Deus eſt homo: & hoc nõ ponit mutationem, vel eſſe temporale circa Deum, ſed circa creaturam. Alio modo dicitur aliquid ex tempore, eo quòd de ratione ſui nominis dicit cõparationem ad aliquid temporale, vt dominus & creator: ſed tamẽ de ſua principali ſignificatione importat eſſentiam: nam dominus importat dominium, quod eſt poteſtas coercendi ſubditos: & hæc eſt diuina eſſentia. Similiter creator, importat diuinam actionẽ, quæ eſt diuina eſſentia: vtrũque tamen ſignificat in reſpectu ad creaturam: & ita connotat creatum & temporale. Quoniam ergo quod implicat in ſe contingens & neceſſarium, denominatur totum contingens: ſimiliter quod æternũ & temporale totum denominatur temporale propter naturam totius copulati, ꝙ ponit vtrãque partem, & falſificatur pro vtraque parte, & pro altera, hinc eſt quod talia dicunt ex tempore non ratione principalis ſignificati, ſed ratione connotati in creatura, & ꝑ hoc patent quatuor argumẽta ſequentia. Concedendũ enim eſt, quod non oẽ quod ex tẽpore dicitur de Deo, dicitur per cauſam, ſed vel dicitur ꝑ cauſam, vel per vnionem, vel per quandam comparationem ad temporale, & ſic patent omnia.

8 AD illud ergo quod obiicitur, ꝙ temporale eſt creatum & mutabile, dicendum quod loquitur de temporali primo modo, & hoc non dicitur de Deo niſi per cauſam vel vnionem.

AD illud qđ obiicitur qđ oẽ qđ prędicatur de Deo eſt æternum, dicendũ quod hæc eſt duplex, quia æternũ poteſt teneri adiectiue, vel ſubſtantiue. 9
Si adiectiue, ſic falſa eſt. Aliquid eñ prædicatur de Deo, cuius duratio nõ eſt æterna. Si ſubſtantiue, vera eſt, & ſic eſt ſenſus, omne quod prædicatur de Deo eſt aliquid æternum. Nec tamen ſequitur eſt æternum, imo eſt ibi fallacia accidentis. ſicut hic, creatio eſt Deus, & De⁹ eſt æternus, ergo creatio eſt æterna; ita in prædicta. Aliquid enim quod eſt æternum ratione principalis ſignificati, ideſt quod eſt aliquid æternum ratione connotati, dicitur temporale. AD illud quod obiicitur, quod illud qđ eſt ex tempore, incipit aliquid eſſe: dicendum quod illud nõ eſt in Deo propter mutationem aliquam factam in ipſo, ſed in creatura. & illud determinatum eſt ſupra diſtin. viii.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Quæ de Deo ex tempore dicuntur, prædicantur per accidẽs, pro quanto de eo non neceſſario dicuntur.

SECVNDO quæritur, vtrum quæ dicuntur de Deo ex tempore, dicantur per ſe vel per accidẽs. Et ꝙ ſm accidens, ostenditur hoc modo. Auguſt. v. de Tri. & habetur in litera, quòd dominus eſſet hominis, ex tempore accidit ei. Item, hoc ipſum videtur ratione: quia omne quod adeſt & abeſt præter eius de quo dicitur corruptionem, prædicatur ſm accidens, hæc eſt per ſe nota: ſed omnia hæc quæ temporaliter dicuntur de Deo, ſunt huiuſmodi, ergo &c. Item, qđ prædicatur per ſe de aliquo, ſemper

Fundamenta.

Ariſt. 1. Top.

Ariſt. 1. poſt.

ineſt

ineſt illi: ergo ab oppoſitis, quod prędicatur de aliquo, & nõ ſemp ineſt, prędicatur non per ſe, ergo per accidens: ſed talia ſunt huiuſmodi nomina, ergo &c. Item, omne quod prædicatur de aliquo, aut eſt conuertibile cum ſubiecto, aut de rõne ſubiecti, aut prædicatur per accidens: ſed huiuſmodi nomina nec ſunt de rõne Dei, nec cõuertibilia, vt patet de hoc nomine dominus, ergo &c. Contra: Aug. 5. de Trinit. nihil ſecundũ accidens dicitur de Deo. Item, oſtenditur rõne: quia in quocunq; eſt ponere accidens, eſt ponere cõpoſitionem, & per conſequens varietatẽ: ſed neutrũ eſt in Deo. ergo &c. Item, omne per accidens reducitur ad per ſe, ſed reductio eſt poſterioris ad prius, non econuerſo: Deus autem non habet prius, nec ſimpliciter, nec ſecũdũ quid: ergo nihil de Deo dicitur ſm accidens. Item, omne qđ dr̃ de duobus, de vno per ſe, de altero per accidens, perfectiori modo dicitur de eo de quo dicitur per ſe: ſed quicqđ dr̃ de Deo dicitur perfectiſſime, ergo nihil dicitur de Deo ſm accidens: ergo huiuſmodi nomina non dicũtur de Deo per accidens, ergo per ſe.

Ariſt. 1. Top.

Ad opp. Cap. 16

Auer. 5 Met. c. 23.

10 RESP. Dicendum, q̃ dici ſm accidens eſt tripliciter. Vno modo accidens dicitur per oppoſitum ad ſubſtantiam: & ſic dicitur accidens proprietas alij inhærens, quæ nõ eſt de rei eſſentia, & hoc quidem modo nihil dicitur de Deo ſecũdũ accidens, ſicut dicit Aug. eo quòd hoc modo accidens ponit compoſitionem & varietatẽ in eo de quo dicitur. Alio modo dici ſm accidẽs, eſt per oppoſitionem ad per ſe: & ſic dicitur ſecundum accidens, aut quod dicitur per aliud in eſſentia, vt ſi dicatur paries diſgregat: aut per aliquid cui eſt quodammodo idem, quodammodo diuerſum, vt puta cum dicitur de ſuperiori per inferius, vt figura habet tres, vel de inferiori per ſuperius vt Iſocheles habet tres: hoc modo non eſt aliquid dici de Deo ſecundum accidens. Hoc enim dici per accidens ponit in aliquo poſterioritatẽ & imperfectionem, ſicut oſtendunt rationes ad hoc inductæ: Deus autem nihil habet imperfecte, nihil habet ab alio quod ſit omnino aliud, nec a ſuperiori vel inferiori, quia hæc nõ cadunt in Deo. Tertio modo dici ſecundum accidens, eſt per oppoſitionem ad neceſſarium, vt illud dicatur accidere quod neceſſario non ineſt: & hoc modo huiuſmodi dicuntur de Deo ſecundum accidens, quia nõ dicuntur de ipſo neceſſario, ſed dicuntur de ipſo per ſe, quia per comparationem ad creaturam. Comparatio autem ad creaturam per ſe eſt, quia Deus eſt ſua actio: ſed tamẽ qa Deus agit per voluntatem quæ nõ ſemper, nec de neceſſitate coniuncta eſt actui, ideo non neceſſaria: & quantum ad hoc cadit ibi ratio dicendi ſecũdum accidens. Vnde hic modus dicendi per accidẽs, opponitur per ſe in creaturis ratione eius quod ad dici per ſe ſequitur neceſſarium in creaturis. In Deo autem non: quoniã idem ſeipſo facit, & volũtarie facit: & ideo in Deo non habet oppoſitionem ad per ſe. Rationes ergo oſtendentes q̃ non dicuntur de Deo ſecundum accidens, procedunt ſecũdum primam & ſecundam acceptionem.

Vbi ſupra

Quod autem objicitur quod eſſe dominum accidit: ſic intelligendũ eſt, ideſt non eſt neceſſario, nec ſemper conuenit. 11

AD illud quod objicitur quòd abſunt præter corruptionem: dicendum quòd iſta diffinitio eſt accidentis ſecundum quod adeſſe eſt per inhærentiam: ſed ſic nõ conuenit Deo vt viſum eſt, ſed ſolũ creaturis: vnde patet illud. 12

AD illud quod objicitur de per ſe: dicendum quòd loquitur de per ſe in creaturis. Ad per ſe enim in creaturis ſequitur neceſſarium, ſed non ſic in Deo. 13

QVAE.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Nomina quæ de Deo ex tempore dicuntur, non important aliquam relationem ſecundum rem in Deo, ſed ſolum ſecundum modum intelligēdi.

Ad opp. VTRVM ea quæ ſic dicuntur de Deo ex tempore, dicantur ſecundum ſubſtantiam, an ſecundum relationem quæ ſit vera relatio. Et quòd ſecundum relationem, videtur hoc modo. Sicut pater ſeipſo generat, ita ſeipſo creat, tamen quamuis ſeipſo generet, generatio, & paternitas dicitur vere in ipſo ſecundum relationem, ergo pari ratione quamuis ſeipſo creet, & dominetur, tamen quia ſunt ad alterum, dicuntur realiter relatiue. Item. Huiuſmodi nomina, aut pure dicunt diuinam ſubſtantiam, aut ſuperaddunt aliquem reſpectum. Si pure diuinam ſubſtantiam dicunt, ſed ſubſtantia eſt æterna, & ab æterno, ergo dicuntur de Deo ab æterno, qđ falſum eſt, ergo ſuperaddunt aliquē reſpectum, ergo relationem. Si dicas quòd non addunt reſpectum ſecundum rem, ſed ſecundum modū, Contra, aut illi modo reſpōdet aliquid in re, aut nihil. Si aliquid in re, ergo realiter dicuntur relatiue. Si nihil, ergo falſus eſt modus intelligendi, & inconueniens modus dicendi. Item. Sunt quædam relatiua ſecūdum eſſe, quædam ſecundum dici. Sed in relatiuis ſecundum dici, eſt modus reſpectus, in relatiuis ſecundum eſſe, eſt veritas reſpectus: ſed ſeruus, & Domin⁹ ſunt relatiua ſecundum eſſe, ergo vtrumque importat reſpectum, non tantum ſecundum modum, ſed etiam ſecundum rem, ergo &c. Item. Dominium dictū de Deo, ita bene dicit ſuperpoſitionem, ſicut dictum de creatura, illa igitur ſuperpoſitio, aut ponitur in Deo, aut in creatura. Nō in creatura, conſtat, quia tunc idem ſibi ſuperponeretur, ergo ponitur in Deo, ergo ſuperpoſitio eſt vere relatio, ergo &c. Item. Cum dico Deus creat, hic notatur duplex reſpectus, ſcilicet cauſæ ad effectum, & econuerſo. Aut ergo vterque eſt in creatura, aut vterque in Deo, aut vnus in Deo, alter in creatura. Cōſtat ꝙ impoſſibile eſt vtrūque eſſe in Deo, quia Deus non eſt effectus, & ſimiliter in creatura, quia creatura non eſt ſui cauſa, ergo neceſſe eſt, ꝙ alter ſit in Deo, ergo, &c. Item cum dico Deus creat, Deus veriſſime eſt cauſa, & ſi vera ratio cauſę ponit verā relationem, huiuſmodi nomina dicta de Deo ponūt veram relationem.

Ariſt. in ꝑdi. cap. ad aliquid.

Fundamenta. Contra. Dionyſ. In cauſalibus, & cauſis non recipim⁹ reciprocationem, ergo cum Deus ſit cauſa perfectiſſima creaturæ, non refertur ad creaturam, quamuis econuerſo creatura referatur ad ipſum. Item, Philoſophus dicit, quòd ſcientia ſecundum rem refertur ad ſcibile, ſed non conuertitur, ergo ſi minor eſt dependentia Dei ad creaturam, quàm ſcibilis ad ſcientiam, ergo nulla in eo eſt relatio. Item. Ratione videtur, quia huiuſmodi nomina ſi dicunt relationem circa Deum, aut illa eſt pure diuina eſſentia, aut aliquid ſuperadditum. Si pure Dei eſſentia, ergo æternum quid, ergo reſpectus huiuſmodi nominum eſt æternus, ergo de neceſſitate dicuntur ab æterno. Si autem dicunt aliquid ſuperadditum, ergo in Deo eſt aliqua compoſitio. Item omnis relatio dicit aliquā dependentiam, vel ſaltem ordinem, & habitudinem ad illud reſpectu cuius dicitur, ſed Deus non ordinatur, nec terminatur, ergo nihil de Deo dicitur relatiue reſpectu creaturæ

Ariſtot. 5. Meth. c. de aliquid.

RESP. Ad hoc intelligendum, 14
eſt ſciendum, quòd dici ſecundum relationem dupliciter eſt, aut ſecundū rem, aut ſecundum modum. Realis autem relatio triplex eſt. Aliquando enim fundatur ſuper proprietatem accidentalem, vt ſimilitudo in duplici albedine. Aliquando ſuper dependentiam eſſentialem, ſicut reſpectus, vel relatio materiæ ad formam. Nam ſicut dicit Philoſophus, Materia hoc

Ariſ. phyſ. tex. 25.

ipſum quod eſt, ad alterum eſt. Aliquando ſuper originem naturalem, ſicut effectus ad cauſam, & filii ad patrem. Prima relatio non poteſt eſſe in Deo, quia in Deo nulla eſt proprietas accidentalis. Secunda non poteſt eſſe in eo, quia nulla in Deo eſt dependentia. Tertia eſt in Deo, ſed non reſpectu creaturę, ſed reſpectu perſonę; hæc enim non dicit compoſitionem, nec dependentiæ inclinationem, ſicut prima, & ſecūda, ſed ponit diſtinctionem, & ordinem, & quoniam vere vna perſona ordinatur ad aliam, & habitudinem habet, & alio modo ſecundum rem ſe habet ad vnam q̃ ad aliam, ideo hæc relatio eſt in perſona reſpectu perſonæ, non reſpectu creaturæ. Nam Deus ad creaturam non habet ordinem, nec habet aliam & aliam habitudinem, & ideo nullo modo eſt realiter in Deo relatio reſpectu creaturæ. Creatura autem ad Deum habet ordinem, & habitudinē mediante proprietate accidentali, & dependentia eſſentiali, & origine naturali, ideo ſecundum omnem modū refertur creatura ad Deum. Q̃m igiẽ intellectus noſter cū intelligit aliquid referri ad aliquid, intelligit etiā comparari illud ad illud, ideo intelligit Deum per modum reſpectus & relationis, cui reſpectui in Deo nihil reſpondet niſi diuina eſſentia, ex parte tamen creaturæ bene aliquid reſpondet, & ideo non eſt vanus. Concedendum ergo, quòd huiuſmodi nomina dicta de Deo non important relationem in Deo ſecundum rem, ſed ſolum ſecundum modum intelligendi. Ex his patent quæſita.

Diſſentit hic a Scot. di. 30. q. 1. lib. primi.

Idem ſentit S. Tho. q. de poten. q. 7. ar. 10.

15 Quod enim obijcitur de patre, dicendum, quòd non eſt ſimile, quia patris ad filium eſt ordo, & habitudo, & alia habitudo ad filium quàm ad ſpiritum ſanctum. Deus autem ſicut dicit Philoſophus 11. Metha. non habet ordinem, nec aliquam habitudinem, nam prima cauſa eodẽ modo ſe habet ad omnia, quamuis alia alio, & alio modo ſe habeant ad ipſam, vt in 11. primæ philoſophiæ dicit, quòd primum, & ſummum bonū non ordinatur ad hæc creata. A D illud quod obiicitur, ſi non dicunt relationem, ergo pure ſubſtantiam, dicendum, quòd pure circa Deum dicunt ſubſtantiam ſecundum rem, ſed relationem ſecundum modum intelligendi, in creatura vero ſecundum eſſe. Et quod obiicit, quòd vanus eſt intellectus, dicendum quòd falſum eſt, quia intellectus fundatur ſuper aliquid, ſcilicet ſuper relationē creaturæ cui reſpondet relatio ſecundū dici in Deo. A D illud quod obiicitur, quòd quædam ſunt relatiua ſecundum eſſe, &c. Dicendum, quòd quædam ſunt relatiua ſecundum eſſe ex parte vtriuſque extremi, vt dominus, & ſeruus in creatura, quædā ex parte alterius, vt ſcibile, & ſcientia, & menſuratio, & menſura, ſic in propoſito. A D illud quod obiicitur, quod dominus dicit ſuperpoſitionem, & ſimiliter creatio cauſalitatem, dicendum, quòd ſuperpoſitio in Deo eſt vere ſuperpoſitio, & vere cauſalitas, quia vere alii ſuperponitur De⁹, & vere efficit. Tamen illa ſuperpoſitio non eſt vere relatio, ſimiliter, nec cauſalitas, ſed eſt vere diuina eſſentia, quia ſeipſa ſuperponitur, & efficit. A D illud quod obiicitur, quod eſt ibi reſpectus cauſæ, & effectus, dicendum, quòd reſpectus effectus ibi eſt vere reſpectus, & vere relatio, ſed reſpectus cauſæ non eſt reſpectus, nec relatio in Deo ſecundum rem, ſed ſecundum modum intelligendi, ſecundum rem vero ſubſtantia, vel eſſentia.

16 · 17 · 18 · 19 (margin numbers beside successive responses)

QVOMODO DICATVR FILIVS æqualis patri an ſecundum ſubſtantiam, an ſecundum relationem : ita & ſimilis.

DISTINCTIO XXXI.

De ſignificatione relatiuorum quę cōiter & æternaliter dñr Deo dñr, vt ſimilis, & ęqualis.

PRæterea conſiderari oportet: cum tres perſonæ coæquales ſibi ſint, vtrum relatiue hoc dicatur, an ſecundū ſubſtantiam, & ſi relatiue, vtrum ſecundum relationē, an ſecundum eſſentiam conſideranda ſit ęqualitas, deinde quid ſit ipſa ęqualitas. Ad quod dicimus, quia ſicut ſimile nihil ſibi eſt, ſimilitudo.n. (vt ait Hiliarius) ſibijpſi non eſt: ita & æquale aliquid ſibi non dicitur, ac per hoc ſicut ſimile, ita & æquale relatiue dicitur. Dicitur ergo relatiue filius æqualis patri, & vtrique ſpiritus ſanctus. Eſt tamen æqualis patri filius, & vtrique ſpiritus ſanctus, propter ſummam ſimplicitatem eſſentiæ, & vnitatē, æqualis eſt ergo filius patri ſm eſſentiam, non ſm relationem. Vnde Aug. 5. lib. de Trin. ait Quærimus ſecundum quid æqualis ſit patri filius, non ſecundum ꝙ ad patrem dicitur filius ęqualis eſt patri. reſtat ergo, vt ſecundum id æqualis ſit, quod ad ſe dicitur. Quicquid autem ad ſe dicitur, ſecundum ſubſtantiam dicitur, reſtat ergo, vt ſecundum ſubſtantiam ſit æqualis, eadem ergo eſt vtriuſque ſubſtantia. Item in 6. libro. Satis eſt videre nullo modo filium æqualē eſſe patri, ſi in aliquo. ſ. ꝙ pertineat ad ſignificandam ejus ſubſtantiam, inæqualis inuenitur. In omnibus ergo ęqualis eſt patri filius, & eſt eiuſdem ſubſtantiæ. Aequalis eſt etiam ſpiritus ſanctus patri & filio, & in omnibus æqualis propter ſummam ſimplicitatem illius ſubſtantię. Ex his perſpicuum fit, ꝙ ſm ſubſtantiam filius eſt ęqualis patri, & vtrique ſpiritus ſanctus, & appellatio tantum relatiua eſt. Aequalitas ergo patris, & filij non eſt relatio, vel notio, ſed naturalis vnitas, & identitas.

Lib. 3. nō longe a fi. li. Cat. 6.

Cap. 4. 5.

Quid ſit æqualitas.

Hic quomodo dicatur ſimilis, & quid ſit ſimilitudo.

Quibuſdā vr̄ qd nomine ęqualitatis, vel ſimilitudinis nō ponit aliqd, ſed remouetur.

HOC idem etiam dicimus de ſimili & ſimilitudine. Cum.n. dr̄ filius ſimilis patri, relatiue quidem dr̄, ſed ſimilis eſt patri propter veritatem eſſentiæ. Eſt ergo appellatio tantum relatiua, ſimilitudo vero indifferens eſſentia. Vnde quibuſdam non indocte videtur nomine æqualitatis, vel ſimilitudinis non aliquid poni, ſed remoueri. vt ea ratione dicatur filius æqualis patri, quia nec maior eſt eo, nec minor, & hoc propter vnitatem eſſentiæ. Ita & ſimilis dr̄, quia nec diuerſus, nec alienus, nec in aliquo diſſimilis, & hoc propter eſſentiæ ſimplicitatē. Non ergo ſm ꝙ filius eſt genitus a patre, æqualis, vel inæqualis eſt patri, nec ſimilis ſecundum ſubſtantiam.

De ſententia ſancti Hilarii, qua in trinitate perſonarum propria oſtendit.

Hilari⁹. li. 2. de Tri.

NON eſt igitur hic prætermittendum, ꝙ vir illuſtris Hilari⁹

proprietates perſonarum aſſignans,dicit in patre eſſe æternitatē, ſpeciem in imagine,vſum in munere.Quæ tantæ difficultatis ſunt verba,vt in eorum intelligentia,atque explanatione vehementer laborauerit Auguſtinus,vt ipſe oſtendit in ſexto libro de Trinitate ita dicens. Quidam cum vellet breuiſſime ſingularum in trinitate perſonarum inſinuare propria: Aeternitas eſt(inquit)in patre,ſpecies in imagine,vſus in munere. Et quia nō mediocris auctoritatis in tractatione ſcripturarum,& aſſertione fidei vir extitit,(hæc.n. Hilarius in libris ſuis poſuit) horum verborum , id eſt , patris , & imaginis,& muneris,æternitatis,ſpeciei,& vſus,abditam ſcrutatus intelligentiam,quantum valeo,non eum ſecutum arbitror in æternitatis vocabulo,niſi ꝙ pater non habet patrem de quo ſit, filius autem de patre eſt vt ſit,atque vt illi coęternus ſit.Imago enim,ſi perfecte implet illud cuius imago eſt , ipſa coæquatur ei , non illud imagini ſuę . in qua imagine ſpeciem nominauit , Credo propter pulchritudinem,vbi tanta eſt congruentia, & prima æqualitas, & prima ſimilitudo nulla in re diſſidens,& nullo modo inæqualis , & nulla ex parte diſſimilis , ſed ad identitatem reſpondens ei cuius imago eſt,vbi eſt prima & ſumma vita,cui nō aliud viuere,& aliud eſſe,ſed idem & primus,ac ſummus intellectus,cui non eſt aliud viuere,& aliud intelligere,ſed idem hoc vnum tanquam verbum perfectum,cui non deſit aliquid, & ars quædam omnipotentis, & ſapientis Dei plena omnium rationum viuentium incommutabiliū, & omnes vnum in ea , ſicut ipſa vnum de vno,cum quo vnum, ibi nouit omnia Deus quę fecit per ipſam.

Cap.10. Ex Augu. li.de.Tri. Cap. 15. Cap.3.

Hilar. lib. de ſynodis nō longe a principio.

Imago eiꝰ ad quem ĩmaginatͣ ſpecies indifferēs ē. Neque .n. ipſe ſibi qſ que imago eſt , ſed eū cuius imago neceſſe eſt vt imago demonſtret.

Imago ergo eſt rei ad rē coæquādam , & imaginata,& indiſcreta ſimilitudo . ē ergo pꝛ, eſt etiam filius , quia imago patris eſt filius, & qa imago eſt, vt rei imago ſit,ſpeciē neceſſe eſt,& naturā,& eſſentiā,ſm qđ imago eſt, in ſe habet auctoris.

Hic de ſpiritu ſancto quare vſus dicatur.

EST autem ineffabilis quidam complexus patris,& imaginis, qui non eſt ſine perfruitione,ſine charitate , ſine gaudio . Illa ergo dilectio,delectatio,fœlicitas,vel beatitudo(ſi tamen aliqua humana voce digne dicitur) vſus ab il lo appellata eſt breuiter,'& eſt in trinitate ſpiritus ſanctus non genitus,ſed genitoris genitique ſuauitas,ingeniti largitate atque vbertate perfundens omnes creaturas pro captu earum.Itaque illa tria, & a ſe inuicem determinari videntur,& in ſe infinita ſunt . Qui videt hoc vel ex parte , vel per ſpeculum in ænigmate, gaudeat cognoſcens Deum,& gratias agat. Qui vero non videt,tendat per pietatem fidei ad videndum , non per cęcitatem ad calumniandum, quoniam vnus eſt Deus , ſed tamen trinitas.Ecce habes qualiter verba Hilarii præmiſſa accipienda ſint,licet tantæ ſint profunditatis,vt etiam adhibita expoſitione vix aliquatenus ea intelligere valeat humanus ſenſus: cum & ipſa earum explanatio , quam hic Auguſtinus edidit, plurimum in ſe habeat difficultatis,& ambiguitatis.

Quód

Quòd ſecundum hanc expoſitionem non diſtinguntur ibi proprietates perſonarum tres.

NON enim ſecundum præmiſſam expoſitionem diſtinguntur hic tres illę proprietates ſuperius aſſignatæ,ſed ipſæ hypoſtaſes diſtinctæ ab inuicem monſtrantur,æternitatis tamen nomine eadē videtur deſignata proprietas, quam notat hoc nomen, ingenitus. Sed videamus quid ſit quod ait. Imago ſi perfecte implet, cuius imago eſt, ipſa coæquatur ei,non illud ſuæ imagini. Videtur enim dicere,quod filius qui eſt imago patris,patri coæquatur, non pater filio,cum & filius dicatur æqualis patri in ſcriptura, & pater filio: ſed filius hoc habet a patre,vt ſit ęqualis,pater autem non habet a filio, & tamen filius plene,ac perfecte æqualis eſt patri,id eſt,imago ei,cuius eſt imago.

Diſt. 26. 27.& 28. Aug.ſbi.

Quare dicatur Hilarius propria perſonarum aſſignare in verbis prædictis, cum ibi non ſint expreſſæ proprietates.

PROPRIA ergo perſonarum in prædictis verbis aſſignaſſe dicitur Hilarius,quia relatiua nomina perſonarum poſuit, ſcilicet imaginis,& muneris,quę relatiue dicuntur de perſonis,& proprietates notat quibus diſtinguntur perſonæ. Ita enim dicitur ſpiritus ſanctus munus relatiue,ſicut donum. Veruntamen ipſas proprietates alijs tribus nominibps non ſignificauit,iuxta prædictam Auguſtini expoſitionem,niſi ſolo nomine æternitatis, quo non ipſam paternitatem, ſed eam voluit intelligi notionem qua dī ingenitus.

Quòd earundem perſonarum diſtinctionem notat Auguſtinus aliis verbis ſine expreſſione trium perſonarum.

ILLVD etiam ſciri oportet,quòd earundem trium perſonarum diſtinctionem Auguſtinꝰ oſtendere volens ſine expreſſione illarum trium proprietatum ſuperius commemoratarum, in primo libro de doctrina Chriſtiana,ſic ait. In patre eſt vnitas, in filio æqualitas,in ſpiritu ſancto vnitatis, æqualitatiſque concordia. Et hæc tria vnum,omnia propter patrem,æqualia oīa propter filium, connexa omnia propter ſpiritum ſanctum. Itaque pater, & filius, & ſpiritus ſanctus,& ſingulus quiſque horum Deus eſt,& ſimul oēs vnus Deus,& ſingulus quiſque horum plena ſubſtātia eſt, & ſimul omnes vna ſubſtantia. Pater nec filius eſt,nec ſpiritus ſanctus: & filius nec pater eſt,nec ſpiritus ſanctus: ſpiritus ſanctus nec pater eſt, nec filius,ſed pater tantum pater,& filius tantum filius, & ſpiritus ſanctus tantum ſpiritus ſanctus. Eadem tribus æternitas,eadem incōmutabilitas,eadem maieſtas,eadem poteſtas. In his verbis aperte inſinuatur perſonarum trium diſtinctio.

Hilariꝰ in li. de ſyn. Præpoſitione 26. Si quis innaſcibilē, & ſine initio dicat filiū, quaſi duo ſine principio, & duo innaſcibilia, & duo innata dicēs duos faciat Deos anathema ſit. Caput quod eſt princinci pium omnium filiꝰ. Caput aūt qnod eſt principiū Chri Deꝰ, &c.

Quare patri attribuatur vnitas, & filio ęqualitas.

SED plurimos mouet ꝙ patri attribuit vnitatem, filio ęquali-

tatem. Cum enim vnitas dicatur ſecundum ſubſtantiam, non tantum in patre eſt, ſed etiam in filio, & in ſpiritu ſancto: & æqualitas vna eſt patris & filij & ſpiritus ſancti. Cur ergo patri attribuitur vnitas, & filio æqualitas? Forte eadẽ ratione attribuitur patri vnitas ſecundum Auguſtinum, qua ſupra eidem æternitas ſecundum Hilarium, quia videlicet pater ita eſt, vt ab alio non ſit, & quia filium genuit vnum ſecum Deũ, & ſpiritus ſanctus ab eo procedit vnus cum eo Deus. Vnitas ergo in patre eſſe dicitur, quia nec eſt aliquid aliud a quo ſit. Non enim ab alio eſt, nec ab eo aliquis, vel aliquid eſt ab æterno, quod vnum cum eo non ſit: filius enim & Iohan. 10 ſpiritus ſanctus vnum ſunt cum patre. Vnde veritas ait, Ego & pater vnum ſumus.

Quare pater, & filius dicantur eſſe vnum, vel vnus Deus, ſed non vnus, quia res eiuſdem naturæ recte poſſunt dici vnum ſimpliciter eſſe, & cum adiectione, res vero diuerſæ naturæ, non poſſunt dici vnum, niſi dicatur quid vnum.

HIC dici oportet, quòd pater, & filius, & ſpiritus ſanctus recte dicuntur eſſe vnum & vnus Deus, ſed non vnus. Res enim duæ, vel plures recte poſſunt dici vnum eſſe, ſi ſint vnius eſſentiæ, & earum vna ſit natura. Vnus autem, vel vna non poteſt dici de diuerſis rebus, niſi addatur quid vnus, vel vna: quo addito, recte poteſt dici de rebus & vnus, & diuerſæ ſubſtantiæ. Vnde Auguſtinus in 6. libro Cap. 3. de Tri. ſic ait, Neſcio vtrum inueniatur in ſcripturis dictum, vnum ſunt, quorum eſt diuerſa natura. Si autem, & aliqua plura ſunt eiuſdem naturæ, & diuerſa ſentiant, non ſunt vnum inquantum diuerſa ſentiunt. Cum ergo ſic dicitur vnum, vt non addatur quid vnũ, & plura vnum dicuntur, eadem natura, atque eſſentia: nõ diſſidẽs, 1. Cor. 3. neque diſſentiens ſignificatur. Vnde Paulus, & Apollo, qui & ambo homines erant, & idem ſentiebant, vnum eſſe dicuntur, cum di- 1. Cor. 6. citur: Et qui plantat, & qui rigat vnum ſunt. Cũ vero additur quid vnum, poteſt ſignificari aliquid ex pluribus vnum factum, quãuis diuerſa natura: ſicut anima, & corpus non poſſunt vtique dici vnũ, quid enim tam diuerſum? niſi addatur, vel ſubintelligatur quid vnũ, ſcilicet vnus homo. vnde Apoſtolus, Qui adhæret, inquit, domino ſpiritus vnus eſt. Non dixit vnus eſt, vel vnum ſunt, ſed addidit, ſpiritus. Diuerſi ſunt enim natura ſpiritus hominis, & ſpiritus Dei, ſed inhærendo fit ſpiritus hominis vnus ſpiritus cum Deo, quia particeps fit veritatis, & beatitudinis illius. Si ergo de his quę diuerſæ ſubſtantiæ ſunt, recte dicitur ꝙ ſint vnus ſpiritus, quanto magis qui vnius ſubſtantiæ ſunt recte dicuntur vnus Deus eſſe? Pater ergo & filius vnum ſunt vtique ſecundum vnitatem eſſentię, & Tomo. 6. vnus Deus. In quo & Arriana hæreſis damnatur, quæ patrem, & Artic. 46. filium, & ſpiritum ſanctũ, vt ait Auguſtinus in libro de hæreſibus

non

non vult eſſe vnius eiuſdemque ſubſtantiæ, atque naturę, vel vt expreſſius dicatur, eſſentiæ, quę Gręce dicitur vſia,ſed filium eſſe creatum. Necnon & Sabelliana,quę,vt ait Auguſt. in eodem libro dicebat Chriſtum eundem ipſum & patrem & ſpiritum ſanctū eſſe: vt eſſet trinitas nominum ſine ſubſiſtētia perſonarum. Vtranque peſtem (vt ait Aug. ſuper Ioannem) elidit veritas dicens, Ego & pater vnum ſumus. Vtrunque audi & aduerte,& vnū,& ſumus, & a Charybdi & a Scylla liberaberis. Quod enim dixit vnum,liberat te ab Arrio: quod dixit ſumus, liberata Sabellio. Si vnum, ergo non diuerſum, ſi ſumus, ergo pater & filius. Sumus enim,nō diceret de vno,nec vnum de diuerſo. Erubeſcant ergo Sabelliani, qui dicunt ipſum eſſe patrem qui eſt filius, confundentes perſonas, qui & dicti ſunt patripaſſiani, qui dicunt patrem fuiſſe paſſum. Arriani vero dicunt aliud patrem eſſe, aliud filium, non vnā ſubſtantiam, ſed duas: patrem maiorem, filium minorē. Noli hoc dicere tu catholice. In medio ergo nauiga, vtrunque periculoſum latus deuita: & dic, Pater, pater eſt: & filius, filius eſt: Alius pater, alius filius, ſed non aliud, imo hoc ipſum, quia vnus Deus. Ecce oſtenſum eſt quare vnitas in patre eſſe dicatur, cum tres illi vnū ſint.

Eodē Tomo art.41

Tomo 6 Tract.36

Quarę dicatur eſſe æqualitas in filio, cum ſit vna æqualitas trium.

NVNC videamus quare æqualitas dicatur eſſe in filio, cum vna & ſumma æqualitas ſit trium. Hoc ideo forte dictū eſt, quia filius genitus eſt a patre æqualis gignenti, & dono,quod ab vtroq; procedit, & ideo illa tria dicuntur eſſe æqualia propter filium. Filius eñ habet a patre, vt ſit ei æqualis & ſpiritui ſancto, & ſpiritus ſanctus ab vtroque habet, vt ſit ęqualis vtrique. Hoc autem ſine aſſertionis ſupercilio,& maioris intelligentiæ pręiudicio dicimus, malentes in apertione tam clauſorum ſermonum peritiores audire, quam aliquid alijs influere.

Quare in ſpiritu ſancto dicatur eſſe vtriuſque concordia vel connexio.

QVOD autem in ſpiritu ſancto dicitur eſſe vtriuſque concordia, & per eum omnia connexa, facilior eſt intelligentia, nobis præmiſſa ad mentem reuocantibus. Supra enim ſecundum auctoritates ſanctorum dictū eſt, quòd ſpiritus ſanctus amor eſt quo pater diligit filium, & filius patrem. Recte ergo ſpiritus ſanctus dicitur connexio vel concordia patris & filij,& per eum omnia cōnexa. Vnde Aug. in 5. lib. de Trinit. Communio quædam cōſubſtantialis patris & filij eſt amborum ſpiritus ſanctus. Idem in 6. lib. de Trinit. Spiritus ſanctus eſt ſumma charitas vtrunque coniungens, noſque ſubiungens.

Cap. 11

Cap. 5

De ſignificatione relatiuorum, quæ communiter & æternaliter de Deo dicuntur, vt ſimilis & æqualis.

DISTINCTIO XXXI.

Præterea conſiderari oportet cũ tres perſonæ coæquales ſibi ſint &c.

Expoſi. Diuiſio. IN Præcedenti proxima particula egit Magiſter de relatiuis quæ dicuntur de Deo proprie, & temporaliter. In hac parte agit de his quæ dicunẽ de Deo communiter & æternaliter. Et quoniam hæc ſunt appropriabilia, ideo hæc pars habet duas partes. In prima determinat eorum ſignificationẽ. In ſecũda eorum appropriationem ibi. Non eſt igitur hic prætermittendum. Prima pars habet duas. In prima determinat ſignificationẽ huius nominis æqualis. In ſecunda huius nominis ſimilis, ibi, Hoc etiam dicimus de ſimili & ſimilitudine.

Præterea conſiderari oportet.

Dub. 1 Dubitatur de ſitu huius partis, qa cum ſupra diſt. xix. actum eſt de æqualitate, videtur hic Magiſter ſuperflue repetere. Reſpon. 1 Reſpon. dicendum qđ de æqualitate, & ſimilitudine, eſt loquĩ dupliciter ſ. a parte rei, & a parte nominis. Et primo modo agitur de æqualitate & ſimilitudine in præcedentibus, ſecundo modo hic.

Simile nihil ſibi eſt.

Dub. 2. Videtur hoc falſum, quia aliquis differt a ſe, ſicut Sortes ſenex a ſe puero, ergo pari ratione poteſt eſſe aliqđ ſimile ſibi. Item Chriſtus homo eſt ſibi ſimilis, quia nullus eſt beatus niſi ſit Deo aſſimilatus, ſed Chriſtus ẽ maxime Deo aſſimilatus, ergo &c.

Reſpon. 2 Reſpon. Dicendum, quod ſicut differentia aliquando notat alietatẽ ſuppoſiti a ſuppoſito, vt cũ dicitur Petrus eſt ali⁹ a Paulo. Aliqñ alietatem in natura, vt cum dicitur Chriſtus ſecundum quod homo differt a Deo. Aliquando alietatem ſtatus a ſtatu, vt Petrus ſenex differt a ſe puero. Per hunc modum intelligendum de ſimilitudine. Quando igitur ſimilis dicit ſimilitudinem ſuppoſiti ad ſuppoſitum, nõ poteſt eſſe idem ſimilis ſibi, quando vero dicit ſimilitudinem naturæ ad naturam, vel ſtatus ad ſtatũ, poteſt idem eſſe ſibi ſimilis, quia hæc concurrunt in eadem perſona, & ita intelligit Magiſter.

Aequalitas ergo patris & filij, non eſt relatio vel notio.

Dub. 3 Obiicitur, quia ſtatim prædixit qđ ſimile & æquale eſt relatiuum, ergo ſimilitudo eſt relatio. Reſpon. dicendum quod Magiſter intelligit de notione quæ eſt perſonæ proprietas, nõ de relatione communiter intellecta. Vel aliter dicendum, quod verbũ Magiſtri eſt cauſaliter intelligendum, ſicut patet ex præcedẽtibus, quia æqualitas non conſiſtit in proprietatibus perſonalibus, ſed magis in eſſentialibus, quæ ſupra viſa ſunt. Reſpon. 3

Artic. 1 AD intelligentiam huius partis eſt quæſtio de his nominibus ſimilis & æqualis, & circa hæc tria quæruntur. Primo quærĩ vtrum hæc nomina dicantur ſecundum poſitionem, an ſecundum priuationem. Secundo quæritur, vtrum dicantur ſecundum ſubſtantiam, an ſecundum relationem. Tertio quærĩ, vtrum dicant mutuam relationem in patre & filio.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Aequalitas, & ſimilitudo non dicuntur de Deo priuatiue vt opinatus eſt Magiſter, ſed poſitiue

Ad opp. QVOD dicatur ſecundum priuationẽ videtur per auctoritatem Magiſtri in littera. Quibuſdam videtur nomine æqualitatis & ſimilitudinis non aliquid poni

ſed remoueri, vt dicatur filius ęqualis patri, quia nec maior nec minor eſt eo. Item, hoc poteſt probari ſic. Euclides
4 diffinit æquale ſic. Aequale eſt quod alteri ſuppoſitum non excedit, nec excedit, ergo cum hęc diffinitio ſit data ſecundum priuationem, patet &c. Item, æquale & ſimile nō tantum dicũt vnitatem, ſed etiã diuerſitatem, ſed non eſt ponere diuerſitatem in diuinis, ergo huiuſmodi nomina non dicuntur ſecundum poſitionem, ſed ſecundum priuationem. Item, æquale ſecundum quod dicit poſitionem, dicit commenſurationem, ſed in diuinis nō eſt cōmenſuratio nec exceſſus, ergo dicuntur per priuationem exceſſus, non per poſitionem. Contra. Similitudo & æqualitas in his inferioribus dicuntur poſitiue: ſed hæc cōpleti⁹ ſunt in Deo, quia vt dicit Aug. in filio primo reperitur ratio ſimilitudinis & æqualitatis, ergo multo fortius in Deo dicunt poſitionem. Item, omnis negatio quæ non eſt pura negatio, fundatur ſupra poſitionem: ergo cum hoc quod dico æqualem, importet remotionẽ exceſſus, & nō importet purã negationẽ, quia tũc chimæra eſſet ęqualis Deo, oportet quod importet poſitionẽ. Itẽ, hæc eſt falſa, pater & fili⁹ ſunt inæquales: ergo hoc quod eſt inæquale, aliquid priuat quod eſt in Deo: ſed hoc non eſt niſi importatũ per æqualitatem: ergo æqualitas aliquid ponit: quia ſi eius oppoſitũ priuat, neceſſe eſt ipſum ponere. Itẽ, hæretici dicunt hanc falſam, pater eſt æqualis filio, aut quia aliquid ponit, aut quia aliquid remouetur. Non quia remouetur: quia dicunt hanc verã, pater eſt inæqualis, quæ remouet: ergo quia aliquid ponitur, ergo &c. & fundatur vtraque iſtarum poſitionũ ſupra poſitionem inæqualis ad æquale. Si enim æquale & inæquale acciperentur remotiue, tunc eorum oppoſita acciperentur poſitiue.

Fundamenta.

RESP. Dicendũ quod ſm quod in litera innuitur & doctores antiqui dicunt, quod poſitio Magiſtri fuit, quod nomina quæ non dicunt perſonalem proprietatem, vel eſſentię vnitatẽ, priuatiue accipiantur. Vnde quia ſimilis & æqualis dicit reſpectum patris ad filiũ, & ille reſpectus non eſt perſonalis proprietas, nec eſſentia: voluit ponere quod omnia talia ſm priuationem dicerentur, ſicut duo, tres, ſimiles, & æquales, & ſimilia. Tamẽ iſta poſitio ſtare non poteſt, ſicut ſupra probatum eſt de vnitate & pluralitate nominum diuinorum. Si enim in 5
diuinis eſt vnitas poſitiue, & pluralitas, & hæc duo faciunt ſimilitudinẽ & æqualitatem, neceſſe eſt hæc poſitiue accipi in diuinis. Et concedendæ ſunt rationes ad hoc inductæ.

AD illud ergo quod obijcitur, quod 6
æquale eſt quod non excedit, dicendum quod illi negationi ſubſternitur affirmatio, & poſitio, quæ notificatur per priuationẽ oppoſiti, ſcilicet exceſſus. AD illud quod obiicitur, 7
quod non eſt diuerſitas in diuinis: dicendum, quod non indicant diuerſitatem niſi ſuppoſiti, non formę de ſe: & quia in diuinis eſt pluralitas ſuppoſitorum, patet &c. AD illud quod 8
obiicitur quod ſecundum quod dicũtur poſitiue dicunt commenſurationem, dicendum, quod in diuinis nō eſt commenſuratio ſimpliciter, ſed tamen eſt commenſuratio reſpectu infiniti, & hæc non ponit ſimpliciter commenſurationem. Aliter poteſt dici, quod æquale & ſimile de ſuo primo intellectu ponunt vnitatem quantitatis & qualitatis. Quod autem ponat commenſurationem, hoc quod eſt æquale, eſt quia quantitas illa eſt menſurata, quoniã ergo in diuinis eſt immenſa, dicit ibi conuenientiam in quantitate virtutis, quamuis non ponat ibi cōmenſurationem.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Aequalitas, & ſimilitudo dicuntur in diuinis ſecundum relationem formaliter, ſed ſecundum ſubſtantiam cauſaliter, relatiue nihilhominus principaliter, ſecundum ſubſtantiã vero ex conſequenti.

Ad opp. VTRVM nomina prædicta dicantur ſecundũ ſubſtantiam, an ſm relationem. Et quod ſm ſubſtantiam videtur auctoritate Magiſtri in littera. Aequalitas (inquit) nõ eſt relatio vel notio,

Lib. 3. ſed naturæ vnitas vel identitas. Et Hilarius, de trini. Similitudo eſt indifferens eſſentia, ergo tam ſimilitudo quã

Ariſto. in perd. ca. de quali. & quant. æqualitas dicit diuinã eſſentiam. Itẽ, æqualitas dr̃ ſm quantitatem, ſimilitudo ſm qualitatẽ, ſed in diuinis qualitas & quantitas tranſeunt in ſubſtãtiam, ergo &c. Itẽ, omne quod dicitẽ ſm relationem, importat diſtinctionem de ſuo principali intellectu, ſed ſimile & ęquale dicunt cõuenientiã, ergo non dicuntur ſm relationem. Item. nihil quod dicitur ſm relationem, dicitur de duobus, niſi importet relationem in communi, hoc dico ꝓpter hoc nomẽ relatus & diſtinctus, ſed ſimile & æquale important relationem ſpecialem, ſi eam (inquã) important, quia non eſt aſſignare ſpecialiores ſub ipſis, & dicuntur de pluribus, ergo &c. Contra. Hilar. de Trin.

Fundamenta. Similitudo ſibi non eſt, ſed omne qđ dicitur ſm ſubſtãtiam dicitur ad ſe, ergo &c. Item, omne quod dicitur ſecundum ſubſtantiam, dicitur de pluribus ſingulariter, ſed ſimilis & ęqualis, dicitur pluraliter. ergo &c. Item, æqualitate refertur pater ad filium & filius ad patrem, ſed non eſſentia, ergo æqualitas non dicit eſſentiam. Itẽ, aut pater eſt æqualitas filii ad patrem, aut non. Si ſic, ergo cum filius æqualitate illa ſit æqualis patri, pater eſt æqualis ſibi, quod nõ conceditur, quod ſi pater non eſt æqualitas filii ad patrem, ergo æqualitas non dicitur de omnibus, ergo non dicit eſſentiam. Eſſentia enim filij eſt pater.

RESP. dicendum, quod ſecundum communem omnium opinionẽ cum ſimile & æquale dicant conuenientiam plurium in vno, quod de ſe important diſtinctionem in ſuppoſitis, & vnionem ſiue vnitatem in eſſentia. Et quia diſtinctio perſonarũ ſpectat ad modum dicẽdi ſm relationẽ, vnitas eſſendi ad modum dicendi ſm ſubſtãtiam, ideo huiuſmodi nomina nec omnino dicuntur ſecundum ſubſtantiam, nec omnino ſm relationẽ, ſed quodammodo ſecundum ſubſtantiam, quodammodo ſecũdum relationem. Sed quia non poſſunt ſecũdum hũc duplicem modum dici principaliter, neceſſe eſt quod ſecundum alterum. Ideo vlterius oportet quærere, ſecundum quem modum accipiendi, accipiuntur in diuinis, & hic ſunt diuerſæ opiniones. Quidã enim dicunt quod huiuſmodi nomina ſm concretionem ſignificata, dicũtur principaliter ſecundum relationem. Nam ſimiles dicuntur habentes eandem qualitatem, quia ergo reſpicit ſuppoſitum per ſe, ſecũdum quod concretũ, ideo dicitur ſecundum relationem. Sed in abſtractione, quia ſimilitudo eſt vnitas naturæ, vel eſſentiæ, quia reſpicit vnitatem formæ primo, non diſtinctionem ſuppoſitorum niſi ex conſequenti, principaliter dicitur ſecundũ ſubſtantiam. Sed iſte modus ſoluendi non eſt conueniens. Nam eſt eadem ſignificatio in concreto & in abſtracto in principali ſignificato, ergo ſi dicitẽ ſecundum ſubſtantiam vnum, & reliquum ſimiliter, ergo hoc non ſoluit quod dictum eſt. Secunda opinio, qđ huiuſmodi nomina & in concretione & in abſtractione dicuntur principaliter ſecundum ſubſtantiã, & connotant diſtinctionem in ſuppoſitis. Et ratio ipſorum eſt, quia cum ſimilitudo reſpiciat iſta duo ſcilicet conuenientiam & differentiam, immediatiꝰ & completius reſpicit conuenientiã. Dicuntur enim differentes eſſe ſimiles inquantũ conueniunt, conuenientes vero non dicũtur ſimiles inquantum

ſum differunt. Reſpicit ergo ſimilitudo diſtinctionem per modum materiæ, ſed per modū formæ reſpicit vnitatem eſſentiæ, & ideo complectiue dicitur ſecundum ſubſtātiam tam ſimilitudo quam ſimilis. Sed iſta poſitio non poteſt ſtare. Certum enim eſt qđ ſimilitudo dicitur reſpectus aliquorū ad inuicem, ſed in diuinis non eſt niſi reſpectus perſonæ ad perſonam. Reſpectus autem perſonę ad perſonam, non poteſt dici ſecundum ſubſtantiā, ergo neceſſe eſt quod hoc nomen ſimile quod a ſimilitudine imponitur, ſecundum ſubſtantiam non dicatur. Et ideo eſt tertia opinio, quod huiuſmodi nomina dicantur ſecundum relationē (formaliter loquendo) dicūt enim reſpectum ſuppoſitorum diſtinctorum conueniētium in aliquo vno, & ita reſpectus cadit ibi per modum formalis, ſed vnitas eſſentiæ & pluralitas ſuppoſitorum, cadit per modum cauſę, ideo proprie & principaliter ſecundum relationem, ex conſequenti vero ſecundum ſubſtātiam dicūtur, cauſaliter loquēdo. Et hoc magis patet ſi conſideremus ſignificationem horum nominum in creaturis, vnde fit trāslatio. Similitudo enim eſt ſm qualitatem, ſimiliter & æqualitas ſm quantitatem, & ſimilitudo dicit relationem formaliter, ſed qualitatē cauſaliter. Similiter æqualitas dicit quantitatem cauſaliter, ſed relationem formaliter. Non enim eſt ſimilitudo qualitas, ſed relatio quæ attenditur ſecundum qualitatem.

10 AD illud quod obiicitur de Magiſtro & Hyla. quod eſt eſſentia, dicendum quod cauſaliter intelliguntur omnes tales ſermones.
11 AD illud qđ poſtea dicitur, quod æquale dicitur ſecundum quantitatem, dicendum ſm quod dicit cauſam efficientem, nō dicit formam, ſic de ſimili.
12 AD illud ergo quod obiicitur, quod relatiua important diſtinctionem, dicendum quod quædam in diuinis dicuntur ſecundum relationem qua ſunt diſtinctiua relatorum, vt pater & filius, & talia important reſpectum diſtinguētem, & talia importāt diſtinctionem vt exercitam. Quædam autem dicuntur ſecundum relationem, quæ ſunt relatiua diſtinctorum, vt ſimilis, & æqualis, & talia important reſpectum, ſed ille reſpectus non eſt notio diſtinguens, ſed conſequens diſtinguētem. Importat enim diſtinctionem vt nō exercitam, ſed vt conceptā. Nam reſpectus diſtinguens eſt per vnius perſonę ad aliam ſecundum quod eſt ab illa. In huiuſmodi vero nominib⁹ importatur reſpectus vnius perſonæ ad aliam ſecundum quod communicāt vnam naturam. Et quia reſpectus eſt relatio, ideo plurificatur, quia vero reſpectus vnius eſſentiæ, ideo dicitur de plurib⁹. Et ideo patet vltimum quod dicitur, quod nullum relatiuum dicitur de pluribus niſi dicat relationem in communi, dicendum enim, qꝑ hoc non ſolum eſt in his nominibus quæ important diſtinctionem in cōmuni, vt relatus, & diſtinctus, verū etiam in his quæ dicunt reſpectū plurium, vt communicant in aliquo. Tale enim nomen dicit reſpectum in communi, ſpecificatum tamen ratione communicationis in vno, vnde ſimiles dicuntur adinuicem relati participantes vnam qualitatem.

Ex his licet videre, qđ apud S. Bon. tales ſunt relatiões reales Cōſen.

Tit D. Bon. & Sco. hic.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Equale & ſimile, prout conuenientiam in quātitate & qualitate dicunt, reciprocam, & mutuam dicūt relationem, ſi uero rationem originis ſuper addant, nequaquam.

VTRVM Prædicta nomina, ſcilicet æqualis, & ſimilis, dicant mutuam relationem, ſecundum quam pater filio, & fili⁹ patri ſit æqualis. Et quod non, videtur, quia ſecundum Diony. In talibus non recipimus reciprocationem. ſed pater eſt principium filii, ergo nō cadit ibi reciprocatio vt dicitur pater æqualis filio. Item, hoc videtur ratione, quia enim filius ſimilis eſt patri, ideo dicitur ſimilitudo patris, ergo ſi econ-

Ad opp.

De diui. nomi.

econuerſo pater eſt ſimilis filio perfe cte, ergo pater eſt ſimilitudo filii, hęc autem non recipitur, ergo &c. Item, qui eſt æqualis alii ſecundum æqualitatem ſibi adæquatur, ſi ergo pater eſt æqualis filio, ergo ſi adæquatur, quęro a quo, aut a ſe, aut ab alio. Non a ſe, quia quicunque æquat ſe alij aliqd agit in ſe, ſed pater nihil agit in ſe, ergo nō adæquat ſe, nec alio æquatur, ergo non eſt æqualis filio. Contra. ſi

Fundamenta. mile, & æquale ſunt relatiua æquiparantiæ, ſed iſta denominant vtrũque extremum, ergo ſi filius eſt ſimilis patri, pari ratione pater eſt ſimilis filio. Item, ratio ſimilitudinis eſt cōuenientia vel indifferentia in qualitate vel ſubſtantia. Sed conuenientia æqualiter reſpicit vtrunque extremum, & indifferentia, ſi ergo filius eſt indiffe rens patri, & econuerſo, pater eſt ſimilis filio. Item, omne plurale geminat ſuum ſingulare, ſed hæc conceditur, pater & filiꝰ ſunt ſimiles & æquales, ergo pater eſt ſimilis, quæro cui, aut ſibi aut alij. Non ſibi, ergo alii.

RESP. dicendum quod ſimilis, & æqualis dupliciter accipiuntur. Aut prout dicunt cōueniētiã in quantitate, vel qualitate. Aut prout ſupra conuenientiam addunt imitationem vel expreſſionem perfectã. Primo quidem modo ſunt relatiua æquiparantiæ, & dicuntur ad conuertentiam ſecundum quod probãt rationes ſecundo inductæ. Alio modo ſimilis & æqualis addunt ſuper hoc rationē originis. Vnde æqualis dicitur quaſi ad æquatus, & ſimilis quaſi aſſimilatus, hoc modo non cōuenit niſi ei qui eſt ab altero, & hoc modo procedũt primę rationes, quod pater non dicitur ſimilitudo filii per imitationem, nec ęquatur filio ꝑ emanationē ab alio, ſed ęquat ſibi filium. Quod tamen dicit Diony. quod non recipimus reciprocationē &c. loquitur de cauſa proprie, & prout differt ab effectu per eſſentiam. hoc autem modo pater nō eſt cauſa filij, imo bene eſt habitudo filii ad patrem, ſicut econuerſo, & ſic patent omnia.

De appropriatione relatiuorum quæ communiter, & æternaliter de Deo dicuntur, vt ſimilis, & æqualis.

Non eſt igitur hic prætermittendum quod vir illuſtris Hilarius.

Terminata parte illa in qua agit de ſignificatione horum nominũ ſimilis & æqualis, hic incipit ſecunda pars in qua agit de horum nominũ appropriatione, & habet hæc pars duas partes. In prima aſſignat appropriationes. In ſecunda mouet & ſoluit dubitationem quę ex huiuſmodi appropriatione habet originem, infra diſt. xxxii. Hic oritur quæſtio ex prædictis deducta. Prima pars diuidit̃ in duas partes. In prima aſſignat appropriata ſm Hila. In ſecunda ſecundum Auguſtinum, ibi. Illud etiã ſcire oportet quod earundem trium perſonarum diſtinctionem. Prima pars habet tres. In prima aſſignat Hilarius appropriationem & eius explanationem propter ſui obſcuritatem. In ſecunda oſtēdit quod illa quę Hilarius aſſignat non ſunt propria, ſed appropriata, ibi. Non enim ſecundũ præmiſſam expoſitionē. In tertia vero oſtendit quod illa quibus hæc appropriat ſunt propria. Appropriatio enim eſt communis reſpectu proprii, & hoc facit ibi, propria igitur ꝑſonarum. Similiter ſecunda pars in qua aſſignat Magiſter appropriationem Aug. habet duas. In prima ponit ipſam appropriationem. In ſecunda ponit eius expoſitionem, ibi. Sed plurimos mouet quod patri attribuit &c. Et hæc pars habet tres ſecundũ illa tria appropriata. In prima oſtendit qualiter patri appropriatur vnitas, oſtendens etiã incidentaliter qualiter aliqua dicuntur vnum, ibi. Hic dici oportet. In ſecunda vero oſtendit quomodo filio appropriat̃ æqualitas, ibi. Nunc videamus qualiter ęqualitas. In tertia vero oſtendit quo modo ſ.ſ. approprietur concordia, ibi, Quod autem in ſ.ſ. dicitur eſſe vtriuſque concordia. **Expoſi.**

Non

Non eſt igitur hic prætermittendum.

17

Dub.4 Cum Magiſter agat de appropriatione diſt. xxiiij. & de appropriatis diſt. xxv. vſque ad finem, videtur q̃ male ſituet hic tractatū de appropriatis. Reſpon. Reſpon. dicendum quod duplici de cauſa ponit hic Magiſter tractatū de appropriatis. Vna eſt, quia egerat de nominibus quę dicunt relationem ſecundum relationem communem, ſecundum quam appropriatio attenditur, ſicut ſunt ſimilis, & ęqualis, & ita incidēter hæc pars hic introducitur. Alia ratio eſt, q̃a appropriata faciūt ad euidentiam propriorū, & ideo ſtatim poſt tractatum de propriis, egit de appropriatis, & hoc maxime ꝑut faciunt ad euidentiam propriorum, ideo de his agit hic quæ non dicunt reſpectum ad creaturas. Infra vero agit de his appropriatis quæ reſpectū ad creaturas dicūt, & ita patet diſtinctio hui⁹ partis ab illa: vnde tria appropriata Hilarii manifeſtant perſonarum emanationem. Tria vero appropriata Aug. nobis manifeſtant ꝑſonarum ordinem, ſi quis inſpiciat.

Imago eſt eius rei ad quam imaginatur ſpecies indifferens.

Primo videtur quod ratio iſta quā Hilarius ponit in notula, non ſit cōuertibilis, quia totum videtur conuenire ſ.ſ. Item ſpecies aut accipitur ꝑſonaliter, aut eſſentialiter Si eſſentialiter, ergo idem ſenſus eſt qui eſt ſpecies indifferens, qui eſſet etiam ſi diceretur eſſentia indifferens, ſed hoc conuenit patri non tantum filio. Itē, eſſentia non dicit vt alicuius ſed, ſtat pro perſona, ergo ſenſus eſt idem ſpecies indifferens, qui eſt cum dicitur ꝑſona indifferens, hoc autem falſum.

Imago ergo eſt rei ad rem coęquandam, & imaginata & indiſcreta ſimilitudo.

Dub.5 Videtur hoc falſum, quia frequēter imago nō coæquatur ei cuius eſt imago. Item, ſi eſt ad rem coæquandam tunc videtur eſſe æqualitas, non ſimilitudo. Item videtur falſum dicere cū dicit, indiſtincta ſimilitudo, quoniam omnis imago & ſimilitudo diſtinguitur ab eo cuius eſt imago. Item, cum 18 vnius rei vna ſit diffinitio, quæritur quomodo differenter iſtę rationes aſſignentur. dicendum quod hic diffinitur imago increata prout eſt proprium ſolius filii, & ſic ſemp dicit reſpectum ad patrem, & ideo in prima ratione ponitur genitiuus vt in rōne principii, in ſecūda, vt in rōne termini, quoniam imago debet comparari ad patrem, non ſolum tanquam ad aliquam rem, ſiue ad quid, ſiue in q̃d ducit, ſed etiam a quo emanat, & ita patet harum diffinitionum rō & ordo. Et prima ratio tres conditiones continet. Per primam notatur filius eſſe ab alio, cū dicitur imago eius rei ad quam imaginatur, & per genitiuū & verbum quod eſt paſſiuum, Per ſecundam notatur quod eſt ſecundum modum expreſſum emanandi, ſ. per hoc q̃ dicitur ſpecies, quæ includit ꝑfectam ſimilitudinem cognoſcēdi. Per tertiam vero, notatur quod ſit indifferens ſecundum ſubſtantiam, ſ. ꝑ hoc quod eſt indifferens. Et per primā conditionem differt a patre, & ab eſſentia, per ſecundam a ſ.ſ. & per tertiam ab imagine creata. Et per hoc quod ſpecies, & ſi de ſe ſit eſſentiale, tamen accipitur hic vt tractum eſt ad perſonam, & indifferens non dicit in diſtinctionē in hoc nomine ſpecies, ſed in ſubſtantia, & ſic patent obiecta de ratione prima. Hac viſa ſimiliter patet ratio ſecunda quę datur in comparatione ad ipſum patrem vt ad terminum, & hoc patet cum dicitur ad rem coæquādam rei, id eſt perſonam filii perſonæ patris, & per hoc excluditur perſona patris, & per hoc quod dicitur imaginata excluditur perſona ſ.ſ. Per hoc q̃d dicitur i diſcreta excluditur ipſa imago creata. Et indiſcreta non dicit indifferentiam perſonalem, ſed ſolum eſſentialem. A D̃il Reſpon. lud ergo quod obiicitur de æqualitate, dicēdum quod illud eſt neceſſariū 19 de creata imagine. Et rurſus, quoniā imago dicit de ratione ſui nominis equalitatem in quantitate, ideo prima dicitur

Digitized by Google

dicitur ſimilitudo ad rem coæquandam, ideſt ſimilitudo ſecundum quã res coæquatur rei.

Et quia imago &c.

Dub. 5 Quæritur de differentia horũ triũ
17 nominum quę attribuit, ſcilicet ſpeciem, naturam, & eſſentiam, quomo-
Reſpon. do hic diſtinguantur, dicendum, qđ vniuſcuiuſque forma ſubſtantialis & complectiua, dicitur ſpecies, natura, & eſſentia, & hoc ſecundum triplicem conſiderationem. Poteſt enĩ conſiderari in ſe, & ſic dicitur eſſentia. Poteſt conſiderari in comparatione ad operationem propriam, & ſic dicitur natura. Poteſt iterum conſiderari in comparatione ad noſtrã cognitionem, & ſic dicitur ſpecies. Specię ergo habet imago auctoris, eo quod ſimilitudo eſt eius. Naturam autem habet, quia ſimilitudo genita vel imaginata naturaliter. Eſſentiam vero, quia ſimilitudo indiſcreta per ſubſtantiam.

Ars quædam omnipotentis &c.

Dub. 6 Videtur male dicere quod verbum
18 Dei eſt ars quędam omnipotentis & ſapientis Dei, quia vnuſquiſque non intellecta arte eſt iners, ergo ſi filius eſt ars patris, non intellecto filio eſſe, pater eſt iners, ergo videtur quod rationabiliter operari habeat pater a fi-
Reſpon. lio ſuo. Reſpon. dicendum quod facienda eſt vis in verbo, quia nõ dicit, quod ſit ars ſimpliciter, ſed quod ſit ars quędam, quia non eſt ars qua pater nouit, ſed vbi nouit. Non eſt ars patris qua pater ſit ſapiens, ſed quæ eſt a patre ſapiente per quam pater omnia operatur, quia omnia produxit per filium. Et notandum quod cum ars includat & intentionem virtutis & ſapientię, & ſimiliter verbũ, tamẽ differenter, quia verbum dicit emanationẽ & reſpectum, ideo eſt propriũ, ars autem appropriatur.

Ingeniti largitate, atque vbertate perfundens omnes creaturas.

Dub. 7 Obiicitur, ergo ſecundum hoc vidẽ-
Reſpon. tur quod omnibus donetur ſ.ſ. Reſpon. Dicendum quod ſ.ſ. non dicitũ dari ratione cuiuslibet effectus, ſed ꝓprie ratione eius qui facit ſ.ſ. haberi, & ita inhabitare in aliquo vt in templo, & q̃a huiuſmodi rationalis creatura capax eſt, & ſoli iuſti capiunt, iõ patet quod illis ſolis ſ.ſ. datur. Ideo autem ſ.ſ. dicitur profundere ceteras creaturas, non q̃a ei attribuatur actꝰ creandi, ſed quia attribuitur ei actus conſeruandi.

Si quis innaſcibilem & ſine initio dicat filium.

Videtur quod Hilarius non dicat Dub. 8
bene. Quia qui dicit duos innaſcibiles, dicit duos Deos, q̃a innaſcibilitas in diuinis non eſt proprietas eſſentię ſed perſonę, ergo non ſequitur, quod ſi ſunt duo innaſcibiles, quod duę eſſentię, ſed quod duæ perſonę. Item, innaſcibilitas dicit priuationem eius quod eſt natus, vnde tantum valet innaſcibilis, quãtum non filius: ſed nõ ſequitur, ſunt duo filii in diuinis, ergo duo dii, ergo pari ratione non ſequitũ, ſunt duo innaſcibiles, ergo duo
dii. Reſpon. dicendum quod inna- Reſpon.
ſcibilis, ſicut ſupradictũ eſt, priuat, ſiue negat eſſe ab alio, & ex hoc ponit fontalem plenitudinem in illo qui innaſcibilis dicitur, & ex vtraque parte concluditur, quod ſi ſint duo innaſcibiles, quod ſint duo dii. Sequitur enim ſunt duo quorum quilibet non eſt ab alio, ergo non diſtinguunt̃ per originẽ, ergo neceſſe eſt quod diſtinguantur per ſubſtantiã. Item, ſi ſunt duo in quorum quolibet eſt fontalis plenitudo, ergo quilibet poteſt eſſe trinitatis principium, & principium totius deitatis, ſicut dicitur de patre, ſed ſi principia ſunt diſtincta & principiata, ergo ſi quilibet eſt principium totius deitatis, & ſunt duo, ergo duæ deitates, quamuis ergo ingenitus nõ ſit proprietas ſubſtantiæ, ſed perſonę, quia tamen eſt primę perſonæ, & in vnica perſona non poteſt eſſe niſi vna innaſcibilitas: ideo de neceſſitate ponit deorum diuerſitatem.

Caput enim omnium filius eſt.

Videtur male dicere, quia aut di- Dub. 9
citur

citur caput ratione deitatis, aut rõne conformitatis in natura. Si ratione deitatis, eadem rõne ſpiritus ſanctus poteſt dici caput. Item, ſi rõne deitatis, tunc filij caput non poteſt dici Deus: quia caput ſuperexcellit, & maioritatem nobilitatis tenet, quã non habet pater reſpectu filij. Si tu dicas, ꝙ caput non dicit nobilitatẽ, ſiue ſuperexcellentiam, Obijcitur ex litera ſequenti, vbi dicitur ꝙ hoc gradu omnia differunt: ſed conſtat q̃a inter patrem & filium ratione deitatis non eſt gradus: ergo non poteſt accipi rõne deitatis. Si rõne conformitatis, filius cum non habeat conformitatem in natura cũ omnibus, ſed tantum cum hominibus, non erit

Reſpon. 22 caput omnium. Reſpon. dicendum, ꝙ caput ſm ꝙ proprie accipitur importat rationem influentiæ, & conformitatis naturæ: ideo dr̃ Chriſtꝰ caput eſſe totius eccleſiæ, ſed Hila. extenſiori modo accipit, prout caput dicit originale principium: & qm̃ Deus pater eſt principium filij, & filius principium omnium, ita ꝙ filius producitur, & producit, ideo caput eſt, & habet caput. Sed pater qm̃ caput non habet cum ſit innaſcibilis, eſt caput omnium, & ideo dicitur fontale principiũ a quo omnia, & in quem omnia per filium reducũtur: & in hac reductione gradus eſt, comparando creaturas ad filium, ſed vltra cõparando filiũ ad patrẽ nõ eſt gradus, ſed ordo, & origo. Et ideo Hila. non dicit his gradibus, ſed hoc gradu. Q̃d obijcitur de ſpiritu ſancto, dicendum ꝙ ipſe ſ.ſ. cum procedat a filio per filium, cum alijs ad patrem reducitur, & propterea filio appropriatur reductio.

Vt ſint quidem per ſubſtantiam tria, per conſonantiã vero vnũ.

Videtur hæc confeſſio fidei nõ eſſe conueniens: quia de tribus hominibus cõcordantibus poteſt illud dici ꝙ per ſubſtantiã ſunt tria, per conſonantiam vero vnum.

Quia cognominato ſpiritu ſancto, ideſt paraclito, cõſonãtiæ potius quam eſſentiæ per ſimilitudinem ſubſtantiæ prædicari cõuenit vnitatem.

Videtur illud falſum, ꝙ debeat dici per cõſonantiam propter ſ.ſ. quia ſ.ſ. eſt eiuſdem eſſentiæ cum patre, ſicut filius. Reſpon. dicendum ꝙ ſicut Hila. intendit oſtendere catholicam patrum confeſſionẽ, cũ dixerũt ꝙ ſunt per ſubſtantiam tria, per conſonantiam vnum, ſancti patres volentes elidere hæreſim Sabellianam, quæ eludebat, ideſt euacuabat veritatem patris & filij per nominationẽ ſolum, quam dicebat ibi eſſe, nõ rẽ, confeſſi ſunt adeo expreſſe pluralitatem, vt minus expreſſe confiterẽtur eſſentiæ vnitatem. non tamen receſſerunt a veritate, quia per tria, tres res intelliguntur .i. tres hypoſtaſes, per ſubſtantiam vero, non vſia intelligitur, ſed perſona: & ideo ex hac parte verum dixerunt. Ex parte conſonantiæ ſimiliter verum dixerunt, & irreprehẽſibiliter. Nam ſicut per patris & filij nomẽ innuitur vnitas naturæ, quia filius eſt connaturalis patri, ita per ſ. ſ. qui eſt amor, datur intelligi vnitas conſonantię, & ideo verbum hoc non habebit calumniã, & propter hoc ipſum dixerũt, & hoc vult dicere Hila. cũ dicit ꝙ potius cõſonantiæ quã eſſentiæ: non q̃a vtrũque non ſit verũ, ſed quia hoc eſt expreſſius, & habet minorem calũniã: tamen adhuc ſequitur illud, ꝙ ſi pater & filius vnum ex ſe producũt ſpiritum, ratione cuius eſt ibi vnitas ꝑ conſonantiam, neceſſe eſt, ꝙ vnitatem habeant in eſſentia.

Dub. 10

Reſpon. 23

Artic. 2

AD intelligentiam eorum quæ dicũtur in hac parte, duo principaliter quæruntur. Primo quęritur de appropriatione Hila. Secundo de appropriatione Auguſt. Et quantum ad primũ quęruntur tria. Primo quæritur vtrum imago dicatur in diuinis ſecundum ſubſtantiã, an ſm relationem. Secundo, dato quod ſecundũ relationem, quęritur

vtrum

vtrum imgo ſit proprium filij. Tertio, quæritur de ratione appropriationis illorum trium, ſcilicet ęternitatis, ſpeciei, & vſus.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Imago paſſiue ſumpta in diuinis dicitur notionaliter, cũ dicat expreſſionem alterius in vnitate naturæ, & reſpectum ad aliam perſonam.

Ad opp. QVOD imago dicatur ſm ſubſtantiam oſtenditur hoc modo. Hil. iiij. de Trin. Deꝰ ad cõem ſibi cũ Deo imaginem, eandemque ſimilitudinem reperitur hominem operari. Item, Beda ſuper il lud. Faciamus hominem &c. In hoc ꝙ dicit imaginẽ, notatur vna & ęqualis ſubſtantia trinitatis; ergo imago cum pertineat ad cõmunitatẽ & vnitatem ſubſtantiæ, dicitur ſm ſubſtantiam. Item. Hoc ipſum videtur ratione, quia illud idem qđ dicit exemplar actiue, dicitur imago paſſiue, ſed exemplar in diuinis dicitur ſecundũ ſubſtantiam, non ſecũdũ relationẽ, ergo &c. Item, imago conſiſtit in repræſentando aliquid non tantũ in ſubſtantia, ſed etiam in diſtinctione, & ordine diſtinctorum: ſi ergo in diuinis non cadit diſtinctio in vna perſona, neceſſe eſt ꝙ in diuinis attendatur imago ſm quòd vnitas eſſentiæ eſt in tribus perſonis: ergo non notionaliter, ſed eſſentialiter dicitur imago in diuinis.

Fundamenta. Cap. 2. Contra. Aug. in vi. de tri. Quid abſurdiꝰ quã imaginem dici ad ſe? ſed omne quod dicitur ſm ſubſtantiã dicitur ad ſe: ergo cum imago non dicatur ad ſe, nõ dicitur ſm ſubſtantiam. Item. Hila. iiij. de trin. Imago ſola non eſt: ergo imago in diuinis eſt cum alio, ſed eſſentia non eſt cum alio: ergo &c. Item. Hoc ipſum videtur per diffinitionem imaginis: quia Hila. dicit, ꝙ imago eſt rei ad rem coæquatio: ſed res quæ coęquatur rei eſt perſona, ergo imago eſt perſonæ ad perſonam: ſed quod dicit reſpectum ad alterũ, dicitur ſm relationem: ergo imago. Item, hoc videtur per etymologiã. Imago enim dicitur quaſi imitago: ergo vbi eſt ratio imaginis, ibi eſt imitatio: ſed diuina eſſentia non imitatur aliquid: quia omne tale eſt ab aliquo: ergo imago non dicitur ſecundum ſubſtantiam, vel eſſentiam.

24 RESP. Dicendum, ꝙ ſicut exẽplar ſm proprietatem vocabuli dicit expreſſionem per modum actiui, vnde exemplar dicitur ad cuius imitationem fit aliquid, ſic econtrario, imago per modum paſſiui: & dr̃ imago quod alterum exprimit, & imitatur.
25 Et hoc modo accipitur imago dupliciter, ſm ꝙ duplex expreſſio, ſcilicet vel in naturæ vnitate, vel in naturę diuerſitate. In naturę communitate, ſiue vnitate, ſicut filius imperatoris dicitur imago patris. In naturæ diuerſitate, ſicut imago imperatoris eſt in nummo. Sic reſpectu Dei dr̃ imago per expreſſionẽ ſm identitatem naturæ: & ſic eſt imago increata, & dicitur notionaliter, ſiue ſm relationẽ: quia imago dicit emanationem, emanatio autem in vnitate naturæ non eſt niſi pſonæ. Dicitur etiã imago per expreſſionem in diuerſitate naturæ: & ſic dr̃ imago creata reſpectu totius trinitatis: & ſic patet ꝙ imago in diuinis accepta dr̃ ſm relationem perſonæ ad perſonam, & hoc ſm vocabuli proprietatem: ſicut ꝓbant rationes ad hoc inductæ. Sed qm̃ contingit abuti nomine exemplaris, vt etiam dicatur exemplar quod ad imitationem alterius fit, ſic ecõtrario contingit abuti imagine, vt dicatur imago ad cuius expreſſionem fit aliquid: & ſic cũ creatura fiat ad expreſſionem vnius eſſentiæ in trinitate parſonarum, poteſt dici imago de tota trinitate, & ſic dicĩ imago imaginans: cum de ratione nominis dicatur imaginatũ, ſicut exemplar dicitur exemplatum abuſiue, quamuis exemplar ſit exemplans, & ſm iſtum modum dicitur accepiſſe Hilarius, & Beda, vt dicit Magiſter. xvj. diſt. ii. libr. Tamen poteſt dici ꝙ vterque

loqui-

loquitur de imagine creata, quæ cũ ſit reſpectu vnius eſſentiæ, eſt communis imago trium perſonarum, & indicat vnitatem ſubſtantiæ in tribus. Vnde nunquã imago pure dicitur ad ſe, qa ſemper dicit reſpectum vel ad aliã perſonam, vel ad creaturam, ſiue creaturæ ad diuinam naturam. Nunquã etiam dicitur pure ſm ſubſtantiam: quia ſemper notat vel diſtinctionem interius, vel exterius. Vnde imago non dicitur eſſentia ſimpliciter, ſed eſſentia vt in tribus perſonis conſiderata. Tamen proprietatem ſermonis ſeruando, imago dicitur ſm relationem perſonalem, prout dicitur imago ęterna. Et concedendæ ſunt auctoritates, & rationes ad hoc. Ad auctoritates in oppoſitum patet reſponſio.

26 AD illud ergo ꝙ obijcitur, quòd exemplar dicitur eſſentialiter, ergo &c. dicendum, ꝙ non eſt ſimile, quia tota trinitas eſt principium. Et ideo quia exemplar rationem producentis dicit, vnde ſm ſubſtantiam dicitur, & conuenit toti trinitati, ſed non tota trinitas eſt principiata: & qa imago dicit rõnem producti proprie, iõ non conuenit toti trinitati, nec dici
27 tur ſm ſubſtantiam. AD illud qđ obijcitur, quod ad hoc quòd ſit imago debet exprimere diſtinctionẽ, & ordinem, dicendum quòd illud verũ eſt in imagine quę eſt imago rei habentis diſtinctionem & ordinem, ſicut habet homo in partibus, & tota trinitas in perſonis; ſed cum res cuius eſt imago non habeat diſtinctionem, vtputa vna perſona, nõ oportet ſic exprimi. Vel poteſt dici, quòd illud verum eſt quando imago ſubſtantialiter differt. Tunc enim ad hoc quod expreſſe exprimat, neceſſe eſt imitari in conditionibus conſequentibus ſubſtantiã, ſed cum imitatur in eadem forma ſubſtantiæ, non oportet.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Imago cum dicat expreſſionem in ſummo, quia eſt vnius ad vnum & ſecundum omnem modum, proprie ſolum dicitur de filio.

VTRVM imago ſit ꝓprium filij. Et quod ſic videtur per Hilariũ in propoſita appropriatione. Aeternitas in patre, ſpecies in imagine, vſus in munere, pater dicitur proprie ſimiliter munus, ergo ſi recte ponuntur, ex æquo imago dicitur proprie de filio. Item, Aug. vj. de tri. Solus filius eſt imago patris, & eo expreſſius filius quo imago, & verbum, ergo ſecundum hoc cum filius dicat perſonalem relationem, patet &c. Item, imago eſt ſimilitudo expreſſa, & in diuinis ſimilitudo expreſſiſſima, ſed ſimilitudo expreſſiſſima nõ põt eſſe plurium diſtinctorũ, ſi ergo filius eſt ab vno ſpũs. ſ. æqualiter a duobus, ergo non poterit eſſe imago. Item, imago in diuinis attenditur ſecũdum imitationem perſonę, non eſſentię, quia non eſt imago eſſentię, ſed ꝑſonę, ergo ad hoc quod vna perſona ſit imago alterius, neceſſe eſt quod illam imitetur in eo quod reſpicit perſonam, vt perſonam, ſed emanatio vel productio reſpicit perſonam vt perſonam: nam productio creaturę reſpicit ſubſtantiam. Cum ergo ſolus filius imitatur patrem in productione perſonæ, ſolus filius eſt imago. Contra. Damaſc dicit quod ſ. ſ. eſt imago filii, ergo non eſt filij ꝓprium eſſe imaginẽ. Itẽ, hoc videtur per vtranque diffinitionem Hila. & prima eſt. Imago eſt eius rei ad quam imaginatur ſpecies indifferens, ſed hoc conuenit ſpiritui ſancto, ergo & imago. Item, hoc videtur per rationem, quia ad imaginem iſta duo ſufficiunt, ſcilicet imitatio ſecundum ſimilitudinẽ, & ſm ęqualitatẽ, ſed hęc

Fundamenta. — de Synod. — Cap. 2. — Ad opp.

duo eſt reperire in perſona ſpiritus
ſancti,ergo &c. Item. Sicut filius ꝓ-
cedit a patre, vt exprimens patrem,
ita ſpiritus ſanctus a filio, vt expri-
mens filium,ergo quemadmodum eſt
imago filius patris,ita ſpiritus ſanct⁹
eſt imago filij.

28 RESP. Dicendum quòd imago
in diuinis non tantum dicit expreſ-
ſionem perſonæ, ſed etiam expreſſio-
nem in ſummo. Expreſſio autem in
ſummo duo ponit, ſcilicet quòd ſit
vnius ad vnum, & quòd ſit ſecundũ
omnem modum. Quod ſit vnius ad
vnũ ponit per hoc, quòd illud quod
per ſuperabundantiam dicitur vni
ſoli conuenit, & ſi ſit eſſentiale, eſſen
tiæ: ſi perſonale, perſonæ. Nam v-
num in ſummo, non poteſt exprime-
re plura, vel plures vnum, vnum
inquam in quo nulla eſt diuerſitas.
29 Similiter vnum ſumme non poteſt
exprimi a pluribus, vt plures ſint,
quia tunc omnino differẽtes eſſent.
Ponit etiam aliud, videlicet, vt ſit ex-
preſſio ſecundum omnem modum.
Nam ſi ex aliquo reſpectu nõ habet
exprimere, non exprimeret ſumme.
Propter primam rationem ſolus fi-
lius eſt imago, quia ſolus ab vno ꝓ-
cedit, ſpiritus autem ſanctus a duo-
bus, & ideo æqualiter vtrunque ex-
primit, & neutrum in ſummo. Pro-
pter ſecundam rationem, ſolus filius
eſt imago, quia ſecundum omnem re
ſpectum habet rationem exprimen-
di, & inquantum comparatur ad il-
lum a quo eſt, & inquantum compa
ratur ad illum qui ex ipſo eſt. Inquã-
tum comparatur ad illum a quo eſt.
quia exit per modum naturæ, & ita
per modum verbi, & ſpeciei, & per
modum ſimilitudinis expreſſæ. In-
quantum comparatur ad illum qui
eſt ex eo, quia omnia, & eodem mo
do ſpirat filius, vt pater: ſpiritus
ſanctus autem in nullo horum con-
uenit, ideo ratio imaginis eſt in
ſolo filio, quia ab uno tantum pro-
cedit, & quia per modum naturæ,
quia etiam conſimiliter producit ſan
30 ctum ſpiritum. Media tamen ratio,
quia per modum naturæ, eſt ratio
propria, aliæ vero faciunt ad con-
gruitatem. Concedendum igitur,
quòd ſolus filius proprie loquendo
eſt imago, & eo quo filius, eo eſt ima-
go, & eo ipſo verbum, & filius dicit
ſolum reſpectum ad patrem, imago
principaliter ad patrem, ſed conſe-
quenter reſpectum ad aliam perſo-
nam, verbum principaliter reſpectũ
ad patrem, & conſequenter reſpectũ
ad creaturã, vnde eadem notio ſunt
ipſius filij, tamen alio, & alio modo
ſignificata, vnde nõ eſt ſuperfluitas.
AD illud ergo quod obiicitur de 31
Damaſceno, dicendum, quòd Dama
ſcenus fuit Græcus: Græci autem nõ
ita proprie accipiunt rationem ima-
ginis, vt Latini, quia nec de origine
perſonarum ſic ſane intelligunt. Vel
poteſt dici, quòd ſermo Auguſtini, &
Damaſceni cauſaliter intelligitur, q̃a
reformat nos ad imaginem Chriſti.
AD illud quod obiicitur quòd diffi- 32
nitio imaginis conuenit ſpiritui ſan
cto: dicẽdum, ſicut infra patebit, ꝙ
ſpecies, vt ibi accipitur, conuenit ſoli
filio. AD illud quod obiicitur de aſ- 33
ſimilatione, & æqualitate, dicendum
quòd filius non dicitur imago pro-
pter aſſimilationem in ſubſtãtia, ſed
propter modum emanandi, & hic
non habet ſpiritus ſanctus expreſſiſ-
ſimam ſimilitudinem nec cum filio,
nec cũ patre: ideo nullius eſt imago.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Pater, cum non modo tempore careat, ſed etiã principio quo cunque: ideo congruentiſſi- me ei appropriatur ęternitas

VTRVM æternitas ap- Ad opp.
proprietur patri, ſpe-
cies imagini, & vſus
muneri. Videtur quòd
non ſit bona appro- De trini.
priatio Hilar. quia omnes diuinæ ꝑ-
ſonæ ſimul æternæ ſunt, & coæqua-
les, & æternitas abſtrahit ab actu ꝑ-
ſonæ: ergo non eſt appropriabilis.
Item. Quęritur quare ſpecies appro- 34
priatur

priatur imagini. Aut enim ſumitur ibi ſpecies, vt ſpecies dr̃ forma, aut pulchritudo. Si forma, ſed ſicut natura nulla eſt appropriabilis, ſic nec ſpecies. Si aũt pulchritudo, ſed pulchritudo imaginis refertur ad prototypum: ergo ad patrem, ergo illi debet appropriari. Item Dionyſius dicit, quòd bonum, & pulchrum idẽ eſt: ergo cum bonitas ſit appropriabilis.ſ.ſ.ergo & pulchritudo. Item. Hilarius dicit, quòd oportet imaginẽ habere eſſentiam, & naturam, & ſpeciem auctoris, quare ergo magis diffinit imaginem per ſpeciẽ, q̃ aliquod aliorum? Item. Non eſt vtendũ Deo, ſed ſolum creatura: ergo vſus nulli perſonæ eſt appropriabilis, ergo nec ſpiritus ſanctus.

De diuin. nomin.

De ſynod.

35 RESP. Dicendum, ꝙ illa appropriatio Hilarij fuit ad explicandum perſonarum originem, ſiue emanationem, quoniam ergo perſona patris emanatione, & origine caret: iõ id debuit ei appropriari, quod importat priuationem principij. Tale autem eſt hoc nomen æternitas. Aeternum enim eſt quod principio caret, & licet de ſuo nomine non dicat niſi priuationem initij durationis, ꝑ appropriationem tamen dicit priuationem omnis principij, & ſic patet prima obiectio. Spiritus vero ſanctus procedit ꝑ modum voluntatis, & amoris: & ita debuit ei appropriari nomen quod actum exprimit voluntatis, hoc autem eſt hoc nomen vſus. Nã vti eſt aſſumere aliquid in facultatem volũtatis, ſiue ad vtendũ, ſiue ad fruendum. Quoniã ergo aſſumptio ad fruendum eſt per amorẽ, ſimiliter ad vtendum, quia amor eſt pondus, & ordo: ideo vſus recte appropriatur. ſ.ſ. Et ſic patet vltimo quæſitum, ſcilicet quòd vſus accipit hic non prout diuiditur contra fruitionem, ſed prout dicit amoris complexum, & actum liberum, Filius vero emanat ꝑ modum naturæ: ideo emanat ꝑ modũ perfectæ, & expreſſæ ſimilitudinis. Nam natura producit ſibi ſimile, & æquale, & quia habet in ſe rationem expreſſæ ſimilitudinis, ideo & cognitionis, quia expreſſa ſimilitudo eſt ratio cognoſcendi, & quia per modum perfectæ ſimilitudinis, & rationis, habet in ſe rationẽ cognoſcendi, & exemplar omnium: inde eſt ꝙ habet rõnem perfectæ pulchritudinis. Quia enim eſt perfecta, & expreſſa ſimilitudo: ideo pulcher eſt in comparatione ad eum quem exprimit. Quia vero rõnem cognoſcendi habet, & non vnius tantũ, ſed totius vniuerſitatis: ideo pulchrum, & pulcherrimus ipſe mundũ mente gerens, pulchritudinem habet in comparatione ad omnem pulchritudinem extraneam. Ex his duobus relinquitur perfectiſſima pulchritudo. Sicut enim dicit Auguſtinus, 36
Pulchritudo non eſt aliud, q̃ æqualitas numeroſa. Quoniam igitur in comparatione ad patrem habet pulchritudinem æqualitatis, quia perfecte exprimit ſicut pulchra imago: in comparatione vero ad res habet oẽs rõnes ſm quod dicit Auguſtinus, ꝙ eſt ars plena omni ratione viuentiũ: ita patet quòd in filio recte reperitur ratio omnis pulchritudinis. Eo igitur quo filius per modum naturæ emanat, habet rationem perfectæ, & expreſſæ ſimilitudinis. Eo quòd habet 37
rationem perfectæ ſimilitudinis, habet rationem cognitionis: & ratione vtriuſque habet rationem pulchritudinis. Quoniam igitur nomẽ ſpeciei importat ſimilitudinem, & importat cognoſcendi rationem, & importat pulchritudinem, vt ſpecies quidem Priami digna eſt imperio: ideo elegantiſſime appropriat filio. Patet ergo quare illud nomen magis appropriat Hilar. filio quàm aliud, quare etiam magis diffinit imaginẽ per illud nomẽ quàm aliquod aliud.

Super Iohan.ca.1. & 6.de tri. cap.10.

AD illud ergo quod obijcitur, ꝙ pulchritudo imaginis refertur ad ꝓtotypum; dicẽdum quòd verum eſt, ſed tamen aliter refertur honor, aliter pulchritudo. Quia honor imaginis, ſiue picturæ ita refertur ad prototypum, quod in ipſa non eſt ſm ſe honor, ſicut patet ſi honoretur iconia beati Nicolai, ſed pulchritudo ita refertur ad prototypum, quòd nihilominus eſt in imagine pulchritudo, 38

tudo, non ſolum in eo cuius eſt ima-
39 go. Et poteſt ibi reperiri duplex ratio pulchritudinis, quamuis in eo cuius eſt, non niſi vna inueniatur, quod patet, quia imago dicitur pulchra quando bene protracta eſt, dicitur etiam pulchra quando repræſentat illum ad quẽ eſt. Et quòd iſta ſit alia ratio pulchritudinis, patet quia contingit vnam rem eſſe pulchram aliter quàm aliam: quemadmodum dicitur iconia beati Nicolai pulchra, quia decorem illius repræſentat, & tunc placida eſt, & imago diaboli pulchra, quando bene repræſentat fœditatem diaboli, & tunc fœda eſt. Et ideo Hilarius approprians ſpeciem, ſiue pulchritudinem filio, magis appropriat ſub nomine ima-
40 ginis quàm ſub nomine filij. AD illud quod obiicitur, quòd idem eſt bonum, & pulchrum; dicendum quòd Dionyſius non vult dicere quòd ſint vnum ratione, ſed quòd ſint vnum re, ſed quoniam ratione differunt, ideo alicui põt ita appropriari vnũ, cui non approprietur alterum, &c.

Artic. 2. CONſequenter eſt quæſtio principalis de appropriatione Aug. quæ eſt in patre vnitas, in filio æqualitas, in ſpiritu ſancto vnitatis, æqualitatiſque concordia. Et ita hic quæruntur tria. Primo, quæritur vtrum Deus poſſit dici eſſe vnum cum creatura. Secũdo, vtrũ creatura poſſit dici vnũ cũ alia creatura. Tertio, de ratione appropriationis illorũ triũ.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Deus non poteſt abſolute dici vnum cum creatura quantumuis in voluntate cũ eo cõformata, ſed bene ſic diſpoſita cũ determinatione vnus ſpiritus, poteſt dici.

Ad opp. QVOD Deus poſſit dici eſſe vnum cũ creatura, oſtenditur per auctoritatem Apoſtoli. 1. Corint. 6. Qui adhęret Deo vnus ſpiritus eſt, ſi vnus ſpiritus ergo vnum ens, & vna res, & ſi hoc, ergo vnum. Item. Homo, qui adhęret Deo, vnus ſpiritus eſt, aut ergo creatus, aut increatus. Non creatus, quia Deus non eſt creatura, ergo ad minus increatus, ſed ſpiritus increatus eſt oĩo vnus: ergo homo adhærendo Deo eſt ſimpliciter vnum cũ Deo. Item. Magis vnitur medium extremo, quàm extremum extremo, ſed. S. S. eſt medium vniens viros iuſtos, & viri iuſti per ipſum vniti ſunt. Vnde Iohan. 17. Vt ſint vnum, ſicut & nos vnum ſumus, ergo iuſtus vir cum ſpiritu ſancto poteſt dici vnum. Item. Magis vnitur membrum capiti, ꝗ̃ membrum cum membro: ergo cum Chriſti membra ſint vnum in Chriſto, multo fortius membrum eſt idem capiti, ſed Chriſtus eſt caput nõ tantum ſm humanitatem, ſed etiam ſm diuinitatem, ergo &c. Contra. Ex illo verbo quod dr̃ Iohan. 10. ego & pater vnum ſumus, impugnant ſancti hæreſim Arrianam, & maxime Auguſtinus, ex hoc concludens Arrium errare, qui dicit filium aliã habere naturam. Si ergo ratio Auguſtini bona eſt, vnum dicit vnitatem in natura, ſed tali modo non eſt vnũ creator cum creatura, ergo &c. Item. Hoc videtur alia ratione, quia q̃ maxime diſtant, minime ſunt vnum, ſed creator & creatura maxime diſtant, ergo nõ poſſunt ſimpliciter dici vnũ. Item. Si ſunt vnũ, ergo aliquid vnũ, ſed ſi aliquid vnum ſunt, ergo Deus, & creatura habent aliquod commune, & ſic hæc vniuocantur in aliquo, ergo cum vniuocum ſimplicius ſit, ꝗ̃ quæ vniuocantur in ipſo, aliquid eſt ſimplicius Deo. Item. Si Deus & creatura ſunt vnũ, cũ in infinitũ diſtet a qualibet, qua ratione dicitur vnum cum vna, & cum qualibet? ſed quæcunque vni, & eidem ſunt eadẽ, inter ſe ſunt eadem, ergo ſm hoc oĩa ſunt Fundamenta.
41 vnum. Reſpon. Dicendum, ꝙ ſicut dicit Auguſtin⁹, ad hoc ꝙ aliqua ſint vnum, non ſufficit conformitas voluntatis, ſed neceſſe eſt præſupponi conuenientiam in naturam: cum ergo Deus, & creaturæ ſumme differunt in natura, ideo non debent dici vnum

vnum, ſicut probant rationes ad hoc inductæ, quia vero vir iuſtus conformatur per charitatem voluntati diuinæ, & ei adhæret magis, quàm alicui, recte dicitur vnum cum determinatione, vtputa vnus ſpiritus. Spiritus enim voluntas dicitur, & amor, vnde qui adhæret Deo vnus ſpús eſt, qa vnius, & cõformis voluntatis eſt.

42 AD illud quod obijcitur, eſt vnus ſpiritus, ergo vna res, dicendum, ꝙ ibi eſt fallacia ſm quid, & ſimpliciter. Nam vnus, diſtrahitur a ratione ſua per hoc quod eſt ſpiritus, & dicit ibi vnitatem non per indiuiſionem ſiue vnitatem naturæ, ſed per confor
43 mitatem voluntatis. A D illud quod obiicitur, aut vnus ſpiritus creatus, aut increatus, &c. Dicendum, quòd nec creatus, nec increatus. Nam ſpiritus non ſtat ibi pro ſubſtantia, ſed pro actu voluntatis, & vnus non importat niſi conformitatem affectus humani ad diuinam voluntatem, ſiue ad diuinum amorem, quia amor transformat amantem in amatum.
44 A D illud quod obijcitur, quòd ſpiritus eſt medium vniens, dicendum, ꝙ vniit quantũ ad voluntatẽ, ſed nõquã tũ ad conformitatẽ naturæ, & non dr̃ vnum niſi ratione conformitatis voluntatis ſolum· ideo non valet, quia ligamen ſpiritus non eſt tota cauſa, ꝙ ſint vnum. A D illud quod obiicitur, ꝙ membra Chriſti ſunt vnum, dici pôt ꝙ membra Chriſti non dñr vnũ ſimpliciter, ſed vnum corpus, & ſic ẽt Chriſtus eſt vnũ cõmembrũ, ſed hoc eſt rõne humanitatis aſſumptæ, &c.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Illa quę naturę, volũtatis, & operationis conformitatẽ retinẽt, vnũ poſſunt cõmode dici ſimpliciter, altera tñ iſtarum conditionum deficiente, nequaquã.

Ad opp. VTRVM vna creatura poſſet dici vnum cum alia, & ꝙ ſic oſtendit̃ hoc modo. Apoſtolus j. Cor. 3. Qui plãtat, & qui rigat vnũ ſunt, ſed alius erat plãtans, vt Paulus, alius rigans, vt Apollo, ergo ſm hoc patet ꝙ omnis creatura poteſt dici vnum cum alia. Itẽ. Auguſt. dicit (quod Magiſter pouit in litera) ꝙ recte dicuntur vnũ quæ cõueniunt in natura, & voluntate, ſed hoc habet vna natura cum alia, ergo, &c. Item. Domin⁹ Mat. 19. Itaq; iam non duo, ſed vna caro, hæc dicit de viro, & vxore, ſed ſi ſunt, & non ſunt duæ, ergo ſunt vnum, ergo vir cum vxore poteſt dici vnũ, & ſic &c. Item. Ab vnitate principij materialis venit vnitas ſimpliciter, quæ eſt vnitas numero, ſed corpus eſt materiale principium in homine, qui aũt adhæret meretrici, vnum corpus efficitur, ſicut dicit̃. j. Cor. 6. Ergo vnũ ſimpliciter, & ſic &c. Contra. idem ſimpliciter dictum, ſtat pro eodem numero, ergo vnum ſimpliciter dictum, ſtat pro vno numero, ſed duæ creaturæ non ſunt vnum numero quantumcunque conueniunt, ergo non debent dici vnum. Item. Si aliqua dicuntur vnum propter conuenientiam in natura, tunc ergo cum homo, & aſinus conueniant in natura, ſunt vnum, quod non conceditur. Si dicas, ꝙ vltra requiritur conformitas voluntatis. Contra, Cum ergo viri peccatores conueniant & in natura, & in voluntate, ergo debent dici vnum, ꝙ cum non dicantur, nõ ſufficit ergo conformitas naturæ, & voluntatis. Item. Si homo ex coniunctione meretricis fit vnum, cum oĩs vnitas ſit a prima vnitate, hæc vnitas erit a prima vnitate, ſed talis vnitas eſt deteſtabilis, ergo prima vnitas facit vnitatem deteſtabilem: ergo ipſa eſt vituperabilis.

6. de Tri. cap. 3.

Ariſtot. 5. meth. c. & vno. te. 12

Fundamenta.

R E S P. Dicendum, ꝙ duæ crea- 45
turæ diſtinctæ non poſſunt habere vnitatem niſi per conformitatẽ, quęlibet autem conformitas non facit dici vnum ſimpliciter, ſed illa quæ eſt conformitas ſimpliciter, non ſm qdı ad plenã aũt conformitatem requiritur triplex cõformitas, ſcilicet in natura, in voluntate, & in operatione, & quando illa tria concurrunt ad aliqua duo, dicũtur vnũ. Sicut Pau-

lus,& Apollo in natura erant confor
mes,quia vterque homo,in volunta-
te ſimiliter, quia vterque ſalutem fi-
delium cupiebat. Actione ſimiliter ,
quia vterque ad eam procurandam
ſe exercebat,ille plantando,& ille ri-
gando,& vtraque actio conformis ,
quia vtraque erat per diuini verbi p̄-
dicationem. Verbum enim diuinum
primo iactatum eſt ſemen, deinde ac
cepit irrigationem pluuiæ . Si autem
ſit conformitas in natura ſolum , nõ
debent dici vnum niſi ſecũdũ quid,
ſcilicet cũ determinatione diminuen
te,vt vnum genere,vel ſpecie . Si ſolũ
in voluntate,tunc ſunt vnus ſpirit⁹,
qui dicit amorem.Si vnum in natura
& actione,poſſunt dici vnum cum de
terminatione,vt fornicator cum me-
retrice poteſt dici vnum corpus,tamẽ
non poteſt dici vnum ſimpliciter . ſi-
cut vir &vxor,nec viri mali ita vnũ,
ſicut viri boni , quia diſconueniunt
in volitis principaliter intentis: qui-
libet enim malus bonum proprium
quærit, & non commune.Ex his pa-
tent quæſita. Concedendum enim eſt
aliqua duo dici vnum ſimpliciter , ſi
habeant conformitatem , ſicut di-
ctum eſt, ſicut probant primæ ra-
tiones tres.

46 AD illud quod quarto obiicitur,
dicendum,quòd non concludit , qa
fornicator,& meretrix non dicuntur
vnum corpus ratione ſubſtantiæ cor
poralis,ſed ratione operis carnalis in
quo vniuntur:& ideo non ſequitur,
quòd debeãt dici vnum ſimpliciter.
AD illud quod obiicitur de vno in
47 numero: dicendum,quòd duplex eſt
vnitas, ſcilicet indiuiſionis , & con-
formitatis. Vnitas indiuiſionis,atten
ditur in vno numero , & hæc vnitas
eſt ſimpliciter . Vnitas vero confor-
mitatis,non eſt in vno numero , ſed
in his quibus contingit alijs confor-
48 mari, vt dictum eſt. AD illud quod
obijcitur, ſi propter conformitatem
in natura dicuntur vnum,&c. dicen
dum quòd propter conformitatem
in natura,& voluntate, & in natura
non ſolum ſecundum quod eſt rei eſ
ſentia,ſed ex qua pullulat pullulans,
hoc eſt inquantum eſt operationis
principium,ſic patet quòd homo, &
aſinus non dicuntur vnũ. Patet etiã 49
quòd mali homines non dicuntur
vnum, quia ſi concordant in fine
propinquo , & in opere: differunt
tamen in remoto,quia quilibet quæ-
rit quod ſuum eſt. Iuſti autem econ-
uerſo : ſi enim aliquando diſſentiant
voluntates eorũ in fine propinquo,
conueniunt in remoto. AD illud qđ 50
obiicitur,quòd vnitas meretricis nul
lo modo eſt a Deo, ſiue a prima vni-
tate,dicendum,quòd ſicut in ſubſtan
tia eſt peccatum actionis, & hoc eſt a
Deo,& deformitas, & hæc non eſt a
Deo: ſic in vnitate tali intelligen-
dum eſt, &c.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Cum patris perſona ea ſit ante quam non eſt alia, & ipſa nõ ex alia producat, ea ratione ꝑprie ſibi appropriat vnitas.

DE ratione appropria- Ad opp.
tionis trium nominũ
prædictorum, & pri-
mo de vnitate . Et ꝙ
non ſit appropriabi-
lis,videtur,quia vnum,& ens conuer
tuntur,ergo vnitas,& eſſentia:ſed eſ
ſentia nulli eſt appropriabilis , ergo
nec vnitas . Item . Si appropriatur ,
cum ſpiritus ſanctus ſit amborũ vni-
tas(vt dicit Auguſtinus) videtur, ꝙ
debeat appropriari perſonæ ſpiritus 6. de trin.
ſancti. Item. Obiicitur de æqualita- cap. 3.
te, quæ appropriatur filio . Nihil.n.
magis eſt indifferens in rebus æqua-
libus,quàm ipſa æqualitas,ſed indif-
ferens nõ eſt appropriabile, ergo nec
æqualitas eſt appropriabilis . Item.
Si appropriatur , debet patri appro-
priari, quia æqualitas non eſt aliud,
quàm vnum,ſiue vnitas in quantita-
te,ſed vnitas appropriatur patri , er-
go æqualitas. Item. Obijcitur de cõ-
cordia,quæ appropriatur ſpiritui ſan 51
cto.Si enim concordia plures reducit
ad vnitatem, videtur potius de pro-
prio facere commune,quàm de com-
muni

mnni proprium: ergo ſi appropriari eſt de communi facere proprium, cõcordia nulli eſt appropriabilis. Itẽ. Videtur, quòd debeat appropriari filio, quoniam filius eſt pax noſtra, qui fecit vtraque vnũ. Eph. 2. Item. Col. j. Pacificans per ſanguinem crucis ei9, ſiue quæ in terris ſunt, ſiue q̃ in cœlis ſunt. Item. Obijcitur contra rõnem Auguſtini. Omnia æqualia propter filium, &c. ergo pater eſt æqualis pp filium, ergo habet aliquid a filio, qđ falſum eſt. Item. Quæro quam cauſam dicit (propter) vtrũ efficientem, aut finalem, quamcunque harum dicit, eſt tota trinitas, & ſic efficiens, & finis omnis rei, tam vnitas, q̃ æqualitas, quàm concordia eſt propter patrem, ſimiliter propter filium: ergo nulla eſt ratio appropriandi.

RESP. Intelligẽdũ eſt, ꝙ ſicut appropriatio Hilarij fuit ad explicãdã perſonarum originem. Sic iſta eſt ad explicandum ordinem. Quoniã igĩ perſona patris eſt prima ante quam non eſt alia, & quæ nõ eſt ex alia: ideo appropriatur ei vnitas, quę eſt prima in numero, & ante quam nihil eſt in numero. Ex hoc patet reſponſio ad duo prima, quia accipitur hæc vnitas ſecundum eandem rationem qua dicit primitatem, non eſſentiæ, ſed indiuiſionis, quia ſic conuertitur cũ ente. Aut voluntatis conformitatem, quia ſic appropriatur ſimiliter ſpiritui ſancto, vt prima, aut patri appropriatur ſimiliter, quia perſona filij, ſecundũ rationem intelligendi eſt ſecunda, & perfecte exprimens patrem, & hoc facit æqualitatem: ideo æqualitas ratione ordinis primo reperitur in filio. Tuuc enim primo intelligitur, cũ filius intelligitur naſci, & ex hoc patet obiectum. Quod enim æqualitas approprietur, hoc nõ eſt ratione vnitatis, ſed ratione primæ aſſociationis & perfectæ. Aequalitas enim tũc primo intelligitur, quando intelligitur aſſociatio: & hæc intelligitur primo in filio, qui eſt ſecunda perſona: ſimiliter pſona. ſ. ſ. ſecundũ rationem intelligendi eſt tertia. Concordia autem ponit duos cõcordabiles, & etiã concordantem: ideo primo incipit concordia vbi primo intelligitur oriri perſona tertia: & ſic patet illud, quòd cõcordia appropriatur alicui, non quia de communi aliquid faciat proprium, ſed quia diſtinctos connectit, & hoc ſecundum rationem ſuæ emanationis, quod non conuenit filio ratione emanationis, ſed ratione mediationis, quia mediator Dei, & hominis. Ex his patent oĩa obiecta.

AD illud vero quod vltimo quæ- 52
ritur, omnia ſunt vnum propter patrem: dicendum, quód ſi omnia, diſtribuat pro creatis, tunc (propter) dicit cauſam formalem exemplarem ſecundum rem, & appropriationem, quia omnis æqualitas habet exemplar in æqualitate filij, & ſic de alijs. Si autem diſtribuit pro creatis, & increatis: tunc (propter) dicit cauſam formalem exemplarem ſecundum rationem intelligendi appropriatam, quia intellectus noſter non intelligit æqualitatem in patre, niſi propter hoc, quòd habet filium per omnia exprimentem naturam, & potentiam, ſimiliter, & de alijs, & tunc (propter) non dicit cauſam exemplaritatis ſecundum rem, ſed ſecundum rationem intelligendi, & ſic nõ notatur, quód pater habet aliquid a filio, ſed quòd intellectus noſter aliquid cognouit de patre, per hoc, ꝙ cognoſcit filium.

VTRVM PATER VEL FILIVS SPIRITV ſancto diligat, cum diligere idem Deo ſit quod eſſe.

DISTINCTIO XXXII.

Monet & ſoluit dubitationẽ ortã ex appropriatione qua ſpiritui ſ. appropriatur cócordia in fine præcedentis diſtin. ibi. Quod aũt in ſpiritu ſancto.

HIC oritur quæſtio ex prædictis deducta. Dictũ eſt.n. ſupra, atque ſanctorum auctoritatibus oſtenſum, ꝙ ſpiritus ſanctus eſt cõmunio patris & filij, & amor quo pater & filius ſe inuicem diligunt. Ideo quæritur, vtrũ pater vel filius per ſpiritum ſanctum diligat. Quod vtique videtur oportere dici ſecundum auctoritates ſupra poſitas: quibus oſtenditur ſpiritum ſanctum eſſe, quo genitus a gignente diligatur, genitoremque ſuum diligat. Sed contra, ſi pater vel filius dicatur diligere per ſpiritum ſanctum, videtur eſſe per ſpiritum ſanctũ: qa non eſt aliud Deo eſſe, & aliud diligere, ſed idem: quia vt ait Aug. in 15. lib. de Trin. Quicquid ſecundum qualitates in illa ſimplici natura dici videtur, ſecundum eſſentiam eſt intelligendum, vt bonus, magnus, immortalis, ſapiens, diligens, & huiuſmodi. Ideoq; ſi pater vel filius diligit per ſpiritum ſanctum, per ipſum ſpiritum eſſe videtur: neque tantum eſſentia ſua diligit, ſed etiam dono. (Cap. 5)

Hæc quæſtio inſolubilis eſt humanum ſuperans ſenſum: in qua auctoritates ſibi occurrunt.

HVIC quæſtioni, cum altitudinem nimiæ profunditatis cõtineat, id ſolum reſpondemus, quod Aug. ſignificare videtur, ſcilicet ꝙ pater & filius ſe diligant, & vnitatem ſeruent nõ ſolum eſſentia ſua, ſed ſuo dono proprio: quod licet ſupra poſitum ſit, iterare tñ nõ piget, qa ſic expedit. (Cap. 5) Ait ergo Aug. in 6. lib. de Trin. ita: Manifeſtum eſt ꝙ non aliquis duorum eſt, quo vterque coniungitur, qua genitus gignẽte diligatur, genitoremq; ſuum diligat, ſintque non participatione, ſed eſſentia ſua, neque dono ſuperioris alicuius, ſed ſuo proprio ſeruantes vnitatem pacis. Ecce hic dicit qđ eſſentia ſua, & dono ſuo ſeruant vnitatem. Idem in 15. lib. de Tri. ait, In illa trinitate quis audeat dicere, patrem nec ſe, nec filium nec ſpiritum ſanctum diligere, niſi per ſpiritum ſanctũ? Hic aperte oſtendit, patrem non tantum per ſpiritum ſanctum diligere, nõ autẽ ſimpliciter dicit patrẽ non diligere per ſpiritum ſanctum.

Vtrum pater ſit ſpiritus ſapientia quam genuit, ſicut diligit amore qui ab ipſo procedit.

Cap. 7 Cap. 1 1. Cor. 1 Aug. in li. 83. q. 23. q. Tom. 4. Cũ ſapiẽs De' dr &

PRAETEREA diligenter inueſtigari oportet, vtrum pater ſapiens ſit ſapientia quam genuit, quæ tantum filius eſt. Quod videtur a ſimili poſſe probari. Si enim pater diligit amore qui ab ipſo procedit, cur non eſt ſapientia vel intelligentia quam ipſe genuit, ſapit, vel intelligit? Hanc quæſtionẽ vrgere videtur, vt ait Aug. in 6. lib. de Tri. quod ſcripſit Apoſtolus, dicens Chriſtũ Dei virtutem

virtutem & Dei ſapientiam. Vbi quæritur, vtrum ita ſit pater ſapientiæ & virtutis ſuæ, vt hac ſapientia ſapiens ſit, quam genuit, & hac virtute potens, quam genuit. Sed abſit vt ita ſit: quia ſi hoc eſt ibi eſſe quod ſapere, non per illam ſapientiam quam genuit ſapiens dicitur pater: alioquin non ipſa ab illo, ſed ille ab ipſa eſt. Si enim ſapientia quam genuit, cauſa eſt illi vt ſapiens ſit, etiam vt ſit ipſa illi cauſa eſt, quod fieri non poteſt, niſi gignendo eum, aut faciendo: ſed nec genitricem, nec conditricem patris vllo modo quiſquam dixerit ſapientiam, quid enim eſt inſanius? Ergo pater ipſa ſapientia eſt, qua ſapiens eſt, Filius vero dicitur ſapientia patris, & virtus patris: non quia pater per eum ſit ſapiens vel potens, ſed quia filius ſapientia & virtus eſt de patre ſapientia, & virtute. Ex his ergo patet quòd pater non eſt ſapiens ſapienta genita, ſed ſeipſo ſapientia ingenita.

Sapiētia ſapiens dr̄, ſine qua eē̄ vel fuiſſe aliqñ, vel eſſe poſſe nefas eſt crederē, nō participatiōe ſapiētiæ ſapiēs dicitr̄, ſicut aīa q̄ eſſe, & nō eſſe ſapiens poteſt, ſed ꝙ ipſe cauſa genuerit q̄ ſapiens dr̄ ſapientia.

Vtrum filius ſit ſapiens ſapientia genita vel ingenita.

POST hæc quæri ſolet a quibuſdam, vtrum filius ſit ſapiens ſapientia genita, vel ingenita. Si enim nō eſt ſapiens ſapientia genita, nec ſeipſo ſapiens eſt: ſi vero ſapientia ingenita ſapiens eſt, nō videtur ſapiens eſſe ſapientia ingenita: & ita nō videtur eſſe ſapiēs a patre, cum a patre habeat omnia. Ad quod dicimus, quod vna eſt ſapientia patris & filij & ſpiritus ſancti, ſicut vna eſſentia: quia ſapientia in illius naturę ſimplicitate eſt eſſentia: & tamē filius tm̄ eſt ſapientia genita, & pater tantum eſt ſapientia ingenita: & ſapientia genita eſt de ſapientia ingenita, vel a ſapientia ingenita. Et cum idem ſit ibi eſſe, quod ſapientem eſſe, relinquitur vt ſapientia genita ſit ſapiens de ſapientia ingenita. Non ergo filius dicitur ſapientia Dei, tanquam ipſe ſolus intelligens ſit, vel ſapiens ſibi & patri & ſpiritui ſancto: quia vt ait Aug. in 15. lib. de Trin. cap. 7. Si ſolus ibi filius intelligit & ſibi & patri & ſpiritui ſancto: ad illā reditur abſurditatem, vt pater nō ſit ſapiens de ſeipſo, ſed de filio: nec ſapientia ſapientiā genuerit, ſed ea ſapientia pater dicatur ſapiēs eſſe quam genuit. Vbi enim non eſt intelligētia, nec ſapientia poteſt eſſe. Ideoque ſi pater non intelligit ipſe ſibi, ſed filius intelligit patri, profecto filius patrem ſapientem facit. Et ſi hoc eſt Deo eſſe quod ſapere, & ea illi eſt eſſentia quæ ſapientia, non filius a patre, quod verum eſt, ſed a filio potius pater habet eſſentiam, quod abſurdiſſimum atque falſiſſimum eſt. Eſt ergo Deus pater ſapiens ea, quæ ipſe eſt, ſua ſapientia: & filius ſapientia patris, eſt ſapiens de ſapientia quæ eſt pater, de quo eſt genitus filius. Ita & pater eſt intelligens, ea, quæ ipſe eſt, ſua intelligentia. Non enim eſſet ſapiens, qui non eſſet intelligens. Filius autem intelligentia patris, de intelligentia genitus eſt, quæ eſt pater: de qua & intelligēs eſt. Proinde pater eſt ſapientia, & filius ſapientia, & vterque vna eſt ſapientia,

Aīaduerte lector, patrem dici ſapientē genita ſapiētia, qđ alijs obuiat teſtimoniis.

Verū hoc Aug. corrigit in li. 1. retract. ca. 26. īquiēs. Dixit in li. 83. q. 29. q̄ eſt, de p̄re ꝙ eam genuit qua ſapiens dicitur ſapiētia. Sed melius iſtā quæſtionē in l. poſtea de trinitate tractauit. Di. 6. ca. 1. & 2. & lib. 7. c. 3. & 15. c. 7

peritis potentia abijcimus, reſponſa indigna aduertentes. Id tamẽ adijcientes, quia vna eſt tantũ ſapientia patris, ſed non vno modo dicitur. Nam ſapientia patris dicitur illa quam genuit, & ſapientia patris dicitur ea qua ſapiens eſt: diuerſa eſt ergo ratio dicti. Illa enim dicitur patris, quia eam genuit, & ea dicitur ſapientia patris, quia ea ſapit. Vna eſt tamen ſapientia patris, quia ſapiẽtia genita eſt eadem ſapientia, & ea qua ſapiens eſt, ſiue ea qua ſapiens eſt intelligatur perſona patris, ſiue eſſentia patris, quia perſona patris quæ intelligitur cum dicitur ſapientia ingenita, & perſona filij quæ ſignificatur cũ dicitur ſapientia genita, vna eademq; ſapiẽtia eſt, quæ eſſentia diuina intelligitur communis tribus pſonis. gna ſint hæc & his ſimilia.

Quod in trinitate eſt dilectio quæ eſt trinitas: & tamen ſpiritus ſanctus eſt dilectio quæ non eſt trinitas: nec ideo duæ ſunt dilectiones, ita & de ſapientia.

ET ſicut in trinitate dilectio eſt, quę eſt pater filius & ſpiritus ſanctus, quę eſt ipſa eſſentia deitatis, & tamen ſpiritus ſanctus dilectio eſt, quæ non eſt pater vel filius, nec ideo duæ dilectiones ſunt in trinitate, quia dilectio quę proprie ſpiritus ſanctus eſt, eſt dilectio quæ trinitas eſt, nõ tamen ipſa trinitas eſt: ſicut ſpiritus ſanctus eſt eſſentia quæ trinitas eſt, non tamen ipſa trinitas eſt, ita in trinitate ſapientia eſt, quę eſt pater & filius & ſpiritus ſanctus, quæ eſt eſſentia diuina: & tamen filius eſt ſapientia, quæ non eſt pater vel ſpiritus ſanctus. Nec ideo duæ ſapientiæ ibi ſunt: quia ſapientia, quæ proprie eſt filius, eſt ſapientia quæ eſt trinitas, ipſa tamẽ nõ eſt trinitas, ſicut filius eſt eſſentia quæ eſt trinitas, ipſe tamen non eſt trinitas.

Qua ratione pater non dicitur ſapiens ea ſapientia quam genuit, eadem videtur debere dici quod non ſit diligens pater vel filius dilectione quæ ab vtroque procedit.

PRAETEREA diligenter notandum eſt, quod ea ratione qua pater non dicitur ſapiens ea ſapientia quam genuit, videtur fore dicendum, quod pater non diligat filium, vel filius patrem ea dilectione quæ ab vtroq; procedit, ſcilicet quæ proprie ſpiritus ſanctus eſt. Sicut enim idem eſt Deo ſapere quod eſſe, ita eſt ei idem diligere quod eſſe. Ideoque ſicut negatur pater eſſe ſapiens ſapientia quam genuit, qui ſi ea diceretur ſapiens, non ipſa ab eo, ſed ipſe ab ea intelligeretur eſſe, ita videtur nõ debere concedi, quod pater vel filius diligat dilectione quę tantum ſpiritus ſanctus eſt, qa ſi ea diligit pater vel filius, non ſpiritus ſanctus videtur eſſe a patre & filio, ſed pater & filius a ſpiritu ſancto, quia idem eſt ibi diligere quod eſſe. At ſupra dictum eſt, atque auctoritate Augu. ſancitum, quod in trinitate tria ſunt, vnus diligens eum qui de illo eſt, & vnus diligens eum de quo eſt, & ipſa dilectio, & non eſt aliquis Aug. li. 6. de Trinit. cap. 5

duorum

econuerſo pater eſt ſimilis filio perfe ćte, ergo pater eſt ſimilitudo filii, hęc autem non recipitur, ergo &c. Item, qui eſt æqualis alii ſecundum æqualitatem ſibi adæquatur, ſi ergo pater eſt æqualis filio, ergo ſi adæquatur, quęro a quo, aut a ſe, aut ab alio. Non a ſe, quia quicunque æquat ſe alij aliqd agit in ſe, ſed pater nihil agit in ſe, ergo nō adæquat ſe, nec alio æquatur, ergo non eſt æqualis filio. Contra. ſi

Funda-menta. mile, & æquale ſunt relatiua æquiparantiæ, ſed iſta denominant vtrũque extremum, ergo ſi filius eſt ſimilis patri, pari ratione pater eſt ſimilis filio. Item, ratio ſimilitudinis eſt cōuenientia vel indifferentia in qualitate vel ſubſtantia. Sed conuenientia æqualiter reſpicit vtrunque extremum, & indifferentia, ſi ergo filius eſt indifferens patri, & econuerſo, pater eſt ſimilis filio. Item, omne plurale geminat ſuum ſingulare, ſed hæc conceditur, pater & fili⁹ ſunt ſimiles & æquales, ergo pater eſt ſimilis, quæro cui, aut ſibi aut alij. Non ſibi, ergo alii.

RESP. dicendum quod ſimilis, & æqualis dupliciter accipiuntur. Aut prout dicunt cōuenietiā in quantitate, vel qualitate. Aut prout ſupra conuenientiam addunt imitationem vel expreſſionem perfectā. Primo quidem modo ſunt relatiua æquiparantiæ, & dicuntur ad connertentiam ſecundum quod probāt rationes ſecundo inductæ. Alio modo ſimilis & æqualis addunt ſuper hoc rationē originis. Vnde æqualis dicitur quaſi adæquatus, & ſimilis quaſi aſſimilatus, hoc modo non cōuenit niſi ei qui eſt ab altero, & hoc modo procedūt primę rationes, quod pater non dicitur ſimilitudo filii per imitationem, nec ęquatur filio ꝑ emanationē ab alio, ſed ęquat ſibi filium. Quod tamen dicit Diony. quod non recipimus reciprocationē &c. loquitur de cauſa proprie, & prout differt ab effectu per eſſentiam. hoc autem modo pater nō eſt cauſa filij, imo bene eſt habitudo filii ad patrem, ſicut econuerſo, & ſic patent omnia.

De appropriatione relatiuorum quæ communiter, & æternaliter de Deo dicuntur, vt ſimilis, & æqualis.

Non eſt igitur hic prætermittendum quod vir illuſtris Hilarius.

Expoſi. Terminata parte illa in qua agit de ſignificatione horum nominũ ſimilis & æqualis, hic incipit ſecunda pars in qua agit de horum nominũ appropriatione, & habet hæc pars duas partes. In prima aſſignat appropriationes. In ſecunda mouet & ſoluit dubitationem quę ex huiuſmodi appropriatione habet originem, infra diſt. xxxii. Hic oritur quæſtio ex prædictis deducta. Prima pars diuidit̃ in duas partes. In prima aſſignat appropriata ſm Hila. In ſecunda ſecundum Auguſtinum, ibi. Illud etiā ſcire oportet quod earundem trium perſonarum diſtinctionem. Prima pars habet tres. In prima aſſignat Hilarius appropriationem & eius explanationem propter ſui obſcuritatem. In ſecunda oſtēdit quod illa quę Hilarius aſſignat non ſunt propria, ſed appropriata, ibi. Non enim ſecundũ præmiſſam expoſitionē. In tertia vero oſtendit quod illa quibus hæc appropriat ſunt propria. Appropriatio enim eſt communis reſpectu proprii, & hoc facit ibi, propria igitur ꝑſonarum. Similiter ſecunda pars in qua aſſignat Magiſter appropriationem Aug. habet duas. In prima ponit ipſam appropriationem. In ſecunda ponit eius expoſitionem, ibi. Sed plurimos mouet quod patri attribuit &c. Et hæc pars habet tres ſecundũ illa tria appropriata. In prima oſtendit qualiter patri appropriatur vnitas, oſtendens etiā incidentaliter qualiter aliqua dicuntur vnum, ibi. Hic dici oportet. In ſecunda vero oſtendit quomodo filio appropriat̃ æqualitas, ibi. Nunc videamus qualiter ęqualitas. In tertia vero oſtendit quomodo ſ.ſ. approprietur concordia, ibi, Quod autem in ſ.ſ. dicitur eſſe vtriuſque concordia.

Non

Non eſt igitur hic prætermittendum.

17
Dub.4 Cum Magiſter agat de appropria-
tione diſt. xxiiij. & de appropriatis
diſt. xxv. vſque ad finem, videtur ꝙ
male ſituet hic tractatũ de appropria
Reſpon. tis. Reſpon. dicendum quod duplici
de cauſa ponit hic Magiſter tractatũ
de appropriatis. Vna eſt, quia egerat
de nominibus quę dicunt relationem
ſecundum relationem communem, ſe
cundum quam appropriatio attendi-
tur, ſicut ſunt ſimilis, & ęqualis, & ita
incidẽter hæc pars hic introducitur.
Alia ratio eſt, qa appropriata faciunt
ad euidentiam propriorũ, & ideo ſta-
tim poſt tractatum de propriis, egit
de appropriatis, & hoc maxime ꝓut
faciunt ad euidentiam propriorum,
ideo de his agit hic quæ non dicunt
reſpectum ad creaturas. Infra vero
agit de his appropriatis quæ reſpectũ
ad creaturas dicũt, & ita patet diſtin
ctio hui⁹ partis ab illa: vnde tria ap
propriata Hilarii manifeſtant perſo
narum emanationem. Tria vero ap-
propriata Aug. nobis manifeſtant ꝑ
ſonarum ordinem, ſi quis inſpiciat.

Imago eſt eius rei ad quam imaginatur ſpecies indifferens.

Primo videtur quod ratio iſta quã
Hilarius ponit in notula, non ſit cõ-
uertibilis, quia totum videtur conue-
nire ſ.ſ. Item ſpecies aut accipitur ꝑ-
ſonaliter, aut eſſentialiter Si eſſentia-
liter, ergo idem ſenſus eſt qui eſt ſpe-
cies indifferens, qui eſſet etiam ſi di-
ceretur eſſentia indifferens, ſed hoc
conuenit patri non tantum filio. Itẽ,
eſſentia non dicit̃ vt alicuius ſed ſtat
pro perſona, ergo ſenſus eſt idem ſpe
cies indifferens, qui eſt cum dicitur ꝑ
ſona indifferens, hoc autem falſum.

Imago ergo eſt rei ad rem coęquandam, & imaginata & indiſcreta ſimilitudo.

Dub.5 Videtur hoc falſum, quia frequẽter
imago nõ coæquatur ei cuius eſt ima
go. Item, ſi eſt ad rem coæquandam
tunc videtur eſſe æqualitas, non ſimi
litudo. Item videtur falſum dicere cũ
dicit, indiſtincta ſimilitudo, quoniam
omnis imago & ſimilitudo diſtingui
tur ab eo cuius eſt imago. Item, cum 18
vnius rei vna ſit diffinitio, quæritur
quomodo differenter iſtę rationes aſ
ſignentur. dicendum quod hic diffi-
nitur imago increata prout eſt pro-
prium ſolius filii, & ſic ſemꝑ dicit re-
ſpectum ad patrem, & ideo in prima
ratione ponitur genitiuus vt in rõne
principii, in ſecũda, vt in rõne termi-
ni, quoniam imago debet comparari
ad patrem, non ſolum tanquam ad
aliquam rem, ſiue ad quid, ſiue in qd
ducit, ſed etiam a quo emanat, & ita
patet harum diffinitionum rõ & or-
do. Et prima ratio tres conditiones
continet. Per primam notatur filius
eſſe ab alio, cũ dicitur imago eius rei
ad quam imaginatur, & per genitiuũ
& verbum quod eſt paſſiuum, Per ſe
cundam notatur quod eſt ſecundum
modum expreſſum emanandi, ſ. per
hoc ꝙ dicitur ſpecies, quæ includit
ꝑfectam ſimilitudinem cognoſcẽdi.
Per tertiam vero, notatur quod ſit in
differens ſecundum ſubſtantiam, ſ. ꝑ
hoc quod eſt indifferens. Et per pri-
mã conditionem differt a patre, & ab
eſſentia, per ſecundam a ſ.ſ. & per ter
tiam ab imagine creata. Et per hoc
quod ſpecies, & ſi de ſe ſit eſſentiale, ta
men accipitur hic vt tractum eſt ad
perſonam, & indifferens non dicit in
diſtinctionẽ in hoc nomine ſpecies,
ſed in ſubſtantia, & ſic patent obiecta
de ratione prima. Hac viſa ſimiliter
patet ratio ſecunda quę datur in com
paratione ad ipſum patrem vt ad ter
minum, & hoc patet cum dicitur ad
rem coæquãdam rei, ideſt perſonam
filii perſonæ patris, & per hoc exclu-
ditur perſona patris, & per hoc quod
dicitur imaginata excluditur perſo-
na ſ.ſ. Per hoc qđ dicitur ĩ diſcreta
excluditur ipſa imago creata. Et indi
ſcreta non dicit indifferentiam perſo
nalem, ſed ſolum eſſentialem. Ad il Reſpon.
lud ergo quod obiicitur de æqualita 19
te, dicẽdum quod illud eſt neceſſariũ
de creata imagine. Et rurſus, quoniã
imago dicit de ratione ſui nominis
qualitatem in quantitate, ideo prima
dicitur

dicitur ſimilitudo ad rem coæquandam,ideſt ſimilitudo ſecundum quã res coæquatur rei.

Et quia imago &c.

Dub.5 Quæritur de differentia horũ triũ
17 nominum quę attribuit, ſcilicet ſpeciem,naturam,& eſſentiam,quomodo hic diſtinguantur, dicendum,qđ
Reſpon. vniuſcuiuſque forma ſubſtantialis & complectiua, dicitur ſpecies, natura, & eſſentia,& hoc ſecundum triplicem conſiderationem. Poteſt eñ conſiderari in ſe,& ſic dicitur eſſentia. Poteſt conſiderari in comparatione ad operationem propriam,& ſic dicitur natura. Poteſt iterum conſiderari in comparatione ad noſtrã cognitionem,& ſic dicitur ſpecies. Speciẽ, ergo habet imago auctoris, eo quod ſimilitudo eſt eius. Naturam autem habet,quia ſimilitudo genita vel imaginata naturaliter. Eſſentiam vero, quia ſimilitudo indiſcreta per ſubſtantiam.

Ars quædam omnipotentis &c.

Dub.6 Videtur male dicere quod verbum
18 Dei eſt ars quędam omnipotentis & ſapientis Dei,quia vnuſquiſque non intellecta arte eſt iners, ergo ſi filius eſt ars patris,non intellecto filio eſſe, pater eſt iners,ergo videtur quod rationabiliter operari habeat pater a filio ſuo.
Reſpon. Reſpon. dicendum quod facienda eſt vis in verbo,quia nõ dicit, quod ſit ars ſimpliciter, ſed quod ſit ars quędam,quia non eſt ars qua pater nouit, ſed vbi nouit. Non eſt ars patris qua pater ſit ſapiens, ſed quæ eſt a patre ſapiente per quam pater omnia operatur,quia omnia produxit per filium. Et notandum quod cum ars includat & intentionem virtutis & ſapientię, & ſimiliter verbũ,tamẽ differenter, quia verbum dicit emanationẽ & reſpectum,ideo eſt propriũ, ars autem appropriatur.

Ingeniti largitate,atque vbertate perfundens omnes creaturas.

Dub.7 Obiicitur,ergo ſecundum hoc videtur quod omnibus donetur ſ.ſ.
Reſpon. Reſpon. Dicendum quod ſ.ſ. non dicitũ dari ratione cuiuslibet effectus,ſed proprie ratione eius qui facit ſ.ſ.haberi, & ita inhabitare in aliquo vt in templo,& qa huiuſmodi rationalis creatura capax eſt,& ſoli iuſti capiunt,iõ patet quod illis ſolis ſ.ſ. datur. Ideo autem ſ.ſ.dicitur profundere ceteras creaturas,non qa ei attribuatur actꝰ creandi,ſed quia attribuitur ei actus conſeruandi.

Si quis innaſcibilem & ſine initio dicat filium.

Dub.8 Videtur quod Hilarius non dicat bene. Quia qui dicit duos innaſcibiles,dicit duos Deos,qa innaſcibilitas in diuinis non eſt proprietas eſſentię ſed perſonę,ergo non ſequitur, quod ſi ſunt duo innaſcibiles, quod duę eſſentię,ſed quod duæ perſonę. Item, innaſcibilitas dicit priuationem eius quod eſt natus,vnde tantum valet innaſcibilis,quãtum non filius: ſed nõ ſequitur,ſunt duo filii in diuinis, ergo,duo dii,ergo pari ratione non ſequitũ,ſunt duo innaſcibiles, ergo duo dii.
Reſpon. Reſpon. dicendum quod innaſcibilis, ſicut ſupradictũ eſt, priuat, ſiue negat eſſe ab alio, & ex hoc ponit fontalem plenitudinem in illo qui innaſcibilis dicitur,& ex vtraque parte concluditur,quod ſi ſint duo innaſcibiles,quod ſint duo dii. Sequitur enim ſunt duo quorum quilibet non eſt ab alio,ergo non diſtinguunẽ per originẽ,ergo neceſſe eſt quod diſtinguantur per ſubſtantiã. Item,ſi ſunt duo in quorum quolibet eſt fontalis plenitudo,ergo quilibet poteſt eſſe trinitatis principium,& principium totius deitatis,ſicut dicitur de patre,ſed ſi principia ſunt diſtincta & principiata,ergo ſi quilibet eſt principium totius deitatis,& ſunt duo,ergo duæ deitates,quamuis ergo ingenitus nõ ſit proprietas ſubſtantiæ, ſed perſonę,quia tamen eſt primę perſonæ,& in vnica perſona non poteſt eſſe niſi vna innaſcibilitas: ideo de neceſſitate ponit deorum diuerſitatem.

Caput enim omnium filius eſt.

Dub.9 Videtur male dicere, quia aut dicitur

citur caput ratione deitatis, aut rõne
conformitatis in natura. Si ratio-
ne deitatis, eadem rõne ſpiritus ſan
ctus poteſt dici caput. Item, ſi rõne
deitatis, tunc filij caput non poteſt
dici Deus: quia caput ſuperexcellit,
& maioritatem nobilitatis tenet, quã
non habet pater reſpectu filij. Si tu
dicas, ꝙ caput non dicit nobilitatẽ,
ſiue ſuperexcellentiam, Obijcitur ex
litera ſequenti, vbi dicitur ꝙ hoc gra
du omnia differunt: ſed conſtat qa
inter patrem & filium ratione deita-
tis non eſt gradus: ergo non poteſt
accipi rõne deitatis. Si rõne confor-
mitatis, filius cum non habeat con
formitatem in natura cũ omnibus,
ſed tantum cum hominibus, non erit
Reſpon. 22 caput omnium. Reſpon. dicendum,
ꝙ caput ſm ꝙ proprie accipitur im-
portat rationem influentiæ, & con-
formitatis naturæ: ideo dr̃ Chriſtꝰ
caput eſſe totius eccleſiæ, ſed Hila.
extenſiori modo accipit, prout ca-
put dicit originale principium: &
qm̃ Deus pater eſt principium filij,
& filius principium omnium, ita ꝙ
filius producitur, & producit, ideo
caput eſt, & habet caput. Sed pater
qm̃ caput non habet cum ſit innaſci
bilis, eſt caput omnium, & ideo dici
tur fontale principiũ a quo omnia,
& in quem omnia per filium reducũ
tur: & in hac reductione gradus eſt,
comparando creaturas ad filium, ſed
vltra cõparando filiũ ad patrẽ nõ eſt
gradus, ſed ordo, & origo. Et ideo
Hila. non dicit his gradibus, ſed hoc
gradu. Q đ obijcitur de ſpiritu ſan-
cto, dicendum ꝙ ipſe ſ.ſ. cum proce
dat a filio per filium, cum alijs ad pa
trem reducitur, & propterea filio
appropriatur reductio.

Vt ſint quidem per ſubſtantiam
tria, per conſonantiã vero vnũ.

Videtur hæc confeſſio fidei nõ eſ-
ſe conueniens: quia de tribus homi-
nibus cõcordantibus poteſt illud di
ci ꝙ per ſubſtantiã ſunt tria, per con
ſonantiam vero vnum.

Quia cognominato ſpiritu ſan-
cto, ideſt paraclito, cõſonãtiæ po
tius quam eſſentiæ per ſimilitu-
dinem ſubſtantiæ prædicari cõ-
uenit vnitatem.

Videtur illud falſum, ꝙ debeat di-
ci per cõſonantiam propter ſ.ſ. quia Dub. 10
ſ.ſ. eſt eiuſdem eſſentiæ cum patre,
ſicut filius. Reſpon. dicendum ꝙ ſi- Reſpon. 23
cut Hila. intendit oſtendere catholi-
cam patrum confeſſionẽ, cũ dixerũt
ꝙ ſunt per ſubſtantiam tria, per con-
ſonantiam vnum, ſancti patres vo-
lentes elidere hæreſim Sabellianam,
quæ eludebat, ideſt euacuabat veri-
tatem patris & filij per nominationẽ
ſolum, quam dicebat ibi eſſe, nõ rẽ,
confeſſi ſunt adeo expreſſe pluralita-
tem, vt minus expreſſe confiterẽtur
eſſentiæ vnitatem. non tamen receſſe
runt a veritate, quia per tria, tres res
intelliguntur .i. tres hypoſtaſes, per
ſubſtantiam vero, non vſia intelligi-
tur, ſed perſona: & ideo ex hac par
te verum dixerunt. Ex parte conſo-
nantiæ ſimiliter verum dixerunt, &
irreprehẽſibiliter. Nam ſicut per pa
tris & filij nomẽ innuitur vnitas na-
turæ, quia filius eſt connaturalis pa
tri, ita per ſ. ſ. qui eſt amor, datur
intelligi vnitas conſonantię, & ideo
verbum hoc non habebit calumniã,
& propter hoc ipſum dixerũt, & hoc
vult dicere Hila. cũ dicit ꝙ potius cõ-
ſonantiæ quã eſſentiæ: non qa vtrũ-
que non ſit verũ, ſed quia hoc eſt ex-
preſſius, & habet minorem calũniã:
tamen adhuc ſequitur illud, ꝙ ſi pa-
ter & filius vnum ex ſe producũt ſpi-
ritum, ratione cuius eſt ibi vnitas ꝑ
conſonantiam, neceſſe eſt, ꝙ vnita-
tem habeant in eſſentia.

AD intelligentiam eorum quæ Artic. 2
dicũtur in hac parte, duo prin
cipaliter quæruntur. Primo
quęritur de appropriatione Hila. Se-
cundo de appropriatione Auguſt. Et
quantum ad primũ quęruntur tria.
Primo quæritur vtrum imago dica-
tur in diuinis ſecundum ſubſtantiã,
an ſm relationem. Secundo, dato
quod ſecundũ relationem, quęritur.

vtrum

vtrum imgo ſit proprium filij. Tertio, quæritur de ratione appropriationis illorum trium, ſcilicet ęternitatis, ſpeciei, & vſus.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Imago paſſiue ſumpta in diuinis dicitur notionaliter, cũ dicat expreſſionem alterius in vnitate naturæ, & reſpectum ad aliam perſonam.

Ad opp. QVOD imago dicatur ſm ſubſtantiam oſtenditur hoc modo. Hil. iiij. de Trin. Deꝰ ad cõem ſibi cũ Deo imaginem, eandemque ſimilitudinem reperitur hominem operari. Item, Beda ſuper illud. Faciamus hominem &c. In hoc ꝙ dicit imaginẽ, notatur vna & ęqualis ſubſtantia trinitatis; ergo imago cum pertineat ad cõmunitatẽ & vnitatem ſubſtantiæ, dicitur ſm ſubſtantiam. Item. Hoc ipſum videtur ratione, quia illud idem qđ dicit exemplar actiue, dicitur imago paſſiue, ſed exemplar in diuinis dicitur ſecundũ ſubſtantiam, non ſecũdũ relationẽ, ergo &c. Item, imago conſiſtit in repræſentando aliquid non tantũ in ſubſtantia, ſed etiam in diſtinctione, & ordine diſtinctorum: ſi ergo in diuinis non cadit diſtinctio in vna perſoua, neceſſe eſt ꝙ in diuinis attendatur imago ſm quòd vnitas eſſentiæ eſt in tribus perſonis: ergo non notionaliter, ſed eſſentialiter dicitur imago in diuinis. Contra. Aug.

Funda- menta. Cap. 2. in vi. de tri. Quid abſurdiꝰ quã imaginem dici ad ſe? ſed omne quod dicitur ſm ſubſtantiã dicitur ad ſe: ergo cum imago non dicatur ad ſe, nõ dicitur ſm ſubſtantiam. Item. Hila. iiij. de trin. Imago ſola non eſt: ergo imago in diuinis eſt cum alio, ſed eſſentia non eſt cum alio: ergo &c.

Item. Hoc ipſum videtur per diffinitionem imaginis: quia Hila. dicit, ꝙ imago eſt rei ad rem coæquatio: ſed res quæ coęquatur rei eſt perſona, ergo imago eſt perſonæ ad perſonam: ſed quod dicit reſpectum ad alterũ, dicitur ſm relationem: ergo imago. Item, hoc videtur per etymologiã. Imago enim dicitur quaſi imitago: ergo vbi eſt ratio imaginis, ibi eſt imitatio: ſed diuina eſſentia non imitatur aliquid: quia omne tale eſt ab aliquo: ergo imago non dicitur ſecundum ſubſtantiam, vel eſſentiam.

RESP. Dicendum, ꝙ ſicut exẽplar ſm proprietatem vocabuli dicit expreſſionem per modum actiui, vnde exemplar dicitur ad cuius imitationem fit aliquid, ſic econtrario, imago per modum paſſiui: & dr̄ imago quod alterum exprimit, & imitatur. 24

Et hoc modo accipitur imago dupliciter, ſm ꝙ duplex expreſſio, ſcilicet vel in naturæ vnitate, vel in naturę diuerſitate. In naturę communitate, ſiue vnitate, ſicut filius imperatoris dicitur imago patris. In naturæ diuerſitate, ſicut imago imperatoris eſt in nummo. Sic reſpectu Dei dr̄ imago per expreſſionẽ ſm identitatem naturæ: & ſic eſt imago increata, & dicitur notionaliter, ſiue ſm relationẽ: quia imago dicit emanationem, emanatio autem in vnitate naturæ non eſt niſi pſonæ. Dicitur etiã imago per expreſſionem in diuerſitate naturæ: & ſic dr̄ imago creata reſpectu totius trinitatis: & ſic patet ꝙ imago in diuinis accepta dr̄ ſm relationem perſonæ ad perſonam, & hoc ſm vocabuli proprietatem: ſicut ꝓbant rationes ad hoc inductæ. Sed qm̃ contingit abuti nomine exemplaris, vt etiam dicatur exemplar quod ad imitationem alterius fit, ſic ecõtrario contingit abuti imagine, vt dicatur imago ad cuius expreſſionem fit aliquid: & ſic cũ creatura fiat ad expreſſionem vnius eſſentiæ in trinitate parſonarum, poteſt dici imago de tota trinitate, & ſic dicĩ imago imaginans: cum de ratione nominis dicatur imaginatũ, ſicut exemplar dicitur exemplatum abuſiue, quamuis exemplar ſit exemplans, & ſm iſtum modum dicitur accepiſſe Hilarius, & Beda, vt dicit Magiſter. xvj. diſt. ii. libr. Tamen poteſt dici ꝙ vterque 25

loqui-

loquitur de imagine creata, quæ cũ
ſit reſpectu vnius eſſentiæ, eſt commu
nis imago trium perſonarum, & indi
cat vnitatem ſubſtantiæ in tribus. Vn
de nunquã imago pure dicitur ad ſe,
qa ſemper dicit reſpectum vel ad aliã
perſonam, vel ad creaturam, ſiue crea
turæ ad diuinam naturam. Nunquã
etiam dicitur pure ſm ſubſtantiam:
quia ſemper notat vel diſtinctionem
interius, vel exterius. Vnde imago
non dicitur eſſentia ſimpliciter, ſed
eſſentia vt in tribus perſonis conſide
rata. Tamen proprietatem ſermonis
ſeruando, imago dicitur ſm relatio-
nem perſonalem, prout dicitur ima-
go ęterna. Et concedendæ ſunt
auctoritates, & rationes ad hoc.
Ad auctoritates in oppoſitum patet
reſponſio.

26 AD illud ergo ꝙ obijcitur, quòd
exemplar dicitur eſſentialiter, ergo
&c. dicendum, ꝙ non eſt ſimile, quia
tota trinitas eſt principium. Et ideo
quia exemplar rationem producẽtis
dicit, vnde ſm ſubſtantiam dicitur,
& conuenit toti trinitati, ſed non to
ta trinitas eſt principiata: & qa ima-
go dicit rõnem producti proprie, iõ
non conuenit toti trinitati, nec dici
27 tur ſm ſubſtantiam. AD illud qđ
obiicitur, quod ad hoc quòd ſit ima
go debet exprimere diſtinctionẽ, &
ordinem, dicendum quòd illud verũ
eſt in imagine quę eſt imago rei ha-
bentis diſtinctionem & ordinem, ſi-
cut habet homo in partibus, & tota
trinitas in perſonis; ſed cum res cu
ius eſt imago non habeat diſtinctio-
nem. vtputa vna perſona, nõ oportet
ſic exprimi. Vel poteſt dici, quòd il-
lud verum eſt quando imago ſub-
ſtantialiter differt. Tunc enim
ad hoc quod expreſſe expri-
mat, neceſſe eſt imitari in
conditionibus conſe
quentibus ſubſtan
tiã, ſed cum imi-
tatur in ea-
dem forma
ſubſtan
tiæ,
non oportet.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Imago cum dicat expreſſionem in ſummo, quia eſt vnius ad vnum & ſecundum omnem modum, proprie ſolum dicitur de filio.

VTRVM imago ſit ꝓ-
prium filij. Et quod ſic Fundamenta.
videtur per Hilariũ in de Synod.
propoſita appropria-
tione. Aeternitas in pa
tre, ſpecies in imagine, vſus in mune-
re, pater dicitur proprie ſimiliter mu
nus, ergo ſi recte ponuntur, ex æquo
imago dicitur proprie de filio. Item,
Aug. vj. de tri. Solus filius eſt imago Cap. 2.
patris, & eo expreſſius filius quo ima
go, & verbum, ergo ſecundum hoc
cum filius dicat perſonalem relatio-
nem, patet & c. Item, imago eſt ſimili
tudo expreſſa, & in diuinis ſimilitu-
do expreſſiſſima, ſed ſimilitudo ex-
preſſiſſima nõ põt eſſe plurium diſtin
ctorũ, ſi ergo filius eſt ab vno ſpũs. ſ.
æqualiter a duobus, ergo non pote-
rit eſſe imago. Item, imago in diuinis
attenditur ſecũdum imitationem per
ſonę, non eſſentię, quia non eſt imago
eſſentię, ſed ꝑſonę, ergo ad hoc quod
vna perſona ſit imago alterius, neceſ
ſe eſt quod illam imitetur in eo quod
reſpicit perſonam, vt perſonam, ſed
emanatio vel productio reſpicit per-
ſonam vt perſonam: nam productio
creaturę reſpicit ſubſtantiam. Cum
ergo ſolus filius imitatur patrem in
productione perſonæ, ſolus filius eſt Ad opp.
imago. Contra. Damaſc dicit quod
ſ. ſ. eſt imago filii, ergo non eſt filij' ꝓ
prium eſſe imaginẽ. Itẽ, hoc videtur
per vtranque diffinitionem Hila. &
prima eſt. Imago eſt eius rei ad quam
imaginatur ſpecies indifferens, ſed
hoc conuenit ſpiritui ſancto, ergo &
imago. Item, hoc videtur per ra-
tionem, quia ad imaginem iſta duo
ſufficiunt, ſcilicet imitatio ſecundum
ſimilitudinẽ, & ſm ęqualitatẽ, ſed hęc

duo eſt reperire in perſona ſpiritus ſancti,ergo &c. Item. Sicut filius ꝓcedit a patre, vt exprimens patrem, ita ſpiritus ſanctus a filio, vt exprimens filium,ergo quemadmodum eſt imago filius patris,ita ſpiritus ſanct⁹ eſt imago filij.

28 RESP. Dicendum quòd imago in diuinis non tantum dicit expreſſionem perſonæ, ſed etiam expreſſionem in ſummo. Expreſſio autem in ſummo duo ponit, ſcilicet quòd ſit vnius ad vnum, & quòd ſit ſecundũ omnem modum. Quod ſit vnius ad vnũ ponit per hoc,quòd illud quod per ſuperabundantiam dicitur vni ſoli conuenit,& ſi ſit eſſentiale, eſſentiæ: ſi perſonale, perſonæ. Nam vnum in ſummo.non poteſt exprimere plura, vel plures vnum, vnum inquam in quo nulla eſt diuerſitas.

29 Similiter vnum ſumme non poteſt exprimi a pluribus, vt plures ſint, quia tunc omnino differẽtes eſſent. Ponit etiam aliud,videlicet,vt ſit expreſſio ſecundum omnem modum. Nam ſi ex aliquo reſpectu nõ habet exprimere, non exprimeret ſumme. Propter primam rationem ſolus filius eſt imago,quia ſolus ab vno ꝓcedit, ſpiritus autem ſanctus a duobus, & ideo æqualiter vtrunque exprimit,& neutrum in ſummo. Propter ſecundam rationem, ſolus filius eſt imago, quia ſecundum omnem reſpectum habet rationem exprimendi,& inquantum comparatur ad illum a quo eſt, & inquantum comparatur ad illum qui ex ipſo eſt. Inquãtum comparatur ad illum a quo eſt. quia exit per modum naturæ, & ita per modum verbi, & ſpeciei, & per modum ſimilitudinis expreſſæ. Inquantum comparatur ad illum qui eſt ex eo, quia omnia, & eodem modo ſpirat filius, vt pater: ſpiritus ſanctus autem in nullo horum conuenit, ideo ratio imaginis eſt in ſolo filio, quia ab vno tantum procedit, & quia per modum naturæ, quia etiam conſimiliter producit ſan-

30 ctum ſpiritum. Media tamen ratio, quia per modum naturæ, eſt ratio propria, aliæ vero faciunt ad congruitatem. Concedendum igitur, quòd ſolus filius proprie loquendo eſt imago, & eo quo filius, eo eſt imago,& eo ipſo verbum, & filius dicit ſolum reſpectum ad patrem, imago principaliter ad patrem, ſed conſequenter reſpectum ad aliam perſonam, verbum principaliter reſpectũ ad patrem,& conſequenter reſpectũ ad creaturã, vnde eadem notio ſunt ipſius filij, tamen alio, & alio modo ſignificata, vnde nõ eſt ſuperfluitas.

AD illud ergo quod obiicitur de 31
Damaſceno, dicendum, quòd Damaſcenus fuit Græcus: Græci autem nõ ita proprie accipiunt rationem imaginis,vt Latini, quia nec de origine perſonarum ſic ſane intelligunt. Vel poteſt dici,quòd ſermo Auguſtini,& Damaſceni cauſaliter intelligitur,q̄a reformat nos ad imaginem Chriſti. AD illud quod obiicitur quòd diffi-
nitio imaginis conuenit ſpiritui ſan- 32
cto: dicẽdum,ſicut infra patebit, ꝙ ſpecies,vt ibi accipitur,conuenit ſoli
filio. AD illud quod obiicitur de aſ- 33
ſimilatione,& æqualitate, dicendum quòd filius non dicitur imago propter aſſimilationem in ſubſtãtia, ſed propter modum emanandi, & hic non habet ſpiritus ſanctus expreſſiſſimam ſimilitudinem nec cum filio, nec cũ patre: ideo nullius eſt imago.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Pater,cum non modo tempore careat,ſed etiã principio quocunque: ideo congruentiſſime ei appropriatur ęternitas

VTRVM æternitas appropriet ur patri, ſpecies imagini, & vſus muneri. Videtur quòd non ſit bona appropriatio Hilar. quia omnes diuinæ ꝑſonæ ſimul æternæ ſunt, & coæquales,& æternitas abſtrahit ab actu ꝑſonæ: ergo non eſt appropriabilis. Ad opp. De trini.
Item. Quęritur quare ſpecies appro- 34
priatur

priatur imagini. Aut enim ſumitur
ibi ſpecies, vt ſpecies dr̃ forma, aut
pulchritudo. Si forma, ſed ſicut na-
tura nulla eſt appropriabilis, ſic nec
ſpecies. Si aũt pulchritudo, ſed pul-
chritudo imaginis refertur ad pro-
totypum: ergo ad patrem, ergo illi
De diuin. nomin. debet appropriari. Item Dionyſius
dicit, quòd bonum, & pulchrum idẽ
eſt: ergo cum bonitas ſit appropria-
bilis.ſ.ſ. ergo & pulchritudo. Item.
De ſynod. Hilarius dicit, quòd oportet imaginẽ
habere eſſentiam, & naturam, & ſpe-
ciem auctoris, quare ergo magis dif-
finit imaginem per ſpeciẽ, q̃ aliquod
aliorum? Item. Non eſt vtendũ Deo,
ſed ſolum creatura: ergo vſus nulli
perſonæ eſt appropriabilis, ergo nec
ſpiritus ſanctus.
35 RESP. Dicendum, ꝙ illa appro-
priatio Hilarij fuit ad explicandum
perſonarum originem, ſiue emana-
tionem, quoniam ergo perſona pa-
tris emanatione, & origine caret: iõ
id debuit ei appropriari, quod im
portat priuationem principij. Tale
autem eſt hoc nomen æternitas. Ae-
ternum enim eſt quod principio ca-
ret, & licet de ſuo nomine non dicat
niſi priuationem initij durationis, ꝑ
appropriationem tamen dicit pri-
uationem omnis principij, & ſic pa-
tet prima obiectio. Spiritus vero ſan
ctus procedit ꝑ modum voluntatis,
& amoris: & ita debuit ei appropria-
ri nomen quod actum exprimit vo-
luntatis, hoc autem eſt hoc nomen
vſus. Nã vti eſt aſſumere aliquid in
facultatem volũtatis, ſiue ad vtendũ,
ſiue ad fruendum. Quoniã ergo aſ-
ſumptio ad fruendum eſt per amorẽ,
ſimiliter ad vtendum, quia amor eſt
pondus, & ordo: ideo vſus recte ap-
propriatur. ſ. ſ. Et ſic patet vltimo
quæſitum, ſcilicet quód vſus accipĩ
hic non prout diuiditur contra frui
tionem, ſed prout dicit amoris com-
plexum, & actum liberum, Filius ve-
ro emanat ꝑ modum naturæ: ideo
emanat ꝑ modũ perfectæ, & expreſ-
ſæ ſimilitudinis. Nam natura produ
cit ſibi ſimile, & æquale, & quia ha-
bet in ſe rationem expreſſæ ſimilitu-
dinis, ideo & cognitionis, quia ex-
preſſa ſimilitudo eſt ratio cognoſcen
di, & quia per modum perfectæ ſimi-
litudinis, & rationis, habet in ſe ra-
tionẽ cognoſcendi, & exemplar om-
nium: inde eſt ꝙ habet rõnem per-
fectæ pulchritudinis. Quia enim eſt
perfecta, & expreſſa ſimilitudo: ideo
pulcher eſt in comparatione ad eum
quem exprimit. Quia vero rõnem
cognoſcendi habet, & non vnius tan
tũ, ſed totius vniuerſitatis: ideo pul-
chrum, & pulcherrimus ipſe mundũ
mente gerens, pulchritudinem ha-
bet in comparatione ad omnem pul-
chritudinem extraneam. Ex his duo-
bus relinquiĩ perfectiſſima pulchri-
tudo. Sicut enim dicit Auguſtinus, 36
Pulchritudo non eſt aliud, q̃ æqua-
litas numeroſa. Quoniam igitur in
comparatione ad patrem habet pul-
chritudinem æqualitatis, quia perfe-
cte exprimit ſicut pulchra imago: in
comparatione vero ad res habet oẽs
rõnes ſm quòd dicit Auguſtinus, ꝙ
eſt ars plena omni ratione viuentiũ:
ita patet quòd in filio recte reperitur
ratio omnis pulchritudinis. Eo igiĩ
quo filius per modum naturæ ema-
nat, habet rationem perfectæ, & ex-
preſſæ ſimilitudinis. Eo quòd habet 37
rationem perfectæ ſimilitudinis, ha-
bet rationem cognitionis: & ratio-
ne vtriuſque habet rationem pul-
chritudinis. Quoniam igitur nomẽ
ſpeciei importat ſimilitudinem, &
importat cognoſcendi rationem, &
importat pulchritudinem, vt ſpecies
quidem Priami digna eſt imperio:
ideo elegantiſſime appropriat filio.
Patet ergo quare illud nomen magis
appropriat Hilar. filio quàm aliud,
quare etiam magis diffinit imaginẽ
per illud nomẽ quàm aliquod aliud.
AD illud ergo quod obijcitur, ꝙ 38
pulchritudo imaginis refertur ad ꝓ-
totypum; dicẽdum quòd verum eſt,
ſed tamen aliter refertur honor, ali-
ter pulchritudo. Quia honor imagi-
nis, ſiue picturæ ita refertur ad pro-
totypum, quod in ipſa non eſt ſm ſe
honor, ſicut patet ſi honoretur ico-
nia beati Nicolai, ſed pulchritudo
ita refertur ad prototypum, quòd
nihilominus eſt in imagine pulchri-

Super Iohan. ca. 1. & 6. de tri. cap. 10.

tudo, non ſolum in eo cuius eſt ima-
39 go. Et poteſt ibi reperiri duplex ratio pulchritudinis, quamuis in eo cuius eſt, non niſi vna inueniatur, quod patet, quia imago dicitur pulchra quando bene protracta eſt, dicitur etiam pulchra quando repræſentat illum ad quē eſt. Et quòd iſta ſit alia ratio pulchritudinis, patet quia contingit vnam rem eſſe pulchram aliter quàm aliam: quemadmodum dicitur iconia beati Nicolai pulchra, quia decorem illius repræſentat, & tunc placida eſt, & imago diaboli pulchra, quando bene repræſentat fœditatem diaboli, & tunc fœda eſt. Et ideo Hilarius approprians ſpeciem, ſiue pulchritudinem filio, magis appropriat ſub nomine ima-
40 ginis quàm ſub nomine filij. AD illud quod obiicitur, quòd idem eſt bonum, & pulchrum; dicendum quòd Dionyſius non vult dicere quód ſint vnum ratione, ſed quòd ſint vnum re, ſed quoniam ratione differunt, ideo alicui pōt ita appropriari vnū, cui non approprietur alterum, &c.

Artic. 2. CONſequenter eſt quæſtio principalis de appropriatione Aug. quæ eſt in patre vnitas, in filio æqualitas, in ſpiritu ſancto vnitatis, æqualitatiſque concordia. Et ita hic quæruntur tria. Primo, quæritur vtrum Deus poſſit dici eſſe vnum cum creatura. Secūdo, vtrū creatura poſſit dici vnū cū alia creatura. Tertio, de ratione appropriationis illorū triū.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Deus non poteſt abſolute dici vnum cum creatura quantumuis in voluntate cū eo cōformata, ſed bene ſic diſpoſita cū determinatione vnus ſpiritus, poteſt dici.

Ad opp. QVOD Deus poſſit dici eſſe vnum cū creatura, oſtenditur per auctoritatem Apoſtoli. 1. Corint. 6. Qui adhęret Deo vnus ſpiritus eſt, ſi vnus ſpiritus ergo vnum ens, & vna res, & ſi hoc, ergo vnum. Item. Homo, qui adhęret Deo, vnus ſpiritus eſt, aut ergo creatus, aut increatus. Non creatus, quia Deus non eſt creatura, ergo ad minus increatus, ſed ſpiritus increatus eſt oīno vnus: ergo homo adhærendo Deo eſt ſimpliciter vnum cū Deo. Item. Magis vnitur medium extremo, quàm extremum extremo, ſed. ſ. ſ. eſt medium vniens viros iuſtos, & viri iuſti per ipſum vniti ſunt. Vnde Iohan. 17. Vt ſint vnum, ſicut & nos vnum ſumus, ergo iuſtus vir cum ſpiritu ſancto poteſt dici vnum. Item. Magis vnitur membrum capiti, q̄ membrum cum membro: ergo cum Chriſti membra ſint vnum in Chriſto, multo fortius membrum eſt idem capiti, ſed Chriſtus eſt caput nō tantum ſm humanitatem, ſed etiam ſm diuinitatem, ergo &c. Contra. Fundamenta. Ex illo verbo quod dr̄ Iohan. 10. ego & pater vnum ſumus, impugnant ſancti hæreſim Arrianam, & maxime Auguſtinus, ex hoc concludens Arrium errare, qui dicit filium aliā habere naturam. Si ergo ratio Auguſtini bona eſt, vnum dicit vnitatem in natura, ſed tali modo non eſt vnū creator cum creatura, ergo &c. Item. Hoc videtur alia ratione, quia q̄ maxime diſtant, minime ſunt vnum, ſed creator & creatura maxime diſtant, ergo nō poſſunt ſimpliciter dici vnū. Item. Si ſunt vnū, ergo aliquid vnū, ſed ſi aliquid vnum ſunt, ergo Deus, & creatura habent aliquod commune, & ſic hæc vniuocantur in aliquo, ergo cum vniuocum ſimplicius ſit, q̄ quæ vniuocantur in ipſo, aliquid eſt ſimplicius Deo. Item. Si Deus & creatura ſunt vnū, cū in infinitū diſtet a qualibet, qua ratione dicitur vnum cum vna, & cum qualibet? ſed quæcunque vni, & eidem ſunt eadē, inter ſe ſunt eadem, ergo ſm hoc oīa ſunt
vnum. Reſpon. Dicendum, ꝙ ſicut 41
dicit Auguſtin⁹, ad hoc ꝙ aliqua ſint vnum, non ſufficit conformitas voluntatis, ſed neceſſe eſt præſupponi conuenientiam in naturam: cum ergo Deus, & creaturæ ſumme differunt in natura, ideo non debent dici

vnum

vnum,ſicut probant rationes ad hoc inductæ,quia vero vir iuſtus confor matur per charitatem voluntati diuinæ,& ei adhæret magis,quàm alicui,rectè dicitur vnum cum determi natione,vtpote vnus ſpiritus. Spiritus enim voluntas dicitur, & amor, vnde qui adhæret Deo vnus ſpũs eſt, q̃a vnius,& cõformis voluntatis eſt.

42 AD illud quod obijcitur,eſt vnus ſpiritus,ergo vna res, dicendum, ꝙ ibi eſt fallacia ſm quid, & ſimpliciter. Nam vnus, diſtrahitur a ratione ſua per hoc quod eſt ſpiritus,& dicit ibi vnitatem non per indiuiſionem ſiue vnitatem naturæ, ſed per confor

43 mitatem voluntatis. AD illud quod obiicitur,aut vnus ſpiritus creatus, aut increatus, &c. Dicendum, quòd nec creatus,nec increatus. Nam ſpiritus non ſtat ibi pro ſubſtantia, ſed pro actu voluntatis,& vnus non importat niſi conformitatem affectus humani ad diuinam voluntatem, ſiue ad diuinum amorem, quia amor transformat amantem in amatum.

44 AD illud quod obijcitur,quòd ſpiritus eſt medium vniens,dicendum,ꝙ vnit quantũ ad voluntatẽ,ſed nõquã tũ ad conformitatẽ naturæ,& non dr̃ vnum niſi ratione conformitatis voluntatis ſolum: ideo non valet, quia ligamen ſpiritus non eſt tota cauſa,ꝙ ſint vnum. AD illud quod obiicitur, ꝙ membra Chriſti ſunt vnum, dici põt ꝙ membra Chriſti non dñr vnũ ſimpliciter,ſed vnum corpus,& ſic ẽt Chriſtus eſt vnũ cõmembrũ,ſed hoc eſt rõne humanitatis aſſumptæ, &c.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Illa quę naturę,volũtatis,& operationis conformitatẽ retinet, vnũ poſſunt cõmode dici ſimpliciter,altera tñ iſtarum conditionum deficiente,nequaquã.

Ad opp. VTRVM vna creatura poſſet dici vnum cum alia, & ꝙ ſic oſtendiť hoc modo. Apoſtolus j.Cor.3.Qui plãtat, & qui rigat vnũ ſunt, ſed alius erat plãtans,vt Paulus,alius rigans, vt Apollo,ergo ſm hoc patet ꝙ omnis creatura poteſt dici vnum cum alia. Itẽ. Aguſt.dicit(quod Magiſter ponit in litera)ꝙ rectè dicuntur vnũ quæ cõueniunt in natura, & voluntate, ſed hoc habet vna natura cum alia, ergo,&c.Item. Dominꝰ Mat.19. Itaq; iam non duo,ſed vna caro, hæc dicit de viro,& vxore,ſed ſi ſunt, & non ſunt duæ,ergo ſunt vnum, ergo vir cum vxore poteſt dici vnũ,& ſic &t. Item. Ab vnitate principij materialis venit vnitas ſimpliciter, quæ eſt vnitas numero, ſed corpus eſt materiale principium in homine, qui aũt adhæret meretrici, vnum corpus efficitur,ſicut diciť. j. Cor.6.Ergo vnũ ſimpliciter, & ſic &c. Contra. idem ſimpliciter dictum, ſtat pro eodem numero, ergo vnum ſimpliciter dictum,ſtat pro vno numero, ſed duæ creaturæ non ſunt vnum numero quantumcunque conueniunt, ergo non debent dici vnum. Item.Si aliqua dicuntur vnum propter connenientiam in natura, tunc ergo cum homo,& aſinus conueniant in natura,ſunt vnum,quod non conceditur. Si dicas,ꝙ vltra requiritur conformitas voluntatis. Contra, Cum ergo viri peccatores conueniant & in natura,& in voluntate,ergo debent dici vnum,ꝙ cum non dicantur, nõ ſufficit ergo conformitas naturæ,& voluntatis. Item. Si homo ex coniunctione meretricis ſit vnum, cum oĩs vnitas ſit a prima vnitate, hæc vnitas erit a prima vnitate,ſed talis vnitas eſt deteſtabilis,ergo prima vnitas facit vnitatem deteſtabilem: ergo ipſa eſt vituperabilis.

RESP. Dicendum,ꝙ duæ crea- 45 turæ diſtinctæ non poſſunt habere vnitatem niſi per conformitatẽ,quęlibet autem conformitas non facit dici vnum ſimpliciter, ſed illa quæ eſt conformitas ſimpliciter,non ſm q̃d: ad plenã aũt conformitatem requiritur triplex cõformitas,ſcilicet in natura,in voluntate, & in operatione, & quando illa tria concurrunt ad aliqua duo,dicũtur vnũ. Sicut Pau-

6. de Tri. cap. 3.

Ariſtot. 5. meth. c. & vno. te. 12

Fundamenta.

lus,& Apollo in natura erant confor
mes,quia vterque homo,in volunta
te ſimiliter, quia vterque ſalutem fi-
delium cupiebat. Actione ſimiliter ,
quia vterque ad eam procurandam
ſe exercebat,ille plantando,& ille ri-
gando,& vtraque actio conformis ,
quia vtraque erat per diuini verbi p̄-
dicationem. Verbum enim diuinum
primo iactatum eſt ſemen, deinde ac
cepit irrigationem pluuiæ . Si autem
ſit conformitas in natura ſolum , nō
debent dici vnum niſi ſecūdū quid,
ſcilicet cū determinatione diminuen
te,vt vnum genere,vel ſpecie . Si ſolū
in voluntate,tunc ſunt vnus ſpiritꝰ,
qui dicit amorem.Si vnum in natura
& actione,poſſunt dici vnum cum de
terminatione,vt fornicator cum me-
retrice poteſt dici vnum corpus,tamē
non poteſt dici vnum ſimpliciter . ſi-
cut vir &vxor,nec viri mali ita vnū,
ſicut viri boni , quia diſconueniunt
in volitis principaliter intentis: qui-
libet enim malus bonum proprium
quærit, & non commune.Ex his pa-
tent quæſita. Concedendum enim eſt
aliqua duo dici vnum ſimpliciter , ſi
habeant conformitatem, ſicut di-
ctum eſt, ſicut probant primæ ra-
tiones tres.

46 AD illud quod quarto obiicitur,
dicendum,quòd non concludit , q̄a
fornicator,& meretrix non dicuntur
vnum corpus ratione ſubſtantiæ cor
poralis,ſed ratione operis carnalis in
quo vniuntur:& ideo non ſequitur,
quòd debeāt dici vnum ſimpliciter.
AD illud quod obiicitur de vno in
47 numero: dicendum,quòd duplex eſt
vnitas, ſcilicet indiuiſionis , & con-
formitatis. Vnitas indiuiſionis,atten
ditur in vno numero , & hæc vnitas
eſt ſimpliciter . Vnitas vero confor-
mitatis,non eſt in vno numero , ſed
in his quibus contingit alijs confor-
48 mari, vt dictum eſt. AD illud quod
obijcitur, ſi propter conformitatem
in natura dicuntur vnum,&c. dicen
dum quòd propter conformitatem
in natura,& voluntate, & in natura
non ſolum ſecundum quod eſt rei eſ
ſentia,ſed ex qua pullulat pullulans,
hoc eſt inquantum eſt operationis
principium,ſic patet quòd homo, &
aſinus non dicuntur vnū. Patet etiā 49
quòd mali homines non dicuntur
vnum , quia ſi concordant in fine
propinquo , & in opere: differunt
tamen in remoto,quia quilibet quæ-
rit quod ſuum eſt. Iuſti autem econ-
uerſo : ſi enim aliquando diſſentiant
voluntates eorū in fine propinquo,
conueniunt in remoto. AD illud q̄d 50
obiicitur,quòd vnitas meretricis nul
lo modo eſt a Deo, ſiue a prima vni-
tate,dicendum,quòd ſicut in ſubſtan
tia eſt peccatum actionis, & hoc eſt a
Deo,& deformitas, & hæc non eſt a
Deo : ſic in vnitate tali intelligen-
dum eſt, &c.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Cum patris perſona ea ſit ante quam non eſt alia, & ipſa nō ex alia producat̄, ea ratione ꝑprie ſibi appropriat̄ vnitas.

DE ratione appropria- Ad opp.
tionis trium nominū
prædictorum , & pri-
mo de vnitate . Et q̄
non ſit appropriabi -
lis,videtur,quia vnum,& ens conuer
tuntur,ergo vnitas,& eſſentia:ſed eſ
ſentia nulli eſt appropriabilis , ergo
nec vnitas . Item . Si appropriatur ,
cum ſpiritus ſanctus ſit amborū vni-
tas(vt dicit Auguſtinus) videtur, q̄
debeat appropriari perſonæ ſpiritus 6. de trin.
ſancti. Item. Obiicitur de æqualita- cap. 3.
te, quæ appropriatur filio . Nihil.n.
magis eſt indifferens in rebus æqua-
libus,quàm ipſa æqualitas,ſed indif-
ferens nō eſt appropriabile, ergo nec
æqualitas eſt appropriabilis . Item.
Si appropriatur , debet patri appro-
priari, quia æqualitas non eſt aliud,
quàm vnum,ſiue vnitas in quantita-
te,ſed vnitas appropriatur patri , er-
go æqualitas. Item. Obijcitur de cō-
cordia,quę appropriatur ſpiritui ſan 51
cto.Si enim concordia plures reducit
ad vnitatem, videtur potius de pro-
prio facere commune,quàm de com-
muni

muni proprium: ergo ſi appropriari
eſt de conimuni facere proprium, cō-
cordia nulli eſt appropriabilis. Itē.
Videtur, quòd debeat appropriari fi-
lio, quoniam filius eſt pax noſtra, qui
fecit vtraque vnū. Eph. 2. Item. Col. j.
Pacificans per ſanguinem crucis ei⁹,
ſiue quæ in terris ſunt, ſiue q̄ in cœlis
ſunt. Item. Obijcitur contra rōnem
Auguſtini. Omnia æqualia propter
filium, &c. ergo pater eſt æqualis p̄p
filium, ergo habet aliquid a filio, q̄d
ſalſum eſt. Item. Quæro quam cau-
ſam dicit (propter) vtrū efficientem,
aut finalem, quamcunque harum di-
cit, eſt tota trinitas, & ſic efficiens, &
finis omnis rei, tam vnitas, q̄ æqua-
litas, quàm concordia eſt propter pa-
trem, ſimiliter propter filium: ergo
nulla eſt ratio appropriandi.

RESP. Intelligēdū eſt, ꝙ ſicut ap
propriatio Hilarij fuit ad explicādū
perſonarum originem. Sic iſta eſt ad
explicandum ordinem. Quoniā igit̃
perſona patris eſt prima ante quam
non eſt alia, & quæ nō eſt ex alia: ideo
appropriatur ei vnitas, quę eſt prima
in numero, & ante quam nihil eſt in
numero. Ex hoc patet reſponſio ad
duo prima, quia accipitur hæc vnitas
ſecundum eandem rationem qua di-
cit, primitatem, non eſſentiæ, ſed indi
uiſionis, quia ſic conuertitur cū ente.
Aut voluntatis conformitatem, quia
ſic appropriatur ſimiliter ſpiritui ſan
cto, vt prima, aut patri appropriatur
ſimiliter, quia perſona filij, ſecundū
rationem intelligendi eſt ſecunda, &
perfecte exprimens patrem, & hoc fa
cit æqualitatem: ideo æqualitas ra-
tione ordinis primo reperitur in fi-
lio. Tuuc enim primo intelligitur, cū
filius intelligitur naſci, & ex hoc pa-
tet obiectum. Quod enim æqualitas
approprietur, hoc nō eſt ratione vni
tatis, ſed ratione primæ aſſociationis
& perfectæ. Aequalitas enim tūc pri
mo intelligitur, quando intelligitur
aſſociatio: & hæc intelligitur primo
in filio, qui eſt ſecunda perſona: ſimi
liter pſona. ſ. ſ. ſecundū rationem in-
telligendi eſt tertia. Concordia au-
tem ponit duos cōcordabiles, & etiā
concordantem: ideo primo incipit
concordia vbi primo intelligitur ori
ri perſona tertia: & ſic patet illud,
quòd cōcordia appropriatur alicui,
non quia de communi aliquid faciat
proprium, ſed quia diſtinctos conne-
ctit, & hoc ſecundum rationem ſuæ
emanationis, quod non conuenit fi-
lio ratione emanationis, ſed ratione
mediationis, quia mediator Dei, &
hominis. Ex his patent oīa obiecta.

AD illud vero quod vltimo quæ- 52
ritur, omnia ſunt vnum propter pa-
trem: dicendum, quód ſi omnia, di-
ſtribuat pro creatis, tunc (propter) di
cit cauſam formalem exemplarem ſe
cundum rem, & appropriationem,
quia omnis æqualitas habet exem-
plar in æqualitate filij, & ſic de alijs.
Si autem diſtribuit pro creatis, & in-
creatis: tunc (propter) dicit cauſam
formalem exemplarem ſecundum ra
tionem intelligendi appropriatam,
quia intellectus noſter non intelli-
git æqualitatem in patre, niſi pro-
pter hoc, quòd habet filium per om-
nia exprimentem naturam, & po-
tentiam, ſimiliter, & de alijs, & tunc
(propter) non dicit cauſam exem-
plaritatis ſecundum rem, ſed ſe
cundum rationem intelligen
di, & ſic nō notatur, quòd
pater habet aliquid a fi-
lio, ſed quòd intelle-
ctus noſter aliquid
cognouit de pa-
tre, per hoc,
ꝙ cogno-
ſcit fi-
lium.

VTRVM PATER VEL FILIVS SPIRITV ſancto diligat, cum diligere idem Deo ſit quod eſſe.

DISTINCTIO XXXII.

Mouet & ſoluit dubitationē ortā ex appropriatione qua ſpiritui ſ. appropriatur cōcordia in fine præcedentis diſtin. ibi. Quod aūt in ſpiritu ſancto.

HIC oritur quæſtio ex prædictis deducta. Dictū eſt.n. ſupra, atque ſanctorum auctoritatibus oſtenſum, ꝙ ſpiritus ſanctus eſt cōmunio patris & filij, & amor quo pater & filius ſe inuicem diligunt. Ideo quæritur, vtrū pater vel filius per ſpiritum ſanctum diligat. Quod vtique videtur oportere dici ſecundum auctoritates ſupra poſitas: quibus oſtenditur ſpiritum ſanctum eſſe, quo genitus a gignente diligatur, genitoremque ſuum diligat. Sed contra, ſi pater vel filius dicatur diligere per ſpiritum ſanctum, videtur eſſe per ſpiritum ſanctū: qa non eſt aliud Deo eſſe, & aliud diligere, ſed idem: quia vt ait Aug. in 15. lib. de Trin. Quicquid ſecundum qualitates in illa ſimplici natura dici videtur, ſecundum eſſentiam eſt intelligendum, vt bonus, magnus, immortalis, ſapiens, diligens, & huiuſmodi. Ideoq; ſi pater vel filius diligit per ſpiritum ſanctum, per ipſum ſpiritum eſſe videtur: neque tantum eſſentia ſua diligit, ſed etiam dono.

Cap. 5

Hæc quæſtio inſolubilis eſt humanum ſuperans ſenſum: in qua auctoritates ſibi occurrunt.

HVIC quæſtioni, cum altitudinem nimiæ profunditatis cōtineat, id ſolum reſpondemus, quod Aug. ſignificare videtur, ſcilicet ꝙ pater & filius ſe diligant, & vnitatem ſeruent nō ſolum eſſentia ſua, ſed ſuo dono proprio: quod licet ſupra poſitum ſit, iterare tñ nō piget, qa ſic expedit. Ait ergo Aug. in 6. lib. de Triu. ita: Manifeſtum eſt ꝙ non aliquis duorum eſt, quo vterque coniungitur, qua genitus gignēte diligatur, genitoremq; ſuum diligat, ſintque non participatione, ſed eſſentia ſua, neque dono ſuperioris alicuius, ſed ſuo proprio ſeruantes vnitatem pacis. Ecce hic dicit qđ eſſentia ſua, & dono ſuo ſeruant vnitatem. Idem in 15. lib. de Tri. ait, In illa trinitate quis audeat dicere, patrem nec ſe, nec filium nec ſpiritum ſanctum diligere, niſi per ſpiritum ſanctū? Hic aperte oſtendit, patrem non tantum per ſpiritum ſanctum diligere, nō autē ſimpliciter dicit patrē non diligere per ſpiritum ſanctum.

Cap. 5

Vtrum pater ſit ſpiritus ſapientia quam genuit, ſicut diligit amore qui ab ipſo procedit.

Cap. 7 Cap. 1 1. Cor. 1 Aug. in li. 83. q. 23. q. Tom. 4. Cū ſapiēs Deꝰ dr &

PRAETEREA diligenter inueſtigari oportet, vtrum pater ſapiens ſit ſapientia quam genuit, quæ tantum filius eſt. Quod videtur a ſimili poſſe probari. Si enim pater diligit amore qui ab ipſo procedit, cur non eſt ſapientia vel intelligentia quam ipſe genuit, ſapit, vel intelligit? Hanc quæſtionē vrgere videtur, vt ait Aug. in 6. lib. de Tri. quod ſcripſit Apoſtolus, dicens Chriſtū Dei

virtutem & Dei ſapientiam. Vbi quæritur, vtrum ita ſit pater ſapientiæ & virtutis ſuæ, vt hac ſapientia ſapiens ſit, quam genuit, & hac virtute potens, quam genuit. Sed abſit vt ita ſit: quia ſi hoc eſt ibi eſſe quod ſapere, non per illam ſapientiam quam genuit ſapiens dicitur pater: alioquin non ipſa ab illo, ſed ille ab ipſa eſt. Si enim ſapientia quam genuit, cauſa eſt illi vt ſapiens ſit, etiam vt ſit ipſa illi cauſa eſt, quod fieri non poteſt, niſi gignendo eum, aut faciendo: ſed nec genitricem, nec conditricem patris vllo modo quiſquam dixerit ſapientiam, quid enim eſt inſanius? Ergo pater ipſa ſapientia eſt, qua ſapiens eſt, Filius vero dicitur ſapientia patris, & virtus patris: non quia pater per eum ſit ſapiens vel potens, ſed quia filius ſapientia & virtus eſt de patre ſapientia, & virtute. Ex his ergo patet quòd pater non eſt ſapiens ſapientia genita, ſed ſeipſo ſapientia ingenita.

Sapiētia ſapiens dr̃, ſine qua eē vel fuiſſe aliqñ, vel eſſe poſſe nefas eſt credere, nō participatiōe ſapiētiæ ſapiēs dicit̃, ſicut aīa q̃ eſſe, & nō eſſe ſapiens poteſt, ſed ꝙ ipſe cauſa genuerit q̃ ſapiens dr̃ ſapientia.

Vtrum filius ſit ſapiens ſapientia genita vel ingenita.

POST hæc quæri ſolet a quibuſdam, vtrum filius ſit ſapiens ſapientia genita, vel ingenita. Si enim nō eſt ſapiens ſapientia genita, nec ſeipſo ſapiens eſt: ſi vero ſapientia ingenita ſapiens eſt, nō videtur ſapiens eſſe ſapientia ingenita: & ita nō videtur eſſe ſapiēs a patre, cum a patre habeat omnia. Ad quod dicimus, quod vna eſt ſapientia patris & filij & ſpiritus ſancti, ſicut vna eſſentia: quia ſapientia in illius naturę ſimplicitate eſt eſſentia: & tamē filius tm̃ eſt ſapientia genita, & pater tantum eſt ſapientia ingenita: & ſapientia genita eſt de ſapientia ingenita, vel a ſapientia ingenita. Et cum idem ſit ibi eſſe, quod ſapientem eſſe, relinquitur vt ſapientia genita ſit ſapiens de ſapientia ingenita. Non ergo filius dicitur ſapientia Dei, tanquam ipſe ſolus intelligens ſit, vel ſapiens ſibi & patri & ſpiritui ſancto: quia vt ait Aug. in 15. lib. de Trin. cap. 7. Si ſolus ibi filius intelligit & ſibi & patri & ſpiritui ſancto: ad illā reditur abſurditatem, vt pater nō ſit ſapiens de ſeipſo, ſed de filio: nec ſapientia ſapientiā genuerit, ſed ea ſapientia pater dicatur ſapiēs eſſe quam genuit. Vbi enim non eſt intelligētia, nec ſapientia poteſt eſſe. Ideoque ſi pater non intelligit ipſe ſibi, ſed filius intelligit patri, profecto filius patrem ſapientem facit. Et ſi hoc eſt Deo eſſe quod ſapere, & ea illi eſt eſſentia quæ ſapientia, non filius a patre, quod verum eſt, ſed a filio potius pater habet eſſentiam, quod abſurdiſſimum atque falſiſſimum eſt. Eſt ergo Deus pater ſapiens ea, quæ ipſe eſt, ſua ſapientia: & filius ſapientia patris, eſt ſapiens de ſapientia quæ eſt pater, de quo eſt genitus filius. Ita & pater eſt intelligens, ea, quæ ipſe eſt, ſua intelligentia. Non enim eſſet ſapiens, qui non eſſet intelligens. Filius autem intelligentia patris, de intelligentia genitus eſt, quæ eſt pater: de qua & intelligēs eſt. Proinde pater eſt ſapientia, & filius ſapientia, & vterque vna eſt ſapientia,

Aīaduerte lector, patrem dici ſapientē genita ſapiētia, qd̄ alijs obuiat teſtimoniis.

Verū hoc Aug. corrigit in li. 1. retract. ca. 26. īquiēs. Dixit in li. 83. q. 29. q̃ eſt, de pr̃e ꝙ eam genuit qua ſapiens dicitur ſapiētia. Sed melius iſtā quæſtionē in l. poſtea de trinitate tractauit. Di. 6. ca. 1. & 2. & lib. 7. c. 3. & 15. c. 7

peritis potentia abijcimus, reſponſa indigna aduertentes. Id tamẽ adijcientes, quia vna eſt tantũ ſapientia patris, ſed non vno modo dicitur. Nam ſapientia patris dicitur illa quam genuit, & ſapientia patris dicitur ea qua ſapiens eſt: diuerſa eſt ergo ratio dicti. Illa enim dicitur patris, quia eam genuit, & ea dicitur ſapientia patris, quia ea ſapit. Vna eſt tamen ſapientia patris, quia ſapiẽtia genita eſt eadem ſapientia, & ea qua ſapiens eſt, ſiue ea qua ſapiens eſt intelligatur perſona patris, ſiue eſſentia patris, quia perſona patris quæ intelligitur cum dicitur ſapientia ingenita, & perſona filij quæ ſignificatur cũ dicitur ſapientia genita, vna eademq; ſapiẽtia eſt, quæ eſſentia diuina intelligitur communis tribus pſonis. gna ſint hæc & his ſimilia.

Quod in trinitate eſt dilectio quæ eſt trinitas: & tamen ſpiritus ſanctus eſt dilectio quæ non eſt trinitas: nec ideo duæ ſunt dilectiones, ita & de ſapientia.

ET ſicut in trinitate dilectio eſt, quę eſt pater filius & ſpiritus ſanctus, quę eſt ipſa eſſentia deitatis, & tamen ſpiritus ſanctus dilectio eſt, quæ non eſt pater vel filius, nec ideo duæ dilectiones ſunt in trinitate, quia dilectio quę proprie ſpiritus ſanctus eſt, eſt dilectio quæ trinitas eſt, nõ tamen ipſa trinitas eſt: ſicut ſpiritus ſanctus eſt eſſentia quæ trinitas eſt, non tamen ipſa trinitas eſt, ita in trinitate ſapientia eſt, quę eſt pater & filius & ſpiritus ſanctus, quæ eſt eſſentia diuina: & tamen filius eſt ſapientia, quæ non eſt pater vel ſpiritus ſanctus. Nec ideo duæ ſapientiæ ibi ſunt: quia ſapientia, quæ proprie eſt filius, eſt ſapientia quæ eſt trinitas, ipſa tamẽ nõ eſt trinitas, ſicut filius eſt eſſentia quæ eſt trinitas, ipſe tamen non eſt trinitas.

Qua ratione pater non dicitur ſapiens ea ſapientia quam genuit, eadem videtur debere dici quod non ſit diligens pater vel filius dilectione quæ ab vtroque procedit.

PRAETEREA diligenter notandum eſt, quod ea ratione qua pater non dicitur ſapiens ea ſapientia quam genuit, videtur fore dicendum, quod pater non diligat filium, vel filius patrem ea dilectione quæ ab vtroq; procedit, ſcilicet quæ proprie ſpiritus ſanctus eſt. Sicut enim idem eſt Deo ſapere quod eſſe, ita eſt ei idem diligere quod eſſe. Ideoque ſicut negatur pater eſſe ſapiens ſapientia quam genuit, qui ſi ea diceretur ſapiens, non ipſa ab eo, ſed ipſe ab ea intelligeretur eſſe, ita videtur nõ debere concedi, quod pater vel filius diligat dilectione quę tantum ſpiritus ſanctus eſt, qa ſi ea diligit pater vel filius, non ſpiritus ſanctus videtur eſſe a patre & filio, ſed pater & filius a ſpiritu ſancto, quia idem eſt ibi diligere quod eſſe. At ſupra dictum eſt, atque auctoritate Augu. ſancitum, quod in trinitate tria ſunt, vnus diligens eum qui de illo eſt, & vnus diligens eum de quo eſt, & ipſa dilectio, & non eſt aliquis Aug. li. 6. de Trinit. cap. 5

duorum

terea diligenter notandum eſt. Prima pars habet duas partes. In prima mouet Magiſter quæſtionem,& opponit. In ſecunda reſpondet quæſtioni,ſed non reſpondet obiectioni,ibi, huic quæſtioni cum altitudinem. Similiter ſecunda pars in qua determinat Magiſter quęſtionem annexam ſ. vtrum pater ſit ſapiẽs, ſcilicet vtrum filius ſit ſapiens ſapientia genita, vel ſapientia quam genuit,diuiditur. Et quia ad determinationem huius quęſtionis tria alia dubia cõcurrũt, ideo habet hæc pars quatuor partes ſm quatuor dubitationes quas mouet & determinat,& primo determinat iſtã quęſtionem, Vtrum filius ſit ſapiens ſapientia quam genuit,vel ſapientia genita,quod idem eſt: quã determinat in partem negatiuam.Secũdo mouet hanc quæſtionem. Vtrum fili⁹ ſit ſapiens ſapiẽtia genita vel ingenita. Et determinat eam affirmatiue quantum ad primam partẽ, ſcilicet quod ſit ſapiens ſapientia genita ibi. Poſt hęc q̃ri ſolet &c. Tertio mouet hanc quæſtionem,vtrum filius ſit ſapiens per ſeipſum vel ſeipſo,quam determinat ꝑ diſtinctionem quod ſeipſo poteſt teneri originaliter,& formaliter, & hoc ibi. Quæri autem ſolet vtrum filius. Quarto hanc mouet quæſtionem,Vtrum pater duplicem habeat ſapientiam: quam determinat in partem negatiuam,oſtendens hanc quæſtionem & eius rationem non eſſe reſponſione dignam,& hoc facit ibi. Poſt hęc quęri ſolet a quibuſdam, Vtrum vna ſit tantum ſapientia. Et determinat cum hoc quod in trinitate eſt dilectio quæ eſt trinitas, & in ſ.ſ. eſt dilectio quę nõ eſt trinitas.Et hoc ibi. Et ſicut in trinitate. Similiter tertia pars in qua redit Magiſter ad quęſtionem primo poſitam,habet duas partes. In prima obiicitur contra rationem quam accipit ex determinatione alterius quęſtionis. In ſecunda vero loco ſolutionis ſuam inſufficiẽtiam oſtendit,& hanc quęſtionem determinandam lectori relinqt, & hoc ibi. Difficilimum mihi,hanc quęſtionem fateor.

Hac ſapientia ſapiens.&c.

Ex littera elicitur talis ratio Aug. Si pater eſt ſapiens ſapientia genita quam genuit,& hoc eſt ei eſſe qđ ſapere,ergo eſt ſapientia genita. Videt̃ illud argumentum non valere,q̃a illud nõ valet.hoc eſt patri eſſe quod operari,ſed operatur per filium,ergo eſt per filium,ergo nec ſimiliter illud argumentum valet. Si tu dicas quod non eſt ſimile,quia operari connotat effectum,obiicitur quod idem eſt patri eſſe quod eſſe patrem, ſed tamen illud argumentum non valet, pater deitate eſt De⁹, ergo deitate eſt pater, ergo ſimiliter nõ valet hoc argumentum,eſt ſapiens ſapientia genita. Reſpon. dicendum quod argumentum Aug. eſt neceſſarium,quoniam eſſe ſapientem,& eſſe,in diuinis non differunt modo dicẽdi,& a parte rei, ſed ſolum a parte noſtra:non ſic autem eſt eſſe & operari,quoniam & ſi operari quantum ad principale ſignificatum ſit idem quod eſſe,tamen quantum ad connotatum differt,& poteſt eſſe extraneum,&ita poteſt ibi eſſe accidens. tamen hoc quod eſt eſſe Deũ & eſſe patrem quamuis non differũt quantum ad eſſentiam vel modum eſſendi,differunt tamen quantũ ad modum ſe habendi,quod eſt vere indiuinis abſolutum,& cõparatum, & ideo non tranſit paternitas in ſubſtantiã, ſicut ſapientia,ideo habet alium modũ dicendi,qui poteſt eſſe extraneus reſpectu alicui⁹ attributi, ideo ibi eſt accidens, non autem in argumento Auguſtini.

Dub. 1 6. de trin. cap. 1.

Reſpon. 1

Pater non eſt ſapiens ſapientia genita,ſed ſeipſo ſapientia ingenita.

Videt̃ male dicere,quia ſicut æternitas appropriatur pr̃i,ita ſapiẽtia filio,ſed ęternitas non debet dici genita,ſicut dicit Anſel.in libr. de incarnatione verbi,ergo nec ſapientia debet nec poteſt dici ingenita. Itẽ,ſi poteſt dici ingenita ſapientia,pari ratione poteſt dici ſapientia procedens,& ita videtur ꝙ ſapientia ſit appropriabilis ſ.ſ.ſicut & filio.Iuxta hoc quęritur

Dub. 2.

ritur quare non dicitur potentia de potentia,ſicut ſapientia de ſapiētia.

Reſpon. Reſpon.dicendum,ꝙ ſapientia eſt de noībus mediis quę ſunt nata ſupponere pro perſona. Et ideo ſicut dicit de Deo Deus,& Deus genitus & ingenitus,ita dicitur etiam ſapientia,non tamen ita proprie,quia nomē abſtractum eſt quodammodo: magis tamē dicitur ſapientia de ſapientia quam ęternitas de ęternitate,quia ęternitas ſignificat in maiori abſtractione quam ſapientia,& ideo magis abſtrahit a ratione originis. Secūdum hoc etiam eſt concedendum ꝙ poſſit dici ſapientia procedens,licet adhuc minus ꝓprie. Nec valet iſtud argumentum,quamuis enim ſapientia non ſit appropriabilis,ſ.ſ.tamen p determinationem adiunctam poteſt trahi.

3 AD illud quare non dicitur potentia de potentia: dicendum,ꝙ non ita proprie dicitur ſicut ſapientia de ſapientia. Quoniam ſapientia appropriatur filio, q eſt ab alio,& ab alio habet omne ꝙ habet,ergo & ſapientiam ab alio,ideo ſapientia genita ex ſua appropriatione prěſupponit ſapientiam ingenitam: ſed potētia appropriatur patri qui non eſt ab alio: ideo non ſic dicitur potentia de potentia,vel potentia genita.

Sed melius iſtam quæſtionem poſtea in lib. de Tri tractaui.

Dub.2. Videtur Aug. iſta verba in notula poſita male & inconuenienter recitare,quia cum comparatio in vtroque extremorum prěſupponit rem ſui poſitiui,ſed ſi ibi melius, ergo vtrobiq; bene, ergo ſi ibi dicit ꝙ pater eſt ſapiens ſapientia quam genuit,videtur quod dicat verum.

Reſpon. Reſpon. dicendū quod abuſiua eſt cōparatio qm̄ in li. de tri.dicit cōtrarium huius,& ideo ſi ibi bene,conſtat ꝙ hic male. Quantum ad hoc tamen quod aliqua vera dixit in libr.lxxxiii.q.de hac quęſtione,ideo non omnino male,ſed quodammodo bene,quodammodo male, & ideo dicit quod ibi melius, innuēs quod aliquid ibi ſit male dictum: qui enim vnum oppoſitorum aſtruit,per conſequens deſtruit alterum.

Sapientia genita ſit ſapiens de ſapientia ingenita.

Dub.3 Videtur iſta ratio non eſſe bona, quia non videtur reſpondere ad quęſtionem. Non enim quæritur de ſapientia genita,ſiue an filius ſit de patre,ſed hoc quæritur, vtrum filius ſit ſapientia ingenita.

Reſpon. Reſpon.dicendū, quod Magiſter reſpōdet,licet in verbis paucis,in quibus innuit hanc diſtinctionem,ꝙ aliquem eſſe ſapientē aliquo,hoc eſt dupliciter. Aut ita qđ ablatiuus teneatur formaliter, & ſic filius eſt ſapiens ſapiētia genita, & pater ſapientia ingenita. Aut ita quod teneatur originaliter, & ſic cum ſapientia genita ſit de ſapientia ingenita, filius eſt ſapiens ſapientia ingenita. Sed quia ablatiuus vt plurimum conſtruitur in ratione formę, ideo Magiſter caute locutus dixit qđ filius qui eſt ſapientia genita eſt de ſapientia ingenita ſapiens,vt verbū nō haberet calumniā,& iō bene rñdet.

Vterque vna eſt ſapientia, & tamen ſolus pater ſapientia eſt ingenita.

Dub.3 Videtur hic dicere duo oppoſita, qa iſtę duę proprietates ſapientiā cōtrahunt,&cū ſint proprietates diſtinctæ diſtinguunt,& hoc patet,quia ſolus pater eſt ſapientia ingenita, quia ſi ſapientia diſtinguitur,ergo eſt alia, & alia ſapientia,ergo non vna. Item, videtur falſum dicere cū dicit, quod ſolus pater eſt ſapientia ingenita, aut enim dicitur ſapiētia eſſentialiter,aut perſonaliter. Si perſonaliter,ergo nō vna ſapientia eſt genita, & ingenita, cum pater & filius non ſint vna perſona. Si vero eſſentialiter, nō ergo ſolus pater eſt ſapientia ingenita.

Reſpon. Reſp. dicendum,qđ in hoc nomine ſapientia,duo eſt cōſiderare .ſ.ſignificatum & ſuppoſitum. Et quantum ad ſignificatum dicit eſſentiam,ſed ſuppoſitū eſt perſona. Et illæ determinationes genita,& ingenita non reſpiciunt ſignificatum,ſed ſuppoſitum,& ita diſtinguunt ſuppoſitum manente eadē vnitate in ſignificato,ſiue in forma, & ſapiētia genita, & ingenita eſt alia

& alia

& alia perſona,ſed non eſt alia & alia ſapientia,ſicut non eſt alia eſſentia,& ideo Magiſter bonum exemplum ponit in hoc termino Deus,quod ſignificat eſſentiam,& ſupponit ꝑſonam. Quando ergo quæritur vtrum dicatur eſſentialiter,aut perſonaliter,dicẽdum ꝙ quantum ad ſignificatum,dicitur eſſentialiter,ſed quantũ ad ſuppoſitum, dicitur perſonaliter, & ita nulla eſt controuerſia.

Ita per ſe agat filius, ne a ſe agat.

Dub.6 Obiicitur,nõ agit filius a ſe,& pater in eo monſtratur,& ſimiliter filius manet in patre,ergo pari ratione pater a ſe non agit.Item,videtur falſum dicere cum dicit,infirmus ſit nõ a ſe agendo,niſi a Deo ipſe agat, quia ſm hoc cum omnis creatura agat a Deo, tunc videtur eſſe agẽs infirmum, nec in hoc videtur filius differre ab aliis.
Reſpon. Reſpon.dicendum,ꝙ Hila.duo intendit oſtẽdere in his verbis Domini in Iohan.& illa duo oſtendit deducendo ad impoſſibile. Ipſe.n.Dominus dicit Iohan.xiiij. Verba quæ ego loquor,a meipſo non loquor,pater vero in me manens facit opera, ex hoc ergo arguit ꝙ filius nõ agit a ſe, ſed a patre manente in ſe, non tantum vt conſubſtantialis,ſed vt principiũ, ſic autem non manet filius in patre, ſed tantum vt conſubſtantialis. Alia eſt auctoritas Domini Iohan. viij. vbi dicit. Qui miſit me non reliquit me ſolum,quia quæ placita ſunt ei facio ſemper. Si ipſe agit ſemper vna cum patre, ergo eſt vna virtus eius & patris, & ſic agunt vna virtute, tunc ergo per ſe agit, hæc duo probat ꝑ deductionẽ ad impoſſibile, qa omnis potentia eſt a prima potentia, quæ primo reſidet in patre,ergo ſi filius non poteſt a Deo, ſimpliciter eſt impotẽs vel infirmus, quia infirmus habet potentiam deficiendi a ſe, non a Deo.Item.Si filius non agit per ſe, non agit per virtutem propriam ſibi connaturalem,ergo alia eſt virtus patris,& alia filii. A ſe.n.& non a ſe,nõ facit diſtinctionem in natura, ſed ſolum in perſona, quia dicit rationem principij,vel originis. Per ſe autem & nõ per ſe,qa per ſe dicitur contra per accidẽs, per aliud,ponit diuerſitatem in natura,& ideo filius agit ꝑ ſe, quamuis non a ſe.

Vna eſt tãtum ſapientia patris, ſed non vno modo dicitur.

Videtur male dicere,quia ſapientia ſemꝑ eſt eſſentialiter,ergo falſum dicit cum dicit,non vno modo dicta. Dub.7
Reſpon. Magiſter non vult ꝙ ſapientia ſit dicta multipliciter,ſed ꝙ ſapientia patris,quia genitiuus poteſt conſtrui in ratione originis, & ſic dicitur filius ſapientia patris, vel ipſa ſapientia genita ſapientia patris, quia eſt a patre.Vel poteſt intelligi in ratione ſubiecti, vt dicatur ſapientia patris,ſicut albedo patris,& ſic ſapiẽtia genita non dicitur eſſe patris, ſed filii.Quia ergo ratio paſſiua importata per hoc adiectiuum genita,non eſt in perſona patris & filii vna, falſa eſt locutio ratione determinationis,non ratione eius ꝙ eſt ſapientia, quia vna & eadem eſt ſapientia patris & filii & ſ.ſ. & illa eſt ſapientia patris & filij & ſpiritus ſancti. Reſpon.

AD intelligentiam præſentis diſtinctionis duo principaliter quæruntur ſm duas quæſtiones quas determinat Magiſter. Primo quæritur de hac locutione, pater & filius diligunt ſe ſ.ſ. Secundo quęritur de iſta,an pater eſt ſapiens ſapientia genita. Quantum ad primum duo quæruntur. Primo quæritur vtrum illa locutio ſit admittenda. Secundo quæritur in qua habitudine conſtruatur ille ablatiuus.

QVAE-

Digitized by Google

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Patrem & filium ſe diligere ſpiritu ſancto concedere poſſumus, ſi dilectionem notionaliter intelligamus, quod ſi eſſentialiter eam ſumamus, falſus reddetur ſermo.

Fundamenta. QVOD Iſta locutio pater & filius diligunt ſe ſ.ſ. ſit admittẽda oſtenditur auctoritate, & ratione. Primo auctoritate ſic. Aug. vij. de tri. Cap. 5. Non eſt aliqs duorum quo genitus a gignente diligitur, genitoremque ſuum diligit, ſi ergo eſt aliquis, & non eſt pater vel filius, ergo eſt ſ.ſ. Item Hierony. ſuper pſalm. xiij. Spiritus eſt amor patris ad filium, & filij ad patrem, ſed amore qui eſt patris ad filium pater amat filium, & econuerſo, ergo &c. Item, Ber. de amore Dei. Amas te, inquit, amabilis Domine, cum a patre & filio procedit ſ.ſ. amor patris ad filium, & filii ad patrem, & tantus amor vt ſit vnitas. Item idem oſtenditur ratione ſic. Magiſter Hugo de ſancto Victo. facit talem rationem, in quadam epiſtola ad Ber. Si recte diceris amare amore qui a te procedit, cur non pater & filius dicuntur amare amore qui ab ipſis procedit? Et iterum ibidẽ. Si ſ.ſ. eſſet amor cordis tui ac patris & filij, quis quæſo poſſet negare ſ.ſ. hoc eſt amore tuo te diligere? Item, alia ratio formatur ſic. Sicut ſe habet verbum ad dicere, ſic amor ad diligere, ſed pater verbo ſuo ꝙ ab ipſo procedit, ſe ipſum dicit, ergo pater & filius amore qui ab ipſis procedit ſeipſos diligunt. Item, ſicut filius non poteſt ꝓduci niſi generando, ſic nec amor niſi diligendo, ergo pater & filius diligendo ſe, producunt ſ.ſ. qui eſt amor perſonalis, aut igitur diligendo amore qui eſt ſ.ſ. aut qui nõ eſt ſ.ſ. Si amore qui non eſt ſ.ſ. aut amor ille eſt perſonalis, aut eſſentialis. Non perſonalis, quia tũc eſſent duæ perſonæ in diuinis, quibus conueniret amor proprie, ꝙ eſt impoſſibile. Similiter ne eſſentialis, quia ille eſt ſ.ſ. Et iterum, ſi eſſentialis, tunc ergo cum conueniat ſpiritui ſancto ſ.ſ. ſimiliter produceret. Reſtat igitur ꝙ producunt ſ.ſ. diligendo ſe amore qui eſt ſ.ſ. Aut igitẽ diligendo, ſe aut diligendo aliud a ſe. Non aliud, quia tũc aliud exigeretur ad productionem ſ.ſ. ergo diligendo ſe ſ.ſ. producunt ſ.ſ. ergo pater & filius diligunt ſe ſ.ſ.

Ad opp. Sed contra. diligere idem eſt quod velle bonum, & velle idem quod eſſe, ergo cum hæc ſit falſa, pater & filius ſunt ſ. ſ. hæc ſimiliter, diligunt ſe ſ. ſ. Item ſicut ſe habet ſapere ad patrem reſpectu filii, ita diligere ad patrem, & filium reſpectu ſpiritus ſancti, ſed hæc eſt falſa, pater eſt ſapiens ſapientia genita, ergo & illa ſimiliter. Itẽ, omne plurale infert ſingulare, ſed hæc eſt falſa, pater diligit ſe ſ. ſ. ergo & prima. Si dicas ꝙ diligere tenetur notionaliter: contra, nulla notione contingit mutuo reflecti vnam pſonam ſup aliam, ſed ſm dilectionem eſt mutua reflexio in prædicta locutione, ergo diligere non tenetur notionaliter, ergo idem ꝙ prius. Itẽ, nulla notio conuenit tribus, ſed diligere ſ. ſ. cõuenit tribus. Nam pater diligit ſ. ſ. & filius diligit ſpiritu ſancto & ſ.ſ. diligit ſpiritu ſancto quia ſeipſo, ergo non tenetur notionaliter, ergo idem quòd prius. Item, pater & filius amore eodem diligunt ſe, & nos, ſed dilectio Dei ad nos eſt eſſentialis, cum connotet effectum in creatura, ergo ſimiliter cum diligunt ſe. Item. Si tenetur notionaliter, quæro ꝓ qua notione: non eſt dare niſi ſpirationẽ, ergo aut paſſiue, aut actiue. Si actiue, ergo idem eſt diligunt ſe, ꝙ ſpirãt, ſed hæc falſa, ſpirant ſ.ſ. ergo & prima. Si paſſiue, contra, illa notio non prædicatur de pr̃e & filio, ſed de ſolo ſ.ſ. Si dicas ꝙ denominatiue prædicatur, contra, omnis proprietas quæ de perſona prædicatur in diuinis, in concretione prædicatur, & in abſtractione, ergo cum proceſſio non conueniat patri & filio in abſtractione, ergo nec denominatiue.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, ꝙ quidã prædictam

dictam locutionem ſimpliciter nega-
uerunt, & dixerūt omnes conſimiles
eſſe retractatas a beato Auguſt. in ſua
ſimili, in hac. ſ. pater eſt ſapiēs ſapien
tia genita. Sed hæc ſolutio nō poteſt
ſtare, quia non ſolum eam dicit Aug.
ſed etiam ſancti alii quorū dicta Aug.
non retractat: ideo fuerūt alii q eam
ſimpliciter conceſſerunt dicētes hāc
locutionem debere intelligi p appro
priationē, non per proprietatē, vt ſit
ſenſus, pater, & filius diligūt ſe amo-
re, qui appropriatur ſpiritui ſancto.
Sed iſta ſolutio non poteſt ſtare, quia
tunc ſimiliter hæc eſſet concedenda,
Pr̄, & filius ſunt boni. ſ. ſ. cum. ſ. ſ. ap
proprieē bonitas, quæ tñ nullo mo-
do conceditur, igitur prima opinio
nō poteſt ſtare, quæ ſimpliciter tales
locutiones negat, cum multiplex au-
ctoritas eas dicat. Similiter ſequens,
q̄ eas ſimpliciter concedit, nō poteſt
ſtare, cum multiplex ratio contradi
cat. Reſtat igitur eligere opinionem
mediam. ſ. ꝙ vno modo ſit vera, alio
modo falſa. Nam hoc quod eſt dilige
re, poteſt teneri eſſentialiter, vel notio
8 naliter. Secundū ꝙ tenet̄ eſſentiali-
ter, ſic dicit volūtatis complacentiā,
quæ cōis eſt tribus. Scd̄m ꝙ tenet̄ no
tionaliter, ſic dicit voluntatis fœcun
ditatem ad producendam perſonam
ex ſe, quæ quidem fœcunditas ſolum
eſt in duobus, quāuis voluntas ſit in
tribus. Si ergo tenetur eſſentialiter,
falſa eſt locutio, quia tunc ſequitur, ꝙ
pater, & filius ſunt ſpiritus ſanctus.
Et in hoc ſenſu pronomen cum ver-
bo conſtruitur reciproce. Si autem
notionaliter, vera eſt, ſicut probant
rationes ad oppoſitum. Et in hoc ſen
ſu pronomen conſtruitur cum verbo
retranſitiue. Vnde ſenſus eſt. Pater
& filius diligunt ſe. i. pr̄ diligit filiū,
& filius patrem, & tunc vera eſt locu
tio, quia amor, qui eſt ſpiritus ſan-
ctus, eſt amor nectens patrem cum fi
lio, & econuerſo, & tunc non licet in
ferre, ergo pater diligit ſe. ſ. ſ. Ex hoc
patēt tria prima. Nā primū procedit
ſm ꝙ diligere tenetur eſſentialiter,
ſcd̄m etiā ſimiliter. Nam ſapere non
dicitur notionaliter, ſicut diligere,
ſed vel eſt commune, vel appropria-
tum. Tertium ſimiliter, quia proce-
dit ſecundū quòd obliquus conſtrui
tur reciproce, & tunc diligere tene-
tur eſſentialiter.

Alexāder de Alexā. 1. p. ſum.

Sco. rn̄dēs ad primū principa- lẽ. q. 1. diſ. 32, inquit qđ neque pure eſſentialiter, neque notionaliter tenet, quod etiā tāgit

S. Bo. rñdēs ad penultimū.

AD illud quod obijcitur, ꝙ non 9
poſſit teneri notionaliter; intelligen-
dum eſt, quòd ſicut generatio dupli-
citer poteſt ſignificari, vno modo, vt
dicit emanationem, alio modo, vt di-
cit modū emanandi ſuperaddita ex-
preſſione, & primo modo per hoc
verbum generare, ſecundo modo p
hoc verbum dicere ſignificatur: ſic 10
& ſpiratio dupliciter poteſt ſignifi-
cari. Primo modo per hoc verbum,
quod eſt ſpirare, ſecundo modo per
hoc verbum, quod eſt diligere. Quē-
admodum enim dicere importat ge-
nerationem, & vlterius quandam ex-
preſſionem circa perſonam, ſic & di-
ligere. Vnde ſicut dicere, importat
actum generandi, & dicendi, ſiue ex-
primendi, & rōne actus dicendi, ſiue
exprimendi dr̄ pater ſe dici verbo,
hoc eſt dicendo, ſiue exprimendo ge
nerat verbum, vel generando verbū,
ſe exprimit verbo: ſic in propoſito:
diligere actum importat connectcn-
di, ſiue concordandi, & ſpirandi, &
ratione actus connectendi dicitur, pa
ter, & filius diligunt ſe ſpiritu ſan-
cto, hoc eſt inuicem concordando
ſpirant ſpiritum ſanctum, vel ſpiran
do ſpiritum ſanctum inuicem con-
nectuntur. Ex his patent obiecta.
Quod enim obijcitur de mutua re-
flexione, patet reſpōſio, quia hæc eſt
ratione actus eſſentialis communiter 11
intellecti. AD illud quod obiicitur,
ꝙ diligere ſpiritum ſanctum conue-
nit tribus, & dicitur reſpectu creatu-
ræ. Dicendum, quòd non conuenit
tribus ratione ſpirationis, qua im-
portat: & ideo quāuis dicatur reſpe-
ctu creaturæ, non tñ dicitur eſſentia-
liter omnino, ſed connotat aliquid
eſſentiale, dicit tñ notionem reſpectꝰ
quem importat ad perſonam, ſicut ſu
pra dictum eſt de verbo, & dono.
AD illud quod obiicitur, pro qua 12
notione ſtat: patet, ꝙ ſtat pro com
muni ſpiratione, tñ non licet proei
ponere verbum ſpirandi, quia alio
modo importat illā notionem. Vnde

ſicut conceditur hæc, pater dicit verbo, non tamen hæc, pater generat filio, & tamen dicere importat ipſam generationem. Sic in propoſito intelligendum eſt.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Cum dicimus patrem, & filium ſeinuicem ſpiritu ſancto diligere, ablatiuus ille conſtrui debet in ratione quodam modo effectus, vel producti, & quodã modo in ratione formę non inhęrentis.

Fundamenta. IN qua habitudine conſtruitur ille ablatiuus cum ſic dicitur, Pater & filius diligunt ſe ſpiritu ſancto. Et quòd in habitudine formæ videtur per ſimile, quia pater diligit amore a ſe ꝑcedente formaliter, ergo pari ratione pater, & filius diligunt ſe formaliter ſpirituſancto. Item. Nihil denominat aliquid ad quod comparatur, vt ad principium ſolum, niſi comparetur, vt informans. Nã quamuis curſus ſit a Deo, non tamen Deus dicit̃ currere, ſed amor eſt a patre, & filio & dicuntur amare: igitur amor eſt in ratione formæ. Item. Omni nexu aliqui nectuntur formaliter, ſed ſpiritus ſanctus eſt nexus, ergo aliqui illo nectuntur, & non niſi pater, & filius, &c. Itẽ. Omni albedine aliquis eſt albus formaliter, ergo omni amore aliquis eſt amans formaliter, ſed nihil amans formaliter, poteſt amare, niſi ille cuius eſt amor, cum ergo ſpiritus ſanctus ſit amor patris, & filij, patet &c.

Ad opp. Contra. Omne quod diligit formaliter alio a ſe, habet diligere ſolum per participationem, ergo ſi pater, & filius diligunt formaliter aliquo alio a ſe, ergo diligunt ꝑ participationem, ſed hoc eſt inconueniens, ergo &c. Item. Si aliquis diligit aliquo formaliter, illo circumſcripto, impoſſibile eſt intelligere amorem in eo, ſine ipſum amare, ergo ſi pater, & filius diligunt ſe ſpiritu ſancto, impoſſibile eſt intelligere patrem amare, nõ intellecto ſpiritu ſancto, ſed hoc eſt falſum, ergo & primũ. Item. Nulla hypoſtaſis eſt forma; ſed amor, qui eſt ſpirituſanctus eſt hypoſtaſis, ergo non eſt forma: ergo nullus illo amore diligit formaliter. Item. Nullum relatiuum poteſt eſſe forma ſui correlatiui, quia ex forma & formato fit vnum: relatiuum autem diſtinguitur a correlatiuo, ſed amor, qui eſt ſpiritus ſanctus correlatiue ſe habet ad patrem, & filium, ergo &c. Item. Omnis forma eſt ante illud cuius eſt forma: ergo ſi pater & filius diligũt ſe ſpiritu ſancto formaliter, amor ille præcedit diligere patris, & filij: ſed hoc eſt falſum, qa dilectio producitur, ergo &c.

RESP. Dicendum, ꝙ aliquorum 13 poſitio fuit, ꝙ ille ablatiuus cõſtruitur in rõne ſigni, nõ in rõne formæ. Simõ Tornacen. Nã ſpiritus ſanctus ſe habet per modum producti reſpectu dilectionis patris, & filij: ideo illius eſt ſignum. Vnde dicunt, ꝙ is eſt ſenſus locutionis. Pater, & filius diligunt ſe, & huius ſignum eſt, ꝙ concorditer ſpirãt ſpiritum ſanctum, qui eſt amor vnicus, & indiuiſus, ſed hæc poſitio eſt inſufficiens. Nam ſi ablatiuus poſſet conſtrui vere in ratione ſigni cũ verbo, hæc eſſet vera, Pater & filius diligunt ſe amore creato, quia amor creatus ſignum eſt illius, quam nullus concedit. Si tu dicas, ꝙ illud non eſt ſignum propinquum, obiicitur, quia tunc hæc eſſet vera ſimpliciter. Pater eſt ſapiens ſapientia genita, cũ ſapientia genita ſit maxime ſignum ſapientiæ in patre generante. Aliorũ poſitio fuit, ꝙ ablatiuus ille cõſtruit̃ in ratione formæ. Dicunt enim, ꝙ diligere ſe, nihil aliud eſt dictum de patre & filio, ꝗ inuicem connecti, & nexu formaliter connectuntur, & ſpiritus ſanctus eſt ille nexus: ideo formaliter loquendo, iſta eſt vera, Pater & filius diligunt ſe ſpiritu ſancto, ſicut hæc formaliter eſt vera, Pater & filius nectuntur nexu. Sed hæc poſitio non poteſt omnino ſtare, quia cum dicitur, Pater, & filius nectuntur, aut nectuntur dicit aliquid

quod

qđ ſit in patre, & filio a ſpiritu ſancto, aut quod eſt in eis, vt principium ſpiritus ſancti. Si quod in eis a ſpiritu ſancto, ergo pater, & filius aliquid recipiunt a ſpiritu ſancto. Si aliquid, cum non poſſit recipere partem, ergo totum, ergo ſunt a ſpiritu ſancto, qđ eſt inconueniens. Reſtat ergo ꝙ hoc quod eſt nectuntur, dicat aliquid qđ eſt in patre, & filio, vt principium ſpirit⁹ ſancti, quãuis ergo ſit paſſiua ſm modum, actiua tñ eſt ſm rem. Et ſi hoc, ſpirit⁹ ſanctus cõparať ad connexionem, vt ad principiũ, non ergo vt rõne formæ oĩno. Patet ergo, ꝙ prima poſitio dicit minus ſufficienter; ſecunda dicit nimis abundanter, quia nimis exprimit. Et prima fuit Magiſtri Simonis Tornacẽſis. Secunda fuit Magiſtri Vuilli Altiſiodorenſis. Et licet neutra ſit oĩno ſufficiens, tñ vtraque habet in ſe aliquid veritatis. Nam prima dicit, ꝙ ſpiritus ſanctus ſe habet ad pr̃em, & filium ꝑ modum producti, & hoc quidẽ verũ eſt. Secunda dicit, ꝙ amor comparať ad amãtes, vt in rõne formæ, & hoc quidem verum eſt. Et ideo ex his duabus poſitionibus quarum vna eſt inſufficiens, alia excedẽs, colligitur media poſitio ſobria, & ſufficiens. ſ. ꝙ ille ablatiuus conſtruitur in rõne effectus formalis, ſi licet noĩare effectiũ, ꝙ eſt ex principio. Et hæc fuit poſitio

Opinio D. Th. 1. par. q. 37. ar. 2

Magiſtri Hugonis de ſancto Victore, qui hic clare vidit veritatem, vnde redarguit illos, qui reputant hanc quæſtionem inſolubilem. Vnde dicit, ꝙ ſicut cum dr̃, Ego diligo te amore a me procedente, ibi eſt conſtructio in ratione effectus formalis, ſic in propoſito. In hoc tñ eſt dr̃ia, quia amor a re procedens, eſt in re requieſcens, vt vniens, & inhærens, quia eſt accidens, ſed in diuinis amor a pr̃e, & filio procedens, eſt in eis requieſcens, vt vniens, non tñ vt inhærens, quia non eſt accidens, ſed ſubſtãtia, & hypoſtalis, & ideo adhuc minus habet rõnem formæ. Concedendę ſunt igiť rationes ad hoc inductæ, quia ablatiuus habet aliquo modo rõnem formæ. Quod tñ vltimo loco obiiciť, non valet, quia oĩs albedo eſt forma,

Sco. inſurgit hoc in loco. q. 2. diſt. 32. arguens contra S. Th.

ſed aliquis amor non eſt hypoſtaſis.

AD illud ergo quod obiicitur, ꝙ formaliter diligunt, ergo ꝑ participationem: Dicendum, ꝙ diligere alio ꝑ eſſentiam, facit participationẽ, ſed alietas perſonalis non. Vnde Hug. Animus humanus amor non eſt, ſed ab ipſo procedit amor, ideo ſeipſo non diligit, pater vero amor eſt, & ſpiritus ſanctus eius eſt amor: ideo diligit ſeipſo, diligit etiam ſpiritum ſanctum, & ideo patet ꝙ non per participationem, & ideo patet ſequens. Quia enim pater ſeipſo diligit amore eſſentiali, ideo poteſt intelligi amare pater, ſpiritu ſancto non intellecto, non ſic autẽ eſt de amore notionali. Rationes ſequentes procedũt de forma, ſm ꝙ habet ꝑfectum actum formæ. Formæ. n. eſt inhærere, & ideo non eſt hypoſtaſis, ideo etiam nõ diſtinguit. Ibi vero ablatiuus cadit ab actu formæ, qui eſt inhærere, & tenet actum formæ, qui eſt vnire. Ad illud quod obiiciť, ꝙ forma præcedit illud cuius eſt forma. Dicendum, ꝙ loquiť de forma ſm ꝙ habet rõnem cauſæ, quia ſic ꝑcedit, ſed ablatiuus cadit a ratione cauſalitatis, quia conſtruitur ꝑ modũ effectus formalis, patet ergo ꝙ quodammodo eſt ibi ratio formæ, quodãmodo ratio ſigni, & in hoc patet reſponſio ad omnia quæſita.

14 (beside "AD illud ergo quod obiicitur")

15 (beside "actum formæ, qui eſt vnire. Ad illud")

Artic. 2.

COnſequenter eſt quæſtio de hac locutione. Pr̃ eſt ſapiens ſapia genita. Et circa hoc quæruntur duo. Primo quæritur vtrum illa locutio ſit admittenda. Secundo, ad intellectũ hu⁹ verũ ſit hæc admittẽda, Pater eſt potens virtute quã genuit.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Cum eſſe ſapientẽ dicať eſſentialiter ſolũ (licet ſapiẽtia filio approprietur) nihilominus hęc ſentẽtia nullatenus eſt admittẽda, Pr̃ eſt ſapiens ſapia genita.

Ad opp.

QVOD prima locutio ſit admittenda oſtenditur hoc modo. 1. Corint. 1. Chriſtum dicimus Dei virtutem, & dei ſapi-

tiam,ſed vnuſquiſque eſt ſapiens ſua ſapientia, ergo ſi Chriſtus eſt ſapientia patris,& ſapiẽtia genita, pater eſt ſapiens ſapiẽtia genita. Item. Augu. 6.de Tri.Filius eſt ars quædam oĩpotentis,& ſapientis Dei,vbi omnia nouit,ſed vnuſquiſq; artifex eſt ſapiẽs ſua arte, ergo pater eſt ſapiens filio, ergo &c. Item. Hoc videtur rõne ꝑ ſimile,quia omnis amans a quo procedit amor, eſt amans amore a ſe ꝓcedente, ergo omnis ſapiens a quo ꝓcedit ſapientia,eſt ſapiens ſapientia a ſe emanante, ſed pater eſt huiuſmodi,ergo &c. Item.Aug.15.de tri. Nouit Deus pater omnia in ſeipſo, nouit & in filio, ſed idem eſt noſſe oĩa, vt ſapientem eſſe, ſi ergo omnia nouit in filio,non tantũ ſeipſo, ſed etiã filio eſt ſapiens. Item. Deus pater oĩa dicit verbo,ſicut dicit Aug. 11.Confeſ.Verbo tibi coæterno, dicis quæcunque dicis. Sed dicere,vt dicit Anſel.eſt intelligere, ergo pater omnia intelligit verbo mediante: ergo cum idem ſit eſſe ſapientem,& intelligere, patet &c. Contra. In diuinis ſapere eſt eſſe,ergo ſi pater eſt ſapiens ſapiẽtia genita, ergo eſt ſapientia genita: hoc autem falſum, ergo & primum. Item. Non intellecta generatione, adhuc eſt intelligere Deum ſapientẽ: ergo ſapientia genita non eſt ratio ſapientiæ Dei,

Fundamenta.

16 RESP. Dicendum, ꝙ ſine diſtinctione, cum eſſe ſapiẽtem dicatur eſſentialiter,quòd locutio eſt ſimpliciter falſa,& ſi alicubi legitur,ab aliquo ſancto eſt exponenda. Vnde Auguſtinus in libro retractatio. illa retractat dicens,quòd melius illã quæſtionem in libro de trinitate tractauit,vbi ſcilicet dicit contrariũ,oſtendens illam rationem nõ valere,ſi pater fuit ſine filio cum filius ſit eius ſapientia,pater fuit inſipiens, quia ſapientia non tantum conuenit filio, ſed patri & filio,& ſpirituiſancto,& hoc ipſum in lib.de trin.dicit in pluribus locis,ſed maxime in 6.& 15.

17 AD illud ergo quod obiicitur, ꝙ filius eſt ſapientia, & virtus patris, Dicendum,quòd iſta conceditur, filius eſt ſapientia patris ſapientis, nec tamen iſta,pater eſt ſapiens ſapientia genita. Vnde notandum, quòd cum dicitur ſapientia alicuius, hoc dicitur dupliciter. Aut ſicut ſubiecti,ut albedo Petri,aut ſicut principij, genitiuus enim originem importat:quoniam ergo filius eſt ſapientia habens originem a patre, ideo hæc eſt vera, filius eſt ſapientia patris. Cum autẽ dicitur,pater eſt ſapiens ſapientia genita,ablatiuus conſtruitur in ratione alicuius cauſalitatis,vel in habitudine formæ,vel principij,& maxime formæ,& ideo falſa,qa filius nec forma, nec principium eſt patris. Si tu quæras quare non conſtruitur in ratione formalis effectus,ſicut amor cũ amante a quo procedit: Dicendum, quòd non eſt ſimile, & huius duplex eſt ratio,vna communis, & alia ſpecialis. Communis, quæ ſumpta eſt a creaturis,quoniam quidam ſunt act° qui dicũt motũ a rebus ad animam, vt ſapiẽtia,quidam ab anima ad res, vt amare: ideo comparatio amoris eſt ad amantem in ratione exiſtentis, non in ratione impertinẽtis: & ideo amor de ſe importat formam, & effectum. Sed ſapientia, quia dicitur, vt ad intelligentem, non vt ab intelligente,ideo ablatiuus tantum importat formam, non effectum, & ideo eſt locutio falſa. Et alia ratio eſt ſpecialis in diuinis, quia amor procedens eſt amor proprie, non per appropriationem. Et diligere eſt ſimiliter dictum notionaliter, vnde importat originem, vt ſupra monſtratum eſt,ſed ſapientia ſemper eſſentialiter, & hoc quod eſt eſſe ſapientem nullo modo dicitur notionaliter, qa nullo modo importat originem: & ideo eſt locutio falſa. AD illud quod 18
obiicitur,quòd pater nouit omnia in filio: Dicendum, quòd differunt dicere nouit filio,& in filio. Nam cùm dicitur nouit filio, ablatiuus importat rationem formę,vel principij cognoſcendi,& ideo falſa eſt ſimpliciter. Hæc tamen eſt diſtinguenda,nouit in filio, quia præpoſitio cum ſuo caſuali põt determinare hoc verbũ nouit, in cõparatione ad ſubiectum, & tunc eſt locutio falſa: eſt enim ſenſus,

ſus, quòd filius ſit patri ratio cogno-
ſcendi. Vel poteſt verbum determi-
nare in comparatione ad obiectum,
& tunc vera eſt, & eſt ſenſus, quòd fi-
lius ſit rebus cognitis ratio, & exem-
plar, & cauſa exemplandi. Et quòd
iſte poſſit eſſe ſenſus locutiōis, patet.
Qui.n. pfecte cognoſcit aliqd, cogno
ſcit oē qd eſt in illo, ſi ergo pr̄ perfe-
cte cognoſcit filium, & in filio ſunt
omnia, ergo omnia cognoſcit ī filio,
nec tamen ex hoc ſequitur, quòd ſit
ſapiens filio, quia tunc ſignificatur,
quòd filius ſit ratio cognoſcēdi ipſi
19 patri. AD illud quod obijcitur vl-
timo, quòd pater dicit omnia verbo:
Dicendum, quod hoc quòd eſt dice-
re, importat originem, importat etiā
effectum in creatura, quem dicit per
verbum, ſiue efficit, ſed intelligere nō
importat de ſe niſi ſolummodo actū
eſſentialem, ita quòd nec importat
de ſe reſpectum ad perſonam, nec ad
creaturā, ideo non omnino idem eſt
dicere, dicit omnia verbo, & intelli-
git omnia verbo, dicere enim idē eſt,
qd intelligere, ſed amplius importat.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Tametſi concedere debeamus quod pater per filiū operetur, non tamen quod ſit potens per filium, cum hic auctoritas ibi vero ſub auctoritas ſignificetur.

Ad opp.

VTRVM hęc locutio ſit admittenda, Pater eſt potens potentia quam genuit, ſiue virtute. Et videtur quòd ſic. Quia quicunque operatur per aliquem, & non poteſt ſine eo, habet potentiam ab eo, ſed pater operatur per filium, & non poteſt operari ſine filio, ergo, &c. Item. In diuinis idem eſt virtus, & operatio, ergo cum pater operetur per filium, poteſt per filium, ſed quicunque poteſt per alterum, eſt potens potentia illius, ergo pater eſt potentia genita. Item. Sicut ſe habet noſſe ad ſapientiam, ita operari ad potentiam, ſed bene ſequitur, iſte nouit per illum, ergo eſt ſapiens per illum, ergo bene ſequitur, iſte operatē p filium, ergo habeat potentiā ab illo, ſiue per illum, ergo &c. Item. Cū dicitur, pater operatur per filium, hæc ppoſitio per, aut importat cauſam, aut inſtrumentum. Non inſtrumentum, quia tunc filius non vere cooperatur patri. Iterum. eſſet indigens ſi ageret per inſtrumentum, ergo in ratione cauſæ; & ſi hoc, ergo filius dat operari patri, ergo & potentiam. Si tu dicas, quod non dicit rationem cauſalitatis, ſed ſubauctoritatem, cum ergo ſimiliter habeat ſpiritus ſanctus ſubauctoritatem in operando ſicut filius, qua ratione dicitur pater operari per filium, eadem ratione per ſpiritum ſanctum. Si tu dicas, quód hoc eſt dictum per appropriationem, quæro rationem appropriandi. Cum enim operatio ſit per per potentiam, & potentia approprietur patri non filio, non ergo patri poterat appropriari operari per filium. Item. Cum immediata cauſa operationis ſit voluntas, & illa approprietur ſpiritui ſancto, videtur ꝙ magis debeat dici operari per ſpiritum ſanctum, quam per filium. Contra. Idem eſt eſſe potentem quod eſſe, ergo ſi pater eſt potens potentia genita, ergo habet eſſe ab illo. Item. Potentia appropriatur patri, ergo nec per proprietatem, nec per appropriationem conuenit filio, ergo talis locutio magis eſt impropria, quàm iſta, pater eſt ſapiens ſapientia genita. Item. Potentia qua aliquis eſt potens, ſecundum ordinem intelligendi antecedit poſſe, ſed generatio ordine intelligendi ſequitur poſſe, ergo hæc omnino falſa, pater eſt potens potentia genita.

Fundamenta.

RESP. Dicendum, quòd hæc eſt 20
falſa ſimpliciter, pater eſt potens potentia genita, & magis impropria, q̄ aliqua prædictarum. Ad intelligentiam autem prædictorum notandum quòd hæc regula conſueuit dari de hac prępoſitione per, quòd cum ver-

Digitized by Google

bo aſſoluto importat auctoritatem,
vt cum dicitur, iſte eſt bonus per il-
lum, vel ſapiens, vel potens. Cum ve
ro verbo tranſitiuo, importat ſub-
auctoritatem, vt Rex poteſt per bal-
liuum. Dicendum eſt igitur, quòd
hæc eſt falſa. pater eſt potens per fi
lium, hæc eſt vera, pater operatur per
filium. Et non valet argumentum.
Operatur per illum, ergo poteſt per
illum, quia primo importat cauſali-
tatem reſpectu effectus, & poſtmodũ
reſpectu patris.
21 A D illud ergo, quòd primo obii-
citur, quòd qui operatur per aliquem
poteſt per illum. Dicendum, quód
falſum eſt, quia hoc non eſt, quòd ha
bet potentiam ab illo, ſed quòd ha-
beat potentiam cum illo indiuiſam,
& dat illi poſſe: ideo per illum opera
22 tur, & non poteſt ſine illo. A D illud
quod obiicitur, quòd non differt ope
ratio, & potentia in Deo, Dicendum,
quòd verum eſt per comparationem
ad Deum, differt autem quantum ad
23 effectum connotatum. A D illud qđ
ſequitur, nouit per filium, ergo &c.
Dicendum, quòd non eſt ſimile de
noſſe, & operari: quamuis enim noſ-
ſe ſit verbum tranſitiuum, tamen nõ
connotat effectum ſicut operari, &
ideo præpoſitio per, non poteſt cum
ipſo importare ſub auctoritatem, vbi
enim eſt ſubauctoritas, notatur quòd
aliquid ſit a duobus, & ab vno per
alterum, & ſic patet illud. A D illud 24
quod obiicitur, vtrum dicat rationẽ
cauſæ, vel inſtrumenti. Dicendum,
quòd neutrum dicit proprie, ſed ſub-
auctoritatem, quæ importat rationẽ
vtriuſque, quãtum ad illud quod eſt
ibi cõpletionis. Quod obiicitur, ꝙ 25
filio appropriať operari per ipſum,
Reſpon. quòd operatio eſt per virtu-
tem, & virtus appropriatur filio, ſi-
cut dicitur. j. Cor. j. Chriſtum dici-
mus dei virtutem, & Dei ſapientiam.
Ratio autem quare virtus filio ap- 26
propriatur, eſt, quia virtus eſt vltimũ
potentiæ, ſiue eſt potentia vltimata,
quoniam igitur filius producitur a
patre ſecundum omnimodam perfe-
ctionem potentiæ, quia generare
eſt actus perfectæ potentiæ, perfectũ
eſt enim vnumquodque quando po-
teſt generare, & tale quale ipſum eſt,
quia igitur filius accipit potentiam
producendi æque perfectam ſicut eſt
in patre reſpectu ſpiritus ſancti, ideo
virtus ei appropriať, ideo dicitur vir
tus patris, & brachium, & dextra, &
poteſt operari per filiũ. Aliter poteſt
dici, quòd virtus dicit immediatio-
rem ordinem ad actum, quàm poten
tia, quia potentia ordinatur ad opus
per diſpoſitionem, & filio appropria-
tur diſpoſitio, ideo & potentia diſpo-
ſita, & ſic patent omnia quæſita.

VTRVM PRORIETATES perſonarum ſint ipſę perſonæ, vel Deus, diuina eſſentia.

DISTINCTIO XXXIII.

De noib⁹ ſubſtãtialibus, & ꝓprietatib⁹ in comparatiõe ſm conueniẽtiã, & differentiam ad eſſentiã & pſonas diſt. 26. & 27.

POST ſupradicta interius conſiderari atq; ſubtiliter inquiri oportet, vtrũ proprietates perſonarũ, quibus ipſę pſonæ determinàtur, ſint ipſæ perſonæ, & ſint Deus. i. diuina eſſentia, an ita ſint in pſonis, vt nõ ſint perſonæ, ac per hoc nec diuina eſſentia. Quòd. n. in perſonis ſint proprietates, nemo inficiari audet, cum aperte clamet auctoritas, ꝙ in perſonis eſt proprietas, & in eſſentia vnitas. Superius quoque multis ſanctorum teſtimoniis aſtruximus, perſonas per proprietates diſtingui atque determinari, ipſaſque proprietates, tres ſcilicet proprijs expreſſimus vocabulis. Cum ergo proprietates ipſæ ab æterno fuerint, quibus ipſæ perſonæ determinantur, & differunt:

quomodo

Digitized by Google

quomodo eſſent ſi in eis non eſſent: & quomodo in eis eſſent, & ipſæ perſonę non eſſent, quin ibi eſſet multiplicitas? Quocirca ſicut proprietates eſſe in perſonis, ita & eas perſonas eſſe confitemur: ſicut ſupra auctoritate Hieronymi (vt non pigeat reuocare ad mentem) proteſtati ſumus, in expoſitione fidei ita dicentis, Sabellij hęreſim declinantes, tres perſonas expreſſas ſub proprietate diſtinguimus. Non enim nomina tantummodo, ſed etiam nominum proprietates, ideſt perſonas, vel (vt Græci exprimunt) hypoſtaſes, hoc eſt ſubſiſtentias confitemur. Ecce aperte dicit perſonas proprietatibus diſtingui, & ipſas proprietates eſſe perſonas: cuius hic verba perſtringimus, quia ſupra latius poſuimus.

Quod ꝓprietates ſint perſonę diſtin. 25.

Tom. 4. in explanatiōe Symboli ad Dama. Di. 25 Diſtin. 8

Ex prædictis cōcludit ꝓprietates eſſe perſonas, & vnā eſſentiam.

Quod proprietates ſint diuina eſſentia.

CVMQVE de ſimplicitate deitatis ſupra diſſereremus, auctoritatibus ſanctorum, ſcilicet Aug. Hilar. Iſido. necnon & Boetij euidenter monſtrauimus Deum hoc eſſe omnino quod in ſe habet, exceptoq; pater habet filiũ, nec eſt filius: filius habet patrem, nec eſt pater, & ſic eſſe in natura trium, vt qui habet, hoc ſit quod habet, & totum quod ibi eſt, vnum eſſe, vnam vitam eſſe: quæ modo non iteramus, ne faſtidium lectori ingeramus. Si ergo proprietates ibi ſunt, ſingula earum eſt id in quo eſt, & vnum eademq; vita ſingulæ ſunt. Fateamur ergo & proprietates eſſe in tribus perſonis, & ipſas eſſe perſonas atque diuinam eſſentiam.

Auctoritate aſtruit, quòd proprietas ſit natura.

QVOD enim proprietas etiã diuina natura ſit, oſtendit Hilarius, dicens natiuitatem filij eſſe naturã. Vnde in 7. lib. de Tri. ait, Vtriuſque natura non differt: vnum ſunt pater & filius. Habet ergo hoc ſacramenti natiuitas, vt complectatur in ſe & nomẽ, & naturam, & poteſtatem: quia natiuitas non poteſt eſſe ea natura, vnde naſcatur filius. Idem in 6. Natiuitas proprietas eſt, veritas eſt. Idem in 7. dicit, quod naturæ natiuitas ſit intelligẽda eſſe in natura Dei. Supra enim dixit, quod proprium patris eſt qđ ſemper pater eſt, & proprium filij eſt, quod ſemper filius eſt, ſignificans quod proprietas patris eſt pater, & proprietas filij eſt filius. His alijſque pluribus auctoritatibus aperte ſignificari videtur, qđ proprietas filij filius ſit, ſic & Deus: ita & proprietas patris & proprietas ſpiritus ſancti.

In medio libri.

Ibidem.
Ibidem.

Quidam negant, ſcilicet proprietates eſſe perſonas & diuinam naturam, & quare.

HOC autem aliqui negant, dicentes quidem proprietates in perſonis eſſe, ſed nõ eſſe perſonas ipſas: quia ita dicunt eſſe in perſonis vel eſſentia diuina, vt non ſint interius: ſicut ea ſunt quæ ſecundum ſubſtantiam dĩr de Deo, vt bonitas, iuſtitia: ſed extrin-

Obiectio eorũ prima qua volunt probare pro-

HH 4 ſecus

prietates non eſſe perſonas. Di. 25. Tomo 4. Loco præſignato: Secundæ obiectio. Lib. de tri. 1. ſtatim poſt principium li.

ſecus affixæ ſunt, atque ita eſſe rationibus probare cõtendunt. Si, inquiunt, proprietate ſunt perſonæ, non eis perſonæ determinantur. Contra quod dicimus, quia etiam ſeipſis perſonæ differunt, ſicut ſupra Hiero. loquens de patre & filio & ſpiritu ſancto dicit. Subſtantia vnum ſunt, ſed perſonis ac nominibus diſtinguuntur. Sed iterum addunt, Si proprietates ipſę diuina eſſentia ſunt, cum eſſentia non differant tres perſonæ, nec proprietatibus differunt. Quomodo enim differt pater a filio, eo quòd diuina eſſentia eſt, cum in eſſentia vnum ſint?

Reſponſio ad præmiſſa, auctoritate nitens.

HORVM doctrinis nouis & humanis commentis, verbo Hilarij reſpondeo. Immenſum eſt quod exigitur & incomprehenſibile: extra ſignificantiam eſt ſermonis, extra ſenſus intentionẽ: non enuntiatur, non attingitur, non tenetur: verborum ſignificantiam rei ipſius natura conſumit: ſenſus contemplationem imperſpicabile lumen obcæcat, intelligentiæ capacitatem quod fine nullo continetur, excedit. Mihi ergo in ſenſu labes eſt, in intelligentia ſtupor eſt: in ſermone vero nõ iam infirmitatem, ſed ſilentium confitebor, periculoſum nimis eſt de rebus tantis ac tam reconditis aliquid vltra præſcriptum cœleſte proferre, vt vltra præfinitionem Dei ſermo de Deo ſit. Forma fidei, certa eſt. Non ergo aliquid addendum eſt, ſed modus conſtituendus audaciæ: quicquid vltra quæritur, non intelligitur.

Ecc. 43.

Quomodo improbi hæretici inſiſtant alia addentes.

Tertia. obiectio.

CAETERVM hæreticorum improbitas inſtinctu diabolicæ fraudulentiæ excitata, nondum quieſcit: ſed in tanta rerũ quęſtione addit, Si paternitas & filiatio in Deo, ſiue in diuina eſſentia ſunt, eadem ergo res eſt ſibi pater & filius. Nam in quo paternitas eſt, pater eſt: & in quo filiatio eſt, filius eſt: Si ergo vna eadẽque res habet in ſe paternitatem & filiationem, ipſa generat & generatur: quod dicentes in Sabellianam hæreſim pertrahũtur, extendentes patrem in filium, cum ipſum ſibi filium proponant & patrem. Si vero negauerint in vna Dei eſſentia paternitatẽ eſſe & filiationem: quomodo ergo dicunt eſſe Deum? His atque alijs argumentorum aculeis vtuntur in ſuæ opinionis aſſertionem, vt veritatis formam diſſecent.

Reſponſio contra hanc eorum oppoſitionem, vbi traditur proprietates nõ penitus ita eſſe in Dei eſſentia, ſicut in hypoſtaſibus dicũtur.

QVORVM audaciæ reſiſtentes, atque ignorantiæ prouidentes, audebimus aliquid ſuper hoc loqui. Paternitas & filiatio non ita eſſe omnino in diuina ſubſtantia dicuntur, ſicut in ipſis hypoſtaſibus: in quibus ita ſunt, quòd eas determinant, vt ait Ioan. Damaſ. Characteriſtica idiomata ſunt, ideſt, determinatiuę proprietates

Lib. de orthodoxa fid. ca. 6.

prietates hypoſtaſeos, & non naturæ: etenim hypoſtaſim determinant & non naturam. Ideoque licet paternitas & filiatio ſint in diuina eſſentia, cum eam non determinent, non ideo poteſt dici, ꝙ diuina eſſentia & generet & generetur, vel quod eadẽ res ſit ſibi pater & filius. Ita enim proprietas determinat perſonam, vt hac proprietate hypoſtaſis ſit illa generans, & alia hypoſtaſis ſit genita, & ita non idem generat & generatur, ſed alter alterum.

Quæritur quomodo proprietates poſſunt eſſe in natura, vt tamen eam non determinent.

SED forte quæres, cum hæ proprietates nõ poſſunt eſſe in perſonis quin eas determinent, quomodo in diuina eſſentia eſſe poſſint, ita vt non eam determinent. Reſpondeo tibi, & hic cum Hilario. Ego neſcio, non requiro, ſed conſolabor me tamen: archangeli neſciunt, angeli non audierunt, ſæcula non tenent, prophata non ſenſit, apoſtolus non interrogauit, filius ipſe non edidit. Ceſſet ergo dolor querelarum; non putet homo ſua intelligentia generationis ſacramentum poſſe cõſequi. Abſolute tamen intelligendus eſt pater, & filius, & ſpiritus ſanctus. Stat in hoc fine intelligentiã verborũ. Eſt filius a patre, qui eſt vnigenitus ab ingenito, progenies a parente, vnus ab vno, nõ natura deitatis alia & alia, quia ambo vnum. Hoc credendo incipe, percurre, perſiſte, etſi nõ peruenturum ſciam, tamẽ gratulabor profecturũ. Qui enim pie infinita proſequitur, etſi non contingat, aliquãdo tamẽ proficiet prodeundo. Sed ne te inſeras in illud ſecretum & arcanũ inopinabilis natiuitatis, ne te immergas, ſummam intelligentiæ comprehendere præſumens, ſed intellige incomprehenſibilia eſſe. His alijsq; multis euidenter oſtẽditur nobis nullatenus licere maieſtatẽ perſcrutari, ius ponere poteſtati, modũ circũſcribere infinito.

Lib. de trin. l. 2. non longe a principio.

In origina li viuus a viuo. Ioan. 10

Prou. 25.

Quibus auctoritatibus opinionem ſuam, ſcilicet quod proprietas patris vel filij non ſit Deus, nunciant.

VERVNTAMEN nondum deſiſtunt impatientiæ ſpiritu agitati, ſed opinionem ſuam etiã ſanctorum auctoritatibus munire conantur, quibus oſtendere volunt proprietatem qua pater eſt pater, & proprietatem qua filius eſt filius, non eſſe Deum, ad hoc inducentes verba Aug. ſuper illum locum pſal. Et non eſt ſubſtantia, ita dicentis, Deus enim quędam ſubſtantia eſt. Vnde etiam in fide catholica ſic ædificamur, vt dicamus patrem & filiũ & ſpiritum ſanctum vnius eſſe ſubſtantiæ. Quid eſt vnius ſubſtantiæ? Quicquid eſt pater quod Deus eſt, hoc eſt filius, hoc eſt ſpiritus ſanctus. Cum autem pater eſt, nõ illud eſt quod, vel quo eſt. Pater enim non ad ſe, ſed ad filium dicitur, ad ſe autem Deus dicitur. Eo igitur quod, vel quo Deus eſt, ſubſtãtia eſt. Et quia eiuſdem ſubſtantiæ eſt filius, proculdubio filius eſt Deus. At vero ꝙ pater eſt, quia non ſubſtantiæ eſt, ſed refertur ad filium, non ſic dicimus

Pſal. 68 Tomo 8

Qualiter retorquêt verba Auguſtini ad ſuã prauitatem.

dicimus filium patrem eſſe, ſicut dicimus filium Deum eſſe. Ex his verbis ſignificari dicunt, quod proprietas patris vel proprietas filij non ſit Deus vel eſſentia diuina. Cum .n. dicit, eo ꝙ Deus eſt, ſubſtantia eſt, ſed ꝙ pater eſt, ſubſtantia non eſt: apertè (inquiunt) oſtendit id eſſe ſubſtantiam, quo Deus eſt, id vero quo pater eſt, non eſſe ſubſtantiam. Item cum ait, Pater non illud eſt, quod eſt, oſtendit eum non eſſe patrem, eo quòd ſubſtantia eſt. Non enim ſimpliciter dixit, pater non eſt illud quod eſt, ſed ait, cũ pater eſt, non eſt illud quod eſt, ſignificans quo pater eſt non eſſe illud quo eſt, ideſt eſſentiam. Hęc illi ita exponentes, ſua commenta ſimplicibus & incautis, vera videri faciunt. Nos autem aliter fore iſta

Quod aliter intelligẽda ſunt illa verba quam dicunt.

intelligenda dicimus. Dicens enim, eo quod Deus eſt, ſubſtantia eſt, ſed quod pater eſt, ſubſtantia non eſt, hoc intelligi voluit, qa eſſentia Deus eſt, & deitate ſubſtantia eſt. Eo enim ſubſtantia eſt, quo Deus eſt, & econuerſo, cuius ea eſt deitas quæ eſt ſubſtantia, & ſubſtantia quæ deitas: ſed qđ pater eſt, non eſt ſubſtantia, ideſt, non quo pater eſt, eo ſubſtantia eſt, quia proprietate generationis pater eſt, qua ſubſtantia non eſt. Ipſam tamen proprietatem ſubſtantiam eſſe non negauit. Ita etiam illud intelligendum eſt quod ait, Cum pater eſt, non illud eſt quod eſt, ideſt, non illo pater eſt, quo, vel quo ipſe eſt, ideſt, eſſentia, ſed notione.

Alijs etiam verbis Auguſtini vtuntur, vt aſſerant quod dicunt, ſcilicet proprietates perſonarum non eſſe Dei ſubſtantiam.

Diſt. 27

ITEM illis verbis Auguſtini vehementer inſiſtunt ſuperius poſitis, ſcilicet quod verbum ſecundum quòd ſapientia eſt & eſſentia, hoc eſt quod pater, ſecundum quod verbum, non hoc eſt quod pater. Si (inquiunt) verbum non eſt hoc quod pater, ſecundũ hoc

Reſpõſio.

quod eſt verbum, id ergo quo verbum eſt, non eſt illud quod pater eſt: proprietas ergo qua verbum eſt, non eſt quod pater eſt, nõ eſt igitur diuina eſſentia. Ad quod dicimus, quia licet ſecundum quod verbum, non ſit quod pater eſt, ea tamẽ proprietas qua verbum eſt, eſt id quod pater eſt, ideſt, diuina eſſentia, ſed non eſt hypoſtaſis patris.

De nominibus ſubſtantialibus, & proprietatibus in comparatione ſm conuenientiam, & differentiam ad eſſentiam, & perſonas.

DISTINCT. XXXIII.

Poſt ſupradicta interius conſiderari &c.

Expoſi.

SVPRA egit Magiſter de nominibus ſubſtantialibus, & proprietatibus per ſe & ſigillatim. Hic tertio loco agit de his in comparatione, & hoc ſm conuenientiam, & differentiam, & habet pars iſta duas partes. In prima quærit Magiſter de ꝓprietatibus in comparatione ad eſſentiã & perſonas. In ſecunda vero agit de cõparatione perſonæ, ſiue rei naturæ ad naturam, infra diſtin. xxxiiij. prædictis adiiciendum eſt &c. Prima pars habet duas partes ſecundum duo opera ſapientis. Quorum primum eſt non mentiri, de quibus nouit. Et ſecundum eſt mentientẽ poſſe manifeſtare. Vnde in prima parte primo oñdit, & probat

Diuiſio.

bat veritatem. In ſecunda eã defendit contra falſitatem,ibi,hoc autẽ aliqui negant. Prima pars habet quatuor partes. In prima oñdit ꝙ ꝓprietates ſunt pſonæ, & in perſonis ꝑ naturam ipſius proprietatis,quia æterna eſt,& diſtincta. In ſecunda oñdit illud idem per violẽtiam auctoris Sabellii,ibi,Sabellii hæreſim declinantes,vbi ponit auctoritates Hieron. In tertia oñdit hoc ipſum per naturã diuinæ ſimplicitatis,ibi.Cumq; de ſimplicitate diuinitatis. In quarta oñdit ꝙ proprietates non tantũ ſunt perſonę,ſed etiam diuina eſſentia. Et hoc probat efficacia auctoritatis,ibi,ꝙ vero proprietas etiã diuina natura ſit, vbi ponit auctoritatem Hylarii. Similiter ſecunda pars in qua ponit Magiſter veritatis probatæ defenſionẽ ponendo aliorũ rationes, & ſuas reſponſiones,ſm ꝙ duplex eſt modus impugnãdi veritatem, ſcilicet per rõnes & auctoritates, ita hæc pars habet duas partes. In prima ponit rõnes, & reſponſiones. In ſecunda auctoritates, ibi. veruntamen nondum deſiſtunt, &c. Prima pars habet quatuor partes. In prima ponit obiectionem, qđ ꝓprietates non ſint perſonæ, & quia rõnalis erat,reſpondet ad veritatem. Secundo vero ſubiungit aliam rõnẽ, & quia curioſa videtur,reſpondet ad hominem non ad rõnẽ, ibi,Sed iterũ addunt &c. Tertio adhuc reſumit rationem illorum,& reſpondet ad veritatem,ibi Ceterum hæreticorum improbitas &c. Quarto & vltimo ſubiungit eorum interrogationem,& qa curioſa erat,præfigit terminũ humanæ inquiſitioni,ibi. Sed forte quæres cum hæ proprietates &c. Et quælibet iſtarum partium poſſet ſubdiuidi,ſcilicet ꝙ primo ponit oppoſitionem,& ſecundo rñſionem,& illud manifeſtũ in litera,eſt. Vltima pars,in qua rñdet Magiſter auctoritatibus quas inducunt,ſimiliter habet duas partes ſm duas auctoritates Auguſtini, quas inducunt,& prima ſumpta eſt ab expoſitione Pſalmiſtæ,ſecunda vero ſumpta eſt ab Auguſtino vi.de tri. Prima pars ponitur ibi. Veruntamen nondum deſiſtunt. Et ſecunda ponĩt ibi. Item,illis verbis Auguſt. Et quælibet harum poteſt ſubdiuidi, quia primo ponit auctoritatem ſine rõnem,ſecundo vero diſſoluit.

Horum doctrinis nouis & humanis &c.

Videtur inſufficienter rñdere,quia non ſoluit argumentum, ſed dicit qđ eſt incomprehenſibile, & videtur qđ iſta euaſio nulla ſit,aut em̃ argumentum neceſſario cõcludit,aut ſophiſtice. Si neceſſario,tunc ergo cum procedit ex veris,concluſio eſt vera. Si non neceſſario,tũc ergo ſophiſticum eſt, ſed vnum ſophiſma non eſt incõprehenſibile,& ita videtur ꝙ male aplicet auctoritatem Hilarii. Reſp. dicendum ꝙ ad argumentum facile eſt reſpõdere, quia ibi eſt ſophiſma ſm accidens,proprietas eſt eſſentia,& eſſentia non diſtinguitur,ergo nec ꝓprietas,ſed hoc Magiſter non dicit incõprehenſibile,ſed dimittit tanquam ſophiſticum, & indignum diſcuſſione maiorum. Sed illa quæſtio veritatis, quæ ſequitur, incomprehenſibilis eſt ſm ſtatum viæ,qñ ſi per omnimodã identitatem prædicatur eſſentia de ꝓprietatibus,& econuerſo,hæc diſtinguitur & illa non,& hoc eſt nobis incomprehenſibile. Quia em̃ videmus per ſpeculum,intelligimus per ſimilitudinem ſumptam a creaturis,& hoc nullum ſub cœlo habet ſimile,imo ſolius Dei proprium propter ſummam ſimplicitatem,ideo dicit Magiſter eſſe incomprehenſibile. Nec eſt ſimile de genere, & differentia, quia genus prædicatur de differentia, & hoc diſtinguit,& illud non,quia non prædicatur per identitatem. Ideo cum Hilarius dicit, ꝙ eſt incomprehẽſibile, & deſcribit incomprehenſibilitatem quantum ad triplicem vim,quantum ad receptiuam,cum dicit incõprehenſibile, &c. quantum ad expreſſiuam cum dicit extra ſermonis ſignificationem,quantum ad indicatiuam, cum dicit extra ſenſus intẽtionem, & alia quæ ſequuntur his tribus aptantur, vt patet inſpicienti.

Dub. 1

Reſpon. 1

Quo-

Quorum audaciæ reſiſtẽtes &c.

Dub. 2. Dicit qđ proprietates quæ ſunt in
hypoſtaſibus, & eas determinãt, in eſ
ſentia ſunt, ſed eam non determinãt.
Videtur eſſe oppoſitio, quia oĩs ꝓprie
tas eſt determinatiua eius in quo eſt,
alioquin in illo non eſt: ergo ſi ꝓprie
Reſpon. tates determinant eſſentiã, non ſunt
2 in eſſentia. Reſp. dicendum, ꝙ Magi-
ſter bene reſpondet, quia hæc præpo
ſitio in, notat diuerſas habitudines.
Aliter enim dicitur pater in filio, ali-
ter paternitas in patre. Pater eñ in
filio eſſe dicitur non ſicut proprietas
diſtinctiua, ſed ſicut perſona conſub-
ſtantialis; pr̃nitas vero in pr̃e, ſicut ꝓ
prietas diſtictiua. Sic vult dicere Ma-
giſter, ꝙ aliter ſunt, ſiue dicuntur eſſe
proprietates in eſſentia, quam in per
ſona. Nam in eſſentia dicuntur eſſe ꝓ
pter identitatem, ita ꝙ in, omnino di
cit identitatem. In perſonis dicuntur
eſſe, ſicut veræ proprietates in hypo
ſtaſibus, & determinationes in deter
minatis. In creaturis autem non eſt
vnus modus ſine alio, quia proprie-
tas non omnino idem eſt cum eo cu-
ius eſt proprietas, & ideo in creaturis
non dicitur eſſe proprietas in aliquo
niſi in eo cui inhæret, non ſic in di-
uinis.

Reſpondeo tibi & hic cum Hi-lario &c.

Dub. 3 Videtur falſum ꝙ dicit, qđ ſolutio
nem iſtius quæſtionis Archangeli ne
ſciunt. cum enim ſint comprehenſo-
res, cõſtat ꝙ oĩa cognoſcũt quæ ſunt
de ſubſtantia gloriæ, ergo cognoſcũt
diſtinctionem perſonarum, & eſſen-
tię vnitatem & modum, ergo vident
quare ꝓprietates determinant hypo-
ſtaſim, non eſſentiam. Et iterum, ſi cõ
prehenſio erit de quibus eſt modo fi
des, & nos modo fide tenemꝰ, ergo in
Reſpon. patria cognoſcemus. Reſp. Dicendũ
3 ꝙ ſicut dicit Augu. de tri. ſicut fouea
dicitur eſſe cęca, non ꝙ ipſa non vi-
deat, ſed quia quod habet non oñdit
aliis, ſic Angeli dicuntur ignorare, &
ſancti, propter hoc ꝙ non reuelãt ta-
lia, ſed magis intelligibilia, & quia ta
lia non habẽt ſimile in creatura, imo
magis diſſimile, dicuntur nobis incõ
prehenſibilia. Et remouet Hilarius
triplicem cognitionem quã habemus
de rebus diuinis. Vna eſt per Angelõ 4
rum reuelationem, alia per Propheta
rum illuſtrationem, tertia per Apoſto
lorum prædicationem. Et dicit Angẽ
los non audire, quia ipſi recipiunt re-
uelationem a maioribus, & nobis ex
primunt. Magiſter ergo bene reſpon
det, oſtendendo inſufficientiam. Si .n. 5
quæratur quare proprietas eſt in per
ſona, vt diſtinguens, in eſſentia non:
reſpondetur ꝙ perſona ſe habet ad
aliam, & refertur, & diſtinguitur, & ſi
hoc reſpondeatur, adhuc manet quæ
ſtio quare perſona refertur, ergo rñ-
detur quia vna eſt eſſentia tres perſo
nę. Si tu quæras huiuſmodi omnino 6
ſimile, non inuenies, & ideo in funda
mento fidei oportet ſiſtere.

Nos autem aliter fore iſta intel-ligenda &c.

Notãdum ſuper iſta ſolutione Ma-
giſtri quam ponit hic, qđ locutiones
iſtæ quas proponit Aug. ſcilicet pa-
ter non eſt eo ſubſtantia quo eſt pr̃ &
cõſimiles, duplices ſunt, qa ablatiuus
importat habitudinem in rõne for-
mæ, ſiue cauſę formalis, quamuis in
diuinis nõ cadat vere habitudo cau-
ſę quantum ad rem, tamen quantum
ad rõnem intelligendi. Poteſt ergo
cauſalitas cadere ſub negatiõe, vt ſit
negatio cauſalitatis, & tunc locutio
eſt vera, & in hoc ſenſu accipit Aug.
& Magiſter expoñit. Eſt enim ſenſus
non eo eſt Deus quo pr̃, qa paternita
te eſt pater tanquam ratione dicendi
vel intelligendi: nõ ſic autem pater-
nitas eſt rõ dicendi ipſum eſſe Deum
vel intelligendi, & tunc locutio vera
eſt, & nihil facit ꝓ Porretano. poteſt
iterum eſſe cauſalitas negationis, &
tunc eſt falſa, & eſt ſenſus, non eo
eſt Deus quo pater, id eſt quantum
ad id quòd eſt pater, non eſt Deus, &
in hoc ſenſu accipit Porretanus, &
ita eſt falſus intellectus, & ſic non
accipit Aug.

Ad

Artic. 1 AD intelligentiam præſentis diſtinctionis quatuor quęrũtur Primo, quæritur de comparatione proprietatis ad perſonam. Secundo, de comparatione proprietatis ad eſſentiam. Tertio, de comparatione vnius ꝓprietatis ad aliam. Quarto, de comparatione eiuſdem proprietatis ad ſeipſam.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Proprietas & pſona licet in modo ſe habendi differant, proprietas tamen eſt perſona, & in perſona.

Ad opp. DE comparatione ꝓprietatis ad perſonam. Et quæritur vtrũ proprietas ſit perſona. Et quod nõ, oſtenditur hoc modo. Vbicunque eſt vere determinans & determinatum ſm rem, ibi determinans differt a determinato. Nam ſi non differt, non eſt determinãs vere, ſed totum eſt determinatum, ſed pſona in diuinis eſt vere determinatũ, & proprietas vere determinans, quia proprietas vere, & nõ ſm modum dicendi ſolum diſtiuguit perſonã, ergo proprietas differt a perſona, ſed differentia non prædicatur de ſe in abſtractione, ergo nec proprietas de perſona, vel econuerſo. Item. Vbicunq; eſt vere abſtractũ, & concretum, ibi differt ꝙ abſtrahitur ab eo à quo abſtrahitur, ſed proprietas ſignificat in cõcretione ad perſonã cum dicitur, pr̃, & in abſtractiõe cum dr̃ paternitas, & non tantum eſt differentia in modo loquendi, quia aliquid dicitur de patre ꝙ non de paternitate, ergo vere differt paternitas a pſona: ſed quod uere differt ab alio, non prædicatur de eo in abſtractione, ergo &c. Item. Vbicunque eſt abſolutum, & reſpectiuum, abſolutum non eſt ipſe reſpectꝰ quantumcumque ſeipſo referatur. Vnde quamuis materia ſeipſa referatur ad formam, tamen non eſt ipſe reſpectus ad formam, ergo cum in diuinis perſona vere ſit ſubſtantia abſoluta, relatio ſit verus reſpectus, quantumcumque ſeipſa referatur perſona, nõ eſt verus reſpectus, ſiue ipſe reſpectus nec econuerſo, ergo proprietas nõ eſt ipſa perſona. Ex his tribus ſuppoſitionibus arguebat Porretanus, ꝙ perſona non eſt proprietas, nec ecõuerſo, & quia omne ꝙ eſt in perſona, eſt perſona propter ſummam ſimplicitatẽ, arguebat ulterius, ꝙ proprietates nõ ſunt in perſonis, ſed aſſiſtũt. Et quod iſta poſitio ſit conueniens, videtur auctoritate Boetii de trinitate. Dicit em̃ ꝙ relatio non in eo ꝙ eſt eſſe cõſiſtit, ſed in cõparatione. Item. Hoc ipſum oſtenditur rõne, qa oẽ ꝙ aduenit alicui, & recedit ſine ſui mutatione, non prædicat aliquid ꝙ ſit in illo, ſed ſolum eſt aſſiſtens, ſed relatio eſt hmõi, vt patet ĩ dextro, & ſiniſtro, ergo &c. Cum ergo proprietates ſint relatiões nõ ſunt perſonę, nec in perſonis, ſed aſſiſtunt. Cõtra. Omne ſimpliciſſimũ eſt id ꝙ habet, excepto eo ad ꝙ relatiue dicitur. Hæc eſt Auguſt. in xi. de trini. & per ſe nota eſt, ſed diuina pſona eſt ſimpliciſſima, aliter non eſſet Deus, & non dicitur relatiue ad proprietatem, ergo eſt proprietas. Item. Omne perfectiſſimum eſt omne illud a quo perficitur, & denominatur, hęc eſt per ſe nota, quia aliter denominãs & perficiens eſſet perfectius eo. Et Auguſtinus iſtam proponit vj. de tri. dicens, ꝙ ipſe Deus eſt maximus, ideo eſt ſua magnitudo, ſed perſona diuina eſt perfectiſſimum quid, & denominatur ſua proprietate, ergo perſona eſt ſua proprietas, & pater eſt paternitas. Item. Omne ſimpliciter primum eſt, quicquid habet excepto eo, quod ex illo. Nam ſi habet aliquid, ꝙ nõ ſit ab ipſo, vel ꝙ nõ ſit ipſum, illud eſt ęque primum vt ipſum, ergo ipſum non erit ſimpliciter primũ, ſed pater habet paternitatem, & paternitas non eſt ab ipſo, & ipſe eſt ſimpliciter primus, ergo pater eſt paternitas, eadem rõne filius eſt filiatio, & ſpiritus ſanctus proceſſio. Ex his concluditur, ꝙ ꝓprietates non ſunt tantum perſonæ, ſed etiam in perſonis. Et qđ illud verum ſit vr̃ auctoritate Hiero ny. Tres inquit perſonas expreſſas ſub

Fundamenta.

Cap. 6.

Iu expoſi, ſymbo. ad Damaſc.

ſub ꝓprietatibus diſtinguim⁹. in lib.
de expoſitione fidei catholicę ad Phi
lippum. Item. Hoc videtur ratione.
Quia oē ꝙ eſt, aut eſt ens per ſe, aut in
ſe, aut in alio. Proprietates igitur, aut
ſunt per ſe entes, & ita ſubſtantia, aut
in alio. Si in alio, nō niſi in perſonis,
quia proprietas non eſt niſi in eo cu-
ius eſt proprietas. Si per ſe, ergo pro-
prietas eſt ſubſtātia, aut ergo creata,
aut increata, aut media. Sed non crea-
ta, nec media, iſtud cōſtat, ergo reſtat
ꝙ increata, ergo ſunt perſonæ.

7 RESP. Dicendum, ꝙ de compa
ratione ꝓprietatis ad perſonam tri-
plex fuit opinio. Prima poſitio fuit,
ꝙ proprietates non ſunt perſonę, nec
in perſonis, ſed aſſiſtūt perſonis, ſicut
relationes. Et rō quę mouit iſtos, fuit
perſonarum pluralitas, & diuina ſim
plicitas. Quia enim perſonæ, plures
ſunt, plures habet proprietates, quæ
vere differentes ſunt, & quia differen
tes ſunt, ſi eſſent in perſona auferrent
ei ſimplicitatem, quæ cum non poſſit
auferri a diuinis, poſuerunt ꝓprieta
tes eſſe aſſiſtentes perſonis, non eſſe ꝑ
ſonas, & huic videtur conſonare na-
tura relationis, quæ non videtur eſſe
in ſubſtantia, nec prædicare aliquid
in ſubiecto, ſed dicere reſpectum ad
aliud. Et hæc poſitio & ſi rationabi-
lis aliquo modo fuit, tamen ſtare non
poteſt, quia ponebat relationes in di
uinis, nec Deum eſſe, nec creaturam,
vnde etiam ī principio ſui modicum
continet errorem, tñ ducebat ad ma-
gnum, & ideo retractata fuit in conci
lio Remenſi, & Magr̄ Gilbertus Por-
retanus ore ꝓprio retractauit. Ideo
fuit ſecunda opi. multum differēs ab
iſta, videlicet ꝙ ꝓprietates oīno ſint
perſonæ, nec differant niſi ſolūmodo
in mō loquendi, & tñ ſunt tres ꝓprie
tates, ſicut ſunt tres perſonæ. Et iſta
poſitio fundata eſt ſimiliter ſuꝑ diui
nam ſimplicitatem. Quia enim perſo
næ ſunt ſimpliciſſimę, ſeipſis diſtin-
guuntur, & ipſæ ſunt ſuæ proprieta-
tes, nec habent alias differētes re, ſed
ſolo modo loquendi. Et iſta poſitio
fuit Magr̄i Præpoſitiui, & magis eſt
ꝓbabilis quā pręcedens. Attamen ip
ſa improbata eſt ſupra diſt. xxvj. q̄a
vna perſona plures habet relationes,
quæ ſunt veræ relationes, & plures ꝑ
ſonæ, habent vnam proprietatem, &
vna pſona alio & alio modo ſe habet
ad filium, & ad ſpiritum ſanctum, &
ſm rem. Ex quo neceſſario ſequitur,
ꝙ realiter aliquo modo differt ꝓprie
tas a perſona, & non ſolum in modo
loquēdi, ſicut dicebat Magr̄ Prępoſi-
tiuus. Et propter hoc intelligēdum,
ꝙ vtraque prædictarum poſitionum
aliquid veri dicit, & in aliquo deficit.
Nā prima quæ dicebat ꝙ proprieta-
tes aliquo modo differant a perſonis,
verum dixit, ſed in hoc male, ꝙ dixit
ſimpliciter differre. Sequens quæ di-
xit, ꝙ proprietates ſint perſonæ, verū
dixit, ſed in hoc exceſſit qd̄ dixit, qd̄
nullo modo differāt a perſonis. Ideo
ex his duabus poſitionibus cōflatur
vna, & communis poſitio, quā tenent
modo Magr̄i communiter, ꝙ ꝓprie-
tates ſunt perſonæ, & in perſonis, tñ
aliquo modo differunt a perſonis. Et
ꝙ iſta poſitio ſit conueniens, patet ſi
quis inſpiciat naturam ꝓprietatum.
Dictum enim eſt ſupra cum quærreba
tur quid eſſet proprietas in diuinis,
ꝙ erat relatio: dictum eſt etiā quod
relatio rōne comparationis quam ha
bet ad ſubiectum, tranſit in ſubſtan-
tiam ī diuinis, & ideo de ſubiecto ſuo
omnino vere prædicatur, vt pr̄ eſt pa
ternitas. Ratione vero comparatio-
nis quam habet ad obiectum, manet
veriſſime in diuinis, & habet quodā-
modo differentiā a perſona. Nec fa-
cit ſm hoc compoſitionem ſed diſtin
ctionem reſpectu cuius eſt. Compoſi-
tio enim attenditur per comparatio-
nem ꝓprietatis ad ſubiectum, diſtin-
ctio reſpectu obiecti. Et ex hoc patet
ꝙ proprietas eſt perſona, & in perſo-
na, quia idem eſt per eſſentiā ſiue mo
dum eſſendi, differt tñ quantū ad mo
dum ſe habendi. Concedendæ igitur
ſunt rōnes, qd̄ proprietates ſunt pſo-
næ, & in perſonis, vt patet ex dictis.

RESP. ad primum argumentū.
Quia enim aliquantulam habet dif-
ferentiā proprietas, & perſona penes
modū ſe habēdi, ideo proprietas ve
re determinat, & diſtinguit: hoc tñ
non tollit prædicationem, quia mo-
dus

dus ille non addit aliam eſſentiam.
8 A D illud ꝙ obiicitur ſecundo de abſtractione, Dicendũ, ꝙ non eſt abſtractio ſm rem, ſed ſolum ſm modum intelligendi, & loquendi, quia abſtractio reſpicit ſubiectum in quo; & ſm illum reſpectum tranſit, quia tñ manet ĩ comparatione ad terminũ, hinc eſt ꝙ relatio non tm̃ modo loquendi differt, nec tamen oportet ꝙ ſit vera
9 abſtractio. A D illud ꝙ obiicitur ſecundo, ꝙ abſolutum nõ dicitur de reſpectiuo, Dicendum, qđ verum eſt in creatura, quia reſpectꝰ ipſe verus, aut eſt alius per eſſentiam, aut in comparatione ad aliud per eſſentiam, vt materia & forma, quorum neutrũ eſt in diuinis: vnde reſpectꝰ. in creaturis ponit dependentiam, & ideo priuat ſummam ſimplicitatem, & ideo non prædicatur in creatura. Omne enim ſimpliciſſimum eſt independẽs omnino. In diuinis autem relationes dicũt reſpectum ſine dependentia, & ideo nõ priuãt ſummã ſimplicitatem, & ideo
10 dicuntur de hypoſtaſi. A D illud qđ obiicitur, qđ oẽs relationes ſunt aſſiſtentes. Dicẽdum, ꝙ eſſe in relatione dicuntur a Boetio. non quia non ſint in re, ſed quia cum ſint in re, non ſint in ea abſolute, ſed in comparatione ad alterum, quo quidem mutato & corrupto, contingit relationem pariter corrumpi & deſinere, propter hoc ꝙ non eſt in ſubiecto abſolute, ſed ad alterum, nihilominus eſt in ſubiecto. Ex hoc patet rñſio ad illud qđ obiicit. Nam illud non habet veritatem niſi in ente abſoluto, non reſpectiuo. Et trahitur ex ratione & verbis Boetii. Et ratione, quia quando dico hoc eſſe ordinatum ad aliquid, non nihil dico de illo de quo dicitur, & quãdo de aliquo ꝙ nõ habet ordinem fit habens ordinem, quia nõ erat illud ad qđ ordinaretur, & ideo ordo erat in potentia in hoc non rõne ſui, ſed rõne ad hoc ꝙ eſt, quantum ex parte ſui erat in actu, & ideo nulla mutatione facta in ipſo, ſed in obiecto, introducitur in eſſe & deſinit, & hoc patet ex verbis Boetii, quia Boetius nõ negat ſimpliciter, quod relatio nõ in eo ꝙ eſt eſſe conſiſtit, ſed nõ totaliter conceſſit, vnde dicit, non poteſt prædicatio relatiua quicquam rei de qua dicitur per ſe addere, vel minuere, vel mutare, quia non tota in eo quod eſt eſſe conſiſtit. Ex hoc innuit qđ aliquo modo conſiſtit, & ideo nec in creaturis, nec in Deo verum eſt dicere quod relatio non ſit in aliquo, ſed verũ eſt dicere, quod non tota eſt in aliquo abſolute.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Quanquam eſſentia & proprietas habeãt diuerſum modum ſe habendi, quia eſſentia dicit abſolutum, proprietas vero reſpectum ad terminũ: eſſentia nihilomninus eſt proprietas, & vice verſa.

SECVNDO quæritur de comparatione proprietatis ad eſſentiã. Et quæritur vtrum ꝓprietas ſit eſſentia. Et quod ſic videtur, quia eccleſia cantat. In ꝑſonis adoretur proprietas, ſed nihil eſt adorandum latria, niſi diuina eſſentia, ergo &c. vnde Bernard. Illam proprietatem quæ Deus non eſt, non mihi adorabilem credo. Item. Eſſentia eſt in perſona, & proprietas, aut ergo ſunt ibi per differentiam, aut per indifferentiam. Si per differentiã, ergo perſona eſt compoſita, qđ eſt inconueniens. Si per indifferentiam oĩmodam, ergo proprietas eſt eſſentia, & eſſentia eſt propriatas. Item. Proprietas aut eſt aliquid, aut nihil. Si nihil, ergo aut pſona nõ diſtinguit, aut diſtinctio perſonæ nihil eſt. Si aliquid eſt, ſed oẽ quod eſt aliquid eſt eſſentia vel creata. vel increata, ſed proprietas non eſt eſſentia creata, hoc manifeſtũ eſt, ergo increata. Item. Omne qđ eſt, aut eſt Deꝰ, aut melius Deo, aut minus bonum, aut maius. Proprietas ergo aut eſt Deus, aut melius, aut maius, aut minus. Sed maius non poteſt eſſe, quia Deus eſt quo maius excogitari non poteſt. Minus nõ poteſt eſſe

quia

Fundamenta.

De conſideratione

Digitized by Google

quia tunc pater eſſet minor quam ſit
Ad opp. ipſe, ergo Deus eſt. Contra. Auguſti.
dicit & habetur ſupra diſt. xviii. Nõ
eo eſt Deus quo pater, ſed deitate eſt
Deus, paternitate eſt pater, ergo dei-
tas non eſt paternitas, imo aliud & a-
liud. Item hoc vr̃ ratione. Hæc eſt cõ
ceptio animæ per ſe vera, quod nõ eſt
idem principiũ diſtinguẽdi & vnien
di formaliter loquendo, ſed eſſentia
eſt rõne vniendi, ergo eſſentia, & pro
prietas non ſunt idem. Item. Nul-
la proprietas proprie prædicatur de
aliqua eſſentia ſiue ſubſtantia, niſi ſit
in illa, ergo ſi proprietates dicuntur
de diuina eſſentia, ergo ſunt ĩ illa, ſed
proprietas ponit rem ſuam circa ſu-
biectum in quo eſt, ergo cum rei pro
prietas ſit reſpectus, & ad reſpectum
ſequatur diſtinctio, de neceſſitate pro
prietates ponunt diſtinctionem circa
diuinam eſſentiam, ſi ſunt in illa, ſed
hoc eſt inconueniens, ergo &c. Item.
Si eſſentia eſt proprietas, aut ergo per
ſe, aut per accidens. Si ꝑ ſe, ergo cui-
cũque ineſt eſſentia, & paternitas: ſed
hoc eſt falſum, ergo ſi eſt vera, eſt ve-
ra per accidens, ergo cum in diuinis
non ſit ponere accidens, nec per acci
dens, patet &c. Item. Si proprietas eſt
diuina eſſentia, cum diuina eſſentia,
vel ſubſtantia ſit creatrix & creet, er-
go proprietas creat, quod non conce
ditur. Quæritur ergo, quare conce-
ditur quod paternitas ſit eſſentia, & qđ
etiam ſit adoranda, non tñ quod ſit
creatrix, vel ſapiens.
11 RESP. Sicut Magiſter tangit in
litera, aliquorũ poſitio fuit, & imponi
tur Pictauenſi, quod proprietas nec
ſit eſſentia, nec in eſſentia, ſed ſolum
aſſiſtens. Sed iſta poſitio manifeſte im
probata eſt, quia neceſſe eſt quod ſit
diuina eſſentia, ſi eſt aliquid. Propter
hoc ad intelligentiam obiectorum in
telligendum, ſicut prænotatũ eſt, qđ
relatio ratione comparationis ad ſu
Diſſentit biectum tranſit in ſubſtantiã, & ideo
Scot. di. 2. proprietas eſt diuina ſubſtantia. Ra
par. 2. q. 1 tione vero comparationis ad termi-
& 4. diſt. num ſiue obiectum, remanet, & quan
8. de attri- tum ad hoc eſt diſtincta, & differt ab
butis, & di eſſentia, nõ quia dicat aliam eſſentiã,
ſtinc. 13. ſed alium modum ſe habendi, qui ꝑ
comparationem ad eſſentiam, vel per primi de
ſonam dicit modum nihil addẽs. In diſtinctio-
cõparatione vero ad correlatiuum, ne emana-
vere dicit rem & diſtinctionẽ, & ideo tionum.
non eſt variata in ratione intelligen-
di, nec compoſitio in re. ſed vera di-
ſtinctio. Et quoniã iſte reſpectus non
dicit aliud, quam eſſentiam ipſi com-
paratus, ſimiliter nec aliud quam per
ſonam, ideo vere eſt eſſentia & perſo-
na, ſed quia vltimus reſpectus ille nõ
eſt eſſentia ad aliud, ſed perſonę ad ꝑ
ſona, ideo reſpect⁹, & relationes (pro
prie loquẽdo) ſunt in perſonis, non
in eſſentia, quia perſonę ſm eos refe-
runtur & diſtinguuntur, in eſſentia
autem non: quia nec refertur, nec di-
ſtinguitur. Sunt tñ in eſſentia diuina
loquẽdo communiter & improprie,
vt dicatur in diuina eſſentia, omne ꝙ
eſt diuina eſſentia, vel omne quod eſt
in eſſentia, vel perſona. 12
AD illud ergo quod obiicitur, ꝙ
alio eſt Deus, alio eſt pater. Dicendũ
ꝙ ablatiuus dicit rõnem dicendi, vel
denominandi, vnde & alietas ꝑ abla-
tiuum ſignificata, attenditur ſolum
quantum ad modum, non quantum
ad eſſentiam, vt patet. AD illud ſi- 13
militer qđ obiicitur, qđ non idẽ eſt
principium diſtinguendi, & vniẽdi,
patet rñſio, qa proprietas diſtinguẽ
di in eo ꝙ differens non eſſentia, ſed
modo, qui modus non dicit compoſi
tionem quia tranſit in ſubſtantiã, nec
dicit ſolum intellectum, quia res eſt,
& manet reſpectu obiecti. AD illud 14
ꝙ obiicitur, ꝙ nõ prædicatur de ſub-
ſtantia. Dicendum, ꝙ non pdicatur
de ſubſtantia vt de ſubiecto, nec per
inhærẽtiam, ſed ſolum de perſona ſic
prædicatur. Vnde de eſſentia prædi-
catur, quia eſſentia, & ꝓprietas ſunt
vnum in perſona, non quia vnum ſit
in alio. AD illud ꝙ obiicitur, vtrũ 15
prædicatur per ſe, aut per accidẽs. Di
cendum, quod nõ ꝑ ſe, quia per per-
ſonam. Non per accidens, qa perſo-
na nõ eſt aliud ab eſſentia. Qñ igitur
ſicut res diuinę ſuperexcedũt res in-
feriores, ſic & prædicatio prædicatio
nem. AD illud ꝙ vltimo obiicitur 16
quod ſi eſſentia creat, & proprietas.
Dicendum eſt ad hoc, ꝙ quamuis ꝓ-
prietas

Digitized by Google

prietas ſit eſſentia, tamen eſſentia nõ ſupponit proprietatem, nec econuerſo. Vnde non ſequitur, quòd illud qđ conuenit eſſentiæ, cõuenit pſonæ, vel econuerſo, aliqua tñ cõneniunt eſſentiæ, & ꝓprietati, aliqua non. Vñ notandũ, ꝙ quædã dñr de diuina eſſentia in ſe, vtputa illa, q̃ dñr in oppoſitione ad creaturam, vt immenſa, increata, & huiuſmodi, & hæc dñr de proprietatibus. Aliqua dñr de diuina eſſentia, vt in pſonis, vt eſſe cõicabile, & eſſe in tribus vnã. Talia cõueniũt eſſentię, vt hñt rõnem formæ, & in hoc differt ratio eſſentiæ, & ꝓprietatis, & alia non dñr de proprietatibꝰ. Rurſus aliqua dñr de eſſentia vt eſſe principium operationũ, eſſe potẽtem, ſapientem, volentem, & creare, & talia nõ dñr de proprietatibus.

27 Vnde notandũ, ꝙ adiectiua eſſentialia, quæ eſſentiam in ſe reſpiciunt, vt eſſe diuerſum a creatura, dñr de proprietatibus, quæ autem de ipſa formaliter, ſiue vt eſt forma, vel vt eſt principiũ, nõ dñr, & ſic patẽt oĩa quęſita.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Duæ notiones vnius perſonæ, in concreto de ſe inuicem prædicari poſſunt, in abſtracto vero nequaquam.

Ad opp. DE comparatione vnius notionis ad aliam. Et quærit̃ vtrum vna notio, ſiue ꝓprietas vniꝰ perſonæ prædicet̃ de alia. Et ꝙ ſic, vr̃ ſyllogiſmo expoſitorio. De neceſſitate.n. ſequit̃, vt dr̃ in arte priorum, Hoc A eſt B, hoc A eſt C eodem demonſtrato. ergo C eſt B, & fundatur iſte ſyllogiſmus ſuper illud principium p ſe notum, quæcunque vni, & eidẽ ſunt eadẽ, ĩter ſe ſunt eadẽ. Fiat ergo talis ſyllogiſmꝰ, Pater eſt pr̃nitas, pr̃ eſt innaſcibilitas, ergo pr̃nitas eſt innaſcibilitas. Si tu dicas, ꝙ accidens peccat contra iſtã conſequentiã, & contra iſtud principiũ, vt patet hic, Petrus eſt indiuiduũ, Petrꝰ eſt hõ, ergo hõ eſt indiuiduũ: Cõtra hoc obiicit̃, quia vbi eſt accidens, ibi eſt accidentalis p̄dicatio, ſed cum dr, pr̃ eſt pr̃nitas, pr̃ eſt innaſcibilitas, nõ eſt accidentalis p̄dicatio, quia eſt in abſtractione, ergo non eſt ibi accñs. Item. Bene ſequit̃ concretiue, pr̃ generat, pr̃ eſt innaſcibilis, ergo innaſcibilis gñat, & tñ ſic magis importat̃ p̄dicatio p modum accidentis, ergo multo fortius ſequitur in abſtracto: ergo hæc eſt vera, paternitas eſt innaſcibilitas. Item. Hoc oſtenditur a minori ſic. Maior eſt vnio ꝓprietatum in vna pſona, ſiue in ſuppoſito incõicabili, q̃ ꝓprietatum in vna natura cõi, ſed tanta eſt vnio ꝓprietatũ in vna natura cõi, ꝙ vna eſt alia, vt bonitas eſt ſapientia, ergo multo fortius in perſona vna ꝓprietas p̄dicat̃ de alia. Item. Maior eſt vnio ꝓprietatum in vna pſona. q̃ ꝓprietatis, & eſſentiæ in pſona, quia ibi vnio quãtum ad rem eſt æqualis, & quantum ad modum magis conuenit ꝓprietas cum ꝓprietate, q̃ ꝓprietas cum natura, ſiue eſſentia, ſed tanta eſt vnio eſſentiæ, & ꝓprietatis in pſona, ꝙ vna de alia p̄dicatur, vt pr̃nitas eſt deitas: ergo &c. Item. Maior eſt vnio ꝓprietatis in vna pſona, q̃ duarũ natura ĩ eadem pſona, ſed pp conuenientiã naturarũ in vna pſona Chriſti eſt cõmunicatio idiomatum, quia Deus eſt hõ, & hõ Deus, ergo pari ratione pp conuenientiam ꝓprietatũ in vna hypoſtaſi, vna de alia p̄dicat̃. Contra. Fundamenta. Sicut ſe habet pſona ad pſonã, ita notio ad notionẽ, ſed vna pſona non p̄dicat̃ de alia perſona, ergo nec vna notio de alia notione. Item. Quod p̄dicat̃ de aliquo in abſtractione nõ facit numerum cum illo, ergo ſi notio de notione prædicatur, non ſunt plures, ſed vna. Item. Si notio prædicatur de notione, ergo ſpiratio eſt generatio, & ſpirare eſt generare, ergo cum hæc ſit vera. Pater ſpirat ſpiritum ſanctũ, & hæc erit vera, pr̃ generat ſpiritum ſanctum. 19

RESP. Dicendum, ꝙ eſt prædicatio per identitatem, & prædicatio per inhærentiam. Prædicatio per inhærentiam eſt in concretione, & hæc eſt in ratione ſuppoſiti, vt album eſt 18

muſicum. Prædicatio vero ꝑ identitatem eſt in abſtractione,& ratione formæ,non ſuppoſiti, vt iuſtitia eſt bonitas. Dico ergo, ꝙ notio ad notionem dupliciter pōt cōparari, vel in concretione, vel in abſtractione. Si in concretione,ſic vna prædicatur de alia, vt generans eſt ſpirans, & pr̄ eſt innaſcibilis, & hoc quia conueniunt in ſuppoſito. Si autem in abſtractione, quia tunc notio pure importat ipſum reſpectum,& in vna eademque perſona ſunt diuerſi reſpectus ſine ſui cōpoſitione, & hoc ſm diuerſas comparationes, ſic vna de alia prædicatur.

20 AD illud ergo quod obiicitur de ſyllogiſmo. Dicendum, ꝙ contra illū ſyllogiſmum peccat accidēs, ſicut patet in exemplo prius poſito, vnde nō valet forma ſyllogiſmi. Similiter illud principium intelligendum eſt ſecundum idem. Non.n. ſequit̄, quòd ſi aliqua duo ſunt ſimilia vni, quòd ſint ſimilia inter ſe, niſi ſint ſimilia ſm idem. Similiter etiam oportet in relationibus, ad hoc quòd ſit identitas vnius ad aliam, quòd non tantū eadem ſint ſm idem, verumetiam ad idem ſint. Quoniam ergo relationes diuerſæ in eadem perſona non ſunt ad idem, ſiue ad eundem, ideo non ſequitur, quòd ſi conueniant in ſuppoſito, quòd ꝑꝑ hoc conueniant inter
21 ſe,& ſic patet, quòd nec ſyllogiſmus, nec principium conuenit. AD illud quod obiicitur, quòd non eſt ibi accidens: Dicendum, quòd fallacia accidentis non ſolum attenditur quantum ad prædicatum accidentale, ſed etiam attenditur quantum ad principij variationem, ita quòd in vna ſola acceptione ſua conueniat, in alia ſit extraneū, ſic eſt in propoſito. Nā pater ſecundum aliam comparationem eſt innaſcibilitas, ſm aliam eſt paternitas: ita quòd paternitas nullo modo dicit comparationē ad prius, nec poſitiue, nec priuatiue, quantum eſt de ſua ratione: & ideo patet, &c.
22 AD illud quod obiicitur per ſimilitudinem vnionis duorum in tertio: Dicendum, quòd prędicatio per idētitatem poteſt eſſe tripliciter. Aut ita, quòd eſſentia comparetur ad eſſentiam, aut eſſentia ad proprietatē, aut proprietas ad proprietatem. Quādo ergo eſt prædicatio per identitatem per comparationem eſſentiæ ad eſſentiam, notatur identitas eſſentialis, vt cum dicitur, magnitudo eſt bonitas. Quando iterum per comparationē eſſentiæ ad proprietatem: ſimiliter notatur identitas eſſentialis. Quando vero eſt comparatio proprietatis ad proprietatem, quia proprietas nō importat niſi rationem, & relationē, ſiue reſpectum, tunc notatur identitas rationis. Et hinc eſt, ꝙ vna proprietas eſſentialis prædicatur de altera, & proprietas de eſſentia, quia vniformis modus ꝓdicandi eſt in his ad ſeinuicē, & ad illud ī quo cōueniūt, quia per identitatem eſſentiæ. Sed nō ſic eſt cum proprietas prædicatur de proprietate. Nam cum proprietas ꝓdicatur de perſona, notatur conuenientia in ſubſtantia, & eſſentia, & ſuppoſito. Cùm autem prædicatur de alia proprietate, notatur conueniētia in ratione, & reſpectu. Et ideo non eſt ſimile, immo eſt ibi accidens, conueniunt in ſubſtantia, ergo in re
ſpectu. AD vltimum de conuenien- 23
tia naturarum in vna perſona patet reſponſio, quia non eſt cōmunicatio idiomatum in abſtractione, ſed in concretione, quia deitas non eſt humanitas, ſed Deus eſt homo, ſimiliter in ꝓpoſito eſt, ideo patēt omnia.

QVAESTIO IIII.

CONCLVSIO.

Notiones, & proprietates perſonales non poſſunt ſe ipſas denominare: cum tales denominationes notionum emanationem, quæ ad perſonam terminatur, conſignificent.

DE comparatione eiuſdē ꝓprietatis ad ſeipſam. Quæritur ergo vtrum eadem proprietas, ſiue notio prædicetur de ſe denominatiue. Et quòd ſic videtur per ſimi- Ad opp.

Digitized by Google

per ſimile, quia adiectiua eſſentialia
denominant abſtracta, vt magnitu-
do eſt magna, & bonitas eſt bona, er-
go pari ratione generatio generat, &
ſpiratio ſpirat. Item. Quia in pri-
mis eſt ſtatus, ideo a ſeipſis denomi-
nãtur, vnde vnitas ſeipſa eſt vna, er-
go cum proprietates perſonales non
habeãt priores, imo ipſę primæ ſint,
ſeipſas denominant. Item. Indefini-
ta affirmatiua æquipollet particulari,
ergo ſimpliciter conuertitur, ſed hęc
ſimpliciter conceditur, gñans eſt pa-
ternitas, ſiue generatio, ergo genera-
tio eſt generans. Item. Si hæc non cõ
ceditur, Paternitas eſt generans, aut
hoc eſt propter repugnantiam a par
te rei, aut a parte modi. Non a par-
te rei, quia eadem res eſt. Non a par-
te modi, quia eadem proprietas, &
relatio importatur, ergo nullo mo-
do eſt ibi repugnãtia, ergo locutio
Fundamenta. ſimpliciter eſt vera. Contra. Sicut ꝓ
priũ proprietatis eſt diſtinguere, ſic
proprium eſt perſonæ aliam produ-
cere, ſed hæc eſt falſa. perſona diſtin
guit, quia non diſtinguit, imo diſtin-
guitur, ergo & hæc eſt falſa, proprie-
tas generat. Item. Omne quod refer-
tur eſt aliquid, excepto eo quod rela-
tiue dicitur: ſed proprietas non eſt re
latio, ergo proprietas non refertur:
ſed generare eſt referre, ergo ꝓprie-
tas non generat. Itẽ. Proprietas im
portat originem, & relationem, ergo
ſi ſupra ſe reflectitur, & ſeipſam de-
nominat, tunc ergo originis erit ori-
go, & relationis relatio, quod habet
Philoſophus, & omnis ratio pro in-
conuenienti. Item. Cum dicitur, ge-
neratio generat, aut verbum cõſtrui-
tur ratiõe ſuppoſiti, aut rõne formę;
non formæ, quia reſpectus non agit:
nec ratione ſuppoſiti, quia ſuppoſi-
ta notione nõ ſupponitur perſona, ali
quid enim conuenit perſonæ, quod
non notioni, vt ſupra oſtenſum eſt,
ergo locutio ſimpliciter eſt falſa.
24 RESP. Dicendum, quòd prædi-
ctæ locutiones ſunt falſæ: nulla enim
notio denominat ſeipſam. Et ratio
huius eſt, qa denominatio notionis
importat emanationẽ, vt actũ, impor
tat & relationẽ, & qm̃ ꝓductio ꝓprie
eſt ſuppoſiti nõ formæ, ſimiliter &
relatio alicuius, vt ſuppoſiti; ideo oĩs
talis denoĩatio cõcernit ſuppoſitum,
nõ ſic eſt de ꝓprietatibus eſſentialibꝰ
velut ẽ de primis, vt de vno, & vero,
imo reſpiciunt formã, ideo denoĩant
ſeipſas. Qđ quia nõ eſt in hmõi adie
ctiuis notionibꝰ, non pñt locutiones
eſſe veræ ratione formæ. Ratione ve-
ro ſuppoſiti nõ pñt eſſe veræ, qa no-
tio non ſupponit perſonam, qa plu-
res notiones ſunt in eadem perſona.
Eſſentia tñ ſupponit ſubſtantiam, qa
eſt vna eſſentia, & vna ſubſtantia, &
ideo hæc eſt vera, deitas creat, quia
Deitas ſupponit Deũ, hæc aũt falſa,
pr̃nitas gñat, qa nõ ſupponit pr̃em.
Quod obiicit de cõditionibꝰ eſſen
tialibus, & de primis, patet ꝙ non eſt
ſimile rõne iam dicta. Põt tñ nihilo-
minus alia rõ aſſignari, qa reſpectus
reflexus ſupra abſolutũ ibi quietaẽ,
itaque abſolutũ reſpectui dat funda-
mentũ, & reſpectus dat cõplemẽtum:
ſed cũ reſpectꝰ reflectit ſupra ſe, quia
vterq; dicit cõparationẽ ad alterũ
vnus non põt dare fundamentũ, nec
alter cõplementum; & ideo non põt
reflecti, ſed in ſimplicibus primis cu-
iuſmodi eſt veritas: quia aut nõ im-
portant relationẽ, aut ſi importãt, im
portant relationẽ quæ cõiter reſpicit
ſubſtantiã, & eiꝰ ꝓprietates, vt puta
eſſe a Deo, ideo ſupra ſe reflectuntẽ, nõ
ſic in ꝓpoſito, quia ꝓductio reſpicit
perſonã. AD illud quod obiicit, ꝙ
hæc eſt vera, gñans eſt pr̃nitas. Dicen 25
dũ ꝙ gñans ſubijcit rõne hypoſtaſis,
& ita notaẽ ꝑdicatio ꝑ idẽtitatẽ, ſed
cũ ꝑdicatur pr̃, accipit rõne formæ:
ideo mutatur modus accipiẽdi, ideo
nõ ſequiẽ. Si tñ intelligreẽ rõne ſup-
poſiti ꝑdicari, vera eſſet, tunc. n. eſſet
ſenſus, pr̃nitas eſt ille q gñat, ſed tũc
nõ ſequiẽ, gñatio gñat, imo eſt ibi ac-
cidens. AD illud qđ obiicit, ꝙ repu- 26
gnantia nõ ſit ibi: Dicendũ, ꝙ ibi eſt
repugnãtia a parte modi intelligen-
di, nam notio non denominat niſi
ſuppoſitum, vnde talis modus non
cõuenit notioni. Vnde ſicut hæc eſt
falſa, albedo eſt alba, ſic in propoſito
eſt intelligendum.

II a OPINIO

OPINIO QVORVNDAM NON idem eſſe perſonam, & eſſentiam, vel naturam dicentium, & eandem eſſentiam non poſſe eſſe patrem, & filium, & ſpiritum ſanctum.

DISTINCTIO XXXIIII.

De compa ratione perſonæ, ſiue rei naturæ ad naturã, vel de cõparatione perſonarũ ad eſſentiã

PRAEDICTIS autem adiiciendum eſt, quòd quidam peruerſi ſenſus homines in tantam proſilierunt inſaniam, vt dicerent non idem eſſe naturam Dei, & perſonam, ſiue hypoſtaſim, dicentes eandem eſſentiã non poſſe eſſe patrem, & filium ſine perſonarũ confuſione. Si enim (inquiũt) ea eſſentia, quę pater eſt, eſt filius, idem ſibi pater eſt, & filius. Si hanc rem dicis eſſe patrem, aliam quære quàm dicas eſſe filium. Si vero aliam non quæſieris, ſed eandem dixeris, idem genuit & genitus eſt. Propter hæc & huiuſmodi inter naturam, & perſonam diuidunt, ita vt non recipiant vnam deitatis naturam, & ſimplicem eſſe tres perſonas. Idque teſtimonio Hilarij defendere nituntur, qui in 8. lib. de Trini. quærens, vtrum Apoſtolus ſpiritum Dei nominans, & ſpiritũ Chriſti, idem ſignificauerit vtroque verbo, inquit ita, Gentium prædicator volens naturæ vnitatem in patre, & filio docere ait, Spiritus Dei in vobis eſt, ſi quis autem ſpiritum Chriſti nõ habet, hic non eſt eius. Si autem ſpiritus eius, qui ſuſcitauit Ieſum, & cætera. Spirituales omnes ſumus, ſi in nobis eſt Dei ſpiritus, ſed & hic ſpiritus Dei eſt, & ſpiritus Chriſti. Et cum Chriſti ſpiritus in nobis eſt, eius ſpiritus in nobis eſt, qui ſuſcitauit Chriſtum. Et cum eius, qui ſuſcitauit Chriſtum in nobis eſt ſpũs, & ſpiritus in nobis eſt Chriſti, nec tamen non Dei eſt ſpiritus, qui in nobis eſt. Diſcerne ergo o hæretice, ſpiritũ Chriſti a ſpiritu Dei, & excitati a mortuis ſpiritum Chriſti a ſpiritu Dei Chriſtum a morttuis excitantis. Cum qui habitat in nobis ſpiritus Chriſti, ſpiritus Dei ſit, & ſpiritus Chriſti a mortuis excitati ſpiritus Dei tantum ſit Chriſtum a mortuis excitantis. Et quęro nunc, in ſpiritu Dei vtrum naturam, an rem naturæ ſignificatam exiſtimes. Non eſt enim idem natura, quod res naturę, ſicut non idem eſt homo, & quod hominis eſt, nec idem eſt ignis, & quod ipſius ignis eſt, & ſecundum hoc non eſt idem Deus, & quod Dei eſt. Huius dicti occaſione præfati hæretici dogmatizauerunt non idem eſſe perſonã, & naturam Dei, aſſerentes naturam Dei non eſſe tres perſonas, intelligentes in his pręmiſſis verbis Hilarij per rem naturę perſonam, & nomine naturæ diuinam naturam. Et ideo dicunt Hilariũ interrogaſſe hæreticum, vtrum per ſpiritum Dei putaret ſignificatam eſſe naturam, an rem naturæ, vt ſic oſtenderet diſtinguendũ eſſe inter naturam, & rem naturæ, ideſt perſonam.

Auctoritatẽ, quę perſ eis facere videtẽ ponit de lib. Hilar. paulò ante medium.

Roma. 8.

Quæſtio Hila. vtrũ in ſpiritu Dei natura, vel res naturæ ſignificata ſit. Ibi.

Quòd nõ eſt idẽ natura quod res naturę

Oſtendit quem ſenſum trahant ex illis verbis.

Digitized by Google

Hic docet quomodo eis obuiat ipſius ſcripturæ circunſtantia, & qualiter prædicta intelligi debeant, & quod ſpiritus ſanctus eſt res vnius naturæ patris, & filij, & eſt ipſa natura.

HOC quidem dicunt, non intelligentes pia diligentia ſcripturæ circunſtantiam, qua conſiderata, percipi poteſt quomodo præmiſſa dixerit Hilarius. Subſequenter enim in eadem ſerie oſtendit in ſpiritu Dei aliquando ſignificari patrem, vt cum dicitur, Spiritus Domini ſuper me. Aliquando ſignificari filium: vt cum dicitur: In ſpiritu Dei eijcio dæmonia, naturæ ſuæ poteſtate ſe dæmones eijcere demonſtrans. Aliquando ſpiritũ ſanctum, vt ibi, Effundam de ſpiritu meo ſuper omnem carnem. Quod dicit conſummatum fuiſſe, cum Apoſtoli ſpiritu ſancto miſſo, omnibus linguis locuti ſunt. Deinde quare hanc diſtinctionem fecerit, & quòd in ſuperioribus per verba Apoſtoli idem ſpiritus ſanctus ſignificatus ſit, & quòd ipſe ſit res vnius naturæ patris, & filii, aperte oſtendit inquiens ita. Hæc idcirco ſunt demonſtrata, vt quacunque parte hæretica falſitas ſe contuliſſet, finibus veritatis concluderetur. Habitat enim in nobis Chriſtus, quo habitante habitat Deus, & cum habitat in nobis ſpiritus Chriſti, non aliud habitat quam ſpiritus Dei. Quòd ſi per ſpiritum ſanctum Chriſtus in nobis intelligitur eſſe, hunc tamen ita ſpiritum Dei, vt ſpiritum Chriſti eſſe noſcendum eſt, & cum per naturam Dei natura ipſa habitat in nobis, indifferens natura filij creditur eſſe a patre, cum ſpiritus ſanctus, qui eſt ſpiritus Chriſti, & Spiritus Dei res naturæ demonſtretur vnius. Quæro nunc ergo quomodo non ex natura vnum ſunt. A patre procedit ſpiritus veritatis, a filio mittitur, & a filio accipit. Sed omnia quę habet pater filij ſunt. Idcirco qui ab eo accipit, Dei ſpiritus eſt, & idem ſpiritus Chriſti eſt. Res naturæ filij eſt, ſed & eadem res & naturæ patris eſt, & Dei excitâtis Chriſtum a mortuis ſpiritus eſt, & idem ſpiritus Chriſti eſt a mortuis excitati. In aliquo differt Chriſti, & Dei natura, ne eadem ſit, ſi pręſtari poteſt, vt ſpiritus, qui Dei eſt, non ſit etiam Chriſti. Eſt ergo in nobis ſpiritus Dei, & eſt in nobis ſpiritus Chriſti: & cum ſpiritus Chriſti ineſt, ineſt ſpiritus Dei. Ita cũ quod Dei eſt, & Chriſti eſt, & quod Chriſti eſt, Dei eſt, non poteſt quid aliud diuerſum Chriſtus eſſe, quàm Deus eſt. Deus igitur Chriſtus eſt vnus cum Deo ſpiritus, ſecundum illud, Ego & pater vnum ſumus. In quo docet veritas vnitatem eſſe naturæ, non ſolitudinem vnionis. Ecce ſi hęc verba diligenter attendas, inuenis ſpiritum ſanctum rem naturę dici patris, & filij, & eũdem dici eſſe naturam Dei, vbi dicitur, per naturam Dei natura ipſa habitat in nobis, ſi per ſpiritum ſanctum Chriſtus eſt in nobis. Itaque in Trinitate non ita diſtinguendum eſt inter naturam, & rem naturæ, ſicut in rebus creatis, quia

Paulò inferius. Eſa. 61 Matt. 12. Iohel. 2. Verba Hilarii ponit quibus ſpiſſorum intelligentia aperit. Ephe. 3. 1. Cor. 3. Hilarius paulò inferius. Iohã. 10. Lib. 1. de tri. in medio libri.

Lib. 8. ante mediũ.

(vt ait Hilarius) comparatio terrenorum ad Deum nulla eſt, & ſi qua comparationum exempla interdum afferuntur, nemo ea exiſtimet abſolute in ſe rationis perfectionem continere. Non enim humano ſenſu de Deo loquendum eſt.

Quod propter res creatas illud dixerit, non idem eſt natura, & res creaturæ.

A D naturam ergo rerum creatarum reſpiciens (inquit) Non idem eſt natura quod res naturæ, ſubiiciens exempla de ipſis creaturis. Inde oſtendens erroris eſſe ſub menſura creaturarum metiri creatorem, addit. Et ſecundum hoc non idem eſt Deus, & quod Dei eſt: ac ſi diceret, Si ad inſtar creaturarum de creatore ſentis, cogeris fateri, quia non idem eſt Deus, & quod Dei eſt, quod dicere impium eſt, cum ſpiritus Dei Deus ſit, & Dei filius ſit Deus.

Quod non aliud eſt Deus, & quæ ſua ſunt, ita vt inſint, alia enim ſunt quæ inſunt, alia quæ non inſunt.

Hilar. li. 8 de Tri. in loco ſuperius ſignato, & lib. 4 in princi.

N O N ergo ſecundum corporales modos (vt in eadem ſubdit ſerie) accipienda ſunt hæc quæ de Deo dicuntur, vbi euacuans opinionem eorum qui ita putant aliud Deum eſſe, & aliud quod Dei eſt, aliudque naturam Dei, & rem naturę, vt eſt in creaturis, aperte docet non aliud eſſe Deum, & aliud quod Dei eſt, aliudque naturam Dei, & quæ ſua ſunt, ita vt inſint illi, ſic dicens, Homo, aut aliquid ei ſimile cum alicubi erit, alibi non erit: quia id quod eſt, illic continetur vbi fuerit infirma ad id natura eius, vt non vbique ſit qui inſiſtens alicubi ſit, Deus autem immenſę virtutis, viuens poteſtas, quæ nuſquam non abſit, nec deſit vſquam: quę ſe omnem per ſua edocet, & ſua non aliud quam ſe eſſe ſignificat, vt vbi ſua inſint, ipſe eſſe per ſua intelligatur. Non autem corporali modo cum alicubi ſit, non etiam vbique eſſe credatur, cum per ſua in omnibus eſſe non deſinat. Non autem aliud ſunt quam quod ipſe eſt, quæ ſua ſunt. Et hæc propter naturæ intelligentiam dicta ſunt. His verbis aperte ſignificatur (ſi tamen intelligis hæretice) quia diuina natura non aliud eſt ab his, quæ ſua ſunt, ita vt inſint, & per illa in

Diſt. 5. & diſt. 25.

Quòd aliqua eſt in rõne intelligẽtiæ diſtinctio cũ dĩ hypoſtaſis, & cũ dĩ eſſẽtia.

omnibus ſuis eſt, quæ non inſunt. Sua enim ſunt etiam quæ non inſunt, id eſt, omnes creaturæ, & ſua ſunt, quæ inſunt, vt tres perſonæ, quæ ſunt eiuſdem naturæ, & eadem natura, ſicut ſupra Auguſtini teſtimonio firmauimus dicentis, tres perſonas eſſe eiuſdem eſſentiæ, vel eandem eſſentiam, ſed non ex eadem eſſentia: ne aliud intelligatur eſſentia, aliud perſona. Non tamē diffitemur aliquam diſtinctionem habendam fore ſecundum intelligentiæ rationem, cum dicitur hypoſtaſis, & cum dicitur eſſentia: quia

ibi

ibi ſignificatur quod eſt cõmune tribus, hic vero non. Eſt tamen hypoſtaſis eſſentia, & econuerſo. Fateamur ergo vnum atq; idem eſſe tres perſonas ſecundum eſſentiam, differentes autem proprietatibus. Vnde Aug. ſuper locum prætaxatum pſalmi ait, Quæris qd ſit pater? Rñdetur, Deus. Quæris quid ſit filius? Reſpondetur, Deus. Quæris quid ſit pater & filius? Reſpondetur, Deus. De ſingulis interrogatus, Deum reſponde. De vtroque interrogatus, non Deos, ſed Deum reſponde. Non ſic in hominibus. Tāta enim eſt ibi ſubſtantiæ vnitas, vt æqualitatem admittat, pluralitatem non admittat. Si ergo tibi dictum fuerit, cum dicis filium Dei eſſe quod pater eſt, profecto filius pater eſt. Reſponde, Secundum ſubſtantiam tibi dixi hoc eſſe filium quod pater eſt, non ſecundum id quod ad aliud dicitur. Ad ſe enim dicitur Deus, ad patrem dicitur filius. Rurſumque pater ad ſe dicitur Deus, ad filium pater dicitur. Quod dicitur ad filium pater, non eſt filius: quod dicitur filius ad patrem, non eſt pater: quod dicitur pater ad ſe, & filius ad ſe, hoc eſt pater & filius, ideſt, Deus.

Tomo 8. in explanatione 68. pſalmi ſuper illo, & nō eſt ſubſtantia.

Vtrum ita poſſit dici vnus Deus trium perſonarum, vel tres perſonæ vnius Dei, vt dicitur vna eſſentia trium perſonarum, & tres perſonæ vnius eſſentiæ.

HIC conſiderandum eſt: cum Deus ſit diuina eſſentia, & ita dicatur vnus Deus eſſe tres perſonæ, ſicut vna eſſentia dicitur tres perſonę, vtrum ita valeat ſane dici, vnus Deus trium perſonarum & tres perſonæ vnius Dei: ſicut dicitur vna eſſentia triū perſonarum: & tres perſonæ vnius eſſentiæ. In his locutionibus ſcripturæ vſus nobis æmulandus videtur, vbi frequenter reperitur ita dictum. Vna eſt eſſentia triū perſonarū, & tres ſunt perſonæ vnius eſſentię: nuſquam autem occurrit legiſſe, vnum Deum triū perſonarum, vel tres perſonæ vnius Dei. Quod ideo puto ſanctos doctores vitaſſe, ne ita forte acciperetur in diuinis perſonis, vt accipitur cum de creaturis ſimile quid dicitur. Dicitur.n. Deus Abraham, Iſaac, & Iacob, & Deus omnis creaturę. Quod vtique dicitur propter principium creationis, vel glorię priuilegium, & creaturæ ſubiectionem, vel ſeruitutem. Cum ergo in trinitate nihil ſit creatum, vel ſeruiens, vel ſubiectum, nō admiſit fides in trinitate talem locutionis modum. Ita etiam econuerſo, non dicitur de Dei eſſentia, qđ ipſa ſit eſſentia Abrahā, Iſaac, & Iacob, vel alicuius creaturæ: ne creatoris & creaturæ naturā confundere videamur.

Vſum ſcripturæ in his ſequēdū tradit. Quare nō conſueuerit ſcriptura dicere vnū Deū trium pſonarum & ecōuerſo, cum dicat vnā eſſentiā triū perſonarum. Exod. 3

Quod licet potentia, ſapientia, bonitas de Deo ſecundum ſubſtantiam dicantur in ſcriptura: tamen ſolent hæc nomina diſtincte ad perſonas interdum referri.

EX prędictis conſtat, quòd ſicut eſſentia, ita potentia, ſapientia, bonitas de Deo dicuntur ſecundum ſubſtantiam. Quæ autem

Diſt. 22. 23. & 29.

ſecundum ſubſtantiā de Deo dicuntur, tribus perſonis pariter cōueniunt. Vna eſt ergo potentia, ſapientia, bonitas patris & filij & ſpiritus ſancti, & hi tres eadem potentia, eadem ſapientia, eadem bonitas. Vnde aperitur in trinitate ſumma eſſe perfectio. Si enim ibi deeſſet potentia, vel ſapientia, vel bonitas, nō eſſet ſummum bonum. Sed quia ibi eſt perfecta potentia, infinita ſapientia, incomprehenſibilis bonitas, recte dicitur & creditur ſummum bonum. Cumq; vnum & idem penitus ſit in Deo potentia, ſapientia, bonitas: in ſacra tamen ſcriptura frequenter ſolent hæc nomina diſtincte ad perſonas referri, vt patri potentia, filio ſapientia, ſpiritui ſancto bonitas attribuatur, quod quare fiat, non eſt ocioſum inquirere.

Quare id fiat, ſcilicet quod patri potentia, filio ſapientia attribuatur.

ID ergo ſacri eloquij prudentia facere curauit, ne Dei immēſitatem ſimilitudine creaturę metiremur. Dixerat enim ſcriptura ſacra, quia Deus pater eſt, & quod Deus filius eſt: & audiuit hoc homo qui hominem patrem viderat, Deum patrem non viderat: cogitare cœpit ita eſſe in creatore vt viderat eſſe in creaturis, a quibus hęc nomina translata ſunt ad creatorem: in quibus pater eſt prior filio, filius eſt poſterior patre, & ex antiquitate in patre defectus, ex poſteritate in filio imperfectio ſenſus ſolet notari. Ideo occurrit ſcriptura dicens patrem potentem, ne videatur prior filio, & ideo minus potens, & filium ſapientem, ne videatur poſterior patre, & ideo minus ſapiens.

Quare ſpiritui ſancto bonitas attribuitur.

DICTVS eſt etiam ſpiritus ſanctus Deus, & dictus eſt habere ſpiritum Deus: & videbatur hoc quaſi nomen inflationis, & tumoris. Vnde humana conſcientia ad Deum pro rigore & crudelitate accedere metuit. Ideoque ſcriptura temperauit ſermonē ſuum, ſpiritum bonum nominans, ne crudelis putaretur qui mitis erat: non quod pater ſolus ſit potens vel magis potens, & filius ſolus ſapiens vel magis ſapiens, & ſpiritus ſanctus ſolus bonus vel magis bonus. Vna eſt ergo potentia, ſapientia, bonitas triū, ſicut vna eſſentia. Ideoque ſicut dicitur filius homouſios, ideſt, conſubſtantialis patri, ita & coomnipotens.

De hoc noīe homouſion, vbi in auctoritatē receptum ſit & quid ſignificet.

Cap. 14 HIC non eſt prætermittendum quod Auguſtinus in libro 3. contra Maximinū dicit de hoc nomine homouſion, quo Latini tractatores frequēter vtūtur. Pater (inquit) & filius vnius ſunt eiuſdemque ſubſtantię. Hoc eſt illud homouſion, quod in concilio Niceno aduerſus hæreticos Arrianos a catholicis patrib⁹ veritatis auctoritate firmatum eſt. Quod poſtea in concilio Ariminenſi, propter

pter nouitatem verbi minus quam oportuit intellectam (quã tñ fides antiqua pepererat) multis paucorum fraude deceptis, hæretica impietas ſub hęretico imperatore Conſtantino labefactare tentauit. Sed poſt non longum tempus libertate fidei catholicæ prævalente, poſtquam vis verbi ſicut debuit intellecta eſt, homouſion illud catholicæ fidei ſanitate longe lateque diſtenſum eſt & diffuſum. Quid enim eſt homouſion, niſi vnius eiuſdemque ſubſtãtiæ? Quid eſt inquam homouſion, niſi ego & pater vnum ſumus? Nõ ergo inter profanas vocum nouitates hoc vitandum eſt. Ioan.10

De nominibus quæ tranſlatiue & per ſimilitudinem de Deo dicuntur.

PRAETEREA ſciendum eſt, quod in aſſignatione diſtinctionis nominum, inter alia quę ſupra diligenter executi ſumus, quædam diximus tranſlatiue & per ſimilitudinem de Deo dici, vt ſpeculum, ſplendor, character, figura & huiuſmodi: de quibus pio lectori breuiter trado quod ſentio, vt ſcilicet ratione ſimilitudinis conſiderata ex cauſis dicendi, dictorum intelligentiam aſſumat, ſed catholicam.

Nihil dignum excellentia ineffabilis Trinitatis ſe tradidiſſe dicit, ad alia tranſiturus.

DE ſacramento vnitatis atque Trinitatis ſummæ & ineffabilis multa iam diximus. Nihil tamen eius ineffabilitate dignũ tradidiſſe profitemur, ſed potius ex nobis mirificatam eius ſcientiam, nec potuiſſe nos ad illam peruenire.

De comparatione perſonę, ſiue rei naturæ ad naturam. Vel de comparatione perſonarum ad eſſentiam.

DISTINCT. XXXIIII.

Prędictis adiiciendum eſt, quod quidam peruerſi ſenſus homines &c.

Expoſi. SVPRA egit Magr̃ de
comparatione proprie-
tatum ad pſonas & eſſen
tiam, hic ſecũdo agit de
comparatione perſona-
rum ad eſſentiam. Et hoc facit in hac
diſtinctione, quæ in tres partes diuidi
tur. In prima agit de cõparatione ſe
cundum prædicationẽ. In ſecunda ſe-
cundum appropriationẽ, ibi. Ex præ-
dictis conſtat q̃d ſicut eſſentia, ita
potentia &c. In tertia annectit capitu
lum de tranſlatione, vt ſic tractatum
iſtum perducat ad cõſummationem, Diuiſio.
& hoc ibi. Præterea ſciendum eſt q̃d
in aſſignatione. Prima pars habet
quatuor partes. In prima ponit erro
rẽ quorundam dicentium perſonas
nõ eſſe naturam, & hoc cum ſumma
confirmatione, ſcilicet auctoritate Hi
larii. In ſecunda ipſius auctoritatis ſa
num intellectũ, ex verbis Hila. ſequen
tibus elicit, p quę etiam errorem illo
rum elidit, ibi. Hoc quidã dicunt nõ
intelligentes &c. In tertia quandam
quæſtionẽ incidentem diſſoluit, qua-
re non dicunt tres pſonæ vnius Dei,
ſicut dicũtur tres pſonæ vnius eſſen-
tiæ, ibi. Hic conſiderandũ eſt cũ Deus
ſit diuina eſſentia &c. Similiter ſecũ-
da pars in qua Magr̃ agit de appro-
priatione habet tres partes. In prima
dicit & oſtẽdit ꝙ communia appro-
priantur. In ſecunda rõnem reddit
appropriationis, ibi. Id ergo ſacri elo
quij &c. In tertia, quia hoc nomen
homou-

homouſion dicit comparationē eſſentiæ, ſiue naturę ad pſonas, vſum eius determinat eſſe caholicum, & veritati fidei eſſe conſonum, ibi. Hic nō eſt prætermittendū ꝙ Aug. &c. Item, tertia pars in qua agit Magr̃ de nominū tranſlatione, poſſet diuidi contra totum tractatum præcedentem de diuinis noibus. Sed quia Magr̃ parū, aut nihil determinat de his noibus, ideo potius incidenter cum epilogatione eſt polita. Vnde hæc particula duas habet partes. In prima quandam generalem de noibus trāſlatiuis tradit inſtructionem. In ſecunda vero ponit prędictorū epilogationem, in qua tractatum de ſacramēto trinitatis, & vnitatis finit, oſtēdēs in ſe in hoc tractatu potius defeciſſe, quam ſuffeciſſe propter materiæ altitudinem, & hoc facit ibi, de ſacramento vnitatis atque trinitatis &c.

Huius dicti occaſione pręfati hęretici &c.

Dub. 1 Videtur qđ Magiſter male reputet
1 hæreticos illos, qui dicebant naturā
non dici de perſonis. Quia videt Da
maſcenus dicere idem ꝙ illi dicebant
cum dicit, de hypoſtaſi non eſt deita-
tem dicere, ergo cum deitas dicat na
Reſpon. turam, patet &c. Reſpon. Dicēdum
ꝙ verbum Damaſceni ſimpliciter in
tellectum, generat ſiniſtrum intelle-
ctū, & qui ſic ītelligeret ſicut ſonat,
hæreticus eſſet, ſed ipſe Damaſcenus
intelligit cum præciſione, ſcilicet qđ
deitas non dicitur de vnica hypoſta
ſi tantum, imo de omnibus.

In ſpiritu Dei aliquando ſignificari patrem, ſicut illud Eſa. lxi. Spiritus Domini ſuper me &c.

Dub. 2 Videtur male dicere quia Hieron.
dicit ibi in glo. qđ de illo ſpiritu in-
telligitur de quo dicitur, Eſa. xi. Re-
quieſcet ſup eum: & conſtat ꝙ ibi ac
cipitur ꝓ perſona ſpirit⁹ ſancti. Item
hoc videt alia auctoritate, quia alius
Euangeliſta Luc. xj. dicit. Si in digi
to Dei eijcio demōia glo. exponit di
gito pro ſpiritu ſancto q̃ eſt tertia in
Trinitate perſona. Reſp. ꝙ iſte rōnes Reſpon.
non concludunt cōtrarietates, quia 2
vna ſcriptura pluribus modis poteſt
exponi. Nā in illa auctoritate in qua
dicitur Eſa. lxi. Spiritus dñi ſup me
&c. agitur de miſſione filii, & qm̃ fi-
lius poteſt intelligi miſſus ſm diuinā
naturā, & ſic intelligitur (proprie lo-
quēdo) miſſus a patre ſolum, ideo ſpi
ritus dñi, ſtat ibi pro pr̃e. Si autem in
telligatur de miſſione ſm humanam
naturam, ſic intellligitur de ſ. ſ. ꝙ ut
eſt tertia in Trinitate perſona. Simi-
liter intelligendum de auctoritate ſe
quenti ꝙ poteſt intelligi vtroque mo
do, ſed tamen ſpiritus accipitur ali-
ter & aliter.

In aliquo differt Chriſti, & Dei natura, ne eadem ſit ſi pręſtari poteſt, vt ſpiritus qui Dei eſt, non ſit etiam Chriſti.

Videtur ſic male dicere, quia argu- Dub. 3
mentum hoc non valet. Filius eſt fi- 3
lius pr̃is, & non ſpiritus ſancti, ergo
differt natura patris & ſpirit⁹ ſancti,
ergo cum ſpiritus dicat perſonam, ar
gumentum illud nō ualet ꝙ fecit Hi-
la. Reſp. poteſt dici ꝙ Hilā. loquitur Reſpon.
de ſpiritu ſm ꝙ nominat naturā, ſic
autem non habet inſtantiā ſuum ver
bum. Nihilominus tñ ſi intelligatur
de ſpiritu prout dicitur pſonaliter,
adhuc veritatem habet, nā cum ver-
bum non poſſit eſſe ſine ſpiritu, tunc
habetent pr̃ & ſuum verbū duos ſpi-
ritus, & ita non eſſent vnius naturę.
Pręterea ſi ſpiritus patris non eſſet fi
lii, non oriretur a Chriſto, & ſi non
procederet ab eo, non diſtingueretur
originaliter, ergo eſſentialiter, ſed ſpi
ritus Dei & Deus ſunt vnum eſſentia
liter, ergo oporteret ꝙ ſpiritus & De⁹
eſſentialiter differrent, ſiue diſtin-
guerentur.

Non idem eſt natura quod res naturæ: hanc ſententiā intelli telligit Hila. ſolū in creaturis.

Contra. videtur illa ſolutio nō eſſe Dub. 4
cōueniens, quia Hila. loquitur de ſpi 4
ritu

ritu Dei pront ſignificat naturam, & rem naturę, quod ſi nulla eſt differentia, nullā deberet vim facere vt videt̃, quod ſi facit vim in ſpiritu, prout ſignificat naturam & rem naturę, ergo videtur diſtinctio inter huiuſmodi
Reſpon. facienda. Reſp. dicēdum, quod cum dr̃ ab Hila. aliud eſt natura, aliud res naturæ, aut intelligitur de alietate a parte rei, ſic illi hæretici intelligebāt & ſic habet veritatem ſolum in creaturis. Alio modo poteſt dicere alietatem, ſiue differentiam ſm̃ rationem, & ſic habet veritatem in diuinis, & ſic intelligit Hila. & dicit Aug. quod aliud eſt eſſe patrem, aliud eſſe Deum nō (inquam) aliud ſm̃ rem, ſed aliud ſm̃ rōnem ſignificandi, & intelligendi, & ſe habendi.

Vtrum ita valeat ſane &c.

Innuit hic Magr̃ quod non debet dici tres pſonæ vnins Dei, quia nihil eſt in trinitate creatū, vel ſeruiēs, vel ſubiectum. Videtur hoc male dicere,
Dub. 5. quia genitiuus de ſui rōne nō impor
5 tat ſubiectionē nec dñium, ergo non videtur ſufficiēs ratio. Si dicas quod hoc venit a pte termini, nihil eſt, qa terminus de ſe non importat reſpectum dñij. Item quæritur, quare hoc nomen eſſentia non importat ſupexcellentiā in genitiuo, ſicut hoc nomē Deus. Itē, quare non dr̃ tres perſonæ
Reſpon. eſſentiæ, ſicut vnius eſſentiæ. Reſp. dicēdū, ꝙ ad hoc qđ genitiuus vere cōſtruat̃ & ꝓprie, neceſſe eſt aliquā habitudinem importari, vel ſm̃ rem, vel ſm̃ modū intelligendi, genitiuus autem importat habitudinem principiati ad principium, vel econuerſo, vt poſſidentis ad poſſeſſum, vel formæ ad formatum, vel ſpecificantis ad ſpecificatum: habitudinem autē formæ non importat niſi cum termino abſtracto quod ſignificet p modum formæ, & quoniam forma ſe habet p modum exprimentis & declaratiōis: ideo talis cōſtructio non attenditur niſi cum genitiuo noīs abſtracti alio determinato. Vnde conuenienter dicitur, mulier egregię formę, ſed nihil eſt dictum mulier formæ, ideo bñ dr̃ tres perſonæ vnius eſſentiæ, Deus autem non eſt nomen abſtractum, ideo non conſtruitur cum genitiuo in habitudine ſubiecti vt forma Dei, vel ī habitudine ſpecificantis, vt perſona Dei, ſicut creatura ſalis, vel in habitudine principii, vt creatura Dei, & qm̄ quando dr̃, tres perſonæ vnius Dei, nulla habitudinum importatur proprie, niſi habitudo principii ſiue poſſeſſoris, hinc eſt ꝙ cū in illo ſenſu ſit falſa locutio, non eſt recipienda. Alia ratio eſt iſta, quia locutio quæ eſt in vi declarationis eſſentiæ conuertitur, vt cum dicitur mulier egregię formę, poteſt dici egregia forma mulieris, ergo ſi diceretur tres perſonę vnius Dei, diceretur vnus Deus trium perſonarū, & iſte intellectus non eſt ſanus, vt videtur, ſic enim poſſet intelligi, ſicut ſi dicit̃ vnus Deus trium hominum.

Sed quia ibi eſt perfecta potentia &c.

Innuit Magr̃ ꝙ in iſtis tribus con- Dub. 6
ſiſtit ſummum bonū ſ. potētia, ſapientia, bonitate. Contra, videtur hoc male dicere, quia ſummum bonum ſpecificat bonū, ergo ſi bonitas diſtinguit̃ contra potentiam & ſapientiam, pari ratione ſummum bonum. Item, non videtur in his tribus eſſe, quia ſummum bonum eſt aggregatiuum oīm bonorū & collectiuum, ergo non tantum horum trium. Reſp. dicendum Reſpon. 6
quod bonum vno modo diſtinguitur contra ſapientiam & potentiam, alio modo non. Si enim accipitur pro bonitate moris, ſic conſiſtit in volūtate, & diſtingnitur contra alia duo. Si autem bonum accipiatur communiter, & ſic complectitur omnia: eſt ei bonum naturæ, & hoc ad potentiā: & bonum gratię: & hoc autem perficit intellectum, & ita eſt ſcientia: aut affectum, & ita bonitas, & hæc tria complectitur bonum in ſua vniuerſalitate, & ſummum in ſua integritate: quoniam ergo omne bonum ad hoc reducibile eſt, ideo ſummū bonum in his tribus conſiſtit.

Ideo occurrit ſcriptura &c.

Innuit Magiſter ꝙ ſcriptura appro- Dub. 7
priat

priat patri potentiam , nec videatur
minus potens.Contra,vř hoc plus de
bere dici de filio ꝙ minus potens eſt,
cũ fuerit paſſus & mortuus,ergo ma
gis deberet ei potentia appropriari.
Reſpon. Reſpon. dicendum,quod qa propter
paſſionẽ viſus eſt feciſſe ſtultitiam,&
habuiſſe impotentiam,propter quod
Iudęis prędicatio crucis erat in ſcan
dalũ,& Græcis in ſtultitiam,ideo ipſe
Apoſtolus egregius doctor non tan-
tũ ſapientiã appropriat Chriſto,imo
etiam virtutem, vt ſic excludat a di-
uinitate infirmitatem,& maluit ei ap
propriare virtutẽ quam potentiam,
quia virtus dicit potentiam vltimã ,
& ſummum de potentia , ſicut vult
Ariſ. j.cęli Philoſophus qđ virtus eſt vltimũ de
potentia, ideo maluit ei appropriare
virtutem,nec eſt inconueniens ex di
uerſis conſiderationibus idem modo
appropriare vni,modo alii, cũ æqua
liter conueniat trib⁹,vnde patri attri
buimus potentiam,ne videatř impo-
tens pp antiquitatem,filio virtutem,
ne videatur impotens ſiue debilitat⁹
propter aſſumptam humanitatem,ni
hilominus tñ facienda eſt vis inter
potentiam,& virtutẽ , ſicut dictum
eſt xxxij. diſt.

Artic. 1 AD intelligentiam pñtis diſtin
ctionis quatuor quærunť. Pri
mo quæritur , vtrũ in diuinis
ſit ponere additionẽ . Secũdo, vtrum
in diuinis ſit ponere prædicationem.
Tertio, vtrum ſit ponere appropria
tionem . Quarto, vtrum ſit ponere
tranſlationem.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Perſona,ſiue res naturæ nihil o-
mnino addit ſecũdum rem ſu
pra naturam , licet ſecundum
modum intelligendi aliquid
vltra dicat perſona,quod non
dicit natura.

Ad opp. VTRVM ſit ponere in di
uinis additionẽ . Vtrũ
ſ. res naturæ addat ſu-
pra naturam , & quod
Lib. 8. ſic vř hoc mõ, Hila.de
tri.ita,Aliud eſt natura, aliud res na-
turę, ſed intellectus naturę clauditur
in re naturæ,ergo ſi eſt aliud , neceſſe
eſt quod in rõne alicuius additi. Itẽ,
Beot. de duabus naturis & vna perſo
na Chriſti. Natura & perſona diſtin-
guenda ſunt,& propriis nõibus ſepa
randa,ſed quorum diffinitiones ſunt
diuerſę,ipſa ſunt diuerſa,ergo cũ na-
tura cadat in diffinitione perſonę,ne
ceſſe eſt ꝙ diuerſitas veniat a ratio-
ne additi,ergo &c.Si dicas quod dif-
finitiones naturę,& perſonæ nõ ſunt
diuerſæ re,ſed ſm rõnem intelligen-
di,tunc concluditur ꝙ intellectus ille
caſſus eſt & vanus, cum in re ſibi ni-
hil rñdeat.Item,hoc vř ratione,quia
quãtum aliquid in pluribus inueniť,
tãto ſimplicius eſt,ſed eſſentia vel na
tura eſt in pluribus , perſona vero in
vnõ ſolo,ergo natura ſimplicior, ſed
nõ eſt aliquod minus ſimplex quam
aliud , niſi per aliquam additionem,
ergo &c. Item,quanto aliquid eſt ma
ioris abſtractionis , tanto ſimplicius
eſt,ſed natura eſt maioris abſtractio-
nis quam perſona, qm̃ abſtractis pro
prietatibus eſt intelligere naturam,
ſed non perſonã,ergo perſona addit
ſupra naturam,ergo &c.Item hoc eſt
principium per ſe notũ, de nullo eo-
dem,& ſm idem vera eſt affirmatio,
& negatio , ſed aliquid vere affirmať
de pſona vt diſtingui, quod negatur
de natura,ergo nõ ſm idem, ergo in
perſona aliquid eſt ꝙ non eſt in natu
ra,vel econuerſo,& ſi hoc, ergo vnũ
addit ſupra alterum. Itẽ,hoc eſt prin
cipium per ſe notum,quæcũque ſunt
eadem vni , & eidem ſm omnimodã
indifferentiam,etiam inter ſe ſunt ea
dem, cũ ergo natura ſit eadẽ & vna ,
ſi pſonę omnino idem ſunt cum na-
tura,& nihil addũt, ergo perſonę ad
inuicem ſunt eædẽ, & ſic redit error
Sabellii quod vna perſona ſm rem ſit
alia,ergo &c. Contra. Augu. vii. de
tri. Non eſt aliud Deo eſſe,& aliud p
ſonam eſſe , ergo perſona nihil addit
ſupra eſſe , ergo nec ſupra naturam.
Item,in ſumme ſimplici nulla poteſt
eſſe additio:ſed diuina pſona ſiue res
naturæ eſt ſumme ſimplex, ergo &c.
Item. quęcũque duo ſic ſe hñt, quod
quic-

quicquid eſt in vno, eſt alterum ꝑ eſſentiam, vnum nihil addit ſuper reliquū, ſed quicquid eſt in perſona eſt deitas, ergo &c. Maior manifeſta eſt, minor patet ſic. In perſona non eſt niſi ſubſtātia, & ꝓprietas, & ſubſtantia illa eſt deitas, q̃a eſt Deus, & Deus non alio quam ſeipſo, quia tunc eſſet ꝑ participationē, ergo ſeipſo eſt Deꝰ & deitate eſt Deus, & ſubſtantia quæ eſt de intellectu perſonæ, eſt ipſa natura per eſſentiam, & ſimiliter ꝓprietas eſt eſſentia, vt ſupra ꝓbatum eſt, reſtat ergo primo, quod nihil addit. Itē, ſi addit, aut addit aliud, aut idē. Addere idem ſibi, non eſt intelligibile. Si aliud, aut ergo aliud ſubſtantialiter, aut accidentaliter. Non accidentaliter, quia non eſt accidens in diuinis. Nec ſubſtantialiter, quia tunc eſſent diuerſæ ibi ſubſtantiæ. Ergo natura ſecundū eſſentiam differret a ꝑſona, & hoc eſt manifeſte falſum. Itē, ſi addit aliquid, aut illud eſt materiale, aut formale. Non materiale, quia Deus eſt purus actus. Non formale, quia formale nō eſt niſi reſpectu materialis. Ergo cum in Deo non ſit aliquid materiale, non poterit addi aliquid formale, ergo nullo modo. Itē, ſi aliquid addit ſupra diuinam naturam, aut eſt melius diuina natura, aut æquale, aut minus. Non melius, conſtat. Etiam nō minus, quia tunc eſſet creatura. Non æquale, quia nihil poteſt æquari diuinę naturæ, ergo omnino nihil.

8 RESP. Dicendum, q̄d cū quæritur vtrum perſona, ſiue res naturæ addat aliquid ſupra naturam, reſpondendum eſt, quod eſt loqui de additione dupliciter, aut quantū ad rem, aut quantum ad intellectum. Si quātum ad intellectum, cum intellectus huius nominis perſona ſiue hypoſtaſis ſiue rei naturę includat intellectū naturæ, adhuc tn̄ dat intelligere aliquid ꝙ neceſſario eſt compoſitio circa intellectum, & additio. Et hoc patet, perſona enim dr̄ ſuppoſitum rōnalis naturæ diſtinctum proprietate. Ecce intellectus perſonæ ex pluribus intellectibus componitur, & cadit ibi intellectus naturæ, ergo conſtans eſt, quod quātū ad intellectum addit perſona ſupra naturam. Iſte autem intellectus falſus non eſt, quia nec naturam ꝑ illam additionē diſtinguit, nec componit perſonam. Non diſtinguit naturam, qm̄ & ſi addat ſupra intellectum naturę proprietatem, non tn̄ addit in recto, vt intelligas perſonam eſſe naturam proprietate diſtinctam, ſed in obliquo eſt intelligendū perſonam eſſe ſuppoſitum rōnalis naturæ diſtinctum, ſiue ꝙ eſt hypoſtaſis diſtincta, & ideo nō ponit diſtinctionem circa naturam, nec intelligit eā diſtingui. Rurſus, perſonam non componit, nec aliquid ei quod nō ſit, in ipſa imponit, & hoc patet, quia intellectus ſanus & fidelis intelligit, & credit perſonam eſſe ſimpliciſſimam, intelligit eam nihilominus eſſe perfectiſſimam, vnde ſicut circa eſſentiam propter hoc ꝙ perfectiſſima eſt, intelligit omnes conditiones nobilitatis & vere, quia ibi ſunt, & tn̄ illas conditiones quamuis intelligat vt multas, ſcilicet potentiam, ſapientiam, bonitatem, cum credat & ſciat oīa hæc in Deo vnum eſſe, intellectus nec eſt falſus nec vanus, quia non ponit in Deo ꝙ non ſit, nec componit Deum. Per hunc modum ſe habet circa intellectum perſonæ. Vnde ipſam dicit ſimplicem, quia quamuis ī ipſa dicat naturam eſſe & vere naturam, & ſuppoſitum ꝙ eſt vere ſuppoſitum, & ꝓprietatem quæ vere eſt proprietas, tn̄ dicit hęc omnia eſſe vnum, & vnum eſſe alterum, re ergo exiſtente ſimpliciſſima vere eſt additio, & cōpoſitio circa intellectum ſine vanitate & falſitate. Si autē loquamur a parte rei, ſic dicendum, ꝙ cum additio ex parte rei ponat compoſitionem, & diuina perſona ſimpliciſſima ſit, ꝙ impoſſibile eſt omnino quod ibi ſit aliqua additio, & ita ſm̄ rem nihil addit res naturæ ſupra naturā. Sed tn̄ videtur illud non intelligibile, quod perſona ſit diſtincta ſm̄ rem, & eſſentia non, & cum hoc nulla eſt additio, & nulla differentia ſm̄ rem inter perſonam, & naturam. Et ad hoc qualitercunque intelligendum, cum hoc ſit ſupra vires humani intellectus, notandum

ſicut

9 ſicut vult Richar. ꝙ eſt diſtinctio ꝑ
qualitatem, & diſtinctio ꝑ originē.
Diſtinctio per qualitatem, eſt in crea
turis, nec poteſt eſſe ſine aditione, qa
hæc diſtinctio habet ortum ex addi-
tione materiæ ad formam. Diſtinctio
autem per qualitatē dicitur, qua vnꝰ
diſtinguitur ab alio ꝑ ꝓprietates ab
ſolutas, vt patet cum vnꝰ eſt albus, &
alter niger. Diſtinctio per originem,
eſt cum vnus producit & alter pro-
ducitur. Et quemadmodum diſtin-
ctio per qualitatem vera diſtinctio
eſt, & ſecundū rem, ita diſtinctio per
veram originē vera eſt diſtinctio. Si
cut enim vnus non poteſt ſimul eſſe
albus & niger, ita non poteſt vnus,
& idem producere ſeipſum. Q̄m er-
go in diuinis intelligiī eſſe vera ori-
go, ideo intelligiī ibi eſſe vera diſtin-
ctio. Rurſus, cum intelligo patrē pro
ducere, intelligo ipſum ſeipſo produ
cere, ſicut cum ītelligo diuinam ſub
ſtantiam agere, intelligo ipſam ſeip-
ſa agere, pari rõne & filium ſeipſo ꝓ
duci, ergo ꝓductio nihil addit: ſimi
liter non ponit aliqnam compoſitio-
nem circa filium, ergo cum ibi eſt ve
ra origo, ibi ſit vera diſtinctio, & ori
go, intelligiī ibi eſſe in additione, &
diſtinctio ſine additione intelligitur
10 ibi eſſe. Quamuis autem pſona ſiue
res naturæ ſe habeat ad naturam per
additionem, tamen nihilominus dif-
fert ſm rõnem, alioquin non eſſet in
telligibile, quod plurificaretur perſo
11 na, natura exiſtente vnica. Differen-
tia autem ſm rõnem eſt, qa eſſentia
non oritur ab eſſentia, nec ſe habet
ad aliam eſſentiam, ſed perſona bene
oritur a pſona, & ſe habet ad illam.
Si tu quæras rõnem huius, rñ. quia
vnitas & nobilitas diuini eſſe non ad
mittit circa eſſentiam plurificationē,
ſicut circa pſonam, & huius rõ tacta
eſt ſupra diſt. ix. Q̄m ergo modus ſe
hñdi ad alium, & oriendi ab alio, nõ
ponit compoſitionem in perſona ſe-
cundum rem, ſed diſtinctionem rea-
lem ab alia perſona, ideo modus ille
comparatus ad eſſentiam, vel perſo-
nam cuius eſt, modus tm̄ eſt: cõpara
tus vero ad illum ad quem eſt, cum fa
ciat diſtinctionem ſm rem, vere res
eſt, & ita vno modo facit differre re,
alio modo rõne. Hinc eſt, ꝙ quamuis
vna perſona non ſit alia, tñ res natu
ræ eſt natura. Patet ergo ꝙ iſta ſunt
compoſſibilia, quod perſona ſimplex
ſit, & nihil addat ſupra naturam, nec
differant niſi rõne, & tñ hæc eſt cõ-
municabilis ſ. natura, illa incõmuni-
cabilis .ſ. pſona, hæc diſtincta illa in
diſtincta. Concedendæ, ergo ſunt rõ
nes ꝓbantes quod pſona, ſiue res na
turæ nihil omnino addat ſm rem ſu
pra naturam.

Ex ijs patet S. Bon. non tenere pſonas cõſtitui ꝑ abſoluta.

AD illud quod obiicitur, ꝙ aliud 12
eſt res naturæ, aliud natura, & simili-
ter qđ aliam hñt rõnem perſona, &
natura, poteſt dici, quod Boet. & Hi-
la. loquuntur in creaturis. Si autem
intelligamus in Deo, tunc dicemus,
quod eſt diuerſitas rõnis quę fundaī
non ſuper abſolutum, ſed ſuper reſpe
ctiuum, quod nullam inducit compo
ſitionem. Nam eſſentia nõ refertur,
pſona autē refertur & oritur, nec tñ
eſt compoſita, quia ipſa eſt ſuus reſpe
ctus. AD illud quod obiicitur, ꝙ 13
ſimplicius eſt quod in pluribus repe
ritur. Dicendum, quod reperiri in
pluribus, hoc eſt dupliciter. Aut ita
quod vnum illorum alicubi poteſt eſ
ſe vbi non eſt alterum, vt homo eſt in
pluribus hoībus, & ſic habet propo-
ſitio veritatem. Aut ita in pluribus,
quod vnum non eſt ſine alio, & ſic eſt
in perſonis, nam vna nõ eſt ſine alia,
& ſic non habet veritatem. Nam ſi-
cut natura eſt ſemper, & vbique, ita &
perſona, & ſic patet ꝙ nihil addit, ni
ſi a quo arctetur. AD illud ꝙ obiici 14
tur ꝙ maioris eſt abſtractionis &c.
Dicendum quod illud habet verita-
tem, vbi illud a quo abſtrahitur ali-
quam facit compoſitionem cum eoꝙ
abſtrahitur, ſic autem nõ eſt in Deo.
AD illud quod obiicitur, ꝙ affirma 15
tio & negatio non eſt ſimul vera de
eodem. Dicendum quod quantulacū
que differentia rationis ſufficit ad af-
firmationem, & negationem. Vnde
intelligenda eſt propoſitio de eodem
re, & rõne, & pſona aliquo modo dif
fert natura, licet non per additionem
realem. AD illud quod obiicitur, ꝙ 16
quæcunque ſunt eadem vni & eidem,

inter

Digitized by Google

inter ſe ſunt eadem &c. Dicẽdum, ꝙ illud fallit vbi eſt conuenientia plurium tanquam in communi: vt differentiarum in genere. Fallit etiam vbi aliqua plura diſtinguunt̃ ꝑ ſuas origines, vt radii diuerſarum ſtellarum in vno puncto aeris vniſitur, & tñ ad inuicem diſtinguuntur. Quoniam ergo diuinæ perſonæ in natura conueniunt tanquam in vno communi, & perſonæ diſtinguuntur ad inuicem ꝑ originem, ideo patens eſt quod nõ valet. Poteſt tñ dici vera regula vbicunque, ſi ſane intelligatur. Propter qđ notãdum, ꝙ quædam ſunt abſoluta, quædam reſpectiua. Diuerſitas autem ĩ reſpectiuis venit nõ a ꝑte ſubiecti, verum etiam rei ad quam referuntur, in his non eſt regula niſi intelligatur ad idem. Quoniã ergo perſonæ per ſuas proprietates referunt̃, quamuis vnũ ſint in natura, quia tñ non ſunt ad vnũ, ideo non ſequitur ꝙ ſint idem: & ſic patet illud.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Prædicatione identica, perſona prædicatur de natura: hæc .n. eſt vera, pater eſt eſſentia, & vice verſa.

Ad opp.

VTRVM in diuinis ſit ponere ꝑdicationẽ, ſcilicet vt res naturæ, ſiue perſona prædicetur de natura, vel ecõuerſo. Et ꝙ non, vr̃. Boe. in lib. de tri. Deus eſt forma ſine ſubiecto: ſed vbi non eſt ſubiectum, non eſt prædicatũ, ergo &c. Item, Diony. dicit ꝙ negationes de Deo ſunt verę, affirmationes vero incõpactæ: ſed vbi eſt vere aliquid de aliquo prędicare, eſt & vere affirmare: ſed in Deo non contingit vere affirmare, ergo &c. Itẽ, hoc ipſum vr̃ rõne: quia vbicunq; eſt prędicatio, ibi eſt complexio, ergo & cõpoſitio: ſed in Deo nulla eſt cõplexio, ergo & nulla cõpoſitio ergo & nulla prędicatio. Itẽ, in oĩ prædicatione ſubiectum ſe habet ad modũ materiæ, ſed in diuinis nec eſt reperire materiã, nec modũ materię: ergo nec prędicationem. Item, ſi eſt ibi prædicatio: aut prædicatur idẽ de eodẽ, aut aliud de alio. Si idẽ de eodẽ: nullus ex hoc capitur intellectus alius, quã ſi non eſſet prędicatio, vt patet cum dr̃, homo eſt homo. Si aliud de alio: ergo in diuinis eſt aliud, & aliud: ergo cõpoſitio. Item, ſi eſt ibi prædicatio, aut prædicatur res naturę de natura, aut ecõuerſo. Res naturæ nõ poteſt prædicari de natura: quia res naturæ ſe habet per modũ ſuppoſiti: ergo eius eſt ſubijci, nõ prædicari: ergo ſi prædicatur: tũc ergo natura de re naturę. Sed contra. Natura eſt forma: ſed omnis forma dr̃ relatiue ad informatũ: nullum autẽ relatiuũ dr̃ de ſuo correlatiuo: ergo natura nõ prædicatur de re naturę: ergo nõ eſt prędicatio. Item, quæ habent oppoſitas proprietates, vnũ non prædicatur de altero: ſed eſſentiæ vel naturę proprietas eſt cõicabilitas, perſonæ vero incõicabilitas: ergo vnũ de altero nõ prędicatur, nec vna ꝑſona de altera: conſtat ergo ibi nullam eſſe prędicationem. Item, Dama. Subſtantia de hypoſtaſibus prædicatur. Item, rõne vr̃: quia fides habet obiectum verũ: & habet obiectum Deũ: ergo verũ eſt ponere in diuinis: ſed falſitas & veritas circa cõpoſitionem ſunt: veritas (inquam) circa quã eſt credulitas vel opinio: ergo in diuinis eſt ponere cõpoſitionem, ergo & prædicationem. Itẽ, vbicunq; eſt vere cõe & ꝓpriũ, ibi eſt vere ponere ꝑdicationem: ſed in diuinis eſt vere reperire cõe & propriũ, quia natura vere eſt cõis, & ꝑſona propriũ ſiue incõmunicabile: ergo &c. Item, hoc verbum eſt, eſt nota identitatis: ſed omnis prædicatio eſt mediante hoc verbo eſt: ergo oĩs prædicatio ſignũ eſt identitatis: ſed vbi vere eſt ſignificatũ, vere eſt & ſignum: ſed in Deo proprijſſime & veriſſime eſt idẽtitas, ſicut probatũ eſt, quia res naturę nõ addit ſupra naturam: ergo proprijſſime prędicatio. Et hoc eſt quod dicit Boe. ꝙ nulla eſt verior prædicatio illa, in qua idẽ de ſe prædicatur: ſi ergo hoc eſt in diuinis: ergo oẽs ꝑdicationes

Fundamenta.

Lib. de ortho. fi. c. 4

De myſtica Theol. 1. perihe.

1. perihe

dicationes in diuinis ſunt veriſſimę.
17 RESP. dicendum ꝙ eſt prædica
tio per identitatem, & eſt prædicatio
per inhærentiam, & vtranque eſt in
Deo reperire. Per inhærentiā, vt cū
dr̄, pater generat, vel Deus creat.
Per identitatē, vt cū dr̄, pater eſt ge-
neratio, vel Deus eſt creatio. Prædi
cationē autē per identitatē, eſt reperi
re in Deo proprijſſime, propter ipſiꝰ
rei qualitatē, qm̄ ibi eſt ſumma iden-
titas: vnde oēs locutiones importā-
tes vnitatē, ibi ſunt veriſſimæ. Præ
dicationē autē per inhærentiā eſt ibi
reperire propter intellectus nr̄i defe-
ctibilitatē. Qm̄ licet actus in diuinis
ſit Dei ſubſtantia & ipſa proprietas,
etiā quia intellectus nr̄ intelligit per
res inferiores, & enūciat per vocabu
lum rerum inferiorum, tenet modū
enūciandi quē habet circa inferiora:
& ideo prædicat per modū inhæren-
tiæ, quamuis omnia quæ in Deo ſunt
realiter habeant modum ſubſtantiæ.
Intellectus tamen iſte non eſt falſus:
qm̄ quēadmodum intellectus abſtra-
hens lineam a materia nō eſt falſus,
quia modū illis nō ponit circa rem,
ſed circa ſuū intelligere: ſimiliter in
tellectus noſter in diuinis cōpoſitio-
nem nō ponit circa rē, ſed circa ſuū
intelligere, & ſuū exprimere. Quāuis
enim in Deo ſit ſumma ſimplicitas,
tn̄ exprimi non poteſt niſi per cōpo-
ſitionem: & ideo bene dicit Aug. ꝙ
verius eſt Deus, quā cogitatur: & ve
rius cogitatur, quā dr̄. Nam & ſi in-
tellectus aliquo modo per intelligen
tiam aſcendat ad contuitū ſimplici-
tatis, non tamē poteſt hoc exprime
18 re voce ſimplici, ſed compoſita.
AD illud ergo quod obijcitur, ꝙ
in Deo non eſt ſubiectum. Dicen-
dum ꝙ verum eſt quantum ad rem:
eſt tamen quantum ad modū intelli
19 gendi, ſiue enunciandi. AD illud qđ
obijcitur ꝙ affirmationes ſunt incō-
pactæ. Dicendum ꝙ hoc dicitur, qa
nullum nomen exprimit diuinā eſ-
ſentiā, ſicut eſt omnino. Vel dic, ꝙ
in affirmatione notatur identitas: &
hæc vere eſt in Deo a parte rei, & eſt
compoſitio: & reſpectu huius eſt in
cōpactio: quia nulla eſt ibi realis cō
poſitio. AD illud quod obiicit̄ de 20
compoſitione, vel complexione. Di-
cendum ꝙ illa complexio in ſermo-
ne ſignificat cōpoſitionem in intelle
ctu, ſed vnitatem in re. AD illud 21
quod obiicitur, ꝙ modus materiæ
non cadit in Deo: Dicendum ꝙ ve-
rum eſt: quia non cadit modus ma-
teriæ, vt ex qua: modus autem, vt de
quo, & in quo, bene cadit. AD il- 22
lud quod obiicitur, aut idē prædicat̄
de eodem. Dicendum ꝙ aliquando
idē eſt re, diuerſum tn̄ ſm rōnē in-
telligēdi & dicēdi, vt bonitas, & ſub
ſtantia. Aliquādo idem ſm ſubſtan-
tiam, diuerſum ſm modū ſe haben-
di, vt perſona eſt ſubſtantia, ſiue rela
tio eſt ſubſtantia, & Deus generat,
& ideo aliquis intellectus capitur ex
complexione, qui nō capitur ex ſim
plici voce. AD illud quod quæri- 23
tur, vtrum res naturæ prædicetur de
natura. Dicendum, ꝙ prædicatione
per identitatem vtrunque de altero
prædicatur: nec eſt prædicatio rōne
formæ, nec rōne materię: ſed per in-
hærentiā, quia cōe prędicatur de pro
prio, vt pater eſt Deus. Quod ergo
obijcitur ꝙ natura eſt forma, reſpō. 24
ꝙ forma vno mō dr̄ relatiue ad in- 25
formatum, & ſic non eſt accipere in
Deo. Alio modo abſolute, qđ caret
materia, & ſic eſt in Deo, & ſic pa-
tet illud. Aliter poteſt dici, quòd di- 26
ci relatiue eſt dupliciter, vel ſecundū
eſſe, vel ſm dici. Secundum dici, vt
videns ad viſum, & intelligens ad
intellectum, & ſic vnū de altero prę-
dicatur ſecundum eſſe, vt pater ad fi
lium; & ſic non prædicatur. Natura
enim nō dicit reſpectum ad perſonā
ſm eſſe, ſed ſecundū dici, & talis re-
ſpectus importatur cum dr̄, ꝙ natu-
ra eſt forma reſpectu rei naturæ, hinc
eſt ꝙ dicit̄ ratione illius reſpectꝰ, tres
perſonę vnius eſſentię vel naturę, &
vna natura trium perſonarum, non
tamen dicitur tres perſonę vniꝰ Dei.
Nam hoc nomen Deus non impor-
tat reſpectum ſm dici ad perſonam,
ſed ſolum ad creaturā. Ideo dicitur
Deus Abraam, Iſaac, & Iacob. AD 27
vltimum, dicendum quód commu-
nicabilitas & incōmunicabilitas nō
ſunt

ſunt oppoſitæ proprietates,ſed ſic dif
ferunt,ſicut habere proprietatem, &
non habere. Quia.n.perſona habet
proprietatem relatiuam,ideo diſtin-
guitur,& eſt incõicabilis, ſed quia eſ
ſentia caret illa proprietate,ideo cõis
eſt,& cõicabilis pluribus: & ideo nõ
diſtinguũtur ad inuicem. Vel poteſt
dici,ꝙ cõicabilitas non eſt proprie-
tas diſtinguens etiam in creaturis.
Vnde quamuis homo ſit cõmune, &
Petrus proprium, non tñ impeditur
quin homo dr̃ de Petro:quanto ma-
gis in Deo illa propoſitio intelligitur
de proprietatibus ſeparantibus,& di
ſtinguentibus illa in quibus ſunt ab
inuicem?

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

**Communia quę in diuinis repe
riuntur quantum ad id quod ſi
gnificant,vni non ſunt appro-
priabilia perſonæ; quo vero ad
eorum ordinem pp quandam
conuenientiã,vni perſonę poſ-
ſunt congrue appropriari.**

Funda-
menta.

VTRVM in diuinis ſit
ponere appropriatio-
tionẽ. Et ꝙ ſic videtur,
quia per communia eſt
deuenire ad intellectũ
propriorum,ſicut patet quòd per me
moriam,intelligentiam,& voluntatẽ
venitur in cognitionem trinitatis,ſi-
militer per vnitatem, per veritatẽ, &
bonitatem in quibus cõſiſtit ratio ve
ſtigij:ſed non deuenitur a cõmunibꝰ
ad ꝓpria, niſi cõia aliquo modo ap-
proprietur,cum ergo ſit deuenire in
diuinis per cõia a cognitionẽ ꝓprij:
eſt ibi appropriatio. Ad hoc eſt au-
ctoritas ſacræ ſcripturæ, quæ appro-
priat cõmunia perſonis, vt potentiã
patri,ſapientiam filio, & bonitatem
Ad opp. ſpiritui ſancto. Sed cõtra. Sicut ſe ha
bet propriũ ad cõe, ita cõe ad ꝓpriũ:
ſed ꝓprium non põt cõicari niſi fal-
ſo,ergo nec cõe appropriari,ſicut er-
go ꝓpriũ pr̃is nunquam alijs ſit cõe,
ſic nec cõe ꝓpium. Item,appropria-
tio in diuinis,aut eſt ſm rem,aut ſm
intellectum.Si ſm rem,tũc vbi eſt ap
propriatio ſm rẽ,aliquid plus dr̃ de
illo cui appropriatur,ergo in diuinis
eſt prius,& poſterius quantum ad eſ-
ſentialia, quod eſt inconueniens. Si
ſm intellectum,cum intellectus illi
appropriatur, cui magis iudicat cõ-
uenire,ergo cum magis iudicet intel
lectus ineſſe ſapientiam patri tanquã
antiquiori,illi debet appropriari:ſed
appropriatur in contrariũ, ergo ap-
propriatio eſt contra intellectum:nõ
ergo attendit̃ ſm intellectum. Item.
Vbi eſt appropriatio,prius eſt ſm ra
tionem intelligendi ꝓprium q̃ appro
priatum· ratio.n.appropriationis ꝑ
prius eſt in ꝓprio,ergo cũ appropria
tum ſit cõe, ſm rõnem intelligendi,
prius erit ꝓprium q̃ commune,quod
eſt inconueniens.
RESP. Dicendum, quòd de ap- 28
propriatis eſt loqui dupliciter. Aut
quantum ad id quod ſignificant,aut
quantum ad ordinem quem conno-
tant. Si quantum ad ſignificatũ,cum
illud ſit cõe,& oĩbus conueniat per-
ſonis p indifferentiã, non conuenit
appropriari rõne ſumpta a parte rei,
appropriatur,tñ rõne ſumpta a par-
te intellectus noſtri,pp errorem am-
mouendum. Qm̃.n.intellectus car-
nalis in patre carnali videt defectum
potentiæ,& in filio defectum ſapien-
tiæ,& in ſpiritu intelligit furorẽ ira-
cundiæ, ideo ſpiritualis intellectus,
vt eleuet a carnalitate,potentiam pa
tri attribuit,quamuis non magis cõ-
ueniat ei,ſed neminꝰ videat̃ cõueni-
re,& ſic de alijs. Si aũt loquamur quã
tũ ad ordinẽ,vel originẽ quẽ conno-
tant, ſic appropriant̃ a parte rei pp
cõuenientiã cum proprijs pſonarũ,
vnde quia pr̃ a nullo eſt,& filius a pa
tre,& ſpiritus ſanctus ab vtroque. &
& huiuſmodi ordo attenditur in po
tentia,& ſapientia, & bonitate, ideo
patet ratio appropriãdi. Vnde illa 29
quę nõ cõnotant aliquo modo ordi-
nem vel originem, non ſunt appro-
priabilia. Ad illud ergo qđ obiicit̃,ꝙ 30
ꝓprium nõ cõicatur,ergo &c. Dicen
dum,ꝙ non eſt ſimile,quia ex hoc ꝙ
cõe appropriat̃, non attribuitur niſi

Digitized by Google

ei cui conuenit, ſed ſi proprium fiat
cómune. tunc attribuitur ei cui nõ cõ
30 uenit; & ideo nõ eſt ſimile. AD illud
quod quærit̃, vtrũ appropriatio ſit
ſm rem, vel ſm intellectum: Dicẽdũ
ꝙ per hoc qđ eſt (ſecundũ) põt dici
vis appropriatiua, ſiue approprians
principiũ, vel põt hoc qđ eſt (ſm) im
portare rõnem appropriandi. Si pri
mo modo, ſic cũ appropriare ſit vir-
tutis cognoſcentis, ſic appropriatio
eſt ſm intellectũ noſtrũ. Si aũt (ſm)
dicat o͂rõnem appropriandi, ſic vno
modo eſt ſm rẽ .ſ. quantũ ad ordinẽ
connotatum: alio mõ ſm intellectum
quantũ ad ſignificatũ: vnde intelle-
ctus appropriat̃ ꝑꝑ intellectũ, ſed nõ
idẽ intellectus ꝑꝑ ſe, ſed intellect⁹ ſa-
nus, & fidelis, ꝑꝑ intellectũ carnalẽ,
nõ vt cũ eo concordet, ſed vt ei ob-
uiet, & ideo cũ intellect⁹ carnalis cre
dat parũ de potẽtia in p̃re, ſpũalis ap
propriat ei potẽtiã, nec tñ intellect⁹
eſt falſus, qa non intelligit plus eſſe de
potẽtia in patre, & minus q̃ in filio.
Si aũt potentia appropriaretur filio:
tunc intellectus carnalis plus credit
eſſe in filio, & ideo falſus eſt, & ſic pa
31 tet illud. AD vltimum dicendũ, quod
appropriatũ ſm id qđ eſt, prius eſt
ſm rõnem intelligendi, q̃ ꝓpriũ: ap-
propriatũ autem ſub hac intentione,
conſequitur rationem proprij, &
hoc nullum eſt inconueniens.

QVAESTIO IIII.

CONCLVSIO.

Vt laudibus Deum poſſimus ex tollere, atq; ad Dei cognitionẽ promoueamur, neceſſariẹ ſunt nobis transltiones ad diuina.

Fundamenta. Aug.c.1.

VTRVM in diuinis ſit
ponere tranſlationem.
Et quòd ſic videtur in
libro de Trinitate. Sũt
nomina quæ tranſla-
tiue, & per ſimilitudinem de Deo di-
cuntur. Item. Diony. de diui. nomi-
nibus, Theologi tanquam innomina
bilem Deum laudant ex omni noĩe,
ſed hoc non põt eſſe niſi per trãſla-
tionem: ergo in diuinis eſt ponere
translationem. Item. Hoc videtur ra
tione, quia ſacra ſcriptura dicit Deũ
iraſci, & dolere: ſed hoc non põt dici
ꝓprie: ergo neceſſe eſt quòd dicatur
translatiue, ſed inter oĩa quæ contin
git noĩare, dolor, & ira, maxime di-
ſtant a Deo, ergo ſi hæc cõtingit trãſ-
ferre, & oĩa alia nomina. Item. Per
quæ contingit rẽ intelligere, contin-
git & ſignificare, & ꝑ quæ contingit
ſignificare, contingit & noĩare, ſed
ꝑ oĩa creata contingit Deum intelli-
gere, ergo & nominare. Sed contra. Ad opp.
Oẽs transferentes ſm aliquam ſimi-
litudinẽ transferunt, ſed Dei ad crea-
turam nulla eſt ſimilitudo, cum ſit
ſumma diſtantia, ergo &c. Item. Si- Auer. 5.
militudo eſt relatio æquiparantiæ: meth. cap.
ergo ſi ꝑꝑ ſimilitudinem contingit de ſimile.
noĩa creaturarũ trãnsferre ad crea-
torem, pari rõne & econuerſo, ſed il
la non transferuntur, ergo nec iſta.
Itẽ. Similitudo eſt ratio trãnslatio-
nis: ergo noĩa rerũ magis Deo ſimi-
liũ, magis debẽt ad Deum transferri:
talia aũt ſunt noĩa Angelorum: ergo
illa transferuntur. quærit̃ ergo quæ
nomina debeãt trãſferri, & quæ nõ.

RESP. Dicendum, quòd ratio,
vel finis trãſlationis duplex eſt. Vna 32
in qua eſt laus Dei: alia manuductio
intellect⁹ noſtri. Propter laudẽ Dei,
neceſſaria eſt translatio. Et qm̃ Deus
multum eſt laudabilis, ne ꝑꝑ inopiã
vocabulorum contingeret ceſſari a
laude, ſacra ſcriptura docuit nomina
creaturarũ ad Deũ transferri: & hoc
in numero indefinito, vt ſicut omnis
creatura laudat Deum, ſic Deus lau-
detur ex omni noĩe creaturæ, & qui
nõ poterit vno noĩe laudari, tanquã
ſuperexcellens, omne nomen lauda-
ret ex omni noĩe. Alia ratio eſt manu
ductio intellectus noſtri. Quia cũ ꝑ
creaturas ad cognoſcendum creato-
rẽ venimus, vt plurimũ, fere omnes
creaturæ habent proprietates nobi-
les, quæ ſunt ratio intelligendi Deũ,
vt leo fortitudinem, agnus manſue-
tudinem, petra ſoliditatem, ſerpens
prudentiam, & cõſimilia: ideo opor
tuit plura nomina trãſferri ad Deũ.
Quoniam ergo finis imponit neceſ-
ſitatem

ſitatem his quæ ſunt ad finem, cum translatio ſit ad laudem Dei, ideo nomina importantia deformitatem nõ debent trãsferri, vt diabolus, buſo, vulpes, quia magis transferuntur ad vituperium, quàm ad laudẽ. Rurſus quia translatio eſt propter noſtram inſtructionem, & ſimilitudo incipiẽs à notiori, eſt via cognoſcendi: ideo eſt translatio a creaturis tanquam a notioribus ad creatorem, ſed nõ cõuertitur: & quia magna ſimilitudo mater eſt falſitatis, ideo non transferuntur nomina multum ſimilia, ſicut ſunt nomina Angelorum, ne forte Angelus credatur eſſe Deus. Per hoc patet quòd translatio eſt in diuinis quantum ad nominum multiformitatem, ratione cuius dicitur Deus omninominabilis, & patent omnia præter primum.

Quod enim obiicitur, quòd nulla eſt ſimilitudo, quia ſumma eſt diſtãtia, Dicendum, ꝙ & ſi non eſt ſimilitudo ꝑ vnius naturæ participationẽ, eſt tñ ſimilitudo ſm analogiã, & habitudinẽ, & hoc i cõparatione ad effectꝰ. Sed d hoc magis alibi habitũ ẽ. 33

DE QVIBVSDAM QVAE SECVNDVM ſubſtantiam de Deo dicuntur, quę ſpecialem efflagitant tractatum, ſcilicet de ſcientia, & de præſcientia, & prouidentia, & diſpoſitione, prædeſtinatione, voluntate, & potentia.

DISTINCTIO XXXV.

CVMQVE ſupra diſſeruerimus, ac plura dixerimus de his quæ communiter ſm ſubſtantiam de Deo dicuntur, eorum tamen quædam ſpecialem efflagitant tractatum, de quibus modo tractandum eſt, id eſt, de ſcientia, præſcientia, prouidentia, diſpoſitione, prædeſtinatione, voluntate, & potentia. Sciendum eſt ergo quod Sapientia, vel ſcientia Dei cum ſit vna, & ſimplex, tamen propter varios rerum ſtatus, & diuerſos effectus, plura ac diuerſa ſortitur nomina. Dicitur enim non tantum ſcientia, ſed etiam præſcientia, vel prouidentia. Et eſt ſcientia, ſiue prouidẽtia, non de futuris tantum, ſed de omnibus, de bonis ſcilicet, & de malis. Diſpoſitio vero, de faciendis. Prædeſtinatio, de omnibus ſaluandis, & de omnibus bonis, qui & hic liberantur, & in futuro coronabuntur. Prædeſtinauit enim Deus ab ęterno homines, ad bona eligendo, & prędeſtinauit, eis bona pręparando. Quòd homines ꝑ̃deſtinauit, Apoſtolus oſtendit dicens, Prędeſtinauit quos ꝑ̃ſciuit fieri conformes imaginis filij ſui, & alibi, Elegit nos ante mundi conſtitutionem, vt eſſemus ſancti, & immaculati. Quòd autẽ bona eis ꝑ̃parauerit, propheta Eſaias oſtendit dicens. Oculus non vidit Deus abs te, quæ præparaſti diligentibus, vel expectantibus te. Ergo ab æterno ꝑ̃deſtinauit quoſdam futuros bonos, & beatos, id eſt, elegit, vt eſſent boni, & beati, & bona eis ꝑ̃æddeſtinauit, id eſt, præparauit. Prouidentia autem eſt gubernandorum, quæ vtique eodem modo videtur accipi, quo diſpoſitio. Interdum tamen prouidentia accipitur pro pręſcientia. Sapientia verò, vel ſcientia de omnibus eſt, ſcilicet bonis, & ma-

De ſciẽtia Dei in generali ſm ſe.

Quòd ſapiẽtia dei ſit vna, tñ ꝑꝑ varios ſtatus rerũ plura ſortitur vocabula.

De quibus ſit ꝑ̃ſciẽtia vel prouidentia.

De quibꝰ diſpoſitio de quibus ꝑ̃deſtinatio, quòd & hoĩes ꝑ̃deſtinant ad bona, & bona hoĩbus.

Rom. 8.
Ephe. 1.
Eſai. 46.
& Cor. 2.

lis,& de præſentibus præteritis & futuris, & non tantum de temporalibus,ſed etiam de æternis. Non enim ita ſcit Deus iſta temporalia,vt ſeipſum neſciat,ſed ipſe ſolus ſeipſum perfecte nouit,cuius ſcientiæ comparatione omniū creaturę, ſcientia imperfecta eſt.

Vtrum ſcientia,vel præſcientia,vel diſpoſitio,vel prædiſtinatio potuerit eſſe in Deo,ſi nulla fuiſſent futura.

De quibus prouidentia. De ſapientia,vel ſciētia, & de quibus,

HIC conſiderari oportet, Vtrum ſcientia,vel præſcientia, vel diſpoſitio,vel prædeſtinatio potuerit eſſe in Deo,ſi nulla fuiſſent futura. Cum enim præſcienria ſit futurorum,& diſpoſitio faciendorum,& prædeſtinatio ſaluandorum, ſi nulla eſſent futura, ſi nihil eſſet facturus Deus,vel aliquos ſaluaturus,non videtur potuiſſe in Deo eſſe præſcientia,vel diſpoſitio, vel prædeſtinatio,potuit autem Deus nulla præſcire futura: potuit non creare aliquid, ve non ſaluare aliquos,potuit ergo in Deo nō eſſe præſcientia,vel diſpoſitio, vel prædeſtinatio. Ad hoc autem ita a quibuſdam opponitur. Si(inquiunt)potuit pręſcientia Dei non eſſe in Deo ab æterno,& potuit non eſſe:ſi vero potuit non eſſe,cum præſcientia Dei ſit eius ſcientia,& ſcientia ſit eius eſſentia:potuit ergo non eſſe ab æterno, id qđ eſt eius diuina eſſentia. Ita & de diſpoſitione, & prædeſtinatione, quæ eſt diuina eſſentia,obijciunt. Addunt quoque & alia,ita loquētes,Si potuit Deus non præſcire aliqua,cum idem ſit Deo præſcire quod ſcire,& ſcire quod eſſe: potuit ergo non eſſe. Item, Cum idē ſit Deum præſcium eſſe,& Deum eſſe,ſi potuit non eſſe pręſcius,potuit non eſſe Deus. Potuit autem non eſſe præſcius, ſi potuit nulla præſcire. At potuit nulla præſcire, quia potuit nulla facere.

Oppoſitio

Reſponſio quod præſcientia,& diſpoſitio,& prædeſtinatio quaſi relatiue dicuntur ad futuras res,vel ad faciendas.

AD hoc iuxta modulum noſtræ intelligentiæ ita dicimus. Præſcientia,vel diſpoſitio,vel prædeſtinatio ad aliquid dici videntur. Sicut enim creator ad creaturam relatiue dicitur, ita pręſcientia, vel præſcius ad futura referri videtur, & diſpoſitio ad facienda, ac prædeſtinatio ad ſaluāda. Veruntamē creator ita relatiue dicitur, vt eſſentiam non ſignificet. Præſcientia vero,vel præſcius, & in reſpectu futurorum dicitur,& eſſentiam deſignat: ita etiam diſpoſitio,& prædeſtinatio. Ideoque cum dicitur,Si nulla eſſent futura, nō eſſet in Deo præſcientia,vel non eſſet Deus præſcius,quia varia eſt ibi cauſa dicendi, diſtingui oportet rationem dicti. Cum ergo dicis,Si nulla eſſent futura,non eſſet in Deo præſcientia, vel non eſſet præſcius,ſi in dicendo,hanc cauſam attendis.ſ.quia nulla eſſent ſubiecta eius pſcientiæ,vnde ipſa poſſit dici pſcientia,vel ipſe pſcius quod vtrunque dicitur propter futura:verus eſt intellectus. Sin autem ea ratione id dicis,quod non ſit in eo ſcientia qua pſcit futura, vel quod ipſe non ſit Deus,qui eſt futurorum pſcius,falſa eſt intelligentia. Similiter & illæ locutiones determinandę ſunt. Potuit non eſſe

eſſe pſcientia Dei, vel potuit non eſſe pſcius, & potuit Deus non pſcire aliqua, id eſt, potuit eſſe quòd nulla futura ſubiecta eſſent eius ſcientiæ, & ita non poſſet dici pſcius, vel pſcire, vel ſcientia eius, vel pſcientia, non tamen eo minus ipſe eſſet, vel eius ſcientia. Sed non poſſet dici pſcius, vel pſcire, vel pſcientia, ſi eius ſcientiæ futura nulla forent ſubiecta. Similiter de diſpoſitione, & pdeſtinatione, vel puidentia. Hæc enim (vt dictum eſt) ad temporale referuntur, & de temporalibus tantum ſunt.

Quòd ſcientia Dei non tantum eſt de temporalibus, ſed etiam de æternis.

SCIENTIA vero, vel ſapientia non tantum de temporalibus, ſed etiam de æternis eſt. Ideoque & ſi nulla fuiſſent futura, eſſet tamen in Deo ſcientia eadem quæ modo eſt, nec minor eſſet q̃ modo, nec maior eſt quàm eſſet. Sicut ergo Deus ab æterno æternum, & omne quod futurũ erat, & ſciuit immutabiliter. Scit quoque non minus præterita, & futura quàm præſentia, & ſua æterna ſapientia, & immutabili ſcit ipſe omnia quæ ſciuntur. Omnis enim ratio ſupernæ, & æternæ ſapiẽtiæ (vt ait Ambroſius) in eo eſt, quia omnem ſapientiam, & eſſentiam capit ſua immenſa ſcientia. Lib. de fide, & ca. 8

Quare omnia dicantur eſſe in Deo, & quod factum eſt habet vitam in eo.

PROPTEREA omnia dicuntur eſſe in Deo, & fuiſſe ab æterno. Vnde Auguſtinus ſuper gene. Hæc viſibilia (inquit) antequam fierent, non erant, quomodo ergo nota Deo erant, quæ non erant? Et rurſus, Quomodo ea faceret, quæ ſibi nota non erant? non enim quicquam fecit ignorans. Nota ergo fecit, non facta cognouit. Proinde antequam fierent, & erant, & non erant. Erant in Dei ſcientia, non erant in ſui natura. Ipſi autem Deo non audeo dicere alio modo innotuiſſe cùm ea feciſſet, quàm illo quo ea noueɼat, vt faceret, apud quem non eſt transmutatio, nec viciſſitudinis obumbratio. Ecce hic habes quòd hæc viſibilia ante quàm fierent, in Dei ſcientia erant. Ex hoc ergo ſenſu omnia dicunt̃ eſſe in Deo. & omne quod factum eſt dicitur vita eſſe in ipſo; non ideo quod creatura ſit creator, vel quia iſta temporalia eſſentialiter ſint in Deo: ſed quia in eius ſcientia ſemper ſunt, quæ vita eſt. Tom. 3. li. 5. de gene. ſi ad literã cap. 18. Iacobi 1. Ioan. 1.

Quòd eadem ratione dicuntur omnia ei præſentia.

INDE eſt etiam ꝙ omnia dñr ei præſentia eſſe, non ſolum ea quæ ſunt, ſed etiam ea quę præterierunt, & ea quę futura ſunt, ſecundum illud, Qui vocat ea quę non ſunt, tanquam ea quæ ſunt. Quia (vt ait Ambroſius in lib. de Trini.) ita cognoſcit ea, quæ non ſunt, vt ea quæ ſunt. Et hac rõne oĩa dñr eſſe in eo, vel apud eũ, ſiue ei præſentia, Vnde Aug. ſuper illum locum Pſalm. Et pulchritudo agri mecum eſt. Ideo (inquit) mecum eſt, quia apud Deum nihil Rom. 4. Lib. 5. c. 8 Tomo. 8. Pſal. 49.

pręteriit, nihil futurum eſt. Cum illo ſunt omnia futura,& ei non detrahuntur iam pręterita. Cum illo ſunt omnia cognitione quadam ineffabili ſapientię Dei. Ecce hic aperit Auguſ. ex qua intelligentia accipiēda ſint huiuſmodi verba, omnia ſunt Deo pręſentia, in deo ſunt omnia, vel cum Deo, vel apud Deū, vel in eo vita, quia ineffabilis omnium cognitio in eo eſt.

De ſcientia Dei in generali ſm ſe.

DISTINCTIO XXXV.

Cumq; ſupra diſſeruerimus, ac plura dixerimus.

Expoſi. SVPRA egit Magiſter de ſacramento trinitatis, & vnitatis: in hac parte agit de conditionibus, ſm quas eſt in Deo rō cauſalitatis, quæ ſunt potētia, ſapientia, & voluntas. Habet aūt hæc pars tres partes. In quarum prima agit de ſcientia. In ſecunda de potentia, infra diſt. 42. Nunc de oīpotētia Dei agendū eſt. In tertia de voluntate, infra diſt. 45. Iam de volūtate Dei, &c. Prima pars habet tres. In prima agit de ſcientia in generali ſm ſe. In ſecunda agit de modis diuinæ cognitionis, vtrum Deus cognoſcat mutabiliter, vel immutabiliter, & quomodo. diſt. 38. Nunc ergo ad propoſitum reuertētes. In tertia vero agit quantum ad ſpeciales effectus, infra diſt. 40. Prædeſtinatio vero eſt de bonis ſalutaribus. Prima pars diuidiť in tres. In prima Magiſter determinat de ipſa Dei ſcientia. In ſecunda, quia res agnitæ ſunt in ſciente per modum ſcientis, ideo determinat quomodo res ſunt in Deo, infra diſtin. 36. Solet hic quæri, cum omnia dicantur eſſe in Dei cognitione. In tertia vero incidenter determinat quomodo Deus eſt in rebus, infra diſt. 37. Et quoniam demonſtratum eſt ex parte. Prima pars quæ continet præſentem diſtinctionē, tres habet partes. In prima cum Dei ſcientia ſit vna, determinat quomodo ſortitur plura nomina. In ſecunda cum Dei ſcientia, vel præſcientia ſit ęterna, determinat quomodo ſe habeat ad temporalia, vel creata, ibi. Hic cōſiderari oportet vtrum ſcientia, vel præſcientia. In tertia cum Dei ſcientia ſit ens, quomodo cognoſcat non entia, ibi. Propterea omnia dicuntur eſſe in Deo, &c. In prima parte ſeipſum continuans dicit, quòd diuina eſſentia plura habet noīa pp noīa connotata. In ſcđa dicit, ꝙ Dei ſcīa eſſet, ſi nihil futurū eſſet, & eſſet ſcīa, ſed non diceretͤ præſcientia. In tertia oſtendit, ꝙ oīa hn̄t rōnes in Deo, per quas cognoſcunť, & ſunt in ipſo, & ita oia ſunt ſibi ꝑſentia, & ſic patet diuiſio, & ſentētia. Subdiuiſiones. n. partium manifeſtæ ſunt in litera.

Eorum tamen quędam ſpecialē efflagitant tractatum.

Contra. Aut. n. iſta efflagitant ſpecialem tractatum, quia ſunt difficilia, aut quia ſunt appropriata. Si quia ſunt difficilia, alia etiam ſunt difficilia, ſicut ſimplicitas, veritas, immutabilitas. Si quia ſunt appropriata, ſimiliter etiam vnitas, & æqualitas. Reſpon. Dicendum, ꝙ iſta efflagitant ſpecialem tractatum triplici ex cauſa: tum quia ſunt difficilia, tum quia multa de ipſis in ſcriptura ſunt determinata, tum etiam, quia dicunt reſpectum ad creaturam, & ſecundum has conditiones attenditur ratio cauſæ in diuina natura. Ideo, quia debebat facere tranſitū ad creaturas, ſiue ad creationem, & ad hæc præexigitur in cauſa poſſe ſcire, & velle, quæ faciunt cauſam eſſe perfectam: ideo tractatum illum in medio collocauit inter tractatum de Trinitate, & tractatum de rerū vniuerſitate, ſed quia huiuſmodi ſe tenēt a Deo, & a Deo ſuſtētantur, ideo tractatus iſte in primo libro ponitur. Dub. 1 Reſpon.

Ammodo

Ammodo tractandum eſt, id eſt de ſcientia &c.

Dub.2 Videtur hic male dicere, quia po-
tentia præcedit ſcientiam & volunta
tem, ergo male ordinat in propoſito
Reſpóſio. & male in exequendo. Reſp. dicendũ
2 ꝙ duplex eſt loqui de iſtis, aut in ſua
gñalitate, aut vt concurrũt ad vnum
effectum. Si in ſua gñalitate, ſic cum
ſcientia ſit reſpectu bonorum & ma-
lorum faciendorum & non faciendo
rum, prior eſt ſ̃m rõnem intelligen-
di, quam potentia. Et potẽtia cum ſit
reſpectu faciendorum & non facien-
dorum, prior eſt voluntate quæ eſt re
ſpectu faciendorum bonorum tm̃. Si
autem loquamur de his prout cõcur-
runt ad vnum effectum; ſic potentia,
inquantum potens, eſt prima, inquan
tum exequens, eſt vltima: prius enim
eſt poſſe, deinde ſcire, & poſt velle, &
poſtremo eſt facere ꝙ eſt ipſius poten
tię. Et quantum ad hunc actum Ma-
giſter ponit hic vltimo loco potentiã
ſed in executione conſiderat ordinẽ,
ſecundum maiorem generalitatem,
& minorem.

Sapientia uel ſcientia Dei &c.

Dub.3 Diuerſa ſortitur nomina, quæ ſcili
cet ſunt ſcientia, præſcientia, ꝓuiden
tia, diſpoſitio, ꝑdeſtinatio, Quęritur
quomodo diſtinguuntur hæc nomi-
na, & vr̃ ꝙ inſufficiẽter enumeret, q̃a
non ſolum eſt ponere in diuinis præ-
Reſpon. deſtinationem, verum & reprobatio-
3 nem. Reſpon. dicendũ ꝙ huiuſmodi
nomina diſtinguuntur ſic. Diuina co
gnitio poteſt conſiderari aut in ſe,
aut in cõparatione ad creaturas. Si in
ſe, aut prout dicit pure cognitionem
per modũ ſpeculationis, aut prout di
cit ſpeculationẽ iunctam affectioni.
Primo modo eſt ſcientia, ſecũdo mo-
do eſt ſapiẽtia. Vel ſic, aut dicit cogni
tionẽ ſimplicẽ, aut per rõnem nobiliſ
ſimã, ſiue per cauſas nobiliſſimas, quę
ipſe Deus ſunt. Primo modo eſt ſcien
tia, ſecundo modo eſt ſapientia. Si au
tem conſideretur ĩ comparatione ad
res, hoc poteſt eſſe dupliciter. Aut cõ-
notat euentum, & ſic eſt præſciẽntia,
aut effectum, & hoc dupliciter, aut in
cõſeruãdo, aut in gubernando, & ſic
eſt prouidẽtia, aut in efficiẽdo, & hoc
dupliciter, aut quãtum ad bonum na
turæ, & ſic eſt diſpoſitio, aut quantum
ad bonũ ſuper additum, & ſic eſt præ
deſtinatio, aut quãtum ad eius priua-
tionem, & ſic reprobatio. Sed q̃a pri-
uatio gratiæ, non eſt effectus ſed defe
ctus, ideo reprobatio non hic nume-
ratur, ſed continetur ſub pręſcientiæ
nomine, & ipſum ſibi appropriat. Vn
de diuiſio põt ſic formari. Cognitio
Dei aut eſt in ſe, aut in cõparatione,
ſi in ſe, aut per rõnem nobiliſſimam,
& ſic ſapientia, aut per qualemcũque
rõnem, & ſic eſt ſcientia. Si in compa
ratione, aut euentuum, & ſic præſcien
tia, aut euẽtuum & effectuum, & hoc
vel in gubernando, & ſic eſt prouidẽ
tia, vel in efficiendo, & ſic, ſi reſpectu
cuiuſcũque naturæ, ſic eſt diſpoſitio,
ſi reſpectu rõnalis, ſic prædeſtinatio,
aut euẽtuũ, & effectuum, & defectuũ,
& ſic reprobatio, quæ eſt præſcien-
tia nominata.

Creator ita dicitur relatiue, vt eſſentiam non ſignificet.

Videtur dicere falſum nam creatio Dub.4
ſignificat modum actionis, non rela-
tionis, ergo creator ſimiliter, ergo nõ
dicitur ſ̃m relationem a parte modi,
nec a parte rei, iſtud cõſtat, ergo nul-
lo mõ. Item vr̃ falſum dicere, cum di-
cit ꝙ eſſentiam non ſignificant, quia
creator ſignificat aliq̃d, aut ergo crea
tum, aut increatum. Si creatum, ergo
non dr̃ de Deo. Si increatũ, ergo cum
non ſignificet perſonam, ſignificat eſ Reſpon.
ſentiam. Reſp. dicendũ ꝙ relatiue di 5
ci aliquid, eſt dupliciter. Aut quia ſi-
gnificat relationẽ, ſicut nomina quæ
ſunt in prædicamento relationis. Aut
quia habet reſpectum annexum: ſic,
cum omnis actio dicat reſpectum ad
paſſum ſiue factũ, & paſſum ad agen
tem, ſic dicitur relatiue, & ſic intelli-
git Magr̃ de hoc nomine creator, &
bene. AD illud etiam ꝙ dicit, q̃d
non ſignificat eſſentiam, dicitur pro-
ter hoc, quod quamuis imponatur di
uinę eſſentiæ, & iõ de ſola eiꝰ eſſentia
dr̃ ſ̃m omnes, tñ de eo a quo imponi
tũr fuit controuerſia. Quidam enim:

volunt dicere, quod nomina ſex generum non prædicant aliquid in Deo, ſed comprædicant. Vnde actio non vr̄ dicere aliquid in agēte, ſed ab agēte. Et huic vr̄ cōſonare rō, quia actio & paſſio videntur eſſe eadem. Et iterū huic vr̄ conſonare verbum Boetij de tri. ꝙ alia gn̄a rerum nec de creatore nec de creaturis prędicātur. Iſta opinio fuit ſatis probabilis, & huius fuit Magr̄, & ideo dicit ꝙ præſcientia rōne ſcientię importat eſſentiā, ſed creator tm̄ relationem. Verumtamē illud hodie communiter non tenetur. Dicim⁹ enim Deum eſſe ſuam actionem vtputa creationē, & qm̄ eſſentia eſt diuina actio, & hoc nomen creator imponitur ab actione, ideo non tantum impoſitum eſt eſſentię, verū etiam ab eſſentia, ſed illam ſignificat in relatione. Nec Boetius intēdit dicere, quod talia non prędicantur, ſed quod non prædicantur abſolute. Si tamen velimus ſuſtinere Magiſtrum ſm̄ cōmunem opinionem, dicam⁹ quod Magr̄ non vult dicere, quod creatio nō importet diuinā eſſentiam, ſed quātum ex vi vocabuli non dicit eſſentiā abſolute, ſed per modū relationis, ſiue ſub appellatione relatiua. Sed pſcientia duo dicit, & ſcientiā, & prędeſtinationem. Ratione ſcientię, dicit eſſentiam abſolutā, vnde manet ſcientia, re ipſa nō manēte, Non ſic eſt de creatione, non enim eſt creatio, niſi etiam ſit creatura, & ſm̄ hoc verbum Magiſtri non habet calumniam.

Si nulla fuiſſent futura, eſſet tamen in Deo ſcientia eadem.

Dub. 5 Videtur male dicere, quia ſcientia nr̄a ponit res, & quando non ponit, non eſt ſcientia, ſed opinio, vel alia acceptio minus nobilis: ergo cum de nobilitate ſcientię ſit ponere rē, vr̄ multo fortius quod diuina ſcientia ponat quæ eſt nobiliſſima. Respon. Rn̄. ad hoc breuiter dicendum, quod eſt ſcientia qua habeo cognitionem de re, & eſt ſcientia qua ſcio rem eſſe. Prima ſcientia, nec in nobis, nec in Deo ponit exiſtētiam rei in proprio gn̄e, nec de præſenti, nec de futuro, quod patet, qa artifex habet cognitionem faciendi domum quam nunquam faciet. Secūdo vero ſcientia ponit rem tam in Deo quam in nobis, ſed in nobis, quia dependet, in Deo, quia connotat, & quātum ad primum modū loquitur Magiſter, quod eadem ſcientia eſſet, ſed non reſpectu eiuſdem, & reſpectu tot, reſpectu quot modo eſt quantum ad ſecundum modum.

Inde eſt etiam &c.

Dub. 6 Vult Magr̄ quod omnia ſunt Deo præſentia non ſolū quæ ſunt, ſed etiā quæ præterierūt. Quomodo ergo intelligitur illud. Aut enim intelligit de præſentia ſm̄ veritatē, aut de præſentia ſm̄ cognitionem. Primo modo falſum eſt. Conſtans. n. eſt qđ Antichriſtus non eſt in Deo ſecundum veritatem pręſens. Si ſm̄ cognitionē, quia habet cognitionem pręſentium, præteritorum, & futurorum, ſed ſi ſic cum hanc habeat etiam anima, ergo ſimiliter oīa ſunt ei pn̄tia. Resp. dicendum quod non oīa dicuntur eſſe præſentia ſm̄ veritatem exiſtentię rerum, ſed ſecundū cognitionem, quia actu cognoſcit præſentia, pręterita, & futura, & circa actum ſuæ cognitiōis ſemp eſt pn̄ſialitas, ita qđ nulla ſucceſſio cognitionis Dei eſt in nunc qđ complectitur oēm ſucceſſionem ſine mutatione, & ideo oīa ſunt ei præſentia ex hac duplici cauſa. Quāuis autē creatura habeat cognitionem de præſentib⁹, præteritis, & futuris, quia tn̄ cognitio eius tranſit in præteritū, & futurum, & non a generatur cognitio ex rei exiſtentia, ideo non dr̄ qđ oīa, ſunt præſentia creaturæ, ſicut dicitur quod oīa pn̄tia ſunt Deo: & ideo nō ponitur memoria in Deo, qm̄ memoria reſpicit præteritum, nec tm̄ in re, ſed vt etiā actus illius cognitionis trāſit in pręteritum, ſed præſcientia non dicit rationem ſiue actū ſcientię vt futurum, & ideo in Deo conuenienter ponitur. Respon.

Artic. 1 AD intelligentiam pn̄tis diſtinctionis quæritur de rōne diuinę cognitionis, quæ idea conſueuit appellari. Primo quæritur, vtrum in Deo ſit ponenda rō idealis. Secundo dato quod ſic, quęritur vtrū

habeat

habeat pluralitatem ſecundũ rẽ. Ter
tio, vtrum habeat pluralitatem ſecun
dum rõnem. Quarto, vtrum habeat
pluralitatem ſm numerum vniuerſa
lium, an ſingularium. Quinto, vtrũ
habeat pluralitatẽ ſecundum nume-
rũ finitum vel infinitum. Sexto, vtrũ
in ideis ſit pluralitas ſm numerũ or-
dinatum vel confuſum.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Deus habet rationes, atque ſimi litudines omnium rerum quas ipſe cognoſcit, quæ ſimilitudines ideæ à Theologis, & Philoſophis nuncupantur.

Funda- menta. VTRVM in Deo ſit po-
nere ideas. Et quod ſic,
oſtenditur primo aucto
ritate Aug. lib. lxxxiij.
Quæſ. 46. q. quod ideę ſunt for-
mæ æternæ & incommutabiles, quæ
in diuina intelligentia cõtinentur.
Ex his tribus conditionibus conclu-
ditur quod idea ſit in Deo. Item rõ-
ne oſtenditur ſic. Omne agens ratio-
nabiliter non a caſu vel ex neceſſitate,
præcognoſcit rem antequam ſit, ſed
omnis cognoſcens habet rem cogni-
tã vel ſecundum veritatem, vel ſm ſi
militudinem: ſed res antequã ſint non
poſſunt haberi a Deo ſm veritatem,
ergo ſm ſimilitudinem, ſed ſimilitu-
do rei per quam res cognoſcitur & ꝓ
ducitur, idea eſt, ergo &c. Item, omne
quod determinate ducit in alterũ co
gnoſcendum, habet penes ſe ſimilitu
dinem cogniti, vel ipſum eſt eius ſimi
litudo, ſed ſpeculum ęternum mẽtes
ſe videntium ducit ĩ cognitionẽ oim
8. de ciui. dei. ca. 29. creatorum, ſicut dicit Augu. quod re
ctius ibi cognoſcũt quam alibi, ergo
reſtat quod in eo reſident ſimilitudi-
nes, & reſtat quod ſunt in eo ſicut in
cognoſcente, quia non tantum aliis
repſētat, ſed ſibi, ſed hæc eſt tota ratio
ideę, ergo &c. Itẽ, quia res a Deo ꝓdu
cuntur, ideo ſunt in Deo tanquã in ef
ficiente, & Deus veriſſime eſt efficiẽs:
ſimiliter quia ab ipſo finiuntur, ideo
veriſſime eſt finis, ergo pari rõne, q̃a
ab ipſo cognoſcuntur & exprimuntur,
per ſeipſum Deus eſt veriſſime exem-
plar, ſed exemplar nõ eſt niſi in quo
ſunt rerum exemplatarum ideę, ergo
&c. Contra. Dion. de diui. no. cogno Ad opp. cap. 7
ſcit diuinus intellectus, ſed ex ſe ipſo
& per ſeipſum, non ſecundũ ideã ſin
gulis innitens, ſed ſecundũ vnam ex-
cellentiæ cauſam oĩa noſcens & cõti
nens, ergo Deus ſingula non cogno-
ſcit per ideam. Item. rõne videtur, q̃a
idea dicit rõnem ſimilitudinis, & ſi-
militudo dicit rõnem conuenientiæ,
Dei autem ad creaturam cum ſit ſum
ma diſtantia, nulla eſt ibi conuenien
tia, aut ſi eſt, minima eſt, ergo aut nul
la ſimilitudo, aut minima, aut ergo
non eſt idea in Deo, aut ſi eſt ſm rõ-
nem imperfectam eſt: ſed nihil impꝑ-
fectũ ponendum eſt in Deo, ergo &c.
Item, nobiliſſimus modus cognitio-
nis eſt Deo attribuendus, ſed cogni-
tio ꝑ rei eſſentiam eſt nobilior, quam
per ſimilitudinem rei, ergo Deus co-
gnoſcit per eſſentiam rei, nõ ꝑ ſimili
tudinem, ſed idea eſt ſimilitudo, non
eſſentia rei, ergo &c. Item, idea nõ eſt 8
neceſſaria niſi ad dirigendum in co-
gnoſcendo, & regulãdum in operan-
do, ſed nihil indiget dirigente vel re
gulante niſi ꝙ poteſt errare & deuia-
re, Deꝰ autem nullum horum habet,
ergo fruſtra ponuntur in Deo ideę.

RESP. Dicendũ ꝙ circa hoc du
plex fuit opinio. Quidam enim dixe
runt ꝙ Deus non cognoſcit ſecundũ
rõnem ideę, ſed ſecundũ rõnem cau-
ſæ, & ponunt ſimile, ſicut ſi punctus
cognoſceret ſuam virtutem, cognoſce
ret lineas, & circũferentiam. Similiter
ſi vnitas haberet potentiam cogniti-
uam per quam cõuerteret ſe ſupra ſe,
cognoſceret oẽs numeros. Per hunc
modum dicũt in Deo eſſe. Quoniam
enim Deus virtutem habet producẽ-
di omnia, & cognoſcit totam ſuã vir
tutem, ideo cognoſcit oĩa, & hoc di-
cunt Dionyſium ſenſiſſe cum dixit, ꝙ
non ſm ideam, ſed ſecundũ vnam ex
cellentię cauſam cognoſcit omnia.
Sed hæc poſitio non poteſt ſtare. Pri
mum quidem, quia Deus cognoſcit
non per collationẽ deueniẽdi a prin-
cipio

cipio ad principiatū,ſed ſimplici aſpe
ctu. Et iterum,oē cognoſcens inquan
tum huiuſmodi, ſimile eſt cognoſci-
bili,ergo habet eius ſimilitudinē, vel
ipſum eſt ſimilitudo. Rurſus,omnis
cognoſcens ideo diſtincte producit,
quia diſtincte cognoſcit,nō econuer-
ſo,ergo rō producendi non eſt rō co-
gnoſcendi. Et iterum,aliqua cogno-
ſcit quæ ab ipſo nō ſunt. Propter hęc
& ſimilia,eſt aliter dicēdum. Ideo eſt
alia poſitio,& ſecundū Sanctos, & ſe
cundum Philoſophos, ꝙ De⁹ cogno
ſcit per ideas,& habēt in ſe rōnes, &
ſimilitudines rerum quas cognoſcit,
in quibus nō tantum ipſe cognoſcit,
ſed etiam aſpicientes in eum, & has
rōnes vocat Auguſtinus ideas,& cau
10 ſas primordiales. AD intelligentiā
autem obiectorū,intelligendum, qđ
idea dr̄ ſimilitudo rei cognitæ. Simi-
litudo autem dupliciter dr̄. Vno mo-
do ſecundū conuenientiam duorum
in tertio,& hęc eſt ſimilitudo ſecun-
dū vniuocationem. Alio modo eſt ſi
militudo ſm qđ vnum eſt ſimilitudo
alterius,& hæc ſimilitudo non con-
cernit conuenientiā in aliquo cōmu-
ni,qa ſimilitudo ſeipſa eſt ſimilis, nō
tertio,& hoc modo dicitur creatura
ſimilitudo Dei,vel econuerſo,Deus ſi
militudo creaturę. Hoc modo ſumen
do ſimilitudinem, ſimilitudo eſt rō
cognoſcendi,& hæc dr̄ idea. Sed ali-
ter eſt in nobis,aliter in Deo. In no
bis quidem rō cognoſcendi,eſt ſimili
tudo,cognitū,eſt veritas. Nam in no
bis eſt ſimilitudo accepta & impreſſa
ab extrinſeco,ꝓpter hoc quod intel-
lectus noſter reſpectu cogniti,eſt paſ-
ſibilis,& non actus purus,ideo fit in
actu per aliquid cogniti, ꝙ eſt ſimili
tudo eius. In Deo autem eſt econuer-
ſo,quia rō cognoſcendi eſt ipſa veri-
tas,& cognitum eſt ſimilitudo verita
tis,ſcilicet ipſa creatura. Et quia ra-
tio cognoſcendi conſiſtit in ipſa veri
tate prima,ideo ratio cognoſcendi in
Deo,eſt ſumme expreſſiua. Et qm̄ oē
id qđ ſumme exprimit, perfectiſſime
aſſimilat cognitum aſſimilatione cō-
petenti cognitioni,ideo patet qđ ipſa
veritas,ex hoc ꝙ facit cognoſcere,eſt
ſimilitudo expreſſiua,& idea. Ecōtra
rio eſt in nobis,quia eo ipſo quod eſt
ſimilitudo,facit cognoſcere. Ex his
patent obiecta.

QVOD enim obiicitur quod nō 11
eſt ſecundum ideam ſingulis innitēs,
dicendum,qđ Dionyſius ex hoc non
vult remouere rōnem ideę a Deo,ſed
vult dicere ꝙ non ſic eſt ſimilitudo,
& differentia idearum ſecundum ſin
gula,ſicut in nobis. AD illud quod 12
obiicit, ꝙ nulla eſt conuenientia,vel
minima. Dicendum,ꝙ eſt ſimilitudo
vniuocationis ſiue participationis,&
ſimilitudo imitatiōis & expreſſionis.
Similitudo participationis, nulla eſt
omnino, quia nihil eſt commune.
Similitudo imitatiōis,eſt modica, qa
in modico poteſt finitum imitari infi
nitum,vnde ſemper maior eſt diſſimi
litudo quā ſimilitudo. Similitudo ve
ro expreſſionis eſt ſumma,quia cau-
ſatur ab intētione veritatis (vt viſum
eſt) quæ eſt ipſa expreſſio, ideo Deus
ſumme oīa cognoſcit. AD illud ꝙ 13
obiicitur tertio. quod nobilior eſt co
gnitio per eſſentiam. Dicendum,qđ
eſt ſimilitudo cauſata a veritate rei ex
tra,& de hac verum eſt, ꝙ nunquam
ita perfecte exprimit rē, ſicut ipſa res
ſi pñtialiter eſſet apud animam,& hac
ſimilitudine non cognoſcit Deus. Eſt
alia ſimilitudo, q̄ eſt ipſa veritas ex-
preſſiua cogniti,& eo ſimilitudo quo
veritas, & hæc ſimilitudo melius ex-
primit rem quam ipſa res ſeipſam ex
primat,quia res ipſa accipit rōnem ex
preſſiōis ab illa,ſed ſm hāc eſt perfe-
ctior cognitio, & hac cognoſcit De⁹.
AD illud ꝙ obiicitur, qđ idea eſt ad
regulandū & dirigēdum, Dicēdum, 14
quod regulari & dirigi poteſt eſſe du
pliciter,aut per regulā differentem a
directo & regulato,& hæc ponit im-
perfectionem & poſſibilitatē erroris.
Aut per regulam,quæ eſt idē ꝙ regu-
latum,& hæc ponit impoſſibilitatem
erroris. Quia enim regula errare nō
poteſt,& Deus eſt ipſa regula,& idea,
ideo impoſſibile eſt eum errare,& ſic
patet quod idea in Deo non ponit de
fectum & imperfectionē, ſed comple
mentum.

QVAE-

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Idea in Deo cum ſecundum rē ſit ipſa diuina veritas non pluríficatur realiter, ſed re ipſa omnes ideæ ſunt vnum.

Ad opp. Lib. 83. q. q. 46

VTRVM ſit ponere pluralitatē in Ideis ſm rē. Et ꝙ ſic vr̃, quia Augu. dicit ꝙ ideæ ſunt formę æternæ & incommutabiles: ſed ſi ſunt formæ, ſunt plures, & cū forma dicat ipſum qđ eſt idea abſolute, tunc vr̃ ꝙ ſint plures ſm id qđ ſunt abſolutæ. Item, Idea eſt ſimilitudo exprimēs ideatum ſm totum: ſed quæcunque vni & eidē ſm totū ſunt ſimilia, nullo modo differunt abinuicem: ergo ſi idea oīum ſm id qđ eſt, eſſet vna, tūc oīa eſſent indifferētia. Itē, ſi idea eſt vnū qd: aut vna cōis, aut vna propria ſimilitudo. Si vna cōis: ergo ꝑ ipſam nūquam res diſtinguuntur. Si vna propria: ergo ꝑ ipſam nunquā plura cognoſcuntur. Itē, ſi idea eſt ratio cognoſcendi: cū vnumquodq; cognoſcens cognoſcat ſm exigētiā rōnis cognoſcendi: ergo ſi idea eſt vnū qd, cū in vno nō cadat diſtinctio, Deus non cognoſcit res diſtincte, ſed indiſtincte.

Fundamenta.

Contra. Aug. vj. de trinit. Filius eſt ars quædam omnipotentis Dei plena oīum rōnum viuentium, & oīa in ipſo vnum ſunt. Itē, qđ ꝑfectius eſt, Deo eſt attribuēdū: ſed ꝑfecti⁹ eſt vno poſſe cognoſcere plura, & operari quā pluribus: ergo Deo eſt attribuēdū: ergo Deus vna idea cognoſcit. Item, in oi gñe cauſæ ſtatus eſt in vno ſimplici, vtpote in genere efficientis & finis: ergo cum De⁹ ſit exemplar in quo eſt oimode ſtat⁹: ergo in Deo eſt ſumma vnitas: ſed exemplar qđ continet multa non eſt oīno vnū & ſimplex, ergo in diuino exēplari nō eſt niſi vna idea ſm rē.

Ariſto. 2 Phi. 68

15 RESP. ad intelligentiam prædictorum eſt notandū, ꝙ hic fuit duplex opinio. Quidam. n. dixerūt ꝙ ideæ in Deo ſm rem habent diſtinctionem. Dixerunt. n. ꝙ eſt conſiderare vniuerſitatem formarū in Deo, in aīa, & in mundo ſiue in materia: & in materia ſiue in vniuerſo, habēt diſtinctionē, & cōpoſitionē, & oppoſitionē, qa ſunt ibi materialiter. In anima vero humana habent diſtinctionē & cōpoſitionē, ſed nō habent oppoſitionē: & hoc quia ſunt ibi aliquo modo ſpiritualiter: nō tñ oīno, quia ſunt a rebus extra: ideo eſt cōpoſitio: differūt. n. ab anima. In Deo habent diſtinctionē, ſed nō cōpoſitionem, nec oppoſitionē ꝓpter ſummā ſimplicitatē: & quamuis in Deo ſint diſtinctæ, ſunt tamen vnum exemplar, ſicut plures formæ particulares in ſigillo faciunt vnum ſigillū. Sed iſta poſitio quāuis in ſui initio videatur probabilis, in fine tñ cōtinet errorem. Nam ſi in Deo eſſet ponere ideas realiter differentes ſiue diſtinctas, tunc eſſet ibi alia pluralitas realis quā ſit pluralitas perſonalis, quod abhorrent aures piæ. Si dicas ꝙ nō eſt pluralitatē abſolutā ponere, ſed reſpectiuā: tunc quæro de illo reſpectu, aut eſt aliquid, aut nihil. Si nihil: nulla eſt ibi realis diſtinctio. Si aliquid: non eſt dare niſi diuinā eſſentiā: ſed oīa eſſentialia in Deo vnū ſunt. Et ideo eſt alia poſitio, ꝙ ideæ ſunt vnum ſm rem: & hoc patet ſic. Idea in Deo dicit ſimilitudinē, quæ eſt ratio cognoſcendi: illa autem ſm rē eſt ipſa diuina veritas, ſicut ſupra monſtratū eſt: & quia illa eſt vna, patet ꝙ per eam oēs ideæ vnum ſunt, & hoc dicit Aug. expreſſe, quia in illa arte omnia ſunt vnum.

Hāc poſitionē videtur ſequi Sco. ī hac diſt. licet nō ponat realiter differentes & propterea hic & diſtin. 36. inquit qđ eſſe cognitū nō eſt eſſe reale abſolutum uel reſpectiuū nec eſſe relatiuū ſm rationem, ſed eſſe diminutum rei ſiue abſolutę ſiue reſpectiue & tale eſſe, vocat eſſe ſm qđ. D. Bon. conſentit. S. Tho. 1. cōtra gent. cap. 52.

AD illud ergo quod obijcitur ꝙ ſunt formæ. Dicendum ꝙ forma duplex eſt. ſ. forma quæ eſt ꝑfectio rei, & forma exemplaris. Et Aug. accipit ideas in rōne formæ pro forma exēplari: vtraque tñ relatiue dr̃: illa ad naturā quā informat: ſed iſta ad exēplatū: & iō quia forma dicit vt ad alterum, ſicut ſimilitudo: qñ dñr plures formæ, non ex hoc notatur ꝙ in ideis ſit pluralitas ſm rem, ſiue ſecūdum id quod ſunt, ſed ſm id ad qđ ſunt. i. ad ea q̄ ſunt extra. ſ. rōne connotatorum, vt ſunt ipſa ideata. 16

AD illud quod obijcitur ꝙ idea eſt ſimilitudo 17

Digitized by Google

litudo exprimens ſm totũ, ergo &c.
Ad hoc eſt vnus modus dicendi, ꝙ
idea non dicit ſimilitudinẽ aliq̃ p q
cognoſcens aſſimilatur alijs, ſed cui
multa aſſimilantur, & multa poſſunt
aſſimilari vni: ſicut ſi a forma ſigilli
eadem fiat expreſſio figurę in cera,
poſſunt eſſe ab eadẽ forma vna, mul
tæ, & variæ impreſſiones ſm ꝙ ſi-
gillum magis & minus imprimitur.
Sic in Deo intelligunt, qm̃ multitudo
in rebus venit ſecundũ gradus, & ap
proximationẽ ad ipſum eſſe diuinũ.
Sed illud non ſufficit dicere: qa Deꝰ
facit oĩa diuerſa ſecundum formam,
non tm̃ ſecundum gradum & digni
tatem: & illa cognoſcit per vnũ ſecũ
dum rem, quod quidẽ eſt ſimilitudo
cogniti. Si tu dicas ꝙ hoc eſt, quia
Deus ſeipſo agit: ideo ſicut vno agit
multa, ita vno cognoſcit multa. Ad
huc non eſt ſolutũ: quia adhuc ma-
net quæſtio, quomodo ipſe Deꝰ poſſit
18 aſſimilari multis. Propter hoc dicen
dum ꝙ ſimilitudo quædam eſt ſecun
dum proprietatẽ generis: & de hac
non eſt dubium ꝙ nõ poteſt eſſe vna
plurium genere differentiũ: & hæc
eſt ſimilitudo quę exprimitur & cau
ſatur a re generis determinate. Alia
eſt ſimilitudo ſimpliciter extra genꝰ:
& hæc qa ad hoc genus nõ arctatur,
qua rõne eſt huius, eadẽ rõne eſt & il
lius: & qua rõne eſt huius ſm partẽ,
eadẽ rõne ſm totũ: & talis ſimilitudo
eſt diuina veritas, & idea in Deo. Si
tu quæras, quomodo hoc poſſit in-
telligi. Aliqualiter intelligi põt, quã-
uis nõ poſſit aptari omnino ſimile.
Cum.n. illa ſimilitudo ſit actus purꝰ,
& ipſa veritas (ſicut dictũ eſt) & oĩa
alia cognoſcibilia quãtũcunque no-
bilia ſecundum id quod ſunt cõparẽ
tur ad ipſam p modũ poſſibilis, ſicut
vnum ſecundũ formã põt aſſimilari
pluribus, ſecundũ naturã diuerſis: ſic
in ꝓpoſito, vna realis ſimilitudo põt
eſſe omniũ cognoſcibiliũ, & põt po-
ni exẽplũ in luce aliquo modo: quæ
vna ſecundũ numerũ exprimit mul-
tas & varias ſpecies colorũ. In cogni
tione autẽ nr̃a, qm̃ ſe habet p modũ
poſſibilis reſpectu cogniti, & quodã-
modo informabilis ab illo, non põt
inueniri ſimilitudo, imo inuenit̃ diſ
ſimilitudo, & aſpiciẽdo ad cognitio-
nẽ nr̃am vr̃ nobis in Deo nõ eſſe in-
telligibile. AD illud quod quærit̃, 19
vtrũ illa ſimilitudo ſit ꝓpria vel cõis.
Dicendũ, ꝙ Deus nõ dr̃ cauſa vniuer
ſalis, nec particularis ſimpliciter, ſed
aliquid habet de nobilitate cauſę vni
uerſalis, quia põt in plurimos effectꝰ,
Similiter aliquid de cauſa particula-
ri, quia immediate & ſufficienter põt
in effectũ quẽlibet. Sic in cognitiõe
Dei intelligẽdũ, ꝙ nec oĩno eſt in vni
uerſali, nec oĩno in particulari. Simi
liter de ſimilitudine & idea intelligẽ
dam eſt, ꝙ cõis eſt quãtum ad differẽ
tiam, & amplitudinẽ: propria vero
quantũ ad diſcretiſſimã expreſſionẽ.
Ratio huius eſt, qa eſt ſimilitudo ex-
primens, nõ impreſſa, nec expreſſa,
Quia oĩno exprimens: ideo ſumme
exprimit, & ſm oẽs conditiones. Et
rurſus, ex hoc ꝙ non eſt expreſſa, iõ
non eſt arctata nec limitata, ſed extẽ
dit ſe ad oĩa, ſicut diuina eſſentia: q̃-
uis tota ſit ĩ vno, nõ tñ ſic eſt ĩ vno,
ſic ꝙ non ſit in alio. AD illud qđ
obijcitur vltimo, ꝙ cognoſcit ſm exi 20
gentiã rõnum. Dicendum, ꝙ ſicut rõ
cognoſcendi eſt vna, & tñ plura co-
gnita diſtinctiſſime repręſentat ſm
ꝓprias cõditiones: ſic diuina cogni-
tio, q̃tũ ad modũ cognoſcẽdi q eſt in
ipſa, eſt vna, & ſimplex, nõ diſtincta:
ſed in cõparatione ad obiectũ diſtin-
cte cognoſcit. Qñ ergo dr̃ Deꝰ cogno
ſcit oĩa diſtincte: ſi diſtinctio ponit̃ ĩ
cognitione per cõparationem ad co
gnoſcentẽ, falſa eſt: ſi autẽ per cõpa-
rationẽ ad cognitũ, ſic hẽt veritatẽ.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Idea cum ſit ſimilitudo rei cognitæ, mediumq; inter cognoſcens & cognitum, plurificatur in Deo ſecundum rationem, licet non re ipſa.

VTRVM in ideis ſit plu
ralitas ſm rõnẽ. Et ꝙ Fundamenta.
ſic oſtenditur hoc mõ.
Aug. lib. lxxxiij. qõnũ Lib. 83. q.
dicit. Alia rõne condi q. 46
tus eſt homo, alia ęquꝰ: ergo ſi idea
dicit

dicit ipſam rõnem cognoſcendi, neceſſe eſt ꝙ plurificetur ſm rõnē. Itē, hocipſum oſtenditur ex mō loquendi & diffiniendi: quia Augu. loquitur in plurali, & diffinit in plurali ipſas ideas, dicēs ꝙ ſunt formæ: ergo plurificantur re, vel rõne: ſed nō re, ergo rõne. Item, idea dicit ſimilitudinem ad cognitū: ſed ſimilitudo quāuis in Deo ſit quid abſolutum, habet tñ modum dicendi ad alterū, ſiue reſpectū: ſed plurificatio ſimilitudinis relatiuę, eſt a re cui aſſimilatur: ergo cum res ideatę ſint plures, ideę ſunt plures ſm rõnem dicendi. Itē, Deus antequam res producat, diſtincte cognoſcit, & actu: ſed nō eſt diſtinctio in Deo cognoſcente, nec in cognito: ergo oportet ꝙ ſit in ratione cognoſcendi. Contra. Si eſt plurificatio ſm rationem, cū non ſit re, tūc vr̃ illa pluralitas non eſſe aliud quam vanitas. Item, ſi eſt in hoc nomine idea pluralitas, aut rõne eius quod eſt, aut rõne eius ad quod eſt. Non ratione ei⁹ quod eſt: quia eſt diuina eſſentia. Si rõne ei⁹ ad quod eſt: ergo cū verbū, & exemplar, & ars dicant reſpectū ad creaturam, ſaltē ſm nomē debēt plurificari, quod tamen falſum eſt. Itē, ſi ideę ſunt plures, non ꝓpter ſignificatum, ſed propter cõnotatum: tunc quęro, aut generatum illud eſt æternum, aut temporale. Si ęternum: ergo vr̃ ꝙ plura ſint ab æterno. Si temporale: ergo videtur ꝙ idea non dicatur de Deo niſi ex tēpore, ſicut nec dñs nec creator dñr niſi ex tempore. Item, ideę ſi ſunt plures ꝓpter ideata: aut ergo ſecundum eſſe quod habent ideata in Deo, aut in ꝓprio genere. Si propter eſſe quod habent in Deo, Contra: In Deo ſunt vnū, ergo rõne illius eſſe, nō poſſunt dici plures. Si propter eſſe, quod habent in proprio genere: ſed non habent niſi ex tempore, ergo vel ideę non ſunt plures niſi ex tempore, vel temporale eſt cauſa æterni: quorum vtrunq; eſt incõueniens. Item, idea aut dicit aliquid, aut nihil. Si nihil: ergo nec pluralitatem habet, nec vnitatem. Si aliqd dicit: ergo ſi ſunt plures ideæ, ſunt plures res: ergo ſi plures ideæ ſunt ab æterno, plures res ſunt ab æterno: ſed non plures res perſonaliter, quia idea non dicit quid perſonæ, ergo plures eſſentialiter.

Ad opp.

21 RESP. dicendum, ꝙ ſicut patet ex prædictis diſt. xxx. quāuis in Deo nullus ſit reſpect⁹ ad creaturā a parte Dei, tñ cõtingit ipſam eſſentiā ſignificari in reſpectu ad creaturā ꝑ multa noīa, nec tñ hoc nomē ſiue vocabulū idea ē vanū: itelligēdū igiť eſt ꝙ hoc nomē idea ſignificet diuinā eſſentiā in cõparatiōe, ſiue in reſpectu ad creaturam. Idea .n. eſt ſimilitudo rei cognitę, quæ quamuis in Deo ſit quid abſolutum, tñ ſecundū modum intelligendi dicit reſpectum mediū inter cognoſcens & cognitū, quamuis ille reſpectus ſecundū rem plus ſe teneat ex parte cognoſcētis, qa eſt ipſe De⁹, tñ rõne intelligendi ſiue dicēdi, ſimilitudo plus ſe tenet ex parte cogniti, & qm̃ cognoſcens eſt vnū, & cognita ſunt multa, iō oēs ideæ in Deo ſunt vnum ſecundū rem, ſed tñ plures ſm rationem intelligendi ſiue dicendi. Vnde concedendę ſunt omnes rõnes in Deo eſſe vnum quid: ſed non vnā ideam ſiue rationem, ſed plures.

Non cõcedit Sco. di ſtin. 37. 1. q. 1. eſſentiā eſſe ideam, quia ī qt ſic, idea tū & idea vniuoca ſunt, cum domus a dextra fiāt a domo intra 7, met. 28. ſed leue argu.

22 AD illud ergo quod obiicitur, ꝙ iſti rõni nihil ſubeſt ex parte rei. Dicendum ꝙ falſum eſt, quia reſpectui ſubeſt ex parte Dei eſſentia, non reſpectus: ex parte vero creaturæ ſubeſt verus reſpectus, & iō reſpectus ille ſignatus non inducit falſitatem: ſic pluralitati reſpectuum, quamuis non ſubſit pluralitas ex parte Dei, ſubeſt tamen ex parte connotatorum, vnde reſpectus ille ſic plurificatus nō habet falſitatem nec vanitatem.

23 AD illud ꝙ obiicitur ꝙ verbum & ars dicūt reſpectum. Dicendum eſt ꝙ dicunt, ſed aliter quam idea vel rō, quia idea ſiue rō cognoſcēdi plus ſe tenet ſm rationem intelligendi ex parte cogniti. Similitudo enim ſecūdum ꝙ huiuſmodi non dicit reſpectum ad id in quo eſt, ſed cui⁹ eſt, ſed verbum plus ſe tenet a parte dicentis, ſimiliter & ars & exemplar ex parte producentis: & qa multa ſunt cognita & vnum cognoſcens, ideo ideæ ſunt plures, & ars tm̃ vna. Vel aliter, ratio & idea dicunt reſpectum

ſpectum ad res inquantum diſtinctæ
24 ſunt,non ſic alia vocabula. AD il-
lud quod obiicitur, ꝙ cõnotata ſunt
plura ab æterno. Dicendum,ꝙ plura
litas eſt in ideis rõne connotatorum,
ſed de cõnotatis eſt loqui dupliciter,
aut inquantum ſunt, aut inquantum
connotata. Inquantum ſunt, ſic ſunt
ſolum ex tempore, inquãtum autem
connotantur, ſic poſſunt connotari
& æternaliter,& temporaliter. Aeter
naliter,quãdo reſpectus importatur
in habitu,ſicut per hoc nomen præ-
deſtinatio,ideo prædeſtinatio eſt ęter
na,quia cõnotat effectum nõ in actu
ſed in habitu. Temporaliter vero,
quãdo reſpectus importatur in actu,
ſicut ꝑ hoc verbum creare,quoniam
ergo ſi connotantur tẽporalia vt fu-
tura ſunt, & futura ſunt multa, ideo
connotantẽ vt multa,ſed tñ ſic conno
tata,quamuis ab ęterno cõnotent,nõ
tñ ſunt ab ęterno,ſed ex tempore,ita
multitudo cõnotatorum quamuis ab
æterno dicatur,tñ non ponit realem
25 multitudinẽ niſi ex tempore. AD il
lud ꝙ quęritur,vtrum ſecundum eſſe
ideatorum ſint ideę plures. Dicẽdũ,
quod ſic,ſm eſſe,quod habiturę ſunt
res ideatæ,& in proprio gñe,& quã-
uis illud non habeant niſi ex tempo-
re,tñ ab æterno fuerunt habiturę,&
ideę ſunt rerum vt futuræ ſunt,ideo
intelligunẽ non tm̃ plures ex tempo-
re,verũ etiam ab æterno. Sic differt,
prędeſtinationẽ fuiſſe ab æterno, &
reprobationẽ,nõ rõne eius ꝙ fuit ab
æterno,ſed rõne eius ꝙ futurum erat
26 ex tempore. AD illud quod obiicitẽ,
ſi plures ideę,ergo plures res. Dicen
dum ꝙ idea nõ dicit tm̃ quid eſt,ſed
reſpectũ ad id ꝙ futurum eſt,vel etiã
poteſt eſſe,& rõne illius reſpectus re-
cipicit plurificationem. Et quia ille
nihil ponit in actu, ſed ſolum in po-
tentia,hinc eſt ꝙ pluralitas idearum
æterna non ponit aliquam pluralita
tem actualem,ſicut non ponitẽ ſi dica
tur ꝙ poteſt facere plura. Sed hoc no
mẽ: Res,abſolute importat qđ dicit,
& iõ cum dicit plures res eſſe, ponitẽ
pluralitas in actu,& ideo argumentũ
non valet,& ideo eſt ibi quid,& ſim-
pliciter. Sicut ſi dicatẽ plura ſunt poſſi
bilia Deo,vel plura ſunt cognita, er-
go plura ſunt. Nec ſic valet, plures
ideæ ſunt,ergo plures res ſunt, quia
ideę non ſunt plures ratione eius qđ
ſunt,ſed ratione eius ad ꝙ ſunt.

QVAESTIO IIII.

CONCLVSIO.

Ideę,licet quo ad ipſum vniuer-
ſale non plurificentur, reſpectu
tamen ſingularium plurificate
dicuntur.

VTRVM ideæ plurificẽ- Funda-
tur per cõparationẽ ad menta.
ideata ſm multitudinẽ
ideatorũ quantũ ad di-
uerſitatẽ vniuerſalium,
vel ſingularium. Et ꝙ ſingulariũ vr,
qm̃ per ideas eſt rõ diſtinguendi, ſed
Deus nõ tm̃ diſtinguit vniuerſale ab
vniuerſali, ſed etiam ſingulare a ſin-
gulari. Sed quia diſtinguit vniuerſa-
le ab vniuerſali, ideo habet plurium
vniuerſaliũ ideas & rõnes, vnde alia
rõne conditus eſt equus,alia rõne cõ
ditus eſt homo,ergo &c. Item,cogni
tio rei veriſſima,eſt rei ſecũdũ tota-
litatẽ,ſed ſingulare aliquid addit ſu-
pra vniuerſale,ergo cum Deus totum
cognoſcat,non tm̃ habet ideã vniuer
ſalis,ſed etiam ſuperadditi ſ. ſingula
ris,ſimiliter & alterius ſingularis, er
go ſi addita ſunt diuerſa ſm rationẽ,
ſiue multitudinẽ idealem,patet &c.
Item,Deus quoſdam ex hoĩbus præ-
deſtinat,quoſdã reprobat,ſed alia ra
tione quoſdã prædeſtinat, & alia rõ-
ne quoſdã reprobat, ergo ſecundum
aliam rõnem & ideam ſunt præſciti,
& prædeſtinati in Deo,ſed hæc eſt di-
uerſitas indiuidualis,ſiue numeralis,
ergo &c. Item,idea multiplicatẽ in di
uinis rõne reſpectus & relationis ad
ideatũ,ergo multiplicato vno,multi-
plicatur & reliquum,cum homo qui
eſt ideatum multiplicetur in diuerſis,
in diuiduis ſecundum rem,multipli-
cabitur idea reſpectu illorũ ſm rõnẽ.
Contra. Aug ad Nebridiũ. Dico quã Ad opp.
tum ad hoĩem faciendũ pertinet, tm̃ Epiſt. 4
quandam hoĩs non meam, vel tuam,
ibi eſſe rõnem,ergo multiplicatio, vel
diſtin-

diſtinctio ideatorũ attenditur ſolum ſecundũ diuerſitatem vniuerſalium. Item, artifex creatus p̄ vnam ideam producit multa, ergo cum hoc ſit no bilitatis, Deus per vnam ideam re, & rõne multa, diuerſa numero ꝑducit. Item, ſingulare vt ſingulare, eſt cõpoſiti⁹ vniuerſali, ergo ſi eſt idea in Deo ſingularis vt ſingularis, tunc ergo eſt vna idea altera ſimplicior, ſed hoc eſt incõueniẽs, ergo &c. Itẽ, ſingulare magis propriũ eſt quã vniuerſale, ſi ergo in Deo eſt idea vniuerſalis vt vniuerſalis, & ſingularis vt ſingularis, ergo vna idea cõis, altera propria, ſed cõe prius eſt & ſimplicius eſt, quam propriũ, ergo vna idea eſt altera prior, & ſimplicior, ergo in Deo eſt ponere ordinem, & compoſitionem eſſentialem &c.

Ariſtote. 1 Phyſic. in prohœm.

27 RESP. dicendum ꝙ idea in Deo ſm rem eſt diuina veritas, ſm rõnem intelligẽdi eſt ſimilitudo cogniti Hęc autẽ ſimilitudo eſt rõ expreſſiua cognoſcendi non tãtum vniuerſale, ſed etiam ſingulare, quamuis ipſa non ſit vniuerſalis nec ſingularis, ſicut nec Deus, & ideo non tantũ eſt ſimilitudo vniuerſalis vt vniuerſale eſt, ſed etiã ſingularis vt ſingulare, & ideo quia ſimilitudo eſt vtrorumque, non ſolũ multiplicat̃ ſm multitudinẽ vniuerſalium, ſed etiã ſingularium. Et hoc eſt quód dicit Aug. ad Nebridiũ, Dico quantũ ad hoiẽm faciendum pertinet, hoĩs tñ eſſe rationem: quantum. vero ad ordinẽ tẽporis, varias hoĩm rõnes ĩ illa ſinceritate viuere. Ex hoc patet ſolutio illius verbi Augu. quia Aug. dicit quòd quamuis vniuerſalis vt vniuerſale eſt, vna ſit idea, tñ ſingularium vt ſingularia, ſunt plures. Vnde ibidem dicit, quọd ſi quis velit facere angulum, ſufficit habere anguli rationem. Si qs autem velit pingere quadrangulum, neceſſe eſt quód rationem habeat quatuor angulorum.

28 AD illud ergo quód obiicit̃ quòd artifex creatus producit multa p̄ vnã ideam. Dicendum quòd hoc facit per applicationem ipſius ad diuerſas materias, vnde ſi habet ſolum ideã vnã, impoſſibile eſt intelligere quòd ſm illam ſimplici aſpectu cognoſcat diuerſa, Deus autẽ ſimplici aſpectu cognoſcit ſingularia vt diuerſa, ita quod ſecundum totum & ſm proprias differentias & proprietates, ideo non eſt ſimile. AD illud quòd obiicitur de 29
compoſitione, & prioritate. Dicendũ quód nec ſm rem, nec ſecũdum rõnẽ oportet quòd idea habeat ideati proprietates. Nã rei corporalis eſt ſimilitudo ſpũalis, & cõpoſiti ẽ ſimilitudo. ſimplex, etiã in creaturis: ideo non oportet, ꝙ vna idea, ſit ſimplicior vel prior. Similitudo tñ ſecundũ rationem intelligendi, habet proprietatem ideati ſm diſtinctionẽ, tum ꝓpter correlationem, quia oportet ꝙ vno relatiuorum multiplicato multiplicite & reliquum, ſaltem ſm rationem, tum etiam, quia ſimilitudo illa eſt ratio exprimendi & diſtinguẽdi, & ideo quamuis recipiatur proprietas diſtinctiua, non oportet tamen de alijs.

QVAESTIO V.

CONCLVSIO.

Ideę cum ſint rationes cognoſcendi in Deo non tanquam numerabiles in finito numero poni non debent.

VTRVM in Deo ſit ponere multitudinẽ idearum ſecundum numerum finitum vel infinitum. Et ꝙ ſecundũ numerum infinitum videtur Aug. ix. de ciui. Dei. Vna eſt ſapientia, in qua infiniti ſunt theſauri omnium rerũ intelligibilium. Item, Auguſtin⁹ vj. de trinitate dicit quòd filius eſt ars plena omniũ rationũ viuentium: ſed cõſtat ꝙ ars illa eſt infinita, ergo nõ impletur niſi infinitis, ergo ſunt ibi infinitæ rationes. Item, ratione vr̃, quia conſtat ꝙ Deus cognoſcit oẽs ſpecies numeri, ergo oẽs hñt ideas in Deo:, ſed ſpecies numeri ſunt infinitę, ergo &c. Si dicas ꝙ ſunt infinitę ſpecies quo ad nos, non ſecundum rem. Contra. ponatur quòd omnes

Funda- menta.

Cap. 20, & 6. de trin. cap. 10.

QVAESTIO VI.

CONCLVSIO.

Ideæ ſi ad ideata referantur ordinem quippe dicuntur habere, ſi uero ad inuicem conferantur nequaquam.

Ad opp.

Lib. 83. queſt. q. 46

VTRVM in ideis ſit ponere numerum ordinatũ. Et quòd ſic videt. Auguſtinus. alia rõne conditus eſt homo, q̃ equus, qa alius eſt homo, alius equ⁹: ergo cũ homo ſit nobilior equo, pari rõne nobiliori idea, vel rõne eſt conditus homo q̃ equus, ſed vbi eſt magis nobile, & minus, ibi eſt ordo, ergo &c. Item. Sicut Deus per ideas cognoſcit, & producit res diſtinctas, ita cognoſcit, & producit res ordinatas: ergo ſicut ponit pluralitas in ideis ex pluralitate cognitorum, & ideatorum, ita debet poni ordo ex ordine. Item. Vbi eſt pluralitas, ſiue diſtinctio, aut eſt ordo, aut inordinatio, ſed in Deo nõ cadit inordinatio, nec cõfuſio: ergo in Deo habent ordinem.

Funda-menta.

Contra. Ideæ ſunt plures, quia per eas deus diſtinctæ cognoſcit: ſed de⁹ non cognoſcit vnum poſt aliud, ſed oĩa ſimul: ergo ideæ habent in deo ſimultatem. Item. Si eſt ordo, aut ergo prioritatis, aut dignitatis, aut originis. Non prioritatis; quia tunc eſſet vna idea altera poſterior, quod eſt inconueniens dicere. Non nobilitatis, quia quælibet in deo eſt ſumme nobilis. Non originis, quia ſi vna de altera oriretur, tunc eſſet ibi vere diſtinctio ſm rem, ergo nullo modo (vt videtur) eſt in eis ordo. Item. Omnis infinitas aut omnino priuat ordinẽ, aut tollit perfectionem ab ordine, qa tollit ſtatum, & complementum: ſed in ideis eſt infinitas, vt viſum eſt in alio problemate, ergo aut nullus ordo, aut incompletus, ſed non incompletus, ergo nullus.

RESP. dicendum (ſicut tactũ eſt 35
in opponendo) non eſt ordo in ideis ſiue rationibus cognoſcendi adinuicem, nec ſecundum originem, nec ſecundum rationem. Habent quippe ordinem ideæ ad ideata, ſed adinuicem non: quoniam vna prior ſit altera, nec poſterior, nec ẽ vna ab alia, nec nobilior eſt, & ideo non ponitur ibi ordo. Et ratio huius eſt, quia ideæ dicunt reſpectum ad res cognitas de ratione ſui nominis, & quia illæ ſunt plures, ideo ideæ ex primo reſpectu nominis plures ſunt, ſed ordo dicit nouum reſpectum, & nouam habitudinem cum vna idea comparatur ad aliam, & quoniam illo reſpectu circumſcripto qua eſt ad ideata, in deo ideæ ſimpliciter ſunt vnum, nec habent ordinem adinuicem: ideo non eſt concedendum, quòd ideæ habeãt pluralitatem cum ordine adinuicẽ.

Ad illud quod obiicitur quòd alia 36
& alia eſt idea, quia alius eſt homo, alius eſt equus, &c. dicendum, quòd non eſt ſimile. Similitudo.n.eo quòd ad alterum comparatur habet diſtingui, ſed non habet nobilitari ab illo ad quod comparatur, & quoniã idea hominis nihil recipit ab homine, nec idea equi ab equo: ideo vna non di-
citur altera nobilior. Ad illud quod 37
obiicitur quod deus cognoſcit res ordinatas: dicendum quod quãuis res ordinatas cognoſcat, tamen ſimul, & æque nobiliter cognoſcit; & ideo ſicut ponebatur diſtinctio in ideis, qa diſtinctè per eas cognoſcebat, ita debet poni ſimultas, & æqualis nobilitas, quia ſimul, & æque nobiliter cognoſcit: & ita non debet poni ordo. Sicut enim quamuis deus cognoſcat res albas, non ſunt ideæ albæ in deo, ſic quamuis cognoſcat ordinatas, nõ oportet quod ſint in deo ordinatæ.

Refutat hæc Scot. 1. ſent. diſtin. 39. ad quintam.

Ad illud quod obiicitur quòd vbi 38
eſt pluralitas ſine ordine, eſt confuſio, & inordinatio. dicendum quòd falſum eſt, quia poteſt ibi eſſe ſimultas, & ſic eſt in ideis, quia omnes vnũ ſunt, & ideo non poteſt eſſe inordinatio.

Digitized by Google

VTRVM CONCEDENDVM SIT omnia eſſe in Dei eſſentia, vel in eo per eſſentiam, vt omnia dicuntur eſſe in Dei cognitione, vel præſcientia.

DISTINCTIO XXXVI.

Quomodo res ſūt in deo.

SOLET hic quæri, cum omnia dicantur eſſe in Dei conitio ne, ſeu præſcientia, vel in Deo per cognitionem, & eius cognitio, vel præſcientia ſit diuina eſſentia, vtrũ concedendum ſit, omnia eſſe in diuina eſſentia, vel in Deo per eſſentiam. Ad quod dicimus, quia Dei cognitio eius vtique eſſentia eſt, & eius præſcientia, in qua ſunt omnia, ipſius cognitio eſt, nec tamen omnia, quę ſunt in eius præſcientia, vel cognitione, in eius eſſentia eſſe dici debent. Si enim hoc diceretur, intelligerentur eſſe eiuſdem cum Deo eſſentiæ. In Deo enim dicitur eſſe per eſſentiam, quod eſt diuina eſſentia, quod eſt Deus. Habet ergo De^9 apud ſe in præſcientia ſua, quę nō habet in ſui natura. Vnde Aug. de verbis Apoſtoli ita ait. Elegit nos ante mundi conſtitutionem. Quis ſufficit hoc explicare? Eliguntur qui non ſunt, nec errat qui elegit, nec vane elegit. Eligit tamen, & habet electos quos creaturus eſt eligendos, quos habuit apud ſemetipſum non in natura ſua, ſed in præſcientia ſua. Nondum erant quibus promittebatur, ſed & ipſi promiſſi ſunt, quibus promittebatur. Ecce hic aperte dicit Deũ apud ſemetipſum habere electos ante mundi conſtitutionem, non in natura ſua, ſed in præſcientia ſua, cum tamen eius pręſcientia nō aliud ſit, quam eius natura, quia ipſius præſcientia, eius eſt notitia. Poteſt tamen ad electos referri cum ait, In natura ſua, id eſt, illorũ. Illos quippe habuit ab æterno apud ſe, non in natura ſui, id eſt, illorum, qui nondum erant, ſed in ſua præſcientia, quia eos ita nouit ac ſi eſſent.

Tomo 10. Sermo. 11 Ephe. 1.

Vtrum mala debeant dici eſſe in Deo, vbi ſunt omnia bona, cum vtraque ſint in eius cognitione, & præſcientia, omnia enim cognoſcit.

POST prædicta quæritur, cum omnia dicantur eſſe in Deo non per eſſentiam naturæ, ſed per cognitionem ſcientiæ, & Deus ſciat bona, & mala, vtrum concedendum ſit ſimpliciter mala eſſe in Deo, ſiue eſſe in Deo per cognitionem. Scit enim Deus, & ſciuit ſemper omnia, tam bona, quàm mala, etiam antequam fierent, & pręſciuit ab æterno ea futura. Ideoque cum omnia bona diximus eſſe in Deo propter præſcientiam cognitionis, eadem ratione videtur dicendum omnia mala eſſe in eo, cum ea ſemper nouerit, & per cognitionem ei præſentia fuerint. Præcognouit. n. Deus ab æterno quoſdam futuros malos, & eorum malitiam, vt ait Aug. Præſciuit, ſed non ꝑparauit. Cum ergo peccata omnium ſciat, nunquid intelligendum eſt ea includi in illa generalitate locutionis, qua dixit Apoſtolus: omnia eſſe in Deo? Ex ipſo (inquit) & per ipſum, & in ipſo

Lib. 1. de ꝑdeſtinat. ſanctorũ. Cap. 10. Rom. 11. Quæ intelligant eſſe in deo. Quòd nō omnino ita cognoſcit de^9 mala, vt bo-

ipſo ſunt omnia. Sed quis, niſi inſanus dixerit mala eſſe in Deo? Illa enim eſſe in Deo intelliguntur, quæ ex ipſo, & per ipſum ſunt: ea vero per ipſum ſunt, & ex ipſo, quorum auctor eſt, ſed non eſt auctor niſi bonorum. Non ergo ex ipſo, & per ipſum ſunt, niſi bona: ita ergo non in ipſo ſunt niſi bona, non ergo mala in Deo ſunt: quia licet ea noſcat, non tñ ita oino noſcit, vt bona. Mala ergo quaſi de longe cognoſcit, vt ait Propheta: et alta a longe cognoſcit, id eſt, ſuperbiam. Et alibi ad Deũ loquens de malis ait, De abſconditis tuis adimpletus eſt venter eorum. Quod exponens Auguſ. Abſcondita (inquit) peccata ſunt, quæ a lumine tuæ veritatis abſcondũtur. Sed quomodo peccata a lumine veritatis diuinę abſconduntur, cum a Deo ſciantur? Si enim non ſciret, quomodo de illis iudicaret, & ꝑ illis malos damnaret? Alibi Propheta, Quia neque ab Oriente, neque ab Occidente deeſt. Quod exponens Caſſiodorus (inquit) Neque a bonis, neque a malis deeſt Deus, ſed omnibus præſens, & cognitor eſt. Cognoſcit ergo Deus, & bona & mala per ſcientiam, ſed bona cognoſcit etiam per approbationem, & per beneplacitum: mala vero non. Vnde Caſſiod. ſuper Pſal. dicit. Peccata abſcondita a deo ſunt, q.a ꝗ nõ nouit. i. nõ approbat. Et ex eo ſenſu Aug. dixit ea abſcõdita a lumine dei. Qui etiã in lib. ad Heluidiũ inſinuat cognitionem Dei varijs modis accipiendam, inquiens, Si ad ſcientiam referas, non ignorat Deus aliquos, vel aliqua, qui tamen in iudicio quibuſdam dicet, Non noui vos, ſed eorum improbatio hoc verbo inſinuata eſt. Ecce non cognoſcere dicitur Deus, qui non approbat, quæ ei non placent. Apparet itaque verum eſſe quod diximus, ſcilicet quia quodam modo cognoſcit Deus bona, quo non cognoſcit mala. Pariter quidem vtraque eodem modo noſcit quãtum ad notitiam, ſed bona etiam approbatione, & beneplacito cognoſcit.

na, q.a mala tñ per ſcientiam, bona vero per probationem, & beneplacitum.

Pſal. 137.
Pſal. 16.
Tom. 8. in explanatione.
Pſal. 64.
Caſſio. ſuper ps. 16. circa illũ verſum, & abſcõditis tuis, &c.
Epiſt. 102.
Matth. 7.

Hic aperit quare bona tantum dicantur eſſe in Deo, & non mala.

ET inde eſt, quòd bona tantum dicuntur eſſe in Deo non mala, & illa prope, hæc longe, quia licet in Deo aliqua dicantur eſſe propter cognitionis præſentiam, & Deus bona, & mala cognoſcat; mala tamen non cognoſcit niſi per notitiam: bona vero non ſolũ per ſcientiam, ſed etiam per approbationem, & beneplacitum. Et ob talem cognitionem aliqua dicuntur eſſe in Deo. ſ. quia ita ea ſcit, vt etiam approbet, & placeant, id eſt ita ſcit, vt eorum ſit auctor.

Quòd idem omnia eſſe ex Deo, & per ipſum, & in ipſo.

PROINDE ſi diligenter inſpiciamus, idem videtur eſſe ex Deo, & per ipſum, & in ipſo. Vnde Ambroſ. in 3. lib. de ſpiritu ſancto, Hæc tria, ex ipſo, & per ipſum, & in ipſo, omnia vnum eſſe ſupra diximus. Cum dicit per ipſum eſſe omnia, non negauit in ipſo eſſe omnia. Eandem vim habent omnia hæc, ſcilicet cum ipſo, & in ipſo, & per ipſum, & vnum in his atque conſimile, non

Cap. 12. r.
Roma. 2. 1

contrarium intelligitur. Ecce habes, quia ex eadem intelligentia ſcriptura dicit eſſe omnia in ipſo,& per ipſum,& ex ipſo,& cum ipſo. Cum ergo ex eadem ratione omnia dicantur eſſe ex Deo, vel per ipſum, non ſolum quia ſcit, ſed etiam quia eorum auctor eſt, conſequitur, vt eadem ratione ea eſſe in Deo dicantur, ſcilicet quia & eorũ auctor eſſe dr̃, quia in illo viuimus,& mouemur,& ſu-
Act.15. mus, quia eo auctore ſumus, mouemur,& viuimus. Cum ergo non ſit auctor niſi bonorum, merito ſola bona in eo eſſe dicuntur, ſicut ex ipſo,& per ipſum. Cum ergo in eius cognitione, vel præſcientia ſint omnia, ſcilicet bona,& mala, in eo tamen nõ dicuntur eſſe niſi bona, quorum auctor eſt. Vnde Auguſtinus in lib. de natura boni, Cum audimus (inquit) ex Deo,& per ipſum,& in ipſo eſſe omnia, omnes vtique naturas intelligere debemus,& omnia quæ naturali
Tom.6. ter ſunt. Neque enim ex ipſo ſunt peccata, quæ naturam non ſer-
Cap.28. uant, ſed vitiant, quæ ex voluntate peccantium naſcuntur omnia. Hic aperte dr̃ ꝙ illa generalitate locutionis bona tantum cõtinent.

Quòd omnia ex patre, & per patrem, & in patre ſunt, ita & de filio, & de ſpiritu ſancto eſt dicendum, licet propter perſonas fiat diſunctio.

PRAETEREA ſciendum eſt, quòd licet ibi indicetur diſtinctio perſonarum cum dicitur, ex ipſo, & per ipſum, & in ipſo, omnia tamen ex patre, & per patrem, & in patre ſunt. Similiter
Li.6.c.10 de filio,& de ſpiritu ſancto accipiendum eſt. Vnde Aug. in 1. lib. de Tri. Non confuſe (inquit) accipiendum eſt quod ait Apoſtolus, ex ipſo,& per ipſum, & in ipſo. Ex ipſo dicens propter patrem: per ipſum, propter filium: in ipſo, propter ſpiritum ſanctum. Vigilãter autem attende: ne quia patrem volens intelligi dixit ex ipſo, ſic intelligas omnia eſſe a patre, vt neges omnia eſſe ex filio, vel ex ſpiritu ſancto, cum ex patre,& per patrem,& in patre omnia eſſe ſane dici poſſunt; ſimiliter & de filio, & de ſpiritu ſancto dicendum eſt.

Quòd non omnia quæ ex Deo ſunt, etiam de ipſo ſunt: ſed econuerſo.

ILLVD etiam hic annectendum eſt, quòd non omnia, quæ dicuntur eſſe ex Deo, etiam de ipſo eſſe dici debeant. Quia
Cap.27. (vt ait Auguſtinus in libro de natura boni). Non hoc ſignificat penitus, ex ipſo, quod de ipſo. Quod enim de ipſo eſt, poteſt dici eſſe ex ipſo: ſed non omne quod ex ipſo eſt, poteſt dici eſſe de ipſo, quia non eſt de ſua ſubſtantia. Et ex ipſo enim ſunt cœlum, & terra, quia ipſe fecit ea: non autem de ipſo, quia non de ſubſtantia ſua. Sicut aliquis homo ſi generat filium, & faciat domum, & ex ipſo eſt filius, ex ipſo eſt & domus, ſed filius de ipſo, domus vero de terra, & ligno, non de ſeipſo.

Quæ dicta ſunt ſummatim colligit.

EX præmiſſis apertum eſt, quòd in Dei cognitione, ſiue præ-
ſcientia

ſcientia ſunt omnia, ſcilicet bona, & mala, ſed non omni modo ſunt ibi mala, quo bona; & quòd in Deo bona tantum ſunt, ſicut ex ipſo, & per ipſum, non mala. Et ex quo ſenſu hæc accipienda ſint aſſignatum eſt. Et quòd de ipſo non dicitur eſſe proprie, quòd aliud eſt ah ipſo. Ex ipſo autem eſſe dicuntur omnia, quę eo auctore ſunt.

Quomodo res ſunt in Deo.

DISTINCT. XXXVI.

Solet hic quæri cum omnia dicantur eſſe in Dei cognitione.

Expoſitio SVPRA egit Magiſter de cognitione Dei, qua cognoſcit creata oia, & qm̄ cognitum dr̄ eſſe in cognoſcente, ideo determinat hic modum qũo res ſunt in Deo. Et qm̄ res creatæ non tantum debent eſſe in Deo, ſed etiam ex deo, & per deum: ideo primo agit de exiſtentia rerum in deo, ſecundo vero comparat ad alias habitudines. ſ. ex ipſo, & per ipſum, ibi, proinde ſi di-

Diuiſio. ligenter inſpiciamus. Prima pars habet duas. In prima oſtendit qualiter res dicantur eſſe in deo a parte eius in quo ſunt, vtrum. ſ. ſunt in dei eſſentia ſicut ſunt in dei præſcientia. In ſecunda qualiter dicantur eſſe in deo a parte ipſarum rerum, ibi: Poſt prædicta quæritur cum omnia dicãtur eſſe in deo, vbi quærit, vtrũ mala ſint in deo, & ſoluit quòd nõ. Quælibet harum partium poteſt diuidi, qm̄ primo quærit, & opponit, & poſt modum determinat, & partes manifeſtę ſunt in litera. Secunda quoque pars, in qua comparat hoc quod eſſe in deo ad alias habitudines importatas per alias præpoſitiones, habet quatuor partes. In prima oſtendit horum trium conuenientiam. In ſecunda, differentiam, & apparitionẽ, ibi. Præterea ſciendum eſt. In tertia, differentiã eius quod dicitur de ipſo ad hoc qđ dr̄ ex ipſo oñdit, ibi. Illud etiã hic annectendũ. In quarta, breuiter p̄dicta epilogat, ibi. In præmiſſis apertum eſt. Et hæc pars põt diuidi contra totam præcedentem. Intellectus partium patet in litera.

Dei cognitio eius vtique eſſentia eſt, nec tamen omnia, quæ ſunt in cognitione, &c. ſunt in eius eſſentia.

Videtur hic male dicere, quia hoc argumentum videtur eſſe neceſſariũ, ſi aliqua duo ſunt omnino eadem, ſi aliquid eſt in uno, & in alio. Si dicas ꝙ differunt penes connotata, videt̃ falſum, quia dei præſcientia nõ connotat. Vel ſi dicas ꝙ præſcientia connotat, obijcitur de hoc noĩe deus, qđ non connotat, & cum dñr omnia eſſe in deo, ergo pari rõne, & in eſſentia. Præterea contra Magiſtrum vr̃ eſſe verbum Anſel. in Mono. ꝙ creatura in creatore eſt creatrix eſſentia: ergo videt̃ ꝙ vere ſint in dei eſſentia. Dub. 1.

1 Reſpon. Reſpon. dicendum, ꝙ hæc præpoſitio (in) aliquando connotat inhęrentiam, vt ſi dicatur accidens in ſubiecto. Aliquando connotat identitatẽ, vt ſi dicat̃, ideæ rerum ſunt in deo, q̃ ſunt deus, non a deo. Aliqñ connotat cauſalitatẽ, vt ſi dicat̃, creaturæ ſunt in ipſo deo. a Et põt hæc ꝓpoſitio (in) dici ſm̄ quatuor genera cauſarũ: ſed in deo non dicitur niſi ſm̄ tria. Qm̄ ergo cauſa dicit reſpectum ad creaturam ſm̄ rõnem intelligendi, ideo hæc præpoſitio (in) ſm̄ ꝙ dicit cauſalitatẽ, non additur niſi terminis dicentibus reſpectum ad creaturam. Et qm̄ nomen ſubſtãtiæ, vel naturæ, vel eſſentiæ non dicit reſpectum, ideo ſi dicat̃, creaturæ ſunt in dei ſubſtãtia, hæc præpoſitio (in) aut notat identitatẽ, aut inhęrentiã, quorũ vtrunque falſum eſt, & ideo tales locutiones nõ recipiunt̃, & in illo argumento eſt ſophiſma ſm̄ accidẽs: ideo dicit Magiſter, ꝙ non valet, quãuis enim idem ſint re, differunt tamen in modo ſignificandi, & intelligendi. AD illud

quod obiicitur, quòd deus non dicit
3 respectum. Dicendum ꝙ falſum eſt,
quia imponitur ab actu quem habet
ad creaturam, ſicut dicit Damaſcenꝰ.
Vnde bene dicitur, Deus creaturarũ.
4 Ad illud quod obiicĩ ꝙ creatura in
creatore eſt creatrix eſſentia. Dicen-
dum ꝙ creaturam in creatore eſſe,
eſt ideam, vel ſimilitudinem eiꝰ apud
deum eſſe: & Anſel. vult dicere, ꝙ ſi-
militudo illa eſt creatrix eſſentia, nõ
ꝙ illa creatura ſit eſſentia, vnde be-
ne concedendum, ꝙ ideæ rerum ſunt
ĩ diuina eſſentia, quia (in) notat idẽ-
titatem, & vere, ſed hoc non põt dici
de creatura ſecundum eſſe quod ha-
bet in proprio genere.

Illa .n. eſſe in Deo intelligũtur,
quæ ex ipſo, & ꝑ ipſum ſunt.

Dub. 2. Videtur male dicere, quia cum ta-
lia non ſint niſi præſentia, ergo in
deo non ſunt niſi ea, quæ præſentia-
liter exiſtunt, quod eſt manifeſte fal-
ſum, & contra Auguſ. qui dicit, ꝙ res
ſunt in deo ab æterno. Si dicas, ꝙ ac
cipit eſſe in deo, vt in conſeruante, qa
ſic accipit Apoſtolus in ꝑfata aucto-
ritate, Ex ipſo, & per ipſum, & ĩ ipſo:
tunc nihil facit ad propoſitum, quia
Magiſter accipit eſſe (in) ſm ꝙ dñr
res eſſe in deo æternaliter. Si tu dicas,
ꝙ res actualiter ſunt ex deo, vel per
deum ex tempore, ſed habitudinali-
ter ab æterno: tunc quæro qualiter
actualiter ſunt in deo ab æterno, &
non æternaliter ex deo, vel ꝑ deum.
Reſpon. Reſp. dicendum, ꝙ eſſe ex deo, vel ꝑ
5 deum, põt accipi, vel ſm aptitudinẽ.
vel ſm actum, vel ſm habitũ. Si ſm
actum, ſic ꝑdicta auctoritas non eſt
intelligenda ꝑciſe, ꝙ illa ſola ſint in
deo, quæ ſunt ex deo, vel ꝑ deũ, quia
multa deus cognoſcit, quæ ſunt in
deo, quæ tñ non ſunt ex ipſo, nec per
ipſum, nec erunt. Põt iterum accipi
ſecundũ habitum, & ſic adhuc nõ eſt
intelligenda ꝑciſe. quia multa deus
cognoſcit, & põt facere, quæ non fa-
ciet, & tñ ſunt in ipſo, nec vnq̃ erunt
ex ipſo, nec per ipſum. Põt iterum in
telligi, ſecundum aptitudinem, &
tunc ꝑciſe habet veritatẽ, quia ni-
hil eſt ĩ deo, niſi ſit aptum eſſe in deo
& ꝑ ipſum, & ſic valet ad propoſitũ,
& ſic intelligit Magr̃, & per hoc ex-
cluduntur mala, quia deus non põt
facere mala, nec mala poſſunt eſſe ex
ipſo, nec per ipſum. Quod quæritur,
quare non dñr res æternaliter eſſe ex
deo, &c. Dicendum, quòd non eſt ſi- 6
mile, quia aliæ præpoſitiones ſignifi-
cant per modum fieri, & motus, &
actus, ſed hæc præpoſitio (in) per mo
dum quietis. Et qm̃ deus non fecit
niſi ex tempore, nec fuit cauſa actua-
liter cauſans, niſi ex tempore, licet ha
bitudinaliter ab æterno: ideo magis
dñr res æternaliter in Deo, q̃ ex deo.

Mala non ſunt in deo (& paulò
poſt ſubiungit) bona cognoſcit
etiam per approbationẽ, & per
beneplacitum, mala vero non,
ſupple cognoſcit deus ꝑ appro-
bationem.

Videtur male dicere, quia approba
tio reſpicit voluntatẽ: ſed eſſe in deo Dub. 3
reſpicit ab æterno exemplaritatem,
ergo noticia approbationis nihil ad
hoc facit. Item Magiſter videtur in-
ſufficiens in diuiſione diuinæ cogni
tionis, quia ſicut bona cognoſcun-
tur notitia approbationis, ita mala
noticia reprobationis. Item appro-
batio aut nihil, aut aliquid addit ſu
pra notitiam ſimpliciter, aut non.
Et ſi non: ergo non eſt in deo diſtin-
guere noticiam, & noticiam appro-
bationis. Item, ſi nihil addit ergo ſi-
cut ſunt in deo, quæ cognoſcit ap-
probando, ita etiam illa quæ cogno-
ſcit ſimpliciter. Si aliquid addit, er-
go videtur, quòd diuina notitia ſit
compoſita. Si dicas, quòd addit ſe-
cundum intellectum, ſed intellectus
noſter non facit res eſſe in deo, ergo
nec notitia approbationis.
RESPOND. dicendum, quòd Reſpon.
approbatio ſupra cognitionem, ſe-
cundum intellectum addit benepla-
citũ voluntatis. hic aũt beneplacitũ
connotat bonitatem in deo reſpectu
cuius eſt, quia deo non placet niſi bo
nũ, & eſſe bonũ inquãtũ huiuſmodi
deo

Digitized by Google

Deo ſimile eſt, ſi ergo idea dicit rationem cognoſcendi ſm aſſimilationem, oĩa quę Deus cognoſcit, noticia approbationis ſunt in ipſo. Sed notã dum quòd approbatio poteſt connotare bonitatem in actu, & ſic non eſt præciſe verum, ꝙ omne ꝙ eſt in deo, ſit cognitum notitia approbationis. Poteſt iterum connotare bonitatem in potentia, ſicut exemplar connotat rei entitatẽ, nõ quia ſic, ſed quia Deus poteſt eã facere, & ſic nihil eſt in Deo niſi ꝙ cognoſcit notitia approbationis, quia ſic cognoſcit oẽ bonũ quòd eſt, vel quod poteſt facere, & illius habet exemplar, & ideo illud tãtũ eſt in Deo. Quòd ergo obiicit quòd voluntas non facit ꝙ ſint in Deo. Dicendum ꝙ hoc non eſt, quia voluntas in actu, ſed quia Deus nihil poteſt facere quod non approbet tanquam bonum: vnde approbatio poti⁹ dicit ibi iudicium rõnis, quam affectũ voluntatis. Quòd quæritur, ſi addit. Dicendum ꝙ addit a parte nři intellectus, & a parte cõnotati, a parte ipſius Dei non. Non ſic autẽ addit reprobatio: ideo Magr̃ nõ ponit noticiam reprobationis pro membro.

Eadem vim habent omnia hæc ſ. ex ipſo, & in ipſum, & ꝑ ipſum.

Dub. 4 Obiicĩ contra hæc Ambroſii verba, quòd ſi habent eam vim, ergo videtur hic eſſe inculcatio verborum. Item, aut accipitur eſſe in ipſo ſicut in exemplari, aut ſicut in cauſa conſeruante. Si tanq̃ in exẽplari, conſtat ꝙ aliud eſt eſſe in ipſo, & ex ipſo, ſicut præoſtenſum eſt. Si tanq̃ in conſeruante, adhuc eſt aliud produci, aliud conſeruari. Item, ſi eandẽ vim habẽt ſicut ex ipſo appropriaĩ patri, ita poteſt, appropriari filio, & ſimiliter ſpũi erit appropriare in ipſo. Reſpon. Reſp. dicendum ꝙ eſt loqui de illis tribus circũlocutionibus quantũ ad illud quod ſignificant, aut quantũ ad ordinẽ quẽ connotant. Si loquamur quãtum ad illud ꝙ ſignificant, ſic oĩa dicunĩ eſſe ex Deo, tanquã ex principio primo non aliunde moto. Omnia dicuntur eſſe per Deum, tanquã ꝑ principium, ſufficientiſſimum, quod oĩa agit ꝑ ipſum. Omnia dũr eſſe in Deo, tãquam in principio infinito, quòd nõ poteſt facere aliquod extra ſe, ſed oĩa ambit eius virtus, & in his tribus circumlocutionib⁹ ſignificatur quòd Deus eſt principium primũ, & ſufficiẽtiſſimũ, & infinitiſſimum. Et quòd oĩa hęc in Deo ſunt vnum, & conueniunt trib⁹: ideo quantũ ad ſignificatũ dicit Ambro. quòd habent eandem vim, nec tñ eſt inculcatio, qa diuerſimode important ſm rõnem intelligendi. Si autem loquamur quantum ad ordinem quem connotant præpoſitionum habitudines, ſic ſunt appropriatæ trib⁹. Quia ex ipſo, dicit rõnẽ primi, & per ipſum, dicit rõnem medii, & in ipſo, dicit rationem vltimi, ſiue quietatiui, & ideo (ex ipſo) appropriatur pſonę patris quæ eſt prima in trinitate (per ipſum) appropriaĩ filio quæ eſt perſona media (& ĩ ipſo) ſpiritui ſancto q eſt pſona tertia. Ex his patẽt obiecta.

AD intelligentiam huius partis quæritur de exiſtentia rerum in Deo, & circa hoc tria principaliter quæruntur. Pimo, vtrũ creaturæ fuerunt in Deo æternaliter. Secundo, quæritur de modo exiſtẽdi ipſarum rerum in Deo. Tertio, quantum ad generalitatem rerum in Deo exiſtentium, vtrum ſ. omnia quę De⁹ præcognoſcit, fuerũt & ſunt in Deo. Ita quòd primo de exiſtentia. Secundo de modo. Et tertio de numero. Quantum ergo ad primum articulũ duo quæruntur. Primo quærĩ, vtrũ res fuerunt in deo ab ęterno. Secundo, vtrum ſint in Deo rõne eſſentiæ, vel perſonæ.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Res ſunt in Deo ab ęterno ſecundum ſimilitudinis præſentiam, atque ſecũdum cauſatiuam potentiam, licet non ſecundum realem exiſtentiam.

QVOD res fuerunt in Deo ab ęterno, vr̃, quia agens cognoſcens agit per ſpeciem rei quã penes ſe habet: ſed res ẽ in anima,

anima,quia ſimilitudo eius eſt in ea,
ergo & in deo ſimiliter. Si dicas ꝙ il
lud exemplar nihil eſt rei,ergo ſm il
lud non deberet dici res eſſe in Deo.
Contra,plus facit ad eſſe rei exẽplar,
quòd eſt cognitiuũ & productiuum,
quam ꝙ eſt productũ a re,ſi ergo rõ-
ne exemplaris producti a re,res eſt in
anima,multofortiꝰ debet dici in Deo
eſſe rõne exemplaris producentis,ſed
hoc ab æterno,ergo &c. Item,ſimili-
tudo producta non eſt vere aliquid,
ſed alicuius,ſed exemplar p ꝙ cogno
ſcit Deus vere eſt ipſe Deus, ergo ve-
rius eſt exemplar rei in Deo quam in
anima, ergo multofortius res in Deo
quam in aĩa,& ſic &c. Item, quia res
põt exire de materia, res eſt in mate-
ria,cum non totaliter eſt in potentia
materiæ,imo agentis, ergo ſi res quæ
ſunt in potẽtia Dei totaliter ibi ſunt,
multoſortius debent dici eſſe in ipſo,
ſic &c. Contra,quòd exit per creatio
Ad opp. nem,omnino nihil eſt antequã cree-
tur, ſed creaturæ ſic exeunt, ergo
omnino nihil ſunt antequam pro-
ducuntur, ſed quòd non eſt, nec eſt
hic, nec ibi: ergo nõ eſt in aliquo,&
ita nec in Deo. Item,ꝙ eſt in aliquo,
eſt in illo vel ſm ſe,vel ſm aliqd ſui:
ſed res non eſt in Deo ſm ſe, quia tũc
eſſentialiter eſſet in Deo, nec ſm ali-
quid ſui,quia nihil de ipſa eſt ęternũ
ſed totum ex tempore,ergo &c.Item,
quod eſt in aliquo, eſt in illo ſm eſſe
actuale vel potẽtiale, ſed creatura nõ
eſt in Deo ſecundum eſſe actuale,quia
tũc actu eſſet,ergo ſi eſt in Deo,eſt ſe-
cundũ eſſe potentiale, ſed oẽ eſſe potẽ
tiale ſecundũ ꝙ huiuſmodi eſt p mu-
tabile,ſi ergo creatura ab æterno eſt
in Deo ſecundũ eſſe potentiale, ab æ-
terno eſt in Deo ſecundũ eſſe mutabi
le,ſed hoc eſt falſum, ergo & primũ.
Item,ſi creatura dr̃ eſſe in Deo,qa põt
eſſe a Deo, ergo cum ab æterno eſſe a
Deo ſit impoſſibile,non erit creatura
10 ab æterno in Deo rõne potentiæ.

RESP. dicendum, ꝙ aliquid dr̃
eſſe in aliquo tripliciter,vel ſecundũ
actualem exiſtentiam, vel ſecundum
ſimilitudinis pñtiam,vel ſecundũ cau
ſatiuam potentiã. Primo modo ſunt
res in vniuerſo. Secundo modo in co
gnitiua ſubſtantia. Tertio modo in
ſua cauſa. His duobus modis vltimis
res ſunt in Deo, quia eſt cognoſcens
res antequam fiant,& potens produ-
cere. Vnde quia ab ęterno cognoſcit,
& potẽtia qua produxit ex tempore,
in Deo fuit ab æterno,ideo dicuntur
res fuiſſe in Deo ab æterno.

AD illud ꝙ obiicitur,quòd nihil 11
eſt,non eſt in aliquo. Dicendũ quòd
verum eſt ſm primum modum exi-
ſtendi,ſed falſum ſecundum tertium,
quia illud ꝙ nihil eſt modo,Deus po
teſt facere. AD illud quòd obiicitur 12
quòd illud quòd eſt ab aliquo eſt in il
lo ſecundum ſe &c.Dicendumtquod
quantũ ad ſecũdum modum res ſunt
in Deo ſecundũ aliquid ſui, quia ſm
exemplar. Sed aliquid rei poteſt dici
tripliciter ſ. eſſentialiter,effectiue, &
cauſatiue,ſcilicet ſicut pars,effectꝰ, &
cauſa.Hoc tertio modo eſt illud exem
plar aliquid rei vel cauſa ſ. quantum
ad potentiam cauſatiuam,quia eſt res
ſecundũ ſe non in actu,ſed potentia,
quia ſuum eſſe poteſt produci a Deo.
Similiter ad ſequẽs,Dicendũ quòd rõ
ne exemplaritatis res actualiter ſunt
in Deo,rõne creationis potentialiter 13
quia poſſunt produci. Quod obiicit̃
ꝙ creatura eſt in Deo ſecundum eſſe
mutabile. Dicendum ꝙ hoc non eſt
verum de eo ꝙ eſt actu in Deo, ſed ꝙ
poteſt ꝓduci a deo eſt mutabile. Vel
dicendũ quòd potentia habet compa
rationem ad diuinã potentiã quæ eſt
immutabilis,& ſic ẽ immutabile.Vel
ad cõnotatum temporale extra,&
ſic habet eſſe mutabile. AD il-
lud quòd obiicitur de creatio
ne. Dicendum ꝙ quamuis
actus creandi non po-
terant eſſe ab æ-
terno,tamẽ
poten
tia creandi fuit in deo.

Diſſentit Sco. di. 35 q. Vno q videt̃ ponere entia in deo hr̃e quoddã eſſe diſtinctũ ab eſſẽtia qđ vocat eſſe ſm quid.
15

QVAE-

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Res ſunt in Deo non ratione eſſentiæ,nec ratione perſonæ,ſed ſunt in Deo vt cauſa.

Fundamenta. VTRVM res ſint in deo ratione eſſentię,vel perſonæ. Et quòd rõne eſſentiæ vr̃, quia ꝙ ineſt rõne pſonę eſt ꝓpriũ, quòd ineſt rõne eſſentiæ,eſt cõmune, ſi ergo hoc eſt commune trib⁹, patet &c. Præterea,res in deo ſunt ratione exẽplaritatis ſed exẽplar creaturę in deo eſt diuina eſſentia,qa deus ſeipſo ꝓducit & cognoſcit, ergo &c. Item, regula eſt, quòd quicquid de deo dr̃ in relatione &ad creaturã,eſt eſſentialiter dictum,ſed res eſſe in deo eſt taliter dictum,ergo &c.

Ad opp. Contra.quòd ratione perſonę vr̃ quia res ſunt in deo inquantum pñt ab ipſo exire,ſed producere cum ſit actus, eſt ipſius ſuppoſiti,ergo perſonæ.Itẽ,ſicut dicit Aug. lib.lxxxiij. q. Verbum dicit operatiuam potentiã,ſi ergo res ſunt in deo rõne potentiæ operatiuæ, ſunt in eo rõne verbi,ergo cum verbũ ſit perſona,ſunt in deo ratione perſonæ. Itẽ, Aug. ix. de ciui. dei c. xxiiij. dicit, quòd cum dr̃,dixit vt fiat, ĩtelligitur pater,in verbo dicendi filius,in viſione ſ. ſ. ergo cum eius ſit producere in quo ſunt,patet ergo quòd ſunt rõne perſonæ.

RESP. dicendum quòd in diuinis eſt conſiderare eſſentiam quæ eſt communis vt cõis,& abſoluta: eſt cõſiderare ꝓprietates, & eſt cõſiderare cõe vt in relatione ad ꝓpria. Primũ dr̃ in oĩmoda abſolutione, ẜm.ſ.ꝓprietas dicit relationẽ ad pſonã, tertiũ,dicit relationem ad res, & illa appropriata ſignificant deũ vt cauſam. Cũ ergo quærit̃, vtrũ res ſint in deo rõne eſſentię,vel perſonæ. Dicẽdum, quòd proprie loquẽdo nec ſic,nec ſic, ſed ſunt in Deo vt cauſa, & ſic ratione appropriatorum,quæ ſunt eſſentialia conſiderata in perſonis. Cum ergo obiicitur vtrum ſint in eſſentia. Dicendũ quòd illæ rõnes cõcludunt quòd ſunt in eſſentia communiter dicta,ſecundũ quòd comprehendit appropriata,nõ ſecundũ quòd in omnimoda abſolutione conſideraẽ. Quod obiicitur ad oppoſitum non concludit de perſona rõne propriorum, ſed ratione appropriatorum.

Ariſto. 2 Conſequenter quantum ad ẜm articulum quærit̃ de modo exiſtentiæ rerum in deo, & circa hoc quæruntur duo. Primo quærit̃, vtrum omnia quæ ſunt in deo ſint in ipſo vita. Secundo quæritur,vtrũ res verius ſint in deo quam in vniuerſo, ſiue in proprio genere.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Quia res ſunt in Deo tanquam in exemplari,propterea quæcunque in ipſo ſunt, vita in eo ſunt.

Fundamenta. QVOD omnia ſint in deo vita videt̃ Ioh.j. Quod factum eſt, in ipſo vita erat,ſed oĩs creatura eſt facta,ergo oĩs creatura eſt in ipſo vita. Item. Augu.ſuper Geñ. ad literam. Li.5.c.14. Omnia dicũtur in ipſo fuiſſe vita,non in ſua natura quia omnia nouerat antequam fierent. Item,rõne vr̃,quia diuina eſſentia eſt vita, ergo quòd diuina eſſentia eſt etiam vita eſt,ſed creatura ĩ deo eſt diuina eſſentia,quia quicquid eſt in deo eſt deus, ergo eſt vita,& hoc eſt quòd dicit Anſel. in Mono. Cap.3. quòd creatura in Deo creatrix eſt eſſentia. Item, intelligere 2. de ani. tex.13. eſt vna differentia eius quòd eſt viuere,cum viuere dicatur quadrupliciter ſecundũ Philoſophũ,ſi ergo intelligere eſt viuere,oĩs ratio intelligendi eſt ratio viuendi,ſed res ſunt in Deo ẜm ſuas rationes intelligendi, ergo ſunt in deo viuentes,ſed non per participationem,ergo ſunt vita ſimpliciter.

Ad opp. Contra. Act. xvij. In ipſo viuimus, mouemur,& ſumus. Ergo quia viuimus,ſumus in deo vita,ergo quia mouemur,ſum⁹ in eo motus, ſed hoc nõ dr̃,ergo nec illud debet dici. Itẽ,ſi res

dicuntur in Deo vita,aut ergo ratio-
ne potentiæ,aut noticiæ,aut volunta
tis . Non rōne potentiæ , quia res ex
hoc quòd poteſt p roduci per creatio
nem,antequam producatur nihil oĩ
no eſt,quia ſecundū totum producit
ſi nihil eſt,ergo nec vita . Nec ratio-
ne notitiæ,quia tunc cum mala ſint a
deo cognita,tunc mala eſſent in Deo
vita,quod abſurdum eſt. Sic rōne vo
luntatis, cū voluntas dei non ſit niſi
futurorum,ergo ſola futura viuerent
in deo:ſed alia quā futura ſunt in deo
per ideam , ergo non omne quòd eſt
in deo,eſt in ipſo uita. Item,hoc vide
tur,quia exemplar æternum repñtat
res expreſſiſſime ſm ꝙ ſunt,& ab ip-
ſo exeunt,ergo cum quædam viuant
quædam non,quædam repñtat p mo
dum viuentium,quædam p modum
non viuētium,ergo quædam ſunt in
deo vita,quædam nō. Ratione huius
quæritur , quare magis dicuntur res
eſſe in deo vita,quam ſapientia,vel eſ
ſentia,vel intelligentia.

17 AD hoc voluerunt quidam dice
re ꝙ non oĩa quæ dicunt̃ eſſe in Deo,
ſunt in illo vita, ſed ea ſolum quæ ſic
ſunt in deo vt diſpoſita fieri. Et ratio
huius eſt,qm̄ verbum & vita dicunt
actum & diſpoſitionem,& ideo dicit
Anſel. qm̄ verbum non eſt niſi eorū
quę ſunt,vel futura ſunt, & ideo ſolū
ſunt in deo vita,& ideo dicunt quòd
ad rōnem dicendi vitam concurrit
neceſſario, quòd res ſint in deo quan
tum ad potentiam,notitiā, & volun-
tatem producendi . Sed hoc non po-
teſt ſtare ſm Aug. Filius enim(vt ip
ſe dicit vj. de Tri.)eſt ars plena oĩm
rōnum viuentium , ſed conſtat quòd
non impletur niſi rationibus infini-
tis , ergo infinitæ rōnes rerum viuūt
in deo,ergo non ſolum pñtium , vel
futurorum,ſed etiam oĩm poſſibiliū.
Et iterum Aug.lib.lxxxiij.q.dicit ꝙ
ratio eſt etiam,ſi nunquam aliquid p
illam fiat,ſed conſtat quòd rō in mē-
te artificis viuit , non quia res extra
producitur, viuit enim etiā ſi res cor
rumpatur,& exterius eſſe,omnino ni
hil facit ad vitam. Et ideo patet qua-
re non ſolum pñtia vel futura viuūt
in Deo. Et propterea aliter dicēdum,
ꝙ res tripliciter ſunt in deo , videli-
cet,vt in principio producente,& ſic
ſunt ibi rōne potētiæ. Vt in exempla 18
ri exprimente, & ſic ſunt ibi rōne no
titiæ. Et vt in fine conſeruante,& ſic
ſunt ibi rōne voluntatis. Primo mo
do quia ſunt in deo ſicut ī principio
producente,cum totum ex nihilo pro
ducat de⁹,nihil oĩno ſunt in deo,nec
vita , nec aliquid. Quia vero ſunt in
deo tanquam in fine conſeruante, cū
conſeruentur ſm eſſe quòd habēt,ſic
ſunt quædam vita,quædam non. Vn-
de quædam ſunt tm̄,quædam ſunt &
mouentur,quędam (vt hoĩes)& ſunt
& mouent̃,& viuūt. Quia vero ſunt
in deo vt in exemplari exprimēte, ſic
ſunt in ipſo vita, & quia non ſolū in
illo exemplari exprimūtur entia , ſed
etiam omnia cognoſcibilia, ideo oĩa
ſunt in deo vita q̄ in ipſo ſunt . Et iō
dicit beatus Io. ꝙ factū eſt,in ipſo vi
ta erat. Et ſic patet, ꝙ eſſe in Deo at
tenditur ſm triplex genus cauſæ : &
ſimiliter patet, qūodo ratiōe potētię,
& notitiæ,& volūtatis . Et ſic ſoluit̃
illa quæſtio ſm qđ genus cauſæ , vel
ſm quā trium cōditionū dñr res eſſe
in Deo . Patet ēt ꝙ in Deo dñr vita,
oĩa q̄ ſunt in ipſo, tanquā ī exēplari.

AD illud ergo quod obijcitur ꝙ 19
in Deo mouemur &c. intelligēdū eſt Conſentit
quātū ad tertium modum eſſendi in S. Th. hic
Deo.ſ.p conſeruationē . Deus.n.con ar. 3. q. 1
ſeruit in nobis vitam,& operationē,
& eſſentiā : & q̄tum ad hoc intelligi
tur dictū illud verbū. Ad illud quod 20
obijcitur,cuius rōne res dñr in Deo
vita &c. Dicendū ꝙ rōne potentiæ,
& notitiæ ſimul : quia iſta duo con-
currunt ad rōnem exēplaris : nō.n.
eſt exemplar Deus niſi eorum quæ co
gnoſcit, & poteſt. Ad illud qđ obij 21
citur,ꝙ res in illo exēplari repręſen-
tantur vt ſunt . Dicendū ꝙ verū eſt :
tñ non oportet ꝙ rō repræſentatiōis
ſit talis oĩno quale eſt repræſentatū,
ſicut ſupra oſtenſum eſt : & iō ſicut
corporaliū eſt idea ſpiritualis,ita nō
viuentium viuens. Ad illud qđ vlti 22
mo quæritur, quare magis dñr res eſ
ſe in Deo vita, quā alia . Dicendum,
ꝙ quamuis pdictū verbū multas ha-
beat expoſitiones,quo dr̃,quod factū
eſt,

eſt, in ipſo vita erat: tñ ſpecialiter circa hoc verbũ cõſideranda eſt veritas dicti, & rõ dicendi. Veritas dicti vt dicit Aug. eſt, ꝙ oẽs res factæ a Deo, vel etiã poſſibiles fieri, hñt rõnes per quas intelliguntur: q̃ quidem rõnes viuere dñr, quia ſunt in ſubſtãtia viuente ſm ꝙ viuens: & ſunt etiã ratio intelligendi qui eſt actus vitæ: & ideo in artifice creato dñr viuere, ſed in Deo nõ tm̃ dñr viuere, ſed etiã ipſa vita, quia ipſa rõ cognoſcendi eſt ipſa intelligentia. Rõ autem dicendi fuit hæc: cum.n. res habeant eſſe in Deo, & in vniuerſo, & diuerſimode: quia aliquas proprietates habent ſm exiſtentia in mundo, quæ nõ cõpetunt eis ſecundũ ꝙ ſunt in deo: iõ non ſolum dixit, quod factũ eſt in ipſo erat: ſed vita: vt oẽs illæ cõditiones excluderẽtur. Creaturæ enim in mundo hñt eſſe corporale, variabile, & corruptibile. Q̃m enim vita eſt actus ſpiritualis & continuus, fluens ab ente quieto, & ſempiterno: dictũ eſt quòd res ſunt in deo vita, vt per ſpiritualitatem excludatur corporeitas, per quietem variabilitas, per ſempiternitatem corruptibilitas.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Res ſi comparentur ad ſe inuicẽ ſecundum diuerſum modũ exiſtendi, habẽt verius eſſe in proprio genere quam in cognoſcẽte: ſi vero conferantur cum ſua ſimilitudine quę in Deo eſt, tunc ſimilitudo verius habet eſſe quam in mundo.

Ad opp. VTRVM res ſint in deo verius, quam in vniuerſo ſiue in ꝓprio genere. Et quòd verius ſint in deo vr̃ per Augu. v. ſuper Gen. ad literam. Omnia prius quam fierent erãt in notitia ſacientis: & vtiq; ibi meliora, vbi æterna, vbi veriora, & incõmutabilia. Itẽ,

6. meth. 4 vnũquodq; ſicut ſe habet ad eſſe, ita ad cognitionẽ: ſed creaturæ verius cognoſcũtur in deo, quã in proprio genere: ergo & verius ſunt in deo. Itẽ, omne quod eſt in aliquo, eſt in eo per modũ eius in quo erat: ſed deus (3. de ani. corm. 5) eſt in infinitũ nobilior mundo, ergo in infinitũ nobiliori & veriori modo ſunt res in deo, quã in vniuerſo. Item, nobilius & verius eſt eſſe vitæ quã viuentis; ſed oĩa viuunt in deo, vt ſupra monſtratũ eſt: nõ autem in genere proprio: ergo &c.

Fundamenta. Contra. Verius eſt res vbi eſt ſimpliciter, quã vbi eſt ſolum ſm quid: ſed in deo ſolum dicitur eſſe ſecundum quid, quia non ſequitur, aſinus eſt in deo, ergo aſinus eſt: ſed in proprio genere ſunt ſimpliciter, ergo verius. Item, verius eſt res, vbi eſt ſecundũ principia intrinſeca, & proxima, quam vbi eſt in principio extrinſeco, & remoto: ſed res in mundo ſunt ſecundum principia intrinſeca, in deo autem vt in principio extrinſeco, ergo &c. Itẽ, verius eſt res vbi eſt ſecundũ ꝓpriã entitatem, quam vbi ſolum ſecũdum ſimilitudinem: ſed in deo eſt homo & lapis, & alia ſecundum ſimilitudinem: ergo &c.

RESP. Dicendum quod triplex 23
eſt exiſtentia rerũ. ſ. in exemplari æterno, & in intellectu creato, & in ipſo mundo. In exemplari æterno, & in intellectu creato ſunt res ſecundum ſimilitudinem. In ipſo mundo ſecundum entitatem propriam. Q̃n ergo quęritur, in quo ſint verius, hoc dupliciter poteſt quæri, aut ita quòd fiat comparatio eiuſdem rei ad ſe ſecundum diuerſum modum exiſtẽdi, vt ſit ſenſus, vbi lapis verius habet eſſe, vel cum eſt in cognoſcente, vel producente, vel cum eſt in ſe & hoc modo concedendum eſt quòd verius eſt vnaqueque res in ꝓprio gñe quam in deo, ſicut probant rationes ad hoc inductę. Alio modo poteſt fieri cõparatio rei ad ſuam ſimilitudinem, vt ſit ſenſus quæſtionis, quid habet eſſe verius & nobilius, vtrũ ipſa res, vel eius ſimilitudo? & hoc modo ſimpliciter concedẽdum quod ſimilitudo rei verius & nobilius eſſe habet in deo, q̃ ipſa res in mundo rõne ei⁹ quòd eſt, ga

Idẽ hr̃ ex D. Thom. q. de ueri. q. 4. art. 6. 1. part. q. 18. artu. 4. ad. 3.

eſt

eſt ipſe deus,& concedendæ ſunt rō-
nes ad hoc inductæ. Adhuc ſimilitu
nes rerum in intellectu creato verius
& nobilius habēt eſſe,q̃ res in vniuer
ſo,vt dicit Aug. in tri. non rōne eius
ꝙ ſunt,ſed rōne eius in quo, qa ſunt
nobiliori & ſpiritualiori modo ſimi
litudines in intellectu cognoſcente,q̃
ſint ipſæ res in mundo cōtentę,& ſic
patent rōnes ad vtrâque partem. Ta
24 men ad illud argumentū ꝙ fit de cō-
paratione eſſe ad cognoſcere. Dicen-
dum,quòd illud gn̄aliter intellectum
quòd res ibi eſt verius,vbi verius co-
gnoſcitur,non habet veritatem. Con
tingit enim cognoſcere quòd nō eſt,
& ideo ſicut ad cognoſci non ſequit̄
eſſe,ita nec ad vere cognoſci,vere eſſe
nec ad verius cognoſci, verius eſſe.
Quando ergo dr̄ quòd vnumquod-
que ſicut ſe habet ad eſſe,ita ad cogni
tionem,hoc intelligitur, quia eadem
principia quæ ſunt principia eſſendi
ſunt etiam principia cognoſcēdi,ſed
tn̄ principia cōferunt eſſe per ſeipſa.
ſed cognitionem non conferunt per
ſe,ſed per ſuas ſimilitudines.

Arti.3 Tertio loco eſt quęſtio de tertio
articulo ſcilicet gn̄alitate exi-
ſtente rerū in deo,& circa hoc
quæruntur duo. Primo quæritur,v-
trum mala ſint in deo. Secundo,vtrū
in Deo ſint imperfecta ſecundum
quòd huiuſmodi.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

**Licet Deus mala cognoſcat,ipſa
tamen non ſunt in Deo, cū ma
lum cauſam effectiuā non ha-
beat, neque exemplarem.**

Funda-menta. QVOD mala non ſint
in deo vr̄.Aug.de li.
ar.Intantum res re-
cte vituperantur, in-
quantum earum vitu
perator artē in qua
facta ſunt videt,vt hoc in eis vitupe-
ret quòd in arte non videt. Si ergo vi
tuperantur quantum ad maliciam,ſi-
ue inquantum mala,& hoc modo nō
videntur in deo,ergo hoc modo non
ſunt in deo. Item, omne quòd eſt in
deo eſt ex ipſo & per ipſum, vt dicit
Aug. & Magr̄ in littera,ſed mala nū-
quam ſunt ex deo,nec per deum,ergo
nec in deo. Item, oē quòd eſt in deo,
aut eſt ſicut in principio producente,
aut ſicut in exemplari exprimēte aut
ſicut in conſeruante:ſed conſtans eſt
quòd deus non eſt principium produ
cens mala,nec etiam conſeruans. Itē,
non eſt exemplar exprimens,quia rō
exemplaris attenditur ſm̄ aſſimilatio
nem, ſed dei ad malum nulla eſt aſſi-
milatio, ergo mala nullo modo ſunt
in deo. Item,quanto aliquid melius
eſt,tanto magis diſtat a malo,ſed de⁹
eſt optimus, quo nihil melius poteſt
cogitari,ergo tanta diſtantia differt,
quanta nulla maior poteſt cogitari:
ſed magis diſtat a malo quòd nec ha
bet veritatem maliciæ,nec ſimilitudi-
nem,q̃ quòd habet ſaltem ſimilitudi
nem,& in quo nullo modo eſt malū,
quam in quo aliquo modo eſt,ergo.
&c. Contra. Omne quòd cognoſcitur Ad opp.
ab aliquo qui eſt ſua cognitio,eſt in il
lo tanquam in cognoſcente: ſed deus
cognoſcit mala,qa ea punit & repro-
bat,& deus eſt ſua cognitio,ergo ma
la ſunt in deo. Minor patet, maior ſi
militer,quia oē cognitū eſt in cogni-
tione,ſi ergo idem eſt cognitio & co-
gnoſcens,ergo ſi eſt in cognitione,&
in cognoſcente. Item,omne quòd co Ariſt.2.de
gnoſcitur in aliquo,eſt in illo in quo ani. 139.
cognoſcitur, ſed mala cognoſcuntur
in Deo, ergo ſunt in deo. Probatio
minoris. Mala cognoſcūtur a deo, cō
ſtat,aut intra ſe,aut extra. Non extra,
hoc conſtat,quia diuin⁹ aſpectus nō
exit extra,tunc enim indigeret alia ad
cognoſcēdum,reſtat ergo ꝙ intra ſe,
quia angeli cognoſcunt mala in deo.
Vnde Aug. ſuper Geneſ. ad literam. Li.5.c.19.
Angeli vident in illo bona veſtra quę
eis placēt,& mala veſtra quæ ei diſpli
cēt. Item,omne quòd cognoſcitur in
aliquo,& non per accidens,eſt aliquo
modo in illo ſicut in exemplari, ſed
mala cognoſcuntur a deo, ſed non ꝑ
accidens,quia nihil per accidens co-
gnoſcit,ſed oīa per ſe,ergo mala ſunt
in deo. Item,omne ꝙ cognoſcitur ab
aliquo non per priuationem,cogno-
ſcitur per ſimilitudinē,& ideā,ſed in
deo

deo non cadit cognitio per priuatio
nem, quia nulla poteſt in illo exem-
plari eſſe priuatio, cum ſit purus actꝰ,
ergo ſi cognoſcit mala, non cognoſcit
per priuationem, ſed per ſimilitudi-
nem, ſed ſimilitudo eſt idea in deo, er
go mala habent ideam in deo.
25 RESP. dicendum, quòd mala a
deo cognoſcuntur, non tamen in deo
exiſtunt ſecundum quòd mala, quia
ſic loquuntur in propoſito, ideo (in-
quam) cognoſcunẽ, quia ſicut rectum
eſt iudex ſui & obliqui, ſic ſumma ve-
ritas, & lux, & actus eſt rõ cognoſcen
di non tm̃ veritatem, & lucẽ, & actũ,
ſed etiam obliquitatem, tenebram, &
priuationem. Vnde lux ſeipſam & te
nebram cognoſcit. Non ſunt autem
mala in deo, quoniam illa dicunẽ eſſe
in deo ad quæ cooperatur deus ſecun
dum aliquod genus cauſę, & maxime
ſecundum genus cauſæ formalis, &
exemplaris, malum autem non habet
deum pro cauſa, & pro exemplari, qa
malum rõne maliciæ dicit ſolum pri
uationem, exemplar autem ſecũdum
quòd huiuſmodi dicit aſſimilationẽ:
hinc eſt quòd nec malum, nec falſitas
habet ideam in deo, ſuum autem op-
poſitũ eſt aſſimilabile. Vnde cum vno
& eodem cognoſcat deus bonum &
malum ſibi oppoſitũ, bonum cogno-
ſcit ſecundũ rationem aſſimilationis,
& ideo bonum eſt in deo vt in exem-
plari, & vt cognitum ꝑ ſe, & per mo-
dum poſitionis. Malum autem cũ co
gnoſcatur a deo, non habet in ipſo i-
deam, ideo nõ eſt in deo, quamuis ſit
in dei cognitione, quia quamuis co-
gnoſcatur a deo, non tñ cognoſcitur
per ideam ſui, ſed boni cuiꝰ eſt priua-
tio, & ideo dr̃ cognoſci per accidens
26 & per priuationem. AD illud ergo
quòd obiicitur ꝙ malum eſt in dei co
gnitione, & cognitio eſt deus, igitur
&c. Dicendum, quòd hic eſt fallacia
ſecundum accidens. Quamuis enim
idem ſit cognitio dei ꝙ deus, tamen
aliud connotat, ſicut potentia, & ſa-
pientia. Vnde ſicut nõ ſequitur eſt in
dei noticia, ergo & in potentia, immo
eſt ibi accidẽs, & conſequens, ſic & in
27 propoſito. AD illud quòd obiicitur
quòd malum cognoſcitur in deo. Di
cendum, quòd illud nõ ſequitur, plus
enim dicit eſſe in deo, quam cognoſci
a deo, vel in deo. Cum enim dr̃ aliqd
cognoſci a deo, per hoc intelligitur ꝙ
deus ſit rõ cognoſcendi illud, ſed cum
additur quòd hoc ſit in deo, ſignifica
tur quòd deus ſit rõ cognoſcendi vt
exemplar, & per aſſimilationẽ, & ideo
eſt ibi conſequens. AD illud quòd 28
obiicitur quòd cognoſcit non per ac-
cidens mala &c. Dicendum ꝙ cogno
ſci per accidẽs hoc eſt dupliciter, aut
a parte cognoſcentis, aut cogniti. In
deo nulla cadit cognitio per accidẽs
a parte cognoſcentis, quia omnia co-
gnoſcit ſeipſo, tñ cadit a parte cogni
ti, qm̃ aliquid cognoſcit per ſimilitu-
dinem ſuam, vt bonum, aliquid per
ſimilitudinẽ ſui oppoſiti, & ita eſt ibi
per accidens, nõ in diſcurrendo, ſed
in aſſimilando, cum enim deꝰ cogno
ſcit malum, non intelligitur aſſimila- 29
ri ei, ſed ſuo oppoſito. Similiter ſol-
uendũ eſt de priuatione, quia cogno-
ſcere per priuationem eſt dupliciter.
Aut ita ꝙ ſit priuatio ĩ virtute cogno
ſcente, ſicut cognoſcit aliquis ſilentiũ
& tenebram per aurem & oculum,
& ſic ponit imperfectionem. Aut ita
quòd ſit priuatio in cognito non in
cognoſcente, ſicut lux cognoſceret te
nebram ſi haberet vim cognitiuam,
ſonus ſilẽtium, & ſic cognoſcit deus,
quoniam eſt actus purus, & lux, &
veritas.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Imperfecta ideã habent in deo,
non tamẽ ratione imperfectio
nis quę priuationem dicit, ſed
ratione illius quod imperfectio
ni ſubeſt.

VTRVM imperfecta ſe- Ad opp.
cundum ꝙ huiuſmodi
ſint in deo. Et vr̃ quòd
non, quia mala vt mala
non pñt habere ſimili-
tudinem cum ſummo bono, ergo pa-
ri rõ-

non ſic bonitas in malicia, nec veritas in falſitate, quia illæ ſunt priuationes, non ſic autem vnitatis priuatio eſt multitudo, & ideo patet totũ.

QVIBVS MODIS DICATVR DEVS eſſe in rebus.

DISTINCTIO XXXVII.

ET quoniam demonſtratũ eſt ex parte, quomodo omnia dicantur eſſe in Deo, addēdum videtur hic quibus modis dicatur Deus eſſe in rebus, ſi tamen id humana mens vel ex parte digne valeat cogitare, vel lingua ſufficiat eloqui. Sciendum ergo eſt, quod Deus incõmutabiliter ſemper in ſe exiſtens, pręſentialiter, potentialiter, eſſentialiter eſt in omni natura ſiue eſſentia ſine ſui definitione, & in omni loco ſine circunſcriptione, & in omni tempore ſine mutabilitate. Et præterea in ſanctis ſpiritibus & animabus eſt excellẽtius, ſcilicet per gratiam inhabitans: & in homine Chriſto excellẽtiſſime: in quo plenitudo diuinitatis corporaliter inhabitat, vt ait Apoſtolus. In eo enim Deus habitauit, non per gratiã adoptionis, ſed per gratiã vnionis. Ne autẽ iſta (quia capacitatẽ humanæ intelligentiæ excedunt) falſitatis arguere aliqui pręſumant, ſanctorum auctoritatibus munienda mihi videntur. Beatus Gregorius ſuper Cantica Cant. inquit, Licet Deus cõmuni modo omnibus rebus inſit præſentia, potentia, ſubſtantia: tamen familiariori modo per gratiam dicitur eſſe in illis, qui mirificentiã operum Dei acutius & fidelius cõſiderãt. De hoc.n. eodẽ Aug. ad Dardanũ in li. de pręſentia Dei ait, Cum Deus ſit natura incorporea & incõmutabiliter viua, ęterna ſtabilitate in ſeipſo manens, totus adeſt rebus omnibus, & ſingulis totus: ſed in quibus habitat, habent eum pro ſuę capacitatis diuerſitate, alij amplius, alij minus: quos ipſe ſibi dilectiſſimum templum gratia ſuę bonitatis ædificat. Hilarius quoque in lib. 8. de Trin. apertiſſime docet Deum vbique eſſe. Deus, inquit, immenſæ virtutis, viuens poteſtas, quę nuſquam non adſit, non deſit vſquam, ſe omnem per ſua edocet, vt vbi ſua ſint, ipſe eſſe intelligatur. Non autem corporali modo cũ alicubi ſit, non etiã vbique eſſe credatur, cum & in omnibus eſſe non deſinat. Ambr. 1. li. de ſpiritu ſancto, ſpiritum ſanctum probat non eſſe creaturã, quia vbique eſt, quod eſt propriũ diuinitatis: ita dicens, Cũ omnis creatura certis naturæ ſuæ ſit circunſcripta limitibus, quomodo qs audeat creaturam appellare ſpiritum ſanctum, qui nõ habet circunſcriptam determinatamq; virtutem, quæ & in omnibus, & vbiq; ſemper eſt? quod vtique diuinitatis & dominationis eſt proprium. Idem in eodem, Domini eſt omnia complere, qui dicit, Cęlũ &

Q ſio deˀ eſt in rebˀ & locis corporalibus. Q̃ deus in oĩ re eſt eſſentia, potentia, ſed in ſanctis p gratiã, & in homine Chriſto per vnionem pſonæ.

Coloſſ. 2

Auctoritatibus iſta cõfirmat.

Non innuitur ſup cãtica, ſed ad ſenſum ſuper Eze. Hom. 8 circa medium.

Tomo. 2 Epiſt. 57

Non lõge a medio li.

Cap. 7. in principio. & Aug, li 3. contra Maximĩnũ. c. 21.

Li. & cap. eiſdem.

Hi. 23.

& terram

& terram ego compleo. Si ergo dominus eſt qui cælum complet & terram, quis ergo poteſt ſpiritū ſanctum iudicare dominationis & diuinæ poteſtatis exortem, qui repleuit orbem? & quod plus eſt, repleuit & Ieſum, totius mundi redemptorē. Ex his alijsq; pluribus auctoritatibus aperte monſtratur, ꝙ Deus vbique in omni creatura eſſentialiter, præſentialiter, & potentialiter eſt.

Quod in ſanctis non modo eſt, ſed etiam habitat, qui, non vbicunque eſt, ibi habitat.

Eſa. 66 IN ſanctis vero etiam habitat, in quibus eſt per gratiam: non enim vbicunque eſt, ibi habitat, vbi vero habitat, ibi eſt. In ſolis bonis habitat, qui ſunt templum eius, & ſedes eius. Vñ p Eſaiā
Ca. 7. & 9. dominus ait, Cœlum mihi ſedes eſt, terra autē ſcabellū pedū meorum: quia in electis qui ſunt cælum, habitat Deus & regnat, qui eius voluntati deuoti obtemperant: malos vero qui ſunt terra, iudicij diſtrictione calcat. Vnde in lib. Sapien. dicitur, Thronus ſapiētiæ anima iuſti: quia in iuſtis ſpecialius eſt quam in aliis rebus, in q̄bus tamen omnibus totus eſt. Quemadmodum anima (ait Aug. in
Tomo 2 Epiſt. 28 epiſtola ad Hieronymū de origine animæ) per oēs particulas corporis tota adeſt ſimul, nec minor in minoribus, nec maior in maioribus, ſed tamen in aliis intenſius, & in aliis remiſſius operatur, cū in ſingulis particulis corporis eſſentialiter tota ſit. Ita & deus cum ſit in omnibus eſſentiatiliter ac totus, in illis tamen plenius eſſe dicitur quos inhabitat, ideſt, in quibus ita eſt, vt faciat eos templum ſuum, & hi tales cum eo ſunt iam ex parte, ſed in beatitudine perfecte. Mali vero, & ſi ibi ſint vbi ipſe eſt, qui nuſquam deeſt, non tamen ſunt cum eo. Vnde Aug. ſuper Ioan. Non ſatis fuit dicere,
Ioan. 17. Tomo 9 Tract. 111 Pau. poſt principiū. Vbi ego ſum, & illi ſint, ſed addit, mecum, quia & ibi miſeri poſſunt eſſe vbi & ille eſt, qui nuſquam de eſt. Sed beati ſunt cum illo, quia non ſunt beati niſi ex eo quod cum illo ſunt, qui fruuntur eo, & vident illum ſicut eſt. Mali vero non ſunt cū illo, vt cæci in luce, non ſunt cum luce, nec boni ita nunc ſūt cum eo vt videāt per ſpeciem,
Diſt. 14 & ſi ſunt aliquo modo cum eo per fidem. Quomodo autem deus habitet in bonis, ex illis aliquatenus intelligere valebis, quæ ſupra dicta ſunt, cum de ſpiritus ſancti proceſſione temporali ageretur, vbi licet ex parte, exponitur (ex parte enim cognoſcimus, & ex parte
1. Cor. 3 prophetamus) quomodo ſpiritus ſanctus habitet in nobis, qui non ſine patre, & filio inhabitat.

Vbi erat vel habitabat deus antequam eſſet creatura.

Cap. 21. & lib. 2. r. 11 SI autem quæris, vbi habitabat deus antequam ſancti eſſent. Dicimus quia in ſe habitabat: vnde Aug. in libr. 3. contra Maximinum: In templo (inquit) ſuo habitat deus, ſcilicet in ſanctis qui ſunt templum dei, modo ſecundum fidem ambulantes, & templum dei

Dei erunt aliquando ſecundum ſpeciem, qualiter etiam nunc templum Dei ſunt angeli. Sed dicet aliquis, Antequam faceret Deus cœlum,& terram, antequam faceret ſanctos, vbi habitabat? In ſe habitabat Deus, apud te habitat,& apud ſe eſt. Non ergo ſancti ſic ſunt domus Dei, vt ea ſubtracta cadat Deus. Imò ſic habitat deus in ſanctis, vt ſi ipſe diſceſſerit, cadant.

Multa hic breuiter docet, quæ confirmant prædicta.

SCIENDVM eſt etiam, quia (vt ait Auguſtinus in libro ad Dardanum) dici niſi ſtultiſſime nequit, ſpiritum ſanctum non habere locum in noſtro corpore, quod totum anima noſtra impleuerit. Stultius dicitur etiam anguſtijs alicubi impediri trinitatem, vt pater,& filius,& ſpiritus ſanctus alicubi ſimul eſſe non poſſint. Verum illud eſt multo mirabilius, quòd cum deus vbique ſit totus, non tamen in omnibus habitat. Quis porro audeat opinari, niſi inſeparabilitatem trinitatis penitus ignoret, quòd in aliquo poſſit habitare pater,& filius, in quo non habitet ſpiritus ſanctus? aut in aliquo ſpiritus ſanctus, in quo non habitet pater, & filius? Fatendum eſt ergo vbique eſſe deum per diuinitatis præſentiam, ſed non vbique per inhabitationis gratiam. Propter hanc enim inhabitationem gratiæ non dicimus, Pater noſter, qui es vbique, cum & hoc verum ſit: ſed qui es in cœlis, id eſt, in ſanctis, in quibus eſt quodam excellentiori modo.

Tom. 2. Epiſt. 57.

Matth. 6. Lucæ 11.

Quòd deus inhabitator eſt quorundam nondum cognoſcentium deum, & non quorundam cognoſcentium.

ILLVD quoque mirabile eſt, quia (vt ait Auguſtinus in eodem) Deus eſt inhabitator quorundam nondum cognoſcentium deum, & non quorundam cognoſcentium deum. Illi enim ad templum dei non pertinent, qui cognoſcentes deum non ſicut deum glorificant. Ad templum dei pertinent paruuli ſanctificati ſacramento Chriſti,& regenerati ſpiritu ſancto, qui nondum valent cognoſcere deum. Ergo quem potuerunt illi noſſe, nec habere, iſti potuerunt habere antequam noſſe. Beatiſſimi autem ſunt illi, quibus eſt deum habere, quod noſſe. Hic aliquatenus aperit Auguſt. quomodo deus habitet in aliquo, id eſt, habeatur, cum videlicet ita eſt in aliquo, vt ab eo cognoſcatur,& diligatur.

Eadē epiſ. paulò inferius. Rom. 1.

Quomodo deus totus vbique ſit per eſſentiam, non poteſt intelligi ab humano ſenſu.

EX prædictis patet, quòd deus vbique totus eſt per eſſentiam, & in ſanctis habitat per gratiam. Cumque ſuperius, licet tenuiter, oſtenſum ſit qua ratione dicatur habitare in quibuſdam, nunc efflagitaret ordinis ratio id etiam aſſignari, quomodo vtique per eſ-

Sup. illud qui cū ſit ſplendor gloriæ. Homil. 2.

ſentiam,& totus ſit,niſi huius conſiderationis ſublimitas, atque immenſitas humanæ mentis ſenſum omnino excederet (vt enim ait Chryſ.ſuper epiſtolam ad Hebr. Sicut multa de deo intelligimus, quę loqui penitus non valemus: ita multa loquimur,quæ intelligere non ſumus idonei. Verbi gratia,ꝙ vbique deus eſt ſcimus, & dicimus,quomodo autem vbique ſit intellectu non capimus. Item ꝙ eſt incorporea quædam virtus quæ eſt omnium cauſa bonorum ſcimus,quomodo autem, vel quæ iſta ſit,penitus ignoramus.

Quorundam opinio,qui præſumunt oſtendere quomodo deus vbique ſit per eſſentitiam,potentiam,præſentiam.

QVIDAM tamen immenſa ingenio ſuo metiri præſumentes,hoc ita fore intelligendum tradiderunt,ꝙ deus vbique per eſſentiam eſſe dicitur,non ꝙ dei eſſentia proprie ſit in omni loco, & in omni creatura,ſed quia omnis natura,atque omne quod naturaliter eſt,in quocunque loco ſit,per eum habet eſſe, & omnis locus in quo illud eſt. Idem etiam dicunt ideo deum vbique dici eſſe per præſentiam,vel per potentiam,quia cuncta loca ſunt ei præſentia, & quæ in eis ſunt,nec in eis aliquid operari ceſſat. Nam & ipſa loca, & quicquid in eis eſt,niſi ipſe conſeruet,manere non poſſunt. In eis ergo per ſubſtantiam deus eſſe dicitur(vt aiunt) quia ꝑ virtutẽ propriæ ſubſtãtiæ ſuæ facit,vt etiam loca ſint,& omnia quę in eis ſunt. Sed licet hæc vera ſint, quæ aſſerunt in explanandis intelligentiis prædictorum,in illis tamen verbis quibus dr̄ deus vbiq; eſſe ꝑ eſſentiam,plus cõtineri credẽdũ eſt,quod homo viuẽs capere non valet.

Quòd deus cum ſit in omnibus rebus,non tamen ſordibus rerum inquinatur.

Auguſtin. de agone Chriſtiano ca. 18. ſententialiter. SOLET etiam ab eiſdem quæri,quomodo deus ſubſtantialiter inſit omnibus rebus, & corporalium ſordium inquinationibus non cõtangatur,quod tã friuolum eſt,vt nec reſponſione ſit dignũ, cum etiam ſpiritus creatus ſordibus corporeis etiam leproſi, vel quantumcunque polluti inquinari non poſſit. Sol quoque radios ſuos ſine ſui pollutione effundit ſuper loca, & corpora non ſolum munda,ſed etiam immunda,ac ſordibus fœtentia, quorum contactu homines, & aliæ quædam res inficiuntur, ſolis vero radij impolluti, & incontaminati ea contangentes exiſtunt. Non eſt ergo mirandum ſi eſſentia diuina omnino ſimplex, & incommutabilis omnia replet loca, & omnibus creaturis eſſentialiter ineſt, nec tamen cuiuſquam rei ſordibus contaminatur, vel contangitur. Vnde Auguſtinus in libro de natura boni, Cum in deo (inquit)ſint omnia quæ condidit, non tamen inquinant eum illi, qui peccant. De cuius etiam ſapientia,quæ attingit a fine vſque ad finem fortiter,dicitur, Attingit omnia, propter ſuam munditiam, & nihil inquinatum in eam incurrit. Timent quidam quod fieri

Tomo 6. Cap. 20. Sap. 8. Aug. lib. de agone Chriſtia.

non poteſt, ſcilicet ne humana carne veritas, & ſubſtantia dei inquinetur, & tamen prædicant iſtum viſibilem ſolem radios ſuos p omnes fæces, & ſordes ſpargere, & eos mundos, & ſynceros ſeruari. Si ergo viſibilia munda a viſibilibus immundis contági poſſunt, & non inquinari: quãto magis inuiſibilis, & incommutabilis veritas? Poſtremo reſpondeant, quid potius de deo reſpondendum exiſtiment, vel quòd nuſquam per eſſentiam ſit, vel quòd vbique, vel alicubi, ita quòd non vbique? Sed quis audeat dicere quòd nuſquam diuina eſſentia ſit, vel quòd alicubi, & nõ vbique ſit? Si enim ita eſt alicubi, quòd non vbique, ergo localis eſt. Eſt ergo vbique tota quę continet totum, & penetrat totum, quæ nec pro ſui ſimplicitate diuidi, nec pro ſui puritate maculari, nec pro ſui imméſitate vllo modo comprehendi poteſt. Vnde Auguſtinus, Deus vbique eſt, cui nõ locis, ſed actionibus propinquamus.

no ca. pri• citato.

Li. de do. Chriana. 1. cap. 10.

Quòd deus vbique ſit, & in omni tempore, non tamen localis eſt, non circumſcriptibilis, nec loco, nec tempore mouetur.

CVMQVE diuina natura veraciter, & eſſentialiter ſit in omni loco, & in omni tempore, non tamen mouetur per loca, vel per tempora, nec localis, nec temporalis eſt. Localis non eſt, quia penitus non circunſcribitur loco, quia nec ita eſt in vno loco, quòd non ſit in alio. Neque dimenſionem habet, ſicut corpus, cui ſecundum locum aſſignatur principium, medium, & finis, & ante, & retro, dextrum, & ſiniſtrum, ſurſum, & deorſum, quod ſui interpoſitione facit diſtantiam circunſtantium. Duobus nãque his modis dicitur in ſcriptura aliquid locale, ſiue circunſcriptibile, & ecõuerſo: ſcilicet, vel quia dimenſionem capiens longitudinis, altitudinis, & latitudinis, diſtantiam facit in loco, vt corpus: vel quia loco definitur, ac determinatur, quoniam cum ſit alicubi, non vbique inuenitur, quod non ſolum corpori, ſed etiam omni creato ſpiritui congruit. Omne ergo corpus omni modo locale eſt. Spiritus vero creatus quodam modo eſt localis, & quodam modo non eſt localis. Localis quidem dicitur, quia definitione loci terminatur, quoniam cum alicubi præſens ſit, totus alibi non inuenitur. Non autem ita localis eſt, vt dimenſionem capiens, diſtantiam in loco faciat. Diuina ergo ſola eſſentia omnino illocalis, & incircumſcriptibilis eſt, quæ nec locis mouetur aliquo modo, ſcilicet, vel determinatione finita, vel dimenſione ſuſcepta, nec temporibus, ſed affectu & cognitione mouetur. His enim duobus modis, ſcilicet loco vel tempore, ſit mutatio creaturæ, quę longe eſt a creatore. Vnde Aug. ſuper Gene. Deus (inquit) omnipotens incommutabili ęternitate, voluntate, veritate ſemper idem, mouet per tempus creaturam ſpiritualem; mouet etiam per tempus & locum creaturam corporalem, vt eo motu naturas quas condidit adminiſtret. Cũ ergo tale

Quib9modis aliqd dicat locale, vel circũſcriptibile.

De ſpiritu creato, q ſm alterũ modũ, nec localis nec circunſcriptibilis eſt, ſm alterũ verò eſt, &c.

Li. 8. c. 22. 23. & 20. in Tom. 3

Quòd de9 eſt iterior, antiquior & nouior omnibus.

aliquid agit, non debemus opinari eius ſubſtantiam qua Deus eſt, temporibus locisque mutabilem, ſiue per tempora, & loca mobilẽ, cum ſit ipſe & interior omni re, quia in ipſo ſunt omnia: & exterior omni re, quia ipſe eſt ſuper omnia: & antiquior omnibus, quia ipſe eſt ante omnia: & nouior omnibus, quia ipſe idem poſt omnia, ſcilicet poſt omnium initia. Ecce hic aperte oſtenditur, quòd nec locis, nec temporibus mutatur, vel mouetur Deus. Spiritualis autem creatura per tempus mouetur, corporalis verò, etiam per tempus, & locum.

Quid ſit mutari ſecundum tempus.

MVTARI autem per tempus eſt variari ſecundum qualitates interiores, vel exteriores, quæ ſunt in ipſa re, quæ mutatur, vt quando ſuſcipit viciſſitudinem gaudij, doloris, ſcientiæ, obliuionis, vel variationem formæ, ſiue alicuius qualitatis exterioris. Hæc enim mutatio, quæ fit ſecundum tempus, variatio eſt qualitatum, quæ fit in corporali, vel ſpirituali creatura, & ideo vocatur tẽpus.

Opinio quorundam, qui dicunt ſpiritus creatos non moueri loco, nec eſſe locales.

DE mutatione vero loci magna inter conquirentes diſceptatio verſatur. Sunt enim, qui dicunt nullum ſpiritum aliquo modo poſſe mutari loco, ab omni ſpiritu locum vniuerſaliter remouere volentes: quoniam ſecundum dimenſionem tantum, & circunſcriptionem locum conſtare aſſerunt, atque id ſolum eſſe locale, vel in loco eſſe dicunt, quod dimenſionem recipit, & diſtantiam in loco facit. Et hoc dicunt Aug. ſenſiſſe mutationem temporis tantum ſpirituali creaturæ tribuentem: loci vero, & temporis, corporeæ.

An. verba prædicta ꝓ ſe facere dicunt. Ibidem.

Hic reſpondetur eis.

SED (vt ſupra diximus) dupliciter dicitur eſſe res localis, vel circunſcriptibilis, ſcilicet vel quia dimenſionem recipit, & diſtantiam facit, vel quia loci termino definitur, quorum vtrunque conuenit corporeę creaturæ, alterum vero tantum ſpirituali. Nam (vt ſupra diximus) corporalis creatura ita eſt localis, vel circunſcriptibilis, quòd determinatur definitione loci, & quòd dimenſionem recipiens diſtantiam facit, ſpiritualis vero tantum definitione loci concluditur, cum ita ſit alicubi, quòd non alibi: ſed nec dimenſionem recipit, nec diſtantiam in loco facit, quia ſi multi eſſent ſpiritus hic, non eo coanguſtarent locum, quo minus de corporibus contineret. Ideoque Auguſtinus attribuit mutationem loci corpori non ſpiritui, quia licet ſpiritus tranſeat de loco ad locum; non tamen ita vt dimenſionibus circumſcriptus, interpoſitione ſui faciat diſtantiam circunſtantium, ſicut corpus.

Vbi ſupra Eſa. 6.

Concluſio

Concluſio ex prædictis, quod ſpiritus creati ſunt locales, & circunſcriptibiles quodam modo, ſpiritus vero dei omnino incircunſcriptibilis.

SVNT ergo ſpiritus creati in loco,& tranſeunt de loco ad locum,& quodammodo locales,& circunſcriptibiles,ſed nõ omni eo modo,quo creaturæ corporeæ. Spiritus autem increatus, qui deus eſt in loco quidem eſt,& in omni loco,ſed omnino illocalis eſt,& incircumſcriptibilis. Vnde Beda ſuper Lucã ait, Cum ad nos angeli veniunt,ſic exterius implent miniſterium,vt tamen ante deum interius per contemplationem aſſiſtant,quia etſi angelus eſt ſpiritus circunſcriptus,ſummus tamen ſpiritus,qui deus eſt,incircunſcript⁹ eſt:intra quem currit angelus quocunque mittatur.Ecce hic dicitur,quia ſpiritus angelicus circunſcriptus eſt , ſpiritus autem , qui deus eſt,incircunſcriptus.Alibi etiam Ambroſius diſtantiam oſtẽdens inter ſpiritum increatum,& ſpiritum creatum,dicit Seraphin de loco ad locum tranſire,inquiens ita in lib.de Trin.Dixit Eſaias, Quia miſſus eſt ad me vnus de Seraphin.Et ſpirit⁹ quidem ſanctus dicitur miſſus,ſed Seraphin ad vnum,ſpiritus vero ad omnes.Seraphin mittitur in miniſterio,ſpiritus operatur myſteriũ . Seraphin de loco ad locum tranſit:non enim complet omnia,ſed ipſe repletã ſpiritu.Hic aperte oſtenditur,ꝙ angeli quodam modo locales ſunt.

Cõmentariorũ li.j. ad cap. 1. circa illud ego ſũ Gabriel, qui aſto ante deum.

& Grego. Home.34. ſuper Lu. 15.cap.

Lib.de ſpiritu ſãcto 1. cap. 9. & 10.

Eſa.6.

Cum repetitione ſuperiorum confirmat auctoritatibus deum eſſe vbiqu e ſine locali motu.

FATEAMVR itaque diuinam naturam pro immenſitate ſui nuſquam deeſſe,eamque ſolam omnino illocalem,& omnino incircunſcriptibilem,nullo concludi loco,ſed a fine vſque ad finem attingere,non tñ ſpacioſa magnitudine,nec locali motu,ſed immenſitate,atque immobilitate ſuæ eſſentiæ. Vnde Aug. ad Dardanum ait, Non quaſi ſpatioſa magnitudine opinemur deum per cuncta diffundi,ſicut fumus,aut lux iſta diffunditur,ſed potius ſicut ĩ duobus ſapientibus,quorum alter altero corpore grandior eſt , ſed ſapientior non eſt: vna ſapientia eſt,nec eſt in maiore maior , nec in minore minor,nec minor in vno quàm in duobus: ita deus ſine labore regens,& continiens mundum,in cœlo totus eſt,in terra totus, & in vtroque totus,& nullo contentus loco,ſed in ſeipſo vbique totus. Idem quoque ſuper Pſal.ait, Ad verbum dei pertinet non eſſe in parte, ſed vbique eſſe per ſeipſum, hæc enim eſt ſapientia dei, quæ attingit a fine vſque ad finem fortiter,non tamen motu locali, ſed immobilitate ſui: veluti ſi moles aliqua ſaxea impleat aliquem locum,dicitur quod attingit a fine illius loci vſque ad finem,cum tamen alterum non deſerat alterum occupando . Non ergo habet motum localem verbum illud,& ſapientia illa ſolida eſt,& vbique. Ex prędictis innoteſcit, quòd deus eſt ita vbique per eſſentiam , ꝙ

Sap.8.

In tom.8. in enarratione pſalmi 147.ſuper illud velociter currit.

non ſpatioſa magnitudine diffunditur, nec vno deſerto loco alium occupat, quia localem motum non habet. Ideoque Auguſtinus volens præſcindere a dei puritate omnem localem motum, & localem circunſcriptionem, potius dicit omnia eſſe in illo, quam ipſum eſſe alicubi, nec tamen ipſum eſſe locum, qui non eſt in loco, in lib. 83. quæſt. ita inquiens, deus non alicubi eſt, quod alicubi eſt, continetur loco, quod continetur loco, corpus eſt, deus autem non eſt corpus: non ergo alicubi eſt, & tamen quia eſt, & in loco non eſt, in illo ſunt potius omnia quàm ille alicubi, nec tamen ita in illo, vt ipſe ſit locus. Locus enim in ſpatio eſt, quod longitudine, & latitudine, & altitudine corporis occupatur, nec deus tale aliquid eſt, & omnia ergo in ipſo ſunt, & locus non eſt, nec in loco eſt: locus tamen dei, ſed improprie, dicitur templum dei, non quòd eo contineatur. Id autem nihil melius quàm anima munda intelligitur. Ecce hic dicit deum non eſſe in loco, ſed intelligendum eſt eum non eſſe in loco localiter, ſcilicet quia nec circunſcriptionem, nec localem motum habet.

In tom. 4. quæſt. 10.

Oppoſitio, qua videtur probari quòd deus mutetur loco.

AD hoc autē ſolet opponi ſic. Quotidie fiunt creaturæ, quę ante non erant, & in eis deus eſt cum ante non eſſet in eis: eſt ergo vbi ante non erat, ideoque mutabilis eſſe videtur. Sed licet quotidie incipiat eſſe in creaturis, in quibus ante non erat, quia illæ non erant, hoc tamen fit ſine ſui mutatione, qualiter in mundo cœpit eſſe quem fecit, tamen ſine ſui mutabilitate, & ſimiliter deſinit eſſe in quibus ante erat ſine ſui mutatione, nec tamen ipſe deſerit locum, ſed locus deſinit eſſe.

Reſpōſio.

Epilogus, vbi exponitur quare in prædictam venerit diſceptationem.

A diſt. 35.

Epilogus.

IAM Sufficienter demonſtratum eſſe videtur, quomodo omnia dicantur eſſe in deo, & deus in omnibus, quam diſceptationem quaſi incidenter ſuſcepimus, quia id videbatur poſtulare res, circa quam noſter verſabatur ſermo. Differebamus enim de ſcientia, ſiue ſapiētia dei, & cum diceremus deum ſcire omnia, quæſitum eſt, vtrum propter cognitionem quam de omnibus habet, dicerentur omnia eſſe in deo, an alia ratione hoc diceret ſcriptura. Huius ergo quæſtionis occaſio in præmiſſam nos deduxit diſputationem.

Quomodo Deus eſt in rebus & locis corporalibus.

DISTINCT. XXXVII.

Et quoniam demonſtratum eſt ex parte quomodo omnia dicantur eſſe in deo.

Expoſi. SVPRA egit Magiſter, quomodo omnia ſunt i Deo. Hic ſecundo agit quomodo deus ſit in rebus & in locis corporalibus. Et quoniam ad eſſe in loco & in re mutabili, ſequitur mutatio in eo qđ in illo eſt, ideo agit de dei immutabilitate quantum ad locum, infra eadem diſtinctione. Cunque diuina natura &c. Diuiſio. Prima pars habet tres partes. In prima narrat quomodo deus eſt in locis & in rebus, & per auctoritates confirmat. In ſecunda nititur dictorũ aperire intelligẽtiam, ibi. Quomodo autem Deus habitat in bonis &c. In tertio oſtendit intellectus noſtri ad hoc capiendum inſufficentiã, ibi, Ex prædictis patet quomodo Deꝰ vbique totꝰ eſt. Prima pars hebet tres partes. In prima oſtendit modos eſſendi Deum in rebus. In ſecunda vero confirmat auctoritatibus ꝙ Deus eſt vbique per eſſentiam, ibi. Ne autẽ iſta, quia capacitatem humanæ intelligentiæ &c. In tertia oñdit ꝙ Deus in ſolis ſanctis habitat per gratiã, ibi. In ſanctis vero etiam habitat in quibus &c. Similiter ſecũda pars in qua recitat dictorum intelligẽtiam, habet tres partes. In prima rõnabiliter manuducit. In ſcđa ſtultam rõnem excludit, ibi. Sciẽdum eſt etiam quia vt ait Aug. In tertia in admirationẽ erigit, ibi. Illud quoque mirabile eſt, ſacramenta enim diuina magis ſunt mirabilia quam intelligibilia. Item, tertia pars in qua oſtendit inſufficientiã ad cognoſcendum qũo Deus eſt vbiq; per eſſentiam, habet tres partes. Primo enim oſtendit qđ intellectus noſtri non ſufficiunt. Secundo excludit eos qui pſumptuoſe ſoluunt, ibi. Quidam tñ immenſa ingenio ſuo metiri, &c. Tertio vero abiicit eos qui irrationabiliter quærunt, ibi. Solet etiam ab eiſdem quęri quomodo Deus &c. Vbi oñdit quęſtionem eorum eſſe friuolã & reſponſione indignam.

Mali vero non ſunt cum illo &c.

Contra. Videtur male dicere, quia mali ſunt in Deo, quia in illo viuunt, Dub. 1 mouentur, & ſunt; ergo ſi non importatur maior conuenientia per hoc ꝙ eſt eſſe cum aliquo, quã in aliquo, videtur quòd ſicut mali dicũtur eſſe in Deo, ita debeant dici eſſe cum Deo. Item. Quę eſt magis impropria, Deꝰ eſt cum malis, vel mali cum Deo? videtur ꝙ hæc, mali ſunt cũ Deo. Vnde Aug. in lib. confeſſ. Mecum eras, & tecum nõ eram, (loquitur ꝓ ſtatu peccati.) Sed cõtra cum dicit auctoritatem in cauſali, ergo videtur quòd melius dr̃ homo cum Deo quam econuerſo. Rñſio, dicendũ, quòd hæc prępoſitio, cum, dicit aſſociationem. Reſpon. In ſocietate autem conſiderantur duo. ſ. mutuum auxilium, & cõformitas voluntatis. Quoniam ergo ſoli boni habent voluntatem conformem, & ſunt coadiutores Dei, ideo de eis ſolis proprie dr̃, quòd ſint cum Deo, & econuerſo, quia tũc hoc quòd eſt, cũ, non dicit auctoritatẽ. Quia vero mali nõ conformantur, nec auxiliantur Deo in ſua ſalute, ſed contradicunt, & tñ Deus adiuuat eos in multis, ideo dicit Aug. Mecum eras &c.

In ſe habitabat Deus &c. apud ſe eſt.

Videtur male dicere, quia præ- Dub. 2 poſitiones ſunt diſtinctiuæ, quia tranſitiuę, ſi ergo Deus a ſe non diſtinguitur, male dicitur quòd apud ſe erat. Si tu dicas quòd trãſitionem ſolum dicunt quãtum ad modum. Contra eſt gl. ſupra. j. Ioh. ꝗ dicit, quod (apud) notat diſtinctionẽ patris ad filium. Reſpon. Dicendum, quòd Deꝰ Reſpon. 2 non ſolum eſt in creaturis, ſed etiam apud ſe. Vnde Auguſ. in lib. confeſſ. Deus eſt in ſe, vt alpha, & omega, in mundo, vt creator & rector, in angelis, vt ſapor & decor, in liberatis vel electis, vt liberator & adiutor, in reꝓbis, ſicut terror & horror. Quod obii-

citur, quòd præpoſitio dicit tranſitionem, & diſtinctionem. Dicendum, ꝙ quantum eſt de virtute ſuæ ſignificationis, nõ dicit niſi tranſitionẽ quantum ad modum, ꝙ autem dicit quantum ad rem, hoc eſt rõne materiæ, ſiue terminorum quibus additur.

Quomodo deus habitet in aliquo &c.

Dub. 3 Videtur non bene dicere, quia habitat in paruulis, qui eum non cognoſcunt, ergo non vr̃ hæc ratio conue-
Reſpon. niens. Reſpon. eſt cognoſcere actu, & eſt cognoſcere habitu, & quamuis paruuli non cognoſcant actu, cognoſcunt tñ habitu, eo quod gratiam habent, & habitum virtutum, ſicut dicit in quarto libro.

Quomodo autem vbique ſit intellectu non capimus.

Dub. 4 Videtur falſum dicere, quia quòd intelligimus debetur rõni, ſicut dicit Aug. ſed habemus rões per quas ſcimus Deum eſſe in rebus potẽtialiter, pñtialiter, & eſſentialiter. Si tu dicas quòd non comprehendimus quæ dicuntur de Deo. Obiicitur, quòd ſimile, nec alia quæ dñr de Deo cõprehẽdimus, ergo non magis de hoc quam
Reſpon. de ſupradictis deberet dicere Magr̃ ꝙ ſit ineffabile. Rñ. dicendum ꝙ quæ-
4 dam ſunt pure intelligibilia, & talibꝰ non contradicit imaginatio, ſed deficit. Quædã ſunt ſenſibilia, & in talibus ſufficit. Quædam ſunt quodam modo imaginabilia, & quodammodo intelligibilia, & in talibus frequenter intellectus deficit, & imaginatio contradicit, & deficit, vt cum cogitamus Deum eſſe vbique, Deum ſolo intellectu capimus, locum autem imaginamur, & qm̃ nr̃a imaginatio extra non capit, quod aliquid creatum ſit in pluribꝰ locis, & intellectus claritatem lucis non aſpicit: hinc eſt quòd talia nobis non intelligibilia iudicantur magis quam alia.

Spiritus creatus ſordibus &c.

Dub. 5 Videtur contrarium eſſe ei quòd dicitur Sap. ix. Corpus quòd corrumpitur aggrauat animam. Et iterum, anima contrahit originale a carne, & in-
ficitur ab illa. Rñ. Sicut gñatio vni- Reſpon.
uoca eſt, quæ eſt ſimilis ex ſimili, & æquiuoca quæ eſt rei diſſimilis, ita eſt infectio ſecũdum rõnem vniuocam, vt leproſus facit leproſum, & ſecũdũ rõnem æquiuocam, vt infectio generat infectionem: primo modo loquit̃ Magr̃, quia anima leproſi non eſt leproſa, ſecundo modo obiicitur.

Cum in deo (inquit) ſint omnia quæ condidit, non tamen inquinant eum &c.

Videt̃ male dicere, quia ſordes cor Dub. 6
porales inquinant res corporales, ergo ſordes ſpirituales res ſpirituales. Item, ſi deum non inquinant, ergo videtur ꝙ poſſet dici, quòd Deus eſt in diabolo, quòd eſt contra oẽm vſum.
Reſponſio. Dicendum, ꝙ ſicut tangit Reſpon.
Magr̃ in litera, ſordes corporales nõ 6
coinquinant corpus ſpirituale, quia nec communicant in materia, nec dependent, vt patet in radio, qui non inficitur fecibus, quia nec depẽdet, nec communicat in tranſmutabili materia, & quoniam deus neutrum habet:
ideo non valet illud. Quod obiicitur 7
quòd Deus eſt in peccatoribus, dicendum quòd nullum inconueniens eſſet dicere, tamen quia hoc videbatur ſonare in contumeliam, ideo ponenda eſt determinatio rõne cuius ſermonis intellectus ſanus appareat: vt ſi dicatur, Deus eſt in diabolo, vel in adultero quantũ ad cõuerſationẽ naturæ.

AD intelligentiam huius par- Artic. 1
tis quæritur de exiſtentia Dei vbique: & circa hoc tria principaliter quæruntur. Primo quæritur vtrum eſſe vbique conueniat deo. Secundo, vtrum eſſe vbique ſit propriũ Dei. Tertio, qualiter conueniat Deo eſſe vbique. Et quantum ad primum, quia eſſe vbique poteſt diſtribuere ꝓ omnibus rebus, & pro omnibus locis, duo quæruntur. Primo, vtrũ Deus ſit in omnibus rebus. Secundo, vtrũ ſit in omnibus locis.

QVAE-

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Deus cũ ſit ſumme ſimplex, in
omnibus eſt: quia cum creatu-
ræ vanitatam habeant, eius vir
tute & præſentia conſeruantur.

Fundamenta. QVOD ſit in omnibus
rebus oſtendit ſic. Phi
loſophus in prima phi-
loſophia, Quãto aliq̃d
12. meth. ſimplicius, tanto a plu-
ribus indigetur, & in pluribus inue-
nitur, ſed Deus eſt ſimpliciſſimus in
fine ſimplicitatis, ergo inuenitur in
omnibus, ſed non reperitur niſi
vbi eſt, ergo eſt in omnibus. Item.
Quantò cauſa prior, tantò vniuer-
ſalior, ergo cauſa prima eſt vniuer-
ſaliſſima, ſed quanto aliquid vniuerſa
lius, tanto influit in plura, ergo cum
prima cauſa ſit vniuerſaliſſima, in-
fluit in omnia, ſed omne ꝙ influit in
aliquid, eſt illi pñs ſecundum virtu-
tem, nuſquam enim, & nunquam
operatur Deus agens, niſi per præ-
ſentiam virtutis: ſed Deus propter
ſuam ſimplicitatem eſt idem q̃d ſua
virtus: cũ ergo virtus Dei ſit in om
nibus, & ſubſtantia eſt in omnibus.
Item. Hoc videtur per impoſſibile:
quia omne quod eſt in vna re limita
ta, ita ꝙ non eſt in alia, eſt limitatũ,
& arctatum: ſed hoc eſt impoſſibile
circa Deum: ergo non eſt in vna re,
quin in omnibus ſit. Item. Si Deus
eſt in vna re, ita ꝙ non in alia, aut
poteſt eſſe in illa in qua non eſt, aut
non: ſi non poteſt, ergo non eſt om
nipotens. Si poteſt eſſe & non eſt, cũ
res nõ mutetur, ergo mutari poteſt:
ergo ſi Deus non eſt in omnibus re-
bus, aut non eſt omnipotens, aut mu
tabilis, quorum vtrunque eſt impoſ
Ad opp. ſibile. Contra. Quanto aliquid ma-
gis ſeiungit a natura tenebroſa, tãto
eſt impermixtius, & ſub nobiliori lu
ce cognoſcit: ſed Deus clariſſime co
gnoſcit, ergo maxime a natura te-
nebroſa ſeiungitur: ſed omnis crea-
tura tenebra, ergo Deus, aut in nul-
lis, aut in pauciſſimis eſt reb⁹ creatis.
Item. Quanto motor magis diſtat a
mobili, tãto ſufficientius mouet. Vn
de ſufficientius mouet anima, quam
forma materialis vel naturalis, & in-
telligentia quã anima: ſed Deus eſt
motor, & operator ſufficientiſſim⁹:
ergo ſumme diſtat ab omni mobili:
ergo aut in nullis eſt reb⁹, aut in pau
cis. Item. Omnis virtus vnita plus
eſt infinita, quam multiplicata: ſed
diuina virtus eſt infinitiſſima, ergo
vnitiſſima, ſed quanto aliquid ma-
gis eſt vnitum, tãto minus diffuſum,
& in paucioribus repertũ. ergo &c.
Item. Queritur, quę neceſſitas eſt
Deum ponere in rebus omnibus. Vi-
detur ꝙ nulla ex parte Dei. Nobilita
tis eſt enim in agente, ꝙ poſſit agere
vbi non eſt: ſimiliter ꝙ poſſit facere
effectum per ſe ſtantẽ: alioquin ope-
ra Dei magis ſunt debilia quam ope-
ra artificum creatorum, quæ ſaluan
tur in eſſe ipſis abſentibus: ergo ſi
nulla neceſſitas eſt, videtur ergo eſſe
ſuperfluitas, ſed impoſſibile ẽ in Deo
eſſe ſuperfluitatem. ergo &c.

RESP. Dicendũ, ꝙ Deus in om 8
nibus rebus eſt: ſicut ipſe Dauid te-
ſtatur dicens. Si aſcẽdero in cælum,
tu illic es &c. Neceſſitas autẽ exiſten-
di Deum in omnibus, ſumitur tum a
parte perfectionis ipſius, tum a par-
te indigentię rerum. A parte ipſius,
propter ſummam immenſitatem, &
ſummam poteſtatẽ: & vtriuſque ra-
tio eſt ſumma ſimplicitas. Quia.n.
ſumme ſimplex, eſt ad nihil arctatũ:
ideo in omnibus inuenitur tanquam
immenſum. Quia ſumme ſimplex,
ideo in infinitum virtuoſiſſimum: &
ideo virtus eius in oĩbus: & virtus
idem eſt quod ſubſtantia, & ideo ne-
ceſſe eſt ꝙ ſit in omnibus. Ex parte
creaturæ eſt neceſſitas: quia creatura
habet in ſe poſſibilitatem, & vanita
tem, & vtriuſque cauſa eſt, quia pro
ducta eſt de nihilo. Quia.n. creatu- 9
ra eſt, & accipit eſſe ab alio, qui eã fe-
cit eſſe cum prius non eſſet, ex hoc nõ
eſt ſuũ eſſe: & iõ non eſt purus actus,
quia habet poſſibilitatem & ratione
huius habet flexibilitatẽ, & variabi-
litatem, ideo caret ſtabilitate: & ideo
non poteſt eſſe niſi per præſentiã eius
qui dedit ei eſſe. Et exemplum huius
apertum

apertum eſt in impreſſione formæ ſigilli in aqua, quæ nõ conſeruatur ad momẽtum niſi pñte ſigillo. Et iterũ, quia creatura de nihilo producta eſt, ideo habet vanitatem: & quia nihil vanum in ſeipſo fulcitur, neceſſe eſt quod omnis creatura ſuſtentetur per præſentiam virtutis: & eſt ſimile, ſi quis poneret corpus ponderoſum in aere quod eſt quaſi vanũ, non ſuſtentaretur: ſic & in propoſito.

10 AD illud ergo quod obiicitur de diſtantia, & permixtione: Dicendũ, ꝙ tripliciter vnitur quid alicui. Aut ſecundum preſentiam tantũ, aut ſecundum preſentiam, & dependentiam, aut ſm præſentiam, & dependentiam, & concomitantiam in materia. Primo modo eſt radius in aere: ſecũdo modo anima in corpore. tertio modo liquor in liquore. Quod primo modo eſt in aliquo, non permiſcetur: ſimiliter quod ſecũdo modo eſt, non permiſcetur proprie, ſed ſolum quod tertio. Et primo quidem modo eſt Deus in rebus, non ſecun-
11 do, vel tertio. Ad illud quod obijcitur de diſtantia motoris a mobili. Dicẽdum, quod eſt diſtantia per abſentiã: & hæc impedit, & nõ iuuat ad motum. Et eſt diſtantia per independentiam, & hæc iuuat: quia quãto motor perfectior eſt & abſolutior, minus dependet, & eſt ſufficientior, & hoc modo diſtat etiam Deus pñs.
12 AD illud quòd obiicitur, ꝙ virtus vnita eſt magis infinita &c. Dicendũ ꝙ vnitio virtutis quæ facit ad ciꝰ magnitudinem, per ſe attenditur reſpectu ſubiecti, p accidens reſpectu obiecti. Reſpectu autem ſubiecti attendiť p ſubiecti ſimplicitatem, reſpectu autem obiecti per indiſtantiam a virtute, quia virtus tanto potentior, quanto ſubiecto propinquior. Qm̃ ergo virtus diuina in ſubſtantia eſt ſimpliciſſima, & nũquam a ſubſtantia elongať, ideo in multis eſt infinitiſſima, quia vnitiſſima in multis, vt in vno: vbique enim eſt centrum illius potentiæ, ſicut dicit Triſmegiſtus. Quòd vltimo obiiciť iam ſolutum eſt, quia neceſſitas eſt ex parte Dei, & creaturę, ſi-
13 cut viſum eſt. Quod ergo obiicitur, quòd agens creatum vbi non eſt operatur, & effectum producit q ſine ipſo ſtat. Dicendum, quòd non eſt ſimile in Deo. Nam ſi attendatur hoc in artifice creato, hoc venit ex defectu perfectionis, quia enim agẽs creatum limitatum eſt, & differt a ſua virtute, poteſt operari per virtutem vbi non eſt. Rurſus. qm̃ agit ex ſuppoſitione & non poteſt in totum, ideo effectus non totaliter dependet ab ipſo: Deus autẽ habet cõditiones oppoſitas, quia infinitus, & idem eſt in eo virtus, & ſubſtantia, & totum producit, ideo non eſt ſimile.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Deus cum ab alio non conſeruetur, neque mẽſurabilis ſit, loco, non ambitur: eſt tamẽ in omni loco, quia per pręſentiam ſuã ſupplet loci indigentiam.

VTRVM Deus ſit vbique localiter, ideſt vtrũ ſit in omnibus locis. Et quòd non, videtur. Boetius in li. de trini. Deus ita eſſe vbique dici vř, nõ quòd in oĩ loco, ſed ꝙ omnino in loco eſſe nõ poteſt. Item, hoc ipſum vř rõne, quia (ſicut vult Philoſophus) locus ad locatum magis comparatur in rõne formę, quam in rõne alteriꝰ generis cauſę. ſed Deus eſt forma excellentiſſima, ergo reſpectu eius nulla eſt forma, ergo nullus locus. Item. alia rõne vř, qa quadruplex eſt conditio loci in reſpectu ad locatum, ſcilicet continere, ſaluare, menſurare, & terminare. Continet, vt vas. Menſurat vt quãtitas. Saluat vt natura. Terminat vt finis, ſed Deus ſm nullam harum conditionũ comparatur ad locum, ergo &c. Item. Prima & propria paſſio eſſendi in loco eſt dimenſio, ergo ꝙ magis recedit a dimenſione, minus eſt in loco: & ꝙ maxime, minime: & ꝙ oĩno recedit, nullo modo eſt in loco: ſed Deus eſt huiuſmodi, ergo &c. Cõtra. Ier. xxiij. Cælum, & terram ego impleo, ſed oẽ

Fundamenta.

Ariſt. 4. Phyſi. 14 & 4. cœl. 35. 14

quod

quòd eſt in loco ipſum implendo, eſt in loco ſm quòd locus. Item: hoc vr̃ rõne, quia loci ſm quòd locus eſt indigentia ad locatum, vt ab ipſo repleatur, ſed omnis creatura vanitas, vanitas autem nõ implet niſi per veritatis pñtiã, ergo ad hoc quòd locus repleatur, neceſſe eſt Deũ adeſſe, ſed hoc poſito, ponitur Deus eſſe in loco, vt loc⁹ eſt. Item. Maior eſt indiuiſio formæ ad materiam, quam locati ad locũ, ſed forma non vnitur materiæ, nec ꝑmanet, niſi ꝑ dei pñtiã, ergo multomin⁹ nec locatũ loco: ſed quia per Dei pñtiã forma vnitur materię, Deus eſt in qualibet re, vt natura, ergo cum per Dei præſentiam vniatur & ſaluatur locatum in loco, Deus eſt in loco vt eſt locus. Item. Eſt præſentia, & ſimultas ſm locum, & ſm tẽpus: ſed Deus perfectiſſime eſt pręſens cuilibet rei, ergo ſm locum, & tẽpus, ſed quæ ſunt præſentia ſm tempus, ſunt in eodem tempore, ergo & illa quæ ſunt præſentia ſm locum, ſunt in eodem loco, ſi ergo Deus eſt præſens omni loco, Deus eſt in loco, nõ tantum vt eſt res, ſed etiã vt eſt locus.

15 RESP. Dicendum, ꝙ triplex eſt conditio ſm quam comparatur locatum ad locum. Vna ſm quam excellitur, & hæc eſt proprietas ſaluationis. Sic enim locatũ indiget loco, & loc⁹ complet eius indigentiam, & conſeruat naturam, & ſm hanc proprietatẽ ſola corporalia ſunt in loco, non autem ſpiritualia, quia nõ recipiunt influentiam a loco corporeo. Alia eſt ꝓprietas, ſm quam locatum ęquatur & proportionatur loco, & hæc eſt proprietas commenſurationis, & ſecundum hanc conditionem proprie corporalia ſunt in loco, quia illa ſunt cõmenſurabilia, vnde circũſcribuntur, ſpiritualia autem minus proprie. Nã nõ ſunt cõmenſuratiua reſpectu partium, ſunt tñ diffinitiua reſpectu totius. Tertia eſt conditio, ſm quam locatum excellit locum, videlicet ꝙ per ſui præſentiam replet, & ſupplet indigentiam loci. Locus enim ſine locato priuatus eſt, & indigens, ſicut concauitas oculi ſine organo. Qm̃ ergo Deus ad nullam creaturam comparatur, nec ſm rõnem inferioritatis, nec æqualitatis, ſed ſuperioritatis, & excellentię, Deus non eſt in loco quantum ad primam, & ſecũdam proprietatem, ſed ſolum quantum ad tertiã ſ. quòd per præſentiam ſupplet loci indigentiam: nam locatum per præſentiam replet diſtantię vacuitatem, De⁹ autem per pñtiam replet vacuitatem eſſentiæ, & illa quidem ſine hac eſſe non poteſt.

EX his patet rñſio ad obiecta. Nã rõnes probãtes Deum eſſe in loco, vt eſt locus, procedunt ſm tertiam conditionem, vt patet, rõnes vero ad oppoſitum ſm primam & ſecundam, ſ, ſaluationis, & terminationis.

CONſequenter quãtum ad ſecundum articulum quęritur. Verũ eſſe vbique ſit proprium Dei. Et quia proprium eſt quòd ſoli conuenit, & ſemper, cõſequẽtũ ad hoc, duo quęruntur. Primo, vtrũ eſſe vbique conueniat ſoli Deo. Secundo, vtrum conueniat ei ſemper, ſiue ab æterno.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Soli Deo proprie & ſingulariter conuenit eſſe vbique, & nihil aliud a Deo, vbique poteſt eſſe.

QVOD ſoli Deo conueniat vr̃. Aug. in lib. de ſymbolo, vbiq; eſſe eſt Deũ eſſe, ſed nulli creaturæ conuenit Deum eſſe, imo hoc eſt Dei propriiſſimum, ergo nulli creaturæ conuenit eſſe vbique. Item. Ambr. in li. de ſpirtu ſancto, Cũ omnis creatura certis ſuę naturę ſit circũſcripta limitib⁹, eſſe vbique, & in omnibus rebus Dei virtutis eſt, & dñationis eſt propriũ. Item, hoc ipſum vr̃ rõne, quia omnis creatura per ſe exiſtens & in ſe, eſt hoc aliquid ſed oẽ quòd eſt hoc aliquid eſt ſingulare, & omne ſingulare eſt hic, & nũc, & nihil tale natum eſt eſſe vbique, ergo ſolius Dei eſt eſſe vbique. Item. Cõditio iſta qua Deus eſt vbique, conuenit Deo rõne ſuę immenſitatis, ſed immenſitas eſt proprietas ſolius Dei,

Fundamenta.

Ariſto. in præd. cap. de ſubſtantia.

quæ

quæ nulli creaturæ pőt conuenire,er
Ad opp. go nec eſſe vbique. Cõtra hoc obiicit̃ de vniuerſali, quoniam vniuerſale eſt ſemper, & vbique,& tñ non eſt Deus. Si tu dicas, quòd eſt vbique reſpectu ſuorum ſingularium,& non ſimpliciter. Obiicitur tunc, ꝙ aliquid eſt vniuerſale cuius ſingularia ſunt vbique, & impoſſibile eſt aliquid fieri ꝑ non ſit eius ſingulare, vel in ſingulari, vt hoc vniuerſale ſubſtãtia, ergo eſt vbique. Item. Obiicitur de numero, qui eſt in omnibus entibus & nihil poteſt fieri in quo non ſit numerus,& prætere a in omnibus entibus eſt vnus numerus, ergo cum numerꝰ nõ ſit Deꝰ., eſſe vbique non eſt proprium ſolius Dei. Si dicas quòd non eſt ibi totus, ſed ſm partem, obiicitur de voce quæ eſt in auribus diuerſorum tota, & in toto aere, eſto quòd vox eſſet ita magna, quòd per totum mundum audiretur, tunc eſſet vbique tota, & vna ꝓ latio: quia ſi multæ, cum infinitæ ſint partes aeris, & vox ſit in qualibet parte, tunc ergo infinitæ ſunt voces actu quòd eſt impoſſibile. Item. Obiicitur de anima q̃ eſt in qualibet parte animalis tota, vt ſupra monſtratum eſt, eſto ergo ꝙ fieret animal giganteum ita magnum quaſi totus mundus, tũc anima eſſet vbique, ergo quòd nõ ſit, hoc eſt propter defectum corporis,& nõ ſuum. Si dicas ꝙ eſſet in pluribus tanquam in vno loco, vnde nũquam vna anima eſt niſi in vno corpore, Obiicitur de corpore Chriſti, quòd totum & integrum eſt in diuerſis altaribus diſtinctis. Item, Obiicitur ꝑ rationem. Cum enim de natura ſingularis ſit eſſe hic & nunc, tñ alicui dat Deus ſemper eſſe vt angelis, ergo pari rõne alicui dabit eſſe vbique. Item. Si aliqua duo inſeparabiliter ſunt vnita, vbicũque eſt vnum,& alterum: ſed humana natura,& diuina in Chriſto inſeparabiliter ſunt vnita, ergo eſt diuina,& humana, ſed diuina natura eſt vbique, ergo & humana,& ſic &c.

16 RESP. Dicendum, quòd eſſe vbique (ſicut dicunt ſancti) conuenit ſoli Deo proprie & ſingulariter, ita qđ nulli conuenit alii, nec intelligi poteſt conuenire ſi recte intelligatur. Nam deus dr̃ eſſe vbique, ita quòd ex parte Dei intelligitur identitas,& totalitas, ex parte loci pluralitas,& vniuerſalitas. Per conditionem identitatis excluditur vniuerſale, quòd quãuis ſit in oĩbus ſingularibus, tñ ſm aliud & aliud ſuppoſitũ, & ita numeratum. Per cõditionẽ totalitatis excluditur numerꝰ. Nã q̃uis numerus ſit vbiq;, tñ ſecũdum aliã & aliam partẽ. Per conditionem pluralitatis a parte loci excluditur ſpiritus creatus, qui quamuis ſit in pluribus partibus corporis, nõ tñ in omnibus niſi vt vnitis. Per conditionem vniuerſalitatis excludit̃ corpus Chriſti ſub ſacramento, quòd quamuis ſit in pluribus, nõ tamẽ eſt in omnibus, nec eſſe poteſt, quia hoc ſolum conuenit ei ſub ſacramento, & ita patent primæ inſtantiæ.

QVOD tamen obiicitur de voce, 17 intelligendum quòd generatio ſenſibilium in medio eſt per diffuſionem, vnde non numerat̃ vox ſicut nec lux niſi ad numerationem ſuſceptibilis: vnde quot ſunt aures, tot ſunt voces, qm̃ vox in aere erat multiplicabilis, & non multiplicata,& ideo patet, qđ nec tota vbique ante numerationem, ſicut nec lux diffuſa, nec eadem vox poſt numerationem,& ideo exemplũ de exiſtentia vocis non eſt multum ſimile Deo. AD illud quod obiicit̃ 18 quod Deus dat ſempiternitatem. Dicendum, quòd tam eſſe vbique, quam ſemper, importat quandam infinitatem, & infinitas ſempiternitatis eſt infinitas durationis, quæ eſt ſecundũ potentiam,& hæc non repugnat creaturæ, quia non impedit durationem creaturæ eſſe finitam actu, & infinitã potentia,& ideo omni durationi creaturæ neceſſe eſt aliquid adiici. Sed eſſe vbique, dicit immenſitatem actu, qa importat ſimultatem locorum,& hoc repugnat creaturæ, & ideo nõ poteſt ei omnino communicari: communicatur tñ ſm poſſibilitatẽ creaturæ, ſecundum ꝙ participat maius & minꝰ de natura ſpiritualitatis. Nã nihil eſt omnino ſpirituale, niſi ſolus Deus, ſicut dicit Auguſt. de mo. eccleſię. Solus Deus eſt incorporeus, quia omnia replet. Creaturę autem quędam ſunt ſpiri-

ſpirituales per abſtractionem, vt vni-
uerſale, & numerus, & ita pñt eſſe in
pluribus propter cõitatem ad plura,
& ita ſecundum ſui plurificationem.
Quædam ſpirituales ſunt per ſepara-
tionẽ a materia corporali, vt animæ,
& iſtę ſunt in pluribus, tñ non multi
plicatis. Quædam autem ſpirituales
per vnionem, vt corpus Chriſti eſt ci-
bus ſpiritualis animę, quamuis ſit ve
rum corpus, & ideo quaſi eſt medium
inter animam, & Deũ, & ideo inquan
tum cibus plus ſapit naturam ſpiri-
tualitatis, & ideo eſt in pluribus, &
ſunt plura loca, non tñ in omnibus,
quia rõ cibationis nõ ſe extendit ad
omnia, & ſic patet quare ſub ſacramẽ
19 to eſt in pluribus. Quod obiicitur de
inſeparabiliter vnitis, ſoluendum, eſt
per interemptionem, cum alterum ex
cedit alterũ, vt patet in gñe, & ſpecie.
20 Quod obiicitur per vnionem, homo
eſt Deus. Dicendum quòd hoc intel-
ligitur p communicationem idioma
tum. Similiter & eſſe vbique conue-
nit p idiomatũ communicationem.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

**Eſſe vbique, conuenit Deo ęter-
naliter, prout ſemper dicit im-
menſam duratione͂: ſi vero vt
temporis ſimultatem cõnotat,
ſic cõuenit ei ab initio tẽporis.**

Ad opp. VTRVM eſſe vbique
conueniat Deo ſemper
ſiue æternaliter. Et q
ſic vr, quia ſicut ſemp
ſe habet ad tempus, ita
vbique ad locum, ſed ante omne tem-
pus Deus fuit ſemper, ergo ante oẽm
locum fuit Deus vbique. Item. Pro-
priũ Dei eſſentialius ei conuenit, quã
propria paſſio alicui ſubiecto, ſed pro
pter neceſſariam conuenientiam paſ-
ſionis ad ſubiectum, diſtributio ſup-
poſitorum includit diſtributione͂ tem
porum, vnde dici de omni eſt, quod
1. priorũ. non eſt in quodã ſic, in quodam nõ,
nec aliquando ſic, aliquãdo non, ſed
in quolibet, & ſemper, ergo ſimiliter
hoc quod eſt vbique includit ſempi-
ternitatem, ergo eſſe vbique ſemp cõ
uenit Deo, ergo ab ęterno. Item. Res
ſunt in deo, & deus in rebus, ſed res
ſunt in deo ab ęterno, ergo a relatiuis
cum dicantur hæc ad cõuertentiam,
deus eſt in rebus ab ęterno, ſed nõ ni
ſi in omnibus, ergo &c. Si dicas q nõ
dñr correlatiue. Contra. Cum dicitur
deus eſt in rebus, non ſignificatur re
ſpectus, nec dependẽtia dei ad res, ſed
rerũ ad deũ, ergo nihil aliud eſt dice
re, deũ eſſe in rebus, quam res eſſe in
deo. Item. Si deus nõ fuit vbique ab
æterno, & fuit, ergo fuit alibi, quam
vbique, & modo eſt vbique, ergo mu
tauit locum, ergo in deo cadit muta-
tio, ſed hoc falſum, ergo primũ. Si tu
dicas, q mutatio eſt in connotato. Cõ
tra. Cum dr Deus eſt in loco, non no
tatur effectus, ſed ſolum dei præſen-
tia, ergo vr q ſm hoc nõ ſignificetur
mutatio in cõnotato, ſed ſolum in ip-
ſo deo, reſtat ergo per impoſſibile, q
deus eſt vbique æternaliter. Contra.
Vbique pręſupponit vbi, & præſup- Funda-
ponit locum & locum non eſt ponere menta.
niſi ex tempore, ergo & deum eſſe vbi
que, non eſt ponere niſi ex tempore.
Item. Bene ſequitur, Deus eſt vbique,
ergo eſt in cælo, ergo deſtructo conſe
quente, deſtruitur & añcedens, ſed ab
ęterno non fuit in cælo, ergo &c. Itẽ.
Bene ſequitur, de⁹ eſt vbique, ergo in
iſta domo, ſed iſta domus non fuit ni
ſi ex tempore, & poſt initium tempo-
ris, ergo & eſſe vbique.

RESP. dicendum, q eſſe vbique 21
dupliciter poteſt accipi de deo, ſicut
& eſſe ſemper. Vno.n. modo (ſemp)
importat diuinam immenſitatem ſm
durationem, & ſic idem eſt q æterni-
tas, & conuenit deo ęternaliter. Alio
modo connotat ſimultatem temporis
& ſic cõuenit ei a principio temporis.
Sic eſſe vbique, vno modo importat
præſentialitate͂ diuinæ immẽſitatis,
per quam eſt præſens omni ei q eſt, ſi
ue ſibi, ſiue alii, & ſic idem eſt eſſe vbi
que, q deum eſſe immenſum, & ſic cõ
uenit deo æternaliter, & ſm hoc pro-
cedit prima rõ. Alio modo prout con
notat locum creatum ſiue rem, & ſic
conuenit ei ab initio rerum, & locorũ
propter

propter connotatum,& conuenit ſem
per,& ad hoc eſt proprium,quia con
uenit ſoli,& ſemper vno modo, licet
non eternaliter,ſicut etiam eſt in de-
monſtratiuis,& ſic procedit ſecunda
ratio. Et iſte modus accipiendi deum
eſſe vbique,eſt vſitatior,& ſecundum
hunc modũ non conuenit ei æternali
22 ter. Quod vero obiicitur cõtra hoc,
ꝙ conueniat æternaliter per ſuam cõ
uerſam. Dicendum, quòd non eſt ſua
conuerſa. Cum enim dicitur quòd res
ſunt in deo, ſi hoc intelligitur ratione
exemplaritatis, nihil connotatur a-
ctu, ſed cum dicitur deus eſſe in re-
bus, connotatur aliquid creatum.
Nam nihil eſt in eo quod non eſt, er
go ſi Deus eſt in rebus & locis, res &
loca ſunt non ens: tñ ſm ſe bene eſt
in exemplari tanquam in principio.
Vnde hæc, Deus eſt in rebus, non eſt
conuerſa huius, res ſunt in Deo, ſed
hæc, Deus eſt exemplar rerũ,& vtra-
que eſt vera æternaliter. Et huius,
Deus eſt in rebus, cõuerſa eſt, res cõ-
tinentur a deo,& cõſeruantur ab ip-
23 ſo. Ad illud quod obijcitur, ꝙ ſi de⁹
non fuit vbique,& modo eſt, ergo eſt
mutatus: Dicendum ꝙ nõ ſequitur,
quia hoc non eſt propter mutationẽ
dei, ſed rerum. Quod obijcitur, ꝙ
vbique non cõnotat effectum, ſed ſo-
lum præſentiam: Dicendum ꝙ præ-
ſentia importat habitudinẽ ad duo,
ſcilicet eius qui præſens eſt, & cui eſt
præſens,& ideo põt eſſe inceptio rõ-
ne rei cui præſens eſt, nõ noui effect⁹.
Quod obiicitur ad oppoſitũ, proce-
dit ſm ꝙ vbique connotat locũ crea
tum. Quod tamen vltimo obijcitur,
nõ valet, imo eſt ibi fallacia acciden
24 tis, ſicut hic, Iſte triãgulus incipit ha
bere tres, nõ ergo omnis triangulus
ſemper habuit tres: quia non fuit di
ſtributio de tribus vt nunc, ſed vt
ſimpliciter &c.

Art. 3 De tertio articulo principaliter quæritur, ſcilicet qualiter deus ſit in rebus. Et circa hoc duo quęruntur. Primo quæritur, vtrum deus ſit in oĩbus rebus æqualiter, ſiue vniformiter. Secũdo quæritur, quibus modis, & qualiter deus ſit in rebus.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Deus ſecundum præſentialitatem vniformiter eſt in omnibus rebus, ſecundum vero connotationem effectus,& impreſſionem ſuę ſimilitudinis, difformiter.

QVOD ſit vniformiter
videtur, quia ſicut di- Funda-
cit Philoſophus. Pri- menta.
ma cauſa ſe vno modo Prop. 24.
habet ad oĩa, licet om- & 12.me-
nia non habeant ſe vno modo ad ip- th. 52.
ſam: ſed omnia in Deo ſunt vniformiter, quia ſunt vita & creatrix eſſentia: ergo multo fortius deus in oĩbus rebus eſt æqualiter & vniformiter. Item. Quod eſt vbique totũ, eſt æqualiter & vniformiter: ſed deus cũ ſit ſimpliciſſimus eſt vbique totus, ergo ęqualiter & vniformiter eſt in oĩbus rebus. Item. Vnicuique rei inti-
ma eſt materia & forma, ſed forma Ariſt. 7
non vnitur materiæ, niſi mediãte ap- met. 7
petitu, appetitus autẽ ortũ habet ab eſſentia, ſed hoc nõ poſſet niſi per dei præſentiam: ergo deus magis eſt intimus omni rei quam ſua forma, ſed forma vnicuique rei eſt ſumme intima, ergo Deus intimior intimo cuilibet: ſed quod habet eſſe in intimo, eſt vniformiter, ergo &c. Item. Hoc oſtendit per impoſſibile: quia ſi de⁹ non eſt æqualiter in rebus, ergo cum magis intime eſt in vna quã in alia, ergo in aliqua nõ eſt ſumme intima: ergo aliquid eſt in re intrinſecum in quo non eſt deus, ergo deus nõ eſt in omni quod eſt: ſed hoc eſt impoſſibile, ergo & primum. Sed contra.
Omne quod recipitur in aliquo, eſt Ad opp.
ibi per modum recipientis, & nõ re- Ariſto. 3.
cepti, ſed creaturæ non ſunt æquali de ani.
ter capaces dei, ergo non eſt æqualiter in eis deus. Item. Sicut ſe habet intellectus ad primam lucem, ſic ens ad primam eſſentiã, & viuens ad primam vitã: ſed maior intellectus ma-

gis

gis participat diuinam lucē, ergo perfectius ens, & perfectius viuens diuinam eſſentiam & vitam: ergo perfectius deus eſt in vno quam in alio. Item. Exiſtentia dei in rebus eſt conſeruatio rerum: ſed non omnes res æqualiter conſeruantur, ergo nō eſt æqualiter in omnibus. Item, cū de⁹ ſit vbique, ſolū dicitur habitare in iuſtis: ſed hoc non eſſet ſi æqualiter & vniformiter eſſet in oibus: ergo &c.

25 RESP. Ad prædictorum intelligentiam eſt notādū, ꝙ deum eſſe in reb⁹ dupliciter poteſt intelligi. Vno modo vt idem ſit quod eſſe præſentē cuilibet rei, non connotando effectū, & ſic vniformiter eſt in omnibus rebus, eo quod intimus eſt cuilibet rei, & ſumme præſens, & totus in qualibet re. Alio modo poteſt connotare effectum, ſicut artifex dicitur in artificio eſſe per cōnotationem effectus, & per impreſſionē ſuę ſimilitudinis: & ſic cum vni creaturæ plus det quā alij, magis eſt in vna quam in alia. Et hoc poteſt eſſe dupliciter, ſcilicet extenſiue quantum ad ea quæ habēt eſſe diuturnius, vt in corpore incorruptibili, plus quam in anima ſenſibili. Vel intenſiue quantum ad ea quæ habent eſſe nobilius, vt in anima ſenſibili, quam in corpore incorruptibili. Vel vtroq; modo, vt in anima rōnali, quam in corpore corruptibili. His viſis patent obiecta ad vtranque partem. Procedūt enim his duabus vijs vt patet, exceptis duabus primis,
26 ad vtranque partem. Quod.n. obiicitur, ꝙ deus vniformiter ſe habet ad omnes res, ſi intelligatur vniformitas ex parte diuini eſſe, verum eſt: ſi autem intelligatur ex parte effectus, falſum eſt. Quoniam deus vniformiter & ſtabiliter exiſtēs, cetera mouet, & multos & varios effectus ꝑducit, & efficiendo diuerſa in rebus, facit ꝙ res non ſe habeant vniformiter ad ipſum. Quoniā ergo cum dicitur deus eſſe in rebus, vno modo connotatur effectus, alio modo nō: ideo vno modo conceditur ꝙ ſit vniformiter, alio modo non. Similiter econuerſo cum dicitur, omnia ſunt in deo: vno modo poteſt connotari effectus, ſicut patet in prædeſtinatione & reprobatione, & ſic non eſt vniformiter, alio modo non cōnotatur effectus, & ſic vniformiter. Quod obijcitur iterum ad 27
oppoſitum, quod omne quod recipitur, eſt per modum recipientis: Dicendum quòd verum eſt, vbi receptū dependet a recipiēte, vt ſpecies a virtute cognoſcente, in propoſito autē non ſic eſt. Vnde diuina eſſentia exiſtens in re, non accipit modum rei, & ſic patet illud.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO

Deus eſt in rebus per modū naturę, per modū gratię inchoatę, & per modum gratię cōſummatę, vel glorię per eſſentiā, pręſentiam, & potentiam.

QVIBVS modis, & qualiter ſit deus in reb⁹. Et aſſignat Magiſter dupliciter modos exiſtendi deum in rebus. Et vnū modum accipit ab Augu. de præſentia dei ad Dardanū, qui dicit, quòd aliter eſt deus in omnibus creaturis, aliter in ſanctis, aliter in Chriſto per vnionem. Aliū modū accipit a Grego. qui dicit ſuper v. Cant. ꝙ deus eſt in rebus tripliciter, ſcilicet potētionaliter, præſentialiter, & eſſentialiter. Quæritur ergo de diſtinctione, ſufficientia, & ordine iſtorū modorum. Et obiicitur contra aſſignationem Aug. Aut enim accipiuntur modi illi quantum ad diuinam ſubſtantiam, aut quantum ad creaturā, aut quantum ad effectus. Si quantū ad effectus: cum innumerabiles ſint, innumerabiles ſunt modi eſſendi. Si quantum ad creaturam ſuſcipientē: cum ſolum duplex ſit ſuſcipiens. ſ. natura, & voluntas, videtur quod tantum duo ſint modi, ſcilicet per naturam, & per gratiam. Si quantū ad dei ſubſtantiam: cum in ea non cadat diuerſitas, erit tantum vnus modus. Item. Sicut gratia eſt effectus ſu

Ad opp.

Cap. 5.

perad-

peradditus naturæ, ita operatio mira
culoſa: ergo ſicut in habentibus gra
tiam eſt aliter deus quam in non ha-
bentibus, ita & in re in qua operatur
miraculoſe, vt in aſina Balaam, erit
alio modo eſſendi. Item. Sicut gratia
gratum faciens eſt ſupra naturam, ita
gratia gratis data, vt prophetia, ita
etiam pena, & gloria: ergo cum iſta
differant genere, & ſpecie, debent ſm
hoc diuerſi modi eſſendi diſtingui:
ergo non diſtinguit Magiſter ſuffi-
cienter. Item, obijcitur contra aſſi-
gnationem Grego. Aut enim illa aſſi
gnatio eſt ſm effectus, aut conditio-
nes, & proprietates dei. Si ſecundum
effectus; tunc cum eſſentia nullũ cõ-
notet effectum, non deberet poni. Si
ſecundum cõditiones dei, ſed nõ tã-
tum eſt dei potẽtia, ſed etiam ſapien-
tia, & voluntas, ergo videtur, quòd
inſufficienter aſſignet. Item, videtur
eſſe præpoſteratio in ordine. Nã ſm
rem & rationem intelligendi, eſſen-
tia præcedit potentiam, & potentia
præſentiam: ergo male ordinat. Itẽ,
verborũ inculcatio videtur, quia in
deo idem eſt potentia, eſſentia, & præ
ſentia: quæritur ergo diſtinctio.

28 RESP. Dicendum φ aſſignatio
Auguſtini reſpicit diuerſitatem mo-
dorum eſſendi Deũ in rebus, ſed aſſi
gnatio Greg. reſpicit cõditiones mo-
dorum eſſendi. Vbicunque enim eſt
Deus ſiue per naturam, ſiue per gra-
tiam, eſt eſſentialiter, potẽtialiter, præ
ſentialiter. Diuerſitas autem modo-
rum eſſendi accipitur penes diuerſita
tem effectuum, & non qualẽcunque,
ſed ſolum trimembrẽ. Quidam enim
eſt effectus ſm quẽ cõparatur res ad
Deum per modũ exiſtentis: & hi om
nes continentur ſub modo naturæ,
extenſo nomine. Quidam per mo-
dum redeuntis, & hic eſt effectus
gratiæ, inchoatæ, vel conſummatæ,
vel gloriæ: & quantum ad hunc eſt
ſecundus modus eſſendi. Quidam
eſt effectus ſecundum quem compa-
ratur creatura ad Deum, vt perue-
niẽs, vel perficiens, & hic eſt effe-
ctus vnionis, in qua vniuntur in vni
tate perſonæ creatura, & creator, vt
homo, & Deus. Quoniam ergo tres
ſunt modi effectuum, ſecũdum quos
creatura diuerſimode cõparatur ad
Deum, ideo tantum tribus modis di
citur eſſe in rebus. Et primus qui at-
tenditur quantũ ad exitum, aſſimila-
tur lineæ rectæ. Secundus quantũ ad
reditum, lineæ reflexæ. Tertius quan
tum ad perfectionẽ, aſſimilatur circu
lo. Et primus quidem modus ſimi-
lis eſt lineę: ſecundus, quia includit
primum, ſimilis eſt ſuperficiei: ter-
tius, quia vtrunque, ſimilis eſt ſolidi
tati. Et ideo optime dicit Apoſtolus
Col. ij: φ in Chriſto tota diuinitas ha
bitat corporaliter: eſt enim perfectiſ
ſime in eo, quia eſt ad modum circu
li quæ eſt figura perfecta, & per mo-
dum altitudinis quæ eſt quantitas p-
fecta. Ex his patet ſufficientia, & di-
ſtinctio, & ſolutio obiectorum. Aſſi-
gnatio autem beati Gregorij accipi-
tur quantum ad cõditiones modorũ
eſſendi. In his enim tribus circunlo-
quitur beatus Greg. perfectionẽ mo-
dorum exiſtendi Deum in omnibus
in quibus eſt hoc modo. Aliquid. n.
eſt in aliquo ſecundum præſentialita
tis indiſtantiam: vt contentũ in cõ-
tinente, vt aqua in vaſe. Aliquid ſm 29
virtutis influentiã: vt motor in mo-
bili. Aliquid ſm intimitatis exiſten
tiam, vt illud quod eſt continens in-
tra: vt anima in corpore: & oẽ quod
perfecte eſt in re, neceſſe eſt eſſe quan
tum ad hanc triplicẽ conditionem:
& hoc modo eſt Deus. Et ideo dici-
tur eſſe potentialiter, præſentialiter,
& eſſentialiter: quia ſm præſentiali-
tatis indiſtantiam, ſm virtutis influẽ
tiam, ſm intimitatis exiſtentiã, & ſic
patet diſtinctio, ſufficientia, & ordo.
Quoniam ſecundum rationem intel
ligendi conditiones iſtæ ſe habent p
additionem: & ideo bene ordinat
beatus Gregorius primo præſentia-
liter &c. Aliqui tamẽ huiuſmodi cõ
ditiones volũt diſtinguere penes ſub
ſtantiam, virtutẽ, & operationẽ, ſed
licet modus exiſtendi eſſentialiter re
ſpondeat ſubſtantiæ, & potentialiter
virtuti: tamen præſentialiter princi
paliter non reſpondet operationi:
nam præſens eſt aliquis alicubi, etiã
ſi non operetur. Aliqui accipiunt
penes

penes genera cauſarum. Sed nec illud videtur cõueniens, quia eſſentialiter conſiſtere, non connotat genus cauſalitatis. Aliqui penes trinitatem veſtigij.ſ. modum, ſpeciem, & ordinem, ſed omnia hæc præcedit eſſentia ſm rationem intelligendi.

De Dei immutabilitate quantum ad locum.

Cumque diuina natura veraciter, & eſſentialiter.

Expoſitio Supra oſtendit Magiſter qualiter Deus ſit in locis, & in rebus oibus, & qm ad exiſtentiam in loco ſequitur circunſcriptibilitas, & locabilitas in creatura locata, ideo intendit hic a

Diuiſio. Deo has conditiones remouere. Et diuiditur hæc pars in duas. In prima oſtendit deum incircunſcriptibilem, & immutabilem. In ſecunda vero concludit, & per auctoritates confirmat. ibi. Fateamur itaque diuinam naturam, &c. Prima pars habet quatuor partes. In prima oſtendit, ꝙ immobilitas, & incircunſcriptibilitas conuenit deo. In ſecunda hoc remouet a natura angelica, & oi natura creata, ibi, Spiritus vero creatus quodammodo, &c. In tertia ponit opinionem quorundam, qui dicunt ſpiritus creatos non moueri loco, nec eſſe locales. ibi. De mutatione vero loci, &c. In quarta ſuam concluſionem infert: ꝙ ſolus ſpiritus increatus eſt incircunſcriptus. ibi. Sunt ergo ſpiritus creati, &c. Item ſecunda pars in qua ſuam reſumit concluſionem, vt addat, habet tres partes. In prima concludit prædeterminata, & auctoritatibus confirmat. In ſcda vero mouet oppoſitionem, & ſoluit illam: ibi. Ad hoc autem ſolet opponi. In tertia breuiter epilogat prædeterminata, & oſtendit rationem ſitus præſentis capituli: ibi, Iam ſufficienter demonſtratum eſt.

Neque dimenſionem habet ſicut corpus, &c.

Dub. 7 Vr male dicere, qa dr̃ Ephe. 3. vt poſſitis cõprehẽdere cum oibus ſanctis, q̃ ſit longitudo, &c. & gloſa exponit illud de deo. Reſpon. Magr̃ loquit ꝓprie ad literã: ſed Apoſtolus loquit metaphorice. Vnde multipliciter exponuntur illa verba. In deo. n. longitudo eſt lõganimitatis, latitudo charitatis, ſublimitas miſericordiæ, & profundum iuſticiæ, ſiue ſapiẽtiæ, quantum ad dei iudicia. Reſpon.

Mouet etiam per tempus, & locum creaturam corporalem.

Vr mala iſta diuiſio Aug. Primo, quia a Philoſopho ponĩ nulla mutatio ſm tempus. Et iterum ſua diuiſio non vr ſufficiens, quia Philoſophus ponit ſex ſpecies motus. Reſp. Dicendum, ꝙ ſm Philoſophum oẽs ſpecies motus ad hunc duplicem motum reducũtur. ſ. ad motum ad ſitũ, & ad motum ad formam. Aug. autẽ motum ad ſitum intelligit ꝑ motum ſm locum, qui eſt entis completi, & ꝑfecti, ſiue d' innouatione circa qualitatem, ſiue proprietatem ſubſtãtiæ, eatenus qua ad ſitum eſt, niſi pariter ſit ad formam: motũ autẽ ad formã, qui ſubdiuidiĩ ꝑ quinque ſpecies, cõprehendit ſub mutatione ſm tẽpus: propter hoc, ꝙ de ſe dicit menſurã variabilem, & rei variabilis. Vnde oẽm mutationẽ, quæ eſt ſm proprietates rei abſolutas, & intrinſecas, ſiue ſm qualitates corporales, ſiue ſm ſpirituales, vt ſunt affectiones in aĩab9, ipſe vocat mutationẽ ſm tẽpus, & ita patet ratio diuiſionis, & ſufficientia. Dub. 8 Reſpon. 3. Phy. 6. 8. de trin. cap. 26.

Spiritualis autem creatura per tempus mouetur.

Dub. 9 Vr falſum dicere, quia ſpũalis creatura mẽſuraĩ æuo, cum ſit perpetua; ergo ſi mouetur, non per tẽpus mouetur, ſed per æuum. Item. Intellect9 angelic9 eſt deiformis, ſicut vult Philoſophus: ergo intelligit in inſtanti, pari rõne, & afficiĩ: non ergo in tpe. Præterea, tẽpus ꝑ prius eſt menſura motus primi mobilis: ergo illud ſolum menſuraĩ tpe quod ſubiacet illĩ motui: ſed tale non eſt angelus, nec eius motus, ergo &c. Reſpõ. Ad pñs notandũ, ꝙ tps vno modo dr̃ ꝓprie, & ſic dicit menſuram rei mutabilis inquantũ mutabilis, tñ ſub rõne cõ- Reſpon.

tinui,

tinui: & qm̄ mot⁹ primi mobilis eſt
motus maxime euidens,& continu⁹
inter oẽs, ideo tp̄s hoc modo dr̄ pro
prie eſſe in primo mobili,ſicut in ſu-
biecto,in quo primo eſt,& in quo pri
mo apparet. Alio modo dr̄ tp̄s men-
ſura cuiuslibet rei mutabilis, ſm ꝙ
mutabilis, ſiue moueat̄ inſtantance,
ſiue continue,& ſic non tãtum eſt in
motu primi mobilis,& in his,quę ei
ſubiacent,ſed etiã in oı̄ creato, circa
qđ accidit variatio, & ſic eſt in ange
lis. Et per hoc patent obiecta.

Quod enim obijcit de æuo. Di-
Dub.10. cendum,quòd æuum eſt menſura an
34 gelorum quantũ ad eſſe ſubſtantiale,
qđ eſt inuariabile,& incorruptibile:
ſed tp̄s quantũ ad ꝓprietates, q̄ va-
riant̄,& quædã ſubito, quædã ſucceſ
ſiue,ſicut patet in angelis ꝑ naturam
paulatim intendi aliquam affectio-
nem,& ſic patent cætera.

In duobus ſapientibus quorum alter altero,&c.

Vr̄ falſum dicere, quòd eadẽ ſapı̄a
Dub.11. eſt in duob⁹ neq; maior,neq; minor,
35 qa ſapı̄a eſt accidẽs,& qualitas ſapiẽ-
tis,& accidẽs ꝑ ſubſtantiã numerat̄.
Reſp. Dicendũ, quòd ad hoc volue-
Reſpon. runt aliqui dicere,quòd eadem ſapı̄a
creata eſſet in duobus ſapientibus, &
hoc dant intelligere ꝑ duas ſuppoſi-
tiones. Vna eſt quòd ſpecies rei in aı̄a
non differant ꝑ eſſentiam a re extra.
Alia ſuppoſitio eſt, ꝙ eandẽ rẽ noſ-
ſe poſſunt duo ſapientes.ſ.vnũ enun
ciabile qđ dictũ eſt ſingulare, & hoc
vltimum non indiget ꝑſuaſione, ſed
prius quòd ſpecies in aı̄a non diffe-
rat a re extra ſm eſſentiã,oñdunt ſic,
quia ꝑ eadẽ res cognoſcit̄ ꝑ quæ res
habet eſſe: ſi ergo ꝑ formam ſuã hẽt
eſſe,ergo & cognoſci,& forma rei ve
re eſt in aı̄a:& cũ intellectus ſit ſciẽs
ꝑ illã formam, & contingat aliquos
duos oı̄no idem ſcire,& cogitare, il-
la non eſt tantũ vera forma, ſed etiã
vna. Et quòd hoc verũ ſit,ꝑſuadent ꝑ
hoc: quòd ſi forma põt ſm veritatem
conſimilem formã in materia ꝓdu-
cere,& ſeipſam facere in aliena mate-
ria,quare non eſt ſimile in anima, q̄
habilior eſt ad recipiendũ? vnde &
hoc dicũt ſenſiſſe Aug. Vnde dñt, ꝙ
ſapı̄a non eſt ad modũ aliarum pro-
prietatum. Sed hæc poſitio deuiat ab
Auguſ. quia Aug. vult, & alij ſancti,
quòd eſſe in pluribus oı̄no diſtinctis
non conuenit vni, & eidẽ creaturæ,
niſi ꝑ miraculum:& ideo poſitio iſta
ſuper falſum fundat̄, & fundata eſt.
Quia ſi veritas aſini eſſet in aı̄a,qua-
re non diceret̄ aı̄a eſſe aſinus? Et ite-
rũ. Si eſſet veritas,adhuc nõ eſſet ea-
dem,quia nulla forma cũ generat ſe,
generat ſe oı̄no eandẽ,ſed de neceſſi-
tate plurificatur eſſentia in generãte,
& generato,p̄ter quã in deo: & ideo
non valet ad ꝓpoſitum. Et ideo ſcđs
modus dicendi eſt,quòd Aug. intel- Augu. ad Dardanũ epiſt. 57.
ligit de ſapı̄a increata, quæ eſt in ſa-
pientibus, & attingit vbique ꝑꝑ ſui
mundiciam. Sed cum Aug. intendit
ponere exemplum in creaturis, non
videt̄ adhuc hoc eſſe ſm eius intelle-
ctum. Et iterum ipſe dicit, quòd ipſa
ſapı̄a eſt æqualis in duobus,qui ſunt
æqualiter ſapientes,non aũt in alijs:
ergo vr̄ loqui de habitu. Et ideo eſt
tertius modus,quòd ipſe loquitur de
vnitate ꝑ conformitatem. Sed illud
adhuc non eſt ſufficienter dictum,qa
tunc maior eſſet ı̄ duobus, q̄ in vno,
ſicut patet in duobus diuitibus, qui
ſunt in diuitijs cõformes,& æquales.
Propter hoc dicendum, quòd ſimi-
litudo,ſiue intentio in aı̄a habet cõ- 36
parari ad aı̄am,in qua eſt,& ad illud
cuius eſt, & qm̄ ortum habet ab eo,
cuius eſt,& ad illud dr̄,ideo ſimilitu-
dines vnius rei in aı̄abus pluribus,
quia in vnã, & eandem veritatẽ du-
cunt,& tm̄ vna,quantum duæ: hinc
eſt,quòd per cõparationem ad illud,
cuius ſunt, habẽt vnitatẽ,nec maius
ſunt duæ q̄ vna, ſimiliter nec ſapı̄a.
Sed in cõparatione ad aı̄as quæ ꝑ il-
las cognoſcũt habent pluralitatem,
& plus ſunt duæ q̄ vna, & ideo patet
quòd non põt poni oı̄no ſimile,quia
res differunt ab intentione, ſiue ſimi
litudine ſua, in deo aũt in quo non
differunt,patens eſt, quòd vnus po-
teſt eſſe in multis, & ſic patẽt cætera
obiecta.

AD intelligentiã huius partis, Artic. 4.
duo principaliter quæruntur.
Primo

Primo quæriť de cõſcriptibilitate, ſiue locabilitate dei. Scđo, de mutabilitate ſpũs angelici p locũ: hęc.n. duo ꝓſequiť in litera. Quantũ ad primũ articulũ, quærunť tria. Primo, quæriť, vtrum deus ſit localis intra locũ. Scđo, vtrum ſit mutabilis de loco ad locum. Tertio, vtrum ſit ſeparabilis a loco, ſiue ſit extra omnem locum.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Deus, & ſi loci indigentiam repleat, detq́ue ei virtutem cõtinendi, ipſe tñ localis non eſt.

Ad opp. QVOD deus ſit localis oſtenditur hoc modo. Eſſe in loco, & eſſe locatum cõuertunť, ſed deus eſt in loco (vt in pcedentibus ꝓbatum eſt:) ergo deus eſt locatũ, ſed oẽ locatum eſt locale, ergo deus eſt localis. Item. Quod eſt in vno loco tm̃, locale eſt: ergo ſi plus pñt oĩa loca, q̃ vnum, & magis ſapit naturã rei, quod habet eſſe in toto, q̃ qđ in parte habet, multomagis eſt locale qđ eſt in oĩ loco, ſed deus eſt in oĩ loco, quia vbique: ergo vř maxime eſſe localis. Itẽ. Deus eſt vbique: ergo eſt hic, ſed qđ hic eſt, eſt in loco determinato, & qđ eſt in loco determinato eſt locale: ergo &c. Item. Deus eſt in loco aliquo determinato, aut ergo ſm totũ, aut ſm partẽ: ſi ſm partem: ergo habet partem & partem, quod eſt incõueniens. Si ſm totũ, ſed quod ſm totũ eſt in aliquo, cõprehenditur ab illo, & qđ cõprehendiť ab aliquo loco determinato, eſt locale: ergo deꝰ eſt localis.

Fundamenta. Contra. Magiſter in litera. localis non eſt, quia penitus non circumſcribiť loco. Item, rõne ꝓbatur ſic. Nihil dř tpale, niſi qđ exceditur a tpe. Tpalia.n. in tpe ſunt corruptibilia: ergo nihil dř locale, niſi qđ exceditur a loco; ſed deus non exceditur a loco: ergo &c. Item. Locus eſt accidens: ergo non denominat illud, niſi ad qđ cõparatur, vt accidẽs, ſed ad deum non põt comparari, vt accidens, ergo nõ denominat deum, ergo deus non eſt localis. Itẽm. Locus eſt quantitas continua diuiſibilis, punctus aũt eſt principium quantitatis indiuiſibile, ergo magis conuenit cum deo punctus, q̃ locus quãtum ad proprietate: ſed deus non dicitur punctualis, niſi improprie, & falſe, ergo non debet dici localis. Ariſto. in pdic. cap. de quãto.

37 RESP. Dicendum, quòd locale dř qđ ſequitur leges loci, ſicut tpale qđ ſequitur leges tpis. Leges aũt loci ſunt quãtum ad actũ continendi, mẽſurandi, ſaluandi, terminandi, ſm quas locus ſe habet ad locatũ p modum impartientis, & locatum ſe habet ad locum per modum ſuſcipientis. Et quoniam deus ſic eſt præſens loco, vt nihil ab eo omnino recipiat, ſed ſolũ eius indigẽtiã ſuppleat, & det loco virtutẽ continendi, & locato virtutem replẽdi, hinc eſt, quòd deus nullo modo dicendus eſt localis, ſicut dicit Magiſter in litera, & rationes ad hoc inductę cõcedẽdæ ſũt.

38 AD illud ergo qđ obijciť, qđ eſſe in loco, & eſſe locatum conuertunť. Dicendum, quòd conuertuntur rõne materiæ circa ipſum corpus; tñ rõne virtutis vocabuli non. Nam hæc determinatio in loco, ad hoc qđ habeat veritatem locutio, non exigit, nec ponit niſi præſentialitatem, & indiſtantiam: ſed eſſe locatum ponit ambitũ, & continentiã, eſſe locale ponit idoneitatem ad proprietates loci, & indigentiam aliquam: & ideo hæc conceditur, deus eſt in loco, quãuis aliqđ habeat improprietatis, pp hoc quòd hæc ppoſitio (in) videť importare cõtinentiam ambientẽ: ſed hæc eſt magis impropria, deus eſt locatus, & adhuc iſta eſt plus impropria, deus eſt localis, & ideo non eſt recipiẽda, ſed exponenda.

39 AD illud qđ obiicitur, quod eſt in vno loco, eſt locale. Dicendũ, quòd illud eſt, quia locus ſuperexcellit ipſum locatum. Vnde illud determinat, & diffinit, ſed qñ eſt in oĩbus, ipſum ſuperexcellit oĩa loca. Et ideo ſup hoc non tm̃ pñt oĩa loca, quantum põt vnus locus ſuper illud quod eſt tantum in vno loco: & ideo non eſt localis dicendus deus. AD illud quod obiicitur, quòd deus e...

eſt hic, &c. Dicendum, quòd (hic) põt teneri dupliciter. Aut demonſtratiue tantum, aut demonſtratiue, & diſcretiue. Si tantum demonſtratiue, ſic verum eſt, deus eſt hic, quia non eſt ſignare locũ, cui deus non ſit pręſens. Si aũt diſcretiue, falſum eſt eſſe hic, & non ſequitur ex prima. & hoc ſenſu
41 procedit ſua ratio. A D illud qđ quęritur, aut Deus eſt ſm totum, &c. Dicendum, ꝙ in deo ſunt ſimul ſimplicitas, & infinitas: quando ergo apponitur circa deum nomen importans totalitatẽ, põt dupliciter apponi, vel rõne ſimplicitatis, & ſic priuat partem, & partem: & ſic ſignificatur per nomẽ, vt ſi dicatur, totus deus, & qm̃ deus in oĩ loco ſimplex eſt, & quodlibet eſt capax ſimplicitatis diuinæ, ideo ratione ſimplicitatis deus eſt in quolibet totus. Poteſt iterum totalitas apponi ratione infinitatis, & hoc fit per aduerbium, vt ſi dicatur, Deus eſt totaliter in loco hoc, ſiue ſm totum, & ſic cum diuina infinitas a nullo loco includatࡿ, Deus in nullo loco eſt ſm totum. Quando ergo quærit̃, aut ſm partem, aut ſm totum. Dicendum, ꝙ non diuidit per immediata, quia deus non ſecundũ partem, quia ſimplex, nec ſecundum totum, quia infinitus, & ideo dicendus eſt totus in quolibet loco, non tñ totaliter.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Deus, propter ſuam ſummam immenſitatem vel incipiat, vel deſinat eſſe in rebus, nullo modo mutabilis eſt.

Fundamenta.

VTRVM Deus ſit mutabilis ſecundum locum. Et quòd non, videtur ſic. Magiſter in litera dicit, & accipit ab Auguſtino ſuper Gen. Deus eſt in omni tempore, & in omni loco; non tamen moue:ur per loca, vel tẽpora. Item. Ratione oſtenditur, quia motus eſt actus imperfectus, ſed in deo nulla eſt imperfectio: ergo nec ſecundum locum mutatio. Item. Per oẽm motum aliquid acquiritur, ſed deus nullum locum poteſt acquirere, quia eſt vbique: ergo impoſſibile eſt deũ ſecundum locum mutari. Item. Nobilior diſpoſitio eſt quies, quàm motus, ſed quod nobilius eſt, deo eſt attribuẽdum, ergo impoſſibile eſt deũ ſecundum locum mutari, ſed ſemper quieſcit. Contra. Auguſti. ad Oroſium, Deus mouet ſe ſine tempore, & loco: ergo videtur, quòd deus moueatur, ſed perfectiſſimus motuum eſt motus ſecundũ locum, ergo &c. Item. Iſidorus, Cum ſit illocalis deꝰ, localiter tamen ambulat in ſanctis: ergo ſaltem videtur mutari per accidens. Item. Hoc videtur ratione, qa mouẽtibus nobis, mouentur ea, quæ in nobis ſunt. Hoc dicit Philoſophꝰ, & dicit propter formas, quæ nõ ſunt in vno determinate: ergo ſi deus eſt in nobis, deus mouetur in nobis ſaltem ſm accidens. Item. Quãuis deus quantum ad exiſtentiam, per eſſentiã non determinet locum, tñ quantum ad habitationem diffinite eſt in aliquibus, ita quòd non in alijs: ergo ſaltem quantum ad hunc modum eſt mutabilis.

Li. 8. c. 21

3. Phy. 15

Ariſtot. 6. Phy. 7.

Ad opp.

Ariſto. in ꝑdic. c. de ſubſtãtia.

R E S P. Dicendum, quòd ſicut dicit Magiſter in litera. Deus nullo modo mutatur per locum; & hoc verũ eſt, quia nec per ſe, nec per accidens mutatur, & hoc eſt propter ſummam immenſitatem, quia adeſt oĩbꝰ, & nulli abeſt; & ſi incipiat eſſe in re, vel deſinat, hoc ſolum eſt ſecundum rei mutationẽ, non ſecundum mutationem eius, vtputa, ſi aere illuminato intelligatur creari cryſtallꝰ, radiꝰ incipit eſſe in eo, & cryſtallo amoto, deſinit eſſe, nulla facta mutatione in radio. 42

A D illud ergo quod obiicitur, ꝙ Deus mouet ſe, &c. Dicendum quòd Auguſtinus non dicit ſimpliciter, ꝙ mouet ſe, ſed cum his additionibus, ſine tempore, & loco. Et qm̃ omnis motus ſm Auguſtinum comprehenditur ſub mutatione ſecundum tempus, & ſecũdum locum: ideo tantum eſt hoc, quantum eſt dicere, mouet ſe ſine motu, & ita non mouetur vere, nec implicatur contradictio. Sed cum 43

cum in motu ſint duo, ſcilicet quod eſt act⁹,& quod eſt variatio, ſiue imperfectio, vult dicere Auguſtinus, ꝙ mouet ſe ſine motu, quia ſemper eſt in actu, ſed non ita in actu imperfecto, imo perfecto. Quod dicit Iſidorus eſt intelligendum metaphorice, vel cauſaliter, quia ſanctos facit ambulare per fidem de virtute in virtutem.

44 AD illud quod obijcitur, quòd mouentibus nobis, &c. Dicendum, quòd illud non habet veritatem niſi in illis, quæ ſunt in alijs per dependentiam, & diffinitionem, vnde quia radius eſt in aere, & non dependet ab aere, ideo non mouetur moto aere: & quia anima eſt in manu, nec diffinitur manu, ideo non mouetur mota manu. Deus autem non dependet a rebus, nec diffinitur, ideo non mouetur ad motum rerum.

45 AD illud quod obiicitur de habitatione Dei, dicendum, ꝙ determinate eſt in aliquibus non rõne immenſitatis, ſed rõne influentiæ gratiæ, & ideo non determinatur ipſe deus, ſed effectus tantum: hinc eſt, quòd non p ſe, nec per accidens mouetur, nec moueri põt, quia a nullo dependet, nec dependere põt, a nullo diffinitur, nec põt diffiniri: & non ſolũ non eſt impoſſibile, ſed etiam non intelligibile. Obiiciet aũt aliquis ſic: intelligamus corpus egredi a loco nullo introeũte, tunc remanet vacuũ, aut ergo ibi eſt deus, aut non. Si ſic: ergo in eo eſt quod nihil eſt, quod ſtultum eſt dicere. Si non eſt, & ibi prius fuit, ergo videtur eſſe mutatus, ſaltem per accidens: ergo videtur quòd deus exeat cum re, & cum re alia ingrediatur, quia ſi res tantum exiret, deus exiret. Ad hoc reſpondeo, quòd ſi per impoſſibile ponatur locum euacuari, tunc remanere intelligitur capacitas loci priuata: capacitas aliquid eſt, & in illa deus eſt, priuatio autem nihil eſt, & in illa deus eſſe non poteſt: non ergo deſinit deus eſſe ab eo, quod remanet poſt receſſum corporis, ſed cũ res priuatur, aufertur comparatio eius ad Deum. Quod enim nihil eſt, nullam habet comparationem, ſed cum res mouet, deum non dimittit, nec ad deum accedit, nec deus cum re venit: quia ſic eſt in re, vt ſit extra rem idem: ideo nec res eum dimittit, nec nouum inuenit. Et hoc eſt intelligibile, ſi quis põt intelligere, quòd deus ſit immenſus, ſimplex, & infinitus. Quia enim eſt immenſus, ita eſt intra, quòd extra: quia ſimplex, ſm vnum & idẽ eſt intra, & extra: quia infinitus, ideo nec dimittitur, nec acquiritur aliud in re, nec ab ipſo itur ad ipſum cum dimittitur, vt alibi, & alibi inueniatur.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Et ſi locus ſecundum independentiam nullo modo a Deo ſeparabilis ſit, Deus tamen a loco omnino ſeparabilis eſt.

VTRVM ſit Deus ab oĩ loco ſeparabilis, vel extra oẽm locum. Et quòd non videtur, quia extra omnem locũ nihil eſt: ergo ſi deus eſt extra oẽm locũ, ergo nihil eſt, vel in nihilo. Item. Hoc qđ eſt (extra) aduerbiũ loci eſt, ergo ſi deus extra oẽm locum eſt, eſt in loco, & ꝑter oẽm locũ, ſed hoc eſt falſum & non intelligibile, ergo deus non poteſt nec re, nec intellectu ſeparari ab omni loco. Item. Cum dr̃, deus eſt extra mundum, extra aut ſtat pro aliquo, aut pro nihilo. Si pro nihilo, ergo chimera eſt (extra) mundũ. Si ꝓ aliquo, ergo vel ꝓ creato, vel increato. Non ꝓ creato, conſtat, ergo pro increato, ergo eſſe extra mundum, eſt eſſe ĩ deo, ſed omnia ſunt in deo, ergo oĩa ſunt extra mundũ. Item. In nullo eſt deus, ꝙ nõ ſit in ipſo, ſed nihil quod ſit extra mundum eſt in deo, ergo deus non eſt extra mundũ. Fundamenta.

Contra. Quòd locus poſſit ſeparari a deo ſecundum intellectum videtur, quia poſſibile eſt ſecundum intellectum locum priuari omni locato, & remanere vacuum, ſed vacuum eſt priuatio, deus autem in nullo eſt quod non ſit in ipſo: priuatio autem nõ eſt in deo, nec deus in priuatione, ergo nec in Ad opp.

vacuo, & ſic eſt ſeparabilis a loco.
Item. quòd deus ſeparetur a loco ſe-
cundum rem, videtur, qa ſicut ſe ha-
bet dei æternitas ad omne tempus, ita
& immenſitas ad oēm locum: ſed dei
æternitas fuit ante omne tēpus, ergo
dei immenſitas fuit extra oēm locū:
ſed quod eſt extra aliquid, eſt ſepara-
tum ab eo, ergo &c. Item. Si deus eſt
tantum in locis creatis, cum illa ſint
finitæ dimenſionis, & quod cōmen-
ſurat ſe finito eſt diffinibile, & finitū,
ergo deus eſſet finitus. Item. Deus eſt
adeo bonus, quòd melior cogitari
non poteſt: ergo adeo magnus, &
& immēſus, quod maior eo cogitari
non poteſt: ſed toto mūdo poteſt co-
gitari linea maior, ſi intelligatur ꝓ-
tendi extra circunferentiam cœli, er-
go ſi ibi eſt deus, de⁹ eſt extra, aut nō
eſt maximum. Item. Angelus poteſt
eſſe extra mundū, ſed non extra deū,
ergo deus eſt extra mundum.

46 RESP. Dicendum quòd aliquid
ſeparari ab alio eſt dupliciter, vel ſe-
cundum diſtantiam, vel ſecundū in-
dependentiam. Primo modo aliqua
duo, quæ ſunt in eodem loco ſeparan
tur, cum vnum elongatur ab alio, &
hoc modo impoſſibile eſt eſſe, nec in-
telligi deum ſeparari ab omni loco,
nam iſta ſeparatio includit diſtantiā
ſpatij, & hoc de neceſſitate includit
locum, & ita implicantur duo oppo-
ſita. ſ. quòd deus ſit in loco, & diſtet
ab omni loco. Si aūt loquamur de ſe-
paratione per independentiam, ſic di
cendū, quòd deus & re, & intellectu
eſt ſeparatus a loco, quia in ſeipſo oī-
no eſt independens a loco, ſicut ante
ꝓductionem loci, locus aūt econtra
non eſt ſeparabilis a deo nec re, nec
intellectu, ſicut probant rationes ad
47 hoc inductæ. Similiter, cum quærit,
vtrum deus ſit extra omnem locum:
dicendū, quòd (extra) vno modo di
cit ſitum, & poſitionem, & ſic eſt im-
poſſibile, ſicut impoſſibile eſt, ſi (an-
te) dicit tempus, quod ſit ante tēpus.
Alio modo (ante, & extra) dicūt ex-
ceſſum, & ſuperexcellentiam diuinæ
immenſitatis, & æternitatis reſpectu
temporis, & loci, & ſic concedēdum,
quòd deus eſt ante tempus, & extra
omnem locum, nec ex hoc ſequitur,
ꝙ ſeparetur a loco, ſed quòd ſumma
immenſitas ſuperexcedat omnem lo
cum, nec ad illū arctatur: & hoc vult
dicere Gregorius, ꝙ deus eſt extra
omnia, non excluſus, quia nō diſtat;
& intra omnia non incluſus, quia
non arctatur, quia in ſeipſo eſt omni-
no immenſus, ita quòd extra ipſum
nihil pōt eſſe, nec cogitari, ſiue nihil
poteſt cogitari ita immenſum, ſicut
deus eſt in ſeipſo. Ex hoc patet ſe-
quens, quia non eſt extra, non eſt ꝓ-
pter limitationem ſuam, ſed loci de-
fectionem.

AD illud quod obiicitur de linea. 48
Dicendum, quòd ſtatim dum intelli
gitur aliquid extra mundum, ex hoc
datur intelligi quòd deus ſit ibi. Si-
cut ſi intelligatur nouus mundus fie
ri, abſque dubio deus eſſet in illo, ta-
men non ſequitur quòd ibi ſit, quia
illud nihil eſt. Similiter ſi fieret an-
gelus extra, tunc eſt extra non ſecun
dum motum ſuum, ſed angeli: ſed for
te hoc eſt magis fictionis, quam veri-
tatis, quòd angelus extra vniuerſum
exeat, ſicut patebit. Attamen illud co
gitandum eſt, quòd diuinum eſſe ſi-
cut non poteſt cogitari habere ter-
minum in duratione, ſic non poteſt
cogitari, nec debet habere terminum
in exiſtentia, & præſentialitate. Et ſi-
cut non poteſt cogitari habere in-
tercisionem in duratione, ſic nec in
præſentialitate. Hic intellectus eſt ha
bendus: caueat tamen qualiter quis
imaginetur, & exprimat p ſermonē.

Conſequenter de ſecundo arti- Artic. 5.
culo quæritur, ſcilicet de muta
bilitate angeli, & circa hoc quærun-
tur tria. Primo quæritur, vtrum an-
gelus poſſit moueri localiter ſine cor
pore. Secundo quæritur, vtrum
moueatur per medium,
vel non. Tertio, vtrū
pertranſeat me-
dium modo
ſubito, vel
ſucceſſi
uo.

QVAE-

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Angelus mouetur non ſolum aſſumpto corpore, verum etiam corpore non aſſumpto.

Ad opp. QVOD Angelus non
poſſit moueri ſine
corpore oſtēdit̃ ſic.
Bernar. ſuper Cañ.
Diſcurrere, & de lo-
co ad locum tranſi-
re, non eſt niſi corporum, ergo ſi hoc
conuenit Angelo, non conuenit niſi
Aristo. 5 per corpus aſſumptum. Item. Ratio-
Phy. 18. ne vr̃, quia ꝙ mouetur, aut mouetur
per ſe, aut per accidens. Sed Angelus
non mouetur per ſe localiter, quoniã
hoc eſt proprium corporum, & illi ſo
li ineſt res per ſe, cui ineſt proprie, er-
go ſi mouetur hoc eſt per accidēs: ſed
quòd per accidēs mouetur, mouetur
alio motu, vt nauta mota naui, ergo
videtur quòd Angelus nõ poteſt mo-
ueri niſi moto corpore, & ita corpore
aſſumpto. Item. Omne quod mouet̃,
mouetur propter indigentiam, ſed in
Angelis beatis nulla eſt indigentia, er
go &c. Si tu dicas propter indigen-
gentiam noſtram, ergo circunſcripta
indigentia noſtra non vr̃ quòd Ange
lus poſſit moueri, ſi ergo indigentia
noſtra nullam dat virtutem Angelo,
patet &c. Item. Omne quòd mouetur
differt a motore ſicut ponit Philoſo-
Aristo. 8. phus, ſed Angelus non diſtat a ſe, er-
Phy. 27 go Angelus non mouetur a ſe, nec ab
alio, ergo non poteſt moueri niſi mo-
uendo aliud, ſicut mouendo corpus.
Fundamenta. Contra. Heb. j. Omnes ſunt admini-
ſtratorii ſpiritus miſſi ꝓpter eos &c.
ſed aliquod miniſterium conſequunt̃
ſine corpore, vt ſuggerere bona, & re
uelare ſecreta, & huiuſmodi, ergo poſ
Lib. 1. ca. 13. ſunt ſine corpore moueri. Itē. Dam.
Confeſtim inuenitur vbi diuinus inſ-
ſerit nutus velocitate naturæ: ſi ergo
velocitas eſt diſpoſitio ad motum, ex
ſui natura ſunt mobiles. Itē, Angelus
in vno loco tm̃ eſt, & ibi eſt, vbi opera
tur, ergo virtus eius aut eſt ad vnũ tm̃
arctata, aut ſi nõ eſt arctata, nec ſubſtã
tia eſt arctata ad vnum locum: ſed nõ
poteſt eſſe in pluribus, ergo cum in
vno loco eſt, eſt in potentia ad alterũ:
ſed quòd eſt in potentia ad vnum, nõ
fit actu in illo niſi per motum ſecun
dum locũ, ergo &c. Item. Quod mo-
ueatur ſine corpore aſſumpto oſtendi
tur per ſimilem in anima. Anima enim
exuta a corpore fertur in cęlum, vel
deſcendit in infernum localiter: ſed
cõſtat quòd anima nõ aſſumit aliud
corpus quam ſuum, ergo mouetur ſi-
ne corpore, ergo pari rõne Angelus.
Item. Angelus in empyreo poteſt eſ-
ſe ſine corpore, pari rõne & in terra,
ergo ſi per eandem vim per quã quie-
ſcit in terra, facit ſe eſſe in terra, ſiue
transfertur, ergo videtur quòd ſine
corpore.
RESP. Dicendũ, quòd Angelus 49
(ſicut dicit ſcriptura) habet moueri:
mouetur autē non ſolũ aſſumpto cor
pore, ſed etiam corpore nõ aſſumpto
cum non ſit minoris libertatis, nec
virtutis, nec nobilitatis ſine corpore,
quam eſt cum corpore: AD intelli- 50
gentiam autem obiectorum eſt notã-
dum, quòd ſicut eſſe in loco eſt dupli
citer, ſiue eſſe localem, ſicut tãgit Ma-
giſter in litera ſ. quia circunſcribit̃,
& quia diffinitur, & illud proprie eſt
locale quod circunſcribitur, aliud au
tem quodammodo eſt locale, quodã-
modo non; ita moueri per locũ, vno
modo eſt per circunſcriptionem fer-
ri de loco ad locum, & ſic eſt tantum
corporum. Alio modo moueri eſt mi
nus proprie ſecundum diffinitionem
tranſire, & ſic eſt ſpirituũ proprie, er
go per circunſcriptionem non moue
tur Angelus niſi corpore aſſumpto,
minus proprie per diffinitionem mo
uetur Angelus etiam ſine corpore.
EX hoc patet rñſio ad primum
obiectũ, quia Bernard. accipit diſcur
rere, & tranſire ſm proprietatem lo- 51
ci quæ eſt circunſcriptio. AD illud
ergo quòd quæritur, vtrum per ſe aut
per accidens, dicendum ſm prædictã
diuiſionem de motu ſm primum mo
tum, non mouetur ſpirituale niſi per
accidēs, ſcilicet alio moto. Sicut enim
nauta mota naui mouetur, ſic ſpirit9
moto corpore in quo eſt. Quantum
ad ſecundum motum, ſicut Angelus

Digitized by Google

ꝑ ſeipſum, & ſine corpore diffinitur
loco, ita per ſeipſum trãsfertur, ita qđ
non alio mouente, nec per alium mo-
tum, ipſe autem obiicit de primo mo-
tu tñ, qui per ſe conuenit corpori ſo-
52 li. AD illud qđ obiicitur, ꝙ oẽ qđ
mouetur, mouetur propter indigen-
tiam. Dicẽdum, ꝙ illud verum eſt in
motu naturali in quo natura nõ mo
uet niſi per apetitum alicuius rei, qui
ponit imperfectionem in natura, qa
natura habita pfectione ſua quieſcit:
ſed non eſt verum in motu volunta-
rio in quo mouetur aliquis, ſiue pro
pter aliud acquirendum, ſiue ad vir-
tutem demonſtrandã, ſicut mouetur
miles in ſtadio. Vel dicendum, quòd
illud verum eſt in omni motu (gene-
raliter accipiendo indigentiã ad ſuã
indigentiam & alienã) quantum ad
illud cu9 priuatio ponit imperfectio
nem, vel cuius priuatio non imperfe
ctionem ponit, ſed limitationẽ, & ſic
eſt in Angelo. Angelus enim volens
aliquid operari in terra, indiget tran
ſire ad terram, quia non poteſt ſimul
eſſe in cœlo, & in terra, ꝓpter hoc ꝙ
habet virtutem finitam, & ſic patet il
lud ꝙ limitatio non repugnat ſum-
mę perfectioni creaturę. AD illud,
53 quòd obiicitur, quòd omne ꝙ mouet
differt a motore, dicendum, ꝙ in na-
turali motu verum eſt, vbi nihil mo-
uet ſe, qa nihil reflectitur ſupra ſe ꝓ
pter alligationem cum materia, ſed
nõ eſt verum in voluntate quæ eſt in
ſtrumentum ſeipſum mouens, & vir-
tus quę eſt in ſubſtantia ſpirituali, po
teſt ſupra ſubſtantiam reflecti, & ita
mouens idem eſt cum mobili, tñ non
ſm idẽ, qa Angelus habilis eſt ad mo
ueri ex parte ipſius, quòd eſt ſiue ſub
ſtantiæ vel materię, ſi habet materiã:
ſed ad mouere ex parte formę, ſiue ip
ſius quo eſt, vel virtutis actiuæ.

QVAESTIO II.
CONCLVSIO.

Angelus dum mouetur, per me
dium moueri dicitur.

Fundamenta.

VTRVM Angelus mo
ueatur per mediũ, vel
non. Et quòd per me-
dium videtur. Dam.
dicit quòd Angelus ci
to pertrãſit velocitate, & poteſtate na
turæ, ſed pertranſire eſt per medium
tranſire, ergo &c. Item. Angelus mo
uetur a termino a quo, ad terminum
in quem, aut mouet a termino a quo,
aut in termino in quo. Sed in termi
no a quo, eſt non motum eſſe, in termi
minũ vero in quẽ, eſt motũ eſſe: ergo
cum moueri ſit medium inter vtrun
que, oportet ꝙ ſit in ſpatio interme-
dio. Item. Quòd poſſit moueri ꝑ me
dium vr̃, quia certum eſt quòd Ange
lus exiſtens Pariſiis poteſt eſſe Romæ
eadem virtute, & in quolibet interme
dio loco, & prius in propinquiori, &
deinde in ſingulis locis cõſequenter
ſe habentibus: ſed hoc eſt tranſire ꝑ 6.Phy.32
medium, ergo &c. Item. Quandocũ
que inter aliqua extrema cadit me-
dium quòd habet naturalem ordinẽ
ad extrema, impoſſibile eſt ꝙ agens
virtutis finitæ poſſit peruenire ab ex-
tremo in extremum ſine medio, vt pa
tet, quia inter album & nigrũ eſt me-
dius color, impoſſibile eſt ꝙ aliquid
agẽs creatum faciat de albo nigrum,
quin faciat per colorem medium, ſed
inter cęlum & terram naturali ordi-
ne ſunt alia corpora media, ergo im-
poſſibile eſt quòd a cœlo in terrã ve-
niat, ſiue moueatur ſine medij tranſi
tione. Contra. Aug. ſuper Gene. ad Ad opp.
litteram, & Magiſter ponit in littera.
Deus mouet creaturam ſpiritualem ꝑ
tempora, non per loca, ergo quamuis
fiat de vno loco in alium, hoc non eſt
per locum medium. Item. Concluſio Ariſt. 6. phy. text. 49. & 88.
probata eſt in ſexto Phyſicorũ, quòd
impoſſibile eſt impartibile moueri ſu
per magnitudinem, ſed Angelus non
aſſumpto corpore eſt impartibilis, er
go &c. Item. Ratione videtur, ꝙ ſi ꝑ
tranſit, aut ergo per ſimplicia, aut cõ
poſita. Si per compoſita, ergo eſt com
poſitus. Si per ſimplicia, ſed illa ſunt
infinita in quolibet continuo, & im-
poſſibile eſt infinita pertranſire. Itẽ.
Si per ſimplicia, ſed ex ſimplicibus nõ
fit aliquod continuum, ergo motus il
le non erit continuus, ergo pertran-
ſeundo illa nunquam pertranſit ſpa-
tium, ergo ſi per medium mouetur,
nunquam peruenit ad terminum. Itẽ
impoſſibile eſt quòd aliquid pertran- Ariſto. 6. Phyſi. 89.
ſeat ſpatiũ maius ſe, quin prius per-
tranſeat

tranſeat ſpatium minus vel æquale,
ergo ſi ſpiritus Angelicus tranſit per
ſpatium, prius tranſit æquale ſibi vel
minus quam maius: ſed ęquale ſimpli
ci non eſt niſi ſimplex, ſed ſimplex ad
ditum ſimplici non facit maius, ergo
in primo tranſitu tantum eſt ac ſi ni
hil tranſeat, ſimiliter nec in ſecundo
tranſitu, ergo nec in tertio, & ſic nun
quam pertranſit ſpatium aliquantũ.

54 RESP. Notandum eſt hic, quòd
circa hoc diuerſimode dixerunt di-
uerſi. Quidam enim dixerunt, quòd
cum Angelus ſit ſimplex, non poteſt
medium pertranſire. Vnde mouetur
ab extremo in extremum ſine medio,
& omnis locus ad quem mouetur, ſe
habet ad illum per modũ immediati,
vnde loci mutatio in Angelo non eſt
motus, ſed mutatio tantũ ſine medio.
Sed iſta oppoſitio non vr̃ cõueniens.
Certum enim eſt quòd Angelus q̃ eſt
cuſtos hoĩs poteſt ita cuſtodire quòd
nõ deſerat ipſum, & ſine corpore cu-
ſtodire poteſt, ergo poteſt inſeparabi
liter comitari eum, ergo homo cũ va
dit per medium, & Angelus non deſe
rit eum, pariter & angelus vadit per
medium. Et ideo fuerunt alij qui di-
xerũt quòd Angelus & per mediũ, &
ſine medio poteſt moueri, quia motus
eius eſt ad nutum ſuæ voluntatis ſm
virtutem diuinitus ſibi collatam, &
cum vult facit ſe in extremum imme-
diate, & cum vult pertranſit. Et po-
nunt ſimile, quod intellectus noſter
põt cogitare de Pariſius, & de Roma
dupliciter, aut ita quod immediate co
gitet de vno & poſt de alio, vel ita q̃d
primo de vno, & poſt de via, & tertio
de tertio: & quia angelo ita facile eſt
ferri ſicut nobis cogitari, cum non
ſit alligatus corpori, dicunt, quod ſic
& ſic habet moueri. Sed quicquid ſit
de poſitione, exemplum non eſt con-
ueniens, qm̃ cogitans penes ſe habet
ſpeciem Romę, & ſpeciẽ Pariſius, nec
iſta hñt ſitum in anima, nec ordinẽ
ſecundum ſitum, imo quælibet æqua-
liter eſt pñs aſpectui, & ideo ad libitũ
poteſt de vna & alia cogitare: ſed in
re eſt ordo & ſitus naturalis, & neceſ
ſario interiacet medium inter vnam
ciuitatem, & aliam, & pp hoc exẽplũ
illud non eſt conueniens. Nec ꝓpter
hoc aperitur nobis via ad intelligen-
dum, & quoniã illud eſt intelligibile
aliquo modo ꝙ feratur per medium,
& rõ concordat, & auctoritas, ideo vi
detur rationabiliter illud eſſe dicen-
dum. Sed illud membrum quod dicit
quòd poſſit ſine medio, arbitror reij-
ciendum, nõ quia aſſerã eſſe falſum:
ſed quia non eſt auctoritas in prom-
ptu quæ hoc dicat, & ratio nõ cogit:
imo nõ capit, poſſibile tñ eſt ꝙ Deus
aliquid dederit ſubſtantiis illis ſpiri-
tualibus ꝙ carnales intellectus nõ ca
piunt. Concedendæ ergo ſunt ratio-
nes probantes ꝙ angelus mouetur ꝑ
medium.

AD illud ergo ꝙ obijcitur, quòd 55
Deus non mouet per locum Angelũ,
dicendũ quòd facienda eſt vis in ver
bo ſm intellectum Augu. quòd patet
ex littera. Ipſe enim ſpiritũ dixit non
moueri per loca, q̃a proprietates lo-
ci ſcilicet circũſcriptionem, & dimen
ſionẽ nõ obtinet cum transfertur de
loco ad locum, ſed proprietatem tem
poris q̃ eſt variatio & innouatio ali-
qua, vere & proprie admittit ſpiritus.
Nam nouę affectiones ſuccedunt ſpi-
ritibus per naturam, & cognitiones,
& vlterius illę intenduntur, & remit-
tuntur, ita ꝙ vere poteſt eſſe partibili
tas a parte formæ, ſiue proprietates ac
quirendæ. AD illud de Philoſopho
quòd impartibile nõ mouetur ſupra 56 Ariſto. 6.
magnitudinem, dicendum ꝙ Philoſo Phy. t.88
phus probat & concludit de imparti
bili quòd habet ſitũ magnitudine, ꝙ
eſt impartibile & ſituatur ſitu impar
tibili hoc nõ poteſt moueri ſupra ma
gnitudinem, quia ſi mouetur mouet
ad acquirendum ſitum, & quod acq-
ritur per motum acquiritur, ita quòd
pars poſt partem, & ſitus imparti-
bilis nõ poteſt acquiri ita ꝙ pars poſt
partem acquiratur, & ideo verum eſt
quòd tale impartibile non poteſt mo
ueri ſupra ipſam magnitudinem, ſed
Angelus tale impartibile eſt, quòd nõ
habet ſitum in partibili, nec eſt dicere
quòd Angelus ſit in loco impartibili
ſicut patebit, & ideo demonſtrationes
Philoſophi non habent hic locum.
AD illud ꝙ quæritur, aut pertranſit 57
ſimpli-

Google

Reſpõſio 57

ſimplicia, aut compoſita. Reſp. dicendum eſt ꝙ tranſit ꝑ cõpoſita, quia nõ eſt in loco ſimplici ſed cõpoſito, hoc ſuppono ad pñs, ſed ſuo loco probabitur. Nec valet: tranſit ꝑ cõpoſita, ergo eſt cõpoſitus: ſicut nec valet: aīa eſt in cõpoſito. ergo eſt cõpoſita, quia ſic eſt in illo vt non ſit pars in parte, ſed ipſum totum ſimplex ſit in qualibet parte, ita tñ quòd iſtę partes ſint vnus locus. Poſſet tñ dici, ſi quis vellet ſe huiuſmodi implicare, quòd etiã ſi pertrãſiret per ſimplicia, non propter hoc ptrãſiret infinita, & hoc patet, quia ſi quis imaginetur ſpheram moueri ſuper planum, non tangit niſi in puncto, ergo non tangit niſi per ſimplicia, nec tamē pertrãſit infinita actu, qm̄ ſphera illa fertur ſuper planum & non quieſcit in quolibet ſitu, & ita nulli puncto ſe commetitur, ſed nec numerat puncta in illo, ſed cum ſit in continua latione, reſpicit illa indiuiſibilia vt vnita, & ita vt ſunt in continuo, & ſic cum continuum ſit finitum actu, & infinitum in potentia, & illa potentia non reducaī ad actũ, non pertranſit infinita actu, quia nõ reſpicit illa vt actu numerata. Veruntamē quia exemplũ habet calumniã, & dictum non vr̄ eſſe conſonum dicto Philoſophi, qui omnino dicit impartibile non moueri, priori reſponſioni magis adhęreo, & per illam patet ſequens. Obiicit enim ac ſi Angelus eſſet in puncto, quod omnino falſum credo, quia nõ eſſet in loco, cum punctus non ſit locus, nec ſit actu in continuo, ſed hoc totum melius patebit in ſecundo libro.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Angelus mouetur ꝑ mediũ ſucceſſiuo motu, tũ ꝑꝑ diſtantiam medii, tũ ꝑꝑ ſuę virtutis limitationē: & cũ non ſit ibi reſiſtentia, ſucceſſio illa dr̄ impfecta.

Fundamenta.

VTRVM ſpiritus Angelicus pertranſeat mediũ motu ſubito vel ſucceſſiuo. Et quòd ſucceſſiuo videſ. In aliquo inſtanti eſt in termino a quo, & in alio inſtãti eſt in termino ad quē: ſed inter quælibet duo inſtantia cadit tempus medium, & in medio illorum inſtantiũ eſt moueri, ergo moueri ipſius Angeli eſt in tempore, ergo mouetur motu ſucceſſiuo. Item. Hoc ipſum oñditur a parte ſpatij ſic. Angelus ſi pertranſit medium in aliquo inſtanti, eſt in medio, & in partibus medij, ſed impoſſibile eſt quòd aliquod vnum præter Deum & corpꝰ Chriſti ſimul & ſemel ſit in pluribus locis, ergo impoſſibile eſt, quòd Angelus in eodem inſtanti ſit in toto medio & in fine, ergo non mouetur ſubito, ergo neceſſario oportet ꝙ ſucceſſiue. Item. Hoc oſtenditur a parte virtutis. Quia ſicut vult Philoſophus, ſi tanta virtus mouet in tãto tempore & maior in minori, & maxima in minimo, & infinita in nunc, ergo ſm̄ quod potentior eſt virtus, ſecundum hoc velocior eſt motus: ſed inſtans excedit tempus improportionabiliter, ergo virtus & quæ mouet in inſtanti, ſuperexcedit illã quæ mouet in tempore in infinitum, ſed nulla virtus creata ſuperexcedit aliam in infinitum, & virtus Angelica eſt creata, ergo cum omnis motus naturalis localis ſit ſucceſſiuus, patet quòd motus Angeli ſit ſucceſſiuus. Item. Si angelus mouetur, aut ergo motus ille eſt vere motus, aut mutatio. Si mutatio: aut gñatio vel corruptio, quod conſtat eſſe falſum. Si motus, omnis motus proprie dictus habet prius, & poſterius, & ſitum & tempus, & oē tale eſt ſucceſſiuum, ergo &c. Contra. Aug. in lib. v. reſponſionum. Radius non citius peruenit ad loca propinquiora quam loca remotiora, & conſtat quòd pertranſit medium, ergo ſi virtus Angelica non eſt minus potēs ſed magis, patet &c. Itē. Philoſophꝰ probat quod ſi eſſet vacuum nõ eſſet motus, ſed idem facit ipſum ſpatium Angelo, ꝙ facit vacuum corpori moto, quia ei nullo modo reſiſtit ſicut nec vacuum, ergo vr̄ ꝙ ipſe angelus ſubito ipſum pertranſeat. Item. Omne ꝙ ſucceſſiue mouetur partim eſt in termino a quo, partim ī termino ad quē: ſed omne tale eſt partibile, ergo neceſſe

6. Phy. 13

Ariſto. 5. Phi. 7. & 9

Ad opp.

4. Phi. 66

Ariſto. 5. Phy. 22.

ceſſe eſt angelum eſſe partibilem, aut
non mouetur ſucceſſiue. Item. Omne
quod ſimul ſe trãſfert, & totũ ſimul,
non ſucceſſiue mouetur: ſed angelus
ſimul ſe transfert, cũ ſit omnino ſim-
plex, ergo in inſtanti, & non ſucceſſi-
ue mouetur. Item. Motus ſucceſſiuus
eſt compoſitus & accidens, & nullum
accidens compoſitum eſt in ſubiecto
ſimplici: ſed angelus eſt ſimplex, er-
go nõ eſt ſubiectum motus ſucceſſiui:
ſed mobile eſt ſubiectũ mot⁹ ergo &c.
58 RESP. Dicendũ quòd circa hoc
ſenſerunt aliqui diuerſimode. Quidã
enim dixerunt, quòd quia angelus eſt
ſimplex, & ſpatiũ cõpoſitũ ꝙ tam an-
gelus quam eius virtus, eſt ſpatio im-
ꝓportionalis, & ideo virtus ei⁹ oĩno
vincit ſupra ſpatiũ, adeo ꝙ ſubito,
& motu improportionabili ſpatiũ ꝑ
tranſit, & eſt hmõi motus ſupra na-
turã. Et qm̃ difficile vr̃ intelligere, ꝙ
pertranſeat medium quin ſit in pluri
bus partibus medij, & ponere quòd
ſubito moueatur, & ſit in plurib⁹ par
tibus medij, eſt ponere in illo motu,
ꝙ ſit pluribus in locis ſimul, & hoc
oĩno abſurdum eſt dicere de angelo,
ſicut dicunt ſancti, & philoſophi, &
& doctores catholici in hoc concor-
dãt. Ideo dicẽdum eſt quòd, angelus
non mouetur per mediũ motu ſubi-
to, ſed ſucceſſiuo. Propter quòd notã
dũ, ꝙ in motu qui ſucceſſiuus eſt ſuc-
59 ceſſione perfecta. eſt ſucceſſio ex qua-
druplici cauſa. Prima eſt medij diſtã
tia. ſecunda medij reſiſtentia. Tertia
ẽ partibilitas mobilis. Quarta eſt fini
tas virtutis, eo quòd finitę virtutis ꝓ
prie eſt mouerẽ in tẽpore maxime ꝑ
mediũ. Quinta poteſt eſſe finitas & li
mitatio mobilis. Concedendũ eſt er-
go, ꝙ motus angeli per mediũ nõ eſt
perfecta ſucceſſione ſucceſſiuus, quia
deficit ibi reſiſtentia ſpatij. & partibi
litas mobilis, eſt tñ ſucceſſiuus rõne
diſtantiæ ſpatij in qua non poteſt eſ-
ſe ſimul per totã, & rõne finitatis vir
tutis mouentis, quæ non excedit me-
dium improportionabiliter. ideo nec
facit motum improportionalẽ medio
oĩno. Et concedendę ſunt rationes ꝓ
bantes motũ illũ per ſpatiũ eſſe ſucceſ
ſiuũ. Tamen prima ratio ſophiſtica
eſt, ſed alibi diſſoluetur cũ agetur de
tranſitione panis in corpus Chriſti,
vbi habet locum ſuum.
AD illud quòd obiicitur quod ra 60
dius non citius peruenit, dicendũ, qđ
Aug. loquitur ſecundum perceptibi-
litatem ſenſus, quod ſenſus non per-
cipit radiũ citius peruenire ad ꝓpin-
quiora loca quã ad remotiora, nõ qa
ſm rẽ non ſit ibi vere prius & poſte-
rius. Vnde ſi dicatur radius moueri
ſubito, intelligitur ſubito pro repen-
te, & repentinũ dr̃ illud quòd habet
moueri in tẽpore imperceptibili. Ali 61
ter etiam poteſt dici, quòd lux ſubito
mouet, quia motus lucis in medio nõ
eſt motus localis tñ, ſed eſt motus dif
fuſionis, qui eſt generatio, ſicut gene-
ratur idolũ ab obiecto, & quia lux ſi
mul eſt, & lucet ſimul, cũ eſt generat
ſplendorẽ, & ita in eodem inſtanti. Si-
militer de idolo intelligi poteſt, & ſic
deinceps. Vnde ſi ſimul eſſet homo,
& generaret, in primo inſtanti fuiſſet
mundus plen⁹ hoibus hoc modo po
teſt reſpondere qui neſcit melius. Ad 62
illud quòd obiicitur de vacuo, quòd
ſi eſſet vacuũ, non eſſet motus. dicen-
dũ, ꝙ circa hoc multi multa dixerũt,
quorum dicta longũ eſſet dicere. Nũc
autem Philoſophũ ſuſtinẽdo dici po-
teſt, quòd ſi eſſet vacuũ, non eſſet mo
tus ſucceſſiuus, recte intellecto vacuo
ſm̃ ꝙ credo Philoſophũ intelligere,
ꝙ dicit ſimpliciter priuationẽ, ſi eſſet
vacuũ ibi vbi intelligimus vacuũ, ibi
intelligimus nihil eſſe ergo non ſolũ
deeſt corporis reſiſtentia, verũ etiam
nulla diſtantia eſt ibi. vbi autẽ nulla
diſtantia eſt, non eſt prope nec lõge,
vbi autẽ eſt motus localis, neceſſario
eſt approximatio vel elongatio, ergo
ſi eſt vacuũ, nõ eſt motus, non ꝓpter
defectũ reſiſtentię, ſed diſtantię. Sed
qm̃ mediũ comparatũ ad Angelũ ha-
bet rõnẽ diſtantię, quia vere facit di-
ſtantiã inter extrema, ideo ſufficit ad
ſucceſſionem qualẽcũque propter di-
ſtantiam, ſed vbi eſt vacuũ, non eſt di
ſtantia: et hoc præexigit neceſſario
ad localem motũ. Partibilitas enim
mobilis, & finitas virtutis non faciũt
ſucceſſionẽ niſi ſit prius & poſterius
in magnitudine, ſupra quã eſt ſiue in

eoquod

eo quòd acquiritur per motum. AD illud quod obiicitur: illud quòd mouetur ſucceſſiue partim eſt ĩ termino a quo, & partim in termino ad quẽ: dicendum, ꝙ in ſucceſſiuo vbi eſt plena ſucceſſio eſt ponere partem & partem, & quantũ ad magnitudinem ſubſtratam, & quantũ ad magnitudinem motam, & quantũ ad diſpoſitionẽ acquiſitam. Quia naturalis motus ad ſitũ, eſt motus ad formam quodãmodo: ſed in motu angeli non eſt ſucceſſio ſecundum omnimo iam completionem, & ideo nõ ſm omnes has differentias, ſed ſolũ ſm prioritatẽ & poſterioritatẽ magnitudinis ſupra quã. Quod ergo dicitur, ꝙ partim eſt in termino a quo, partim in termino ad quem, hoc non eſt ſm diuerſitatem partiũ mobilis, ſed eſt ſolum per ac-
64 ceſſum & receſſum. Ad illud qđ obiicitur, ꝙ ſimul ſe transfert totum: dicendum, ꝙ quamuis ex parte ſua ſe totum ſimul transferat, non tamen transfert ſe ſimul ſuper totum, propter diſtantiã medij in quo tota non poteſt eſſe ſimul. Ad illud qđ obiicit. 65
ꝙ compoſitũ & accidens non poteſt eſſe in re ſimplici: dicendum, ꝙ verum eſt de cõpoſito quod habet partes actu, ſed de cõpoſito quod eſt in ſucceſſione, non eſt verũ. Sicut.n. duratio ſucceſſiua poteſt eſſe in angelo ſm ꝙ manet, eo ꝙ de illa nunquam eſt niſi nũc, ita motus ſucceſſiuus poteſt eſſe in eo ſm quod fertur, & hoc quidem ſecum nullum habet inconueniens. His viſis, patent obiecta. Eſt enim prędictorum ſumma, ꝙ angelus mouetur ſine corpore aſſumpto, & quod mouetur in medio ſiue p medium, & ꝙ mouetur motu ſucceſſiuo, licet non omnimoda ſucceſſione poſita, vt prædictum eſt.

HIC REDIT AD PROPOSITVM, repetens ſuperius dicta vt addat alia,

DISTINCTIO XXXVIII.

De modis diuinæ ſcientiæ vel cognitionis. Vtrũ deꝰ cognoſcat mutabiliter vel immutabiliter: & q̃uo. Quæſtio an ſcientia & pſciẽtia ſit cauſa rerũ vel res ei ſint cauſa præſcientię. Quare ſcientia vel pſcientia vr̃ cauſa rerum. Cap. 13 Augu. autoritates

NVNC ergo ad propoſitum reuertentes cœpto inſiſtamus. Supra dictum eſt, quod pręſcientia Dei futurorum tantum eſt, ſed omnium tam bonorũ quam malorũ. Scientia vero vel ſapientia nõ modo de futuris, ſed etiam de pręſentibus & futuris: nec tantũ de temporalibus, ſed etiã de ęternis, quia ſeipſum nouit Deus. Hic oritur quæſtio non diſſimulanda, vtrum ſcilicet ſcientia vel præſcientia ſit cauſa rerũ: an res ſint cauſæ ſcientiæ, vel præſcientiæ Dei: Videtur enim præſcientia Dei cauſa eſſe eorum quæ ei ſubſunt, ac neceſſitatem eueniendi eis facere: quia nec aliqua futura fuiſſent niſi Deus ea præſciſſet, nec poſſunt non euenire, cũ Deus ea præſciuerit. Si autẽ impoſſibile eſt ea nõ euenire, quia præſcita ſunt, videtur ergo ipſa pręſcientia qua præſcita ſunt, eis eſſe cauſa eueniendi. Impoſſibile eſt autem non euenire, cum præſcita ſint: quia ſi non euenirent, cum præſcita ſint, falleretur Dei præſcientia. At Dei pręſcientia falli non poteſt. Impoſſibile eſt ergo ea non euenire, cum pręſcita ſint. Sic ergo præſciẽtia cauſa eorum eſſe videtur quæ præſcita ſunt. Hoc idem & de ſcientia dicitur, ſcilicet ꝙ quia Deus aliqua nouerit, ideo ſint. Cui ſententię Aug. atteſtari videtur in 15. libr. de Trin. dicens, Non iſta ex aliquo tempore cognouit Deus, ſed futura omnia temporalia: atque in eis etiã quid & quando ab illo petituri fueramus, & quos & de quibus rebus vel exaudi-

exauditurus, vel non exauditurus eſſet, ſine initio ante præſciuit. Vniuerſas autē creaturas & ſpirituales & corporales, nō quia ſunt, ideo nouit, ſed ideo ſunt, quia nouit: nō enim neſciuit quæ fuerat creaturus: quia ergo ſciuit creauit, non quia creauit, ſciuit, nec aliter ſciuit creata quam creanda: non enim eius ſapientiæ aliquid acceſſit ex eis, ſed illis exiſtentibus ſicut oportebat, & quãdo oportebat, illa manſit vt erat. Vnde in Eccl. Antequã crearentur, omnia nota ſunt illi, ſic & poſt quam cōſummata ſunt. Ecce his verbis videtur Auguſt. innuere ſcientiam, vel præſcientiam Dei cauſam eſſe eorũ quæ fiunt, cum dicit, ideo ea eſſe, quia Deus nouit. Idem quoque in 6. lib. dicere videtur. Cum (inquit) decedant & ſuccedant tempora, non decedit aliquid vel ſuccedit ſcientiæ Dei, in qua nouit omnia quæ fecit per ipſam. Non enim hæc quę creata ſunt ideo ſciuntur a Deo, quia facta ſunt: ſed potius ideo facta ſunt, quia immutabiliter ab eo ſciuntur. Et hic etiam ſignificare videtur Dei ſcientiam cauſam eorum eſſe quæ fiunt, dicens non iō Deũ ea nouiſſe quia facta ſunt: ſed ideo facta, quia nouit ea Deus. Ideoq; vr̃ Dei ſcientia vel præſcientia cauſa eſſe eorum quę nouit.

proponit, quæ vidẽtur hoc aſſerere.
Eodem c. Cap. 23
Cap. 10

Inconuenientia oſtendit quæ ſequerentur, ſi diceretur ſcientia vel pręſcientia cauſa omnium rerum quæ ei ſubſunt.

QVOD ſi ita eſt, eſt ergo cauſa omnium malorum, cum omnia mala ſciantur & præſciantur a Deo: quod longe eſt a veritate. Si enim Dei ſcientia vel præſcientia cauſa eſſet malorũ, eſſet vtique Deus auctor malorum, quod penitus falſum eſt. Non ergo ſcientia vel pręſcientia Dei cauſa eſt omnium quæ ei ſubſunt.

Quod res futuræ non ſunt cauſa, ſcientię, vel præſcientię Dei.

NEQVE etiam res futuræ cauſa ſunt Dei præſcientiæ, licet enim non eſſent futurę niſi pręſcirentur a Deo, nō tñ ideo præſciũtur quia futuræ ſunt. Si enim hoc eſſet, tunc eius quod æternũ eſt aliquid exiſteret cauſa, ab eo alienum, ab eo diuerſum, & ex creaturis dependeret ſcientia creatoris, & creatum cauſa eſſet increati. Origenes tamen ſuper epiſtolam ad Rom. ait, Non propterea aliquid erit, quia id ſcit Deus futurum: ſed quia futurum eſt, ideo ſcitur a Deo antequam fiat. Hoc videtur pręmiſſis verbis Augu. obuiare. Hic enim ſignificari videtur, quòd res futuræ cauſa ſint præſcientiæ: ibi vero quòd præſcientia cauſa ſit rerum futurarũ.

In To. 4 explanatione ad Rom. c. 8. in libr. 7.
Hoc prędictis vr̃ cōtrarium.

Quid ex prædictis tenendum ſit, cum determinatione auctoritatum.

HANC igitur quæ videtur repugnantiam de medio tollere cupientes, dicimus res futuras nullatenus cauſam eſſe præſcientiæ vel ſcientię Dei, nec ideo pręſciri vel ſciri, quia futurę vel factæ ſunt: ita exponentes quod ait Origen. quia futurum eſt, ideo ſcitur a Deo antequam fiat, id eſt, quod futurum eſt ſcitur a Deo antequam

tequam fiat, neque ſciretur niſi futurum eſſet, vt non notetur ibi cauſa, niſi ſine qua non fieret. Ita etiam dicimus ſcientiã, vel præſcientiam Dei non eſſe cauſam eorũ quæ fiunt, niſi talem ſine qua non fiunt, ſi tamen ſcientiam ad notitiam tantum referamus. Si vero nomine ſcientię includitur etiam beneplacitum atque diſpoſitio, tunc recte poteſt dici cauſa eorum quę Deus facit. His enim duobus modis, vt ſuperius prętaxatum eſt, accipitur cognitio vel ſcientia Dei, ſcilicet pro notitia ſola, vel pro notitia ſimul & beneplacito. Hoc modo forte accipit Augu. dicens, Ideo ſunt. quia nouit, ideſt, quia ſcienti placuit, & quia ſciens diſpoſuit. Hic ſenſus ex eo adiuuatur, quia de bonis ibi tantum ait Augu. ſcilicet de creaturis, & de his quę Deus facit: quę omnia nouit non ſolũ ſcientia, ſed etiã beneplacito ac diſpoſitione. Sic ergo ibi accipitur Dei cognitio, vt non modo notitiam, ſed etiam beneplacitum Dei ſignificet. Mala vero ſcit Deus & pręſcit antequã fiant, ſed ſola notitia, nõ beneplacito. Pręſcit enim Deus & prędicit etiam quę nõ eſt ipſe facturus, ſicut pręſciuit & prędixit infidelitatem Iudęorũ, ſed non fecit, nec ideo quia pręſciuit, ad peccatum infidelitatis eos coegit, nec pręſciſſet vel prędixiſſet eorum mala, niſi eſſent ea habituri. Vnde Aug. ſuper Ioan. Deus (inquit) futurorum pręſcius per prophetam prędixit infidelitatem Iudęorum, ſed non fecit, neque pręſciſſet mala eorum, niſi ea haberent. Nõ enim ideo quẽquam ad peccandum cogit, quia futura hominum peccata pręnouit: illorum enim pręſciuit peccata, nõ ſua. Ideoque ſi ea quę ille pręſciuit, ipſorum non ſunt, non vera ille præſciuit. Sed quia illius pręſcientia falli non poteſt, ſine dubio non alius, ſed ipſi peccãt quos Deus peccatores eſſe preſciuit, & ideo ſi non malum ſed bonum facere voluiſſent, non malum facturi pręuiderentur ab eo, qui nouit quid ſit quiſque facturus. His verbis aperte oſtenditur, ſi diligenter attendamus, pręſcientiam Dei non eſſe cauſam malorum quę pręſcit, quia non ea pręſcit tanquã facturus, nec tanquã ſua, ſed illorum qui ſunt ea facturi vel habituri, pręſciuit ergo illa ſola notitia, ſed non beneplacito auctoritatis. Vnde datur intelligi, quod Deus econuerſo pręſcit bona tanquam ſua, tanquam ea quę facturus eſt, vt illa pręſciendo ſimul fuerit ipſius notitia, & auctoritatis beneplacitum.

Lib. 15. c. 13. Homi. 53. in to. 9

Contra hoc quod dictum eſt pręſcientiam Dei non poſſe falli, oppoſitio.

Oppoſitio

AD hoc autem quod ſupra dictum eſt, ſcilicet preſcientiã Dei falli non poſſe, ſolet a quibuſdam ita opponi. Deus pręſciuit hũc lecturum, vel aliquid huiuſmodi, ſed poteſt eſſe vt iſte non legat, ergo poteſt aliter eſſe quam Deus pręſciuit, ergo poteſt falli Dei pręſcientia, quod omnino falſum eſt. Poteſt equidẽ non fieri aliquid, & illud tamen pręſcitum eſt fieri, non ideo tamen poteſt falli Dei

pręſcien-

prǫſcientia: quia ſi illud non fieret, nec a Deo prǫſcitum eſſet fieri. Sed adhuc vrgent queſtionem dicentes, Aut aliter poteſt fieri quam Deus prǫſciuit, aut non aliter: ſi non aliter, ergo neceſſario cuncta eueniunt: ſi vero aliter, poteſt ergo Dei prǫſcientia falli vel mutari. Sed poteſt aliter fieri, quia poteſt aliter fieri quā fiat, ita autem fit vt prǫſcitum eſt, aliter ergo poteſt fieri quam prǫſcitum eſt. Ad quod dicimus illam locutionem multiplicē facere intelligentiam, ſcilicet: Aliter poteſt fieri quam Deus prǫſciuit, & huiuſmodi, vt, Poteſt non eſſe quod Deus prǫſciuit, &, Impoſſibile eſt non eſſe quod deus prǫſciuit, &, Impoſſibile eſt non eſſe prǫſcita omnia quǫ fiunt, & huiuſmodi. Poſſunt enim hǫc coniunctim intelligi, vt conditio ſit implicita, & diſiunctim. Si enim ita intelligas, Non poteſt aliter fieri quam Deus prǫſciuit, id eſt, non poteſt vtrunque ſimul eſſe, ſcilicet quod Deus ita prǫſciuerit fieri, & aliter fiat, verum intelligis. Si autem per diſiunctionem intelligas, vt dicas hoc aliter non poſſe euenire quam euenit, & quomodo futurum Deus prǫſciuit, falſum eſt. Hoc enim aliter poteſt euenire quam euenit, & tamen Deus hoc modo futurum prǫſciuit. Similiter & alia determinatio, ſcilicet, Impoſſibile eſt illud non euenire quod Deus prǫſciuit, vel cum Deus prǫſcierit, ſi coniunctim intelligas, verum dicis, ſi diſiunctim, falſum. Ita etiam & illud, Impoſſibile eſt non eſſe prǫſcitum omne quod fit, ideſt, non poteſt eſſe vtrunque ſimul, ſcilicet, vt fiat, & non ſit prǫſcitum, hic ſenſus verus eſt. Si vero dicis Deum non potuiſſe prǫſcire omne quod fit, falſum eſt. Potuit enim facere vt non fieret, & ita non eſſe prǫſcitum.

Reſpōſio.

De modis diuinæ ſcientiæ vel cognitionis. Vtrum Deus cognoſcat mutabiliter, vel immutabiliter, & quomodo.

DISTINCT. XXXVIII.

Nunc ergo ad propoſitum reuertēts cœpto inſiſtamus &c.

Expoſi. HAEC eſt ſecūda pars huius partis totalis, in qua agitur de ipſa diuina ſcientia. Terminata enim prima parte ī qua agitur de ipſa quantum ad ſubſtantiam in generali, Hic agit de ipſa q̄tum ad modū. Et qm̄ duplex eſt modus nobilis cognitionis, ſcilicet certitudo & perfectio, ſiue infallibilitas & immutabilitas, ideo hæc pars habet duas partes. In prima agit de prǫſcientiæ infallibilitate ſiue certitudine. In ſecunda vero de eius immutabilitate ſiue perfectione, infra diſtin. xxxix. Preterea quæri ſolet vtrū ſciētia Dei &c. Prima pars ſpectat ad p̄ſentem diſtinctionē, in qua Magiſter intendit quǫrere & determinare vtrū diuina præſcientia infallibiliter ponat præſcitum. Et habet hǫc diſtinctio duas partes. In prima parte rediens ad propoſitū propter digreſſionem prius factā breuiter epilogat p̄determinata. In ſecūda proſequitur ſuum principale propoſitum ibi. Hic oritur quæſtio non diſſi. &c. Et hǫc pars habet duas. In prima Magiſter inquirit vtrum præſcientia ponat p̄ſcitū per modum cauſæ, vel effectus. In ſecunda vtrum per modum neceſſitatis, vel cōtingentiæ, vel infallibilitatis

Diuiſio.

litatis . ibi . Ad hoc autem quod ſu-
pradictum eſt &c. Prima pars duas
habet . In prima opponit ad vtran-
que partẽ , ſcilicet , ꝙ præſcientia eſt
cauſa præſciti, & etiam effectus pro &
contra . In ſecunda ſoluit ibi . Hanc
igitur quæ videtur repugnãtiam &c.
Similiter & ſecunda duas habet , in
prima opponit, in ſecunda ſoluit ibi.
Ad quod dicimus illam locutionem.

Nec aliter ſciuit creata quam creanda .

Dub.1 Videtur hic Aug. male dicere , qa
res ſi vere cognoſcatur , cognoſcitur
ſicut eſt, ſed aliter fuerunt, cum fue-
runt creanda quam cum erant crea-
ta . Primo enim res fuerunt in cau-
ſa , & ſm quid , & poſtea in proprio
genere & ſimpliciter, ergo aut Deus
non vere cognoſcit, aut aliter cogno
uit . Itẽ, angelus cognoſcit res in ver
bo , cognoſcit etiã eas in proprio ge
nere , & alius, & alius modus cogno
ſcendi eſt hic ab illo ; ergo cum non
ſit latere Deum quod nouit angelus,
videtur ꝙ deus vtroq; modo cogno
Respon ſcat, & ita aliter, & aliter. Reſpon. di
cẽdum, ꝙ cum dico rem aliter cogno
ſci, dupliciter poteſt intelligi , aut ita,
ꝙ aduerbium dicat alietatem quantũ
ad cognitionem , aut quantũ ad eſſe
rei cognitæ . Si quãtum ad eſſe rei co
gnitæ ſic eſt verũ , & eſt ſenſus, deus
cognoſcit rem iſtam aliter eſſe , vel ſe
habere quam ſe prius habuit , & ſic
non intelligit Aug. Si autẽ dicat alie
tatem quantũ ad cognitionem, ſic eſt
falſa, & eſt ſenſus, Deus cognoſcit ali
ter rem factam quam prius faciẽdam
cognouit, & ita eſt falſum, quia ſic ſi-
gnificatur diuina cognitio alterata &
quod aliquid receperit a re extra. Et
2 per hoc patet obiectũ primũ . Quod
obiicitur, quòd Deus cognoſcit res in
proprio gñe ſicut angelus, dicẽdum,
quòd cognoſcere res in proprio gene
re dupliciter intelligitur, aut ita ꝙ eſ
ſe illud ꝙ habet in proprio genere co
gnoſcatur, & hoc perfectionis eſt , &
non latet Deũ, & ſic nõ dicit nouum
modum cognoſcendi a cognitione in
verbo. Aut ita ꝙ aſpectus intelligen-
tiæ ſiue vis cognitiuæ reflectat ſupra
rem vt eſt in proprio gñe , & hoc eſt
imperfectionis , quia vis cognoſcens
egreditur extra ſe, & hoc nullo modo
poteſt poni in Deo, & ita facit in an-
gelo alium modum cognoſcẽdi, & ſic
patet illud.

Tunc eius quòd ęternum eſt aliquid exiſteret cauſa &c.

Vult dicere quòd præſcientia dicat Dub.2
quid ęternũ : ſed hoc vr̃, falſum: quia
præſcientia dicit reſpectum ad creatu
ram futuram , ſed nihil eſt futurum
ſm eſſe qđ habet in deo , ſed in pro-
prio genere , ergo connotat aliquod
temporale , ergo videtur , ꝙ dicatur
ex tempore . Præterea , reſpectus ille
nihil dicit a parte Dei , niſi ſolũ no-
ſtrum modum intelligendi, ergo tũc
cępit ille reſpectus quando cæpit no
ſter intellectus , non ergo fuit ab æ- Respon.
terno. Reſpon. dicendum, ꝙ (ſicut di
cit Magiſter) pręſciẽtia dicit quid æ-
ternum, & ab æterno: cum enim nõ
importet niſi duo, ſcilicet anteceſſio-
nem & ſcientiã, & anteceſſio oĩs crea
turæ ſit ante omnem creaturam , &
ſcientia naturaliter, patet ꝙ pręſcien
tia quid æternum dicit . Quod ergo 3
obiicitur , quòd importat rei futuri-
tionem, dicẽdum, quod futuritio vno
modo importat ſucceſſionem tempo
ris, & ita non eſt de ratione pręſcien
tiæ : hoc enim modo futurũ cepit cũ
tempore . Alio modo futurũ impor-
tat ordinem temporalis ad æternũ
ſm conſecutionem , ſicut præſcien-
tia anteceſſionem, & qm̃ iſte ordo ſo-
lum exigit primum extremũ in actu,
& illud fuit ab æterno , ideo futuri-
tio & præſcientia . Quod obiicitur ,
ꝙ reſpectus ad partes Dei nihil dicit
ſecundum rem. dicendum, ꝙ falſum
eſt , quia reſpectus ille eſt diuina eſ-
ſentia, ſed verum eſt, ꝙ non dicit re-
ſpectum ſiue dependentiam niſi ſo-
lum ſecundum modum intelligendi,
& ideo non cœpit ſecundum rẽ, ſed
ſolum modus ſignificandi cœpit. Et
quando Magiſter dicit , ꝙ præſcien-
tia dicit æternũ, nõ loquitur de rõne
nominandi , ſed de eo quod ſignifi-
catur per nomen .

Scientiam

Scientiam, vel præſcientiam dei non eſſe cauſam, &c. Si tamen ſcientiam ad notitiam tantum referamus. Si vero nomine ſciẽtię includitur beneplacitũ, atq; diſpoſitio, tunc recte põt dici.

Dub. 3. Vr̃ male dicere. Quia aut ſcĩa hoc mõ, & illo dicto dicit eundẽ modum ſciendi, aut aliũ. Si eundẽ: ergo ſi vno modo eſt cauſa, & alio. Si aliũ modũ: ergo in deo eſt multiplex modus ſciẽdi, nõ ergo vniformis ꝑ oĩa. Itẽ. Scĩa ſimplicis notitię eſt deus, & deus eſt
4 cauſa oĩum: ergo ſcĩa illa eſt cã oĩm.

Reſpon. Reſp. Dicẽdũ, ꝙ in nobis notitia ſimplex, & notitia beneplaciti dicũt diuerſas cognitiões, & diuerſos modos cognoſcendi, & per conſequẽs cõnotãt diuerſa: in deo aũt vna tm̃ cognitio eſt: ſed illa vna facit deus, qđ nos multis, & ideo illa vna dupliciter põt ſignificari. ſ. ꝑ modũ approbationis, & ꝑ modũ notitię ſimplicis. Et cum ſignificatur ꝑ modũ approbationis, connotat effectũ, & bonitatẽ, qñ vero ꝑ modũ ſimplicis notitiæ, ſolũ euentũ. Et qm̃ eſſe cãm alicuius connotat effectũ, ſiue reſpectũ, quãuis eadẽ ſit ſcĩa, ſiue ſapĩa a parte prĩcipalis ſignificati, tñ diuerſimode ſignat: ideo dr̃, ꝙ hęc eſt cã illorũ, quæ ꝓſcit, & illa nõ. Et hoc dr̃, non quia res ſignificata non ſit cauſa: ſed qa, vt ſic ſignificata eſt, nõ ſignificat ꝑ modũ cauſæ, qm̃ cõparatur ad ea, quæ nullo modo ſunt a deo, & ita patet illud.

Deus (inquit) ſu. &c. Iudęorum.

Dub. 4. Obijcit, quia cum dictũ Prophetæ fuerit verũ certitudinaliter: vr̃ ꝙ deꝰ reuelauerit Iudæis ſuũ caſum, ſiue dãnationẽ, qđ eſt cõtra ipſum ſup Gen. ad literam, vbi dicit, ꝙ nulli debet reuelari, ne cogat deſperare.

Reſpon. Reſp. Dicẽdũ, ꝙ caſus põt ꝓdici: ſed nõ ꝓp hoc reuelat, ſiue qa dicẽti nõ credit, ſiue qa dictũ ſub cõditione intelligit, ſiue intellectus intelligit de alio, nõ de ſeipſo. Et qa verbũ Eſaiæ ꝓphetæ cõminatorie, & generaliter erat dictũ, & hoĩbus iam in parte incredulis non aduertentibus, omnibus his modis potuit intelligi, vt eſſet prædictio, & non reuelatio.

Artic. 1. AD intelligentiã ꝓſentis diſtinctionis duo principaliter quęrunt. Primo, de ꝓſcientia diuina quãtũ ad cauſalitatẽ. Scdo, quãtũ ad neceſſitatem. Et primo q̃runt duo. Primo, vtrũ ꝓſcientia diuina ſit cauſa rerum. Scdo, vtrum ſit cauſata a rebꝰ.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Præſcientia, & ſcientia diuina aliquõ reſpectu futurorũ eſt cã, licet in ſua generalitate, non ſemper reſpectu præſciti dicat cauſam: vt reſpectu mali.

Ad opp. QVOD preſciẽtia diuina ſit cã rerũ, oñditur ſic. Aug. de trin. Ideo res futurę ſunt, quia deus eas nouit.

1. Poſter. Itẽ. Rõne ſic. Oẽ illud qđ antecedit aliud, & ipſo poſito ponit aliud, ipſum eſt cauſa illius: hoc patet ꝑ diuiſionẽ cauſæ: ſed diuina ꝓſciẽtia ꝓcedit oẽ futurũ, & iterũ ponit futurũ reſpectu cuius eſt: ergo ꝓſcientia eſt cauſa. Itẽ. Oĩs res aut eſt a deo, aut a natura, aut a libero arbi. & accipio cãs ipſas large ꝓut cõprehendũt caſum, & fortunã: ſed nulla res a natura eſſe põt, nec a li. arb. niſi operante deo: ergo oĩs res eſt a deo, ſiue oẽ futurũ: ſed non eſt niſi a deo agente, ſm artẽ, & cognitionem: ergo &c. Itẽ. Oẽ qđ ſcit aliquo modo eſt in ſciente, vt in ſua cã: ergo quod ꝓſcit a deo eſt in deo, vt cã: ſed oẽ qđ eſt in deo, eſt a deo: ergo oẽ futurum ꝓſcitum neceſſario eſt a diuina præcognitione, vt cauſa: ergo &c. Item. Oẽ qđ ſcit aut ſcitur ꝑ cauſam, aut ꝑ ſpeciẽ, aut per effectũ: ergo ſi deus ꝓſcit, ergo aliquo trium modorũ. Non per effectũ, quia effectus ſequit. Non per ſpeciem, ſiue ſimilitudinem, quia illa eſt ſimul, vel eſt poſt rem, cuius eſt ſimilitudo: ergo per cauſam, ergo diuina ꝓſcientia eſt cauſa præſciti. Contra. Deus nullius eſt cauſa niſi

Digitized by Google

Fundamenta.

per voluntatem: ſed multa præſcit ad quæ non eſt eius voluntas: ergo &c. Probatio mediæ, præſcit te mentiri, & tñ non eſt dicere, ꝙ velit te mẽtiri: ergo non eſt cauſa illius. Item. Si præſcientia eſt cauſa, aut rõne ſcientiæ, aut rõne anteceſſionis. Rõne anteceſſionis non, quia hoc quod eſt ante, non dicit niſi ordinem. Ratione ſcientiæ non, quia multa cognoſcit deus, quæ nunquam faciet: ergo nullo modo eſt cauſa. Item. Si præſcientia cauſa eſt præſciti, cũ præſcrat mala, deus erit cauſa mali, hoc autẽ falſum. Item. Si eſt cauſa, cum cõmunicet alicui pręſcientiam rei creãdę, per conſequens cõmunicat cauſalitatem reſpectu illius: ſed hoc eſt impoſſibile: ergo &c. Item. Anſel. de concordia præſcientiæ, & lib. arb. dicit, ꝙ tantum eſt dicere, ſi deus præſcit, erit, quantum hoc, ſi erit, de neceſſitate erit: ſed hic nulla notatur cauſalitas: ergo nec ibi.

6 RESP. Dicendum, quòd pſcientia dicit præcognitionem futuri. Eſt ergo loqui de præſcientia, aut quantum ad rem ſignificatam, aut prout ſignificatur ꝑ illud nomen. Si quantum ad rõnem nominis, ſic non ſignificat in rõne cauſæ. Si quantum ad rem importatã, ſic dicit cauſam: ſed tñ non ſemper reſpectu præſciti, ſiue futuri. Futurum enim in triplici differentia eſt. Quoddã enim eſt cuius deus eſt tota cauſa, vt ſunt illa, quæ creantur. Quoddam, cuius creatura, aut voluntas eſt tota cauſa, vt ſunt defectus, & peccata. Quoddam, cuius deus, & creatura ſimul ſunt cã, vt ſunt opera naturalia, & opera moralia, quia de⁹ cooperatur creaturæ. Secundum hoc intelligendum, quòd reſpectu primi futuri, diuina pſcientia eſt tota cã, reſpectu vero ſcđi futuri, nec eſt cã, nec tota, quia non habet cãm efficientem, ſed deficientẽ, eſt tñ cã ſui oppoſiti, reſpectu vero tertij eſt cauſa, ſed non tota. Concedendũ ergo eſt, ꝙ diuina ſcia, vel præſciẽtia aliquo modo reſpectu futurorum eſt cauſa. Tñ ſi accipiatur in ſua generalitate, dicendũ, ꝙ diuina præſcientia ſemper importat cauſalitatem aliquam, ſed non ſemp reſpectu præſciti, vtputa cum præſcitum eſt malum, & in hac rõne ꝓcedunt argumenta oſtendentia, quòd non ſit cauſa.

A D illud ergo quod primo obij- 7
citur, quòd eſt cauſa pſciti per verbũ
Aug. dicendum, quòd Aug. loquitur
de ſcientia rerum, ſiue bonorũ, quę a
deo ꝓcedunt. A D illud quod obij 8
citur, quòd cauſa, quæ præcedit, etiã
ponit aliud: dicendum, quòd ponere
aliud eſt dupliciter. ſ. ſm productionem,
vel ſm conſecutionẽ: & quod
ponit ſm ꝓductionem, eſt cauſa vere
in eſſendo, qđ vero ponit ſm conſecutionẽ,
nõ eſt cã in eſſendo: ſed ſolũ
in conſequendo. A D illud qđ obij- 9
cit, ꝙ illud qđ eſt a lib. arb. eſt a deo:
dicendũ, ꝙ verum eſt de eo quod eſt
de lib. arb. efficiente: ſed vitia, & pec
cata ſunt ab ipſo deficiente. AD illud 10
qđ obijcitur, ꝙ de neceſſitate oẽ futu
rũ ſcitur a deo ꝑ cauſam: dicendum,
ꝙ (ſicut ſupra tactũ fuit de cognitio
nẽ mali) in oĩ cognitione eſt aſſimila
tio: nihil aũt aſſimilaẽ deo niſi quod
eſt ab illo: & ideo eſt ĩ oĩ cognitione
dei cauſalitas, & cauſa. Et tñ quædã
eſt reſpectu eius, qđ dicit entitatẽ ſim
pliciter. Reſpectu illius eſt cauſa, &
idea, ſed tñ reſpectu priuationis eſt
pcognitio, & tunc ratio cauſalitatis,
& ideæ eſt reſpectu oppoſiti: dicendũ
ergo, ꝙ ad hoc ꝙ aliquid cognoſcaẽ,
neceſſe eſt quòd ipſum, vel eius op-
ſitum habeat eſſe in re, vel in cã. Non 11
ſolũ aũt oppoſitum mali, ſed etiã ipſa
volũtas, quæ eſt mali principinm, eſt
in deo, vt cauſa: tñ malum non eſt in
deo vt in cauſa, nec per ſe, nec per ac
cidens, quia mutatur ratio cauſandi,
ſicut poſtea diceẽ. Exemplum huius
manifeſtum eſt: ſi artifex opereẽ ſm
materiã nodoſam, quæ non eſſet idonea
ad receptionẽ ſpeciei, præſciret,
quòd defectus futurus eſt in imagine,
ſed non ab ipſo. Similiter intelligendum
in deo, & libero arbitrio,
quod facit vitium in opere, dum nõ
conformat ſe, & obedit deo operanti:
& ideo ſufficit, quòd oppoſitum
mali, ſiue illud, a quo eſt malnm, ſit
in deo tanquã in cauſa, ad hoc quòd
præſciatur.

QVAE.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Præſcientia diuina aliquorũ eſt cauſa eſſendi: licet non omninò præſcita vero ipſa ipſius præſcientiæ ſunt cauſa illatiua, & ſecundum modum dicendi.

Ad opp.

VTRVM præſcientia diuina ſit cauſata a rebus. Et ꝙ ſic oſtenditur hoc modo. Orige. ſup epiſtolam ad Roma. dicit. Quia aliquid eſt futurũ, ideo ſcitũ a deo anteꝗ fiat. Quia ergo aut dicit cauſam eſſendi, aut conſequendi. Si conſequẽdi, ſequitur: hoc eſt futurũ, ergo præſcitum, ita econuerſo: ergo ſicut dicit, quia futurum eſt, ideo ꝑſcitur: ita deberet dicere econuerſo, quia ſcitur ideo futurum eſt, & hoc negat in litera, nõ propterea aliquid erit, quia ſcit deus, ergo dicit cauſam eſſendi. Item. Ratione videtur, quia intellecto quòd deus nihil præſciat, poteſt intelligi aliquid futurum: ſed non econuerſo: ergo hæc eſt ratio, & cauſa illius. Item. Hoc argumentum eſt bonũ. iſte mentitur, ergo deus ꝑſciuit eum mẽtiri: ergo eſt ibi aliqua habitudo localis, & nulla poteſt inueniri niſi cauſæ ad effectum: ſed de⁹ non eſt cauſa mendacij, reſtat ergo, quòd futurum eſt cauſa præſcientiæ. Item. Quæcunque duo ſic ſe habent, quòd inuicem ſe conſequuntur, aut ambo cauſantur a tertio, aut vnum eſt cauſa alterius: ſed ſic ſe habẽt iſta duo. ſ. iſtum mentiri, & deum præſcire, & non eſt dicere, quòd ambo cauſentur a tertio: ergo vnum eſt cã alterius. Contra. Auguſt. Non enim quæ cauſata ſunt, ideo deus nouit, quia facta ſunt. Item. Rõne videtur, ꝙ non ſit cauſata a rebus, quia oĩs cauſa nobilior eſt ſuo effectu: ſi ergo diuina ꝑſciẽtia cauſatã a re aliqua, cũ diuina præſcientia ſit increata, & res creata, ergo creatũ nobilius increato. Item. Præſcientia eſt æterna: ergo cũ res ſit tpalis, ſi cauſatã a rebus, tpale eſt cauſa æterni, & cũ cauſa ſit prior effectu, ergo tpale prius æterno. Itẽ.

Fundamenta. 15. de tri. cap. 3.

Si res ſunt cauſæ præſciẽtiæ, aut rõne principalis ſignificati: ſed cum illud ſit diuina eſſentia, ergo ſunt res cã dei. Si rõne connotati: cum connotata ſint res ipſæ, tunc ſunt cauſa ſui.

RESP. Aliqui voluerunt dicere, 12
ꝙ cauſa dicitur dupliciter, proprie,
& communiter. Proprie, qđ dat alteri
eſſe, & ſic nullo modo res ſunt
cauſæ præſcientiæ diuinæ. Alio modo
dr̃ cauſa cõmuniter illud, ſine qua
res non eſt, & ſic dr̃ cauſa ſine qua
non, & hoc modo quia præſcientia
dei non eſt quin res ſint futuræ: ideo
hoc modo dñr cauſa. Sed qm̃ hoc nomen
(cauſa) ſemper importat honorabilitatem
reſpectu cuius dr̃ cauſa,
& quandam ſuperpoſitionem, ideo
non videtur illud adhuc omnino ſanum
dicere, ꝙ ſit cauſa ſine qua non.
Et præterea illud non ſoluit ad auctoritatem
Orig. quia ipſe negat conuer 13
ſam. Eſt propterea aliter dicendum,
ꝙ eſt cauſam accipere ſm triplicem
modum. ſ. ſm rõnem eſſendi, & ſm
rõnem inferendi, & ſm rõnem dicendi.
Dico ergo, ꝙ ſm rõnem eſſendi,
præſcientia põt eſſe cauſa aliquorum
præſcitorum, licet non oĩno, ſed nullo
modo econuerſo. Scd̃m rõnem inferendi,
ſunt mutuo cauſæ, quia mutuo
antecedunt, & conſequuntur: & antecedens
eſt cauſa conſequentis. Secundum
rõnem dicendi, futurũ eſt
cauſa ꝑſcientiæ, & non ecõuerſo, nã
ꝑſcientia dr̃ ſcia ante rem: conſtat ergo
ꝙ importat ordinẽ ad poſterius,
& qm̃ ſi ſcitum eſſet ſemper præſens,
eſſet ſcia, ſed non præſcientia. Nam
ad hoc, ꝙ præſcientia dicat̃, venit ex
futuritione rei: & ſic intelligit Orige.
& patet primum.

AD illud quod obiicitur ſecun- 14
do de habitudine locali: dicendum,
quòd eſt locus a conuertibili. AD il 15
lud, quod vltimo obiicitur, dicendum,
quòd inſtantiam habet in propoſito,
& quia in hoc ſolo eſt inſtantia,
ideo ferenda eſt. Ratio aũt huius
eſt, quia dei præſcientia eſt reſpectu
veri, & reſpectu oĩs veri: ideo ponit
& ponitur. Et quia põt eſſe reſpectu
veri, qđ non eſt ab ipſo ſm id quod
ſubeſt, nec econuerſo: ideo nec cauſa

Digitized by Google

eſt, nec cauſatur. Quia ergo pſcientia eſt reſpectu veri: quia diuina reſpectu oĩs veri, quia nihil latet deũ: & ideo ponit, & ponit̃. Rurſus, quia ſciã eſt q̃ dicit ſimplicẽ notitiã, iõ nõ cauſat: qa diuina, ideo nõ cauſat̃: ideo ponit, & ponit̃, & nõ cauſat, nec cauſatur.

Art.2. Conſequẽter eſt quæſtio de ſcđo articulo ſ. de diuina præſciẽtia quantũ ad rõnem neceſſitatis. Et circa hoc quærunt̃ duo. Primo quærit̃ vtrum diuina pſcientia ponat neceſſitatẽ circa pſcitũ. Scđo, vtrũ diuina præſcientia habeat in ſe neceſſitatẽ.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO

Cum præſcientia diuina ſic res præcognoſcat eo modo quo futurę ſunt, rebus nullo pacto imponit neceſſitatem.

Ad opp. Parũ poſt principiũ. QVOD diuina pſciã ponat neceſſitatẽ oñditur ſic. Anſel. in lib. de concordantia præſcientiæ, & lib. arb. Quæ pſciuit deus neceſſe eſt futura eſſe. Itẽ. Rõne ſic. Ex maiori de neceſſario, & minori de ineſſe ſemp̃ concludit̃ de neceſſario, ſicut dicit Philoſ. in 1. Priorũ. Fiat ergo talis ſyllogiſmus. Oẽ præſcitũ neceſſe eſt eſſe futurũ. Hoc p̃ Anſel. patet: ſed hoc eſt pſcitũ [quolibet demonſtrato] ergo neceſſe eſt eſſe futurum. Itẽ. Omne qđ deus pſcit eſt verũ: ſed (vt dicit Philoſoph⁹ i. 1. Perihermenias.) Oẽ qđ eſt, qñ eſt neceſſe eſt: ergo ſi præſcitũ eſt modo verũ, neceſſe eſt nunc eſſe verũ, & futurum eſt præſcitũ: ergo modo neceſſarium eſt eſſe futurũ: ergo de neceſſitate eueniet. Item. Hocipſum oſtendit̃ p̃ impoſſibile. Deus pſcit aliquid in partẽ affirmatiuã: quæro ergo vtrũ illud nõ poſſit non eſſe. Si nõ: ergo eſt neceſſarium. Si ſic: ergo põt aliter euenire, q̃ deus præſcit: ergo diuina præſciẽtia eſt fallibilis, & incerta, & hoc eſt argumentum Auguſtini, & etiam Boetij, in 5. de cõſolatione. Si aliorſũ q̃ præuiſæ ſunt, detorqueri valent res præuiſæ: iam nõ erit firma futuri pſcientia. Item. Deus præſcit aliquid eſſe futurũ: aut ergo poſſibile eſt non eſſe futurũ, aut impoſſibile. Si impoſſibile non eſſe, ergo neceſſe eſt eſſe: ſi aũt poſſibile: ſed oẽ poſſibile poſſibile, & falſo poſſibili poſito in eſſe, qđ ſequit̃ non eſt impoſſibile. ponat̃ ergo hoc nõ eſſe, & deus præſciuit̃ hoc eſſe: ergo de⁹ pſciuit falſum: ſed hoc eſt impoſſibile: ergo impoſſibile eſt aliquod præcedentiũ. Contra. Quòd non inferat neceſſitatẽ, oſtẽditur authoritate Auguſtini ſumpta a ſimili in lib. de lib. arb. Sicut mea memoria non cogit facta eſſe, quæ præterierũt: ſic dei pſcientia non cogit facienda eſſe quæ futura ſunt. Item. Rõne oñditur id idẽ. Intelligamus deũ nihil præſcire: ergo ex hoc nihil accreſcit lib. arb. ergo poſitio præſciẽtiæ nihil ei aufert: ergo cum lib. arb. de ſe ſit cauſa rerum ad vtrumlibet contingentium, diuina pſcientia hoc nõ tollit. Item. (Sicut ſupra probatum eſt) diuina præſcientia in pluribus, aut non eſt cauſa, aut non eſt tota cauſa: ſed qđ dat alicui neceſſitatem, habet rõnem cauſæ, quia a quo eſt eſſe, & eſſe neceſſarium: cum ergo diuina præſcientia multorum futurorũ non ſit cauſa, vt malorum, nullã rebus imponit neceſſitatẽ. Item. Diuina pſcientia præſcit res ſicut ſunt euenturæ, cum nihil pſciat niſi verum: ergo cũ præſcit aliquem peccaturũ, cum peccatum non ſit niſi p̃ voluntatem, pſcit iſtum per voluntatẽ hoc facere, & præſcit aliud poſſe facere: ergo ſi omne qđ præſcit eſt verum, verũ eſt ꝙ iſte p̃ voluntatem hoc faciet, & poterit aliud facere: & ſi hoc eſt contingens, ergo ſi cum diuina præſcientia eſt contingentia circa res, non ergo neceſſitas. Item. Hocipſum oſtendit̃ rõnibus ducentibus ad impoſſibile. Si imponit præſcientia rebus neceſſitatem: perit ergo caſus, & fortuna. Secũdum impoſſibile eſt, ꝙ perit lib. arb. & conſilium. Tertium, ꝙ perit meritum, & demeritum. Quartum, ꝙ perit laus, & vituperium.

Funda-menta.

Ariſto. 1. Periher.

RESP. Dicendum, ꝙ tres circa hoc fuerunt poſitiones. Quidam. n. dixerunt, ꝙ præſcientia neceſſario 16

cum ſit infallibilis, imponit neceſſitatem, & ideo abſtulerunt liberum arbitrium, & peccatum: & iſta poſitio fuit hæretica, & iniqua, quia deſtruit bonos mores. Alia pòſitio fuit: ꝙ diuina præſcientia ſi eſſet, neceſſitatem imponeret, & ſic omnis virtus, & laus periret, & quia dilexerunt rem publicam: ideo abſtulerunt a deo ꝑſcientiam, & a propoſitionibus de futuro abſtulerunt veriatē, & hæc hæretica fuit, & impia, quia derogauit nobilitati diuinæ. Tertia poſitio eſt catholica, quę deum honorat, & bonos mores conſeruat: & ideo iuſta, pia, & vera: quia diuina præſcientia eſt, & tamen non imponit rebus neceſſitatem. Oĩa.n. ſic ꝓcognoſcit eſſe euentura ſicut euentura ſunt: & ideo cũ multa ſint euentura contingẽter, vt illa quæ ſunt a lib.arb. & a caſu, & fortuna. ſicut præſcit hæc eſſe futura ab iſtis, ſic præſcit modum contingẽ-
17 tiæ ſm quem ſunt ab iſtis. A D intelligentiam autem obiectorum notandum, ꝙ duplex eſt neceſſitas, ſcilicet abſoluta, & reſpectiua. Neceſſitas abſoluta quæ opponitur contingentiæ, dicitur neceſſitas conſequentis. Neceſſitas reſpectiua dicitur neceſſitas conſequentiæ, & hæc non opponitur contingenti, nam aliquod contingens neceſſario ſequitur, vt ſi ambulat, neceſſario ſequitur, quòd mouetur. Dicendum ergo, ꝙ in præſcito non eſt neceſſitas abſoluta, ſed ſolum conſequentiæ, quia neceſſario ſequitur, deus præſcit hoc, ergo hoc erit: & hoc modo intelligitur auctoritas Anſel. & conſimiles auctoritates, quæ proponunt cũ mõ neceſſitatis, & ſic patet primũ.

18 A D illud quod ſecundo obijcitur de ſyllogiſmo ex maiori de neceſſario, & minori de ineſſe, dicendum, ꝙ ſicut patet, & Philoſophus exponit; hoc intelligitur de ea propoſitione, quæ eſt de ineſſe ſimpliciter, ꝙ æquiualet neceſſario; ſed minor huius ſyllogiſmi ſcilicet, hoc eſt pręſcitum, non eſt ineſſe ſimpliciter, ſicut enim infra patebit non eſt neceſſaria.

19 A D illud quod obijcitur de præſcito, ꝙ verum eſt, & ſi verum eſt neceſſario eſt: dicendum ꝙ iſtam rõnẽ facit Philoſophus ad oſtendendum, quòd in futuris non eſt veritas, & eſt ſophiſtica. Nam quando dicitur, omne quod eſt, quando eſt neceſſario eſt: intelligitur de eo, quod ponit aliquid in actu circa ſupppoſitum, qđ ex quod poſitum eſt, impbſſibile eſt non eſſe poſitum: ſed verum de futuro nihil ponit circa ſubiectum, quia non eſt verum pro præſenti. ſed ſolũ pro futuro: & ideo nulla eſt neceſſitas, neque ſimpliciter, neque vt nunc, quia nihil ponit, vt nunc. A D illud 20
quod obiicitur per impoſſibile, quòd ſi poſſet aliter eſſe, poſſet falli, &c. dicendum, quòd ſicut veritas venit ex concordia intellectus ad rem cognitam, hæc autem concordia non eſt aliud, q̃ adæquatio rei, & intellectus: ſic falſitas venit ex diſcordia intellectus ad cognitum, ſimiliter potentia fallendi ex potentia diſcordandi: dico ergo quoniam neceſſario præſcitum ſequitur ad præſcientiam: ideo non poſſunt diſcordare: & ideo nunquam fallitur, nec poteſt falli. Quod 21
ergo obiicitur, quòd aliter poteſt eſſe: dicendum, quòd aliter poteſt eſſe, quia deus poteſt aliter præſciſſe: & cũ ponitur, quòd aliter ſit, ponitur ꝙ aliter præſcit. Quando ergo infertur, poteſt aliter eſſe, quàm ſit, & deus præſciuit ſic: ergo aliter quàm deus præſcit, diſtinguenda eſt concluſio, quia poteſt intelligi diuiſim, ſic vera eſt. Et eſt ſenſus: deus præſcit hoc euenire, & poſſibile eſt illud non euenire. Si autem coniunctim, falſa eſt, & eſt ſenſus, illud eſt poſſibile, quod deus præſcit vno modo, vt eueniat alio modo. Et eſt fallacia compoſitionis in illo proceſſu: ſicut hic, currens poteſt non moueri: ergo poſſibile eſt, quòd aliquis currat, & non moueatur, non ſequitur. Similiter cum quæritur, quod ponitur ponendum eſt, ſed cum aſſumit, deus præſciuit, hoc eſt oppoſitum poſito: & ideo eſt negandum.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Licet præſcire in Deo ſit actus ęternus, & neceſſarius, cum tamen verſetur circa futurū contingens ex parte futuritionis, dicitur contingens.

Ad opp.

VTRVM diuina p̄ſcientiæ habeat in ſe neceſſitatem, hoc eſt, vtrū neceſſe ſit deum præſcire, q̄d præſcit. Et quod ſic, oſ̄nditur primo per auctoritatē Anſ. in lib. de concordia p̄deſtinationis, & liberi arbitrij. Quod præſcit deus, impoſſibile eſt non præſcire: ergo ab æquipollenti, neceſſe eſt p̄ſcire. Item. Rōne vr̄, quia omne dictum de p̄terito verū, eſt neceſſarium. Vnde ſi cucurrit, neceſſe eſt cucurriſſe: ſed ſi præſcit, p̄ſciuit: ergo cū hoc ſit dictū de p̄terito, ergo neceſſarium. Item. Licet potentia dei ſit indifferens ad exeundū, & non exeundū, tñ ex quo exiuit in actū, neceſſe eſt exiſſe. Vndequāuis potuit creare, & nō creare antequam crearet, tñ ex quo creauit, neceſſe eſt creaſſe: ergo ex quo præſciuit, neceſſe eſt p̄ſciſſe. Item. Si homo voluit, & p̄ſciuit aliquid, neceſſe eſt hoīem ſciuiſſe, & voluiſſe: ergo ſi circa ſcientiā dei non eſt minor certitudo, imo maior, q̄ circa ſciam hoīs, multofortius eſt neceſſe. Si tu dicas (ſicut aliq̄ dn̄t) ꝙ in hac, deus p̄ſciuit, totū ex futuro eſt ſm rē, quāuis intelligat̄ ſub rōne p̄teriti. Vñ mihi plus eſt dicere, deus p̄ſcit, niſi deus eſt, & hoc erit. Cōtra. Tūc eſto ꝙ deꝰ nullā h̄ret cognitionē, dū tñ res eſſet futura, hæc eſſet vera, deꝰ p̄ſcit, q̄d manifeſte eſt falſum. Prætere a, eſto ꝙ p̄ſcientiæ addat̄ actꝰ trāſiens in p̄teritū, vt p̄miſſio, vel p̄dictio, vel p̄phetatio, ibi trāſit in p̄teritū aliquid, & vere ſit idem ſophiſma, & idem dubiū, & hoc nō ſoluit. Item. Plus diſtat eſſe, & nō eſſe, q̄ neceſſariū, & cōtingens: ſed aliquid q̄d ſimpliciter nō eſt h̄et eſſe in dei p̄ſciētia: ergo multofortius aliquid q̄d in ſe cōtingens eſt, pōt eſſe neceſſarium

1. Perih.

in p̄ſciētia dei: ergo &c. Item. Omne immutabile eſt neceſſariū: ſed cū dr̄, deus p̄ſcit, eſt immutabile, ergo eſt neceſſariū. Prima eſt manifeſta. ſcd̄a patet, quia cū dr̄ deus p̄ſcit, p̄ſcire eſt immutabile, ergo eſt neceſſariū. Prima eſt manifeſta: ſcd̄a pater, quia cum dr̄ deus p̄ſcit: ſi mutat̄, vt fiat nō p̄ſciens, aut hoc erit ſm mutationem rei, aut dei. Rei nō, quia res adhuc nihil eſt, ergo non mutat̄, nec mutari poteſt. Si ſm mutationē dei, ergo deus mutatur. Item. Oē æternū eſt neceſſariū, quia vnū ſolum eſt æternum, & illud eſt, in quo non cadit cōtingentia, ſed ſumma neceſſitas: ſed præſcire dei eſt ęternum, ergo neceſſarium eſt deum p̄ſcire. Cōtra. Regula eſt, ſi antecedēs bonæ concluſionis eſt neceſſariū, & conſequens: & ſi conſequens non eſt neceſſarium, nec antecedens. Sed ſequit̄: ſi deus p̄ſcit hoc eſſe futurū, hoc erit quocūq; contingenti demōſtrato, quia oppoſitū non pōt ſtare, ergo cū conſequens non ſit neceſſarium, nec antecedens. Item. Regula eſt, ꝙ neceſſarium cōpatit̄ ſe cū oī poſſibili. Omne.n. repugnans neceſſario eſt impoſſibile, demonſtrato tñ aliquo, qui præſcitus eſt damnari, poſſibile eſt iſtum ſaluari: ergo iſta duo pn̄t ſimul ſtare, ꝙ iſte ſit p̄ſcitus dānari, & ſaluetur, & hoc eſt impoſſibile, &c. Item. Regula eſt, ꝙ oppoſitū contingentis eſt contingens, & oppoſitum neceſſarij eſt impoſſibile. Et regula iterum eſt, ꝙ ſi ad antecedens ſequit̄ cōſequens, ad oppoſitum conſequētis ſequitur appoſitum antecedentis. Ex his arguo ſic. Sit A cōtingens p̄ſcitū a deo, ſi deus pręſcit A, erit ergo ꝑ regulam, ſi A non erit, deus non p̄ſcit: ſed A non eſſe fuit contingens, deum non præſciſſe fuit impoſſibile, ergo ad contingens ſequitur impoſſibile, ſed hoc eſt contra artem: neceſſe eſt ergo hoc eſſe cōtingens, deum.ſ. præſcire hoc. Item. Omnis diuina actio quæ reſpicit obiectum, quod poteſt non eſſe, poteſt deſinere. Vnde cum deus conſeruet rem creatam, poteſt deſinere conſeruare, ergo cum præſcire ſit reſpectu contingentis, erit contingens.

9. Meth. 17

Fundamenta.

2. Perih.

2. Perih.

RESP.

22 RESP. Dicendum,ꝙ(ſicut pro
batum eſt)illud conſtat,& non eſt du
bium,quòd Deũ præſcire contingens
aliquod cum antecedit ad cõtingens,
& connotat aliquid ꝙ habet veritatẽ
contingentem,ꝙ ipſum iudicandum
eſt contingens:ſed aliqui voluerũt ip-
ſum iudicare contingens,quia totum
quòd dicit,dicit de futuro,& illud in
probatum eſt,quiã falſum eſt, & non
intelligibile. Omnis enim intellectus
qui intelligit hoc,quamuis non intel-
ligat tempus circa Deum,intelligit ꝙ
actus diuinæ præcognitionis ab ęter-
no fuit in Deo,& ille differt a re futu
ra,& propterea(ſicut dictum eſt)hoc
non ſoluit. Alij voluerunt iudicare
contingens,quia cum ſit dictũ de prę
terito,pendet tñ ex futuro. Ex hoc di
cũt in credito,& prophetico,& dicto
a Chriſto,& conſimilibus, quæ infe-
runt de neceſſitate ꝓpoſitionẽ de fu-
turo,& illud eſt improbabile, vt vide
tur. Qm̃ ſi actus diuinę pręcognitio
nis pendet ex futuro, tunc cũ in futu
ro,quantũ eſt ex parte rei contingen-
tis,nulla ſit certitudo, nec in diuina
præcognitione eſſet. Præterea, quo-
modo dependet,cũ ab eo non cauſet
aliquo modo? Et iterũ,quomodo de-
pendet illud ꝙ neceſſariũ eſt fuiſſe, vt
actus cognoſcendi,& credẽdi,& præ
dicendi ab eo ꝙ futurũ eſt? nõ videt
nec probabile,nec intelligibile. Et iõ
alio modo dicendũ, ꝙ quoddam eſt
dictum de pręterito,& pro præterito
ſicut ſi dicat Petrum legiſſe. Quod-
23 dam de præterito,ſed pro futuro, vt
Antichriſtus fuit naſciturus. Quod-
dã pro præterito, tñ depẽdet ex futu
ro,vt hoc dictũ, Petrum dixiſſe verũ
nauale bellũ fore. AD hoc enim ꝙ
dictũ habeat veritatẽ, exigitur belli
euentus,& ab illo depẽdet veritas nřę
aſſertionis quæ cauſatur a re. Quod-
dã eſt dictũ de præterito ꝙ nõ depen
det,ſed connotat veritatẽ circa illud
futurũ,ſicut ſi dicatur, Deus præſcit
hoc futurũ. Quia enim Dei ſcientia,
eſt ſolũ reſpectu veri,ideo cõnotat ve
ritatem circa illud dictũ futurũ, ſed
qm̃ diuina cognitio non habet certi-
tudinẽ a re,quia ab ipſa nec cauſatur
nec oritur,ideo ab illa non depẽdet:
& propterea falli nõ poteſt quamuis
connotet futurũ. Vnde in præſciẽtia
hæc duo dñr,ſcilicet actus diuinę co
gnitionis,& hunc neceſſariũ eſt eſſe,
ſiue fuiſſe. Et ordinatio futuri ad il-
lũ actũ,& hæc ordinatio futuri ad il-
lum actũ,non eſt neceſſaria,& iudicã
da eſt contingentia in totali dicto,nõ
rõne totalitatis ſiue principalis ſigni
ficati,ſed connotati. Et ſi ponat Deũ
nõ præſcire aliquid ꝙ præſcit, poteſt
& debet intelligi non per remotionẽ
principalis ſignificati,ſed ipſius con-
notati,ſiue illius ordinis ipſius tem-
poralis ad ęternum,qui quidẽ eſt con
tingens rõne alterius ſcilicet tempo-
ralis: contingentia ergo eſt in totali
dicto,quia connotat aliquid eſſe verũ
de futuro.ꝙ quidẽ eſt contingens, &
hoc patet ſic. Cũ enim dř, Deus præ- Aduerſa-
ſcit te ſaluãdũ, hic duplex includitur tur ijs ſco
actus,& compoſitio,videlicet hic, tu diſt.39.ad
ſaluaberis,& hic,Deꝰ habet cognitio 4. & ad 5.
nem de ſalute tua,& habuit cognitio
nem ab æterno. Habere quidẽ cogni-
tionẽ eſt actus ęternus & neceſſarius,
quia nõ dependet a re, ſed ſaluari eſt
actus futurus,& contingens:quoniã
ergo actus diuinæ cognitionis nõ de
pendet a cognito,ideo poteſt eſſe cer-
titudo in ipſo,re contingente exiſten
te. Sed quãdo ſignificatur per modũ
præſcientiæ,connotat futurũ contin
gens,& omne dictũ quod claudit in
ſe contingens,iudicandũ contingens
eſt,ideo totale contingens iudicat. Et
iſta ſolutio eſt vera,& generalis. Nã
actus credulitatis, actus prophetatio
nis,& diuinæ aſſertionis,per hoc qđ
currunt ſm̃ illuſtrationẽ diuinæ præ
ſcientiæ,ideo connotant & nõ depen
dẽt,ideo certi, & infallibiles ſunt de
rebus in ſe non certis.
AD illud ergo ꝙ obiicit de Anſe. 24
ꝙ neceſſe eſt præſcire ꝙ præſcit. Dicẽ
dum,ꝙ hoc intelligit quantũ ad actũ
pręcognitionis quem neceſſe eſt fuiſ-
ſe: ſed non quantũ ad connotationẽ
futuritionis. AD illud ꝙ obiicitur,
quòd dictũ eſt de præterito. Dicendũ 25
ꝙ quantũ eſt de rõne pręteritionis ne
ceſſariũ eſt:ſed qm̃ connotatur futu-
rum,ideo eſt contingẽs. Et ex hoc pa-
tet ſequẽs,quia quantum ad illud fu-

turum non eſt adhuc potētia in actu,
imo adhuc poteſt non exire, ideo &c.
26 AD illud ꝙ obiicitur ꝙ eſt cognitio
ſine exiſtentia rei, ergo neceſſitatis ſi-
ne rei neceſſitate. Dicendū ꝙ verū eſt
ꝙ in actu cognitiōis eſt neceſſitas, ſed
nō in toto. Nec eſt ſimile, quia præco
gnitio nō cōnotat actualē rei exiſten
tiā, ſed connotat rei futuritionē, & ad
27 hoc ꝙ dictū ſit neceſſariū, neceſſe eſt
ꝙ ſit neceſſitas in connotato. AD il
lud quòd obiicitur, ꝙ omne immuta
bile eſt neceſſariū. Dicendū, quòd ad
eſſe mutabilis duo concurrunt, quòd
ſe habeat vno modo prius, alio modo
poſterius. Et per oppoſitum immuta
bile poteſt dici dupliciter. Aut quia
nihil actu eſt, aut quia actu eſt, & non
poteſt aliter ſe habere, & hoc conuer
titur cū neceſſario, ſed illud immuta-
bile ꝙ non eſt aliquid actu non con-
uertitur, & ſic eſt verū contingens de
futuro antequā res ſit. Et ſic hoc di
ctū, Antichriſtum fore, eſt modo ve-
rū immutabile, qa ſi ponat eſſe verū,
ponitur ꝙ ſemper fuerit, & ſimiliter
ſi falſum, & hoc qa nihil actu ponit.
qm ergo Deum præſciſſe, connotat fu
turū contingens, ideo eſt dictum im-
mutabile, nec ex hoc ſequit ꝙ ſit ne-
ceſſariū vt viſum eſt. Tn̄ aliqui volūt
aliter dicere, ꝙ Deum pręſcire hoc fu
turū cōtingens, eſt immutabile a par-
te pręſcientis, ſed a parte rei præſcitæ
eſt mutabile, & ideo ex parte illa cō
tingens. Sed tamen illud difficile eſt
dicere, quod enim præſcit ſemel, ſem
per præſcitum fuit, & Deus non po-
teſt præſcire futurū contingens ita ꝙ
nihil fiat circa futurū, & ita nulla mu
tatio. Et propter hoc modus alius di
cendi eſt rōnabilior. AD illud ꝙ vl 28
timo obiicitur, quòd nihil æternum
eſt contingens. Dicendum, quòd ens
æternū eſt dupliciter. Aut pure ęter-
nū, aut connotat temporale de futu-
ro, & pure ęternum eſt neceſſariū: ſed
connotans temporale de futuro rōne
connotati, poteſt iudicari contingēs,
ſicut & rōne illius poteſt deſinere.
Summa dictorū eſt iſta, ꝙ Deū pręſci 29
re futurū contingēs, eſt quoddam di-
ctū ꝙ claudit in ſe actum diuinæ co-
gnitionis æternum, & ordinationem
dicit ad futurū contingens. Et quam-
uis act⁹ diuinæ cognitionis ponat ali
quid exiſtens neceſſariū, & æternum,
illa tn̄ ordinatio ponit futurū quòd
contingens eſt. Et iterū, quamuis di-
cat ordinationē, non tn̄ dicit depen-
dentiā: ſed ſolū connotationē, & ideo
non ponit incertitudinē. Hinc eſt ꝙ
Deum præſcire futurū eſt contingens
rōne connotationis ad contingens.
Eſt immutabile rōne ordinationis ad
futurū, ꝙ poteſt non eſſe nulla facta
mutatione. Eſt certū rōne indepen-
dētiæ ab eodem, & hoc patebit infra
planius in diſtinctione de prædeſti-
natione.

VTRVM SCIENTIA DEI POSSIT augeri vel minui, vel aliquo modo mutari, vtrunque enim videtur poſſe probari.

DISTINCTIO XXXIX.

De immutabilitate vel perfectione diuinæ ſcientiæ vel cognitione.

PRAETEREA quæri ſolet, Vtrū ſcientia Dei poſſit augeri, vel minui, vtrunq; enim videtur poſſe probari. Quod enim diuina ſcientia poſſit augeri vel mutari, hoc modo probatur: quia poteſt Deus ſcire quod nunquam ſcit. Eſt enim aliquis qui non eſt lecturus hodie, & tamen poteſt eſſe vt legat hodie: poteſt enim hodie legere. Nihil autem poteſt fieri, quod non poſſit a Deo ſciri. Poteſt ergo Deus ſcire hunc lecturum hodie: poteſt ergo aliquid ſcire quod non ſcit: ergo poteſt eius ſcientia augeri vel mutari. Eadēque videtur poſſe minui: eſt enim aliquis hodie lecturus, quem Deus ſcit lecturū.

At

At poteſt eſſe, vt non legat, ergo poteſt Deus non ſcire hunc lectorum: poteſt ergo nõ ſcire aliquid quod ſcit: ergo poteſt minui eius ſcientia, vel mutari. Ad quod dicimus, quia Dei ſcientia omnino immutabilis eſt, nec augeri poteſt, vel minui. Nam (vt ait Aug. in 15. lib. de Trin.) Scientia Dei eſt ipſa ſapientia, & ſapientia eſt ipſa eſſentia, ſiue ſubſtantia Dei: quia in illius naturæ ſimplicitate mirabili, non eſt aliud ſapere, & aliud eſſe: ſed quod eſt ſapere, hoc eſt & eſſe. Ideoque nouit omnia verbo, quæ nouit pater: ſed ei noſſe de patre eſt, ſicut eſſe: noſſe enim, & eſſe, ibi vnum eſt. Et ideo patri ſicut eſſe non eſt a filio, ita nec noſſe. Proinde tanquam ſeipſum dicens, pater genuit verbum ſibi coæquale per omnia. Non enim ſeipſum integre perfecteque dixiſſet, ſi aliquid minus, aut amplius eſſet in eius verbo, quam in ſeipſo. Hoc eſt ergo omnino verbum quod pater, quia iſte filius, ille pater. Sciunt ergo inuicem pater & filius, ſed ille gignendo, iſte naſcendo. Et omnia quæ ſunt in eorum ſcientia, in eorum ſapientia, in eorum eſſentia, vnuſquiſque eorum ſimul videt, non particulatim aut ſigillatim velut alternãte cõſpectu hinc illinc, & inde huc, & rurſum inde, vel inde in aliud atque aliud: vt aliqua videre non poſſit, niſi non videns alia: ſed omnia ſimul videt, quorum nullum eſt quod nõ ſemper videat, & ſciat. Eius itaque ſcientia inamiſſibilis, & inuariabilis eſt. Noſtra vero ſcientia & amiſſibilis, & variabilis, & receptibilis eſt: quia non hoc eſt nobis eſſe quod ſapere vel ſcire. Propter hoc ſicut noſtra ſcientia illi ſcientiæ Dei diſſimilis eſt, ſic & noſtrum verbum quod naſcitur de ſcientia noſtra, diſſimile eſt illi verbo quod natum eſt de patre ſcientia. Ex hac auctoritate clare oſtenditur ſcientiam Dei omnino inuariabilem eſſe, ſicut ipſa eſſentia Dei omnino inuariabilis eſt, & quod pater & filius cũ ſpiritu ſancto ſimul omnia ſciunt & vident. Sicut ergo non poteſt augeri vel minui diuina eſſentia, ita nec diuina ſcientia, & tamen cõceditur poſſe ſcire quod non ſcit, & poſſe non ſcire quod ſcit: quia poſſet aliquid eſſe ſubiectum eius ſcientiæ, quod non eſt, & poſſet non eſſe ſubiectũ aliquid qđ eſt, ſine permutatione ipſius ſcientiæ.

Reſpõſio cum determinatiõe. Cap. 13 Eodem li. & c. 14.

Eodem li. & cap. 14.

Eodem li. cap. 14

Oppoſitio, an Deus poſſit nouiter vel ex tempore ſcire vel præſcire aliquid.

HIC opponitur a quibuſdam ita, Si Deus poteſt aliquid ſcire vel præſcire quod nunquam ſciuit vel pręſciuit, poteſt ergo ex tempore aliquid ſcire vel præſcire. Ad quod dicimus, Poteſt quidem Deus ſcire vel præſcire omne quod poteſt facere, & poteſt facere quod nunquam fiet. Poteſt ergo ſcire, vel præſcire quod nunquam fiet, nec eſt, nec fuit, nec illud ſcit vel ſciuit, neque præſcit vel præſciuit: quia ſcientia eius non eſt niſi de his quę ſunt, vel fuerunt, vel erunt: & præſcientia non eſt niſi de futuris. Et licet poſſit ſcire vel præſcire quod nunquam eſt vel erit, non tamẽ poteſt aliquid ſcire, vel pręſcire ex tempore. Poteſt vtique ſcire

Reſpõſio.

vel

vel præſcire quod nunquam eſt, nec erit, nec illud ſcitum vel pręſcitum eſt ab æterno, nec tamen poteſt incipere ſcire vel pręſcire illud, ſed ita poteſt modo ſcire vel pręſcire, ſicut poteſt ſciſſe vel præſciſſe ab ęterno. Si enim dicatur eum modo poſſe ſcire vel pręſcire quod ab ęterno non ſciuit vel pręſciuit, id eſt, ita ꝙ ab ęterno non ſciuerit vel pręſciuerit, quaſi vtrunque ſimul eſſe poſſit, falſum eſt. Si vero dicatᷣ eum poſſe modo ſcire vel præſcire quod ab ęterno non ſciuit vel pręſciuit, id eſt, habere potentiam ſciendi vel præſciendi ab æterno, & modo aliquid, nec tamen illud pręſcitum eſt vel futurum, verum eſt. Non poteſt ergo nouiter vel ex tempore ſcire vel pręſcire aliquid, ſicut non poteſt nouiter vel ex tempore velle aliquid, & tamen poteſt velle quod nunquam voluit.

Vtrum Deus poſſit ſcire plura quam ſcit.

ITEM a quibuſdam dicitur Deus poſſe plura ſcire quã ſciat, quia poteſt omnia ſcire quę ſcit, & poteſt aliqua facere quę nunquam erunt, & illa poteſt ſcire, non enim aliqua incognita facere poteſt. Si vero omnia eſſent quę modo ſunt, & alia quędam faceret, quæ non ſunt, nec erunt, & illa omnia ſciret, pro certo plura ſciret quam modo ſciat, nec tamen eius ſcientia augeri poteſt, quia hoc totum fieri poſſet ſine mutabilitate ſcientiæ. Conſtat ergo Dei ſcientiam omnino eſſe immutabilem, nec augeri poſſe vel minui, ſed ei ſubiecta.

Quod videtur aduerſum illi ſententiæ qua ſupra dictum eſt, Deum ſemper & ſimul ſcire omnia.

Tom. 6. in explanatione capitis. Abachuc. EI vero quod pręductum eſt, ſcilicet quod Deus omnia ſemper videt & ſimul, videtur obuiare quod ait Hier. in expoſitione Abachuc. Abſurdum eſt (inquit) ab hoc deducere Dei maieſtatem, vt ſciat per momenta ſingula quot culices naſcantur, quotue moriãtur, quota publicum & muſcarum ſit multitudo, quodue piſces natent in aquis, & ſimilia. Non ſimus tam fatui adulatores Dei, vt dum prouidentiam eius etiam ad ima retrudimus, in noſipſos iniurioſi ſimus, eandem irrationabilium & rationabilium prouidentiam eſſe dicentes. Hic videtur dicere Hieron. quod Deus illorum minimorum ſcientiam ſiue prouidentiam nõ habeat, quod ſi hoc eſt, tunc non omnia ſimul ſcit & ſemper. Ex tali itaque ſenſu illud dictum eſſe nouerimus, vt Deum illa alternatim vel particulatim ſcire neget, nec per diuerſa temporum momenta ſic illa cognouit, ſicut per varia momenta illorum quedam deficiunt, quędam incipiunt. Neque illis aliiſque irrationabilibus ita prouidet, quẽadmodum rationabilibus. nũquid enim, vt ait Apoſtolus, cura eſt Deo de bobus? & ſicut non eſt cura de bobus, ita nec de alijs irrationabilibus. Dicit tamẽ ſcriptura, quia ipſi eſt cura de omnibus. Prouidentiam ergo & curam vniuerſaliter de cunctis quę cõdidit, habet,

[Margin: Quõo præmiſſa verba Hiero. ſint intelligenda. — 1. Cor. 9 — Sap. 12]

habet, vt habeat vnumquodque quod ſibi debetur & cõuenit. Sed ſpecialem prouidentiam atque curam habet de rationabilibus, qui bus pręcepta tradidit, eiſque recte viuẽdi legem pręſcripſit, ac pręmia promiſit. Hanc prouidentiam & curã de irrationabilibus nõ
1. Cor. 9 habet. Ideo dicit Apoſtolus, quia non eſt cura Deo de bobus, prouidet tamen omnibus, & curat, ideſt, gubernat omnia, qui omnibus ſolem ſuum facit oriri, & pluuiam dat. Sit itaque Deus quanta ſit multitudo pulicum, culicum, & muſcarum, & piſcium, & quot naſcantur, quotue moriantur, ſed non ſcit hoc per momenta ſingula, imo ſimul & ſemel omnia. Neque ita ſcit, vt eandem habeat prouidentiam irrationabilium & rationabilium, ideſt, vt eodem modo penitus prouideat irrationabilibus & rationabilibus. Rationabilibus enim & pręcepta dedit, & angelos ad cuſtodiam delegauit.

Breuis ſumma prædictorum, cum additione quorundam.

SICVT itaque & immutabiliter ſcit Deus omnia quę fuerunt, & ſunt, & erunt, tam bona quam mala, pręſcit quoque omnia futura, tam bona quam mala.

De immutabilitate, vel perfectione diuinę ſcientię, vel cognitionis.

DISTINCT. XXXIX.

Præterea quæri ſolet, vtrũ ſcientia dei poſſit augeri, vel minui.

Expoſi.

Diuiſio. SVPRA egit Magiſter, de ſcientiæ diuinæ certitudine, hic agit de perfectione. Et qm̃ vere perfectum eſt, cui nõ eſt poſſibilis additio, ideo Magr̃ quærit vtrũ diuina ſcientia poſſit augeri, vel minui. Et habet hæc pars tres partes. In prima Magr̃ quærit, & determinat ꝙ diuina ſcientia non recipit augmentũ nec diminutionẽ, nec alterationẽ, ſed omnia ſimul, & vno aſpectu cognoſcit. In ſecunda opponit contra hoc quòd diuina ſcientia non poteſt augeri, per hoc ꝙ videtur aliquid poſſe ſcire ex tempore, & determinat, & hoc facit, ibi. Hic opponitur a quibuſdã. In tertia obiicit auctoritate Hierony. contra hoc, quod dictũ erat diuinam ſcientiã eſſe reſpectu oĩm, & hoc ibi. Ei vero ꝙ prædictũ eſt, ſcilicet ꝙ Deus &c. Et quælibet harũ trium partium poteſt ſubdiuidi, qa primo in eis opponit, ſecundo ſoluit. Et ponit dupli cem rñſionem, & in tertia poſt rñſionem epilogationem ſubiungit, ibi. Simul itaque.

Sciunt ergo ſeinuicẽ pater, & filius: ſed iſte gignendo, ille naſcendo.

Vr̃ male dicere, quia ſcire eſt eſſentiale in diuinis, ergo ſi ſcit naſcendo, cum naſci dicat ꝓprietatem perſonalem, proprietas perſonalis eſt ratio rei eſſentialis, ꝙ nõ eſt ſane, neque vere dictũ. Rñ. dicendum. Aliqui voluerunt dicere, ꝙ ſcire Dei relatũ ad creaturas, ita ꝙ vna perſona ſciat ſeipſam, eſt dictũ eſſentialiter. Si ſecundum ꝙ vna pſona ſciat aliam, dicit reſpectum perſonæ ad perſonã, & eſt dictum notionaliter. Sed hoc non cõuenienter dictũ, quia (ſicut in præcedẽtibus habitũ eſt) ſapiẽtia & ſapere eſſentialiter tm̃ dicitur. Et propterea dicendum, quòd ablatiuus ille nõ tm̃ dicit cauſam ſiue rõnem dicendi, ſed rõnem concomitantiæ. Gerundia eñ (ſicut dicit Priſcianus) hñt exponi ꝑ (ſi) vel per (dum) vel per (quia) & primo modo dicit conuenientiã, ſecũdo concomitantiam, & tertio cauſam. Dub. 1 Reſpon. 1

Hic

Et omnia quæ ſunt in eorũ ſcientia, in eorum ſapientia, & in eorum eſſentia, vnuſquiſque eorũ ſimul videt.

Dub. 2 Cõtra. ſupra di. xxxvj. dictum eſt ꝙ creaturæ ſunt ĩ dei noticia, ſed non in Dei eſſentia, ergo eſt cõtradictio.
Reſpon. R ñ. Dicendũ eſt quòd in diuina ſcien
2 tia ſunt ſcibilia, in diuina vero eſſentia ſunt attributa, ſicut potẽtia, ſapientia, & bonitas. Et Aug. vult dicere ſꝙ pater & filius ſimul vident omnia cognoſcibilia creata & creãda, & omnia eſſentię attributa. Vnde litera legẽda eſt diuiſim, omnia quę ſunt in eorum ſcientia, vtputa creata, ſimul ſcit quilibet: ſimiliter oĩnia quæ ſunt in eorum eſſentia, vtputa attributa, ſimul ſciunt ſiue ſcit quilibet, & ideo non vult dicere quòd creaturæ ſint in diuina eſſentia.

Quia ſcientia Dei non eſt niſi de his quæ ſunt vel fuerunt vel erunt.

Dub. 3 Videtur hoc eſſe falſum, quia Deus ſcit omne quod poteſt facere, ſed poteſt facere quod nũquam fuit, nec eſt, nec erit, ergo ſciẽtia Dei eſt de aliquo, quod nunquam fuit, vel eſt, vel erit. Et pręterea eſt infinitorum, ſicut vult Aug. xv. de ciui. Dei, non tñ quę fue
Reſpon. runt, vel erunt. Reſp. dicendum, qđ
3 Magr̃ loquitur de ſcientia viſionis, q̃ eſt illorum tantũ, quorum ab æterno fuit p̃uiſio, ſed ipſe obiicit de ſcientia intelligentiæ, quæ nullius cõnotat exiſtentiam, quod patet. Intelligit enim Deus omne quod poteſt, & ita non recte currit obiectio.

Nec tamen poteſt incipere ſcire, vel pręſcire &c.

Dub. 4 Videtur male dicere, quia nihil ſcitur niſi verũ, ergo antequam ſit verũ, non ſcitur, ergo ſi aliquid incipit eſſe verum, aliquid incipit a Deo ſciri, ergo Deus poteſt incipere aliquid ſcire. Item creatio eſt diuina eſſentia. & tñ ratione connotati Deus poteſt ali-
Reſpon. quid incipere creare, ergo ſimiliter
4 & aliquid ſcire. Reſpon. Scire dupliciter dicitur. Vno modo ſcire hoc eſt quod habere cognitionem de aliquo, & ſic non connotat actualem exiſtentiam cogniti, & ſic non poteſt De⁹ aliquid incipere ſcire, id eſt alicuius cognitionem incipere habere. Alio modo ſcire hoc eſt, quod noſſe aliquid eſſe verum, & hoc tunc primo ſcitur eſſe verum quando incipit eſſe, & ſic incipit Deus ſcire, ſic & deſinit præſcire, non rõne principalis ſignificati ꝙ eſt ſcientia, ſed rõne connotati ꝙ quidem eſt veritas rei ſcitæ.

Non poteſt ergo nouiter ex tempore ſcire vel præſcire aliquid, ſicut nec poteſt nouiter vel ex tempore velle aliquid, & tamẽ poteſt velle ꝙ nunquã voluit.

Videtur hic dicere duo contradi- Dub. 5
ctorie oppoſita, quoniam illud eſt nouum quod prius nõ fuit, & modo eſt, ergo ſi poſſet quod prius non voluit, videtur quod incipiat velle. Reſpon. Reſpon.
Dicẽdum quòd cum dico Deum velle, hic duo dico, & actum diuinæ voluntatis, & vlterius ordinationẽ ipſius effectus ad illum actũ. Et primum quidem eſt neceſſarium, & ſemper, nec poteſt incipere, vel deſinere: voluntas enim diuina eſt ſemꝑ in actu ſuo, ita ꝙ nec põt illo carere, nec aliũ habere: ſed ordinatio alicuius effectus ad illũ actũ, eſt ordinatio rei futuræ quę nondum eſt, & ideo poteſt eſſe & non eſſe, & ordinari & nõ ordinari. Quãdo ergo dicitur ꝙ Deus poteſt velle, ꝙ nunquam voluit, & tñ non ex tempore intellectus eſt, ꝙ effectus ille potuit ordinari ad diuinũ velle, & q̃m ordinatio effectus eſt ordinatio rei futuræ, & ꝙ eſt futurũ ſemper fuit futurum, & quod ſemel fuit ordinatum: ſemper fuit ordinatum ad illam. Quando ergo dicitur quod Deus poteſt velle aliquid, idẽ eſt dicere qđ aliquid potuit eſſe futurum ſiue habere ordinem ad diuinam voluntatem, ꝙ tñ nõ habet ordinẽ: ſed ſi haberet, ab æterno habuiſſet, & ideo non incipit ex tempore, & ideo exemplũ Magiſtri bonũ eſt, ſi velle dei importat ordinẽ ad volitũ in rõne futuri: ſed ſecundũ quòd importat concomitantiam in

rõne

rõne pñtis, poteſt De⁹ ex tempore velle hoc eſſe, ſiue hoc approbare hodie, non quia non incipiat actus: ſed quia incipiat connotatum.

Sed ſpecialem prouidentiam atque curam habet de rationabilibus.

Dub. 6 Obijcitur φ vr eſſe cõtra illud qđ dr̃ Sap. vj. Aequaliter eſt illi cura de oib⁹. R ñ. dicẽdũ φ æqualitas nõ priuat ibi ordinẽ diuinæ diſtributiõis:

Reſpon. 6 ſed priuat acceptionẽ pſonæ. Et (oĩbus) diſtribuit ibi tantũ pro hoĩbus, tam pro magnis, & paruis, pauperib⁹ & diuitibus & ſic eſt ei æqualiter cura de omnibus, quia ita vult ſalutem pauperum, vt diuitum.

Artic. 1 AD intelligentiam pñtis diſtinctionis quæritur de perfectione diuinæ cognitionis, & circã hoc duo principaliter quærũtur. Primo quæritur de perfectione diuinæ cognitionis quantum ad numerũ cognoſcibilium. Secũdo quæritur de ipſa quantũ ad modũ cognoſcendi. Quantum ad primũ quæruntur tria. Primo quæritur, vtrum Deus cognõſcat aliã a ſe. Secundo quæritur, vtrũ Deus cognoſcat omnia alia a ſe. Tertio, vtrum Deus poſſit ſcire, vel præſcire plura quam ſciat.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Deus optimus max. alia a ſe cognoſcit per ſe ipſum.

Fundamenta. QVOD Deus cognoſcat alia a ſe oſtenditur auctoritate, & rõne. Auctoritate ſic, Pſalmus, Qui plãtauit aurem nõ audiet: aut quæ finxit oculũ non conſiderat? q.d. hoc eſt impoſſibile quod det aliis potentiam cognoſcẽdi, & ipſe non cognoſcat. Item. Eccle. xxiij. Domino Deo antequã crearentur oĩa ſunt agnita, & poſt perfectum reſpicit oĩa: ergo ſi non creat ie ſe aliud, non tñ ſe cognoſcit: ſed etiam aliud. Item probatur rõne oſtenſiua ſic. Omne producens res ſm ordinem & libera litatem, producit eas præcognoſcẽs. ſi enim producit ordinate, neceſſe eſt quòd producat ſm ſapientiam. Rurſum ſi ſm libertatem, neceſſe eſt quòd ſecundũ ſapientiam propriã nõ alienam: ergo in ipſo eſt oĩm cognitio. Item. In entibus eſt ſtatus, ergo pari rõne & in cognoſcibilibus: ſed primum ens in quo eſt ſtatus eſt principium a quo eſt ois entitas, & ſine quo nihil eſt, nec aliquid eſt niſi ab eo: ergo eadem rõne in primo cognoſcẽte, ſi ſtat⁹ eſt, neceſſe eſt quòd ab ipſo ſit ois cognitio, & φ p ipſum omnia cognoſcantur, & ſine ipſo nihil ſi: ergo ꝓpter quòd vnumquodque, & illud magis: patet &c. Itẽ. Hoc ipſum oſtenditur per impoſſibile, quia ſi non cognoſcit aliud a ſe, aut, ergo quia non poteſt, aut quia nõ vult. Non quia non vult, quia in Deo voluntas non præcedit cognitionẽ, ergo quia nõ poteſt: ſed omne cognoſcens quòd non poteſt cognoſcere aliquid quòd eſt cognoſcibile, habet cognitionẽ deficientem, & arctatam, quod impoſſibile eſt eſſe in Deo: ergo &c. Item. Nihil poteſt deus niſi quòd nouit, alioqnin aliquid poſſet ignorãs, quod abſurdum eſt: ergo ſi non nouit aliquid aliud a ſe, nec poteſt ſupra aliud a ſe, nec in ſe poteſt, cum non ſit ſupra ſe: ergo nihil in toto mundo poteſt: ergo Deus eſt impotẽtiſſimus, quod eſt abſurdiſſimum dicere.

Ariſto. 1. Cœle. 57

Ariſto. 1. Poſter.

Ad opp. Sed contra opponitur per rationem Phyſic. in xi. Intelligibile eſt perfectio intellectus: ergo ſi Deus intelligit aliud a ſe, intellectus ei⁹ perficitur ab alio, & ſi hoc, ſequitur triplex inconueniens. Primum, φ eius cognitio vileſcit, cum pficiatur a re minus nobili quam ſit Deus. Secundũ, φ eius cognitio, vel ipſe Deus tranſmutatur, oẽ.n. φ ab alio perficitur, habet potẽtiã paſſiuã quæ eſt principium tranſmutãdi. Tertiũ inconueniens eſt, quòd De⁹ nõ ſit ſua actio, cũ actio ſit a perficiẽte, & de⁹ pficiatur, & c. Item. Si Deus cognoſcit aliud a ſe, cum non oẽ quod cognoſcit Deus ſit idem φ Deus, neceſſe eſt φ illud φ cognoſcit ſit extra Deum, ergo ſi cognoſcit aliud, cognoſcit aliquid extra ſe. Et ex hoc ſimiliter oritur triplex incon-

Meth. 12. tex. 52.

inconueniēs ſ. quod cognitio eius ſit indigens exteriori, ſit etiam tranſmutabilis, & quod ſit aliud quā ipſe, quæ omnia ſunt inconuenientia. Item. Illud idem oſtenditur per rōnē cognoſcendi, qm rō cognoſcendi eſt ipſa veritas, ſed veritas idem eſt quod rei entitas, vt dicit Aug. ergo nihil cognoſcitur a Deo niſi ens: ſed Deꝰ nihil cognoſcit niſi ab æterno: ergo nihil cognoſcit ab ipſo niſi ens quod eſt ab ęterno: ſed tale eſt vnum ſolum ſ. ipſe Deus: ergo &c. Itē. Ratio cognoſcendi eſt aſſimilatio, vbi eſt .n. cognitio, neceſſe eſt quod ibi ſit aſſimilatio cognoſcentis ad cognoſcibile; ergo vbi ſumma cognitio, ibi ſumma aſſimilatio, & quia dei cognitio eſt ſumma, & perfectiſſima, ergo debet attendi ſm ſummā aſſimilationem: ſed nihil ſumme aſſimilatur Deo niſi ipſe, ergo ſolū ſeipſum cognoſcit. Item. Videtur ꝙ nulla neceſſitas ſit ponere Deum cognoſcere alia a ſe. Qm ſicut potentia ſe habet ad productionem, ita & intelligentia ad cognitionem: ſed Dei potentia, etiam ſi nihil producat, non eſt minus potens. ergo ſi intelligētia Dei nihil aliud a ſe cognoſcit, nihilo minus eſt ſumme intelligēs. Item. Bonitas creaturæ comparata ad bonitatem creatoris eſt ſicut punctus ad lineam: ergo ſimiliter veritas ad veritatem. Sed ſi intelligatur pūctus amoueri a linea, non eſt linea minor, nec imperfectior: ergo ſi Deus veritatem ſuā cognoſcit ſine veritate creaturę, nihilominꝰ ſua cognitio perfecta eſt.

Lib. ſoli. Cap. 5.

Ariſt. 1. de ani. 79.

7 RESP. Dicendum, quod piū, & neceſſarium eſt dicere quod Deꝰ aliud a ſe cognoſcat. Pium quidē, quia ois rectus animus hoc dicit, quia non latet Deum quod cognoſcit noſter animus. Neceſſarium, quoniam non poteſt opus latere ſapientiſſimum opificem, & ideo oppoſitum eſt dicere impium, & impoſſibile. Et propterea ad

8 intellectum obiectorum notandum, quod cognoſcere aliud eſt dupliciter, aut ꝑ aliud a ſe cognoſcente, aut ꝑ ſe. Quando cognoſcens cognoſcit aliud & per aliud, tunc verum eſt quod perfectionem habet aliunde, & tunc eius intellectus eſt in potentia, & recipit aliunde perfectionem & ideo additionem, & trāſmutationem, & hoc oino impoſſibile eſt circa Deum. Eſt iterū aliud cognoſcere per ſe, & tūc cognoſcens eſt actus reſpectu cognoſcibilis, & tunc non recipit imperfectionem ā cognoſcibili, ſed magis econuerſo, & hoc modo ponimꝰ Deum aliud cognoſcere a ſe ꝑ ſeipſum, & ſic nō procedit prima ratio, ſed ſecūdū primam viam, & ita intelligit Philoſophus, ſi verum dixit.

AD illud quod obiicitur ſecundo, quòd ſi Deus cognoſcit aliud a ſe: ergo aliquid extra ſe. Dicendum quòd cognoſcere aliqud extra ſe eſt tripliciter. Aut per aliquid cōceptum ab extra, & ſic depēdet cognitio ab extrinſeco, & ſic non eſt poſſibile ponere in Deo. Aut eſt cognoſcere aliquid extra, quia aſpectus cognoſcentis deflectitur extra, ſicut cognoſcit Angelus. Aut quia illud quod eſt aliud & diuerſum, habet ortū ab intra, & ita quod eſt extra, cognoſcitur per omnino intrinſecū, & hoc modo cognoſcit Deꝰ ſ. per exemplar, quod eſt idem quod ipſe a quo res cognoſcuntur, & hoc modo nihil valet obiectio. 9

AD illud quod obiicitur tertio, quod ab ęterno fuit vnum ſolum ens. Dicendū quod duplex eſt rei eſſe ſ. in ſe, & in ſua cauſa, ideſt in proprio genere, & in exemplari. Et ad cognitionem rei ſufficit exiſtentia eius in cauſa, ſiue in exemplari, & quia ꝑ exemplar repręſentat ſicut futura eſt in ꝓprio gñe, ideo per exiſtentiā in exemplari oino cognoſcitur ſicut futura eſt, nec aliter cognoſcitur poſtquam facta eſt. Quod ergo obiicitur quod ab ęterno fuit vnum ſolum ens. Dicendū quod verum eſt in proprio genere, ſiue in eſſe actuali, multa tñ fuerūt in cauſa, & eſſe illud, erat rō cognoſcendi ſm vtrumque modum eſſendi. 10

Caietanꝰ 1. part. q. 14. arti. 5. hunc modū dicēdi deridet dicens ita aſſerentes eſſe rudiores.

AD illud quod obiicitur quarto de aſſimilatione. Dicendū ſicut ſupradictum fuit in quæſtione de ideis, quòd ad cognitionem requiritur aſſimilatio, nō per conuenientiam in genere, vel ſpecie, ſed ſecundum rōnem exprimēdi: & qm diuina veritas vna, & ſumma expreſſione exprimit ſe, & alia, ideo

ſumma

ſumma aſſimilatio eſt, non tantum reſpectu ſui, ſed etiã reſpectu aliorum: & ita patet illud. AD illud q̃ obiicitur quòd potentia dr̃ perfecta etiam ſi nihil faciat: ergo &c. Dicendũ q̃d non eſt ſimile de actu faciendi reſpectu potentię, & ſciendi reſpectu intelligentię. Nam facere eſt actus vt act⁹, & vt egrediens, qui non facit perfectionem: ſed conſequitur, & ei atteſtatur: ſed ſcire eſt actus vt habitus, qui ſignificat vt perfectio potentiæ. Quoniam ergo diuina intelligentia eſt ꝑfectiſſima, ideo non tm̃ cognoſcit aliqua, ſed omne quòd poteſt cognoſci, non autem facit oẽ quòd poteſt fieri.

11 AD illud quòd obiicitur vltimo, q̃d veritas creaturæ nihil facit ad primã veritatẽ &c. Dicendum quod verum eſt, & ideo æque nobilis & ꝑfecta erat prima veritas ante creationem veritatum aliarum ſicut poſt: ſed tñ ponere q̃d aliqua veritas ſit, & non ſit a veritate ęterna, eſt ponere primam veritatem non eſſe ſummam, ſic ponere aliquam veritatem nõ eſſe, & non eſſe cognitam, tollit rõnem perfectæ veritatis, vt eſt rõ cognoſcendi, & ideo patet quod de perfectione ſummę veritatis eſt cognitio creaturæ, ſicut & potẽtia producendi.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Deus cognitione ſimplicis notitię omnia cognoſcit bona, & mala: approbationis vero tantum bona.

Fundamenta. DATO quod Deus cognoſcat alia a ſe, quærit̃ vtrum cognoſcat oia alia a ſe. Et quod ſic videtur auctoritate Hierem. xvij. Prauum eſt cor hominis &c. & poſt, Ego dñs ſcrutãs corda, & reneſt ſed nihil incertius, nihil occultius noſtris cogitationib⁹: ergo ſi has cognoſcit, & omnia alia. Item. Heb. iiij. oĩa ſunt nuda & apta oculis ei⁹ ad quem nobis ſermo. Et iterum, Viuus eſt ſermo Dei & efficax (vſque ibi) & nõ eſt aliqua creatura inuiſibilis in conſpectu eius. Item. Ioh. vlti. Domine tu omnia noſti. Item. Augu. iii. de triu. Nihil fit viſibile nec intelligibile, q̃d non de aula interiori atq; inuiſibili ſummi Imperatoris aut iubeatur, aut permittatur, ſecundum ineffabilem iuſtitiam pænarum & præmiorũ, gratiarum & meritorum: & ſi hoc, ergo omnia cognoſcit. Item, ratione videtur: quia quanto ſubſtantia eſt ſpiritualior atque ſimplicior, tanto plurium eſt cognitiua: ſed Deus eſt ſubſtantia ſimpliciſſima & ſpiritualiſſima, ergo eſt omniũ cognitiua. Itẽ, De⁹ eſt creator, & remunerator: ſed inquantum creator eſt artifex, inquãtum remunerator iudex: ſed perfectus artifex cognoſcit omnia producta, perfectus iudex oĩa remuneranda: ſed omnis creatura ſpectat ad artificium, & omne bonũ & malum ad iudicium: ergo Deus omnem creatũram cognoſcit, & omnem bonitatẽ, & maliciam. Item, impoſſibile eſt aliquid eſſe in quo non ſit Deus per pręſentiam eſſentiæ, vt ſupra probatum eſt: ſed cuicunque præſens eſt per eſſentiam, & cognitionem: ergo impoſſibile eſt aliquid Deo eſſe incognitum. Item, ſi eſſet in vna re ita q̃ nõ in alia, eſſet eius eſſentia limitata: ergo ſi ita cognoſceret quod aliqua eſſent incognita, eſſet eius cognitio limitata & arctata, & ita imperfecta. Sed contra. Omne nobilius Deo eſt attribuendum: ſed q̃dã melius eſt neſcire quam ſcire, ſicut dicit Augu. in Ench. ergo neceſſe eſt ponere quod Deus illa non ſciat. Itẽ, intellectus noſter propter ſui immaterialitatem non intelligit ſingularia. Vnde (vt Philoſophus dicit) intellect⁹ eſt vniuerſalium, & ſenſus ſingulariũ. Sed diuinus intellectus multo magis eſt immaterialis quã noſter: ergo ſi noſter nõ intelligit ſingularia, nec diuinus. Item, noſter habitus ſcientialis propter ſui certitudinẽ non eſt niſi neceſſariorum, & non cõtingentiũ: quia dicit Boetius, quod ſcientia eſt eorum quę ſui immutabilem exiſtentiam ſortiũtur. Si ergo diuina cognitio eſt multo certior quã noſtra ſcientia, patet &c. Item, ſicut Deus dicit̃ omni

Cap. 4.

Ariſtot. 6. Eth. ca. 11

omniſciens, ita eſt omnipotens: ſed potentia mali non eſt de omnipotentia, nec de perfectione potentiæ naturaliter, ergo ſimiliter cognitio mali non eſt de perfectione ſcientiæ, ergo &c. Itē, hoc ipſum oſtenditur auctoritatibus. Et primo auctoritate Abachuc. j. Mundi ſunt oculi tui domine, ne videant malum: ergo. Item, Matth. xxv. de malis: Neſcio vos. Item, quæ neceſſitas eſt, Deum ponere cognoſcere omnia? Et videt quod nulla: qa cognitio nr̃a nō minus dicitur perfecta ſi non cognoſcit vnam muſcā: ſi ergo diuina cognitio multominus perficitur a ſcibili, non erit imperfecta ſi nō cognoſcit iſta vilia,

12 RESP. Dicēdum ad intelligentiam obiectorum, ꝙ in Deo eſt cognitio approbationis: & ſimplicis noticiæ. Et noticia approbationis cōnotat complacentiam voluntatis. Hac non cognoſcit Deꝰ omnia: quia nec mala, nec malos: ſed tantum bona & bonos: & de hac intelliguntur duæ vltimæ auctoritates. Eſt alia cognitio ſimplicis noticiæ: & hæc quia habet rationem cognoſcendi a veritate quę eſt lux ſumma cui nihil poteſt occultari, nec etiam tenebræ obſcurantur ab ipſa: ideo de neceſſitate cognoſcit omnia, magna & parua, bona & mala, ſicut oſtendunt rationes ad primam partem.

13 AD illud ergo quod primo obiicitur, ꝙ omne nobilius Deo eſt attribuendum. Dicendū ꝙ eſt melius ſimpliciter, & eſt melius huic, & ſecūdū ſtatum. Dico ergo ꝙ omnia ſcire, ſimpliciter melius & nobilius eſt: ſed homini corrupto qui accipit occaſionē peccandi ex cognitione, melius eſt quædam neſcire: ideo nō ſequitur ꝙ

14 ſit Deo attribuēdum. AD illud qđ obijcitur de immaterialitate intellectus. Dicendum quòd hoc ꝙ nō cognoſcat ſingularia non tantum venit ex immaterialitate, imo ex materialitate coniuncti, & immaterialitate ſua. Quoniam enim coniungitur corpori, ideo habet potentias, ſecūdū quas dependet a corpore quantū ad operationem, & per quas intellectus quandiu eſt in corpore exit ad exteriora, quia illæ ſunt mediæ. ſ. ſenſus particularis, & imaginatio. Qm̄ ergo ſingulare non peruenit ad intellectum niſi per iſtas potentias, & aſcenſus per has eſt ſm abſtractionē & depurationem, & abſtractio facit de ſingulari vniuerſale: iō non pōt ſingularia cognoſcere vt intellectꝰ, niſi intellectus ſit ſeparatus vel diuinus.

AD illud quod obiicitur de certitudine ſcientię. Dicendum ꝙ hoc non eſt ꝑpter certitudinē ſimpliciter: ſed propter certitudinem cauſatā a re. Et qm̄ cauſatur certitudo in noſtra cognitione, vel pendet ex re: iō nō poteſt noſtra cognitio eſſe certa niſi res ſit neceſſaria. Diuina autē cognitio qm̄ a re non cauſatur, nec dependet: ideo poteſt eſſe certa de re cōtingēti. 15

AD illud quod obiicitur ꝙ potētia mali non eſt de oīpotētia: ergo &c. Dicendū ꝙ non eſt ſimile: quia rectitudo manens rectitudo, eſt ratio cognoſcendi malū: ſed rectitudo non eſt cauſa mali, niſi declinando a rectitudine & deficiendo: ideo ſcire malū eſt de ꝑfectione ſcientię: ſed poſſe malum nō eſt de perfectione potētiæ. 16

AD illud quod quæritur, quę neceſſitas eſt cognoſcendi Deum oīa. Dicendum quod infinitas & immenſitas veritatis quæ non patitur aliqd latere Deum, ſicut immenſitas diuinæ præſentiæ non patitur aliquid abſentari a Deo. 17

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Sciētia Dei approbationis & viſionis augeri poteſt: ea vero quę eſt ſimplicis intelligentię, nequaquam.

VTrū Deus poſſit ſcire vel præſcire plura quā ſciat. Et qđ poſſit plura ſcire oſtditur ſic. Nihil ſcitur niſi ens & verum: ſed multa pñt eſſe quæ nō ſunt, & verificari quæ falſa ſunt: ergo multa pñt ſciri a Deo quæ tñ nō ſciūtur. Item, quod poſſit plura præſcire vr̃: qa præſcientia eſt tantū futurorū: ſed multa Ad opp.

multa pñt eſſe futura, quæ nunq̃ fiẽt,
nec erũt, ergo multa pñt ꝑſciri, q̃ nõ
ꝑſciunť, ergo deus põt plura ꝑſcire, q̃
ꝑſciat. Sed cõtra, ꝙ non poſſit plura
ſcire vř, quia ſcia dei eſt infinitorũ cũ
ſit infinita, ſicut ꝓbatũ eſt ſupra: ſed
infinitis nõ pñt eſſe plura, nec cogita
ri, ergo &c. Itẽ. Põt ꝑſcire plura, aut
plura incõplexa, ſiue plures res, aut
plura cõplexa, ſiue enunciabilia. Nõ
plura incõplexa, qa res ſcit deus etiã
ſi nunq̃ ſint: ſcit. n. oĩa q̃ pñt fieri. Si-
militer nõ plura cõplexa, qa cuiuſli-
bet cõtradictionis ſemꝑ altera pars
eſt vera, altera falſa: ergo de cõplexis
ſemꝑ tot ſunt vera quot ſunt falſa, er
go qui ſcit oĩa, nõ põt ſcire plura, qa
non pñt eſſe plura vera. Item. Quòd
nõ poſſit plura ꝑſcire, q̃ ꝑſciat vř qa
quæcũq; deus ꝑſcit ſimul ꝑſcit, nec
põt ꝑſcire niſi ſimul: ſi ergo põt plu-
ra ꝑſcire, q̃ ꝑſciat, aut ergo ſimul, aut
ſucceſſiue. Simul eſt impoſſibile, ſuc-
ceſſiue ſimiliter impoſſibile, quia in
ęternitate nõ eſt ſucceſſio, ergo nullo
modo. Item. Si põt plura ꝑſcire, ergo
cum maior ſit ꝑſcientia pluriũ ſaltẽ
extenſiue, & qđ põt eſſe maius poteſt
augeri, ergo diuina ꝑſcĩa põt augeri:
ſed vbi augmentũ, ibi mutatio, & va
riatio, ergo diuina ſcientia poteſt
mutari, & variari.

Fundamenta.

RESP. Dicendum, ꝙ cũ quærif,
18 vtrum deus poſſit plura ꝑſcire, vel ſci
re, aliter eſt iudicandũ de ꝑſcientia, q̃
de ſcĩa. Nã ſicut dici cõſueuit triplex
eſt dei cognitio, nõ quantũ ad diuer-
ſitatem cognitionum, ſed cognitorũ.
ſ. cognitio approbationis, intelligen
tiæ, & viſionis. Cognitio approbatio
nis eſt ſolũmodo de eis ad q̃ ſe exten-
dit beneplacitũ voluntatis, & hoc eſt
ſolũmodo de his, q̃ fiũt & bona ſunt,
& hæc abſque dubio põt eſſe pluriũ.
Cognitio vero intelligentiæ dř co-
gnitio qua deus cognoſcit omne poſ
ſibile, & ſibi, & alijs, & hac cognoſcit
deus infinita, & hæc nullo modo po
teſt eſſe plurium. Cognitio viſionis
eſt rerum quorum ab æterno fuit ꝑ-
uiſio, & hæc ſolum eſt eorum, q̃ ſunt,
vel fuerunt, vel erunt: & hæc cogni-
tio põt eſſe pluriũ, q̃ ſit, & quia eiuſ-
dem eſt hæc cognitio, cuiꝰ eſt ꝑſcien-
tia, præſcientia põt eſſe plurium. Cõ-
cedendum ergo, ꝙ quædam ſcĩa põt
eſſe plurium, quædam non. Et per
hoc patet rñſio ad obiecta de ſcĩa.

QVOD. n. obiicit, ꝙ ſcĩa dei eſt 19
infinitorum, & ꝙ nihil connotat cir
ca incomplexum. Dicendum, ꝙ hoc
verũ eſt de ſcĩa intelligentiæ: ſed nõ
eſt verum de ſcĩa viſionis. Quod aũt 20
obiicitur de ꝑſcĩa, concedendum eſt,
ꝙ põt eſſe plurium. Quod aũt obii- 21
citur ad oppoſitum, ꝙ ſi põt ſcire plu
ra, aut ſimul, aut non ſimul. Dicendũ
ꝙ ſimultas põt attẽdi dupliciter. Aut
quantum ad ſubſtantiam ꝑſcitorum,
ſiue cognitionem, ſic eſt verũ, quòd
ſimul, quia ab æterno ꝑſciuit quædã,
& ab ęterno potuit præſcire plura, &
potuit ꝑſciſſe. Si aũt conſideratur ſi-
multas quantum ad rõnem paucita-
tis, & pluralitatis: ſic eſt implicatio
oppoſitorũ, & ſic eſt ſenſus, ꝙ ſimul
pręſciat plura, & pauciora, & primo
ſenſu obiectio habet veritatem.

AD illud quod obiicitur ſi poteſt 22
plura ꝑſcire, quòd põt præſcĩa auge-
ri. Dicendum, quòd eſto quòd ꝑſcita
poſſint augeri, non tñ augetur præ-
ſcientia, quia vno & eodẽ pręſcit deꝰ,
& multa, & vnum, & plura, & pauca:
tamẽ quãuis præſcita poſſint eſſe plu
ra, non tamen poſſunt augeri, quia
augeri eſt de paucioribus fieri plu-
ra: ſed hæc poſſe eſſe plura, hẽt duas
cauſas veritatis, aut quia de paucio-
ribus poſſunt fieri plura, aut quia ab
initio potuerunt eſſe plura, & hoc
vltimo ſenſu eſt oratio vera. Et ideo
cum procedat a pluribus cauſis veri-
tatis ad vnam, facit ſophiſma ſecun-
dum conſequens.

COnſequenter eſt quęſtio de ſe- Artic. 2.
cundo articulo, ſcilicet de mo-
do diuinę cognitionis. Et circa
hoc quæruntur tria. Primo quæri-
tur, vtrum deus cognoſcat ſe, & alia
vniformiter. Secundo, vtrum co-
gnoſcat mutabilia immutabili-
ter. Tertio, vtrum cogno-
ſcat omnia præſen-
ter, vel prȩſen-
tialiter.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Deus cognoſcẽdo ſe, omnia alia a ſe intuetur: & cum eius cognitio ipſe met ſit deus, eodem modo cognoſc it ſe, atque alia.

Fundamenta.

QVOD cognoſcat ſe, & alia eodem modo, ſiue vniformiter, oſtẽditur ſic. Scientia dei eſt ſua eſſentia, & ſuũ ſcire eſt ſuum eſſe, ergo & modus cognoſcendi eſt modus eſſendi: ſed vn⁹ eſt modus eſſendi in deo eſſentialis: ergo & vnus modus cognoſcendi. Item. De⁹ ſeipſo, & non alio cognoſcit ſe, & ſeipſo, & non alio cognoſcit alia, ergo vna & eadem ratione cognoſcit ſe & alia: ſed modus cognoſcendi attenditur penes rõnem cognoſcendi: ergo ſi eſt eadẽ ratio cognoſcẽdi ſe & alia, & idem modus, & ſic &c. Item. Hoc ipſum vr̃ per impoſſibile, quia ſi alio modo cognoſcit ſe, alio modo creaturas: ergo cum cognoſcit ſe & creaturas, variatur in cognoſcendo: ergo apud deum eſt tranſmutatio, & viciſſitudinis obũbratio. Item. Si alio modo, tũc ego quęro, aut modus ille eſt creator, aut creatura. Non creatura, quia cognitio & modus cognoſcẽdi eſt æternus. Si creator, aut dicit quid pſonale, aut quid eſſentiale. Non perſonale, quia oĩs cognitio eſt cõis tribus: ergo dicit quid eſſentiale, ergo ſi alius, & alius modus, ergo alia, & alia eſſentia: ſed hoc eſt impoſſibile: ergo & primum.

Ariſto. 12 meth. 39.

Ad opp.

Contra. Deus cognoſcẽdo alia a ſe, cognoſcit per ideam, ſe aũt non cognoſcit per ideam: ergo ſi cognoſcere per ideam dicit modum cognitionis, & ſe non cognoſcit per ideam, patet ꝙ alio modo cognoſcẽdi, & ſic &c. Item. In cognitione qua cognoſcit ſe, idem eſt cognoſcens, & cognitũ, & rõ cognoſcẽdi: ſed in cognitione qua cognoſcit creaturã nõ eſt idem rõ cognoſcendi cũ cognito: ergo non idẽ modus. Item. Nihil eſt cõe creatori, & creaturæ, ſm rõnem eſſendi: ergo neq: ſm rõnem cognoſcendi: cum ergo aliud ſit eſſe creaturæ, q̃ creatoris, & alius modis eſſendi: ergo alia cognitione, & alio modo cognoſcitur quàm creator. Si ergo alio modo cognoſcitur a deo, & idẽ eſt creaturam cognoſci, & deum cognoſcere: ergo de⁹ alio modo cognoſcit ſe, & alia. Item. Omnis cognitio in qua cognitum eſt nobilius, præſentius, & intelligibilius, eſt cognitio nobilior. ſ. quantum ad rem, & modum. Quantũ ad rem, quia de re magis nobili. Quantum ad modũ, quia de re præſentiori. Sed in cognitione qua deus cognoſcit ſe, cognitũ eſt nobilius, pſentius, & intelligibilius, q̃ in cognitione creaturæ: ergo nobilior cognitio quãtũ ad rẽ, & modũ. 23

RESP. Dicendum, ꝙ eſt quædã cognitio quæ cauſatur, & ortum habet a cognoſcibili, & hęc qm̃ a cognoſcibili cauſatur, & dependet, variatur ſecundum exigentiam cognoſcibilis quantum ad rem, & modum. Eſt & alia cognitio, quæ ſecundũ rem idem eſt quod cognoſcens, & a cognoſcibili non cauſatur, nec depẽdet, & hęc accipit idẽtitatem quantum ad rem, & modum a parte cognoſcentis, non a parte cogniti. Qm̃ ergo diuina cognitio a rebus non pendet, nec cauſatur, ſed eſt idem quod deus, & de⁹ eadem eſſentia, & eodem modo ſe habẽs: ideo vna cognitione, & eodẽ modo cognoſcit deus ſe, & alia a ſe, quia per ſeipſum nullo modo variatum, nec diuerſificatum.

AD intelligentiam aũt obiectorũ notandum, ꝙ per reſpectum ad cognoſcentem cognitio eodem modo comparatur, & eodem modo eſt, quia ſm illã comparationem habet eſſe, & ſic ꝓcedunt primę rõnes oſtendentes ꝙ eodem modo cognoſcit ſe, & alia. Sed per reſpectum ad cognitũ, licet ſit eodem, tamen alio modo cõparatur: nam ad deum ſm rationẽ identitatis, ad creaturam ſm rationem diuerſitatis, & cauſalitatis: & ideo ad creaturã ſm ratione idean di, ad deum vero minime. & hoc probant rationes inductę ad ſecundam partem; quòd alio modo comparatur, & hoc modo ſunt concedendę. 24

Si ergo

Si ergo inferat,ꝙ alio modo,ſic ratio non valet, quia cognitio dei non recipit modum eſſendi,nec nobilitatē a cognito, & ſic patēt duo obiecta de idea,& diuerſitate.

25 A D illud quod obiicitur tertio, nihil eſt cōe creatori,& creaturę. Dicēdum quòd verū eſt de cōicato ſm eandem cōparationem:ſed ſm aliam & aliam,nihil ꝓhibet quòd aliquid ſit veritas creaturę,& ſimilitudo dei. ſimiliter,quòd aliquid ſit veritas dei & ſimilitudo creaturę:& qm̄ ratio cognoſcendi accipitur penes vtrūq; modum : ideo cognitio poteſt eſſe cōis.

26 A D illud quod obiicitur vltimo:dicendum , quòd tenet cum cognitio cauſatur a cognito : nō autem tenet, cum non cauſatur, ſicut in ꝓpoſito.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Deus mutabilia immutabiliter cognoſcit ex parte ſuæ cognitionis,licet cognita obiecta mutabilia exiſtant.

Fundamenta.

V T R V M Deus cognoſcat mutabilia immutabiliter. Et quòd ſic oſtēdit auctoritate Diony. de diu. nom. Cognoſcit deus oīa materialia immaterialiter, impartite partita , vniformiter multa , immutabiliter mutabilia . Item. Aug. 15. de trin. Eius ſcīa inadmiſcibilis eſt,& inuariabilis:ſed oē tale immutabile, ergo &c. Item. hocipſum oſtenditur rōne,quia quod nobilius eſt,deo attribuendū eſt: ſed nobilior eſt cognitio qua cognoſcitur res immutabiliter,q̄ qua cognoſcitur mutabiliter , ergo &c. Item. Quod eſt in aliquo,eſt in eo per modum eius , in quo eſt,& hoc verum eſt maxime in deo,in quo omne quod eſt,eſt ipſum, ſiue ipſe deus , ergo cum ſcientia rerum,& ipſę res cognitę ſint in deo,& ipſe ſit omnino immutabilis: ſunt ergo in deo immutabiliter . Item. Ad hoc eſt ratio Auguſtini ducens ad impoſſibile. Dei enim ſcire eſt ſuum eſſe,& ſcientia ſua,eſt ſua eſſentia. Si ergo ſciret mutabiliter,eſſet mutabilis,quod omnino in ipſo eſt impoſſibile . Item . Vbi eſt mutabilitas , ibi nulla eſt certitudo : ſi ergo deus ſciret res mutabiliter,ſciret incerte: ſed incertitudo eſt conditio dedecorans cognitionē: ergo non haberet dei cognitio perfectam nobilitatem.

Ariſ. 3. de ani. 4

Ad opp.

Contra . Cū res eſt præſens , ſcit deus eā eſſe ꝑſentem .& cum ꝑterita , ſcit eam eſſe ꝑteritam : & cum futura,ſcit eam eſſe futuram, non ꝑteritam: ergo vē ſicut nos cognoſcimus res mutabiliter,ita & deus cognoſcat. Item. Ad hoc quòd ſcīa ſit vera, neceſſe eſt ſcibile,& ſcientiā ꝓportionari,alioquin non eſt vera ſcīa, cum ergo mutabilis ad immutabile non ſit ꝓportio,ſed mutabilis ad mutabile : ergo deus non cognoſcit res mutabiles immutabiliter , ſed mutabiliter,alioqn non vere cognoſcit,vt videtur. Item. Quicquid ſcitur eſt verum , ergo qđ immutabiliter ſcitur,immutabiliter eſt verum:ſed res mutabiles non hn̄t veritatem immutabilem : ergo non pn̄t ſciri immutabiliter . Item. Quia res ſunt contingentes: ideo deum ꝑſcire futura contingentia eſt contingens, ſicut in ꝑcedentibus oſtenſum eſt:ergo quia res ſunt mutabiles,deū ſcire res mutabiles eſt mutabile,ergo mutabiliter cognoſcit deus mutabilia,aut ſi non eſt hoc verum, quæro quare non. Et iterum, quomodo poteſt illud intelligi , quòd rei mutabilis ſcit ſcientia immutabilis.

Ex Ariſt. 1. Poſter.

R E S P. Dicendum,quòd cum q̄ritur,vtrum deus ſciat res immutabiliter:hæc eſt duplex , quia hęc determinatio(immutabiliter)poteſt determinare actum ſciēdi dei, vel actū eſſendi rerum. Si actum ſciendi dei : ſic omnino verum eſt, quòd immutabiliter ſcit,quia circa eius actum,& cognitionem non cadit transmutatio,nec viciſſitudinis obumbratio . Si autem determinet actū eſſendi rerum, ſic falſum eſt de rebus mutabilibus,quia deus ſcit eas mutabiles,& nouit ipſarum mutabilitatem,& ſcit ſe habere nunc aliter quàm prius : ſed tn̄ nouit immutabiliter . Et ratio 27

Google

huius eſt: quoniam in eius cognitione nõ eſt receptio, non eſt ſucceſſio, nec eſt obliuio: & ideo quantumcũque res ſint mutabiles, ipſe non mutatur in cognoſcendo mutabilitatem earum. Et quãuis nullum ſit ſimile, poteſt tamen cogitari, ſi intelligatur, vel cogitetur oculus fixus in pariete, qui ſeipſo videat tranſeuntes ſine receptione, & vnico aſpectu oẽs videat, & oẽs motus ipſorum, quantũcumque res mutentur, tamẽ nec oculus mutatur, nec eius cognitio: & ſic eſt in deo. Exemplum autem ad hoc intelligendum poteſt ſumi a contrario ſic. Quia enim ſcĩa cauſata pendet a ſcibili, & non econuerſo: ideo poteſt eſſe mutatio circa ſciam ꝑ obliuionem, & errorem, & ſucceſſiuam conſiderationem, nulla facta mutatione in ſcibili. Sic contrario modo, quia ſcĩa diuina nõ pendet ex re ſcita, põt eſſe mutatio circa ſcibile nulla mutatione exiſtente in diuina ſcĩa, & tñ illa ſcĩa totum ſcit. Et per hoc patet reſponſio ad primum obiectum, de hoc quod ſcit fuiſſe, & eſſe: dicendum enim, quòd hoc dicit mutationem a parte ſcibilis non ſcientiæ.

28 AD illud quod obiicitur de proportione: dicendum, quòd in ſpecialibus conditionibus non oportet ꝓportionari etiam ſcientiam cauſatã, quia rei corporalis eſt ſcĩa ſpũalis: ſed ſufficit, quòd ſit proportio in ve-
29 ritate. AD illud quod obicitur, quòd quicquid ſcitur eſt verũ, ergo quod ſcitur immutabiliter, immutabiliter eſt verum: dicendũ, quòd hic eſt accidens. Quãuis enim ſcientia requirat veritatem in ſcito de rõne ſuę intentionis generalis, maxime ſcĩa reſpectu enunciabilis: tamen ſcĩa nõ ſemꝑ dicit conformitatẽ in immutabilitate, maxime diuina ſcĩa, quæ a ſcibili
30 non dependet. AD illud quod obiicit, quód futurum cõtingens non ꝓſcit deus neceſſario: dicendum, quód non eſt ſimile, tum ex parte actus ꝓſciẽdi, tum ex parte diſpoſitionis. Ex parte actus nõ eſt ſimile, quia ꝓſcire ſemper notat euẽtum rei: ſed ſcire non ſemꝑ connotat rei exiſtentiam: ſcit.n. deus quæ põt facere, & nunq̃ faciet. Præterea non eſt ſimile de diſpoſitionẽ, quia modus immutabilitatis reſpicit actum: ſed cõtingens reſpicit nõ tñ actum: ſed ordinationẽ ad futurum, & actus quidem diuinę cognitionis eſt immutabilis, & neceſſarius: ſed comparatio ad futurum contingens eſt contingens.

Cõtra hoc ꝙ dicit S. B. ꝙ actus diuinæ cognitionis eſt imutibilis, & neceſſari⁹ reſpectu ſuturi arguit Sco. diſ. 38

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Deus cognoſcit omnia præſenter cum omniũ ideas habeat, non tamen ſic quod cognoſcat omnia eſſe vera præſenter.

Fundamenta.

VTRUM Deus cognoſcat omnia ꝑñter. Et ꝙ ſic vr̃. 2. Pet. vlti. ſuper illud, mille anni, &c. gl. In agnitione diuinæ veritatis ꝑterita, & ꝑſentia, & futura ęqualiter ꝑſentia ſunt. Item. Aug. ſuꝑ Iohan. In veritate quæ manet præteritum, & futurum non inuenio: ſed ſolum præſens, & hoc incorruptum. Item. Quanto res eſt ꝑſentior, tanto cognitio eſt nobilior, quia hoc facit ad nobilitatem cognitionis: ſed deus oĩa cognoſcit nobiliſſime, ergo oia, q̃ cognoſcit, præſentiſſime cognoſcit. Item. Si non cognoſcit omnia pñter, ergo non cognoſcit oia ſimul, quôd ſi ſimul, tunc ergo in eodem (nunc) cognoſcit oia, & ita ꝑſenter. Si autem non cognoſcit ſimul, ergo vnũ poſt aliud: ſed in omni tali cognitione eſt tranſmutatio, ergo in cognitione dei caderet tranſmutatio, quod eſt omnino falſum, & impoſſibile. Contra.

Ad opp.

Præſcientia non eſt niſi futuri, & vt futurum eſt, ergo ſi deus cognoſcit oĩa præſenter, ergo nihil oino ꝑſcit: ſed pręſcit, ergo &c. Si tu dicas, quòd improprie dicitur præſcire. Contra. In pręſcia non ſunt niſi duo, ſcilicet ſciẽtia, & anteceſſio reſpectu cogniti: ſed conſtat, quòd in deo proprie eſt ſcĩa: conſtãs etiã eſt, quòd in ipſo ꝓprie eſt anteceſſio, quia ꝓprię antecedit deus oĩa alia, ergo reſponſio illa nulla eſt. Item. Omne præſens ſm ſtatum ſuæ ꝑſentialitatis eſt neceſſariũ,

1. Periħe.

ergo

Digitized by Google

ergo ſi deus oīa cognoſcit ꝑſenter, & ſemper præſenter, ergo oīa cognoſcit neceſſario: ſicut ergo qđ ꝑſens eſt nō poteſt non eſſe, ita ſi deus aliquid ꝑſcit, neceſſe eſt ꝑſciuiſſe, & ſi ꝑſciuit, erit: ergo neceſſe eſt eſſe. Item. Hoc oſtēditur ꝑ impoſſibile, quia ſi omnia cognoſceret, pręſenter, ergo plura ſimul, ergo ſimul ſe conuertit ad multa: ſed ſimplex ad quod ſe conuertit, totaliter ſe conuertit, ergo cum vnū intelligit, non pōt in alterum. Item. Si cognoſcit oīa ꝑſenter, ergo ſimul ſcit duo contradictorie oppoſita: ſed ꝗcquid ſcit eſt verū, ergo duo cōtradictorie oppoſita ſunt ſimul vera.

RESP. Dicendū, quòd cognoſcere oīa ꝑſenter dupliciter pōt intelligi. Aut ꝙ notetur ꝑſentialitas a parte cognitorū: & ſic eſt falſa, quia non cognoſcit oīa eſſe vera præſenter, & ſimul. Aut ita quòd notetur ꝑſentialitas a parte cognoſcentis, & ſic habet veritatē. Et ratio huius eſt, quia deus oīum ideas habet ꝑſentes, & ſimul, per quas cognoſcit res futuras ita certitudinaliter, ſicut ſi eſſent pręſentes. Et iterum, ſup oēs illas ſimul, & præſenter ſe conuertit, & ita ſimul, & ꝑſenter cognoſcit. Et iterum, præſens ſuæ cognitionis eſt ꝑſens ſimpliciſſimum, qđ circumplectitur omnia tpa. Ex his tribus rōnibus ſimul iunctis dī deus oīa ꝑſenter cognoſcere. Et rōnes iſtę ortum habent ex hoc, quòd ꝑſentialitas diuinę cognitionis, ꝗ quidē ęternitas eſt, eſt ſimplex, & īfinita. Quia ſimplex eſt, ideo ſemper præſens. Quia infinita, ideo ſunt ei oīa pręſentia. Et exemplum huius ponitur in præſentialitate dei quantum ad rerum exiſtentiam ſm quam deus totus eſt in vna: & ita eſt in vna, vt nihilominus ſit & in alia, & hoc eſt, quia ſimplex eſt, & infinitus: ideo deus iudicat aliquid eſſe futurum, ſed non futurum ſibi, & oīa ꝑſenter cognoſcit, & tñ nihilominus pręſcit.

ET ꝑ hoc patet primū, & ſcđm, qa ꝓcedunt ſm quód ꝑſentialitas eſt diſpoſitio rei cognitę in ſua natura, nō in cognitione diuina. Patet etiā tertium, quia hoc eſt ſimplex, & infinitum, & in vno multa cognoſcit, ideo ſimul ſupra multa ſe cōuertit. Quod obiicitur de oppoſitis, ſimiliter patet, quia quamuis cognoſcat oppoſita ſimul ex parte ſua, tamen ſcit vnum alteri eſſe incompoſſibile, & vnum ſcit alteri poſſe ſuccedere.

Hāc rōnē infirmat Scot. quia idea terminorū cauſat ſm illā notitiā, ꝗ nata eſt hrī ex terminis: ſed decipitur de idea ſubiecta, & de idea, ꝗ eſt ſimilitudo termini, puta Platonis. Idē. s. Th. 1. cōt. gēt. 67. 1. par. q. 14. ar. 13

Conatur Sco. hunc modū dicendi deſtruere diſtinct. 39. poſt rñſionē ad quità ibi circa iſtas ꝗſtiones.

QVID SIT PRAEDESTINATIO, ET IN quo differt a pręſcientia.

DISTINCTIO XL.

PRædeſtinatio vero de bonis ſalutaribus eſt, & de hominibus ſaluandis (vt enim ait Aug. in lib. de prædeſtinatione ſanctorū) prædeſtinatio eſt gratiæ præparatio, ꝗ ſine pręſcientia eſſe non pōt. Pōt aūt ſine prædeſtinatione eſſe præſcientia. Prædeſtinatione quippe Deus ea præſciuit, quę fuerat ipſe facturus: ſed pręſciuit Deus etiā quæ non eſſet ipſe facturus, id eſt omnia mala. Prędeſtinauit eos, quos elegit, reliquos vero reprobauit, id eſt, ad mortem æternam præſciuit peccaturos.

De ſciētia dei quātū ad ſpeciales affect9, ſ. de ꝑdeſtinatiōe, & reprobatione, Cap. 10. In To. 7.

An aliquis prędeſtinatorum poſſit damnari, vel reproborum ſaluari.

Prædeſtinatorum nullus videtur poſſe damnari, nec reproborū aliquis poſſe ſaluari. Vnde Aug. in lib. de correctione, & gratia. In Apocalypſi (inquit) dicitur, Tene quod habes, ne alius accipiat coronam tuam. Si alius non eſt accepturus, niſi iſte perdiderit, certus eſt electorum numerus, id eſt, non poteſt augeri, vel minui. Ad hoc autem obiiciunt quidam, nitentes probare numerum electorum

Cap. 13. In To. 7. Apo. 3.

Oppoſitio

poſſe augeri, & minui, ſic. Poſſet deus non apponere gratiam quibus apponit, & poſſent ſubtrahere quibus nō ſubtrahit: quod ſi faceret, vtique damnarētur: poſſent ergo damnari iſti, qui tamen ſaluabuntur. poſſet itaque minui electorum numerus: ita etiam poſſet augeri, quia poſſet apponi gratia quibus non apponitur, per quam ſaluarentur. Poſſent ergo ſaluari habita gratia, qui tamen ſine ea damnabuntur: poſſet itaque augeri numerus electorum.

Reſpōſio. Quibus reſpondemus ex ea ratione dictum eſſe, & verum eſſe numerum electorum non poſſe augeri, vel minui, quia non poteſt vtrunque ſimul eſſe, ſcilicet, vt aliquis ſaluetur, & non ſit prædeſtinatus, vel vt aliquis prædeſtinatus ſit, & damnetur. Intelligentia enim conditionis implicite veritatem facit in dicto, & impoſſibilitatem in vero. Si vero ſimpliciter intelligatur, impoſſibilitas non admittitur: vt cum dicitur, prędeſtinatus poteſt, vel non poteſt damnari, & reprobus poteſt ſaluari. In his enim, & huiuſmodi locutionibus, ex ratione dicti diiudicanda eſt ſententia dictionis. Alia nāque ſit intelligentia. ſi per coniunctionem hæc accipiantur dicta, atque ſi per diſiunctionem, vt ſupra cum de præſcientia agebatur, prætaxatum eſt. Si enim cum dicis: prædeſtinatus non poteſt damnari, intelligas ita, id eſt, non poteſt eſſe, vt prædeſtinatus ſit, & damnetur, verum dicis, quia coniunctim intelligis: falſum autem ſi diſiunctim, vt ſi intelligas iſtum non poſſe damnari quem dico prædeſtinatum, potuit enim non eſſe prædeſtinatus, & ita damnāretur.

Quomodo adhuc inſtant quæſtioni.

VERVNTAMEN adhuc inſtant, & ſecundū coniunctionem argumentādo ita procedunt, Non enim (inquiunt) poteſt eſſe, vt aliquis prædeſtinatus ſit, & damnetur. Vtrunq; iſtorū ſimul eſſe non poteſt: ſed alterum horum non poteſt non eſſe, ſcilicet quin iſte ſit prædeſtinatus (ab æterno enim prædeſtinatus eſt) & non poteſt modo eſſe prædeſtinatus. Cum ergo impoſſibile ſit ſimul vtrūque eſſe, & impoſſibile ſit alterum non eſſe, videtur non poſſe alterum eſſe, ſcilicet, vt damnetur. Quod ſi eſt, ergo non poteſt eſſe, vt non ſaluetur. In huius quæſtionis ſolutione, mallem alios audire, quàm docere: Dicimus tamen de præſcientia ſimilem poſſe moueri quæſtionem. Ideoque tam hic, quàm ibi, vnam facimus reſponſionem dicentes, determinandum fore illud cui innititur tota hæc quæſtio, ſcilicet impoſſibile eſt alterum iſtorum non eſſe, ſcilicet, quin iſte modo ſit prædeſtinatus: ab æterno enim iſte prędeſtinatus eſt. Diſtinguendum enim eſt cum ait. Iſte non poteſt modo non eſſe prędeſtinatus, vel non poteſt modo eſſe quin ſit prædeſtinatus: hoc enim coniunctim, vel diſiunctim intelligi poteſt. Non. n. poteſt eſſe vt ab æterno ſit prędeſtinatus,

Solutio in qua vellet magis audire, q̄ docere.

deſtinatus, & modo non ſit pdeſtinatus: nec poteſt eſſe ſimul vt ſit prædeſtinatus, & nõ ſit prędeſtinatus: ſed tamẽ potuit eſſe ab æterno φ non eſſet prędeſtinatus,& potuit ab æterno non eſſe prędeſtinatus. Et ſicut ab æterno Deus potuit eum non prædeſtinare, ita conceditur a quibuſdam quod & modo poteſt Deus eum non prædeſtinaſſe. Ab æterno ergo poteſt Deus non prædeſtinaſſe eum, ergo poteſt iſte non fuiſſe prædeſtinatus, ſi vero non fuiſſet prędeſtinatus, nec modo eſſet prædeſtinatus: ergo modo põt non eſſe prædeſtinatus, ita & de præſcientia & de præſcitis dicũt: quod in actionibus vel in operationibus Dei & hominum nullatenus concedũt. Ex quo enim aliquid factum eſt vel dictum, non concedunt quod poſſit non eſſe vel non fuiſſe, imo impoſſibile eſt non eſſe vel non fuiſſe, quod factum eſt vel dictum, referentes poſſibilitatem vel impoſſibilitatem ad naturam rei exiſtentis. Cum vero de preſciẽtia vel prædeſtinatione Dei agitur, poſſibilitas vel impoſſibilitas ad potentiam Dei refertur, quæ ſemper eadem fuit & eſt: quia prędeſtinatio,præſcientia,potentia,vnum in Deo eſt.

Quid ſit reprobatio Dei,& in quibus conſideretur, & quis ſit prædeſtinationis effectus

CVMQVE prædeſtinatio ſit gratiæ præparatio, ideſt, diuina electio qua elegit quos voluit ante mundi conſtitutionẽ (vt ait Apoſtolus) Reprobatio econuerſo intelligenda eſt præſcientia iniquitatis quorundam, & præparatio damnationis eorundem. Sicut enim prædeſtinationis effectus illa gratia eſt, qua in præſenti iuſtificamur, atque ad recte viuendum,& in bono perſeuerandum adiuuamur, & illa qua in futuro beatificamur: ita reprobatio Dei, qua ab æterno non eligendo quoſdam reprobauit ſecundũ duo cõſideratur: quorum alterum pręſcit & non præparat, ideſt, iniquitatem; alterum pręſcit & præparat, ſcilicet æternam pœnam. Vnde Aug. ad Proſperum & Hilarium. Hęc(inquit)regula inconcuſſe tenẽda eſt,peccatores in peccatis præſcitos eſſe, non præparatos, pœnam autem eſſe preparatam. Preparauit enim Deus, vt ait Augu. in lib. de bono perſeuerantiæ,in præſcientia ſua, quibus voluit bona ſua: & quibuſcunque donat,proculdubio ſe donaturum eſſe præſciuit. Prędarauit etiam Deus(vt ait Fulgentius) malis ignẽ æternum: illis vtique, quos iuſte præparauit ad luenda ſupplicia: nec tamẽ præparauit ad facienda peccata. Præparauit enim Deus quod diuina ęquitas redderet, non quod humana iniquitas admitteret. Non enim,ſicut præparauit ſanctos ad iuſtitiam percipiendam, ſic pręparauit iniquos ad iuſtitiam amittendam: quia prauitatis præparator nunquam fuit. Sicut ergo prædeſtinatio Dei proprie eſt pręſciẽtia, & pręparatio beneficiorum Dei, quibus certiſſime liberã tur quicunq; liberãtur, ita reprobatio Dei eſt præſciẽtia

Eph. 1

Hic dicit qs ſit pdeſtinatiõis effectus. Hic ſm q̃ cõſideret reprobatio. Hoc habetur i gloſſa ordinaria ad 8. cap. ad Rom. Ca. 17. in Tomo 7. Aug. in li. de bono pſeuerãtiæ. Cap. 14.

malitię in quibuſdam non definiendę,& preparatio pœnę non ter
minandę. Et ſicut prędeſtinationis effectus eſt gratię appoſitio,ita
reprobationis æternę quodammodo effectus eſſe videtur obdura-
Epiſt. 15 tio. Nec obdurat Deus, vt ait Aug. ad Sixtum, impartiendo ma-
Rom. 9 litiam, ſed non impartiendo gratiam,ſicut nec digni ſunt. Qui-
Lib. 1 bus enim non impartitur, nec digni ſunt, nec merentur, potius
Tomo 4. vt non impartiatur, hoc digni ſunt, hoc merentur. Vnde Apo-
ſtolus ait, Cuius vult miſeretur Deus,& quem vult indurat: mi-
ſericordiam appellans prędeſtinationem,& præcipue prædeſtina-
tionis effectum, ideſt, gratię appoſitionem: obdurationem vero
gratiæ priuationem. Non enim, vt ait Aug. ad Simplicianũ, in-
telligendum eſt quod Deus ita induret,quaſi quenquã peccare co-
gat: ſed tamen quibuſdam peccatoribus miſericordiam iuſtifica-
tionis ſuę non largitur,& ob hoc eos indurare dicitur, quia nõ eo-
rum miſeretur, non quia impellit vt peccent. Eorum autem non
miſeretur, quibus gratiam non prębendam eſſe æquitate occultiſ-
ſima,& ab humanis ſenſibus remotiſſima iudicat: quam non ape-
Rom. 11 rit, ſed miratur Apoſtolus dicens, O altitudo diuitiarum ſapien-
tiæ & ſcientiæ Dei.

De ſcientia Dei quãtum ad ſpeciales effectus ſ. de prędeſtinatione & reprobatione.

DISTINCTIO XL.

Prędeſtinatio vero eſt de bonis ſalutaribus &c.

Expoſi. HAEC eſt tertia pars in qua agit Magr̃ de diuina ſciẽtia contracta ad ſpirituales effectus. Et

Diuiſio. diuiditur hæc pars in duas partes. In prima agit de prædeſtinatione & reprobatione quantum ad cauſalitatem actiuam. In ſecunda inquirit, vtrum habeant cauſalitatẽ paſſiuam, vtrum videlicet ſint ex meritis noſtris, infra di. proxima. Si autem quęrimus meritum obdurationis &c. Prima pars habet duas. In prima agit de prædeſtinatione. In ſecunda de reprobatione, ibi. Cunque prædeſtinatio ſit præparatio gratiæ &c. Prima iterum pars diuiditur ĩ duas. In prima agit de prædeſtinationis q̃ditate. In ſecunda inquirit de eius neceſſitate, ibi. Prędeſtinatorum autem nullus videtur poſſe &c. In qua parte primo mouet dubitationem, & opponit, & deinde ſoluit. Deinde opponit contra reſpõſionem, & vltimo ſoluit, partes manifeſte apparent in litterã. Similiter, ſecunda pars diſtin. in qua agit Magiſter de reprobatione habet duas. In prima oñdit quid ſit, & quid connotat inquãtum præcognitio. In ſecunda vero, cuiꝰ eſt cauſa, ſiue qs ſit eius effectus, & hoc, ibi. Et ſicut prædeſtinationis effectus eſt gratiæ appoſitio.

Prędeſtinatio vero eſt de bonis ſalutaribus.

Dub. 1 Quęritur ergo quid intelligatĩ per bona ſalutaria. Si tu dicas ꝙ gratia, & gloria: ergo ſicut homo dicitĩ prædeſtinatus, ita gratia debet dici prædeſtinata. Reſpon. 2 Reſp. dicendũ ꝙ prima prædeſtinatio eſt præordinatio. In præordinatione autem tria concurrunt, quid ordinatur, & per quid, & ad quid. Primum eſt homo, ſecundum eſt gratia, tertium gloria. q̃m ille ſolus dicẽdus eſt prędeſtinatus, qui prędeſtinationẽ ordinatur: ideo patet ꝙ gratia & gloria non debet dici prædeſtinata: ſed homo ſolum qui prædeſtinatur ad ſalutem.

Et

Digitized by Google

Et de hominibubus ſaluandis.

Dub. 2 Videtur inſufficienter dicere.
Quia cum prędeſtinatio ſit præpara-
tio gratiæ, & gloriæ: ergo non tan-
tum eſt hominum: ſed etiam Angelo
Reſpon. rum. Reſp. dicendum ꝙ prædeſtina-
3 tio vno modo dicit præparationē bo
ni, & ſic conuenit hominibus, & An-
gelis, & etiam Chriſto. Alio modo di
cit præparationem boni, & liberatio
nē a malo, & ſic dr̄ prædeſtinatio pro
poſitum miſerendi, & ſic proprie eſt
hominum, & ſic accipit Magiſter hic.

Prædeſtinatio eſt gratię præparatio, quæ ſine præſcientia eſſe non poteſt.

Dub. 3 Videtur male dicere, quia præſcien
4 tia eſt malorū. Vnde præſciti dicūtur
mali: ſed prædeſtinatio bonorū: ergo
poteſt eſſe prædeſtinatio ſine pręſcien
tia, ſicut econuerſo. Si dicas mihi qđ
prædeſtinatio eſt ſpeciale: ſed præſciē
tia eſt commune, & ſpeciale, tunc quæ
ro, quare magis pręſciētia appropria
tur reprobationi quam prędeſtinatio
ni. AD hoc eſt vnus modus rñden
di, qđ quia prædeſtinatio addit, ideo
habuit nomen proprium, reprobatio
vero non: ideo retinuit nomen cōmu
ne. Sed quomodo habet illud verita-
tem, cum reprobatio ſit præſciētia, pe
Reſpon. nę cuius Deus eſt cauſa? Et ꝓpterea
eſt dicendū ꝙ nō tātum addit, quòd
ita diſtrahat. Nam prædeſtinatio dat
intelligere beneplacitum, ꝙ trahit ip
ſam in genus ſcientię practicæ ſimpli
citer, eo ꝙ beneplacitum eſt ſimplici-
ter, & abſolute reſpectu totius conno
tati: ſed nō ſic eſt de reprobatione, qꝛ
voluntas non eſt reſpectu mali culpę:
ſed reſpectu pœnæ. Eſt & conſequēs,
nō antecedens, & quaſi tracta, & pro
pter hoc quòd minus diſtrahit a rō-
ne ſcientiæ, retinuit ſibi nomen præ-
ſcientiæ.

Quibus reſpondemus ex ea rōne dictum eſſe &c.

Dub. 4 Videtur quòd non ſoluat propter
ſuam diſtinctionem ad quęſtionē de
augmento, quoniam demonſtrato ali
quo damnando verum eſt dicere, iſtū
poſſe ſaluari: ergo poteſt eſſe prædeſti
natus: ergo plures poſſunt eſſe prædi
ſtinati quā ſunt: ergo poteſt numerus
prædeſtinatorum augeri. Reſp. dicē- Reſpon.
dum ꝙ Magr̄ in hac prima reſponſio 5
ne principaliter rñdet ad quæſtionē
primam, vtrum prędeſtinatum ſit poſ
ſibile damnari, & bene ſ. per compoſi
tionem, & diuiſionem, & per iſtam ſo
lutionem patet aliquo modo reſpon-
ſio ad illud de augmento, ſed non ple
ne: ideo annectit ſolutionē ſequētem
quæ eſt explicatio huius in qua dr̄, ꝙ
aliquis non poteſt incipere eſſe pręde
ſtinatus, quamuis poſſit eſſe prædeſti
natus, quia hoc eſt dicere ꝙ ab ęterno
potuit. Et qm̄ augmentum dicit ma-
iorem numerum quam prius cū præ-
ſuppoſitione prioris & noua additio
ne: ideo patet ꝙ ex ſui rōne diſtinctio
nem & ſucceſſionē dicit in partibus.
Vnde ſi aliqs ſtatim cum eſt, eſſet ita
magnus quantus futurus eſt, non di-
ceretur augeri: ſed tamē potuiſſet eſſe
maior: ita in propoſito intelligendū.
Vel aliter ſolui poteſt per compoſitio
nem, & diuiſionē ſicut Magr̄ ſoluit:
pñt enim plures eſſe quod ſint: ergo
poteſt numerus augeri.

Intelligentia enim conditionis implicite veritatem facit in dicto, & impoſſibilitatē in vero.

Quæritur quomodo ſit intelligibi Dub. 5
le. Si enim idem nō eſt cauſa oppoſi-
torum, & conditio implicita facit ve-
ritatem, quomodo facit impoſſibilita
tem? Reſp. dicendum ꝙ Magr̄ vult di Reſpon.
cere quòd illud eſt falſum, demonſtra
to aliquo, iſtum damnari, vel ſaluari
eſt impoſſibile: ſed ſi addatur & impli
cetur conditio prędeſtinationis, facit
veritatem in dicto, & impoſſibilitatē
in vero, ideſt facit illud dictum cum
modo impoſſibilitatis eſſe verum, vt-
pote ſi dicatur, iſtum damnari & eſſe
prædeſtinatum ſimul, eſt impoſſibile:
ſiue iſtum ſaluari & non eſſe prędeſti
natum, eſt impoſſibile. Vel aliter pōt
dici ꝙ dictum falſum alicuius condi-
tionis implicite verum ſit: vt demon-
ſtrato reprobo iſtū ſaluari eſt falſum,

adde

adde conditionem prædeſtinationis, & fiet verum iſtum ſaluari,ſi eſt prædeſtinatus,eſt verum. Item. Eodẽ demonſtrato,iſtum damnari eſt verum, adde conditionem prædeſtinationis, & fiet impoſſibile,iſtũ damnari ſi eſt prædeſtinatus,eſt impoſſibile,& coniunctim intelligendo.

Ex quo enim aliquid factum eſt vel dictum,non cõcedunt quod illud poſſit non eſſe &c.

Dub.6. Videtur falſum:quia Chriſt⁹ dixit Petrum peccaturũ:ergo poſtquam dixit,fuit neceſſarium dixiſſe,& neceſſario ſequitur,ſi Chriſt⁹ dixit,hoc erit: quia da oppoſitum , & tunc ſequitur Chriſtum eſſe mẽtitum, quòd eſt impoſſibile:ergo videtur (cũ añs ſit neceſſarium) q̃ neceſſarium fuit Petrum negare. Reſpon. Dicendum quòd in dictione Chriſti duo ſunt.ſ.verbi prolatio,& aſſertio,& verbi prolatio ſimpliciter eſt prçterita , & neceſſaria, & ex illa non ſequiť conſequens,nõ.n. ſequiť · Xp̃s hoc dixit,ergo hoc erit, protulit enim hoc verbum:Ero ſimilis vobis mendax . Eſt iterum aſſertio,& illa ſequitur illuſtrationem diuinę præſcientię. Sicut ergo diuina p̃ſcientia eſt certa,& infallibilis cui nõ poteſt ſubeſſe falſum,& tamen aſpicit futurũ,& connotat circa ipſum veritatem:ideo nõ eſt neceſſarium Deum præſciſſe quòd præſciuit,quamuis ſit certum & infallibile. ita intelligendum de Chriſti aſſertione quòd certitudinem habet & infallibilitatẽ a diuina præſcientia:ſed tamen nõ eſt neceſſarium Chriſtum hoc aſſeruiſſe, & ideo ſi ponatur hoc non contingere, ponitur & Chriſtum nõ aſſeruiſſe, & ſic patet illud & conſimilia. In aſſertione enim Chriſti duo ſunt.ſ. actus mentis,& relatio ad futurum contingens,ſiue ordinatio, & quamuis vnũ ſit neceſſarium , reliquum tamen eſt contingens.

Sicut enim prædeſtinationis effectus illa gratia eſt qua in prçſenti iuſtificamur &c.

Dub.7 Ex hoc oſtenditur quòd prædeſtinatio ſit cauſa gratiæ'. Quærit ergo in quo genere cauſæ. Cũ enim ſit ſciẽtia,vr̃ dicere cauſam exemplarem. Et iterum,hoc non vr̃ ſufficere,qa exemplar nõ neceſſario infert exemplatũ, ſed præſcientia ponit. Et iterum,ſi eſt cauſa,aut vniuerſalis , aut particularis. Non vniuerſalis,quia tunc indigeret particulari alia adiuuante. Nõ particularis,quia tũc determinata eſſet ad vnũ effectum tãtum. Et iterũ, aut neceſſaria,aut contingens . Non neceſſaria,quoniam per voluntatem operatur. Non contingens, quia hæc eſt fallibilis & incerta. Reſpon. Reſp.dicendũ quod prædeſtinatio eſt cauſa gratię ſicut dicit,& tota cauſa: ſed non cauſa ſalutis vt excludatur cooperans & diſponens. Adiutores enim Chriſti ſum⁹,& nullus ſaluatur inuitus. Quod ergo quæritur,in quo gñe cauſę ſit,dicendum quòd prædeſtinatio claudit in ſe ſcientiam & beneplacitũ voluntatis,& diſpoſitionem voluntatis per quam placuit Deo nos ſaluare , q̃ eſt ſumma bonitas. Ratione primi,dicit cauſam in genere formæ,rõne ſecundi in genere efficientis, ratione tertij in genere finis. Quod quæritur,vtrũ neceſſaria,vel contingens, vniuerſalis,vel particularis . Dicendum quòd de omnibus iſtis modis cauſandi habet quod eſt perfectionis , non quod eſt imperfectionis. Nam de proprietate vniuerſalis habet extenſionẽ ad multa,de proprietate particularis,ſufficiẽtiam ad ſingula,de p̃prietate cauſæ neceſſariæ,immutabilitatẽ;de proprietate contingentis, habet arbitrij libertatem,quia poteſt facere,& poteſt non facere.Conditiones autem imperfectionis nõ habet, quia nec habet inſufficientiam,ſicut cauſa vniuerſalis, nec limitationem,ſicut cauſa particularis,nec ineuitabilitatem,ſicut cauſa neceſſaria,nec vertibilitatẽ ſicut cauſa contingens.

Prędeſtinationis effectus eſt gratiæ appoſitio.

Dub.8 Videtur male dicere,quia cauſa , & effectus ſunt correlatiua : cum ergo relatiua ſimul ſint natura , quandocũque eſt prædeſtinatio,eſt gratię appoſitio:

poſitio:ergo nullus eſt prædeſtinat⁹, niſi qui habet gratiam. Sed cõtra hoc eſt, quia prędeſtinatio eſt non entium ſicut dicit Aug. in libr. de fide ad Pe-

Reſpon. trum. Reſp. dicendum, quòd prædeſtinatio non ſemper eſt in actu cauſa, ſed in habitu: & ideo non oportet ꝙ reſpondeat effectus in actu, ſed in habitu. Vnde ex hoc patet quòd quæri conſueuit, vtrum prædeſtinatio aliud ponat in prædeſtinato, dicendum, ꝙ non neceſſario ponit aliud de præſenti, ſiue actu, quoniam multi ſunt prędeſtinati, qui non ſunt mali, & multi qui mali ſunt: ſed ponit aliud ſm habitum, ſiue de futuro, rõne cuius homo poteſt gaudere ſ. quia nomẽ eius ſcriptum eſt in cęlo, & cum illud poſitum erit, erit magnum, & illud erit ratio perſiſtendi in bono, & perueniendi ad magnum, & ſummum bonũ, & ĩõ hoc bonũ habituale præponendũ eſt gratiæ, quæ eſt ſm pñtẽ iuſtitiam.

Artic. 1 AD intelligẽtiam pręſentis diſt. tria principaliter quæruntur. Primo quæritur de prædeſtiſtatione. Secundo de electione. Tertio de reprobatione. Primus articulus duo habet, Primo enim quæritur de prædeſtinatione quantum ad entitatem. Secundo quantum ad neceſſitatem. De entitate autem duo quęruntur. Primo quæritur verum prædeſtinatio ſit quid æternum, aut temporale. Secundo quid ſit prædeſtinatio ſecundum rem.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO,

Prædeſtinatio cum importet ex principali ſignificato diuinam eſſentiam, & ex connotato gratiam & gloriam, creaturamque ſaluãdam cũ anteceſſione vni⁹ ad alterum, talis vero anteceſſio ſit æterna, ipſa quoque dicitur quid æternum.

Fundamenta. QVOD ꝑdeſtinatio ſit qd æternum videtur. Quod eſt ante mundi conſtitutionem eſt qd æternum, ꝑdeſtinatio eſt huiuſmodi, qa ꝑdeſtinatio eſt electio. Ephe. j. Elegit nos ante mundi conſtitutionem: ergo &c. Item. Prædeſtinatio eſt pręſcientia bñficiorũ: ſed quicquid Deus ꝑſcit, æternaliter ꝑſcit, ergo cũ oĩs ꝑſciẽtia ſit ęterna, & omnis ꝑdeſtinatio eſt ſcientia, omnis prædeſtinatio eſt æterna. Item. Prędeſtinatio eſt propoſitum miſerẽdi: ſed propoſitum eſt qd proponentis ꝓcedens res quæ proponuntur: ergo cũ ſit propoſitum Dei, & Deus æternaliter proponit, patet &c. Item. De rõne ſui noĩs ꝑdeſtinatio dicit ꝓceſſionem, ſiue anteceſſionem: ſed non niſi ꝑdeſtinantis ad ꝑdeſtinatum: ſed prędeſtinans eſt ęternum: ergo dicit ordinẽ, & anteceſſionem æterni ad tẽporale. ſed anteceſſio illa eſt ęterna: ergo &c. Contra. Prædeſtinatio importat relationem ad ꝑdeſtinatũ: ſed omnis relatio ponit reſpectum verum, vel in vtroque extremorũ, vel ſaltem in altero: ſed ꝑdeſtinatio non poteſt verum reſpectum ponere in prædeſtinante: ergo ponit reſpectum verum in ꝑdeſtinato: ſed verus reſpectus non fundatur niſi ſupra qd creatum, & temporale. Itẽ. Prædeſtinatio importat actionem, & omni actioni rñdet paſſio. cũ ergo actio, & paſſio non ſint in eodẽ, quia non eſt idem prædeſtinãs & prædeſtinatus, neceſſe eſt quòd ſit in alio: ſed aliud nõ eſt niſi qd temporale & creatum: ergo ꝑdeſtinatio importat qd temporale, & creatum: ergo nõ eſt ęterna. Item. Prædeſtinatio importat ordinem prædeſtinantis ad prædeſtinatum, aut ergo ſm eſſe quod habet in deo, aut ſm eſſe quod habet in proprio gñe. Non ſm eſſe quod habet in Deo, quia ſic eſt Deus, & non ſequitur Deũ: ergo ſm eſſe ꝙ habet in proprio gñe: ſed eſſe ꝙ habet in proprio gñe eſt quid temporale, & creatum: ergo, & ꝑdeſtinatio ſimiliter, & ſic &c. Itẽ. Omnis actus diuinus qui non reflectitur ſupra eſſentiam, vel perſonã, tranſit extra, & omnis actus tranſiens extra ex tempore dicitur de Deo: cũ ergo ꝑdeſtinatio non tranſeat in perſonam, vel eſſentiam, ſed extra: ergo eſt temporalis. Item. Prædeſtinatio eſt ꝑparatio: ſed nihil dĩ ꝑparari antequam

Ad opp.

quam

Digitized by Google

quam incipiat aliquid fieri ſm prin-
cipia intrinſeca: artifex enim non dici
tur p̄parare domum ante ligna, & la-
pides ſola cogitatione: ergo neceſſe
eſt ꝙ ponatur in re.
10 RESP. Dicendum ꝙ in p̄deſtina
tione non ſunt niſi duo ſ. connotatũ,
& principale ſignificatum. Significa
tum principale eſt diuina eſſentia, cõ
notatum vero eſt creatura, vt gratia,
& gloria, & perſona ſaluanda, &
hęc duo importat p̄deſtinatio cũ or-
dine anteceſſionis vnius ad alterum
rõne p̄poſitionis. qm̃ ergo ſignificatũ
principale eſt æternum, ita prędeſtina
tio eſt quid ęternum. Rurſus, qm̃ im-
portat anteceſſionẽ ſignificati ad con
notatum, & illa anteceſſio eſt ab ęter-
no: ergo p̄deſtinatio eſt qd æternum,
& ab æterno, & concedendæ ſunt ra-
tiones ad hoc.
11 AD illud quod obiicitur de rela-
tione, dicendum ꝙ res, ſiue relatio po
teſt ſignificari in Deo dupliciter, vel
reſpectu exiſtẽtis in actu, vel reſpectu
exiſtentis in potentia futuri, aliquan-
do in actu: & quando eſt reſpectu exi
ſtentis in actu, tunc neceſſe eſt qđ rñ-
deat verus reſpectus, quando vero re-
ſpectu exiſtentis in potentia, ſufficit
ꝙ reſpondeat in potentia, & talis fun
datur ſupra ens in potentia: & ideo
12 actu nihil ponit niſi Deum. AD il-
lud ꝙ obiicitur de actione, dicẽdum,
quòd eſt actio ſm rem, & eſt actio ſe-
cundum modum. Actioni ſm rẽ quę
eſt principium efficiens aliquid, rñdet
paſſio differens ſecundũ rem, vt crea-
tioni creatio, actioni paſſio. Actioni
vero ſm modum non rñdet niſi paſ-
ſio ſm modum differens, vt cognitio
ni actioni ipſius Dei, rñdet ipſum co-
gnoſci, & hoc quidem realiter nõ eſt
aliud ſm modum. qm̃ ergo p̄deſtina-
tio non importat niſi p̄cognitionem,
ſiue actiue. ſiue paſſiue: ideo eſt quid
ęternum, & nõ eſt aliud quam Deus.
13 Ad illud ꝙ obiicitur de ordine. dicẽ-
dum, ꝙ eſt ordo ſm nobilitatem, & ſe
cundum durationem, & ordo ſm no
bilitatem ponit extrema ſimul: ordo
vero ſm durationem eo ipſo quòd or
do eſt, ponit extrema nõ eſſe ſimul, &
ſm rõnem antecedendi ordo ſimul
eſt cum antecedente, ſiue cum præce-
dente, ſimiliter ſm rationẽ ſubſequẽ-
di ſimul eſt cum ſubſequẽte. Quoniã
ergo p̄deſtinatio importat ordinẽ ſe-
cundũ rationem p̄cedendi: ideo æter-
na eſt, quamuis ſit reſpectu tempora-
lis: quoniam non eſt ſimul cum illo:
ſed antecedit. AD illud ꝙ obiicitur 14
ꝙ prædeſtinatio tranſit extra, dicẽdũ
quòd tranſire extra eſt dupliciter, aut
in aliquid quod eſt extra, aut in aliqđ
ꝙ eſt intra: ſed erit extra. Primo mo-
do connotat aliud in actu, & dicit qđ
temporale, vt creare, & conſeruare, ſe
cundo modo non vt prædeſtinare.
AD illud quod obiicitur de præpa- 15
ratione, ꝙ antecedit ſm principia ex
trinſeca, non ſecundũ cauſam efficien
tem, dicendum, quòd quædam eſt cau
ſa efficiens, quæ operatur ſm materiã
pręiacentem, & iſta quidem, quia alio
indiget non dicitur præparare quan
do ſolum vult, & diſponit intus: ſed
quãdo materiam aptat exterius. Quę
dam eſt cauſa efficiens, quæ nullo in-
diget ad operandum: ſed ſtatim cum
vult operatur, & in tali p̄paratiõe nõ
eſt aliud quam diſponere, & propo-
nere, & talis eſt Deus, quia nullo alio
indiget a ſe ad operandum.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Prædeſtinatio importat eſſentiã diuinã vt cauſam gratię & gloriæ: ſcientiam diuinã, voluntatem, & potentiam diuinam: & cum talis cauſalitas tribuat voluntati, principalius eſt in genere voluntatis.

QVID ſit prædeſtinatio Ad opp.
vtrum ſ. Dei ſciẽtia, vel
voluntas. Et ſuppoſito
quòd dicat aliquid ꝙ ſit
in vtroque gñe: eſt enim
(ſicut dicit Aug.) p̄ſcientia bñficiorũ
& ꝓpoſitum miſerendi, quæritur ꝙ
iſtorum importet principalius, & per
modum complementi. Quod impor
tet ſciẽtiã, videtur, quia compoſitum
trahit ſignificatum a componentibꝰ:
ſed deſtinatio cũ dicatur & miſſio, &
ordi-

ordinatio in rõne prędeſtinationis ac
cipitur vt ordinatio. Nam (ſicut di-
cit Aug.) ꝑdeſtinare idem eſt quod ꝓ
ordinare: ſed artifex licet volens, &
ſciens ꝓordinet, non tamẽ ordinat in
quantum volens, ſed inquantũ ſciens
ergo &c. Item, ſcientia non diuiditur
ſm rõnem accipiendi in virtutes, vel
in ea quę ſunt voluntatis: ſed in ea q̃
ſunt cognitionis. Sed nos diuidimus
diuinam ſcientiam in ꝑdeſtinationẽ,
& reprobationem: ergo ꝑdeſtinatio.
ſecundum ꝙ huiuſmodi ad ſcientiam
Fundamenta. ſpectat. Contra. Prædeſtinatio eſt cau
ſa gratię, & glorię: ſed gratia, & glo-
ria immediate ſunt a voluntate: ergo
ꝑdeſtinatio de ſe dicit quid in genere
voluntatis. Si dicas ꝙ ex vi noĩs nõ
importat illam cauſalitatem. Contra.
Eſto quod Deus ꝑſciret aliquem habi
turum gratiam, & gloriam aliunde q̃
ab ipſo, non diceretur ꝑdeſtinare: er-
go de ſe dicit cauſalitatem. Item, præ
deſtinatio importat ſcientiam, & vo-
luntatem: ſed quotiens hęc duo in ali
quo importantur, voluntas ſe habet
per modum conſequentis, & addẽtis
ad ſcientiam: ſed quod conſequitur,
& addit, ſe habet per modum differen
tiæ, & complementi; & a tali eſt res de
nominanda: videtur, ergo ꝙ comple
tius importet volũtatem, & ita ꝙ ma-
le ſituet Magiſter.

16 RESP. Dicendum, quod cũ pręde-
ſtinatio ſignificet diuinã eſſentiam
vt cauſam gratiæ, & glorię, & hoc ſm
ordinatam diſtributionem gratię, &
glorię, quantum eſt de ſe, non enim
importat ſcientiam, ſed etiam volun-
tatem, & potentiam. ſed quoniam cau
ſalitas gratię, & glorię attribuitur ꝓ-
prie voluntati vt efficienti: ſed ſcien-
tię vt diſponenti, & potentię vt exe-
quẽti: iõ & ſi ꝑdeſtinatio importet il-
la tria, tñ principalius eſt in gñe volũ
tatis: & ideo ab Augu. diffinitur ꝑde
ſtinatio per illa tria. Primo per illud
ꝙ reſpicit potentiam, in libr. de fide
ad Petrũ. Prędeſtinatio eſt gratuita
17 donationis ꝑparatio. Secundo per il
lud quod reſpicit ſcientiam, in lib. de
bono perſeuerantię. Prędeſtinatio eſt
ꝑſcientia beneficiorum Dei. Tertio ꝑ
illud ꝙ reſpicit voluntatẽ, & propriiſ
ſime, in lib. de ꝑdeſtinatione ſancto-
rum. Prędeſtinatio (inquit) ibi eſt
propoſitum miſerendi.

AD illud ergo quod obiicitur qđ 18
dicit ordinẽ, dicẽdum, quod eſt ordo
duplex. Vnꝰ diſpoſitio rerum in vni
uerſo, & hic appropriatur ſcientię.
Alius directio in finem, & hic appro
priatur bonitati, ſiue volũtati, & hoc
modo eſt de rõne ꝑdeſtinationis. Ad 19
illud quod obiicitur, quod eſt pars ꝓ-
ſcientię, dicendum, quod quemadmo
dum fides & prudentia ſunt in gene-
re cognitionis, tamẽ addũt ſupra co
gnitionem aliquid quod diſtrahit in
genus virtutis, quod reſpicit volunta
tem, per hunc modum & in propoſi-
to eſt intelligendũ, Et qm̃ ſcientia nõ
tãtum accipitur pro ſimplici noticia,
ſed etiam vt frequenter, pro practica,
& hoc modo complectitur ſciẽtiam
cum voluntate, & Magr̃ ſic accipit ge
neralitter ideo enumerat ꝑdeſtinatio
nem inter ea quę ſunt ſcientiæ. Volũt
tñ aliqui dicere, quod principaliꝰ eſt
in genere ſcientię, eo ꝙ in rõne ꝑde-
ſtinationis cadit ſcientia in recto: ſed
voluntas in obliquo. Eſt. n. ꝑdeſtina-
tio ſcĩa beneplaciti. Vterq; modꝰ dicẽ
di ſatis eſt ꝓbabilis: ſed primꝰ magis.

Artic. 2. SEcundo quantum ad hũc primũ
articulum quęritur de neceſſita-
te ꝑdeſtinationis. Et circa hoc q̃
runtur duo. Primo, vtrum inferat ne
ceſſitatem ſalutis li. ar. Secundo, vtrũ
inferat certitudinem in euentu.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Prędeſtinatio importat rationẽ
ꝑſcientię, & rationem cauſæ nõ
tamen totalis, quia ad effectum
ſuum concurrit liberum arbi-
trium: ideo tũ ratione cauſæ, li
bere cauſantis, & concauſæ libe
re cooperantis, ſaluti non impo
nit neceſſitatem.

Ad opp. QVOD inferat neceſſita
tem oſtenditur ſic. Oĩs
cauſa q̃ neceſſaria eſt i
ſe, & neceſſario ponit
effectũ, infert ſimplici-
ter

ter neceſſitatem effectui: ſed p̄deſtina
tio reſpectu ſalutis eſt huiuſmodi: er-
go &c. Minor patet. Prędeſtinatio e-
nim, cum ſit Deus in ſe, dicit qd neceſ
ſarium, & iterum neceſſario infert ef-
fectum, quia neceſſario ſequitur, ſi eſt
p̄deſtinatus, ſaluabitur. ergo &c. Item
omnis cauſa quę nullo modo poteſt
caſſari, neceſſitatem ponit circa p̄du-
ctionem effectus, nam cauſa dr̃ caſſari
cũ nullũ ponit effectum: ſed p̄deſtina
tio nullo modo pōt caſſari: ergo p̄de-
ſtinatio ponit neceſſitatem. Item, quo
tieſcunque duę cauſę cõcurrũt ad ali-
quem effectũ, quas impoſſibile eſt di-
ſcordare, ſi vna eſt immutabilis, neceſ
ſe eſt alterã eſſe immutabilẽ, & effectũ
ꝑ coſequens. hęc manifeſta eſt per ſe,
nã ſi altera eſt mutabilis reliqua exi-
ſtente immutabili, poſſibile eſt eas di
ſcordare: ſed impoſſibile eſt ꝙ p̄de-
ſtinatio, & lib. ar. diſcordent, ergo
cum prædeſtinatio ſit cauſa immuta
bilis, neceſſe eſt ꝙ lib. ar. ſit immuta
bile: & ſimiliter cũ totũ ſit immuta-
bile, reſtat ergo ꝙ neceſſitatẽ imponit
prædeſtinatio lib. arb. & ſaluti. Itẽ,
vr̃ ꝙ prædeſtinatus nullo modo poſ-
ſit damnari, & ſi hoc, tunc neceſ-
ſario ſaluatur, & oſtendiť hac rõne.
iſta duo cõuertunť, eſſe p̄ſcitũ, & dã-
nari: eſſe prædeſtinatũ, & ſaluari: ſed
prædeſtinatus non poteſt eſſe p̄ſci-
tus, ergo non poteſt damnari. Proba
tio medię. Quãdo aliqua duo ſic ſe
habent ꝙ impoſſibile eſt vnum alte-
ri ſuccedere, nec poſſunt ſimul ineſ-
ſe, ſi alterum ineſt, impoſſibile eſt reli
quum ineſſe: ſed eſſe prædeſtinatũ,
& eſſe præſcitum ſic ſe habent, ꝙ im-
poſſibile eſt ſimul ineſſe eidẽ, impoſ-
ſibile etiã alterũ alteri ſuccedere. ſ. ꝙ
homo primo ſit prædeſtinatus, & po
ſtea præſcitus: ergo cum eſt prædeſti
natus nullo modo poteſt eſſe præſci-
tus: ergo &c. Item, de omni qđ æter
num eſt, cum non eſt, impoſſibile eſt
eſſe: qa impoſſibile eſt quòd non ens
ſit æternum: ſed præſcitus ſi eſt, ętcr
naliter eſt præſcitus: ergo illum qui
non eſt præſcitus, impoſſibile eſt eſſe
p̄ſcitum: ſed p̄deſtinatus nõ eſt p̄ſci-
tus: ergo &c. Item, de eo quod non
eſt, idem eſt dicere, hoc poſſe eſſe, &
poſſe incipere eſſe: ſed præſcitum eſt
quid non ens reſpectu p̄deſtinati, er-
go idem eſt dicere p̄deſtinatum poſſe
eſſe p̄ſcitũ, quod poſſe incipere p̄ſci-
ri, ſiue dãnari: ſed nõ pōt incipere eſ-
ſe p̄ſcitus, ergo &c. Contra. Prędeſtinatio diuina nullum facit indigne Fundamenta.
ſaluari, ergo cum dignitas in ſaluã-
do reſpiciat meritũ, & meritũ, liberũ
arb. ergo p̄deſtinatio non tollit arbi
trij libertatem ſm̃ ꝙ lib. arb ergo nõ
imponit neceſſitatem. Item, p̄deſtina
tio nihil aufert libero arb. ſed tm̃ po
nit in eo gratiã: ſed gratia nullã in-
fert libero arb. neceſſitatẽ: ergo cum
ſalus pẽdeat ex lib. ar. patet &c. Itẽ,
ſi p̄deſtinatio imponit neceſſitatẽ, er
go cũ in oĩ caſu cõtingẽte neceſſe eſt
eum qui p̄deſtinatus eſt ſaluari: ergo
fruſtra laborat aliqs benefacere: qa
ſiue faciat bonũ ſiue malũ, neceſſe eſt
eum ſaluari. Itẽ, nullus laudatur in
eo quod neceſſitatis eſt, neque vitupe Ariſt.
ratur: ſi ergo neceſſe eſt p̄deſtinatum
ſaluari, & p̄ſcitũ dãnari, neque præde
ſtinatus laudãdus eſt ſi ſaluatur, ne-
que præſcitus vituperandus ſi dam-
natur: quod eſt contra ſtatum glo-
riæ & penę.

RESP. Dicendum quòd p̄deſti 20
natio nõ infert neceſſitatẽ ſaluti, nec
infert neceſſitatem libero arb. qm̃ p̄-
deſtinatio nõ eſt cauſa ſalutis, niſi in
cludendo merita, & ita ſaluando lib.
arb. Ad intelligentiã autẽ obiectorũ 21
notandũ, ꝙ p̄deſtinatio duo impor-
tat, & rõnẽ pręſcientiæ, & rõnẽ cau-
ſę. Inquantũ dicit rõnẽ cauſę, nõ ne-
ceſſario ponit effectũ, qa nõ eſt cau-
ſa per neceſſitatẽ, ſed per voluntatẽ:
& iterũ, non eſt tota cauſa, ſed cũ alia
cauſa contingente. ſ. cum lib. arb. Et 22
regula eſt, qđ quotieſcunque effectus
pendet ex cauſa neceſſaria, & variabi
li, a neceſſaria tanquã ab vniuerſali, a
variabili tanquã a particulari deno-
minantur a variabili: quia deno-
minatio eſt a cauſa particulari, & effe
ctus qui dependet a cauſa cõtingen-
te eſt contingens, & p̄ter rõnẽ cauſę,
importat rõnẽ pręſcientiæ, & p̄ſcien-
tia quidẽ totũ includit in cognitio-
ne, quia lib. arb. & eius cooperatio-
nem, & vertibilitatem, & totum. Et
præ-

præterea non eſt niſi veri, & etiã de
vero cõtingente eſt infallibilis, ſicut
ſupra mõſtratum eſt in quæſtione de
p̄ſcientia: iõ p̄deſtinatio infert ſalu-
tem, & nõ põt caſſari, nec diſcordare
a lib. arb. & quia præſcientia nullam
imponit necesſitatem conſequenti,
ſed ſolum cõſequentiæ, ſimiliter nec
prædeſtinatio.

Ex hoc patent prima obiecta de ne
ceſſitate inferendi, impoſſibilitate caſ
ſandi, impoſſibilitate diſcordandi:
hæc enim omnia dicunt neceſſitatem
conſequentię ſolum, quia inſunt p̄-
deſtinationi nõ p rõnẽ cauſalitatis,
ſed præcognitionis, quæ eſt cõcors,
certa, & infallibilis. Concors, q̃a p̄-
ſcientia, ſiue p̄cognitio vera. Qui
enim cognoſcit vere, cognoſcit rem
p̄ñtem eſſe ſicut eſt, & futurã ſic eue-
24 nire ſicut eueniet. Eſt. n. veritas adæ-
quatio rei ad intellectũ. Eſt iterũ cer
ta: quia independens, quia nullo mo
do pendet ex præcognito: non. n. ſe
cundum eius exiſtentiam cognoſcit,
ſed ſm exigentiam luminis, & clari-
tatis ęternæ, in qua nulla cadit dubie
tas, ſed certitudo ſumma: & iõ oĩ-
bus æqualiter certa eſt. Eſt iterum in
fallibilis: quĩ eſt totũ poſſe p̄ſciri cir-
cumplectens: & iõ in nullo põt falli,
nec circũueniri. Et eſt exemplũ Boe.
in libr. de conſo. quòd ſi aliquis aſpi
ſceret de loco eminenti circũiacentẽ
regionẽ vbi eſt multitudo viarũ, quas
oẽs ſimul & vno aſpectu videret am
bulans per locũ ſuum, quãuis poſſit
per diuerſas vias ire, nõ tñ poſſet vi-
ſum eius latere, pro eo quod nullam
viam poſſet ire, quã ille nõ videret.
ſi ergo intelligatur vnꝰ eſſe viſus qui
poſſet oẽs vias præuidere, & totũ poſ-
ſe euntis, nullo modo quis eum p̄ue
nientem circũuenire poſſet: & talis
eſt aſpectus diuinæ p̄ſciẽtiæ, quia ab
ęterno cognouit quod cogitare pote
ramus, vel velle: & ſimul cũ hoc vi-
dit in quam partem noſtra voluntas,
& operatio inclinantur: & quia to-
tum poſſe, & velle, & agere comple-
ctitur: ideo non poteſt falli & quia
prædeſtinatio claudit præſcientiam,
hinc eſt quod concordat cum libero
arbitrio, & non poteſt diſcordare,
& non poteſt caſſari: neceſſario in-
fert ſalutem, ſed non neceſſario effi-
cit. AD illud quod quæritur, vtrum 25
prædeſtinatus poſſit damnari: di-
cendum, quòd ſic ſine diſtinctione,
q̃a quãuis hæc poſſit diſtingui de re,
vel dicto, p̄deſtinatũ damnari eſt poſ
ſibile, ſicut hæc, albũ poſſibile eſt eſſe
nigrum: hęc tñ non eſt diſtinguen-
da ſm artem: p̄deſtinatus poteſt dam
nari, ſicut nec hæc, homo albus põt
eſſe niger. Non enim poteſt eſſe de di
cto, cum non ſit dictum. Propter qđ
intelligendum, quòd iſta habet tres 26
cauſas veritatis, p̄deſtinatus põt dã-
nari: ſicut hęc, p̄deſtinatus põt eſſe
p̄ſcitus. Aut quia forma p̄dicati põt
ineſſe ſubiecto cum forma implicata,
vel poſt formã implicatã, vel ſine for
ma implicata: quocũque enim modo
p̄dicatum poſſit ineſſe, iudicanda eſt
locutio ſimpliciter vera. Et dico ꝙ in
tertio ſenſu locutio eſt vera, p̄deſtina
tus põt eſſe p̄ſcitus: p̄deſtinatus enim
põt nõ eſſe p̄deſtinatus, & neceſſe eſt
oẽm hominẽ eſſe p̄deſtinatum, vel p̄-
ſcitum, & iõ ſequitur quòd poſſit eſſe
p̄ſcitus. & hoc quidem neceſſarium
eſt poni, nam fides dicit, & rõ, ſequi-
tur: ergo ſi eſt p̄deſtinatus, ſaluabi-
tur. Rurſus fides dicit & rõ, quia iſtũ
ſaluari eſt contingens: & qui diceret
contrariũ & aſſereret, reſpuẽdus eſ-
ſet ſm omnium iudiciũ certũ. Et ite-
rum, ars dicit, quod ſi cõſequens eſt
contingens, impoſſibile eſt antecedẽs
eſſe neceſſarium, & hoc ſupra proba
tum eſt per tres regulas, & q̃ diceret
huius contrarium, totã artem ſyllo-
gilticam deſtrueret, cuius vis illatio-
nis eſt, vt oppoſitum cõſequentis nõ
poſſit ſtare cũ antecedente. Certũ eſt 27
autem ꝙ oppoſitũ contingentis ſtat
cum neceſſario: iſtum ergo eſſe p̄de-
ſtinatum non eſt neceſſarium, & eſt
neceſſarium, vel contingens, vel im
poſſibile: & non eſt impoſſibile, vel
neceſſarium: ergo eſt contingens, &
contingens poteſt non eſſe: ergo iſte
qui eſt p̄deſtinatus, põt non eſſe p̄de-
ſtinatus. Et hoc quidem credo quòd
neceſſe ſit poni: hoc tamen difficile
eſt intelligi. Põt tñ ſic capi, ſi p̄ſup-
ponamus quattuor vera. Primũ eſt
quod

quòd præſens diuinæ æternitatis cir
cumplectitur oē tempus idem, & vni
forme, & hoc dicit Anſel. in lib. de cō
cordia ꝑſciētiæ, & lib. ar. quod ſicut
pñs tempus circūplectitur oē locum,
& omne quod in loco eſt, ita pñs ęter
nitatis oē tempus, & hoc neceſſariū
eſt poni, quamuis nō poſſumus hoc
plene intelligere. Videmus enim ei⁹
oppoſitū eſſe falſum, & impoſſibile:
quia ſi hoc non eſſet, tunc mutaretur
pñs diuinæ æternitatis. Secundū eſt
illud, quod Deus vno & eodē cogno
ſcit omnia: ita quod eſt vnica Dei co
gnitio qua cognoſcit hoc, & qua co
gnoſcit eius oppoſitum, & hoc ſupra
probatum eſt auctoritate, & rōne, nō
ſolum quantum ad illud per qđ co-
gnoſcitur, ſed etiam quantū ad actū
diuinę cognitionis. Tertium eſt, ꝙ
cum dicimus diuinam cognitionem,
vel voluntatem ordinari ad hoc co-
gnoſcibile & ad aliud, non ponit or
do, vel reſpectus in Deo actu, ſed ſo-
lum ex parte rei createę vel cognitę, &
ille quidem (ſicut ꝓuiſum eſt) nō po
nitur in actu, ſed in habitu, nec de
pñti, ſed de futuro. Quartum eſt, ꝙ
futurū ſub rōne futuri quod ponitur
ſemel eſſe verū, ponitur ſemper fuiſſe
verū, & quod ponitur ſemel eſſe fal-
ſum, ponitur fuiſſe ſemper falſum: &
ideo cum ponitur poſſe eſſe, nō poni
tur nec mutari, nec incipere. His ꝓ-
ſuppoſitis facile eſt intelligere quod
ꝑdeſtinatus pōt eſſe ꝑſcitus, & quod
Deus quem præſciuit, potuit ꝑdeſti-
naſſe. Conſtans enim eſt quòd ſalus
iſtius qui prēſcitus eſt potuit ab æter
no prēuideri, cum poſſit eſſe ſiue fieri
in tempore, & ſi potuit ab ęterno or
dinari ad diuinam cognitionē, & vo
luntatem, pōt & nunc. Etenim quia
præſens totum eſt, & nihil tranſiit in
ꝓteritū, & nihil factū eſt quod ſit ne-
ceſſariū eſſe factū, hinc eſt ꝙ ſicut pōt
cogitari vere potuiſſe, & nō prædeſti
naſſe ab æterno, ita etiam quod poſ-
ſit nunc in ſuo, ſcilicet nunc ęterni-
tatis non prædeſtinaſſe: & hoc dicit
Magiſter in litera. Actus tamen ęter
nus diuinæ cognitionis nō poteſt co
gitari non fuiſſe, vel ad hoc futurum
contingens ordinatum non eſſe, &

ſi hoc non ponitur, nō ponitur ali-
qua mutatio in æterno præſenti: quia
nulla ponitur ſucceſſio, nec ponitur
mutatio in cognitione, quia nō po-
nitur in Deo alia cognitio: nec in or
dine ex parte cognoſcentis, quia nō
ponitur in Deo alius ordo: nec in
ordine ex parte cogniti, quia ex par
te illa non ponitur niſi futurum: &
illud cum non eſt, poteſt intelligi eſ-
ſe, & poteſt eſſe futurū ſine mutatio-
ne, & hoc totum clarius aperitur, ſi
veniamus ad ſignificationem horum
vocabulorum præſcitus, & prædeſti
natus. Prædeſtinatus enim, & præſci 28
tus duo ſunt vocabula, & quantum
ad principale ſignificatum diuinam
eſſentiam, quantum ad connotatum
important futura cōtingentia. Quā
tum ergo ad principale ſignificatum
idem ſunt: quantum vero ad conno
tatum, quia ſunt contingentia quæ
non de neceſſitate inſunt, poteſt vnū
eſſe alterum. Quia vero connotata
non tantum ſunt contingentia, ſed
etiam de futuro quę nihil ponunt a-
ctu, poſſunt non ineſſe, & ineſſe ſine
mutatione. Cum enim ponuntur in-
eſſe vera de futuro, ponuntur ſem-
per fuiſſe &c. ſicut patet, & Anſel. di-
cit. Si dicatur aliquid eſſe futurum
de contingenti, conſtat quod poſſi-
bile eſt non futurum, & ſi futurum
eſt, ſemper verum fuit ipſum eſſe fu
turum: & ideo hæc eſt vera ſine mu
tatione, & ſine inceptione, prædeſti
natus poteſt eſſe præſcitus, nulla.n.
repugnantia eſt nec ex parte ſignifi-
cati, nec ex parte connotati, & hoc
patet ſi reſoluatur. Senſus enim eſt:
iſte eſt prædeſtinatus .i. iſte eſt a deo
præcognitus, & ſaluabitur per Dei
gratiam. Similiter, iſte eſt præſcitus,
ſenſus eſt. Iſte eſt præcognitus, &
damnabitur per ſuam culpam. Con-
ſtat enim quod in diuina cognitione
non eſt differentia in ſe, ſed ſolum in
connotato. cum ergo ſaluandus poſ
ſit damnari, prædeſtinatus pōt eſſe
præſcitus ſine aliqua mutatione. Ex
hoc patent tria obiecta. nam pri-
mum, & vltimum intelligitur in for
mis quæ aliquid ponunt actu circa ſu
biectum, ſecundum vero de eo quod
eſt

Digitized by Google

eſt æternũ quod nihil temporale con
notat, alia aũt non ſunt eſſe pſcitum,
& eſſe pdeſtinatum, & ſic patent oĩa.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

**Prædeſtinatio a parte rei eue-
nientis, nullã ponit certitudinẽ
in euentu, licet a parte dei præ-
cognoſcẽtis, infa llibilitatis cer
titudinem ponat.**

Fundamenta.

SVppoſito, quòd prædeſtinatio non inferat neceſſitatem libero arbitrio, q non poſſit aliter
eſſe, quæritur verũ ponat. certitudinem in euentu. ſ. vt nũquam aliter eueniat, niſi ſicut deus pdiffiniuit. Et q ſic oſtenditur primo
auctoritate Iohan. 13. Ego ſcio quos
elegerim. Et 2. Tim. 2. Nouit de⁹, qui
ſunt eius, ergo ſi diuina cognitio eſt
certa, & infallibilis, & falleretur ſi nõ
ſaluarent illi quos nouit eſſe ſuos cer
titudinaliter, ergo verũ eſt, q ſic euenit, ſicut pdeffiniuit deus, & ſic, &c.
Itẽ. j. Ioh. ij. Ex nobis exierũt, ſed ex
nobis nõ erant: ponit illud p ſigno,
ſ. quòd illud eſt ſignũ, q homo non
fuit electus, qñ non perſeuerauit in
bono finaliter: ſi ergo illud ſignum
eſt rectum: certum eſt, q oẽs prædeſtinati, & ſoli in grã finaliter perſeuerant: & ſi hoc certum eſt, q ſoli ſal
uantur, & oẽs ; ergo certitudo eſt in
euentu. Item. Auguſt. in lib. de bono
perſeuerantiæ. Prædeſtinatio eſt præ
ſcientia beneficiorũ dei p quæ certiſſime liberantur quicũque liberãtur.
Si ergo liberantur certiſſime, patet
q certitudo ſalutis eſt reſpectu perſonarũ, & ſic &c. Item. Aug. in lib. de
correctione, & grã. Certus eſt numerus electorum, qui non põt minui,
nec augeri, ergo vr̃, quòd certitudo
ſit in quodam numero. Item. Hoc vi
detur rõne, quia in domo patris ſunt
multæ manſiones, ſicut dr̃ Iohã. 14.
aut ergo præuidit deus, qui debeant
ibi habitare, aut nõ. Cõſtat quòd præ
uidit qui debeant ibi eſſe: ergo ſi aliquis eorum deſit, aliqua manſio vacua remanebit: ſed hoc eſt inconueniens, & indecens in ciuitate ſuperna, ergo certum eſt, quòd quilibet pdeſtinatus locum ſuum habebit. Itẽ.
Numerus electorum a deo pfinitus
eſt optima, & decentiſſima rõne, &
proportione: ſi. n. fecit oĩa ordinatiſſime, multo fortius ſupernam ciuitatẽ, ſed optima proportio fœdatur,
& perditur per augmentum, & dimi
nutionem: ergo ſi non poteſt eſſe, vt
ſit ibi defectus ordinis, & proportionis congruentis, certitudinaliter
tot ſaluabuntur, & non plures, nec
pauciores, quot Deus præuidit. Sed
contra. Quòd non ſit certitudo euẽtus quãtum ad perſonas videtur ſic. Ad opp.
Apoc. 3. Tene quod habes, ne alius ac
cipiat coronam tuã. Greg. ibi. Dum
alius liberatẽ, alius in locũ eius ſubin
ducitur, ergo ſi vnus vendicat ſibi
locum alterius, non euenit ſicut de⁹
ordinauit, imò tota die fit tranſmutatio. Item. Super illud Iob. 34. Conteret multos. Grego. ibidem. Locum
vitæ aliis cadentibus, alij ſortiuntur.
Item. Quòd non ſit certitudo quantum ad numerũ, videtur. Luc. 5. Rũ
pebatur rete, gloſa. Non tot intrant
de Iudæis quot ſunt pdeſtinati, ergo
pauciores ſaluantur, q̃ ſunt prædeſtinati. Item. Deutero. j. Addat deus
ad hunc numerum multa milia. glo.
Ad hũc numerũ prædiffinitum in
dei pſcientia, qui nouit, quæ ſunt ei⁹:
ergo ſi deus addit ad numerum prædiffinitum, non eſt certitudo quantũ
ad numerũ ſaluandorũ. Item. Quòd
quantum ad neutrum ſit certitudo
videt̃. Intelligam⁹. n. A. B. C. eſſe nu
merum prædeſtinatorum. D. E. F. nu
merum præſcitorum: tunc quæro A.
ita bene poteſt damnari ſicut & D. &
econuerſo D. ita ſaluari ſicut A. ergo
nulla eſt certitudo quantum ad perſonas. Rurſus. A poteſt damnari, &
tunc ſolum remanent duo, & D. ſaluari, & tunc erunt quatuor, ergo nul
la eſt certitudo quãtum ad numerũ.
Item. Hoc ipſum oſtenditur deducẽdo ad inconueniens. Si. n. certum eſt,
qui & quot ſaluabuntur, ita quòd ſic
eueniet, & non aliter, ergo certũ eſt,
quòd nullus pdeſtinatus damnabit̃

aliquo caſu, vel euentu, & nullus p̄-
ſcitus ſaluabitur, ergo nullus debet
curare vtrum faciat bene, vel male,
quia ſi præſcitus eſt, quicquid faciat,
in fine dãnabitur: ſi prædeſtinatus,
quicquid faciat in fine ſaluabit̃: ſtul-
tus eſt ergo, qui non comedit, & læ-
tatur, & non habet bona in vita ſua.

29 RESP. Dicendum, ꝙ eſt dicere
certitudinem à parte rei euenientis,
& a parte dei p̄ordinantis. Si loqua-
mur de certitudine a parte rei euenĩe
tis, cum hæc dicatur contra contin-
gentiam, ſic dico ꝙ nõ eſt maior cer-
titudo in numero electorum, q̃ ſit in
numero aliorum futurorum contin-
gentium: quia pendet euentus noſtrę
ſalutis, & dãnationis ex noſtri arbi-
trij libertate. Si aũt loquamur de cer-
titudine a parte dei p̄cognoſcentis,
ſic certus eſt euentus ſalutis noſtræ
certitudine infallibilitatis, quia diui
na præſcĩa non fallit̃: & ideo euenit,
vt præſciuit. Certus etiã eſt certitudi-
dine immutabilitatis, quia diuina di
ſpoſitio, & ordinatio non variatur,
vt modo eligat vnũ, & modo alium:
ſed qui ſemel electus eſt, ſemper fuit,
& erit, & non alius. Rõnes ad primã
partẽ inductæ ꝓcedunt de certitudi-
ne effectus euẽtus, nõ quantũ ad ne-
ceſſitatẽ: ſed quantũ ad infallibilita-
tem p̄cognitionis, & quantum ad in-
uariabilitatẽ æternę p̄deſtinationis.

Vide Sctũ Thom. 1. par. q. 116. ar. 3.

30 AD illud ergo qđ obijcit̃, ꝙ alius
alteri⁹ locũ accipit, & coronã. dicẽdũ,
ꝙ locus æternę manſionis, & corona
retributionis alicui debet̃ ſm̃ repu-
tationem p̄ñtis iuſtitiæ, alicui ſm̃ p̄-
diffinitionem præſcientiæ, & contin-
git, ꝙ vnus locus debetur alicui ſm̃
præſentem iuſtitiam, & quòd illo ca
dente alius intrat, cui debetur ſecun-
dum prædiffinitionẽ ęternam. Quã-
do vero alicui debetur locus ſecun-
dum prædiffinitionem æternam, po-
teſt quidem cadere, & locũ perdere,
& alius, qui non eſt prædeſtinatus po
teſt acquirere: ſed tamen hoc nun-
quam eueniet. Quia ergo præſcitus
iuſtus frequenter locum æternæ mã-
ſionis perdit, quem alius paris me-
riti acquirit, & nemo ſcit vtrum ſit
præſcitus, vel prædeſtinatus: ideo
quamuis ſciat ſe eſſe iuſtum, timere
debet ne ammittat locum: & ad hunc
timorem hortatur beatus Iohan. in
prædicta auctoritate Apoca. Et hic
timor bonus eſt omnibus, & præſci-
tis, & prædeſtinatis: quia humiliat,
& ſollicitat. Econtra, certitudo de
electione eleuat in tumorem, & de-
primit in torporem: ideo ſecundũ
ordinatiſſimam diſpoſitionem hoc
factum eſt, vt nulli reueletur an ſit
prædeſtinatus, niſi ſit a deo cõfirma-
tus in bono, vt non poſſit eleuari per
ſuperbiam, vel torpere per negligen-
tiam. Patet ergo, quòd illa auctori-
tas non ſignificat mutationem fieri
in præſcientia, vel aliter euenire, q̃
deus præſcit: ſed quòd qui actuali-
ter iuſtus eſt, poteſt locum quo di-
gnus eſt perdere perdendo iuſtitiam,
& quòd qui peccator eſt, poteſt ſibi
locum debitum acquirere acquiren-
do iuſtitiam, & hoc tota die contin-
git. Exemplum in veteri teſtamento
manifeſtum fuit de Saule, & Dauid
in regno, cui ſcilicet Sauli recte po-
tuit dici. Tene quod habes, id eſt
humilitatem, & iuſtitiam, ne alius ac
cipiat coronam tuam tibi debitam
ſecundum ſtatum præſentem, alij
tamen debitam ſecundum diſpoſi-
tionem æternam. Exemplum etiam
eſt in coronis quadraginta martyrũ.
AD illud quod obiicitur de diminu 31
tione, & augmento. Dicendum, quòd
totum referendum eſt illud ad ſtatũ
prę̨ſentis iuſtitię. Nã illa. glo. Nõ tot
intrãt: intelligitur tẽpore primitiuę
eccleſiæ, quia multi intrabunt in tẽ-
pore finalis eccleſiæ. Similiter quod
dicitur, quòd deus addat ad hũc nu-
merum, intelligitur iuſtificando plu
res, & vocando ad fidem. AD illud 32
quod obiicitur, quòd poſſint eſſe plu
res, & pauciores, & alij quam ſint p̄-
ſciti: ergo ibi non eſt certitudo. Di-
cendum, ꝙ non eſt certitudo neceſſi-
tatis, eſt tamem certitudo infallibi-
litatis: quamuis enim poſſint eſſe
alij. & plures, tamẽ nunquam erunt,
& ſi eſſent, tunc ab æterno præde-
ſtinati eſſent: ideo non poteſt ibi ca
dere aliqua mutatio. AD illud quod 33
obiicitur, quod ſi ita euenit, tunc
fruſtra

Digitized by Google

fruſtra laborat pręſcitus, & prædeſtinatus. Dicendum, quòd illud eſt argumentum, quod ducit eos in torporē, & impietatis excuſationē: & ideo primo oſtendendū eſt eos ſtulte arguere inferēdo a ſimili, dicendo ſic. Deꝰ prædeſtinauit verum tu debeas cras viuere an non: ad quid ergo comedis, & bibis? qui ſic argueret, & tali rationi conſentiret, argueretur dementiæ: ſimiliter in propoſito. Secundo reſpondetur argumentando. Tu dicis quòd deus prædeſtinat, & ego dico, quòd deus tanquàm iuſtus iudex, iuſte remunerat, nullum bonum ergo irremuneratum, nullum malū impunitum: ergo nullus laborat ſine fructu, nullus torpet ſine damno. Et propterea dicendum, quòd prædicta argumentatio deficit: procedit enim ac ſi deus prædeſtinaret, & præſciret in euentum omnem: ſed non prædeſtinat hominem ad ſalutem, niſi per merita, nec reprobat, vt perueniat in damnationem ſine meritis: & ideo non ſolum eſt nr̄a ſalus ex parte dei, ſed ex parte nr̄a, & cum ipſe velit oēs ſaluos fieri, & oībus gratiā impertiri, ſolum ex noſtra malitia, vel negligentia venit defectus noſtræ ſalutis.

Arti. 3. Conſequenter quantum ad ſecundum articulum quęritur de diuina electione. Et circa hoc quæruntur duo. Primo quæritur, vtrum electio ſit in deo æternaliter, vel ex tempore. Secundo quæritur, quid ſit electio ſecundum rem.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Electio, vt dicit dilectionem cū diſcretione ſolum, æterna eſt: ſi vero dilectionē cū diſcretione, liberatione, & inquiſitione p̄cedente cum talis ſit in creatura, temporalis eſt.

Fundamenta.

QVOD electio in deo ſit æternaliter oſtenditur primo auctoritate Apoſtoli. Eph. 1. Elegit nos ante mundi conſtitutionem, vt eſſemus ſancti, & immaculati coram ipſo. Contra. Iohan. 13. Ego ſcio quos elegerim: ſed omnes elegerat temporaliter qui erant eius diſcipuli: ergo non eſt alia electio in deo quàm temporalis. Item. Quòd electio ſit in deo, videtur per rōnem. quia omnis agens diſcrete, & ordinate, eſt agens per electionem: ſed deus eſt huiuſmodi, ergo in deo eſt ponere electionem. Item. Quòd ab æterno videtur, quia omnis electio quæ eſt ſpecialiter aliquorum, nō tantum eſt dilectio, ſed etiam electio: ſed prædeſtinatio dei non eſt omnium hominum: ſed ſolū ſaluandorū: & prædeſtinatio non eſt ſine dilectione, ergo neque ſine electione: ſed illa ab æterno, ergo & iſta. Sed contra. Damaſc. Electio non cadit in deū quia diuina natura non eſt poſſibilis ad ignorātiam. Item. Eligere eſt alterum alteri præoptare: ſed deus vult oēs hoies ſaluos fieri: ergo videt, quòd electio non ſit in deo. Item. Videtur, quòd ſolum ſit in deo temporaliter: electio enim non eſſet ſi homo perſtitiſſet: ergo videtur, quòd lapſus hominis faciat ad electionē: ſed temporale nō facit ad eſſe æternū, ergo electio non eſt æterna, ſed temporalis. Item. Electio eſt diſſimiliter entiū: ſed omnia in deo æternaliter ſunt vnum, & ſimiliter, ergo electio eſt rerū exiſtentiū in proprio genere: ſed in proprio genere nō ſunt niſi ex tēpore, ergo nec electio. Item. Electio eſt præoptatio: ſed deus nihil præoptat alij quantū ad intentionem affectus, ergo ſolum quantum ad excellentiam effectus: ſed effectum non eſt ponere niſi ex tempore, ergo &c. Item. In plus eſt vocatio, q̄ electio. Multi vero ſunt vocati, pauci electi. Matth. 22. Sed vocatio eſt t̄palis, ergo videtur ſimiliter ꝙ electio. Conſequenter ergo cum vocatio ſit temporalis, prædeſtinatio vero æterna: quæritur, vnde hoc eſt, quòd electio & temporalis eſt, & æterna.

Ad opp. Ariſtot. 3. Eth.

Ariſtot. 3. Eth. ca. 2.

RESP. Dicendum, quòd electio dicitur dupliciter. Vno modo prout dicit dilectionem cum diſcretione ſolum. 34
Alio modo, vt dicit dilectionem cum diſcretione præcedēte,

& deliberatione, & inquiſitione. Et
primo modo eſt in deo, ſecūdo modo
in creatura, in qua cadere pōt igno-
rātia: & hoc ſcđo mō loquit̄ Damaſc.
35 AD illud quod obijcitur, ꝙ volun
tas dei, & dilectio eſt ſine diſcretiōe.
Dicendum, ꝙ eſt voluntas antecedēs,
& conſequens. Antecedens, qua vult
quantum in ſe eſt: conſequens, qua
vult cum præſcientia noſtræ ſalutis,
& prima quidē eſt oīum, ſecunda ve-
ro non. Secundum hunc modum eſt
dilectio duplex. Vna quæ reſpicit vo
luntatem antecedentem, & hac diligit
omnes, & alia quæ reſpicit conſequē-
tem, & hac diligit omnes ſaluandos:
36 & hæc eſt electio. AD illud qđ obij-
citur, ꝙ electio non eſſet ſi homo nō
peccaſſet. Dicēdum, ꝙ eſt electio qua
eligitur, & ſeparatur bonus a malo,
& eſt electio qua ſeparatur melior a
minus bono: hæc ſecunda eſſet ſi ho
mo non peccaſſet, prima autē nō eſſet
ſi homo nō peccaſſet: nō quia lapſus
aliquid faciat ad rōnem eligendi, ſed
præuiſio lapſus: & quāuis lapſus ho-
minis fuerit temporalis, præuiſio ta
37 men eius fuit æterna. AD illud quod
obijcitur, ꝙ electio eſt diſſimiliū en-
tium. Dicendum, quòd ſicut dilectio
duplex eſt, quædam quæ oritur ex cō
ſideratione bonitatis, quædā quæ eſt
principium bonitatis: ſic electio du-
plex eſt. Quædam quæ cauſatur a di-
uerſitate, & præeminentia eligibiliū,
& hæc conſequitur eligibilia, vt ele-
ctio humana. Quædam quæ eſt ratio
diuerſitatis in eligendo, vt diuina, &
hæc eſt diſſimilium, non quæ ſunt,
ſed quę futura ſunt, & talis præcedit,
& eſt æterna. Niſi enim eſſet diuina
electio, oēs eſſemus reprobi, & mali:
38 & ſic patet illud. AD illud qđ obii-
citur, ꝙ electio eſt præoptatio: Dicen
dum, quòd ꝓoptatio rōne maiorita-
tis effectus pōt eſſe dupliciter, aut per
modum appropriationis, aut per
modum diſpoſitionis, & præordina-
tionis. Per modum appropriationis,
ponit effectum in actu: per modum
præordinationis, & diſpoſitionis po
39 nit in potentia tantum: & ſicut diſpo
ſitio eſt æterna, ita & præoptatio. AD
illud quod obijcitur de vocatione, ꝙ
ſolum eſt temporalis: dicendū, quòd
vocatio dicit actum, vt exteriorem:
electio dicit actum vt interiorem, ꝑ-
deſtinatio dicit actum, vt anteriorē.
Quoniam ergo actus, vt exterior cō
notat effectum vt exteriorem: ideo
vocatio ſolum eſt temporalis. Rur-
ſus, quoniam actus, vt anterior, non
habet rationem initiandi: ideo præ-
deſtinatio eſt ſolum æterna. Sed quo-
niam actus interior ꝑ manifeſtatio-
nem fit exterior: hinc eſt quòd ele-
ctio eſt æterna, & temporalis. Quod
ergo obiicit̄ de vocatione, ꝙ in plus
eſt, ergo prior: dicendum, ꝙ prior eſt
ſm rōnem intelligēdi tanquā cōior:
ſed non quātū ad ordinem durandi:
non.n. eſt ſuperius eſſentiale, ſed ef-
fectu cōſequens: & ſic patent omnia.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Electio ſecundum affectionem dilectionis, idem eſt quod prædeſtinatio: electio vero ſecundum effectum finalis gratificationis, eſt ſignum.

QVID ſit electio, & ꝙ ſit idem quod ꝓdeſtinatio videtur. Magiſter dicit in litera. Cum aūt prædeſtinatio ſit electio, qua deus elegit quos voluit ante mūdi conſtitutionem. Item. Ratione videtur, quia omnis prædeſtinatus eſt electus, & omnis electus prædeſtinatus: ergo prædeſtinatio eſt electio, cū per ſe prædicentur adinuicem. Item. Quorum oppoſita ſunt eadem, ipſa ſunt eadem: ſed oppoſitum electionis eſt reprobatio: & hæc eſt oppoſitum prædeſtinationis: ergo &c. Fundamenta.

Cōtra. Quæcunque ſunt diuerſorum, ipſa ſunt diuerſa: ſed prædeſtinatio eſt ſolum bonorum, electio vero ſaluandorum, & aliquorum damnandorum: ergo &c. Probatio minoris. Iohan. 6. Nonne duodecim vos elegi, & vnus ex vobis diabolus eſt? Si tu dicas, quòd illud intelligitur de electione temporali. Contra. Electio temporalis ſignum eſt æternę: aut ergo concordant, aut eſt ſignū falſum. Ad opp.

Item.

Digitized by Google

Item. Si nūquam eſſet aliquis malus, eſſet prædeſtinatio, ſed non eſſet electio: ſm hoc ergo aliud obiectum reſpicit electio, aliud p̄deſtinatio: ergo non ſunt oīno idem. Item. Agens ſm propoſitum dr̄ agens per electionē, & non dr̄ agere ſm prædeſtinationē: ergo differt prædeſtinatio, & electio. Quæritur ergo quæ ſit differentia, & quod ſit prius ſm rōnem intelligēdi.

40 RESP. Dicendum, ꝙ electio tripliciter dr̄. Eſt. n. electio ſm affectionem dilectionis, & ſm effectum finalis gratificationis, & ſm ſtatum p̄lationis. Prima eſt æterna, & eſt idem quod p̄deſtinatio. Secunda eſt tp̄alis, & ſignum primæ infallibile. Tertia ſimiliter temporalis, nec eſt effectus, nec ſignum æternæ electionis. Multi enim p̄ſciuntur mali, & reprobi, & vtinā non ſint plures mali, q̃ boni.

41 AD illud quod obiicitur de verbo Dn̄i. Ioan. 6. Dicendum ꝙ intelligit de electione prælationis: & hæc non eſt tm̄ bonorum, nec oīum bonorū: & ideo vere patet, ꝙ non eſt idem qđ p̄deſtinatio. Et quod obiicitur quod eſt ſignum: Dicendum ꝙ non eſt ſignum certū, nec deus dat pro ſigno, & ſtultus eſt, qui huic ſigno credit.

22 Sed electio ſm effectum finalis gratificationis, hæc eſt ſignum certum ſimpliciter, ſed non eſt certum nobis: & hæc differt a vocatione, quia multis datur gratia qui nō perſeuerāt: ideo dn̄r vocati, ſed non electi: & de his dr̄ Mat. 22. Multi ſunt vocati, pauci vero electi.

43 AD illud quod obiicitur ꝙ electio reſpicit malum, & conuenit omni agenti a propoſito, non ſic p̄deſtinatio. Notandum ꝙ in deo idē ſunt ꝓpoſitum, prędeſtinatio, & electio ſm rem, tn̄ differunt ſm rōnem intelligendi. Nam propoſitum ſimpliciter dicit voluntatē faciendi aliquid. Ille enim dr̄ ꝓponere, qui firmiter vult facere aliquid. Electio vero, & prædeſtinatio addunt ſupra conceptionem, ſed differenter, quia prædeſtinatio addit ordinē, & directionem in finē: ſed electio diſcretionem, ſiue ſeparationē a ſuo oppoſito. Vn̄ ꝓpoſitum dicit firmā voluntatis cōceptionē, p̄deſtinatio cū conceptione dicit p̄ordinationē, & electio quādā diſcretionē. Scd̄m ergo hoc patet, ꝙ ꝓpoſitum eſt prius ſm rōnem intelligēdi, & deinde electio, quia prius eſt intelligendum aliquid ſeparari a malo, ſiue a malitia, q̃ dirigi in finem, & ſic patet diuerſitas, & ordo. Et ex 44
hoc patet illud quod vltimo quærit, quare agens a ꝓpoſito non ſemper dr̄ agere ſm p̄deſtinationē, ſicut ſm electionem, quia oīs agens a ꝓpoſito deliberans, alterā partem contradictionis præaccipit: ideo oīs talis dr̄ eligere: ſed non oīs agens ſic, ordinat effectum in finē, ſed vt plurimum ſeipſum. Prædeſtinare aūt eſt p̄ordinare alterū in finē, & hoc quidem competit deo proprie, & ideo patet illud. Prædeſtinatio. n. tria connotat. ſ. p̄ordinatum, & hoc eſt homo: & rōnē p̄ordinādi, & hæc eſt gratia: & rōnē finis, & hæc eſt gloria: & ſic ſunt tria, ſ. quod, & per quod, & ad quod.

CONſequenter eſt quęſtio de tertio articulo. ſ. de reprobatione. Artic. 4.
Et cum ea quæ dicta ſunt de p̄deſtinatione æterna, ſunt dicenda, vel aptari poſſunt reprobationi, quæritur ſpecialiter de obduratione quæ eſt eius connotatum, de qua duo quęrūtur. Primum eſt, vtrum ſit pœna, vel culpa. Scd̄m, vtrū obduratio ſit a deo.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO

Obduratio, vt dicit inhabilitatem ad impreſſionē gratię, ſic eſt pœna peccati: vt vero ſignificat ſtabilitatem in peccato, eſt diſpoſitio pręcedentis peccati: vt vero dicit voluntatem impugnandi deum, pręcepta, & gratiam ſuam, eſt peccatum in ſpiritum ſanctum.

QVOD autē obduratio ſit pœna ſic oſtenditur. Funda-menta.
Super illud Ro. 9. Cuiꝰ vult miſeretur, &c. glo. Aug. Obduratio eſt nolle miſereri: ſed nolle miſereri non eſt culpa, ſed pœna: ergo &c. Itē. Ibidē.

Miſeretur ſm gratiã quæ gratis daẽ: obdurat aũt ſm iudicium qđ meritis reddiẽ.ſed conſtat, ꝙ non reddiẽ bonis meritis,ergo malis:ſed qđ ma-
45 lis meritis reddiẽ eſt pœna : ergo obduratio eſt pœna . Item . Hoc ipſum vř rõne,quia in hoc differt culpa & pœna,quia culpa eſt affectio voluntaria,pœna eſt affectio inuolũtaria:ſed obduratio cordis eſt inuoluntaria , quia nullus vult dehabilitari , ſiue obdurari:ergo &c.Item.Sicut ſe habet excæcatio ad intellectum,ſic obduratio ad effectum:ſed excæcatio dicit pœnam,non culpam:ergo & obdura-
Ad opp. tio. Contra. Super illud Rom.2.ſm duritiam,&c.Induratio eſt perſeueratio mentis in malitia pertinaci,per quam fit homo impœnitens:ſed hoc dicit culpã:ergo &c.Item.Auguſ.de ꝑdeſtinatione ſanctorum. Obdura-
Lib. de par. tio nihil aliud eſt q̃ dei obuiare mandatis:ſed obuiare mandatis dicit inobediẽtiã: ſed peccatũ(vt dicit Amb.) nihil aliud eſt q̃ præuaricatio legis diuinæ, & cæleſtium inobedientia mandatorum:ergo obduratio dicit peccatum. Item.Rõne vř,quia nulla pœna tpalis ſm ꝙ hmõi opponitur gratiæ gratificanti: ſed obduratio opponiẽ gratiæ gratificanti,& maxime gratię finali:ergo obduratio non eſt pœna:
46 ſed culpa.Item.In hoc eſt differẽtia inter pœnam,& culpam,quia (vt dicit Aug.) Pœna eſt malum quod patimur,culpa vero malum qđ agimus: ſed obdurationem vnuſquiſque facit ſibi:ſicut dicit Aug.in lib.de gratia,
Cap.1. & lib.arb. Indurauit deus Pharaonẽ iuſto iudicio : ſed ipſe ſe lib.arb. Et ꝙ obduratio ſit a nobis patet : quia in Pſalm.diſſuadetur. Nolite obdurare corda veſtra:ergo &c.

47 RESP. Dicendum, ꝙ obduratio in ſpiritibus eſt tranſlatiue dicta ab obduratione in corporibus . In corporibus aũt duritiam ſequiẽ triplex ꝓprietas, quæ inſit corpori per eandem naturam:non ſic ſpiritui. Durũ enim eſt qđ eſt inhabile ad ſuſcipiendum,eſt ſtabile ad permanendum,eſt iterum forte ad rebellandum, ſiue reſiſtendum. Secundnm hunc triplicẽ modum cor obdurari dicitur tripliciter. Primo modo dř cor obdurarĩ 48 ex hoc,ꝙ eſt inhabile ad impreſſionem gratiæ ſuſcipiendam:& hoc modo ſonat impaſſionem,& eſt pœna cõſequens culpam . Secundo modo dř cor obduratum,ꝙ eſt in peccato ſtabilitum,quod eſt multum compactũ ad amorem peccati:& hoc modo obduratio eſt peccatum cum diſpoſitione,ſiue diſpoſitio peccati ꝓcedentis. Tertio modo dř cor obduratum cor rebelle,quod vult deũ,& eius mãdata, & gratiam impugnare , & hoc modo eſt ſpeciale peccati genus.ſ.peccatum in ſpiritum ſanctum, & ſm illum modum triplicem diuerſæ auctoritates procedunt de obduratione,q̃ videnẽ ſibi obuiare:ſed diuerſis vijs procedunt ſm membra diſtinctionis prædictæ. Concedendum eſt ergo,ꝙ obduratio vno modo eſt pœna:concedendum nihilominus, ꝙ alijs modis eſt culpa,ſiue diſpoſitio culpæ.

AD illud ergo quod obijcitur, ꝙ 49 pœna gratiæ non repugnat,& etiam ſonat impaſſionem:Dicẽdum, quod triplex eſt pœna. Eſt.n.quædam pœna inflicta,quædam contracta,quædam acta . Pœna inflicta ſimpliciter eſt paſſio,& non repugnans gratiæ, vt fames,ſitis,& ægritudo.Pœna cõtracta eſt fomes,& cõcupiſcentia , & hæc quidem paſſio eſt:& ideo pœna: ſed tamen inclinat ad actionem malam:& ideo gratiæ repugnat,nõ quãtum ad ſubſtantiam , ſed quãtum ad inclinationem . Pœna acta eſt ſicut obduratio,& gratiæ expulſio,& hęc quidem pœna eſt,quia paſſio eſt : ſed quia ex mala actione,ſiue ex peccato eſt,& illud concomitatur inſeparabiliter:ideo opponitur gratiæ: & ita patet , quòd nihilominus eſt pœna, & paſſio . Quamuis enim contingat per propriam actionẽ, nihilominus pœna eſt, ſicut patet in ſcabioſo , qui in ſcalpẽdo ſe delectat,ſed poſtea ſentit in car ne ardo rem.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Obduratio pro defectu, non eſt effectus Dei:ſed prout ordinat a retribuente diuina iuſtitia in mercedem culpæ,eſt a Deo.

Ad opp.

VTRVM obduratio ſit a Deo, ſiue ſit effectꝰ Dei reprobãtis. Et ꝙ ſic videtur Ro.ix. Cuiꝰ vult miſeretur & quẽ vult indurat:ſed idem eſt aliquid fieri deo auctore,& Deo volente: ſi ergo obduratio eſt Deo volente,ergo & Deo auctore. Item. Ibidem eſt glo. obduratio eſt nolle miſereri: aut ergo hic eſt ꝑdicatio ꝑ cauſam, aut per inhęrẽtiã, aut per eſſentiam. Non per inhęrẽtiã vel eſſentiam,in Deo enim eſt voluntas miſerendi,nec tñ obduratio: ergo eſt dictum per cauſam: ſed Deus non vult miſereri aliquorũ vt ꝓſcitorum, vt dicit Aug. ergo ab ipſo eſt eorũ obduratio. Itẽ. ſuper illud Exo.iiij. Ego indurabo cor eius,dicit Aug. Indurauit Deus Pharaonem iuſto iudicio:ergo ſm hoc fuit iuſtum Pharaonẽ indurari:ſed omne iuſtum a ſumma iuſtitia procedit quæ Deus eſt:ergo &c. Item rõne videtur, quia omne quod eſt aliquid eſt a Deo,obduratio eſt aliquid:ergo ſecundũ id ꝙ eſt,eſt a Deo. Quòd ſit aliquid patet.quia durũ dicit naturalem potentiam:ſed molle dicit impotentiam.ergo ſi mollicies eſt & in corporibus,& ſpiritibus,eſt aliquid ꝙ habet Deũ cauſam, patet &c. Item. Quicunque habet curam alicuius, ſi permittit eum malefacere cum poſſit prohibere,vel perire cum poſſit adiuuare,non inconuenienter dicitur cauſa ſui maleficij,vel peccati,ſiue mali. Vnde ꝑlatus qui ſubditos nõ corrigit,cauſa dr̃ malorum in ſubditis. Similiter qui habet vnde paſcat fame morientẽ, & non paſcit,cauſa eſt mortis eius. ſi ergo Deus poteſt prohibere vt affectus noſter dureſcat, & poteſt paſcere vt non deficiat,& non facit,vr̃ ꝙ ſibi ſit ratio & cauſa induDe grã, & lib.arb.rationis attribuenda. Item. Philoſophus dat maximam,ſi aliquid eſt cauſa alicuius, & oppoſitum eſt cauſa oppoſiti,vt ſi habere pulmonem eſt cauſa reſpirandi,non habere eſt cauſa nõ reſpirandi:ſed velle miſereri eſt cauſa gratificationis:ergo nolle miſereri eſt cauſa obdurationis. Item. Si aliqđ per ſui ꝑſentiam cauſa eſt alicuꝰ, per ſui abſentiam eſt cauſa oppoſiti (hæc alia maxima eſt Philoſ.) ergo ſi Deus per ſui præſentiam eſt cauſa molificationis cordis,ꝑ ſui abſentiam eſt cauſa obdurationis. Item. Si aliqua duo ſunt omnino ſimilia, aut proprietas aliqua non ineſt vni quæ non ineſt alii,aut ſi ineſt,aliunde ineſt. Ponantur autem hic duo paruuli Iacob & Eſau. Deus vnũ obdurat vt Eſau, alterum non obdurat vt Iacob: ergo cum ſint ſimiles omnino quo ad naturam,& quantum ad merita,aliunde venit obduratio:ſed non eſt dare niſi a Deo:ergo &c. Si tu dicas ꝙ a diabolo. Contra. Eſto quod diabolus nullo modo ſe intromittat, nihilominꝰ iſte obdurabitur. Item. Omnis effectꝰ ſiue poſitiuus, ſiue defectiuꝰ habet cauſam proximam,& immediatam:quæro ergo quæ ſit cauſa obdurationis proxima:aut enim culpa originalis, aut actualis, aut vſus liberi arbitrii, vel aliquod aliud. Non culpa originalis,quia tunc oẽs obdurarentur. Similiter nec culpa actualis, quia tunc oĩs actualiter peccans obduraretur. Nec vſus liberi arbitrii,qa obduratio, vt eſt connotatum reprobationis, eſt in paruulis in quibus non eſt vſus li.ar. reſtat ergo quod voluntas Dei ſit cauſa,& hoc vr̃,quia ea poſita ponitur effectus. Si enim Deꝰ non vult iſtius miſereri,neceſſe eſt eũ obdurari. Contra. Jo.vj. Omnis qui venit ad me nõ eiiciam eum foras,ergo paratus eſt Deꝰ omnes complecti:ergo defectus illuſtrationis non venit ex parte Dei:ſed ex parte noſtra. Item. Apoca.iii. Ecce ſto ad oſtiũ,& pulſo, ſi qs mihi aperuerit, introibo ad eũ &c. Sed ſi peregrinus volens hoſpitari non recũbit in domo,nõ eſt cauſa ex parte ſui:ſed ſolumꝰ oſtiarij:ergo ſimiliter & obdurationis non eſt cauſa,niſi qui nõ recipit

1.poſt.30

Fundamenta.

cipit Deum pulſantem. Item. Auguſt.
ſuper illud Ioh. j. Lux in tenebris lu-
cet, dicit. Sicut cæco poſito in ſole eſt
pñs lux, & ipſe abſens eſt luci, ſic in oī
iniquo qui cæc⁹ eſt corde, pſens eſt ſa
pientia, & ipſe eſt abſens: ſi ergo bo-
num eſt ſimile, cum cęcitas, ſiue priua
tio actus videndi non ſit a ſole, patet
ꝙ nec obduratio eſt a Deo. Item. An
ſelm. Non ideo non habet homo gra
tiam quia Deus non dat: ſed quia ho
mo non accipit, ergo non debet dici
obduratio eſſe a Deo. Item, rōne vide
50 tur, quia optimi eſt optima adducere:
ſed obduratio eſt peſſimum inter oīa
mala, ergo ipſam non efficit Deus qui
eſt optimus. Itē. Obduratio animæ
reddit animam impotentem ad bo-
num, ergo eſt defectus, ſed defect⁹ aut
non habet cauſam, aut ſi habet, habet
cauſam deficientem, Deus autem nul-
lius eſt cauſa deficiēs, ergo obduratio
nullo modo eſt a Deo.

RESP. Dicendum, quod obdura
tio inquantum pœna eſt dicit animæ
ineptitudinem, & ita dicit defectionē
penalem & pœnas: oīs inquantum ta
lis, eſt iuſta & ordinata: ideo dicit defe
ctum ordinatum inquantum: ergo de
fectus eſt, non habet cauſam niſi defi-
cientem, hæc autem non eſt Deus, qa
Dus non eſt cauſa deficiens, ſed li. ar.
deſtitutum. Inquātum vero ordina-
tum habet cauſam merentem ſ. ipſam
culpam, & cauſam ordinantem, ſcili-
cet retribuentem diuinam iuſtitiā. Il
læ ergo tres auctoritates Apoſt. Aug.
& gloſæ, & cōſimiles, quæ dicunt Deū
obduraſſe aliquem, intelliguntur quā
tum ad rōnem ordinis, non quātum
ad rōnem defectus, quia per compara
tionem ad defectum ſolum comparatē
in rōne permittentis, non efficientis.
Et eſt exemplum: ſicut ſi aliquis eſſet
dignus fame perire, & alius poſſet eū
paſcere, & iuſto iudicio nollet eum pa
ſcere, ſi quęreretur quæ fuit ī iſto cau
ſa mortis, rñdetur ꝙ defectus cibi, il-
le vero non diceretur occidiſſe, ſed p-
miſiſſe. Si rurſus quęreretur, vtrum
iſte iuſte fecerit, diceretur ꝙ ſic, cū tñ
nihil fecerit, quia ipſum nō facere or-
dinatum non fuit auctoritate eius ad
merita illius, & per conſequēs ille or-
dinatus eſt in pęna ſibi debita: per
hunc modum eſt intelligendum in
propoſito.

AD illud ergo quod obiicitur, qđ 51
obduratio dicit poſitionem: dicendū
quod in corporibus dicit poſitionē:
quia per naturam ſuam nata ſunt ſi-
bi reſiſtere, ſed in ſpiritibus dicit defe
ctum, quia de naturali aptitudine ſpi
ritus debet eſſe habilis ad ſuſceptionē
influentiæ diuinæ. Vnde habilitas ta-
lis eſt potentiæ, & habitus, ſed ecōtra
obduratio, & ineptitudo eſt per mo-
dū puiſionis, & priuationis. AD il 52
lud ꝙ obiicitur ꝙ qui permittit ſub-
ditum perire eſt cauſa &c. dicendum
ꝙ verum eſt ſi tenetur, & debeat face-
re, ſed ſi non tenetur, nec debet hoc
facere, imo magis contrariū: nullate-
nus poteſt illi imputari periculū: ſed
iuſticiæ, & ita eſt in Deo. AD illud 53
quod obiicitur, quod ſi aliqd eſt cau-
ſa alicuius quod oppoſitum eſt cauſa
oppoſiti, dicēdum ꝙ illud tenet in na
turalibus & neceſſariis, ſicut in habe
re pulmonem, & non habere, & reſpi
rare & non reſpirare, non autem ha-
bet locū in volūtariis, ſicut dicit Anſ.
Cauſa autem quare iſte habet gratiā,
eſt, quia Deus dat. Cauſa quare nō ha
bet, eſt quia non accipit. Sed iſta ſolu
tio non videtur competens, quoniam
ſi maxima Philoſophi bona eſt, neceſ
ſe eſt qđ teneat in omni materia. Et ꝓ
pterea eſt dicendum, quod ipſe loqui
tur de cauſa proxima, & immediata,
& quæ eſt tota cauſa nō exigens aliā,
& in omni tali tenet, ſed quamuis vo-
luntas Dei ſit cauſa efficiens gratifica
tionis, tñ ad ſalutē concurrit lib. arb.
vt conſentiens. quia ergo iſta duo cō-
currunt, quodlibet horum poteſt cau
ſare defectum, & nō cauſat diuina vo
luntas, quę eſt liberaliſſima, ſed cauſat
liberū arbitrium. quod quamuis nō
poſſit neque ſufficiat efficere, poteſt ta
men eſſe deficiens cauſa, quę ſufficiēs
eſt ad defectum: effectus enim in bo-
nis facili⁹ eſt deſtruere, quam cōſtrue
re. AD illud quod obiicitur de ab-
ſentia, dicendum quod cum abſentia
alicuius eſt malū, aut ille eſt cauſa ſuæ
abſentię, aut non. Si ille eſt cauſa ſuæ
abſentiæ, dicitur per conſequens eſſe
eius

Digitized by Google

eius, quod incurrit ex abſentia. Si autem ipſe non eſt cauſa, imo quantum eſt de ſe ſemp paratus eſt pñs eſſe, tũc reuera nullo modo dicẽdus eſt cauſa, ſed illud ratione cuius iuſte ſe abſentat, ideo vere noſtrum peccatum, & non Deus. peccata enim noſtra diuiſerunt inter nos & Deum noſtrum, & ſunt quaſi nubes denſiſſimę, auferentes nobis illuſtrationem gratiæ. Ad illud quod quæritur, quæ ſit cauſa efficiens rõne cuius inſit, dicẽdum quod cauſa eſt lib. arb. meritorium, & peccatũ ſiue originale, ſiue actuale. Cauſa vero deficiens quę ponit defectum eſt lib. arb. deficiens, & in defectu ſuo permanens, ſiue quia ipſum negligit, ſiue quia peccatis exigẽtibus alius nõ ſuccurrit. quia vero duobus exiſtentibus ſimilibus poteſt alter habere ſubleuantem, alter nõ, ideo vnus obduratur ex ſe, alter vero ſubleuatur ab alio, & per hunc modum intelligendum eſt in Iacob, & Eſau. Eſau enim iacuit propria infirmitate, ſed Iacob releuatus eſt aliena virtute.

VTRVM ALIQVOD SIT MERITVM obdurationis, & miſericordię.

DISTINCTIO XLI.

Vtrũ pdeſtinatio, & reprobatio ſint ex meritis nr̃is. Hic ſummatim colligit prædicta vt addat alia. Ex Au. in tom. 4. li. ad Simplicianũ 1. Rom. 9 Alias admittit.

SI autem quęrimus meritum obdurationis & miſericordię: Obdurationis meritum inuenimus, miſericordię autem meritum non inuenimus, quia nullum eſt miſericordię meritum, ne gratia euacuetur, ſi non gratis donetur, ſed meritis redditur. Miſeretur itaque ſecundum gratiam, quæ gratis datur: obdurat autem ſecundum iudiciũ, quod meritis redditur. Vnde datur intelligi, vt ſicut reprobatio Dei eſt nolle miſereri, ita obduratio Dei ſit non miſereri: vt non ab illo irrogetur aliquid quo ſit homo deterior: ſed tantũ quo ſit melior non erogetur. Ex his aperte oſtenditur quid miſericordiam, quid obdurationem intellexerit Apoſtolus, & quia miſericordia nullum aduocat meritum, obduratio vero non eſt ſine merito & miſericordię verbo. Hic accipitur prędeſtinatio, & pręcipue prędeſtinationis effectus: obdurationis vero non ipſa Dei ęterna reprobatio, quia eius nullum eſt meritum, ſed gratię priuatio ſiue ſubtractio, quę quodámodo eſt reprobationis effectus. Accipitur tñ aliquando reprobatio pro obduratione, ſicut & prędeſtinatio pro ſuo effectu, cui eſt gratia appoſita. Gratia enim quę apponitur, effectus eſt prędeſtinationis. Cum ergo gratiæ quę apponitur homini ad iuſtificationem, nulla ſint merita, multominus & ipſius prędeſtinationis, qua ab ęterno elegit Deus quos voluit, aliqua poſſunt exiſtere merita. Ita nec reprobationis, qua ab ęterno quoſdã

Mal. 1. pręſciuit futuros malos & damnandos, ſicut elegit Iacob & reprobauit Eſau, quod non fuit pro meritis eorum quę tunc habebant, quia nulla habebant, qm̃ nec ipſi exiſtebãt, nec propter futura merita quę pręuideret, vel illum elegit, vel illum reprobauit.

Opinio quorundam, in qua fuit aliquando Auguſtinus, ſed poſtea retractauit.

Hoc retractat Aug.

OPINATI ſunt tamen quidam Deum ideo elegiſſe Iacob, quia

lib.retractationũ. 1, Cap.23 Idem etiã hĩ in to. 4. lib. ad Simplicia nom 1. Et in to.7. li. de pdeſtinatione ſancto rum. Cap.3. Explanat ſententiã prędicto-rum verborum. Loco re tractationum prędicto. Rom.11 1.Cor.12.

quia talem futurum preſciuit qui in eum crederet, & ei ſeruiret, quod aliquando Augu. ſe ſenſiſſe dicit in lib. retract. vbi aperte oſtendit, quod ſi propter futura merita electus eſſet, iam nõ ex gratia eſſet electio. Non ergo ideo electus eſt a Deo quia talis futurus erat, ſed ex tali electione talis eſt factus, ita dicens, Diſputans ergo quid elegerit Deus in nondum nato, cui dixit ſeruiturum eſſe maiorem, & quid in eodem maiore ſimiliter nondum nato reprobauerit, ad hoc perduxi ratiocinationem, vt dicerem, Non ergo elegit Deus opera cuiuſquam in pręſcientia, quę ipſe daturus eſt, ſed fidem elegit in præſcientia: & quem ſibi crediturum eſſe preſciuit, ipſum elegit cui ſpiritum ſanctum daret, vt bona operando, etiam ęternam vitã conſequeretur. Ecce hic aperte dicit non propter opera eum elegiſſe, ſed propter fidem, qua eum pręuidit crediturum. Sed quia & in fide meritũ eſt, ſicuti & in operibus, hoc retractauit dicens, Nondum diligentius quęſiueram, nec adhuc inueneram qualis ſit electio gratię, de qua dicit Apoſtolus, reliquię per electionem gratię ſaluæ ſiunt: quæ vtique non ex gratia, ſi ex meritis procedit: vt iam quod datur non ſecundum gratiam, ſed ſecundum debitum reddatur potius meritis quam donetur. Perinde quod continuo dixi, Dicit enim idem Apoſtolus, Idem Deus qui operatur omnia in omnibus. nuſquam autem dictum eſt, Deus credit omnia in omnibus. Ac deinde ſubiunxi, Quod ergo credimus noſtrum eſt: quod vero bonum operamur, illius eſt qui credentibus dat ſpiritum ſanctum: ſed hoc profecto non dicerẽ, ſi ſcirem etiam ipſam fidem inter Dei munera reperiri, quæ dantur in eodem ſpiritu. Vtrunque ergo noſtrum eſt propter arbitrium voluntatis, & vtrunque datum eſt per ſpiritum fidei, & charitatis. Et quod pauloppoſt dixi. Noſtrum enim eſt credere & velle, illius autem dare credentibus, & volentibus facultatem bene operandi per ſpiritum ſanctum, per quem charitas Dei diffunditur in cordibus noſtris. verum eſt quidem, ſed eadem regula eſt. Et vtrunque ipſius eſt, quia ipſe præparat voluntatem: & vtrũque noſtrum, quia non fit niſi volentibus nobis: ergo & meritum fidei de miſericordia Dei venit. Nõ ergo propter fidẽ, vel aliqua merita elegit Deus aliquos ab ęterno, vel appoſuit gratiam ſignificationis in tempore, ſed gratuita bonitate ſua elegit, vt boni eſſent. Vnde Augu. in lib. de prædeſtinatione ſanctorum, Non quia futuros nos tales eſſe præſciuit, ideo elegit, ſed vt eſſemus tales per ipſam electionẽ gratię ſuæ, qua gratificauit nos in dilecto filio ſuo.

Retractatio. Ad Rom. 5 Ca. 18. in tom.7

His videtur contrarium quod alibi ait Auguſtinus.

Quæſt. 98. in tomo 4

HIS tamen aduerſari videtur quod dicit Aug. lib. 83. quęſtionum, Cui vult (inquit) miſeretur Deus, & quem vult indurat, ſed hęc voluntas Dei iniuſta eſſe nõ poteſt, venit enim de occultiſſimis meritis. quia & ipſi peccatores cum propter generale peccatũ vnã

maſſam

maſſam fecerunt: tamen nonnulla inter eos eſt diuerſitas. Præcedit ergo aliquid in peccatoribus, quod quamuis nondum ſint iuſtificati, digni efficiantur iuſtificatione. Et idē præcedit in alijs peccatoribus, quo digni ſunt obtuſione. Ecce hic videtur Aug. dicere, quod & ipſa Dei voluntas, qua alios eligit, alios reprobat, ex meritis proueniat, ſed occultiſſimis, ideſt, quod pro meritis alios voluerit eligere, alios reprobare, & quod pro meritis alijs apponitur gratia iuſtificationis, alijs non, vnde obtunduntur. Sed quid intelligere voluerit, ignoratur: niſi forte hoc dicatur intellexiſſe, quod ſupra diximus eum retractaſſe. Nā ibidem quędam alia continue ſubdit, quę in lib. 2. retract. aperte retractat: qđ vtrunq; legenti patebit. Vnde veriſimile eſt in præmiſſis etiam hoc retractaſſe. Quidam tamen ex eo ſenſu accipiunt fore dictum, non quia aliquis prædeſtinetur pro meritis, vel iuſtificationis gratiam mereatur: ſed quia aliqui non adeo mali ſunt, vt mereantur ſibi gratiam non impartiri. Nullus enim Dei gratiam mereri poteſt, per quā iuſtificatur: poteſt tamē mereri vt non apponatur, vt penitus abijciatur. Et quidem aliqui in tantum profundum iniquitatis deuenerunt, vt hoc mereantur, vt hoc digni ſint: alij vero ita viuunt, vt etſi non mereantur gratiam iuſtificationis, non tamen merentur omnino repelli, & gratiam ſibi ſubtrahi. Ideoque dixit in quibuſdā peccatoribus præcedere quo digni ſint iuſtificatiōe, & in alijs quo digni ſint obtuſione: ſed hoc friuolum eſt.

Cap. 23 Pōt tñ ex tali ſenſu dictū intelligi.

Opinio quorundam falſa, de occultis Dei differentium carnaliter.

Augu. de verbis Apoſtoli. Sermo 7. Tom. 10

MVLTI vero de iſto profundo quærentes reddere rationem, atque ſecundum coniecturas cordis ſui inſcrutabilem altitudinem iudiciorum Dei cogitare conantes, in fabulas vanitatis abierunt, dicentes, quod animę ſurſum in cælo peccant, & ſecundum peccata ſua ad corpora pro meritis diriguntur, & dignis ſibi quaſi carceribus includuntur. Ierunt hi tales poſt cogitationes ſuas, & volentes diſputare de Dei profundo, verſi ſunt in profundum, dicentes animas in cęlo ante conuerſatas, & ibi aliquid boni vel mali egiſſe, & pro meritis ad corporea terrena detruſas eſſe. Hoc autem reſpuit catholica fides propter euidentem Apoſtoli ſententiam qua ait, Cum nondum nati eſſent, aut aliquid boni, vel mali egiſſent, &c. Melior eſt ergo fidelis ignorantia, quam temeraria ſcientia. Elegit ergo eos quos voluit gratuita miſericordia, nō quia fideles futuri erant, ſed vt fideles eſſent: eiſque gratiam dedit, non quia fideles erant, ſed vt fierent. Ait enim Apoſtolus, Miſericordiā cōſecutus ſum, vt fidelis eſſem. nō ait, quia fidelis eram. Datur quidem fideli, ſed data eſt etiam prius vt eſſet fidelis. Ita etiam reprobauit quos voluit, non propter futura merita quæ præuidet: veritate tamen rectiſſima, & a noſtris ſenſibus remota.

Rom. 9

1. Cor. 7 Au. lib. retract. 1 Cap. 23.

Quęſtio

Quæſtio.

SED queritur. Vtrum ſicut dicitur elegiſſe quoſdam vt boni fierent & fideles, ita etiam concedi debeat reprobaſſe quoſdam, vt mali eſſent & infideles, & obdurare vt peccent: quod nullatenus concedi oportet. Non enim reprobatio ita eſt cauſa mali, ſicut prędeſtinatio eſt cauſa boni, neque obduratio ita facit hominem malum, quemadmodum miſericordia facit bonum.

Reſpõſio.

An ea quę ſemel ſcit & præſcit, ſemper ſciat & præſciat, & ſemper ſcierit vel præſcierit.

PRAETEREA conſiderari oportet, vtrum ea omnia quę ſemel ſcit vel pręſcit Deus, ſemper ſcit & ſcierit, ac præſciat & p̄ſcierit, an olim ſcierit vel pręſcierit, quod modo non ſcit vel pręſcit. De pręſcientia primo reſpondemus, dicentes, multa eũ præſciſſe quę modo non pręſcit. Cum enim eius pręſcientia nõ ſit niſi de futuris, ex quo illa quæ futura erant præſentia fiunt vel prętereunt, ſub Dei pręſcientia eſſe deſinunt, ſub ſcientia vero ſemper ſunt. Pręſciuit ergo Deus omnia ab æterno quæ futura erant, neque præſcire deſinit, niſi cum futura eſſe deſinunt. Neque cum pręſcire deſinit aliqua quę ante præſciebat, minus ea noſcit quam ante cognoſcebat. Non enim dicitur ex defectu ſcientię Dei quod aliqua pręſcierit aliquando, quæ modo non pręſciat, ſed ex ratione verbi quod eſt pręſcientia. Præſcire enim eſt ante ſcire aliquid quã fiat. Ideoque non poteſt dici Deus pręſcire, niſi ea quę futura ſunt.

De p̄ſcientia prius rñdet dicẽs Deum non ſemper pręſcire q̄ olim pręſciuit.

Hic de ſcientia, dicens deum ſemper ſcire quæ ſemel ſcit.

DE ſcientia autem aliter dicimus. Scit enim Deus ſemper omnia quę aliquando ſcit. omnem enim ſcientiam quam aliquando habet, ſemper habuit, & habet, & habebit. Ad hoc autem opponitur ita: Olim ſciuit hunc hominem naſciturum qui natus eſt, modo non ſcit eum naſciturum, ſciuit ergo aliquid quod modo nõ ſcit. Item, ſciuit mundum eſſe creandum, modo non ſcit eum eſſe creandum, aliquid ergo ſciuit quod modo non ſcit, & alia huiuſmodi infinita dici poſſunt. Sed ad hoc dicimus: quod idem de natiuitate huius hominis, & mundi creatione, nũc etiam ſcit, quod ſciebat antequam fierent, licet tunc & nunc hanc ſcientiam eius diuerſis exprimi verbis oportet. Nam quod tunc futurũ erat, nunc pręteritum eſt: ideoque commutanda ſunt ad ipſum deſignandũ. Sicut diuerſis temporibus loquentes, eandem diem modo per hoc aduerbiũ (cras) deſignamus, dum adhuc futura eſt, modo per hodie, dum præſens eſt, modo per heri, dum præterita eſt. Itaque antequam crearetur mundus, ſciebat deus hunc creandum: poſtquam creatus eſt, ſcit eum creatum, nec eſt hoc ſcire diuerſa, ſed omnino idem de creatione mundi. Sicut antiqui patres crediderũt Chriſtum naſciturum & moriturum, nos autem credimus eum natum & mor-

Oppoſit.

Solutio.

& mortuũ, nec tamen diuerſa credimus nos & illi, ſed eadem. Tempora enim, vt ait Auguſt. variata ſunt: & ideo verba ſunt mutata, non fides. Indubitanter ergo teneamus Deum ſemper omnia ſcire, quę aliquando ſcit.

Vtrum prędeſtinatio, & reprobatio ſint ex meritis noſtris.

DISTINCTIO XLI.

Si autem quęrimus meritum obdurationis, & miſericordię.

Expoſi. VPRA egit Magiſter de cauſalitate actiua pdeſtinationis, & reprobationis. In hac parte inquirit de cauſalitate paſſiua vtrum ſcilicet pdeſtinatio & reprobatio habeant in nobis cauſam meritoriam: & hoc quidem principaliter intendit in iſta diſtinctioe, quę duas habet partes. In prima Magr̃ inueſtigat principale propoſitum. In ſecunda mouet quandam quæſtionem quę ex pceden tibus habet ortum, ſcilicet vtrũ Deus deſinat aliqd ſcire, vel pſcire. Ex cuius manifeſtatione patefacit diuinæ ſcientię interminabilitatem, ibi. Præterea cõſiderari oportet. Prima pars quatuor habet partes. In prima Magiſter determinat veritatem, oſtendens quod reprobatio habet cauſam meritoriã quantum ad cõnotatum, quod eſt obduratio: nõ ſic pdeſtinatio quãtum ad cõnotatum, ꝙ eſt gratificatio. In ſecunda vero Magr̃ remouet quandam opinionem quę poſſet hominem ducere in errorem, ibi. Opinati ſunt tñ quidam. In tertia remouet eius de fenſionem, ibi. His tñ aduerſari videtur &c. In quarta remouet pſumptioſam in hac qõne inquiſitionẽ, oñdẽs aliquos volentes reddere rationẽ de hoc pfundo diuinæ pdeſtinationis, lapſos eſſe in profundum erroris, ibi. Multi vero de iſto profundo quærentes reddere rõnem &c. Similiter ſecũda pars in qua determinat Magiſter quæſtionem, vtrum Deus deſinat aliqd ſcire, vel præſcire, & ſimiliter eſt queſtio, vtrum deſinat aliquem pdeſtinare, partes habet duas. In prima determinat de pſcientia quod contingit deſinere aliquid pſcire. In ſecunda vero determinat de ſcientia, ibi. De ſcientia autem aliter dicimus, vbi dicit quod Deus nihil deſinit ſcire: & in vtraque parte primo monet qſtionem, ſecundo determinat.

Diuiſio.

Opinati ſunt tñ quidam Deum ideo elegiſſe Iacob, quia talem futurum præſciuit.

Dub. 1 Videtur quod iſta poſitio non ſit opinio, ſed hæreſis manifeſta, qa qui hoc ponit, ponit gratiam hoĩ nõ gratis, ſed ex meritis dari a Deo, & iſte eſt error peſſimus. ſ. error Pelagij. Reſp. dicẽdum, quod hoc poteſt dicere cauſam meritoriam, vel rõnem congruitatis. Si dicat cauſam meritoriam, ſic quamuis prima fronte non dicat errorem, tamen ad ipſam ſequitur error. Si vero dicat rõnem cõgruitatis, ſic non dicit errorem: ſed tñ temeritatem quãdam habet, quia occulto Dei profundo nititur reddere rationem: & ideo vtroque modo erat digna retractatione. Reſpon.

Reliquię per electionem gratiæ ſaluę fient.

Dub. 2 Quæritur hic de illo verbo Apoſtoli, quod aſſumit Aug. in qua habitudine conſtruatur ille genitiuus, quia gratia nec videtur eligẽs, nec electa, & iterum, gratia eſt ſolum ex tempore: ergo & electio. Reſp. dicendũ, ꝙ ſi intelligatur de electiõe temporali, tunc electio gratiæ dr̃, quia fit per gratiam. Si autem de ęterna, ſic dicitur electio, non vt gratia dicat habitum, ſed vt conſtruatur ſicut genitiuus ex vi declarationis eſſentiæ, vnde dr̃ electio gratiæ, ideſt gratuita, quæ merita non conſiderat. Et ſi obiicitur, quod vnus genitiuus non conſtruitur ex illa vi, dicẽdũ, quod verum eſt niſi habeat virtutem duorum. Vnde bñ dicitur vir ſanguinis, & homo auctoritatis, Reſpon.

tatis, ſimiliter electio gratię, ideſt gratuitæ bonitatis.

Pręcedit ergo aliquid in peccatoribus, quod (quãuis nõ ſunt iuſtificati) digni efficiantur iuſtificatione.

Dub. 3 Videtur falſum dicere, quia pecca-
3 tor ante iuſtificationẽ manet in peccato, & quandiu eſt in peccato eſt indign⁹ pane quo veſcitur, ſicut dicit auctoritas, & etiã ipſa vita, vt puta Dei
Reſpon. inimicus: ergo &c. Reſp. dicendum, quod verbum illud Aug. retractatũ eſt, & retractatũ intelligitur in pſata retractatione, quæ ponitur pcedenti cauſa. Aut dignitas ibi tm̃ valet quãtum congruitas ſolum, & multæ poſſunt eſſe cõgruitates in peccatoribus ad gratiam gratum facientem, p mul tiplicitatem ad gratiam gratis datã.

Neque præſcire deſinit &c.

Innuit Magr̃ quod Deus pſcire fu-
Dub. 4 tura deſinit, cum futura eſſe deſinant.
4 Contra. Videtur falſum dicere, quia præſcientia dicit quid æternum: ſed nullum ęternũ deſinit eſſe: ergo nec pſciens deſinit præſcire. Item. Ricar. dicit quod quatuor ſunt cõbinatiões quia quoddam eſt quod habet principium & finem: quoddã ꝙ caret principio & fine: quoddam ꝙ habet principium, & non finem, vt anima: quartum ꝙ habet finem, & non principiũ eſt impoſſibile. Quod eñ caret principio, non habet eſſe aliunde: ꝙ autẽ tale eſt, ſeipſo eſt: ergo eſt omnino immutabile, ergo non poteſt deſinere: ſi ergo præſcire caret principio, neceſſe
Reſpon. eſt ꝙ careat fine. Reſp. dicendum, ꝙ abſque dubio Magr̃ bene dicit quod
5 Deus deſinit aliqua præſcire cũ ſiunt pñtia: ſi ei pręſciebantur, quia futura etiam deſinunt eſſe futura, cõſtans eſt ꝙ deſinunt præſciri, nõ rõne eius quod eſt ſcire, ſed rõne ppoſitionis. AD illud ergo quod obiicitur de æterno, dicẽdum, quod aliquod nomẽ pure ęternum importat, aliquod vero nomen importat ęternum connotando tẽporale. Hoc nomen (Deus) pure æternum importat: ſed hoc vocabulum (præſcire) dicit æternũ cõnotando temporale. Secundum hoc, notandum, quod quædam connotant temporale, vt ens in actu. Et quia tale tẽporale eſſe poteſt, & deſinere poteſt: ideo tales actus circa Deum, dñr habere initium, & terminum, vtputa ſi dicatur, Deus conſeruat hanc rem, cõſeruare dicit eſſentiã cõnotando actu effectũ: ideo incipit, & deſinit conſeruare. Quædam connotant temporale, vt non ens actu ens, tñ in potentia ſiue futurum: & qm̃ temporale nõ poteſt incipere eſſe non ens, ſiue eſſe futurum antequam fit: ſed poteſt deſinere, eſſe non ens, cum incipit eſſe ens, deſinere eſſe futurum cum incipit eſſe pręſens: hinc eſt quod præſcientia Dei reſpectu creati dicitur deſinere, ſed nũquam incipere, & deſinit rõne temporalis, non deſinentis, ſed incipientis. Et ex hoc patet illud Ricardi, quia cum dr̃ Deus deſinit præſcire, non ſignificatur ꝙ aliquod eius deſinat: ſed ſolum quod aliquid incipiat, & ſic patet illud.

AD intelligentiam pñtis diſtinctionis duo principaliter quæruntur. Primo quærit de prædeſtinationis cauſalitate. Secundo de diuinę ſcientię ſempiternitate, ſiue interminabilitate. Quantum ad primũ q̃rũtur duo. Primo quæritur vtrum prædeſtinatio, vel reprobatio in nobis habeat cauſam meritoriã. Scdo vtrum habeat in Deo rõnẽ motiuã. Artic. 1

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Prędeſtinatio reſpectu æterni ꝑpoſiti non habet cauſam meritoriam, reſpectu vero gratiæ habet ſecundum quid: reprobatio ſimiliter pro odio æterno non habet cauſam, pro temporali vero obduratione, habet cauſam demeritoriam.

QVOD autem habeãt in nobis cauſam meritoriam oſtenditur ſic. Primo de reprobatione. Ro. ix. ſup illud. Eſau odio habui. Ad opp

bui.glo. Eſau ſubtracta gratia per iu
ſtitiam eſt reprobatus: ſed iuſticia re-
ſpicit merita: ergo reprobatio eſt ex
meritis. Item. Per reprobationẽ non
dicuntur niſi iſta tria, ſcilicet odiũ æ-
ternum, obduratio temporalis, & dã-
natio finalis: ſed omnia iſta habẽt in
nobis meritum, quia Deus neminem
odit niſi pp demerita: nec obdurat,
nec dãnat: ergo &c. Item, voluntate
antecedente vult Deus omnes hoĩes
ſaluos fieri, ſi ergo aliquẽ reprobat,
hoc eſt voluntate conſequente nemi-
nem enim de ſe creat ad ſuppliciũ: ſed
voluntas conſequens eſt conceſſio ex
nr̃a cauſa: ſed non ex alia cauſa quam
meriti: ergo &c. Item, de prædeſtina-
tione ſimiliter oſtẽditur. Greg. dicit
& Aug. ꝙ prædeſtinatio iuuatur ſan
ctorum orõnibus: ſed plus valet vni
cuique fides ſua quam fides aliena: er
go merito ſuo, & alieno poteſt qs im-
petrare, quod ſit prædeſtinatus. Itẽ,
nullus eſt prædeſtinatus niſi finaliter
in gratia perſeuerans, & ecõtra, ſunt
ergo conuertibilia: ſed aliquis poteſt
mereri finalem perſeuerantiam: ergo
poteſt mereri quod ſit prędeſtinatus.
Item, quod poteſt in maius, poteſt in
minus, vel ęquale pari rõne: ſed ho-
mo poteſt mereri habere Deum quod
eſt maximũ inter oĩa, poteſt etiam me
reri ſalutem quod eſt æquale ei quod
eſt eſſe prædeſtinatum: ergo &c. Sed
Fundamenta. contra. Omne meritum antecedit il-
lud cuius eſt meritũ, qa diſponit ad il
lud: ſed prędeſtinatio, & reprobatio ꝑ
cedunt noſtrum eſſe: ergo non cadũt
ſub noſtro merito. Item, omne meri-
tum aliquo modo eſt cauſa eius, quod
meretur: ſed prędeſtinatio, & reproba
tio ſunt æterna, merita vero ſunt tem
poralia. ergo temporale eſt cauſa ęter
ni, quod eſt impoſſibile. Item, ſpecia-
liter de prędeſtinatione vr̃ Thim. iij.
Non ex operibus iuſtitię quę fecimus
nos, ſed ſm ſuã miſericordiam ſaluos
nos fecit. Itẽ. gr̃a eſt affectus prædeſti
nationis: ſed prima gratia antecedit
omne meritum, & eſt cauſa omnis me
riti: ergo nõ cadit ſub merito, & eo ip
ſo gratia eſt, quia ſine meritis datur:
ergo nec prædeſtinatio.

7 RESP. Ad hoc intelligendũ no-
tãdum, quod in prędeſtinatione tria
intelliguntur. Primum eſt propoſitũ D. Tho. 1. part. q. 13. arti. 5.
æternum. Secundum eſt tẽporalis gra
tificatio. Tertium vero æterna glo-
rificatio. Similiter in reprobatiõe in
telliguntur tria ſ. æternum odiũ, tem
poralis obduratio, & ęterna dãnatio.
Quantum ad primum, & vltimum ſi-
militer eſt iudicandum: nam vltima,
ſ. pœna, & gloria ſimpliciter cadunt
ſub merito. Primum vero ſcilicet pro
poſitum æternum, eoipſo quo æternũ
eſt, meritum habere non poteſt. Quã-
tum vero ad medium quod eſt grati-
ficatio, & obduratio differenter eſt iu
dicandum. Nam obduratio ſimplici
ter cadit ſub de merito, ſiue ſub malo
merito, gratificatio vero nec ſimplici
ter ſub merito, nec ſimpliciter extra.
Eſt enim meritum congrui, digni, & 8
condigni. Meritum congrui eſt, quã
do peccator facit quod in ſe eſt, & pro
ſe. Meritum digni, quando iuſtus facit
pro alio. Meritum condigni, quando
iuſtus operatur pro ſeipſo, qa ad hoc
ordinatur gratia de condigno. Gra-
tia autem alteri promerenda non eſt
omnino ex condigno, quia peccator
omni bono eſt indignus. Nec ſolũ ex
congruo, quia iuſtus dignus eſt exau-
diri. Gratificatio ergo ſub merito cõ
grui poteſt cadere quo ad ipſum gra-
tificandum: ſub merito digni, quantũ
ad alium virum ſanctum: ſub merito
condigni, quantum ad neutrũ: & hoc
proprie loquendo eſt meritum. Re-
ſpondendum ergo ad quęſtionẽ cum
quæritur, vtrum prædeſtinatio, & re-
probatio cadãt ſub merito, quod ſim-
pliciter loquendo quantum ad prin-
cipale ſignificatum, neutra cadit ſub
merito: quantum vero ad connotatũ,
reprobatio cadit ſub merito ſimplici
ter, prædeſtinatio vero ſm quid. Con 9
cedendæ ſunt ergo rõnes probantes,
quod prędeſtinatio non cadit ſub me
rito, ſimiliter quod nec reprobatio.

AD illud quod primo obiicitur de 10
glo. quod Eſau per iuſticiam reproba
tus eſt, dicendum quod ibi accipitur
reprobatio pro connotato, quod eſt
obduratio. AD illud quod obiicit,
quod odium æternum cadit ſub meri
to, dicendum quod odium ęternum
duo

duo dicit,& principale ſignificatum,
& connotatum, quia neminem odit
Deus quantum ad affectum, ſed ſolũ
quantum ad effectum, & primum nõ
eſt ex meritis,ſed ſm,quod patet ſi re
ſoluatur, quia odium eſt propoſitum
puniendi: propoſitum autem nullus
11 meretur, ſed pœnam. AD illud
quod obiicitur quod neminem repro
bat voluntate conſequente. dicen-
dum,quod voluntas conſequens non
dicitur quia conſequatur merita nr̃a
ratione voluntatis], ſed ſolum ratio-
ne voliti: vult enim aliquid De⁹ quod
nos meruimus. & ideo quia volitũ eſt
12 connotatum,patet &c. AD illud ꝙ
obiicitur de prędeſtinatione,quod in
natur orationibus ſanctorum,dicen-
dum, quod illud intelligitur ratione
connotati,quod eſt gratia quam ſan-
cti viri poſſunt aliis ſuis orationibus
impetrare:non tñ ſequitur qđ homo
poſſit impetrare ſibi, quia ad hoc qđ
impetret,neceſſe ē ꝙ ſit dignus mere
13 ri,& hoc non ē niſi per gratiam. AD
illud quod obiicitur,quod idē eſt eſſe
prædeſtinatum, & in gratia finaliter
perſeuerare, dicendum,quod non eſt
idem,ſed conuertibile:ſed ilud non ſe
quitur,ꝙ ſi aliquis poſſit mereri vnũ
cõuertibilium,quod poſſit & reliquũ
ſicut non ſequitur,ſi aliquid eſt cauſa
vnius conuertibilium, quod ſit cauſa
alterius,illud manifeſtum eſt. AD il
14 lud ꝙ obiicitur,quod põt in mai⁹,po
teſt in minus:dicendum,quod verum
eſt ſi æqualiter ordinatur ad vtrũque.
Nam ſi habet ordinationem ad mai⁹,
& nõ habet ordinationem ad min⁹,
quamuis poſſit in maius,non tñ ſequi
tur, ꝙ in minus:ſimiliter in pro-
poſito, gratia enim ordinatur
ad merendum Deum, vt glo-
rificantem, non vt præ-
deſtinantem,ſimiliter
ad gloriam, non
ad primam
gratiam.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Prędeſtinatio,atque reprobatio quantum ad rationẽ voliti, ordinationem ad voluntatem diuinã, non habent cauſam meritoriam: habent autem cauſam congruẽtiæ bona &mala opera in generali: quid vero ſit cauſa in ſpeciali, eſt ignotum.

TRVM prædeſtinatio, & reprobatio habeãt in Deo rõnem motiuã. Et quod ſic videtur per canonem Gen. xviij. dixit dñs. Num celare potero Abraã quod geſturus ſum, cum futurus ſit in gentem magnam,& præcepturus domui ſuę vt coſtodiat pactum meũ. Dominus ergo voluit reuelare ipſi Abrae ꝓpter conſiderationem bonorum futurorum:ergo cum illa ab ęterno prouideat,pari rõne ꝑdeſtinat ex præſcientia bonorum futurorum. Item. Ambroſ.ſuper epiſtolam ad Ro.ix.Dabo gratiam ei quem ſciuero toto corde ad me poſt errorem reuerſurũ,(loquturin perſona dñi) ergo ratio quare dominus proponit dare gratiam, eſt quia aliquod futurum pręuidit in homine. Item,ratione oſtenditur, quia omnis voluntas eoipſo quod volũtas eſt rationalis:ergo ſi hoc perfectionis eſt in voluntate quod ſit ex rõne,hoc maxime reperitur in voluntate diuina:ergo cum prædeſtinatio dicat diuinum propoſitum,erit ex rõne. Itẽ. Omnis ſapienter eligẽs eligit illos in famulos in quibus videt meliores mores præteritos,& ſimiliter quos nouit fideliores fuiſſe,& ſi poſſet futura cognoſcere,multofortius eligeret,& reſpueret propter præuiſionem bonorum futurorum, & malorum, quam præteritorum.Si ergo Deus eſt ſapientiſſime eligens: ergo rõnem eligendi ſiue reprobandi accipit a pręuiſione, ſiue a pręſcientia. Item. Nullus ſapienti eligens,præeligit omnino indiſtantia ſeu indifferentia,maxime ſi poſſit accipere oĩa æque cõgrue, ſed
Deus

Fundamenta.

Deus præfert vnum alteri in electio-
ne:ergo &c. Item. Si diuinū ꝓpoſitū,
ſiue p̄deſtinatio ſolū haberet rōnem
voluntatem dei, & non aliam, tunc
ergo videtur parcitas in diuina volū
tate:ſi.n.vellet oēs ſaluare,oēs ſalua
rentur, & non eſt alia ratio niſi quia
non vult:ergo voluntas eius non eſt
liberaliſſima, nec optima. Item. Si nō
eſſet alia ratio q̄ voluntas, ergo cum
Deus reprobando ꝓponit damnare,
ſi ſine omni rōne ſola voluntate vel-
let damnare aliquē:ergo vr̄ crudeliſ
ſimus, eo ꝙ feciſſet homines ad ſup-
plicium. Item. Si ſola voluntate præ-
deſtinat, & reprobat non p̄cognita
rōne:vr̄ ergo ſm̄ ꝙ ſit acceptor per-
ſonarum, quod eſt contra illud quod
dr̄ Act. 10. In veritate cōperi, ꝙ non
eſt acceptor perſonarum deus. Sed
Ad opp. contra. Exo. 33. Miſerebor, cui miſe-
rebor, & clemens ero ſuper quem pla
cuerit mihi:ergo ratio prima, & po-
tiſſima diuinæ miſericordiæ, & p̄de-
ſtinationis eſt dei beneplacitum, &
voluntas. Item, Matt. 11. dicit filius.
Reuelaſti ea paruulis, & abſcondiſti
hæc a ſapientibus: ita pater quoniā
ſic placitum fuit ante te. ergo ſi filius
reddit optimam rōnem, ſolum diui-
num beneplacitum eſt ratio. Item.
Apoſtolus. Rom. 9. ſuper hac quęſtio
ne dicit. Nunquid non habet figul9
poteſtatem de eadē maſſa facere alia
quidem vaſa in honorem, alia in cō-
tumeliam? Si enim quæreretur ab ar-
tifice, quare de vna parte maſſæ facit
vaſa pulchra, & ex alia vilia, cum
æque ſit bona tota maſſa, non eſt alia
ratio niſi quia placet: ita.n. bene fa-
ceret, ſi faceret econuerſo: ergo &c.
Item. Auguſ. de p̄deſtinatione ſanct.
Cap. 18 Non quia tales non futuros ſciuit,
ideo elegit:ſed vt tales eſſemus. Item.
Rōne videtur, quia voluntas dei eſt
cauſa cauſarum; ergo ibi eſt ſtatus;
ſed vbi eſt ſtatus, non eſt vltra quæ-
rere rōnem:ergo &c. Quod ſit ibi ſta
tus patet: ꝙ etiam ſtatus non patiaē
quęrere rationē, videtur, quia quo-
tiens cauſam, vel rōnem quærimus:
quærimus eam, vt diſtantem: ſi enim
omnino eſſent idem cauſa, & cuius
eſt ratio, ſtatim illo viſo videretur
cauſa, & non quæreretur: ſed non eſt
ſtatus niſi in ſumme ſimplici, & ita
nulla diſtantia: ergo nec ratio, nec q̄-
ſtio. Item. Si deus prædeſtinat iſtum
propter p̄uiſionem, aut ergo bono-
rum, aut malorum, aut indifferētiū.
Non propter præuiſionem indiffe-
rentium, & malorum: ergo propter
præuiſionem bonorum: ſed bona nul
la futura ſunt in iſto, niſi quæ deus
ſua voluntate facturus eſt: ergo præ-
uiſio eſt propter voluntatem, & non
econuerſo. Item. Si quis quæreret, cū
potuerit deus ꝓducere vnum alium
mundum ſimilem huic, quare magis
iſtum q̄ illum, nulla eſſet quæſtio, qa
hoc ſolum fuit, quia voluit: ergo pa
ri ratione nulla eſt cauſa quare p̄de-
ſtinat, & reprobat, niſi quia vult.
RESP. Dicendum, ꝙ cum quæ- 15
ritur, vtrum æternū dei ꝓpoſitum,
ſiue electio, vel reprobatio in deo mo
tiuam rōnem habeat, hoc non intel
ligitur quantum ad voluntatem diui
nam, vel eius actum, qui deus eſt, ſed
quantum ad ordinationem voliti ad
eius voluntatem. Et ſi quæratur ra-
tio cauſalis, vel meritoria, reſponder̄,
quòd dari non poſſit. Si autem quæ-
ratur ratio congruitatis, & decentiæ,
Reſpondent quidam, ꝙ ipſa dei vo-
luntas ſibiipſi eſt ratio, nec eſt alia ra
tio quare iſtum elegit, niſi quia pla-
cet: & hæc eſt ſufficiens per omnem
modum, quia eſt cauſa cauſarum, &
ratio rationum: & eoipſo, quód pla-
cet, ideo rectum eſt propter ſummā
ipſius voluntatis rectitudinem, quia
non tantum eſt recta, ſed etiam regu
la. Sed cauendum eſt, ne dum volun
tatem dei magnificare volumus, po-
tius voluntati eius derogemus. Si.n.
non eſſet alia ratio, quare deus iſtū
elegit, & illum non, niſi quia placet,
certe iam non occulta dicerentur di-
uina iudicia, ſed manifeſta, cum qui-
libet hanc rationem capiat, nec dice-
rentur mirabilia, ſed potius volunta
ria. Et pp̄ hoc eſt dicendum, ꝙ ꝓpo-
ſitum illud æternū (ſicut dicit Aug.
& habetur in litera) & voluntas illa l.i. retra,
eſt rationabiliſſima, & rōnem habet, cap. 23.
& ſicut ab æterno fuit, ab æterno ra-
tionem habuit, non aliam pp̄ eſſen-

tiam:ſed per connotatum. Quid aũt
ſit illud in electione hominum, vel
reprobatione, nobis non eſt omnino
16 notum, nec omnino ignotum. Pro-
pter hoc notandum, ꝙ quędam ſunt
opera, q̃ exeunt a voluntate diuina
cum alio ad hoc ordinato ordine ne
ceſſitatis, ſiue neceſſitatem ſumamus
in cauſando, ſiue in merendo, vel di-
ſponendo, vt pluere, & remunerare,
ſiue damnare, & ſaluare, & reſpectu
talium diuina voluntas habet rõnẽ
in generali, & ſpeciali. Vnde ſi quæ-
ratur, quare deus vult pluere, reſpon
det, propter noſtram vtilitatem. Simi
liter habet rationem in ſpeciali, vt ſi
quæratur, quare vult deus pluere in
hyeme, non in æſtate: tunc reſpõdet,
quia vapores aquoſi magis in hye-
me abundãt, q̃ in æſtate. Similiter ſi
quæratur, quare magis voluit ſalua-
re Petrum, q̃ Iudam, Reſpondetur,
ꝙ iſte habuit bona merita, ille vero
mala. Quædam autem ſunt opera, q̃
ſunt a diuina voluntate cum alio ad
hoc ordinato ordine congruitatis, ſi
cut eſt noſtra gratificatio, vel iuſtifi-
catio, quæ eſt a diuina voluntate cũ
operatione, & ꝑparatione lib. arb. &
hoc, quia qui creauit te ſine te, nõ iu-
ſtificabit te ſine te. Et hoc dictum eſt
ſm congruentiam. Adiutores enim
dei ſumus. Attamen deus ſine præpa
ratione, & cooperatione iuſtificat, vt
patet de ſanctificatis in vtero, & vt di
cunt de Paulo, & reſpectu taliũ ope-
rum habet rationem voluntatis in
generali, & habet in ſpeciali: ſed in
generali certam, in ſpeciali occultã.
Si enim quæritur, quare deus vult iu
ſtificare, reſpondetur, ad miſericor-
diæ ſuæ oſtenſionem. Et ſi quæritur,
quare non vult omnes hoies iuſtifi-
care voluntate beneplaciti: dicendũ,
ꝙ hoc eſt propter iuſtitiæ ſuæ oſten-
Cap. 12. ſionem. Vnde Aug. 22. de ciuita. dei.
Si remanerent omnes in pœna, non
appareret miſericordis gratia redi-
mentis. Rurſus. Si omnes transferrẽ
tur de tenebris ad lucem, in nullo ap
pareret ſeueritas vltionis: in qua ꝓ-
pterea plures quàm in illa ſunt, vt ſic
appareret quid omnibus debebatur.
Si quæratur in ſpeciali, quare magis
vult iuſtificare vnum, q̃ alium duo-
bus ſimilibus demonſtratis: quia mul
tæ poſſunt eſſe rationes congruentię:
ideo non eſt certitudo a parte rei. Et
ideo cum cognitio noſtra pendeat a
certitudine rei, nullus certam poteſt
inuenire rationem, niſi habeat per
reuelationẽ illius cui dubia ſunt cer-
ta, & quia non fuit nobis expediens
ad ſalutem iſta cognitio: ſed vtilior
fuit ignorantia propter humilitatẽ;
ideo deus noluit reuelare, & Apoſto-
ſtolus non fuit auſus inquirere: ſed
oſtendit defectum noſtræ intelligen-
tiæ cum exclamauit 11. ad Ro. O al-
titudo diuitiarum ſapientiæ, & ſciæ
dei, q̃ incõprehenſibilia ſunt iudicia
eius, & inueſtigabiles viæ eius, &c.

AD illud ergo qđ quæritur, vtrũ 17
prædeſtinatio habeat rõnem. Dicen-
dum quòd habet in generali, ſimili-
ter in ſpeciali, & hęc ratio nota eſt di
uinæ pręſcientię, non nobis ratione
prędicta. AD illud quod obiicitur 18
de ſacra ſcriptura, quòd aſſignat be-
neplacitum pro ratione. Dicendum,
quòd quamuis aſſignet pro ratione,
& aliam non exprimat, non tamen
eſt ideo concludendum, quòd non
ſit alia: quia non ſunt omnia ſcripta:
ſed nobis vtilia. Vtile autem fuit ſci-
re, quòd diuinum beneplacitum eſt
cauſa, & ratio, vt diſcamus eum ti-
mere, & nihil meritorum nobis at-
tribuere. AD illud, quod obiicitur,
quòd non elegit, quia præuidit tales:
Dicendum quòd Auguſt. negat ſm
ꝙ hoc quod eſt, quia dicit cauſam,
non ſecũdum quòd dicit rationem,
quia quãuis diuina voluntas poſſit
habere rationem, ex qua dicitur cõ-
gruenter operari: tamen non cau-
ſam, ſiue rationem cauſalem, cum ſit
cauſa cauſarum, & maxime reſpectu
voliti: quod quidem eſt ex mera dei
liberalitate, vtpote eſt gratia iuſtifi-
cans impium: & per hoc patet ſe-
quens de ſtatu. AD illud quod quę- 19
ritur, propter quorum pręuiſionem:
Dicendum quòd poteſt eſſe propter
pręuiſionem bonorum, vt aliquo
modo ſunt a libero arbitrio propter
quorum tamẽ pręuiſionem nec ſcio
determinare, nec volo quęrere, nec
eſt ratio

Digitized by Google

eſt ratio niſi congruitatis. Vnde & alia poteſt eſſe, quam hæc. AD illud quod obijcitur de mundi creatione: Dicendum, quòd non eſt ſimile de mundi creatione, quia mundi creatio a diuina voluntate, & beneplacito eſt tanquam a tota cauſa. Et rurſus per creationem non præſupponitur aliquid. Rationes vero ad oppoſitum probant, quòd diuina voluntas rationabiliter facit, ſiue quòd habet rationem congruitatis ratione voliti: & quia hoc verum eſt, ideo cõcedendę ſunt. & quãuis aliquę earum poſſint habere calumniam, tamen concluſio principalis non habet calumniam. Nam Aug. dicit hoc in libro retract. poſt omnes retractationes, quòd proponit, & eligit, & reꝓbat veritate certiſſima, & a noſtris ſenſibus remotiſſima: & quia a ſenſibus noſtris eſt remotiſſima, ideo nullus debet ipſam inquirere, quia ĩ hac vita non poſſumus inuenire. Et ideo in noſtrę intelligentię inſufficientiã, ſermo de ꝓdeſtinatione claudendus eſt, vt obſtruatur omne os, & ſubditus fiat omnis mundus deo, cuius iudicia non ſunt ſcrutabilia, ſed formidoloſa, ſilentio veneranda.

Artic. 2 CONſequenter quantum ad ſecundum articulum quęritur de ſecundo. ſ. interminabilitate diuinæ cognitionis. Et circa hoc quæruntur duo. Primo, quia dubium habet per comparationem ad complexa, quæritur, vtrum deus cognoſcat res per modum cõplexionis. Secundo quęritur, vtrum enunciabilia, ſiue q̃ deꝰ ſemel cognoſcit ſemꝑ cognoſcat.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Cognitio diuina rerũ, non eſt ꝑ modũ cõplexionis, prout cõplexio cadit in intellectu: ſed bene res cõplexas in ſe, vel cõplexas ꝑ intellectũ noſtrũ cognoſcit.

Fundamenta. QVOD cognoſcat deus per modum complexionis, oſtenditur ſic. Eandem rem quam cognoſcit ſenſus, cognoſcit intellectus: ſed ſenſus per modum incomplexionis, intellectus vero per modum complexionis: ſed intellectus eſt potentior in cognoſcendo quàm ſenſus, ergo cognoſcere per modum complexionis eſt maioris potentiæ: ſed omne tale eſt deo attribuendum: ergo &c. Item. Differenter ſignificatur res per uocem incõplexam, & per complexionem, quia per vocem incomplexam quantum ad eſſe ſimpliciter, ſed per orationem quantum ad eſſe tale; vel tale: ſed deus non tantum cognoſcit res quantum ad eſſe ſimpliciter: ſed etiam quantum ad eſſe tale, vel tale: ergo cognoſcit ſecundum complexionem. Item. Ordo vnius rei ad alteram cui coniungitur in re, facit cõpoſitionem in cognitione, vel in ſermone complexionem; ſed deus non tantum intelligit in ſe rem ipſam: ſed etiam in ordine ad rem aliam cui vnitur: ergo non ſolum per modum ſimplicem. ſed compoſitionis. Item. Deus intelligit noſtrum intelligere, & noſtrum dicere: ſed nos dicimus, & intelligimus rem per modum complexionis: ergo deus hoc modo intelligit. Sed contra. Dionyſius de diui. nomi. Cognoſcit deus omnia, immaterialiter, materialia: impartite, partita: vniformiter, multa: immutabiliter mutabilia: ergo ſi partita cognoſcit impartite: ergo compoſita ꝑ modum ſimplicem: ſed modus ſimplicitatis & complexionis opponuntur: ergo non cognoſcit per modum complexionis. Item. Cum intellectus cognoſcat per modum cõplexionis, aut modus ille eſt in re, aut in intellectu. Non in re, quia cum ſenſus apprehendat eandem rem, apprehenderet eam per modum complexionis; ergo eſt in intellectu: ſed oĩs talis intellectus in quo eſt complexio realiter eſt cõplexus, & compoſitus: ſed diuinus intellectus non eſt huiuſmodi: ergo &c. Item. Si cognoſcit res per modum complexionis, cum modus diuinæ cognitionis ſit ei coæternus, ab æterno cognouit per modum complexionis: ergo complexio fuit ab ęterno: ergo vere, vel falſę.

Ariſto. de ſen. & ſe.

Ad opp.

Si verę: ergo plura ſunt vera ab æterno: ſi falſæ, ergo plura ſunt falſa ab æterno. Item. Si cognoſcit per modum complexionis, cum eadem res modo vere ſignificetur ſub ratione futuritionis, modo ſub ratione præteritionis, modo ratione præſentialitatis: ergo his omnibus modis deus cognoſcit. Sed contra. Omnia cognoſcit, vt pręſentia. Vnde 2. Pet. vlt. Vnus dies apud deum ſicut mille anni, &c. ergo non cognoſcit omnibus his modis.

30 RESPON. Dicendum, quòd cognoſcere res per modum complexionis poteſt intelligi tripliciter. Aut enim modus complexionis cadit circa rem, & ſic eſt ſenſus: deus cognoſcit res exiſtere, vel ſe habere per modum complexionis, ſiue compoſitionis, & hoc eſt verũ: cognoſcit enim res eſſe ſicut ſunt. Alio modo, vt modus complexionis cadat circa rem, vt eſt expreſſa per intellectum noſtrum, & tunc eſt ſenſus, quòd deus cognoſcit res non tantum vt ſunt, ſed etiam vt intellectus exprimit: cognoſcit enim res, & voces, ſiue intellectus illas ſignificantes, & hoc verum eſt. Tertio modo poteſt intelligi, vt modus complexionis cadat circa intellectum diuinum, & hoc modo falſum eſt: hoc enim ſpectat ad intellectum, qui intelligit multa, & multa quæ oportet complecti: deus autem multa intelligit vno, & ita ſimplici modo, nec magis eſt ſimplex intellectus eius intelligendo vnum, quàm multa. Vnde intelligere multa per modum complexionis, nec eſt omnino virtutis, nec oino imperfectionis: & ideo non ponitur nec in cognitione infima, vt ſenſitiua, nec ĩ cognitione ſuprema, vt in diuina: & fortaſſis non etiam eſt in cognitione ſuprema ipſius animę quę dicitur intellectiua, prout eſt in ſuo ſummo: cognoſcit enim per modum ſimplicis aſpectus. Rationes probantes quòd cognoſcit per modum complexionis, procedunt ſecundum primam, & ſecundam viam: ideo verum concludunt præter primum, quod iam ſolutum eſt.

AD illud quod obiicitur, quod complexio venit ab intellectu: Dicendum, quòd complexio dupliciter poteſt comparari ad intellectum. Aut ſicut ad cauſam, aut ſicut ad ſubiectum. Si ad ſubiectum in quo, & qđ informat, & denominat, ſic comparatur ad intellectum humanum a quo eſt complexio, qui etiam complectitur. Si ad cauſam, ſic comparatur ad intellectum diuinum. Nam intellectus diuinus cognoſcit complexionẽ non circa ſe: ſed circa noſtrum intelligere: quoniam complexio non eſt ab intellectu noſtro, niſi cooperante diuino in intelligendo. 21

AD illud qđ obiicitur, quòd ſi cognoſcit res per modum complexionis, quòd tunc cõplexiones ſunt æternæ. Dicẽdum, ꝙ ex primo, vel ſecundo ſenſu non ſequitur, quòd cõplexiones ſunt æternæ, quia nõ eſt complexio circa deũ: ſed bene ſequitur, quòd veritas ſignificata per aliquam complexionem eſt æterna, ſicut veritas huius, mundum eſſe futurum: tamẽ propoſitio, & complexio eſt ab intellectu noſtro intelligente illam veritatem æternã. Vnde ſicut vox temporalis ſignificat rem æternam, vt hoc nomẽ, deꝰ, non tamen ſequitur, quòd ſit æterna: ſic multa enunciabilia ſignificãt veritatem æternam, nec tamen ſunt ęterna. 22

AD illud quod obiicitur, ꝙ tunc cognoſcit res ſub ratione futuritionis, & præteritionis: Dicendum: ſicut tactum eſt, quòd modus diuinę cognitionis poteſt accipi, vel ſecundum ſe, vel a parte cogniti. Si a parte cogniti, ſic dico, quòd omnino cognoſcit rem eſſe, & ita mutabiliter eſſe, & ita compoſito modo eſſe ſicut eſt, & ita de omnibus: & ſic cognoſcit rem præteritam eſſe præteritam, & futuram eſſe futuram, & non præteritam eſſe pręſentem. Poteſt iterũ accipi a parte ſui: & ſic cum cognitio dei ſit omnino ſimplex, omnino præſens, omnia cognoſcit per modum ſimplicitatis, & per modum pſentialitatis. Vnde quòd dicit, omnia ſunt præſentia apud deum: hoc dictum eſt quantum ad cognitionem, in qua nulla cadit ſucceſſio: ideo nec 23 24

nouum,

nouum, nec vetus, nec prçteritum, nec futurum: in actu autem cognitionis angelicæ, & humanç cadit ſucceſſio: & ideo prçteritum, & futurum. Et præterea non ita dicuntur omnia prçſentia animç cognoſcenti, ſicut deo: & hoc manifeſtum eſt, quia nunc çternitatis quod eſt ſemper pꝛçſens, complectitur omnia temporalia: & ideo patet quomodo ſit intelligendum.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Deus habet ſempiternam cognitionem eorũ quæ ipſe ſcit, cum ſemper omnia enunciabilia cognoſcat: perfecta, imperfecta, vera, & falſa.

Fundamenta.

VTRVM enunciabilia, ſiue complexa quæ de⁹ ſemel cognoſcit, ſemper cognoſcat, vel ſciat. Et quòd ſic videtur: quia deus non cognoſcit enunciabile niſi ratione veritatis: ſed veritas enunciabilis, quç ſemel fuit, ſemper fuit, & eſt, & erit: ergo enunciabile quod ſemel cognoſcit, ſemper cognoſcit. Probatio mediæ. Omnis veritas complexi fundatur ſupra rem complexam: ſed eadem res primo eſt futura, poſtea prçſens, deinde prçterita, & vna & eadem: ergo vna & eadem veritas eſt in ea ſecũdum omnes hos modos: ſed neceſſe eſt, quòd ſit ſemper ſub aliquo horũ modorũ: ergo &c. Item. Hocipſum vr̃ alia ratione, quia quæcunque ſcit deus, ſcit immutabiliter: alioquin cum ſcire dei ſit ſuum eſſe, ſi mutaretur ſuum ſcire, & eſſe, quod eſt impoſſibile: ſed omne quod habet immutabilitatem, habet ſempiternitatem, quia ſi deſinit, mutatur: ergo quod deus ſemel cognoſcit, ſemper cognoſcit. Item. Quod ſcriptum eſt in illo libro, deleri non poteſt: ſed deus cognoſcit non aſpiciendo extra, ſed legendo in libro ſuæ pꝛæſcientiæ: ergo quod ſemel cognoſcit, ſemper cognoſcit. Prçterea patet, quia ſuper illud Exod. 32. Aut dele me de libro tuo, &c. glo. Securus hoc dicit, quia non delebitur. Et idem dicit ſuper Pſalmos. Item. Quod deſinit, vel perditur aliquo deſinente, de neceſſitate pendet ex illo: ſed diuina cognitio non dependet ex veritate creanda: ergo quamuis enunciabile deſinat eſſe verum, tamen deus non deſinit illud ſcire: & ſi hoc, ergo qđ ſemel ſcit, & ſemper. Sed contra. Sicut pꝛæſcire habet ſe reſpectu futuri, vt futurum eſt, ſic ſcire reſpectu veri: ſi enim actu ſcitur, actu eſt verum: ſed dicit Magiſter, deus deſinit præſcire rem, cum res de futuro ſit prçſens: ergo ſimiliter deſinit ſcire, cum de vero ſit falſum. Item. Sicut diuina acceptio reſpicit bonitatem, ita viſio veritatem: ſed deus deſinit hominem acceptare, cum perdit bonitatem: ergo deſinit rem cognoſcere, ſiue enunciabile, cum perdit veritatem. Item. Hocipſum oſtenditur per impoſſibile, quia ſi quodcunque enunciabile ſciuit, modo ſcit, & ſciuit Chriſtum eſſe moriturum, ergo & modo ſcit: ſed qcqd ſcit, eſt verũ: ergo Chriſtũ eſſe moriturum eſt verum, quod eſt contra fidem. Item. Sic. Quicquid ſciuit, modo ſcit: ſed aliquando ſciuit non eſſe te, cum non eras: ergo ſcit te non eſſe, & ſcit te eſſe, quia verũ eſt: ergo ſcit ſimul duo cõtradictorie oppoſita: ergo duæ contradictoriç oppoſita ſunt ſimul vera, quod falſum eſt, & impoſſibile.

Ad opp.

RESP. Dicendum, quòd ſcire dicitur dupliciter. 25
Vno modo prout reflectitur in ſe: & ſic ſenſus eſt, iſte ſcit hoc, id eſt habet cognitionẽ de hoc, & hoc modo dicendum, quòd ſcire nihil connotat a parte ſciti actuale, nec veritatem, nec præſcientiam. De⁹ enim de omni enunciatione habet perfectam cognitionem, vtrum ſit enunciatio perfecta, & congrua, vtrũ vera, & ſic ſimilia. Alio modo ſcire dicitur ſecundum quòd eſt verbum proheteticum, & ſic tranſit in actum extra: & ſic connotat veritatem in obiecto. tunc ergo ſcire enunciabile aliquod, idem eſt quod ſcire ipſum eſſe verum. Vnde ſcio te ſedere, hoc eſt di-

eſt dicere: non tantum habeo cognitionem de hoc, ſed etiam cognoſco ipſum eſſe verum. Primo modo ſcire importat diuinum intelligere. Secũdo modo intelligere cum aſſenſu. Si ergo ſcire accipiatˀ primo modo, ſic dico, quòd quicquid eſt, & omne enunciabile, & omne quod ſciuit, adhuc ſcit, & habet cognitionem de illo, quia de omni eo quod eſt, & quod poteſt eſſe habet cognitionem: nec ſequitur, ſcit hoc, ergo hoc eſt verum: imo eſt ibi conſequens. Si autem accipiatur ſcire ſecundo modo prout cõnotat veritatem circa enunciabile: ſic fuerunt quidam qui dixerunt quòd deſinit aliquid enunciabile ſcire, quia poſuerunt, quòd enunciabile, quod eſt verum, poteſt eſſe falſum. Alij dixerunt contrarium, quia poſuerunt quòd enunciabile, quod ſemel verũ eſt, ſemper eſt verum, & ita ſemper ſcitur. Et vt melius pateat: videnda eſt eorum poſitio, & ratio poſitionis. Fuerunt qui dixerunt, quòd albus alba album, cum ſint tres voces, & tres habeant modos ſignificandi: tamen quia eandem ſignificationem important, ſunt vnum nomen. Per hunc modum dixerunt, quòd vnitas enunciabilis, accipienda eſt non ex parte vocis, vel modi ſignificandi, ſed rei ſignificatæ: ſed vna res eſt, quę primo eſt futura, deinde præſens, tertio pterita: ergo enunciare rem hanc primo eſſe futuram, deinde præſentem, tertio pręteritam, non faciet diuerſitatem enunciabilium, ſed vocum. Rurſus. Cum idem tempus ſit primo futurum, deinde pręſens, tertio pteritum, tempus ſcilicet quod eſt menſura rei quod ſignificatur per orationem, quamuis eſſe, vel fuiſſe, vel fore cõſignificent tria tempora, rõne tamen ſignificati nõ diuerſificant enũciabile, ſed variatur ſolum a parte tẽporis ſignificati. Vnde ſi dicã ſemel, Sortes currit hodie, & cras dicã, cucurrit, cum hoc verbum det intelligere aliud tempus, & ita aliam actionem, enunciabile non eſt, quantumcunque non mutata ſignificatione, & quia retenta eadem ſignificatione, enunciabile ſemper eſt verũ, & non eſt idem, niſi cum eadem ſignificatio retinetur: ideo dixerunt, quòd illud quod ſemel eſt verum, ſemper eſt verum: & ideo cum deus nihil obliuiſcatur, dicunt quòd omne enunciabile quod deus ſciuit, ſcit. Et reſpondet illi rationi, omne enũciabile quod ſciuit, ſcit: ſed ſciuit te naſciturũ, vel te eſſe, ergo &c. non debet ſic inferri: ergo ſcit te eſſe: ſed ſic, ergo ſcit te fuiſſe. Aliter eſt ibi figura dictionis, quia procedit ab idẽtitate in modo ſignificandi, ad identitatem réi, & hoc modo ſoluit Magiſter. Et iſta fuit opinio nominalium, qui dicti ſunt nominales, quia fundabant poſitionem ſuam ſuper nominis vnitatem. Sed iſta fuit poſitio contra Philoſophum, qui dicit in prædicamẽtis, quòd eadẽ oratio primo eſt vera: poſtea falſa. Fuit etiam contra cõem opinionẽ. Fuit etiam contra veritatem. Ratio huius eſt, quia nec bonũ fundamentum habet, nec bonã adaptationem. Primo .n. ſi quæratˀ vtrũ albus alba album ſint tria nomina. Reſpondendũ eſt, aut loqueris grammatice, aut logice. Si grãmatice, cum grãmaticus cõſideret impoſitionem nominis, & modum principalem ſignificandi ſubſtantiam cum qualitate, ſic dicet vnum nomen eſſe. Si logice, cum logicus conſideret nomen inquantum eſt vox expreſſiua, vnde diffinit nomen, verbum, & orationem per vocem tanquam per genus, & multiplicato ſuperiori neceſſe eſt multiplicari inferius, ſi ſunt multæ voces ſignificatiuæ, ſunt de neceſſitate multa nomina: & ideo patet, quòd male accipiebant nominis vnitatem ſecundum quod congruit ad propoſitum. Mala etiam fuit adaptatio, quia enũciabile nõ ſignificat rem, ſed modum ſe habendi: & cum per verbum præſentis, præteriti, & futuri tẽpis ſignificetˀ res alio modo ſe habere, patet de neceſſitate, quòd aliud enunciabile eſt te eſſe naſciturũ, & te eſſe natũ. Rurſus deficiebãt ĩ vltimo, quia ſicut homo nõ ſignificat iſtum hominem, vel illũ, ſic verbum præſentis tẽpis non ſignificat illud, vel illud pñs: ſed pñs in cõmuni, ſiue copulet, ſiue ſignificet. Et inde eſt, quòd ſicut homo

homo non habet aliam ſignificatio-
nem, nec eſt aliud nomen, nec æqui-
uocũ, ſi modo ſupponat pro Petro,
modo ꝓ Cõrado: ſic nec verbũ pñtis
temporis, ſiue pronuncietur hodie, ſi
ue cras, habet aliam ſignificationem,
& ideo nõ facit aliud enunciabile. Et
præterea patet, quod quocunque tem
pore proferatur te eſſe naſciturum, ꝙ
idem eſt enũciabile ꝙ prius fuit verum,
modo falſum: ſm ergo ꝙ ſcire conno
tat veritatem circa enunciabile, ſcit il
lud quod ſciuit, & modo non ſcit nul
la facta mutatione in Dei ſcientia, ſed
36 ſolum in connotato. Concedendũ igi
tur qđ in ſecunda acceptione non oẽ
quod ſcit, ſemper ſcit.
AD illud ꝙ obiicitur, quod veri-
tas eſt vna in pñti, præterito, & futu-
ro. Dicendũ ꝙ quãuis ſit reducibilis
ad vnam rei veritatem ſicut accidens
ad ſubiectum, & modus eſſendi ad en
titatem, tñ cum modus eſſendi habeat
ſuam veritatẽ, & tres ſunt modi eſſen
di: ideo tres ſunt veritates. AD illud 27
quod obiicitur de indebilitate, & im-
mutabilitate, & independentia, dicen
dum, ꝙ iam ſolutum eſt, quia nulla ſit
transmutatio in Dei cognitione, nec
deſiuit ſcire enunciabile propter mu
tationem in ſe ſed in connotato.

DE OMNIPOTENTIA DEI, VBI PRIVS conſideratur quare dicatur omnipotens.

DISTINCTIO XLII.

NVNC de omnipotentia Dei agendum eſt: vbi pri-
ma cõſideratio occurrit: quomodo vere Deus dicatur
omnipotens: an quia omnia poſſit, an tantum quia ea
poſſit quæ vult. Quod.n. Deus omnia poſſit, pluribus
auctoritatibus cõprobatur. Ait enim Aug. in li. quæſt.
veteris ac nouæ legis. Omnia quidem poteſt Deus, ſed non facit
niſi quod cõuenit veritati eius, & iuſtitiæ. Idem in eodem, Potuit
Deus cuncta facere ſimul, ſed ratio prohibuit, id eſt, voluntas.
Rationem nempe ibi voluntatem Dei appellauit, quia Dei volun
tas rõnabilis eſt & æquiſſima. Fatendum eſt ergo Deũ oĩa poſſe.

De potentia dei in cõparatione ad poſſibilia quę poteſt.

Quæ qõnes mixtĩ dicuntur. Cap. 6. in [illegible]

Quomodo dicatur deus omnia poſſe, cum nos multa poſſimus. quæ ipſe non poteſt.

SED quæritur quomodo omnia poſſe dicatur, cum nos quę-
dam poſſimus quę ipſe non poteſt. Non poteſt enim ambulare, lo
qui, & huiuſmodi, quæ a natura diuinitatis ſunt penitus aliena,
cum horũ inſtrumẽta nullatenus habere queat, incorporea & ſim
plex ſubſtantia. Quibus id reſpondendum arbitror, quod huiuſ-
modi actiões, ambulatio ſcilicet, & locutio, & huiuſmodi, a Dei po
tentia alienæ non ſunt, ſed ad ipſam pertinentes. Licet enim hu-
iuſmodi actiones in ſe Deus habere non poſſit (nõ enim poteſt am
bulare, vel loqui, & huiuſmodi) eas tamen in creaturis poteſt ope-
rari, facit enim vt homo ambulet, & loquatur, & huiuſmodi. Nõ
ergo per iſtas actiones diuinæ potentiæ detrahitur aliquid, quia &
hoc poteſt facere omnipotens.

Reſpõſio.

De alijs obiicitur.

SED ſunt alia quædam quę Deus nullatenus facere poteſt, vt

peccata,non enim poteſt mentiri, non poteſt peccare. Sed nō ideo omnipotētię Dei in aliquo detrahitur vel derogatur,ſi peccare nō poſſe dicitur: quia non eſſet hoc potentiæ,ſed infirmitatis.Si enim hoc poſſet, omnipotens non eſſet. Non ergo impotentiæ ſed potētiæ imputandum eſt,ꝙ iſta non poteſt. Vnde Aug.in 15.lib.de tri. Magna inquit, Dei potentia eſt non poſſe mentiri. Sunt.n.quædam quę in aliis rebus potentiæ deputanda ſunt, in alijs vero minime, & quę in alijs laudabilia ſunt, in alijs vero reprehenſibilia ſunt. Non ergo ideo Deus minus potens eſt, quia peccare non poteſt,cum omnipotens nullatenus poſſit eſſe,qui hoc poteſt.

Solutio.

Item de alijs opponit.

SVNT etiam & alia quędam quę Deus non poteſt, vnde videtur non omnia poſſe: non.n.pōt mori.vel falli. Vnde Auguſt.in lib.de ſymbolo, Deus omnipotens non poteſt mori, non pōt falli, non poteſt miſer fieri,nec poteſt vinci. Hæc vtique & huiuſmodi abſit vt poſſit omnipotens,ſi enim huiuſmodi paſſionibus,atq; defectibus ſubiici poſſet,omnipotens minime foret. Et ideo monſtratur omnipotens, quia ei hæc propinquare non valent: poteſt tamen hæc in alijs operari.

In libr. de ſymbolo ſi dei ad catecumi nos. Cap. 1. in Tomo 9.

Quod omnipotentia dei ſecundum duo conſideratur.

HIC ergo diligenter conſiderantibus, omnipotentia eius ſecundum duo apparet,ſcilicet quod omnia facit quæ vult, & nihil omnino patitur. ſecundum vtrunque Deus omnipotens veriſſime prędicatur: quia nec aliquid eſt quod ei ad patiendum corruptionem inferre valeat, nec aliquid ad faciendum impedimentū afferre. Manifeſtum eſt itaque Deum omnino nihil poſſe pati, & omnia facere poſſe,prẹter ea ſola quibus eius dignitas læderetur,eiuſque excellentiæ derogaretur: in quo tamen non eſt minus omnipotens. Hoc enim poſſe non eſſet poſſe, ſed non poſſe. Nemo ergo Deum omnipotentem in aliquo dicere prẹſumat, quia omnia poteſt quæ poſſe potentiæ eſt: & inde vere dicitur omnipotens.

Quibuſdam auctoritatibus traditur, quod ideo dicitur omnipotens, quia poteſt quicquid vult.

EX quibuſdā tamen auctoritatibus traditur ideo vere dici omnipotens, quia quicquid vult poteſt. Vnde Aug.in Ench. Non ob aliud veraciter vocatur omnipotens, niſi quoniam quicquid vult poteſt: nec voluntate cuiuſpiam creaturæ voluntatis omnipotētis impeditur effectus. Idem in lib.de ſpiritu & litera. Non pōt Deus facere iniuſta, quia ipſe eſt ſumma iuſtitia & bonitas. Omnipotens vero eſt, non ꝙ poſſit oīa facere, ſed quia poteſt efficere quicquid vult,ita vt nihil valeat eius voluntati reſiſtere quin compleatur, aut aliquo modo impedire eandem. Ioan. Chryſo.in homil.

Cap. 96. in Tomo 3. Cap. 5. 31. & vltimo ſententia-liter.

quadam de expoſitione ſymboli ait, Omnipotens dicitur Deus qa poſſe illius non poteſt inuenire non poſſe: dicente propheta: Omnia quæcunq; voluit fecit. Ipſe eſt ergo oĩpotens, vt totum quod vult poſſit, vnde Apoſtolus, Eius (inquit) voluntati quis reſiſtit? His auctoritatibus videtur oſtendi, quod Deus ex eo tantum dicatur omnipotens, quod omnia poteſt quæ vult, non quia oĩa poſſit. Pſal. 113. Rom. 9

Determinatio præmiſſarum auctoritatum.

SED ad hoc poteſt dici, quod Auguſt. vbi dicit, Omnipotẽs non dicitur quod omnia poſſit, &c. tam ample & generaliter accepit omnia, vt etiam mala includeret, quæ Deus non poteſt, nec vult, non ergo negauit eum poſſe omnia quę conuenit ei poſſe. Similiter cum dicit: Nõ ob aliud veraciter dicitur omnipotens, niſi quoniam quicquid vult, poteſt: non negat eum poſſe etiã ea quæ non vult, ſed aduerſus illos qui dicebant Deũ multa velle quæ nõ poterat, affirmat eum poſſe quicquid vult, & ex eo vere dici omnipotentem, non ob aliud, quam quia poteſt quicquid vult. Sed caue quomodo intelligas. Poteſt quicquid vult ſe poſſe, an quicquid vult facere, an quicquid vult fieri. Si enim dicas ideo omnipotẽtem vocari, quia poteſt quicquid vult ſe poſſe: ergo & Petrus ſimiliter omnipotens dici poteſt, vel quilibet ſanctorum beatorũ, quia poteſt quicquid vult ſe poſſe, & poteſt facere quicquid vult facere. Nõ enim vult facere niſi quod facit, nec poſſe niſi quod poteſt: ſed nõ poteſt facere quicquid vult fieri. Vult enim ſaluos fieri qui ſaluandi ſunt, veruntamen eos ſaluare non valet. Deus autẽ quicqd vult fieri, poteſt facere. Si enim vult aliquid fieri per ſe, poteſt illud facere per ſe, & per ſe facit: ſicut cœlum & terram per ſe fecit, quia voluit. Si autem vult fieri per creaturã, & per eam operatur: ſicut per homines facit domus, & huiuſmodi artificia. Et Deus quidem ex ſe, & per ſe poteſt: homo autem vel angelus, quantumcunque beatus eſt, non eſt potens ex ſe, vel per ſe. Q̃uo intelligendum ſit q̃cquid vult.

Oppoſitio.

SED forte dices, nec Dei filius poteſt a ſe, nec ſpiritus ſanctus, ſed ſolus pater. Ille enim poteſt a ſe, qui eſt a ſe: filius autem, quia non eſt a ſe, ſed a patre, non poteſt a ſe, ſed a patre: & ſpiritus ſanctus ab vtroque. Ad quod dicimus, quia licet filius non poſſit a ſe, nec operetur a ſe, poteſt tamen & operatur per ſe: ſic & ſpiritus ſanctus. Vnde Hilarius in lib. 9. de Trinit. Naturę (inquit) cui cõtradicis hæretice, hęc vnitas eſt, vt ita per ſe agat filius, ne a ſe agat, & ita non a ſe agit, vt per ſe agat. Per ſe autem dicitur agere & potens eſſe, quia naturalem habet potentiam eandem quã & pater, qui potens eſt & operatur: ſed quia illam habet a patre, non a ſe, ideo a patre non a ſe dicitur poſſe & agere. Homo autem vel angelus gratuitam habet potentiam, qua potens eſt. Ideo ergo vere ac Solutio. Poſt medium lib.

propriæ

His plene oñdit qua re de⁹ oīpotens dicatur. proprie Deus trinitas omnipotens dicitur, quia per ſe, ideſt, naturali potentia poteſt quicquid vult fieri, & quicquid vult ſe poſſe. Nihil enim vult fieri quod nõ poſſit facere per ſe, vel per creaturas, & nihil vult ſe poſſe, quod non poſſit, & omne quod vult fieri,
Rom. 9 vult ſe poſſe: ſed non omne quod vult ſe poſſe, vult fieri, ſi.n. vellet, fieret: quia voluntati eius nihil reſiſtere poteſt.

De potentia Dei in comparatione ad poſſibilia quæ poteſt.

DISTINCTIO XLII.

Nunc de omnipotentia Dei agendum eſt.

Expoſi. SVPRA egit Magiſter de ſcientia diuina, hic agit de potentia. Et quia potentiam tripliciter cõtingit conſiderari.ſ. quantum ad quidditatem poſſibilium, & quantum ad quantitatem, & quãtum ad modũ operãdi: iõ hæc pars tres cõ
Diuiſio. tinet partes, ſiue tres diſtinctiones. In prima determinat Magr̃ de potentia in comparatione ad poſſibilia quæ poteſt. In ſecunda determinat de potentia quantum ad quantitatem, oſtẽdẽs eius immenſitatẽ infra diſt. xliij. Quidam tñ de ſuo ſenſu gloriãtes. In tertia determinat de ipſa quãtum ad modum, infra. diſt. xliiij. Nunc illud reſtat diſcutiendum vtrum melius &c. Prima pars quæ continet præſentem diſtinctionem, habet quatuor partes. In prima Magr̃ oſtendit ꝙ Dei potẽtia eſt omnipotentia, quia eſt reſpectu oĩm poſſibilium quę poſſibile eſt eſſe. In ſecũda remouet illa poſſibilia, quę poſſe non eſt potentiæ, ibi. Sed quęritur quõ omnia poſſe dicatur. In tertia ponit rõnes quæ atteſtantur diuinæ potẽtiæ, ibi. Hic ergo diligẽter cõſiderantibus, omnipotentia eius &c. In quarta Magr̃ alias rõnes omnipotentię docet ad prædictas duas reducere, ibi. Ex quibuſdam tñ auctoritatibus tradit: ideo &c. Et ibi primo ponit auctoritates, deinde docet eas exponere: & hoc ibi. Sed ad hoc poteſt dici quod Aug. &c.

Omnia quidem poteſt Deus: ſed non facit niſi quod conuenit veritati eius, & iuſticiæ.

Dub. 1 Videtur hoc verbum Aug. eſſe falſum, quia in pſalm. dicitur. Miſericordia domini ſup omnia opera eius: ergo magis deberet dicere, quod non facit niſi quod conuenit miſericordiæ. Et iterum, quia differentia eſt inter veritatem, & iuſticiam. Reſp. dicendum
Reſpon. quod iuſticia vno modo eſt idẽ quod exigentia meritorum, & ſic diuiditur contra miſericordiam. Alio modo dicit condecentiã bonitatis, & hoc modo comprehendit miſericordiam, & iuſticiam proprie dictam, & ſic accipit Aug. in pdicto verbo, & hoc modo differt a veritate ſecundum rationem dicendi, quamuis idem ſit ſecundum rem. Nam veritas reſpicit vnam quamque rem ſecundum ſe: ſed iuſticia reſpicit vnam rem comparatã ad alteram ſm quod p leges debitas colligatur vna alteri.

Potuit De⁹ cuncta facere ſimul: ſed ratio prohibuit.

Dub. 2 Videtur male dicere, quia poſſe prohiberi eſt impotentiæ: ergo ſi diuina potentia poteſt phiberi, eſt impotens. Item, illa rõ aut eſt quid creatum, aut increatum. Si creatum: ergo aliquid aliud a Deo prohibuit diuinam virtutem. ergo aliquid poteſt reſiſtere Deo. Si increatum: quomodo poteſt prohibere, cum ſit omnino idem? Præterea hoc non videtur prohibendum, quia. Eccle. xviij. dicitur. Qui viuit in æternum creauit omnia ſimul. Reſpõ.
Reſpon. dicẽdum, ꝙ rõ hic vocatur voluntas rationalis, & rationabilitas in voluntate, & iſta quamuis nõ dicat aliquid aliud quantum ad principale ſignificatum a diuina eſſentia, connotat tamen

men aliquid, ſcilicet congruitatem in volito, quæ quidem non reperitur in eius oppoſito. Quod patet. Si omnia ſimul producta eſſent quantum ad eſſe ſingulare, nulla creatura aliquid faceret, & non eſſet propter hoc curſus vniuerſo qui eſt. Voluntas ergo rõnalis hoc exigebat, vt Deus non faceret omnia ſimul quamuis poſſet: vnde ꝓhibitio non accipit̃ hic pro repugnãtia: ſed pro arctatione potẽtiæ quantũm ad actum, non quantum ad poſſe. Et hæc eſt determinatio indifferentiæ ad hoc opus, non ad oppoſitum, & ſic patent obiecta. Nam Eccleſiaſtic⁹ intelligit quantum ad partes principales, ſiue priores: ſed Aug. loquitur quantum ad indiuidua.

Deus oĩpotens nõ põt mori &c.

Dub. 3 Quæritur de differentia horũ quatuor quæ remouet Augu. a Deo, ſcilicet mori, falli, miſerum eſſe, & mentiri. Reſp. dicendum quod iſta dicunt defect⁹ ipſius hominis, ſiue animę in corpore. Quadruplex autẽ eſt actus, & quadruplex potentia. Prima eſt viuificatiua, & huius actus eſt viuere, & contra hunc eſt defectus mori. Secunda eſt cognitiua, cuius actus eſt noſſe, & contra hunc eſt falli. Tertia eſt affectiua, & huius actus eſt velle, ſiue amare, & delectari, & contra hunc eſt miſerum eſſe. Quarta eſt operatiua, & huius actus eſt agere, & contra hunc eſt vinci, & ſuperari. Et nota quod ex his quę dicuntur, quatuor gña actuũ remouentur a Deo, ſcilicet corporales ſiue inſtrumentales, vt currere. Actus culpabiles, vt peccare, mentiri. Actus paſſiui, vt vinci, & ſuperari. Actus defectiui vt mori, & falli, quia habẽt potentiam coniunctam, defectui. Et inde elicit Magiſter ꝑfectam rationem potentiæ, quæ poteſt omnia facere, & nihil pati.

Reſpon.

Tam ample & generaliter accepit oĩa, vt etiã mala includeret.

Dub. 4 Videtur falſum dicere, quia aut malum includitur ratione ſubſtrati, aut ratione deformitatis. Non ratione ſubſtrati includit̃, qa actio mala rõne actionis ſubſtrati eſt a diuina potentia. Non ratione deformitatis, quia cum illa ſit ſimpliciter non ens, non videtur poſſe includi. Reſp. dicendũ, ꝙ malum accipitur rõne deformitatis, & qm̃, omnia, diſtribuit ibi ꝓ poſſibilibus, & poſſibile poteſt accipi generaliter tam a potentia actiua quam defectiua, & ſic accipitur ample, & cõprehendit malũ, & ſic intelligit Aug. Alio modo vt poſſibile dicatur a potentia quæ ſm rem, & modum eſt potentia, & tunc proprie accipit̃, & tunc non continetur ibi malum, & ſic accipitur in cõi vſu cum dicimus Deum omnipotentem, & ſic patet ꝙ quãuis non contineatur ſub ente, non ſimile de potentia.

Reſpon.

Homo autem, vel Angelus gratuitam habet potentiam qua potens eſt.

Dub. 5 Videtur male dicere, quia gñatio eſt actus naturalis cum quis generet ſimilem in natura: ergo eſt potẽtia naturalis, ſed non Dei, quia Deus nõ naturaliter producit hoĩem, ergo eſt hominis: ergo homo habet potentiã naturalem. Reſp. dicendum quod naturale dicitur dupliciter. Vno modo dicitur naturale quod habetur a natura, & ſm conſonantiam naturæ. & ſic creaturæ multæ habent potentias naturales. Alio modo dicitur naturalis potentia, quæ ineſt alicui per propriã naturam, ita ꝙ non per aliã nec dantem, nec conſeruantem: & hoc modo ſola virt⁹ diuina eſt naturalis, omnis autem alia a Deo eſt liberaliter data, & liberaliter cõſeruatur, & adiuuatur vt agat, & ideo gratuita.

Reſpon.

Vere, ac proprie trinitas De⁹ oĩpotens dicitur.

Dub. 6 Videtur non verũ dicere, quia non dicitur proprie omniſciens: ergo nec omnipotens. Item. Matth. vlt. Data eſt mihi omnis poteſtas in cęlo, & in terra. Et de aliis vr̃, quia Marci ix. Si potes credere, omnia poſſibilia ſunt credenti. Reſp. dicendum ꝙ omnipotentia eſt ſolius Dei ꝓprie: qa dicit potentiam infinitam, quæ in nulla poteſt eſſe creatura, nec in Chriſto, nec in alio

alio ſm humanam naturam. Et hoc melius patebit alibi. Vnde ſi dicatur de Chriſto omnipotentia, hoc intelligitur ſm idiomatum cōicationem. Si autem dicatur de credentibus, diſtributio eſt accōmoda ſolum de miraculis, & ſic patet illud.

Artic. 1. AD intelligentiam huius diſtinctionis quatuor quæruntur. Primo, vtrum Deus poſſit aliquid aliud a ſe. Secundo, dato quod poſſit, quæritur vtrum poſſit ineſſe quod alii agenti eſt poſſibile. Tertio, vtrum diuina potentia ſe extendat ad omne illud, ꝙ alij agēti eſt impoſſibile. Quarto, vtrum poſſibile dicatur aliquid ſimpliciter ſm cauſas ſuperiores, ſiue potentiam diuinā, vel ſm inferiores, vel ſecundum potentiam creatam.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Cum deus intime ſit in omnib⁹, omniq; perfectione perfectus, ſine dependentia, elongatione, vel indigentia; poteſt in omni alio & omne aliud a ſe.

Ad opp. QVOD autem non poſſit Deus aliud a ſe oſtendit ſic. Omnis potētia quæ agit in aliud a ſubſtātia in qua eſt, vel cuius eſt, egreditur ab illa ſubſtantia, potentia enim non operatur, niſi vbi eſt. Si ergo diuina ſubſtātia operatur ꝑ ſuam potentiam in aliquid aliud a ſe, potentia eius incipit eſſe, vel fieri in alio: ergo egreditur a ſubſtantia: ſed omnis potentia quę egreditur a ſubſtantia, elongatur a ſubſtantia, & omnis potētia diſtans a ſubſtantia repugnat ſimplicitati: cum ergo hoc ſit impoſſibile in Deo, vr̄ quod De⁹ nō agat in aliud a ſe. Item. Omnis potentia cui⁹ opus eſt in aliud, habet dependentiam ab illo. Probatio. opus enim quod tranſit in materiam ſubiectam, aliquo modo pendet ex illa: ſed potentia pendet ex eodem ex quo pendet actus, quia perficitur per actum: ergo ſi potentia diuina eſt in aliud, habet dependentiam. Item. Omnis potentia quę eſt in aliquid ꝙ non ſemper eſt cōiunctum ſuo actui, habet indigētiam, nō enim eſt perfecta niſi quādo agit, & nō agit niſi cum obiectum eſt pręſens: ergo quando non eſt ſemper pręſens, eſt incompleta, hoc autem repugnat potentiæ diuinæ: ergo &c. Item, in dico idē eſt poſſe, & eſſe: ſed Deus nō eſt aliud a ſe: ergo nō poteſt in aliud a ſe. Si tu dicas quod potentia connotat, ſed nō eſſentia. Contra. Deus poteſt aliquid facere ꝙ nec eſt, nec fuit, nec erit: ergo nihil connotat. Si tu dicas, quod connotat ꝙ eſt in potētia: ſed potētia Dei non eſt aliud quam Deus, & quod eſt in Deo, ergo & nihil aliud connotat. 3. phy. 32

Fundamenta. Sed contra. Bonum eſt diffuſiuū ſui: ſed diffuſio ſm ꝙ huiuſmodi eſt in aliud: ergo bonum ſm quod bonum poteſt in aliud; aut ergo ſm potentiā ſuam, aut alienā. Si ſm alienam: ergo non eſt perfecte bonum, cum non habeat actum bonum per ſe. Si propter potentiam ſuam: ergo bonum ſecundum ꝙ bonum pōt in aliud: ſed Deus eſt ſumme bonus: ergo &c. Itē. Perfectio creaturę eſt in hoc quod poſſit aliud a ſe producere: ſi ergo omne qd̄ perfectionis eſt Deo eſt attribuēdum, potentia producendi aliud, deo eſt attribuenda. Itē. Si nihil aliud a ſe poteſt: ergo nulli alij a ſe prçeſt: ergo nec aliquid deo ſubeſt: ergo a nullo eſt colendus, a nullo eſt adorādus, & nihil ab ipſo omnino eſt quærēdum: quod eſt ſummum inconueniens ſm oēs. Itē. Si nihil poteſt in aliud a ſe: ergo nihil eſt ad ipſum, neque propter ipſum: ſed bonitas eſt in rebus, & ordo ꝑ relationē ipſorum ad ſummum bonum a quo eſt omne bonum: ergo ſm hoc nulla res ē bona, nec ordinata in vniuerſo, hoc autem eſt ſummum inconueniens: ergo neceſſe eſt ponere ꝙ poſſit in aliud a ſe. Prima conſequentia eſt manifeſta. Ad illud enim ſolū ſtat vltima reſolutio in redeundo, in quo eſt prima origo in exeundo, vt manifeſtum eſt.

RESP. Ad hoc intelligendū notādum eſt ꝙ poſſe aliud, ſiue in aliud a ſe, hoc eſt dupliciter. Aut in aliud ſicut in diſtinctum ſm eſſentiam, & remotum

motum ſm diſtantiam,quia impoſſi-
bile eſt duo contraria eſſe in eodē ſu-
biecto:& hoc modo poſſe in aliud eſt
per egreſſum potentiæ a ſubſtantia,&
ideo eſt ibi elōgatio ,& diſtantia. Et
quia elongatur a ſua ſubſtantia, ideo
pendet a ſubſtantia in quam agit , &
ideo eſt ibi depēdentia: & quia diſtan
tia,& dependentia,ideo imperfectio,
& indigētia.Hoc modo poſſe in aliud
Deo non competit propter tres cōdi-
tiones prædictas , ſicut oſtenſum eſt:
quia repugnat diuinæ potentiæ,ſicut
diſtantia, dependentia,& indigentia.
Alio modo poſſe i aliud dicitur ſicut
indiuiſum ſm formam & eſſentiā,nō
tñ in remotum ſm aliquam diſtantiā,
quia diuina eſſentia dum operatur in
time eſt in illo,& hoc modo nec po-
nit diſtantiam,nec dependentiā , nec
indigentiam.Cum enim diuina eſſen
tia ſit omni perfectione pfecta,& po-
tentia eius ſit omnimoda indiuiſione
indiuiſa,a nullo alio dependet, nullo
alio indiget: hoc ergo modo ponen-
dum ꝙ Deus poteſt in aliud a ſe, ſiue
aliud a ſe.Ex his patet primo obiectū.
8 QVOD enim obiicit,potentia q̄
eſt in aliud egreditur ab agēte in paſ-
ſum , dicendum quod hoc verum eſt
vbi agens in aliud non eſt in illo ſm
veritatem:vbi autem eſt,omnino nul-
9 la neceſſitas eſt egrediendi . AD illud
ꝙ obiicitur,quod potentia quæ eſt in
aliud pendet ex illo . Dicēdum,quod
hoc verū de illo cuiꝰ actio eſt in aliud
tanquam in ſuſtentans,diuina autem
potentia non indiget alio ſuſtentāte :
quod patet,quia non indiget materia
ſubiecta,ſed facit ex nihilo. Et rō hu
ius eſt , quia cum potētia eſt omnino
indifferens,&ab eſſentia,& actu,ſicut
eſſentia nō indiget ſuſtentāte , ſic nec
10 potentia. AD illud quod obiicitur
quod potentia quę eſt in aliud habet
perfectionis indigentiam. Dicēdum,
quod potentia agens in aliud eſt du-
plex. Quædā q̄ eſt ſuus actꝰ, & talis
nihil plus habet quādo agit in aliud,
quod quando non agit, & hæc nullo
modo indiget,& talis eſt potentia di-
uina propter ſummam ſimplicitatē.
Alia eſt potētia agens in aliud p actū
a ſe differētē:talis plus habet qñ agit
quā qñ nō agit,& talis eſt q̄ habet in-
digentiam aliquo modo,vt in poten-
tia creata, non ſic eſt de potentia di-
uina:& ideo quāuis ſit in aliud, quod
non ſemper eſt pręſens , propter hoc
tamen nec indigens eſt,nec incomple
ta. AD vltimum. Dicendum ꝙ po- 11
tentia connotat poſſibile, & poſſibile
ampliatur ad ens,& ad non ens,& ſi-
cut poſſibile ampliatur,ita & diuerſi-
tas connotati,& ideo non tm̄ dicitur
poſſe in aliud,quia poteſt in aliud qđ
eſt:ſed quia poteſt in aliud quod pōt
eſſe, Deus autem a ſe non poteſt eſſe
aliud:ideo patet illud.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO,

Deus poteſt omne quod poteſt
agens creatum,dummodo poſ-
ſe dicat potētiam,& non imper
fectionem claudat,vel impoten
tiam ſignificet.

VTRVM Deus poſſit — Fnda-
in omne aliud in quod — menta.
poteſt omne agēs crea
tum . Et ꝙ ſic videtur.
Qui enim omne dicit,
nihil excipit : ſed non tantum dici-
mus,& credimus Deum potentē, ſed
Deum omnipotentem: ergo &c. Itē.
Quia Deus eſt omniſciens , ideo ſcit
omnia quæcunque ſcit alius ſciens .
Si enim aliquis ſciret aliquid qđ nō
ſciret Deus , Deus non diceretur om
niſciens : ergo pari rōne non dicere
tur omnipotens, niſi poſſet oē quod
poteſt omnis alius . Item. Deus non
dicitur omniuolens , quia non vult
omnia quę alij volunt : ergo pari rō
ne ſi non poſſet omnia quæ alij poſ-
ſunt , non eſſet omnipotens . Item . — 1.cele.99.
Omne eſſe eſt a primo eſſe,ergo om-
ne poſſe eſt a primo poſſe : ergo om-
nis potentia poteſt quicquid poteſt ,
propter diuinam potentiam : ſed pp
quod vnumquodque,& illud magis : — 1. Poſter.
ergo &c. Sed contra . Aliqua creatu
ra poteſt omnia recipere corporali- — Ad opp.
ter,vt materia: aliqua potentia poteſt
omnia recipere ſpiritualiter,vt ſpiri-
tus rationalis creatus : ſed Deꝰ nihil
poteſt

poteſt recipere, ergo non poteſt om-
ne quod poteſt aliud a ſe. Si dicas ꝙ
non eſt potentiæ. ſed impotentiæ,
Contra. Nulla impotentia eſt a Deo,
ſiue a potentia diuina, ergo ſecundũ
hoc potentia materię, ſiue animæ nõ
eſſet a Deo. Item. Homo poteſt pati
miſeriam, ſiue ſuſtinere pœnã: Deus
non poteſt pati, ergo &c. Si dicas ꝙ
illud eſt impoſſibile. Contra. Nullũ
opus virtutis eſt impoſſibile: ſed ſu-
ſtinere eſt op⁹ fortitudinis, q̃ ꝓpriiſ-
ſime eſt virtus: ergo &c. Item. Ho-
mo poteſt peccare, Deus autem non
poteſt: ergo &c. Quod ſi poteſt pec-
care, poteſt eſſe malus: quod eſt in-
conueniens. Si dicas quod hoc poſſe
Li. 12.c.1 non eſt poſſibile. Contra: Aug. de ci-
ui. Dei. Melior eſt natura quæ poteſt
peccare, quam quæ non poteſt pecca
re: ergo poſſe peccare ſpectat ad bo-
nitatem, & perfectionẽ naturæ: ergo
non dicit impotentiam. Item. Ho-
mo poteſt currere, & comedere, Deus
hoc non poteſt: ergo &c. Si dicas ꝙ
hoc eſt impoſſibile. Contra. Omne il-
lud quod dicit poſitionem, eſt a po-
tentia quæ vere eſt potentia: ſed cur-
rere & comedere non dicunt actus
priuatiõis, ſed poſitionis: ergo ſunt
a potentia inquantum potens eſt, nõ
inquantum impotens: ergo mani-
feſtum &c.

12 RESP. ꝙ ſicut dicit Philoſoph⁹
Ariſto. 15 in philoſophia .i. Quædam ſunt quę
Met. te. 17 dicunt potentiam quantum ad mo-
dum dicendi: dicunt tamen impoten
13 tiam a parte rei, vt poſſe mori, poſſe
corrũpi. Propter hoc intelligendũ:
ꝙ quædam ſunt quæ poſſe eſt poten-
tiæ ſimpliciter & perfectæ, vt poſſe
intelligere, diligere, & operari. Quæ-
dam ſunt quæ poſſe eſt potentiæ, ta-
men imperfectæ, vt currere & ambu-
lare: iſti enim actus dicunt ſimul a-
ctionem, & paſſionem, ſiue defectum
in agente. Quædam quę poſſe ſim-
pliciter eſt impotentiæ, vt priuatio-
nes, vt poſſe peccare, deficere. Loquẽ-
do de his ratione priuationis, ſecun-
dum hoc intelligendum, quod cum
potentia Dei eſt perfectiſſima, illa po-
teſt Deus per ſe & in ſe, quę ſunt po-
tentię ſimpliciter, vt intelligere, &
operari: illa vero q̃ ſunt imꝑfectæ po-
tentiæ, põt qdẽ nõ in ſe, ſed ꝑ ſe. Per
ſe poteſt ex hoc quod eſt ibi perfe-
ctionis, & potentiæ. In ſe non po-
teſt, propter illud qđ eſt ibi impoten-
tiæ & imperfectionis, quæ in eo non
cadunt. illa autem quæ ſunt ſimpli-
citer impotentiæ, nec poteſt in ſe,
nec poteſt per ſe. Per ſe non poteſt,
qa nihil eſt a deo, quod non ſit a Deo
per ſe, & immediate, hoc autem quod
eſt defectus, non poteſt eſſe in Deo
nec a Deo, quia Deus non deficit in
eſſendo, nec in agendo. Si ergo quæ- 14
ratur, vtrum Deus poſſit omne quod
poteſt aliud agens: rñdẽdũ eſt nõ ſim-
pliciter: ſed cum determinatione, ſ. ꝙ
poteſt oẽ qđ eſt potentiæ, & in ſe põt
omne quod eſt potentiæ ſimpliciter,
& perfecte: in alio põt quod eſt poten
tię imperfectæ, nec in ſe nec in alio, ꝙ
eſt omnimodæ impotentię, & hoc ip-
ſo dr̃ omnipotens, quia potentia eius
ad omnia ſufficit, & in nullo deficit. 15
AD illud ergo ꝙ obiicitur, quod
non põt recipere res, nec rerum ſimi-
litudines, dicendum ad hoc & ad oĩa
de quibus obiicit, quod illa poſſe non
eſt potentię perfectę. Secundum hoc
intelligendum, ꝙ eſt potentia omni-
no ſufficiens & actiua, vt potentia ꝓ-
ducendi res. Et eſt potentia pure paſ-
ſiua, vt potentia ſuſcipiendi. Et eſt po-
tentia defectiua, vt potentia peccãdi.
Et eſt potentia partim actiua, partim
paſſiua, vt potentia ambulandi. Et eſt
potentia partim actiua, & partim de-
fectiua, vt potentia ſuſcipiendi pęnã.
Et potentia partim paſſiua, & partim
defectiua, vt potentia moriendi. Dicẽ-
dum ergo ꝙ nihil horum in ſe poteſt
Deus, quamuis enim ſint potentię ali
cuius, derogant tñ perfectioni poten-
tię. Nec eſt ſimile de ſcientia, quia ſci-
tum non diminuit de rõne ſcientiæ,
ſicut poſſibile, de rõne potentiæ, quia
ſcitum non cauſatur a ſcientia, ſicut
poſſibile a potentia. AD illud tamẽ 16
quod dicitur de potentia peccandi, in-
telligendum, quod ſi peccare dicat ef-
fectum cum deformitate, ſiue actum,
ſic non tñ dicit potẽtiam defectiuã,
ſed actiuã rõne actus ſubſtrati, & ſic
dicit nobilitatem. Si rõne deformita-
tis,

cis, ſic dicit ſimpliciter defectũ. Quocunque tamẽ modo dicatur, quia ſemper concernit defectum, nullo modo conuenit Deo.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Deus poteſt omne illud qđ creato agenti eſt impoſſibile ꝓpter limitationem virtutis, vel imbecillitatem intelligentiæ: non autem quod eſt impoſſibile ꝓpter priuationem omnis exiſtentiæ, & ſecundum illuſtrationem veritatis ęternę.

Ad opp. 17 VTRVM diuina potentia ſe extendat ad omne illud quod alij agẽti eſt impoſſibile. Et quod ſic videt. Dicitur enim aliquid impoſſibile propter naturæ ordinationem, vt de cęco fieri vidẽtem. Aliquid ꝓpter præteritionẽ, vt te nõ fuiſſe, ex quo fuiſti. Tertio pp oppoſitionem, vt idem eſſe nigrum, & albũ. Primum eſt impoſſibile ſm naturam: ſcđm ſm tẽpus, ſiue per accidens: tertium poteſt dici impoſſibile ſm diſciplinam, quia omnis ſcientia ſupponit illud principium, quod oppoſita nõ ſunt ſimul vera de eodem: oſtenditur ergo quod Deus poſſit omne tale impoſſibile. Luc. j. Non erit impoſſibile apud deum omne verbum: ſed omnia contingit verbo dicere: ergo nullum tale eſt impoſſibile apud Deum. Item. Epheſ. iij. Ei autem qui poteſt facere ſupra quam poſſumus intelligere: ergo poteſt Deꝰ plura facere quã poſſit intellectus fingere: ſed poteſt fingere omne impoſſibile quod poteſt enunciare: ergo & Deꝰ poteſt illud facere. Item. Hilar. Perfectæ poteſtatis eſt id naturam poſſe facientis, quod poteſt ſignificare ſermo dicentis. Item. Baſilius. Plus poteſt Deus facere quã tu potes intelligere: ergo per auctoritates canonis, & ſanctorum, vr̃ ꝙ Deus poſſit omne impoſſibile. Item. Ratione videtur, quia illud eſt potentius, cui nihil omnino eſt impoſſibile, quã cui aliquid eſt impoſſibile: ſed Deꝰ eſt potentiſſimus in ſummo: ergo nihil omnino eſt ei impoſſibile. Itẽ. Si aliquid impoſſibile non eſt Deo poſſibile, aut hoc eſt propter priuationẽ, aut propter poſitionem. Si propter priuationem. Contra. Nulla maior priuatio quam omnino non entis: ſed Deꝰ de nihilo facit aliquid, non ergo propter priuationem. Si propter poſitionem: ergo videtur quod aliquid ſit ꝙ non ſubiaceat diuinæ potentiæ, quod & ei non obediat: ergo potentia Dei habet reſiſteus. Item. Oſtendit̃ ſpecialiter quod poſſit impoſſibile ſecundum naturam, vt de trunco facere vitulum, quia plus diſtat non ens ab ente, quam vnum ens ab alio: ſed Deus de non ente facit ens: ergo de vno ente põt facere aliud. Item. Quod poſſit impoſſibile ſm tempus videtur, qa illud eſt impoſſibile per accidens, qđ nullam ponit reſiſtentiam, quia non eſt: ergo ſi Deꝰ põt impoſſibile per ſe, & quod habet reſiſtentiam, cum illud ſit magis impoſſibile: ergo põt impoſſibile per accidens. Item. Quod poſſit impoſſibile ſm diſciplinam videt̃, quia plus diſtat creator a creatura, q̃ vnum ens creatum ab alio: ſed Deus potuit facere ꝙ creatura creatori vniretur in eadẽ hypoſtaſi ſimpliciſſima: ergo multofortius põt facere ꝙ oppoſita ſimul ſint in eodem, vt ꝙ aliquid ſit ſimul album & nigrum: & hoc videtur factũ eſſe in Chriſto, quia vnus & idem erat æternus, & temporalis, paſſibilis, & impaſſibilis, viſibilis, & inuiſibilis, & ſic de alijs. Item. Deus fecit virginem parere, quod eſt impoſſibile ſm naturam, quia potentia naturæ nullo modo eſt ad hoc, & eſt ibi impotẽtia ſm diſciplinam, quia ſimul ſunt oppoſita vera de eodem, & quod eſt maius impoſſibile quam impoſſibile ſm accidens, ſcilicet corruptam integrare, ſiue fieri virginem. magis. n. videtur partus incompoſſibilis virginitati, quam coitus; ergo &c. Sed contra, ꝙ Deus non poſſit impoſſibile ſecundum naturã, videtur Aug. dicere in lib. de vera innocẽtia. Deus (inquit) ita eſt omnipotens, vt nunquam rationis ſuę inſtituta euellet: ergo

9. de Tri.
lib. de fide

Digitized by Google

ergo ſi aliquid eſt impoſſibile ſecun-
dum inſtitutionem naturæ, ſimplici-
tereſt Deo impoſſibile. Item. Ratio
ne videtur, quia Deus non poteſt fa
cere contra ordinem rationis rectę,
vtpote mentiri, & conſimilia: ergo
non poteſt facere contra inſtitutionẽ
naturę ordinatę: nõ ergo poteſt im
poſſibile ſm naturam. Item. ꝙ non
poſſit impoſſibile per accidens. Hier.
Cum cetera poſſit Deus, non poteſt
de corrupta facere virginem; ſed cõ
ſtat ꝙ hoc non dr̄ ꝙ non poſſit repa
rare clauſtra, ſed quia eam quę cor-
rupta eſt impoſſibile eſt nõ fuiſſe cor-
ruptam: ergo &c. Item. Aug. in ij. li.
contra Fauſtum. Hãc ſententiã quam
dicimus præteritam fuiſſe, Deꝰ falſam
facere non poteſt. Et rõnem reddit.
Si enim hoc faceret, hoc eſſet facere vt
ea quę vera ſunt, eoipſo ꝙ vera ſunt,
eſſent falſa, & ita eſſet contrarius veri
tati. Item. Quod non poſſit impoſſi-
bile ſm diſciplinam, ſ. vt duo oppoſi
ta ſint ſimul in eodem, vr̄, quia ſicut
ſe habent oppoſita ad vnionẽ, ita vni
ta ad diuiſionem: ſed Deus nõ poteſt
facere ꝙ duo & tria nõ ſint quinque,
quia (ſicut dicit Aug.) quod eſt verũ
veritate quæ non incipit, nec deſinit:
ergo pari rõne nõ poteſt facere quod
oppoſita ſint ſimul vera. Item. Deus
non poteſt facere contra veritatem iu
ſticię. ij. Thi. ij. Fidelis permanet, ne-
gare ſeipſum nõ poteſt: ergo non po-
teſt facere contra ordinem ſapientiæ:
ſed confundere oppoſita eſt facere cõ
tra ordinem ſapientię: ergo &c.
18 RESP. ad prędictorum intelli
gentiam notandum, ꝙ nos iudica-
mus aliquid impoſſibile quatuor cau
ſis. Vno modo per limitationẽ natu
ralis potentiæ, vt de trunco fieri vi-
tulum, & virginem parere. mulier. n.
ſine ſemine nõ poteſt concipere natu
raliter. Item. Partus clauſa porta ꝓ
pter corpulentiam non poteſt exire,
ſimiliter natura ſtatim non põt trũ-
cum in vitulum conuertere, cum ha
beat potentiam limitatam. Secundo
modo dicitur impoſſibile non pro-
pter limitationem potẽtię, ſed ꝓpter
limitationem noſtrę intelligentiæ, vt
duo corpora eſſe in eodem loco, vel
idem corpus in diuerſis, vel maius in
minori loco: quia nullo modo poſſu
mus capere, cum noſtra imaginatio
ſemper dicat oppoſitum. Vnde etiam
quando dictat ꝙ Deus ſic facit in ſa-
cramento altaris, neceſſe eſt vt ratio
contra ſe eleuetur vt credat. Tertio
modo dicitur impoſſibile ꝓpter pri-
uationem omnis exiſtentię ſm omnẽ
comparationem. ſ. principij, medij,
& vltimi, vt prętеritum non fuiſſe p̄-
teritum. Omnis enim potentia quæ
intelligitur aliquid facere, reſpicit
ens vel in ratione principij, vel ter-
mini, vel vtroque modo. Vnde de en
te poteſt facere non ens, & econuer-
ſo, & de vno aliud: ſed de non ente
facere non ens, hoc nullius omnino
potentię eſt. Vnde quamuis Deus de
omni ente creato poſſit facere ꝙ non
ſit, ſiue de ratiõe, ſiue de re: tñ de eo
quod fuit, & non eſt, facere quod nõ
fuerit, hoc omnino Deo eſt impoſſibi
le, quia hoc facere eſt nihil facere, ſi-
cut iam melius patebit. Quarto mo-
do dicitur impoſſibile, ſm illuſtratio
nem veritatis æternæ, & ordinem di-
uinę ſapiẽtiæ, vt verbi gratia, duo op
poſita inſint eidem, & ſecundum idẽ,
hęc ipſa veritas ęterna (eoipſo ꝙ ve-
ritas eſt) iudicat, & illuſtrat, & iudicat
impoſſibile, ſicut & hic, duo, & tria
non eſſe quinque. Quando ergo argu 19
mentatur, vtrum Deo ſit poſſibile oẽ
impoſſibile, dicendum de impoſſibili,
quod eſt impoſſibile propter limitatio
nem potentię, vel propter limitatio-
nem intelligentiæ, quod Deo eſt poſſi
bile, propter hoc quod eius potentia
non eſt limitata, ſed infinita: & ideo
ſupra naturam, & intelligẽtiam põt,
quarum vtraq; eſt arctata. Illud autẽ
impoſſibile quod eſt impoſſibile pro-
pter priuationem omnis exiſtẽtię, &
quod propter illuſtrationem verita-
tis æternę, non poteſt omnino. Pri-
mum quidem non poteſt, quia illud
poſſe eſt nihil poſſe. Secundum non
põt, qa illud eſt poſſe inordinate, cõ-
tra ordinem ſapientię poſſe. Et quo-
niam Deus ſic eſt omnipotens, vt ni-
hil poſſit niſi quod decet ſuam poten
tiam, & non deordinat ſapientiã: ideo
hęc impoſſibilia non põt. Sed obiiciet
aliquis

aliquis, ꝙ illud eſt falſum, ſcilicet, ꝙ impoſſibile per accidens ſit impoſſibile propter priuationem omnis exiſtẽtiæ: nam propoſitio de præterito eſt vera, & veritas illa non fundatur ſupra nihil, nec ſuper ens increatum, cum incipiat eſſe vera: ergo ſupra ens creatum, & illud eſt preteritum: ergo præteritum dicit aliquo modo ens: ſed omne creatum quantumcunque habeat parũ de ente, põt illud amittere ſi deus velit: ergo deus poteſt facere, ꝙ illud quod fuit, non fuerit. Et iterum, cum dico hoc eſſe p̄teritum, aut dico aliquid, aut nihil. Si aliqd: ergo reſponſio nulla. Si autem nihil: dico ꝙ poteſt dici, ꝙ chimęra ſit p̄terita, & ꝙ nõ p̄teritum quod nihil eſt, ſit præteritũ, quod manifeſte falſum eſt: non ergo dicit priuationem omnis exiſtentię, & illud non videt ſubtrahere quin ſubiaceat potentiæ diuinę: nam futurum non dicit ens, & tñ deus poteſt facere ꝙ futurum ſm veritatem nunquam ſit futurum. Similiter non præſens nihil dicit entitatis: & deus poteſt facere, ꝙ illud qđ nunquam eſt præſens ſit pręſens, nec adhuc vř euadi poſſe.
20 Quæri etiã poteſt, verum deus poſſit facere de præterito præſens, & conſtat, ꝙ in altero extremo ponitur ens: ſi ergo poteſt facere, ꝙ p̄teritum ſit p̄ſens, & quod eſt præſens non eſt p̄teritum: poteſt facere de p̄terito, ꝙ non ſit p̄teritum. propter hęc & his ſimilia fuit opinio Gilberti Porretani, quòd deus poteſt ſuper impoſſibile per accidens: poteſt enim facere quòd præteritum nunquam fuerit. Et illud B. Hierony. exponunt, qui ſequuntur eum, quòd non poteſt facere de corruptà virginem, id eſt non oſtendit ſe poſſe, cum nunqnam fecerit. Et ſimiliter illud de Auguſt. quòd deus ſententiam de præterito non poteſt facere falſam, hoc intelligitur ſalua re. Sed certe huiuſmodi expoſitiones valde ſunt extraneæ. Si enim Hieronymus dicit quòd non poteſt de corrupta facere virginem, id eſt non oſtendit, ſimiliter non poteſt de trunco vitulum facere, cum non oſtendat: non recte ergo dicit, cũ cætera poſſit deus, &c. Et iterum. Si ſermo Auguſtini intelligitur, quòd non poteſt facere deus illam ſententiam falſam ſuppoſito p̄terito, ſimiliter nec ſententiam de futuro ſalua futuritione. & ꝓpter hoc cum auctoritates hoc dicãt magnorum doctorum, quòd deus de eo qđ fuit non poteſt facere, quòd non fuerit, & intellectus in nullo dicat contrariũ, nec fides ad hoc nos moueat, vel compellat, tanquam rationabilius, & ſecurius dicendũ eſt cum ſanctis, quòd deus de eo quod fuit, non poteſt facere, quòd non fuerit. Et huius rationem ad præſens aliam neſcio, quàm eam quæ prædicta eſt: niſi forte dicatur hoc eſſe propter omnimodam indiuiſionem, vt ſicut oppoſita manentia oppoſita, non poteſt vnire, ſic nec idem a ſe diuidere: & ideo, quod fuit, pro tempore quo fuit omnimode eſt vnitum, & ſimiliter pręſens in tempore, in quo eſt, ſiue in inſtanti. Vnde hoc eſſet idem a ſe diuidere, facere ſcilicet quòd præteritũ nõ fuerit p̄teritum, & hoc repugnat ordini diuinæ ſapientiæ, ſicut facere, quòd ſit triangulus, & non ſit figura, & hoc claudit in ſe duo contradictorie oppoſita. Ratio tamen prædicta ſatis eſt conueniens, ſi quis recte intelligat. Cum enim dicitur præteritum carere exiſtentia: non dico propter hoc quòd cum dicitur aliud fuiſſe, dicatur omnino nihil: ſed ꝓpter hoc quòd aliud eſt verum fuiſſe, quòd habuit aliquando eſſe, etiam ſi de eius eſſe nihil omnino remanſerit. Vnde ſi totus Cæſar ceſſerit in nihil, verum eſt Cæſarem fuiſſe. Et hoc dicit Anſelmus, quòd ſi omnia creata omnino cedant in nihil, verum eſt mundum fuiſſe. Ob aliã etiã rationem dicitur carere exiſtentia, quia nec eſt ordinatum ad præſens. Vnde veritas propoſitionis de præterito, non dicit a parte rei nihil omnino, nec vere ens in actu: ſed illud quod fuit, & non eſt, & hoc quidem non dicit quid creatum quod ſit: ſed quod fuit. Si ergo deus dicatur poſſe aliquid ſuper hoc, quod non fuerit, aut quieſcendo, ſiue nihil operando, aut faciendo aliud, aut deſtruendo: ſi

quieſcit, & nihil facit, propter hoc nihilominus præteriit, nec fuiſſe deſinit, quia cum non ſit nec actu, nec potentia, nec indiget conſeruāte, nec indiget producente, ſecus eſt de futuro, quia futurum eſt ordinatum ad eſſe: ideo indiget producente: & ideo ſi deus non velit facere futurum, nō fit: & ita nō erit futurum: ſi ergo poteſt aliquid vt faciat hoc quod fuit non fuiſſe, aut hoc erit faciendo, aut deſtruendo. Sed facere, quòd non fuiſſet, eſt nihil facere: cum non fuiſſe non dicat ens: ergo deus faciendo nihil facit, quod eſt imperfectio, & contradictionis implicatio. Similiter non eſt aliquid deſtruere, cum fuiſſe non dicat aliquid eſſe: ergo ſi deſtruendo hoc facit, deſtruendo nihil deſtrueret, quod eſt ſimile inconueniens: non ergo poteſt nihil agendo, nec faciendo, nec deſtruendo: ergo de præterito, quòd non fuerit ꝑteritum, non poteſt facere. Patent ergo inſtantiæ: nam veritas propoſitionis de præterito non neceſſario fundatur ſupra aliquid creatū quod fit: ſed quod fuerit: & ideo manet omni creato interempto. Patet etiam, quòd præteritū non dicit omniuo nihil: ſed dicit aliquid quod fuit, & non eſt, niſi forte præteritum dicat ſucceſſionem temporalem, quam vtique poteſt deus deſtruere: ſed largius accipitur hic fuiſſe. Patet etiam inſtantia in ipſo futuro, quia non eſt ſimile. Patet inſtantia, quòd præteritum poteſt fieri præſens, eſto ꝙ non intelligatur hoc adhuc, nihilominus intelligitur fuiſſe. Patet etiā quòd deus poteſt deſtruere omnem propoſitionem, & omne dictum: ſed ſalua propoſitione, & eius ſignificatione, nō ipſam falſificare, quoniam hoc non poteſt eſſe, niſi rem ſignatam mutaret; alioquin faceret orationem eoipſo quo vera eſt, eſſe falſam, & hoc eſſet contra ſuam veritatem: rem autem mutare non poteſt, & ita nec orationem falſificare. Ex his quæ dicta ſunt ſatis poteſt ꝑhabita reſponſio roborari.

21 AD illud ergo quod obiicitur, quòd poteſt omne dicibile, & cogi-
tabile. Dicendū ꝙ hoc intelligitur de
his ſolum, quæ dicuntur, & cogitan-
tur ſm rōnem recte intelligentem, &
recte pronunciantem: nihil enim ra
tionabile poteſt dici, vel cogitari,
quod deus facere non poſſit, & etiam
plus poteſt. AD illud quod obiici- 22
tur, quod potentius eſt illud, cui om
nia ſunt poſſibilia. Dicendum, quòd
verum eſt de his, quæ poſſe eſt poten-
tiæ nobilis: nam ſi poſſet aliquid q̄d
non ſit de nobilitate potentiæ, quan-
to magis illud poſſet, tanto magis
aduerſitas, & peruerſitas poſſent in
illum, ſecundum Anſelmum, & ita
tanto minus eſſet potens. AD illud 23
quod obiicitur, aut propter priua-
tionem, &c. Dicēdum, quód propter
priuationem omnis exiſtentiæ in v-
troque extremo, & propter priua-
tionem diſtinctionis, & propter po-
ſitionem ex parte dei: quia potentia
dei reſpicit aliquid vt obiectum effe-
ctum, & ſapientia reſpicit ordina-
tum. AD illud quod obiicitur, quòd 24
poſſit impoſſibile ſecundum natu-
ram: dicendum, quód illud verum
eſt. AD illud quod obiicitur, quòd 25
poſſit impoſſibile per accidens, quia
nullam dicit reſiſtentiam. Dicendū,
quòd hoc non eſt propter reſiſten-
tiam, ſed propter omnimodam non
exiſtentiam, ob quam poſſe illud,
eſt nihil poſſe. AD illud quod obii- 26
citur de creatore, & creatura. Dicen
dum, quòd omnis creatura eſt ma-
terialis, & paſſibilis reſpectu Dei, &
deus eſt in omni creatura per intimi-
tatem ſubſtantiæ, non ſic oppoſi-
tum reſpectu oppoſiti. Quod ergo
obiicitur, quòd magis diſtant, ve-
rum eſt quantum ad naturarū diffe-
rentiam, quia in nullo communicāt:
ſed non eſt verum ſecundum ſimul-
tatis exiſtentiā. AD illud quod obii- 27
citur de hoc, quod eſt virginem pa-
rere: Dicēdum, ꝙ eſt impoſſibile ſm
naturam, ſed non impoſſibile ſm op
poſitionem, quia eſſe virginem, & pa
rere non ſunt oppoſita: ſimiliter nec
eſſe virginem, & concipere, ſed indi-
cantur oppoſita propter naturæ im-
potentiā: ſed iſta ſunt oppoſita, coiiſ-
ſe, & eſſe virginē: & ideo patet illud.

AD illud

28 AD illud quod obiicitur, ꝙ non poteſt impoſſibile ſm naturã propter ordinem. Dicẽdum,ꝙ eſt ordo naturæ ſpecialis,& generalis. Ordo naturæ ſpecialis tranſmutari poteſt, & deſtrui,quia põt in alteram differentiã res relabi, ſed generalis non : ſic dicendum,ꝙ ſpecialis ordo attenditur ſm potentiam naturæ ſpecialis:generalis ordo ſm potentiam obedientię quæ eſt generalis,contra hunc ordinem non facit , ſed contra alium.

29 AD illud quod obiicitur,ꝙ non poteſt contra dictamen rationis rectæ: Dicẽdum, ꝙ verum eſt prout recta ratio dicit malum non eſſe faciendũ, quia hoc facere eſt deficere : non ſic autem deficit faciendo contra naturam,& ratio huius patebit infra.

QVAESTIO IIII.

CONCLVSIO.

Poſſibile dicitur aliquid ſimpliciter ſecundum cauſas ſuperiores, & ſecundum cauſas inferiores ratione potentiæ actiuę.

Fundamenta.

VTRVM poſſibile ſimpliciter dicaĩ aliquid ſm cauſas ſuperiores, hoc eſt ſm potentiam diuinam, an ſm potẽtiam creatam. Et ꝙ ſecundum potentiam creatam, ſiue ſecundum cauſas inferiores,videtur. Ab eodem.n. eſt in rebus poſſibilitas, a quo eſt neceſſitas,& contingentia ſimpliciter : ſed neceſſitas,& contigentia attenditur in rebus non tantum ſecundum cauſas ſuperiores,imo ſecundum inferiores cauſas proximas, & particulares: ergo & poſſibilitas. Item . Sicut aliquid dicitur potens a poteſtate actiua:ita dicitur poſſibile a poſſibilitate paſſiua : ſed poſſibilitas paſſiua primo eſt in eo in quo primo eſt potentia ad fieri,& per illud in aliis: ergo cum hoc ſit principium materiale,& cauſa creata, poſſibile ſimpliciter dicitur ſecundum cauſas inferiores. Item. Si poſſibile ſimpliciter diceretur ſecundum cauſas ſuperiores tantũ, tunc cũ apud deum nõ ſit impoſſibile omne verbum , nihil iudicandum eſſet impoſſibile. Item. Si ſecundum cauſas ſuperiores,tunc cũ deus poſſet facere quòd cęcus recipiat viſum,poſſibile eſt cæcum videre:ſed ſi poſſibile eſſet videre, poſſet videre, & ſi poſſet, haberet potẽtiam viſiuã : ſed hoc falſum,ergo &c. Contra. Poſſibile dicitur denominatiue a potentia:ergo poſſibile ſimpliciter,a potentia ſimpliciter:ſed potentia quæ ſumme,& ſimpliciter eſt potentia,eſt potentia diuina,quæ dicitur ſecundum cauſas ſuperiores : ergo poſſibile ſimpliciter dicitur ſecundum cauſas ſuperiores . Item. Mundum creari , & animam Antichriſti creari , vel eſſe, & conſimilia ſimpliciter dicuntur, poſſibilia, & ſunt poſſibilia ſolum ſecundum cauſas ſuperiores: ergo &c. Item. Hoc oſtenditur,quia ſi aliquid ſequitur ad aliquid,ſi antecedens eſt poſſibile,& conſequens ; ſed demonſtrato aliquo impoſſibili , vt truncũ fieri ex vitulo,ſequitur, deum facere hoc eſt poſſibile : ergo hoc , ſcilicet truncum fieri ex vitulo , eſt poſſibile ſimpliciter. Item . Omne verum eſt poſſibile, & omne quod erat verum, poteſt eſſe verum, & omne quod poteſt eſſe verum, eſt ſimpliciter poſſibile, & eſt poſſibile ſolum ſecundum cauſas ſuperiores: ergo &c.

Ad opp

2. Perih.

30 RESP. Dicendũ,quòd circa hoc fuerunt diuerſimodi dicendi. Quidã enim dixerũt,quòd ſecundũ vtraſq; cauſas accipiĩ poſſibile ſimpliciter : & fundant ſe ſuper illud. 1. Corint. 1. Stultam deus fecit ſapientiam , &c. Glo. Stultam fecit poſſibile declarando,quod ipſe impoſſibile iudicat , ꝗa poſſibile dicit cõmune ad vtranque. Tamen illud non videtur conueniẽter poſſe ſtare, cum non admittatur , quòd poſſibile ſimpliciter ſit de cæco fieri videntem,imo dicitur impoſſibile:ergo ſimul eſſet poſſibile, & impoſſibile,quod eſt inconueniens: tamen illud eſt poſſibile ſecundum cauſas ſuperiores. Et fundamentũ poſitionis eorum nõ eſt conueniens, quia gloſa non dicit tantum declarando : ſed etiam dicit faciendo poſſibile : ergo

Digitized by Google

nō erat poſſibile prius. Et iterū dicit, quòd ſtulta facta eſt, quia ſapientia mundana iudicabat, ita impoſſibile, quòd nulli eſſet poſſibile: & deus declarauit ſibi poſſibile eſſe. Et ideo eſt alia poſitio, ꝙ ſm ꝙ deſcēdunt ſciæ, ita & noīa ſciētiarum, ita in naturali philoſophia iudicandū eſt poſſibile ſimpliciter ſm cauſas inferiores: ſed ī theologia ſecundum cauſas ſuperiores. Tamen adhuc non videtur conueniens eſſe poſitio: quia ipſe Anſelmus, & Philoſophus, & Theologus dicit, ꝙ impoſſibile eſt de trunco fieri vitulum, & ꝙ impoſſibilia ſimpliciter deo ſunt poſſibilia. Propter hoc aliter dicendū, ꝙ poſſibile ſimpliciter pōt dicere ordinem potētiæ ad illud reſpectu cuius eſt, ordinem inquam, qui eſt, vel qui futurus eſt, ſiue potentiam præſentem, ſiue futurā. Si dicat futuram, tunc eſt ſenſus: poſſibile eſt hominem currere, hoc eſt habere potentiam ad currendum. Si dicat potētiam præſentem, tunc eſt ſenſus: poſſibile eſt hominem currere: id eſt homo habet potentiam ad currendum, & iſte duplex modus dicendi accipiē a Philoſopho, qui iſtam exponit dupliciter. Omne B. contingit eſſe A. id eſt omne quod eſt B. vel omne qđ poteſt eſſe B. contingit eſſe A. Prout autem dicit potentiam de futuro, ſic poteſt accipi poſſibile ſm quaſcūque cauſas, ſiue ſuperiores, ſiue inferiores. hoc patet, quia nihil aliter dicitē tunc, niſi ꝙ habebit potentiam ad hoc, & a quocūque habeat ſiue a deo, ſiue ab angelo, ſiue a ſe, verum eſt ꝙ potentiam habebit: & ſic dicendum quòd poſſibile eſt iſtum videre demōſtrato cæco illuminando, & virginē parere, & cætera talia, quia talibus dari poteſt potentia. Alio autem modo hoc quod eſt poſſibile dicit actualiter potentiā in re, quę ſignat ad alterum ordinari, & ſic gn̄alis eſt regula, ꝙ ſi in re cui attribuitur poſſibile ſimpliciter eſt potentia ſimpliciter, tunc dr̄ poſſibile ſimpliciter eſt potentia ſimpliciter. Si autem potentia ſm quid, tunc dicitur poſſibile ſecūdum quid: tunc enim poſſibile dicit ordinē potentię ad actum, ſiue alicuius, ſiue ad aliquid mediante potētia: & ideo ratio dicendi in ipſo poſſibili, ſumitur a potentia. Nomen autem potentiæ dicitur dupliciter, ſcilicet de potētia actiua, quæ eſt principium transmutandi aliud, & de potentia paſſiua, q̄ eſt principium transmutādi ab alio. Et potētia actiua reperitur, & in deo, & in creatura, & vtraque potentia eſt ſimpliciter cōpleta reſpectu ſui act⁹. Nam potentia actiua eo ipſo ꝙ actiua, dicit ordinationē completam ad actum quantum eſt de ſe. Potentia vero paſſiua reperitur ſolum in creatura. Et hæc quidem potentia poteſt eſſe actui propinqua, & ab actu remota: ideo potentia paſſiua dicitur ſimpliciter, & ſecundum quid. Quædam enim potētia eſt nata reduci ad actum a potentia inferiore cooperante ſuperiori, vt quando eſt cum diſpoſitione propinqua, vt potentia, quæ eſt in ligno ad combuſtionem. Quædam eſt nata reduci a potentia ſuperiori aliquo modo conſonante inferiori, vt puta impij ad iuſtificationē, & vtraque dicitur propinqua. Quędam ita diſtat ab actu, quòd ſi reducatur, non poteſt niſi a potentia ſuperiori reduci, & hoc quidem oīno deficiente, vel nullo modo conſonante potentiā actiua inferiori, vtpote, ꝙ ex mortuo poſſit fieri viu⁹, & ex trūco fieri vitulus, & hæc eſt potentia ſecundum quid. Ex quo patet, ꝙ potentia paſſiua ſimpliciter attenditur ſecundum inferiores, & ſuperiores. Et quia ſecundum quid dicitur per defectum reſpectu ſimpliciter potentia paſſiua, quæ poteſt reduci ad actū ſolum ſecundum cauſas ſuperiores, deficiente potentia actiua creata diſponente, vel conſonante dicitur potentia ſecundum quid, & dicitur potentia obedientiæ, & de hac dicit Auguſtinus, ꝙ in coſta erat, non vnde fieret mulier: ſed vnde fieri poſſet, ſcilicet potentia obedientiæ. Poſſibile ergo quod dicitur a potentia non dicitur vniformiter, nec dicitur omnino æquiuoce, ſed analogice, ſicut ſanum: & ideo eius acceptio determinatur per adiunctum. Poteſt ergo hoc quod eſt poſſibile dicere ordinē ſubſtantiæ

ſtantiæ ad agere, & tunc dicit poten-
tiam actiuam,& hoc determinatur ꝑ
adiunctum. Nam ſi dicat ordinem
ſubſtantiæ increatæ ad actum, di-
cit potentias ſecundum cauſas ſupe-
riores: vt ſi dicatur deum creare mũ
dum eſt poſſibile, vel illuminare cæ-
cum. Si autem dicat ordinem ſubſtã
tiæ creatæ, dicit potentiã actiuã crea-
tam, vt ſi dicatur: poſſibile eſt Anti-
chriſtum currere, vel cæcum poſſibi
le eſt videre, ſignatur potentia in cæ
co: ideo falſa eſt ſimpliciter. Poteſt
iterum dicere ordinem alicuius ad
fieri: & hoc põt eſſe dupliciter. Aut in
cõparatione ad aliquid ex quo, aut ſi
ne cõparatione. Si in comparatione
ad aliquid, vt cum dr̃, poſſibile eſt ex
aere fieri ignem, tunc importat poté-
tiam paſſiuã ſm rem, & ſic fit potẽtia
paſſiua ſimpliciter, vt illa quæ eſt ſm
cauſas ſuperiores, & inferiores dicit̃
poſſibile ſimpliciter. Si autem ſit po-
tentia paſſiua reducibilis ſolum ſecũ
dum cauſas ſuperiores, eſt ſolum ſe-
cundum quid, vt ſi dicatur: ex trun-
co poſſibile eſt fieri vitulum, negan-
dum eſt ſimpliciter, niſi addatur de-
terminatio contrahens, vt ſi dicatur
poſsibile potentia obediẽtiæ, vel poſ
ſibile deo. Si autem dicit ordinem ali
cuius ad fieri ſine comparatione ad
principium ex quo, tunc importat
potentiam paſſiuam ſecundum mo-
dum, ſed actiuam ſecundum rem, vt
ſi dicatur poſſibile eſt animam anti-
chriſti creari, vel poſſibile eſt vitulũ
fieri, hoc eſt dicere, aliquis poteſt fa-
cere: & ideo ſine determinatione eſt
poſſibile, ſiue ſecundum cauſas ſupe-
riores, ſiue ſecundum cauſas inferio-
res, quia ratione potẽtiæ actiuæ vtro-
bique ſaluatur ſimpliciter. Põt etiã
tertio hoc quod eſt poſsibile dicere
ordinem, vel comparationem entis
ad eſſe, vt cũ dicitur, hoc poteſt eſſe,
quocũque demonſtrato: & ſic nec po
tentiam actiuam, nec potentiam paſ-
ſiuam dicit determinate, nec ſecun-
dum cauſas ſuperiores, nec ſecundũ
cauſas inferiores. Vnde ſimpliciter
dicitur, quocunque horum modorũ
ſit poſſibile, ſolum in vno caſu poſſi-
bile, ſecundum quid dicitur ſecundũ
cauſas ſuperiores: videlicet cum dicit
potentiam paſsiuam ſecundum mo-
dum, & rem, vt cum dicitur, ex cæco
poteſt fieri videns, & ex trunco vitu-
lus, & ex aſino poſſibile eſt fieri ho-
minem. Ex his patent omnia obiecta
ad vtranque partem: nam obiecta ad
primam partem procedũt de poſſi-
bili, ſm ꝙ dicit potentiam paſſiuã.

AD illud quod obiicit̃ ad ꝓpoſitũ,
ꝙ poſſibile eſt denominatiue a poté- 33
tia. Dicẽdũ ꝙ poſſibile põt dici deno
minatiue a potẽtia paſſiua, vel actiua
& quia in deo propprie eſt potentia
actiua, & iõ poſſibile ſimpliciter ſm
quòd ab illa denominatur, non ſm
ꝙ a paſſiua. AD illud quod obiicit̃ 34
de hoc, quòd eſt mundum creari. Di
cendum quòd quamuis dicat poten-
tiam per modum paſſionis: tamen ſe
cundum rem non dicit niſi potentiã
actiuam, quia ante mundi creationẽ
nihil eſt niſi potentia actiua: & ideo
dicitur ſimpliciter ſm cauſas ſupe-
riores. AD illud quod obiicitur, ꝙ 35
ſequitur, ſi deus poteſt facere, quòd
res poteſt fieri. Dicendum ꝙ verũ eſt
ſecundum ꝙ (poteſt) dicit eandẽ po-
tentiam per modũ paſſionis, & hoc
cum ſimpliciter dicitur. Si autem ve
re dicat potentiam paſſiuam, ſequit̃
quia variatur hoc qđ eſt poſſibile:
vt patet ſi dicatur, deus poteſt facere
de cęco videntem: ergo cęcus poteſt
eſſe videns, vel ex cæco poteſt fieri vi-
dens: prius enim dicebat potentiam
actiuam ſimpliciter, & poſtmodum
paſsiuam: & ideo non ſequitur: ergo
quando dicitur, ſi antecedens eſt poſ
ſibile, & conſequens: intelligendum
eſt eadem poſſibilitate. AD illud er- 36
go quod vltimo obijcitur, quòd om-
ne verum poteſt eſſe verum antequã
ſit. Dicẽdum quòd verum eſt, & de-
monſtrato cæco hoc dictum eſſe ve-
rum eſt poſſibile, quia poſſibile acci-
pitur ibi reſpectu veri, & dictum eſſe
poſſibile quando dicit ordinem ad
eſſe, vel ad eſſe verum, dicit potentiã
communiter ad actiuam, & paſſiuam
ſuperiorem, & inferiorem: ſed tunc
non ſequitur de re, ergo iſte poteſt vi
dere, quia dicit potentiam paſſiuam
creatam, ſcilicet potentiam viſiuam,

Digitized by Google

nec ſequitur: ergo de cæco poterit fieri videns, ſm ꝙ(pôteſt)ponit potentiã actu in iſto, qa dicit potentiã paſſiuã diſpoſitã, imo eſt ibi fallacia cõſequẽtis: quia cũ poſſibile accipiať in ſua gñalitate, habet tres cauſas veritatis, aut ĩ cęco eſt poteſtas ad vidẽdũ, aut poteſtas ad recipiendum, aut quia in alio eſt poteſtas ad dandum: ratione huius dictum eſt poſſibile, & fiet aliquando verum, ſicut patet, & ita patent cætera obiecta.

OPINIO QVORVNDAM DICENTIVM Deum nil poſſe niſi quod facit.

DISTINCTIO XLIII.

De potentia dei in comparatione ad quantitatem. oſtendens eius immenſitatem, ſiue quantum deus poſſit. Ratio illorũ prima.

QVIDAM tamen de ſuo ſenſu gloriantes, Dei potentia ſub menſura coarctare conati ſunt. Cùm enim dicunt, hucuſque poteſt Deus, & non amplius, quid hoc eſt aliud quàm eius potentiam (quæ infinita eſt) concludere & reſtringere ad menſuram? Aiunt enim, non poteſt Deus aliud facere quàm facit, nec melius facere id quod facit, nec aliquid prætermittere de his quæ facit. Iſtamque primam ſuam opinionem veriſimilibus argumentis, cauſiſque commentitijs, nec non & ſacrarum authoritatum teſtimonijs munire conantur, dicentes, Non poteſt Deus facere niſi quod bonum et iuſtum eſt fieri: non eſt aũt iuſtum & bonũ fieri ab eo, niſi quod facit. Si enim aliud iuſtum eſt & bonum eum facere q̃ facit, non ergo facit omne quod iuſtum eſt & bonum eum facere: ſed quis audeat hoc dicere?

Secunda ratio.

ADDVNT etiam, non poteſt facere, niſi quod iuſtitia eius exigit; ſed non exigit eius iuſtitia, vt faciat niſi quod facit: non ergo poteſt facere, niſi quod facit. Eademque iuſtitia exigit, vt id non faciat quod non facit, non autem poteſt facere cõtra iuſtitiam ſuam, non ergo poteſt aliquid eorum facere quæ dimittit.

Reſponſio ad prius dictum.

HIS aũt rñdemus, duplicẽ verborũ intelligentiã aperientes, & ab eis inuoluta euoluẽtes ſic: Nõ põt deus facere niſi quod bonũ eſt & iuſtũ. i. nõ põt facere niſi illud qđ ſi faceret bonũ & iuſtũ eſſet, verũ eſt: ſed multa põt facere q̃ nõ bona ſunt, nec iuſta, quia nec ſunt, nec erunt; nec bene fiunt, nec fient, quia nunquã fient. Item qđ ſecundò oppoſitum fuit, Non poteſt facere niſi quod iuſtitia ſua exigit: &, Non poteſt id facere, quod iuſtitia ſua exigit, vt non fiat: Dicimus, quia exactionis verbum de deo cõgrue non dicitur, nec proprie accipitur, & in illis locutionibus duplex eſt ſenſus. Si.n. intelligas, non poteſt facere niſi quod ſua iuſtitia exigit, ideſt, niſi quod voluntas ſua iuſta vult, falſum dicis. Iuſtitia enim ipſius Dei æquiſſima voluntas accipitur, qualiter accipit Auguſtinus illa verba Domini in Geneſi, loquentis ad Lot, Non poſſum quicquã facere donec illò introeas, exponens: Non poſſe, inquit, ſe dixit, qđ ſine dubio poterat per potentiam, ſed non poterat per iuſtitiã: qđ poterat quidem, ſednon volebat, & illa voluntas iuſta erat. Si vero per

Gene. 19. Hæc habentur in libro contra ſecun-

ro per hęc verba intelligis eum non poſſe facere, niſi illud quod ſi fieret, iuſtitiæ eius conueniret, verum dicis. Similiter diſtingue illud, Non poteſt facere quod ſua iuſtitia exigit vt non faciat. i. nō poteſt facere id qđ ipſe qui eſt ſumma iuſtitia, non vult facere, falſum eſt. Si autem his verbis intelligas eum nō poſſe facere id quod iuſtitiæ eius conuenire non poteſt, verum dicis. dam Gaudentij epiſto. Cap. 22. Tomo 7.

Tertia illorum ratio.

ADDVNT quoque & alia dicentes, Non poteſt Deus facere niſi quod debet, non autem debet facere niſi quod facit. ſi enim debet alia facere, non ergo facit omne quod debet. ſi vero facit oē quod debet, nec poteſt facere niſi quod debet: non ergo poteſt facere niſi quod facit. Item, Aut debet dimittere quod dimittit ne faciat, aut non debet. Si non debet, non recte dimittit: ſi vero debet dimittere, ergo non debet facere. Si autem non debet, nec decet, non oportet eum facere, & ſi non decet, nec oportet eum facere: ergo non poteſt facere: non ergo poteſt facere, niſi quod facit, nec poteſt illud dimittere quod facit, quin faciat, quia debet illud facere: & quod debet facere, non poteſt illud dimittere. Sed vt mihi videtur, hoc verbum, debet, venenum habet. Multiplicem. n. & inuolutam continet intelligentiam: nec Deo proprie competit, qui non eſt debitor nobis, niſi forte ex promiſſo, nos vero ei debitores ſumus ex commiſſo. Vt autem venenum euacuetur, diſtingue verbi ſenſus. Non poteſt Deus facere niſi quod debet, ideſt, niſi quod vult, falſum eſt: ſic enim poteſt ipſe dici debere aliquid, quia vult illud. Si autem dicatur, Non poteſt niſi quod debet, ideſt, non poteſt niſi illud, quod ſi faceret, ei bene conueniret, verū eſt. Addunt quoque illi dicentes, nihil facit aut dimittit, niſi optima & rationabili cauſa, licet nobis occulta ſit: ſecundum quam oportet eum facere ac dimittere, quæ facit vel dimittit. Ratio. n. penes eum eſt, quia illa facit, & illa dimittit, quæ ratio æterna eſt, & ſemper manens, præter quam non poteſt aliquid fecere vel dimittere. Illa ergo manente non poteſt quod facit dimittere, nec quod dimittit facere, & ita non poteſt facere, niſi quod facit. Et ad hoc reſpondemus, ambiguitatem locutionis determinantes. Cū enim dicitur, Ratio vel cauſa optima penes Deū eſt, qua facit cuncta quæ facit, & dimittit ea quę dimittit, verum quidem eſt: quia in eo volūtas eſt æquiſſima & rectiſſima, qua facit, & dimittit quæ vult, contra quam facere nō poteſt, nec præter eam facere poteſt. Nec vtique contra eam faceret, nec pręter eam, ſi ea quæ facit dimitteret, vel quę dimittit faceret: ſed eadem manente ratione, & cauſa, alia potuit facere, & iſta dimittere. Licet ergo ratio ſit penes eum, qua alia facit, & alia dimittit, poteſt tamen ſecundum eandē rationem & dimittere quæ facit, & facere quæ dimittit. Ipſi etiam addunt. Ratio eſt eū facere quæ facit, & non alia, & non poteſt fa-

Reſpōſio. Quarta illorum rō. Reſpōſio.

Digitized by Google

cere, niſi quod ratio eſt eum facere, & ita non poteſt facere niſi quod facit. Item. Ratio eſt eum dimittere quę dimittit, & non poteſt nõ dimittere quod ratio eſt eum dimittere, & ita non poteſt non di-

Reſpõſio.

mittere quod dimittit. Et ad hoc dicimus, locutiones ambiguas eſſe, & ideo determinandas. Si enim cum dicitur, non poteſt facere niſi quod ratio eſt eum facere, intelligas eum non poſſe facere niſi ea quæ rationabilia ſunt, & ea quæ ſi fierent, rationabilia eſſent, vnus eſt ſenſus. Si autem intelligas eum non poſſe facere alia rationabilia & bona, niſi ea quę vult & facit, falſus eſt intellectus. Item

Alia illarũ ratio.

aliud adiungunt dicentes: Si poteſt Deus aliquid facere quam facit, poteſt ergo facere quod non pręſciuit, & ſi poteſt facere quod non præſciuit, poteſt ſine pręſcientia operari: quia omne quod facturum ſe pręſciuit, facit: nec facit aliquid quod non præſciuit. Quod ſi præter pręſcientiam eius aliquid fieri impoſſibile eſt: omne ergo ꝙ pręſcitum eſt, fieri neceſſe eſt: ergo aliud fieri quam ſit, nulla rõne poſſibile eſt: ergo non poteſt a Deo fieri niſi quod fit. Hęc autem quęſtio de præſcientia facile determinari poteſt per ea quæ ſuperius dicta ſunt, cum de præſcientia ageretur.

Auctoritatibus vtuntur in aſſertionem ſuæ opinionis.

Hęc quęſtio ex p̄dictis facile determinatur. di. 33. & 39. In tom. 9 Lib. 1. c. 1 Q̃uo intelligẽda ſit auctoritas Cap. 4 In Tom. 1 Reſpõſio.

HIS autem illi ſcrutatores, qui defecerunt ſcrutantes ſcrutinia, ſanctorum annectunt teſtimonia. Dicit enim Augu. in lib. de ſymbolo, Hoc ſolum non poteſt Deus quod non vult, per quod videtur nõ poſſe facere aliquid niſi quod vult: ſed non vult niſi quod facit, & ita videtur non poſſe niſi quod facit. Illud autem ita intelligendum eſt, Id ſolum non poteſt Deus quod non vult, ſcilicet ſe poſſe. Idem in 7. lib. confeſſ. ad Deum loquens ait, Non cogeris inuitus ad aliquid, quia voluntas tua non eſt maior quam potentia: eſſet autem maior, ſi te ipſo tu ipſe maior eſſes. Ex hoc videtur ꝙ Deus non poſſit plura quam vult, ſicut non vult plura quã poteſt. Sicut enim voluntas non eſt maior potentia, ita nec potentia maior eſt voluntate. Ideoque ſicut plura non vult quam poteſt, ita eũ non plura poſſe quam velle dicunt. Sed ad hoc dicimus, quia nec voluntas potentia, nec potentia voluntate maior eſt, quia vna & eadem res eſt potentia & voluntas, ſcilicet ipſe Deus, qui eſſet

Auctoritatib⁹ cõfirmat Deũ plura quã facit facere poſſe. Matth. 26

maior ſeipſo, ſi voluntas maior eſſet potentia, vel potentia voluntate. Nec hac auctoritate negatur Deum plura poſſe quam velle, quia plura ſunt ſubiecta eius potentiæ quam voluntati. Fateamur itaque Deum plura poſſe facere quæ non vult, & poſſe dimittere quæ facit. Quod vt certius firmiuſque teneatur, ſcripturę teſtimonijs aſſeramus, Deũ plura poſſe facere quam facit. Veritas ipſa ſecundum Matth. ait, An putas quia non poſſum rogare patrem meum, & exhibebit mihi modo plus quam duodecim legiones angelorum? Ex quibus verbis patenter innuitur, quia & filius poterat rogare quod non rogabat, & pater exhibere quod non exhi-

Ca. 95. in Tomo 3. Matth. 18

exhibebat. Vterque ergo poterat facere quod non faciebat. Aug. etiã in Ench. ait, Oipotentis voluntas multa põt facere quęnõ vult, nec facit: potuit.n.facere vt duodecim legiones angelorũ pugnarẽt cõtra illos qui Chriſtũ cœperunt. Item in eodem, Cur apud quoſdam non factę ſunt virtutes, quę ſi factæ fuiſſent, egiſſent illi homines pœnitentiam: & factæ ſunt apud eos qui non erant credituri? tunc non latebit quod nunc latet. Nec vtique iniuſte Deus noluit ſaluos fieri, cum poſſent ſalui eſſe ſi vellet. Tunc in clariſſima ſapientię luce videbitur, quod nunc piorum fides habet, antequã manifeſta cognitione videatur, quam certa & immutabilis & efficaciſſima ſit voluntas Dei: quæ multa poſſit & non velit, nihil autem quod non poſſit, velit. Idem in libro de natura & gratia, Dominus Lazarum ſuſcitauit in corpore. Nunquid dicendum eſt, nõ potuit Iudam ſuſcitare in mente? Potuit quidem, ſed noluit. His auctoritatibus, alijsque multis aperte docetur, quod Deus multa poſſit facere quę non vult: quod etiam ratione probari poteſt. Nõ enim vult Deus omnes homines iuſtificare, & tamen quis dubitat eum poſſe? Poteſt ergo Deus aliud facere quam facit, & tamen ſi aliud faceret, alius ipſe non eſſet. Et poteſt aliud velle quã vult, & tamen eius volũtas nec noua, nec mutabilis aliquo modo poteſt eſſe. Quod etſi poſſit velle quod nunquam voluit, non tamen nouiter, nec noua voluntate, ſed ſempiterna tantum voluntate velle poteſt, poteſt enim velle quod ab æterno poteſt voluiſſe: habet.n. potentiam volendi & nunc & ab æterno, quod tamen nec modo vult, nec ab æterno voluit.

Cap. 7. in Tomo 7. Ioan. 11

Q ð ſine mutabilitate potẽtiæ vel volũtatis poteſt de⁹ & alia velle & alia facere, quã q̃ vult vel facit.

De potentia Dei in comparatione ad quantitatem, oſtendens eius immenſitatem, ſiue quãtum Deus poſſit.

DISTINCTIO XLIII.

Quidam tamen de ſenſu ſuo gloriantes,

Expoſi. SVPRA oſtendit Magiſter quid Deus poſſit, in hac parte intendit oñdere quantum poſſit. Et qm̃ quidam Dei potẽtiã limitabant: ideo intendit Magr̃ oñdere huius opinionis falſitatem, & huius poſitionis falſitate oñſa, reperitur Dei potentia eſſe infinita. Et hęc pars

Diuiſio. habet tres partes. in prima proponit ſiue narrat eorum erroneam opinionem. In ſecunda diſſoluit multiplicẽ rõnem eorum, ibi. Iſtamque prauam ſuam opinionem veriſimilibus argumentis. In tertia concludit, & confirmat veritatis aſſertionem, quæ eſt in huius opinionis contrariam partem, ibi. Fateamur ergo Deum &c. Prima & vltima parte remanentibus indiuiſis, media pars diuiditur ſm numerũ rõnum quas adducit. Prima ſumpta eſt a rõne boni, & iuſti. Et hanc format duob⁹ modis, & ponitur ibi. Nõ põt Deus facere, niſi quod bonum, & iuſtum eſt fieri. Secunda ſumpta eſt a rõne debiti, & hanc ponit ibi. Addũt quoque & alia dicentes non põt &c. Tertia ſumpta eſt a rõne faciendi, & dimittendi, & hanc format duob⁹ modis, ibi. Addunt quoque illi dicentes, &c. Quarta ſumptą eſt ex rõne præſcientiæ Dei, & hęc ponitur ibi. Item aliud adiungunt dicentes &c. Quinta ſumpta eſt ab auctoritate Auguſt. & hoc a duplici auctoritate, & ponit̃ ibi. His autem illi ſcrutatores. Et in qualibet harum partium Magr̃ ponit

primo

primo obiectiones, ſecundo vero ponit ſolutionem, & partes manifeſtæ ſunt.

His autem reſpondemus, duplicem verborum intelligentiam aperientes.

Dub. 1 Quærit̃ vnde veniat duplicitas huiuſmodi, non põt Deus niſi quod iuſtum eſt. Si dicas q̃d hoc verbũ (eſt) põt ſignificare iuſticiam quæ eſt, vel iuſtitiam quæ eſſet, ſi De⁹ faceret, hoc enim nihil vr̃. quia ſi dicatur, iuſtum eſt hoc fieri, intelligit̃ iuſtũ eſſe vt nũc ſimiliter in propoſito.

Reſpon. Reſp. Dicendũ quod diſtinctio Magiſtri eſt rationabilis. Ratio autem huius multiplicitatis eſt, ꝙ hoc Verbum (eſt) põt dicere pñs vt nunc, vel ſimpliciter, & ita iuſticiã quę nunc eſt, vel quę eſſet ſi res fierent. Poteſt autem multiplicitas aſſignari a tribus. Prima a rõne attributi, ſicut enim hoc verbum (currit) per ſe dictum dicit pñs vt nunc: ſed quando additur determinatio, poteſt ſtare pro pñti ſimpliciter, vtputa ſi dicatur de equo iacente in ſtabulo, iſte equus bene currit, ita põt eſſe de hoc verbo (eſt) ratione eius quod additur bonum, & iuſtũ. Aliter põt aſſignari a parte ampliationis huius verbi (poteſt) quia ſi ampliatio huius verbi (poteſt) totum dictum reſpiciat, ita quod implicatio cadat ſub ampliatione, ita dicit pręſens ſimpliciter. Si autem cadat extra, ſic dicit præſens vt nunc, & ſm̃ hoc accipitur duplex ſenſus, quẽ Magr̃ aſſignat. Tertio modo põt aſſignari rõ a parte eius ꝙ eſt (niſi) quia põt teneri exceptiue, vel conſecutiue. Si exceptiue, tunc ſtat actus, ſiue acceptum pro pręſenti vt nunc, & eſt ſenſus, non põt Deus niſi quod iuſtũ eſt, id eſt, nihil poteſt Deus præter hoc ꝙ eſt iuſtum. Vel põt teneri conſecutiue. Et tunc neceſſe eſt ꝙ hoc verbum (eſt) teneatur ſimpliciter, quia regula eſt ꝙ termini in conditione ampliantur ad omne tempus, & tunc eſt ſenſus, non põt Deus niſi quod iuſtum eſt .i. niſi ſit iuſtum, & ſic ampliat̃ ibi ad omne tempus. Ex quacunque tñ cauſa accipiatur locutio, vere multiplex eſt.

Poterat per potentiam: ſed non poterat per iuſtitiam.

Dub. 2 Cõtra. Quia iuſtitia ſtat ibi pro voluntate, videtur male dicere, quia nihil poteſt Deus facere quod non poſſit velle: ergo ſi iuſtitia Dei eſt voluntas, omne quod põt ſimpliciter, poteſt de iuſtitia, & econuerſo. Item. Poſſibili poſito in eſſe, non ſequitur impoſſibile, ſi ergo Deus poterat per potentiã Loth ſubuertere, ſiue comburere, ponatur. tunc quæro, aut hoc fuit iuſtũ, aut non. Si ſic: ergo poterat p iuſtitiam. Si nõ: ergo facit contra iuſtitiã, ergo inique, quod eſt omnino impoſſibile.

Reſpon. Reſpon. Dicendum, quod iuſtitia non ſtat ibi pro voluntate diuina ſimpliciter cõſiderata, ſicut em̃ poterat velle, & poterat facere: ſed ſtat ibi pro voluntate penſante merita, & volente retribuere ſm̃ merita. Et quoniam Loth non meruerat ſubmergi cum illis peccatoribus, nõ poterat iuſte ſubmergi quantum fuit de exigentia meritorum, nihilominus tñ poterat Deus hoc facere, quia ex hoc laudem ſuam, & Loth vtilitatem poterat elicere, cum non ſit malum ſm̃ ſe, iure iuſtum affligere, põt enim hoc de facere ad bonum ſuum. Et per hoc patet reſponſio ad illud quod obiicit. Poſito enim quod hoc factum fuerit, ponitur etiam fuiſſe iuſtum quantum ad condecentiam, licet non quantum ad merita. Contra enim exigentiam meritorum Deus põt facere, & facit. Hiere. xx. glo. Quod facere cogitabã propter iuſtitiam, nõ feci propter clementiam.

Hoc verbum (debet) venenum habet &c.

Dub. 3 Innuit Magiſter ꝙ hoc verbum (debet) proprie non cõuenit Deo niſi forte dicatur ex promiſſo. Contra. Videtur male dicere, quia ſicut qui debet ex cõmiſſo, obligatur ne incurrat ingratitudinem, ita qui debet ex promiſſo, ſi non reddit incurrit falſitatem: ergo Deus vere eſt obligatus: ergo vere & proprie eſt debitor.

Reſpon. Reſp. Dicendum ꝙ debitum ex commiſſo eſt de

bitum.

Digitized by Google

bitum proprie, quia præit volũtatem, velit enim nolit, obligatus eſt qui accepit beneficium, ſi neceſſario eget beneficio: debitum autem ex promiſſo, ꝙ eſt merę liberalitatis, eſt debitũ qđ ſequitur largitatem promittentis: & ideo ſm rem plus habet de rõne gratiæ quam debiti: & hoc modo Deus ẽ debitor, primo modo non: ex ſua em̃ liberalitate ꝓmittit vt alliciat: ſed nihil recipit. Vnde obſequia noſtra nõ acceptat ꝑpter indigentiam: ideo ratio debiti ſm quod obligationẽ dicit, proprie in Deo nõ cadit: ſi autẽ abutamur noĩe, vt debitum ſonet in condecentiam bonitatis dei, ſic recipitur in Deo.

Poteſt tamen ſecundum eãdem rationem.

Dub. 4 Innuit Magiſter quod eadem rõne 4 manẽte, Deus potuit alia facere, & iſta dimittere. Cõtra. Vr̃ hoc eſſe falſum quia Aug. dicit, alia rõne cõditus eſt homo, alia ratione cõditus eſt equus: ergo alia, & alia ratione fiunt oppoſita: ergo eadem rõne manente, non potuit facere oppoſita. Reſpon. Dicendum quod Magr̃ vocat hic rõnem voluntatem Dei æquiſſimam, vt (ſicut dictum eſt ſupra) quod quia De⁹ nouit omnia, ideo poteſt ſcire oppoſita ſine innouatione ſcientiæ, ita etiam & de voluntate. Vnde non intelligitur voluntas mutari, quando Deus poteſt velle quod non vult: ſed aliquod volitum ad ipſam comparari, ipſa vna, & eadẽ & immutabili remanente: ſed alio modo comparata, ſiue ad aliud, & aliud: & ita intelligit Magiſter.

Hęc autem quæſtio de præſcientia facile determinari poteſt p ea quę ſuperius dicta ſunt.

Dub. 5 Quęritur per quid determinat̃ ſu- 5 perius dictum. Videtur enim argumẽtatio neceſſaria, ſi ergo Deus nihil poteſt operari niſi illud pręſciat, & non præſcit niſi quæ facit: ergo &c. Dicendum eſt ad hoc, quod Deus põt præſcire plura quam præſcit, ſicut poteſt plura operari. Vnde huiuſmodi ſolutio eſt, quod præſcientia Dei poteſt eſſe alicuius, cuius non eſt: & ita Deus põt facere illud, & alicuius nõ eſſe cuius eſt, & ita Deus põt illud non facere, & nunquam ponitur aliquid facere ſine præſcientia. Ex hoc manifeſtũ eſt ꝙ non eſt neceſſarium Deum præſcire quod præſcit: ſi enim hoc eſſet, tunc impoſſibile eſſet Deum aliud facere, quam illud quod facit: & hoc eſt error manifeſtus.

Itẽ quęritur de hoc quod dicit. An putas, quia non poſſum rogare patrem &c.

Videtur illud non benedictum, quia aut pater volebat dare, aut non. Si volebat, & Chriſtus non volebat: ergo in volũtate diſcordabãt. Si autem nolebat, & Chriſtus poterat petere: ergo poterat a uolũtate patris diſcordare, ergo peccare: quod eſt cõtra veritatem aperte. Reſpon. Dicendum, qđ pater volebat dare, & Chriſtus nolebat petere: ſed pater poterat velle, & Chriſtus ſimiliter petere, & ita non diſcordare: tũc autem diſcordantia eſſet, ſi Chriſtus poſſet petere, & pater nõ poſſet velle. quomodo autem Deus poſſit aliquid velle quod nõ velit, ſupra habitum eſt. Dub. 6 6 Reſpon.

Nunquid dicendum eſt non potuit Iudam ſuſcitare in mente?

Ex hoc videtur quod Deus poſſit ſaluare Iudam: ergo pari ratione dãnare Petrum. Contra. Iuſtus eſt, & negare ſeipſum non põt: ergo nec facere contra iuſtitiam. Si tu dicas, quod hoc non poteſt. Contra. Poſſet Deus deſtruere omnia quę facit, qđ maius eſt: ergo multofortius hoc põt. Reſpõ. Aliqui diſtinguunt hic potentiã dei dupliciter, dicẽtes Deum poſſe aut potentia abſoluta, & ſic põt Iudam ſaluare, & Petrum damnare, aut de potentia ordinata, & ſic non põt. Sed hæc diſtinctio non vr̃ eſſe conueniens, cũ nihil poſſit Deus, qđ non poſſit ordinate. Poſſe enim inordinate facere, eſt non poſſe, ſicut poſſe peccare, & poſſe mentiri. Vnde nec potentia abſoluta, nec ordinata põt mentiri. Aliter dicũt alij, quod põt ſaluare Iudam, ſed nõ damnare Petrum, quia miſericordia Dub. 7 7 Reſpon.

dia eius ſuper omnia opera eius,& miſericordia ſuperexaltat iudicium : & ſaluare Iudam eſſet ſuperabundantis miſericordię : ſed damnare Petrũ eſſent crudelitatis maximæ:ſed tñ cum Deus ſumme iuſtus ſit,ſumme miſericors,ſicut non põt facere contra miſericordiam,ſic nec contra iuſtitiam. Ideo aliter dicũt alij, quod Deus neutrum poteſt,& hoc non derogat eius potentiæ, quia vtraque eſſent iniuſtitia, & inordinatio, reuocare quem finaliter damnauit,& qui finaliter dãnari meruit. Nec eſt ſimile de Traiano,quia Deus ſic diſpoſuerat ad honorem ſanctorum & ſuum aliqua ſpecialia facere,& ideo mors illa Traiani,& damnatio licet ſm cauſas inferiores finalis videretur,tamen ſm diuinam diſpoſitionem,&conſilium aliter erat. Sed tñ quis hoc audeat dicere quin Deus de Iuda hac diſpoſitiõe potuerit quod diſpoſuit de Traiano? & quin gñaliter de omnibus poſſit facere,ꝙ probatur feciſſe vni? Et iterũ. Augu. dicit quod Deus ipſi diabolo bonam voluntatem poſſet dare. Propter hoc dicendum,quod quãdo quęritur, vtrum Deꝰ poſſit ſaluare Iudã, & damnare Petrum. Dicẽdum,quod aut loqueris ſaluis meritis, aut non ſaluis. Si ſaluis meritis,ſic dico quod non poſſit: hoc enim idem eſt dicere, & quęrere,ac ſi quęreretur,vtrum poſſet iudicare iniuſte:ꝙ quidem abſque dubio Deus non poteſt. Si autem intelligat non ſaluis meritis,ſic abſque dubio poſſet ſaluare Iudam auferendo per gratiam peccata, & demerita, & dando merita. Petro autem nõ poteſt dare merita mala:ſed tamen ſicut liberaliter dedit bonam voluntatem Petro,ita etiam liberaliter conſeruat ſimiliter naturam,& ſic patent obiecta.

Artic. 1 AD intelligentiam pñtis diſtinctionis quęritur de quantitate diuinæ potentiæ,ſiue de infinitate. Et circa hoc quærũtur quatuor. Primo quæritur, vtrum potentia Dei ſit infinita. Secundo, dato quod ſic, quæritur vtrum ipſa eſſentia diuina ſit infinita, ſicut potentia. Tertio, vtrum Deus poſſit producere opus infinitum. Quarto,vtrum ratio operãdi ſit infinita. Prima quæſtio reſpicit infinitatem in poſſendo. Secunda in eſſendo. Tertia in operando. Quarta in ratione operandi.

QVAESTIO. I.

CONCLVSIO.

Potentia diuina ratione ſuę ſummæ ſimplicitatis eſt infinita, non modo duratione, ſed in virtute quoque.

VTRVM Dei potẽtia ſit infinita,& ꝙ ipſa potentia ſm quod huiuſmodi ſit infinita,oſtẽditur ſic. Infinitum dicitur, quod non habet terminum:ſed diuina potentia quantum ad eſſe non habet terminum:ergo &c. Prima manifeſta eſt. Secũda patet ꝑ Chryſ.in quadam homil. Omnipotens dicitur,quia eius poſſe non inuenit non poſſe : ergo ſi ſemper inuenit poſſe, & ſemper quantitatem potentię accipientibus eſt vltra accipere:ergo infinita. Item. Omnis potentia actiua quæ poteſt in effectus infinitos,eſt actu infinita,diuina potẽtia eſt huiuſmodi:ergo &c. Probatio primæ. Si potentia eſt pure in actu:ergo habet totum actualiter, quod poteſt habere:ergo ſi totum habet actualiter, & nihil põt ei accreſcere,nec de nouo aliquid dare,& potentia vt potens ſe extendat ad infinitã: ergo actu habet in ſe infinitatem. Minor patet,quia diuina potentia nunquam põt in tot effectus, quin adhuc poſſit in plures:ergo manifeſtum eſt quod ſit infinita. Item. Omnis potentia quæ põt in actum infinitum, ſicut oĩno eſt in actu, eſt ſimpliciter infinita:ſed diuina virtus eſt hmõi: ergo &c. Maior patet ſic. Sicut ſe habet potẽtia ad potẽtiã,ſic actꝰ ad actum: ſed actꝰ infinitꝰ excedit finitũ in infinitũ: ergo & potentia potẽtiam:ergo ſi potentia eſt omnino in actu,eſt infinita. Minor patet,quia Deus dicitur durare in infinitum,& põt creaturam conſeruare in infinitum: ergo &c. Item. Omnis

Fundamenta.

Ariſt. 3. Phy.

Omnis potentia quæ pōt ſuper extre-
ma in infinitū diſtātia,eſt infinita di-
ſtātia:ſed potētia diuina eſt hmōi,qa
de nihilo aliquid facit.& inter aliqd,
&nihil eſt infinita diſtantia:ergo &c.
Item . Omnis potētia quę omnino in
differens eſt ab eſſentia , eſt infinita :
ſed diuina potentia eſt huiuſmodi:er
go &c. Probatio primæ,quantuncū-
que aliqua duo ſunt omnino indiſtā
tia, vbicūque eſt vnū , ibi & reliquū:
ergo ſi potentia eſt omnino indifferēs
ab eſſentia,vbicunque eſt potentia,&
eſſentia·ſed vbi eſt eſſentia, ibi eſt cen
trum potentiæ:ergo vbicūque pōt po
tentia talis,pōt vt in centro : ergo cū
nulla potentia limitetur in cētro ſuo,
ſed amplius poſſit,aut diuina poten-
tia nihil pōt,aut pōt quātum vult,: &
ſic in,infinitū:ergo(quātum eſt de ſe)
potentia illa pōt in infinitum opera-
ri:ſed potētia omnino illa eſt indiffe-
rens,& ſimplex:ergo idem eſt ibi la-
tum,& intenſum : ergo ſi extēſiue eſt
infinita,& intēſiue:ergo omnino eſt
infinita.Et hoc eſt quod dicit Philo-
ſophus in lib. de cauſis, quod virtus
quanto magis vnita,tanto magis infi
nita,cum ergo diuina potentia ſit in-
finitiſſima, quia eſt omnino idē cum
ſua origine , vbique pōt tanquam in
ſua origine:ergo nunquā inuenit nō
Ad opp. poſſe. Contra. Omne illud eſt finitū,
in quo eſt reperire ſtatum:ſed in diui
na potentia eſt reperire ſtatum , quia
eſt aſſignare aliquid quod nō pōt (ſi
cut ſupra oſtenſum eſt)vt actus corpo
rales,& actus deformes:ergo &c.Itē.
Quod excedit ab aliquo,eſt finitum,
quia infinitum nullo modo excedit :
ſed ſcientia excedit potētiam reſpectu
ſcibilium,plurium enim eſt ſcientia,
quam potentia,ſcit enim mala , & nō
3.Phy.49 poteſt:ergo &c. Item. Videmus in po
tentiis creatis,quod infinitas eſt a ma
teria.ſed finitas eſt a forma:ergo cum
potentia Dei ſit omnino forma , ſiue
formalis,nihil omnino habens mate
rialitatis:ergo ſimpliciter eſt finita,&
Scot. hoc nullo modo infinita. Item. Inter cō
negat. tradictorie oppoſita eſt diſtantia infi
nita:ſed creaturæ virtus finitum vnū
reducit ad alterum , vt nō currentem
facit currere,& tn̄ eſt finita:ergo.Itē.

Video quod anima habet potentiam
omnino differentem ab eſſentia,ſicut
potentia viuificandi corpus habet
etiam potētiam ad actum infinitum,
ſicut ad durandum ſiue permanendū
in infinitum:habet potentiam nihilo
minus ad actus infinitos,& tamē ipſa
potentia eſt finita in ſe : ergo videtur
pari rōne de diuina potentia , cū aīa
ſit expreſſa imago Dei, vnde vidētur
rōnes prædictę nihil valere.

RESP. Dicēdum,quod diuinam g
potētiam eſt ponere omnino in actu,
& in habitu,&infinitam,ſicut proba
tum eſt per effectum a poſteriori , qa
habet effectum infinitum duratione,
& infinitos oppoſitione,ad quos cō-
paratur vt actus purus,& vt tota cau
ſa & rō habens in ſe plenam,& perfe
ctam actualitatē reſpectu infinitorū :
&neceſſe eſt cum habeat totum quod
vnquam habitura eſt,& ex ſe habeat
quod ipſa infinita ſit. Alia rōne oñdi
tur hoc a priori. Propter ſummā em̄
in diuiſionem virtutis cum eſſentia,
& propter ſummam vnitatem ipſius
virtutis, vbicunque pōt,tota pōt , &
tantum in extremum mundi,quantū
in medio,& tantum in ſummo,quan
tum in lat⁹,& omni modo īfinitatis:
nec eſt conſimilis rō in aliqua creatu
ra,nec quantum ad cauſalitatem effe-
ctus,nec quantum ad vnitatem. Non
quantum ad cauſalitatē effectus,quia
nulla virtus creaturæ reſpectu dura-
tionis infinitæ eſt pure actiua , imo
neceſſe eſt per diuinam influentiā cō
ſeruari. Similiter nec quantum ad ꝓ
ductionem actus,vnde habet infinita
tem paſſiuam etiam in recipiendo, &
ideo nulla eſt actu infinita,ſed ſolum
in potentia:ſed qa infinitū in potētia
pendet ex infinito in actu , vt omnis
infinitas durationis creaturæ,& ope-
rationis pendet ex infinitate virtutis
increatæ.Et hoc eſt quod dicit Philo
ſophus in li. de cauſis,ꝙ omnes veri-
tates infinitę pendentes ſunt per vnū
infinitum primum,quod eſt virt⁹ vir
tutum. Similiter nō eſt ſimile de ſim
plicitate,ſiue vnitate,nam potētia di-
uina eſt omnino in ſe ſimplex,& om-
nino habet eſſentiam , ſiue ſubſtan-
tiam ſimplicem:oīno etiam ab illa eſt
indiffe-

indifferens,& ideo omnimoda vnione eſt vnitiſſima,& ideo infinita: ſed nullius creaturæ quantuncunque nobilis potentia eſt omnino ſimplex,qa omnis talis potentia dicit aliquem reſpectum dependentiæ, nec fundatur in ſubſtantia oino ſimplici,nec omnino eſt indifferens,quia nulla creatura eſt ſua potentia(loquendo eſſentialiter)& ideo quia deficit ois creatura a ratione ſummæ ſimplicitatis,& infinitatis per conſequens:& ſic patet,ꝙ diuina potentia eſt infinita rõne ſummę ſimplicitatis.Et patet reſpõſio ad vltimam rõnem oſtendentem prædictas rões non valere.

9 AD illud ergo quod obiiciur,qđ inuenit terminũ, & ꝙ inuenit exceſſum. Dicendum,ꝙ diuina potẽtia eſt infinita reſpectu eorum quæ poſſe eſt potentiæ, reſpectu aliorum quę poſſe eſt impotentię,nec eſt finita,nec infinita,quia nihil ex eis põt. Quando enim dr̃,ꝙ inuenit terminum,vel exceſſum. Dicendum, quod falſum eſt, quia exceſſus,& terminus rei attenditur ſm ea ad quæ res ſe extendit,&diuina potentia ſe extẽdit ſolum ad bona,& quantum ad alia nunquam eſt plurium ſcientia,quam potentia, nec quantum ad talia inuenit terminum, & ideo patet illud. Põttamen aliter dici,quod dupliciter eſt loqui de potentia,& ſcientia aut in ſe,aut ad cõ-

10 parationem ad obiectum. Si in ſe,ſic vna nõ excedit aliam, quia quicquid ſcit,põt ſcire,& quicquid põt, ſcit ſe poſſe. Vel per comparationẽ ad obiectum,& ſic eſt loqui dupliciter,aut ſecundũ formam,ſiue ſpeciem, aut ſm numerum. Si ſm numerum:ſic cũ potentia poſſit infinita,non exceditur a ſcientia. Si autem ſm formam: ſic qa potentia eſt reſpectu bonorum tantũ, ſcientia vero bonorum,& malorũ, iõ exceditur, tñ ex hoc nõ ſequitur qn ſit infinita,& eſt exemplum. Si quis imaginetur duas lineas infinitas,plures ſunt duę quam vna,quia non habebunt vnam infinitatem ſm numerum,ſed ſolum ſm longitudinem:& ſic nõ ſunt maiores,vel lõgiores duę quam vna. Similiter in propoſito intelligitur. Potentia enim dr̃ infinita reſpectu obiectorum ſm numerum, ſed non ſm qualitatem: quia non poteſt in mala, vel priuatoria, & ꝑ hoc patet primum,& ſm. Quamuis enim inueniat terminum reſpectu mali,nõ tñ reſpectu boni,& ille terminus, vel exceſſus potius facit ad infinitatem, qa non eſt poſſe, ſed non poſſe:,& iõ quamuis hoc videatur dare terminũ ſecundum rationem intelligendi, ſecundum veritatem non dat, quia qđ non poſſit mala, hoc totum eſt propter immenſitatem virtutis. AD illud quod obiicitur, ꝙ infinitũ eſt paſſio potentiæ materialis. Dicendũ, ꝙ hoc verum eſt de infinito per priuationem completionis,ſiue completi eſſe: ſed non eſt verum de infinito per priuationẽ limitationis. Primũ 11 enim eſt infinitum potentia paſſiua, ſiue receptiua,& ita primo ineſt materiæ. Secũdum eſt infinitum actu,& ideo in illo ſolo vere eſt, & proprie, quia tãtum eſt actus,& actus purus, & perfectiſſimus. Ad illud qđ obijcitur,ꝙ creatura poteſt ſuper ea quæ ſumme diſtant. Dicendum,ꝙ ens, & 12 non ens non dicuntur ſumme diſtãtia,quia opponũtur contradictorie: ſed qm̃ nihil habent cõe, nec quantum ad genus ſubiectũ, nec q̃tum ad genus pręſdicabile,ſed qeſcere, & moueri, & non moueri, quod pro eodem accipitur, vtroque modo habẽt cõe: & ita non eſt diſtantia infinita, nec eſt ſimile. Ad illud quod obiicitur de potentia viuendi. Dicendum, 13 ꝙ viuere vno modo dicit actum conſequentẽ, ſicut moueri: & ſic eſt ab anima mediantibus potentijs differentibus ab ipſa eſſentia. Secundum autem ꝙ eſt actus purus,eſt ab eſſentia animæ, vt in ratione formę, non in ratione agentis: & ꝑpter hoc nõ conſideratur ibi eſſe tm̃ in operãdo, ſicut albedo ſe ipſa dealbat, ita ꝙ nõ notatur ibi,nec eſt egreſſus alicuius, vt a potentia agente: nos autem hic loquimur de potentia vt agente, & producente aliqd. potentia vero animæ quantumcunque ſit idem, tamen dicit aliquam inclinationem, & ideo dependentiam, & ideo priuat ſimplicitatem, ac per hoc priuat infinitatem:

tem : in Deo autem non ſic : & ideo ratio illa non habet inſtantiam recte intellecta .

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Eſſentia diuina eſt infinita in actu quantum ad potentiam, & quantum ad eſſe .

Fundamenta. VTRVM eſſentia ſit infinita , ſiue diuina potentia ſit infinita quantum ad eſſe . Et φ ſic videtur, quia nulla po-
1 tentia nobilior eſt ſubſtantia, ſed diuina potẽtia eſt infinita: ergo cũ non ſit nobilior , nec maior ſubſtantia, neceſſe eſt ſubſtãtiam eſſe infinitam . Item . Si aliqua duo liceat ſic dicere, ſicut omnino idem , ſi vnum eſt infinitum, & reliquum : ſed ſubſtãtia, & potẽtia ſunt idem , & eſſe & poſſe: ergo cum diuinum poſſe ſit infinitũ,
2 & eſſe,& ita eſſentia . Item . Quandocunque aliqua duo ſic ſe habẽt, φ ad nihil ſe extendit vnũ,ad quod pariter ſe non extendat reliquũ , ſi vnũ eſt infinitum,& reliquũ: ſed ad nihil omnino ſe extendit potẽtia, ad quod ſe non extendat eſſentia : nunqnam enim Deus poteſt facere tot,quin etiã ſubſtantia poſſit eſſe in tot , ſm φ dicitur Rom.iij. Si cælum & cęli cælorum &c. Item . Omni finito poteſt aliquid cogitari maius.ſ.infinitũ ipſum: ſed diuina eſſentia eſt ita bona, & magna,φ nihil maius,nec melius cogitari poteſt, alioquin non eſt de9: ergo &c. Item. Omne finitum bonũ melius eſt cum alio bono , quam per ſe tm̃ , quia finitũ additũ finito facit maius : ergo ſi diuina eſſentia eſt finita , maius aliquid cum alio erit, q̃ per ſe tantum : ergo non eſt perfectiſſima,nec optima : quod omnino nefas eſt dicere . Item. Omne finitũ bonum contingit aliqñ æquari, & reddi per duplicationem finiti , vt patet in linea : & hoc dico, ſi illud qđ duplatur facit maius , hoc dico propter punctum . ſi ergo diuina eſſentia eſt finita ſm nobilitatem,& bonitatem , ſi duplẽtur bonitas creaturæ aſcẽdendo , aliqñ peruenietur ad bonitatem æqualem diuinæ bonitati . hoc autẽ falſum & impoſſibile , φ creatura ſit proportionalis creatori:& hoc dicit
Aug.viij.de tri. ergo & illud ex quo Cap.2.
ſequitur.ſ. φ diuina eſſentia ſit finita . Sed contra. Finitum, & infinitũ, Ad opp.
(vt dicit Philoſophus)ſunt proprię 1.Phy.15
paſſiones ipſius quãtitatis : ſed eſſentia , vt eſſentia, non habet quantitatem molis : ergo ſi conſideratur vt in abſtractione virtutis vt eſſentia , diuina eſſentia nec eſt finita,nec infinita . Item . Omnis potẽtia quæ poteſt vnum ſolum,ita φ non aliud, eſt potentia finita: ergo pari rõne oĩs eſſentia quę eſt vnum ſolum , ita φ nihil aliud,eſt eſſentia finita : ſed diuina eſſentia eſt Deus , & nihil aliud : ergo &c. Item . Omne illud quod eſt finitum ſummę veritati , eſt ſimpliciter finitum ; & hoc patet,quia prima veritas iudicat de vnoquoque ſicut eſt. Patet etiam in ſimili,vt hoc eſt albũ, & nigrum,& bonũ Deo,ergo ſimpliciter bonũ : ſed diuina eſſentia eſt veritati diuinæ cognitionis finita,quia Deus ipſam comprehendit , & nouit
perfecte: & qđ ſcitur (vt dicit Aug.) Lib.83.q.
ſcientis comprehenſione finitur . er- q.15.
go &c. Item . Nullũ infinitum finit aliud , quia nihil dat alij quod non habet: ergo ſi diuina eſſentia eſt infinita,ergo nihil finit,ergo nulli9 eſt finis , & ſi hoc,ergo nihil bonũ . Itẽ . Nullum infinitum comprehenditur a finito : ſed Deus comprehenditur a beatis , quia aliter non eſſent beati , niſi Deum perfecte cognoſcerẽt, ſemper enim appetitus ferrentur ad amplius,& non quieſcerent , & ita non eſſent beati : ſi ergo comprehendiẽ , non eſt infinitus . Item . Nulla priuatio eſt habitu nobilior:ergo cum infinitum dicat priuationem,finitũ dicat habitum , & omne nobilius Deo eſt attribuendum,patet &c.

RESP. Ad hoc voluerunt qui- 14
dam dicere,φ diuina eſſentia ſub rõ D.Tho.cõ
ne eſſentiæ eſt finita , ſub rõne poten tra gent. 1
tiæ eſt infinita . Nam eſſentia nomi- cap. 43. &
nat Deũ vt in ſe ,& ſic eſt finitus,qa q.de potẽ.
perfectus: finitus etiã , quia cõprehẽ q.1.art.2.
diẽ a finito , vt a beatis,& hoc dixerunt

&eſt ibi fallacia ſm quid,& ſimplici
ter:non excedit infinitũ,ergo eſt infi-
20 nitũ ſimpliciter. AD illud qđ obiici
tur,ꝙ infinitũ non finit. Dicendum,
ꝙ infinitũ p priuationem pfectionis
non finit:ſed infinitũ per negationẽ
limitationis habet rõnem finiendi :
quia cũ ſit ſummũ, in ipſo eſt oĩs ſta-
tus: in hoc.n. infinitas nõ repugnat
21 ſimplicitati, nec cõplemẽto. AD illud
qđ obijcitur,ꝙ cõprehendit. Dicen-
dũ, ꝙ nõ cõpræhendit p incluſionẽ,
cõpræhenditur aũt p perfectã viſio-
nem,& dilectionẽ,& tentionẽ,& hoc
aparte cõprehendentis,& nõ cõprę-
heſi : & ideo quia pficitur res ſm ſuã
capacitatem,quieſcit,quãuis vltra nõ
22 attingat. Quod vltimo obiicit,ſolutũ
eſt obiicit.n.de infinito ſm ꝙ dr̃ pri
uatiue,ſed prout dr̃ de deo,non dicit
priuationẽ ſm rẽ,ſed ſolum quantũ
ad modũ ſignificãdi,& rñdet ei ſum
ma potentia: nihil.n.dr̃ immenſum,
niſi quod habet ſummã, & perfectiſſi
mam actualitatẽ,& nihil coarctãs,&
determinans: vnde & ſi dicatur dici
priuatiue, tamen ſecundum verita-
tem excludit omnem priuationem.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Potentia diuina quanquam ſit infinita,in effectum tamen infinitum non poteſt,cum id non modo ſibi,ſed creaturę quoque non conueniat.

Ad opp. DE infinitate diuinæ po-
tentiæ quantũ ad opus,
vtrum videlicet diuina
potentia poſſit in effe-
ctum actu infinitum. Et
ꝙ ſic,oñditur hoc modo. Potentia
ſe habet proportionaliter ad opus,
vnde tanta potentia põt in tm̃ opus:
ergo & maior in maius, & infinita
actu in infinitũ actu. Itẽ. Oĩs potẽtia
q̃ operat̃ ex ſe tota,ſi eſt ĩfinita, pdu
cit infinitũ,cũ operet̃ ex tota ſua vir-
tute:ſed diuina potẽtia cũ ſit ſimpli-
ciſſima,ſe tota operat̃:ergo vr̃, ꝙ p-
ducat effectũ infinitũ. Si tu dicas, ꝙ
hoc nõ põt eſſe pp defectũ,& limita- 9.meth.2
tionẽ ipſius effectus. Contra. Fruſtra
eſt potentia q̃ non reducit̃ ad actum:
vnde & Philoſophus dicit,ꝙ fruſtra 1.Phy.62
eſt potentia actiua,cui non rñdet paſ
ſiua : ergo aut potẽtia diuina fruſtra
eſt infinita: aut ei rñdet effectus infi-
nitus, & potentia paſſiua infinita.
Itẽ. Oĩs potẽtia põt ſeipſam manifeſta
re:ergo diuina potẽtia cũ ſit infinita
põt ſuã infinitatẽ manifeſtare:ſed in-
finitas non manifeſtatur,niſi in effe-
ctu infinito: ergo &c. Si tu dicas,ꝙ
manifeſtat̃ in pductione filij,& ſpũs
ſancti,tunc obijcit̃, ꝙ ſpũs ſctũs hẽt
potẽtiã infinitã: ergo põt ipſam ma-
nifeſtare:ſed nõ in pductione pſonę
infinitæ: ergo in pductione creatu-
ræ. Item. Omne poſſibile eſt ponibi- 1.Priorũ.
le in eſſe: ſed deus põt producere in-
finita: ergo infinita produci eſt poſ-
ſibile:ergo ponibile:ſed ponibili po-
ſito in eſſe, nullũ accidit incõueniẽs:
ergo poſito,ꝙ deus faciat ĩfinita,nul
lum accidit incõueniẽs: ſed deus põt
oẽ illud qđ non eſt incõueniens poſ-
ſe,vel facere:ergo deus põt facere, ꝙ
ſint infinita actu. Item. Appellet̃ A.
oẽ creabile: tũc q̃ro A. aut eſt finitũ,
aut infinitum. Si finitũ,& deus non
põt niſi A.ergo non põt niſi finita:
ergo potentia eius eſt finita. Si infini-
tũ,& deus põt facere A.ergo põt face
re aliqua actu infinita. Itẽ. Continuũ 3.Phy.31
eſt diuiſibile in infinitũ: q̃ro vtrum
deus poſſit reducere potentiã conti-
nui ad actum. Si non põt:ergo poten
tia cõtinui excedit potẽtiã dei, quod
eſt abſurdũ,quia tunc potentia dei eſ
ſet finita. Si eam poteſt reducere ad
actum oĩno: ſed hoc non eſt, niſi cũ
eſt actu diuiſum in partes infinitas:
ergo &c. Sed contra, ꝙ non poſſit in Fundamenta.
effectũ intẽſione infinitũ vr̃,quia in-
finito ſimpliciter nihil eſt maius:er-
go ſi pducit effectũ infinitũ,tunc er
go illo nihil eſt maius: ergo deus nõ
eſt maior. Si ergo hoc eſt ſummæ no
bilitatis ĩ deo, ꝙ nihil poſſit ei æqua-
ri, pducere talẽ effectũ eſt cõtra nobi
litatẽ diuinæ potẽtiæ:ergo &c. Item.
Oẽ qđ eſt actu infinitum, eſt ſumme
ſimplex. Nã ſi eſt aliqua cõpoſitio,tũc
ibi eſt coarctatio, & limitatio. Si ergo

oīno reducaẽ in actũ:reducitur tñ,& reduci põt ſm partẽ : & ideo non eſt
27 fruſtra. AD illud qđ obiicitur,quòd diuina potentia cũ ſit infinita, debet ſuã infinitatem manifeſtare in infinito effectu. Dicendũ, quòd deus ſuam infinitatem manifeſtat in infinito ſm potentiã,ſicut patet,quia(ſicut ſupra eſt mõſtratũ)interminabilis duratio manifeſtat virtutẽ infinitã: ĩ infinito aũt ſm actũ non põt manifeſtari ſimpliciter,quia non decet:ſed ꝓportionabiliter,qa ens infinitũ excedit non ens: & tñ deus ex nihilo facit ens, inter q̃ eſt diſtantia infinita. Vnde cum diuina potẽtia dicatur infinita, hoc
28 eſt tripliciter. Durationis æternitate, virtutis immẽſitate, & effectuũ gñalitate,ſiue numeroſitate. Prima manifeſtatur p infinitũ duratione, qđ eſt finitũ actu,infinitũ potentia. Secũda p creationẽ de nihilo, vbi eſt diſtantia infinita pp oĩmodam improportionem. Tertia manifeſtaẽ partim p potentiam, partim p priuationẽ, qa tot fecit,& adhuc põt in plura,& nõ tot fecit,quin adhuc poſſit in plura: tñ hoc manifeſtaẽ alia infinitate duplici manifeſtata : & ita patet ꝙ non oportet, quòd ſit infinitũ actu. Põt tñ dici(ſicut tactum eſt)quòd virtus pr̃is manifeſtatur in ꝓductione verbi,& p conſequens tota virtus diuina, cum virtus filij, & ſpũs ſancti ſit
29 vna,& æquales ſiut in virtute. AD illud qđ obiicitur de poſsibili, quòd põt poni. Dicendũ,quòd eſt poſsibile a potentia infinita,& poſſibile ſm potentiam finitã. Poſſibile ſm potẽtiam finitã põt poni,qa oĩno põt eſſe ad actũ reductũ: ſed poſſibile ſm potentiã infinitã non põt poni, qa ſemper eſt in reducẽdo, & nũquam in re
30 ductũ eſſe. AD illud qđ poniẽ, quòd A. appelletur oẽ creabile,& quod q̃rit,vtrũ A. ſit finitũ,vel infinitũ. Dico,quòd infinitum:ſed non eſt infinitum actu:ſed potentia: & ideo nõ ſequitur, quòd ſi deus poſſit A. quòd poſſit in actũ infinitum. Et ſi dicatur: ponatur quòd deus faciat, A. Dicendũ,quòd nõ eſt ponibile rõne ꝑdicta.
31 AD illud qđ obiicitur,vtrũ poſſit potentiã continui reducere ad actũ. Dicendum,ꝙ ſicut potentia in cõtinuo paſſiua infinita eſt ad diuiſionẽ, ſic in deo actiua infinita. Vnde ſicut cõtinuũ põt diuidi in infinitum,tñ impoſſibile eſt, quòd totaliter ſit diuiſum, alioquin non eſſet infinitũ: ſic diuidere in infinitum eſt poſſibile, ad actũ reducere impoſsibile. Et ſicut impoſſibile eſt diuinam potentiã terminari,ita impoſſibile eſt,quòd ſit in termino diuiſionis. Vnde de9 põt potentiam cõtinui reducere ad actum, quia põt eſſe in reducendo, & ſemp in reducendo,ita quòd nũquam plus ſe extendat potentia, q̃ diuina actio: ſed tñ continuum nũquam põt eſſe ĩ reductum eſſe,ſicut nec deus in reduxiſſe. Concedendum ergo, quòd impoſſibile eſt,quòd ſit aliquid actu infinitum,niſi ſolũ deum,& eius potẽtiam: & hoc eſt qđ dicit Hugo de ſancto Victore. Sicut æternitatem dei nõ æquat tempus, nec immenſitatẽ loc9: ſic nec ſapientiam ſenſus,nec bonitatem virtus,nec potentiam opus. Vnde qñ dr̃,quòd deus põt facere infinita,notatur infinitas circa potentiam, non circa opus. Vnde aliqui diſtinxerunt hanc. continuum põt diuidi in infinitum, quia illa determinatio põt determinare hoc verbũ (poteſt) vel hoc verbum(diuidi)tamen quocumque modo diſtinguatur, ſemper intelligendum eſt infinitatem actualem eſſe proprium ſolius dei.

Lib. de volun. & po. dei.

QVAESTIO IIII.

CONCLVSIO.

Potẽtia diuina cũ ſit illimitata, ad infinita ſe extendere poteſt.

DE infinitate diuinæ potentiæ quantum ad rationem operandi, ſi ſe extendat in infinitũ. Et quòd ſic, vr̃. Quia quicquid deus põt, rõnabiliter põt: ſed põt infinita : ergo rationabiliter põt infinita:& ſi hoc,ergo ratio operandi ipſius potentiæ ſe extendit ad infinita. Item. Sicut ſe habet ratio ſciendi ad ſcientiam, ita ratio producendi ad potentiam: ſed quia diuina

Fundamenta.

ſciētia eſt infinita, habet in ſe rōnes infinitas cognoſcēdi: ergo cū diuina potētia ſit infinita, ſimiliter, & rōnes ꝑducendi hēt infinitas. Itē. Rō operandi in deo nō eſt aliud q̃ bonitas, & ſapīa: ſed ſapīa, & bonitas eſt infinita: ergo & rō operandi. Itē. Ratio operandi in deo, non eſt aliud q̃ deꝰ ſiue diuina eſſentia, quicquid dicat illa ratio: ſed diuina eſſentia eſt infinita: ergo & rō operandi. Contra. Potentia ſe extendit ad opera ſm exigētiam rōnis; nihil. n. omittit de his, q̄ rō exigit: ergo ſi ratio ſe extendit ad infinita: ergo vr̄ ꝙ diuina potentia producat infinita, qđ falſum eſt. Itē. Rō operādi eſt ipſa diuina iuſtitia, quia vniuerſæ viæ dn̄i miſericordia, & veritas, &c. ſed iuſtitia non eſt niſi finitorū: ergo vr̄ ꝙ ratio operandi ſimiliter. Itē. Rō opandi eſt ipſa ars, & diſpō: ſed diſpō non eſt niſi finitorū: ergo rō operādi nō eſt niſi finitorū. Itē. Obiicitur de præſcīa quæ ſimiliter eſt rō operandi, & eſt in plus q̃ potentia, quia reſpectu malorū, & tn̄ nō eſt reſpectu infinitorū. Si tu dicas, ꝙ diſpō, vel ꝑſcīa, vel iuſtitia nō complectitur plenā rōnem, per quam pōt operari diuina potentia. Contra. Si non totā cōplectitur: ergo diuina potētia ſine his pōt rōnabiliter opari: ergo poſſibile eſt deū operari ꝑter diſpoſitionē, ꝑter iuſtitiam, & ꝑter præſcientiā: ſed nullus talis operat̄ ſapiēter, nec recte: ergo &c. Reſtat ergo, ꝙ totum complectitur rationem.

Ad opp.

32 RESP. Dicendū (ſicut dicit Magr̄ in litera) ꝙ rō diuinę potentiæ eſt ſinita. Et ex hoc aliqui voluerunt diuinā potētiā limitare, tum quia nihil pōt facere niſi ex optima rōne, nec dimittere: tū quia nihil pt̄ facere niſi ꝑſciens, nihil niſi iuſte: & ideo cum hæc finitorum ſint, vtpote eorum, q̄ facit, dixerunt diuinā potentiā non poſſe alia, q̃ quæ facit. Sed hęc poſitio eſt erronea ſicut oſtendit Magr̄ in litera, quia nobilitati diuinæ potentiæ derogat, eius immēſitatē limitando,
33 & dr̄ fuiſſe Magr̄i Petri Balaardi. Rō aūt huius ſtultæ poſitionis fuit: qa neſcierunt diſtinguere rōnem potentiæ, nec actus eius. Actus. n. potētiæ duplex eſt: vnus ꝑ modū habitus. ſ. poſſe, alius per modū actus. ſ. operari. Qn̄ ergo quęritur, vtrū rō diuinę potentiæ ſit infinita. Dicendum, ꝙ ſicut duplex eſt actus, ita etiam dupliciter poteſt accipi rō reſpectu actus, q̄ eſt poſſe. Accipitur. n. ratio ī habitu, ſ. diuina ſcientia, & diuinæ bonitatis condecentia: Et hæc ratio extendit ſe ad infinita, quemadmodū & ipſa potentia reſpectu actus, qui eſt poſſe: reſpectu vero actus, qui eſt facere, accipitur ratio in actu. ſ. diuina diſpoſitio, ſiue præſcientia, & meritorū exigētia, nihil. n. facit, niſi qđ diſponit, nihil etiā retribuit niſi ſm quòd merita exigunt, qn̄ retribuit: quia nullam rem gubernat, nec regit aliter q̃ natura eius, ſiue iuſtitia naturalis exigat: & ſm hāc diſtinctionem patet reſponſio ad primo quæſitum, & rationes inductas: quædam enim ꝑcedunt ſm vnam viam, quædā ſm aliā.

A D illud quod poſtea obiicitur 34
de iuſtitia. Dicendū, quòd iuſtitia ſm quòd dicit condecentiā diuinę bonitatis, & poteſtatis, ſic eſt generalis ratio, quæ cōplectitur totum poſſe: ſed inquantū connotat exigentiā a parte meritorum, ſic non cōplectitur totū poſſe, nec totum agere. Inquantū vero connotat condecentiā bonitatis reſpectu cuiuslibet operis in actu, ſic complectitur agere: ſed poſſe non. Di 35
ſpoſitio ſimiliter, & ꝑſcientia agere cōplectuntur, ſed non poſſe: ſed agere eſt reſpectu finitorū, ſicut & illa ſunt: ſed poſſe eſt reſpectu finitorū. Qđ ergo obiicitur tunc, quòd deus pōt ſine eis rationabiliter operari. Dicendum, quòd falſum eſt, nec ſequitur ex illo. Quamuis enim deus non poſſit plura, q̃ velit, tamē non poteſt operari ſine voluntate, cum nihil poſſit facere, quin poſſit velle, ſicut & præſcire, & diſponere. Neceſſe eſt enim potentiā exequentem illis adæquari, ſcilicet diſpoſitioni, & voluntati: ſed non oportet de potentia, vt potentiæ: & ideo non ſequitur, vt poſſit facere ſine illis.

A N

AN DEVS POSSIT FACERE ALIQVID melius quàm facit.

DISTINCTIO XLIIII.

NVNC illud reſtat diſcutiẽdum, verũ melius aliquid poſſit facere quàm facit. Solent.n.ſcrutatores dicere, q̃ ea quæ facit Deus, nõ pôt meliora facere, qa ſi poſſet facere, & non faceret, inuidus eſſet, & non ſumme bonus. Et hoc ex ſimili aſtruere conãtur: ait.n. Aug. in lib. 83. q. Deus quem genuit, quoniam meliorem ſe generare non potuit (nihil enim deo melius) debuit æqualem. Si enim voluit, & non potuit, infirmus eſt. Si potuit, & noluit, inuidus. Ex quo confirmatur æqualẽ genuiſſe filiũ. A ſimili volunt dicere, q́ ſi pôt Deus rẽ meliorẽ facere quàm facit, inuidus eſt. Sed non valet huius ſimilitudinis inductio, quia filium genuit de ſubſtantia ſua. Ideoq́; ſi poſſet gignere æqualem, & non gigneret, inuidus eſſet: alia vero quæ non de ſubſtantia ſua facit, meliora facere poteſt.

De potẽtia dei in cõparatione ad modũ, ſiue qualitatẽ rerũ. Illi dicunt non poſſe. Quæſt. 51 & li. 3. cõtra Maximinũ to. 6 cap. 18. Tomo. 4.

Quæſtio qua illi artantur.

VERVM hic ab eis reſpõderi depoſco, cur dicunt rem aliquã ſiue etiã rerum vniuerſitatem, in qua maior cõſummatio expreſſa, eſt, non poſſe eſſe meliorem quã eſt: ſiue ideo, quia ſummè bona eſt ita vt nulla oĩno boni pfectio ei deſit: ſiue ideo, qa maius bonũ qđ ei deeſt, capere ipſa non valeat. Sed ſi ita ſumme bonũ dr̃, vt nulla ei pfectio boni deſit, iam creatura creatori æquatur. Si vero ideo nõ poteſt melior eſſe, quia bonũ amplius quod ei deeſt, capere ipſa non valeat, iam hoc ipſum non poſſe defectionis eſt, non conſummationis: & pôt eſſe melior, ſi fiat capax melioris boni, quod ipſe pôt qui eam fecit. Poteſt ergo deus meliorem rem facere quàm facit. Vnde Aug. ſuper Gene. Talem potuit deus hominem feciſſe, qui nec peccare poſſet, nec vellet: & ſi talem feciſſet, quis dubitat eum meliorẽ fuiſſe? Ex prædictis conſtat, quòd poteſt deus, & alia facere quàm facit, & quæ facit meliora ea facere quàm facit.

Augu. ſup Gen. ad li. lib. 4. c. 14

Lib. 11. de Geneſi ad literã. c. 7. in Tom. 2.

Vtrum alio, vel meliori modo poſſit facere quàm facit.

POST hæc conſiderandum eſt, vtrum alio modo, vel meliori quàm facit, poſſit ea facere quæ facit. Si modus operationis ad ſapiẽtiam opificis referatur, nec alius, nec melior modus eſſe poteſt. Non enim poteſt facere aliquid aliter, vel melius quàm facit. i. alia ſapiẽtia, vel maiori ſapientia: nihil. n. ſapiẽtius poteſt facerè quàm facit. Si verò referatur modus ad rem ipſam quã facit deus, dicimus quia & alius, & melior poteſt eſſe modus. Et ẽm hoc concedi poteſt, quia ea quæ facit, poteſt facere melius, & aliter quàm facit, quia poteſt quibuſdam meliorem modum exiſtendi pręſtare, & quibuſdã aliũ.

Reſpõſio.

Vnde Aug. in 13. lib. de Trin. dicit, ꝙ fuit & alius modus noſtræ liberationis poſſibilis deo, qui omnia poteſt: ſed nullus alius noſtræ miſeriç ſanandæ fuit conuenientior. Poteſt ergo deus eorum quæ facit quædam alio modo meliori, quædam alio modo æque bono, quędam etiam minus bono facere quàm facit: vt tamen modus referatur ad qualitatem operis, id eſt, creaturę, non ad ſapientiam creatoris.

Vtrum deus ſemper poſſit omne quod olim potuit.

PRAETEREA quæri ſolet, Vtrũ deus ſemper poſſit omne quod olim potuit. Quod quibuſdã nõ vr̃ dicentibus, Potuit Deus incarnari, & potuit mori, & reſurgere, & alia huiuſmodi, quæ modo non poteſt. Potuit ergo quæ modo non poteſt, & ita habuit potentiam, quam modo non hadet, vnde videtur potentia eius imminuta. Ad quod dicimus, quia ſicut omnia ſemper ſcit quæ aliquando ſciuit, & ſemper vult quæ aliquãdo voluit, nec vnquam aliquam ſcientiã amittit, nec voluntatem mutat, quam habuit: ita omnia ſemper poteſt quæ aliquando potuit, nec vnquam aliqua potentia ſua priuatur. Non eſt ergo priuatus potentia incarnandi vel reſurgendi, licet nõ poſſit modo incarnari, vel reſurgere Sicut enim potuit olim incarnari, ita & poteſt modo incarnat⁹ eſſe, in quo eiuſdẽ rei potentia monſtratur. Vt enim olim ſciuit ſe reſurrecturum, & modo ſcit ſe reſurrexiſſe: nec eſt alia ſcientia, illud olim ſciuiſſe, & hoc modo ſcire, ſed eadem omnino. et ſicut voluit olim reſurgere, & modo reſurrexiſſe, in quo vnius rei voluntas exprimitur: Ita potuit olim naſci, & reſurgere, & modo ipſe poteſt natus fuiſſe, & reſurrexiſſe: & eſt eiuſdem rei potentia. Si enim poſſet modo naſci, & reſurgere, non eſſet idem poſſe. Verba enim diuerſorum temporũ diuerſis prolata temporibus, & diuerſis adiuncta aduerbijs eundem faciunt ſenſum: vt modo loquẽtes dicimus, iſte poteſt legere hodie: cras autem dicemus, iſte poteſt legiſſe, vel potuit legere heri, vbiq; vnius rei monſtratur potentia. Si autem diuerſis temporibus loquentes eiuſdem tẽporis verbis, & aduerbijs vtamur, dicentes hodie: iſte poteſt legere hodie: & dicẽtes cras, iſte poteſt hodie legere: non idem, ſed diuerſa dicimus eum poſſe. Fateamur ergo deum ſemper poſſe quicquid ſemel potuit, id eſt, habere omnem illã potentiã quam ſemel habuit, & illius omnis rei potentiam cuius ſemel habuit: ſed non ſemper poſſe facere omne illud quod aliquando potuit facere. poteſt quidem facere, aut feciſſe aliquando quod potuit. Similiter quicquid voluit & vult, id eſt, omnem quam habuit voluntatem, & modo habet: & cuiuſcunque rei voluntatem habuit, & modo habet: non tamen vult eſſe, vel fieri omne quod aliquando voluit eſſe, vel fieri, ſed vult fuiſſe, vel factum eſſe. Ita & de ſcientia dei dicendum eſt.

Reſpõſio.

Hic contradicitur Magiſtro a plerisq; modernis doctorib⁹

De po-

De potentia Dei in comparatione ad modum, ſiue qualitatem rerum.

DISTINCTIO XLIIII

Nunc illud reſtat diſcutiendum &c.

Expoſi. SVPRA egit Magiſter de potentia in comparatione ad poſſibile ſecundum ſubſtantiam, & quantitatem. Hic tertio agit de potentia quãtum ad modum, ſiue qualitatem rerum. Et hæc pars habet duas partes.

Diuiſio. In prima agit Magiſter de potentia quãtum ad qualitatem poſſibiliũ, quæ quidem eſt maior, & minor bonitas. Secundo, quantum ad qualitatem potentiæ, quæ quidem eſt immutabilitas, ibi. Præterea quęri ſolet vtrũ Deus &c. Prima pars habet duas. In prima quærit, vtrum Deus potuerit aliquid melius facere, quam facit. In ſecunda, vtrum res quas fecit poſſit facere meliori modo, vel alio modo, & hoc ibi. Poſt hæc conſiderãdum eſt, &c. vbi agit quantum ad modum. Similiter ſecunda pars vbi, quærit de diuinę potentię immutabilitate, quęrẽs vtrum De⁹ poſſit quicquid potuit, habet duas. In prima quærit, vtrum Deus ſemper poſſit omne quod olim potuit, & opponit quod non poſſit. In ſecunda vero ſoluendo contrarium aſſerit ibi. Ad quod dicimus &c.

Non valet huius ſimilitudinis inductio, quia filiũ genuit de ſua ſubſtantia.

Dub. 1 Videtur reſponſio iſta non eſſe ſufficiens. Nam inuidia poteſt attẽdi reſpectu diuerſi in ſubſtãtia, & natura, ſicut Angelus inuidit homini: ergo propter hoc non excuditnr inuidia a Deo reſpectu creaturæ.

Reſpon. Reſpon. Dicendum, ꝙ ad inuidiam iſta duo concurrũt, poſſibilitas ſ. ad ęqualitatem, & exigentia rei factę; non enim inuidet aliquis alicui niſi quia parificatͤ ei aliquis, vel excedit, vel quia timet ne parificetur. Item. Artifex non dicitͤ inuidus niſi quando non facit rem ſecundum ꝙ exigit, & ipſe põt: & ꝑꝑ hoc, quia ex parte rerum non erat exigentia, & quia in nullo poterant parificari: ideo qualeſcunque faceret, non cõuincitur in Deo eſſe inuidia, etiã ſi nullas res faceret: ſed in filio Dei erat potentia ad æqualitatem, & vlterius exigentia, propter hoc quod erat de ſubſtãtia patris. Hinc eſt quod nõ eſt ſimile, vt dicit Magiſter, & eſt reſponſio eius bona: ponit. n. añs ꝓ cõſequẽte, non quia velit dicere quod inuidia ſit ſolum, vel poſſit eſſe reſpectu ſimilis in natura: ſed propter rationẽ pręd ictam exigentię ſcilicet, & æqualitatis quæ erant in gñeratione filij, quia erat de ſubſtantia patris.

Talem potuit Deus hominem feciſſe, qui nec peccare poſſet, nec vellet: & ſi talem feciſſet, qs dubitat eum meliorem fuiſſe?

Videtur dici contrarium ei, quod dicitur Eccle. xxxj Potuit tranſgredi, & non eſt tranſgreſſus. hoc dicit in laudem ſancti viri. Et Aug. ipſe dicit, ſuper Geñ. ad literam, quod meliores iudicauit Deus hoĩes, ſi ei liberaliter deſeruirent. Et iterum in lib. de ciui. Dei dicit, quod melior eſt ſubſtantia quæ peccare põt, quam quæ non põt. Dub. 2. 2

Reſp. dicendum, quod melius dr̃ dupliciter, aut ſimpliciter, aut in ordine ad finẽ. Si ſimpliciter loquamur, melior eſt homo confirmatus in gratia, quam potens labi. Si in ordinatione ad finem, quę quidem conſiſtit in perueniendo, ſic meli⁹ fuit facere hoĩem in libertate peccandi: ſed tñ primum melius eſt ſimpliciter, hoc autẽ eſt melius ſecundum quid. Et ideo verbum Aug. (ſimpliciter loquẽdo) habet veritatem. Quod autem dicitur de viro iuſto, laus accidentalis eſt, ſiue quãtum ad gloriam accidentalem. Conſtat enim Chriſtum non potuiſſe peccare, & tñ erat glorioſiſſimus. Similiter intelligẽdum eſt verbũ illud Aug. ſuper Geñ. Sed quod dicitur, ꝗd melior eſt natura quæ põt peccare, quã quę non poteſt. Dicẽdum, quod non poſſe peccare eſt duplici de cauſa, aut Reſpon.

quia caret voluntate, aut vertibilitate voluntatis, & primo modo intelligit Aug. non ſecundo.

Poteſt Deus & alia &c.

Dub. 3 Innuit Magiſter quod hominẽ po
4 tuit deus meliorem facere quam fecit. Cõtra. Videtur iſtud non habere veritatem in omnibus, & ſpecialiter in Chriſto, quẽ videtur nullo modo poſſe facere meliorem per illud quod dr̃ Phil. ij. Dedit illi nomen quod eſt ſuper omne nomen. Item. Ioh. iij. Datus eſt ei ſpiritus non ad mẽſuram: ergo quia nullo modo potuit Deus dare Chriſto plus de ſpiritu: ergo non po-
Reſpon. tuit eum facere meliorem. Reſpõ. Dicendum, quod Magiſter loquitur de vniuerſo, & eius partib⁹, & quoniam Chriſtus nec eſt de vniuerſo, nec eſt eius pars: ideo non habet locum in ipſo. Verumetiam adhuc in Chriſto habet dubitationem: ſi enim quicqd habet humanitas Chriſti finitum eſt: ergo cum Deus poſſit ſupra omne finitum, potuit maius. Et iterũ. Chriſtus
5 factus fuit paſſibilis & mortalis, & potuit fieri immortalis. Et propter hoc dicendum, qđ tripliciter eſt loqui de Chriſto, aut quantum ad vnionẽ, aut quantum ad gratiam ſingularis perſonę aut quantum ad proprietates naturæ. Si quantum ad vnionem, nec Deus põt plus dare, nec creatura recipere, quia vnionis gratia ex parte alterius extremi eſt dignitatis infinitę, ſcilicet quod homo ſit De⁹, quamuis ex parte humanitatis quicquid eſt ibi ſit finitum, & ita non ponitur limitatio ex parte Dei, nec ex parte creaturę capacitas infinita niſi per vnionem, videlicet, quia vnitur homo bono infinito, ita quod homo eſt Deus q eſt bonitatis infinitæ. Si autem loquamur quantum ad gratiam ſingularis perſonę, ſic concedendum quod De⁹ potuit plus dare: ſed rationalis creatura non potuit amplius recipere: non qa capacitas animę ad gratiam per collationem gratiæ minuatur, qa nec minuitur, nec augetur: ſed cõſummatur, & completur: & ideo non eſt poſſibilis ad amplius. Si aũt loquamur quantum ad proprietates naturæ, ſic Deus plus potuit de bonitate dare, & rõnalis creatura recipere quantum ad ea ſcilicet quæ ſunt corporis, quia nunc plura habet q̃ qñ fact⁹ eſt: ſed non potuerunt fini & ſaluti nr̃ę effici cõgruẽtiores, nunquam enim ſalus nr̃a potuiſſet per ſubſtantiam incorruptibilem, & immortalem ita reparari, ſicut per mortem, & paſſionem eius reparata eſt: patet ergo quomodo melior potuit eſſe Chriſt⁹, & quomodo nõ. Itẽ.
Obiicitur de beata virgine. Videtur Dub. 4
enim quod non potuerit fieri melior, 6
quia Anſel. de conceptu virginali dicit, decebat quod illius hoĩs cõceptio fieret de matre puriſſima, qua puritate maior nequit ſub Deo intelligi: ergo videtur quod non potuit fieri melior, & tñ ipſa fuit pars vniuerſi. Itẽ. Super omnes choros Angelorũ exaltata eſt in gloria: ergo facta eſt in ſumma gratia. Reſp. dicendum, ꝑ eſt lo- Reſpon.
qui de beata virgine quantum ad tres conditiones. ſ. quantum ad gratiã cõceptionis, quantum ad gratiam iuſtificationis, quantum ad naturam corporis. Si quantum ad cõceptionem prolis: ſic qa fuit mater Dei quo nihil nobilius cogitari poteſt, & mater nobiliſſimi filij, ſic tantam habuit bonitatis dignitatem, quod nulla mulier amplius capere potuit. Si enim oẽs creaturę quantuncunque aſcenderent in gradibus nobilitatis eſſent pñtẽs, omnes deberent reuerentiam matri Dei. Si autem loquamur quãtum ad gratiam iuſtificationis: tantã habuit quãtam pura creatura humana ſiue rationalis, quę facta eſt ſic recipere potuit. Si quantum ad corpus: naturalia optima habuit ſm quod fini competens fuit: ſimpliciter tñ meliora potuit recipere, & Deus dare. & ita patet quod in nullo creato habet inſtantiam hoc verbum Magr̃i, quod Deus ea quę fecit, potuit facere meliora. Patet quod aliquibus capacitatem gratię compleuit & impleuit: ſed in Chriſto p oẽm modum: in matre ſm quod capit pura creatura rõnalis: ĩ ſexu fœminino quãtum ad ea quę ſpectant ad corp⁹ : & in anima humana quantum ad ea quę ſunt gratiæ.

Artic. 1 AD pñtis intelligentiam diſtinctionis, quæritur de modo, ſiue qualitate diuinæ potentiæ. Et circa hoc quęruntur principaliter duo. Primo quęritur, vtrum mundū deus potuerit facere meliorem. Secundo quęritur de immutabilitate diuinæ potentiæ, vtrum quod ſemel pōt Deus, ſemper poſſit. Circa primum q̄runtur quatuor. Primo quęritur vtrū Deus potuerit facere mundum meliorem quo ad ſubſtantiam partium integrantium. Secundo vtrum potuerit ipſum facere meliorem quo ad partiū integrantium ꝓprietates. Tertio quęritur, vtrum potuerit facere mūdum meliorem quantum ad ordinē. Quarto, vtrum potuerit facere mūdum antiquiorem.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Deus potuit facere tunc mundū meliorem quo ad augmentum ſubſtantiæ, non autem quātum ad ſpecificám gradus nobilitatem.

Fundamenta. QVOD Potuerit facere mundum meliorē quo ad ſubſtātiam partium integrantiū, oſtenditur ſic. Partes integrantes mundum ſunt finitæ bonitatis & intenſiue & extenſiue: ſed oī finito pōt aliquid maius, & melius cogitari. ſed Deus plus pōt facere, quam hō poſſit intelligere: ergo &c. Si tu dicas quod mundus non potuit amplius capere, hoc non ſoluit, quia Deus facit capacitatem: ergo maiorem potuit capacitatem dare, cum eius potentia ſit infinita. Item. Suprema creatura in vniuerſo eſt finita: ergo diſtat a Deo I infinitum: ſed in diſtantia infinita ē ponere gradus infinitos: ergo vltra bonitatē creaturarū eſt ītelligere creaturas gradus bonitatis habentes, & ex his potuit integrari mundus: ergo &c. Item. Conſtat quod Deus potuit facere mundū ex partibus maioribus mole, vt cœlum amplius, & terram latiorem: ergo ſi potuit facere mai⁹ mole, eadē rōne & mai⁹ virtute: & ſi hoc, ergo ſimpliciter melius. Item. Materia ſecundum ſe totam capax eſt formę nobiliſſimæ, vt patet: ſi ergo Deus dare potuit toti quod natura materię potuit capere: ergo potuit dare toti materiæ, & omnibus partibus perfectionem formæ nobiliſſimæ, vtputa rationalis naturæ: ergo potuit facere mundum, qui conſtaret ex ſolis ſubſtantijs rōnalibus: & ſi hoc, tunc mūdus haberet omnes partes ſecundum ſubſtantiam meliores: ergo &c. Contra. Aug. in libr. de lib. arb. Quicqd in vera ratione meli⁹ tibi occurrerit, ſcias feciſſe Deum bonorum omniū conditorem: non eſſe autem quod vera ratione cogitas, nō poteſt. Neque enim tu potes aliquid melius in creatura cogitare, quod creaturę artificem fugerit: ergo non poteſt aliqua creatura a nobis cogitari, quæ non fit de conſtitutione mundi. Item. Aug. ix. confeſ. Duo feciſti dñe, vnū prope te, aliud ꝓpe nihil ſ. angelicā creaturā, & materiā primā: ſed nō pōt maior ambitus cogitari quam a propinquitate Dei ad nihil: ergo non potuit fieri mundus qui natus eſt amplecti plures naturas rerum: ergo non potuit mundus fieri melior quantum ad capacitatem. Sed cōſtat capacitatem illam non eſſe vacuam quantum ad aliquem gradum, alioquin nec mundus perfect⁹ eſſet, nec vniuerſum perfectū dici poſſet: ergo nec iſte plus capere, nec alius capacior potuit fieri. Item. Materia prima eſt creata in omnimoda poſſibilitate & in perfecta obediētia reſpectu creatoris: ergo ſi capacitas ipſius materię attenditur ſecundū ſuam poſſibilitatem, & obedientiam quam habuit ad Deum, & in ſumma poſſibilitate, & in ſumma obedientia eſt creata: ergo mundus quantum ad capacitatē nō potuit fieri melior: ſi ergo dedit Deus vnicuique quātum capax erat: ergo nullo modo potuit fieri melior. Item. Quantūcunque creatura fiat bona, neceſſe eſt eſſe finita: ergo neceſſe eſt aliquando ponere ſtatum, ita quod creatura nullo modo poſſit fieri melior, in nullo derogādo diuinę potentię: ſed qua rōne ſtatur in aliqua ſpecie creaturæ, ſtatur in ſuprema

Ad opp. Lib. 3. c. 7

prema ſpecie creaturę ſpiritualis,nul
la ergo creatura vel ſpecies poteſt il-
la fieri nobilior,& ſi optimum in gñe
re eſt melius optimo in alio,& ſimpli
citer hoc illo melius:ergo ſi optimum
in vniuerſo eſt optimum omnis crea-
turę quę poſſit eſſe creatura, & ſimpli
citer mundus iſte eſt ita bonus,quod
eo non fieri poteſt melior.

7 R E S P.] Dicendum quod exceſſus
bonitatis ſubſtãtialis in rebus poteſt
attendi dupliciter. Aut quantum ad
eſſentiarum nobilitatem & gradus,&
dicitur quod ſpecies hois melior eſt,
& nobilior ſpecie aſini. Aut q̃tum ad
eſſe prout concernit additionem,ſiue
augmentum, ſic dr̄ quod marca auri
melior eſt vncia,nõ quia nobiliorem
habet formam,vel eſſentiam, ſed qa
plus habet de auri ſubſtantia, ac per
hoc de bonitate & valore. Quando
ergo quæritur, vtrum Deus potuerit
mundum facere meliorem quantum
ad ſubſtantiã partiũ. Si tu intelligas
de exceſſu quãtum ad primum modũ,
ꝙ mundus conſtaret ex nobilioribus
eſſentijs. Dico,quod idẽ mundus qui
eſt nunc,nõ potuit fieri melior, quia
nõ eſſet iſte,ſed alius:ſicut iſte qui fa-
ctus eſt homo, fuiſſet factus aſinꝰ,nõ
eſſet ille qui eſt;quia cum poſſe eiꝰ nõ
eſt arctatũ,nec limitatum,non video
quare non potuiſſet mundum melio-
rem facere hoc genere melioritatis. Si
autem intelligas quantum ad ſm mo
dum:ſic dico,quod nõ ſolum alium,
verum etiam hunc potuit facere me-
liorem ſicut & maiorem, & ſi feciſſet,
non eſſet aliꝰ:ſicut poſſet facere ꝙ iſte
puer eſſet ita magnꝰ vt gigas,& plus
haberet de ſubſtantia & virtute,& tñ
non eſſet alius quam eſt. Concedo er
go rõnes probantes,quod Deus ſim-
pliciter potuit aliũ mundum quantũ
ad ſubſtantiam partium feciſſe melio
rem,& etiam quantum ad magnitudi
nem partium & virtutem,non tamen
quantum ad eſſentiarum nobilitatem
maiorem. Et hoc vult Augu. dicere in
præmiſſa auctoritate de lib.ar. ꝙ nul
la eſſentia nobilior põt cogitari eſſe ĩ
hoc mundo rõnabiliter,quæ non ſit
ibi. Nam ſi cogites meliores eſſe par-
tes,aut ſm totum,aut ſm partem. Si
ſecundum totum:iam nõ iſtum mun
dum cogitas,ſed alium. Si ſecundum
partem:tunc ergo tollis ordinem, &
perfectionem de hoc mundo:vt ſi co
gites quod Deus feciſſet lunam ita lu
cidam vt eſt ſol, vel terrã ſicut cœlũ,
non rationabiliter cogitas, quia peri
mis vniuerſum:nõ enim eſſet omnia,
ſi eſſent æqualia: & hoc eſt quod dicit
Aug. de lib. arb. Non eſt vera ratio:
ſed inuida infirmitas, cum aliqd me
lius faciendum fuiſſe cogitauerimus,
iam nihil aliud inferius fieri velle: tã
quam ſi perfecto cœlo nolles terram
factã eſſe, vtique omnino inique cogi
tares:& ſic patet vltimam obiectionẽ
quo ad ſecundam partem eſſe ſophi-
ſticam,pro eo quod non competebat
vniuerſo vt materia ſm ſe totam per-
fecta eſſet forma nobiliſſima.

A D illud ergo quod obiicitur in 8
contrarium per auctoritatem Aug. de
lib.arb. iam patet rñſio,quia intelligi
tur de hoc mundo, & de melioritate
ſm eſſentiã vt patet ex textu. A D il 9
lud quod obiicitur, quod ſumma di-
ſtantia eſt in vniuerſo. Dicendum, ꝙ
(prope Deũ) põt dupliciter intelligi
ſ. quantum ad immediatam receptio
nem & conuerſionem in Deum, aut
quantum ad ſummam imitationem,
& aſſimilationẽ. Primo modo eſt na
tura angelica prope deum ſimpliciter
loquẽdo, ſed ſecundo modo non ni-
ſi in comparatione:quia magis eſt diſ
ſimilis quam ſimilis,& plus deficit q̃
exprimit, imo infinitis gradibus di-
ſtat,& ideo maior ꝓpinquitas eſt no-
bis cogitabilis,& Deo poſſibilis,quã- 10
uis nunc non ſit. AD illud ꝙ obiici
tur quod materia prima eſt creata in
omnimoda poſſibilitate. Dicendum,
quod poſſibilitatem obedientię Deus
in nulla creatura cõplet totaliter, ſ.
hoc eſt ſm omnimodum imperium
creatoris: ſed complet capacitatem &
poſſibilitatẽ vt diſponat per alias di
ſpoſitiones:& ſic Deus complet mate
riam,quia eiꝰ capacitatem debitis di-
ſpoſitionibꝰ limitauit,& illas formas
complectiuas & perfectiua adiunxit,
ita quod nihil dimiſit in cõpletum.
Quis tamẽ audeat dicere,quin Deus
nobilius diſponere, & nobiliori-
bus for-

bus formis perficere poſſet, ſ͂m ſuę ſa
pientiæ, & potentiæ infinitatem. Q ñ
ergo dr̃, dedit vnicuique beatitudi-
nem quantũ erat capax: hoc intelli-
gitur de capacitate nõ prout dicit lõ
ginquam poſſibilitatẽ, & obedientiã
reſpectu creatoris, ſed prout cũ hoc
dicit diſpoſitionẽ, & exigẽtiã: & hãc
conſtans eſt Deum potuiſſe maiorem
11 facere. Ad illud quod obijcitur, ꝙ
in creaturis neceſſe eſt ſtare. Dicẽdũ,
ꝙ ſicut numerus ſemper habet ſtatũ
in actu, tamen nunquam eſt dare ſta-
tum aliquem, vltra quẽ diuina poten
tia non poſſit ſe extendere, ſic intelli
gendum eſt in magnitudine molis, &
bonitatis: ꝙ quantumcunque ſit in
creatura ſtatus, & ſemper, quia fi-
nita bene agit Deus hucuſque, ita ꝙ
nõ agit amplius: ſed quin poſſit am-
plius, nunquam eſt dare vt credo: &
ideo ſi alium mundũ meliorẽ hoc fe-
ciſſet: adhuc erit vltra quęrere, qua-
re non fecit meliorem cum poſſit: &
ſic procedendo vlterius, & ita talis
quęſtio eſt irrationalis: & ſolutio nõ
poteſt dari niſi hęc, qa voluit, & rõ-
nem ipſe nouit. Attamen ſi nõ feciſ-
ſet, nemo poteſt arguere: quia hoc
totũ quod fecit fuit gratia: nec erat
aliqua exigentia, ratione cuius poſſit
poni in eo fuiſſe inuidia.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO,

Partes integrales mundi quæ à
deo pendẽt immediate quo ad
proprietates abſolute, melio-
res fieri potuerunt: quo vero
ad finem, nequaquam.

Fundamenta. VTRVM mundus põt
fieri melior quantũ ad
partium integrantium
ꝓprietates. Et ꝙ ſic vr̃
Eſa. xxx. Erit lux lunæ
ſicut lux ſolis, & lux ſolis ſicut lux
ſeptẽ dierũ. hoc erit: ergo põt eſſe:
ergo Deus põt condere: & ita de alijs
corporibus, & ſi hoc, eſſent vtiq; res
meliores: ergo &c. Itẽ. Augu. ſuper
Cap. 7. Gen. ad literam, & Magiſter adducit
hanc auctoritatem. Potuit (inquit)
Deus talem facere hominem, qui nec
peccare vellet, nec poſſet: & ſi talem
feciſſet, quis dubitat eũ meliorẽ fuiſ-
ſe? ergo &c. Item. Melior eſt ꝓprie
tas incorruptibilitatis, & quietis, q̃
corruptionis, & motus: ſed oĩa quę
fecit Deus, aut fecit corruptibilia, aut
aliquo modo mobilia: ergo oĩa po-
tuit facere meliora. Item. Si non po
tuerunt creaturę fieri meliores, hoc
fuit, aut quia Deus non potuit dare
plus: aut quia creaturæ nõ potuerũt
plus capere. Si quia Deus nõ potuit
amplius dare, ergo diuina potẽtia eſt
limitata. Si quia creaturę nõ potue- Ad opp.
runt amplius capere. Contra. Vide
mus tota die creaturam meliorari, &
deteriorari ſalua ſubſtantia, & capa-
citate: ergo &c. Cõtra. Optimi eſt op
tima adducere, ſicut dicit Dionyſius:
ſed optimo non poteſt eſſe melius: er
go ſi Deus cum ſit optimus, adduxit
res optime: patet ergo &c. Item. Pla In Thim.
to addit rõnẽ, porro quia optim9 eſt,
ab optimo vero omnis inuidia rele-
gata erat: & ideo dedit vnicuiq; crea
turę tm̃ de bonitate, q̃tum potuit ca-
pere. Si tu dicas, ꝙ Platonis verbum
non valet, quia inuidia non eſt reſpe- vbi ſupra.
ctu inferioris. Contra. Augu. ſuper
Gen. ad literam. Si bona facere nõ
poſſet, nulla eſſet potentia. Si poſſet,
ſed nollet: magna eſſet inuidia: ergo
pari rõne, ſi poſſet facere meliora, &
nollet: eſſet inuidus. Item. Ratione
vr̃: qa oẽ agens ex tota ſua ſubſtãtia
facit rem optimo modo quo põt fie-
ri, ſi potentiã eius nihil oĩno impe-
dit: ſed Deus eſt agens ex tota ſua po
tentia in omni ſua actione: & potẽ-
tia eius nullã habet indigentiã, neq;
reſiſtentiam: ergo quicquid facit, ita
bonum facit, ꝙ nullo modo pteſt
fieri melius. Item. Hæc eſt vera ꝑ ſe:
bonum eſt diffuſiuum ſui: ergo ma-
gis bonũ, magis diffuſiuũ & maxime
bonum, maxime diffuſiuũ, ſed Deus
eſt agens maximę bonitatis: ergo ma
xime ſe diffundit. ergo vr̃ qđ vnum-
quodq; optimũ facit, & q̃tum ad ſub
ſtantiam, & quantũ ad proprietates. 12
RESP. Dicẽdum, ꝙ cũ quæritur
de melioritate partium vniuerſi, po-
teſt quæri q̃tũ ad duplex genus par-
tium

tium. Aut q̃tum ad partes manẽtes,
ſicut natura intellectualis,rõnalis,cę
leſtis,& elementaris : aut quantũ ad
partes tranſeũtes. Sic ſiue diſtinctio
ne cõcedo ꝙ poſſunt, vt in pluribus
q̃tum ad proprietates fieri meliores:
quia nõ ſunt ſubſtantia vniuerſi, nec
ſunt a ſolo Deo,ſed a Deo ſimul ope-
rante cum agente particulari,q̃d im-
D.Thom. peditur,& deficit. Si autem intelliga
1. part. q. mus de partibus quæ ſunt de cõſtitu-
25.ar.6.& tione,& integritate mundi a Deo, &
2. contra immediate: cum ergo quæritur vtrũ
gent. cap. potuerunt fieri meliores q̃tum ad ꝓ-
26. & 27. prietates,diſtinguẽdũ eſt: quia aut lo
queris de ipſis abſolute, aut de ipſis
in relatione ad finem. Si de ipſis ab-
ſolute: patet ꝙ meliores cõditiones
potuerunt habere. Si de ipſis in rela
tione adinuicem, vel ad finem,opti-
mas habuerunt proprietates: quod
patet, quia ſicut dicit Aug. Meliores
iudicauit Deus homines! ſi ei liberali
ter deſeruirent. Similiter melius fuit
ꝙ oẽs homines eſſent ex vno,& ita ꝙ
haberent corpus animale,& ſm exi-
gẽtiã eius neceſſe fuit alias creaturas
corporales diſponi in motu,& corru
ptibilitate. Ex his patent rationes in
ductæ ad primam partem: procedũt
enim de proprietatibus rerum ſecun-
dum ſe conſideratarum.

13 AD illud quod obiicitur in con-
trarium de Dionyſio. Dicedũ ꝙ illud
intelligitur ſm ordinẽ,ſicut iam pa-
tebit. Ad illud q̃d obijcitur de Pla-
14 tone. Dicendum ꝙ non habet verita
tem niſi intelligat ſaluo ordine vni-
uerſi: & hoc q̃tum ad bonitatẽ eſſen-
tialem cõſiderata diſpoſitione in ma
teria: nec ratio ſua eſt neceſſaria,ſed
ſolum perſuaſio in ſimili: ſicut in ho
mine qui poteſt alij benefacere,& nõ
facit: ꝙ ex hoc iudicatur inuidia, &
frequen er dimittit propter inuidiã:
& qui caret inuidia econuerſo facit:
& ſic intelligitur verbum Aug. Ad
illud quod obijcitur, ꝙ agens ex to
15 ta potentia produxit optime. Dicen
dum,ꝙ agens ex potẽtia tota, quod-
dam agit ſm impetum, quoddã ſm
artem, & ſapientiam. Et quod ſm
impetum agit, facit quanto melius
poteſt. Quod agit ſm artẽ, & ſapien
tiam, agit quantum vult, & quantũ
congruit, ſaluo ordine, quia ſapien-
tis eſt ordinare. Ideo quædam facit
bona, quædam meliora,quædã opti
ma: & ſic patet ꝙ illud nõ ſequitur.
Ad illud quod obiicitur, ꝙ bonum, 16
ſummum ſumme ſe diffundit. Dicẽ-
dum,ꝙ hoc verum eſt de diffuſione
naturali, ſed de voluntario, ſiue a
propoſito non eſt verũ. Primo mo- :2
do eſt diffuſio in productione perſo
narum. ſecundo modo in productio
ne creaturarum.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Deus non potuit partes primas vniuerſi melius ordinare, neque ſecundum ſuam ſapientiã, neque ſecundum finem.

VTRVM Deus potuerit Funda
mundum facere melio- menta
rem,quantum ad ordi-
nem partium. Et ꝙ non
primo videtur auctori-
tate Geñ. j. Vidit Deus cuncta quæ fe
cerat,& erant valde bona.glo.Augu. 13. de t
Singula quæque bona in ſe:ſed in vni cap. 10.
uerſo optima:ſed optimo nihil eſt me
lius.ergo &c. Item. Aug. dicit,quod
quamuis alius mod⁹ noſtrę liberatio-
nis eſſet Deo poſſibilis, nullus tamen
fuit noſtræ leuandæ miſeriæ cõgruen
tior: ſed ſicut Deus fuit ſapientiſſi-
mus redemptor,ita & ſapientiſſimus
conditor:ergo ſi ordinatiſſime rede-
mit,ita quod nullus mod⁹ melior, vel
congruentior eſſe potuit:ergo ſimili-
ter ſe habuit in faciendo res:& ſic pa-
tet &c. Item. Si conſideremus ordi-
nem elementorum in mundo, cõſtat
ea optime eſſe ordinata:vnde non po
teſt cogitari,quod illa quatuor corpo
ra ordinentur melius,ſiue ſm qualita
tes,ſiue ſm formas nobiles,ſiue ſecũ-
dũ proportiones numerales,ſicut li-
gantur viij. & xxiiij.qui ſunt duo pri
mi numeri ſolidi quadrati,ligãt per
duos intermedios ſ. xij.& xviij.ergo
&c.Item.Sapientis eſt ordinare:ergo Ariſto. 1
ſumme ſapientis ſumme, ſiue optime meth. c
ordinare:ergo Deus res ita bene ordi
nauit

nauit, quod nullo modo potuit ordi-
Ad opp. nare melius. Sed contra. Ordo ille eſt
boniratis finitæ: ergo ſi ſapientia Dei
eſt infinita, & infinitum excedit finitū
ergo Deus ſciuit melius ordinare: ſed
quicquid ſciuit potuit: ergo &c. Item.
Melior eſt, & nobilior ordo ī quo nul-
la cadit inordinatio, quam in quo ca
dit: ſed in vniuerſo cadunr multę in-
ordinationes, & deformitates: ergo
alius ordo potuit fieri melior. Item.
Quod propinquius eſt fini, melius
eſt ordinatū: ergo ſi omnia ſunt opti-
me ordinata, omnia ſunt æqualiter cō
iūcta fini: ergo omnia participāt bea-
titudinem: quod abſurdum eſt. Item.
Bonitas ordinis pendet ex bonitate
partium, ſicut reſpectiuum ab abſolu-
to: ſed res ſm̄ eſſe abſolutum nō ſunt
optimę: ergo nec in ordine.

17 RESP. dicendum quod eſt ordo
partium in toto, & eſt ordo partium
in fine. Primus ordo reſpicit ſapiētiā,
ſecundus ordo reſpicir bonitatem: &
ſunt iſti duo ordines ita coniuncti, vt
vnus alteri conformetur, & ordo par
tium in vniuerſo, eſt propter ordina-
tionem ad finem. Si autem loquamur
de ordine partiū in vniuerſo aut hoc
eſt quantum ad partes primas & ſub
ſtantiales: & ſic abſque diſtinctione
optime ſunt ordinatę, ita quod meliꝰ
ordinari non potuerunt, quia in eis
conſiſtit ordo ſubſtātialis, & pulchri-
tudo vniuerſi immutabilis. Vel quan
tum ad partes corruptibiles, & remo
tas, & hoc dupliciter. Aut vt abſolu-
te, & vt nunc, & ſic potuerunt melius
ordinari, & aliquando erunt melius
ordinatę. Aut ſimpliciter & in relatio
ne ad finē, & ſic ſunt res optime ordi-
natę in vniuerſo, ſm̄ quod conuenit
ordini in finem. Similiter optime or-
dinatę ſunt res in finem ſaluo ordine
vniuerſi, quia vniuerſum eſt tāquam
pulcherrimum carmē, quod decurrit
ſecundum optimas cōſonantias, alijs
partibus ſuccedentibus aliis quouſqꝫ
res perfecte ordinentur in finem. Vn-
de ſicut in productione rerum mani-
feſtatur potentia: ſed in comparatiōe,
ſiue in ordine non entis ad ens, oſīdit
ſumma potentia ex nihilo, ſi ordo re
rum in vniuerſo in ſe oſtendit ſapien
tiam, & ordo ad finem bonitatem: ſed
in comparatione vnius ad alterū, oſtē
ditur ſumma ſapientia, & ſumma bo-
nitas, quia nihil poteſt hūc ordinem
deordinare, ſicut melius infra patebit.
Concedendę ergo ſunt rōnes proban
tes, ꝙ res ſunt optime ordinatæ, quia
reſpiciunt vtrunque ordinem. AD il- 18
lud quod obiicitur, ꝙ ſapiētia eſt in
finita. Dicendum, ꝙ quamuis ſapien
tia eſt infinita, tñ res non ſunt capa-
ces niſi ordinis finiti: & ipſa ſapiētia
ſumma, ſummum dat ordinem quem
habere poſſunt. AD illud quod obii 19
citur, quod in vniuerſum cadit inor-
dinatio. Dicendum quod ſi conſide-
remus hos ordines ſ. ad finem in vni
uerſo, ita ſe adinuicem complectūtur
ꝙ non pōt ibi eſſe inordinatio. Ad il- 20
lud ꝙ obijcirur de propinquitate. Di
cēdum, ꝙ hoc eſt verū ſm̄ propriam
ordinationem: ſed ſm̄ decurſum vni-
uerſi neceſſe eſt quod res ſit primo lō
ge a fine, & poſt appropinquet. AD il 21
lud quod obiicit̄, ꝙ ordinis bonitas
pendet ex partibus. Dicendum, quod
ſicut aliqua contingentia in ſe habēt
eſſe abſolutum contingens, ſcilicet or
dinem neceſſarium, ſic & in propoſi-
to intelligendum, quod quamuis ali-
quid non ſit optimum, in ſe tamē opti
me ordinatur. Et exemplum huius pa
tet in partibus corporis, & in re arti
ficiali in qua eſt cōſonātia, & harmo
nia, ſicut in cithara. Quamuis enim
nobilior ſit ſitus oculi quam pedis, ta
men ſi conſideremus vtrunque ſecun
dum ſuum officium, tam oculus quā
pes optime ſituati ſunt in toto, ita qđ
nec oculus melius pede, nec econuer
ſo, & ita dicit Auguſt. ſuper Iohan-
nem, Quod ſicut Angelus optime in
cælo, ita vermiculus optime in imo,
ſicut in terra. Et ſimiliter apparet in
cithara: pñt enim omnes cordæ ita ꝓ-
portionari, ꝙ ſi aliqua tendatur, vt de
tur ei melior ſonus, nunquam rema-
nebit conſonantia. Similiter dictio-
nes pñt ordinari ad faciēdū verſumꝰ,
ita quod ex illis dictionibus impoſſi-
bile eſt fieri verſum melius ordinatū,
ſic in propoſito intelligendum.

QVAE-

QVAESTIO IIII.

CONCLVSIO.

Deus potuit mundum antiquiorem creare, non tamen ſic facere quin haberet principium.

Fundamenta.

VTRVM potuerit facere mundum antiquiorẽ. Et quod ſic vĩ ij. Petri, vl. Mille annni apud Deum ſicut vna dies. Et in pſalm. Mille anni añ oculos tuos tãquam dies heſterna quæ præterit, pari rõne centum millia annorum: ergo ſi Deus potuit facere mundum añ diem heſternam, potuit per centũ millia annorum ante: & ſi hoc, eſſet antiquior: ergo &c. Item. Diuina potentia, & operatio nõ dependet nec a materia, nec a tempore: ergo qua ratione poteſt in vno inſtanti, põt in alio: ſed qua ratione in poſteriori, eadem rõne in priori: & ſi hoc, mundus potuit fieri antiquior: ego &c. Item. Diuina eſſentia, & potentia fuit ante tpis principium, aut ergo fuit potens producere ante, aut non. Si non: ergo erat impotens. Si ſic: ergo potuit facere mundum, antequã faceret. Item. Ego quęro, vtrum potuerit facere poſt. Si ſic: ſed non eſt maior rõ de poſt, quam de ante: ergo pari rõne potuit facere añ. Aut ſi uon potuit poſt, nec ante, & ita neceſſe fuit ꝙ tũc ergo vĩ ꝙ compulſus, & non voluntarius mundum fecit tunc.

A lo pp. Sed contra. Ante principiũ temporis nihil erat niſi ęternitas: ergo ſi potuit mundũ facere ante principium temporis, potuit facere & in æternitate: ſed quod habet eſſe in æternitate, caret principio, & nihil tale poteſt eſſe creatum ex nihilo: ergo &c. Item. Si potuit facere ante, ponatur. ſimiliter ego quæro, vtrum ante: & ſic in infinitum: ſed infinitum a parte ante eſt æternum: ergo ſi potuit in infinitum ante facere, potuit etiam ab æterno: ſi ergo non potuit facere mundum æternũ, quia non eſſet factus, ergo nec antiquiorem. Item. Neceſſe eſt mũdum habere finitam durationem a parte ante: ſed in omni finito neceſſe eſt alicubi ſtare, vltra quod non poteſt fieri progreſſus: ſed qua ratione ſtatur in aliquo inſtanti finito, ſtatur in illo in quo conditus eſt mundus: ergo &c. Item. Principio totius antiquitatis non poteſt aliquid fieri, vel cogitari antiquius: ſed tempus, vel æuum quod incepit cum mundo, eſt totius antiquitatis principium: ergo etiã nõ potuit aliquid eſſe antiquius.

Ariſto. 3 Phy. 56

RESP. Quod cũ quęritur, vtrũ Deus potuerit facere mundum antiquiorem: poteſt intelligi dupliciter. 22
Aut quod ipſum creauerit ab æterno, cum produxerit ex tempore: & tunc eſſet antiquior. Aut ita, quod mundus duraſſet tempore longiori, tamen finito. Primum credo impoſſibile ſimpliciter: quoniam implicat in ſe contradictionem. Ex hoc enim quod ponitur fieri, ponitur habere principium: ex hoc autem ꝙ ponitur æternus, ponĩ non habere principium: vnde idem eſt quærere, vtrũ Deus potuerit ante mundum facere quòd mundus habendo principium non haberet principium: hoc includit contradictionis vtranque partẽ: Similiter quantum ad ſm ſenſum videtur aliquibus impoſſibile, quia implicat in ſe oppoſitionem: quoniam anterioritas ſiue antiquitas incipit ſimul cum tempore. Nam in æternitate non eſt ante, & poſt: & tempus incipit de neceſſitate ſimul cum mũdo, ſicut ſitus incipit cum loco, & locus cum orbe primo. Vnde ſicut ſi quęreretur, vtrũ primus orbis potuerit fieri altior, nulla eſſet in mũdo quęſtio, imo implicat contradictionem, ſcilicet extra omnem locũ eſſe locũ: & venit ex falſa imaginatione, quia imaginatur totum mundum eſſe in locali ſpatio: ſicut imaginatur terrã circundari aqua: ſimiliter intelligendum eſt in propoſito, quòd eſt implicatio contradictionis, & venit ex falſa imaginatione: quia imaginamur ante principiũ mũdi fuiſſe durationẽ temporis, in qua mundus potuiſſet ante fieri. Vnde ſi q̃raĩ: vtrũ

totus

totus mundus potuiſſet extra totum
mūdū, vel ſupra, vel infra fieri. ſtul-
ta eſt queſtio, & implicās oppoſita, &
veniens ex mala imaginatione. Per
hunc modum reſpondent, ſi quæraẗ
vtrū mundus potuerit fieri ante, vel
antiquior, vnde dicunt quod ſi ali-
quid præceſſiſſet ante menſuras tem-
poraliter, potuiſſet vtique ante fieri:
ſimiliter ſi locus eſſet extra, potuiſſet
altior fieri. Ratio autem iſtius male
imaginationis eſt. Cum enim imagi
namur ęternitatem in infinitū ante
tempus fuiſſe, intelligimus eam quaſi
duratione extenſam, in qua ſunt di-
uerſa nunc, in quorum quolibet po
tuiſſet fieri tempus. Sed hoc omnino
nihil eſt: quia æternitas eſt ſimpliciſ
ſimū, in quo nulla oīno cadit diuer-
ſitas. Concedendū ergo (ſicut pro-
bant rōnes inductæ ad hoc) ꝙ ſicut
non potuit mundum facere in loco,
quia non eſt in loco, ſic nec ante, q̄a
23 nulla eſt antiquitas niſi in eo. Ad il-
lud quod obiicitur, ꝙ apud Deū nō
eſt vis aliqua in aliquāto tempore, &
ꝙ potentia eius non depēdet &c. Di-
cunt ad omnia vnica rñſione, ꝙ quā
uis diuina virtus ad nihil arctetur,
tamen principiatū non poteſt facere
ſine principio, & tēporale nō ſine tē
pore, & primū temporale non poteſt
facere, niſi in principio temporis, &
principiū temporis non niſi in prin-
cipio temporis. Oppoſitum. n. nō di
cit potentiam, ſed magis cōtradictio-
nem, & repugnantiam: nec tñ arcta-
tur ad ſic faciendum, quia poſſet om
nino nō facere. Vnde ſicut ſtulta eſt
quæſtio ſi quæratur, vtrū potuit fa-
cere principium temporis ante prin-
cipium temporis, ſimiliter & prædi-
cta. Sed qm̄ durum videtur dicere,
ꝙ Deus non potuit facere mundū an
tiquiorem, & quin alium mundū fa-
cere potuerit, ſed tantō iſtum: pro-
pterea dicūt alij, ꝙ ſicut deus potuit
facere mundum ampliorē, ita potuit
facere antiquiorem ſine omni diſtin-
ctione. Et tñ iſtud nō eſt oīno ſimi-
le: quia deus poſſet facere cœlum am
plius & magis altare a terra, ſalua
vtriuſque natura. ſed ſi deus intelli-
gatur feciſſe, ꝙ illud nūc magis diſtet
a principio temporis, intelligitur il
lud (nunc) eſſe aliud, quia etiā ſi in-
telligatur mūdus factus ante, adhuc
nō eſſet antiquior reſpectu iſtiꝰ nūc:
quia tantum diſtaret quantū diſtat a
principio: & ita nō eſſet antiquior,
& ideo non eſt ſimpliciter neganda,
nec ſimpliciter cōcedenda, ſicut nec
iſta, Deus potuit facere mundū altio
rem. Si enim intelligas de hoc abſo-
lute, falſum eſt, ſicut dicit prima opi
nio, & non intelligibile, & impli-
catio contradictionis. Si autē intel-
ligas per concomitantiam alteriꝰ lo
ci. ſ. quia deus potuit facere aliū mun
dum amplectentem iſtum, in quo ſi-
tum poſſet habere magis altū, & mi-
nus, ſimiliter iudicādum de antiqui
tate. Et ideo ſi quæratur, vtrū deus 24
potuerit ante facere mundū: diſtin-
guendum ſicut & hic, Vtrū deus po
tuerit facere mundum in alio loco,
vel alibi: quia aduerbialis determina
tio poteſt cadere ſub ampliatione ver
bi, vel extra. Si ſub ampliatione ver
bi: tunc eſt vera, & eſt ſenſus, ꝙ deꝰ
potuit aliū locū facere, & in illo mū-
dum iſtum totum ponere. potuit n.
facere centum tales mūdos, & adhuc
vnum complectentē omnes, & vnū
in loco altiori quam alium: ſic & in
tempore intelligendū eſt, ꝙ deus po-
tuit facere tempus ante hoc, & in il-
lo facere mundum. Alio modo po-
teſt cadere aduerbialis determinatio
extra ampliationem de ly (poteſt) &
eſt ſenſus: ꝙ deus poteſt facere mun
dum iſtum in alio loco, qui eſt extra
mundum: & hic eſt implicatio falſi,
quia non eſt locus niſi intra mundū,
& ſimiliter de tempore intelligendū.
Ad illud quod obijcitur, ꝙ ante nō
erat niſi æternitas. Dicendum, ꝙ ve
rum eſt: ſed tamen deus poterat face
re ꝙ ante eſſet tempꝰ. Ad illud quod
obiicitur de infinito a parte ante. Di 25
cendum, ꝙ infinitum a parte ante, po
teſt eſſe a propoſito aut ſm̄ actū, aut
ſm̄ potētiā. Primo modo dicit æter
nitatem, ſecūdo modo minime, quia
æternitas dicit infinitum actu. Ad il 26
lud quod obijcitur, ꝙ neceſſe eſt po-
nere ſtatum. Dicendum, ꝙ verū eſt,
ſed ſtatus poſſunt eſſe infiniti, & licet
in po-

Digitized by Google

indifferens,& ideo omnimoda vnio-
ne eſt vnitiſſima,& ideo infinita : ſed
nullius creaturæ quantuncunque no
bilis potentia eſt omnino ſimplex,qa
omnis talis potentia dicit aliquem re
ſpectum dependentiæ , nec fundatur
in ſubſtantia oino ſimplici,nec omni
no eſt indifferens,quia nulla creatu-
ra eſt ſua potentia(loquendo eſſentia
liter)& ideo quia deficit oīs creatura
a ratione ſummæ ſimplicitatis,& infi
nitatis per conſequens: & ſic patet,ꝙ
diuina potentia eſt infinita rōne ſum
mę ſimplicitatis.Et patet reſpōſio ad
vltimam rōnem oſtendentem prædi-
ctas rōnes non valere.

9 AD illud ergo quod obiiciur,qđ
inuenit terminū , & ꝙ inuenit exceſ
ſum. Dicendum,ꝙ diuina potētia eſt
infinita reſpectu eorum quæ poſſe eſt
potentiæ, reſpectu aliorum quę poſſe
eſt impotentię,nec eſt finita,nec infi-
nita,quia nihil ex eis pōt . Quando
enim dr̄,ꝙ inuenit terminum,vel ex
ceſſum. Dicendum, quod falſum eſt,
quia exceſſus,& terminus rei attendi
tur ſm ea ad quæ res ſe extendit,& di
uina potentia ſe extēdit ſolum ad bo
na,& quantum ad alia nunquam eſt
plurium ſcientia,quam potentia, nec
quantum ad talia inuenit terminum,
& ideo patet illud. Pōt tamen aliter
dici,quod dupliciter eſt loqui de po-
tentia,& ſcientia aut in ſe,aut ad cō-
10 parationem ad obiectum. Si in ſe,ſic
vna nō excedit aliam, quia quicquid
ſcit,pōt ſcire,& quicquid pōt , ſcit ſe
poſſe. Vel per comparationē ad obie
ctum,& ſic eſt loqui dupliciter,aut ſe
cundū formam,ſiue ſpeciem , aut ſm
numerum. Si ſm numerum:ſic cū po
tentia poſſit infinita,non exceditur a
ſcientia. Si autem ſm formam: ſic qa
potentia eſt reſpectu bonorum tantū,
ſcientia vero bonorum,& malorū, iō
exceditur , tn̄ ex hoc nō ſequitur qn
ſit infinita,& eſt exemplum . Si quis
imaginetur duas lineas infinitas,plu
res ſunt duę quam vna,quia non ha-
bebunt vnam infinitatem ſm nume-
rum,ſed ſolum ſm longitudinem:&
ſic nō ſunt maiores,vel lōgiores duę
quam vna. Similiter in propoſito in-
telligitur. Potentia enim dr̄ infinita
reſpectu obiectorum ſm numerum,
ſed non ſm qualitatem: quia non po
teſt in mala, vel priuatoria, & ꝑ hoc
patet primum,& ſm. Quamuis enim
inueniat terminum reſpectu mali,nō
tn̄ reſpectu boni,& ille terminus, vel
exceſſus potius facit ad infinitatem ,
qa non eſt poſſe, ſed non poſſe:,& iō
quamuis hoc videatur dare terminū
ſecundum rationem intelligendi , ſe
cundum veritatem non dat, quia qđ
non poſſit mala, hoc totum eſt pro-
pter immenſitatem virtutis. AD
illud quod obiicitur, ꝙ infinitū eſt
paſſio potentiæ materialis . Dicendū,
ꝙ hoc verum eſt de infinito per pri- 11
uationem completionis,ſiue comple
ti eſſe · ſed non eſt verum de infinito
per priuationē limitationis . Primū
enim eſt infinitum potentia paſſiua ,
ſiue receptiua,& ita primo ineſt ma-
teriæ . Secūdum eſt infinitum actu,&
ideo in illo ſolo vere eſt , & proprie ,
quia tātum eſt actus,& actus purus ,
& perfectiſſimus . Ad illud qđ obij-
citur,ꝙ creatura poteſt ſuper ea quæ 12
ſumme diſtant. Dicendum,ꝙ ens, &
non ens non dicuntur ſumme diſtā
tia,quia opponūtur contradictorie :
ſed qm̄ nihil habent cōe, nec quan-
tum ad genus ſubiectū , nec q̄tum ad
genus pręḍicabile,ſed queſcere, & mo
ueri , & non moueri , quod pro eo-
dem accipitur , vtroque modo habēt
cōe : & ita non eſt diſtantia infinita,
nec eſt ſimile . Ad illud quod obiici- 13
tur de potentia viuendi. Dicendum,
ꝙ viuere vno modo dicit actum con
ſequentē , ſicut moueri : & ſic eſt ab
anima mediantibus potentijs diffe-
rentibus ab ipſa eſſentia . Secundum
autem ꝙ eſt actus purus,eſt ab eſſen-
tia animæ, vt in ratione formę , non
in ratione agentis : & ꝓpter hoc nō
conſideratur ibi eſſe tm̄ in operādo ,
ſicut albedo ſe ipſa dealbat , ita ꝙ nō
notatur ibi,nec eſt egreſſus alicuius,
vt a potentia agente : nos autem hic
loquimur de potentia vt agente , &
producente aliqđ. potentia vero ani
mæ quantuncunque ſit idem, tamen
dicit aliquam inclinationem, & ideo
dependentiam , & ideo priuat ſimpli
citatem, ac per hoc priuat infinita-
tem;

tem : in Deo autem non ſic : & ideo ratio illa non habet inſtantiam recte intellecta.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Eſſentia diuina eſt infinita in actu quantum ad potentiam, & quantum ad eſſe.

Fundamenta.

VTRVM eſſentia ſit infinita, ſiue diuina potentia ſit infinita quantum ad eſſe. Et ꝙ ſic videtur, quia nulla potentia nobilior eſt ſubſtantia, ſed diuina potẽtia eſt infinita: ergo cũ non ſit nobilior, nec maior ſubſtantia, neceſſe eſt ſubſtãtiam eſſe infinitam. Item. Si aliqua duo liceat ſic dicere, ſicut omnino idem, ſi vnum eſt infinitum, & reliquum: ſed ſubſtãtia, & potẽtia ſunt idem, & eſſe & poſſe: ergo cum diuinum poſſe ſit infinitũ, & eſſe, & ita eſſentia. Item. Quandocunque aliqua duo ſic ſe habẽt, ꝙ ad nihil ſe extendit vnũ, ad quod pariter ſe non extendat reliquũ, ſi vnũ eſt infinitum, & reliquũ: ſed ad nihil omnino ſe extendit potẽtia, ad quod ſe non extendat eſſentia: nunquam enim Deus poteſt facere tot, quin etiã ſubſtantia poſſit eſſe in tot, ſm ꝙ dicitur Rom. iij. Si cælum & cęli cælorum &c. Item. Omni finito poteſt aliquid cogitari maius. ſ. infinitũ ipſum: ſed diuina eſſentia eſt ita bona, & magna, ꝙ nihil maius, nec melius cogitari poteſt, alioquin non eſt deꝰ: ergo &c. Item. Omne finitum bonũ melius eſt cum alio bono, quàm per ſe tm̃, quia finitũ additũ finito facit maius: ergo ſi diuina eſſentia eſt finita, maius aliquid cum alio erit, q̃ per ſe tantum: ergo non eſt perfectiſſima, nec optima: quod omnino nefas eſt dicere. Item. Omne finitũ bonum contingit aliqñ æquari, & reddi per duplicationem finiti, vt patet in linea: & hoc dico, ſi illud qđ duplatur facit maius, hoc dico propter punctum. ſi ergo diuina eſſentia eſt finita ſm nobilitatem, & bonitatem, ſi dupletur bonitas creaturæ aſcẽdendo, aliqñ peruenietur ad bonitatem æqualem diuinæ bonitati. hoc autẽ falſum & impoſſibile, ꝙ creatura ſit proportionalis creatori: & hoc dicit Aug. viij. de tri. ergo & illud ex quo ſequitur. ſ. ꝙ diuina eſſentia ſit finita. Sed contra. Finitum, & infinitũ, (vt dicit Philoſophus) ſunt proprię paſſiones ipſius quãtitatis: ſed eſſentia, vt eſſentia, non habet quantitatem molis: ergo ſi conſideratur vt in abſtractione virtutis vt eſſentia, diuina eſſentia nec eſt finita, nec infinita. Item. Omnis potẽtia quæ poteſt vnum ſolum, ita ꝙ non aliud, eſt potentia finita: ergo pari rõne oĩs eſſentia quę eſt vnum ſolum, ita ꝙ nihil aliud, eſt eſſentia finita: ſed diuina eſſentia eſt Deus, & nihil aliud: ergo &c. Item. Omne illud quod eſt finitum ſummę veritati, eſt ſimpliciter finitum; & hoc patet, quia prima veritas iudicat de vnoquoque ſicut eſt. Patet etiam in ſimili, vt hoc eſt albũ, & nigrum, & bonũ Deo, ergo ſimpliciter bonũ: ſed diuina eſſentia eſt veritati diuinæ cognitionis finita, quia Deus ipſam comprehendit, & nouit perfecte: & qđ ſcitur (vt dicit Aug.) ſcientis comprehenſione finitur: ergo &c. Item. Nullũ infinitum finit aliud, quia nihil dat alij quod non habet: ergo ſi diuina eſſentia eſt infinita, ergo nihil finit, ergo nulliꝰ eſt finis, & ſi hoc, ergo nihil bonũ. Itẽ. Nullum infinitum comprehenditur a finito: ſed Deus comprehenditur a beatis, quia aliter non eſſent beati, niſi Deum perfecte cognoſcerẽt, ſemper enim appetitus ferrentur ad amplius, & non quieſcerent, & ita non eſſent beati: ſi ergo comprehendit, non eſt infinitus. Item. Nulla priuatio eſt habitu nobilior: ergo cum infinitum dicat priuationem, finitũ dicat habitum, & omne nobilius Deo eſt attribuendum, patet &c.

Cap. 2.

Ad opp. 1. Phy. 15

Lib. 83. q. q. 15.

RESP. Ad hoc voluerunt quidam dicere, ꝙ diuina eſſentia ſub rõ- 14
ne eſſentiæ eſt finita, ſub rõne potentiæ eſt infinita. Nam eſſentia nominat Deũ vt in ſe, & ſic eſt finitus, quia perfectus: finitus etiã, quia cõprehẽdit a finito, vt a beatis, & hoc dixerunt

D. Tho. cõtra gent. 1 cap. 43. & q. de potẽ. q. 1. art. 2.

& eſt ibi fallacia ſm quid, & ſimplici
ter: non excedit infinitũ, ergo eſt infi-
20 nitũ ſimpliciter. AD illud qđ obiici
tur, ꝙ infinitũ non finit. Dicendum,
ꝙ infinitũ ꝑ priuationem ꝑfectionis
non finit: ſed infinitũ per negationẽ
limitationis habet rõnem finiendi:
quia cũ ſit ſummũ, in ipſo eſt oĩs ſta-
tus: in hoc.n. infinitas nõ repugnat
21 ſimplicitati, nec cõplemẽto. AD illud
qđ obijcitur, ꝙ cõprehendit. Dicen-
dũ, ꝙ nõ cõpræhendit̃ p incluſionẽ,
cõpræhenditur aũt ꝑ perfectã viſio-
nem, & dilectionẽ, & tentionẽ, & hoc
a parte cõprehendentis, & nõ cõprę-
hẽſi: & ideo quia ꝑficitur res ſm ſuã
capacitatem, quieſcit, quãuis vltra nõ
22 attingat. Quod vltimo obiicit̃, ſolutũ
eſt: obiicit.n. de infinito ſm ꝙ dr̃ pri
uatiue, ſed prout dr̃ de deo, non dicit
priuationẽ ſm rẽ, ſed ſolum quantũ
ad modũ ſignificãdi, & rñdet ei ſum
ma potentia: nihil.n. dr̃ immenſum,
niſi quod habet ſummã, & perfectiſſi
mam actualitatẽ, & nihil coarctãs, &
determinans: vnde & ſi dicatur dici
priuatiue, tamen ſecundum verita-
tem excludit omnem priuationem.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Potentia diuina quanquam ſit infinita, in effectum tamen infinitum non poteſt, cum id non modo ſibi, ſed creaturę quoque non conueniat.

Ad opp. DE infinitate diuinæ potentiæ quantũ ad opus, vtrum videlicet diuina potentia poſſit in effectum actu infinitum. Et ꝙ ſic, oñditur hoc modo. Potentia ſe habet proportionaliter ad opus, vnde tanta potentia põt in tm̃ opus: ergo & maior in maius, & infinita actu in infinitũ actu. Itẽ. Oĩs potẽtia q̃ operat̃ ex ſe tota, ſi eſt ĩfinita, ꝓducit infinitũ, cũ operet̃ ex tota ſua virtute: ſed diuina potẽtia cũ ſit ſimpliciſſima, ſe tota operat̃: ergo vr̃, ꝙ ꝓducat effectũ infinitũ. Si tu dicas, ꝙ hoc nõ põt eſſe ꝓp defectũ, & limitationẽ ipſius effectus. Contra. Frustra eſt potentia q̃ non reducit̃ ad actum: vnde & Philoſophus dicit, ꝙ fruſtra eſt potentia actiua, cui non rñdet paſſiua: ergo aut potẽtia diuina fruſtra eſt infinita: aut ei rñdet effectus infinitus, & potentia paſſiua infinita. Itẽ. Oĩs potẽtia põt ſeipſam manifeſtare: ergo diuina potẽtia cũ ſit infinita põt ſuã infinitatẽ manifeſtare: ſed infinitas non manifeſtatur, niſi in effectu infinito: ergo &c. Si tu dicas, ꝙ manifeſtat̃ in ꝓductione filij, & ſpũs ſancti, tunc obijcit̃, ꝙ ſpũs ſctũs hẽt potẽtiã infinitã: ergo põt ipſam manifeſtare: ſed nõ in ꝓductione ꝑſonę infinitæ: ergo in ꝓductione creaturæ. Item. Omne poſſibile eſt ponibile in eſſe: ſed deus põt producere infinita: ergo infinita produci eſt poſſibile: ergo ponibile: ſed ponibili poſito in eſſe, nulli accidit incõueniẽs: ergo poſito, ꝙ deus faciat ĩfinita, nullum accidit incõueniẽs: ſed deus põt oẽ illud qđ non eſt incõueniens poſſe, vel facere: ergo deus põt facere, ꝙ ſint infinita actu. Item. Appellet̃ A. oẽ creabile: tũc q̃ro A. aut eſt finitũ, aut infinitum. Si finitũ, & deus non põt niſi A. ergo non põt niſi finita: ergo potentia eius eſt finita. Si infinitũ, & deus põt facere A. ergo põt facere aliqua actu infinita. Itẽ. Continuũ eſt diuiſibile in infinitũ: q̃ro vtrum deus poſſit reducere potentiã continui ad actum. Si non põt: ergo potentia cõtinui excedit potẽtiã dei, quod eſt abſurdũ, quia tunc potentia dei eſſet finita. Si eam poteſt reducere ad actum oĩno: ſed hoc non eſt, niſi cũ eſt actu diuiſum in partes infinitas: ergo &c. Sed contra, ꝙ non poſſit in effectũ intẽſione infinitũ vr̃, quia infinito ſimpliciter nihil eſt maius: ergo ſi ꝓducit effectũ infinitũ, tunc ergo illo nihil eſt maius: ergo deus nõ eſt maior. Si ergo hoc eſt ſummæ nobilitatis ĩ deo, ꝙ nihil poſſit ei æquari, ꝓducere talẽ effectũ eſt cõtra nobilitatẽ diuinæ potẽtiæ: ergo &c. Item. Oẽ qđ eſt actu infinitum, eſt ſumme ſimplex. Nã ſi eſt aliqua cõpoſitio, tũc ibi eſt coarctatio, & limitatio. Si ergo

9.meth.2 — 1.Phy.62 — 1.Priorũ. — 3.Phy.31 — Fundamenta.

oĩno reducať in actũ: reducitur tñ, &
reduci põt ſm partẽ: & ideo non eſt
27 fruſtra. AD illud qđ obiicitur, quòd
diuina potentia cũ ſit infinita, debet
ſuã infinitatem manifeſtare in infini
to effectu. Dicendũ, quòd deus ſuam
infinitatem manifeſtat in infinito ſm
potẽtiã, ſicut patet, quia (ſicut ſupra
eſt mõſtratũ) interminabilis duratio
manifeſtat virtutẽ infinitã: ĩ infinito
aũt ſm actũ non põt manifeſtari ſim
pliciter, quia non decet: ſed ꝓportio
nabiliter, qa ens infinitũ excedit non
ens: & tñ deus ex nihilo facit ens, in
ter q̃ eſt diſtantia infinita. Vnde cum
diuina potẽtia dicatur infinita, hoc
28 eſt tripliciter. Durationis æternitate,
virtutis immẽſitate, & effectuũ gñali
tate, ſiue numeroſitate. Prima mani-
feſtatur ꝑ infinitũ duratione, qđ eſt
finitũ actu, infinitũ potentia. Secũda
ꝑ creationẽ de nihilo, vbi eſt diſtan-
tia infinita ꝑꝑ oĩmodam impropor
tionem. Tertia manifeſtať partim ꝑ
potentiam, partim ꝑ priuationẽ, qa
tot fecit, & adhuc põt in plura, & nõ
tot fecit, quin adhuc poſſit in plura:
tñ hoc manifeſtať alia infinitate du-
plici manifeſtata: & ita patet ꝙ non
oportet, quòd ſit infinitũ actu. Põt
tñ dici (ſicut tactum eſt) quòd virtus
pr̃is manifeſtatur in ꝓductione ver-
bi, & ꝑ conſequens tota virtus diui-
na, cum virtus filij, & ſpũs ſancti ſit
29 vna, & æquales ſint in virtute. AD
illud qđ obiicitur de poſsibili, quòd
põt poni. Dicendũ, quòd eſt poſsibi-
le a potentia infinita, & poſſibile ſm
potentiam finitã. Poſſibile ſm potẽ
tiam finitã põt poni, qa oĩno põt eſſe
ad actũ reductũ: ſed poſſibile ſm po
tentiã infinitã non põt poni, qa ſem
per eſt in reducẽdo, & nũquam in re
30 ductũ eſſe. AD illud qđ ponit, quòd
A. appelletur oẽ creabile, & quod q̃-
rit, vtrũ A. ſit finitũ, vel infinitũ. Di-
co, quòd infinitum: ſed non eſt infini
tum actu: ſed potentia: & ideo nõ ſe
quitur, quòd ſi deus poſſit A. quòd
poſſit in actũ infinitum. Et ſi dicatur:
ponatur quòd deus faciat, A. Dicen
dũ, quòd nõ eſt ponibile rõne ꝑdicta.
31 AD illud qđ obiicitur, vtrũ poſſit po
tentiã continui reducere ad actũ. Di-
cendum, ꝙ ſicut potentia in cõtinuo
paſſiua infinita eſt ad diuiſionẽ, ſic
in deo actiua infinita. Vnde ſicut cõ-
tinuũ põt diuidi in infinitum, tñ im
poſſibile eſt, quòd totaliter ſit diui-
ſum, alioquin non eſſet infinitũ: ſic
diuidere in infinitum eſt poſſibile,
ad actũ reducere impoſsibile. Et ſicut
impoſſibile eſt diuinam potentiã ter
minari, ita impoſſibile eſt, quòd ſit in
termino diuiſionis. Vnde deꝰ põt po
tentiam cõtinui reducere ad actum,
quia põt eſſe in reducendo, & ſemp
in reducendo, ita quòd nũquam plus
ſe extendat potentia, q̃ diuina actio:
ſed tñ continuum nũquam põt eſſe ĩ
reductum eſſe, ſicut nec deus in redu
xiſſe. Concedendum ergo, quòd im-
poſſibile eſt, quòd ſit aliquid actu in-
finitum, niſi ſolũ deum, & eius potẽ-
tiam: & hoc eſt qđ dicit Hugo de ſan Lib. de vo
cto Victore. Sicut æternitatem dei nõ lun. & po.
æquat tempus, nec immenſitatẽ locꝰ: dei.
ſic nec ſapientiam ſenſus, nec bonita
tem virtus, nec potentiam opus. Vn-
de qñ dr̃, quòd deus põt facere infini
ta, notatur infinitas circa potentiam,
non circa opus. Vnde aliqui diſtin-
xerunt hanc. continuum põt diuidi
in infinitum, quia illa determinatio
põt determinare hoc verbũ (poteſt)
vel hoc verbum (diuidi) tamen quo-
cumque modo diſtinguatur, ſemper
intelligendum eſt infinitatem actua-
lem eſſe proprium ſolius dei.

QVAESTIO IIII.

CONCLVSIO.

Potẽtia diuina cũ ſit illimitata, ad infinita ſe extendere poteſt.

DE infinitate diuinæ po Funda-
tentiæ quantum ad ra menta.
tionem operandi, ſi ſe
extendat in infinitũ.
Et quòd ſic, vr̃. Quia
quicquid deus põt, rõnabiliter põt:
ſed põt infinita: ergo rationabiliter
põt infinita: & ſi hoc, ergo ratio ope-
randi ipſius potentiæ ſe extendit ad
infinita. Item. Sicut ſe habet ratio
ſciendi ad ſcientiam, ita ratio produ
cendi ad potentiam: ſed quia diuina

ſciētia eſt infinita, habet in ſe rōnes infinitas cognoſcēdi: ergo cũ diuina potētia ſit infinita, ſimiliter, & rōnes ꝓducendi hēt infinitas. Itē. Rō operandi in deo nō eſt aliud q̃ bonitas, & ſapīa: ſed ſapīa, & bonitas eſt infinita: ergo & rō operandi. Itē. Ratio operandi in deo, non eſt aliud q̃ de⁹ ſiue diuina eſſentia, quicquid dicat illa ratio: ſed diuina eſſentia eſt infini-
Ad opp. ta: ergo & rō operandi. Contra. Potentia ſe extendit ad opera ſm exigētiam rōnis; nihil .n. omittit de his, q̃ rō exigit: ergo ſi ratio ſe extendit ad infinita: ergo vr̃ ꝙ diuina potentia producat infinita, qđ falſum eſt. Itē. Rō operādi eſt ipſa diuina iuſtitia, quia vniuerſæ viæ dñi miſericordia, & veritas, &c. ſed iuſticia non eſt niſi finitorũ: ergo vr̃ ꝙ ratio operandi ſimiliter. Itē. Rō opandi eſt ipſa ars, & diſpō: ſed diſpō non eſt niſi finitorũ: ergo rō operādi nō eſt niſi finitorũ. Itē. Obiicitur de præſcia quæ ſimiliter eſt rō operandi, & eſt in plus q̃ potentia, quia reſpectu malorũ, & tñ nō eſt reſpectu infinitorũ. Si tu dicas, ꝙ diſpō, vel ꝑſciā, vel iuſtitia nō complectitur plenā rōnem, per quam pōt operari diuina potentia. Contra. Si non totā cōplectitur: ergo diuina potētia ſine his pōt rōnabiliter opari: ergo poſſibile eſt deũ operari ꝑter diſpoſitionē, ꝑter iuſtitiam, & ꝑter pręſcientiā: ſed nullus talis operatᷣ ſapiēter, nec recte: ergo &c. Reſtat ergo, ꝙ totum complectitur rationem.

32 RESP. Dicendũ (ſicut dicit Magr̃ in litera) ꝙ rō diuinę potentiæ eſt finita. Et ex hoc aliqui voluerunt diuinā potētiā limitare, tum quia nihil pōt facere niſi ex optima rōne, nec dimittere: tũ quia nihil p̃t facere niſi ꝑſciens, nihil niſi iuſte: & ideo cum hæc finitorum ſint, vtputa eorum, q̃ facit, dixerunt diuinā potentiā non poſſe alia, q̃ quæ facit. Sed hęc poſitio eſt erronea ſicut oſtendit Magr̃ in litera, quia nobilitati diuinæ potentiæ derogat, eius immēſitatē limitando,
33 & dr̃ fuiſſe Magr̃i Petri Balardi. Rō aũt huius ſtultæ poſitionis fuit: qa neſcierunt diſtinguere rōnem potentiæ, nec actus eius. Actus .n. potētiæ duplex eſt: vnus ꝑ modũ habitus. ſ. poſſe, alius per modũ actus. ſ. operari. Qñ ergo quęritur, vtrũ rō diuinę potentiæ ſit infinita. Dicendum, ꝙ ſicut duplex eſt actus, ita etiam dupliciter poteſt accipi rō reſpectu actus, q eſt poſſe. Accipitur .n. ratio ī habitu, ſ. diuina ſcientia, & diuinæ bonitatis condecentia: Et hæc ratio extendit ſe ad infinita, quemadmodũ & ipſa potentia reſpectu actus, qui eſt poſſe: reſpectu vero actus, qui eſt facere, accipitur ratio in actu. ſ. diuina diſpoſitio, ſiue præſcientia, & meritorũ exigētia, nihil .n. facit, niſi qđ diſponit, nihil etiā retribuit niſi ſm quòd merita exigunt, qñ retribuit: quia nullam rem gubernat, nec regit aliter q̃ natura eius, ſiue iuſtitia naturalis exigat: & ſm hāc diſtinctionem patet reſponſio ad primo quæſitum, & rationes inductas: quædam enim ꝓcedunt ſm vnam viam, quædā ſm aliā.

AD illud quod poſtea obiicitur de iuſtitia. Dicendũ, quòd iuſtitia ſm quòd dicit condecentiā diuinę bonitatis, & poteſtatis, ſic eſt generalis ratio, quæ cōplectitur totum poſſe: ſed inquantũ connotat exigentiā a parte meritorum, ſic non cōplectitur totũ poſſe, nec totum agere. Inquantũ vero connotat condecentiā bonitatis reſpectu cuiuslibet operis in actu, ſic complectitur agere: ſed poſſe non. Di- 34
ſpoſitio ſimiliter, & ꝑſcientia agere cōplectuntur, ſed non poſſe: ſed agere eſt reſpectu finitorũ, ſicut & illa ſunt: ſed poſſe eſt reſpectu finitorũ. Qđ ergo obiicitur tunc, quòd deus pōt ſine eis rationabiliter operari. Dicendum, quòd falſum eſt, nec ſequitur ex illo. Quamuis enim deus non poſſit plura, q̃ velit, tamē non poteſt operari ſine voluntate, cum nihil poſſit facere, quin poſſit velle, ſicut & præſcire, & diſponere. Neceſſe eſt enim potentiā exequentem illis adæquari, ſcilicet diſpoſitioni, & voluntati: ſed non oportet de potentia, vt potentiæ: & ideo non ſequitur, vt poſſit facere ſine illis. 35

AN

AN DEVS POSSIT FACERE ALIQVID melius quàm facit.

DISTINCTIO XLIIII.

NVNC illud reſtat diſcutiẽdum, vtrũ melius aliquid poſſit facere quàm facit. Solent.n.ſcrutatores dicere, q̃ ea quæ facit Deus, nõ põt meliora facere, q̃a ſi poſſet facere, & non faceret, inuidus eſſet, & non ſumme bonus. Et hoc ex ſimili aſtruere conãtur: ait.n. Aug. in lib. 83. q. Deus quem genuit, quoniam meliorem ſe generare non potuit (nihil enim deo melius) debuit æqualem. Si enim voluit, & non potuit, infirmus eſt. Si potuit, & noluit, inuidus. Ex quo confirmatur æqualẽ genuiſſe filiũ. A ſimili volunt dicere, q̃ ſi põt Deus rẽ meliorẽ facere quam facit, inuidus eſt. Sed non valet huius ſimilitudinis inductio, quia filium genuit de ſubſtantia ſua. Ideoq; ſi poſſet gignere æqualem, & non gigneret, inuidus eſſet: alia vero quæ non de ſubſtantia ſua facit, meliora facere poteſt.

De potẽtia dei in cõparatione ad modũ, ſiue qualitatẽ rerũ. Illi dicunt non poſſe. Quæſt. 51 & li. 3. cõtra Maximinũ to. 6 cap. 18. Tomo. 4.

Quæſtio qua illi artantur.

VERVM hic ab eis reſpõderi depoſco, cur dicunt rem aliquã ſiue etiã rerum vniuerſitatem, in qua maior cõſummatio expreſſa eſt, non poſſe eſſe meliorem quã eſt: ſiue ideo, quia ſummè bona eſt ita vt nulla oĩno boni pfectio ei deſit: ſiue ideo, q̃a maius bonũ q̄d ei deeſt, capere ipſa non valeat. Sed ſi ita ſumme bonũ dr̃, vt nulla ei pfectio boni deſit, iam creatura creatori æquatur. Si vero ideo nõ poteſt melior eſſe, quia bonũ amplius quod ei deeſt, capere ipſa non valeat, iam hoc ipſum non poſſe defectionis eſt, non conſummationis: & põt eſſe melior, ſi fiat capax melioris boni, quod ipſe põt qui eam fecit. Poteſt ergo deus meliorem rem facere quàm facit. Vnde Aug. ſuper Gene. Talem potuit deus hominem feciſſe, qui nec peccare poſſet, nec vellet: & ſi talem feciſſet, quis dubitat eum meliorẽ fuiſſe? Ex prædictis conſtat, quòd poteſt deus, & alia facere quàm facit, & quæ facit meliora ea facere quàm facit.

Augu. ſup Gen. ad li. lib. 4. c. 14. Lib. 11. de Geneſi ad literã. c. 7. in Tom. 3.

Vtrum alio, vel meliori modo poſſit facere quàm facit.

POST hæc conſiderandum eſt, vtrum alio modo, vel meliori quàm facit, poſſit ea facere quæ facit. Si modus operationis ad ſapiẽtiam opificis referatur, nec alius, nec melior modus eſſe poteſt. Non enim poteſt facere aliquid aliter, vel melius quàm facit. i. alia ſapiẽtia, vel maiori ſapientia: nihil. n. ſapiẽtius poteſt facere quàm facit. Si verò referatur modus ad rem ipſam quã facit deus, dicimus quia & alius, & melior poteſt eſſe modus. Et ſm̃ hoc concedi poteſt, quia ea quæ facit, poteſt facere melius, & aliter quàm facit, quia poteſt quibuſdam meliorem modum exiſtendi præſtare, & quibuſdã aliũ. *Reſpõſio.*

Vnde Aug. in 13. lib. de Trin. dicit, ꝙ fuit & alius modus noſtræ liberationis poſſibilis deo, qui omnia poteſt: ſed nullus alius noſtræ miſeriȩ ſanandæ fuit conuenientior. Poteſt ergo deus eorum quæ facit quædam alio modo meliori, quædam alio modo æque bono, quȩdam etiam minus bono facere quàm facit: vt tamen modus referatur ad qualitatem operis, id eſt, creaturȩ, non ad ſapientiam creatoris.

Vtrum deus ſemper poſſit omne quod olim potuit.

PRAETEREA quæri ſolet, Vtrũ deus ſemper poſſit omne quod olim potuit. Quod quibuſdã nõ vr̃ dicentibus, Potuit Deus incarnari, & potuit mori, & reſurgere, & alia huiuſmodi, quæ modo non poteſt. Potuit ergo quæ modo non poteſt, & ita habuit potentiam, quam modo non habet, vnde videtur potentia eius imminuta. Ad quod dicimus, quia ſicut omnia ſemper ſcit quæ aliquando ſciuit, & ſemper vult quæ aliquãdo voluit, nec vnquam aliquam ſcientiã amittit, nec voluntatem mutat, quam habuit: ita omnia ſemper poteſt quæ aliquando potuit, nec vnquam aliqua potentia ſua priuatur. Non eſt ergo priuatus potentia incarnandi vel reſurgendi, licet nõ poſſit modo incarnari, vel reſurgere. Sicut enim potuit olim incarnari, ita & poteſt modo incarnatꝰ eſſe, in quo eiuſdẽ rei potentia monſtratur. Vt enim olim ſciuit ſe reſurrecturum, & modo ſcit ſe reſurrexiſſe: nec eſt alia ſcientia, illud olim ſciuiſſe, & hoc modo ſcire, ſed eadem omnino. et ſicut voluit olim reſurgere, & modo reſurrexiſſe, in quo vnius rei voluntas exprimitur: Ita potuit olim naſci, & reſurgere, & modo ipſe poteſt natus fuiſſe, & reſurrexiſſe: & eſt eiuſdem rei potentia. Si enim poſſet modo naſci, & reſurgere, non eſſet idem poſſe. Verba enim diuerſorum temporũ diuerſis prolata temporibus, & diuerſis adiuncta aduerbijs eundem faciunt ſenſum: vt modo loquẽtes dicimus, iſte poteſt legere hodie: cras autem dicemus, iſte poteſt legiſſe, vel potuit legere heri, vbiq; vnius rei monſtratur potentia. Si autem diuerſis temporibus loquentes eiuſdem tẽporis verbis, & aduerbijs vtamur, dicentes hodie: iſte poteſt legere hodie: & dicẽtes cras, iſte poteſt hodie legere: non idem, ſed diuerſa dicimus eum poſſe. Fateamur ergo deum ſemper poſſe quicquid ſemel potuit, id eſt, habere omnem illã potentiã quam ſemel habuit, & illius omnis rei potentiam cuius ſemel habuit: ſed non ſemper poſſe facere omne illud quod aliquando potuit facere. poteſt quidem facere, aut feciſſe aliquando quod potuit. Similiter quicquid voluit & vult, id eſt, omnem quam habuit voluntatem, & modo habet: & cuiuſcunque rei voluntatem habuit, & modo habet: non tamen vult eſſe, vel fieri omne quod aliquando voluit eſſe, vel fieri, ſed vult fuiſſe, vel factum eſſe. Ita & de ſcientia dei dicendum eſt.

Reſpõſio.

Hic contradicitur Magiſtro a plerisq; modernis doctorib.

De po-

De potentia Dei in comparatione ad modum, ſiue qualitatem rerum.

DISTINCTIO XLIIII

Nunc illud reſtat diſcutiendum &c.

Expoſi. SVPRA egit Magiſter de potentia in comparatione ad poſſibile ſecundum ſubſtantiam, & quantitatem. Hic tertio agit de potentia quãtum ad modum, ſiue qualitatem rerum. Et hæc pars habet duas partes.

Diuiſio. In prima agit Magiſter de potentia quãtum ad qualitatem poſſibiliũ, quæ quidem eſt maior, & minor bonitas. Secundo, quantum ad qualitatem potentiæ, quæ quidem eſt immmutabilitas, ibi. Præterea quæri ſolet vtrũ Deus &c. Prima pars habet duas. In prima quærit, vtrum Deus potuerit aliquid melius facere, quam facit. In ſecunda, vtrum res quas fecit poſſit facere meliori modo, vel alio modo, & hoc ibi. Poſt hæc conſiderãdum eſt, &c. vbi agit quantum ad modum. Similiter ſecunda pars vbi, quærit de diuinę potentię immutabilitate, quęrẽs vtrum Deꝰ poſſit quicquid potuit, habet duas. In prima quærit, vtrum Deus ſemper poſſit omne quod olim potuit, & opponit quod non poſſit. In ſecunda vero ſoluendo contrarium aſſerit ibi. Ad quod dicimus &c.

Non valet huius ſimilitudinis inductio, quia filiũ genuit de ſua ſubſtantia.

Dub. 1 Videtur reſponſio iſta non eſſe ſufficiens. Nam inuidia poteſt attẽdi reſpectu diuerſi in ſubſtãtia, & natura, ſicut Angelus inuidit homini: ergo propter hoc non excluditur inuidia a Deo reſpectu creaturæ.

Reſpon. Reſpon. Dicendum, ꝙ ad inuidiam iſta duo concurrũt, poſſibilitas ſ. ad ęqualitatem, & exigentia rei factę; non enim inuidet aliquis alicui niſi quia parificat ei aliquis, vel excedit, vel quia timet ne parificetur. Item. Artifex non dicit inuidus niſi quando non facit rem ſecundum ꝙ exigit, & ipſe põt: & ꝑꝑ hoc, quia ex parte rerum non erat exigentia, & quia in nullo poterant parificari: ideo qualeſcunque faceret, non cõuincitur in Deo eſſe inuidia, etiã ſi nullas res faceret: ſed in filio Dei erat potentia ad æqualitatem, & vlterius exigentia, propter hoc quod erat de ſubſtãtia patris. Hinc eſt quod nõ eſt ſimile, vt dicit Magiſter, & eſt reſponſio eius bona: ponit. n. añs ꝓ cõſequẽte, non quia velit dicere quod inuidia ſit ſolum, vel poſſit eſſe reſpectu ſimilis in natura: ſed propter rationẽ prędictam exigentię ſcilicet, & æqualitatis quæ erant in gñeratione filij, quia erat de ſubſtantia patris.

Talem potuit Deus hominem feciſſe, qui nec peccare poſſet, nec vellet: & ſi talem feciſſet, q̃s dubitat eum meliorem fuiſſe?

Videtur dici contrarium ei, quod dicitur Eccle. xxxj Potuit tranſgredi, & non eſt tranſgreſſus. hoc dicit in laudem ſancti viri. Et Aug. ipſe dicit, ſuper Gen. ad literam, quod meliores iudicauit Deus hoĩes, ſi ei liberaliter deſeruirent. Et iterum in lib. de ciui. Dei dicit, quod melior eſt ſubſtantia quæ peccare põt, quam quæ non põt. Dub. 2

Reſp. dicendum, quod melius dr̃ dupliciter, aut ſimpliciter, aut in ordine ad finẽ. Reſpon. Si ſimpliciter loquamur, melior eſt homo confirmatus in gratia, quam potens labi. Si in ordinatione ad finem, quę quidem conſiſtit in perueniendo, ſic meliꝰ fuit facere hoĩem in libertate peccandi: ſed tñ primum melius eſt ſimpliciter, hoc autẽ eſt melius ſecundum quid. Et ideo verbum Aug. (ſimpliciter loquẽdo) habet veritatem. Quod autem dicitur de viro iuſto, laus accidentalis eſt, ſiue quãtum ad gloriam accidentalem. Conſtat enim Chriſtum non potuiſſe peccare, & tñ erat glorioſiſſimus. Similiter intelligẽdum eſt verbũ illud Aug. ſuper Gen. Sed quod dicitur, qđ melior eſt natura quæ põt peccare, quã quę non poteſt. Dicẽdum, quod non poſſe peccare eſt duplici de cauſa, aut

quia caret voluntate, aut vertibilitate voluntatis, & primo modo intelligit Ang. non ſecundo.

Poteſt Deus & alia &c.

Dub. 3 Innuit Magiſter quod hominẽ po-
4 tuit deus meliorem facere quam fecit. Cõtra. Videtur iſtud non habere veritatem in omnibus, & ſpecialiter in Chriſto, quẽ videtur nullo modo poſſe facere meliorem per illud quod dr̃ Phil. ij. Dedit illi nomen quod eſt ſuper omne nomen. Item. Ioh. iij. Datus eſt ei ſpiritus non ad mẽſuram: ergo quia nullo modo potuit Deus dare Chriſto plus de ſpiritu: ergo non potuit enim facere meliorem. Reſpon. Reſpõ. Dicendum, quod Magiſter loquitur de vniuerſo, & eius partib⁹, & quoniam Chriſtus nec eſt de vniuerſo, nec eſt eius pars: ideo non habet locum in ipſo. Verumetiam adhuc in Chriſto habet dubitationem: ſi enim quicqd habet humanitas Chriſti finitum eſt: ergo cum Deus poſſit ſupra omne finitum, potuit maius. Et iterũ. Chriſtus
5 factus fuit paſſibilis & mortalis, & potuit fieri immortalis. Et propter hoc dicendum, qđ tripliciter eſt loqui de Chriſto, aut quantum ad vnionẽ, aut quantum ad gratiam ſingularis perſonę aut quantum ad proprietates naturæ. Si quantum ad vnionem, nec Deus põt plus dare, nec creatura recipere, quia vnionis gratia ex parte alterius extremi eſt dignitatis infinitę, ſcilicet quod homo ſit De⁹, quamuis ex parte humanitatis quicquid eſt ibi ſit finitum, & ita non ponitur limitatio ex parte Dei, nec ex parte creaturę capacitas infinita niſi per vnionem, videlicet, quia vnitur homo bono infinito, ita quod homo eſt Deus q̃ eſt bonitatis infinitæ. Si autem loquamur quantum ad gratiam ſingularis perſonę, ſic concedendum quod De⁹ potuit plus dare: ſed rationalis creatura non potuit amplius recipere: non qa capacitas animę ad gratiam per collationem gratiæ minuatur, qa nec minuitur, nec augetur: ſed cõſummatur, & completur: & ideo non eſt poſſibilis ad amplius. Si aũt loquamur quantum ad proprietates naturæ, ſic Deus plus potuit de bonitate dare, & rõnalis creatura recipere quantum ad ea ſcilicet quæ ſunt corporis, quia nunc plura habet q̃ q̃n fact⁹ eſt: ſed non potuerunt fini & ſaluti nřę effici cõgruẽtiores, nunquam enim ſalus nr̃a potuiſſet per ſubſtantiam incorruptibilem, & immortalem, ita reparari, ſicut per mortem, & paſſionem eius reparata eſt: patet ergo quomodo melior potuit eſſe Chriſt⁹, & quomodo nõ. Itẽ. Dub. 4
Obiicitur de beata virgine. Videtur 6
enim quod non potuerit fieri melior, quia Anſel. de conceptu virginali dicit, decebat quod illius hoĩs cõceptio fieret de matre puriſſima, qua puritate maior nequit ſub Deo intelligi: ergo videtur quod non potuit fieri melior, & tñ ipſa fuit pars vniuerſi. Itẽ. Super omnes choros Angelorũ exaltata eſt in gloria: ergo facta eſt in ſumma gratia. Reſp. dicendum, ꝙ eſt loqui de beata virgine quantum ad tres Reſpon.
conditiones. ſ. quantum ad gratiã cõceptionis, quantum ad gratiam iuſtificationis, quantum ad naturam corporis. Si quantum ad cõceptionem prolis: ſic ea fuit mater Dei quo nihil nobilius cogitari poteſt, & mater nobiliſſimi filij, ſic tantam habuit bonitatis dignitatem, quod nulla mulier amplius capere potuit. Si enim oẽs creaturę quantũcunque aſcenderent in gradibus nobilitatis eſſent pñtes, omnes deberent reuerentiam matri Dei. Si autem loquamur quãtum ad gratiam iuſtificationis: tantã habuit quã tam pura creatura humana ſiue rationalis, quę facta eſt ſic recipere potuit. Si quantum ad corpus: naturalia optima habuit ſm̃ quod fini competens fuit: ſimpliciter tñ meliora potuit recipere, & Deus dare. & ita patet quod in nullo creato habet inſtantiam hoc verbum Magři, quod Deus ea quę fecit, potuit facere meliora. Patet quod aliquibus capacitatem gratię compleuit & impleuit: ſed in Chriſto ꝑ oẽm modum: in matre ſm̃ quod capit pura creatura rõnalis: ĩ ſexu fœminino quãtum ad ea quę ſpectant ad corp⁹ e, & in anima humana quantum ad ea quę ſunt gratiæ.

Artic. 1

AD pñtis intelligentiam diſtinctionis, quæritur de modo, ſiue qualitate. diuinæ potentiæ. Et circa hoc quęruntur principaliter duo. Primo quęritur, vtrum mundũ deus potuerit facere meliorem. Secundo quęritur de immutabilitate diuinæ potentiæ, vtrum quod ſemel põt Deus, ſemper poſſit. Circa primum q̃runtur quatuor. Primo quęritur vtrũ Deus potuerit facere mundum meliorem quo ad ſubſtantiam partium integrantium. Secundo vtrum potuerit ipſum facere meliorem quo ad partiũ integrantium ꝓprietates. Tertio quęritur, vtrum potuerit facere mũdum meliorem quantum ad ordinẽ. Quarto, vtrum potuerit facere mũdum antiquiorem.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Deus potuit facere tunc mundũ meliorem quo ad augmentum ſubſtantiæ, non autem quãtum ad ſpecificam gradus nobilitatem.

Funda- menta.

QVOD Potuerit facere mundum meliorẽ quo ad ſubſtãtiam partium integrantiũ, oſtenditur ſic. Partes integrantes mundum ſunt finitæ bonitatis & intenſiue & extenſiue: ſed oĩ finito põt aliquid maius, & melius cogitari: ſed Deus plus põt facere, quam hõ poſſit intelligere: ergo &c. Si tu dicas quod mundus non potuit amplius capere, hoc non ſoluit, quia Deus facit capacitatem: ergo maiorem potuit capacitatem dare, cum eius potentia ſit infinita. Item. Suprema creatura in vniuerſo eſt finita: ergo diſtat a Deo ĩ infinitum: ſed in diſtantia infinita ẽ ponere gradus infinitos: ergo vltra bonitatẽ creaturarũ eſt intelligere creaturas gradus bonitatis habentes, & ex his potuit integrari mundus: ergo &c. Item. Conſtat quod Deus potuit facere mundũ ex partibus maioribus mole, vt cœlum amplius, & terram latiorem: ergo ſi potuit facere mai⁹ mole, eadẽ rõne & mai⁹ virtute: & ſi hoc, ergo ſimpliciter melius. Item. Materia ſecundum ſe totam capax eſt formę nobiliſſimæ, vt patet: ſi ergo Deus dare potuit toti quod natura materię potuit capere: ergo potuit dare toti materiæ, & omnibus partibus perfectionem formæ nobiliſſimæ, vt puta rationalis naturæ: ergo potuit facere mundum, qui conſtaret ex ſolis ſubſtantijs rõnalibus: & ſi hoc, tunc mũdus haberet omnes partes ſecundum ſubſtantiam meliores: ergo &c. Contra. Aug. in libr. de lib. arb. Quicq̃d in vera ratione meli⁹ tibi occurrerit, ſcias feciſſe Deum bonorum omniũ conditorem: non eſſe autem quod vera ratione cogitas, nõ poteſt. Neque enim tu potes aliquid melius in creatura cogitare, quod creaturę artificem fugerit: ergo non poteſt aliqua creatura a nobis cogitari, quæ non ſit de conſtitutione mundi. Item. Aug. ix. confeſ. Duo feciſti dñe, vnũ prope te, aliud ꝓpe nihil ſ. angelicã creaturã, & materiã primã: ſed nõ põt maior ambitus cogitari quam a propinquitate Dei ad nihil: ergo non potuit fieri mundus qui natus eſt amplecti plures naturas rerum: ergo non potuit mundus fieri melior quantum ad capacitatem. Sed cõſtat capacitatem illam non eſſe vacuam quantum ad aliquem gradum, alioquin nec mundus perfect⁹ eſſet, nec vniuerſum perfectũ dici poſſet: ergo nec iſte plus capere, nec alius capacior potuit fieri. Item. Materia prima eſt creata in omnimoda poſſibilitate & in perfecta obediẽtia reſpectu creatoris: ergo ſi capacitas ipſius materię attenditur ſecundũ ſuam poſſibilitatem, & obedientiam quam habuit ad Deum, & in ſumma poſſibilitate, & in ſumma obedientia eſt creata: ergo mundus quantum ad capacitatẽ nõ potuit fieri melior: ſi ergo dedit Deus vnicuique quãtum capax erat: ergo nullo modo potuit fieri melior. Item. Quantũcunque creatura fiat bona, neceſſe eſt eſſe finita: ergo neceſſe eſt aliquando ponere ſtatum, ita quod creatura nullo modo poſſit fieri melior, in nullo derogãdo diuinę potentię: ſed qua rõne ſtatur in aliqua ſpecie creaturæ, ſtatur in ſuprema

Ad opp. Lib.3.c.7

Digitized by Google

prema ſpecie creaturę ſpiritualis, nul
la ergo creatura vel ſpecies poteſt il-
la fieri nobilior, & ſi optimum in gñe
re eſt melius optimo in alio, & ſimpli
citer hoc illo melius: ergo ſi optimum
in vniuerſo eſt optimum omnis crea-
turę quę poſſit eſſe creatura, & ſimpli
citer mundus iſte eſt ita bonus, quod
eo non fieri poteſt melior.

7 RESP.] Dicendum quod exceſſus
bonitatis ſubſtãtialis in rebus poteſt
attendi dupliciter. Aut quantum ad
eſſentiarum nobilitatem & gradus, &
dicitur quod ſpecies hois melior eſt,
& nobilior ſpecie aſini. Aut q̃tum ad
eſſe prout concernit additionem, ſiue
augmentum, ſic dr̃ quod marca auri
melior eſt vncia, nõ quia nobiliorem
habet formam, vel eſſentiam, ſed qa
plus habet de auri ſubſtantia, ac per
hoc de bonitate & valore. Quando
ergo quæritur, vtrum Deus potuerit
mundum facere meliorem quantum
ad ſubſtantiã partiũ. Si tu intelligas
de exceſſu quãtum ad primum modũ,
ꝙ mundus conſtaret ex nobilioribus
eſſentijs. D co, quod idẽ mundus qui
eſt nunc, nõ potuit fieri melior, quia
nõ eſſet iſte, ſed alius: ſicut iſte qui fa-
ctus eſt homo, fuiſſet factus aſinꝰ, nõ
eſſet ille qui eſt; quia cum poſſe eiꝰ nõ
eſt arctatũ, nec limitatum, non video
quare non potuiſſet mundum melio-
rem facere hoc genere melioritatis. Si
autem intelligas quantum ad ſm mo
dum: ſic dico, quod nõ ſolum alium,
verum etiam hunc potuit facere me-
liorem ſicut & maiorem, & ſi feciſſet,
non eſſet aliꝰ: ſicut poſſet facere ꝙ iſte
puer eſſet ita magnꝰ vt gigas, & plus
haberet de ſubſtantia & virtute, & tñ
non eſſet alius quam eſt. Concedo er
go rõnes probantes, quod Deus ſim-
pliciter potuit aliũ mundum quantũ
ad ſubſtantiam partium feciſſe melio
rem, & etiam quantum ad magnitudi
nem partium & virtutem, non tamen
quantum ad eſſentiarum nobilitatem
maiorem. Et hoc vult Augu. dicere in
præmiſſa auctoritate de lib. ar. ꝙ nul
la eſſentia nobilior põt cogitari eſſe ĩ
hoc mundo rõnabiliter, quæ non ſit
ibi. Nam ſi cogites meliores eſſe par-
tes, aut ſm totum, aut ſm partem. Si
ſecundum totum: iam nõ iſtum mun
dum cogitas, ſed alium. Si ſecundum
partem: tunc ergo tollis ordinem, &
perfectionem de hoc mundo: vt ſi co
gites quod Deus feciſſet lunam ita lu
cidam vt eſt ſol, vel terrã ſicut cœlũ,
non rationabiliter cogitas, quia peri
mis vniuerſum: nõ enim eſſet omnia,
ſi eſſent æqualia: & hoc eſt quod dicit
Aug. de lib. arb. Non eſt vera ratio:
ſed inuida infirmitas, cum aliq̃d me
lius faciendum fuiſſe cogitauerimus,
iam nihil aliud inferius fieri velle: tã
quam ſi perfecto cœlo nolles terram
factã eſſe, vtique omnino inique cogi
tares: & ſic patet vltimam obiectionẽ
quo ad ſecundam partem eſſe ſophi-
ſticam, pro eo quod non competebat
vniuerſo vt materia ſm ſe totam per-
fecta eſſet forma nobiliſſima.

AD illud ergo quod obiicitur in 8
contrarium per auctoritatem Aug. de
lib. arb. iam patet rñſio, quia intelligi
tur de hoc mundo, & de melioritate
ſm eſſentiã vt patet ex textu. AD il 9
lud quod obiicitur, quod ſumma di-
ſtantia eſt in vniuerſo. Dicendum, ꝙ
(prope Deũ) põt dupliciter intelligi
ſ. quantum ad immediatam receptio
nem & conuerſionem in Deum, aut
quantum ad ſummam imitationem,
& aſſimilationẽ. Primo modo eſt na
tura angelica prope deum ſimpliciter
loquẽdo, ſed ſecundo modo non ni-
ſi in comparatione; quia magis eſt diſ
ſimilis quam ſimilis, & plus deficit q̃
exprimit, imo infinitis gradibus di-
ſtat, & ideo maior ꝓpinquitas eſt no-
bis cogitabilis, & Deo poſſibilis, quã- 10
uis nunc non ſit. AD illud ꝙ obiici
tur quod materia prima eſt creata in
omnimoda poſſibilitate. Dicendum,
quod poſſibilitatem obedientię Deus
in nulla creatura cõplet totaliter, q̃a
hoc eſt ſm omnimodum imperium
creatoris: ſed complet capacitatem &
poſſibilitatẽ vt diſponat per alias di
ſpoſitiones: & ſic Deus complet mate
riam, quia eiꝰ capacitatem debitis di-
ſpoſitionibꝰ limitauit, & illas formas
complectiuas & perfectiua adiunxit,
ita quod nihil dimiſit in cõple um.
Quis tamẽ audeat dicere, quin Deus
nobilius diſponere, & nobiliori-

bus for-

bus formis perficere poſſet, ſm ſuę ſapientiæ, & potentiæ infinitatem. Qñ ergo dr̄, dedit vnicuique beatitudinem quantū erat capax : hoc intelligitur de capacitate nō prout dicit lōginquam poſſibilitatē, & obedientiā reſpectu creatoris, ſed prout cū hoc dicit diſpoſitionē, & exigētiā : & hāc conſtans eſt Deum potuiſſe maiorem
11 facere. Ad illud quod obijcitur, ꝙ in creaturis neceſſe eſt ſtare. Dicēdū, ꝙ ſicut numerus ſemper habet ſtatū in actu, tamen nunquam eſt dare ſtatum aliquem, vltra quē diuina potentia non poſſit ſe extendere, ſic intelligendum eſt in magnitudine molis, & bonitatis : ꝙ quantumcunque ſit in creatura ſtatus, & ſemper, quia finita bene agit Deus hucuſque, ita ꝙ nō agit amplius : ſed quin poſſit amplius, nunquam eſt dare vt credo : & ideo ſi alium mundū meliorē hoc feciſſet : adhuc erit vltra quęrere, quare non fecit meliorem cum poſſit : & ſic procedendo vlterius, & ita talis quęſtio eſt irrationalis : & ſolutio nō poteſt dari niſi hęc, qa voluit, & rōnem ipſe nouit. Attamen ſi nō feciſſet, nemo poteſt arguere : quia hoc totū quod fecit fuit gratia : nec erat aliqua exigentia, ratione cuius poſſit poni in eo fuiſſe inuidia.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO,

Partes integrales mundi quæ à deo pendēt immediate quo ad proprietates abſolute, meliores fieri potuerunt : quo vero ad finem, nequaquam.

Fundamenta. VTRVM mundus pōt fieri melior quantū ad partium integrantium ꝓprietates. Et ꝙ ſic vr̄ Eſa. xxx. Erit lux lunæ ſicut lux ſolis, & lux ſolis ſicut lux ſeptē dierū. hoc erit : ergo pōt eſſe : ergo Deus pōt condere : & ita de alijs corporibus, & ſi hoc, eſſent vtiq; res meliores : ergo &c. Itē. Augu. ſuper
Cap. 7. Gen. ad literam, & Magiſter adducit hanc auctoritatem. Potuit (inquit) Deus talem facere hominem, qui nec peccare vellet, nec poſſet : & ſi talem feciſſet, quis dubitat eū meliorē fuiſſe? ergo &c. Item. Melior eſt ꝓprietas incorruptibilitatis, & quietis, ꝙ̄ corruptionis, & motus : ſed oīa quę fecit Deus, aut fecit corruptibilia, aut aliquo modo mobilia : ergo oīa potuit facere meliora. Item. Si non potuerunt creaturę fieri meliores, hoc fuit, aut quia Deus non potuit dare plus : aut quia creaturæ nō potuerūt plus capere. Si quia Deus nō potuit amplius dare, ergo diuina potētia eſt limitata. Si quia creaturę nō potuerunt amplius capere. Contra. Videmus tota die creaturam meliorari, & deteriorari ſalua ſubſtantia, & capacitate · ergo &c. Cōtra. Optimi eſt optima adducere, ſicut dicit Dionyſius : ſed optimo non poteſt eſſe melius · ergo ſi Deus cum ſit optimus, adduxit res optime : patet ergo &c. Item. Plato addit rōnē, porro quia optim⁹ eſt, ab optimo vero omnis inuidia relegata erat : & ideo dedit vnicuiq; creaturę tm̄ de bonitate, q̄tum potuit capere. Si tu dicas, ꝙ Platonis verbum non valet, quia inuidia non eſt reſpectu inferioris. Contra. Augu. ſuper Gen. ad literam. Si bona facere nō poſſet, nulla eſſet potentia. Si poſſet, ſed nollet : magna eſſet inuidia : ergo pari rōne, ſi poſſet facere meliora, & nollet : eſſet inuidus. Item. Ratione vr̄ : qa oē agens ex tota ſua ſubſtātia facit rem optimo modo quo pōt fieri, ſi potentiā eius nihil oīno impedit : ſed Deus eſt agens ex tota ſua potentia in omni ſua actione : & potētia eius nullā habet indigentiā, neq; reſiſtentiam : ergo quicquid facit, ita bonum facit, ꝙ nullo modo pteſt fieri melius. Item. Hæc eſt vera p ſe : bonum eſt diffuſiuum ſui : ergo magis bonū, magis diffuſiuū & maxime bonum, maxime diffuſiuū, ſed Deus eſt agens maximę bonitatis : ergo maxime ſe diffundit. ergo vr̄ qđ vnumquodq; optimū facit, & q̄tum ad ſubſtantiam, & quantū ad proprietates. 12
RESP. Dicēdum, ꝙ cū quęritur de melioritate partium vniuerſi, poteſt quæri q̄tū ad duplex genus partium

Ad opp. (margin)
In Thim. (margin)
vbi ſupra. (margin)

tium. Aut q̃tum ad partes manẽtes, ſicut natura intellectualis,rõnalis,cęleſtis,& elementaris: aut quantũ ad partes tranſeũtes. Sic ſine diſtinctione cõcedo ꝙ poſſunt, vt in pluribus q̃tum ad proprietates fieri meliores: quia nõ ſunt ſubſtantia vniuerſi, nec ſunt a ſolo Deo,ſed a Deo ſimul operante cum agente particulari,q̃d impeditur,& deficit. Si autem intelligamus de partibus quæ ſunt de cõſtitutione,& integritate mundi a Deo, & immediate: cum ergo quæritur vtrũ potuerunt fieri meliores q̃tum ad proprietates,diſtinguẽdũ eſt: quia aut loqueris de ipſis abſolute, aut de ipſis in relatione ad finem. Si de ipſis abſolute: patet ꝙ meliores cõditiones potuerunt habere. Si de ipſis in relatione adinuicem, vel ad finem,optimas habuerunt proprietates: quod patet, quia ſicut dicit Aug. Meliores iudicauit Deus homines ſi ei liberaliter deſeruirent. Similiter melius fuit ꝙ oẽs homines eſſent ex vno,& ita ꝙ haberent corpus animale,& ſm exigẽtiã eius neceſſe fuit alias creaturas corporales diſponi in motu,& corruptibilitate. Ex his patent rationes inductæ ad primam partem: procedũt enim de proprietatibus rerum ſecundum ſe conſideratarum.

D.Thom. 1. part. q. 25. ar. 6. & 2. contra gent. cap. 26. & 27.

13 AD illud quod obiicitur in contrarium de Dionyſio. Dicedũ ꝙ illud intelligitur ſm ordinẽ,ſicut iam patebit. Ad illud q̃d objicitur de Pla-
14 tone. Dicendum ꝙ non habet veritatem niſi intelligat ſaluo ordine vniuerſi: & hoc q̃tum ad bonitatẽ eſſentialem cõſiderata diſpoſitione in materia: nec ratio ſua eſt neceſſaria,ſed ſolum perſuaſio in ſimili: ſicut in homine qui poteſt alij benefacere,& nõ facit: ꝙ ex hoc iudicatur inuidia, & frequenter dimittit propter inuidiã: & qui caret inuidia econuerſo facit: & ſic intelligitur verbum Aug. Ad illud quod objicitur, ꝙ agens ex to-
15 ta potentia produxit optime. Dicendum,ꝙ agens ex potẽtia tota, quoddam agit ſm impetum, quoddã ſm artem, & ſapientiam. Et quod ſm impetum agit, facit quanto melius poteſt. Quod agit ſm artẽ, & ſapientiam, agit quantum vult, & quantũ congruit, ſaluo ordine, quia ſapientis eſt ordinare. Ideo quædam facit bona, quædam meliora,quædã optima: & ſic patet ꝙ illud nõ ſequitur.
Ad illud quod obiicitur, ꝙ bonum 16
ſummum ſumme ſe diffundit. Dicẽdum,ꝙ hoc verum eſt de diffuſione naturali, ſed de voluntario, ſiue a propoſito non eſt verũ. Primo modo eſt diffuſio in productione perſonarum. ſecundo modo in productione creaturarum.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Deus non potuit partes primas vniuerſi melius ordinare, neque ſecundum ſuam ſapientiã, neque ſecundum finem.

Fundamenta.

VTRVM Deus potuerit mundum facere meliorem,quantum ad ordinem partium. Et ꝙ non primo videtur auctoritate Geñ. j. Vidit Deus cuncta quæ fecerat,& erant valde bona. glo. Augu. Singula quęque bona in ſe:ſed in vniuerſo optima:ſed optimo nihil eſt melius. ergo &c. Item. Aug. dicit,quod quamuis alius mod⁹ noſtrę liberationis eſſet Deo poſſibilis, nullus tamen fuit noſtræ leuandæ miſeriæ cõgruentior: ſed ſicut Deus fuit ſapientiſſimus redemptor,ita & ſapientiſſimus conditor:ergo ſi ordinatiſſime redemit,ita quod nullus mod⁹ melior,vel congruentior eſſe potuit:ergo ſimiliter ſe habuit in faciendo res: & ſic patet &c. Item. Si conſideremus ordinem elementorum in mundo, cõſtat ea optime eſſe ordinata: vnde non poteſt cogitari,quod illa quatuor corpora ordinentur melius,ſiue ſm qualitates,ſiue ſm formas nobiles,ſiue ſecũdũ proportiones numerales,ſicut ligantur viij. & xxiiij. qui ſunt duo primi numeri ſolidi quadrati,ligantꝰ per duos intermedios ſ. xij. & xviij. ergo &c. Item. Sapientis eſt ordinare:ergo ſumme ſapientis ſumme, ſiue optime ordinare:ergo Deus res ita bene ordinauit

13. de tri. cap. 10.

Ariſto. 1 meth. c. 2

mauit, quod nullo modo potuit ordi-
Ad opp. nare melius. Sed contra. Ordo ille eſt
bonitatis finitæ: ergo ſi ſapientia Dei
eſt infinita, & infinitum excedit finitũ
ergo Deus ſciuit melius ordinare: ſed
quicquid ſciuit potuit: ergo &c. Item.
Melior eſt, & nobilior ordo ĩ quo nul-
la cadit inordinatio, quam in quo ca
dit: ſed in vniuerſo cadunt multę in-
ordinationes, & deformitates: ergo
alius ordo potuit fieri melior. Item.
Quod propinquius eſt fini, melius
eſt ordinatũ: ergo ſi omnia ſunt opti-
me ordinata, omnia ſunt æqualiter cõ
iũcta fini: ergo omnia participãt bea-
titudinem: quod abſurdum eſt. Item.
Bonitas ordinis pendet ex bonitate
partium, ſicut reſpectiuum ab abſolu-
to: ſed res ſm eſſe abſolutum nõ ſunt
optimę: ergo nec in ordine.
17 RESP. dicendum quod eſt ordo
partium in toto, & eſt ordo partium
in fine. Primus ordo reſpicit ſapiẽtiã,
ſecundus ordo reſpicit bonitatem: &
ſunt iſti duo ordines ita coniuncti, vt
vnus alteri conformetur, & ordo par
tium in vniuerſo, eſt propter ordina-
tionem ad finem. Si autem loquamur
de ordine partiũ in vniuerſo aut hoc
eſt quantum ad partes primas & ſub
ſtantiales: & ſic abſque diſtinctione
optime ſunt ordinatę, ita quod meli⁹
ordinari non potuerunt, quia in eis
conſiſtit ordo ſubſtãtialis, & pulchri-
tudo vniuerſi immutabilis. Vel quan
tum ad partes corruptibiles, & remo
tas, & hoc dupliciter. Aut vt abſolu-
te, & vt nunc, & ſic potuerunt melius
ordinari, & aliquando erunt melius
ordinatę. Aut ſimpliciter & in relatio
ne ad finẽ, & ſic ſunt res optime ordi-
natę in vniuerſo, ſm quod conuenit
ordini in finem. Similiter optime or-
dinatę ſunt res in finem ſaluo ordine
vniuerſi, quia vniuerſum eſt tãquam
pulcherrimum carmẽ, quod decurrit
ſecundum optimas cõſonantias, alijs
partibus ſuccedentibus alijs quouſq;
res perfecto ordinentur in finem. Vn-
de ſicut in productione rerum mani-
feſtatur potentia: ſed in comparatiõe,
ſiue in ordine non entis ad ens, oñdit
ſumma potentia ex nihilo, ſi ordo re
rum in vniuerſo in ſe oſtendit ſapien
tiam, & ordo ad finem bonitatem: ſed
in comparatione vnius ad alterũ, oſtẽ
ditur ſumma ſapientia, & ſumma bo-
nitas, quia nihil poteſt hũc ordinem
deordinare, ſicut melius infra patebit.
Concedendę ergo ſunt rõnes proban
tes, ꝙ res ſunt optime ordinatæ, quia
reſpiciunt vtrunque ordinem. AD il- 18
lud quod obiicitur, ꝙ ſapiẽtia eſt in
finita. Dicendum, ꝙ quamuis ſapien
tia eſt infinita, tñ res non ſunt capa-
ces niſi ordinis finiti: & ipſa ſapiẽtia
ſumma, ſummum dat ordinem quem
habere poſſunt. AD illud quod obii 19
citur, quod in vniuerſum cadit inor-
dinatio. Dicendum quod ſi conſide-
remus hos ordines ſ. ad finem in vni
uerſo, ita ſe adinuicem complectũtur
ꝙ non põt ibi eſſe inordinatio. Ad il- 20
lud ꝙ obijcitur de propinquitate. Di
cẽdum, ꝙ hoc eſt verũ ſm propriam
ordinationem: ſed ſm decurſum vni-
uerſi neceſſe eſt quod res ſit primo lõ
ge a fine, & poſt appropinquet. AD il- 21
lud quod obiicit̃, ꝙ ordinis bonitas
pendet ex partibus. Dicendum, quod
ſicut aliqua contingentia in ſe habẽt
eſſe abſolutum contingens, ſcilicet or
dinem neceſſarium, ſic & in propoſi-
to intelligendum, quod quamuis ali-
quid non ſit optimum, in ſe tamẽ opti
me ordinatur. Et exemplum huius pa
tet in partibus corporis, & in re arti
ficiali in qua eſt cõſonãtia, & harmo
nia, ſicut in cithara. Quamuis enim
nobilior ſit ſitus oculi quam pedis, ta
men ſi conſideremus vtrunque ſecun
dum ſuum officium, tam oculus quã
pes optime ſituati ſunt in toto, ita qđ
nec oculus melius pede, nec econuer
ſo, & ita dicit Auguſt. ſuper Iohan-
nem, Quod ſicut Angelus optime in
cælo, ita vermiculus optime in imo,
ſicut in terra. Et ſimiliter apparet in
cithara: pñt enim omnes cordæ ita ꝓ-
portionari, ꝙ ſi aliqua tendatur, vt de
tur ei melior ſonus, nunquam rema-
nebit conſonantia. Similiter dictio-
nes pñt ordinari ad faciẽdũ verſum,
ita quod ex illis dictionibus impoſſi-
bile eſt fieri verſum melius ordinatũ,
ſic in propoſito intelligendum.

QVAE

Digitized by Google

QVAESTIO IIII.

CONCLVSIO.

Deus potuit mundum antiquiorem creare, non tamen ſic facere quin haberet principium.

Funda-menta.

VTRVM potuerit facere mundum antiquiorẽ. Et quod ſic vĩ ij. Petri, vl. Mille annni apud Deum ſicut vna dies. Et in pſalm. Mille anni añ oculos tuos tãquam dies heſterna quæ præterut, pari rõne centum millia annorum: ergo ſi Deus potuit facere mundum añ diem heſternam, potuit per centũ millia annorum ante: & ſi hoc, eſſet antiquior: ergo &c. Item. Diuina potentia, & operatio nõ dependet nec a materia, nec a tempore: ergo qua ratione poteſt in vno inſtanti, põt in alio: ſed qua ratione in poſteriori, eadem rõne in priori: & ſi hoc, mundus potuit fieri antiquior: ergo &c. Item. Diuina eſſentia, & potentia fuit ante tpis principium, aut ergo fuit potens producere ante, aut non. Si non: ergo erat impotens. Si ſic: ergo potuit facere mundum, antequã faceret. Item. Ego quæro, vtrum potuerit facere poſt. Si ſic: ſed non eſt maior rõ de poſt, quam de ante: ergo pari rõne potuit facere añ. Aut ſi non potuit poſt, nec ante, & ita neceſſe fuit ꝙ tũc: ergo vĩ ꝙ compulſus, & non voluntarius mundum fecit tunc.

Ad opp. Sed contra. Ante principiũ temporis nihil erat niſi æternitas: ergo ſi potuit mundũ facere ante principium temporis, potuit facere & in æternitate: ſed quod habet eſſe in æternitate, caret principio, & nihil tale poteſt eſſe creatum ex nihilo: ergo &c. Item. Si potuit facere ante, ponatur. ſimiliter ego quæro, vtrum ante: & ſic in infinitum: ſed infinitum a parte ante eſt æternum: ergo ſi potuit in infinitum ante facere, potuit etiam ab æterno: ſi ergo non potuit facere mundum æternũ, quia non eſſet factus, ergo nec antiquiorem. Item. Neceſſe eſt mũdum habere finitam durationem a parte ante: ſed in omni finito neceſſe eſt alicubi ſtare, vltra quod non poteſt fieri progreſſus: ſed oĩa ratione ſtatur in aliquo inſtanti finito, ſtatur in illo in quo conditus eſt mundus: ergo &c. Item. Principio totius antiquitatis non poteſt aliquid fieri, vel cogitari antiquius: ſed tempus, vel æuum quod incepit cum mundo, eſt totius antiquitatis principium: ergo etiã nõ potuit aliquid eſſe antiquius.

Ariſto. 3 Phy. 5

RESP. Quod cũ quæritur, vtrũ 22
Deus potuerit facere mundum antiquiorem: poteſt intelligi dupliciter. Aut quod ipſum creauerit ab æterno, cum produxerit ex tempore: & tunc eſſet antiquior. Aut ita, quod mundus duraſſet tempore longiori, tamen finito. Primum credo impoſſibile ſimpliciter: quoniam implicat in ſe contradictionem. Ex hoc enim quod ponitur fieri, ponitur habere principium: ex hoc autem ꝙ ponitur æternus, ponĩ non habere principium: vnde idem eſt quærere, vtrũ Deus potuerit ante mundum facere quòd mundus habendo principium non haberet principium: hoc includit contradictionis vtranque partẽ. Similiter quantum ad ſm ſenſum videtur aliquibus impoſſibile, quia implicat in ſe oppoſitionem: quoniam anterioritas ſiue antiquitas incipit ſimul cum tempore. Nam in æternitate non eſt ante, & poſt: & tempus incipit de neceſſitate ſimul cum mũdo, ſicut ſitus incipit cum loco, & locus cum orbe primo. Vnde ſicut ſi quæreretur, vtrũ primus orbis potuerit fieri altior, nulla eſſet in mũdo quæſtio, imo implicat contradictionem, ſcilicet extra omnem locũ eſſe locũ: & venit ex falſa imaginatione, quia imaginatur totum mundum eſſe in locali ſpatio: ſicut imaginatur terrã circundari aqua: ſimiliter intelligendum eſt in propoſito, quòd eſt implicatio contradictionis, & venit ex falſa imaginatione: quia imaginamur ante principiũ mũdi fuiſſe durationẽ temporis, in qua mundus potuiſſet ante fieri. Vnde ſi q̃rãt: vtrũ

totus

totus mundus potuiſſet extra totum
múdũ, vel ſupra, vel infra fieri. ſtul-
ta eſt queſtio, & implicãs oppoſita, &
veniens ex mala imaginatione. Per
hunc modum reſpondent, ſi quærat
vtrũ mundus potuerit fieri ante, vel
antiquior, vnde dicunt quod ſi ali-
quid præceſſiſſet ante menſuras tem-
poraliter, potuiſſet vtique ante fieri:
ſimiliter ſi locus eſſet extra, potuiſſet
altior fieri. Ratio autem iſtius male
imaginationis eſt. Cum enim imagi
namur ęternitatem in infinitũ ante
tempus fuiſſe, intelligimus eam quaſi
duratione extenſam, in qua ſunt di-
uerſa nunc, in quorum quolibet po
tuiſſet fieri tempus. Sed hoc omnino
nihil eſt: quia æternitas eſt ſimpliciſ
ſimũ, in quo nulla oĩno cadit diuer-
ſitas. Concedendũ ergo (ſicut pro-
bant rõnes inductæ ad hoc) ꝙ ſicut
non potuit mundum facere in loco,
quia non eſt in loco, ſic nec ante, q̃a
23 nulla eſt antiquitas niſi in eo. Ad il-
lud quod obiicitur, ꝙ apud Deũ nõ
eſt vis aliqua in aliquãto tempore, &
ꝙ potentia eius non depẽdet &c. Di-
cunt ad omnia vnica rñſione, ꝙ quã
uis diuina virtus ad nihil arctetur,
tamen principiatũ non poteſt facere
ſine principio, & tẽporale nõ ſine tẽ
pore, & primũ temporale non poteſt
facere, niſi in principio temporis, &
principiũ temporis non niſi in prin
cipio temporis. Oppoſitum.n. nõ di
cit potentiam, ſed magis cõtradictio-
nem, & repugnantiam: nec tñ arcta-
tur ad ſic faciendum, quia poſſet om
nino nõ facere. Vnde ſicut ſtulta eſt
quæſtio ſi quæratur, vtrũ potuit fa-
cere principium temporis ante prin-
cipium temporis, ſimiliter & prædi-
cta. Sed qm̃ durum videtur dicere,
ꝙ Deus non potuit facere mundũ an
tiquiorem, & quin alium mundũ fa-
cere potuerit, ſed tantõ iſtum: pro-
pterea dicũt alij, ꝙ ſicut deus potuit
facere mundum ampliorẽ, ita potuit
facere antiquiorem ſine omni diſtin-
ctione. Et tñ iſtud nõ eſt oĩno ſimi-
le: quia deus poſſet facere cœlum am
plius & magis diſtare a terra, ſalua
vtriuſque natura. ſed ſi deus intelli-
gatur feciſſe, ꝙ illud nunc magis diſtet
a principio temporis, intelligitur il
lud (nunc) eſſe aliud, quia etiã ſi in-
telligatur mũdus factus ante, adhuc
nõ eſſet antiquior reſpectu iſtiꝰ nũc:
quia tantum diſtaret quantũ diſtat a
principio: & ita nõ eſſet antiquior,
& ideo non eſt ſimpliciter neganda,
nec ſimpliciter cõcedenda, ſicut nec
iſta, Deus potuit facere mundũ altio
rem. Si enim intelligas de hoc abſo-
lute, falſum eſt, ſicut dicit prima opi
nio, & non intelligibile, & impli-
catio contradictionis. Si autẽ intel-
ligas per concomitantiam alteriꝰ lo
ci.ſ. quia deus potuit facere aliũ mun
dum amplectentem iſtum, in quo ſi-
tum poſſet habere magis altũ, & mi-
nus, ſimiliter iudicãdum de antiqui
tate. Et ideo ſi quæratur, vtrũ deus 24
potuerit ante facere mundũ: diſtin-
guendum ſicut & hic, Vtrũ deus po
tuerit facere mundum in alio loco,
vel alibi: quia aduerbialis determina
tio poteſt cadere ſub ampliatione ver
bi, vel extra. Si ſub ampliatione ver
bi: tunc eſt vera, & eſt ſenſus, ꝙ deꝰ
potuit aliũ locũ facere, & in illo mũ-
dum iſtum totum ponere. potuit n.
facere centum tales mũdos, & adhuc
vnum complectentẽ omnes, & vnũ
in loco altiori quam alium: ſic & in
tempore intelligendũ eſt, ꝙ deus po-
tuit facere tempus ante hoc, & in il-
lo facere mundum. Alio modo po-
teſt cadere aduerbialis determinatio
extra ampliationem de ly (poteſt) &
eſt ſenſus: ꝙ deus poteſt facere mun
dum iſtum in alio loco, qui eſt extra
mundum: & hic eſt implicatio falſi,
quia non eſt locus niſi intra mundũ,
& ſimiliter de tempore intelligendũ.
Ad illud quod obijcitur, ꝙ ante nõ
erat niſi æternitas. Dicendum, ꝙ ve
rum eſt: ſed tamen deus poterat face
re ꝙ ante eſſet tempꝰ. Ad illud quod
obiicitur de infinito a parte ante. Di 25
cendum, ꝙ infinitum a parte ante, po
teſt eſſe a propoſito aut ſm actũ, aut
ſm potẽtiã. Primo modo dicit æter
nitatem, ſecũdo modo minime, quia
æternitas dicit infinitum actu. Ad il 26
lud quod obijcitur, ꝙ neceſſe eſt po-
nere ſtatum. Dicendum, ꝙ verũ eſt,
ſed ſtatus poſſunt eſſe infiniti, & licet
in po-

Digitized by Google

in potentia non ſit ponere ſtatum, tū quia actus non conſequitur totā potentiam, ſed in aliquo ſtatu eſt, ideo in ſtatu finito. Si quæritur, quare magis in hoc quā in alio, ratio ſumma, & potiſſima eſt voluntas facientis. Ad illud quod obijcitur, ꝙ antiquitas cœpit cum mundo. Dicēdū, ꝙ verū eſt: ſed deus potuit facere ꝙ ante inciperet: ideo non valet ratio illa. Rationes ad oppoſitū ſunt concedendę, procedunt enim ſecundum primam viam.

Quæſtio vnica.

QVAESTIO VNICA.

CONCLVSIO

Deus poteſt ſemper facere quod poſſibile eſt fieri, & ex accidēti quod ſemel potuit, non ſemper potuit propter mutationem in rebus.

Art. 2 A. i opp.

Conſequenter quantum ad ſecundum articulū quæritur de immutabilitate diuinæ potentię: verū videlicet qđ ſemel
3. Phy. 32
deus poteſt, ſemper poſſit. Et ꝙ ſic, videtur, quia omnis potētia quæ eſt idem cum eſſentia, habet idem poſſe quod eſſe: & omne illud cuius poſſe eſt idē quod eſſe, ſi habet eſſe immutabile, & æternū, habet & poſſe: ſed quod deus ſemel eſt, ſemper eſt, quia eius eſſe eſt immutabile: ergo & qđ ſemel poteſt, ſemper poteſt. Itē. Omnis potentia quę eſt infinita, & nō poteſt non eſſe infinita, ſemper eſt reſpectu æqualiū: quia ſi reſpectu paucorum eſſet, aliquando deſineret eſſe infinita, & deſineret eſſe oipotēs: ſed diuina potētia ſemp eſt infinita, & omnipotens, ergo nihil poſſibiliū accreſcit ei, nec decreſcit, ergo quod
8. Phy. 9
ſemel poteſt, ſemper poteſt. Itē. Omnis potentia quæ eſt omnino efficiēs, & nullo modo depēdens a poſſibili, omne quod poteſt ſemper poteſt, ſi in ſeipſa maneat non mutata: ſed diuina potentia eſt ſemper huiuſmodi, & non mutatur in ſe: ergo &c. Item. Quicquid deus potuit, adhuc poteſt, ſi nihil de eo factum eſt qđ nō ſubſit eius virtuti: ſed nihil poteſt fieri ab ipſo quod non ſubiaceat diuinæ virtuti: ergo propter illud factum non impeditur qn adhuc poſſit: ergo poteſt quicquid potuit. Sed contra. Si deus poteſt ſemper qcquid potuit ſemel: ſed potuit Chriſtum reſuſcitare a mortuis, & mundum creare, ergo & modo pōt, quod ſtultum eſt dicere. Itē ſic. Quicquid ſemel poteſt, ſemper potuit: ſed modo poteſt mūdum creaſſe: ergo ab æterno potuit creaſſe. Item. Si quicquid poteſt ſemel, & ſemper; ſed ante mundū potuit facere, quod mundus nō fuiſſet: ergo & modo poteſt facere quod mūdus non fuiſſet. Item. Cum dicitur, deus poteſt hoc, ſiue poteſt hoc facere, hoc aliquo demonſtrato, aut connotatur aliquid, aut nihil. Si nihil: ergo ęque vere poteſt dici quod deus poteſt malum, vt bonū. Si autem aliquid connotatur: hoc nō eſt niſi poſſibilitas ad fieri: ſed quod factū eſt, idem ipſum nō habet poſſibilitatem ad fieri: ergo deus non poteſt facere quod factum eſt, & prius potuit: ergo non poteſt quicquid potuit.

Funda. menta.

RESP. Ad hoc eſt duplex modus rñdendi ſicut ad ſophiſma de ſcientia. Cōceſſo enim quod diuina potentia ſm veritatē omnino ſit immutabilis, ſm poſitionem tamen nominalium cōcedunt hanc, poteſt quicquid potuit: & reſpondent illationi; ſed potuit Chriſtum ſuſcitare, ergo & modo poteſt, reſpondent, quod nō debet inferri ſub illo tēpore, ſed ſub alio, ergo poteſt Chriſtum reſuſcitaſſe. Et hoc enunciabile adiunctū verbis diuerſorum temporū non eſt idē: ideo dicūt quod propoſitio eſt vera; & ſi aliter inferatur, aſſignant peccatum in proceſſu ſecundum fallaciā figurę dictionis, vel ſecūdum accidēs. Tamen (ſicut ſupra probatum fuit) hæc poſitio non habet veritatē, quāuis illa poſitio videtur fuiſſe probabilis: & Magiſter fuit huius poſitionis, quia per hoc ſoluit. Et iterum, nō ſoluit in propoſito. Primum, quia ſi diceretur deus poſſe quicquid potuit, 28

quia

quia poteſt feciſſe quod potuit facere: pari ratione qui nunc eſt cæcus poteſt quicquid potuit: & truncatus, quia poteſt feciſſe quod potuit facere: & poteſt nunc vidiſſe, quod potuit videre. Præterea dantem oppoſitũ huius ſolutionis adhuc contingit ſoluere hoc modo formata ratione. Poteſt quicquid potuit: ſed potuit non feciſſe mundum antequam faceret: ergo & modo poteſt non feciſſe: loco eius quod eſt non feciſſe, nõ eſt aliud dare æquiualens: ergo illa reſponſio non ſoluit, maxime cum ipſe Magiſter dicat in litera, quòd deus non poteſt facere omne quod potuit aliquãdo facere, nec vult facere, vel eſſe, vel fieri, quod aliquando voluit facere, eſſe, vel fieri. Ideo dicendum ſicut dictum fuit de ſcientia, quòd diuina ſcientia in ſe omnino immutabilis, deſinit ſcire aliquod enunciabile ratione connotati: quia ſcibile deſinit eſſe verum, & ipſa ſcientia ſiue ſcire, connotat vno modo in cognito veritatem. Similiter intelligendum, ꝙ diuina potentia connotat in reſpectu cuius dicitur, poſſibilitatem, & talem inquam poſſibilitatem quæ reſpicit potentiam agentem ſub ratione potentiæ, non impotentiæ. Quoniam ergo ita eſt, quòd multa poſſibilia fiunt impoſſibilia per accidens, & multa poſſibilia fiunt entia, & iam ſunt impoſſibilia ad fieri, facere enim quod non ens non ſit, nihil eſt facere, ſimiliter facere quod factum eſt, nihil eſt facere, & ita impoſſibile eſt fieri: hinc eſt, quòd quia deus non poteſt niſi poſſibile, quod poſſe eſt poſſibile: quia nulla mutatione facta in potentia, ſed æqualiter deo exiſtente potente fit aliquid deo impoſſibile propter mutationem a parte rei, & hæc concedenda eſt, quòd diuina potentia eſt immutabilis: & hæc neganda eſt, quicquid deus ſemel poteſt, ſemper poteſt.

Ad illud 29
ergo quod obiicitur, quòd diuinum poſſe eſt eſſe, & infinitum, & independens: totum illud concludit, quòd ipſa non mutetur: ſed nihil ſequitur de cõnotato. Verum eſt tamen, quòd poſſe dei reſpectu connotati ſemper eſt infinitum, quia ſi auferatur finitũ ab infinito nihilominus remanet infinitum: & ideo quamuis deſinat aliquid poſſe facere, ſemper tamen infinita poteſt.

AD illud quod obiicitur vltimo: 30
quia alia patent ex hoc, quòd diuina potẽtia dominatur omnibus quæ ſunt. Dicendum, quòd omnia ei ſubſunt, & tamen non ſequitur quòd poſſit facere quod factum eſt: poteſt tamen illud deſtruere: ſed facere nõ poteſt, quia faciendo, aut facit aliquid, aut nihil. Si aliquid: ergo aliquid plus eſt nunc, quàm prius: ergo non facit quod factum eſt. Si nihil: ergo faciendo nihil facit. Similiter de eo, quod fuit, facere quòd non fuerit, aut facit hoc quieſcendo, aut operando, aut deſtruendo. Quieſcendo non: ſi enim deus nihil faciat, cum hoc eſt præteritum, ſemper eſt præteritum. Si vero faciat operando, cum nihil ex hoc fiat, hoc enim non fuiſſe præteritum non eſt aliquid: ergo faciendo nihil facit. Si vero deſtruendo (cum præteritum, ſiue quod fuit non ſit) nihil facit deſtruendo: & deſtruendo nihil deſtruit. Concedendum eſt ergo, quòd non poteſt quicquid potuit, quia fuit aliquando poſſibile quod factum eſt impoſſibile, non propter arctationem potẽtiæ: ſed propter hoc quòd neceſſario connotat impotentiam: & ſic patent obiecta.

DE VOLVNTATE DEI, QVAE eſſentia dei eſt vna & æterna, & de ſignis eius.

DISTINCTIO XLV.

De quidditate voluntatis dei.

IAM de voluntate dei aliquid pro ſenſus noſtri imbecillitate dicendum eſt. Sciendum eſt ergo, quia voluntas, ſiue volens, de deo ſm eſſentiam dr̃. Non eſt.n.ei aliud velle, & aliud eſſe, ſed omnino idem. Et ſicut idem eſt ei eſſe bonum qđ eſſe deũ, ita idem eſt ei eſſe volentẽ, quod eſſe deũ. Nã voluntas qua ſemper volens eſt, non affectus vel motus eſt, qui in deũ cadere non valet, ſed diuina vſia qua volens eſt deus, & hmõi.

Quòd licet idem ſit deo velle quod eſſe, non tamen poteſt dici deus eſſe omnia quæ vult.

Obiectio quorũdã.

ET licet idem ſit deo velle quod eſſe, non tamen dicendum eſt deum eſſe omnia quæ vult, quod quidam de dei voluntate non rectè ſentientes, nobis obiiciunt dicentes: Si idem eſt deo velle quod eſſe, ergo cum dicimus deum velle omnia quæ facit, dicimus eũ eſſe oĩa quę facit; alioquin non ibi illo verbo idem ſignificatur, quod ſignificatur hoc verbo eſſe, cum de deo dicitur. Et ſi ita eſt, non ſemper dicitur de deo velle ſecundum eſſentiam. Si vero ſecundum eſſentiã non dicitur aliquando, quomodo ergo dicitur de deo? relatiue enim nunquam dicitur.

Reſpõſio. plenam cõtinens ſolutionem.

Ad quod dicimus, quia licet idem penitus ſit deo velle quod eſſe, non tamen poteſt dici omnia quæ vult, ſicut idem eſt deo eſſe quod ſcire: nec tamen ſicut dicitur ſcire omnia, ita quoque poteſt dici eſſe omnia.

Quis ſit ſenſus horum verborum, deus ſcit, vel deus vult: Item deus ſcit omnia, vel vult aliquid, & quid de deo in his prædicetur.

ET vbicunque deus dicitur ſcire, vel ſciens, vel velle, vel volẽs, hęc de eo ſecundum eſſentiam dicuntur. Cũ enim dicitur deus ſcit, vel deus vult, ſiue deus eſt ſciens, vel volens, eſſentia diuina prædicatur, & deus eſſe enunciatur. Cum autem additur: omnia, vel aliquid, vel aliqua, & dicitur deus ſcit omnia, vel vult aliquid, vel aliqua: eſſentia quidem diuina prædicatur non ſimpliciter & abſolute, ſed ita vt ſcientiæ quæ ipſe eſt, omnia ſubiecta monſtrentur, & voluntati quæ ipſa eadem eſt, aliquid, vel aliqua ſubiecta eſſe dicatur: vt talis fiat ſenſus, deus ſcit omnia, id eſt, deus eſt cuius ſcientiæ quæ ipſius eſſentia eſt, oĩa ſubiecta ſunt. Similiter Deus vult hæc, vel illa, id eſt, deus eſt, cuius voluntati quę ipſe eſt, hæc, ſiue illa ſubiecta ſunt. Volens ergo, ſiue velle dicitur deus ſecundum eſſentiam, cuius voluntas eſſentia eſt ſempiterna, & immutabilis (licet ea varientur, & tranſeant, quæ ei ſubiecta ſunt) quæ non poteſt eſſe iniuſta, vel mala, quia deus eſt.

Quòd

Digitized by Google

Quòd dei voluntas ſummè bona, cauſa eſt omnium quæ naturaliter ſunt, cuius cauſa non eſt quærenda, quia nullam habet, cum ſit æterna.

HAEC itaque ſummè bona voluntas, cauſa eſt omnium quæ naturaliter fiunt, vel facta, ſiue futura ſunt, quæ nulla prçuenta eſt cauſa, quia æterna eſt. Ideoque cauſa ipſius quçrenda non eſt. Qui enim eius cauſam quærit, aliquid maius ea quærit, cũ nihil ea maius ſit. Vnde Aug. in lib. 83. q. Qui quçrit quare voluerit deus mundum facere, cauſam quærit voluntatis dei. Omnis autem cauſa efficiens maior eſt eo quod efficitur. Nihil autem maius eſt voluntatę dei. Non ergo eius cauſa quærenda eſt. Idem in libro contra Manichæos, Si qui dixerint, quid placuit deo facere cœlum & terram? Reſpondendum eſt eis, Qui volũtatem dei noſſe deſiderant, cauſas & voluntatem dei ſcire quærunt, quòd voluntas dei omnium quæ ſunt ipſa ſit cauſa. Si enim habet cauſam voluntas, eſt aliquid quod antecedat voluntatem dei, quod nefas eſt credere. Qui ergo dicit, quare fecit deus cœlum & terram? Reſpondẽdũ eſt illi, quia vult. Voluntas enim dei cauſa eſt cœli, & terræ; & ideo maior eſt voluntas dei, quàm cœlum, & terra. Qui autem dicit, quare voluit facere cœlum, & terram? maius aliquid quçrit quàm eſt voluntas dei: nihil autem maius inueniri poteſt. Compeſcat ſe ergo humana temeritas, & id quod nõ eſt, non quçrat, ne id quod eſt non inueniat. Ecce his auctoritatibus aperte inſinuatur, quòd voluntatis dei cauſa nulla eſt, & ideo quærenda non eſt.

Hic dicit quare eius cauſa quærenda nõ eſt. Queſt. 28 In tom. 4. Lib. 1. c. 2. Tom. 1.

Quòd voluntas dei prima & ſumma cauſa eſt omnium.

VOLVNTAS ergo dei (vt ait Auguſt. in 3. lib. de Trinit.) prima, & ſumma cauſa eſt omnium ſpecierum, atque motionum. Nihil enim fit, quod non de interiori, atque intelligibili aula ſummi imperatoris egrediatur ſecundum ineffabilem iuſtitiam. Vbi enim non operatur quod vult dei omnipotentis ſapientia, quæ pertingit a fine vſque ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuauiter? & non ſolum facit ea quæ perſeuerantia conſuetudinis admirationem non admittunt, ſed etiam ea, quæ propter raritatem, & inſolitum euentum mira videntur: vt ſunt defectus luminarium, & terrę motus, & mõſtruoſi animantium partus, & his ſimilia: quorum nihil fit ſine voluntate dei, ſed pleriſque non apparet. Ideoque placuit vanitati Philoſophorum etiàm cauſis alijs ea attribuere, cum omnino videre non poſſent ſuperiorem cæteris omnibus cauſam, id eſt, voluntatem dei. Itaque non niſi dei voluntas cauſa prima eſt ſanitatis, ægritudinis, præmiorum atque pœnarum, gratiarum, & retributionum. Hæc ergo ſola eſt vnde ortum eſt quicquid eſt, & ipſa non eſt orta, ſed ęterna.

Cap. 4. Idem c. 4. eiuſdẽ, & in principio 2. cap. Sap. 8.

Quibus modis accipitur dei voluntas.

HIC non eſt prætereundum nobis, quòd ſacra ſcriptura de voluntate

Idem li. 2

Quæ vere & proprie dicitur dei voluntas, & ea dicitur beneplacitum.

luntate dei varijs modis loqui conſueuit, & tamen non eſt dei voluntas diuerſa, ſed locutio diuerſa eſt de voluntate, quia nomine voluntatis diuerſa accipit. Nam voluntas dei vere, ac propriè dicitur quę in ipſo eſt, & ipſius eſſentia eſt: & hęc vna eſt, nec multiplicitatem recipit nec mutabilitatem, quæ inexpleta eſſe non poteſt: de qua Propheta ait: Omnia quęcunque voluit dominus fecit. Et Apoſtolus, Voluntati eius quis reſiſtit? Et alibi, Vt probetis quę ſit voluntas dei bona, & beneplacens, & perfecta. Et hæc voluntas recte appellatur beneplacitum dei, ſiue diſpoſitio.

Pſal. 113. Roman. 9 Roma. 12

Quòd ſecundum figuram dicitur voluntas dei præceptio, prohibitio, conſilium, permiſſio, operatio: & ideo pluraliter dicit ſcriptura voluntates.

ALIQVANDO vero ſecundum quandam figuram dicendi voluntas dei vocatur, quod ſecundum proprietatem non eſt voluntas eius, vt pręceptio, prohibitio, conſilium, necnon permiſſio,
Pſal. 110. & operatio. Ideoque pluraliter aliquando ſcriptura voluntates dei pronunciat. Vnde Propheta, Magna opera domini exquiſita in omnes voluntates eius; cum non ſit niſi vna voluntas dei quæ ipſe eſt, pluraliter tamen dicit voluntates; quia voluntas dei varijs modis, ac pro diuerſis accipitur (vt dictum eſt). Ita etiam
Pſal. 88. idem Propheta propter multos effectus miſericordię, & iuſtitiæ
Pſal. 18. pluraliter dicit, Miſericordias domini in ęternum cantabo. Et alibi, Iuſtitiæ domini rectę, lætificantes corda: cum tamen in deo vna ſit miſericordia, vna iuſtitia, & vna eademque ſit miſericordia quæ iuſtitia, ſcilicet diuina vſia.

Quare præceptio, & prohibitio, & conſilium dicuntur dei voluntas.

IDEO autem pręceptio, & prohibitio, atque conſilium cum ſint tria, dicitur tamen vnumquodque eorum dei volũtas, quia iſta ſunt ſigna diuinæ voluntatis: queadmodũ & ſigna irę dñr ira, & dilectionis ſigna dilectio appellatur: & dr̃ iratus Deus, & tñ non eſt ira in eo aliqua, ſed ſigna tantũ quæ foris fiunt, quibus iratus oſtendit, ira ipſius nominantur. Et eſt figura dicendi, ẜm quã non eſt falſum quod dicitur; ſed verũ quod dicitur ſub tropi nubilo obumbratur. Et ẜm hos tropos diuerſæ voluntates dei dicuntur, quia diuerſa ſunt illa quæ per tropum voluntas dei dicuntur.

Vbi voluntas dei pro præcepto, & conſilio accipiatur.

Matth. 6. PRO præcepto dei atque conſilio poteſt accipi volũtas, vt ibi:
Matth. 12 Fiat voluntas tua ſicut in cœlo, & in terra. Et alibi, Qui facit volun
Cap. 33. in Tomo. 3. tatem patris mei, qui in cœlis eſt, ipſe frater meus, & ſoror, & mater eſt. Et contra hanc voluntatem multa fiunt. Vnde Aug. in lib. de ſpiritu & litera, infideles (inquit) contra voluntatem dei faciunt, cum eius euangelio non credunt.

Quod

Quod deus non vult hominibus fieri omnia quæ præcepit, vel non fieri quæ prohibet.

ET ſi illa tria dicuntur Dei uoluntas, ideo quia ſigna ſunt diuinę voluntatis: nõ eſt tamen intelligendum Deum omne illud fieri velle quod cuicunque pręcepit: vel nõn fieri quod prohibuit. Præcepit enim Abrahæ immolare filium, nec tñ voluit, nec ideo pcepit vt id fieret: ſed vt Abrahę probaretur fides. Et in euangelio præcepit ſanato, ne cui diceret: ille autem prædicauit vbique, intelligens Deum non ideo prohibuiſſe quin vellet opus ſuum prædicari: ſed vt daret formam homini laudem humanam declinandi. Gene. 22. Mar. 1.

De permiſſione, & operatione vbi dicantur dei voluntas.

PERMISSIO quoque Dei & operatio voluntas Dei appellantur, qualiter accipit Auguſ. in ench. dicens. Non fit aliquid niſi omnipotens fieri velit: vel ſinendo vt fiat, vel ipſe faciendo. Nec dubitandum eſt deum facere bene, etiã ſinendo fieri quæcunque fiunt male: non. n. hęc niſi iuſto iudicio dei ſinit, & profecto bonum eſt oẽ quod iuſtum eſt. Ecce hic manifeſte habemus dei voluntatem appellari ipſius operationem, vel permiſſionem, cũ dicit non fieri aliquid niſi omnipotens fieri velit, vbi includit & bona, & mala omnia quæ fiunt. Ideoque aperte diſtinguit qño deum velle dixerit, ne eadem ratione intelligeretur velle bona, & mala, ſubdens, vel ſinendo vt fiat, hoc quantum ad mala dicit: vel ipſe faciendo, hoc quantum ad bona. Mala. n. ſinit fieri, ſed nõ facit: bona vero ipſe facit. Ideoq; dixit eum velle, quia & nolens mala ſinit, volens bona operatur; & ob hoc permiſſio, & operatio voluntas dei dicuntur. Cap. 95

Quinque ſupra ſunt propoſita, quæ, dicuntur ſecundum tropum, vt ideo diſtinguat lector vbique pro quo eorum accipiatur voluntas.

QVINQVE ergo ſupra poſita ſunt, quę dicuntur ſecundum tropum dei voluntas, quia ſigna ſunt diuinæ voluntatis, quæ vna eſt, & immutabilis, ſcilicet dei beneplacitum. Ideoque diligenter diſtinguat lector vbi de voluntate dei ſcriptura commemorat, iuxta quem modum accipi oporteat, vtrum pro beneplacito dei, an pro aliquo ſignorum eius. Magna enim eſt adhibenda diſcretio in cognitione diuinæ voluntatis, quia & beneplacitum dei eſt voluntas eius, & ſignum beneplaciti eius dicitur voluntas eius. Sed beneplacitum eius æternum eſt, ſignum vero beneplaciti eius non: & cõſonat rerum effectibus beneplacitum ipſius, & ipſi effectus rerum ab illo non diſcordant. Fit enim omne quod beneplacito vult fieri, & omne quod non vult fieri, nequaquam fit. Non ita autem eſt de ſignis, quia præcepit deus multis, ea quæ non faciunt, & prohibet quæ non cauent, & conſulit quæ non implent. Matth. 19

De quidditate voluntatis dei.

DISTINCTIO XLV.

Iam de voluntate dei aliquid pro ſenſus noſtri imbecillitate, &c.

Expoſitio SVPRA egit Magiſter de ſcientia, & potentia hic iam tertio agit de volũtate. Et habet hæc pars tres ptes. In prima agit de voluntate ſecundum ſuam quidditatem.

Diuiſio In ſecunda ſecundum eius impletionem reſpectu operis, qualiter ſcilicet impleatur, infra diſtin. 46. Hic oritur quæſtio: dictum eſt enim. In tertia determinat qualiter voluntas noſtra diuinę cõformatur, & hoc diſtinct. 48. Sciendum quoque eſt, quòd aliquando mala eſt voluntas. Prima pars habet duas partes. In prima oſtendit, quòd voluntas dei eſt ipſa diuina eſſentia. In ſecunda quòd ipſa eſt omnium cauſa, ibi. Hæc itaque ſumme bona voluntas cauſa eſt. In tertia oſtendit, quòd ipſa voluntas dei eſt multipliciter dicta, ibi. Hic non eſt prætermittendum nobis, &c. Prima pars habet duas. In prima oſtẽdit, ꝙ velle eſt in deo eſſe, & voluntas eſt eſſentia. In ſecunda ſoluit dubitationẽ. ibi. Et licet idem ſit deo velle. Scda pars ſimiliter hẽt duas. In prima oñdit, ꝙ diuina voluntas eſt cauſa prima. In ſecunda oſtẽdit, ꝙ eſt cauſa generaliſſima. ibi. Volũtas ergo dei (vt ait Aug.) Tertia pars, in qua agit de iſtius nõis multiplicitate, & hęc non eſt multiplicitas æquiuocationis, ſed analogiæ, habet tres particulas. In prima ponit modum principalem accipiendi circa hoc nomen, quòd eſt voluntas, quia ſcilicet accipitur pro voluntate beneplaciti. In ſecunda ponit modos non principales: ſed tropologicos, ſecundum quòd accipitur pro ſigno voluntatis: & hoc facit ibi. Aliquando vero ſm quandam dicendi figuram, &c. In tertia breuiter epilogat pdeterminata. ibi. Quinque ergo ſupra poſita ſunt quæ dñr, &c.

Relatiue enim voluntas nunquam dicitur. Dub. 1.

Videtur falſum, quia ſicut creator dicitur ad creaturam, & præſcientia ad præſcitũ, ita velle dicitur ad volitũ: ſed eſt ſupra habitum diſt. 35. ꝙ illa dñr relatiue: ergo & velle. Reſp. Dicendum ꝙ Magiſter accipit hic relatiue, prout relatiuus modus dicẽdi diſtinguit a modo dicendi ſm ſubſtantiam, & hic eſt perſonalis, & ita accipitur hic. Ipſe aũt obiicit de relationę reſpectu creaturæ quæ eſt quãtum ad modum intelligendi, nec diſtinguitur a modo dicendi ſm ſubſtãtiam: vel poteſt dici, ꝙ Magiſter loquitur ſm generalem nominis intellectum, quia velle non eſt tantum reſpectu creati, vt præſcire, & creare: ſed etiam reſpectu dei. Reſpon.

Deus ſcit omnia, &c.

Dub. 2 Vr̃ male dicere, quia ſimiliter diuinæ voluntati ſubiecta ſunt oĩa, quia volũtati eius nullus reſiſtit: ergo deꝰ vult oĩa, qđ non conceditẽ. Item. Ego quæro: cum oĩa ſcibilia ſint ſubiecta diuinæ ſcientiæ, & eſſentiæ, & ſimiliter volita: quare non dicimus ꝙ deus volendo ſe velit alia, ſicut ſciendo ſe, ſcit alia. Quod ſi tu concedis, tunc cætera eſſent æterna. Si tu dicas, quòd non eſt ſimile, quæritur quare non. & vr̃ ꝙ ſit ſimile, quia ſicut diuinæ ſciæ actus non deflectit extra deum, & ſciendo ſe, ſcit oĩa, ita & de voluntate vr̃. Reſp. Dicendũ ꝙ ſubiecta diuinæ ſciæ non dñr, quia ſunt inferiora: ſed ſubiecta dñr reſpectu quorum eſt actus diuinæ cognitionis: & hæc quidem ſunt oĩa cognoſcibilia: & iõ non ſit oĩa ſimiliter ſubiecta volũtati: & hæc non ſunt oĩa volibilia, ideo patet illud. Quod quærit, vtrũ volendo ſe, velit oĩa. Dicendũ, ꝙ velle vno modo dicit cõplacẽtiã. Alio mõ dicit cãm, ꝑut dicit cõplacentiã. Credo ꝙ bene põt dici, ꝙ volẽdo ſe velit oĩa: q̃a oĩa placent ei q̃ ab ipſo, & ad ipſum ſunt, ꝑut tñ dicit ꝑgreſſum eſſe ctus ab ipſo, quãuis actꝰ nõ egrediatẽ: & iõ dicit reſpectũ ad exẽplar. Vnde ſicut nõ ſequitur, poſſendo ſe, poteſt omnia, ſic & in propoſito. Reſpon.

Quare

Digitized by Google

Quare fecit Deus cœlum & terram. Reſpondendum eſt illi, quia voluit.

Dub. 3 4 Videtur mala rñſio, quia tunc vide tur facile omnia determinare: videtur etiam ꝙ voluntas Dei non habeat rationem. Sed cõtra. ſuper illud Eph. 1. Secundum conſilium voluntatis ſuæ, glo. Voluntas Dei eſt ex rõne: ergo eſt
Reſpon. quærere rõnem. Reſp. Dicendum ꝙ volũtas nra cum exercetur a volito, cauſam & rõnem ab eo habet & quãtum ad ſe, & quantum ad volitum, maxime tñ vult aliquid quod eſt propter finem: ſed voluntas Dei cuius act⁹ eſt ipſe, maxime cum vult, quia non excitatur aliqua rõne alia a ſe, tñ cauſam quantum ad ſe habere non põt. Volitum autem aliquando habet aliã cauſam, quam volũtatem, aliquando ſolã voluntatem, vt in mũdi creatione voluntas habet rõnem, ſed nõ cauſam, quia non eſt irrationalis, vnde nõ habet rõnem tãquam diuerſam a ſe, ſed idem re, & ideo voluntas Dei non poteſt eſſe irrationalis: & propter hoc in actibus qui totaliter ſunt ab ipſo ſuffi cit ipſum ſcire, nec oportet vlterius aliam rationem quærere, & ſic patet illud.

Voluntas ergo Dei &c.

Dub. 4 5 Videtur male dicere, quia tũc cum voluntas Dei ſit agẽs per intentionẽ, videtur ꝙ nihil fiat caſu, & fortuna.
Reſpon. Reſp. dicẽdum, quod Deus quamuis ſit cauſa oim, non tamen eſt tota cauſa: ſed ipſe cũ cauſis creatis. Propter hoc notandum, quòd effectus habet comparari ad cauſam ſupremam quę Deus eſt, & ſic nihil euenit caſu, & fortuna. Habet etiam cõparari ad voluntatem, ſiue cauſam creatã quæ eſt natura, vel intelligentia, & ſic cum multa eueniant præter intentionem, multa fiunt caſu, & fortuna.

Nihil enim fit, quod non De interiori, atque intelligibili aula ſummi imperatoris &c.

Dub. 5 Videtur falſum, quia peccata ſiunt & non egrediuntur ab ipſo. Reſpon. 6
Reſpon. dicendum ꝙ Magr̃ non aſſumit hanc auctoritatem ſicut habetur in originali. Nam ibi dr̃, quod non iubeatur, aut permittatur, & ita non habet locũ obiectio. Nihilominus põt dici quod materia reſtringit diſtributiõem ſuã ad res quæ ſunt aliqua natura. Vel dicendum, quod ampliat verbum egrediendi ad facere, & permittere.

Defectus luminarium, & terremotus, & monſtruoſi animalium &c.

Dub. 6 7 Videtur falſum dicere, quia monſtrum dicit deordinatiõem aliquam in natura: ergo non eſt a cauſa ſuprema. Reſp. Aliquibus dicendum videtur, quod monſtrum dicit deordinationem aliquã in natura, & dicit etiã ſubſtantiam aliquam. Subſtantia cauſam habet poſitiuam, quæ Deus eſt, in ordinatio illa non habet cauſam poſitiuã, ſed priuationẽ, & hæc eſt vt plurimum improportio virtutis agentis ad materiã. Aut enim materia ſuperabundat, aut deficit ſm proportionẽ caloris operantis, & virtutis: Et Aug. loquitur de monſtris quantum ad id quod habent ſubſtratum. Tamẽ aliter poſſet dici, quod monſtra etiã ſunt a Deo puniente quando penę, ſunt, & ſic habent rationem ordinis. Quamuis enim Deus non faciat contra ordinem in finem, facit tamen contra ſolitum curſum naturæ frequẽter, vel ad vindictam, vel ad miſericordiam.
Reſpon.

Placuit vanitati Philoſophorum &c.

Dub. 7 8 Videtur quod non bene dicat, quia Philoſophi cauſas alijs attribuerũt vere: ergo in hoc vani non fuerunt, vtpote luna eclipſatur, eo ꝙ terra interponitur. Reſp. dicendum, ꝙ non ideo dicuntur vani, quia alijs tribuerunt: ſed quia ſic alijs tribuerunt, vt ad cauſam præcipuam non referrẽt. Et ideo euanuerunt, quia ad cauſam primam, & præcipuam non venerũt, quę ſola eſt cauſa ſimpliciter prima, & ſimpliciter generaliſſima.
Reſpon.

Nam voluntas Dei &c.

Dub. 8 9 Vr̃ falſum dicere, ꝗa plures ſunt ideę
eo ꝙ plurium ideatorũ: ergo ſimiliter
plures voluntates, quam pluriũ voli
Reſpõſio. torum. Reſp. Dicendum quod non
eſt ſimile, ſicut patet in quæſtione de
ideis, quia voluntas dicit ꝙ plus ſe
tenet ex parte volẽtis & ſm eſſe, & ſe-
cundum rõnem dicendi, & ideo re, &
rõne vna eſt volũtas beneplaciti: ſed
idea ſecundum rõnem dicendi plus
ſe tenet ex parte ideati, quia ſimilitu-
dinem eius dicit: & cognitio ſm rõnẽ
intelligendi, & dicendi motum dicit
in nobis a rebus ad animam ſm rem:
ſed in Deo ſm rõnem intelligẽdi, vo-
luntas autem nõ: ideo hoc duplici ra
tione conceditur de ideis, non de vo-
luntate.

Nec mutabilitatem &c.

Dub. 9 10 Videt̃ falſum, quia Deus nunc vult
aliquid eſſe, quod poſtea nõ vult eſſe:
ergo videtur quod deſinat velle, & ſi
militer incipiat: ergo videtur diuina
Reſpon. voluntas mutari. Reſp. Dicendũm, ꝙ
in huiuſmodi locutionibus eſt ſolum
reſpectu connotati mutatio, ꝙ com-
paratur ad diuinam voluntatem, rõ-
ne cui⁹ ponitur inceptio, & deſitio in
actibus illis qui cõnotant aliquid de
præſenti. Si enim dicatur, Deus vult
hoc eſſe futurũ, ab æterno voluit: ſed
tamẽ cauſa in actu ſiue actualiter cau
ſans non fuit niſi qñ facere voluit .i.
pro illo inſtãti, in quo actus volunta
tis copuletur operi, non autem ipſi ſu
biecto volenti, & ſic patet quomodo
ſit cauſa actualis in tempore nulla fa
cta in ea mutatione, quia cõtinue vo
luit, & ita in actu fuit: ſed cauſans in
actu nõ fuit niſi pro tpe pro quo vo-
luit, ita nulla circa deum voluntas in
cepit: ſed ſolus effectus incepit.

Dicitur iratus Deus, & tamẽ nõ eſt ira in eo aliqua &c.

Dub. 10 11 Videtur male dicere, quia ĩ Deo eſt
vis rationalis, & concupiſcibilis: ergo
pari rõne ponenda eſt in Deo iraſci-
bilis: ergo ſicut vere in eo eſt actus co
gnitiuę, & amoris, ita proprie actus
furoris. Reſp. Dicendum, quod iraſci Reſpõſio.
bilis aliquo modo ſonat imperfectio
nem de rõne ſui noĩs, & ideo dicunt
aliqui ꝙ nullo modo recipitur in deo
niſi tranſumptiue. Contra. Act⁹ hu
iuſmodi vis in nobis ſunt gloriari, &
damnari, & hi ſunt in Deo, quare nõ
ſimiliter & hæc vis? Et eſt propterea
dicendum, ꝙ in Deo vere eſt vis glo-
riandi, & dominandi, quę eſt ipſa di-
uina ſubſtantia, tñ quia ita habet paſ-
ſionem quietã de rõne ſui nominis,
ideo non recipitur in Deo vis iraſci-
bilis, nec ira, niſi tranſumptiue, & ſer
mone tropico. Et notandum, quod
Deus habet ſigna ire, non quæ ſignifi
cent iram in ipſo: ſed quæ ſignificant
iram in nobis, & vere quando in no
bis ſunt.

Præcepit enim Abraę immolare filium, nec tamẽ voluit &c.

Contra. Secundum hoc videtur ꝙ Dub. 11 12
præceptum falſum ſignum fuit. Rñſ.
Dicendum, quod voluntas Dei vole-
bat fidem, & deuotionem Abraæ ma-
nifeſtare in properatione obediendi,
& hoc Deus volebat, & hoc ſignũ im
portabat, & vere: ſed tamen ſecũdum
ęſtimationem Abraæ pl⁹ importabat
& per illud plus quod Abraam intel-
ligebat, domin⁹ fidem eius ꝓbabat:
ita quod nec in ſigno falſitas, nec in
Abraam deceptio fuit: ſed probatio.

AD intelligentiam præſentis di Artic. 1
ſtinctionis tria principaliter
quæruntur. Primo de volunta
te diuina quantum ad quidditatem.
Secundo quantum ad cauſalitatem.
Tertio quantum ad rationem ſignifi-
candi. Quantum ad primum duo
quæruntur. Primo quæritur,
vtrum ſit in deo ponere vo-
luntatem. Secundo, vtrum
ipſum ſit dicere omniuo
lentem ſicut dici-
tur omnipo-
tens.

QVAE.

Digitized by Google

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Voluntas eſt in Deo, quãuis non habeat conditiones ſequentes voluntatem creatam, vt appetitus, fuga, triſtitia, vertibilitas, vel malitia.

Ad opp.

QVOD in deo nõ ſit ponere voluntatem, oſtenditur auctoritate, & ratione. Primo ſic. Aug. in libr. de lib. arb. Voluntas eſt rationalis mot⁹ ſenſui pręſidens, & appetitui: ſed in deo non eſt motus, nec ſenſus nec appetitus: ergo neque voluntas. Item. Aug. in libr. de duabus animabus. Volũtas eſt animi motus ad aliquid perſequendum, vel fugiendum: ſed in Deo non eſt ponere fugam, nec perſecutionem: ergo nec voluntatem. Item. Rõne videtur, quia voluntas eſt potẽtia in nobis maxime vertibilis, vnde alię potentię nõ pñt in malũ: ſed ſola volũtas ẽ a qua eſt peccatũ: ſed in deo nulla eſt oĩno vertibilitas ad malum: ergo &c. Itẽ. Voluntas, eo ipſo ꝙ volũtas, eſt ad oppoſita: eo ꝙ ad oppoſita, eſt cõtingẽs & variabilis, ĩ deo autem nulla cadit contingentia, nec varietas: ergo &c. Probatio primę. Voluntas eo ipſo, q̄d volũtas eſt, eſt poteſtas rationalis: ſed poteſtates rationales ſunt ad oppoſitum, ſicut dicit Philoſoph⁹: ergo &c. Similiter eo ipſo quo eſt voluntas, eſt libera, & ſi hoc, non eſt determinata ad vnum: quia tunc non haberet libertatem, ſicut nec potẽtię naturales, ergo eſt ad oppoſita, eſt igitur variabilis.

Aristot. 9. meth.

Fundamenta.

Sed contra. Eph. 1. dicit Apoſtolus, ſm conſilium voluntatis ſuæ, Et iterũ ibidẽ, ſm ꝓpoſitũ volũtatis ſuæ, & tota ſcriptura eſt plena hoc noĩe, voluntatis vt eſt in deo: ergo &c. Item. Philoſoph. in xi. concludit, ꝙ voluntas eſt actio ipſius dei. Item. Ratione videtur, quia voluntas eſt illud penes ꝙ reſidet inter creata ſumma poteſtas: ergo ſi voluntas de ſe dicit poteſtatem, quia omnib⁹ pręſidet in regno animæ, & nihil põt ſibi imperare: ſed deus eſt potentiſſimus, & omne, quod poſſibile eſt ſibi attribuẽdum eſt: ergo &c. Item. Voluntas eſt in qua conſiſtit voluptas ſumma, ſiue felicitas. Beatus enim eſt qui habet omne quod vult, vnde nihil delectatur niſi habẽs voluntatem, vel aliquid ſimile voluntati: ſed deus eſt feliciſſimus, in quo eſt omnis felicitas, & iocunditas: ergo &c. Item. Voluntas eſt illud penes quod reſidet iuſtitia, & æquitas, iuſticia enim non eſt aliud, q̄ rectitudo voluntatis, vnde nõ habentia voluntatem non ſunt capabilia iuſtitię: ſed deus eſt iuſtiſſimus ſecundũ omnem intellectum: ergo habet volũtatem. Item. Voluntas eſt vis ſecundũ quam attenditur ſumma liberalitas: omnis enim liberalitas venit ex amore. ſed conſtat ꝙ amor eſt act⁹ voluntatis: in Deo autem ponere eſt ſummam liberalitatem: ergo & amorem, & voluntatem.

Arist. 12. Forte tex. 39. ſed verba ſic ſe habẽt voluptas eſt actus eius de voluntate vero: ibi nullũ verbum.

RESP. Dicendum ꝙ in deo eſt ponere voluntatem, ſicut oñdunt quatuor rõnes ꝑdictę & propter quatuor cõditiones ſ. poteſtatis, voluptatis, ęq̄tatis, & liberalitatis, q̄ ſunt circa voluntatem, & magis proprie in deo, & cõpletiori mõ quam in nobis. Voluntas eñ in nobis eſt p differẽtiã a ſubſtãtia, & actu, & per diſtãtiam a fine: in deo aũt p omnimodam indifferentiã horũ ſ. ſubſtãtię, virtutis, act⁹, & finis. Et quia in nobis eſt p differẽtiã a ſubſtãtia, & ab actu: ideo alijs pręſidens, & ſm diuerſos actus variabilis. Propter differentiã. n. a ſubſtantia in qua pñt & aliæ potẽtię radicari, ꝑſidet alijs potentijs, vt ſenſui, & appetitui: pp differentiam ab actu, eſt variabilitas ſm alterationem affectionum: in deo aũt neutrum: iõ nec regit inferiores potentias, nec habet variari ſecundũ affectiões varias. Et quia in nobis eſt p diſtantiã a fine, inde eſt ꝙ eſt indigẽs, & ideo in ea eſt fuga, & appetitus, & cadit in ea triſtitia, & malitia, quia põt a fine obligari, cũ nõ ſit illi cõiuncta, in deo aũt eſt oĩno fini coniuncta: ideo nec fugã, nec appetitum habet, nec triſtitiã, nec malitiã, ſed oĩmodam lętitiã, & iuſtitiã. Et ſic patet rñſio ad prima tria, quia quãuis iſtæ cõditiones appetit⁹, fuga, malitia, ſiue verubi-

13

vertibilitas,cōditiones ſint voluntatis create,tamen omnino a voluntate diuina ſemotæ ſunt.

14 A D illud ꝙ obijcit,quod eſt cōtingens,& variabilis . Dicendum ꝙ eſt contingentia in actu,vel in effectu. Si loquamur de cōtingentia in effectu, nō tm̄ eſt in effectu noſtro: ſed etiam in multis,quę a deo ſunt. Multa enim facit deus,quæ poſſet non facere nullo repugnāte. Si autem loquamur de contingentia in actu,ꝙ voluntas mō vult aliqd,modo deſinit aliqd velle, & incipit velle,modo vult aliqd,modo vult oppoſitum, hoc cadit in voluntate humana,quia inter voluntatem humanā,& actum,eſt differētia: vnde nec ſemp eſt in vno actu,nec in actu vniformi,diuina aūt voluntas ꝓpter idētitatem ſui cum actu,omnino variari non poteſt,nec habet in ſe aliquam contingentiam , & ideo patent omnia quęſita.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Tam & ſi concedamus deum eſſe omniſcium, atque omnipotentem,non tamen omniuolétem admittimus , quia ſcientia abſtrahit a potentia , & voluntas ab vtroque.

Ad opp.

SVppoſito ꝙ in deo ſit ponere voluntatem,Quæritur,vtrū ipſam ſit ponere omniuolentem , & ita dicatur a voluntate omniuolens,ſicut a potentia,& ſcientia omniſciens,& omnipotens. Et ꝙ ſic,vr̄:quia deus non dicitur omnipotēs eo ꝙ poſſit omnia,ſed quia poteſt omne,ꝙ decet eius potentiā, non em̄ poteſt mala. Similiter vult deus oē ꝙ decet voluntatem eius velle: ergo debet dici omniuolēs, ſicut omnipotēs. Item. Sicut ſe habet cognitiua dei ad verum,ita ſe habet affectiua, ſiue voluntas ad bonum:ſed cognitiua , ſiue intellectiua amplectitur omne verū: vnde q diceret deum aliquid verum ignorare,derogaret eius intelligētię: ergo pari rōne,cum intelligentia non ſit latior,nec eſt perfectior,quā volūtas,voluntas erit reſpectu oīs boni:ergo ſicut dicit̄ omniſciens , quia ſcit omne verum,ita omniuolens , qa oē bonum vult. Item. Sicut dicitur deus verum oīs veri,a quo ſ. omne verum habet veritatem, ita ē bonum omnis boni,a quo omne bonum habet bonitatem:ſed deus in cognoſcendo ſuam veritatem(quia eſt rō oīm)omnia cognoſcit:ergo ſimiliter diligēdo ſuam bonitatem,oē bonū diligit:ſed omne, ꝙ diligit vult:ergo vult oē bonum,ſicut & cognoſcit oē verum, & ſic &c. Item. Bona voluntas eſt q̄ ſe extendit ad multa bona:ergo melior ad plura, & optima ad oīa:ergo infinita ad infinita: ergo ſicut potētia,& ſciētia ſe extēdunt ad omnia,& infinita,ita & voluntas:ergo qua rōne dr̄ omnipotēs, & omniſciens , pari rōne debet dici omniuolens. Contra. in pſal. Omnia q̄cunque voluit fecit: ergo nihil vult niſi quæ facit:ſed plura pōt facere,& non pōt niſi volēs : ergo plura poteſt velle:ſed ſi deus plura poſſet ſcire nō eſſet omniſciens; ergo &c. Item. Si aliquid ſciret homo ꝙ non ſciret deus, non eſſet oīſciens deus:cum ergo aliquid velit hō quod deus non velit,vt puta facere furtum·ergo deus non eſt omniuolens. Item. Si poſſe malū eſſet poſſe,deus non eſſet oīpotens quia nō pōt mala: cum ergo velle malū,ſit velle , & deus non velit mala,deus nō eſt omniuolens. Probatio minoris. Malum non eſt malum,niſi quia voluntarium:quia ſm̄ Augu. peccatū adeo eſt voluntariū &c.ergo rō voluntatis ſaluatur in malo,ſimiliter & actus voluntatis in volēdo malum ; ergo &c. Item. Velle malū, aut eſt velle,aut eſt nolle. Si velle,habeo propoſitum . Si nolle·ſed nolle malum eſt bonum:ergo velle malum eſt bonū:ergo ſi deus vult omne bonum,deus vult oē malum,ꝙ eſt falſum. Reſtat ergo, ꝙ velle malum eſt velle, & deus non vult malum:ergo deus nō eſt omniuolēs: ſed illud argumentum eſt ſophiſticū, quia ſimiliter poſſet obiici de potentia. Sed quæritur,vnde eſt hoc quod velle malum, eſt velle:ſed poſſe malū

Fundamenta.

non eſt poſſe, vel potentię, ſed impo-
tentiæ. Iuxta hoc quæritur de cõpa-
ratione potentiæ, ſapientię, & volun
15 tatis ad ſua obiecta ſm ambitum.

RESP. Dicendum, ꝙ cum quæri
tur, vtrum deus ſit omniuolẽs, dupli-
cem intellectum põt facere iſta locu-
tio, ex eo ꝙ hoc ꝙ eſt (omne) poteſt fa
cere diſtributionẽ ſimpliciter, vel vt
nunc. Si diſtributionem ſimpliciter
quantũ ad actum, & habitũ facit, tũc
dr̃ omniuolens, quia vult omne voli-
bile. Si vt nunc, dr̃ omniuolens, quia
vult oẽ volitum, in vtroque ſenſu fal
ſitatẽ habet. Et quia in vtroque ſenſu
veritatẽ habet in potentia, & in ſcien-
tia: iõ ſimpliciter conceditur, ꝙ deus
16 oĩſciens, & oĩpotẽs, & ſimpliciter ne
gatur ꝙ ſit omniuolẽs. Intellect⁹ hu
ius, & rõ patet. Si enim ſimpliciter ac
cipiatur, deus ſcit oẽ ſcibile, & poteſt
omne poſſibile; ſed non vult omne vo
libile, quia diuina volũtas importat
cauſam actualẽ, potentia vero abſtra
hit a rõne actualitatis, & ponit ratio-
nẽ cauſæ: ſcientia vero abſtrahit a rõ-
ne vtriuſque, quia ergo deus non eſt
cauſa actualis oĩm quæ poteſt facere,
vel velle, ſicut non facit omne volibi-
le, ita non vult. Quia potentia vero
abſtrahit a ratione actualitatis: ideo
non dr̃ ſolum reſpectu faciendorum
in actu: ſed etiam reſpectu poſſibiliũ
fieri a deo. Quia vero ſcientia abſtra
hit a rõne vtriuſque, hinc eſt ꝙ ſcien
tia non tm̃ eſt reſpectu faciendorum:
ſed etiã reſpectu poſſibilium, non tm̃
deo, ſed ẽt aliis, vtpote poſſibiliũ ma-
lorũ. Hæc ergo eſt rõ, quia actus ſcien
tiæ, vt ſcire, eſt per modum habitus:
ſimiliter & poſſe ꝑ modum habitus,
vt poſſe: voluntatis, per modum act⁹,
vt velle. Ideo ſciẽtia eſt oĩm ſcibiliũ,
potentia oĩm poſſibiliũ, quæ ſunt po-
tentiæ: ſed non voluntas oĩm volibi-
lium: & ideo non põt Deus plura ſci-
re, vel poſſe, põt tamen plura velle. Si
militer, ſi accipiamus rem vt nunc re
ſpectu rei præuiſę, & reſpectu factę. &
volitæ, ſcientia eſt reſpectu omnis rei
in qua ſaluat̃ rõ ſcientiæ, & potentia
in qua ſaluatur rõ potẽtiæ: ſed volun
tas non eſt reſpectu oĩs rei in qua rõ
voluntatis ſaluat̃. Sciẽtia enim eſt re-
ſpectu omnium futurorum, & pñtiũ
& ꝑteritorum, bonorũ, & malorũ, q̃a
ibi ſaluat̃ rõ ſciẽtiæ, & nobilitatis: q̃a
ſcire malum, ſcire eſt, & ſcire malum,
nobilitatis eſt. Similiter potentia eſt
reſpectu omnium bonorum, in q̃bus
ſolũ ſaluat̃ rõ potentiæ. Nã poſſe ma
lum, non eſt poſſe. Vnde poſſe malũ
non tantum derogat perfectioni po-
tentiæ, ſed etiam ipſi potentiæ, q̃a poſ
ſe deficere non eſt poſſe, & ideo adhuc
dr̃ oĩpotens. Voluntas vero eſt reſpe
ctu bonorũ tantũ, non reſpectu malo
rum: & quamuis in volendo malũ nõ
ſaluetur dignitas voluntatis, ſaluatur
tamen ratio volendi, q̃a velle malum
velle eſt. Et hinc eſt quod deus nõ dr̃
omniuolens, q̃a nõ vult malũ, ſed ta
men oĩpotens dr̃, quãuis non poſſit
malum. Si quæratur quare ratio po 17
tentiæ non ſaluatur reſpectu mali, ſi-
cut & ratio voluntatis. Dicendũ ꝙ
potentia idipſum quod dicit, dicit ꝑ
modum habitus, & poſitionis, de po
tentia actiua loquendo. Vnde quan-
do eſt reſpectu priuationis, iam non
eſt potentia, ſed defectus potentiæ:
ſed voluntas idipſum quod dicit,
dicit per modum cuiuſdam adhæ-
rentiæ & complacentiæ: quia ergo in
malo ſaluatur ratio conſenſus, & cõ
placentiæ, ſicut & reſpectu boni: iõ
velle malum, velle eſt: ſed poſſe ma-
lum, non eſt poſſe.

AD illud quod obiicitur, ꝙ de⁹ 18
vult omne quod decet. Dicendum ꝙ
illa non eſt ratio quare dicatur om-
niuolens: ſed illa quæ pręaſſignata
eſt, ſ. quia poteſt omne, quod poſſe
potentię eſt. Ad illud quod obiicit̃, 19
ꝙ cognitiua amplectitur oẽ verũ, &
affectiua omne bonum. Dicendũ ꝙ
aliter amplectitur hęc, aliter illa. Co
gnitiua enim amplectitur actualiter
cognoſcendo omne quod eſt verum,
& quod poteſt eſſe: ſed affectiua, q̃a
actus eius eſt in ratione actus, ample
ctitur & vult ſolum bonũ quod eſt,
vel erit. Rurſus. Verũ amplectitur
totum actum cognitiuę: quia nihil
ſcitur niſi verum, nã falſum ſcire, nõ
eſt ſcire: ſed bonum non amplectit̃
omnino actum voluntatis, nã velle
oppoſitum boni eſt velle. & hinc eſt

ꝙ deus

ꝙ deus ſciendo omne verum, dr̄ omniſciens, ſed non ſic volendo omne
80 bonum, omniuolẽs. Ad illud quod obiicitur ꝙ deus cognoſcendo ſe qui eſt veritas ipſa, omne verum cognoſcit: ergo &c. Dicendum quod verũ eſt, ſed aliter: quia cognoſcendo ſe verum eſt cauſa exemplaris: & cauſa exemplaris non tantum futurorũ, ſed etiam poſſibilium a deo fieri. Sed diligendo ſe bonum, eſt cauſa actualis vt patebit: & ideo nõ ſequitur ꝙ velit niſi bona quæ erunt, vel fient, & propter hoc nõ poteſt dici omniuolens. Alia tamẽ eſt huius rõ, ſicut pa
81 tet in litera. Ad illud quod obiicitur de voluntate, ꝙ melior eſt quæ ſe extendit ad plura. Dicendum ꝙ voluntas eſt actus rationalis: vnde non dicitur voluntas melior, quia ſimpliciter ad plura, ſed quia ad plura rationabiliter & quandoq; ratio recta dictat creaturas fieri in numero definito, quia numerus infinitus rebus nõ competit: ideo optima volũtas & ꝑfectiſſima in aliquo numero vult res bonas eſſe, ſed tamẽ finito, & ex hoc non ſequitur ꝙ voluntas ſic infinitorum, vel omniũ poſſibilium, nec etiã omnium. Poteſt tamen dici ꝙ illud ſi alicubi habet veritatem, ibi tantum habet vbi voluntas aliquid recipit a volito, ſed volũtas dei nihil recipit: & ideo non eſt melior volẽdo tria bona quam vnum, & mille quã
82 tria, & ideo non valet illa rõ in propoſito. Ex hoc patet illud quod cõſueuit quæri: vtrum voluntas, & potentia, & ſapientia ſint æqualia. Dicẽdum enim ꝙ eſt loqui de his quantũ ad actum, & quantum ad effectũ, & quantum ad obiectum. Si q̃tum ad actum: ſic eſt ibi omnimoda æqualitas, & circũinceſſio, vt patet, qa qcquid ſcit deus & poteſt, vult ſcire & poſſe: & econuerſo. Si quantum ad effectũ: ſic adhuc ſunt æqualia, qa nihil efficit deus niſi per potentiam, ſapientiam, & voluntatem. Sed quantum ad obiectum, ſiue cõnotatũ ſunt inæqualia, ſcientia enim hoc modo eſt in plus, & potentia in minus, & voluntas in minus: nam ſcitũ eſt bonum & malum, poſſibile eſt bonũ tm̃, ſed futurum, & non futurũ, volitum vero eſt bonum, & futurum tantum.

Qvantum ad ſecundum articulum quæritur de voluntate diuina, ſcilicet quãtum ad cauſalitatem. Et circa hoc quęruntur duo. Primo quæritur in generali, vtrum voluntas dei ſit cauſa rerum. Secundo, vtrũ ſit cã prima & immediata. Arti. 2

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Cum ratio cauſandi res, ſit ipſa diuina bonitas, ea propter dicimus voluntatem diuinam eſſe rerum cauſam.

QVOD voluntas dei ſit cauſa rerum oſtẽditur ſic. Hila. in lib. de Synodis. Omnibus creaturis ſubſtantiam volũtas attulit: ſed filio natura dedit. Item. Aug. in lib. cõtra Manichæos. Reſpondendum eſt eis qui voluntatem dei noſſe deſiderant: quod volũtas dei omniũ quæ ſunt, ipſa ſit cauſa. Item. Rõne videtur: quia deus eſt cauſa rerum: ſed omnis rei cuius eſt deus cauſa, eſt per ſcientiã, potentiã, & voluntatẽ: aut ergo eſt cauſa qa potens, aut qa ſciens, aut quia volẽs. Non quia potẽs: quia multa poteſt, quæ nõ facit. Similiter nec qa ſciẽs, ergo quia volens, ideo facit: ſed cauſa eſt ad cuius eſſe ſequitur aliud: ergo &c. Itẽ. Deus eſt cauſa rerũ creatarum: aut ergo per naturam, aut ꝑ voluntatem, aut per caſum, & fortunam. Non per caſum, & fortunã: qa tales ſunt cauſę ſm imperfectã rõnẽ. Non per naturã: quia ſic ſimile ex ſimili producitur: reſtat ergo ꝙ ꝑ voluntatem, ergo &c. Contra. Si volũtas dei eſt cauſa, aut rõne principalis ſignificati, aut rõne cõnotati. Si rõne principalis ſignificati: ergo cum idem ſit ſapientia, potẽtia, voluntas, & eſſentia: eadẽ rõne debẽt dici cauſæ. Si ratione cõnotati: quęro quid ſit illud. non eſt dare niſi effectũ: ſed effectus cõſequitur rõnem cauſæ, nõ ecõuerſo: non ergo rõne cõnotati.

Fundamenta.

2. Phy. 61

Ad opp.

Et

Digitized by Google

Et iterum. Si connotat effectũ, ergo nullo modo poteſt dici deus vult ſe eſſe, cum circa ſe nihil omnino efficiat: quod eſt falſum. Item. Aut volũtas eſt cauſa per proprietatem, aut per appropriationẽ. Si per proprietatẽ: tũc ergo ſapiẽtia, & potentia nõ ſunt cauſę. Si per appropriationẽ, aut ergo quia in voluntate per prius eſt ratio cauſalitatis, aut quia immediatius. Non quia prius: nã potentia, & ſciẽtia antecedunt voluntatem ſm rõnẽ intelligendi. Nec quia immediatius, quia dicit Aug. ꝙ deus per voluntatem mouet: per ſapientiam diſponit: & per potentiã exequitur: ergo immediatiorem cooperationẽ habet ad opus ſcientia, & potẽtia, quã volũtas, ergo &c. Item. Aut eſt cauſa propter virtutẽ agendi, aut pp modum. Non propter virtutem agendi: quia volũtas non dicit virtutẽ, ſed potentia dicit. Si propter modum agendi. Contra. Modus agendi per modũ naturę nobilior eſt: ergo natura magis eſt cauſa. Probatio. Illud agens eſt virtuoſius, quod eſt ſufficientius, & nobiliorem effectum producit: ſed natura ſufficientior eſt in agẽdo, & paucioribus indiget, & nobiliorẽ effectũ producit quam ars, ſiue agens voluntarium: ergo &c. Item. Quod non quantum ad modũ, vř. Quia agens quod dat producto proprietates naturales conſimiles, agit per modum naturæ: ſed deus effectibus ſuis dat vnitatem, veritatẽ, & bonitatẽ: nec poteſt facere ſine his: & iſtę ſunt proprietates naturales diuinæ ſubſtãtiæ, ergo deus agit per modũ naturæ, nõ voluntatis. Item. Omne agens voluntarie eſt agens præconcipiendo: ſed deus non agit præconcipiendo. (ſicut dicit Diony. de di. no.) quia ſicut ſol non præconcipiendo illuminat: ſic deus non præconcipiendo creat, ergo &c.

Ariſto. 9 Meth. 3. 3. Eth. c. 4

23 RESP. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum. Quod quãuis diuina eſſentia ſit vnũ quid ſimpliciſſimum, tamẽ eſt pelagus ſubſtãtiæ infinitus: & ideo omnia quæ in nobis reperiuntur per diuerſitatem, omnia inquam in deo nobilius per omnimodam reperiũtur identitatẽ: nihilominus tñ ſm oimodam perfectionem, & veritatem. Vnde ſicut in nobis ſapientia, & potentia, & voluntas vere eſt ens, & cauſa rerum quæ a nobis ſunt: ſic & in deo ſunt: ſed tñ vnum ſunt, quia intellectus noſter non poteſt infinitatem illius ſubſtantiæ comprehendere, nec per vnũ verbum exprimere: ideo multis modis intelligimus deum, & diuerſis nominibus exprimimus, & ſm ꝙ per illos modos intelligimus plura enunciabilia, ita ꝙ deo aliquid attribuimus ſm vnum modum quod non ſm alium, & vere quidẽ, quia omnia in deo habent veram exiſtentiam. Et ideo cum alio modo intelligamus deũ cum dicimus deum bonum, alio cũ dicim⁹ eũ æternum: concedimus ſe diffundere, quia bonus eſt non quia æternus: hæc enim eſt proprietas bonitatis non durationis. Hinc eſt ꝙ cum intelligimus vere voluntatem eſſe in deo, & proprietas voluntatis ſit producere ea quæ exeunt per modum liberalitatis: ꝙ dicimus deũ inquantum voluntas eſt eſſe cauſa rerum. Ratio autẽ quare voluntati attribuitur cauſalitas, hæc eſt: quia rõ cauſandi eſt bonitas & in rõne effectui, & in ratione finis. Nam bonũ dicitur diffuſiuũ, & bonũ eſt propter quod omnia: effectiuum aũt non fit efficiens in effectu niſi propter finẽ. Illud ergo quod dicit coniunctionem principij effectiui cum fine, eſt ratio cauſandi in effectu: ſed volũtas eſt actus ſm quẽ bonũ reflectitur ſupra bonũ, ſiue bonitatẽ: ergo voluntas vnit effectiuũ cum fine. Et hinc eſt ꝙ voluntas eſt ratio cauſare faciens in effectu: & ideo attribuimus deo rõnem cauſalitatis ſub rõne voluntatis, nõ ſic ſub alijs rationibus. Et hoc colligitur ex verbis Diony. in iiij. de diui. no. vbi dicit, ꝙ bonitatem vt principiũ, & vt continentiam, & vt finem omnia appetunt. Vt principium, a quo ſunt: vt continentiã, per quam ſaluantur: vt finem, in quem tendunt. Vnde diuinus amor eſt quidam actus ætern⁹, ex optimo, per optimum, & in optimum: ex quo colligitur ꝙ dicit coniunctio-

iunctionē principij cum fine: & ideo
cauſam actu qñ vult facere: ita quòd
actualitas in cauſando referat ad vo-
luntatem, non pro inſtanti in quo
habet voluntatem, ſed in quo facere
vult: ſicut ego volo cras audire miſ-
ſam: & voluntas faciet me cras eſſe
in actu reſpectu voliti: ſic ſuo mo-
do eſt in Deo.

24 AD illud quod queritur, vtrum
conueniat voluntati ratio cauſalita-
tis propter cōnotatū, vel propter rē
ſignificatam: Dico ꝙ nec propter rē
ſignificatam tm̄, nec propter cōno-
tatum, ſed propter rem ſic ſignifica-
tam: quia ſignificatur diuina eſſen-
tia vt voluntas, cui modo ſignifican-
di reſpondet veritas. Vnde ſicut qñ
nos dicimus, ꝙ lapis aſſimilat̄ deo
inquantū ens, animal inquantum vi
uens, & homo inquantū intelligens:
reuera eſſentia, intelligentia, & vita
idem ſunt in deo, cū idem ipſum alio
modo datur intelligi, nō propter con
notationem, ſed propter eiuſdē ſub-
ſtantiæ infinitatē, in qua omnes no-
biles proprietates ſunt vnū: nō tamē
poſſunt ſignificari niſi per diuerſa.

25 Ad illud quod obiicitur, vtrū ſit cau
ſa per proprietatem, aut per appro-
priationem. Dico ꝙ ſimpliciter lo-
quendo propriiſſime eſt cauſa. Com
parando vero voluntatem ad ſciētiā,
& potentiā, dicitur cauſa per appro-
priationē: & hoc, quia ipſa voluntas
ſignificat deum, vt cauſam actualē.
Vnde in voluntate primo inuenitur
ratio actualitatis. Potentia enim, &
ſcientia, & ſi haberent rōnem cauſæ
habitualis, non tamen actualis, niſi
per voluntatem. Vnde volūtas facit
de ſcientia diſpoſitionem: ſiue facit
ſcientem eſſe diſponentem, & poten-
tiam exequentem: ideo enim diſpo-
26 nit, quia vult: & ſic patet illud. Ad
illud quod quæritur, quare voluntas
dicitur cauſa, vtrum propter virtu-
tem agendi, aut propter modū agen-
di: dico ꝙ propter vtrūque. Deo.n.
velle eſt poſſe: principalius tñ rōne
modi agendi; productio.n. diuerſi in
forma, & natura ex ſola liberalitate
agentis ſpectat ad agentē per volun-
27 tatem. Qđ obijcitur, ꝙ modus agē-
tis naturalis eſt nobilior; verum eſt
vbi voluntas non eſt omnipotēs, ſed
ſi ars poſſet facere omne quod vellet,
non minus nobilius ageret quam
natura. Poteſt tamen dici, ꝙ mo-
dus producendi naturalis cōpetit ꝑ-
ſonæ reſpectu perſonæ, non autē eſ-
ſentiæ diuinæ reſpectu creaturarum,
quia non poſſunt cōuenire in forma,
Ad illud quod obiicitur; ꝙ deus ꝓ- 28
ducit ſimile ſm proprietates. Dicen
dum, ꝙ natura producit ſimile in ꝓ
prietatibus ſpecialibus, ſi eſt agēs par
ticulare, vel ſi eſt agens vniuerſale,
producit neceſſario non ex ſua libe-
ralitate: deus autem neutro modo.
Ad illud quod obiicitur, ꝙ deus nō 29
eſt agens præconcipiens. Dicendum,
ꝙ hoc verum eſt de præconceptione
quæ præcedit voluntatem, ſed nō eſt
verum de præconceptione reſpectu
operis. Primo modo loquit̄ Diony.
ipſe vero opponit ſecundo modo.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Voluntas eſt cauſa immediata rerum, cū ſit cauſa prima, vniuerſaliſſima, & actualiſſima.

VTRVM voluntas di- Fundamenta.
uina ſit cauſa prima &
immediata. Et ꝙ ſic vr̄
per Aug. in iij. de trin.
Voluntas dei eſt prima
& ſumma cauſa omnium ſpecierum
& motionum. Item. Omnis cauſa cu
ius actus primus & proprius eſt rei
productio, eſt cauſa prima & imme
diata: ſed volūtas diuina eſt hmōi:
ergo &c. Probatio mediæ. Super il-
lud pſalm. Iuſtus dominus in omni-
bus viis ſuis. gl. Deo hoc eſt velle qđ
facere: quia ex eius voluntate res ha
bent eſſe. Item. Ratione vr̄, quia om Ariſt. 1 Poſter.
nis cauſa eſt prima & immediata, qua
non eſt altera prior: ſed diuina vo-
lūtas eſt cauſa qua nō eſt altera prior
cum ſit idem ꝙ deus, ergo voluntas
eſt cauſa prima & immediata. Item,
omnis cauſa eſt prima & immediata,
quæ eſt in totum effectum per actio-
nem ſuam: ſed omne qđ fit eſt a deo,
& nihil poteſt operari ſine ipſo, cum
non

non poſſit ineſſe ſaluari, & Deus toti
cooperatur,&in totum:ergo &c.Itē.
Omnis qui ſe cognoſcit certiſſime,&
nobiliſſime,ſe cognoſcit per cauſam
ꝓximam & immediatam:ſed cogno-
ſcens deum & videns cognoſcit in eo
res certiſſime & nobiliſſime tanquam
in cauſis prioribus,vt dicit Aug.ergo
in deo eſt cauſa proxima & immedia
ta,ſed non niſi voluntas ergo &c.Itē.
Quod deo attribuitur debet attribui
ei in fine totius nobilitatis;ſi ergo rō
cauſalitatis cōuenit ei,nobiliſima cau
ſalitas debet ei attribui: ſed hæc eſt
ratio cauſę primę,& immediatæ:ergo
Ad opp. &c. Contra. Vnius,eſt vna cauſa im-
mediata:ergo ſi deus eſt cauſa oīm im
mediata, nihil habet aliam cauſam q̃
deum:& ſi hoc,ceſſat oīs operatio, &
ita potentia ceſſat,ceſſat & bonitas,&
cętera ſunt ocioſa. Item.Si diuina vo
lūtas eſt oīm cauſa proxima & imme
diata : ſed poſita cauſa ꝓxima & im
mediata ponit̄ effectus· ergo cū diui-
na volūtas fuit ab ęterno,cętera ſunt
ęterna. Item. Omne ꝙ habet cauſam
1. Poſter. proximam,& immediatam,& neceſ-
ſariā,eſt demonſtrabile: ſed ſi diuina
volūtas eſt oīm cauſa prima,& imme
diata,oīa ſunt demonſtrabilia.Item.
2. Phy. Cognita cauſa proxima & immedia-
8 & 8. ta non eſt vltra quærere:ergo ſcito ꝙ
meth. 12 deus velit aliqd, ſtulte laborat qui q
rit cauſam aliā:ſed de omni bono ſic
ſcimus deum cauſam eſſe: ergo nō eſt
vlterior quærenda:pereūt ergo & va
nę ſunt ſcientiæ doctrinales, imo om
nes ſcientię.

RESP. Ad huius intelligentiā
30 eſt notādum: ꝙ cū in creaturis ſit re
perire cauſam vniuerſalem, & parti-
cularem, cauſa vniuerſalis vno mo-
do plus influit in effectum quam par
ticularis, alio modo minus. Quan-
tum enim ad intimitatem,cauſa vni-
uerſalis,quia agens potior eſt. magis
influit,ſed quantum ad actualitatem,
& quātū ad ea quę ſunt propria rei,
minus influit. Et ratio huius eſt, qa
cauſa vniuerſalis creata nō habet om
nimodā actualitatem, nec perfectam
potentiā, & ideo non poteſt puenire
ad formam ſpiritualem niſi per acci-
dēs, vt per formam agentis particu
laris,quæ nō eſt ab ipſa, diuina autē
volūtas eſt cauſa prima & vniuerſaliſ
ſima & actualiſſima: iō poteſt in totū
effectum, & in totam rei ſubſtantiam
etiam ſine amminiculo alteriꝰ cauſę,
nec aliqua cauſa pōt aliquid vel mo-
dicum ſine ipſa:& ideo neceſſe eſt qđ
ipſa ſit cauſa immediara ī oī actione
& re,& cōcedēdę ſunt rōnes ad hoc.

AD obiecta in contrarium,intelli 31
gendum quod cum deus ſit omnium
cauſa immediata,quorundam tamen
eſt tota cauſa,ſicut eorum quæ crean
tur. Quorundam autem eſt cauſa cū
alia cauſa particulari, vt eorum quæ
ſunt a natura particulari:& hęc qui
dem cauſa concurrit nō propter in-
digentiam diuinæ volūtatis, ſed ꝓꝓ
ſummam liberalitatem, quæ tantum
dedit rebus eſſe, ſed & operationem
& diffuſionem, propter ordinem &
connexionem vniuerſi adinuicem.
Nec vna cauſa derogat alteri, ſed to
tus effectus eſt a cauſa creata,& totus
a voluntate infinita increata. Et ſic pa
tet rñſio ad primū obiectum: obijcit
enim de cauſa immediata reſpectu
alterius cauſę creatæ,quia duæ cauſæ
creatę non ſunt immediate in eodem
gñe cauſę. AD illud quod obiicitur 32
quod poſita cauſa immediata &c. Di
cēdum,ꝙ cauſam poni eſt dupliciter,
vel in eſſe,vel in operari. Et poſita cā
in eſſe,nō ponitr in actu niſi ponatur
in operando:& ſic nō fuit ab æterno
producere, ſed in tempore in quo di
ſpoſuit,& voluit ab æterno produce-
re rē. AD illud ꝙ obiicitur,ꝙ omnia 33
ſunt demonſtrabilia. Dicendum, ꝙ
verum eſt ſi cauſa illa ſit propria, &
determinata ad tales effectus. Ad il- 34
lud quod obiicitur quod non debet
quæri alia cauſa. Dicendū, ꝙ ſi ple-
ne cognoſceretur dei voluntas & di-
ſpoſitio in ſe, nullius deſideraret ſci
re aliquā cauſam, ita enim plene co-
gnoſceret in cauſis primordialibus:
attamen quia diuina voluntas nō co
gnoſcitur, nec ipſa excludit in agen
do operationem cauſæ creatæ,nec ex
cludit etiam in cognoſcendo cogni-
tionem rōnis humanę, ideo bonū eſt
& perutile exerceri in conſideratio-
ne cauſarum creatarū,vt aliquo mo-
do ſe-

Digitized by Google

do ſemiplene veniamus in cognitionem illius cauſæ ſupremæ, quæ eſt finis omnis cognitionis.

Artic. 2 CONſequenter q̃tum ad tertium articulũ quæritur de voluntate diuina q̃tum ad rationem ſignificandi, & circa hoc duo principaliter quæruntur. Primo de conuenientia illius diuiſionis diuinę voluntatis in voluntatem beneplaciti, & voluntatem ſigni. Secundo quæritur de numero & ſufficientia ſignorum diuinæ voluntatis.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO:

Ratio, & auctoritas compellunt nos diſtinguere voluntatẽ beneplaciti, a voluntate ſigni.

Ad opp. QVOD prima diuiſio nõ ſit cõueniens, videtur. Quia ſicut voluntas eſt reſpectu rerũ, ita & potentia, & ſciẽtia: ſed ſciẽtia non diſtinguitur per ſcientiã veritatis, & ſciam ſigni, ſimiliter nec potentia: ergo nec voluntas. Si tu dicas, quod illa non habent ſigna. Cõtra. Sicut creaturæ ſunt ſigna voluntatis, ita etiam innuunt ex ſuo ordine ſcientiam, & ex ſua magnitudine monſtrant potentiam: ergo ſi ſignum ducit in aliud patet. Item. Si contingit diuinam voluntatem ſignari, aut per ſigna naturalia, aut per ſigna voluntaria. Non per naturalia: q̃a pręceptio, & prohibitio non ſunt a natura, ſed a voluntate. Non per voluntaria quia ſignum voluntarium eſt quod ſignat ex inſtitutione: ſed præceptio & prohibitio, non ſignant ex inſtitutione voluntatem, ſed ipſum quod præcipitur: ergo &c. Item. Res ſignificata non communicat nomen ſuum ſigno. Vnde quamuis circulus ſit ſignũ vini, nõ tamen eſt vinum: ergo quamuis præceptio, & prohibitio &c. ſint ſigna diuinæ voluntatis, non tamen debẽt dici voluntates, ergo non debet diuidi voluntas in volũtatem ſigni, & voluntatem beneplaciti. Item. Præceptio & prohibitio, & huiuſmodi, aut ſunt ſigna ratione actus, aut ratione obiecti ſiue connotati. Si rõne actus: ſed idẽ eſt actus, ꝙ diuina voluntas & deus, quia cum dico, deus pręcipit, dicit̃ de deo, & ita prædicat diuinã eſſentiam: ergo ſm̃ hoc idem eſſet ſignum ſuiipſius. Aut rõne effectus, & tunc cum præceptio, & prohibitio nullum cõnotent effectum, nec conſilium, nullum omnino erit ſignum, & ita nullo modo videntur ſigna. Sed contra. Scriptura dicit plures eſſe volũtates dei: ſed cõſtat vnã eſſe voluntatem beneplaciti: ergo ſi plures ſunt, oportet ꝙ ſtet ꝓ alia voluntate quam beneplaciti: ſed nulla voluntas dei eſt niſi beneplaciti, vel ſignum illius: ergo &c. Item. Contingit cognoſcere volũtatem dei: ſed non poſſumus cognoſcere eã per ſe: neceſſe eſt ergo, ꝙ cognoſcamus per ſigna: ſed ſic nominamus ſm̃ ꝙ cognoſcimus: ergo non tantum debemus dicere voluntatem beneplaciti eſſe voluntatem: ſed etiã ſignũ eius. Item. Præceptio alicuius recte dicitur voluntas illius: ergo & præceptio dei: ſed non eſt voluntas creãs, quia præceptio eſt etiam ſi nihil fiat: ergo eſt voluntas ſignificans. Funda- menta.

RESP. Ad hoc, quod & rõ, & auctoritas cõpellit nos diſtinguere voluntatem dei in voluntatem ſigni, & voluntatem beneplaciti. Auctoritas quidem: q̃a dicit Apoſtolus. j. The. iiij. Hęc eſt volũtas dei ſanctificatio veſtra: ſed illud non eſt dictũ per eſſentiam, ergo vel per cauſam, vel ꝑ ſignificationem: non autem per cauſum, ergo per ſignificationem. Itẽ. Ratio dictat: quia communi vſu loquendi conſueuimus pręceptum noſtrum voluntatem appellare: propter hoc intelligendum, ꝙ ſicut nõ abſurde intellectus dicitur vis intellectiua & ipſum intellectum, ita voluntas dicitur ipſa vis volendi, & ipſum volitum. Et quia voluntas dei innoteſcit nobis per volitum tanquam per viſibile, & ſignum eſt quod facit in aliud venire dum offert ſe ſenſui: inde eſt, quód voluntatẽ dei diuidimus in voluntatem beneplaciti, & in voluntatem ſigni.

36 AD illud quod obiicitur de ſcientia, & potentia. Dicẽdum, quòd ipſa volũtas ſe habet immediatius ad res, & tamen non ſic determinate in futuris indifferentibus: ideo indiget certis ſignis. Et præterea cum debeamus nos illi conformare, oporteret nos ipſam cognoſcere: ſed diuina ſcientia eſt reſpectu omnium: ſimiliter & potentia: & præterea neutri oportet nos conformare: ideo nõ ſic dicitur ſcientia ſigni, vel potentia, ſicut voluntas dicitur.

37 AD illud quod obiicitur, vtrum ſint ſigna naturalia, vel voluntaria: Dicendum quòd ſignum eſt ens, & eſt ſignum: poteſt ergo dici naturale inquantum ens, vel inquantum ſignum. Signa ergo voluntatis inquantum entia. Voluntaria ſunt: quia a voluntate: ſed naturalia ſunt inquantum ſigna, quia naturaliter ſignificant: ſicut effectus naturaliter ſignificant cauſam.

38 Ex hoc patet ſequens quia res non communicant ſigno dato; communicant tamen ſigno naturali, vt patet, nam vrina dicitur ſana, quia eſt ſignum ſanitatis: eſt enim ſignum quod cauſatur naturaliter: hoc tamen non eſt generaliter verum, nec ſecundum ſermonis proprietatem, ſed ſecundum tropum loquendi, ſicut tangit Magiſter in litera, & ratione transferendi eſt ſimilitudo comparata inter ſignũ quod naturaliter ſignat, & ſignatũ.

39 AD illud quod obiicitur ratione cuius ſunt ſigna. Dicendum quòd ratione actus creati per comparationem ad obiectum: obiectum enim innoteſcere facit voluntatem vt eſt ſub actu præceptionis, & prohibitionis, & huiuſmodi. Vnde hoc quod præcipitur ſignum eſt voluntatis inquantum præcipitur.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Voluntatis diuinæ ſigna ſufficienter enumerãtur in impletionem, prohibitionem, permiſſionem, præceptum, & conſilium.

DE numero, & ſufficientia ſignorũ diuinæ voluntatis: & ponit Magiſter quinque ſigna q̃ continẽtur in hoc verſu. Præcipit, & prohibet, promittit, conſulit, implet. Et videtur quòd debeat ponere pauciora, quoniam ſi gnum, & ſignatum dicuntur correlatiue, & ſi vnum oppoſitorum dicitur multipliciter, & reliquũ. Et ſi vnũ non dr̃ multipliciter, nec reliquũ per artem topicorum: ſed voluntas dei eſt vna, & vno modo ſe habens: ergo vnum debet habere ſignum. Item. Aut ſigna hęc diſtinguuntur ratione modi ſignificandi, aut ratione rei ſignificatę. Si rõne rei ſignificatę: ergo tot debent eſſe ſigna quot res, quia omnis res ſignum eſt diuinæ voluntatis tanquam cauſæ. Si ratione modi ſignificandi: ſed eodem modo ſignant diuinam voluntatem præceptio, & prohibitio: ergo ſunt vnum ſignum. Item. Voluntas dei (ſicut infra patebit) non eſt reſpectu mali, ergo nullum ſignum eius debet accipi per comparationem ad malum: cum ergo permiſſio, & prohibitio ſint reſpectu mali, non ſunt ſigna voluntatis diuinæ. Contra. Quòd ſint plura videtur, quia cuilibet bono, reſpondet malum ex oppoſito; imo vni bono plura mala: ergo tot, vel plura ſigna debent accipi a parte mali ſicut ex parte boni: cum igitur ex parte boni ſint tria: patet &c. Itẽ. Sicut impletioni reſpõdet permiſſio, ita & cohibitio: imo multofortius, & magis ex oppoſito: ergo videtur, q plura ſint ſigna. Item. Sicut præceptioni opponitur prohibitio: ita conſilio diſſuaſio: ergo videtur quòd ſint plura.

Ad opp.

Ariſtot. 2. Topico.

Fundamenta.

40 RESP. Dicendum, quòd numerus ſignorum vno modo conſueuit accipi ſic. Volũtas enim diuina (ꝓprie loquẽdo) eſt præſentium, & futurorum: præteritorum autem alio modo non eſt quã pñtium. Secundũ hoc notandum, quòd ſi eſt reſpectu præſentis, aut illud eſt bonum, & ſic impletio: aut malũ, & ſic permiſſio. Si reſpectu futuri, hoc eſt tripliciter. Aut eſt malum, & ſic prohibitio. Aut bonum neceſſarium, & ſic præceptio. Aut bonum ſupererogationis, & ſic conſilium: bonum autem ſupererogationis nõ habet malum oppoſitũ: ideo nec conſilium habet ſignum oppoſitum. Alio modo poſſunt diſtingui ſic. Voluntas diuina (ſicut infra patebit) aut vult ſimpliciter, aut vult conditionaliter ſiue quantum in ſe: & vtroque modo contingit eam ſignari. Voluntas ergo abſoluta poteſt ad aliquid comparari, aut ꝑ modum complacentiæ, aut per modum diſplacentiæ. Si per modum diſplicentiæ, illud nullo modo fit, & ita hanc non contingit ſignificari, nec ſciri aliquo ſigno exteriori. Si per modum complacentiæ, aut quia placet illud quod fit, & ſic impletio. Aut quia placet aliud ex illo, & ſic permiſſio: & ſic habemus duo ſigna. Poteſt iterum ſignificari diuina voluntas, vt antecedens, ſiue conditionalis, & hoc dupliciter. Aut per modum complacentiæ, ita ꝙ oppoſitum diſplicet, & ſic præceptio. Aut per modum diſplicentiæ, & ſic prohibitio. Aut per modum complacentiæ, ita tamen ꝙ oppoſitum non diſplicet, & ſic conſilium. Per modum vero diſplicentiæ, ita quòd oppoſitum non placet, non eſt poſſibile reperiri: & ſm hoc patet numerus, & ſufficientia, & ſolutio obiectorum.

41 Quod enim obijcitur, quòd voluntas beneplaciti nõ eſt multiplex; Dicendum, quòd hoc verum eſt quãtum ad ſubſtantiã, tamen quantũ ad cõnotata multiplex eſt, vt viſum eſt: voluntas enim abſoluta connotat naturalem ordinationem rei ad euẽtũ,
ſicut omnium ad ſalutem. A D illud 42
quod quæritur, vtrum diſtinguantur
rõne modi ſignificandi, &c. Dicendum, quòd ratione modi ſignificandi. Eſt enim aliquis modus ſignificandi voluntatẽ, vt deteſtantẽ qđ facit ꝓhibitio: alius modꝰ vt approbãtẽ, qđ
facit præceptio. AD illud quod obij- 43
citur, quòd volũtas non eſt reſpectu mali. Dicendum, quòd per modum approbantis non eſt reſpectu mali, ſed ex malo eliciti: per modum vero deteſtantis, eſt reſpectu mali in ſe.
A D illud quod obiicitur, quòd cui- 44
libet bono reſpondet malum ex oppoſito. Dicendum quòd verum eſt: ſed tamen bono ſupererogationis poteſt opponi malum, & non malum: inquantũ ſupererogationis opponitur minus bonum: inquantum autẽ bonum opponitur malum, ſed non aliud: & illud quidem opponitur bono præcepti: & ideo cadit ſub prohi
bitione. A D illud quod obiicitur de 45
cohibitione. Dicendum, quòd illa impedit effectum, & propter hoc priuat rationem ſignificandi, vt viſum
eſt. A D illud quod obiicitur, quòd 46
conſilio opponitur diſſuaſio. Dicendum, quòd ſicut opinio eſt vna contrariorum, quia eſt acceptio vnius partis cum formidine alterius: ſic conſilium, quia non accipit alterã partem determinate, quia comprehendit ſuaſionem, & diſſuaſionem. Nam qui ſuadet conſulit, & qui diſſuadet ſimiliter aliquid conſulit.

ILLI SENTENTIAE QVA DICTVM eſt dei voluntatem non poſſe caſſari, quæ ipſe eſt, quædam videntur obuiare.

DISTINCTIO XLVI.

HIC oritur quæſtio. Dictũ eſt.n.in ſuperioribus, & au- ctoritatibus cõmunitum, ꝙ voluntas dei quæ ipſe eſt, quæ beneplacitum eius vocatur, caſſari non põt, quia illa voluntate fecit quæcunque voluit in cœlo, & in terra: cui teſte Apoſtolo nihil reſiſtit. Quęritur ergo q̃uo accipiẽdum ſit quod Apoſtolus de dño ait. Qui vult oẽs hoĩes ſaluos fieri: Cum enim non oẽs ſalui fiant, ſed plures damnentur: videtur vtique non fieri, quod Deus vult fieri, humana. ſ. voluntate impediente uoluntatem Dei. Dñs quoque in Euagnelio impiam ciuitatem compellans, Quoties (inquit) volui cõgregare filios tuos, ſicut gallina cõgregat pullos ſuos ſub alas, & noluiſti? Ita etiam hęc dicuntur tanquam Dei voluntas ſuperata ſit hoĩum voluntate: & infirmiſſimis nolendo impedientibus non potuerit facere poteẽ tiſſimus qđ volebat. Vbi eſt ergo illa oĩpotẽtia, qua in cœlo eſt, & in terra, ſm prophetam, oĩa quęcunque voluit fecit? & q̃uo voluntati eius ſm Apoſtolum nihil reſiſtit, ſi colligere filios Hieruſalem voluit, & non fecit? Hæc enim prędictis plurimum obuiare videntur.

De impletione volũtatis dei qualiter impleatur
Di. precedẽte para.
Pſal. 113.
Rom. 9
1. Timo. 2
Matth. 23
Ex Augu. ĩ ench. c. 9
Pſal. 113.
Rom. 9

Solutio, quomodo intelligendum ſit illud, Volui congregare, & noluiſti.

SED audiamus ſolutionem: ac primum q̃uo accipiendum ſit illud quod dñs ait, videamus. Non.n.ex eo ſenſu illud dictum eſt, vt ait Aug. in ench. prędictam quæſtionem ſoluens, quaſi dñs voluerit congregare filios Hieruſalem: & non ſit factum quod voluit, quia ipſa noluerit, ſed potius ipſa quidẽ filios ſuos ab ipſo colligi noluit, qua tamen nolente filios eius collegit ipſe oẽs quos voluit: quia in cœlo, & in terra non quædam voluit, & fecit, quędam vero voluit, & non fecit, ſed omnia quæcunque voluit fecit: vt ſit ſenſus, Quoties volui congregare filios tuos & noluiſti? id eſt, quotquot congregaui mea voluntate ſemper efficaci, te nolente feci. Ecce in euidẽti poſitum eſt, ꝙ illa domini verba ſuperioribus non repugnant.

Cap. 97.
Pſal. 113.

Quomodo intelligendum ſit illud. Qui vult oẽs homines ſaluos fieri.

NVNC videre reſtat, q̃uo etiam pręmiſſa verba Apoſtoli p̃dictis non contradicant, qui de deo loquens ait, Vult omnes hoĩes ſaluos fieri. Quorum occaſione verborum multi a veritate deuiauerunt, dicentes deum multa velle fieri quę non fiunt: Sed non eſt intelligendum ea ratione illud eſſe dictum, quaſi deus velit aliquos ſaluari, & non ſaluentur. Quis enim tam impie deſipiat, vt dicat deum malas hominum voluntates quas voluerit, & quando voluerit, & vbi voluerit in bonum non poſſe conuertere? Non eſt vtique

1. Ad Ti. 2
Diſ. præc.
Ex Augu. in enchir. cap. 68.

Pſal. 113. verum quod in Pſal.dr̃,Quęcũque voluit fecit:ſi aliqua voluit, & non fecit:& quod eſt indignius: ideo nõ fecit,quoniã ne fieret quod volebat oĩpotens,voluntas hoĩs impediuit.Ideoq; cum audimus,& in ſacris literis legimus,quod velit oẽs hoĩes ſaluos fieri (quamuis certum ſit nobis non oẽs hoĩes ſaluos fieri) nõ tñ ideo debemus oĩpotentiſſimę dei volũtati aliquid derogare:ſed ita intelligere quod ſcriptum eſt,Vult oẽs hoĩes ſaluos fieri:tãquam ſi diceretur, nullũ hoĩem fieri ſaluum,niſi quem ſaluum fieri ipſe voluerit: non quòd nullus ſit hoĩum niſi quem ſaluum fieri velit: ſed quod nullus fiat ſaluus,niſi quem velit ſaluari:& ideo rogandus eſt,vt velit:quia ne-

Iohan. 1. ceſſe eſt fieri,ſi voluerit. Non eſt enim credendus oĩpotens aliquid voluiſſe fieri, quod factum non ſit.Sic etiam intelligitur illud:Illuminat oẽm hoĩem venientem in hunc mundum : non quia nullus hoĩum eſt qui nõ illumineť:ſed quia niſi ab ipſo nullus illuminať. Poteſt & alio modo illud intelligi,dũ tamen credere non cogamur oĩpotentem aliquid fieri voluiſſe, factumque non eſſe:qui ſine vllis ambiguitatibus,ſiue in cœlo,& in terra,ſicut veritas cantat, omnia quæcunque voluit fecit:profecto facere non voluit quęcunque non fecit.Ex his aperte oſtenditur,quòd deus ea voluntate quæ ipſe eſt, non vult aliquid fieri quod non fiat,neque non fieri quod fiat.

Vtrum mala Dei voluntate fiant,an eo nolente.

Quæ ſup hoc a diuerſis dicuntur. IDEOQVE cum conſtet oĩa bona quæ fiunt, eius fieri volũtate,quę ſi fieri nollet,nullatenus fierent,recte quæri ſolet,Vtrũ & mala omnia quę fiunt,id eſt, peccata dei fiant voluntate:an nolente eo fiant.Super hoc diuerſi varia ſentientes ſibi contradicere

Alij dicũt deũ velle mala eſſe, vel fieri, alij non. inueniuntur. Alij enim dicunt quòd deus vult mala eſſe, vel fieri, non tamen vult mala.Alij vero quòd nec vult mala eſſe, nec fieri. In hoc tamen conueniunt,& hi & illi, ꝙ vtrique fatentur deũ mala non velle. Vtrique vero rationibus,& auctoritatibus innituntur ad muniendam ſuam aſſertionem.

Quare dicunt quidam Deum velle mala eſſe, vel fieri.

Prima rõ illorum,q dicũt deũ velle mala fieri. QVI enim dicunt Deum mala velle eſſe,vel fieri,ſuã his modis muniunt intẽtionẽ:Si enim(inquiunt)mala nõ eſſe vel non fieri vellet,nullo modo eſſent vel fierent:quia ſi vult ea nõ eſſe,vel nõ fieri,& non poteſt id efficere,ſcilicet vt non ſint,vel nõ fiant,uolũtati eius, & potẽtię aliquid reſiſtit,& nõ eſt oĩpotens,quia non poteſt quod vult:ſed impotens eſt,ſicuti & nos ſumus,qui quod uolumus, quandoque nõ valemus.Sed quia oĩpotens eſt,& in nullo impotẽs,

Roman. 9 Scda rõ. certum eſt non poſſe fieri mala,vel eſſe,niſi eo volente . Quomodo

Tertia rõ. enim inuito eo,& nolente poſſet ab aliquo malum fieri , cum ſcri-

Cap. 96. ptum ſit,Voluntati eius quis reſiſtit? Supra etiam dicit Auguſtinus,quia neceſſe eſt fieri ſi voluerit. Sed vult mala fieri,aut non fieri. Si vult non fieri,non fiunt : fiunt autem , vult ergo fieri . Item

bonum

bonum eſt mala eſſe vel fieri: alioquin ſumme bonus non permitteret ea fieri. Vnde Auguſtinus in enchi. Quãuis ea (inquit) quæ mala ſunt, inquantum mala ſunt, non ſunt bona: tamen vt non ſolum bona: ſed etiam ſint & mala, bonum eſt. Nam niſi eſſet hoc bonũm vt eſſent & mala. nullo modo eſſe ſinerentur ab omnipotenti bono: cui proculdubio quàm facile eſt quod vult facere, tam facile eſt quod non vult eſſe, non ſinere. Hęc niſi credamus, periclitatur noſtra confeſſio, qua nos in patrem omnipotentem credere confitemur. Ecce hic aperte habes quòd bonum eſt mala eſſe: omnis autem boni deus auctor eſt, qui vult omne bonum eſſe quod eſt. Cum ergo bonum ſit mala fieri, vel eſſe, ergo & mala vult fieri, vel eſſe. His atque alijs huiuſinodi rationibus, & auctoritatibus vtuntur, qui dicunt deum velle mala eſſe, vel fieri.

Tomo. 3.

Hic ponit rationes illorum, qui dicunt dei voluntate non fieri mala, vel non eſſe.

ILLI vero qui dicunt dei voluntate mala non fieri, vel non eſſe, inductionibus præmiſſis ita reſpondent: dicentes deum, nec velle mala fieri, nec velle non fieri vel nolle fieri: ſed tantum non velle fieri. Si enim vellet ea fieri, vel eſſe, faceret vtique ea fieri, vel eſſe: & ita eſſet auctor malorum, non eſt autem auctor malorum, vt ſanctorum proteſtantur auctoritates, non ergo eius voluntate fiunt mala. Item, ſi nollet mala fieri, vel vellet non fieri, & tamen fierẽt omnipotens non eſſet: cum eius voluntas humanæ voluntatis effectu impendiretur. Ideoque non concedunt deum velle mala fieri, ne malorum auctor intelligatur: nec concedunt eum velle mala nõ fieri, vel nolle fieri, ne impotens eſſe videatur: ſed tantum dicunt eũ non velle mala fieri, vt non auctor: ſed permiſſor malorum monſtretur. Vnde & euangeliſta vbi oſtendit deum auctorem eſſe omnium bonorum dicens, Omnia per ipſum facta ſunt: cõſequenter malorum auctorem eſſe negat, dicens: Et ſine ipſo factum eſt nihil, id eſt peccatum. Non dixit per eum factum eſſe, vel eo nolente, & inuito: ſed tantum ſine eo, id eſt, ſine eius voluntate, quia non eius voluntate fit peccatum. Non ergo deo volente, vel nolente: ſed non volente fiunt mala: quia non ſubeſt dei voluntati, vt malum fiat, uel non fiat: ſed ut fieri ſinat, quia bonum eſt ſinere mala fieri, & utique uolens ſinit non volens mala: ſed uolens ſinere ſinit, ut ipſa fiant, quia nec mala ſunt bona, nec ea fieri uel eſſe bonum eſt.

Quare nõ ſit verum deũ velle mala fieri. Hic quęrĩt an ſit verum, deũ velle non fieri mala, vel nolle fieri.

Quòd verũ ſit deũ non velle mala fieri.

Iohan. 1.

Quòd nõ deo volente: ſed nõ volẽte fiãt mala.

Quomodo intelligendum ſit illud Auguſtini, mala fieri bonum eſt.

QVOD uero Auguſtinus ait. Mala fieri bonum eſt, nec ſinerentur mala ab omnipotenti bono fieri niſi hoc eſſet bonum, ut ea eſſent, ea ratione dictum eſſe aſſerunt quia ex malis quę fiunt, deus bona elicit: nec ipſe permitteret ea fieri niſi de eis boni aliquid faceret. Vnde Auguſtinus in eodem lib. ench. aperte indicans prędi-

Cõfirmat illum ſenſum alia auctoritate eiuſdē. Cap.11.in Tomo 3. circa principium. Cap.72.

ctorum uerborum eſſe talem intelligentiam ait. Deus omnipotēs, cui rerum eſt ſumma poteſtas, cum ſumme bonus ſit, nullo modo ſineret aliquid mali eſſe in operibus ſuis, niſi uſque adeo eſſet omnipotens,& bonus, ut benefaceret etiam de malo. Item in eodem. Melius iudicauit deus de malis bona facere, quam mala nulla permittere. Ex hoc itaque ſenſu dictum eſt ac uerum eſt, bonum eſt mala fieri: quia ex malis quæ fiunt, bonis (qui ſecundum propoſitum uocati ſunt ſancti) accidit bonitas, id eſt, utilitas. Talibus enim (vt ait

Rom. 8.

Apoſtolus) in bonum cooperantur omnia etiam mala, quia eis pſunt, quę alijs facientibus obſunt. Vnde etiam aliquando in ſcriptura legitur malum appellari bonum, ut Hierony. ſuper Marcum.

Cõmentario ad ca. 14. in to. 9

Malum (inquit) Iudæ bonum fuit, ſcilicet nobis: nec ſi bonum eſt illi, vel illi: inde ſequitur quòd ſimpliciter bonum ſit: proprie enim ac ſimpliciter bonum eſt, quod in ſe,& facienti bonum eſt.

Quadripartita boni acceptio.

EST enim aliquid quod in ſe bonum eſt, & cui fit, ſed non eſt bonum facienti, ut cum ſubuenitur pauperi, ſed non propter deum. Et eſt aliquid bonum in ſe, & facienti, ſed non ei cui fit: ut cum ueritas propter deum alicui non obedienti prædicatur. Et eſt aliquid in ſe, & facienti, & ei cui fit bonum: ut cum ueritas prędicatur proter

2.Cor.2.

deum credenti. Vnde Apoſtolus. Bonus odor ſumus deo, alijs odor, uitæ, alijs odor mortis. Eſt autem aliud, quod nec in ſe bonum eſt, & facienti nocet, & damnat, niſi pœniteat, ut malum: ualet tamen

Cap.19. & 11. Tomo.3.

ad aliquid. Vt enim ait Auguſtinus in ench. A ſumme, & æqualiter & immutabiliter trinitate bona creata ſunt omnia, nec ſumme, nec ęqualiter, nec immutabiliter bona: ſed tamen non etiam ungula. Simile uero uniuerſa ualde bona: quia ex oībus conſiſtit uniuerſitatis admirabilis pulchritudo. In qua etiam illud quod malum dicitur bene ordinatum, & loco ſuo poſitum, eminentius commēdat bona, ut magis placeāt, & laudabiliora ſunt, dum cōparātur malis.

Quòd mala vniuerſitati valent, & facientibus ſua propria, vel patientibus aliena proſunt, electis tamen.

HINC patet ꝙ ex malis q̄ fiunt, aliqđ ꝑuenit bonum, dū bona magis placent, & laudabiliora exiſtunt. Ipſis etiā facientibus ex malis q̄ faciunt interdū bona ꝑueniunt, ſi ſm ꝓpoſitū vocati ſunt ſan-

Ad Ro. 8. Cap.9. Tom. 7. Luc.22. Aug.13. Lib.ca.16 Iob.19. 2.Cor.12.

cti. Talibus.u.(ut ait Aug. in lib de correctione, & gr̄a) vſque adeo deus oīa cooperaī in bonū, ut ſi qui horū deuiāt & exhorbitant, etiā hoc ipſum eis faciat ꝑficere in bonū, quia humiliores redeunt, atq; doctiores: vt Petrus. Illa etiā mala quæ ab iniquis fideles pie perferunt (ut ait Aug. in lib. de Tri.) ipſis utique proſunt, uel ad delenda peccata, uel ad exercendā ꝓbandamq; iuſtitiā, uel ad demonſtrādā huius uitę miſeriam: ideoq; & Iob dei manum, & Apoſtolus Satanæ ſtimulū ſenſit, & uterque bene ꝓfecit, quia malū bene portauit.

Ex præ-

Ex prędictis concludit oſtendens eſſe bonum fieri mala multis modis.

SI quis igitur diligenter attendat quæ ſcripta ſunt, facile eſt ei percipere ex malis bona prouenire: & ex ea ratione dictum eſſe, quod bonum eſt mala fieri vel eſſe, non quia malum ſit bonũ, vel quia bonum ſit malum fieri. Non eſt enim bonum malũ fieri ab aliquo, quia non eſt bonum vt aliquis faciat malum. Si enim hoc eſſet bonum, profecto huius Deus auctor eſſet, qui eſt auctor omnis boni. Quod ſi huius Deus auctor eſt, eo ergo auctore homo agit mala, & ita eo authore homo fit deterior. Et ſi eo authore homo fit deterior, tunc eo volente homo fit deterior. Idem eſt enim dicere aliquid fieri Deo authore, quod Deo volente: Deo autem authore homo non fit deterior, ergo non Deo volente, vt Auguſt. in 83. quæſt. aperte aſtruit a minori, dicens ita, Nullo ſapiente hoĩe authore fit homo deterior: tanta.n. eſt iſta culpa quæ in ſapientem hoĩem cadere nequit. Eſt autem Deus omni homine ſapiente præſtantior: multominus ergo Deo authore fit homo deterior. Multo enim eſt prętantior Dei voluntas, quam hominis ſapientia. Illo autem authore cum dicitur, illo volẽte dicitur: ergo eſt vitium voluntatis humanæ quo eſt homo deterior: quod vitium ſi longe abeſt a Dei volũtate (vt ratio docet) a quo ſit quęrendum eſt. Ecce aperte dicit Auguſt. Deo authore vel volente, hominem non fieri deteriorem, ſed vitio voluntatis ſuæ. Non eſt ergo Deo authore quod malum fit ab aliquo: & ita deo volente mala non fiunt. Quæſt. 3 Tomo 4.

Quod in deo non eſt cauſa vt ſit homo deterior.

DEINDE idem Aug. quærens quæ ſit cauſa vt homo ſit deterior, in Deo eam non eſſe aſſerit, in eodem li. dicens, Vt ſit homo deterior, aut in ipſo eſt, aut in alio, aut in nihilo. Si in nihilo, nulla cauſa eſt: ſi in alio, aut in Deo, aut in alio quolibet homine, aut in eo qui neque deus, neque homo ſit: ſed non in deo, bonorum enim deus tantum cauſa eſt, ergo in homine eſt, aut in eo quod neque deus, neque homo, aut in nihilo. Et ex his aperte oſtenditur, quod non eſt bonum vt ſit homo deterior: quia nõ eſt deus eius rei cauſa, qui tantum cauſa bonorum eſt. Et ſi nõ eſt bonum vt homo fiat deterior, non eſt ergo bonum vt ab eo fiat malum, non ergo vult deus vt ab eo fiat malum. Quęſt. 4

Aliter probat quod deo auctore non fiunt mala.

ITEM aliter etiam oſtenditur quod deo authore, id eſt, volente non fiunt mala: quia ipſe non eſt cauſa tendendi ad non eſſe. Tendere enim ad non eſſe, malum eſt. Ipſe autem author mali nõ eſt: tendit vero ad non eſſe qui operatur malum: non ergo deo authore eſt, quod aliquis operatur malum. Non eſt ergo bonum,

Digitized by Google

quod aliquis operatur malum, quia tantum boni deus author eſt. Hoc autem Aug. in eodẽ lib. aperte explicat ita dicens. Qui omnium quę ſunt author eſt, & ad cuius bonitatem id pertinet vt ſit omne quod eſt, boni tantummodo cauſa eſt. Quocirca mali author non eſt, & ideo ipſe ſummum bonum eſt: a quo in nullo deficere bonum eſt, & malum eſt deficere. Non eſt ergo cauſa deficiendi, id eſt, tendendi ad non eſſe, qui (vt ita dicam) eſſendi cauſa eſt, quia omnium quæ ſunt author eſt, quę inquantũ ſunt, bona ſunt, Ecce aperte habes quod deficere a deo, qui ſummum eſt bonũ, malum eſt, mala ergo facere malum eſt: nõ ergo deo authore vel volente mala fiunt.

Obiectio quorundam ſophiſtica, qua probare nituntur ex deo eſſe quod mala fiant.

IAM ſufficienter oſtenſum eſt, quod deo authore non fiunt mala. Quidam tamen ſophiſtice incedẽtes, & ideo deo odibiles, probare conantur ex deo authore eſſe quod mala fiunt, hoc modo. Quod mala fiunt, verum eſt, omne autem verum ꝙ eſt, a veritate eſt quæ deus eſt: a deo ergo eſt quod mala fiunt. Quod autem omne verum a deo ſit, confirmant auctoritate Augu. in libr. 83. quæſt. ita dicentis, Omne verum a veritate verum eſt, eſt au-
Quæſt. 10 tem veritas deus, Deum ergo habet authorem omne verum. Eſt
Ioan. 14 autem verum quod mala fiunt vel ſunt, deo ergo authore eſt quod ſunt vel fiunt mala.

Reſponſio, vbi concedit omne verum eſſe a deo, & ſophiſma aperit.

QVIBVS facile eſt nobis reſpondere, ſed indignum rñſione videtur quod dicunt. Omne nanque verum a deo eſt, vt ait Au-
Tomo 4 explanatione. guſt. cui conſonat Ambr. qui tractans illud verbum apoſtoli, Nemo poteſt dicere. Dominus Ieſus, niſi in ſpiritu ſancto, dicit ꝙ oẽ
1. Cor. 12. verũ a quocunq; dicitur, a ſpiritu ſancto eſt. Cũ itaq; verum ſit ꝙ mala fiunt, hoc verũ quod dicitur illa locutione, ſcilicet mala fiũt,
Per ſimile oſtendit illud eſſe falſum. a deo eſt, ſed non inde ſequitur ꝙ a deo ſit, vt mala fiant. Si enim hoc diceretur, author malorũ deus eſſe intelligeretur, quod ex ſimili manifeſte falſum oſtenditur, Deus prohibet furtum fieri, ſed furtum fieri verum eſt, ergo prohibet verum: non ſequitur.

Partem quæſtionis approbat illorum qui dicunt deum non velle mala fieri.

HAEC igitur & alia huiuſmodi inania relinquẽtes, præmiſſæ quæſtionis parti ſaniori fauentes, quæ ſanctorũ teſtimonis plenius approbatur, dicamus deum non velle mala fieri, nec tamen velle non fieri, neque nolle fieri. Omne ergo quod vult fieri, fit: & omne quod vult non fieri, non fit. Fiunt autem multa quæ nõ vult fieri, vt omnia mala.

De

De impletione uoluntatis dei qualiter impleatur.

DISTINCTIO XLVI.

Hic oritur queſtio: dictum eſt enim in ſuperioribus.

Expoſi. HAEC eſt ſecūda pars huius totalis tractatus de uoluntate, in qua Magiſter agit de diuinę uolūtatis impletione. Et habet hæc pars duas partes. (Diuiſio.) In prima ſuppoſito ex pcedentibus ꝙ uoluntas beneplaciti ſemper impleatur. Hic remouet dubitationes quæ ex hac ſuppoſitione oriuntur. In ſecunda explicat ueritatem infra.di.proxi. Voluntas quippe dei ſemper efficax eſt. Prima pars habet duas partes. In prima Magr̄ mouet dubitationem per comparationem ad bona. In ſecunda per comparationem ad mala, ibi. Ideoq; cum conſtet omnia bona quæ fiunt. Prima pars habet dua partes. In prima Magr̄ obiicit. In ſecūda ſoluit ibi. Sed audiamus ſolutionem. Similiter ſecunda pars in qua Magiſter inquirit vtrum voluntas dei impleatur reſpectu malorū, habet duas partes. In prima Magr̄ opponit ad partem falſam. In ſecunda opponit ad partē veram, ibi. Si quis ergo diligenter attēdat &c. Prima pars habet duas. In prima adducit rōnes ad defenſionem falſę opinionis. In ſecunda parte ponit ſolutiones quas aſſignant illi qui ſunt contrarię poſitionis, & hoc ibi. Illi vero qui dicunt dei voluntate mala non fieri. Et vtraque partium duas habet: nam in opponēdo duas inducit obiectiones, quarum vna rōni innititur, alia auctoritati: & ſecūdū hoc pars in qua ſoluit, diuiditur: quia ponunt ibi duę rōnes iuxta duas obiectiones. Similiter illa pars in qua conatur Magr̄ ad verā partem aſtruendam, habet duas. In prima inducit reſponſiones veras. In ſecūda diſſoluit quandā rōnem ſophiſticā, & hoc ibi. Iā ſufficienter oñſum eſt &c. Prima pars habet tres partes ſm̄ tres rōnes quas īducit. Prima ſumpta eſt ab hoc quia idē eſt deo fieri actore, & deo volente, & ponitur ibi. Si quis igitur diligenter &c. Secunda ſumpta eſt ab hoc quod eadem eſt cauſa qua malum ſit, & homo ſit deterior, & ponitꝰ ibi, deinde idē Auguſt. quærens &c. Tertia ſumpta eſt ad hoc ꝙ malū facit tēdere ad nō eſſe, & ponitur ibi. Item. Eti ꝫ aliter oñditur ꝙ deo actore &c. Similiter ſecūda pars in qua diſſoluit rōnem ſophiſticā, tres habet. In prima ponit illam ibi. Iam ſufficienter oſtenſum eſt &c. In ſecunda diſſoluit ibi. Quibus facile eſt nobis rūdere. In tertia redit ad veritatis aſſertionē dicens hāc partem eſſe verā, quod deus non vult mala fieri, ibi. Hæc igitur & alia huiuſmodi &c.

Niſi vſque adeo deus eſſet omnipotens, & bonus, vt benefaceret etiam de malo.

Videtur indebito modo loqui, quia malitia eſt priuatio: ergo non eſt materia boni. Si dicas quod accipit rōne ſubſtrati, ſcilicet de malo, ideſt de illo qui eſt malus facit bonum. Cōtra. Hoc nihil eſt aliud quam malum deſtruere: ex hoc ergo non habet quod deus habeat mala ſinere, cū eius ſit facta deſtruere. Reſponſio. Dicendum quod (de) non eſt, ibi cauſale nec materiale, ſed occaſionale, quaſi dicat de malo facit bonum, occaſione ſumpta a malo: ipſe autem obiicit ac ſi hoc ꝙ eſt (de) teneretur cauſaliter, ſiue materialiter. Dub. 1 Reſpon.

Quod malum dicitur bene ordinatum, & loco ſuo poſitum &c.

Videtur male loqui, quia quod nō eſt, non eſt locari. Si tu dicas ꝙ habet locum rōne ſubſtrati. Contra. Locus debitus & conueniens naturæ rōnali eſt gloria: ergo malum locatur in gloria. Reſp. Dicendum ꝙ cū dico infernum, ſiue locū pœnalem, duo dico, & partem vniuerſi, & vilitatē, inquantū locꝰ eſt, debetur naturę ſubſtratę: ſed inquantū vilis eſt, debetur deformitati culpę, & ita malum locum habet & vilem: ſed locum rōne ſubſtrati, vile vero ratione deformitatis. Dub. 2 Reſpon.

Si

Digitized by Google

Si qui horum deuiant & ex orbitant, etiam hoc ipſum faciat eis proficere in bonum.

Dub. 3 Si hoc, ergo videtur quod mala proficiant ſiue cooperentur. Contra. Mali eſt bonum corrumpere: ergo nullo modo eſt in bonum cooperari, ſiue proficere.
Reſpon. Reſp. Dicendum quod proficere, ſiue cooperari in bonum aliquid alicui poteſt tripliciter, ſ. adiuuando, vt gr̄a cooperatur li. ar. vel econuerſo. Vel excitando, vt paupertas & miſeria quę excitāt ad amorem dei, ſiue pungūt & impellunt ſicut dicit Greg. Vel etiam obſiſtendo, ſicut aqua calida fortius congelatur, quia dū reſiſtit vigoratur actio cōtrarij, & ſic malū dicitur cooperari: vel quia facit hoēm ad bonum magis excitari: vel magis, quia dum obſiſtit, & homo p̄ualet, vigoratur virtus gratię & ferueſcit.

Auguſtinus in lib. lxxxiij. quę. aperte aſtruit a minori.

Dub. 4 Videtur falſum dicere, quia locus a minori nō eſt deſtructiuus, ſed poſitiuus: ſed illud argumentum eſt deſtructiuū, ſapiens non pōt facere hominē deteriorem: ergo nec deus: ergo non eſt a minori.
Reſpon. Reſp. Dicendū quod reuera locus iſte nō eſt a minori ꝓprie loquendo, ſed a maiori, quia nō dicit, ibi minus vel minor, ſed illud, ꝙ minus vī̄ ineſſe: magis aūt videtur quod homo poſſit facere malū quam deus: ſed ſapiēs hō nō poteſt, ergo nec deꝰ: & ita eſt a maiori locus. Nihilominꝰ pōt dici ꝙ eſt a minori: ſed reducitur ad rōnem affirmatiuā: ſic minus videtur, quod impoſſibilitas faciēdi malū īn ſit hoī quā deo: ſed ſapiēs manens ſapiens, eſt impotēs ad faciendum aliquē deteriorē: ergo multoſortiꝰ deus.

Culpa quæ in ſapientem hominem cadere.

Dub. 5 Videt̄ hoc falſum, quia ſicut ſe habet ſapientia ad ignorantiam, ita virtus ad culpā: ergo permutatim, ſicut virtus ad ignorantiā, ita ſapientia ad culpā: ſed virtus ſimul ſtat cū ignorātia: ergo ſapientia ſimul ſtat cū culpa.
Reſpon. Reſp. Dicendum quod ſapientia vno modo dicit cognitionem veri. Alio modo cognitionē veri, & nobiliſſimā quia per cauſas altiſſimas. Tertio modo dicit cognitionē veram, nobilē, & ſapidam. Quarto modo ſapientia nō dicit aliam cognitionem quā religionem diuinā, ſiue cultum, ſm ꝙ dr̄ qđ pietas ipſa eſt ſapientia, ſiue theoſebia & hoc conſiſtit, vt dicit Auguſt. in ſide ſpē & charitate, & hoc modo claudit in ſe virtutem, & ita opponit̄ culpę, & ſic patet rñſio.

Deus non eſt cauſa tendendi ad non eſſe.

Dub. 6 Videtur falſum dicere: qa in cañ. deut. dicitur. Ego occidā & ego viuere faciam, percutiam, & ego ſanabo: ergo vr̄ cū mors ſit corruptio tendendi ad non eſſe ꝙ deus ſit huius cauſa.
Reſpon. Reſp. Dicendum, ꝙ non eſſe non appellatur hoc per priuationem qualiſcunque eſſe: ſed illius ꝙ diffinit Boe. dicens. Eſſe eſt ꝙ ordinē retinet, ſeruatq; naturā: & ad illud deus nō deducit, ipſe aūt obiicit deeſſe naturali. Vel pōt dici quod loquitur hæc ſm naturę inſtitutionē, ſm quā dicitur, deus mortem non fecit. Quod autē dicit̄, quod ipſe occidit, hoc eſt ſecūdum punitionem iuſtitię, hoc tñ in ſecundo melius dicitur.

Tendere ei ad non eſſe, malū eſt.

Dub. 7 Videtur male dicere, quia ſi tendit ad nō eſſe, aut hoc dicitur quantum ad eſſe naturæ, aut gr̄ę. Si naturæ: ergo malum corrumpit naturam, ꝙ eſt contra Diony. qui dicit ꝙ malū nihil corrumpit exſtium in eo eſſentia vel natura. Si autem intelligatur quantū ad eſſe gr̄ę, hoc ſimiliter falſum videtur, quia poſt primā culpā non remanet eſſe gratuitum ſm aliquid ſui, qa totaliter per mortale expellitur gratia: ergo non tendit ad non eſſe, ſed iā eſt in termino.
Reſpon. Reſp. Dicendum ꝙ in homine iuſto & bono eſt tria conſiderare, eſſe naturę, & ordinabilitatē, & gratiā q̄ cōi noīe dicit̄ habilitas, & ordinē gratię, ſiue gr̄æ ordinationem

nem. Malum ergo per ſe loquẽdo corrumpit ipſam ordinabilitatem, & ex hoc elongat a gratia, & facit tendere ad non eſſe: & quia habilitas nunquã omnino tollitur ſalua natura, & natura non corrumpitur, ſemper malum facit tendere ad non eſſe, ita ꝙ nunquam eſt in termino.

Verum a quocunque dicitur, a ſpiritu ſancto eſt.

Dub. 8 Videtur male dicere: quia ſi hoc eſt
8 verum: ergo cũ detractor detrahendo dicat verum, videtur ꝙ dicat a ſpiritu ſancto. Similiter diabol⁹ multa vera dicit. Similiter de verbo illo obiicitur. Nemo dicit dñs Ieſus niſi in ſpiritu ſancto. Multi enim peccatores hoc dicunt tota die. Item. Veritas appropriatur filio: ergo magis deberet
Reſpõſio. dicere Ambr. quod omne verum eſt a filio. Reſp. Dicendum ꝙ aliquid dr̄ a ſpiritu ſancto illuſtrante intellectum, & mouente affectum & illud eſt verũ & bonũ. Et aliquid dr̄ verũ ex charitate a ſpiritu ſancto mouẽte affectũ: ſed non illuminante intellectũ: ſicut dicit Apoſtolus ſe iturũ ad hiſpanos: falſum.n.dixit, ſed tñ in dicendo meruit, quia charitas mouebat eum velle hoc dicere. Aliquid eſt dictũ a ſpiritu ſancto illuſtrante intellectum: ſed non rectificante affectum: & illud poteſt eſſe malum, & tamẽ verum eſt dicere: ergo perfectum vtrunque includit, & ſic dr̄ a ſpiritu ſancto & in ſpiritu ſancto & ita itelligit Apoſtolus. Ambr. aũt largius dicit. Et ſic patet illud ꝙ obiicitur, quod veritas appropriatur filio: rñdet enim quod ſpiritu ſancto appropriatur ĩterpretatio. Vel dicendum quod hoc non dicitur tanquam appropriatum, vel ſi vt appropriatum, hoc eſt ratione doni.

Arti. 1. AD euidentiam eorum quæ determinat Magr̄ in pñti diſtinctione vj. quæruntur. Primo quæritur vtrum deus velit oẽs homines ſaluos fieri voluntate beneplaciti. Secundo quæritur vtrum deus velit mala fieri. Tertio vtrũ mala fieri ſit bonum; Quarto vtrum mala fieri ſit verum. Quinto vtrum mala ordinentur a deo, Sexto & vltimo vtrum mala augeant decorem in vniuerſo.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Deus voluntate beneplaciti vult omnes homines ſaluos fieri voluntate antecedenti, vel pro generibus ſingulorũ intelligendo.

QVOD de⁹ velit omnes homines ſaluos fieri voluntate beneplaciti oſtẽditur ſic. j. Tim. ij. Vult omnes hoĩes ſaluos fieri: ſed conſtat quod hoc non eſt dictũ de voluntate ſigni, quia nec pręcepti, nec impletionis, nec alicuius alterius hoc enim non cadit ſub præcepto: ergo conſtat eſſe dictum de uolũtate beplaciti. Item. Dam. Oportet ſciri, qm̃ — Ad opp.
deus uult antecedenter oẽs homines ſaluos fieri, & regni ſui potiri fortuna, non.n.ad puniendum plaſmauit nos deus: ergo cũ uoluntas añs ſit uoluntas beneplaciti quæ eſt bonorum q̃ ſunt bona irrefragabiliter, uult uoluntate beneplaciti. uult ergo omnes hoies ſaluos fieri, ſiue ſaluari. Itẽ. Oẽ habens charitatem uult omnes homines ſaluos fieri quantuncunque modicã habeat dilectionem & charitatem. Cum ergo deus ſummam habeat dilectionem & charitatem, uidetur quod ipſe uelit oẽs homines ſaluos fieri. — Lib. 2. ca. penulti.
Item. Sicut uult Philoſoph. primum ens ſ. deus uno modo ſe habet ad oĩa ſiue ad omnes: ergo quãtum eſt de ſe oẽs uniformiter diligit; ergo ſi uult aliquos ſaluari, & omnes: uel ſi de aliquibus non uult pari rõne de nullis. — 12. met. 52.
Contra hoc primo eſt inſtantia quã adducit Magr̄ in litera. Si vult omnes homines ſaluari, & de omnibus plures damnantur quam ſaluantur: ergo voluntas eius fruſtratur & caſſatur, quod eſt contra veritatem aperte. Itẽ. Omnes quos vult deus ſaluari eligit ad ſalutem: electio enim dei non dicit aliud quam dilectionem ad ſaluãdũ: ergo ſi omnes vult ſaluos fieri, omnes ſunt electi. Contra. Matt. xxij. Multi ſunt vocati pauci vero electi. Item. In prædeſtinatione non ſunt niſi duo. ſ. ꝓcognitio & voluntas ſaluandi, rõne — Fundamenta.

cuius

cuius deus dicitur prędeſtinare. Dum
enim ꝓponit dare gratiam, & gloriã
ꝑparare, prędeſtinare dicitur: ergo cũ
ꝑcognitio dei omnibꝰ ſit communis,
ſi volũtas ſalutis eſt reſpectu oĩm, er-
go oẽs ſunt prædeſtinati: ſed oẽs prę-
deſtinati ſaluabũtur: ergo omnes ſal-
uabũtur, quod eſt contra fidem. Si tu
dicas mihi quod duplex eſt volũtas,
abſoluta & conditionalis, & deus ab
ſoluta voluntate ſolum vult ſaluare
quos præſciuit conformes fieri imagi
ni filij ſui, & iſtos prædeſtinauit: vo
luntate vero conditionali vult omnes
ſi ipſi velint: tunc obiicitur quod vo-
luntas conditionalis nõ videtur con
uenire deo, quia hæc eſt volũtas ſemi
plena, deꝰ aũt qcquid vult, plene vult.
Et iterũ quicquid facit plena facit. Et
iterum hęc cõditionata: volũtas, aut
eſt voluntas beneplaciti, aut volũtas
ſigni. Si ſigni, tunc nihil ad propoſi
tum, quia volũtate ſigni non vult oẽs
homines ſaluos fieri. Si voluntas be-
neplaciti: ſed hęc vno modo tm̃ eſt, &
dicitur, & ſemper impletur: ergo oẽs
homines ſaluantur. Et præterea hæc
voluntas conditionata qua dr̃ quod
vult ſi ipſi velint, locum non põt ha-
bere in paruulis qui moriuntur: ergo
adhuc non ſoluit diſtinctio iſta. Itẽ.
Cum ſic dicitur, vult hunc ſaluari ali
quo demõſtrato, aut hoc ꝙ eſt (velle)
aliquid connotat aut nihil. Si nihil:
ergo pari ratione poteſt dici de lapi-
de, quod deus vult hũc ſaluari. Si ali-
quid, non niſi ſalutem: ergo ſequitur
ſi vult hunc ſaluari, quod iſte ſaluabi
tur qualitercunque accipiatur velle.
Si dicas quod cõnotat poſſibilitatem,
& ordinabilitatem ad ſalutem: obiici
tur tunc ꝙ de quolibet ordinabili ad
aliquid poteſt dici ꝙ deus velit. ſed q
libet clericꝰ eſt ordinabilis ad epatũ,
& quilibet miles ad dignitatẽ regiã.
ergo deꝰ vult omnes clericos eſſe epi-
ſcopos, & omnes milites eſſe reges, ꝙ
non conceditur.

9 RESP. Dicendum quod cũ Apo
ſtolus dicat ꝙ deus hoc vult ſ. omnes
homines ſaluos fieri, neceſſe habemꝰ
concedere quod deus velit, & cũ non
poſſit exponi de voluntate ſigni, ne-
ceſſe habemus exponere de volũtate
beneplaciti: ſed cum non omnes ſal-
uentur, & voluntas dei nunquam fru-
ſtratur: ideo neceſſe eſt quod fiat vis
in modo diſtribuẽdi, vel in modo vo 10
lendi. Et egregius doctor Auguſt. du
plicem facit vim in mõ diſtribuendi,
in Enc. Vno modo, quod diſtributio
ſit accommodata, ſicut & hic, omnis
homo timet in mari: ſecundum com
munem modum loquendi intelligiť,
qui eſt in mari. Similiter Aug. exem
plificat, ſi dicať, Magiſter iſte docet
omnes pueros de iſta ciuitate, quia ſ.
docet omnes qui addiſcunt, nullus
enim docetur niſi per ipſum. Simili
ter, deus vult omnes homines ſaluos
fieri, quia nullus ſaluatur niſi velit
deus, & ideo orandus eſt, vt velit. Fa
cit etiam alio modo vim in diſtribu-
tione ſm omnem modum diſtribuẽ-
di, quæ poteſt fieri pro ſingulis gene-
rũ, & ſic eſt falſa, & nõ intelligit Apo
ſtolus ſic: vel pro gñibus ſingulorũ,
& ſic vera, quia deus de omni gẽte vo
luit, & vult aliquos ſaluari, & de Græ
cis, & de Latinis, & de prælatis, & ſub
ditis, & de omni gente: ideo dicit Apo
ſtolus pro omnibus eſſe orandũ. Hæc
eſt rñſio Aug. cui Magiſter innititur,
& neceſſe eſt ſic, vel ſic ſoluere: ſuppo
ſito ꝙ velle dicat ibi velle dei, ſecun-
dum ꝙ dicit velle placito, quietato,
ſiue voluntate abſoluta, de qua verũ
eſt dicere, omnia quæcũque uoluit fe-
cit. Sed Dam. facit uim in mõ uolen 11
di, diſtinguit enim in deo uolũtatem
antecedentem, & uoluntatẽ conſequẽ
tem, & uoluntas antecedens eſt uolũ
tas reſpectu eius propter quod deꝰ ho
minem fecit, & eſt irrefragabiliter bo
norum. Voluntas autem conſequens
eſt uoluntas non quæ ſequitur meri-
ta: ſed quæ uult aliqua ſm ſcientiam
meritorũ. Prima ſ. añs dicitur a Ma
giſtris voluntas cõditionalis, ſiue uo
luntas qua deus uult quantum in ſe
eſt. Secunda aũt ſ. conſequẽs dicitur
abſoluta. Differentia aũt inter hanc
uoluntatẽ, & illam non eſt ſecundum
diuerſitatẽ affectionis, ſiue modi uo-
lendi qui ſit in deo: ſed ſm rationem
connotandi, & intelligendi. Prout e-
nim deus dicitur uelle omnium ſalu-
tem quantum in ſe eſt, & antecedẽter

conno-

connotatur in omnibꝰ ordinatis ad ſalutem,tum ex parte naturæ datę,tũ ex parte gratię oblatę.dedit enim eis deus naturam,ſm quam poſſent eum cognoſcere,& cognitum quærere , & quæſitum inuenire,& inuento inhęrere,ac per hoc ſalutem obtinere . Gratiam ſimiliter obtulit,dum filium miſit,& obtulit,cuius ꝓcium oĩni ſaluti ſufficit. Leges etiam,& mandata tribuit ſalutis,& oſtendit. Ipſe etiã præſto eſt omnibus inquirentibus,& prope eſt omnibus inuocãtibus eum. Velle ergo hominẽ antecedẽter ſaluare, eſt ordinatum ad ſalutẽ facere,& nolenti peruenire,non deeſſe. Vnde uelle antecedenter ſaluare, non cõnotat ſalutem:ſed ordinabilitatem ad ſalutem. Velle aũt conſequenter, ſiue abſolute ſaluare, eſt uelle dare ſalutẽ ei, quem ꝑſcit ad ſalutem peruẽturum , & ſuũ auxilium,& grãm,& connotat ſalutis euentum,& ſic non eſt dicere, quod deus uelit omnes homines ſaluos fieri. Huic rñſioni magis conſonant Magr̃i , quamuis utraque bona ſit. Secundũ hanc ergo rñdendũ,qđ deus uult omnes homines ſaluos fieri quantum in ſe eſt uoluntate antecedente,non aũt uoluntate abſoluta, ſiue conſequente:& quia illa non cõnotat effectus euentum:ideo non impeditur in hoc quod non omnes ſaluantur. Patet etiam reſponſio ad illud ꝙ obiicitur de ꝓdeſtinatione, ſiue electione,quia in illis clauditur uoluntas abſoluta, nõ ſolum añs. Patet etiam reſp.ad ultimum de cõnotato.

12 A D illud tamẽ ꝙ obiicitur,quod uoluntas conditionata non cadit in deum.Dicendũ quod non ponitur in deo uelleitas quantum ad effectũ ꝓplenitudinis uoluntatis,nec propter diuerſos modos uolẽdi : ſed ꝓpter aliã comparationem in cõnotando, & ſic patet illud. A D rõnes uero ad oppoſitũ,quod deus uult omnes homines ſaluos fieri,rñderi poteſt ad duas primas,quod uerum concludunt, & uere. A D illud aut quod obiicitur

13 de charitate hoim.Dicendũ quod nõ eſt ſimile , quia nos neſcimus merita hoim futura finaliter,& ſi quis ſciret aliquos eſſe ꝓſcitos quamuis quantũ in ſe eſt,deberet eos uelle ſaluari,non tñ uoluntate abſoluta:ſed hæc meliꝰ infra patebunt. A D illud quod obiicitur,ꝙ deus uno mõ ſe habet ad omnes. Dicendum, quod illud uerbum Philoſophi habet locum quantũ ad rerum gubernationem, nõ quantum ad eorum productionem,uel quãtum ad naturalia,nõ quantũ ad gratuita.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO,

Cum malum culpæ nullo pacto ſit uolibile, Deus non uult mala fieri.

VTRVM deus uelit mala fieri. Et quod ſic oñditur per Anſel. Deus non uult(inquit)quod impoſſibile eſt fieri: ergo per conſequentiam econuerſo,qđ poſſibile eſt fieri,deus uult illud : ſed malũ eſt poſſibile fieri:ergo malũ fieri eſt deo nolibile. Item. Duobus oppoſitis propoſitis inter quę nõ eſt medium,neceſſe eſt alterũ eſſe a deo ſcitũ : ergo pari rõne neceſſe eſt alterũ eſſe nolitũ : ſed demõſtrato peccante iſtũ peccare,iſtũ nõ peccare,ſunt oppoſita:ergo deus uult alterũ:ſed qcqd deus uult , illud fit : ergo ſi uult iſtũ non peccare , iſte non peccat , quod eſt contra poſitionem : uult ergo iſtum peccare : ſed hoc non eſt malum ; ergo malum fieri, eſt a deo uolitum.Item.Oĩs iuſtus uult omne ꝙ iuſtũ eſt : ſed oĩs pœna iuſta eſt (ut dicit Aug.)& oẽ malum pœna:ergo oẽ malum quod fit,a Deo eſt volitum fieri. Quod omne malum ſit pœna, patet per Auguſt.j.confeſ. Iuſſiſti(inquit) dñe , & ſic eſt,ꝙ omnis motus inordinatus ſibi ſit pœna . Itẽ.Omne aliquid volens volntate conſiliata , & deliberata,vult omne illud ſine quo illud non poteſt eſſe : quamuis enim aliquis velit eſſe abbas,ſed nõ monachus : tamen ſi deliberatiue velit eſſe abbas,vult pariter eſſe monachus : ſed deus vult aliquid bonũ quod nũquam poteſt eſſe ſine malo , ſicut ſanctos ſuos probari , & pati , & filium Ad opp.

ſuum :

Fundamenta.
ſuum : ergo &c. Cõtra . Nihil eſt ab
aliquo volitum vel volubile, qđ oĩ-
no diſplicet ei , & eſt odioſum : ſed
ex Eccl.xij.dicitur . Altiſſimus odio
habet peccatores : ſed non niſi rõne
peccati , ſiue mali : ergo multo ma-
gis odit malum : ergo non vult illud
fieri . Item. Augu. in libr.lxxxiij.q.
Quæſt. 3.
Idem eſt fieri deo volente, & deo au
thore : ſed malum nõ fit deo autho
re,ergo malum non fit deo volente .
Primam ſupponit ipſe, ſecundã pro
bat : quia nullo homine ſapiente fit
homo deterior : ergo multo fortius
nec deo . Item . Ratione videt. Quia
omnis voluntas aut denominatur a
volito , aut denominat volitum . Si
ergo deus vult malum , aut ergo vo-
luntas eſt mala : aut ſi volũtas eſt bo
na, volitum eſt bonũ : ergo aut nihil
eſt malum, aut deus eſt malus, ſi vult
malum fieri : ſed vtrunque falſum :
ergo &c. Item. Omnis volens malũ,
vult ſub rõne apparentis boni : ergo
omnis volens malum decipitur : er-
go ſi deus vult fieri mala, deus decipi
tur, quod eſt impoſſibile . Item. Om-
nis qui vult aliquid quod nõ poteſt,
eſt miſer : ſed deus nõ poteſt malũ, ſi-
cut ſupra probatum eſt, ergo ſi vult
illud eſt miſer : ſed hoc eſt impoſſibi
le : ergo &c.

15 RESP. Dicendum, ꝙ (ſicut ꝓ-
bant vltimæ rationes) malum nõ eſt
a deo volibile, malum inquam culpę,
quia omnis voluntas inordinata eſt,
cui placet illud malum : & hoc omnes
concedunt . Sed tamen aliqui volue-
runt dicere , ꝙ deus vult malum fie-
ri , cum ipſe non ſit cauſa eius , ſed
alius a deo volente . Et hoc quidem
dicebant deum velle non ratione ſui,
ſed ratione eius quod inde elicit. Sed
hoc eſt contra Augu. ſicut oſtẽdit Ma
giſter in litera , qui hanc opinionem
improbat : ideo neutrum eſt conce-
dẽd · ſed ſi alicubi legit, exponẽdũ.

16 AD illud ergo quod obiicitur in
co[n]trarium, ꝙ deus non vult qđ im
po[ſſi]bile eſt fieri . Dicendum, ꝙ non
velle dicitur dupliciter, aut negatiue,
aut priuatiue . Si negatiue, nõ eſt ve-
rum illud : nec Anſel. ita intelligit. Si
priuatiue, tũc nõ velle vna dictio eſt,
& tertia perſona eius quod eſt nolo :
& hoc modo dicitur deus nolle, quod
abſolute vult non fieri . Hoc autem Arti. 2
modo non eſt dicere ꝙ deus nolit ma
la fieri : & hoc modo non tenet con-
ſequentia a contrario, quia non tenet
in contrarijs, ſed in contradictorijs.
Ad illud quod obiicitur, ꝙ duob[us] op 17
poſitis propoſitis, neceſſe eſt alterum
ſcire , ergo neceſſe eſt alterũ velle. Di-
cendum, ꝙ loquendo de volũtate be-
neplaciti non eſt ſimile : nam ſcien-
tia eſt reſpectu omnium quæ fiũt : vo
luntas autem beneplaciti nõ eſt niſi
reſpectu eorum , quę ſunt ab ipſo .
Ad illud quod obiicitur, ꝙ qlibet iu- 18
ſtus vult iuſtitiam ,&c. Dicendum, ꝙ
aliquid dicitur iuſtum dupliciter in
ſe.ſ. & ex ordine. Qđ iuſtũ eſt in ſe ,
ſm id quod eſt, eſt a Deo volitũ. Qđ
vero eſt iuſtum ex ordine , eſt uolitũ
a deo ſm ꝙ ordinatum, & malũ non
eſt volitum ſm ꝙ malum, ſed ſm qđ
punit, & ita ſm ꝙ ordinatũ, & ita ſm
id quod eſt non eſt volitum . Ad il- 19
lud quod obiicitur, ꝙ qui uult aliqd,
uult omne illi annexum. Dicendum,
ꝙ uelle aliquid eſt dupliciter, aut uo-
luntate añte, aut uoluntate conſequẽ
te. Quod uult aliquis voluntate an-
tecedente, uult omne annexũ illi ne-
ceſſario . Quod vero uult uoluntate
conſequente, poteſt etiam uelle ſine
annexo. Poteſt enim ex malo bonũ
elici , quod non eliceretur niſi factũ
illud malum diſpliceret, & bonũ elici
tum complaceret ei qui nouit elicere.
Poteſt tamen reſponderi per interẽ-
ptionem, ꝙ uolens uoluntate conci-
liata uult aliquid , non tamen uult il
lud quod conſequitur : ſicut aliquis
uult aliquem ſurgere , ſed tamen nõ
uult eum cecidiſſe . Tamen poteſt ali
ter dici & melius , ꝙ uelle aliquid ſi-
ne alio eſt dupliciter . Aut uellè hoc,
& nõ uelle aliud, quia unum placet ,
& aliud diſplicet , & ſic poſſibile eſt
his quæ inſeparabiliter ſunt coniun-
cta. Alio modo uelle aliqd ſine alio ,
eſt dicere uelle aliquid ſine illo eſſe ,
& eſt uelle impoſſibile. Primo modo
non ſequitur, ꝙ uelit id quamuis nõ
ſine illo : ſenſus enim eſt, non ſine il-
lo ente , ſed tamen ſine illo uolito. Et
eſt

eſt exemplum ſenſibile, uolo enim aliquem qui cecidit ſurgere, ita ꝙ non uolo eum cecidiſſe, non tamen uolo ꝙ ſurgat, ita quod non ceciderit.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Mala fieri nullo pacto bonum eſt, tametſi malum poſſit eſſe occaſio boni.

Ad opp. VTRVM mala fieri ſit bonum: & ꝙ ſic oſtendit hoc modo. Quod expedit facienti ad ſalutem, illud eſt bonũ: ſed malum eſt huiuſmodi: vnde ſuper Rom. viij. Diligentibus deũ omnia cooperantur in bonum, gl. etiam ipſe caſus: & Aug. 14. de ciui. Dei. c. 13. Audeo (inquit) dicere ſuperbis, vtile eſſe incidere in aliquod apertũ manifeſtumq; peccatum, ut inde ſibi diſpliceāt, quo iam ſibi placendo corruerant: igitur malum fieri eſt bonum, & utile facienti ad ſalutem: ergo &c. Item. Quod eſt bonũ deo, & uniuerſitati eſt bonũ ſimpliciter, qa bonum cõmune præferẽ bono priuato: ſed malum fieri, eſt bonũ uniuerſitati. ergo &c. Quod ſit bonũ dicit Boetius in lib. de conſo. Sola diuina uis eſt cui quęque mala bona ſunt. Et Auguſt. in lib. confeſſ. Tu cui nihil oĩno malũ: ſed nec uniuerſæ creaturæ tuę: quia nihil eſt extra te quod corrũpat ordinem quem impoſuiſti: ergo ſi malum fieri eſt bonum uniuerſitati, pa-
Ariſto. 2. Top. cap. 24 tet &c. Item. Cuius uſus bonus eſt, ipſum quoque bonum: ſed uſus malorũ factorum eſt bonus: ergo &c. Minor patet per Auguſt. xi. de ciuit. Neque enim deus malos eſſe pręſciuit, niſi pari rõne præſciret quibus eos bonorũ uſibus accommodaret. Item. Omne quod iuſtum eſt, bonum eſt: ſed mala fieri iuſtum eſt, quia pœna eſt peccati præcedẽtis, ſicut uult Greg. ergo ma-
Funda- menta. lum fieri bonum eſt. Contra. Malum fieri, eſt malum in eſſe ꝓduci: ſi ergo malum fieri eſt bonum, ꝓductio ma-
Ariſtot. 3. Top. ca. 2. li eſt bona. ſed regula eſt in arte topicorum, Cuiꝰ generatio uel productio bona eſt, ipſum quoque bonum: ergo ſi productio mali eſt bona, malum eſt bonum. Item. Malum fieri, eſt idem quod bonum priuari, ſiue corrumpi: ſi ergo malum fieri eſt bonum, corruptio boni eſt bona: ſed regula eſt, Cuius corruptio bona, ipſum quoq; malum: ergo ſi corruptio boni eſt bona, bonum eſt malum, quod abſurdũ eſt. Item. De conuertibilibus ſi unum eſt bonum, & reliquum: ſed malũ fieri & mala facere ſunt conuertibilia: ergo ſi malum fieri eſt bonum, & malũ facere eſt bonum: ſed pro bono nullus eſt puniendus: ergo nullus faciẽs mala eſt puniendus. Item. Sicut oppoſitũ in oppoſito, & propoſitũ in propoſito: ſi ergo malum fieri eſt bonum: ergo bonũ fieri eſt malũ: ſed hoc abſurdum eſt, ꝙ malum ſit facere bonũ: ergo & primum. Item. Si malum fieri eſt bonum: aut ergo in ſe, aut quia ex ipſo euenit, uel conſequitur bonum. Non in ſe, conſtat. Si ergo quia inde euenit bonũ, qui dicit faciamus mala ut eueniant bona, bene dicit: ergo male Apoſtolus reprehendit. Ariſto. 2. Top. Ariſt. 1. poſter.

RESP. Ad prædictorum intelligentiã notandũ, quod in operibus illud eſt dicere bonũ, uel utile, ſiue conferens, quod in finem bonum ducit, ſiue eſt uia ad bonum. Ducere autem ad bonum tripliciter dicitur aliquid ſ. per modũ cauſę, uel per modum caſus, uel per modum occaſionis, & differunt hæc tria. Nam cauſa per ſe ducit circa illud circa quod poniẽ, qꝛ eſt procedens, & intendens. Sed caſus priuat intentionem, ſed non operationem, ſicut patet in fodiente, qui inuenit theſaurum præter intentionem. Occaſio aũt priuat utrunque, nõ enim dicit principium producẽs, ſed magis dicit aliquid quod principium aſſicit, ut efficat, ſicut aliquis ex uerbo audito percutit alium: uerbum auditum fuit occaſio, non efficiens percuſſionem, nec cooperãs efficienti: ſed quodammodo afficiens. Et hæc occaſio duobus modis eſt. Quædam enim eſt, quæ quodammodo habet rationẽ actiui, quia quodãmodo excitat efficientem, ſicut malum exemplum ad peccatum. Vel quæ habet ra- 20

tionem

tionem paſſiui, ut ex quo aliquis aſſumit rõnem, ſicut aliquis ex malo alterius excitat ſe ad faciendum bonum. Scd̃m hoc intelligendum qd̃ malum duo dicit ſ. priuationẽ, & naturã ordinabilem, & rõne malitiæ comparatᷣ ad bonum, quod elicitur ſicut occaſio paſſiua, rõne boni ꝙ ſubſterniẽ, ſicut occaſio aliquo mõ actiua, propter qd̃ malũ dr̃ occaſio boni. Cũ ergo aliqd ducat in bonũ his tribus modis, habet ſic differẽtiã in ducẽdo. Aliqd.n. põt ducere aliquid ad alterum, aut ex ſe, aut per aliqd ſui, & tũc tenet rõnẽ cauſæ per ſe. Aut põt ducere per alterum ad ꝙ tñ non ordinaẽ: ſed illud ordinat ad tertiũ ſumpta occaſione ex illo, & ſic tenet rõnem occaſionis. Aut ducit cũ alio ad ꝙ tñ non ordinatur nec illud ad tertium, ſed ambo ſimul: & ſic tenet rõnem caſus qui ex concurſu eſt cauſarum. Ex hoc ergo patet, quod illud quod ducit per modũ cauſæ, habet intra ſe rõnẽ ordinationis in finẽ: & iõ in ipſo eſt bonitas: & ideo recte denominaẽ bonum. Quod uero ducit per modum occaſionis, nullam habet intra ſe rõnem ordinationis in finem, ideo nec bonitatem: & propter hoc non poteſt denominari bonum per ſe, niſi cum additione illius per quod ordinatur: in quo.ſ. conſiſtit ratio ordinationis, & bonitatis: & circa quod ponitur bonitas. Cum ergo malum non ducat ad bonũ ex ſe, ſed per illud quod elicitur ex ipſo a ſapiente deo, (abſolute loquendo) malum fieri non eſt bonum: imo omnes conſimiles ſunt negandę: quia bonitas notatur poni circa ipſum malum. Si autem addatur bonum quod elicitur, vel ipſe eliciens, ſic concedendæ ſunt huiuſmodi locutiones, malum fieri eſt bonum ei, qui nouit ordinare in bonũ: ſimiliter malum fieri eſt bonũ, ut electi ꝓbentur. Ex hoc ergo patẽt duæ primæ rationes: procedunt enim cũ determinatione, ſicut patet in ipſis auctoritatibus.

21 AD illud quod obijcitur tertio: Cuius uſus bonus &c. Dicendum ꝙ duplex eſt uſus rei. Vnus ad quẽ res de ſe ordinatur, & de tali uerum eſt: ſicut patet de equo qui eſt ad equitãdũ. Alius uſus eſt qui eſt aliqñ, & ex poſt facto: & iſte poteſt eſſe bonus ex bonitate utentis, non utilis: quia bonus utens bene utitur malis: & de tali uſu non eſt regula uera: de tali autem loquitur Auguſt. Ad illud: quod 22
obiicitur, ꝙ iuſtum eſt, bonũ eſt &c. Dicendum quod iuſtum dicitur dupliciter. Vno modo iuſte ordinatum per iuſticiam quæ eſt in ipſo, & omne quod ſic iuſtum eſt, bonũ eſt, qm̃ intra ſe habet iuſtitiam. Vel eſt declaratiuum iuſticiæ, & ſic poteſt malum oſtendere. Sicut enim malum poteſt ad retributionem iuſtitiæ diſponere, ita & oſtendere. Et hoc modo dicit ordinationem iuſtitię in altero, nec ſequitur quòd ſit bonum, quia iuſtũ plus importat rationem ordinis. Nihilominus tamen ſermo ille nõ eſt ꝓprius, quo dicitur, Iuſtũ eſt, vt q in ſordibus eſt ſordeſcat, imo ualde per accidens intelligitur, quia iuſtum eſt vt relinquatur a deo, & ad hoc ſequitur quod adhuc ſordeſcat: unde per accidens intelligitur.

QVAESTIO IIII.

CONCLVSIO.

Mala fieri eſt verum, cum vere hoc enuncietur, atque intelligatur.

VTRVM mala fieri ſit verum, & videẽ ꝙ ſic. Quia de quolibet affirmatio uel negatio uera, de nullo ambo ſimul: ſed hæc eſt falſa, nulla mala fiũt: ergo oppoſitum eſt ſimpliciter uerum, ſ. mala fieri. Item. Veritas eſt adæquatio rei, & intellectus: ergo quotiẽs homo intelligit ſicut eſt in re, ueritatem habet, & intellectus intellectũ, ſed qui intelligit mala fieri, uere intelligit: ergo ſi uere intelligit, intellectum eſt uerũ: ergo mala fieri, eſt uerũ. Item. Veritas propoſitionis aſſerit ueritatem in dicto. Vnde ſi Sortes currit, Sortem currere eſt uerũ: ergo ſi malum fit, malum fieri eſt uerũ: ſed malum fit, conſtat: ergo &c. Item. Veritas dicentis ponit ueritatem in

Fundamenta.

Ariſto. 9 meth.

dicto:

dicto: ſed deus, qui non eſt mendax, dicit mala fieri, Matth. 9. Quid cogitatis mala in cordibus veſtris? ergo verum eſt mala cogitari: pari ratione verum eſt fieri. Contra. Verũ, & bonum conuertuntur: ſed malum fieri, non eſt bonum (vt ſupra probatum eſt:) ergo mala fieri, non eſt verum. Si forte dicas, quòd verum eſt de veritate complexi: oſtenditur de omni veritate: quia omnis veritas entitas quædã eſt: & oẽ qđ participat rõnẽ entis, participat rõnẽ boni: ergo &c. Item. Omnis veritas eſt a veritate prima, ergo & omne verum a primo vero: ſi ergo malum fieri eſt verũ, malum fieri eſt a deo: ſed hoc eſt ſupra improbatum: ergo &c. Si tu dicas, ꝙ illud eſt verum de veritate rei, non ſigni: hoc nihil eſt, quia ſicut a deo ſunt res, ita & ſigna: & Ambroſius dicit, quòd omne verum eſt a ſpiritu ſancto, a quocũque dicatur. Loquitur ergo de veritate in ſermone: & ita de veritate complexionis, ſiue ſigni. Item. Omnis veritas ſigni, ſiue complexionis cauſam, & ortum habet a veritate rei: ergo veritas, iſtum furari, ortum habet a veritate furti: ſed furtum nõ dicit actionem veram, imo defectiuã: ergo pari ratione, iſtum furari, nõ eſt ſimpliciter verum. Si tu dicas, ꝙ veritas complexionis triplex eſt, ſcilicet poſitionis, priuationis, & negationis: et prima cauſatur a veritate rei, ſecunda vero, & tertia non cauſatur. Contra. Philoſophus generaliter dicit, quòd ab eo quòd res eſt, vel non eſt, oratio dicitur vera, vel falſa: ergo hoc vbique verum eſt. Item. Omne quod modo verum eſt de præſenti, ab æterno fuit verum de futuro: ergo ſi malum eſt hoc modo, verum ab æterno fuit verum: ſed nihil æternaliter fuit verum, niſi eſſet deus, vel in deo, vt in cauſa: ergo ſi malum fore fuit verum, & non fuit deus, fuit in deo tanquam in cauſa a deo: ſed hoc falſum: ergo &c.

Ad opp. 1. Eth. c. 5

In ꝑdica. c. de quãt.

23

Ariſtot. in prædica. c. de quãt.

24 RESPON. Dicendum, quòd ſine diſtinctione concedendum eſt, quòd mala fieri eſt verum: vere enim enunciatur, & vere intelligitur. Verum enim dictum de complexo reſpicit compoſitionem, ſicut dicit Philoſophus, quia veritas, & falſitas circa compoſitionem cõſiſtunt: & ideo dicit veritatem ſigni: ſignum autem eſt verum quando ſignat rem ſe habere ſicut ſe habet: tunc enim dicitur adæquari: & ideo cum ita ſe habeat in re ſicut ſignum exprimit (ſimpliciter loquendo) verum eſt mala fieri. 1. Perihe.

25 AD illud quod obijcitur, quòd verum, & bonum conuertuntur. Dicendum, quòd circa idem verum eſt. Vnde ſi res eſt vera, eſt bona, & ſi ſignum eſt verum, eſt bonum: ſed tamen non ſequitur, quòd ſi ſignum ſit verum, quòd ſignatum, ſiue res ſit bona: & ideo hic eſt fallacia accidentis: omne verum eſt bonum: ſed illud furari eſt verum: ergo iſtud furari eſt bonum, ex variatione minoris extremitatis. Verum enim prædicatur de illo dicto ratione compoſitionis, cum ſit dictio modalis, bonum vero ratione attributionis: & hanc inſtantiam facit Magiſter in litera. Similis modus arguẽdi eſt hic: Audio Angelos cantare: ſed cantare Angelos eſt verum: ergo audio verũ. Conſimilis modus arguendi eſt in illa oratione: Omne verum eſt a deo, iſtum furari eſt verũ: ergo &c. & ideo ſimiliter ſoluendum.

26 AD illud quod obijcitur, quòd veritas ſigni eſt a veritate rei. Dicẽdum, quòd falſum eſt. Tunc enim ſignum verum eſt, quando ſignat rem non eſſe quæ non eſt, & non habere veritatem, cum illa non habet. Nam ſicut aliquid imperfectum perfecte æquatur alij imperfecto: ita res defectiua plene poteſt ſignari. Vnde Philoſophus nõ dicit, ab eo, quòd res eſt tantum, ſed eſt vel non eſt. Et eſt ſenſus, Ab eo quòd res eſt, eſt oratio vera q̃ ſignificat ipſam eſſe: & ab eo, quòd non eſt, eſt falſa, quæ ſignificat eſſe ipſam: & ab eo ꝙ non eſt, eſt vera, quæ ſignificat non eſſe: & ab eo qđ eſt, eſt falſa, quæ ſignificat eam eſſe. Econtrario intelligendum in re, quæ non eſt, Vnde quãuis furtum ſit ens ſecundum quid, tamen oratio quæ ſignificat aliquem furari, eſt vera ſimpliciter. Verum eſt tamen, quòd omnis veritas complexa

plexa ſuper aliquid fundatur: ſed nõ oportet quòd ſuper rem intellectam, ſed ſuper intelligentem, in quo oratio habet eſſe. Et ſic patet illud quod fundatur ſuper ens ſecundum quid ratione deformitatis: & tamen verũ eſt ſimpliciter, propter adæquationẽ
27 quæ eſt ſimpliciter. Nota tamen, ꝙ de fundamento veritatis propoſitionis diuerſimode ſentiunt diuerſi. Aliqui enim diſtinguunt (ſicut tactũ eſt) tripliciter veritatem orationis, ſcilicet. Poſitionis, vt cũ dicitur, Cæſar eſt homo. Priuationis, vt cum dicitur, Cæſar eſt homo mortuus. Negationis, vt cum dicitur, Cæſar non eſt. Primam dicunt fundari ſupra ens ſimpliciter, ſecundam ſupra ens ſecundum quid, & tertiam non dicunt fundari ſuper aliquid, quia talis oratio nihil ponit. Sed tamen illud non videtur ſufficere, quia cum dicitur, hæc oratio vera eſt (verum) prædicat aliquam conditionem entis: ergo neceſſe eſt ſup aliquid fundari, quod ſit. Et ideo dicunt alij, quòd fundatur ſupra princincipia Cæſaris: ſed hoc non ſufficit, quia eſto quòd Cæſar omnino ſit corruptus & ſecundum materiam, & ſecundum formã, adhuc tamen vera eſt iſta, Cæſar fuit, ſiue, Cæſar non eſt. Et ideo dicunt alij quòd fundatur ſupra intelligentem. Sed adhuc videtur illud non ſufficiens, quia eſto quòd nullus intelligat actu, adhuc orõ eſt vera ſcripta in pariete, Cæſar fuit. Ideo dicendũ ꝙ veritas orationis ſit veritas ſigni: & veritas ſigni nõ dicat qualitatẽ abſolutã, ſicut nec neceſſitas conſequẽtiæ: ſed reſpectiuam, ſicut ſignũ: cum omne quod contingit ſignificare aliquid, contingat vere ſignificare, & etiam falſe. Et ſicut ad rationem ſignificandi non oportet rem eſſe entem, ſed cognoſcibilem: ſic nec ad rationem veræ ſignificationis. Et quoniam omne quod intellectus capit, vel eſt ens, vel capit, ſiue imaginatur per comparationem ad ens, ideo omnis ſignificatio, & veritas orationis ſignificantis, vel fundatur ſimpliciter ſupra ens, vt ſi dicatur Petrus eſt, vel in ordine ad ens. Vnde propoſitio de præterito fundatur ſuper ordinem eius ad præſens: ſimiliter propoſitio de futuro ſicut propoſitio negatiua: vt ſi dicatur, Cæſar nõ eſt: aliquod enim ens eſt, quod non eſt Cæſar, & ſic de alijs: ſimiliter ſi dicatur, chimæra non eſt hircoceruus. AD 28
illud quod obiicitur vltimo, quòd malitiam fore ſit verum ab æterno: Dicendum, quòd ad hoc quòd aliquid ſit verum, non oportet quòd ſit in deo tanquam in cauſa: ſed ſufficit, quòd ſit in dei præſcientia, quæ non eſt niſi veri. Ad hoc autem quòd aliqui ſit in dei præſciẽtia, ſufficit quòd ipſum, vel eius cauſa, vel eius oppoſitum ſit in deo tanquam in cauſa, ſicut ſupra dictum eſt de cognitione dei.

QVAESTIO V.

CONCLVSIO.

Malum eſt ordinabile ad bonum ſecundum ordinem iuſtitiæ, ſecundum diſpoſitionem, & oſtenſionem.

VTRVM malum ſit ordinabile a dei volũtate? Et quòd ſic videtur, quia ſuper illud Pſalmi. Domine deus meus in te ſperaui, gloſſ. Qui videt merita animarum ſic ordinari a deo, vt pulchritudo vniuerſitatis ex nulla parte violetur, in omnibus laudat deũ: diſtinguens deum aliquid feciſſe, & ordinaſſe, & vniuerſum bonũ aliud non feciſſe, ſed ordinaſſe, vt malum. Item. Auguſtinus in enchiridio. Malum bene ordinatum, & loco ſuo poſitum, euidentius commendat bonũ. Item. Ratione videtur, quia omne meritum ordinatur ad præmium ſiue retributionẽ: ſed malum meretur pœnam, ſicut bonum gloriam: ergo & cum bonum gratię ſit ordinabile, pari ratione malum culpæ. Item. Peccantes in ſupplicijs ordinantur: ſed propter quod vnumquodque, & illud magis: ſed mali non ordinantur in pœnis niſi propter mala: ergo malum

Fundamenta.

Cap. 10.

A1 P.

malum multo magis eſt ordinabile. Item. Omne quod auget decorem in re ordinata, eſt ordinatum: ſed malum auget decorem i vniuerſo,quod eſt ordinatum: ergo &c. Probatio minoris. Auguſtinus in undecimo de ciuitate dei. Sicut pictura cum colore nigro ſuo loco poſita,pulchrior eſt: ita vniuerſitas rerum ex peccatoribus eſt pulchra. Contra. Auguſtinus. Malum eſt priuatio modi, ſpeciei, & ordinis: ſed nulla priuatio participat id cuius eſt priuatio:ergo ſi malum,eo quòd malum priuat ordinem:malum non contingit ordinari. Item. Quod non eſt, non eſt ordinabile, nam ordo præſupponit eſſe: ſed malum in eo,quod malum, nihil eſt: ergo non eſt ordinabile. Item. Omne ordinabile eſt ordinanti poſſibile: ſed malum non eſt poſſibile deo,quia deus non poteſt facere malum; ergo non eſt a deo ordinabile. Item. Si malum eſt ordinabile, aut ordine partium in totum, aut in finem. Non primo modo, quia malum nullius eſt pars. Si ſecundo modo: ergo cum bonum eſt aliquid ex ordine in finem, tunc malum fieret bonum.

Cap.18.

Ad opp.

De cog. uer. uitæ. Cap.21

Ex 2.Peri hier.

29 RESPON. Ad prædictorum intelligentiã notandum. Quemadmodum aliquid dicitur eſſe ſanum tripliciter, aut ſubiectiue,vt animal dicitur ſanum.aut diſpoſitiue,ut potio dicitur ſana:aut oſtenſiue, ut urina ſana:ſic aliquid ordinatum dicitur tripliciter, aut ſicut ordinis ſuſceptiuum,aut ſicut diſpoſitiuum, aut ſicut oſtẽſiuum. Sicut ſuſceptiuum, non eſt aliquid ordinabile niſi quòd eſt ens, & natura aliqua: & ita malũ non eſt ordinabile, niſi per accidens ſcilicet per bonum ſubſtratum. Sicut diſpoſitiuum, malum eſt ordinabile; ſed non ſicut diſponens,ſed priuans. Duplex enim eſt ordo, ſcilicet naturæ,& iuſtitiæ. Ordo naturæ eſt inſtitutus: ordo iuſtitiæ eſt acquiſitus. Malum autem priuat ordinem ſpecialis naturæ, & illum priuando incurrit in ordinem iuſtitiæ,quia oſtendit:unde ratio ordinandi, ſicut diſpoſitio in ordine iuſtitiæ eſt meritũ, uel demeritum. Sicut oſtenſiuum: malum eſt ordinabile, & ordinatũ; quia manifeſtat ordinem bonorum per oppoſitũ: oppoſita autem iuxta ſe poſita magis eluceſcunt. Rationes ergo probantes, quòd malum ſit ordinatum, procedunt ſecundum ordinem iuſtitię,& ſecundum diſpoſitionem,& oſtenſionem.

AD illud autem quod obiicitur, quòd malum eſt priuatio ordinis. 30 Dicendum,quòd uerum eſt particularis naturæ: ſed non eſt uerũ prout ordo dicit diſpoſitionem uniuerſalis prouidentiæ, de quo dicit Boetius, Ordo cuncta complectitur, quo ſit ut ſi aliquis ab aſſignata ſibi ordinis ratione diſceſſerit,neceſſe ſit, ut in alteram differentiam relabatur. Exemplum ponitur in circunferentia circumplectente centrum. AD illud, 31 quod obiicitur, Eſſe ordinatum præſupponit eſſe. Dicendum, quòd verum eſt in eo quod per ſe,& in ſe ordinatur, malum autem non ordinatur nec in ſe,nec per ſe: & ideo non oportet,quòd ipſum ſit, ſed ſufficit, quòd aliud ſit in quo ſubſtantificatur malum:& hoc eſt bonum(ut dicit Boetius.) AD illud quod obiicitur,quòd ordinabile eſt poſſibile or- 32 dinanti. Dicendum,quòd eſſe poſſibile,ſiue ſubeſſe potentiæ diuinę, eſt dupliciter,aut potentiæ producenti, aut prouidenti: & quamuis malum nõ ſubſit diuinæ productioni, ſubeſt tamen prouiſioni.

AD illud quod obiicitur, qua ordinatione ſit ordinabile. Dicendũ, quòd ordinatione ad finem: ſed hoc eſt ſolum ex poſt facto: & ideo non ſequitur quòd malum ſit bonum, ſed quòd ex ipſo ſequitur bonum. Poſſet tamen dici, quamuis malum non ſit pars; tamen illud in quo eſt pars, & locum,& ordinem partis tenet.

QVAESTIO VI.

CONCLVSIO.

Mala ex accidenti facit ad decorē uniuerſi, ꝓ quanto ſubiectū mala ordinatur in pœnam ad manifeſtationē diuinæ iuſtitię.

Ad opp. VTRVM malum ſit de complemento vniuerſi. Et ꝙ ſic videt Eccl. 33. Contra malum bonum eſt, & contra mortē vita, & ſic intuere in oīa opera altiſſimi. Si ergo huiuſmodi oppoſitio ſpectat ad decorem, & complementum vniuerſi: ergo & malum. Item. Aug. de ciuita. dei loquens de malis quare ſinantur a deo: dicit ꝙ deus vniuerſum quaſi quibuſdam antithetis honeſtauit, & exēplificauit in ſermone, & in picturis. In ſermone, ſicut Apoſtolus vtitur. 1. Cor. 5. Per gloriam, & ignobilitatem. Et in picturis ſimiliter: ſicut. n. pictura alba cum colore nigro ſuo loco poſita pulchra eſt, ſic vniuerſum cum malis; ergo malum ſm hoc decorat vniuerſum: ſed oē tale eſt de complemento vniuerſi: ergo &c. Item. Ratione videtur, quia ſi 1. Phy. 80 cut malum eſt priuatio boni, ita ſilentium eſt priuatio vocis, & ſomnus vigiliæ; ſed ad perfectionem, & decorē ſermonis neceſſe eſt interponi ſilētiū: ad perfectionē, & decorem animalis neceſſe eſt aliquando vigilijs interponi ſomnum: ergo ad perfectū decorem vniuerſi neceſſe eſt bonis interponi mala. Item. Vniuerſum eſt conditum ad dei manifeſtationem: ſed in operibus dei maxime manifeſtatur miſericordia, & veritas: ſed ſi malum nō fuiſſet, nec miſericordia, nec veritas, ita perfecte manifeſtaret, ſicut manifeſtatur in ęterna punitione, & peccatorum remiſſione, & redemptione: ergo nō eſſet vniuerſum completū. Contra. Gen. 1. Vidit deus Fundamenta. cuncta quæ fecerat, & erant valde bona, & non fecerat mala: conſtat ergo ꝙ abſque malis erant omnia valde bona in vniuerſo: ſed vniuerſum nō eſſet valde bonum, ſi deeſſet ei perfectum. Cum ergo deeſſet ei malum videtur, ꝙ malum non ſit de eius perfectione. Item. Aug. in 1. de lib. arbi. Cap. 3 loquens de perfectione vniuerſi dicit. Quicquid tibi vera ratione melius occurrerit, ſcias opificem oīum feciſſe: ſi ergo non fecit mundum cū malis, ſed ſine malis: ergo mundus ſine malis erat perfectior quàm cum malis: ergo malum non eſt de perfectione vniuerſi. Item. Ratione videt: 5. Phy. 19 quia albius eſt quod eſt nigro impermixtiꝰ: ergo pulchrius, & melius qđ eſt malo impermixtius: ſed ſi in mundo nullum eſſet malum, nec vniuerſum eſſet malis permixtius: ergo melius, ergo perfectius: ergo ordinatio mali, non eſt de complemento vniuerſi. Item. Bonum, & pulchrū idē eſt, ſicut dicit Diony. ergo quod eſt priuatio boni, eſt priuatio pulchri: ſed malū eſt priuatio boni: ergo ē priuatio pulchri; ergo malū deturpat; ſed quod deturpat, & fœdat non ſpectat ad pulchritudinem, ſiue decorē: ergo nec malū, ſiue mali ordinatio. Reſp. Ad hoc notandum, quòd circa hoc diuerſi diuerſa ſenſerunt. Dixerunt enim aliqui, quòd eſt loqui de malo, vt eſt in potentia facientis, & vt eſt ī opere, ſiue in facto. Si loquamur vt eſt in potentia facientis: ſic voluerūt dicere, quòd poſſe malum facere erat de perfectione vniuerſitatis: q̃a creatura debebat fieri quæ poſſet peccare, & poſſet abſtinere, ad hoc quòd vniuerſum perfectum eſſet; ſicut in tertio de lib. ar. dicitur. Si loquamur de malo, vt eſt in facto eſſe; ſic dicūt, quòd nullo modo ſpectat ad complementum vniuerſi nec per ſe, nec per accidens. Sed cum auctoritates dicāt contrariū, quòd ex ordinatione mali ad bonum quidam decor reſultat, ſicut dicit Aug. expreſſe, oportet aliter dicere. Ideo dicunt alij, ꝙ decor vniuerſitatis, quidam eſt ſubſtantialis, ſiue quantum ad eſſe: quidam accidentalis, ſiue quantum ad bene eſſe. Quantum ad primum decorem, mala non ſunt facienda, nec per ſe, nec per accidens: ſed quantum ad aliquem decorem accidentalem, mala bene ordinata faciunt: non quia mala; ſed

la:ſed quia bene ordinata: & ita per accidens.ſicut per accidens ordinatur; & illo decore circunſcripto adhuc eſſet vniuerſum decorum,& perfectum,quamuis hunc decorem non haberet. Ad hunc decorem faciunt mala,non ratione ſui,ſed rōne ſubiecti,quod ordinatur in pœnam ad diuinæ iuſtitiæ manifeſtationem. Vel ratione oppoſiti, cuius decor magis clareſcit ex pſentia mali,ſicut oppoſita iuxta ſe poſita magis eluceſcunt, ſicut communiter dicitur. Vel ratione boni eliciti: multa enim bona de⁹ fecit,& facta ſunt,quæ non eſſent facta niſi peccatum præſtitiſſet occaſionē,ſicut illa quæ geſta ſunt in noſtra reparatione:tamen ſine his omnibus eſſet vniuerſum completum. Si vero quæritur, vtrum tunc eſſet pulchrius,quàm nunc,ſic reſponderi poteſt,quòd ſe habent ſicut excedentia, & exceſſa: ſicut duæ facies, in quarũ vna nulla eſt macula, in altera eſt cicatrix aliqua bene ſita, quæ videtur faciem venuſtare. Et ſi vltra procedas,quis decor magis excedit: poteſt dici ſine præiudicio,quòd decor qui nunc eſt:& ratio huius eſt, quia vis diuina eliciens bonum ex malo,præpotens eſt malo: & ideo bonũ quod inde elicit,præualet bono quod malum corrũpit:& ideo plus ualet vniuerſum nunc,quàm valuiſſet tunc;in quo nunc modo comendatur ſapientia creatoris. Vnde Gregor.in benedictione cærei paſchalis. O felix culpa,quæ talem meruit habere redemptorem. Et exẽplum eſt de ſcypho ſano qui frangitur, & religatur filo argẽteo,vel aureo,quia melior eſt poſt, quàm ante,nõ ratione fractionis,ſed ratiõe religationis. Et ſi queras a me, nonne melius eſſet ſi omnes eſſent beati,quàm quòd quidam beati, & quidam miſeri? Dicendum(ſicut cre- 35
do)ſi homo ſtetiſſet, non perueniſſent plures ad Hieruſalem ſupernã, quàm ſic peruenturi ſunt. Vnde mali quaſi ex abundanti ſunt, nec ſunt in computatione. Et ſic concedendũ quòd ordinatio mali facit ad complementum accidentale;ſicut probãt rationes ad primam partẽ inductæ: ſed ad complementum,ſiue ad decorem ſubſtãtialem,nec per ſe, nec per accidens:per ſe vero ad nullum,ſicut
illæ rationes oſtendunt. Verumta- 36
men quod obiicitur ad primam partem per ſimile in priuationibus: Dicendum, quòd illę priuationes non ſunt aliquid adimentes, nec auferentes aliquid de bono,vel pulchro,ma lum tamẽ auferunt: ideo patet illud.
AD illud quod obiicitur,quòd non 37
manifeſtaretur miſericordia,& iuſtitia. Dicendum, quòd quamnis non manifeſtaretur in actu, manifeſtaretur tamen in ſua origine. Qui enim deum in ſe cognoſcit, videt in illo æterno exemplari quid eum deceat facere,& poſſit, licet non omnino: & ita miſericordiam,& iuſtitiam pariter:nihilominus tamen miſericordia oſtenderetur in ſupererogatione, & iuſtitia in retributione, licet non ita clare, vt nunc in opere.

QVOD VOLVNTAS DEI SEMPER impletur de homine quocunque ſe uertat.

DISTINCTIO XLVII.

VOluntas quippe dei ſemper efficax eſt, ut fiat omne q̃ uelit, & nihil fiat qđ nolit: q̃ de hoīe ſemper impletur quocũq; ſe uertat. Nihil.n. (ut ait Aug.in lib. de lib. arb.)cõſtitutũ ſuperat uoluntatẽ dei, & ſi faciat cõtra eius uoluntatem,tñ contra eius uolũtatem, quæ ipſe eſt,nihil putãdum eſt, ita fieri, tanquã uelit fieri,& nõ fiat,uel nolit fieri,!& fiat. Illa.n.uolũtas(ut ait Aug.in ench.)ſemper impletur aut de nobis,

Quòd voluntas dei ſemper fit efficaciter

Auguſ. in enchirid.

cap. 100. & 6. ſequẽtibus. aut a nobis. De nobis impletur: ſed tamen non implemus eam quando peccamus. A nobis impletur, quando bonum facimus: ideo
Cap. 107. in fine. enim facimus, quia ſcimus placere deo. Ita & de homine ſemper deus implet ſuam uoluntatem: quia nihil facit homo, de quo deus non operetur, quod uult. Non enim uult deus, ut peccet homo quilibet. Si autem peccauerit, pœnitenti uult parcere, ut uiuat: in peccatis uero perſeuerantem punire, ut iuſtitiæ potentiam contumax non euadat. Sicut alios ab æterno præparauit ad pœnam, ita alios pręparauit ad gloriam: et hęc ſunt ma-
Pſal. 110. gna opera domini, exquiſita in omnes uoluntates eius. Et tam
Auguſ. in enchirid. Cap. 100. per totum ſapienter exquiſita, ut cum angelica, & humana creatura peccaſſet, id eſt, non quod ille, ſed quod uoluit ipſa feciſſet, etiam per eandem creaturę uoluntatem qua factum eſt, quod creator non uoluit, impleret ipſe quod uoluit, bene utens etiam malis, tanquam ſumme bonus ad eorum damnationem, quos iuſte prædeſtinauit ad pœnam, & ad eorum ſalutem, quos benigne prædeſtinauit ad gratiam. Quantum enim ad ipſos attinet, quod deus noluit, fecerunt: quantum uero ad omnipotentiã dei nullo
Pſal. 100. modo id facere ualuerunt. Hoc quippe ipſo quod cõtra eius uoluntatem fecerunt, de ipſis facta eſt uolũtas eius. Præterea nanque magna opera domini ſunt exquiſita in omnes uoluntates eius, ut miro, & ineffabili modo non fiat præter eius uoluntatem, quod etiam fit cõtra eius uoluntatem: quia non fieret ſi non fineret: nec utique nolens finit, ſed uolens: nec fineret bonus fieri male, niſi omnipotẽs
Inquirit ſenſus prędictorum verborũ. etiam de malo poſſet facere bene. His uerbis euidenter monſtratur quòd uoluntas dei æterna ſemper impletur de homine, etiam ſi faciat homo contra dei uoluntatem. Sed attendendum eſt diligenter quomodo in ſuperioribus dicitur fieri aliquid contra dei uoluntatem, quod tamen non fit præter eam, & qualiter intelligendum ſit illud, quantum ad ſe, fecerunt quod deus noluit: quantum uero ad omnipotentiam dei nullo modo id facere ualuerunt. Videntur enim iſta ſuperioribus obuiare, vbi dictum eſt uoluntati eius nihil reſiſtere.
Roma. 9.

Hic aperit diuerſis modis ſupra accipi dei uoluntatem.

VERVM, ut ſupra diximus, uoluntas dei diuerſis modis accipitur, quæ diuerſitas in prædictis uerbis ſi diligẽter notetur, nihil ibi contradictionis reperitur. Vbi.n. dicit non fieri prçter eius uoluntatem, etiam quod fit contra eius uoluntatem, diſſimiliter accepit uoluntatem: & non ipſam uoluntatem, quę deus eſt, & ſempiterna eſt: ſed eius ſigna prædictis verbis intelligi voluit, i. prohibitionem, ſiue præceptionem, & permiſſionem. Multa.n. fiunt contra Dei præceptum vel prohibitionem, quæ tamen non fiunt præter

eius:

eius permiſſionem. Ipſius nanque permiſſione omnia fiunt mala: quę tamen pręter eius voluntatem ſempiternam fiunt. Sicut Augu. dicit ſuper illum locum Pſal. Vt non loquatur os meum opera hominum. Opera enim hominum dicit ea quę mala ſunt, quę pręter Dei voluntatem fiunt quæ ipſe eſt: ſed non pręter eius permiſſionem, quæ ipſe non eſt. Appellatur tamen ipſa dei voluntas, quia deus volens ſinit mala fieri. Fiunt & contra eius præceptionem vel prohibitionem, ſed non contra eius voluntatem quę ipſe eſt: niſi dicantur contra eam fieri, quia pręter eam fiunt. Contra eã quippe nihil ita fit, vt velit fieri quod nõ fiat, vel nolit fieri & fiat: qđ euidenter ibi Auguſt. notauit, vbi ait, Quantum ad ipſos attinet, quod Deus noluit fecerunt: quantum vero ad omnipotentiã Dei, nullo modo id facere voluerunt. Ac ſi diceret, fecerunt cõtra Dei pręceptum, quod appellatur voluntas: ſed non fecerunt cõtra dei voluntatem omnipotentem, quia hoc non valuerunt, illud valuerunt: & ita per hoc quod fecerunt contra dei voluntatẽ, id eſt, præceptum, de ipſis facta eſt voluntas eius, ideſt, impleta eſt voluntas eius ſempiterna, qua eos damnari volebat. Vnde Greg. ſuper Gene. Multi voluntatem Dei peragunt, vnde mutare contendũt, & conſilio eius reſiſtentes obſequuntur: quia hoc eius diſpoſitioni militat, quæ per humanum ſtudium reſultat. Hic aperte oſtenditur, quia dum mali conſilio ac pręcepto Dei reſiſtunt (quod voluntas Dei appellatur) ea faciunt vnde voluntas eius, quę ipſe eſt, impletur, quę diſpoſitio vel beneplacitũ vocatur. Nam (vt ait Augu. in Ench.) Quantælibet ſint voluntates angelorum & hominũ, bonorum vel malorum, vel illud quod Deus, vel aliud volẽtium quam Deus, omnipotentis voluntas ſemper inuicta eſt: quę mala eſſe nunquam poteſt, quę etiam dum mala irrogat, iuſta eſt, & profecto quę iuſta eſt, mala non eſt. Deus ergo omnipotens ſiue per miſericordiam cuius vult miſeretur, ſiue per iudicium quem vult obdurat: nec inique aliquid facit, nec niſi volens quid quam facit, & omnia quęcunque vult facit.

In tom. 8. enatratiõe ad pſal. 16 Ex quo ſẽſu verũ ſit nihil fieri cõtra eius volũtatẽ.

Cap. 102. Tomo 3

Summatim perſtringit ſententiam prædictorum, addens quare deus præcepit omnibus bona facere & mala vitare: cum non velit hoc ab omnibus impleri.

EX prædictis liquet quod voluntas Dei quæ ipſe eſt, ſemper inuicta eſt, nec in aliquo quaſſatur, ſed per omnia impletur. Conſilium vero eius & pręceptio ſiue prohibitio nõ ab omnibus implentur, quibus propoſita & data ſunt. Neque ideo præcepit omnibus bona, vel prohibuit mala, vel conſuluit optima, quod vellet ab omnibus bona quę pręcepit fieri, vel mala quę prohibuit vitari. (Si enim vellet, vtique & fierent, quia in nullo poteſt ab homine ſuperari vel impediri eius voluntas) ſed vt iuſtitiã ſuam hominibus

 oſtende-

oſtenderet, & mali eſſent inexcuſabiles. Denique vt boni ex obedientia gloriam, mali ex inobedientia pœnam ſortirentur, ſicut vtriſque ab ęterno pręparauit. Ea ergo quę omnibus præcepit vel prohibuit, a quibuſdam voluit fieri vel vitari,ſed non ab omnibus: & quædam perſonaliter pręcepit & in veteri & in noua lege: quæ ab eis quibus præcepit, fieri noluit, vt Abrahæ de immolatione filii,& in euãgelio quibuſdã curatis, quibus præcepit ne cui diceret.

Voluntas dei ſemper fit efficaciter.

DISTINCTIO XLVII.

Voluntas quippe dei ſemper efficax eſt.

Expoſi. SVPRA remouit Magiſter dubitatiões ex quibus videbatur voluntas dei aliqñ impediri. Hic determinat veritatem oſtendens voluntatem dei ſemper eſſe efficacem,& nunquam impediri. Et hęc
Diuiſio. pars habet quatuor partes. In prima auctoritate Aug. oſtendit voluntatẽ dei ſemper eſſe efficacem, & nũquam impediri. In ſecunda vero(ne hoc intelligeretur de voluntate ſigni)diſtinguit voluntatem,vt oſtendat hoc eſſe dictum de voluntate beneplaciti,ibi. Verũ & ſupra diximus. In tertia Magiſter oſtendit,quod contra quandã voluntatem ſigni bene pót fieri, ibi. Multa enim fiunt contra dei præceptum &c. In quarta vero epilogat breuiter prædeterminata, & hoc ibi. Ex prædictis liquet,ꝙ voluntas dei,quæ ipſe eſt &c.

Ad eorum damnationem quos iuſte prædeſtinauit ad pœnam.

Dub. 1 Videtur Aug. hic improprie loq,
1 quia ſupra xv.diſtinct.dicitur, quod ꝓdeſtinatio eſt de bonis ſalutaribus. Item. Dam. Non ad puniendum plaſmauit nos de⁹:ergo male dicit. Iuxta hoc quæritur,cũ deus ſit ſumme iuſt⁹ ſicut ſumme miſericors,quare magis dicitur proprium dei miſerere,quam damnare ſiue punire. Reſpon. quod
Reſpon. Damaſc. diſtinguit voluntatẽ dei in antecedentem,& conſequentem. Pót ergo præperatio eſſe quantũ ad vtrãque,& ſic eſt ꝓparatio bonorũ,& hoc modo eſt præparatio ſimpliciter,& ꝓdeſtinatio proprie dicta. Alio mõ pręparatio accipitur large,ſm quãcũque voluntatem,& ſic eſt malorum,& eſt pręḍeſtinatio large. Magr aũt,& Damaſc.ſupra accipiũt proprie:ſed Auguſt. accipit communiter,& ſic patet 2
ſolutio. AD illud quod quæritur de opere miſericordiæ. Dicendum quod ideo eſt propriũ dei miſereri,quia ad opus miſericordiæ non requiritur niſi dei benignitas:ſed ad hoc quod ſeueritatem iuſtitiæ faciat.præſupponitur nr̄a iniquitas,& ideo illud magis appropriatur ipſi deo,quam hoc.

Ipſius nanque permiſſione &c. Dub. 2

Innuit Magiſter quod mala fiunt 3
pręter dei voluntatem:ſed non pręter permiſſionem. Contra. Videtur male loqũ,quia cũ permiſſio ſit ſignum voluntatis diuinæ,ſi fiunt præter permiſſionem,ergo etiam præter voluntatẽ. Item. Quæritur quæ differentia eſt inter fieri præter voluntatẽ,& contra,& vr̄ quod nulla,quia Matth. xij. Reſpóſio.
Qui non eſt mecum,cõtra me eſt. Rñ. Dicendũ, quod fieri præter volũtatẽ, hoc eſt quia volũtas dei nõ eſt in hoc fieri,nec in eius oppoſitũ,& ita pręter voluntatẽ fit,quod non fit ſm voluntatẽ,nec contra,& inter hæc medium eſt:dñs aũt in Matth.intelligit de pręceptis,quæ qui negligit, inimicus dei 4
efficitur. Quod ergo obiicitur. quod permiſſio,eſt ſignum voluntatis beneplaciti. Dicendum,ꝙ non eſt ſignum quod deus velit illud quod permittitur: ſed quod velit illud, quod ex eo elicitur,& ſic patet illud.

Sed non præter eius permiſſionem quæ ipſe non eſt.

Dub. 3 Secũdm hoc vr̄ qđ permiſſio non ſit deus. Cõtra. Deus eſt ſua actio: ergo deus

de⁹ eſt ſua pmiſſio, cũ pmiſſio ſit actio dei. Si tu dicas hoc eſſe dictum rõne connotati, tunc obiicitur, quod volũtas dei ſimiliter aliquid connotat circa volitum. **Reſpon.** Reſp. Dici poteſt ꝙ Magiſter loquitur ſm opinionem illorum qui dicunt nomina ſex generum nõ prædicare aliquid de deo, vel in deo, ſed a deo: ſed hęc opinio ſupra improbata eſt. Et ideo poteſt dici, quod Magiſter loquitur de permiſſione ratiõe ſui cõnotati, quod importat rõne ſui nominis. Et ſi tu obiicias de voluntate quod cõnotat, Dicẽdum quod verum eſt ex adiuncto: ſed nõ eſt ita de principali ſignificatione nominis.

Neque ideo præcepit omnibus bona, vel ꝓhibuit mala, vel conſuluit optima &c.

Dub. 4
6 Videtur falſum dicere, quia præceptum dei eſt ſignum voluntatis dei, ſicut præceptum noſtrum eſt ſignũ voluntatis noſtræ: ſed rectus homo nũquam ꝑcepit aliquid alicui, niſi quod vult fieri: ergo multofortius nec ipſe deus. **Reſpon.** Reſp. Dicendũ, quod Augu. & Magiſter ſequens Auguſt. quando de voluntate beneplaciti loquunt̃, ſemp accipiunt pro voluntate qua deus abſolute vult aliquid euenire: & de hoc non eſt dubium illud quod dicit: ſed vlterius Magiſter ſequẽs Dam. diſtinguit voluntatẽ antecedentem, & ſiue quãtum in ſe eſt, & huius ſignum eſt præceptum, & de hac non loquitur Aug. nec Mag.

Præcepit & in veteri, & in noua lege quę ab eis quibus præcepit fieri noluit.

Dub. 5
7 Videt̃ male dicere, qa præceptum eſt ſignum diuinæ voluntatis: ergo ſi præcipiebat quod nolebat, vr̃ ꝙ illos decipiebat, quib⁹ præcipiebat. Item. Videtur falſum dicere, ꝙ noluit imolationẽ Iſaac, quia Abraam volebat: ergo voluntatem ſuam diuinæ nõ cõformabat: ergo non merebatur, vt vr̃ Item. Quare Abraam parauit ſe ad obediendum, non aũt curatus in euãgelio? **Reſpon.** Reſp. Dicendum quod quędã præcepit deus ad faciendum, vt pręcepta moralia, quædam ad probandum id eſt probata oſtẽdendum, quædam ad erudiẽdum: & horum duorũ exẽpla tangunt̃ in litera. In ꝑcepto ergo Abraę ſignatur non ꝙ deus velit imolationẽ: ſed ꝙ vult Abraam velle: & ideo cum voluit, ſe ſibi conformauit. In præcepto aũt quod fecit curato, ſignauit ſe velle cõtẽptum laudis, & ideo Abraham laudandus ẽ in voluntate obedientię, & curatus in hoc quod non tacuit.

Artic. 1
AD intelligentiam eorum quæ dicuntur in hac parte, quatuor quæruntur. Primo quęritur, vtrum volũtas beneplaciti poſſit impediri. Secundo quæritur. vtrũ aliquis poſſit facere contra voluntatem ſigni. Tertio, vtrum deus debeat mala permittere. Quarto & vltimo vtrum deus poſſit mala præcipere.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Dei voluntas antecedens poteſt caſſari, cõſequens autem atque abſoluta, nequaquam.

Fundamenta.
QVOD Voluntas beneplaciti non poſſit impediri, oſtenditur primo auctoritate Gene. vltimo. Num dei poſſum⁹ reſiſtere voluntati? quaſi diceret, nõ. Item. Roma. ix. Voluntati eius quis reſiſtit? Item. Super illud. j. Timot. vlti. Qui vult omnes homines ſaluos fieri. Glo. rogandus eſt vt velit, ꝙ ſi vult neceſſe eſt fieri. Item. Super illud pſalm. Iuſtus domin⁹ in omnib⁹ operibus ſuis glo. Apud deum hoc ẽ velle, quod facere: ſed nõ poteſt impediri ne velit, quia libere vult ꝙ vult: ergo non poteſt impediri, ne fiat. Itẽ. Ois voluntas quæ poteſt impediri. poteſt ſuperari: ſed diuina voluntas ſuperari non põt, cum ſit ſuprema: ergo diuina voluntas nõ poteſt impediri. Itẽ. Omnis cauſa quæ impeditur a perſecutione ſui effect⁹, aut deficit, aut mutatur: ſed diuina volũtas nec deficit, nec mutatur, nec põt deficere, nec mutari: ergo &c. Item. Nobilius agens

eſt, & nobilior cauſa quæ non poteſt impediri quã quæ põt:ſed diuina voluntas eſt ſumma, & ſuprema cã oĩm (vt ſupra monſtratum eſt:)ergo &c.

Ad opp. Contra. Oĩs cauſa, cuius effectus cuntingẽter euenit, poteſt impediri: nam ſi non põt, tunc effectus euenit neceſſario:ſed diuina volũtas eſt huiuſmodi, quia eſt multorum cõtingentium, alioquin aut nihil eſſet contingens, quod eſt contra arbi. libertatem, & conſilium, & caſum:aut deus nõ eſſet illius cauſa, quorum vtrunque abſurdum eſt:ergo &c. Item, oĩs cauſa quæ per aliam agentem expletur, põt per illam deficientem impediri, ſi illa poſſit deficere. Hæc propoſitio per ſe nota eſt:ſed diuina volũtas eſt huiuſmodi, nam deus vult multa fieri per cauſas creatas quę non facit ſine ipſis, ſicut generare hominem, aſinum & ſimilia. Similiter de his q̃ ſunt ab opere nr̃o, & hæc pñt deficere:ergo diui-

9.meth.3 na voluntas impediri. Item. Omnis cauſa cuius virtus ſe extendit ad contrarium, volũtate põt aliud velle quã velit:ſed diuina eſſentia eſt huiuſmodi, aliquid enim vult deus vt iſtũ dãnari, cuius oppoſitum põt: hoc certũ eſt, alioquin non eſſet omnipotẽs:põt ergo facere oppoſitum ei⁹ ꝙ vult. Sed omne poſſibile, eſt poſſibile: ponatur ergo quod deus faciat oppoſitum ei⁹ quod voluit, ſi hoc, ergo volũtas dei eſt fruſtra & impedita: ergo &c. Itẽ. Voluntas vult aliquid quod de⁹ vult ipſam velle, aut ergo põt velle cõtrarium, aut non poteſt. Si põt: ergo diuina voluntas poteſt impediri. Si non poteſt:ergo neceſſe eſt libertatem eius arctari.

8 RESP. ad intelligentiam prædictorum notandum, quod ſm Iohan.

Damaſce. lib. 2. de orth. fide. cap. 9. D. Thom. q. de verit. q. 23. art. 2 & 1. q. 19. ar. 6

Dam. Volũtas beneplaciti eſt duplex ſ. añs ſiue cõditionalis qua vult, quãtum in ſe eſt oĩm ſalutem:& abſoluta ſiue conſequẽs qua determinate vult aliquid ꝙ nouit certitudinaliter euenire. Intelligẽdũ eſt ergo ꝙ nullã dei voluntatem poſſibile eſt ſuperari, nullam poſſibile eſt caſſari:aliquam tamẽ vt antecedentem, poſſibile eſt non impleri:aliquam vt cõſequentem, neceſſe eſt impleri, & impoſſibile eſt impediri. Nulla (inquam) eſt poſſibile ſuperari:nam ſi hõ non faciat quod de⁹ vult quantum in ſe eſt ſine voluntate añte, deus facit de ipſo ꝙ vult voluntate conſequente:& ita ſemper impletur vel de homine, vel ab homine, & ſic nunquam vincitur vel ſuperatur. Non etiam poſſibile eſt voluntatẽ dei caſſari:nam caſſum dicitur aliq̃d dum priuatur effectu proprio ad quẽ eſt: volũtas aũt nullo priuatur effectu ad quem eſt proprie. Nam quod dicitur, quod deus vult omnes homines ſaluos fieri quantũ in ſe eſt, hæc volũtas non cõnotat ſalutem, nec proprie eſt ad effectum ſalutis:ſed connotat ordinationem naturę, ſiue naturam ordinabilem ad ſalutem. Vnde nihil plus eſt dicere, Deus vult iſtũ ſaluum fieri quantũ in ſe eſt, quã deo placuit dare iſti naturam per quam poſſet peruenire ad ſalutem:& quod deus paratus eſſet iuuare, ita ꝙ ſalus non deficit ꝓpter defectum a parte dei. Vnde non caſſatur, quia habet propriũ effectũ: de voluntate aũt abſoluta planum eſt quod non poſſit caſſari, quia omnem effectum ſuum ponit, nec vnquam remanet incompleta. Cum itaque verũ ſit voluntatem dei nullo modo poſſe ſuperari nec caſſari, tñ volũtatem abſolutam neceſſe eſt impleri, conditionalem vero minime. Sed attendendum, quod eſt neceſſitas conſequentiæ, & conſequentis, ſicut ſupra dictũ eſt de pręſcientia, quia ipſa non habet neceſſitatem conſequentis, ſed conſequẽtiæ, quia neceſſario infert, & ſequitur, deus præſcit hoc, ergo hoc erit:ſed tamen non neceſſario præſcit, quia in actu præſciendi frequenter notatẽ effectus contingens. Sic in voluntate intelligẽdum eſt: quod voluntas dei abſoluta connotat euentum rei, & ideo eſt ibi neceſſitas cõſequentiæ:ſed non conſequentis, quia non mutat euentum rei, imo vult deus quod eueniat conſequens contingens. Vnde ſicut ꝓſciẽtia, quia neceſſario infert effectũ, non poteſt falli: ſic voluntas abſoluta, quia neceſſario infert, non põt impediri, imo eam neceſſarium eſt impediri, voluntatem autem añtem vel cõditionatam non eſt neceſſe impleri,

nec

nec neceſſitate cōſequentis,nec neceſ
ſitate cōſequentię, quia non cōnotat
effectum rei:ſed connotat illud quod
eſt ordinabile ad euentū,vt prædictū
eſt. Vnde bene ſequitur,vult iſtū ſal-
uari voluntate abſoluta,ergo iſte ſal-
uabitur:nūquam enim vellet,niſi pa-
riter præſciret eum eſſe ſaluandū.De
volūtate vero cōditionata (vt viſum
9 eſt) nō ſequitur. Si ergo obiicitur, ꝙ
voluntas dei eſt neceſſaria,& neceſſa-
rio infert effectum:ergo oī modā po-
nit circa ipſum neceſſitatem.Dicendū
quod quamuis neceſſe ſit deum velle,
& voluntatem eius eſſe in actu , tamē
comparatio eius eſt ad futurum con-
tingens, & ideo effectus euenit con-
tingenter.

10 AD illud quod obiicitur,ꝙ poteſt
impediri cum ſit cauſa contingēs. Di
cendū quod (ſicut tactū eſt) ꝙ quam
uis comparatio diuinæ voluntatis ad
volitū , & euentus voliti ſe neceſſario
concomitentur ſicut vnum contin-
gens aliud ,tamen non poteſt impe-
diri,tunc enim impeditur cauſa,quā
do manente comparatione & ordina
tione eius ad effectū,effectus non eue
nit. Quod ergo proponitur,oīs cau-
ſa cuius effectus eſt cōtingens pōt im
pediri,falſa eſt ꝓpoſitio , & habet in-
ſtātiā,ſi effectus neceſſario cōcomitet̄
& ſequatur ad cauſam,& hæc eſt in-
11 ſtantia in propoſito. AD illud ergo
quod obiicitur ꝙ pōt impediri pro-
pter defectum cauſæ cooperantis. Di
cendum ꝙ ſicut diuina voluntas,ſiue
diuinū velle connotat effectū,ita con
notat exiſtētiā cauſæ particularis. Cū
enim dicitur , Deus vult iſtū ſaluari,
non eſt ſenſus ꝙ velit in omnē euen-
tum:ſed quod vult iſtum ſaluari,vult
iſtum velle. Vnde ſicut diuina volun
tas connotat iſtum effectum euenire,
& ideo neceſſario ſequitur effectus ad
ipſam,ita connotat cauſam creatam
cōcurrere: & ideo neceſſario ſequit̄,
ſi deꝰ vult iſtum ſaluari, ꝙ iſte etiam
velit:& ita nunquam deficit ſicut nec
effectus,& ita nunquam impeditur.
12 AD illud quod obiicitur,quod deus
pōt oppoſitum eius quod vult. Dicen
dum quod diuina voluntas non ar-
ctat potētiā in poſſendo: vnde plura
pōt quam velit,tn̄ arctat potentiā in
agendo:nunquam enim potētia agit
aliquid niſi quod vult,& impoſſibi-
le eſt quod actio ſuper excedat volun
tatem. Vnde nihil pōt facere niſi qđ
poteſt velle. Quando ergo dr̄ quod 13
pōt cōtrarium ſuę voluntatis, poteſt
intelligi dupliciter. Aut volūtate mo
uente ad cōtrarium,& ſic notatur re-
pugnantia voluntatis ad potentiā, &
hoc eſt impoſſibile. Aut voluntate nō
mouente,& ſic notatur non impedi-
mentum nec repugnantia;ſed ꝙ volū
tas libere pōt,quia ita pōt hoc,ꝙ eius
oppoſitū: ita ꝙ vult hoc ꝙ poteſt vel
le eius oppoſitum abſque ſui mutatio
ne,ſicut ſupra dictum eſt de præſcien
tia. Et rō huius eſt,quia vno,& eodē,
vult quæcunque vult. AD vltimū,
Dicendum ꝙ volūtas dei ſm̄ conue-
nientiam ad præſcientiam vult illa q̄
vult. Vnde ſicut præſcientia ambit to
tum velle, & poſſe,& agere,& nō po
teſt falli aliquid nō ſubtrahendo con
tingentiæ rei euenientis,ſic etiam in
propoſito intelligendum.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Signa voluntatis diuinæ que pręſens reſpiciunt reſiſtentiā non poſſunt habere;bene tamē quæ futurum.

VTRVM aliquis poſſit
facere contra volunta-
tem ſigni. Et quod non
videtur , quia ſignum
ſignatum conformari Ad opp.
debent : ergo quod fit contra vnum,
fit contra reliquum : & ſi non pōt fie
ri contra ſignatum,nec contra ſignū.
Alioquin ſi non ſit contra ſignatum
& contra ſignum,tunc ſignum eſt fal
ſum:ſi enim ſignū ducit in ſignatū ,
ſignificat ꝙ fit contra ipſum fieri cō
tra ſignatum. Item. Minimum inter
omnia ſignata eſt permiſſio, cū ſit re-
ſpectu mali ad quod minime ordina
tur beneplacitum dei ergo ſi minime
accedit ad voluntatem beneplaciti, ſi
non pōt fieri contra permiſſionē,mul
tominus contra alia:ſed nō poteſt fie
ri cōtra permiſſionem ſicut dicit Ma-
giſter

giſter in litera, & Aug. de ciui. c. xx. ſi
cut nullus hoīm agit recte, niſi adiu-
tus diuino auxilio, ſic nullus hoīum
atque dęmonum agit inique niſi eo-
dem diuino atque iuſtiſſimo permit-
tatur iudicio. Item. Potentior eſt vo
luntas cui non poteſt reſiſti nec in ſe,
nec in ſigno, quā cui poteſt in ſigno
ſaltem, & ſi non in re: ſed deus eſt po
tentiſſimus: ergo vř, quod nec volun-
tati eius nec ſigno voluntatis poſſit
Funda-menta. reſiſti, & ſic &c. Cōtra. Inter omnia
ſigna voluntatis præceptio, ſiue impe
rium vř eſſe potentiſſimum: ſed fieri,
poteſt, & fit tota die contra diuinum
mandatum: ergo contra omnia alia.
Item. Videtur quod ſpecialiter cōtra
permiſſionem, quia permiſſio non eſt
niſi malū culpę: ſed malum culpę nō
eſt malum niſi volūtarie fiat: & ſi vo-
luntariæ fit, poteſt non fieri: ergo per
mittēte deo aliquem male facere, pōt
non facere; ergo pōt facere cōtra per
miſſionem. Item. Super illud pſalm.
Eduxi eos cum argento, & auro. Glo.
dicit quod idem fuit pręceptum, & ꝑ
miſſum. ſ. aſportatio vaſorum: ergo
cū poſſit fieri cōtra præceptū, pari ra
tione & contra permiſſionē, & contra
alia: per conſequens ergo contra om
ne voluntatem ſigni.

15 RESP. Dicendum quod contra
aliquod ſignum diuinę volūtatis pōt
fieri, cōtra aliquod non, & ratio hu-
ius duplex eſt, ex duplici modo diſtin
guendi ſigna. Quædam enim ſunt ſi-
gna reſpectu præſentis, vt impletio &
permiſſio. Quædam reſpectu futuri,
vt pręceptio, & conſilium, & prohibi
tio. Et qm̄ de pñti quod fit, impoſſibi
le eſt in pñti non fieri, qm̄ omne ꝙ eſt
qn̄ eſt neceſſe eſt eſſe: ideo reſpectu ſi-
gnorum de præſenti nō poteſt eſſe re
ſiſtentia, quia ſi fit reſiſtentia, iam nō
ſunt præſentia. Quia vero futura, vel
facienda poſſunt nō fieri: ideo quan-
tum ad ſigna tria ſequentia, reſiſten-
tia poteſt eſſe. Alia rō ſumitur ſecun-
dū aliū modū diſtinguēdi. Quia quę
dam ſunt ſigna diuinę voluntatis ab
ſolute quædam conditionate. Dico er
go quod quia contra voluntatem ab
ſolutam non poteſt fieri, non pōt etiā
fieri contra ſigna voluntatis abſolu-
te, vtpote ſunt impletio, & permiſſio.
Quia vero contra voluntatem antece
dentem, ſiue cōditionatam poteſt fie-
ri, quia poteſt homo diuertere ab or-
dine ad quem ex ſui conſtitutione cō
ditus eſt, hinc eſt quod poteſt fieri cō
tra voluntatem ſigni, quæ illā ſignat
ſ. cōtra prohibitionem, & præceptio
nem, & conſilium.

AD illud quod obiicitur ꝙ cōtra
nullum poteſt fieri, patet ſolutio quod
eſt falſum. Ad illud obiicitur ꝙ mi-
nimum eſt permiſſio. Dicēdum quod 16
maior ſignificatio, vel minor: nihil fa
cit ad hoc: ſed pręſentialitas effectus:
vel etiam, quia ſignat voluntatem ab
ſolutā qua aliquid cōnotat abſolute.
Ad illud quod obiicitur, ꝙ potētius 17
eſt illud contra cuius ſignū non pōt
fieri. Dicendū ꝙ verū eſt qn̄ volun-
tas vult oīno ꝙ nihil fiat, niſi ꝙ oñ-
dit ſe velle: ſed diuina voluntas non
eſt talis, imo vult ꝙ vnuſquiſque ha
beat propriam libertatē, & faciat qđ
vult. Vnde potētia faciēdi contra di
uinam voluntatē eſt a diuina volun
tate: & ideo non eſſet potentior pro-
pter hoc. Vnde diſtinguendū, quod
poſſe facere contra ſignū voluntatis
alicuius aut eſt contra volūtatē, & ſic
atteſtatur impotentię: aut illud poſ-
ſe eſt a voluntate, cuius eſt ſignum:
& ſic non atteſtatur impotentiæ, ſed
magis potentię. Ad illud quod obii- 18
citur, ꝙ contra omnia, quia fit con
tra præceptionem quæ eſt maximum
ſignum. Soluendum eſt per interem
ptionem, ꝙ non eſt maximū ſignū,
qa impletio maius eſt. Præterea hoc
nihil facit ad propoſitū, ſed pręſen-
tialitas in effectu, & abſolutio in ſi-
gnificato. Ad illud quod obiicit̄ ꝙ 19
fit contra permiſſionem, quia pecca-
tor poteſt non peccare. Dicendū ꝙ
deus non dicitur permittere peccare
niſi eum qui actualiter peccat, dum
peccat, & tunc impoſſibile eſt eū non
peccare. Ad illud quod vltimo obii- 20
citur, ꝙ idem fuit ibi præceptum, &
permiſſum. Dicendum ꝙ permiſſio
multis modis accipitur in ſcriptura.
Primo modo dicitur permiſſio non
cohibere: ſicut dñs permittit mala,
quia non cohibet: & hoc modo eſt
ſignum

Digitized by Google

ſignum voluntatis diuinæ diſtinctũ
contra præceptum. Alio modo non
punire temporaliter: & ſic dicitur li
bellus repudij permitti. Matth.xix.
Moyſes ad duriciam veſtrã permiſit.
Tertio modo non prohibere. pſal.
Iraſcimini & nolite peccare. gl. per-
mittit quod neceſſitatis eſt, non pro-
hibet. Quarto modo permittere eſt
minus bonum indulgere, ſuper il-
lud.j.Cor.vij. hoc autem dico ſm in
dulgentiam &c. glo. permittit.

QVAESTIO III.

CONCLVSIO.

Deus, tum propter ordinem vni
uerſi, tum propter ordinem fi-
nis, tam in gloriam electorum
quam in laudem ſuam, poteſt
mala permittere.

Fundamenta. VTRVM debeat de⁹ ma
la permittere: & ꝙ ſic
videtur. Ioan.xii. Abũ
dabunt tabernacula p̃-
donum &c. Greg. Oi-
potens deus quod fieri nõ prohibet,
iuſtum eſt vt fieri ſinat. Item. Deus
debet conſeruare ordinem quem in-
ſtituit: ſed cũ deus creauit hominẽ,
dedit ei liberam voluntatem: ſed li-
bera voluntas dicitur eo ꝙ libere po-
teſt quicquid vult: ergo ſi vult ma-
lum, põt in malum: ergo cũ non de-
beat auferre homini potentiam quã
dedit, debet ipſum permittere pecca-
re. Item. Malum frequenter eſt occa
ſio maioris boni: ſed non fieret niſi
malum præceſſiſſet, vt patet in paſ-
ſione Chriſti: ſed decet eum facere,
& permittere id quod eſt via ad me-
lius: ergo cum non poſſit malum fa
cere, ſolum debet permittere. Itẽ.
Deus omnia facit propter laudẽ ſuã:
ſed in malis manifeſtatur laus diui-
nę iuſticię, & miſericordię: ergo ſi
nõ debet facere pp ampliationẽ ſuæ
laudis, non debet impedire ne mala
fiant: ergo &c. Cõtra. Rom.j. Non
Ad opp. ſolum qui talia agũt digni ſunt mor
te, ſed qui conſentiunt. glo. Conſen
tire eſt facere, cum poſſit arguere: er
go cum deus poſſit corrigere, & im-
pedire malum, ſi permittit, & tacet,
conſentit: ſed qui conſentiunt digni
ſunt morte: ergo &c. Item. Auguſt.
xix. de ciui. Dei. c.xvi. Ad innocen-
tis officium non ſolum pertinet ne-
mini malum inferre: ſed etiam a pec
cato cohibere: ergo ſi deus nõ cohi
bet cũ poſſit, deus non eſt innocens.
Item. Ratione videtur. Quia omnes
virtutes noſtræ debent habere exem-
plar in Deo: ſed in nobis eſt virt⁹ ze
li, ergo & in Deo: ſed zelus quãtum
poteſt obuiat peccato: ergo ſi de⁹ ha-
bet zelum, quantum poteſt obuiat:
ergo &c. Item. Vniuerſæ viæ domini
miſericordia, & veritas: ſi ergo per-
mittit iuſtum peccare, aut eſt miſeri-
cordiæ, aut iuſtitiæ. Non miſericor
diæ, conſtat. Nec iuſtitiæ: quia iu-
ſtus non meruit cadere: ergo &c.

RESP. Dicendum, ꝙ deus per- 21
mittit mala fieri, & hoc ordinatiſſi-
me. Duplex eſt enim ordo rerũ. Vnus
in vniuerſo, alter in finem, & vterq;
exigit ꝙ deus ꝑmittat mala fieri. Or-
do quippe in vniuerſo exigit: qa ad
perfectionẽ vniuerſitatis neceſſe fuit
fieri creaturam arbitrio liberam, &
peccare potentem: ſed adminiſtra-
tio vniuerſitatis eſt, vt deus ſic res cõ
ditas adminiſtret, vt eas agere pro-
prio motu ſinat: ſicut dicit Auguſt.
vij. de ciui. Dei. Ideo cum debuerit da
re potentiã peccandi, & debuerit re-
gere ſaluo ordine ſuæ conditionis, ſi
voluit peccare, debuit permittere: &
ſi non noluit peccare, debuit conſer
uare: & ita debet permittere mala.
Ordo ad finem hoc exigit: quia du-
plicem finẽ contingit reperiri in vni
uerſo: vnus eſt ſolus electorum, alius
diuina laus. Quoniam ergo permiſ
ſio malorũ reddit electos glorioſio-
res per occaſionem, & deus non cu-
rat vtrum per cauſam, vel per occa-
ſionem electorum gloria augeatur,
ideo deus permittit recte. Vnde Au
gu.xj. de ciui. Dei dicit: ꝙ nullum
faceret quẽ malum præſciret, niſi pa
riter noſſet quibus bonorum vſibus
accommodaret. Proſunt autem eis 22
exercitando. Et ideo dicit de lapſu
mundi, ꝙ permiſit plures eſſe malos:
quia ſi pauci eſſent, nõ auderent exer-
cere

cere bonos. Diuina etiã laus hoc exi
git: quia occaſione mali ſumme ma-
nifeſtatur diuina miſericordia in ele
ctis: in filii vnigeniti donatione, ꝓ
inimicis ſm tempus. Summe etiam
manifeſtatur dei iuſtitia in æterna pu
nitione reproborum. Vnde Auguſt.
xi. de ciui. Dei. Si omnes remanerẽt
in pœna, in nullo appareret miſeri-
cordis gratia redimentis. Rurſus.
Si omnes transferrentur ad lucem, in
nullo appareret ſeueritas vltionis.

23 AD illud ergo quod obiicitur, ꝙ
permittere eſt conſentire. Dicendũ,
ꝙ permittere malum eſt dupliciter.
Aut non cohibendo manum, vel ani
mum nec in facto, nec in retributio-
ne, & ſic conſentire eſt. Vel non co-
hibendo manum, ſed tamen punien
do tranſgreſſorem, & arguendo con-
tinue, & ſic nõ conſentit: & hoc mo-
do deus permittit, & non conſentit.
24 Ad illud quod obiicitur, ꝙ ad inno-
centem pertinet cohibere. Dicendũ,
ꝙ illud intelligitur de cohibitione q̃
tum ad argutionem, & punitionẽ,
non quantum ad voluntatis coactio
25 nem. Ad illud quod obiicitur, ꝙ ze-
lus obuiat peccato. Dicendum, ꝙ ve
rum eſt ſaluo iure iuſtitiæ, & iuſtitia:
ꝓut ordo vniuerſi hoc exigit, vt de⁹
26 permittat hominem ſm imperiũ ſuæ
voluntatis. Ad illud qđ vltimo obii
citur, patet reſpõſio: quia permittere
aliquem peccare, eſt opus iuſticiæ: nõ
inquam iuſticiæ quę ſit exigentia me
ritorum, ſed condecentia diuinæ ſa
pientiæ, & bonitatis.

QVAESTIO IIII.

CONCLVSIO

Mala ſecundum ſe cum intrin-
ſece mala ſint, deus pręcipere
non poteſt, mala vero in ſe quę
mala nõ remanent, poteſt deus
præcipere.

Ad opp. VTRVM de⁹ poſſit ma
la præcipere. Et ꝙ ſic
vĩ: qa præcepit Oſee.
j. vt duceret vxorẽ for
nicariam. Et Ier. expo
nit ad literam. Quod ſi dicas ad li-
tera non eſſe intelligendum. Obiicĩ
tunc: quia præcepit non tantum du
cere vxorem, ſed etiã facere filios for
nicarios: ꝙ ſi eſſet vxor legitima, nõ
eſſent filij fornicationis. Item. Exo.
xii. Pręcepit facere furtũ filijs Iſrael:
ſed furtum eſt malum, & contra legẽ
naturę: ergo &c. Si tu dicas ꝙ non
eſt malũ ſm ſe, & ideo poteſt bene fie
ri, obiicitur: quia pręcepit Abrahæ
occidere filium innocẽtem, & quem
ſciebat innocẽtem. Gen. xxij. & hoc
eſt malum ſecũdum ſe: ergo videtur.
quod deus poſſit præcipere malum.
Item ratione videtur: quia deus eſt
ſuper omnem legem, ergo in oĩ man
dato poteſt diſpenſare: ergo poteſt
omnium præceptorũ, & prohibitio-
num contraria præcipere. Itẽ. Plus
diſtat nõ ens ab ente, quã malũ a bo-
no: ſed deus ſolo imperio voluntatis
ex non ente facit ens: ergo ſolo impe-
rio voluntatis ex malo facit bonũ: er
go põt præcipere mala, vt vĩ. Cõtra. Fundamenta.
Pręceptum eſt ſignum diuinæ volun
tatis: ergo aut eſt falſum ſignum, cum
ſignificet deum non velle, quod præ-
cepit, aut deus vult illud. Si deus vult
malum, eſt malus. Si non vult, & pręce
cepit, eſt falſus, & vtrunq; eſt impoſſi-
bile apud deũ: ergo &c. Itẽ. Null⁹ obe
diens diuino ꝓcepto debet puniri: er-
go ſi deus põt malum præcipere, põt
malum impune fieri. Sed malum re-
manere impunitum eſt contra diuinã
iuſtitiam: ergo deus põt facere contra
ſe: ergo ſibi aduerſari: ſed hoc eſt im-
poſſibile: ergo &c. Item. Deus pręce
pit mala non fieri: ſi ergo pręcepit fie-
ri, præcepit duo oppoſita: ſed duo op
poſita fieri eſt impoſſibile: ergo deus ꝓ
cepit impoſſibile: ſed ad nullum tale
præceptum obligamur: ergo deo poſ
ſumus non obedire, quod abſurdum
eſt. Et iterum. Omnis præcipiens im
poſſibile eſt ſtultus, vel impius: ergo
deus eſſet ſtultus, vel impius, quorum
vtrunque eſt impoſſibile. Et ideo di-
cit Hiero. qui dicit deũ præcepiſſe im
poſſibile, anathema ſit.
RESP. Dicendum, quod cũ quę 27
ritur vtrum deus poſſit præcipere ma
lum, hoc poteſt dupliciter intelligi.
Aut malum manens malum, aut ita ꝙ
præcipiendo faciat bonum. Primum
ſimpli-

ſimpliciter eſt impoſſibile : ſecundũ
vero aliquo mõ eſt impoſſibile, licet
non omnino. Eſt enim aliquid malũ
in ſe, aliquid malum ſm ſe. Malum in
ſe poteſt fieri bene: malum ſecundum
ſe nullo modo poteſt fieri bene, imo
hoc intelligere ꝙ fiat bene, eſt intelli
gere quod idem ſit malum, & bonum.
Poteſt ergo dici, quod deꝰ poteſt prę-
cipere malum in ſe, & non malum ſe
cundũ ſe: quia nihil poteſt præcipere
quin bonum ſit poſtquam præceptũ
eſt: & illud eſt malum in ſe, non aũt ſe
cundum ſe, & ideo põt illud præcipe
re, & non aliud. Et hinc habet ortum
quod dicit Ber. in lib. de diſpenſatio
ne & præcepto, ꝙ deus poteſt diſpen-
ſare in præceptis ſecundæ tabulæ, &
non primæ. Et ratio huius eſt, quia
in præceptis ſecundę tabulę (quãtũ)
eſt de rõne præcepti tãgitur, ſiue præ
cipitur ordinatio ad proximum, & ꝓ
hibetur deordinatio ad eundem. De-
ordinatio aũt reſpectu proximi, niſi
ſit deordinatio reſpectu dei malũ eſt,
in ſe. Si aũt reſpectu dei, malum eſt ſe
cundum ſe: ſicut cognoſcere non ſuã,
malum eſt in ſe: ſed cognoſcere alie-
nam ex libidine, ſiue non ſuam, ma-
lum eſt ſm ſe. Sed deus in præceptis
ſecundæ tabulę diſpenſat, & diſpenſa
re põt, & contra illa põt præcipere rõ
ne prædicta. Nec ex hoc ſequitur, qđ
præcipiat contraria, quia mandatum
ſpeciale abſoluit a communi, ſicut
priuilegium ſpeciale. In præceptis
autem primę tabulæ non poteſt deus
diſpenſare, quia eorum oppoſita ſunt
mala ſecundum ſe: ipſa enim præce-
pta dicunt ordinationem ad deum
ſiue in finem de ſua rõne, & eorũ op-
poſita deordinationem. Et ideo ſi cõ
trarium præciperet, pręciperet cõtra
ſe, contra ſe autẽ non poteſt facere :
& ſi illa præciperet (cum illa ſint ma
la ſm ſe, ita quòd nullo modo pñt be
ne fieri) aut deus vellet malum, quod
eſt inconueniens aut impune fieret
malum, aut idem eſſet bonum, & ma
lum, quorum vtrunque eſt inconue
niens ſimpliciter. Et ideo conceden
dæ ſunt rationes ꝓbantes quòd deus
non poteſt malum præcipere, vtputa
nullum manens malum : & hoc eſt
malum ſm ſe. Tamen vltima ratio de
hoc ꝙ præcipit malum, non valet :
& iam ſoluta eſt.

AD illud ergo quod obiicitur de 29
Oſea. Dicendum ꝙ illud fuit malum
in ſe. ſ. cognoſcere non ſuã: & diuino
pręcepto factum eſt ei bonũ : ſed ſm
quod fornicatio dicit actum libidi-
noſum, & cognoſcere aliquã ex libi-
dine, hoc dominus nunquam præce-
pit. Ad illud quod obiicitur de au- 30
ctoritate Exod. quód præcepit filiis
Iſrael furtum. Dicendum, ꝙ illud
ſimiliter pręcepit inquantũ fuit ma-
lum in ſe. ſ. accipere rẽ alienam: ſed
hoc potuit facere, quia cum ſit domi
nus omnium, dominium potuit trãſ-
ferre. Sed nunquam præcepit, quod
ex libidine hoc facerent, illud enim
eſt malum ſecundum ſe. Ad illud qđ
obiicitur de eo, quod præcepit Abrę 31
de Iſaac. Dicendum ꝙ illud nõ erat
malum ſm ſe, quia Iſaac quamuis nõ
eſſet reus mortis ſibi infligẽdę ab ho
mine, tamẽ ratione peccati originalis
reus erat mortis temporalis ſibi infli
gendæ a deo, ad quam habebat neceſ
ſitatem, & ideo deus habebat aucto-
ritatẽ, & ita de iure potuit illã Abrææ
ex cauſa committere. Tamẽ aliqui vo
lunt dicere quod non præcepit occi-
dere: ſed offerre.. Sed contra hoc eſt
gloſa, & textus, quia dr̃ quod porta
uit ignem, & gladium. AD illud ꝙ
obiicitur, quod poteſt ſuper omnem 32
legem datam. Dicendum, quod verũ
eſt quod poteſt, q̃a poteſt ponere ſed
non poteſt deſtruere iam poſitũ. Q̃m
enim ordinationem ad ipſum dicũt
aliqua mandata, ſicut non poteſt con
tra ſuam iuſtitiam facere, ſic nec con-
tra illa præcipere. AD illud quod
obiicitur, quod de non ente poteſt fa- 33
cere ens. Dicendum, quod verum eſt
quod poteſt facere; ſed hoc non po-
teſt facere quod aliquid ſit ens, & nõ
ens, & quia non ens non habet neceſ
ſitatem ad hoc quod ſit nõ ens, ideo
poteſt fieri ens : ſed aliqua ſunt mala,
quæ ſi ſunt, de neceſſitate ſunt mala,
ſicut mentiri, & odire deum: & ideo
non eſt ſimile, quia ſi faceret iſta eſſe
bona, faceret quod idem ſimul eſſet
bonum, & malum.

QVOD

QVOD ALIQVANDO HOMO BONA voluntate aliud vult quam Deus: & aliquando mala, id quod Deus bona voluntate vult.

DISTINCTIO XLVIII.

Qualiter voluntas noſtra diuinę conformet.

SCiendum quoque eſt: ꝙ aliqñ mala eſt voluntas hominis idem volentis quod deus vult fieri: & aliquando bona eſt voluntas hominis aliud volentis quam deus. Vt enim bona ſit hominis voluntas, oportet attendere q̃d congruat ei velle, & quo fine. Tm̃.n. intereſt inter voluntatē dei, & volũtatē hominis, vt in quibuſdā aliud cōgruat deo velle, aliud homini. Vnde Aug. in Ench. Aliquando bona voluntate homo vult aliquid quod deus non vult, bona multo amplius multoq; certius voluntate. Nam illius mala voluntas eſſe nunquam poteſt: tanquā ſi bonus filius patrem velit viuere, quem deus bona volũtate vult mori. Et rurſus fieri poteſt, vt hoc velit homo voluntate mala, q̃d deus vult bona, velut ſi malus filius velit mori patrem, velit etiam hoc deus. Nempe ille vult quod non vult deus, iſte vero id vult ꝙ vult & deus: & tamen bonæ dei voluntati pietas illius potius conſonat, quamuis aliud volentis, quam huius idem volentis impietas. Multum enim intereſt quid velle homini, quid velle deo congruat, & ad quem finem ſuam quiſque referat voluntatem, vt approbetur vel improbetur: Poteſt enim velle bonum quod nō congruat ei velle: & poteſt velle bonum quod congruit, ſed non refert ad finem rectum: & ideo non eſt bona voluntas.

Cap. 101. Tomo 3.

Quod bona voluntas mala hominum voluntate impletur, vt in paſſione Chriſti contigit, vbi quiddam factum eſt quod deus bona, & Iudęi mala voluntate voluerunt, voluerunt tamen & aliquid quod deus non voluit.

ILLVD quoque non eſt prętermittendum, qnod aliquando dei voluntas bona per malam hominis voluntatem impletur, vt in crucifixione Chriſti factum eſt, quem deus bona volũtate mori voluit, Iudæi vero impia voluntate eum crucifixerunt. Et volebāt Iudęi mala voluntate quiddam quod deus bona volũtate volebat, ſcilicet vt Chriſtus pateretur, & moreretur: ſed volebant & aliquid aliud quod deus nolebat, ſcilicet occidere Chriſtũ, quod fuit mala actio & peccatum. Actum quippe Iudæorũ non voluit deus, paſſionem vero Chriſti voluit, ſicut & in ipſo pſalm. Chriſtus ad patrem ait, Tu cognouiſti ſeſſionem meam, ideſt, voluiſti & approbaſti paſſionem meam, tibi enim placuit. Voluit itaque tota Trinitas vt Chriſtus pateretur, nec tamen voluit vt Iudæi occiderent: quia voluit pœnam Chriſti, ſed non voluit culpam Iudæorũ: nec tamen noluit, ſi enim noluiſſet, nec fuiſſet.

Oppoſitio

Digitized by Google

Oppoſitio.

SED ad hoc opponitur ſic: Si voluit deus, vt Chriſtus pateretur, voluit vtique vt pateretur a Iudæis, vel non. Si voluit vt non pateretur a Iudæis, cum paſſus ſit, factum eſt itaque quod voluit deus non fieri. Si autem voluit eum pati a Iudęis: ergo voluit eum occidi a Iudæis: voluit itaque vt Iudæi occiderent eum. Ad quod reſpōdentes dicimus, ſimpliciter concedendum eſſe, quòd deus voluit Chriſtum pati & mori, quia eius paſſio bonum fuit, & cauſa noſtrę ſalutis. Cum autem dicitur, volebat eum pati, vel occidi a Iudæis: hic diſtinguendum eſt. Si enim intelligitur ſic, volebat eum ſuſtinere paſſionem, ſiue crucifixionem a Iudæis illatam, verus eſt ſenſus: Si vero intelligitur ſic, volebat vt Iudęi occiderent eum, falſum eſt. Non enim volebat deus actionem Iudęorum, quæ mala erat: ſed volebat paſſionem bonam, & hęc voluntas per malas Iudęorū voluntates impleta eſt. Vnde Aug. in Encheridio, Deus quaſdam voluntates ſuas vtique bonas implet per malorum hominum voluntates malas: ſicut per maleuolos Iudæos bona volūtate patris Chriſtus pro nobis occiſus eſt, quod tantum bonum fuit, vt Apoſtolus Petrus quando id fieri nolebat Satanas ab ipſo qui occiſus eſt, diceretur. Ecce manifeſte habes magnum bonum fuiſſe quòd Chriſtus occiſus eſt, & hoc bonum quia Petrus nolebat, ideo redargutus eſt.

Reſpon. Cap. 101. Tom. 3. Matth. 16

Vtrum placuerit viris bonis, quód Chriſtus pateretur, & moreretur: placuit quidem intuitu noſtræ redemptionis: ſed non ipſius cruciatus.

Ex quo ſoluitur quæſtio qua queri ſolet, vtrum viris ſanctis placere debuerit ꝙ Chriſtus pateretur, vel occideretur. Debuit enim eis placere intuitu noſtrę redemptionis: ſed non intuitu ipſius cruciatus. Voluerunt ergo ac vehementer cupierunt Chriſtum mori propter liberationem hominis, & impletionem diuinæ volūtatis: ſed non voluerunt delectatione ipſius afflictionis. De eodem ergo lætabantur, & triſtabantur: ſed ob aliud gaudebāt, & propter aliud dolebant. Volebant ergo Chriſtū mori pro hominis redemptione: & tñ de morte ipſius diuerſis de cauſis corda eorū varie mouebātur.

Quomodo ſentiendum ſit de paſſionibus ſanctorum, an velle an nolle debeamus.

SI vero queritur vtrum eodem modo ſentiendum ſit de paſſionibus, & martyrijs ſanctorum: Dicimus aliquam eſſe differentiam inter paſſionem capitis, & membrorum. Chriſti namque paſſio cauſa eſt noſtræ ſalutis, quod non eſt paſſio alicuius ſancti. Nullius enim paſſione redempti ſumus, niſi Chriſti. Profuerunt quidem non modo eis qui paſſi ſunt, verumetiam alijs fidelibus ipſorum paſſiones, verumtamē noſtra redemptio nō ſunt: hoc enim paſſio illius ſola potuit, qui deus eſt, & homo. Illius ergo

Digitized by Google

Quòd paſſiones ſanctorũ poſſumus velle,& nolle & vtũque bona volũtate.

paſſionem credentium piæ mentes voluerunt, & optauerunt fieri ſicut futurum credebant:paſſiones uero ſanctorum poſſumus uelle & nolle:& utrunque bona uoluntate,ſi rectos nobis proponamus fines. Cui enĩ placuit Pauli paſſio,eo fine,quia prẽmiũ eius per hoc auctum,& paratum cernebat:bonam uidetur habuiſſe uolũtatem, quæ uoluntati eius congruebat, quia cupiebat diſſolui,& eſſe cum Chriſto. Qui autem uoluit,eum declinare paſſionem,& effugere manus iniquorum cõpaſſione pietatis,& ille habuit bonam uolũtatem. Vnde Aug.in ench. Bonæ apparebant uoluntates piorum fidelium,qui nolebant apoſtolum Paulum Hieruſalem pergere,ne ibi pateretur mala, quæ Agabus propheta prædixerat: & tamen hoc illum deus pati uolebat pro annuncianda fide Chriſti,exercẽs martyrem Chriſti:neque ipſe bonam uoluntatem ſuam impleuit per Chriſtianorum uoluntates bonas:ſed per Iudæorum malas:& ad eum potius pertinebant, qui nolebant quod uolebat, quam illi per quos uolentes factum eſt,quod uolebat:quia id ipſum mala uoluntate fecerunt,quod deus bona uoluntate uoluit. Ita & in paſſione Chriſti factũ eſt:qđ.n.deus uoluit,hoc idem Iudæi, & diabolus: ſed illi mala uoluntate,deus uero bona uoluntate,ſ.ut Chriſtus moreretur. ueruntamen illi actum uoluerunt, quem deus non uoluit.

Cap. 101.
Act.21.

Qualiter voluntas noſtra diuinæ conformetur.

DISTINCT. XLVIII.

Sciendum quoque eſt,quòd aliquando mala eſt voluntas hominis,&c.

Expoſitio

HAEC eſt tertia pars, in qua agit Magiſter de conformatione voluntatis uoſtræ ad voluntatem diuinam. Et diuiditur hæc pars in quatuor partes. In prima Magiſter oſtendit ꝙ ad cõformitatem voluntatis noſtræ, & diuinæ,non ſufficit conformitas in volito. In ſecunda oſtendit, ꝙ non ſufficit conformitas in operatione, ſiue in ꝙ̃ere operato ibi. Illud quoque non eſt prætermittendum. In tertia Magiſter ſoluit ex hoc quãdam quęſtionẽ a latere. Verum,ſcilicet,ſancti debeant paſſionem Chriſti velle. ibi Ex quo ſoluit̃ quæſtio qua quæri ſolet. In quarta vero, & vltima Magr̃ mouet quęſtionem iuxta hanc,& determinat:ibi: Si vero quæritur vtrũ eodem mõ ſentiendũ eſt. Vbi oſtẽdit̃, ꝙ diſſimiliter iudicandũ eſt de paſſionibus ſanctorum, & ipſius Chriſti.

Diuiſio.

Multum enim intereſt quid velle homini, quid deo congruat.

Dub. 1.

Cõtra. Ex hoc vr̃,ꝙ aliquid licitę poſſit homo velle ſciendo,cuius deus velit contrariũ. Ponat̃ ergo ꝑ impoſſibile, ꝙ alicui reueleẽ ſua dãnatio: conſtans eſt,ꝙ deus vult iſtum dãnari volũtate abſoluta. Aut ergo iſte tenet̃ velle,aut nõ;vel (qcqd ſit de tentiõe) qđ eſt ꝑfectius velle,verũ uelle dãnari,vel non. Si vult dãnari: ergo vult a deo ſeparari: hoc voluntas recta nunq̃ põt appetere. Si non vult dãnari:ergo ꝑfecte ſe nõ conformat: ergo perfectior eſt volũtas oppoſita. Reſpon. Dicendũ,ꝙ illud eſt impoſſibile,ꝙ alicui reueleẽ ſua dãnatio: & impoſſibili poſito, nõ eſt mirũ ſi ſequat̃ impoſſibile. Tñ ſi tu quæras qđ eſt ꝑfectius,rñdeo dicẽdũ, ꝙ in æterna dãnatione ſunt duo.ſ.pœnæ inflictio,& æterna a deo ſeparatio. Separõnẽ ęternã a deo nullo modo credo ꝙ aliqua aia recte debeat velle, imo ſemꝑ velle contrariũ:ſed pœnã velle, ſi re-

Reſpon.

ſi reuelatū eſt ſibi, debet, & hoc patet
qa quilibet iuſtus de ſe, & de alio de-
bet velle, ꝙ oīs peccās finaliter, æter-
naliter puniat: ergo ſi ponit̄ præexi-
ſtens cognitio certitudinaliter iuxta
ſe, credo ꝙ quādiu durat ei bona vo-
Dub. 2 luntas, ꝙ hoc nollet. Si aūt quæras
de eo, q peccat, verū velle debeat gra
tiā ſibi ſubtrahi: & vr̄, ꝙ ſic, cū deus
velit, & ipſe ſciat hoc eſſe iuſtū. Reſp.
Dicendū, ꝙ grām ſubtrahi alicui ſub
triplici cōditione pōt reſpici, aut ſim
pliciter, aut ad tēp⁹. Et ad tp̄s adhuc
Reſpon. dupliciter, vel in ſe, vel ꝓut hēt rōnē
pœnæ. Hoc modo vult deus ſubtra-
here, & hoc modo debet peccans vel
le, vt eum deus puniat. Vnde regula
gn̄alis, ꝙ in oībus, quæ ſcimus deum
velle abſolute, tenemur voluntate ab
ſoluta velle: tn̄ licet nobis velle con-
trarium voluntate cōditionata, ſiue
quantum in nobis eſt, quia hoc decet
nos, & propter hoc dicit Auguſtin.
Multum intereſt, &c.

Deus uoluit Chriſtum pati, & mori, &c.

Dub. 3 Contra. Vr̄. n. male dicere, quia oc-
cidere Chriſtum erat malum facere:
ergo Chriſtum occidi fuit malum
fieri: ſi ergo deus voluit Chriſtum pa
ti, deus voluit malū fieri, quod ſupra
Reſpon. negatū eſt. Reſp. Dicendū, ꝙ occide-
re Chriſtum fuit malū ꝑ cōparationē
ad ſubiectum: qn̄ ergo accipit̄ paſſio,
aut ſimpliciter accipit̄, aut in compa
ratione ad patientē, ſiue ad ſuſtinen
tē pœnā, & ſic ſimpliciter eſt bonū:
aut in cōparatione ad inferentem, &
ſic ex illo reſpectu iudicat̄ malū, qa
malitia moris potius intentionē re-
ſpicit, q̄ actū. Et primo modo eſt ſen-
ſus: Chriſtū pati a Iudæis eſt bonū. i.
Chriſtum ſuſtinere pœnā quā Iudæi
intulerunt, eſt bonum. Secūdo modo
eſt ſenſus: Chriſtum pati a Iudæis eſt
bonū. i. paſſionem inferri Chriſto a
Iudæis eſt bonum, & ſic falſum: quia
illatio paſſionis nō fuit niſi mala: ſed
ſufferentia non fuit niſi bona, & ſic
diſtinguit Magiſter.

Non enim volebat, &c.

Dub. 4 Innuit quòd actio Iudæorum fuit
mala. Contra. Videtur falſum dicere,
quia actio Iudæorum fuit cauſa paſ-
ſionis: ſed ſi cauſa immediata mala,
& effectus: ergo ſi actio fuit mala, &
paſſio. Reſpō. Dicendum, quòd iſtud Reſpon.
eſt verum de actione, & paſſione in
eodem genere bonitatis, ſecundum
quòd vnum eſt cauſa alterius. Dicen
dum ergo, quòd actio Iudæorū fuit
cauſa paſſionis in genere naturæ, &
in illo genere ſicut actio fuit mala,
ita & paſſio: ſed non fuit cauſa in eo-
dem genere moris: imo Chriſti bona
intentio paſsionem voluntariam di-
rigebat in bonum finem: econtra in
actione Iudæorum non habente re-
ctum finem: & ideo in genere moris
actio fuit mala, & deo diſplicens, &
paſsio bona, & deo placens: & ſic pa
tet totum.

Quod tantum bonum fuit, vt Apoſtolus Petrus qui id fieri nolebat, ab ipſo qui occiſus eſt Sathan diceretur.

Contra. Secundum hoc videtur Dub. 5
quòd quicunque dolet, & triſtatur
circa paſsionem Chriſti, eſſet redar-
guendus: ergo peccauit beatiſsima
mater dum doluit, ſicut dicitur Lu-
cæ. 2. Tuam ipſius animam pertran-
ſibit gladius. Peccauerunt ſimiliter
Apoſtoli. Falſum etiam dicit Apo-
ſtolus. 2. Timo. 2. Si ſuſtinebimus, &
conregnabimus. Reſpon. Dicendum Reſpon.
quòd dolere đ aliquo eſt dupliciter.
Aut ita quòd dolens voluntate ra-
tionis abſoluta velit contrarium eius
de quo dolet: & ſic nulli licuit dole-
re de paſsione Chriſti. Et Petrus,
quia voluntate rationis contrarium
volebat, eſt redargutus. Alio modo
dolere de aliquo eſt ferri ad contra-
rium voluntate pietatis: tamen ni-
hilominus hoc velle voluntate ab-
ſoluta: ſic bonum eſt cōdolere Chri-
ſto, & pie affici circa eum: & ſic affi-
ciuntur viri ſancti, qui magnas gra-
tias agunt deo de paſsione Chriſti:
ſed tamen mouentur in conſidera-
tione dolorum, ſicut & benigniſsi-
ma Virgo Maria in filij ſui mota eſt
paſsione.

Artic. 1

AD intelligentiam præſentis diſtinctionis quæritur de conformitate voluntatis noſtræ ad voluntatem dei. Er circa hoc duo principaliter quærũtur. Primo quæritur de ipſa conformitate quantum ad quidditatem. Secundo quæritur de ipſa quantum ad tentionem. Circa primum articulum duo quæruntur. Primo, vtrum poſſibile ſir voluntatẽ noſtram conformari voluntati diuinæ. Secundo, vtrum conformitas voluntatis noſtræ ad diuinam faciat voluntatem noſtram iuſtam.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Voluntas humana poteſt cõformari voluntati diuinę per ſimilem habitudinem ad actum, ad obiectum, & ad finem.

Ad opp.

QVOD non ſit poſſibile noſtram voluntatẽ conformari diuinæ, oſtenditur ſic. Eſa. 55. Sicut exaltantur cęli a terra, ita exaltatæ ſunt viæ meæ a vijs veſtris, & cogitationes meæ a cogitationibus veſtris. Sed ſicut eſt in vijs, & cogitationibus, ſic & in voluntatibus: ergo ſi cœlum, & terra non habent conformitatem, imo deformitatem, videtur ſimiliter, ꝙ nec volũtas noſtra, & voluntas diuina. Si dicas, ꝙ auctoritas intelligitur, & loquitur de malis. Contra. Super illud pſalmi Exultate iuſti. glo. Quantum diſtat deus ab homine, tantum diſtat volũtas dei a volũtate hominis: ergo &c. Item, infinite diſtantium nulla eſt cõformitas: ſed deus, & homo diſtãt in infinitum, cum vnum ſit finitum, & aliud ſit infinitum: ergo nulla eſt conformitas voluntatum. Item. Si volunras noſtra conformatur diuinæ, aur ergo in ſeipſa, vel in tertio. Si in tertio: ergo diuina volũtas, & humana, conueniunt in aliquo communi: & ſi hoc, ergo habent aliquid ſimplicius ſe, quod eſt inconueniens maxime in diuina voluntate. Reſtat ergo, quòd ſi eſt conformis, ꝙ ſeipſa conformetur, ergo voluntas eſt ipſa conformitas: ſed conformitas non poteſt eſſe difformitas: ergo voluntas noſtra non poteſt diſcordare a diuina, quod eſt manifeſte falſum. Item. Si voluntas noſtra eſt conformis diuinæ, aut hoc conuenit eſſentialiter, aut per participationem. Si eſſentialiter, redit idem ꝙ prius. Si per participationem, quæro de illo ꝑ cuius participationem voluntas eſt conformis, vtrum ſit conforme, vel non. Si non: non poteſt conformare. Si ſic: tunc aut eſſentialiter, aut participatiue: ergo vel erit abire in infinitum, vel ſtare in aliquo creato, ꝙ ſit conforme deo per eſſentiam. Vel voluntas conformatur deo per increatum: ſed nõ eſt abire in infinitũ, nec eſt ponere ꝙ deus ſit conformitas voluntatis humanæ ad deum: ergo aliquod creatum eſſentialiter eſt conforme: ſed quod eſſentialiter eſt conforme, alicui, eſſentialiter conuenit cum illo. Et quod eſſentialiter conuenit cum illo, eſt eiuſdem eſſentiæ, ergo &c. Contra. j. Corin. 6. Qui adhæret deo vnus ſpiritus eſt: ſed nõ eſt vnus ſpiritus per vnitatem naturæ: ergo eſt vnus per conformitatem voluntatis. Item. Matth. 12. Omnis qui facit voluntatem patris mei, qui eſt in cœlis, ille meus frater, & ſoror, &c. Sed non eſt verum quòd ſit frater per propinquitatẽ ſanguinis: ergo eſt frater per conformitatẽ voluntatis, & dilectionis. Item. Quaſcunque voluntates contingit velle, idem, & velle oppoſita: contingit cõformari, & difformari, ſiue contrariari: ſed voluntas diuina, & humana ſunt huiuſmodi: hoc patet, ergo &c. Item. Quaſcunque voluntates contingit adinuicem ordinari ꝑ perfectam poſſidentiam, & obedientiam, contingit adinuicem conformari: ſed voluntatem humanam cõtingit diuinæ per omnia ſubiacere, & obedire: ergo &c. Reſpon. Dicendum, quòd aliquid conformari alicui contingit dupliciter. Aut quantũ ad ſimilitudinem, aut quantum ad habitudinem. Quantum ad ſimilitudinem contingit tripliciter. Aut quã

Fundamenta.

aliqua

aliqua duo participant tertium in quo aſſimilantur: vt agnus, & nix albedine. Aut cum aliqua duo ſic ſe habent, quód vnum eſt ſimilitudo alterius: vt ſpecies coloris, ſiue idolum aſſimilatur, ſiue conformatur. Aut quando aliquid participat ſimilitudinem, vt ſpeculum, vel oculus aſſimilatur, vel conformatur corpori obiecto. Primo modo non eſt poſſibile aliquam creaturam deo conformari. Secundo modo aliqua creatura deo conformatur, vtputa gratia, quæ dicitur ſimilitudo dei, vel gloria quæ eſt deiformitas. Tertio modo aſſimilatur, & conformatur anima, quæ habet gratiam, & gloriam: de hac cõformitate nihil ad præſens. Alio modo contingit conformari aliquid alicui ſecũdum ſimilem habitudinem, ſiue comparationem, quæ poteſt dici proportio, cum eſt rerum eiuſdem generis: & proportionabilitas, cum eſt rerum diuerſorum generum, ſiue non communicantium, vt fiat vis in verbo. Large tñ loquendo vtraque poteſt dici proportio. & hæc nihil ponit commune, quia eſt per comparationem duorum ad duo, & poteſt eſſe inter ſumme diſtantia, & ſecundum hanc poteſt voluntas noſtra cõformari diuinæ: videlicet per ſimilẽ habitudinem ad actum ut ſicut deus quod vult, uult liberaliter, & charitatiue, ita & homo, & per ſimilem comparationem ad obiectum, ut quod uult deus, velit homo: & eodem fine quo uult deus, uelit homo. hoc totũ poſſibile eſt eſſe, & totum poſſibile eſt non eſſe: & ideo poſſibile eſt volũtatem noſtram diuinæ conformari, & difformari. Et concedendæ ſunt rationes ad hoc.

8 AD illud ergo quod obiicitur, ꝙ diſtat deus ab homine, & humana uoluntas a diuina in infinitum, iam patet reſponſio, quia hoc non impedit conformitatem comparationis: licet impediat conformitatem æqualitatis, & uniuocationis.
9 AD illud quod obiicitur, vtrum in ſeipſa, uel in tertio conformetur. Dicendum, ꝙ non in ſeipſa, niſi loquamur de conformitate lõginqua, quæ attenditur in imagine. Si autem loquamur de conformitate propinqua, quæ conſiſtit in ſimilitudine, ſic non ſeipſa conformatur; ſed mediante gratia, quæ non eſt tanquam tertium ab utroque participatum: ſed eſt ſicut ſimilitudo unius, & proprietas alterius. Vnde gratia eſt ſimilitudo eſſentialiter, non tamen oportet, ꝙ eſſentialiter conueniat in tertio, quia ſimilitudo ſeipſa conuenit cum eo, cuius eſt ſimilitudo: & ſic patet obiecta ambo. Similiter ſi loquamur de cõformitate quãtum ad habitudinem, dicemus, quòd uoluntas non ſeipſa conformatur, ſed per comparationem ad alterum: quod tamen neque eſt de eſſentia diuinæ voluntatis, nec humanæ, nec tanquam tertium participatum ab utroque, & ſic patet illud.
Ad illud quod ultimo quæritur, utrum cõformetur per eſſentiam, aut per participationem. Dicendum, ꝙ nec ſic, nec ſic, ſed conformatur per proportionem, ſiue per conſimilem habitudinem, & ſic patet illud. 10

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Conformitas voluntatis noſtrę ad diuinam, ſecundum actum, & uolitum facit eam iuſtam.

VTRVM conformitas uoluntatis noſtræ ad diuinam faciat eam iuſtam. Et quòd ſic uidetur, quia ſuper illud pſalm. Rectos decet collaudatio. Glo. Recti ſunt qui dirigunt cor ſuũ ſecundum uoluntatem dei, quæ recta eſt. Item. 2. Cor. 6. Quæ participatio iuſtitiæ cum iniquitate? aut quæ ſocietas lucis ad tenebras? quaſi dicat, nulla. Si ergo diuina uolũtas inſtitia, eſt & lux, & humana uoluntas ſit iniqua, non poteſt eſſe conformis: ergo ſi eſt conformis, neceſſe eſt eſſe iuſtã. Item. Conformari regulæ iuſtitiæ, nihil aliud eſt, quàm iuſtificari: ſed uoluntas diuina eſt regula iuſtitiæ, quia non poteſt obliquari ad aliquod

Fundamenta.

iniquum: ergo conformari voluntati diuinę, eſt iuſtificari. Item. Intellectꝰ noſter non poteſt conformari diuino, quin efficiatur uerus; ergo nec affectus noſter poteſt conformari diuino, quin efficiat iuſtus: ſicut enim veritas eſt rectitudo intellectus, ſic iuſtitia eſt rectitudo affectus. Contra.

Ad opp. Magiſter dicit, & eſt verbum Auguſtini, quòd voluntas dei bona, per hominum malas voluntates impleť: ſed vnus effectus nō procedit ab vna cauſa per aliam, niſi illæ cauſæ ad inuicem conformentur: ergo contingit malam voluntatem diuinæ conformari. Item. Conformitas voluntatū conſiſtit in volendo, & nolendo idē: ſed impius poteſt velle, & nolle quod deus vult, & non vult, vt ponit exēplum Auguſt. de prauo filio, qui patrem vult mori, quod & deus vult: ergo conformitas non facit voluntatem iuſtam. Item. Quamuis voluntas dei ſit beata, tamen voluntas illi conformis nō propter hoc eſt beata: ergo pari ratione quāuis ſit iuſta, nō propter hoc voluntas conformis eſt iuſta. Item. Si conformitas facit volūtatem iuſtam, cum velit hominē, qui patitur iniuriā vindicare: ſi ille qui patitur iniuriam vult ſe vindicare, iuſte uult: ergo iuſtū eſt exigere vindictam. Si tu dicas, quòd deus vult hominem vindicare: ſed non vult ꝙ homo uindicet ſe, hoc non ſoluit: quia ſaltem tunc liceret homini appetere, quòd deus ipſum uindicaret.

Cicero de amicitia.

11 RESP. Dicendum, quòd conformitas uoluntatis noſtræ ad diuinam attenditur ſecundum proportionem ſicut dictum eſt. Duplex eſt autē proportio uoluntatis, ſcilicet ad actum, & ad uolitum. Similis proportio ad actum conſiſtit in hoc, quòd ſicut deus quod uult, uult ex charitate, & liberaliter ſiue iuſte, & recto fine, ſic etiā homo uelit. Similis proportio ad uolitum eſt, ut quod uult deus, etiam homo uelit. Poteſt ergo conformitas attendi ſecundum hanc duplicem ſimilitudinem, & comparationem, & ſic eſt ſufficiens, & facit uoluntatem iuſtam. Poteſt iterum attendi ſolum ſecundum alteram, ut puta ſecundum uolitum, & ſic eſt deficiens cum careat ſimili habitudine, & hoc non ſufficit ad iuſtitiam. De prima conformitate procedunt primæ rationes, de ſecunda ſecundæ.

AD illud quod tertio obiicitur, quòd conformitas non facit beatam animam, ergo nec iuſtam. Dicendum, quòd beatitudo dicit iuſtitiam conſummatam. Vnde plus requiritur ad hoc, ut uoluntas fiat beata, quàm ut fiat iuſta: & ideo non ſequitur, quòd ſi non facit beatam, quòd non faciat iuſtam. Tamen ſicut conformitas ſufficiens, quæ eſt in uolito, & ratione uolendi facit uoluntatem iuſtam, ſic conformitas ſuperexcellens facit eā beatam; illa autem eſt ſuperexcellēs, quando in omnibus diuinæ conformatur; & ex nulla parte eſt difformis, nec in aliquo ſaltem in modico. 12

AD illud quod obiicitur ultimo, iā patet reſponſio, quia appetens uindictam nō conformat ſe deo in modo, ſiue in ratione uolendi. Deus enim tanquam iuſtus iudex uult hoc zelo iuſtitiæ: qui autem appetit ultionem ſui, ſiue ſuæ iniuriæ, ut plurimū uult libidine uindictæ: Si autem aliquis appetat ſolum zelo iuſtitiæ ſicut deꝰ, & ex charitate, tunc dicerem eum habere uoluntatem iuſtam. 13

CONſequenter quantum ad ſecundum articulum, quæritur de tentione ad conformitatem uoluntatis diuinæ. Et circa hoc duo quæruntur. Primo quæritur, utrum teneamur conformare uoluntatem noſtram uoluntati diuinæ in ratione uolendi, ut uelimus ex charitate quod uolumus. Secundo, utrum teneamur conformare in uolito. Artic. 2.

QVAESTIO I.

CONCLVSIO.

Voluntas noſtra tenetur confor
mari voluntati diuinę in ratio
ne volendi pro loco, & tempo-
re:ſed non ad omnem actũ,nec
ad omne præceptum:ſed quan-
do tenemur exire in actum cha
ritatis.

Fundamenta.

QVOD teneamur in rõ
ne volendi vr̃, quia te-
nemur, quod facimus,
facere iuſte. Vnde Deu-
ter.xvj. Iuſte ꝙ iuſtum
eſt exequeris:ſed non fit iuſte,niſi qđ
homo facit ſm conformitatẽ volunta
tis quantũ ad rõnem volendi, vt ve-
lit ex charitate,ergo &c. Item. Tene-
mur diligere deum ex toto corde,'qa
hoc ꝑcipitur Deut.vj.& dñs idem ite
rat Mat.xxij.ſed hoc nõ põt fieri niſi
ex charitate:ergo tenemur ad confor
mitatẽ in rõne, ſiue in forma volẽdi.
Item. Tenemur deo veraciter obedi-
re:ſed veraciter non obedit deo, niſi
q facit ea volũtate quã acceptat deꝰ.
Hæc aũt eſt voluntas informata chari
(Ariſto. 1 poſter.) tate:ergo &c. Item. Propter ꝙ vnũ-
quodq;, & illud magis: ſed pp cõfor
mitatẽ voluntatis,rõne volendi,obli
gamur ad conformitatem voluntatis
in volito,quia finis præcepti eſt cha-
ritas,vt dicit Apoſtolus j.Thim.j.er
go multofortius obligamur ad cõfor
mitatẽ in rõne volendi,vt quod volu
(Ad opp.) mus,velimus ex charitate. Cõtra. Deꝰ
vult,& præcepit parentes honorari:
eſto ꝙ oportunitas ſe offerat ꝙ aliqs
honoret patrẽ ex naturali pietate nõ
ex charitate,conſtat ꝙ non peccat, &
nõ conformat voluntatẽ ſuam niſi in
volito:ergo nõ tenetur ad rõnem vo-
lendi. Item. Si tenemur conformare
voluntatẽ noſtrã diuinæ in rõne vo-
lendi,ſicut in volito,ergo quotiẽſcun
que volumus aliquid non ex charitã
te,deficit illud ad quod tenemur ; er-
go peccamus in omni actu : nullus er
go actus eſt indifferens . Item. Si tene
mur conformare in rõne volendi, cũ
ergo peccator habeat volũtatẽ a deo
continue in hoc deficientẽ,quia non
habet charitatem : ergo continue in
omni inſtanti peccat. Item. Nullus po
teſt cõformare voluntatem ſuam diui
næ in rõne volendi,niſi habeat chari
tatem:ſed non eſt in noſtra poteſtate
habere charitatem:ergo homo tenet̃
ad impoſſibile . Si dicas ꝙ poteſt face
re ꝙ in ſe eſt,quo facto habebit chari
tatem,quia põt ſe diſponere ad chari-
tem, Obiicitur de obſtinato, & de eo
qui actualiter eſt in peccato:dum pec
cat, & eſt in actu illo,non põt ſe con-
formare:ergo nõ tenet̃. Quod ſi non
tenetur, & alij tenentur, reportat cõ-
modũ de malicia:ꝙ ſi hoc nõ eſt con
ueniens,nulli ergo tenentur.

RESP. Quod tenemur confor-
mare voluntatẽ noſtram voluntati di
uinæ in rõne volendi,vt ſ.velimus ex
charitate:& hoc patet,quia tenemur
eũ diligere ex charitate. Attendendũ
aũt quod hæc eſt obligatio per modũ
præcepti affirmatiui. Differt eñi obli
gatio ꝑcepti affirmatiui,& negatiui. 15
Nam negatiui obligat ſemper, & ad
ſemper:affirmatiui aũt tantũ obligat
ſemper,non ad ſemper. ſed pro loco,
& tẽpore:& ſicut non obligat ad ſem
per,ita nec ad omnem actum volun-
tatis,nec ad oẽ præceptum: ſed tunc
ſolum qñ tenemur exire in actu cha-
ritatis. Vnde notandũ ꝙ ſic tenemur
ad hoc,ꝙ nunquam ad cõtrarium: ſi
cut velle,quod deus vult ex liberalita
te . Ad hoc etiam tenemur pro loco
& tempore,ſi habemus charitatem:ſi
aũt non habemus, non ad hoc tene-
mur,ſed ad ęquiualẽs,quia tenemur
facere ꝙ in nobis eſt vt habeamus,&
ad hoc ſimiliter pro loco , & tempo-
re obligamur . Ex his patet reſponſio
ad obiecta .

QVOD enim obiicitur,ꝙ aliqs 16
ſine peccato honorat parentes,etiam
ex naturali pietate . Dicendum quod
verũ eſt,& ex hoc ſequitur ꝙ non in
omni actu tenetur conformare,nõ ta
men ſequitur quod non teneatur: &
per hoc patet ſequens ꝙ obiicit̃ de ge
neralitate actuum. Patet etiã aliud ꝙ
obiicit̃ de gñalitate temporis. AD il 17
lud ꝙ vltimo obiicit̃,ꝙ nõ eſt in pote

ſtate noſtra habere charitatem. Dicendum, quod in poteſtate habẽtium charitatem eſt, & in poteſtate non habentium, non propinqua, ſed diſpoſitiua. Poteſt enim quilibet facere, quo facto habeat charitatem: & ideo ſi nõ faciat, imputatur ſibi, nec excuſatur ꝑ impoſſibilitatem, quia nõ eſt impoſſibilitas, vbi ſuccurrit aliunde poteſtas, & non deficit, niſi propter nr̃am negligentiam. AD illud ꝙ obiicitur de obſtinato. Dicendum, quod nullus eſt adeo obſtinatus qđ non poſſit facere qđ in ſe eſt: & qui non poſſit redire ad cor, & ideo tenetur ſicut & alij, licet non ꝓ quolibet iſtãti. ſed ꝓ loco, & tempore. Si autem tu quæras quid ſit locus, & tẽpus, melius docet vnctio q̃ ars: tamẽ quando dominus viſitat eum interiori allocutione, vel exteriori ꝑdicatiõe: vel aliquo tali in quo eſt oportunitas redeundi ad cor, ſi tunc negligat, incidit in cõtẽptum, & omiſſionis peccatum.

QVAESTIO II.

CONCLVSIO.

Non tenetur voluntas noſtra cõfirmari volũtati diuinæ in quocũque volito: ſed in eo qđ vult, & inoteſcit abſolute deũ velle.

Ad opp. VTRVM teneamur cõformare voluntatẽ noſtrã volũtati diuinę in volito. Et quod ſic vr̃ Matth. xij. Qui nõ eſt mecum, contra me eſt: ergo ſi non cõſonat deo in volito, eſt contra deum: ergo ſi tenemur deo nõ eſſe cõtrarij, tenemur velle quod deus vult. Item. Super illud pſalm. Non adhęſit mihi cor prauum. Glo. prauũ cor, atque diſtortũ habet, qui nõ vult hoc quod deus vult: ſed tenemur vitare cordis prauitatẽ: ergo tenemur velle ꝙ deus vult. Item. Tullius diffiniẽs amicitiã dicit, ꝙ amicitia eſt idẽ velle, & idem nolle in rebus honeſtis: ſed tenemur deo ſeruare amicitiam: ergo & idem velle: ergo idem velle in honeſtis. Sed deus non vult niſi iuſtum, & honeſtũ, ergo debemus nr̃am volũtatẽ ſuę conformare in omnibus. Item. Omnis intellectus qui diſcordat a prima volũtate, ſiue cognitione ĩ cognito eſt falſus: ergo oĩs affectus eſt iniquus, qui non cõcordat cũ diuina voluntate in volito: ergo &c. Item. Tenemur velle, ꝙ deus præcepit: aut ergo quia pręcepit, aut quia vult. Non quia præcepit, quia illi qui fuerunt mãdati, quibus datũ eſt præceptũ a dño de tacendo nõ peccauerunt in reuelãdo, quia diuina inſpiratione cognouerũt dominum deũ non velle illud, quod pręcipiebat. ergo tenemur velle, qđ deꝰ vult. Item. Tenemur credere nõ tantum ꝙ pręcipit deus credere, ſed etiã omne ꝙ dicit eſſe verum: ergo a ſimili tenemur uelle non tm̃ quod præcipit deus velle: ſed omne, ꝙ iudicat ſe velle tanquam bonum: ergo tenemur velle omne ꝙ ſcimꝰ deũ velle. Cõtra. Auguſt. in Ench. Aliquando hõ bona voluntate vult, quod nõ vult deꝰ. Item. Viri ſancti frequenter volũt oppoſita, ſicut Apoſtolus volebat alligari in Hieruſalẽ, & diſcipuli nolebant Act. xxj. ſed conſtat quod deus aliqđ illorum volebat: ergo licet contrariũ diuinę voluntati velle meritorie: ergo &c. Item. Si tenemur in volito cõformare: ergo cũ in indifferentibus non ſit nobis voluntas diuina determinata, quicunque vult aliquid indifferẽs determinate, cõmittit ſe diſcrimini, ergo peccat mortaliter, ꝙ abſurdum eſt. Si dicas quod tenetur quãdo ſcit dñi voluntatem. Contra. Scientia nõ inducit nouũ peccatum, neque tentionẽ: ſed ſolum aggrauat peccatũ: ergo propter ſciẽtiam nemo tenetur, ſicut nec ignorans. Item. Hieremias dolebat ſuper deſtructionem Hieruſalem in Threnis, Chriſtus flebat ſuper Hieruſalem Luc. xix. beata virgo, & Apoſtoli ſuper paſſionẽ Chriſti. Si flebant & dolebãt: & dolor eſt de rebus quæ nobis nolentibus accidunt: ergo nolebant. Et conſtat qđ omnes hi mœrebantur, & ſciebant deum velle cõtrariũ: ergo licite, & meritorie poſſumus velle contrariũ diuinæ voluntati, & vbi ſcit. Itẽ. Quãtuncunque prælatus meus uelit aliqd, nõ teneor illud velle niſi mihi præcipiat, etiam ſi ſciam ipſum

de offic. & Saluſt. in Catelina.

Fundamenta. Cap. 10

Digitized by Google

ipſum velle:ergo pari rõne quantum-
cunque velit deus aliquid, nõ teneor
illud velle quantuncũque mihi inno
teſcat,niſi deus mihi præcipiat. Item,
Quod deus conſuluit,vult,& nos ſci
mus eum velle,tñ non tenemur velle
quãuis multum ſibi placeat,etiã pluſ
quam præceptum: ergo nõ tenemur
velle omne quod ſcimus deũ velle.

18 RESP. Ad hoc dicunt aliqui,ꝙ
non tenemur conformare voluntatẽ
noſtrã voluntati diuinæ in omni, qđ
vult deus:ſed hoc eſt perfectionis, &
ſupererogatiõis,& hoc erit ĩ patria:
ſed ad hoc ſolum tenemur,quod ipſe
nos vult velle. Dicunt autem,ꝙ deus
ſolũ vult velle quod præcipit,& nol-
le quod ꝓhibet, hæc enim ſunt ſigna
per quæ ſufficiẽter indicat nobis ſuã
volũtatem,qua vult nos velle aliqd:
in aliis volitis, ſiue innoteſcant, ſiue
non,licet velle contrariũ ſine pecca-
to,& per hoc ſoluũt ad vtranque par
tem. Vnde dicũt,quod licet nobis ali
qua velle proprie,quia non decet vel-
le oppoſita, vt patet de deſtructione
gentis nr̃æ,& de calamitatibus iuſto-
rũ,& conſimilium,etiã ſi deus pluat,
vel diſponat pluere,oppoſitũ poſſum
petere,& velle. Sed licet iſta via ſit fa
cilior,tñ quia Auguſt. dicit,quod im-
pius eſt cui non placet diuina proui-
dentia, non tñ videtur quod homo
teneatur velle dei mandata,ſed etiam
quod teneatur velle dei opera. Et ite-
rum. Quomodo nõ recalcitrat volun
tas nr̃a voluntati diuinæ,quãdo deus
vult aliquid,& nos volumus contra-
rium,omnino videtur ei repugnarẽ.
Et iterum glo. prædicta videtur dice-
re,quod homo qui non vult ꝙ deus
vult,habet cor prauũ:nõ dicit, quod
de⁹ vult ipſum velle,vel ꝙ deus præci
19 pit. Propterea aliter dicendũ,ꝙ reue
ra non tenemur velle omne, ꝙ deus
vult:ſed ſolum quod vult, & innote-
20 ſcit,nec adhuc illud omne. Ideo no-
tandum quod aliquid oſtendit ſe de⁹
velle abſolute,& quantum in ſe eſt,ut
bona quæ facit,& hæc tenemur velle
ſimpliciter,& abſoluta voluntate quã
tum in nobis eſt. Aliquid oſtendit ſe
velle voluntate abſoluta:ſed oppoſitũ
velle quantum in ſe eſt, vt mala quæ
infligit:& hæc tenemur velle volunta
te abſoluta,& deliberatiua, tamẽ op-
poſitum poſſumus velle volũtate pie
tatis, vt dicit Hugo. Vnde ſicut deus
nõ delectaẽ in noſtris pœnis: ſed ma
gis dicit,heu heu conſolabor ſuꝑ ho
ſtibus meis. Eſa. j. ſic & nos. Vñ Hugo 21
diſtinguit in nobis triplicẽ volũtatẽ,
ſ. rõnis,pietatis,& carnis,& in Chriſto
quadruplicem extendens nomen vo-
luntatis. Vnde dicit in lib. de volun 22
tatibus Chriſti loquens de Chriſto.
Voluntas deitatis per iuſtitiam ſentẽ
tiam dictabat, voluntas rõnis ꝑ obe-
dientiam veritatẽ approbabat: volun
tas pietatis per compaſſionẽ in malo
ſuſpirabat:voluntas carnis per paſſio
nẽ in malo proprio murmurabat. Et
ideo voluntate rationis debemus etiã
velle malum pœnæ, quod ſcimus deũ
velle:ſed voluntate pietatis poſſumus
conditionaliter, ſiue quantum eſt in
nobis(ſi deo placet)non velle: nã &
ipſe deus(quantũ in ſe eſt) non vult,
ſicut prædictum eſt. Aliquid eñ oſtẽ-
dit ſe deus velle quantũ in ſe eſt,circa
quod conſiſtit ſubſtantialiter ordo ſa
lutis, vt ſunt ea quæ præcipit fieri, &
quæ præcipit nõ fieri,& hæc tenemur
velle. Aliqd oſtẽdit deus ſe velle quã-
tum in ſe eſt,circa quod conſiſtit ex-
peditio ſalutis, vt ſunt ea q̃ conſulit,
& ad talia nõ obligat,nec vult obliga
re,vult eñ aliquos ſaluare ſic,aliquos
via latiori ire. Ex his ergo patet quod
tenemur generaliter velle, & confor-
mare voluntatem noſtram,non in oĩ
volito:ſed ĩ omni eo quod innoteſcit
quatuor modis prędictis:alioqn fran
geretur amicitia,& de tali volito cur-
runt rõnes, & auctoritates. Ideo eñ
præcepto diuino tenemur nos cõfor-
mare,quia vult nos velle quod præci
pit,& hoc ſcimus:& prælato meo te-
neor conformari in hoc quod expreſ
ſe ſcio ipſum velle me velle:ſed in prę
lato neſcio niſi ꝑ mandata:ſed in deo
ſcio per alia ſigna, ſicut prædictũ eſt.

AD illud quod obiicitur,quod in
nullo põt diſcordare intellectus quin
ſit falſus &c. Dicendum,ꝙ non eſt ſi
mile de bono,& vero,nam verũ dici-
tur abſolute,bonum vero in relatio-
ne ad finem. Et quia duo oppoſita nõ

ſunt

ſunt ſimul. ideo non poſſunt intellectus diſcordantes eſſe veri: ſed bonũ dicitur in relatione ad finem. Et quoniam oppoſita volita poſſunt ad eundem finem ordinari, ideo ſimul poſſunt eſſe bona, & affectus reſpectu eorum eſſe rectι: ideo non neceſſe eſt in omni volito conformari. quia oppoſitum poſſumus ſancte velle, quia ordinare in finem: ſed oppoſitum eius, qđ deus vult nos velle, nõ poſſumus ordinare in finem, quia deus non acceptat illud. A D illud quod obiicitur ad contrariũ, quod non tenemur ad omne volitum. Dicendum, ꝙ verum eſt, quia nec ad volitum, quia volitũ, nec quia ſcitum: ſed quia ſcitũ eſſe volitum a deo, ita ꝙ nos uelim⁹ illud. Aliter tñ poteſt dici: quod tenemur, quia abſolute volitum: ſed excuſamur per ignorantiam, maxime vbi adhibetur debita diligentia, ſicut aliquis obligatur, ne cognoſcat non ſuam. Vnde de obligatione inducẽte culpam, falſum eſt quod dicit, quod ſcientia non inducit nouam obligationẽ. Sicut enim ignorãtia facti excuſat a toto, ita ſciẽtia ꝑ oppoſitum, cum diuina voluntas facit aliquem eſſe obligatũ, vt nullo mõ poſſit in contrarium ſine culpa, & ſic in ꝓpoſito, & ſic patet illud.
25 A D illud quod obiicitur de Chriſto & beata virgine, & aliis compatientibus. Dicendum (ſicut dictum eſt) qđ voluntate abſoluta volebant, ꝙ deus volebat: tamen voluntate conditionata, ſiue voluntate pietatis, debebãt velle contrarium, & hac voluntate merebantur: quoniam hoc non eſt naturæ tantum, ſed etiam rationis. Præcipue aũt hac voluntate merebatur in Chriſti filij paſſione beatiſſima mater, & virgo Maria, cui patienti (quantũ ſexus muliebris fragilitas ſuſtinere poterat) compatiebatur. Nullo tñ modo eſt dubitandũ, quin virilis ei⁹ animus, & rõ conſtantiſſima, vellet etiam tradere filiũ ſuum pro ſalute generis humani, vt mater per omnia conformis eſſet patri. Et in hoc miro modo debet laudari, & amari, quod placuit ei, quod vnigenitus ſuus pro ſalute generis humani offerretur. Et tñ etiam compaſſa eſt, vt (ſi fieri potuiſſet) oĩa tormenta quæ filius pertulit, ipſa multo libẽtius ſuſtinuiſſet. Vere ergo fuit fortis, & pia, dulcis pariter & ſeuera, ſibi parca, & nobis largiſſima. Hæc ergo præcipue eſt amanda, & veneranda poſt trinitatem ſummam, & eius ꝓlem beatiſſimam dominum noſtrum Ieſum Chriſtũ: a cuius diuinitatis myſterio enarrando cætera linguę deficiunt: quia conſummatio ſermonum ipſe eſt. Ei ergo qui poteſt omnia facere ſuperabundantius quam petimus, aut intelligimus ſecundum virtutem quæ operatur in nobis, ipſi gloria in eccleſia, & in Chriſto Ieſu, in omnes generationes ſeculi ſeculorum. Amẽ.

Finis primi libri ſententiarum cum diſputantis celebratiſſimi patris D. ſancti Bonauenturæ.

ORDO

ORDO QVAESTIONVM D. BONAVENTVRAE IN PRIMVM LIBRVM SENTENTIARVM.

Prologus.

Vtrũ deus ſit ſubiectũ hui9libri. q. j

Vtrum cauſa formalis ſiue mod9agẽdi huius libri ſit perſcrutatorius ſiue inquiſitiuus ſecretorum. q. ij

Vtrum cauſa finalis huius libri ſit reuelare abſcondita. q. iij

Vtrũ Magr̃ Petrus Lõbardus Pariſiẽſis eṕs ſit cã efficiẽs hui9libri. q. iiij

Diſtinctio prima.

Vtrum vti per eſſentiam ſit actus voluntatis vel rationis. q. j

Vtrũ oi creato contingat vti. q. ij

Vtrũ ſolo bono creato ſit vtẽdũ. q. iij

Vtrum frui per eſſentiam ſit actus voluntatis vel aliarum virium. q. j

Vtrum deo ſit fruendum. q. j

Vtrum ſolo deo ſiue bono increato ſit fruendum. q. ij

Diſtinctio ij.

Vtrum in deo ſit ponere eſſentiæ ſiue naturæ vnitatem. q. j

Vtrum ſit ponere in deo perſonarũ pluralitatem. q. ij

Vtrum in diuinis perſonis ſit ponere infinitatem. q. iij

Vtrum in diuinis perſonis ſit ponere trinitatem. q. iiij

Diſtinctio iij.

Vtrum deus ſit cognoſcibilis a creatura. q. j

Vtrum deus ſit cognoſcibilis per creaturas. q. ij

Vtrum cognitio per creaturas ſit hominis quantum ad oẽm ſtatũ. q. iij

Vtrum per creaturas poſſit cognoſci perſonarum pluralitas. q. iiij

Vtrum in his tribus, ſcilicet memoria intelligentia & voluntate attendatur ratio imaginis. q. j

Vtrum attendatur imago in eis per comparationẽ ipſarũ ad deũ. q. ij.

Vtrum iſtæ potentiæ animæ ſint idẽ in eſſentia cum anima. q. iij

Vtrum imago attendatur in iſtis vt in potentijs aut in habitibus, aut in potentijs ſimul & habitibus, an in ſubſtantia & habitibus. q. j

Vtrũ iſta cõuenienter cõparent̃ adinuicem ſm rõnem ordinis æqualitatis & conſubſtantialitatis. q. ij

Vtrũ hæc trinitas imaginis. ſ. mentis noticiæ & amoris ducat neceſſario in cognitionem trinitatis. q. iij

Diſtinctio iiij.

Vtrum hęc locutio ſit concedenda deus genuit deum q. ij

Vtrum vnitas eſſentię admittat hanc deus genuit alium deum. q. ij

Vtrũ hoc nomẽ deus grammatice ſignificet pluralem numerum ſiue an poſſit congrue dici plures dij. q. iij

Vtrum hoc nomen deus de ſe ſupponat perſonã vel naturam. q. iiij

Diſtinctio v.

Vtrũ ſubſtantia vel eſſentia gñet. q. j

Vtrum de ſubſtãtia patris generetur aliquis, vt filius. q. ij

Vtrũ ſubſtãtia ſiue eſſentia gñet̃. q. j

Vtrum ſubſtantia per generationem communicetur. q. ij

Diſtinctio vj.

Vtrum generatio filij ſit ſecundum conditionem neceſſitatis. q. j

Vtrum generatio filij ſit ſecundũ rationem voluntatis. q. ij

Vtrum generatio filij a patre ſit ſm rationem exemplaritatis. q. iij

Diſtinctio vij.

Vtrum poſſe generare in diuinis dicat quid vel ad aliquid. q. j

Vtrũ potẽtia gñandi ſit in filio. q. ij

Vtrũ poſſe generare & creare ſit vnicum poſſe. q. iij

Vtrum poſſe generari & poſſe creari ſit poſſe vniuocum. q. iiij

Diſtinctio viij.

Vtrũ veritas ſit ꝓprietas diuini eẽ. q. j

Vtrũ hæc proprietas cõueniat deo in ſũmo. i. vtrũ diuinũ eſſe ſit adeo verũ ꝙ nõ poſſit cogitari nõ eſſe. q. ij

Vtrũ immutabilitas ſit in deo. q. j

Vtrum immutabilitas ſit diuinæ eſſentiæ proprietas. q. ij.

Vtrũ in deo ſit ſũma ſimplicitas. q. j

Vtrũ ſimplicitas ſit dei ꝓprietas. q. ij

Vtrum

Digitized by Google

Vtrum anima rõnalis ſit in toto corpore ita ꝙ in qualibet parte. q.iij
Vtrum deus ſit in aliquo determinato genere. q. iiij.

Diſtinctio ix.

Vtrum in diuinis ſit ponenda generatio. q. j
Vtrum generatio in diuinis ſit perſonarum diſtinctiua. q.ij
Vtrũ diuina gñatio ſit ęterna. q. iij.
Vtrũ gñatio filij ſit terminata. q.iiij

Diſtinctio x.

Vtrũ in diuinis ſit neceſſe ponere pſonam procedentem per modum liberalitatis. q. j
Vtrum in diuinis ſit neceſſe ponere perſonam procedẽtem per modum amoris ſiue charitatis. q. ij
Vtrum ſit neceſſe ponere tertiã perſonam procedentem per modum mutuę charitatis. q. iij
Vtrum amor ſiue charitas ſit proprium ſpiritus ſancti. q. j
Vtrũ ſpiritus ſanctus proprie ſit nexus vel vnitas amborum. q. ij
Vtrũ ſ.ſ. proprie ſit ſpiritus. q. iij

Diſtinctio xj.

Vtrũ ſ.ſ. ꝓcedat a patre & filio. q. j
Vtrum ſ.ſ. procedat a patre, & filio inquantum ſunt vnum aut inquantũ differentes. q. ij

Diſtinctio xij.

Vtrum ſpiritus ſanctus prius procedat a patre quam a filio. q. j
Vtrum plenius procedat a patre quã a filio q. ij
Vtrum ſpiritus ſanctus procedat a patre mediante filio. q. iij
Vtrũ generatio filij prior ſit ſm rõnem intelligendi proceſſione ſpiritus ſancti vel econuerſo. q. iiij

Diſtinctio xiij.

Vtrum in diuinis ſit ponere proceſſionem. q. j
Vtrũ ꝓceſſio ſ. ſ. ſit generatio. q.ij
Vtrum ꝓceſſio ſ.ſ. realiter differat a generatione filij an ſolum ſm rationem intelligendi. q. iij
Vtrũ ſ.ſ. debeat dici ingenitus. q.iiij

Diſtinctio xiiij.

Vtrum ponenda ſit proceſſio temporalis ſpiritus ſancti. q.i
Vtrũ proceſſio temporalis ponat in numerum cum æterna. q. ij
Vtrũ ſ.ſ. detur in propria pſona hominibus, an tantũ dicatur ideo dari quia datur eius effectus. q. j
Vtrum ſpiritus ſanctus detur ab aliquo viro ſancto. q.ij

Diſtinctio xv.

Vtrum miſſio ſit in diuinis. q. j
Vtrum miſſio in diuinis ſit ex tempore tantum, an etiam ab æterno. q.ij
Cuius ſit miſſio vt miſſi. q. iij
Cuius ſit miſſio vt mittentis. q. iiij
Vtrum hæc miſſio ſit ſm dona gratiæ gratum facientis, vel gratiæ gratis datę. q. j
Vtrũ ſm eadẽ dona grãe dicatur mitti filius & ſpiritus ſanctus. q.ij
Vtrum miſſio filij & ſpiritus ſancti ſit ſecundum eadem dona gratiæ augmentata. q. iij

Diſtinctio xvj.

Vtrum viſibilis miſſio non ſit aliud quam apparitio exterior. q. j
Vtrum ad aliquid ſit vtilis miſſio viſibilis. q. ij
Quibꝰ modis ſit miſſio viſibilis. q iij

Diſtinctio xvij.

Vtrum pręter donũ charitatis increatæ ſit ponere donũ charitatis createæ. i. vtrum charitas qua diligimus deum ſit ſpiritus ſanctus. q. j
Vtrum charitas ſit amabilis ex charitate. q. ij
Vtrũ charitas ſit certitudinaliter cognoſcibilis ab habente. q. iij
Vtrũ charitas ſit cognoſcibilis a non habente. q. iiij
Vtrum charitas poſſit augeri ſecundum ſubſtantiam. q. j
De mõ augmẽti ipſiꝰ charitatis. q.ij
Vtrum charitas poſſit diminui. q.iij
Vtrũ charitas habeat ſtatũ vel terminũ vltra quẽ nõ poſſit augeri. q.iiij

Diſtinctio xviij.

Vtrum ſpiritus ſanctus ſit donũ quo omnia alia dona donantur. q. j
Vtrum ſpiritus ſanctus ſit donũ ab æterno vel ex tempore. q. ij.
Vtrum conuenientius dicatur de ſpiritu ſancto donum quã datũ. q.iij
Vtrum donum proprie cõueniat ſpiritui ſancto. q.iiij
Vtrum donabilitas ſiue donũ ſit proprietas diſtinctiua perſonæ ſpiritus ſancti. q. v

Vtrum

Digitized by Google

Vtrum ratione donabilitatis dicatur ſpiritus ſanctus noſter. q. vj
Diſtinctio xix.
Vtrum in diuinis ſit ponere æqualitatem. q. j
Vtrum in diuinis ſit ſumma æqualitas. q. ij
Vtrum in diuinis ſit æqualitas cum conuerſione. q. iij
Vtrum in diuinis ſit æqualitas cum circumincesſione. q. iiij
Vtrum in diuinis ſit ponere totū integrale. q. j
Vtrum in diuinis ſit ponere totum vniuerſale. q. ij
Vtrum in diuinis perſonis ſit ponere principium materiale. q. iij
Vtrum in diuinis perſonis ſit ponere differētiam ſm numerū. q. iiij
Diſtinctio xx.
Vtrum in diuinis ſit ponere potētiæ adequationem quātum ad numerū posſibilium. q. j
Vtrū in diuinis ſit æqualitas quātum ad intenſionem potentiæ. q. ij
Vtrū in diuinis ſit ponēdꝰ ordo. q. j
Vtrū in diuinis ſit ordo naturæ. q. ij
Diſtinctio xxj.
Vtrū dictio excluſiua vere addatur termino ſubſtantiali vt huic termino deus a parte ſubiecti. q. j
Vtrum dictio excluſiua vere posſit addi termino ſubſtantiali a parte prædicati. q. ij
Vtrum dictio excluſiua vere addatur termino perſonali reſpectu prædicati proprij, idest, vtrum hæc ſit vera, ſolus pater eſt pater. q. j
Vtrum dictio excluſiua vere addatur termino perſonali reſpectu prædicati communis vt vere dicatur ſolus pater eſt deus. q. ij
Diſtinctio xxij.
Vtrū deus ſit nominabilis. q. j
Vtrum deus habeat vnum ſolum nomen an plura. q. ij
Vtrum oīa nomina diuina dicantur tranſlatiue an etiam quædam dicantur proprie. q. iij
Vtrum omnia nomina dicta de deo dicantur ſm ſubſtantiam. q. iiij
Diſtinctio xxiij.
Vtrum ad diuina debuit transferri nomen perſonæ. q. j
Vtrū nomē ſubſtantiæ dici debeat in diuinis vel etiam ſubſiſtētiæ. q. ij
Vtrum nomen eſſentiæ dici debeat in diuinis. q. iij.
Vtrum in diuinis numeretur hoc nomen ſubſtantia. q. j
Vtrum in diuinis numeretur hoc nomen eſſentia. q. ij
Vtrū catholice posſumus dicere plures deos. q. iij
Diſtinctio xxiiij
Vtrū hoc nomē vnus dicatur poſitiue vel priuatiue in diuinis. q. j
Vtrū vnus dicatur ſm ſubſtantiā an ſm relationem. q. ij
Vtrum noīa pure numeralia vt duo, & tres &c. dicantur poſitiue aut priuatiue in diuinis. q. j
Vtrum prædicta noīa dicantur in diuinis ſm ſubſtantiam aut ſecūdum relationem. q. ij
Vtrum huiuſmodi nomina importent vnitatem. q. j
Vtrum illa vnitas quā importat hoc nomen trinitas vel trinus, ſit vnitas ſuppoſiti vel eſſentiæ. q. ij
Diſtinctio xxv.
Vtrū hoc nomē pſona dicatꝰ ſm ſubſtantiam an ſm relationem. q. j
De hoc nomine perſona quid ſit ſm diffinitionem. i. vtrum iſta diffinitio cōueniat diuinæ perſonæ. perſona eſt rationalis naturæ indiuidua ſubſtantia. q. ij
Vtrum hoc nomen perſona ſit vere cōe perſonis increatis. q. j
Vtrum hoc nomen perſona ſit commune vniuocum creatis & increatis perſonis. q. ij
Diſtinctio xxvj.
Vtrum in diuinis ſit ponere proprietates perſonarum. q. j
Vtrum illæ proprietates ſint relationes. q. ij
Vtrum actus huiuſmodi proprietatū ſit hypoſtaſes diſtinguere aut diſtinctas oſtendere. q. iij
Vtrū huiuſmodi ꝓprietates ſint finitæ vel infinitæ q̄tū ad numerū. q. iiij
Et ibidem in reſpon. ꝙ conſueuit vis fieri inter hæc tria nomina proprietas relatio & notio.
Diſtinctio xxvij.
Vtrū eſſe patrem & generare ſit vna notio

notio q. j
Quæ iſtarum ſit ratio intelligẽdi alteram. i. vtrum hypoſtaſis patris ſiue pr̃ iõ generet qa pr̃ eſt, vel vtrũ ideo ſit pr̃ quia generat. q. ij
Vtrum contingat proprietates abſtrahi. q. iij
Vtrũ peccatũ ſit contrarie de notionibus ſiue ꝓprietatib⁹ opinari. q. iiij
Vtrum verbũ dicatur eſſentialiter vel notionaliter. q. j
Vtrum verbum æternum connotet aliquid ex parte creaturæ. q. ij
De comparatione verbi ad eſſentiã, & cum filius ſit verbum & ſapientia quęritur quod iſtorum ſit prius ſm rõnem intelligendi. q. iij
Vtrum hoc nomen verbũ debuit trãſferri ad diuina. q. iiij

Diſtinctio xxviij.

Vtrum hoc nomen ingenitus, ſiue innaſcibilis dicatur ſecundum relationem aut ſecundũ ſubſtantiã. q. j
Vtrum dicat eandem relationem ſuppoſito, quã dicat relationem quam hoc nomen pater. q. ij
Vtrum innaſcibilitas ſit proprietas, ſiue relatio perſonę patris an paternitas. q. iij
Vtrum improceſſibilitas ſit notio patris ſicut innaſcibilitas. q. iij

diſtinctio xxix.

Vtrum hoc nomen principium accipiatur notionaliter an perſonaliter, ſuppoſito quod accipiatur eſſentialiter. q. j
Vtrũ hoc nomen principiũ cum accipiat̃ eſſentialiter, & notionaliter an dicatur vniuoce, vel ęquiuoce. q. ij
Vtrum pater & filius poſſint dici vnũ principium ſpiritu ſancto q. j
Vtrum iſtę ſint concedendę pater, & filius ſunt vnus ſpirator, vel ſunt vnum principium ſpirit⁹ ſancti. q. ij

Diſtinctio xxx.

Vtrum aliquid dicatur de deo ex tempore. q. j
Vtrum quę dicuntur de deo dicantur ex temopre per ſe vel p̲ accidẽs. q. ij
Vtrum ea quæ ſic dicuntur de deo ex pore, dicantur ſecundum ſubſtantiã aut ſecundum relationem. q. iij

Diſtinctio xxxi.

Vtrũ hæc nomina ſimilis, & æqualis dicantur ſecũdum poſitionem an ſecundum priuationem. q. j
Vtrum nomina prædicta dicantur ſecundum ſubſtantiam an ſecundum relationem. q. ij
Vtrum prædicta nomina dicant mutuam relationem ſm quam pr̃ filio, & filius patri ſit æqualis. q. iij
Vtrum imago dicatur in diuinis ſm ſubſtantiã an ſecundũ relationẽ. q. j
Vtrum imago ſit proprium filij. q. ij
Vtrum æternitas approprietur patri, ſpecies imagini, & vſus numeri. q. iij
Vtrum de⁹ poſſit dici eſſe vnum cum creatura. q. j
Vtrum vna creatura poſſit dici vnũ cum alia creatura. q. ij
De rõne appropriationis trium nominum prædictorum. q. iij

Diſtinctio xxxij.

Vtrum iſta locutio ſit admittenda pater, & filius diligunt ſe ſpiritu ſ. q. j
In qua habitudine conſtruat̃ ille ablatiuus cum ſic dicitur pater & filius diligunt ſe ſpiritu ſancto. q. ij
Vtrum hæc locutio ſit admittenda pr̃ eſt ſapiens ſapientia genita. q. j
Vtrum hęc locutio ſit admittenda pater eſt potens potentia quã genuit, ſiue virtute. q. ij

Diſtinctio xxxiij.

Vtrum proprietas ſit perſona, q. j
Vtrum proprietas ſit eſſentia. q. ij
Vtrum vna notio ſiue ꝓprietas vnius perſonæ prædicetur de alia. q. iij
Vtrum eadem proprietas, ſiue notio prędicet̃ de ſe denominatiue. q. iiij

Diſtinctio xxxiiij.

Vtrum in diuinis ſit ponere additionem. q. j
Vtrum in diuinis ſit ponere prędicationem. q. ij
Vtrum in diuinis ſit ponere appropriationem. q. iij
Vtrum in diuinis ſit ponere tranſlationem. q. iiij

Diſtinctio xxxv.

Vtrum in deo ſit ponere ideas. q. j
Vtrum ſit ponere pluralitatẽ in ideis ſecundum rem. q. ij
Vtrum in ideis ſit pluralitas ſecundũ rationem. q. iij
Vtrum ideę plurificentur per comparationem ad ideata ſecundũ multitudinem

Digitized by Google

tudinem ideatorum. q. iiij
Vtrum in deo ſit ponere multitudinē idearum ſecundum numerum finitū vel infinitum. q.v

Diſtinctio xxxvj.

Vtrum res fuerint in deo ęterno q.j
Vtrum res ſint in deo ratione eſſentię, vel perſonę. q.ii
Vtrum omnia quæ ſunt in deo ſint in ipſo vita. q.j
Vtrum res ſint ī deo verius quam in vniuerſo ſiue in proprio gñe. q.ij
Vtrum mala ſint in deo. q.j
Vtrum imperfecta ſecundum quod huiuſmodi ſint in deo. q.ij

Diſtinctio xxxvij.

Vtrum eſſe cōueniat deo, ita quod ſit in omnibus rebus. q.j
Vtrum deus ſit vbique localiter, id eſt in omnibus locis. q.ij
Vtrū eſſe vbiq; cōueniat ſoli deo. q.j
Vtrum eſſe vbique cōueniat deo ſemper, ſiue ab æterno. q.iij
Vtrum deus ſit in oibus rebus ęqualiter, ſiue vniformiter. q.j
Quibus modis, & qualiter ſit deus in rebus. q.ij
Vtrum deus ſit localis intra locū. q.j
Vtrum deus ſit mutabilis de loco ad ad locum. q.ii.
Vtrum deus ſit ab omni loco ſeparabilis, vel extra omnem locum. q.iij
Vtrum angelus poſſit moueri localiter ſine corpore. q.j
Vtrum angelus moueatur per mediū vel non. q. ij
Vtrū ſpiritus angelicus ptranſeat mediū motu ſubito vel ſucceſſiuo. q.iij

Diſtinctio xxxviij.

Vtrum pręſcientia diuina ſit cauſa rerum. q.j
Vtrum pręſcientia diuina ſit cauſata a rebus. q.ij
Vtrum diuina præſcientia ponat neceſſitatem circa præſcitum. q.j
Vtrum diuina præſcientia habeat in ſe neceſſitatem. q.ij

Diſtinctio xxxix.

Vtrum deus cognoſcat alia a ſe. q.j
Vtru deus cognoſcat oia alia a ſe. q.ij
Vtrum deus poſſit ſcire, vel præſcire plura quam ſciat. q.iii
Vtrum deus cognoſcat ſe, & alia eodē modo, ſiue vniformiter. q.j
Vtrum deus cognoſcat mutabilia immutabiliter. q.ij
Vtrū de⁹ cognoſcat oia p̄ſenter. q.iij

Diſtinctio xl.

Vtrum prædeſtinatio ſit quid æternū aut temporale. q.j
Vtrum præſcientia ſit dei ſcientia, vel voluntas. q.ii
Vtrum prædeſtinatio inferat neceſſitatem ſalutis lib. arb. q.j
Vtrum prædeſtinatio ponat certitudinem in euentu. q.ii
Vtrum electio ſit in deo ęternaliter, ſiue ex tempore. q.j
Quid ſit electio vtrum ſ. ſit idem qđ prædeſtinatio. q.i
Vtrū obduratio ſit pęna vel culpa. q.
Vtrum obduratio ſit ex deo, ſiue ſit effectus dei reprobantis. q.ij

Diſtinctio xlj.

Vtrum prædeſtinatio, vel reprobatio in nobis habeat cām meritoriā. q.j
Vtrum p̄deſtinatio, & reprobatio habeant in deo rōnem motiuam. q.ij
Vtrum deus cognoſcat per modum complexionis. q.j
Vtrum enunciabilia, ſiue complexa q̄ deus ſemel cognoſcit ſemper cognoſcat vel ſciat. q.ij

Diſtinctio xlij.

Vtrū de⁹ poſſit aliquid aliud a ſe. q.j
Vtrum deus poſſit in omne aliud in ꝙ poteſt omne agens creatum. q.ij
Vtrum diuina potentia ſe extēdat ad omne illud quod alij agenti eſt impoſſibile. q.iij
Vtrum poſſibile ſimpliciter dicatur aliquid ſecundum cauſas ſuperiores hoc eſt an ſecundum potentiam diuinā an ſm potentiā creatā. q.iiij

Diſtinctio xliij.

Vtrum dei potentia ſit infinita. q.i
Vtrum ipſa eſſentia diuina ſit infinita ſicut potentia. q.ii
Vtrum deus poſſit producere opus infinitum. q.iii
Vtrum ratio operandi diuinæ potentiæ ſit infinita. q.iiii

Diſtinctio xliiii.

Vtrum deus potuerit facere mundum meliorem quo ad ſubſtantiam partium integrantium. q.i
Vtrū mūdus potuerit fieri melior quā tum ad partium integrantium proprieta-

prietates. q.ii
Vtrum deus potuerit facere mũdum meliorẽ q̃tũ ad ordinẽ ſpartiũ. q.iii
Vtrum deus potuerit facere mũdum antiquiorem. q.iiii
Diſtinctio xlv.
Vtrũ ſit ponere in deo voluntatẽ. q.i
Vtrum ſit dicere deum omniuolentẽ ſicut dicitur omnipotens. q. ii
Vtrũ voluntas dei ſit cauſa rerũ. q.i
Vtrum voluntas dei ſit cauſa prima, & immediata. q. ii
Vtrum voluntas diuina cõuenienter diuidatur in voluntatem beneplaciti & voluntatem ſigni. q.i
Vtrum ſufficienter aſſignẽt quinq; ſigna diuinę voluntatis. q.ii
Diſtinctio xlvi.
Vtrũ deus velit omnes hoĩes ſaluos fieri voluntate beneplaciti. q.i
Vtrum deus velit mala fieri. q.ii
Vtrum mala fieri ſit bonum. q.iii
Vtrum mala fieri ſit verum. q. iiii
Vtrum malum ſit ordinabile a dei voluntate. q.v
Vtrum malum ſit de complemento vniuerſi. q.vi
Diſtinctio xlvii.
Vtrum voluntas beneplaciti dei poſſit impediri. q.i
Vtrum aliquis poſſit facere contra uoluntatem ſigni. q.ii
Vtrũ debeat deus male pmittere. q.iii
Vtrũ deus poſſit mala pcipere. q.iiii
Diſtinctio xlviii.
Vtrũ poſſibile ſit voluntatẽ noſtram conformari voluntati diuinę. q. i
Vtrum conformitas voluntatis nr̃æ ad diuinam faciat voluntatem noſtram iuſtam. q. ii
Vtrum teneamur conformare voluntatem noſtram voluntati diuinę in ratione volendi vt velimus ex charitate quod volumus. q. i
Vtrum teneamur conformare voluntatem noſtram voluntati diuinæ in volito. q.ii

Finis primi libri.

Regiſtrum.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.
AA BB CC DD EE FF GG HH II KK LL MM NN
OO PP QQ RR SS TT VV XX YY Z.

Omnes ſunt Quaterniones.

R O M AE.

Apud Hęredes Antonii Bladii
Impreſſores Camerales.
M. D. LXVIII.